THEOLOGIA MORALIS

Antehac breviter concinnata
A R. P. HERM. BUSEMBAUM
Societatis Jesu, SS. Theologiæ Licentiato;
Nunc pluribus partibus aucta

A R. P. CLAUDIO LA CROIX

Ejusdem Societatis, SS. Theologiæ in Universitate Coloniensi Doctore, & Professore publico.

Editio novissima, diligenter recognita, & emendata ab uno ejusdem Societatis Jesu Sacerdote Theologo.

Cui præter Librum Octavum de SANCTÆ CRUCIATÆ BULLA, additur Tractatus Theologicus de OFFICIIS CONFESSARII, ac BIBLIOTHECA ERRONEA, qua continentur Propositiones tum à Conciliis, tum à Summis Pontificibus, & ab Ecclesia damnatæ ab anno 1418. ad hoc usque tempus.

TOMUS SECUNDUS.

RAVENNÆ, MDCCXLVII.

Sed prostant
VENETIIS
Apud Nicolaum Pezzana.

INDEX

Tractatuum, Capitum, Dubiorum, Quæstionum, &c.

Numeri hic designant paginam.

LIBER V.

De ratione cognoscendi, & discernendi peccata.

CAPUT I.

De peccato in genere.

CAPUT II.

CAPUT III.

LIBER VI. PARS I.

De Sacramentis in genere & in specie, de Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

CAPUT I.

Q. 76. An

CAPUT II.

De Causis, & subjecto Eucharistiæ. 91

LIBER VI. PARS II.

De Sacrificio Missæ, & Sacramento Pœnitentiæ.

TRACTATUS III.

De Eucharistia.

CAPUT III.

De Eucharistia ut est Sacrificium. 111

TRACTATUS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPUT I.

CAPUT II.

Q. 284.

LIBER VI. PARS II.

T R A C T A T U S VI.

De Matrimonio.

Q. 22.

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se. 350

CAPUT III.

De impedimentis Matrimonii. 374

LIBER VII.

De Censuris Ecclesiasticis, & Irregularitatibus.

CAPUT I.

De Censuris in genere.

CAPUT II.

De Excommunicatione.

TRA. II.

LIBER QUINTUS.

De ratione cognoscendi, & discernendi peccata.

CAPUT PRIMUM.

De peccato in genere.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum?

1 Respondeo. I. Est transgressio legis, sive, ut ait Tolet. est voluntarius recessus a regula divina: per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale & humanum, quam divinum: per recessum, intelligitur actus (vel ejus omissio) qui sit non tantum voluntarius, sed etiam liber, cum aliqua actuali advertentia malitiæ. Quod addo, quia ut docet Sanch. 1. *mor. c.16.* cum Vasq. Bon. *dec. 2. q. 2. p. 3. n. 3. & 12. &c.* non sufficit ad actum peccaminosum libertas, & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, qua scilicet quis advertere poterat, & debebat; nec quæcumque actualis, qua scilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in objecto attendat, sed requiritur, ut advertat moralem malitiam objecti, aut saltem de ea dubium, vel scrupulum concipiat. Ratio est, tum quia sine ista advertentia non est voluntarium, cum non sit cognitum; tum quia, quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non est sufficiens principium deliberandi de malitia, ideoque nec libertas, ac proinde nec culpa; & censetur illa inadvertentia naturalis & invincibilis oblivio. Addit tamen *Tann. d. 4. de pecc. d. 5. q. 5. d. 5. num.* 106. non esse necesse, ut consideratio illa maneat actu, dum peccatum durat: sed satis esse ut vel actu vel virtute maneat, itaut cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel saltem causa data, ut fit in ebrio, qui peccat, non vi præsentis, sed præteritę deliberationis. *V. Bald. l. 1. d. 36.* Verum Recentiores communiter docent, talem, v. g. ebrium, non peccare formaliter, quando usu rationis caret, sed malitiam eorum, quæ tunc fiunt contraxisse ante, dum prævidens malum, quod commissurus erat, ejus causam dedit; ajuntque, dum quis actu peccat, semper esse ac manere advertentiam aliquam malitiæ tenuem vel confusam, ut v. apud Schol. nam in ordine ad praxim, parum refert utrolibet modo loquaris.

Resp. II. Ad peccatum requiruntur tres conditiones, ut patet ex prima responsione. 1. Ut sit voluntarium, idest, ut fiat a voluntate consentiente. 2. Ut sit liberum, idest, ut sit in potestate voluntatis facere, vel non. 3. Ut advertatur malitia. *Ex quibus resolves:*

I. Defectu primæ conditionis nullus actus, qui neque est in, neque a voluntate, est peccatum, nisi voluntas eum acceptet; ideoque nec impedit communionem, sive is sit internus, ut cogitationes contra fidem, blasphemæ, obscœnæ: motus carnis, etiam usque ad effusionem seminis, sive externus ac violentus, v. g. stuprum virgini per vim illatum.

II. Defectu secundæ conditionis, subinde a peccato excusantur vehementissimi motus iræ, aut concupiscentiæ, quibus usus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

III. Defectu tertiæ non peccat, qui die jejunii, de præcepto nihil cogitans, cœnat, vel carnes comedit, etsi advertat eas sibi delectabiles. Item, qui lapidem projicit per fenestram, non advertens periculum læsionis, vel qui contractum usurarium celebrat, non advertens esse talem. Sanch. *n.* 21. Regin. *l.* 15. *n.* 75.

IV. Damna & eventus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate secuti, & nullo modo prævisi, inculpabiles sunt quia nec in se, nec in causis sunt liberi. Sunt vero culpabiles, si sint prævisi, nec diligentia sufficiens ex præscripto prudentiæ sit adhibita, ne sequerentur: ea vero adhibita, etsi postea eveniant, culpa vacant. Uti etiam quando juxta loci & temporis circumstantias non apparet periculum mali, ideoque nulla cautela est adhibita. Vasquez 1. 2. *d.* 124. *cap.* 2. Quibus conformiter Less. *lib.* 4. *cap.* 3. docet, si negligentia ebrietatem aut eventus ex ea sequi solitos præcavendi, fuerit tantum venialis, etiam mala, quæ prævideri poterant, tantum venialia fore, quia cum non in se, sed tantum in causa sint libera, non possunt habere majorem culpam, quam ipsa causa.

ADDENDA.

Quæst. 1. *Quænam sint præcipue divisiones peccati?* 2
Resp. §. 1. Peccatum varie sumitur, nam 1. aliquid dicitur peccatum, vel naturæ, uti claudicatio; vel artis, uti locutio contra regulas Grammaticæ; vel moris, quod proprie dicitur culpa. 2. Peccatum moris aliquando sumitur pro causa vel effectu peccati, uti ad Rom. 7. v. 17. *Quod habitat in me peccatum*, idest, fomes peccati seu concupiscentia. Aliquando pro materia, circa quam versatur peccatum, uti Deut. 9. v. 21. *Peccatum autem vestrum, quod feceratis*, idest, vitulum, *arripiens igne consumpsi*. Aliquando pro hostia in expiationem peccati, uti 2. ad Corinth. 5. v. 21. dicitur, quod Christus factus sit *pro nobis peccatum*, idest hostia pro peccato. Hic agimus de peccato moris sive morali stricte sumpto.

§. 2. Variæ sunt divisiones peccati; *prima* est, *in spirituale & carnale:* Spirituale est, quod immediate ad animam pertinet, uti superbia, odium; carnale, quod tendit ad inordinatas delectationes corporis, uti luxuria, ebrietas. 3

2. Contra *Deum, proximum, seipsum*, intellige specialiter & immediate, quamvis enim omne peccatum sit contra Deum & contra seipsum, aliqua tamen sunt specialiter contra Deum, uti hæresis, blasphemia, perjurium: alia contra proximum, uti homicidium, furtum, detractio; alia contra seipsum, ut illa, quæ sunt contra temperantiam & fortitudinem. 4

3. *Oris, operis, cordis:* Possetque divisio aliter fieri hoc modo: peccatum aliud est mere internum, & dicitur cordis: aliud simul externum; simul externum, aliud est oris, aliud operis. 5

4. *Per excessum & per defectum*, qualia proprie sunt, quę opponuntur virtutibus in medio consistentibus, sic liberalitati per excessum opponitur prodigalitas, per defectum avaritia; fortitudini temeritas & pusillanimitas: contra aliquas tamen virtutes, v. g. contra charitatem, proprie loquendo, peccari non potest per excessum, quia non possumus nimium amare Deum; potest tamen ea divisio improprie accommodari etiam reliquis virtutibus, si per excessum intelligatur commissio, per defectum omissio, & sic odium Dei erit contra charitatem per excessum; omissio amoris præcepti, per defectum. 6

5. *Commissionis & omissionis*; peccatum commissionis est transgressio præcepti negativi; omissionis, est transgressio positivi: porro illud præceptum dicitur negativum, quod directe 7

directe & primario prohibet aliquid, ideoque finis illius ultimatus est omissio aliqua: affirmativum est, quod directe & primario imperat aliquid, ideoque finis illius est positio alicujus. Dixi, directe & primario, nam præceptum negativum, quale est, *non furtum facies*, quamvis directe, primario & ultimate tendat in omissionem actionis, qua alterius fortunæ lædantur, tamen etiam indirecte & secundario imperat aliquid, nempe restitutionem alieni, si habeas, sine qua continuaretur furtum, & sic indirecte & secundario dici potest affirmativum; econtra præceptum affirmativum, *audies Missam die festivo*, quamvis directe & primario tendat in positivam auditionem Missę, tamen etiam indirecte, & secundario prohibet nolitionem audiendi Missam, & omne illud propter quod omitteretur Missa, v. g. studium, & sic quoque dici potest indirecte ac secundario negativum: Itaque peccatum commissionis est libere ponere aliquid, quod est prohibitum; peccatum omissionis, libere omittere aliquid, quod est imperatum, secundum illud S. Aug. de perfect. just. c. 3. *Duobus modis constat esse peccatum, si aut fiant illa, quæ prohibentur; aut illa non fiant, quæ jubentur*. Ut autem sciri possit, an præceptum sit affirmativum, aut negativum, & consequenter an transgressio illins sit commissio, an omissio, non est attendendum præcise ad voces affirmativas, vel negativas, sed ad hoc, quod significant & ad finem præcepti; sic præceptum illud, *certis diebus jejunabis*, est negativum, quia prohibent comestionem repetitam, & carnium pro tali die &c. Estque etiam hoc discrimen inter præceptum affirmativum, & negativum, quod negativum obliget semper pro semper, affirmativum autem obliget semper, sed non pro semper; sic præceptum jejunandi pridie Paschæ obligat ad abstinendum a secunda refectione & carnibus pro tota die, sed præceptum audiendi Missam die Paschæ non obligat ad audiendam tota die sed certa diei parte. Denique notandum est, quod peccatum omissionis reducatur ad peccatum commissionis, secundum illud S. Th. de veritate q. 15. art. 4. ad 10. *Agere & non agere, cum quis agere debet, ad idem genus actus reducuntur, secundum quod peccatum omissionis ad peccatum actus reducitur*.

8 6. In peccatum *ex passione*, *ex ignorantia*, *ex malitia*, & sic sumitur peccatum, prout est a causis homini intrinsecis, si enim attendamus causas extrinsecas, potest homo peccare ex suggestione dæmonis vel alterius hominis. Tum est ex passione, quando fit ex applicatione appetitus ad bonum sensibile, unde fit, ut ratio minus consideret malum, & ideo abripiatur voluntas, diciturque peccatum fragilitatis: Tum est ex ignorantia, quando fit defectu rationis culpabiliter nescientis vel non considerantis ea, quæ facile considerari poterant & a peccato retraxissent: Quamvis autem peccatum omne sit ex malitia, specialiter tamen tum dicitur esse ex malitia, quando committitur cum clara advertentia rationis & plena libertate voluntatis. Peccatum ex passione seu fragilitate vocatur a S. Bonav. apud Herincx *dec. 5. n. 66.* peccatum in Patrem, quia Patri præcipue attribuitur potentia, qua homo sic peccans uti non vult; peccatum ex ignorantia, contra Filium, quia Filio attribuitur Sapientia; peccatum ex malitia, contra Spiritum Sanctum, quia Spiritui Sancto attribuitur bonitas, contra quam directe agit ex malitia peccatum.

9 7. In *proprium*, quod quis ipsemet committit; & *alienum*, quod ab alio quidem fit, sed mihi imputatur propter jussionem, consilium &c. In rigore tamen hoc, per quod pecco, non est peccatum alienum, sed meum, quo jubeo, consulo &c.

10 8. In *mortale* & *veniale*, de quibus dicemus a nu. 183. Item *in originale* & *personale actuale* & *habituale*, de quibus divisionibus plura Scholastici, aliqui etiam dividunt in *remissibile* & *irremissibile*; sed probabilius est non posse dari peccatum irremissibile, quia videtur repugnare infinitæ misericordiæ Dei, uti peccatum inodibile repugnaret infinitæ perfectioni bonitatis & Sapientiæ ipsius.

11 *Q. 2. Quomodo aliter definiri possit, & dividi peccatum?* R. Definiri potest hoc modo: exercitium libertatis contra regulam obligantem ad honeste operandum: Et sic sumptum dividi potest in *Philosophicum* & *Theologicum*; Philosophicum est exercitium libertatis contra dictamen naturæ rationalis qua talis, præscindendo an etiam sit contra legem Dei; Theologicum est exercitium libertatis contra legem Dei, sive est *dictum vel factum vel concupitum contra legem æternam*, ut ex *S. Aug. l. 22.* contra Faustum *c. 27.* habet *S. Th. 2. 2. q. 71. art. 6.* Atque de hoc jam loquemur postea a n. 49. de Philosophico.

12 *Q. 3. An omnis actio hominis non amantis Deum aut adhuc in infidelitate constituti debeat dici peccatum?* R. Negative, ita *S. Th. in 2, d. 40. q. 1. art. 5. & dist. 41. q. 1. art. 2. ad 2. & 3.* Item *2. 2. q. 10. art. 4. ad 3.* in quibus locis docet infideles, & non habentes gratiam posse elicere actus bonos. Probatur, nam Alex. VIII. damnavit has propos. 7. *Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio vel mundi; si Dei, Charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* 8. *Necesse est infidelem in omni opere peccare.* 11. *Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operetur, peccatum est.* Vide dicta l. 2. n. 132. & dicenda hic a n. 67. & a n. 184

13 *Q. 4. Qualis libertas requiratur ad peccatum internum?* Resp. §. 1. Non sufficit libertas a coactione, sed requiritur libertas a necessitate, idest, potentia indifferens tum ad ponendum tum ad omittendum actum, hinc damnata est hæc prop. 3. *Jansenii: Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione*.

14 §. 2. Etiam non sufficit qualiscunque libertas in causa, sive mediata, sed peccatum debet dependere a propria libertate operantis, hinc Alex. VIII. damnavit hanc 1. prop. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua, peccato Originali, & voluntate Adami peccantis*. Et quamvis damnatio dicat, *ad peccatum mortale*, tamen eadem ratio est etiam de peccato veniali: hinc additur, *& demeritum*, quod etiam veniali convenit. Vide dicta l. 1. n. 743. & dicenda hic n. 74.

Q. 5. An ad peccatum requiratur advertentia ad legem Dei & ad malitiam objecti? R. Hæc quæstio videri potest otiosa, quia tamen anno 1699. 24. Aug. prodiit scriptum hoc titulo, *Ecclesia Leodiensis Summo Pontifici Inn. XII. &c. doctrinam Patrum Collegii Anglicani Societ. JESU Leodii denuntians, &c.* ideo autem denuntietur doctrina, quia ad malitiam peccati contrahendam requirat advertentiam ad legem Dei & ad malitiam objecti, necesse erit veritatem illam pluribus stabilire.

15 §. 1. Supponenda sunt hæc duo. 1. In omni peccato, quod committitur contra legem alterius, reperitur offensa: potest autem offensa esse vel materialis vel etiam formalis; tum est tantum materialis, si operans per suum actum det alteri motivum rationabile alicujus displicentiæ, attamen nescivertit vel non cogitaverit hoc ipsi displiciturum, ut si quis de honore alterius detrahat, nesciens vel non cogitans esse contra honorem, illa imminutio honoris juste displicet illi, qui inhonoratur, quamvis imminuens honorem non facit vel non cogitet se detrahere. Offensa formalis tum est, si operans per suum actum det alteri motivum rationabile displicentię, sciens & cogitans ad jus, quod alter habet, ne hoc fiat, & hinc merito dicitur illum formaliter offendere. Quod si operans illam alterius displicentiam directe intenderet, esset offensa quęsita & formalissima. 2. Certum est, quod a peccato formali excuset ignorantia invincibilis, etiam juris naturæ, uti constat ex dictis l. 1. a n. 735. An autem dari possit ejusmodi ignorantia invincibilis juris naturæ, examinatum est ibidem a n. 720. & satis demonstratum dari posse saltem quoad leges secundarias juris naturæ: quandonam autem ignorantia vel error censeatur invincibilis, explicatum est ibidem a n. 748. His suppositis.

16 §. 2. Certum est ad peccatum prærequiri aliquam advertentiam ad legem Dei, & ad malitiam objecti; ita docent omnes communissime, S. Aug. locis l. 1. n. 736. & 738. relatis: sufficit hic ex l. 22. contra *Faustum* Manichæum *cap. 44.* ubi loquens de incestu, quem in ebrietate commisit Loth, ait, *quapropter culpandus est quidem, non tamen quantum ille incestus, sed quantum illa meretur ebrietas*. S. Th. etiam locis l. 1. n. 740. relatis: item 1. 2. q. 74. a. 6. toto. Item 2. 2. q. 89. a. 3. *Ille, qui ex lapsu linguæ falsum jurat, si quidem advertat se jurare & falsum esse, quod jurat, non excusatur a mortali, sicut nec a Dei contemptu: si autem hoc non advertat, non videtur habere intentionem jurandi, & ideo a crimine perjurii excusatur.* Item de veritate q. 15. art. 4. ad 10. *dicendum, quod antequam ratio delectationem perpendat vel nocumentum ipsius, non habet interpretativum consensum, etiamsi non resistat*. Sequuntur S. Ant. Alb. M. Henr. Gers. Cord. Ales. Angel. Silv. Armil. Conrad. Almain. Angest. Nider. Sot. Palud. Gabr. Caj. cum Terillo *in Reg. q. 63. n. 6.* Sequuntur etiam *Isambert. 1. 2. q. 74. d. 5. a. 1.* Gamach. 1. 2. *q. 74. cap. 3. col. 2.* Bonæsp. *T. 4. tr. 2. d. 1. dub. 7. nu.* 108. Jo. a S. Th. *p. 3. q. 84. art. 6.* Suar. Vasq. Sanch. cum Card. *in 1. crisi d. 78. c. 2.* qui subdit, cum hi tres DD. in eamdem sententiam conspirant, mihi sunt ad instar plurium Universitatum. Accedunt Azor. *l. 1. c. 16. q. 5.* Gran. *de peccat. contr. 6. t. 5. d. 3. §. 1.* Anton. Perez. *de peccat. d. 2. c. 5. a n. 15.* Merat. *de pec. a. 7. §. 15.* Laym. *l. 1. t. 3. c. 5. n. 13.* Jo. Sanch. *d. 19.* Gob. *in Quint. t. 5. c. 9. n.* 83. aliique innumeri ex omni statu, & speciatim omnes *n.* 216. referendi, qui cum ad mortale requirant advertentiam plenam & perfectam, ad omne peccatum requirunt saltem imperfectam: Nihilominus oppositæ opinioni saltem favent Eliz. & Camargo, qui posterior *p. 1. l. 2. contr. 4. n.* 527. lamentabiliter deplorat eorum cæcitatem, qui ad formale peccatum requirunt actualem aliquam cognitionem malitiæ. Rationes nostræ sunt, 1. quia nihil est volitum nisi præcognitum, ergo voluntas non potest ferri in malitiam moralem, nisi intellectus aliquo modo præcognoscat. Neque præcognitio illa est in potestate voluntatis, alioquin ad volitionem illius prærequireretur alia præcognitio, quæ etiam deberet esse in potestate voluntatis, & consequenter iterum per aliam præcognitionem, sicque in infinitum. 2. Nemo peccat, quin possit vitare peccatum, ob hanc ipsam rationem, quia peccatum, & quia malum est: sed ob eam rationem vitare non potest, nisi præcognoscat esse peccatum, sive contra legem, & esse malum, ergo. *Conf.* nam si ego pecco, quamvis hic & nunc non habeam ullam cognitionem legis prohibentis vel malitiæ objecti: ergo pecco, quando mihi impossibile est vitare peccatum, nihil enim habeo, quo movear ad conatum resistendi, vel ad voluntatem omittendi peccatum: ergo *homini justificato volenti & conanti secundum præsentes, quas habet, vires, aliquod Dei præceptum est impossibile; deest quoque gratia, qua possibile fiat*, quæ est prop. 1. Jansenii damnata: Et quæ ad hæc respondet Eliz. *in*

doctr.

doctr. mor.l.5.q.12.§.2. plane non satisfaciunt. 3. Si non prærequireretur cognitio legis, & malitiæ objective, ignorantia invincibilis non excusaret a peccato, sed excusat, uti n. 15. dictum est; Unde a contrario sic argumentor; secundum Adversarios, ignorantia legis & malitiæ potest dici vincibilis & esse culpabilis, quamvis nulla adfuerit cognitio legis vel malitiæ, sed quando nulla adfuit cognitio levis vel malitiæ, ignorantia est invincibilis, ergo quando ignorantia est invincibilis; ignorantia potest dici invincibilis & esse culpabilis, quod aperte repugnat. *Conf.* nam Adversarii, ut fatetur Eliz. §. 9. non possunt ostendere, quid plus adsit, quando talis ignorantia est vincibilis, quam quando est invincibilis, si ad vincibilem nulla prærequiratur cognitio, quamvis enim dicant nobis dari a Deo satis multos impulsus bonos & a conscientia remorsus, tamen non dantur nec servire possunt ad vitandum hoc peccatum, nisi a nobis aliquo modo cognoscatur hæc malitia vitanda. Videri potest Teril. *a n.* 15.

17 *Objic.* 1. Multi peccarunt non advertentes malitiam, sic enim dicitur Sap. 14. v. 16. *Convalescente iniqua consuetudine hic error tanquam lex custoditus est*, Prov. 14. v. 12. *Est via, quæ videtur homini justa, novissima autem ejus deducunt ad mortem*. Danielis 13. v. 9. *Senes everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum*. Joan. 16. v. 2. *Venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo*. Paulus Act. 26. v. 9. *Existimaveram me adversus nomen JESU Nazareni debere multa contraria agere. Qui nesciens peccavit*, inquit S. August. *retract. l. 1. c.* 15. *quia voluit, fecit, etiamsi, non quia voluit, peccavit, nesciens peccatum esse, quod fecerit: ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti non voluntate peccati, quod tamen factum fuit, hoc enim factum est, quod fieri non debuit*. Item Epist. 47. *Si quis bonum putaverit esse, quod malum est, & fecerit, hoc putando utique peccat*. S. Bern. Epist. 77. ad Hug. de S. Vict. ait: *Si peccatum ignorantiæ nullum est, non ergo peccavit Saulus, qui persecutus est Ecclesiam Dei, quoniam quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate, &c.* Addit, *sed & frustra Salvator in Cruce pro suis orabat crucifixoribus, quippe nescientibus, ipso teste, quid facerent, & ita nequaquam peccantibus, si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent, &c.* Subdit, *numquid non ex his satis apparet, in quantis jaceat ignorantiæ tenebris qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam?* R. N. ass. In adductis locis sermo est de errore vel ignorantia vincibili: item de conscientia vincibiliter erronea, quæ a peccato non excusant, sed prærequiritur vel adjunctam habent aliquam cognitionem legis & malitiæ. V. dicta l. 1. n. 744. & dicenda hic a n. 222.

Inst. Zelus Sauli probat, quod peccarit cum omnimoda ignorantia actuali, sive sine remorsu & scrupulo, quando persequebatur Ecclesiam, ita Eliz. *q.* 11. §. 9. R. n. ass. nam zelus ille erat cum passione & pertinacia conjunctus, quale etiam sæpe habent hæretici formales, aut homines invidi persequentes hostes suos; neque ignorare poterat Saulus signa credibilitatis pro Christo, de quibus erant publici sermones.

18 *Objic.* 2. Synodus Palæstina hunc Pelagi & Cœlesti errorem damnavit, *Oblivio & ignorantia non subjacent peccato, quoniam non eveniunt secundum voluntatem sed secundum necessitatem*. R. Solutionem datam esse l. 1. n. 737.

19 *Objic.* 3. S. Anselm. super illud ad Rom. 1. *Propter quod tradidit illos*, ait, *qui igitur cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, ex eo peccato & causa peccati ad hoc quoque perducti sunt, ut ad cultum serpentum & volucrum raperentur, sed quia per hanc cæcitatem usque ad immunditiam carnis & contumelias ceciderunt, ipsa infidelitatis eorum cæcitas præcedenti intellectui, & peccatum est, & pœna peccati, prioris namque peccati merito subsequentium peccatorum fovea legitur, ut qui malum sciens perpetrat, deinceps juste in aliis nesciens cadat*. Et infra: *Sicut ex sua culpa hoc putaverunt, sic ex eadem culpa factum est, quod tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut putarent omnia reprobanda esse facienda, & cum jam turpia operarentur, nescirent se malum operari*. S. Isid. apud Eliz. §. 7. ait, *Ignorantia, quid sit dignum culpa, non sentit; ignorantia, nec quando delinquit, cognoscit; hinc Augustinus dicebat, eo insanibilius peccabam, quo me peccare nesciebam*. Resp. *S. Ans.* per To tradidit, significat Deum in pœnam subtraxisse gratias majores, & permisisse labi in errores, itaut postea vincibiliter errantes aut nescientes, gravius laberentur. *S. Isid. & S. Aug.* loquuntur de ignorantia culpabili, ex qua pergens peccare perditur ab assuetis quasi insensibilis, nec efficaciter cogitat de malis, quæ peccando sibi accersit.

20 *Objic.* 4. S. Thom. quodl. 8. art. 13. ait, *illud, quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam*. Et 1. 2. q. 19. art. 6. ad 2. *Voluntas concordans rationi humanæ non semper est recta, nec semper est concordans rationi æternæ*: Rationem dat ad 1. *quia ad hoc, ut dicatur malum, in quod fertur voluntas, sufficit, sive quod secundum suam naturam sit malum, sive quod apprehendatur ut malum; sed ad hoc, quod sit bonum, requiritur, quod utroque modo sit bonum*. Resp. Quod est contra legem, semper est materialiter malum, ne tamen sit formaliter malum, excusatur per conscientiam invincibiliter erroneam: similiter quod secundum suam naturam est malum, semper est materialiter malum, quamvis non apprehendatur, sed non ideo refunditur formalis malitia in actum, alioquin ignorantia vel error invincibilis non excusaret. Vide dicta l. 1. n. 740.

Objic. 5. Si ad peccatum requiritur advertentia malitiæ, ergo quanto peccator est magis corruptus, vel excæcatus, vel suis passionibus abreptus, tanto minus peccat, quia minus advertit malitiam. Resp. Tanto minus peccat simpliciter, n. secundum quid, aut illa speciali malitia, quam habet objectum secundum se, c. corrupti, excæcati, passionati communiter habent actus intensiores, item adjunctum quemdam contemptum Dei aut legis, & hinc aggravatur culpa, deinde cum inadvertentia malitię in illis sit vincibilis & culpabilis simpliciter non excusat; & quoad excæcatos, hi directe excludunt inspirationes divinas, ac positive resistunt Spiritui Sancto cum duritia cordis, & hinc quoque sunt minus excusabiles: in quantum tamen illa inadvertentia minuit libertatem, in tantum secundum quid minuit culpam. Quod si supponas adesse absolutam inadvertentiam, itaut nullo modo cogitetur de malitia hujus objecti, quamvis ignorantia vel incogitantia sit culpabilis, opus ex ea sequens non habebit malitiam specialem, nisi præcise illius negligentiæ vel neglectus sciendi & advertendi, nec erit imputabile ratione sui, sed tantum ratione causæ, v. g. si quis hic & nunc absolute, attamen vincibiliter ignoret malitiam mendacii, peccat quidem mentiendo, non tamen contrahit malitiam specialem mendacii, sed tantum negligentiæ vel neglectus in cognoscenda vel advertenda illa malitia, ignorantia enim absoluta, sive sit vincibilis sive invincibilis, facit æqualiter non cognosci malitiam, ergo etiam non contrahi, cum non sit volibilis, ideoque nec contrahibilis per voluntatem, nisi cognita sit per intellectum: fatendum tamen est corruptos excæcatos & passionatos, ordinarie saltem, retinere cognitionem etiam specialis malitiæ sufficientem ad mortale. Videri potest Teril. *conf. q.* 17. *a n.* 32. 21

Inst. 1. Est peccatum ejusdem speciei, sive quis sciens, sive ex ignorantia vincibili mentiatur, sed si mentiatur sciens, contrahit malitiam specialem mendacii, ergo etiam si mentiatur ex ignorantia vincibili. R. Est ejusdem speciei peccatum, nulla supposita cognitione malitiæ mendacii, n. supposita aliqua tali cognitione, c. Et confirmantur hæc ex communi doctrina de conscientia, nam supposito, quod quis aliquid faciat cogitans esse quidem graviter malum, sed in genere tantum itaut nullo modo cognoscat, an sit malum hujus an illius speciei, quamvis peccet mortaliter, tamen non contrahit specialem malitiam alicujus determinatæ speciei: non enim est ratio, cur potius contraheret hujus quam illius speciei, cum æqualiter de omnibus non cogitet; contraheret tamen malitiam quasi communem omnibus malitiis, quia procedit cum aliqua comparatione animi, & cum æquali periculo ad omnes, quæ hoc tantum sensu dici potest specialis, quod sit specie distincta a malitiis singularum specierum, quarum tamen specialem malitiam non habet, unde in confessione explicari debet hoc vel simili modo: feci aliquid cum apprehensione, quod in genere peccarem graviter. *Dixi*, si supponas, & ex supposito, quod nullo modo cognoscat malitiam specialem, nam ordinarie sufficienter cognoscitur malitia intrinseca illi objecto, circa quod quis occupatur. Vide dicta l. 1. n. 77. & dicenda hic n. 228.

Inst. 2. Conscientia etiam vincibiliter errans obligat, secundum dicta l. 1. n. 43. sed si mentiens ex ignorantia vincibili haberet cognitionem aliquam malitiæ mendacii, non teneretur mentiri, sed posset suspendere actum ad magis examinandum, ergo. *Conf.* nam secundum omnes, conscientia alia est recta, alia erronea, alia dubia, alia scrupulosa; ergo erronea nec est dubia, nec scrupulosa, ergo cum conscientia erronea nec est dubium, nec scrupulus, ergo nec cognitio ulla malitiæ. *Si dicas* esse, saltem apprehensiones malitiæ. *Contra*, cum his operari non est peccatum, quando enim credimus Trinitatem, sunt apprehensiones contrariæ, quæ nec impediunt fidem, nec sunt peccatum, ita Eliz. §. 1. & 2. Resp. Si haberet aliquam cognitionem malitiæ mendacii, quæ sufficeret ad deponendam priorem conscientiam, quæ dictat esse mentiendum non teneretur mentiri, c. si haberet cognitionem ad hoc non sufficientem, n. min. & conf. *Ad Conf.* Ergo cum conscientia erronea nec est dubium nec scrupulus de se sufficiens ad conscientiam erroneam deponendam, c. de se ad hoc insufficiens, attamen sufficiens ad contrahendam malitiam ob antecedentem errorem vincibilem, n. istam seq. & ultimam.

Objic. 6. Ignorantia & error contra fidem, item actus externi, v. gr. adulterii, sunt in se formalissime peccata, quamvis nulla adsit cognitio malitiæ eorum, quia puniuntur a Deo, nihil autem punitur, nisi in se sit formaliter peccatum, ergo. Ita Eliz. *fuse q.* 3. §. 3. *item q.* 4. & 7. §. 1. & 2. *item q.* 13. §. 3. R. N. ass. secundum dicenda n. 64. puniuntur autem, non ratione sui, sed ratione actus interni, a quo causantur vel imperantur. 22

Objic. 7. Sacerdos peccat peccato sacrilegii, si desideret fornicari, quamvis exprese non cogitet se esse Sacerdotem, ergo inadvertentia non excusat. R. N. conseq. quamvis enim id expresse non cogitet, tamen sufficienter & quasi experimentaliter atque exercite id semper de se scit, quia scit, qualis sit, saltem obscure & implicite: cognoscit enim se esse, & non alium, qui talia agit, ignorare autem non potest se esse 23

esse Sacerdotem, & ideo magis quasi horret illa peccata ac magis timet, quia est Sacerdos, ergo non habet ignorantiam invincibilem sui status, nec inadvertentiam sufficientem ad excusandum a peccato. Quod si supponas eum nullam omnino cognitionem habere sui status, nego contrahi specialem malitiam sacrilegii.

24 *Objic.* 8. Quando peccatum consequens est pœna peccati antecedentis, peccatur per peccatum consequens, licet ab hoc absit formalis libertas, ergo etiam licet absit actualis cognitio, *prob. antec.* nam S. Th. 1. 2. *q.* 19. *art.6. ad* 3.docet posse aliquem ex suppositione erroris voluntarii esse necessitatum ad peccandum: Idem docent S. Bonav. Gabr. & alii: & ratio est, quia cum suppositio & necessitas illa sit sequens ex voluntate ipsa, non obest libertati actuum ex ea sequentium. *Conf.* nam ideo interna voluntas adulterii est mala, quia externum adulterium est malum, & non contra, ergo male dicitur solos actus voluntatis esse proprie peccata, ita Eliz. *q.* 12. §. 4. R. N. ant. cujus prob. dist. S. Th. docet posse aliquem esse necessitatum ad peccandum, itaut formaliter peccet per hoc, quod necessario fit, n. itaut formaliter peccet per solam illius necessitatis causam, c. a qua actus necessarius consequens, tantum extrinsece & denominative dicitur peccatum, c. quidquid enim sine propria, & formali libertate sequitur, non est in se formaliter peccatum, sed ad summum denominative & in causa, uti sæpe dictum est, *Ad Conf.* distinguo, ideo voluntas adulterii est mala, quia externum adulterium est malum objective, c. quia est malum formaliter, n. ant. & conseq.

25 *Q. 6. An cognitio legis divinæ, vel malitiæ prout Deo displicentis ita prærequiratur ad peccatum, ut si daretur ignorantia invincibilis Dei, hæc excusaret a peccato formali contra Deum?* R. Affirmative: ita communissime Auctores cum S. Th. 1. 2. *q.* 71. *art.* 6. *ad* 2. quod in *cap.* 7. *ad Rom. lect.* 2. iterum innuit his verbis: *Dicendum est quod sine lege poterat quidem peccatum cognosci, secundum quod habet rationem inhonesti, idest, contra rationem existens, non autem secundum quod importat offensam Dei.* Idem tenent S. Bonav. Alv. M. Alens. Bellov. Rich. Altisiod. cum Card. Delugo *de Incarn.d.*5. *& 6. n.* 74. Item Card. Palav. *l.* 7. *c.* 10. *Remanente Deo penitus ignoto .... non cognoscitur ulla obligatio præferendi bonum alienum bono proprio, aut præferendi bonum proprium majus bono proprio minori, ex quarum obligationum violatione oritur inhonestas.* Card. Aguirre *T.*1.*tr.*1. *dec.*4. *sess.*5. *Impossibile est peccatum grave seu lethale, quod non sit offensa Dei, nequit autem esse offensa Dei invincibiliter ignorati, quis enim offendere dicatur, quem prorsus ignorat?* Card. Sfondratus in nodo prædest. editionis Romanæ pag.152. Coloniensi 270. *Cum peccatum sit essentialiter offensio & injuria Dei, sublata Dei cognitione necessario sequitur nec injuriam nec peccatum nec æternam pœnam esse.* Herincx *de peccat. dec.* 5. *q.* 1. *n.* 9. *Admisso casu talis ignorantiæ (qui rarus aut brevis aut nullus est) admitti posset abfuturam a peccatis ejusmodi stricte offensam formalem Dei.* Mastrius *in* 2. *dec.*6. *de pecc. art.* 3. *n.* 93. *In eo casu* (ignorantiæ invincibilis Dei) *omnis actus esset indifferens & ut talis apprehenderetur a ratione, ideoque in genere moris nullum esset peccatum.* Navarrete *to.* 2. *contr. Chinens. tr.* 3. *contr.* 15. *pag.* 180. *nu.* 7. *Sentio admissa ignorantia Dei invincibili, qui est prima lex & primus legislator, nullum prorsus comitti ab eo peccatum, qui ejusmodi laborat ignorantia, quia in isto casu neque est aversio a Deo, neque ad creaturam conversio* (intellige imputabilis) *licet opus materialiter ipsi legi repugnet; & in hoc mihi quidem, ut videtur, consonat M. F. Greg. Martinez* 1. 2. *q.* 17. *art.* 6. *concl.* 3. *Ferre de Deo to.* 1. *tr.* 2. *q.* 1. §. 10. *n.* 262. *Peccatum cum ignorantia invincibili veri Dei & inculpabili, non erit offensa veri Dei, neque enim offendi potest is, qui invincibiliter ignoratur, neque hominem a vero Deo avertet.* Gonet. *de Deo d.* 1. *art.* 3. *Si homo invincibiliter ignoraret Deum, nullum ejus peccatum esset mortale .... malitia peccati mortalis petitur ex injuria Dei, sed Deus non potest injuria affici, nisi agnoscatur, ergo.* Similia habet *Contensonus de act. hum.* Curiel. 1. 2. *q.* 71. *art.* 6. *ad* 3. ad quæstionem hanc, *si quando contigeret aliquem scire, v. g furtum esse contra rectam rationem, & ignorare invincibiliter esse contra Deum aut ejus voluntatem vel legem, quia ignorat invincibiliter Deum esse aut offendi illo actu:* Respondet, *non intelligo, qua ratione possit aliquis violare legem, quam ignorat invincibiliter, cum ita se habeat talis lex respectu suæ voluntatis, ac si non esset .... idem plane habet* Zumel. 1. 2.*q.*71.*art.*6.*pag.*176. Bonacip. *de incarn.dec.*1.*dub.*5. R.3. *Peccatum ab eo, qui Deum invincibiliter ignorat, commissum, non esset formaliter offensa Dei defectu advertentiæ, & voluntarii circa Deum.* N. 148. dicit Atheum recenter ad fidem conversum prudenter interrogandum, an cognoverit suum scelus esse Dei offensam. Idem tenent alii innumeri, itaut Lugo *nu.* 73. dicat oppositum esse auctoritate destitutum, nec nisi duos aut tres reperiri, qui defendant.

26 Rationes jam ab AA. insinuatæ sunt, nam 1. si lex invincibiliter ignoretur, non peccatur contra legem, uti certum est ex dictis l. 1. a n. 272. ergo similiter si Deus invincibiliter ignoretur, non peccatur contra Deum. 2. Sine cognitione Dei non potest esse inobedientia contra Deum, nec contemptus Dei, quia prædicata includuntur in omni peccato formali contra Deum.

Respondent, virtualiter, & interpretative agi contra Deum, quia agitur contra rectam rationem regulatam a lege æterna, quæ est Deus. *Contra* est, si omnino ignoretur Deus, nulla est cognitio illius regulationis æternæ, aut connexionis, qua recta ratio habeat cum illa lege æterna: ergo non est nequidem virtualis aversio formalis a lege æterna: sed nec interpretativa, uti constat ex S. Th. relato *n.* 15. & ratio est, quia operans posset sic esse comparatus, ut nollet hoc facere, si nosset legem æternam id prohibentem, ergo. *Conf.* nam qui nollet potionem de se quidem utilem ad sanitatem, sed quam invincibiliter putaret non esse utilem, non posse dici virtualiter aut interpretative nolle sanitatem, ergo similiter hic.

Alia, quæ opponi possent, intelligentur ex dicendis de peccato Philosophico a n. 49. Quænam autem dicantur peccata ignorantiæ aut inadvertentiæ, dicetur n. 222. & 224.

Qu. 7. *Per quid peccatum internum dicatur compleri in ratione peccati externi?* 27

Resp. §. 1. Hoc, quod complet peccatum internum in ratione externi, debet dependere ab actu interno actualiter existente, quia quod externe complet, hoc sumptum cum peccato interno est peccatum actuale; atqui nihil potest dici vel denominari peccatum actuale, nisi dependeat ab actu interno actualiter existente, uti probabitur n. 33. Consequenter dicendum est, quod voluntas occidendi compleatur per transfossionem, voluntas comburendi domum per applicationem ignis, voluntas se inebriandi per potationem; voluntas turpiloquii per locutionem turpem, & ita de ceteris; mors autem, consumptio domus, privatio rationis, turpes motus, qui sequuntur ad ista peccata, nec complent, nec constituunt illa, sed sunt effectus ad ista consequentes.

§. 2. Peccatum internum non completur in ratione peccati externi per ullos actus vel omissiones necessarias, uti declarabitur eodem n. 33. hinc volitio occidendi non completur per læsionem, quam sagitta emissa infligit corpori, sed per ejaculationem sagittæ, quæ est causa læsionis; item volitio omittendi Horas non completur per omissionem Horarum sequentem post abjectum Breviarium, sed per abjectionem Breviarii, aut per omissionem tum positam, quando adhuc erat potestas orandi: similiter si quis sciens hora octava esse unicam Missam, & hora septima volens omittere, indormiscat usque ad nonam, hoc peccatum omissionis non completur per omissionem, quæ hora octava contingit tempore somni, sed per actualem compositionem ad somnum, quæ est causa illius omissionis, ita Amic. *dec.* 22. *a n.* 47. 28

Objic. Tunc completur peccatum omissionis, quando jaculans reipsa occidit, sed non occidit, nisi alter occidatur, alter autem non occiditur, nisi lædatur & moriatur: ergo ante læsionem & mortem non completur peccatum occisionis. Similiter si ille, qui voluit dormiendo omittere Missam, expergisceretur hora octava, & mutata voluntate audiret Missam, non posset dici omisisse Missam; ergo sublata hac sola omissione peccatum omissionis non est completum; & hæc videtur esse expressa mens S. Th. 2.2.*q.*79.*art.*3. *ad* 3.ubi dicit: *Si quis ob ebrietatem omiserit surgere ad Matutinas, hoc peccatum imputari ad culpam, non quando se inebriavit vel dedit causam isti omissioni, sed quando reipsa dormit, eo tempore, quo deberet esse in Matutinis.* Resp. cum Compt. *dec.* 102. *sess.* 7. & Dicast. *de Pœnit. dec.* 9. *n.* 39. *dist. antec.* uterque ille non posse dici occidisse vel omisisse Missam, moraliter & in sensu Theologico, idest, posuisse causam efficacem occisionis & omissionis, ideoque totam illius malitiam contraxisse, n. non posset dici occidisse & omisisse, physice & in sensu vulgari, c. & hoc tantum est, quod vult S. Th. nempe non omisisse in communi & vulgari modo loquendi; nos autem assignamus, per quid moraliter, Theologice, seu in ratione peccati externi compleatur talis occisio vel omissio, & quando dicatur incurri tota ejus malitia, dicimusque tum esse, quando libere fit occisio vel omissio, aut quando libere ponitur causa mortis vel omissionis alterius postea sine libertate secuturæ. 29

Inst. Qui habuit voluntatem audiendi Missam, si reipsa non audit, non potest dici nequidem moraliter audisse, ergo nec dicitur moraliter omisisse, si reipsa non omisit. Resp. Si habuit voluntatem efficacem & post adhibita media audire non potuit, recte dicitur audiisse moraliter, quantum sufficit ad hoc, ut dicatur non peccasse, sed satisfecisse præcepto, quantum hic & nunc tenebatur, ita Compt. *sess.* 8. *n.* 4.

Alia, quæ hic opponi possent, solventur ad quæstionem sequentem. An autem illa, quæ fuerunt causa peccati, vel se habuerunt concomitanter ad peccatum, sint peccata, & in Confessione addi debeant, dicetur l. 6. p. 2. quando de integritate Confessionis.

Q. 8. *An effectus mali ex peccato sequentes dicendi sint esse peccata?* 30

Resp. §. 1. Probabilius videtur effectus malos ex peccato sequentes non esse dicendos peccata, si nullo modo fuerint prævisi, ita Vasq. Less. Arr. Baldel. Dicast. Tann. *d.*4. *q.* 3. *nu.* 55. Gob. in Quint. *t.* 5.*c.*9. *n.*24. aliique contra multos antiquos, & recentiores apud Tann. *n.* 50. Ratio est, quia si effectus non est prævisus, nequidem indirecte est voluntarius, ergo nec est peccatum: hinc si vulnerasti Titium, nullo modo prævidens mortem; si per diem turpia locutus es, nullo modo prævidens pollutionem nocturnam; si plene te inebriasti, nullo modo

modo prævidens blasphemias, quamvis hæc omnia sequantur, nequidem denominative sunt peccata.

31 *Objic.* 1. S. Th. 1. 2. *q.*20.*art.*5.O. & *q.* 73.*art.*8. expresse dicit effectum malum, aut nocumentum, quod per se, & ut plurimum sequitur ex causa mala, addere malitiam, quamvis non fuerit ejus prævisio: ratio autem est, quia cum causa sit per se, & communiter connexa cum effectu illo, est sufficienter volitus in causa. Resp. Tann. *n.* 47. putat S. Th. tantum velle, quod accedat malitia objectiva, quia illud, quod ita per se sequitur, reipsa est objective malum. Si autem quis putet S. Th. loqui etiam de malitia formali, explicari debet de casu, quo culpabiliter exclusa est expressior cogitatio de effectu secuturo; & ita communiter est; tum enim homines per experientiam suam norunt talia sequi, & nihilominus libere ponunt causas, non curantes, quid inde sequatur, animo ita comparati, ut adhuc ponerent, quamvis expressius de illis secuturis cogitarent.

Inst. Effectus, qui per se, & ut plurimum sequitur, potuit, & debuit prævideri: ergo semper est culpa non fuisse prævisum. Resp. Sæpe ita esse, sed si nec suspicio, vel scrupulus de hoc inciderit, nego in illis circumstantiis potuisse, aut debuisse prævideri, quia prima cogitatio de re aliqua non est in nostra potestate, ut optime Aristoteles apud Ovied. *controv.* 1. *p.*4. & diximus n.16. ergo si nulla incidit cogitatio de obligatione attendendi, vel cavendi, malitia non contrahetur, neque hic sufficit, quod physice potuerit, aut debuerit attendi, uti recte docent S. Bonav. S. Ant. Alb. M. Alens. Caj. Suar. Vasq. Laym. Lug. Reding. Steph. Gob. *n.*39. & 83. Ovied. supra, J. Sanch. *d.* 10. ubi pro hac sententia, præter jam relatos citat alios 20. Auctores.

32 *Objic.* 2. Quod fit ex ignorantia culpabili est peccatum; sed pollutio secuta ex turpiloquio, quamvis prævisa non sit, fit ex ignorantia, uti patet, & illa ignorantia est culpabilis, cum sit peccatum turpiloquii, ex quo illa supponitur sequi: ergo. Ita Gonet. *de pec. d.*3. *n.*141. Resp. dist. min. & illa ignorantia est culpabilis in se, c. respectu effectus secuturi, n. ut enim respectu effectus dici posset culpabilis, debuisset connexio causæ cum effectu fuisse aliquo modo cognita. Vide Ovied. supra.

33 §. 2. Nullus effectus ideo potest dici proprie peccatum, quia sequitur ex peccato, quamvis in peccato velut causa fuerit prævisus vel etiam intentus. Ita Bonac. *de Leg. d.*2. *q.*4. *p.*4. *n.*8. Lugo *de pœnit. d.*16. *a n.*440. Amic. *de gratia d.*28. *s.*4. *a n.*72. Dicast. *de pœnit. d.* 9. *a n.*19. Herincx *hic d.*5. *n.*72. & *alii* contra Caj. Sot. Tann. *d.*4. *p.*4. *n.*33. Gonet. *de prædest. d.*5. *art.*5. & alios. *Probatur*, nam imprimis si voluntas tum sit retractata, quando effectus sequitur, patet hunc non posse dici peccatum, alioquin de facto peccaret Adamus, vel saltem nos peccaremus, quoties orirentur in nobis pravi motus concupiscentiæ, sunt enim effectus mali, consequentes ex peccato Adami, quod moraliter fuit nostrum; imo adhuc posset peccare actu beatus, si enim Titius lethaliter vulnerasset Cajum, qui moreretur, postquam Titius de peccato suo contritus, esset mortuus, mors Caji esset peccatum respectu Titii, quod nemo dicet. Deinde quamvis voluntas non sit retractata, tamen non ideo dici potest peccatum quod sequitur ex peccato, nam omne peccatum est actio libera completa interne vel externe; si interne, patet non compleri per effectum externum ex peccato secutum, ideoque hunc non posse dici peccatum, sed pure effectum peccati; si externe, etiam non completur per effectum secutum ex peccato, sed immediate per solam actionem externam, secundum dicta a n.27. cujus *Ratio* a priori hæc est, quia omne actuale peccatum debet esse saltem denominative actu voluntarium, & liberum, quando fit: sed effectus talis sequens ex peccato, nequidem denominative est actu voluntarius, & liber, quando fit: ergo. *Prob. min.* talis effectus sæpe sequitur, quando desiit actus internus voluntatis, v. g. mors sequitur, quando ille, qui læsit, postea dormit nec amplius cogitat de illa morte: sed talis effectus non potest tum denominari actus voluntarius & liber: ergo. *Prob. min.* quod denominatur actu voluntarium, & liberum, debet denominari actu libere procedens a principio intrinseco cum cognitione finis, sic enim definitur voluntarium liberum: sed nihil potest ita denominari, si volitio interna libera non existat vel formaliter vel saltem virtualiter in aliquo actu tenui, a quo procedat & imperetur ille effectus sequens, non enim potest dici procedere vel imperari ab actuali liberate, si hæc non existat actu: ergo. *Respondent*, posse moraliter procedere ab eo, quod non est actu, quia causa moralis potest actu causare, licet actu non existat. *Contra est*, licet hoc possit causa moralis, quæ causat per virtutem intentionaliter existentem, uti est causa meritoria, quam satis est fuisse vel prævideri ut absolute positam pro certo tempore, eo quod tum sufficienter movere possit ad dandum præmium, tamen id non tenet in illa causa morali, quæ causat informando potentiam & sic determinando ad influendum, ut hic fit: hinc nec cognitio potest moraliter causare volitionem, nec actus imperans imperatum, nisi cognitio & actus imperans actu existant. Ratio autem ulterior, cur libertas non possit actualiter denominare actum externum, si non existat internus, hęc est, quia internus primario denominatur liber, & dependenter ab hoc denominatur externus secundario liber, itaut tota libertas actus externi sit libertas actus interni: ergo si libertas non denominet actum interni liberum (quod non potest facere, si actus internus non existat) etiam non denominat actum externum actualiter liberum: sicut si visio non denominet actu videntem, etiam non denominat actu visum, quia esse visum dicitur dependenter a vidente.

Objic. 1. Mors denominatur actu volita per volitionem præteritam: ergo etiam potest per illam denominari actu voluntaria. Resp. N. cons. quia esse actu volitum, est prædicatum commune tempori præsenti & præterito, nam quod actu volo & quod aliquando actu volui dicitur pro isto tempore actu volitum, econtra actu voluntarium est prædicatum tantum de præsenti & quidem physico ergo non habetur nisi a forma actu existente.

Inst. 1. Esse actu senem vel actu famulum sunt denominationes de præsenti, & tamen sunt ab annis vel conductione præterita: ergo & sic poterit mors denominari actu voluntaria a volitione præterita. Resp. N. cons. Copula, *Est*, sæpe mutat statum, ampliatur vel alienatur, unde ut sciri possit, an significet de præsenti aut requirat formam actu existentem, attendi debet, non tam ad vocem ipsam, quam ad significationem, & exigentiam prædicati, v. g. domus nunc est combusta, reipsa non est de præsenti, nec quoad subjectum, quod est domus, nec quoad formam denominantem, quæ est combustio, quia facit hunc sensum, domus fuit & esse desiit per combustionem, quæ combustio etiam non est, sed fuit: similiter illa, Cajus est senex, est de præsenti quoad subjectum, sed quoad formam est de præterito, quia facit hunc sensum, Cajus existit & multi anni ejus præterierunt: ista autem, Cajus est famulus, est de præsenti quoad subjectum, & si significet Cajum jam conduci, erit etiam quoad formam de præsenti, si autem significet manere conductum, importat formam sive conductionem physice præteritam sed moraliter perseverantem, jam vero cum dico, mors est actu voluntaria, sensus debet esse, mors est actu dependens a volitione, a qua denominatur voluntaria, quod falsum est, si actu non existat volitio. 34

Inst. 2. Saltem si volitio mortis actu existat, & mors tum sequatur, denominabitur voluntaria, poteritque dici peccatum. R. N. ass. nam mors tum non fit dependenter a volitione, quia hac absente adhuc æqualiter causaretur a læsione impacta, deinde saltem dici non potest peccatum, quia nequidem externe complet peccatum, secundum dicta n. 33.

Inst. 3. Mors secuta ex actu libero etiam præterito, dicitur effectus liber: ergo falsum est, quod liberum dicatur a libertate actu existente. Resp. Dicitur effectu liber objective, c. liber formaliter vel etiam denominative, n. tantum enim dicitur fuisse objectum & esse effectum actus liberi: quod si aliquando vocetur effectus liber, est impropria locutio, uti etiam hæc, cœlum est objectum liberum amoris, mundus est effectus liber Dei, tantum enim significatur, quod cœlum sit objectum actus liberi, & quod mundus sit effectus actionis liberæ.

Inst. 4. Talis mors est mala: ergo est peccatum. Resp. est mala in ratione objecti, & in se, ut infernus & nocumentum proximi, c. est mala in ratione actus humani formaliter vel denominative, n. an. & conseq.

Objic. 2. Homicidium est peccatum: sed mors sequens constituit homicidium in esse homicidii: ergo etiam constituit peccatum in esse peccati. *Prob. min.* non habita sola morte non est homicidium, alioquin, necdum secuta morte, qui lethaliter vulnerasset, esset homicida, ideoque irregularis, quod nemo dicet. Resp. Homicidium, secundum omnia, quæ includit, tam ex parte agentis, quam patientis, sic est peccatum, n. secundum ea, quæ includit ex parte agentis, c. homicidium ex parte agentis dicit actionem illativam mortis, quæ ab ea essentialiter respicitur tanquam apta sequi, sed cum contingens sit quod actu sequatur, & tamen ea sola non habita non sit homicidium, hinc mors est de essentia homicidii adæquate sumpti, non ut peccatum est, præcise; sed ut est forma denominans homicidium physice tale, quamvis moraliter & Theologice homicida sit, qui posuit actionem illativam mortis. 35

Inst. 1. Irregularitas ex delicto & excommunicatio non incurruntur, nisi propter peccatum: sed irregularitas & excommunicatio lata in homicidas incurritur propter mortem secutam: ergo mors secuta est peccatum. Resp. N. min. nam mors est tantum conditio prærequisita, qua posita Ecclesia voluit, ut tum prius contrahatur irregularitas vel excommunicatio, propter peccatum præteritum, quod fuit causa illius mortis.

Inst. 2. Qui se inebriat prævidens homicidium, incurrit talem pœnam: sed non incurrit propter ebrietatem, huic enim non est annexa talis pœna: ergo propter homicidium: ergo tale homicidium est voluntarium, & peccaminosum. Item nemo extra Matrimonium perdit virginitatem nisi per peccatū, uti habet S. Th. 2. 2. *q.*152. *art.* 3. sed puella se inebrians ut defloretur, deflorata perdit virginitatem: ergo defloratio in ebrietate admissa est peccatum. Item, nemo tenetur voto externo, nisi sit actus humanus, & voluntarius, sed si quis vellet vovere per verba, quæ intendit proferre in ebrietate, si in hac proferat, tenetur voto, uti docet Suar. *de Relig. tr.*2. *d.*1. *c.*10. ergo verba in ebrietate prolata sunt humana: ergo actio sic prævisa vel intentio poterit esse humana & peccaminosa, ita Gonet *n.*141. Resp. *Ad* 1. Si talis homo incurrit excommunicationem, est propter volitionem homicidii, homicidium autem secutum erit tantum conditio. *Ad* 2. Perdit per de-

florationem, quæ fuit volita in causa. *Ad* 3. Si tenetur, est propter voluntatem antecedentem, qua voluit obligationem sub conditione prolationis secuturæ.

36 *Objic.* 3. Ebrietas plena est peccatum: sed quando plena ebrietas contingit, non est libertas, eodem enim instanti tollitur usus rationis: ergo peccatum fit, etiamsi non sit actu libertas. *Respondent* 1. Compt. *s.* 6. *num.* 7. & Herincx *n.* 74. ebrietatem ideo dici peccatum, quia proxime conjuncta fuit libertati, sed hoc tantum dicitur in sensu vulgi; unde Resp. 2. N. maj. quam Arr. *d.* 45. *n.* 13. male dicit admitti ab omnibus: si vis, distingue: si per ebrietatem intelligas ebrietatem causalem sive inebriationem & potationem, quæ ebrietatem inducit, illam c. esse peccatum; si intelligas ebrietatem formalem seu ipsam privationem rationis secutam ex illa potatione, n. maj.

37 *Objic.* 4. Æger, qui petivit absolvi, & privatur ratione, si absolvatur, recipit gratiam. Christianus, qui cum desiderio Martyrii dormiit, si in odium fidei occidatur dormiens, meretur coronam Martyrii: ergo etiam poterit aliquis non habens usum rationis gratiam amittere, & demereri ac peccare. Ita Gonet. *n.* 142. & 152. Resp. Talis æger recipit gratiam vi Sacramenti, ad quod dispositus erat per antecedentem suum actum. Christianus non meretur Martyrium, nisi forte ante somnum per actum formaliter liberum; accipit autem coronam vi realis Martyrii post actum illum secuti, Amic. *d.* 22. *n.* 46.

38 *Objic.* 5. Lectio Horarum sæpe fit ita distracte & inadvertenter, ut nulla adsit actualis libertas, & tamen censetur actio humana, quia incepta est cum libertate, quæ præteriit: ergo etiam effectus ex antecedente libertate secutus poterit esse humanus & dici peccatum. Ita Gonet *n.* 142. Resp. N. ant. quia quamdiu continuantur actiones externæ, quæ spectant ad opus inceptum, manet intentio virtualis, quod inde colligitur, nam si mens plane abstrahatur alio, statim cessat actio exterior, nec aliquis potest prosequi opus inceptum, nisi resumat intentionem: ergo quamdiu non cessat actio exterior, signum est adhuc dirigi & imperari a priori intentione saltem virtualiter, idest, in actu tenui ac imperceptibili adhuc existente, ita Vasq. Conc. Compt. *s.* 8. *n.* 3.

39 *Objic.* 6. Si omissio Missæ secuta in somno non sit peccatum, ergo licitum est optare, ut eveniat, vel de ea gaudere, quia licitum est optare effectum peccati & de eo gaudere, adultera enim licite optat partum & gaudet de filio nato: item, qui die Veneris comedit carnes, licite optat nutritionem vel de ea gaudet. Ita Gonet. *n.* 143. Resp. Neg. seq. nam nocumentum causale proximi, v. g. eversio domus alienæ per motum terræ, non est peccatum, imo nec effectus peccati, & tamen non est licitum illud optare proximo vel de eo gaudere; ratio autem est, quia quamvis talia non fiant per modum actus humani, sunt tamen mala in ratione objecti, habentque suam malitiam objectivam, si sint contra aliquod præceptum naturale vel positivum, ideoque illicitum est in illam malitiam ferri per desiderium vel complacentiam, quia voluntas tum ferretur in hoc, quod reipsa prohibitum est, & oppositum præcepto. Partus adulteræ supposito adulterio nulli præcepto opponitur, nec habet malitiam objectivam, hinc potest illum optare adultera; econtra corroboratio corporis e carnibus die Veneris sumptis habet malitiam objectivam, uti dicetur n. 48. hinc non est licitum eam optare vel de ea gaudere. Vide etiam dicenda n. 90. & 91.

40 *Dixi* n. 33. tales effectus *non ideo* posse dici peccata, quod ex peccato sequantur; nam ejusmodi effectus externus potest aliunde esse peccatum, si nempe sequatur, quando adhuc est status libertatis, & compleat actionem internam malam in ratione peccati externi, sic homicidium secutum ex ebrietate non plena, pollutio extra somnum ex turpiloquio, sunt utique peccata, in quantum subsunt actuali libertati, & complent volitionem actualem occidendi aut se delectandi venereæ.

41 *Q.* 9. *An effectus mali ex peccato sequentes, sint saltem moraliter, vel ad culpam imputabiles?*

Resp. §. 1. Si prævisi non fuerint, non sunt imputabiles ad culpam, quia nullo modo sunt voluntarii, uti dictum est a n. 30. Econtra si sint prævisi & intenti, hoc sensu sunt moraliter imputabiles, quod culpabiliter sit posita causa, ex qua reipsa sequantur, & ideo in æstimatione prudentum illi causæ attribuantur: si tamen voluntas sit retractata, aut si fuerunt quidem prævisi, attamen non fuerit potestas vel obligatio illos impediendi, non est nunc culpa, quod sequantur, & hoc sensu non erunt nunc moraliter imputabiles, sed tantum physice. Vide dicta l. 1. a n. 757.

42 §. 2. Effectus malus intentus vel prævisus ex causa illicite posita, est suo modo æqualiter imputabilis, sive sequatur post, sive ante voluntatem retractatam, aut quando non est amplius potestas illum impediendi, ita Arr. Lugo *de pænit. d.* 16. *a n.* 443. Dicast. *de pænit. d.* 9. *a n.* 27. Rhod. *hic d.* 1. *q.* 2. *s.* 2. §. 2. Herincx *d.* 5. *n.* 72. aliique contra Henriq. Avers. & alios multos. *Probatur*, 1. effectum posse alicui imputari, est posse alicui attribui tanquam causæ liberæ, quod sequatur, sed sive causa sit retractata sive non, sive nunc sit, sive non sit potestas impediendi, verum est, quod effectus sequatur ex illa causa, quæ poni non debuit, & tamen libere posita est cum intentione vel prævisione talis effectus, ideoque attribui potest & in eam causam referri, quod sequatur: ergo. 2. Multi effectus & miseriæ, quas patimur, imo peccatum originale, quod contrahimus, imputatur peccato Adami, quamvis hoc peccatum sit retractatum, nec sit nunc in potestate Adami vel nostra hos effectus impedire: ergo idem est in aliis effectibus malis a causa mala sequentibus. 3. Si effectus malus non imputatur quando causa est retractata: ergo, qui Titium lethaliter vulneravit volens occidere, si statim post pœniteat eum facti, & mors postea sequatur, non incurret irregularitatem: atque incurrit, nec eum juvat retractatio, uti dicetur l. 7. quando de irregularitate: ergo. *Conf.* nam si mors sequatur post retractationem, qui vulneravit, punitur tanquam homicida, alioquin non ita puniendus, si mors non sequeretur: ergo mors illi imputatur. Ratio a priori est, quia illa retractatio aut succedens impossibilitas impediendi, neque facit, ut reipsa libere posita non sit illicita causa talis effectus intenti vel prævisi, neque facit, ut illa causa careat influxu in talem effectum: ergo nec impedit dependentiam a tali causa: ergo nec imputabilitatem.

Objic. Per retractationem tollitur ratio voluntarii a pecca- 43
to præterito, posita enim retractatione non manet habitualiter: ergo nec effectus postea secutus erit voluntarius: ergo nullo modo imputabilis. Resp. 1. Si peccatum retractetur ab homine, sed a Deo necdum sit remissum, manet peccatum habituale in ratione offensæ, & ad culpam ac pœnam imputabile: ergo saltem tum imputabitur effectus. Resp. 2. Per retractationem tollitur ratio voluntarii a peccato, quoad tempus secuturum, c. quoad tempus præteritum, n. idest, retractatio facit quidem, ut peccatum non amplius sit actu volitum, ideoque pro nunc dicatur non voluntarium, attamen retractatio non facit, ut pro præterito non fuerit voluntarium, jam vero effectus sequitur ex peccato ut præterito, & plane per accidens se habet retractatio, æqualiter enim sequitur, sive accedat retractatio sive non, & sive pro futuro maneat volitum sive non, quia effectus non respicit hanc continuationem sed causam libere positam, cum inciperet peccatum: ergo retractatio nihil ad rem facit.

Inst. Si talis effectus adhuc imputetur, vel ergo ad cul- 44
pam, vel ad pœnam; non ad culpam, uti n. 41. dictum est, quia non est nunc culpa, quod sequatur; nec ad pœnam, quia hæc antecedenter fuit debita, nec debetur nova, nisi accesserit nova culpa. Resp. Imputatur præteritæ culpæ, non quod nunc sit aut dici possit culpa, sed quia referri debet in culpam præteritam veluti causam, eique attribui velut effectus, sicuti combustioni attribuitur damnum proximi, fomes peccati attribuitur peccato Adami, quamvis nec damnum illud neque hic fomes sit peccatum vel culpa.

§. 3. Si causa talis effectus mali fuerit hic & nunc licita & rationabilis causa adfuerit ponendi illam, quamvis prævideatur effectus malus ex illa secuturus, hic non erit imputabilis ad culpam, dummodo non intendatur, nec sit periculum consensus in illum vel illius delectabilitatem, uti cum communi Tann. *d.* 4. *q.* 8. *n.* 115. Potestque videri Busemb. relatus *l.* 3. *p.* 1. *n.* 920. item illa, quæ ibidem addidimus a n. 922.

§. 4. Si cogitatio incidit de effectu malo forte secuturo ex 45
causa mala, sed adhibita fuit præcautio, qualem viri prudentes judicant sufficientem esse, ne sequatur vel ne imputetur, licet sequatur effectus non imputabitur ad culpam; uti nec tum, si timor incidit, sed hunc correxit, prudenter sibi persuadendo timorem esse inanem, ut recte Vasq. Tann. *n.* 63. Gob. *n.* 39. Si autem levis tantum cogitatio occurrerit de periculo, vel per negligentiam venialem major deliberatio sit prætermissa, effectus sequens non potest nisi ad culpam venialem imputari. Quod si quis per experientiam sciat tales timores vel cogitationes incidentes ordinarie esse vanas, habet sufficientem causam contemnendi, licet forte per accidens aliquid mali ex operatione sequatur.

§. 5. Si causa effectus mortaliter mali fuerit tantum venialis; 46
quamvis hic effectus fuerit prævisus, non posse nisi ad veniale imputari docent Sanch. *de Matr. l.* 9. *d.* 45. *n.* 19. Less. Dicast. Gob. aliique cum Dian. *p.* 1. *tr.* 7. *R.* 65. & Burgh. *cent.* 3. *cas.* 4. quamvis alii apud Tann. *a n.* 118. dissentiant, putentque imputandum etiam ad mortale, saltem, si effectus malus sequatur ex causa veniali spectante ad eamdem materiam, cujus est effectus, ut si pollutio sequatur ex turpi joco venialiter tantum malo; sed ratio priorum est, quia talis effectus non est in se volitus nec in se liber vel moralis, sed tantum in causa: ergo non videtur habere majorem malitiam, quam sua causa.

An effectus mali sequentes ad peccatum sint confitendi, dicetur *l.* 6. *p.* 2. quando de integritate Confessionis. Quomodo autem effectus ignorantiæ vel erroris vincibilis sint imputabiles, dictum est *l.* 1. *a n.* 555.

Q. 10. *An illa, quæ inadvertenter fiunt ex consuetudine* 47
peccaminosa, sint peccata? Resp. Non esse, uti satis constat ex dictis, cum hic & nunc non sint voluntaria. Tenet tamen communis sententia cum Lugo *de Pænit. d.* 16. *n.* 206. esse obligationem emendandi talem consuetudinem, ex qua sequuntur effectus de se mali, & retinentes malitiam objectivam, quando fiunt, licet indeliberate sequantur: an autem confitendi sint, si talis consuetudo culpabiliter maneat, dicetur *l.* 6. *p.* 2. quando de Confessione.

Q. 11. *Quænam, etiam indeliberate facta, censeantur re-* 48
tineri malitiam objectivam, & quænam objecta censeantur intrinsece mala?

Resp. *Ad* 1. Illa retinent malitiam objectivam, quæ hoc re-

tinent, propter quod alias prohibentur, itaut si ad illa accederet sola advertentia, & libertas, hoc ipso essent formalia peccata: econtra, si præter advertentiam vel libertatem etiam aliquid aliud ipsis desit ad illud esse, propter quod prohibentur, non retinent malitiam objectivam; v. g. homicidium manet violatio juris alieni, pollutio innaturalis manet damnosa proli ac generi humano, esus carnium die Veneris facta ab homine usum rationis habente est huic prohibita, & manet roboratio corporis, etiamsi fiant in ebrietate; & ipsamet ebrietas manet temeraria privatio rationis, quamvis inculpate fiat; hæ autem sunt rationes, ob quas illa omnia prohibentur: ergo etiam si fiant sine advertentia, & libertate, retinent malitiam objectivam, & sunt veluti materia peccati, ad quam non est licitum incitare aliquem, sed est obligatio vitandi vel emendandi causas per se, & proximas illorum; econtra verba hæretica, mendacia, perjura, si proferantur in ebrietate vel somno, non retinent malitiam objectivam, sed sunt, ac si a psittaco proferrentur, quia non habent hoc, propter quod prohibentur, nam verba talia nequidem materialiter sunt hæretica, cum ad hæresim requiratur actualis cognitio objecti credendi, & error pertinax circa illud; similiter ad mendacium requiritur actualis cognitio falsi & assertio illius tanquam veri; ad perjurium autem accedere debet advertentia ad interpositionem testimonii divini secundum dicta *l.3. p.1. n.* 772. ergo ejusmodi verba prolata sine tali actuali cognitione non retinent malitiam objectivam, ideoque, nisi forte esset ratione scandali, nulla est obligatio vitandi, v. g. ebrietatem ex hoc, quod hæc sit causa proxima talium verborum. Addit J. Sanch. *d.*21. *num.*13. somnia impudica nullam habere malitiam objectivam, hinc comedentem calida, ut habeat somnia turpia, non peccare: sed contra est, quia hoc ipso simul intendit motus venereos, qui habent malitiam objectivam. Addunt multi, imprecationes & blasphemias, si fiant sine animo malevolendi proximo, vel inhonorandi Deum, etiam non habere malitiam objectivam, hinc docet Tann. hic *d.*4. *q.*8. *n.*143. non esse saltem mortale incitare stultum ad efferenda verba blasphema, non intendendo inhonorationem Dei, quia reipsa non sunt blasphema; addit Bernal. *de Sacram. d.*17. *n.*75. Si amens tibi minetur mortem, nisi Christum abneges, te posse oretenus abnegare, nam hoc non est Christum negare, cum non sit loqui, eo quod locutio non fit nisi ad rationis compotem: Sed Delb. *de Imm. Eccles. cap.* 13. *d.* 1. & Lugo *de Pœnit. d.* 16. *n.* 210. recte notant, si hæc fiant ab habente usum rationis, retinere aliquam turpitudinem, & moraliter tribui causanti, nam habet advertentiam ad substantiam actus, quæ est operatio mali, inhonoratio vel abnegatio Dei, ideoque videtur esse materialis imprecatio, blasphemia vel abnegatio. Si autem sic proferens nequidem adverterit ad substantiam actus, quia invincibiliter ignoravit talibus verbis significari ista, in hoc casu quamvis proprie non habeant objectivam vel materialem malitiam, tamen secundum se adhuc videntur habere aliquam indecentiam, quia apud audientes ingenerant malum sensum; hinc dicit Oviedo hic *controv.* 7. *nu.* 60. blasphemias in somno prolatas, aut quas aliquis edoceret psittacum, habere malitiam aliquam objectivam sive indecentiam, ideoque Deum non posse esse eorum causam. Videri potest Gob. *in Quint. t.* 5. *c.* 9. *a n.* 60. iterumque toto *c.* 19. ubi de hac quæstione fuse discurrit, & affert valde diversas sententias.

Resp. *Ad* 2. Ad dignoscendum, an aliquod objectum sit intrinsece bonum aut malum, ideoque jure naturæ licitum an illicitum, dant hanc regulam, *Lugo, Palav. Haun.* & alii Recentiores: ut consideremus, quid homines pro priori ad hanc communitatem humanam, aut saltem pro statu, quo incerti fuissent, an unquam futuri fuissent partes hujus communitatis humanæ, quid, inquam, tum voluissent, aut judicassent ad bonum commune hujus communitatis humanæ esse, ut liceret vel non liceret: quod enim propter bonum commune judicassent debere esse licitum, hoc censetur intrinsece bonum; quod judicassent non debere esse licitum, censetur intrinsece malum. *Si dicas*, ad commune bonum fuisset melius, fieri, v. g. unum mendacium, quam sine illo damnari totum mundum: ergo tale mendacium non erit intrinsece malum. Resp. Dato antec. negando conf. quamvis enim ad commune bonum melius fuisset fieri tale mendacium, tamen non fuisset melius licere, quia ex licentia mendacii in unico etiam casu, gravissimum malum imminebat generi humano, eo quod homines sibi persuasissent esse licitum mentiri, ubi simile bonum inde posset nasci, quod sibi quisque pro sua passione persuasisset esse hic & nunc, sicque fuissent frequentata mendacia, atque si essent licita, & eversum commercium humanum. Et ideo inferunt cit. AA. in aliquibus legibus naturæ nullam esse exceptionem, nempe in iis, in quibus si admitteretur aliqua exceptio, tota lex esset inutilis, propter circumstantiam periculi vel propter abusum ex privato cujusque arbitrio, cujus rei exemplum dedi *l.*3. *p.*1. *a n.*910. in materia venerea, quod declarabitur hic *a n.* 98. Et aliud exemplum est, si liceret privata auctoritate occidere personam noxiam Reip. nam ex odio, invidia aliove simili pravo affectu facillime conciperetur judicium, jam esse circumstantiam, in qua hoc liceat. Atque etiam ideo humanæ leges obligant illos, quibus probabile est leges illas non esse utiles Reip. quia si quis per hoc privatum judicium posset eximi, plurimi de legibus perverse præsumerent easque eluderent; hine melius fuit omnes ligari lege, etiam tum, quando ex privata ratione posset prætendi exceptio. Econtra tamen recte notat Maurus *de just. q.* 150. aliquas leges naturales esse in cordibus nostris scriptas etiam cum suis exceptionibus, v. g. *Vota obligant, nisi remittantur; secretum non est revelandum, nisi noceat Reip. &c.* Ratio enim dictat has exceptiones cadere in illas leges, neque ideo sequitur aliquid contra commune bonum: quia tamen in aliquibus objectis sæpe dubium est, an commune bonum postulet hoc vel illud, hinc in multis disceptant Theologi, sitne hoc jure naturæ malum necne, aliis affirmantibus, aliis negantibus.

Q. 12. *Quid dicendum sit de peccato philosophico?* Resp. De 49
hoc orti sunt magni motus ratione cujusdam thesis ab uno e Societate JESU defensæ Divione, quæ sic habebat. *Peccatum Philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali & rectæ rationi: Theologicum vero & mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Hanc propositionem damnavit 24. Augusti 1690. *Alexand. VIII.* velut scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam & erroneam, de qua etiam sub excommunicatione Papæ reservata, ipso facto incurrenda, prohibet tractare, nisi forsan impugnando; ut itaque ex fundamento impugnari, & natura peccati Philosophici intelligi possit, quænam addemus.

§. 1. Quamvis secludamus omnem cognitionem Dei, ta- 50
men adhuc posset homo moraliter bene vel male agere, si nempe pro libertate sui arbitrii eligeret operari juxta vel contra prima principia rectæ rationis nobis indita a natura, qualia sunt, *bonum est faciendum, malum est fugiendum; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; colendi sunt benefactores &c.* Hæc enim nobis sunt evidentissima, quamvis supponatur ignorantia vel incogitantia invincibilis de Deo. Ratio est, quia operans juxta vel contra illa principia merebitur laudem vel vituperium, quia dicetur agere juxta vel contra dignitatem naturæ suæ rationalis. Et hæc est mens S. Th. & aliorum, quos retulimus n. 25. contra Palav. Mastrium, & paucos alios: favetque damnatio facta ab *Alex. VIII.* hujus prop. 9. *Revera peccat, qui odio habet peccatum, mere ob ejus turpitudinem & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu.* Si enim actus ille non sit peccatum, cum sit moralis, erit bonus; secundum dicta *l.* 1. *n.* 15. Et econtra actus præcise disconveniens naturæ rationali erit similiter malus.

Respondent 1. Disconvenientiam actus cum natura rationali fore tantum malum physicum, quale etiam est disconvenientia magni calcei cum parvo pede. *Contra* est 1. Malum physicum potest a natura rationali, imo & a Deo directe intendi, non autem id, quod est disconveniens naturæ rationali qua tali, sic enim nec a natura rationali, si operetur secundum dignitatem suam, nec a Deo intendi potest mendacium, injustitia &c. ergo disconvenientia cum natura rationali qua tali non est malum pure physicum. 2. Si disconvenientia illa foret malum tantum physicum: ergo interfectio Patris non esset in eo casu magis disconveniens naturæ rationali & rectæ rationi quam interfectio bovis.

Respondent Palav. concedendo seq. quia negatio Dei est absurdorum omnium absurdissimum: ergo non est mirum, quod ex eo sequantur alia absurda. *Contra* est 1. quia hic non supponimus negationem Dei, sed tantum ignorantiam aut incogitantiam invincibilem de Deo, hanc autem supponere non est absurdissimum. 2. Quamvis etiam hoc supponere foret absurdum, tamen cum hoc etiam supponimus manere naturam rationalem: nec valent hæ consequentiæ, Deus ignoratur, vel non cogitatur de Deo: ergo non potest dari ulla regula rectæ rationis humanæ: ergo nihil est disconveniens rectæ rationi humanæ &c. quamvis enim supponas Deum desinere, tamen ratio nostra manebit recta, & regula, prout eam Deus fecit.

§. 2. Peccatum factum ex ignorantia Dei vincibili, idest, 51
tali quam operans posset & omnibus consideratis hic & nunc deberet tollere, habet malitiam formalem, quia hæc ignorantia non excusat, & effectus ex ea secutus sufficienter est voluntarius & imputabilis ratione causæ: hinc SS.PP. non excusarunt antiquos ethnicos, & multo minus jam, per se loquendo, excusari possunt, quia sufficienter Deum, saltem confuse cognoscunt, in primis ab extrinseco ex naturæ totius ordine, ex religione populorum, aris, focis, sacrificiis sermonibus parentum, institutione majorum, imo ex rebus omnibus clamantibus non a se sed ab alio se esse; deinde etiam veluti ab intrinseco, ex innata omnibus idea Numinis alicujus sive Supremi principis vel gubernantis omnia; item ex remorsu conscientiæ, timore pœnæ, inquietudine animi, si quid commiserint contra rectam rationem. Quibus habitis sufficienter cognoscunt se teneri saltem inquirere in Deum; & hæc obligatio illis proponitur, v. g. sub hac conditione, si Deus est, de quo mihi incidit cogitatio, ille vult ut inquiram in se.

§. 3. An aliquando detur vel dari possit ignorantia aut inco- 52
gitantia invincibilis Dei, nihil attinet hic dicere: sunt qui absolute negent; sunt qui affirment, saltem ad breve tempus, hoc tantum dicimus, si in aliquo daretur, & talis homo aliquid ageret contra dictamen rectæ rationis, hunc ejus actum non habiturum malitiam formalem Theologicam, uti satis constat

ex dictis n. 25. attamen habiturum malitiam aliquam moralem in quantum esset disconveniens a natura rationali, uti etiam constat ex dictis n. 50. & hanc malitiam possumus vocare philosophicam, quia est contra rectam rationem, qua se regunt Philosophi: an autem talis malitia etiam dici debeat peccatum, non potest esse quæstio nisi de nomine; aliqui negant, quia non esset formaliter contra legem Dei, & consequenter dicunt, si Deus per impossibile mentiretur, non fore peccatum, sed tantum malum morale; econtra alii affirmant, putantes ad denominationem peccati satis esse, quod sit actus disconveniens cum aliqua regula objectiva morum, qualis etiam est natura rationalis vel recta ratio, quæ suo modo etiam dici potest lex, non quidem imperans sed indicans quid agendum sit vel omittendum; & cum his nunc loquemur, ac cum communi talem actionem vocabimus peccatum philosophicum, prout illud definivimus n. 11. & a S.Th. 1. 2. *q.* 71. *art.6. ad* 5. significatur his verbis: *dicendum quod a Theologis consideratur peccatum, præcipue secundum quod est offensa contra Deum; a Philosopho autem morali, secundum quod contrariatur rationi.*

53 *Objicies*. Si peccatum philosophicum non sit formalis offensa Dei, ergo qui vellet solum peccatum philosophicum, & non offensam formalem Dei, non peccaret formaliter contra Deum consequenter qui sic esset comparatus, ut vellet occidere patrem, si hoc non esset a Deo prohibitum, non peccaret formaliter contra Deum. Resp. 1. Si supponas conscientiam invincibiliter putantem ita separari posse malitias; transeat totum. Resp.2. N.seq.quia Deus prohibuit etiam ejusmodi desideria conditionata, tum quia affectus ad peccatum aut saltem periculum consentiendi in malitiam Deo oppositam non aberit; tum maxime, quia talis conditio apposita non removet malitiam objectivam, quæ satis scitur non posse non esse contra Deum, uti dicetur n. 55.

Inst. 1. Ponamus, quod aliquis invincibiliter putet Deum non existere, & nihilominus habeat hunc actum, volo occidere patrem, quod quidem scio esse disconveniens naturæ rationali, certus tamen sum non esse contra ullum Deum, quia certus sum nullum dari; si tamen daretur aliquis Deus, quamvis ille hoc prohiberet, adhuc occiderem patrem: talis homo etiam peccaret formaliter contra Deum; ergo cum ignorantia invincibili Dei potest formaliter peccari contra Deum. Resp. Dist. conseq. ergo cum ignorantia invincibili, & sine cognitione aliqua Dei, potest peccari formaliter contra Deum, n. cum ignorantia invincibili, cum aliqua tamen cognitione Dei, potest peccari formaliter contra Deum, subdistinguo, per se & ratione actus absoluti, n. per accidens ratione actus conditionati, c. Quamvis enim Deus invincibiliter putetur non existere, tamen quisque scit, quod per illam opinionem suam non tollatur Deus, qui si præter opinionem illam suam existat, talem actum conditionatum prohibuit, ac necessario illi displicere debet talis comparatio animi: ergo cum Deus semper existat necessario, non obstante illa opinione ipsius, semper peccat contra Deum: nihil tale est in illo, qui omnino invincibiliter nihil scit vel cogitat de Deo, neque habet ejusmodi malam comparationem animi.

Inst. 2. Non potest dici velle formaliter agere contra illum, quem invincibiliter putat non esse; sed invincibiliter putat Deum non esse: ergo. Resp. Non potest dici velle formaliter per actum absolutum agere contra eum, quem invincibiliter putat non esse, c. per actum conditionatum, n. & patet ex dictis.

54 §. 4. Peccatum philosophicum est offensa materialis Dei, uti colligitur ex dictis n. 15. quia reipsa dat Deo rationabile motivum displicentiæ, sicuti econtra qui bene facit ignorans aut nihil cogitans de Deo, reipsa per hoc dat Deo motivum rationabilis complacentiæ; uterque enim ponit a parte rei aliquid secundum se Deo gratum vel ingratum. *Conf.* quia non solum hoc displicet Deo, quod fit formaliter contra Deum, sed quidquid est malum morale, quamvis fiat contra alium, sicuti alicui parenti displicet, non tantum hoc, quod filius facit contra ipsum parentem, sed etiam quod facit contra alios: consequenter nullum datur aut dari potest malum morale, quod non sit offensa Dei saltem materialis.

55 §. 5. Moraliter loquendo, fieri non potest, ut homo, saltem qui aliquando Deum cognovit, committat peccatum habens solam malitiam philosophicam; est communis & probatur, 1. quia nemo peccat, quin sciat se peccare: ergo scit, vel se offendere Deum, vel se agere contra rectam rationem; si contra Deum, patet, quomodo peccet Theologice; si contra rectam rationem, adhuc prius vel saltem simul cognoscit, ad minimum tenuiter & remisse, se facere contra Deum: facilius enim, ideoque prius excitantur species Dei, a quo participatur & in ordine ad quem solet concipi illa rectitudo rationis, sicuti, inquit Lugo *de Incarn. d.* 5. *ſ.* 6. *nu.* 103. non potes tibi primo imaginari Petrum, quin imagineris vestitum, quia non soles sensu percipere, nisi vestitum. 2. Quia omnis peccans sentit saltem in confuso se ligari, quominus agat omne, quod ipsi libet: ergo cum facilius ei occurrat memoria Dei quam cognitio propriæ naturæ rationalis, semper ei occurret Deus, saltem confuse, sub ratione ligantis libertatem ejus: consequenter in tali homine est actualis, quamvis forte non ita perceptibilis cogitatio de Deo, qualem de regulis artis suæ habent cytharizantes, qui ex usu, & tamen reipsa ex directione artis ludunt; aut qualem habent peregrinantes Romam, qui nullum ponunt gressum, nisi ex intentione attingendi Romam, quamvis sæpe nesciant se habere tales actus: unde quamvis sæpe eveniat, ut faciens aliquid nullo modo peccet, quia nullam advertit malitiam, ut si fiat in motu primo, vel quando abest omnis plane cogitatio de malitia objecti, tamen non fit, ut quis advertat malitiam philosophicam, quin simul sufficienter advertat Theologicam: hinc etiam quamvis aliquando, maxime apud rudes, debeat Confessarius interrogare, an adverterit ad malitiam sui actus, quando nimirum prudens est suspicio, quod de ea non sciverit vel non cogitarit, tamen quando scitur pœnitentem advertisse ad malitiam aliquam moralem, quod communiter præsumi debet, quando se de altero peccato accusat, non est opus interrogare, an adverterit ad malitiam, quæ est contra Deum, hæc enim facilius & primo illi occurret; neque tum credendum est illi, inquit *Lugo*, si dicat se non advertisse ad malitiam Theologicam. Atque ob similem rationem diximus n.23. si Sacerdos vel Religiosus confiteatur se, v. g. per desiderium peccasse contra castitatem, communiter non est opus interrogare, an cogitarit de suo voto castitatis, peccans enim scit exercite & experimentaliter se esse eum, qui peccat, & quando scit se eum esse, etiam scit se Sacerdotem & Religiosum esse, cum soleat semper ut talem se cognoscere.

§. 6. Malitia philosophica, si daretur, posset esse quandoque gravis quandoque levis, quia si peccatum tale graviter 56
adversetur naturæ rationali, censebitur grave; si leviter, leve: sic homicidium, etiam abstrahendo a lege æterna Dei, est aliquid in se graviter disconveniens naturæ rationali, cum notabiliter perturbet communitatem humanam, publicam quietem & concordiam; econtra mendacium officiosum non est nisi leviter dissonans a natura rationali, quia dedecet quidem, attamen nihil infert graviter læsivum communis pacis vel boni publici: ergo abstrahendo a malitia Theologica, haberet peccatum philosophicum in se malitiam, quandoque gravem quandoque levem.

§. 7. Si peccatum pure philosophicum, quantumcumque 57
grave committetur, probabile est, quod non mereretur pœnam æternam, sed tantum aliquam temporalem, ita absolute S. Th. 2. 2. *q.* 20. *a.* 3. O. ubi ait; *Si posset esse conversio ab bonum commutabile sine aversione a Deo, quamvis esset inordinata, non esset peccatum mortale*, idest, non esset ad mortem animæ: ergo nec ad damnationem æternam. Sequuntur Gerson, Navarrete, Curiel, Gonet, Herincx, Bonæsp. locis relatis *n.* 25. Item Suar. hic *d.*2. *ſ.* 1. Less. Arr. aliique plurimi, estque hæc sententia Lugoni *de Incarn. d.* 5. *n.* 73. visa ita communis, ut dixerit vix inveniri, qui oppositum doceat: Unde audiendus non est Aversa hic *q.* 88. *ſ.* 1. dicens suam sententiam nostræ oppositam videri communem; multo minus Sala *t.* 13. *d.*16.*ſ.*22. qui nostram sententiam vocat improbabilem, parum tutam, periculosissimam in fide ac perniciosissimam, sed patet has censuras esse exorbitantes. Ratio est, quia peccatum philosophicum nullam in se haberet formalem malitiam, etiam secundum quid tantum, infinitam, nam converteret aut averteret a bono tantum finito, nempe a natura rationali & creato bono, quod tantum intendere posset; hinc eadem natura rationalis, si ad ipsam spectaret tale peccatum punire, pœnam nonnisi finitam in illud decerneret. *Dixi, probabile est*, nam non nego oppositam sententiam etiam esse probabilem. Ex dictis

Inferes. Si supponamus infidelem decedere in solis peccatis philosophicis, eum propter hæc non damnandum; sed nec futurum beatum, quia propter originale careret gratia, ideoque post toleratam pœnam temporalem peccatis philosophicis proportionatam, futurum in eo statu, in quo sunt infantes sine baptismo in originali decedentes.

Objicies. Deus gratis evexit naturam rationalem ad finem supernaturalem, ea conditione, ut vivat conformiter dictamini rationis veluti regulæ proximæ, ne aliter agendo turbet rerum ordinem &c. ergo si homo hunc violet, potest Deus illum perpetuo excludere a suo conspectu: ergo punire pœna æterna damni. R. N. ult. seq. quamvis enim Deus non esset illi daturus beatitudinem, tamen illa privatio non haberet rationem pœnæ ob peccatum philosophicum, alioquin pœna infinita responderet culpæ finitæ, in quo esset improportio: & cum illud peccatum non esset aversio a Deo, privatio Dei ei respondere non posset.

Inst. Ergo nec posset Deus tali homini infligere pœnam temporalem, quia ad Deum non spectaret illa offensa. R. N. seq. quia cum Deus sit auctor & custos naturæ rationalis, quod fit contra hanc, præjudicat Deo, hinc ad ipsum spectat pro ratione culpæ contra naturam rationalem commissæ, pœnam talem infligere, qualem infligeret natura rationalis, si injuriam sibi factam posset vindicare, sicuti Princeps punire potest injuriam a subdito suo factam alteri, quamvis hæc non esset formalis injuria vel offensa ipsiusmet Principis.

§. 8. Propositio relata n. 49. juste damnata est, 1. quia 58
non distinguit inter ignorantiam & advertentiam vincibilem aut invincibilem Dei & de utraque æqualiter intelligi potest; est autem certum, quod ignorantia vel incogitantia vincibilis de Deo non excuset a peccato contra Deum, uti n. 51. dictum est. 2. Quia absolute dicit peccatum grave philosophicum

non

non esse offensam Dei, cum semper offensa Dei saltem materialis, secundum dicta nu. 54. & moraliter loquendo etiam semper sit formalis, secundum dicta num. 55. Unde si propositio sic limitaretur, philosophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat invincibiliter, vel de Deo actu non cogitat *inculpabiliter*, *nequidem tenuiter & remisse*, est grave peccatum *philosophicum*, sed non est formalis offensa Dei, neque peccatum mortale *Theologice*, dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum, si, inquam, sic limitaretur, esset longe alia propositio, nec mereretur censuram, uti constat ex dictis.

59 §. 9. Propositio nu. 49. relata non est divisive damnata quoad singulas partes, sed complexive, idest, secundum se totam, quia est unica propositio indivisibiliter tendens in totam rem affirmatam veluti objectum adæquatum, quod non ita se habet quamvis pars prior seorsim foret vera, si seorsim affirmaret suum objectum; sicut hæc propositio, *Deus potest cognosci ab homine, sed non potest nec debet amari*; quoad se totam est falsa & damnabilis, non tamen quoad singulas partes, nam pars prior, *Deus potest cognosci ab homine*, est vera, si seorsim affirmet suum objectum. Posthac per peccatum, intelligemus Theologicum.

60 *Q*. 13. *Quis possit peccare?* Resp. §. 1. Peccare non possunt, 1. Deus, quia impeccabilitas est perfectio sine imperfectione, quæ necessario convenit Deo: imo nec Deus potest esse causa peccati, quia nec potest determinare ad illud, nec cum intentione ut fiat, influere in illud, cum repugnet infinito bono proprie velle malum, quamvis illud permittere possit ob certos fines. 2. Nec Christus, quia Deus est; nec ejus humanitas, quamdiu manet unita Verbo, tum quia perpetua Dei visione gaudet, tum quia infinite Sancta est per Verbum unitum, cui repugnat, quidquid repugnat sanctitati. 3. Nec Beati in sensu composito visionis Dei, tum quia non habent cognitionem indifferentem circa Deum, in quo solam bonitatem & quidem infinitam cognoscunt, tum etiam quia necessario semper amant Deum super omnia. 4. Nec creaturæ non cognoscitivæ aut irrationales, cum ad peccandum requiratur cognitio malitiæ, & libertas indifferentiæ circa illam, uti certum est ex dictis n. 13. & 14.

61 §. 2. Per se & absolute loquendo potest omnis pura creatura rationalis de facto existens aliquo modo peccare, quia nulla talis creatura datur præter angelum & hominem: Angeli autem aliqui peccarunt, & alii peccare potuerunt; similiter homines peccarunt & peccant: ergo. *Nec obstat*, quod Trid. *sess. 6. can.* 23. definiat B. Virginem nequidem venialiter unquam peccasse, *nam* hoc non fuit inde, quod natura ejus esset impeccabilis, sed ex speciali Dei privilegio, qui eam semper prævenit specialibus auxiliis: imo probabilius est dari non posse creaturam, quæ ex perfectione suæ naturæ non sit capax peccati, quia ex perfectione sua non posse peccare est perfectio soli Deo propria, ut docent SS. PP. apud Maurum *l.* 3. *q.* 178. Aldrete *de Incarn. d.* 37. *s.* 3. Recup. *de Deo t.* 2. *l.* 2. *q.* 14.

62 *Q*. 14. *Per quas potentias committi possit peccatum?* R. §. 1. In homine ponuntur duæ partes, superior & inferior; pars superior est pars rationalis includens intellectum & voluntatem; inferior est pars sensitiva, in qua sunt 5. sensus externi, item sensus internus seu phantasia & appetitus sensitivus. Pars superior dividitur in Rationem superiorem & inferiorem: Ratio superior est, quæ dirigitur per regulas æternas & divinas; inferior, quæ per regulas temporales & humanas, v.g. per commoditatem temporalem, honestatem naturalem, &c. de quibus plura videri possunt apud Suar. *d.* 5. *s.* 3. & Aversf. *q.* 74. *s.* 4. qui recte docent omne peccatum esse aliquo modo in Ratione superiore, in quantum ad omne peccatum prærequiritur cognitio Dei & legis æternæ, secundum dicta a n. 15. itemque esse in inferiore, in quantum omnis peccans movetur aliquo bono creato.

63 §. 2. Actus sensus externi, & interni aut appetitus sensitivi, item actus intellectus possunt esse denominative peccata, ideoque hæ potentiæ sunt subjecta peccati saltem denominative sumpti, sic enim visio, imaginatio, appetitio carnalis cogitatio rei turpis, hæresis, judicium temerarium dicuntur esse peccata, si voluntas eos actus imperet vel in illos consentiat.

64 §. 3. Nullius potentiæ, præterquam voluntatis, actus est in se formaliter peccatum, hinc sola voluntas potest formaliter peccare, uti habet ita communis sententia, ut Suar. n. 2. dicat oppositam esse improbabilem: Probatur ex S. August. *lib. de vera relig. c.* 14. *Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; & hoc quidem manifestum est, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat; quare aut negandum est peccatum committi, aut fatendum est voluntate committi.* Idem alibi sæpe dicit, ut refert Tanner. *d.* 4. *qu.* 8. *dub.* 3. Ratio autem est, quia libertas est de essentia peccati, uti constat ex dictis num. 11. 13. 14. sed soli actus voluntatis habent in se formaliter libertatem, quia solius voluntatis est post proposita ab intellectu motiva boni & mali, unum præ altero eligere; intellectus autem, si hæc motiva indifferenter proponat, dicitur radicaliter liber; in quantum autem actus intellectus & aliarum potentiarum etiam accipere possunt ab actu voluntatis denominationem liberi, etiam hæ potentiæ dicuntur participative liberæ, non autem formaliter: & specialiter appetitum sensitivum internum non esse formaliter liberum, nec actum ejus dici posse formaliter peccatum, dicetur postea a num. 67. ubi ostendemus concupiscentiam non esse formaliter peccatum. *Conf.* nam si appetitus sensitivus haberet propriam libertatem; ergo per eum peccari posset renitente voluntate, quod est aperte contra Trid. *sess.* 5. *in decreto de pecc. orig.* uti referemus n. 73.

Objicies, S. Th. 1. 2. *q.* 74. *art.* 3. & 4. dicit per appetitum peccari, non quidem mortaliter sed venialiter, eo quod habeat libertatem imperfectam. R. Mens S. Th. nobis constat satis ex *art.* 2. *ad* 1. ubi ait, *non peccatur nisi sola voluntate sicut primo movente, aliis autem potentiis peccatur sicut ab ea motis:* idem docet pluribus aliis locis apud Gonet. *d.* 5. *art.* 2. §. 2. Itaque omne peccatum, quod S. Thom. tribuit appetitui sensitivo, intelligi debet esse tale denominative ab actu voluntatis imperante, vel consentiente in illud. Ad hoc, quod addit, per appetitum peccari venialiter, non autem mortaliter, varias explicationes referunt Aversa & Tan. *dub.* 2. Sensus esse potest, quod per actus appetitus, idest, non plene deliberatos, sed factos abripiente appetitu, qui ideo dicantur esse actus appetitus potius quam voluntatis, peccari possit venialiter, non tamen mortaliter, quia nempe deest plena deliberatio. Quando in sensualitate admittit imperfectam libertatem, intelligit passivam sive indifferentiam ad plura objecta, ut recte explicat Platel. hic n. 227. non autem activam ad rationem peccati requisitam, nam S. Th. *art.* 4. *ad* 1. expresse dicit etiam in sensualitate posse esse mortale, adeoque & libertatem perfectam, quando nempe actus sensualitatis attribuitur rationi seu voluntati: ergo neutro loco intelligit appetitui sensuali convenire libertatem activam. Quando autem idem S. Th. *art.* 2. *ad* 3. dicit in potentiis externis non inveniri peccata, putat Aversf. *s.* 5. tantum velle, quod actus potentiarum externarum, quando sunt peccata, nunquam attribuantur potentiis externis, sed soli voluntati, sine qua applicante nihil malum agunt potentiæ externæ, cum econtra internæ sæpe agant prius, quam a voluntate applicentur, & in hoc videtur ponere differentiam, cur in potentiis internis dicatur esse peccatum, non autem in externis.

Q. 15. *An peccari possit in somno?* Resp. Certum videtur, 65
quod tam intellectus quam voluntas in somno agant, cum omnia ad agendum requisita habeant, non aliter ac in infantibus, stultis, furiosis, ebriis, quos nemo dicet per solam phantasiam & appetitum sensitivum operari. De intellectu quidem probat experientia, quia, quidquid contradicat Ant. Perez *de vitiis d.* 22. *cap.* 6. in somno componuntur novi versus, formantur boni discursus, fiunt actus comparativi unius objecti cum altero, item perfecte reflexivi super hoc ipso, v.g. quod quis non dormiat, quod nunc cogitet hoc vel illud: Similiter voluntas fertur in objecta mere spiritualia, quæ a solo intellectu proponi possunt, & a sola voluntate appeti: deinde cognoscitur etiam bonitas vel malitia moralis, non tantum in communi, ut vult Palav. sed etiam in particulari, ideoque etiam voluntas in hanc aut illam sæpe fertur amando vel fugiendo, uti eadem experientia probat, atque ex hoc colligunt Ascetæ aliquem multum profecisse in victoria alicujus vitii, si etiam in somno ejus turpitudinem aversetur. His tamen non obstantibus dicendum est cum communi, nullo modo peccari in somno. Ratio est, quia ob vim phantasiæ, quæ ligatis sensibus maxime dominatur, deest dormientibus ex parte intellectus consultatio in utramque partem prærequisita ad libertatem, imo & judicium aliquod certum, quia ratio tum nimium fluctuat, nec fat ferme consistere potest in aliquo objecto dijudicando; & hoc est, quod dicit S. August. quem citat S. Th. 2. 2. *q.* 154. *art.* 5. *ubi ad* 2. ait: *Secundum quod vires sensitivæ magis vel minus opprimuntur a somno propter vaporis turbulentiam vel puritatem, secundum hoc usus rationis magis, vel minus impeditur in dormiendo, semper tamen, quantum ad aliquid, impeditur, ut non possit omnino libere judicium habere*. Ex parte voluntatis autem, ob vehementiam appetitus sensitivi, qui tum potentissime trahit, deest expedita facultas hoc vel illud præeligendi. Et utrumque colligimus a posteriori, nam post somnum, in primis advertimus intellectum plerumque in discursibus suis ex aliqua parte errasse: ergo signum est, si aliquando non erret, id potius casu fieri, quam ex potentia firma sic recte operandi: & sic quoque fit in infantibus, stultis, furiosis, ebriis, qui aliquando prudenter loquuntur, quos tamen nemo dicit in tali statu sufficienter dijudicare posse bonum a malo. Deinde experimur nos vigiles nunquam solere in talia consentire, hinc illa statim post somnum detestamur: ergo signum est non adesse in somno libertatem requisitam ad agendum humano modo, idque probat etiam consensus omnium hominum, qui aliquid in somno factum non imputant ad culpam vel pœnam, meritum vel demeritum, nisi forte propter causam ante positam. Quod si aliquando fuerit in somno plena, & constans ratio vel libertas, ut aliqui dicunt de Salomone & B. Virgine, hæc sunt facta per extraordinarium concursum Dei & speciales dispositiones in sensibus, & organis a Deo causatas.

D U-

DUBIUM II.

An & quando desideria & delectationes sint peccata?

66 PEr desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem vero, simplex amor, & complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis: soletque dici morosa, non a mora temporis, cum momento possit perfici; sed quod voluntas, post plenam advertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

RESp. I. Desiderium absolutum, sive cogitatio cum voluntate consentiente absolute in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eamdem speciem ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Est communis, & constat ex *Matth.* 5. *Qui viderit, &c.* Ratio est, quia actus interior habet suam bonitatem, & malitiam ab actu externo, tanquam objecto. *Ita commun.*

Resp. II. Desiderium cum consensu conditionali, quo quis aliquid concupiscit, sub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non est peccatum, saltem mortale: v.g. vellem prædari, si a Deo mihi permitteretur; si Judex essem, malefactorem istum occiderem. Valent. *T.* 2. *d.* 6. *qu.* 4. *p.* 4. Sairus, Salas *in* 1. 2. *tract.* 13. *d.* 10. *s.* 27. Vasq. 1. 2. *d.* 116. *cap.* 2. Si vero conditio malitiam non auferat, est peccatum: ut v.g. si cogites, si non esset infernus, mœcharer; si non essem Religiosus, fornicarer; si non haberem rationem mei status, ulciscerer, occiderem te. Item, si id mihi fecisses in adolescentia, vel antequam Religionem ingrederer, vindicassem (intellige, si dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ sumendæ, si esset in tali statu, secus enim est, si tantum ostendat, quid facturus fuisset in alio statu) Bon. *de Matrim. q.* 4. *p.* 8. *nu.* 9. Ratio responsionis est, quia etsi consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præcisa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis esset illud amare absque conditione, Caj. Sanch. 1. *mor. cap.* 2. Vasq. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 10. *Ex quibus resolvuntur hi casus:*

I. In omnibus, solo jure positivo prohibitis, licitum est desiderium cum conditione hac; *si prohibitum non esset*, v.g. ederem carnes die Veneris, si Ecclesia non vetuisset. Ratio, quia conditio omnem malitiam, quæ a sola prohibitione est, aufert. Azor. *lib.* 4. *c.* 6. *q.* 10. Sanch. *lib.* 1. *cap.* 2. Vasq. *cap.* 2.

II. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licitis tamen in aliquo casu aut statu, si is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum, si Deus mandaret; suspenderem furem, si essem Judex: ducerem uxorem, si liceret, si non essem Sacerdos, si essem liber a voto. Ratio est, quia hæc sub illo statu sunt licita. Recte tamen monet Sa *v. Peccatum*, hujusmodi desideria esse periculosa, & vitanda, atque, ut ait Cajet. *ibidem*, esse fatuas, & diabolicas tentationes, Laym. *supra*.

III. Etsi idem quidam, ut Cajet. Sal. & Vasq. universim affirment de omnibus jure naturæ, & simpliciter prohibitis, si conditio impossibilis apposita tollat rationem peccati ab objecto, ut si dicas; si non esset peccatum, fornicarer, eo quod tunc consensus non videatur ferri in malum; probabilius tamen videtur, quod docent Azor. Sanch. & Laym. esse peccatum; eo quod sit intrinsece malum; nec malitia sua (quæ in consensum circa tale objectum traheret, nisi Dei lex arceret) exui possit; ideoque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, si efficaciter feratur, quia si tantum sit significatio propensionis naturalis in illud objectum, non est peccatum, Sanch. *l.* 1. *mor. c.* 2. *n.* 25. Laym. *n.* 11. v. Lugo *de pœn. d.* 16. *a n.* 377.

IV. Gaudere, & delectari de opere malo, sub conditione, *si liceret*, v.g. in prædictis desideriis efficacibus illicitis, quando conditio est possibilis, etsi possit excusari a peccato, secundum quosdam Doctores, si fiat tantum secundum appetitum rationalem sive voluntatem (secluso omni alio periculo consensus illiciti, & turpis motus: qui tamen quia communiter, & connaturaliter sequitur, vix tutum videtur in praxi) non potest tamen excusari, si sit delectatio voluntaria appetitus sensitivi, quæ proprie delectatio dicitur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio discriminis est, quia voluntas potest ferri in objectum abstractum a malitia, cum sequatur intellectum, cujus est abstrahere; appetitus vero, quia sequitur imaginationem, non fertur in objectum sub aliqua certa conditione status vel temporis apprehensum, sed ut est in se; ideoque talis delectatio est de objecto absolute malo. V. Laym. & Bonac. *de Matrim. qu.* 4. *punct.* 8.

ADDENDA.

QUæst. 16. *An concupiscentia sit peccatum vel causa peccati?* Resp. Hæc quæstio accuratius tractanda est contra *Bajum & Jansenium*, qui dixerunt, omne, quod est a concupiscentia, esse peccatum: & imprimis supponenda sunt aliqua, deinde explicandum, quid reipsa & physice sit concupiscentia, ac tunc facile erit respondere ad quæstionem propositam. 67

§. 1. *Concupiscentia*, habet multas significationes, nam aliquando significat. 1. Actualem appetitum boni, sic *Sapient.* 6. laudatur concupiscentia sapientiæ, utique tanquam bona & honesta. 2. Potentiam appetitivam bonorum sensibilium, & sic etiam non est mala, cum sit futura in beatis, quos etiam delectabunt bona sensuum. 3. Id per quod ferimur in bonum sensibile contra rectam rationem, & de concupiscentia in hoc sensu procedit quæstio: sic autem sumpta quandoque significat potentiam, quandoque actum: sumpta pro potentia alio nomine dicitur fomes peccati, & est inclinatio radicalis ad bonum delectabile contra rationem: sumpta pro actu, est motus aliquis, seu inclinatio actualis illius potentiæ, tendens in bonum delectabile contra rationem: ad vitandam autem confusionem, per concupiscentiam plerumque intelligimus potentiam, nisi aliud colligatur ex adjunctis.

§. 2. Suppono hominem potuisse a Deo creari in pura natura, idest, sine ullo dono gratuito, cum solis perfectionibus naturalibus, natura enim de se est bona: ergo secundum se creabilis a Deo, & cum dona gratuita sint gratia, non sunt debita; ergo sine eis creari potuit natura. Et ideo S. Pius V. Greg. XIII. & Urb. VIII. damnarunt frequentes Baji propositiones, 26. *Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis conditio.* 55. *Deus non potuisset ab initio talem hominem creare, qualis nunc nascitur.* Homo autem sic in puris naturalibus constitutus &c. habuisset animam cum suis potentiis spiritualibus, item corpus cum facultatibus sensitivis & naturalibus earum inclinationibus; uti fuse ostendit Suar. *in prolog.* 4. *de gratia cap.* 2. *& de peccat. d.* 9. *s.* 5. *num.* 5. cum enim in ea suppositione fuisset futura eadem natura, quæ nunc est, habuisset easdem potentias & facultates naturales, hinc pura natura includeret pugnam appetitus contra rationem; nam cum delectabilia naturaliter plus trahant, & econtra omnis operatio virtutis sit difficilis, naturale est, ut appetitus sensitivus, qui tendit in solum objectum delectabile, pugnet cum ratione, quæ abducit a delectabilibus sensuum ad honestatem virtutis. 68

§. 3. Præterea supponendum est cum Suar. *de opere 6. dier. l.* 3. *c.* 17. *n.* 9. Adamum, antequam peccaret, habuisse gratiam, imo primo instanti suæ creationis fuisse sanctificatum per gratiam & habitus supernaturales; deinde accepisse a Deo cetera dona quæ simul cum gratia & donis supernaturalibus constituebant statum innocentiæ & justitiæ originalis, quæ dona præcipue erant immunitas ab errore, a veniali, a morte, a miseriis vitæ & passionibus supponentibus malum, uti refert Suar. *in prolog.* 4. *de gratia cap.* 3. quamdiu autem fuit hic status innocentiæ, tamdiu pars hominis superior perfecte subjecta erat Deo, & tum quoque pars inferior per speciales Dei gratias & dona perfecte subjiciebatur superiori, itaut nullus pravus motus concupiscentiæ posset libertatem voluntatis prævenire, uti probat Suar. *in oper. 6. dierum l.* 3. *c.* 12. sed superveniente peccato originali, per quod pars superior se opposuit Deo, factum est consequenter, ut subtractis illis Dei gratiis & donis pars inferior sibi relicta pugnet contra superiorem, quod satis experimur, & notat Apostolus *ad Roman.* 7. *Ego ipsa mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: & ad Galat.* 5. *vers.* 6. *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, hæc enim sibi invicem adversantur:* hinc S. Aug. *lib.* 1. *de peccat. remiss.* ait, *quando ergo peccavit Adam, tunc ejus corpus gratiam perdidit, qua ejus animæ omni ex parte obediebat.* 69

§. 4. Concupiscentia non est nec includit morbidam aliquam qualitatem, per quam homo inclinetur ad solum bonum inhonestum, ita Bellarm. *de amiss. gratiæ l.* 5. *c.* 15. Suar. *prolog.* 4. *de grat. cap.* 8. *a nu.* 11. Requesenius *in select. qq. n.* 214. Maurus *lib.* 5. *quæst.* 37. *num.* 26. aliique communiter. *Prob.* 1. quia talis nunc secundum naturam nascitur homo, qualis fuisset in statu puræ naturæ, in quo habuisset concupiscentiam & non habuisset illam morbidam qualitatem: ergo concupiscentia non est nec includit illam morbidam qualitatem. *Minor* constat ex num. 68. & magis firmabitur numer. 71. & asseritur ab adversariis morbidam qualitatem supervenisse per peccatum originale. *Maj.* autem etiam probatur, tum ex damnatione propos. 55. Bajanæ, *Deus non potuisset talem ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur*, tum ex Trid. *sess.* 5. *in decreto de peccat. origin.* ubi loquens de mutatione per peccatum facta in homine, meminit tantum de amissione justitiæ & status originalis, ac perfectionum ex ea provenientium; & idem dicunt SS. PP. *Erubuerunt primi parentes post peccatum*, inquit S. Augustin. *libr.* 2. *de nupt. & concupisc. quando post inobedientiam suam inobedientia membra senserunt, quia amiserunt, donum integritatis.* Ibid. c. 6. *Homo inobedientiæ suæ malum sensit, quando sibi retributam dignissime inobedientiam suæ carnis invenit.* Et lib. 5. con- 70

contra Julianum cap. 3. *Concupiscentia pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis*: ergo ex mente Ecclesiæ & PP. talis nunc quoad naturam nascitur homo, qualis fuisset in statu puræ naturæ. 2. Hæc qualitas non est acquisita per actus proprios, ut patet, cum infantes ante omnes suos actus habeant concupiscentiam, nec est impressa nobis & causata demeritorie per peccatum Adami, quia posteri per inobedientiam Adami tantum incurrerunt privationem donorum gratuitorum, sicuti per illius obedientiam illis collata fuissent sola dona gratuita; hinc S.Hier. apud Suar. *de pecc.d.9.s.5.nu.3.* ait, nos hoc perdidisse in Adamo, quod recepimus in Christo, in quo recepimus sola dona gratuita. Et ratio est, quia pactum cum Adamo fuit tantum de transfusione bonorum indebitorum: ergo peccatum Adami non merebatur impressionem talis qualitatis. 3. Si per originale contraheretur talis qualitas, ergo pueri decedentes in solo originali haberent eam, & per eam postea actus inordinatos in resumpto corpore, uti alii homines. Consequens est contra S.Th. *q.5.de malo art.3.in corp.* ubi docet eos non esse habituros actum inordinatum, *& in 2. dist. 33. quæst. 2. in corp. & ad 5.* dicit eos non fore separatos a Deo, quantum ad separationem naturalium bonorum, sed de Deo gavisuros naturali cognitione, ac dilectione. 4. Talis superaddita qualitas est frustranea, quia sine ea habetur concupiscentia, uti jam dicetur.

71 §. 5. Concupiscentia, physice loquendo, est entitas appetitus sensitivi, cum negatione perfectæ subordinationis ad rectam rationem. Hæc videtur esse mens S. Thom. *q.4. de malo art.2. ad 4. Concupiscentia est ipsa pronitas vel habilitas ad concupiscendum, quæ est ex hoc, quod vis concupiscibilis non perfecte subditur rationi, sublato fræno originalis justitiæ: Et probatur*, nam includit entitatem appetitus sensitivi, qui sufficienter est radix inclinationis ad bonum delectabile, exclusa qualitate superaddita; non est tamen sola entitas appetitus, cum hæc sine concupiscentia fuerit in Christo & in Adamo pro statu innocentiæ, ac etiam futura sit in cœlo: ergo præter illam debet aliquid includere, habita autem simul negatione perfectæ subordinationis ad rectam rationem, quam subordinationem in statu innocentiæ dabant gratiæ & specialia Dei dona, jam habetur radicalis inclinatio ad bonum delectabile contra rationem, & secundum dicta nu. 68. & 69. ergo in his duobus physice consistit concupiscentia.

Objic. 1. SS.PP. dicunt, Angelos non esse vulneratos in naturalibus, sed solos homines. Similiter Trid. supra dicit hominem in deterius esse commutatum: ergo cum homini nulla potentia naturalis sit sublata, debet aliquid defectuosum esse impressum. *Conf.* nam S. Aug. & S. Thom. apud Maurum num. 31. clare admittunt talem morbidam qualitatem naturæ superinductam. R. Tantum volunt perdita esse dona gratuita, per quæ pars inferior non poterat reluctari superiori, uti recte Suar. *prolog.4. de grat. c.* 8. quod vulnus non est in Angelis, in quibus defectu appetitus non poterat esse rebellio partis inferioris contra superiorem. *Ad Conf.* vocari a S. Aug. morbidam qualitatem vel affectum reipsa autem esse ipsam naturalem inclinationem sensualitatis vitiatam, non per positivam tabem, sed ex carentia justitiæ originalis: & eodem modo S. Thom. 1. 2. *q.* 82. *art.* 1. vocat peccatum originale habitum corruptum, in quo sit aliquid positivum, ipsæ videlicet potentiæ animæ non bene dispositæ, & aliquid privativum, nimirum deordinatio ex carentia justitiæ Originalis.

Objic. 2. Est nunc pœna peccati habere talem concupiscentiam: ergo debet esse aliquid plus quam appetitus & negatio donorum gratuitorum. R. Est pœna ratione sui, n.ratione denudationis a donis gratuitis, c.ant. & neg. conseq. Quod ratione sui non sit pœna, patet, nam fuisset in statu puræ naturæ, uti num.68. dictum est, nec tamen in illo fuisset pœna peccati, quod tum potuisset abesse, & ideo S. Aug. *lib.* 3. *de lib. arbitr. c.* 20. ait hanc spoliationem doni gratuiti esse pœnam, non quia homo factus est malus, sed quia in pœnam peccati desiit esse melior: unde recte infert Suar. *de pecc. d.9. s.* 5. *num.* 7. hominem in puris naturalibus & hominem nunc, quoad hoc punctum, non aliter differre, quam sicuti homo nudus differt a denudato: quod autem consequentia non teneat, patet in simili, nam mors est nunc pœna peccati, & tamen eadem naturaliter obvenisset in statu puræ naturæ, nec fuisset pœna peccati.

72 §. 6. Certum est concupiscentiam esse causam peccati, nam Jacob 1. v. 14. dicitur, *unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus*; & probat experientia, quia ex concupiscentiæ motibus sæpe fiunt peccata, quæ non fierent, si illi abessent, quamvis enim concupiscentia directe non agat in voluntatem, tamen varie eam ad peccatum trahit, in primis obnubilando intellectum, qui, dum sentitur vehemens delectatio, rapitur ad considerationem illius boni sensibilis, & impeditur a consideratione honestatis oppositæ; Deinde dissipando vires animæ, quæ vehementiore motu sensibili distracta, infirmior est ad formandum vel audiendum rectæ rationis judicium: Denique propter sympaticam quamdam inclinationem partis superioris ad inferiorem, cum enim intellectus omnia cognoscat dependenter ab imaginatione, sicuti quo præit imaginatio, naturaliter sequitur intellectus; ita quo præit appetitio, naturaliter amat sequi voluntas.

§. 7. Concupiscentia non est formaliter peccatum. Patet, 73
quia concupiscentia remanet post Baptismum, qui tamen tollit omne hoc, quod est peccatum, uti definit Trid. supra his verbis, *manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hæc S. Synodus fatetur & sentit, quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus non valet: hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, S. Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit*. Idem constat ex damnatione propositionis 24. Bajanæ, *Concupiscentia carnis in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est*. Idem tenet expresse S. August. *lib. de nupt. & concupisc. cap.* 13. *Concupiscentia vocatur peccatum, quia peccato facta est; sicuti vocatur lingua, locutio, quam facit lingua*. Idem habet pluribus locis apud Bonæspei *de peccat. d.* 10. *d.*2. Eamdem veritatem probat Bellarm. *supra cap.* 7. *& seqq.* Ratio autem jam est insinuata, quia concupiscentia non est de se mala, imo posset esse a Deo, qui secundum dicta num. 68. potuisset creare hominem in pura natura, qui a Deo habuisset concupiscentiam.

Respondet Noris, apud Reques. num. 221. Deum potuisse creare hominem cum concupiscentia, sed non cum prædominio contra rationem, nec cum inclinatione appetitus ad inhonesta, præponderante contra inclinationem voluntatis ad honesta, uti nunc fit. *Contra est*, quod male supponatur concupiscentiam ratione Originalis præcise ita vehementer inclinare, si enim in quibusdam hominibus fortius inclinet, præsertim ad peccata carnis, est, vel ratione peccatorum personalium, quæ commiserunt, vel ratione malorum habituum, quandoque etiam sine formali peccato acquisitorum; sic enim innocentes pueri, perpetuo amentes, invincibiliter ignorantes malitiam, inducti per alios, aut qui aliter assuefecerunt naturam ad talia, vehementer inclinantur ad ista peccata: Est quoque non raro major in uno quam in alio inclinatio ad quædam vitia, ob diversitatem organorum vel temperamenti. De cetero concupiscentia, quantum est ratione Originalis, licet naturaliter plus inclinet ad objectum delectabile, quod est affinius inhonesto quam honesto, tamen manet sub potestate rationis, ut coerceatur, & sæpe sine magna difficultate, uti patet in plurimis hominibus, qui innocenter educati, etiam postea, quando natura est apta generationi, vix sentiunt ullos stimulos, usquedum infeliciter de his audiant aliquid, vel casu experiantur.

Objic. 1. Quod est contra rectam rationem est peccatum: sed concupiscentia est contra rectam rationem: ergo. Resp. N. min. nam tantum est radix actuum, qui sunt contra rectam rationem; unde sicuti homo incitans, aut habitus inclinans ad peccatum, non ideo sunt peccatum, ita nec concupiscentia.

Inst. S. August. contra Julian. *lib.* 5. *cap.* 3. ait, *Concupiscentia carnis, adversus quam concupiscit bonus spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati*. R. Intelligit esse radicaliter peccatum, propter actus, quos causat, & sunt peccatum, si voluntas consentiat.

Objic. 2. Concupiscentia est formaliter mala, quia contradicit rectitudini naturæ rationalis: ergo est peccatum. R. Formaliter contradicit illi rectitudini N. radicaliter C. sed non ideo est formaliter peccatum, sed tantum causa peccati, secundum dicta num. 72.

Inst. 1. Concupiscentia est materia pudoris, uti habet S. August. *de nupt. & concupisc. lib.* 2. *c.* 5. ergo est formaliter mala. R. Concupiscentia sumpta pro potentia, est materia pudoris, N. sumpta pro actu, C. sic pudet nos peccati, non potentiæ peccandi.

Inst. 2. Malum est, quod expugnatur, uti habet S. Aug. contra Julian. *l.* 3. *c.* 3. sed homo debet expugnare concupiscentiam per continentiam: ergo. R. Homo debet expugnare actus inordinatos concupiscentiæ, non autem potentiam concupiscendi: & eodem sensu ratio expugnat voluntatem, faciendo ne consentiat in actus malos.

Inst. 3. Concupiscentia ob nullum finem bonum expeti potest: ergo est culpa, si enim esset tantum pœna, omnis pœna potest ob bonum finem expeti. R. Concupiscentia expeti posset ad pugnam, victoriam & majus meritum. Sed etiam falsum est omnem pœnam posse expeti, nam ignorantia eorum, quæ ad salutem sunt necessaria, est pœna, nec tamen potest expeti: & idem est de damnatione æterna.

Inst. 4. Conscientia & concupiscenta pugnant inter se, sed duo bona inter se non pugnant, uti habet S. August. *lib.*4. contra Julian. *cap.*13. *& lib.*5. *cap.*7. *Nulla pugna est sine malo, sed quando pugnatur, aut bonum pugnant & malum, aut malum & malum, aut si duo bona pugnant, ipsa pugna est magnum malum*: sed conscientia est bona, & pugna conscientiæ contra concupiscentiam non est mala: ergo concupiscentia est mala. Resp. N. min. nam bonum virginitatis & conjugii, bonum paupertatis & proprietatis pugnant: Similiter pugnant potentia amandi & potentia odiendi Deum, & tamen nihil horum est malum: si vis, distingue, pugna, inter duo bona est mala, pugna actualis contra præscriptum po-

potentiæ, cui debet obedire, c. pugna radicalis seu potentia pugnandi, data cum subordinatione, ut inferior potentia obediat superiori, n.

Inst. 5. Omnis potentia ideo est bona, quia habet saltem aliquos actus bonos: sed concupiscentia nullos habet actus bonos, quia S. Aug. *supra l.* 4. *c.*2. docet concupiscentiam in Sanctis nullos actus bonos exercere: ergo. R. 1. N. maj. quia per hoc potentia est bona, quod possit habere actus bonos; sic voluntas dæmonum in se bona est, licet nullos actus bonos habeat, sicuti autem voluntas dæmonum potuit habere actus bonos in statu viæ, ita concupiscentia saltem in statu puræ naturæ. R. 2. N. min. nam concupiscentia inclinat ad delectabile, honestum vel inhonestum; si enim obediat rationi inclinat ad delectabile honestum, si non obediat, ad inhonestum, quamvis ex natura sua magis inclinet ad inhonestum, quia delectabile plus habet de inhonesto.

Objic. 3. Quod est prohibitum, & tamen datur, est peccatum, sed concupiscentia prohibetur & tamen datur: ergo. *Prob. min.* est prohibita, quia causa mali eadem lege prohibetur, qua malum ipsum. R. 1. Si argumentum valet, ergo voluntas est peccatum & prohibita, quia est causa peccati, quod est prohibitum. R. 2. Motus concupiscentiæ sunt prohibiti, itaut non liceat in eos consentire, c. itaut non liceat eos pati, n. ergo pariter causa eorum est prohibita, itaut non liceat eam ordinare ad illos motus, c. itaut non liceat eam causam pati vel habere, n.

Objic. 4. Christus assumpsit omnes humanæ naturæ miserias, sed absque peccato, *ad Hebr.* 4. atqui concupiscentiam non assumpsit: ergo hæc non est miseria naturæ sed peccatum. R. Christus duas miserias non assumpsit, nempe ignorantiam & concupiscentiam, uti notat S. Aug. *supra l.* 5. *c.* 9. cujus rationem dat S. Thom. 3. *p. qu.* 15. *art.* 2. & 3. Tum quia istæ duæ miseriæ non proderant ad finem ejus, qui erat redemptio humana, tum quia oportebat Christum esse plenum veritate & sanctitate, quibus duobus donis repugnabat ignorantia & concupiscentia. Similiter quando dicitur voluisse per omnia tentari, intellige accommode, per omnia illa, quæ non dedecebant personam Redemptoris.

74 §. 8. Nequidem actus, quos causat concupiscentia, sunt peccatum, nisi voluntas consentiat: est contra plurimos hæreticos, quibus favet *Jansenius t.*2. *l.*2. *c.*14. hinc in indice hujus loci ponitur: *Concupiscentiæ motus indeliberati sunt peccata*; & loc. cit. dicitur: *Desideria peccatorum non tantum deliberata, sed etiam talia, quæ rationem antevertunt, sunt mala, turpia, illicita &c.* Alii apud Tann. *de pecc. d.*4. *quæst.* 8. *dub.*3. dicunt tunc saltem esse peccata, quando ab imaginatione causantur: sed contra illos omnes est *Trident.* relatum *n.* 73. Item damnatio harum propositionum *Baji* 50. *Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto, non concupisces.* 51. *Concupiscentia sive lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.* 75. *Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati, prohibiti præcepto, non concupisces, unde homo consentiens & non consentiens transgreditur præceptum, non concupisces, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.* Idem constat ex damnatione propos. 7. ab Alexandr. VIII. *Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio vel mundi; si Dei, Charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis*, hoc est, *mala est*. Idem docet S. Augusti. contra Julian. *l.* 6. *c.* 5. *Parens est concupiscentia, partus peccatum, sed concupiscentia non parit, nisi conceperit; non concipit, nisi intellexerit, hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis consensum.* Et de civit. *lib.* 1. *cap.* 25. *Quanto magis concupiscentialis inobedientia absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?* Idem repetit Epist. 100. Et S. Bern. *de intern. domo, cap.*8. *Non nocet sensus, ubi non est consensus.* Similiter S. Greg. *Homil.* 16. *in Evang.* dicit per tria deveniri ad peccatum, suggestione, delectatione, consensu. Ratio data est *a n.* 62. quia sola voluntate peccatur, nec voluntas habet dispoticum imperium in omnes potentias: nam impedire nequit actus phantasiæ, quam etiam dæmon movere potest; nec semper actus intellectus, quia saltem primæ cogitationes non sunt in potestate nostra; ad imaginationes autem & cognitiones sequuntur necessitate naturali appetitiones sensitivæ & consequenter commotiones aliique effectus, etiam renitente voluntate, uti docet Apostolus *num.* 69. relatus, & experientia probat: ergo talia non possunt esse peccata.

75 *Objic.* 1. Cujus causa est voluntaria, hoc est voluntarium: sed causa horum motuum est nobis voluntaria: ergo etiam hi motus. *Prob. min.* causa horum motuum est concupiscentia: sed concupiscentia est nobis voluntaria: ergo. *Prob. min.* Concupiscentia est pœna peccati originalis, cui autem peccatum est voluntarium, illi etiam voluntaria est pœna: sed peccatum originale fuit nobis voluntarium: ergo. Hic est Achilles *Jansenii*, quem stravit *Alex. VIII.* damnans hanc 1. propos. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua, peccato originali & volutate Adami peccantis.* Unde, Resp. 1. Si Argumentum valet, ergo mors omnium quoad corpus, utpote pœna peccati Originalis, fuit voluntaria Adamo & nobis: ergo Adam & quisque nostrum est quoad corpus homicida sui ipsius. Resp. 2. Cujus causa est voluntaria voluntate propria, hoc est voluntarium, transeat; voluntate aliena, N. intendunt autem adversarii probare, quod tales motus sint personaliter voluntarii, ideoque sint in nobis peccata personalia actualia, quod implicat; quia repugnat peccato personali esse voluntarium voluntate aliena, cum per hoc differat personale ab originali, ut ex S. Aug. & S. Thom. observat Suar. *de pecc. d.* 5. *s.* 4. *n.* 4. *Dixi*, transeat, quia quamvis sit voluntaria, si tamen effectus non fuit in ea intentus vel prævisus, non ideo est voluntarius, uti dictum est *a num.* 30. Jam vero patet illos effectus non esse a nobis prævisos, nec forsan ab Adamo, aut si ab hoc prævisi sint, tamen voluntas Adami non erat moraliter nostra in ordine ad hoc, ut faceret omnes illos effectus nobis voluntarios.

Objic. 2. Motus illi sunt contra præceptum, *Non concupisces*, hinc S. August. *de Spe & lit. c. ult.* dicit præceptum illud non posse in hac vita servari. Resp. N. antec. nam præceptum illud prohibet non concupisci voluntarie & libere; cum debeat esse de materia possibili. *S. Augustin.* tantum vult non posse servari in hac vita quoad finem a lege intentum, qui est perfecta tranquillitas animæ, & liberatio ab omni inordinato motu, hunc autem statum prius obtinebimus in cœlo.

Inst. Negari non potest, quod motus illi sint mali. R. Sunt mali, non formaliter, sed objective, idest, non possunt esse objectum honestæ prosecutionis vel complacentiæ, uti nec homicidium ab ebrio factum, quamvis faciens aut patiens non ideo in conscientia aut coram Deo peccet.

Circa delectationem de objecto a malitia præciso, aut si per conditionem separetur malitia, addentur plura q. seq.

ARTICULUS II.

An delectatio morosa semper sit peccatum?

RESP. Si terminetur ad cogitatum opus malum secundum se, est peccatum mortale vel veniale, prout ipsum opus mortale vel veniale est. Ita comm. ex D. Th. 1. 2. *q.* 27. *art.* 8. 76

Dixi, *secundum se*, quia si delectatio sit tantum de ipsa cogitatione, non autem de opere, non est peccatum, quia sicut cogitatio, v.g. de rebus obscœnis, in ordine ad doctionem vel concionem &c. bona est, cogitatio autem de iisdem rebus ex curiositate, est mala venialiter; ita consequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam objecto, non est mala, sed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, si delectatio versetur circa modum male operandi, non circa ipsum opus malum, quomodo sine peccato sæpe nos delectant fabulæ, comædiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapsus hominis, v. g. ex equo &c. non secundum se, sed modus furandi, rapiendi, artificiosus & industrius, modus cadendi inopinatus, Lay. *l.* 1. *t.*3. *c.*5. *n.*2. *Ex quibus resolves:*

I. Licitum est gaudere, & delectari morose de effectu bono, secuto ex opere malo, quia tunc delectatio non est de objecto malo.

II. Si talis effectus secutus sit ex opere secundum se quidem malo, hic tamen, & nunc culpa vacante, ut v.g. quia factum est in somno, amentia, ebrietate, inculpabili ignorantia, tunc etiam de ipso actu licere aliquando delectari, non quidem secundum se, sed ut est causa talis boni effectus, docent Less. *l.*4. *c.* 3. *num.* 105. & 106. ex Vasq. 1. 2. *d.* 105. *c.*2. v. gr. de solutione naturæ facta in somno. Ratio est, quia objectum delectationis istius non est malum. V. Bon. *de Matr. d.*4. *p.*8. *n.*8. Sanch. *l.* 1. *mor. c.*2. *nu.* 18. Lug. *de pœn. d.* 16. *nu.*389. Imo addunt, licere aliquando desiderare (affectu simplici, & inefficaci desiderio) ut tale quid fiat sine culpa, v. gr. ut in somno eveniat naturæ solutio, ob finem bonum: dummodo desiderium non sit tam intensum, ut tale quid probabiliter causet, neque sit periculum consentiendi in talem voluptatem. Ratio est, ajunt, quia objectum hujus desiderii, aut gaudii, non est malum. V. Less. & Bon. *l. c.*

III. Non est peccatum, saltem mortale, si conjuges delectentur appetitu tantum rationali de actu conjugii præterito, futuro vel possibili, respectu compartis præsentis vel absentis. Item si sponsus desideret copulam futuram, aut de ea delectetur, vel vidua de præterita. Ratio est, quia hi actus habent objectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia si sponsus aut vidua, voluntarie consentiat in delectationem sensitivam & carnalem, quæ ex recordatione copulæ futuræ aut præteritæ naturaliter oritur, mortaliter peccat, ut docet Less. *n.*120. Bon. Tann. Palans. V. Dian. *p.* 3. *t.* 5. *misc.* R.2. contra Med. &c. Quia vero ad supradictam voluntatis oblectationem, sensitiva & carnalis ut plurimum, imo etiam periculum consensus in fornicationem, consequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, saltem in vidua, & sponsis; inter conjuges tamen, modo periculum pollutionis absit, etiam sensitivam & veneream delectationem non esse mortale docent Fill. Bon. *qu.* 4. Sanch. Less. *l. c. d.* 1. & Dian. *part.* 2. *t.*3. *misc.* R.36. Tum quia status Matrimonii hæc excusat, uti etiam tactus impudicos, solius vo-

lu-

„ luptatis causa institutos : tum quia hæc tendunt per se „ ad opus conjugale , licet per accidens opus non exer- „ ceatur .

„ IV. Delectatio morosa de rebus solo jure positivo prohi- „ bitis non est illicita , modo non fiat sub ratione prohibitio- „ nis v. gr. si Carthusianus , vel alius , die jejunii se oblectet „ de cogitato esu carnium , quia non est de opere malo , cum „ lex tantum vetet comestionem externam . Laym. *nu*. 9. „ Less. *num*. 111. & 113.

„ V. Qui delectationem morosam mortalem confitetur , „ addere debet circumstantias operis , de quo fuit delectatio , „ v. g. in materia iræ , an fuerit de occidendo fratre , an alio , „ uno , an pluribus : in materia carnis , an de conjugata , Mo- „ niali , consanguinea . Quod tamen limitant Az.Sa *v. Luxu-* „ *ria* , Salas *to*. 2. *t*. 13. *d*. 16. *s*. 6. *num*. 59. &c. si delectatio fe- „ ratur in objectum apprehensum secundum totam suam ma- „ litiam , non autem si tantum secundum partem , v. gr. „ in feminam apprehensam , ut non suam , non tamen ut „ alteri nuptam , vel ut Monialem ; tunc enim probabile „ esse ait , delectationes tales reduci ad speciem simplicis „ fornicationis : Ita etiam Fill. Less. Bonac. Dian. Palaus. V. „ Lugo *num*. 363. Aliud est de ipso opere externo , quod sem- „ per fertur in objectum , secundum totam suam malitiam ; „ aut etiam de desiderio efficaci , quod fertur in opus exter- „ num secundum se , & ut est a parte rei , ac proinde est „ ejusdem cum illo speciei , ideoque ejus circumstantiæ sem- „ per fatendæ sunt . *V. Auct. cit.*

„ Resp. II. Si quis sine causa & necessitate actionem exer- „ ceat , ex qua intelligit delectationem carnis naturaliter ori- „ turam (v. g. ex curiositate legit , vel audit turpia) tamen „ sine directa intentione , & sine periculo consensus , peccat „ venialiter ; si vero justam causam habeat , nihil peccat . „ *Vid. supra in 6. pr. l. 3. t. 4. c. 2. d. 4.*

„ *Quæres*. An voluntas delectationem carnalem positive „ reprimere teneatur ?

„ Resp. Si voluntas plene eam advertens negative & per- „ missive se habeat , itaut nec approbet , nec repellat , dum- „ modo id non permittat ex ipsius delectationis complacen- „ tia , nec periculum sit ulterioris consensus , probabile est , „ quod docent Caj. Sanch. 1. *mor. cap*. 12. non peccare morta- „ liter , tum quia non consentit in delectationem ; tum quia „ moraliter est impossibile omnes illos motus evitare ; tum „ quia ex justa causa illos licet permittere , etiam secun- „ dum adversarios .

„ Resp. III. In praxi tamen verius videtur , quod docent „ Vasq. Az. Less. Bec. 1. 2. *t*. 2. *c*. 5. *q*. 5. sine justa causa eis non „ resistere , esse mortale , quia fere semper voluntas est expo- „ sita periculo consensus ; & contrarium credere , est nimia „ sui confidentia & præsumptio . Moderate Laym. utramque „ sententiam probabilem fatetur , & ait , delectationem vi- „ deri mortalem , nisi saltem actum simplicis displicentiæ cir- „ ca illam elicias ; etsi efficaciter animum ad alia divertere „ negligas , cum facile possis , & speres , te tali modo posse „ depellere . V. Laym. *l*. 1. *t*. 3. *cap*. 6.

A D D E N D A.

77 QUæst. 17. *Quid præterea notandum sit circa delectatio- nem morosam ?* R. seqq.

§. 1. Delectatio morosa secundum dicta *lib*. 3. *part*. 1. *nu*. 889. est gaudium quoddam seu complacentia , quam quis habet in aliquo objecto , quod facere non vult , nec vult a quoquam fieri , attamen sibi in illo complacet . Et secundum Oviedo *de pecc. controv*. 4. *n*. 5. dicitur delectatio , quasi a dilatatione cordis , secundum illud *Isaiæ 6. Videbis & affues , & mirabitur , & di- latabitur cor tuum* . Etiam dicitur lætitia , quia affert quamdam quasi latitudinem cordis , uti notat Alb. M. *de motibus animal. l*. 1. *cap*. 1. Potest autem delectatio morosa esse bona vel mala , prout objectum illius est bonum vel malum usus ; tamen nunc obtinuit , ut sumatur pro delectatione mala . Item potest esse , vel de objecto turpi , quale est fornicatio , vel de objecto non turpi attamen malo , vel intrinsece ratione sui , uti est occisio inimici , vel tantum extrinsece ratione prohibitionis , uti est comestio carnium die Veneris . Quod autem dicitur de dele- ctatione morosa circa objectum malum , idem cum propor- tione intelligi debet de tristitia morosa circa objectum bo- num , uti si quis tristetur de gloria Dei , de bono proximi , de actu bono posito a se vel alio . Cur autem talis delecta- tio appelletur morosa , dictum est *l*. 3. *p*. 1. *n*. 889.

78 §. 2. Bene distinguenda sunt hæc 4. delectatio de malo , dele- ctatio de cogitatione mali , delectatio de cogitatione mala , de- lectatio de modo , quo fit malum . Delectatio de malo vel de cogitatione mala semper est mala , quia est de objecto malo . Delectatio de cogitatione mali potest esse bona , sic enim Deus complacet sibi in cogitationibus peccatorum , & potest quis delectari aspectu artificiosæ picturæ , quamvis res picta displi- ceat . Idem est de delectatione circa modum , quo fit malum , uti si delectet de modo , quo alius naso pronus cecidit in lutum , quo ebrius tremule incedit , quo mulieres rixantes se mutuo impetunt ; hæ enim delectationes , per se loquendo , non sunt peccata , uti cum communi Suar. *de pecc. d*. 5. *s*. 5. *n*. 7. Sanch. *in Decal. l*. 1. *c*. 2. *n*. 4. Ovied. *num*. 43. quia tendunt in circumstan- tiam vel modum ab objecto malo distinctum , & de se non ma- lum . Quod si circumstantia vel modus de se esset malus , idem dicendum foret de delectatione circa hæc , quod dicitur de de- lectatione circa objectum malum : Signum autem , quod quis delectetur re cogitata , & non sola cogitatione rei , vel modo , quo fit , est hoc imprimis , si delectetur , & nihil cogitet de cogitatione sua vel de modo , quo res fit : si enim esset de his delectatio , deberet esse horum cognitio , cum voluntas non feratur in incognitum . Deinde si non delectetur simili cogita- tione vel simili modo occurrente circa res bonas , v. g. si plus delectetur arguto dicto vel facto , quando pro objecto habet aliquid turpe , quam quando habet aliquid honestum , mani- festum signum est delectationem tunc ferri , non in solam cogitationem aut modum , sed etiam versari circa objectum cogitatum . Præterea si quis libenter loquatur de objectis ejus- modi , vel libentius studeat aut speculetur circa illa , quam alia , vel illa , quæ audit , legit , videt , interpretetur in or- dine ad ista , signum est , quod pronus sit ad delectationes circa talia objecta , unde in dubio , an talis homo delectetur etiam de objecto , an de sola cogitatione objecti , vel de modo , quo fit , præsumi debet , quod delectetur etiam de objecto .

§. 3. Si delectatio de objecto malo directe tendat in ipsam malitiam , v. g. si quis delectetur de damno proximi , quia dam- num ipsius est ; comestione carnis , quia est prohibita ; furto , quia est offensivum Dei , clarum est semper esse peccatum , uti omnes tenent cum Arr. *de pecc. d*. 47. *nu*. 2. quia talis virtualiter habet voluntatem efficacem , qua vult malitiam objectivam , non quod eam intendat propter seipsam ; nemo enim vult ma- lum ut malum , sed sub aliqua ratione boni : attamen fertur in malitiam veluti objectum materiale intentum : ergo in actum refunditur malitia formalis , respondens malitiæ objectivæ gra- vi vel levi , in quam tendit actus ; imo cum tali actu aderit odium proximi vel Dei , aut etiam communiter contemptus legis , & sic erit mortale , secundum dicenda *n*. 242. quamvis forte sit de objecto secundum se non graviter malo. 79

§. 4. Si malitia per cognitionem possit separari , & reipsa se- paretur ab objecto , tuncque delectatio feratur in aliquod bo- num physicum , quod est in objecto , per se loquendo , non erit peccatum , uti si quis delectetur esu carnium die Veneris , cognoscendo veluti non prohibitum : ratio est , quia delecta- tio non fertur in objectum , prout a parte rei est , sed prout apprehenditur : ergo si feratur in objectum exercite & efficaci- ter præcisum a malitia objectiva , nulla malitia formalis pote- rit inde refundi in actum , Sanch. *n*. 10. quod magis declarabitur *n*. 85. nam talis delectatio fertur in objectum , virtualiter sub conditione , si non sit malum , qualiter concipi potest in plerisque materiis , exceptis illis , de quibus *n*. 87. 80

Objic. Desiderium objecti mali , v. g. carnium die Veneris est peccatum , quamvis aliquis vellet præscindere a prohibitione , & optaret abesse omnem malitiam objectivam : ergo etiam de- lectatio sic erit mala. R. N. conseq. Desiderium est actus efficax , qui fertur in objectum , prout a parte rei ponitur cum sua mali- tia , v. g. qui desiderat comedere carnes die Veneris , quod co- gnoscit esse prohibitum , vult comestionem a se poni , quam supposita lege prohibente scit non posse poni sine transgressio- ne legis : ergo tendit in aliquid cum oppositione ad legem . E contra , delectatio est actus inefficax , et tantum fertur in come- stionem , prout objectum , seu prout in cogitatione est aliquid , v. g. utile corpori , neque hæc cogitatio infert illa , quæ essent a parte rei conjuncta cum illa comestione : ergo cum comestio in ratione objecti præscindat a malitia , non erit peccatum per simplicem delectationem ferri in illam .

§. 5. Probabilius est , quod delectatio de objecto , non tan- tum intrinsece malo , sed etiam malo extrinsece , sit pecca- tum mortale aut veniale , prout est objectum graviter vel levi- ter malum , S. Thom. 1. 2 *q*. 74. *art*. 5. & 8. Suar. *n*. 4. Sanch. *n*. 8. aliique communiter . Nec dissentit Arr. *d*. 47. quamvis enim vi- deatur contradicere *a num*. 5. tamen *n*. 9. relabitur in hanc sen- tentiam , dicens voluntatem , ut non peccet , debere ferri in objectum , a quo intellectus abstrahit malitiam , & prohibitio- nem . Idem dicit Tann. *d*. 4. *q*. 8. *n*. 134. & 137. videturque colligi ex illo Oseæ 9. v. 10. *Facti sunt abominabiles , sicut ea , quæ di- lexerunt* . Ratio autem est , quia qui delectatur objecto malo co- gitato , approbat illud , uniendo & conformando suum affe- ctum illi : nemo enim delectatur , nisi in hoc , quod ei placet , & quod reipsa amat : ergo sicuti objectum cogitatum est ma- lum , ita etiam delectatio , cum formalis malitia actus desuma- tur per ordinem ad objectivam . *Si dicas* , non amari opus in re , sed tantum in cogitatione ; *Contra est* , amor delectationis in opere cogitato est ejusdem rationis , cujus est amor delectatio- nis in opere reipsa posito , cum malitia utriusque desumi debeat per ordinem ad objectum , quod idem est in re & in cogitatio- ne : ergo sicut amor delectationis circa opus mortaliter malum positum in re est mortalis , ita etiam amor delectationis circa opus cogitatum . *Nec obstat* , quod talis cogitatio objecti sit actus inefficax , *nam* est quidem inefficax respectu objecti in re ponendi , attamen respectu delectationis circa objectum inten- tionaliter præsens , est omnino efficax . 81

Objic. Actus inefficax , qualis est simplex delectatio , non de- sumit malitiam ab objecto : ergo delectatio circa objectum mortaliter malum (extra materiam veneream , de qua est alia ratio) poterit esse venialis tantum , ita Vasq. *d*. 1. 11. *c*. 3. & 4. Merat. *d*. 8. *s*. 1. quorum sententiam probabilem esse dicunt Com- pton. *d*. 105. *s*. 5. *nu*. 1. & Sporer *in Theol. Moral. p*. 1. *t*. 1. *cap*. 6. *num*. 23.

n. 23. dicit etiam se valde propendere in eam, & Oviedo *nu.* 9. citat pro ea plures AA. nec videtur probabilitatem negare S. Th. *art.* 8. O. ubi ait, *Quidam dixerunt, quod consensus in delectationem non est peccatum mortale, sed veniale tantum; alii vero dixerunt, quod est peccatum mortale, & hæc opinio est communior & verisimilior*: ergo S. Th. agnoscit probabilitatem oppositæ: & consequenter Suarez supra nimium dixit asserendo oppositam esse improbabilem, uti & Azor. T. 1. *l.* 4. *c.* 6. *q.* 1. vocando temerariam. R. De hoc viderint Suar. & Azor. nos, quod diximus defendimus tanquam probabilius: unde ad object. n. antec. quamvis enim delectatio possit esse mala licet sit de objecto secundum se non semper malo, secundum dicenda *nu.* 90. tamen delectatio tum semper est mala, si sit de objecto malo, a quo in delectationem refunditur malitia.

Inst. Displicentia inefficax circa rem graviter præceptam non est mortale, imo sæpe nullum est peccatum, nam Christus habuit displicentiam inefficacem circa mortem sibi graviter præceptam: ergo similiter complacentia talis efficax circa rem graviter prohibitam non semper erit mortale, ita Vasq. *n.* 11. & iterum *c.* 4. item Compt. n. 2. R. Displicentia inefficax circa rem ut præceptam graviter, idest, ut positam vel ut ponendam secundum legem graviter obligantem, non est mortale, n. talis enim displicentia censetur esse amor transgressionis seu difformitatis gravis ad legem: displicentia inefficax circa rem, quæ graviter præcipitur, & pro sensu diviso præcepti, non est mortale, c. ant. & neg. conseq. Christus tantum ostendit naturalem displicentiam circa mortem secundum se, præscindendo a præcepto, non habuit autem displicentiam circa mortem ut præceptam, sensu ante dicto.

82 §. 6. Probabilius videtur, quod delectatio de objecto semper intrinsece malo sub conditione, si liceret, si non esset malum &c. sit peccatum grave vel leve, prout objectum in se est, v. g. si quis delectetur in his objectis, blasphemarem, si liceret; pejerarem, si Deus permitteret; odissem Deum, si non esset peccatum; mentirer, si non esset malum, ita Adr. Azor. Laym. Suar. n. 10. Sanch. nu. 23. Rhodes *d.* 1. *qu.* 3. *f.* 3. §. 3. Loth. *t.* 12. *q.* 3. *ar.* 5. Busemb. relatus n. 65. aliique multi, contra Cáj. Salas, Castr. Ovied. Carden. Bonæsp. *d.* 10. *n.* 47. Henricx *d.* 7. *nu.* 23. Ratio est, quia licet consensus sit conditionatus respectu objecti, est tamen absolutus respectu delectationis circa objectum, quod semper est malum, & nunc per cognitionem est præsens: ergo ab eo desumit malitiam, uti aliæ delectationes morosæ.

Respondet 1. Oviedo *n.* 71. per conditionem, intentionaliter separari malitiam, *Contra est*; ratio, v. g. blasphemiæ est semper intrinsece mala, uti supponitur: sed ratio blasphemiæ non separatur, nequidem intentionaliter: ergo nec ratio malitiæ. *Prob. min.* nam dicit, blasphemarem, si liceret, & in hoc objecto delectatur: ergo delectatio tendit in rationem blasphemiæ ut substantem illi conditioni, *si liceret*: ergo ratio blasphemiæ non separatur, nequidem intentionaliter. Quod si dicas, delectationem non tendere in rationem blasphemiæ sed in aliquid aliud, cessat nostra quæstio.

Respondet 2. Per intellectum fingi ens chimericum, quod sit blasphemia sine malitia, & in hoc ens fictum tendit delectatio propter aliquam bonitatem in eo apprehensam. *Contra est*; illud ens fictum est blasphemia sine malitia: ergo illud ens fictum est malitia sine malitia, quia blasphemia intrinsece & semper est mala, ut supponitur: atqui est malum delectari in malitia sine malitia, quia talis reipsa delectatur in malitia, licet fingat non esse malitiam, & consequenter dici possit etiam delectari in non malitia, sicuti qui cognosceret hircum, quem fingeret non hircum, reipsa cognosceret hircum, licet consequenter dici posset etiam cognoscere non hircum: ergo adhuc est malum delectari in illo ente, quod fingitur esse blasphemia sine malitia: & ratio a priori est, quia conditio illa signate tantum & inefficaciter præscindit malitiam ab illa blasphemia, non autem exercite & efficaciter, nequidem intentionaliter, cum supponatur esse & manere blasphemiam, quæ hic concipi non potest sine malitia objectiva: ergo cum intellectus non possit effective intentionaliter præscindere a malitia, nec poterit voluntas præscindere affective, idest, fieri non poterit, quin affectus reipsa feratur in illam malitiam objectivam ab intellectu propositam.

Objic. 1. Mendacium, si esset licitum, est mendacium, quod esset, si poneretur illa conditio; sed si poneretur illa conditio, mendacium esset licitum: ergo licite delector in eo. R. Esse licitum & illicitum: licitum ficte & signate, illicitum vere & exercite, uti jam dictum est.

Objic. 2. Ergo vicissim erit actus inhonestus, si me delectem in hoc objecto, odissem amorem Dei, si esset illicitus. R. Si reipsa a voluntate eliciatur odium, quantumvis inefficax & sub illa conditione, c. seq. est enim displicentia de objecto semper intrinsece bono & pro nullo casu odibili aut displicentia digno.

83 §. 7. Multo magis est peccatum, si quis delectetur objecto malo sub conditione, quæ quamvis poneretur, non auferret malitiam, ut fit in his, si non essem Religiosus, inebriarem me; si non esset infernus, furarer; si possem avolare, raperem hoc, &c. hæ enim conditiones relinquunt totam malitiam, quia quamvis non essem Religiosus, adhuc inhonesta esset ebrietas; quamvis non esset infernus aut ego volare possem, adhuc inhonestum esset furtum & rapina: ac tales actus videntur habere talem malitiam, qualem haberent, si conditio reipsa esset purificata vel non adjiceretur. Si tamen quis per talem actum, v. g. per hunc, si non essem Religiosus inebriarem me, tantum vellet significare, quod judicet, nisi jam esset in hoc statu, futurum fuisse, ut ob occasiones aliaque incitamenta sæpe se inebriaret, nec ideo significetur affectus ad inebriationem, nullum erit peccatum, uti nec tum, si tantum significet propensionem ad peccatum, quam in his circumstantiis vincat. Sanch. nu. 25.

§. 8. Si quis delectetur hoc objecto, si me determinare vellem vel ad negandam fidem vel ad mentiendum, vellem mentiri & non negare fidem, hæc delectatio videtur habere malitiam mendacii, quamvis talis homo absolute nolit mentiri. 84
Ratio est, quia conditio illa non tollit malitiam ab alterutro, sed relinquit utrumque objectum, sicuti in se est, malum: ergo si sub illa conditione placeat mendacium, placet, & consequenter contrahitur malitia mendacii, uti recte Castrop. *t.* 2. *d.* 2. *p.* 12. sicuti econtra si sub illa conditione placeat negare fidem, peccabit contra fidem, quamvis eam absolute nollet negare. *Nec obstat*, quod homo habens conscientiam perplexam non peccet, si eligat hoc, quod videtur esse minus peccatum, *nam* disparitas est, quod in statu perplexitatis necesse sit alterutrum eligere, uti suppono; hinc prudenter eligit minus: in nostro autem casu necesse non est alterutrum eligi aut placere, sed est obligatio utrumque fugiendi. Videri potest Sanchez *cap.* 10. *n.* 25. qui non videtur contrarius, tantum enim dicit electionem minoris peccati præ majore non esse malam, si nempe supponatur necessitas eligendi alterutrum, quæ hic non est. Notandum tamen, si absque affectu & complacentia in alterutro peccato aliquis tantum enuntiative diceret, in tali concursu prudentius eligendum fore mendacium quam infidelitatem, nullum esse peccatum, uti in simili dictum est *num.* 83. *in fine*.

§. 9. Delectatio voluntatis de objecto secundum se non semper malo, sub conditione, si liceret &c. per se loquendo, non est peccatum, saltem si excipiatur materia turpis. 85
Ratio est, quia delectatio illa potest habere honestum, aut saltem indifferens motivum, cum objectum sit illius capax: & tunc cadit delectatio super objectum ut intentionaliter separatum a malitia, a qua separari potest. Sic Religiosus licite dicit, si liceret habere, & haberem divitias, darem eleemosynas, hic enim actus est honestus, quia habere divitias non est de se malum, & delectatio circa elargitionem earum procedit ex motivo misericordiæ. Item, si liceret, comederem carnes die Veneris; comestio enim illa est de se capax motivi saltem indifferentis, & seclusa per conditionem prohibitione, objectum illud non est de se malum. Idem potest esse, si quis se delectet hoc objecto, si Titius esset hostis in bello, occiderem eum; si esset reus, & ego carnifex, suspenderem; si Deus vellet Titium mori, etiam vellem &c. dummodo conditio removeat omnem malitiam, nam si non ita purificet objectum, quin maneat affectus, & delectatio circa occisionem Titii etiam ex privata auctoritate, aut si mea volitio mortis Titii præcedat volitionem Dei, ita ut velim Deum velle, ut Titius moriatur, recte notat Sanch. *n.* 30. fore peccatum, & merito præsumitur esse talem affectum, si aliunde oderam Titium.

Dixi 1. *Delectatio voluntatis*, nam si objectum secundum se habeat inhonestatem, uti habent vindicta, furtum &c. delectatio appetitus sensitivi, quæ fit cum alteratione corporis circa talia objecta, non est licita, quamvis ex parte intellectus apponeretur conditio, unde si forte delectatio illa oriatur, peccabit voluntas, si in eam consentiat, aut si velit delectationem rationalem, quæ hic & nunc esset causa naturalis & necessaria sensitivæ, itaut hæc ideo censeretur esse volita: 86
Ratio est, quia appetitus sensitivus, non sequitur intellectum sed phantasiam: atqui phantasia non potest apponere conditionem, cum non cognoscat conditionate, uti recte Sanch. *n.* 33. neque potest præscindere rationem malitiæ a tali objecto: ergo delectatio sensitiva, in quam consentiret voluntas, tenderet in tale objectum absolute secundum se sumptum, quod est illicitum. Econtra tamen, si objectum secundum se non habeat inhonestatem, licita esset etiam sensitiva delectatio circa illud, sub conditione proposita per intellectum, & tale objectum est comestio carnium, sub conditione, si non esset dies Veneris; cum enim illa comestio secundum se non sit inhonesta, appetitus tendet in illam, prout phantasia repræsentabit sub ratione aliqua veluti communi & abstrahente ab illicito, interim autem conditio apposita per intellectum excludet malitiam, Sanch. *n.* 35.

Dixi 2. *Saltem si excipiatur materia turpis*, quia in hac est specialis ratio, uti recte Ovied. *n.* 50. & dicetur *a num.* 95. si enim voluntas delectaret se, v. g. in hoc objecto, haberem copulam, si essem in Matrimonio, ex delectatione illa rationali naturaliter simul orietur delectatio sensitiva, quæ uti jam dictum est, fertur in copulam absolute, & commovebit spiritus genitales, magisque trahet ad consensum; imo Ovied. dicit, hanc delectationem sensitivam hoc ipso fore volitam, si volita sit delectatio rationalis, quæ est naturalis, & necessaria illius causa: unde nec viduis licita est, saltem sensitiva delectatio circa copulam præteritam, nec sponsis circa copulam futuram, quamvis talis copula suo tempore fuerit, aut futura sit illis 87

illis licita, uti pluribus dicetur *l. 6. p.* 3. quando de Matrimonio, & hic *n.* 90. aliquid insinuabitur.

88 *Objic.* Qui delectatur de comestione carnis facta die Veneris peccat: ergo etiam qui delectatur de facienda, si liceret, quia conditio nihil ponit in re, nec quicquam immutat. R. N. conf. prior peccat, quia actus ejus fertur in comestionem, sicuti a parte rei posita est cum malitia sua objectiva; posterior actus non fertur in comestionem, ut a parte rei ponendam cum malitia, sed ut separatim intentionaliter a prohibitione, & a malitia: & quamvis conditio nihil ponat in re, nec immutet objectum in se, tamen si hoc non sit intrinsece semper malum, intentionaliter separat ab eo malitiam, & tum voluntas fertur in objectum sub ratione objecti, & ut intentionaliter separatum a malitia.

89 §. 10. Delectatio de objecto in se malo, sed sine culpa facto, *v. gr.* commissio ex ignorantia invincibili, in ebrietate, in somno, &c. est peccatum tale, quale objectum, Suar. *n.* 14. Sanch. *n.* 15. Tann. *n.* 141. Bonesp. *n.* 77. Herincx *n.* 30. aliique communiter. Ratio est, quia illud objectum est in se malum, quod autem non fuerit peccatum, ideo est, quia non fuit voluntarium: ergo si nunc accedat voluntas talem actum approbans, vel de illo gaudens, quod fit in delectatione, erit peccatum, quod specificatur a malitia objectiva gravi, vel levi. *Nec obstat*, quod objectum forte non sit intrinsece malum, uti mala non est comestio carnis die Veneris facta ex ignorantia, nam etiam illa, quando fiebat, erat materialiter mala, & prohibita, uti suppono; aliud est, si fuisset licita, v. g. propter infirmitatem, tum enim licitum esset de ea delectari, quia tum nullam habet malitiam objectivam, nequidem materialem.

90 §. 11. Quamvis ex parte objecti nulla sit malitia, tamen delectatio ex parte sui habet aliquando malitiam, propter oppositionem cum aliqua virtute, vel cum natura rationali, uti si solutus delectetur de copula, quam licite habent duo conjuges, aut Titius de morte per infortunium illata Cajo: in his enim objectis secundum se nulla est malitia, attamen est in delectatione circa illa, quia delectatio circa copulam opponitur castitati propriæ hominis soluti, & delectatio de morte proximi opponitur charitati: Hinc universaliter infert *Carden.* illam delectationem esse malam, quæ est contra Deum, proximum, vel seipsum: tunc autem delectatio est contra Deum, si objectum repræsentetur ut irreligiosum, quomodocumque, respectu Dei, vel Sanctorum, uti delectatio de conculcatione sacræ imaginis facta a fatuo: contra proximum, si delecteris de objecto, ut noxio ipsi: contra seipsum, si quis delectetur de peccato, vel objecto, ut sibi ex aliqua saltem parte malo.

91 §. 12. Licita est delectatio de bono effectu ex causa mala secuto, quia hic effectus potest in se habere bonitatem, & honeste amari, non prout est a tali causa, sed secundum se, sic potest quis gaudere de pace secuta ex homicidio, de filio nato ex fornicatione. Putat etiam cum aliis multis Merat. *d.* 8. *f.* 1. licitam esse delectationem de peccato, in quantum fuit causa, vel occasio boni effectus, quia peccatum sub tali respectu non est malum, & in eo sensu videtur canere Ecclesia. *O felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!* sed melius dicitur tantum esse licitum gaudere de ipso effectu, secundum dicta *l.* 2. *n.* 187. quia non est licitum gaudere de morte alterius ut allativa divitiarum: ergo nec de ullo peccato, ut causativo boni: & S. Th. 2. 2. *q.* 76. *a.* 1. innuens oppositum, uti & Ecclesia supra, explicari debent, quod velint gaudium posse esse de solo effectu, eo quod replicatio cadat super formam, quæ hic est effectus ipse. Si tamen effective præscindatur malitia objectiva, idest, si malitia objectiva non moveat affectum, & delectatio cadat præcise super prædicatum, prout est causativum boni, delectatio non erit mala, secundum dicta, dummodo tale prædicatum possit, & reipsa præscindatur ab omni malitia.

92 *Q.* 18. *Quid specialiter addendum sit circa delectationem turpem?* R. Seqq.

§. 1. Illa delectatio, in genere, dicitur turpis, quæ est circa aliquid specialiter dedecens hominem pudibundum, & ingenuum, potest autem esse tantum scurrilis, ut si quis delectetur sermone de partibus præposteris, flatibus ventris, excrementis, &c. & tum est veniale tantum, per se loquendo: quod si aliquo modo spectet, vel trahat ad venerea, dicitur absolute turpis, & de hac in præsenti agitur: est autem vel mere spiritualis, quæ se continet in sola voluntate absque ulla delectatione sensitiva; vel simul est carnalis, si nempe accedat aliqua delectatio appetitus sensitivi.

93 §. 2. Delectatio carnalis, alia est venerea, alia sensibilis: venerea est, quæ sentitur circa partes genitales per commotionem seminis, vel spirituum generationi deservientium, qui spiritus reipsa sunt sanguis subtilis veluti in aerem attenuatus, ideoque facillime moventur. Porro causatur talis commotio, vel ab imaginatione, vel a copia seminis, & eorum spirituum, vel ab ejusdem seminis mordacitate, quæ facit nervos incalescere, & agitari illos spiritus, uti docet Galenus apud Bonespei *d.* 10. *n.* 78. & dicitur talis delectatio venerea, quia a natura ordinata est ad generationem, cui Venerem tanquam Deam præsidem statuebant Ethnici. Delectatio carnalis sensibilis est, quæ oritur ex applicatione sensus ad objectum sine ulla commotione circa partes genitales, quam tamen commotionem est saltem remote apta causare: & delectatio illa sentitur communiter circa pectus cum aliquo calore, vel quasi cum emotione sanguinis, aut spirituum animalium circa cor, v. g. dum quis osculatur mulierem.

94 §. 3. Si delectatio sensibilis non sit apta movere ad delectationem veneream, non dicetur absolute carnalis, sed pure sensibilis, qualis est delectatio ex visu picturæ, tactu holoserici, odoratu floris, auditu musicæ, gustu saccari, tales enim delectationes oriuntur ex proportione, seu connaturalitate, quam res tales habent cum organo talis sensus, & hæc delectatio non est de se mala, est tamen veniale eam quærere propter ipsam, seu quia placet sensui, sistendo in ea, uti dicetur *n.* 310. Quandonam autem censeatur fieri consensus, vel nullus, vel semiplenus, aut plenus in delectationem turpem, explicabitur *n.* 226.

95 §. 4. In delectatione venerea, in quam voluntas consentit, sic fere proceditur: 1. Voluntas consentit, ut intellectus cogitet de objecto turpi, v. g. de fornicatione. 2. Voluntas mere spiritualiter se complacet in fornicatione sic cogitata, sine ulla commotione venerea. 3. Cum hoc adest actus voluntarius phantasiæ imaginans illam fornicationem. 4. Ex hoc naturaliter sequitur complacentia in appetitu sensitivo. 5. Oritur sensatio, quæ ad tactum pertinet, causata ex commotione seminis, & spirituum genitalium: & in hac sensatione præcipue consistit delectatio venerea. 6. Oritur cognitio spiritualis delectationis externæ, quæ est in illa sensatione. 7. Voluntas spiritualiter delectatur in hoc. 8. Cum hoc adest voluntarius actus phantasiæ imaginans illam sensationem. 9. Sequitur delectatio appetitus sensitivi in illam sensationem: & illa omnia sunt unus completus actus complacentiæ venereæ. Atque ex his patet distingui inter se delectationem spiritualem voluntatis, & sensitivam appetitus; item delectationem de opere externo, & delectationem de motu venereo item consensum in motum venereum, & consensum in delectationem circa opus, vel circa motum venereum.

96 §. 5. Delectatio morosa de objecto venereo est peccatum mortale in homine, cui illicita est copula, ita *Carden.* & alii communissime: traduntque hanc doctrinam SS. PP. ad illa verba *Matt.* 5. *v.* 7. *Audistis, quia dictum est: non mœchaberis, &c.* Probatur ex *Job.* 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine; quam enim partem haberet in me Deus desuper?* id est, quomodo Deus mihi per gratiam justificantem adesset, si hoc facerem? Item *Matth.* 5. ait, *Qui viderit mulierem, &c.* ubi *S. Gregorius: per Moysen luxuria perpetrata, per Auctorem vero munditiæ luxuria cogitata damnatur.* Ratio est, quia talis delectatio est causa per se, & a natura ordinata ad commotionem spirituum genitalium, hæc autem commotio est mortalis in homine soluto, quia secundum *Galenum* est inchoatio profusionis seminis: ergo.

97 *Objic.* Non tenemur sub mortali vitare alias causas commotionis spirituum, v. g. studium circa casus venereos, comestionem calidi cibi, &c. ergo nec ideo sub mortali tenemur vitare delectationem de objecto venereo, quia est causa commotionis spirituum. R. N. conf. disparitas est, quod tale studium, vel comestio tantum per accidens, & valde mediate sit causa commotionis spirituum, habeatque finem honestum, scilicet cognitionem veri, refectionem corporis, &c. econtra delectatio de objecto venereo est causa per se, & a natura ordinata solum ad commovendos spiritus genitales in ordine ad generationem, ideo enim ei imaginationi, & delectationi sensibili internæ data est vis simpatica respectu commotionis spirituum, ut ita procedatur ad generationem, ad quam nec homines, nec bruta potuissent ita allici, ac velle propagare speciem suam, nisi natura addidisset illas delectationes circa coitum, idcoque tales delectationes sunt quædam inchoationes generationis: ergo cum generatio sit homini soluto illicita, etiam debuerunt esse illicitæ istæ delectationes.

Inst. Si delectatio interna sit inchoatio profusionis seminis: ergo semper erit mortaliter mala, etiam in conjugato, si absit conjux. R. N. seq. non enim semper affert periculum proximum illius effusionis, quæ multis modis adhuc subditur potestati voluntatis.

98 *Q.* 19. *An delectatio turpis possit ex parvitate materiæ esse peccatum veniale tantum?* R.

99 §. 1. Si sit turpis, & venerea, semper est mortale, uti probatum est *l.* 3. *p.* 1. *n.* 910. possuntque etiam videri dicta *n.* 48. *in Resp. ad* 2.

100 §. 2. Dari non posse parvitatem in materia venerea, tenere debent speciatim omnes, in Societate JESU, uti dictum est *ib. n.* 911.

101 §. 3. Sententia concedens posse peccari tantum venialiter ratione parvitatis in materia venerea, est improbabilis, ut constat ex ib. dictis *n.* 910.

Objic. 1. Plures quam 20. AA. apud Mendo *diss.* 5. *n.* 1. docent in materia luxuriæ dari parvitatem materiæ: idipsum docuit Sanch. *de Matr. l.* 9. *d.* 46. *n.* 9. Similiter docet Spor. *in Tyr. Sacram. p.* 4. *n.* 340. citans multos alios, si distillatio contingat sine delectatione, quamvis adsit levis erectio genitalium, non esse mortale; ergo sententia asserens dari parvitatem materiæ in re venerea est probabilis. Resp. N. conf. nam aliqui eorum intelligunt materiam luxuriæ generice, uti n. 105. dicemus, alii

alii dicunt dari propter imperfectionem actus, aut loquuntur saltem respectu conjugatorum, & hæc non negamus: quod si intelligant materiam veneream, perfectam deliberationem, ac consensum, & in homine soluto, non sunt audiendi, nec ideo faciunt veram probabilitatem, nequidem extrinsecam, cum obstet auctoritas Pontificum; nec præcise numerus auctorum facit sententiam absolute probabilem, uti dictum est *l.* 1. *a n.* 136. Quod attinet ad Sanch. hic sententiam suam revocavit *in Decal. l.* 5. *c.* 6. *n.* 12. Sporer & alii ab eo citati sunt intelligendi in casu, quo quis patitur, & nude permittit talem motum, ideoque dicunt nullum tum esse peccatum. Docent tamen etiam multi cum Joan. Sanch. *d.* 21. *n.* 18. erectionem genitalium non semper esse motum inordinatum contra castitatem, nisi sentiatur delectatio ex motione spirituum; nam sæpe oritur, inquit v. g. ex sola retentione urinæ; notatque econtra delectationem veneream esse posse sine erectione genitalium, imo & quandoque pollutionem, uti in senibus valde debilibus, aut affectis maleficio, de quibus omnibus dicit se consuluisse peritos medicos.

102 *Objic.* 2. Potest quis velle delectationem levem, cum efficaci proposito non consentiendi in gravem: ergo si suboriatur gravis, erit per accidens; & non voluntaria: ergo non erit mortale. Resp. N. ant. sicuti enim, qui vult accendere unum granum pulveris, non potest habere efficacem voluntatem non accendendi reliqua grana contigua (idem est de aliis exemplis) ita & hic, maxime cum discernere non possit quænam sit futura levis, vel gravis; unde reipsa vult delectationem illam, quæ sequeretur; sive sit futura levis, sive gravis: ergo reipsa vult gravem, si eveniat.

103 *Objic.* 3. Delectatio venerea hoc ipso est levis, quod hic, & nunc non trahat secum periculum pollutionis, vel consensus in copulam, aut vehementer non turbet rationem, ita Joan. Sanch. *n.* 21. & 22. Resp. N. ass. quamvis enim hæc absit, adhuc reperitur in omni delectatione venerea gravis lucta, & difficultas, ut vincatur, aut ut non adducat aliam graviorem, quæ adhuc fortius alliciet voluntatem cum certo periculo consensus: ergo non debet censeri levis: deinde rationes *l.* 3. *p.* 1. *n.* 910. allatæ adhuc valent contra omnes alias delectationes, licet non afferant ista pericula, & turbationem.

104 §. 4. Etiam præscindendo a commotione spirituum genitalium, dicendum est, quod delectatio mere spiritualis circa materiam veneream semper sit peccatum mortale, uti probatum est *l.* 3. *p.* 1. *num.* 892.

105 §. 5. Si delectatio carnalis, & luxuria sumatur generice, prout est quid commune delectationi venereæ, & sensibili secundum dicta *n.* 93. dari potest in illa parvitas materiæ, uti dictum est *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 893.

106 *Objic.* Hæc propositio 40. damnata ab Alex. VII. *Est probabilis opinio quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis*; ergo ex mente Pontificis tales delectationes etiam tantum sensibiles semper sunt peccata mortalia. R. Difficultati illi satisfactum esse *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 893. De cetero notant omnes esse etiam hic caute procedendum. Et ex Lessio observat Bonæsp. *d.* 10. *num.* 94. quamvis non adsit directa intentio commotionis venereæ, esse tamen mortale quærere delectationem sensibilem in osculis, tactibus, amplexibus, &c. si hæc tria concurrant. 1. Si fiant sine necessitate, vel honesta causa: 2. Si intendatur magna delectatio sensibilis: 3. Si plenus sit in hanc delectationem sensibilem consensus: Ratio est, quia tum vel indirecte quæritur etiam delectatio venerea, quæ necessitate quadam physica simul orietur; vel saltem erit periculum proximum consensus etiam in hanc; & præterea etiam potuit damnari propositio relata. Vide dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 894.

107 *Q.* 20. *An omnis cogitatio voluntaria de objecto turpi sit illicita?* Resp.

§. 1. Cogitatio de objecto turpi potest esse, vel practica, vel tantum speculativa, uti dictum est *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 895.

108 §. 2. Voluntaria cogitatio speculativa de re turpi non est illicita, per se loquendo, practica autem est illicita, uti pluribus explicatum est *l.* 3. *p.* 1. *n.* 897.

109 *Quæst.* 21. *Quid addendum sit circa illum, qui se habet negative circa delectationem morosam, maxime veneream; itaut nec consentiat, nec positive resistat, sed quasi permittat?* Resp.

§. 1. Si hoc fiat ex complacentia objecti, vel delectatione, aut si quis per hoc se exponat periculo consensus in objectum, vel delectationem, certum est peccare mortaliter, vel venialiter, prout objectum, aut delectatio erit graviter, vel leviter mala: unde si dicatur aliquando licitum esse sic se habere, semper intelligi debet respectu subjecti, a quo abest complacentia, & tale periculum.

110 §. 2. Si sit causa rationabilis se ita permissive habendi, nullum est peccatum; causæ autem rationabiles sunt hæ, si probabiliter timet, ne resistendo magis augeat, quod sæpe fit in meticulosis: si nimis molestum foret continuo positive resistere, quod utique esset, quando tentatio diu duraret, si conatus sit resistere, & nil profecerit, uti habent Azor. & Sanch. *in Decal. l.* 1. *c.* 2. *n.* 12. si ideo necesse foret omittere actionem aliquam honestam, & utilem, v. g. studium, Confessionem, Tann. *d.* 4. *q* 8. *n.* 73. maxime si opus agendum ex natura sua non sit excitativum talis concupiscentiæ, tum enim homo non tenetur illud omittere propter concupiscentiam suborituram; uti cum communi Suar. *d.* 5. *s.* 7. *n.* 20.

§. 3. Si absit causa rationabilis, cur positive non resistatur, 111
AA. dividuntur in tres sententias; nam imprimis valde communis sententia est, quod sit peccatum, si tum non resistatur positive, saltem per actum simplicis displicentiæ, qui quamvis sit inefficax ad impediendam delectationem, saltem sit certo efficax ad cohibendam voluntatem, ne in illam delectationem consentiat, & quantum est de se, conatur talem motum reprimere, uti habet Sanch. supra. Ratio est, quia motus tales sunt deordinatio contra rectam rationem, secundum quam tenetur voluntas gubernare appetitum sensitivum, quando facile potest; hinc Vasq. Amic. *dub.* 17. *n.* 284. Arr. *d.* 46. *n.* 26. Compt. *d.* 105. *s.* 5. *nu.* 7. Rhod. *d.* 1. *qu.* 3. *s.* 2. §. 4. Platel. *num.* 236. Busemb. *nu.* 76. relatus, & optime Oviedo *c.* 6. *controv.* 4. *p.* 3. dicunt esse mortale in hoc casu positive non resistere, uti mortale foret, si virgo permitteret se violari; docetque Suar. supra, quando non est justa causa habendi se permissive, esse præceptum affirmativum positive resistendi, fundatum in illo negativo, *Non concupisces*, quia aliter censetur consentire, sicuti in præcepto negativo, *Non occides*, fundatur præceptum affirmativum tollendi causas proxime moventes ad occisionem: & omittere resistentiam, & displicentiam circa tales motus, esset, inquit Oviedo, æquivalenter velle illos, quod utique est mortale. Et hic applicatur adagium, quod habetur *Cap. Etsi*, de Judæis, motus, vel delectationes sic permissæ *illam retributionem impediunt, quam mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu suis consueverunt hospitibus exhibere*. Econtra Arsdek *T.* 2. *par.* 2. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 14. dicit probabile esse non peccari mortaliter, notatque idem dici a novem probatis AA. an autem peccetur venialiter, tacet: Alii multi cum Castrop. *t.* 2. *d.* 2. *punct.* 10. §. 5. & cum Merat. *d.* 7. *s.* 8. dicunt esse veniale tantum non resistere positive, quia alias multo magis esset mortale ponere actionem venialiter malam in materia luxuriæ, quæ esset causa talium motuum; hanc enim actionem ponere plus est, quam non præcise resistere positive, & tamen plerique etiam ex adversariis dicunt hoc esse veniale tantum, ut relatum est *lib.* 3. *par.* 1. *nu.* 923. Et quamvis materia hic sit de se gravis, tamen non resistere positive habet se, uti levis negligentia circa illam: ergo erit veniale tantum; denique Caj. J. Sanch. *d.* 21. *nu.* 3. Tamb. *in Decal. lib.* 10. *c.* 2. aliique multi apud hos & apud Tan. *n.* 67. dicunt, per se loquendo, nullam esse obligationem positive resistendi, quia secundum sententiam communem, si tales motus oriantur ex causa de se honesta, non est opus abstinere a positione hujus causæ: ergo multo minus est opus illis naturaliter ortis positive resistere, sed in utroque casu permitti poterunt; unde, inquiunt, gratis fingitur præceptum affirmativum eis positive resistendi, cum satis sit appetitum ita gubernari a voluntate, ut ipsa in ejus actus inordinatos non consentiat, quem solum consensum vetat præceptum, *Non concupisces*. *Nec obstat*, quod communiter dicitur, *qui tacet consentire videtur*: nam hoc valet tantum in materia contractuum, uti recte Castrop. supra: neque etiam sequitur fore consensum virtualem, vel interpretativum, quia ut hic esset, deberet supponi obligatio positive resistendi, quam hi AA. negant. Hæc ultima sententia, speculative loquendo, videtur esse probabilior; in praxi tamen tenenda non est, quia quando quis facile potest resistere. positive (v. g. convertendo cogitationes ad aliud objectum, aut magis attendendo ad id, quod agit; qui modus resistendi est positivus, & sufficit) qui hoc omittit, convincitur non illubenter habere tales motus, & esset præsumptio, inquit Sanch. credere tum non adesse formale periculum consentiendi in delectationem; imo talis permissio sæpe esset virtualis complacentia: recte tamen notat Bonæspei *d.* 10. *n.* 26. si motus sint leves, melius esse contemnere sine positiva resistentia, & facere id, quod alias fecisset, quia tum non est facile periculum consensus, & communiter magis crescunt ejusmodi motus, si adhibeatur reflexa resistentia, quia ubi major est sollicitudo, imaginatio magis defigitur in tali objecto; per imaginationem autem maxime augentur.

§. 4. Sanch. nu. 14. dicit, si habita sola displicentia simplici esset periculum pollutionis, fore mortale non resistere magis; rationem dat l. 9. de Matr. d. 45. nu. 15. quia tenetur homo sub mortali auferre causas notabiliter ad pollutionem concurrentes, qualis est delectatio venerea; pro quo citat Silvestrum dicentem esse mortale præviso eo periculo tepide resistere, ideoque teneri voluntatem se habere ferventius, ut causam illam pollutionis avertat: similiter Castr. nu. 4. dicit debere abesse periculum pollutionis, sed recte addit hoc non carere difficultate, eo quod permittere causam pollutionis a natura provenientem non sit esse illius causam: loquuntur autem de motibus naturaliter ortis, non item si ab extrinseco, v. grat. a tangente excitarentur, foret enim mortale habere se permissive ad tales motus, seu tactus. 112

DUBIUM III.

De distinctione peccatorum.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie.

113 ,, RESp. Peccata, quoad materiale sive entitatem posi-
,, tivam specie distinguuntur ex objectis formalibus,
,, & circumstantiis speciem variantibus, quatenus eæ objecti
,, formalis rationem habent. Quoad formale autem, pro-
,, xime distinguuntur ab oppositis formis sive rectitudine
,, virtutis, qua privant; remote autem, & fundamentali-
,, ter, ex objectis. Tann. *d.* 4. *de pecc. d.* 1. *quæst.* 2. Ratio
,, primæ partis est, quia omnes actus specie distinguuntur ex
,, objectis: peccata autem quoad materiale, dicunt ipsos
,, actus. Ratio secundæ partis, quia privationes proxime di-
,, stinguuntur specie ex formis, quibus privant; sed pecca-
,, ta formaliter sunt privationes rectitudinum oppositarum.
,, Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis specificatur
,, proxime ex objecto: ergo privatio rectitudinis ex eodem
,, remote. *Ex quibus resolves:*
,, Peccata specie differunt, non tantum, quæ diversis vir-
,, tutibus, sed etiam quæ eidem opponuntur extreme; ut pro-
,, digalitas, & avaritia; vel ratione diversæ difformitatis, id-
,, est, quæ adeo diversa ratione, & malitia ejusdem virtutis
,, materiam attingunt, ut quantum est ex natura ejusdem pec-
,, cati, non sit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque
,, propensio utrumque peccatum committendi, qualia sunt
,, homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ADDENDA.

114 QUæst. 22. *An omnia peccata sint æqualia?* Resp. Negative: & hoc est de fide contra Stoicos, Jovinianum, & quosdam Novatores. *Probatur* 1. ex Scriptura, nam Deuter. 25. dicitur, *pro mensura peccati erit & plagarum modus*. Jer. 7. *Peccatum operati sunt majus, quam patres eorum*. Thren. 4. *Major effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum*. Joan. 19. dicit Christus Pilato, *qui me tradidit tibi., majus peccatum habet:* ergo unum peccatum est majus altero. 2. ex SS. PP. quos magno numero adducit Bellarm. *de amiss. gratiæ c.* 5. *& seqq.* 3. Ratione, quia cuivis evidens est majus malum esse, v. gr. injuste occidere hominem quam percutere, auferre mille ducatos quam nummum, blasphemare Deum quam officiose mentiri, &c.

Objic. 1. Peccatum est transgressio legis, sed transgressio legis est indivisibilis, quia habet se uti transgressio lineæ, quæ non potest magis, & minus pertransiri. 2. Ratio peccati consistit in hoc, quod aliquid illicite fiat, sed hæc ratio etiam consistit in indivisibili, & invenitur in omni peccato, ergo. 3. Ita se habet malitia respectu actuum voluntatis, sicuti falsitas respectu actuum intellectus, sed unus actus intellectus non est falsior altero, ergo nec unus actus voluntatis est pejor altero. Resp. *Ad* 1. N. min. quamvis enim linea ipsa non possit magis, & minus pertransiri; potest tamen magis, & minus recedi a linea, quæ pertransitur, & sic etiam unum peccatum magis, vel minus recedit a lege. *Ad* 2. Ratio generica peccati consistit in hoc, quod aliquid illicite fiat, specifica autem, in qua dicimus esse inæqualitatem, plus dicit, uti patebit ex dicendis. *Ad* 3. Si sermo sit de propositione habente plura objecta, nego min. tum enim potest una esse falsior quam altera: de cetero falsa est major, & disparitas est, quod propositio sit per hoc vera, vel falsa, quod objectum ita sit, vel non sit ita, uti enuntietur: objectum autem non potest magis esse, vel non esse, quam reipsa sit; tale nihil est pro moralitate, quæ in actu refunditur major, aut minor, prout objectum est magis, aut minus in se malum, uti constabit ex jam dicendis. Vide etiam dicenda a n. 184.

115 *Quæst.* 23. *Unde desumatur inæqualitas peccatorum?* Resp. §. 1. Ex variis capitibus desumitur, ut innuit S. Th. 1. 2. *q.* 73. *art.* 3. *& seqq.* 1. Ex materia, quæ major est, vel minor; & ita furtum ducati est majus quam nummi. 2. Ex majori, vel minori difformitate cum natura rationali, sic a recta ratione magis discordat occidere patrem suum quam alium hominem. 3. Ex oppositione cum virtute digniore. Porro ordo dignitatis in virtutibus videtur esse hic, ut præcedant Theologicæ, & inter has, Charitas, tunc Fides, tunc Spes. Ante morales sunt religio, & pœnitentia; inter reliquas morales, prudentia, justitia, fortitudo, temperantia: & simili ordine procedunt virtutes sub his contentæ. 4. Ex modo, quo peccata opponuntur eidem virtuti; nam oppositio contraria hic pejor est, quam oppositio privativa: hinc odium Dei est gravius peccatum, quam neglectus amoris præcepti; Item pejus est afflictum affligere, quam non juvare. Similiter quando duo peccata eidem virtuti opponuntur, unum per defectum, alterum per excessum, uti avaritia, & prodigalitas opponuntur liberalitati, pusillanimitas, & audacia fortitudini; illud peccatum censetur gravius, quod virtuti est magis dissimile, & hominem reddit magis indispositum ad illam: hinc avaritia, & pusillanimitas sunt graviora peccata quam prodigalitas, & audacia, quia priora magis distant, & removent a virtutibus. 5. Ex lege magis, vel minus obligante, sic comestio pomi in Adamo fuit pejor quam nunc comestio carnis die vetito, aut quam olim comestio porcinæ apud Judæos; & universaliter potest res etiam de se minus bona severius præcipi tanquam magis utilis, vel necessaria, ad certos fines. 6. Ex majori, vel minori oppositione ad finem legis, sic legere totum librum hæreticum, est gravius quam legere paginam, quia legere totum est conjunctum cum majori periculo perversionis. 7. Ex majori, vel minori facilitate vincendi: hinc dicit S. Th. *art.* 5. Peccata spiritualia, v. g. superbiam, esse graviora quam carnalia, quamvis hæc magis infament, quia ob innatam concupiscentiam minus resistere possumus carnalibus; hinc etiam peccata, quæ fiunt ex metu, vel violentia, sunt minus gravia. 8. Ex majori vel minori cognitione malitiæ, vel motivi retrahentis, cum qua peccatur: Item ex majori, vel minori intensione actus voluntatis, quo peccatur. Item ex majori, vel minori duratione peccati; sic enim invidia ad diem durans est gravior quam durans ad horam, quia si malum est incipere, pejus est continuare. 9. Ex fine peccati, qui magis, vel minus est malus; sic magis peccat, qui furatur, ut se inebriet, quam ut moderate bibat. 10. Ex majori, vel minori nocumento, quod infertur: Item ex majore vel minore bono, quod tollitur, sic qui tollit famam, gravius peccat, quam qui fortunas. 11. Ex conditione personæ, contra quam peccatur, sic gravius est odisse Deum, quam hominem. 12. Ex conditione subjecti, quod peccat, sic peccatum in benefactorem commissum censetur indignius, quia subjectum ob acceptas gratias magis obligabatur colere. 13. Ex quibuscumque aliis circumstantiis, ob quas in æstimatione morali censetur minui, vel augeri malitia.

§. 2. Ut judicari possit de majori gravitate hujus, vel illius 116
peccati, propter oppositionem cum virtute digniori, vel minus digna, debent inter se comparari peccata commissionis, v. g. hæresis cum adulterio, & recte dicimus hæresim esse graviorem, quia opponitur fidei, adulterium autem Justitiæ, quæ est virtus minus digna quam fides; E contra si commissio comparetur cum omissione, v. g. adulterium cum omissione fidei præceptæ, hic, & nunc adulterium erit gravius, quamvis illa omissio sit contra fidem, quæ est dignior. Similiter fieri potest, ut vitium contra nobiliorem virtutem sit minus dissonum rationi, vel minus prohibitum, quam vitium contra virtutem minus nobilem; sic mendacium, quod est contra veracitatem, est minus peccatum, quam ebrietas, quæ est contra temperantiam, quamvis veracitas sit nobilior quam temperantia. Item laborare die festo est minus peccatum, quam occidere hominem, quamvis prius sit contra religionem, quæ est dignior, quam Justitia: & idem est de aliis. Hoc tamen universaliter verum est, quod summum peccatum contra virtutem nobiliorem sit gravius, quam summum peccatum contra virtutem minus nobilem, & hoc sufficit, ut peccatum dicatur desumere gravitatem majorem ab oppositione cum nobiliore virtute, uti recte notat Aversa *q.* 73. *s.* 2.

§. 3. Quando hic dicimus aliquod peccatum esse ex hoc vel 117
illo majus altero, hoc intelligendum est, si reliqua sint paria, nam fieri potest, ut peccatum ex objecto, & genere suo gravius aliunde habeat tantum æqualem, aut etiam minorem malitiam; sic blasphemia est gravior quam homicidium, potest tamen fieri ex passione, ita ut sit quidem mortalis, attamen minor Dei offensa, quam homicidium plene deliberatum, ut recte S. Th. Suar. Arr. & alii communius cum Compt. *d.* 103. *s.* 6. contra *Durand. Vasq.* & alios: Ratio est, quia sicuti difficillima mortificatio gulæ est Deo gratior quam una genuflexio, quamvis hæc, utpote actus religionis, sit ex objecto melior, quam actus temperantiæ, quæ est inferior virtus: ita poterit peccatum contra inferiorem virtutem propter alias circumstantias habere malitiam in se graviorem: & ratio utriusque a priori est, quia bonitas, vel malitia non tantum desumitur ex ratione generica objecti, sed etiam ex multis aliis, ratione quorum potest haberi excessus; nec inde sequitur, quod species inferior attingat superiorem, nam manet, quod blasphemia ex se, & secundum speciem sit gravior; cum quo stat, quod homicidium possit esse gravius ratione aliarum, quæ in homicidio malitiam aggravant, & in blasphemia minuunt. Similia quoque sunt in physicis, nam folium arboris, cum sit vivens, est ex genere suo perfectius aliquid, quam Sol, qui non vivit, cum quo tamen stat, quod Sol sit simpliciter perfectior folio arboris. Consequenter dicendum est, quod non possit dari regula universalis, ex qua sciamus, an hoc peccatum in individuo sit gravius altero, necne, sed hoc esse definiendum ex complexione omnium eorum, ex quibus aggravari potest, vel minui malitia.

Q. 24. *Quid præterea circa distinctionem specificam pecca-* 118
torum sit addendum? Resp. seqq.

§. 1. Species in genere, est completa essentia rei, sive est hoc, quod res secundum se totam est: hinc distingui specie, est distingui in aliquo essentiali, quod notabiliter differat, sive sit dissimile aliis: sic homo, & brutum distinguuntur specie, quia distinguuntur in rationali, & irrationali, quæ notabiliter differunt, & quorum primum essentialiter convenit homini, alterum bruto: ubi econtra Petrus, & Paulus non distinguuntur specie, quia in nullo essentiali sic differunt, nam sunt similes in animali, & rationali, quæ sunt tota eorum essentia; nu-

mero tamen distinguuntur, quia non sunt unum, & idem animal rationale, sed faciunt numerum, & sunt duo.

119 §. 2. Perinde est, sive quæratur, unde peccata specificentur, sive quæratur, unde accipiant suam diversitatem specificam, nam specificari est accipere suam speciem, & sic distingui ab omni alio; specificare autem est alteri quasi dare suam speciem, & facere distingui ab omni alio; hinc quævis res specificatur intrinsece per sua prædicata, per quæ intrinsece constituitur, & distinguitur: prædicata autem illa dicuntur intrinsece specificare rem, quia intrinsece constituunt, & distinguunt. Similiter specificari extrinsece est respicere, & accipere sua prædicata per respectum ad aliquid, specificare autem extrinsece, est respici, & sic terminando alterius respectum, ei quasi tribuere sua prædicata; sic visio nigri, & visio albi sunt duo actus specie distincti, qui intrinsece specificantur per sua prædicata, quod sint actio vitalis, sensatio externa, & repræsentatio albi, vel nigri; & hæc prædicata intrinsece specificant, ac distinguunt illas visiones, sed visio albi extrinsece specificatur ab objecto albo, quia per respectum ad album habet prædicatum illud, quod sit repræsentatio albi, per quod notabiliter differt a visione nigri, ideoque objectum album extrinsece specificat illam visionem albi, quia terminando illum respectum facit notabiliter differre a visione nigri, & ita de aliis.

120 §. 3. Res aliquæ dici possunt distingui specie Logica, Physica, Metaphysica, Ethica, vel Theologica, si nempe notabiliter differant in aliquo, quod ab illis consideratur: sic ad *Logicam* spectat considerare prædicabilia, vel universalia, hinc animal, brutum, arbor, non distinguuntur hac specie Logica, quia omnia spectant ad primum prædicabile, seu genus: Econtra animal, homo rationalis, risibilis, albus differunt specie Logica, quia singula spectant ad diversum prædicabile. *Physica* considerat res secundum entitates, ex quibus a parte rei constant: hinc homo specie physica differt a bruto, quia homo includit animam rationalem, brutum irrationalem, quæ secundum entitates suas notabiliter differunt, *Metaphysica* considerat essentias secundum conceptus abstractos supponentes totam essentiam physicam: hinc homo distinguitur specie metaphysica a bruto, quia homo in suo conceptu dicit rationale, brutum irrationale. *Ethica* considerat, quid deceat naturam rationalem: hinc quæ notabiliter differunt secundum convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali, differunt specie ethica, seu, ut alii vocant philosophica. *Theologia* considerat res secundum hoc, quod habent respectum ad Deum, vel divina, uti an placeant, vel displiceant Deo, quomodo præcipiantur, vel prohibeantur a Deo, an sint, vel non sint materia Sacramenti a Deo instituti, &c. hinc si aliqua notabiliter differant in uno horum, distinguuntur specie theologica; & hæ duæ species, ethica ac theologica, uno nomine ab aliquibus vocantur species morales: hic autem non inquiritur in speciem logicam, physicam, aut metaphysicam actuum qui sunt peccata, sed in speciem moralem, & præcipue theologicam, sed in malitias notabiliter diversas, & in ordine ad Confessionem specialiter distinguendas, sive hæ malitiæ insint uni actui, sive pluribus; quæritur autem præcipue de specificativo extrinseco, unde nimirum, & ex quo possimus colligere, quod uni, vel pluribus actibus insint malitiæ specie distinctæ, & specialiter explicandæ in Confessione.

121 §. 4. Valde difficile est pro hoc invenire unam regulam, quæ sit adequata, id est, quę conveniat omni, & soli distinctioni specificę, itaut possimus dicere, ubicumque hęc regula invenitur, ibi est distinctio specifica peccatorum, & ubicumque est distinctio specifica peccatorum, ibi hęc regula invenitur: hinc AA. in diversas vias abierunt, nam 1. Aliqui pro regula ponunt, si peccata mereantur pœnas notabiliter diversas, tunc distingui specie. 2. Alii cum *Gran.* dicunt considerandam esse difformitatem, quam actus peccati habet cum recta ratione, & tunc recurrendum esse ad judicium prudentum. 3. Alii cum Carden. & Bonesp. *d.* 2. *nu.* 66. dicunt non posse absolute, & universaliter aliunde colligi, quam ex communi prudentum sensu, & apprehensione. 4. Alii cum Haunol. *c.* 1. *controv.* 6. dicunt inde esse colligendum, si in aliquo sit specialis ratio cur prohibeatur: quod ut deprehendas, compara duo peccata inter se, v. g. furtum 100. ducatorum, & furtum unius ducati, item furtum, & homicidium, & quære ex te, si peccatum, quod ex illis duobus est gravius, esset licitum, foretne etiam alterum licitum? nempe, si furtum 100. ducatorum foret licitum, foretne etiam licitum furtum unius ducati? si homicidium esset licitum, foretne etiam furtum licitum? si affirmas, non distinguentur specie, quia non superer it ratio prohibendi, si negas, distinguentur specie, quia adhuc erit ratio specialis illud prohibendi. 5. Alii cum Palav. *d.* 11. *q.* 2. *art.* 2. *num.* 5. cui ex parte consentit *Esparsa*, dicunt colligendum esse ex diversis dictaminibus conscientiæ, quibus peccata opponuntur. 6. Alii cum Valent. Bec. Bon. Rodr. *d.* 1. *q.* 1. *f.* 2. si opponantur diversis specie virtutibus, aut saltem si habeant diversum modum oppositionis ad eamdem virtutem. 7. Alii cum S. Thom. 1. 2. *q.* 72. *art.* 1. Thomistis, & Amico *d.* 18. dicunt colligendum esse ex objecto, fine, circumstantiis, & modo tendendi. 8. Alii cum *Scoto*, *Vasq. Laym. Castrop. Platel.* ex diversitate legum, seu præceptorum, quibus peccata opponuntur.

122 §. 5. Ex hoc, quod aliqua peccata mereantur etiam apud Deum pœnas notabiliter inæquales, non est certum signum, quod distinguantur specie, quia pœna debita furto centies mille ducatorum est notabiliter major, quam pœna debita furto unius ducati, sicuti centum millia sunt notabiliter plus, quam unum, & tamen non est certum, quod ista duo peccata distinguantur specie, imo sententia opposita est longe communior. Similiter ex hoc, quod duo peccata mereantur pœnam æqualem, non sequitur esse ejusdem speciei, quia possunt duo peccata specie diversa esse æqualia in malitia, & consequenter mereri æqualem pœnam, uti constat ex dictis n. 117 Denique ex pœnis male inquiritur specifica distinctio, nam prius est species peccati, quam respectus ad pœnam, neque opus est præcognosci pœnam, ut incurratur malitia: ergo ex respectu ad pœnam non recte colligitur species.

§. 6. Ubi inveniuntur notabiliter diversæ disconvenientiæ cum natura rationali, ibi sunt malitiæ specie distinctæ, & consequenter malitiæ, quæ differunt specie ethica, etiam differunt specie Theologica, hæc tamen regula non est adæquata. *Ratio* 1. *partis est*, quia malitia prohibetur a Deo, secundum disconvenientiam, quam habet cum natura rationali, quæ exigit hoc, vel illo modo prohiberi, prout in se major est, vel minor: natura enim rationalis est participatio quædam rationis divinæ, cui respondet lex æterna Dei: ergo ubi sunt malitiæ specie ethica distinctæ, recte inferimus esse malitias specie Theologica distinctas. *Pars altera*, quod regula illa non sit adæquata, patet, quia non convenit peccatis ideo malis, quia prohibita sunt, dantur enim peccata specie distincta, quamvis de se non disconveniant naturæ rationali, uti sunt labor servilis die festo, comestio carnis die Veneris, &c. 123

§. 7. Male remittitur ad nudum judicium prudentum pro scienda distinctione specifica, quia prudentes ipsi dubitant, an in hoc, vel illo actu sit multiplex malitia, nec tamen hi iterum debent remittere ad alios prudentes, sed dare regulas, seu fundamenta, unde debeat judicari, quod insit vel non insit alia malitia specifica. *Nec juvat*, quod dicit *Bonæspei*, quod judicium prudentum habeat suum fundamentum in fine legum moralium, *nam* hinc sequetur, quod ex fine legum debeat ultimo peti differentia specifica, atque ita hæc sententia relabetur in illam, de qua dicemus a num. 130. manetque explicandum, quandonam lex, vel finis legis censeri debeat notabiliter diversus. 124

§. 8. Ubi in peccatis reperitur ratio prohibendi notabiliter diversa, ibi sunt malitiæ specie diversæ, & viceversa, ubi sunt malitiæ specie diversæ, ibi etiam reperitur diversa ratio prohibendi. *Probatur*, quia ubi sunt tales diversæ rationes prohibendi, ibi etiam sunt, vel diversæ disconvenientiæ cum natura rationali, vel saltem diversæ leges propter diversam illam rationem prohibentes actum, ex utroque autem capite recte infertur diversa specie malitia, ut constat, partim ex dictis n. 123. partim ex dicendis nu. 129. Hæc tamen regula, prout eam explicat Haun. relatus n. 121. non est adæquata; nam multa distinguuntur specie, in quibus secundum explicationem ipsius non videtur esse talis diversa ratio prohibendi, nam si liceret fornicatio cum consanguinea, secundum principia ipsius, etiam liceret cum non consanguinea; si liceret pollutio, etiam liceret delectatio carnalis; si liceret desiderium turpe, etiam liceret delectatio morosa; si liceret per contumeliam imminuere famam præsentis, etiam liceret per detractionem imminuere famam absentis; si liceret rapere, etiam liceret furari; si liceret furtum mortale, etiam liceret veniale, &c. & tamen omnia hæc peccata specie inter se distinguuntur. Quod si aliter velit applicari regulam illam, fingendo nempe unum peccatum esse impossibile, & tum videndo, an adhuc esset ratio prohibendi alterum, jam minus valebit regula, nam si furtum duorum ducatorum esset impossibile, adhuc esset prorsus eadem ratio, quæ nunc est, prohibendi furtum unius ducati, & tamen, secundum ipsum, furtum duorum, & unius ducati non differunt specie. Licet autem regula explicetur, prout initio exposuimus, sicque videatur esse adæquata, tamen per eam necdum scimus, quandonam, & unde colligi debeat, quod in his, vel illis sit diversa ratio prohibendi, præsertim quoad illa, quæ ratione sui non sunt mala, sed tantum ideo, quia prohibita sunt, unde necessarium est inquirere in aliam ulteriorem regulam. 125

§. 9. Peccata illa differunt specie, quæ sunt contra dictamina specie diversa, & viceversa, quæ peccata sunt contra dictamina specie diversa, etiam differunt specie, uti patet, quia illa dictamina proxime participant moralitatem objectivam, & refundunt moralitatem formalem in actus, quos imperant, vel dirigunt; sed remanet quæstio, quandonam dictamina debeant dici specie diversa; hinc sola hæc regula non sufficit; servit tamen ad hoc, ut sciamus peccata sic esse confitenda, sicut fuerunt dictamina, quando committebantur, tum enim est contracta talis malitia, qualis cognoscebatur, nec postea respectu ejusdem actus immutari potest. 126

§. 10. Si actus unus, vel plures habeant oppositionem cum diversis specie virtutibus, recte arguimus esse in actibus, vel actu illo unico diversas specie malitias, hæc tamen regula non est adæquata. *Pars* 1. explicatur, nam furtum rei sacræ est unus actus, qui habet oppositionem, cum virtute justitiæ, in quantum est violatio juris alieni, & cum virtute religionis, in quantum est violatio rei sacræ. Hinc recte arguimus in eo peccato esse duas specie malitias, nempe injustitiæ, & sacrilegii. 127

legii. Ratio autem est, quia honestas virtutis est maxime conformis naturæ rationali, contra quam Deus prohibet agi per actum illi oppositum: ergo per talem actum contra eam agere, est agere difformiter a natura rationali, & lege Dei: ergo ubi sic agitur contra diversam honestatem hujus, & illius virtutis, est diversa difformitas a natura rationali, & lege Dei, ideoque distincta specie malitia. *Dixi*, per actum oppositum, sive qui sit contra honestatem virtutis; nam si fit tantum præter virtutem, uti omissio Missæ die feriali, quæ tantum est contra consilium, & non est contra, sed tantum præter virtutem religionis, quæ non obligat tum, sed tantum consulit, & per omissionem præteritur, ex tali neglectu virtutis non refunditur malitia peccati, ut patet. *Pars altera*, quod hæc regula non sit adæquata, etiam probatur, quia dantur peccata specie distincta, quæ opponuntur eidem virtuti, uti avaritia, & prodigalitas liberalitati. *Si dicas*, opponi diverso modo, avaritiam per defectum, & prodigalitatem per excessum. *Contra est*: ergo non habetur præcise ex oppositione ad diversas virtutes; nam illi ipsi duo diversi modi sunt circa eamdem virtutem: deinde quamvis modus sit diversus, hoc tamen est impertinens ad virtutem; nam eidem justitiæ eodem modo, quantum ad justitiam pertinet, opponitur detractio, & judicium temerarium; item eidem castitati per excessum opponuntur desiderium, & morosa delectatio circa pollutionem, item sodomia, & bestialitas; similiter eidem charitati per defectum opponuntur mortale, & veniale, & tamen omnia illa peccata specie distinguuntur. Denique æque obscurum manet, quandonam illi modi oppositionum debeant dici, vel non dici notabiliter diversi: ergo.

128 §. 11. Si objectum, vel modus tendendi actus peccaminosi sit notabiliter diversus in genere moris, recte colligimus malitiam specie diversam inesse actui: & viceversa, si malitia specie diversa insit actui, hoc erit vel ratione objecti, vel ratione modi tendendi notabiliter diversi in genere moris, ideoque hæc est una adæquata regula ad dignoscendam diversitatem specificam malitiarum. *Pars* 1. probatur, quia, imprimis, si objectum in genere moris sit notabiliter diversum, moralitas objectiva erit notabiliter diversa, ad hanc autem terminabitur actus, ideoque in actum refundetur moralitas formalis notabiliter diversa, & distinctæ speciei: deinde si modus tendendi sit notabiliter diversus in genere moris; intrinsece specificabit actum in ratione malitiæ notabiliter diversæ in genere moris. Ratio utriusque a priori est, quia omnis actus vitalis est essentialis tendentia in objectum, & modus, quo actus in objectum tendit, etiam est essentialis actui, uti ex philosophia suppono: ergo sicuti omnis actus physice spectatus specificatur ab objecto, & modo tendendi physice considerato, ita omnis actus in genere moris spectatus specificabitur in objecto, & modo tendendi in genere moris considerato. *Pars altera* etiam probatur, quia ubicumque in actu uno, vel pluribus sunt diversæ specie malitiæ, aut objecta sunt notabiliter diversa, a quibus diversæ malitiæ refundantur, aut si objecta non sint notabiliter diversa, diversitas specifica non potest aliunde haberi, quam ex modo tendendi, quia quidquid præter modum tendendi specificat actum in genere moris, hoc constituit objectum in genere moris, sive illud se teneat ex parte peccantis, sive ex parte illius, contra quem peccatur, sive ex parte rei, circa quam peccatur, sive sit finis peccantis, aut alia circumstantia objecti, sive sit etiam lex positiva vel diversus modus cognoscendi, cui substat objectum, hæc enim omnia faciunt objectum respectu operantis esse diversum in genere moris, communis enim, & certa sententia est, inquit Amicus *d.* 14. *n.* 120. quod ex nulla plane circumstantia, nequidem ex ipsamet intensione actus, possit refundi moralitas formalis in ratione virtutis, vel vitii, nisi talis circumstantia præcognoscatur, quia quod non objicitur intellectui, nec objicitur, vel imputari potest voluntati, ideoque objectum prout huic, vel illi cognitioni substans, erit notabiliter diversum in genere moris, atque ita convenienter dici posset, quod objectum sit specificativum extrinsecum adæquatum respectu omnium peccatorum specie distinctorum, cur autem dicam specificationem partialiter sumi a modo tendendi, ratio hæc est, quia multi docent duo peccata, v.g. duo desideria circa idem objectum turpe, eodem modo, & cum iisdem circumstantiis repræsentatum dari posse, quorum unum sit mortale, alterum veniale, præcise ratione consensus pleni, aut semipleni ex parte modi diversi tendendi, quem habet voluntas, quamvis ex parte intellectus sit eadem prorsus advertentia ad malitiam; quam sententiam pro nunc admitto, in hac autem assignari non potest ullum specificativum diversum ex parte objecti: ergo peti debet ex modo, quo se applicat voluntas, vel tendit in objectum.

129 *Objic.* Peccatum mortale, & veniale, si sint circa eamdem materiam, non distinguuntur specie: ergo propter hoc male recurritur ad modum tendendi, ideoque specificativum adæquatum malitiæ erit solum objectum. Ita Dicast. *de Pœnit. d.* 9. *n.* 173. Herincx *d.* 5. *n.* 44. Rada *controv.* 6. & alii. R. Non distinguuntur specie physica, transeat; morali, & quidem Theologica, N. ratio est, quia imprimis differunt notabiliter in ratione offensæ, & displicentiæ respectu Dei; nam mortale est simpliciter offensa, ita displicens Deo, ut tollat amicitiam, & sit punibile pœna æterna; veniale autem est tantum secundum quid offensa, nec ita displicet Deo, ut tollat amicitiam nec ratione sui puniri potest pœna æterna: Deinde notabiliter differunt in ordine ad Sacramenta; nam mortale est materia necessaria Pœnitentiæ, veniale est libera; mortale impedit gratiam, quæ est effectus Sacramenti, veniale non impedit, &c. ergo differunt specie Theologica.

130 §. 12. Ubi agitur contra leges formaliter diversas, ibi sunt plures specie malitiæ; & econtra ubi sunt plures specie malitiæ, ibi agitur contra leges formaliter diversas, ideoque hæc est altera regula adæquata pro dignoscenda diversa specie malitiarum. *Pars* 1. Probatur, quia malitia actus, ex essentia sua, est tendentia in legem, contra quam ponitur, & cui actus malus est difformis: ergo ubi sunt leges formaliter diversæ, erunt difformitates ad legem notabiliter diversæ, adeoque malitiæ specie distincta. *Pars altera* etiam probatur, quia diversæ illæ species, vel sunt malæ, quia sunt prohibitæ, vel ex se intrinsece sunt malæ; si sint malæ, quia prohibitæ, patet esse contra leges formaliter diversas; ubi enim prohibentur plures specie malitiæ, sunt leges formaliter diversæ, uti statim dicetur: si ex se intrinsece sunt malæ, adhuc sunt contra legem naturæ, & Dei æternam, quæ lex virtualiter est tam multiplex specie, quam multiplex specie est malitia illa intrinseca; & universaliter omnis malitia, sive gravis, sive levis, sive sit talis intrinsece, sive tantum ratione prohibitionis, semper est contra legem Dei æternam, quæ dat vim obligandi, & quasi informat singulas alias leges, hinc lex æterna est toties virtualiter diversa, quoties informat leges humanas formaliter diversas.

131 *Objic.* Consensus plenus, & semiplenus in objectum turpe sunt peccata specie distincta, secundum dicta *n.* 129. cum unum sit mortale, alterum veniale, sed sunt contra eamdem formaliter legem, *non mœchaberis*, quæ ex eodem motivo castitatis prohibet utrumque: ergo possunt duo peccata specie distincta esse contra eamdem formaliter legem. R. N. min. Lex enim naturæ, & lex æterna Dei, itemque lex illa positiva, *non mœchaberis*, est virtualiter multiplex, & prout respicit consensum semiplenum, qui intrinsece venialiter tantum est malus, adeoque exigit tantum leviter prohiberi: differt specie formali in ratione legis a seipsa, prout respicit consensum plenum, qui intrinsece moraliter malus est, & exigit prohiberi graviter. *Nec obstat*, quod lex illa sit una realiter: *Nam* etiam omnipotentia, & sapientia in Deo, item animal, & rationale in Petro sunt realiter una res, & tamen loquendo in sensu formali distinguuntur specie, propter respectus ad connotata, vel effectus notabiliter diversos: unde universaliter dicere solent Philosophi, quod ea, quæ differunt notabiliter differant specie, ideoque si realiter distinguantur, differant specie reali, si realiter sint idem, differant specie formali tantum, quod hic sufficit ad habendam legem formaliter diversam, si reliqua adsint, de quibus dicetur *a n.* 132. Adde, quod lex in actu primo proximo obligativa includat promulgationem, promulgatio autem legis naturæ, vel legis æternæ Dei est dictamen, quo conscientia dicit hoc, vel illud dissonare a natura rationali, vel lege æterna Dei, tale vero dictamen semper est aliud quando malitia objectiva est alia specie: ergo ubi malitia objectiva est specie reali diversa, etiam lex ut obligativa in actu primo proxime erit specie reali saltem inadæquate diversa, quod iterum hic sufficit.

132 *Q.* 25. *Quandonam leges censeantur ita diversæ, ut aliam speciem malitiæ in actum refundant?* Resp.

§. 1. Leges possunt esse diversæ, vel materialiter, vel formaliter: tunc sunt materialiter diversæ, quando secundum entitates suas sunt plures, & distinctæ, v. g. quia una est naturalis, alia positiva, una a Deo, alia ab homine; una uno, alia alio tempore lata. Tunc sunt formaliter, seu in ratione legis diversæ, quando una affert diversam ab alia vim obligativam; obligatio enim est quasi forma, seu anima legis. Tunc autem non censetur afferre diversam ab alia vim obligativam, quando versantur, vel circa materias notabiliter diversas, vel circa eamdem quidem materiam, sed ex diversis motivis formalibus; vel si materia, & etiam motivum sit idem, quando aliunde constat, quod legislator velit afferre diversam vim obligativam, ut jam declarabitur.

133 1. Ecclesia ex motivo temperantiæ præcipit jejunium in quatuor temporibus, item in quadragesima, item in quibusdam vigiliis SS. unde si vigilia S. Mathiæ incidat in quatuor tempora quadragesimæ, sunt tres leges jejunii, ab Ecclesia latæ pro eadem die, & totidem leges Dei, quæ assistunt, & velut informant illas leges Ecclesiæ; attamen omnes illæ leges sunt tantum materialiter diversæ, & formaliter una, quia est una materia, idem motivum temperantiæ, nec scimus intendi diversam vim obligativam: hinc qui tunc comedit carnes, satisfacit in Confessione dicendo, semel comedi carnes die jejunii. Et simili modo est loquendum de plurimis aliis legibus, quæ idem prohibent ex eodem motivo, si enim homicidium prohibeatur lege naturæ, lege æterna, lege positiva divina, & humana, est tamen homicidium unicum specie peccatum, quamvis contra tot leges, quæ materialiter tantum sunt plures.

134 2. Ecclesia in die festo præcipit beneficiato audire Missam, & legere Horas, quarum legum motivum est idem Dei cultus, quia tamen illæ materiæ sunt ita notabiliter diversæ, recte colligimus esse leges formaliter diversas; hinc si beneficiatus die festo omittat Missam, & Horas, non satisfacit dicendo, semel

semel neglexi, colere diem festum, sed addere debet, neglexi colere, omittendo Missam, & Horas: *Si dicas*, committi vitiosum circulum, nam ideo leges praecipientes, v. g. Missam, & Horas, dicuntur esse formaliter diversae, quia materiae sunt in genere moris notabiliter diversae, & ideo materiae dicuntur esse in genere moris notabiliter diversae, quia leges sunt formaliter diversae, Resp. Vel materiae ex se habent, quod sint notabiliter diversae in genere moris, ut sunt materiae intrinsece malae, quae ex natura sua habent diversas inhonestates objectivas; vel si ex se non habeant, saltem habent inde, quia legislator vult ad illas esse diversam vim obligativam, cujus suae voluntatis aliam rationem priorem habebit, & aliquando poterit esse diversa aptitudo quam habent istae materiae ad fines ab eo intentos.

135 3. Si jejunium ab Ecclesia praeceptum etiam mihi praecipiatur a superiore ex motivo obedientiae servandum, item a Confessario imponatur pro penitentia sacramentali, & ego praetereà illud voverim, sunt 4. quasi leges formaliter diversae, 1. Ecclesiae ex motivo temperantiae: 2. Superioris ex motivo obedientiae: 3. Confessarii ex motivo poenitentiae: 4. Voti ex motivo religionis: hinc si transgrediar per actum physice unum, contraho quatuor specie malitias, nec satisfacio confitendo: semel transgressus sum jejunium, ad quod gravitet obligabar, sed addere debeo, ad quod obligabar ex lege Ecclesiae, ex praecepto Superioris, ex mandato Confessarii, & ex voto.

136 4. Si lex eumdem laborem aedificandi propugnaculi ex eodem motivo defendendae patriae praecipiat viris sub gravi obligatione, & pena, mulieribus autem sub levi obligatione, & pena, sunt duae formaliter leges, loquendo conformiter ad dicta *nu.* 129. non ratione materiae, vel motivi, quae sunt eadem, sed tantum quia legislator manifestat se velle afferre aliam his, aliam illis vim obligativam: & universaliter verum est, quod leges aliquae, & maxime praecepta respectu personarum particularium lata, possint esse vel non esse formaliter diversa, secundum intentionem, quam praecipiens habet, afferendi hanc, vel illam vim obligativam, sive materiae sint similes sive diversae; sic si parens suo filio hodie imperet studium, cras orationem per horam, semper sub gravi praecepto, quamvis materiae sint notabiliter diversae, tamen neglectus studii non distinguetur specie a neglectu orationis; hinc satisfaciet dicendo, bis fui graviter inobediens parenti, uti cum communiore tenet Sanch. *in Decal. l.* 4. *c.* 12. *n.* 25. Et idem est ordinarie in voto, quod est quasi lex particularis, quam quis sibi imponit, si enim quis frangat votum jejunii, & aliud votum orandi rosarium, sunt duo peccata solo numero distincta, & satisfacit dicendo, bis fregi grave votum.

137 §. 2. Motivum legis, aliud dicitur intrinsecum, aliud extrinsecum: Intrinsecum, est honestas virtutis, vel inhonestas vitii, ad quam virtutem, vel vitium ex se, aut ex circumstantiis pertinet hoc, quod praecipitur, vel prohibetur, v. g. lex una praecipit jejunium, altera prohibet inebriationem, honestas temperantiae, quae est in jejunio praecepto, & inhonestas intemperantiae, quae est in inebriatione prohibita, sunt motivum intrinsecum utriusque legis. Motivum extrinsecum est, quod advenit a voluntate legislatoris, qui posset praecipere jejunium v. g. ut conservetur castitas. Debet autem motivum illud extrinsecum aliquo modo, vel ex natura sua, vel ex circumstantiis esse connexum, seu posse conducere ad alterum saltem perfectius obtinendum, itaut unum sit velut medium, alterum finis, alioquin non erit referibile ad talem virtutem. Porro quandocumque aliud non constat ex verbis, vel circumstantiis legum, item quando dubium est, an aliud praecipiatur, aut prohibeatur ex alio, praeterquam ex motivo intrinseco, praesumi debet quod fiat ex motivo tantum intrinseco, quia hoc est frequentius & connaturalius. Si autem legislator exprimat se ad ferendam legem motum esse etiam ex alio motivo extrinseco, ita tamen, ut non ideo velit rem observari ex eo motivo, aut poni intra speciem talis virtutis, non ideo formaliter multiplicatur lex: hinc quando Ecclesia praecipit jejunium in vigilia S. Mathiae occurrente in quadragesima, quamvis forte moveatur etiam ex motivo religionis, nempe, ut honoretur S. Mathias, tamen recte judicamus manere unam legem cum lege jejunii quadragesimalis de jejunio observando ex motivo solius temperantiae, quia mens illa alia Ecclesiae nobis nota non est, nec ullibi significavit se velle observari ex motivo religionis.

138 §. 3. Si lex non habeat aliud motivum intrinsecum, recte colligimus intendi, ut observetur ex motivo extrinseco, & tunc, si non observetur, refundetur in actum malitia huic motivo extrinseco opposita, v. g. Ecclesia prohibet servilem laborem die festo, scimus autem nullum esse motivum intrinsecum, propter quod labor de se honestus prohibeatur, hinc recte colligimus prohiberi ex fine extrinseco diem festum colendi, qui cultus, cum spectet ad virtutem religionis; qui tunc laborat; peccat contra virtutem religionis. Econtra si lex habeat aliud motivum intrinsecum, & constet legislatorem simul intendere, ut lex impleatur etiam ex alio motivo extrinseco, v. g. si lex obedientiae prohibeat sub mortali, ne quis Religiosus per fenestras in plateam prospiciat expresse etiam ex eo motivo, ut sic consulatur castitati Religiosorum, quamvis aliqui dixerint talem rem praeceptam vel prohibitam non poni in specie alterius virtutis, ex cujus motivo lex ponitur, ideoque talem aspectum, si fiat, quando scitur nullum esse periculum castitatis, non fore contra castitatem, sed tantum contra obedientiam, tamen oppositum diximus cum communi *l.* 1. *a n.* 864. ubi plura huc spectantia videri possunt. Imo docet Ovied. *controv.* 2. *n.* 26. si Superior mihi imperaret jejunium ex solo motivo temperantiae, & non obedientiae observandum, si observarem, etiam ideo, quia praeceptum est, me quidem fore temperantem, & obedientem; si autem non observarem, me fore intemperantem, sed non inobedientem, quia hoc jejunium fit per illud praeceptum materia necessaria temperantiae, & fit materia apta obedientiae, sed non necessaria; aliud enim est objectum pertinere ad hanc virtutem, aliud esse materiam necessariam hujus virtutis, quae enim sunt de consilio, uti est jejunium die non praecepto, spectat quidem ad virtutem temperantiae, vel aliam, non tamen sunt materia necessaria, & ita dicit *Oviedo* nullum de facto esse praeceptum in Ecclesia impositum intuitu obedientiae, sed ex alio motivo intrinseco, vel extrinseco.

Q. 26. Quid hic praeterea sit notandum circa distinctionem specificam peccatorum commissionis, & omissionis? R. seqq. 139
Quid sit peccatum commissionis, & omissionis dictum est n. 7. si autem commissio, & omissio sint circa diversa, uti furtum & omissio Missae die festo, certum est distingui specie morali. Econtra si sit circa eamdem virtutem, & objectum, non est ita certum, nam negant differre specie, *Caj. Alv.* aliique cum Gonet *d.* 3. *n.* 166. sed plerique docent distingui specie, itaut multi, teste Oviedo *controv.* 6. *n.* 1. dicant oppositum esse aperte falsum, necesse autem est id examinare, ut sciamus qua ratione ejusmodi peccata secundum speciem suam sint in Confessione explicanda.

§. 1. Aliqua peccata commissionis, & omissionis, etiamsi sint circa eamdem virtutem, & objectum, distinguuntur specie, nam odium, & non amor Dei, item haeresis, & ignorantia respectu ejusdem articuli, sunt peccata commissionis, & omissionis circa eamdem virtutem, & objectum, haec autem distinguuntur specie, quia diversa est inhonestas, & notabiliter major difformitas a natura rationali, positive odisse Deum, volendo ei malum, & pure omittere amorem illius praeceptum. Item positive negare mysterium Trinitatis per haeresim, & pure non credere, vel non addiscere, uti recte probat Dicast. *de Pœn. d.* 9. *a n.* 296. Item longe major est inhonestas positive jugulare hominem, & permittere emori fame; quod etiam a posteriori colligitur, nam si non differrent specie, non esset opus illa speciatim explicare in Confessione, quod licet concedant *Arav. Montesin. & alii*, tamen *Gonet.* merito dicit hoc non esse tutum, unde ipse putat ideo debere speciatim explicari, quia quamvis non sint distinctae species, tamen etiam non sunt tantum circumstantiae aggravantes, sed sunt partes diversae integrantes unam speciem, uti innuit S. Th. 2. 2. *q.* 79. *art.* 3. O, ex odio enim, & amore Dei conflatur una species, quae est unum specie essentiale peccatum contra charitatem Deo debitam & similiter loquitur in aliis materiis. *Contra est*, duae illae partes integrantes, si comparentur inter se, vel distinguuntur specie morali, vel non; si distinguuntur, sunt speciatim confitendae; si non distinguuntur: ergo nec distinguetur rapina & furtum, aut furtum & detractio, pariter enim dicam esse tantum partes integrantes, quae conflant unam speciem essentialem justitiae, & ita de aliis innumeris peccatis in eadem specie subalterna, quae tamen certum est distingui specie infima, & in Confessione esse speciatim explicanda.

Objic. 1. S. Th. 1. 2. *q.* 72. *art.* 6. expresse docet, commissionem, & omissionem non differre formaliter specie. Quod *Conf.* celebri illo effato S. Ambrosii *si non pavisti occidisti*, id est, si non pavisti esurientem, quando id facere tenebaris, moraliter loquendo eum occidisti: ergo non pascere, & occidere sunt ejusdem speciei. Resp. S. Th. 2. 2. *q.* 79. *art.* 2. 3. & 4. expresse docet peccatum transgressionis, idest, commissionis, esse speciale peccatum, distinctum a peccato omissionis: ut ergo haec loca concilientur, dicendum est, quod in priori loco velit non differre specie, quando praeceptum affirmativum, & negativum materialiter tantum differunt, secundum dicenda *n.* 144. & ideo ibi expresse addit, quando procedunt ex eodem motivo, & ad eumdem finem, utiturque exemplo avari, qui furatur, & non dat quae debet. In posteriori autem loco vult distingui specie, quando nempe praeceptum negativum, & affirmativum sunt formaliter diversa, qualia sunt in casibus *n.* 140. relatis, ideoque hic utitur exemplo, si quis contra praeceptum affirmativum imperans honorari parentes, omittat honorare, cum deberet, & contra praeceptum negativum prohibens inhonorare, inferat eis contumeliam, aut injuriam, quae patet distingui specie. *Ad Conf.* dist. si non pavisti, occidisti, aequivalenter, quantum ad effectum physicum, qui est mors, C. moraliter, quantum ad eamdem specie malitiam, Nego. 141

Objic. 2. Si explodam in hoc, quod video, & occidam hominem, est peccatum ejusdem speciei, sive sciam, sive culpabiliter ignorem esse hominem: ergo etiam est ejusdem speciei, sive sciam, & discredam, sive culpabiliter ignorem, & non credam mysterium fidei. Resp. N. conf. quia utraque occisio semper est peccatum commissionis, sive causetur ex scientia, sive ex ignorantia culpabili, quia per utramque occisio talis fit voluntaria, quod sufficit ad idem homicidium: 142

Econ-

E contra positive discedere est peccatum commissionis habens longe aliam inhonestatem ab illo, quod est omittere credere, vel non discere mysteria, quod est peccatum solius omissionis: ergo non est paritas.

143 *Inst.* Ergo saltem error in fide, quia Causatur ab ignorantia culpabili, erit ejusdem speciei cum errore, qui fit ex scientia, & est proprie dicta hæresis. Resp. Transeat, quia non facit ad hanc rem, cum utrobique sit commissio. Sequelam autem concedunt *Sot.* & alii multi; Negant *Vasq.* & alii cum Dicast. *a n.* 400. nam quamvis peccatum, quod causatur ex ignorantia, & ex scientia, sit ejusdem speciei, tamen in casu allato non causatur idem peccatum, quia hæresis prærequirit scientiam, cum debeat esse error cum pertinacia, quicumque autem alius error non prærequirit scientiam: ergo non est idem peccatum, quod hic causatur ex scientia, & ex ignorantia. Vide *Dicast.* supra.

144 §. 2. Aliqua peccata commissionis, omissionis nequidem numero distinguuntur, uti recte Suar. *d.* 3. *s.* 1. nam studium, propter quod omittitur Missa die festo, est peccatum commissionis contra præceptum negativum prohibens poni impedimentum Missæ præceptæ, uti probatur *l.* 6. *p.* 2. quando de Confessione (ubi etiam dicetur, an id, quod est ejusmodi causa peccati, vel se concomitanter habet ad illud, etiam sit necessario confitendum) omissio autem illius Missæ est peccatum omissionis contra præceptum affirmativum audiendi Missam. Item furtum est peccatum commissionis contra præceptum negativum non furandi, omissio autem restitutionis est peccatum omissionis contra præceptum affirmativum reddendi ablatum, ut sic reparetur æqualitas jurium: sed hæc peccata nequidem numero distinguuntur: ergo *Prob. min.* quia tale studium non habet aliam malitiam, nisi quam habet omissio Missæ. Item omissio restitutionis etiam habet solam malitiam furti, quod continuatur: ergo hæc peccata nequidem numero distinguuntur, quod etiam a posteriori colligitur, nam si essent duo numero peccata, qui omisisset Missam, deberet in Confessione dicere, cur & quid fecisset tempore Missæ. Item qui furatus esset, & per tres dies retinuisset, deberet etiam hanc retentionem specialiter explicare, quorum utrumque est contra praxim confitentium.

145 *Objic.* Præceptum negativum obligans semper pro semper est formaliter diversum ab affirmativo non obligante pro semper: ergo commissio, & omissio semper sunt contra præcepta formaliter diversa: ergo semper distinguuntur specie. Resp. N. ant. In casibus *n.* 140. relatis præcepta negativa, & affirmativa sunt formaliter diversa, quia est alius finis prohibendi unum objectum, & imperandi alterum, estque etiam longe alia inhonestas in transgressione unius quam alterius: in casibus *n.* 144. allatis præcepta negativa, & affirmativa differunt materialiter tantum, quia est idem finis, & eadem ratio prohibendi unum, & imperandi alterum, ideoque etiam in transgressione eorum non occurrit diversa inhonestas, propterea etiam prohibetur tale studium, quia intenditur honestas Missæ, quæ etiam intenditur per præceptum imperans Missam, nec est alia malitia in studio, nisi quia impedit Missam; Similiter ideo imperatur restitutio, ne continuetur furtum, nec est alia malitia in omissione restitutionis, nisi quia esset continuatum furtum: ergo talia præcepta sunt tantum materialiter diversa.

Inst. 1. Si tale studium tantum habet malitiam omissionis Missæ: ergo dici debet peccatum omissionis, quia tale dici debet peccatum, qualis est malitia, sed malitia est omissionis: ergo & peccatum. Resp. N. seq. & maj. probationis, alioqnin peccatum externum deberet dici internum, quia malitia ejus est interna: Itaque denominatio commissionis etiam sumi potest ab oppositione immediata cum præcepto negativo, quale est, *non pones impedimentum Missæ tibi præceptæ*.

Inst. 2. Talis est malitia formalis, qualis est objectiva: sed malitia objectiva est omissionis: ergo & malitia formalis. R. N. maj. alioquin malitia formalis actus interni, v. g. voluntatis furandi, esset externa; quia malitia objectiva est externa, uti recte Rhodes *d.* 1. *q.* 2. *s.* 2. §. 2.

Inst. 3. Actus ille est peccatum per omissionem ultimo constitutum: ergo absolute dici debet peccatum omissionis, quamvis dici possit actus commissionis, ita Gonet. *n.* 139. Resp. N. cons. dicitur enim commissio, quia habet oppositionem cum præcepto negativo.

Inst. 4. Frustra ibi fingitur præceptum negativum distinctum, quia posito solo præcepto affirmativo Missæ, si ponamus non dari illud negativum, adhuc peccabitur contra præceptum affirmativum Missæ, si studeatur tempore Missæ: ergo. Resp. Si per conceptum excludas præceptum negativum prohibens semper pro semper non poni impedimentum objecto præcepto, concedo non peccandum contra illud: si autem supponatur illud esse, uti reipsa est, & necessario sequitur ex præcepto affirmativo, peccatur contra illud: & etiam contra affirmativum; sunt autem distincta præcepta, quia affirmativum est positivum de re non necessaria; negativum est naturale de re necessario mala, semper enim est intrinsece malum ponere impedimentum actionis præceptæ, tempore illo, quo est obligatio illam ponendi. Quod *Conf.* nam omnes fateri debent, quod in ejusmodi præceptis affirmativis fundetur negativa: ergo.

Regulas hactenus traditas pro dignoscenda specifica distinctione peccatorum applicabimus ad praxim l. 6. p. 2. quando de Confessione, ubi percurrendo præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, item alia genera peccatorum, ostendemus, quid necessario debeat, vel non debeat in Confessione exprimi.

ARTICULUS II.

146

Quæ peccata distinguantur numero?

RESp. Numero distinguuntur duobus modis, 1. Ex diversis objectis numero totalibus, non materialiter, & physice tantum, sed etiam formaliter, & moraliter distinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. Fill. *t.* 21. *cap.* 8.

Dico *moralem*, quia etsi ad distinctionem numericam physice sufficiat quævis interruptio; in ordine tamen ad Confessionem non multiplicatur, nisi moraliter multi sint, quia sicut in Confessione actus moralis, ita etiam multiplicatio, & distinctio moralis attendi debet.

Porro actus moraliter interrumpuntur, ita ut nec virtualiter, nec interpretative manere censeantur, 1. Per contrariam voluntatem, & propositum. 2. Per cessationem ab actu voluntariam & liberam. 3. Per cessationem involuntariam, & naturalem; sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia. Per somnum quidem, quia cum in illo cesset usus rationis, non continuatur actio libera, & moralis: per distractionem vero, quia per illam prior cogitatio sit involuntaria, ideoque si ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita *Vasq.* &c. Quæ sententia etsi in peccatis externis tenenda sit, in internis tamen non habet locum, secundum Fill. *n.* 317. Ratio, quia etsi per hanc interruptionem physice actus multiplicetur, non tamen moraliter; quia hoc ipso, quod animus involuntarie distrahitur, remanet interpretative prior voluntas, cum non sit retractata, aut aliter interrupta. V. etiam Baldell. *d.* 21. *n.* 3. *Ex dictis resolves:*

I. Unum numero peccatum committit, qui uno actu odii, vel detractionis fertur in 10. homines, qui uno ictu duos occidit; qui uno actu vult omittere officium Horarum per mensem, jejunium per quadragesimam; quia etsi hæc objecta physice sint plura, sunt tamen unum moraliter, & formaliter, quatenus in uno actu hic, & nunc conjunguntur. Ita Nav. Fill. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. contra Azor. Vasq. &c. qui satis probabiliter dicunt esse peccata distincta: Verum sive 10. peccata dicas, odisse v. g. 10. homines, sive unum, parum refert, cum unum hoc illis decem æquivaleat, proindeque objecti gravitas in Confessione exprimenda sit, quippe quæ actum in suo esse individuali constituit, uti notat Fill. Bon. Suar. *de Pæn. d.* 22. *s.* 5.

II. Actus voluntatis internus sæpius interruptus, & repetitus, licet physice sit multiplex, moraliter tamen est unum numero peccatum in ordine ad Confessionem, si consumetur in opere aliquo externo per eum intento, & causato, aut etiam in pluribus actibus externis sibi invicem subordinatis ad eumdem finem: hinc v. g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etsi sæpius voluntatem furandi renovet, unum furtum: & qui ad occidendum alium pergens, sæpe voluntatem renovat, unum homicidium committit. Ratio est, quia est una actio externa ab internis, intenta, & causata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter uniuntur. V. Baldell. *n.* 4.

III. Actiones externæ; licet numero distinctæ, ad eumdem tamen finem, & actum principalem relatæ, modo non habeant distinctam ab illo malitiam, non distinguuntur ab ipso fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad Confessionem: hinc oscula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imo etiam concomitantia, & subsequentia tanquam complementa, & appendices operis, unum numero peccatum sunt, ut docent Nav. *c.* 6. *n.* 17. Azor. *l.* 4. *c.* 4. *q.* 6. Fill. &c. Ratio est, quia sunt, vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, ejusdem actus humani, & objecti, in quo omnia prædicta moraliter uniuntur.

Dixi, *complementa*, quia si similes actus non sunt initia, vel partes copulæ subsecuturæ, aut ex actu præterito ex natura rei non consequantur, distinguuntur numero; ut v. g. si quis de fornicatione glorietur; proindeque illi in Confessione explicandi sunt separatim, non autem priores, ut docet Suar. *s.* 5.

ADDENDA.

QUæst. 27. *Quandonam actus physice unus sit unum, vel multiplex numero peccatum?* R. Sicuti potest actus physice unus habere plures specie malitias, uti constat ex dictis n. 127. & 135. ita & multo magis, potest actus physice unus habere plures numero malitias; quandoque tamen etiam habet unicam, uti jam declarabitur. 147

§. 1. Actus physice unus non ideo præcise est multiplex numero peccatum, quod sit contra plura numero præcepta, uti habet communis cum Oviedo *controv.* 5. *p.* 7. & Dicast. *de pæn. d.* 9. *n.* 235. contra Nav. Lop. Rodr. & Arr. Ratio est, quia præcepta possunt esse tantum materialiter plura, tunc autem non refunditur nisi una malitia, nam 1. Diversa species peccati non desumitur a præceptis tantum materialiter diversis, uti con-

constat ex dictis n. 133. ergo nec distinctus numerus, eadem enim est utrobique ratio, quia nempe talia præcepta sunt moraliter unicum. 2. Plures præcipientes aliquid possunt intendere ac imponere unam eamdemque obligationem ad illud, in hoc autem casu erunt plura materialiter præcepta, nec tamen erit nisi una obligatio, ideoque si non fiat id, quod præcipitur, erit tantum una moraliter transgressio: ergo. 3. Ex hoc, quod furtum sit contra legem naturæ, item contra legem positivam Dei & hominum, intelligitur tantum esse prohibitum pluribus modis, & nemo ideo apprehendit in illo esse plures numero malitias: ergo nec erunt duæ ex hoc, quod actus physice unus sit contra præceptum patris & matris, aut contra præceptum patris heri & iterum hodie positum, non magis, quam si quis frangat votum a se pluries renovatum, quod est unicum peccatum, uti cum communi Dicast. *n.* 305. atque idem est, si quis in vigilia S. Mathiæ incidente in quatuor tempora quadragesimæ frangat jejunium secundum dicta n. 133. est enim unicum numero peccatum. *Dixi*, non ideo præcise, nam si sciretur, quod per unum ex illis præceptis intenderetur alia numero obligatio, v.g. quia esset aliud motivum numero distinctum præcipiendi aut prohibendi actum, tunc refunderetur duplex numero malitia in transgressionem, quia tunc essent præcepta formaliter distincta numero; & id posset contingere, si postquam unus superior aliquid præcipit subdito, alius superior addat novum præceptum, tunc enim præsumitur velle superaddere novam obligationem ex alio simili motivo: de cetero si præcipientes id non manifestent, nec aliunde innotescat, præsumuntur unam numero obligationem velle.

148 *Objic.* 1. Talis actus habet plures relationes disconvenientiæ, unam ad præceptum patris, & alteram ad præceptum matris: ergo habet plures difformitates: ergo plures malitias. 2. Ratio dictat, pejus esse, si quis sit inobediens patri & matri aut si det utrique causam offensæ, quam si tantum alterutri: sed quando agit contra præceptum patris & matris, est utrique inobediens, & utrique dat causam justæ offensæ; ergo. 3. Est duplex numero injuria vel irreverentia, si fiat patri & matri; ergo etiam est duplex numero inobedientia, si agam contra præceptum patris & matris; & maxime si contra præceptum unum Dei, alterum hominis. 4. Si furtum non haberet malitiam ex hoc, quod sit contra præceptum naturæ vel humanum, hoc ipso acquireret malitiam, quod esset contra præceptum Dei, qui potest aliqua de se non mala facere mala per prohibitionem: ergo quando ad præceptum unum accedit aliud præceptum, inde oritur nova malitia. 5. Quo quis plurium præceptum transgreditur, eo plures virtualiter contemnit: ergo eo plures contrahit malitias; ita *Arr.* Resp. *ad* 1. Sunt duæ quasi physice disconvenientiæ, ratione duplicis connotati, est tamen una moraliter, quia præceptum patris & matris est unum moraliter: ergo etiam est una moraliter disconvenientia & difformitas. *Ad* 2. Putat quidem Gonet *d.* 2. *n.* 37. esse ibi duas inobedientias, sed rationem non video; hinc dist. min. quando agit contra præceptum patris, & matris, est utrique inobediens inobedientia numero una, forte paulo pejore, qualis etiam esset, si præceptum ab eodem patre fuisset sæpius inculcatum. C. inobedientia numero duplici. N. quia nempe sunt veluti unus præcipiens, cum unam tantum velint obligationem, qualem etiam vellent, si tantum singuli præciperent. *Ad* 3. Disparitatem dant aliqui, quia justitia, gratitudo, religio &c. sunt ita ad alterum, ut censeantur ordinari ad bonum alterius, obedientia autem est ad alterum, ultimo propter bonum subditi: ergo diversitas præceptorum non tam a præcipientibus quam a bonis subdito intentis desumenda est. Hanc responsionem multis oppugnat Dicast. *a n.* 483. maxime ex eo, quod omnis virtus sit ad bonum subjecti: unde respondet ipse *n.* 486. neg. cons. Disparitas est, quia proxima ratio obediendi non est superioritas hæc vel illa: sed præceptum, unde hoc, cui inobedientia proxime opponitur, non est superioritas, sed præceptum, potest autem idem præceptum & eadem numero obligatio causari a superioritatibus numero & specie distinctis: ergo etiam potest eadem numero inobedientia esse contra Superiores numero & specie distinctos: è contra reverentia, cultus, itemque irreverentia, injuria &c. proxime respiciunt excellentiam, dignitatem vel jus personæ, si autem personæ sint plures, erunt plures excellentiæ, dignitates & jura: ergo si personæ sint plures, erunt plures irreverentiæ vel injuriæ. *Ad* 4. Furtum nullam trahit malitiam theologicam per oppositionem præcise cum præcepto naturæ vel humano, sed hæc præcepta ut informata lege Dei, sic tantum refundunt malitiam theologicam, quam eamdem refunderet solum præceptum Dei, unde furtum a præcepto Dei habet eamdem malitiam theologicam, quam nunc habet ex præcepto naturæ vel humano, ut informato lege æterna Dei, quia Deus nunc aliter non prohibet, quam sicuti natura exigit prohiberi, aut sicuti prohibent homines, malitia autem, quam furtum habet præcise prout opponitur legi naturæ vel humanæ, cum non sit theologica, etiam non cadit sub præceptum Confessionis, de quo hic tantum quæritur. *Ad* 5. n. cons. quia contemptus virtualis indirecte tantum & mediate tendit in personas præcipientes; directe autem & immediate in sola præcepta, quæ hic sunt moraliter unum: si esset contemptus formalis, tenderet directe & immediate in personas ipsas, hinc a diversitate præcipientium traheret multiplicem malitiam, quia singulæ personæ sunt propria sua observantia dignæ, contra quarum dignitatem directe & immediate ageretur.

§. 2. Probabilius videtur, quod actus malus physice unus tendens in plura numero objecta, sit moraliter plura numero peccata in Confessione explicanda, prout actus directe vel confuse in ea objecta tendebat, ita Vasq. Tann. Castrop. Rhod. Ovied. Hann. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 164. Spor. *de Pœnit. a n.* 409. contra Suar. Bonac. & alios apud Mendo *d.* 2. *a nu.* 3. 149
Prob. 1. Actus terminatus ad plura specie objecta includit plura specie peccata in Confessione explicanda: ergo terminatus ad plura numero objecta includet plura numero peccata. 2. Actus unus, quo quis detrahit de honore trium hominum, in judicio prudentum, etiam in ratione objecti & numeri, æquivalet tribus actibus, per quos detraheret singulis: sed si essent tales tres actus, essent tria numero peccata: ergo. *Conf.* nam actus, quo quis detrahit tribus, comparatus ad Cajum, cui detrahit, est peccatum: ergo etiam comparatus ad Titium & Sempronium est peccatum, non est autem idem peccatum, quia est aliud objectum, & violatur jus distinctum: ergo est peccatum numero distinctum; ergo cum violet tria distincta jura, erunt tria numero peccata.

Objic. 1. Quamvis actui, quo detraho tribus, insint tres numero malitiæ, tamen non sunt tria peccata, sed unum, habens tres malitias: ergo cum nullum detur præceptum confitendi numerum malitiarum, sed tantum speciem & numerum peccatorum, non sunt tria peccata in ordine ad Confessionem. 150
Prob. ant. Est unum numero peccatum, si uno actu eidem furer tres ducatos, aut pannos, frumenta & pecunias: ergo etiam est unum numero peccatum, si uno actu detraham tribus; ita Fill. Lugo, Tamb. *in meth. Conf. l.* 1. *c.* 1. *a n.* 59. Gob. *in Quinar. t.* 5. *c.* 9. *n.* 73. Stoz. *l.* 1. *p.* 3. *a n.* 571. & alii apud Dian. *p.* 1. *t.* 7. *R.* 17. qui ideo dicunt talem satisfacere, si efferat in plurali, v.g. sic, semel detraxi graviter de fama plurium. R. 1. Si argumentum valet, ergo nequidem est opus dicere detraxi de fama plurium, sed satis erit dicere, *detraxi*, nam fuisse de uno vel de pluribus secundum hos AA. non mutat speciem, vel numerum peccati. Resp. 2. An dicere debeas talem actum esse tria numero peccata, an esse unicum peccatum habens tres malitias, est quæstio de nomine: potius dicendum est esse tria numero peccata, quia peccatum nihil est nisi malitia: ergo ubi sunt tres numero malitiæ, sunt tria numero peccata, sicuti ubi sunt tres specie malitiæ, sunt tria specie peccata. Sed quidquid sit de hoc; de re dicimus, quod illæ tres numero malitiæ, si sciantur, debeant cum suo numero determinato explicari in Confessione, sicuti si essent tres specie malitiæ in uno actu, hæ omnes deberent explicari, sive diceretur esse unum specie peccatum habens tres specie malitias, sive dicerentur esse tria specie peccata. Unde in forma, nego ant. ad prob. concesso ant. n. cons. disparitas est; quia singuli ducati, item panni, frumenta & pecuniæ ad eumdem spectantes, non sunt plura objecta respectu unius actus, quo eripiuntur, sed constituunt unicum numero objectum. *Nec refert*, quod singuli ducati essent objecta numero distincta, si eriperentur per singulos actus distinctos, *nam* sunt unum objectum, quando per unum actum uni eripiuntur, non item famæ, quæ tolluntur tribus hominibus. Et pro explicanda illa disparitate dant hanc 151
regulam Dicast. n. 221. & Haun. n. 488. Quando sunt plures res, quarum una est capax accipiendi augmentum ab altera, & quæ ex natura sua vel usu hominum referuntur ad eumdem finem, ideoque communiter sunt invicem commutabiles & compensabiles, tunc possunt uniri in ratione unius objecti, si spectent ad eumdem hominem, quia tunc sunt res ejusdem rationis, quæ facient unam rem majorem, si simul veluti partes conveniant; & ita se habent pecuniæ, panni, frumenta &c. quæ augent divitias ejusdem hominis, & referuntur ad eamdem necessitatem vitæ, suntque in commercio hominum invicem permutabilia ac compensabilia, pecuniæ cum pannis, panni cum frumentis &c. & una mensura omnium est pecunia, qua ista omnia acquiri possunt; hinc si ad eumdem pertineant, constituunt unicum numero objectum majus, & consequenter tantum augent malitiam numericam actus, quo auferuntur. E contra si sint plures, quarum una non est capax accipiendi augmentum ab altera, aut quæ a natura usuque hominum non referantur ad eumdem finem, nec ita sint permutabiles invicem, sed in se habeant suas rationes completas & diversas, tunc non poterunt uniri in ratione unius objecti, sed manent plura moraliter objecta, quamvis terminent unum actum, & sic se habent famæ trium hominum, nam fama unius non augetur per famam alterius, nec hæ famæ ordinantur ad unam famam, nec inter se commutantur vel compensantur, cum possit uni reddi fama manente infamia alterius: ergo non uniuntur in ratione unius objecti, & consequenter si uno actu detrahatur de fama trium, non est detractio unius famæ, nec augetur malitia unius detractionis, sed sunt moraliter tres detractiones triplicis famæ: ergo tria numero peccata.

Inst. Ergo si uno actu furer tres ducatos spectantes ad tres diversos homines, hi tres ducati erunt unum objectum, & sic erit unum numero furtum. Resp. *Vasq.* concedit sequelam, sed male, uti recte probat Dicast. *n.* 244. quia nempe læduntur tria distincta jura, unde N. seq. quamvis enim illi tres ducati sint apti esse unum objectum, dummodo ad unum pertineant, quia tunc est unum jus constans pluribus partibus ad se invicem, 152

cem relatis ratione ejusdem personæ, tamen quamdiu ad diversos spectant, unus non potest augere alterum, neque possunt facere unam opulentiam, neque jus ad unum potest augere jus spectans ad alterum, neque etiam illi ducati aut illa jura referuntur ad eumdem, sed ad diversum usum; nempe singulorum hominum: ergo quamdiu pertinent ad diversos homines, non possunt facere unum objectum.

153 *Objic.* 2. Actus unus; quo quis dat eleemosynam tribus pauperibus, non habet tres numero bonitates: ergo nec actus quo quis vult occidere tres, habet tres malitias, ita Suar. Resp. 1. cum Nav. & alii N. ant. cum enim subleves tres miserias illorum trium, sunt tria objecta, & consequenter sunt moraliter tres eleemosynæ. Resp. 2. cum Dicast. *de Pœnit. n.* 249. etiam N. cons. disparitas est, quia ut actus bonus habeat bonitatem, debet intendi honestas talis virtutis: hinc bonitas actus non multiplicatur, nisi multiplicetur honestas, quæ est objectum motivum actus, sed ubi uno actu tribus datur eleemosyna; videtur esse honestas unica, quamvis ceteris paribus major: ergo dici potest esse unum objectum. Econtra ut contrahatur malitia peccati, non est opus intendi inhonestatem, sed malitia desumitur etiam per ordinem ad alia objecta vel effectus, quales sunt læsio plurium jurium, quæ, quia spectant ad diversos, non faciunt unum objectum.

154 *Inst.* Ergo qui voluisset dare eleemosynas infinitis hominibus, aut econtra occidere infinitos homines, contraxisset bonitates vel malitias ac peccata infinita. Resp. Dicast. n. 256. negat cons. quia talis actus semper est inefficax, & tunc multa objecta habent se per modum unius objecti, cum enim non intendatur reipsa, & efficaciter damnum seu effectus, non censentur distinctæ injuriæ, sed una contra numerum infinitum veluti unum objectum, habens jus unicum, ut nemo tali actu inefficaci circa se versetur. Hæc responsio non placet, unde Resp. Eo modo, quo cognoscit infinitos homines, tali modo etiam contrahit infinitum numerum bonitatum aut malitiarum, quia vult, quantum est de se, efficaciter levare tot miserias, aut lædere tot jura; unde cum infinitos numero homines tantum confuse cognoscat & modo finito in infinitum, ita contrahit bonitates vel malitias numero confuso infinitas, idest, actu finitas, ita tamen, ut singulas enumerando sint semper acceptibiles plures in infinitum.

155 *Objic.* 3. Concretum accidentale non multiplicatur nisi multiplicato subjecto seu recto: sed rectus, quem importat tam peccatum quam malitia, est actus liber; ergo non multiplicato actu, non multiplicatur peccatum vel malitia, ita *Bonæspei d.* 4. *n.* 99. Resp. ut concretum accidentale multiplicetur moraliter, satis est rectum multiplicari moraliter: talis autem actus, quamvis sit physice unus, est moraliter multiplex: ergo rectus moraliter multiplicatur.

Inst. Unius actus non datur nisi unum objectum: ergo etiam una tantum malitia objectiva: ergo & una tantum malitia formalis, ita *Caramuel*. Resp. Unius actus physice considerati non datur nisi unicum objectum adæquatum, sed unius actus moraliter considerati dantur plura objecta physice inadæquata, sed in genere moris adæquata, ut patet in uno actu habente plures specie malitias ob respectum ad objecta specie distincta.

156 §. 3. Quamvis regula colligendi multiplicitatem numericam peccatorum in uno actu ex multiplicitate objectorum, videatur esse satis clara, tamen in particularibus materiis adhuc difficile est eam applicare, hinc AA. etiam illi, qui regulam nu. 151. datam nobiscum admittunt, adhuc variant in sententiis, uti constabit ex seqq. exemplis.

1. Si quis uno actu dubitet circa tres fidei articulos, aut eos neget, vel culpabiliter ignoret, Cresp. a Borgia *in selest. q.* 6. *n.* 18. docet esse tria peccata, ideoque putat in Confessione dicendum, dubitavi circa tres fidei articulos, quia dubitatio est ipsum peccatum, diversi autem articuli sunt diversa objecta, cum veritas objectiva unius non augeat veritatem alterius. Sed contradicunt Oviedo *n.* 116. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 156. quia licet una veritas objectiva non sit major altera, tamen una falsitas objectiva, quam hic apprehendit peccans, est major altera, ideoque unus actus potest esse falsior altero: ergo articuli vel revelationes plures, de quibus dubitat, faciunt in apprehensione ipsius unicum objectum magis falsum, vel magis dubium: ergo est unum objectum, & consequenter satisfaciet dicendo, semel dubitavi in fide. Hinc etiam si quis de tribus rebus diversis interrogatus postea circa omnes uno actu juret falso, ob rationem jam insinuatam committit unum numero peccatum; uti docent Oviedo & Diana *p.* 1. *tr.* 7. *R.* 40. & fatetur Borgia supra, quia jurat unicum objectum falsius.

157 2. Si quis uno actu blasphemet in tribus diversis materiis, v. g. dicendo Deum esse injustum, infidelem, ignorantem, Ovied. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 163. dicunt esse unum peccatum, quia videtur esse unica major irreverentia; Borgia dicit esse tria, quia videntur esse tria objecta, contra quæ fit irreverentia, ex eo enim, quod Deus esset injustus, non ideo esset infidelis; vel contra, nec injustitia apta est augere infidelitatem: ergo sunt plura objecta.

158 3. Si quis uno actu oderit tres homines, Dicast. n. 257. dicit esse unum peccatum, sed alii melius dicunt esse tria, quia displicent tria diversa bona; imo cum communiter odio adjunctus sit affectus mali, & hæc tria mala nunquam possunt censeri unum malum, eo quod singula afficiant diversas personas, videntur ideo saltem esse tria peccata: & hoc ipsum videtur docere Dicast. n. 229.

4. Si quis uno actu optet eidem quatuor diversa mala, v. g. paupertatem, infamiam, mortem, damnationem æternam sunt quatuor peccata, etiam specie distincta, uti recte Mol. Suar. Con. Silvius & alii, si advertat specificam diversitatem illorum malorum, & nihilominus optet: unde quando Dicast. nu. 499. dicit oppositum esse probabile, intelligendus est, si optans non apprehendat illa ut specie distincta, sed tantum numero diversa: imo posset esse unum numero peccatum, si illa omnia optet, apprehensa tantum in genere mali. 159

5. Si quis uno actu eidem personæ vellet rapere diversa Dominia, Principatus, Regna &c. putat Dicast. nu. 234. fore plura peccata, quia licet omnia videantur spectare ad bona fortunæ, tamen non videntur unum objectum constituere, cum sint jura, obligationes & modi valde diversi gubernandi singulas communitates, & jus, obligatio vel modus gubernandi unam non possit augere jus, obligationem vel modum gubernandi alteram, neque etiam invicem commutari. 160

6. Si quis uno actu uni detrahat vel calumnietur in tribus diversis materiis, Bonac. Lugo, Dian. supra, Dicast. *n.* 88. & 592. Bonæspei *d.* 8. *nu.* 98. dicunt esse unum peccatum, quia illa omnia videntur posse eidem conflare unam infamiam majorem, sed Nav. Silvius *q.* 72. *art.* 9. Borgia *n.* 15. probabilius dicunt esse tria, quia læduntur jura ad tres diversas famas, nam per hoc; quod quis sit laudabilis in virtute justitiæ, non fit laudabilis in virtute castitatis, & per hoc, quod sciatur esse fur, non ideo scitur esse impudicus, sed retinet jus ad hanc famam: ergo hæ famæ sunt diversa objecta, neque magis videntur posse conflare unicam numero famam, quam tria jejunia unum jejunium, licet faciant ad majorem macerationem ejusdem corporis. 161

7. Si quis uno actu eidem in eadem materia detrahat apud tres homines, multi dicunt esse unum peccatum ob unitatem personæ, cui detrahitur, & materiæ, in qua detrahitur: sed tenendum est oppositum, quia famæ illæ, quæ apud singulos tolluntur, non possunt facere unam famam majorem: nam famæ illæ sunt bona existimatio, quam singuli habent de tali homine: existimatio autem, quam habet unus, non potest augere existimationem, quam habet alter, neque ex eo, quod tollatur vel minuatur existimatio apud unum, tollitur aut minuitur apud alterum, sed manet jus ad famam apud hunc: ergo hæ famæ & jura ad famas non constituunt unum objectum. 162

8. Si quis in mortali constitutus uno actu baptizet vel absolvat tres homines, Tann. Dian. *p.* 1. *t.* 7. *R.* 41. & *p.* 5. *t.* 3. *R.* 27. Spor. *de pœn. n.* 435. Stoz. *l.* 1. *p.* 3. *n.* 585. dicunt esse unum numero peccatum, sed Borgia nu. 22. dicit esse tria, quia sunt tria objecta, nempe tria Sacramenta, quorum singulis fit injuria vel irreverentia. Econtra tamen, si quis uno actu consecret multas hostias vel ciboria, est unum peccatum, quia omnia habent se per modum unius hostiæ istius sacrificii. 163

9. Si quis uno actu statuat tota septimana omittere Horas, aut non jejunare in tota Quadragesima, sunt totidem peccata, quot dies, quia sunt totidem objecta, cum officium vel jejunium unius diei non ordinetur ad officium vel jejunium alterius. 164

10. Si quis una deliberatione omittat omnes vel plures Horas unius diei, Tol. & alii, quos refert ac sequitur Busemb. relatus *l.* 4. *nu.* 1201. dicunt esse tot peccata, quot Horæ sunt omissæ, sed Nav. Lugo & alii probabiliter dicunt esse unicum, majus vel minus, prout plus vel minus omittitur, quia omnes Horæ referuntur ad unum officium constituendum, faciuntque unum objectum. 165

11. Si quis intendat per tria festa non audire Missam, sunt tria peccata, quia sunt tria objecta, Borgia n. 21. Si autem festo incidente in Dominicam non audiat Missam, Nav. Con. & alii dicunt esse duo peccata, sed probabilius est cum Suar. Vasq. Sanch. Compt. *d.* 103. *sess.* 4. *nu.* 11. esse unicum, quia est moraliter unum præceptum, conformiter ad dicta n. 137. de jejunio, idemque est unum objectum. 166

Q. 28. *Quandonam actus physice plures sint unum vel multiplex numero peccatum?* R. Quæ Busemb. relatus nu. 146. de hoc habet, sunt magis elucidanda. Itaque in genere dicendum est, tum actus physice plures, esse unum numero peccatum, quando ita uniuntur, ut in æstimatione prudentum censeantur una actio in genere moris, tum autem esse plura, quando non ita uniuntur: sed manet difficultas, quandonam censeri debeant ita uniri, nam sæpe sunt actus plane diversæ rationis, qui tamen concurrunt ad unum peccatum: sæpe ex uno actu fiunt plures, quia fit interruptio; sæpe idem actus ex eodem impetu repetitur, neque satis sciri potest, an actus illi physice plures, censeri debeant esse moraliter plures, an unus. Circa actus plures, qui concurrunt ad unum peccatum, serviunt seqq. Regulæ. 167

1. Si multi actus spectent ad eamdem consummationem peccati, & intendantur ex eodem fine principali, quamvis sint valde diversi, sunt unum numero peccatum, v. g. Titius optat sæpius mortem Caji, emit arma, aptat sclopetum, quærit Cajum, etiam per aliquot dies, inquit Dicast. *de pœn. d.* 9. n. 73. tandem inventum trajicit globo & postmodum confodit gladio; hic sunt plures physicæ actiones, & diversæ rationis, sed quia sunt sibi subordinatæ in ordine ad consumman- 168

dum homicidium, & ex eadem immutata voluntate tendunt in eum finem, sunt unum numero peccatum, ideoque satisfacit in Confessione Titius dicendo, occidi hominem. Similiter si Sempronius sermones turpes, oscula, tactus habuerit cum eadem muliere in ordine ad copulam ex cis secutam, sunt unum peccatum cum copula & satisfacit dicendo, semel habui illicitam copulam, nec opus addere de tactibus, osculis aut sermonibus, multo minus de eodem numero, cum enim illa communiter soleant comitari & ex se ordinentur ad copulam, hac intellecta satis intelliguntur, Dicast. n. 101. Quod si sequantur statim post copulam sine intentione novæ copulæ Nav. Lorca & alii cum Castrop. t.2.d.3.p.1. n.5. putant adhuc non fore distinctum peccatum, quia erunt velnti complementum prioris copulæ; econtra Suar. & alii multi dicunt fore distinctum, quia ex natura sua sunt inchoatio copulæ ergo post copulam erunt inchoatio novæ copulæ, hanc sententiam Aversa q. 72. f. 2. merito suadet confitentibus velut tutiorem, Dicast. autem n. 75. agnoscit utramque in, & extrinsece probabilem, sed pro claritate sic distinguit, si illa continue intendantur velut complementum prioris voluptatis, sentit cum Nav. si intendantur ad novam copulam vel cum periculo pollutionis, tenet cum Suar. si ex neutro fine intendantur, sed in ipsis sistatur velut aliis voluptatibus, recte dicit fore distinctum secundum se peccatum. Quod autem Jo: Sanch. apud Castrop. dicit adhuc fore unum peccatum, quamvis longa interruptio fuisset inter copulam & ista consequentia, admitti non debet, quia non apparet, quomodo censeri possint complementum præcedentis, nisi statim post, quasi ex eodem impetu contingant.

169 2. Si plures ejusmodi actus externi per intentionem operantis ordinentur ad diversos fines malos erunt multiplex peccatum; hinc si Titius primo voluisset tantum vulnerare, & postea ex alia ira vel malitia occideret Cajum, essent duo peccata speciatim explicanda: si Sempronius faciens oscula & tactus noluisset copulam, quamvis hæc ob auctam libidinem postea sequeretur, deberetur tactus & oscula speciatim explicari, & quidem addito eodem numero, uti & tum, si facta essent, & non esset secuta copula, quamvis fuisset intenta, quia quando vel animo vel reipsa in illis sistitur, habent suam in se malitiam diversam a malitia peccati ulterius consummati, uti habet communis & certa cum Dicast. nu. 76. & Less. *in auct. v. Confessio, cas.*10. Idem est, si mala voluntas fuerit retractata, & post eam reassumptam sequatur homicidium vel copula, tum enim sunt plura peccata, quia sistebatur in illa prima voluntate, nec ista prævia amplius referebantur ad consummationem peccati, cum quo facerent unum; hinc licet postea sequatur consummatio, dicere debet, toties volui occidere aliquem: occidi aliquem: toties habui turpes tactus: habui copulam &c. Castrop. *p.* 2. *num.* 2.

170 3. Quamvis peccans ordinet plures actus externos ad unum finem, si tamen illi actus de se non spectent ad consummationem unius peccati vel operis, sed in se sint completi, non ideo erit unum numero peccatum sed multiplex; hinc pollutio semper debet speciatim explicari, quamvis facta sit ex intentione copulæ, quia ex se non ordinatur ad copulam, sed est contra finem copulæ, cujus finis est generatio, Similiter qui ex una intentione habendi centum ducatos centenis vicibus moraliter interruptis furatur etiam eidem homini ducatum, facit centum numero peccata, quia singuli actus ex se non ordinantur ad invicem, ideoque singuli separati sunt plena consummatio externa voluntatis internæ moraliter peccaminosæ, unde non satisfacit dicendo, furatus sum centum ducatos, sed addere debet, per centum vices. Similiter Sacerdos qui die Natalis Christi ter legens Missam, ter communicat in mortali, ter peccat, quamvis Missas ordinaret ad quemcumque unum finem, uti recte Stoz. *l.* 1. *p.* 3. *n.*584. quia singulæ Missæ & Communiones sunt actus de se completi in ratione sacrificii & convivii spiritualis: ubi econtra si sumpta hostia, & distributa per duas horas communione sumeret reliquas particulas, esset unum peccatum, quia sumptio hostiæ, & particularum pertinet ad consummationem unius sacrificii, non obstante tanta interruptione physica.

171 4. An ille, qui continuo tempore in mortali absolvit centum pœnitentes, centies peccet, non ita est certum; negant aliqui cum Rodriq. apud Escob. *lib.* 8. *n.* 230. & Lugo, Dian. Gob. Stoz Spor. n.435. dicunt esse saltem probabile, quod tantum semel peccet, quia videtur esse unum ministerium; hinc putant satis esse, si dicat, semel absolvi plures in mortali: sed dicendum est cum Bon. Possev. Escob. Ovied. n.115. Dicast. *a n.* 85. Borgia *q.* 6. *n.* 23. Platel. *de Sacram. n.* 74. toties peccare, quoties absolvit, tum quia administratio Sacramenti toties est completa, neque una spectat ad alteram, tum etiam quia singulis Sacramentis fit gravis injuria: Et ob eamdem rationem videtur probabilius cum Vasq.Con. *de Sacram.*

172 *q.*64. *n.*35. Castrop. *p.* 3. *n.* 8. Oviedo *n.* 14. Dicast. *de Sacram. d.* 3. *nu.* 234. quod ille, qui continuo tempore in mortali 100. hominibus dat Communionem, supposito quod Communionem distribuere in mortali sit mortale, centies peccet mortaliter, quia singulæ Communiones sunt convivium spirituale completum respectu singulorum, neque una harum actionum ordinatur ad alteram, sed est completa ministratio Sacramenti: oppositam tamen sententiam, nempe esse unum numero peccatum, docent etiam multi, inter quos Henriq. Fil. Dian. Marchant. Platel. n. 73. Busemb. *lib.* 6. *p.* 1. *n.*86. referendus; & probabile esse agnoscit Bosco *de Sacram. d.* 1. *f.* 7. *n.* 175. Hoc verum est, fore unum peccatum, si Sacerdos eidem communicanti daret plures hostias, uti recte Dicast. supra, quia est unica Communio.

Q. 29. *Quid addendum sit circa multiplicationem numericam peccati propter interruptionem, & repetitionem actuum?* 173
R. Interruptio actus interni potest contingere, vel formaliter retractando voluntatem, & postea eamdem resumendo, vel non retractando quidem formaliter, attamen convertendo eam ad aliquid aliud: quod fieri potest, vel deliberate, ut si quis prius volens furari, de hoc cogitans vadat alio, ubi non est occasio furandi; vel indeliberate, & sine advertentia desistendo a priori voluntate, v. g. per oblivionem, ebrietatem, somnum; & hæ interruptiones quandoque multiplicant peccata, quandoque non, ut declarabitur sequentibus Regulis.

1. Si voluntas fuerit retractata formaliter, & iterum resumatur, probabilius est semper esse simul plura peccata, uti tenent Nav. Suar. Bonac. Hurtad. Rhod.Castrop. T.2. *d.*4. *p.*2. *n.*2. Dicast. *de pœn. d.* 9. *n.*104. hinc Arr. & Tann. dicunt hanc sententiam esse communem, Aversa *q.*72. *f.*3. dicit esse prorsus certam, quamvis contradicant Gran.Hannol.Gob.Stoz. & aliqui Recentiores. Ratio nostra est, quia posita retractatione prior actus fuit completus & terminatus, itant non maneat nec formaliter nec virtualiter nec habitualiter, ideoque ad novum actum requiritur plane alia libertas, deliberatio & determinatio: ergo si resumatur voluntas, non possunt censeri unus moraliter actus. Duo opponit Lugo, imprimis, quia unum peccatum est, si quis die jejunii surgens a secunda refectione cum voluntate non amplius comedendi, statim post redeat & iterum comedat. Deinde, quia illa multiplicatio per solam retractationem voluntatis non videtur esse moraliter discernibilis. Sed hæ rationes non urgent; nam secunda refectio ideo est unum peccatum, quia Ecclesia tale prandium computat per modum unius comestionis, ut recte Herincx *d.*5.*n.*56. certum est autem talem interruptionem communiter esse sufficienter & per se discernibilem, ex hoc, quod deliberate immutetur voluntas, & quisque facile advertat, se jam positive nolle & postea iterum positive velle: quid enim potest esse magis discernibile, quam talis immutatio, cum adeo diverso tendendi modo qui semper cadit sub actualem cognitionem & sub experimentale exercitium potentiæ? Quod si defectu reflexionis aliquando non advertatur talis interruptio, aut per oblivionem excidat numerus, per accidens est; nam hoc ipsum etiam sæpe fit in discernenda specie, item in variis casibus circa numerum, ut si quis scandalizarit aliquam multitudinem: unde sicut tum sufficit dicere, an fuerit magna vel parva multitudo, ita hic sufficeret dicere, circiter; aut diuturnitatem temporis, quo continuati sunt illi actus. 174

2. Si voluntas non fuerit efficaciter retractata, manet unum numero peccatum, v. g. Cajus legit turpem librum; Titius dissuadet; audiens Cajus hæret suspensus, quid agat, sed resumpta voluntate pergit legere: hic est unum numero peccatum, & satisfacit dicendo, semel legi librum turpem, quia voluntas non fuit absolute & efficaciter retractata. Econtra si serio voluisset abstinere, & statim post iterum legisset, deberet dicere, bis legi, secundum dicta n. 174. 175

3. Si voluntas non fuerit retractata formaliter, sed interruptio facta sit per deliberatam conversionem ad aliquid incompossibile cum priore intentione, est retractatio interpretativa, quæ etiam multiplicat peccata, hoc ipso enim, quod advertenter velit aliquid aliud incompossibile, censetur non velle, quod prius volebat, uti recte Spor. *de pœn. n.* 437. Similiter dicunt Tann. *d.*4. *q.*2. *d.*4. & Avers. *q.* 72. *f.* 2. quando quis semel peregit suum conatum, quamvis irritum, vel ab eodem conatu quamvis imperfecto desistit ex tædio vel lassitudine, sine proposito ultra pergendi, itaut jam videatur conatus ille finitus, si postea voluntatem renovet, est aliud numero peccatum; cum enim prior cum posteriore nullam habeat connexionem aut dependentiam moralem, non possunt censeri unus moraliter actus; hinc, inquit Lugo, qui voluisset hoc die occidere Cajum, si hoc die non occidat, censetur voluntas illa cum hoc die finita, quamvis expresse non retractet, ideoque si cras iterum velit, erit aliud numero peccatum. Idem dicit Dicast. *n.* 73. si volens occidere, veniat ad locum, ubi putabat esse hostem, & quia audit procul abiisse, ac post mensem rediturum, si decernat tunc occidere, est novum peccatum, quamvis prior voluntas non fuerit retractata. Idem dicit n. 95. quandocumque per lapsum temporis est talis dispositio, ut nunc non commoveretur ad desiderium occidendi, quamvis ipsi occurreret de eo cogitatio; tunc autem censetur esse talis dispositio, si intervenerit aliqua mutatio, v. g. si hostis interim fecerit ipsi aliquod beneficium, tunc enim virtualiter erit revocata prior voluntas occidendi, unde si renovetur erit aliud numero peccatum; & idem est in aliis materiis. 176

4. Quando interruptio facta est per conversionem deliberatam vel indeliberatam ad aliquid aliud adhuc compossibile cum executione prioris intenti, tunc tantum multiplicabuntur peccata, si singuli actus habeant aliquid, in quo consummentur, nec invicem sibi subordinentur, quod maxime contingit in peccatis internis, v. g. odiis, delectationibus morosis, quæ erunt tot numero, quoties voluntas interrupta 177

illos

illos actus repetet, uti recte Castr. *p.* 3. *n.* 17. & Dicast. *nu.*99. contra alios, tunc enim nihil habent, in quo uniantur. Notat tamen Aversa *sess.*3. si quis unico iræ impetu sæpius per repetita desideria interna optaret malum proximo, id censeri unum, & idem est in aliis materiis. Addit Dicast. *n.* 107. si quis aliquid turpe appetens, nec cogitans abstinere ab eo affectu, casu per aliquid occurrens distrahatur, & statim redeat ad appetitionem priorem, adhuc censeri unum actum, quamvis enim illi actus proprie sibi non subordinentur, tamen objectum mansit moraliter præsens. Quod si actus sibi subordinentur, vel sine notabili interruptione continuentur in aliquo opere exteriore, ut plures actus odii contra inimicum, cujus mors quæritur per aliquod medium externum, hi omnes sunt unum peccatum, secundum dicta num. 168. quia moraliter uniuntur, partim in illa voluntate occidendi, partim in illo uno medio externo, quo intenditur mors, & tunc actus alius, quo renovatur propositum, veluti naturaliter suboritur ex priori actu, facitque moraliter unum cum illo.

178 5. Quamvis actus tales sint sibi subordinati & continuentur in aliquo medio seu opere externo, tamen si inter unum & alterum intercedat nimis magna mora temporis, non manebit unus moraliter actus, uti habet communis contra Tamb. *de Conf. l.*2. *c.*1. *n.*32. ubi cum Dicast. *n.*65. & aliis docet, quantumcumque sit magna interruptio, non multiplicari peccata, nisi simul adfuerit retractatio prioris voluntatis, sed hoc communiter & merito rejicitur ab aliis. Quanta autem hæc mora esse debeat, ut censeantur plura peccata, non potest una regula definiri. Aliqui nimis laxe extendunt ad septimanas, menses & annos; alii nimis rigide contrahunt ad diem & horas; verum relinquendum est judicio prudentis habita reflexione ad intensionem actus antecedentis, qui imperabat executionem; item ad naturam occupationis, quæ animum alio abstrahit, denique ad alias circumstantias, quæ dici possent priorem actum quasi abolere: optimum erit, quod suadet Aversa cum aliis communiter, ne pœnitens explicet moram temporis, & consuetudinem sæpe vel non sæpe repetendi tales actus per diem aut septimanam.

179 6. Qui ex eodem impetu, & deliberatione statim repetit actum, v.g. qui sæpius alterum percutit, convitiatur, blasphemat, pejerat, detrahit, si in eadem maneat materia, secundum Castr. *n.*5. Dicast. *n.* 77. aliosque multos, & graves AA. committit unum numero peccatum, quia censetur idem actus repeti: idem est, si quis continue pluries osculetur eamdem puellam, uti habet Aversa: item si quis, postquam dixit contumelias & ob aliquid occurrens intermiscuit aliqua alia verba si in eodem congressu repetat easdem contumelias, uti habet Dicast. *n.* 107. Item si quis ex uno gulæ impetu die vetito per tempus unius prandii plures carnes etiam diversas comedat ut notant Lugo, Gob. Stoz. *l.*1 *p.*3.*n.*574. Similiter quando quis statuit furari plures pannos ex una officina, quos omnes quasi una vice apprehendit, hoc ipso quod invadat officinam & possit tollere, quos volet, quamvis tota nocte efferat per repetitos actus, quia nempe una vice tollere non potest, est unum peccatum, quia est una apprehensio, cui subordinantur & deserviunt plures actiones intra breve tempus repetitæ. E contra si quis ex eodem impetu per repetitas actiones inferat diversa vulnera, dicat diversa convitia aut blasphemias, aut in diversis materiis pejeret aut detrahat, communis sententia est, inquit Castr. *n.* 6. esse plura peccata, probabile tamen putat ipse cum Bon. esse unicum; quid autem probabilius dicatur, colligi potest ex sententiis relatis a nu. 156. Dicendum vero est absolute contra aliquos apud Mendo *diss.* 2. *n.* 2. fore duo peccata, si quis ex eodem impetu & deliberatione haberet duas cum eadem copulas sibi succedentes, quia talia, si semel sint facta, ob specialem suam conditionem non censentur unquam eadem repeti, nec simul facere unum.

180 *Q.* 30. *Quandonam peccatum omissionis numero multiplicetur?* R. Docebunt exempla, unum de omissione Missæ, alterum de omissione restitutionis, quæ facile applicabuntur ad alias materias.

§. 1. Qui pridie Festi decrevit non audire Missam in Festo, toties peccat, quoties cum morali interruptione repetit hoc propositum ante Festum, quia ante hunc diem, nihil est, in quo volitiones illæ possent continuari aut dici moraliter unum, necdum enim est omissio Missæ, quæ tunc necdum præcepta est, & tantum ponitur causa remota illius omissionis, ut habet S.Th. 2.2. *q.*79.*art.*3.*ad* 3. Si autem ipso die Festo primo mane decernat non audire Missam, quam per totum mane audire posset, & sæpe ad meridiem usque repetat hanc volitionem, Oviedo *contr.*5.*a n.*110. dicit fore unum peccatum, qualiscumque fuerit interruptio volitionum, dummodo interim non retractarit voluntatem, quia a primo mane incepit exterius peccare per omissionem Missæ tunc debitæ, ut habet S. Th. supra, & hæc una omissio quasi continue producitur usque ad ultimum tempus, non enim ideo præcise peccat, quia eam non audit ultimo tempore, sed quia eam toto mane non audit. E contra Vasq. & Castr. *t.*2.*d.*3.*p.*3.*n.*17. probabilius putant tunc tantum fore unum peccatum, si omissio fuerit decreta ex intentione unius operis incompossibilis cum Missa, & toto mane continuati, quale posset esse studium, tunc enim omnes volitiones, quæ renovantur, sufficienter uniuntur in uno illo opere, tanquam medio, per quod excluditur Missa: si autem non fuerit intentum vel continuatum tale unum opus, toties peccatur, quoties cum interruptione morali renovantur illæ volitiones, quia hæ non sunt unum, neque inter se, uti patet, neque in omissione Missæ, quæ toties desinit esse voluntaria, quoties intercedit interruptio prioris voluntatis omittendi; & de hac est loquendum, ut supra locuti sumus de multiplicatione numerica peccati commissionis, unde inquit Gom. *d.* 102. *sess.* 8. *num.* 4. si prius volens omittere indormiisset, & experrectus iterum vellet omittere, essent duo peccata.

§. 2. Qui rem ablatam pergit injuste retinere, multiplicat numerum peccati, imprimis si prius voluit restituere, & postea iterum non velit, aut data opportunitate non restituat. Deinde quoties renovat voluntatem non restituendi, cum tali deliberatione animi, ut quamvis antehac noluisset non restituere, jam nollet, uti notant Ovied. *n.*112. & Diana *p.*2. *tr.*16. R.25. Addit Castr. *n.*2. si prius non potens restituere, & postea iterum potens non restituat, quia per impotentiam discontinuata fuit prior voluntas, cum retentio tunc non esset peccaminosa, ut antea; quod etiam affirmat, si non amplius cogitarit de retentione, & diu post recordans pergat retinere, intermedio enim tempore retentio non erat actualiter voluntaria, neque prior voluntas continuabatur in aliquo effectu, qui esset causa illius retentionis, ergo cum de novo fiat voluntaria, de novo fit peccatum. Putant etiam Suar. Mol. Dicast. *de just. l.*2. *t.*2. *d.*1. *n.*67. peccatum non restitutionis multiplicari numero per interruptionem somni, aut etiam omnimodæ distractionis, quia tunc nihil manet exterius, in quo continuetur, cum omissio nihil sit; verum contradicunt alii cum Lug. *de præb. d.*16.*n.*548. docentes posse esse, per se loquendo, unicum peccatum, quamvis per plures annos non restituat; si tamen sit obligatio confitendi circumstantias notabiliter aggravantes, poterit ratione longæ durationis esse obligatio addendi tempus injustæ retentionis. Et idem dicendum est in aliis materiis, quandocumque negligitur impletio alicujus, ad quod est obligatio, sive ex præcepto, uti ad Confessionem, vel Communionem annuam, sive ex voto.

Pro praxi circa Confessionem peccatorum quoad numerum, plura addentur *lib.* 6. *p.* 2. quando de Confessione, nam ex hactenus dictis de distinctione specifica & numerica, satis apparet in his plus esse tribuendum judicio naturali, item usui fidelium ac sensui communi prudentum, quam scrupulosæ considerationi scholasticorum, uti etiam advertit Haunold. *num.* 419. 182

CAPUT II.

De peccatis in specie, mortali, & veniali.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum mortale & veniale?

"RESP. I. Mortale est, quod ob sui gravitatem, gratiam & amicitiam cum Deo solvit, pœnamque æternam meretur. Dicitur *mortale*, quia spiritualis vitæ principium, gratiam scilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert. 183

"Veniale est, quod ob suam levitatem gratiam & amicitiam non tollit, etsi fervorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur *veniale*; quia salvo vitæ spiritualis principio, scilicet gratia, languorem animæ facile curabilem infert, veniamque facile consequitur.

"Resp. II. Mortale peccatum duplex est, aliud est mortale ex genere suo, aliud ex accidente. Mortale ex genere suo est, quod per se lædit charitatem Dei vel proximi quoad personam, res aut jura, vel nos ipsos corrumpit graviter. Ita Azor *l.*4. *c.*9. Sanch. 1. *mor. cap.* 3. *Unde resolves*:

"I. Peccata contra bonum proprium commissa ut plurimum sunt venialia ex genere, ut v.g. inutilis & vana concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas, superfluitas, cultus, & vestitus, nugæ, otium, excessus in cibo, potu, somno, risu, usu conjugii, timore, tristitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

"II. Peccata contra virtutes Theologicas, sunt mortalia ex genere suo, quia nocent bono alicui interno Dei, v.g. veracitati, misericordiæ, charitati. Item fere omnia, quæ fiunt contra Decalogum, quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent similiter Deitati, scientiæ, omnipotentiæ divinæ, ejusque honori externo vel interno: quæ vero contra reliqua præcepta fiunt, nocent personæ, bono, aut juri proximi.

"III. Peccata illa septem, quæ dicuntur Capitalia, non omnia sunt mortalia ex genere suo, quia non omnia graviter Deum aut proximum lædunt, vel nos ipsos corrumpunt.

"Resp. III. Mortale ex accidente, dicitur, cum actus aliquis venialis aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo *infra*.

ADDENDA.

QUæst.31. *An dentur peccata aliqua de se mortalia, alia de se venialia?* R. Non omnia peccata esse æqualia, constat ex dictis *n.* 114. Circa quæstionem autem hic pro- 184

propositam, refert varios errores Bellarm. *de amiss. gratiæ l.* 1. *cap.* 4. nam 1. Jovinianus & Pelagius dixerunt absolute omnia peccata in omnibus hominibus esse mortalia. 2. Vvicleff. & Calvinus dixerunt omnia quidem esse in se mortalia, sed solis reprobatis reputari tamquam mortalia, prædestinatis autem tanquam venialia. 3. Lutherus, Melanchton, Kemnitius aliique dixerunt fidelibus solam infidelitatem imputari ad mortale, in infidelibus autem omnia esse de se mortalia, quamvis aliqua ex Dei misericordia imputentur ad pœnam tantum temporalem. 4. Quidam Lutherani concedunt etiam in infidelibus plura mortalia præter infidelitatem, sed dicunt omnia in his imputari tantum ut venialia. 5. Ex Catholicis DD. aliqui, saltem in speciem, favent his erroribus, nam Bajus, Gerson, Almainus & Roffensis etiam dixerunt mortale & veniale non differre ex natura rei, sed omnia esse mortalia, quædam vero ex Dei misericordia & bonitate esse venialia; Tannerus tamen *d.* 4. *qu.* 5. *dub.* 1. recte ostendit eos, quoad rem, dissensisse ab hæreticis, & Arr. *d.* 48. *sess.* 2. dicit, Catholicos illos tantum voluisse, quod aliqua sint venialia ex Dei ordinatione, quia aliqua antecedenter prohibuit tanquam venialia tantum, quæ prohibere potuisset tanquam mortalia, hinc J. Poncius *d.* 22. *n.* 23. defendit sententiam horum DD. dicens in terminis, *Nulla peccata venialia sunt ita talia ex natura sua, quin possint prohiberi sub pœna peccati mortalis, & reddi mortalia; unde quod sic non prohibeantur, oritur ex bonitate & misericordia Dei*; an autem hæc fuerit mens illorum DD. parum refert, saltem non ideo fuerunt hæretici, quia errorem suum non defenderunt cum pertinacia. Pro confutandis erroribus reliquis, tenenda sunt sequentia:

185 §. 1. Dantur peccata, alia mortalia, alia venialia, nam *Matt.* 5. dicitur: *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio; qui dixerit raca, reus erit concilio; qui dixerit fatue, reus erit gehenna ignis*, quæ SS. PP. apud Bellarm. *cap.* 9. applicant veniali & mortali. Item Matth. 23. dicitur de Pharisæis, *Excolentes culicem, camelum autem glutientes*, idest in levibus scrupulosi, & graviora non curantes: Lucæ 6. repræhenditur videns festucam in oculo alieno & non curans trabem in suo. Item de mortalibus dicitur ad Rom. 6. *Stipendium peccati mors*. Ad Gal. 5. *Manifesta sunt opera carnis &c. Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*. De venialibus dicitur Proverb. 24. *Septies enim cadet justus & resurget*, quæ verba licet S. Aug. *de civit. l.* 11. *c.* 31. explicet de tribulationibus, tamen S. Hier. *in comment.* & alii communiter intelligunt de venialibus. Eadem venialia comparat Apost. 1. ad Corinth. 3. cum fœno & stipulis: Jacobi 3. dicitur. *In multis offendimus omnes*; 1. Joan. 2. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus & veritas in nobis non est*: circa quæ verba S. Aug. *de Civ. l.* 14. *c.* 9. ait: *Non est qualiumcumque hominum hæc vox, sed vel maxime piorum & multum justorum & Sanctorum*. Idipsum docet Trid. *sess.* 14. *c.* 5. ubi dicit mortalia esse necessario confitenda, non item venialia: & hoc ipsum manifeste asserunt SS. PP. apud Bellarm. *cap.* 5. *& seq.*

186 §. 2. Fideles & prædestinati possunt peccare mortaliter; e contra infideles & reprobati venialiter, vel nullo modo per actiones suas. *Pars* 1. patet, quia David, in quantum homicida & adulter, item Magdalena, in quantum dicitur fuisse in civitate peccatrix, peccarunt mortaliter, sed hi erant fideles & prædestinati: ergo. *Par.* 2. *prob.* quia infidelis & reprobatus potest jocose mentiri, hoc autem est veniale tantum: ergo. *Pars* eadem, uti & *tertia* definitur in Trident. *sess.* 6. *Can.* 7. *Si quis dixerit opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata vel odium Dei mereri &c. anathema sit*. Ratio est, quia infidelis potest dare eleemosynam ex commiseratione in pauperem extreme egentem, hoc autem non est peccatum, nam Deus hortatur ad talem misericordiam, & punit, si negligatur, uti habetur Matth. 25. ergo. Idem evincitur ex propos. ab Alex. VIII. damnatis, quas n. 12. retulimus.

Objic. 1. Ad Rom. 8. dicitur: *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo*: ergo apud fideles & prædestinatos nihil est mortale. 2. *Ibid. cap.* 14. dicitur: *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est*: sed nullum opus infidelis est ex fide: ergo omne opus infidelis est peccatum. R. *Ad* 1. Apostolus, tantum vult, quod in illis, qui sunt justificati per Christum, nihil sit damnabile, id est, in illis, nihil sit dignum damnatione, cum per gratiam sint amici Dei, quamdiu manent in Christo seu in gratia per Christum illis data. *Ad* 2. Non esse ex fide, significat, esse contra dictamen conscientiæ, ut patet legenti antecedentia, falsum autem est, quod omne opus infidelis sit contra dictamen conscientiæ.

187 §. 3. Fideles possunt aliter peccare mortaliter, quam per infidelitatem, uti definit Trid. *sess.* 6. *cap.* 15. *& Can.* 27. Ratio est, quia fideles possunt fornicari, adulterare, furari &c. sed hæc non sunt infidelitas, & tamen sunt mortalia quia de illis dicitur 1. Corinth. 6. *Regnum Dei non possidebunt*: ergo.

188 §. 4. Non est ab imputatione Dei quod aliquid sit peccatum mortale vel veniale, quod mereatur pœnam æternam vel temporalem. Probatur in primis quoad opera hominis justi ex Trid. *sess.* 6. *c.* 15. *Si quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut, quod intolerabilius est, mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri, tantummodo ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem, anathema sit*. Deinde probatur universaliter, 1. Quia mortale, quamdiu est, ex natura sua habet, quod exigat odium abominationis & inimicitiæ Dei, cum enim mortaliter peccans perfecte & vi sui actus perpetuo se avertat a Deo, tollendo a se gratiam, per quam solam redeundum esset ad Deum, hoc ipso meretur, ut Deus perpetuo avertatur ab eo & æternum puniat: hoc non habet ex natura sua veniale, alioquin Deus posset non odisse odio abominationis & inimicitiæ, hoc autem falsum est, quia veniale stat cum gratia, uti docet Trid. *sess.* 6. *c.* 11. *Quantumvis Sancti & justi in levia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi*: ergo veniale ex natura sua & præscindendo a Dei imputatione habet, quod non sit mortale, & consequenter quod non mereatur pœnam æternam. 2. Deus juste imputat peccatum, sicuti unumquodque est malum & intrinsece imputabile, ergo antecedenter ad Dei imputationem habet esse tale, ut exigat imputari vel graviter vel leviter: si enim sit prudens imputatio, debet haberi ejus fundamentum, alioquin verbum otiosum aut etiam actus indifferens possent ad mortale imputari. 3. Si ex imputatione sit peccatum, ergo ultimum in quod resolvetur peccatum, erit imputatio Dei, & poterit homo dicere Deo: ideo offenderis, quia tu vis.

Objic. 1. Psal. 31. dicitur: *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*: ergo ex imputatione Dei est peccatum. 2. Ecclesia pro animabus in solo veniali defunctis orat Deum ne absorbeat eas tartarus, ut pœnas inferni non sustineant, &c. ergo agnoscit posse ideo adhuc damnari, & petit misericordiam Dei, ne id fiat. 3. Omne peccatum est grave vel leve Theologice per respectum ad legem Dei graviter vel leviter obligantem, ergo omne peccatum est grave vel leve per respectum ad volitionem Dei, ergo est tale, quia Deus vult esse tale, & imputat ut tale. *Resp. Ad* 1. neg. conf. quia etiam ille est beatus, cui Deus remisit actuale peccatum, nec tamen inde sequitur, ergo ex non remissione est actuale peccatum, sed potius sequitur oppositum, quod non remissio supponat actuale peccatum: Deinde imputari hic significat tam perfecte remitti, ut nihil de pœna etiam maneat, sed homo redeat ad primam & æque perfectam cum Deo amicitiam, ut recte explicat *Le Blanc* in hunc locum: David enim immediate ante erat locutus de remissione culpæ, ergo hic tantum intelligit perfectam remissionem pœnæ. *Ad* 2. Ecclesia sic orans considerat animas veluti e corpore migrantes aut jam emigraturas, & orat pro eis veluti necdum judicatis, uti recte Herincx *d.* 7. *n* 9. *Ad* 3. Pendet a volitione Dei, quoad aliqua saltem objecta, quæ nimirum non sunt intrinsece mala, prohibeantur graviter vel leviter, aut etiam nullo modo, sed supposito quod sint graviter vel leviter prohibita, & quis talem legem transgrediatur, non pendet a Dei volitione, quod hæc transgressio sit gravis vel levis: sicuti si nullo modo sint prohibita, non pendet a Dei volitione, ut talis actio sit vel non sit peccatum: hinc distinguo primum consequens: ergo omne peccatum est grave vel leve per respectum ad volitionem Dei, quæ constituit legem antecedenter ad peccatum, transeat, quæ post peccatum factum imputaret illud graviter, vel leviter, n. conf. 1. & 2.

Inst. Deus posset condonare totum mortale, ergo poterit eo usque condonare, ut maneat tantum veniale. R. Si sermo sit de pœna, C. si de culpa, N. est enim una malitia: ergo sicuti non potest Deus eousque minuere essentiam hominis, ut maneat brutum, sic nec poterit ita minuere essentiam mortalis, ut maneat veniale.

§. 5. Peccatum mortale & veniale differunt ex natura sua, 189
uti manifeste sequitur ex dictis, & ulterius probatur ex Conciliis, ac definitione Pontificum, nam Conc. Milev. cui interfuit S. Aug. & ejus Canones composuit, docet Can. 6. 7. 8. Sanctos & justos habere quædam peccata, quæ licet Sanctitati & justitiæ non repugnent, tamen vere peccata sint, & remissione indigeant. Deinde S. Pius V. Greg. XIII. & Urb. VIII. damnarunt hanc 21. propos. Baji; *Nullum peccatum est ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam*. Idem habetur ex traditione Ecclesiæ, aliisque Conc. & SS. PP. apud Bellarm. *cap.* 10. Ratio est 1. quia irrationabile videtur, quod Deus propter offensiunculas, quas omnes nobis moraliter impossibile est vitare, posset amicitiam suam rescindere, gratiam tollere & æternum punire; sic enim non censeretur sincere & constanter velle nos habere sibi amicos, imo amicitia & gratia Dei redderetur contemptibilis, sicuti inter homines censemus esse irrationabile, ut quis sive Superior sive æqualis, propter quidvis levissimum moraliter indeclinabile graviter offendatur & puniat: qui autem ita ad quidvis graviter offenderetur, ejus amicitia merito esset contemptibilis tanquam aliquid omni momento amissibile & obnoxium nimiis periculis, ergo tales offensiunculæ non sunt ex natura sua dignæ inimicitia Dei sed veniales. 2. Furtum nummi levissimi ex natura sua non graviter repugnat naturæ rationali aut. fini illius, & etiam seclusa revelatione Dei, secundum lumen naturæ cognoscimus esse quid tantum leve, ergo ex natura sua non est peccatum grave.

Objic. 1. Matth. 5. dicitur, *qui solverit unum de his mandatis minimis, minimus*, id est, nullus *vocabitur in regno* 190
cœlo-

cœlorum; Item Joan. 13. dicitur, *si non lavero te, non habebis partem mecum*: hæc autem lotio significabat remissionem venialium, ergo venialia excludunt a cœlo. Resp. *Ad* 1. dicitur, *qui solverit, & docuerit sic homines*, prava interpretatione corrumpendo verbum Dei, ut explicat S. Hieron. & dicendo ibi non esse peccatum, ubi tamen est, ille nullus erit in regno cœlorum, quia hoc faciendo peccat mortaliter. *Ad* 2. S. Basilius explicat, si lavari nolueris, non habebis partem mecum, quia hæc inobedientia fuisset peccatum mortale: SS. Aug. & Bernard. explicant, non habebis partem mecum, priusquam fueris lotus a venialibus, quia venialia impediunt beatitudinem.

191 *Objic.* 2. S. Basil. *in qq. brevibus q.* 293. expresse dicit differentiam majorum & minorum peccatorum nusquam in novo testamento reperiri. S. Aug. *de vera & falsa pœnit. cap.* 8. dicit ex misericordia Dei esse, quod venialia sint levia. Præterea multi PP. appellant venialia, quæ de se sunt mortalia, ergo apud ipsos in re idem est, esse mortale, & veniale. R. *Ad* 1. Plures apud Bellarm. *c.* 13. dicunt eum librum falso adscribi S. Basilio; alii dicunt tantum velle, quod a Monachis, cum quibus ibi agit, omnia sine discrimine sint cavenda, non quærendo an sint mortalia an venialia, & ita Evangelium sine distinctione etiam dicit omnia cavenda; & hæc responsio videtur bona, nam titulus quæstionis est, *quomodo ergo agi par est cum his, qui cum majora peccata declinant, minora perinde, ac si nihil referrent, committunt?* Ad 2. S. Aug. se ipse explicat, nempe ex Dei misericordia esse, quod ob venialia non negentur gratiæ actuales, sine quibus consentiretur in mortalia. *Ad* 3. notat S. Th. 1. 2. *q.* 88. *art.* 2. peccatum apud PP. tripliciter dici veniale, imprimis a causa, si nempe fiat ex ignorantia vel fragilitate, tum enim dicitur veniale, quia est dignius gratia, quam si fieret ex malitia. Deinde ab eventu, quia per pœnitentiam obtinetur ejus venia, & est quasi veniale seu remissibile: atqui in his duabus acceptionibus sæpe a PP. confunditur cum mortali. Quando autem significat veniale in se, idest, tale, ut de se stet cum amicitia Dei, semper in natura sua distinguitur a mortali, nec PP. illud cum mortali confundunt.

192 *Objic.* 3. Omnis offensa Dei est pejor quam offensæ infinitæ creaturarum: sed hæ essent malitiæ infinitæ, ergo etiam omnis offensa Dei est malitiæ infinitæ, ergo est mortale. Deinde, omne veniale est plus odibile, quam infinitum bonum sit amabile: potius enim esset carendum infinito bono, quam committendum veniale, sed infinitum bonum est infinite amabile, ergo veniale est infinite odibile, ergo malitiæ infinitæ, ergo mortale. Præterea pœna æterna damni & sensus est minus malum, quam unicum veniale, ergo qui committit veniale, meretur utramque pœnam æternam, ergo meretur mortem æternam, ergo est moraliter mortale. R. *Ad* 1. Offensæ infinitæ creaturarum nullam haberent malitiam Theologicam, hanc habet veniale, & ideo superioritate ordinis illas superat. *Ad* 2. Veniale est infinite odibile, absolute, n. respective ad electionem ejus præ bono, idest, potius debet in infinitum odio haberi, quam eligi propter quodvis bonum etiam infinitum, c. ex quo tantum sequitur nullam esse eligibilitatem in veniali, non autem esse malitiam infinitam, nam nec possum eligere unicum veniale, ut impediam omnia mortalia aliorum hominum, nec tamen inde sequitur veniale esse pejus quam mortalia. *Ad* 3. N. conf. veniale habet in se malitiam moralem, quia est volitio libera malitiæ objectivæ, pœna non habet, quia consistit in perpessione mali extrinsecus illati, ex quo plus non sequitur, quam quod veniale nullo modo sit eligibile, pœna autem possit eligi, ut vitetur veniale, sed non sequitur, quod veniale non possit satis puniri per quamvis pœnam, quia pœna in ratione pœnæ seu correptionis potest esse major, quam veniale sit malum in ratione culpæ, & saltem est certum, quod veniale non mereatur privationem amicitiæ Dei.

Inst. 1. Minimum opus bonum meretur præmium æternum, ergo minimum opus malum meretur pœnam æternam. R. N. conf. quando opus bonum meretur præmium æternum, hoc habet a supernaturalitate, & quia operans est per gratiam, vel fit filius Dei, cui sic operanti appromissa est gloria & hæreditas æterna, nihil tale est, quod reddat veniale dignum pœna æterna.

Inst. 2. Saltem veniale, quod committitur ab illo, qui est in mortali, merebitur pœnam æternam, sicut actus, qui fit a justo, meretur præmium æternum. R. N. seq. quia opera bona dignificantur a personæ dignitate: objectum enim complacentiæ divinæ est opus etiam prout est a tali persona per gratiam dignificata, opera mala de se sunt indigna & ingrata Deo, neque semper indignificantur ratione operantis aliunde accidentaliter indigni, nam si fient ab hoste censentur minus mala, cum indignius sit aliquod malum inferri ab amico vel filio, secundum illud Psalm. 54. *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique: tu vero homo unanimis &c. qui dulces mecum capiebas cibos &c.* ergo objectum hujus displicentiæ non tam est persona operans, quam opus ipsum, quod exigit puniri, non secundum indignitatem accidentalem operantis, sed secundum malitiam suam: cum hoc tamen stat, quod ob naturalem quasi vilitatem personæ offendentis quandoque censeatur offensa major, uti si rusticus percutiat nobilem censetur gravius, quam si nobilis nobilem; quia talis vilitas naturalis subjecti in æstimatione prudentum plus auget indignitatem operis, quam vilitas tantum accidentalis per peccatum.

Inst. 3. Veniale est contra legem minantem gravem pœnam, scilicet mortis temporalis vel Purgatorii, quam veniale meretur, ergo est mortale, gravis enim obligatio legis civilis ex eo colligitur, quod minetur pœnam mortis. R. Mors temporalis vel Purgatorium respective ad Deum & vitam æternam est quid leve: respectu legum humanarum est quid grave, quia est summum, quod possunt inferre homines.

Objic. 4. Quod veniale remittatur, est ex gratia Dei, ergo posset non remitti, ergo posset semper puniri, & quod non semper puniatur, est Dei misericordia, ergo de se est mortale. R. Est ex gratia Dei, sed suo modo debita, quia gratia Dei, quam veniale non tollit, exigit ejus aliquando remissionem fieri, potestque homo condigne pro illo satisfacere aut saltem satis pati. Quod si forte non remittatur aut etiam æternum puniatur in inferno, quia conjunctum est cum mortali, id non est ex natura peccati venialis, sed per accidens ob statum damnati propter mortale. 193

Inst. Deus posset non acceptare satisfactionem pro veniali, tum autem homo propter veniale privaretur æterna beatitudine, ergo tale veniale esset mortale. R. Deum tum acturum ut absolutum Dominum, & præter naturam ac exigentiam gratiæ: de cetero veniale ex se non mereretur æterna privationem gloriæ, alias etiam mereretur privationem æternam gratiæ, quæ confert jus ad gloriam æternam.

Objic. 5. Peccans venialiter, v. g. disputans ob vanam gloriam, ponit finem ultimum in creatura, sibi enim quærit illud bonum gloriæ, & in illo sistit, ergo peccat mortaliter, nam mortale est habere alium finem ultimum, quam Deum; *Nec refert*, quod hic alius finis sit aliquid leve, *nam* tanto indignius est, ut in eo ponatur finis ultimus. R. N. antec. tum enim tantum poneretur finis ultimus in creatura per veniale amata, si quis ex affectu ad hanc paratus esset transgredi alia graviora præcepta, ut recte Suar. *d.* 2. *s.* 6. *n.* 12. De cetero, si hoc non fiat, & maxime si venialiter peccans sit in gratia, quasi habitu refert illud bonum creatum in Deum, uti habet S. Th. *supra art.* 1. *ad* 3. vel quia habet habitum charitatis, qui est ordinatio ad Deum vel quia veniale refertur ad bonum peccantis, peccans autem per habitum charitatis refertur ad Deum, quod sufficit, ut veniale improprie dicatur habitualiter referri ad Deum, uti notat Gonet. *d.* 9. *num.* 72. 194

Inst. 1. Ergo si peccans venialiter sit in mortali, tum habet creaturam pro fine ultimo, non enim habet habitum charitatis, quo ordinetur ad Deum. R. N. seq. quia illud veniale, quantum est de se, non excludit habitualem ordinationem actus humani ad Deum, cum non excludat charitatem, quæ ad Deum ordinat: per accidens autem est, quod illa ordinatio excludatur per mortale adjunctum.

Inst. 2. Disputans ob vanam gloriam non refert actu vanam gloriam ad Deum, quia disputat ob suam & non ob Dei gloriam: imo si suum peccatum refert ad Dei gloriam, vellet Deum honorari per peccatum, in quo esset gravis irreverentia & hæresis, ergo talis actus sistit in illo suo bono creato, ergo actu habet illum suum bonum creatum pro fine ultimo. *Respondet* 1. Suar. *s.* 4. *n.* 11. habere bonum creatum pro fine ultimo, negative tantum, idest, non referre in Deum tanquam finem ultimum, attamen non ideo velle, ut Deus non sit ultimus finis, sicuti si quis sagittam emittat in liberum aerem, sagitta non tendit in metam, sed non ideo habet aliam metam; neque est de ratione ultimi finis, ut etiam mala ad illum referantur, sed tantum ut bona; & ut per mala simpliciter non deseratur. *Respondet* 2. Gonet. *n.* 82. talem habere bonum creatum pro fine ultimo, non simpliciter; sed secundum quid, idest, excludere tantum relationem actualem istius actus ad Deum, non tamen habitualem, uti ante dictum est, & utraque responsio in idem recidit. An & qualis sit obligatio omnia referendi ad Deum, dicetur a n. 208. & intelligi potest ex jam dictis.

Objic. 6. Veniale contemnit Deum, ergo est mortale. *Prob. ant.* ideo mortale contemnit Deum, quia immediate est contra amicitiam Dei & mediate contra Deum, sed veniale est immediate contra familiaritatem Dei & mediate contra Deum ergo veniale contemnit Deum. R. N. ant. ad prob. disparitas est, quod nolle amicitiam sit simpliciter deserere Deum, nolle autem familiaritatem, non sit simpliciter deserere Deum, sed tantum modum perfectius habendi Deum; sicuti non videre Deum est separari a Deo, & damnari, sed videre remissius est tantum separari a modo clarius videndi. 195

Inst. 1. Veniale minuit amicitiam Dei, ergo est contra amicitiam Dei, ideoque mortale. R. Minuit amicitiam Dei præhabitam, minuendo gratiam, per quam sumus amici Deo, n. nullus enim gradus amicitiæ præhabitæ tollitur per veniale, minuit amicitiam Dei habendam, impediendo actus perfectiores, quibus augeretur gratia, aut etiam disponendo ad perdendam Dei amicitiam, c. per hoc autem non peccatur graviter, quia non est obligatio saltem gravis ad illos actus perfectiores, aut ad augendam gratiam, aut ad cavendas omnes occasiones remotas perdendæ Dei amicitiæ.

Inst. 2. Si humanitas Christi committeret veniale, perderet unionem cum Deo, ergo signum est esse mortale: quia tollit gra-

gratiam & dividit a Deo. R. N. conf. hoc tantum est mortale, quod tollit amicitiam Dei, veniale tolleret unionem physicam cum Deo, non ex oppositione cum amicitia Dei, sed ob perfectissimam sanctitatem, quæ convenit personæ divinæ, qualis est Christus, cum qua sanctitate stare non potest veniale.

196 *Objic.* 7. Si daretur veniale, esset v. g. detractio famæ in materia levi, hoc autem peccatum non est veniale: quia est ablatio majoris boni, quam sit ducatus, sed ablatio ducati est mortale, ergo. R. Detractio levis est ablatio boni ex genere suo & politice majoris, attamen simpliciter & Theologice parvi in illo suo genere, datur enim in omni genere boni creati aliquid simpliciter Theologice parvum, ratione cujus peccatum dicitur leve, quamvis illud bonum secundum comparationem cum bono inferioris ordinis censeatur politice majus.

197 *Objic.* 8. Incredibile est, quod duo furta, quæ non distant ad invicem nisi unico nummo, ex natura sua ita differant, ut unum tollat amicitiam Dei, & sit punibile pœna æterna, alterum autem non; sed hoc dicendum est, si detur mortale & veniale ex natura sua, nam ponamus materiam gravis furti esse determinate aureum: qui hunc furatur peccat mortaliter, qui furatur minus unico nummo, peccat venialiter, ergo. R. Hanc difficultatem esse solutam *lib.* 3. *p.* 1. *num.* 1001.

198 *Q.* 32. *Quænam peccata de se sint mortalia, & quænam venialia?* R. Dari mortalia & venialia ex se talia, constat ex dictis a n. 175. sed determinare, quænam illa sint, est periculosissimum & difficillimum, inquit S. Aug. *de Civit. Dei l.* 22. *cap. ult.* & S. Th. *quodl.* 9. *a.* 15. ait, *Omnis quæstio, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expresse veritas habeatur, periculose determinatur.* Universaliter dici potest ibi esse mortale, ubi est materia gravis & quantitas notabilis, in quam tenditur cum plena advertentia & pleno consensu; econtra ibi esse veniale, ubi saltem unum horum deest, ut intelligetur ex sequentibus; & ut a primo, quod est gravis materia inchoemus, supponendum est mortale aliud esse tale per se sive ex genere & objecto, aliud per accidens; mortale per se est, intra cujus objectum est aliquid secundum se grave, idest, graviter repugnans naturæ rationali, ut furtum; vel oppositum legi graviter obliganti, uti omissio Missæ die festo; nam intra objectum furti est aliquid, quod graviter repugnat juri naturæ, v. g. ablatio ducati, & intra objectum omissionis Missæ est aliquid, quod graviter opponitur præcepto Missæ, v. gr. omissio medietatis. Mortale per accidens est, cujus objectum non est aliquid de se grave, tamen ob circumstantiam, quæ accedit, fit objectum illius grave, v. gr. verbum jocosum in circumstantia gravis scandali, quod datur innocentibus, mendacium in circumstantia conscientiæ erroneæ, qua judicatur esse mortale, vel in circumstantia gravis damni, quod per illud causatur proximo. Hic dubitatur, quænam peccata sint per se mortalia, quænam per se venialia.

199 §. 1. Mortale per se est duplex, aliud ex toto genere, aliud tantum ex genere suo. Mortale ex toto genere est, quod semper est mortale, itaut intra idem genus non possit dari veniale, per se loquendo, idest, spectata materia ipsius peccati, præscindendo ab erronea conscientia, semiplena advertentia, vel indeliberato consensu. Mortale ex genere suo tantum est, quod per se est mortale, ita tamen, ut intra idem genus dari possit veniale.

200 §. 2. Mortalia ex toto genere sunt, quæ vel directe sunt contra Deum aut aliquam ejus perfectionem; vel quæ in gravissimum generis humani præjudicium cederent, si haberent parvitatem materiæ, vel quæ sunt circa rem absolute gravem, quæ non est capax ullius latitudinis, sed quasi in indivisibili consistit.

201 *Ad* 1. *genus* spectat 1. Infidelitas, per quam, si res etiam minima discredatur, derogatur vel infinitæ veracitati Dei, quæ se interponit pro veritate talis rei revelatæ, vel ejus fidelitati, qua promisit ita assistere Ecclesiæ, ut non permittat errare in proponendis fidei rebus. 2. Blasphemia, per quam aliquid imperfectionis attribuitur Deo, vel aliquid perfectionis adimitur, quod ipsius excellentiæ derogat; si tamen Blasphemia sistat in Sancto, ut si per jocum dicas S. Crispinum fuisse sutorem, poterit esse veniale, uti habent Sanch. Ovied. *contr.* 3. *p.* 4. *n.* 47. aliique apud Dianam *p.* 5. *tr.* 5. *R.* 3. contra Lorcam. 3. Odium, quo quis vult aliquid, quia Deo malum est, etiamsi sit levissimum, quia hoc derogat infinitæ ejus amabilitati. 4. Perjurium, quo infinita Dei veritas vocatur in testimonium falsi, uti constat etiam ex hac prop. 24. ab Innocentio XI. damnata, *Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.* 5. Desperatio, quæ derogat, vel fidelitati, vel misericordiæ, vel omnipotentiæ Dei. 6. Præsumptio, quæ derogat justitiæ Dei, quasi hoc punitura non esset, vel justo languidius processura; hinc audiendus non est Bonæspei *de Spe d.* 4. *n.* 48. putans eum peccare venialiter, qui ex præsumptione bonitatis Dei peccat venialiter, aut ex eadem differt pœnitentiam ad breve tempus. 7. Simonia saltem juris naturalis, uti dictum est *l.* 3. *p.* 1. *n.* 198. De simonia juris Ecclesiastici, vide dicta *l.* 4. *n.* 632. 8. Huc etiam spectant superstitio, divinatio, sortilegia, magia, si per illa directe tribuatur creaturæ, quod soli Deo est proprium, v. g. scientia futuri liberi, potentia ad aliquid supernaturale, Diana R. 27. 9 Huc reducit Rhodes *d.* 1. *q.* 3. *s.* 2. §. 2. irritationem Sacramentorum, quia fit gravis irreverentia institutioni Christi, si per quidvis, etiam levissimum, frustrentur fine. Cur autem hæc omnia sint mortalia, quantumcumque parva sit materia, est hæc ratio; quia semper invenitur in his integra ratio irreverentiæ, nec propter materiam magnam vel parvam variatur judicium morale.

Ad 2. *genus* spectant. 1. Homicidium, si enim unquam liceret, gravissime perturbationes inveherentur in Remp. humanam. *Nec obstat*, quod homo non fuisset forte nisi unico quadrante supervicturus, quia adhuc vita illa nullo pretio est satis æstimabilis, tam ratione sui, quam bonorum actuum, qui ea durante fieri possunt. 2. Peccata, quę extra Matrimonium fiunt in materia venerea, uti dictum est a n. 98. si enim vel minima voluntas venerea esset tantum venialis, tunc ex vehementia propensionis ad illam, & exigua aversione a peccato veniali sequeretur immensa corruptio naturę, in gravissimum prejudicium generis & propagationis humanę, uti recte notat Hann. *de pecc. n.* 412. & late probat Sanch. *in Decal. l.* 5. *cap.* 6. 202

Ad 3. *genus* reducunt aliqui cum Diana R. 12. materiam jejunii naturalis prerequisiti ante Communionem, hoc enim graviter precipitur in reverentiam Eucharistię, & frangitur per quidvis etiam minimum sumptum per modum cibi vel potus. Idem dicunt de statu gratię prerequisito ante Sacramenta vivorum, qui status, quamvis sit capax latitudinis, cum gratia possit esse major vel minor, tamen absolute requiritur status alicujus gratię, ut tale Sacramentum, per se loquendo, suscipiatur. Aliqui eo reducunt materiam fractionis sigilli, quia quantumcumque leve aliquid ad sigillum spectans reveletur, semper absolute solvitur sigillum, & peccatur mortaliter, Diana R. 8. ubi R. 9. simili modo loquitur de sollicitatione ad turpia, quę fit in Confessione. Item huc spectat materia mistionis aquę & vini pro consecratione, quia quantumcumque parum aquę addatur, satis est; si nihil addatur, est mortale. Alia similia adducit Bonæspei *de pecc. d.* 9. *nu.* 61. sed recte notat in plerisque saltem requiri parvitatem materię. An autem talia peccata, quę de se non admittunt parvitatem materiæ, dici possint eam admittere, prout substant præcisioni formali peccantis, quæstio est parum utilis, pro qua videri potest Bonæspei *a num.* 25. Ratio omnium antedictorum est, quia per singula illa peccatur mortaliter, & manendo in materiis illorum peccatorum non potest peccari venialiter, ergo sunt mortalia ex toto genere. 203

§. 3. Mortalia ex genere suo tantum, sunt, quæ repugnant, 1. Charitati erga se ipsum & proximum, sic enim graviter vel leviter peccatur nocendo bonis spiritualibus, & corporalibus tam propriis quam alienis. Item per odium, invidiam, crudelitatem, immisericordiam &c. 2. Religioni, nam subtrahi potest de cultu debito Deo, v. g. de oratione, multum vel parum, potest furto subduci res sacra, magna vel parva, reliquiæ parvæ, vel magnæ; & sic peccatur graviter vel leviter, Diana R. 35. Idem est in materia juramenti promissorii, secundum dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 305. si enim non servetur, peccatur contra fidelitatem Deo debitam graviter vel leviter, prout materia erit. Et idem est de transgressione voti. 3. Pietati, obedientiæ, & observantiæ debitæ Superioribus, S. Thom. 2. 2. *q.* 105. *a.* 1. 4. Humilitati, quæ respicit subjectionem hominis ad Deum, contra quam graviter peccatur per superbiam si quis existimet se habere aliquid a se, aut habere quidem a Deo, sed ex suis meritis, aut in aliquo non indigere auxilio Dei. S. Th. *q.* 162. *a.* 5. Communiter tamen peccatur tantum venialiter, v. g. per elationem quamdam animi, vanam complacentiam, inanem gloriam aut jactantiam. 5. Justitiæ, per vulnerationem, furtum, detractionem, judicium temerarium, quæ, prout res est gravis vel levis, sunt mortalia aut venialia. De suspicione temeraria vide dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.* 1177. Item de usura dictum est *ib. n.* 848. Difficilius est determinare, an detur in electione minus digni pre digniore, v. g. ad pinguem parochiam, in casu, quo est parva inequalitas dignitatis: affirmant Sot. Ban. Valentia, Rodriq. Less. Fill. Lugo *de just. d.* 35. *n.* 21. quia parum pro nihilo reputatur: negat Tur. quia talis peccat venialiter, secundum AA. cit. ergo hoc non reputatur pro nihilo: deinde supposita dignitate majore est absolute gravis materia, sicuti supposita indigentia extrema equali est absolute gravis obligatio, ut prius subvenias consanguineo quam extraneo, inquit Diana R. 13. qui tamen utramque sententiam fatetur esse probabilem. Et R. 14. recte docet cum communi dari parvitatem materię in negatione debiti conjugalis, v. g. ad medium diem. 6. Temperantię, ad quam spectant peccata, quibus exceditur in delectationibus, precipue tactus & gustus. Ad tactum spectant delectationes sensibiles, quibus peccari potest mortaliter & venialiter, secundum dicta *l.* 3. *p* 1. *a n.* 893. Ad gustum, comessatio, per quam grave vel leve damnum infertur valetudini. Item ebrietas in quo ob voluptatem causatur plena vel semiplena privatio rationis: quamvis hęc duo peccata potius aliunde, quam precise per oppositionem cum temperantia, habent malitiam gravem, nam licet semper sit peccatum querere voluptatem in cibo & potu, si voluptas illa non referatur ad ullum honestum finem, uti dicetur *a numer.* 310. non videtur tamen unquam peccari mortaliter, si nihil aliud accedat; in comessa- 204

messatione autem accedit notabilis corruptio valetudinis, per quam graviter peccatur contra charitatem propriam, & contra jus, quod solus Deus habet in corpus & vitam nostram. In ebrietate accedit specialis dissonantia a natura rationali, quia ratio violenter & temere exturbatur absque potestate brevi redeundi ad ejus usum, per quod homo fit veluti pecus. Vide dicenda a n. 319. Similiter peccari posse graviter vel leviter in plurimis aliis casibus docet Diana *l. c.* & speciatim id docet de mendacio in Confessione, *R.* 27. De verbis consecrationis, *R.* 39. & 41. De conjunctione materiæ & formæ Sacramentorum, *R.* 40. De omissione partium Canonis, *R.* 45. De titulo Ordinationis, *R.* 20. De dilatione pœnitentiæ Sacramentalis, *R.* 15. De alienatione rerum Ecclesiasticarum, *R.* 57. De celebranda Missa post meridiem, *R.* 58. De dimissione habitus Religiosi, *R.* 61. De gestatione tonsuræ clericalis, *R.* 60 De percussione Clerici, *R.* 65. De communicatione cum excommunicato, *R.* 21. De violatione interdicti, *R.* 59. De ingressu vel egressu clausuræ religiosæ, *R.* 22. De lectione & retentione librorum hæreticorum, *R.* 42. & 43. Ratio autem omnium ante dictorum est, quia per singula illa peccari potest mortaliter, & manendo in materiis illorum peccatorum potest peccari etiam venialiter; tum nempe peccatur mortaliter, quando importatur multum materiæ; tum venialiter, quando importatur parum materiæ, ergo illa ex genere suo tantum, & non ex toto genere sunt mortalia.

205 §. 4. Venialia ex genere suo sunt quæ opponuntur, 1. Liberalitati, uti prodigalitas, & tenacitas; item avaritia, quæ prout immoderate inclinat ad opes, etiam cum injuria proximi, sic opponitur justitiæ, & est ex genere suo mortale; prout autem inclinat ad immoderatos affectus circa opes, circa injuriam proximi, sic opponitur liberalitati, & est ex genere suo veniale, S. Th. 2.2. *q.* 118. *art.* 3. & 4. 2. Magnificentiæ, utiparsimonia, & profusio sumptuum, scilicet nimis parva aut magna, respective ad opus faciendum, S. Th. *qu.* 134. & 135. 3. Veracitati, uti mendacium, de quo S. Th. *q.* 110. *a.* 4. ad quod spectat simulatio, qua quis se exhibet alium exterius, quam est interius; Item hypocrisis, qua quis simulat sanctitatem, estque veniale de se, potest tamen aliunde esse mortale, uti si contemnat sanctitatem, quam simulat, vel si per hoc intendat grave nocumentum suum aut proximi, S. Th. *q.* 111. *a.* 4. 4. Modestiæ, ut nimia cura vel neglectus vestium, inconditi gestus & joci, scurrilitates. 5. Eutrapeliæ, quæ moderatur lusus, nempe ne nimium admittantur vel rejiciantur, S. Th. *q.* 168. *a.* 3. & 4. 6. Gratitudini, S. Th. *q.* 107. *a.* 3. 7. Studiositati, ut otium & nimia aviditas sciendi. 8. Etiam plerumque ex objecto venialia sunt, adulatio, pertinacia, inconstantia, impatientia, ira, *quæ in passione est, & in modico vindictam expetit*, ut ait S. Th. *q.* 158. *art.* 3. 9. Inter illa, quæ ideo mala sunt, quia prohibita, omnia sunt ex genere suo venialia, quæ satis fuit prohiberi leviter, in ordine ad hoc, ut impedirentur, & spectata conditione fragilitatis humanæ fuisset perniciosissimum graviter prohiberi. Ratio horum omnium est, quia per singula illa peccatur tantum venialiter, & manendo in materiis illorum peccatorum, quantum est ratione objecti, non potest peccari mortaliter, ergo ex genere suo sunt venialia. *Dico*, quantum est ratione objecti; nam si quis mentiatur ex formali contemptu honestatis, quæ est in veracitate, aut ex comparatione animi, quod vellet mentiri, quamvis foret mortale, peccat mortaliter, etiam contra virtutem veracitatis, ratione subjecti sic dispositi per actum de se graviter indecentem, & idem est respectu aliarum virtutum. Denique notandum ex Jacobo Alvarez *T.* 2. *l.* 1. *p.* 1. *c.* 15. illa venialia esse gravissima, quæ ex genere suo sunt mortalia, sed ob defectum plenæ libertatis vel materiæ fiunt venialia. Post hæc illa venialia sunt graviora, quæ ex genere suo sunt venialia, sed plene deliberate committuntur. Levissima sunt, quæ ex genere suo sunt venialia & adhuc ex subreptione committuntur.

206 *Q.* 33. *Per quid differant peccatum mortale, & veniale?* R. §. 1. Varii sunt de hoc modi loquendi, nam 1. Scot. Gabr. Rub. & alii dicunt per hoc differre, quod mortale sit contra præceptum, veniale contra consilium, sed contra est, quia omne peccatum debet esse contra legem aliquam, nam *Apost. ad Rom.* 4. dicit: *ubi non est lex, non est prævaricatio*. Deinde consilium non obligat, alioquin virgo peccaret non vovens castitatem, quod est contra *Apostolum* 1. *ad Corinth.* 7. *Si nupserit virgo, non peccat*: ergo non ideo aliquid est peccatum, quod sit contra consilium. 2. S. Bonav. Alens. & alii apud Amicum *d.* 23. *n.* 41. dicunt per hoc differre, quod mortale sit contra legem, veniale præter legem. Contra est, quia hæc sententia incidit in eadem inconvenientia, in quæ prior. Deinde actus indifferens etiam est præter legem, nec tamen est peccatum. 3. Caj. Cor. & alii apud Amicum *n.* 40. dicunt mortale esse circa Deum, veniale circa media. Contra est, odium Dei semideliberatum est veniale circa Deum; ebrietas autem non est circa Deum, sed circa media, & tamen est mortale. 4. Hurt. & alii cum Aversa *q.* 88. *sess.* 6. quos defendit Ovied. *contr.* 3. *p.* 3. *n.* 21. dicunt differre, quod mortale sit grave malum, veniale autem sit leve malum, sed hæc differentia nihil adfert claritatis: quæstio enim est, cur unum dicatur grave, alterum leve, & unde habeat mortale, quod sit grave malum, veniale autem, quod sit leve. 5. Miodz. *T.* 2. *d.* 2. *q.* 1. rejectis adhuc pluribus sententiis dicit per hoc differre, quod mortale importat gravem dissonantiam a natura rationali, veniale levem. In re consentit Eliz. *l.* 8. *q.* 13. §. 9. explicans per magnam vel modicam dissonantiam a recta ratione per fidem & auctoritatem instituta. Contra est, quia sic tantum explicatur differentia peccati philosophice gravis & levis. Deinde restat explicandum, cur, v. gr. comestio carnium die jejunii graviter dissonat a natura rationali, & non comestio buccellæ panis extra refectiones. 6. alii dicunt differre per hoc, quod mortale sit simpliciter peccatum, idest, perfecta transgressio divinæ legis simpliciter dictæ: veniale autem sit peccatum tantum secundum quid, quia nempe, vel non est perfecta transgressio divinæ legis, vel non est transgressio legis simpliciter dictæ, nam si sit veniale ex subreptione, non est actus perfecte liber, ergo nec est perfecte transgressio, hæc enim significat perfectam, & plenam moralitatem. Si autem sit veniale ex levitate materiæ, non est simpliciter contra legem, quia lex, v. g. *non furtum facies*, prohibet furtum simpliciter tale, furtum autem simpliciter tale, est ex genere suo furtum grave. Denique si sit veniale ex genere suo, quamvis possit etiam esse actus perfecte liber, & etiam contra legem, quæ directe illud prohibeat, tamen talis lex non est simpliciter lex, quia nomine legis simpliciter venit sola lex graviter obligans, uti fatentur AA. communissime cum S. Bonav. Scot. Suar. *d.* 2. *sess.* 5. *d.* 1. Amic. *n.* 45. Ovied. *n.* 38. ideoque S. Th. 1. 2. *q.* 88. *art.* 1. *ad* 1. dicit, *non enim veniale est contra legem*, intellige, graviter obligantem. Rationem dat Bellarm. quia finis omnis legis simpliciter talis est charitas, uti constat ex Matth. 22. vers. 40. & ex 1. *ad Timoth.* 1. *vers.* 5. ergo quod non est contra charitatem, non est contra legem simpliciter, quod autem est contra charitatem, est ex genere suo grave: ergo quod est contra legem simpliciter, est aliquid grave. Hæc sententia forte est vera, attamen indigeret longa explicatione, hinc

§. 2. Mortale & veniale differunt saltem secundario per sequentia. 1. Quod mortale sit simpliciter aversio a Deo, quia facit Deum simpliciter deseri; veniale autem tantum impediat perfectiorem conversionem ad Deum. 2. Quod mortale ponat finem ultimum in creatura, hoc sensu; imprimis quod volendo creaturam deserat ultimum suum finem, & referendo creaturam ad seipsum, interpretative habeat se veluti finem ultimum: Deinde etiam illo sensu, quod amet creaturam loco ultimi finis amandi, & creaturam præferat ultimo fini, nempe Deo; veniale autem relinquat conversionem saltem habitualem ad Deum tanquam finem ultimum. 3. Quod mortale sit contemptus saltem virtualis Dei, quia simpliciter deserit Deum, ut adhæreat creaturæ, hoc autem contemnitur, quod simpliciter deseritur, ut aliquid aliud quæratur. Veniale non contemnit Deum, quia licet creaturam in actu exercito præferat voluntati Dei, tamen non ideo deseritur Deus, nec tollitur habitualis adhæsio ad Deum. 4. Quod mortale avertat a mediis poni debitis & ad salutem necessariis; veniale autem a mediis tantum utilibus ad salutem. 5. Quod mortale sit dignum Dei odio, & inimicitia, veniale stet cum amicitia. 6. Quod mortale sit mors animæ, quia tollit gratiam, quæ est vita animæ; veniale autem sit tantum veluti morbus disponens ad mortem. 7. Quod mortale cum gratia tollat habitum charitatis, cæterarumque virtutum moralium, veniale autem relinquat. 8. Quod mortale sit irreparabile operanti, quia tollit principium reparationis, quæ est gratia; veniale autem sit reparabile, quia relinquit gratiam, per quam veniale tolli potest. 9. Quod mortale mereatur pœnam æternam damni, & sensus: veniale temporalem tantum. Quod autem mortale non stet cum actu charitatis, probabitur *lib.* 6. *p.* 2. quando de Pœnitentia, & Contritione.

Q. 34. *An & quale peccatum sit non referre omnes suas actiones ad Deum?* R. Quæstio tantum est de actionibus humano modo, & deliberate factis, de quibus tenenda sunt sequentia. §. 1. Nulla est obligatio omnia actu, & formaliter semper referendi ad Deum, quia secundum S. Th. *De Char. art.* 11. *ad* 2. *omnia actu referre in Deum non est possibile in hac vita, sicut non est possibile, quod semper de Deo cogitetur: hoc enim pertinet ad perfectionem primam (patriæ scilicet) sed quod omnia virtute referantur in Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis, ad quam omnes tenentur.* Itaque ad perfectionem saltem spectat omnia virtualiter referre ad Deum, hanc autem relationem virtualem explicat S. Th. ibid. exemplo Medici, qui colligit herbas, & inde potionem conficit, quamvis actu non cogitet de sanitate, ob quam colligit & conficit: Item 1. 2. *q.* 1. *art.* 6. *ad* 3. explicat exemplo itinerantis, qui totum iter refert ad locum, ad quem tendit, licet de hoc non cogitet actu semper. Quid autem reipsa sit illa intentio virtualis, colligi potest ex dictis *lib.* 4. *n.* 1324. 208

§. 2. Est aliqua obligatio omnes actiones nostras aliquo modo referendi ad Deum, uti evincitur, 1. Ex Scriptura, ad *Coloss.* 3. *v.* 17. *Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini JESU Christi*: 1. ad Corinth. 10. v. 31. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: Et id esse præcepti, docet S. Th. *in Epist. ad Coloss. c.* 3. *lect.* 3. *quidam dicunt, quod hoc est consilium, sed hoc non est verum*: hinc 2. 2. *q.* 44. *art.* 5. ait, *præcipitur nobis, ut tota nostra intentio feratur in Deum*. Similiter S. Bern. *serm.* 2. *de diversis*, *Quidquid facimus, jubemur facere in gloriam Dei*: Similiter S. Ambr. super Malachiam, S. Hier. *in Epist. ad Ctesiph.* Theodoretus *in Epist.* 1. *ad Corinth.* 209

cap.

cap. 10. S. Greg. *lib.* 25. *moral. cap.* 7. Disce te S. August. *in Psal.* 65. *Si ideo facis, ut glorificeris tu, hoc prohibui: si ideo ut glorificetur Deus, hoc jussi.* Item *cap.* 3. *de corrept. & grat. præcipit Apostolus dicens, omnia in charitate fiant.* Et similiter loquuntur alii SS. PP. ac viri ascetici. Ratio autem est, quia Deo debemus nostras actiones, imprimis titulo supremi dominii, ex quo omnia magis debentur Deo, quam cuivis domino temporali opera servi; deinde etiam titulo creatoris, redemptoris, summi benefactoris, finis nostri ultimi, &c.

210 §. 3. Tenemur omnia referre ad Deum, imprimis hoc sensu, quod non liceat nobis sistere in ulla creatura tanquam fine ultimo, volendo ea frui, deserto vel non desiderato Deo, idque sub mortali, id enim cederet in gravem contemptum Dei, a quo, quantum in nobis est, tolleremus rationem finis ultimi, quæ tamen ei essentialiter competit; deinde etiam tenemur omnia referre ad Deum saltem habitu, uti explicatum est n. 194. ubi etiam ostendimus, quod peccando venialiter, v. g. agendo aliquid propter vanam gloriam, non ideo censeamur creaturam habere positive pro fine ultimo: præterea tenemur etiam referre virtualiter actiones humanas ad Deum, secundum dicenda a n. 312. ubi admittemus omnes actus humanos debere referri ad aliquem honestum finem, attamen *l.* 3. *p.* 1. *n.* 1. diximus non ideo teneri nos omnia agere ex motivo perfectæ charitatis in Deum. De obligatione præfigendi bonam intentionem suis operibus, dicetur n. 317.

211 *Q.* 35. *An & quale sit peccatum non obsequi inspirationibus divinis aut contra illas admittere imperfectiones?* R. §. 1. Si divinæ inspirationes tendant ad opera consilii, nequidem est veniale eas non sequi, alioquin esset peccatum non eligere statum religiosum, paupertatem, castitatem &c. & talia non essent consilii, sed præcepti: si tamen contemneretur inspiratio, patet fore peccatum: quandonam autem censeatur contemni, intelligetur ex dicendis a n. 237. Similiter si inspirationes tendant ad opus præcepti, peccatum erit eas non sequi, uti peccatum est non implere præceptum. Vide Mendo *diss.* 13. *qu.* 4.

212 §. 2. Quod attinet ad imperfectiones, supponendum est, quod imperfectio sit actio vel omissio repugnans consilio in re ad mores spectante, quæ ex se nec prohibita est nec imperata, unde imperfectio est vel contra inspirationem divinam, vel contra voluntatem Superiorum, quæ tamen non obliget sub peccato, vel est contra dictamen rectæ rationis, impellens ad honestiora, & decentiora, uti per exempla fuse declarat Lancicius T. 1. *opusc.* 3. & ex eo Gob. *in Exp. t.* 7. *n.* 509. Hoc supposito, dicendum est, quod quando deliberate committitur imperfectio, communiter subsit peccatum, puta sensualitatis, curiositatis, impatientiæ, acediæ vel negligentiæ alicujus culpabilis; maxime in sententia eorum, qui dicunt non dari actus morales indifferentes in individuo, uti notant Lug. *de pœn. d.* 16. *n.* 102. & Gob. *num.* 510.

213 §. 3. Judicarunt viri docti, non tantum esse imperfectionem, sed esse peccatum veniale, si sine causa omittatur oratio mane & vesperi, item ante & post mensam, quia recta ratio videtur dictare, quod mane actiones nostræ diririgendæ sint ad Deum, post accepta autem beneficia sint agendæ gratiæ, & ideo homines pii se accusant, si ita neglexerint: ergo signum est in tali negligentia inesse aliquid peccati: Sed ex hoc, quod se aliqui accusent, nihil concluditur, nam multi se accusant de meris imperfectionibus: deinde non potest ostendi lex ita imperans: a pari enim dicam esse peccatum non orare ante, & post scholas, lusum, ambulationem & quodvis aliud a Deo acceptum donum vel beneficium.

214 *Q.* 36. *An & quale sit peccatum, si Religiosus Regulas sui Ordinis non observet?* R. Quamvis nulla ejusmodi Regula obligaret sub culpa, tamen propositum nullam ejusmodi Regulam observandi esse peccatum mortale, docet *Eliz.* sed negat Suar. quorum rationes utrinque retuli *l.* 4. *n.* 58. Quod autem Religiosus per tale propositum peccet saltem venialiter, videtur certum, quia cum teneatur tendere ad perfectionem secundum statum suum, quem maxime ex parte constituit observantiam Regularum tali statui propriarum, si has negligat, negligit media optima ad perfectionem sibi præstitutam, nec ullum dari potest prudens motivum habendi tale propositum, imo docet Dicast. *de pœnit. d.* 9. *n.* 298. & docte probat Less. *in auct. v. Societas JESU cas.* 1. singulas Regulas cujuscumque Ordinis vix posse violari sine peccato, quia in eo est saltem deordinatio, inquit Suar. *de Rel. T.* 4. *l.* 1. *c.* 3. *n.* 11. quod membrum communitatis non conformet se toti: & qui ita transgreditur, ordinarie nimium servit suæ sensualitati, vel impatiens est circa disciplinam, aut acediosus, aut nimium tenax proprii judicii, aut intercurrit alia imperfectio, a recta ratione, & consequenter a lege æterna Dei difformis.

DUBIUM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale per accidens fiat veniale.

215 Resp. I. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum si unum desit, fit veniale, quod alias ex se est mortale: 1. Ex parte intellectus, plena advertentia & deliberatio, 2. Ex parte voluntatis perfectus consensus. 3. Gravitas materiæ, saltem ut plurimum. Ratio primæ & secundæ partis est, quia spectata fragilitate humana, non videtur decere Divinam bonitatem, æternis suppliciis punire hominem, absque plena consideratione & consensu. Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi est momenti, ibi moraliter modica offensio esse reputatur, ut plurimum.

Resp. II. Peccatum ex genere suo mortale, tribus ex causis fieri potest veniale, ut patet ex dictis. Prima est, si ex parte intellectus non sit perfecta advertentia malitiæ, seu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis sunt. 1. Si tenuiter, & quasi semidormiens apprehendisti esse malum. 2. Si post, ubi melius consideras, judicas te non fuisse facturum, si ita apprehendisses. 3. Si vehementissima passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, itaut fere nescíveris, quid ageres.

Secunda causa est ex parte voluntatis, si non sit perfectus consensus: Signa autem imperfecti consensus sunt. 1. Si ita dispositus fueris, ut licet facile potueris exequi peccatum, non tamen sis executus. 2. Si quis dubitet, num consenserit præsertim si sit vir timoratus. 3. Si quis soleat ita esse affectus, ut malit mori, quam expresse mortaliter peccare, quia talis non facile consentit. 4. Si quis valde timide & suspense processisse se meminit. 5. Si semisomnis fuit, non plene sui compos &c. judicetque se id non fuisse facturum, si plene vigilasset. V. Sanch. 1. *mor. c.* 10. Baldel. *l.* 10. *d.* 8.

Tertia causa ex parte materiæ, si hæc sit parvi momenti. Quando autem talis sit, discernendum est morali judicio prudentis, cui sequentes regulæ servient: 1. Ut de materia judicetur, non tantum ipsa secundum se absolute est consideranda: sed etiam respective ad finem intentum, ad quem si parum facit, levis est, gravis autem, si multum, ut docet Vasq. 1. 2. *d.* 158. 2. Attendendæ sunt circumstantiæ, quia sæpe fit, ut res ex se levis, attentis circumstantiis boni communis, vitandi scandali, &c. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ sit gravis, ea spectanda est tum absolute & secundum se, tum etiam in ordine ad totum. 4. In transgressionibus repetitis, si plures materiæ parvæ, vel secundum se, vel secundum effectus a se productos, moraliter conjungantur, fit materia gravis, quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contra vero non censentur materia gravis, si parvæ materiæ, nec secundum se, nec secundum effectus relictos, inter se uniantur. *Ex dictis resolves.*

I. Peccas mortaliter, itaut fiat materia gravis, si sæpe modicum furaris, & non restituis, juxta dicta *l.* 5. *t.* 5. *c.* 1. *d.* 3. *casu* 1. item si interruptim psalmos aliquot ex eodem officio omittas; si eodem die jejunii sæpius parum comedas, eodem festo sæpius parum labores.

II. Non peccas graviter, si diversis festis modicum labores: si quotidie in Quadragesima parum comedas. Quod verum est, etiamsi simul haberes propositum id faciendi, quia cum ista moraliter inter se non uniantur, singula sunt parva. V. Sanch. *l. c.*

III. Non peccat mortaliter, qui diversis diebus violat votum quotidie aut singulis diebus modicum quid orandi, vel parvam eleemosynam dandi, si sit onus affixum diei, quia cum quotidie cujuscumque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum est, etsi proponat semper omittere, quia illud propositum non fertur in rem gravem, imo contra Sanch. id quidam verum putant, etsi quis 100. vota diversæ speciei, in materiis valde levibus, uno die implenda haberet, quia materiæ illæ, cum sint independentes a se, non uniantur. Si tamen similia vota non sint onus affixum diei, sed tantum dies præfigatur ut terminus, ultra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, postquam ad materiam notabilem perventum fuerit.

IV. Probabile est eum, qui ter vel quater 1000. aureos in causas pias vovisset non peccaturum mortaliter, si tres non solveret, quia etsi talis pars, absolute in se spectata sit notabilis, comparatione tamen totius, morali judicio non valde videtur æstimanda. V. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 5.

ADDENDA.

Quæst. 37. *Quid præterea notandum sit circa defectum perfectæ advertentiæ vel perfecti consensus?* R. Seqq. §. 1. Ad peccatum requiri advertentiam ad legem Dei, & ad malitiam objectivam, dictum est a n. 15. Hinc addimus ad peccatum mortale requiri plenam, & perfectam advertentiam ad malitiam gravem objecti, quam sententiam docet S. Th. 1. 2. *q.* 88. *art.* 2. O. *Ex parte agentis contingit, quod aliquod peccatum, quod ex suo genere est mortale, sit veniale, propter hoc scilicet, quod actus est imperfectus, idest, non deliberatus ratione;* certum autem est S. Thomam per *deliberationem rationis* intelligere plenam advertentiam, uti patebit legenti *q.* 74. *a.* 3. *ad* 3. item *a.* 6. & *a.* 10. O. Hinc de verit. *qu.* 15. *a.* 4. *ad* 10. se explicat his verbis, *cum percipit homo totaliter:* Similiter *l.* 3. ad Annib. *dist.* 39. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 1. & 2. requirit ad perjurium, ut fiat *cum plena deliberatione.* Sequuntur expresse Ger. *in comp. Theol. tit. de elect.* §. *Ut inadvertens* S. Bonav. *in* 3. *l.* 3. *d.* 39. *a.* 1. *q.* 3. Alens. *p.* 2. *q.* 125. *memb.* 11. Silv. *v. Delectatio n.* 2. Scotus *in* 3. *dist.* 39. *qu. un. nu.* 3. & 4. P. Sot. *l.* 9. *De pecc. delect.* Tapia *in Caten. T.* 1. *l.* 3. *qu.* 17. *art.* 4. *num.* 4. & 6. 216

Alv.

Alv. 1.2. *d.*144. *n.* 3. Loth. *t.*16. *q.*2. *art.* 4. Bellarm. *De amiss. grat. l.*1. *c.*3. Curiel. 1.2. *q.*74. *art.* 8. *d.*1. §. 2. Caspens. *de pecc. d.*3. *sess.*3. *n.*21. Cord. *l.*1. *q.*23. *d.* 9. *opin.*5. Silv. 1.2. *q.*74. *ar.*8. *concl.*2. Abell. *De pecc. sess.*3. *n.*4. Cruz 6. *præcep. art.*9. Vvig. 1.2. *q.*88. *n.*42. Mald. 1.2. *q.*74. *ar.*10. Serra 1.2. *q.*74. *ar.*8. *ad* 3. Bon. *de pecc. q.*2. *p.*3. *n.*3. Divall. *de pecc. q.*5. *art.*4. Ilamb. *de pecc. q.*74. *d.*5. *art.*3. Victor. *Relect.*13. *p.*1. *n.*6. Sair. *l.*8. *c.*7. *d.*1. Petr. a S.Jos. *Th.mor. l.*2. *c.*5. *R.*5. Mastr. *in mor. d.*15. *q.*1. *ar.*2. *n.*12. Urb. ab Ascens. *In mor. t.*1. *c.*16. Ovied. *t.*2. *t.*4. *contr.* 1. Bonæsp. *de act. hum. d.*9. *d.*3. & *d.*10. *d.* 4. Bos. *p.* 3. *t.* 1. §. 56. *n.*2151. Trull. *in Decal. l.* 6. *c.*1. *d.* 13. Zecch. *in mor. c.* 4. *n.* 4. Rossell. *c.*44. *n.*19. Bass. *v.peccatum* 1. *n.*6. & *v.delectatio n.*6. De Cocq. *de pecc. sess.*10. Martin. T.2. *d.*18. *n.*38. Merat. *de pecc. d.*7. *sess.*8. Herincx *p.*2. *d.*7. *q.*5. Philip. T.2. *tr.*2. *d.*8. *d.*4. Steph. *t.*1. *d.*1. *d.*4. *n.*27. & *d.*2. *n.* 7. & *d.* 7. *n.* 49. Spor. *in mor. p.* 1. *c.*5. *sess.*1. *n.*12. Tabern. *p.*1. *t.*3. *c.*1. *q.*2. & *c.*6. *q.*5. aliique innumeri: verba autem Auctorum citatorum videri possunt etiam apud Vindicem Tabern. *in Collect. ad prop.*3. Ratio autem est, 1. Quia sicuti si gravitas malitiæ objectivæ nullo modo sit cognita, etiam nullo modo est volita, quia nihil est volitum nisi cognitum, ita si non sit plene cognita, etiam non est plene volita, cum volitio sequatur modum cognitionis, ergo nec poterit in actum refundere malitiam formalem gravem. 2. In negotiis & contractibus magni momenti inter homines requiritur plena advertentia ad obligationes, & onera ex eis sequentia, alioquin si homo non præcognoverit, non censetur his subjacere: ergo multo magis in negotio salutis, ubi agitur de perdenda vel retinenda Dei amicitia, de incurrendis vel declinandis pœnis æternis, requiretur plena advertentia: hinc recte cum aliis docet Ovied. supra *n.*30. Deum non posse velle, ut transgressio alicujus præcepti, si fiat cum semiplena tantum advertentia, sit mortale, quia nullum præceptum strictius obligat, quam de non odiendo Deo, & tamen est tantum veniale semiplene advertenter odisse Deum. Ratio a priori est, quia Deus non potest facere, ut notabilis defectus advertentiæ non minuat notabiliter libertatem, ideoque & malitiam, ergo nec potest facere, & consequenter etiam non potest velle, ut mortale defectu plenæ advertentiæ non fiat veniale.

217 §. 2. Ex eadem ratione dicendum est ad mortale requiri consensum plenum & plene deliberatum, si enim non adsit plena libertas, nimis durum foret hominem ideo fieri hostem Dei & subjacere pœnis æternis.

Objic. Potest quis per actum bonum semideliberatum mereri cœlum: ergo etiam per actum malum semideliberatum mereri infernum, ideoque peccare mortaliter. R. Dato ant. N. conf. quia Deus pronior est ad præmiandum ex liberalitate, quam ad puniendum ex vindicta; & quamvis ipsi sit liberum præmiare etiam ultra condignitatem operis, tamen non est liberum punire supra demeritum peccati.

218 §. 3. Si quid fiat cum semiplena tantum advertentia ad malitiam gravem, vel cum semipleno tantum consensu in illam, est veniale, uti habet communis & certa sententia contra aliquos, quibus favet Jo: Sanch. *in select. d.* 18. qui dicunt actionem cum semiplena tantum advertentia malitiæ gravis factam, vel nullum esse peccatum, vel esse mortale; sed contra est, quia sic operans reipsa advertit & vult malitiam, ergo peccat, non mortaliter, uti dictum est *n.* 216. ergo tantum venialiter.

Objic. 1. Sic peccans est moraliter veluti semihomo tantum, Deus autem non ponit præcepta semihomini, sed integro, & habenti dominium suorum actuum. 2. Si semiadvertentia ad malitiam gravem excuset a mortali, ergo semiadvertentia ad malitiam levem plane excusabit etiam a veniali. 3. Semiadvertens potest & debet habere advertentiam: ergo si non habet, peccat graviter, ita Jo: Sanch. R. *Ad* 1. Deus homini integro ponit præcepta graviter obligantia, semihomini leviter obligantia, sive homini simpliciter ponit præcepta, qui si sit plene advertens obligatur graviter, si semiadvertens, obligatur leviter. *Ad* 2. n. seq. Semiadvertentia ad mortale non relinquit totam advertentiam, ideoque nec totam libertatem ad mortale, ergo nec relinquit culpam moralem: semiadvertentia ad veniale relinquit aliquam culpam, hoc ipso tamen reddit eam adhuc minorem, quam fuisset cum pleniore advertentia. *Ad* 3. Cum semiplena advertentia ad malitiam gravem etiam est tantum semiplena advertentia ad obligationem plenius advertendi, neque in illis circumstantiis est potentia proxima ad pleniorem advertentiam, uti recte Amicus *d.* 17. *n.* 173.

Inst. Talis homo potest abstinere a peccato secundum se gravi, ergo peccat graviter, quod non abstineat. R. Potest abstinere a peccato secundum se gravi, & plene cognito tanquam gravi, n. & semiplene tantum cognito tanquam gravi, c. ant. & n. conf. ubi enim est tantum talis cognitio, non satis vivo modo repræsentans gravitatem objecti, sed cum quadam confusione, & veluti in semisomno, vel cum distractione nimia ad alia objecta, vel cum quadam stupiditate mentis, ut est in rudibus, & semifatuis, nunquam adest perfectio libertatis ad mortale requisita. Ex dictis

219 §. 4. Inferuntur seqq. 1. Si quis etiam per totum diem sentiat in corpore inordinatam delectationem, sed non advertat ad ejus malitiam; vel si advertat ad malitiam, si eam delectationem invitus habeat, nullo modo peccat, quia si non advertat, est ac si invincibiliter ignoraret: ignorantia autem invincibilis excusat, uti constat ex dictis l. 1. a n. 734. Quod si invitus sentiat delectationem, non est volita nec voluntaria: ergo nec imputabilis ad culpam, uti dictum est hic a n. 13.

2. Motus primo primi, prævenientes omnem advertentiam, & libertatem, nullo modo sunt peccatum; & tales motus sunt qui subito incogitanter obveniunt homini, v. g. dum videt hostem suum vel mulierem aliquam. Motus secundo primi, prævenientes perfectam deliberationem, non possunt esse nisi veniale. Motus secundo secundi seu absolute secundi, qui fiunt cum plena advertentia, & deliberatione, sunt mortale vel veniale, prout est objectum; recte autem notant S.Th. 1.2. *q.*74. *art.*7. *ad* 4. & Suar. *d.* 5. *sess.* 7. *n.* 16. ad deliberationem perfectam saltem in nobis, requiri aliquod tempus, quamvis postmodum consensus fieri possit veluti in instanti. 220

3. In pueris, semiebriis, & semisopitis communiter est tantum semiplena advertentia, vel saltem non est consensus plene deliberatus, ideoque communiter est tantum veniale; quod maxime valet, dum quis primum evigilat a somno, quia ordinarie non tam cito est plenus usus rationis. An peccetur in somno, dictum est n. 65. 221

4. Mortalia etiam fieri possunt cum ignorantia aliqua malitiæ gravis, si nempe ignorantia sit affectata vel crassa, aut si quis operetur cum dubio, an malitia sit gravis an levis, semper enim in his est aliqua ignorantia, & tamen peccatur mortaliter, quia sic operans vult, saltem interpretative, vel se exponit periculo proximo contrahendæ malitiæ gravis: ergo peccat mortaliter. 222

5. Ad peccatum, etiam mortale, non requiritur reflexa advertentia, idest, non requiritur, ut advertam me advertere, uti recte Aversa *q.* 74. *sess.* 3. sed sufficit cognitio directa, qua reipsa cognoscam malitiam, & postea eam velim. Neque requiritur cognitio malitiæ formalis ipsius actus, sed sufficit cognitio malitiæ objectivæ, quam quis vult, ut recte Oviedo *p.* 5. vide tamen dicta l. 1. a n. 34. Hæc autem malitia objectiva tunc sufficienter cognoscitur esse gravis, quando advertitur esse inductiva odii vel inimicitiæ Dei aut pœnæ æternæ: Item quando operans quasi horret & apprehendit, ad eum modum, quo solet alias materias graves, quando se ad eas reflectit. 223

6. Peccata inadvertentiæ dicuntur, quando neglecta est advertentia debita, sive quando cognoscebatur periculum peccandi & obligatio magis advertendi, & tamen hæc advertentia major est neglecta, qualis cognitio & negligentia sæpe adest, licet homo postea non recordetur eam adfuisse, quod inde fit, quia ubi non adest expressa cognitio volitionis habitæ, non relinquuntur species rememorativæ illius, cum species rememorativæ sint species cognitionum habitarum circa objecta, uti probabilius docetur in Animastica, hinc ab hominibus sæpe committuntur talia peccata inadvertentiæ; etiam mortalia, quamvis postea non recordentur, & per accidens non possint se de illis accusare in specie, & ob hoc dicit Apost. 1. ad Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum:* Et David *Ps.* 18. *v.* 13. petit mundari ab occultis, Oviedo *n.* 55. Compt. *d.* 104. *sess.* 4. *n.* 6. 224

7. Etiam multa mortalia fiunt cum passione, uti patet in peccatis iræ & luxuriæ, quæ in tantum sunt minus gravia, quantum passio minuit libertatem. Similiter potest peccari mortaliter ex metu gravi, quamvis enim tunc adsit aliquid involuntarii, tamen actio est simpliciter voluntaria, & aliqui dicunt illam involuntarietatem esse in alio actu concomitante, quo vellet abesse metum, & consequenter omittere actionem, ad quam urget metus. 225

Qu. 38. *Quid judicari debeat in dubio de plena advertentia vel de pleno consensu?* R. Qui timoratæ est conscientiæ, nec solet plene advertens consentire, potest in dubio credere se non plene consensisse, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio, uti communiter notant Auctores, quos retuli l. 1. n. 546. nullam addentes præterea conjecturam; qua licet opus non sit, tamen, quod dictum est, maxime valet, si præterea accedat una ex conjecturis, quas ibidem dedimus a n. 547. Etiam utile erit considerare doctrinam, quam tradit Christoph. Scorrer. Theol. Ascet. p. 3. l. 6. c. 6. n. 6. his verbis: 1. *Objecti peccaminosi repræsentatio facta sensibus externis, internis, rationi &c. peccatum non est.* 2. *Motus sensualitatis repræsentationem consequens, & rationem præveniens nec ipse peccatum est, cum sit naturalis & ex fomite contra voluntatem, vel sine ea producatur.* 3. *Delectatio deinde motui naturaliter conjuncta, secumque ex consensu ante omnem deliberationem trahens partem inferiorem rationis ac voluntatis, nec ipsa peccatum est. Quod si superior ratio primum motum occupet, meritum magnum, acquiritur: si non potuerit, & ad vertens suggestionem motumque, statim resistat, actibus contrariis saltem virtualiter elicitis, adhuc merito locus est. Si vero ratio superior hæreat nonnihil, primisque suggestionibus non resistat, cum tamen possit, tum in peccati territorium intratur: & siquidem ratio attentione alterius rei occupata impediatur, dicitur delectatio subreptitia, nec defectu advertentiæ levem culpam excedere potest: sed hæc diu durare non solet, cum rationem excitet suo objecto. Si vero advertat suggestionem, neque etiam contra eam statim insurgat, sed pigritia & torpore sinat motum illum aliqua temporis mora extendi, licet nondum deliberationem aut consensum elicuerit, tum peccatum veniale delectationis committitur, majus minusve, pro modo delectationis & negligentiæ. Quod si post ejusmodi delectationem non resi-*

resistatur, sequitur consensus sive peccatum; qui si adhuc ex vehementi impulsione deliberationem plenam præcedat, hacque superveniente ratio resistat rejiciatque motum, tum quidem censendum est necdum peccari mortaliter, etsi proxime accedatur. Cum vero plena deliberatione, actu, vel virtute habita, consensus jungitur, jam non dubitari amplius potest de peccato mortali, si gravis sit, sive deinde in ipsum opus tendat, sive in illicitam delectationem tantum cogitatione sumptam, sive in neutrum expresse tendendo, sensui oblectationem, quam advertit, sine alia deliberatione etiam & resistentia permittat, hoc enim casu potest & debet resistere, & non facit, adeoque virtualiter consentit. Praterea id etiam advertendum est, dæmonem atque sensuum tentationes injicere sub enuntiatione significante consensum, volo hoc facere &c. *cum tamen longissime absit voluntas consensus, qui neutiquam ex incidentibus verbis, sed vero suo proprio actu dijudicandus est.*

227 *Qu. 39. Quomodo peccet, advertens actionem suam esse peccatum, sed non cogitans, an sit mortale an veniale?* R. Hoc resolutum est l. 1. a n. 1.

228 *Q. 40. Quomodo peccet, advertens actionem suam esse mortale, sed abstrahens, quale & cujus speciei sit?* R. S. Th. 1. 2. *q.19.art.5.ad* 3. dicit nunquam ita abstrahi, sed semper cognosci malum in certa specie; Idem dicunt Vasq.& alii cum Merat. *d. 7. sess. 7.* sed dato supposito, dicendum est peccare mortaliter, peccato speciei innominatæ, quæ opponitur honestati actus quo quis vellet non peccare mortaliter, Oviedo *in* 1. 2. *t. 4. contr. 1. p.* 3. Vide dicta hic n. 21. inst. 1. & 2.

229 *Q. 41. Quomodo peccet, qui deliberat, an velit in mortale consentire?* R. Si faciat plene advertenter peccat mortaliter, quia voluntas sic hærens, reipsa appretiat peccatum cum Deo, sicuti enim dubitans in fide, ideo peccat mortaliter, quia hæret, velitne tribuere auctoritati Dei revelantis, an judicio suo vel apparentiæ rationis in oppositum, ita multo magis hic, quando hæret, an præferre velit Deum an peccatum. 2. Saltem per hoc se exponit periculo proximo consensus in tale peccatum, ergo peccat & quidem peccato ejus speciei, cujus est illud, de quo deliberat, ideoque tenetur in Confessione dicere, se ita deliberasse circa tale peccatum, quamvis postea non consenserit in illud, Sanch. *in Decal. l. 1. c. 1. n. 16.* Herincx *d. 7. n. 42. & alii.*

230 *Q. 42. Quandonam mortale fiat veniale defectu materiæ?* R. Quæstio resolvi non potest, nisi prius sciatur, quænam materia censeri debeat gravis vel levis; deinde, unde in praxi colligamus, an materia sit gravis vel levis; præterea an materia levis possit substare gravi obligationi: his intellectis facile erit concludere, quomodo mortale fiat veniale defectu materiæ.

§. 1. Pro regula generali, ex qua sciatur, quænam materia dici debeat gravis vel levis, valde laborant AA. hinc 1. aliqui apud Ovied. *hic contr. 3. n.* 141. putant hoc esse desumendum ex respectu partis ad totum; dicuntque materiam illam esse gravem, quæ est tertia pars illius totius, quod a lege imperatur, quod autem est minus, esse levem. Hæc regula tenet in aliquibus, sed fallit in plurimis, nam tertium Nocturnum non est tertia pars Matutini dominicalis, labor servilis per 7. horas die festo non est tertia pars diei naturalis, & tamen utrumque est materia gravis. E contra duo psalmi sunt plus quam tertia pars Nonæ, & tamen sunt materia levis. 2. *Caram.* dicit octavam partem totius esse materiam notabilem, & quod est minus, esse materiam levem, quia, inquit, omne totum tam physicum quam morale secundum intentionem censetur constare octo partibus: hinc quando significamus aliquid summum, dicimus, ut octo, v. g. ignis est calidus ut octo, homo est probus ut octo: ergo quod est pars octava totius, est aliquid notabile in toto, & quod non est pars octava, non est aliquid notabile, quia non est simpliciter pars, sed tantum pars partis. Hanc regulam optime confutat Card. *in 1. crisi d.*31. nam si vera est: ergo qui tenetur ad 7. psalmos pœnitentiales, si omittat unicum, peccat mortaliter, quia omittit plus, quam octavam partem: E contra qui legit 10. folia libri hæretici, si liber constet 100. foliis, non peccat mortaliter, quia legit minus, quam octavam partem: Item qui debet 100. ducatos, & subducit 10. non peccat mortaliter, quia subducit minus, quam octavam partem. Similia certo falsa deduci possunt in plurimis aliis materiis.

231 §. 2. Ut sciatur, an materia sit gravis vel levis, debet hæc spectari etiam absolute, & non præcise ea respectu ad totum, ac considerari, an in se, etiam spectatis omnibus circumstantiis, sit aliquid notabile necne, uti notant AA. communiter cum Ovied. *n.*143. sic quamvis communis sententia habeat, quod ad peccandum mortaliter in materia Missæ die festo, requiratur omissio tertiæ partis circiter, tamen in hoc attendi debet etiam ad partes secundum se, quo enim partes sunt nobiliores, eo minus debet omitti, hinc qui tempore tantum utriusque Consecrationis abesset a Missa, non audiret Missam, uti dictum est l. 3. p. 1. nu. 667. quamvis utraque Consecratio, quoad durationem, nequidem sit pars vigesima Missæ; & idem est de similibus.

232 §. 3. Aliquid esse vel non esse in se notabile, & consequenter esse materiam gravem vel levem colligimus ex uno horum, 1. Ex repugnantia, quam habet cum natura rationali, quæ repugnantia, an sit gravis an levis, communi prudentum judicio est determinandum. 2. Ex repugnantia gravi vel levi cum charitate in Deum, proximum, vel seipsum. 3. Ex Scriptura, quæ materiam gravem sæpe denotat, addendo illi comminationem mortis, & damnationis æternæ: Item væ illi, qui facit. 4. Ex verbis legis, quæ sæpe exprimit obligationem gravem. 5. Ex auctoritate Ecclesiæ vel SS.PP. qui dicunt esse vel non esse obligationem gravem, spectat enim ad Dei providentiam, ut in talibus ad salutem pertinentibus non permittat errare Ecclesiam & communes ejus DD. 6. Ex communi sensu Theologorum, cui temerarium est se opponere, nisi ratio evidens cogat. 7. Ex sensu communi hominum timoratorum, etiam simplicium, inquit Herincx *n. 46.* præcipue quando agitur de jure naturæ, quod hi cordibus suis inscriptum habent, & spiritu Dei aguntur, ut secundum illud judicent & agant. 8. Ex fine legis vel legislatoris, si enim hic sit magni momenti, & materia aliqua multum conducat ad illum, erit materia gravis, si leviter conducat, aut si finis ipse legis non sit magni momenti, materia erit levis. Vide Castrop. *t. 2. d. 2. p. 7. n. 4.*

§. 4. Materia absolute levis non substat obligationi gravi, potest tamen materia de se gravis substare obligationi levi. Vide hoc utrumque probatum l. 1. n. 267. & 268. 233

§. 5. Mortale fit veniale defectu materiæ, si materia peccati sit quidem ex objecto gravis, idest, secundum se capax obligationis sub mortali, quando adest notabilis quantitas illius, quia autem hic & nunc non est nisi parva quantitas illius materiæ, hinc est veniale. Ratio patet, si enim materia levis non subest obligationi gravi, ut n. 233. notatum est, hoc ipso, quod materia sit levis ob defectum quantitatis requisitæ ad mortale, jam fiet veniale. Pro exemplis autem serviunt dicta n. 204. ubi egimus de peccatis ex genere suo mortalibus, quæ præter materiam ex objecto gravem requirunt quantitatem notabilem. Vide etiam dicta l. 1. a n. 669. 234

Q. 43. An ex aliis etiam causis possit peccatum mortale fieri veniale? R. Affirmative: 1. Si lex, quæ prius obligabat graviter, postea obliget tantum leviter, vel ex voluntate legislatoris, vel ex mutatione legis per consuetudinem aut interpretationem secundum diversitatem circumstantiarum. 2. Ob diversum dictamen conscientiæ secundum quod aliquid prius censebatur graviter obligare, postea autem prudenter censetur obligare tantum leviter, de quo satis dictum est l. 1. De conscientia. An autem idem physice actus, qui nunc est peccatum mortale, possit fieri peccatum veniale. Item an mortale possit a Deo remitti quoad jus ad gravem indignationem, reservato jure ad indignationem levem, sunt quæstiones speculativæ. 235

Unicum hoc dubium restat decidendum, an aliqua transgressio de se mortalis fiat venialis, eo quod committatur subito vel transeunter, quamvis cum plena advertentia, & plene libero consensu. Videtur affirmare auctor libelli in Gallia impressi Anno 1700. sub titulo, *Theologia moralis S. Augustini*, nam docet habitum charitatis prædominantem, & consequenter gratiam manere, quamdiu nullum peccatum mortale habitualiter, fixe & permanenter in anima prædominatur, licet aliquis ex metu, cum renitentia, ex violenta tentatione vel passione per modum transeuntis consentiat in opus de se graviter malum, si statim post illi summe displicet; eo quod tum censeatur in fundo animæ habitualiter permanere idem status Charitatis prædominantis. Sed doctrina illa est falsissima, alioquin sic excusabuntur sæpissime deliberata dubia in fide, blasphemiæ, detractiones, delectationes & desideria turpissima, possunt enim hæc peccata mortalia committi ab homine justo, vel ex metu, uti fecit *S. Petrus*; vel cum renitentia, uti faciunt, quos remordet conscientia: vel ex ardore concupiscentiæ &c. & licet statim post summe displiceant, certum tamen est fuisse mortalia, cum peccatum mortale possit in momento admitti, nec dubium est, quin statim immoriens tali peccato, esset æternum damnandus.

DUBIUM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actus indifferens, transeat per accidens in mortale?

Quinque modis id fieri communiter, docet Sanch. &c. 1. Ratione finis adjuncti. 2. Ratione finis ultimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione scandali. 5. Ratione periculi. De singulis dicam breviter. 236

Resp. I. Peccatum veniale transit in mortale, ratione finis adjuncti; ut si quis leviter mentiatur ad copulam carnalem extorquendam: quia cum finis mortalis ametur, mortale est: Non tamen necessarium est in Confessione exprimere illud mendacium, sed solum desiderium fornicationis, quia seclusa malitia mortali finis manet veniale.

Resp. II. Transit item in mortale ratione nimii affectus in rem aliquam, uti si v.g. ultimum finem in ea constituas. Ad quod non sufficit valde intense & vehementer ferri in objectum; sed requiritur, ut appretiative illud ita æstimet, saltem virtualiter, ut paratus sit ejus causa transgredi præceptum obligans sub mortali: ut si quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, lusum, personam, ut malit festo omittere Sacrum, &c. quam illis privari. Notat autem Bon. hunc effectum, non tantum habitualem, sed actualem esse debere, ut peccatum contrahatur, quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantum es paratus.

Resp. III. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus absoluti, & formalis.

Dico autem, *contemptum absolutum, & formalem*, quando

„ do nimirum ideo formaliter, & absolute præceptum violatur, quia ipsi aut Superiori subjici renuis, quod est peccatum superbiæ consummatæ; vel quando ideo non vis obedire præcepto, quia præceptum est, & est peccatum inobedientiæ formalis, quorum utrumque graviter pugnat cum charitate debita Superiori. *Ex quibus resolves*

„ I. Non est mortale, si velis quidem obire, & subjici absolute, nolis tamen hic & nunc in re modica; aut si auctoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hic & nunc contemnas. Ratio est, quia non est contemptus absolutus, & simpliciter, sed tantum secundum quid.

„ II. Si præcise ex indignatione, malitia, prava consuetudine, aliave causa, præceptum violetur, & non ex contemptu potestatis Superioris, non est mortale, quia non est contemptus formalis, sed tantum interpretativus.

„ III. Est mortale, facere vel omittere aliquid ex contemptu justæ legis humanæ; Item ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam consulentis (quod præterea tacitam blasphemiam continet, quasi Deus inutilia præciperet aut consuleret) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati ut sic, & ut a Deo auctoritatem habentis; non tamen ut talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc posterius, non est contemnere absolute & simpliciter, sed tantum secundum quid. V. Sanch. I. *mor. c.* 5. Bon. *de peccat. d.* 2. *q.* 3. *p.* 5.

„ Resp. IV. Peccatum, vel opus indifferens, habens mali speciem, transit per accidens in mortale, si ruina per illud proximo causanda sit mortalis. Ratio est, quia tali operi superadditur aliquid graviter repugnans Charitati. *V. dicta de scandalo*, & Fill. *t.* 21. *n.* 212.

„ Resp. V. Veniale, vel opus indifferens, transit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando quis sine sufficienti cautela aut necessitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis salutem animæ contemnit, cum tam probabili ejus periculo temere se exponat. Unde in Confessione explicanda est species peccati, cujus periculo se objecit, quia eodem genere peccati peccavit. Proximum autem periculum censetur, quod frequenter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit.

A D D E N D A.

237 QUæst. 43. *Quid præterea notandum circa contemptum?* R. Seqq. §. 1. Contemptus in genere est vilis æstimatio rei, quam si res mereatur, contemptus non erit reprehensibilis, sic enim recte contemnimus divitias in comparatione cum virtute; si vero res non mereatur vilem sui æstimationem, erit contemptus imprudens, & de illo hic agitur. Potest autem esse duplex, vel materialis, quem alii vocant virtualem, vel formalis. Tunc est materialis, si quid reipsa vilipendatur, v. g. si postponatur alteri, cui deberet præferri, ita tamen, ut directe non intendatur illa vilipensio seu postpositio; & talis contemptus Dei repetitur in omni peccato mortali. Tunc est formalis, si vilipendatur, directe intendendo illam vilipensionem.

238 §. 2. Potest aliquid fieri ex contemptu, vel negative vel positive: tunc negative agitur ex contemptu, si voluntarie negligatur justa æstimatio, quæ si adesset, non fieret aliquid, & tunc proprie non agitur ex contemptu, sed potius cum aliquo contemptu, quia contemptus non influit positive in actionem, sed habet se tantum negative, tanquam removens prohibens, idest, removet debitam æstimationem, quæ si adesset, prohiberetur actio: ergo contemptus formandæ debitæ æstimationis habet se tantum negative ad talem actionem. Tunc agitur positive ex contemptu, si contemptus existat & moveat ad actionem, itaut actio assumatur velut medium ad contemptum exercendum vel ostendendum, & tunc proprie dicitur agi ex contemptu.

239 §. 3. Contemptus formalis potest esse vel internus tantum vel simul externus: Internus tantum, est judicium, quo quis reputat alterum vilem, directe & exercite saltem intendendo habere pro tali, totaque libertas, & moralitas hujus judicii habetur ab actu voluntatis, qui illum imperat vel in eum consentit, uti libertas & moralitas hæreseos habetur ab actu voluntatis illam imperante vel in eam consentiente: atque ex illo judicio, & ista volitione fit unum, quod est contemptus internus, in genere moris completus, & interne consummatus. Potest autem esse etiam alia volitio ponendi externam actionem, qua ostendatur contemptus, & hæc secunda volitio dicitur contemptus affectivus; ex cujus imperio si ponatur actio talis externa, hic contemptus affectivus per hanc actionem completur in ratione contemptus externi. Quod si poneretur actio externa de se apta contemnere, v. g. risus, attamen sine hoc imperio voluntatis, sive, non eo fine, ut contemptus internus, qui tunc adest, exerceatur, hæc actio externa non denominaretur contemptus externus, quia non fieret ex contemptu formali, sed tantum cum illo.

240 §. 4. Contemptus formalis Dei legislatoris aut legis divinæ etiam minimæ, est mortale ex toto genere, quia derogat supremæ potestati, & auctoritati Dei, quæ respectu omnium legum est eadem, & semper infinite digna æstimari: putatque Oviedo *controv.* 3. *p.* 5. *n.* 68. semper simul adesse errorem in fide, & blasphemiam, quia sic contemnens judicat, vel Deum æstimatione, vel legem Dei observatione esse indignam, quod est erroneum in fide; & blasphemum: alii tamen apud Herincx *d.* 7. *n.* 63. putant posse aliquem practice velle aliquid agere in despectum Dei, quamvis talem internum errorem non habeat, sicuti aliquis sine errore interno potest velle exercere actum externum idololatriæ.

Objic. Si mendacium ex contemptu Dei fit mortale, ergo 241 idem peccatum est veniale, & mortale, hoc autem implicat, quia veniale & mortale habent proprietates oppositas. Resp. Ovied. *p.* 7. *n.* 95. vult dici mortale tantum, quia malitia actus desumitur ex omnibus circumstantiis in, & extrinsecis tanquam uno objecto adæquato, intra quod si sit aliquid grave, ratione illius actus dici debet absolute mortalis. Etiam dici potest cum Tann. esse veniale & mortale positive, idest, esse difforme legi uni leviter & alteri graviter obliganti, ideoque esse veniale respectu unius legis, & mortale respectu alterius; sed non est veniale aut mortale negative, idest, non est difforme legi vel tantum leviter vel tantum graviter obliganti; hinc proprietates, quæ videntur oppositæ, debent explicari præcisive per respectū ad legem unam leviter, & ad alteram graviter obligantem.

Inst. Implicat idem esse physice leve & grave, parvum & magnum, ergo etiam implicat idem esse tale moraliter. R. 1. Quamvis idem non possit esse physice leve & grave, &c. absolute aut respective ad eamdem rem, potest tamen esse tale respective ad diversa, nam tripondium est leve respectu centipondii, & est grave respectu semipondii; homo est parvus respectu turris, & est magnus respectu formicæ, tamen R. 2. N. conf. Disparitas est, quod esse physice leve infert negationem gravitatis: esse physice parvum includat negationem majoris extensionis; eo quod sit figura: nihil tale est in illo, quod dicitur leve vel grave, parum vel magnum moraliter, quia tantum significat esse contra legem leviter obligantem, cum quo stat esse posse simul etiam contra aliam legem graviter obligantem, sicuti idem furtum rei factæ est contra legem justitiæ & religionis.

§. 5. Contemptus formalis humani legislatoris ut talis, 242 idest, ut habentis potestatem leges ferendi; item contemptus formalis legis ut procedentis a tali potestate, est mortale ex toto genere, quia contemnitur homo ut vices Dei gerens, aut contemnitur lex hominis ut informata lege Dei, ergo hoc ipso contemnitur sapientia, & auctoritas Dei, a quo est omnis potestas legem ferendi, & obligatio legis; quique ideo dicit Lucæ 10. *v.* 16. *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit*; sic autem contemnere sapientiam vel auctoritatem Dei, semper est gravissima irreverentia, uti patet.

§. 6. Contemptus formalis humani legislatoris, in quantum hic est persona privata, quæ judicatur esse vilis, v. g. imprudens, malitiosa, passionata &c. potest esse vel nullum, vel veniale, vel etiam mortale peccatum, prout motiva sic judicandi erunt, vel absolute gravia, vel minus gravia, vel nulla. Ratio est, quia potest in homine legislatore esse tale aliquid contemptu dignum, unde sicuti judicium circa malum proximi potest esse, vel prudens, vel leviter aut etiam graviter temerarium, ita etiam hic: & putant Lessius *de just. l. c. c.* 46. *n.* 45. & Spor. *in Th. mor. p.* 1. *t.* 1. *c.* 7. *n.* 58. plerumque fore mortale. Quod si hoc judicium, quod de legislatore humano habetur, manifestetur, quamvis forte sit prudens & verum, adhuc facilius poterit peccari graviter, sicuti peccatur per detractionem, si judicium de occulto adulterio alicujus manifestetur aliis; quod magis valet in nostro casu, quia est specialis obligatio cuique secundum statum, & dignitatem suam præstandi reverentiam, contra quam specialiter peccat, qui exterius contemnit Superiorem. 243

Objic. Si homo contemnatur ferens legem imprudentem, contemnitur ut legislator: ergo vel hoc est semper mortale, vel dicendum est, non semper esse mortale, si contemnatur homo ut Legislator, ita Arriaga. R. Homo ut Legislator potest intelligi stricte, si nempe reduplicatio cadat super formam, quæ est potestas legislativa, ideoque faciat unum ex his sensibus, *potestas legislativa hominis, homo, & potestas legislativa, homo ratione potestatis legislativæ* contemnitur. Potest enim intelligi late, & potius specificative, si reduplicatio cadat super solum hominem, & non super potestatem legislativam, ideoque non faciat unum ex dictis sensibus, sed hunc *homo contemnitur, qui ideo est legislator, quia habet potestatem legislativam*, & tum contemptus cadit super solum hominem, qui contemnitur propter imprudentiam vel aliam malitiam, non autem propter potestatem legislativam: si contemneretur ut legislator in primis sensibus, esset semper mortale, non autem in posteriore sensu.

§. 7. Contemptus formalis legis humanæ, secundum hoc, 244 quod lex est ab homine, potest esse, vel nullum, vel veniale, aut mortale peccatum, quia cum legislator humanus errare possit, judicium de hoc, quod lex sit imprudens, malitiosa, vel injusta, poterit esse, vel prudens vel venialiter aut mortaliter temerarium, prout erunt motiva, ex quibus formatur; & hic valent eadem, quæ dicta sunt n. 243.

§. 8. Contemptus formalis materiæ quamtumvis levissimæ 245 præceptæ a Deo, potest esse peccatum mortale aut veniale, nam si quis contemnat talem materiam veluti inutilem, & vanam, est mortale ex toto genere, imo est error in fide, & blasphemia, si judicetur aut dicatur, Deum posse inutilia aut vana præcipere. Quod etiam valet de materiis consiliorum

rum divinorum, ut recte Oviedo *n.* 72. hoc ipso enim, quod
246 sint consilia divina, sunt de meliori, & majori bono. Si autem aliquis contemnat materiam levem, & ideo peccet, quia levis est, videtur peccare tantum venialiter, quia reipsa est levis, & vilis respective ad materiam gravem, & cum illo contemptu stat judicium, quod sit utilis ad salutem, & merito observari deberet; Item voluntas non contemnendi eam, si esset gravis, ideoque non apparet, unde refunderetur malitia gravis in talem contemptum.

247 §. 9. Contemptus formalis materiæ præceptæ ab homine potest esse peccatum, vel leve, vel nullum, vel etiam mortale; quia erit leve, si ideo contemnam & peccem, quia est levis, uti dictum est n. 246. Item, si temere judicem esse vanam, & inutilem, non videtur esse plus quam veniale, cum hæc imprudentia, de qua Superiorem arguo, sit in re levi. Nullum erit peccatum, si habeam prudens motivum hoc judicandi, quod tamen rarissime præsumi potest, cum possessio semper sit pro legislatore, qui causas aliunde justas imperandi habere potest. Denique si materiam quantumvis levem contemnam, quia est materia hujus vel illius virtutis, v. gr. si fabulas mihi a Superiore prohibitas exerceam ex formali contemptu honestatis, quæ est in virtute taciturnitatis, est mortale ex toto genere, quia graviter dissonant a natura rationali, ut contemnatur honestas in se supernaturalis, quæ in se est participatio aliqua naturæ divinæ: atque hoc tenet in materia cujuscumque virtutis. Ex dictis

248 §. 10. Inferuntur seqq. 1. Peccatum formalis contemptus male ab aliquibus confunditur cum peccato ex malitia vel ex consuetudine, nam ex malitia, & consuetudine peccari potest tantum veniale, etiam contra Deum: Econtra potest esse formalis contemptus, quando peccatur ex passione, & sine consuetudine.

249 2. Peccatum contemptus etiam male confunditur cum inobedientia formali, nam potest dari peccatum contemptus contra sola consilia, aut contra honestatem virtutis hic & nunc non obligantis, uti dictum est n. 245. & 247. Illa tamen inobedientia, qua quis legem transgreditur ex motivo non obediendi, sive quia non vult subjici potestati imperantis, vix erit sine contemptu, hinc post *S. Th.* docet *Caj.* quod peccare ex contemptu duo importet; nempe actum peccati, & causam peccati, actum quidem, uti frangere silentium; causam scilicet actum voluntatis renuentis subjici Regulæ: Recte tamen notat Eliz. *l.* 8. *q.* 14. §. 2. nolle subjici legi vel Regulæ, esse reipsa nolle eam servare: potest autem quis, etiam frequenter, eam violare, & ideo non peccare ex contemptu, quia nempe retinet voluntatem absolute, & universim eam observandi; sed si eam integram, & universim servare nollet, etiam nollet subjici, & peccaret ex contemptu, saltem negative, quod Eliz. putat sufficere ad peccatum contemptus. Docet autem Rhod. *d.* 1. *q.* 3. *s.* 4. §. 3. etiam talem inobedientiam formalem semper esse mortalem, quia nolle agnoscere potestatem a Deo constitutam, est se Dei auctoritati directe opponere, quod semper est mortale: Si tamen fieret tantum ex motivo non obediendi hic & nunc, sive nolendo se in hac re subjicere, de cetero agnoscendo potestatem imperantis, esset peccatum inobedientiæ formalis, mortale vel veniale, prout materia præcepti esset gravis vel levis.

250 3. Si transgrediar legem ex quadam amaritudine, v. g. ex hoc affectu, quia non volo imperantem afficere solatio, quod haberet, si lex observaretur, etiam non est proprie contemptus formalis, raro tamen abierit, ac semper est peccatum, & quidem erit mortale, si affectus ille sit circa Deum imperantem, nam vel est odium Dei, vel est odio propinquum, & de se graviter disconvenit naturæ rationali, uti recte Ovied. *n.* 77. Si autem affectus ille sit circa hominem imperantem, poterit esse veniale ex parvitate materiæ, quia odium & displicentia circa hominem sæpe est venialis tantum. Quod si animus esset talis, ut diceret: Jam nolo facere, quia ipse vult, ut faciam, omnino videtur adesse formalis contemptus Superioris; hinc erit mortale.

251 4. Si contemptus sit circa Deum vel ejus præcepta, est peccatum contra religionem, quia religio Deo debita obligat exhibere honorem, & non despicere potestatem ejus legislativam. Si sit circa parentes, est contra pietatem: si sit circa Superiores, est contra observantiam: non tamen est semper formaliter contra obedientiam, quia potest despici Superior, licet ejus præcepta non despiciantur: si sit circa personas alias, est contra justitiam, quia ex justitia debetur cuilibet honor, reverentia & æstimatio juxta suum meritum, & ideo contemptus personæ non Superioris potest esse mortale vel veniale vel nullum peccatum, secundum dicta n. 243.

Quæst. 45. *Quid addendum sit circa obligationem vitandi pericula & occasiones peccandi?* R. Seqq.

252 §. 1. Periculum peccati est aliquid inclinans seu disponens ad peccatum. Hoc periculum potest esse proximum vel remotum. Proximum dicitur, quod habet frequentem conjunctionem cum peccato. Remotum, quod non habet frequentem conjunctionem cum peccato. Similiter occasio proxima dicitur, quæ homines similis conditionis frequenter inducit ad tale peccatum, vel de qua per experientiam constat, quod in peccatum communiter inducat: Remota est, quæ quamvis aliquo modo inducat, tamen non habet frequentem conjunctionem cum peccato, uti AA. communiter cum Gob. *in Exp. t.* 7. *n.* 525. Notat autem recte Lugo *de pœnit. d.* 14. *nu.* 162. periculum vel occasionem non ideo dici proximam, quod inter ipsam, & peccatum nihil mediet, plerumque enim mediet aliquid, v. g. tentatio, aspectus, alloquium &c. sed ideo dicitur proxima, quia inter ipsam & peccatum communiter nihil interveniat, quod impediat peccatum.

§. 2. Periculum aliud est absolute proximum, aliud respective tantum. Absolute proximum est, cui ex natura sua convenit habere frequentem conjunctionem cum peccato, & ideo dicitur intrinsece periculum, quia apud quemcumque hominem solet esse conjunctum cum peccato, sic deliberatus tactus pudendorum alienorum, cum mora aliqua, & sine necessitate factus, censetur omni homini non conjugato esse periculum proximum peccati, saltem per delectationem turpem. Respective proximum est, cui ex varia conditione hominum convenit quandoque habere, & quandoque non habere frequentem conjunctionem cum peccato, ideoque dicitur extrinsece periculum. Hoc periculum respectivum iterum est duplex, aliud, quod respectu plerorumque hominum est proximum, sæpe tamen est remotum respectu pauciorum, v. g. respectu hominum valde piorum aut valde cautorum, & tale periculum est fixus aspectus rei turpis. Aliud, quod respectu pauciorum hominum est proximum, & respectu plerorumque est tantum remotum, & tale quid est colloquium cum muliere. In dubio autem, an aliquid huic, vel illi homini sit periculum respective proximum, si considerata natura objecti & conditione personæ nihil certo determinari possit, dicendum est esse huic tale periculum, quale est plerisque, unde si plerisque est periculum proximum, censeri debet etiam huic esse, donec constet de ipsius firmitate per experientiam, in qua communius vincat. Econtra si plerisque est remotum, debet etiam huic censeri esse tale, donec de ejus fragilitate constet etiam per experientiam, in qua, non una vel altera tantum vice, sed communius vincatur, ubi enim non constat de exceptione, standum est communi regulæ præsumptionis, quæ est ex communiter contingentibus, Ovied. *controv.* 3. *num.* 148. 253

§. 3. Periculum proximum, aliud est materiale, aliud formale; Materiale est, quod de se, secundum circumstantias suas extrinsecas, solet esse conjunctum cum peccato, quamvis non conjugatur ob specialem conditionem subjecti. Formale est, quod hic & nunc consideratis omnibus circumstantiis extrinsecis, & intrinsecis solet esse conjunctum cum peccato; unde materiale periculum, est occasio externa, quæ secundum se solet esse conjuncta cum peccato; Formale, præter occasionem externam includit tales circumstantias, ut his omnibus consideratis existimetur hic & nunc fore conjunctum cum peccato: consequenter ut aliquid sit Titio occasio proxima peccandi, non est satis, quod de se sit tale quid, ut alii in eadem constituti frequenter peccent, sed præter occasionem talem externam requiritur, ut simul respectu Titii adsit formale periculum peccandi, nam fieri potest, ut duo in eadem domo habitent, & conversentur cum eadem persona, quorum unus qui ad ejusmodi peccatum pronus est, sit in occasione proxima, alter autem non, qui vix ad talia movetur, aut qui novit se contra tentationes munire. 254

§. 4. Periculum formale potest esse, vel certum, vel probabile, vel leve. Tunc est certum, quando quis firmiter sibi persuadet se in tali occasione peccaturum. Probabile est, quando non quidem ita firmiter, attamen ob prudens motivum merito credit & valde timet, ne cadat, v. g. quia occasio est valde alliciens, & ipse novit suam fragilitatem. Leve est, quando non putat quidem se peccaturum, timet tamen aliquo modo, seu suspicatur, & fieri posset, ut caderet. Practice loquendo putat Gob. *n.* 527. eum, qui scit, si decies accedat tale consortium, se octies vel septies cadere, periculum illi esse moraliter certum: si autem ter aut quater solum cadat, esse periculum tantum probabile, (quod etiam dicit *Caram.* quamvis quinquies cadat, si etiam quinquies non cadat) si autem nunquam cadat, aut forte semel, sed raro, & potius veluti casu, erit periculum leve. 255

§. 5. Peccat graviter vel leviter, prout materia peccati fuerit gravis vel levis, qui se exponit periculo formali, & certo peccandi formaliter, sive hoc periculum sit absolute, sive respective proximum, uti tenent omnes, nec contrarium esse Gob. *in Quint. tr.* 5. *cap.* 45. *n.* 49. persuadere conatur *Vindex* illius, p. 2. ad prop. 25. sed quidquid senserit Gob. parum refert. Quod dixi colligitur ex Scriptura, Eccl. 3. v. 27. *Qui amat periculum, peribit in illo:* Item ex his propositionibus ab Inn. XI. damnatis, 62. *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.* 63. *Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro vel proximi.* Ratio est, quia qui vult tale periculum, censetur velle peccatum, quod cum illo periculo est conjunctum: ergo contrahit malitiam illius peccati. Deinde quia præceptum prohibens peccatum, etiam prohibet velle hoc, quod proxime & moraliter est conjunctum cum peccato, sicuti præceptum prohibens finem, etiam prohibet media ad talem finem ducentia, ergo qui exponit se periculo formali & certo peccati, peccat contra præceptum prohibens illud peccatum, & consequenter admittit malitiam talem, qualis est in ipso peccato. 256

Objic. Si quis teneatur vitare periculum proximum, etiam tenebitur vitare remotum, nam pono Titium per experientiam scire, si semel aspiciat virginem, se magis, & magis trahi ad

aspi-

aspiciendum, & concupiscendum eam; item per experientiam scire: si octies aspiciat, se solere concupiscere: hoc supposito sic argumentor: aspicere octies est peccatum, ergo etiam aspicere septies, ergo etiam aspicere sexies, &c. *Prob. conseq.* Ideo aspicere octies est peccatum, quia est periculum proximum peccati, sed aspicere septies etiam erit periculum proximum peccati, quia aspicere septies est exponere se periculo proximo periculi proximi; atqui exponere se periculo proximo periculi proximi est peccatum, quia sicuti exponere se periculo proximo peccati est peccatum, quia periculum proximum peccati est moraliter peccatum, ideoque qui vult illud, censetur velle peccatum, sic exponere se periculo proximo periculi proximi erit moraliter velle periculum proximum, quod moraliter est peccatum, ergo. Quod aspectus septimus sit periculum proximum aspectus octavi, probatur inde, quia nullus gradus mediat, & quo sæpius aspicit, semper magis trahitur: vel determina quemcumque gradum periculi, qui erit ultimus in ratione periculi remoti ascendendo, dicam esse absolute gradum periculi proximi, quia est periculum proximum periculo proximo. R. Aspectus septimus est ad summum materialiter tantum proximum periculum, vel per se, quia Titius per experientiam scit se per aspectum septimum non solere induci in octavum, vel per accidens, quia non advertit aspectum septimum esse periculum proximum respectu octavi: sicuti qui per experientiam scit octavam pintam sibi esse periculum proximum ebrietatis, quamvis septima sit proxima ad octavam, tamen bibendo septimam, non peccat peccato ebrietatis, vel per se, quia per experientiam habet, quod septima non inebriet, vel per accidens, quia si inebriet, ipse invincibiliter ignorat se per septimam inebriari, sed prudenter putat tantum fieri per octavam. *Nec obstat*, quod nullus gradus mediet inter septimum & octavum, *nam* ratio periculi proximi non desumitur ab eo, quod nihil mediet, uti diximus num. 252. sed quod communiter nihil interveniat, quod impediat conjunctionem, hic autem communiter aliquid intervenit, uti supponi debet.

257 §. 6. Similiter peccat graviter vel leviter, qui se exponit formali, quamvis tantum probabili periculo peccandi formaliter, uti recte Eliz. *l. 8. q.* 15. §. 3. *& seqq.* Card. *in* 1. *crisi d.* 18. *& in* 2. *crisi diss.* 40. & alii contra Caram. Murc. Lumb. Hozes, Sporer, *de pænit. n.* 324. Gob. *n.* 256. videtur autem colligi ex damnatione propositionum *n.* 256. relatarum, quia talis directe quærit, aut saltem non fugit occasionem proximam peccati, & quidem conjunctam cum periculo formali peccandi formaliter. Ratio est, quia ille peccat, qui se exponit formali periculo, & certo peccandi formaliter, uti dictum est n. 256. Ergo etiam, qui se exponit periculo probabili. *Prob. conseq.* applicando rationes ibi allatas: quibus adde hanc, quia ideo, inter cetera, peccat ille, qui se exponit periculo certo, quia vult præsens malum animæ, quod nemo potest prudenter velle, sed idem est de periculo probabili: ergo. *Prob. min.* Periculum probabile animæ, etiam est præsens malum animæ, sicut periculum probabile damni corporei, quale esset desilire ex alta fenestra, aut velle cum armis occurrere leoni, censetur præsens malum corporis; hinc qui illud temere vult, peccat, ergo multo magis periculum probabile damni animæ etiam est præsens malum animæ, & qui illud vult, peccat: hoc autem inter utrumque est discrimen, quod posset esse rationabilis causa volendi tale præsens malum corporis, v. g. ad salvandam vitam, quæ aliunde tolleretur, econtra non possit esse rationabilis causa volendi sibi præsens malum animæ, uti ratio ipsa dictat, & satis convincitur ex propositionibus damnatis, nam in illis dicitur, quod nec causa utilis aut honesta, nec bonum spirituale vel temporale, nostrum aut proximi sufficiat, ut licite quis quærere possit, aut non fugere occasionem proximam peccati, saltem si sit conjuncta cum periculo formali peccandi formaliter, & huc facit, quod dicitur Matth. 16. Marci 8. Lucæ 9. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* ergo.

Objic. Ubi periculum est tantum probabile, ibi probabile est non esse periculum, ergo sicuti in aliis materiis licitum est sequi unam sententiam probabilem relicta alia, ita & hic. R. Neg. ant. aut si vis, distinguo, ubi periculum est tantum probabile, ibi probabile est non esse periculum, in se & in existendo, n. ibi probabile est non esse periculum quoad effectum sive peccatum secutum, c. ant. & n. conf. Ubi periculum est probabile, ibi non est probabile, quod non detur tale periculum, sed certum est, & supponitur ibi esse periculum, illud autem periculum dicitur probabile solummodo ratione effectus, quia non est certum, sed tantum est probabile, quod illud periculum sit futurum conjunctum cum peccato: sicuti si quis sumat venenum, & simul antidotum contra venenum, certum est ibi esse periculum probabile mortis, quamvis hoc sensu dicatur periculum probabile, quia non est certum, sed tantum probabile, quod mors sit secutura, eo quod probabile sit vim veneni vincendam per vim antidoti: quod si alicui esset probabile, quod hic & nunc esset periculum probabile lapsus, posset deponere dubium, & sibi formare conscientiam practicam, quod liceret ipsi hoc operari: nam formando sibi conscientiam practicam per judicium prudens, & reflexum, tollit omne periculum formaliter peccandi, & tantum se exponit periculo peccandi materialiter, quod non tenetur vitare, secundum dicta l. 1. n. 339. Econtra ubi supponitur esse periculum probabile peccandi formaliter, qualecumque mihi formem judicium, illud periculum peccandi formaliter manebit, neque probabile est mihi, quod non peccem me exponendo illi periculo formaliter peccandi, ergo nunquam potero me illi exponere. *Dixi*, non esse probabile mihi, nam qui judicaret sententiam *Caram.* & aliorum nostræ oppositam, probabilem esse, non peccaret formando sibi conscientiam practicam secundum illam; sed hoc per accidens esset.

§. 7. Simili modo peccat, qui se exponit formali periculo peccandi aliquo peccato indeterminate prævisо, v. g. scio me solere peccare, vel per luxuriam, vel per detractionem, vel alio modo, quoties familiariter ago cum Titio, æque teneor hoc formale periculum vitare, atque si illa familiaritas esset formale periculum determinate solius luxuriæ, uti recte Lugo *n.* 162. Aversa *de pæn. q.* 11. *s.* 3. Herincx *de pecc. d.* 7. *n.* 66. Bosco *de pæn. d.* 7. *s.* 4. *n.* 282. & alii communius contra Suar. Fill. Palav. *l.* 7. *n.* 292. Ratio est, quia velle peccatum aliquod, in communi cognoscendo plura, æque aut magis malum est, quam velle aliquod in particulari, prior enim voluntas est indifferens & parata ad plura, ergo potius magis peccat. Limitat hoc Bosco *n.* 283. ad tales circumstantias, in quibus periculum peccati indeterminati æque facile declinabitur, ac periculum peccati determinati, v. g. si sciam intrando domum A. erit periculum detractionis, intrando domum B. erit periculum vel detractionis vel etiam fornicationis, in hoc casu admittit eum peccare gravius, qui intrat domum B. quia exponit se periculo peccatorum plurium, & posset æque facile declinare utrumque periculum, in aliis autem circumstantiis putat hoc non esse verum, alioquin, inquit, quivis teneretur Religionem ingredi, quia moraliter certus est, si maneat in mundo, se aliquando peccaturum hoc vel illo peccato indeterminate, & saltem sæpius, quam in Religione, sed hanc limitationem rejiciunt alii, quia etiam in Religione peccare posset contra vota, contra quæ non peccat in mundo, & quod prævideat se peccaturum sæpius in mundo, saltem hoc non est ratione alicujus determinatæ occasionis proximæ, quam declinare possit aut debeat; quando autem occasio est tantum communis recte probat Lugo *d.* 15. *s.* 4. non esse obligationem vitandi illam, nec proprie dici proximam.

§. 8. Si periculum, etiam de se absolute proximum, desinat esse formale, & fiat materiale tantum, ac reipsa remotum respective ad circumstantias per personam, licitum est, saltem in necessitate, se illi exponere, uti colligitur ex Cap. *Consultationi*, & Cap. *Laudabilem*, De frigidis, ubi Papa declarat duos, qui propter impotentiam contraxerunt Matrimonium invalidum, posse manere simul tanquam fratrem & sororem, & tamen ibi fuit materiale periculum peccandi, quod ab illis fieri poterit remotum, sicut fit remotum in illis conjugibus, qui post votum continentiæ manent cohabitantes uti notat Herincx *num.* 70. dicens in casibus juris non fuisse periculum scandali vel infamiæ, ex eo, quod fuissent separati, cum causa illa esset publice examinata, sed potius erat scandalum vel infamia, si non separarentur. Et valet, quod dictum est, non tantum quando occasio illius periculi est aliquid de se indifferens, ut admittit Bosco *num.* 257. sed etiam quando est aliquid communiter malum, uti censetur esse aspectus puellæ nudæ. Ratio est, quia tunc non censetur esse occasio absolute proxima peccandi, sed ob circumstantias fit hic & nunc remota: talis autem occasio non est intrinsece mala, cum in se non sit peccatum, uti fatentur omnes, & quamvis intrinsece sit periculum, tamen hic & nunc fit remotum, quod non censetur præsens malum animæ: ergo potest saltem ex necessitate audiri; quod etiam inde convincitur, quia alias non liceret Medicis vel Chirurgis, medendi causa tangere aliena pudenda, hoc autem licere docent omnes, in iis nempe circumstantiis, quibus possunt periculum de se proximum facere remotum, quod faciunt, si tunc, quando necessitas proximi & ipsorum officium postulat, arment se bonis cogitationibus, firmiterque statuant non consentire in delectationem turpem; experientia enim docet, quod tunc gratia Dei adjuventur, ne consentiant, ideoque tale periculum desinit esse proximum respective ad illos.

Objic. Quamvis in casu particulari cesset finis legis, non ideo cessat obligatio legis, secundum dicta l. 1. nu. 868. ergo quamvis ratio periculi absolute proximi cesset respectu hujus personæ, non ideo cessat obligatio vitandi periculum absolute proximum, ita Ovied. *n.* 51. Bonæspei *d.* 9. *n.* 123. Bosco supra & alii. Resp. 1. N. suppositum ant. nempe quod finis legis cesset in aliquo particulari, si pergat obligare reliquos, secundum dicta l. 1. n. 868. R. 2. N. conf. leges aliæ obligant absolute omnes ob communem præsumptionem, quod ratio legis reperiatur in omnibus; hinc licet finis legis videatur cessare in aliquo particulari, reipsa non cessat, quia finis ejus erat hoc obtinere, quod præcipitur, quia communiter apud omnes obtinetur per observationem legis, uti loco cit. explicatum est: Econtra lex vitandi periculum peccati non est lata ex præsumptione, sed est lex naturalis, tunc tantum obligans, quando ratio dictat esse & manere periculum proximum respective ad operantem. Nego autem esse legem 258 259 260

obligantem ad vitandum absolute periculum de se proximum, si nempe hic & nunc fiat remotum, & non sit conjunctum cum peccato.

Inst. Ergo lex naturalis etiam non prohibebit simplicem fornicationem, si hæc non sit præjudiciosa proli, sed huic antecedenter provideatur de alimentis, & caveantur omnia damna quæ inde nasci possent, ita Oviedo. R. Non posse omnia caveri, uti fatetur ipse Oviedo *n.* 150. nam inter cetera unum præjudicium & damnum est, nasci extra Matrimonium, & a parentibus lege alicujus Matrimonii non obligatis ad curandam prolem. Quod si quis fingat cessare omne illud, propter quod fornicatio habet oppositionem cum lege naturali, adhuc manet prohibita per legem Dei positivam, *non mœchaberis*, aliasque humanas, idque ob præjudicia & damna, quæ communiter ex illa sequuntur, quamvis hic & nunc per accidens non sequerentur: de vitando autem periculo materiali peccati nulla talis lex potest ostendi.

261 §. 9. Si quis nullo modo possit facere, ut cum occasione externa non sit conjunctum periculum formale peccandi, dubium est, an sit obligatio eam occasionem externam deserendi, etiam cum quocumque incommodo, quamvis deberet subire jacturam omnium bonorum fortunæ famæ & vitæ: negant eum ad hoc teneri AA. gravissimi, quos recensent & sequuntur Lugo *de pœnit.d.*14.*n.*152. J.Sanch.*d.*10.*a nu.*8. Castrop.*t.*2. *d.*2.*p.*9.§.3. Tamb. *de Confess. lib.*2.*c.*2.*n.* 10. Honorat. Fabri *in Apologia*, *Dialogo Anonymi ad Anonymum*, Gob. *in Quint. t.*5.*cap.*33.*nu.*80. *& in Exp. t.*7.*nu.*529. Burgh. *Cent.*2. *cas.* 66. Stoz. *l.* 2. *n.* 106. Palav. *supra*, Vind. Gob. *p.* 2. *prop.* 23. dicuntque non peccare eum, qui ex tali necessitate gravissima manet in occasione proxima, dummodo conetur cavere peccatum, adhibeatque nova media, & sit spes, quamvis incerta vincendi: imo extendunt hoc aliqui ad casum, quo quis ex revelatione sciret se peccaturum, si in ea occasione maneret, sed hi audiendi non sunt. Rationem dant priores, quia talis occasio non est peccatum, neque moraliter possibile est eam vitare, ergo est involuntaria, quam quis dicitur potius pati aut permittere, quam ponere aut velle. Addit Palav. obligationem fugiendi talem occasionem allaturam plura peccata, quam impedituram, quia ordinarie violaretur, ergo non est credibile esse talem obligationem. *Conf.* Quia si esset obligatio cum tam grandi incommodo vitandi occasionem peccati mortalis, etiam esset obligatio vitandi occasionem peccati venialis, quod videtur nimis durum. Atque ex hac doctrina inferunt multa corollaria Jo. Sanch. *a n.* 9. & Oviedo *a n.* 158.

Econtra *Caj. Lop. Corr. Graff. Lorc. Tan. Card.* aliique apud *Jo. Sanch.* & apud *Stoz.* supra dicunt non curanda esse talia incommoda, sed moralem impossibilitatem vincendam, ac fugienda talia pericula formalia, etiam cum jactura omnium bonorum fortunæ, famæ, & vitæ, si aliter excludi non possit, quia homo tenetur etiam cum jactura vitæ evitare omne peccatum, sive tenetur potius mori, quam peccare, etiam tantum venialiter, ergo etiam sic tenetur vitare periculum formale peccati: velle enim manere in illo est moraliter velle peccatum, quia tale periculum formale & peccatum sunt moraliter idem: sed nullo casu licitum est velle peccatum, ergo nec tale periculum. *Conf.* Quia imprudenter agis & peccas contra charitatem propriam, si velis occurrere Leoni, cum periculo mortis corporalis, multo magis, si sic te exponas periculo animæ. *Nec dici potest*, quod sit tantum permissio peccati, *nam* licet peccatum alienum permitti possit, tamen concipi non potest, quomodo quis dicatur permittere internum & formale peccatum proprium, si enim permittit, admittit, ergo peccat: unde sicuti qui ex metu mortis mentitur, peccat, quamvis non mentiretur, si abesset metus mortis, ita peccat qui ex metu mortis manet in periculo formali, cum quo moraliter est conjunctum peccatum. *Si dicas*, permitti tantum periculum proprii peccati, *contra est*, quia N. hoc licite permitti, uti licite non permittitur proprium peccatum, aut periculum propriæ mortis corporeæ occurrendo Leoni: do itaque, quod aliquando permitti possit occasio externa, removendo periculum formale peccati, sed nego permitti posse periculum formale, quia hoc esset illud cum peccato admittere. *Nec iterum refert*, quod sit moraliter impossibile fugere tale periculum, eo quod hoc videtur superare humanam infirmitatem: *quia* cum illa morali impossibilitate adhuc manet libertas sufficiens ad peccandum, ut in illo, qui ex gravissimo metu mortis certo incurrendæ mentitur, quamvis sit moralis impossibilitas non mentiendi, tamen certum est, quod peccat mentiendo: ergo.

Hæc 2. sententia admodum rigida est, attamen videtur vera, cujus probabilitatem agnoscit Bosco *n.*279. Et quamvis pro opposita stent AA. plurimi; plerique scripserunt ante damnationes variarum propositionum, quæ huic materiæ magnam lucem attulerunt, unde hæc secunda sententia potest confirmari ex damnatione propositionis 41. ab *Alex. VII.* facta: *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilis inveniretur.* Ex qua damnatione fit tale argumentum: Retentio concubinæ non est peccatum, sed tantum occasio proxima peccandi, & tamen est obligatio illam removendi, quamvis esset nimis utilis, quamvis postea tædium magnum nasceretur, quamvis vita ideo nimis ægre ageretur, quamvis nimis difficile reperiretur altera: hæc autem videntur esse gravissima incommoda, nam tædio magno affici, valde ægre vitam agere, ex judicio Medicorum sunt morbi graves, ex quibus multi contabuerunt, ergo. Qui primam benigniorem sententiam volet defendere, legat Vind. Gob. supra.

§. 10. Non est obligatio fugiendi periculum leve peccandi, quia, *alioquin debueratis de hoc mundo exisse*, inquit *Apostolus* 1. *ad Cor.* 5. nam ubique fere est hoc periculum. Et ratio ulterior est, quia periculum leve proprie non est periculum, qui enim judicaret vere ibi esse periculum, temere & imprudenter judicaret, ergo non est obligatio vitandi tale periculum. Ex dictis 262

Infertur, opus venialiter malum, imo & indifferens fieri peccatum mortale, si per illud aliquis se exponat periculo formali certo aut probabili peccandi mortaliter, non tamen si se exponat periculo tantum levi. 263

§. 11. Circa hæc notanda sunt præterea seqq. 1. Per periculum peccati hic intelligitur periculum liberi consensus in peccatum, non autem periculum solius tentationis ad peccatum, nec periculum alterius effectus mali, licitum est enim, quando abest periculum consensus, se exponere periculis tentationum, item aliquando turpium motuum & similium effectuum, uti sæpe dictum est; hic tantum dicimus, quod ubi advertitur esse formale periculum consensus in peccatum, tale periculum vitari debeat. 264

2. Nec debet passim absque ratione apprehendi periculum peccati; stultum enim foret nolle loqui cum hominibus, ne quid mali audias, nolle salutare mulierem, ne te seducat &c. imo per hoc temere judicas, vel suspicaris de proximo, quasi esset malus, quod est contra Charitatem & Justitiam, cum quisque debeat præsumi bonus, donec probetur esse malus. Et quamvis per accidens audiretur, aut ab alio fieret aliquid mali, non ideo tu es causa, nec ideo statim consentis. Si autem quis a seipso timeat periculum, sæpissime auget illud per illos suos timores, unde expedit, ut sine timore ita agat in omnibus, sicuti videt sine timore agere alios, qui communiter habentur prudentes & probi; si quid mali præter intentionem sequatur, permittat ac contemnat, & sic facilius vincet pericula. 265

3. In mercatura non est, per se, occasio proxima peccati, hinc potest quis eam exercere, uti recte Bosco *n.* 251. quia potest quis, si tantum mediocriter sit timoratus, ea peccata vitare, & periculum, quod hic maxime oritur ab intrinseca cupiditate subjecti aut ab aliis circumstantiis, quæ per accidens se habent ad mercaturam, reddere remotum aut leve. 266

4. Si militia alicui sit occasio proxima peccandi, uti esse potest illi, qui militiam sequitur, ut gaudeat libertate, aut impune agat, quidquid volet, talis tenetur militiam deserere; de cetero militia per se licita est, nec censeri debet absolute occasio proxima peccandi, ut recte *Bosco* supra. 267

5. Qui non potest vitare occasionem externam, tenetur periculum formale peccandi cavere per actus internos vel per alia media: hinc filius, qui a patre nequit discedere, nec conversationem cum domestica ancilla cavere, cum qua frequenter peccat, neque facere, ut e domo paterna expellatur, tenetur extenuare periculum formale relabendi per actus suos proprios, scilicet per magnam detestationem peccati, considerationem extremorum, intensionem propositorum, preces ad Deum, pœnitentias voluntarias, aliaque, quæ ipsi Confessarius suggeret. Quod si nihilominus maneat periculum proximum, tenetur cum quocumque incommodo, etiam cum dispendio vitæ, abire. 268

6. Quando occasio externa est conjuncta cum passione vehementi, vel cum habitu vitioso, vel cum forti tentatione, peccat, qui non deserit; quod maxime valet in materia luxuriæ, & quoad aliquos homines, in materia iracundiæ & furti: nec satis est, quod velit per actus internos tollere periculum formale, quia manet in occasione proxima, nec potest excludere formale periculum, rarissime enim poterit se ita armare, quin in occasione cadat, uti experientia docet. 269

7. Qualiscumque sit necessitas se exponendi periculo peccati, semper simul est obligatio avertendi periculum formale peccandi; hinc qui per experientiam scit se communiter non posse avertere hoc periculum, sed solere peccare mortaliter, saltem cogitatione, quando conversatur cum tali socio, loquitur cum illa puella, intemperanter bibit, accedit ad istam domum &c. absolvi non potest, si hæc nolit efficaciter vitare. Similiter absolvi non potest, si quis antehac monitus, reipsa non removerit occasionem externam, v. g. puellam ex domo; nec satis est, quod nunc proponat, sed debet actu removisse, nisi nunc esset nova & certa ratio judicandi, quod statim post remoturus esset, quod rarissime credi debet, cum experientia doceat, nimis facile iterum mutari voluntatem, & ita docent DD. universi, inquit *J. Sanch. supra n. 6.* Ratio autem est manifesta, quia si ante absolutionem non removeat, cum per experientiam sciat se solere talia proposita mutare, exponit se periculo proximo postea iterum non removendi, aut saltem non statim removendi, ad quod tamen tenetur sub mortali, ergo exponit se periculo mortali, & hoc ipso peccat mortaliter, ergo non est capax absolutionis. 270

8. Quam-

271 8. Quamvis Gob. *in Quint. t.5. c.32.n.20.* putet absolvi posse quasdam puellas, *quæ non habent propositum nunquam amplius admittendi procum secum in lectum*, eamque propositionem pro plebeis rusticanis in Germania conetur defendere Vind. Gob. *prop.* 12. tamen hoc prorsus rejiciendum est, licet etiam dicant inter sex aut septem vices, quibus admiserint, non solere vel semel aliquid mali agere, ideoque occasionem illam debere respectu illorum censeri remotam, tamen id credi non potest nec debet, cum plerumque interveniant oscula, tactus, aspectus aut saltem cogitationes morosæ, vel desideria, vel commotiones turpes, quæ rusticani tales forte non apprehendunt esse peccata, sunt autem & debent, per se loquendo, obligari ad ea cavenda.

272 9. Inter occasiones proximas peccandi sunt etiam choreæ, præsertim nocturnæ: quas puellæ cum adolescentibus, concurrentes agitant, nam interveniunt oscula, amplexus, gesticulationes turpes, petulantes tactus, sermones impudici &c. a quibus, moraliter loquendo, impossibile est abesse pravas commotiones, imaginationes, delectationes, desideria: hinc *S. Anton. p.* 2. *tit.6. c.6.* §.2. vocat choreas iter diaboli; S. Ephrem pompam diaboli; S. Chrysost. tripudia, quibus saltat diabolus. Similiter popinarum frequentatio ordinarie habet adjuncta multa pericula peccandi per rixas, detractiones, turpiloquia, inebriationes sui & aliorum, non putem tamen hæc popinarum pericula respectu plerorumque esse proxima, qualia si sint respectu alicujus, si vitare non velit, non est capax absolutionis.

273 10. Quod dictum est de periculis mortalium, applicari debet periculis venialium, unde quamvis *Conc. de Pœn. d.* 2. *n.*230. Laym. *l.5. t.6. c.5. n.*20. Tamb. *in meth. Conf. l.1.cap.3. n.*14 Palav. *de Pœnit. n.*292. Semerey. *de pœn. q.7.p.3.qu.6.* dicant ad pœnitentiam & remissionem venialium non requiri propositum vitandi occasiones illorum proximas, tamen oppositum est tenendum, quia qui occasiones illas non vult vitare, non vult vitare illa peccata, ergo de illis non habet sincerum & efficacem dolorem aut propositum, uti recte Arr. *de pœn. d.* 38. *n.* 38. Bosco *n.* 248.

Quæst. 46. *An veniale aliquando fiat mortale ratione numeri?* Resp.

274 §. 1. Aliqua sunt venialia, quorum materiæ & effectus inter se nunquam uniuntur in ordine ad constituendum aliquid unum, & talia sunt otiosa verba, mendacia, delectationes sensuum. Item omnia illa, quæ sunt circa res præceptas diversis determinate temporibus, itaut cum tempore obligatio finiatur, uti sunt venialia circa Missas, jejunia, Horas canonicas plurium dierum, obligatio enim ad illa finitur cum singulis diebus, quibus præcipiuntur. Econtra alia sunt, quorum materiæ vel effectus uniri possunt in ordine ad constituendum aliquid unum, sic furta levia eidem facta uniuntur ad constituendum unum damnum grave: multæ leves detractiones de fama ejusdem apud eumdem uniuntur in ordine ad tollendam bonam de eo existimationem: multæ leves percussiones ejusdem novum vulnus infligentes uniuntur ad effectum inferendæ mortis; multæ comestiones rerum noxiarum, vel immodicæ potationes repetitæ uniuntur ad effectum notabiliter affligendæ valetudinis, multæ comestiones parvæ in die jejunii uniuntur ad effectum nutritionis; multæ fabulationes parvæ in Missa, multæ omissiones parvæ in Horis unius diei uniuntur ad constituendam omissionem partis notabilis &c.

275 §. 2. Peccata venialia, in quibus materiæ vel effectus non uniuntur, quantumcumque numero multiplicentur, non fiunt mortale, uti recte S.Th. *t.2. q.*88. *art.4. in corp. omnia peccata venialia de mundo non possunt habere tantum reatum quantum unum mortale*. Sequuntur omnes communissime, hinc *Castr. & Ovid.* dicunt id certum esse apud omnes Catholicos, *Rhodes d.1.q.3 s.2.* dicta censeri communiter esse de fide: hinc Glossa *in Can. tres sunt de pœnit. dist.*1. quæ dicebat ex venialibus fieri posse mortale, jussu Pontificis est deleta, uti refert Herincx *d.7. n.*56. Ratio autem est. 1. Quia per venialia, in quæ frequentius labimur, non excludimur a gratia Dei, ut docet Trid. *s.* 14. *can.* 5. ergo talia venialia, etiam frequentia, non fiunt mortale, si enim unum veniale nullam habeat oppositionem cum gratia, nec multa habebunt. 2. Mortale est in superiore specie, & in supremo ordine peccati, ergo nulla multiplicatio venialium potest illud attingere, sicuti nulla multiplicatio brutorum potest attingere perfectionem speciei, quæ est homo. Et ratio utriusque a priori est, quia quantumcumque multa addantur individua, singula sunt & manent in specie inferiore ac imperfectiore, habentque differentiam essentialem aliam, quam species superior, neque invicem faciunt intensionem aut quid perfectius, sed tantum extensionem: ergo ob multiplicationem individuorum in inferiore specie, nunquam potest attingi species superior. 3. Sententia illa dicens per multiplicationem venialium fieri mortale, est exposita infinitis scrupulis, semper enim timere poterit homo, ne forsan per primum veniale, quod committet, impleatur numerus ad mortale requisitus, & sic per omne veniale peccabit mortaliter, quia se exponet periculo peccati mortalis, neque tamen unquam hoc scire poterit, in ordine ad Confessionem.

276 *Objic.* 1. Ex duobus non hominibus, nempe ex corpore & anima, fit homo specie distinctus a singulis partibus: Item ex duobus binariis fit quaternarium in ratione numeri specie distinctum a binariis, ergo ex pluribus venialibus fieri poterit unum mortale. *Conf.* quia ex multis parvis guttis fit unum magnum mare, ergo ex multis parvis peccatis poterit fieri unum magnum. *Resp.* N. conseq. priora illa habent de se incompletionem physicam ad invicem, & aptitudinem, ut uniantur, hinc unita faciunt unum. Venialia non habent incompletionem ad invicem, nec in quo uniantur in ordine ad faciendum unum mortale. *Ad Conf.* etiam n. conseq. mare non est nisi collectio guttarum unitarum, sicuti continuum non est nisi collectio partium unitarum, & in utroque tam partes quam totum sunt ejusdem naturæ & speciei, non item veniale & mortale: Vide dicenda n. 291.

Objic. 2. SS.PP. apud Bellarm. *de amiss. gratiæ l.1. c.*13. clare dicunt ex multis peccatis levibus fieri unum grave, sic S.Aug. *tr.*13. *in Joan. Minuta plura peccata, si negligantur, occidunt; minutæ sunt guttæ aquæ, flumina implent: minuta sunt grana arenæ, sed si multa arena imponatur, premit atque opprimit.* Et serm. 3. in Psalm. 98. *Etsi non singulis suis molibus corruunt, omnia tamen acervo nos obruunt:* Item utuntur hoc simili, quod morbus curabilis fiat quandoque incurabilis. *Resp.* SS. PP. tantum volunt, quod multa venialia disponant ad mortale, uti eos recte explicat *S. Thom.* ad 1. hinc etiam Eccli. 19. dicitur: *Qui spernit modica, paulatim decidet;* & S.Greg. *lib.* 10. *mor. c.* 9. *Ex vanitate ad iniquitatem ducimur.* Et illa quidem venialia, quæ fiunt ex indeliberatione vel parvitate materiæ, cum versentur circa idem objectum, circa quod etiam est mortale, directe disponunt ad mortale, causando habitus, qui facilitant ad idem objectum: Reliqua autem, quæ ex genere suo sunt venialia, indirecte tantum disponunt, in quantum tollunt fervorem Charitatis, minuunt timorem Dei, causant majorem audaciam in peccando, demerentur gratias actuales, per quas resisteretur mortalibus. Ad similitudinem, disparitas est, quod morbus curabilis sit dispositio permanens, quæ potest in se augeri usque ad illationem mortis, veniale est actus transiens: & quamvis esset quid permanens, tamen augeri non potest, vel intendi per alium actum. Ex his, 277

Infertur, velle committere omnia ejusmodi venialia, per se & speculative loquendo, non est mortale, est tamen magna dispositio ad mortale, & in praxi, tali voluntati sæpe conjungitur mortale. *Primam partem* tenent *Gran. Salas, Castr.t.2. d.2.p.9.§.3.n.5.* Ovied. *controv.3. n.*81. Moya *T.1. tr.6. d. 2. q.1.* contra Sanch. Bonac. Rhod. *s.4.§.1.* & alios. Ratio autem est, quia committere omnia illa venialia non est mortale, ergo nec velle committere: plus enim est reipsa committere, quam tantum velle, & volitio committendi non potest majorem trahere malitiam, quam habet objectum ipsius commissionis. *Dixi*, per se, nam si aliquod veniale vel aliqua venialium collectio esset alicui periculum proximum peccandi mortaliter, hoc ipso quod vellet tale veniale aut talem collectionem, peccaret mortaliter, uti constat ex dictis a nu. 256. *Ratio secundæ partis* insinuata est n. 287. quia sic dispositus non habet fervorem charitatis, nec magnum Dei timorem sine quibus non diu perseveratur absque mortali. Deinde talis vult quascumque occasiones remotas tentationum vehementium, & pericula remota peccatorum mortalium, quæ moraliter non evadet absque specialibus gratiis actualibus, quibus se volens reddit indignum, vel reipsa rejicit, peccando venialiter: hinc in praxi non diu erit sine mortali. 278

Objic. Religiosus paratus transgredi omnes Regulas sui Ordinis quamvis non obligantes sub peccato, peccat mortaliter, ergo multo magis paratus transgredi omnes leges obligantes sub peccato veniali. *Resp.* peccat mortaliter, per se & ratione Regularum violandarum, n. per accidens ratione contemptus vel scandali vel damni, quod causat sibi aut Religioni, c. antec. & idem dico ad consequens. Vide dicta *l.* 4. *a n.*58. Item dicta hic *n.* 214.

§. 3. Si materiæ vel effectus multorum venialium uniantur, fieri potest, ut illud, quod de se tantum fuisset veniale, fit mortale, uti habet communis: nam supposito, quod alicui, etiam per vices, furari 20. solidos sit materia gravis, si per vices abstuleris 19. semper peccasti tantum venialiter, si eripias vigesimum, hoc furtum secundum se fuisset leve, jam tamen hic ultimus solidus simul sumptus cum prioribus facit materiam gravem, quam totam censeris velle per ultimum illud furtum, quo volens injuste retinere priores, adhuc accipis illum unum, sicque fereris in illos omnes simul sumptos, adeoque in damnum grave alterius, ergo hoc ipso peccas mortaliter. Et idem est in similibus materiis, de quibus dictum est n. 284. 279

Objic. 1. Ultima acceptio tantum leviter concurrit ad materiam gravem, non enim addit nisi aliquid leve, ergo non erit magis mortale, quam priores acceptiones, quæ etiam concurrebant ad totam materiam gravem constituendam. R. huic difficultati satisfactum esse *l.* 3. *p.* 1. *n.* 1005. 280

Objic. 2. Si multæ materiæ leves uniuntur ad constituendam unam gravem, ergo poterunt etiam multa venialia ratione talis materiæ moraliter uniri ad constituendum unum tale. Ita *Bonæsp. d.* 9. *a nu.* 93. R. N. conseq. materiæ uniri possunt, quia una auget alteram. Veniale unum non potest augere alterum, & cur ex omnibus venialibus simul sumptis non possit fieri mortale, satis dictum est n. 275. 281

Inst. Si quis per 20. actus simul habitos vellet eidem furari

C 3 20. so-

20. solidos, singuli actus essent veniale, & tamen talis homo peccaret mortaliter: ergo ex illis 20. venialibus fieret mortale. R. N. 1. partem ant. nam si tales 20. actus possint esse simul, de quo dubitat Arr. *d.* 48. *n.* 24. per singulos peccavit mortaliter quia cognoscit per illos accipi 20. solidos, & singuli actus sunt a voluntate simul tendente in damnum grave, ad quod nihil refert, quod intendatur per unum vel plures actus: ergo hoc ipso singuli actus sunt mortale, & præterea ideo, quia objectum singulorum actuum est complementum damni gravis, ex suppositione aliorum concomitantium.

282 §. 4. Ex principiis positis colliguntur seqq. t. Qui per 20. vices aufert eidem 20. solidos, peccat gravius secunda vice quam prima, & tertia, quam secunda, sicque deinceps, uti dictum est *l. 3. p. 1. n.* 1005.

283 2. Si fur accipiens vigesimum solidum nihil cogitaret de prioribus ablatis, aut si restituisset usque ad materiam cum hoc levem, aut si haberet voluntatem restituendi præcedentes, aut si nunc non obligaretur ad illos restituendos, quia vel non posset vel rationabiliter præsumeret dominum remittere furtum vigesimi solidi, non esset nisi veniale, quia moraliter non unitur cum prioribus, Rebell. Less. Ovied. *n.* 109. Merat. *n.* 5.

284 3. Qui semel complevit materiam gravem, & iterum furatur aliquid, etiam leve, quod cum priore materia ablata faciat unum, iterum peccat mortaliter, uti dictum est *lib. 3. p. 1. num.* 1007. ubi *a num.* 1006. videri possunt plura etiam huc spectantia.

285 4. Si sartor singulis Festis toto anno laboret per horam, non peccat mortaliter, quia labores illi non uniuntur in ordine ad inhonorandum unum Festum: si autem uno festo mane laboret per horam; iterumque sub meridie, & iterum vesperi, peccat mortaliter: quia labores illi trium horarum (quos suppono esse materiam gravem, secundum dicta *l. 3. p. t. n.* 594.) uniuntur in ordine ad inhonorationem unius Festi. Quid dicendum sit, si habeat tres famulos, & singulis imperet, ut successive vel simul laborent una hora, dictum est *l. 3. p. 1. a n.* 580.

286 5. Si supponamus, quod singulæ Horæ breviarii seorsim præcipiantur, ideoque toties peccetur mortaliter, quot Horę omittuntur, uti dicunt *Less.* & alii, in hac sententia putant aliqui cum Gob. *in Exp. t. 5. n.* 609. probabile esse non fore mortale, si quis in singulis Horis omitteret duos psalmos cum hymno, quamvis eodem die omittat saltem 14. psalmos & 8. hymnos, quia secundum hos AA. illæ partes omissæ pertinerent ad diversas horas, ergo non unirentur in ordine ad unam materiam constituendam: econtra tamen in sententia *Navar. Sil. Lugo Stoz. Tam. de Conf. l. 2. c. 2. n.* 12. quod omnes Horæ præcipiantur tanquam partes unius integri officii, quod probabilius dicunt, qui per totum officium tam multum vel paulo plus omittit, quam est integra parva Hora, peccat mortaliter, quia partes illæ spectantes ad unum ejusdem diei officium coalescunt in unam materiam ejusdem præcepti, & faciunt quantitatem notabilem. V. dicta *l. 2. n.* 1203.

287 Quid dicendum sit, si quis diversis votis voverit pro eadem die diversas materias leves: item si voverit pro omni die aliquid leve, & omittat multis diebus, dictum est *l. 3. p. 1. n.* 449. & 450.

Q. 47. *Quomodo veniale possit præterea fieri mortale?* R. Fieri potest, 1. Ex mutatione legis, quæ prius obligabat leviter, si postea obliget graviter. 2. Ex mutatione conscientiæ, quæ prius dictabat aliquid esse veniale, jam autem dictat esse mortale, uti de utroque a contrario dictum est *n.* 235. 3. Si peccans venialiter actu esset comparatus propter illud veniale etiam committere mortale, uti sæpius insinuatum est. 4. Si per oppositionem ad aliam virtutem vel legem accedat malitia mortalis, uti dictum est *a n.* 127. & exemplum habes *n.* 241. Quomodo autem veniale fiat mortale ratione scandali, colligi potest ex dictis *l. 2. a n.* 221.

CAPUT III.

De peccatis capitalibus in specie.

DUBIUM I.

Quid sit superbia, & quale peccatum?

288 Resp. I. Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: mortalis ex genere suo, si sit consummata & perfecta, idest, si quis ita excellere appetat, ut Deo, Superioribus, eorumque legibus subjici nolit. Imperfecta tamen, qua quis subjici non renuens iis, quibus debet, & in suo tantum affectu sese magnificat, est tantum veniale, ut docet *Caj. v. Superbia*, quia sine Dei & aliorum despectu plus justo se efferre, non est gravis inordinatio: esset tamen gravis, si fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abjectione.

Resp. II. Filiæ superbiæ sunt tres, 1. Est præsumptio, quæ est appetitus aggrediendi aliquid super vires. Est communiter veniale tantum: fit tamen mortale, si damnum Deo aut proximo afferat; v. g. si præsumas jurisdictionem Ecclesiasticam, potestatem Ordinis sacri; item officium Medici, Advocati, Confessarii, &c. sine debita peritia. Less. *l. 3. c. 3. d. 3. n.* 18. & supra *l. 4. t. 3. d.* 9.

2. Est ambitio, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris; ut si ambias beneficium, vel officium, quo es indignus; vel illicito modo & medio, v. g. per simoniam; est per se peccatum veniale, fit autem mortale, vel ratione materiæ, ex qua, vel ratione medii, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Denique si moderate honor appetatur ob honestum finem, erit actus magnanimitatis, ut docet *Laym.*

3. Est vana gloria, scilicet cupiditas inanis gloriæ, cujus finis est manifestatio inordinata propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ. Dicitur, *vana;* quando quæritur ex re mala, falsa aut ficta, aut quæ non est digna gloria, vel non tanta, ut ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non bene de re judicant, aut sine debito fine. Est peccatum per se veniale, mortale sæpe per accidens, ut dictum est de ambitione. Imo, ut contra *Angelum* recte docent *Silv. Nav. c.* 17. &c. est tantum veniale res etiam sacras principaliter facere ob gloriam vanam, v. g. concionari.

Porro per vanam gloriam dupliciter peccatur, juxta D. Th. 2. 2. *qu.* 13.

I. Directe; idque vel per verba, estque jactantia, quæ est venialis per se, si sit de rebus bonis, v. g. de jejunio, oratione, &c. etsi per accidens sæpe ratione damni, si sit falsa, fiat mortalis; uti etiam 1. si quid dicat contra gloriam Dei, ut Ezech. 28. *Deus ego sum.* 2. Si prorumpat in contumelias, v. g. non sum sicut ceteri hominum, adulter, &c. ut hic. 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat. 5. Si de re mortaliter mala; quia approbatio operis eamdem cum illo speciem habet (quæ proinde in Confessione debet exprimi saltem quando cum jactantia de peccato, conjuncta fuit complacentia ejusdem; quod addo, quia si absque ea fuit, Nav. Palans, & Dian. *p. 3. t.* 4. *R.* 116. docent contra Sanch. Lop. Rodriq. &c. non necessario expoliari. V. Lug. *de Pœnit. d.* 16. *n.* 267.) vel per facta, quæ si vera sunt, & aliquid admirationis habent, dicitur inventio novitatum; hæc enim solet vulgus admirari, ut peregrinas vestes, opiniones &c. mortale si notabiliter corrumpat juventutem, vel mores. Si vero facta falsa sint, est hypocrisis; v. g. si quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etsi non sit; quæ ex se venialis est, nisi sit cum injuria, vel contemptu Dei & proximi.

II. Indirecte, in quantum quis altero non vult esse minor: Quod fit quadrupliciter, 1. Per intellectum; & est pertinacia, qua quis nimis tenaciter adhæret suæ sententiæ; quæ est mortalis, si oppugnetur veritas magni momenti; vel si sit conjuncta cum periculo tertii, v. g. si Medicus cum periculo ægroti maneat in sententia. 2. Per voluntatem, & est discordia; qua peccatur mortaliter, quando est circa bonum Dei vel proximi in quo deberent esse concordes. 3. Per verba; & est contentio, quæ est mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel salutem animæ aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet: & est inobedientia. V. *Baldell.*

Resp. III. His tribus superbiæ filiabus respondet pusillanimitas; qua quis nimium sibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus est: veniale est ex genere suo, fit mortale, si detrectes, ad quod teneris sub mortali. V. Less. *n.* 28. Laym. *l. 3. s. 5. Ex dictis resolvuntur sequentes Casus.*

I. Audiens laudem alterius, vel suam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, si approbet, suscipiat, admiretur ut laude dignam. Sanch. Bald. *d. 29. l.* 3.

II. Vituperans alium ob vindictam non sumptam, aliudve grave malum vel peccatum omissum, v. g. fornicationem, peccat mortaliter, quia est species jactantiæ, & est cum approbatione peccati, & occasio committendi. *Ibid.*

III. Inducens in civitatem novos habitus, & prævidens, quod suo exemplo moralem necessitatem imponat aliis, ut sumptus faciant supra vires, & postea non possint alere, quos debent, vel creditoribus non satisfacere, peccat graviter, Baldell. *l. c.*

IV. Exornare se nimium ex animi levitate, vel ex vanitate, per se tantum est veniale. *Ibid.*

V. Simulare sanctitatem cum voluntate non habendi mortale esse dicit Baldell. *l. c.*

VI. Simulare improbitatem, est peccatum, quia est mendacium, & quidem scandalosum, potestque esse mortale. Neque id fecerunt Sancti, nisi faciendo id, quod ex se est indifferens, & permittendo ab aliis accipi, ut signum improbitatis; cum tamen nec ex natura sua, nec ex eorum intentione esset tale.

ADDENDA.

Quæst. 48. *Quid præterea sit hic notandum?* R. Hæc pauca: 289
1. Quomodo præterea peccetur per superbiam, videri potest *n.* 204. *ad* 4. 2. Ut jactantia de peccato mortali sit mortalis, debet esse de opere, quatenus fundat malitiam, nam qui se jactat tantum, non de opere ipso, sed de sua fortitudine, ingenio, artificio, dexteritate in opere ipso demonstratis, non peccat mortaliter, uti recte Sanch. *in Decal. l. 1. c. 3. n.* 12. & Spor. *Theol. mor. p. 1. t. 1. c. 6. n.* 45. 3. Si opus tuum mortaliter malum laudetur, & ideo tibi complaceas, peccas mortaliter, quia approbas & complacentiam habes in objecto mortaliter malo: si autem tantum taceas, non ideo peccas, saltem mortaliter. 4. Non est turpior superbia, quam affectata humilitas, quæ tum est, quando ex humiliatione quæritur æstimatio vel honor. Humilitas est virtus sincera, nolens videri, sed esse & tegi.

DU-

DUBIUM II.

Quid sit Avaritia?

290 RESp. I. Est inordinatus appetitus temporalium. Unde ex hoc, & regula supra tradita de peccato mortali, *resolves sequentes Casus*.

I. Est ipsa ex genere suo venialis.

II. Cum vero eo excrescit, ut ejus causa divinas leges prævaricari non dubites, fit mortalis.

III. Prodigalitas, quæ opponitur avaritiæ, & consistit in defectu conservandi, & excessu erogandi, est ex genere suo venialis, levior quam avaritia, quia minus abit a virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, si liberis & uxori pauperiem crees; si impotentem te reddas ad solvenda debita; si profundas bona Ecclesiastica piis causis obnoxia, V. Less. *l.* 2. *c.* 47. *d.* 8.

Resp. II. Filiæ Avaritiæ sunt sequentes:

I. Obduratio cordis, (contra misericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos objurgando, debita dure nimis exigendo, quando creditor non est solvendo, &c. Hac aliquando peccari potest mortaliter, quando præceptum eleemosynæ vel charitatis urget, & tamen ex tali duritia non subvenitur. Nav. *c.*27. Tol. *l.*8. *c.*26. *V. dicta de charitate proximi*: II. Inquietudo cordis hoc est, vehemens & inordinata applicatio mentis ad acquirendas vel conservandas divitias, cum inani & vano timore, ne non acquirantur, vel perdantur. Est mortalis, quando retrahit a spiritualibus vel aliis, ad quæ ex præcepto gravi obligamur, (v. g. auditione Missæ) vel inducit superfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis est, si sit de re bona, sed tempore vel loco indebito; v. g. de familia, messe, vindemia, quando quis est in templo, vel vacandum est Deo. S. Th. 2. 2. *q.* 55. *n.*6. Reg. *l.* 23. *c.* 2. *q.* 3. Escob.

III. Violentia mortalis est, quando est injusta, & circa materiam gravem.

IV. Fallacia, sive dolus in verbis, potest esse mortalis, ratione finis vel mediorum.

V. Fraus, sive dolus in facto. Est mortalis ex genere suo, contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (*v.*g. si ea vitium habeat, vel non sit qualis existimatur) quam ratione pretii. *Nav. manual. c.*23. Tol. *c.*47. *Escob.*

VI. Proditio, quæ est deceptio contra fidem datam aut debitam, in damnum alicujus, mortalis est ex genere suo: Contingit fere tripliciter. 1. Circa personas, quomodo Judas Christum, Dalila Sampsonem prodidit. 2. Circa res, vel immobiles (ut si miles manifestet hosti modum capiendi arcem) vel mobiles, ut si pecuniam, vestem &c. cujuspiam absconditam, prædoni ostendas. 3. Circa secretum, vel sibi commissum revelando, quod est contra fidelitatem & justitiam, si quidem promissum fuit; quia est pactum onerosum, ut docet Lug. *d.*14. *n.*139. & quidem mortale, si prævidere possis inde secuturum notabile aliorum damnum vel discordiam: (alias veniale) vel alienas litteras aperiendo, & legendo: Quod postremum, si fiat ideo, ut scias secreta alterius, est curiositas; & si sit in re gravi, per se est mortale. Quod quia communiter ante apertionem nescitur, communiter esse mortale, docent Tol. *c.*45. Baldell. *l.*3. *d.*11. Nav. *c. pen. d.*6. *de pœn.* Mol. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *c.*4. (qui addit, eum qui dolose alienas litteras aperit & legit, cum alterius injuria vel damno, crimen falsitatis committere.) Dixi, *per se esse mortale*; quia per accidens potest esse veniale, vel nullum, si legitima auctoritate, justa ex causa fiat. *Unde resolvuntur hi Casus seqq.*

I. Litteras alienas aperire & legere, sæpe non est peccatum si probabiliter scias, scriptas esse in tuum injustum damnum, vel in injuriam tuam cedere, quam intendas avertere, quia potes tibi consulere: Sic Princeps potest aperire litteras, non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hostium veniunt. Item ministri publici, quoties bono publico necessarium esse judicant. Nav. *manual. c.* 18. Reg. *l.* 24. *n.* 60. Escob. Lug. *n.* 148.

II. Communiter etiam peccatum non est, si consensus expressus habeatur ejus, a quo vel ad quem mittuntur, (neque lex specialis vetet, Lugo *l. c.*) vel tacitus saltem; ut si facias sub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ita *Escob.* ex *Nav. Regin. &c. l. c.*

III. Superior Religiosus litteras suorum subditorum, (dummodo non mittantur ad Superiorem majorem, vel talem quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licite aperit, & legit, sive ex Religionis statuto aut consuetudine, sive ex suspicione probabili, quod mali aliquid contineant. *v. Escob. Peyrinum de Relig. tom.* 1. *q.* 2. *c.* 1. Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 55.

IV. Nec est peccatum, si necesse sit vel expediat ad injuriam alteri imminentem avertendam, dummodo non plus legatur, quam ad eum finem necesse est. Lug. *l. c.*

V. Qui aperit & legit, existimans non contineri res magni momenti, venialiter tantum peccat. Lug. *l. c.*

VI. Si litteras ab alio dilaceratas, & in publicum a domino abjectas, recolligas, & junctis partibus legas ex sola curiositate, peccatum veniale est: nullum autem (per se) si, ut ex illa notitia tibi provideas: quia quod pro derelicto habetur in usum suum convertere licet. *Baldell. ex S. Anton. &* *Rosel. Silv. v. emptio q.*17. Laym. *n.*4. Dian. *p.* 2. *t.* 6. *misc. R.* 5. Recte tamen notat Laym. *l. c.* talem ex charitate teneri non manifestare secretum in iis contentum, si damnum inde cujuspiam provenire possit: imo (addit) revelans ejusmodi secretum (cujus notitiam etiam juste acquisivit) contra justitiam peccabit, si intelligat audientes ea notitia usuros ad damnum injuste inferendum. V. Laym. *l. c.*

Dixi I. *a domino projectas*: quia si vel ab alio projectæ (domino inscio) vel ab ipsomet casu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi II. *In locum publicum*, quia si in ignem, vel fornacem, v. g. projectæ sint, ut comburantur, peccas, si extrahas & legas. V. Lug. *d.* 15. *n.* 130.

Dixi III. *Per se*; quia fieri potest, ut ea contineantur, quorum lectio sit perniciosa.

VII. Qui furtive scripta alterius secreta, ipso invito legit, peccat; Et 1. quidem peccato curiositatis; etsi faciat animo discendi, & sine suspicione damni. 2. Injustitiæ, quia quisque habet jus secreti in suis scriptis, quæ aliis non vult esse communia. Nav. *c.*15. Mol. *t.*5. *d.*36. *n.*2. Regin. *l.*24. *cap.*6. *n.*119. potestque aliquando esse mortale, si nimirum fiat cum notabili damno, vel alter valde cupiat esse secreta, gravissimeque sit laturus. *Baldell. d.* 11. V. etiam Lug. *loc. cit.*

VIII. Quicumque secretum violat absque justa causa, cum alterius damno, vel qui litteras alterius injuste aperit, ex quo damnum alteri sequitur, tenetur ad restitutionem. Bonac. *d.* 2. *de rest. q.* 1. Trull. *l.* 7. *c.* 10. *d.* 32.

Nihil occurrit hic addendum: sed circa apertionem Litterarum vel proditionem secreti, videri possunt etiam dicta *l.* 3. *p.* 2. *num.* 1236.

DUBIUM III.

Quid sit Luxuria?

RESp. I. Est appetitus inordinatus venereorum, quorum usus cum de natura sua institutus sit ad conservationem generis humani, quod est magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur, lædit Deum & homines. Est mortalis ex genere suo. *V. supra l.* 3. *t.* 4. *c.* 2. *& l.* 5. *c.* 1. *d.* 2. 291

Resp. II. Filiæ luxuriæ, quæ eam plerumque sequuntur, sunt octo: quatuor ex parte intellectus, & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cæcitas mentis; cum quis adeo est addictus turpitudini, ut de cœlestibus non cogitet.

2. Præcipitatio; qua quis ex eadem causa, sine consilio operatur.

3. Inconsideratio; quando in modo delinquit, inconsiderate agens, quæ statum vel personam dedecent.

4. Inconstantia; quando quis ex eodem affectu voluptatum, a piis propositis mox deficit.

5. Amor sui; talis enim homo ob voluptates, seipsum finem suarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei; lascivus enim solet a rebus divinis abhorrere, imo ab ipso Deo tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præsentis sæculi; amor enim voluptatum carnalium ita animum afficit, ut subinde etiam beatitudini æternæ paratus esset renuntiare, si præsentibus frui semper permitteretur.

8. Horror futuri sæculi; quando voluptatibus immersus, mortem inordinate timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis mediis propagare studet &c.

Priores quatuor sunt mortales, quando finis ultimus in creatura ponitur, vel præceptum aliquod Dei, graviter obligans, prætermittitur; posteriores quatuor, si plenus sit voluntatis consensus, per se sunt mortales; ex indeliberatione, vel alia actuum imperfectione, sæpe veniale. *V. Escob. & Baldell. ll. cc.*

ADDENDA.

QUæst. 49. *Quid sit præterea notandum circa luxuriam?* 292
Resp. Quæ hic addi poterant, jam dicta sunt partim *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 888. partim *a n.* 77.

DUBIUM IV.

Quid sit Invidia?

RESp. Est tristitia de alterius bono, prout illud est diminutivum propriæ excellentiæ, itaut hæc directe sit contra charitatem; hæc enim gaudet de bono proximi, quod invidia destructum optat, vel non destructum dolet. *Unde resolves* 293

I. Est ex genere suo mortalis; & gravissima quidem, atque in Spiritum Sanctum, si sit de ipsa gratia, vel auxilio Dei.

II. Filiæ similiter ex genere suo mortales sunt, ac numerantur hæ: 1. Odium, de quo *supra*. 2. Detractio: de qua in *præc.*8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Susurratio, quæ est oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipsius cum aliis; quam proinde susurro restituere tenetur, & iterum reconciliari, non secus ac detractor famam. *V. in præc.* 8.

III. Si tristitia sit de bono alterius, in quantum ex eo tibi vel aliis times nocumentum (v.g. inimicus tuus est evectus ad officium, ut tibi facilius possit nocere) non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus. Laym. *l. 3. t. 3. cap. 10.*

IV. Si tristitia sit ex eo, quod nobis desit bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed æmulatio seu zelus: qui, si est circa bonum honestum, est laudabilis, si autem circa temporalia, interdum est veniale; ut si bonum dolenti sit improportionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse regem. Laym. *n. 2.*

V. Si tristitia est ex bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio; quæ non est peccatum, erit tamen & quidem mortale, si vel Dei providentiam arguat (estque blasphemia) vel si ita afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum. Caj. Laym. *l. c.*

VI. Si doles quod alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia crescat, itaut te fiat superior, & ipsum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, est proprie dicta invidia: invidus enim dicitur, quod non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non potest. Baldel. *n. 29. l. 3.* Et sic peccare solent, 1. Ambitiosi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re sint soli ac singulares, dolent & tristantur, si alii accedant. 2. Pusillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui suum; sic mulieres v.g. facile apprehendunt, ac dolent, se superari bono alterius, v.g. formositate. 3. Senes respectu juvenum, & quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alii facile consequuntur. Baldel. *l. c.*

VII. Qui in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, optat se non fuisse natum, vel se brutum animal factum fuisse, vel diem esse maledictum, quo natus est, vel alterum primo vidit, aut conjugem accepit; si tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v. gr. diei (sive sit nativitatis, sive conjugii) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur esse tantum veniale, aliquando etiam nullum, ut Jobi; si autem deliberate intendat optare malum homini, sive sibi, sive alteri, illo die natis, vel conjugatis, mortale est. Escob. & Marchant. *mano. c. 3.*

A D D E N D A.

294 **Q**Uæst. 50. *Quid circa invidiam sit præterea notandum?* Resp. Seqq.

§. 1. Tamb. *in Dec. l. 5. c. 1. §. 3. n. 37.* dicit non esse invidiam nec peccatum, si quis tristetur de bono alterius, in quantum vere est immutativum propriæ excellentiæ, quia potest de hac immutatione tristari, ergo & de ejus causa, sic enim tristatur de bono proximi, non per se, sed tantum per accidens, prout est malum suum. Doctrina illa in praxi est difficilis, nisi supponatur motivum doloris & objectum displicentiæ esse solum suum malum: unde sicuti non licet tristari de vita alterius ob emolumentum temporale, nec gaudere de morte parentis propter hæreditatem, uti constat ex damnatione prop. 13. & 15. facta ab *Innoc.* XI. quamvis licite desideres emolumentum tuum & hæreditatem, ita & hic.

295 §. 2. Burgh. *cap. 1. c. 88.* recte dicit, si mercator doleat homines non emere potius apud se quam apud alium, esse æmulationem licitam, si autem doleat, quia hoc est bonum alteri, & ipse ideo negligitur, est invidia; sed putant *Lorca & Burgh.* esse tantum veniale, quia non absolute dolet de bono proximi, nec hoc videtur ita graviter opponi charitati, nisi ex illo affectu moveatur ad removendum illud bonum proximi.

296 §. 3. Naturalis partus invidiæ est detractio, de qua dictum est *l. 3. p. 2. a n. 1190.* Committitur autem etiam his aut similibus verbis: *nolo detrahere, nihil mali ipsi volo &c. hoc doleo, quod sit talis vel talis &c. quam dolendum est, quod ille bonus homo hoc faciat &c.* Hæc omnia proficiscuntur ex corde invido vel inimico, & reipsa lædunt alienam famam: & licet forte nihil in particulari dicatur, tamen si ostendatur ejusmodi displicentia circa alterum, semper hæret animo auditoris aliquid malæ existimationis infixum.

De odio, videri possunt dicta *l. 2. a n. 182.*

D U B I U M V.

De Gula.

A R T I C U L U S I.

Quid sit Gula.

297 **R**Esp. Ea est inordinatus appetitus cibi & potus: opponiturque abstinentiæ, & committitur 5. modis, 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisite præparata. Laym. *l. 3. s. 4. n. 5. Unde resolves:*

I. Gula ex genere suo est peccatum tantum veniale; quia nullum horum modorum repugnat præcise charitati Dei, vel proximi.

II. Hinc probabile est, quod docent *Nav. Tolet. &c.* & non repugnat *Laym.* secluso scandalo & aliis, veniale tantum esse usque ad vomitum se cibo & potu implere idque etiam, si quis vomat, ut iterato possit bibere: quod tamen Sa, *v. Comedere, aliique multi*, putant mortale. V. Bald. Escob. *t. 2. E. 2. cap. 5.*

III. Vix dubium est, licere esu aut potu, alterve ciere vomitum, si is salubris esse judicetur.

IV. Mortalis interim censetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione, in his casibus, 1. Si quis gulæ causa violet jejunia Ecclesiæ, 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas sub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens: secus, si leviter tantum, ut v. gr. si febricitans hausto aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comessationes & compotationes, itaut venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat, ad perfectam ebrietatem, de qua *infra*. 6. Si quis ex mera gula vescatur carnibus aut sanguine humano; tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ; tum quia est contra instinctum naturæ abhorrentis. Excusandum autem erit, si fiat causa medicinæ, aliave justa causa, v. g. extremæ famis in obsidione; in qua tamen sic vitam conservare non teneberis. Sanch. 1. *mor. c.* 18. Less. Laym. *n. 3.* Sa, Bon. Baldell. *l. 3. c. 29.* Sic etiam excusant quidam lictores illos, qui ut officium suum melius administrent, haustu sanguinis humani se animare dicuntur, præsertim cum sanguis secundum multos, animatus non fuerit. *V. Auct. cit.*

V. Ex genere quoque suo venialia sunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur, nimirum ex parte animæ; 1. Hebetudo mentis seu stupiditas nata ex crapula, v.g. ut non possit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinate bibendo vel comedendo voluntarie fit ineptus ad intelligenda, vel præstanda ea, quæ ad salutem illi sunt necessaria: vel ad quæ ex officio, aut alias sub gravi peccato tenetur. Baldell. *n. 15.*

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis inordinata, quæ omne peccatum sequitur, sed quæ movet ad cantiones obscœnas, actus turpes, saltus, vel choreas inhonestas, &c. fitque mortalis quando est inductiva alterius ad consensum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *Ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa sit in appetitu, istud in verbis: hæc in verbis & gestibus, dicitque semper aliquam inhonestatem, licet (per se & secluso scandalo) venialem; v. g. scurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex levitate ad risum excitandum: mortale tamen esset, si fieret causa delectationis venereæ, Baldell. *l. c.* Escob. *t. 2. E. 2. c. 4.*

Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus, & Seminis effusio: quæ ultima, si voluntaria sit, mortale est. V. Laym. *l. 3. s. 4.* Less. *l. 3. c. 3.* Baldell. *l. 3. c. 29.*

A D D E N D A.

QUæst. 51. *Quid præterea notandum sit circa gulam?* Resp. 298
Præter dicta *n. 204.* videri potest Gob. *in Quint. t. 5. c. 23.* ubi *s. 2.* comprehendit species gulæ hoc versu, *præpropere, laute, nimis ardenter, studiose*, & de eis fuse discurrit. *S. 3. subs. 2. 3. & 4.* examinat, an liceat vel sit obligatio comedendi carnes humanas in extrema necessitate, vel pro medicina. *Subs. 4.* etiam agit de potu sanguinis humani. *Subs. 5. & 6.* agit de comestione carnium crudarum, ceræ, cretæ &c. *Cap. 29. s. 3.* examinat, an liceat bibere sanguinem pecudum, vel lixivium.

Q. 52. *An comedere sine necessitate pertineat ad vitium gulæ?* R. Negant *Maj. & Jo. Sanch.* sed dicendum est esse, 299
uti cum *S. Aug.* docet S. Th. 1. 2. *qu.* 248. *art.* 1. *ad* 2. quia est inordinatio plus cibi sumere, quam conveniat sustentationi naturæ & bonæ habitudini corporis: est tamen tantum veniale, per se loquendo.

Q. 53. *An sit licitum intendere delectationem, quæ capitur ex cibo & potu moderato?* R. §. 1. *Maj. J. Sanch. Bass. & alii* cum 300
Moya *T. 1. tr. 6. d. 2. q. 3.* affirmant velut probabile, quia talis delectatio, secundum dicta *l. 3. p. 1. n. 894.* non est de se mala, unde si absit immoderatio, non videtur tali actui plus malitiæ inesse, quam si quis se recreet audiendo musicam, spectando florem, odorando rosam, in quibus nihil videtur esse malitiæ: ergo licitum erit talem delectationem directe intendere: supponunt autem hi auctores cum *S. Bonav. Soto* & ejus schola, Vasq. Arr. Ovied. Avers. Gob. in Quint. *t. 5. c. 2. a nu.* 106. aliisque plurimis, posse dari actus humanos in individuo indifferentes; quos alii plures admittunt saltem per accidens dari posse ratione ignorantiæ invincibilis vel inadvertentiæ, cum major pars hominum ignoret, aut, quando operandum est, non cogitet de obligatione referendi omnes actiones suas ad finem honestum. Ex eodem fundamento docent multi, quos refert Moya *a n.* 17. conjugi licitum esse intendere copulam propter delectationem. Econtra damnatio hujus 8. prop. facta ab *Inn. XI.* reddit opinionem illam difficilem, *comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Pro explicatione sit

§. 2. Satietas potest duo significare, vel comestionem talem, 301
qua satisfiat fami; vel talem, quæ fiat in majore quantitate, quam requirat sustentatio naturæ: si sumatur primo modo, comedere ad satietatem nullum est peccatum; si secundo, est peccatum

tum uti ex *SS. Aug. Greg. Isid. & Thom.* probat Card. *in crisi d.7. n.26.* quia hoc est aliqua immoderatio.

302 §. 3. Si quis voluptatem de se indifferentem, quæ capitur ex cibo vel potu, referat ad honestum finem, nullo modo peccat, uti cum *S. Aug.* tenent Palav. & Gob. *n. 97.* unde si quis comedat cibum necessarium propter voluptatem, referendo hanc voluptatem ad comestionem & utilem digestionem, sicuti revera a natura refertur ad eam, ideo enim voluit Deus esse voluptatem in cibo, ut eum comedamus & nutriamur, sicque referamus ad sustentationem vitæ; in hoc nihil est peccati, sed omnino ordinate agimus, secundum finem a natura & Deo intentum: neque verum est, quod tum comedamus propter solam voluptatem aut propter voluptatem tanquam finem ultimum, sed comedimus propter voluptatem subordinatam alteri fini honesto, nempe sustentationi vitæ, Carden. *n.* 12.

303 §. 4. Qui comedit vel bibit propter solam voluptatem saltem venialiter peccat, quia agit contra finem & ordinem a natura & Deo intentum in esu ac potu, qui est sustentatio vitæ; ille autem tantum censetur comedere vel bibere propter solam voluptatem, qui bibit vel comedit, quia in hoc est voluptas seu delectatio gustus, ibi sistendo; quod potissimum facit ille, qui comedit vel bibit aliquid superfluum, non necessarium, nec utile ad sustentationem vitæ, nam si sit utile ad sustentationem, tum saltem virtualiter assumitur, non propter solam voluptatem, sed etiam propter sustentationem vitæ, nisi sumens expresse aliter intenderet, Carden. *n.* 29.

304 §. 5. Audire musicam, videre flores, olfacere rosam, aut alia sensuum oblectamenta quærere propter solam voluptatem, est veniale, quia regula omnium delectabilium in hac vita, secundum S. Th. 2.2. *q.*141. *art.* 6. est necessitas aliqua hujus vitæ, vel utilitas, vel convenientia: ergo si tales actus delectationis quærantur vel habeantur sistendo in tali delectatione, agitur contra ordinem rectæ rationis & naturæ: tum autem non sisto in delectatione, si bibam, ut reficiam naturam; si audiam musicam ad pellendam tristitiam; si olfaciam aromata ad confortandum caput; si inspiciam colores ad habendam scientiam experimentalem rerum coloratarum, aut si similia delectabilia assumam ad honestam recreationem naturæ fessæ laboribus &c. tum enim nihil peccatur, quia ordinatur ad conveniens esse vitæ, sicque non assumuntur ob solam voluptatem.

305 §. 6. Quando dicitur, quod appetitus naturalis licite possit actibus suis frui, sensus est, quod licite possit gaudere de delectatione procedente ex suis actibus tanquam de fine obtento, ideoque quod possit gaudere propter solam voluptatem seu sistendo in delectatione, nam To *frui* dicitur respectu finis obtenti; econtra *uti* re, dicitur respectu mediorum assumptorum ad finem, ideoque Seneca *l. de vita beata c.* 10. agens cum quodam Epicuri discipulo ait; *tu voluptate frueris, ego utor:* simili modo loquitur S. Th. 1. 2. *q.* 88. *art.* 1. *ad* 3. ubi explicans *S. August.* eadem locutione utentem ait, *qui peccat venialiter, inhæret bono temporali, non ut fruens, quia non constituit in eo finem, sed ut utens, referens in Deum, non actu sed habitu:* Ex quo sequitur, quod appetitus naturalis non possit licite *frui* suis actibus, posse tamen eis *uti*, id est, posse moderatam delectationem de se indifferentem percipere, dummodo referat ad alium finem honestum.

306 §. 7. Hactenus dicta valent etiam de actu copulæ inter conjuges, hinc *Innoc. XI.* damnavit hanc prop. 9. *Opus conjugis ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali:* de qua propositione plura dicentur *l.* 6. *p.* 3. quando de matrimonio. Ex hic dictis

307 *Colligitur*, sententiam S. Th. 1. 2. *q.* 18. *art.* 9. *Suar. Bellarm. Fill. Laym. Rayn. Palav. Haun.* & aliorum fere innumerorum, quod non dentur actus humani in individuo indifferentes, videri conformiorem damnationi propositionum, ideoque si actus aliquis fiat modo humano, id est, cum advertentia & reflexione ad fines honestos vel inhonestos, esse obligationem illum referendi ad aliquem finem honestum: & sic saltem mediate ad finem ultimum & Deum ipsum, qui est prima regula omnis honesti. *Conf.* nam si aliquis faciat intendendo laudem suam & sistendo in illa, peccat venialiter per vanam gloriam vel superbiam, quamvis laus sit bonum honestius quam delectatio cibi vel sensuum: ergo multo magis si intendat aliquam delectationem sensuum, sistendo in illa. Atque ex his melius intelliguntur illa, quæ diximus *a n.*208. de obligatione referendi omnes actiones in Deum. Vide etiam dicta *l.*2. *n.* 132. Ex his dictis

Inferes, non tantum utile, sed necessarium esse, suis operibus præfigere intentionem bonam, præsertim mane: est tamen renovanda per diem, alioqui desinet, nec influet in actiones disparatas, maxime si per culpas aut negligentias etiam tantum veniales dissipetur: potestque formari hoc vel simili modo pro cujusque devotione, & affectu.

Formula Intentionis Matutinæ.

DEus, primum principium & finis ultimus rerum omnium, ecce opera hujus diei, & quicquid unquam alias facturus sum vel passurus in unione omnium actionum & passionũ Christi filii tui, Beatissimæ Virginis Mariæ & omnium SS. tuorum, in unione omnis beneplaciti tui, ac præcipue illius, quod in te de teipso habes, offero Divinæ Majestati tuæ, imprimis,

In agnitionem supremi tui in omnes creaturas dominii & potestatis: in suppletionem omnis laudis & gloriæ, quæ tibi negatur a dæmonibus, damnatis & peccatoribus: ex sincerissimo desiderio, ut agnoscaris ab omnibus, sicuti es in te Deus infinite perfectus; ut ameris, sicuti es propter infinitam bonitatem tuam amabilissimus, ut colaris & honoreris, sicuti es propter infinitam tuam excellentiam omni cultu & honore dignissimus.

Offero etiam in gratiarum actionem pro omnibus in me, in creaturas omnes ac præcipue in electos, collatis beneficiis; quia nos creasti ex nihilo, acerbissima passione redemisti, sanctificasti per gratiam, adduxisti ad veram fidem & hucusque conservas: hisque omnibus vis æternam gloriam superaddere.

Etiam offero in satisfactionem pro omnibus peccatis & negligentiis meis: in refrigerium animarum in purgatorio, præsertim illius (*designa aliquam*) ut in cœlum admissa te citius videat, amet, laudet & pro me intercedat.

Denique offero ad impetrandum propinquis, amicis, benefactoribus, uti & malefactoribus, incolumitatem; peccatoribus veniam & emendationem; mihi virtutes maxime necessarias, robur ad superanda vitia & tentationes mihi maxime periculosas, gratiam in fine vitæ & beatam mortem.

Quodcumque facio aut faciam, mi Deus, ideo esse volo, quia tibi placet a me fieri, quia propter te dignissimus es, cujus voluntas semper fiat: volo, ut ex hac intentione & purissimo tui amore omnes totius vitæ meæ actiones procedant secundum tuum Sanctissimum beneplacitum: tu dirige & dispone de me, per me, circa me, sicuti scis & vis, pro tempore & æternitate. Amen.

Vitiatur hæc intentio, 1. Si simul intendas sensualitatem & commoditatem tuam. 2. Si quæras per tuum opus placere hominibus; gaudeas te ideo æstimari, amari, laudari, ideoque optes illud sciri vel videri. 3. Si sciens Dei gloriam magis vel æque promoveri per opus occultum aut vilius, tamen malis facere publicum aut honoratius. 4. Si cum perturbatione, anxietate aut impatientia quæras aliquid agere, conquerendo & turbando teipsum vel alios, si differatur vel non permittatur. 5. Si turberis, quando aliquid non succedit tibi gloriose. 6. Si ideo facias, ut te non redarguat conscientia, ut quietus sis & interiore pace fruaris; ut tibi ipsi satisfacias; ut tibi ipsi vel aliis non videaris malus. 7. Nec ipsum gaudium & consolatio in actione bona est certum signum puræ intentionis, sæpe enim illa interna solatia amantur propter se & non propter Deum, quod tum est, si tamdiu duret dilectio, quamdiu durat dulcedo. *Ricardus in Cant. cap.* 6.

ARTICULUS II.

Quid sit Ebrietas?

RESp. Malitia ebrietatis plenæ & perfectæ, in eo consistit, quod quis sine justa & gravi causa, tantum ob 308
voluptatem, aut ingluviem, sciens, volens privet se usu rationis; non simpliciter, id quod fit in somno; modo naturali instituto ab auctore naturæ, ad virium & imaginis Dei conservationem; sed violenter, & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturbando, in modum amentis, bruti, ac simul insuper privando se proxima potestate utendi ratione ad omnem subitam necessitatem. Ita docent commun. Doct. *Unde resolves:*

I. Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio plane sopitur, est ex genere suo mortale, quia censetur Deo injurium, ejus imaginem sic deturpare. Est communis Doct.

II. Non est peccatum, inebriare se ex præscripto Medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. *Silv. Caj. Laym.*

III. Non item est peccatum, si quis cogatur intento ense. *V. Less. l.* 4. *c.* 3. *d.* 4. *d.* 37. *Azor. Regin. Baldell.*

IV. Mortale est, alium inebriare, vel provocare ad æquales haustus, cum intentione inebriandi, aut advertentia secuturæ ebrietatis in se aliove. *Less. l. c.*

V. Si justa causa est, ut v. g. si grande malum non possit aliter impediri, nisi auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ saltem ipsi non sit voluntaria, ut scilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur, v. g. vinum fortissimum, aut medicatum propinando, cujus vi ignorata decipiatur. Unde sic posses inebriare eos, qui alioqui essent proditurí urbem, vel te abducturi. *Less. l. c.* & Sanch. *l.* 2. *de Matr. d.* 11. An vero hoc casu liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam, dubium est, Less. *n.* 32. affirmat, quia, inquit, licet suadere & inducere ad minus malum, ut impediatur majus. Laym. *l.* 3. *sect.* 4. *n.* 6. rectius negat, quia nullo casu licet inducere ad peccatum.

VI. Si quis non prævidit periculum ebrietatis, & sic vino captus est, aut in auram exiens, vento turbatus est, nec hoc prævidit, vacat culpa: Unde multi excusantur, qui prudenter sæpe judicant, adhuc se haustulum facere posse sine noxa: desinent tamen prudenter id judicare, si contrariam de se experientiam habeant.

VII. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum & malum, licet nonnihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus girari videatur, nondum plena est ebrie-

„ ebrietas, ideoque tantum peccatum veniale, quamvis ex „ gravioribus, si deliberate sit commissum. *V. Laym. l. c.*

„ VIII. Plena ebrietas notatur ex his signis, quæ dat „ Less. *nu.* 30. *& Regin.* 1. Si quis non meminerit dicto- „ rum, factorum, quomodo vel quando domum deductus. „ 2. Si commisit ea, quæ nunquam alias sana mente so- „ let, v. g. si præter morem turpia sit locutus, turbarit „ domum, uxorem verberatit, &c.

„ IX. Mala in ebrietate commissa, si prævisa non sunt, „ aut si adhibita cautio, culpa vacant.

A D D E N D A.

309 QUæst. 54. *Quid circa ebrietatem & potationes sit præterea addendum?* R. Seqq.

§. 1. Ebrietas quandoque sumitur late & quasi materialiter, tumque definitur, *excessus in potu, sine justa causa factus, usque ad privationem rationis*: quandoque stricte & formaliter, prout opponitur sobrietati, sicque definitur, *excessus in potu, voluptatis causa factus usque ad privationem rationis*: hinc AA. communissime in descriptione ebrietatis meminerunt *concupiscentiæ, delectationis, voluptatis e potu*, uti habent *S. Thom.* 1.2. *q.*88.*ar.*5. *ad* 5. *&* 2.2. *q.*150.*art.*1. *&* 2. O. Cap.*ib.* Aleusis *p.*2. *q.*160. *mem.*3. Baun. 2.2. *q.*64. *art.*7. *d.*5. Salmer. *t.* 12. *tr.* 12. *sub med.* Azor. *p.* 1. *l.*7. *c.* 22. *q.*5. Valent. *t.* 3. *d.* 9. *q.* 3. *p.*1. Less. *l.*4. *c.*3. *n.*13. *&* 37. Laym. *l.*3. *f.*4. *n.*5. Manig. *p.*2. *cap.*7. Palq. *in moral. q.*386. Villal. *t.*2. *tr.*40. *diff.* 6. Fagund. *de præc.* 4. *Eccl. lib.* 1. *c.*1. *n.*11. Fill. *tr.*30. *n.*12. Dicast. *de just. l.*1. *d.*3. *n.*104. Castr. *t.*7. *d.*3. *p.*5. Mastrius *mor. d.* 15. *n.* 147. Stoz. *l.*1. *p.*3. *n.*519. Bosco *de Pæn. d.*7. *f.*10. *n.*344. Bass. *v. Gula, n.*5. Sangall. *t.*5. *tr.*5. *f.*3. *q.*2. Spor. *in Dec. t.*1. *c.*7. *f.*2. *n.*69. Tamb. *p.*2. *t.*1. *c.*3. Gob. *in Quint. t.*5. *c.*5. *f.*2. *n.*9. Bus. *sup.* Reiff. *t.*3. *d.*3. *q.*6. *n.*45. Neuss. *d.*24. *n.*101. Ratio autem est, quia sicuti ad sobrietatem spectat moderari concupiscentiam potus & delectationem ex illo, ita ad ebrietatem sobrietati oppositam moveri concupiscentia nimia & delectatione potus. Cum hoc tamen stat, quod ebrietas etiam illa, quæ fit non ex causa voluptatis sed ex alia causa non justa, v. g. ad alios recreandos, ad vincendum per æquales haustus &c. etiam sit mortalis. Et rationes, quibus probatur ebrietatem etiam unicam esse peccatum mortale, videri possunt apud Gob. *c.*6. *a n.*18. In quo autem præcise ejus malitia consistat, examinat fuse *a n.*26. *&* 36.

310 §. 2. Inebriare se formaliter, id est, voluptatis causa, ita est malum, ut nunquam sit licitum; nullus enim potest esse casus, in quo voluptas illa tanti fiat, ut propter illam fas sit exturbare rationem, *Gob. c.*18. *n.*2. dicens etiam *c.*6. *n.* 52. si quis ex sola voluptate sibi conciliaret violentum lethargum seu talem somnum, qui non posset citius depelli quam ebrietas, eum similiter peccaturum mortaliter. Vide tamen dicenda *n.* 326.

311 §. 3. Licere se inebriare ex præscripto Medici ad recuperandam sanitatem, si desit aliud medium, docent AA. *n.* 319. citati; item *Silv. v. Ebrietas q.*3. P. Ledes. *t.*231. *c.* 3. Nav. *c.*23. *n.*119. Tol. *l.*8. *c.*61. Sa *v. Ebrietas n.*4. Armill. *v. Ebrietas n.*5. Tann. 2.2. *d.*3. *q.*4. *d.*3. *n.*53. Dian. *p.*6. *t.*7. *R.*44. Bon. *t.*2. *d. ult. q.*1. *p.*1. *prop.*1. *n.*3. Naldus *v. Ebrietas n.* 2. Jac. Marc. *in Pastor. p.*2. *c.*4. *q.*5. Alv. 1.2. *d.*147. *n.* 4. Regin. *l.* 22. *c. ult. nu.* 55. Rayn. *de virt. & vitiis l.*6. *f.*2. *c.*6. *n.*113. Baldell. *l.*3. *d.*30. *n.*23. Steph. *t.*1. *d.*5. *n.*76. Loth. *tr.*18. *ar.* 8. Jo. Poncius *d.*22. *q.*12. *n.* 103. Illf. *tr.*4. *d.*1. *n.* 54. aliique plurimi cum *Vind. Gob. ad* 13. *prop. n.* 27. Rationem dant, quia sicuti licitum est se in perpetuum privare brachio vel pede, ut servetur totum corpus, ita multo magis ad breve tempus usu rationis; non enim est inebriatio formalis: sed materialis & ex justa causa: ac reipsa talis potus est necessarius ad conservationem vitæ, temperantia autem permittit hoc sumere, quod ad illum finem est necessarium, ut habet *S. Th.* 2.2. *q.*141. *ar.*6. Atque ex his inferunt multi licitum esse se inebriare, si quis mortem intentet, nisi te inebries; sed huic, & etiam priori doctrinæ repugnant alii cum *Mendo d.* 13. *q.* 14. putantes ebrietatem esse intrinsece malam, non aliter ac est pollutio, maxime cum ebrietas sit per se causativa iræ, rixarum, cædium, blasphemiarum, impudicitiæ &c. Et huic sententiæ quoad ultimam partem favet *S. Aug. serm.* 232. *de tempore, Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: aut bibas aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur*. Putat quidem *Vind. Gob. a n.* 38. rationes allatas facile solvi: quod autem *S. Aug.* attinet, dicunt *Less. Dicast. & Illf.* illum loqui de casu, quo in contemptum religionis vel virtutis bibendum esset: verum *S. Aug.* id non insinuat; hinc *Gob. n.* 12. suspicatur *S. Aug.* ob probabilitatem contrariæ sententiæ suadere, potius mortem esse oppetendam quam causandam privationem rationis.

312 §. 4. Nunquam est obligatio se inebriandi, etiam pro conservanda vita, tum quia contraria opinio, quod id non liceat, est probabilis, tum quia nemo tenetur per media extraordinaria conservare vitam, *Gob. a n.*43. Quod si ebrietas præscriberetur tanquam medicina, & vita tua esset necessaria Reip. aut si in peccato mortali esses, & semipotus non posses contritionem elicere, adhuc probabile est te non teneri, quia probabile est etiam in illis casibus non licere. Et supposita veritate hujus sententiæ, si quis moreretur, ne inebriaretur, putant aliqui fore Martyrem, quia moreretur pro honestate & defensione virtutis; sed cum causa Martyrii credi debeat fide divina, sententia autem illa, quod tum non liceat se inebriare, sit incerta, difficile est defendere fore Martyrium: nihilominus *Gob. f.* 5. *&* 6. ex eo probabiliter putat fore Martyrium, quod actus virtutis etiam non præceptus possit esse causa Martyrii, nemo autem negabit talem agere ex virtute sobrietatis: & hujus sententiæ videtur esse *S. Aug. supra*, ubi ait, *qui ebrietati resistit, si cum Dei adjutorio perseverare voluerit, & pro ipso ille aliquas pertulerit tribulationes, omnia ei Dominus ad Martyrii gloriam reputabit*.

§. 5. Ad morbum gravem, etiam non lethalem, curandum 313 aut cavendum, licitam esse inebriationem docent multi cum *Gob. a n.* 15. si aliter curari aut caveri nequeat, quia licitum est tantum cibi & potus sumere, quantum necessitas vitæ & valetudinis postulat: & hanc sententiam post *Caj. Tol.* & alios defendunt Bouder *v. p.*1. *q.* 6. & alii apud *Mendo qu.* 14. sed hic multo magis contradicunt *S. Aug. Angel. Tabien. Mendo* & alii.

§. 6. Si alicui pes esset abscindendus, non liceret inebriatio 314 ad avertendum sensum doloris, quia potus est institutus ad vitam & valetudinem tantum; hinc etiam non liceret inebriatio, ut alium vel meipsum liberem tristitia aut melancholia, *Gob. n.* 18. Licitum tamen est ob has causas bibere usque ad hilaritatem, *Gob. n.*26. contra *Dicast.* Quod si quis etiam recreationis causa ita comedat aut bibat, ut intra duas horas commode studere nequeat, putat *Gob. n.* 29. eum peccare, quia Regula temperantiæ plus non permittit, quam quantum satis est ad vitæ & officiorum necessitatem, attamen non est nisi veniale. Addunt *Escob.* & alii cum *Gob. n.* 34. si casus esset, ut sitis valde vehemens non posset extingui, nisi sumpto potu usque ad privationem rationis, id fore licitum, quia finis potus est sitim restinguere: ergo licitum est hanc potu restinguere, quamvis per accidens sequatur ebrietas: sed puto casum illum non esse moralem, cum sitis possit aliter restingui, & reipsa potius aliquo tempore ferenda esset sitis & paulatim restinguenda, quam tali violento medio pellenda.

§. 7. Nec licita est inebriatio sui ad conservandum hono- 315 rem, cum enim honor non sit proprie honorati, neque sit ita necessarius ad vitam, merito censetur esse quid minus, quam bonum usus rationis; *Gob. n.* 7. Neque licita est ad evitandam gravem inimicitiam; ad vitanda tamen verba valde atrocia putat *Gob. n.* 10. probabile esse, quod liceat: sed alii merito dubitant. Vide *Vind. Gob. ad prop.* 15.

§. 8. *Less.* excusat Indos a mortali, qui, tabaco se inebriant, 316 inducendo somnum in se, eo quod privare se ratione per somnum non sit peccatum: *Dicast. & Gob. c.*31. dicunt peccare mortaliter, quia etiam potus vini esset mortaliter malus, quamvis in solo somno privaret ratione. Idem dicunt *Caj. & Valent.* eo quod utraque ebrietas sit ob voluptatem quæsita: & non tantum privet usu rationis, sicuti somnus: sed etiam potentia proxima ad usum rationis; quod non facit somnus; nam homo a somno excitatus potest statim uti ratione: econtra sic ebrius, quamvis excitaretur a somno, non posset ratione uti. Quod si somnus facile depelli posset, tumque adesset potentia utendi ratione, *Gob.* excusat a mortali; hinc etiam omni culpa vacant, qui ex consilio Medicorum hauriunt fumum, licet per breve tempus vertigine acti, nesciant, ubi stent. Etiam docent *Less. Dicast. & Gob.* eos peccare graviter, qui cubant super lupulum, & ejus odore se privant ratione. Illf. autem *t.*4. *d.*1. *n.*53. putat talem inebriationem non esse graviter prohibitam, quia caret magno voluptatis illicio: sed ratio ista non videtur firma, nam præcipua malitia ebrietatis desumitur ex hoc, quod exturbetur ratio sine potentia proxima eam reducendi: & *Conf.* nam nemo est dominus sed tantum administrator suæ rationis: ergo qui sine sufficiente causa se privat usu & potentia ad illam, graviter agit contra naturam & Deum, sicuti graviter ageret contra jus alterius, qui eum privaret usu & potentia suæ domus. Tales tamen aliter quam potu se privantes ratione non debent confiteri se ebrios fuisse, nam non est peccatum per excessum circa voluptatem gustus: sed addere debent modum, quo id factum est, nam est inebriatio distinctæ speciei: hinc etiam docet *Dicast.* si quis se pane ex malignis granis vel herbis confecto sine causa inebriet, quod fieri potest, esse aliam speciem ebrietatem, quam quæ ad potum pertinet.

§. 9. *Ang. Tann. Fagund. Gob. c.*6. *n.*37. universaliter docent 317 ebrietatem nullam esse mortalem, nisi diu privet usu, & potentia rationis: hinc nemo damnat eum mortalis, qui subita ira, vel girando se redditur rationis impos per *Pater & Ave*; longum tamen tempus videtur esse una hora. *Si dicas*, usus rationis est in supremo genere bonorum: ergo pejus est per quadrantem carere potentia utendi, quam per mensem centum aureis. R. Etiam Missa est in supremo genere bonorum spiritualium, & tamen qui non persolveret eam, ad quam se liberaliter obligasset, non peccaret graviter, uti tenent multi relati *l.* 3. *p.* 2. *n.*775. sunt enim multa in tali superiori genere, quæ tamen in certis circumstantiis censentur absolute exigua; Vide Gob. *in Exp. t.* 3. *n.*489. Nec valere semper tales comparationes, ostendit *Lugo de Just. d.* 14. *n.* 24. Vide etiam *Vind. Gob. ad prop.* 16.

§. 10. Qui per experientiam scit se communiter inebriari, 318 quando adit hæc, aut illa consortia, hoc vel illo modo bibit, tenetur sub mortali cavere, nec absolvi potest, nisi hoc proponat, uti constat ex dictis *a n.*252. Similiter peccat mortaliter, qui bibit, sciens adesse periculum ebrietatis; ille autem scit adesse periculum, inquit *Gob. in Quint. t.* 5. *cap.* 8. *nu.* 20. citans

tans alios qui bibit, probabiliter putans secuturam ebrietatem, vel timens, & dubitans, vel suspicans secuturam; unde antequam pergat, debet ex prudente motivo deponere ejusmodi opinionem, dubium, aut suspicionem, alioqain non potest dici habuisse ignorantiam, vel inadvertentiam secuturæ ebrietatis. Quod si quis sciat se multum bibendo fore ebrium, si postea in aerem exeat, aut vehatur, non autem fore, si domi quietus maneat, hoc bibendo non peccat graviter, si proponat non exire, & soleat servare tale propositum; quod si servare non soleat, peccat graviter exponendo se periculo proximo ebrietatis, Gob. *n.* 34.

319 §. 11. Si quis se inebriet, non advertens ebrietatis periculum, non peccat graviter, uti dictum est *a n.* 16. Recte tamen docent *S. Th. Nav. Val.* aliique communiter, eum, qui sæpe fuit ebrius, semper sufficienter advertere, vel posse, & debere advertere, ideoque semper peccare mortaliter: unde qui confitetur se intra mensem semel vel iterum fuisse ebrium, si sit vir intelligens, merito interrogatur, an prævidetit: si autem dicat intra mensem decies factum, supponi debet semper peccasse mortaliter, *Gob. n.* 27.

320 §. 12. Qui nimio potu causat in se podagram, gravem capitis dolorem, nauseam stomachi ad octo vel plures dies, peccat graviter contra charitatem propriam, uti vult *Gob. cap.* 10. *nu.* 15. & 20. imo contra jus Dei abutens corpore, & valetudine, cujus dominus non est, sed tantum administrator, & custos: & hoc a fortiori tenent *Caj. Less. Bald.* & alii, qui dicunt nocentem sibi in naturalibus sic peccare, sicut peccaret nocens alteri; si quis autem alteri tales molestias causaret, utique peccaret mortaliter: ergo.

321 §. 13. Recte docent cum communi *Dicast. Gob. c.*13. *a n.*19. Burgh. *c.*13. *cent.*99. eum graviter peccare, qui, quamvis non intendat, tamen ex amicitia, & urbanitate, etiam secundum morem patriæ, alium invitat ad haustus, quibus probabiliter prævidet inebriandum, quia invitat ad aliquid intrinsece malum, & mortale, quod ab altero absque mortali fieri non potest. Hinc etiam graviter peccat, qui sine rationabili causa amicum ad prandium invitat, quem scit communiter redire ebrium quia exponit illum periculo proximo ebrietatis, *Gob. n.*50. conqueritur de ejusmodi incitantibus ad potum *S. August.* serm. 231. de tempore ubi inter cetera hæc habet; *Certa bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine... o infelicitas generis humani! quam multi inveniuntur, qui ebriosos, & luxuriosos amplius, quam oportet, cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare!... Quando animalia ducuntur ad aquam, ubi saturaverunt sitim suam, etiamsi supra aquam ipsam diutius teneantur, repleta sibi bibere nolunt omnino nec possunt; considerent ebriosi, si non pejores animalibus judicandi sint.... Et quod pejus est, aliqui clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt aliquos plus bibere quam expedit.... Si & te, & alium inebriaveris, habebis hominem amicum: habebis Deum inimicum.*

322 §. 14. Qui alium ad potationes adducit, sicque causa est, ut negligat labores ad sustentationem suorum necessarios, aut ut non possit solvere debita, aut ut furetur, peccat, & tenetur restituere illis, qui talem injuriam patiuntur, quia est causa talium damnorum, quæ ex potatione sequuntur, ad quam inducit, *Gob. c.* 12.

323 §. 15. Qui exemplo alium inducit ad ebrietatem, potest peccare graviter ratione scandali; sæpe tamen, qui solent imitari alios bibentes, sunt tales, ut licet non haberent exemplum, se inebriarent; & tum, qui præit exemplo, non peccat peccato scandali, *Nav. Laym. Gob. n.* 45.

324 §. 16. Qui quando potest sine incommodo, non impedit alienam ebrietatem; peccat graviter contra charitatem; per vim tamen non est aliquis impediendus, nisi immineat extremum malum, quia vim facere spectat ad solam potestatem publicam. *Lugo.* Quod si aliter negato vino prævideretur v. g. blasphematurus, permitti deberet ebrietas, utpote minus peccatum quam blasphemia, *Gob. n.* 54.

325 §. 17. Qui stultum, vel puerum necdum rationem utentem inebriat, per se loquendo non peccat graviter; quia jam antecedenter caret usu, & potentia proxima rationis: qui tamen puerum sæpius inebriaret, videtur peccare; tum quia certo nocet ejus valetudini, tum quia causat in eo habitum malum bibendi, qui utentem ratione ad similes potationes inclinabit, *Caram. Gob. c.* 13. *a n.*39.

326 §. 18. Non est licitum alicui per pharmacum tollere appetentiam vini, si inde immineat illi grave incommodum; alioquin videtur licere, quia ordinarie plura bona obvenient abstinenti quam appetenti, *Gob. c.* 30. An autem licitum sit dare, vel sumere præservativa ebrietatis, tractat *Bouderv. pag.*109. & *seqq.* Quid vero consilii dandum sit marito, qui conqueritur uxorem suam esse bibulam, suggerit *Gob. c.* 43. *n.* 48. Et remedia physica contra ebrietatem, affert idem *Gobat. c.* 51. *sect.* 2. Moralia autem *sess.* 3. & 4.

327 §. 19. Propinare in sanitatem alicujus reipsa apprecando sanitatem, per se loquendo, est laudabile, sed velle illo potu inducere Deum ad sanitatem alteri dandam, foret superstitio, quia esset per actum de se indifferentem, & non spectantem ad Dei gloriam, velle movere Deum ad aliquid faciendum: quod est superstitiosum, *Forn. Gob. c.*13. *a n.* 67. bibere autem in fine haustum, quem vocant benedictionem S. Joannis, est etiam; per se loquendo, laudabile, quia fit, vel ad significandum, quod continuanda sit mutua Charitas, quam S. Evangelista semper commendabat, vel ad precandum, ut intercedens faciat non obesse cibum, & potum sumptum, sicuti ipse creditur sine damno venenum bibisse; sæpe tamen est per accidens peccatum, ut si propinetur illi, qui advertitur esse in proximo periculo ebrietatis. *Gob. sess.* 1.

§. 20. Judex, qui inebriat reum, ut sic inducat ad fatendum crimen, multipliciter peccat, 1. Quod inducat ad ebrietatem. 2. Quod crimen eliciat non servata juris forma: hinc ex illa scientia, utpote illegitima, nec juridica, illicite procederet ad sententiam, vel torturam, *Less. Laym. Gob. n.* 37. 328

§. 21. Si quis ex gravi causa faciat inebriari alterum ad eliciendа secreta, quæ alter tenetur manifestare, multi dicunt non peccare, si ad materialem tantum ebrietatem inducat; si autem vult cognoscere talia, quæ alter non tenetur, posset tamen bona conscientia manifestare, videtur peccare, quamvis ad materialem tantum ebrietatem inducat, quia alter est rationabiliter invitus ad talem ebriationem, & modum eliciendi secreta: si vult cognoscere ea, quæ alter bona conscientia revelare non potest, multo magis peccat, *Gob. n.*35. 329

§. 22. Quamvis ebriis non plus credendum sit quam fatuis vel somniantibus, Gob. *c.*19. *n.*61. ideoque non possit Judex in eum, qui in ebrietate crimen de se edicit, nequidem specialiter inquirere, Gob. a n. 65. tamen qui expertus est se in ebrietate sponte solere vera secreta prodere, admittit duplex peccatum, si se inebriet, quia hic exponit se etiam isti periculo revelandi secreta, Gob. *nu.* 55. Idem est de illo, qui dum interrogatur, prodit, si prævideat periculum, ne inebrietur, & sufficienter non præcaveat, Gob. n. 57. 330

§. 23. Qui reum ad mortem damnatum, & rite dispositum inebriaret, eo fine, ut cruciatus, & mortem non sentiret, peccaret graviter, quia hic non est finis potus, neque est ratio sufficiens tollendi rationem tum maxime necessariam, *Tann. Dicast. Gob. c.* 13. *n.*38. 331

§. 24. Injuste in custodia detentus, non peccat inducendo custodes ad materialem ebrietatem, peccat tamen, si inducat ad formalem, etiamsi adesset periculum mortis, quia est intrinsece malum inducere aliquem directe ad peccatum, quidquid contradicere videantur *Less. & Baldel.* Si autem juste detinetur, peccat, licet ad materialem tantum ebrietatem inducat, partim quia inducit ad aliquid de se malum, secundum dicta *n.*48. partim quia est causa injusta gravium malorum, quæ patientur custodes, Gob. n. 30. 332

§. 25. Licere inebriare eum, qui decrevit malum ingens patrare, si nequeat alia via impediri, docent etiam plures, uti relatum est *l.*2.*n.*224. Oppositum tamen velut probabilius tenent iidem; item Arsdek. *in qq. singul. q.*11. & Burgh. *cent.*3. *cas.*68. 333

§. 26. Qui in ebrietate solet percutere uxorem, & liberos, aut damna inferre aliis, peccat etiam contra pietatem, aut justitiam si se inebriet, teneturque compensare damna, si in ebrietate inferat, cum sint satis prævisa in causa, neque adhibeatur sufficiens præcautio, ut suppono, Gob. *c.* 19. *sess.* 1. 334

§. 27. Qui castitatem amant, fugere debent potationes immoderatas: S. Paulus *ad Ephes.* 5. *v.* 18. ait, *nolite inebriari vino, in quo est luxuria:* Et Aristoph. apud Athen. *l.* 10. *c.* 15. recte dixit, *vinum veneris lac.* Similiter S. Hier. *ad cap.* 1. *Epist. ad Titum*, v. *non vinolentum*, ait, *nunquam ego castum ebrium putabo;* & *Epist.*22. *cap.*4. *vinum, & adolescentia duplex incendium est voluptatis.* 335

De signis ebrietatis, optime Gob. *cap.* 21. ex Juristis & Theologis.

De pœnis jure Canonico, & civili in ebriosos ipsos statutis, vide eumdem Gob. c. 22. An autem is, qui in ebrietate aliquem occidit, plecti debeat pœna ordinaria, aut extraordinaria, an nulla; vide eumdem *cap.* 20. *sess.* 2.

DUBIUM VI.

Quid sit ira?

„ RESP. Est inordinatus appetitus vindictæ, quæ inor- „ 336
„ dinatio, secundum *D. Thom.* dupliciter fieri potest. „
„ 1. Ex parte modi irascendi, ut v. g. si nimium interius „
„ exardescas, vel exterius per signa nimis patefacias. 2. Ex „
„ parte objecti, ut si vindictam appetas, plane injustam ob „
„ causam: vel si justo majorem, v. g. optando inimico „
„ mortem, quam non est meritus: vel exequendam pro- „
„ pria auctoritate; vel denique licet vindicta justa sit, non „
„ tamen eam appetas ut justam, sed ut satiativam animi „
„ tui malevoli. *Unde resolves:* „

„ I. Si ordinarie appetatur vindicta, non est peccatum „
„ iræ, ut cum Superiores irascuntur culpis subditorum, „
„ eosque puniunt, seu vindicant. „

„ II. Ira inordinata primo modo ante dicto, est ex genere suo „
„ peccatum veniale, potest tamen fieri mortale ex accidente, „
„ ut si addatur blasphemia, maledictio, scandalum. „

„ III. Ira inordinata, secundo modo, est ex genere suo „
„ mortale, quia est directe contra charitatem. *Baldel. l.*3.*d.*21. „

„ IV. De filiabus iræ, quæ partim sunt in corde, ut indi- „
„ gnatio, & tumor mentis; partim in ore, ut clamor, bla- „
„ sphemia, contumelia, maledictio; partim in opere, ut ri- „
„ xæ, pugnæ, seditiones, vulnera, diversimode loquendum „
„ est, secundum regulam supra datam; Nam 1. Indignatio, „

„ quæ

quæ est inordinatus affectus ex eo, quod quis reputet se indigne a tali tractari, communiter est veniale: imo si ex justo rationis judicio procedat, nullum est. Posset tamen esse mortale, si cresceret usque ad deliberatum odium, & contemptum personæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis morose excogitat diversas vias vindictæ, iisque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum sit, judicandum est ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur. V. Tol. *l.* 8. *c.* 58. 3. Clamor, cum iratus tollit vocem, multa inordinate, & confuse effundens, est veniale communiter, nisi aliud addatur. 4. Blasphemia est mortale, de qua supra l. 3. t. 2. c. 1. 5. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod objicit, cum intentione illum inhonorandi, est ex genere suo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*, quia animo corrigendi, humiliandi, aliave ratione, potest Superior verbum aliquod alias contumeliosum objicere; quomodo Christus vocavit Apostolos stultos; & Apostolus Galatas insensatos. In quo tamen peccari potest, si modus debitæ correctionis excedatur, vel subditus gravius dehonoretur, quam per delictum meruit. V. *Bal. d.* 34. *n.* 10. Item, ut docet Caj. potest contumelia esse venialis tantum, si sit parva tantum; vel si sit tantum materialis, sine intentione dehonorandi, modo non sequatur læsio notabilis honoris proximi; & sic excusantur saltem a mortali, multi parentes, dum filios vocant asinos, &c. Item mulieres, pueri, & infimæ sortis homines, conviciis se onerantes; quia cum fides iis non habeatur, non læditur graviter honor. V. Bon. *t.* 2. *q.* 2. *p.* 5. Denique si joci causa, & per convenientem recreationem, leves defectus objiciantur, urbanitas est, secundum S. Thom. 2. 2. q. 72. art. 2. dummodo alter non contristetur, nec ad iram moveatur.

V. Contumelia etiam fit facto, tum indirecte, ut si imaginem, vel litteras alterius conculces, comburas; tum directe, ut si virum honestum fuste cædas, ad januam eius cornua, &c. apponas: vel repræsentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc spectat subsannatio, illusio, & derisio, quando fit signis, ut naso rugato, labiis extensis, &c. intendendo proximi confusionem; quæ si sit gravis, vel saltem proximus ea graviter contristetur, mortalia sunt, Bon. Mol. Bald. l. 3. d. 3. &c. ex S. Th. Circa quæ nota; Quod qui per contumeliam læsit alterius honorem, teneatur hunc restituere, etiamsi fama non sit læsa. Hoc autem fieri potest, vel per honorificam, & amicam salutationem vel invitationem ad mensam, vel petitionem veniæ (etiam subinde flexis genibus, & coram testibus) prout læsio fuit gravis. Lugo *de Pœn. d.* 15. *n.* 53. Adde, quod contumeliæ mortalis qualitatem in Confessione explicare, non sit necessarium, ut contra *Fill. &c.* docent Azor, Sa, Molin. Lug. *d.* 56. *n.* 269.

VI. Maledictio, qua quis optat, vel imprecatur alteri malum sub ratione mali, est ex genere suo mortale.

VII. Rixæ, si modum non excedant, uti & leviculæ pugnæ, veniales sunt: secus, si progrediantur ad seditiones, vulnera, cædes: Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam; alter enim potest se defendere, cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid sit Acedia?

Resp. Acedia sive animi tædium, potest ex D. Th. 2. 2. q. 35. art. 1. dupliciter usurpari, 1. Generaliter, pro omni animi remissione in exercitio virtutum, eo quod labor aliquis sit adjunctus. 2. Particulariter, pro tristitia, & tædio de divina amicitia, eo quod per virtutum exercitia laboriosa servari debeat, & sic amicitiam illam non curet. *Unde resolvuntur*

I. Acedia accepta primo modo, tum demum est peccatum mortale, cum ideo committitur opus vetitum sub mortali.

II. Acedia accepta secundo modo, ex se est mortale, quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ quoque facile judicari potest, quæ sunt sequentes.

I. Malitia, qua quis odio habet bona spiritualia, & vellet ea non esse; aut qua ipsum pœnitet benefecisse, vel implevisse id, ad quod tenebatur, aut qua contemnit Dei beneficium, v. g. desiderando non fuisse natum, aut non agnovisse Christum, &c. Est autem ex genere suo mortale.

II. Pusillanimitas, & desperatio de salute, quæ mortale quoque est.

III. Rancor, quo ii sunt fastidio, qui ad spiritualia inducunt.

IV. Torpor, cum bona fiunt non cum debito fervore.

V. Evagatio mentis, qua quis in exercitio spiritualium evagatur circa illicita; sive per cogitationem, & dicitur curiositas; sive per locutionem, & dicitur verbositas; sive per inquietudinem, & dicitur inquietudo: quæ communiter sunt venialia. V. D. Th. *q.* 35. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 9. Tol. *l.* 8. *cap.* 70.

Culpabilis autem evagatio mortalis erit, quando notabilis est, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans sub mortali, v. g. in recitandis Horis canonicis, celebranda, vel audienda Missa, *Regin. Palaus t.* 6. *d.* 1. *p.* 3. Trull. *l.* 1. *cap.* 6. *d.* 1. contra *Tambur. de exped. sacrif. l.* 2. *cap.* 3. ubi docet, distractum esse voluntarie, & per notabile tempus inter sacrificandum extra Canonem, esse tantum veniale; licet concedat, sub Canone, præsertim circa consecrationem, esse mortale, propter gravem irreverentiam, & periculum erroris.

Dixi, *ad implendum præceptum:* nam in oratione, vel non præcepta, vel sub obligatione tantum veniali, est peccatum veniale tantum, *S. Thom. Nav. Less. l.* 2. *c.* 37. *d.* 11. imo nullum, si non tam intendat orare, quam verba precum recitando, pio exercitio se occupare, quia non formaliter, sed materialiter tantum orat; v. g. cum quis manibus laborans, psalmos, aliasve preces recitat aut cantat, non animo orandi, sed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi se, *Sanch. Cons. qu.* 2. *l.* 7. *cap.* 2. *d.* 13. Trull. *cap.* 7. *d.* 10. V. supra *lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 2.

LIBER SEXTUS.

De Sacramentis.

1 *Habebit hic Liber Tractatus sex: 1. Agetur de Sacramentis in genere. 2. De Baptismo, & Confirmatione. 3. De Eucharistia. 4. De Pœnitentia. 5. De Extrema Unctione, & Ordine. 6. De Matrimonio.*

PARS PRIMA.

De Sacramentis in genere, & in specie de Baptismo, Confirmatione, Eucharistia.

TRACTATUS PRIMUS.

De Sacramentis in genere.

CAPUT PRIMUM.

De natura Sacramenti novæ legis.

DUBIUM I.

Quid sit Sacramentum?

2 REsp. Est res sensibilis, quæ ex stabili institutione Christi, vim habet sanctitatis, sive gratiæ justificantis efficiendæ, & per consequens significandæ, *Unde resolves:*

I. Ad essentiam Sacramenti requiri tria. 1. Ut sit signum stabile. 2. Ut significet veram sanctitatem. 3. Ut eamdem efficiat ex opere operato, idest, usu suo, & applicatione per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, sive per actum aut dispositionem ministrantis vel suscipientis: quæ etsi ad effectum Sacramenti requiratur non tamen ut causa, sed conditio, sine qua non.

II. A definitione talis Sacramenti excludi. 1. Sacrificia tam novæ quam veteris legis: quia hæc non sunt instituta ad gratiam ex opere operato conferendam (etsi nihilominus Sacrificium novæ legis sic eam impetret ei, pro quo offertur, non ut Sacramentum, usu suo, & applicatione, sed per modum impetrationis) sed ad cultum Deo præstandum. *Kon. d.60. ar.*22. 2. Figuras, & Sacramenta veteris legis, v. g. Circumcisionem, transitum maris rubri, agnum paschalem, varias item purificationes, & consecrationes Sacerdotum; tum quia a Christo non sunt instituta, tum quia veram sanctitatem non efficiebant. Ac licet circumcisio aliquando sustulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato simpliciter, & rigorose, tum quia non continuit gratiam, ut causa physica, vel ut causa moralis, quia nondum erat exhibita Passio Christi, & meritum, ex quo gratia pendebat, sed tantum ex speciali privilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter qua Circumcisio, & ex sua institutione, sed quatenus erat professio fidei; neque vi applicationis, & usus sui, alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contulisset, quod est falsum. *V. Fill. t.1.c.1. & 5. q.8. & cap.* 8. 3. Ea, quæ dicuntur sacramentalia, v.g. Benedictio Abbatis, consecratio virginis: quia præcise ex usu suo, & opere operato, gratiam non conferunt, uti nec actus virtutum, preterquam quod hi sensibiles non sint. 4. Lotionem pedum Apostolicorum, insufflationem Christi in Apostolos, per quam Spiritum sanctum illis dedit. Item verba Christi ad Magdalenam, & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata*, quia non fuerunt signa instituta stabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium; ob eamdem causam, esto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen est specialiter ad hoc institutum. *V. Scholast.*

ADDENDA.

3 QUæst. 1. *Quot sint: & quomodo dividantur Sacramenta novæ legis?* R. §. 1. Esse septem docet fides.

Dices. Scriptura nullibi dicit esse septem determinate. Resp. 1. Etiam nullibi dicit esse quatuor, tria, duo vel unicum determinate. Resp. 2. Nullibi hoc dicit, expresse, c. æquivalenter, n. nam de singulis septem, & non de pluribus dicit esse Sacramenta; neque aliter dicit esse tres determinate Personas in Deo; quod tamen fide divina credimus. *Baptismi* institutio habetur *Matth. ult. v.19. & Joan.3. v.5.* Vis autem sanctificandi, *ad Ephes. 5. v. 26. & ad Tit. 3. v. 5. Confirmatio* colligitur ex *Act. 8. v. 17. c. 19. v. 6.* ubi dicitur Spiritus Sanctus datus per impositionem manuum Apostolorum. *Eucharistiæ* institutio describitur 1. *Ad Cor.* 11. Vis sanctificandi, *Jo: 6. v.55.* Ritus, *Matth. 26. Pænitentiæ* institutio, & vis sanctificandi asseritur *Joan. 20. v. 23. & 2. ad Cor. 5. v. 19. Extremæ Unctionis* ritus, & effectus habetur *Marci 6. v. 13.* uti probabiliter tenent multi. Ritus, *Jacobi 5. v. 14.* Vis sanctificandi, *v. 15. Ordinis* institutio *ad Ephes. 4. v. 11.* Ritus, *1. ad Tim. 4. v. 14. & 2. ad Tim. 1. v. 6. Matrimonii* institutio, *Matth. 19. a v. 3.* Imo verba illa *ad Ephes. 5. v. 32. Sacramentum hoc magnum est*, multi PP. cum *Bellarm. hic l. 2. cap. 24.* explicant de Matrimonio novæ legis. Quod autem illa loca Scripturæ debeant intelligi de septem Sacramentis, declarat nobis vera Christi Ecclesia *in Concil. Florent. post sess. ult. in Decreto Eugenii IV.* ad Armenos, item in *Trid. sess. 7. Can.* 1. Atque ita tenuerunt etiam SS. PP. quos pro singulis Sacramentis refert *Bellarm. c.4.*

Inst. Lotio pedum, quæ *Joan.* 13. describitur a Christo facta in ultima cœna, etiam erat Sacramentum, nam *S. Ambr. l. 3. de Sacram. c.* 1. vocat mysterium sanctificationis: *S. Cypr. in serm. de ablut. pedum,* dicit esse mysterium & Sacramentum. *S. Bern. in serm. de cœna Dom.* dicit pro Sacramento esse & non pro solo exemplo. R. n. ass. quia non fuit a Christo instituta ad causandam gratiam: relati autem PP. vocant mysterium, quia erat summa humiliatio summi Dei; item vocant Sacramentum, late, quia erat signum sacrum, quod, quando ponebatur, habebat occultam significationem, quia significabat gratiam præexistentem in Apostolis, & prærequisitam ad Eucharistiam. Quod autem *S. Ambr.* lotionem illam habuerit tantum veluti aliquid sacramentale, patet inde, quia quamvis illam observaret in Ecclesia sua Mediolanensi, tamen addit, se non reprehendere Romanam, quæ non observabat: ergo non agnovit esse Sacramentum, quod ex institutione Christi debuisset observari in tota Ecclesia.

§. 2. Conveniens fuit esse septem determinate Sacramenta, 4
uti recte ostendit *S. Th. 3. p. q.65. ar.*1. a comparatione vitæ spiritualis cum corporali; nam sicuti ad vitam corporalem & finem naturalem hominis septem concurrunt, quorum quinque se tenent ex parte singulorum, reliqua duo ex parte Reip. nempe homo debet; 1. generari & nasci; 2. corroborari; 3. nutriri & crescere, 4. cum homo, utpote passibilis, sæpe ægrotet, debet curari, si in morbum incidat; 5. quia habet hostes, debet armari ad defensionem, si impetatur; 6. regi debet a Magistratibus. 7. debet in Rep. esse propagatio naturæ & educatio prolium: simili modo ad vitam spiritualem & in finem supernaturalem hominis concurrunt septem Sacramenta, quorum quinque prima ad spiritualem uniuscujusque hominis in seipso perfectionem; duo ultima, ad totius Ecclesiæ bonum ordinata sunt, nam 1. per Baptismum spiritualiter renascimur. 2. per Confirmationem roboramur in fide & gratia; 3. per Eucharistiam nutrimur & excrescimus in viros perfectos; 4. per Pœnitentiam spiritualiter sanamur, si in ægritudinem peccati inciderimus; 5. per Extremam Unctionem armamur ad ultimam luctam cum diabolo; 6. per Ordinem fit potestas administrandi res sacras, & quoad has, regendi populos; 7. per Matrimonium datur gratia ad multiplicandam Ecclesiam per honestam generationem, & educationem prolium.

§. 3. Sacramenta varie dividuntur, nam 1. alia dicuntur 5
vivorum, quæ per se causant secundam tantum gratiam, ideoque supponunt suscipientem habere vitam, idest, esse in gratia, uti Confirmatio, Ordo, Matrimonium: Alia *mortuorum*, quæ de se causant primam gratiam, ideoque suscipi possunt a peccatore, uti Baptismus, & Pęnitentia. Quod Eucharistia & Extrema Unctio, imo & reliqua Sacramenta vivorum, aliquando per accidens causent primam gratiam, docent plurimi cum Castrop. *t.*18. *p.*13. *n.* 6. Gonet. *d.* 3. *n.* 155. Bosco *d.* 1. *f.*5. *concl.*5. Gob. *t.*4. *n.*460. Illſ. *n.*51. 2. Alia sunt formata, alia informia. *Formata* dicuntur quæ in suscipiente habent suum effectum, nempe causant gratiam, ad quam causandam suscipiuntur, quæ gratia dicitur forma, quia est decor & pulchritudo animæ. *Informia* sunt, quæ quamvis valida sint, tamen

men non habent effectum suum, eo quod ponatur obex gratiæ alioqui per tale Sacramentum causandæ, uti si quis adultus suscipiat Baptismum vel Matrimonium sine ullo dolore de actualibus mortalibus, quæ commisit. 3. Aliud est *permanens*, uti Eucharistia, & secundum aliquos cum *Sporer* hic *p.4. n.351*. etiam Matrimonium. Aliud est *transiens*, qualia sunt, quæ præcipue consistunt in actione, quæ physice transit, uti ablutio, unctio &c. quare probabilius est esse etiam Matrimonium. 4. Aliud est *characteristicum*, sive imprimens characterem, nempe Baptismus, Confirmatio, Ordo, quæ ideo reiterari non possunt, uti docent Florent. supra & *Trid. s.* 7. Can. 8. v. Dicast. *d.* 1. *a n.* 159. Lugo *d.* 6. *s.* 1. Aliud *non characteristicum*, uti Eucharistia, Pœnitentia, Unctio, Matrimonium, quæ ideo ab eodem homine iterari, sive sæpius suscipi possunt.

DUBIUM II.

Quid circa materiam & formam Sacramentorum servandum?

6 „ SUppono, Sacramentum dupliciter sumi, 1. Per modum compositi physici, in quo res sensibilis, & actio (v.g. in Baptismo aqua & ablutio; in Unctione oleum & Unctio) dicitur materia. Et quidem oleum & aqua materia remota; actio vero illa, materia proxima, verba autem, aut quod eorum loco ponitur (ut in Matrimonio, signum consensus) dicuntur forma. 2. Per modum compositi artificialis, & tunc dicta materia & forma, id est, res & verba, simul habent se instar materiæ: significatio vero eorum, instar formæ. Hic quæritur de materia & forma priore sensu.

„ Resp. 1. Ut Sacramentum sit validum, debet inter materiam & formam, v.g. inter effusionem aquæ, & pronuntiationem verborum, tanta esse conjunctio, ut secundum moralem hominum æstimationem, spectata natura cujuscumque Sacramenti, una alteram afficiat; hoc est, ut verba censeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale signum constituere. V. Bonac. *t.* 1. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 2. *Suar. Kon. &c. Unde resolves:*

„ I. In Baptismo, Confirmatione, Unctione, & Ordine requiritur talis conjunctio, ut dum Minister verba pronuntiat, moraliter censeatur etiam lavare, &c.

„ II. In Pœnitentia, absolutio satis diu potest differri; sicuti in judiciis sententia post examen causæ.

„ III. In Matrimonio, unius consensus potest alterius consensum tamdiu sequi, quamdiu hic moraliter permanere censetur; sicuti in aliis contractibus. *V. Kon.* hic *art.* 6.

„ Resp. 2. Ut valeat Sacramentum, non debet fieri substantialis seu essentialis mutatio materiæ vel formæ, accidentalis vero mutatio, etsi sæpe illicita sit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porro substantialis mutatio materiæ dicitur, quando secundum communem usum & æstimationem hominum, differt nomine & re, ab ea, quam Christus præscripsit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eumdem retinet usum & nomen. Formæ mutatio essentialis est, quando non manet idem sensus: accidentalis, quando manet. Laym. *l.* 5. *t.* 1. *c.* 4. *ex communi. Unde resolves:*

„ I. Nullum est Sacramentum, si materia cruda consecretur, sive hæc differat specie substantiali a pane, sive non; quia communiter non censetur aut dicitur panis. Item si aquæ artificiales adhibeantur in Baptismo: quia non habent communem usum, & nomen aquæ elementaris; etsi physice specie non discrepent. *V. infra de Baptismo.*

„ II. Valet Sacramentum, etsi aqua Baptismi sit calida, &c. Item si panis Eucharisticus sit ater fermentatus &c.

„ III. Defectu formæ Sacramentum est nullum. 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes sensum; quod facile fit in initialibus, v. g. *in nomine matris, millii*, &c. 2. Si magna fiat interruptio verborum, itaut moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma divisim pronuntietur, v.g. unus dicat, *Ego te baptizo*, alter *in nomine Patris*, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & sensus falsus, Fill. *t.* 1. *c.* 4. *q.* 5. Bon. *l. c. q.* 2. *p.* 1.

„ IV. Forma valet, etsi non liceat. 1. Si omittas voces non essentiales, v.g. *Ego* & *Amen*, in Baptismo: *Enim*, in forma Eucharistiæ, Bon. *d.* 4. *q.* 3. *p.* 1. *n.* 9. & 10. ex *Suar.* &c. 2. Si quid addas, v.g. *In nomine Patris, qui te creavit, &c.* 3. Si substituas synonima, v.g. *abluo*, pro *baptizo*. 4. Si tantum transponas, ut, *hoc meum est corpus; Te ego baptizo*. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam & balbutiem: v.g. *hoc est corpus meum*, vel *hic est enim calix meus*. 6. Si interruptio fiat parva, v.g. *Ego te baptizo*, & interponat, ista aqua est nimis frigida, vel, Custos, verte folium, *In nomine Patris*, &c. Fill. *l. c.* V. Bonc. *l. c.*

ADDENDA.

7 QUæst. 2. *Quænam sint materiæ remotæ & proximæ omnium Sacramentorum?* R. *In Baptismo*, remota est aqua: proxima, ablutio. *In Confirmatione*, remota est Chrisma benedictum, proxima unctio per manum Episcopi. *In Eucharistia*, remota est panis & vinum; proxima, Corpus & Sanguis Christi cum speciebus. *In Pœnitentia*, remota sunt peccata post Baptismum commissa: proxima est dolor, propositum, confessio & satisfactio. *In Extrema Unctione*, remota est oleum benedictum: proxima, unctio infirmi. *In Ordine*, remota sunt instrumenta: proxima, est eorum traditio; vel in quibusdam Ordinibus, remota sunt manus Episcopi: proxima, est illarum manuum impositio. *In Matrimonio*, remota sunt corpora contrahentium: proxima, est eorum mutua traditio.

Q. 3. *Quid præterea sit notandum circa conjunctionem formæ cum materia Sacramenti?* R. Hoc unum: Si quis confessum absolvat post horam, facit valide, quia Pœnitentia, quæ fit ad modum Judicii, patitur illam distantiam formæ a materia: econtra si quis cœperit ungere infirmum, & quia, inter ungendum, putat esse mortuum, desistat, post horam autem videns vivere, reliquas unctiones addat, & totam formam proferat, facit invalide, quia in hoc Sacramento, quod institutum est ad modum deprecationis, ut conjunctæ cum unctione, debet forma magis conjungi cum tota materia, *Tamb.* hic *c.* 1. §. 1. *n.* 6. & 8. Similiter cum proportione loquendum est de aliis Sacramentis. 8

Qu. 4. *Quomodo materiæ, & formæ Sacramentorum sint determinatæ?* Resp. 9

§. 1. Sunt ita determinatæ, ut si hæ res, & verba non adhiberentur, sed vel nulla vel simpliciter alia, non fierent Sacramenta S. Th. 3. *p. q.* 60. *art.* 5. & omnes Catholici contra varios hæreticos apud Bellarm. *t.* 1. *c.* 19. & apud Bernal. *d.* 3. *s.* 3. Estque hoc absolute de fide, inquit Suar. *d.* 2. *s.* 3. & probat ex perpetuo usu in Ecclesia, ideoque habetur traditio Apostolica, secundum regulam S. Aug. de Baptismo. *Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur*. Idem docent SS. PP. apud *Suar.* supra. Idem significat Trid. *s.* 21. *c.* 2. docens in Ecclesia semper fuisse potestatem mutandi aliqua circa administrationem Sacramentorum, *salva eorum substantia;* ergo manifeste innuit ex certis rebus, & verbis constare substantiam Sacramentorum, quæ nequidem ab Ecclesia mutari possit: has autem res & verba declaravit Concil. Florent. sess. ult. in decreto Eugenii IV. ad Armenos.

§. 2. Materiæ Sacramentorum sunt determinatæ ad certa prædicata simulque ad aptitudinem pro certis usibus, *S. Th.* supra, & quoad rem omnes. Ratio est, quia ad hoc sunt institutæ, ut in usu sui significent gratias, & effectus, quos causant: ergo quando non habent prædicata requisita, & aptitudinem ad tales effectus significandos, non sunt materiæ talis Sacramenti: sic 1. materia Baptismi determinata est, non tantum ad prædicatum aquæ naturalis, ut docent *Florent.* & *Trid.* sed etiam aquæ habentis aptitudinem ad abluendum, uti pluribus explicat Dicast. *de Bapt. d.* 1. *dub.* 3. Materia Confirmationis, ad prædicatum physicum Chrismatis apti ad ungendum, & ad prædicatum morale benedicti ab Episcopo, &c. uti suis locis dicetur, quando de Sacramentis in particulari. 10

§. 3. Formæ Sacramentorum determinatæ sunt ad certam significationem, & sensum, quem Christus intendit, *S. Th. art.* 7. & patet, quia verba non sunt assumpta propter materialem sonum, sed propter significationem; hinc diversæ omnino voces, etiam in diverso idiomate, faciunt idem Sacramentum, dummodo faciant illum sensum, quem Christus intendit, uti dicetur num. 30. 11

§. 4. Christus censetur per verba formarum Sacramentalium intendisse illum sensum, imprimis quo significatur proprius effectus Sacramenti: deinde quem traditio, Concilia, SS. PP. vel Doctores communiter designant tanquam a Christo intentum, uti suis locis declarabitur, quando de formis singulorum Sacramentorum. 12

§. 5. Materiæ, & formæ non sunt uniformiter in omnibus Sacramentis determinatæ a Christo, sed in uno est determinatio secundum individuum, in aliis secundum speciem, in aliis tantum secundum genus: Sic pro materia partiali in Eucharistia determinatum est hoc individuum Corporis, & sanguinis Christi; in Baptismo determinata est species infima aquæ naturalis; in Pœnitentia dolor in genere, communis contritioni, & attritioni; peccatum in genere, commune gravi, & levi, &c. Pro Ordine, aliquid in genere significativum potestatis, quæ confertur: in Matrimonio, contractus in genere legitimus, quo tradatur mutuum jus ad usum corporum. In aliquibus Sacramentis dubium est, an materia sit unius speciei infimæ, an unius generis, nam materia pro Confirmatione est Chrisma, quod forte confici potest ex oleis, & balsamis specie distinctis. Pro consecratione, est panis ex tritico, forte etiam ex spelta, vel siligine; item vinum rubrum, & album, quæ forte specie physica distinguuntur. Quod ad formas attinet, hæ in sex primis sacramentis sunt determinatæ ad significationem stricte verbalem: in quinque primis Sacramentis, sunt quoad significationem determinatæ ad speciem infimam; in Ordine, ad genus tantum; In Matrimonio, tantum ad genus signi externi, nam forma possunt esse verba vel formalia, vel tantum æquivalentia, uti sunt scriptio, nutus, quæ inter se specie distinguuntur. Ratio horum omnium a priori est voluntas Christi, instituentis quam resciemus, partim ex doctrina Conciliorum, Patrum & Theologorum, partim ex praxi totius Ecclesiæ. 13

Qu. 5. *An materiæ, & formæ Sacramentorum possint mutari ab Ecclesia?* Resp. 14

§. 1. Secundum quod determinatæ sunt a Christo, non possunt mutari ab Ecclesia proxime, & formaliter, ut significat

cat *Trid. sess.*21. *c.*2. dicens Ecclesiam posse mutare aliqua circa administrationem, attamen *salva Sacramentorum substantia*, exceptio enim firmat argumentum in contrarium. Et quamvis Christus potuisset Ecclesiæ relinquere potestatem immutandi materias, & formas, tamen hoc non fuit congruum. 1. quia decebat ista immediate a Christi voluntate pendere, qui solus erat auctor Sacramentorum, & gratiæ. 2. Hoc conferebat ad majorem dignitatem Sacramentorum. 3. Aliter non fuisset illa perpetua uniformitas, sed per frequentes variationes facilius contingere potuissent errores in applicatione mediorum ita necessariorum ad salutem: Dixi proxime, & formaliter, id est, directe tollendo, seu non retinendo prædicatum illud in materia, vel illam significationem in forma, quam Christus in illis esse voluit; de cetero potest Ecclesia mutare remote, & materialiter substantias Sacramentorum, dummodo illa, quæ ab Ecclesia substituuntur, retineant prædicatum illud, & illam significationem, quæ Christus tali Sacramento inesse voluit, ut jam declarabitur.

15 §. 2. *Objicitur* 1. Peccata post Baptismum commissa sunt ex determinatione Christi materia Sacramenti Pœnitentiæ, sed hoc mutat Ecclesia, quando peccata reservat, nam facit, ut non maneant materia absolutionis: ergo. Resp. n. min. nam secundum se manent materia absolutionis, sed Ecclesia tantum aufert quibusdam Confessariis jurisdictionem, per quod fit, ut talis Pœnitens respectu talium peccatorum non sit subditus Confessario, & consequenter ut talia peccata non sint *peccata subditi*; quod tamen Christus requisivit ad materiam Pœnitentiæ: ergo sicut ille, qui facit aquam conglaciari, non ideo mutat materiam Baptismi, quamvis reddat hic & nunc ineptam ad Baptismum, eo quod ab ea tollat prædicatum fluibilitatis, quod Christus requisivit ad materiam Baptismi, ita & hic.

Objic. 2. Presbyterium, & Diaconatus conferebantur olim, & nunc adhuc conferuntur valide apud Græcos Catholicos per solam manuum impositionem, apud Latinos autem jam præter manuum impositionem requiritur, ad Presbyterium traditio patenæ cum pane, & calicis cum vino; ad Diaconatum autem traditio libri Evangeliorum: ergo vel materia Ordinis non est determinata a Christo, vel proxime, & formaliter mutata est ab Ecclesia. Resp. neg. consf. nam Christus tantum in genere determinavit materiam, & formam Ordinum, volendo fieri per signa, & verba repræsentativa potestatis conferendæ, & ulteriorem determinationem reliquit Ecclesiæ, tanquam habenti publicam auctoritatem circa res sacras, quæ pro Græcis Presbyteris determinavit impositionem manuum, pro Latinis, saltem hoc tempore, traditionem patenæ cum pane, &c. Videri possunt Lugo *d.* 2. *par.* 5. Arriaga *d.* 2. *sess.* 2. Amic. *d.* 2. *sess.* 4. Dicast. *d.* 1. *a n.* 263.

16 *Inst.* 1. Si Ecclesia pro Græcis determinavit impositionem manuum, & pro Latinis traditionem patenæ: ergo si Græci ordinarentur per traditionem patenæ, & Latini per impositionem manuum, ordinarentur invalide. Resp. Suar. *d.*2. *sess.*6. Vasq. *d.*129. *n.*74. Rhod. *d.*1. *q.*2. *s.*2. §. 3. Dicast. *n.*182. Escob. *l.*8. *n.*125. *&* 152. Esp. *q.* 6. *ad* 4. aliique negant seq. putant enim materiam vel formam, quæ alicubi in Ecclesia valet, valere ubique, quia cum sit una Ecclesia, debent esse uniformia Sacramenta: imo Amic. *n.* 59. dicit Ecclesiam non posse pro diversis locis requirere ad valorem diversas materias, vel formas, quia non potest facere, ut non maneat una religio in Ecclesia. Et Suar. *de Euch. d.*44. *sess.*3. dicit erroneum esse dicere Sacramenta habere alias essentias in una parte Ecclesiæ, ac in alia. Alii cum Arr. *n.* 10. & Tods. *q.* 89. *n.* 4. probabilius concedunt seq. quia ista signa per legem, & consuetudinem contrariam, respective ad diversam particularem Ecclesiam, amiserunt vim significandi potestatem, quæ confertur, eo quod jam in illis usurpari non debeant, & tamdiu usurpata non sint. Neque ideo sunt diversæ religiones, aut diversa moraliter Sacramenta, nam licet physice disconveniant, tamen sunt ad eumdem effectum, & ex eadem institutione Christi, qui materiam in genere tantum determinavit. Quod si universalis Ecclesia decerneret, ut ubique promiscue usurparetur hoc vel illud signum, aut etiam aliquod aliud tertium, putant Amic. *a nu.*58. & Dicast. *n.*370. *&* 378. fore materiam sufficientem. Alii cum *Durando* apud Vasq. *d.* 135. *n.* 18. dicunt Ecclesiam nunc adultam non amplius posse mutare, quod non est improbabile; est tamen utrumque incertum; & quod possit, videtur probabilius, quia fundamentum non est dicendi, quod Ecclesiæ potestas sit restricta ad unam tantum designationem unius materiæ.

Inst. 2. Latinus valide ordinatur per formam græce prolatam: ergo etiam per materiam græcam, quæ est sola manuum impositio. Resp. n. consf. disparitas est, quod omnia idiomata apud omnes habeant eamdem vim significandi, unde a quocumque proferantur cum intentione significandi, significabunt rem eamdem: econtra unum signum quod in hac patria est significativum hujus rei, non ideo est significativum in aliis, sic apertio capitis apud Europæos est signum honoris, apud alios Barbaros est signum contemptus, & econtra signum honoris est alloqui cooperto capite, similiter apud Græcos nunc saltem ratione usus signum potestatis Ordinis est sola manuum impositio, non item apud Latinos.

17 *Objic.* 3. Ecclesia fecit ut contractus clandestinus, qui ante Trid. sufficiebat ad valorem Matrimonii, nunc non sufficiat: ergo mutavit materiam illius Sacramenti. R. Ergo mutavit, formaliter & proxime, neg. materialiter & remote, c. seq. Christus pro materia Matrimonii instituit contractum legitimum, quem, & non alium etiamnum requirit Ecclesia, quia tamen ipsa tanquam legitimus Magistratus circa ejusmodi sacrum contractum potest certas conditiones requirere ad valorem, & nunc requirit, ut fiat coram proprio Parocho & testibus, quod olim non requirebat, hinc dicitur materialiter tantum & remote mutasse materiam a Christo determinatam, quam formaliter & proxime mutasset, si fecisset, ut contractus validus non amplius esset materia illius Sacramenti, hoc autem non fecit, nec facere potuit, & ideo, ubi *Trid.* non est receptum, valet adhuc contractus clandestinus, quia ibi manet contractus validus Simile est, si quis ex vino faciat acetum, ille non mutat proxime & formaliter materiam Eucharistiæ, sed tantum remote & materialiter, faciendo ut hoc, quod erat & manere poterat apta materia, desinat esse vinum, ideoque etiam desinat esse apta materia. Simile quid possent homines facere in formis omnium Sacramentorum, uti recte notant Amic. *nu.* 63. Lugo *n.* 84. Palav. *nu.* 70. nam si accedente auctoritate publica in hoc conspirarent omnes, ut v. g. *To ego te amo*, imposterum significaret, *ego te baptizo*, & vice versa, utique mutaretur forma Baptismi, quam Christus instituit, non proxime, sed tantum remote, nimirum tollendo a voce, *baptizo*, significationem, quam nunc habet, & dando voci, *amo*, unde postmodum esset eadem formaliter forma, quia vox, *amo*, quoad significationem æquivaleret voci, *baptizo*, non tamen maneret eadem materialiter, quia non manerent eædem voces; similiter fecit Ecclesia, tollendo valorem contractui clandestino, & illum attribuendo soli contractui publico.

Inst. 1. Ergo Ecclesia poterit etiam aliorum Sacramentorum materias remote & materialiter mutare. Resp. De Ordine, jam dictum est *num.*16. Quoad reliqua, non potest æqualiter, quia Christus eorum materias magis in specie vel individuo determinavit.

Inst. 2. Saltem quivis Magistratus, aut ad minimum quivis Episcopus ita poterit mutare materiam Matrimonii, requirendo certas conditiones ad ejus valorem pro sua Diœcesi. Resp. n. seq. nam hoc ipso quod contractus Matrimonii sit elevatus ad rationem Sacramenti, est subductus potestati civili, uti ex *S. Th.* & ratione probat Palav. *n.* 73. estque subjectus potestati solius Papæ, uti cum communi ostendit Sanchez *de Matr. l.* 7. *d.* 1. *n.* 9. hinc etiam communis sententia est cum eodem Sanch. & Haun. *l.* 4. *n.* 525. nullum Episcopum posse inducere vel tollere aliquod impedimentum dirimens. Unde frustra egit Archiepiscopus, qui statuit assistentiam Parochi fore invalidam, si fieret sine præviis proclamationibus, uti recte Lugo *in Resp. Mor. l.* 1. *d.* 45. nam jurisdictio sufficiens ad assistendum suo parochiano est inseparabilis ab officio Parochi, & non tollitur nequidem per suspensionem vel excommunicationem Papæ, uti cum communi Sanch. *l.* 3. *d.* 21. *n.* 4. Potuisset tamen indirecte impedire valorem ejusmodi matrimoniorum, faciendo, ut Parochus attentans sic assistere, hoc ipso privatus esset parochia, tum enim assistens non fuisset Parochus: ergo contractus fuisset initus sine Parocho: ergo clandestinus.

Q. 6. *Quænam mutatio materiæ vel formæ invalidet Sacramentum?* Resp. Pro hac valent hæ duæ regulæ. I. *Si mutatio materiæ vel formæ sit substantialis, non fit Sacramentum*. II. *Si mutatio materiæ vel formæ sit tantum accidentalis, fit Sacramentum*. Hæ regulæ ponuntur ab omnibus, suntque certæ, uti ostendit Suar. *d.* 2. *sess.* 4. circa quas notanda sunt seqq. 18

§. 1. Regulæ datæ intelliguntur de mutatione Theologice substantiali vel accidentali, id est, quam Theologus considerata auctoritate, ratione, & sensu communi prudentum, dicere debet esse substantialem vel accidentalem in ordine ad valorem Sacramenti tollendum vel relinquendum, nam si in Baptismo, pro aqua fluida utaris nive; in Confirmatione, pro Chrismate benedicto utaris non benedicto: item, si in Baptismo dicas, *ego te baptizor*: in Pœnitentia, *ego te absolvo*, mutas materias & formas physice accidentaliter, sed Theologice substantialiter, neque fiunt Sacramenta. 19

§. 2. Mutatio quandoque dicitur accidentalis, non tantum respective ad institutionem Christi, sed etiam ad præceptum vel consuetudinem Ecclesiæ; sic Christus non instituit, ut Baptismus fieret in aqua benedicta; nec ut Eucharistia fieret in pane azymo, attamen baptizans in aqua non benedicta, aut Latinus consecrans in fermentato diceretur accidentaliter mutare materias illorum Sacramentorum, quia utitur alia, quam præceperit Ecclesia. 20

Q. 7. *Quandonam mutatio materiæ sit Theologice substantialis?* R. Quando materia juxta communem usum, & existimationem hominum non est re & nomine eadem cum illa, quam Christus instituit; Si autem juxta communem usum & existimationem sit eadem, non erit mutatio substantialis, sed ad summum accidentalis, uti jam declarabitur. 21

§. 1. Aqua conversa in salem, glaciem, nivem, grandinem, pruinam, nebulam crassam &c. est mutata substantialiter Theologice in ordine ad Baptismum, quia quamvis hæc in re & physice sint eadem aqua, tamen non manet aptitudo ad usum abluendi, quæ est de essentia materiæ Baptismi. Econtra aqua conversa in rorem est mutata tantum accidentaliter, hinc ros collectus est materia valida Baptismi, quia ad usum abluendi est & dicitur aqua; idem est de aqua collecta ex vaporibus densatis, 22

satis, v. g. ad operculum ollæ bullientis super ignem. Diana *p.* 2. *t.* 4. *R.* 5. Quod si aqua naturalis per nutritionem plantæ conversa in succum rosaceum, postea per distillationem iterum convertatur in aquam rosaceam, est mutata substantialiter, quia licet habeat nomen aquæ, tamen non habet rem, cum non sit simpliciter aqua naturalis: Vide tamen dicenda *n.* 231. Et idem est de vino naturali, si ex illo fiat vinum adustum; desinet enim esse materia consecrationis.

23 §. 2. Mutatio Chrismatis benedicti in non benedictum, (uti si tam multum non benedicti una vice addatur, ut ideo censeatur desinere benedictio) erit mutatio substantialis & invalidabit Confirmationem, quia tollitur prædicatum *sacri*, quod Christus requisivit ad illam materiam.

24 §. 3. Communior sententia est contra *Alanum*, *Henr. Ledesm. Arm. Vasq. Pesant. Molan.* quod vinum congelatum sit tantum accidentaliter mutatum respective ad Eucharistiam, ideoque maneat consecrabile, sicuti aqua vel oleum congelatum manet aptum benedici, & panis ita durus, ut comedi non possit nisi contusus vel maceratus, manet aptus consecrari: putatque Suar. *d.* 45. *sess.* 1. sententiam illam de vino congelato esse fere certam, quamvis Platel. num. 33. vocet dubiam, & Dicast. *de Euch. d.* 2. *n.* 85. dicat non esse certam; attamen puto veram, & omnino probabilior est. *Nec obstant* dicta n. 22. de aqua Baptismi, *nam* est alia hic ratio, cum enim Baptismus consistat in usu, sive in actuali ablutione, requirit actualem aquæ aptitudinem ad abluendum; econtra Eucharistia est ante usum, nec requirit materiam actu potabilem, sed tantum aptam significare potum spiritualem, quando erit in usu, sive quando sumetur, aut saltem quando veniet in stomachum sumentis, nam etiam probabile est, quod tum prius causetur gratia: aptitudinem autem illam significandi habet vinum, quamvis sit congelatum: hinc Lugo, Arr. *d.* 30. *n.* 10. Haun. *l.* 4. *n.* 793. dicunt, si quis glaciem per bolos sumeret, non fractum jejunium, & judicandum potius bibisse quam comedisse. Similiter vinum fugiens, id est, quod incipit acescere, est tantum accidentaliter mutatum, hinc est materia valida consecrationis, quamvis illicita, ut habent S. Th. *q.* 74. *art.* 3. *& art.* 5. *ad* 2. aliique communiter cum *Dicast.* supra.

25 §. 4. Peccatum per contritionem vel etiam per priorem absolutionem remissum non est mutatum substantialiter, hinc manet materia valida Pœnitentiæ; econtra peccatum reservatum est mutatum substantialiter, quia non manet *peccatum subditi*, uti n. 15. est dictum.

26 §. 5. Mutatio olei benedicti in non benedictum est substantialis respectu Extremæ Unctionis, ut in simili de Confirmatione dictum est *n.* 23. Econtra usurpatio antiqui olei pro novo est mutatio tantum accidentalis, quia renovatio illa est tantum ex præcepto Ecclesiæ.

27 §. 6. Probabilius est, mutationem calicis integri in notabiliter fractum, vel in interne perforatum, esse mutationem tantum accidentalem respectu suscipiendi presbyterii, dummodo obturato foramine, vel rima, continere possit vinum, quia quamvis desinat consecratio, probabilius est, hanc non requiri essentialiter, sed satis esse, quod forma artificialis tanta, & talis maneat, ut dicatur simpliciter calix, uti dicetur de Ordine *num.* 215c.

28 §. 7. Mutatio corporis ex apto in perpetuo ineptum ad copulam, est mutatio substantialis materiæ respectu Matrimonii contrahendi; econtra si ex fecundo fiat sterile, est accidentale tantum, valebitque Matrimonium.

29 Q. 8. *Quandonam mutatio formæ sit Theologice substantialis?* Resp. Tunc esse, si non maneat sensus per verba intentus a Christo: si autem hic sensus maneat, erit tantum accidentalis. Ita tenent omnes. Et notat Suar. *d.* 2. *sess.* 4. mutationem formæ fieri posse octo modis. 1. Per diversum idioma. 2. Per verba synonima. 3. Per transpositionem. 4. Per interruptionem. 5. Per additionem. 6. Per subtractionem. 7. Per corruptionem. 8. Per substitutionem aliorum verborum, uti jam per singula declarabitur.

30 §. 1. Mutatio ratione *idiomatis* est tantum accidentalis, quamvis plura idiomata in eamdem formam conflarentur, uti habent Caj. Suar. Kon. *q.* 68. Lugo *d.* 2. *n.* 107. Dicast. *d.* 1. *n.* 179. Dubitat quidem initio Arr. *d.* 7. *n.* 2. si miscerentur in singulis vocibus diversæ linguæ, uti si quis panem consecraret hac forma, *To ist mon corpus*, quia non videtur esse propositio moraliter significativa apud homines, sed postmodum recte concludit oppositum, nam non requiritur, ut audiens, imo nec ut proferens intelligat, dummodo voces sint significativæ, & ipse velit hoc significari, quod Christus voluit. Et videtur esse etiam tantum accidentalis mutatio si dicatur, *ich Kerschedich*, pro, *ich tauffedich*, quamvis enim *Kerschen* ex radice videatur significare idem, quod facere Christianum, sumpta derivatione a *To Kers*, quod vernacule idem significat quod Christus, hinc dicitur *Kers-Fest*, pro, *Christ-Fest*, tamen nunc propter usum sumitur pro *baptizare*, uti a peritis utriusque linguæ dicit Lugo *in Resp. Mor. l.* 1. *d.* 3. ex quo refert Haun. *n.* 543. Notant autem recte Victor. Regin. Sa, Trull. *c.* 2. *d.* 3. Gob. *in Exp. t.* 2. *n.* 88. Dicast. *d.* 117. & de Bapt. *d.* 1. *n.* 131. melius esse, ut mulieres ceterique rudes, si baptizent, utantur lingua materna, quia nesciunt perfecte proferre latinam.

31 §. 2. Mutatio *synonima*, id est, in verba quoad significationem æquivalentia est tantum accidentalis, hinc secundum *Florent.* valet, si dicas, *baptizetur servus Christi in nomine Patris, &c.* quia est tantum mutatio activi in passivum, & Christo fuit satis, si persona baptizantis significaretur saltem implicite, & indirecte, quod hic fit per illa verba, ut conjuncta cum ablutione, quam ponit proferens verba, nam sic exprimitur actus exercitus per Ministrum; inquit S. Th. *q.* 66. *n.* 6. *ad* 1. Similiter valeret in Eucharistia, *hic est Sanguis meus, hic est calix Cruoris mei:* item in Pœnitentia, *ego remitto*, vel, *condono tibi peccata*, *ego te solvo*, *te libero a peccatis*, item, *sis a me absolutus a peccatis*, ut habet Bernal. *d.* 6. *nu.* 36. Notant tamen recte Suar. & Dicast. *d.* 1. *n.* 179. ut verba substituta dicantur synonima, debere ex communi institutione, & usu æque clare significare, atque alia, alioquin non æquivalerent, cum enim voces significent non tantum res, sed etiam conceptus, ad hoc ut sint synonimæ, non est satis significare easdem res: nisi significent eodem modo, sive cum simili conceptu; hinc *baptizo te in nomine SS. Trinitatis;* non est synonimum cum illo, *baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* quia hæc verba expresse, & longe clarius exprimunt tres personas, unde etiam non videtur valere, *in nomine primæ, & secundæ, & tertiæ personæ;* forte nec *in nomine Creatoris, & Redemptoris, & Sanctificatoris;* imo Dicast. *de Bapt. d.* 1. *n.* 123. dicit etiam non valere, *in nomine Ingeniti, Geniti, & Procedentis*, quia ista non exprimunt totam rationem, quam significant To *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ideoque etiam Lugo *n.* 107. & alii dicunt contra Suar. Kon. *n.* 68. Compt. *d.* 63. *sess.* 2. *n.* 7. Rhod. *d.* 1. *q.* 2. *sess.* 2. §. 4. & alios, formam illam, *in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis*, vel *Spirati* esse dubiam: *S. Bonav. Vasq.* aliique cum Amic. *d.* 2. *n.* 86. absolute dicunt esse invalidam, quia personæ divinæ exprimuntur tantum per actus notionales, cum Christus expresserit per proprietates personales; unde infert *Amic.* etiam non valere hanc, *in nomine Paternitatis, & Filiationis, & Spirationis passivæ*, quia non significantur supposita, sed tantum subsistentiæ, adeoque non sunt verba synonima. Quod si aliqua natio non haberet verbum plane synonimum verbis a Christo institutis, deberet, vel usurpare verbum in alia lingua, vel in sua adhibere illud, quod proxime accederet ad significationem a Christo intentam, cum enim Christus instituerit Sacramenta pro omnibus, voluit, inquit Palav. *nu.* 78. & post eum Haun. *a n.* 539. ut confici possent in omni idiomate: ergo relinquere debuit tantam latitudinem in significatione, quanta sufficit, ut omnes linguæ possint suppeditare voces ad valorem Sacramentorum sufficientes: atque ex hoc inferunt Baptismum in lingua Tunchinensi valere, quamvis in hac non sit vox stricte respondens significationi vocis, *in nomine*, neque determinate exprimens singularem numerum.

§. 3. *Nomina, & verba transposita idem significant*, inquit *S. Th. hic q.* 68. *art.* 8. *ad* 3. ex *Arist. l.* 2. Periherm. *c.* 1. parum ante finem; hinc transpositio, secundum se, facit mutationem tantum accidentalem, uti si dicam, *te baptizo ego in nomine Filii, & Patris, & Spiritus S.* uti habet *Tol.* & alii cum Dicast. *hic d.* 1. *n.* 129. & Aversa *q.* 66. *sess.* 5. §. Octavo. *Nec obstat*, si præponendo To *Filii*, vellet significare hunc esse principium Patris, *nam* verba sonant oppositum, inquit Lugo *n.* 117. contra *Sotum*. Putant quidem Scotus *in* 4. *d.* 3. *qu.* 2. *Trull.* & alii cum Sporer *n.* 88. hanc mutationem fore substantialem, *Ego Patris baptizo te in nomine, Filii, & Spiritus S.* Econtra Lug. *n.* 112. Arr. *n.* 23. dicunt esse tantum accidentalem, quia talis transpositio saltem apud Poetas non tolleret sensum: ergo nec in soluta oratione: sed Herincx *d.* 2. *n.* 27. recte distinguit, si enim To *Patris* afficiat pronomen, *ego*, & sensus sit, *ego pertinens ad Patrem*, mutatio erit substantialis, si autem afficiat, To *in nomine*, erit tantum accidentalis. Substantialis tamen est illa, *Baptizo te in nomine Patris*, uti recte Lug. Rhod. Kon. *n.* 69. Hæc autem, *quidquid per istam S. Unctionem deliquisti, dimittat tibi Deus per visum*, non est tantum substantialis, sed etiam blasphema, uti recte Bernal. *num.* 30. Hinc videndum est, ne nexus verbi unius cum alio verbo evertat priorem sensum. Similiter ista, *meum est hoc corpus*, secundum *Spor.* est substantialis, quia non significat hoc esse corpus meum, sed hoc corpus pertinere ad me, qui est sensus longe alius. Similiter illa, inquit Herincx *q.* 21. *hoc corpus est meum;* sed dicendum est has aliasve similes formas ad summum esse æquivocas, ideoque sensum determinari debere ex intentione loquentis, uti dicetur n. 38. 32

§. 4. Si vox interrumpatur, v. g. si quis dicat, *ego te bap* & tum tussiat, vel respiret, vel interloquatur, & postmodum addat, *tizo, &c. Leand.* dicit fore mutationem accidentalem; Bon. substantialem, Tamb. *hic c.* 1. §. 1. *n.* 15. stat pro *Leandro*, si fuerit tussis, vel respiratio brevis, quia censebitur adhuc manere una oratio: si autem sistat, vel interloquatur, sentit cum Bon. In utroque tamen casu pro praxi recte suadet totum verbum repeti. Notant etiam recte Tamb. & Spor. *n.* 93. si consecrans post verba, *hoc est corpus*, inciperet concuti tussi per medium quadrantem, & postea adderet To *meum*, Sacramentum fore invalidum, quia To *meum* non faceret unam orationem cum antecedentibus; hinc deberet tota forma repeti: econtra si baptizans sic interrumpat, *Ego te baptizo* (heus pueri silete; tuque æditue abi, & trahe campanas) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Bernal. *n.* 70. dicit non esse dubitandum, quin sit mutatio tantum accidentalis, & idem tenent *S. Th. Scot. Marcant.* quos citat, & sequitur Gob. *n.* 97. 33

Si

Si autem dicat: *Ego te baptizo* (mulier, tene infantem melius) & quia interrumpit, repetat, *ego te*, sed metuens, ne peccet repetendo, addat, *in nomine Patris &c.* volens conjungere hæc ultima verba cum aliis prius prolatis, non habita ratione intermediorum Silv. *in Resp. var. p.1. V. Baptis. cas.2.* recte dicit Baptismum fore dubium, quia per illa intermedia, *ego te*, videntur quasi revocari priora, & ita dividi moraliter, ut non faciant unum cum ultimis: ergo debuisset, vel nihil repetere vel repetitis addere, To *baptizo*. Huc reducitur, si forma dimidiate ab uno, & dimidiate ab altero proferatur, uti si duo Sacerdotes audierint eumdem confitentem, & unus dicat, *ego te*, alter addat, *absolvo a peccatis*, sensus enim formæ est falsus, cum neuter faciat, quod dicit se facere, eo quod uterque omittat partem essentialem formæ, ut recte Dicast. *n.* 185. & Bernal. *n.*79. In Eucharistia tamen potest unus valide consecrare panem, & alter vinum: Item in Ordine, potest unus Episcopus conferre potestatem consecrandi, alter absolvendi, quia sensus, & veritas harum partialium formarum non dependent ab invicem. Similiter in extrema Unctione potest unus ungere oculos, & proferre formam huic Unctioni respondentem, alter nares, & addere alteram formam, tertius pedes, &c. quia forma profertur per modum orationis, unus autem potest continuare orationem ab altero inceptam. Econtra si unus apponat materiam proximam, & alter formam, uti si unus affundat aquam, vel ungat, & alter dicat formam Baptismi, vel Unctionis, Sacramentum non fit, quia forma est falsa, cum hoc dicens vere non abluat vel ungat, unde oppositam sententiam, quam *Fernandez de Heredia* dixit esse probabilem, merito dicunt esse improbabilem Dian. & Dicast. *de Bapt. d.* 1. *n.*181.

34 §. 5. Hæ *additiones*, *ego te baptizo in nomine Dei patris, qui te creavit &c.* item, *Hoc est materiale corpus meum*, sunt mutationes tantum accidentales: econtra, *ego te absolvor; hoc est aereum corpus meum*, sunt substantiales: uti & tum, si Arianus baptizet, *in nomine Patris majoris, Filii minoris; Patris increati, Filii creati*; uti omnes docent, quia tollitur sensus a Christo intentus, qui est significare Unitatem essentiæ in Trinitate personarum. Idem dicit Bernal. *n.*38. si dicat, *in nomine Patris Omnipotentis, Filii Sapientis &c.* si hæc epitheta sumat ut propria personarum, quibus adjunguntur: sed oppositum est probabilius, secundum dicenda *nu.* 64. Putat tamen Kon. *n.* 71. valiturum, si diceret, *baptizo te in nomine Patris, quem puto majorem, & Filii, quem puto minorem &c.* quia ipsius putare, quod per separatam propositionem adjungitur, nihil facit ad rem, & reliqua verba propositionis adhuc satis continent vim significandi hoc, quod Christus intendit. Addit *Rhodes* adhuc valiturum, quamvis diceret, *In nomine Patris majoris &c.* si non intenderet, ut partem formæ, sed tantum ut explicationem sui erroris, & quasi in parenthesi; sed nisi addatur velut parenthesis in loquendo, aut aliunde significetur esse velut explicationem, dicendum est formam absolute non valituram: quia prout externe jacet, clare significat inæqualitatem personarum. Quod si diceret, *ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus Sancti*, multi docent cum *Bonac.* fore mutationem substantialem, quia non videtur significari unitas naturæ divinæ; oppositum tenent *Henriq. Suar. Kon. Dian.* & alii cum Dicast. *de Bapt. d.* 1. *n.96.* sicuti enim adhuc significatur una Deitas, quamvis dicatur, *in nomine Dei Patris, Dei Filii, Dei Spiritus Sancti*, quia quamvis ter dicatur, *Dei*, tamen dicitur in singulari, ita quamvis ter dicatur, *in nomine*, dummodo dicatur in singulari. Palav. *nu.* 81. recte dicit talem repetitionem fore æquivocam, ideoque determinationem sensus pendere ab intentione loquentis, uti dicetur *p.* 38. hinc concludit Gob. *n.* 98. talem Baptismum esse sub conditione repetendum. Major difficultas est, si tantum in fine aliquid addatur destructivum sensus a Christo intenti, uti si dicat; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti, & B.Virginis* tanquam quartæ personæ in Deo; Item. *Hoc est corpus meum, quod est immateriale &c.* Sed videtur dicendum, si proferens velit ultima verba tanquam determinativa priorum, esse mutationem substantialem, quia sensus priorum restringitur & destruitur per posteriora, cum significatio non absolvatur, nisi secundum intentionem loquentis: econtra si addat tanquam continentia virtualiter aliam propositionem, est mutatio tantum accidentalis, quia advenit tanquam impertinens: hinc Sacramentum fit completis præcise verbis necessariis, per quæ, uti suppono, intendit, facere; quod per illa fieri potest, ita Kon. *n.* 70. Rhod. supra, Lugo *n.* 127. Dicast. *hic d.*1. *n.* 135. & 171. Quando autem aliquid additur tanquam pars prædicati, uti si dicatur, *hoc est corpus meum aereum*, præsumitur, semper addi tanquam determinativum prædicati, & *To corpus aereum* erit veluti unus terminus simplex significatione, & voce tantum complexus; ideoque restringitur & destruitur sensus formæ. Hinc Vasq. & Dic. *n.*169. hanc formam, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti, & B. Virginis*, putant potius semper esse invalidam, quia non annumerat B. Virginem modo deprecatorio, sed eodem, quo reliquas Personas: econtra Bernal. *n.* 39. putat communiter fore validam, nam si proferens sit doctus, non habebit talem errorem; si autem sit rudis, absolute intendet facere, quod facit Ecclesia, ideoque significatio erit saltem ambigua & æquivoca; ergo determinabitur per intentionem loquentis vel per circumstantias, uti *n.* 38. dicetur.

§.6. *Subtractio*, qua omittitur *To ego* in latina forma Baptismi & Pœnitentiæ: item *To in* latina forma Baptismi; *To enim* in forma Eucharistiæ, sunt mutationes tantum accidentales, quia *To ego* satis continetur in *To baptizo, & absolvo*: quamvis autem omisso *enim* tollatur sensus causalis, tamen hic non fuit a Christo intentus pro valore, quia illo non habito adhuc significatur totus effectus Sacramenti, uti recte cum communi Suar. *d.*2. *s.*5. Idem est, si quis formam Pœnitentiæ omittat: *in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti*: si tamen in hac omittat *To te* & omne æquivalens, erit mutatio substantialis, quamvis Confessarius dicens, *absolvo*, digito monstraret pœnitentem. Idem est si in forma Baptismi vel Confirmationis omitteret, *in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*; item si in forma Baptismi Germanica vel Gallica omitteret vocem, quæ significat *To ego*, desineret enim sensus, quia per verba in istis linguis non significatur persona; & idem est, si in eisdem aliisque linguis omitteret vocem, quæ significat *To in*, nam similiter desineret sensus: docet tamen cum aliis Gob. *tr.* 2. *n.* 71. si omisso, &, dicatur, *Baptizo te in nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti*, valere, quia sæpissime omittitur conjunctio, &, permanente sensu: contradicunt *Conrad. Vivald. Regin.* & alii negantes significari distinctionem personarum; sed Aversa *q* 66. *s.*5. §.7. recte concludit satis esse præponi tertiæ personæ, dicendo, *in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti*. Addit Bernal. *n.*40. non fore mutationem substantialem, si quis diceret, *accipite, & manducate hoc enim Corpus meum*, quia *To est* sæpe omittitur in sermone latino, sed alii communiter contradicunt, quando enim *To est* salvo sensu omittitur, clarius subintelligitur ex aliis adjunctis; de cetero non videtur mansura propositio, sed mera apprehensio complexa, & veluti solum subjectum propositionis formandæ, si quis dicat, *hoc Corpus meum*. 35

36 §.7. Circa *corruptionem*, notat *S.Th. q.*60. *ar.* 7. *ad* 3. facilius induci mutationem substantialem, si corruptio fiat initio vocis, ut si pro *Patris* dicatur *matris*, talia enim dant alium sensum per se obvium. Econtra non ita facile, si corruptio fiat circa finem, quia apud Latinos plurimæ sunt inflexiones in fine, quæ non variant significationes vocis, & verus sensus per illa, quæ antecedunt, quasi præoccupatur; hinc corruptio, quæ advenit, non ita facile immutat sensum in audiente. Corruptiones accidentales sunt, si erretur in quantitate, vel in genere, uti si quis dicat, *baptizo*, secunda brevi; vel, *hoc est corpus meum*, aut etiam *hic est Corpus meum*, dummodo *To hic* non sumatur adverbialiter sed adjective, uti recte Arriaga *num.6.* Quod si casu vel ex ignorantia ponatur una littera vel syllaba pro alia, v. g. *bartizo* pro baptizo, *es* pro est, *Fili*, pro Filii, *Calis* pro Calix, est mutatio tantum accidentalis, nam, uti ex *Suar.* supra notant Lugo *n.*108. & Gob. *n.* 87. necessarium non est, ut verba corrupta habeant per se sumpta in rigore significationem a Christo intentam, sed satis est, quod ex modo & in circumstantiis, quibus hic & nunc proferuntur, audientibus ingerant sensum a Christo intentum: unde qui per syncopen aliquam syllabam absorbet, conficit Sacramentum, inquit Scot. *in* 4. *dist.*3. *q.*2. §. *De secunda variat*: Item qui balbutit, & loco baptizo, dicit, *babatizo*: item qui non potest exprimere H & R, ideoque dicit, *oc est copus*, vel etiam, *colpus meum*: item qui pro more loquendi, loco, *Spiritus*, dicit, *Espiritus*; & ita Chinenses pro baptizo, dicunt *bapetizo*, teste Illſ. *hic n.* 8. per quæ in illis circumstantiis, ex modo loquendi sufficienter exprimitur sensus a Christo intentus, uti etiam notant Marchant. Compt. *d.*63. *n.*9. Gob. *n.* 95. Et ratio horum a priori est, quia voces institutæ sunt saltem secundario ad hoc, ut si cum tali vitio proferrentur, adhuc essent significativæ earumdem rerum, alioquia cum tale vitium facillime in sermonem incurrat, institutio fuisset minus utilis, & obligatio attendi cum ejusmodi perfectissima expressione foret nimis rigida, ut innuit *Scot.* supra, & clarius Palav. *n.* 82. Potestque hic etiam ista regula servire, quod quando voces corruptæ ita conjunctæ, non sunt aptæ ingenerare alium sensum præter intentum a Christo, non fit mutatio substantialis: econtra si etiam prout ita conjunctæ, sint aptæ ingenerare alium sensum, tum mutatio fit substantialis vel saltem dubia aut significatio æquivoca: hinc si quis sciens linguam latinam diceret, *ego te baptizo in nomine patria, filia, spiritua sancta*; aut etiam sic, *in nomine Patris, & Filiæ, & Spiritus Sancti*, sensus esset omnino æquivocus, uti notat *Lugo & Palav.* imo videtur absolute esse mutatio substantialis, quia verba in illis circumstantiis significant secundam Personam tanquam mulierem: econtra Zacharias Papa Cap. *Retulerunt de consecrat. dist.*4. recte declaravit Baptismum ab ignaro linguæ latinæ sub hac forma confectum, *ego te baptizo in nomine patria, & filia, & spiritua sancta*, fuisse validum, quia licet *To patria & To filia*, secundum se habeant aliam significationem, tamen ut conjuncta cum reliquis, & ut prolata in illis circumstantiis non erant apta ingenerare alium sensum, præter intentum a Christo, simul cum indicio, quod in isto homine esset imperitia linguæ. Et idem est, ut innuit Gob. 89. si quis parum gnarus linguæ germanicæ sic baptizet *ich tauffe dir in namen der Vatter undt die Sohn undt das heilig Geist*.

§. 8. *Substitutio* scriptionis, nutuum, aliorumve signorum pro verbis facit mutationem substantialem formæ in omnibus Sacramentis, excepto Matrimonio. Substitutio etiam unius litteræ pro alia aliquando facit mutationem substantialem, uti, 37

baptizo te in nomine Matris; Confirma te; absolve te &c. aliquando tantum accidentalem, uti *bapteso te, & absalvo te &c.* quia nempe priora ex communi hominum conceptione faciunt aliquem sensum, non autem posteriora prolata in illis circumstantiis. Si quis loco, *te*, diceret, baptizo *Petrum*, aut si Papa loco, *ego*, diceret *nos* baptizamus, esset mutatio tantum accidentalis, quia in istis circumstantiis non esset alius sensus, Lugo *nu.* 107. Si autem diceret, *Hoc est corpus Christi*, Suar. *d.* 59. *sect.* 2. & Bosco *d.* 4. *s.* 3. *n.* 152. dicunt fore mutationem substantialem, quia non censetur loqui in persona Christi; Arriaga *nu.* 3. dicit fore tantum accidentalem, quia sensus est: *Hoc est corpus meum Christi*, sed videtur tenendum cum *Suar.* quia quamvis posset sic intelligi, tamen verba, prout jacent, hoc non significant, nequidem ambigue, nisi aliquid aliud accedat. Econtra si diceret, *Ecce corpus meum*, putat *Suar.* probabile esse mutationem fore tantum accidentalem, sed Arr. *n.* 7. probabilius dicit fore substantialem, quia To *Ecce* non videtur significare conversionem panis in Corpus Christi, vel saltem non significat materiam approximatam, cum a longe videns vere dicat, *ecce turrim*: ergo non significatur materia præsens, quod tamen Christus requisivit.

38 §. 9. Ad substitutionem revocatur, si aliqua vox sumatur æquivoce, aut mutetur in æquivocam, aut si addatur aliquid faciens sensum æquivocum; tum autem valet regula, quam dant Suar. Vasq. Kon. Dicast. *n.* 137. & 180. Bernal. *n.* 35. quod determinatio ad hunc vel illum sensum peti debeat ab intentione proferentis vel a circumstantiis, quia ejusmodi voces sunt de se indifferentes ad utrumque sensum, & consequenter debent aliunde determinari; ergo per intentionem loquentis, vel, hac deficiente, per circumstantias. Et inde est, quod proferens verba æquivoca & intendens verum sensum, non mentiatur, quamvis prævideat alios accepturos in falso sensu; mentiatur autem, si intendat falsum sensum. Consequenter dicendum est, si quis dicens, *hic est Calix Sanguinis mei*, sumeret To *hic* adverbialiter, & tantum vellet significare; *hoc loco*, esset mutatio substantialis, quia non retineretur sensus a Christo intentus, qui est, ut significetur transitus substantiæ vini in substantiam Sanguinis, qui transitus non significatur, si To *hic* sumatur adverbialiter. Similiter si quis dicens, *hoc est Corpus meum* per To *meum* vellet tantum significare meum Sacerdotis, esset mutatio substantialis, nam forma debet proferri in persona Christi, & significare, *Corpus meum Christi.* Notant tamen Amicus *n.* 97. & Lug. *n.* 122. si proferens ejusmodi verba æquivoca habeat intentionem significandi hoc, vel quod Christus significari voluit, vel quod Ecclesia significat, quam intentionem habere præsumitur quivis volens ponere Sacramentum, quamvis per errorem putaret, Christum voluisse significari alterum sensum, qui falsus est, Sacramentum fore validum, quia intentio generalis significandi hoc, quod Christus significari voluit, prævalet alteri privatæ intentioni: sic enim exercite dispositus est per illam generalem intentionem, ut velit significari, quod significari debet, unde si doceretur veritatem, & interrogaretur, quem sensum vellet, diceret se velle hunc verum & non illum alterum erroneum: ergo cum determinatio verbi æquivoci pendeat ab intentione loquentis, hæc verba æquivoca, per intentionem prævalentem determinabuntur ad verum sensum. Admittit doctrinam illam Arr. *n.* 13. dummodo simul habeat expressam voluntatem conditionatam significandi verum sensum, si sensus suus sit forte falsus, alioquin, inquit, per intentionem illam generalem non satis determinabitur vox æquivoca ad verum sensum, quem ille nequidem suspicatur subesse, ideoque nec confuse cognoscet. Neque juvat, inquit, quod intendat Sacramentum, nam non intendit per medium aptum, quod esset significatio veri sensus, quem sensum nullo modo videtur cognoscere, & consequenter nec intendere, & videtur idem sentire Gob. *tr.* 1. *a n.* 200. sed respondetur, cognoscere confuse sensum illum, hoc ipso quod intendat Sacramentum, cujus pars est significatio veri sensus; neque enim opus est, ut Minister sciat, quid voces significent, nam si quis plane ignorans hebraicum, proferat formam hebraice, volens facere & significare, quod Christus voluit, fiet Sacramentum, uti cum communi Bernal. *n.* 32. quamvis nec suspicaretur quidem, quid verba significent. Unde etiam Dicast. *d.* 3. *num.* 195. tandem consentit cum *Lugone*, dummodo proferens saltem habuerit voluntatem non retractatam faciendi, quod Christus instituit, vel quod facit vera Ecclesia.

39 10. Si pauci homines, v. g. unus Episcopus cum suis Diœcesanis conspirarent, ut vox *amo* imposterum idem significaret, quod vox *baptizo*, & baptizarent hac forma, *Ego te amo in nomine Patris &c.* hæc substitutio faceret mutationem substantialem, usquedum per usum communiter notum vox *amo* obtinuisset illam significationem, quia significatio verborum in Sacramentis debet esse ex institutione & usu communiter recepto, & non per privatam ejusmodi voluntatem intruso, uti notant communiter omnes cum Dicast. *d.* 1. *n.* 179. & Amic. *n.* 85.

Qui plura volet circa mutationem formarum, legat Dicast. *de Bapt. d.* 1. *dub.* 5. & 6. Tamb. *de Sacram. l.* 1. *c.* 2. §. 2. Gob. *tr.* 2. *casu* 2. ubi etiam in variis linguis plures formas Baptismi examinant, ex quibus a paritate poterit facile discurri de formis aliorum Sacramentorum.

Q. 9. Quomodo peccet, qui facit mutationem materiæ vel formæ in conficiendo Sacramento? Resp. 40

§. 1. Qui facit mutationem substantialem, peccat mortaliter, per se loquendo, quia est gravis irreverentia contra Auctorem Sacramentorum ponere partes præcipuas Sacramenti, & tamen contra mentem ipsius illud sine justa causa reddere invalidum; est enim abuti institutione Christi. *Nec obstat*, quod Confessarii sæpe non absolvant, etiamsi pœnitentes posuerint dolorem, & confessionem, sicuti etiamsi volentes contrahere Matrimonium sæpe posuerunt consensum, sed sub conditione, quam postea impediunt, neque tamen ideo semper peccant: *nam* illa non sunt contra mentem Christi instituentis, qui dedit Confessariis potestatem ex causa justa differendi aut etiam negandi absolutionem. Matrimonium autem fundatur in contractu mere humano, & quidem absoluto, cui tantum integre posito voluit Christus advenire rationem Sacramenti; non est autem irreverentia in Christum, si impediatur contractus absolutus, qualis irreverentia esset, si posito utrimque contractu absoluto aliquis vellet impedire, ne esset Sacramentum, v. g. si intenderet contrahere politice tantum & cum potestate dissolvendi, quando vellet. *Si instes*, sicut Christus noluit cognoscere Sacramentum Matrimonii, nisi integre posito absoluto contractu, & ideo non est irreverentia in Christum, si impediatur illius completio, ita etiam noluit consurgere alia Sacramenta, nisi integre positis eorum partibus: ergo similiter non erit irreverentia, si impediatur completio. R. n. conf. partes contractus matrimonialis secundum se nihil habent specialiter sacrum, antequam simul positæ substent institutioni Christi tanquam formæ totali: in aliis Sacramentis, partes, quæ antecedunt, habent aliquid specialiter sacrum, vel secundum se, vel saltem ex præcepto Ecclesiæ, quæ propter honestatem religionis tales partes ordinat ad totum Sacramentum complendum, uti patebit consideranti singula Sacramenta: ergo sine justa causa impedire hanc completionem erit contra virtutem Religionis.

§. 2. Qui facit mutationem accidentalem, si hæc sit notabilis, peccat mortaliter: si autem non sit notabilis, est ad summum veniale, quia mutatio accidentalis est deordinatio ab uniformitate Ecclesiæ: ergo cum Ecclesia in administratione Sacramentorum justissime præcipiat uniformitatem, si materia hujus deordinationis sit gravis, sive in re notabili, erit peccatum grave; si levis, leve. Quod si mutatio accidentalis non sit contra præceptum, sed tantum præter usum communiorem Ecclesiæ, ut si in hieme pro Baptismo tepefacias aquam saltem in manu tua, ne frigus noceat infanti; si pro Confirmatione signes chrismate valde magnam crucem in fronte, aut econtra valde parvam; si pro Eucharistia semper utaris pane recente & vino tantum antiquo vel rubro; si in his partibus tecto capite absolvas pœnitentem &c. poterit nullum esse peccatum. 41

§. 3. Mutationes accidentales & notabiles sunt, in forma Baptismi omittere *To Et*: Dicast. *d.* 1. *n.* 117. contra *Kon.* Item in Ecclesia latina pro consecratione uti pane fermentato vel forma græca, Gob. *tr.* 2. *n.* 72. & Spor. *hic n.* 88. Item in forma consecrationis omittere, *novi & æterni testamenti*, Kon. *n.* 84. Item formam consecrationis dicere in lingua vulgari, Bernal. *d.* 6. *s.* 5. *n.* 93. Item in extrema Unctione uti oleo antiquo loco novi; aut omittere *To Sanctam & piissimam misericordiam*, aut nomen sensus illius, qui inungitur, *Suar. Bonac.* & alii cum Dicast. *de extr. Unct. n.* 68. Item formam Baptismi sic proferre *in nomine Filii, & Patris, & Spiritus Sancti*, Aversa *q.* 66. *s.* 5. §. *Octavo*, Item *in nomine Patris omnipotentis, & Filii sapientis, & Spiritus sancti consolatoris*, uti innuit Bernal. *n.* 51. quia fit dubium, an hæc apponantur ut propria an ut appropriata tantum. Item in Baptismo omittere magnam partem cæremoniarum, Bernal. *n.* 93. 42

§. 4. Mutationes non notabiles sunt, si quis, etiam latine sciens, vulgari lingua baptizet, Dicast. *de Bapt. d.* 1. *n.* 131. Item in forma Baptismi aut Pœnitentiæ omittere *To Ego*, vel in forma Baptismi, & Confirmationis *To Amen*, Sot. Vasq. Kon. Dicast. *n.* 130. Item in forma consecrationis omittere *To enim*, Suar. Henr. Bonac. Dicast. *de Euchar. d.* 3. *n.* 63. contra Gabr. Nugn. Vasq. Gorm. *n.* 67. qui putant esse notabilem. Etiam notabilis non est, pro extrema Unctione admiscere parum antiqui olei cum novo: neque notabilis est, venialis tamen est, inquit Bernal. *n.* 70. si baptizans absque necessitate sufficiente formam interrumpat aliis verbis: item veniale est sine rationabili causa repetere, seu bis dicere unum verbum vel unam syllabam formæ, Gob. *n.* 41. Sporer *n.* 95. totam autem repetere, quamvis sub conditione, esset mortale, Gob. *n.* 378. Spor. *n.* 98. cum communi: 43

§. 5. Si quis sine necessitate baptizet, confirmet vel absolvat plures, dicendo in plurali, *ego vos baptizo &c. Scot. Gob. & Kon.* dicunt esse notabilem mutationem, ideoque mortalem, quia videtur esse in re gravi: *Henriq. Valent. Regin.* & alii dicunt non esse notabilem, ideoque venialem tantum, quæ utraque sententia probabilis est, sed postrema probabilior. Dicast. *de Bapt. d.* 1. *n.* 138. 44

§. 6. Facere absque necessitate mutationem, de qua dubitas an sit substantialis an accidentalis, est mortale contra religionem, Bernal. *n.* 95. quia est sine justa causa exponere se formali periculo gravis irreverentiæ contra Auctorem Sacramentorum. 45

§. 7. Fa-

46 §. 7. Facere, aut exponere se periculo faciendi ejusmodi mutationes substantiales potest etiam esse mortale contra charitatem, si nempe proximus privetur vel exponatur periculo privationis magni boni, secundum communem æstimationem: quandoque etiam potest esse contra justitiam, si administrans Sacramentum etiam ex justitia ad hoc teneatur, uti Parochus. *Dixi*, magni boni secundum communem æstimationem, nam licet minimum gratiæ augmentum sit magnum simpliciter bonum, tamen inter plurima augmenta, quæ fieri possunt per Sacramenta, aliaque bona opera, communi æstimatione non reputatur grave damnum vel gravis injuria, si quis per invalidationem Sacramenti facile iterabilis neque hic & nunc necessarii proximum impediat a consecutione alicujus gratiæ, Bernal. *n.* 99.

CAPUT II.

47 ### *De Ministro Sacramentorum.*

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut Minister det valide Sacramentum?

„ RESp. Ad valorem Sacramenti in Ministro, non fides vel probitas, sed (præter potestatem & jurisdictionem in quibusdam) requiritur intentio, seu voluntas, saltem virtualis & absoluta, vel huic æquivalens, faciendi non tantum externum illum actum, sed Sacramentum, vel saltem id, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex *Trid. sess. 7. can.* 11. Ratio prioris partis est, quia Sacramenta operantur, non ex dispositione ministri, sed virtute divina, secundum institutionem & meritum Christi. Ratio posterioris, quia ad confectionem Sacramenti requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad esse Sacramentale, tollatque indifferentiam verborum & actionum: talis autem non est intentio solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum potest referri.

„ Dix I. *Saltem virtualis:* tum quia non sufficit interpretativa, vel habitualis (qualis etiam potest esse in ebrio & dormiente) cum actus ab ea procedens non sit humanus & deliberatus, seu liber in se; tum quia actualis, qua scilicet actu intendis, & vis hoc facere, etsi melior sit & consulta, non tamen requiritur: cum enim ea non sit in nostra potestate, & homo facile distrahatur, nimis durum & plenum scrupulis fuisset, si hanc Christus requisivisset. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incæpta, & continuata; ut si ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Ecclesiam, sacras vestes induas, ad Altare vel baptisterium accedas, etsi interim omnia alia cogites. Ratio est, quia hoc sufficit, ut actio illa sit humana, & moralis, Laym. *l.* 5. *t.* 1. *c.* 6. *Unde resolves:*

„ I. Si Sacerdos habens forte ante se panem, recitet factum & verba Christi, non ideo consecrat.

„ II. Impotens rationis, ebrius, vel somnians, non conficit Sacramentum, etiamsi ante ebrietatem, vel somnum id intenderit, quia non agit humano modo. Laym. *l. c.*

„ III. S. Athanasius in lusu puerili vere baptizavit, quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Episcopo.

„ IV. Hæreticus valide baptizat, & contrahit matrimonium etsi non credat hoc esse Sacramentum, rideat, & contemnat: imo etsi nolit facere, quod facit Ecclesia Romana, sed quod sua, falso putans, non Romanam sed suam esse veram; etsi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio est, quia intentio generalis, qua vult, quod Christus instituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. Bon. *t.* 1. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 9. Suar. Fill. &c.

„ V. Non debet repetere sub conditione consecrationem, qui in ipsam fuit distractus; vel qui minores hostias ad altare detulit, de quibus, majorem consecrans, non explicite cogitavit, nec detexit.

„ Dixi II. *Absoluta*, quia conditionata suspendit effectum, quod, præterquam in matrimonio, fieri non potest. *Unde resolves:*

„ I. Validum est Sacramentum collatum sub conditione præterita, aut præsenti necessaria, vel contingente, si conditio vere sit impleta, v. g. absolvo te, si vis dimittere concubinam, si capax es, baptizo te, si non es baptizatus. Bon. *l. c. n.* 18.

„ II. Nullum est Sacramentum datum sub conditione futura, sive sit hæc contingens, ut absolvo te, si restitues, si dimittes concubinam, &c. sive necessaria, aut adjecta animo suspendendi Sacramentum, ut absolvo te, si cras sol orietur. Bon. *ibid.* Suar. Kon. *&c.*

„ III. Dubium est Sacramentum collatum sub conditione occulta, humano modo incognoscibili, v. g. Baptizo, si es prædestinatus, si Deus videt te hoc anno moriturum.

„ IV. Graviter peccat, qui administrat Sacramentum (excepto Matrimonio) sub conditione, non solum futura (quod semper est mortale) sed etiam præsenti, aut præterita; sive in se sit prorsus occulta, quod etiam est mortale, sive humano modo cognoscibilis; quod tamen nullum est, si fiat ex causa rationabili; raro veniale (sæpius mortale) si absque ulla causa. Ratio est, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, sed non sine negatione in re gravi. V. Bonac. *l. c. n.* 20. Suar. Kon. *&c.* Reg. *l.* 8. *n.* 7. Nugnum *in 3. p. q. 60. art. 8. diffic. 2. Scholast.* „

ADDENDA.

QUæst. 10. *Quinam constituti sint Ministri Sacramentorum?* Resp. 48

§. 1. De Ministris Sacramentorum antiquæ legis agunt Scholastici: sufficit breviter insinuare, quod Minister Remedii naturæ & Circumcisionis potuerit esse quivis fidelis, uti habet communior cum Escob. *l.* 8. *nu.* 209. Minister Agni paschalis erat in quavis domo Pater-familias, qui censebatur Sacerdos hujus ritus. Ministri reliquorum Sacramentorum erant Sacerdotes & Levitæ, utrique autem assumebantur e tribu Levi, quam Deus ad ejusmodi ministeria deputarat, uti cum communi Bernal. *d.* 17. *n.* 1.

§. 2. Per Ministrum Sacramenti novæ legis (de quo solo imposterum loquemur) intelligitur ille, qui nomine Christi operans Sacramentum conficit; hinc in Eucharistia Minister non est, qui pinsit panem vel exprimit vinum, imo nec in rigore, qui Eucharistiam tantum distribuit, quamvis sæpe dicatur ministrare, latius sumendo. Similiter pœnitens non est Minister Pœnitentiæ, quamvis ponat dolorem & confessionem, quæ sunt partes Penitentiæ essentiales, quia non ponit eas tanquam operans nomine Christi, sed ille nomine Christi operatur, qui valide ponit formam Sacramenti. 49

§. 3. Minister Sacramentorum, de lege ordinaria & ex vi modernæ institutionis, est solus homo, & quidem viator, uti tenent communiter AA. cum S. Thom. *q.* 64. *art.* 7. & Lugo *d.* 8. *s.* 1. *Nec obstat*, quod *S. Thom. ad* 2. dicat Beatos habere, cur possint potius esse Ministri quam Angelos, *nam* non ideo dicit reipsa esse Ministros, sed hoc pertransit, cum nihil faceret ad solutionem argumenti. Si tamen quis a Beato extraordinarie, v. g. absolveretur a peccatis, esset quidem absolutus, attamen maneret obligatus ad confitenda mortalia homini viatori, & ad subjicienda directe clavibus Ecclesiæ militantis, sicuti nunc justificatus per contritionem ad hoc ipsum obligatur, Lugo *in Resp. Moral. l.* 1. *dub.* 16. 50

§. 4. Non quivis homo est cujusvis Sacramenti Minister, uti fides docet contra Lutherum apud Bellarm. *hic l.* 1. *c.* 24. nam ita asseritur ad Eph. 4. *v.* 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos* &c. *Alios autem Pastores*. Ad Hebr. 5. *v.* 4. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron*. Definit hoc expresse *Trid. s. 7. De Sacramentis in genere Can.* 10. *De Confirmatione, Can. 3. de Eucharistia, s. 22. Can. 3. de Penitentia, s. 14. Can. 10. De Extrema Unctione, Can. 4. De Confirmatione & Ordine, s. 27. Can. 7.* V. Bellarm. supra, qui c. 25. accurate dissolvit ea, quæ opponunt hæretici. 51

§. 5. Minister, 1. Baptismi, potest esse omnis homo, etiam femina. 2. Confirmationis & Ordinis, de jure est solus Episcopus; ex commissione Papæ potest esse etiam simplex Sacerdos, Lugo *in Resp. Mor. l.* 1. *d.* 6. Dicast. *t.* 16. *d.* 17. & alii. 3. Eucharistiæ conficiendæ, Pœnitentiæ & extremæ Unctionis, solus Sacerdos: Eucharistiæ distribuendæ, etiam Diaconus ex commissione Sacerdotis, & in necessitate, Dicast. *de Euchar. d.* 11. *dub.* 5. Absolute autem posset eam quivis, etiam non ordinatus; imo ægrotus sibi ipsi pro Viatico dare, si alius ordinatus abesset, uti a n. 481. dicitur. 4. Matrimonii ministri sunt baptizati contrahentes, etiam feminæ: quæ omnia pluribus explicabuntur suis locis. Ex dictis 52

§. 6. *Inferuntur* seqq. 1. Simpliciter loquendo, Christus dici debet causa efficiens principalis Sacramentorum, homo autem ministerialis. 2. Sicuti humanitas Christi instituit Sacramenta principaliter ministerialiter, secundum *S. Th. q. 64. ar.* 3. ita eadem humanitas operatur in Sacramentis principaliter ministerialiter, homines autem instrumentaliter, & subordinate ad Christum. 3. Divinitas Christi sive omnipotentia Dei producit principaliter physice Sacramenta, humanitas autem nullo modo physice producit, sed verba & intentio in omnibus Sacramentis producuntur physice & immediate a solo homine Ministro, qui etiam in omnibus Sacramentis physice immediate producit res, excepta Eucharistia & Penitentia: nam in Eucharistia Corpus Christi & unio cum speciebus physice a solo Deo producuntur: in Pœnitentia autem, dolor, propositum & confessio, quæ sunt res illius Sacramenti, producuntur physice ab ipso pœnitente. 4. Humanitas Christi efficit principaliter moraliter omnia Sacramenta, non tantum hoc sensu, quod sit causa principalis suo merito & impetratione movens Deum ad physice efficiendum Sacramentum, sed etiam quia nomine Christi omnia efficiuntur ab hominibus tanquam illius Ministris; hinc *Joan.* 1. *v.* 33. de Christo dicitur, *Ille est qui baptizat*, & *Joan.* 4. *v.* 1. dicitur Christus esse baptizans, non per se, sed per discipulos, quod idem dicit S. Aug. *tr. 6. in Joan. Petrus baptizat, hic est, qui baptizat &c.* hinc *Apostolus 2. ad Cor. 2. v.* 10. etiam de aliis Sacramentis ait: *Ego, quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi*, & idem expresse asseritur Cap. *Utrum* 72. *de Consecr. dist.* 2. patetque de Eucharistia, nam verba proferuntur in persona Christi, qui etiam ideo dicitur Sacerdos in æternum; hinc *Trid. s. 22. c. 2. ait, Una eademque est hostia,* 53

idem nunc off.rent, Sacerdotum ministerio. Similiter absolvens dimittit peccata nomine Christi, nam *quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Marci 2. v. 7. Imo etiam contrahentes Matrimonium, efficiunt illud Sacramentum Christi nomine, non hoc sensu, quasi Christus sit principaliter contrahens, sed isto, quod Christus sit causa, cur ponatur ratio Sacramenti, quam non efficerent contrahentes, nisi operarentur in nomine & secundum institutionem Christi, quia per actionem contrahentium immediate causare voluit gratiam in illis. 5. Ministri Sacramentorum, melius dicuntur Ministri Christi, quam Ecclesiæ, neque enim intendunt operari nomine Ecclesiæ, sed Christi: attamen sunt Ministri Ecclesiæ, quia ab Ecclesia constituuntur & pro ea ministrant.

54 *Q. 11. Quid addendum sit circa intentionem in Ministro requisitam?* Resp. Quid sit intentio, quæ dicatur formalis, virtualis, habitualis, interpretativa, explicita aut implicita, directa vel indirecta, dixi l. 4. n. 1324. debentque hic recoli, quibus suppositis, adde seqq.

§. 1. Ad valorem Sacramenti non sufficit in Ministro intentio ponendi res, & verba ex joco, neque etiam intentio ponendi ea serio & pure materialiter, sed requiritur intentio ponendi ea ut sacramentalia. *Pars* 1. est contra Luth. Calv. & alios apud Bellarm. *hic l.* 1. *c.* 7. qui dicunt sufficere, si res & verba quomodocumque ponantur, dummodo adsit fides in suscipiente: sed oppositum est de fide partim ex Florent. in decreto *Eugenii IV.* ad Armenos, & Trid. *s.* 7. *Can.* 11. quæ requirunt intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia; partim ex decreto *Leonis* X. damnantis hunc 12. art. *Lutheri. Si confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus*, quem articulum etiam expresse damnat *Trid. sess.* 14. *de Pœn. Can.* 9. Quod autem dicitur de absolvente, valet de conficiente quodvis aliud Sacramentum. *Pars* 2. est contra *Catharinum, Scribonium*, & alios, qui putarunt sufficere intentionem ponendi actiones pure materialiter, sed opinionem illam vocat Bernal. *d.* 17. *n.* 55. omnino falsam, Herincx *d.* 3. *n.* 16. improbabilem. Arriag. *d.* 19. *n.* 13. non tantum improbabilem, sed forsan etiam plane erroneam, Lugo *d.* 8. *n.* 15. dicit parum distare ab errore hæreticorum, Vasq. *d.* 138. *n.* 34. putat esse expresse damnatam, ideoque n. 29. dixerat oppositum esse ab Ecclesia definitum, & est saltem certissimum, postquam *Alex. VIII.* die 7. Dec. 1690. damnavit hanc 28. propos. *Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: non intendo, quod facit Ecclesia*; & ideo etiam *Trid. s.* 4. *de Pœn. c.* 6. requirit in Sacerdote animum, non tantum serio agendi, sed vere absolvendi: quod autem dicitur de hoc Sacramento, idem est de aliis. Ratio vero pro omnibus a priori, est voluntas Christi, qui secundum *Apostolum* 1. *ad Cor.* 4. *v.* 1. voluit Ministros esse, non pure nuntios, sed *dispensatores mysteriorum Dei*, ad quos spectat humano modo agere, hic & nunc quidem secundum arbitrium suum, attamen accommodate ad voluntatem Principalis, cujus vices agunt. Rationes a posteriori dat *Bellarm.* supra ex absurdis, quæ sequerentur; nam si Sacerdos ad mensam legeret verba, *Hoc est Corpus meum*, consecraret totum panem præsentem; si quis in theatro ageret personam Constantini & modo agendi externo baptizaretur, reipsa rebaptizaretur &c.

Objic. 1. Varias auctoritates & exempla. Resp. Ista omnia videri possunt explicata apud Bellar. *c.* 28. & Moyam *tr.* 4. *q.* 3. §. 3.

Objic. 2. Vis significativa signi ad placitum non pendet ab intentione utentis, sed solius instituentis: sed Sacramentum est signum ad placitum Christi: ergo non pendet ab intentione Ministri utentis. Resp. Non pendet ab intentione utentis, si instituens voluerit ab hac pendere, uti Christus voluit, n. si noluerit, transeat: dico, *transeat*, nam *vox* est sonus ab ore animalis productus cum intentione significandi: ergo ad vim significativam alicujus signi requiritur aliqua intentio.

Objic. 3. Contractus externe tantum factus inter homines valet, quamvis absit interna intentio contrahendi: ergo etiam Sacramentum. R. 1. n. ant. secundum dicta l. 3. p. 2. a n. 608. R. 2. Dato ant. n. conf. homines non possunt cognoscere intentiones internas, Dominus autem intuetur cor, 1. Reg. 16. v. 7. ergo quamvis ad contractum inter homines non requireretur intentio interna, requiretur ad quasi contractum Dei cum Ministro Sacramenti, quia Deus noluit se obligare ad causandam gratiam, nisi videret in Ministro intentionem internam. V. Esparz. *q.* 13.

Objic. 4. Ut Dominus valide donet per famulum, ad hoc non requiritur intentio famuli: ergo neque ad hoc, ut Christus per Ministrum conficiat Sacramentum. R. Ad hoc non requiritur intentio famuli, si famulus sit tantum internuntius donationis, c. si sit tanquam Procurator vel agens vices Domini, n. tum enim hujus voluntati committitur valor vel nullitas donationis, & sic se habet Minister in Sacramentis. V. Lugo *d.* 8. *n.* 29.

Objic. 5. Ecclesia præcipit orationem Horarum, & tamen qui recitaret tantum externe, interne nolens satisfacere sed irridere Ecclesiam, adhuc satisfaceret: ergo similiter in Sacramentis. R. 1. Dato ant. n. conf. Ecclesia cum non cognoscat, etiam non judicat de internis; hinc forte præcipit solam recitationem externe attentam: econtra Deus, auctor Sacramentorum cognoscit & judicat interna: ergo non est ratio, cur non præceperit intentionem & attentionem internam pro conficiendis Sacramentis. R. 2. Ut satisfiat, etiam pro Horis, debet adesse intentio orandi, ut dictum est *l.* 4. *num.* 1325. ergo intentio aliqua interna requiritur.

Objic. 6. Repugnat divinæ bonitati, ut damnetur infans vel homo tantum attritus propter malitiam Ministri, qui externe tantum fingit se baptizare aut absolvere. Resp. *Alens. Durand. Gabr.* & alii apud Avers. *q.* 64. *s.* 3. putarunt, Christum in ejusmodi casibus supplere effectum gratiæ, quam sententiam non improbat *S. Thom.* favetque *Valent.* apud Escob. *l.* 8. *n.* 254. Similiter *S. Bonav. Silv.* & alii apud Dicast. *de Baptis. d.* 1. *dub.* 13. putarunt, Deum supplere in Baptismo collato pueris necdum absoluta forma mortuis: imo *Cajet.* putavit tales pueros, qui baptizari non possunt, salvari per fidem parentum: *Gerson* docuit Deum saltem quandoque supplere extraordinarie: sed recte dicit Suar. *Comment. ad q.* 64. *art.* 8. omnes suppletiones illas non fundari in ulla lege vel promissione Dei, imo carere omni ratione probabili; hinc *Henr.* opinionem primam vocat imperitam; *Cabrera* temerariam & erroneam, *Escob.* improbabilem, eamque recte confutant Gonet. *d.* 6. *a n.* 42. Herincx *d.* 6. *a n.* 21. Dicast. *supra* Itaque dicendum est tales damnari propter peccata sua originalia vel actualia, quæ contraxerant & remissa non sunt, quod autem remissa non sint, non est defectus bonitatis in Deo, qui dederat media, sed est occasionaliter per malitiam Ministri, quam Deus impedire non tenebatur, imo nec poterat, salva lege ordinariæ providentiæ.

Alia argumenta Scribonii solvit fuse Lugo *a n.* 37. brevius Platel. *hic a n.* 85. & Arriaga *n.* 9.

§. 2. Intentio indirecta, sive tantum in causa, non sufficit ad conficiendum Sacramentum. Est communis & extra controversiam, inquit Vasq. *d.* 138. *n.* 68. contra *Cabreram*, qui dicit probabile esse, quod Baptismus in ebrietate vel somno collatus a Ministro, qui antea voluit ita conferre, sit validus; sed oppositum tenent Suar. Vasq. Conc. Laym. Tann. Dicast. *d.* 3. *n.* 117. Escob. *l.* 8. *n.* 36. Avers. *q.* 64. *s.* 3. & unanimiter Theologi, inquit Herincx *d.* 3. *n.* 30. Ratio est 1. quia talis confectio Sacramenti non est actio humana, cum non sit facta libere vel ex deliberatione rationis. 2. Prolatio verborum in tali statu facta non est locutio humana, quia non manifestat mentem præsentem, nec quod tum judicat, cum in tali statu non sit usus humanus mentis aut rationis. 3. Talis actus non sufficit ad contractum vel commercium humanum; ergo multo minus ad actum Ministri, quem Christus voluit esse dispensatorem fidelem mysteriorum Dei, qui attendere debet, ut ponatur debita materia, & bene exprimatur forma. 55

Objic. 1. Si ideo se inebriavit, ut baptizaret, Baptismus denominabitur voluntarius, etiam in se, quia ex priore volitione debet mansisse aliquid tanquam virtus dirigens istam actionem in ebrietate: ergo sufficit ad Sacramentum. R. n. ant. nam species phantasiæ, quæ manserunt, movent appetitum sensitivum ad talem actionem, quæ non est voluntaria respectu volitionis humanæ liberæ antea habitæ, sed tantum est effectus potentiarum in ebrietate operantium.

Inst. 1. Actus præteritus denominatur voluntarius a volitione præterita non retractata: ergo etiam actus futurus. R. n. seq. actus præteritus, dum existebat, pendebat a volitione, a qua denominabatur actualiter voluntarius; quod autem fuit actualiter voluntarium, manet habitualiter tale, quamdiu non retractatur: econtra actus futurus nunquam fuit nec fit voluntarius, sed tantum fuit volitus per modum objecti, omne enim voluntarium liberum debet esse a principio intrinseco libero cum cognitione finis.

Inst. 2. Prior intentio quamvis esset simpliciter indirecta, tamen erat directa respectu Sacramenti, quia intendebat Sacramentum in se tanquam finem ebrietatis, intentio autem directa Sacramenti sufficit: ergo. R. Intentio directa sufficit, si existat formaliter vel virtualiter, c. si existat tantum habitualiter n. Tempore ebrietatis autem existit tantum habitualiter, quod non sufficit, secundum dicenda n. 56.

Inst. 3. Intentio manet virtualiter in Ministro distracto: ergo etiam in ebrio. R. n. conf. Quamvis distractus magis perceptibiliter attendat ad objectum distrahens, tamen communiter simul attendit tenuiter & imperceptibiliter ad alterum prius objectum, manetque immediate liber ad volendum oppositum; ergo non est mirum, quod talis actio sufficiat ad Sacramentum, secundum dicenda *n.* 58. Dixi, *communiter*, nam si distractio esset omnimoda & veluti raptus extaticus, actio in hoc non videtur facta humano modo, prout requiritur ad Ministrum Sacramenti, desiisset enim omnis actualis, etiam tenuis attentio.

Inst. 4. Voces scriptæ retinent vim significandi humano modo, quamvis postea dormiat ille, qui scripsit: ergo etiam voces prolatæ in somno. R. n. conf. nam imprimis, quando voces scribebantur, pendebant ab humana intentione significandi, quæ postea moraliter perseverat: deinde voces scriptæ retinent, saltem ex usu & pacto, vim significandi modo humano, ut recte Palav. *n.* 102. neutrum convenit vocibus in somno vel ebrietate prolatis.

Objic. 2. Si quis prævideat se propter fidem occidendum in somno, & ideo dormiat; si occidatur, est Martyr: sicuti econtra, si quis prævideat se occisurum in ebrietate, & ideo se inebriet ac occidat, est homicida, & secundum Lugo *n.* 110. incur-

incurrit reservationem homicidio annexam: ergo similiter ille est Minister Sacramenti, si ideo se inebriet, & in ebrietate conficiat Sacramentum. R. n. conf. ad martyrium vel homicidium satis est illa intendi ut objecta, quia hoc ipso, quod postea fiant, erunt volita & suo modo interpretative voluntaria, quod sufficiet, nam talis occasio passiva erit vere mors obita propter fidem; ergo erit martyrium, & talis occisio activa erit destructio vitæ alienæ contra jus ipsius: ergo homicidium injustum: econtra ad confectionem Sacramenti requiritur intentio, quæ habet se tanquam causa ad effectum, alioquin non erit actio humana, talis autem non est in ebrietate; atque ideo a simili infert Lugo n. 102. si quis prævideat se in ebrietate dicturum verba perjura & ideo se inebriet, quamvis verba illa dicat in ebrietate, non fore perjurium; quia verba perjura, quando fiunt, debent esse verba humana, qualia non sunt in ebrietate. Vide dicta *l.* 5. *n.* 48.

56 §. 3. Intentio habitualis non sufficit in Ministro conficiente Sacramentum, uti patet ex dictis, quia debet esse causa actionis, qua ponitur Sacramentum, ex vi enim illius intentionis debet positio Sacramenti esse actio humana Ministri agentis nomine Christi, & prudenter dispensantis ejus mysteria: ergo.

Objic. 1. S. Th. *q.* 64. *art.* 4. dicit habitualem sufficere. Resp. Per habitualem intelligit virtualem, uti patet ex contextu, & omnes ita eum explicant. Probabiliter etiam dicitur cum Gonet *d.* 6. 2. 51. per errorem describentium esse positum To *habitualem* pro *virtualem*, quia modus abbreviandi apud *S. Thom.* erat fere similis: & in aliis antiquis exemplaribus habetur, *virtualem*.

Objic. 2. Habitualis sufficit in suscipiente: ergo etiam in conficiente. R. n. conf. Conficiens debet vi intentionis suæ agere humano modo, nomine Christi, tanquam fidelis dispensator &c. quod non fiet, nisi intentio actu dirigat actionem: suscipiens est tantum patiens: ergo in hoc sufficiet talis intentio, per quam censeatur volens pati seu recipere Sacramentum, ad quod sufficit intentio habitualis, quandoque etiam interpretativa, uti dicetur a n. 168.

Objic. 3. Intentio habitualis sufficit pro applicatione Missæ cras legendæ: ergo etiam pro Sacramento cras conficiendo: R. N. conf. quia ut Missa fit, & maneat applicata, satis est applicationem esse semel positam & non revocatam, tum quia est veluti donatio in diem, sive ex nunc pro tunc, quæ tenet, cum advenit tempus, quamvis non accedat nova donatio: tum maxime, quia Deus ex tunc constituitur velut executor, & acceptat Missam in talem finem, & posita postea Missa, ad solum Deum pertinet dare aliquid propter illam: econtra intentio conficiendi Sacramentum debet esse operativa ipsius Sacramenti, debet Ministrum facere operantem humano modo, nomine Christi, prudenter, fideliter, &c.

Objic. 4. Si Titius ex alto loco effundens aquam, moriatur instanti A. post prolatam formam, & aqua instanti B. tangat puerum, Baptismus valebit, licet tum nequidem virtualiter amplius existat intentio Titii: ergo etiam valebit primo instanti somni, quamvis intentio tum non existat nisi habitualiter. R. N. conseq. Effusio aquæ, quæ est activa ablutio, est humano modo posita a Titio, & censetur manere talis, quando accedit ablutio passiva, seu motus aquæ super corpus pueri, quem motum non erat opus humano modo immediate pendere a Titio, cum sit motus necessarius aquæ prius humano modo motæ a Titio, qui posuerat, quidquid ad ipsum spectabat ponere, ut puer diceretur ab eo ablutus. Hinc docet Dicast. *d.* 3. *n.* 126. quamvis Titius retractaret intentionem suam post effusam aquam, non ideo impediendum valorem Sacramenti: pro quo Lugo *n.* 109. dat plura alia exempla circa Sacramentum Matrimonii. Econtra ablutio activa dormientis nunquam fuisset posita humano modo, uti supponitur. Quod si supponas immediate ante somnum esse positam humano modo, valeret Baptismus, quamvis dormiret, quando corpus pueri passive ablueretur.

Objic. 5. Valet Matrimonium per Procuratorem contractum, quamvis Principalis tum dormiat aut in amentiam perpetuam inciderit, uti docent Sanch. Henr. Bon. Arriag. *d.* 19. *a n.* 34. contra B. Pontium & Lugo *nu.* 108. ergo in Ministro sufficit intentio tantum habitualis. R. Dissimulato ant. dist. conf. ergo in Ministro, qui per seipsum ministrat, valet intentio tantum habitualis, n. si ministret per alium, transeat: jam vero hoc est speciale in Matrimonio, quod possit ministrari per mandatarium, quia nempe est contractus, qui per mandatarium fieri potest & obligare mandantem: hoc tamen manet, quod mandans habere debuerit intentionem saltem virtualem humano modo positam, quando mandavit; neque opus est, ut partes hujus præsertim Sacramenti, physice coexistant. *Dixi*, transeat, nam aliqui dicunt, quod intentio mandatarii tanquam animati instrumenti sit moraliter intentio mandantis, intentio autem mandatarii est tum actu, sed de hoc vide dicenda n. 171.

57 §. 4. Multo minus sufficit intentio interpretativa in Ministro conficiente Sacramentum, cum hæc nec sit nec fuerit intentio reipsa existens, sed tantum quæ existeret, si occurreret cogitatio de illa elicienda: quod autem non est, non potest dirigere confectionem Sacramenti, ut nomine Christi & humano modo fiat: ergo.

58 §. 5. Attamen non requiritur intentio actualis formalis, sed sufficit virtualis, uti communissime omnes, inquit Arr. *n.* 30. imo omnes, secundum Suar. *d.* 13. *f.* 3. Lugo *d.* 8. *n.* 90. Herincx *d.* 3. *n.* 32. tum quia hæc sufficit ad orationem, vota, contractus: ergo similiter ad conficiendum Sacramentum: tum etiam, quia si non sufficeret, confectio Sacramentorum esset exposita perpetuis dubiis & scrupulis, quia est supra moralem potestatem hominis semper habere intentionem actualem formalem, cum nobis invitis se ingerant distractiones illam impedientes, unde merito possemus semper dubitare de valore Sacramenti, de quo cum non dubitent Ecclesia & DD. dummodo Sacramentum sit positum cum intentione virtuali, moraliter certum est hanc sufficere: & ratio a priori est, quia intentio virtualis est sufficienter causa actionis, qua ponitur Sacramentum, est enim quædam virtus prioris intentionis, imperans & dirigens executionem ejusdem objecti. Pro praxi tamen expedit præmittere formalem, si quis se reflectat, quia melior est & certior, si forte virtualis desisset.

Objic. Intentio virtualis non sufficit ad meritum: ergo nec ad confectionem Sacramenti. *Prob. ant.* Quod fit ex intentione virtuali, non est liberum, quia motiva in utramque partem tum non ita proponuntur, ut voluntas possit dici próxime expedita etiam ad oppositum: ergo. R. N. ant. nam imprimis probabile est ad meritum sufficere libertatem imperfectam, imo & aliquam mediatam, uti tenent Suar. & alii contra Ovied. *de Merito contr.* 2. *p.* 1. & Lauren. *d.* 2. *f.* 6. Deinde saltem est satis habere virtualem libertatem, & remanere actus tenues proponentes utraque motiva, vi quorum actuum possit voluntas directe velle oppositum, quamvis reflexe non experiatur in se potentiam sibi imperandi oppositum. Ex dictis

Colliges, eum, qui de more ponit actiones requisitas ad Sacramentum, prudenter non posse dubitare de intentione requisita, nisi hanc positive excludat, quia vult facere, quod alias solet & quod faciunt similes Ministri, quod sufficit, uti recte Gammach. & Abelly *p.* 2. *t.* 1. *c.* 1. *f.* 8. Item exercite cognoscit illas actiones esse sacras, & poni non frustra, sed ad fines certos: ergo exercite intendet ut tales & ad istos fines, quod sufficit, ut recte *Vasq.* Hinc infert etiam Maurus *q.* 78. *n.* 5. Ministros Sacramentorum, nisi studiose omiserint intentionem faciendi Sacramentum, vel habuerint intentionem oppositam, inepte dubitare, an habuerint intentionem sufficientem ad valorem Sacramenti. Addit recte *Bellarm.* opus non esse dicere ore aut corde, *intendo hoc facere* &c. (hæ enim scrupulosæ reflexiones potius devotionem impediunt, inquit Herincx *d.* 3. *n.* 28. hominemque perturbant) sed tantum requiri, ut homo sit præsens animo, & attente faciat, quod facit ista enim dicuntur intentio in actu exercito, ut loquuntur Caj. & Less. hic *q.* 64. *art.* 8. *dub.* 2. Sed de scrupulis circa intentionem, & speciatim circa consecrationem, plura addemus, quando de Sacrificio. 59

Q. 12. *An in Ministro Sacramentorum sufficiat intentio coacta?* R. Sufficere, si Matrimonium excipias, nam intentio coacta hic dicitur, quam Minister nollet quidem habere, nunc tamen habet, quia ab extrinseco cogitur ad illam, v. gr. per metum: sed talis intentio sufficit ad sex prima Sacramenta, est enim actio humana, simpliciter libera, capax meriti & demeriti, tantum secundum quid involuntaria: Ecclesia autem specialiter voluit, ut Matrimonium haberet perfectiorem libertatem, ut suo loco dicetur. 60

Q. 13. *An intentio Ministri debeat esse determinata ad certam materiam, & personam?* R. Affirmative cum Lugo *d.* 8. *n.* 111. & Escob. *l.* 8. *n.* 265. quia intendere debet præsens Sacramentum, quod constat sua v. g. ablutione; actio enim procedens ex intentione debet cadere super hoc, in quod fertur intentio, hinc etiam debet intendere conferre personæ præsenti, cui applicat; ideoque si Cajum ablueres, & dirigeres formam Baptismi ad Titium, intra te dicendo, abluo Cajum, sed Titium baptizare volo, mentireris & invalidus esset Baptismus. Item si Sacerdos haberet ante se duas hostias, & vellet consecrare tantum unam neque determinaret quam, neutra consecraretur; quia intentio non esset determinata quoad materiam, Lugo n. 26. Idem est, si andivisset duorum Confessiones, velletque absolvere tantum unum, & non determinaret quem e duobus, *Aversf. q.* 64. *sess.* 3. Non est tamen necesse, imo male fieret, si quis suam intentionem restringeret ad istam in individuo personam, vel ad hanc unicam hostiam, quam ipse apposuisset, sed debet intentionem formare ad personam præsentem aut ad materiam appositam, & sibi moraliter approximatam, ut dicetur *n.* 67. & 68. An autem error circa materiam vel personam aliquando invalidet Sacramentum, dicetur qq. seqq. 61

Qu. 14. *Quid addendum sit circa errorem, & erroneam intentionem Ministri?* R. seqq. 62

§. 1. Error Ministri, itemque intentio inducendi novum ritum, per se loquendo, non invalidant Sacramentum. Suar. *d.* 2. *f.* 5. Lugo *d.* 2. *a n.* 113. Comp. *d.* 63. *f.* 3. *n.* 6. Escob. *l.* 8. *n.* 136. Bernald. *d.* 6. *f.* 3. §. 2. Dicast. *d.* 1. *d.* 9. & 10. Gonet *d.* 1. *n.* 134. Gob. *in Exp. tr.* 1. *n.* 193. *Probatur*, quia Græci putant hæc omnia, *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur*, esse de essentia consecrationis panis; & licet hoc addant, ac forte etiam habeant intentionem inducendi illum ritum, tamen valide consecrant, quia volunt facere, quod Christus instituit, & ponunt, quidquid ad essentiam Sacramenti requiritur: per accidens autem se habet talis error, & altera concomitans

tans intentio, quæ non pugnat cum intentione generali conficiendi Sacramentum, prout hic & nunc confici potest, uti pluribus firmat *Arriag. d. 7. n. 10.*

Objic. Zacharias Papa *n. 36.* relatus dixit Baptismum *in nomine Patria, Filia, & Spiritu Sancta*, ideo esse validum, quia sic baptizans nolebat inducere errorem, aut hæresim, sed procedebat ex ignoratione linguæ latinæ: ergo non fuisset validum, si voluisset inducere errorem. Similiter S.Th. *q. 60. ar. 8. O.* ait, *si quis intendat per hujusmodi additionem vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici Sacramentum*. *Resp.* Uterque vult, quod possemus dubitare de valore, si talis minister voluisset inducere errorem, non quia hoc ipso defuisset aliquid ex parte materiæ, vel formæ: sed quia tum non possemus judicare adfuisse intentionem debitam; & ideo S. Th. subdit hæc formalia, *non videtur perfici Sacramentum, quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Ecclesia:* & hoc ipsum dixerat *art. 7. ad 3.* ergo a contrario valeret, si intenderet facere, quod facit Ecclesia, uti satis aperte docet S.Th. *q. 64. ar. 9.* Notant tamen recte Suar. Lugo *n. 118.* & alii, si diceret, *in nomine Patris, & Filia, & Spiritus Sancti*, tantum intendens, inducere hunc errorem, quod in divinis non esset Filius, sed Filia, vitiari Sacramentum, quia cum To *filia* in illis circumstantiis sit æquivocum, ex intentione solius falsi sensus determinaretur ad sensum oppositum veræ formæ; & hoc ordinarie fiet in tali homine, inquit Kon. *q. 60. n. 65.* quia intenderet hoc absolute quod si simul haberet primariam intentionem faciendi, quod Christus instituit, vel quod facit vera Ecclesia, non vitiaretur Sacramentum, quia hæc intentio prævaleret.

63 §. 2. Si Arianus proferat rectam formam Baptismi, quamvis simul putet non debere significari æqualitatem personarum, sed Patrem esse revera majorem Filio, dummodo hoc non exprimat, & habeat intentionem faciendi, quod Christus instituit, valide baptizat, uti expresse docet S. Aug. *lib. 3. de Bapt. c. 15.* & Conc. Arelat. *Can. 8.* uti refertur etiam *cap. de Arrianis*, 109. *de Consecr. dist. 4.* Et ratio est eadem, quia ponit totam materiam, & formam, ac per accidens se habet error internus, & intentio generalis prævalet.

Objicies. Ad valorem formæ non sufficit externa prolatio, sed requiritur, ut sit locutio humana: ergo forma debet esse manifestatio conceptus interni: sed hæc verba, *In nomine Patris, & Filii*, prolata ab Ariano, non sunt vera manifestatio conceptus interni, quia Arianus non habet nisi hunc conceptum Patris majoris, & Filii minoris: ergo. R. N. min. nam licet habeat conceptum clarum Patris majoris, & Filii minoris, tamen simul etiam habet conceptum confusum, & implicitum Patris, & Filii æqualis, quia per intentionem prævalentem vult intelligere hoc, quod Christus intelligi voluit: Christus autem voluit intelligi Patrem, & Filium æqualem: ergo.

Inst. Arianus in mente non habet pro objecto Personas veras sed chymericas, nam in Deo, Pater major & Filius minor sunt chymeræ: ergo etiam voces illæ, *in Nomine Patris & Filii*, non sunt repræsentativæ veri objecti. R. Non habet pro objecto clare & explicite cognito personas veras, c. non habet pro objecto confuse & implicite cognito, n. ant. & cons. nam voces illæ per intentionem prævalentem determinantur ad significandum objectum confuse & implicite cognitum, uti n. 38. dictum est de vocibus æquivocis.

64 §. 3. Si etiam in forma exprimatur error, non destruens sensum formæ, sed tantum contrarius alteri veritati fidei, uti si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Patris, qui te redemit &c.* non ideo invalidatur Sacramentum, dummodo intendat facere, quod Christus instituit, ita Palud. Durand. Sot. Suar. Vasq. Lug. Dicast. n. 138. Et ratio est eadem, quia manet sensus a Christo intentus.

Objic. Quamvis error non sit contrarius sensui a Christo intento, tamen tota propositio sit falsa: ergo vitiatur Sacramentum, quod requirit veram formam. *Resp.* Tota propositio interna sit falsa, transeat, externa, n. Hæc propositio interna, *Hoc est corpus meum capite plexum*, est indivisibilis & indivisibiliter tendit in totum suum objectum, hinc si sit difformis uni parti objecti, dicitur simpliciter difformis objecto: eadem tamen propositio est virtualiter duplex, & ut repræsentativa hujus partis objecti sic se habentis, dici potest vera præcisive, id est, non falsa, quamvis sit falsa positive respectu alterius partis, & consequenter respectu objecti sui adæquati. Propositio autem externa, quæ realiter est divisibilis, divisibiliter tendit in ea objecta & divisibiliter manifestat propositionem internam: ergo potest quoad primam partem esse suo modo vera denuminative, prout est significativa judicii inadæquate sumpti, quamvis quoad partem posteriorem sit falsa; hæc autem pars est impertinens ad formam a Christo institutam, neque destruit sensum a Christo intentum per formam: ergo non obstat valori Sacramenti, uti sine dubio validus foret Baptismus, si quis diceret, *ego te baptizo hac aqua frigida &c.* quamvis aqua esset calida. *Conf.* nam Symbolum Apostolorum; habet omnes fere partes connexas, & facit quodammodo unam propositionem, neque tamen ideo ab hæretico dicitur falsum, quia ipse putat hanc partem, *Communionem Sanctorum*, esse falsam; simile autem est de alia ejusmodi propositione.

Inst. Ergo nec obstaret si diceret, *Hoc est corpus meum aereum*. R. N. seq. nam ibi non significatur, nec in mente intelligitur corpus verum, sed tantum apparens: ergo propositio illa externa, etiam respective ad illam partem, quæ est forma a Christo instituta, non manet vera, cum non maneat repræsentativa objecti, quod Christus voluit significari & intelligi.

§. 4. Si quis volens dicere, *Si es baptizatus, ego te non baptizo; si non es baptizatus, ego te baptizo &c.* per errorem dicat, *Si es baptizatus, ego te baptizo; si non es baptizatus, ego te non baptizo*, videtur invalidari Sacramentum, cum verba faciant sensum impossibilem, & directe excludant veritatem ac sensum formæ a Christo intentum: Neque juvat intentio, quando illi contradicunt verba externa excludentia sensum requisitum. 65

§. 5. Si quis omittat aliquid non essentiale, putans esse essentiale, non conficit Sacramentum, non ratione erroris, sed defectu intentionis, quia voluntas conficiendi Sacramentum non stat cum voluntate omittendi aliquid, quod putat esse essentiale. Si tamen haberet intentionem generalem & quasi conditionatam faciendi per verba, quidquid per illa fieri posset, hæc prævaleret & sufficeret, uti recte Amic. *num. 80.* & Arr. *num. 25.* 66

§. 6. Errores alii Ministri circa ipsum Sacramentum, raro illud invalidant, uti recte Lugo *d. 8. a n. 118.* quia nihilominus aderit intentio sufficiens, & prævalebit, uti si putaveris esse aquam benedictam & erat profana; si loco vini gallici putabas esse rhenanum; si loco unius hostiæ apposueris duas sibi cohærentes &c. Quod si quis putet de essentia absolutionis esse omnia hæc verba, *absolvo te a peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*, ideoque habeat intentionem causandi gratiam in fine omnium illorum verborum, gratia causabitur in fine verborum essentialium, uti habet communis cum Lugo & Bosco *de pœnit. d. 7. s. 3. concl. 2.* contra Vasq. & Dicast. *de pœnit. d. 5. a n. 51.* quia non est in potestate hominis facere aliquid essentiale, quod tale non est, aut suspendere effectum gratiæ, posita complete ejus causa necessaria. 67

§. 7. Error Ministri circa personam, quæ Sacramentum suscipit, per se loquendo, non obstat valori, nisi tantum in Matrimonio. Ita communiter omnes cum Vasq. *d. 138. c. 7.* ubi varias circa hæc refert sententias; & certissimum esse dicit Bernal. *d. 17. n. 83.* quia natura sex primorum Sacramentorum est, ut Minister ordinarie non debeat intentionem restringere ad hunc vel illum, sed debeat intendere conferre Sacramentum petenti, cum non referat ad finem Sacramenti, sive sit Cajus sive Titius, inquit Sanchez *de Matr. d. 18. n. 12.* hinc valide baptizas puerum, licet putes esse puellam: valide absolvis mulierem, licet putes esse virum, quia nempe intendis baptizare vel absolvere eum, qui tibi est præsens. Econtra contrahens Matrimonium determinate intendit hanc personam, quia natura Matrimonii est, ut inducat obligationem ad semper vivendum cum hac persona, & ad simul educandas hujus personæ proles: ergo error circa personam est circa substantiam & invalidat contractum, secundum dicta *l. 3. p. 2. a n. 613.* *Dixi* 1. per se loquendo, nam si Minister nollet conferre Sacramentum, nisi esset hic, quem esse putat, si reipsa non esset, Sacramentum foret nullum: econtra si contrahens Matrimonium vellet contrahere cum præsente puella, sive esset Caja sive Titia, valide contraheret, quamvis erraret in persona, sed hæc essent per accidens & præter naturam talium Sacramentorum. *Dixi* 2. quod Minister in sex primis Sacramentis ordinarie non debeat restringere intentionem ad hunc vel illum, hoc enim facere sine justa causa, secundum Vasq. Sot. Fill. & Escob. *n. 265.* foret grave sacrilegium, quia Sacramentum exponeretur periculo nullitatis: posset tamen esse justa causa, v. g. si Confessarius sciret Titium non esse dispositum, & prudenter timeret, ne clam irrepsisset in confessionale, voce & habitu simulans alium, deberet absolvere sub conditione, *si non es Titius:* & idem est in similibus casibus, de quibus videri potest Bernal. *n. 82.* 68

Objicies. Saltem natura Sacramenti Ordinis postulat, ut Episcopus habeat intentionem restrictam ad hanc numero personam, gravissima enim incommoda nascerentur, si posset ignotus pro noto valide ordinari. R. N. assumptum; nam graviora adhuc incommoda nascerentur, si talis, qui per fraudem se ingessisset, non ordinaretur valide, quia publice haberetur velut ordinatus, & tamen non esset, ideoque invalide administraret Sacramenta illa, quorum valor pendet ab Ordine. *Nec obstat*, quod Episcopi aliqui ante Ordinationem protestentur per suum Archi-Diaconum, suæ intentionis non esse ordinare eum, qui per fraudem se ingesserit, v. g. sine titulo, sine ætate &c. *nam* protestationem illam non approbat Lugo *d. 8. n. 119.* & quamvis fiat, plus non debet significare, quam Episcopum optare, ut emaneat, qui talis est, vel, uti vult Rhodes *d. 1. qu. 4. s. 3. §. 5.* tantum significat se repulsurum, si sciret ejusmodi intrusum adesse, putantque Nav. Gob. *t. 8. n. 316.* & alii apud Escob. *lib. 23. n. 197.* Episcopum mortaliter peccaturum, si ita restringeret intentionem, & nollet ordinare illum, cui aliquid deesset: econtra Arr. *n. 44.* non audet consuetudinem illam reprobare, putat tamen certum esse, quod hoc non obstante, Episcopus intendat ordinare illos, qui bona fide accedunt etiam cum tali defectu, nam postea ex præscripto Pontificali absolvit omnes ab occultis impedimentis, ad effectum talis ordinationis: ergo talis protestatio fit, ut qui scit sibi deesse ali-

aliquid, hac protestatione territus abscedat; quem defectum cum nesciat ille, qui bona fide, accedit, frustra ad illum fieret illa protestatio: quidquid sit de hoc, tenent Auctores communiter cum Sporer *n.* 138. talem, etiam mala fide accedentem, ordinarie loquendo, censeri debere valide ordinatum; addit Dicast. *d.* 3. *n.* 187. si esset rationabile dubium de intentione Episcopi, hunc interrogandum, & interim abstinendum a ministerio talis Ordinis, vi cujus conferendum esset aliquod Sacramentum: quod si interrogari non posset, Tamb. *l.* 7. *c.* 6. *n.* 13. merito dicit presbyterium sub conditione reiterandum fore, propter periculum gravium damnorum, si ordinatio fuisset invalida.

69 *Q.* 15. *Quid dicendum sit, si conficiens Sacramentum habeat intentiones reipsa implicite vel indirecte contrarias?* R. Judicandum est de valore vel nullitate Sacramenti, secundum intentionem, quæ prævalet; illa autem prævalet, quæ magis appretiat & secundum præsentem comparationem animi simpliciter præfert suum objectum; illa autem censetur magis appretiare, & simpliciter præferre suum objectum, quæ est absoluta seu universalior & saltem virtualiter reflexiva supra alteram, cui quasi derogat, uti optime explicat Lugo *d.* 8. *s.* 8. quidquid in contrarium obmoveat Bernal. *d.* 17. *a n.* 76. Nec a Lugone dissentit Dicast. *d.* 3. *dub.* 8. tantum volens majorem appretiationem illam fieri per duos actus, quod Lug. & Bosco *d.* 1. *s.* 7. *n.* 79. probabilius putant fieri posse per unum. Quod si utraque intentio æqualiter appretiaret suum objectum, nec judicari posset utra prævaleat, dicendum esset Sacramentum non fieri, quia cum utraque existat & velint fieri opposita, intenderetur aliquid impossibile: ergo intentio erit irrita, uti recte Lugo *nu.* 124. Dicast. *n.* 173. Esp. *q.* 17. *art.* 2. Bernald. *n.* 79. Palav. *n.* 135. Si tamen una intentionum contrariarum & æqualium, habitualiter tantum existeret, altera actu existens imperaret confectionem Sacramenti, hæc prævaleret, utpote efficacior, faciens actu operantem nomine Christi, ideoque valeret Sacramentum, uti recte Lug. Dicast. Kon. *qu.* 64. *nu.* 92. contra Bernal. *n.* 82. quod tenent Esp. *art.* 3. & Hann. *l.* 4. *n.* 715. quamvis prior habitualiter existens fuisset appretiative major. Neque est paritas in applicatione Sacrificii, & aliis similibus, quia pro illis sufficit intentio habitualis, non autem pro conficiendis Sacramentis secundum dicta *n.* 56. vide Palav. *a n.* 173. & Bosco *n.* 84. Ex dictis

70 *Inferuntur* seqq. 1. Volens baptizare, sed non volens causare gratiam, valide baptizat, quia est ita dispositus, ut vellet baptizare, si sciret per Baptismum causari gratiam: ergo intentio baptizandi prævalet.

71 2. Si Titius hactenus noluerit Matrimonium cum Caja, & tamen libere contrahat cum præsente qualiscumque illa sit; si sit Caja, & ipse actu sit ita comparatus, ut nollet contrahere, si sciret esse Cajam, matrimonium est invalidum; si autem sciens esse Cajam vellet contrahere, erit validum. Si animo ita comparatus sit, ut si sciret esse Cajam, nesciat ipse quid esset voliturus, neutra intentio prævalebit, ideoque non fiet matrimonium. Putat tamen Bosco *n.* 81. in hoc ultimo casu potius considerandum esse, quid alii similes homines in tali circumstantia fuissent facturi, quod enim alii fecissent, præsumitur & ipse facturus, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.

72 3. Si contrahentes intendant matrimonium, sed velint esse solubile, ita ut non contraherent, si scirent esse indissolubile, matrimonium est nullum, quia de jure saltem divino est indissolubile, ut cum communi Sanch. *de Matr. l.* 2. *d.* 13. Peretz *de Matr. d.* 20. *s.* 1. & 2. Kon. *d.* 26. *dub.* 6. Stalen. *p.* 2. *cap.* 8. Imo Vasq. Bellarm. Bonac. & alii multi cum Dicast. *de Matr. d.* 2. *dub.* 28. dicunt hoc esse de jure naturali, etiam in matrimoniis infidelium: ergo qui per intentionem prævalentem absolute intendit esse solubile, reipsa non intendit Matrimonium. V. Lugo *a n.* 125. & Dicast. *dub.* 4.

73 4. Si baptizati intendant matrimonium indissolubile, sed expresse nolint Sacramentum, si faciant ideo, quia putant matrimonium non esse Sacramentum, non oberit hic error, quia prævalebit intentio absoluta matrimonii, Peretz *d.* 19. *s.* 10. Esp. *de Matr. q.* 114. *ad* 3. Gob. *t.* 9. *n.* 234. Si sciant matrimonium secundum se debere esse Sacramentum, attamen nolint nisi separatum a ratione Sacramenti, Vasq. Rebel. B. Pontius, Bon. *de Matr. q.* 2. *p.* 5. *n.* 4. Arr. *d.* 19. *n.* 8. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 255. Dicast. *n.* 204. Hurt. *de Matr. d.* 3. *diff.* 19. Stalen. *c.* 7. Gob. *n.* 229. Peretz *sup.* docent fore verum & indissolubile matrimonium, sed sine ratione Sacramenti, quia licet graviter peccetur, attamen videtur ratio contractus valide posse separari a ratione Sacramenti, uti fit in non baptizatis. Econtra Valent. Sanch. *de Matr. l.* 2. *d.* 10. Kon. *d.* 24. *n.* 22. Tann. *tom.* 4. *q.* 4. *n.* 85. Lugo *de pœn. d.* 14. *n.* 42. Laym. *l.* 1. *t.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 2. Bon. *de Matr. d.* 4. *dub.* 1. Haun. *l.* 4. *n.* 716. Esparl. *sup.* Carden. *in* 2. *crisi diss.* 20. *n.* 77. Gorm. *d.* 5. *n.* 345. dicunt non fore verum matrimonium ex defectu intentionis Sacramenti, quia putant rationem veri matrimonii inter baptizatos, ex voluntate Christi non posse separari a ratione Sacramenti, eo quod Christus verum matrimonium fidelium immediate elevarit ad rationem Sacramenti: nam Concilia dicunt absolute, quod matrimonia fidelium sint Sacramenta: & favet Innoc. III. *Cap. Quanto de divortiis. Etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum & ratum existit, quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur; sed ratum efficit conjugii Sacramentum.* Utraque sententia est probabilis, uti Auctores utrinque citati fatentur.

Qu. 16. *Quid dicendum sit, si duo Ministri conficiant idem Sacramentum, & intentiones eorum se mutuo respicientes, sibi* 74
contrarientur. v. g. Si Titius sit confessus Cajo & Sempronio, petatque ab utroque absolvi, hi autem putent non debere absolute dari duas absolutiones, ideoque Cajus sic formet intentionem, *intendo absolvere, si Sempronius non absolvat:* econtra Sempronius sic formet, *intendo absolvere, si Cajus non absolvat?* Resp. Neutrum conficere Sacramentum, nam vel uterque conficit vel neuter, uti recte Suar. *d.* 23. *s.* 3. *ad* 3. quia est eadem de utroque ratio: atqui uterque non conficit: ergo. *Prob. min.* Si uterque conficit: ergo conditio utriusque purificatur, quia uterque non vult conficere, nisi sub conditione purificanda; sed si conditio utriusque purificetur, neuter conficit, quia conditio utriusque est; ut alter non conficiat: ergo si uterque conficit, uterque non conficit: & econtra, si neuter conficit: ergo conditio utriusque purificatur, quia conditio erat, si alter non conficeret: sed si conditio utriusque purificetur, uterque conficit, quia tum intentio utriusque est absoluta, ideoque sufficiens: ergo si neuter conficit, uterque conficit: Item si Cajus conficit, Sempronius non conficit, quia tum tantum intendit conficere Cajus, si Sempronius non conficiat, sed si Sempronius non conficit, Cajus etiam non conficit, cum sit eadem de utroque ratio: ergo si Cajus conficit, Cajus non conficit; & idem est de Sempronio. Itaque quidquid dicas, sequitur utraque pars contradictionis: ergo uterque habet intentionem nullam, utpote trahentem contradictoria. Similiter si Cajus diceret, *intendo, si Sempronius intendat;* & Sempronius diceret, *intendo, si Cajus non intendat,* utriusque intentio esset nulla, quia utriusque intentio etiam est mediate reflexiva supra seipsum, & se ponendo se destruit, quia habet mediate pro conditione negationem sui, nam intentio Caji habet pro conditione intentionem Sempronii, quæ pro conditione habet negationem intentionis Caji: ergo intentio Caji habet mediate pro conditione negationem sui: econtra intentio Sempronii habet pro conditione negationem intentionis Caji, quæ tamen intentio Caji valet, si valeat intentio Sempronii: ergo si intentio Sempronii valeat, intentio Sempronii non valet, quia pro conditione habet, si non valeat
intentio Caji. Denique si Cajus diceret, *intendo, si Sempro-* 75
nius intendit; & Sempronius vicissim, *intendo, si Cajus intendit,* si sint stricte conditionales, neutra valet, quia reipsa dicunt, *intendo, si intendo,* quod non est simpliciter intendere: ergo ut valeant, Tò *si,* non debet significare conditionem stricte dictam: cujus ratio ulterior est, quia conditio debet esse natura prior conditionato, non potest autem neque res eadem seipsa, neque duæ res pro eodem signo esse mutuo natura priores. Itaque ut valeat utraque intentio & ab utroque conficiatur Sacramentum, debet uterque intendere conficere Sacramentum, vel absolute, sine respectu ad invicem; vel quasi conditionate, veluti dicendo, *volo con-*
ficere, quia tu etiam conficis; vel sub conditione, si alter 76
prius non confecerit, & hoc posteriore modo debent formare intentionem Neo-presbyteri consecrantes eamdem hostiam cum Episcopo, Suar. Dicast. *de Bapt. d.* 1. *n.* 157.

Q. 17. *Quid fieret, si baptizans cum baptizando replica-* 77
retur Coloniæ & Leodii, Coloniæ autem baptizaret cum debita intentione, sed Leodii cum nulla intentione vel cum insufficiente? Resp. Supposito casu, Baptismus Coloniæ factus esset validus, Leodii autem factus esset invalidus; unde homo ille absolute esset baptizatus, & acciperet gratiam, ut recte Bernal. *num.* 80.

Q. 18. *Quid præterea sit addendum circa intentionem con-* 78
ditionatam? R. seqq.

§. 1. Conditiones possunt esse intrinsecæ vel extrinsecæ Sacramento: tum sunt intrinsecæ, si ex natura rei insint, suntque illa omnia, quæ requirit valor Sacramenti, tam ex parte suscipientis quam conficientis, & hæ conditiones imbibuntur in intentione: qui enim alicui confert Sacramentum, intendit conferre, si alter sit capax, si ipse potestatem habeat &c. hinc foret otiosum & peccatum veniale tales conditiones sine justa causa addere: si tamen esset prudens dubium, & v. g. an moribundus sincere doleat, addi deberet, absolvo te, si capax es, si doles &c. Conditiones extrinsecæ sunt, sine quibus Sacramentum posset confici, & de his maxime valent, quæ habet Busemb. *n.* 47. relatus, & quæ jam addemus.

§. 2. Valet intentio sub conditione præsente vel præterita, 79
dummodo purificata, quamvis Minister hoc ignoret, uti habet communis cum Aversa *de pœn. q.* 12. *s.* 4. contra Esp. *qu.* 16. *art.* 5. Palav. *n.* 125. Maurus *q.* 79. *n.* 5. Ratio est, 1. quia talis intentio est reipsa absoluta, cum conditio posita eam absolvat, 2. Alias non valeret consecratio, si Sacerdos latinus consecraret sub conditione, si panis non est fermentatus, hoc enim ignorat: aut si baptizares adultum, sub conditione, si est attritus &c. quia hoc nescis; possetque fallere, aut falli, licet dicat.

§. 3. Quamvis contractui Matrimonii apponi possint con- 80
ditiones de futuro, tamen talis contractus non habet rationem Sacramenti ante purificationem omnium conditionum, sed potius habet se per modum sponsaliorum, uti cum aliis plu-

plurimis tenent Arriag. *de pænit. d.* 50. *a n.* 1. & Dicast. *hic d.* 1. *num.* 155.

81 §. 4. Si conditio adjecta intentioni cujuscumque Sacramenti, sit de futuro necessario, v.g. *te absolvo, si Sol cras orietur*, putant multi cum Dicast. *n.* 144. censeri esse de præsenti, quia secundum sensum vulgarem significat, *si nunc sit necessario verum dicere, quod Sol cras orietur*. Idem tenent Esp. *art.* 6. & Palav. *n.* 119. si diceret, *absolvo te, si Anti-Christus seducet multos*, quia putant sensum esse, *si nunc certum sit, quod Anti-Christus seducet multos*, quæ de præsenti vera & certa sunt, sitque hic sensus assertionis, tam certo te absolvo, quam certum est Solem cras oriturum, & Anti-Christum seducturum multos. Similiter si diceret, *absolvo te, si Deus cognoscit, quod cras restitues*, docent valde probabiliter Comp. *d.*63. *s.*4. *n.* 4. Bernal. *n.*71. Herincx *d.*3. *n.*38. *& alii*, contra Kon. Aversf. *hic qu.* 64. *s.*3. Dicast. *n.*166. *& alios*, conditionem esse de præsenti, ideoque Arr. *n.* 37. dicit se non dubitare de valore, quamvis Suar. *d.* 13. *s.* 3. subdubitet. Ratio illorum est, quia quamvis objectum illius scientiæ sit futurum, ipsa tamen scientia, quæ est conditio, est omnino præsens: ergo sicuti hæc conditio, si Deus videt te restituisse, est de præsenti, quamvis objectum sit præteritum, ita illa erit conditio de præsenti quamvis objectum sit futurum: Imo Arr. Herincx, Bernal. *n.*100. Haun. *l.*4. *n.*700. dicunt valiturum sub conditione, *si restitues*, si non habeat sensum suspensivum, sed intendat conficere sub conditione præsentis veritatis, quod restituet, si enim revera futurum est, ut restituat, jam datur suo modo veritas illius propositionis *ipse restituet*: ergo conditio est impleta; esse tamen graviter illicitum conferre sub ejusmodi conditionibus, quia opiniones oppositæ non carent probabilitate.

82 §. 5. Si absque gravi causa intentioni Sacramenti addatur conditio extrinseca, Suar. Henr. Escob. *n.* 262. Aversf. *s.* 3. & alii communiter cum *Busemb.* dicunt esse mortale; quod Esp. *art.* 7. dicit esse certum, sed Dicast. *n.*160. putat, si apponatur conditio, quæ certo existat, v. g. *absolvo te, si Christus mortuus est, pro nobis*, fore tantum veniale, quod probabile est.

83 §. 6. Quando conditio apponi debet, *Caram.* putat ore exprimendam esse, & omnino consultius est: hinc Haun. *n.*711. dicit, regulariter loquendo, fore peccatum, si mente retineatur: econtra Jo: Sanch. Castrop. Arr. *de pœn. d.* 31. *n.* 39. Gorm. *n.*220. Gob. *tr.*7. *n.*271. absolute dicunt non esse opus ore exprimere, quod Escob. *l.* 15. *n.*230. dicit esse certum, & in eo convenire DD. dicit Moya *T.*1. *t.*3. *d.*6. *q.*4. *n.*42. Addit Gob. *num.* 272. nequidem opus esse habere explicite & formaliter in mente, sed sufficere, si implicite, & virtualiter, qualiter habet, qui voluit audire Confessiones secundum institutionem Christi vel intentionem Ecclesiæ; hinc notat Bosco *d.*7. *s.*3. *n.*135. aliquos putare, quod satis sit antea sic formare intentionem, *volo omnes, & solos absolvere, qui erunt legitime dispositi*: hic Moya etiam dicit se non damnaturum de mortali illum, qui nequidem mente expresse conciperet conditionem, quia certum est semper adesse conditionem implicitam, cum nemo intendat conferre Sacramentum, nisi prout potest & debet. Quidquid sit de hoc, Kon. Less. Bardi, Dic. *de Bapt. d.*1. *n.*183. Schild. *de Confess. t.*6. *c.* 1. *n.* 4. Bernal. *n.* 71. aliique communiter, absolute dicunt non esse de valore, ut conditio ore exprimatur; sed per conditionem in mente retentam sufficienter restringi verba, cum operari non possint ultra intentionem loquentis; unde si v. g. prævideretur offensio suscipientis Sacramentum, si conditio ore exprimeretur, satis esset mente retinere.

Objici potest, 1. Si conditio non exprimatur, verba erunt absoluta: ergo discordabunt a mente, quæ est conditionata: ergo sic loquens mentietur. 2. Si conditio exprimatur, verba illa erunt pars formæ: ergo forma a Christo instituta substantialiter mutabitur. R. *Ad* 1. Verba esse absoluta respectu intentionis significandæ, quia absolute significant intentionem, præscindendo an hæc sit absoluta an conditionata: pateteque hoc, nam semper consignificant conditiones intrinsece imbibitas, nec ideo discordant a mente, aut sunt mendacium, quia qui præscindit, non mentitur, probatque recte Haun. *a n.*780. in communi modo loquendi etiam divino solere sæpe omitti conditiones, etiam extraneas; quamvis in mente retineantur; sic enim Deus dixit, *subvertetur Ninive*, & pater sæpe dicit filio, *puniam te*, subintelligendo, *si non ostenderis pœnitentiam vel emendationem*. *Ad* 2. Verba illa, quibus significatur conditio, non sunt pars formæ, sed forma adæquata sunt verba, secundum se absoluta a Christo instituta seu ab Ecclesia determinata, quorum sensum a Christo intentum non immutat conditio significandi intentionem Sacramento hic, & nunc necessariam secundum voluntatem Christi.

84 *Q.* 19. *Quid addendum sit circa attentionem in Ministro requisitam?* R. Quid & quotuplex sit attentio, dixi *lib.* 4. *a n.* 1332. quæ recolenda sunt. Hic adde seqq.

§. 1. Ad valorem Sacramenti requiritur attentio interna Ministri, sive advertentia & applicatio aliqua animi ad hoc, quod facit; alioquin confectio Sacramenti non esset actio humana, nec posset dici facta in nomine aut persona Christi, quod tamen requiritur, secundum dicta nu. 54. Et ad hoc sufficit attentio virtualis, ut colligitur ex dictis n. 58.

Objicies. Ad valorem contractus requiritur plena deliberatio, secundum dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.*650. quia nempe contractus est actus humanus: & cum sit res majoris momenti, fieri debet a toto homine: ergo multo magis requiritur ad valorem Sacramenti, quia Minister operatur in nomine aut persona Christi, & quidem circa rem maximi momenti, necessariam ad salutem: ergo ubi est distractio, & semiplena tantum advertentia, qualem patitur attentio tantum virtualis, Sacramentum est invalidum. R. Sicuti ad contractum sufficit præcessisse plenam advertentiam formalem, quæ manet virtualiter, quando fit contractus, ita etiam ad Sacramentum: cum quo stat, quod quando actu ponitur contractus, vel Sacramentum possit esse distractio, quia adhuc manent plene deliberata, ratione plenæ deliberationis virtualiter remanentis. Hinc

§. 2. *Infertur* 1. Vix fieri posse, ut Sacramentum per distractionem reddatur invalidum, nisi esset distractio omnimoda vel plane estasis aut raptus. 2. Esse peccatum veniale irreverentiæ, si quis in conficiendis Sacramentis distrahatur voluntarie, uti cum communi Gob. *in Exp. t.* 2. *n.*202. Quod si esset periculum errandi in formis præsertim longioribus, aut applicatione debitæ materiæ, posset esse mortale, ut idem notat *tr.* 1. *n.*97. Imo Tamb. *hic lib.* 1. *c.* 2. §. 1. *n.* 4. dicit eum peccaturum mortaliter, qui voluntarie distraheretur in consecratione Eucharistiæ, quia putant esse gravem irreverentiam, si quis in Sacrificio, quo profitetur Deum esse summe venerandum, cum illo ira irreverenter se gerat, uti clarius se explicat *de Sacrif. l.* 2. *cap.* 3. *n.* 9. 85

DUBIUM I.

Quid requiratur in Ministro, ut licite ministret. 86

RESP. I. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, sive ut sit in gratia, tum quia Christo, cujus est Minister, debet se conformare, tum quia sancta sancte sunt tractanda; tum quia ad hoc quidam singulariter ordinantur, & gratia peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ aliis sunt obligati. Ita Laym. *l. c. & com. Unde resolves:*

I. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens sufficientem jurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui censura est prohibitus.

II. Non licet Sacerdoti administrare Sacramenta, cum attritione cognita, quia adhuc est extra statum gratiæ. Bonac. *t.* 1. *de Sacrif. q.* 3. *p.* 1. §. 1.

III. Non tamen necessario præmittit confessionem (nisi velit celebrare) etsi sit consultius, quia de hoc nullum est præceptum: & ad delendum mortale sufficit contritio. Vasq. *d.* 136. *c.* 1. Card. de Lugo *d.*8. *s.*9.

IV. Minister Sacramenti ad id ordinatus, si conficiat, & ministret solemniter in mortali, v g. si baptizet vel celebret, peccat mortaliter toties quoties (quod etiam verum esse volunt Sair. Ledes. & Bon. Gran. *contr.*3. *t.*5. *d.*5. de Diacono, ex speciali commissione baptizante) nisi forte periculum sit in mora, nec possit tam cito confiteri, aut conteri: eo enim casu baptizare, vel etiam absolvere moribundum, in statu peccati, non esse irreverentiam docet Lugo *n.*151.

Dixi I. *ad id ordinatus*, etsi enim laicus in necessitate baptizet cum conscientia peccati mortalis, non peccare mortaliter docent Kon. *l.c.* Fill. *tom.*1. *t.*1. *c.*5. *q.* 10. ex Suar. &c.

Dixi II. *Solemniter*: nam si sine solemnitate baptizet, excusant a mortali Suar. Kon. Fill. *l. c.*

V. Alii, qui conficiunt & ministrant, non peccant mortaliter, v. g. cum laici in necessitate baptizant, vel ministrant sibi invicem Matrimonium in mortali. Ita contra *Silv. Vasq.* & alios, docet *Suar.* cum aliis; qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. Ita etiam Fill. Fern. Sanch. Kon. *q.* 64. *art.* 6. *dub.* 1.

VI. Qui ministrat, etsi non conficiat, Eucharistiam in mortali, peccat mortaliter, ut habet communis, *Suar. Fill. Laym. Bonac.* & aliorum, contra *Vasq.* cujus sententiam *Diana* recte notat esse probabilem, sive sit Sacerdos sive Diaconus, ut *v. p.*3. *t.*4. *R.*195. Idem docet Lugo *n.* 155. Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur; quod minus videtur probabile, cum mortaliter non sit nisi una distributio & una indigna administratio. Ita Tann. 2. 2. Henr. Fill. *n.* 87. *&c.* contra *Kon. & Bon.*

VII. Etsi probabile sit, quod docent Silv. Caj. Fill. *c.* 6. *n.*87. *Nav. & Sa V. Ordo*, Diaconum, & Subdiaconum, si cum mortali in ordine suo ministrent; Item Sacerdotem, & Episcopum, si sacramentalia exerceat, nuptias, aquam benedicat, altaria, templa, vasa consecret, concionetur, Eucharistiam de loco ad locum transferat, peccare mortaliter: Contrarium tamen videtur verius, ut docent Suar. Vasq. Laym. Kon. *dub.* 1. Lugo *l.c.* Ratio, quia hæ actiones non tendunt proxime ad sanctificationem animæ ex opere operato, sicut actiones sacramentales.

VIII. Non videtur vera esse sententia, quæ docet esse mortale tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. Sair. Suar. Bon. *d.* 1. *qu.* 3. *p.* 2. Quod si quis in mortali, (etiam laicus in necessitate) elevet de terra Eucharistiam non videtur aliud agere, quam si Christum in hac vita lapsum elevasset; secus tamen, si quis id extra necessitatem temere præsumat, exemplo Ozæ, Bonac. *n.* 12.

Resp. 2. Requiritur præterea, ut exhibeat ac curet, non tantum, quæ ad substantiam Sacramenti sunt necessaria, sed

etiam

,, etiam quæ ad decorem, sive ex natura rei, sive ex præ-
,, cepto Ecclesiæ, spectant. Ratio prioris est, quia alioqui Sa-
,, cramenta dehonestat, & tractat indigne. Ratio posterio-
,, ris est, quia Sacramenta sancte sunt tractanda: & præce-
,, pta Ecclesiæ obligant in conscientia. *Unde resolves.*
,, I. Peccat ministrans mortaliter, si utatur materia, vel
,, forma falsa, vel (extra necessitatem) dubia. Bon. *q.* 2. *p.* 1.
,, *n.* 32. 2. Si omittat intentionem requisitam. Quod si vero
,, dubium oriatur, & non tantum inanis scrupulus, (is
,, enim rejici debet) an forma fuerit legitima, vel an legi-
,, time & integre prolata; tunc etsi speculative probabile
,, sit formam esse legitimam, in praxi tamen iteranda erit
,, sub conditione, quia tutius hic eligendum est.
,, II. Peccat quoque (graviter vel leviter, pro gravitate
,, materiæ) 1. qui verba formæ corruptæ, inarticulate, in-
,, devote pronuntiat. 2. Qui materiam, vel formam, vel
,, cæremonias contra Ecclesiæ morem, quamvis accidenta-
,, liter, sine causa mutat, vel omittit. Quod si fiat ex con-
,, temptu, est mortale; si ex negligentia, sæpe est mortale,
,, quando ea magna est, & in re gravi. V. *infra c.* 4. *d.* 5.
,, III. Peccat graviter, qui ministrat Sacramentum publico
,, peccatori vel aliter indigno, nisi indignitas sciatur ex
,, Confessione, vel sit occulta indignitas, & ex negatione
,, sequeretur infamia, ut patet ex praxi Ecclesiæ, & Christi,
,, qui Judæ Eucharistiam dedit. Gravius peccaret, qui, ne
,, daret indigno, porrigeret ei hostiam non consecratam, etsi
,, sic cum eo convenisset: aut qui non audens indigne cele-
,, brare, simularet Missam, elevans hostiam non consecra-
,, tam: quia, quantum est ex se, dat occasionem idolola-
,, triæ. V. Bon. *q.* 6. *p.* 4. *Suar. Kon. &c. Scholast.*

A D D E N D A.

87 QUæst. 20. *An omnes, qui possunt valide, etiam possint licite ministrare Sacramenta?* R. Negative, quia aliud postulabat rectum regimen Ecclesiæ, & ideo etiam a Christo instituti sunt diversi Ordines Ministrorum. Itaque universim, 1. Soli Sacerdotes licite ministrant Sacramenta, excepto Matrimonio: si autem absit Sacerdos, licite Baptismum in necessitate ministrat quivis, servato tamen ordine inter præsentes, uti *n.* 271. *&* 277. dicetur. 2. Non omnes Sacerdotes licite ministrant Sacramenta quibuscumque, sed tantum illis, in quos jurisdictionem aliquam habent, vel ordinariam vel delegatam, uti etiam suis locis dicetur, potestque Aversa *q.* 64. *sess.* 2. *&* 6. videri. 3. Ut Minister licite agat, debet observare cæremonias aliaque ab Ecclesia præscripta pro administratione Sacramentorum. 4. Conficiens Sacramentum debet carere censura, & impedimento Canonico: Item debet esse in gratia.

88 *Q.* 21. *Quandonam Minister Sacramenti teneatur esse in gratia?* R. Probabilius cum Marchant. & Gob. *in exper. t.* 2. *n.* 150. ad vitandum mortale sufficere, si sit in gratia ante consummatum actum essentialem Sacramenti, uti declarabitur n. 97. & 102. prius enim non est Sacramentum, nec causatur gratia.

89 *Q.* 22. *An excommunicatus vel hæreticus aliquando licite ministret Sacramenta?* R. De hoc dicetur a n. 209.

90 *Q.* 23. *An per Sacramentum causetur major gratia, si Minister sit dignior seu in majori gratia?* R. Negative, quantum est ex vi Sacramenti, sive ex opere operato. Recte tamen docet *Caj.* contra Mendo *disp.* 9. *n.* 10. quod possit Minister dignior opere, vel oratione sua mereri aut impetrare suscipienti majores gratias; sed hoc per accidens se habet ad Sacramentum.

91 *Q.* 24. *Quomodo peccet, qui Sacramentum conficit vel ministrat in mortali?* R. §. 1. Probabilius videtur omnium illum, per se loquendo, peccare mortaliter, qui Sacramentum conficit in mortali. Ita S. Th. *q.* 64. *art.* 6. O. Catech. Romanus *de Sacram. c.* 5. *n.* 2. Nav. Carthag. Dur. Angel. Hurt. B. Pontius, Vasq. *d.* 136. *c.* 3. Lugo *d.* 8. *a n.* 146. Arr. *d.* 20. *nu.* 4. Amic. *d.* 9. *n.* 5. Jo Pontius *d.* 4. *q.* 9. *concl.* 1. Castr. *t.* 18. *d.* 1. *p.* 5. *n.* 11. Rhod. *d.* 1. *q.* 4. *sess.* 4. §. 2. Bernal. *d.* 17. *sess.* 6. §. 2. Gob. *in Exper. t.* 1. *n.* 55. Bosco *d.* 1. *sess.* 7. *concl.* 11. Gorm. *a n.* 141. Sed hanc sententiam non omnes eodem modo admittunt: nam *Crous, Vidal.* & alii apud Moyam *t.* 1. *t.* 4. *q.* 1. §. 1. dicunt probabile esse, quod non sit mortale, a quocumque conficiatur; sed hanc opinionem improbabilem censent Ledes. Turr. Leand. Dian. *p.* 10. *t.* 16. R. 28. Esse autem mortale in illo, qui ad conficiendum tale Sacramentum specialiter ordinatus est; in alio vero, qui ad hoc ordinatus non est, esse veniale tantum, docent Caj. Suar. Valent. Conc. Bon. Præp. Sanch. Tann. Aversa *qu.* 64. *sess.* 4. *& q.* 67. *sess.* 2. §. *Septimo*, Escob. *l.* 8. *nu.* 223. 237. Diana *p.* 3. *t.* 4. R. 10. Herincx *d.* 3. *n.* 47. Gonet. *d.* 6. *art.* 4. Maurus *q.* 81. Platell. *n.* 72. Illss. *n.* 39. Spor. *n.* 171. ad quos post multa tandem relabitur Dicast. *d.* 3. *n.* 228. & favet Esparsa *qu.* 18. *art.* 4. Alii addunt, quamvis ordinatus sit ad hoc, si tamen non faciat solemniter, fore veniale tantum. Denique aliqui Scotistæ, & Canonistæ, teste Gorm. *num.* 141. *&* 151. putant nequidem fore veniale, si Minister non sit ad hoc ordinatus nec faciat solemniter. Sed conclusio nostra *Probatur* 1. universaliter auctoritate SS. PP. apud Suar. *d.* 16. *sess.* 3. Vasq. *cap.* 1. Dicast. *nu.* 249. qui absolute id asserunt de Ministro indigno, nec distinguitur inter ordinatum, & non ordinatum, solemniter & non solemniter ministrantem. Et quamvis tantum in genere dicant peccari, satis innuunt esse mortale, cum materia sit gravissima. Habeturque saltem de Ministro ordinato satis expresse *Cap. ult. de tempore Ordin. & cap. ult. De cohab. Cleric.* Et ratio generalis est, quia talis Minister agit nomine Christi, ponitque actionem, quæ principaliter est Christi, ponitque eam velut in persona Christi, uti *nu.* 53. dictum est: item physice, & immediate per suam actionem influit in Sacramentum, & per hoc cooperatur Deo in sanctificatione animarum ac productione gratiæ: hæc autem facere in statu summæ impuritatis, & inimicitiæ divinæ videtur importare gravem irreverentiam erga res sacras, & Deum ipsum, cum se pessime disformet a dignitate rei peragendæ, & a sanctitate illius, cui cooperatur, ergo. *Conf.* nam ad ministeria sacra antiquæ legis sub interminatione mortis requirebatur specialis munditia, uti constat ex Levit. 22. & Exodi 19. ergo multo magis ad sacratissima mysteria novæ legis. *Probatur* 2. specialiter contra *Cajet.* & alios, quia si ab Ordinatione vel a gratiis specialiter datis ad hoc, ut ea munia bene obeantur, deberet peti obligatio non obeundi illa in mortali, sequitur graviter peccaturum Sacerdotem, quoties in mortali tangeret sacram hostiam; item Diaconum, qui solemniter caneret Evangelium; item Ostiarium, qui ex officio aperiret valvas Ecclesiæ; imo & confirmatum, qui coram tyranno profiteretur fidem, aut etiam conjugatum, qui in mortali haberet actum conjugalem, nam per Sacramenta specialiter sunt suo modo deputati ad ea peragenda, & gratias acceperunt ad ea rite obeunda; hæc autem non admittuntur a plerisque Adversariis. *Si dicas* cum *Suar.* præterea requiri, ut opus peragendum sit secundum se valde dignum. *Contra* est, quia opus illud est æque dignum, sive fiat ab ordinato ad illud, sive a non ordinato, imo est secundum se quid indignius, si fiat a non ordinato, utpote secundum se minus digno. Hinc Bernal. *nu.* 101. recte notat, si Sacerdos & laicus in mortali, extra necessitatem esset baptizaturus, minus indecens fore, si Sacerdos baptizaret, quia cum consecratus sit, dispositione excedit laicum, ergo ex majori dignitate personæ ordinatæ colligi non debet gravitas irreverentiæ.

Dixi, per se loquendo, nam si adsit necessitas; v. g. absol- 92
vendi moribundum, nullum est peccatum, uti habet S. Th. ad 3. cum communi, teste Dicast. *n.* 214. quam omnes merito admittunt, inquit *Esparsa* supra, imo peccaret, si non absolveret, jus enim divinum, & charitas magis obligat ad procurandam salutem proximi, quam ad attendendam reverentiam Sacramenti, contra quam non agitur in ea necessitate: sicut inquit *Dicast.* irreverentia est, per se loquendo, si famulus tecto capite transeat Dominum, attamen si videat filium Domini submergendum, nisi tecto capite procurrat ad eripiendum a naufragio filium Domini, nullam in hunc committit irreverentiam, sed culpandus esset, si ita non faceret. Addit Moya *n.* 2. si Confessarius non possit, se tam cito disponere ad contritionem, & differendo absolutionem incurreret gravem notam vel infamiam, etiam posse in mortali absolvere, eo quod hæc necessitas etiam videatur eum excusare. Ex dictis *n.* 91.

Colliges, mortaliter peccare, 1. baptizantem in mortali, 93
quamvis laicus sit.

2. Sacerdotem, si consecret in mortali; quod si insuper in mortali communicet, est aliud specie peccatum, quod evitasset, si ante communionem elicuisset contritionem: tumque pro Confessione satisfecisset, dicendo, consecravi in mortali, nunc autem dicere debet, consecravi & communicavi, vel uno verbo celebravi in mortali. Quod si post consecrationem incidisset in mortale, & in eo sibi ipsi dedisset Communionem, contraxisset peccatum specie diversum a peccato illius, cui ab altero daretur Communio, est enim diversa malitia indigne ministrare, & indigne suscipere Eucharistiam, uti recte Lugo *a n.* 202. Avers. *sess.* 10. Dicast. *De Euch. d.* 9. *n.* 136. Unde consecrans & postea seipsum communicans in mortali, quadruplicem specie malitiam contrahit, nempe quia Eucharistiam in mortali, 1. conficit. 2. ministrat. 3. ministrat indigno. 4. suscipit indignus: quæ omnes malitiæ intelliguntur, si dicat: celebravi Missam in peccato mortali. An autem secunda malitia, quia indignus ministrat, sit mortalis, dicetur *n.* 94.

3. Confessarium, si absolvat in mortali: & secundum dicta l. 5. nu. 171. quamvis continuate Confessiones audiat, toties peccat, quoties aliquem absolvit.

4. Episcopum, si in mortali consecret alium Episcopum vel conferat Ordines minores, supposito, quod Episcopatus & Minores sint Sacramentum, quod de Episcopatu docent plurimi cum Dicast. *de Ord. dub.* 3. *&* 6. putatque Bernal. *d.* 46. *n.* 32. esse vel de fide vel Theologice certissimum: de Minoribus autem, est etiam omnino communis sententia cum Dicast. *dub.* 8. & Bernal. *num.* 38.

5. Contrahentem Matrimonium in mortali, non tantum prout est suscipiens, secundum dicenda n. 196. sed etiam prout est ministrans, quidquid repugnent multi cum Rhodes, & Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 199. Estque hoc verum, quamvis per Procuratorem contrahat: utrumque tamen peccatum sufficienter explicat, dicendo se in mortali contraxisse Matrimonium, quia suscipiendo ministrat, & ministrando suscipit.

6. Nec satis est ad vitandum mortale, si tales Ministri eliciant pium motum cordis, quod deponant voluntatem peccandi, sed tenentur prius saltem conteri perfecte, uti certum videtur contra Matchant. *in Trib. T.* 1. *t.* 5. *qu.* 2. nam alias conficiunt

Sacra-

Sacramentum in mortali, & si quidem eo nmuniter debeant, præmitti debet Confessio, uti dicetur n. 511.

94 §. 2. Probabile est non esse mortale Eucharistiam jam consecratam distribuere, aut alia similia peragere in mortali. Ita docent tanquam probabilius Vasq. *d.136. n.39.* Lugo *d.8. nu.155.* Amic. *d.9. n.8.* Bernal. *d.17.§.3.* Spor. *n. 172.* Illſ. *n.43.* aliique multi cum Dian. *p.2. t.14. R.23.* & Aversf. *de Euch. q.10. sess.5.* §. *Quinto*. Et probabile esse fatentur Dicast. *d. 3. n. 232.* Bosco *n.171.* Valde probabile esse dicit Arr. *d. 20. n.5.* Oppositum tamen etiam probabiliter tenent Suar. Valent. Con. Bonac. Fill. Sayr. Vill. Regin. Gonet. *n. 109.* Herincx *d. 30. nu. 50.* Platel. *n. 37.* & alii, quorum multi dicunt toties peccari mortaliter, quot homines etiam continuate communicantur; Idque videntur dicere consequenter, uti insinuavi *l. 5. n. 172.* Sed ratio nostra est, quia distribuens non conficit Sacramentum, nec aliqnid agit nomine aut in persona Christi, nec immediate cooperatur Deo in causanda gratia, sed tantum quodammodo applicat activâ passivis, & operatur aliquid remote se habens ad productionem gratiæ, ergo non apparet, unde refundatur gravis irreverentia. *Conf.* nam Christus non requisivit, ut distribuens sit persona sacra, quia olim in Ecclesia laici dabant Communionem sibi & aliis, ferebantqne domum ad eum finem: & quamvis requiratur, ut ordinarius Minister sit persona sacra, hoc non est ratione distributionis, sed quia ordinarius Minister distributionis, est ille idem, qui conficit, nempe Sacerdos. Deinde, sicuti qui in mortali Eucharistiam loco movet vel gestat, vel cum ea benedicit populo, secundum plerosque Adversarios non ideo peccat mortaliter, ita nec si admoveat ori communicantis.

95 *Dixi*, non esse mortale, nam est veniale, uti notant *Dicast.* & alii passim, ac satis constat *ex cap. ult. causa 1. qu. 8.* ubi Nicolaus Papa expresse dicit talem *se lædere & sibi nocere*: similiter S. August. T. 7. *l. 2. contra Epist. Parmen. cap. 10.* dicit omnia Sacramenta obesse indigne tractantibus: ergo peccant saltem venialiter. Ex dictis

96 *Infertur* 1. cum Rhod. Aversf. Bernal. *sess.7.* Herincx *a n. 50.* aliisque multis, Ministrum Ecclesiæ non peccare mortaliter, quamvis in mortali obeat quascumque alias functiones sacras, quibus non conficitur Sacramentum: unde non peccat mortaliter, 1. Episcopus in mortali consecrans Chrisma, quidquid contradicant Lugo *n.156.* & Gonet. *n.111.* Multo minus consecrans calices, &c. uti fatetur Gonet. imo nec conferens primam Tonsuram, cum hæc non sit Sacramentum, uti habet communissima cum Dicast. *de Ordine n.18.* ubi probat nequidem esse proprie Ordinem. Neque mortaliter peccat Episcopus assistens Episcopo consecranti alium Episcopum, cum assistendo

97 non conficiat Sacramentum. 2. Nec Sacerdos solemniter benedicens nuptias, salem, aquam, &c. imo nec legens Missam, etiam per Canonem, dummodo ante consecrationem conteratur, uti habet communior contra *Silv. Med.* & alios apud Aver-

98 sam *hic q. 64. sess. 4.* 3. Nec Diaconus aut Subdiaconus solemniter ministrantes, quamvis etiam ex consuetudine id sæpius faciant, uti recte Vasq. Con. & Dicast. *num. 118.* contra *Fill.* & alios: nam dato, quod singuli actus sint aliqua irreverentia, tamen cum moraliter sint omnino divisi, non coalescunt in ordine ad constituendam unam irreverentiam gravem.

99 *Infertur* 2. cum Lugo *n. 152.* Bernal. §. 3. Arr. *n. 14.* contra Vasq. *cap. 4.* eos peccare venialiter, qui in mortali obeunt munia soli sacro Ordini annexa, quia videtur esse aliqua irreverentia, si absque sanctitate obeant illa, quæ Ordinem sacrum specialiter requirunt, uti si Episcopus solemniter benedicat populo, si Sacerdos solemniter benedicat nuptias, si Subdiaconus vel Diaconus solemniter ministret in Missa, &c. Quod si functiones annexæ non sint Ordini sacro, uti si Parochus, aut cum ejus licentia Sacerdos alius assistat matrimonio, si Acolythus in Missa solemni ministret ampullas, si Subdiaconus in Missa non solemni sine manipulo canat Epistolam &c. docent *Bernald.* & alii contra *Suar.* & alios nequidem fore veniale; uti nec si Sacerdos vel Episcopus concionetur in mortali, quamvis *Caj.* & alii, quos refert Diana *p. 2. t. 4. R. 197.* dicant esse mortale, sed Vasq. *cap. 5.* recte confutat eos: Aversa tamen *supra* dicit esse veniale, & favet Herincx *num. 53.* Nunc solvenda sunt, quæ opponuntur dictis num. 94.

100 *Objiciunt* 1. Ecclesia potest sub mortali prohibere, ne quis in mortali distribuat Communionem: ergo signum est esse materiam de se gravem, quia res de se levis non potest prohiberi sub mortali, ergo si sit peccatum sic distribuere Communionem, erit mortale. R. cum Arr. *n. 15.* n. utramque seq. nam etiam potest Ecclesia sub mortali prohibere conjugibus, ne eo die communicent, quo habuerunt actum conjugalem, & tamen si nunc post actum illum communicent, est ad summum veniale; itaque sicuti potest res de se nullo modo mala propter causas, & circumstantias graves prohiberi sub mortali, ita etiam res de se tantum leviter mala.

101 *Objic.* 2. Major requiritur dignitas ad tangendum Christum, quam ad contrahendum matrimonium, quod inde colligitur, quia Ordinatio prærequiritur ad tangendum Christum: sed in mortali contrahere matrimonium est mortale: ergo etiam in mortali tangere Christum. R. n. maj. per se loquendo, nam etiam Adversarii, inter quos Con. Bon. Dicast. *num. 217.* recte docent eum non peccaturum mortaliter, qui in mortali constitutus hostiam consecratam in terra jacentem elevaret: & quis dicet fuisse mortale, si Magdalena vel mulier fluxu sanguinis laborans Christum attigerint in mortali? Quod autem nunc peccet mortaliter, qui non ordinatus Christum extra necessitatem tangit, est propter gravem prohibitionem Ecclesiæ, attamen Ordo non est præcise ratione Christi tangendi, sed ut aliæ actiones a tali homine decenter obeantur.

Inst. Oza graviter peccavit tangendo Arcam, uti colligitur ex pœna mortis: ergo multo magis graviter peccat, qui in mortali tangit Christum. R. Ant. negari a gravissimis DD. teste Escob. *in 2. Reg. c. 6. v. 6.* potuit enim mors corporis ad exemplum infligi etiam propter veniale; sed dato ant. n. conf. quia erat positum præceptum sub pœna mortis, ne tangeretur arca ab aliis, quam Aarone & Sacerdotibus, uti cum aliis tenet Corn. a Lapide *ad v. 7.* & satis clare habetur *Num. 4. v. 15.* tale autem præceptum non est, ut a Sacerdote in mortali constituto non tangatur Christus.

Objic. 3. Benedictio Chrismatis est de essentia Sacramenti 102
Confirmationis: ergo Episcopus in mortali benedicens Chrisma peccat mortaliter. R. n. conf. nam etiam Confessio est de essentia Pœnitentiæ, & tamen qui confitetur in mortali, non ideo peccat mortaliter: & ratio omnium est, quia benedicere Chrisma, &c. non est confirmare aut conficere Sacramentum, nec est per actionem nomine Christi positam causare gratiam, sed tantum aliquid prævium.

Inst. 1. Saltem in mortali audire Confessiones erit mortale, quia hæc actio est vere sacramentalis, & ponitur a Ministro. R. Suar. Arr. *a n. 10.* Gonet. *n. 108.* aliique apud Escob. *l. 8. n. 234.* concedunt seq. sed probabilius negant Henriq. Marchant. Rhod. Lugo *nu. 158.* Dian. *p. 1. t. 7. R. 47.* Gob. *in Exp. tom. 2. num. 150.* Bernald. *d. 17. a n. 147.* Dicast. *n. 243.* Herincx *n. 49.* Aversf. *de pœn. q. 16. sess. 10.* Bosco *n. 169.* Spor. *n. 173.* non ideo, quia Minister audiendo non tam agit, quam patiatur, uti vult Lugo *n. 159.* nam audiens debet in se producere intellectionem: ergo agit, uti etiam agit imponendo pœnitentiam ante absolutionem, neque tamen ideo peccat mortaliter, uti post alios fatetur Lugo *n. 160.* sed ideo non peccat mortaliter, quia necdum operatur nomine vel in persona Christi, neque adhuc causat gratiam, sed hoc prius fit, quando datur absolutio; quam rationem Moya *t. 4. q. 1. n. 34.* vocat probabilissimam: hinc consequenter dicendum est, quod *nu. 88.* diximus, nempe eum non peccare mortaliter, qui in mortali formam Sacramenti inchoat, dummodo ante expressionem ultimæ partis essentialis sit in statu gratiæ, quidquid in contrarium dicant *Aversa* & alii.

Inst. 2. Ergo qui consecrat Eucharistiam, non peccat mortaliter, quia non cooperatur Christo in causanda gratia, quæ prius in sumptione causatur. R. n. seq. quia consecrans conficit Sacramentum, & propriissime agit nomine Christi, in cujus persona etiam loquitur. Deinde concurrit immediate ad ponendum Christum, qui est substantialis gratia, & omnis gratiæ accidentalis auctor: hinc conficiens Eucharistiam in mortali gravius peccat, quam conficiens ullum aliud Sacramentum.

Objic. 4. Greg. IX. *Cap. Quæsitum, ult. de Temp. Ordin.* 103
dicit Clericos criminosos, si eos non pœnituerit, sub intermminatione divini judicii obtestandos esse, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis Ordinibus non ministrent. Et *cap. Quæsitum, ult. de cohab. Cleric. & mulier.* dicit Clericum concubinarium occultum, esse pro mortali quoad seipsum suspensum ab officio. Similiter S. Th. *in 4. dist. 24. a. 3. q. 5.* ait, *Quicumque, quod sibi competit ex ordine, facit indigne, per hoc mortaliter peccat.* Item ad 4. *quandocumque existens in mortali exhibet se in aliquo actu ut Ministrum Ecclesiæ, toties mortaliter peccat.* Addit, *quando* ejusmodi indigni Ministri *tangunt res sacras, quasi ex officio utentes, peccant mortaliter.* Resp. Hæ auctoritates reddunt sententiam oppositam valde probabilem: quia tamen videntur nimium probare, dici potest Gregorium loqui de universo genere actionum clericalium & sensum esse, peccari posse mortaliter, si obeantur indigne, non si singulæ, alioqui Ostiarius in mortali aperiens januam templi peccaret mortaliter, sed si aliquæ, nempe si conficiantur Sacramenta. Alii putant *Gregorium* loqui de Ministris altaris, qui olim communicabant in Missa solemni, ut probant Suar. *d. 60. s. 3.* & Lugo *n. 146.* & forte ideo significavit Clericos peccare mortaliter, si nempe officia sua complete obeant, idest, si simul communicent in mortali. Alii cum Dicast. *n. 242. & 249.* dicunt *Gregorium* tantum velle, quod talis peccet, sed non determinare, quomodo peccet, Bernal. *n. 100.* dicit *Gregorium* in hoc esse locutum velut privatum Doctorem, & non ut Pontificem, eo quod de illo puncto non esset interrogatus. Quod *S. Thom.* attinet, si hic similem explicationem non patiatur, consequenter dicendum esset etiam peccare mortaliter Sacerdotem, si in mortali tangeret ciborium; Item Subdiaconum, si solemniter ministrans explicet corporale in altari: Item Acolythum, si deferat ampullas vel lumen ad altare &c. hæc enim competunt ipsis ex suo Ordine & velut Ministris, hæc autem negantur etiam ab Adversariis, ut videri potest apud Dicast. *n. 217.* ubi ejusmodi rigidam aliquorum sententiam vocat satis falsam & scrupulosam. Itaque dici potest cum Illſ. *n. 44.* *S. Thomam* velle, quod actus illi sint mortales, quando simul includunt actum principalem, qui est confectio vel susceptio Sacramenti, & in eum sen-

sensum dicebatur primis Parentibus Genes.3. v.3. ne tangerent arborem, idest, simul ex ea comedendo.

104 *Q.* 25. *An in administratione Sacramentorum licitus sit usus sententiæ tantum probabilis.* R. Recolendum est hic ex dictis l.1. a n.103.134. 472. quænam opiniones dicantur probabiles, probabiliores, tutæ, tutiores: quibus suppositis, adde seqq.

§. 1. Peccat mortaliter, qui in administratione Sacramentorum sequitur sententiam tantum probabilem de valore, relinquens tutiorem, nam Innoc. XI. damnavit hanc 1. prop. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis & Episcopalis.* Ratio autem est, quia opinio probabilis nihil immutat, addit vel substituit pro illo, quod forte ad valorem requiritur: ergo secundum hanc operando, Sacramentum exponitur periculo nullitatis: ergo eodem modo peccatur, quo peccaretur, si Sacramentum reipsa frustraretur seu fieret irritum, quia, in moralibus, facere & exponere se periculo faciendi censetur idem: frustrare autem Sacramentum est mortale, imprimis contra virtutem religionis, quia est gravis irreverentia in Christum, qui Sacramenta instituit eo fine, ut dum ponerentur præcipuæ eorum partes, fierent complete valida, & causarent gratiam, quo fine frustratur Christus; ideoque audiendi non sunt Vasquez Sanch. *in Decal. l.1.c.9. n.*33. J. Sanch. *d.*44. Rhod. *d.*1. *q.*4.§.4. Dicast. *de pœnit. dub.* 10. *n.* 223. aliique dicentes hoc non esse contra religionem, nam saltem id nunc est certum & fatetur Dicast. *a nu.* 222. 226. si adsit præceptum Ecclesiæ, uti nunc est præceptum Innoc. XI. qui ex motivo reverentiæ erga Sacramenta prohibet praxim opinionis oppositæ, ideoque per præceptum suum facit materiam prohibitam pertinere ad virtutem religionis; secundum dicta *l.* 1. *n.*626. Deinde potest esse mortale etiam contra charitatem; quia sic conferens exponit suscipientem periculo carendi fructu Sacramenti. Præterea potest esse mortale contra justitiam, si nempe Minister teneatur, aut se ingerat pro illo, qui tenetur ex officio vel contractu Sacramentum ministrare, tum enim in se suscipit obligationem illius, uti notant Dicast. *de Bapt. d.* 1. *n.* 219. & Bosco *d.* 1. *s.* 7. *num.* 165. imo J. Sanch. *a num.* 25. *Rhod.* & alii putant contra *Dicast.* quemcumque Ministrum, qui omissis certis utitur tantum probabilibus, peccare contra justitiam, quia hoc ipso quod ministrare velit, tacite se obligat ad ita ministrandum, sicuti res exigit & pro jure suo vult sibi ministrari suscipiens, qui omnino vult sibi adhiberi certa, petiturus Sacramentum ab alio, si sciret hunc operari velle secundum probabilia tantum.

105 §. 2. Valent jam dicta, etiam Sacramentum administrandum non sit necessarium ad salutem, uti tenent nunc omnes communissime contra Dianam *p.* 1. *t.* 13. *R.* 2. Moyam *t.* 1. *q.* 9. & alios, quia esset saltem grave contra reverentiam Sacramenti. Et quæ Adversarii opponunt, bene confutat Bosco *supra concl.* 16. nec sunt magni momenti.

§. 3. Peccat graviter, qui etiam in susceptione Sacramenti sequitur opinionem minus probabilem de valore Sacramenti, pendente etiam ab ipso suscipiente, relinquendo tutiorem, quia quamvis Decretum Innoc. XI. expresse loquatur de solo conferente, tamen idem est de suscipiente, Card. *in 2. Crisi disser.* 2. *n.* 38. Gormaz *d.* 5. *n.*308. aliique nunc communiter contra Vasq. *d.* 146. *n.*29. *Dian.* supra & *Hozes*: Ratio autem est, quia etiam suscipiens, si relinquat tutiorem, exponit Sacramentum periculo nullitatis: ergo etiam committit irreverentiam in Auctorem Sacramenti. Deinde, si Sacramentum sit de necessitate salutis, repugnat rationi naturali, quod ex charitate tenear providere securitatem alteri & non mihi, inquit recte Dicast. *n.* 211.

Objic. Damnatum non est, quod suscipiens licite sequatur talem opinionem probabilem: ergo cum graves Auctores asserant id licite fieri, sequi possumus. *Conf.* 1. nam damnatio propositionum est odiosa: ergo cum loquatur de solo conferente non debet extendi ad suscipientem. *Conf.* 2. quia cum conferens operetur nomine Christi, & active debeat concurrere ad gratiam, potuit Ecclesia per damnationem propositionis velle hunc magis reverentem & sollicitum reddere, non ita suscipientem, maxime cum possit velle carere fructu Sacramenti, ergo ex damnatione circa conferentem non debet inferri damnatio circa suscipientem. R. 1. Damnatum non est formaliter, c. virtualiter, n. illa autem propositio dicitur damnata formaliter; quæ damnatur expresse in suis terminis; illa damnatur virtualiter, cujus falsitas legitime infertur ex damnata formaliter: & talis propositio est de suscipiente. *Ad Conf.* 1. n. ant. quia est declaratio falsitatis conducens ad utilitatem particularem omnium, & singulorum fidelium: ergo materia ejus est conveniens & velut beneficium omnibus, ad quos damnatio dirigitur: ergo non est odiosa, sed favorabilis, secundum dicta *l.* 1. *n.*620. *Ad Conf.* 2. n. conf. quia cum præcipua ratio damnandi fuerit cavere irreverentiam in Christum, quæ etiam committeretur a suscipiente cum periculo nullitatis, ex falsitate propositionis circa conferentem: legitime infertur falsitas propositionis circa suscipientem. R. 2. Licet permitteremus damnationem esse odiosam, & propositionem de suscipiente nullo modo esse damnatam, attamen nunc scimus esse falsam, quia secundum illa certo committeretur irreverentia in Christum, uti sæpius dictum est. Nec verum est, quod volens suscipere Sacramentum, possit velle carere fructu Sacramenti, id enim est injuriosum institutioni Christi, qui voluit per Sacramentum causari, & conferri fructum Sacramenti.

§. 4. Peccat graviter, qui in Sacramentis conferendis vel suscipiendis sequitur opinionem probabiliorem, aut etiam probabilissimam de valore, relicta tutiore, uti de probabiliore docent expresse cum communi Sanch. *n.* 34. Card. *n.* 13. Gorm. *n.*299. eadem autem est ratio de probabilissima, nam opinio etiam probabilissima manet intra terminos solius probabilitatis, uti suppono, & reipsa est tantum probabilis; prout *probabile* opponitur *tutiori*; & ex eo, quod sit probabilissima, non ideo eliditur probabilitas oppositæ: ergo sequendo illam, adhuc exponitur Sacramentum periculo nullitatis. 106

§. 5. Ex hactenus dictis sequitur peccari mortaliter, quoties Sacramentum confertur vel suscipitur adhibendo materiam vel formam, non certo, sed dubie vel probabiliter tantum validam. Quales autem materiæ Sacramentorum sint non certo validæ, colligitur ex dictis a nu 21. Quales formæ sint non certo validæ, etiam colligitur ex dictis a n. 29. 107

§. 6. Si opinio probabilis, & minus tuta sit moraliter certa, tam conferens quam suscipiens Sacramentum licite eam sequitur relicta tutiore, saltem si ex rationabili causa id faciat. Ratio est, quia, ubi est certitudo moralis, non relinquitur imprudens timor periculi nullitatis. Quandonam autem aliqua sententia dicatur esse moraliter certa, dixi *l.* 1. *a n.* 178. Addunt aliqui, si opinio sit certo probabilior & passim censeatur practice tuta, non peccare suscipientem, si eam sequatur: quod aliqui extendunt etiam ad conferentem, saltem si ex rationabili causa id faciat, nam operatur secundum dictamen, quod judicat esse longe verius & respective ad ipsum censetur æquivalere moraliter certo; & sæpissime in praxi judicamus nos esse moraliter certos, hoc ipso, quod non occurrat positiva ratio judicandi operationem nostram esse illicitam: & recte dicit S. Th. 2. 2. *qu.* 47. *art.* 9. *ad* 2. *Certitudo non est similiter quærenda in omnibus, sed in unoquoque materia secundum proprium modum: quia vero materia prudentiæ sunt singularia contingentia, circa quæ sunt operationes humanæ, non potest certitudo prudentiæ tanta esse, quod omnino sollicitudo tollatur.* 108

Dixi, saltem si ex rationabili causa id faciat, nam non operatur prudenter, si absque causa omittat tutiora, uti recte Nugnus, Salas, Fill. J. Sanch. *d.* 44. *n.* 10. Sporer *de pœnit. n.*717. Lohn. *de Confess. p.* 1. *c.* 3. §. 1. hinc licet, speculative loquendo, moraliter certum sit, quod tenuissima cerevisia sufficiat pro Baptismo, cum sit & maneat aqua naturalis cocta, parum & accidentaliter immutata per injectum hordeum; est tamen illicitum in ea baptizare, si haberi possit aqua fontana; & idem est in similibus; inter causas vero rationabiles numerari potest magna utilitas proximi, aut nimia molestia Ministri, si teneretur semper exquirere tutiora, uti insinuabitur n. 110. & 119. 109

§. 7. In necessitate, idest, quando, conferri vel suscipi debet Sacramentum, nec potest practicari tutior opinio, oportet procedere secundum probabilem, quia, inquit S. Th. 1.2. *q.*19.*a.*3. *ad* 3. *non oportet, quod omnis mensura sit omnino infallibilis, & certa, sed secundum quod est possibile in genere suo*, & rationem dat *q.*96. *a.* 6. *o*, quia *necessitas non subditur legi*: sic si Judæus moribundus petat baptizari, & non habeas nisi cerevisiam, aut etiam tantum aquam rosaceam, debes in hac baptizare, nam esse materiam dubiam tenent aliqui n.260. referendi. Et in tali casu sententia tutior non relinquitur, sed non habetur; & necessitas illa ac periculum, ne homo alioqui damnetur, facit, ut non sit irreverentia, quamvis Sacramentum, quod pro hominibus institutum est, exponatur periculo nullitatis, Card. *n.* 5. & alii omnes cum Gorm. *n.* 300. Addit Schild. *de Consec. t.* 6. *n.* 2. quando adest magna causa conferendi Sacramentum, v. g. quando agitur de peccatore justificando, quia alia vice non facile redibit ad quemquam, nec sine se adduci ad renovandam præparationem, quamvis tum non possit absolvi nisi cum dubio de valore, posse sic absolvi sub conditione, si est dispositus, quia talis spes gratiæ per Sacramentum causandæ videtur prævalere obligationi non conferendi cum periculo nullitatis: Et hoc etiam innuit Arriaga *d.* 20. *n.* 1. dicens fortasse excusare etiam utilitatem, cui in ejusmodi casu videtur conjuncta esse etiam quædam necessitas. Vide dicenda n. 122. 110

§. 8. Etiam licitum est operari secundum sententiam probabilem, licet agatur de valore Sacramenti, quando aliunde adveniat practica certitudo, qualis advenit, si Ecclesia suppleat vel dispenset in aliquo ad valorem requisito: quod contingit præcipue in materia Sacramentorum Pœnitentiæ & Matrimonii, ut jam declarabimus. 111

§. 9. Quando datur prudens, & communis persuasio pro jurisdictione vel potestate alicujus, sive ordinaria sive delegata ad aliquid faciendum, quamvis ea persuasio coram Deo sit falsa, tamen certum est, quod Ecclesia, si possit, suppleat vel dispenset, quando cum tali errore communi adest titulus vel coloratus, sive putativus, v. g. si ad hoc destinatus sit a legitimo Superiore, quamvis ob latens aliquod vitium reipsa jurisdictio aut potestas talis non adfuisset. Patet ex *Cap. Infamis, Causa* 3. *qu.* 7. & *l. Barbarius, ff. de Off. Prætoris*, & alibi apud Averfam *q.*64. *s.* 5. §. *in quibusdam*: docentque AA. communis- 112

munitissime cum Sanch. *de Matr. l.* 3. *d.* 22. & Card. *in* 2. *crisi d.* 2. *a n.* 149. estque nunc certa omnium Theologorum sententia, inquit Spor. *de pœnit. nu.* 714. quia ita postulat officium supremi Principis & utilitas communis, ne gravissimæ oriantur deordinationes, & incommoda. Hinc, inquit Bon. *de Matr. q.* 2. *p.* 8. *n.* 33. valet matrimonium, cui assistit laicus, si errore communi putetur Sacerdos, & a vero Parocho sit delegatus ad assistendum, quod enim talis delegatus debeat esse Sacerdos, id sola Ecclesia statuit: ergo etiam in illo potest, & tum vult dispensare.

113 *Objici potest* 1. Error communis non facit suppleri defectum potestatis privatæ, v. g. si quis non sit reipsa tutor, licet publice credatur esse, tamen non dat valorem actui pupilli, uti cum communi ostendit Schil. *de Confec. t.* 2. *n.* 52. ergo error communis etiam non facit, ut suppleatur defectus potestatis publicæ. R. n. conf. nam Jura non meminerunt talis suppletionis respectu potestatis privatæ, meminerunt autem respectu publicæ, idque ob bonum publicum communitatis, quod merito pluris fit, quam bonum privati.

Objic. 2. Quotidie moventur lites circa competentiam Judicis, qui sententiam tulit secundum existimatam jurisdictionem: ergo signum est non esse certum, quod Ecclesia vel Resp. tum suppleat. R. Lites moveri, quia prætenditur defuisse, vel error communis, vel titulus coloratus, quæ si liquido probentur absuisse, cessant lites.

Inst. Saltem communis error juris non juvabit, quia leges non favent ignorantiis juris, sed reprobant. R. Schil. nu. 36. docet hic juvare solum errorem facti: Si tamen in communitate & populo etiam esset invincibilis error juris, & ex illo procederetur, credo actum valiturum, quia manet ratio boni communis ita postulantis, neque leges hic distinguunt inter errorem juris aut facti.

114 §. 10. Ad hoc, ut in errore communi cum titulo, suppleat vel dispenset Ecclesia, non requiritur bona fides aut error in illo, qui actum ponit, Schild. *n.* 37. cum commun. Imo nec requiritur in illo, circa quem actus ponitur, uti docent Sanch. *n.* 42. & 61. Bon. *de Matr. q.* 2. *p.* 8. *n.* 38. Castr. *t.* 28. *d.* 2. *p.* 13. §. 10. *n.* 10. contra *Bald. Tiraq. Lod. Zambarel Aversf.* §. *Sexto*, Schil. *n.* 38. & alios, quia jura ex motivo utilitatis publicæ ita disponunt in errore communitatis, & non ob errorem hujus aut illius hominis. Peccat tamen secundum omnes, qui ita usurpat jurisdictionem, quam scit se antecedenter non habere, tum quia scit hoc esse prohibitum ab Ecclesia, tum etiam, quia invitum quasi cogit ad dandam actualem jurisdictionem pro his casibus, Con. Sanch. Less. Diana *p.* 8. *t.* 1. R. 93. Dicast. *de pœnit. d.* 10. *n.* 187. Schild. *n.* 51.

115 §. 11. Si adsit quidem error communis, sed desit titulus coloratus, ut si quis communiter putetur esse verus Parochus, sed in Parochiam ingressus sit sine titulo, & auctoritate legitimi Superioris, dummodo sit in possessione sui officii vel putatæ jurisdictionis, docent Jo. Sanch. Pontius, Schild. *num.* 42. aliique duodecim cum Dian. *p.* 2. *t.* 16. R. 43. *p.* 8. *t.* 1. R. 94. *p.* 11. *t.* 2. *R.* 69. Ecclesiam adhuc supplere, quia hic æque militat ratio boni communis, & præscriptione potest acquiri jurisdictio. E contra Suar. Fagund. Less. Regin. Con. Sanch. *n.* 49. Bon. *nu.* 28. Aversa §. *Secundo*, Gob. *t.* 7. *n.* 108. Card. *nu.* 151. Leur. *p.* 1. *q.* 434. *n.* 5. dicunt Ecclesiam non supplere, quia quando jura id statuunt, semper faciunt mentionem auctoritatis Superioris, quæ intervenire debuerit, Castrop. *n.* 9. aliique plurimi cum Tamb. *de pœn. l.* 5. *c.* 4. §. 7. dicunt utramque sententiam esse probabilem, secundam tamen, uti est communior, ita etiam videtur esse probabilior, unde prima non videtur esse satis tuta in praxi, nisi juvet consuetudo, secundum dicenda nu. 117. Recte tamen notant Guttier. Sanch. Bonac. n. 36. Aversa §. *Nono*, contra *Ledesm. Ceval. Medina*, si Superior non serio sed solum ficte dedisset jurisdictionem vel potestatem, hoc sufficere, quia publice & rationabiliter censendum esset collatum esse titulum: ergo justum est, ut subintret suppletio vel dispensatio Ecclesiæ.

116 §. 12. Si Minister ab initio habuerit veram jurisdictionem aut potestatem; sed postea sublata sit, vel per revocationem Superioris, vel in pœnam delicti, quamdiu communi errore alicubi putatur adhuc habere, actus illius manent isto loco validi, uti recte Inn. Abb. Cardin. Sanch. Bon. *n.* 27. Schild. *n.* 45. & 47. Aversa §. *Septimo*, & sequitur ex dictis *n.* 112. Quando autem jura videntur oppositum dicere, loquuntur de casu & loco, quo talis omissio vel privatio potestatis notificatur. Quod si per legem revocata esset, sive desineret potestas, Schild. *n.* 46. putat non juvare amplius errorem communem, quia ignorantia legis non toleratur a jure; sed contra est, quod ignorantia legis toleretur, si sit invincibilis, & ideo AA. communiter dicunt quocumque modo desierit jurisdictio, si hoc sit occultum & perduret titulus coloratus, ratione erroris communis fieri, ut suppleatur jurisdictio. Addunt Henriq. Pontius, Schild. *n.* 50. quando v. g. ad annum tantum data est jurisdictio, hoc elapso Ministrum valide operari, si errore communi adhuc putetur habere jurisdictionem, & idem dicit cum aliis Schil. *n.* 48. si Superior dederit jurisdictionem usque ad mortem suam, nempe illam permanere, quamdiu mors publice ignoratur; sed quoad primum casum contradicunt Mascard. *n.* 32. Aversa §. *Octavo*, quia pro tempore ultra annum, (& idem est in secundo casu de tempore ultra mortem) non videtur unquam habuisse titulum coloratum, quem si non habuerit, valent dicta n. 115. Denique si revocatio vel amissio jurisdictionis non omnino quidem sciatur publice, attamen populus incipiat de ea dubitare, Silv. Abb. Henr. Rosell. Less. Sanch. Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 93. Bon. *n.* 29. recte dicunt manere jurisdictionem, quia pro hac est possessio, & esset periculum faciendi injuriam Ministro, si ob solum dubium superveniens rejiceretur.

§. 13. Præscindendo ab errore communi, & titulo putativo, quandocumque datur opinio probabilis, v. g. pro jurisdictione vel absentia impedimenti, communissima sententia est cum Suar. Con. Fill. Regin. Less. Bonac. *de pœnit. q.* 7. *p.* 5. §. 4. *n.* 4. & *de Matr. qu.* 2. *p.* 8. *n.* 29. Diana *p.* 2. *t.* 13. R. 2. Aversa *de pœn. qu.* 16. *f.* 5. quod etiam tum suppleat vel dispenset Ecclesia, quando potest, si forte absit jurisdictio, aut adsit impedimentum. Et hoc in praxi tutum aut moraliter certum esse dicunt Sanch. *in Decal. l.* 1. *c.* 9. *num.* 35. Verric. *tom.* 2. *moral. q.* 25. Dicast. *nu.* 196. Tamb. *de Confess. l.* 3. *c.* 3. *num.* 1. Card. *a n.* 160. Illf. *t.* 1. *d.* 1. *nu.* 77. Arckd. *de absol. Sacram. nu.* 12. Spor. *nu.* 714. Gorm. *d.* 5. *a nu.* 331. Stoz. *l.* 2. *num.* 53. Laurent. *disp.* 4. *n.* 48. faseturque Gob. *to.* 7. *n.* 114. hanc sententiam esse probabilissimam. Ratio est, quia certum est, quod quando est consuetudo hoc vel illo modo operandi, tum detur jurisdictio ad ita operandum valide, si forte hæc desit; sed etiam certum est esse consuetudinem apud viros sapientes, ut quando habent opinionem probabilem, v. gr. circa jurisdictionem pro Confessionibus audiendis, vel circa absentiam impedimenti inter volentes contrahere matrimonium, tum operentur, idque scit Ecclesia, & non improbat, cum facile posset, ideoque deberet: ergo certum est tum dari jurisdictionem, si forte desit, vel tolli impedimentum, si adsit. *Major* patet ex *Cap. Cum contingat*, 13. *De foro compet. Cap. Romana*, 5. *De sent. excom. in* 6. *Cap. Duo simul*, *De Offic. Ordin.* & ex Trid. *f.* 22. *cap.* 3. *de Reform. Minor* autem est communis Doctorum, inquit Card. *n.* 166. citans pro ea verba *Suar. Lugonis*, *Bonac. Dian. Arr.* opinio autem communis in quæstione facti facit certitudinem moralem. Et ita opinio tantum probabilis est, quod Episcopus possit dispensare in causa necessitatis in impedimento dirimente matrimonium, attamen id certum est spectata simul consuetudine, de qua testantur *Suar. Vasq. Sanchez Rebel. Castrop. B. Pontius*, *G. Hurt. Salas*, quos refert, & sequitur Gorm. *d.* 5. *num.* 335. ac consentit Pyrrh. Corradus *in praxi dispens. lib.* 8. *cap.* 4. dicens ita declarasse *Sixtum V.* Similiter ex probabili jurisdictione valuisse matrimonium, decidit Congregatio Trid. anno 1648. teste Lugo *in Resp. Moral. l.* 1. *d.* 46. 117

Dixi, præscindendo ab errore communi, &c. nam quando est opinio probabilis, hæc æquivalet errori communi, quia si sapientes ita judicant, non dissentiunt insipientes, inquit Card. *n.* 153. ideoque omnes communiter ita censent: ergo si erretur, reipsa est error communis, deinde simul aderit titulus putativus, non operans secundum talem opinionem, v. g. volens absolvere pœnitentem, vel assistere contrahentibus Matrimonium, habebit ad hoc faciendum titulum approbationis, vel Parochiæ aut licentiæ a Parocho: ergo.

Objic. 1. Multi & gravissimi AA. quos referunt, & sequuntur J. Sanch. *d.* 44. Schild. *n.* 34. Diana *p.* 9. *t.* 59. R. Gob. supra, expresse dicunt sententiam illam non esse certam, & Garcias pro opposita, quam etiam tenet, refert decisiones Cardinalium: ergo non est licitum secundum eam operari. R. Auctores illi & decisiones negant sententiæ illi certitudinem præscindendo a consuetudine operandi secundum hanc vel illam probabilem, nos autem dicimus tales sententias reddi certas accedente circumstantia consuetudinis.

Objic. 2. Bonifacius VIII. Cap. *Si Episcopus*, 2. De Pœnit. & remiss. in 6. ait: *nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui Superioris licentiam, Confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere vel ligare*. R. Loquitur de mera consuetudine, nos diximus de consuetudine, ad quam accedit saltem tacitus consensus Superioris sive Ecclesiæ. Unde,

§. 14. Ad hoc, ut prudenter judicari possit Ecclesiam supplere aut dispensare, quando est ejusmodi opinio probabilis, præter potestatem supplendi aut dispensandi, videntur requiri sequentes conditiones. 118

1. Ut opinio dicens adesse potestatem vel abesse impedimentum sit certo, & absolute probabilis, & veluti talis communiter admittatur a viris sapientibus, uti notat Card. *num.* 153. & 154. quia alias prudenter præsumi poterit, quod Ecclesia sciat illius praxim vel consuetudinem, ideoque velit supplere aut dispensare, si forte sit falsa. Unde si opinio sit tantum tenuiter probabilis, Ecclesia non supplet, quia opinio tenuiter probabilis non est prudens nec absolute probabilis, uti constat ex dictis l. 1. n. 366. Et idem est, si sit tantum dubie probabilis, uti insinuatum est ibidem nu. 367. Si autem sit tantum probabiliter probabilis, non est certum, quod Ecclesia suppleat: ergo est illicitum secundum eam operari, quia Sacramentum exponeretur periculo nullitatis.

2. Ut praxis operandi secundum talem opinionem probabilem non sit contra stylum Curiæ Romanæ, Card. *n.* 530. Gorm. *n.* 388. quia cum certitudo hic petatur a tacito consensu vel approbatione Ecclesiæ, si aliunde sciamus, quod Ecclesia ejusmodi praxim soleat improbare aut per sententias Rotæ rejicere, satis rescimus non supplere, vel dispensare, maxime quia *re-*

rum

rum similiter judicatarum auctoritas vim legis obtinere debet, *L. non imperatur*, ff. de Legibus.

3. Ut opinio probabilis sit circa communem quæstionem juris, & non pure facti privati, uti notant Aversa *de pœn. q.* 16. *s.* 5. §. *Tum demum*, Gob. *hic d.* 5. *n.* 320. & 335. aliique. Consequenter dicendum, Ecclesiam non supplere, si tantum probabile sit, v. g. quod jurisdictio huic Confessario concessa necdum expirarit ratione temporis; item si tantum probabile sit, quod in hoc vel illo casu ob privatam circumstantiam non sit contractum impedimentum affinitatis, &c. Oppositum tamen tenent *Bonac. Verric. Tamb.* & alii, quorum sententiam probabilem esse dicit Gob. *t.* 7. *n.* 118. quamvis nihil velit resolvere: potestque legi etiam Card. *a num.* 525. ubi videtur etiam hanc posteriorem sententiam tenere.

4. Ut sit rationabilis causa operandi secundum talem opinionem, secundum dicta n. 109.

119 §. 15. Quamvis agatur de valore Sacramenti, neque sit casus absolutæ necessitatis, neque etiam Ecclesia possit supplere aut dispensare, nihilominus licitum est operari secundum sententiam probabilem, si alioquin administratio aut susceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis scrupulis aut difficultatibus: ita multi moderni Doctores cum Ills. *t.* 1. *d.* 1. *nu.* 77. & idem, imo plus dicit *Camargo*, quamvis sit rigidæ sententiæ, ut constat ex dictis l. 1. n. 340. Ratio autem a priori est, quia certum est, Christum ita instituisse Sacramenta, ut noluerit eorum administrationem aut susceptionem esse moraliter impossibilem, & odiosam fidelibus ministraturis aut suscepturis: ergo certum est, quod administratio aut susceptio obnoxia nimiis scrupulis aut difficultatibus non sit secundum institutionem Christi; ergo si non sit alius modus vitandi talem administrationem aut susceptionem, nisi quis operetur secundum sententiam tantum probabilem, licitum est secundum hanc operari. Ratio a posteriori est, quia alias infans baptizari non posset, quem parentes dicunt non esse baptizatum, nam hoc testimonium est tantum probabile & fallere potest: item absolvi non posset, qui probabiliter putatur dispositus, imo vix ullus unquam absolvi posset extra articulum mortis, uti recte notat Card. *diss.* 2. *n.* 25. quia vix unquam habere possumus certitudinem de dispositione pœnitentis, quamvis enim det signa doloris, dicatque se integre confessum & se habere serium propositum emendationis, tamen cum possit falso ista dicere, assentiri non possumus nisi probabiliter, & tamen negari non potest, quin tum absolvi possit, imo debeat, cum supposita Confessione, & dispositione, talis jus habeat ad absolutionem. Similiter sæpe conficimus Eucharistiam probabiliter tantum cognoscentes nos habere panem triticeum &c. *Confirmantur* hæc ex decreto Alex. VIII. relato ante librum 1. n. 20. quo damnat triginta & unam propositionem, plerasque rigoristarum, inter quas sunt, quod non liceat sequi opinionem inter probabiles probabilissimam, quod attritio ex metu gehennæ non sit supernaturalis, quod satisfactio debeat præmitti absolutioni, quod praxis mox absolvendi pœnitentes sit abusus, quod plerœque Confessiones apud Religiosos factæ sint sacrilegæ vel invalidæ, quod Communio prærequirat satisfactionem & amorem purissimum &c. quæ ideo damnari debuerunt, quia deterrebant tam Ministros quam suscipientes a Sacramentis, eo quod redderent eorum usum difficillimum, & maxime odiosum: ergo Sacramenta possunt ministrari, & suscipi secundum opiniones probabiles, si alioqui administratio, aut susceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis scrupulis, & difficultatibus, sicuti reipsa fiebat per illas rigoristarum sententias.

120 §. 16. Qui scit se habuisse aliquando jurisdictionem vel potestatem in ordine ad Sacramentum ministrandum, dubitat autem, an adhuc habeat, secundum Sporer *n.* 718. potest ministrare, quia ipse est in certa possessione, quam non elidit merum dubium superveniens, neque mutatio præsumitur: sed probanda est, cum sit aliquid facti. Si autem quis dubitet, an simpliciter habeat, & an unquam habuerit talem jurisdictionem, ministrat illicite, uti cum communi Lugo *de pœn. d.* 19. *n.* 28. Si vero bona fide cœpisti possidere, v. g. parochiam, & superveniat dubium, an eam valide obtinueris, docent cum aliis Con. Dicast. *a n.* 203. Gob. *to.* 7. *nu.* 21. te posse pergere in administratione Sacramentorum, quia melior est tua possidentis conditio. Additque *Dicast.* nullam ad sic operandum necessitatem requiri: sed melius contradicit *Con.* propter illa, quæ dixi n. 109.

121 §. 17. Si non agatur de valore Sacramenti, sed tantum de modo administrandi, potest Minister sequi opinionem practice probabilem, relicta tutiore, ita cum communi Card. *n.* 4. & Gorm. *n.* 301. Sic practice probabile est, laicum, qui propter necessitatem baptizat in mortali, non peccare mortaliter: tutius tamen est, id est, talis baptizans magis removetur a periculo etiam materialis peccati, si prius saltem conteratur, quo non obstante si se accommodet priori sententiæ & in mortali baptizet, non peccabit mortaliter, quia opinio, secundum quam operatur, non exponit baptismum periculo nullitatis, nam certum est non ideo fore invalidum: sed tantum versatur circa modum debite administrandi illum: atque idem est de aliis similibus sententiis circa reliqua Sacramenta.

Plura circa hæc addentur de Pœnitentia, quando de jurisdictione, & approbatione Confessarii: item de Matrimonio quando de impedimentis dirimentibus.

122 *Q. 26. An Minister licite utatur materia, vel forma dubia?* R. Per se loquendo esse illicitum, quando potest haberi certa, uti constat ex dictis a n. 104.

Dixi 1. per se loquendo, nam si Ministro intentaretur mors, nisi materiam vel formam dubiam adhiberet, non in contemptum religionis vel fidei, sed quia minans putaret materiam vel formam talem esse sufficientem vel satis certam, Henriq. A. Perez. Bonac. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 33. Esc. *l.* 8. *n.* 155. Con. *qu.* 60. *n.* 82. Dian. *p.* 1. *t.* 13. *R.* 2. & *p.* 3. *t.* 7. *R.* 48. *num.* 8. J. Sanch. *d.* 44. *n.* 12. Rhod. *d.* 1. *q.* 4. *s.* 4. Dic. *de Bapt. d.* 1. *n.* 190. dicunt non fore illicitum conferre Sacramentum sub conditione, si talis materia vel forma sit sufficiens, imo Bernal. *d.* 6. *n.* 109. innuit, si etiam in contemptum Ecclesiæ impedireris, quominus baptizares puerum morti proximum, nisi cum materia dubia, v. g. cum tenui cerevisia, te debere baptizare concepta intentione recta, ne puer in æternum periret: ad removendum tamen scandalum tenereris protestari te hoc facere, non in contemptum Ecclesiæ, sed ob extremam necessitatem pueri.

Dixi 2. Quando potest haberi certa, nam in necessitate utendum est dubia, uti dictum est n. 110. & inter dubias illa adhibenda est, quæ videtur probabilior, uti notant omnes communiter cum Gob. *t.* 2. *nu.* 37. Quid autem facere debeat Sacerdos in variis dubiis circa materiam consecrandam, dicetur, quando de Sacrificio.

123 *Q. 27. Quandonam & quomodo Minister reiterare debeat Sacramentum?* R. Quando prudens dubium est de valore Sacramenti collati, debet iterari saltem sub conditione, ita S.Th. *q.* 66. *art.* 9. aliique communiter cum Moya *t.* 1. *q.* 9. *n.* 16. & Dicast. *hic d.* 1. *n.* 119. Estque proinde, sive sit dubium facti sive juris, uti recte explicant Dicast. *de Bapt. d.* 1. *nu.* 165. & Gob. *t.* 2. *n.* 373. Item, quamvis aliquid, quod omissum est, etiam probabilius dicatur non requiri ad valorem, dummodo etiam sit probabile requiri, uti habent uterque Lugo, Tamb. hic *l.* 1. *c.* 1. §. 1. *n.* 12. Gob. *n.* 363. 371. 376. & seqq. quod intellige, si Sacramentum possit adhuc compleri, aut suscipiens alias pateretur grave incommodum, quia necessitas vel utilitas suscipientis est justa causa sic iterandi, reverentiæ autem satis consulitur per conditionem appositam, hinc *Cap. Si nulla* 113. *De Consecr. dist.* 4. dicit *Leo Papa*; *non intervenit temeritas præsumptionis, ubi est diligentia pietatis*. *Et Cap. ult. De Presb. non baptiz.* dicit Innoc. III. *non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum*. Valentque hæc potissimum, quando dubitatur de valore Baptismi, Confirmationis & Ordinis, quæ iterabilia non sunt, uti recte Escob. *l.* 8. *n.* 145. Ratio autem pro omnibus est, quia si possit compleri, & non compleatur, relinquitur in certo periculo nullitatis, quod est gravis irreverentia: & suscipiens forte privatur Sacramento, & ejus effectu, quod est contra charitatem. Non debere autem Sacramentum tum repeti absolute, sed sub conditione, quando nempe hic & nunc non est secundum se iterabile, probat recte Dicast. *a n.* 168. quia hoc iteratum Sacramentum absolute collatum exponeretur periculo nullitatis, si nempe Sacramentum prius collatum fuisset validum: ergo committeretur irreverentia. Ex dictis

124 *Colliguntur seqq.* 1. Sacramentum debet iterari, si prudenter dubitetur de recta pronuntiatione formæ, Gob. *t.* 1. *n.* 41. Sporer *n.* 95. Putat quidem Pasq. *de Sacrificio qu.* 319. verba, de quibus Ecclesia permittit sententias, quarum una dicit, altera negat esse de valore, si omissa sint, non esse repetenda, quia Ecclesia talia verba non assumit veluti essentialia: Sed oppositum tenendum est, quia Ecclesia non potest facere, ut si sint essentialia, talia non sint: ex hoc autem, quod permittat doceri sententiam negantem, non ideo declarat non esse essentialia: ergo manet periculum invaliditatis, nisi repetantur.

125 2. Quando non habentur certissimi testes de Baptismo infantis a Barbaris erepti, hic baptizandus est saltem sub conditione uti ex Carthaginensi aliisque Conciliis decidit Greg. III. *cap. placuit*. *De consecr.* & docent communiter omnes cum Dicast. *de Bapt. l.* 1. *n.* 172.

3. Quando testis unus oculatus ac fide dignus, de quo nempe non est suspicio erroris aut mendacii, deponit juramentum de Sacramento alicui collato, non relinquitur prudens dubium: sed habetur certitudo moralis, uti notant plurimi cum Dicast. *n.* 182. & Gob. *t.* 2. *n.* 396.

4. Si impius Parochus fateatur se aliquos baptizasse invalide, nec possit resciri quosnam, debent omnes sub conditione rebaptizari, quia de omnibus est prudens dubium, & æquale de singulis. Vide dicenda n. 311.

126 5. Si sit opinio probabilis de hoc, quod invalide sis baptizatus aut ordinatus Presbyter vel Episcopus, tum maxime debes sub conditione rebaptizari, & reordinari, Con. Dicast. *n.* 211. Escob. *n.* 149. quia a Baptismo pendet salus, & valor omnium Sacramentorum etiam suscipiendorum, ab Ordine autem pendet valor plurium Sacramentorum conficiendorum; hinc etiam causaretur gravissimum damnum proximo, si invalide ordinatus velles consecrare, absolvere, ordinare alios. Putant tamen Suar. Valent. Gran. Escob. *n.* 76. tum non esse gravem obligationem iterandi alia Sacramenta, v. g. Confirmationem, & Ordines antecedentes Presbyterium; quod verum est, si prior administratio tamdiu præterierit, ut Sacramentum aliud non censeatur amplius compleri posse, nam Confirmatio non est ita necessaria, reliqui autem Ordines continentur quoad potestatem saltem virtualiter vel æquivalenter in Presbyterio. Vide dicenda num. 315.

127 6. Si sæpius occurrat nova causa prudenter dubitandi de valore Sacramenti jam sæpius collati, potest, & secundum supradicta debet successive sæpius iterari sub conditione, Steph. & Gob. *n.* 252.

128 7. Quando moraliter certum est Sacramentum fuisse invalidum, debet conferri absolute & sine conditione: quid autem facere debeat Sacerdos in fine Missæ advertens vel dubitans de eo, an unam vel utramque speciem invalide consecrarit, dicetur quando de Sacrificio.

129 8. Quando nulla est prudens causa dubitandi de valore Sacramenti, sed oriuntur tantum leves scrupuli, nequidem conditionate est iterandum, uti tenent omnes ex Catechismo Romano cum Dicast. *n.* 174.

9. Si unum verbum vel una syllaba formæ Sacramentalis repetatur sine rationabili causa, est saltem veniale: in dubio tamen, ubi Minister non est scrupulosus, docent Vasq. Gob. *n.* 381. Sporer *supr.* potius inclinandum esse ad repetitionem faciendam quam omittendam, quia sic consulitur valori Sacramenti, & utilitati suscipientium, propter quos instituta sunt Sacramenta.

10. Qui judicare debet se recte confecisse Sacramentum, v. g. se recte pronuntiasse formam, peccat, per se loquendo mortaliter, si repetat, quia judicare debet se repetendo nihil effecturum: ergo repetere, ac si velit repetendo aliquid efficere, erit illudere institutioni divinæ. *Nec refert*, quod repetat sub conditione, *nam* ubi est inane tantum dubium, non potest serio addere conditionem, sed exercite sic dicit, *volo conficere Sacramentum, sive ante confecerim, sive non*, in quo est gravis indecentia.

11. Ille debet judicare se recte confecisse Sacramentum, qui solum leviter dubitat, vel inaniter suspicatur aut timet, & nescit ipse, cur timeat, eo quod non occurrat motivum prudens, sed solummodo hoc aut simile, *forte male pronuntiavi, possum male pronuntiasse, non scio reflexe me bene pronuntiasse &c.* His enim contemptis pergere debet, ut monent Sot. Suar. Vasq. Gob. *n.* 378. Sporer *a n.* 96. Escob. *l.* 8. *n.* 143.

130 12. Si quis, ut se liberet a molesto scrupulo, repetat ita formam sub conditione, putant Leand. Tann. Gob. *t.* 7. *n.* 173. Spor. *n.* 99. peccaturum tantum venialiter, quia quando sic agit anxie, ex metu ne offendat Deum, non videtur gravem irreverentiam inferre Sacramento, sed tantum levem ex imprudentia, possuntque multi sic repetentes excusari ab omni peccato, inquit Gob. *n.* 172. tum quia sæpe non apprehendunt inanitatem sui scrupuli, tum quia sunt perplexi, timentque adhuc magis peccare, si non repetant; & quia non habent tempus examinandi absque suo rubore vel aliorum tædio, putant potius faciendam repetitionem, minus quippe malum est repetere, quando est repetendum, uti recte Gorm. *de pœn. p.* 2. *n.* 219. & secundum dicta n. 123. *non intervenit temeritas præsumptionis, ubi est diligentia pietatis*. Tenentur tamen antecedenter sibi formare judicium, quod opus non sit repetere, & illi standum est postea contempto omni timore.

131 13. In dubio an protuleris formam Sacramenti, v. g. an reipsa consecraveris, si hoc dubium oriatur ex eo, quia cum jam processeris longius, non recordaris te protulisse, aut quia non habes speciale positivum fundamentum judicandi te protulisse, non ideo poteris repetere: sed debes pergere supponendo te bene fecisse omnia, si alias errare non soles, uti recte Pas. *q.* 317. quia non est opus, nec possumus recordari omnium, inquit S. Th. *q.* 83. *art.* 6. *ad* 5. quem communiter sequuntur omnes cum Suar. *d.* 85. *s.* 1. & quia communiter bene pronuntias, ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.

132 14. Si distractus protuleris formam, & nescias, an non forte erraris, non ideo poteris repetere, si in forma proferenda non soleas errare, uti constat ex jam dictis; & ratio ulterior est, quia intentio & attentio virtualis sufficienter adfuit, cum continuaveris actiones ex priore intentione formali inchoatas, Gob. *t.* 2. *r.* 422.

133 *Q.* 28. *An & quando Minister teneatur Sacramenta ministrare?* R. §. 1. Qui ex officio est Pastor, tenetur ex justitia suis subditis, etiam extra necessitatem gravem rationabiliter petentibus ministrare Sacramenta, est communis cum Suar. Lugo, Dicast. *de Euchar. d.* 11. *n.* 119. Aversa *hic q.* 64. *s.* 7. *& de pœn. q.* 16. *s.* 11. contra *Rich. Silv.* & alios. Ratio est, quia ad hoc se obligavit assumendo officium Pastoris, præterea intercedit contractus, vi cujus accipit stipendium vel sustentationem vel saltem honorem a subditis, sub onere præstandi ea, quæ sunt Pastoris, inter quæ præcipuum est ministrare Sacramenta: nomine autem Pastoris veniunt respectu sæcularium Episcopi, Parochi, & cum ipsis curam subsidiariam ex obligatione habentes; respectu Religiosorum Superiores, uti recte cum aliis Gob. *in Exp. t.* 1. *s.* 4. *subs.* 3.

Objic. Ergo si subditi vellent quotidie confiteri, Parochus teneretur quotidie audire, quod videtur intolerabile. R. Imprimis id non esse timendum de omnibus. Deinde si pauci id vellent v. g. capellani aut personæ devotiores, c. seq. attamen non tenebitur quotidie tempus terere cum scrupuloso, cum nec huic expediat toties confiteri. Denique satisfacit Parochus, per se loquendo, si substituat alium aptum, qui pro se audiat toties volentes confiteri, Lugo, Arr. *de pœn. d.* 43. *n.* 6.

134 §. 2. Peccat Pastor, qui exhibendo se morosum, & difficilem, subditos absterret, quominus petant Sacramenta, illo enim modo agendi tantundem facit ac si negaret, Gob. *subs.* 1. Non erit tamen mortale, si semel aut iterum absque extraordinaria ratione extra necessitatem petenti deneget, quia in communi æstimatione subditus non censetur esse graviter invitus, quia damnum illud facile alias suppletur, Suar. Arr. *a n.* 4. Qualis autem sit obligatio Parochi ad ministranda Sacramenta tempore morborum, & belli, dictum est, *l.* 3. *p.* 1. *a nu.* 754. Et specialiter qualis sit Parochi obligatio ministrandi Eucharistiam vel Extremam Unctionem tempore pestis, dicetur, quando de illis Sacramentis.

§. 3. Minister, qui ex officio non est Pastor, non tenetur ex justitia ministrare Sacramenta, tenetur tamen ex charitate, etiam cum vitæ suæ periculo, Sacramenta necessaria ministrare in extrema necessitate, si possit absque suo gravi incommodo, uti constat ex dictis *l.* 2. *a nu.* 174. possuntque videri etiam Escob. *l.* 8. *a n.* 251. & Gob. *subs.* 4. 135

§. 4. Parochus tenetur Eucharistiam pro Communione deferre ad ægros, si petant etiam extra periculum mortis, maxime autem in Festis solemnioribus, Quintanadv. Gob. *t.* 4. *num.* 426. 136

Q. 29. *An Sacramentum licite ministretur indigno?* R. Constabit ex seqq. §. 1. Minister peccat, per se loquendo, mortaliter, si Sacramentum ministret indigno, idest illi, qui valide quidem suscipiet, sed sine effectu gratiæ: Est communis cum S. Th. *q.* 80. *art.* 6. Suar. *d.* 67. ubi licet loquatur præcipue de Eucharistia, tamen doctrina facile applicatur reliquis Sacramentis. Eamdem doctrinam bene explicat Lug. *d.* 8. *s.* 10. & *probatur* ex illo Matth. 7. v. 6. *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos*. Ratio autem est, 1. Quia lex naturæ dictat, ut qui ex officio dispensator est bonorum Domini, de eis non disponat, nisi fideliter, & secundum voluntatem Domini, quæ hic est, ut indignis non communicentur. 2. Ad hoc obligat virtus religionis, postulans caveri irreverentiam, quam indigne suscipiens infert Auctori Sacramenti, & Sacramento. 3. Lex charitatis etiam prohibet cooperationem ad peccatum proximi: suntque hæ obligationes in materia gravi, uti per se patet. Tenetur itaque Minister providere, ut suscipiens habeat dispositionem ad Sacramentum etiam licite suscipiendum: neque satis est, quod non scias esse indignum: sed debes posse prudenter præsumere, quod sit dignus, alioquin non es fidelis, & prudens Dispensator, Suar. Escob. *l.* 8. *n.* 240. Aversa *q.* 64. *s.* 10. Lugo *n.* 195. Dicast. *d.* 3. *n.* 271. & alioquin exponeres te periculo ministrandi indigno. Non requiritur tamen eadem in omnibus diligentia seu præcautio, sed attendendum est ad naturam cujusque Sacramenti & commune judicium prudentum, v. g. in Sacramento Pœnitentiæ requiritur exactior notitia dispositionis, tum quia Confessarius est Judex, tum quia dispositio pœnitentis requiritur ad valorem hujus Sacramenti: similiter in Sacramento Ordinis, quia non dirigitur ad bonum privatum sed commune, cui procurando specialiter obligantur Episcopi. In Matrimonio debet quoque Parochus assistens magis inquirere impedimenta, quia ad hoc constitutus est ab Ecclesia: in Baptismo adulti inquirendum est in consensum baptizandi, qui ad valorem requiritur; præterea in ejus fidem, spem & attritionem &c. in reliquis communiter præsumitur quisque dispositus, qui illud petit, nisi constet de opposito, inquit Dicast. & Herincx *d.* 3. *n.* 57. 137

Dixi, per se loquendo, nam quandoque excusant, damnum ministrantis, infamia suscipientis, aliorum scandalum, sigillum confessionis. Et hactenus dicta jam declarabuntur paulo fusius. 138

§. 2. Peccatori publico ordinarie negandum est Sacramentum, non tantum privatim, sed etiam publice petenti, uti cum SS. PP. apud Suar. *s.* 2. docet S. Thom. *supra*, estque doctrina certa, inquit Herincx *n.* 58. & rationes patent ex dictis. Neque excusat infamia, quæ jam est publica: & accederet scandalum populi, si non negaretur. *Dixi*, ordinarie, nam licet *Ledesma* & alii dicant negandum esse, quamvis minaretur mortem, eo quod videatur esse intrinsece malum sic quasi directe cooperari sacrilegio, tamen Suar. Bon. Gob. *t.* 1. *nu.* 273. Dicast. *nu.* 292. Sporer *n.* 188. aliique cum Escob. *n.* 357. contradicunt, si enim talem ministrationem excuset notabilis infamia occulti peccatoris publice petentis, uti *nu.* 144. dicetur, cur non mors vel similis infamia ministrantis, dummodo non petatur in odium fidei vel in contemptum religionis? tum enim absolute nunquam liceret, nisi circumstantiæ significent ex alio fine fieri, uti dictum est *nu.* 122. Atque ideo notant citati AA. præceptum non ministrandi Sacramentum indigno non esse pure negativum, obligans semper pro semper: sed resolvi in affirmativum, prudenter, & fideliter dispensandi. Hoc unum hic addendum, per peccatorem *publicum* intelligi illum, cujus crimen notorium est, vel jure, vel facto, vel fama, uti explicatum est *l.* 3. *p.* 2. *num.* 1219.

§. 3. Si peccatum non sit simpliciter publicum, attamen sciatur a præsentibus, censetur publicum respective ad hos, ideoque negari debet Sacramentum, Suar. *s.* 5. Arr. *d.* 21. *n.* 24. Dicast. *n.* 288. quia tum negari potest sine infamia suscipientis & sine alio incommodo gravi. Si autem sit simpliciter publicum, sed adhuc ignotum aliquibus præsentibus, adhuc negari debet Sacramentum, uti *n.* 138. dictum est. Quod si non sit simpliciter publicum, sit tamen notum plerisque præsentibus: sed non omnibus, *Suar. & Bonac.* dicunt Sacramentum negandum 139

dum non esse, quia petens retinet jus ad famam respective ad illos, quibus non est notum; & scandalum aliorum, si oriatur, erit passivum tantum. Econtra Con. *q.* 80. *n.* 29. dicit esse negandum, quia est simpliciter publicum respective ad hos: Dicast. *n.* 289. probabiliter dicit, si tantum unus aut alter ignoret, qui sit homo prudens & timoratæ conscientiæ, puteturque non evulgaturus, debere negari, quia videtur præponderare, partim scandalum aliorum, quibus notum est, partim reverentia Sacramenti: & sicuti ad impediendum peccatum alicujus possum malam ejus voluntatem manifestare uni vel alteri, qui potest impedire aut corrigere, ita hic: maxime si sit spes, fore ut non tam grave sacrilegium committat.

140 §. 4. Si crimen sit simpliciter publicum, v. g. Leodii tantum & ipse hic Coloniæ petat Sacramentum, *Sot. Henriq. Con. Vasq. Fagund.* aliique apud Dicast. *n.* 286. dicunt non esse negandum, nisi probabiliter credatur ejus crimen statim esse hic revelandum, quia videtur hic retinere jus ad famam: sed probabilius est cum Cajet. Suar. Bonac. Castrop. *t.*21.*p.*20.*n.*11. Tamb. *de Communione c.*6. *a n.*12. Dicast. *n.*287. Arr. *n.* 26. negari posse etiam sine læsione charitatis; excipiunt tamen cum Escob. *n.* 351. nisi prudenter præsumeretur emendatus; quamvis credatur crimen hic non evulgandum, tamen in hac rationabili causa vitandi & impediendi sacrilegium, non obligat, nequidem charitas, ut tueatur famam illius, qui simpliciter ad illam jus amisit, & volens temere exponit seipsum periculo diffamationis.

141 §. 5. Ut illi, qui fuit publice peccator, publice possit ministrari Eucharistia, *Nav. Laym.* & alii requirunt, præter confessionem, aliquod tempus bonæ conversationis, quo scandalum tollatur; Possev. & J. Sanch. *d.*34. *a n.*2. dicunt, sufficere Confessionem factam pluribus videntibus: Bernal. *d.*48. *n.*40. requirit factam esse coram pluribus, itaut Pœnitentia sit, aut speretur brevi futura tam publica quam publicum fuit peccatum; *n.* 354. & alii melius distinguunt, si enim habet adhuc proximam peccandi occasionem, sentit cum *Navar.* vultque ut hanc occasionem prius deserat; alioquin non cessaret scandalum: Si non habet proximam peccandi occasionem, sentit cum *Possev.* quia qui publice confessus est, publice censetur pœnitere, & emendatus esse. Addit recte *Bernal.* si sæpius dedisset talia signa pœnitentiæ, & sæpius fuisset relapsus, deberet expectari tempus, quo judicaretur satis probata ejus emendatio. Notat tamen etiam Dicastill. *n.* 282. posse illi ministrari, si præsentibus constet de ejus pœnitentia: si autem occulte petat, sufficit occulte egisse pœnitentiam, uti recte *Suar. & Tamb.*

142 §. 6. Si dubitetur de pœnitentia publici peccatoris, negari debet Sacramentum, quia possidet certitudo de crimine: si autem dubitetur de crimine, non est negandum, quia possidet bona fama; si tamen esset publica suspicio de crimine, negandum esset, etiam publice, donec constaret de innocentia: debet tamen esse suspicio, non tantum probabilis vel violenta, quæ probabili ratione deponi non possit, ideoque æquivaleat morali certitudini, uti recte Suar. Gob. *nu.* 269. Arr. *n.* 29. Escob. *n.* 378. Sporer *n.* 185. nam in dubio melior est conditio possidentis famam. Quod si suspicio esset violenta, sed non publica, negari deberet privatim tantum. Si dubitaretur, an peccator esset publicus an occultus, negari non deberet publice, quia adhuc esset possessio pro ipso, Schild. *de confscr. tr.* 6. *n.* 28. Quænam autem suspicio dicatur violenta, colligi potest ex dictis *l.* 4. *a n.* 1438.

143 §. 7. Peccatori publico in articulo mortis petenti non est negandum Sacramentum, uti cum communi Suar. quia quisque præsumitur se tum velle disponere, & necessitas levat scandalum, vel illud tollet Minister publicando pœnitentiam occultam moribundi, quod fieri debere putat Tamb. *n.* 24. si ad ipsum publice deferenda esset Eucharistia.

144 §. 8. Peccatori occulto publice petenti non est negandum Sacramentum, si per hoc notabiliter infamaretur, nam sic statuitur *in Conc. Carthag. VII. ex Africano*, quæ referuntur *Cap. Placuit causa* 6. *qu.* 2. Idem habetur *Cap. Si Sacerdos, de off. jud. ord.* ubi Eugenius Papa id confirmat exemplo Christi non removentis Judam a Communione, quem occulte noverat indignum: docentque idem *S. Th.* supra, aliique communissime teste Dicastill. *nu.* 275. imo omnes, teste Rhod. *d.* 1. *q.* 4. *s.* 4. §. 3. & Mauro *q.* 82. *num.* 3. Rationem dat Arr. *n.* 14. quia reliquis daretur scandalum, sive occasio temere judicandi, vel de peccatore, cujus crimen esset ignotum, vel de Ministro, qui quasi sine causa repelleret dignum. Alii communius dant hanc rationem; quia peccator occultus videtur retinere jus ad famam. *Nec obstat* jus oppositum, quod habet Christus ad negationem suæ inhonorationis, *nam* huic censetur Christus cedere propter causas gravissimas, ideoque nolle, ut in illis circumstantiis infametur peccator; sicuti illi cedit, & potius permittit suam inhonorationem, quam velit frangi sigillum Confessionis. Causæ autem hic sunt, quia alioquin darentur occasiones gravissimarum inordinationum, offensarum, inimicitiarum, vel Ministro imponeretur onus intolerabile, nam vel teneretur probare crimen occultum, vel non; si non teneretur, posset sua passione aut levitate hos vel illos rejicere tanquam criminosos, sicque merito detererrentur omnes fideles a Sacramentis tanquam odiosissimis propter metum talis infamiæ. Econtra si teneretur probare, sæpe non posset, sicque incurreret gravissima incommoda. Atque ex his constat, dari præceptum vel naturale non infamandi talem hominem, uti plerique putant, vel saltem positivum Christi, uti volunt Con. *art.* 6. & Arr. *nu.* 23. Monet tamen Eugenius supra, talem peccatorem privatim esse monendum, ne se ingerat.

Objic. 1. Minister tenetur potius consulere reverentiæ Sacramenti, quam famæ proximi. Deinde magis tenetur cavere animæ proximi mortem, quam damnum famæ. Præterea dando, v. g. Eucharistiam indigno tradit Christum innocentem iniquo aggressori. Denique projicit Christum in sterquilinium impuræ conscientiæ: ergo peccat. R. *Ad* 1. Christum noluisse hic consuli reverentiæ Sacramenti, uti nos docuit suo exemplo cum Juda, ob rationes ante datas. *Ad* 2. Debet in isto casu ob inconvenientia relata permittere mortem animæ, quam suscipiens sibi ipsi infert libere, posset enim suscipere digne, si vellet: unde sicuti non possum proximum mutilare aut ejus domum comburere, ut sic ejus peccatum impediam, ita nec ideo lædere ejus famam, ad quam jus retinet ob causas allatas. *Ad* 3. Minister ex rationabili causa ponit actionem de se indifferentem, quæ non est mortalis traditio vel inhonoratio Christi, sed honoratio Sacramenti, ne reddatur odiosum, ideoque tantum materialiter cooperatur malitiæ suscipientis. *Ad* 4. Non Minister sed suscipiens actione Ministri abutens inhonorat Christum, & quasi projicit in sterquilinium suæ impiæ conscientiæ; ut pluribus explicat Lugo *a n.* 180. Putant quidem Lugo, Arr. & Bosco *n.* 210. quod suscipiens tantum negative inhonoret Christum, nempe negando partem cultus debiti; sed verius dicit Bernal. *n.* 43. quod etiam positive inhonoret, attamen, quia directe non intendit hanc inhonorationem, sed v. g. vult salvare suum honorem, potest Minister ob justas causas hoc permittere.

Inst. Si scirem ab aliquo peti Eucharistiam eo animo, ut projiceret in sterquilinium, deberem illam etiam publice negare: ergo etiam sic negare debeo, saltem si sciam ideo petere, ut indigne suscipiendo positive inhonoret Christum. R. Jo. Pontius *d.* 41. *n.* 77. & Bernal. *n.* 47. negant ant. & dicunt, si occulte tantum vellet projicere in sterquilinium, hoc permitti posse, ac Christum adhuc tum velle juri suo cedere ob rationes datas, favetque Arr. *n.* 16. dicens oppositum non esse adeo certum: econtra Gob. *tr.* 1. *n.* 276. & Spor. *n.* 189. quamvis admittant permitti posse, ut hostiam rapiat, tamen dicunt non licere dare, vel positive cooperari, quamvis petens minaretur mortem, quia non licet facere hoc, quod petitur in contemptum Dei vel religionis; hinc Lugo *n.* 179. & Dicast. *n.* 280. dicunt etiam consequentiam potius concedendam esse, uterque enim hic petens est veluti injustus & violentus aggressor Christi, qui repelli debet; quod si tum infametur, sibi imputet. Aliud est, si non peteret directe in eum finem, uti dictum est. Sed quamvis peteret directe in eum finem, tamen Arr. *n.* 17. agnoscit adhuc disparitatem, quia prior vult inferre Christo inhonorationem externam, forte etiam publicam, posterior autem tantum internam & occultam, major autem est obligatio impediendi externam Dei injuriam, præsertim publicam, sed videtur standum responsioni Lugonis.

Objic. 2. Pecco, si Petro petenti reddam suum gladium, quando scio illum velle eo accepto se vel alium occidere: ergo similiter, si ministrem Sacramentum mortaliter peccaturo, qui hoc ipso quasi occidet seipsum, imo & Deum, quantum in se est. R. Dato ant. n. conf. In priori casu non tenet ratio, quam dedimus, quia non infamo Petrum, sed ad summum revelo, quod habuerit voluntatem occidendi, hoc ipsum autem magis erupisset, si reddidissem gladium, quia secuta fuisset occisio, deinde in priori casu non sequuntur incommoda alia, sed potius cavebuntur: ergo saltem charitas obligat, ut gladium non reddam: opposita omnia sunt in posteriore casu: *Dixi*, dato ant. nam si non possem negare, sine gravissimo meo incommodo, possem reddere, uti colligitur ex dictis *l.* 2. *n.* 255.

Objic. 3. Præceptum non ministrandi Sacramentum indigno est naturale & negativum: ergo obligat semper pro semper. R. Dictum est *n.* 138. non esse pure negativum: sed hoc dato, dist. conf. cum Vasq. & Escob. *n.* 341. ergo obligat semper pro semper, in omnibus circumstantiis, n. positis simul circumstantiis necessariis, c. inter illas autem est, ut absit periculum scandali & damnum famæ proximi, sicuti præceptum, *non occides*, est naturale & negativum, attamen non obligat in circumstantiis, quibus id necesse foret ad conservandam suam vitam, quam alter invaderet injuste.

Inst. Posset caveri scandalum, & salvari non tantum fama proximi, sed etiam reverentia Sacramenti, si nempe simularetur administratio Sacramenti, v. g. si publico peccatori petenti Communionem daretur hostia non consecrata: ergo hoc faciendum est. R. Hoc ipsum esse illicitum, uti ostendetur *a n.* 149.

§. 9. Peccatori occulto petenti occulte negari debet Sacramentum, quia cum per hoc non lædatur ejus fama, manet 145
obligatio legis naturæ, item religionis & charitatis. Excipe semper, nisi Minister novisset crimen ex sola Confessione, tum enim constat, inquit Herincx *n.* 59. & secundum Gob. *n.* 271. est sententia verissima, quod nequidem posset occulte admonere, sed deberet pergere ac si nihil sciret, ob reverentiam sigilli, & quia illam scientiam habet, non ut homo, sed ut Minister nomine Dei agens. Hinc Arr. *d.* 21. *a n.* 10. Sanch. *de Matr.*

Matr. l.3. d.36. Valent. Laym. Diana aliique cum Escob.*n.365.* & Lugo *de pæn. d. 23. n. 126.* recte docent contra Suar. Vasq. Dicast. *de Euch. d.9. n.229.* Castrop. *supra n.26.* non posse negare nequidem prætensis aliis causis, quia peccator satis adverteret negare propter indignitatem suam, atque ita frangeretur sigillum, quia illi exercite exprobraretur peccatum suum: quod ipsum postea affirmat Castr. *tr. 23. p. 19. §. 3. n.20.* tacite seipsum corrigens: imo notat recte Arr. *n. 13.* quamvis etiam aliunde, præterquam ex Confessione, sciret, nisi hæc altera notitia sit moraliter certa, debere potius stare pro favore pœnitentis, ut in dubio pro eo stare teneretur, frangeretque sigillum, si ideo animosius, vel cum minore metu externe procederet ad repellendum tale indignum.

146 §. 10. Si quis occulte indignus peteret sacros Ordines, si indignus est tantum propter statum peccati mortalis, Herincx *d.3. n.70.* merito dubitat, an publice possit rejici, ideoque multi cum Lugo *hic d 8.n,194.* dicunt non debere rejici, si prætendat jus ratione Beneficii vel dignitatis obtentæ, nam *cap. Ex tenore, de Temp. Ord.* ita deciditur circa talem: *Verumtamen quia peccatum occultum est, non debes aliqua ratione prohibere.* Econtra si ex alio capite sit indignus, v. g. quia est irregularis, debet etiam publice rejici, si aliter removeri non possit, tum quia non omnes habent jus ad Sacramentum Ordinis, sed Trid. *sess.23. de Ref. c.5. & 7.* demandat Episcopis, ut prius inquirant in natales, titulum, ætatem, mores, & tum promoveant, quos judicant dignos; tum etiam, quia communiter non ideo incurretur infamia, cum plerumque rejiciantur ob defectum physicum, v. g. ætatis, tituli, subjectionis &c. Et quamvis aliqua infamia inde redundaret, tamen præponderat majus bonum Ecclesiæ, quod præferre tenetur Episcopus, utpote ad hoc habens potestatem gubernativam in Ecclesia; quia tamen teneretur, quantum posset, consulere famæ petentis, v. g. publice dicendo in genere, se non posse ordinare ob causam postea ipsis manifestandam.

147 §. 11. Si unus sponsorum, etiam publice sit indignus, v. g. quia est hæreticus, probabilius videtur, alterum, si absque gravi suo incommodo non possit omittere contractum vel procurare ipsi statum gratiæ, posse licite contrahere cum illo, ipsique ministrare Sacramentum Matrimonii, si adsint conditiones requisitæ ad contrahendum cum tali hæretico, de quibus dictum *l.2. n.95.* ita cum communiore Sanch. Lug. *d.8. s.14.* Arr. *n.42.* Dicast. *de Matr. d.9. n.707.* Perez *d. 36. s.2.* Platel. *nu. 82.* tum quia quisque habet jus, ut concurrente gravi causa petat hoc, quod alter potest sine peccato præstare, si velit, uti dictum est *l.2. a n.255.* tum etiam quia contrahentes tantum indirecte conficiunt hoc Sacramentum faciendo contractum de se non sacrum; qui, cum existit, a Christo elevatur ad rationem Sacramenti. Consequenter Parochus tenetur assistere tali Matrimonio; attamen deberet prius conari disponere ad digne contrahendum, si foret spes fructus, & inquirere in impedimenta, qualia si probabiliter adverteret subesse, Ecclesia *cap. Cum inhibitio, 3. De cland. desponf.* præcipit, ut non assistat, sed expresse interdicat contractum, donec per Ordinarium certo constiterit, quid fieri debeat: cujus ratio est, quia quamvis non sit Minister hujus Sacramenti, tamen ab Ecclesia constitutus est veluti testis publicus apud suos subditos in ordine ad hunc contractum, cum auctoritate exigendi illum secundum leges Ecclesiæ, aut denegandi suam assistentiam, præsertim cum ex hoc non censeatur infamia redundare in contrahentes, sed attribui possit inculpabili impedimento, quale facile occurrit. Quod si contrahentes publice peterent & essent indigni ratione peccati vel censuræ occultæ, recte docent Lugo *s. 13.* & Arr. *a n.32.* cum communi Parochum teneri assistere, & colligitur ex dictis *n. 144.*

148 §. 12. Qui in mortali constitutus confert Sacramentum indigno, committit duplex specie sacrilegium distincte explicandum in Confessione, uti recte Dicast. *de Euchar. d.9. dub.13.* unum, quia ipse in mortali conficit; alterum, quia cooperatur indigne suscipienti, nam in mortali agere nomine & in persona Christi videtur notabiliter diversa malitia ab illa, quæ est Sacramentum a Christo institutum frustrare suo effectu.

149 *Q. 30. An Minister ob metum gravem licite simulet ministrationem Sacramenti?* R. Negative, nam Innoc. XI. damnavit hanc 29. prop. *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.* Pro qua damnatione explicanda, notanda sunt seqq.

150 §. 1. Simulatio latissime sumpta est positio signi de se indifferentis ad plura cum prævisione, quod aliquis per illud sit decipiendus, eo quod accepturus sit illud in sensu, qui non est verus. Per hoc autem distinguitur a dissimulatione, quod dissimulatio sit prætermissio omnis signi, quando merito poni deberet, ut innuit S. Th. 2. 2. *qu. 111. art. 1. ad 4.* v. g. si quis interrogatus, an habeat pecuniam, incipiat quasi inadvertenter loqui de alia re, sicque distrahat interrogantem, talis homo dissimulat dicere, an habeat pecuniam, & talis dissimulatio per se loquendo, est licita, secundum dicta *l. 3. p. 1. n. 300.* Si autem ostendat crumenam vacuam, prævidens alterum putaturum, quod omnem pecuniam exposuerit, cum tamen sciat se adhuc aliquam habere in sacco, simulat se non habere pecuniam.

151 §. 2. Simulatio administrationis Sacramenti potest esse formalis vel materialis, secundum dicta *l. 3. p. 1. n. 297.* ille diceretur formaliter simulare, qui v. g. affunderet aquam infanti, dicens, *ego te baptizo*, & intenderet, ut præsentes putarent recte baptizare, cum tamen ipse non haberet intentionem baptizandi. Et certum est talem simulationem formalem esse illicitam, cum sit reale mendacium, quod committitur sive verbo sive facto loquaris, ut habet S. Th. *supra in O.* Et ratio est, quia signum æquivocum determinatur ad unam significationem per intentionem ponentis illud: ergo cum ponens illud intendat, ut sit signum illius, quod non est, reipsa est signum falsum & discordans a mente: ergo mendacium.

§. 3. Si affundens aquam & addens formam non intenderet quidem baptizare, attamen etiam non intenderet, ut præsentes putarent eum velle baptizare, sed faceret ex alio motivo, ille materialiter tantum simularet administrationem Sacramenti. Et certum est hanc simulationem etiam fore illicitam, si adsit circumstantia aliqua vitiosa, v. g. si administratio Sacramenti exigatur in contemptum religionis, vel si fiat cum scandalo, vel cum adjuncta irreverentia erga res sacras, hæc enim semper sunt intrinsece mala. 152

§. 4. Propositio relata fuit juste damnabilis, hoc ipso, quod diceret simulationem administrationis Sacramenti esse licitam, loquendo indefinite de simulatione, & abstrahendo a formali vel materiali, etiam ex circumstantiis vitiosa, unde nunc per damnationem nobis certum est non licere simulationem administrationis Sacramenti formalem & proprie dictam. An autem damnatio extendi debeat etiam ad simulationem materialem, colligi non potest ex verbis decreti; hinc dividuntur auctores, nam non debere ad eam extendi, tenent aliqui, econtra debere extendi, fuse contendit Gorm. *d. 5. a n. 347.* quia talis simulatio videtur esse quædam illusio Dei, propter quam Dei illusionem & irreverentiam præcipue damnata videtur esse ista propositio, secundum doctrinam Innoc. III. uti refertur *n. 161.* 153

§. 5. Si quis etiam ex metu gravi proferret verba sacramentalia super materiam Sacramenti sine intentione conficiendi Sacramentum, peccaret mortaliter, quamvis materialiter tantum simularet, quia est simulatio administrationis Sacramenti, quæ simul est ex circumstantiis vitiosa, partim quia est contra reverentiam ita abuti verbis sacris a Christo institutis, & reipsa est illudere Deo, partim quia est reale mendacium in re gravissima, exercite enim & suo facto dicit se nomine Christi, v. gr. baptizare, absolvere, Corpus Christi fieri præsens, cum tamen sciat hæc omnia non fieri, ita Card. *in 2. crisi d. 20. a n. 37.* Neque jam audiendi sunt Auctores multi, qui cum Moya *t. 1. tr. 4. q. 1. §. 3.* oppositum antehac tenuerunt tanquam probabile. 154

§. 6. Quamvis damnatio non loquatur de quocumque metu, neque determinate de metu mortis, sed indefinite dicat non sufficere urgentem metum gravem, abstrahendo an sit urgentissimus, & gravissimus, & etiam mortis, ideoque ad falsitatem propositionis damnatæ sufficiat, non licere simulare administrationem Sacramenti ex urgente metu gravi perdendi, v. g. honorem vel opes, tamen dicendum est cum Card. *a n. 38.* & Gorm. *a n. 350.* non licere simulare administrationem Sacramenti ex quocumque metu, etiam gravissimo mortis: quia sicuti propositio damnata procedit indefinite, ita etiam indefinite procedit damnatio: ergo cum propositio damnata possit intelligi, vel universaliter vel particulariter, damnatio illi contradicens merito intelligitur & universaliter & particulariter, itaut verum sit, quod nullus metus gravis sit causa sufficiens simulandi administrationem Sacramenti: & ratio jam data est *n. 151.* 155

§. 7. Si mors intentetur alicui, nisi panes extra Missam consecret, aut nisi absolvat aliquem indispositum, peccat mortaliter, si formam proferat, cum intentione non consecrandi vel non absolvendi, Gorm. *a n. 359.* Et oppositam sententiam Joan. Sanch. *d. 35.* dicunt redolere audaciam & temeritatem Castrop. *t. 2. d. 1. p. 13. a. 8.* & Averia *qu. 64. s. 3.* Ratio autem est, quia simulat administrationem Sacramenti cum circumstantia vitiosa, uti jam dictum est: Et idem applicari debet similibus casibus. 156

§. 8. Quamvis damnatio expresse tantum loquatur de simulatione administrationis Sacramenti, tamen virtualiter damnatur etiam simulatio susceptionis Sacramenti, saltem transeuntis, est enim par ratio, nam intentio suscipiendi est æque de essentia Sacramenti transeuntis ac intentio conficiendi; ergo æque est contra reverentiam Sacramenti, illusio Dei & reipsa mendacium, simulare susceptionem ac confectionem talis Sacramenti, Card. *n. 65.* Gorm. *a n. 354.* 157

§. 9. Simulatio materialis circa rem plane indifferenter se habentem ad Sacramentum, per se loquendo, non est illicita, quia non est simulatio administrationis Sacramenti, neque adest alia vitiosa circumstantia, ut suppono, hinc si tuus pœnitens non sit dispositus ad absolutionem, poteris post Confessionem aliquid orare super ipsum & dare crucem, quamvis poteris absolvere. Item nolens confiteri, poteris ingredi confessionale, & genuflexus loqui Confessario de aliquo negotio, quamvis circumstantes putent te confiteri, quia tum non simulas administrationem aut susceptionem Sacramenti, sed benedicis pœnitenti, vel loqueris Confessario, quæ sunt indifferentia ad Sacramentum, & licita independenter a Confessione, vel susceptione Sacramenti, Card. Dicast. Gorm. *a n. 360.* Bosco *n.232.* Similiter ille, cui mors intentaretur, nisi consecraret panes extra Missam, vel nisi absolveret indispositum, 158

tum,

tum, posset submisse recitare orationem aliquam super panem aut super pœnitentem, vel dicere, *hoc non est corpus, ego te non absolvo* &c. quamvis circumstantes putaturi essent eum consecrare vel absolvere, per ista enim non simularet circa administrationem Sacramenti, cujus nullam partem ponit, sed simularet circa orationem vel verba omnino se indifferenter habentia ad Sacramentum, Card. nu. 44. 52. 73. Similiter inquit, Gob. *t. 1. n.* 156. si metu adactus baptizes baptizatum vino affuso cum his verbis, *pax tecum* &c. quamvis forte pecces ratione scandali, tamen non es sacrilegus, quia non adhibes materiam vel formam Baptismi, neque ullam actionem sacramentalem & omnia, etiam prout in circumstantiis, manent indifferentia.

159 §. 10. Si pro viatico deesset hostia consecrata, aut si quis in Paschate non posset se disponere ad Communionem, neque eam omittere sine infamia, graves Auctores apud Moyam *supr.* §. 1. & Aversam *de Euchar. q.* 10. *s.* 5. §. *6.* putant ad vitandum scandalum vel infamiam posse conveniri cum Parocho, ut hic eis ministret hostiam non consecratam, sed recte contradicunt S. Thom. Alens. Sot. Palud. Suar. Vasq. Henr. Valent. J. Sanch. Escob. *l.* 8. *n.* 375. Lugo *d.* 8. *a n.* 187. Rhod. *d.* 1. *q.* 3. *s.* 5. §. 3. Arr. *d.* 21. *nu.* 20. Dicast. *d.* 3. *nu.* 293. & ex professo *de Euch. d.* 9. *dub.* 21. Herincx *d.* 3. *n.* 66. Carden. *a nu.* 24. Gorm. *nu.* 358. aliique communiter cum *Aversa* supra, quia, quamvis non sit simulatio circa administrationem Sacramenti, quod ibi non est, & cujus nulla pars ibi ponitur, tamen accedit circumstantia vitiosa, eo quod hostia non consecrata exponatur adorationi tum adstantium, qui committent idololatriam materialem, tum præcipue illius, qui cum externa reverentia illam hostiam susciperet, ideoque scienter committet idololatriam saltem externam, quorum utrumque est intrinsece malum, uti intrinsece malum est, si quis etiam metu mortis a tyranno adactus adoleat thus coram idolo, quamvis interne tantum intendat se pascere illius odore, quia nempe volens exhibet illi idolo cultum externum. Itaque in casu morituri sine Communione permittendum erit scandalum passivum; communicaturus autem in Paschate debet, vel se disponere vel omnino abstinere, etiam cum infamia sua, si aliter hanc vitare non possit, nam sic sumendo hostiam non consecratam peccaret gravius, quam peccasset communicando sacrilege, uti notat Carden. n. 33. & colligetur ex dicendis paulo post.

160 §. 11. Si scandalum populi vel infamia hominis non potentis se disponere ad Communionem posset caveri per hoc, quod Sacerdos ex conventione diceret tantum verba illa, *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat &c.* & transiret hominem, hostiamque occulte reponeret in ciborium, hoc non videtur fore illicitum, uti notant *Henriq. Rhod. Diana, Leand. & Moya* §. 2. & pro certis casibus concedit etiam J. Sanch. *supra num. 9.* Ratio autem est, quia per se licitum est etiam peccatori benedicere cum sacra Hostia, & talis bona apprecatio habet se plane indifferenter ad administrationem Sacramenti.

161 §. 12. Si quis in mortali constitutus, nec potens confiteri vel conteri, Missam celebret sine intentione consecrandi, peccat mortaliter, quia abutitur actionibus sacris & cæremoniis directe ordinatis ad confectionem Sacramenti; deinde illudit Christo, cujus personam se agere exterius fingit, peccatque gravius, quam si consecraret & communicaret in mortali, uti recte Card. *n.* 32. quia præter irreverentiam gravem, quæ in utroque casu committitur abutendo sacris actionibus, in posteriori casu simul est causa idololatriæ, quam committit populus, adorando hostiam non consecratam, & ipsemet scienter committit idololatriam saltem externam, dum cultu externo soli Deo debito honorat illum panem, atque ita expresse docet Innoc. III. Papa *cap. de homine 7. De celebr. Miss.* his verbis: *Licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare, cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste vero non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se astringat.*

162 §. 13. Si quis ex metu gravissimi incommodi sibi injuste incusso materialiter simulet se contrahere Matrimonium, per se loquendo, non peccat, uti habet communis cum Henriq. Con. Castr. Sanch. *de Matr. l.* 11. *n.* 2. Arr. *d.* 21. *n.* 42. Gob. *t.* 9. *a n.* 256. Bosco *a n.* 232. Gorm. *n.* 62. quia non simulat administrationem Sacramenti, sed tantum simulat contractum, qui secundum se non includit actionem sacram priusquam sit completus, cum ratio Sacramenti vel rei sacræ tantum superveniat contractu absolute posito, uti fuse explicat Card. *a n.* 75. Ex simili fundamento docent Sanch. Hurt. Dicast. Gob. *n.* 60. eum non peccare peccato sacrilegii, qui contrahit Matrimonium, sciens se habere impedimentum dirimens, quia ibi nihil ponitur sacrum, cui fiat irreverentia, neque institutio Christi videtur esse de tali contractu. Quidquid sit de hoc, in primo casu metus gravissimi injuste incussi, verba illa, *Accipio te in meam*, excusantur a mendacio per hoc, quod subintelligatur, quantum in me est, uti notat Scotus *in 4. dist. 29. qu. un.* nam quod contractus ille sit invalidus, non est ex defectu consensus, qui simpliciter liber esse potuit, sed ex lege Christi vel Ecclesiæ, quæ talem contractum irritat propter injustam coactionem.

CAPUT III.

De suscipiente Sacramentum.

DUBIUM I.

Quæ dispositio requiratur ad valorem Sacramenti in suscipiente. 163

RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus intentio percipiendi Sacramentum, interpretativa saltem requiritur, & sufficit (excipe Pœnitentiam, de qua *infra*) Ita commun. *Theologi omnes cum D. Thom.* contra *Cajet.* qui putat in suscipiente nullam intentionem requiri, modo contrarium non habeat. Ratio responsionis est, quia sicut adultus non justificatur sine proprio consensu, ita nec per Sacramentum initiatur, & consecratur Deo, sine eodem consensu, si ejus sit capax, Bonac. *t.* 1. *de Sacram. d.* 1. *q.* 6. *p.* 2.

Dixi: *adultis*, &c. quia cum tantum requirantur conditiones juxta subjecti capacitatem, parvuli autem, & perpetuo amentes non sint capaces propriæ intentionis, sufficit illis intentio Christi, & Ecclesiæ, Filliuc. *lib.* 1. *cap.* 8. *Unde resolves.*

I. Parvuli, uti & perpetuo amentes valide baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, quod ultimum nefas esset, priora autem olim permittebantur. Bona. *loc. cit.*

II. Ægris ratione jam privatis, recte datur Unctio, non tantum si ante petierint, sed etiam si fuerint Catholici, neque constet esse in mortali, nam hoc ipso censentur interpretative voluisse & petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de ea numquam audierint.

III. Invalidum est Sacramentum. 1. Quod quis suscipit cum intentione neutrali, habens se negative. 2. Quod suscipit ficte, idest, simulate, non tamen quod ficte, idest, indisposite. 3. Quod per meram vim, animo omnino repugnante, suscipitur, Bonac. *loc. cit.*

IV. Validum est Sacramentum. 1. Quod qui accipit, vult quod Christiani accipiunt; etsi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. Quod quis per metum coactus suscipit, cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, v. g. injustæ mortis initum censetur irritum ut docent Sanch. *l.* 4. *de Matr. d.* 12. & 14. Lugo *nu.* 133. Et qui Ordines gravi metu coactus suscepit, etsi characterem habet, non tamen tenetur ad continentiam, potestque secluso scandalo, nubere, ut suo loco dicam.

ADDENDA.

QUæst. 31. *An solus homo viator sit subjectum capax Sacramentorum.* R. Affirmative: & hanc sententiam suppositis principiis fidei dicunt certam esse & evidentem, Suar. *d.* 14. *s.* 1. *Vasq. Gran.* licet Bernal. *d.* 18. *s.* 1. contradicat: quidquid sit de hoc. Ratio a priori est voluntas Christi, quam colligimus, tum ex constante Ecclesiæ traditione, tum ex consensu Theologorum omnium, teste Esparsa *qu.* 22. Congruentia est, quia solus homo viator secundum modernam providentiam est capax primæ gratiæ vel augmenti ejusdem, non autem Beati vel Animæ purgantes, quibus jam data aut determinata est mensura suæ gloriæ, respondens gratiæ, quam in vita mortali habuerunt: multo minus capaces sunt damnati utpote a Deo exterminati: ergo. 164

Objic. Beata Virgo non erat capax augmenti gratiæ, & tamen suscepit, saltem Eucharistiam. Similiter qui in mortali est, non est capax augmenti gratiæ, & tamen valide suscipit Sacramenta. R. B. Virginem fuisse capacem augmenti gratiæ, per se loquendo, & spectato statu, in quo erat, licet aliquando tandem ita facta sit plena, ut propter extrinsecam Dei legem non esset augenda, quod per accidens est; & saltem erat capax dulcedinis spiritualis, quæ etiam est effectus Eucharistiæ, quam etiam ideo Christum sacramentaliter sumpsisse docet S. Th. *qu.* 81. *art.* 1. *ad* 3. Similiter qui in mortali est, ei convenit prima gratia, & augmentum prius habitæ, si removeatur obex, estque per accidens, quod hic & nunc impediatur; sicuti enim homo quamdiu hic sumit cibum, dicitur comedere, quamvis per accidens, quia æger est, non digerat, nec nutriatur: econtra si esset in cœlo, non diceretur comedere, quamvis sumeret cibum, quia non posset illo nutriri, ita & hic. *Nec obstat*, quod Christus post resurrectionem, Luc. 24. v. 43. dicatur manducasse, *nam* ob statum gloriosum non erat capax nutritione, sed Deus cibum illum annihilavit in ejus stomacho, uti docent *Theophyl. S. Aug. S. Th. apud Corn. a Lapide* ad illum locum.

Q. 32. *An ad validam susceptionem reliquorum Sacramentorum prærequiratur susceptio Baptismi.* Ratio dubitandi est, quia *cap. Veniens de Presbyter. non baptiz.* refert Innoc. III. sententiam aliquorum, qui dicunt non tantum Sacramentum conjugii & Eucharistiæ a non baptizatis recipi posse, sed etiam alia, dummodo credant, & ita Christum habeant fundamentum per fidem Sacramenti. Similiter *cap. Gaudemus,* 8. De divortiis dicitur, *cum Sacramentum conjugii apud fideles & infideles existat.* Et ibidem *cap. Quanto,* 6. dicitur, 165

E *Et si*

Et si Matrimonium verum inter infideles existat, ubi Glossa *lit.* M. addit, Baptismo flaminis baptizati, cum illi quoad gratiam baptizati intelligantur, accipere possunt Sacramentum Eucharistiæ. Sed R. cum Lugo *d. 9. n.* 1. Aversa *d. 72. s. 6. §. Dixi*, aliisque communissime, Baptismum prærequiri ad validam susceptionem reliquorum Sacramentorum, quia Baptismus est *janua vitæ spiritualis, per quem membra Christi ac de corpore efficiamur Ecclesiæ*, ut definit *Florentinum* in decreto Eugenii IV. ad Armenos, ideoque soli baptizati sunt subjecti Ecclesiæ, Sacramenta autem instituta sunt pro sola Ecclesia Christi: ergo. Et speciatim Eucharistiæ capacem non esse eum, qui baptizatus non est, docet Aversa *de Euch. q. 7. s.* 1. *§. Secundo*, quia non genitus non potest nutriri. Unde sententiam *Marsilii*, qui putabat Catechumenum contritum posse cum fructu communicare, Suar. *d.62. s.*2. vocat singularem & alienam a principiis omnium Theologorum. Ad Canones citatos dicendum est, imprimis Matrimonium infidelium non esse Sacramentum, nisi late & improprie, cum maneat dissolubile, nam *cit. c. Quanto*, additur Matrimonium infidelium non esse ratum, quia, inquit Glossa *lit. H.* potest resolvi, & ita tenent omnes cum Sanch. *de Matr. l.2. d.8.* unde quando infideles conversi jubentur manere in suo conjugio, Gl. *lit. F.* addit, *& videtur esse novum Matrimonium*, quia nempe tum renovato consensu fit iterum contractus, qui est Sacramentum, uti tenent *Henriq. Bellarm.* & alii apud Sanch. *d.* 8. *nu.* 4. Deinde si infidelis præmissa contritione, vel amore Dei perfecto, susciperet Eucharistiam, dicendum est causandam fore gratiam, sed non ex opere operato, quia institutio Christi non fuit pro infidelibus.

165 *Q. 33. Quid præterea notandum sit circa intentionem sive consensum suscipientis, requisitum ad valorem Sacramenti.* R. Debet etiam hic recoli ex dictis *l. 4. n.* 134. quid sit intentio, & quæ dicatur formalis, virtualis, habitualis, interpretativa, explicita, implicita, directa, indirecta: Quibus suppositis, adde seqq.

§. 1. Ad validam susceptionem Sacramenti non sufficit consensus pure indirectus, sive in causa, uti habet communis cum Valent. Con. Compt. Dic. *d.* 3. *n.* 329. Gob. *to.* 1. *n.* 135. Gorm. *d.* 5. *n.* 255. quia talis consensus potest consistere cum directa nolitione Sacramenti: sic potest Judæus velle somnum, prævidens se in eo baptizandum a Christiano: si tamen nolit baptizari, Baptismus erit invalidus. Et ratio a priori est, quia talis somnus est causa vel occasio plane per accidens talis Baptismi: ergo quamvis velit somnum, non ideo vult Baptismum. Aliud est, si adfuisset simul intentio directa Baptismi, idest, si voluisset somnum, simul volens in eo baptizari, hæc enim sufficeret ad valorem, uti habetur in *Cap. Majores, De Baptismo*, & cum communi docent Con. *qu.* 64. *n.* 106. Dicast. *nu.* 329. Vide dicenda *nu.* 357.

167 §. 2. Nec sufficit intentio sub conditione de futuro contingente, uti colligitur ex dictis *nu.* 81.

§. 3. Intentio ad valorem Sacramenti requisita in adulto suscipiente, non est uniformis; nam

168 1. Ad Baptismum sufficit habitualis, uti habet sententia certissima declarata a Conciliis & per usum Ecclesiæ, inquit Arr. *d.* 22. *n.* 22. Imo secundum Con. Rhod. Compt. *d.* 63. *s.* 5. *n.* 4. Dicast. *a n.* 232. Bernal. *dist.* 18. *a n.* 64. Haun. *l.* 4. *n.* 752. Gob. *tom.* 1. *n.* 236. Sporer *n.* 151. Bosco *d.* 1. *s.* 8. *n.* 30. contra Suar. Aves. *quæst.* 64. *s.* 9. Lugonem *d.* 9. *n.* 130. Arr. *a nu.* 17. sufficit implicita tantum, contenta in contritione vel attritione, hinc secundum illos posset Judæus vel etiam Ethnicus in periculo mortis baptizari, si probabiliter judicaretur habuisse saltem attritionem, quia in hac includitur votum servandi omnia præcepta, item accipiendi omnia media necessaria ad salutem, ideoque etiam suscipiendi Baptismum V. dicenda nu. 358.

169 2. Ad Confirmationem sufficit habitualis, forte etiam interpretativa; uti sentiunt Con. Arr. *n.* 10. Bernal. *n.* 87. contra Escob. *lib.* 8. *n.* 55. Non solet tamen dari sensibus destituto, ut notat Aversa, quia non est ita necessaria, & debet cum majore solemnitate conferri ab Episcopo. Notant etiam Sporer n. 156. & Gob. num. 239. extra periculum mortis vel amentiam perpetuam non præsumi voluntatem suscipiendi Confirmationem, quia plerique potius volunt sumere cum usu rationis.

170 3. Ad Eucharistiam, saltem requiritur habitualis. Attamen in moribundo recte dicunt Suar. Con. Rhod. Lugo, Avers. Bernal. *n.*85. Sporer *n.*154. interpretativam sufficere, præsertim si ante confessus est, quamvis jam a mente sit amotus, dummodo absit periculum irreverentiæ.

171 4. Ad Pœnitentiam requiritur saltem habitualis, & sufficeret implicita vel interpretativa, uti volunt Rhod. & alii cum Sporer supra & Bosco *n.*27. contra Con. & Dicast. *dub.* 14. dummodo dolorem aliquo signo externo expressisset, quod signum esset loco Confessionis seu accusationis sui, nam probabile est, secundum dicta *n.* 168. ad Baptismum sufficere implicitam, *quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa*, inquit S. August. *lib.*1. *De adulter. nupt. c.* 28. *Si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit; nec ipsum ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia.* Cur autem requiratur signum externum doloris, rationem dat Lugo n. 124. quia Sacramentum Pœnitentiæ continet judicium externum circa peccata commissa, non potest autem Judex ex se inchoare judicium, nisi debite imploratus, saltem a reo, a quo non imploratur debite & proportionate ad judicium externum, nisi per aliquam accusationem externe positam, per quam simul dolorem internum reddat sensibilem, uti pluribus explicat idem Lugo *n.* 132.

5. Ad extremam Unctionem sufficit interpretativa, uti tenent omnes communiter cum Bernal. nu. 79. hinc dari poterit lapso in amentiam, quamvis forte nihil sciverit de Extrema Unctione. Cur autem intentio interpretativa sufficiat potius ad Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, & Extremam Unctionem, quam ad alia Sacramenta, hæc etiam est ratio, quia dicta Sacramenta minus incommodi vel oneris afferunt secum: ergo facilius præsumitur volitio generalis habendi talia bona, alioquin non facile obtinibilia: & maxime de Extrema Unctione præsumitur hæc voluntas, quia cum sit postremum Sacramentum, & homines communiter tum non possint eam petere, merito præsumitur omnes eam velle, nisi de contraria voluntate constet. 172

6. Ad Ordinem non sufficit interpretativa, cum enim Ordo sit immutatio totius status, afferatque gravia onera illi, qui adultus suscipit, neque sit necessarius ad salutem, ex eo, quod aliquis volitione generali velit sibi media ad salutem, non ideo vult Ordinem, uti cum communi Con. Aversa, Dicast. n. 328. Putat tamen Gob. n. 245. contra Con. & Dicast. sufficere implicitam, ideoque validum fore Presbyterium illius, qui admisisset Parochiam volens eam retinere si postea in somno ordinaretur Presbyter, quia, inquit, in voluntate Parochiæ retinendæ continebatur voluntas intra annum accipiendi Presbyterium. 173

7. Ad Matrimonium etiam non sufficit interpretativa, ob rationem jam datam de Ordine. Quandoque tamen sufficit habitualis, uti recte Arr. a n. 27. Dicast. nu. 308. Bernal. nu. 77. Sporer. n. 118. nam etiam sufficit consensus semel positus & moraliter perseverans, uti si Titius miserit procuratorem, qui nomine suo contrahat matrimonium, si Caja procuratori repromittat, etiam dormiente Titio, perficitur contractus, cum tamen intentio contrahendi & consensus eo tempore existant tantum habitualiter. Putant quidem Rhod. Lugo n. 139. Bosco nu. 49. intentionem & consensum Titii adhuc existere saltem virtualiter, in quantum volitio procuratoris existens est moraliter volitio Titii, quæ de facto etiam in Caja causat mutuum consensum, sed recte contradicit Bernal. n. 78. quia si Titius ante expletum contractum revocaret intentionem & consensum suum, quamvis poneretur volitio procuratoris, non fieret Sacramentum nec contractus: ergo in hac volitione, nequidem habitualiter, multo minus virtualiter, manet intentio & consensus Titii. 174

Objic. In conficiente Sacramentum requiritur intentio saltem virtualis: ergo etiam in suscipiente. R. Disparitatem datam esse nu. 56. in *Obji.* 2. quia nempe conficiens est agens, & quidem nomine Christi, suscipiens autem est potius velut patiens. 175

Inst. Si suscipiens est velut patiens; ergo nequidem habitualis intentio requiretur ad ullum Sacramentum valide suscipiendum. R. n. seq. est enim velut patiens, non pure physicum & mortuo modo, sed voluntarium, debet enim admittere vel onera vel favores Sacramenti: ergo merito requiritur aliquis ejus consensus.

§. 4. Quando sufficit consensus habitualis, conferri posset valide Sacramentum illi, qui quando erat compos rationis, voluit, aut probabiliter præsumitur voluisse illud, quamvis postea in amentia vel phrenesi expresse dicat se nolle, quia hæc revocatio non est actus humanus vel liber: ergo prior volitio humana & libera permanet habitualiter, Dian. p. 3. t. 4. R. 12. Aversa *supra*, Gob. nu. 226. aliique communiter. In dubio autem, an voluerit, dicunt Aversa, & I. Sanch. d. 44. nu. 40. debet conferri sub conditione. Quid vero faciendum sit in dubio, an nunc, dum consensum revocat, sit compos rationis, dicetur nu. 340. 176

§. 5. Si quis ratione utens ore tantum renuat, corde autem consentiat in Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Extremam Unctionem & Ordinem, hæc Sacramenta erunt valida, si ipsa conferantur, uti recte Bosco n. 32. in his enim Sacramentis non requiritur ullum signum externum interni consensus, quale tamen requiritur in Pœnitentia, secundum dicta n. 171. & maxime Matrimonio, quia alioquin acceptari non posset consensus. 177

§. 6. Ut Eucharistia suscipiatur formaliter in ratione Sacramenti, idest cum fructu & effectu gratiæ, requiritur in adulto aliqua intentio, secundum ante dicta; hinc docent S. Th. q. 80. art. 3. ad 3. Suar. d. 70. s. 3. Lugo *de Euch. c.* 16. *n.* 22. aliique, si quis casu comederet hostiam consecratam putans esse panem alium, non fore Sacramentalem sumptionem, ideoque nec satisfaciet præcepto communicandi in Paschate, nec ideo accipiet gratiam, nam nullam videtur habere intentionem sumendi, nisi sumat more catholico, idest, loco, tempore, & modo debito; consequenter non voluit sumere tum, quando putaret se profanum panem sumere, sicut nec tum, quando dormiret, uti recte Rhodes, Aversa, Lugo n. 127. Gob. n. 234. contra Arr. a nu. 13. qui putat valde probabile esse talem etiam cum fructu sumpturum: Quod n. 15. affirmat etiam de illo, cui contra voluntatem intrusa esset Eucharistia: Dicast. *de Euchar. d.* 9. *n.* 183. affirmant 178

etiam

etiam de illo, qui post usum rationis in amentia comederet Eucharistiam, nesciens Eucharistiam esse, quia quamvis fideles non habeant voluntatem absolutam tali modo suscipiendi Sacramenta, tamen prudenter præsumuntur habere voluntatem, ut, si suscipiant, sit valida, excepto Ordine & Matrimonio; item, ut accipiant illorum fructum, quia hoc cedit, & ad reverentiam Sacramenti, quod alioqui esset invalidum, & ad utilitatem suam, qua alioquin carerent, quæ ratio probabilis est, atque ideo a potiori infert Lugo *de Euch. d.* 13. *n.*28. si quis semel antehac aut ante amentiam habuisset expressam voluntatem accipiendi fructum etiam ex casuali comestione Eucharistiæ, hunc non privandum fructu.

Quid dicendum sit in casu, quo suscipiens haberet oppositas intentiones, vel erraret circa aliquid spectans ad Sacramentum, aut ad personam Ministri, intelligi potest ex dictis *a n.* 62. *&* 69. Ex hactenus dictis.

179 *Colliguntur seqq.* 1. Omnis homo, etiam infans & fatuus est capax Baptismi. Omnis baptizatus est capax Confirmationis, Eucharistiæ, & si masculus sit, Ordinis: solus baptizatus adultus est capax Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimonii.

180 2. Quamvis B. Virgo caruerit peccato originali, fuit capax Baptismi, quia finis illius erat, tum aggregare Ecclesiæ, tum causare characterem & gratiam de se deletivam originalis, uti fit in illo, qui antea contritus postmodum suscipit Baptismum.

181 3. Qui post Baptismum non peccavit, non est capax Pœnitentiæ, cujus materia sunt peccata post Baptismum commissa: Et Arr. *d.*22. *n.*2. dicit talem etiam non esse capacem Extremæ Unctionis, quia ejus forma videtur supponere peccatum, cum conferatur ad peccati reliquias aut pœnas delendas. Contradicit tamen in hoc Dic. *de Extr. Unct. d.* 10. putans satis esse, quod potuerit peccare; hinc etiam Compt. *d.*63. *s.* 5. *n.* 1. dicit sufficere, quod quis libertate utatur, & capax sit spiritualis auxilii, ad tentationes diaboli in agone superandas: imo Dic. *nu.* 149. refert multos, qui dixerunt B. Virginem suscepisse Extremam Unctionem, quamvis Vasq. & alii multi hoc negent.

182 4. Infans est capax Ordinis, uti docent S. Th. aliique communiter cum Dicast. *de Ordine dub.* 21. itaut Castrop. *de Ordin. p.* 7. *n.* 2. dicat, hanc sententiam esse certam contra Durand. Ideoque etiam Vasq. Fill. Bonac. Dian. Castrop. Dicast. aliique, quos refert Gob. *t.* 8. *n.* 505. & sequitur Sporer *nu.* 65. docent infantem in cunis posse valide ordinari Episcopum. Probatur autem ex *c. de Cler. per saltum promoto*, ubi agitur de aliquo ante annos discretionis promoto in Subdiaconum, & postmodum omisso Diaconatu promoto in presbyterum, qui jubetur ordinari Diaconus, ergo satis significatur reliquos Ordines fuisse validos: quod autem dicitur de his Ordinibus valet a pari de omnibus. Et congruentiam dat Haun. *l.* 4. *n.* 746. quia sic ordinari est merus favor, ergo sicuti potest quis legitimari vel nobilitari ante usum rationis, ita etiam potest ordinari.

183 5. Infans non est capax Matrimonii, uti nec fatuus, quia non potest habere liberum consensum, qui est materia proxima hujus contractus. *Nec obstat*, quod per tutores ineant contractus, quibus etiam obligantur post acceptum usum rationis, *nam* Christus hoc noluit de Matrimonio, quod omnimodam indissolubilitatem, & gravissima onera affert. Et hoc rescimus ex communi doctrina Ecclesiæ & Doctorum.

184 *Q.* 34. *An fides vel probitas suscipientis requiratur ad valorem Sacramenti?* R. Negative (excepto Sacramento Pœnitentiæ) nam ita definiverunt Concilia & Pontifices, de quibus Suar. *d.*14. *s.*2. contra varios hæreticos, habetque praxis Ecclesiæ, quæ non reiterat Sacramenta, v. gr. Baptismum, Ordines &c. quamvis aliquis ea susceperit in peccato mortali etiam contra fidem. *Nec obstat*, quod ille, qui Paschate suscepit Eucharistiam in mortali scienter, non satisfecerit præcepto, sed teneatur iterum communicare, *nam* hoc est tantum ob præceptum Ecclesiæ, quæ vult Communionem esse dignam & fructuosam. *Dixi*, excepto Sacramento Pœnitentiæ, nam ad dolorem supernaturalem prærequiritur fides, secundum dicta *l.* 2. *a num.* 13. & detestatio peccatorum ac propositum non peccandi de cetero etiam prærequiritur ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, uti suo loco dicetur.

DUBIUM II.

185 *Quid requiratur, ut Sacramentum licite & cum fructu suscipiatur?*

RESP. Ad effectum Baptismi, & Pœnitentiæ requiritur & sufficit, præter voluntatem sumendi Sacramentum, dispositio fidei, spei & attritionis; non autem requiritur charitas, sive ut gratiam habeat, quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipsa primam gratiam, seu vitam donent. Ad reliqua vero Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut sit in gratia, quia illa non primam, sed secundam tantum gratiam, idest, augmentum tantum gratiæ conferunt. Etsi subinde per accidens dent primam, cum quis putat bona fide se carere mortali. Laym. *l.* 5. *tr.* 1. *cap.* 6. Bon. *to.* 1. *de Sacram. d.* 1. *q.* 6. *p.* 2. *Unde resolves.*

I. Etsi æqualiter dispositi, æqualem; magis tamen dispositi, majorem Sacramenti fructum, præter characterem, consequuntur, tum quia congruum est, Sacramenta ita instituta esse, ut uberior gratia detur, pro dispositione subjecti: tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptismum vel Pœnitentiam affert, omni fructu carere.

II. Qui sumit hostiam, quam nescit esse consecratam, cum instar alterius animalis, sine intentione sumendi Sacramentum sumat, accipit quidem materialiter rem, quæ est Sacramentum, non tamen sacramentaliter & cum fructu. Idem docet Bon. de eo, qui sumit Sacramentum ex causa famis: quod videtur intelligendum, si ex ea sola; neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etsi sumpturus calicem, simul etiam levare sitim intenderet. V. Bon. *l. c. n.* 3.

ADDENDA.

QUæst. 35. *Quid præterea notandum sit circa dispositiones prærequisitas ad hoc, ut adultus licite & cum fructu suscipiat Sacramentum?* R. Seqq. 186

§. 1. Castrop. *t.* 4. *d.* 1. *p.* 2. *n.* 2. Con. *de fide d.* 14. *n.*217. aliique dicunt suscipientem Sacramentum, & præsertim Eucharistiam, debere saltem ex præcepto elicere actum fidei: quæ sententia, quoad Sacramenta mortuorum, vera est: econtra respective ad Sacramenta vivorum, & speciatim ad Eucharistiam, Suar. *d.*63. *s.* 3. post concl. 2. recte negat necessariam esse fidem actualem hujus Mysterii; hinc sufficiet, inquit Lugo *de fide d.* 13. *n.* 51. si interveniat aliquis actus fidei implicitus & in confuso, per quem suscipiens ex memoria notitiæ per fidem comparatæ habeat intentionem suscipiendi Sacramentum veluti aliquid habens supernaturalem operationem. Et recte addit, non esse opus anxiari de eliciendo propterea hoc actu fidei, quia si habuerit de Sacramentis fidem explicitam, prout habere debuit, volitio suscipiendi tale Sacramentum procedet a fide saltem confusa, quæ recurret intellectui: ideoque etiam Amicus *d.* 4. *n.* 97. dicit fidem & spem ad Sacramenta vivorum prærequisitam includi in voluntate recipiendi tale Sacramentum: Utilissimum tamen est in praxi explicite actus illos præmittere.

§. 2. Ante Baptismum requiritur actus fidei & spei supernaturalis, saltem virtualis, uti omnes docent cum Suar. *de grat. l.*8. *cap.*19. Et quando adest mortale personale, prærequiritur contritio vel attritio supernaturalis, uti docent Trid. *sess.*14. *de pœn. c.* 1. his verbis: *Fuit quidem pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato coinquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui Baptismi Sacramento ablui petiissent*. Probatque ex variis locis Scripturæ & speciatim ex illo Act. 2. v. 38. *Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur unusquisque vestrum*. Idem docetur *Cap. Omnis* 96. & Cap. *Agunt.* 97. *De consecr. dist.*4. Ex hoc autem, quod Trid. prærequirat actus fidei, spei, & pœnitentiæ; sicut oportet, & ex motione atque adjutorio Spiritus Sancti, recte infert Amic. *num.* 76. hos actus debere esse etiam quoad substantiam supernaturales. Putant quidem aliqui cum Escob. *l.* 8. *nu.* 280. posse per accidens ad Baptismum sufficere dolorem virtualem, idest, implicitum, contentum in spe salutis suæ æternæ, si nempe aliquis immemor peccatorum, vel non cogitans de præmittendo actuali dolore cum tali actu susciperet Baptismum, sed Suar. Vasq. aliique cum Castrop. *p.* 13. *num.* 7. communius contradicunt. 187

§. 3. Ante Sacramentum Pœnitentiæ requiruntur actus saltem virtuales fidei, & spei supernaturalis, uti explicatum est l. 2. a num. 14. 188

§. 4. Ante Sacramenta vivorum requiritur, per se loquendo, status gratiæ, cum enim unusquisque de facto sit vel in gratia vel in peccato mortali, & Sacramenta vivorum, per se loquendo non causent primam gratiam, si inveniant peccatum mortale, non poterunt causare suum effectum. 189

§. 5. Propter specialia præcepta præmitti debet Eucharistiæ jejunium naturale a media nocte & Confessio seu absolutio directa ab omni mortali, uti dicetur n: 511. & a n. 533. Pro reliquis Sacramentis vivorum, si quis in mortali fuerit, sufficit status gratiæ per contritionem, quamvis enim Marsil. & Adrian. putarint Confessionem prærequiri, tamen Vasq. *d.* 136. *c.* 1. *nu.* 3. Dicast. *d.* 3. *nu.* 200. docent oppositum esse certum, ideoque sufficere contritionem, tradunt Laym. *l.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 10. Lugo *d.* 8. *s.* 9. Arr. *d.*20. *n.*16. aliique communissime cum Busemb. *relato n.* 86. *Si dicas*, contritionem esse nimis difficilem: *Contra est*, quia homini ejus motiva scienti non est adeo difficilis: improbabiliter autem postulant aliqui Rigoristæ certam intentionem vel durationem, uti ostendam de Pœnitentia. Quod si quis ultra attritionem assurgere non posset, per accidens apud eum prærequireretur Confessio. 190

§. 6. Si aliqua Sacramenta vivorum per accidens causare possint primam gratiam, prærequirent in suscipiente aliquem actum supernaturalem, saltem post susceptum Sacramentum, uti dicetur a num. 197. 191

§. 7. Suscipiens Sacramentum debet esse liber ab omni excommunicatione, & ab interdicto personali: & respectu ordinum aut primæ Tonsuræ, etiam ab omni irregularitate, unde qui etiam per contritionem constitutus in gratia susciperet ejusmodi Sacramentum, non remota prius censura vel irregularitate, committeret grave sacrilegium, quia ageret contra prohibitionem Ecclesiæ positam ex fine reverentiæ erga res divinas & Sacramenta; posset tamen 192

excusare ignorantia aut gravis metus, ut dicetur in materia de censuris. Plura quæ specialiter prærequiruntur ad hoc vel illud Sacramentum & præsertim ad Ordines, designabuntur, quando de illis Sacramentis. Ex dictis

193 *Colliges* cum Lugo *de Eucharist. d.* 14. *s.* 3. Aversa *hic q.* 64. *s.* 9. Dicast. *d.* 8. *dub.* 4. Tamb. *de Commun. c.* 1. *num.* 12. ad principalem fructum Sacramenti, etiam Eucharistiæ percipiendum non necessario requiri actualem devotionem, uti putarunt aliqui apud Suar. *d.* 63. *s.* 3. & apud Amic. *d.* 4. *num.* 90. sed satis esse accedere cum aliis dispositionibus. Ad alios tamen abundantiores effectus, maxime autem ad gratias actuales tum accipiendas, multum confert actualis devotio, uti omnes fatentur cum Aversa *de Euch. q.* 7. *s.* 5. ideoque Suar. & Amic. ad has gratias requirunt negationem distractionis; imo Rhod. putat semper esse saltem veniale, recipere aliquod Sacramentum sine aliquo pio motu voluntatis, & consentiunt Gob. *tom.* 1. *num.* 259. & Sporer *hic num.* 157.

194 *Q.* 36. *Quid dicendum sit de casu, quo quis Sacramentum suscipit cum obice, vel cum peccato mortali?* R. seqq.

§. 1. Qui Sacramentum suscipit cum obice, sive cum impedimento, quominus in susceptione Sacramenti causetur gratia, peccat, per se loquendo, mortaliter, quia Christus instituit Sacramentum, primario ideo, ut absolute practice significaret gratiam, quando susciperetur; qui autem suscipit cum obice, facit, ut non possit absolute practice significare gratiam, atque ita quasi illudit Christo, & abutitur institutione divina in re maximi momenti. Perinde autem est, sive hic obex sit positivus; ut est peccatum mortale in Sacramentis vivorum, sive negativus, uti esset negatio fidei in baptizando. *Conf.* quia sicut ille est graviter irreverens, inquit Lugo *disp.* 9. *num.* 3. qui adducit Deum in testem rei falsæ: quamvis enim non faciat, ut Deus reipsa testetur falsum, tamen facit, ut hoc appareat; ita qui suscipit Sacramentum cum obice, quia, quamvis non faciat, ut Deus reipsa significet falsum, tamen facit, quantum est de se, ut quodammodo videatur significare falsum, sive potius, ut non significet hoc, quod dixit se significaturum, si poneretur Sacramentum, & ideo etiam talis susceptio cum obice a Theologis vocatur fictio, estque secundum se gravius peccatum, quam indigna confectio aut ministratio, uti cum aliis multis notat Dicast. *d.* 3. *n.* 340. *Dixi*, per se loquendo, nam licet Suar. loquens *de Eucharist. d.* 66. *s.* 1. innuat in nullo casu licitum esse suscipere cum obice, eo quod sit præceptum naturale eam suscipiendi in gratia, tamen contradicunt communius alii, cum Aversa *de Eucharist. q.* 8. *s.* 5. Henrincx *d.* 3. *n.* 96. & Bosco *d.* 1. *s.* 8. *n.* 54. saltem pro raro casu, v. g. si hostia alioqui esset profananda ab hæreticis, nisi statim sumeretur, sicuti enim tunc posset recondi in foramen parietis, ita, inquiunt Dian. *p.* 11. *tr.* 6. R. 2. & Tamb. *de Comm. cap.* 1. *num.* 75. poterit sumi, ex intentione abscondendi in se. De casu, quo Sacerdos in Missa recordaretur mortalis, nec posset elicere contritionem, nisi cum certo dispendio sui honoris dicetur, quando de Sacrificio.

Objic. Nullo casu licitum est jurare falsum, ergo nec suscipere Sacramentum cum obice, quia tam intrinsece malum est facere, ut Deus videatur significare falsum, quam facere, ut videatur testari falsum.

Resp. n. conseq. & ejus probationem. Jurans falsum mentitur, & quantum est de se, vult Deum esse testem, sive loqui pro veritate sui mendacii, adeoque vult, vel Deum nescire esse falsum, vel saltem testari hoc esse verum, quod tam ipse quam Deus scit esse falsum, utrumque autem non potest non directe opponi infinitæ sapientiæ aut veracitati Dei. Econtra, qui Sacramentum suscipit cum obice, nihil simile facit, nam, non mentitur, nec vult Deum esse testem alicujus falsi, sed tantum facit, ut signum, quod est institutum ad significandam practice gratiam, hic & nunc eam practice non significet, per quod tamen signum Deus non loquitur, unde reipsa non vult, ut Deus hic & nunc censeatur per illud loqui, sed tantum facit, ut signum illud non sit efficax, quod Deus volebat esse efficax, ergo hic non est ejusmodi directa oppositio ad aliquam perfectionem divinam, qualis est in perjurio. *Conf.* nam significare hic, est causare, suscipiens autem indigne, tantum facit, ut Deus videatur causare gratiam, quam tamen non causat, per quod directe non peccat contra ullam perfectionem divinam; non contra veracitatem, quia non facit, ut Deus videatur dicere se causare, sed tantum facit, ut videatur causare, quod non est contra veracitatem; sed neque peccat contra omnipotentiam, cui non fit injuria, si videatur hoc causare, quod causare potest, & quod merito causare deberet, imo potius fit honor omnipotentiæ, ergo simpliciter non peccatur directe contra ullam perfectionem divinam; & consequenter non ostenditur ratio, cur talis sumptio pro omni casu sit intrinsece mala.

195 §. 2. Si quis Baptismum vel Pœnitentiam suscipiat in mortali, non peccat, nec impeditur gratia, dummodo habeat attritionem & ceteras dispositiones prærequisitas, quia hæc duo Sacramenta dicuntur Sacramenta mortuorum, eo quod suscipi possit ab eo, qui non est in statu gratiæ, ideoque conferunt primam gratiam. Si autem unum ex reliquis Sacramentis suscipiatur in mortali, impeditur infusio gratiæ, ideoque peccatur mortaliter, etiam in Matrimonio per procuratorem inito, uti probat Mendo *d.* 12. *q.* 1. hoc enim Sacramentum, uti & reliqua, sunt Sacramenta vivorum, & quæ necessario sumuntur in statu gratiæ, quia, per se loquendo, solam secundam gratiam causant, hinc docet Sanch. *de Matrim. l.* 2. *d.* 11. *nu.* 30. volentem contrahere Matrimonium per procuratorem, teneri toto eo tempore esse in statu gratiæ, quo probabile est futurum, ut procurator contrahat.

§. 3. Sicuti *n.* 80. 97. 102. dixi conficientem Sacramentum non peccare mortaliter, dummodo sit in gratia ante plene confectum Sacramentum, ita hic videtur dicendum non peccare mortaliter suscipientem, dummodo sit in gratia ante plene susceptum Sacramentum, unde ore sumens hostiam in peccato mortali non peccat mortaliter, dummodo voluerit conteri, & reipsa conteratur, antequam deglutiat, si prius non potuerit confiteri, uti pluribus explicabitur *num.* 415. 196

§. 4. Sacramenta omnia, valide suscepta cum obice, postea reviviscunt, & causant gratiam remoto obice, ita S. Th. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *art.* 4. *q.* 1. ubi cum dixisset Confessionem reviviscere sublata fictione, addit idem esse in aliis Sacramentis. Sequuntur Caj. Arr. Castrop. *tract.* 18. *par.* 9. aliique multi cum Escob. *lib.* 18. *nu.* 182. contra varios, quorum aliqui cum Med. apud Dicast. *de Bapt. d.* 2. *dub.* 15. negant ullum Sacramentum reviviscere ad gratiam. Sot. Bernal. Hurt. Bosco *d.* 1. *s.* 6. *nu.* 63. dicunt reviviscere solum Baptismum. Dur. Palud. Amic. *d.* 4. *n.* 158. solum Baptismum, & Pœnitentiam; *Silv. Cov.* solum Baptismum, Confirmationem & Ordinem. Suar. Fill. Lugo, Illl. *t.* 6. *d.* 1. *n.* 54. dicunt omnia reviviscere præter Eucharistiam, sed assertio nostra explicatur & probatur, nam 197

1. Quod saltem Baptismus reviviscat, est communissima cum S. Aug. *de Baptism. lib.* 1. *cap.* 12. aliisque locis apud Aversam *q.* 69. *s.* 2. Dicast. *supra*. Idem habet S. Th. *qu.* 69. *art.* 10. & sequuntur alii SS. PP. apud Dicast. *n.* 165. & Gorm. *de Bapt. d.* 1. *nu.* 25. Ratio autem a priori est voluntas Christi, quæ nobis innotescit, partim ex SS. PP. partim ex Trid. *sess.* 6. *cap.* 4. ubi docet nos justificari per Baptismum in re vel in voto, quod verum non esset, si ille, qui cum obice suscepit Sacramentum, postea per illum non justificaretur, nam non potest in re suscipere alium Baptismum, neque potest habere votum Baptismi alterius, cum hic sit ei illicitus, ergo justificatur per Baptismum antea in re susceptum. 198

2. Cum Confirmatio & Ordo non sint iterabilia, congruum fuit, ut quando suscepta essent cum obice, si removeretur obex, ex vi Sacramentorum illorum darentur gratiæ, maxime actuales, utiles ad finem vel functiones ejusmodi Sacramentorum recte obeundas, ergo congruentius dicitur, quod etiam tum causetur gratia habitualis, nam ejusmodi auxilia dantur ad exigentiam gratiæ habitualis. Videri potest Aversa *q.* 72. *s.* 4. §. *Quinto*. 199

3. Eucharistia, saltem si removeatur obex, antequam consumptæ sint species, causabit gratiam, uti docent S. Th. *q.* 79. *art.* 3. Scot. Dur. Castrop. *supra*, Escob. *l.* 20. *nu.* 491. aliique multi, quos citat & sequitur Aversa *de Eucharist. qu.* 7. *s.* 1. quia cum hoc subjectum jam sit dispositum ad gratiam, & cum Sacramento permanente adsit Auctor omnis gratiæ, non videtur negandum, quod gratiam causet. Econtra si Christus jam desierit esse præsens, communior sententia est cum Suar. *d.* 63. *s.* 8. Avers. & aliis contra Bonac. & Arriagam *d.* 14. *num.* 19. quod non reviviscat ad gratiam, quia alioquin Sacerdos, qui quotidie sæpissime communicasset sacrilege, si in fine vitæ pœniteret, acciperet ex opere operato vi Communionum sacrilegarum plus gratiæ, quam qui quotidie digne communicasset, quod videtur incredibile. 200

4. Si possit dari Sacramentum Pœnitentiæ validum & informe, v. g. quia dolor, qui bona fide præmittitur, non extendit se ad omnia mortalia, quæ confitens commisit, sublato obice reviviscet ad gratiam, quia congruum est, ut sententia judicialis valide lata, quando postea potest, detur executioni. *Conf.* nam omne mortale personale, secundum modernam Dei providentiam remitti debet per Sacramentum Pœnitentiæ vel in re vel in voto; uti docet Trid. *sess.* 14. *c.* 4. sed si daretur Sacramentum Pœnitentiæ validum & informe, quod sublato obice non revivisceret ad gratiam, posset aliquod mortale remitti absque Sacramento vel in re vel in voto, quia peccatum, ad quod non extendisset se dolor, postea posset remitti per solam contritionem, in qua non includeretur votum Pœnitentiæ, nam nemo, per se loquendo obligatur ad bis valide confitendum idem peccatum, uti habet S. Th. *supra*, ergo. 201

5. Cum Extrema Unctio non sit iterabilis in eodem morbo, uti nec Matrimonium cum eodem homine supervivente, & tamen illi, qui hæc Sacramenta suscipiunt cum obice, maxime indigeant gratiis actualibus ad superandas molestias morbi & ad ferendas difficultates conjugii, hinc congruum fuit hæc Sacramenta reviviscere ad gratias causandas, dummodo obex removeatur intra tempus ejusdem morbi vel conjugii, uti docent Suar. Con. Lugo, Castrop. & alii. 202

6. Congruentiæ aliæ, cur Sacramenta merito dicantur reviviscere ad gratiam, etiam sunt sequentes: Imprimis, quia omnia Sacramenta valide suscepta continent infinita Christi merita, quæ acceptata sunt a Deo ad fines a Christo intentos, ergo cum remoto obice apta sint in actu secundo movere Deum ad dandam ex illis meritis gratiam, reipsa sic movebunt. Deinde Sacramentum, hoc ipso, quod sit valide positum, est & manet opus Christi, tanquam principaliter operantis, quod autem gratiam non causet, est tantum ex defectu dispositionis in suscipiente, ergo hac posita reviviscet, 203

sicuti,

ſicuti alia bona opera mortificata per peccatum, ſublato peccato, reviviſcunt ad præmium. Denique, Sacramentorum inſtitutio interpretanda eſt fuiſſe talis, qualis maxime decebat divinam Bonitatem & Beneficentiam Chriſti erga nos, quæque magis invitaret homines ad reſurgendum a peccatis, hæc autem omnia magis habentur, ſi dicamus omnia Sacramenta ſublato obice reviviſcere etiam ad gratiam: ergo.

204 7. Sacramenta ſublato obice reviviſcunt etiam quoad remiſſionem venialium, quæ remiſſa fuiſſent, ſi abfuiſſet obex, Suar. Lugo, Dicaſt. *n.* 173. contra Vaſq. cui favet Arr. *d.* 15. *n.* 23. Ratio eſt, quia ſicuti reviviſcunt ſublato obice remiſſionis mortalium, ita reviviſcent ſublato obice remiſſionis venialium, idem enim eſt de utriſque.

205 8. Quod dictum eſt de reviviſcentia ſacramentorum ad remiſſionem mortalium & venialium, valet etiam ad remiſſionem pœnarum, talibus peccatis debitarum, nam etiam de his eadem eſt ratio: & idem conſequenter dicendum eſt de reviviſcentia, quoad jus proximum ad gratias actuales poſtea dandas ſecundum exigentiam gratiæ habitualis per Sacramentum reviviſcens cauſatæ.

206 *Dixi*, Sacramenta omnia valide ſuſcepta, quia ſi ſint invalide ſuſcepta, nunquam extiterunt: ergo non poſſunt reviviſcere.

207 §. 5. Si obex gratiæ fuit tantum negativus, ideſt, ſi Sacramentum ideo non cauſavit gratiam, quia aliquid defuit ad hoc, ut gratia cauſaretur, Sacramentum reviviſcit, ſi hoc ponatur quod defuit; v. g. ſi adultus in ſolo originali conſtitutus ſuſceperit Baptiſmum ſine actu fidei, poſito hoc actu fidei reviviſcet Baptiſmus, uti habet S. Th. *qu.* 69. *art.* 10. *in* O. & eſt communis cum Gorm. *de Baptiſm. d.* 1. *nu.* 26. Si tamen talis adultus ſimul haberet mortale perſonale ante Baptiſmum commiſſum, requireretur ſaltem attritio de illo, qua poſita Baptiſmus reviviſceret, uti habet S. Thom. *ad* 2. *&* 3. aliique cum Averſa, *q.* 68. *ſ.* 6. §. 3. *&* *q.* 69. *ſ.* 4. §. *In primis*: Caſtrop. *p.* 10. contra *Alenſ. Nav. Gabr. Vict. Vaſq.* illa enim ſola ab initio defuerat. Quod ſi etiam ſuperveniſſet mortale poſt Baptiſmum commiſſum, ad hunc obicem removendum opus eſſet contritione vel attritione cum Sacramento Pœnitentiæ, uti tenent S. Th. *ad* 3. Con. Lug. Arr. Eſparſa, Averſa *q.* 69. *ſ.* 3. aliique communiter contra Palud. Silveſt. Dicaſt. *a nu.* 199. Gorm. *n.* 27. nam peccatum poſt Baptiſmum commiſſum eſt materia neceſſaria Sacramenti Pœnitentiæ, uti declarat Trid. *ſeſſ.* 14. *de Pœnit. c.* 2. *in fine*: ergo Baptiſmus non extendit ſe ad peccatum commiſſum poſt Baptiſmum.

208 *Q.* 37. *An & quomodo peccet, qui Sacramentum ſuſcipit cum peccato veniali?* R. Si ſuſcipiat cum veniali tantum habituali, nullo modo peccat, per ſe loquendo, ſi autem cum veniali actuali, vel cum complacentia ad veniale, non peccat mortaliter, uti recte *d.* 7. *ſ.* 4. quia non ponit obicem effectui primario, qui eſt gratia ſanctificans. *Nec obſtat*, quod impediat intenſiorem gratiam, & ſaltem majores gratias actuales, *nam* non ideo peccat mortaliter: probabiliter tamen dicit Sporer *n.* 195. peccari ſaltem venialiter. Vide dicenda n. 522.

209 *Q.* 38. *Quid dicendum ſit de illo, qui Sacramentum petit ſibi conferri ab indigno Miniſtro?* R. ſeqq.

§. 1. Peccat, qui extra neceſſitatem extremam Sacramentum petit a Miniſtro non tolerato, quia fideles prohibentur communicare cum illo, excepto caſu extremæ neceſſitatis, ſi nempe aliquis eſſet moriturus ſine Baptiſmo aut Pœnitentia, vel ſecundum Eſcob. *l.* 8. *a n.* 288. Dicaſt. *d.* 3. *dub.* 13. Herincx *d.* 3. *nu.* 110. alioſque multos, ſi in horum Sacramentorum defectu eſſet moriturus ſine Euchariſtia & Extrema Unctione, eo quod hæc Sacramenta per accidens cauſare poſſint primam gratiam, nec credibile ſit Eccleſiam velle privare illo medio. Et quidem peti poſſe abſolutionem in illa neceſſitate, ſatis conſtat ex Trid. *ſeſſ.* 14 *de Pœnit. cap.* 7. ubi docet omnes Sacerdotes tum habere poteſtatem abſolvendi. Addit Suarez *d.* 72. *ſ.* 4 *ſub finem*, poſſe a quocumque etiam tolerato peti Viaticum, licet non defuiſſet abſolutio Sacramentalis; ratio petitur ex *cap. Quod in te, de pœnit. & remiſſ.* ubi ſic habetur: *In illo verbo, per quod Pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut nec ipſum decedentibus denegetur.* De extrema tamen Unctione oppoſitum dicit *Inn. III.* ibidem.

210 §. 2. Illi dicuntur non tolerati, qui ſunt nominatim excommunicati & publice denuntiati, notorii percuſſores Clericorum, publice in perpetuum degradati, publice & nominatim ſuſpenſi, publice irregulares per ſententiam: Herincx *nu.* 108. Item in quibuſdam diœceſibus Belgii publici fornicarii vel concubinarii, Platel. *n.* 78. Poteſtque videri etiam Suar. *de cenſuris d.* 9. *ſ.* 2.

211 §. 3. Ex cauſa rationabili, & quando deeſt alius, licitum eſt ſuſcipere aut etiam petere Sacramentum a Miniſtro tolerato, qui poſſit digne miniſtrare, quamvis prævideatur indigne miniſtraturus, ita Averſa *q.* 64. *ſ.* 11. ubi plures refert ſententias. Ratio eſt, quia miniſtratio Sacramenti eſt actio de ſe honeſta, quæ a Miniſtro tolerato etiam poſſet hic & nunc digne poni, uti ſuppono, ipſe autem jus habet ad tale Sacramentum: ergo impediri non debet per malitiam Miniſtri, nec charitas obligat, ut cum gravi ſuo incommodo caveat peccatum proximi, quod ipſemet, ſi vellet, cavere poſſet, unde petere poſſum, 1. In gravi neceſſitate ſpirituali mea vel alterius, pro quo peto. 2. Quando urget præceptum, v. g. Confeſſionis, Communionis, Miſſæ audiendæ, ut habet communior contra *Wiggers* & alios, hæc enim præcepta ſunt in poſſeſſione, neque certus ſum me in his circumſtantiis deobligari. 3. Quando alioquin privarer magna utilitate, uti ſi alias non poſſem lucrari Jubilæum. Et univerſaliter dicit *Dicaſt.* ſupra, quando receptio Sacramenti ab hoc homine eſt futura mihi utilior vel commodior, quam ſi ab alio peterem: pro qua ſententia citat multos. Similiter Gob. t. 1. n. 264. dicit me poſſe petere, ſi ſine aliquo incommodo non poſſem habere alium: ſed intelligi debet non qualiſcumque utilitas, ſed notabilis; nec qualiſcumque commoditas, ſed talis, quæ me liberet à notabili incommodo alioquin ſubeundo, hinc licet *Suar. & Arr.* quibus favet Eſcob. *n.* 316. dicant licere petere ſaltem a parato, vel ab eo, qui ſe offert, hoc ipſo, quod alias deberem carere gratia Sacramenti, quæ eſt magnum bonum, tamen melius contradicunt alii, quia bonum illud eſt facile compenſabile alio tempore: unde etiam præciſe lucrari Indulgentias non videtur cauſa ſufficiens, ſi occaſio lucrandi ſimiles ſæpe recurrat. Quomodo autem liceat petere Matrimonium cum aliquo, qui indigne ſuſceptutus eſt, dixi num. 147.

Dixi, quando deeſt alius, nam probabilius eſt cum Con. 212
q. 64. *n.* 49. Eſcob. *n.* 313. & aliis contra Valent. Propoſ. Diana *p.* 5. *t.* 7. R. 4. & alios apud Tamb. *in Decal. l.* 5. *c.* 1. §. 4. *a n.* 65. non licere, ſi in promptu ſit alius, quamvis prior eſſet proprius Parochus, qui etiam eſſet de ſe paratus, quia charitas ſaltem in Deum, ſuadet, ut peccatum proximi, ſi facile poſſim, impediam, ne ſaltem conſummetur, aut continuetur, aut fiat majus, unde merito concludunt Averſa & Eſcob. *n.* 316. prudenti judicio diſcernendum eſſe pro varietate rerum, & circumſtantiarum, quanta & qualis neceſſitas ſufficiat, variæ enim ſunt conditiones ſuſcipientium, miniſtrantium, & ipſorummet Sacramentorum, & de his regulis diſcernendis, quandonam licitum ſit cooperari peccato proximi, videri poſſunt dicta *l.* 2. *a n.* 255.

Objic. 1. Si proximus eſſet caſurus in morbum gravem, 213
niſi omitterem Miſſam die feſto, ex charitate tenerer omittere: ergo multo magis, ſi eſt peccaturus. Reſp. n. conſeq. nam 1. vitiatio morbi non eſſet libera proximo, ſed mihi ſoli, ideoque merito mihi imputaretur morbus & non ipſi; econtra vitiatio peccati maneret ipſi libera: ergo ſi committeret, non imputaretur mihi, ſed ipſi. 2. Proximus non poſſet aliter vitare morbum: ergo charitas ſuaderet, ut ego ipſi ſuccurrerem: econtra ipſe poſſet aliter vitare peccatum, nempe diſponendo ſe ad dignam adminiſtrationem: ergo ſi non faceret, ipſi tribueretur.

Objic. 2. Si ſcirem Medicum ſanaturum me per artem 214
magicam, quamvis me poſſet ſanare per artem medicam, peccarem petens ſanari ab illo: ergo etiam pecco petens Sacramentum, & ſciens Miniſtrum peccaturum, quamvis miniſtrando poſſet non peccare. R. n. conſeq. pecco in primo caſu, non quia Medicus peccabit, ſed quia ego ſimul communico cum dæmone, a quo admitto beneficium; dicor enim uſurpare medicamenta, quæ prævideo applicanda tanquam inſtrumenta meæ ſanitatis recuperandæ, eſt autem illicitum admittere beneficium a dæmone, aut habere ullum cum eo commercium, uti dictum eſt *lib.* 3. *p.* 1. *a n.* 27. Simile nihil eſt, ſi aliquis mihi indigne miniſtret Sacramentum.

§. 4. Quamvis licitum ſit petere Sacramentum a Miniſtro 215
excommunicato vel ſuſpenſo tolerato, ipſe tamen non poteſt ſe ingerere, ſed tantum poterit conferre, ſi requiratur, uti ex Extravagante, *Ad evitanda ſcandala*, colligunt Herincx *a nu.* 104. & Boſco *d.* 1. *ſ.* 8. *n.* 89. An autem ſit obligatio petendi Viaticum a Sacerdote hæretico &c. dicetur *a num.* 620.

§. 5. Non eſt obligatio inquirendi in probitatem vel mores 216
Miniſtri, ſed cenſeri debet bonus, quamdiu non probatur eſſe malus, Averſa *ſupra*, Dicaſt. *num.* 301. & alii communiter, qui ideo inferunt cum Suar. Regin. Spor. n. 180. quamvis ſcires Miniſtrum non Parochum, & etiam ſe non offerentem, paulo ante mortaliter peccaſſe, te tamen poſſe ab eo petere Sacramentum, quia potes præſumere, quod ſit ſe diſpoſiturus ſaltem per contritionem. Limitant Herincx num. 98. & Boſco n. 60. niſi conſtaret ipſum eſſe conſuetudinarium, aut ſemper eſſe in occaſione proxima peccandi, tum enim prudenter præſumi poteſt ſtatus malus. Addit etiam Gob. t. 1. n. 265. ſi facile poſſis habere alium, ut non requiras talem: ſimiliter ſi quis ſciretur paulo ante peccaſſe, nec fuiſſet tempus pœnitendi, non eſſet licitum ab eo petere Sacramentum jam ſtatim adminiſtrandum, uti nec facile peti debet Miſſa, quando Confeſſionem præmittere non poteſt, quæ ex præcepto Eccleſiæ præmitti debet ante Communionem: petere enim in circumſtantiis, in quibus moraliter non poteſt ſe diſponere ad digne miniſtrandum, eſt inducere ac formaliter cooperari ad peccatum, quod nunquam licet. Putat tamen Boſco num. 95. per ſe loquendo, licitum fore admittere Sacramentum a tali homine ad evadendam mortem, quia tum cenſerer ejus peccatum permittere.

Quæſt. 39. *An peccet, qui in ſuſceptione Sacramenti ſequitur ſententiam tantum probabilem?* Reſp. hoc reſolutum 217
eſſe ſupra *a num.* 105.

CAPUT IV.

218 *Quid sint Sacramentalia, & quid efficiant?*

„ RESP. I. Cæremoniæ Ecclesiasticæ, quæ vulgo dicuntur sacramentalia, sunt actus externi religionis ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, esus eulogiarum olim in usu, confessio generalis, eleemosyna, benedictio ab Episcopo vel Abbate consecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia; & continentur hoc versu.

„ *Orans, tinctus, edens, confessus, dans benedicens:* ad quæ etiam revocantur, tunsio pectoris, unctio in regem, & similes: item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipsæ sacræ, quæ in Ecclesia partim ab Apostolis traditæ, partim postea institutæ sunt, ut Exorcismi, insufflationes, prima tonsura, benedictiones, & consecrationes variarum rerum, & personarum, ut Ecclesiæ, calicum, &c. ipsæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, signum S. Crucis. Quæritur ergo, quam vim habeant, non ex opere operantis, cum certum sit, sicuti per alia pia opera, sic etiam iis nos mereri, sed ex opere operato.

„ Resp. II. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi sua, & per se, sed tantum, quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris est, tum quia nusquam promissio gratiæ, aut remissionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur sine infusione gratiæ, quam conferendi ea nullam per se habent vim. Ratio posterioris est, quia id accommodatum est sacramentalium institutioni & consecrationi, quæ fit per preces Ecclesiæ, quibus ipsa nobis tales motus precatur, Kon. *qu.* 71. *art.* 3. *Unde resolves.*

„ I. Gratiæ prævenientes, & pii motus, conferuntur per sacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omnino infallibilem effectum habent.

„ II. Peccat graviter, qui sacramentalibus falsam materiam supponit, ut pro aqua lustrali facienda, urinam.

„ III. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia, v. g. sanitatem per modum impetrationis, ratione precum Ecclesiæ: Imo quædam etiam vim habere (v. gr. fugandi dæmonem) per modum operis operati, ex singulari privilegio, docent Henriq. *l.* 1. *cap.* 2. Sotus, & alii; quia, inquiunt, etiam Ethnici, in quibus nec intercesserunt preces Ecclesiæ, nec meritum operantium, quandoque signo Crucis (quod quidam etiam putant de nomine Jesu) a dæmone liberati fuisse dicuntur: quod tamen alii eorum virtuti objectivæ, quasi naturali adscribunt; de quo plura apud Scholasticos. V. Merat. *d.* 10. *s.* 2.

ADDENDA.

219 QUæst. 40. *Quid præterea notandum sit circa Sacramentalia?* R. Seqq. §. 1. Sacramentalia stricte sumpta, sunt ritus sive actiones religiosæ ad decentem ac devotam Sacramentorum administrationem ab Ecclesia institutæ, quales sunt trina affusio aquæ in Baptismo, formatio crucis super pœnitentem absolvendum, benedictio nuptialis in Matrimonio &c. de quibus ita definit Trid. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere Can.* 13. *Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem posse mutari, anathema sit.* Ratio autem est, quia Ecclesia præcipit illos, & quidem graviter; ubi materia est gravis, idque ex motivo religionis: ergo contraveniens, per se loquendo, peccat graviter contra virtutem religionis. Dicast. *disp.* 3. *dub.* 16.

220 §. 2. Docet Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione salva illorum substantia ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret. Itaque cæremoniæ universales, & toti Ecclesiæ communes creduntur esse ab Apostolis vel Summis Pontificibus, ac proinde non possunt, nisi a Summo Pontifice, & quidem ob gravissimas causas mutari, uti recte Arr. *d.* 23. *num.* 5. Econtra cæremoniæ speciales privatarum Ecclesiarum plerumque sunt ab Episcopis, quæ ab illis mutari non debent sine gravi causa; mutari tamen absolute possunt ab illis, quia sequentes Episcopi habent potestatem æqualem prioribus: Si tamen a Papa confirmatæ fuissent, Episcopi mutare non possent, quia inferior derogare non potest illi, quod a Superiore constitutum est.

221 §. 3. Tenendum est cum Suar. *d.* 15. *sect.* 4. Lug. Esp. *q.* 36. *cap.* 3. Arr. *n.* 26. Busemb. *sup.* nulla Sacramentalia conferre ullum effectum ex opere operato, licet contradicant *Ledes. Sot. Cartag. Vict. Valent.* & alii, qui virtutem illam dicunt inesse Sacramentalibus stricte sumptis, imo Sacramentalibus etiam late sumptis ejusmodi virtutem inesse ad aliquos effectus, docet ut probabile Bellarm. *de Baptis. lib.* 1. *cap.* 31. *prop.* 3. & ita remittere venialia dicit satis probabile esse Bassæus *in Floribus v. Pœnitentia n.* 6. sed ratio nostra est, quia talia non sunt instituta a Deo vel Christo, sed ab Ecclesia, quæ non habet potestatem ejusmodi actioni dandi vim infallibilem, causandi talem effectum.

Objic. 1. Ecclesia habet potestatem remittendi pœnas temporales ex opere operato per Indulgentias: ergo etiam causandi ex opere operato similes effectus per Sacramentalia. Resp. neg. conseq. Remissio pœnarum per Indulgentias fit propter satisfactiones Christi, & Sanctorum, & Deus dedit potestatem Ecclesiæ, ut earum partem applicare possit fidelibus, ut dicetur de Pœnit. simile nihil voluit vel instituit Deus circa Sacramentalia.

Objic. 2. Saltem ejectio dæmonum causatur ex opere operato pro exorcismo vel adjuratione secundum illud Matth. 10. *v.* 1. *Dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos;* & Marci 16. *v.* 17. *In nomine meo dæmonia ejicent.* Resp. Hoc non fieri ex opere operato, cum non semper infallibiliter fiat, sed quandoque fit, vel ex opere operantis, vel propter impetrationem Ecclesiæ, cujus preces interponuntur & ad quarum positionem Deus injicit fortem timorem dæmonibus, sicque cogit exire, ut notat Arr. *n.* 10. Quod etiam applicari debet exorcismis fieri solitis ante Baptismum, de quibus quamvis S. Th. *q.* 71. *art.* 3. dicat, quod aliquid efficiant independenter a Sacramento, tamen non dicit, quod aliquid efficiant ex opere operato, sed ex opere operantis, maxime ratione Ecclesiæ, inquit Avers. *q.* 60. *s.* 6. cujus nomine fiunt, & quæ impetrat, ut dæmon in hominem baptizandum non amplius tantam habeat potentiam.

Qu. 41. *Quid circa Agnos Dei, & alias res benedictas sit notandum?* R. seqq. 222

§. 1. Agnus Dei est cera alba a Papa benedicta; & nominatur Agnus Dei a figura agni, quæ super illa imprimitur.

§. 2. *Greg. XIII.* prohibet sub pœna excommunicationis, 223 ne Agni Dei inaurentur aut ullo colore pingantur, uti refert Azor. *p.* 1. *l.* 9. *cap.* 9. Si tamen ita antecedenter picti sint, non est illicitum eos retinere, Sanch. *in Decal. lib.* 2. *cap.* 43. *nu.* 28. dummodo non retineantur ad vendendum, inquit Diana *p.* 3. *tr.* 6. R. 12.

§. 3. Agnos Dei ideo vendere carius, quia benedicti sunt, 224 est irreverentia, & simonia, quia pretio temporali æstimatur sacra benedictio; vendi tamen possent secundum materiam suam, & habita ratione pretii pro deportatione Roma huc, ut recte Sanch. *n.* 2. aliique communiter cum *Diana* supra, quamvis videatur contradicere *Azor.* putans id esse illicitum propter positivum præceptum *Greg. XIII.*

§. 4. *Azor. Sanch. Lezana* & alii cum Loth. *t.* 24. *art.* 4. dicunt 225 non licere, per se loquendo, attingere Agnos Dei, nisi Subdiacono, quia non tantum benedicuntur, sed etiam oleo sacro & chrismate consecrantur, sicuti calices: ergo sicuti nemo audet tangere calices consecratos, nisi Subdiaconus, ita nec Agnos Dei: sed ratio illa non adeo urget, calices enim destinantur ad continendum Sanguinem Christi, hinc calicibus debetur major reverentia; & videtur certum, non esse plus, quam veniale, si laicus vel femina tangat ceram Agni Dei; imo nullum est peccatum, si quis tangat ex justa causa, v. g. ut imponat capsulæ; sit enim hoc ex pietate, & cum morali quadam necessitate, ita *Loth.* aliique apud Gob. *in Exp. t.* 3. *n.* 330. imo Sanch. *n.* 27. Dian. supra & alii credunt usum nunc obtinuisse, ut etiam laicis, & feminis liceat attingere, quamvis Gob. teneat oppositum tanquam probabilius.

§. 5. Si quis ceram Agni Dei benedictam liquefaciat cum 226 alia cera non benedicta, tota cera fit benedicta, dummodo quantitas benedicta superet, ad eum modum, quo aqua non benedicta, si affundatur benedictæ, fit benedicta, uti pluribus docent Gob. *in Quint. t.* 5. *c.* 23. *a n.* 261. id tamen in Agnis Dei illicite fieri docet Gob. *supr. in Esp. num.* 332. quamvis licite fiat in aqua benedicta, quia illa liquefactio ceræ est contra mentem Pontificum, qui consecrationem omnem ejusmodi ceræ videntur sibi reservasse.

§. 6. Si quis ossa Agni, qui in Paschate benedicitur, det 227 canibus, aut putamina ovorum, quæ etiam tunc benedicuntur, projiciat in fimetum, *Gretserus* dicit peccare, quia rem benedictam non tractat decenter, hinc vult comburi, & cineres decenter tractari: sed probabilius est in neutro peccari, tum quia illa non censentur benedici, sed accessorie & per accidens habent se ad comestibilia, super quæ censetur cadere benedictio; tum etiam, quia res ejusmodi non benedicuntur benedictione constituitiva sive consecrativa, idest, per quam reddantur res in rigore consecratæ, sed tantum benedictione invocativa, per quam solum invocatur specialis assistentia Dei circa rerum illarum usus, quæ autem sic benedicuntur, possunt adhiberi ad omnem usum, ad quem poterant, antequam benedicerentur, nam etiam sæpissime a Sacerdote benedicuntur omnes cibi ante mensam, & tamen postea ex illis cibis datur canibus, Cajet. Laym. *l.* 5. *t.* 9. *c.* 13. *nu.* 4. Gob. *supra in Quin. n.* 252. Similiter est licitum candelis vel aqua benedicta uti ad alios profanos usus & decenter, v. g. ad habendum lumen pro studio, ad miscendum vinum pro potu, *Tamb.* apud Gob. *n.* 259. & *in Exp. n.* 334. quamquam alii contrarium suadeant.

§. 7. Missalia vel Biblia sacra non debent facile adhiberi 228 ad usus profanos, Gob. *nu.* 371. dicens male fieri, si ideo dissolvantur, ut v. gr. serviant compingendis libris, sicuti

enim

enim Imagines, quia repræsentant Sanctos, censentur res sacræ, ideoque coli debent, & non adhiberi ad usus sordidos: ita libri illi, qui tantum sunt ad continuandas, & referendas res sacras, nam etiam litteras a principibus ad nos scriptas solemus in honore habere. Aliud est de chartis aliis, quibus sacra nomina initio paginæ aut per decursum incidenter inscribuntur: hæc enim sunt tantum accessorie, neque chartæ ejusmodi ideo censentur sacræ, sed sine scrupulo adhiberi possunt ad quosvis usus. Notatque etiam Gob. *n.* 374. non apparere irreverentiam in hoc, quod folia Bibliorum casu, aut vetustate dissoluta convertantur in usum profanum. De cultu imaginum, & reliquiarum videri debent dicta l. 3. p. 1. a n. 15.

Qui plura volet de Sacramentalibus, consulat Raynaudum *Tom.* 16. *a pag.* 191. Idem Auctor *Tom.* 10. *tr.* 3. agit de Agno cereo; *& tr.* 4. de benedictione Rosæ in Dominica 4. Quadragesimæ, ubique multa eruditione scribens.

TRACTATUS II.

De Baptismo, & Confirmatione.

CAPUT PRIMUM.

229 *De Baptismo.*

„ Non agitur hic de Baptismo sanguinis, idest, Martyrio; nec de flaminis, seu spiritus, idest, contritione, cum voto Baptismi, vel desiderio, quia non sunt Sacramenta; sed de Baptismo fluminis, qui definitur: Ablutio corporis exterior facta sub præscripta forma verborum.

ADDENDA.

230 Quæst. 42. *Quid notandum sit circa Baptismum sanguinis sive Martyrium?* R. De ethymologia, & variis nominibus Baptismi, videri potest Arcudius *in Concordia Ecclesiæ occid. & orient. l.* 1. *cap.* 6. Circa Baptismum sanguinis sive Martyrium, nota seqq.

§. 1. Martyrium ex vi vocis significat testimonium, potest autem definiri, *perpessio mortis vel cruciatus lethalis pro Christi fide;* Unde ad Martyrium requiritur, 1. Vel mors ipsa, vel saltem cruciatus illativus mortis, nam S. Joannes Evangelista fuit vere Martyr, licet e ferventi oleo per miraculum illæsus evaserit. 2. Perpessio ob fidem Christi, nam *Martyrem facit non pœna sed causa*, inquiunt *SS. Cyprianus, & Augustinus.* 3. Illatio mortis vel cruciatus in odium fidei Christi.

231 §. 2. Quamvis Martyrium, prout est commune infantibus, non requirat voluntariam acceptationem, hanc tamen requirit in adultis, & quidem talem, quæ sit ex motivo supernaturali, uti cum communi Aversf. *q.* 70. *sect.* 6. §. 1. alioquin neque in rigore esset confessio Christi, neque actus virtutis Christianæ; sufficit tamen voluntas habitualiter perseverans, Caj. Con. Bon. Gob. *in Exp. t.* 2. *a n.* 615. Hinc qui in somno occideretur ex odio fidei, esset Martyr. Si tamen antecedenter nihil cogitasset de morte ob fidem subeunda, Suar. Less. Laym. Dicast. *de Bapt. d.* 3. *n.* 7. negant fore Martyrem.

232 §. 3. Mors censetur inferri ob fidem Christi, si inferatur propter opus vel defensionem alicujus virtutis Christianæ, quia opera, secundum quod referuntur ad Deum, sunt quædam protestationes fidei, & qui potius vult mori, quam deficere a virtute, facto ipso protestatur Deum esse summe venerandum, S. Thom. 2. 2. *qu.* 124. *art.* 5. Averf. §. 2. Gob. *a num.* 604. Et ita *S. Joannes Baptista*, non pro fide, sed pro reprehensione adulterii occisus est, uti & alii apud Mendo *d.* 9. *n.* 26. qui tamen sunt vere Martyres.

233 §. 4. Si Sacerdos Catholicus ideo occidatur quia contra prohibitionem venit in regnum acatholicum, est Martyr, quamvis enim obtendatur violatio legis civilis, reipsa tamen simul influit odium fidei vel religionis, ex quo lata est talis lex, Dicast. *num.* 48.

234 §. 5. Si quis invincibiliter putet opus, ob quod moritur, esse actum virtutis, cum tamen non sit, Rayn. *tom.* 18. *de Martyrio per pestem p.* 2. *cap.* 3. *num.* 17. dicit esse Martyrem, quia ideo moritur, quod nolit agere contra conscientiam invincibiliter errantem, hoc autem est mori propter Deum, & virtutem: ergo.

235 §. 6. De fide est, illos, qui seipsos occidunt, etiam propter peccatum, a se perpetratum, non esse Martyres, nam Donatistæ & Circumcelliones id docentes damnantur *in Concil. Rom.* sub *Melchiade Papa* anno 313. *& Carthaginensi* 1. anno 348. Imo milites Catholici, qui pugnando occiduntur ab hostibus fidei & in fidei odium, non sunt proprie Martyres, quia moriuntur tanquam milites non voluntarie, sed a morte se defendendo: Martyrium autem est imitatio Passionis Christi, inquit S. Th. qui quasi agnus coram tondente se obmutuit, Isaiæ 53. v. 7. Tann. Dicast. *nu.* 8. Si tamen milites tales victi, depositis armis accidantur propter fidem, sunt Martyres, Less. Gob. *num.* 614.

236 §. 7. De illis, qui in obsequio pestiferorum ex charitate moriuntur, dicit *Martyr. Rom.* 28. Febr. *quos velut Martyres religiosa fides venerari consuevit*. Et reipsa Martyres esse, teste Mendo *d.* 1. *n.* 151. tenuerunt 12. Academiæ, 13. Cardinales, 12. Episcopi, 264. Doctores, item alii 53. Scriptores cum Rayn. *supr. par.* 3. *&* 4. Econtra illos non esse in rigore Martyres, tenent alii plurimi cum Thoma Hurtado & Platello *p.* 5. *nu.* 151. quia nec censentur mori pro fide Christi, nec pro defensione alicujus virtutis.

§. 8. Infantes per solum Martyrium salvari, docent Catholici communiter, itaut Suar. & alii oppositum censeant temerarium aut erroneum, Platel. *nu.* 152. Putantque Tolet. Henriq. Regin. Vasq. Bonac. Dicast. *num.* 11. etiam infantes in utero matris occisos esse Martyres, cum eadem sit ratio de ipsis, quæ de aliis. 237

§. 9. Martyrium in adultis remittit omnem culpam, & pœnam, uti habet communis cum Dicast. *nu.* 50. & ideo *cap. Cum Marthæ*, §. *fin. de celebr. Missarum*, dicitur, *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*. Manet tamen gravis controversia, an hunc effectum habeat independenter ab actu Charitatis; unde quæritur, si aliquis bona fide, & invincibiliter omitteret actum charitatis in Martyrio, an vi Martyrii justificaretur. Videntur negare *SS. Augustinus & Bernardus*, apud Platel. *n.* 159. & clare S. Th. 3. *p. q.* 66. *art.* 12. *ad* 2. *Effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine charitate; ex quo patet, quod Baptismus sanguinis includit Baptismum flaminis*. Similiter 2. 2. *q.* 124. *art.* 2. *ad* 2. *Martyrium est charitatis ut imperantis, fortitudinis autem ut elicientis*. Et eamdem sententiam tenent *S. Bonav. Alens. Scot. Dur. Canus, Dan. Kellison. Vasq. Laym. Ochag.* & ratio est, quia 1. *ad Corinth.* 13. *v.* 3. dicitur, *Si tradidero corpus meum, itaut ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Econtra quod justificet, non quidem stricte ex opere operato, sicuti Sacramenta, attamen quasi ex opere operato, & ex quodam privilegio, quamvis absit actus charitatis, docent Cajet. Sot. Præp. Valent. Bellarm. Suar. Con. Tann. Less. Bonac. Castr. Rayn. *p.* 2. *c.* 6. *a n.* 18. Platel. *n.* 154. Spor. *de Pœnit. n.* 161. Illf. *t.* 4. *d.* 1. *n.* 17. Aversa *q.* 70. *sect.* 6. §. *Quantum*, Dicast. *a n.* 13. Gob. *n.* 617. Gorm. *de Bapt. n.* 4. Et videtur idem velle S. Thom. apud Platel. *n.* 160. dicens Baptismum sanguinis non habere hoc ex opere operantis, sed ex imitatione Passionis Christi. Ratio horum est, quia Matth. 10. v. 32. & 39. Marci 8. v. 35. Luc. 9. v. 24. Joan. 12. v. 25. salus æterna promittitur hoc ipso quod quis vitam suam ponat propter Christum, quod fit, quando præcise mors sustinetur pro defensione fidei. 2. Quia SS. PP. apud Platel. *n.* 156. Martyrium æquiparant Baptismo aquæ, hic autem justificat secluso actu charitatis; uti tenent communiter omnes: ergo. 3. Quia martyrium ita justificat infantes: ergo, etiam adultos, si nempe hi habeant dispositionem necessariam, de qua §. *seq.* 4. Quia alias martyrium non aliter deleret peccata, quam quodvis aliud opus ex charitate positum. 5. Quia sic non dabuntur tres Baptismi, fluminis, flaminis & sanguinis, quod videtur esse contra communem sensum. 238

Ad rationem oppositam dici potest vel cum *Platelio*, quod To *charitatem non habuero*, intelligatur, non pure negative, sed contrarie, idest, si dissensiones, & schismata fovero, propter quæ Apostolus ibi reprehendebat Corinthios: vel cum *Aversa*, si propria sponte, vel ex malo fine tradidero corpus meum, ut ardeam; vel cum *Illf.* si habitualis charitas non accedat ad Martyrium; vel cum *Dicast.* licet alia omnia habuero, si non habuero charitatem nihil mihi prodest, sicuti verum est, licet habuero Baptismum aquæ, si charitatem non habuero, nihil mihi prodest.

§. 10. Ad Martyrium in homine adulto, qui personaliter peccavit, prærequiritur pœnitentia, saltem virtualis, uti ad Baptismum, secundum Trid. *sess.* 14. *de Pœnit. cap.* 1. *Nec obstat*, quod SS. PP. dicant martyrium habere majorem vim, quam Baptismum, *nam* tantum volunt habere plus meriti, & majorem conferre gratiam, quod etiam docent S. Th. Rayn. *p.* 2. *d.* 6. *n.* 8. Illf. *n.* 26. Sicuti autem ad Baptismum sufficit attritio, ita etiam ad martyrium, per se loquendo, uti docent AA. §. *præced.* pro secunda sententia citati. Imo putant aliqui cum Dicast. *n.* 40. si martyr inculpabiliter omitteret attritionem formalem, per accidens sufficere virtualem, quæ includitur in voluntate subeundi mortem pro Christo. Aliunde tamen tenetur martyr elicere contritionem, tum quia omnes ad eam obligantur pro articulo mortis, secundum dicta l. 2. n. 130. tum etiam, quia illo tempore est obligatio sequendi tutiora. 239

§. 11. *Vega Suar.* aliique cum Dicast. *n.* 39. putant gratiam tum causari, quando martyr est ita vicinus morti, ut naturaliter non possit diutius vivere, quia tum moraliter adest martyrium. Econtra Rayn. *n.* 25. Platel. *n.* 171. Illf. *n.* 24. videntur velle, quod conferatur in ultimo Instanti intrinseco vitæ, quia SS. PP. dicunt tunc conferri, quando amplius peccare non potest. Videri potest Averf. *s.* 5. §. *Ad ult. rationem*. 240

§. 12. Illicitum est se temere, & absque justa causa ingerere in martyrium, S. Th. Nav. Henriq. Sanch. Dicast. *n.* 57. Ratio est, 1. Quia homo non est dominus vitæ suæ. 2. Quia occidens ita inducitur ad peccatum. 3. Quia hæc est quædam tentatio Dei, uti notant SS. PP. apud Gob. *nu.* 164. Hinc docent *Laym. & Gob.* te peccare mortaliter, si die Veneris abstineas a carnibus, sicque te manifestes esse Catholicum, prævidens te ideo occidendum. Per accidens tamen licitum est se offerre ad martyrium, si nempe fiat ex instinctu divino, pos- 241

ferque etiam esse præceptum, si necesse foret ad vitandum scandalum, quod per dissimulationem vel fugam causaretur.

242 §. 13. Martyrio respondet in cœlo laureola sive corolla, idest, speciale gaudium proveniens ex tam excellenti victoria & redundans in corpus, cum peculiari decore illius membri, in quo passus est Martyr, uti probabiliter docent Rayn. p. 2. cap. 6. n. 33. Gob. num. 619. Dicast. num. 51.

243 *Quæst. 43. Quid notandum sit circa Baptismum flaminis?* Resp. Seqq.

§. 1. De fide est posse aliquem salvari Baptismo flaminis sine Baptismo fluminis aut sanguinis, uti dicetur *num.* 245.

244 §. 2. Baptismus flaminis est perfecta contritio vel amor Dei super omnia, de quibus plura dicentur in materia de Pœnitentia. Ad Baptismum autem flaminis non requiritur expressum votum vel desiderium Baptismi aquæ; sed sufficit implicitum, inclusum in voluntate servandi omnia Dei præcepta, Suar. Vasq. Valent. Gob. *in Exp. t. 2. n.* 637. contra *Nugnum*. Attritio tamen, etiam cum expresso voto Baptismi non sufficit, quia non justificat sine Sacramento vel Martyrio.

245 *Q. 44. Quænam hæreses sint in Ecclesia exortæ circa Baptismum flaminis seu aquæ?* R. Seqq.

1. S. Bernardus *Epist.* 77. refert hæresim aliquorum, qui dicebant absolute neminem absque Baptismo aquæ posse salvari; sed oppositum habet traditio Ecclesiæ, nam Baptismo sanguinis aut flaminis potest obtineri salus, uti constat ex dictis, & pro Baptismo fluminis est expressa decisio *Innoc. III. Cap. Apostolicam, de Presb. non baptiz.* Et ideo Tridentin. *sess.* 6. *c.* 4. docet justificationem haberi, aut lavacro regenerationis, aut ejus voto.

246 2. Flagellantes docuerunt Baptismum aquæ mutatum esse in Baptismum sanguinis, sed damnantur anno 1311. *in Concil. Viennensi* sub *Clemente V.*

247 3. *Pelagius, VVicleff, & Armeni* dixerunt, Baptismum non esse necessarium ad salutem, & infantes eos non egere, eo quod careant peccato originali, sed damnantur *in Concil. Milevitano II. & Trid. sess.* 5. *in Decreto de peccato origin.* item *sess.* 7. *de Baptism. Can.* 5.

248 4. *Manes, Messaliani, Albanenses, Albigenses, Armeni* dixerunt, Baptismum aquæ nullam habere vim, sed damnantur *in Conc. Nicæno* I. *Florent.* sub *Eugen. IV.* anno 1439. *& Trid.* supra.

249 5. *Petrus de Bruis, Henricus Tolosanus, & Anabaptistæ* anno 1302. dixerunt, Baptismum pueris usum rationis non habentibus nihil prodesse, sed damnantur *in Conc. Later.* sub *Innoc. III.* anno 1215. & in aliis deinceps Conciliis.

250 6. Alii *Anabaptistæ* dixerunt, Baptismum solis adultis ætatem Christi habentibus esse conferendum, sed damnantur a Trid. *supra Can.* 12. *&* 13.

251 7. *Donatus Afer, Armeni & alii Anabaptistæ* anno 1558. dixerunt, rebaptizandos esse illos, qui sunt de Ecclesia Romana, aut in infidelitatem relapsi, aut postea adulti non ratificant Baptismum in infantia susceptum, sed damnantur a Florent. supra & Trid. *Can.* 8. 11. *&* 14.

252 8. *Armeni* aliique docuerunt, nemini conferri posse Baptismum, nisi eidem conferatur unctio S. Chrismatis, & Sacramentum Eucharistiæ: Econtra, *VValdo, VVicleff, & VValdenses* dixerunt, Baptismum esse recipiendum sine unctione olei, sed primi damnantur ex hactenus dictis: postremi autem *in Concilio Laodiceno*, anno 364. *& Lateranensi* sub *Alex. II.* anno 1179.

253 9. *Lutherus* docuit, nullum peccatum, præter originale, tolli per Baptismum, sed damnatur in Trident. *sess.* 5. *in Decret. de peccat. orig.*

254 10. *Lutherus, Molanct. Brentius, Kemnit.* dixerunt, infantes credere, dum baptizantur, sed manent damnati ex dictis *a num.* 249.

255 11. Materiam Baptismi non esse aquam sed ignem, docuerunt *Galatæ*, abutentes illis verbis S. Joannis Baptistæ, Matth. 3. *v.* 11. *ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*, ideoque ferro candenti inurebant frontibus hominum signum crucis; sed damnantur *in Florent. ex Trid. sess.* 7. *Can.* 2. Verbis autem adductis significat S. Joannes, per suum Baptismum homines disponi tantum ad pœnitentiam, sed per Baptismum Christi dandum Spiritum Sanctum, gratiam, & charitatem.

256 12. *Marcus Ægyptius* anno 155. *Montanus* anno 173. *Paulus Syrius* anno 266. docuerunt, formam Baptismi in Ecclesia usitatam non esse veram formam, sed damnantur *in Conc. Antiocheno & Nicæno* I. anno 325.

257 13. *Cataphryges* dixerunt, mortuos sine Baptismo utiliter baptizari: *Marcionistæ* putarunt, aliquem vivum posse baptizari pro tali defuncto; sed damnantur anno 397. *in Conc. Carthaginensi III. cap. 6. & Synodo Trullensi.* Vide Aversam *qu.* 68. *sect.* 1.

DUBIUM I.

Quæ materia Baptismi?

258 RESP. I. Materia remota licita, est aqua consecrata, si haberi potest; valida, est omnis & sola aqua elementaris, quæ morali hominum æstimatione sit naturalis & usualis, qualis est putei, maris, paludis, pluviæ, &c. item resoluta ex nive, grandine, glacie, licet accidentaliter quoad colorem, saporem & odorem alterata sit, ut aqua sulphurea, lixivium, jusculum aqua ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modice admixta, ut usum communem, & æstimationem aquæ retineat. Ratio responsionis est, *ex Joannis* 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*. Quam S. Th. confirmat triplici congruentia. 1. Est maxima commoditas aquæ. 2. Ejus facillimus usus. 3. Aptitudo ad significandum effectum, qui est emundatio a peccato. *Unde resolves*.

I. Inepta materia Baptismi est saliva, lotium, lacrymæ, sudor, cerevisia, item aqua sic permixta, ut non amplius sit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v. g. lutum, brodium, vinum lymphatum; item aquæ artificiales, ex rosis, herbis, succisque expressæ, denique nix, grando, glacies non resolutæ. Ratio est, quia morali hominum æstimatione non censetur aqua naturalis, & usualis, Laym. *l.* 5. *tr.* 2. *c.* 3. Bon. *de Sacr. tom.* 1. *d.* 2. *qu.* 2. *p.* 1.

II. Quia de quibusdam tum ex dictis, tum aliis dubium est, v. g. de jusculo & cerevisia valde tenui, lixivio, & secundum Granad. *in* 3. *par. cap.* 4. *t.* 1. *d.* 3. *dub.* 2. aqua rosacea: hinc in necessitate licet illis uti, etsi postea Baptismus sub conditione sit repetendus. Vide Escob. Laym. Bonac. *locis citatis*.

III. Uti aqua impura, vel non consecrata, cum alia haberi potest, est grave peccatum, ob Sacramenti irreverentiam. Bon. *n.* 7. *&* 8. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 33. & alii quinque, licet *Granad. & Quintanad.* putent non esse mortale uti non benedicta.

Resp. II. Proxima materia Baptismi est ablutio; Quæ valide fit tribus modis, scilicet immersione, aspersione, infusione, juxta praxim diversarum Ecclesiarum, quæ servanda est, itaut morali hominum judicio censeatur esse lotus. Ex precepto tamen caput abluendum est, quod praxis Ecclesiæ habet. Ratio est, quia quolibet horum modorum fieri potest ablutio. Et quidem trinam mersionem non esse necessariam, constat *ex Concilio Toletano*: Ubi tamen trina vel immersio vel infusio usitata est, sine gravi peccato, extra necessitatem, non potest prætermitti, ut docet *D. Thom.* etsi alii, secluso scandalo, & contemptu, dicant esse tantum veniale. Laym. *n.* 4. Bon. *l. c. Unde resolves.*

I. Non vere baptizatur, cujus nulla pars immediate tangitur, v. g. infans in utero vel cista; vel adultus, cujus vestes tantum sunt asperse. Laym. Bon. *ll. cc.*

II. Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur, emergat ex aqua; quod tamen grave peccatum est, esto, nihilominus moriturus esset baptizandus, Laym. *nu.* 5. Uti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis, ream, aperire, ut infans baptizetur, Laym. *n.* 2. ubi unicum casum excipit, si nimirum mater sit morte digna, & si supplicium differatur, infans certo sit moriturus ante nativitatem. Verum recte addit ex *Suar.* casum hunc vix moralem & practicum esse. V. *l. c.*

III. Invalidus est Baptismus, 1. Si quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronuntiet. 2. Si formam pronuntians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam effundat. 3. Si aqua e fonte prosiliente, aut stillicidio decidente, baptizandus ei se submittat. Ratio est, quia in his non tu, sed alter abluit. Bon. *p.* 3.

IV. Ob probabilem utrinque sententiam, dubius est Baptismus, ideoque si in necessitate sit datus, repetendus sub conditione, 1. Si tantum una vel altera gutta sit adhibita, v. g. si more aquæ lustralis multitudo sit aspersa: Quod sine necessitate non licet, cum ad ablutionem non videatur sufficere quicumque aquæ contactus, sed requiri successivus cum aliquo motu, Bon. *n.* 13. ex *Suar. Kon. &c.* In casu tamen necessitatis, sic baptizare concedit Merat. *t.* 3. *d.* 2. *sect.* 4. Granad. *d.* 4. *n.* 12. 2. Si tantum sit abluta pars minus principalis, v. g. digitus, manus, vel pes: Nam si pars principalis, v. g. scapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantum crines sint tincti, licet Lug. *Resp. Moral. l.* 1. *d.* 1. hunc validum esse contendat. 4. Si infans tinctus, sit involutus adhuc secundina sua, idest, pellicula corpori annata. In necessitate tamen in prædictis casibus Baptismus debet conferri sub conditione. Hurt. *de Bapt. d.* 1. *diffic.* 12. V. Laym. *l. c.*

V. Cum terna usurpatur effusio aut immersio, ad nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, juxta praxim Ecclesiæ, cavendum, ne ter, sed semel tantum pronuntietur forma. Quæ rectius ita profertur, ut ante tertiam ablutionem non finiatur, quia forma cum quacumque prima ablutione Baptismum constituit. Regin. *l.* 27. *n.* 3. Laym. *l.* 5. *t.* 1. *c.* 3.

ADDENDA.

QUæst. 45. *Quid præterea circa materiam Baptismi sit notandum?* R. Quandonam materia Baptismi dicatur substantialiter, vel tantum accidentaliter mutata, dictum est *num.* 21. *&* 22. Hic adde seqq. 259

§. 1. Quia sæpe dubitatur, an aliquid reipsa sit vel non sit aqua naturalis, hinc oriuntur tot dubia circa materiam remotam pro valore Baptismi, certum enim est ex Scriptura, *Florent. Trid.* & declarationibus Pontificum apud Auctores passim, materiam validam hujus Sacramenti esse solam

lam aquam naturalem, *ſive ea maris ſit, ſive fluvii, ſive paludis, ſive putei aut fontis, quæ ſine ulla adjunctione aqua dici ſolet* uti habet *Catech. Rom. tit. de Bapt.*

260 §. 2. Quod ſalivam vel ſudorem attinet, certum videtur non eſſe aquam naturalem, uti habet *Cap. penult. de Bapt.* & pluribus oſtendit Mendo *diſſ. 9. q. 2.* ideoque nunquam licitum eſt in illis baptizare, nequidem ſub conditione. Idem tenet Mendo *q. 1.* de aqua roſacea, & ſimilibus ſuccis diſtillatis, quam ſententiam etiam tenui *n. 22.* Oppoſitam tamen tenent multi apud eumdem Mendo, & Dian. *in Comp. v. Baptiſmus n. 2.* quam probabilem fatentur Tann. *to. 4. d. 4. q. 1. d. 2. n. 41.* & Dicaſt. *de Pœn. d. 10. n. 209.* unde in extrema neceſſitate adhiberi deberet ſub conditione, ſecundum dicta *n. 110. & 122. Nec obſtat* quod Pignatelli *t. 4. Conſ. 212.* dicat certum eſſe, tales liquores eſſe materiam invalidam, *nam*, hoc dicit ex ſuppoſitione, quod non ſint aqua naturalis, recentiores autem dicunt per diſtillationem extrahi in ſubſtantia aquam naturalem, licet qualitates alias ſecum trahat.

261 §. 3. Atramentum craſſum non eſt materia valida, quia non retinet nomen, nec uſum aquæ; ſed atramentum tenue videtur valida, quia reipſa eſt & dici poteſt aqua, nigrore colorata, qua Æthiops diceretur ſe lavare: putant tamen Steph. & Gob. *in Exp. t. 2. n. 33.* de atramento tenui eſſe idem, quod de tenui cereviſia, ideoque eſſe materiam dubiam. Ros & vapores denſati in guttas ſunt materia valida, uti dictum eſt *n. 22.* Succus, qui verno tempore fluit e vitibus, betula, aut alia arbore, creditur a multis eſſe aqua naturalis, quia aer & terra tum abundant aqua, quæ attracta per calorem Solis, vel vim nativam plantæ, non poteſt tota concoqui, & ob abundantiam effluit. Aquam ex ſale, ſive marino, ſive montano, reſolutam, eſſe naturalem, dicunt aliqui cum *Henriq.* alii cum *Silv.* negant; Tann. *n. 38.* dicit eſſe materiam dubiam, quia aliqui dicunt eſſe vapores & exhalationes concretas, alii mistum diverſæ naturæ, quorum utrumque incertum eſt.

262 §. 4. Si nix vel glacies a baptizante ipſo ita applicetur baptizando, ut frictione illa reſolvatur, & fluat, Baptiſmus eſt certo validus, quia reipſa admovet aquam; ſi autem a baptizante injiciatur baptizandi corpori, a cujus calore reſolvatur, *Averſa* putat valere, ſed dicendum cum Tann. *n. 44.* non valere, aut ſaltem eſſe dubium, quia non videtur a Baptizante ablui. Et idem eſt, ſi baptizans in peſte infectum aquam projiceret, quam baptizandus videns ad ſe non pertigiſſe, ex ea aliquid acciperet, & ſe aſpergeret, tum enim non baptizans ſed ipſemet baptizandus diceretur ſe abluere aqua per baptizantem tantum ſubminiſtrata.

263 §. 5. In baptiſmo non ſolemni ſed privato libere omittitur aqua benedicta, Paſq. Quintan. Gob. *tr. 2. n. 41.* Si tamen omittatur in ſolemni, probabilius videtur ob trangreſſionem *Clement. un. de Baptiſm.* eſſe mortale.

264 §. 6. Si quis carens aqua infantem alioquin ſine Baptiſmo moriturum projiceret in puteum, & ſic proferret formam, Baptiſmus eſſet validus, quia eſſet vera immerſio conjuncta cum forma, Panor. Suar. Conc. Regin. Dicaſt. *de Bapt. d. 1. nu. 61.* Averſ. *q. 66. ſ. 4. §. 6.* Gob. *n. 50.* Delb. *de imm. Eccl. cap. 2. d. 4. ſ. 20. n. 63.* Gorm. *n. 60.* An autem hoc ſit licitum diſputatur. Aliqui cum Soto, Suar. Vaſq. Caſtr. Reding. Gob. *n. 124.* dicunt licere, ſi mors non multum acceleretur, imo etiam ſi acceleratio futura eſſet magna, adhuc licere putat Dian. *p. 5. t. 3. R. 8.* quod Gob. *n. 126.* non improbat, quia vita corporis cedere debet vitæ animæ. Econtra negant nunquam licere Layman Dicaſt. *n. 66.* Delb. *n. 58. Averſ. Gorm. & Buſemb.* ſupra, quia projectio illa directe, & per ſe tendit ad occiſionem infantis, & quamvis projiciens dicat ſe eam non intendere; tamen projectio ipſa non eſt moraliter, nec per intentionem efficaciter disjungibilis ab occiſione: ergo manet occiſio directa, mala autem non ſunt facienda, ut eveniant bona. Unde ad rationem allatam reſpondetur, vitam animæ eſſe quidem præferendam vitæ corporis, ſed quantum fieri poteſt per media licita.

265 §. 7. Quod corpus baptizandi debeat tangi aqua, certum eſt, uti recte *Averſ. §. 4.* & Mendo *d. 9. n. 22.* Quod ſi aliquem ipſemet adducam & teneam ſub ſtillicidio & proferam formam, recte baptizo, quia ſufficienter dicor ipſemet eum abluere, Bon. Gob. *n. 60.* Aliud eſt, ſi aqua non ſponte ſua, ſed alio affundente decideret, tum enim alter diceretur abluere, Gob. *n. 146.* Quid autem dicendum ſit in caſu, quo quis e feneſtra dejeciſſet aquam, & pronuntiata forma moreretur, antequam aqua tangeret corpus baptizandi, dictum eſt *n. 56. in objic. 4.*

266 §. 8. Si contra conſuetudinem diœceſanam Baptiſmus fiat per immerſionem loco affuſionis aquæ, Sot. Valent. Dicaſt. *n. 43.* Gob. *n. 63.* probabiliter dicunt eſſe veniale tantum, quia talis ritus non videtur graviter præcipi, nec cenſetur mutatio notabilis. Græci, infantes totos in calidam aquam mergunt, teſte Arcudio *l. 1. c. 7.* & ideo ſtatim ante Baptiſmum benedicunt aquam, & poſt Baptiſmum unius, aut plurium ſtatim eam abjiciunt in locum honeſtum, quia non videtur decens, ut eadem aqua jam quaſi polluta aſſervetur in longum tempus ad aliorum Baptiſmum. Docent tamen Græci etiam ſufficere infuſionem, & aſperſionem. Arcud. *cap. 20.* quamvis adhibeant trinam immerſionem, Arcud. *c. 9.*

267 §. 9. Si Baptizandus abluatur in alia parte corporis quam in capite, v. g. in pectore, vel ſcapulis, Platel. *n. 119.* dicit Baptiſmum non eſſe certo validum: & idem videntur dicere alii apud Gob. nu. 33. ſed *Suar. Tanner. Averſ. §. 7. Murat.* & alii communiſſime, merito dicunt, ſaltem ſi ſit pars aliqua principalis, Baptiſmum eſſe certo validum, quia verum eſt talem hominem eſſe ablutum, uti verum eſt, eſſe læſum, ſi lædatur in pectore.

DUBIUM II.

Quæ ſit forma Baptiſmi? 268

RESP. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: *Baptizetur* (vel ut *Arcudius* vult, *Baptizatur*) *ſervus Chriſti in nomine Patris, &c.* Porro quinque ſunt, quæ ſignificantur in prolatione formæ, juxta quæ valor ejus debet expendi. I. Perſona baptizantis, ſaltem implicite, quod in forma Græcorum non negligitur, cum *Te* baptizetur, idem valeat, ac baptizetur a me. 2. Actus baptizandi, quia alioquin forma non haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cum ablutio ad varios fines poſſit referri. 3. Perſona baptizandi, quia uti ablutio, ita & forma circa certam perſonam verſari debet. 4. Unitas divinæ naturæ quod fit per voces, *in nomine*. 5. Trinitas perſonarum: idque explicite, & diſtincte vulgaribus vocabulis, Fill. *t. 2. cap. 3.* Laym. *l. 5. t. 2. c. 4.* Bon. *l. 5. t. 2. p. 4. Unde reſolves:*

I. Valide baptizat, etſi venialiter peccet, qui pro baptizo, dicit, abluo, mergo &c. vel pro *Te*, utitur communi nomine, Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum, vel qui honoris cauſa dicit, baptizo dominationem veſtram. Laym. *n. 9.* Bon. *n. 9. & ſeq.*

II. Valet forma, etſi omittat; *Ego, & amen;* quia omnia ſignificata per formam ſalvantur; ſecus, ſi omittat *Te*, quia non ſignificatur perſona baptizandi. *ibid.*

III. Non valent hæ formæ: Baptizo te in nominibus Patris, & Filii &c. quia multiplicatur natura, ſeu eſſentia divina. 2. Baptizo te in Patre & Filio, &c. vel cum Patre, &c. vel per Patrem; vel, in nomine Patris, per Filium, in Spiritu Sancto; vel in fide, virtute, majeſtate Patris, &c. (quam tamen alii dubiam eſſe volunt) Ratio eſt, quia ſignificatur diverſitas eſſentiæ, aut certe unitas non ſatis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel SS. Trinitatis, vel in nomine Dei unius & trini, vel in nomine trium Perſonarum, vel Patris & Filii, omiſſa perſona Spiritus Sancti. Ratio eſt, quia non exprimuntur diſtincte tres Perſonæ. 4. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti: qua tamen forma olim Apoſtolos uſos, ſed ex ſpeciali privilegio, multi docent, alii negant dicuntque eos baptizaſſe in nomine Chriſti, addendo illud nomini ſecundæ perſonæ, non omiſſis nominibus aliarum perſonarum. Cum ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, ſi pro nomine Filii ponatur nomen Chriſti: vel in nomine Chriſti, pro vice Chriſti intellexit, vel locutus eſt ut doctor privatus. *V. Auct. cit.*

IV. Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam utrinque probabilem Auctorum, 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus Sancti; vel baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filii, &c. Ratio eſt, quia non exprimitur unitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & ſpirati; vel in nomine omnipotentis, ſapientis, & boni, vel in nomine ingeniti, geniti, & doni: Ratio quia trinitas perſonarum non explicatur vocibus, quibus a fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & Mariæ Virginis; quia dubium eſt de intentione Miniſtri; qui ſi eo ſenſu voluit dicere, Mariæ, quo Patris, & Filii, & Spiritus Sancti non valet; cum ſit contra ſenſum eſſentialem a Chriſto intentum; ſi vero tantum voluit illam invocare, ut coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet, cum tantum ſit mutatio accidentalis, Fill. *n. 50.* V. etiam Laym. & Bon. *ll. cc.*

ADDENDA.

QUæſt. 46. *Quid præterea circa formam Baptiſmi ſit notandum?* R. Quandonam forma Baptiſmi ſubſtantialiter vel tantum accidentaliter mutetur, ſatis declaratum eſt *a n. 30. 42. 62.* Hic adde ſeqq. 269

§. 1. Si perſona baptizantis aut baptizandi nullo modo ſignificetur, certum eſt non valere Baptiſmum, nam *Alex. VIII.* damnavit hanc 27. propoſ. *Valuit aliquando Baptiſmus ſub hac forma collatus, in nomine Patris, &c. prætermiſſis illis, ego te baptizo.*

§. 2. Nugn. Bon. Dian. *p. 2. tr. 15. R. 46.* dicunt Sacerdotes tantum venialiter peccare, ſi formam proferant in lingua Patria, & recte monet Gob. *t. 2. n. 88.* conſultius eſſe, ut Parochi doceant obſtetrices formulam baptizandi in lingua patria, quamvis enim poſſint latine retinere, tamen facilius in latina turbabuntur, & errorem committent. Addit Gob. *n. 169.* Parochos mortaliter peccare, ſi non examinent obſtetrices, an recte baptizare ſciant, obſtetrices autem ſub mortali teneri addiſcere modum baptizandi docent *S. Anton. Henriq. Regin.* aliique multi cum Averſ. *q. 7. ſ. 2. §. Teneri. Nec obſtat*, quod forte alii ſint adfuturi, qui formam ſciant, ideoque obſtetrices videatur excuſare *Suar.* cujus ſententiam proba- 270

probabilem esse dicunt Dian. & Dicast. *d.* 8. *n.* 18. *nam* ipsæ ex officio tenentur adesse puerperis, non item alii; & sæpe occurrit occasio, qua infans nascens de vita periclitetur.

De forma Græcorum, *baptizatur* (non, baptizetur) *servus vel serva Christi* in nomine &c. optime discurrit Arcudius *l.* 1. *c.* 8. & ostendit utramque esse bonam, quamvis dicerent, *baptizetur*.

DUBIUM III.

271 *De Ministro Baptismi.*

ARTICULUS I.

Quis sit Minister Baptismi?

„ RESP. Valide ministrat omnis homo ratione utens,
„ cujuscumque fidei, vel infidelitatis, status, aut se-
„ xus; licite, tanquam Minister ordinarius & ex officio,
„ Sacerdos habens jurisdictionem, aut commissionem, vel
„ ex ejus commissione, Diaconus: In casu tamen extremæ
„ necessitatis, omnis, qui potest valide, etiam facit licite,
„ teneturque, ut proximo succurrat, Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 7.
„ *Unde resolves:*
„ I. Non tantum Diaconus, sed nec Parochus, aut Epi-
„ scopus, absque commissione extra suam Diœcesim, vel
„ Parochiam (vel intra eam alienos) licite baptizat: ideo-
„ que etiam peccant parentes, qui sine licentia sui Præla-
„ ti alieno deferunt prolem baptizandam, cum violent jus
„ Parochi, Laym. *l. c.*
„ II. Diaconus non tantum in extrema necessitate, sed
„ etiam in alia notabili, baptizare potest. Et quidem cum
„ solemnitate, ex commissione Episcopi vel Parochi: ut si
„ v. g. ob multitudinem baptizandorum, aliudve grave im-
„ pedimentum, id ipsi facere non possint, Laym. *l. c.*
„ III. Cum in necessitate confertur Baptismus, servandus
„ est ordo, ita ut si adsit, & non detrectet Sacerdos vel
„ Diaconus, is reliquos præcedat: sic etiam Clericus laicum,
„ vir mulierem, fidelis infidelem, nisi forte inferior melius
„ noverit modum, ut solent obstetrices (quæ proinde exa-
„ minari, & approbari debent a Pastoribus) vel alia justa
„ causa sit, ut quia virum ad parientem ingredi non decet.
„ Quod si laicus baptizet præsente Sacerdote, & secundum
„ quosdam, etiam præsente Diacono, censent esse mortale,
„ quia id laico tantum competit ob defectum Sacerdotis,
„ qui sine injuria Ordinis & Sacramenti, talem licentiam
„ dare non potest. In reliquis perversio illius ordinis est tan-
„ tum veniale, præterquam si coram fideli hæreticus adhi-
„ beretur, quod voluit esse mortale, Laym. *n.* 4. *Kon.*

ADDENDA.

272 QUæst. 47. *Quid circa Ministrum sit præterea notandum?* Resp. seqq.

§. 1. Minister ordinarius est solus homo viator, secundum dicta *n.* 50. Si tamen quis sciretur esse baptizatus a bono Angelo vel Sancto aliquo, putant Angel. Sot. Gob. *tr.* 2. *n.* 158. non fore rebaptizandum, quia præsumendum esset, tale Sacramentum esse jussu Dei collatum, & ideo habendum pro rato, uti etiam notant *S. Thom. Lugo* aliique cum eodem Gob. *t.* 1. *n.* 50.

273 §. 2. Non requiritur certa ætas ad Ministrum Baptismi, uti habet communis contra *Abb.* qui putavit baptizantem debere esse 18. annis adulteriorem baptizato, ut sicut est pater ejus spiritualis, ita potuerit esse carnalis, sed ratio illa nulla est, nam Parochus triginta annorum omnino licite baptizat Judæum centum annorum, Gob. *t.* 2. *n.* 151.

274 §. 3. Quamvis baptizare non sit actus jurisdictionis circa baptizandum, cum baptizandus necdum sit subjectus Ecclesiæ, tamen est actus habentis jurisdictionem circa fideles, quibus aggregandus est baptizandus, aggregatur enim illi Ecclesiæ in qua baptizatur: hinc soli Parocho, per se, competit baptizare in sua Parochia, Dicast. *d.* 2. *a n.* 10. Unde quamvis *Paulus III.* singulis de Societate JESU facultatem concedat ministrandi Pœnitentiam, Eucharistiam, aliaque Ecclesiastica Sacramenta sine alicujus præjudicio, non est tamen illis data facultas baptizandi, nequidem in terris infidelium, ubi fundatæ sunt Ecclesiæ, hoc enim foret in præjudicium Episcoporum & Parochorum ibi existentium, Castrop. *t.* 19. *p.* 9. Si tamen proprii Parochi frequenter dissimulent, tum censentur tacite consentire; imo *Hurt.* & *Gob. n.* 132. putant sufficere ratihabitionem de futuro prudenter præsumptam.

275 §. 4. Peregrini possunt sibi eligere locum Baptismi, ubi velint. *Barb. Gob. n.* 133. Quod si mulier pariat in pago alieno, duabus aut tribus horis a domo sua dissito, si vult, potest prolem baptizandam mittere ad Ecclesiam suam, potest tamen etiam ad alienam, ubi est, *Gob.* supra. In hoc tamen alieno pago proles non debet a proprio, sed ab hujus pagi Parocho baptizari, *Gob. n.* 135.

276 §. 5. Absente Parocho potest quivis Sacerdos in necessitate, quamvis non extrema, fungi ejus officio, etiam solemniter, *Vasq. Gob. n.* 136. Ut autem Diacono committi possit Baptismus, etiam solemnis, non requiritur nisi rationabilis causa, v. g. si Parochus non possit ob infirmitatem vel ob aliud justum impedimentum, & absit alius Sacerdos, *Suar. Laym. Kon. Dic. Gob. n.* 137. Parochus vero Diaconus, & necdum Sacerdos potest jure ordinario etiam solemniter baptizare, *Gob. n.* 139.

§. 6. Parenti prohibitum est baptizare propriam prolem legitimam, unde huic extra summam necessitatem præferenda est 277
in baptizando mulier, *Gob. t.* 2. *n.* 142. & *t.* 17. *n.* 413. Quod si laicus extra necessitatem baptizet, etiam non solemniter, videtur esse mortale, uti habent Suar. *d.* 31. *f.* 4. aliique cum Dicast. *d.* 2. *n.* 20. & Aversf. *q.* 67. *f.* 2. §. 4. contra *Sot.* & alios, quia in re gravi agit contra prohibitionem Ecclesiæ, imo si non adsit, nisi Sacerdos censuratus, Sair. *l.* 2. *c.* 2. *n.* 16. dicit hunc præferendum esse laico, quia necessitas dat omnibus habilitatem; sed oppositum probabilius dicunt *Suar. Bonac.* & alii, quia cum hic non detur tanta necessitas, prohibitio non cessat obligare censuratum, ut abstineat. Denique si infans necdum totaliter egressus ex utero sit baptizandus, mulier præferenda est cuicumque viro, etiam proprio Parocho, sic enim exigit honestas, Platel. *p.* 5. *n.* 143. Et de Baptismo talis infantis plura dicentur *a n.* 292.

Græci aliqui putant, solum Sacerdotem esse Ministrum Baptismi, quo absente permittunt infantem sine Baptismo emori, sed hunc errorem recte confutat Arcud. *l.* 1. *c.* 1. ex ipsis Auctoribus Græcis, iterumque *c.* 12. *dub.* 1.

Q. 48. *An licitum sit deferre vel mittere infantem, ut baptizetur a Prædicante hæretico?* R. N. per se loquendo, quia 278
peccat Minister indignus, si Sacramentum ministret, & peccat laicus, si baptizet, uti constat ex hactenus dictis: ergo qui mittendo vel deferendo infantem causa est, cur Prædicans, qui indignus & laicus est, baptizet, saltem ideo peccat, quia ejus peccato cooperatur, petitque Sacramentum ab eo, qui hic & nunc non potest, nisi indigne, ministrare.

Quæstio potissima est, an aliquando possit esse justa causa, vel circumstantia excusans petitionem ejusmodi Baptismi a Prædicante conferendi, v. g. si sub gravissima pœna alicubi prohibitum sit catholicis parentibus, ne proles suas alio ferant baptizandas, quid facere possint vel debeant. Circa hunc casum 279

§. 1. Suadent omnes, si mater advertat se vicinam partui, ut proficiscatur ad locum catholicum, ibique natam prolem catholice baptizari faciat, & postea domum reversa, si possit sine incommodo, faciat prolem a prædicante inscribi libro baptizatorum, per hoc enim nullam in eo spiritualem potestatem agnoscit, sed tantum adhibet cautelam pro habenda suo tempore attestatione suscepti Baptismi.

§. 2. Si v. g. mater sit catholica, & pater acatholicus, 280
qui velit infantem quocumque tandem loco natum post aliquod tempus baptizari a suo prædicante, Less. *in auct. v. Baptismus, cas.* 2. dicit matrem posse facere, ut infans antea privatim baptizetur catholice, etiam a muliere, si alius desit; quia mater habet jus ad talem Baptismum prolis suæ, maxime si esset diu expectandus Baptismus Prædicantis, cum periculo, ne moreretur infans: Putant tamen Verjuys *t.* 6. *art.* 6. patrem postea esse admonendum de Baptismo jam collato, ne secunda vice baptizari faciat. Quod si esset justa ratio id reticendi, posset permitti secundus Baptismus. Quod si etiam parentes catholici non possent sine gravissimo incommodo talem prævium Baptismum manifestare, Arsdek *in ʒes. de hæreticis q.* 30. dicit posse silere, ostendendo tamen, quod sibi non placeat, si a Prædicante baptizetur. Si autem certo præviderent hoc futurum, Lugo *de fide d.* 14. *f.* 5. *n.* 164. dicit melius esse, ut infans prius non baptizetur a catholico, quia videtur esse minus malum, quod infans baptizetur ab hæretico, quam quod rebaptizetur.

§. 3. Si supponamus casum, quod catholici parentes sint 281
gravissime puniendi, nisi infantem positive faciant vel petant baptizari a Prædicante, Less. *casu* 1. Verj. *supra*, Pignat. *T.* 7. *conf.* 55. *n.* 2. dicunt id petere aut facere non posse: Rationem dant 1. quia cum baptizatio si actus religionis, petere baptizationem a Prædicante tanquam Ministro publico, est tacite profiteri illum esse verum Ministrum talis cæremoniæ, & Sacramenti ordinarie conferendi, hoc autem profiteri nullo casu licitum est, etiamsi mors esset subeunda, inquit *Verj.* 2. Quia Pignat. *Consult.* 41. refert declaratum esse a *Clem. VIII.* non licere extra necessitatem extremam, nequidem a schismaticis recipere Sacramenta, quia non est licitum cum illis communicare in sacris ritibus: ergo multo minus ab hæreticis.

Hæc sententia est quidem absolute tenenda tanquam ve- 282
ra, quia tamen certum est in multis locis, ubi sunt talia pœnalia edicta, parentes catholicos facere deferri proles suas ad Prædicantes, uti habeo ex litteris, & relatione Missionariorum, sitque durum omnes ejusmodi catholicos damnare, vel eis negare Sacramenta, si id cavere nolint, forte dici posset *ad primam rationem*, quod petere baptizationem in istis circumstantiis sit tantum profiteri, quod Prædicans sit validus Minister Baptismi, qualis revera est, & ideo nunc illum requirat, quia cogitur, & aliter evitare non potest injustam vexam. Quod *Conf.* nam nullus catholicus aut etiam acatholicus in circumstantia talis pœnæ injunctæ judicabit talem parentem velle per hoc cognoscere in Prædicante potestatem spiritualem, quia circumstantiæ coactionis simul loquuntur & dicunt tantum requiri, tanquam valide potentem baptizare. *Ad secundam*, consequenter dicendum esset, non peti ab eo cæremonias, sed tantum permitti, adeoque in eis non communi-

municari; peti autem ſolum Baptiſmum pro tali neceſſitate, uti peti poſſet in neceſſitate extrema infantis, ſi nullus niſi Prædicans eum baptizare poſſet, quamvis prævideretur adjecturus cæremonias ſuas. Et in utroque caſu maneret obligatio petendi a Sacerdote catholico ſuppleri cæremonias Eccleſiæ, uti fatetur Pign. *Conſ.* 55. *n.* 8.

Dices. Ergo etiam potero ob metum mortis cum Calviniſtis habentibus ſuam cœnam ſtare, & ore admittere panem a Prædicante. R. n. ſeq. tum quia certum mihi eſt, Prædicantem non eſſe, nequidem validum Miniſtrum cœnæ Domini, tum etiam, quia omnes prudentes judicarent, me directe communicare in illa cæremonia cum illis: nec me juvaret contraria interna intentio, uti non juvat illum, qui ante idolum thus injiceret igni, intendens ſe illo odore paſcere.

Hæc dicta pro excuſatione ejuſmodi parentum catholicorum relinquo definienda ſapientiori aliorum judicio.

ARTICULUS II.

283 *An duo poſſint ſimul unum baptizare?*

RESP. I. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit Baptiſmus, quia dicens ſe abluere, cum non abluat, formam habet falſam, etiamſi uſurpet Græcorum, *baptizetur ſervus Chriſti*, vel quæ putatur illi æquivalere, *Baptizet te Chriſtus*, ſubintelligitur enim, *per me*, alioquin ſi excludatur perſona Miniſtri, ut ſenſus ſit: Baptizet te Chriſtus, & non ego, ſive non per me, forma nulla eſt. In caſu tamen neceſſitatis, poſſe ſub conditione ita Baptiſmum conferri, ut v. g. mutus formam neſciens ablueret, cæcus autem formam pronuntiaret, docet Hurt. *art.* 2. *diff.* 6. Additque debere talem elapſo periculo, iterum ſub conditione baptizari. V. Eſcob. Fill. *t.* 2. *c.* 4. Dian. *p.* 5. *tr.* 3. *R.* 26. ex Capeavil. Marſil. &c. Bonac. *t.* 1. *de Bapt. d.* 2. *q.* 4. *p.* 4. *n.* 23. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 7.

Reſp. II. Si plures Miniſtri ſinguli abluant, & formam pronuntient, graviter peccant contra ritum Eccleſiæ. De valore ſic ſolet diſtingui, 1. Si quilibet intendit baptizare dependenter ab alio, ut cauſa particularis, invalide baptizat, ſive ſinguli dicant: Ego te baptizo; ſive: Nos, te baptizamus, quia forma, cujus ſenſus cenſetur eſſe abſolute, & independenter baptizare, non cobaptizare, eſt falſa. 2. Si quiſque per ſe intendat baptizare independenter ab alio, valide baptizat, quia omnia requiſita ponit, ut patet a ſimili in Miſſa ordinationis, qua Sacerdotes noviter ordinati ſimul conſecrant cum Epiſcopo, dummodo ſimul eodem inſtanti formam abſolvant: ſi autem non ſimul abſolvant, is tantum conſecrat vel baptizat, qui prius abſolvit. V. Fill. *n.* 72. Bon. *n.* 25. Laym. *c.* 7.

Plura circa materiam hujus Art. videri poſſunt apud Averſ. *q.* 67. *ſeſſ.* 1.

DUBIUM IV.

284 *Quid ſit ſubjectum Baptiſmi.*

RESP. I. Subjectum capax Baptiſmi, eſt ſolus homo vivus, ab Adamo deſcendens, nondum baptizatus.

Reſp. II. Valide baptizantur infantes, item perpetuo amentes, qui nunquam uſi ſunt ratione, quia cenſentur ejuſdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando ſint uſi ratione, non valet Baptiſmus, niſi ante amentiam petiverint. V. Bon. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 6. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 6

Unde reſolves:

I. Si puer inter baptizandum, nondum finita forma moriatur, Baptiſmus eſt nullus.

II. Non valet Baptiſmus iteratus, ideoque uterque tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in jure civili ſubjacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui eſt ſine juſta cauſa rebaptizat ſub conditione, quia intelliguntur de Baptiſmo abſolute dato, quando moraliter conſtat priorem Baptiſmum fuiſſe validum. V. Laym. *c.* 5. Bon. *p.* 5.

III. Nondum perfecte natus eſt baptizandus, ſi ſit periculum, dummodo pars aliqua poſſit ablui, quia eſt homo vivus, nec certo conſtat eſſe incapacem.

IV. Si dubium ſit, an infans vivat, baptizandus eſt ſub conditione.

V. Valide baptizatur, quem Miniſter putat eſſe alium; aut licet ſit puella, quam putat eſſe puerum, quia intendit baptizare præſentem. Aliud eſt in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa quam putat, Bon. *p.* 4. *n.* 26.

VI. Valide, etſi extra neceſſitatem illicite, plures ſimul baptizantur, hac forma, *Ego vos baptizo, &c.* Bon. *p.* 4.

VII. Monſtrum, quod capite, & pectore formam hominis refert, eſt baptizandum, ſecus ſi beſtiam refert. Quod ſi vero caput tantum ſit ferinum, putat eſſe baptizandum *Comitolus: Nav.* tamen & alii volunt differendum, donec certius cognoſcatur, niſi periculum mortis immineret, tum ſub conditione baptizandum eſſe. Quod ſi habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num ſit unus homo, an duo, duplex Baptiſmus conferendus eſt; unus abſolute, alter ſub conditione, in ea parte, qua membra apparent imperfectiora. V. Laym. *n.* 12. Bon. *t.* 1. *de Bapt. diſp.* 1. *p.* 6. & Rituale Romanum *tit. de Baptiſmo*.

Reſp. III. Extra mortis periculum valide, non tamen licite baptizantur ethnicorum infantes, invitis parentibus. Ratio eſt, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis injuria; vel relinquuntur, & fit injuria Sacramento, quod exponitur irreverentiæ. Quod ſi tamen poſſint chriſtiane educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his caſibus: 1. Si parentes ſint tua mancipia; tum enim tui potius ſunt quam illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel uterque, vel ſaltem alteruter; quia tunc Eccleſia jus in eos habet. 3. Si alter parentum petat; tunc enim juſta ejus voluntas injuſtæ alterius præferenda eſt, in favorem prolis, & fidei. 4. Si infans ſit in periculo mortis. 5. Si rationis jam compos puer petat; quia in negotio religionis, eſt ſui juris. In dubio autem de uſu rationis, ſufficit eſſe 7. annorum. Vide Laym. *l. c.* Fill. *t.* 2. *c.* 6. Bon. *n.* 12.

Quæres. An Baptiſmus aliquando repeti poſſit, & qua forma?

Reſp. I. Cum temere rebaptizare ſit mortale ex objecto, quia eſt in genere Sacrilegii, dum conaris miniſtrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptiſmo, ſed ſufficit, ſi pro eo ſint conjecturæ; ut v.g. quod quis natus & educatus ſit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicujus momenti occurrant: leve enim, vel metaphyſicum dubium non ſufficit, ſed requiritur grave & morale, vel ſaltem rationabile; in quo inclinandum eſſe in favorem baptizandi, recte monet Laym. *c.* 5. *n.* 3. & 4. ex *Suar. & aliis*, *Unde reſolves:*

I. Sub conditione baptizandi ſunt, 1. Qui cum materia & forma, aut intentione dubia (ſecundum ſupradicta) ſunt baptizati. 2. Infantes expoſiti, & reperti ſine ſcheda teſtante de Baptiſmo; ſecus ſi cum ea. Ita Comm. Quint. tamen *t.* 1. *ſ.* 13. & 14. contendit etiam hos eſſe rebaptizandos. 3. Baptizati ab obſtetricibus veneficis; præſertim ſi falſæ vel convictæ fuerint, aliquando non recte baptizaſſe. Laym. *n.* 3.

II. Infantes ab obſtetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob neceſſitatem baptizatos, promiſcue omnes ſub conditione rebaptizare (quando obſtetrices bonæ, & bene inſtructæ cenſentur) non licet, quia de valore Baptiſmi prudenter & rationabiliter dubitari non poteſt. Suar. Laym. *cap.* 5. Qui tamen contrariam conſuetudinem quorumdam Parochorum damnare non audet, eo quod ipſi experientia didicerint, obſtetrices non raro fuiſſe deceptas a diabolo, ideoque revera periculum aliquod ſit animæ, ob quod irreverentia ceſſet; additque eam conſuetudinem approbatam fuiſſe a Paſtorali Romano edito Antuerpiæ 1607. eamque ſententiam tenet Silv. apud Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 86. & ipſe Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 35. cum aliis 2. cenſet eam probabilem, haberetque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet ſint adulti, quod C. Delugo *R. mor. l.* 1. *d.* 2. recte limitat ad illas circumſtantias, in quibus prudenter dubitari poſſit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam Quint. *t.* 1. *ſeſſ.* 6. docet, infantes ſupradictos fere omnes rebaptizari poſſe ſub conditione.

III. Peccat graviter Miniſter, 1. qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium juris vel facti manet, num valide ſit baptizatus, quia tenemur proximum liberare probabili periculo gravis mali, cum facile poteſt, Laym. *l. c.* Quintan. *l. c.* 2. ſi non diligenter inquirat in talis baptiſmi valorem niſi de hoc aliunde conſtet. Quintanadv. *ſ.* 6. & 7.

IV. Non eſt rebaptizandus, de cujus Baptiſmo habetur teſtimonium unius occulati teſtis, licet feminæ, dummodo non ſit ſuſpecta, nec aliud obſtet, Laym. *l. c.*

V. Qui vere & rationabiliter dubitat de ſuo Baptiſmo, tenetur petere Baptiſmum, & Parochus ei conferre. Quintanadv. *ſeſſ.* 13. & 19. & interea abſtinere ab uſu aliorum Sacramentorum.

Reſp. II. Baptiſmus ſub conditione, hac forma conferendus eſt: *Si baptizatus es, non te baptizo. Si nondum es baptizatus, ego te baptizo in nomine &c.* Ac licet ſufficiat ſola mente conditiones apponere, ſi ex omiſſione non timeatur ſcandalum, tutius tamen eſt exprimere verba ſaltem iſta: *ſi non es baptizatus, &c.* V. Tol. *l.* 2. *c.* 19. Laym. *l. c.* Suar. *d.* 31. Fill. *t.* 2. *c.* 4. *q.* 9. Patrinus autem in hoc Baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus, *Quint. ſeſſ.* 18.

ADDENDA.

QUæſt. 49. *Quid notandum ſit circa obligationem ſuſcipiendi Baptiſmum?* R. Seqq. 285

§. 1. Eſt gravis obligatio, per ſe loquendo, ſtatim ſuſcipiendi Baptiſmum, ideoque mortaliter peccaret adultus, ſi abſque juſta cauſa diu differret; uti recte probant Mendo *diſſ.* 9. *n.* 12. Averſa *q.* 68. *ſeſſ.* 4. Dicaſt. *d.* 1. *n.* 253. Similiter mortaliter peccant parentes fideles, qui, v. g. ultra menſem, ſine ſufficienti cauſa differunt Baptiſmum ſui infantis, quamvis non ſit periculum mortis, quia univerſalis conſuetudo, & decreta plurimarum Synodorum, præſcribentia, ut non differatur ultra triduum, v. gr. vel quatriduum, obtinuerunt, aut ſufficienter explicarunt vim legis pro tota Eccleſia, Caſtrop. *tr.* 19. *p.* 9. *n.* 9. Platel. *p.* 5. *n.* 194. Attamen Sot. apud Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 6. *n.* 8. extendit

te, adit ad octavum, decimum aut etiam duodecimum diem, prout moris est. Imo docet Laym. *n.* 9. si solemnis Baptismus cum causa differatur, v. g. apud Principes, quia expectari debet Patrinus, differri posse ad sequimensem.

286 §. 2. Quæri solet, an sit tanta obligatio Baptismi suscipiendi, ut homo adultus possit se objicere periculo mortis pro eo suscipiendo, & dicendum est posse, si postea non esset spes obtinendi Baptismi, qui securior est & utilior, etiam pro remissione pœnæ. Non tenetur tamen se objicere, quia potest se aliter salvare, nempe per amorem Dei vel contritionem Suar. & Gob. *t.* 2. *n.* 122. potestque videri Aversf. §. *Quarto*, Addunt Ochag. & Caram. apud Gob. *n.* 262. non tantum licitum, sed etiam præceptum esse, ut qui aliter nequit baptizari, & advertit se non posse conteri, petat se in mare projici, ut baptizetur, quia tenetur vitam animæ anteferre vitæ corporis, & vult immergi optando baptizari, quod autem emergere non possit, præter ipsius intentionem est. Verum sententiam illam alii non admittunt, quia videtur esse directa sui occisio, quæ nunquam est licita. V. dicta *n.* 335.

287 *Q.* 50. *Qualis consensus seu voluntas requiratur in adulto?* Resp.

§. 1. Constat ex dictis *n.* 163. & iterum *a n.* 166. in adulto habente usum rationis requiri intentionem saltem habitualem, adeoque non sufficere carere contraria intentione, uti multis evincit Mendo *disp.* 9. *n.* 8. Et consequenter, si quis dormiens baptizetur, cum antea nunquam voluerit, Baptismus est invalidus, si tamen antea baptizari voluisset, foret validus, secundum dicta *num.* 166. nisi forte voluisset in vigilia tantum baptizari, Gob. *t.* 2. *num.* 296. Notatque Meratius *d.* 6. *sess.* 4. intentionem adulti, per se loquendo, debere esse liberam
288 libertate tali, qualis ad mortale requiritur.

§. 2. Probabile est sufficere habitualem implicitam, secundum dicta *n.* 168. Unde probabile est contra *Suar.* sufficere intentionem, qua quis generatim desiderat sibi adhiberi media ad salutem necessaria, quia Christus potuit sic instituere Baptismum, & concedit Suar. sic institutam esse extremam Unctionem, Baptismus autem est maxime necessarius ad sa-
289 lutem. Con. Gob. n. 298.

§. 3. Si quis haberet voluntatem interpretativam tantum *Valent.* & *Ledesm.* putant sufficere: *Suar.* & *Vasq.* probabilius, dicunt non sufficere: *Tann.* dubitat, hinc Gob. *n.* 299. dicit
290 Baptismum sic collatum debere repeti sub conditione.

§. 4. Si quis compos rationis voluerit baptizari, sed nunc impos nolit, valide baptizatur, secundum dicta num. 176. Si autem dubitetur, an nunc, quando non vult, sit rationis compos, & sit periculum in mora, baptizari debet sub conditione si non adsit periculum, differendus est Baptismus, donec plene sibi restituatur, Laym. Tamb. Schild. *n.* 6. *c.* 2. Gob. *n.* 302. Quid vero faciendum sit, si dubitetur, an puer absque consensu parentum petens Baptismum, habeat plenum usum rationis, dicetur n. 306.

291 §. 5. Lopez *p.* 1. *c.* 12. negat hominem a nativitate surdum & mutum, ratione carentem, esse baptizandum: Idem negant Ochag. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *Ref.* 6. Herincx *de Sacram. d.* 3. *n.* 94. Bosco *d.* 1. *sess.* 8. *num.* 18. de surdo, cæco, muto, quia tales non videntur posse habere fidem, spem, attritionem, & voluntatem Baptismi. Econtra Coton. Con. *q.* 68. *num.* 94. Gob. *in Exp. t.* 2. *num.* 311. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 10. dicunt surdum, cæcum & mutum esse habendum tanquam perpetuo amentem, eo quod non videatur posse habere notitiam ad peccatum requisitam, ideoque baptizari posse. Si autem tantum sit surdus & mutus, poterit per signa esse capax dispositionis, & instructionis necessariæ.

292 *Q.* 91. *Quid addendum sit circa Baptismum infantis adhuc in utero matris clausi?* R. Seqq.

§. 1. Quamvis aqua per artem, & instrumenta pertingeret ad corpus infantis, tamen talem Baptismum fore invalidum, docent multi apud Aversam *q.* 68. *s.* 1. §. *Quod si*, & apud Burgh. *cent.* 2. *cas.* 7. quibus consentit Mendo *d.* 9. *n.* 25. Econtra fore validum docent alii communiter cum Ledesm. Victor. Suar. Conc. Aversf. Dicast. *d.* 2. *n.* 62. & recte probat Pignat. *t.* 1. *consult.* 103. quia talis infans est homo, cui debite applicari potest materia, & forma: ergo. *Nec obstat*, quod Cap. *Qui in maternis*: De consecr. dicatur: *Qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest*, nam tantum dicitur baptizari non posse cum matre, id est, mediante carne matris, de cetero sicuti infans ille erat mortuus spiritualiter per peccatum originale, ita renasci potest spiritualiter per gratiam, quamvis non sit natus corporaliter, uti recte Mendo *disp.* 9. *n.* 28. sic enim factum est S. Joanni Baptistæ, & fieret infanti propter fidem in utero matris occiso, uti dictum est *n.* 237. Exigit tamen honestas, ut mulier, si instrui possit, conferat Baptismum infanti in utero, secundum dicta nu. 348. Et si infans postea nascatur, esse rebaptizandum sub conditione, tenent auctores communiter, quia censent sententiam, quæ negat valorem talis Baptismi, esse probabilem. Raynaudus autem *t.* 14. *in tr. de ortu infantium per sectionem, c.* 6. *num.* 14. docet aquam non posse ita adduci ad infantem, ut baptizetur, eo quod nimis multis involucris & secundinis sit inclusus, sed alii multi contradicunt: & saltem secundinæ continuantur cum umbilico infantis.

293 §. 2. Praxim adducendi aquam ad talem infantem describunt Schild. *t.* 6. *n.* 9. & Gob. *t.* 2. *n.* 57. An autem mater teneatur permittere se secari, ut infans baptizetur, late tradunt Boudevv. *p.* 2. *q.* 20. & Gob. *a num.* 254. & omnium optime Rayn. qui *c.* 5. ex judicio & experientia Medicorum probat sectionem sine periculo fieri posse, ideoque ad eam teneri. Præterea quid faciendum sit, si mater gravida moriatur, videri potest apud Boudevv. Gob. & Ray. *supra*; sufficit hoc monere, quod os mortuæ debeat manere apertum, ut non suffocetur infans, si adhuc vivat, possitque exscindi. Denique an a muliere gravida pœna capitis damnata, si lethaliter ægrotet, possit, antequam moriatur, violento vulnere proles extrahi, ut baptizetur, docte examinant idem Rayn. & Mendo *disp.* 4. *q.* 5. & affirmativam partem tenent Suar. Conc. Dian. Aversa §. *Eo magis*, Dicast. *supra*.

Q. 52. *Quid circa abortus, prodigiosos infantes, & monstra sit notandum?* R. Seqq. 294

§. 1. Auctores gravissimi cum Card. *in* 1. *crisi d.* 14. *c.* 3. recte dicunt omnes fœtus abortivos mulierum etiam imperfectissime figuratos esse baptizandos, si dent aliquod signum vitæ per motum, quia putant aliqui Medici, quod fœtus humani post paucos, v. g. tres aut quatuor dies a conceptione, statim animentur anima rationali.

§. 2. Si infans prodigiose nascatur, ut factum esse in Belgio 295
anno 1330. authentice testatur Lot. *in resol. Theol. t.* 15. *art.* 1. narrans virum, qui ridebat uxorem in partu ejulantem, ex imprecatione uxoris & ultione divina per novem menses sensisse dolorem maximum, & tumorem in femore dextro, ex quo excisus sit infans; talis infans non contraxisset quidem peccatum originale, uti habet communis cum S. Thom. apud Dic. *d.* 2. *n.* 114. quia non descendisset ab Adamo per ordinariam, & seminalem generationem; & consequenter si ille factus adultus generasset filios, neque hi contraxissent ob rationem jam datam, sed mansissent in puris naturalibus sine peccato, & sine gratia supernaturali, unde si unus eorum statim sine Baptismo fuisset mortuus, probabile est post resurrectionem universalem gavisurum fuisse beatitudine naturali in hac terra: Nihilominus hi omnes debuissent baptizari, tum ut insignirentur charactere baptismali, & adscriberentur Ecclesiæ Christi, tum etiam, ut consequerentur gratiam sanctificantem, qua carebant, simulque acciperent habitus supernaturalium virtutum.

§. 3. Si monstrum sit procreatum ex homine masculo & 296
bruto femella, baptizari debet sub conditione, quia probabiliter est homo, dubium enim est, an semen feminæ ad fetum active concurrat, *Possev.* aliique communius contra *Henriq.* Si autem monstrum sit procreatum ex muliere & bruto masculo, uti testatur *Besoldus* in Thesauro practico v. Schvvangerung *pag.* 884. mulierem aliquando fuisse, quæ ter conceperit e simio, tale monstrum baptizari non debet, ut recte Dic. *n.* 119. quia certum videtur, quod non sit homo, cum ad generationem hominis omnes requirant semen viri. In dubio autem, an sit ex bruto masculo, baptizari debet sub conditione, si homo est, Bon. Schild. Gob. *in Exp. t.* 2. *n.* 278. Addunt Laym. & Dic. *n.* 117. si absit periculum mortis, semper melius esse, ut differatur Baptismus, donec certius cognoscatur, an homo sit, necne. Plura de monstris, item de natis ex dæmone incubo vel succubo, videri possunt apud Boudevv. *p.* 2. *q.* 21. & 22. item apud Gob. *supra casu* 9.

Q. 53. *Quid circa consensum parentum sit notandum?* R. 297
Seqq.

§. 1. Baptismus est validus, qui confertur proli non utenti ratione parentibus invitis, quia non baptizatur in fide vel voluntate parentum, sed tantum Ecclesiæ, S. Thom. 3. *p.* *q.* 68. *art.* 9. & omnes communiter cum Dicast. *d.* 3. *num.* 71. contra Durand. Silv. Palud. & alios, quorum opinio communiter rejicitur tanquam improbabilis.

§. 2. Illicitum est baptizare prolem parentum infidelium, si 298
hi inviti sint, quamvis essent subditi Principis volentis baptizari; 1. Quia hoc est contra usum, & prohibitionem Ecclesiæ, nam Julius III. teste Pignat. *t.* 4. *consf.* 192. imposuit tali baptizanti pœnam suspensionis & mulctam 1000. ducatorum. 2. Plerumque manet præsens periculum fidei deserendæ. 3. Pater habet jus in filium, cum filius sit aliquid Patris, eique subjiciatur: ergo male ei tali modo subtrahitur, S. Th. 2. 2. *q.* 19. *art.* 12. aliique plurimi cum Dic. *n.* 81. & Gob. *t.* 2. *n.* 317. contra *Scot. Gabr. Esthium*; & ex parte contra Arcudium *l.* 1. *c.* 12. *dub.* 2. qui nihil vult resolvere, sed dicit consulendam Sedem Apostolicam. *Dices* 1. Puer debet eripi a morte temporali, etiam invito parente: ergo multo magis a morte æterna. 2. Debet prævalere voluntas Dei, qui præcipit Baptismum. 3. Legitur 1. *Mach.* 2. *v.* 46. quod Mathathias & amici ejus circumciderint pueros incircumcisos, quotquot invenerunt, utique etiam contra voluntatem parentum, quorum aras evertebant. 4. Principi licitum est impedire hoc peccatum subditorum. *Resp. Ad* 1. disparitatem esse, quod parens non habeat jus circa vitam prolis, habeat autem jus ad gubernationem. *Ad* 2. Deus non præcipit statim in hac circumstantia baptizari. *Ad* 3. vel erant filii Judæorum, subjecti Legi, vel filii Gentilium subacti armis, & veluti servi de quibus dicetur *n.* 306. *Ad* 4. Licitum est impedire peccatum subditorum, si obest paci & rectæ gubernationi, c. secus, n. nam potestate civili adigi non possunt ad servandum jus etiam naturæ, nisi observatio ad pacem publicam faciat.

§. 3. Non requiritur consensus utriusque parentis, sed sufficit alterutrius, quia cum consensus permittentis sit in favorem 299
reli-

religionis, & ad salutem prolis, alter autem parens irrationabiliter neget, merito prævalet consensus prioris, Suar. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 6. *n.* 10. Aversf. *q.* 68. *f.* 3. §. *At vero*, Gob. *n.* 320. Dicast. *n.* 85. Gorm. *d.* 2. *nu.* 62. Verj. *art.* 12.

300 §. 4. Si Parentes infideles sint stricte servi hominis christiani, potest illorum proles auctoritate domini baptizari parentibus invitis, quia jus in prolem spectat ad dominum, qui etiam sine injuria potest abstrahere a parentibus & liberare a subjectione actuali, Suar. Vasq. Con. Laym. Aversf. Gorm. Verj. supra, Dian. *p.* 2. *t.* 15. R. 45. Dicast. *n.* 95. Gob. *n.* 318. contra Cajet.

301 §. 5. Si proles in captivitatem abducatur, ut baptizari possit, sufficit alterutrum parentem fuisse in Ecclesia, quamvis nunc uterque sit infidelis, quia cum Ecclesia habeat jus in parentem subjectum Ecclesiæ, etiam in tantum habet jus in prolem, Laym. Dicast. *n.* 86. *c.* 105. Pignat. *t.* 8. *conf.* 71. Si autem neuter parentum fuit in Ecclesia, proles jure belli captiva, per se loquendo, baptizari posset, quia jam est serva christiana, Aversa §. *Quinto*.

302 §. 6. Si parentes infideles sint mortui, potest Princeps christianus illorum proles sibi tantum politice subjectas & non stricte servas curare baptizari invitis tutoribus, quia potest derogari juri tutorum, quod per leges civiles inductum est, Dicast. *n.* 90. Gob. *n.* 321. contra Sot. Palud. Vasq.

303 §. 7. Infantes illorum, qui invalide baptizati sunt (uti, si apud Anabaptistas vel Calvinistas moris sit, ut unus effundat aquam, alter proferat verba) habent se sicuti infantes infidelium, tales enim parentes non sunt baptizati, sed reipsa infideles, Dicast. *num.* 107. econtra infantes hæreticorum vere baptizatorum licite baptizantur invitis parentibus, si ita velint legitimi Superiores Ecclesiastici, quia cum hæretici sint subditi Ecclesiæ, ab hac sine injuria compelluntur ferre pueros ad Baptismum catholicum, si autem recusant, juste abstrahuntur pueri, & baptizantur, Laym. *n.* 11. Dicast. *nu.* 72. Verj. *art.* 13. Aversf. §. *Primo*. *Nec refert*: quod videatur fieri contra jus, quod parentes habent in prolem, *nam* jus alendi & instruendi prolem relinquitur iis, dummodo fiat in vera fide & Ecclesia, cui parentes subsunt; quod si detrectent, habet Ecclesia jus abstrahendi proles, ne pervertantur. In locis tamen, ubi acatholica religio permissa est, non solet Ecclesia isto jure uti.

304 §. 8. Potest, etiam invitis parentibus, baptizari infans, si juste, vel etiam injuste, sit extractus extra potestatem patriam, tum enim parentes amiserunt jus proximum, seu actualem usum juris sui naturalis, & in jus succedunt illi, quibus, nunc subsunt & baptizari mandant, Laym. *n.* 10. Dicast. *n.* 84. Verj. *art.* 12.

305 §. 9. Puer quicumque morti proximus baptizari debet, etiam invitis parentibus, quia tum urget præceptum charitatis, & puer non subtrahitur dominio parentum per baptizantem, sed per ipsum periculum mortis, sic autem extracto licite confertur Baptismus maxime illi necessarius. Docet quidem Pignat. *t.* 5. *conf.* 14. *n.* 205. ex Conc. Mediol. sub S. Carolo Borromæo habito, puerum infidelis tum tantum baptizari posse quando nulla est spes, quod possit supervivere, sed videtur sufficere periculum proximum mortis, maxime secundum dicenda *n.* 367.

306 §. 10. Si puer petat Baptismum contra voluntatem parentum, & dubitetur de pleno usu rationis in puero, si simul tum adsit periculum mortis, aut puer sit egressus septennium, aut parentes postea essent impedituri Baptismum, nunc autem videatur satis consultum illius constantiæ, posset statim baptizari, quia in dubio de duobus præceptis oppositis servandum est majus, divinum autem præceptum de Baptismo est majus, quam de non agendo contra jus parentum; Sot. Suar. Vasq. Laym. Dicast. *nu.* 78. Schild. *t.* 6. *cap.* 2. Gob. *n.* 326. Si autem absint ejusmodi circumstantiæ, *S. Anton. Henriq. Azor.* & alii cum Dicast. *n.* 77. probabiliter dicunt non esse licitum baptizare, quia parentes sunt in possessione patriæ potestatis, maxime, inquit Bonac. *de Sacram. d.* 2. *q.* 2. *punct.* 6. si puer necdum complevit septennium, tum enim non potest præsumi usus rationis. Econtra Sot. Laym. aliique cum Dian. *p.* 7. *t.* 11. *R.* 40. dicunt licite posse batizari, quia in dubio favendum est potius innocenti quam reo, puer autem est innocens, & parentes impie resistunt, neque universaliter verum est, quod in dubio semper sit melior conditio possidentis, sed tantum, ubi est par causa, sive simile jus, ut probare conatur Lugo *in Resp. Moral. l.* 1. *dub.* 4. fuse discutiens hunc casum; hic autem non est par causa, nam parentes exponuntur soli periculo amittendæ patriæ potestatis, quod est quid leve, puer autem exponitur periculo æternæ salutis, quod est gravissimum: atque ideo concludit *Lugo* saltem puerum non debuisse reddi parentibus, sed asservari usque dum accedat plenus usus rationis, quod etiam suadent Suar. *de Sacram. d.* 25. *f.* 3. *Dicastill.* supra, & alii.

307 *Q.* 54. *Si hæreticus petat infantem suum baptizari a Sacerdote Catholico, an hic licite baptizet?* Resp. Negant Suar. Con. Dicast. *d.* 2. *a n.* 109. & alii, quia infans ille exponitur evidenti periculo apostasiæ, non aliter ac infans infidelis, quem DD. passim dicunt non debere baptizari, si sit restituendus parentibus, quia nempe ob periculum perversionis sit irreverentia Sacramento & religioni. Econtra Laym. *l.* 5. *t.* 2. *cap.* 6. *n.* 12. Aversa *q.* 68. *f.* 3. §. *Primo*, Arsd. *in resol. de hæret. qu.* 31. Gob. *t.* 2. *num.* 324. dicunt licite fieri, & esse praxim in Germania. Ratio est, 1. quia hæresis apud multos est materialis tantum. 2. Quia multi testantur, quod vix tertia pars infantium perveniat ad annos discretionis, sicque periculum apostasiæ est incertum & valde remotum. 3. Quia multum confert ad conversionem ejusmodi puerorum, si postea audiant se catholice baptizatos esse. 4. Hoc etiam tali proli est aliunde utile, cui præter certam materiam & formam, adhibentur sacræ ceremoniæ & preces Ecclesiæ. 5. Deique eadem irreverentia contingit, etiamsi infans baptizetur ab acatholico, nam etiam acatholicus confert verum Baptismum a Christo pro vera Ecclesia institutum, ergo. Hæc sententia videtur satis probabilis, uti etiam notavit Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 7.

Q. 55. *Si infidelis petat se vel infantem suum baptizari, an id licite fiat?* Resp. 308

§. 1. Infidelis adultus volens infidelis manere, baptizari non debet, quia caret dispositione requisita, nempe fide & attritione, & per hoc fieret gravis injuria Sacramento & religioni, cujus gemma projiceretur ante porcum, ideoque communis omnium sententia est, neminem esse baptizandum, qui prius ad veram fidem non accesserit.

§. 2. *Silv. Nav.* & alii putarunt infantes infidelium, si parentes petant, v. g. ut ita liberentur a morbo vel infestatione dæmonis, licite baptizari, quia illis conveniunt aliquæ rationes *nu.* 367. allatæ pro infantibus hæreticorum, sed communiter contradicunt alii cum Laym. Pignat. Dicast. *d.* 2. *nu.* 111. Excipit Gob. *n.* 325. nisi parens infidelis esset mortem illaturus nolenti baptizare, nam secundum dicta *n.* 144. possunt dari circumstantiæ excusantes Ministrum, qui etiam indigno Sacramentum confert. 309

Q. 56. *Quid præterea dicendum sit in variis dubiis circa valorem suscepti Baptismi?* Resp. præter dicta *a n.* 123. ad seqq. 310

§. 1. *De illo, qui natus est de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur*, inquit Innoc. III. Cap. *Veniens, ult. de Presbyt. non baptiz.* Si tamen alia occurrerent, quæ præsumptionem contrariam facerent, aut tollerent certitudinem moralem, uti si infestaretur a dæmone, nec sciretur causa alia, peteretque instanter repeti in se Baptismum, rebaptizari deberet sub conditione, Gob. *t.* 2. *a n.* 383. De puero Barbaris erepto, vide dicta *n.* 125.

§. 2. Si certum sit unum e viginti non esse baptizatum, 311
nesciatur autem quis ille sit, omnes debent sub conditione rebaptizari, quia potest prudenter dubitari de singulis, Lug. Dicast. Gob. *n.* 699.

§. 3. Si baptizans fuit perturbatus, ideoque dubitet, an aliquid essentiale omiserit, si unus astantium, reliquis non contradicentibus, testetur hoc esse appositum, de cujus omissione dubitatur, nihil debet repeti; si testes discordent, aut unus contra alios testetur esse omissum, aut nullus testetur, repeti debet, quia prudenter dubitatur de valore, & unus ille testans esse omissum gignit dubium morale, Gob. *n.* 424. & 427. 312

§. 4. Qui alias non est scrupulosus nec hypocondriacus, sed prudens, & nunc magnis scrupulis ac longa inquietudine agitatur circa valorem sui Baptismi, hoc ipso rebaptizari potest sub conditione, quia videtur gravis causa & dubium prudens, ob exempla non baptizatorum, qui ita interne sunt agitati, Quintanad. *tract.* 1. *sing.* 8. & alii cum Gob. *a n.* 446. ubi refert casus, in quibus etiam ex infestatione spectrorum judicatum sit, causam esse sufficientem. 313

§. 5. Si quis sit dubius de valore sui Baptismi dubio juris tantum, quia nempe DD. aliqui probabiliter affirmant, alii probabiler negant Baptismum fuisse validum, Dicast. *d.* 1. *n.* 217. Gob. *a n.* 414. dicunt talem licite suscipere reliqua Sacramenta præter Ordinem & Matrimonium, quia est in possessione, quod sit Christianus, & reliqua illa Sacramenta suscipiendo non est periculum nocendi alicui tertio. Oppositum quoad omnia Sacramenta, videtur tenendum propter dicta *a n.* 105. quia non est licitum Sacramenta suscipienda exponere periculo nullitatis, cui reipsa exponeret talis suscipiens. 314

§. 6. Sacerdos dubitans de valore sui Baptismi tenetur secundum dicta *n.* 126. ex charitate & justitia iterum baptizari, & iterum suscipere ex quadam convenientia omnes Ordines, etiam probabiliter Minores, Quintanadv. *sing.* 10. Gob. *a n.* 432. Quid autem facere debeat, si ille multos confitentes audierit, aut Missas pro stipendio legerit; item ad quid teneantur pœnitentes ejus, si resciant de illius Baptismo dubitari, explicant Quintanadv. *sing.* 11. & Gob. *a n.* 439. & 441. dicemusque postea de pœnitentia. 315

§. 7. Si dubium fiat de Baptismo Religiosi, baptizari debet a Parocho loci, iterumque sub conditione confirmari & ordinari: non est tamen opus, ut novitiatum repetat, quia est probatus, Silv. *in resol. variis p.* 1. *v. Baptismus, cas.* 3. 316

§. 8. Si fiat mutatio sexus, v. g. feminę in virum, non debet repeti Baptismus, sed tantum mutari nomen femininum in masculinum, ut dicetur *n.* 331. 317

Alii casus 24. circa dubium Baptismi videri possunt apud Gob. *a n.* 656. item apud Quint. *sing.* 1. casus de Parocho vel obstetrice, quæ dicit se per decem annos caruisse intentione baptizandi, ubi docet *Quintanadv.* omnes & singulos esse rebapti-

Sanctorum, pro quo multas congruentias affert *Rayn.* in libello de pietate erga particulares Sanctos c. 11. hinc non peccat, qui imponit nomen hominis etiam non beatificati. Non eſt tamen facile acquieſcendum volenti imponere nomen ethnicum, quia eſt quædam offenſio Chriſtiani nominis, uti habet Catec. Rom. *De Bapt. c.* 14. *n.*3. Improbat etiam *Vaſq. & Quintanad.* nomina antiqui teſtamenti, quia videtur denotari ſanguis hebræus; ſed quoad hæc facienda non eſt difficultas pro his partibus, in quibus paſſim uſurpantur nomina Adami, Danielis, Jeremiæ, Tobiæ, Jacobi, Davidis, Abrahami, &c.

330 §. 2. Si non poſſit ſatis dignoſci, an infans ſit maſculus, an femina, & videatur eſſe periculum mortis, omitti poteſt nomen, & dici, *creatura Dei, ego te batizo &c.* Si autem infans putetur ſupervicturus, *Viv. & Capeav.* dicunt illi dandum eſſe nomen viri, quia in dubio præſumitur ſexus maſculinus, cum natura ſemper ad eum, utpote perfectiorem, tendat, alii putant dandum eſſe nomen feminæ, quia natura deficiens ſolet harum plures procreare. Gob. *tr.* 2. *n.* 339. melius dicit imponendum viri & feminæ, ſicuti de facto multi viri vocantur, Petrus Maria &c. poſtea autem cum apparuerit, cujus ſexus ſit, nomen oppoſiti ſexus poterit vel dimitti vel etiam retineri, nam conſtat in hac noſtra Germania etiam maſculis in Baptiſmo dari nomina, v. g. Petrus Maria Joſeph.

331 §. 3. Si ſexus mutetur, v. g. ſi quis ex fœmina fiat vir, quod frequenter factum eſſe teſtantur Auctores apud Gob. *n.*338. nomen e feminino mutandum eſt in maſculinum, vel contra v. gr. vocando pro Petronilla Petrum, pro Joanne Joannam, ad quam mutationem non requiritur auctoritas Epiſcopi, uti vult *Sotus*, neque Superioris, ut vult *Sa*, ſed fieri poteſt auctoritate privata, uti melius docent *Abb. Bonac.* & alii, cum nulla de hoc ſit lex vel conſuetudo, recte tamen notat Gob. *n.* 340. ad confuſionem & errorem vitandum monendos eſſe Patrinos vel Parochum. Addit Dic. *d.*1. *n.*154. nomen in Baptiſmo impoſitum poſſe propria auctoritate mutari, eo quod non videatur ullo jure prohiberi. De cetero, debet ordinarie nomen imponi ſecundum deſignationem Parentum, Gob. *n.* 342.

332 §. 4. Nulla ex nomine capi poteſt præſumptio de natura vel vitio alicujus, unde frivolum eſt dicere, v. g. de aliquo Petro, quod ſit calidi capitis, de aliquo Juda, quod ſit furax, per accidens enim eſt ſic vocari, nec nomen impoſitum aliquid confert ad naturam, Gob. 343. contra aliquos Juriſtas.

333 *Q. 64. Quid circa Baptiſmum ſolemnem & privatum ſit addendum.* R. ſeqq.

§. 1. Baptiſmus tum dicitur ſolemnis, quando fit cum ritibus & cęremoniis, etiamſi fiat domi vel alio loco privato, nam licet locus ſacer ſit inter requiſita ad ſolemnitatem, tamen reliqua ſunt potiora, ideoque ab illis deſumenda eſt denominatio, Gob. *t.*2. *a n.*484. Solemni itaque non opponitur privatus, ſed tantum non ſolemnis, ideſt, factus ſine pleriſque & præcipuis ritibus ſeu cęremoniis ab Eccleſia præſcriptis.

334 §. 2. Baptizare extra Eccleſiam ſine neceſſitate eſt mortale, Gob. *n.*491. *Nec obſtat* 1. quod in Eccleſia non ſit fons baptiſmalis, ſed aqua aliter aſſervetur; *nam* præceptum non eſt principaliter propter fontem, ſed propter Eccleſiam Sacramentorum adminiſtrationi & divinis peragendis deputatam, maxime pro Baptiſmo, per quem quis in Eccleſiam ingreditur. *Nec obſtat* 2. quod ſit in urbe heretica, ſi id ab hereticis permittatur; nam ideo tantum Auctores cum Buſembaum excipiunt, ubi Catholici inter hæreticos degunt, quia infantes ſine damno vel incommodo ad Eccleſiam deferri non poſſent, quo abſente præceptum grave obligat, ut fiat in Eccleſia.

335 §. 3. Ut liceat privatim baptizare domi, ſatis eſt eſſe prudens dubium, conjecturam, timorem aut præſumptionem periculi ne infans moriatur, v. g. ſi obſtetrix dicat eſſe periculum, Quintanad. Gob. *n.*498. Signa autem periculi ſunt varia, v. g. ſi infans ſine fletu naſcatur, nam tum non habet ſenſus vividos, alioquin egreſſus in aerem ſentiret frigus, ſi mater difficulter ſit enixa, tum enim violente proceſſus eſt infans, ſi in utero ad quintum, ſextum, aut ante ſeptimum menſem proſiliat, ſignum eſt deficere nutritionem, & quando naſcetur fore debilem, denique ſi naſcatur octavo menſe, naſcitur menſe periculoſiſſimo, hinc tanto magis attendi debet, ut cito baptizetur, ita ex judicio Medicorum Quintanadv. & Gob. *n.* 499.

336 §. 4. Si infans nequeat deferri ad Eccleſiam ſine periculo infamiæ parentum aliove damno gravi, poteſt domi ſolemniter baptizari, Jordan. Gob. *n.* 500.

337 §. 5. Si nobilis petat prolem ſuam domi baptizari, aut in Eccleſia, ſed clam, cęremoniis & ſolemnitate reſervatis in aliud tempus, quando aderunt amici, neutrum concedi poteſt, niſi pro pueris Regum vel Principum, ut hic aſſerit Buſembaum, & ex Decreto Clementis V. evincit Silvius, *v. Baptiſmus caſ.*4. dicens utrumque eſſe mortale, ſi fiat, niſi alicubi prævaluiſſet conſuetudo legitime præſcripta. *Riccius* tamen & *Quintanad.* nomine Principum, quorum filiis, nepotibus & pronepotibus permittitur Baptiſmus domi, intelligunt etiam Grandes Hiſpaniæ, Comites, Barones, Legatos Regum, *Jordan.* univerſim omnes obtinentes juriſdictionem temporalem, hinc in quibuſdam Diœceſibus, teſte Gob. *n.*401. permittitur omnibus Nobilibus, ut poſſint facere baptizari in ſacello domeſtico. Quod hanc Archidiœceſim Colonienſem attinet, interrogatus Vicarius Generalis anno 1700. reſpondit mihi abſolute non licere Parochis baptizare in domibus Nobilium, attamen ſemel attendenda eſt conſuetudo locorum, & temporum.

§. 6. Si licitum ſit baptizare privatim, videntur adhibendæ cęremoniæ, quia abſolute, extra ſolum caſum neceſſitatis, prohibetur Baptiſmus ſine cęremoniis, Sotus, Tolet. Caſtr. Con. Gob. *n.* 476. contra alios. 338

§. 7. Mortale eſt negligere ceremonias omnes, aut etiam unam notabilem, v. g. unctionem chriſmatis, quia talia tam ſtudioſe & toties præſcribuntur, ut merito colligatur omiſſionem eorum eſſe grave peccatum, Nugnus, Gob. *n.*469. Negligere autem ritus ſuæ Eccleſiæ, putant magnum veniale eſſe Chapeav. Tann. Gob. *n.*470. niſi ſit locus exemptus, in quo licitum eſt baptizare ritu Romano. 339

§. 8. Quando ex cauſa omiſſæ ſunt cęremoniæ, has poſtea eſſe addendas in Eccleſia, & quidem ſub mortali, docet Averſa *n.* 71. *ſ.* 1. quod videtur tenendum, quamdiu infans eſt parvus. Conſentit Pignat. *t.* 7. *Conſult.* 59. ſi etiam adultus converſus ad fidem petat eas ſibi fieri. Debent autem addi etiam exorciſmi, quamvis baptizatus non amplius ſit in peccato, Gob. *n.* 507. 340

§. 9. Si baptiſmus cum ſuis cęremoniis ſit invalide collatus, S. Antonin. Reg. Caſtr. *t.* 19. *p.*12. *n.*24. dicunt, quando Baptiſmus publice repetitur, etiam repetendas eſſe cæremonias, quia acceſſorium ſequitur principale, econtra probabiliter negant Suar. Henriq. Con. Bon. Averſ. & Buſembaum ſupra, niſi ſit alia alicubi conſuetudo, quia cęremoniæ valent, etiam ſeparatę a Baptiſmo. 341

Quamdiu differri poſſit Baptiſmus infantis, dictum eſt *num.* 285.

Q. 65. Quid circa Chriſma ſit addendum. R. Seqq.

§. 1. Si poſt diem Jovis ſanctum ſit baptizandus infans, & Paſtor necdum acceperit novum chriſma vel oleum, *Marcb.* ſuadet, ut præmittat alia de more & baptizet, poſtea vero ſuppleat unctiones, Gob. *tr.*2. *n.* 511. dicit, ſi abſit periculum, ut moriatur infans, poſſe differri totum Baptiſmum, ſi autem eſſet periculum, poterit antiquum chriſma adhibere, imo ſi in ſua Diœceſi ſit talis uſus, poterit antiquo uti, donec novum accipiat. 342

§. 2. Si anno necdum finito advertat defecturum chriſma & oleum; effundat guttatim oleum olivarum, ita tamen, ut, quod infunditur, ſit ſemper minus oleo conſecrato, Gob. n. 512. 343

Q. 66. Quæ ſit ſignificatio cæremoniarum Baptiſmi, & quæ auctoritas libri baptiſmalis. R. 344

§. 1. De ſignificatione cęremoniarum, quæ antecedunt, comitantur & ſequuntur Baptiſmum, agunt fuſe Bellarm. *hic* a c.25. & Caſtr. *tr.* 19. *p.* 12. brevius Sconville *in Cathec. de bapt. a q.* 93. qui videri poſſunt.

§. 2. Liber baptiſmalis facit fidem in quovis tribunali: hinc Parochus circa annotationem in eo libro debet eſſe accuratus & obſervare ſequentia. 1. Ut notet diem & horam nativitatis, ſi reſciat, nam hoc ſerviet ad ſciendam ętatem neceſſariam pro Ordinibus, jejunio, liberatione a tutela & curatela, pro profeſſione religioſa, &c. 2. Ut diſtinguat Patronos a teſtibus ſeu aſſiſtentibus pro honore. 3. Ut notet, an Baptiſmus fuerit factus in neceſſitate ſine cęremoniis, an conditionatus tantum &c. nam ſecundum dicenda *a num.* 357. debet inde colligi, an cognatio cum hoc vel illo contracta ſit necne. 4. Si baptizetur expoſititius notet, ubi repertus ſit, quot circiter dierum vel menſium; quinam adſtiterint. 5. Si baptizatus erat alienus, moneat Parochum proprium, ut ſuo libro inſcribat omnia. 6. Si conſtet, ſemper addat, quod legitime ſit natus ex his vel illis parentibus, ſi neſciantur parentes, notet ignoratos fuiſſe. 7. Sub ſera vel clauſtro cuſtodiat librum, ne a quovis inſpiciatur. De cæremoniis Baptiſmi apud Græcos, videri poteſt Arcudius *l.* 1. *c.* 17. ubi *c.* 16. notat Græcos uti & Latinos adhibere oleum Cathecumenorum. 345

ARTICULUS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium. 346

RESP. I. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatum de fonte ſuſcipiunt in ſuam curam. Unde eorum officium eſt, baptizatum de rebus fidei inſtruere, orationem Dominicam & Symbolum docere, ad quod obligantur, ſi id ab aliis non fiat. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 9.

Reſp. II. Ut quis valide ſit Patrinus, non certa ætas, ſed requiritur. 1. Uſus rationis. 2. Ut ipſe ſit baptizatus (quia non poteſt eſſe pater, qui ipſe nondum ſit natus) Et quidem, ut ejus Baptiſmus fuerit validus, quia acceſſorium ſequitur principale. 3. Ut a parentibus vel Parocho ad hoc deſignatus ſit, ad quod videtur ſufficere, ſi etiam ultro ſe ingerens ſit admiſſus, deſignatos autem rite a parentibus Parochus non valide mutat, Dian. *p.* 9. *t.* 6. R.50.4. Ut in ipſo Baptiſmo (quia non ſufficit ut in ſolis cęremoniis) per ſe, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis ſuſcipiat. 5. Ut id non materialiter tantum, ſed animo ſuſceptoris, ſive cum intentione id munus gerendi faciat. Laym. *c.* 9. *n.* 2.

Reſp. III. Valide quidem, ſed illicite ſunt Patrini. 1. Abbas & Monachus. Quo nomine non veniunt Mendicantes, etſi Laym. omnes clauſtrales comprehenſos velit, & quoad Abba-

Abbates, in multis locis consuetudo sit contraria. 2. Conjuges respectu conjugum, & parentes respectu filiorum, nisi sit necessitas. 3. Moribus infames. 4. Apostatæ & hæretici qui nullo casu videntur advocandi, quia ea advocatio esset protestatio quasi falsæ religionis, cum nonnisi de falsa fide sint sponsuri, etsi Laym. *nu.* 7. probabiliter dicat, posse subinde ob gravem causam admitti. Catholici vero, ob rationabilem causam, infantem hæretici, baptizante Prædicante, suscipere possunt saltem in Germania, Laym. *n.* 6. 5. Plures quam duo, quia *Trid.* nonnisi unum, aut ad summum unum & unam permittit, propter cognationem spiritualem inde oriri solitam. Ideoque mandat Parochis sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut si plures se offerant, petat ab iis, ad quos spectat Patrinos designare, ut unum vel duos nominet, eosque tantum admittant, qui soli cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, eosque de contracta spirituali cognatione instruant, scilicet quod ea impediat dirimatque Matrimonium, non quidem inter se, sed inter ipsos & baptizatum, ejusque patrem & matrem, sicut etiam inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem. Excipiunt tamen parentes, quando propriam prolem suscipiunt necessitate. V. Laym. *ll. infra citandis. Unde resolves:*

I. In privato Baptismo, ob necessitatem dato, pater non debet suscipere aut tenere tanquam Patrinus infantem, cum in hoc casu nulla sit patrini necessitas, ideoque si id vel tunc, vel etiam in Baptismo publico temere faciat (idem est, si prolem suam ipse baptizet) graviter peccat, & insuper contrahit in posteriore casu cognationem cum conjuge, atque ut docet Sanch. *de Matr. l.* 9. *d.* 26. & alii communiter privatur jure petendi debitum, quod tamen negant Kon. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 3. V. Bon. *de Matr. q.* 3. *p.* 5. §. 2. Escob. *tr.* 7. *E.* 2. ubi citat Suar. negantem.

II. Si inter multos patrinos nulli certi a Parentibus aut in eorum defectu, a Parocho designentur, qui aliis seclusis cognationem contrahant, & sic multi simul ex ignorantia, vel Parochi negligentia levent, probabile est omnes contrahere cognationem (nisi tamen assistant tantum, & non tangant) V. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *c.* 8. *&* *t.* 2. *c.* 9. *n.* 4. Dian. tamen *p.* 9. *t.* 7. *Res.* 5. ex *Suar. Merat. & Perez* dicit, eo casu nullum contrahere cognationem.

III. Parochus graviter peccat, 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum, tum ob legem *Trid.* in re gravi, & sub pœna gravi, tum ob incommoda, & damna, inde sequentia, *Quintanadv. t.* 2. *s.* 11. 2. Si ejus culpa patrini plures adhibeantur, *Quint. l. c.* Ac licet *Perez & Serra*, apud Dian. *p.* 9. *t.* 7. R. 5. dicant esse probabile, quod tantum peccet venialiter, alii tamen mortalis eum damnant.

ADDENDA.

347 QUæst. 67. *Quid circa Patrinos & cognationem spiritualem sit præterea notandum.* R. Seqq.

§. 1. Patrini varie appellantur, nam vocantur a jure canonico fidejussores, a Dionysio Areopagita susceptores, a Tertull. sponsores, a S. Aug. Fidei Doctores, a Thom. Pedagogi in fide, a Conc. Parisienti, Patroni.

348 §. 2. Parochus peccat graviter, si baptizet solemniter sine Patrino, quia adhibitio Patrini est una de præcipuis ceremoniis, Tann. Gob. *t.* 2. *n.* 522. Platel. *p.* 5. *n.* 145. contra *Possev.* qui dicit, si Parentes velint ipsimet instruere prolem esse veniale tantum.

349 §. 3. In Baptismo, qui sub aliqua conditione confertur, quamvis sit solemnis, Bon. Quint. Gob. *n.* 423. Gorm. *n.* 53. dicunt non esse opus Patrino, quia hoc videtur tantum præcipi pro Baptismo certo, & absoluto.

350 §. 4. Vel unus tantum, sive vir sive mulier, potest esse Patrinus aut Matrina, vel ad summum unus & una, uti expresse *Trid. sess.* 24. *de Reform. cap.* 2. & Synodus Colon. sub Maxim. Henrico *de Bapt. c.* 8. §. 1. *pag.* 59. hinc licite non possunt duo ejusdem sexus suscipere eumdem infantem, neque in hoc potest dispensare Episcopus, quia est lex Superioris. Quod si adhibeantur, v. g. duo viri, Bonac. & Aversa *q.* 67. *s.* 3. §. *Adhuc*, probabiliter dicunt esse mortale, quamvis Sanch. *de Matr. l.* 7. *d.* 57. *n.* 6. etiam probabiliter dicat esse veniale tantum, plures tamen possunt assistere veluti testes & ad majorem pompam, Gob. *a n.* 524. Hinc si plures a parentibus designati se ingerant, baptizans potest initio dissimulare, sed postea dicat satis esse, si unus, vel unus & una infantem tangat aut, si permittat omnes tangere, designet cum aliquo signo externo, unum, vel unum & unam, quibus solis tradet infantem baptizatum, non autem aliis, & illos solos annotet esse Patrinos, reliquos fuisse testes.

351 §. 5. Si unicus sit susceptor, Laym. vult, ut susceptor maris sit mas, & feminæ femina, uti statuit Conc. Nicen. Contradicunt Suar. Fill. Aversa, Gob. *n.* 531. dicentes marem posse suscipere feminam & contra, quia jure novo *Trid.* dicitur, sive vir, sive mulier. Et ideo etiam Aversa *s.* 4. §. *ult.* & Pign. *t.* 7. *consult.* 93. *n.* 3. docent procuratorem pro viro Patrino absente posse esse mulierem, & contra. In his tamen quivis debet se accommodare consuetudini suæ Diœceseos, consuetudo autem in his partibus stat pro Laym.

§. 6. Urbanus II. prohibet duos conjuges simul levare 352 infantem, si tamen alicubi sit contraria consuetudo, fieri poterit, maxime cum Nav. Vivald. Sanch. *n.* 5. Tamb. *de Bapt. c.* 4. §. 2. *n.* 11. absolute putent hodie licere, ideoque Suar. March. Avers. *s.* 3. & alii passim dicunt, illam constitutionem non esse usu receptam.

§. 7. Aliqui negant baptizantem posse esse Patrinum, 353 quia videtur requiri distinctio baptizantis & Patrini, cum baptizans aliqua interroget, ad quæ respondere debet Patrinus. Nihilominus poterit hoc probabiliter fieri, si baptizans substituat sibi alium, qui nomine sua levet, hoc enim nullo jure prohibetur, Gob. *n.* 585.

§. 8. *Quintanadv.* putat nunc, per se loquendo, licere omnibus Religiosis & Monialibus esse Patrinos, & Matrinas, 354 quamvis olim fuerit prohibitum, quia causa hoc prohibendi olim erat osculum, quod sibi dabant Compatres & Commatres, uti colligitur ex Cap. Monaci, De consecr. dist. 4. mos autem ille nunc cessavit. Probabilius tenent oppositum Marc. & Gob. *n.* 557. nam etiam inter causas fuit cura spiritualis, qua noluerunt onerari Religiosos Monachos, item occasiones egressuum vel confabulationum, quas præscindi voluerunt, hæ autem causæ semper manent.

§. 9. Mutus ordinarie non debet esse Patrinus, quia non 355 potest infantem docere res fidei, Barb. Gob. *n.* 555. Qui autem semel docuit, non tenetur sæpius, si instructus obliviscatur, quia tale onus perpetuum non est sine expresso jure imponendum. Quod si puer esset filius hæretici, Patrinus specialiter teneretur instruere in vera fide, quia videt Parentes in illo officio deficere: Nullus tamen Patrinus tenetur alere puerum, quem e fonte levavit.

§. 10. Ante septennium admitti non debet aliquis, ut sit Pa- 356 trinus, etiam ideo, quia ordinarie non posset baptizatum docere fidem post primam infantiam, unusquisque autem tenetur munus, ad quod obligatur, exercere, Can. *Vos ante omnia*, De consecr. dist. 4. *Opponunt* aliqui apud Pignat. *n.* 5. baptizatos inter fideles satis instrui a Parochis, & a Parentibus, *sed* hoc per accidens est, deberet enim saltem his deficientibus posse instruere, & ideo *Synodus Colon.* supra dicit convenire, ut Patrini sint saltem puberes ac sacro chrismate confirmati. Possunt tamen impuberes assistere honoris causa. Quod si impubes faciat requisita velut Patrinus, docent Sanch. *l.* 7. *d.* 61. aliique cum Pignat. *n.* 9. quod contrahat cognationem spiritualem, quia actus manet validus.

§. 11. Pater posset esse Patrinus filii sui illegitimi, unde, per 357 se loquendo, non peccaret, qui id suaderet, in ordine ad Matrimonium cum Matre impediendum per cognationem spiritualem, Lugo *in Resp. mor. l.* 1. *dub.* 6. Gob. *n.* 568.

§. 12. Susceptio vel baptizatio propriæ prolis, etiam ex- 358 tra casum necessitatis, secundum multos non impedit usum Matrimonii contracti, quia hoc nullo jure legitur cautum, & quod fuit olim, videtur revocatum Cap. *Si vir*, de cognatione spirituali: neque verum esse putant, quidquid dirimit Matrimonium contrahendum, etiam impedire usum contracti, nisi ubi jus hoc ordinat. Hanc sententiam fatetur probabilem Sanch. *l.* 9. *d.* 26. tenet tamen oppositam, quia communem. Addit Gob. *n.* 569. si mater moriatur in partu, aut pater ante partum, parentum alterum superstitem posse esse Patrinum vel Matrinam propriæ prolis.

§. 13. Probabilius est, eum non contrahere cognationem, 359 qui a parentibus, vel in horum defectu a Parocho non est designatus Patrinus, nam *Trid.* postulat esse designatum: ergo deficiente designatione non sequetur cognatio, Sanch. *l.* 7. *d.* 57. *n.* 8. *&* 12. Avers. *s.* 3. §. *Quarto*. Gob. *a n.* 535. contra *Nav. Henriq. Castr.* & alios.

§. 14. Si plures mares & feminæ designentur, probabilius 360 est illum & illam solum contrahere cognationem, non qui primi fuerunt designati, uti vult Tamb. *n.* 14. sed qui ex designatis primi tangunt infantem baptizatum, reliqui enim non videntur esse veri Patrini, cum primi expleverint totum officium, Suar. Sanch. *n.* 14. Si autem plures æque primo tangerent infantem, cum *Trid.* tantum prohibeat, & non irritet actum, hinc videtur probabilius contra Suar. & Aversam, omnes contrahere cognationem, quia est æqualis pro omnibus ratio, & ita decisum esse asserit Gallemar. *ad sess.* 24. *c.* 2. *Trid. de Ref. Matr.* Similiter docent Pignat. *n.* 6. *&* 7. Sacram Congregationem declarasse, si incertum sit, quis ex pluribus, qui tetigerunt, fuerit designatus, aut quis primus tetigerit, omnes contraxisse.

§. 15. Si Baptismus non sit solemnis, & aliquis subeat offi- 361 cium Patrini, aliqui affirmant, alii negant, eum contrahere cognationem, uti notant Avers. *s.* 3. §. *Secundo*, & Tamb. *c.* 4. §. 3. Sanch. vero *l.* 7. *d.* 62. *n.* 15. dicit ideo non contrahere, quia munus Patrini ab Ecclesia institutum est tantum pro solemnitate, ratione cujus tantum hæc contrahatur cognatio, econtra tamen videtur certum quod baptizans non solemniter contrahat cognationem, quia hæc causatur ratione Sacramenti, quod tunc confert, illi vero non contrahunt, qui assistunt solis cæremoniis, quæ postea in Ecclesia supplentur. Quintan. *t.* 1. *sing.* 18. Pignat. *n.* 4. afferens declarationem S. Congregationis. Et idem est de illo, qui assistit in Baptismo sub conditione repetito, saltem quamdiu non constat priorem Baptismum fuisse invalidum, Avers. *s.* 4. §. *Tertio*.

§. 16. Si Patrini a Parentibus designati diu emaneant, & 362

Paro-

Parochus factus impatiens alium designet in patrinum, secundum Bejam *p.* 2. *cas.* 4. peccat mortaliter, quia facit contra jus parentum obtrudendo alium forte non gratum; vel cum quo nollent habere cognationem, quæ cum hoc videtur contrahi quia sufficit designatio parentum vel Parochi, uti habet *Trid.* & notat Tamb. §. 2. *n.* 12.

363 §. 17. Ad cognationem contrahendam necesse est tangere baptizandum manu; saltem mediis vestibus vel fasciis, nec sufficit tangere uno tantum digito; si autem suscipiat ex fonte, debet suscipere e manibus baptizantis, & non tantum Patrini vel obstetricis, ita cum communi Av. *f.* 3. §. *Sexto.* Qui autem ita tenuit vel suscepit infantem, & voluit exercere illum actum velut cæremoniam ab Ecclesia præscriptam contrahit cognationem, quamvis nesciat illam inde oriri, quia resultat ex illo actu exercito per modum cæremoniæ sacræ, Aversf. *sess.* 4. §. *Septimo*, Tamb. §. 4. *n.* 4. Si tamen tenens haberet animum, quod nollet esse Patrinus, non contraheret, *Aversa*, *Tamb.* supra. Si autem quis susciperet filium Caji, putans esse filium Titii, probabile est cum Sanch. Tamb. Gob. contra Castr. Pont. & alios, quod non contrahat cognationem cum Cajo vel ejus Parentibus, quia revera non habuit intentionem suscipiendi Cajum: Si tamen voluisset suscipere hunc infantem, quicumque demum esset, contraxisset, uti recte Aversa, & hoc in dubio præsumi debet, inquit Gob. *n.* 537.

364 §. 18. Si Cajus levet infantem tanquam Procurator nomine Titii, Cajus non contrahit cognationem, quia non est vere Patrinus, nec ipse designatus est, nec etiam intentionem habet nomine suo levandi, Sanch. Aversf. *sess.* 4. §. *Octavo*, Gob. *n.* 550. contra Sot. Tol. & alios. Putatque Sanch. *l.* 7. *d.* 59. *n.* 4. etiam Titium non contrahere, sicuti Sacerdos non contraheret, si baptizaret per Diaconum sibi substitutum, sed Perez, Aversf. Castr. *tr.* 19. *p.* 11. Tamb. *num.* 8. Gob. *n.* 546. probabilius dicunt Titium contrahere, sicque declaratum esse a Sacra Congregatione, uti testantur Gallemart *ad Trid. sess.* 24. *c.* 2. *de Ref. Matr.* & Bas. Pontius *de Matr. l.* 7. *c.* 39. *nu.* 10. Ratio autem est, quia secundum jura, potest quis medio Procuratore, quod per seipsum, & actio tangendi potest alteri committi, & ita Magnates semper solent per Procuratorem levare infantes, qui tamen judicio omnium sunt veri Patrini. Quod autem Sacerdos non contrahat cognationem, quando Diaconus baptizat ex ejus commissione, ratio est, quia Diaconus non baptizat nomine Sacerdotis, sed vel suo vel Christi nomine.

Objici potest adhuc ex Sanch. 1. Ad cognationem spiritualem contrahendam requiritur actio personalis tangentis. 2. Cognatio legalis non oritur nisi ex adoptione personali. 3. Similiter cognatio carnalis non oritur nisi ex actione personali: ergo nec spiritualis. 4. Nullus est textus significans cognationem spiritualem contrahi ratione Procuratoris: ergo. *Resp.* ad 1. Requiritur actio physice personalis, n. moraliter & imputative personalis, c. hæc autem ponitur per Procuratorem, qui tangit contactu physice suo, sed moraliter sui principalis. *Ad* 2. Hoc est aliquid speciale, quia lex vetat adoptionem, non vero susceptionem infantis fieri per alium. *Ad* 3. Actio tangendi potest alteri committi, non autem actio generandi. *Ad* 4. Hoc ipso, quod susceptio per Procuratorem permittatur ab Ecclesia, sufficienter deciditur cognationem illi annexam posse per eumdem Procuratorem contrahi.

365 §. 19. Si Titius, qui dederat Cajo commissionem levandi pro se, revocaret hanc suam commissionem, antequam Cajus etiam revocationis ignarus, levaret, Titius cognationem non contraheret, quia sicuti in Matrimonio, ita etiam in his actibus requiritur consensus perseverans, Bald. Felin. Sanch. *num.* 8.

366 §. 20. Si communitas aliqua, v. g. Capitulum fiat Patrinus infantis, quem levet per Procuratorem, Sanch. *n.* 7. putat nullum e Canonicis contrahere cognationem, sed contradicit *Abbas*, quia quando actus non potest convenire universitati, resolvitur in singulos. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior, cum singuli non sint Patrini, ne sint plures, quod vetat *Trid.* unde nec singuli tenebuntur infantem instruere, sed ad summum tenebitur Capitulum uni demandare, qui faciat nomine omnium.

367 §. 21. Si Titius absens & ignorans designetur Patrinus, ponaturque Cajus pro Titio supplens, Cajus non contrahit cognationem, secundum ante dicta, neque etiam Titius, quia nec intentionem habuit, nec dedit commissionem, Sanch. Castr. Gob. *n.* 550.

368 §. 22. Si fidelis baptizet prolem hominis infidelis, S. Anton. Silv. Henriq. Con. aliique multi cum Aversa *sess.* 4. §. Quarto, docent fidelem contrahere cognationem respectu parentum infidelium, hos autem cognationem habituros, si baptizentur, quia Ecclesia sine distinctione & limitatione statuit cognationem inter tales personas: sed oppositum tenent Dur. Sot. Led. Reb. Pontius, Bon. aliique cum Sanch. *lib.* 7. *d.* 60. Ratio est 1. quia Ecclesia nihil curat de illis, qui sunt foris extra Ecclesiam. 2. Quia alias talis cognatio statim oriretur utrinque, cum sit relatio mutua. 3. Et præcipue quia nulla de hoc invenitur lex, & multo minus de tali modo, quo postea resultaret cognatio ratione Baptismi præteriti; nihil autem tale asserendum est, si non inveniatur statutum positive in jure.

§. 23. Si infidelis baptizet aut levet infantem hominis fidelis, 369
Palud. Tolet. Rosel. aliique cum Aversa §. *Quinto*, dicunt, ut ante, contrahi cognationem in actu secundo ex parte hominis fidelis, & in actu primo ex parte infidelis: sed iterum probabilius contradicunt *S. Th. Valent. Nav.* aliique §. præc. citati pro secunda sententia, ob rationes ibi datas.

Q. 68. An Catholicus possit esse Patrinus infantis hæretici a 370
Prædicante baptizandi? R. Laym. Tann. Gob. *t.* 2. *n.* 565. & *Busemb.* supra absolute affirmant fieri posse ob piam & notabilem utilitatem, quia Patrinus per hoc tantum profitetur, quod puerum suscipiat in curam suam instruendum in vera fide, facitque saltem hanc cæremoniam catholice observari: Castr. F. Lugo, Tan. *c.* 4. §. 2. *n.* 8. id admittunt, si fiat ex gravi metu, & protestetur se omnia velle secundum morem Ecclesiæ Romanæ. Econtra Nav. Azor. Less. *in auct. v. Baptismus casu* 1. Verjuys *t.* 6. *art.* 8. negant unquam licere, tum quia multæ interrogationes dissonæ a catholica fide ab ipsis exiguntur, tum etiam quia est tacita approbatio ritus ipsorum. Itaque videtur distinguendum: nam si revera hæc ita exigantur, aut prudentum judicio censeatur approbari ritus acatholicus, patet non licere, cum hæc sint intrinsece mala; si autem ista absint, uti ordinarie videntur abesse in Germania, dicendum est licere.

Q. 69. Quid addendum sit circa admissionem Patrini hære- 371
tici? R. seqq.

§. 1. Peccat, qui rogat hæreticum, ut sit Patrinus catholici infantis, tum quia petit esse instructorem in fide, qualis hic & nunc esse non potest, nisi in fide mala; tum etiam quia petit, quod non potest ab hæretico fieri sine peccato, nam talis proxima & proprie dicta communicatio in rebus sacris est interdicta hæretico, Gob. *t.* 2. *n.* 64.

§. 2. Quamvis Parentes, secundum dicta *n.* 350. cogerentur 372
infantem mittere, aut permittere baptizari a Prædicante, tamen addere debent patrinum Catholicum, tum quia si adhibeatur hæreticus, hic mortuis parentibus petet infantem educandum in suis erroribus, quod tenentur præcavere parentes; tum etiam ideo, quia baptizati ritu hæretico & levantibus solis patrinis hæreticis exponuntur periculo sequendi hæresim, nam per fraudem ipsis imponitur, quasi in Baptismo professi sint & jurarint fidem illam.

§. 3. Ubicumque & a quocumque baptizetur infans, Au- 373
ctores apud Gob. *n.* 559. & cum Verj. *art.* 9. communissime docent admitti non posse patrinum hæreticum, tum quia hæreticus est incapax illius officii, tum quia proles objiceretur periculo perversionis, uti ante dictum est. Putat quidem Laym. licere in Germania, quando adest gravis causa vel necessitas; consentit *Castr.* si alioquin nasceretur gravis offensio, aut parentes facerent infantem deferri ad Prædicantem, sed adhuc contradicunt *Tann.* aliique communius, dicentes esse intrinsece malum. Duæ tamen praxes licitæ sunt: prima est Tann. & Gob. *n.* 560. ut baptizans in tali necessitate omittat omnia, quæ patrinum concernunt, & infantem baptizatum reddat obstetrici. Altera est aliorum in quibusdam urbibus acatholicis usurpata, ut baptizans, præter hæreticum, designet alium Catholicum ex voluntate parentum, qui puerum tangat assistente hæretico quasi ad honorem, & tum inscribat libro baptismali verum patrinum Catholicum: notet autem hæreticum fuisse tantum testem. Quod si nullum timeatur incommodum, melius est omittere omnino patrinum, quam adhibere hæreticum; quia præceptum adhibendi tum tantum obligat, quando potest haberi idoneus, Tamb. *c.* 4. §. 2. *n.* 6.

Denique Parochus baptizans utiliter facit, si astantibus breviter explicet significationem cæremoniarum. 2. Si moneat parentes, imprimis ne infantes faciant secum in lecto cubare ante unum vel alterum annum; quia periculum est in somno opprimendi vel suffocandi; deinde ne committant improbis nutricibus, vel postea hæreticis Magistris; præterea prolibus adultioribus significent diem Baptismi, tum ut sciant ætatem suam, tum etiam ut illum diem pie celebrent, more Majorum. Baptizaturus autem ante omnia formet intentionem faciendi, quod Christus instituit, vel quod facit Ecclesia.

CAPUT II.

De Confirmatione. 374

DUBIUM I.

Quid sit, & quæ ejus materia & forma?

„ Resp. I. Confirmatio est unctio Chrismatis sub præscripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Episcopo; qualis, ex Christi institutione, gratiæ augmentum & robur accipit.

„ Resp. II. Materia ejus remota essentialis est Chrisma, confectum ex balsamo & oleo olivarum, benedictum ab Episcopo. Ita commun. Doct. *Unde resolves:*

„ I. Non sufficit solum balsamum, ut voluit *Canus*: nec solum oleum, ut voluerunt Cajet. Sotus, Nav.

„ II. Etiam benedictio Episcopalis est de essentia, ut habet communis contra Cajet. ideoque nulla delegatione, sive Episcopi, sive Papæ, simplex Sacerdos potest conficere chrisma, Kon. *d.* 72. *art.* 3. *dub.* 1. *cap.* 4.

„ III. Perinde est ad substantiam Sacramenti, sive chrisma
„ sit novum, sive vetus; licet graviter peccet, qui utitur
„ alio, quam novo, idest, illo anno consecrato: In quem fi-
„ nem quotannis in die Cœnæ consecratur, veteri combusto.
„ Resp. III. Materia proxima, est unctio in fronte, per
„ manum Episcopi (unde etiam hoc Sacramentum, manus
„ impositio dicitur a S. Luca *Act.* 8.) in formam Crucis fa-
„ cta: quæ omnia sunt de necessitate Sacramenti, ut ha-
„ bet communis. *Unde resolves:*
„ I. Etsi ex necessitate præcepti, unctio fieri debeat pol-
„ lice manus dextræ; valida tamen esset, si fieret digito et-
„ iam sinistræ manus; quia vere fieret per impositionem
„ manus Episcopalis, ita *Præp.* & alii contra *Suar.* Peccabit
„ tamen Episcopus graviter contra universalis Ecclesiæ mo-
„ rem, *V. Laym.* hic *c.* 2. & Esc. *t.* 7. *Ex.* 3. ubi docet pro-
„ babile esse, non peccare mortaliter.
„ II. Probabile est, requiri ad valorem Sacramenti, ut
„ unctio fiat ab Episcopo immediate, nullo instrumento me-
„ diante. Ita *Fill.* & *Laym.* contra quosdam, quia debet fie-
„ ri per impositionem manus. Escob. *t.* 7. *E.* 3.
„ Resp. IV. Forma vera & necessaria, in Ecclesia latina
„ est; *Signo* (ut habet Trid.) vel *Consigno* (ut habet S. Th.)
„ *te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine*
„ *Patris, &c.* In qua, utrum de essentia sit, ut utraque actio
„ signandi & ungendi, expresse significetur, disputant Scho-
„ lastici, Laym. & Fill. *t.* 5. *d.* 10. Kon. *l. c. a.* 3. Dian. R. 27.

A D D E N D A.

375 QUæst. 70. *Quid præterea sit notandum circa materiam, & formam Confirmationis?* R. seqq.

§. 1. Certum est, oleum pertinere ad materiam essentialem hujus Sacramenti: intelligitur autem oleum olivarum, uti cum *S. Th.* & aliis notat Aversf. *q.* 72. *f.* 3. *§. Tertio.* Et quamvis probabilius sit, etiam balsamum esse partem essentialem materiæ, tamen sententia dicens requiri tantum ex præcepto, probabilis est, quam præter Caj. Sot Nav. tenent Cov. Vivald. Vict. Valent. Zanard. & alii apud Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 23. *& Aversa supra.* Ratio petitur ex *cap. Pastoralis.* De Sacram. non iterand. ubi Innoc. III. interrogatus de confirmato in solo oleo, dicit nihil esse iterandum, sed caute supplendum, quod incaute prætermissum fuerat. *Nec obstat*, quod Florent., dicat materiam esse Chrisma confectum ex oleo & balsamo, nam etiam dicit materiam Eucharistiæ esse vinum aqua mistum; item materiam Pœnitentiæ etiam esse satisfactionem, satis autem constat, quod non sint materia essentialis, hinc concludit *Dicast.* hic *n.* 29. balsamum non requiri ad valorem sed tantum ex præcepto, non pure Ecclesiastico, sed divino Christi, quod colligimus ex antiqua traditione Ecclesiæ, & PP.

376 §. 2. Si haberi non posset Chrisma ex oleo & Balsamo, non peccaret, qui in articulo mortis confirmaret aliquem solo oleo infirmorum, quia opinio eorum, qui dicunt sufficere solum oleum, secundum dicta, est probabilis: ergo in casu necessitatis licitum est secundum eam procedere, Gob. *in Exp. t.* 2. *n.* 744. & constat ex dictis a *n.* 194.

377 §. 3. Sufficit balsamum cujuscumque regionis, dummodo sit in ea quantitate, ut det sui odorem, quamvis in singulis partibus olei non sit aliquid balsami. Con. Bonac. Gob. *num.* 745.

378 §. 4. Quamvis communior, & probabilior sententia sit cum Platel *p.* 5. *n.* 253. quod simplex Sacerdos, nequidem ex commissione Papæ, possit consecrare Chrisma pro confirmatione, tamen Caj. Valent. Barb. Gob. supra aliique apud Aversf. *sect.* 2. *§. Adduc*, probabiliter contradicunt, si enim potest confirmare, cur non consecrare Chrisma ad confirmandum?

379 §. 5. Probabilius videtur, quod Sacerdotes Episcopo necessarii sint ad benedicendum Chrisma, nam in rituali Romano dicitur de illis, quod sint & testes & cooperatores, jubenturque ipsi post Episcopum insufflare, signare, osculari ampullam &c. non item Diaconi & Sub-Diaconi, qui vocantur ministri tantum & assistentes.

380 §. 6. Opinio Henriq. Vivald. & aliorum, qui putarunt, unctionem fieri posse medio aliquo instrumento, non videtur probabilis, quamvis probabilem agnoscere videatur Dicast. *n.* 151. nam partialis materia Confirmationis videtur esse impositio manus Episcopalis, per quam solam initio ab Apostolis collatam Confirmationem docent S. Th. Scot. Gabr. Sot. Suar. Dicast. *n.* 66. aliique apud Aversam *f.* 1. *§. Tertio*, contra *Bellarm.* & alios. *Nec obstat*, quod Can. *Si quis suadente diabolo*, dicatur esse manus injectio, si alium fuste verberem, *nam* respectu illius Canonis etiam dicor injicere manum, si Clericum petam lapide vel conspuam: ergo patet amplio e modo ibi sumi, uti recte Aversa *f.* 3. *§. Ad.* ubi addit, si Episcopus laboraret pollice dextræ manus, ungere posse alio digito. Addunt Nugn. Dian. Dic. *n.* 140. non satis constare quod mortaliter peccaret Episcopus, si absque causa uteretur alio digito, quam pollice dextræ.

381 §. 7. Pro explicandis variis Canonibus Conciliorum & dictis SS. PP. notandum est cum Gorm. *hic n.* 1. varias ab initio Ecclesiæ fuisse manuum impositiones. 1. Erat curativa, de qua *Marci ult. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* 2. Reconciliativa, cum qua dabatur absolutio sacramentalis pœnitentibus, præsertim publicis. 3. Ordinativa, per quam ordinabantur Ministri Ecclesiæ. 4. Confirmativa, per quam conferebatur hoc Sacramentum Confirmationis. Similiter variæ fuerunt unctiones. 1. Erat Altarium, Calicum, & aliorum pro usu Ecclesiæ. 2. Baptizatorum in vertice. 3. Exorcizandorum ad expellendum dæmonem. 4. Ordinandorum in vertice & digitis. 5. Moribundorum, quæ est extrema unctio. 6. Confirmandorum, de qua hic egimus.

§. 8. Per formam Confirmationis apud Latinos significari debent, saltem ex præcepto. 1. Persona confirmantis, saltem implicite. 2. Actus, tam signandi per formam Crucis, quam ungendi per sacrum Chrisma. 3. Persona confirmandi. 4. Unitas divinæ essentiæ. 5. Trinitas personarum, Dicast. *a n.* 74. Aversa *f.* 4. *§. Secundo*, & rationem dat S. Th. *q.* 72. *a.* 4. cur significari debeat unitas essentiæ, Trinitas personarum & Crucis signum, quia cum Confirmatio sit ad plenitudinem roboris fidei in Baptismo acceptæ, per hanc debuerunt iterum præcipua illa Mysteria inculcari; itemque præferri Crucis signum, in quo Christus triumphavit, velut prima tessera & insigne Christianorum, nam bapizati, per characterem hujus Sacramenti specialiter consignantur in milites Christi, cum per Baptismum sint tantum domestici, sive Ecclesiæ filii. Videri possunt hæc fusius apud Suar. *d.* 33. *f.* 5. & breviter apud Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 27. 382

§. 9. Forma apud Græcos est, *Signaculum donationis Spiritus Sancti*, omisso verbo, pro more Græcorum, & sensus est, hoc signo donantur munera Spiritus Sancti, uti late Arcud. *l.* 2. *c.* 6. qui *c.* 7. etiam fuse probat, hanc formam esse validam, & continere omnia, quæ requiruntur ad essentiam; Quod etiam declaravit Urbanus VIII. apud Illi. *de Sacr. nu.* 7. tenentque etiam alii, quos refert Illi. *de Confirmatione nu.* 41. Ibidem ostendit *Arcudius*, quamvis Græci ungant etiam oculos, nares, os, aures, pectus, manus, pedes, tamen ex eorum mente opus non esse ungere nisi frontem. Idem Arcud. *c.* 1. ostendit hoc Sacramentum a SS. PP. aliquando vocatum esse impositionem manuum: Illius autem veritatem probat c. 3. ex Scriptura; & c. 4. ex SS. PP. c. 5. ex eisdem PP. evincit materiam ejus esse ex oleo & balsamo. Quod autem characterem imprimat, ostendit c. 17. Denique quod iterabile non sit, probat c. 18. & seq. Atque inde recte infertur, si confirmatus moreretur, ac a mortuis suscitaretur, non esse denuo confirmandum, uti nec denuo baptizandus vel ordinandus esset quia anima retinuisset characteres illos; aliud tamen est de Matrimonio cum uxore sua, quod iterum contrahi deberet, quia omnino desiisset uti dicetur suo loco. 383

De mutationibus substantialibus vel accidentalibus materiæ aut formæ Confirmationis, videri possunt dicta a n. 18. 21. 23. 29. 44. Quandonam autem sit institutum hoc Sacramentum dictum est n. 3.

D U B I U M II.

Quis Minister, & quod subjectum? 384

RESP. I. Minister ordinarius valide Confirmationis est „
solus & omnis Episcopus, etiam excommunicatus „
vel hæreticus: ex commissione autem, vel delegatione „
pontificia, etiam simplex Sacerdos. Est communis. V. „
Laym. *l.* 5. *t.* 3. *c.* 6. Bon. *t.* 1. *d.* 3. *p.* 2. *Unde resolves:* „
I. Etsi Episcopus graviter peccet, si vel in aliena diœ- „
cesi, vel sibi non subditos confirmet sine proprii Episco- „
pi consensu, saltem tacito, propter defectum jurisdictionis, „
valida tamen est Confirmatio, quia ista non requiritur ne- „
cessitate Sacramenti, sed præcepti tantum. „
II. Excusatur a peccato Episcopus, si ex alia diœcesi ac- „
currens confirmet, quia præsumitur tacitus consensus alte- „
rius Episcopi, cui id gratum esse censetur: præsertim si con- „
suetudine ita receptum sit, vel a proprio ægre confirmari „
possit. Ita contra Bon. *d.* 3. *de Sacr.* docent Tann. *in* 3. *p.* „
d. 4. *dub.* 3. Sa, *V. Confirmatio*, & alii. „
III. Peccat graviter Episcopus, si longo tempore non „
confirmet, quia subditos ingenti bono privat. „
Resp. II. Valide confirmantur omnes, & soli baptizati „
nondum confirmati. Ratio est, tum ex illo Act. 2. *Reple-* „
vit totam domum: tum ex usu & traditione Ecclesiæ: tum „
quia omnes indigent ejus effectu, & sunt capaces. Lici- „
te vero confirmantur iidem, qui valide, dummodo con- „
stet non ponere obicem, sive Sacramento, sive ejus effe- „
ctui. Ratio patet ex dictis. *Unde resolves:* „
I. Etiam infantes, & rationis impotes, valide hoc Sa- „
cramentum suscipiunt. „
II. Etsi quoad infantes, consultius sit, differre usque ad „
rationis usum; tum ob reverentiam Sacramenti, tum ob „
periculum iterationis, tum ob Ecclesiæ usum: nihilomi- „
nus ob rationabilem causam etiam ante iis licite datur, „
v. g. si timeatur diuturna absentia Episcopi, vel hic ad ista „
loca raro veniat: item si infans sit in periculo mortis (in „
quo quidam docent debere dari) denique si sit filius Prin- „
cipis. Laym. *l. c.* Fill. *tr.* 3. *c.* 2. „
III. Etiam perpetuo amentes (præsertim si aliquando „
usum rationis habuerint) licite confirmantur, etsi per ac- „
cidens nunquam sint spiritualiter pugnaturi. Ita Suar. Fill. „
Laym. *l. c.* Kon. *q.* 72. *a.* 8. *n.* 83. „

A D-

ADDENDA.

385 **Q**uæst. 71. *Quid præterea notandum sit circa Ministrum, & subjectum Confirmationis?* R. seqq.

§. 1. Quamvis aliquibus Abbatibus fuerit concessa potestas exercendi omnia Pontificalia excepta tantum collatione Ordinum, consecratione Altarium & Ecclesiæ, tamen declaravit Gregor. XIII. apud Lug. *in Resp. mor. l.* 1. *d.* 7. non comprehendi facultatem confirmandi, Gob. *tr.* 2. *n.* 750. Potestque etiam videri Arcudius *l.* 2. *a c.* 11. *usque ad* 17. ubi contra Photium & aliquos Græcos probat solum Episcopum esse Ministrum ordinarium, Presbyterum vero esse tantum extraordinarium.

386 §. 2. Dicendum est contra *Ledesm.* quod solus Papa possit simplici Sacerdoti committere collationem Confirmationis, Aversf. *q.* 72. *s.* 5. §. *Et ex his*, Castr. *tr.* 20. *p.* 9. *n.* 4. Estque falsum illud principium, quod Episcopus possit, etiam in extraordinariis, totum hoc pro sua Diœcesi, quod potest Papa pro tota Ecclesia, præsertim si vera est sententia communior, quæ dicit Episcopos habere jurisdictionem & potestatem suam, a Christo quidem, sed mediate, per Papam.

387 §. 3. Episcopus venialiter peccat, si confirmet necdum ipse confirmatus; confirmat tamen valide, quia hæc potestas non fundatur in Sacramento vel charactere Confirmationis, sed Ordinis Episcopalis, ideoque debet Episcopus esse consecratus, Dian. *in Comp. v. Confirmatio n.* 13. Gob. *n.* 751.

388 §. 4. Episcopus tenetur suis expensis circumire ad confirmandum, nisi longa & rationabilis consuetudo fecerit jus exigendi illas expensas, Gob. *n.* 752. Quod si ad octo vel decem annos differat circumire, & ministrare hoc Sacramentum, peccat graviter, nisi excuset moralis impossibilitas; *Nec obstat*, quod qui omittit suscipere, non peccet, *nam* etiam fidelis omittens sæpius confiteri vel communicare per annum non peccat, & tamen mortaliter peccat Parochus nolens eis in his ministrare: ergo similiter Episcopus. Et ratio utriusque est, quia ad hoc tenetur ex officio & stipendio, Dicast. *n.* 141. Si tamen adsit rationabilis causa omittendi, non est damnandus, qui ad tres vel plures annos differt. Paxjord. Gob. *n.* 753.

389 §. 5. *Nugnus* putat Episcopum peccare mortaliter, si confirmet extra Ecclesiam, sed merito a mortali excusant Palud. Suar. Præpos. Bonac. Dian. apud Aversa *s.* 3. §. *Quinto*, Imo Dicast. *n.* 148. absolute dicit Confirmationem conferri posse extra Ecclesiam. Nec opus est, ut confirmans vel confirmandus sit jejunus, nam *cap. ut Jejuni*, *de Consecr. dist.* 5. id statuens solum habet vim consilii, estque jam abrogatum, Avers. Gob. *n.* 769. Habetque etiam usus, ut Confirmatio detur, etiamsi sit dies ferialis: mos autem dandi a prandio improbatur ab aliquibus, sed si justa causa adsit improbari non debet saltem si collatio Confirmationis mane incepta continuari potest in longum tempus post prandium, si adsit magnus numerus confirmandorum.

390 §. 6. Si commode possint, debent Episcopi confirmare etiam in carcere illos, qui educendi sunt ad supplicium, si petant; item infantes jam morituros, S. Th. S. Bonav. Dicast. *n.* 93. Gob. *n.* 760. 765. 768. Imo Bonac. & Quintanadv. citans plures apud Gob. *n.* 771. dicit mortaliter peccare Episcopos, si moribundum vel suspendendum petentem non confirment, sed Escob. F. Lug. *de Sacr. lib.* 3. *cap.* 3. & alii probabilius negant esse mortale, imo nullum peccatum est, tum quia communiter excusat incommoditas talibus ministrandi hoc Sacramentum cum solemnitate debita, tum etiam, quia jam non est consuetudo, ut fiat.

391 §. 7. Etiam illos perpetuo amentes qui nunquam usum rationis habuerunt, posse confirmari, docent Suar. Henr. Laym. Con. Dicast. *n.* 92. contra Sotum Valent. Merat. sed attendi debet consuetudo, quam tamen aliqui dicunt non obligare, si alicubi sint non confirmandi, quia hoc pendet a libera voluntate Episcoporum. Pro infantibus, melius est expectare usum rationis: in locis tamen Missionum, & inter hæreticos, quo rarius veniunt Episcopi, convenienter conferuntur etiam infantibus, Verjuys *tr.* 17. nam & Græci, teste Arcud. *l.* 1. *c.* 13. statim post Baptismum infantibus conferunt Confirmationem.

392 §. 8. Si quis afferat dimissoriales ex alia diœcesi pro Ordinibus, vel prima tonsura hic suscipienda, Episcopus noster licite eum confirmat, quia cum Confirmatio prærequiratur, etiam ad hanc censetur consentire Episcopus dimittens, Henr. Zambr. Laym. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 24. Dicast. *nu.* 130. contra Bonac. *de Sac. d.* 3. *p.* 2. Quod si ad accipiendam Confirmationem conveniat ex aliis Diœcesibus sine speciali licentia, Bonac. *n.* 20. Dicast. *a n.* 128. dicunt eos non posse confirmari ab Episcopo alieno, quia non habet jurisdictionem in non subditos, sed recte contradicunt Henriq. Præpos. Laym. Barb. Tann. Cas. Sa, Avers. *s.* 5. §. *Quinto*, Burg. *cent.* 3. *cas.* 97. Delb. *de Imm. Eccl. c.* 11. *dub.* 1. *s.* 2. *n.* 20. idque fieri posse sine ullo scrupulo, docent Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 50. & Steph. *t.* 5. *d.* 3. *n.* 1. quia hoc ratum, & gratum est aliis Episcopis, uti probat praxis.

393 §. 9. Dubitans, an sit confirmatus, aut an recte petere potest confirmari sub conditione, *si non est confirmatus*, requiritur tamen majus dubium, quam pro Baptismo, quia Confirmatio non est ita necessaria, Nugn. Bardi, Schil. *t.* 6. *cap.* 3. Gob. *num.* 763.

DUBIUM III.

Quæ confirmationis necessitas, & cæremoniæ?

Resp. I. Non est necessaria ad salutem necessitate medii, neque, per se, præcepti. Est communis S. Th. & aliorum, contra Scot. & Silv. Ratio est, tum quia Ecclesia non urget ejus susceptionem ullis pœnis; tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque fine aut institutione Sacramenti, tale præceptum colligitur: Et Canones qui in contrarium afferuntur, satis explicantur de necessitate ad melius esse. 394

Dixi, *per se*, quia per accidens aliquando potest esse necessaria ad salutem, ex præcepto charitatis sui, vel proximi, vel alio, v. gr. ad cavendum scandalum; vel ratione conscientiæ, qua quis valide metuit, ne in tormentis deficiat sine hoc Sacramento. *Unde resolves:*

I. Negligere hoc Sacramentum, secluso scandalo, & contemptu, non est mortale, Suar. Laym. *l.* 5. *t.* 3. *c.* 5. Bonac. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 2. ubi ex aliis multis docent, nullum esse præceptum illud suscipiendi.

II. Etsi omissio ex contemptu, v. g. si quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, sit mortalis, talis tamen non censetur esse, cum quis ejus oblatam occasionem, quam postea non facilem habiturus est, negligit. Ita communiter contra Silv. *v. Confirm.* & Tol. *l.* 2. *c.* 4.

III. Præceptum, quod habetur in Trid. *sess.* 23. *c.* 4. *de Ref.* non ligat omnes, cum sit hypotheticum, sed tantum ordinandos, vel initiandos prima tonsura. Cujus omissionem non esse mortalem, contra Tann. docent Henriq. Valent. Suar. *d.* 38. *s.* 1. & Nav. *man. c.* 22. qui addit, nequidem Episcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum, aut si ipse non confirmatus ordinet. V. Regin. *l.* 28. *c.* 3.

Resp. II. Circa cæremonias Confirmationis, scienda sunt sequentia.

I. Etsi servandi sunt ritus in Pontificali præscripti, peccetque graviter Episcopus, si confirmet sine pluviali, mitra, vel pedo, uti & si Ordines sacros conferat, cum solis indumentis Missæ, Dian. *p.* 7. *t.* 10. *R.* 31. non tamen semper erit mortalis alicujus omissio, v. g. alapæ, aut cerei. Potest autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Ecclesiam; & a prandio non jejunis, omni anni tempore.

II. Sub gravi culpa, ut docet Nav. *man. c.* 22. ex communi requiritur Patrinus: isque unus tantum (licet *Tol.* duos admittat) qui si confirmatus non sit, peccat graviter secundum communem (*Escob.* tamen ex *Kon.* docet, non esse mortale) quod probabile esse docet Quintan. *t.* 2. *s.* 7. imo nullum, si fiat in necessitate, & non contrahit cognationem, ut docent Sanc. Suar. contra Silv. Sa, & alios. Debetque esse diversus a Patrino Baptismi, saltem extra necessitatem (licet cum Bon. & *Hurt.* id neget Quint. *s.* 7. & 14. & secus facientem non peccare mortaliter, dicat Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 21.) & non Monachus (nisi factus Episcopus) Admitti tamen, & illos & Moniales posse sine culpa, docet idem Quint. *s.* 18. nisi in eorum Religione sit prohibitum, eo autem nomine non excludi Mendicantes notant Kon. & alii quinque cum Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 32. Nec refert, seclusa consuetudine, num vir sit, aut femina. Neque etiam contrahit obligationem instruendi confirmatum, sed tantum cognationem spiritualem cum eo, & ejus parentibus, dummodo tamen eum tangat.

III. *Frons* confirmati obliganda est fascia linea, cruce notata, gestanda uno, tribus vel septem diebus, pro consuetudine, illota interim fronte. Potest etiam, si ratio subsit, statim auferri, & frons ablui, ipsa autem comburi, vel honeste asservari debet, nec ad profanos usus adhiberi, propter contactum chrismatis; neque solvens illam, contrahit cognationem. V. Præp. *in* 3. *p. q.* 2. *a.* 12.

IV. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, & Patrinorum suæ Parochiæ (eamque curam ad Episcopos etiam pertinere) tum propter sciendam cognationem spiritualem, tum propter Ordines suscipiendos, docet Quint. *s.* 11. ex Barbosa &c. ac denique licere mutare nomen in Confirmatione, *ibid. s.* 10.

ADDENDA.

Quæst. 72. *Quid præterea notandum sit circa necessitatem, & cæremonias Confirmationis?* R. seqq. 395

§. 1. Fuisse olim præceptum Ecclesiasticum, ut susciperetur Confirmatio, colligit Dic. hic *nu.* 105. ex variis Conciliis, ex dictis SS. PP. recte autem docet *dub.* 10. cum communi, per desuetudinem nunc desiisse illud præceptum, motivum tamen magnum non negligendi Confirmationem est, quod multum per illam roboretur fides, & augeatur gratia: sententia enim communis habet cum S. Th. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 50. Avers. *q.* 72. *s.* 4. §. *Tertio*, Dicast. *n.* 83. per Confirmationem, secundum se, conferri majorem gratiam, quam per ipsum Baptismum, quamvis Baptismus præ Confirmatione habeat privilegium remittendi pœnam peccatis debitam.

§. 2. Ubi facile non habetur Patrinus, potest omitti, secundum Gob. *t.* 2. *n.* 780. Alii tamen melius suadent, ut unus 396

tunc sit plurium Patrinus, Gob. *n.* 786. posse enim unum etiam eadem die esse Patrinum plurium, recte docet Barbosa.

397 §. 3. Patrinum Confirmationis designant Parentes, vel in eorum defectu Episcopus, Gob. *n.* 788. Potestque Clericus in Confirmatione esse Patrinus; item Monachus respectu alterius Monaci, Barbos. Castrop. Jordan. Quintanad. Gob. *n.* 783. Imo Dicast. *n.* 145. credit Religiosos Mendicantes etiam respectu externorum posse hic facilius esse Patrinus, eo quod non sit obligatio instruendi, uti docent etiam Suar. & alii: sed Synodus Colon. sub Max. Henr. *de Confirmat. c.* 3. §. 2. *pag.* 64. prohibet illos esse Patrinos, asserens esse obligationem instruendi; in quo consentit Avers. *s.* 5. §. *Denique*, si confirmandus non sit instructus, & desit alius, a quo instruatur.

398 §. 4. Confirmans potest per alium nomine suo assistentem, esse Patrinus illius, quem confirmat, uti a pari dictum est de Baptismo *n.* 353. & si aliqua causa subsit, potest idem esse in Confirmatione Patrinus, qui fuit in Baptismo, alias deberet esse diversus, uti habet *Syn. Colon.* §. 1. ut sic cura, & instructio confirmati pertineat ad plures.

399 §. 5. Hic Patrinus debet secundum usum Ecclesiæ, & ritum Pontificalis Romani esse ejusdem sexus, cujus est confirmandus, *Aversa* §. *In*, & ita etiam statuit *Syn. Colon.* §. 3. addens, ut etiam non sit minor ætate, quia indecorum est, si minor majorem monendo, vel corripiendo Patris vices obeat: Mandatque eadem Synodus §. 5. ut Patrinus, & Confirmandus non accedant induti armis, quod merito ubique est observandum.

400 §. 6. Quamvis multi probabiliter dicant non contrahi cognationem, si assistat non confirmatus, tamen oppositum etiam valde probabile est, si enim confirmans non confirmatus contrahat, cur non assistens? *Nec obstat*, quod *Canon.* dicat illum, qui confirmatus non est, non posse alium suscipere, *nam* To non posse sæpe denotat tantum prohibitionem, quod enim illicitum est, dicitur moraliter fieri non posse, uti cum aliis multis Aversa *s.* 5. §. *Non*, qui tamen male addit, infidelem, si assistat, postea suscepto Baptismo habiturum cognationem, hoc enim manet rejectum ex dictis a *n.* 368.

§. 7. Cæremonia illa, ut confirmati non exeant templo, priusquam acceperint communem benedictionem ab Episcopo, non observatur, quando est tantus accursus, ut alii aliis succedere debeant, Laym. *l.* 5. *t.* 3. *c.* 7. Castr. *t.* 20. *p.* 10. *n.* 12. Gob. *supra*;

401 §. 8. Cæremonias, quæ antecedunt, comitantur, & sequuntur Confirmationem, accurate referunt, & explicant Bellarm. *de Confirm. c.* 13. Castr. *p.* 10. Scouville *in Catechismo, de Confirm. a q.* 35. qui videri possunt.

402 Denique etiam hic merito debent Parochi populum monere. 1. Quod Confirmatio iterari non possit (si tamen iteretur, quamvis peccetur mortaliter, tamen non incurritur irregularitas, quia jus hoc statuit tantum in Baptismo) 2. Quod contrahatur cognatio spiritualis: unde si Parochus habere non possit, & in librum referre nomina confirmatorum parentum, & Patrinorum, saltem dum ineuntur Matrimonia, tenetur inquirere, & attendere, an contrahentes fortasse non impediantur cognatione spirituali hic vel in Baptismo contracta.

TRACTATUS III.

De Eucharistia.

CAPUT PRIMUM.

De essentia Eucharistiæ.

DUBIUM I.

Quid sit Eucharistia?

403 „ RESp. Est Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi, sub speciebus panis, & vini, ad spiritualem
„ animæ refectionem divinitus institutum. Ita comm. Schol.
„ *Unde resolves seqq.*
„ I. Tam species consecratæ, quam Corpus, & Sanguis
„ Christi, intrinsece & essentialiter constituunt hoc Sacra-
„ mentum, ideoque falsum est, quod docuit Valdensis, Cor-
„ pus, & Sanguinem Christi esse totum Sacramentum. Ra-
„ tio est, tum quia Trid. docet Corpus & Sanguinem contine-
„ ri hoc Sacramento: tum quia, quatenus continetur, non
„ est sensibile. Item falsum est, quod docent *Marsilius &*
„ *Sotus*, solas species constituere hoc Sacramentum; tum
„ quia Eucharistia est cibus cœlestis, tum quia adorari debet
„ latria, ut docet Trid.
„ Usus, sive sumptio Eucharistiæ, non est proprie ipsum
„ Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo distin-
„ ctum ut vult Gabriel; nec pars illius, sive essentialis,
„ vel integralis, ut Aureolus, sed tantum applicatio, sive
„ conditio, ut Sacramentum operetur.
„ III. Etsi quælibet species, imo quævis pars speciei, sit
„ integrum, & essentialiter perfectum Sacramentum; ideoque
„ Sacramentum Eucharistiæ, sub speciebus panis, & vini phy-
sice, & materialiter specie differat: moraliter tamen, & in „
ratione Sacramenti, est unum specie infima Sacramentum; „
tum quia est unum signum rei sacræ; tum quia ordinatur „
ad unum specie infima finem, V. S. Th. *q.* 73. *a.* 2. „
IV. Etsi physice loquendo, tot sint numero Sacramen- „
ta, quot numero species, vel etiam partes specierum, mo- „
raliter tamen unum numero Sacramentum est, quod per „
modum unius proponitur, & sumitur, quia ad unum fi- „
nem, scilicet unam refectionem spiritualem, refertur. „
V. Hostiæ in diversis altaribus, recte concipiuntur, ut „
distincta Sacramenta; contra vero, si Sacerdos unam ho- „
stiam in plures partes dividat; vel plures hostias, simul „
sumat (eadem est ratio plurium specierum diversæ ra- „
tionis) non ideo dicitur accepisse plura numero Sacra- „
menta. „

ADDENDA.

QUæst. 73. *Quid notandum sit circa nomina Eucharistiæ?* Resp. 404
Eucharistia dicitur a Græco εὐχαριστῶ, gratia, εὐχαριστία gratia optima, vel gratiarum actio. Varia illius nomina recenset Suar. *hic. Comment. ad q.* 73. *a.* 4. omnium autem copiosissime congessit Theophylus Rayn. *tom.* 6. *tr.* 1. *cui titulus, Candelabrum sanctum septilustræ*, ubi tota sectione quinta *a pag.* 191. per alphabeti ordinem instituit longum onomasticon ejusmodi nominum, & titulorum. Præcipua nomina sunt. 1. *Synaxis*, sive *Communio*, quia per ipsam communicamus cum Christo, participantes ejus Divinitatem, & humanitatem. 2. *Panis*, quia animam nutrit. 3. *Convivium*, quia animam satiat. 4. *Cœna Dominica*, quia Christus vespere instituit. 5. *Venerabile*, quia est Sacramentum inter reliqua dignissimum. 6. *Sacrificium, hostia, victima*, quia offertur Deo. 7. *Memoriale passionis*, quia fit in commemorationem Christi passi. 8. *Viaticum*, quia per eam præparamur ad viam ex hac in æternam vitam.

Q. 74. *Quænam in Ecclesia exortæ sint hæreses circa Sacramentum Eucharistiæ?* R. esse prope innumeras, sed præcipue sunt seqq. 405

1. Aliqui negarunt Eucharistiam esse Sacramentum, volentes vel nullum, vel solum Baptismum esse Sacramentum, uti habet Dicast. *d.* 1. *num.* 5. Et *Ubiquistæ* etiam reipsa tollebant hoc Sacramentum, dicendo Christum esse ubique, uti recte Bellarm. *l.* 3. *c.* 17. contra quos fusissime agit Valent. *sect.* 3. *in Controv. Ubiquitaria*. Damnantur autem illi omnes a variis Conciliis apud Arr. *d.* 28. *n.* 2. novissime a Trid. *sess.* 7. *de Sacram. in genere, Canon.* 1. *&* *sess.* 13. per omnia capita, & Canones. Neque Sacramentum esse negarunt Lutherus, vel Calvin. imo nec Mahomet, teste Lugo *d.* 1. *n.* 1. qui hoc solum culpat, quod Christiani, cum credant Christum esse Deum, nihilominus eum devorent; sed damnatur in supradictis Conciliis, quæ definiunt Christum recte, & utiliter sumi a fidelibus.

2. *Sacramentarii* dixerunt in hoc consistere totam rationem Sacramenti, quod Christus instituisset panem, & vinum tanquam symbola Corporis, & Sanguinis sui, de cetero Christum nullibi esse præsentem nisi in cœlo: sed damnantur, uti alii *n.* 9. referendi, & contra illos fusissime disputat Valent. *s.* 4.

3. *Catharistæ Manetis* discipuli docuerunt Eucharistiam non posse ex pane confici; sed damnantur a Concilio Florent. *pag.* 1167. in Decreto unionis sub Eugenio IV. quod incipit *Lætentur*. 406

4. *Græci & Armeni* dixerunt Eucharistiam non esse conficiendam in azymo, sed in fermentato: Lutherani & Calvinistæ dixerunt fermentatum esse convenientiorem: sed damnantur a Florent. *ibidem*.

5. *Aquarii* docuerunt pro consecratione Calicis non esse apponendum vinum, sed solam aquam: sed damnantur a Conc. Lateran. & Trid. *sess.* 13. *c.* 4. *& Can.* 2. 407

6. *Græci, & Armeni* putarunt pro consecratione Calicis non esse apponendam aquam, sed damnantur a Conc. Carthaginensi III. & Florent. in Decreto unionis Armenorum.

7. *Waldenses* dixerunt modum consecrandi Ecclesiæ Romanæ non esse verum modum: sed damnantur a *Florent.* supra. 408

8. Circa hæc quatuor verba consecrationis, *Hoc est corpus meum*, refert Bellarm. *l.* 1. *c.* 8. suo tempore jam enatas fuisse ducentas erroneas expositiones, quas tamen reducit ad novem velut capitales; quarum tres fundantur in pronomine, *hoc*, duæ in verbo, *est*; tres in nomine, *Corpus*; una in pronomine *Meum*; quæ omnes damnatæ sunt a variis Conc. ac esse Scripturæ contrarias prout Bellarm. *c.* 10.

9. Armeni, Berengarius, Wicleff, Calvinus & alii apud Bellarm. *cap.* 1. dixerunt Christum non esse vere, & realiter præsentem in Eucharistia, sed post alia Concil. quæ refert Avers. *q.* 3. *s.* 1. §. *Constat*, damnantur a Trid. *sess.* 13. *Can.* 1. *&* 8. 409

10. Lutherus, Bucerus, & alii apud Bellarm. *lib.* 4. *c.* 1. dixerunt Christum non esse realiter præsentem, nisi in solo usu, sive sumptione; sed damnantur a Tridentin. *ibid. Can.* 4. 6. *&* 7.

11. *Wicleff*, Lutherus, & alii apud Avers. *s.* 4. dixerunt non fieri transubstantiationem, sed post consecrationem ma-

neie

nere panem, & vinum cum Corpore, & Sanguine Chriſti: ſed damnantur in Conc. Conſtantienſi, & Trident. *Can.* 2. itemque in aliis apud Averſam §. *Secundo*.

12. Lutherus, & alii dixerunt, quamvis Chriſtus ſit præſens in Euchariſtia, tamen ibi non eſſe: ſed damnantur a Trid. *Can.* 6. poteſtque videri Averſ. *q.* 9. *ſ.* 3.

410 13. Meſſaliani, & Armeni docuerunt Euchariſtiam nec prodeſſe, nec obeſſe: ſed damnantur a Trid. *c.* 2. *& Can.* 5.

14. Græci putarunt Euchariſtiam habere majorem vim die Jovis Sancto, quam aliis diebus, ſed repugnat Florent. *in decr. de unione Græcor.*

411 15. Lutherus & alii apud Bellarm. *l.* 4. *c.* 17. tenuerunt Euchariſtiam a peccatore ſumi poſſe ſine Confeſſione, ſola fide prævia: ſed damnantur a Trid. *c.* 7. *& Can.* 11. Imo ab ipſomet Apoſtolo 1. *ad Corinth.* 11. *v.* 28. *Probet autem ſeipſum homo &c.* V. Bellarm. *c.* 18. *&* 19.

16. Quidam apud *Magiſtr. l.* 4. *ſent. diſt.* 19. dixerunt a peccatore non recipi Corpus Chriſti; ſed damnantur a Trid. *ſupra*.

17. Græci, Petrus Dreſenſis, Lutherus, & alii dixerunt Euchariſtiam ab omnibus eſſe ſumendam in utraque ſpecie: ſed damnantur a Conc. Conſtant. *ſeſſ.* 13. Baſileenſi *ſeſſ.* 31. Trid. *ſeſſ.* 21. *c.* 1. *&* 2. V. Averſam *q.* 8. *ſ.* 4.

412 18. Omnes fere horum temporum hæretici apud Bellarm. *de Miſſa l.* 1. *c.* 5. negant, Euchariſtiam habere rationem veram Sacrificii; & ſpecialiter non habere rationem Sacrificii propitiatorii, docuerunt alii hæretici, quos refert ibidem Bellarm. *lib.* 2. *c.* 1. ſed damnantur in multis Conc. apud Averſam *q.* 11. *ſ.* 1. & Paſqualig. *de Sacrif. q.* 22. *n.* 2. noviſſime in Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 1. *& Can.* 1. 3. & 4.

19. Specialiter Miſſas privatas, aut in quibus ſolus Sacerdos communicat, aut ſi legantur lingua non vulgari, illicitas eſſe, docuerunt varii hæretici: ſed damnantur a Trid. *ſeſſ.* 22. *Can.* 8. *&* 9. itemque ab aliis Conc. apud Bellarm. *ſupra c.* 9.

20. Cæremonias Miſſæ eſſe inutiles, & vanas dicunt plerique Calviniſtæ: ſed damnantur a Trid. *ſupra a Can.* 7. omneſque eas cæremonias, & Orationes Miſſæ eſſe pias, antiquiſſimas, & veriſſimas, demonſtrat Bellarm. *ſupra c.* 14. *& ſeqq.*

413 21. Lutherus dicit omnes fideles poſſe conſecrare Euchariſtiam, & omnes hoc modo eſſe Sacerdotes, quamvis fieri non debeat, niſi a deputatis ad hoc, ut refert Bellarm. *l.* 4. *c.* 16. ſed damnantur a Conc. Nicæno, Arelatenſi, Lateran. Flor. apud Averſam *q.* 10. *ſ.* 1. & Bernal. *d.* 45. *n.* 4. noviſſime a Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 4.

414 *Q.* 75. *Quid præterea notandum ſit circa ſumptionem?* Reſp. ſeqq. §. 1. Dic. *d.* 1. *a n.* 36. docet, ſumptionem pertinere ad completam eſſentiam hujus Sacramenti: ſed loquendum eſt cum communi, quod Sacramentum totum ſit ante ſumptionem, & ſumptio ſit tantum applicatio, ſive conditio ad hoc, ut Sacramentum cauſet ſuum effectum, nam ita docent S. Th. *q.* 78. *a.* 1. *ad* 2. Scot. in 4. *diſt.* 8. *q.* 1. aliique communiſſime: & fundamentum eſt, quia *Conc. Florent.* in Decreto Eugenii IV. ad Armenos dicit, quod Sacerdos verbis conſecrationis conficiat Euchariſtiam, & Trid. *ſeſſ.* 13. *de Euch. Can.* 4. *&* 6. definit Chriſtum eſſe in Euchariſtia ante uſum: ergo etiam ante uſum eſt Euchariſtia: Addit *Can.* 7. Euchariſtiam aſſervari in Sacrario: ergo Euchariſtia eſt ſine uſu. *Ibid. cap.* 2. docet Chriſtum voluiſſe hoc Sacramentum ſumi tanquam ſpiritualem animarum cibum: ergo diſtinguit hoc Sacramentum, tanquam ſpiritualem cibum a ſumptione, & ſicuti cibus eſt ante ſumptionem, ita etiam erit hoc Sacramentum.

Objic. Quamvis Extrema Unctio habeat ſe per modum medicinæ, tamen unctio, quæ eſt applicatio olei, eſt pars illius Sacramenti: ergo ſimiliter quamvis Euchariſtia habeat ſe per modum cibi, tamen ſumptio, quæ eſt applicatio, erit pars illius. R. n. conſ. diſparitas petenda eſt ex inſtitutione Chriſti, qui voluit Sacramentum Unctioni eſſe medicinam tranſeuntem, ideoque aſſumpſit Unctionem tanquam inſtrumentum cauſandæ gratiæ. Econtra voluit Euchariſtiam eſſe cibum permanentem; hinc non fuit opus ſumptionem illius aſſumi tanquam inſtrumentum cauſandæ gratiæ, hoc autem ita voluiſſe Chriſtum colligimus tum ex auctoritate, & communi ſenſu Theologorum, qui paſſim dicunt, Unctionem eſſe materiam proximam, & partem illius Sacramenti, ponique nomine Chriſti; tum etiam ex ratione, quia ſola unctione non poſita non eſſet illud Sacramentum, quia forma eſſet falſa. Econtra Theologi ſumptionem non vocant materiam, vel partem Euchariſtiæ, neque illa ponitur nomine Chriſti, & illa non poſita manet forma vera, ac poſitum eſt Sacramentum Euchariſtiæ: ergo nulla eſt paritas. Congruentiam aliam inſinuat S. Th. *q.* 73. *a.* 1. *ad* 3. quia cum Chriſtus ipſe ſit in Euchariſtia, voluit hanc prærogativam ſibi tribuere, ut per ſe cauſaret gratiam, ſumptio autem eſſet tantum conditio: ſed in reliquis Sacramentis; quæ non continent tam nobilem materiam, voluit, ut etiam illorum uſus eſſet inſtrumentum cauſandæ gratiæ.

415 §. 2. Ad ſumptionem, qua poſita cauſatur gratia, non ſufficit Euchariſtiam accipere in os, uti putavit Becan. imo nec trajicere per certam partem faucium, uti putavit Suarez & favet Buſemb. *n.* 469. referendus: ſed neceſſarium eſt; ut aliqua pars ſpecierum phyſice tangat, & ita recipiatur in ſtomacho tanquam inſtrumento primario nutritionis, ut facile inde revocari non poſſit, uti recte Lug. *d.* 12. *n.* 40. Eſcob. *l.* 20. *n.* 473. Compt. *d.* 80. *ſ.* 1. *n.* 11. Gonet. *d.* 8. *n.* 32. Averſ. *q.* 7. *ſ.* 4. tum enim prius cenſetur hoc Sacramentum habere rationem ſymbolicam cibi, & potus ſpiritualis: conſequenter ſi quis tamdiu teneret hoſtiam in ore, uti diſſolveretur, aut ſi moreretur, antequam hoſtia deſcendiſſet ad ipſum ſtomachum, reipſa non communicaſſet, nec acciperet gratiam Sacramenti.

§. 3. Si Euchariſtia per miraculum ſine ſumptione poneretur in ſtomacho, Suar. *d.* 63. *ſ.* 7. Compt. Rayn. Gom. *n.* 24. & alii putant, non cauſandam ex opere operato gratiam, quia deeſſet manducatio, Chriſtus autem inſtituit hoc Sacramentum pro manducantibus. Econtra Lugo *d.* 1. *n.* 115. Rhod. *d.* 1. *q.* 2. *ſ.* 1. §. 2. *ad* 3. & alii dicunt cauſandam gratiam, dummodo talis homo conſentiat in illam poſitionem Sacramenti exiſtentis intra ſe, nam debet eſſe illi voluntaria: refertque Lugo ex Salmerone exemplum de aliquo, qui cum præ debilitate non poſſet ſumere Euchariſtiam, quam ardentiſſime deſiderabat, pectore miraculoſe aperto eam excipit, utique cum effectu gratiæ, & ratio congruentiæ eſt, quia cibus naturalis ita miraculoſe poſitus in ſtomacho nutriret: ergo etiam dici poteſt, quod ſpiritualis ſic poſitus nutriat, & hoc forte innuit S. Cyprianus *in cærem. de cœna Dom.* his verbis: *Cibus hic verus, & ſincerus per ſpeciem, & Sacramentum tactu nos ſanctificat. Nec obſtat*, quod Joannis 6. *v.* 54. dicat Chriſtus, *Niſi manducaveritis*, &c. *nam Lugo* probabiliter reſpondet, his verbis tantum innui præceptum obligans ad ordinariam ſumptionem Euchariſtiæ. 416

DUBIUM II.

Quæ materia Euchariſtiæ? 417

NOta: Sicut in aliis Sacramentis eſt duplex materia, proxima, & remota, ita etiam hic, ſed ordine inverſo; nam in aliis materia remota eſt res permanens, proxima vero ejus uſus, qui tranſit: hic vero remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis, & vini. Quæritur ergo tantum de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in Corpus, & Sanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantum panis, & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti, Matth. 26. & Luc. 22. Et quidem utraque materia panis, & vinum, eſt ita neceſſaria ad hunc Sacramentum conficiendum, ut per ſe nunquam licite poſſit una conſecrari abſque alia, quod patet tum ex facto Chriſti, Luc. 22. tum ex Trid. *ſeſſ.* 22. *Unde reſolves:*

I. Conſecratio utriuſque ſpeciei eſt juris divini, quia ratio Sacrificii, ſine quo non fit, exigit utramque.

II. Non licet alteram tantum ſpeciem conſecrare in neceſſitate etiam gravi, v. g. ut moribundo detur Viaticum, Suar. *&c. communis.*

III. Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare ullo caſu. Ita commun. Suar. 3. *p. d.* 55. *ſ.* 4. *&c.* contra quoſdam.

Dixi I. *per ſe*, quia per accidens, & præter intentionem, aliquando unam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet Tann. *d.* 5. *q.* 2. *dub.* 5. *n.* 27. dicitque eſſe communem, v. g. in his caſibus; 1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neque defectum intelligeret, niſi diu poſt, aut poſtquam advertiſſet, non poſſet haberi aliud vinum; vel quamvis haberet, non poſſet tamen illo uti ſine gravi ſcandalo, vel vitæ periculo. 2. Si poſt conſecratam hoſtiam ſubitum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendio immineat, ſecluſo tamen ſcandalo, & contemptu fidei, Regin. *l.* 29. *cap.* 4. 3. Si Sacerdos hoſtia conſecrata moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius, qui poſſit Sacrificium perficere. Suar. Vaſq. &c. Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus Communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia dividi, eique pars dari, Tamb. *de exped. Sacrif. l.* 2. *c.* 8.

Dixi II. *Licite*, quia valide alterutram tantum conſecrari, eſt certum: ut patet tum ex facto Chriſti, qui panem ante conſecravit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ Corpus ante Sanguinem proponit adorandum.

ADDENDA.

Q*Ueſt.* 76. *An conveniens fuerit, materiam Euchariſtiæ eſſe panem, & vinum?* R. Affirmative cum S. Th. *q.* 74. *a.* 1. & Catech. Rom. *de Euch. c.* 3. *n.* 2. Congruentiæ ſunt. 1. Sicut aqua eſt aſſumpta ad Baptiſmum, quia illa aptiſſime ſignificabat ablutionem animæ, quam Chriſtus per Baptiſmum intendebat, ita cum Chriſtus per Euchariſtiam intenderet ſpiritualem refectionem, corroborationem, & exhilarationem animæ, aptiſſime illam inſtituit in pane, & vino, quibus homines communius reficiuntur, corroborantur, & exhilarantur. 2. Cum Chriſtus in Euchariſtia deberet eſſe permanens vita ſpiritualis animæ, recte ex pane, & vino conficitur, quibus vita humana potiſſimum permanet. 3. Quia hoc Sacramentum erat ad utilitatem corporis, & animæ, Corpus Chriſti ſub ſpecie panis eſt pro ſalute corporis, Sanguis Chriſti ſub ſpecie vini pro ſalute animæ, ſecundum illud Levit. 17. *v.* 11. anima carnis in ſanguine eſt. 4. Quia hoc Sacramentum debebat eſſe ſignum, & cauſa unionis fidelium in Eccleſia, hæc aptiſſime ſignificabatur per panem, qui conficitur ex multis granis, & per vinum, quod confluit ex multis uvis. 5. Cum hoc Sacramentum deberet eſſe memoriale paſſionis, & mortis Chriſti, paſſio 418

ſio optime ſignificatur per panem, qui in area, & mola atteri, ac per vinum, quod in torculari calcari, ac premi debet. Similiter mors Chriſti ſignificatur per hoc, quod Corpus, & Sanguis vi verborum, quaſi ſeparentur, & corpus loco panis ſignificetur ſine Sanguine, & Sangnis loco vini ſignificetur ſine Corpore. 6. Sic ſuadetur nobis veritas præſentiæ Corporis, & Sanguinis Chriſti, nam cum panem, & vinum in carnem, & ſanguinem humanum vi naturæ quotidie immutari animadvertamus, facilius adduci poſſumus hac ſimulitudine, ut credamus panis, & vini ſubſtantiam in Chriſti Carnem, & Sanguinem ſupernaturaliter converti. Hæ congruentiæ deſumptæ ſunt ex SS. PP. quos refert Rayn. *in Candel. ſ. 3. c. 2. a n. 16.* ubi etiam oſtendit Euchariſtiam convenientiſſime inſtitutam eſſe ſub modicis ſpeciebus panis, & vini.

Q. 77. Quandonam materia Euchariſtiæ cenſeri debeat ſubſtantialiter, vel tantum accidentaliter mutata. R. Colligi debet, partim ex dictis *a n.* 18. & 21. partim ex dicendis in ſeqq. dubiis, & qq.

D U B I U M III.

419 *Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ?*

„ RESP. I. Solus panis triticeus, in conviviis commu-
„ niter uſitatus, qualis morali hominum judicio tan-
„ tum cenſetur ille, qui ex farina triticea, & aqua natu-
„ rali miſtus, & igne toſtus, ſive aſſus, atque in ſua ſpe-
„ cie incorruptus eſt; quia hic ſolus ſimpliciter dicitur pa-
„ nis, alius vero nonniſi cum addito, v. gr. hordaceus.
„ *Unde reſolves:*
„ I. Falſum eſt, quod docuit Cajet. Euchariſtiam poſſe
„ conſecrari ex quovis pane, cujuſvis ſpeciei, dummodo ſit
„ aptus ad veſcendum.
„ II. Non eſt apta materia ad validam conſecrationem, 1.
„ Panis ex oryza, avena, millio, piſis, fabis, amygdalis,
„ aliiſque leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex
„ hordeo confectus, quia hæc omnia communi uſu, & opinio-
„ ne, cenſentur ſpecie diſtingui a tritico, Laym. Bonacina,
„ Card. Delugo *d.* 4. *ſ.* 1. 2. Maſſa triticea, cruda, vel non
„ cocta per modum panis; ſed frixa, vel elixa, ut ſunt pla-
„ centa, libum, ſive differant ſpecie, ſive non. 3. Panis ſub-
„ actus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ovis,
„ ſaccharo, aliove liquore, qui aqua naturali non ſit miſtus,
„ quia non eſt panis uſualis. Ita Laym. *l.* 5. *tr.* 4. *c.* 9. Cajet. ta-
„ men, & quidam Recentiores contrarium docent, quare
„ eſt ſaltem materia dubia. Idem confirmat Miſſale Roma-
„ num *t. de def.* & Lugo *n.* 4. Unde qui hoſtias emunt, certi
„ ſint, quod aqua naturali, & non roſacea, confectæ ſint.
„ 4. Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur litteræ, non
„ ſunt materia valida, vel minimum dubia, quia per admiſtio-
„ nem cinnabaris notabiliter alterantur, Lug. *ſ.* 1. Quod Ant.
„ Perez apud Dian. *p.* 7. *t.* 12. R. 1. limitat, ſi multum cin-
„ nabaris ſit miſtum, ſi autem ſit valde parum, cenſet pro-
„ babile, quod ſit materia valida, illicita tamen. 5. Panis
„ ſubſtantialiter corruptus. 6. Panis ſubactus aqua marina.
„ Fagnnd. apud Dian. *p.* 9. *tr.* 9. R. 58. ubi ipſe contrarium
„ docet, eo quod illa ſit naturalis aqua.
„ III. Panis ex farre, ſive ſpelta, item ex ſiligine, eſt
„ materia dubia, quia alii dicunt, ſolis accidentibus, pro-
„ pter loci ſterilitatem, alii ſpecie diſtingui a tritico, ideo-
„ que non licet, ſaltem uti pro Sacramento, quia hoc ex-
„ poneretur periculo. *V. Auth. cit.*
„ IV. Valida, ſed illicita eſt materia. 1. Si aliquot gra-
„ na, vel guttæ alterius ſpeciei, cum tritico, & aqua miſcean-
„ tur, itaut triticum tamen, & aqua plurimum prædomine-
„ tur, quia ſi major pars non ſit triticum, & aqua, non
„ erit materia valida, de quo monendi ſunt illi, qui hoſtias
„ coquunt, Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 6. Laym. *c.* 2. 2. Panis muci-
„ dus, qui ad corruptionem diſponitur. Bon. *p.* 2. *n.* 5.
„ V. Perinde eſt ad valorem Sacramenti, ſive panis ſit
„ azymus, ſive fermentatus, ut definivit Trid. quia uterque
„ eſt uſualis, & proprie dictus panis. Interim in ſuis Ec-
„ cleſiis Latini in azymo, & Græci in fermentato confice-
„ re tenentur ſub præcepto gravi, & culpa mortali, a qua
„ non excuſat neceſſitas, v. g. dandi Viaticum. V. Bon. *p.* 1.
„ *Fill. t.* 4. *c.* 3. *q.* 8. Lug. *l. c.*
„ Reſp. II. Ex præcepto Eccleſiæ, panis conſecrandus de-
„ bet eſſe figura orbiculari (in Eccleſia latina) & integra.
„ Dixi, *Latina*, quia Græci quadratam adhibent, & in particu-
„ lis triangularem, ut habet Arcudius. Licere etiam in hoſtia
„ minore, qualis datur laicis (quando alia adhiberi non poteſt,
„ & ſcandalum abſit) celebrare privatim, imo ſi cauſa urget,
„ etiam publice die feſto, docent March. *in Candel. t.* 4. *c.* 5.
„ *q.* 3. Dian. *p.* 5. *t.* 13. R. 80. & *p.* 6. *t.* 7. R. 17. & Tamb. *de*
„ *exped. Sacrif. l.* 2. *c.* 8. & Averſ. *ſ.* 12. *quæſt.* 11. eo quod nul-
„ lum ſit præceptum, neque conſtet de conſuetudine obli-
„ gante ſub præcepto, quo caſu, elevare adorandam majo-
„ rem ab alio præconſecratam, licere vult Tamb. *l. c.* contra
„ March. & Dian. *ll. cc.* Non licet autem parvam ſumere, &
„ majorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierotheca)
„ niſi ipſe eadem Miſſa iſtam conſecraverit, quia debet com-
„ municare de ſuo Sacrificio, Tamb. *l. c.* Quare male facit
„ Parochus, qui renovaturus Euchariſtiam, hoſtiam ab alio
conſecratam ipſe ſumit, & a ſe conſecratam reponit in „
Sacrario, vel hierotheca, Tamb. *l. c.* Lugo *d.* 19. *ſ.* 4. „

A D D E N D A.

QUÆST. 78. *Quid circa panem, qui conſecratur, ſit præterea notandum?* R. ſeqq. 420

§. 1. Quando Conc. Carthag. relatum, *Cap. in Sacramento, de Conſecr. d.* 2. dicit in Sacrificio offerri de uvis, & frumenti, per frumentum intelligit triticum, quod inde colligitur, quia hoc frumento abundat Africa, in qua hoc Concilium habitum eſt, ideoque illi populi nonniſi tritico ad panem utuntur; ſicque triticum abſolute ab iis dicitur frumentum, uti & a Gallis aliiſque populis, & hoc ipſum uſitatum eſſe in Scriptura, oſtendit Dic. *d.* 2. *n.* 11.

§. 2. Probabiliſſimum quidem eſt ſiliginem eſſe reipſa triticum, nam ita docent *S. Th. q.* 74. *art.* 3. *ad* 2. *S. Bonav. Caj. Sot. Silv. Laym. Tann. Sangall.* aliique plurimi, ducti hac ratione, 421
quia ex tritico in malis terris ſeminato quandoque naſcitur ſiligo, item ex ſiligine in bonis terris ſeminata naſcitur triticum, uti teſtatur Arr. *d.* 30. *n.* 3. Attamen hæc ratio non probat certo, quod ſiligo ſit reipſa triticum, uti recte Platel. *n.* 301. nam etiam ex tritico quandoque naſcitur avena, vel aliud frumentum vile, uti teſtantur Suar. *d.* 44. *ſ.* 2. Dic. *nu.* 16. Averſ. *q.* 2. *ſ.* 3. poteſtque res unius ſpeciei propter diverſas diſpoſitiones degenerare in rem alterius ſpeciei etiam melioris, ad eum modum, quo aqua ſæpe degenerat in lapide, ſtannum in argentum, ſemen, probabiliter non vivens, in plantam, unde licet Haun. *n.* 788. dicat non poſſe prudenter dubitari de eo, quod ſiligo ſit materia ſufficiens, & inde inferat Gob. *in Exp. t.* 3. *n.* 32. non debere Germanum Sacerdotem ducere ſibi religioni, ſi in caſu neceſſitatis cogentis, v. g. ut muniatur infirmus, vel ut die Feſto habeatur Miſſa, conſecret in ſiligine, tamen, non ideo ſententia illa cenſeri debet practice certa, cum multi cum Caſtr. *t.* 21. *p.* 4. *n.* 2. dicant ſiliginem non eſſe materiam validam, & hoc probabilius eſſe dicat Bon. *d.* 4. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 2. ex alia autem parte Suar. ſupra, doceat non eſſe tantam neceſſitatem hujus Sacramenti, ut unquam videatur poſſe occurrere cauſa ſufficiens ad illud conficiendum niſi in materia certa. *Nec obſtat* auctoritas adducta, nam *S. Thom.* & plerique alii non dicunt certum eſſe, quod ſiligo ſit triticum, imo Arr. *n.* 2. & Haun. *ſupra* fatentur antehac apud antiquos per ſiliginem ſignificatum eſſe optimum triticum, hinc Plin. & Galen. apud Dic. *n.* 15. ſiliginem vocant delicias tritici, & præſtantiſſimum frumentum: unde colligi videtur, quoſdam ſaltem iſtorum auctorum, per ſiliginem intellexiſſe reipſa optimum triticum: quale certum eſt nunc non eſſe illud frumentum, quod vocamus ſiliginem; hinc Arr. *n.* 6. & Amic. *d.* 16. *n.* 8. tantum dicunt opinionem ſuam eſſe probabilem; atque ideo Card. *in* 2. *criſi diſſ.* 2. *n.* 46. recte concludit peccare mortaliter ſi opinio illa deducatur ad praxim, quia ſecundum dicta *a n.* 104. in adminiſtratione Sacramentorum illicitum eſt ſequi opinionem tantum probabilem relicta tutiore.

§. 3. Quamvis Hann. & Gob. dicant ſpeltam eſſe materiam 422
certo validam, & magis aptam, quam ſit ſiligo, idemque ſentiat Arr. *n.* 5. eo quod ſpelta ſit frumentum melius ſiligine, & quoad omnia ſimilius tritico, tamen alii cum S. Th. Caſtr. & Averſ. ſupra dicunt eſſe abſolute ineptam: Platel. autem & Silv. dubiam, hinc illicitum eſt hoſtias ex ſpelta conſecrare, atque idem eſt de ſimilibus frumentis apud Suar. *ſupra*.

§. 4. Triticum mutatum in amydum (quod eſt quaſi flos fa- 423
rinæ, vel quaſi lac e tritico in aqua diu macerato expreſſum) eſt ſubſtantialiter mutatum, uti habent S. Th. ad 4. Suar. *ſupra*, Dian. Lug. Averſ. Dic. *n.* 25. aliique communius contra Palud. Henriq. Bonac. & alios, quibus ex parte favet Bernal. *d.* 27. *n.* 17. Ratio eſt, quia licet ex amydo aliquid pinſeretur non haberet rem nec nomen panis uſualis, & ideo dicit Carden. *ſupra* mortaliter peccaturum, qui talem materiam conſecraret.

§. 5. Si tritico admiſceatur, v. g. hordeum in æquali quan- 424
titate, tota materia eſt invalida, quia ſi tunc fiat perfecta miſtio, conſurget panis, qui nec ſit triticeus, nec hordaceus, ſed tertiæ ſpeciei, ſi autem non fiat perfecta miſtio, erit panis, partim triticeus, partim hordaceus, ſed quod merit triticeum, non poterit conſecrari, quia non poterit demonſtrari præ hordaceo, Bern. n. 19. contra Dicaſt. n. 24. Econtra ſi admiſtum ſit parum hordei, hoc modicum cenſebitur abſumi a plurimo, inquit S. Th. *ad* 3. hinc inferunt Gob. *d.* 3. *n.* 42. & alii, ſi ſal per errorem ſit miſtus, poſſe talem hoſtiam licite conſecrari, ſi alia deſit, etiam extra caſum ſpecialis neceſſitatis, & conſentiunt Platel. n. 350. & Dicaſt. *ſupra*, vix enim unquam erit, quin aliquid præter purum triticum ſit immiſtum.

§. 6. In hoc caſu, quo parva quantitas rei alienæ admiſce- 425
tur, quæ ſimul efficit panem uſualem, probabile eſt, quod parva illa quantitas materiæ de ſe non aptæ ſeorſim conſecrari, reipſa conſecretur in Corpus Chriſti, ut docent Lug. n. 17. & Bernal. n. 21. quamvis etiam probabiliter contradicant Suar. Amic. G. Hurt. Averſ. *q.* 2. *ſ.* 3. Ratio priorum eſt, quia reipſa eſt pars panis uſualis: ergo ſicuti in Corpus Chriſti immediate convertuntur partes fermenti, vel ſalis, vel aquei humoris admiſti, quamvis ſecundum ſe ſeorſim non poſſint conſecrari; item furfures, uti habet Lugo *n.* 64. contra Boſco *d.* 4. *ſ.* 2. *n.* 102.

ita

ita & partes aliarum rerum aptarum componere panem usualem; unde non est simile de partibus arenæ, & lapilli, quæ forte permiscentur farinæ, nam hæ non censentur componere panem usualem, ut illa priora.

426 §. 7. Quamvis *Caj.* docet, idque Arr. *d.* 30. *n.* 7. & Herincx *d.* 2. *n.* 15. probabile esse putent, quod panis lacte subactus sit materia idonea consecrationis, eo quod sæpe pinsatur talis panis, tamen certo est illicita, & probabilius etiam invalida, uti & subactus aqua rosacea, secundum communem cum Dian. *p.* 9. *t.* 9. R. 58. & Tann. *d.* 5. *q.* 2. *num.* 110. contra *Valent. Sa*, & alios, quia non est panis usualis, sed panis cum addito, dulciarius, vel placenta. Similiter si vinum coqueretur cum pane, nec panis, nec vinum esset consecrabile, quia non esset simpliciter panis aut vinum, sed aliquod tertium artificiale decoctum, *Diana* supra.

427 §. 8. Ut panis sit usualis, debet coqui, vel in furno, vel supra cineres; vel inter ferri calidi laminas, vel saltem in vase fictili, ut docent Auctores communissime cum Tann. *n.* 109. Unde si in aqua coqueretur, aut ad solem exsiccaretur, aut frigeretur in oleo, non valeret pro consecratione, Amic. *d.* 16. *n.* 11. Aversf. *q.* 2. *f.* 3. Bern. *q.* 27. *n.* 13. Ratio utriusque partis est, quia alioqui non est vere, & simpliciter panis, qualis in usu est, & qualem Christus creditur adhibuisse: moraliter autem non est alius, sive hoc, sive illo ex prioribus modis coquatur. Quod si panis semel coctus manu humectetur, & quasi reducatur in massam, manet materia consecrabilis, quia illa humectatio non tollit rationem panis, quam accepit per coctionem, nec panis reducitur in puram massam, Vasq. Arr. *n.* 8. Aversf. supra, Bern. *n.* 15. Addit cum aliis Lugo *d.* 4. *n.* 5. si e pane inter digitos compresso excludatur vinum cum quo panis faciebat offam, hunc panem reddi consecrabilem, quamvis in hoc repugnent Trull. & Fagund. apud *Dian.* supra: imo videtur probabilius cum Amic. *n.* 36. panem vino imbibitum esse materiam aptam, quia est vere panis, & habet rationem cibi.

428 §. 9. Quando 1. *ad Corinth.* 5. *v.* 6. & ad Galat. 5. *v.* 9. dicitur, quod modicum fermentum totam massam corrumpat, sensus est, quod pervadat, & alteret, sed non ideo ita corrumpit, ut tollat rationem panis usualis: recte tamen notant S. Thom. *a.* 4. *ad* 4. & Dicast. *a n.* 46. si fermentum nimis diu inhæreat farinæ, posse induci tantam corruptionem, ut non maneat aptitudo ad panem usualem, unde per panem fermentatum, qui dicitur valide consecrari, intelligimus illum, in quo fermentum eo usque tantum relinquitur agere, ut elevet quidem farinam, attamen relinquat naturam panis usualis.

429 §. 10. Quamvis panis azymus apud nos non sit in usu, tamen adhuc est panis usualis, quia fit, ut communiter fiunt panes, subigendo farinam aqua naturali, & coquendo per ignem, eratque in usu, certis saltem diebus, tempore Christi. quod autem nunc imponatur fermentum, est, quia sic fit sapidior, magis conducit valetudini, diutius servatur.

430 §. 11. Sacerdos Græcus, non tantum in Græcia, sed etiam in templo Græcorum apud Latinos stabiliter constituto celebrans, tenetur sub mortali consecrare in fermentato: Econtra Latinus, non tantum in Latio, sed etiam in templo latino apud Græcos constituto tenetur in azymo, hoc ipso enim, quod eis ibi permittatur templum, habent se, sicuti si essent in sua patria, Dian. *p.* 10. *t.* 16. *R.* 40. Dic. *d.* 2. *dub.* 4. qui addunt consequenter, Latinum non posse Romæ in templo Græcorum consecrare in fermentato, nec Græcum in templo Latinorum in azymo: si autem Græcus aut Latinus ibi domicilium fixerit, ubi non est templum sui ritus, tenetur se accommodare huic alteri ritui, quia censetur ad hunc jam esse translatus, Suar. Con. Dicast. Tamb. *de commun. c.* 2. §. 9. *n.* 7. Econtra si alicubi sit peregrinus, ubi non est templum sui ritus, potest celebrare in utroque pane, quia peregrinus potest se accommodare legibus loci, in quo est, etiamsi repugnent legibus loci, in quo habet domicilium. Nav. Sanch. Conc. *q.* 74. *n.* 100. contra Vasq. & Aversf. *q.* 2. *f.* 4. qui putat quemque ubivis teneri servare ritum suæ Ecclesiæ; quod consilii est, quamvis per notabile etiam tempus ibi moretur, dummodo hic non fixerit domicilium. Con. Tamb. *n.* 9.

431 §. 12. Probabilius est, quod non liceat Sacerdoti latino consecrare in fermentato, etiam pro necessitate Viatici, quia licet præceptum Viatici sit divinum, & præceptum non utendi fermentato sit humanum, tamen prius præceptum est affirmativum, quod non obligat nisi quando commode fieri potest, & in debitis circumstantiis, neque Eucharistia est ita necessaria, ut ideo præceptum tam convenientis ritus negligi debeat, Sot. Suar. Henriq. Fill. Laym. Dicast. Dian. supra, Castr. *hic p.* 4. *n.* 5. præter citatos a *Busembaum*, contra Majorem, cujus sententiam Tann. & Gob. *t.* 3. *num.* 42. dicunt se non audere damnare, secluso scandalo, & perturbatione: notant tamen priores Auctores, facilius concedendum Græco, ut in tali necessitate consecret in azymo. Addit Diana supra, ad evitandam mortem licitum fore etiam Latino consecrare in fermentato, præcepta enim humana non obligant cum dispendio vitæ.

432 §. 13. Secluso scandalo est tantum veniale sine rationabili causa consecrare hostiam fractam, vel non integram, vel maculatam, nisi fractura vel macula esset enormis. Quarti *in Rubr. Miss. p.* 3. *d.* 10. *n.* 19. *dub.* 1. Pasqualig. *de Sacrif. q.* 220. Si tamen post oblationem deprehendat fracturam, aut ipsemet

frangat, licite eam consecrabit. Quod si timeat scandalum, petat aliam hostiam, & priorem post ablutionem, vel purificationem sumat, aut etiam reservet, ut post Missam, a quocumque reverenter absumatur, Gob. *n.* 832.

§. 14. Con. *q.* 74. *n.* 87. docet cum aliis, quod insurgente 433
necessitate, v. g. dandi Viatici, hostia aliquantum corrupta consecrari possit: sed alii melius negant, quia præceptum Viatici non obligat, nisi quando Eucharistia decenter, ac reverenter consecrari, ac sumi potest.

DUBIUM IV.

Quale vinum sit materia Eucharistiæ? 434

RESP. I. Solum vinum vitis, ut docet fides, & definitum est *in Florent. Unde resolves:*

I. Non est materia apta ad validam consecrationem. 1. Sicera, & quicumque liquor ex moris, malogranatis &c. sive dicatur vinum, sive non. 2. Agresta, sive omphacium id est, succus de uvis immaturis expressus, quia non est vinum, sed in via ad vinum, cujus naturam nondum induit, habetque se, sicut massa cruda respectu panis. Laym. *l.* 5. *tr.* 4. *c.* 2. *n.* 5. & 6. Succum tamen ex uvis passis expressum consecrabilem esse putat Amicus apud Dian. *p.* 7. *t.* 12. *R.* 8. eo quod verum sit vinum. 3. Acetum, quia est vinum substantialiter corruptum. *Ibid.* Quod si post sumptionem (imo etiam ante eam, post consecrationem calicis) dubium incidat, fueritne acetum, an vinum, esse præsumendum, quod fuerit vinum, docet Tamb. *l.* 2. *de exped. sacrific. c.* 8. 4. Uvæ seu vinum intra uvas contentum, vel imbibitum in offa panis; tum quia non tam est potus, quam cibus; tum quia succus ille non dicitur proprie vinum, donec sit expressus; tum quia in eo statu non satis ad sensum demonstratur per formam, Lugo *d.* 4. *n.* 11. & 12. Laym. &c. 5. Sapa, seu defrutum, idest, mulsum, ad dimidiam, seu tertiam partem decoctum: quia non est amplius vinum, nec potus, sed cibus, Bonac. *l. c.* 6. Lora, idest, aqua expressis acinis superfusa, Fill. *t.* 4. *c.* 3. Lugo *n.* 9.

II. Valida quidem consecratio, sed illicita est. 1. In musto, quia non est vinum simpliciter, sed impurum, habens admistas fæces non consecrabiles; ideoque obstat præceptum Ecclesiæ, obligans secundum Suar. sub mortali, saltem extra necessitatem, qualis esset defectus vini veteris; & secundum quosdam, etiam devotio populi: quo modo multi excusant contra Suar. quod in quibusdam locis primitiæ uvarum in calice exprimantur. V. Bonac. *l. c.* 2. In vino, liquoribus aliis, vel aromatibus ita modice permisto, ut naturam vini retineat. Si vero permistio sit immodica, erit materia dubia. 3. In vino acescente, quia adhuc est vinum, sicuti panis mucidus est panis. 4. Probabilius est etiam in vino congelato (etsi a quibusdam propter negantium auctoritatem, dicatur esse materia dubia) tum quia adhuc retinet substantiam, & denominationem vini, estque natura sua potabile: tum quia Christus sub eo ante consecrato manet, Lugo *l. c.*

Nec refert 1. quod aqua congelata non sit materia Baptismi, *quia* hic essentialiter consistit in ablutione, Eucharistia vero non in sumptione. *Nec refert* 2. quod non sit proxime potabile, *quia* est per accidens; & facile tolli potest; estque par ratio in pane indurato. Non est autem idem in liquore nondum ex uvis expresso; quia cum non sit vinum, simpliciter & per se, natura sua non est potabilis, sed comestibilis, quod vino congelato non convenit, alioqui enim jejunium frangeret. Bonac. *l. c. p.* 2. *n.* 10.

Peccat tamen, qui in congelato consecrat, ideoque si hieme congelavit calix, calore manuum aut halitus, aliove modo solvendus est. Fill. *c.* 3. Laym. *c.* 2.

III. Valida, & licita est consecratio in vino, sive albo, sive rubro, etsi etiam specie physica differant, cum utrumque habeatur, & sit simpliciter vinum de vite, Bonac. *n.* 2. Lugo *d.* 4.

Resp. II. Vino consecrando debet, non ex necessitate Sacramenti, sed gravis præcepti, sub mortali obligantis, secundum Lug. *d.* 15. *n.* 22. misceri aqua. Idque cæremonialiter, & in ordine ad Sacrificium; est certum, ut constat ex Trid. *sess.* 22. *c.* 7. & 9. an autem aqua ista immediate convertatur in Sanguinem, necne, disputant Schol. V. Kon. vel *Præp.* hic Lugo *d.* 4. *f.* 3. *Unde resolves:*

I. Si mistio hæc omittatur, valida tamen est consecratio, etsi illicita mortaliter. *Ita omnes commun.*

II. Miscenda est aqua naturalis, eaque modicissima, ut habet *Florent.* una scilicet, vel altera gutta; ita tamen, ut sit sensibilis, & saltem non excedat tertiam partem vini, alioqui reddet materiam dubiam. Bon. *q.* 4. *n.* 4. ex S. Th. Kon. &c. Qui autem misceret rosaceam, vel aliam artificialem, etsi in necessitate, etsi valide consecraret, peccaret tamen mortaliter. D. Th. Mol. Dian. *p.* 6. *tom.* 7. *R.* 18. quia ageret contra præceptum, & consuetudinem Ecclesiæ in re gravi. Quam ob causam etiam mortale censet Fagund. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 4. &c. miscere calidam: quod tamen aliis quibusdam nimis durum videtur apud Dian. *l. c.* ubi addit ipse, si in frigidissima regione consuetudo id habet, ne forte vinum congelascat, posse sine ullo peccato fieri.

„ III. Mistio illa facienda est, non in dolio, vel ampulla aliove vase, sed in ipso calice; neque domi, sed in ipso Sacro, ut fit communiter, vel ante offertorium, vel certe immediate ante Sacrum, ut fit apud quosdam. Idque vel ab ipso Sacerdote, ut in Missa privata; vel a Subdiacono, ut in solemni; neque enim sufficit, si caupo illud diluerit. Bonac. *loc. cit.*

„ IV. Si mistio hæc sit omissa, idque notetur ante consecrationem calicis, adhuc facienda est; secus, si post. Bonac. *n.* 5.

„ V. Præceptum hoc mistionis non extenditur ad illam, quæ fit post communionem, ad ablutionem oris, & digitorum. V. de his Miss. Rom. Item Bonac. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 4. Laym. *l.* 5. *tr.* 4. *c.* 4.

A D D E N D A.

435 Quæst. 79. *Quid circa vinum, quod consecratur, sit præterea notandum?* R. seqq.

§. 1. Per vinum de vite intelligitur tale, quale in vite crescit, quodque naturaliter haberi non potest nisi ex vite vel saltem ex activitate vini de vite, uti *n.* 474. dicetur. Et videtur satis certum, quamvis videatur contradicere Bernal. *d.* 18. *n.* 17. De cetero non est absolute necessarium, ut in vite creverit, nam esset materia valida, quamvis ex aqua miraculose factum esset, uti & panis, si per miraculum fieret ex lapide, Arr. *l.* 7. *n.* 5. Dicast. *d.* 2. *n.* 76. Itaque tantum excluduntur alii liquores, qui non sunt simpliciter tale vinum, quale est illud de vite.

436 §. 2. Si vinum imbutum in pane erumperet supra panem, aut si uva matura pungeret, itaut erumperetur succus quasi in bullas, probabilius est cum Suar. & Haun. fore materiam consecrabilem: Arr. tamen *supra*, & Dicast. *a n.* 89. putant oppositum esse probabile. Ratio nostra est, quia hoc, quod erumperet, desineret esse pars talis panis intincti vel uvæ, & esset demonstrabile, sicuti, si videam sanguinem erumpere e vulnere vere dico, hic est sanguis Petri.

437 Q. 80. *Quid notandum sit circa aquam vino admiscendam?* R. seqq.

§. 1. Præceptum admiscendi aquam est Ecclesiasticum tantum, uti habet communis cum S. Thom. Suar. Dicast. *d.* 2. *dub.* 8. Aversa *q.* 2. *s.* 6. contra *Alensem, Hosium, Valent. Henriq. nam Florent.* in Decret. Eugenii IV. ad Armenos, dicit esse juxta canonum præceptum, & Trid. *sess.* 22. *c.* 7. expresse dicit esse præceptum Ecclesiæ.

Objic. Florentinum dicit Christum instituisse hoc Sacramentum in vino aqua permisto. Similiter Conc. Aurelian. IV. dicit id esse a Christo institutum: item Carth. III. dicit hanc esse Domini traditionem; denique Trid. Catechismus Rom. & SS. PP. apud Suar. *d.* 45. *s.* 2. dicunt Christum reipsa etiam consecrasse vinum aqua mistum: ergo sicuti colligimus de necessitate Sacramenti esse vinum de vite, quia Christus instituit, & consecravit in vino de vite, ita debemus dicere de vino aqua misto. R. n. cons. nam tantum volunt præivisse suo exemplo, quando Eucharistiam instituit, sed non ideo instituit, ut non aliter fieret, nam etiam instituit in pane azymo, idest, instituens hoc Sacramentum usus est pane azymo; item forte pro more illorum temporum instituit in vino calido, inquit Bernal. *d.* 28. *n.* 29. Denique instituit prius lotis pedibus discipulorum &c. sed non ideo absolute instituit aut præcepit, ut esset panis azymus, vel vinum calidum, vel ut prius laventur pedes. Itaque non ex eo præcise colligimus aliquid esse ex institutione, & præcepto Christi, quia Christus illud fecit, sed quia fecit, & aliunde, vel ex verbis Christi, vel ex auctoritate Ecclesiæ, aut Patrum Christi voluntatem declarantium, nobis constat tale fuisse Christi, non tantum consilium, sed præceptum.

438 §. 2. Quamvis hoc præceptum sit Ecclesiasticum tantum & consequenter Ecclesia in eo dispensare posset, attamen nunquam dispensat, sed potius a celebratione abstinendum est, uti habent Suarez supra, & Sporer *n.* 161. Imo Suarez *disput.* 48. *s.* 2. dicit, si Sacerdos apud oblationem advertat aquam haberi non posse, debere abrumpere Missam: econtra tamen Bonæsp. *d.* 2. *n.* 42. putat in circumstantia, qua quis, qui nunquam sumpsisset Eucharistiam, deberet decedere sine Viatico, posse inchoari Missam, & consecrationem utramque fieri sine aqua.

439 §. 3. Circa quantitatem aquæ admiscendæ, notat Lugo *disp.* 4. *n.* 38. si quinta vel sexta pars aquæ admisceretur, non videri faciendum scrupulum, quod admittit Bernal. *n.* 44. pro locis calidis, sed pro frigidis, si admisceatur octava vel decima; attamen Gob. *t.* 3. *n.* 62. dicit etiam pro locis Germaniæ posse vino mediocri misceri quintam partem, quia non est credibile vinum esse adeo debile, ut tam modica aqua corrumpatur, quod verum est, si vina ante non sint nimium diluta ab œnopolis; unde tutius est parum affundere, inquit S. Thom. *a.* 7. *in O. & ad* 1. addit sufficere guttulam; dummodo sit sensibilis, quando affunditur.

440 §. 4. Si mistio aquæ omissa sit, & suppleatur ante consecrationem, repeti debet oblatio calicis, quia nihil consecratur, nisi oblatum fuerit, aqua autem nullo modo oblata fuit.

441 Q. 81. *Quid agendum sit, si dubitetur, an in Calice sit acetum?* R. De hoc dicetur *l.* 6. *p.* 2. *n.* 546.

D U B I U M V.

Quæ conditiones ad materiæ consecrationem requirantur? 442

Resp. I. Ad validam consecrationem requiruntur duæ conditiones. I. Est, ut materia Sacerdoti consecranti, moraliter & sensibiliter sit præsens: Ita communiter; & est certum. Ratio petitur tum ex institutione Christi, & verbis formæ, *Hoc*, & *Hic*, quæ non verificarentur, cum sint demonstrativa: tum ex perpetua Ecclesiæ praxi nunquam consecrantis, vel etiam benedicentis res absentes; tum etiam ratione Sacrificii, quod requirit hostiam præsentem. V. Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 6. Laym. *l.* 4. *t.* 4. *c.* 2. *Unde resolves*;

I. Valide consecratur vinum in calice cooperto, vase vel cantharo clauso; panis in canistro; hostiæ in ciborio, vel in cumulo sub aliis latentes, aut aliter tectæ, v. g. sub corporali, vel mappa, aut etiam in Missali, ut ex Suar. Henr. Kon. docent Bon. contra Laym. (unde hoc postremum dubium videri potest; & saltem peccaret graviter, qui sic tectas, aut latentes consecraret) Item valide consecrantur hostiæ præsentes, a cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium est, quia ad præsentiam, & sensibilitatem non requiritur, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriatur sono verborum (unde communiter non probatur praxis eorum, qui os proxime admovent, ut halitum in calicem, & panem inspirent) dummodo videri possit, sive in se, sive in alio, v. g. in suo toto, vel continente, vel vase ad illam continendam destinato. V. Bon. *p.* 5.

II. Invalide consecratur. 1. Materia post parietem, aut post tergum posita, vel clausa in tabernaculo, ut docent Fill. Bon. *p.* 6. *& alii*. Ratio est, quia moraliter censetur abesse, cum non possit demonstrari per To *hoc*, vel *hic*, neque paries habeat se ut continens, aut tegens. 2. Materia valde procul, v. g. 100. passibus distans, etsi videri possit. Ratio est eadem. Quanta autem propinquitas sufficiat, dubium est, & ex morali prudentum judicio pendet. Henriq. *l.* 8. *c.* 34. docet 20. aut 30. passuum, quod Bon. *l. c.* & alii putant non esse certum. V. Schol. 3. Materia tam modica, ut sensu percipi non possit: tum quia non potest demonstrari: tum quia Sacramentum debet esse signum sensibile. Ita Suar. Vasq. & alii contra Sot. Henr. Quod intellige, si non sit in toto, sed extra illud, quia in toto etiam minimæ ejus particulæ consecrantur, ut constat ex Trid. *sess.* 23. *c.* 3. *&* 4. Bon. *l. c.*

Secunda conditio, ut materia sit certa, & a consecrantis intentione, & in individuo determinata: est communis apud Bon. & alios, tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc*, & *Hic*; tum quia actiones sunt circa singularia, quæ debent esse certa, & determinata. V. Bon. *p.* 5. *Unde resolves*:

I. Invalide consecraret, qui vellet tantum consecrare tertiam, vel mediam hostiæ partem, eam non determinando, vel ex multis, v. g. viginti præsentibus, tantum quatuor aut quinque, nullas designando, quia non est ratio, cur una magis quam altera consecraretur. Item, qui ex multis hostiis intenderet illas consecrare, vel illas partes hostiarum aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius designarit; aut partes illas, quæ fractis speciebus sunt mensuræ in continuo non quæ excident, quia non est materia definita. Bon. *l. c.*

II. Non consecratur hostia, inscio Sacerdote posita, sive in Corporali (sejuncta tamen a cumulo) sive infra illud *Kon.* 3. *p. q.* 74. *a.* 2. *ad* 3. *& alii*. Ratio est, quia non est determinata in mente Sacerdotis, cujus voluntas non fertur in incognitum. Similiter non consecrantur guttæ, quæ exterius calici adhærent, quia non intenduntur. Imo ut probabilius docent Suar. Regin. *l.* 29. *c.* 2. Laym. *c.* 2. Kon. *dub.* 2. contra Tann. & Bon. nec eæ guttæ, quæ interius adhærent, quia intentio Ecclesiæ esse videtur, ideoque & Sacerdotis esse debet consecrare id, quod per modum unius continui est in calice. Unde ne opus sit de detergendis guttis solicitum esse, bene faciet Sacerdos, si semel pro semper intendat eas non consecrare, ut nec micas hostiis adhærentes, Dian. *p.* 2. *t.* 3. *misc.* R. 16. *& p.* 3. *t.* 4. R. 32. Escob. *t.* 7. *E.* 6. ubi docet, Sacerdotem vi particulæ, *Hic*, tantum intendere id consecrare, quod per modum unionis continui potabilis est in calice; ideoque guttulas illas non consecrari. Quæ sententia probabilis est ex Regin. Suar. & Laym. *n.* 15.

III. Valida est consecratio. 1. Si Sacerdos intendat consecrare ex pluribus hostiis præsentibus tantum quinque, eas determinando; vel omnes præter infimam, & supremam cumuli; vel omnes pares, v. g. secundam, quartam, sextam si sint ordine collocatæ, & determinentur, unde numerandi initium sumendum sit, quod tamen grave peccatum erit. Quod si autem hoc vel alio casu, non consecratæ misceantur consecratis, totus cumulus ad altare est deferendus, ut Sacerdos intendat consecrare non consecratas, vel potius totum cumulum consecret sub conditione, si non sint consecratæ. Lugo *d.* 4. *n.* 36. 2. Etsi putet unam, vel duas, vel sex hostias consecrandas adesse, cum sint plures, sive a se, sive ab alio positæ, quia error speculativus, & privatus non obstat intentioni prædictæ, & absolutæ consecrandi omnes præsentes, quam tanquam Ecclesiæ consuetudini conformem, quisque censetur habere implicite, ut docent Silv. Henr. & Suar. Unde si Sacerdos advertat post consecratio-

„ nem,

nem, esse duas simul junctas, utramque ut consecratam sumet, ut habet Missale. Si vero ante consecrationem, postquam obtulit, advertat, alteram seponet, & post Missam ipse, vel alius sumet tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hostias ad altare tulerit, aut rationabili modo adverterit, ab alio adferri a se consecrandas, vel ante Sacrificium monitus fuerit de consecrandis in altari jam positis; Ratio, omnes enim consecrantur, etsi, dum consecrat, earum non ita expresse meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modo sint præsentes in Corporali, vel saltem in altari. Ita Regin. *n.*19. Laym. *cap.*2. Bon. *q.* 2. & alii ab ipso citati: Estque sententia in praxi tuta; quia intentio præcedens, respectu illarum virtualiter perseverat. 4. Si parvæ hostiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulo post factam oblationem (addit Aversf. *qu.* 11. *f.* 12. ante cœptam præfationem) licite eas consecrari, suppleta oblatione mentaliter, ex Gavant. & Possev. docent Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 71. & Tann. *de Exped. Sacrif. l.* 2. *cap.* 5.

Resp. II. Ad licitam materiæ consecrationem requiritur, 1. ut non sit major quantitas, quam tempore opportuno possit absumi, quia periculum esset, ne species computrescerent, Bon. *l. c.* 2. Ut ab usu Ecclesiæ, præsertim in Missali præscripto, non recedat. *Ex dictis resolves:*

Peccat 1. Qui vas, in quo hostiæ consecrandæ sunt, non aperit. 2. Qui consecrat materiam positam extra Corporale. 3. Qui intendit consecrare guttas calici adhærentes exterius, quod esset grave; de interius adhærentibus est dubium (quia non constat satis de mente Ecclesiæ) ad quod evitandum, Gavantus *par.*2. *tit.*7. jubet eas abstergi, quod consuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet Tamb. *l.* 3. *cap.* 1. §. 3. imo nec expedire, si eas advertas, quando discooperto calice, jam jam es consecraturus, & elevationem populus expectat; Post consecrationem autem nullo modo sunt abstergendæ. 4. Qui ante consecrationem ita statueret: Nolo consecrare hostias appositas nisi tempore consecrationis, vel saltem oblationis fuero memor; ita *Præp.* hic *a.* 3. *d.* 3. Laym. *l. c.* etsi Tamb. §. 3. eo casu nullum peccatum agnoscat.

A D D E N D A.

443 QUæst. 82. *Quid præterea sit notandum circa præsentiam & determinationem materiæ consecrandæ?* R. Seqq. §. 1. Materia consecranda tum dicitur moraliter præsens quando potest demonstrari humano modo ad sensum per pronomen, *hoc*, vel *hic*, independenter ab omni alio signo sensibili Suar. *d.*43. *f.*5. Bern. *d.*29. *f.* 1. & 2. Dicast. *d.* 2. *dub.* 1. Hinc licet panem infra pedem positum possem demonstrare per To, *hoc*, simul eo intento digito, aut accedente nutu, tamen non potero consecrare; ut habet communior cum Dicast. *n.* 203. quia absente alio signo non demonstratur ad sensum per To; *hoc*, putat tamen Bernal. *nu.* 12. contra Lugo, hostiam positam post tergum, & in speculo ante Sacerdotem existente repræsentatam posse consecrari, quia ipsa est, quæ videtur in speculo, per quod fit moraliter præsens, & ad oculum demonstrabilis. Item dicunt Dian. *p.*10. *t.*16. R.41. Arr. *d.* 30. *n.*17. Amic. *d.*16. *n.*123. Dicast. *n.* 192. contra Sot. & alios, si quis hostiam tangat, vel in manu teneat post tergum, quia si manu teneam pomum a tergo, possum alicui dare, dicendo, accipe hoc pomum; Imo consecrationem valere putant *Vasq. & Bernal.* si quis proferens formam, digito ostendat panem post tergum existentem, sicuti de hominibus sequentibus a tergo, posset dicere, hi sunt famuli mei; quod etiam videtur approbare *Arr.* supra, sed in hoc probabilius contradicunt *Con.* & alii, quia res ejusmodi non demonstrarentur per pronomen, *hoc*, independenter ab omni alio signo sensibili, sed simul per nutum aliquem.

444 §. 2. Materia posita a latere valide consecratur, dummodo censeatur adhuc moraliter esse ante consecrantem, quod requiritur; hinc hostiæ non consecrarentur, si in ciborio positæ essent, non in altari, sed in credentia ad latus, Dicast. *n.* 205.

445 §. 3. Si quis notasset unam hostiam, v.gr. rubrica, & postea miscuisset multis aliis, velletque illam solam notatam consecrare, si hæc ita lateat sub aliis, ut jam nullo sensu percipiatur, non consecrabitur; quia non est moraliter demonstrabilis non in se, uti supponitur, nec in alio, quia licet contineatur in ciborio, hoc tamen demonstrato non magis demonstratur ipsa, quam quæcumque alia: ergo pronomen, *hoc*, non censebitur determinate afficere ipsam, Lugo, Bernal. *n.* 39. Non est autem opus determinationem intentionis circa materiam ullo signo externo manifestari, quidquid contradicat Platel. *nu.* 325. quia etiam necesse non est, ut intentio externe manifestetur speciali aliquo signo.

446 §. 4. Si velles illas solas consecrare, quas Petrus de facto designaret præ aliis, probabile est, quod consecrares has designatas a Petro, quia posita Petri designatione tanquam præsupposita conditione actu existente, pronomen, *hoc*, quod profers, videtur se solo demonstrare illas hostias: Oppositum tamen videtur probabilius, quia consecrans nesciens istam determinationem Petri non censebitur ipsemet per pronomen demonstrare, neque pronomen demonstrabit independenter a Petro, Dicast. *n.* 219. Platel. *n.* 324.

447 *Q.* 83. *Quid præterea circa determinationem intentionis in consecrante sit notandum?* R. Exposui *a n.* 54. qualis in Ministro Sacramentum conficiente requiratur intentio. *A n.*62. dixi de errore, & erronea intentione Ministri. *A n.* 78. de intentione conditionata, &c. quæ etiam huc spectant, suntque præterea addenda seqq.

§. 1. Quoad consecrationem hostiæ principalis non est difficultas, vix enim possibile est, ut pro hac absit intentio sufficiens secundum dicta *n.* 59. Econtra quoad intentionem consecrandi hostias minores appositas, major est difficultas, nam si Sacristanus te advertente ciborium consecrandum posuerit in Corporali, & intenderis consecrare, communis sententia est, cum Castr. *p.*6. *n.*3. Dicast. *n.* 216. *Busemb.* supra, consecrandas, licet postea ad illas non amplius habueris expressam reflexionem. Econtra si ciborium te advertente fuisset positum extra Corporale, quamvis scivisses debere consecrari, si tamen consecrans non reflexisti te ad illas, probabilius videtur cum Suar. Dian. Castr. Gavant. Less. Aversf. *q.*2. *f.*2. §.4. Tamb. *de Sacrif. l.*2. *c.*1. §.3. non fore consecratas, quia noluisti consecrare extra Corporale, hoc enim velle fuisset peccatum mortale; ergo videris tantum habuisse intentionem consecrandi, si assumeres in Corporali. Probabile tamen etiam est cum *Præp. Tann.* & aliis fore consecratas, quia quamvis nolueris consecrare extra Corporale, tamen potuisti velle absolute consecrare, non cogitando de Corporali, nec de assumendo in Corporali, aut quamvis nolueris assumere, tamen adhuc potuisti absolute velle consecrare, quamvis per oblivionem non assumeres. Itaque cum res sit dubia, in praxi tales hostiæ erunt de novo in alia Missa sub conditione consecrandæ. Non licere autem repetere formam super minores hostias, si oblitus sis consecrare cum majore hostia, dicetur *l.* 6. *p.* 2. *n.* 243. 448

§. 2. Si Sacerdos specialiter nihil intenderit circa consecrationem guttarum vini, quæ intra calicem sunt separatæ a vino, quod est in fundo, præter citatos a *Busemb.* negant consecrari *Dian. & Hurt.* dicunt consecrari Præp. Rhod. *sup.* Dicast. *n.* 223. sed *Con. Castr.* supra, & alii distinguunt, putant enim non consecrari guttas remotas, attamen consecrari vicinas, quæ levi agitatione Calicis misceri possent, quia hæ censentur facere unum moraliter cum vino, quod est in fundo, sententiæ omnes sunt probabiles; sed secunda videtur probabilior. Pro praxi suadet Platel. *n.* 328. si quis statim ante consecrationem advertat tales guttas vicinas, ut levi inclinatione Calicis misceat cum reliquo vino, si autem sint remotiores, dicit, ut vel abstergat, vel excludat ab intentione; sed etiam posset includere in intentione, ne in calice sit vinum, quod non consecretur, econtra tamen non debet intendere consecrare minimas particulas panis in patena, vel Corporali; sed tantum quod contiguum est cum majore, aut cum minoribus hostiis in patena, vel Corporali depositis. Aliud est de talibus particulis panis in ciborio contentis, neque enim periculum est has perdendi, unde intendere debet eas cum reliquis hostiis consecrare, nam omnes communiter censent omnes particulas in fundo ciborii repertas esse consecratas, quamvis intentio non sciatur fuisse specialiter facta circa illas. 449

Quomodo ille, qui ordinatur Presbyter, formare debeat intentionem consecrandi cum Episcopo, dicetur *lib.* 6. *p.* 2. *num.* 2322.

Q. 84. *An materia consecranda admitti possit sub Canone?* R. Possev. Dian. Quart. Tamb. *de Sacrif. l.*2. *c.*5. §.2. Gob. *t.*3. *n.*85. Burgh. *cent.*2. *cas.* 28. dicunt posse acceptari sub canone, etiam usque ad consecrationem, saltem in eo casu, quo si non consecrarentur hostiæ, plures dimittendi essent sine Communione, oblatio enim mentalis, quæ tum fiet, manebit una moraliter cum priore. Si tamen unus tantum homo esset dimittendus sine Communione, Gob. *n.* 86. potius suadet dari illi partem ex majori hostia; sed de hoc dicetur *n.* 508. 450

D U B I U M VI. 451

Quotuplex sit forma consecrationis Eucharistiæ?

REsp. Est duplex, una panis, & est hæc: *Hoc est enim Corpus meum.* Ubi omnia sunt de essentia, præter To *enim*, cujus omissio est veniale. Altera vini, & est hæc: *Hic est enim calix Sanguinis mei, novi & æterni testamenti mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ubi etsi verior, & communior sit sententia *S. Bonav. Suar. Bellarm.* & aliorum, contra *S. Th.* & Thomist. quod essentialia sint tantum hæc, *Hic est calix Sanguinis mei* (vel, *hic est Sanguis meus*, aut eis æquivalentia) graviter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret, vel mutaret. Debent autem formæ proferri in persona Christi formaliter, & significative, sive assertive, & non tantum recitative, sive historice, licet ea, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantum recitative, seu historice. V. Laym. *cap.* 3. Bon. *qu.* 3. *p.* 2. Card. de Lugo *d.* 11. *f.* 5. *Unde resolves.*

I. Valida, sed illicita est consecratio, 1. Si consecrans dicat: *Hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum sub his speciebus, est Corpus meum; vel Sanguis meus*, Bon. *p.*2. 2. Si dicat; *Hic calix est novum Testamentum, in Sanguine meo*, ut habet S. Lucas *c.* 22. 3. *Hoc est Corpus meum, quod de Virgine sumpsi, hic est Sanguis meus infiniti valoris.* 4. *Hoc est meum Corpus, hic meus est Sanguis*, vel

hoc

hoc est Sanguis meus: Ratio horum est, quia manet idem sensus, nec fit mutatio substantialis. Bon. *l. c.*

II. Invalida erit consecratio, 1. si dicas: *Hic* (adverbialiter) *est corpus meum*. Si autem To *Hic* ponatur masculine, pro neutro, valet, etsi non secundum Grammaticam. Escob. Granad. 2. *Hoc Corpus est meum; hic Sanguis est meus*, Fag. *p.3.c.2.n.14.& 15.* 3. *Ecce Corpus meum, Ecce Sanguis meus*. 4. *Hoc fit vel hoc fit Corpus meum*, vel, *hic panis convertitur in Corpus meum*, vel *hic ponitur Corpus meum*. 5. *Illud est Corpus meum. Ille est Sanguis meus*. 6. *Hoc est substantia mea*, vel *hoc est Corpus Christi*. Bon. *p.* 3.

III. Dubia erit consecratio, 1. *Illud est Corpus meum, ille est Sanguis meus*. 2. *Hæc est caro mea*, quam tamen *Layman* contra *Kon.* putat valere. 3. Secundum quoddam forma ex S. Luca primo casu allata. V. Bon. *qu.3. p.1. &* 2. Regin. *l. 29. num.* 33.

A D D E N D A.

452 QUæst. 85. *Quid præterea sit notandum circa verba consecrationis?* R. Quandonam forma consecrationis censeatur mutari substantialiter vel accidentaliter tantum, satis intelligitur ex dictis *a n.* 18. *&* 29. Hic adde seqq.

453 §. 1. To *hoc*, & To *hic*, explicari possunt dupliciter, vel itaut faciant hunc sensum, hæc res aut hæc substantia, quæ in fine propositionis continetur sub his accidentibus, *est Corpus, est Sanguis meus*, & ita intelligunt *Suar. Tann.* aliique communius, vel pronomina illa possunt referri ad prædicatum, itaut faciant hunc sensum. *Hoc Corpus est Corpus meum, hic Calix est calix Sanguinis mei*, uti quando dicis, hæc est mea mater, sensus est, hæc mater est mea mater, & ita intelligunt Maldon. Vasq. aliique cum Dicast. *d.* 3. *n.* 183. utrique valde probabiliter, absolute autem per To *hoc* intelligi non debet, hic panis, quia falsum est, quod panis sit Corpus Christi, aut quod maneat cum Corpore Christi. Similiter, per To *hic*, intelligi non debet hoc loco.

454 §. 2. Per To *Meum* & *Mei*, intelligi debet Corpus & Sanguis Christi, in cujus persona loquitur Sacerdos, unde si quis per To *Meum* vel *Mei* intelligeret tantum suum corpus vel suum sanguinem Sacerdotis, consecratio esset invalida. Gob. *to.* 1. *num.* 205.

455 §. 3. In forma calicis verba illa, *Novi & æterni testamenti*, possunt facere duplicem sensum, nempe, vel quod Sanguis Christi sit confirmatio testamenti, idest, promissionis, qua Christus nobis promisit vitam æternam per suum Sanguinem, vel quod hoc Sacramentum Sanguinis Christi sit veluti proprie dictum testamentum, & quasi authenticum instrumentum, quo continetur ultima voluntas Christi, destinantis nos ad æternam hæreditatem, Suar. *d.* 59. *&* 60. *f.* 2. Gob. *t.* 3. *num.* 77.

456 *Q.* 86. *Quid agendum sit in variis dubiis circa prolationem formæ?* R. videri debent dicta *a n.* 123. *usque ad* 133.

457 *Q.* 87. *Quid facere debeat Sacerdos, qui in Missa sit dubius vel perplexus?* R. De hoc dicetur *l. 6. p.* 1. *a n.* 533.

458 *Q.* 88. *Quid specialiter sit addendum de scrupulis in hac materia?* R. De his dicetur *l. 6. p.* 2. *a n.* 190.

D U B I U M VII.

459 *Quamdiu Christus maneat in Eucharistia?*

RESP. Manet sub speciebus etiam divisis, & sub quavis earum minima parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut consueta substantia panis & vini corrumpatur. Ita comm. cum S. Th. Et est certum. *Unde resolves.*

I. Gratia datur in prima manducatione, etiam primæ partis, cum sit totum Sacramentum, manducatio autem dicitur trajectio ex ore versus stomachum, etsi alii dicant gratiam tum primum dari, cum pars aliqua est in stomachum recepta. Dian. *p.* 3. *t.* 7. *misc. R.* 96. ex Henr. Silv. & Pag. Item Lug. *c.* 12. *f.* 9.

II. Species non sunt retinendæ in ore tamdiu donec penitus pereant, quia tunc non manducaretur Christus, nec gratia Sacramenti conferretur. Uti neque si moriaris, dum hostia adhuc est in ore. Dian. *l. c.* contra Bec. *cap.* 22. V. Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. *n.* 2.

III. Si quis partem vini vel hostiæ sumpsisset indispositus, & deinde se disponeret, acciperet adhuc gratiam in sumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, ut *Gob. Cajet.* & alii, probabiliter dicunt futurum, si se disponat, antequam species consumantur in stomacho, Dian. R. 96. ex Nugno v. Lug. *n.* 46. 53. *&* 64. ubi illud posterius negat, v. Bon. *l. c.*

IV. Non videtur reprehendendus laicus, qui desiderat esse Sacerdos, ut possit communicare sub utraque specie, quod putet plus gratiæ dari sub utraque, quam sub una, quia id fieri non est improbabile, ut docent Vasq. Mer. Lug. *f.* 3. & alii. Uti nec carpenda devotio illius, qui multum materiæ sumit ad consecrationem, ea mente, ne tam cito in stomacho species consumantur, & sic diutius secum Christus maneat, & sæpius gratiam augeat, quod fieri non est improbabile, si dispositio subjecti fiat melior, ut docent Suar. Kon. item Fagund. & Becan. apud Dian. *p.* 3. *tr.* 6. *misc. R.* 97.

V. Species per vomitum rejectæ, si tales sint, ut sub illis panis & vinum possit existere, vere sunt adorandæ; & si iterum sumantur, iterum conferre gratiam docet Lugo *n.* 53.

VI. Etsi modicum vini consecrati misceatur perfecte cum alio liquore, itaut non maneret substantia vini, desinet ibi esse Christus, non tamen desinit, si misceatur cum vino alio, saltem ejusdem speciei, Lugo *d.* 10. *f.* 3. Unde si gutta consecrata lapsa sit in dolium vini ejusdem speciei, totum illud vinum adhibendum tantum est pro Sacrificio; licet quidam dicant bibi posse a laicis.

VII. Si species consecratæ liquorem specie diversum sibi permistum convertant in vinum, similis substantiæ ei, in quo facta est consecratio, species priores manent consecratæ; non item posteriores adjunctæ.

A D D E N D A.

QUæst. 89. *Quid præterea notandum sit circa permanentiam Christi in Eucharistia?* R. seqq. §. 1. Quamvis materia ita minuta, ut nullo sensu sit perceptibilis, consecrari non possit, uti tenet comm. cum Aversf. *q.* 2. *f.* 2. §. 3. tamen si materia consecrata postea ita divideretur, ut tandem fieret insensibilis, adhuc retentura esset Corpus & Sanguinem Christi, uti habet communior cum Suar. *d.* 43. *f.* 8. Arr. *d.* 30. *n.* 21. Lugo *d.* 4. *a n.* 108. Aversf. §. *Sed &c.* Dicast. *d.* 2. *nu.* 237. Platel. *n.* 322. contra Maj. Vasq. Merat. Amic. *d.* 16. *n.* 138. Castr. *p.* 6. *n.* 6. nam sicuti plus requiritur ad rem primo ponendam quam ad conservandam, ita plus requiritur ad consecrationem acquirendam, quam ad conservandam; unde si gutta vini consecrata infundatur mari, non ideo Christus desinet esse præsens, possetque talis particula adhuc dici Sacramentum, quia maneret secundum se sensibilis saltem per Dei potentiam, vel ut conjuncta aliis; sicut tenuissimi pulvisculi, quamvis soli videri non possint, tamen videri possunt ut conjuncti aliis. Addit Arr. *n.* 25. non esse absolute necessarium, ut Sacramentum etiam in facto esse physice permaneat cum sensibilitate, sicuti non est necessarium, uti physice permaneat in ratione cæremoniæ sacræ. 460

§. 2. Christus manet præsens, 1. Si hostia una consecrata permisceatur plane indiscernibiliter aliis non consecratis, aut cum aliis quibuscumque rebus, dummodo species panis non corrumpantur. 2. Si species vini consecrati misceantur cum simili vino aut cum alio liquore, qui non haberet vim expellendi formam vini, si adesset, Suar. *d.* 57. *f.* 4. Aversa *q.* 5. *f.* 6. ac manifeste colligitur ex cap. *Martha*. *De celebr. Miss.* Nec vinum profanum fiet consecratum per contactum vini consecrati, uti ex Innoc. III. docet S. Th. *q.* 77. *art.* 8. *ad* 3. Suar. *concl.* 2. & comm. cum Dicast. *d.* 2. *nu.* 188. quia verba non ceciderunt super illud, nec hæ species habent vim alias consecrandi. *Nec obstat* 1. Quod in libro, cui titulus, Ordo Romanus, sic dicatur, vinum non consecratum, sed Sanguine Domini commistum, sanctificatur per omnem modum, *nam* non est sensus, quod consecretur, sed quod contactu reddatur venerandum, ut recte Dicast. *d.* 7. *n.* 138. *Nec obstat.* 2. quod aqua non benedicta affusa benedictæ tota reddatur benedicta, *nam* disparitas est, quod benedictio aquæ sit forma extrinseca proveniens a voluntate Ecclesiæ extendente benedictionem ad partes etiam postea admistas, sicuti Ecclesia etiam vult benedictionem olei non consecrati fieri per admistionem cum consecrato, uti habetur cap. *Quod in dubiis*. 3. De consecr. Eccl. vel Altar. quale aliquid non est pro consecratione vini speciebus sacris infusi. 461 462

§. 3. Etiam manet præsens Christus, 1. licet sacræ species incidant in sordes, aut sumantur a bestia, uti habet communissima contra S. Bonav. Magistrum & alios apud Aversam *f.* 9. §. 2. nam Greg. XI. cujus Diploma ad longum refert Bosco *f.* 6. *n.* 78. sub excommunicatione prohibet opiniones illas publice doceri, & patet ex praxi Ecclesiæ, quæ species sic repertas mundat, exponitque adorationi. 2. Etiam quando species sumuntur a peccatore, uti certum videtur contra *Gloss.* cujus opinio prohibetur ab eodem Gregorio, & convincitur falsitatis a S. Th. *q.* 80. *a.* 3. videtur enim esse contra verba Scripturæ dicentis corpus Christi manducari etiam indigne. Et confirmatur, quia Ecclesia Cap. *Si per* 28. de Consecr. dist. 2. imponit pœnam illi, qui propter ebrietatem evomuerit Eucharistiam: ergo supponit Eucharistiam fuisse in stomacho ebrii. 3. Quamvis hostia dentibus comminuatur, uti habet idem Greg. nam non ideo recedet Christus, quasi patiatur, cum non tantum ut habens dotes gloriæ, sed etiam prout hic existens sine extensione, sit impassibilis. 463

§. 4. Christus desinit esse præsens, 1. Si guttula vini consecrati injiciatur alteri liquori, supposito, quod hic liquor corrumpat species vini. 2. Si guttula vini consecrati injiciatur alteri vino non consecrato, sed potentiori, supposito, quod hoc potentius vinum ita alteret species consecratas, ut si adesset forma prioris vini consecrati, hæc converteretur in formam hujus potentioris vini. 3. Si guttula vini consecrati injiciatur in potentius vinum consecratum, supposito, quod vinum potentius convertat in se vinum impotentius, ita Suar. Arr. *d.* 39. *f.* 2. Dicast. *d* 7. *n.* 135. Bernald. *d.* 38. *a n.* 55. contra Lugo *d.* 10. *a n.* 44. Ratio est, quia tum species vini potentioris ita corrumpent species vini minus potentis, ut, substantia hujus vini non mansisset, si adfuisset: ergo Christus, qui determinate huic vino successerat, desinet esse sub his speciebus vini impotentioris, 464

ris, & manebit tantum sub speciebus vini potentioris. *Nec obstat*, quod sæpe mutentur accidentia, v. g. frigus aut calor sub quibus erat facta consecratio, & tamen Christus manet præsens, *nam* hoc non obstante mansisset eadem numero forma vini, quæ per consecrationem ejecta est: ergo etiam manebit Christus. Dixi *semper*, supposito, an enim hoc fiat vel non, pertinet ad physicam, in qua aliqui affirmant, alii negant, & perinde est, quid quis sentiat; in praxi tamen, ubi dubium est, an species corrumpantur necne, procedendum est, ac si non corrumpantur, ne Sacramentum, si forte permaneat, exponatur periculo irreverentiæ: unde dicendum est cum Ric. Suar. Con. Tann. Bernal. *nu.* 61. Dicast. *n.* 138. Averf. *q.* 5. *f.* 6. in fine, contra *Palud. Sot. Henriq. Sa, Vivald.* si particula vini consecrati immissa esset in dolium non consecrati, hoc vinum non esse habendum veluti profanum, sed asservandum ad usus sacros. Quamvis enim Lugo *n.* 52. dicat esse hoc durum, ratio tamen est, quia hoc videtur exigere reverentia erga species consecratas, quæ non essent discernibiles a non consecratis.

465 §. 5. Si speciebus constanter disparentibus appareat caro vel puer loco Eucharistiæ, censendum est, quod Christus desierit ibi esse præsens, & hoc, quod apparet, sit tantum signum vel imago Christi, hinc debebit Sacerdos consecrare novam hostiam, ut compleat Sacrificium. Econtra si species tantum ad tempus occultentur, censendum est Christum mansisse sub illis præsentem. Videri possunt S. Th. *q.* 78. *ar.* 8. Suar. *d.* 55. Dicast. *dub.* 6. & 7. Vasq. *q.* 302. & 303.

466 §. 6. Valde incertum est, quanto tempore Christus maneat præsens in stomacho nostro, quia incertum est, intra quod tempus species corrumpantur. Peritissimus Medicus apud Lug. *n.* 54. putavit in laico corrumpi intra minutum, idest, sexagesimam partem horæ; in Sacerdote autem intra medium quadrantem, quod utrumque approbat Bernal. *n.* 63. Et quamvis Promond. apud Bosco *n.* 115. requirat pro Sacerdote mediam horam, tamen *Lugo* dicit eum fore extra omne dubium, & periculum, si species in stomacho habuerit per quadrantem: imo Arr. *d.* 39. *n.* 25. putat in laico corrumpi intra 5. Pater & Ave, itaut nullus scrupulus amplius possit restare; in Sacerdote autem vix esse dubitandum, quin corruptæ sint, postquam absolvit Missam, & vestes sacras exuit. Alii cum Plempio medico & Tamb. *de Commun. c.* 3. §. 4. melius dicunt, attendendum esse ad varias dispositiones stomaci, qui enim calidum habent, citius concoquunt: econtra, qui frigidum & pituitosum, tardius, maxime si ægroti sint; hinc suadent omnes, ut intra horam abstineatur a vomitu, nam non semel docuit experientia, inquit, Bosco *n.* 116. species Sacramentales non immutatas post horam a Communione fuisse rejectas, saltem ab infirmis: immutari autem regulariter in omnibus saltem intra horam, docent omnes cum J. Sanch. *d.* 38. *n.* 2. & credo in quibuscumque sanis hominibus immutari saltem intra quadrantem; unde exemplum de B. Rosa, apud quam sacræ species in stomacho non immutatæ manserint ad 7. vel 8. horas, ascribendum est miraculo, inquit Gob. *t.* 4. *n.* 162.

467 §. 7. Quandonam censeatur esse sumptio sive manducatio, & consequenter quandonam hoc Sacramentum incipiat causare gratiam, dixi *n.* 415. Fatendum tamen est, sententiam, quam hic tenet *Busemb.* nempe tum esse sumptionem, quando fit trajectio ex ore versus stomachum, etiam esse probabilem. Denique si Eucharistia suscepta sit cum obice, & obex removeatur, antequam Christus desinat esse præsens, dixi *n.* 200. cum probabiliori, quod Eucharistia reviviscat ad causandam gratiam.

CAPUT II.

De Causis, & subjecto Eucharistiæ.

468 DUBIUM I.

De Causis.

AGo hic tantum de efficiente, idest, de Ministro, in quo quid requiratur ad confectionem validam, constat tum ex dictis *de Sacram. in genere*, tum ex superioris capitis Dubio V. Quid ad licitam requiratur, patebit ex sequenti dubio, *de subjecto suscipiente Eucharistiam*: quia omnes dispositiones, quæ ad digne suscipiendam sunt necessariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem, cum conficiens necessario suscipere debeat. Hic ergo tantum quæritur. 1. Cujus sit dispensare Eucharistiam. 2. Quid ex parte Ministri requiratur ad licitam dispensationem.

Plura quæ observare vel cavere debet consecrans, commodius adentur postea, in l. 6. p. 2.

469 ARTICULUS I.

Ad quem spectet dispensatio Eucharistiæ?

RESp. Eucharistiam dispensare ex officio potest solus Sacerdos, habens jurisdictionem ordinariam, delegatam, aut saltem rationabiliter præsumptam, vel privilegium. Ratio est, quia pastorum proprium est pascere, quod præcipue fit per Sacramenta. V. Bon. *d.* 4. *qu.* 5. *p.* 1. Card. de Lugo *q.* 18. *f.* 3. *Unde resolves*:

I. Peccat mortaliter, qui sine omni jurisdictione Eucharistiam dispensat. Bon. *p.* 2. quia violat alterius jurisdictionem in re gravi. Inferior autem Sacerdote, incurret insuper irregularitatem: ut docet *Kon.* Hinc Religiosi etiam ipso facto incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, si (scilicet sine licentia Parochi, & quidem speciali) præsumant Clericis aut laicis dare Extremam Unctionem, vel Eucharistiam, vel Matrimonia solemnizare, nisi habeant privilegia; vel Parochus absit, aut injuste nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excusare ignorantiam, etiam crassam, ex Præpos. &c. notat Dian. *p.* 5. *t.* 2. R. 51. idque propter verbum *præsumant*.

II. Licite ministrat Eucharistiam, qui præsumit rationabiliter Pastorem factum suum approbaturum esse, Reg. *l.* 2. *n.* 91. Bon. *n.* 8.

III. Si infirmus sacro Viatico muniendus sit, & proprius Pastor absit, vel præsens non possit deferre Eucharistiam, quivis alius Sacerdos, vel regularis, vel sæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre potest, quia tunc præsumitur voluntas Episcopi, aut Papæ, Ita Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 7. Bon. *n.* 10. ex Suar.

Dixi I. in responsione, *ex officio*; quia extraordinarie, in statu necessitatis id potest Diaconus ex commissione Parochi (& secundum Quint. si absit, sine ea) v. g. in magno festo, quo Sacerdos confessionibus, concionibus, &c. est occupatus, Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 39. ex Præpos. in extrema vero necessitate, v. g. articulo mortis, si non esset alius, etiam Diacono, imo laico licere (secluso scandalo) & alios, & se ipsum communicare, probabile est, ut contra Henr. Vasq. & Sa, docent Suar. Kon. Laym. Præp. hic *p.* 2. *n.* 31. confirmatque Dian. *p.* 8. *t.* 1. R. 48. ex *Averf. & Franc. Lugo.* Sed Amicus limitat ad casum, quo moriturus peccati mortalis conscius aliud Sacramentum suscipere non posset. V. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 39. In praxi tamen id non facile faciendum ob contrariam consuetudinem. Card. Lug. *f.* 2. Bon. *p.* 1. *Unde resolves*:

Probabile est, etiam extra mortis articulum, ex gravi causa, licere Sacerdoti, præciso scandalo, sacram hostiam sumere ex sacrario, vel a Diacono allatam, sibi ipsi dare, v. g. si in longo morbo diu non communicasset, ut contra Suar. & Kon. docent Fagund. *p.* 3. *l.* 3. *cap.* 2. Præp. Escob. *t.* 7. *E.* 6. Bon. *l. c.*

Dixi II. *Vel privilegium*, quale habent religiosi Mendicantes, & nominatim Societatis JESU, ex Pauli III. Bulla, & aliorum, ut scilicet in suis templis, per se, vel per alios Sacerdotes illic celebrantes communicare possint quoscumque Christi fideles, præterquam in mortis articulo (in quo tamen si urgeat necessitas, præsumitur ratihabitio Papæ, etiam invito Parocho, ut habet *Bonac.* hic) & festo Paschatis. V. Lugo *n.* 38. & 49. Porro per festum Paschatis, Pontifices hic videntur intelligere & prohibere Communionem illam, qua satisfit præcepto annuæ Communionis, ut docent Sa, Fill. & *com.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proxime instat, & moraliter certa & inevitabilis est: vel quo est mortis periculum, idest, probabile dubium de vitæ conservatione, tali casu, quo valde frequenter mors solet accidere, Suar. *t.* 4. *de rel. l.* 2. *c.* 3. & 3. *p. d.* 26. *f.* 4. & *alii*.

Ex dictis *resolves*: quod Regulares licite dent Eucharistiam, in articulo mortis, uti & in Paschate sequentibus casibus.

I. Si extrema sit necessitas, ut si periclitetur de salute æterna.

II. Si sit gravis necessitas, idest, probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non possit dare, Lug. *n.* 53.

III. Si a Pontifice vel Episcopo habeant privilegium; quale hoc tempore habent Religiosi aliqui, quibusdam locis ab Episcopis, dandi Communionem Paschalem.

IV. Si quis in Paschate non possit in sua Parochia communicare, nec petere veniam a Parocho.

V. Si ratione Communionis Paschalis Parochiæ suæ ante satisfecerint, aut postea satisfacturi putentur; quia tunc Parochis nihil decedit, cum ipso die Paschatis abstinere a Communione possint: Sic contra *Henr. & Nav.* docent *Sa, Fill. & Laym.* qui addit, nisi constaret Parochum esse invitum, ac rationabiliter id prohibere, v. g. quod alias rationem communicantium habere in sua Parochia non possit; tunc enim ad Parochiam esse rejiciendos. Lugo *n.* 50. Bon. *l. c.*

VI. Si ægrotus necdum pervenerit ad eum statum, ut ex præcepto teneatur ad Communionem; etsi tunc maneat obligatus suscipere Communionem ex manu Parochi, in articulo mortis.

VII. Si ægrotus satisfecerit præcepto de Viatico, cum intentione illud implendi; quia administratio Eucharistiæ tantum est vetita Regularibus, quando præceptum Communionis obligat. Nunquam tamen, sine licentia Episcopi vel Parochi, licet Religiosis publice Eucharistiam deferre per plateas, cum id juri Parochorum consuetudine obtento deroget; proinde eo casu in ægroti oratorio, aliove honesto domus loco de licentia Ordinarii privatim facto Sacro, Eucharistia est danda. Suar. V. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *R.* 14. & *p.* 9. *t.* 9. *R.* 63.

VIII. Quibusdam, qui frequenter communicant apud Religiosos, nec possunt adduci, ut communicent in Parochia: idque ex tacito & præsumpto consensu, quem Laym.

„ Laym. *num.* 4. putat facilius posse præsumi in militibus
„ præsidiariis, item in aulicis, studiosis, aliisque Academi-
„ cis &c. qui frequenter communicantes extra suspicionem
„ esse solent. V. Laym. *l. c.*
„ IX. Si in Paschate sint vagi, peregrini, & advenæ,
„ secundum sententiam probabilem multorum, ut Sanchez
„ *de Matr. l.* 3. *d.* 37. Fagund. *præc.* 1. *Eccl. l.* 1. *c.* 8. Lug.
„ *l. c.* Dian. *p.* 2. *t.* 2. *R.* 12.
„ X. Si sint famuli, vel domestici, vel familiares eorum,
„ qui circa tales habent privilegium. *V. Comp. privil. So-*
„ *cietatis*, V. *Familiaris*, Dian. *ibid.*

A D D E N D A.

470 QUæst. 90. *Quid præterea notandum sit circa dispensatorem Eucharistiæ?* R. seqq.

§. 1. Absente omni Sacerdote potest, imo secundum Bernal. *d.* 45. *n.* 34. debet sub mortali Diaconus deferre Viaticum moribundo, in hoc enim casu præsumitur voluntas, imo præceptum Episcopi. Quod si Sacerdos præsens sit, & ex malitia nolit hoc committere Diacono, poterit nihilominus Diaconus, & in hoc fere omnes conveniunt, inquit Lug. *d.* 18. *n.* 27. ideoque in praxi tutum esse dicit Dicast. *d.* 11. *n.* 71.

471 §. 2. Sacerdotem posse extra Missam, non tantum pro Viatico, aut in necessitate, sed etiam devotionis causa ministrare sibi Communionem, si alius Sacerdos & scandalum absit, docent Suar. Vasq. Fagund. Silv. Homob Boss. Bon. Vivald. Dian. Lugo *a n.* 28. Dicast. *a n.* 110. & optime Bosco *f.* 12. *concl.* 2. contra Cajet. Armill. Fill. *to.* 2. *num.* 285. Aversf. *qu.* 10. *f.* 3. Ratio est, quia Conc. Nicæn. 1. concedit hoc Diacono, uti notat Dicast. *n.* 95. neque ulla lex hoc tempore id prohibet Sacerdoti, & sicuti Sacerdos se communicat die Veneris sancto, etiam dum non consecrat nec consummat Sacrificium præcedentis diei, uti contra Lugo *n.* 29. probabilius docet Dicast. *n.* 108. ita potest alio die extra cæremonias Missæ dare sibi ipsi Communionem. Putat tamen Fagund. debere accipere e manibus Diaconi, si adsit. Econtra *Suar.* dicit etiam tum posse accipere e suis manibus; *Fill.* dicit debere. Omnes probabiliter, inquit Tamb. *de Commun. cap.* 6. *n.* 29. sed *Suar.* probabilius, nam Sacerdos non tenetur committere Diacono, nec perdit jus suum propter præsentiam Diaconi; debere tamen accipere ab alio Sacerdote, si adesset, quia Sacerdos a sumente distinctus, est Minister ordinarius. Et recte addit *Suar.* non esse rem usitatam, ut quis, saltem ex devotione, seipsum communicet, hinc non debere facile fieri, nisi ubi talis Sacerdos esset solus, qui sacrificare non posset.

472 §. 3. Etiam posse laicum in articulo mortis accipere vel deferre Ciborium, & sibi vel alteri ministrare Eucharistiam, docent *Mercerus, Chapeav. Hurt. Leand. Lezan.* & alii, quam sententiam Suar. Con. Laym. Fill. Regin. Castrop. Less. Gran. Arr. Rhod. Dian. Dicast. Aversa *q.* 10. *f.* 3. Burgh. *cent.* 3. *cas.* 96. Gob. *t.* 4. *cas.* 22. Bosco *concl.* 5. Lohner *in Instruct.* 6. *p.* 3. *de Euch. a. t.* 3. *q.* 5. dicunt esse satis probabilem, & eorum aliqui addunt tutam. Ratio est, quia præceptum humanum Cap. *Pervenit* 29. De Consecr. *dist.* 2. vetans a laico deferri Eucharistiam, non loquitur de hoc casu extremæ necessitatis, in quo præceptum humanum videtur cedere divino de sumendo Viatico, præsertim cum Eucharistia possit per accidens causare primam gratiam, & saltem quivis in agone multum indigeat robore spirituali per hoc Sacramentum causando, secundum dicenda *nu.* 484. Testanturque certæ historiæ, Eucharistiam olim ad ædes proprias, vel ad alios infirmos esse delatam a laicis, ut in necessitate ministrarent sibi vel aliis; quod maxime valet de Diaconis; quos sub mortali eo tempore sibi ministrare Viaticum, docet Bernal. *nu.* 35. idemque fieri deberet a laico, saltem rum, si alioquin sine omni Sacramento deberet defungi; De cetero, opposita sententia, quod laicis non liceat sibi vel aliis ministrare, hactenus fuit communior, quam ut veriorem defendunt Sot. Silv. Bon. Henr. Vasq. Nugn. Sa, Victor. Fagund. Lug. *nu.* 24. Bernal. *num.* 37. Pax Jordan. *l.* 3. *tit.* 3. *num.* 22. Dicast. *num.* 93. quia est contra consuetudinem & sensum communem fidelium, qui putant Eucharistiæ non ita necessariæ ad salutem semper debere esse majorem reverentiam, quam ut a laicis possit administrari. Videri potest Mendo *diss.* 11. *qu.* 2. qui in utramque partem bene discurrit, sed concludit pro secunda.

473 §. 4. Docet Tamb. *de Commun. c.* 4. *nu.* 50. eum, qui non est proprius Parochus, non peccaturum mortaliter, si Communionem Paschalem semel vel iterum daret alienis Parochianis non multis, quia non videtur rationabilis causa gravis offensæ. Et hic pro habenda sufficiente jurisdictione sufficeret consensus rationabiliter præsumptus, cum Eucharistia semper valide ministretur. Navar. Rodriq. Aversa *q.* 10. *f.* 4.

474 *Q.* 91. *An sit obligatio ministrandi Eucharistiam pestiferis?* R. §. 1. De obligatione ministrandi Sacramenta, dictum est hic a nu. 133. Deinde l. 3. p. 1. a nu. 754. dictum est generatim Parochum teneri ministrare Sacramenta etiam tempore morborum & belli, quod tamen Eucharistiam attinet, docent Major. Molfes. aliique apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 174. *&* *par.* 5. *t.* 3. *R.* 53. nequidem Parochum tempore pestis teneri ministrare Eucharistiam, quia cum ejus vita requiratur ad alia Sacramenta magis necessaria etiam aliis conferenda, non videtur esse propter aliquos exponenda tanto periculo in administratione Sacramenti, utilis quidem, sed minus necessarii. Et idem tenent Lohner *sup.* & Gob. *n.* 414. Econtra Suar. Fag. Tol. Nav. Sot. Henr. Villal. Fill. Silv. Nugn. March. Mancin. Tabien. Sa, Castr. Lugo, Busemb. Aversf. *de Sacram. qu.* 64. *f.* 7. §. 6. Carden. *in* 1. *crisi d.* 76. *c.* 2. Verjuys *t.* 14. *art.* 8. dicunt Parochum teneri, per se loquendo, tum quia infecti habent jus petendi, tum etiam quia Parochus tenetur etiam cum periculo vitæ succurrere subdito in gravi necessitate spirituali constituto, ut dictum est, l. 2. n. 174. sed moribundus est constitutus in gravi necessitate suscipiendi Eucharistiam, licet forte Sacramentum Pœnitentiæ susceperit, nam nihilominus tum maxime infestatur a dæmone, egetque viribus spiritualibus, quas hoc Sacramentum causat, possetque ipsi etiam per accidens causare primam gratiam. *Dixi* per se loquendo: nam fatentur omnes, imprimis satis esse, si Parochus faciat per alium; imo Dicast. *d.* 11. *n.* 123. refert declarationem S. Congreg. qua prohibetur Parochus per se ministrare infectis, si alius sit, qui ministret, ne reliqui Parochiani fugiant conversationem illius, quem sciunt agere cum pestiferis. Deinde si esset circumstantia, in qua Parocho, qui morbo corriperetur, non posset substitui alius, etiam non deberet ministrando aliquibus Eucharistiam exponere se periculo destituendi totum populum, eumque relinquendi sine aliis magis necessariis Sacramentis, nam necessitas communitatis prævalet necessitati privatæ, & inter duo mala minus est eligendum.

§. 2. Si sit periculum infectionis plurium in una domo, non est licitum Parocho illic relinquere plures hostias, quas peste inficiendi sumant in necessitate, sed tenetur ipse pro necessitate deportare, uti ante dictum est. Verj. *art.* 20. 475

§. 3. Putant *Venerus*, *Mancin. Gavant.* licitum esse tempore pestis medio instrumento porrigere Eucharistiam, & probabile esse dicit *Marchant.* quia necessitas & jus vitæ conservandæ excusat indecentiam, sed contradicunt Diana Chapeavil. Bon. Aversf. *hic q.* 10. *f.* 5. §. *Secundo*, Dicast. *num.* 124. Verj. *art.* 9. & alii cum *Busemb.* dicentes teneri manu in os porrigere: testaturque Escob. *l.* 20. *probl.* 98. Concil. Mediol. a Summo Pontifice approbatum ita declarasse, & ratio potest esse, quia non est tanta necessitas illius Sacramenti, ut ministrari debeat sine ritu ordinario, & cum periculo irreverentiæ. 476

A R T I C U L U S II.

Quid requiratur in Ministro ad licitam administrationem Eucharistiæ? 477

RESP. I. Ut minister circa Eucharistiæ distributionem „
non peccet, præter gratiam, etiam reverentiam in „
eo, tum ratio, tum canones requirunt, itaut præstet „
hoc Sacramentum omitti, (cum ejus susceptio sæpe non „
sit necessaria ad salutem) quam admitti positivam irre- „
verentiam. *Unde resolves:* „
I. Eucharistia non est deferenda ad infirmum, nisi cum „
habitu decenti, idest, cum stola & superpelliceo, ac præ- „
cedente lumine (secus est de Extrema Unctione, cujus ma- „
teria, cum non sit Sacramentum, non requirit tantam ve- „
nerationem,) Putant tamen quidam, si habitus haberi non „
possit, aut sit tempestas, aut iter faciendum, non fore irre- „
verentiam, si Sacerdos Eucharistiam in pyxide, vel corpo- „
rali involutam, in sinu suo clam deferat. Quod certius vide- „
tur licere in locis hæreticis, ubi etiam in necessitate, & „
clam, præciso scandalo, poterit porrigere sine stola, & „
superpelliceo; etsi nullo modo celebrandum sit sine ve- „
stibus sacris, ob Viaticum dandum. Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. „
II. Præstat ægrum incommunicatum mori, quam Sacer- „
dotem in habitu, cum Sacramento per publicum curre- „
re, (etsi festinare valde debeat, ut dicit Quint. *t.* 4. *f.* 8.) „
Secus est in Baptismo & Pœnitentia, si probabiliter, time- „
retur, ne ægrotus decederet in mortali; tunc enim curren- „
dum esset, ut habet Bon. *l. c.* ex *S. Th. Possev.* & aliis. „
III. Ad infirmum longe distantem licere Parocho Eucha- „
ristiam deferre in equo mansueto, itaut non sit periculum „
lapsus, docent Quint. *t.* 4. *f.* 8. Sed negant *Possev. & Barb.* „
nisi loci consuetudo permittat, adduntque non licere, „
pyxidem dare portandam Laico, quantumvis Pastor sit „
fatigatus, sed potius ex collo suspendendam bursam. „
IV. Eucharistia non est deferenda ad ægrum, venera- „
tionis tantum causa, ut adoret vel osculetur, si sumere „
non possit. Quod etiam prohibuit Congreg. Cardinalium, „
quæ tamen non videtur prohibere, ut venerationis causa „
deferatur ad lectum, si in domo celebretur. „
V. Non licet dare Eucharistiam aliis digitis, si indice „
& pollice, ob chiragram dari non possit, ut docent Bon. „
p. 2. & *Possevinus* contra *Tol.* cujus sententia tuta videtur; „
si alias æger sine Viatico esset moriturus, præsertim si „
tunc detur duobus indicibus. „
VI. Non licet tempore pestis porrigere Eucharistiam me- „
dio aliquo instrumento: (multo minus deponere alicubi in „
scutella, ubi ab ipsomet ægro sumatur) sed manu danda est, „
ut docet Bon. *p.* 2. ex *Suar.* & aliis. Quamvis Possev. *c.* 8. non „
improbabiliter dicat, posse præciso scandalo, & periculo „
lapsus in terram, instrumento ad id rite confecto, dari. „
„ V. Dian.

V. Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 114. Bonac. *l. c.* quod in praxi pro ægroto, qui non potest trajicere hostiam, ut scilicet ei detur Eucharistia, imposita particula hostiæ cum vino in cochleari, admittit Præp. *in* 3. *p. qu.* 80. *art.* 5. *ad* 6. & Escob. *tr.* 7. *Exam.* 6. *c.* 5. Dian. R. 104.

VII. Sacerdos podagra laborans, potest deferri ad altare, ut ibi Eucharistiam administret, seclusa tamen alia prohibitione. Ita Possev. *c.* 5. *n.* 50. Bon. *l. c.*

Resp. II. Requiritur præterea, ut eam dispenset ritu Ecclesiæ consueto, deinde ut eam neget (per se loquendo) indispositis, animo vel corpore: denique si Pastor sit, ut ministret eam Ovibus, quoties rationabiliter petunt. Bon. *p.* 1. *nu.* 15.

Dixi I. *Ritu Ecclesiæ*, quia legitimus Ecclesiæ ordo sub peccato obligat. *Unde resolves:*

Peccat primo, qui Eucharistiam dat sub utraque specie, locis vel personis, quibus a Pontifice non est concessum. Item si morituro, qui ob linguæ ariditatem non potest hostiam trajicere, det species vini: licet talem a mortali excusare conetur Amicus apud Dian. *p.* 8. *t.* 1. R. 24. Bon. *l. c. Sanch. Possev. Barb.* contra ipsum Dian. *p.* 9. *t.* 9. R. 64. 2. Qui dispensat sine veste sacra, vel lumine: aut prævia confessionis generalis formula. 3. Qui laico dat hostiam majorem, in necessitate tamen, vel in casu magnæ devotionis, licet ex majore particulam defractam dare, vel etiam in defectu minorum, plures majores consecrare, easque deinde in minores partes (non tamen adeo parvas, ut honeste dari non possint) divisas distribuere. Ita Sa *V. Euch.* Bon. *p.* 1. *n.* 14.

Dixi II. *Per se neget*, quia alias cooperabitur peccato. Per accidens tamen sæpe dare potest, v. g. si sine scandalo aut gravi damno suo vel pœnitentis, negare non possit. V. Bon. *l. c.* Possev. *Unde resolves:*

I. Peccat, 1. qui dat pueris ante annum discretionis, (nisi in articulo mortis, ut v. dub. seq. a. 3.) qui forte circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam sunt usi ratione. Si vero usi sint, potest & debet illis dari in articulo mortis, si possit sine peccato irreverentiæ, & non constet incidisse in amentiam in statu peccati mortalis. Laym. *hic cap.* 4. *num.* 4. 3. Qui dat peccatori publico, v. g. histrioni, turpes comœdias cum mortali repræsentanti, usurario, meretrici, concubinario, de quibus Fill. *t.* 4. *n.* 166. *& seqq.*

Dixi *Publico*, quia si occulte tantum scias esse indispositum, occulte quidem, non tamen publice petenti, est neganda, nisi indispositio ex Confessione sit nota, tunc enim extra eam nequidem licet monere, ut docent Sanch. Bon. Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 6. Lugo *d.* 8. *de Sacr. s.* 11. *n.* 189. usque ad finem.

II. Peccat item, qui negat reis morte plectendis (quibus etiam potest dari aliquot, imo una hora ante mortem, ut habet Sa. Danda vero est, si fieri potest, non in carcere vel alio loco inhonesto) etiam ob crimen sagarum captis: dummodo pœnitentiam præseferant: etiamsi crimen negent, & violenta duret suspicio. Tann. *to.* 3. *q.* 5. *d.* 4.

III. Recte facit, 1. qui raro, v. g. in Paschate dat Communionem semifatuis & qui debilem habent rationis usum, si saltem hunc cibum a profano distinguere norint, ut habent *Henriq. & Possev.* Idem fere dicendum est de surdis, & mutis a nativitate. V. Laym. hic. 2. Qui dat obsessis a dæmone, dummodo sine irreverentia possint sumere. Ita *Suar. Bonac. Regin.*

Dixi III. *Si Pastor sit. Unde resolves:*

I. Talis peccat graviter contra justitiam & charitatem, si subditis in periculo mortis, licet peste infectis, non det: Alius vero Sacerdos, qui tali casu, absente vel nolente Parocho, nollet dare, peccaret tantum contra charitatem: etsi secundum Chapeavillum mortaliter, *q.* 37. *n.* 2.

II. Pastor, ut Eucharistiam opportune petentibus possit ministrare, tenetur eam asservare, cum lumine in Ecclesia, (nec licet alibi, nequidem in Sacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra septa monasterii earum, uti habet Trid. *sess.* 15. *de reform. c.* 10. nisi cum facultate in solemni festo) in pyxide: quæ non necessario est consecrata, licet, si consecrata non sit, debeat interius vestiri vitta linea, ex tela consecrata, ut docet ex S. Thom. Azor. Vasq. Regin. *l.* 29. *cap.* 9.

III. Si ob graviter culpabilem negligentiam Parochi (vel ejus, cui ista cura commissa est) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccate eum mortaliter (secus si per horam tantum) docet *Quint. t.* 4. *s.* 1. *&* 7. item Dian. *p.* 9. *t.* 6. R. 34. licet Marcant. *in resolut. Pastor. t.* 4. *c.* 5. *q.* 4. obligationem & consuetudinem tam universalem neget: uti & de lumine præferendo, quando defertur Sacramentum foras; atque ex causa id posse omitti, ut cum defertur ad ægrum longe distantem, nec commode fieri potest cum lumine.

ADDENDA.

478 Quæst. 92. *Quid præterea notandum sit circa debitam dispositionem Ministri?* R. Minister, ne incurrat irregularitatem, debet esse liber ab omni censura prohibente communicationem cum fidelibus, Aversf. *q.* 10. *s.* 5. §. 4. Item a peccato mortali; Si tamen in mortali constitutus distribuat Communionem, dixi n. 94. probabile esse, quod venialiter tantum peccet, attamen toties peccat, quot hominibus dat Communionem, secundum dicta l. 5. n. 172.

Q. 93. *Quid addendum circa ritus, qui observandi sunt in distributione Eucharistiæ?* R. Seqq. §. 1. Est mortale distribuere Communionem sine stola & superpelliceo vel Alba, uti habet communis cum *Quarti*, attamen in necessitate pro Viatico, si alioquin negligeretur, posset deferri & dari sine ulla ejusmodi veste, itemque sine lumine, uti dicetur, n. 614. Concedunt etiam communiter omnes cum *Dian. Bord. Quarti*, fore tantum veniale absque ulla veste sacra movere vel deferre Eucharistiam ab uno ad aliud altare; item omittere *Confiteor* ante, & lumen in distributione Communionis, uti habent Dian. Tann. Gob. *t.* 4. *n.* 382. Omissio tamen luminis excusari non possit a gravi culpa veniali, inquit Suar. *d.* 72. *s.* 4. Quod si Diaconus Communionem distribuat, debet esse indutus Alba & stola transversa, hic enim est habitus ipsius, Aversf. *q.* 10. *s.* 5. §. *Secundo*. 479

§. 2. Probabile est Sacerdotem licite distribuere Communionem posterioribus digitis, si nequeat primis ob Chiragram vel aliud impedimentum, uti habent Tolet. Arr. Leand. *nu.* 370. aliique cum Gob. *nu.* 412. contra *Vasq. Bonac. Lugo, & Jordan.* quia licet soli primi digiti inungantur, tamen tota manus videtur consecrata; hinc infert Gob. *n.* 381. Sacerdotem peccaturum tantum venialiter, qui sine causa digitis ultimis tangeret hostiam. 480

§. 3. Celebrans, intra Missam daturus Communionem multis, disjungere potest pollicem & indicem sinistræ, prius abluendo vel lambendo, digiti autem post distributionem abluti siccari possunt etiam purificatorio, uti & madefacti saliva communicantium, quamvis tum decentius sit abstergi alio linteo, vel purificatorio alio, quod in Missa non adhibeatur, Lohner *de sacrif. p.* 2. *tit.* 26. *num.* 3. 481

§. 4. In paramentis nigris non est distribuenda Communio S. Congr. 22. Januar. 1701. Hinc si petat quis communicare, quando legitur Missa de *Requiem*, Sacerdos ante vel post Missam debet Communionem dare indutus stola alia, non nigra. 482

§. 5. Quamvis consuetudo sit in Ecclesia, ut non detur Communio in die Veneris Sancto, nisi pro Viatico, putant tamen esse obligationem præcepti, Dur. Suar. Vasq. Laym. Escob. *l.* 20. *probl.* 99. Aversf. *q.* 8. *s.* 3. Dicast. *de Sacrif. d.* 4. *n.* 32. Sed cum in Decreto S. Congreg. de Commun. quotidiana, quod referam nu. 665. dicatur, *Curent etiam* (Episcopi & Parochi) *ut circa Communionem in feria VI. Parasceve, Missalis Rubricæ & Ecclesiæ Romanæ usus servetur*, infert Carden. *in* 1. *crisi d.* 66. *c.* 6. nunc graviter prohibitum esse etiam privatim communicare illo die: adhuc tamen contradicit Leander *n.* 444. cum nec Rubricæ nec usus Ecclesiæ sciantur talem prohibitionem saltem gravem afferre, sed merito remittit ad judicium prudentiorum. Notat etiam Jordanus *l.* 3. *tit.* 3. *nu.* 36. Communionem omni hora recipi posse, non tamen sine causa vesperi vel noctu; *Aversa* dicit tantum esse congruum, ut fiat mane, licere autem etiam vespere. 483

Q. 94. *Quid faciendum sit, si hostia vel particula decidat, dum quis Communionem distribuit?* R. §. 1. Locus, in quem sacra hostia decidit, tergendus est re aliqua munda, & postea abluendus: attamen ablutio vestis aut barbæ ordinarie non est præcipienda, quia melius est vitari turbationem vel offensionem populi, quam rubricam illam observari, *Tamb. Pelliz. Gob. Lohner*, & alii contra Pasq. *quæst.* 315. qui tamen *qu.* 311. fatetur rubricas illas præcipientes ablutionem loci, in quem sacra hostia cadit, non obligare sub mortali; aliud tamen est de speciebus vini, quæ imbibuntur. Addit Pasq. *qu.* 312. non esse opus comburi hoc, in quod sacer Sanguis inciderit, sed satis esse ablui. Et de his videri debent etiam Rubricæ Missalis. 484

§. 2. Si hostia inter distribuendum decidat in sinum vel intra vestes mulieris, permitti potest, ut ipsamet vel alia mulier manu sua extrahat, & reponat in Ciborium, indecens enim foret, & plerumque scandalosum, si Sacerdos ipse eximeret. Quod si ibi commode non possit eximi, potest mulier seorsim secedere etiam ad vicinam domum, ibique eximere & referre; abluendi tamen erunt digiti mulieris, & ablutio mittenda in piscinam, Gob. Lohn. *p.* 2. *t.* 26. *n* 7. Pasq. *qu.* 315. 485

Q. 95. *Quid faciendum sit cum particulis hostiarum, quæ forte reperiuntur?* R. De his habet Busemb. nu. 550. in fine referendus, quibus adde seqq. 486

§. 1. Particulæ in propria Missa consecratæ sumi possunt etiam cum purificatione, quamvis celebrans post Communionem suam, per horam integram distribuerit Communionem uti omnes communiter docent cum Lohn. *nu.* 6. & aliis apud Gob. *t.* 3. *nu.* 420. qui idem dicunt, si immediate post Missam diu Communionem distribuerit. Idem dicunt *Gran. Dian.* & alii cum Gob. *n.* 422. si sacris vestibus adhuc indutus tales particulas advertat in Sacristia; imo *Marchinus* dicit Sacerdotem posse reliquias etiam alieni Sacrificii sumere, finita Missa post multos communicatos, quod probabile esse dicit *Tamb.* quia cum omnes Sacerdotes sint Christi Ministri, Missæ omnium censentur unum specie Sacrificium, ideoque censebitur etiam ex suo Sacrificio sumere. Similiter Castrop. Tamb. Burgh. *Centur.* 3. *cas.* 37. docent contra alios, si Sacerdos adhuc indutus sacris vestibus hostiam ab alio consecratam in valetudinarium ferat infirmo, posse postea absumere particulas in patena

patena repertas, nec posse dare infirmo, si postquam hic communicavit, prius repererit, alioquin bis communicaret, si tamen statim post ipsi darentur, censeretur una esse moraliter communio. *Marchinus*, *Tamb. Burgh.*

487 §. 2. Si particulæ ab alio consecratæ commode asservari non possint, sumere potest Sacerdos etiam post exutas sacras vestes. *Suar. Lug. Loth.* & *Gob.* supra. Rectius tamen asserventur, si absit periculum irreverentiæ, *Suar. Tann.* Id tamen non esse necessarium, sed consultum, dicunt *Bonac.* & *Castrop.*

488 §. 3. Si dubites, an particulæ, quæ extra Corporale inveniis, sint consecratæ, sumendæ sunt post utramque speciem, vel etiam post ablutionem, Henriq. Bon. Gob. *n.* 420. Si autem inveniatur pars hostiæ circa Altare, sumenda est ante primam ablutionem. Quod si tum non fiat Missa, deponatur loco decenti sine solemnitate, & in proxima Missa absumatur. Pasq. *q.* 316. Idem fieri vult Quarti *p.* 3. *t.* 10. *n.* 15. si quis referat hostiam vel partem hostiæ, dicatque esse consecratam, non enim semper credi potest.

489 §. 4. Laico communicanti dari potest, præter hostiam nunc consecratam, etiam particula alieni Sacrificii reperta, hæc cum faciunt unam moraliter Communionem. Gob. *t.* 4. *num.* 36.

490 §. 5. Post sumptam ablutionem non est licitum sumere integram hostiam vel ab alio vel a se consecratam, quia usus Ecclesiæ extenditur solum ad fragmenta, quæ unam moraliter Communionem constituent cum prius sumptis. Gob. *n.* 38.

491 *Qu.* 96. *Quid sit observandum circa renovationem Ciborii?* R. seqq.

§. 1. Ciborium merito renovari deberet singulis mensibus, præsertim tempore humido, ne hostiæ corrumpantur. *Nec obstat*, quod Græci ad annum asservent, teste Arcud. *l.* 3. *cap.* 55. *nam* consecrant in fermentato, qui non ita facile corrumpitur: & nihilominus addit melius fore, si aliquoties in anno renovarent. Quando autem renovatur Ciborium vel hostiæ reverenter asservari non possunt, homo jejunus potest sexaginta aut etiam plures hostias sumere; uti & tum, si non possint alio deferri, nam deferre ad distantiam quadrantis, est nimis incommodum, inquit Gob. *t.* 3. *n.* 421.

492 §. 2. Qui purificat Ciborium, potest particulas sumpto sacro Sanguine in vacuum calicem conjicere, tumque superfuso vino sumere; potest etiam injicere sacro Sanguini, uti habent *Con.* aut etiam primæ ablutioni, uti habet Aversa: etiam potest sicco purificatorio ad indicem circumducto colligere, tumque illam purificatorii partem excutere in calicem. Lohner *p.* 2. *tit.* 25. dicit, etiam posse particulas colligere in patenam vel in fundum Ciborii, tumque sumere digito per anhelitum vel levem tactum linguæ madefacto, postmodum si advertat Calici vel Ciborio adhuc adhærere particulas, potest digito adducere ad labrum, uti habet Rubrica: sed decentius esse dicunt *Fagund.* & *Tamb.* si infundat vinum, etiam bis, ter, & quoties opus erit, ut solvat, quod tamen infunditur, non est ebibendum e ciborio, sed refundendum in Calicem, ut volunt *Con.* & *Quarti*. Quod si Sacerdos ex inadvertentia prius sumpsisset ablutionem, adhuc posset post eam purificare Ciborium, & sumere reliquias: reputatur enim moraliter una consumptio Sacrificii, Fagund. Tamb. *de Commun. c.* 2. *n.* 34.

493 §. 3. Vermis inventus in Ciborio, & natus ex speciebus, item sordes aliæ ibi contractæ, debent comburi, & cineres projici in sacram piscinam, Quarti, Pasq. *q.* 316. *n.* 5.

494 *Q.* 97. *Quid facere debeat distribuens, si videat, quod communicans hostiam deponat in strophiolum?* R. Burgh. *cent.* 1. *cap.* 35. recte dicit non teneri publice arguere, vel statim repetere, per hoc enim communiter infamaretur homo iste, foretque etiam Sacerdoti nimis incommodum & periculosum, quia forte deponit, vel quia præsentit vomitum, vel quia recordatur peccati, & putat melius esse sic ex ore deponere quam deglutire. Debebit tamen Sacerdos observare, quis sit, & quo recedat, ac postea ab illo sacram hostiam repetere.

495 *Q.* 98. *Quid sit agendum, si bestia sacras species absumpserit?* R. Si necdum credantur consumptæ, *Sa Bon.* & alii volunt bestiam occidi & species extrahi. Azor. Suar. Quarti, Pasq. *q.* 315. *n.* 7. volunt bestiam cum speciebus comburi. Puto permitti posse, ut species in stomaco bestiæ consumantur. Maxime si esset magnum animal, quod non facile posset occidi vel comburi, sive enim absumantur per ignem, sive per calorem stomachi animalis, non videtur esse major irreverentia.

496 *Q.* 99. *Quid addendum sit circa indignum vel notum peccatorem, qui Communionem petit?* R. Videri debent dicta a n. 137. & speciatim n. 159. dictum est hostiam non consecratam dari non posse alicui, nequidem ad vitandum scandalum: attamen n. 160. dixi talem posse tacite præteriri. Denique an & quando illi, qui fuit publice peccator, possit publice vel privatim dari Eucharistia, dictum est a n. 141.

497 *Q.* 100. *Quid addendum sit circa ministrationem Eucharistiæ pro ægris?* R. De hoc dicetur a n. 604. quando de Viatico. Dixi autem n. 136. Parochum teneri Communionem deferre ad ægrum, si petat, etiam extra periculum mortis. Et de obligatione ac modo dandi Communionem pestiferis, dixi a num. 484.

498 *Q.* 101. *Quandonam liceat Sacerdoti dare laico partem majoris suæ hostiæ?* R. Quando est rationabilis causa. Putant quidem *Graffis*, *Zinard. Zambram.* non licere hoc extra necessitatem, sed melius contradicunt S. Anton. Silv. Sa, Angel. Jo. Sanch. Bon. Barb. Marchant. Possev. Dian. Dicast. *d.* 11. *a nu.* 111. Aversa *q.* 6. *s.* 5. §. *Tertio*. Tamb. *de Comm. c.* 6. §. 6. Gob. *t.* 3. *n.* 86. & *t.* 4. *n.* 410. Verj. *t.* 8. *art.* 12. quia Christus ipse hoc fecit, nec jam prohibitum est, neque ulla etiam est in hoc irreverentia aut indecentia, consuetudo autem contraria, seu non usus non obligat sub peccato, sed inde est, quod ordinarie habeantur etiam minores hostiæ, quæ si non sufficiant numero communicandorum, etiam dividi possunt in plures particulas, quarum singulæ dentur singulis. Rationabiles vero causas esse dicunt Auctores citati, si quis habeat magnam devotionem ad communicandum, neque ipsi commodum sit expectare; si persona gravis aut nobilis velit tunc communicare, ut postea mature se expediat ad negotia; si famuli non facile possint sine officiorum dispendio expectare, si Sacerdos deberet diu expectare, ut ante oblationem afferretur parva hostia &c.

Q. 102. *An laicus in Ecclesia Latina sumere possit species vini consecrati?* R. Posse pro extraordinariis casibus, uti jam declarabitur. 499

§. 1. Quamvis aliqui dixerint, si Sacerdos ante sumptum sacrum Calicem deficeret, & deesset alius Sacerdos, qui Missam compleret, laicum non posse sumere species vini, sed potius permittendum, ut in acetum convertantur. Item, quamvis alii apud Suar. *d.* 71. *s.* 3. dicant, si species vini in terram decidant, nec tum licere laico lambere, sed debere permittere, ut siccentur, tumque radendum locum, & partes abrasas esse in sacram piscinam mittendas. Tamen merito contradicunt in utroque Suar. Vasq. Conc. Fagund. Dian. Lugo *in resp. moral. l.* 1. *d.* 10. *n.* 3. Escob. *l.* 20. *n.* 463. Dicast. *d.* 10. *n.* 228. Leand. *n.* 410. Gob. *t.* 1. *n.* 27. quia si laicus sumat, plus consulitur reverentiæ, ob quam sumptio Calicis solo jure Ecclesiastico prohibetur laicis. Hinc etiam licitum est laico ebibere sacrum Calicem, si hæretici in templum irruerent, & Sacerdos ab altari abscurreret. Suar. Gob. *n.* 26. *Dixi*, in Ecclesia latina, nam in Græca adhuc faciunt per consuetudinem, Arcud. *l.* 3. *c.* 50. uti & Rex Galliæ per privilegium Papæ, qui posset concedere etiam aliis laicis, secundum dicenda *n.* 602.

§. 2. Si quis una die bis celebret, & quia secunda vice celebrabit alio loco, ablutionem ex prima Missa det laico communicanti, peccat graviter tam Sacerdos quam laicus, *Lug.* supra; agunt enim contra consuetudinem universalem Latinæ Ecclesiæ, itaque vel mittat in sacram piscinam, vel purificatorio imbibitum faciat siccari, vel potius asservet, aut alia die ipse, vel alius sumat in Missa. Putat quidem Gob. *n.* 23. illos probabiliter excusari a peccato, quia licet remaneant guttulæ consecratæ, has tamen sumere cum vino, proprie non est communicare sub specie vini, sed standum est in sententia Lugonis. An licitum sit sumere species vini pro Viatico, si desit hostia, dicetur n. 611. 500

DUBIUM II.

De subjecto, seu suscipiente Eucharistiam. 501

ARTICULUS I.

Quæ requiratur in eo dispositio animæ?

RESP. Qui est in mortali, tenetur sub mortali ante sumptionem Eucharistiæ confiteri, nisi sit necessitas celebrandi vel communicandi, & Confessarius desit. Ita Trid. *sess.* 13. *cap.* 7. & *Can.* 11. ubi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo 1. Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo* &c. Et parum refert ad praxim, utrum tantum sit præceptum Ecclesiasticum an tantum Divinum, quod est probabilius, ut docent *Suar. Fill.* & alii comm.

Dixi I. *in peccato mortali:* tum quia Eucharistia delet veniale ex opere operato: tum quia venialia (esto comitentur, imo reddant venialiter malam ipsam sumptionem) non ponunt obicem gratiæ sanctificanti. Quod si tamen multa sint, & intra genus suum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem & fructum majorem impediunt. *Suar. Laym.* & alii. *Unde resolves:*

1. Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel an mortale sit rite confessus, tenetur ante Communionem confiteri. Ita Bon. *d.* 4. *q.* 6. *p.* 1. ex *Sanch. Regin. Suar.* & aliis.

Dixi II. *Nisi sit necessitas* (non quæcumque, v. g. festi celebritas vel magna devotio, ut quidam volunt) sed gravis sive urgens, qualis esse censetur in sequentibus casibus præmissa tamen semper contritione, ad quam tunc teneris, nisi de peccato, quod occurrit, fuerit ante contritus, Præp. Card. de Lug. *d.* 14. *n.* 132.

I. Periculum mortis, vel ut consecretur hostia pro morituro. Suar. Kon. Lugo *n.* 107.

II. Si Sacrificium, vel Communio non possit omitti absque gravi infamia vel scandalo. *Idem auct.*

III. Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut populus Sacrum audiat. *Ib.* Ob quam causam etiam alteri, qui non est Parochus, id licere putat *Dian.* cum aliis 11. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 9. contra Palaum *t.* 21. *disp. un. pun.* 12. *n.* 7. in fine, Aversam &c.

IV. Si

,, IV. Si urgeat præceptum de annua Communione, ut docet Henr. & probabile putat *Præp.* vel si Sacerdos non possit ,, audire Missam, nisi celebret, ut habent Henr. & Sot. Dian. ,, R. 63. & 64. nec improbat Lugo *l. c.* Probabilius tamen vi- ,, dentur docere Kon. Sa, Suar. & alii, cessante scandalo & ,, infamia, præstare tunc Sacrum, & Communionem etiam ,, Paschalem intermittere, eo quod præcepta non obligent, ,, quando non possunt impleri convenienter juri divino.

,, V. Si Sacerdos post consecrationem committat mortale, ,, vel ante commissi recordetur, tenetur elicita contritione, ,, Sacrificium prosequi. Si vero id fiat ante consecrationem, ,, & præsertim ante Canonem, debet confiteri, si absque nota ,, infamiæ potest, vel recedere, ut docent Silv. Nav. Dian. & ,, alii contra Sot. & Henr. qui negant teneri, ob honorem ,, Sacrificii, putantque practice esse probabile Laym. & Bon. ,, eo quod vix sine aliqua nota, Confessio decenter fieri posset: ,, nisi forte in Missa solemni, sub cantu vel concione: quo ,, casu tenebitur confiteri; ut notat Silv. Quod si vero nec con- ,, tritionem possit elicere, secundum communem sententiam, ,, esset confitendum, vel desistendum, licet Vasq. *in* 3. *p. to.* 3. ,, *d.* 27. & Hurt. *de Euchar. d.* 8. putent probabile esse, saltem ,, non peccaturum mortaliter, quando non potest sine nota ,, recedere: intellige, si conatus sit elicere, vel fecit, quod ,, potuit. V. Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 98. Lugo *d.* 9. *n.* 8. ubi idem do- ,, cet. Notat autem Dian. *ex Præp.* satis esse, si quis bona ,, fide putet se esse contritum, licet subdubitet.

,, VI. Si in scamno communicantium recorderis peccati ,, mortalis, quod oblitus es confiteri, nec sine nota aut scan- ,, dalo gravi possis recedere, ut habent Nav. Fill. Regin. Lug. ,, *n.* 122. & alii; porrigenti autem Eucharistiam confiteri non ,, expedit, nec decet, quo casu etiamsi nequidem possis eli- ,, cere contritionem, excusat a peccato Hurt. *l. c.* Imo qui- ,, dam DD. apud Henr. excusant laicum ante confessum ,, etiam præcisa nota & scandalo, non recedentem, eo quod ,, is dicatur justificatus, & probatus per Confessionem, quam ,, sententiam probat Tamb. de expedita *Commun. c.* 1. §. 8. ,, potestque servire pro scrupulosis. V. Regin. *l.* 29. *nu.* 105. ,, Bonac. *d.* 4. *p.* 10. Escob. *t.* 7. *c.* 6.

,, Dixi III. *Et desit Confessarius:* deesse autem censetur, ,, non ut quidam volunt, si absit is, cui solet & cuperet ,, confiteri, vel cui devotius aut utilius confiteretur: ne- ,, que, etsi Religiosus, non possit nisi sæculari confiteri pec- ,, cata gravia, cum aliqua infamia Religionis, Dian. *p.* 9. *t.* ,, 3. R. 13. sed in sequentibus casibus:

,, I. Si nullus sit præsens: ad absentem vero sine magna ,, difficultate, (spectata tum debilitate, ætate, & negotiis ,, personæ, tum aliis circumstantiis, ut aeris, brevitatis tem- ,, poris) adire non possis. Bon. *n.* 30. ex Suar. Kon. &c.

,, II. Si non adsit nisi ignarus idiomatis, vel carens juris- ,, dictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel ,, cui non possis confiteri sine gravi damno tuo vel alieno, ,, vel si habeas peccatum tantum reservatum, nec pateat ,, aditus ad Superiorem, vel Superior semel iterumque per ,, pium Confessarium rogatus negaverit potestatem absol- ,, vendi. Tamb. §. 6. ex Pag. Limitat autem Dian. R. 15. si ,, absque gravi nota prætermittere non possis. Ita Silv. & ,, alii. Requiritur tamen in iis etiam casibus contritio & ,, propositum confitendi; imo ex præcepto Trid. Sacerdos, ,, qui in tali casu celebravit, tenetur prima occasione con- ,, fiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad lai- ,, cos, vel Sacerdotes communicantes tantum, ut contra ,, Nav. & Fagn. docent Silv. Dian. & Bonac. *qu.* 5. *p.* 1.

A D D E N D A.

502 QU*æst.* 103. *Quot modis sumi possit Eucharistia?* R. Præcipue tribus; 1. Pure materialiter, uti etiam sumere possunt bestiæ: Et simili modo sumerent homines extra statum viæ constituti, secundum dicta n. 164. item non baptizati, uti n. 165. dictum est. 2. Sacramentaliter, si homo viator, & baptizatus ore sumat & in stomachum demittat. Potestque hoc fieri, vel cum fructu, si sumat digne, & tum dicetur sumere etiam spiritualiter; vel sine fructu, si sumat indigne, & tum sumet pure sacramentaliter. 3. Pure spiritualiter, si viva fide excitatus desideret hoc Sacramentum digne suscipere, Trid. *sess.* 13. *c.* 8. S. Th. *q.* 80. *art.* 1. & 2. Putavit autem Ledesma hanc spiritualem Communionem causare gratiam majorem, quam quæ respondeat operi operantis, sed hanc sententiam vocat falsam & improbabilem Suar. *d.* 62. *f.* 1. quia Deus nullibi hoc promisit, neque ullum Sacramentum habet talem modum operandi, ut propter solum desiderium causet gratiam ex opere operato. Lug. *d.* 13. *n.* 2. Averf. *q.* 8. *f.* 1. Videri potest etiam Rayn. *in Heterocl. spir. T.* 16. *f.* 1. *p.* 3. *punct.* 6.

503 *Qu.* 104. *Quid addendum sit circa dispositiones animæ ad Eucharistiam Sacramentaliter recipiendam?* R. seqq. §. 1. Adultus, aut qui aliquando fuit compos rationis, debet habere intentionem saltem habitualem, vel interpretativam suscipiendi hoc Sacramentum, secundum dicta n. 170.

504 §. 2. Prærequiritur immunitas non tantum ab omni censura prohibente usum passivum Sacramentorum, sed etiam ab omni peccato mortali, quod postremum de fide esse docent Suar. *d.* 66. *f.* 1. Lugo *d.* 14. *f.* 1. Dicast. *d.* 9. *dub.* 1. contra hæreticos *num.* 411. relatos: itaque peccat mortaliter, per se loquendo, qui Eucharistiam in mortali suscipit. S. Thom. *qu.* 80. *art.* 4. & sequitur ex dictis, *num.* 194. ubi addidi, aliquem per accidens excusari posse, v. g. si sumat Eucharistiam, ne turpius profanetur ab hæreticis, & alii casus excusantes addentur nu. 517. & 536. Quod autem Eucharistia cum obice suscepta reviviscat, saltem si removeatur obex, antequam species sint consumptæ, dixi *n.* 200.

§. 3. Impietatem indigne communicantis recte explicat 505 Rayn. *in Candel. f.* 6. *cap.* 3. ubi *a nu.* 13. comparat Judæ, quem communicasse in peccato docet S. Th. *qu.* 81. *art.* 2. communissime cum Dicast. *dub.* 20. contra Turr. Docet tamen S. Th. *qu.* 80. *art.* 5. & recte explicat Suar. *f.* 2. peccatum indigne communicantis non esse omnium gravissimum, nam graviora sunt, quæ directe contra Deum committuntur: potestque etiam videri de hoc Dicast. *dub.* 2.

§. 4. Ad vitandum mortale satis est, si quis sit in statu 506 gratiæ, antequam hostia attingat stomachum, quia prius non est sumptio, secundum dicta nu. 415. unde si sumpserit hostiam in os, & tum advertat se non esse in statu gratiæ, debet, usquedum contritionem elicuerit, retinere hostiam in ore, Gob. *tr.* 4. *n.* 327. Imo recordans peccati mortalis vel peccans, quamdiu sumptæ species sunt præsentes, tenetur conteri vel confiteri. Leand. *n.* 409.

§. 5. Si quis jam accumbens scamno communicantium 507 non possit sine infamia vel scandalo recedere, & tamen simul agnoscat se non esse in gratia, nec etiam, quantumvis conatus sit, ob perturbationem mentis vel brevitatem temporis possit elicere contritionem, si communicet, præter Hurt. quem citat Busemb. excusant eum saltem a mortali Vasq. Ochang. Dian. Leand. *n.* 380. Lugo *d.* 14. *num.* 3. quia moralis necessitas tollit irreverentiam: Dicast. *d.* 9. *nu.* 6. putat casum illum esse moraliter impossibilem, quia si conetur, gratia Dei non deerit, si tamen casus contingeret, videtur consentire.

§. 6. Si præmitti non possit confessio peccati mortalis, 508 prærequiritur perfecta contritio de illo, saltem existimata, neque sufficit attritio, & ideo oppositam sententiam esse improbabilem, nec posse absque temeritatis nota doceri, putant Suar. Tur. Aversa *qu.* 8. *f.* 7. §. *In primis*. Sicque docetur ab omnibus Theologis, inquit Lugo *num.* 119. Ratio autem est, quia certum est per attritionem sine Sacramento non reddi gratiam; ergo talis certus esset se communicare in mortali, ideoque cum obice gratiæ, quod est mortale, secundum dicta n. 194.

§. 7. Non prærequiritur expletio pœnitentiæ a Confessa- 509 rio injunctæ, uti voluerunt quidam Lovanienses, hinc Alexander VIII. damnavit hanc 22. propositionem *c. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Idem constat a posteriori, nam si ante Communionem deberet esse satisfactum pro peccatis, Ecclesia male prærequireret Communionem ad lucrandas indulgentias loco satisfactionis pro peccatis.

§. 8. Nec prærequiritur amor purissimus, uti etiam certum 510 est contra aliquos *Lovanienses*, qui dixerunt, hominem ante Communionem debere esse liberum etiam ab omni malo habitu, & habere amorem sine ulla mistione amoris imperfecti, sed Alex. VIII. etiam damnavit hac 23. propos. *Similiter arcendi sunt a sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus & omnis mistionis expers.* Eumdem errorem erudite confutat Rhod. *d.* 4. *q.* 4. *f.* 1. §. 3. *Nec obstat* S. Dion. *de Eccles. Hierarch. c.* 3. prærequirens *omnimodam corruptæ pravitatis expiationem, & quamdam Deificationem hominis* communicaturi, *nam* hæc consilii sunt, non præcepti. Libet audire S. Franciscum Salesium p. 2. Introduct. ad vitam devotam cap. 21. *Si mundani a te petant, cur tam sæpe communices, dic eis, quod id facias, ut Deum amare discas, ut te purges a tuis imperfectionibus, ut te liberes a tuis miseriis, ... ut confortes in tuis infirmitatibus: Dic eis, quod duo hominum genera sæpe communicare debeant: perfecti, quia omnino bene dispositi, injuriam facerent, si ad fontem perfectionis non accederent; & imperfecti, ut jus ad perfectionem prætendere possint; fortes, ut non infirmentur: infirmi, ut fortificentur; ægroti, ut sanentur; sani ne morbo corripiantur ... Dic eis, quod hoc S. Sacramentum accipias, ut digne suscipere discas, quia raro bene fit, in quo se raro quis exercet:* in eumdem sensum Dominica 23. post Pentecosten orat Ecclesia in Postcommunione, *ut quidquid in nostra mente vitiosum est, dono medicationis hujus Sacramenti curetur.*

§. 9. Non est opus, ut inter peccatum mortale commissum, 511 & Communionem intercedat longa mora temporis, si enim serio pœniteat & confessus sit, nihil est, cur a Communione arceatur, Suar. *f.* 8. Aversa *q.* 8. *f.* 5. §. *ult.* cum communi contra multos antiquos. Consultius tamen est, posseque etiam esse veniale, si accedat paulo post peccatum, præsertim carnale externum, quia mens solet tunc nimium esse perturbata, & affectus male ordinatus. V. Moyam *t.* 1. *tr.* 4. *qu.* 8. & Rayn. in Heterocl. *spirit. Tomo* 16. *f.* 1. *p.* 3. *n.* 41. 49.

§. 10. Communior & probabilior sententia est cum S. Aug. 512 Suar. Laym. Tann. Rhod. Lugo *d.* 4. *f.* 2. Aversa *qu.* 7. *f.* 5. §. *Præterea*, Gob. *t.* 4. *n.* 219. contra Ledesm. Vasq. Sa, Jo. Sanch. *d.* 22. *n.* 9. Leand. *n.* 380. quorum sententiam Tamb.

de

de Commun. cap. 1. n. 11. & Dicast. d. 9. dub. 3. vocant probabilem, quod is peccet peccato veniali specialis irreverentiæ, qui communicat cum veniali afficiente actum Communionis, v.g. cum actu vanæ gloriæ concomitante, cum voluntaria distractione, cum actuali complacentia in peccato veniali, nolens excludere peccatum veniale impediens devotionem &c. quia ratione ipsius Eucharistiæ redundat specialis indecentia in illud veniale concomitans, aut etiam in susceptionem ipsam Eucharistiæ, nam sicuti est irreverentia, distrahi dum communicas, ita videtur irreverentia, communicare dum distraheris. Quod autem in susceptione Eucharistiæ possit peccari tantum venialiter, optime probant Lug. d. 15. s. 1. contra Jo. Sanch. Per veniale actuale autem non impediri collationem gratiæ, recte probat Rayn. n. 6.

513 §. 11. Ad effectum principalem hujus Sacramenti non necessario prærequiritur fides actualis, uti dictum est n. 186. nec actualis devotio, secundum dicta n. 193. Optima autem & maxime utilis devotio actualis consistit in actibus Fidei, Spei, & Charitatis & aliarum virtutum supernaturalium. Estque id notandum, quod dixi l. 2. n. 6. hostiam consecratam esse absolute adorandam: supponendo pro certo, quod Christus sit in ea præsens, cum non sit prudens ratio hic & nunc dubitandi de valida consecratione: potestque de hoc videri etiam Avers. qu. 9. s. 3. §. Sexto. Recte autem notat Arcud. l. 2. a cap. 19. usque ad 24. quamvis Græci panem & vinum benedicant, antequam deferant ad aram, ut consecretur, tamen male facere populum adorando hunc panem & vinum: Quomodo autem præterea Christus in Eucharistia sit adorandus, & quomodo imago Christi sit magis adoranda quam talis panis aut vinum benedictum, recte explicat cap. 23.

514 §. 12. Probabile est Eucharistiam, quamdiu in stomacho est, causare plures gratias, si accedant meliores dispositiones, Cajet. Gabr. Richard. Con. Regin. Suar. d. 63. s. 7. Valent. d. 6. q. 7. p. 1. Amic. d. 25. s. 2. Lugo d. 12. a n. 46. Avers. q. 7. s. 4. Leand. n. 409. Rhod. supra s. 2. §. 3. Bosco s. 7. concl. 5. Gonet. d. 8. n. 37. contra Sot. Ledesm. Vasq. Henr. Bon. Rayn. s. 4. cap. 4. n. 4. Arr. d. 41. n. 9. Bernal. d. 41. s. 1. §. 3. Dicast. d. 8. dub. 3. Esp. q. 69. ad 4. Maurum qu. 103. n. 5. Castrop. p. 9. §. 1. nu. 8. Suadetur, 1. quia hæc opinio est magis pia, & conformior bonitati ac liberalitati Christi, qui non vult commorationem suam ibi otiosam esse, si subjectum melius disponatur. 2. Eadem opinio magis excitat devotionem, quam fideles intendent etiam ex spe majoris fructus. 3. Et præcipue, quia Eucharistia, cum sit permanens, causat ad modum causarum naturalium, secundum dispositionem subjecti, ergo sicuti agens naturale, v. g. ignis, pergit successive plus producere caloris, si subjectum melius disponatur, ita pie sperare possumus de Eucharistia. Conf. nam Conc. Florent. in Decreto Eugenii IV. ad Armenos dicit, Eucharistiam operari quoad vitam spiritualem omnem effectum, quem materialis cibus quoad vitam agit corporalem, sed cibus corporalis ita successive causat operationem suam secundum applicationem dispositionis, per quam digeritur, ergo. Si dicas, inde sequi, quod Eucharistia, licet nulla melior dispositio accedat, semper causat gratiam successive, imo etiam quando desiit, quia cibus corporalis semper nutrit successive, & tum tantum, quando desiit, contra est, quod Florent. non afferat similitudinem adæquatam, sed quantum auctoritas & recta ratio dicere permittunt: ratio autem dissimilitudinis hic est, quia nutritio corporalis invenit dispositiones contrarias, & requirit successivas applicationes materiæ alimenti ad diversas partes corporis alendi, hinc reipsa semper est successiva; ideo autem fit, quando cibus desiit, quia ut cibus nutriat, debet converti in substantiam aliti, ergo debet desinere: utrumque oppositum est in Eucharistia, quæ apud digne suscipientem non invenit contrarium, & cum primum stomachum attingit, jam applicata est, quantum secundum præsentem dispositionem applicari potest: denique ipsa non debet converti, sed potius debet in se convertere hominem, ergo ipsa non debet semper causare successive, multo minus, quando desiit.

515 Objic. 1. Reliqua Sacramenta causant tantum in usu, ergo etiam Eucharistia. R. n. seq. reliqua Sacramenta consistunt in ipso usu, Eucharistia non includit usum, & quamvis prærequirat tanquam conditionem, ut causet, tamen virtus causativa manet post usum, & causat, non ratione usus, sed ratione rei per usum acceptæ & post usum permanentis.

Inst. Soli manducationi præsenti promisit Christus gratiam, Joan. 6. v. 55. qui manducat &c. R. n. ass. nam etiam v. 52. dicit, Si quis manducaverit &c. Itaque ponitur præsens, quamvis conveniat etiam præterito, sicuti sumenti medicinam promittitur sanitas, non ideo causanda, quando sumptio præsens est, sed communiter quando est præterita.

516 Objic. 2. Successive causatur major gratia adveniente dispositione meliore, ergo continuo semper causabitur major gratia, quia Sacramentum primo instanti causat gratiam, ideoque reddit subjectum melius dispositum, ut sequenti instanti causetur major gratia, & ita consequenter. R. neg. seq. quia per dispositionem intelligitur aliquid, quod homo hic & nunc habet independenter ab hoc Sacramento. Lug. num. 50. Amic. 31.

517 Objic. 3. Ergo sacrilegus erit, qui post dignam sumptionem, Christo adhuc præsente peccabit mortaliter, quia ponet obicem alteri effectui Sacramenti. R. 1. Suar. concedit seq. dicens per hoc fieri specialem injuriam Christo, quod Sacramentum impediatur, quominus possit esse verum signum gratiæ amplioris. Si tamen aliquis ante sumpserit indigne, & in malo statu perseveret, recte dicit Suar. esse tantum aggravationem ejusdem moraliter sacrilegii; adhuc tamen tenebitur conteri, ut Sacramentum habere possit suum effectum gratiæ, antequam desinat. R. 2. Lugo n. 59. negat seq. quia non ponit obicem primario effectui Sacramenti, sed tantum incremento gratiæ, quod non tenebatur procurare, ergo sicuti non peccat, qui non ponit meliorem dispositionem, ita nec qui tum peccabit.

§. 13. Non est opus, ut posteriores actus virtutum, qui dicuntur facere dispositionem meliorem, sint intensiores prioribus, hoc ipso enim, quod actus etiam remissior accedat ad alium actum priorem, hi duo melius disponunt subjectum, quam unus tantum eorum; imo recte notat Lugo n. 54. longiorem continuationem ejusdem actus esse dispositionem meliorem, sicut enim melius ad gratiam dispositus esset, qui ante Communionem actum charitatis continuasset per integrum quadrantem, quam qui tantum per medium, ita etiam qui post Communionem supposito, quod Christus per quadrantem maneat in stomacho præsens. 518

§. 14. Si quis in susceptione primarum specierum fuisset remisse dispositus, & in susceptione ultimæ esset perfectius dispositus, acciperet novam gratiam, respondentem huic postremæ dispositioni, uti cum communiore habet Escob. l. 10. n. 479. Deinde Castrop. p. 9. §. 1. n. 6. dicit esse certum, docentque etiam alii communiter cum Escob. n. 476. si quis indigne sumpsisset primas partes, & postea contritus susciperet ultimam, accepturum esse gratiam, in sumptione ultimæ partis, quia tum est digna sumptio. Nec obstat sumptionem primam & secundam esse unam moraliter, & esse simpliciter indignam, nam gratia non causatur per sumptionem, sed per Sacramentum quando jam desiit moraliter & retractata est indigna sumptio, & econtra successit digna sumptio ultimæ partis. 519

§. 15. Si plures partes ejusdem speciei sumantur successive & in eadem dispositione, in sumptione primæ partis causatur totus effectus gratiæ, uti tenent S. Th. qu. 79. art. 7. ad 3. Suar. d. 63. s. 5. Rayn. s. 4. cap. 4. n. 15. aliique communissime, quia est tantum unicum Sacramentum, nec est ratio dicendi, quod effectus suspendatur usque ad adventum alterius sumptionis contingenter eventuræ; neque etiam causa est, cur augeatur, cum sumptio primæ partis applicarit totam virtutem causativam; neque accedat melior dispositio. 520

Objic. Causa in extrema Unctione non causatur, nisi quando completur ultima unctio, uti habet S. Th. in supplem. q. 30. art. 1. ad 3. ergo etiam in Eucharistia, quando completur tota sumptio. R. dato ant. neg. conf. S. Thom. putat singulas Unctiones esse de essentia extremæ Unctionis; ideoque non existere ulla ratione hoc Sacramentum, nisi jam posita sit ultima unctio: oppositum est in Eucharistia, nam nulla sumptio est de essentia Eucharistiæ, quæ tota existit ante & post sumptionem; prima autem sumptio sufficienter applicat Eucharistiam. Dixi, dato ant. nam valde probabile est cum Con. Laym. Dian. p. 3. tr. 4. R. 168. quamvis singulorum sensuum unctiones non sit integrum & completum Sacramentum extremæ Unctionis, attamen esse quasi incompleta Sacramenta, ad similem modum, quo singuli Ordines sunt Sacramentum inadæquatum Ordinis vel quo species panis sunt seorsim Sacramentum Corporis, & species vini seorsim Sacramentum Sanguinis: quæ etiam seorsim causent speciales gratias sibi respondentes, quidquid in contrarium pugnet Dicast. de Extrema Unctione dub. 3. 521

Inst. Si sumptioni ultimæ partis non respondet causatio illius gratiæ, ergo qui partem primam sumpsisset digne, & postea mortaliter peccaret, sumeretque reliquas indigne, non peccaret mortaliter, quia non poneret obicem gratiæ, utpote jam antecedenter causatæ. R. cum Lugo d. 16. num. 62. negando seq. nam etiam pars ultima debet esse, & secundum se est, independenter a prima, verum signum gratiæ, quamvis hanc actus causare non debeat, nisi sub conditione, quod prior pars non causarit; sic autem indigne sumens hanc ultimam partem, falsificaret illud signum, quia falsum esset illam partem causaturam fuisse gratiam, si pars prior non causasset, fuisset enim impedita per peccatum mortale, quod supervenisset. 522

Q. 105. Quid præterea notandum sit circa præceptum confitendi mortalia ante Communionem? R. seqq. 523

§. 1. Ut hoc præceptum non obliget, duo debent concurrere, nempe ut desit copia Confessarii, & adsit necessitas communicandi; unde si adsit Confessarius, per se loquendo, est obligatio confitendi, aut si desit Confessarius, & non sit necessitas communicandi, non est licitum communicare sine prævia Confessione.

§. 2. Satis est adesse aliquem Confessarium, quamvis non adsit, quem velles, vel tuus ordinarius, uti satis certum est contra aliquos apud Mendo diss. 11. q. 1. a nu. 8. Dicunt autem Gob. t. 3. nu. 431. & t. 4. nu. 422. Marchant. in Resp. Past. de Sacram. t. 4. cap. 2. q. 1. tunc deesse copiam omnis Confessarii, si quis deberet ire ad duas horas, & per totidem redire: aliqui cum Rhodes ponunt unam integram leucam: Canus putavit absolute sufficere quinque quadrantes: sed Avers. q. 8. s. 6. §. Deinde, & Dicast. d. 9. n. 104. cum communi melius, dicunt, 524

cunt, hoc metiendum esse ex circumstantiis, ideoque regulam generalem esse, quando distantia tanta est, ut ob difficultatem itineris vel brevitatem temporis, vel necessaria negotia, vel periculum scandali aut infamiæ, judicio prudentis non possit adire Confessarium sine magno incommodo, tum non esse copiam Confessarii.

525 §. 3. Necessitas communicandi est in casibus a Busemb. *n.* 511. recensitis; quibus addit Gob. *t.* 7. *n.* 382. si diu abstinendum esset a Communione & Confessione, non tamen si tantum brevi tempore: Item si Confessio deberet esse longa, & non posset perfici, nec omitti Communio sine infamia vel scandalo, Avers. §. *Posset*. Putatque Gran. pœnitentem posse tum dimidiata Confessione absolvi, cum onere postea prosequendi totam, quod verum est saltem de infirmo periclitante de morte; si tamen non esset periculum mortis, *Zambr.* dicit tum solam contritionem præmittendam, & potius totam Confessionem differendam, quam dimidiandam; quas omnes sententias Tamb. *de Comm. cap.* 1. *a n.* 36. vocat probabiles. Notant tamen omnes communiter, onus Capellaniæ non esse necessitatem sufficientem, quia obligatio celebrandi censetur suscepta, quantum fieri potest cum debita decentia. Nec sufficit paupertas egentis Sacerdotis, nisi esset valde gravis: Nec observatio voti, & probabiliter etiam nullius præcepti humani, quia hæc non obligant, quando est moralis impossibilitas implendi debite & legitime, Lugo *n.* 117. Tamb. *n.* 43.

526 §. 4. Ad necessitatem hic ratione scandali vel infamiæ, requiritur prudens metus, non cujuscumque scandali vel infamiæ, sed scandali gravis, vel infamiæ notabilis, S. Th. Suar. Præp. Gob. *t.* 4. *n.* 256. Hinc non sufficit, quod sis habendus minus devotus quam alii, aut quod alii in genere mirabuntur. Putant tamen aliqui apud Dian. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 20. sufficere metum admirationis in populo, eo quod hæc non soleat esse sine suspicione peccati, sed DD. communiter sentiunt contrarium, teste *Dian.* Hinc limitant & dicunt *Suar. & Gob.* tunc sufficere, quando timetur, ne ex illa admiratione leves homines accipiant occasionem temere judicandi & detrahendi. *Nec obstat*, quod opponit Lugo *n.* 118. nempe etiam occasionem dari sic judicandi, si confiteretur, neque tamen excusari a Confessione; *nam* contra est, quod omnes sciant, Sacerdotem sæpe confiteri, quamvis mortalia non habeat: ergo ex Confessione non ita suspicaretur populus, adesse mortale. Addunt Auctores communiter, inter cetera etiam hoc consilium, ut qui est in mortali, nec potest confiteri, vel conteri, comedat, aut bibat aliquid coram aliis, quasi per inadvertentiam, sicque se excuset ob defectum jejunii & quamvis forte nascatur levis suspicio mali status, hæc non est tanti facienda, debetque hoc attribuere suæ malitiæ & impœnitentiæ.

527 §. 5. Peccat, qui in Paschate indigne communicat, ne infamiam subeat: deberet enim se disponere per contritionem & Confessionem, aut posset aliter declinare infamiam. Gob. post *num.* 257.

528 §. 6. Etiam excommunicato licitum est in necessitate communicare, uti contra *Sot. Silv. Rosel.* & alios docent Suar. Vasq. Lugo *a n.* 99. Tamb. *n.* 26. & 44. Dicast. *a n.* 80. & iterum *a n.* 126. Si enim hoc possit peccator, potest excommunicatus, cum hic præcepto tantum humano, ille divino prohibeatur, neque præcepta humana vel censuræ obligant in tanta necessitate, & cum tanto damno. Notant autem *Suar. & Sanch.* contra Vasq. talem excommunicatum, si habeat reservata, posse, imo *Lugo & Dicast.* dicunt debere, si potest, confiteri non reservata, & absolvi etiam a reservatis indirecte, quod etiam valet de suspenso & irregulari.

529 §. 7. Qui confessus est, sed inculpabiliter omisit mortale, tenetur hoc confiteri, antequam communicet, uti habet communissima cum Lugo *nu.* 126. & Dicast. *a nu.* 20. & 81. neque opposita videtur tuta in praxi, quamvis illam aliqui teneant, & alii probabilem judicent cum Honor. Fabri *in Apol. t.* 1. *pag.* 384. & male pro hac citatur *Regin.* uti ostendit Moya *t.* 4. *q.* 5. Item male citatur Præp. uti ostendit Gob. *a n.* 243. Rationes etiam communiter afferri solitæ pro hac ultima sententia nihil evincunt, uti ostendunt Lugo, & Dicast. Silv. *p.* 2. *v. Confessio cas.* 3. ideoque Arr. *d.* 46. *n.* 27. dicit absolute defendi non posse: Moya *n.* 9. vocat improbabilem: hinc sententia nostra probatur, tum quia talis est praxis, & sensus omnium fidelium, tum etiam quia non tantum est præceptum confitendi mortalia ante Communionem, sed etiam confitendi omnia mortalia.

530 §. 8. Si quis confessus sit mortale tanquam dubium, & ante Communionem agnoscat esse certum, probabilius est cum Dian. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 6. & Schild. *de Confess. t.* 6. *nu.* 25. debere iterum confiteri tanquam certum, priusquam communicet, quia necdum est confessus, uti illius est sibi conscius: Alii tamen cum *Henr. Caram. & Leand.* dicunt non teneri, quod Gob. *n.* 214. dicit esse probabiliter tutum in conscientia, *Pell. & Tamb.* apud *Dian.* supra dicunt esse probabile, quia ab illo peccato ut dubio directe est absolutus, nec apparet necessitas petendi ante Communionem absolutionem alteram directam ab illo tanquam certo, esto in proxima Confessione ad hoc teneatur, uti dicetur de Pœnitentia.

531 *Objic.* Apostolus tantum promulgat præceptum probandi se: atqui probare se non est confiteri, sed tantum est se examinare, ut docent SS.PP. S. Th. apud Bosco *sess.* 10. *n.* 15. ergo. R. Apostolus vult examen, sed tale, ut si repererit se innocentem, sufficiat examen; si autem agnoscat se nocentem, confiteatur, quia nondum probatus est ea probatione, quam Ecclesiastica consuetudo declarat esse necessariam, quæ est, ut homo judicet se non habere mortale, quod non sit confessus, uti ex Trid. constat, cujus verba referam *n.* 533.

§. 9. Si quis non potens recedere a scamno communicantium, recordetur mortalis, non quidem confessi, sed commissi ante ultimam contritionem vel absolutionem, pro qua dolorem universalem habuerat, potest communicare sine novo dolore, quia est in gratia, & tantum tenebitur suo tempore peccatum illud directe subjicere clavibus. Lugo *n.* 122. Dicast. *d.* 9. *dub.* 1. Gob. *n.* 255. 532

Q. 106. *Quid addendum sit circa Sacerdotem, qui necessitate urgente absque prævia Confessione celebravit?* R. Seqq. 533

§. 1. Trid. *sess.* 13. *c.* 7. sic habet. *Communicare volenti revocandum est in memoriam Apostoli præceptum: probet autem seipsum homo: Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur absque præmissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab his Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessarii: quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.* His autem verbis non proponit tantum consilium, sed esse præceptum declaravit Alex. VII. damnans hanc prop. 38. *Mandatum Trid. factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.* Est itaque præceptum Ecclesiasticum, uti habet communis cum Lugo *d.* 14. *sess.* 7. Dicast. *d.* 9. *n.* 154. Obligat tamen sub mortali, tum quia Confessio est de se materia gravis præcepti, & multum facit ad reverentiam hujus Sacramenti, tum etiam, quia obligatio levis non solet tam serio & reflexe inculcari: Gob. *t.* 3. *n.* 438. Quia tamen latum est a Trid. ubi hoc Concilium non est receptum, ibi non obligat illud præceptum.

§. 2. Si Sacerdos non celebrans communicarit in mortali, non tenetur postea quamprimum confiteri: sed satis est, si confiteatur, quando volet iterum communicare; quia Trid. loquitur de Sacerdote celebrante, & cum materia sit odiosa, non debet extendi; ita præter citatos a Busemb. Marchant. Dicast. Avers. *q.* 82. *sess.* 7. §. 9. 534

§. 3. To *quamprimum* explicari non debet, quamprimum talis Sacerdos volet iterum celebrare, ista enim obligatio antecedenter erat, & *Trid.* imposuit novam, quæ non erat: *Nec obstat*, quod forte sit praxis contraria apud quosdam Sacerdotes in Germania, uti testatur Gob. *t.* 3. *n.* 438. *Nam* praxim illam reprobat, partim S. Congreg. declarans teneri quamprimum, idest, tertio saltem die post illam Missam sine Confessione peractam, quod etiam plures tenent apud Leandrum *n.* 390. partim Alexander VII. damnans hanc prop. 37. *Illa particula, quamprimum, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.* Addit recte Lugo *n.* 162. fieri posse, ut eadem die obligetur, si nempe prævideat, se intra triduum debere celebrare, & post hanc diem non habiturum copiam Confessarii; sed recte notat Dicast. *n.* 173. istam obligationem hodie confitendi potius nasci ex præcepto divino confitendi omnia mortalia ante Communionem. 535

§. 4. Docent Suar. Vasq. Sair. March. Nugn. Lug. *nu.* 150. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 61. Dicast. *n.* 155. Aversa §. 5. Jo: Sanch. *d.* 31. *n.* 12. Gob. *n.* 440. Pell. *de Regular. t.* 6. *cap.* 1. *n.* 69. Leander *n.* 385. & in hoc conveniunt fere omnes, inquit Moya *t.* 4. *q.* 6. §. 1. citans valde multos, quod Sacerdos non teneatur huic præcepto, si habens copiam Confessarii non sit confessus ex malitia, quia licet gravius peccet, tamen in præceptis positivis non valet argumentum a minori ad majus, vel ad simile, uti cum communi Lugo *in Resp. Mor. l.* 4. *dub.* 47. *n.* 5. *Trid.* autem tantum loquitur de eo, qui necessitate urgente celebravit sine Confessione prævia: sed si fuerit copia Confessarii, non fuit necessitas urgens celebrandi absque Confessione prævia: ergo nec tunc tenebitur ad confitendum quamprimum. Hæc sententia est probabilis, sed Silvius & alii, etiam probabiliter contradicunt, quia Trid. non supposuit, tantam fore malitiam Sacerdotis, quæ si adsit, mens ejus videtur fuisse, ut saltem statim post Missam obligationi satisfaceret; unde etiam secundum Gob. & alios multo magis tenebitur quamprimum confiteri, qui celebravit carens Confessario, & ita dispositus, ut quamvis adfuisset Confessarius, tamen noluisset confiteri, hic enim reipsa in defectu Confessarii, urgente necessitate celebravit. Item ille tenebitur, qui habens copiam Confessarii celebravit etiam omissa contritione, uti recte Lugo supra, Amic. *d.* 26. *n.* 33. quamvis Dicast. *n.* 156. etiam hic subdubitet, si non celebrarit ex necessitate, sed pura malitia. 536

§. 5. Si Sacerdos confessus est, sed oblitus fuit mortale, quod occurrerat memoriæ ante celebrationem, neque tamen potuit iterum confiteri, tenebitur statim post confiteri, quia celebravit sibi conscius mortalis, sine prævia illius Confessione, Lugo *n.* 151. Dicast. *a nu.* 160. Aversa §. *Octavo*, Pelliz. sup. Leand. *n.* 389. dicens esse certissimum. Et idem est, si omiserit peccata reservata. *Pell.* Econtra, si præmissa Confessione celebrarit immemor alicujus mortalis, quod tamen omiserat, probabile est cum *Marchant.* non teneri statim 537

„ Ita Bon. ex Kon. Hurt. *de Euch. d.9. dif.* 17. Suar. Vasq. &c. *comm.* docetque *Lugo* esse probabilius, V. Dian. *to.* 1. *t.*4. R. 33. Sacerdos autem morti (sive naturali, sive violentæ) vicinus, celebrare sine dubio potest non jejunus ad dandum sibi Viaticum, si illud aliter non potest, quia non plus est celebrare, quam communicare, sumpto cibo. Lugo *f.* 4. Laym. Dian. *p.* 5. *t.* 3. R. 36.

„ II. Si periculum sit, ne Eucharistia pereat vel male tractetur, potest sumi a non jejuno, etiam laico, si alius desit; imo probabiliter potest etiam a præsente Sacerdote laicus accipere, ut docent Lugo *n.*87. Suar. & Vasq. *d.*22. *n.*48.

„ III. Si grave scandalum sit oriturum ex omissione Sacrificii, vel Communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri posse, eo quod occurri possit scandalo, dicendo Sacerdotem casu aliquid sumpsisse, ideoque impediri.

„ Dixi, *scandalum*: quia turbationem vel incommodum aliquod secuturum, v. g. si celebraturus primitias aliquid sumpsisset, non sufficere, notat *Præp.*

„ IV. Si perfectio Sacrificii vel Communionis urgeat; quod fieri potest quinque modis.

„ 1. Si pro speciebus vini sumpsit aquam (quam si advertat, dum habeat in ore, non est expuenda ob periculum ejiciendi fragmentum hostiæ, & irreverentiam; sed deglutienda; Tamb. *de exped. Sacram. l.*2. *c.* 8. Lugo *d.* 15. *f.* 4.) tunc enim tenetur denuo consecrare: quod fieri etiam potest, consecrando & offerendo statim, sine nova hostia: V. apud *Suar.* Quod si id post Missam conclusam advertas in sacristia, omittas: Si autem intra Missam post sumptionem, vel etiam ante eam, post consecrationem tamen, dubites, an fuerit vinum, pro vino præsumendum esse, & pergendum, ait *Tamb.*

„ 2. Si celebrans post consecrationem deficiat, tum enim tenetur alius, etiam non jejunus, si jejunus haberi nequeat, perficere.

„ 3. Si post consecrationem, etiam unius speciei, recordetur se non esse jejunum; tenetur enim pergere; imo etiam potest pergere, si ante consecrationem recordetur, & absque scandalo & nota non possit desistere, v. g. in solemni Sacro, ut docent *Suar. Kon. &c.* Si tamen privatim celebret, & commode possit abrumpere, tenetur, uti ex S. Th. *q.* 73. *art.* 6. docetur *commun.*

„ 4. Si post ablutionem sumptam, licet diu Communionem distribuerit, sumendæ sunt reliquiæ, etiam grandiores, consecratæ eodem Sacro (quod addo, quia non licet tunc sumere particulas alterius Sacrificii, quæ sunt in Ciborio, ad illud expurgandum, ut docent Suar. Lug. *l. c. cum commun.* licet contrarium probabile dicat Tamb. *de expedita Com. c.*2. *§.*8. ex Marchi. *t.*3. *p.*3. *c.*3. uti nec ejusdem Sacrificii, si illud plane sit absolutum, & ab Altari recesseris) sed debent servari, donec sumantur a jejuno, Escob. *t.*7. *E.* 6. Fag. &c. quia convivium jam finitum est; Nisi tamen aliud suadeat periculum indecentiæ, v. g. si plures Missæ eodem die istic futuræ non essent & Sacramentum asservari non soleret, tunc enim minore irreverentia sumeret, quam asservaret. Imo Lugo *d.* 14. *p.* 4. *n.* 82. & Gran. non damnant Sacerdotem, qui prius, quam sacras vestes exuat, particulam inventam absumit, eo quod non sit Communio nova, sed complementum præcedentis. V. Bon. Lugo, Escob. *ll. cc.*

„ 5. Si pars hostiæ post ablutionem sumptam calici aut palato adhæreat (quæ decentius nova ablutione, quam digito propellitur, ut docet *Bon.* ex *Fill.* & aliis; quamvis Missale etiam permittat, ut digito attrahatur ad labium calicis, & sumatur ante ablutionem) quomodo etiam ii excusantur, qui ex devotione hostiam in ore diu retinentes, casu præmittunt aliquid ablutionis: sponte tamen id non licet, nisi bona fides & sancta simplicitas excuset. Ratio horum omnium est, quia talis sumptio, moraliter censetur completio unius Sacrificii. Regin. *t.* 6. *n.* 123. Bon. *l.* 1. *d.* 4. *q.* 6. *p.* 2.

„ Unus casus est in metu mortis, ad quam evadendam, sicut sine altari, vel calice consecrato aut vestibus sacris, ita etiam non jejunum posse celebrare docet *Dian.* cum *Silv. &c. p.* 3. *t.* 6. R. 48. & *p.* 5. *t.*3. R.39. dummodo celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Ecclesiæ, vel ejus præceptorum.

ADDENDA.

541 QUæst. 107. *Quid præterea notandum sit circa dispositiones ex parte corporis requisitas?* R. Seqq. §. 1. Stomachus communicantis debet ita esse dispositus, ut potens sit retinere & consumere species; unde si vel continuo revomat, vel statim per secessum emittat omnes reliquos cibos plane immutatos, gravis irreverentia est communicare. Sanch. Quarti, Gob. *t.* 4. *n.* 165. Si tamen bona fide sic communicet, & statim revomat, accipit effectum Sacramenti sive gratiam, Leand. *n.* 410.

542 §. 2. In dubio, an sumens sit revomiturus, Auctores communius & probabilius negant licitum esse communicare: attamen licitum esse putant Tann. Reiff. Gob. *nu.* 163. quia videtur melius esse, ut Sacramentum exponatur incerto periculo irreverentiæ materialis, quam hominem, in cujus bonum Sacramenta sunt instituta, privare certo fructu Communionis: & addunt Suar. Tamb. Gob. *nu.* 164. in hoc & similibus casibus licitum esse dare ægro minimam particulam, etiam in liquore vel jusculo, licet hoc moraliter certo sit prius descensurum.

§. 3. Qui aliquando, etiam sæpius per diem vomit, non ideo 543 tenetur abstinere a Communione, quia non est morale periculum, ut eo præcise tempore eveniat; neque illa prudenter timentur, quæ raro eveniunt, Gob. *n.* 170. Si tamen casu fiat, ut species rejiciantur, purgari debent & sumi; si autem purgari non possint, vel si nemo sit, qui velit sumere, nefas esset comburere, sed immitti possunt aquæ, donec dissolvantur, tumque aqua injiciatur in sacram piscinam, Gob. *n.* 166.

§. 4. Qui fere continuo tussiunt, non ideo tenentur abstinere 544 a Communione, quia quamvis materia, quam ejiciunt, plerumque ascendat e pectore, tamen non est periculum ejiciendi sacras species, dummodo ad stomachum descenderint, quia via, per quam sputa tussiendo excutiuntur, non est æsophagus, seu via cibi & potus ad stomachum, sed est vena aspera, sive via respirationis ad pulmones. Decens tamen est ad vitandum scandalum, ut sputum saltem intra quinque *Pater & Ave*, si nimium abundet, post susceptam Communionem, excipiatur strophiolo, Castrop. Gob. *t.* 4. *n.* 171.

§. 5. Si quis post communionem incidat in morbum gra- 545 vem, vel cum communione sumpserit venenum, itaut Medicus judicet necesse esse, ut statim vomat, sumere potest potionem, *ne Calix vitæ vertatur in mortem*, inquit S. Th. *q.* 83. *art.* 6. *ad* 3. Et rejectæ species separatæ a sordibus erunt detinendæ aut injiciendæ in aquam, donec consumantur, & postea, quod supererit, in sacram piscinam conjiciendum, secundum dicta *n.* 543. Si autem quis paulo post sumptionem revomat, & species non appareant, *Rubrica Missalis de defect. tit.* 10. *n.* 14. præscribit, ut vomitus comburatur, & cineres in sacrarium mittantur.

§. 6. Sacerdos more laico communicans, debet esse indutus 546 stola, uti ex *Conc. Bracharensi III.* præcipitur. *Cap. Ecclesia.* 9. *dist.*23. sub interminatione excommunicationis. Putant tamen Suar. *d.*68. *sess.* 1. Barb. Henr. Bon. Gav. Leand. *nu.* 371. Gob. *n.*47. nunc non peccare graviter, si stolam omittat. Imo Azor. *l.* 10. *c.* 38. *q.*12. & Tamb. *de Comm. c.*2. *n.* 10. absolute dicunt non peccare, quia decretum illud videtur abrogatum, & solum ex decentia & convenientia servari solet, inquit Aversf. *q.* 8. *f.* 8. §. *Duplex*. Si tamen alicubi sit mos, ut fiat, servari debet sub veniali, uti docet Escob. *l.* 20. *n.* 469.

§. 7. Secluso scandalo (quod facile non erit grave, in- 547 quit Tamb. *n.* 11.) licitum est communicare etiam gladiatum, Gob. *nu.* 350. Imo hoc decet Equites S. Joannis & similes, inquit Jo: Sanch. *d.* 45. quia gladius pro fide gestandus, est eorum insigne.

§. 8. Si hostia palato agglutinetur, paulatim solvenda est 548 vino vel saliva, neque enim decet digito solvi, si tamen laicus digito solveret, putat Gob. *n.* 381. nonnisi venialiter peccaturum. Ut autem non agglutinetur, expedit aliquando tempore relinquere immotam in lingua, sic enim affluet saliva, aut humectatio oris ipsius impediet, ne agglutinetur.

§. 9. Post Communionem non statim bibendum aut come- 549 dendum, quia reverentia erga spiritualem cibum & Christum hospitem videtur hoc postulare, & ideo etiam *Cap. Tribus gradibus, de Consecr. dist.* 3. dicitur, si mane dominica portio editur, usque ad sextam jejunent, Ministri, qui eam sumpserunt. Attamen, præter citatos *a Busemb.* docent Suar. Aversf. §. *Postremo, Quarti de Missa p.* 2. *tit.* 12. *dub.* 5. si adsit causa aliqua, ne quidem esse veniale; & decretum illud esse consuetudine abrogatum testatur *S. Thom. ad* 6. hinc potest Religiosus dato signo statim post Missam vel Communionem accumbere mensæ cum aliis, præsertim si alioquin molestia vel inordinatio aliqua causanda esset, cum enim in mensa servet silentium, videtur pro reverentia manere satis collectus, Dicast. *d.* 9. *n.* 413.

Q. 108. *Quid præterea sit addendum circa jejunium natu-* 550 *rale ad Communionem prærequisitum?* R. Seqq. §. 1. Ut aliquid frangat jejunium naturale, requiruntur hæc tria. 1. Ut hoc, quod sumitur, habeat rationem cibi vel potus. 2. Ut sumatur per modum comestionis vel potationis. 3. Ut sumatur ab extrinseco. Et de his tribus judicandum est, secundum communem æstimationem Ecclesiæ.

§. 2. Per cibum aut potum intelligitur id solum & omne 551 quod a stomacho alterari, & saltem ex parte digeri potest, sicque in substantiam hominis aliquo modo converti, Lugo Castr. Dian. Dic. Gob. *t.*4. *n.*262. Jo: Sanch. *d.* 42. *n.*23. Tamb. *de Comm. c.*2. *n.*16. contra Nugn. Laym. *l.*5. *t.*4. *c.*6. *n.*18. Bernald. *d.* 43. *n.* 7. qui non requirunt, ut sit aliquid digestibile; sed tenendum est cum prioribus: unde qui cum aere deglutiret fumum, nebulam, & similia, non fregisset jejunium, quia hæc non censentur comestibilia vel potabilia, sed tantum respirabilia, Dicast. *d.* 9. *num.* 280. neque possumus ab his expurgare aerem, quem trahimus aut deglutimus, inquit Lugo *d.* 15. *num.* 35. Quamvis autem aliquid secundum se totum digeri non possit, si tamen sit aliquid instar cibi vel potus, & aliquam partem habeat digestibilem, uti probabiliter habent uniones in pulverem redacti, aurum potabile &c. franget jejunium, Tamb. *n.* 22.

§. 3. Probabile est cum Ledesma, Lugo, Jo: Sanch. Dian. 552 Tamb. *num.* 18. Aversa *q.* 8. *sess.* 8. §. 7. contra *Castrop.* & alios,

alios, quod capilli, ossicula fructuum, plumbum, aurum, fila ex serico vel lana, &c. non frangant jejunium, cum non habeant rationem cibi, nec sint digestibilia. *Nec obstat*, quod S. Th. *q.80. art.4. ad 4.* dicat, *Nec refert, utrum aliquid hujusmodi nutriat, vel non nutriat*: *nam* non ideo negat debere esse aptum nutrire, seu digestibile. Addit *Dicast.* terram, quam prægnantes extraordinarie appetentes quandoque comedunt, etiam non frangere, sed probabilius est, quod talis terra frangat; uti & creta, quam domicellæ edunt, ut albescant, quia in eis continentur partes mistæ, quæ a stomacho sunt alterabiles. Putat enim Tamb. *nu.* 19. per chartam, & filum ex lino frangi jejunium, quia ex herbis fiunt: Item per fœnum, & paleam, quæ in substantia sua sunt herbæ: Item per pulveres medicinales, etiam ex ossibus, & lapidibus contritos, quia habent se tanquam cibi medicinales corporum. Idem dicit Tamb. *n.* 20. de cera, quamvis contradicant *Diana & Bernal.* quia cera fere semper aliquid retinet mistum de melle. *Pasq.* autem putat veneno non frangi jejunium, eo quod ex natura sua non ordinetur in cibum humanum, sed probabilius est in eo contineri partes, quæ ex natura sua sint cibus humanus. Aqua vero, licet non nutriat, tamen nutritionem valde juvat, & est proprie humanus potus, ideoque frangit naturale jejunium.

553 §. 4. Si quis deglutiret parvam nucem cum cortice clauso, Jo: Sanch. & Leand. *n.* 373. putant frangi jejunium, quia nucleus inclusus est materia comestibilis, & per accidens non alteratur, sed merito dubitat Tamb. *n.21.* quia prout hic existit, dum trajicitur, sic non est alterabilis nec digestibilis.

554 §. 5. Tum aliquid sumitur per modum comestionis vel potationis, si hoc, quod trajicitur, & modus trajiciendi, sufficiat in morali æstimatione, ut quis censeatur comedisse aut bibisse, Tann. Leand. Gob. *n.* 260. Unde si musca involaret in fauces, & sic se ipsam in stomachum inferret, non violaret jejunium: econtra violaret, si involaret in fauces, & homo postmodum deglutiret, Lugo, Rhod. Tamb. *n.* 24. Gob. *n.* 264.

555 §. 6. Quod fuit aliquid quasi spectans ad corpus, & censetur permansisse in corpore, non dicitur sumi ab extrinseco, S. Th. *in 4. dist.8. q.1. art.4. q.2.* Hinc si sanguis e gingiva, aut sanies e pustula oris fluens deglutiatur, non frangit jejunium, Suar. *d.68. s.4.* Tann. *d 5. q.8. n.79.* Et idem dicit S. Th. *supra, de eructationibus*. Notat etiam Quarti *p. 3. tit. 9. s. 1. dub.2.* citans *S. Th. Suar. Lugo* & alios, quamvis sanguis in os defluens; ex industria deglutiatur, etiam animo se nutriendi, non violari jejunium, quia intentio illa non potest dare sanguini rationem cibi ab extrinseco; si tamen quis sanguinem sugeret e vulnere digiti & deglutiret, frangeret jejunium, quia cum sumatur a membro ita distante, censetur sumi ab extrinseco, Lugo *n.* 32. Tamb. *n.22.* Et idem est, si mulier e suis mamellis lac sugeret, Aversa §. *Tertio*. Imo puto, si id, quod ex oculis vel naribus defluit, in os admittatur & deglutiatur, frangi jejunium, quia venit ab extrinseco.

556 §. 7. Quidquid se habet per modum salivæ, etiamsi plane ab extrinseco salivæ advenerit, non censetur esse ab extrinseco, nec frangit jejunium. Hoc autem se habet per modum salivæ, quod, cum sit quid minimum, & a saliva inseparabile, esto nondum in illam sit conversum; tamen cum saliva trajicitur, uti si quis os abluerit aqua, cujus stillula mista saliva postea deglutiatur, Suar. Vasq. Gran. Dicast. Gob. *n.* 270. Requirunt autem *S. Th. Lug. Fill. Bon. Hurt.* ut hoc trajiciatur præter directam intentionem, sed *Henr. Con. Tamb.* & alii apud Avers. §. *Quinto*; dicunt non obstare, etiamsi advertenter trajiciantur.

557 §. 8. Si hoc, quod dentibus inhæret etiam dedita opera deglutiatur, putant Suar. Castr. Gob. *n.268.* Leand. *n.* 373. non violari jejunium, quod etiam ut probabile defendunt Ochagav. Tann. Dian. *p. 4. t. 4. R.* 104. Si tamen illæ reliquiæ essent ita magnæ, ut sensibiliter perciperentur in lingua, deberemus expuere, inquit Lugo *n.36.* Et, si deglutirentur, frangerent jejunium, quia non habent se per modum salivæ, nec censentur sumptæ heri, sed hodie sumuntur, veluti distinctæ partes ab hesternis, & veluti ab extrinseco, cum non fuerint pars, nec corporis, nec salivæ humanæ: ergo frangunt jejunium, licet casu deglutiantur. *Nugn.* contra *Gob.* & alios.

558 §. 9. Si quis in flumen lapsus, invitus sumat aquam, aut alicui in somno vel violente ingeratur cibus in fauces, *Bosco* dicit non frangi jejunium, sed probabilius contradicunt Lugo Pasq. Tamb. Dian. *p. 1. t. 16. R.* 49. Avers. §. *Sexto*, quia vitaliter sumitur per potationem vel cibationem, sic enim etiam bruta cibantur, licet invitis ingeratur cibus.

559 §. 10. *Lez.* & alii apud Dian. *p 5. t.13. R.1. & p. 8. t.7. R.* 3. putant tabacum tam masticatum quam fumatum frangere jejunium, quamvis nihil sensibile dimittatur, quia aperit stomachum, & inde trahit humores: ergo id facit per qualitates & accidentia, quæ descendunt, accidentia autem non descendunt sine subjecto: ergo simul descendunt tenues substantiæ alterantes stomachum; econtra Dian. & Burgh. *cent. 3. cas.* 45. citantes alios plures, negant per tabacum solvi jejunium, dummodo de folio nihil deglutiatur: si autem aliquid fumi deglutiretur adhuc negant *Burgh. & Marchant.* contra Rayn. *in Heter. t.16. s.1. p.3. n.23.* tolli jejunium, quia descendit per modum aeris, & veluti per actionem respirationis, uti nu. 561. dictum est: Ad hoc autem ut tabacum attrahat humores, notat Lugo *in Resp. Mor. l. 1. d.9.* & Gob. *n.265.* opus non esse, ut aliquid descendat, quia fieri potest vel per vim aliam attractivam vel ex consensu linguæ, & palati cum stomacho, cerebro, aliisque partibus humorem continentibus.

§. 11. Sumptio tabaci per nares, sive in folio sive in pulvere, sive in fumo, imo secundum aliquos etiam guttulæ humoris attractæ per nares non solvunt jejunium, quia hæc omnia 560
non sunt comestio vel potatio, sed vel trajectio salivæ, vel respiratio, vel attractio seu afflatio narium, Boudev. *p.2. q.17.* Avers. §. *Tertio & Sexto*. Præterea non violat odor qualiscumque, quia nec est cibus vel potus, nec sumitur per comestionem vel potationem, sed velut aer per respirationem, Tamb. *n.* 23. Gob. *n.* 264. Pignat. *tom. 1. consult.* 155. contra De Leon.

§. 12. Si Sacerdos Communionem distribuens, particulam 561
repertam sumat, non potest postea illa die Missam legere, quia si consecrata non est, solutum est jejunium; si consecrata est, bis communicaret una die: Lugo hic *d.15. n.27.*

§. 13. In jejunio naturali ad Communionem requisito non da- 562
ri parvitatem materiæ, recte probant Diana *p. 6. t. 8. R.* 8. & Card. *in 1. crisi d.12. c.3.* contra quosdam apud Mendo *diss.* 11. *q.1. n.7.* Potest tamen aliquid modicum, habens se per modum salivæ, non frangere jejunium, secundum dicta *n.* 566.

§. 14. Quamvis prius defluat vinum, quam deglutiatur 563
hostia, nihil obstat jejunio, quia sumptio illa vini & hostiæ manet una moraliter.

§. 15. Certum est non requiri, ut post sumptum cibum 564
intercedat somnus vel digestio cibi, uti habet communis cum S. Th. *art.* 8. *ad* 5. Avers. §. *Octavo*. *Nec obstat*, quod *cap. si confiteris, de accusat.* jubeatur puniri Sacerdos, qui nulla dormitione noctu præmissa mane celebravit: & *Glossa* addit, quia non videbatur jejunus propter indigestionem, *nam* non ideo jubetur puniri, sed quia totam noctem in taberna exegisset.

Q. 102. *Quid faciendum sit in dubio, an sis jejunus?* R. §. 1. 565
Si probabiliter judices te jejunum, potes communicare uti sequitur ex dictis *l. 1. a n.* 268. & signanter hic notat Avers. *q.* 11. *s.* 8. §. *Novo*. Si autem mere negative dubites, *Verjuys* citans alios *t.* 8. *art.* 3. absolute negat te posse communicare, quia in dubiis pars tutior est eligenda; & quando dicitur, quod in dubio melior sit conditio possidentis, id habet locum tantum in materia justitiæ: sed cum sententiam illam rejecerim *l. 1. n.* 502. aliter est distinguendum.

§. 2. Si scias te post medium noctis fuisse jejunum, & dubi- 566
tes, an postea aliquid deglutiveris, Sanch. Fag. Rodr. Villal. Lugo, Bon. Castr. Oviedo, Schild. *t. 6. c. 4.* §. 1. dicunt tibi non esse licitum communicare, & *Salas* dicit oppositum esse contra mentem omnium. Rationem dant, quia jejunium prærequiritur velut conditio ad participandum illud Dei beneficium: ergo qui vult illius esse compos, debet probare se habere conditionem illam; sicuti in foro externo, qui vult frui beneficio, quod conceditur nobili, debet probare se esse nobilem, Nihilominus Card. Lugo, Laym. Caram. Pasq. Bardi, Dicast. Card. Boss. Rayn. *in heterocl. spirit. T. 16. s. 1. p. 3. n.25.* Dian. *p.3. t.4. R.29.* Bern. *d.43. n.12.* probabilius dicunt licite communicare, quia quivis habet jus certum communicandi, nisi sciat se prohiberi; deinde certus est, se fuisse jejunum, v. g. hora ante primam noctis, neque hic tenetur positive probare se esse idoneum, sed satis est, quod sciat se fuisse idoneum, & non sciat se non esse amplius, tum enim est in possessione sui juris & libertatis: ergo non debet dejici de illo jure, & possessione per incertum impedimentum, præsertim cum fractio jejunii, quæ est res facti, præsumi non debeat in dubio sed probari, sicuti si scias te heri non fuisse irregularem, & dubites, an hodie sis factus, supponere poteris te non esse, & suscipere Ordines, quia antecedenter eras, & manes in possessione libertatis ad Ordines suscipiendos, nisi dubitares de homicidio: jus enim tunc specialiter prohibet susceptionem Ordinis.

§. 3. Si scias te aliquid cibi vel potus deglutivisse, sed nescias 567
an ante vel post duodecimam noctis Jo: Sanch. *d.42.* Dicast. *d.9. a n.284.* Gob. *t.4. n.280.* Bosco *s.11. concl.6.* adhuc putant te posse communicare, idemque defendunt velut probabile Med. Laym. Rhod. Tamb. Burgh. *cent.3. cas.96.* Card. *in 1. crisi d.26. nu.87.* Dian. *R.29.* Bardi *disc.6. c.11. p.3. §.1. & 2.* quia adhuc videtur possidere jus communicandi, usquedum probetur supervenisse impedimentum; sicuti enim ille, qui dubitat, an sit irregularis, non tenetur probare se non esse, ita etiam volens communicare, non tenetur probare se esse jejunum, sed satis est, si illi non constet non esse jejunum; qui autem vult illum repellere, illi incumbit probare, quod jejunus non sit. Alii tamen cum Thom. Sanch. Bossio, Lugo, Bernal. supra, Tamb. *de Comm. c.2. n.29.* dicunt talem non posse communicare, quia cum sciat se comedisse, possessio non videtur esse pro libertate, sed pro præcepto prohibente; quod *Lugo* confirmat a pari, nam qui scit se vovisse, & dubitat, an ante vel post septennium, tenetur voto, & onus probandi, quod fuerit ante septennium, incumbit voventi: ergo etiam, qui certus est se comedisse, sed nescit, an ante vel post mediam noctem, ei incumbet onus probandi non fuisse post. Hæc ratio est probabilis; & quod votum attinet, videri possunt dicta *lib.3. p.1. n.387.* Bardi autem dicit esse disparitatem, quod pro voto sit possessio, quia obligatio est certa, quæ fundatur in natura voti facti cum usu rationis: uti supponitur, sive adsit septennium sive non; exceptio autem septennii, ante quod non supponitur esse usus rationis, est dubia, ideoque a vovente probanda est. Econtra in nostro casu, possessio non est pro præcepto prohibente,

nam

nam prohibitio tantum obligat supposita comestione, non qualicumque, sed pro tali differentia temporis exercita; ergo si non probetur facta tali rempore, possessio non est pro præcepto prohibente. Hæc responsio est probabilis, nihilominus sententia opposita videtur probabilior.

568 §. 4. Si quis noctu expergefactus bibat, non potens scire, quæ sit hora, ideoque mane sit omnino dubius, an post, an ante mediam noctem biberit, Bardi & Tamb. *in Dec. l.* 1. *c.* 3. §. 7. recte docent contra *Gob.* non posse communicare, quia talis prudenter examinare non potest, an fuerit ante vel post mediam noctem, cum nequeat judicare de horis in somno transactis: ergo nec est potens ad determinandum se prudenter pro sua libertate; hæc enim determinatio fieri debet post prudens examen, quale tunc tantum institui potest, quando respectu vigiliæ oritur dubium.

Quæ hic dicta sunt de volente communicare, valent de Sacerdote volente celebrare Missam.

569 *Q.* 110. *Quid hic intelligatur per mediam noctem, a qua debet esse jejunum?* Resp. §. 1. Per mediam noctem in his partibus intelligitur hora duodecima noctis, non præter propter, sed in momento, non quidem mathematico, attamen Ecclesiastico, & attendendo ad horologia, secundum dicta *l.* 1. *a n.* 582. hinc rejici debet sententia aliquorum apud Dian. *p.* 10. *t.* 16. *R.* 48. qui dicebant non obstare huic jejunio, si quis statim post duodecimam aliquid sumeret, eo quod moraliter censeretur adhuc esse duodecima.

570 §. 2. Tunc est duodecima, aut quævis hora, quando auditur primus pulsus horologii, uti dictum est *l.*4.*n.*486. Unde si quis tum aliquid cibi vel potus habeat in ore, probabilius est cum Con. Jo: Sanch. *d.*42.*n.*19. contra Gob. *in Exp.t.*4.*n.*272. teneri ejicere, si velit manere jejunus, sicuti debere ejicere siccarum, quod ante mediam noctem ori imposuisset, uti habet communis & certa contra *Amic.* & alios apud Gob. *n.* 279.

571 §. 3. Horologia ordinarie non bene directa attendi non possunt, sed aliunde ferendum est judicium, secundum dicta *l.* 4. *n.* 487. si tamen alicubi sint plura horologia, quæ ordinarie bene diriguntur, & quis aliquid sumat post duodecimam in uno, & necdum in aliis auditam, Rodr. Merol. Sal. Ovied. Schild. *t.* 6. *c.* 4. §. 1. dicunt non esse licitum communicare, quia uterque sonus est incertus, & causat dubium positivum de jejunio, hinc Avers. *q.* 8. *dub.* 8. §. *Ubi autem*, ait etiam eum esse dubium de jejunio, qui comederet paulo ante sonum duodecimæ in omnibus horologiis, quia horologia vix unquam attingunt horam naturalem: sed quidquid sit de hoc, opposita sententia est practice tuta, uti citatis Auctoribus notat hic *Busemb.*

572 *Q.* 111. *Quandonam præterea possit aliquis non jejunus communicare?* R. Proponi solent hi casus:

§. 1. Cajus Parochus ad festum suæ dedicationis invitarat Titium vicinum Parochum, ut pro eo caneret Missam: Titius non intellexit se invitari ad Missam canendam, hinc legit mane in suo templo, jentat & venit ad Cajum, qui etiam mane legerat: hic expectat populus Missam. *Quæritur*, an Titius in hoc casu possit non jejunus Missam legere? Resp. Navar. & Verj. *t.* 8. *art.* 3. dicunt ob nullum scandalum posse Sacerdotem celebrare non jejunum, quia vitari potest scandalum, dicendo, neutrum esse jejunum; nec turbabitur populus, si dicatur in eo casu non obligari ad Missam. Alii contrarium tenent cum Tann. *d.*4. *d.*5. *q.*8. *n.* 64. quia si populus nesciat Titium non esse jejunum, minus malum est hunc legere non jejunum, quam cum scandalo offendi totum populum, & tali die privari Missa: quod si populus sciret neutrum esse jejunum Tann. dicit melius esse admoneri de errore, & dimitti sine Missa; econtra Gob. *t.*4. *n.* 329. dicit melius fore, si Cajus celebret, quia scandalum cavetur, si edoceatur populus, quod Ecclesia id permittat in ejusmodi circumstantiis; si autem non fiat, gravius orietur scandalum, dicteria contra Sacerdotes, sarcasmi, irrisiones, &c.

573 §. 2. Titius diu se probavit pro prima Missa, quam cogitat hodie hora octava canere, interim hoc mane iterum se probat, & uti aliis diebus fecerat incogitanter sumit hostiam non consecratam. *Quæritur*, an possit primitias legere non jejunus? R. per se loquendo non potest, possunt tamen adesse circumstantiæ, ob quas liceat, v. g. si Titius si familiæ perhonestæ, ad cujus primitias conveniunt cognati multi, pro quibus etiam fit convivium lautum apparatum; item si publice notum est vel proclamatum, eum hodie lecturum primitias: & econtra error illius in sumpta hostia non consecrata sit occultus, hoc casu licitum ei erit celebrare, tum per epikiam, nam nullus Papa, si adesset vel interrogaretur, vellet hunc casum lege inclusum; tum propter publicum scandalum alias oriturum. Gob. *t.* 3. *n.* 411.

574 §. 3. Titius Dominica in Albis communicare voluit pro Paschate, sed mane casu deglutivit aquam; *Quæritur*, an communicare possit non jejunus, ut præceptum annuæ Communionis impleat? R. Affirmat Tolet. *l.*1. *c.*8.*n.*24. quia videtur prævalere utilitas hujus præcepti, Præp. Dian. *p.*4. *t.* 4. *R.* 104. & alii probabilius negant, quia cum sine incommodo possit sequente die utilitatem istam percipere, prudenter præsumitur, quod Ecclesia velit obligationem tantisper differri.

575 *Q.* 112. *Quis hic intelligatur constitutus in periculo mortis, itaut non jejunus possit communicare?* R. Omnis ille, cui invito mors imminet, uti magis explicabitur *nu.* 623. nam si ipse se conjiciat in mortem, non censetur esse in illius periculo. Non est tamen opus, ut mors certo immineat, sed satis est, quod prudenter timeatur, v. g. si Medicus aut alius homo prudens judicet ex illo morbo decessurum, Dicast. Gob. *t.* 4. *a n.* 308. An autem, sicuti licitum est in tali casu communicare, etiam liceat celebrare non jejuno, ut talis moribundus communicari possit, dicetur *n.* 601.

ARTICULUS III.

Quæ & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam?

RESp. I. Sumptio Eucharistiæ fidelibus adultis est neces- 576
saria, necessitate, non medii, sed præcepti divini, obligantis tum in articulo mortis per modum Viatici, tum etiam sæpius in vita, ut docent *Suar. Vasq. Laym. Fag.* & alii *comm.* probantque tum ex Scriptura, tum ex Conc. Nicæno & Trid. *sess.* 13. *c.* 6. tum ex praxi Ecclesiæ, tum quia Eucharistia est instituta per modum cibi, cujus usus sæpius est necessarius, Bon. *d.* 4. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 8. *Unde resolves:*

I. Quisque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet, vel merito timet, v. g. in gravi morbo, ante conflictum vel puerperium præsertim primum, ante navigationem, &c. tenetur sub mortali communicare Suar. Vasq. *d.* 214. Nisi tamen paucis; v. g. octo diebus ante communicasset, talis enim Communio censeretur habere rationem Viatici, ut docent *Suar. Reg. Fill.* contra quosdam, ut Gasp. Hurt. *d.* 10. *dif.* 2. &c. apud *Escob.* qui dicunt, eum, qui mane communicavit, si a prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum sumere Communionem, tanquam Viaticum: imo Sa & Silv. *v. Euch.* Fumus, &c. & Caj. *v. Communio*, putant non esse saltem mortale, Communionem omittere, dummodo in Paschate sumpseris.

II. Si in ægro esset periculum vomitus, docet Sancius apud Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 55. posse ei parvam particulam dari, quæ stomachum alteratura non putetur, aut si de hoc ipso dubium sit, securitatis causa prius dari particulam non consecratam, quam si rejiciat, nullo modo dandam consecratam, secus si retineat. Si vero independenter a cibo perpetuo evomat, nullo modo dandam, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu fuisset.

III. Pueris doli capacibus, qui sciunt distinguere Eucharistiam ab alio cibo, probabilius est in periculo mortis eam esse dandam pro Viatico, ut contra Vasq. insinuat Laym. *t.* 4. *de Euch. c.* 4. & expresse docet Suar. *d.* 40. *s.* 1. confirmatque Lug. *d.* 13. *s.* 4. *n.* 38. & addit, contra *Sanch.* si de capacitate pueri sit dubium, posse nihilominus dari, etsi non sit necesse.

IV. Qui post Viaticum sumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuo communicare. Ita *Regin. Fill. Lug.* & alii.

V. Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur postea supplere. Ita Bon. *p.* 1. *ex Henr. Reg. &c.*

VI. Judex renetur, per se loquendo, reis concedere tempus communicandi, ut docent Suar. Bon. *l. c. & alii communiter*, contra Nav. Quod si reus noluerit, potest judex procedere, Fill. *t.* 4. *c.* 8. *q.* 11. *n.* 238.

Resp. II. Etsi Christus tempus Communionis, extra periculum mortis non præceperit, Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus Paschale, quod communiter numeratur a Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusive: alicubi tamen totam Quadragesimam comprehendit: alibi extenditur ex consuetudine vel indulto; potestque Confessarius, ex justa causa, extendere, ut docent Sa & alii. V. Bon. *p.* 2. *Unde resolves:*

I. Præceptum hoc impletur etiam per Communionem sacrilegam, ut habet communis, contra *Durand. & Silv.* Et patet, quia Ecclesia tantum præcipit actum externum, nec finis præcepti cadit sub præceptum. An vero, qui non satisfecit, teneatur postea implere utrinque probabiliter defenditur, etsi affirmativa videatur probabilior. Bon. *l. c. Suar. Kon. Lugo &c.*

II. Non tenetur prævenire, qui prævidet tempore Paschali se impediendum, ut contra *Vasq. Silv. & Fagund.* probabiliter docent Azor. *tom.* 1. *l.* 17. *c.* 41. *Suar. &c.* Qui vero sic prævenisset, & postea tolleretur impedimentum, teneretur rursus communicare, secundum Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 5. Lug. *num.* 78. quia non satisfecit præcepto obliganti ad Communionem, & ad illud tempus. Negat tamen *Dian.* citans *Fernand. & Suar.*

Resp. III. Tenetur quivis Communionem Paschalem sumere in Parochia, a Pastore suo, nisi hujus licentia, privilegio aut consuetudine eximatur. Nav. Suar. *d.* 72. *s.* 2. *&c. Unde resolves:*

I. Sacerdos ubivis celebrando satisfacit. Bon. *d.* 4. *q.* 7. *p.* 2.

II. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea absunt, Bon. *l. c.*

III. Non eximuntur laici inservientes Religiosis, ut habet Sa *V. Eucharist.* nisi, ut dicit *Bon.* degant in Monasteriis, aliisque locis a cura Parochorum exemptis. V. Sanch. *de Matr. l.* 3. *d.* 32. *n.* 12.

IV. Non satisfacit huic præcepto, qui in Paschate extra Parochiam, sine consensu Pastoris communicat, ut habent *Nav. Az.* & alii *comm.* nisi tamen communicent in Cathedrali Ecclesia: tunc enim satisfacere præcepto, censet Bon. *l. c.* sed negat Lug. *l.* 1. *Resp. mor.* nisi Episcopus expresse vel taci-

„ te consentiat Bonac. *l. c. V. supra cap.* 2. *d.* 1. *art.* 1. *casu* „ 7. 8. *&* 9.
„ Dixi *fine consensu Pastoris*, quia cum consensu summi Pontificis, vel Episcopi sive Ordinarii, aut ejus Vicarii generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Pastoris) extra Parochiam communicando satisfieri præcepto, „ Doctores concedunt. Et quidem sufficere consensum interpretativum sive præsumptum, notat Tamb. *de Exp. Com. c.* 4. „ §. 4. Imo Baun. *in Theol. mor. p.* 1. *t.* 5. *p.* 19. *Beja* & quidam „ alii apud Tamb. *l. c.* & Lug. *d.* 18. *f.* 2. *n.* 49. item Dian. *p.* 2. „ *t.* 14. *R.* 73. *& p.* 6. *t.* 7. R. 58. putant posse satisfieri præcepto Communionis Paschalis (præsertim extra diem Paschæ) „ apud Mendicantes, ex privilegio Nicolai V. S. Pii V. & „ Pauli IV. certis concesso, quod ceteri participent; verum „ hoc alii communiter negant. V. Aversf. *q.* 10. *f.* 4.

A D D E N D A.

577 Quæst. 113. *Quid præterea notandum sit circa necessitatem Eucharistiæ?* R. seqq. §. 1. Aliquid potest esse necessarium necessitate medii, vel in re, vel saltem in voto. Hoc in re dicitur ita esse necessarium, quod in seipso debet haberi; & hoc modo fides actualis, supernaturalis & explicita, saltem quod Deus sit & remunerator sit, necessaria est ad salutem homini adulto, secundum dicta *l.* 2. *a n.* 11. Hoc dicitur in voto ita necessarium, quod si in re haberi non possit, debet optari, saltem implicite, vel quæri per aliquid, quod ex Dei ordinatione hic, & nunc suppleat, & ejus loco causet effectum, quem illud causare deberet: sic Baptismus aquæ (extra casum Martyrii) est ad salutem necessarius saltem in voto, quia si in re haberi non possit, homo debet illum optare, non quomodocumque, sed per actum contritionis, vel amoris perfecti in Deum, qui suppleat gratiæ causalitatem, quam haberet Baptismus aquæ; in tali enim actu censetur implicite contineri votum Baptismi aquæ: & Deus ordinavit, ut talis actus esset loco Baptismi aquæ, quando in re haberi non posset. Atque ex his patet, cur v. g. restitutio non sit necessaria necessitate medii, nequidem in voto, sed tantum necessitate præcepti, nam quamvis post factam injuriam damnosam necessaria sit pœnitentia, quæ etiam est votum implicitum restitutionis, hæc tamen pœnitentia non est necessaria ad supplendum effectum, quem haberet restitutio (quæ gratiam non causaret) sed pœnitentia est necessaria ratione sui, itaut quamvis per errorem non esset votum restitutionis, adhuc esset necessaria, & reipsa causaret gratiam, ac salvaret. Ubi vides, quamvis votum restitutionis, quod est pœnitentia, sit medium salutis, non ideo restitutionem in voto esse medium salutis. Et idem est de similibus rebus necessitate præcepti tantum necessariis.

578 §. 2. Eucharistia in re suscepta non est necessaria necessitate medii, uti tenent omnes Catholici cum Arcud. *l.* 3. *c.* 42. *& seqq.* contra Armenos apud Suar. *d.* 40. *f.* 2. qui dixerunt, realem susceptionem Eucharistiæ esse omnibus necessarium medium salutis, ideoque cum Baptismo dabant Eucharistiam infantibus; ex quorum errore putat Arr. *d.* 29. *n.* 29. fluxisse abusum dandi Eucharistiam mortuis, aut etiam cum illis sepeliendi, uti refert Bernald. *d.* 41. *n.* 72. quamvis Lugo *d.* 3. *n.* 34. dicat aliunde potuisse esse hunc errorem, sed necessariam non esse parvulis definit Trid. *sess.* 21. *Can.* 4. *Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ Communionem, anathema sit:* Quoad omnes autem homines, constat ex communi sensu omnium fidelium, qui censent salvari eum adultum, qui credens, statim post Baptismum moritur, secundum illud *Marci ult. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit:* quod etiam definit Trid. *sess.* 5. *in Decreto de pecc. Orig. n.* 5. dicens simpliciter omnem baptizatum esse hæredem Dei, cohæredem autem Christi, itaut nihil prorsus eum ab ingressu cœli remoretur. Ratio autem est, quia Eucharistia non est medium necessarium ad justificationem, quæ ante ipsam supponitur, cum ipsa sit Sacramentum vivorum: neque est medium ad moriendum in justificatione obtenta, ut per se patet. Denique etiam in rigore non est medium necessarium ad perseverandum in gratia, cum gratia aliter haberi & conservari possit, nempe per alia Sacramenta, per orationem, per opera virtutum, &c. *Suar.* supra, Lugo *a n.* 39. contra Escob. *l.* 20. *n.* 393.

579 §. 3. Eucharistia nequidem in voto est necessaria necessitate medii, S.Th. *q.* 65. *art.* 4. Arcud. *c.* 46. Bernal. *d.* 44. *f.* 2. Dic. *d.* 1. *n.* 102. quamvis Gon. *d.* 2. *art.* 4. videatur contradicere, cui quoad adultos, in aliquo sensu favet Aversa *p.* 1. *f.* 5. Ratio est, quia Eucharistia non causat aliquid ad salutem necessarium, quod suppleri possit per solum votum Eucharistiæ; hoc enim votum nec causat primam gratiam, nec perseverantiam in illa, imo Eucharistia, per se loquendo, non causat unquam primam gratiam: ergo multo minus votum Eucharistiæ est necessarium ad primam gratiam vel ad salutem.

580 *Objic.* 1. S.Th. *q.* 73. *art.* 3. expresse docet Eucharistiam in voto esse de necessitate salutis. R. Per Eucharistiam in voto intelligit Baptismum, nam *S. Aug.* quem refert *S. Th. ad* 1. dicit; nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium Corporis Sanguinisque Domini participem fieri quando in Baptismate membrum Corporis Christi efficitur. Dicitur autem Baptismus specialiter votum implicitum Eucharistiæ, imprimis quia est ingressus ad gratiam & ad Sacramenta omnia: Eucharistia autem, inquit *S. Thom.* est omnium Sacramentorum finis, unde sicuti media ordinantur ad finem, ita homo per Baptismum ordinatur ad Eucharistiam. Deinde quia Baptismus dat spiritualem vitam: vita autem est capacitas & exigentia alimenti spiritualis, quod proprie est Eucharistia, quam *S. Thom.* etiam ideo vocat consummationem spiritualis vitæ. Videri potest Arcud. *cap.* 47. ubi concludit, Eucharistiam esse necessariam in voto, tanquam finem, propter quem datur & suscipitur Baptismus: hoc tamen non est esse proprie necessarium in voto.

Inst. S.Th. *q.* 80. *art.* 11. ait, sine voto percipiendi hoc Sacramentum non potest homini esse salus. R. Ibi tantum agi de necessitate præcepti, & dicit ratione præcepti necessarium esse votum Eucharistiæ, sicuti necessarium est votum restituendi.

Objic. 2. Cibus est medium necessarium vitæ corporis, sed Eucharistia habet rationem cibi respectu animæ; ergo erit medium necessarium animæ. R. Similitudinem inter cibum, & Eucharistiam non esse adæquatam, cum dentur etiam alii cibi spirituales præter Eucharistiam, nempe alia Sacramenta bona opera, actus virtutum, &c. Itaque tantum habet rationem cibi, quoad effectus similes illis, quos cibus corporalis præstat, nempe sicuti hic supponit vitam corporis, quam postea nutrit, sustentat, roborat, ita etiam Eucharistia. 581

Objic. 3. Baptismum & Pœnitentiam esse necessariam necessitate medii, colligimus ex his verbis Joan. 3. v. 3. *Nisi quis renatus fuerit.* Et Lucæ 13. v. 3. *Nisi pœnitentiam habueritis &c.* sed Christus simili modo Joan. 6. v. 54. dicit: *Nisi manducaveritis Carnem Filii Hominis &c. non habebitis vitam in vobis*, ergo Eucharistia erit similiter necessaria necessitate medii. R. Necessitas illa Baptismi, & Pœnitentiæ non potest colligi ex illa præcise voce, *Nisi*, nam sæpe significat necessitatem tantum præcepti, uti quando dicitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; nemo salvatur, nisi servet præcepta Dei & Ecclesiæ, &c. Itaque colligitur partim ex *To Nisi*, partim ex subjecta materia, quæ ex duobus prioribus locis est aliquid, vel in re, vel in voto ex Dei voluntate ordinatum ad causandam primam gratiam, uti aliunde rescimus, quale quid non est Eucharistia. 582

Objic. 4. Eucharistia est medium ad salutem, quia causat gratias: deinde est necessaria ad salutem, saltem in fine vitæ: si enim homo tunc negligat, damnatur; ergo est medium necessarium ad salutem. R. Similiter probabo Extremam Unctionem esse medium necessarium ad salutem. Itaque n. conf. quæ continet fallaciam diversæ appellationis, uti hæc, Petrus est magnus, & Petrus est Philosophus: ergo Petrus est magnus Philosophus. Si vis, distingue, Eucharistia est medium salutis, utile & valde conducens, c. necessarium, subdist. necessitate medii; n. præcepti, c. 583

§. 4. Datur præceptum divinum de Eucharistia sumenda. Innoc. III. *de Myst. Miss. l.* 4. *c.* 42. S.Th. *q.* 80. *art.* 11. Escob. *l.* 20. *n.* 402. Aversf. *q.* 8. *f.* 2. Dicast. *d.* 10. *n.* 4. contra Alensem S. Bonavent. & alios apud Amic. *d.* 29. *nu.* 2. qui putarunt esse præceptum tantum Ecclesiasticum, sed probatur ex verbis Christi Jo: 6. v. 54. *Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Similiter Trid. *sess.* 13. *c.* 2. dicit, quod Christus præceperit illius sumptione, quæ omnes concernit, coli sui memoriam. 584

§. 5. Sot. Sanch. *in Decal. l.* 1. *c.* 12. *n.* 15. Castr. *tr.* 21. *p.* 15. *n.* 11. Leand. *nu.* 357. Aversa *sup.* Dicast. *dub.* 5. Tamb. *de Commun. c.* 4. *n.* 2. valde probabiliter putant solos baptizatos obligari hoc præcepto, sicuti hi soli obligantur præcepto jejunii vel Confessionis. Oppositum tamen videtur probabilius, nam præceptum jejunii videtur Ecclesiasticum: ergo illo non obligantur, cum non subsint Ecclesiæ: præceptum autem Confessionis, quamvis sit divinum, tamen est tantum de peccatis post Baptismum commissis: ergo non est mirum, quod obliget solos baptizatos: Christus autem etiam ad non baptizatos Capharnaitas dicit, *nisi manducaveritis*, & designatio Ecclesiæ, quæ ex commissione Christi determinat certa tempora Communionis, est tantum conditio, qua posita præceptum Christi obligat omnes, & consequenter specialiter peccant non baptizati, si non procurent Baptismum, sicque se reddant aptos ad communicandum, Suar. Vasq. Con. Regin. Lugo *disp.* 16. *n.* 17. Similiter peccant excommunicati, si non procurent absolutionem ab excommunicatione, ut communicare possint, uti dicetur n. 626. 585

§. 6. Si quis ante Baptismum, etiam bona fide communicasset, non satisfecisset huic præcepto, quia non fuisset sumptio Sacramentalis, nec apta in hoc subjecto significare gratiam, quia non baptizatus, etiamsi per contritionem justificatus sit, non est capax fructus ex hoc Sacramento secundum dicta n. 165. & docent Vasq. Lugo *n.* 20. 586

§. 7. Præcepto hoc obligantur baptizati omnes, etiamsi pueri, secundum dicenda n. 625. Unde etiam adultus hodie baptizatus, & statim ducendus ad supplicium communicare deberet, Tamb. *c.* 5. *nu.* 6. Joan. Sanch. *d.* 39. addens teneri etiam pro Paschate. 587

§. 8. Hoc præceptum obligat sub tempus adepti plene usus rationis, cum sit veluti totius vitæ Viaticum, inquit Bernald. *d.* 44. *n.* 65. Neque satisfit semel tantum communicando per vitam, uti habet communis cum Suar. *d.* 69. *f.* 3. 588

§. 9. Quandonam hoc præceptum per se obliget, est incertum, hinc Gabr. Sot. Valent. apud Dicast. *n.* 59. dixerunt obligare,

ligare, cum ingruit gravis intentatio: sed contra est, quia tentatio aliter superari potest, aut si aliter superari non possit, obligatio illa est per accidens, & directe ex præcepto naturali virtutis, contra quam est tentatio: unde *Suarez* & alii cum Aversf. *q.* 8. *f.* 3. §. *ult.* dixerunt non obligare, nisi singulis trienniis vel quadrienniis, sed alii cum Lugo *num.* 28. dicunt Christum non determinato ullo tempore, direxisse præceptum ad Ecclesiam, ut hæc tempora determinaret.

589 §. 10. S. Th. *art.* 10. *ad* 5. aliique multi apud Amic. *nu.* 32. putant, Ecclesiam olim determinasse quotidianam Communionem fidelibus, ut huic præcepto divino satisfieret, sed contradicunt Suar. Bellarm. Amic. Lugo *a n.*29. Quidquid sit de hoc, Fabian. Papa aliaque Concilia postea determinarunt fieri ter in anno, scilicet in Natali Domini, Paschate, & Pentecoste. Soter Papa determinavit diem Cœnæ Domini: sed nunc satis est si semel fiat circa Pascha, ut dicetur *a n.* 625. remisit enim Ecclesia de hoc onere propter iniquitatis abundantiam refrigescente charitate multorum, inquit D. Thom. *supra*.

590 §. 11. Hoc præceptum divinum etiam obligat determinate pro articulo mortis ad sumendum Viaticum, de quo plura a num. 604.

591 §. 12. Non datur præceptum sumendi sub utraque specie, nisi pro illo, qui sacrificat. S. Thom. *q.* 80. *art.* 12. Arcud. *l.* 3. *cap.* 51. *& seqq.* Estque de fide contra hæreticos apud Bellar. *l.* 4. *c.* 20. Hinc Trid. *f.* 21. *Can.* 1. sic definit: *Si quis dixerit ex Dei præcepto vel necessitate salutis omnes, & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit*. Quod autem Ecclesia hoc juste prohibuerit, definit *Can.* 2. *Si quis dixerit sanctam Ecclesiam Catholicam non justis de causis & rationibus adductam fuisse, ut laicos atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit*. An vero causæ possint cessare, vel concedendus sit aliquibus laicis usus Calicis. Trid. *seß.* 22. in fin. committit judicio Papæ, *qui*, inquit, *pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reip. Christianæ, & salutare petentibus usum Calicis, fore judicaverit*.

592 §. 13. Datur præceptum etiam Ecclesiasticum, ut fideles omnes adepti usum rationis communicent singulis annis circa Pascha, ut insinuatum est *nu.* 600. & pluribus declarabitur a *n.* 625. Similiter datur præceptum etiam Ecclesiasticum in fine vitæ sumendi Viaticum, ut jam declarabitur.

593 *Qu.* 114. *Quid addendum sit circa sumptionem Viatici?* R. Seqq. §. 1. Dari præceptum communicandi pro Viatico certum est, ex Conc. Nicæn. & refertur *cap. de his* 9. *Caus.* 26. *qu.* 6. his verbis, *De his vero, qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula observabitur etiam nunc, itaut si forte quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ Viatico non defraudetur*. Præterea testatur Trid. *seß.* 13. *cap.* 6. hoc præceptum in multis Conciliis inveniri, & vetustissimo Ecclesiæ Catholicæ more observari.

594 §. 2. Hoc præceptum Viatici obligat sub mortali, ut habet communissima cum Esc. *l.*22. *n.*405. qui dicit esse certum, licet aliqui contradicant apud Mendo *diß.* 11. *q.* 1. Ratio est, quia materia est gravis & valde conducens ad animæ bonum pro articulo periculosissimo. Estque duplex mortale, si quis in Paschate moribundus Communionem negligat, quia est diversus finis utriusque præcepti, in Paschate enim est, ut cum tota Ecclesia festum celebret, & commemorationem faciat ultimæ Cœnæ, passionis ac mortis Christi; pro Viatico autem, ut se præparet pro transitu ex hac in alteram vitam, Dicast. *d.* 10. *n.* 94.

595 §. 3. Excommunicatus tenetur procurare absolutionem, ut possit suscipere Viaticum, uti a fortiori colligetur, ex dicendis nu. 616. An autem dari possit infantibus, pueris, fatuis, phreneticis, energumenis, surdis, & mutis dicetur a num. 635. & 644.

596 §. 4. Præcipitur expresse in Jure Canonico apud Aversf. *q.* 8. *f.* 3. §. 11. ut afficiendis ultimo supplicio detur tempus & commoditas sumendi Communionem pro Viatico. Estque communis sententia cum Pax Jord. *l.* 3. *tit.* 3. *n.* 39. ab Episcopis etiam per excommunicationem cogendos esse Judices, ut permittant communicari supplicio afficiendos, ita enim etiam statuit S. Pius V. Putatque Dicast. *n.* 29. etiam jure naturali ad hoc teneri Judices: non tamen tenentur differre executionem mortis, ut reus communicet jejunus: hinc potest tum illi non jejuno dari Viaticum. Si autem esset periculum, ne reus evaderet, putat adhuc *Bonac.* debere ei dari spatium communicandi, quod limitat Tamb. *de Commun. c.* 5. *n.* 2. nisi ex fuga illa damnum publicum, vel mors Judici posset oriri; e contra Fagund. Quint. Dicast. *n.* 30. Gob. *t.* 4. *n.* 203. dicunt non teneri, quandocumque est periculum fugæ. Quod si reus vel noluerit vel non potuerit uti spatio concesso, aliqui dicunt, Judicem non teneri spatium aliud concedere: sed, si sit spes fructus, & sine gravi incommodo fieri possit, charitas postulat, ut concedat ad unum aut alterum diem, Bonacina Dicast. *n.* 31. qui recte addit, Judicem non posse negare tempus pro Communione, ex hoc, quod timeat, ne reus simul apud Principem agat pro liberatione sui, nam habet jus implorandi gratiam Superioris, imo dicit *Dicast.* nequidem hoc posse negare, quamvis prævideat malis artibus impetrandam gratiam, hoc enim per accidens est, & ipse tenetur relinquere ordinarium cursum in tribunalibus.

597 §. 5. Viaticum debet dari tali reo, non tantum si una hora post sit occidendus, uti admittunt Sa, Fag. Dian. Dicast. *n.* 26. sed etiam licet statim post sit occidendus; ita vulnerato, quamvis statim sit moriturus, quia *cap. Is qui* 8. *Caus.* 26. *q.* 6. dicitur, *Si quis continuo creditur moriturus, infundatur ei Eucharistia, Jord. Dian. Gob. Lohner.* Neque inconveniens est, quod sacræ species consumantur in corpore mortuo, excusat enim necessitas, & utilitas. Nec etiam refert, quod forte pridie communicarit, & hodie etiam jejunus non sit, Jo. Sanchez Quint. Dicast. *d.* 9. *n.* 341. Imo si per viginti dies quotidie suspendatur executio, poterit toties communicare pro Viatico, Quint. Gob. *n.* 207. Dicast. *n.* 342.

§. 6. Viaticum non est dandum ebrio, si constet ebrietatem fuisse plane voluntariam; de quo si dubitetur, dandum est, dummodo absit periculum irreverentiæ, quia possessio est pro ipso, & præsumitur velle. Quod si solitus est se voluntarie inebriare, idem etiam nunc præsumitur, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio, Gob. 195. 598

§. 7. *J. Major.* putat in necessitate licitum esse consecrare hostiam pro Viatico, etiam extra Sacrificium, sed merito contradicunt omnes cum Dicast. *n.* 344. In simili necessitate docet *Major* licitum esse Sacerdoti latino consecrare in fermentato, quam sententiam *Tann.* & alii non audent damnare, fatenturque Dicast. *d.* 2. *n.* 67. se amplexurum, nisi obstaret auctoritas DD. absolute tamen oppositam tenet n. 66. cum communi, quia præceptum Viatici non obligat cum tanta difformitate ritus. In defectu tamen latini Sacerdotis, posset moribundus hic sumere Viaticum a Græco consecratum in fermentato Tamb. *c.* 2. §. 9. *n.* 12. Laicus vero Latinus, si sit in Græcia peregrinus, & ibi nullum sit latinum Templum, potest communicare in quo ritu vult, & idem est de Græco in his locis: si autem adsit Templum proprii ritus, putat *Fagnan.* non posse nisi suo ritu communicare, sed Tamb. *n.* 14. affert multa exempla, ubi Græci in azymo communicant, etiam ubi Templa sui ritus habent. 599

§. 8. Quamvis *Nugn.* & *Ochag.* dicant debere sumi Viaticum sub specie vini, si nequeat sumi sub specie panis, eo quod præceptum divinum prævaleat humano, idque probabile esse dicant Dian. & Escob. *n.* 414. atque etiam ideo Leand. *nu.* 440. dicat posse sumi, tamen probabilius videtur non teneri, non quod præceptum humanum prævaleat divino, sed quia divinum non obligat, nisi quando observari potest cum debita reverentia, principalibus ritibus & quasi substantialibus cæremoniis ab Ecclesia præscriptis. Suar. Fagnan. Dian. Amic. Lug. Tamb. *c.* 5. *n.* 3. Dicast. *d.* 10. *dub.* 11. Platel. *n.* 454. Atque etiam ideo docent S. Anton. Suarez Azor. Jordan. *n.* 33. *Verj. t.* 8. *art.* 2. aliique plurimi cum Dicast. *d.* 9. *num.* 345. Sacerdoti non jejuno licitum non esse celebrare pro consecrando alicui Viatico, quamvis oppositum teneant *May. Zanard. Zamb. Philiarch.* aliique, quorum sententiam *Suar. Filliuc. Lugo, Dicast.* merito vocant probabilem uti & *Laym.* saltem si infirmus aliud Sacramentum non possit suscipere. Non esse autem licitum pro consecrando Viatico celebrare absque sacris vestibus, vel sine altari notant Lugo & Dicastill. *num.* 329. quamvis Jordan. *nu.* 35. dicat probabiliter licere. Quidquid sit de hoc, recte consuluit *Tamb.* in casu, quo infirmus non posset deglutire species panis, sed tantum vini, melius esse dare minimam particulam specierum panis, cum vino vel jusculo, quam species vini. Plura de sumptione sub specie vini dicta sunt *a n.* 509. 600

§. 9. Ut infirmus non jejunus communicet, facilius permittit Ecclesia, quia defectus jejunii nimis sæpe contingit; hinc notant Tamb. & Dicast. *d.* 9. *n.* 329. Sacerdotem non debere hic scrupulose velle expectare, si Medicus judicet ægrotum, non posse commode expectare, jejunium sequentis diei. Addit Aversf. *q.* 8. *f.* 9. §. *Sexto* satis esse, quod ægroto incommodum esset absque cibo expectare a media nocte usque mane. Similiter inquit Gob. *num.* 323. si æger longe distet, v. g. 2. horis, & periculose ægrotet, poterit non jejuno dare Viaticum, quamvis probabiliter posset postridie jejunus illud sumere, minus enim periculum requiritur ad Viaticum a non jejuno sumendum, quam ad suscipiendam Extremam unctionem; unde potest communicare non jejunus, si etiam Pastor commode expectare non potest sequentem diem, v. g. quia mane est impediendus in Ecclesia, quia statim post mediam noctem surgere deberet, Lugo, Tamb. *a n.* 19. Addunt aliqui, si vesperi cum majori reverentia deferret comitantibus laicis, praxis enim docet, inquit Tamb. jejunium in occasione Viatici, non esse tam rigorose accipiendum. Monet autem Gob. *n.* 409. Sacerdotem semper debere secum deferre duas hostias; ut unam a domo ægri referat in Templum, alioquin quando redibit, obviantes adorabunt pyxidem vacuam. 601

§. 10. Quoties aliquis possit in eadem infirmitate non jejunus communicare, adducunt plures sententias Aversa *q.* 8. *f.* 9. §. *Septimo*, & Bus. *n.* 540. *relatus*. Quod omni die possit, prer ter citatos a *Busemb.* docent etiam Armil. & Dic. *n.* 334. ac probabile vocat Tamb. *n.* 24. quia *Conc. Constant.* & Ecclesiæ consuetudo videtur absolute a præcepto jejunii eximere periculose infirmos, si commode non possint manere jejunii. 602

§. 11. Quamvis Jordan. *n.* 32. dicat non convenire, ut Parochus currat, si sit periculum, ne æger moriatur sine Viatico, ideoque eum non teneri currere; tamen etiam probabile est cum Gob. *n.* 506. eum sine irreverentia posse cur- 603

rere, quia excusat necessitas, adeoque teneri: Et nu. 407. dicit *Gob.* in tali casu deferri posse sine lumine & campanula. Addit *Marchant.* omitti posse lumen, quando fertur ad ægrum longe distantem, itaut lumen commode conferri nequeat. Deinde Pasq. *qu.* 833. docet Episcopos & superiores regulares cum causa dispensare posse, ut deferens Viaticum utatur pileolo, sic enim fit in pagis, & villis. Addit tamen esse mortale, si sine justa causa feratur tecto capite. Præterea notat Gob. *n.* 323. si vocatus ad ægrum nesciat, an sit periculum, necne, posse secum conferre Viaticum & oleum, tumque facere, quod ratio & necessitas postulabit.

604 §. 12. Si æger Eucharistiam sumere non possit, illicitum est ad eum deferre, ut saltem pro consolatione adoret vel osculetur, id enim prohibuit S. Pius V. teste Lugo *in Resp. Mor. l.* 1. *d.* 11. & habetur ad *sess.* 13. *Trid. post Canones in declarat. n.* 1.

605 §. 13. Si quis post octo dies a Communione incidat in mortis periculum, quamvis probabilius sit obligari, tamen etiam probabile est non obligari denuo communicare pro Viatico, uti præter citatos a *Bus.* docent Sot. Palud. Henr. Con. Aversa *qu.* 8. *sess.* 3. §. 8. Lugo *d.* 16. *a n.* 36. Illst. *n.* 129. Quod Escob. *n.* 408. & Amic. *d.* 29. *n.* 17. extendunt etiam ad 15. dies. Rationem dant, quia cum habeatur finis præcepti, qui est, per Communionem se disponere ad mortem vicinam, videtur esse satisfactum, quamvis mors non fuerit prævisa, reipsa enim fuit vicina. Si tamen quis mense post Pascha incideret in tale periculum, non satisfecisset, quia illa Communio non fuisset dispositio ad mortem vicinam, *Suar.* & alii cum Tamb. *cap.* 5. *n.* 7.

606 §. 14. Si ille, qui mane ex devotione communicavit, postea eodem die incidat in periculum mortis, *Vasq. Dian. Turr. Kellison. Ochagav. G. Hurt. Quintanadv.* putant teneri iterum communicare pro Viatico, quia præceptum Viatici mane non obligabat: ergo ei tum non satisfecit; & hanc sententiam vocat probabilem ac tutam Dicast. *d.* 10. *dub.* 3. Econtra Suarez Aversa §. *Quod si*, Con. Lugo *sess.* 3. Bernal. Verj. *tr.* 8. *art.* 14. & alii communius dicunt non posse iterum communicare, tum quia duplex una die Communio prohibetur, tum, etiam, quia communicavit, quando erat vicina mors, ergo censetur satisfecisse præcepto Viatici. Aliqui cum *Illst.* supra dicunt posse quidem communicare, quia reipsa non communicavit in periculo mortis, attamen non teneri, quia non est usus bis communicandi eadem die; Castr. *p.* 14. *n.* 8. dicit per se loquendo, teneri, sed excusari propter præceptum non communicandi bis una die: *Dicast.* ita distinguit, si mane communicavit sanus, videtur iterum posse & debere, quia mane abfuit periculum; si autem ita ægrotabat, ut si illud periculum, quod erat, fuisset animadversum, potuisset ei dari Viaticum, non poterit, quia communicavit, quando reipsa erat periculum mortis; hinc febricitans, qui mane communicavit, non poterit iterum vesperi, nisi Medicus vel alius peritus dicat, quod periculum mortis, quod vesperi est, non fuerit mane, nec sit a febri, sed ab alio casu. Omnes illæ sententiæ sunt probabiles, uti fatetur Leand. *nu.* 357. sed sententia *Suar.* videtur probabilior.

607 §. 15. Qui prævidet se casurum in mortis periculum, & tum non habiturum occasionem communicandi, tenetur prævenire, quia ex illa prævisione dici potest jam ei imminere mortem, & per illam Communionem satisfecisse obligationi supervenientem mox periculo, docet Aversa §. *Nono*.

608 §. 16. Viaticum dari debet die Veneris sancto Jordan. *n.* 30. Tamb. *c.* 6. *n.* 4 Item tempore interdicti generalis, Suar. Tamb. *n.* 33. quia Ecclesia non prohibet Communionem in ejusmodi necessitatibus. Quæ autem sit obligatio Parochi ad dandum Viaticum tempore pestis, dictum est a n. 484.

609 §. 17. Probabilius est Viaticum peti debere a Sacerdote hæretico, excommunicato, suspenso &c. si alius desit, quamvis occasio esset suscipiendi alia Sacramenta præter Eucharistiam, potest enim ab illis peti, uti docent *Suar. Sanch.* & alii cum Tamb. *nu.* 3. contra *Durand. Palud.* & alios, ergo etiam debet peti, nam talis necessitas excusat a cooperatione peccati illius. *Nec obstat*, inquit Verj. *t.* 8. *art.* 16. & 17. quod forte sit denunciatus; *nam* credendum non est piam matrem Ecclesiam velle pro tali articulo repellere a ministerio tam utilis Sacramenti: neque de hoc casu necessitatis loquitur *S. Thom. qu.* 82. *art.* 9. Qui tamen petere nollet, posset sequi contrariam sententiam, quæ probabilis est, inquit *Tamb.*

610 §. 18. An huic præcepto de sumendo Viatico satisfiat per Communionem sacrilegam, colligi poterit ex dicendis a num. 618. Dixi autem num. 470. Diaconum absente Sacerdote teneri deferre Viaticum moribundo. Et num. 481. Sacerdotem posse sibi ipsi dare. An autem laicus possit sibi vel alteri dare, dictum est num. 472.

611 §. 19. Sive obligatio Viatici sit ex præcepto divino per se immediate determinante hoc tempus, uti volunt Suar. Vasq. Amic. *n.* 12. Dicast. *d.* 10. *a n.* 16. aliique communiter; sive sit immediate ex sola determinatione Ecclesiæ, nihilominus juste potest Ecclesia, cui horum Mysteriorum dispensatio commissa est, quosdam in pœnam scelerum privare Viatico, uti aliquando privasse testatur Lug. *d.* 13. *a n.* 67. & *d.* 16. *n.* 33. tum autem non dispensat in præcepto divino, sed tantum subducit materiam, & Sacerdotibus suis prohibet administrationem, sed recte notat Dicast. *a nu.* 128. Ecclesiam jam a tempore Innoc. III. mandasse, ut Viaticum absolute nulli pœnitenti negaretur, ut etiam habetur *Cap. Quod in te*, 11. *De pœnit. & remiss.* Imo Avers. *qu.* 8. *sess.* 3. §. *Undecimo*, dicit Innoc. I. id statuisse, & quamvis adhuc absolute negari posset Viaticum, attamen non censetur jam expedire. Notat tamen *Aversa* Romæ & alibi servari, ut publicis meretricibus detur absolutio & Extrema Unctio, si pœnituerint, Viaticum autem non detur, nisi fuerint translatæ ad honestam domum, extra illam, in qua pravam vitam egerunt.

Non esse dandum illi, qui in articulo mortis nulla dat signa doloris de peccatis, dicetur n. 645.

Q. 115. *Quandonam censeatur esse periculum vel articulus mortis?* R. Periculum mortis est status, in quo homines communiter moriuntur, sive, ex quo mors ut plurimum sequitur, uti quando quis in bello est pugnaturus: Vide tamen dicta n. 575. Articulus mortis tum est, quando mors proxime instat, estque moraliter certa, & fere inevitabilis, sive ex naturali causa, uti in morbo, sive per sententiam judicis aliquis sit occidendus, putantque *Sot. Valent. Ledesm. & alii*, quando datur potestas v. g. absolvendi in articulo mortis, non intelligi de periculo, sed oppositum probabiliter tenet Silv. *post resolut. varias orat.* 1. *de absolut. moribundi*. Idem dicit posse fieri in periculo amentiæ, quia cum ante mortem non potetur futurus sapiens, est veluti articulus, quo sapiens emoritur. 612

Q. 116. *Quid faciendum, si adsit periculum, ne communicaturus revomat?* R. De hoc dictum est a n. 542. 613

Qu. 117. *Quid circa Communionem Paschalem sit addendum?* Resp. seqq. §. 1. Præceptum Communionis Paschalis tulit Inn. III. in *Conc. Lateran.* & refertur *Cap. Omnis utriusque sexus*, 12. *De pœnit. & remiss.* his verbis: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, confiteatur &c. suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejusmodi susceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens Christiana careat sepultura:* idem declarando statuit Trid. *sess.* 13. *Can.* 9. *Si quis negaverit omnes & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate ad communicandum juxta præceptum S. Matris Ecclesiæ, anathema sit.* Hoc autem præcepto obligari etiam Papam, docent Auctores communiter, potestque de hoc videri Bernal. *d.* 44. *a n.* 61. 614

§. 2. Excommunicatus vel simili censura innodatus tenetur, quamprimum potest, tollere hoc impedimentum Communionis Paschalis. *Nec obstat*, quod ex præcepto Missæ non teneatur tale impedimentum tollere, secundum dicta l. 1. n. 794. *Nam* disparitas est, quod præceptum Communionis sit etiam divinum & majoris momenti, magisque utile, quod in tali homine etiam communiter prærequirit Confessionem tanquam medium illi ad salutem necessarium, Suar. Con. Fag. Lug. Dicast. *d.* 10. *n.* 92. Tamb. *de Comm. c.* 4. *n.* 41. Qui tamen *n.* 40. dicit aliquem non ideo obligari ad petendam dimissionem e carcere, vel ad curandam extraordinarie valetudinem, cum hæc non sint mala spiritualia. An autem præcepto isto, prout Ecclesiasticum est, comprehendantur etiam hæretici, videri potest Bern. *a n.* 69. qui probabiliter negat; quamvis alii communiter, & probabilius affirment. 615

§. 3. Ut satisfiat huic præcepto, debet Eucharistia sumi a Baptizato, secundum dicta n. 165. & 585. Deinde sumptio debet esse Sacramentalis & actio humana, uti dictum est n. 178. 616

§. 4. Huic præcepto non satisfit per Communionem sacrilegam, nam Innoc. XI. damnavit hanc 55. prop. *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* Unde hic corrigendus est *Busemb.* tenens oppositum cum aliis plurimis quos citat, & secutus fuerat Dicast. *d.* 10. *dub.* 8. Neque horum ratio aliquid evincit; nam dato, quod hoc præceptum sit pure Ecclesiasticum, cujus tamen oppositum constat ex dictis n. 594. nihilominus dicendum est Ecclesiam posse præcipere actum internum, saltem indirecte, si hic necessarius sit ad actum externum, quem præcipit, debite ponendum, uti ostensum est l. 1. a n. 643. Itaque Ecclesia præcipit Communionem fructuosam, quæ nempe sit cibus & vita animæ, ad quod requiritur, ut sit digna. 617

§. 5. Probabilius videtur non satisfieri per Communionem etiam materialiter tantum sacrilegam, ut si quis cum invincibili ignorantia communicasset in statu peccati mortalis, nisi forte Sacramentum reviviscat, antequam species consumantur, secundum dicta n. 200. Quamvis enim in rigore non communicasset sacrilege, cum sic communicando non peccarit, tamen non communicavit cum fructu, quod fieri vult Christus, & Ecclesia. *Nec obstat*, quod finis præcepti non cadat sub præceptum, uti habet commune axioma: *Nam* sæpe potest cadere, uti recte Suar. *d.* 70. *s.* 2. si nempe finis ipse præcipiatur, sicque fiat etiam materia legis seu res præcepta, & ita hic esse colligimus inde, quia Christus præcipiens Communionem, indicavit hunc finem, dicendo esse cibum, esse vitam animæ. Quando autem legislator simul indicat finem legis, etiam hunc præcipit, Platel. *n.* 348. Quando vero finis præcepti dicitur non cadere sub præceptum, sensus est, ad satisfaciendum præcepto non requiri intentionem satisfaciendi præcepto, aut attingendi omnes fines, quos forte habuit præcipiens, cum hoc tamen stat, quod poni debeat illud, quod hic poni voluit. 618

§. 6. Qui in sua Parochia communicavit sacrilege, non videtur 619

detur obligandus iterum communicare in Parochia, quia præceptum videtur diviſibile, communicandi recte pro bono animæ, & communicandi in Parochia ad recognoſcendum Paſtorem, hæc autem pars eſt impleta: uti ſi præceptum ſit, ut Horæ devote recitentur in choro, qui indevote recitavit in choro, ſatisfacit ſi domi repetat, quia illam partem præcepti, quæ erat de aſſiſtentia in choro, implevit.

620 §. 7. Illſ. *t. 6. d. 4. n.* 134. ſupponit a proprio Parocho Communionem ſuſcipiendam: Tamb. *in Præcep. Eccl. tr. 3. c. 4. nu.* 1. docet non inveniri præceptum communicandi in Parochia, ſed tantum ut fiat e manibus Parochi, unde ubicumque e manibus Parochi communices, dicit te ſatisfacere; econtra, ſi in Parochia communices, non e manibus Parochi aut delegati ab eo, dicit te non ſatisfacere: Gob. *t.* 4. *n. 68.* docet non peccare, qui communicat extra Parochiam, attamen peccare mortaliter ſi non communicet e manibus Parochi vel delegati ab ipſo. Idem dicunt Bonac. Jordan. Caſtr. teſte Gob. *ſupra & nu.* 73. qui omnes provocant ad *Cap. Omnis utriuſque ſexus*, quod retuli *n. 614.* in quo tamen non dicitur, ut communio ſuſcipiatur in Parochia aut e manu Parochi, ſed declaratio S. Congreg. apud Gallem. *ad Trid. ſeſſ. 13. Can. 9.* dicit, ſicut, *Caput Omnis*, vult, quod quis proprio Parocho confiteatur, ita a proprio etiam Euchariſtiam ſumat; hinc dicendum eſt eſſe obligationem gravem communicandi in Parochia, non jure ſcripto, ſed uſu & conſuetudine, quam obligatoriam eſſe ſatis declararunt, tum citata S. Congr. tum plerique Epiſcopi ſevere prohibentes in die Paſchatis alibi diſtribui Communionem, ac dum permittunt fieri aliis diebus Paſchalibus, edicunt mentem ſuam eſſe, quod alibi non ſatisfiat præcepto. Deinde etiam ſatisfacit, qui alibi ex manibus proprii Parochi, vel cum ejus conſenſu extra Parochiam communicat, poteſt enim ad hoc dare facultatem, dummodo certior reddatur de Communione peracta.

621 §. 8. Si quis abſque contemptu & ſcandalo communicet uno vel altero Paſchate extra Parochiam ſine venia Parochi, Tamb. n. 50. putat non fore mortale, impletur enim ſubſtantia præcepti, & videtur dari parvitas materiæ in hac re. Vide tamen Decretum S. Congreg. *n. 626.* referendum, in quo videtur major obligatio inſinuari.

622 §. 9. Non ſatisfit communicando in Eccleſia Cathedrali, niſi licentia dederit Ordinarius vel Parochus, Bonac. Dicaſt. *d.* 10. *n.* 170. Dian. *p. 9. t. 9. R. 64.* Lugo *in Reſp. mor. lib. 1. dub.* 15. contra *Poſſev. Sa* & alios. Conſequenter Archi-Presbyter Cathedralis non poteſt dare licentiam communicandi extra Parochiam, Tamb. *de Comm. c. 4. n.* 59. quia licet Eccleſia Cathedralis ſit Superior, & Archi-Presbyter ſit excelſior Parochus, tamen ſingulæ Parochiæ habent ſuos terminos, & ſinguli Parochi ſua jura, non aliter ac ſingulæ Diœceſes & ſinguli Epiſcopi pro ſua Diœceſi, quamvis Archi-Epiſcopus ſit illis excelſior.

623 §. 10. Si plures ſint ſimul Parochi ejuſdem Eccleſiæ, ſinguli poſſunt licentiam dare alibi communicandi, Tamb. *nu.* 62. Quamvis autem ad communicandum alibi pro Paſchate ſufficiat conſenſus Parochi rationabiliter præſumptus, uti docent Nav. Rodriq. Averſa *q.* 10. *ſeſſ.* 4. Tambur. *num.* 43. recte tamen notat Lugo *hic d.* 18. *n.* 51. non facile poſſe præſumi, nec ſemper ſufficere, quod certo daturus eſſet licentiam, ſi peteretur, nam ſi peteretur, jam hoc ipſo recognoſceretur ut Paſtor, & ipſe confuſe cognoſceret Ovem ſuam: ſi autem non petatur, manet rationabiliter invitus, quoad modum & ſubſtantiam, habet enim jus, ut aliquo modo recognoſcatur, & viciſſim recognoſcat Oves ſuas.

624 §. 11. Non ſatisfaciunt ſæculares, ſi communicent in Eccleſiis Regularium. Et quamvis Tamb. *a n.* 52. & Moya *t. 4. q.* 4. multa afferant pro oppoſita ſententia, merito addunt non eſſe practice probabilem. Sed quoad famulos domeſticos intra ſepta Religioſa habitantes, habet Societas Jeſu expreſſum privilegium in Compendio *v. Familiaris*, §. 1. & 2. ideoque hos ſatisfacere, ſi communicent in Templis Societatis, docet abſolute Illſ. *n.* 154. *Nec obſtat*, quod Sa *v. Euchariſtia, n. 9.* dicat Congregationem Concilii aliud declaraſſe, & forte eſt hoc, quod refertur ad *ſeſſ.* 13. Trid. *poſt Canones n.* 4. *Nam* declaratio non eſt univerſalis: & notat Dicaſt. *n.* 171. tantum declarare, quid per ſe loquendo, fieri debeat, præſcindendo a privilegiis. Econtra tamen Convictores habitantes in Seminariis noſtris non ideo ſatisfaciunt, ſi apud nos communicent, quia de illis non loquuntur privilegia. Lug. *in Reſp. mor. l.* 4. *dub.* 33.

625 §. 12. Quoad puerperas, ſtatuit *Synodus Colon. ſub Maxim. Henrico pag.* 85. *Ut Paſchalem Communionem domi ſaltem ſumant, neque, donec in Eccleſiam introductæ fuerint, eam differant, niſi Parocho aliud videatur.* Quoad diſcipulos in ſcholis noſtris, Gob. *tr.* 4. *n.* 77. dicit eos ſatisfacere, ſi ad illos attendant Profeſſores, & in Templo noſtro communicent, *conſuetudine*, inquit, *fere ubique id obtinente*. Et ita fit etiam, ſaltem in pleriſque hujus Provinciæ locis, uti partim ſcio per me, partim per litteras edoctus ſum hoc anno prudenter conniventibus Ordinariis, etiam ideo, quia Profeſſores longe facilius obſervant defectum, & ad Communionem urgent. Id tamen non videtur extendendum ad Theologos, quorum cura communiter quoad hoc non habetur. Quod ſi Ordinarii vel Parochi alicubi contradicerent, ſtudioſi eſſent mittendi, ſinguli ad Parochias, in quibus habitant, & in quibus acquirunt quaſi domicilium per voluntatem ibi commorandi majori anni parte, ut oſtendam quando de Matrimonio.

§. 13. *Nav. Henriq. Azor. Sa*, & alii dicunt non eſſe licitum Regularibus in die Paſchæ Communionem dare ſæcularibus, quamvis alio die in Parochia communicarint vel præſumantur communicaturi, pro quo adducunt declarationem, quæ refertur ad *ſeſſ.* 13. Trid. *poſt Canones n.* 3. & recenter emanavit alia hujus tenoris. 626

Mechlinien. miniſtrationis Ss. Euchariſtiæ Sacramenti.

CONquerentibus nonnullis Parochis & dubium infraſcriptum proponentibus in S. Congreg. Conc. Trid.

An PP. Societatis JESU, aliique Regulares poſſint miniſtrare Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum perſonis ſæcularibus a Dominica Palmarum, uſque & per totam Dominicam in Albis. Die 31. Januarii 1682. Sac. Congregatio reſpondit, *Affirmative*, excepto die Paſchatis: Ita tamen, ut ſæculares ſumentes Euchariſtiam in Eccleſiis Regularium in aliis diebus a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis incluſive, non ſatisfaciant præcepto Eccleſiaſtico. Et quamvis Suar. Vaſq. Conc. Bonac. Dian. Tamb. Eſcob. *l.* 20. *n.* 440. Caſtr. *p.* 19. *n.* 2. Averſa *q.* 10. *ſeſſ.* 4. Lugo *d.* 18. *n.* 50. Dic. *d.* 11. *dub.* 4. Illſ. *n.* 136. putarint per ejuſmodi declarationes hoc ſolum ſignificari, quod Communione apud Regulares in die Paſchatis facta, non ſatisfiat præcepto, tamen ſtandum eſt verbis, prout jacent; & ideo in hac provincia in noſtris Templis feſto ipſo Paſchatis non ſternitur menſa communicantium: ſi tamen aliquis ad pedem Altaris Communionem petat, non repellitur, ſed ei datur, notatque Laym. in dubio præſumi debere, talem ſatisfeciſſe vel ſatisfacturum eſſe etiam in ſua Parochia.

§. 14. Vagi & peregrini ſatisfaciunt, communicando ubi volunt, Sanch. *de Matr. l. 3. d. 33. n.* 17. Caſtr. *p.* 15. *n.* 10. Lugo ſupra, Platel. *n.* 432. & certum eſſe dicit Tamb. *n.* 46. quia cum alibi non acquirant nequidem quaſi domicilium, non fiunt his Parochis ſubditi, proprii autem Parochi cenſentur conſentire, ut, ubi volent, communicent, *Nec obſtat*, quod *Eugen. IV.* apud Boſco *ſeſſ.* 12. *concl.* 7. concedat peregrinis, ut in ordine ad Communionem Paſchalem cenſeri poſſint in Parochiis acquiſiviſſe, quaſi incolatum, *nam* hoc fuit in gratiam peregrinorum, qui non tenentur uti iſto privilegio, ſatisfaciunt nihilominus, ubi communicant. 627

§. 15. Quamvis Sacerdos ſatisfaciat pro Communione Paſchali, ubicumque celebret Miſſam, tamen ſi non celebret, tenetur communicare in Parochia, quia quando agit, ut laicus, tenetur præcepto, uti laicus, Lugo *n.* 31. Gob. *n.* 74. 628

§. 16. Ex hoc, quod alicui detur facultas confitendi, cui volet, non ideo datur facultas communicandi, ubi volet, quia hi actus ſunt diverſi & ſeparabiles, Boſco *concl.* 8. 629

§. 17. *Eugenius IV.* in Bulla, *Fide digna*, 20. *t.* 1. Bullarii anno 1140. die 18. Julii declaravit, per Paſcha hic intelligi quindecim dies a Dominica Palmarum, uſque ad Dominicam in Albis incluſive. Hoc tamen tempus per conſuetudinem in aliquibus locis extenditur, uti habet *Buſemb.* Et notat Illſ. *n.* 133. ſi feſtum Annuntiationis incidat in Sabbatum ante Palmas, communiter annumerari: ſed ſequenda locorum conſuetudo. Deinde aliqui Epiſcopi illud tempus Paſchale extendunt occaſione Miſſionum, uti patet in facultate ſubjecta. 630

FERDINANDUS DEI ET APOSTOLICÆ Sedis Gratia Epiſcopus Paderbornenſis & Monaſterienſis, &c.

Devotis nobis & in Chriſto Dilectis Diœceſium noſtrarum e Societate JESU Miſſionariis ſalutem in Domino.

CUm ex parte veſtra nobis humillime ſupplicatum ſit, pro bono Miſſionis & ampliore animarum meſſe proficuum fore, ut in locis Miſſioni veſtræ ſubjectis Paſchale tempus ad totam Quadrageſimam & quatuordecim diem poſt Paſcha extendatur, ne Miſſio quinque primis acceptabilis pœnitentiæ & ſalutis hebdomadibus cum magno animarum detrimento cogatur interquieſcere, quandoquidem ruſtici in Quadrageſima confeſſi, & Sanctiſſima Euchariſtia refecti vix adigi poſſunt, ut eadem paſchali tempore iterato recipiant Sacramenta, ita nos, qui præter animarum ſalutem inſtitutis hiſce Miſſionibus noſtris nihil aliud intendimus, libenter poſtulatis veſtris acquievimus, ut iis duntaxat locis, quibus per Quadrageſimam exercebitur Miſſio, pro paſchate tempore ſupradicto poſſint ſubditi noſtri & Exomologeſin facere delictorum, & Sacram Synaxim devote percipere.

In quorum fidem hasce manu noſtra ſubſcriptas & ſigillo noſtro communitas dedimus. In Aula & Reſidentia noſtra Neuhauſana 6. Febr. 1681.

Ferdinandus.

§. 18. Si quis prævideat ſe toto tempore paſchali impediendum, Suar. Az. Bon. Regin. Averſ. *q.* 8. *ſ.* 3. §. *Quinto*, Dicaſt. *d.* 10. *n.* 155. dicunt non teneri prævenire, quia necdum urget præceptum, neque tum poteſt illi ſatisfacere, poſtea enim adhuc 631

tene-

teneretur communicare in paschate, si cessaret impedimentum uti communius tenent AA. cum Platel. *n.* 430. contra Diana *p.* 3. *tr.* 4. R. 42. & alios hoc negantes, quorum sententiam Suar. *d.* 70. *f.* 2. agnoscit esse probabilem. Quidquid sit de hoc, alii cum Suar. Lugo *d.* 17. *n.* 76. Castr. *p.* 15. *n.* 8. Bernal. *n.* 76. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 75. Platel. *n.* 433. Illf. *n.* 137. probabilius dicunt, hoc præceptum Communionis Paschalis esse virtualiter duplex, & continere, imprimis præceptum communicandi semel in anno, deinde communicandi circa Pascha, quod partiale præceptum etiam graviter obliget, sitque magni momenti propter venerationem festi, & commemorationem tum cœnæ Domini, tum cruenti in Cruce Sacrificii circa illud tempus peracti, hinc inferunt eum, qui semel eo anno communicasset vel esset communicaturus, non teneri prævenire, qui autem nec ante communicasset nec postea habiturus esset occasionem, teneretur prævenire, ut satisfaceret præcepto Communionis annuæ, & ita etiam docet Amic. *d.* 39. *n.* 41. Addit Platel. *n.* 435. etiam teneri prævenire, si prævideat se prius diu post Pascha habiturum occasionem, quia Ecclesia videtur etiam ideo determinasse Pascha, ne communio nimis diu differatur. Varii autem varie statuunt terminum hujus anni, Vasq. Castr. & alii numerant a 1. Januarii, alii a Communione ultima. *Eug. IV.* supra dicit, Ecclesiam statuisse a Paschate ad Pascha, & ita etiam numerant Suar. Con. Laym. Bon. ostenditque recte Illf. *nu.* 133. non esse numerandum a die lapsus in peccatum. Quomodocumque autem numeretur, non potest per unicam Communionem satisfieri pro duobus annis, quia Ecclesia singulis annis unam Communionem assignat, Borgia *in QQ. Idor. q.* 10.

632 §. 19. Qui prævidet se impediendum in secunda septimana, tenetur prævenire in prima, quia tunc urget præceptum, & certo potest utrique partiali præcepto tunc satisfacere, Suar. & Illf. supra.

633 §. 20. Si quis ex malitia vel impotentia non communicarit in Paschate, S. Anton. Vict. Tolet. Med. Gran. Præpos. Valent. Henriq. aliique cum Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 41. dicunt non obligari isto anno, quia Communio videtur per præceptum fuisse alligata isti determinato tempori, uti obligatio audiendi Missam vel jejunandi alligatur certæ diei, qua transacta non est amplius obligatio, & hanc sententiam vocant probabilem Dic. *n.* 136. & Illf. supra. Probabilior tamen est, & in praxi sequenda opposita, quam tenent S. Th. Nav. Suar. Vasq. Az. Con. Silv. Fagund. Laym. Hurt. Lugo *a n* 63. Bernal. *nu.* 75. Aversf. §. *Quarto*, Illf. & Platel. supra. Ratio est, tum quia tempus Paschale est designatum; non ad terminandam, sed ad urgendam obligationem, quod colligitur ex verbis præcepti, nam dicit, ad minus in Pascha, tum etiam quia hic videtur esse duplex præceptum, uti ante dictum est, imprimis Communionis annuæ, deinde ut fiat circa Pascha, quamvis autem hoc posterius non possit amplius impleri, tamen prius, si antehac impletum non est, adhuc impleri potest: ergo etiam debet, sicuti si ex pœnitentia debeas jejunare die Veneris, vel festo trium Regum solvere debitum, quamvis tum negligas, vel non possis, teneris tempore insequente, probatque idem Card. *in* 1. *crisi d.* 52. dicens esse moraliter certum, quamvis *Illf.* putet esse ad summum probabilius. Putant autem Lugo *n.* 69. & Bernal. *n.* 76. post neglectum tempus Paschale non esse novam culpam, si Communionem diu differat, dummodo ante sequens Pascha communicet, quia tempus Paschatis amplius observari non potest, & Communio annua non determinat sibi potius hoc, quam illud tempus; sed probabilius contradicunt Suar. Vasq. Aversf. Plat. *n.* 434. quia Ecclesia videtur etiam ideo determinasse Pascha, ne diutius differatur, & ideo etiam Superiores Ecclesiastici urgent, ut si quis in Paschate non communicarit, statim faciat, quantum potest.

De pœna privationis sepulturę, si negligatur Communio Paschalis dicetur *l.* 7. quando de censuris, & de privatione sepulturæ.

634 *Q.* 118. *An & quando Communio danda sit pueris?* R. Colligetur ex seqq.

§. 1. Infantes etiam ante usum rationis possent cum fructu Eucharistiam suscipere, quia per Baptismum sunt Oves Christi, capaces nutritionis & augmenti gratiæ, ut habet communis cum Dic. *d.* 9. *d.* 11. contra *Maj. Sot. Cathar.* & alios apud Suar. *d.* 62. *f.* 4. Et ita legimus in primitiva Ecclesia eis datam esse Communionem, uti referunt Trid. *sess.* 21. *c.* 4. & Lug. *d.* 13. *f.* 2. Nunc tamen dari non debet, saltem in latina Ecclesia, S. Th. *q.* 80. *a.* 9. Aversf. *q.* 8. *f.* 1. §. *Tertio.* Et hoc esse illicitum colligimus ex ipso non usu, & communi sensu in Ecclesia. *Dixi*, in latina, nam testatur Arcud. *l.* 3. *c.* 40. Græcos infantibus (quia species panis sumere non possunt) instillare species vini saltem madefacto digito Sacerdotis, quod licet Ecclesia non damnet, tamen nunc etiam non approbat.

635 §. 2. Quamvis usus habeat, ut pueri non communicent ante annum decimum vel undecimum, tamen ut communicent, non requiritur certa ætas, sed sufficit illa, cui conjuncta est capacitas discernendi hunc cibum spiritualem a corporali, uti colligitur ex illis, quæ congerit J. Sanch. *d.* 26. Unde qui judicatur capax absolutionis Sacramentalis absolute accipiendæ, potius est capax Communionis, cum ad hanc minus prærequiratur. Et recte notat Aversf. *f.* 2. intra latitudinem ætatis a 10. ad 14. annum debere pueros ad communionem admitti, quod autem attinet ad ætatem, qua obligentur, recte notat prius obligari ad Missam, ad abstinendum a carnibus, ad Confessionem, quam Communionem, & quamvis admitti possint, non ideo statim esse obligationem, sed tum teneri pueros, quando a parentibus vel Parocho fuerint moniti.

§. 3. Pueris quamvis antehac non communicarint, dandum est Viaticum, nisi alicubi sit contraria consuetudo, Suar. Laym. Lugo *n.* 37. Bern. *d.* 34. *n.* 91. Aversf. *sup.* Dicast. *d.* 10. *a n.* 110. Tamb. Lohn. aliique. Consentiunt *Diana* & alii, licet vix septimum vel octavum annum sint egressi, dummodo instrui possint, quia sunt capaces talis Sacramenti, & sæpe indigent effectu illius, cumque præceptum divinum obligans determinate ad Viaticum nihil committat judicio Ecclesiæ vel Confessarii circa ætatem, neque tum expectari possit plenior usus rationis, non est ratio, cur non obligentur statim, si habeant plenam cibi hujus spiritualis discretionem. Unde audiendi non sunt Ochagav. Gran. Merat. Hurt. aliique, qui ejusmodi obligationem absolute negant. Nec Vasq. qui absolute dicit non esse licitum tali puero dare Viaticum. Nec Nav. qui dicit esse licitum, consulitque fieri, sed putat non esse obligationem. 636

§. 4. In dubio, an puer habeat plenum usum rationis, recte docent Lugo *n.* 40. Dicast. *num.* 721. Dian. *p.* 10. *t.* 16. R. 36. Tamb. *de Comm. c.* 5. *nu.* 14. posse dari Viaticum, quia certo proderit, tamen addunt non esse obligationem dandi, quia in dubio est possessio pro libertate contra legem; sed in hoc ultimo contradicit Bernal. supra, dicens si possit, etiam debere dari, hinc Schild. *tr.* 6. *n.* 21. absolute negat eis dandum, ob periculum irreverentiæ, sed tenenda est una e prioribus sententiis. 637

§. 5. *S. Antonin. Castrop.* aliique gravissimi AA. cum J. Sanch. *d.* 26. recte evincunt, pueros septennium egressos, aut etiam ante septennium, si discernant hunc cibum spiritualem, per se loquendo, teneri præcepto Communionis Paschalis, nisi proprius Sacerdos judicet differendum, cui hoc dijudicandum committit Concilium Lateran. *n.* 265. relatum, cum enim Ecclesia non determinet ætatem; sed tantum prærequirat annos discretionis, & S. Th. *q.* 80. *a.* 9. *ad* 3. dicat hoc Sacramentum posse conferri pueris habentibus aliquem usum rationis, quando anni discretionis adsunt, etiam adest, per se loquendo, obligatio præcepti. Recte tamen notat Lugo *n.* 36. non obligari nunc hoc ipso, quod hunc cibum spiritualem discernant a corporali, quod probat Dicast. a *n.* 103. ex usu & praxi Ecclesiæ interpretante hoc præceptum, & non ideo statim pueros admittente ad Communionem. Quamvis autem Escob. *l.* 20. *n.* 85. citans Nav. & Cordub. absolute dicat usum habere, ut non obligentur ante pubertatem, idest, masculi ante 14. feminæ ante 12. annum, tamen alii communiter & melius dicunt, attendendum esse, non ad annos præcise; sed potissimum ad maturitatem judicii, & spem reverentiæ debitæ ab illis exhibendæ. Addit Lugo *n.* 39. tempus hujus obligationis non incipere pueris in indivisibili; sed potius esse multos, quibus licite posset dari hoc anno communio, & tamen licite differri post unum, aut etiam secundum, Suar. *d.* 70. *sect.* 1. & Amic. *dist.* 29. *n.* 71. ut nempe melius se præparent, & cum majori reverentia accedant, obligantur tamen parentes, aut alii, qui sunt loco parentum, curare, ut interrogentur proprii Sacerdotes. 638

§. 6. Per proprium Sacerdotem, ad cujus consilium remittitur pro differenda quandoque Communione Paschali, secundum Dic. *n.* 90. intelligitur Parochus, vel qui cum illo ordinariam jurisdictionem habet, nihilominus Suar. supra, Busemb. & alii communissime loco proprii Sacerdotis, utuntur nomine Confessarii, & sic videtur habere usus, ex consensu ac tacita approbatione Parochorum, unde Bernal. *n.* 64. dicit, si puer non indigeat Confessione, nec habeat Confessarium, quem interroget, posse stare determinationi parentum, vel eorum, qui sunt loco parentum. 639

Q. 119. *Quomodo sit instruendus, qui prima vice vult communicare?* R. Hoc modo.

1. *Quid est communicare?* Resp. Est Sacramentum Altaris, sive Sacratissimam Eucharistiam ore excipere, & in stomachum deglutire, in eum finem, ut sit spiritualis refectio animæ nostræ.

2. *Quid accipimus in Communione?* R. Christum Dominum.

3. *Quid intelligis per Christum Dominum?* R. Filium Dei, sive secundam Personam factam hominem.

4. *Estne Christus ubique?* R. Secundum Divinitatem est ubique, secundum Humanitatem non est ubique, sed tantum in cœlo ad dexteram Dei Patris & in terra in Sacramento Eucharistiæ.

5. *Quandonam est præsens in Sacramento Eucharistiæ?* R. Post verba consecrationis, quæ proferuntur statim ante elevationem hostiæ, & calicis.

6. *Quid est sub hostia & in calice ante & post prolata verba consecrationis?* Resp. Ante prolata verba, est tantum panis in hostia, & tantum vinum cum admistione parva aquæ in calice; sed post prolata verba, in hostia est totus Christus, cum Divinitate & Humanitate, cum corpore & anima, cum Carne & Sanguine, & nihil panis est amplius ibi, sed tantum sunt species, figura, color, odor, sapor panis. In calice autem est idem totus Christus cum Divinita-

nitate & humanitate, cum corpore & anima, cum carne & Sanguine, & nihil vini est amplius ibi, sed tantum sunt species vini, uti ante dictum est de pane; nam panis & vinum convertuntur in Corpus & Sanguinem Christi; quia tamen totus Christus vivus sicuti est in cœlo, ita etiam est ibi, hinc non tantum Corpus est in hostia, & non tantum Sanguis in calice, sed & in hostia & in calice sunt illa omnia quæ dixi.

7. *Tamen non videmus Christum ibi, sed omnia apparent, sicuti antea: & quomodo est possibile, ut tantus homo sit sub tam parvis speciebus?* R. Quamvis non videamus, hoc credimus; & multa non videmus, quæ tamen credimus; hoc autem totum fit per Omnipotentiam divinam, cui nihil est impossibile.

8. *Unde sumus certi, quod hoc ita sit, itaut hoc possimus firmiter credere?* R. Inde sumus certi, & ideo firmiter credimus, qnia Deus dixit, qui nec potest falli nec fallere, nec errare, nec mentiri, cum sit infinita veritas.

9. *Unde scimus, quod Deus hoc dixerit?* R. Scimus ex Evangelio in multis locis; & nobis est satis, quod ita nos doceat Ecclesia Catholica, quæ est magistra veritatis, & cui Deus appromisit assistentiam Spiritus Sancti in illis docendis, quæ credere debemus.

10. *Quid est in scypho illo, quem custos porrigit post Communionem?* R. Est tantum vinum, quod ideo sumitur, ut si quę particulæ sacræ hostiæ adhæsissent linguæ vel palato, sic deglutiantur: hinc oportet facere, quantum fieri potest, uti hostia prius deglutiatur, & tum illud vinum seqnatur. Si tamen aliquis non velit, potest non sumere illud vinum.

11. *Quomodo debet aliquis esse dispositus, ut digne communicet?* R. Quoad corpus, debet esse jejunus a media nocte, itaut nihil cibi vel potus sumpserit, nequidem guttulam aquæ: non obest tamen, si salivam suam deglutiverit, aut sanguinem, ex capite vel gigniva defluentem. Quoad animam autem, debet esse liber ab omni peccato mortali, & si aliqua mortalia antea commiserit, debet omnia esse integre confessus cum vero dolore & proposito, & ab iis esse absolutus: qui enim communicant in statu peccati mortalis, fiunt fratres Judæ, & committunt gravissimum sacrilegium.

12. *Quid si aliquis haberet sola venialia?* R. Non peccaret communicando cum illis, dummodo non habeat actualem affectum ad illa: sed quo aliquis melius se disponit, & conscientiam magis expurgat etiam a venialibus, eo majorem per Sacramentum Eucharistiæ gratiam obtinet.

640 13. *Quænam est optima præparatio ad Communionem?* R. Præter puritatem animæ, de qua jam dictum est, optima præparatio est, elicere imprimis actus *Fidei*, etiam circa hanc Christi præsentiam in Eucharistia: Deinde actus *Spei* vitæ æternæ, & desiderii digne suscipiendi Christum: maxime autem actus ardentissimi *amoris* erga Jesum, volentem se nobis benigne communicare. Formulas horum actuum habebis in tuis libellis.

14. *Quid post Communionem est faciendum?* R. Cum omni modestia, & reverentia recedendum ad locum suum; ibi renovandi actus amoris erga Christum, quem jam præsentem amplectemur: Gratias agemus ipsi, proponemus ei nostras necessitates, petemus gratias & auxilium pro omnibus actionibus nostris. In prima autem hac communione, & etiam quandoque in sequentibus, petemus singulariter, tum ut non permittat nos unquam indigne communicare, tum ut in fine vitæ habeamus gratiam illum digne suscipiendi pro Viatico ad æternitatem: præterea die, qua communicavimus, erimus specialiter addicti operibus devotionis, non negligemus Concionem, Vesperas vel Completorium.

15. *Quamdiu oportet abstinere ab expuendo post sumptam Eucharistiam?* R. Si quis bene deglutiverit hostiam, maxime, si etiam sumpserit vinum pro ablutione, posset statim post expuere: expedit tamen propter reverentiam & ad cavendum scandalum continere se saltem ad unum Miserere.

16. *Quamdiu ergo abstinendum est a cibo vel potu alio sumendo?* R. Posset statim post sumi, sed expedit saltem ad quadrantem expectare.

17. *Quare laici non sumunt Christum ex Calice sub speciebus vini?* R. Quia Christus hoc non præcepit, & Ecclesia non permittit propter graves causas, quas habet; sed nec opus est, nam laici æque multum accipiunt sub solis speciebus panis, cum accipiant totum Christum, sicut ante dictum est.

18. *Quandonam tenemur communicare?* R. Imprimis omni anno circa Pascha, nempe intra 15. dies numerando 8. ante, & 8. post Pascha. Deinde in fine vitæ, quando adest periculum mortis.

641 *Notandum*, quod, cum pueri per ætatem non habent judicium, quo sufficienter æstiment hoc divinissimum Sacramentum, raro admittendi sint ad Communionem, & nonnisi quando aviditatem, & spiritualem quamdam famem ostendent, ac se diligentius solito præpararint, ne frequentia paulatim gignat contemptum & quoddam fastidium.

642 *Quæst.* 120. *An & quando Communio danda sit amentibus, semifatuis, freneticis, energumenis, surdis & mutis?* Resp. Colligetur ex seqq.

§. 1. Perpetuo amentes, si baptizati sint, possent cum fructu suscipere Eucharistiam, nam æquiparantur infantibus de quibus *n.* 634. dictum est: attamen non legitur datam esse illis Eucharistiam; nec dari debet, inquit S. Th. *q.* 80. *a.* 9. in O, quia id prohibet Rituale Pauli V.

§. 2. In dubio, an adulti amentes utantur ratione, Schild. *t.* 6. *n.* 23. dicit non esse dandum Viaticum, sed Gob. *t.* 4. *n.* 173. 417. & 418. melius dicit esse dandum, quia in dubio favendum est potius homini, pro quo institutum est Sacramentum, cum certo ipsi prosit, & probabiliter possit etiam causare primam gratiam, si forte homo ille in mortali esset, de quo saltem attritionem habuisset. 643

§. 3. Illis, qui usum rationis habuerunt, nec sciuntur amisisse in mortali, dandum est Viaticum, S.Th. *supra* & Catech. Rom. *de Euch. c.* 11. *n* 2. Requirunt tamen, ut prius ostenderint devotionem ad illud, sed Gob. *n.* 135. absolute dicit dari posse, quia censendi sunt voluisse, & probabile est in eo casu sufficere voluntatem interpretativam secundum dicta *n.* 170. Ideoque etiam Dic. *d.* 9. *n.* 163. plus non requirit, quam quod aliquis ante amentiam bene vixerit, & bonus vir sit habitus. Addunt Villal & Tamb. *de Commun. c.* 4. *num.* 4. contra Baunium, etiam aliquoties dari posse; præsertim si aliquam reverentiæ speciem retineat. Hoc ipso autem, quod nescias amisisse usum rationis in mortali, præsume esse in gratia, quia potuit vel sine ulla vel cum levi tantum culpa amisisse; Gob. *num.* 151. cum commun. Econtra, si certo scias paulo post mortale incidisse in amentiam, nec habes positiva fundamenta pœnitentiæ, semel malus præsumitur semper malus, hinc non erit illi danda Communio, Gob. *n.* 154. 644

§. 4. Si moribundus nullum exhibeat signum doloris de peccatis, sed tantum conqueratur de doloribus corporis, attendi debet, an omnibus consideratis censeatur compos mentis, si enim censeatur compos, dandum non est Viaticum, sed habendus est pro impœnitente: Si non censetur compos, dari debet, nisi positive constet esse in mortali, secundum jam dicta. 645

§. 5. Adulti, si sint semifatui, vel debilem rationis usum habeant, obligantur præcepto Communionis Paschalis, si judicentur capaces absolutionis, & absit periculum irreverentiæ, S. Th. *supra*, Tamb. *n.* 4. Bernal. *d.* 44. *n.* 66. Lugo *d.* 13. *s.* 5. Gob. *n.* 138. dicens ita sentire omnes, Dic. *d.* 10. *a n.* 122. in his enim non est, cur expectetur plenior usus rationis, ut fit in pueris, cum in prioribus non sit spes plenioris usus. Et quod de semifatuis dictum est, magis valet de plane fatuis tempore lucidi intervalli: additque Gob. sedaturum semifatuis etiam omni mense. 646

§. 6. Si quis, non quidem perpetuo, attamen a longo tempore hactenus stultus, cum aliis accedat ad scamnum communicantium, putat J. Sanch. *d.* 38. *n.* 9. præsumi posse habere lucidum intervallum, ideoque dari posse Communionem, sed recte contradicit Gob. *n.* 136. quia stulti agunt, uti simiæ, quod ab aliis fieri vident. 647

§. 7. Phrenetico aut deliranti, sive ex mania sive ex morbo, si quando alligatur, accipiat cibos, debet etiam alligato dari Viaticum, S. Th. Aversa *q.* 8. *s.* 1. §. *Quarto*, Sanch. Dian. Gob. *n.* 115. Si dubites, an reverenter suscepturus sit, proba in hostia non consecrata; si non succedat in una, proba in altera etiamque pluribus, & si aliquam reverenter susscipiat, da etiam consecratam, Laym. Castr. Dian. Gob. 648

§. 8. Quamvis aliquis in phrenesi dicat se nolle Viaticum, est nihilominus dandum, si probabiliter præsumatur voluisse, & absit periculum irreverentiæ, uti dictum est *n.* 176. 649

§. 9. Energumeni, etiamsi propter peccata prius commissa obsideantur a dæmone, possunt post pœnitentiam cum fructu Eucharistiam suscipere, S. Th. *ad* 2. J. Sanch. *d.* 38. Aversa §. *Quinto*, Lugo *n.* 67. Dicast. *d.* 9. *a n.* 206. Rayn. *in Heteroct. spirit. t.* 16. *s.* 1. *p.* 4. *num.* 44. Ratio est, quia, quamvis in primitiva Ecclesia non fuerit usitatum, ideoque fieri non debere dixerit S. Dionys. *de Ecclesiast. Hierarch. c.* 3. tamen non ideo nunc est prohibitum, præsertim post Concil. Arausicanum I. quod Can. 14. ita habet: *Energumeni jam baptizati, si de purgatione sua curent, & se solicitudini Clericorum tradunt, monitisque obtemperant, omnimodis communicent, Sacramenti ipsius virtute, vel muniendi ab incursu dæmonis, quo infestantur, vel purgandi, quorum jam ostenditur vita purgatior.* Pro hoc etiam auctoritatem SS. Cassiani, & Prosperi adducit Dicast. *supra*: ex quibus inferunt Laym. & Gob. *n.* 148. crebro illis dari posse, si hoc ad solatium spirituale conducat, maxime autem dari debere pro Viatico & Paschate, quamvis dæmon impediat, quominus profiteatur Christum præsentem, Laym. Gob. Lohner. Semper tamen abesse debet periculum irreverentiæ. 650

§. 10. Adultus, a nativitate surdus & mutus, est capax Eucharistiæ, quia instrui potest per signa, ut sciat hunc spiritualem cibum discernere a corporali, ut exempla docent, Sanch. Dian. Laym. Castr. Gob. *tr.* 4. *cas.* 7. qui addunt dandam in Paschate & articulo mortis: an autem sæpius, decernet Confessarius pro ratione intelligentiæ, modestiæ, pietatis, & aliorum, quæ in eo advertent. Econtra si a nativitate sit simul mutus, surdus & cæcus, censendus est veluti infans aut perpetuo amens, cum nullo modo instrui possit, vel rescire de hoc Mysterio, unde illi non debet dari Eucharistia, Gob. Lohner. Denique si post usum rationis & instructionem aliquam factus esset surdus, mutus, & cæcus, secundum Lohner, dari posset illi sola Extrema Unctio; sed non video, cur non etiam Eucharistia, saltem pro Viatico. 651

Q. 121. *Quid notandum sit circa Communionem quotidianam?* Resp. Auctores fuerunt in hoc puncto valde divisi, teste Rhodes *d.* 1. *q.* 4. *s.* 1. §. 2. & 3. Et ideo J. Sanch. *d.* 22. adducit plures quam 40. qui absolute dissuadebant, econtra alios valde 652

de multos, qui Communionem quotidianam absolute suadebant, cum quibus ipse tenet, quamvis, inquit, aliquis sine speciali devotione, etiam ex sola consuetudine accederet. Idem tenuerunt multi Hispani apud Card. *in* 1. *crisi d.* 66. *c.* 1. sed dicendum est cum S.Th.*q.*80. *a.*10. Suar.*d.*69.*s.*4.Bosco *s.*10.*concl.* 10. Rayn. supra aliisque nunc communiter, quamvis unicuique expediat quotidiana Communio, si adsit status gratiæ, actualis devotio, & debita reverentia, tamen, quia difficile est ut omnes, præsertim sæculares, ista quotidie habeant, hinc quotidiana communio, absolute loquendo, non expedit omnibus indifferenter; sed hoc relinquendum est judicio prudentis Confessarii; absolute autem omnibus adultis convenit valde frequens. Declaravit hæc omnia sufficienter S.Congreg. approbante Innocentio XI. in Decreto, quod subjicio.

DECRETUM

CIRCA COMMUNIONEM QUOTIDIANAM,

Datum Romæ 12. *Februarii* 1679.

653 CUM ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diœcesibus vigere usum quotidianæ communionis, etiam in feria sexta Parasceve, & simul affirmari eamdem quotidianam communionem præceptam esse a jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse; videlicet, quod aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & domi, imo cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota, sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt Sacerdotes sæculares aut regulares, aliique in communione accipiunt plures formas ac particulas, vel grandiores solito, ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit S. Congregationi Cardinalium Concil. Tridentini interpretum, eadem S. Congregatio prævia matura discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit. Etsi frequens quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus a SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus aut hebdomadibus dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantum indicavit, cum inquit: Optaret quidem Sacrosancta Synodus ut in singulis Missis fideles astantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent, idque non immerito: multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ econtra gratiæ, & Dei dona parvulis concessa, quæ cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certe de cujusque dignitate atque integritate, & consequenter de frequentiore aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea, quod ad negotiatores attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, & frequentię fructu, & ad pietatem processu laicis negotiatoribus, & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. In conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum Beatus Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos serio admoneant tanto magis ob Sacratissimę Eucharistię reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœlestium epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut a frequenti aut quotidiana Sacræ communionis sumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis quid singulis permittendum per se aut Parochos seu Confessarios sibi decernendum putet; illudque omnino provideat, ut nemo a Sacro Convivio, cum frequenter seu quotidie accesserit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unusquisque digne pro devotionis, & pręparationis modo rarius aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacram communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis communicent. Si quæ vero puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confessariorum diligentiam, opera quoque concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cum fideles ad Sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accesserint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eos, qui ad frequentiorem aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, sive conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini judicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri. Et si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere. Episcopi autem, in quorum diœcesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maxime persuadebunt, nulli labori aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque ac dona in sumentibus augeantur. Quod abunde continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio divina præstante gratia tenentur, seque Sacratissimo Pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint: Quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in Cœlesti Regno se præmium est daturus, precatur Sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur. Porro Episcopi, & Parochi seu Confessarii redarguant asserentes, communionem quotidianam esse de jure divino, doceant in Ecclesiis seu Oratoriis privatis, ex dispensatione seu privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanctissimam Eucharistiam nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes domi, vel cubantes in lecto, quam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publice & cum pompa juxta formam Ritualis Romani. Si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa communionem in feria sexta Parasceve, Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur. Insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ formas seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario. Si Parochi, & Confessarii, etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis JESU, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa.

Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens Decretum typis dari ac publicari voluit. In quorum, &c.

Idem dudum ante expresserat Innoc. III. *de Myst. Miss.* 654
lib. 4. *cap.* 42. *dixerit ergo quisquam communicandum esse quotidie, dixerit alius quotidie communicandum non esse*, subjungit ipse mentem suam, & ait, *faciat unusquisque, quod pie crediderit faciendum*. Pro quo adducit hæc verba S. August. quæ referuntur *Cap. Quotidie*, 13. *de Consecr. dist.* 2. *Quotidie Eucharistiam suscipere, nec laudo nec vitupero, omnibus tamen Dominicis communicandum suadeo*. Qui autem pro quotidiana communione voluerit sententias PP. legat Salmeronem *in Evang. tom.* 9. *t.* 41. qui volet rationes, videat *J. Sanch.* supra, ubi egregie tuetur usum, & probat fructum quotidianæ communionis, confutatque omnia, quę communiter opponuntur. Econtra qui volet auctoritates, & rationes pro usu minus frequenti, videat Lugonem *d.*17. & Dicast. *d.* 9. *dub.* 18. qui rem illam optime tractant. Decretum autem relatum recte exponit *Carden.* supra, & ex illo reprobat omnes sententias, tum nimium approbantes, tum nimium damnantes frequentiam Communionis, ubi etiam varia variorum Conciliorum decreta ostendit non esse huic decreto contraria. Adhuc tamen aliqua notanda sunt pro Praxi.

§. 1. Decreto relato obligantur Confessarii omnes, etiam 655
Societatis JESU, quia Pontifex etiam hoc exprimit in fine, non obstante apud ipsos hac Regula 26. Sacerdotum: *Ut pium est ad frequenter communicandum fideles exhortari, ita, quos ad id propensos viderint, admonere debent, ne crebrius, quam octavo quoque die accedant, præsertim si Matrimonio sint juncti*. Regula enim illa accommodanda est ad sensum Pontificis, potestque de hoc videri Dicast. a *n.*422.

§. 2. Possunt Confessarii devotis personis, quas dirigunt, 656
determinare dies, quibus communicent: sed petentibus sæpius, aut etiam quotidie, negari non potest Communio, posito, quod dignæ judicentur, neque deterreri debent a quotidiana Communione, uti patet ex verbis decreti.

§. 3. Si personæ tales interrogent, quoties communicare 657
possint, negari non debet, quod jus habeant quotidie communicandi, si nempe judicentur dignæ; si tamen non judicentur dispositæ ad toties communicandum, quoties forte vellent, potest dissimulari vel negari Communio, quia Pontifex hoc totum, ut fiat frequenter, vel non frequenter, relinquit judicio Parochi vel Confessarii.

§. 4. Possunt, per se loquendo, Confessarii emanare e 658
Confessionali, aut Superiores ordinare, ut certis tantum diebus ad illud accedant, quia per hoc nequidem indirecte impeditur Communio, nam personæ volentes communicare quotidie, censentur esse tales, quæ non indigeant quotidiana Confessione, si tamen judicentur dignæ, & alia quam designata die, petant Confessarium, cui solent, & nunc vellent confiteri, alioquin ob teneritudinem conscientiæ aut aliam rationabilem causam non communicaturæ, audiri debent, etiamsi quotidie peterent, alioquin deterrentur, imo, quod plus est, reipsa detinentur a Communione: nolle enim audire his potius diebus, quam aliis, est nolle, & causam esse, ut his diebus non communicent,

cum

cum tamen judicentur esse dignæ: ergo est contra decretum. Hinc *n.* 133. dixi cum communi illum, qui obligatus est ad curam, peccaturum etiam contra justitiam, si nollet audire talem Parochianum, etiam quotidie volentem confiteri; alius, qui non obligatur ex officio, attamen curam suscepit, agit saltem contra consilium, inquit, Jo. Sanch. *d.* 31. *n.* 12. (cujus tempore, si hoc decretum extitisset, procul dubio dixisset agere contra illud) tum quia reipsa impedit pœnitentem a Communione, tum etiam, quia sine justa causa defraudat incremento duplicis gratiæ sacramentalis. *Nec obstat*, quod Confessarius, ne quidem tunc post decretum teneatur præstare, quidquid talis pœnitens, alioquin non communicaturus, fieri vellet. *Nam* Confessarius tenetur pœnitenti, cujus curam suscepit, non negare saltem hoc, quod est optima & ordinaria dispositio ad Communionem, optima autem & ordinaria dispositio ad Communionem, præsertim apud laicos est Confessio, nam plerique, quoties communicant, toties confitentur: ergo. Et ideo etiam Catech. Rom. *de Pœn. c.* 9. ait; *Nulla res fidelibus adeo curæ esse debet, quam ut frequenti peccatorum Confessione studeant expiari*, a quo consilio neminem revocare debent Confessarii, nisi ex justa causa, uti jam dicetur.

659 §. 5. Sustineri non debent amplius duæ sententiæ Jo. Sanch. qui imprimis *d.* 28. dicit, pœnitenti semper fieri injuriam a Confessario, si ex fine emendandi venialia, vel imperfectiones ipsius prohibeat adire Communionem. Deinde *d.* 29. dicit pœnitentem non debere sequi consilium Confessarii ob certas causas dissuadentis Communionem. Utrumque enim oppositum patet ex decreto, quo datur hoc jus Confessario, & cujus arbitrio submittitur pœnitens, dummodo serventur reliquæ clausulæ decreti. Unde etiam probabilius videtur contra eumdem J. Sanch. *d.* 30. posse esse circumstantias (raro tamen) in quibus Superior vel Confessarius prudenter prohibeat pœnitenti vel subdito Communionem aliquam, imo & pro pœnitentia imponat abstinere, quidquid idem Auctor contradicat *d.* 33. *a n.* 15. v. g. ad augendam in pœnitente sacram famem, vel curam se melius disponendi, aut etiam aliquando ad frangendum caput hominis nimium adhærentis proprio judicio, vel semper volentis concedi, quod petit.

660 §. 6. Quando commendatur frequens usus Communionis, intelligi debet sola Communio digna, uti per se patet, quia sola digna Communio est utilis ad salutem; hinc Innoc. XI. recte damnavit hanc prop. 56. *Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Estque propositio illa maxime scandalosa, nam qui gentiliter vivunt, idest, qui vivunt continuo in depravatis & corruptis moribus, sacrilege communicant: si enim per Confessiones bonas & efficaciora proposita se semper disponerent ad dignam Communionem, moraliter impossibile esset, ut pergerent gentiliter vivere. Carden. *in* 2. *crisi d.* 35. *num.* 3.

661 *Q.* 122. *An licitum sit sæpius una die communicare.* R. Ordinarie non est licitum, uti colligitur ex *Cap. Sufficit*, 53. *De Consecr. dist.* 1. S. Th. *q.* 80. *art.* 10. *ad* 4. Suar. *d.* 69. *sess.* 4. Hoc ipsum probat praxis Ecclesiæ ac usus fidelium. *Dixi*, ordinarie, nam 1. Sacerdos celebrans, ter communicat in Natali Domini. 2. Si quis sanus communicarit, & postea incidat in periculum mortis, probabile est, secundum dicta *n.* 617. posse, & consequenter teneri iterum eadem die communicare pro Viatico. 3. Potest Communio sæpius sumi in die ad impediendam dehonorationem Eucharistiæ, uti si esset profananda ab hæreticis, &c.

662 *Inferes*. Si quis e manu Angeli hodie communicasset, non posset iterum hodie e manu Sacerdotis, Lugo *in Resp. mor. l.* 1. *d.* 16. *nu.* 8. Similiter si quis ante Missam distribuens Communionem sumpsisset particulam adhærentem digito, non posset illa die Missam legere, uti dictum est *n.* 571. aliud est, si particulas sui vel alieni Sacrificii sumat post distributionem Communionis in Missa factam, tum enim censebitur una moraliter Communio, uti dictum est *a n.* 496.

663 *Q.* 123. *An licitum sit dare Communionem ad explorandam, aut suscipere ad probandam innocentiam?* Resp. Non esse licitum docent S. Thom. *quæst.* 80. *art.* 6. *ad* 3. Suar. *d.* 67. *sess.* 6. Dicast. *de Sacram. d.* 3. *num.* 285. aliique communiter, & probatur, quia Pontifices *Cap. Ex tuarum*; De purgatione Canonica; *& Cap. Dilecti*; De purgatione vulgari; *& Cap. Consuluisti* 20. *Causa* 2. *q.* 5. prohibent ejusmodi probationes, tum quia videtur tentari Deus, a quo exigitur miraculum subitæ punitionis, si suscipiens Eucharistiam sit nocens; tum quia medium illud est vanum & superstitiosum; nam Deus nullibi promisit subito punire nocentem, quamvis pro contestatione innocentiæ Eucharistiam susciperet; & non plerumque, forte etiam nunquam, subito puniretur, atque ita nocentibus daretur occasio Eucharistiam indigne suscipiendi. Notant tamen recte Suar. & Castr. *hic p.* 20. *num.* 33. non apparere malitiam in hoc, si quis libere, vel etiam si duo ex mutuo consensu, Eucharistiam suscipiant, veluti in juramentum pro sua innocentia, & ita Gregor. VII. invitavit Henricum IV. ad Communionem, in contestationem innocentiæ suæ vel ipsius; Henricus autem Communionem detrectavit; sed merito etiam ista dissuadet Suar. propter periculum irreverentiæ vel sacrilegii. Addit Arriaga *d.* 21. *nu.* 28. suspecto imponi non posse istum peregrinum modum jurandi, hinc *Sot.* apud Escob. *lib.* 8. *num.* 381. merito damnat peccati mortalis maritum, qui cogit uxorem ad communicandum coram se, in testimonium, quod non sit adultera.

Objic. Ex quodam Conc. Wormat. sic statuitur *cap. Sæpe contingit*, 23. *& cap. Si Episcopo*, 26. *causa* 2. *q.* 5. ut si in Monasterio furtum perpetretur, aut Episcopo imputetur scelus, Monachi communicent, dicentes, *Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie*; Episcopus autem desuper celebret, & communicet, sicque se innocentem ostendat. Resp. Concil. illud fuisse tantum Provinciale; neque constat fuisse approbatum ab ullo Pontifice. Hinc S. Thom. *ad* 3. dicit, decreta illa esse abrogata per contraria documenta Pontificum, quæ retulimus: Castr. dicit Conc. tantum permisisse, ut communio illa fieret tanquam juramentum, uti ante dictum est, Alii apud Avers. *q.* 10. *sess.* 5. §. *Septimo*, dicunt ad terrorem tantum id fuisse propositum. 664

Q. 124. *An Communio peti possit, vel recipi a Ministro indigno?* R. De hoc dictum est *a nu.* 209. De Viatico a tali Ministro petendo, dixi *n.* 609. 665

Q. 125. *Quinam sint effectus Communionis?* R. 666

§. 1. Primarius effectus sunt gratiæ, tam habitualis, quam actualis, de quibus agitur in Scholastica; secundarii autem effectus sunt plures, de quibus generatim habet sequentia Conc. Florent. in decret. Eug. IV. Ad Armenos. *Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur dignæ salutis, est adunatio hominis ad Christum, &c. omnemque effectum, quem materialis cibus & potus quoad vitam aiunt corporalem sustentandam augendo, reparando, delectando, Sacramentum hoc, quoad vitam operatur spiritualem, in quo, ut inquit Urbanus Papa, gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum perficimus incrementum.* Similiter Trid. *sess.* 13. *c.* 2. dicit Christum voluisse sumi hoc Sacramentum, *tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur.* Addit, *Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis.* Quibus locis insinuantur plures effectus Eucharistiæ, quorum aliqui spectant ad animam, alii ad corpus, de quibus ordine aliquid addemus.

§. 2. Effectus secundarii, quos in anima causat Eucharistia sunt sequentes: 1. Augmentum omnium virtutum supernaturalium, uti habet Florent. & Innoc. III. *De Myst. Miss. lib.* 4. *c.* 44. his verbis: *Per hujus Sacramenti virtutem universæ virtutes augentur, & omnium gratiarum fructus exuberant.* Ratio autem est, quia hi habitus crescunt secundum mensuram gratiæ habitualis, unde sicuti gratia ex opere operato augetur, ita etiam hi habitus, Rayn. *in Candel. s.* 4. *c.* 2. ubi per singulas virtutes Theologicas & morales discurrit, probatque causari & augeri per Eucharistiam. Hæ autem virtutes vel earum augmentum causatur eodem instanti reali cum gratia: sunt enim veluti proprietates gratiæ, quæ est tanquam natura exigens illas. 667

2. Gratiæ actuales, nam gratia habitualis & habitus supernaturalis exigunt gratias actuales, quibus homo suo tempore, & loco excitatur vel juvatur in operando utiliter ad salutem, Suar. *d.* 66. *sess.* 9. Adeoque etiam hæ causantur per Eucharistiam ex opere operato, sed mediate tantum, neque statim cum gratia habituali, sed quando occurrit occasio exercendæ virtutis, vel declinandi vitii, vel alias, quando exigit necessitas spiritualis. Et ostendit Rayn. *cap.* 1. Eucharistiam esse ad specialiter illuminandas mentes fidelium: descendendo autem ad particularia, *cap.* 2. probat specialiter illuminare quoad exercitium omnis generis actuum supernaturalium, adeoque ab illa esse subitas gratias, quæ nos sæpe nil minus cogitantes, in quibusvis occasionibus illustrant vel movent. 668

3. Fervor charitatis, qui est specialis fructus Eucharistiæ, quæ etiam ideo dicitur Sacramentum amoris, Rayn. *a nu.* 13. ubi ostendit, quomodo Eucharistia sit specialiter Sacramentum charitatis. Et huc spectat, quod sæpe dicit S. Chrysost. *homil.* 45. *&* 61. *ut leones flammas spirantes, sic ab illa mensa discedimus.* 669

4. Actualis dulcedo & delectatio, uti habent Florent. & Urbanus VI. ac Clemens V. in Clement. de Reliq. & Vener. SS. ubi ait: *In hoc Sacramento habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur.* Similiter loquuntur SS. PP. apud Rayn. *sess.* 5. *v. Calix inebrians.* Ideoque Innoc. III. supra applicat Eucharistiæ illud Ps. 33. v. 9. *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus*, & SS. PP. applicant Psalm. 67. v. 11. *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus.* Et Gen. 49. v. 20. *Pinguis panis ejus, & præbebit delicias Regibus.* Plura videri possunt apud Lugo *d.* 12. *a n.* 90. qui notat hunc effectum nasci ex actibus fidei & dilectionis per hoc Sacramentum excitatis, ubi enim est perceptio rei amatæ præsentis, ejusque amor, naturaliter consequitur dulcedo & delectatio; maxime autem impeditur, si palatum animæ sit præoccupatum amore sensibilium. 670

5. Debilitatio habituum malorum, & emendatio vitiorum, ut innuit Florent. & habet Rayn. *s.* 4. *c.* 3. ubi ostendit singula vitia expelli, vel certissime imminui per Eucharistiam. Specialiter autem cohibet libidinem, uti notat Catech. Rom. *de Euchar. c.* 9. & docent SS. PP. quos citat, ideoque illi applicatur illud Zachariæ 9. v. 17. *Frumentum electorum, & vinum* 671

ger-

germinans Virgines. Atque ideo est, quod dæmon soleat impudicis maximam Communionis nauseam injicere.

672 6. Remissio peccatorum venialium, uti habent *Trid.* & *Catech. Rom.* supra, SS. PP. apud Suar. *sess.* 10. S. Thom. *q.* 79. *art.* 4. & Theologi omnes, inquit Lugo *n.* 82. Docent autem aliqui cum Gob. *t.* 4. *n.* 474. non requiri aliam dispositionem, quam ut ante Communionem adsit status gratiæ, & in Communione non sit actualis affectus ad tale peccatum: putant enim tum immediate remitti venialia ex opere operato, fatenturque Lugo & Dicast. *d.* 8. *n.* 124. hanc esse communiorem sententiam, quamvis aliqui requirant aliquam detestationem ejusmodi venialium, ad quam excitent speciales gratiæ per Eucharistiam causatæ. Alii cum Con. Bonac. & Escob. *l.* 20. *n.* 115. dicunt sufficere detestationem virtualem contentam voluntate suscipiendi Eucharistiam; hoc ipso enim, quod sit voluntas majoris & intimioris conjunctionis cum Christo, putant esse virtualem detestationem venialium, quia hæc illam impediunt vel dedecent.

673 7. Remissio pœnæ peccatis debitæ, *secundum modum devotionis & fervoris*, inquit S. Thom. *art.* 5. causat enim in nobis actus perfectos, quibus pœnæ alicujus remissio respondet, saltem ex opere operantis: attamen cum venialibus remittunt etiam pars pœnæ ex opere operato, Lugo *n.* 98. Imo probabile est cum Dic. *a num.* 128. contra Maurum *q.* 158. *num.* 5. quod Eucharistia ex opere operato remittat partem pœnarum debitarum peccatis, etiam aliunde antecedenter remissis.

674 8. Præservatio a peccatis, etiam mortalibus uti habent Trid. & *Catech. Rom.* supra; SS. PP. apud Lug. *num.* 85. Innoc. III. supra S. Thom. *art.* 6. Ratio est, *quia hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur*, uti habetur *Joannis 6. v.* 50. quia nempe causat ex opere operato illustrationes mentis moventes ad odium peccati, firmat animam in charitate, imminuit concupiscentias, uti ante dictum est, erigit auxilia externæ protectionis, uti pluribus ex Scriptura ac SS. PP. deducit Lugo *a num.* 86. Quia tamen hæ gratiæ, & auxilia quoad usum subsunt nostræ libertati, hic effectus non est infallibilis, sed esset, si vellemus cooperari.

675 9. Æterna gloria, uti habent S. Th. *art.* 2. Catech. Rom. supra, multi PP. apud Lugo *n.* 89. Quod verum est, non solum quia causat gratiam, quæ est pignus gloriæ, sed quia Christus per Eucharistiam dat speciale jus ad gloriam, hinc *Jo.* 6. *v.* 55. dixit: *qui manducat meam carnem & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam*. Ideoque etiam *Trid.* supra dicit Christum voluisse, ut ipsamet Eucharistia nobis esset pignus futuræ gloriæ. Possunt plura circa hoc videri apud Gonet. *d.* 8. *art.* 9. & Rayn. *sess.* 5. *v. Pignus*.

676 §. 3. Effectus, quos in corpore causat Eucharistia, sunt seqq. 1. Quædam cordis dilatatio, vultus lætitia, coloris vivacitas, oculorum modestia, linguæ refrænatio, maturitas incedendi, totius corporis reformatio, omnis externi gestus modestia venustaque ordinatio. Lugo *n.* 99. Hos autem effectus operatur mediate, sequuntur enim ex fervore charitatis & virtutibus quas operatur in anima.

677 2. Imminutio fomitis peccati, S. Th. *art.* 6. *ad* 3. Escob. *n.* 119. & recte explicat Lugo *a n.* 87. qui *n.* 100 cum Suar. *d.* 64. *sess.* 1. putat hunc effectum immediate excusari ab Eucharistia, partim fugando dæmones, ne excitent species turpis objecti; partim comprimendo activitatem humorum & amoliendo naturales causas ardoris concupiscentiæ.

3. Summa unio inter carnem Christi & hominis, secundum illud Jo. 6. v. 57. *qui manducat meam Carnem & bibit meum Sanguinem, in me manet & ego in illo*. De qua unione habent mira SS. PP. apud Suar. *sess.* 3. & apud Bernald. *d.* 41. *sess.* 6. Et hanc post *Vasq.* optime explicant Rayn. *s.* 3. *c.* 1. *a n.* 12. Maurus *q.* 162. Bern. supra, Dic. *d.* 8. *dub.* 5. nam licet non sit vere physica, sed moralis tantum, attamen non est per solam fidem, vel charitatem tantum, sed quasi realis, & naturalis, ideoque eam SS. PP. vocant corporalem: consistit autem in hoc quod Christus teneatur carnem nostram, in qua Caro ipsius tanquam cibus spiritualis libere, & digne suscepta est, habere quasi propriam: & econtra nos Carnem Christi quam libere, & digne suscepimus in cibum spiritualem, teneamur habere tanquam carnem nostram, ad modum similem, quo conjuges mutuam carnem æstimant veluti suam, ideoque dicunt fieri una caro. Perseverat autem hæc unio consumptis speciebus, quamdiu perseverat gratia per hoc Sacramentum causata, Dic. supra, Escob. n. 497. 678

4. Gloriosa resurrectio corporis, de qua fuse Suar. *sess.* 2. qui effectus non tantum causatur ratione gratiæ, quæ est semen gloriæ, sed etiam specialiter attribuitur Eucharistiæ, secundum illud Jo. 6. v. 55. *qui manducat meam carnem, &c. resuscitabo eum in novissimo die*. Et circa hoc videri possunt sententiæ Conc. Nicæni, & SS. PP. idem asserentium apud Bernal. *n.* 71. Falsum tamen est, quod aliqui dixerunt, per Eucharistiam produci in corpore nostro qualitatem aliquam, per quam præparetur ad immortalitatem, qualitas enim illa sine fundamento confingitur, Suar. *sess.* 1. Escob. *n.* 499. Dic. *n.* 91. sed hoc tantum fit per exigentiam, & jus quoddam, quod gratia causata ab hoc Sacramento tribuit homini ad gloriam corporis, quod ita communicavit Christi Corpori, & Sanguini, & specialem cum his unionem habuit. Probantque Rhod. *d.* 1. *q.* 3. *sess.* 3. §. 2. Lugo *n.* 196. contra Suar. hic non esse tantum novum titulum ad eamdem gloriam, sed reipsa ideo conferri aliquid, quo augeatur gloria, hinc aliqui apud Gonet. *n.* 17. dicunt eos, qui sæpe devote communicarunt, specialem in altera vita corporis splendorem esse habituros. Recte tamen notat Dicast. *n.* 88. sumptioni Eucharistiæ non respondere specialem laureolam in cœlo, ut aliqui putarunt, pro hoc enim nullum est fundamentum: Et de hoc aliisque effectibus, qui sine fundamento assignantur Eucharistiæ, videri potest etiam Rayn. *Tom.* 16. *in Heteroclitis spiritualibus*, *sess.* 1. *punct.* 5. *a n.* 8. Ex dictis. 679

Colliges, quanta sint, & quam rationabilia motiva, ut quivis homo quam sæpissime digne frequentet Eucharistiam. Possuntque hæc etiam utiliter proponi populo, ut excitetur ad frequentem, & devotam Communionem, sed simul instruendus est de modo digne, & devote communicandi, atque etiam admonendus de malitia indigne communicantium, de qua aliquid insinuavi *n.* 503. 680

LIBER

LIBER SEXTUS.
De Sacrificio Missæ, & Sacramento Pœnitentiæ.
PARS SECUNDA.

TRACTATUS III.
De Eucharistia.
CAPUT PRIMUM.
De Eucharistia, ut est Sacrificium.

DUBIUM I.
Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

1 RESP. Missa est Sacrificium, consistens in consecratione panis, & vini: estque actus latriæ, qui fit in recognitionem supremi dominii Dei, & signum nostræ servitutis. Quod non obstat, quin secundario possit etiam ad alium finem partialem offerri, ut ad agendas gratias, vel impetrationem beneficii, ad remissionem peccatorum, ad Sanctos honorandos, &c. Principalis fructus Missæ, ex opere operato, est independens a probitate Sacerdotis, a quo operato pro omnibus, seu vivis, seu defunctis, etiam accepto stipendio, applicabilis est: estque actu, tam intensive, quam extensive finitus; etsi enim hostia ipsa, & principalis offerens, idest, Christus infinite sit Deo gratus, atque ita Deus per hoc Sacrificium infinito bonore afficiatur, videtur tamen Christi esse voluntas, ut offeratur, & prosit tantum ad certum, & finitum effectum. Quod etiam patet ex usu, & sensu Ecclesiæ, dum Missæ pro eadem re repetuntur, quod signum est non habere infinitum effectum. V. Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 4. *Unde resolves:*

I. Sacerdotes ordinarie peccant graviter, si non aliquoties in anno, saltem ter, vel quater solemnioribus festis celebrent, nisi legitime sint impediti. Ita Silv. Reg. Suar. Kon. & alii comm. contra Angles, Bon. Dian. *p.*2. *t.*14. *R.*19. item C. Lug. & Tamb. *l.*1. *de exp. com. c.*6. qui excusant saltem a mortali, dummodo communicent in Paschate, absitque contemptus, & scandalum. Imo ubi Tridentinum est receptum, tenentur ex mandato Episcopi sub gravi culpa, celebrare saltem Dominicis, & festis: excusantur tamen, si Episcopi nullum mandatum extet.

II. Etsi in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conventualibus (ubi est competens Sacerdotum numerus) quotidie debeat una saltem Missa privata celebrari, & altera cantari, peccentque mortaliter dictarum Ecclesiarum Rectores, si in hoc deficiant, Suar. Kon. Laym. March. &c. non esse tamen mortale (præscindendo a peculiari obligatione talis Ecclesiæ) semel, vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet Tamb. *l. c.* uti neque si in Ecclesiis Collegiatis die festo cadente in feriam privilegiatam (*v. g.* Vigiliæ, quatuor temporum, Quadragesimæ, vel Rogationum) Missa solemnis de feria post nonam canenda, semel omittatur. Ib. ex *Abb. March. &c.*

III. Peccat graviter, qui tenetur pro alio offerre Missam, fructum tamen principalem applicat aliis, quia id alii est fraudi in re gravi.

IV. Graviter peccat. 1. Qui ad Sacrum ex justitia obligatus, illud diu differt, quia magno fructu alterum privat, Silv. Regin. *l.* 23. *n.* 236. *Fernand. &c.* multoque magis, si plane omittit: teneturque hoc casu ad stipendii restitutionem. Tamb. *De exp. sac. l.* 3. *c.* 1. §. 8. Si quis accipiat plura stipendia, quibus nonnisi post longum tempus possit satisfacere. Ratio eadem est. Silv. Reg. Fern. *p.* 3. *cap.* 5. 3. Qui Sacrum animo se obligandi promisit, & non præstat, Bon. *p.* 8. etsi probabile sit, hoc non esse mortale, ut habet Sanch. *de Matr. l.* 1. *d.*5. V. Dian. *p.*2. *t.*3. *misc. R.* 9. item *p.* 4. *t.* 4. R. 196. *& p.* 6. *R.* 6. *& p.* 5. *t.*14. R. 81. ubi citat Cajet. Vasq. &c. affirmantes, quod qui pluribus Missam gratis promisit, possit unica satisfacere, quod tamen alii communiter negant.

V. Si quis det justum stipendium (id a consuetudine, vel lege taxatum esse debet, aut si non est, secundum Sotum & Caj. est frugalis victus unius diei; quod Suar. Laym. & alii reprobant, putantque sufficere mediam, vel tertiam partem sustentationis diei) ut pro se dicatur Missa, non potest secundum accipi ab alio, & pro duobus una tantum Missa dici, Lugo *d.* 19. *n.* 259. Secus si ambo dimidium tantum justi darent, uti contra Vasq. Reg. & alios probabiliter docent Sot. Herin. Fill. Kon. Lugo *l. c.* quod tamen jam est prohibitum, per Bullam Urbani VIII. V. Bonac. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 7.

VI. Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per se loquendo, potest curare Missam per alium bonum Sacerdotem dici, minus dando quam accepit.

Dixi I. *Per se:* quia Urbanus VIII. ob speciem turpis quæstus id fieri vetuit.

Dixi II. *Bonum:* quia si per malum curet, perditur fructus, qui est ex opere operantis. *V. Lugo.*

VII. Beneficiati, etiam Curati, ad Missas obligati, possunt pro iis accipere stipendium, & applicare, cui volunt, quia non semper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; nisi tamen contrarium constet, ut de Missa conventuali, docet Sanch. Ita Lug. *d.*21. *num.*21. ex Suar. Vasq. &c. contra Gavant. Barbosam, & Dian. qui negant de Parocho: refertque Dian. *p.* 4. *t.*4. *Res.* 232. determinasse Congregationem Cardin. quod ei non liceat pro Missa accipere eleemosynam manualem, quando tenetur celebrare; de Missa tamen conventuali contra Bon. &c. ipse affirmat *p.* 5. *t.* 13. *R.* 51. ex aliis 3.

VIII. Qui stipendium pro Sacro accepit, tenetur dicere Missam pro defunctis, vel votivam, vel in hoc, aut isto altari prout pecuniam offerens petivit (quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Ecclesiæ ordinem invertere ob alterius devotionem non convenit) quia ob ejus devotionem, & speciales orationes, major fructus provenire solet. Si tamen aliter faciat, non erit grave, imo nullum, si fiat justa de causa. V. Dian. *p.*2. *t.*14. *R.* 29. *&* 31. Lugo *n.* 35.

IX. Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, qualitatem Missæ, non satisfacit sine justa causa voluntati fundatoris, peccat & quidem graviter, si sæpe faciat, esto consentiant hæredes, cum ii in hoc voluntati testatoris non possint derogare: ut docent Silv. Nav. Azor. &c. Episcopus tamen potest in hoc dispensare ex causa, ut habent Henriq. Silv. Tann. Quod si quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, ut habent Azor. *t.* 1. *l.* 10. *c.* 14. & Sa V. Miss. Dian. *l. c.* R.29. ubi docet ex Nav. Rodriq. Fagund. & Az. esse mortale celebrare in alio templo, vel altari, quam quis tenetur, quod negat Lugo, si raro, & ex causa fiat. V. *n.*6. Imo nec esse veniale, si obligatus quotidie celebrare, raro & ex rationabili causa celebret alibi. Similiter Tamb. de *Exp. Sacr. l.*3. *c.*2. excusat a mortali eum, qui uno alterove die singulis mensibus alibi celebrat, nisi tamen teneatur celebrare in altari privilegiato: notatque posse Sacerdotem contra hoc onus Missarum, v.g. certum earum numerum, præscribere annis 30. si adsit possessio, titulus, & bona fides.

X. Beneficiatus ex justitia obligatur sub mortali, & pœna compensationis, ad eum numerum Missarum, per se vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) saltem per alium, quem numerum litteræ fundationis requirunt: eum vero numerum ex justa causa, ut v. g. redditus jam non sufficientes respondeant, potest minuere Episcopus in Synodo: quam potestatem Bonac. restringit ad Missas defunctorum, & quidem post *Trid.* impositas. V. Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 8.

XI. Qui ratione Beneficii tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Missam pro fundatore (nisi de hujus intentione contraria constet) applicare, *Bon.* & alii 4. cum Dian. *p.*6. *t.* 6. *Res.*13. qui tamen concedit, posse eum pro seipso quater, aut sexies in anno, & in die Commemorationis omnium defunctorum, pro particulari defuncto celebrare; item quavis hebdomada unam Missam omittere devotionis, & reverentiæ causa; idque ex præsumpta intentione fundatoris: quod Tamb. *c.*3. §.1. ex Gav. *p.*3. *tr.*12. limitat, nisi de contraria fundatoris voluntate constet, vel sit onus Ecclesiæ aut Monasterii, curare Missam quotidianam. V. Tamb. *l.c.* Dian. *p.*2. *t.*14. R.28. *& p.*4. *t.*4. *R*, 86. *& p.*5. *t.*5. R. 23. *& t.* 13. *R.* 15. id ipsum limitat Lug. *R. mor. l.*5. *d.*9. si obligatio dirigatur ad ipsum Sacerdotem, v. g. si dicatur (*Qui debet quotidie celebrare*) quo casu concedit: si vero dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. gr. *volo ut in tali Ecclesia celebretur quotidie Missa*, teneri eum pro se alium substituere eo die, quo ipse non celebret.

XII. Qui non potest fundationi satisfacere, propter morbum,

„ bum, non tenetur, si brevis sit (v. gr. 15. dierum, ut „ docet Bon. aut etiam unius alteriusve mensis, ut probabiliter docet Lug. *de Euch. d.* 21. *n.* 36.) substituere alium „ aut compensare, cum tam stricte nec domini quidem honesti cum famulis agant: secus tamen, si sit diuturnus morbus, nisi redditus sint nimis tenues, aut in morbum absumatur, ut contra Silv. & Azor. docet Bon. ex Rodriq. Impeditus vero aliis negotiis, licet justis (cum hæc non debeant „ obesse fundatori) debet satisfacere per alium, vel compensare postea, præsertim si fiat sæpius. Ita Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 7.

A D D E N D A.

2 QUæst. 1. *Quid præterea notandum sit circa Missam, & rationem Sacrificii?*

Resp. seqq. §. 1. per Missam intelligitur totus ille ritus, quem Sacerdos peragit ad altare, ab initio usque post sumptionem Corporis, & Sanguinis Christi. Unde dicatur *Missa*, variant opiniones: aliqui derivant ab hebraico Missah, idest, oblatio voluntaria. Alii a mittendo, vel quia per eam mittitur legatio, aut hostia Deo, ut habent Rupert. Abbas *l.* 2. *de div. off. c.* 23. S.Th. 3. *p. q.* 83. *a.* 4. *ad* 9. vel quia olim ad illam mittebantur symbolæ ciborum, unde fiebat cœna; vel uti putant Bellar. *Miss. l.* 1. *cap.* 1. & Dicast. *de Missa d.* 1. *dub.* 4. quia post eam mittebatur, seu dimittebatur populus, vel quia sub illa post Evangelium dimittebantur Catechumeni, uti vult Pasq. *de sacrif. quæst.* 1. potestque videri etiam Rayn. *in Candel. septilustri. sect.* 5. *V. Missa*.

3 § 2. Sacrificium sumitur, vel late, & improprie, vel stricte, & proprie: Late sumptum est, quidquid Deo offertur ad cultum, uti sunt orationes, laudes, adorationes, ceterique actus virtutum, præsertim religionis, & in hoc sensu dicitur 1. Petri 2. de omnibus Christianis, quod sint sacerdotium sanctum ad offerendas Deo spirituales hostias. In simili sensu loquitur Apostolus ad Hebræos 13. v. 15. *Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, idest, fructum labiorum confitentium nomini ejus:* Et David Ps. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus:* Et *S. Aug.* apud Bellarm. *c.* 2. dicit verum Sacrificium esse omne bonum. Admittuntque omnes hæretici, Missam illo sensu esse sacrificium; sed certum est, debere esse sacrificium in alio proprio sensu, quia S. Pius V. Gregor. XIII. & Urbanus VIII. damnarunt hanc 45. Baji prop. *Sacrificium Missæ non alia ratione est sacrificium, quam generali illa, qua omne opus quod fit, ut sancta societate homo Deo inhæreat.* V. Pasq. q. 2. Sacrificium stricte sumptum est cæremonia sacra legitime instituta, qua per destructionem, vel notabilem immutationem rei sensibilis Deo soli oblatæ profitemur nostram subjectionem, Dei autem supremum dominium in vitam, & necem, in esse, & non esse rerum omnium. Dicitur *cæremonia sacra*, quia debet esse actio externa ponenda ad cultum Dei. Additur, *legitime instituta* a Deo, vel Rep. quæ, per se loquendo, etiam potestatem habet ejusmodi signa communia instituendi, & per hoc differt sacrificium a martyrio, quod non est publica auctoritate institutum ad Dei cultum; per hæc autem præcipue differt a Sacramento, quod fiat *in protestationem supremi dominii Dei, per destructionem, vel notabilem immutationem rei*, vel physicam, uti quando animal occiditur, vel moralem, uti quando vinum libatur, & effusum redditur inutile ad communes, & ordinarios usus humanos. Videri possunt Dic. *dub.* 1. & Pasq. *a quæst.* 4. usque ad 16. ubi inquirunt in varias conditiones ad essentiam sacrificii requisitas.

4 §. 3. Sacrificium dividitur, *Ratione materiæ*, in cruentum, in quo funditur sanguis; & in incruentum, in quo sanguis non effunditur. Item aliud dicitur victima, seu hostia, in quo aliquid animatum offertur, uti bos; aliud immolatio, in quo aliquid inanimatum, sed solidum, uti panis; aliud libamen, in quo aliquid inanimatum, sed liquidum offertur, uti vinum: sæpe tamen confunduntur hæ voces, & una ponitur pro altera. *Ratione formæ*, aliud dicitur holocaustum, in quo id, quod offertur, totum per ignem consumitur; aliud hostia pro peccato in quo id quod offertur, consumitur partim per ignem, partim per Sacerdotem; aliud hostia pacifica, in quo id, quod offertur, consumitur, partim per ignem, partim per Sacerdotem, partim per illum, qui donat. *Ratione finis*, aliud est latreuticum, quod pure ad cultum Dei; aliud eucharisticum, quod specialiter in gratiarum actionem: aliud propitiatorium, quod ad remissionem culpæ, vel pœnæ: aliud impetratorium, quod ad aliquid aliud a Deo obtinendum offertur. Pro latreutico est holocaustum; pro eucharistico, & impetratorio, hostia pacifica; pro propitiatorio, hostia pro peccato. Videri possunt S. Thom. 1. 2. *q.* 102. *a.* 3. Bellar. *c.* 4. Arcud. *in concord. Eccl. Occ. & Orient. l.* 3. *c.* 8.

5 §. 4. In Cruce oblatum est verum, & proprie dictum sacrificium, in quo Christus erat Sacerdos, & idem ipse victima, secundum illud ad Eph. 5. v. 2. *Tradidit seipsum pro nobis in oblationem & hostiam*, 1. ad Corinth. 5. v. 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Altare erat Crux: Aderat institutio Dei, qui posuerat eum Sacerdotem maximum, ut sanguine suo interveniret pro salute nostra, ideoque ipse in sacrificio illo fuit propitiatio pro peccatis nostris, 1. Jo. 2. v. 2. pacificans per Sanguinem Crucis, ad Colos. 1. v. 20. *Nec obstat*, quod ipse non occiderit se, nequidem moraliter hoc sensu, quasi senserit, vel intenderit actionem, qua a Judæis occisus est, *nam* occidit se moraliter isto sensu, quod mortem sibi illatam, quam effugere poterat, acceptando libere, & sponte, quando, & sicuti voluit, tantumdem fecerit in ordine ad colendum, & propitiandum Deum, ac si ipse occidisset, *oblatus est, quia ipse voluit*. Isa. 53. v. 7. *Ego pono animam meam, nemo tollit eam a me, sed ego pono eam*. Jo. 10. v. 17. & 18. Neque simile est in acceptatione martyrum, quia eorum acceptatio non est specialiter publice instituta ad cultum Dei, vel propitiationem pro peccatis, sed ipsi intendunt pati pro contestanda veritate fidei, neque ipsi sunt Sacerdotes a Deo ad hoc deputati, neque poterant mori, quando volebant, neque mortem effugere, uti volebant.

§. 5. In Missa est verum, & proprie dictum sacrificium. Est 6
de fide contra hæreticos apud Bellarm. *c.* 4. & habetur in multis Conciliis apud Pasq. *q.* 22. *n.* 2. novissime Trid. *sess.* 22. *Can.* 1. sic definit: *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum, & proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit*. Idem probatur ex unanimi consensu Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, omniumque PP. qui in utraque floruerunt ab initio, nam quod Ecclesias attinet, demonstrat hoc Bellarm. *c.* 23. & constat ex antiquis libris liturgiarum SS. Jacobi Apostoli, Clementis, Basilii, Chrysostomi, &c. de quibus Bellar. *c.* 18. Item ex ritu altarium, & ministerio Sacerdotum, quibus utraque Ecclesia semper usa est, uti ostendit Bellarm. *c.* 16. & 17. Quod autem utriusque Ecclesiæ Patres attinet, eos copiosissime adducit Petavius *de Incarn. l.* 12. *c.* 13. & 14. Ratio est, quia in Missa datur cæremonia sacra a Christo instituta, per quam res sensibilis moraliter destruitur in protestationem supremi dominii Dei, & nostræ ad eum subjectionis; nam imprimis consecratio est cæremonia sacra a Christo instituta, quando Eucharistia instituta est, secundum dicta *n.* 3. Deinde per consecrationem fit destructio rei sensibilis sufficiens ad sacrificium, uti ostenditur *a n.* 704. Denique hæc tota actio fit in dictam protestationem; hæc enim est intentio Ecclesiæ, & institutio Christi, qui etiam eum in finem consecravit, nosque idem facere jussit, dicens, *hoc facite*, & quod se ipse in Cœna ita Patri æterno obtulerit, apertissime docent SS. Iren. Cyp. Ambr. Greg. Nyss. Chrysost. August. Isichius, Rup. quorum verba ad longum refert Bellarm. *c.* 12. in fine.

Objic. Sacrificium Crucis habet vim infinitam, & æternam; ergo sacrificium Missæ superfluit. *Conf.* nam Apostolus ad Heb. 9. dicit, *Neque necesse est, ut sæpe offerat semetipsum*. Item *c.* 10. *Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos*, & infra, *Ubi autem horum* (peccatorum) *remissio, jam non est oblatio pro peccato*.

Resp. Si argumentum valet, ergo etiam superfluit Baptismus, & multo magis superflua erant omnia sacrificia in lege naturæ, & Mosaica, nam etiam isto tempore dabantur gratiæ propter Christi passionem, & mortem prævisam. Itaque N. conseq. Ad *Conf.* dico Apostolum tantum velle, opus non esse, ut Christus sæpe se offerat cruente, quia unicum sacrificium Crucis sufficit quoad sufficientiam, & quoad efficaciam rei oblatæ, non tamen quoad participationem omnium, quibus applicari debet per sacrificium Missæ, uti & per alia Sacramenta, & bona opera. Deinde licet hoc nun esset, debuit in Ecclesia perpetuo offerri aliquod sacrificium, & ideo Christus ipse est Sacerdos usque ad finem mundi. Denique Christus voluit hoc sacrificium fieri tanquam vivam repræsentationem sacrificii cruenti in Cruce peracti.

§. 6. Principalis res, quæ sacrificatur in Missa, est Chri- 7
stus, minus autem principalis est substantia panis, & vini. *Pars prima* est de fide ex Conc. Later. c. *Firmiter*, ubi sic dicit, *Idem ipse Sacerdos est sacrificium JESUS Christus*. Similiter Trid. sess. 22. c. 2. ait, *Idem ille Christus continetur, & incruente immolatur, qui in ara Crucis cruente seipsum obtulit*. In eumdem sensum dicebat S. And. Apost. Ego immaculatum Agnum in Altari offero, uti refertur in horis Canonicis ejus festi. Idem expressis verbis docent SS. Ambr. & August. relati *cap. semel* 52. & *cap. In Christo* 53. *de Consecr. dist.* 2. aliique apud Suar. *d.* 75. *f.* 1. Quod autem Christus totus per se primo offeratur in Missa, Corpus vero, & Sanguis ejus quasi consecutive, recte probat Pasq. *q.* 27. & 28. *Pars secunda*, est Suar. Bellarm. Tann. Lugo, Becan. *de triplici sacrif. l.* 3. *c.* 8. Aversa *quæst.* 11. *f.* 3. contra Vasq. Valent. Dicast. *dis.* 1. *dub.* 7. Pasq. *q.* 26. & 30. Probatur autem inde, quia hoc videtur conformius verbis Ecclesiæ, quæ in Missa pro oblatione panis dicit, *Suscipe sancte Pater hanc immaculatam hostiam*, & postea signans panem, & vinum dicit, *Veni sanctificator, & benedic hoc sacrificium tuo sancto nomini præparatum*. Item in antiphona ad vesperas in festo Corporis Christi dicit, *Sacerdos in æternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech, panem & vinum obtulit*, similiter loquuntur SS. PP. apud Bellarm. *l.* 1. *c.* 27. *in* 1. *propositione*. Ratio autem est, quia hoc est res sacrificata, quod ex vi actionis sacrificativæ destruitur in contestationem supremi dominii Dei: sed substantia panis, & vini destruitur ex vi actionis sacrificativæ, quæ consecratio est, uti a *n.* 12. dicetur, & ad veritatem suam exigit transire substantia panis, & vini, ac succedere Corpus & Sanguinem Christi: ergo. Porro substantiæ illæ nun tantum destruuntur in honorem Dei, uti fatetur Dicast. sed etiam in contestationem supremi dominii Dei, cum hic sit finis consecrationis, prout est actio sacrificativa: ergo.

§. 7. Sacrificium Missæ est idem numero cum sacrificio Cru- 8
cis,

cis, quoad præcipuam substantiam rei oblatæ, & principalem offerentem, quia utrobique res præcipua oblata, & principalis offerens est idem Christus. Quoad motivum, seu finem principalem, & intrinsecum est idem specie, quia utrumque est ad similem Dei cultum. Diversa tamen sunt ista duo sacrificia. 1. quoad modum, & ritum, nam in Cruce erat cruentum, & fiebat per actionem physice destructivam Christi, hic est incruentum, & fit per actionem moraliter tantum destructivam Christi, uti *n.* 14. explicabitur. 2. Quoad speciem externam, nam in Cruce, erat sub propria forma Christi, hic sub forma panis, & vini. 3. Quoad accidentia rei principalis oblatæ, nam in Cruce offerebatur Christus mortalis, passibilis, extensus, &c. hic immortalis, impassibilis, inextensus. 4. Quoad partem rei oblatæ, nam in Cruce offerebatur solus Christus, hic pars rei oblatæ est panis, & vinum. 5. Quoad proximum offerentem, nam in Cruce offerebat solus Christus per seipsum, hic offert per Sacerdotem instrumentaliter operantem. 6. Quoad effectum moralem, nam in Cruce erat meritorium, hic non est ex parte Christi meritorium, cum Christus sit extra statum viæ, est tamen applicativum meriti. 7. Quoad significationem, nam in Cruce non erat significativum alterius sacrificii, hic est significativum sacrificii in Cruce facti. 8. Quoad multas circumstantias, partim physicas loci, & temporis, partim morales cæremoniarum, rituum, vestium, altaris, &c. Atque ex his facile colligitur, quomodo sacrificium sit idem vel diversum a sacrificio incruento, quod Christus obtulit in ultima cœna. Videri potest etiam Dic. *d.* 1. *dub.* 11.

9 §. 8. Sacrificium Missæ est hostia, & victima, in quantum in eo offertur Christus. Item est immolatio, & libamen, in quantum in eo offeruntur panis, & vinum. In rigore non est holocaustum, nec hostia pro peccato, vel pacifica, quia nihil illius comburitur, est tamen perfectius, quam illa, & excellentius habet eorum virtutem, ac effectum, potestque dici mysticum holocaustum, in quantum per sumptionem totum consumitur, uti notat Dic. *d.* 1. *a n.* 160. Est autem hoc sacrificium in omni rigore latreuticum, eucharisticum, propitiatorium, & impetratorium.

10 §. 9. Congruum fuit, ut in Ecclesia Christi esset unicum Missæ sacrificium, nam continebat in se omnem dignitatem, sufficiebat ad omnes fines, & effectus, erat tanquam omnium perfectio, & absolutio, complebat differentiam omnium hostiarum, uti loquuntur Trid. *sess.* 22. *c.* 1. Catech. Rom. *de Euchar. n.* 13. & SS. PP. apud Pasq. *q.* 44. *n.* 3. Estque probabilius, quod Deus non reliquerit Ecclesiæ potestatem instituendi ullum aliud sacrificium, uti tenent Suar. Vasq. Dic. *n.* 272. aliique communissime cum Pasq. *q.* 24. qui tamen *q.* 25. docet, Gentiles non subditos Ecclesiæ non peccaturos, si quamdiu eis non licet ingredi Ecclesiam, offerrent Deo aliud sacrificium, quia hoc illis tantum prohibetur, quibus convenit offerre sacrificium Missæ, quod convenit solis in Ecclesiam receptis. Oppositum valde probabiliter tenet Præpos. quia Christus instituendo sacrificium Missæ videtur abrogasse omnia alia, faseturque Pasq. peccaturos saltem catechumenos, si aliter sacrificarent Deo, quia hi pertinent ad Ecclesiam, sicuti Novitii ad Religionem.

11 §. 10. Substantiæ panis, & vini faciunt materiam unius sacrificii cum Corpore, & Sanguine Christi, quia substantiæ illæ, non sacrificantur secundum se, sed ut transmutandæ in Corpus, & sanguinem Christi, ac vice versa, Corpus, & Sanguis Christi non sacrificantur secundum se, sed ut vi verborum substantes speciebus panis, & vini præexistentis, adeoque ab eadem consecratione attinguntur, prout dicunt mutuum ordinem ad invicem: ergo faciunt materiam unius sacrificii.

12 *Q.* 2. *In qua actione consistat essentia sacrificii Missæ?* Resp. Variæ sunt partes Missæ, secundum dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 662. in qua autem earum consistat essentialiter actio sacrificativa, non conveniunt AA. uti constabit ex seqq.

§. 1. Actio sacrificativa non consistit in oblatione panis, & vini, uti vult Scotus *in* 4. *dist.* 13. §. *Ad q.* Nec in secunda oblatione, quæ sequitur statim post elevationem, uti docuerunt Gob. Echius & alii. Neque etiam partialiter in fractione hostiæ, vel immissione particulæ in Calicem, uti voluerunt Canus, & Valent. Neque etiam partialiter in sumptione Sacerdotis, uti volunt Sot. Bellar. Bon. Aver. *q.* 10. *s.* 2. *& alii*, multo minus totaliter consistit in illa sumptione, uti dixerunt *Alb. M. & Ledesm.* minime autem consistit in distributione, vel sumptione populi, quorum omnium ratio est, in primis quia per neutram oblationem, uti nec per fractionem, nec immissionem in Calicem, fit sufficiens destructio, aut immutatio rei saltem principalis sacrificatæ, quæ est Christus, deinde neutra oblatio est facta a Christo, sed est ritus ab Ecclesia introductus: fractio etiam potest omitti, si hostia inciderit in Calicem, uti notant omnes. Denique nulla illarum actionum, nequidem sumptio, fit a Christo, actio autem sacrificativa debet fieri a Christo, qui est principalis sacrificans, ac Sacerdos, uti *a n.* 19. dicetur: ergo.

13 §. 2. Dicendum videtur quod actio sacrificativa sit sola consecratio, ita S. Th. 3. *p. q.* 82. *a.* 4. *ad* 1. & multum favent SS. Cypr. Chrys. Greg. aliique apud Suar. *d.* 75. *s.* 5. & sequuntur cum eodem Suar. Alanus, Ruard. Turr. Vasq. Con. Less. Tann. Becan. Rayn. Pasq. *q.* 31. *& seqq.* Dicast. *d.* 1. *dub.* 10. & certum esse dicit Arcud. *l.* 3. *c.* 57. Ratio est 1. quia sola consecratio est actio Christi, quam etiam ideo profert Sacerdos in persona Christi dicentis, *Hoc est Corpus meum* Christi, &c. 2. Quia in sola consecratione salvatur, quidquid ad sacrificationem requiritur.

Objic. 1. Conc. Toletanum apud S. Th. *q.* 83. *a.* 4. *in O.* sic habet, *Quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* ergo sumptio est de essentia Sacrificii. R. N. cons. alioquin nullum holocaustum, imo nec sacrificium Christi in Cruce fuisset Sacrificium. Itaque *Conc.* tantum declarat esse præceptum etiam sumendi hoc sacrificium incruentum, eo quod sit simul Sacramentum per modum cibi, & potus, quæ non prosunt, nisi sumantur.

Objic. 2. Die Veneris sancto non fit consecratio, & tamen offertur Sacrificium, nam celebrans dicit, *sic fiat Sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie*, &c. Item, *Orate fratres, ut meum ac vestrum Sacrificium*, &c. Et S. Aug. *Epist.* 118. *c.* 2. ait, *Omnibus diebus offertur Sacrificium in Ecclesia*, quæ vera non sunt, si in sumptione non consistat essentia Sacrificii. R. cum Pasq. *q.* 23. *& aliis* communissime illo die non offerri Sacrificium. Rationem dat S. Th. *q.* 83. *art.* 1. *ad* 2. quia cum eo die Christus ipse realiter visibiliter obtulerit Crucis sacrificium, non congruebat eo die fieri ejus imaginem per Ministros, maxime cum tempus ipsum ejus recordationem satis ingereret. Hinc Hugo de S. Victore apud Becan. *De tripl. sacr. c.* 8. *n.* 12. dicit, *non sacrificant amici, dum trucidant inimici*. Addit aliam congruentiam Suar. ne Christus inducatur vivens, & loquens illo die, quo primum mortuus recolitur, quando autem celebrans vocat sacrificium, To *sacrificium*, sumitur pro re sacrificata, quæ est Christus tum sumendus. S. Aug. intelligit omnibus diebus ordinarie, & per se loquendo, pro die autem Veneris sancto est aliquid extraordinarium, neque communiter ulla est regula, quæ, quamvis sit universalis, non patiatur exceptionem. Dicunt quidem aliqui sumptionem Eucharistiæ illo die dici sacrificium, eo quod sit completio hesterni sacrificii, in quo consecrata est ea hostia, sed Henao recte contradicit, quia non manet continuatio physica, aut moralis inter consecrationem hesternam, & sumptionem hodiernam, præsertim si sit alius Sacerdos, qui hodie sumat.

Objic. 3. Externum sacrificium, quale est Missa, requirit sensibilem immutationem hostiæ sensibilis: atqui consecratio non est sensibilis immutatio panis, Christus quoque, qui debet esse principalis hostia, nequidem ibi est sensibilis: ergo consecratio panis in Corpus Christi non est sacrificium Missæ, sed sola sumptio specierum. R. N. min. nam licet immutatio panis, & Christus, prout hic, sint insensibiles secundum se, tamen immutatio panis fit sensibilis per verba consecrationis, quorum veritas exigit destructionem panis; Christus autem fit sensibilis partim per eadem verba, partim per species, sicuti dolor animi secundum se insensibilis fit sensibilis per confessionem pœnitentis.

§. 3. Christus per consecrationem destruitur moraliter, & mystice, uti recte Pasq. *q.* 43. nam vi consecrationis formaliter ponitur solum Corpus sub specie panis, & solus Sanguis sub specie vini, sub neutra autem specie vi verborum formaliter ponitur anima, hoc autem est moraliter, & mystice destruere Christum, quia solum corpus sine anima, & sanguine non intelligitur vivere, nec solus sanguis sine anima, & corpore: ad hoc autem sacrificium non debuit Christus physice, & realiter destrui, quia debebat esse sacrificium incruentum, quod tantum esset repræsentatio cruenti. Plures modi explicandi videri possunt apud Aversa *q.* 11. *s.* 4. 14

§. 4. Sacrificium Missæ, prout de facto institutum est, requirit consecrationem utriusque speciei, uti habet communis cum Pasq. *q.* 44. Quamvis autem absolute salvari posset in consecratione unius tantum speciei, uti valde probabiliter docent Henr. Bon. & alii, tamen esset mortale consecrare unam speciem sine altera, quia esset contra institutionem Christi, qui voluit hic fieri expressam repræsentationem sacrificii Crucis, in quo totus Christus immolatus est per positionem Corporis sine Sanguine, & Sanguinis sine Corpore, uti pluribus declarant Dicast. *d.* 1. *dub.* 11. *&* 12. Aversa *sect.* 5. Pasq. *q.* 45. addens *q.* 46. Papam dispensare non posse in eo, ut consecretur una tantum species. An autem fieri possit ex metu mortis, vel alias dicetur *n.* 245. 15

Q. 3. *A quo offeratur Sacrificium Missæ?* R. §. 1. Christus est principalis Sacerdos offerens quamlibet Missam. Est de fide. *Psalm.* 109. *v.* 4. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, quæ verba intelligit de Christo *Apostolus ad Hebr.* 6. *v.* 20. dicens, *Præcursor pro nobis introivit Jesus secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum*, quem utrumque locum Ecclesia, & SS. PP. apud Bellarm. *l.* 1. *c.* 6. Le Blanc *in Psal.* 109. *v.* 67. & Petav. *Incarn. l.* 12. *a c.* 11. explicant de Christo tanquam adhuc offerente Sacrificium, usque ad sæculi consummationem. Idem seqq. verbis definiverunt *Conc. Later. c. Firmiter. Idem ipse Sacerdos est Sacrificium Jesus Christus*. Florent. *in decretu Eugen. IV. ad Armenos, Sacerdos in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum*. Trid. *sess.* 22. *c.* 2. *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in Cruce obtulit sola offerendi ratione diversa*. Idem docent *SS. Greg. Nyss. Ambros. Chrys. Aug. Irenæus*, quorum verba refert Pasq. *q.* 133. *nu.* 2. Rationem insinuavit *Flor.* quia Sacerdos loquitur enuntiative in persona Christi, 16

sti, verba enim consecrationis sunt verba Christi, cum dicat, *Hoc est Corpus meum Christi*; uti in ultima cœna dicebat, ergo cum consecratio sit sacrificatio, Christus est, qui consecrat, non instrumentaliter, cum ipse Sacerdotem, tanquam Ministrum sibi subordinet: ergo principaliter.

17 §. 2. Christus offert hoc sacrificium etiam immediate per seipsum, Suar. Gran. Con. Azor. Valent. Bell. Tann. Castr. Fill. Lugo, Pasq. *q.* 133. Dic. *d.* 3. *dub.* 1. contra Gabr. Henr. Vasq. Præpos. Fag. Becan. Amic. & alios, qui putant eum offerre tantum mediate, partim quia illud instituit, & ordinavit nomine suo offerri, partim, quia ad illud se semper dat, ut victimam. Probatur 1. quia *Apost. ad Hebr.* 7. *a v.* 23. loquens de Sacerdotibus legis antiquæ, qui habuerunt successores, ait; *Et alii quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere, hic autem, eo quod maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium, unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum*; quæ verba non videntur explicari posse, nisi dicamus Christum de facto adhuc esse Sacerdotem, ideoque non habere successores in Sacerdotio, sed tantum coadjutores, & Ministros subordinatos. 2. Quia Trid. *sess.* 22. *c.* 1. dicit Sacerdotium Christi per mortem non fuisse extinguendum, & addit *c.* 2. Christum esse nunc eumdem offerentem, qui fuit in Cruce; item Sacrificium Crucis, & Missæ, nisi sola ratione offerendi differre, quia nempe ante dixerat in Cruce factum esse cruente, hic autem fieri incruente. Ideoque etiam *Conc. Lateran.* supra dicit ipsum Christum adhuc de facto esse Sacerdotem, quæ in rigore vera non sunt, nisi adhuc immediate sacrificet, sicuti si Papa auctoritate Dei institueret sacrificium, velletque nomine suo offerri a Sacerdote, & victimam dare ad illud, non ideo ipse diceretur esse Sacerdos. 3. Christus a *Trid.* dicitur seipsum offerre hominis ministerio: ergo cum homo verba proferat in persona Christi, Christus est, qui moraliter loquendo principaliter loquitur: ergo Christus est, qui immediate principaliter consecrat, & sacrificat, seque ut homo, submittit Deo per volitiones creatas, quibus seipsum offert in contestationem supremi dominii.

18 §. 3. Sacerdos celebrans dici debet offerens minus principalis, nam cum physice ponat consecrationem, quæ est sacrificatio, proprie offert, & in rigore sacrificat, non ut principalis Sacerdos, quia est Christus: ergo ut minus principalis, & Christo subordinatus.

19 §. 4. Tota Ecclesia etiam dici debet offerens hoc sacrificium per Sacerdotem, uti habet communis Catholicorum, teste Suar. *d.* 77. *s.* 3. & certum esse dicunt Stratius *de Sacrif. l.* 1. *c.* 6. & Pasq. *q.* 134. nam ita dicunt *SS. Iren. Aug. Damian. Leo, Rupert.* apud *Suar. & Pasq.* Ratio est, quia per Ecclesiam intelliguntur fideles sub uno capite visibili constituentes Corpus Christi mysticum, hi autem offerunt, quia in Canone dicitur de fidelibus, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*; hinc Inn. III. *de Myst. Miss. l.* 3. *c.* 5. ait: *Sacerdos non tantum in sua, sed in totius Ecclesiæ persona sacrificat*. Additur in Canone: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ*, idest, Ecclesiæ. Deinde Christus Ecclesiæ tanquam dilectæ sponsæ suæ reliquit hoc sacrificium, uti habet Trid. *sess.* 22. *c.* 1. ergo illi commisit ejus oblationem, non per seipsam: ergo per Sacerdotem; ergo etiam Ecclesia dici debet offerre. Denique Sacerdos est ab Ecclesia ordinatus, ut etiam tanquam Ecclesiæ Minister offerat hoc sacrificium: ergo sicut Dominus dicitur aliquid facere per Ministrum, Rex per Legatum, ita Ecclesia dicetur offerre per Sacerdotem: videri potest Dic. *d.* 3. *a n.* 60.

Objic. Ergo tota Ecclesia dici poterit sacrificare. R. Si per To sacrificare intelligas offerre sacrificium per se vel per partem sui, c. Ecclesiam sacrificare; si intelligas non quomodocumque offerre sacrificium, sed physice immediate per seipsum Ecclesia secundum omnia membra non sacrificat, & in hoc sensu sumit Pasq. *q.* 135. negans Ecclesiam sacrificare.

20 §. 5. Fideles qui Missæ assistunt vel positive ad eam cooperantur, dicuntur adhuc alio speciali modo offerre hoc sacrificium, quia non tantum offerunt, in quantum sunt membra totius Ecclesiæ, quæ offert; neque tantum ideo, quia etiam eorum nomine offert Sacerdos, utpote offerens nomine omnium fidelium etiam absentium, sed ipsi actualiter communicant in illa actione sacrificativa, partim physice cooperando, ut faciunt ministrantes Missæ, partim exhibendo sensibilem assistentiam, uti astantes, qui censentur unum cultum exhibere Deo cum Sacerdote, partim moraliter cooperando, uti dantes stipendium pro Missa, vel petentes sibi applicari, unde sicuti illi, qui ministrant in cultu idoli, vel tanquam pars communitatis assistunt, vel procurant fieri, dicuntur idololatræ modo magis speciali, quam alii absentes, qui eosdem falsos Deos agnoscunt, sed hic & nunc nihil sciunt de oblato sacrificio, ita hi cooperantes, Pasq. *q.* 134. *a n.* 10. Dic. *d.* 2. *a n.* 30. Qui tamen nec procurat, nec præsens est, non potest dici ex hoc specialiter offerre, quod interne velit offerri, quia cum hoc sacrificium sit externum, & sensibile, offerens etiam debet exhibere aliquid externum, & sensibile, Suar. Fill. Trull. & alii cum Henao *post histor. de scient. media a n.* 1593.

21 §. 6. Hi fideles specialiter concurrentes ad sacrificium, etiam possunt illud applicare alteri, cui volent, nam sacrificium est de se alteri applicabile ab offerente, sicut omne aliud opus satisfactorium vel impetratorium, prodestque etiam alteri, sicuti oratio: ergo pro quo applicabitur ab illis coofferentibus, illi proderit oblatio, quatenus ad istos spectabat. Suar. Vasq. Henr. Pasq. *q.* 136. *n.* 9. Rayn. mox citandus. Atque hinc intelligitur, quid sit audire Missam pro alio; nam est specialem fructum, quem audiens perciperet tanquam assistens, & coofferens, applicare alteri.

§. 7. Omnes fideles etiam quatenus offerentes, participant de fructu Sacrificii, si dispositi sint, Dic. *d.* 3. *a num.* 139. Illi autem magis participant, qui magis, vel propius concurrunt, nimirum hoc ordine. 1. Sacerdos, 2. Pro quo Sacerdos applicat. 3. Ministrantes. 4. Assistentes; & alii omnes ex opere operato. Suar. Henr. Rayn. *in Heter. T.* 15. *p.* 2. *s.* 3. *punct.* 4. *q.* 12. & alii apud Dic. *n.* 148. 5. Reliqui in Ecclesia fideles, sed tantum ex opere operantis, Dic. *n.* 141. Quorum autem fit specialiter mentio in Missa, vel qui specialiter approbant pro se offerri, illi videntur sibi magis quasi appropriare Sacrificium, ideoque ceteris paribus plus de illo participant, Pasq. *q.* 143. *n.* 14. 22

§. 8. Angeli non possunt in rigore dici, nequidem offerre Sacrificium, quamvis enim affectum habeant, ut fiat, illudque repræsentent Deo tanquam objectum complacentiæ, aut etiam in protestationem divini dominii, tamen nec Sacerdos offert nomine Angelorum, neque Angeli sunt membrum Ecclesiæ, quæ offert, neque sunt pars populi fidelis assistentis Sacrificio. Nec Animæ Purgatorii computandæ sunt inter offerentes, quia non sunt pars Ecclesiæ militantis, Scot. & alii cum Henao *a n.* 1597. contra Henr. & paucos alios. 23

Q. 4. *Pro quibus offerri possit Sacrificium Missæ?* R. §. 1. Potest offerri pro Sacerdote ipso, pro assistentibus, pro Ecclesia tota, & pro quibusvis, etiam absentibus, fidelibus in Ecclesia; quibus prodest, etiamsi de hoc nihil resciant, Suar. Dic. *d.* 2. *dub.* 3. Pasq. *qu.* 137. & 138. Aversa *qu.* 11. *sect.* 10. *Pars* 1. & 2. quod offerri possit pro Sacerdote, & aliis ab ipso distinctis, est certa *ex Epist. ad Hebr.* 5. *v.* 1. & 3. ubi dicit, Sacerdotem pro hominibus constitui in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat, quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso, quod repetitur *c.* 7. *v.* 27. Idem habet praxis universalis Ecclesiæ, & communis sensus omnium fidelium, item Canon Missæ, in quo hoc sæpius dicitur, Denique sacrificium habet se instar publicæ, & communis orationis, quæ pro orante, & aliis offerri potest. Et specialiter, quod pro alio offerri possit, docuit Christus, offerens sacrificium Crucis pro hominibus. Atque inde infert cum communi Pasq. *q.* 138. Sacerdotem peccaturum mortaliter, si aliquem de Ecclesia vellet excludere ab universali oblatione, & fructu sui sacrificii; etenim ex institutione Christi, & ex præscripto Ecclesiæ manere debet sacrificium publicum, & commune: attamen opus non est per intentionem expressam offerre pro omnibus, sed sufficit virtualis vel implicita in eo contenta, quod celebrare velit secundum Christi institutionem, & Ecclesiæ voluntatem, vel ritum, quæ hanc communem oblationem satis sæpe exprimit in verbis Canonis: imo docent plerique cum *Pasq.* supra contra *Lugo*, & alios, licet Sacerdos vellet, tamen non excludendum fidelem a communione talis sacrificii, & fructus ex illo, quia cum agat, ut minister Christi, & Ecclesiæ, horum intentio, & voluntas videtur prævalere apud Deum. Atque illum fructum, qui semper necessario provenit etiam aliis, esse non tantum impetratorium, sed etiam satisfactorium, docent Sot. Nav. Vasq. Bon. & alii cum Pasq. *q.* 139. contra Suar. Kon. Fill. Lugo, & alios, sic enim videtur asseri in Canone Missæ his verbis: *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt, pro se suisque omnibus pro redemptione animarum suarum.* Et ratio est, quia sacrificium ex natura sua est æque satisfactorium ac impetratorium: ergo non est ratio, cur etiam aliis non prosit quoad utrumque fructum, nam ita reipsa profuit sacrificium Crucis. *Pars* 3. quod prosit etiam ignorantibus, constat ex dictis, quia sic prodest oratio, & sic profuit sacrificium Crucis, omnibus etiam necdum natis: sic etiam sacrificia, quæ offerebat Job, proderant filiis, quamvis ad illa non concurrerent, & forte etiam nescirent fieri. 24

§. 2. Etiam potest directe offerri pro infantibus, uti habet communis cum Dic. *d.* 2. *nu.* 39. & Pasq. *q.* 140. ubi refert Constitutionem a S. Clemente factam his verbis: *Infantum Ecclesiæ memores simus, ut Dominus perfectos eos in timore suo ad adultam ætatem perducat.* 25

§. 3. Etiam pro energumenis, Pasq. *q.* 141. Aversa supra. *Nec obstat.* Conc. Eliberitanum his verbis: *Energumeni nomen neque ad altare cum oblatione recitandum, neque permittendum, ut sua manu in Ecclesia ministret*: nam non prohibet pro ipso offerri Sacrificium, sed ne ipse faciat ullam oblationem ad altare, uti faciebant alii fideles, & ne ministret sacrificio. 26

§. 4. Etiam pro peccatoribus, uti certum est ex Trident. *sess.* 23. *c.* 1. & 2. ubi dicitur: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit.* Ratio autem est, quia est sacrificium propitiatorium, quale fuit etiam Crucis sacrificium pro peccatoribus oblatum. 27

§. 5. Etiam pro hæreticis, schismaticis, uti docent Nav. Henriq. Bellarm. Suar. Vasq. & alii cum Pasq. *q.* 130. & Dicast. *n.* 69. contra Sot. Gabr. & alios, quia quamvis sint membra præcisa ab Ecclesia, tamen sunt capaces fructus impetratorii; ideoque etiam similibus profuit sacrificium Crucis; ergo nisi 28

pro-

prohiberet Ecclesiæ directe offerri pro illis tanquam excommunicatis, licite pro illis offerretur.

29 §. 6. Etiam pro catechumenis, uti habent Henr. Bellar. Suar. aliique sexdecim graves Auctor. cum Dic. *nu.* 58. & Pasq. *q.* 151. Quod de aliis etiam infidelibus docent iidem cum Dicast. *nu.* 47. Pasq. *q.* 152. Arr. *d.* 4. *a n.* 6. Burg. *cent.* 3. *cas.* 74. contra Azor. Vasq. Gran. Hurt. Castr. & alios utrobique contradicentes. Probatur autem inde, quia Inn. 3. *cap. Apostolicam*, 2. *de Presbytero non baptizato*, expresse vult pro catechumeno, idest, non baptizato, attamen credente in Christum, offerri Deo preces, & hostias, citatque pro hac auctoritatem SS. Aug. & Ambr. Idem autem est de aliis, qui nec baptizati sunt, nec in Christum credunt, & veniunt nomine infidelium, quia utrique sunt capaces fructus saltem impetratorii, uti recte Aversf. *q.* 11. *f.* 10. Hinc Sacrificium Crucis pro illis oblatum, etiam illis profuit, neque Ecclesia ullibi prohibet pro illis offerri. *Nec obstat*, quod Christus soli Ecclesiæ reliquerit Sacrificium, *nam* licet soli reliquerit offerendum, non tamen pro sola ipsa, sed etiam pro extraneis, ubi Ecclesia non prohibet. Et hanc nostram sententiam etiam recte defendit Rayn. *in Heter. T.* 15. *p.* 2. *f.* 3. *q.* 3.

30 §. 7. Sacrificium oblatum pro infantibus, vel pro constitutis in peccato mortali, non prodest in ratione satisfactorii, quia infantes non habent, pro quo satisfiant, cum Baptismus remittat culpam, & pœnam, in peccatoribus autem ante culpam non dimittitur pena, uti habet communis cum S. Th. & Pasq. *q.* 142. *n.* 5. *ubi n.* 6. docet, eum peccaturum mortaliter, qui offerret sacrificium pro remissione pœnæ debitæ peccato mortali necdum remisso, imo probabilius est cum Lugo, Pasq. *n.* 7. Aversf. contra Nav. & alios, sic oblatum pro remissione pœnæ postea non habere hunc fructum post remissam culpam, quamvis enim Sacramenta, quæ caruerunt effectu primario, ad hunc reviviscant sublato obice, tamen non est fundamentum idem asserendi de sacrificio, quod jam antecedenter, dum ponebatur, habuit suum effectum primarium, quia erat esse cultum Latriæ, & testificationem supremi dominii Dei.

31 §. 8. Sacrificium Missæ offerri non debet directe pro excommunicatis vitandis, quinam autem sint vitandi, dictum est hic *in p.* 1. *n.* 210. nam vitandi sunt iidem, qui non tolerati. Et certum est pro illis posse indirecte offerri, v. g. offerendo pro omnibus peccatoribus, pro reductione hæreticorum vel impiorum, uti habet Dic. *d.* 2. *n.* 73. Ratio est, quia sunt capaces effectus impetratorii, & Ecclesia prohibens communicationem in divinis, censetur loqui de communicatione directa: prohibitio enim illa est odiosa, ideoque restringenda. Pasq. *q.* 143. *n.* 1. Aversa §. *Decimo*.

32 §. 9. Peccat mortaliter, qui sacrificium offert directe pro excommunicato vitando, S. Th. Dic. *n.* 61. Pasq. *nu.* 2. & 7. etiamsi generaliter pro illis offerret, nullum in particulari nominando, vel determinando, uti habet communis sententia, ideoque oppositam esse improbabilem docet Dicast. *n.* 60. Ratio est, quia agit contra prohibitionem gravem Ecclesiæ imponentis tali excommunicato hanc pœnam medicinalem privationis communium suffragiorum, quale est Missa, donec corrigatur, & se debite submittat. *Nec juvat*, quod forte per contritionem sit justificatus, ut probabilius tenent Sot. Suar. Dic. *n.* 74. & alii cum Pasq. *q.* 148. contra S. Anton. Navar. Henr. Bonac. & alios, *quia* non ideo ab excommunicatione solutus est: ergo adhuc est illicitum pro illo offerre sacrificium, quod videtur esse decisum ab Inn. III. *cap.* 1. *nobis* 28. & *cap. Sacris* 38. *de sent. excomm.* his verbis, *Excommunicatus ille, licet ad cor rediens, de mandato Ecclesiæ excommunicatos, quos prius foverat, expugnaverit, non tamen, priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus, nec si occumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones vel oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes Deo porrigendæ, nisi eum de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, & juxta cujusdam constitutionis nostræ tenorem desuncto etiam absolutionis beneficium impendatur*. Ex quibus infert Pasq. *q.* 149. si talis excommunicatus sciretur esse mortuus in gratia Dei, adhuc non posse pro illo directe Missam offerri, donec etiam mortuus ritu cæremoniali esset absolutus. Addunt S. Th. Nav. Henr. & Suar. & alii cum Pasq. *q.* 144. nequidem licitum esse directe offerre Missam pro ejusmodi excommunicatis tanquam externis ab Ecclesia, ad impetrandam illis reductionem vel solatium, nam sunt semper externi, seu ejecti extra Ecclesiam: ergo quando Ecclesia prohibet offerri pro illis, prohibet offerri tanquam pro externis. Putant tamen Suar. Avila, Henr. Præpos. & alii cum Pasq. *q.* 143. *n.* 4. & Rayn. *n.* 28. Sacrificium illicite applicatum pro tali excommunicato, fore huic utile, quoad fructum specialem impetratorium respondentem Sacrificio, prout est actio Christi, quia pœna Ecclesiæ non videtur præjudicare institutioni Christi, sed de hoc merito dubitat Dic. *n.* 68. & bene concludit rem esse omnino incertam, docet tamen *n.* 74. cum Avila, & aliis excommunicatum contritum ex benigna voluntate Ecclesiæ posse gaudere suffragiis, quamvis prohibitum sit, ne publice, & directe pro illo offerantur.

33 §. 10. Licitum est privatim orare pro excommunicatis vitandis, unde potest Sacerdos in Missa sub Memento interne pro illis orare, Suar. Lugo, Dicast. *n.* 78. aliique communiter contra Sot. Idem potest, dum publice orat nomine totius Ecclesiæ, privata intentione, & propria persona pro iisdem orare. Item potest quodvis pium opus, etiam Missam, quatenus est proprium opus tali privatæ personæ, in ordine ad satisfactionem, & impetrationem ex opere operantis offerre pro iisdem, quia sic censentur privata oratio, satisfactio, vel impetratio, & prohibemur tantum opera publica pro illis offerre, Silv. Angel. Armil. Covar. Nav. Suar. Dicast. supra.

§. 11. Probabilius videtur cum Nav. Con. Sanch. Fagund. Hurt. & aliis, quos citant, & sequuntur Lug. *d.* 19. *n.* 187. & Pasq. *q.* 146. ac propendit Dicast. *n.* 63. contra Sot. Avil. Suar. Vasq. Bon. Azor. Valent. Fill. Amic. & alios, licitum esse publice, & directe offerre Sacrificium Missæ pro excommunicatis non vitandis, quia *in Extrav. Martini V. in Conc. Constant. Ad evitanda*, conceditur communicatio cum excommunicatis toleratis etiam in sacris, & divinis: ergo sicuti licitum est sepelire in loco sacro, uti fatentur Suar. & alii, ita licite admittuntur ad Missam publicam, censeturque Ecclesia iterum admittere ad hoc, ut possint participare fructum. *Nec obstat*, quod maneant excommunicati, ideoque præcisi ab Ecclesia, *nam* propter hoc tenentur ipsi se gerere tanquam excommunicatos, & quantum est de se abstinere a communicatione cum ceteris, ideoque tenentur emanere, nec possunt petere Missas, vel suffragia communia, sed non ideo aliis illicitum est cum illis communicare, neque Ecclesia ex parte sua est ab illis præcisa, sed licite cum eis communicat, uti concessit Martinus V. ergo etiam licite pro illis applicat Sacrificia. Atque ex his inferunt aliqui cum Pasq. *q.* 147. contra *Marchinum* posse Sacerdotem ab excommunicato non vitando acceptare stipendium pro Sacrificio; quamvis enim excommunicatus peccet, quod petat, ut pro se legatur, tamen supposito illo peccato non peccat acceptans, quia huic licitum est cum ipso communicare, neque priori ejus peccato jam antecedenter posito censetur cooperari. 34

§. 12. Sacrificium Missæ utiliter offertur pro defunctis in purgatorio existentibus, uti late Bellarm. *l.* 2. *c.* 7. & definit Trid. *sess.* 22. *Can.* 3. cujus verba referam *nu.* 45. Idemque repetit *sess.* 25. *in decret. de purgatorio*, putatque Dicast. *d.* 2. *n.* 111. posse Missam offerri pro catechumeno defuncto, ut insinuatum est *n.* 10. & 29. 35

§. 13. Sacrificium Missæ, nec offerri debet pro damnatis, nec eis prodesse potest, uti certum est, & tenetur communissime cum Rayn. *in Heter. t.* 15. *p.* 1. *s.* 3. *q.* 1. & Pasq. *q.* 116. contra nonnullos, qui putarunt posse prodesse, vel ad carendum pœnis usque ad diem judicii, vel ad levamen aliquod, si essent damnati ob crimina non ingentia, vel ad confortationem in patiendo, vel saltem ad solatium, si rescient viventes adhuc sui esse memores, sed quod diximus probatur, nam imprimis id exprese prohibetur *c. Pro obeuntibus* 21. & *seqq. causa* 13. *q.* 2. item *in Conc. Trit.* & *Brach. I.* apud Dicast. *d.* 2 *n.* 88. Deinde nec prodesset illis, tum quia non sunt membra Christi amplius, neque actu, neque potentia, cum non sint amplius capaces gratiæ, & hæreditatis æternæ, utpote infallibili decreto destinati ad infelicem æternitatem, tum quia pœna secundum præsentem Dei providentiam non potest remitti stante culpa, adhuc taxante sibi talem pœnam, culpa autem damnatorum est perpetua. Hinc mortale est offerre pro eo, qui omnino voluntarie, & compos sui se occidit, attamen offerri potest, secluso scandalo, pro mortuo in duello, quia non constat obiisse in mortali, Dian. Portell. & alii. 36

Objic. Multæ leguntur revelationes in contrarium. *Resp.* Has esse suppositias, recte docet cum communi Pasq. supra, ex rationibus, & circumstantiis prudentibus ita judicandi.

Inst. Ecclesia in Missa pro defunctis orat, *Libera animas de pœnis inferni*, &c. Sot. Azor. Henriq. putant orare, ut liberentur e purgatorio. Sed contra est, quia addit, *ne absorbeat eas tartarus*, item *non pœnas æternas sustineant*, certum autem est, eas jam in purgatorio esse absorptas, nec habere periculum subeundæ pœnæ æternæ: ergo orat liberari ab inferno, vel per modum approbationis, & pii affectus erga rem factam, uti vult Dic. *n.* 106. vel secundum *Lugo*, *Pasq.* & alios, Ecclesia considerat statum animarum, non illum, in quo nunc sunt, sed repræsentat exitum illarum e corpore, quasi jam decederent sistendæ Dei judicio, orat, ne damnentur, sed præservative liberentur a pœnis inferni: Deum enim posse antecedenter moveri per preces, quas prævidet posterius ponendas, patet in orationibus aliisque meritis Christi, quæ gratias jam ante Adamo datas merebantur, & simili sensu oramus pro adventu Christi, *Veni Domine*, & *noli tardare*, &c. quasi nos reponendo in tempus antecedens adventum futurum.

§. 14. Esset mortale, si quis pro damnato offerret Sacrificium, non tantum, quia prohibitum est ab Ecclesia; sed etiam quia sic offerens excederet terminos sui officii, ageretque contra institutionem Christi, Pasq. *q.* 157. Idem videtur dicendum, si offerat pro infante defuncto sine Baptismo, quia nec est, nec potest esse membrum Christi, Dic. *nu.* 113. Si tamen defunctus fuisset adultus, & inter Christianos educatus, qui præsumi posset esse justificatus per contritionem vel amorem Dei, licite offerretur pro eo, Pasq. *q.* 158. 37

§. 15. Sacrificium Missæ offerri potest Deo in honorem, & memoriam Sanctorum, item in gratiarum actionem pro beneficiis, quæ Deus illis concessit, Trid. *sess.* 22. *cap.* 2. Item ad obtinendam eorum intercessionem apud Deum, uti Trid. definit *ibid. Can.* 5. quæ omnia pluribus probat ex antiquissimis litur- 38

liturgiis, & PP. Bellarm. *l.* 2.*c.* 8. Offerri tamen non potest, neque ut propitiatorium pro illis, quia cum sint Beati, nulla tenentur sub culpa, vel pœna, neque ut impetratorium gratiæ, vel gloriæ essentialis, quæ illis utpote in termino constitutis, jam decreta est, & data mensura debita, putatque Pasq.*q.*160. etiam non posse offerri directe, ut impetratorium illis alicujus gloriæ accidentalis externæ, quia impetratio videtur supponere aliquam indigentiam; sed probabilius contradicunt Suar. Valent. Lugo aliique cum Dic.*d.*2.*n.*82. quibus videtur præivisse Innoc. III. *c. cum Martha de celebr. Missar.* §. 3. quia satis est supponi carentiam boni, cujus sim proxime capax, quamvis stricte non indigeam, Beati autem reipsa non habent omnem gloriam accidentalem externam, quam etiam obtinere possunt: hinc Ecclesia orat, ut Sacrificium *Sanctis prosit ad honorem*, item, *ut sicut Sanctis ad gloriam*, ita nobis prosit ad veniam.

39 §. 16. Quod dictum est de Sanctis, valet de omnibus, qui post baptismum mortui sunt ante usum rationis, sunt enim reipsa sancti in cœlo: unde, qui pro tali legeret Missam de *Requiem*, secundum Pasq.*q.*159. peccaret mortaliter, quia in re gravi faceret contra ritum Ecclesiæ, & reipsa ostenderet se non bene sentire de efficacia Baptismi, & sufficientia ad beatitudinem. Docent tamen J. Sanch.*d.*4.*a n.*5. *Mascharent.* & alii, sacrificari posse pro homine adulto baptizato in agone, qui potuit postea commisisse veniale. *Nec obstat*, quod non sacrificetur pro Martyre, qui similiter habere posset veniale, *nam* hoc non ita facile præsumitur, cum moriatur pro fide, & ordinarie ex perfecto amore Dei. Quamvis autem *Henao post Historiam scientiæ mediæ parergo* 23. putet pro tali baptizato posse legi Missam de *Requiem*, tamen melius dicunt alii legendam esse de Angelis, vel gratiarum actione, ut fit in funere infantium, ne populo detur scandalum, & occasio judicandi, quod baptismus non remittat omnem culpam, & pœnam.

40 *Q.* 5. *Quid addendum sit circa effectus Sacrificii Missæ?* R. seqq.

§. 1. Sacerdos in Missa potest considerari quadrupliciter, 1. Prout gerit personam Christi principaliter consecrantis, cujus est veluti instrumentum. 2. Prout est publicus Minister Ecclesiæ, cujus nomine offert Deo hoc Sacrificium, & in cujus etiam persona orat illa, quæ in Missa recitantur. 3. Prout est privata persona etiam nomine suo offerens, & orans. 4. Prout offert, & orat nomine illorum, qui ad hoc Sacrificium specialiter cooperantur, vel concurrunt, quales sunt Ministri astantes, item illi, qui Sacrificium petierunt.

41 §. 2. Fructus Sacrificii est triplex. *Primus* respondit Sacrificio secundum se, prout est opus positum a Sacerdote, ut operante in persona Christi, & dicitur fructus specialis, vel substantialis. *Secundus* respondet Sacrificio, prout est opus positum a Sacerdote, ut operante in nomine vel persona Ecclesiæ, & dicitur fructus generalissimus, de quo participant omnes Christifideles, per se loquendo. *Tertius* respondet Sacrificio, prout est opus positum a Sacerdote, ut operante in nomine, & persona privata, vel prout est positum ab illis, qui specialiter ad illud cooperantur, aut concurrunt, & dicitur fructus specialissimus. Singuli hi fructus sunt satisfactorii saltem late; seu applicativi satisfactionum Christi, vel impetrativi remissionum. Item impetratorii aliorum beneficiorum, uti notant communiter AA. quamvis aliqui cum Pasq. *q.* 107. dissentiant, putantes non omnes esse satisfactorios, de quibus omnibus videri potest Pasq. *a q.* 88. *usque ad* 102. ubi accurate explicat, in quo singuli hi fructus fundentur, & quibus conveniant, vel applicari possint.

42 §. 3. Sacrificium Missæ est secundum se valoris in actu secundo simpliciter infiniti, Cajet. Silv. Suar. Vasq. & alii 27. AA. gravissimi, quos refert, & sequitur Pasq.*q.*117. contra Bellar. Lug. Palav. & alios multos cum Card. Bona, *de Missa, c.*1.§.55. quorum tamen plerique in re non dissentiunt; sed tantum volunt, non esse actu infinitum quoad vim proximam causandi, vel quoad effectum in actu secundo, quod etiam dicemus *n.*47. Ratio nostra est, quia valorem actionis constituit dignitas operantis, sed dignitas personæ operantis actionem sacrificativam est simpliciter infinita, cum sit persona Christi, Hominis Dei, & ob illam rationem docent omnes, Sacrificium in Cruce, & ultima cœna oblatum, quod cum hoc in substantia erat idem, fuisse infiniti valoris, consequenter singulæ Missæ habent in actu secundo secundum se comproportionem, & condignitatem ad omne bonum possibile obtinendum, non prout ponuntur nomine Ecclesiæ, Sacerdotis, vel astantium, sed nomine, & in persona Christi.

Objic. Si ita est, Sacrificium Missæ non deberet esse iterabile, uti ideo iteratum non fuit Sacrificium in Cruce. R. n. seq. Nam imprimis aliquod juge sacrificium esse debuit, quod constitueret Religionem Christianam. Deinde iterari debuit ad exhibendam Deo sæpe, & ubivis supremam latriam, & gratiarum actionem. Denique cum Deus voluerit successive per vices, & tempora applicari diversis hominibus merita, & satisfactiones, & fructus sacrificii cruenti, debuit incruentum Sacrificium pro diversis temporibus, & locis esse iterabile non aliter ac Sacramenta, aliaque opera, per quæ repetita Deus voluit applicare virtutem passionis Christi secundum se infinitæ.

43 §. 4. Effectus sacrificii Missæ sunt sequentes, 1. Dei complacentia tam ratione rei oblatæ quam principalis offerentis, qui est Deus homo exhibens per hoc Sacrificium sanctissimæ Trinitatis perfectissimum cultum latriæ.

2. Quædam exolutio gratiarum pro beneficiis Dei, nam hoc Sacrificium, in quantum Eucharisticum, est recognitio beneficiorum Dei cum oblatione reciproca hujus hostiæ pro exolvendo debito gratiarum. 44

3. Remissio peccatorum quoad culpam, & pœnam, nam esse Sacrificium propitiatorium, de fide est ex Trid. *sess.* 22. 45 *Canon.* 3. *Si quis dixerit Missæ Sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.* Idem habent Concil. Brach. Liturgia S. Jacobi Apostoli, antiquissimi PP. quorum loca, & verba referunt Bellarm. *l.*2.*c.*2. Becan. *de tripl. sacrif. l.*3.*c.* 12. *a n.*5. Pasq. *q.*54. Dicast. *d.*1.*dub.*17. Quando autem Trid. *supra c.*2. inde videtur probare hoc Sacrificium esse vere propitiatorium respectu culparum, quia *per ipsum fit, ut gratiam inveniamus in auxilio opportuno, eo quod hujus oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia remittat*, satis innuit hanc remissionem peccatorum causari per Sacrificium mediate tantum, in quantum propter illud Deo oblatum dantur gratiæ actuales, & auxilia operativa contritionis, vel aliorum actuum supernaturalium, quibus peccata deleantur, quas gratias, & auxilia immediate causet, seu exigat Sacrificium. Ita *S. Th. Suar.* & alii 50. quos relatis locis cit. & sequitur Pasq. *q.*63. videtur autem esse contra *Catharinum*, & alios, quibus tribuitur, quod docuerint per Sacrificium conferri gratiam uti per Baptismum, vel Pœnitentiam, consequenter per illud remitti mortalia attrito, quam opinionem graviter notant aliqui apud Mendo *d.*7.*q.*1. *n.*7. eamque recte confutat Bellarm. *c.*4.*prop.*2. & pluribus Dic. *d.*3.*n.*5. Imo probabilius videtur cum Suar. Vasq. Bon. Con. Lay. Rayn. Dic. *n.*31. Pasq. *q.*68. & 69. contra Canum, Henr. Cordub. Valent. & alios, etiam venialia ita mediate tantum remitti per Sacrificium, quia Concilia, & PP. eodem modo loquuntur de utrisque. Econtra pœnas remittit immediate, uti docent communiter omnes Catholici cum Pasq. *q.* 72. per hoc nempe, quod applicet satisfactiones Christi, uti habet Trid. *sup. c.* 1. & 2. Hinc infert Pasq. *q.*56.*n.*4. hoc Sacrificium non esse satisfactorium ratione sui independenter a Sacrificio Crucis, sed dependenter ab illo: sicuti enim victima eadem quasi transmittitur ab illo ad hoc Sacrificium, ita etiam virtus Sacrificii Crucis in hoc Sacrificium.

4. Impetratio omnis generis beneficiorum, etiam temporalium, quatenus saluti conducunt, nam Trid. supra definit offerri etiam pro aliis necessitatibus, & Liturgiæ omnes S. Jacobi, Clementis, Basilii, Chrysostomi præcipiunt offerri pro pace, pro copia fructuum, &c. Idem dicunt PP. quorum verba referunt Bellarm. *c.*3. Becan. *n.*3. Pasq. *q.*55. & 77. Dicast. *n.*53. imo Missam nunc habere præcipuam vim ratione impetrationis, probat inde Bellarm. *c.*4.*prop.*3. quia vim præcipuam habet, prout offertur a Christo, ut principali Sacerdote: sed Christus nunc non potest satisfacere, vel mereri, sed tantum impetrare, unde etiam ideo est propitiatorium, quia impetrat gratias actuales, & auxilia pœnitendi, & hoc modo dici potest etiam satisfactorium pro pœnis, quod impetrare possit earum remissionem, saltem mediate, ut vult Pasq. *qq.* 73. forte etiam immediate, uti probabiliter tenent Laym. & Lugo. Simili modo potest hoc Sacrificium mediate esse meritorium, etiam prout est actio Christi, in quantum impetrat gratias, & auxilia ad merendum, est autem etiam immediate meritorium, prout est actio Ecclesiæ, Sacerdotis vel coofferentium, uti recte Pasq. *q.* 114. *n.* 3. recte probans *q.* 64. habere nihilominus propriam rationem propitiationis distinctam a ratione impetrationis, in quantum per gratias, & auxilia, quæ causat, tendit ad placandum Deum, & præterea repræsentat Deo Sacrificium Crucis, directe intentum ad remittenda peccata. Denique notant Suar. Con. Dic. *n.* 36. Pasq. *q.* 71. contra Sot. Tol. & alios, secundam gratiam habitualem per Sacrificium impetrari posse illi, pro quo Sacrificium offertur, sed tantum mediate, uti *num.* 45. dictum est de prima gratia seu remissione culparum. 46

§. 5. Sacrificium Missæ, respectu duorum priorum effectuum, qui sunt Dei complacentia, & solutio gratiarum, causat in actu secundo simpliciter infinite, quia Deus actu infinite sibi complacet in hoc Sacrificio, & in illo pro gratiis redditur bonum actu infinitum, sed respectu duorum posteriorum effectuum, qui sunt remissio peccatorum, & impetratio donorum, causat actu simpliciter finite, quia Christus non ordinavit, nec Deus acceptat nisi ad remissiones, & impetrationes actu finitas, & inde etiam est, quod in Ecclesia multiplicentur Sacrificia in ordine ad eumdem finem, & plura plus obtineant, quam unicum, item quod Sacrificium plus prosit uni, pro quo solo offertur, quam prodesset singulis, si pro multis offerretur, uti notant Suar. *d.*68.*sect.*1. Barb. *de potest. Episc. alleg.*24. *nu.*7. Rayn. *s.*4.*c.*4.*n.*11. Gob. *t.*3.*num.*134. Card. Bon. *c.*1.§.4. Dicast. *dub.*5. Henao *a n.*1446. Pasq. *q.*123. 125. quamvis *q.* 126. quoad vim impetrandi dissentiat cum Vasq. Castrop. Dicast. Steph. *t.* 4. *d.*4. *n.*58. Aversa *q.*11.*s.*7. Ratio nostra est, quia etiam impetratio fit per modum orationis, sed omnes communiter dicunt, & fatetur etiam Pasq. *q.*127.*n.*7. si oratio distincte offeratur pro 20. hominibus, plus valere, quam si confuse offera- 47

tur

tur pro illis 20. ergo a potiori plus valebit, si offeratur distincte pro uno, quam si pro 20. Manet tamen incertum, quid & quantum huic aut illi Sacrificio respondeat.

48 §. 6. Sacrificium, prout fit in persona Christi, causat hos suos effectus ex opere operato, idest, ex vi operis positi, præscindendo a merito, & dignitate Ministri vel subjecti, S. Th. & alii cum Pasq. *q.* 57. non tamen sic causat, prout fit nomine Ecclesiæ vel sacrificantis hominis, uti contra Scot. Gabr. Henriq. probabilius docent Suar. Vasq. Pasq. *q.* 108. *&* 114. quia quamvis Christus instituerit ponendum etiam nomine Ecclesiæ, & a Sacerdote, non ideo illi attribuit effectum distinctum, quia ab illis fieret; sicuti instituit Sacramenta, ut a Sacerdote conferantur, sed non ideo Sacramento, prout a privata persona Sacerdotis ponitur, respondet distincta gratia. Potestque de his omnibus fuse videri Rayn. *in Heter. T.* 15. *p.* 2. *s.* 3. *punct.* 4.

49 §. 7. Ut Sacrificium in aliis causet effectus suos ex opere operato, non requiritur in sacrificante status gratiæ, nam Trid. *sess.* 22. *c.* 1. dicit nulla offerentis indignitate aut malitia inquinari posse, idest impediri virtutem causandi, tenetque recepta omnium sententia, inquit Dic. *n.* 160. & habetur pluribus locis in Jure Canonico: Hinc docet S. Th. 3. *p. q.* 82. *a.* 6. aliique cum Vasq. *q.* 130. Missam mali Sacerdotis ex opere operato æque prodesse quam boni, quamvis esset etiam hæreticus, excommunicatus, denuntiatus, etiam degradatus, quia hic fructus specialis sequitur ad substantiam Sacrificii, prout est actio Christi principaliter offerentis, quod secundum Gabr. Sot. & alios, in quos inclinat Dicast. *n.* 215. valet etiam de Missa, prout est actio Ecclesiæ, quidquid contradicat Pasq. *q.* 113. negans hoc, si Minister sit excommunicatus non toleratus, idem tamen *q.* 106. *n.* 2. fatetur huic fructui non obstare, quod forte non sit in statu gratiæ; sed ratio nostra universalis est, quia Ecclesia illud offerens semper est sancta, & Deo grata. *Nec obstat*, quod Ecclesia tali prohibeat sacrificare; *nam* etiam Christus prohibet, & tamen, si fiat, offertur, uti a Christo, ita etiam ab Ecclesia. Recte autem contra Caj. Sot. Henriq. & alios docet cum communissima Pasq. *q.* 102. *&* 103. ex hoc, quod sacrificans habeat majorem gratiam vel devotionem, non augeri in aliis fructum ex opere operato, quia vis operis operati non est ab actione, prout est Ministri, sed prout est Christi: consequenter etiam dicendum est cum Pasq. *q.* 116. cooperationem Ministrorum ad Sacrificium esse fructuosam Ecclesiæ, quamvis Ministri non sint in statu gratiæ, quia ponitur nomine Ecclesiæ; & est moraliter actio illius, quæ semper Deo est grata. Addit probabiliter Pasq. *q.* 131. contra Rayn. *n.* 27. qui probabilius negat, Missam solemnem esse ex opere operato efficaciorem quam non solemnem, tum ob actiones intrinsecas plures, tum ob assistentiam, & cooperationem plurium: illa autem est solemnis, quæ fit cum Diacono, & Subdiacono, imo & illa, uti putat Lohn. *p.* 1. *t.* 1. *q.* 1 quæ tantum cantatur.

50 §. 8. Ut Sacrificium specialiter prosit uni potius quam alteri, requiritur applicatio sacrificantis, quia cum sit institutum pro bono communi, & sit secundum se indifferens, ut specialiter prosit huic vel illi, debet determinari per Sacerdotem, S. Th. & alii communissime cum Pasq. *q.* 161. Ut tamen fidelibus causet fructum generalissimum, & coofferentibus specialissimum, nulla requiritur applicatio Sacerdotis, quia hoc ipso, quod ponatur secundum præscriptum Ecclesiæ, & ex cooperatione coofferentium, tanquam opus publicum, & commune, est de se operativum illorum fructuum: Pasq. *supra n.* 1. & iterum *q.* 93. Hinc si Sacerdos sit in gratia, quamvis fructum specialem nulli applicet, Sacrificium ipsi proderit, quia obtinebit fructum specialissimum, qui forte major est, quam specialis, Pasq. *q.* 97. *&* 98. Potestque Sacerdos, etiamsi accepto stipendio celebret pro alio, totum hunc fructum sibi retinere, aut, si velit, partem ejus applicare alteri, ut probabiliter tenent Caj. & alii 20. cum Aversa contra Suar. Laym. Pasq. *q.* 99. Imo probabile est coofferentes etiam posse applicare alteri, Nav. & alii contra Pasq. *q.* 115. Et ad illud fructum specialissimum a Sacerdote obtinendum sufficit voluntas virtualis vel implicita, quam sacrificans semper habet, ut sibi prosit, quamvis Suar. & alii cum Dicast. *n.* 164. suadeant formari semper intentionem, ut si ille, cui applicat, non indigeat, vel non sit capax, prosit sibi aut alteri. Quod si Sacerdos ipse non sit in gratia, communiter nihil obtinebit de hoc fructu, quia sacrificando peccabit: ergo per hoc nihil poterit a Deo sperare beneficii vel doni: si tamen putans se esse in gratia, bona fide sacrificaret, esset secundum se actus religionis, & honestus, cui de congruo respondere posset fructus, sicuti attritio aliique actus supernaturales a peccatore eliciti sunt de congruo meritorii, satisfactorii, impetratorii. Videri potest Dic. *d.* 3. *dub.* 8. & Pasq. *qq. citatis.*

51 §. 9. Probabilius videtur, quod Sacerdos, prout præcise est offerens, non participet ex opere operato ullum fructum ex Sacrificio, sed tantum in quantum est unus ex illis, pro quibus offertur, ita Vasq. Con. Pasq. *q.* 58. contra Suar. Bonac. Amic. Fill. Atque idem videtur dicendum de Ecclesia, prout offerens est, Suar. Vasq. Henriq. Con. Pasq. *q.* 59. Idem consequenter, & probabilius dicunt Vasq. Con. Pasq. *qu.* 60. contra Suar. Henriq. etiam de Ministris, & aliis adstantibus, prout coofferentes sunt, quia Sacrificium non videtur institutum ad causandum, nisi prout offertur a Christo pro illis, quibus per Sacerdotem applicatur, unde sicuti Sacramenta ex institutione sua, & ex opere operato non prosunt Ministris, qua talibus, sed tantum illis, qui suscipiunt, ita Sacrificium illis tantum, quibus applicatur. Docent autem aliqui cum Dian. *p.* 9. *t.* 2. R. 8. Missas pro defunctis plusquam Missas pro vivis prodesse Sacerdoti, quia defunctis applicatur sola vis satisfactoria, & reliquæ virtutes Missæ manent celebranti; sed Gob. *n.* 634. merito tenet oppositum, quia ex mente illorum, qui Missam constituunt, & quibus se accommodare debet legens, reliqui fructus cedunt amicis vivis defuncti.

§. 10. Sacrificium causat effectus suos infallibiliter, nam imprimis Dei complacentiam, & quamdam exolutionem gratiarum infallibiliter causat, ut per se patet: deinde etiam infallibiliter, quantum de se est, causare remissionem peccatorum, docent Valent. & alii plurimi cum Pasq. *q.* 67. *&* 70. eamque sententiam probabilem ac piam vocat Dicast. *d.* 3. *num.* 20. Quoad remissionem pœnarum pro culpis remissis, consentiunt fere Theologi omnes cum S. Th. Dicast. *dub.* 2. Pasq. *q.* 74. Et absolute etiam quoad impetrationem tenent Lugo, Garzias, & alii contra Pasq. *q.* 78. *&* *alios*, nam Christus instituit ad illos fines uti constat ex dictis *a n.* 43. & consequenter, si ex parte nostra non sit obstaculum, Deus ad eosdem fines oblatum acceptabit: & hoc ipsum cognovimus per traditionem, inquiunt Becan. *supra n.* 7. & Dic. *n.* 47. 52

Objic. Sæpe offeruntur sacrificia pro peccatoribus, qui non convertuntur; item pro beneficiis, quæ non impetrantur. R. Docent 20. AA. gravissimi cum Pasq. *q.* 67. peccatori certo, & infallibiliter impetrari gratias actuales, & auxilia, quæ Deus dabit aliquando, cum volet, per quæ possit pœnitere: unde quamvis forte pro libertate sua non cooperetur, effectum tamen suum habuit Sacrificium, quia ipsius non erat immediate causare remissionem peccatorum, sed tantum gratias, & auxilia. Estque valde probabile cum S. Th. & Pasq. *q.* 67. contra Suar. & alios, hæc auxilia esse semper efficacia, si homo sit aliunde dispositus, nam Trid. *sess.* 22. *c.* 2. absolute dicit per Sacrificium fieri, *ut si cum vero corde, &c. accedamus ad Deum, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.* Similiter Sacrificium impetrat certo, & infallibiliter beneficia, si expediat saluti, & quis per indignitatem suam non obstet, ideoque debeat Deus prius placari: quandoque tamen Deus differt beneficium vel commutat in aliud, quia sic utilius est: atque sic semper impetratur, quod petitur, quia mens Sacerdotis per Sacrificium petentis est, ut ita obtineat, non autem omnino absolute, & statim, alioquin esset irrationabilis petitio nec institutioni Christi conformis.

Inst. Saltem non est infallibiliter remissivum pœnæ, quam debet in Purgatorio anima, pro qua offertur Sacrificium. 53
R. Assumptum negant *S. Th. Alb. M.* & alii 36. AA. gravissimi cum Pasq. *q.* 74. contra Sot. Canum, Cordub. & Tolet. qui putant hunc effectum in illis esse tantum ex benigna Dei voluntate: sed contra est, quod Sacrificium sit institutum etiam pro expiatione animarum in Purgatorio, uti docet Trid. *n.* 35. *&* 45. relatum, voluitque Christus, & Deus per illud juvari animas: ergo si offeratur, nihil obstat, quominus infallibiliter juvet. Communior tamen est sententia S. Th. plerorumque cum Pasq. *q.* 74. non remittere infallibiliter totam pœnam, sed tantum partem, juxta taxationem a Christo factam, in institutione hujus Sacrificii: hinc *Trid.* dicit, eas per Sacrificium *juvari*, non autem absolute liberari. An autem idem sit de Missa ad Altare privilegiatum, dicetur n. 524.

§. 11. Sacrificium causat complacentiam in Deo, & quamdam gratiarum exolutionem, quamprimum exsistit; remissionem autem peccatorum, & impetrationem beneficiorum non semper statim, uti constat ex dictis *nu.* 52. Unde quia secundum dicta n. 15. Sacrificium tum prius complete existit, quando intrinsece finitur consecratio secundæ speciei, si unius tantum speciei consecratio poneretur, causaretur quidem aliqua complacentia, & aliqua exolutio gratiarum Deo, quia esset aliquod Sacrificium incompletum ponens objectum summe gratum Deo, & recognoscitivum beneficentiæ ipsius; an autem aliquid causandum esset circa remissionem vel impetrationem, plane incertum est, nec divinare libet, pendet enim a voluntate Christi, cujus institutio, qualis circa hoc fuerit, ignoramus, neque nobis suggerunt aliquid Con. vel PP. 54

Q. 6. Quæ conditiones, & dispositiones requirantur, ut quis per Sacrificium obtineat fructum satisfactorium aut impetratorium? R. Intelligitur ex seqq. §. 1. Soli viatores sunt proprie capaces horum fructuum, quia Sacrificium est institutum pro Ecclesia militante: animæ tamen purgantes adhuc censentur esse quasi in via, cum necdum sint in patria seu termino: Quomodo autem etiam Beatis per Sacrificium impetrari possit major gloria accidentalis, dictum est n. 38. 55

§. 2. Ut quis sit capax eorumdem fructuum quasi de condigno, debet esse baptizatus, & in statu gratiæ, quia cum hoc Sacrificium sit pro Ecclesia institutum, videtur illis tantum ex justitia exigere fructum, qui sunt in Ecclesia: si autem sint in mortali, sunt hostes Dei: ergo resistit eorum indignitas, quominus Deus ex justitia teneatur illis concedere ejusmodi fructus, Pasq. *qu.* 80. contra Durand. qui ad satisfaciendum pro pœna peccato remisso debita non requirit nunc statum gratiæ: imo probabilius tenent Dicast. *d.* 3. *nu.* 166. Pasq. *q.* 81. Averf. *q.* 11. *s.* 10. §. *Item*, contra Sot. & Nav. si Sacrificium oblatum sit pro aliquo in mortali constituto, postea non reviviscere ad causandos fructus, si restituatur gratiæ: pro hoc enim non est satis solidum fundamentum. Econtra tamen 56

men si offeratur pro conversione infidelis vel peccatoris, aut etiam pro remissione pœnæ propter culpam, quam homo infidelis per contritionem deposuerit, poterit Sacrificium de congruo prodesse, Dic. *n.* 155.

57 §. 3. Ut Sacrificium, etiam mediate tantum causet remissionem venialium, prærequiritur aliquis effectus cordis, quo velit satisfacere Deo & a venialibus recedere: ut autem causet remissionem mortalium, prærequiritur etiam motus cordis ad Deum, actus fidei & attritio de illis peccatis, uti innuit Trid. *seß.* 22. *c.* 2. dicens, *per ipsum fieri, ut si cum vero corde, & recta fide, cum metu & reverentia contriti* (intellige contritione imperfecta) *ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno*: illis enim suppositis dabit Deus gratias, ut ex attrito fiat perfecte contritus, vel moveatur ad digne suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, secundum dicta n. 45. potestque videri etiam Aversa *q.* 11. *f.* 6.

58. §. 4. Ad remissionem pœnæ prærequiritur indigentia actualis, idest, ille pro quo petitur, debet esse actu obnoxius debito alicujus pœnæ, Dic. *n.* 172. Pasq. *q.* 80. *n.* 1. Aversa, §. *Nono* Remitti autem poterit pœna, quamvis reus non resciat expresse de Sacrificio per se oblato, quia relaxatio debiti est actus solius creditoris. Si tamen positive nollet sibi remitti, Suar. contra Lugo, Avers. Pasq. *q.* 82. probabilius dicit non remittendam, quia cum invito ordinarie fieri non debeat gratia, credibile est Deum pro dispositione requisivisse consensum saltem interpretativum.

59 §. 5. Caj. Vasq. & Merat. putant in animabus Purgatorii ad remissionem pœnarum per sacrificium causandam prærequiri tanquam dispositionem, ut in vita curam habuerint satisfaciendi pro peccatis propriis, & juvandi alios defunctos, cui sententiæ multum favent S. August. *De Cura pro mortuis cap. ult. & in Enchir. c.* 109. & S. Thom. 3. *p. q.* 52. *art.* 8. *ad* 1. quibus auctoritatibus non videtur satisfacere Pasq. *nec q.* 84. *nec q.* 155. Nihilominus plurium sententia cum Pasq. *q.* 83. & 155. & Rayn. T. 15. *p.* 2. *sect.* 3. *punct.* 1. *a n.* 14. tenet nihil requiri præter statum gratiæ, in qua sunt, quia Trid. absolute definit illis prodesse, & sine sufficienti fundamento videntur ista requiri. Hinc concludit Pasq. *q.* 85. contra Caj. & Vasq. hunc fructum etiam non communicari animabus secundum mensuram devotionis, quam ipsæ in vita habuerunt erga sacrificium, sed secundum mensuram a Christo determinatam independenter ab omni alia ipsarum dispositione. Quid autem fiat, quando anima, cui applicatur, non indiget, quia beata est, vel non est capax, quia est damnata, colligetur ex dicendis n. 1330.

60 §. 6. Fructus sacrificii tam satisfactorius quam impetratorius est major pro meliore dispositione illius, pro quo offertur, S. Tho. Dic. *num.* 170. Avers. §. *Octavo*, aliique plurimi cum Pasq. *q.* 76. & 87. contra Suar. Valent. Fill. Fag. videtur enim eodem modo loquendum, quo de Sacramentis, quæ pro meliore dispositione subjecti habent majorem effectum, secundum dicta *p.* 1. *n.* 185. Et hoc forte innuit Ecclesia in Canone Missæ, quæ loquens de illis, pro quibus offert, ait, *quorum tibi fides cognita est, & nota devotio*. Et contra irreverenter astantes aut fabulantes gravissime scribunt SS. PP. apud Rayn. *sup. f.* 2. *punct.* 7. *a n.* 15: 21. 25. *ubi n.* 27. qui ex iisdem SS. PP. docet, mendicos tum esse arcendos a templo, utpote turbantes devotionem fidelium, quod etiam Decretis Pontificiis, & Episcopalibus, sæpe sancitum est. Oculorum autem impuritatem acerrime perstringunt idem SS. PP. apud Rayn. a nu. 28. Quas omnes irreverentias etiam ab Ethnicis, Turcis, & Judæis non tolerari in suis sacris, ostendit idem Rayn. *a n.* 43.

61 *Q.* 7. *In quo conveniant & disconveniant Sacramentum Eucharistiæ & Sacrificium Missæ?* R. in his *conveniunt*, 1. Quod sit eadem realiter actio, per quam ponuntur, nempe eadem consecratio. 2. Quod utrobique sit idem terminus ultimatus actionis, nempe idem Christus sub specie panis & vini. 3. Quod essentia Sacramenti & sacrificii includat istam actionem & istum terminum: sacrificium enim adæquate & prout communiter sumitur, supponitur, non tantum pro sacrificatione sed etiam pro victima. 4. Quod ratio Sacramenti & ratio Sacrificii possint ab invicem absolute separari; nam Christus potuisset instituere vel in ratione Sacramenti tantum, vel tantum in ratione Sacrificii, ut recte Vasq. & Pasq. *q.* 53. *n.* 1.

62 *Disconveniunt* in his, 1. Quod Sacramentum includat aliqua, v. g. species panis & vini, quæ non includit sacrificium. 2. Quod sacramentum per se immediate ordinetur ad sanctificandum hominem, sacrificium ad cultum & honorem Dei. 3. Quod essentia Sacramenti salvetur per consecrationem unius speciei, ut recte Suar. Tapn. Pasq. *n.* 3. quia quamvis non habeatur completum signum integri convivii spiritualis, tamen habetur signum sensibile ex opere operato causativum gratiæ, quæ est cibus & potus animæ: econtra essentia Sacrificii includit consecrationem utriusque speciei, quia institutum est, ut sit expressa repræsentatio cruenti sacrificii Crucis, seu separationis etiam Sanguinis a Corpore: hinc si non consecretur utraque species, Sacrificium non causat ex opere operato. 4. Quod Sacramentum sit prius ordine executionis, cum salvetur in una specie: Sacrificium autem, spectato fine ultimato, sit simpliciter & absolute prius ordine intentionis, quidquid contradicit Dicast. *d.* 1. *dub.* 16. quia Sacramentum & ipsa sanctificatio hominis intenditur propter cultum & honorem Dei, qui est finis Sacrificii. 5. Quod Sacramentum sit permanens, quia cum ratio Sacramenti sit esse signum sensibile, principaliter supponit pro speciebus & Christo, qui permanent: sacrificium autem sit transiens, quia cum ratio Sacrificii sit esse cæremoniam sacram, principaliter supponit pro actione sacrificativa, quæ est transiens. 6. Quod Sacramentum non causet ante usum sive sumptionem, Sacrificio autem ad causandum satis sit existere. 7. Quod Sacramentum ex opere operato prosit soli sumenti, sacrificium etiam aliis, quamvis nec sacrificantibus nec sumentibus.

Q. 8. *Quid Pontifices, & Sac. Congregatio statuerint circa celebrationem Missarum?* Resp. Constabit ex verbis Constitutionis Innocentii XII. datæ Romæ 23. Decemb. 1697. prout sequitur. 63

CONFIRMATIO

DECRETORUM

Congregationis S. R. E. Cardinalium

CONCILII TRIDENTINI

INTERPRETUM,

Super Celebratione Missarum, etiam cum declarationibus, & innovatione Decretorum ab eadem Congregatione auctoritate fel. record. URBANI PAPÆ VIII. *desuper alias factorum*.

INNOCENTIUS EPISCOPUS,

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

NUper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum prodierunt Decreta tenoris infrascripti, videlicet: Alias super celebratione Missarum ac prohibitione illas moderandi seu reducendi absque Sedis Apostolicæ licentia, necnon super earumdem oneribus perpetuis suscipiendis, & Religiosorum numero ultra reditus & consuetas eleemosynas locorum Regularium non habendo, emanarunt ab hac Sac. Congr. S. R. E. Cardinalium Concil. Tridentini Interpretum, auctoritate per fel. rec. Urbanum Papam VIII. illi specialiter attributa, quamplura Decreta tenoris sequentis.

Cum sæpe contingat in quibusdam Ecclesiis tam magnum Missarum celebrandarum numerum, ex variis Defunctorum relictis aut piorum eleemosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus præscriptis nequeat satisfieri, & tamen nova onera Missarum in die suscipiantur; indeque fiat, ut depereant piæ Testantium voluntates, obstricta Benefactoribus fides violetur, Defunctorum animæ suffragiis priventur, Ecclesiis subtrahatur cultus, ac Christi fideles gravi scandalo affecti, plerumque a similibus charitatis operibus retrahantur. Cumque his malis maximum inter cetera fomentum præbeat, aut quod ii, qui Missas super vires celebrandas suscipiunt, sperent illas brevi ad pauciorem numerum a Superioribus reductum iri; aut quod Ecclesiis, forte pecuniarum absumpta, plerumque nuda remaneant onera Missarum, absque ullo emolumento, aut quod eleemosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facile inveniantur, qui velint huic se oneri subjicere, & reditus Ecclesiæ aut Monasterii adeo exigui, ut Sacerdos pro necessaria sua sustentatione novis se oneribus obstringere compellatur; Sacra Congregatio Cardinalium Concil. Tridentini Interpretum animadvertens facturam se rem Deo gratissimam, charitatique ac justitiæ maxime consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum e Christiana Republica convellere atque eradicare, Sanctiss. D. N. Urbani Divina Providentia Papæ VIII. auctoritate sibi specialiter attributa, infrascripta Decreta edidit;

Ac primo districte prohibet atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquomodo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis aut moderandis vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur: alioquin reductiones, moderationes, & commutationes hujusmodi si quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas atque inanes decernit. 64

Deinde ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis, stipendia, quantumcumque incongrua, & exigua, sive ab una sive a pluribus personis collata fuerunt aut conferuntur in futurum; Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis,

fis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus ac locis piis quibuscumque, tam sæcularibus, quam Regularibus, Sac. Congr. sub obtestatione Divini Judicii mandat ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, itaut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant; quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

65 Id vero ut deinceps observetur exactius, Sac. Cong. eadem auctoritate revocat Privilegia, & Indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis ac locis piis, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis, & Instituti, quamcumque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

66 Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

67 Præterea, ne in Ecclesiis, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ut par est, adimplendis eo tepidiores ac segniores reddantur, quod onera hujusmodi cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta; statuit atque decernit, ut pecuniæ ac bona mobilia Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus ac locis omnibus, tam Sæcularibus quam Regularibus, atque illorum personis in futurum simpliciter acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum ab iis, ad quos pertinet, sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda a die realis acquisitionis, statim deponi debeant poenes Ædem Sacram vel personam fide & facultatibus idoneam, ad effectum illa seu illorum pretium quam primum investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur.

Ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorumdem pretium, sub eadem pœna ut supra, deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis cum ejusdem oneris repetitione atque annexione converti debeat.

Ad hæc Sacr. Congr. quibusvis Capitulis, Collegiis, Societatibus & Congregationibus, necnon omnibus & singulis Ecclesiarum ac piorum locorum, tam Sæcularium quam Regularium superioribus, vel aliis ad quos pertinet, districte prohibet, ne in posterum onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum: Sæculares quidem sine Episcopi vel ejus Generalis Vicarii, Regulares vero sine Generalis vel Provincialis consensu & licentia in scriptis & gratis concedenda; alioquin Sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit eo ipso; Regularis vero pœnam privationis omnium Officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cetero obtinenda, vocisque activæ ac passivæ, absque alia declaratione incurrat.

68 Eleemosynas vero manuales & quotidianas pro Missis celebrandis ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisferint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant ab Ecclesiis cum inscriptione illa, *Eleemosyna pro Missis*, vel alia simili, sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne Fideles hac ratione frustrentur.

69 Episcopus vero seu ejus Vicarius, aut Generalis vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus diligenter inquirant de singulis Missarum celebrandarum obligationibus cuique Ecclesiæ, Monasterio aut loco pio incumbentibus: nec antea assensum hujusmodi aut licentiam præbeant, quam eis legitime constiterit, illius Sacerdotes tam novo oneri suscipiendo quam antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuamque rationem habeant, ut reditus, qui Ecclesiis & locis piis relinquuntur, omnino respondeant oneribus adjunctis secundum morem cujusque Civitatis vel Provinciæ, intelligantque, si in re tanti momenti desides aut negligentes fuerint, in novissimo die se hujus prætermissi muneris rationem esse redituros.

70 Postremo Illustrissimi Patres non sine gravi animi dolore intelligentes, mala fere omnia, quæ Regularem disciplinam evertunt, ac præcipue nimiam hanc facilitatem fovent in oneribus Missarum supra vires suscipiendis, veluti ex infecta radice, pullulare ex majori Regularium numero, quam ferant reditus & eleemosynæ cujusque Monasterii, inhærentes Summorum Pontificum, ac Sacri Tridentini Concilii Decretis hac de re editis, Sanctissimi Domini Nostri auctoritate præcipiunt ac mandant omnibus & singulis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Præsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscumque aliis Superioribus Monasteriorum, Conventuum ac Domorum Regularium bona immobilia possidentium vel non possidentium, cujuscumque Ordinis, Congregationis & Instituti existentium intra fines Italiæ & insularum adjacentum, ut singuli, ad quos pertinet in qualibet Provincia, adhibitis duobus aut tribus Regularibus sui Ordinis, vel Congregationis probatioribus & rerum usu peritioribus, bona immobilia, census, reditus & proventus omnes, consuetas item eleemosynas, & obventiones tam communes Monasteriorum, Conventuum & Domorum ejusdem Provinciæ, quam etiam singularibus personis religiosis assignatas seu permissas in communem usum deinceps conferendas, decem annorum immediate præcedentium habita ratione, diligenter & mature recognoscant, iis omnibus detractis, quæ reparationes, præstationes, grandines, sterilitates aliave cujuslibet generis onera consueverunt absorbere.

Eaque omnia scripto fideliter exarata, idem Superior, cujus interest, in proximo Capitulo seu Congregatione Generali vel Provinciali coram tribus Judicibus ab ipsomet Capitulo seu Congregatione deligendis proponat, qui computatis hujusmodi reditibus, eleemosynis & obventionibus universis, & oneribus, ut supra, detractis sedulo examinent, quot Religiosi homines connumeratis etiam laicis aliisque necessariis servientibus in unoquoque Monasterio, Conventu & Domo Regulari juxta regionis & proprii Instituti morem, victum, & vestitum & medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari. Tum eorumdem bonorum, redituum, eleemosynarum & onerum præcisam notam ipsimet Capitulo seu Congregationi exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis, cujusque Familiæ, Monasterii, Conventus ac Domus Regularis in singula quaque Provincia certus earum tantum personarum numerus, Patrum Capitularium voto præfigatur, quæ reditibus, eleemosynis, & obventionibus, ut superius, sufficienter ali possint.

Ne vero Superiores, qui id præstare debent, serius aut remissius, quam par est, suo muneri satisfaciant, mandat Sacra Congregatio, ut infra annum, post proximum Capitulum Generale vel Provinciale computandum, omnia hoc de genere Capitulariter gesta in authenticam formam redacta, ad Sac. ipsam Congregationem Concilii singuli mittant.

Numerumque familiæ singulorumque Conventuum, Monasteriorum & Domorum hujusmodi Regularium, Capituli seu Congregationis Generalis vel Provincialis sententia & auctoritate præfinitum, iidem Superiores tam Generales & Provinciales omnes, quam locales perpetuo servare omnino teneantur, nec possint illum quoquomodo augere, etiam prætextu augmenti redituum, absque Sac. ipsius Congregationis licentia; Superiores autem hujusmodi, qui prædicta omnia in præfixo termino non præstiterint, vel numerum, ut supra præscriptum, quovis modo augere præsumpserint, privationis omnium officiorum, quæ tunc temporis obtinebant, vocisque activæ, ac passivæ, & ad omnia suæ Religionis Officia & gradus inhabilitatis perpetuam pœnam eo ipso incurrere, atque aliis etiam gravioribus a Sede Apostolica infligendis pœnis Sac. Congregatio subjacere voluit & declaravit.

Deinceps vero Monasterium, Conventus, Domus, Congregatio vel Societas Religiosorum seu Regularium nullibi recipiatur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi seu Religiosi degere, & ex reditibus & consuetis eleemosynis, detractis omnibus, ut supra, detrahendis, competenter sustentari valeant ad præscriptum Decreti fel. record. Greg. XV. hac de re editi; alioquin Monasteria, & loca hujusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi ut supra, sustentari atque inhabitare non poterunt & actu non inhabitaverint, Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ Jurisdictioni subjecta esse intelligantur. 71

Porro ne ullo unquam tempore hæc in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Superiores locales cujusque Monasterii, Conventus ac Domus Regularis curare atque efficere teneantur, sub pœna privationis Officii, vocisque activæ & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum, sexto quoque mense, idest, feria secunda post primam Dominicam Adventus, & feria sexta post Octavam Corporis Christi, præsentes ordinationes in publica Mensa perlegantur. 72

Omnibus tam Ecclesiasticis personis cujuscumque sint Ordinis, conditionis & gradus, quam Laicis quocumque honore & potestate præditis, præsentia Decreta declarandi vel interpretandi facultate penitus interdicta.

Non obstantibus, quoad suprascripta omnia & singula in præsentibus Decretis contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quam non Mendicantium, Militarium, etiam Sancti Joannis Jerosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcumque tam Sæcularium quam Regularium locorum, necnon illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis & consuetudinibus etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque, Indultis & litteris Apostolicis, etiam Mari magno seu Bulla aurea alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus Decretis, etiam motu proprio & ex certa scientia ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam communica-tionis

tionis seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque toties tenoribus, & formis specialis & individua ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia requisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, Sac. Cong. Sanctitatis suæ auctoritate specialiter & expresse derogat, cererisque contrariis quibuscumque.

73 Et ne præmissorum ignorantia a quoquam prætendi possit, voluit eadem Sac. Congregatio, ut præsentes ordinationes in valvis Basilicarum S. Joannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de Urbe, ac in Acie Campi Floræ, ut moris est, affixæ, omnes, ad quos pertinet, ita arctent & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent.

Utque earumdem præsentium transumptis, etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ die 21. Junii 1625.

74 Excitatis autem super præmissorum Decretorum intelligentia seu interpretatione infrascriptis dubiis, prodierunt a memorata Congregatione simili auctoritate illi a præfato Urbano Papa VIII. specialiter attributa, responsiones seu declarationes inferius apponendæ.

Super 1. Sacræ Congregationis Decreto, de celebratione Missarum, quo prohibetur, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquomodo, reducant onera ulla Missarum celebrandarum aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis.

Quæritur, quid si legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

75 Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione, ut possit hujusmodi onera moderari?

2. Super 2. ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missæ quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint.

Quæritur, an verba illa, præscriptæ fuerint, intelligenda sint de præscriptione facta ab Offerente, vel ab Ordinario?

76 3. An cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruo, teneantur Missas illis ab Offerente præscriptas celebrare?

77 4. An Sacerdores, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii seu Capellæ, legati aut salarii, possint etiam manualem eleemosynam, pro Missis votivis aut Defunctorum recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere?

78 5. Posito, quod Testator relinquat, ut celebrentur pro ejus Anima centum Missæ, absque ulla præscriptione eleemosynæ?

Quæritur? an liberum sit hæredibus, eleemosynam sibi bene visam præscribere, an vero eadem eleemosyna præscribenda sit ab Ordinario?

79 6. Super 3. Congregationis Decreto, in quo eadem Congregatio revocat privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Missarum vel anniversariorum celebratione, aut aliquibus collectis seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

Quæritur, an verba (in futurum suscipiendis) intelligenda sint de oneribus suscipiendis post Privilegium?

80 7. Super 4. ejusdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui suscepit Missam celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

Quæritur, An permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem, pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, Inservientium, paramentorum, luminum, vini, hostiæ & similium?

81 8. An hoc Decretum habeat locum in Beneficiis, quæ conferuntur in titulum, idest, an Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium, ad rationem redituum Beneficii?

82 10. An Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major solita, pro celebratione Missæ, debeant dare eamdem integram eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt. An vero satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam?

83 11. Super 5. ejusdem Congregationis Decreto, quo inter cetera statuitur in hæc verba (eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis) ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quæque onera obire valeant. Alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis in futurum recipiendis, & capsulas auferant &c.

Quæritur, an hoc Decretum prohibeat absolute, quominus accipiant novas eleemosynas ii, qui acceptis non satisfecerunt, & quid si congruo tempore possint omnibus satisfacere.

12. Quid, si offerens eleemosynas, audito impedimento consentiat, ut Sacerdos Missam celebret, cum poterit?

13. An pœna interdicti, & aliæ appositæ in eodem Decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi præscriptam, quam eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, uti ibidem præcipitur? 84

14. An in hoc Decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis, in die commemorationis omnium Sanctorum, & vulgo dicuntur (*Casse de' Morti*) 85

15. An Administratores Ecclesiæ die magnæ devotionis & concursus, possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis, nonnisi post longum tempus satisfacere valeant, ne alias cultus Ecclesiæ & devotio ac concursus Fidelium, ut ajunt, minuantur?

16. Quia prohibitio dicti decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus & singulis Ecclesiarum & piorum locorum, tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio, non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali (*& aliis ad quos pertinet*) supplicatur pro opportuna declaratione. 89

17. Super 7. ejusdem Sacræ Congregationis Decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis reditibus, aut eleemosynis commode possit sustentari. 87

Quæritur, an ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim similis Decreti sanctæ memoriæ Pauli V. absque tamen computatione redituum cujusque Religiosi, sit denuo facienda necne?

18. An Novitii, ad habitum Regularem admissi, possint admitti ad professionem in Monasteriis, in quibus habita, ut supra, præfixione numeri, commode ali non possunt?

19. Super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requisita, duodecim saltem fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, itaut alioquin subsint jurisdictioni Ordinarii. 88

Quæritur, an hoc decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Cappuccinorum, ac Societatis JESU?

Ultimo, an idem Decretum, ubi disponit, ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi &c. habeat locum in Italia dumtaxat, ad quam est restrictum Decretum proxime antecedens; an vero etiam extra Italiam?

Declarationes seu responsiones ad supradicta Dubia. 89

Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate sibi a Sanctissimo Domino Nostro attributa, ad singula Dubia superius proposita, ad hunc modum respondit, videlicet:

Ad 1. Etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra impositi, ab iis, ad quos pertinet Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino e re esse judicaverit: Verumtamen, si in ipsa Beneficii erectione exprese cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari legem hanc fundationis, quam Decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam & observandam.

Ad 2. Esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario: Quod si tribuens eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius secundum morem Civitatis vel Provinciæ. 90

Ad 3. Teneri. 91

Ad 4. Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere? 92

Ad 5. Censuit, ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum, secundum morem Civitatis vel Provinciæ. 93

Ad 6. Ita esse intelligenda. 94

Ad 7. Respondit, permittendum non esse, ut Ecclesiæ ac loca pia, seu illorum Administratores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam, utcumque minimam portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ & loca pia alios non habent reditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint, & tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Missæ Sacrificio necessario sunt subeundæ, & nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis, ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab Offerentibus eleemosynas. 95

Ad 8. Non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam, secundum morem Civitatis vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit. 96

Ad 10. Decere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse. 97

Ad 11. Respondit, non prohibere absolute: ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova 98

etiam

etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.

Ad 12. Quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimplori nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, Decretum non prohibere, quominus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis juxta Benefactoris consensum celebrandis.

99 Ad 13. Has pœnas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis vel Provincialis.

Ad 14. Comprehendi.

100 Ad 15. Non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad duodecimum.

101 Ad 16. Comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

102 Ad 17. Numeri præfixionem esse iterum faciendam, servata forma Decreti hac de re editi.

Ad 18. Esse admittendos ad professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commode ali possint.

103 Ad 19. Censuit comprehendere.

Ad ultimum habere locum extra Italiam.

104 Cum autem super præmissis diversi irrepserint abusus, illorumque occasione quamplures querelæ, & recursus ad Apostolicam Sedem pervenerint; cupiens eadem Congregatio Cardinalium Concilii Trid. Interpretum hujusmodi detestabiles abusus a Christiana Republica pro viribus evellere ac opportune providere, ut sublatis fraudibus ac emendata negligentia piæ Disponentium seu Benefactorum voluntati fides illibata servetur, Defunctorum animabus integra & prompta præstentur suffragia, itidemque Deo major gloria; Ecclesiis præstantior cultus reddatur, prævia auctoritate per SS. D. N. Innocentium Divina Providentia Papam XII. ei specialiter attributa infrascripta Decreta, prius in particulari nonnullorum ex præfatis Cardinalibus per Sanctitatem sua deputata, & postea in Generali hujusmodi Cardinalium Congregatione mature, & accurate discussa, recognita & examinata edidit.

In primis, præinserta Decreta cum præmissis illorum declarationibus plenissime & amplissime approbat, confirmat, & innovat, omniaque & singula ibidem contenta & expressa iterum omni meliori modo decernit, statuit ac ab omnibus & singulis etiam speciali & individuali nota seu expressione dignis penitus observari & omnimodæ executioni demandari decernit, sancit & præcipit.

105 Insuper, ut in re tanti momenti consultius, ac majori, ut par est, circumspectione procedatur: si qui forsan fuerint vel sint, qui suis pravis & erroneis intentionibus seu opinionibus blandiri volentes, Missarum celebrationem omittunt sub malitiosa vel irrationabili spe, earumdem condonationem vel reductionem a Sede Apostolica, vel compositionem a Reverenda Fabrica S. Petri de Urbe obtinendi, Congregatio præfata tum eosdem tum quoscumque alios qui posthac in adeo detestabiles abusus ausi fuerint offendere, certiores fieri, & monitos esse voluit, præfatas condonationes & reductiones ab eadem Sede, nonnisi ex rationabili causa seu æqua commiseratione; compositiones vero a dicta Fabrica utentes suis facultatibus, & privilegiis, nonnisi ex causa pariter rationabili & cum clausulis opportunis, & præsertim cum illa; *dummodo malitiose non omiserint animo habendi compositionem, alias gratia nullo modo suffragetur*, admitti consuevisse & solere; quapropter, ut locus omnis impofterum hisce prætextibus præcludatur, memorata Congregatio tales intentiones opiniones seu spes ac eleemosynarum, sive in toto, sive in parte versiones in alium, quam præfatarum Missarum usum, seu satisfactionem & quascumque alias directas vel indirectas, immediatas vel mediatas contraventiones, seu circumventiones declarat prorsus irrationabiles, injustas & illicitas, illasque omnino reprobat, damnat & interdicit.

106 Cumque hujusmodi absurda ex eo plerumque proveniant quod onera Missarum supra vires suscipiantur, caveant omnes & singuli Rectores, Superiores & Ministri quarumcumque tum Sæcularium tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula, ne onera seu Missas tum perpetuas tum temporales tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint, quoquomodo suscipiant, neque id ipsum quoad fieri poterit, pateat, teneantur iidem conficere, semperque in loco magis patenti & obvio retinere Tabellam onerum perpetuorum & temporalium litteris perspicuis & intelligibilibus descriptorum quorum implemento, si moraliter & intra præscriptum seu breve tempus satisfacere non posse, seu illa dumtaxat & non ulteriora adimplere posse crediderint seu credere debuerint, alias Missas, sive perpetuas sive temporales, sive manuales per se vel per interpositas personas quoquomodo recipere seu acceptare omnino desistant seu abstineant, & ulterius tali casu in eadem Tabella similiter exprimant sese propterea aliis Missis acceptandis & celebrandis impares esse.

Iidemque teneantur pariter in Sacrario duos libros retinere, ac in eorum altero singula onera perpetua & temporalia, in altero autem Missas manuales, & tam illorum quam istarum adimplementum & eleemosynas distincte & diligenter annotare, & annotandas seu annotanda curare, singulisque annis de supradictis adimplementis eleemosynis & oneribus pariter exactam rationem suis Superioribus reddere, ac omnes & singulas rationes hujusmodi in præfatis respective libris simili distinctione & diligentia, tam præfati, a quibus rationes debent reddi, quam Superiores, quibus reddendæ erunt describere, seu annotare, sive describendas vel annotandas respective curare.

107 Quibus semper salvis, debeant ulrerius Regulares prædicti, omnes & quascumque eleemosynas tum manualium tum perpetuarum, & temporalium Missarum reponere in capsa particulari sub duabus clavibus, quarum una penes Superiorem localem, altera vero penes alium a Capitulo Conventuali deputandum retineatur, ac de iisdem eleemosynis, & celebratione Missarum coram Patribus discretis seu Consiliariis vel alio simili modo nuncupatis singulis mensibus districtam rationem exigere & respective reddere.

Quod si prædicti, ad quos cura Tabellæ, capsæ, & librorum præfatorum respective pertinet seu pertinere debet, suam operam præmissis, ut, præfertur, minime navaverint, & Superiores tum Secularium tum Regularium Ecclesiarum rationem prædictam non exegerint, seu non invigilaverint, quod præfati, qui in curam Tabellarum & librorum incumbunt, suo muneri, ut præfertur, satisfaciant, in singulis respective casibus Sæculares pœnam suspensionis incurrant; Regulares vero voce activa & passiva, ac gradibus & officiis, quæ obtinent ipso facto, & absque alia declaratione privati sint & intelligantur, necnon ad hujusmodi gradus & officia obtinenda similiter inhabilitentur, & inhabilitati sint, & intelligantur.

108 Porro, ne ullo unquam tempore omnia & singula Decreta prædicta in oblivionem seu desuetudinem abeant, Rectores, Superiores, seu Capitula Ecclesiarum Sæcularium illa retineant publice exposita in eodem Sacrario; Superiores vero locales cujuscumque Monasterii, Conventus ac Domus Regularis curare & efficere teneantur sub pœna privationis officiorum, quæ obtinent, vocisque activæ & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum sexto quoque mense, idest, feria secunda post primam Dominicam Adventus, & sexta feria post Octavam Corporis Christi omnes & singulæ præmissæ tum insertæ seu confirmatæ, tum in præsens factæ Ordinationes una cum dictis declarationibus in publica mensa perlegantur.

109 Meminerint igitur, & satagunt Ordinarii, ut a personis, & in Ecclesiis quoquómodo etiam in vim Decretorum Concilii Trid. sibi subjectis, Missæ ea, qua par est, fide & diligentia celebrentur, & cuncta & singula Decreta hujusmodi omnimodæ executioni demandentur, nedum justitiam recurrentibus seu instantibus reddentes, sed ex officio tum in Visitationibus tum in aliis actibus & modis, quos expedire & convenire toties quoties judicaverint, inquirentes, ne aliquid committatur, pervertatur, differatur vel omittatur, quod his omnibus & singulis Decretis adversetur.

110 Caveant etiam respective omnes Regulares tum Subditi cum Superiores quicumque, nedum locales, sed etiam Provinciales, & Generales, ne Missarum celebratio & omnium Decretorum præmissorum executio, cum pernicie propriarum animarum, cum præjudicio illarum, quibus Missæ sunt applicandæ, & cum magno Christi fidelium scandalo quoquomodo omittantur, differantur, negligantur seu pervertantur; alioquin ultra propriæ conscientiæ onerationem, pœnam privationis vocis activæ & passivæ, ac graduum & officiorum, quæ obtinent, necnon inhabilitationis ad hujusmodi gradus, & officia obtinenda prorsus incurrant.

Curent propterea præfati Superiores Regulares in omnes, & singulos contravenientes debitis pœnis diligenter, & prompte etiam per inquisitionem animadvertere & insuper teneantur omnes & singuli Superiores locales in Provincialibus Capitulis seu Congregationibus exhibere attestationem seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscumque Domus Regularis subscriptam & juratam, quod omnibus & singulis tum perpetuis tum manualibus Missarum oneribus seu obligationibus ad limites & tenorem præsentium Decretorum tempore eorum regiminis fuerit omnino & integraliter satisfactum, vel deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam hujusmodi residuali implemento Missarum distincte referendarum intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ attestationis exhibitionem quicumque Superiores locales prædicti vocem activam seu passivam in memoratis Capitulis seu Congregationibus omnino habere non valeant.

Præterea Provinciales, Vicarii, & Visitatores Provinciarum, seu Congregationum debebunt in fine eorum regiminis Superioribus Generalibus in forma probante ostendere, quod executioni præsentium Decretorum sedulo invigilaverint, & ad eorum tenorem in omnibus & singulis Conventibus seu Monasteriis vel Domibus Regularibus Provinciæ seu Congregationis de omnibus & singulis oneribus & obligationibus, ac insimul satisfactionibus Missarum exactam & diligentem rationem exegerint, ac contra delinquentes ad declarationem & executionem respective pœnarum in Decretis contentarum processerint, & de adimplemento circa ea, quæ in præmissis ad ipsos spectant, legitime docuerint, alias ad vocem activam & passivam in Capitulis Generalibus nullatenus admittantur.

111 Ceterum, quia etiam ad quamplures Archiconfraternitates, Confraternitates, Societates, Congregationes, Hospitalia,

lia, Altaria, Capellas, Oratoria, & Ecclesias, ac alia loca, & opera pia quomodolibet nuncupata, quæ cuicumque curæ seu regimini aut administrationi vel directioni Laicorum cujuslibet gradus, status, conditionis, & præeminentiæ, etiam speciali & individuali nota dignorum dumtaxat, vel quorumcumque Ecclesiasticorum & Laicorum hujusmodi mistim commendata, annexa, seu quomodocumque commissa vel attributa sunt, onus seu cura celebrationis Missarum, sive manualium sive ad tempus vel in perpetuum pertinet; hinc salvis semper iis, quæ in præinsertis Decretis continentur, omnes & quicumque hujusmodi Archiconfraternitatum, Societatum, Congregationum, Hospitalium, Altarium, Capellarum, Oratoriorum, & Ecclesiarum ac aliorum locorum & operum piorum Rectores seu Administratores vel Directores, & alii hujusmodi Officiales, nec non ii, ad quos cura Tabellæ & librorum in præmissis spectat, Tabellam, libros, & hæc Decreta respective juxta modos superius expressos, similiter retinere, nec non de oneribus ac celebrationibus, & eleemosynis dictarum Missarum singulis annis rationem exigere, & respective iis, ad quos pertinet reddere sub pœnis arbitrio, & in subsidium excommunicationis, teneantur.

112 Postremo omnibus, & quibuscumque tam Ecclesiasticis personis cujuscumque Ordinis, Status, Gradus, Regulæ, Congregationis, Societatis, conditionis & dignitatis existant, quam Laicis quocumque honore ac potestate præditis, omnia & singula præmissa Decreta interpretandi, nec non Ecclesiasticis prædictis pœnas in hujusmodi Decretis relaxandi suo quoquomodo circa præmissa dispensandi, omnis & quæcumque facultas sit penitus interdicta.

113 Non obstantibus, quoad supra scripta omnia & singula in hujusmodi Decretis contenta, Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quam non Mendicantium, Militarium etiam S. Joannis Jerosolymitani, Congregationum, Societatum ac cujuslibet alterius Instituti etiam necessario & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum & aliorum quorumcumque tam Sæcularium quam Regularium locorum, necnon illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis & litteris Apostolicis, etiam mari magno seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus Decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus & formis specialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, Sac. Congregatio Sanctitatis suæ auctoritate specialiter & expresse derogat, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ die 23. Novemb. 1697.

JOSEPH *Card. Sacripantes Præfectus*.

114 Quocirca, cum dilectus filius noster Joseph Tituli S. Mariæ Transpontinæ S. R. E. Presbyter Cardinalis Sacripantes, memoratæ Congregationis Præfectus, præfata Decreta nobis retulerit, nos considerantes eadem omnia, & singula Decreta, ea qua decet maturitate digesta, & examinata, ac in vim Apostolicæ auctoritatis, eidem Congregationi specialiter, ut præfertur, attributæ peracta, perutilia fore censentes, illaque propterea perpetuo, & inviolabiliter observari: necnon Constitutionis nostræ munimine roborare volentes, motu proprio, non ad cujusquam nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia, & matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine præinserta Decreta, omniaque & singula in eis contenta tenore præsentium auctoritate Apostolica confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis, & irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur, & efficaciam adjicimus, quinimo motu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine similibus, omnia & singula in supradictis Decretis contenta, de novo statuimus, decernimus, & ordinamus, ac ab omnibus, & quibuscumque etiam speciali, & individua nota dignis omnino exacte, & perpetuo servari volumus, sancimus, & mandamus.

Decernentes præsentes litteras, cum omnibus, & singulis inibi contentis semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere debere, & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque, & quomodocumque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime, & inviolabiliter observari, sicque & non aliter per quoscumque Judices Ordinarios, & delegatos, quavis auctoritate, præeminentia, aut potestate fungentes, & functuros, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Sedis Apostolicæ Nuntios, sublata eis & horum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari & definiri debere; ac irritum & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus omnibus, & singulis, quæ præfata Congregatio, auctoritate per ejusdem recordationis Urbanum Papam VIII. respective per Nos illi specialiter attributa, decrevit non obstare, decernimus, & mandamus, quibus omnibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, etiam harum serie plenissime, specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque, &c. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem anno 1697. die 23. Decemb.

Hactenus Constitutio Innoc. XII. renovans decreta Urbani VIII. & Sac. Congregationis, quæ per sequentes quæstiones adhuc magis declarabuntur. 115

Q. 9. Quid præterea sit addendum circa reductionem Missarum? R. seqq. §. 1. Magistratus laici, vel quicumque alii sæculares nihil possunt circa reductionem Missarum, etiamsi essent Capellaniæ vel fundationes mere laicales, Castr. *tr.* 22. *p.* 15. *nu.* 6. Pasq. *qu.* 1170. contra Fag. Facultas autem, quam Trid. *sess.* 25. *c.* 4. *de Ref.* dederat Episcopis, & Generalibus Ordinum pro reductione Missarum, erat tantum pro oneribus usque ad illud tempus, non autem pro futuro, uti declaravit Sac. Congreg. apud Barb. *de Offic. Episc. alleg.* 29. *num.* 5. & Pasq. *q.* 1164. Neque concernebat Missas ex Beneficio vel fundatione debitas, sed tantum ex relictis defunctorum vel piis eleemosynis, Barb. *a n.* 11. Diana *q.* 2. *tr.* 2. *R.* 1. Silv. *p.* 2. *v. Missa casu* 5. Ex vi saltem juris communis possent adhuc Episcopi & Generales moderari onera suscepta ante Trid. & non imposita in limine fundationis, Pasq. *q.* 1162. 1163. 1175. ubi explicat, quænam in tali reductione observari debeant. 116

§. 2. Si in Beneficii erectione statuatur, ut pro necessitate liceat Episcopo onera Missarum moderari, poterit hoc facere Episcopus, uti dixi *l.* 4. *n.* 808. Docentque etiam Pasq. *q.* 1167. & Avers. *q.* 11. *s.* 8. §. *Tertio*. Imo Less. *in auth. v. Missa cas.* 26. dicit, si non percipiantur fructus congruentes, Episcopos posse facere moderationem, docentque Tamb. & Gob. *nu.* 589. adhuc in Diœcesibus apud se moris esse, ut Episcopi id faciant, & testantur plures cum Castr. *nu.* 4. decretum *a n.* 63. relatum non observari saltem pro fundationibus Sacerdotum sæcularium, pro qua sententia alios præterea retuli *l.* 4. *n.* 854. ubi quamvis dixerim, standum esse decreto id prohibenti, tamen hic addo spectandam esse consuetudinem cujusque Diœcesis. Ipsimet autem beneficiati non possunt tales reductiones facere, uti omnes notant cum Castr. *tr.* 13. *d.* 1. *pun.* 6. *n.* 26. & Gob. *a n.* 592. 117

§. 3. Si reditus vel omnes vel ex parte uno anno emaneant, Bord. quem refert & non rejicit Aversa supra, dicit, Sacerdotem ipsum posse cum proportione imminuere numerum Missarum, sed videnda sunt dicta *l.* 4. *n.* 855. 118

§. 4. Si legatum factum pro Missis videatur incongruum, potest Episcopus moderari, antequam ullus acceptarit: e contra si primus aliquis eo modo acceptarit, est jam extra potestatem Episcopi, Tamb. Pasq. *q.* 1168. Addit *q.* 1189. si legatum incongruum & necdum admissum ab aliquo sit factum ad Missas perpetuas, non posse per Episcopum converti in Missas manuales pro una vice celebrandas, sed debere onus perpetuum Missarum reducere ad æquitatem. 119

§. 5. Episcopus moderari non potest mutando Missam solemnem in non solemnem, Pasq. *q.* 1169. Excipit tamen *q.* 1188. *n.* 5. si necessitas sit, posse id Episcopum, dummodo Missæ totidem legantur, quia Trid. *sess.* 22. *c.* 2. *de Ref.* concedit facultatem ex necessaria causa immutandi ultimas voluntates, possuntque videri dicta *l.* 4. *n.* 844. & *a n.* 846. Addit Pasq. cum aliis multis *q.* 1169. & *q.* 1186. quamvis Trid. *sess.* 25. *c.* 5. *de Ref.* prohibeat mutari qualitates fundationum, ut pluribus explicavi *l.* 4. *a n.* 838. has tamen qualitates quoad substantiam relictas posse reduci ad æquitatem, v. g. concedendo, ut alio loco, die, hora legatur, si moraliter impossibile foret, vel nimis molestum ista in rigore observare, sed recte excipit, nisi celebratio Missæ esset certo loco, die, hora præscripta propter commoditatem populi audituri Missam: hæc enim principalis intentio testatoris immutari non posset, possuntque etiam videri dicta *l.* 4. *n.* 824. 120

§. 6. Episcopum moderari posse officia, preces & eleemosynas annexas anniversariis docet Pasq. *qu.* 1170. contra Tamb. quia de illis non loquitur prohibitio, uti nec de istis Missis, ad quas sine stipendio congruo se homo privatus obligasset; id enim esset in præjudicium Ecclesiæ & successorum, Pasq. *qu.* 1174. An autem Fratres Minores vi cujusdam privilegii possint etiam nunc reducere Missas, examinat idem Pasq. *q.* 1182. 121

Q. 10. An possit præscribi circa onera Missarum? R. Dixi de hoc *l.* 4. *a n.* 852. Hoc adde, quod Beneficiati, Capellani &c. non videantur posse præscribere, quominus applicent fructum Sacrificii Fundatoribus, aliisque, ad quorum intentionem legere tenentur ex stipendio singulis Missis respondente, nam obligantur hunc semper in singulis Missis ob tale stipendium applicare: ergo non apparet, quomodo præscribere possent, cum singula stipendia, si debeant fieri ipsorum, postulent applicari singulas Missas, ita Pasq. *q.* 1194. & satis insinuatum est *l.* 4. *n.* 833. 122

Q. 11. A quo & quomodo taxandum sit stipendium pro Missa? 123

sa? R. §. 1. Non est illicitum pacisci de stipendio pro Missa, & quando videtur hoc prohiberi, intelligi debet de pactione, per quam vendatur Missa pro pretio, Gob. *n.* 560. Possuntque etiam divites Sacerdotes, qui aliunde ex proventibus ecclesiasticis sustentationem habent, exigere stipendium pro hoc ministerio Missæ, neque hoc prohibitum fuit, nisi quando vergebat in præjudicium pauperum, uti habet communissima cum Pasq. *q.* 905. Aversf. *qu.* 11. *s.* 17. §. *Secundo*, Gob. *n.* 569. contra *S. Anton. Rich. Silv. Caj. Arm. Tol.*

124 §. 4. Quamvis Trid. *sess.* 22. *in Decreto de observ. in celebr.* mandet, ut Episcopus contra avaritiam Sacerdotum ordinet, circa mercedem, conditiones & pacta pro Missis, Episcopus tamen non potest idem stipendium taxare pro omnibus, nam si Missa sit cantanda aut legenda tempore vel loco incommodo aut longe distante &c. potest exigi majus stipendium, Bon. Lugo *Resp. mor. l.* 5. *dub.* 18. Aversa §. *Septimo*. Sporer *n.* 359. Potestque pro Missa solemni exigi duplum vel triplum, quia longior est & difficilior ac habet plures Ministros, maxime cum secundum dicta *nu.* 49. probabile sit habere majorem efficaciam ex opere operato, Pasq. *q.* 192.

125 §. 3. Episcopus spectatis circumstantiis potest taxare rationabile stipendium, itaut excessus sit injustus, & restitui debeat, quamvis enim stipendium non sit proprie pretium Missæ, quæ in se est invendibilis, tamen imitatur rerum pretia, ideoque debetur ex justitia ad sustentationem Sacerdotis, & quando negatur Sacerdoti, qui celebravit, huic contra negantem conceditur actio in foro externo, Pasq. *q.* 904. ergo sicuti id, quod supta legitimum pretium accipitur pro mercede, debet restitui, ita hic, Pell. Lug. supra, *& de Euch. d.* 21. *s.* 1.

126 §. 4. *Caj. Henr.* & alii putant, solum illud stipendium esse justum, quantum requiritur ad sustentationem unius diei, additque *Petr. Nav.* nec lege nec consuetudine posse minus induci; sed merito sententiam illam rejiciunt Suar. Vasq. Dicast. Gob. *nu.* 563. quia per alia potest acquiri victus quam præcise per laborem mediæ horulæ; itaque hoc stipendium censeri debet justum, quod lege vel consuetudine est taxatum.

127 §. 5. Si illi, qui Missam petunt, sponte velint dare majus stipendium, frustra prohibebit Episcopus, ne sic detur aut a Sacerdotibus acceptetur: dicent enim se non dare vel acceptare velut stipendium pinguius, sed mere ut aliquid gratis donatum. Pell. Lug. Pasq. *qu.* 929. Et similiter possunt Sacerdotes libere acceptare stipendium minus taxato. Id unicum prohibere potest Episcopus, ne ex pacto plus exigant Sacerdotes, vel solvant alii, hoc enim unum est contra reverentiam Missæ & habet speciem avaritiæ, *Lugo* supra.

128 §. 6. Sacerdos non ideo potest plus exigere pro Missa, quod nunc omnia ad sustentationem necessaria sint cariora, nam etiam pecunia est hoc ipso carior, & rarior secundum Sporer *n.* 359. Et saltem praxis, ac Episcopi id non permittunt.

129 Q. 12. *Quid præterea notandum sit circa Missas pro stipendio?* R. seq. §. 1. Quamvis *n.* 50. dixerim probabile esse, quod Sacerdos possit sibi retineri vel alteri applicare saltem partem fructus specialissimi, tamen celebrans pro stipendio debet habere talem intentionem, ut velit stipendium danti, hoc applicari, quod ei de jure debetur: Certum autem est, non posse ideo accipere duplicatum stipendium, nam Alex. VII. damnavit hanc 8. prop. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum* Urbani VIII.

130 §. 2. Quæ *n.* 66. *&* 97. dicta sunt de retinente partem stipendii, & curante per alium legi Missam, confirmat idem Alex. VII. damnans hanc 9. prop. *Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.*

131 §. 3. Non tantum beneficiatus potest per alium legere Missas, dato solum ordinario stipendio, uti habet declaratio, & notavi *l.* 4. *n.* 820. sed hoc potest etiam Capellanus amovibilis. Item ille, cui commissa est celebratio Missarum perpetuatum, Pasch. *q.* 970. *&* 973. Gob. *nu.* 572. ubi notat Ecclesiam vel locum, cui relinquitur Missa perpetua, si proprios Sacerdotes non habeat, teneri eligere Sacellanum, qui celebret, tribuendo ipsi totum proventum istius fundationis, eo enim ipso quod Sacerdotes non habeat, censetur eligi ut executor, vel ut procurator.

132 §. 4. Cui datur stipendium pinguius, quia putatur devotius celebrare, secundum Pasq. *q.* 976. non potest Missam alteri committere, etiam si huic per totum stipendium, nisi impedimentum vel justa causa excuset, quia devotio ipsius quasi in contractum ducta est: si tamen committeret æque devoto, non videtur peccaturus; aut si etiam alteri non æque devoto, non esset obligatio restituendi; nec facile erit mortale, quia hic excessus devotionis non est tanti.

133 §. 5. Si quis pro Missis dederit stipendia majora, non præcise intuitu Missarum, sed ex affectu speciali ad hunc Sacerdotem vel ad hoc Monasterium specialiter juvandum in sua paupertate, putant Pasq. *q.* 976. & Mendo *diss.* 13. *n.* 80. Missas posse committi aliis Sacerdotibus pro ordinario stipendio, excessu retento, cum hic non sit species turpis lucri: sed Stephan. merito hoc tantum admittit, si constituens hunc suum specialem affectum verbis expresserit.

134 §. 6. Si *Cajo* incumbat hodie legere Missam, pro qua accipit tres solidos, & petat a *Titio*, ut pro se legat spondens se cras lecturum pro *Titio*, qui pro sua crastina Missa tantum duos solidos accipit, hoc videtur licere, quia in hoc fit tantum permutatio Missarum & dierum.

§. 7. Qui contra prohibitionem, partem stipendii retinet, & facit Missas legi per alium, peccat graviter, vel leviter pro quantitate partium stipendii, quas retinet, estque probabilius teneri ad restitutionem faciendam illis, qui Missas legunt aut saltem qui constituit, ut notat Pasq. *q.* 969. quia pecuniam acceperat, non ut constitueret Missas pretio, quo posset, sed tantum ut acquireret eam titulo celebrationis: ergo quod retinet, quando non celebrat, retinet sine titulo: ergo injuste, alter autem qui celebrat hoc ipso habet jus ad stipendium, Du Bois ad prop. damnatas *n.* 232. 135

§. 8. Putant Lug. & Aversa *q.* 11. *s.* 17. *§. Sexto*, si alter, cui Missa committitur, sit contentus, etiamsi retineatur pars stipendii, nihil peccari, quia sicuti potuit obligationem legendi admittere gratis, ita potest pro minore stipendio: sed recte monent Diana, Steph. *t.* 5. *d.* 5. *n.* 71. Pasq. *q.* 975. in praxi hoc periculosum esse; nam communiter fiet, ut alteram partem remittet, quia timet, ne in futurum non committantur sibi Missæ, vel videatur ingratus, ideoque potius coacte cedit juri suo. 136

§. 9. Quod dictum est *n.* 69. non posse per unam Missam satisfieri pluribus obligationibus, declarat idem Alex. VII. damnans hanc 10. prop. *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis, stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre: Neque enim est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.* Posset tamen Papa facere, ut additis in una Missa pluribus Collectis satisfieret pro pluribus Missis, supplendo de thesauro Ecclesiæ fructum, qui per Missas obtineretur & totus per Collectas non ponitur Pasq. *qu.* 1151. Aversf. §. *Rursus*. Probabilius tamen est, quod in Missa pro stipendio licite addatur Collecta pro aliquo alio, sicuti in *Memento* licite oro pro alio, hoc enim nihil præjudicat stipendianti, ita plures cum Gob. *n.* 154. contra *Bon.* & alios. 137

§. 10. Ordinarie non excusat paupertas Sacerdotis, ut accipere possit plura stipendia pro una Missa, Gob. *nu.* 568. & docte Silv. *p.* 1. *v. Missæ casu* 2. Nequidem si paupertas sit gravis, Henao *a n.* 1466. contra Th. Hurt. & Steph. *n.* 66. Addit tamen Henao *a n.* 1484. constitutum in extrema necessitate id posse: probatque *Steph.* ex eo, quia probabile est Sacrificium oblatum pro multis æque prodesse singulis ac si offerretur pro unico: sed ratio ista nihil evincit, quia secundum dicta *n.* 47. hoc valde incertum est, & si verum non sit, probabilitas non faciet, ut Missa ita prosit singulis: ergo Sacerdos exponit se periculo formali defraudandi proximum. Itaque ideo tum licebit pro una Missa accipere plura stipendia, quia extrema necessitas facit omnia communia, & magis convenit ut accipiat necessaria ab illis, pro quibus Missam offert, quam ab aliis, in quorum utilitatem nihil facit. 138

§. 11. Quamvis multi, & graves AA. apud Pasq. *qu.* 942. antehac docuerint, si quis acceptarit stipendia incongrua, minora taxato, non ideo teneri legere tot Missas, sed posse reducere ad numerum taxæ ordinariæ, tamen oppositum nunc tenendum est, secundum dicta *n.* 76. *&* 91. Imo in dubio, an acceptando decem incongrua stipendia intenderit se obligare ad decem Missas, tenetur ad decem, etiamsi sit pauper, quia per acceptationem jus est aliis acquisitum, & ipse sibi imputet, quod acceptarit, Pasq. *q.* 943. Aversa §. *Quod si*, qui addit, quando offeruntur incongrua stipendia, posse admonere dantem de incongruitate, & sic ex ejus consensu posse Missas reducere ad taxam ordinariam. Quod si quis pecuniam acceptarit pro Missis absque præscripto harum numero, satisfacit numerando eas juxta taxam ordinariam stipendii, quamvis in illa regione a quibusdam acceptetur pro Missa stipendium minus taxato, Pasq. *q.* 944. Similiter si putavit pecunia data esse decem stipendia, & postea invenit tantum esse octo, tenetur tantum ad octo Missas, quia non consensit in plures, quam essent stipendia, Pasq. *qu.* 945. Putat tamen Aversa §. *Et similiter*, admonendum eum, si fieri potest, qui stipendia dedit. Si vero inscius admiserit monetam adulterinam vel eo tempore statim ubique decedentem de valore, potest reducere ad numerum justi stipendii. 139

§. 12. Sacerdos non potest accipere duplex stipendium ex eo quod uni applicet Missam, alteri Indulgentias, v. g. altaris privilegiati, qui enim pro tali Missa vel Indulgentia dat stipendium, petit sibi applicari utrumque, sicque fieri judicant omnes communiter: ergo ad hoc tenetur saltem ex fidelitate Lez. Steph. *nu.* 65. Hinc etiam quando acceptasti stipendium ordinarium pro Missa, ubi voles celebranda, non potes petere majus, quia celebrabis in altari privilegiato, applicaturus Missam Defuncto, uti contra *Bord.* probabilius tenent Tamb. & Gob. *n.* 511. Si tamen stipendium acceperis pro Missa, ubi & quando voles, celebranda, & roget te aliquis, ut te obliges ad celebrandum certo loco vel tempore, putant Caram. & Gob. *n.* 556. te posse pro hac obligatione aliquid accipere, & quidem, si consuetudo non taxarit aliquid certum, quintam partem ordinarii stipendii, quia obligatio & onus illud videtur pretio æstimabile, possuntque videri dicta *n.* 124. 140

§. 13. Quamvis certum esset ab aliquo non peti nisi unum fructum, v. g. satisfactorium pro defunctis, & non impetratorium, tamen adhuc recte dicit Pasq. *q.* 647. illicitum esse acceptare secundum stipendium, nisi forte liberaliter offeratur, 141

quia

quia qui dat ordinarium stipendium, illi debetur, uterque fructus, qui saltem ejus amicis vel ipsimet aliter proderit. Gob. *n.*155. Si tamen convenerit de fructu specialissimo aut alia parte fructus, non petit applicanda tertio, ut ei prosit, quantum potest, posse aliquid ideo sumi notat Gob. *nu.* 512. dummodo admoneat dantem de incertitudine, an ei prosit talis applicatio. Non potest tamen aliquid peti pro fructu ex opere operantis; uti contra Con. notant Aversa *f.*18. §. *Imo* & Gob. *n.* 510. Nec pro lectione plurium collectarum, nec pro majori devotione; quod ultimum, etsi asserant *Palud. Silv. Comit.* tamen communiter rejiciuntur, Pasq. *q.*957.

142 §. 14. Potest quis in Natali Domini pro tribus Missis acceptare tria stipendia, Pasq. *qu.* 906. Aversa *f.* 8. An autem obligatus quotidie celebrare, possit aliquando abstinere, aut quando abstinere potest, si celebret, pro ea Missa acceptare stipendium, dictum est l. 4. a n. 840.

143 §. 15. Si alicubi sit penuria Sacerdotum, aut difficilius haberi possit, qui legat, v. gr. die festivo, putant aliqui plus peti posse pro stipendio, sed merito contradicit Gob. *n.* 509. est enim species simoniæ, & quasi venditio Missæ; sicuti si majus pretium petatur pro mercede, quia plures sunt, qui petunt, & pauciores qui vendunt.

144 §. 16. Sacerdos in diebus illis, quibus tenetur celebrare ratione Beneficii, Capellaniæ vel legati, non potest acceptare aliud stipendium pro Missa talis diei; uti dictum est n. 92. limitat Barb. *de off. Parochi c.*11. *n.*13. nisi in fundatione expresse ponatur, aut aliunde sciatur, quod non teneatur Sacrificium applicare Fundatoribus. Quid autem præsumendum sit, si in fundatione Missarum expresse non præscribatur quoties vel ad quam intentionem sit celebrandum, dixi l. 4. a n. 831. Item an Parochus possit accipere stipendium pro Missa, quando tenetur celebrare, dixi l. 3. p. 1. num. 762. potestque videri etiam Avers. *g. Alii*, ubi probabiliter docet non semper, quando tenetur celebrare, teneri applicare parochianis.

145 §. 17. Sacerdos, qui celebrat in quodam loco, v. g. in templo Monialium, si ideo stipendium habeat ab Ecclesia vel Monialibus, non potest recipere aliud stipendium pro applicatione talis Missæ, ut a pari colligitur ex dictis *n.*92. Si tamen alio titulo obligetur ad celebrandum, v. g. pro ornatu templi vel ut homines Missam audiant, Suar. Vasq. Lug. aliique multi cum Pasq. *q.* 908. & Avers. *f.*17. §. *Admittendum*, dicunt pro applicatione talis Missæ posse accipere stipendium, quia hoc nullibi prohibetur, & applicatio mansit ipsi libera. Et idem intelligunt iidem AA. cum Avers. §. *Juxta* de legente missam solemnem aut conventualem, si simul non obligetur ad alium finem applicare. Docet tamen recte Pasq. *q.*955. pro Missa, quæ in Confessione imponitur pro pœnitentia, non posse accipi stipendium, nisi Confessarius expresse addiderit applicationem fore liberam.

146 §. 18. Sacerdotem Societatis JESU non posse acceptare pro se vel pro alio stipendium ratione Missarum, quas legit, dixi l. 4. a n. 136. Unde si offeratur pecunia pro Missis, potest per Superiores admitti, non cum rigida obligatione, sed ut v. g. aliquæ Missæ spatio medii anni, vel etiam singulis annis una aut altera legatur ex gratitudine, & quasi fidelitate, inquit Castr. *t.*16. *d.*3. *p.*11. *n.*6. sicque declarasse Mutium Generalem testatur Burgh. *cent.*3. *cas.*25. Item potest pecunia admitti liberaliter, & vicissim liberaliter promitti Missæ, ita tamen ut posterior promissio non sit veluti compensatio seu solutio reciproca pro stipendiis, sed ut offerenti significetur admitti titulo eleemosynæ, uti dictum est *l.*4. *n.*136. Item potest Sacerdos Societatis, cui pecunia offertur pro Missis legendis, dicere offerenti, Missas gratis legendas ad ipsius intentionem, & vicissim rogare ipsum, ut liberaliter applicare velit pecuniam oblatam ad hanc vel istam piam causam, sic enim ipsum habiturum duplicatum fructum, imprimis ordinarium Missæ, non aliter ac si pro stipendio legeretur, deinde etiam cooperationis ad illam alteram piam causam.

147 §. 19. Quod dictum est n.67. non posse absque licentia Superioris admitti nova onera Missarum, intelligitur de Missis in perpetuum. Notatque recte Aversa, si alicui Ecclesiæ vel Monasterio offeratur certa pecunia cum onere celebrandi, v. g. ad 30. annos tot Missas, non esse æquum, si jam expendatur tota illa pecunia, & successoribus relinquatur solum onus celebrandi, sed saltem pars, quæ futuris oneribus respondeat, applicanda erit ad censum, aut asservanda successoribus.

148 §. 20. Docent multi, quod colligens Missarum stipendia non possit sibi ratione laboris aliquid etiam modicum retinere, sed debere illi ab Ecclesia satisfieri: oppositum tamen tenent Sot. Rodr. Henr. Vasq. Fill. Fag. Tamb. Dic. Pasq. *q.* 997. Administratores autem Ecclesiarum nihil possunt ex stipendiis deputatis ad Missas retinere ratione expensarum pro ipsismet Missis, nisi aliunde non haberent: & tum non licet, nisi quantum postulant expensæ, relicto adhuc Missarum fundatarum numero, uti dictum est n. 95.

149 §. 21. Si moriturus determinarit pro se legi, v. g. 100. missas, sed nihil statuerit de quantitate stipendii, hæredes tenentur ad justum stipendium, non indignum qualitate defuncti, ut ait Schild. *t.*6. *c.*4. §.2. Quod si hæres Sacerdoti, quem putabat probum, & fidelem, solverit stipendium pro missis legendis, licet postea dubitet, an eas legerit, videtur satisfecisse, quia Defunctus censendus est tantum voluisse obligare ad dandum stipendium, & curandum prudenter, quantum in se est, ut missæ fierent, *Bardi, Schild* supra.

150 §. 22. Legatarius, si tantum sit executor vel procurator, tradere debet, quidquid legatum est pro largiori stipendio missarum. Econtra si esset vere legatarius, legans qui voluit, v. g. singulis mensibus pro se unam missam legi, & ad hoc destinavit stipendium superfluum, præsumitur erga legatarium exercuisse liberalitatem, & donationem, hinc secundum Pasq. *q.* 971. satisfaciet, si minori stipendio missam procuret. Videri potest Pasq. *a n.* 978. usque ad 1116. ubi plura habet de legatis missarum. Occasione autem hic dictorum resolvuntur seqq. casus.

§. 23. Titius testator assignatis 100. florenis voluit fundari in perpetuum missam anniversariam pro se in Monasterio aliquo, Superior Monasterii re male intellecta indixit Religiosis ut missas statim legendas, quot respondebant isti pecuniæ, *Quæritur*, an hæres teneatur solvere hæc stipendia, & nihilominus fundare anniversarium? *Resp.* 1. Si hæres non fecerit legi eas missas, non tenetur pro eis lectis dare stipendium, sed sibi imputet ille Superior, quod sine mandato processerit. 2. Si hæres fecerit legi, aut, licet non fecerit legi, si pro lectis missis dare velit stipendia, nihilominus tenetur instituere anniversarium, quia ita voluit testator. *Nec obstat*, quod utilius esset testatori statim pro eo legi tanto plures missas, *nam* hoc dato, non est in potestate hæredis, imo nec semper Episcopi, piam testatoris voluntatem convertere in aliquid etiam evidenter melius, sed fieri debet determinate hoc, licet minus bonum, quod testator fieri voluit, ut dixi l.4. nu. 841. & 847. maxime cum potuerit hoc intendere, tum ad retinendam semper sui memoriam, tum ut secuturis temporibus missa illa annue legenda prodesset, si non ipsi, saltem aliis de familia mortuis aut morituris. 151

§. 24. Cajus ex legato 100. florenorum tenebatur curare singulis annis missam pro testatore, & quia id per plures annos non potuit ob bellica tempora, *Quæritur*, an nunc, dum potest, teneatur facere suppleri anniversaria prætermissa? *Respondeo* Gob. *tr.*3. *post n.*636. *litt. B. & seqq.* negat, 1. quia tale legatum habet se sicuti res locata, uti notant *Barb.* & alii, si autem res locata nullos afferat fructus, non debetur illa pensio: ergo. 2. Talis obligatio curandi annuam missam videtur esse affixa anno: ergo hoc elapso, illa desinit. 3. Talis videtur esse prudens interpretatio voluntatis in testatore, quod tantum intenderit obligare ad annua stipendia missæ, quando ex tali legato provenirent. 152

§. 25. Quando quis a 10. hominibus accepit 10. stipendia, an teneatur sigillatim pro singulis applicare singulas missas, an vero sufficiat in confuso: Item, an possit in 10. illis missis applicare singulis decimam partem cujusvis missæ, dicetur n. 209. & 210. 153

Qu. 13. *An sit mortale unicam Missam omittere, quam quis promisit, vel pro qua accepit parvum stipendium, v. g. quatuor blaffardos.* R. De missa, quam quis promisit, dixi l. 2. p. 2. n. 775. non esse mortale, ubi addidi, si quis seorsim tribus missam promiserit, non satisfacere legendo unicam, sed teneri pro singulis unam legere. Quod attinet ad missam debitam pro stipendio, Fag. Pell. Herincx, Gob. *nu.* 489. Spor. *n.* 353. negant esse mortale unicam negligere, quia stipendium illud non est materia requisita ad mortale: ex illa autem videtur debere colligi magnitudo peccati. Econtra affirmant communius, & probabilius alii, quia quamvis stipendium non sit materia tanta, valor tamen missæ, qua privatur alter, est maximus, neque stipendium habet se ut pretium æquale missæ, nam missa est intrinsece invendibilis, & infiniti valoris: sed Sacerdos, Ecclesia indulgente, pecuniam acceptans veluti stipendium pro sustentatione vitæ, absolute se obligat ad opus hoc maxime utile præstandum illi, qui stipendium dedit. Ita Avers. *q.* 11. *f.* 18. Steph. *n.* 72. 154

*Q.*14. *Quisnam censeatur diu differre Missam, ad quam obligatr, ideoque peccare mortaliter?* R. Led. Villal. Dian. Lugo *De Euch. d.* 21. *nu.* 34. dicunt, eum non diu differre, qui non ultra 50. aut 60. dies; qui autem ulterius, dicunt differre diu, Pasq *q.*965. dixit vix plus concedi a quoquam, quam tres menses. Si autem ultra terminum concessum adderentur duo vel tres dies, dicit adhuc moraliter pertinere ad hunc terminum: sed Gob. *n.* 597. Steph. *n.* 69. Spor. *n.* 354. recte dicunt attendendum esse ad circumstantias, præsertim causæ, ob quam missa petitur, nam pro defuncto debet minus differri quam pro vivo, cum defuncto gravissimum incommodum sit carere levamento in tantis pœnis. Item pro necessitate, quæ non patitur moram, v. g. pro præsenti periculo vel infirmitate adhuc minus differri debet, uti patet, & ideo Urbanus in suo decreto mandat, non plures missas suscipi, quam quæ *intra modicum tempus* possint legi. 155

Q. 15. *Quid faciet, qui obligatus est ad plurimas Missas, quas omnes legere non potest?* R. Imprimis peccavit tot onera acceptando, sed supposito quod acceptarit, & stipendia illa consumpserit, itaut nec per se possit satisfacere, quia alias missas legere debet, nec per alium, quia pecuniam non habet, conari debet satisfacere, quantum potest, v. g. gratis petendo missas ab aliis, si speret obtinere, quotidianas missas offerendo, ut prosint, quantum possunt illis, a quibus accepit ea stipendia, applicando iis, quantum licitum erit, partem specialissimam sibi competentem, item eisdem applicando alia opera, v. g. jejunia, orationes, demum etiam audiendo missas, eisque applicando fructum. 156

Q. 16. *An Sacerdos possit pro libito disponere de illis pecuniis, quas accipit pro stipendiis Missarum?* R. Posse, quia sunt velut 157

lut fructus propriæ industriæ, & laboris. *Nec obstat*, quod forte ad tales Missas stipendiatas teneatur ex Capellania collativa, *nam* adhuc hi fructus computantur inter bona quasi patrimonialia, quia acquiruntur ratione proprii ministerii. Sot. Nav. Vasq. Sanch. Lug. Diana, Quarti, Henao supra Parergo 30.

158 *Q. 17. Quid dicendum sit de illo, qui accepto stipendio non legit Missam talem, qualis petita est, aut non eo tempore?* R. §. 1. Quamvis multi cum Aversf. *qu.* 11. *s.* 18. §. 1. dicant eum satisfacere, qui legit Missam de tempore, quando ad hanc magis afficitur, licet stipendium acceperit pro Missa de *Requiem*; idemque admittant Nav. & Lugo *de Euch. qu.* 21. *nu.* 35. Si non ideo acceperit stipendium notabiliter majus; tum quia est eadem substantialiter Missa, tum etiam, quia alia Missa est longior, & devotio Sacerdotis erit major, ideoque addunt, nequidem opus esse addere collectam pro defuncto; tamen recte dicit Gob. *a n.* 617. si expresse promiserat Missam de *Requiem* sub veniali ad hanc teneri, si per Rubricas tum possit legere, maxime quia Missa de *Requiem* ex se magis prodest defuncto, pro quo fiunt speciales orationes etiam nomine Ecclesiæ, Pasq. *q.* 187.

159 §. 2. Quando per Rubricas non est licitum legere talem Missam, qualis petita est, per Missam de tempore obtinetur omnis Indulgentia, quæ obtineretur per Missam de *Requiem*, uti statuerunt Alex. VII. die 5. Aug. 1662. & Clemens IX. die 23. Sept. 1669. ut sic nulla superesset causa rationabilis mutandi ritum ab Ecclesia præscriptum.

160 §. 3. Ad quid sit obligatio, quando fundatio præscribit Missas certo loco vel tempore, in certo altari vel certis diebus legendas, dixi l. 4. a n. 823. Putantque Henr. Graff. Bon. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 29. *n.* 8. Episcopum posse concedere, ut Missa in alia Ecclesia vel altari celebretur, si ob justam causam celebrari nequeat in loco constituto. Quod si corruat, vel impediatur templum, in quo tenebatur legere, si Missæ intendebantur principaliter ob splendorem, & cultum loci, erit interim liber ab onere Missarum. Econtra si principaliter intendebatur Missa ipsa, ad hanc tenebitur in alio templo, Aversa *s.* 18. *in fine*.

161 §. 4. Si Sacerdos teneatur, v. g. ter de septimana legere, potest hac septimana anticipare pro sequente, nisi aliud colligatur ex verbis, vel fiat in præjudicium alienum, ut si Missæ essent constitutæ pro commoditate audientium, aut pro necessitate successive morientium; tum enim anticipari non possent, P. Nav. Bon. Lugo, & alii cum Aversa *s. Septimo*.

162 *Q. 18. Quid notandum sit circa Sacerdotem, qui ex voto tenetur ad Missam?* R. §. 1. Qui vovit legere Missam, v. g. in gratiarum actionem, quia sanatus est, non potest pro tali Missa acceptare stipendium, quia intentio voventis præsumitur esse, quod velit Deo dare Missam non aliunde debitam ex justitia, Pasq. *q.* 875. & 954.

163 §. 2. Si quis sibi reservasset applicationem fructus Missæ quam vovisset, docet *Pasq.* posse quidem hunc gratis applicare, cui volet, sed non ideo posse acceptare stipendium, quia videtur fructum illum vendere. Contradicit *Tamb.* quia non ideo vendit, sed pro ejus applicatione acceptat stipendium, uti pro tota Missa acceptare posset.

164 §. 3. Probabile est votum etiam unius Missæ obligare sub mortali, quia materia hujus voti, quæ negligitur, est gravis, cum sit oblatio Sacrificii infiniti Deo debiti, cultus Religionis perfectissimus Deo debitus, actio præcipua, per quam homo uniri potest Deo, &c. Pasq. *q.* 871.

165 §. 4. Votum Missæ tum tantum est personale, & impleri debet a vovente ipso, quando promittitur propria actio voventis, uti si voveat ex motivo, ut ipsemet colat Deum, si autem voverit ex alio fine, qui per quodcumque Sacrificium obtineri potest, erit votum reale, licet promiserit se celebraturum, & poterit impleri per alium. Quod si nequeat se reflectere, an cogitarit de propria actione, censeri debet votum personale, quia si celebrationi non sit appositus finis extrinsecus, votum sistit in actione propria, Pasq. *q.* 872.

166 §. 5. Potest per unam eamdemque Missam satisfieri, imprimis voto, & promissioni, si promittens respexit ad fructum; nam ratione voti non debetur fructus; non tamen poterit, si petita sit Missa pro gratiarum actione vel cultu divino. Deinde duplici voto, si unum illorum respiciat tantum Dei cultum, alterum tantum fructum, uti semper est, quando vovetur pro animabus: Unde si tertio vovissem Missam ratione tantum impetrationis alicujus beneficii, imo & quarto pro impetranda remissione peccatorum, putat Pasq. *q.* 875. me per unam, & eamdem Missam quatuor votis satisfacturum: dicitque hoc valere, sive vota ab uno sive a pluribus sint emissa; sed notanda sunt dicta l. 3. p. 2. n. 775. & spectanda est intentio voventis. Hoc certum est, si utrumque votum eumdem finem respiciat, non satisfieri utrique per unam Missam.

167 *Q. 19. Quanta sit obligatio ad Missas, quas Episcopus in ordinatione injungit Presbyteris, & quando ipsi primam Missam legere teneantur?* R. Utrumque resolvetur, quando de Sacramento Ordinis.

168 *Q. 20. Quanta sit obligatio Sacerdotum Societatis JESU ad Missas, quæ ipsis quandoque præscribuntur legendæ?* R. §. 1. Quamvis peccare possint Superiores, si curam non habeant, ut scribantur, qui Missas legant vel orent, præsertim pro fundatoribus, & benefactoribus, uti responsum Roma Anno 1604. tamen particulares, qui Missas, & preces præscriptas non persolvunt, per se loquendo, non peccant, Suar. *de Relig. T.* 4. *t.* 10. *l.* 8. *cap.* 2. *nu.* 5. Hautin. *in patroc. Def. l.* 2. *n.* 612. Non videntur tamen satisfacere Regulæ, qui Missas a se legendas legunt per alium, ut responsum Roma Prov. Rheni sup. 1634. Attamen satisfacit cras lecturus primitias, si hodie pro obligatione, cujus tempus advenit, oret Rosarium, uti eidem responsum 1639. sed debere non in genere sed in particulari applicari pro illis necessitatibus, quibus assignatæ sunt, responsum est Prov. Venetæ 1619.

§. 2. Missæ pro Defunctis ejusdem Ordinis, sive inducantur per generales constitutiones Ordinis, sive ex particularibus Regulis, sive ex Superiorum præscripto, non obligant sub mortali, quia ista tantum habent rationem simplicis mandati, nisi accedat præceptum obedientiæ: & hoc esse omnium judicium ac usum, dicunt Pelliz. *T.* 1. *t.* 5. *c.* 9. *n.* 12. Hautin. *nu.* 617. Quoad Missas, quas in aliis Ordinibus præcipiunt Superiores accepto pro eis stipendio, vide dicenda n. 214. An autem Sacerdotes Societatis JESU possint legere Missas pro stipendio, dixi l. 4. a n. 136. & hic n. 146. 169

§. 3. Ex Decreto Octavo Congreg. generalis XIII. Missa & Rosarium pro Defunctis in Societate legitur post festum Animarum prima die non impedita per Ecclesiam, non obstante renovatione studiorum, ubi testatus est, qui Congregationi illi interfuit; & ita observatur hic Coloniæ. Cantatur tamen pro renovatione Missa votiva de Spiritu Sancto. Pro Defunctis vero reliquæ Missæ leguntur, prout festo Animarum, omisso in orationibus *famularumque*. Et pro renovatione studiorum Missa, & Rosarium indicuntur pro die sequente. 170

§. 4. Missas affixas tempori, nempe quæ legi debent omni mense vel septimana, præponendas esse illis, quæ legendæ sunt pro Defunctis, respondit P. Mutius Germaniæ 1634. quod puto intelligi, si alias essent omittendæ, nam si omnes legi possint intra statutum tempus, charitas videtur suadere, ut prius juventur Animæ magis indigentes. 171

§. 5. Missæ dictæ, quarum obligatio affixa est certo tempore, v. g. septimanæ, si eo tempore ob impedimentum, v. g. ob morbum, non potuerint legi, non necessario postea supplendæ sunt, sed omitti possunt, uti responsum Prov. Rheni 1585. Econtra si ex negligentia sint omissæ, debent suppleri, Prov. Tolos. 1629. 172

§. 6. Si Missæ vel preces indicantur ad tempus indefinitum, satis est dicere ad duos vel tres menses, Prov. Neapol. 1603. 173

Q. 21. Quid præterea notandum sit circa alias obligationes Sacerdotum circa Missas? R. seqq. §. 1. S. Th. 3. *p. q.* 82. *art.* 10. Sot. Silv. Suar. Laym. Regin. aliique cum Aversa *de Euch. q.* 10. *s.* 1. §. *Quarto*, docent Sacerdotem, etiam non habentem curam animarum, peccare per se loquendo, si non celebret in præcipuis festis, & maxime illis diebus, quibus fideles communicare solent, idque Inn. III. Cap. *Dolentes de celebr. Miss.* inter peccata Sacerdotum numerat, quod vix quater in anno celebrent; & hæc sententia est communior ac sine dubio probabilior, inquit Sporer *n.* 461. quamvis contradicant *Angles, Bonac. Diana, Lugo, Tamb.* Ratio nostra est, tum quia talis non utitur gratia sibi concessa, quod est contra verba Apostoli 2. ad Cor. 6. v. 1. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, tum etiam, quia eam obligationem satis interpretatur sensus communis, & praxis Sacerdotum timoratorum. Nec verum est, quod S. Hieron. presbyter Missas non celebrarit, *nam* oppositum demonstrat Surius in ejus vita n. 22. Quale autem peccatum censeri possit, si hoc negligatur, refert duplicem sententiam *Busemb.* supra. 174

§. 2. An ille, qui ex vi fundationis tenetur legere Missas, ad hoc teneatur per seipsum; & quæ tum sit obligatio, quando per seipsum tenetur, dixi l. 4. a n. 817. An autem Parochus teneatur aliquando celebrare pro suis parochianis, dixi l. 3. p. 1. n. 762. Et circa hoc refert Genetus post tractatum de Sacrificio Decretum S. Congr. 10. Maji 1681. declarans teneri applicare, *si reditus pingues sint, singulis diebus, si vero tenues, saltem diebus festivis*. Videtur autem satis certum cum Pasq. *q.* 138. contra *Thom. Hurt.* quamvis Sacerdotem nec ex charitate, nec ex officio teneri applicare Missam vel partem fructus pro quovis, qui vel petit vel optat, ut sibi prosit, quantum potest: non enim est fundamentum talem obligationem imponendi celebranti, cui liberum est determinare personas, quibus Sacrificium prosit. 175

§. 3. Capellanus obligatus per seipsum celebrare, secundum Castr. *t.* 13. *d.* 1. *p.* 6. *n.* 25. contra *Barbosam*, & alios, quantocumque tempore legitime impeditur, v. g. morbo, captivitate, non tenetur curare vel supplere Missas omissas, quia excusatur per impotentiam, non aliter ac Beneficiatus non potens residere, non ideo privatur fructibus. Sententiam illam admittunt *Laym.* & alii cum Henao *a n.* 1608. si non habeat alia bona, ex quibus honeste sustentetur, alii autem Doctores brevius tempus, & satis timide duo menses concedunt. Videri potest Pasq. *q.* 1123. *a n.* 7. 176

§. 4. Conficiens Eucharistiam debet esse liber, non tantum ab omni censura, sed etiam ab omni peccato mortali, secundum dicta in p. 1. nu. 86. & 102. Attamen est satis ad vitandum mortale, si conteratur ante consecrationem, secundum dicta ibidem nu. 88. & 97. Quod si consecret, & præterea communicet in mortali, contrahit plures specie malitias secundum dicta ibidem *n.* 93. 177

§. 5. Quid faciendum sit in casu, quo in Missa recordatur 178

vel

vel committit mortale, sufficienter explicat *Busemb.* relatus *p. 1. n.* 511. Hoc tamen adde, si non possit nec confiteri nec conteri, nec Missam abrumpere sine gravi infamia vel scandalo, gravissime peccare, si proferat verba consecrationis sine intentione consecrandi, aut si elevet hostiam non consecratam, & quidem peccat gravius, quamsi in mortali consecraret, ut dictum est in eadem p. 1. n. 161. Unde in hoc casu secundum Tamb. *de comm. c. 1. n.* 75. & alios apud *Busemb.* supra, ordinarie loquendo, etiam non teneretur desistere vel simulare deliquium animi, quia saltem minister violente suspicaretur malum ipsius statum, ideoque non peccaturum mortaliter, si pergat, docent Vasq. Hurt. Tamb. Lug. *de Sacram. d. 9. n. 8. & de Euch. d. 14. n. 3.* Gob. *t. 5. n.* 354. eo quod tanta necessitas videatur excusare irreverentiam, quod licet probabile dicat *Diana*, tamen non omnino consentit Bosco *de Sacram. d. 1. f. 1. n.* 58. Aversa *autem q. 8. f. 5.* dicit casum non posse moraliter contingere, quia quisque cum gratia Dei potest contritionem elicere. Quod si recordaretur mortalis, non quidem confessi, attamen commissi ante ultimam contritionem vel confessionem, posset pergere sine nova contritione, uti dictum est p. 1. num. 542.

179 §. 6. Celebrans Missam debet proferre verba cum attentione aliqua secundum dicta p. 1. n. 84. & de attentione iterum dicetur hic a n. 443. Deinde etiam proferre debet cum intentione debita, de qua etiam dictum est p. 1. a n. 54. & 457.

180 §. 7. Quando agitur de valore Sacramenti conficiendi, non potest sequi sententiam quamtumvis probabiliorem vel etiam probabilissimam, omissa tutiore; secundum dicta p. 1. a n. 104. Nec licitum est ei adhibere materiam vel formam dubiam, quando potest haberi certa, secundum dicta ibidem n. 122.

181 §. 8. Celebrans potest in aliquibus casibus dare laico partem majoris suæ hostiæ, secundum dicta p. 1. n. 508. An autem unquam licitum sit consecrare vel sumere unam speciem sine altera, dicetur a n. 547. Præterea an aliquando licitum sit consecrare sine altari, sine sacris vestibus, &c. dicetur a n. 338. & jam de hoc aliquid dixi p. 1. nu. 611.

182 §. 9. Quandonam celebrare liceat non jejuno, colligitur ex dictis p. 1. a n. 582. & a n. 611. Quid autem fieri possit, si quis dubitet, an fregerit jejunium, dixi ibidem a nu. 575.

183 §. 10. An Sacerdos possit eadem die post commissam pollutionem vel fornicationem legere Missam, colligi potest ex dictis de Communione p. 1. n. 550. nam S. Bonav. Gers. Sot. Suar. Vasq. Con. aliique cum Laym. *l. 5. t. 4. c. 6. a n.* 14. recte dicunt post veram de eo peccato pœnitentiam posse legere, si nulli manserint maligni effectus, quales sunt perseverans commotio carnis, perturbatio animi, & phantasiæ; defixio imaginationis in actu vel voluptate præterita, &c. cum his enim celebrare foret saltem veniale, hinc quia ista omnia difficulter abierunt, consultum est ob humilitatem, & reverentiam tanti Sacramenti eo die a Missa abstinere, nisi adsit justa, & peculiaris ratio celebrandi. Nec plus evincunt illa, quæ fuse adducit Wendroch. *ad Epist.* 5. *Provinc. Montaltii Not.* 1. *f.* 3.

184 §. 11. Quamvis p. 1. n. 438. dixerim potius abrumpendam esse Missam, saltem ante Canonem, quam vinum consecrandum sine admista aqua, tamen cum secundum ibidem dicta n. 437. admistio illa fiat ex præcepto tantum Ecclesiastico, probabile est cum Led. Martinon. Henao *n.* 1662. si v. g. in urbe obsessa absolute haberi non posset aqua, & cives graviter egerent Communione, aut aliquis alioqui sine Viatico decederet, licitam fore consecrationem. *Nec obstat*, quod Leander dicat oppositum sibi esse certissimum, *nam* per ipsius dictum vel sensum non eliditur auctoritas, & ratio opposita, nempe quod tanta necessitas soleat excusare a præceptis pure humanis. An autem ob admistionem aquæ interrumpi possit forma consecrationis, dicetur n. 251.

185 §. 12. Celebrans tenetur complere Sacrificium, non tantum supplendo consecrationem illius speciei, quæ forte invalide facta est, uti dicetur a n. 535. & 547. sed etiam sumendo saltem partem utriusque speciei a se consecratæ. Hinc volens renovare hierothecam male faceret imponendo hostiam a se consecratam, & sumendo illam, quæ in hierotheca fuerat, sic enim non sumeret hostiam de suo Sacrificio, uti recte Præp. Lugo, Dian. Dicast. *de Sacrif. d. 1. nu.* 201. Pasq. *qu.* 40. contra *Henr. Fag.* & alios: Itaque consecrare debet duas, quarum unam etiam sumat cum illa, quam accipit ex hierotheca renovanda.

186 *Q. 22. An Sacerdos laborans morbo caduco, vel lepra licite celebret?* R. §. 1. Laborans morbo caduco cum spuma aliisque horrorem incutientibus, quamvis antequam labatur, præsentiat casum, celebrare non debet, nisi probatione per annum durante ita curetur, ut nunquam putetur sic casurus. Neque sufficit, quod raro cadat vel raro casurus putetur, si enim adhuc aliquando sic cadat, est irregularis, & peccat mortaliter, si celebret. Nav. *c.* 27. *nu.* 203. & alii, ex Cap. *In litteris* 7. *qu.* 2. Quod si raro caderet, idest, semel in mense, inquit *Tamb.* & sine spuma talibusque signis, non posset quidem ordinari, attamen ordinato posset permitti celebratio, dummodo assistat alius, qui juvet, & suppleat, si quid adversi accidat, Less. *in auct. v. Miss. cas.* 7. Gob. *t.* 3. *n.* 819. ex Cap. *nuper*.

187 §. 2. Si cui jam ordinato superveniat lepra, licite celebrat privatim, vel coram aliis leprosis publice, quibus etiam licite administrat Sacramenta, Tamb. Gob. *num.* 381.

188 *Q. 23. An liceat legere Missam siccam, & Gregorianas.* R. §. 1. Missa sicca dicitur, in qua non fit consecratio, sed tantum sunt aliæ solitæ cæremoniæ, v. g. apud navigantes in mari. Et licet aliqui cum Pasq. *q.* 234. putent talem Missam esse illicitam, saltem quia est aliquid insolitum, ac etiam ideo prohibeatur in Synodo Coloniensi anno 1662. p. 91. tamen alii probabiliter dicunt esse, per se loquendo, licitam: nam sunt orationes, lectiones, & cæremoniæ de se piæ ac devotioni conformes, ideoque etiam Gob. *n.* 71. dicit, pueros vel quemcumque alium non esse reprehendendum, qui sine vestibus Sacerdotalibus pie, & decore recitat, quæ in Missa latina dicuntur a Sacerdote, exceptis verbis consecrationis. An autem aliquando licitum sit consecrare in navi per aquas vecta, dicetur nu. 261.

§. 2. Missæ Gregorianæ sunt 30. Missæ de Requiem, quæ celebrantur sine interruptione dierum ab eodem Sacerdote, inde autem habent initium, quod S. Greg. M. rescripserit Abbati *Pretioso*, ut per se vel alium illas legeret pro aliquo Monacho defuncto, uti refert Gob. *n.* 731. ubi cum aliis notat, non esse opus, ut legantur ab eodem, neque ut sint de Requiem, imo Beja *p. 1. cas.* 23. dicit, solam ultimam esse de Requiem, reliquas de aliis, quas omnes ibi enumerat, additque plura, quæ a celebrante facienda sunt ante, & post Missas, ut censeantur Gregorianæ. Et has legere aut curare legi est, per se loquendo, licitum, dummodo vis non ponatur in tali præcise numero, aut in hac vel illa conditione requisita. Quamvis autem aliqui putent eas habere majorem ceteris efficaciam, tamen non apparet, unde illa esset, Pasq. *q.* 296. Denique Aversa *q.* 11. *f.* 18. §. 1. etiam dicit eum, qui eas legendas suscepit, non teneri continuate legere per 30. dies. Excipe tamen, nisi accepto stipendio hoc ipsum expresse appromiserit, secundum dicta nu. 358. Plura de 30. Missis Gregorianis videri possunt apud Rayn. *in Heter. t.* 15. *p.* 2. *f.* 3. *pun.* 4. *q.* 9. 189

Q. 24. Quid dicendum sit de Sacerdote, qui circa consecrationem vel Missam est scrupulosus. R. Sacerdos specialiter tenetur excludere scrupulos in Sacrificio, quia summe dedecent hunc Ministrum non tantum nomine sed etiam in persona Christi operantem, inhonorant hanc divinissimam actionem, pariunt apertum scandalum populo, cujus etiam devotionem maxime turbant. Ut autem hos scrupulos emendet, poterit Sacerdos sequentibus principiis se dirigere. 190

§. 1. Si laboret circa intentionem consecrandi, notet doctrinam, quam dant omnes cum Pasq. *q.* 322. Gob. *t. 3. n.* 783. Herincx *d. 3. n.* 32. Bosco *d. 1. f. 7. n.* 115. nempe vix possibile esse, ut Sacerdoti ratione utenti, & alicujus conscientiæ desit intentio sufficiens, nam secundum dicta p. 1. nu. 58. & 59. sufficit intentio virtualis, directa, & exercita, contenta in actionibus, quibus lavat manus, apponit hostiam, induit vestes, accedit altare, &c. hæc enim faciendo vult aliquid, & non aliunde quam sacrificare, & consecrare, uti hactenus solitus est velle per ista. Neque illa intentio impeditur aut revocatur per distractionem, Henr. Reg. Tamb. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 62. ergo irrationabiliter ex hac parte dubitat postea de valore consecrationis. 191

§. 2. Securissimus erit quoad intentionem, si ante Missam recitet orationem, *Ego volo celebrare Missam, &c.* quod si faciat, etiam lucrabitur 50. annorum indulgentias ex concessione Greg. XIII. Postmodum in Missa non cogitet de intentione renovanda, nec dicat, nequidem interne, volo consecrare, &c. sed certus sit, hoc ipso quod timeat, ne non habeat intentionem sufficientem, se habere sufficientissimam, Caj. Suar. Tamb. Gob. *n.* 787. 192

§. 3. Assuescat verba consecrationis dicere non altius quam reliqua, quæ secrete dicuntur, & quamvis forte ob strepitum vel turbationem non advertit se illa proferentem, non ideo repetat quidquam, si enim moverit linguam, & organa vocis, uti solet, quando audibiliter loquitur, imprudenter timet, ne nunc non satis expresserit. Accedit, quod mutilatio vel abscissio alicujus etiam syllabæ raro invalidet formam, uti dictum p. 1. n. 360. unde ex eo capite adhuc non esset ipsi licitum quidquam repetere. 193

§. 4. Proferat verba consecrationis sine timore, nec vi quasi exprimens, nec halando super hostiam vel in calicem: in hoc enim est irreverentia, nec ullum nutum det capite, sed continuate, & immotus proferat, sicuti profert alia: certum enim est, quod nimia sollicitudo recte proferendi causa sit non proferendi recte. 194

§. 5. Caveat, ne verbum ullum repetat, quamvis timeat, ne non bene expresserit, uti jam insinuatum est, hoc enim foret peccatum secundum dicta p. 1. nu. 129. Et de hoc sic scribit Gob. *n.* 94. *Qui ita unum verbum bis terve repetunt, per se loquendo peccant graviter, quia inducunt novum ritum circa actionem dignissimam, mutant formam Sacramentalem, repræsentant nobis Christum ridicule loquentem. Credo tamen*, inquit, *tales coram Deo non peccare graviter, quia scrupuli eos adigunt ad hanc parvam stultitiam.* 195

§. 6. Si incidat apprehensio, quasi per To *meum* vel *mei* significet aut significarit corpus vel sanguinem suum Sacerdotis, aut nec per To *hic* velit aut voluerit significare in hoc loco, quamvis hoc ipsū vivaciter immaginetur dum consecrat, nihilominus pergat contemnendo, nec curet formare intentionem contrariam, certum enim est illum habere, & habuisse intentionem generalem prævalentem significandi hoc, quod significari debuit, quod etiam inde evincitur, nam certum est ipsum potius voluisse proferre, sicuti proferri debent, quam voluisse peccare mortaliter, voluisset autem peccare mortaliter, si exclusa intentione generali maluisset proferre in sensu illo, 196

de

de quo scrupulum habet: ergo certus est se habere, & habuisse intentionem sufficientem.

197 §. 7. Si distractus fuerit, & postea nesciat, an non forte omiserit aliquid, imo si non recordetur se consecrasse, non debet ex hoc turbari, inquit S. Th. *q.* 83. *art.* 6. *ad* 5. non enim, qui multa dicit, recordetur omnium, quæ dixit; hinc tenent omnes cum Pasq. *q.* 317. *n.* 4. ut pergat, & supponat se omnia debite dixisse, & fecisse, nam solet ista facere sine errore, & ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.

198 §. 8. Si circa aliquid fiat quasi perplexus, & nesciat, an hoc an illud facere debeat, non hæreat, sed statim faciat, quod primo ipsi videtur esse melius, quod autem semel resolverit, in eo permaneat, nec rursus examinet, an bene statuerit, sed pergat. Et quamvis postea reperiat se errasse, non ideo debet inquietari, quia bona fides excusat, nec debebat hærere, tum ne in populo causaret admirationem, tum etiam quia debet in ista actione se ostendere irreprehensibilem, ut dicetur *n.* 533.

199 §. 9. Timor, ne sit in malo statu, excuti debet secundum principia communia, de quibus dictum est *l.* 1. *a n.* 546. hinc generaliter loquendo judicet se non amisisse gratiam, quamdiu indubitanter, & certo non scit se amisisse.

200 §. 10. Denique in his aliisque ejusmodi exquirat judicium probi, prudentis & docti Confessarii, cui se totum humiliter aperuerit, quod hic dicit faciendum, illo stet, quantumcumque remordeat conscientia vel obluctetur judicium proprium, hæc enim debet deponere. Atque hoc ultimum est universale, tutissimum simulque facillimum remedium, uti dictum est *lib.* 1. *n.* 540.

DUBIUM II.

Cujus sit applicare fructum Sacrificii?

201 „ Resp. Solus Sacerdos offerens valide id facit per suam „ intentionem: quia est actus potestatis sacerdotalis. „ Ita comm. Suar. Lugo *d.* 19. *n.* 211. *&c. Unde resolves.*

„ I. Is valide applicat, etsi peccet sacrificando, vel ap„ plicet contra voluntatem Superiorum. Ita Suar. Laym. „ Dian. Lug. *l. c.* contra *Nav. Led.* & alios; quorum senten„ tiam probabilem dicit Diana *p.* 2. *t.* 14. *R.* 72.

„ II. Sacrificium, quod neque formaliter neque virtuali„ ter ulli applicatur, vel ante, vel in ipsa consecratione, „ saltem secundæ speciei, non potest postea ulli applicari „ saltem adæquate; quia producit effectum, quando exi„ stit, neque is suspenditur; ideoque nec licet accipere sti„ pendium pro Missa præterita. V. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 2.

„ Dixi, *vel ante:* quia non requiritur, ut applicatio fiat „ in ipso Sacrificio; sufficitque, si pridie facta sit, etsi „ ipso die de ea non cogitet. Bon. *d.* 4. *q.* 3. *p.* 2. ex Suar. „ & Dian. R. 47. contra *Vasq.*

„ III. Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet „ in thesauro Ecclesiæ, ut docet *Suar.* vel cedit ipsi Sacer„ doti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre, „ quod ita implicite censeatur intendisse. Ita Laym. *c.* 2. „ v. Lugo *num.* 215.

„ IV. Applicatio sub conditione jam impleta, est valida, „ v. g. ad intentionem, quam habuit hodie Superior, non „ autem sub conditione futura contingente, v. g. applico „ illi, cui Titius interrogatus voluerit; vel ei qui prius mo„ rietur, vel qui primo stipendium offeret. Ita Suar. *in* 3. *p.* „ *tom.* 3. *d.* 79. *s.* 9. Laym. *l. c.* Dian. R. 15. Lug. *n.* 209. contra „ Bon. *q. ult. p.* 7. §. 5. qui tamen ipse in praxi dissuadet.

„ V. Non satisfecit, qui te mortuum putans, Missas, „ quas pro defuncto teneretur, celebravit.

„ VI. Sacerdotes Societatis non satisfaciunt, celebrando „ pro defunctis per anticipationem; nisi tamen jam mor„ tui sint, etsi postea promulgentur. Laym. *l. c.*

„ VII. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum ap„ plicare Missam pro omnibus defunctis. Tamb. *l.* 3. *de Ex„ pet. Sacr. c.* 3. §. 2. contra praxim, & Gavant. *p.* 4. *t.* 15.

„ VIII. Missa celebrata in altari privilegiato pro defunctis, „ non suffragatur illis, nec satisfit indulto, nisi sit de Requiem, „ Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 233. ex *declar. Card. & p.* 9. *tr.* 2. *R.* 8.

ADDENDA.

202 Quæst. 25. *Quid præterea notandum sit circa illum, a quo & pro quo applicari potest Missa?* R. §. 1. Quamvis *Busemb.* dicat solius Sacerdotis esse applicare Missam, tamen tenendum est, quod dixi *n.* 21. nempe etiam illos, qui Missæ assistunt, vel ad eam positive cooperantur, posse alteri applicare hoc, quod ad ipsos spectat, cum sint simul offerentes secundum dicta *n.* 20.

203 §. 2. Missa potest applicari pro illis omnibus, pro quibus *a n.* 24. recensui posse offerri.

204 *Q.* 26. *Quid addendum sit circa intentionem pro applicanda Missa?* R. seqq. §. 1. Requiri intentionem applicantis, ut Missa prosit uni potius, quam alteri, dixi *nu.* 50. attamen non requiritur intentio formalis, & explicita, sed sufficit virtualis, & implicita; hinc si Religiosus nemini applicavit suam Missam, censetur esse ejus voluntas, ut prosit illis, pro quibus sacrificari mandavit Superior, Gav. Dian. Gob. *t.* 3. *n.* 662. Steph. *t.* 3. *d.* 4. *n.* 6.

§. 2. Etiam sufficit intentio habitualis, idest, intentio semel posita, & non revocata, quamvis ante 10. annos præcesserit, Suar. Con. Bon. Tamb. Gob. Quartus, Steph. Pasq. *q.* 162. contra *Vasq. Gran.* & alios. Ratio est, quia applicatio Missæ est veluti donatio de presenti, sive assignatio rei futuræ, quæ fieri potest anticipato, & sub conditione, qua posita sortiatur effectum. 205

Objic. Applicare Missam est illam offerre pro aliquo, sed ad offerendum non sufficit intentio habitualis, secundum dicta *p.* 1. *nu.* 56. ergo. R. Applicare missam est illam offerre, donando, & transferendo jus ad illius fructum, C. est illam offerre actu, exhibendo Deo sacrificium vel consecrando, N.

Inst. Sacerdos applicat Missam, ut minister Christi: sed non est minister Christi, nisi quando actu exhibet sacrificium: ergo. R. Applicat ut minister Christi, officio, & potestate, & charactere. C. ut minister exercitio, actu & exhibitione suæ functionis, N.

§. 3. Etiam probabile est secundum Laym. Gob. *nu.* 164. 206 Pasq. supra sufficere intentionem interpretativam, idest, illam, ad quam velles sacrificare, si cogitares de intentione facienda, sic enim benigne præsumimus de acceptatione Dei, qui novit nostri animi comparationem. Hinc probabiliter dicit Pasq. *qu.* 167. si scias aliquem habere onera Missarum, te posse etiam illo inscio valide applicare juxta illius intentionem, quia habebit voluntatem saltem interpretativam adimplendi obligationes suas.

§. 4. Communis sententia est, intentionem fieri debere 207 ante consecrationem saltem secundæ speciei, quamvis Lugo, Tamb. Pasq. *q.* 163. putent, sed minus probabiliter, satis esse, quod præcedat Communionem, eo quod adhuc substantialiter duret sacrificium.

§. 5. Secundum dicta *n.* 50. nulla requiritur applicatio ad 208 hoc, ut sacrificium fidelibus causet fructum generalissimum aut Sacerdoti, & cooperantibus specialissimum.

§. 6. Si quis acceperit a 10. hominibus stipendia pro 10. Mis- 209 sis, Bon. Dian. Avers. *q.* 11. *s.* 17. §. *Hinc*, dicunt satis esse, si primas decem Missas legendas conjunctim, & in confuso applicet. Alii requirunt, ut sigillatim determinet dies, & Missas pro singulis, quod tutius est, & omnino faciendum esse dicit Steph. *n.* 75. si stipendia data sint pro Missis dicendis ad diversas intentiones, quæ suis temporibus essent faciendæ.

§. 7. Si quis acceptis 10. stipendiis obligatus sit pro 10. homi- 210 nibus legere 10. Missas, Possev. & alii cum Pasq. *q.* 95. dicunt non satisfacere, si in singulis Missis applicet ad intentionem singulorum hominum partem decimam illarum Missarum: sed *Bon. Avers.* aliique cum Henao *parergo* 29. docent satisfacere supposito, quod usque ad decem dies posset differre Missam pro singulis legendam, quia singulis melius est, quod maturius aliquid participent de fructu Missæ, & quotidie dividendo partem fructus in singulos, in fine omnibus solutum est, quantum debetur: quod maxime valet, si vera est aliquorum sententia, de qua *n.* 47. quod Missa pro multis oblata tam prosit singulis, quam oblata pro uno, Rayn. tamen *in Heter. spirit. t.* 15. *p.* 2. *s.* 3. *p.* 3. *n.* 50. non probat hoc fieri.

Q. 27. *Quid præterea sit notandum circa applicationem Mis-* 211 *sæ?* R. seqq. §. 1. Quando aliquis applicavit ad unum finem, & postea immemor illius applicationis applicat ad alium, multi dicunt posteriorem applicationem semper prævalere, uti ultimum testamentum prævalet omnibus: Econtra *Tamb.* dicit priorem valere, quia illa posita Deus jam acceptavit Missam ad illum finem. Pasq. *q.* 172. probabilius dicit attendendum esse ad causam seu motivum posterioris applicationis: si enim nulla sit specialis causa ultimæ applicationis ponendæ, & primæ mutandæ, prævalet prior, quod autem prius testamentum nunquam prævaleat, est ex dispositione juris positivi, & quia testamentum non censetur firmari nisi morte testantis. Si autem adsit specialis causa, valet posterior, quia voluntate interpretativa revocat priorem, neque Deus absolute acceptarat, sed sub conditione, si non revocaretur, maxime cum Deus prævideat quandonam sit aliquis revocaturus. In praxi autem ille, cui casus contigisset, certus esse potest, quod pro uno ex illis finibus satisfecerit, hinc secundam Missam offerat pro eo, qui non participavit primam.

§. 2. Quando aliquis voluit primam applicationem valere 212 etiamsi postea alio modo applicaret, si postea aliter applicet memor prioris applicationis, volensque ei derogare, posterior valet, quia revocatur prior voluntas. Si applicet immemor prioris applicationis, prior valet, quia prior voluntas derogavit posteriori applicationi: Si applicet memor, quidem prioris applicationis, sed nolens ei derogare, *Tamb.* dicit neutram applicationem valere, econtra Pasq. *q.* 171. probabilius dicit valere æqualiter ad utrumque finem, minus tamen, quam si ad unum tantum esset facta.

§. 3. Missa potest gradatim pro pluribus applicari, v. g. 213 ut si non prosit huic, prosit illi, si quantum obligor, acceperit Titius, reliquum habeat Cajus, &c. Pasq. *q.* 173.

§. 4. Si Superiores Ordinum, qui legunt pro stipendio, præ- 214 cipiant Missas, tenentur subditi eas legere ad eorum intentionem, Pasq. *q.* 176. 178. Attamen nimis durum videretur, si de septimana nequidem unicam Missam relinquerent subditis liberam, nisi aliter non posset subveniri necessitati Monasterii, Pasq. *q.* 179. Potestque etiam Episcopus Sacerdotibus sæcularibus imponere applicationem Missarum, si sit causa, & necessitas publica urgens, Pasq. *q.* 180. Et ut Missa prosit, sufficit applicatio

catio Superioris, si non contradicat subditus. Econtra si Superior applicet contra voluntatom subditi, prævalet subditi applicatio, etiamsi esset contra obedientiam, charitatem vel etiam justitiam, *Durand. Suar.* aliique plurimi cum Pasq. *q.* 183. & Rayn. *sup. s.* 2. *p.* 2. *n.* 8. contra *Scot.* & alios: vide dicenda *num.* 1335.

215 §. 5. Si Sacerdos offerat pro illo, qui petit offerri, hic non potest applicare alteri, attamen posset, si peteret offerri ad suam intentionem, Pasq. *q.* 185. Dixi autem *num.* 175. non teneri Sacerdotem applicare pro unoqnoque, qui petit vel optat sibi applicari.

216 §. 6. Si putasti stipendium tibi prius a Titio solvendum, ideoque crastinæ Missæ applicationem, quam antea feceras pro Cajo, postea facias pro Titio, qui tamen tibi prius non solvat Pasq. *q.* 187. putat hanc posteriorem applicationem esse irritam, & manere primam factam pro Cajo, quia errantis nullus est consensus. Sed oppositum videtur probabile, nam applicasti Titio, non sub conditione, si prius solverit, sed quia erat spes, ut prius solveret, in quo non fuit error; qnod autem non sequatur res, non ideo tollitur valor applicationis: sicuti si mihi conferas Beneficium ex spe remunerationis, licet remuneratio non sequatur, non ideo invalida est collatio. Hoc tamen videtur verum, quod quando applicas alicui Missam putans te accepturum stipendium ab eo, si non es accepturus, applicatio sit nulla, quia videris ei voluisse applicare sub conditiono, si esses ab eo stipendium accepturus, quia non voluisti pro eo gratis legere: ergo Deus videns te non accepturum, etiam non acceptavit Missam pro illo. Denique recte docet *Rayn. supra s.* 3. *p.* 4. *num.* 40. si per errorem Missas offeras pro aliquo tanquam mortuo, qui tamen vivat, vel contra, æqualiter prodesse secundum fructum, qui vivo aut mortuo potest competere; quia Deus eum confert pro exigentia necessitatis secundum interpretativam tuam intentionem.

217 §. 7. Si dubites de posteriore applicatione contraria, censendum est mansisse priorem, quæ in possessione erat, hinc censere potes te celebrasse secundum hanc, Pasq. *q.* 187.

218 §. 8. Obligatus applicare Missam, non liberatur, si applicarit secundum opinionem, quam putabat certam, si reipsa sit incerta, quia obligationi certæ non satisfit per solutionem dubiam; neque probabile est, quod applicatio Missæ incerta extinguat obligationem certam, Pasq. *q.* 184.

219 §. 9. Neomysta in Ordinatione consecrans cum Episcopo, secundum Pasq. *qu.* 170. non potest applicare illam Missam, nisi secundum intentionem Episcopi, quia Episcopus est primarius celebrans: secundum Merat. & Gob. *tom.* 3. *n.* 117. potest æque ac si solus celebraret, quamvis enim non sit primarius celebrans, revera tamen etiam ipse celebrat, neque ulla ratio est, cur non possit discordare ab applicatione Episcopi.

220 §. 10. Possum missam applicare pro illo, quem scio de facto velle a me petere missam, quamvis necdum petierit. Excipe, nisi scirem, velle petere pro aliquo effectu, ad quem necdum juvaret Sacrificium, Pasq. *q.* 167. Silvius *in app. ad* 2. *p. Resol. Orat.* 2. *concl.* 2. *& seqq.*

221 §. 11. Valet applicatio facta pro eo, pro quo Deus vult applicari, *Scot. Suar.* & alii communiter cum Pasq. *qu.* 169. contra *Tamb.* & alios, qui negant, eo quod putent Deum non velle applicare, sed hoc relinquere homini: verum in rigore Deus non applicat, sed tantum acceptat applicationem hominis secundum beneplacitum Dei factam.

An vivens valide applicet Missas pro se mortuo legendas, dicetur *n.* 2334. Cui autem prosit fructus applicatus alicui, qui illius est incapax, vel non indiget, dicetur *n.* 1330.

222. *Q.* 28. *An satisfaciat, qui celebrat pro illo, quem Deus novit primo daturum stipendium?* R. Affirmant Pell. Dian. *p.* 11. *to.* 2. R. 15. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 98. Rayn. *supra s.* 3. *pun.* 3. *num.* 40. aliique multi, quos referunt Mendo *d.* 13. *q.* 7. & Avers. *qu.* 11. *s.* 18. §. *Sexto*, quia cum apud Deum omnia sint præsentia, intentio illa in præcognitione Dei est absoluta, & Missa æque proderit sic applicata, quam aliter post datum stipendium: unde sicuti Sacellanus obligatus ad sex Missas intra 20. dies, satisfacit, si legat illas intra dies sex, ita hic poterit fieri anticipatio. Castr. *t.* 22. *p.* 6. Lugo *de pœnit. d.* 13. *nu.* 137. & alii dicunt talem applicationem esse validam sed illicitam, quia ita fieri prohibuit *Clemens VIII.* cujus decretum postea promulgavit *S. Pius V.* die 15. Novemb. 1605. uti refert Bassæus *in morali v. Miss.* 4. *n.* 4. Hinc dicendum est cum communi apud Gob. *n.* 169. *&* 609. Pasq. *q.* 168. Avers. *supra* semper illicite, & sæpe etiam invalide fieri talem applicationem, quia cum Missa consistat in actione transeunte, si non prosit, quando fit, fructus ejus reponitur in thesauro Ecclesiæ: communiter autem non posset prodesse, quando fit, quia illo tempore necdum existit intentio petentis: imo nec sæpe motivum vel causa petendi: vel quandoque ille, pro quo petitur, esset in peccato, & incapax gratiæ: opposita omnia sunt in Sacellano, de quo *Burgh.* Admittunt tamen *Vasq. Rayn. Avers.* posse Missam legi pro actualiter defuncto, pro quo postea primo petetur Missa oblato stipendio, quia sic utiliter offertur pro illa determinata persona jam indigente, & capace totius fructus.

DUBIUM III.

Quando, & quoties liceat celebrare?

223 RESp. I. Ordinarie non licet celebrare post meridiem sed debet inchoari ante duodecimam: nec ante auroram, quam ante solis ortum, *Regin.* quadrantem horæ, *Henr. &* *Kon.* mediam horam, *Azor.* horam cum quadrante, *Suar. Fernan. & Possev.* sesquihoram comprehendere dicunt; & consequenter cum secundum *Henr. Suar.* & alios, missa possit inchoari tanto ante auroram, ut sub ejus initium finiatur, licet duabus horis ante solis ortum incipere: Ita *Rodr. & alii*. Unde ulterius inferunt quidam, cum *Suar.* religiosis habentibus privilegium celebrandi hora ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere: quod Lug. *de Euch. d.* 20. *n.* 32. non improbat, etsi *Laym.* tantum permittat horis duabus cum dimidia, *Dian.* vero duabus horis post mediam noctem, Lugo *l. c.* Quacumqne autem hora licite (sive ex, sive sine privilegio) celebrent, eadem etiam (atque adeo in Missa, quæ nocte Nativitatis, ceterisque, quæ post illam celebrantur) licere iis Eucharistiam aliis ministrare, contra Bord. docet Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 43.

Dixi *ordinarie*: quia antevertere licet sequentibus casibus, in quibus etiam paulo post meridiem, v. g. uno vel alrero quadrante inchoari potest, uti etiam secundum *Sot. & Pal.* ex quavis rationabili causa, v. g. ob supplicationem vel concionem publicam protractam ultra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die festo propter iter fuit impeditus, quo casu etiam integra hora post licere inchoare dicunt. V. Laym. *l. c.* Fern. *hic c.* 3.

I. In necessitate, v. g. ut morituro detur Viaticum: quo casu licere media nocte celebrare, ait Diana *p.* 1. *t.* 14. *R.* 33. ex *Laym. &c.*

II. Ubi est mos rationabilis, ut opifices, & famuli summo mane possint audire Sacrum, Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 4. *n.* 3. ex Nav. *&c.* (V. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 34.) non tamen idcirco post meridiem licebit.

III. Ex privilegio, de quo supra.

IV. In nocte Nativitatis, in qua omnes tres Missas ante auroram dici posse probabiliter docent Suar. Kon. Lay. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *R.* 236. contra *Silv. Fern.* & alios. *Unde resolves*.

I. Graviter peccat, qui sine aliqua harum, aut saltem justa causa, citius mane, vel serius post prandium celebrat: ubi *Azor.* tertiam horæ partem, *Laym.* mediam horam, *Bon.* tres quadrantes, *Silv.* horam requirit, ut differendo peccet mortaliter, V. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 34. ubi notat Religiosos ex suis privilegiis posse celebrare usque ad tres horas post meridiem, post tertiam vero nullo modo. V. Bonac. *l. c.*

II. Non est peccatum, celebrare ante dictam Primam, vel etsi ob infirmitatem non possis Horas dicere; vel etiam ante Matutinum, si causa subsit, sine qua erit veniale, ut docent *Fill. Laym. & alii*; videturque sententia tuta, contra multos dicentes esse mortale.

Resp. II. Per se loquendo, quotidie licet celebrare. Dico, *per se*, quia præcepto obligante sub mortali prohibemur die Veneris Sancti (non tamen Eucharistiam sumere, vel aliis præbere, ut habent Hurt. *de Sac. d.* 4. *dif.* 3. Quint. ex Suar. Vasq. Tann. *&c.* licet suppositis declarationibus *Cardin.* non licere ministrare, nisi solis infirmis, velit Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 237. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 19. *& p.* 9. *t.* 9. *R.* 24. ex *Barb. Gavant. &c.*) in Cœna Domini vero, etsi ex consuetudine, uno celebrante reliqui communicare debeant; plures tamen ex causa licite privatim celebrant, non tamen post finitam Missam solemnem, & sacrarium reconditum, ut vult Palaus *t.* 22. *p.* 7. *n.* 2. licet alii id non admittant, apud Dian. *p.* 9. *tr.* 9. *R.* 24. Sabbato sancto alii negant licere, ut *Vasq.* & alii probabilius affirmant, ut Suar. Fagn. Dian. Gasp. Hurtad. *dif.* 3. Pal. *nu.* 5. qui non vult fieri ante inchoatam Missam solemnem; & Lugo *n.* 13. qui addit, non esse tunc legendas prophetias, qnia non sunt pars Missæ; neque benedictionem cerei; imo nec Litanias, quia est ratio eadem. V. *l. c. nu.* 20. & Bon. *p.* 2. ubi notat, quod usus id vix habeat. V. etiam Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 237. ubi cum *Mercero*, contra *alios* permittit eo die ante Missam solemnem celebrare de Sancto incidente, vel votivam.

Resp. III. Sæpius in die celebrare non licet ordinarie; quod addo, quia si sis jejunus, licitum est sequentibus casibus bis, vel etiam ter, requisito tamen, si facile haberi possit, Episcopi judicio, præterquam in primo.

1. Nocte Nativitatis: qua tamen non tenetur nec Parochus quidem, celebrare tres Missas, sed potest aliquam pro arbitrio omittere Dian. *R.* 236. Neque ter communicare, vel semel communicare, & bis celebrare *p.* 8. *t.* 1. *R.* 87.

2. Si Pastor habeat duas Parochias dissitas, Fill. Lugo *num.* 46.

3. Si concursus populi sit tantus, ut Ecclesia non capiat, ut habent Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 4. *nu.* 6. & V. Lug. *l. c.* etsi tunc potius expediat celebrare extra.

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmum, & suam jam hostiam sumpserit, nec sit alius Sacerdos Silv. Nav. sed casum esse metaphysicum dicit Lugo *n.* 44.

5. Si die festo adveniant personæ, quas non deceat Sacrum omittere, v. g. Rex aut Princeps; quamvis hic ul-

timus

,, timus dicatur non esse in usu, v. Bon. *d.* 4. *qu. ult. p.* 7.
,, *n.* 9. Lug. *l. c.* Laym. *c.* 4. Kon. Dian. *p.* 2. *tr.* 14. *R.* 56. ubi
,, recte monet, in his omnibus attendendum ad loci con-
,, suetudinem, quæ fere omnes nunc sustulerit.
,, *Quæres*. An aliquando liceat interrumpere Missam?
,, *Resp.* Etsi abrumpere essentialiter, sive unam tantum
,, speciem consecrare, nullo casu liceat, ut dictum sup. *c.* 1.
,, *d.* 2. accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrum-
,, pere, aliquid interponendo, licet his casibus.
,, 1. Ob concionem post Evangelium, vel processionem
,, excipiendam.
,, 2. In gratiam supervenientis Principis vel turbæ pere-
,, grinorum die festo, quo alias Missam audire non possunt,
,, vel simili justa causa, ex qua, si non sit facta oblatio,
,, posse incipere de novo, ut totum Sacrum audiant, etsi
,, non teneantur, docent varii Auctores cum Sa apud Bon.
,, *nu.* 9. ubi bene monet, consuetudini locorum standum.
,, *Henr.* autem docet, id tantum licere finita Epistola vel
,, Evangelio, *Tamb.* plane improbat.
,, 3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus impedi-
,, menti, v. g. se non esse jejunum, vel in gratia, vel irre-
,, gularem, & excommunicatum; vel excommunicatus non
,, toleratus præsumat interesse, nec possit expelli.
,, 4. Si urgeat gravis necessitas, vel propria, v. g. mor-
,, bus, vel proximi; ut si moriturus sit baptizandus vel ab-
,, solvendus, Trull. Dian. *p.* 2. *t.* 3. R. 20. In aliis tamen Sa-
,, cramentis non ita necessariis, non decet inter consecratio-
,, nem & sumptionem interrumpere, nisi moriturus esset in
,, propinquo, nec opus esset vestes exuere, vel nisi Pœniten-
,, tiæ Sacramentum ob phrenesim suscipere non possit,
,, Laym. Tamb. *lib.* 2. *de exp. Sacr. c.* 7. Revertens autem ad
,, Sacrificium Sacerdos, si fuerit antea facta consecratio, in-
,, cipiet, ubi desierat, uti & si facta non fuerit, & parva
,, mora intercesserit, v. g. minor quam unius horæ, si autem
,, longior, ordietur ab initio. Tamb. *c.* 8. §. 7.

ADDENDA.

224 QUæst. 29. *Quid præterea notandum sit circa horam pro legenda Missa?* R. Seqq. §. 1. Amissio notabilis lucri apud omnes, qui negotiatione victitant vel non abundant, æquiparatur damno gravi, ideoque censetur causa sufficiens anticipandi pro illis horam Missæ, Pasq. *qu.* 409. Inter alias autem causas præveniendi auroram ponit *Henr.* etiam occasionem itineris, ut commodius fiat, quod tamen Sot. Laym. Quartus *in Rubr. Missal. p.* 1. *t.* 15. *d.* 4. tantum admittunt in casu, quo v. g. populus deberet ire pergere, sed etiam admitti potest, si tu alioquin deberes & non posses solus proficisci.

225 §. 2. Generales, Provinciales, & Superiores locales possunt etiam seclusis privilegiis cum suis Religiosis dispensare, ut concurrente causa rationabili, anticipent, aut postponant tempus celebrandi: sunt enim Ordinarii ipsorum, & possunt, quod potest Episcopus cum Sacerdotibus sæcularibus. Pasq. *qu.* 422.

226 §. 3. Aurora in Martio circa æquinoctium præcedit Solem per horam cum quadrante. In Junio circa Solstitium, per duas horas cum quadrante. In Februario, & Septembri, per horam & mediam. In aliis mensibus, aliquando per duas horas vel per unam cum tribus quadrantibus. Itaque excepto Martio semper durat saltem per horam, & dimidiam, Avers. *qu.* 11. *sect.* 15. §. 4. Quartus *supra d.* 2. notans auroræ tempus sumendum esse non mathematice, sed moraliter, ideoque nihil peccare, qui tum celebrat, ut dici possit adhuc in aurora celebrasse, vel absolvisse cum aurora, itaut saltem finis Missæ attingat auroram, *Suar. Avers.* & alii.

227 §. 4. Inter causas expectandi post meridiem etiam est solemnitas, nam *Suar. Vasq. Avers. Tamb.* dicunt, & praxis confirmat, inquit *Quarti* si Missa solemnis & concio diu durant, post eam Missam dici solere aliam privatam ob commoditatem populi, etiam usque ad tertiam; attamen quoad hoc attendenda est consuetudo locorum: Hinc quamvis Nav. Viv. Dicast. Gob. *t.* 3. *n.* 202. dicant & probabile agnoscat Tann. *d.* 5. *q.* 10 *n.* 6. Sacerdotem licite incipere Missam etiam hora tertia post meridiem; ut sic festo die ipsemet Missam audiat, tamen *Suarez* & alii melius negant, quia non videtur esse tanti, ut unus privatus Missam audiat.

228 §. 5. Docet *Quartus* meridiem etiam sumi debere moraliter, & non mathematice, ex quo videtur sequi, posse etiam sine causa differri inchoationem Missæ, quamdiu non longe distatur a meridie: sed quamvis possit esse veniale tantum, si non sit notabilis distantia a meridie: aut etiam nullum, secundum *Aversam* si sit parva; quia sic habet consuetudo, tamen probabilius videtur assignatum tempus meridiei debere attendi ad momentum, quia quando Leges, uti hic, determinant tempus, intelligendæ sunt ad momentum, si hoc cognosci possit, uti dixi *lib.* 1. *n.* 583. quamvis autem certo non cognoscamus punctum mediæ diei mathematicum, tamen per horologia communiter bene ordinata certo cognoscimus punctum mediæ diei Ecclesiasticum, & ad hoc tempus Ecclesiasticum nos astringit Ecclesia, uti *ibidem nu.* 584. est dictum. *Neque his obstat*, quod *n.* 226. dixerim tempus auroræ sumendum esse, non mathematice sed moraliter, *nam* disparitas est, quod tempus auroræ resciri non possit nequidem secundum punctum temporis ecclesiastice sumpti: oppositum autem est de meridie, uti dictum est.

229 §. 6. Putant aliqui licere apud Principes Germaniæ per consuetudinem receptam differre Missam usque ad Primam, quod verum est etiam pro die feriali, si causa publica ita postulet, v. gr. si Princeps debeat interesse consilio, excipere Legatos, dare necessarias audientias, nec aliter sine magno incommodo disponi possit de tempore Missæ. Et pro Sacerdotibus Societatis JESU habetur facultas *in Comp. privileg. v. Missa* §. 3. itineris, vel alterius legitimi impedimenti, causa legendi infra Primam, quæ facultas communicatur omnibus Superioribus, & iis, quibus ipsi commiserint. Putantque plures cum Avers. §. *admittunt* & Spor. *n.* 449. absque ullo privilegio etiam licere cuivis Sacerdoti per horam post meridiem celebrare die festo, si ante fuit impeditus ratione itineris.

230 *Quæst.* 30. *Quid addendum sit circa obligationem orandi Matutinum, & Laudes ante celebrationem Missæ?* Respond. Hoc unicum, quod quamvis multi graves Auctores ex Antiquis, quorum octodecim recenset Avers. *qu.* 11. *s.* 12. §. *Octavo*, dixerint esse mortale hoc negligere, tamen præter citatos a Busemb. *nu.* 223. & 308. docent *Silv. Arag. Henriq. Valent. Vasq. Bellarm. Victor. Bonac. Can. Con. Sanchez, Fess. Bass. Baldel. Castropal.* aliique plurimi cum Fagund. *præcept.* 1. *lib.* 3. *cap.* 17. Illf. *t.* 5. *n.* 36. non esse mortale, & quando adest causa rationabilis, licet non omnino gravis, v. g. major commoditas studii vel itineris, nequidem esse veniale, imo *Sot. Suarez Tambur.* & alii apud Gob. *t.* 3. *n.* 667. dicunt per se loquendo, nullum esse peccatum, quia nullibi invenitur præceptum, nec videtur esse ulla specialis connexio, aut dependentia Missæ ab illis precibus: hinc etiam Marchant. & Quartus *p.* 2. *t.* 1, *d.* 1. dicunt esse consilium, & quamdam congruentiam, ut fiat. Attamen probabilius est cum *Aversa* & aliis communiter esse veniale, nam in *Rubrica* §. 10. hoc numeratur inter defectus peccaminosos, & ratio præcipiendi potuit esse, ut celebraturus advertat, quas orationes & commemorationes facere debeat, an dicere debeat *Gloria* vel *Credo* &c. quæ omnia colliguntur ex recitatione Matutini, & Laudum.

Objicies. In Missali præscribitur, ut Matutinum cum Laudibus præmittatur Missæ, *S. Pius V.* autem in suo Brevi ante Missale præcipit in virtute S. Obedientiæ Missam dici juxta ritum Missalis: ergo gravis est ad hoc obligatio. Resp. n. conseq. nam non est obligatio sub peccato ad servanda singula, quæ in Rubricis habentur, cum certum sit multa esse tantum directiva: & quamvis sub peccato sit obligatio ad aliqua, ut tamen sit sub mortali, debet materia esse magni momenti, & spectare ad substantiam vel reverentiam notabilem Sacrificio debitam, quale quid non est præmittere Matutinum & Laudes. Denique ex vi præcepti *S. Pii V.* tantum est obligatio gravis ad generaliter utendum eo ritu, & non inducendum alium.

Quæst. 31. *Quid addendum sit circa Missam tribus ultimis diebus Quadragesimæ?* Resp. §. 1. Est sententia satis communis, quod die Jovis S. liceat omni Sacerdoti privatim celebrare, saltem ante inceptam Missam solemnem, ita enim docent Nav. Ang. Suar. Vasq. Lugo, Diana, Quartus, Gob. *t.* 3. *num.* 219. Avers. *q.* 11. *s.* 15. *& alii passim*. 231

§. 2. Habens plures Parochias debet in Cœna Domini Missam habere, & erigere sepulchrum in sola principaliori, si tamen per errorem erexit in utraque, Pasq. *qu.* 385. dicit debere die Veneris habere officium in sola principali, & in altera hostiam reponere in sacrario. Quod si utraque Parochia esset multum populosa, & ab invicem distans, deberet uno anno in una, alio in alia Missam, & officium peragere, Silv. *in Append. ad* 1. *p. resol. Orat.* 4. quamvis *Suar. Præpos.* aliique cum Gob. *nu.* 189. dicant non solum die Jovis, sed etiam Veneris posse in utroque loco habere officium, non facta infusione, nec immissa hostia, nisi in ultimo loco, & rationem dant, quia cum æquivaleat duplici Parocho, videtur posse, quod duo possunt: sed contra est, quia infusio vini, & immissio hostiæ in illud videtur esse primaria cæremonia illius officii, quæ omitti deberet propter jejunium servandum. 232

§. 3. Si Parochus die Jovis Sancto nullam reliquerit hostiam, pro die Veneris, debet potius omittere omnia, quam consecrare in officio diei Veneris, tum quia eo die prohibetur fieri consecratio, tum etiam quia illicitum est consecrare panem sine vino. Si tamen habeat parvam hostiam consecratam, utatur illa, si nec illam habeat sitque in pago, Gob. *a n.* 217. dicit posse celebrare mane privatim Missam de passione & consecrare duas hostias ablutione non sumpta. Si sit in urbe, facile habebit Sacerdotem, qui tum celebret de Passione, eique hostiam consecret, putat enim melius esse observari præceptum naturale de scandalo populi vitando, quam Ecclesiasticum de non celebrando illa die. Et in omnibus consentit Spor. *n.* 452. 233

§. 4. Sabbato Sancto cuivis licere celebrare saltem incepta Missa solemni, præter citatos a *Busemb.* docuerunt Sot. Silv. Mercer. Pers. Garc. Amic. Quartus, Leand. *n.* 445. Gob. *n.* 221. sed *Avers.* supra recte dicit hoc consultum non esse. Directoria autem Coloniense & Leodiense jam pluribus annis dicunt id recenter esse prohibitum a S. Congregatione. An autem liceat præsente funere, dicetur *num.* 507. 234

Q. 32. *Quid addendum sit circa Missam eodem die sæpius ab eodem legendam?* Resp. §. 1. Olim liberum fuit toties de die Missam legere, quoties quis vellet, hinc de *S. Leone III.* referunt 235

ferunt Gob. *t.* 3. *n.* 183. & Averf. *q.* 11. *f.* 15. quod de die quandoque novies legerit, nunc autem peccat mortaliter, qui fine legitima causa bis in die celebrat, quia prohibetur tum per Canones tum per universalem consuetudinem. Et ob eam etiam causam non potest aliquis eodem die ordinari Sacerdos & Episcopus, quia deberet cum ordinante bis celebrare. In regno tamen Valentiæ possunt Sacerdotes sæculares in die commemorationis animarum dicere duas Missas, & Religiosi in eodem regno ac pluribus aliis Hispaniæ tres. Idem possunt Dominicani Conventus Pampilonensis, S. Jacobi & Trinitarii per communicationem privilegii, uti pluribus notat Leand. *a n.* 1885.

236 §. 2. Causam sufficientem pro iteranda Missa dicit *Pasq.* non esse, nec officium Conventuale duas Missas postulans, nec benedictionem nuptiarum, nec adventum Episcopi vel Principis in die festo, nec supervenientem magnum numerum itinerantium, nec paupertatem Ecclesiæ aut Sacerdotis: pro singulis tamen illis sententiis refert graves, & multos Auctores. Addit ipse contra alios 10. si Princeps vel Magnas superveniat, Missam non debere repeti ab initio, quamvis necdum ad Offertorium pervenerit, sed celebrantem debere pergere, quamvis *q.* 386. fateatur sufficientem causam diebus festis iterandi Missam esse, si celebraturus pro populo, celebrarit mane pro Episcopo, Principe aut Magnate, aut si in aliqua Parochia desit, qui celebret, aut si aliter non possit vitari scandalum vel gravis querimonia populi. Econtra Gob. *n.* 192. Leand. *n.* 447. & alii admittunt, si superveniat Princeps vel Magnas, celebrantem posse peragere illam Missam, & retento jejunio pro adventantibus inchoare alteram, Gob. *ib.* adducit quosdam, qui dicunt Sacerdotem ratione defuncti mane sepeliendi, si sine Missa sepulturæ fieri non soleant, posse iterare Missam. Et pro Viatico habendo dicit *n.* 193. cum Quarti, Tamb. Leand. *n.* 447. & aliis posse etiam non jejunum iterare, de quo tamen dubitat Henao *n.* 1518. Dicunt etiam Silv. & Nav. apud Aversam §. *Plures*, quando quæcumque alia similis causa occurrit, quæ arbitrio viri prudentis sufficiens judicetur, Sacerdotem posse iterare Missam. Præterea putant *Suar. Lugo* aliique cum Gob. *n.* 180. etiam die profano posse ab uno legi duas vel tres Missas, si devotio populi id exigat, v. g. si superveniat inexpectata processio. Item in locis hæreticis, inquit Verj. *t.* 8. *art.* 1. ubi frequens populus solatio illo non videtur privandus, sed sic fovenda est Catholicorum pietas, nam talis gravis causa videtur æquiparari necessitati, in qua Pontifices dicunt licere. Sed non obstantibus omnibus illis sententiis Henao *n.* 1502. ex sequente declaratione colligit requiri graviores causas: *Cum in civitate, quam dicunt de La Assumpta in Provincia Paraquariensi pars magna nobilium domi se contineat, quod apparatu decente careret, ideo ut Nobiles mulieres, ac viri e domibus ad templa educerentur, opus fuerit Missam ante Solis ortum celebrare, sed non reperto Sacerdote, qui absque stipendio munus hoc subire vellet, Episcopus prædictæ civitatis Missam antelucanam nobilium gratia celebravit. Proposito dubio in S. Congreg. Eminent. Card. Conc. Trid. interpretum, an Episcopus absque Apostolico indulto posset bis in die Sacrificium offerre ex prænarrata causa, Die* 1. *Sept.* 1657. *eadem S. Congregatio censuit non posse.* Hinc etiam cum Archi-Episcopus Sipontinus obligatus esset in Ecclesia Sipontina die Jovis Sancto celebrare, & conficere chrisma, quamvis deberet in Ecclesia Garganica recipere peregrinos, ideoque cum Clerus, & Populus compelleret ad hic prius celebrandum, *Honorius III. cap. Te referente de Celebr. Missarum*, sic decrevit: *Cum cuilibet Sacerdoti, quacumque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat, nam & valde felix est, qui celebrat digne unam, Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sipontina dumtaxat, in qua teneris chrisma conficere, Missarum studeas solemnia celebrare.*

237 §. 3. Si Parochus habens plures Parochias, & ideo potens binare, impediatur, rogetque alium Sacerdotem, etiam Societatis JESU, potest hic pro ea necessitate binare, Suar. Henr. *l.* 9. *cap.* 30.

238 §. 4. Pasq. *q.* 392. dicit Regulares non teneri recurrere ad Episcopum pro examinanda causa sæpius celebrandi eadem die, sed illis sufficere judicium & licentiam suorum Superiorum: Quod si ad neminem recurri possit, prudens quisque potest de causa judicare.

239 §. 5. Non est opus causam pro tertia celebratione esse graviorem, quam pro secunda, Lugo *in Resp. mor. lib.* 1. *d.* 12. Pasq. *q.* 190. Henao *nu.* 1511. Aversa contra *Henriq. & Castr.* Ratio est, quia quamvis sæpius repetita celebratio sit minus usitata, tamen quandocumque est vera necessitas, cessat præceptum prohibens.

240 §. 6. Habens duas Parochias, posset in Natali Domini legere sex Missas, utrique enim Parochiani ad fovendam devotionem suam quasi jure suo petunt tres Missas: & cum ipse Parochus æquivaleat duobus, frui potest privilegio duorum. Putantque *Suar. Lugo* supra & alii contra *Nugnum* etiam tali Parocho posse concedi, ut in singulis Parochiis repetat Missam diebus ferialibus ne alteruter populus privetur potestate offerendi Sacrificium.

241 §. 7. Qui uno loco, ubi est novum Kalendarium, celebravit tres Missas in Natali Domini, si eodem anno veniat ad locum, ubi est Kalendarium vetus, potest iterum cum his tres Missas celebrare, applicando sibi præsens privilegium loci, Gob. *n.* 188.

§. 8. Pessime ageret Sacerdos, inquit Gob. *n.* 185. si die Natali Domini bis celebraret & semel communicaret more laico, quia datur tantum potestas triplicandi Sacrificium. Posset tamen Episcopus ea die Ordinatus communicare in Missa, in qua ordinatur, & postea legere alias duas Missas, nam in Missa, in qua ordinatur, est etiam simul sacrificans. 242

§. 9. Si Sacerdos in Missa post consecratam majorem hostiam ante consecrationem calicis advertat appositas fuisse minores hostias consecrandas, de quibus intentionem non habuerit, non potest super has minores repetere formam, quia sic poneret duo Sacrificia, & eadem die bis celebraret, nam & minores hostiæ non haberent se per modum unius hostiæ vel unius materiæ totalis consecrandæ: prior enim consecratio fuisset completa in majore hostia, & minores terminarent unam novam totalem consecrationem, neque una harum consecrationum de se esset referibilis ad alteram, si autem aliquid sciverit de appositis hostiis minoribus, & postea dubitet, an intentionem sufficienter extenderit etiam ad illas, agendum erit secundum dicta *par.* 1. *n.* 458. Quod si dubitaret de valore consecrationis majoris hostiæ, quamvis certus esset de invaliditate consecrationis minorum, posset repetere formam cum intentione conditionata circa majorem & absolute circa minores, & tum omnes haberent se per modum unius materiæ. 243

Objic. S. Th. docet si Sacerdos post consecratam hostiam deficeret, debere supplentem de novo consecrare aliam hostiam, & tamen ibi censetur esse unum Sacrificium: ergo idem censeri posset in nostro casu. R. N. conf. ideo *S. Th.* vult consecrari novam hostiam, quia putat hoc spectare ad integritatem hujus Sacrificii (quamvis alii hoc negent, secundum dicenda *n.* 545. forte probabilius.) Econtra dici non potest, quod altera consecratio parvarum hostiarum spectet ad integritatem talis Sacrificii, nam consecratio parvarum semper per accidens se habet ad Sacrificium, quod integraliter habetur per consecrationem majoris hostiæ, & calicis, ac per reliquas partes substantiales: ergo.

Q. 33. *Quid addendum sit circa illum, qui abrumpit vel interrumpit Missam?* Resp. §. 1. Deserens Missam parva etiam parte inceptam, secundum Pasq. *qu.* 188. peccat mortaliter, incurritque suspensionem; sed hoc alias videtur durum. Si in fine parvam partem omittat, est veniale tantum Pasq. *qu.* 189. 244

§. 2. Probabile est ob periculum mortis relinqui posse Missam imperfectam absque sumptione vel etiam absque consecratione alterius speciei: Gob. *t.* 3. *n.* 807. Imo & ex urgentissima necessitate ad vitandum gravissimum incommodum relinqui posse substantialiter imperfectam, v. g. sine sumptione, docet Pasq. *q.* 190. 191. additque *q.* 192. alias causas Missæ relinquendæ: sed quod consecrationem unius tantum speciei attinet, Castr. *tr.* 12. *p.* 2. & 11. putat esse ita intrinsece malam, ut nullo casu liceat, eo quod sit de jure Divino per homines indispensabili, & quia esset positiva irreverentia vitam suam præferre essentiæ & integritati Sacrificii, nunc ita pro hominibus instituti. Henao *n.* 1785. in re consentit, putat tamen Papam posse dispensare, sive hoc permittere, interpretando præceptum Christi. Quidquid sit de hoc, fatetur etiam *Castrop.* posse a Sacerdote ex metu mortis unam speciem consumi sine altera, potestque videri Pasq. *q.* 47. ubi refert casus, in quibus excusat alia moralis impossibilitas utramque speciem consecrandi. 245

§. 3. Interruptio per quadrantem vel mediam horam non est notabilis. Quod si facta sit per horam in negotio impertinente, præsertim exutis sacris vestibus, non debet reassumi Missa sed reincipi, nisi longitudo interruptionis fuisset prævisa, & sic per intentionem interrumpentis conjungerentur partes, Pasq. *q.* 195. 196. 246

§. 4. Si tempore Missæ fiat concio ab alio, non debet celebrans vestes Sacerdotales exuere, multo minus exire e Templo quia quantum fieri potest, debet moraliter permanere in celebratione, Gob. *n.* 810. 247

§. 5. Ante consecrationem potest tantisper relinqui Missa, ut ministretur Viaticum vel Extrema Unctio, quamvis moribundus receperit alia Sacramenta, Pasq. *q.* 297. Henao *n.* 1789. contra *Lugo & Tamb.* Idem fieri potest post consecrationem, si moribundus sit in Templo, *Castr.* Aut si sit in vicinia, saltem si Sacerdos indutus eo accedat, Tamb. Dian. Aversf. *q.* 11. *sect.* 12. §. *Debet*. Quod si confessio moribundi longior ultra mediam horam fieri deberet, auditis quibusdam peccatis, esset absolvendus & Sacramentis muniendus, ac post peractam Missam residuo confessionis audito iterum absolvendus, & in agone juvandus. Et Sacerdotem saltem ex charitate ita teneri interrumpere Missam docet Pasq. *qu.* 198. contra *Henao*. Potest idem fieri ob corporalem gravem proximi necessitatem, v. g. ut a morte liberetur, *Pasq.* 248

§. 6. Putat Pasq. *q.* 199. grave peccatum esse Missam etiam necdum ad Offertorium perductam deserere & ab initio repetere ob adventum Principis, alii putant esse veniale tantum, multi omnino nullum, uti relatum est *n.* 236. 249

§. 7. Aliqui putarunt communionem posse dari populo statim post introitum absoluta confessione & osculato altari, sed recte contradicit Henao *num.* 1620. nisi adsit notabilis neces- 250

necessitas, quia talis interruptio est de se illicita & contra usum.

251 §. 8. Si quis post inceptam formam calicis recordetur non esse admistam aquam, secundum Henao *n.* 1782. potest interrumpere, quia est justa causa ob ritum gravissimum, secundum Pasq. *q.* 308. non potest interrumpere, quia hæc interruptio est major inconvenientia, quam omissio illius ritus. Utraque sententia est probabilis: sed in prima, deberet saltem mente fieri oblatio illius aquæ, quia nihil consecrari debet, quod prius oblatum non fuerit, *Henao* contra *Quarti*.

252 §. 9. *Dicast.* reprehendit Gob. *n.* 756. *& Lohn.* melius laudat eos, qui ante Communionem in Missa eliciunt affectus privatæ pietatis, etiam ad tempus unius Pater & Ave, uti cum eisdem habet *Merola*, nam si permittatur brevis meditatio post sumptionem, cur non ante? maxime quia censetur continuatio, cum mens maneat applicata Communioni, quæ est mysterium Missæ.

253 §. 10. Si tempore Missæ Ecclesia polluatur, v. g. notoria effusione sanguinis, si adhuc sit ante consecrationem, abrumpi debet Missa, Con. Gob. *n.* 802.

254 §. 11. *Rubrica* *g.* 8. *num.* 5. ait, *si Sacerdos recordetur se esse excommunicatum vel suspensum, aut locum esse interdictum, similiter conteratur cum proposito petendi absolutionem*: Ante consecrationem autem in supradictis casibus, si non timetur scandalum, debet Missam inceptam deserere. Et quia S. Thom. *q.* 803. *art.* 3. *ad* 2. tantum dicit esse tutius deserere, Pasq. *q.* 194. *n.* 10. notat, probatque pluribus textibus Juris, quod verbum, *Debet*, aliquando, & speciatim hic tantum significet decentiam.

DUBIUM IV.

Quo loco celebrandum sit?

255 „ RESP. Communiter non licet celebrare, nisi in Ecclesia, eaque consecrata, vel saltem benedicta, & non violata, vel execrata, nec interdicta; patet ex Trid. *sess.* 22. Lugo, *d.* 20. *n.* 48.

„ Dixi, *communiter*: quia in decenti loco, & altari portatili (quod semper sub mortali requiritur) cum licentia Episcopi, si adsit, vel sine ea, si absit, licet sequentibus casibus: extra quos si fiat, esse mortale docent *Fill. Laym. & alii commun.* contra *Sotum & Sa*.

„ *Primo*, si sit necessitas, qualis esse censetur, 1. Si Ecclesiæ dirutæ sint. 2. Si populum in solemni festo Templum non capit. 3. In castris pro exercitu: sed festis tantum diebus, *Fag. & Lug. &c.* licet Pasq. apud Dian. *p.* 9. *tr.* 1. R. 44. etiam non festis censeat posse permitti Generalibus, & primariis Ducibus in suis tentoriis: 4. In portu pro appulsu maris, non tamen in flumine vel mari, propter periculum effusionis sanguinis, ut *commun.* docetur apud *Bon.* Contrarium tamen dicitur jam habere praxis Lusitanorum euntium in Indiam, expressione *Clem. VIII.* & *Pauli V.* ex qua licite nunc fieri docent *Fag. Gran.* nec improbat *Lugo*. Limitat autem Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 40. cum *Hurt. Mercer. Trull. &c.* si magna sit tranquillitas sine ullo tempestatis indicio, adsitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui post consecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Episcopum posse ad hoc concedere facultatem in necessitate (v. g. ne magna multitudo non audiat Sacrum, vel moribundus decedat sine Viatico) docet Gran. apud Dian. *l. c.* contra *Kon. & Tur.* qui soli Papæ eam reservatam volunt, ut etiam Dian. *p.* 9. *t.* 1. *R.* 45. ubi adducit declarationem Cardinalium, qua jubentur Episcopi id prohibere.

„ *Secundo*. Ex dispensatione Episcoporum, ob rationabilem causam, etsi in Trid. *sess.* 22. id permittere prohibeantur, nisi ex justa causa, in oratoriis privatis divino cultui destinatis, licet non benedictis: Verum etiam hanc potestatem illis nunc esse ademptam, docent Gav. *l. c.* & Dian. R. 42. Eo tamen non obstante, posse eos in aliquo casu particulari, ex justa causa permittere, ut celebretur extra Ecclesiam in altari portatili, docet idem Dian. R. 43. ex *Marchin. Garc. Hurt. Lugo, Aversa, Persic. &c.*

„ *Tertio*. Ex privilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod esse revocatum a Trident. *sess.* 22. licet multi velint, negant tamen Dian. *p.* 3. *t.* 2. *R.* 80. *& p.* 4. *t.* 4. *R.* 106. *Salas, Rodr. &c.* Idque secundum Lug. *d.* 20. *sess.* 2. *n.* 51. probabiliter, & Tamb. *de exp. celeb. l.* 1. *c.* 3. §. 1. probabilius. V. Barb. in Trid. *l. c.* Item religiosi Societatis, a Gregorio XIII. ut possint tum in missionibus cum facultate Superioris, in quovis loco decenti; tum in domibus, in loco honesto, a Provinciali designato, Missas dicere; in quo idem licebit aliis.

„ Dixi II. *Non violata*: quia in Ecclesia interius violata, nisi prius reconcilietur, non licet sub gravi peccato, ut Laym. *l.* 5. *n.* 7. ex *Nav. Suar. Kon. &c.* nisi in necessitate cum venia Episcopi (si is adiri possit; alioquin sine ea, ut habet Lug. *n.* 63.) celebrare, aut mortuos sepelire.

„ Addo I. *Ecclesia*: quia Oratoria, etsi deputata ad cultum divinum, cum tamen benedicta non fuerint, nisi in ipsis extet altare ad facienda divina, ut Bon. *to.* 1. *Matr. q.* 4. *Ref. ult. n.* 9. non sunt capacia violationum. Quod etiam consequenter de hospitalibus docent *Nav. Sot. &c.* sed probabilius contrarium docent alii, cum Lugo *n.* 60.

Addo II. *Interius*, quia quod fit in turri, sacristia, supra tectum, vel fornicem, in crypta, sub pavimento (nisi sit sepultura, aut singulariter benedicta) non violat Ecclesiam.

Addo III. *Nisi reconcilietur*: quod fieri debet ab Episcopo, vel Sacerdote ex privilegio Papæ (quale Superiores Regularium pro suis templis habere, ex Avila notat Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 91.) si fuit consecrata (quod præsumendum est, si celebretur festum Dedicationis) si vero tantum fuit benedicta, potest fieri reconciliatio a simplici Sacerdote, aspersione aquæ benedictæ, cum facultate Episcopi, vel sine ea secundum Dian. R. 91. Censeri etiam reconciliatam, si Sacrificium in ea peractum fuerit, docet Tamb. §. 4. ex *Henr. Sa & Dian.* esse probabile, negat autem Lugo *n.* 62.

Porro Ecclesia, uti & cæmeterium violantur seu polluuntur sequentibus casibus, non tamen, nisi postquam res evulgata fuerit, Laym. *c.* 5.

I. Per factum in ea homicidium mortaliter malum, seu injuriosum, saltem immunitati Ecclesiæ; quale etiam est quod alias justum esset per sententiam Judicis, nisi tamen Reip. perturbator aliter capi non posset. Non est autem tale. 1. Quod fit casu, vel ab amente. 2. Quod in sui defensione. 3. Cujus causa data est extra Ecclesiam: quia requiritur ut vulnus, sive causa physica fiat intra Ecclesiam. Lug. *n.* 53.

II. Per mortaliter malam effusionem proprii, vel alterius sanguinis, vel seminis, causatam vel factam in templo, licet non in templum: Unde non violat: 1. Si pauculæ guttæ effluant, quia non est effusio. 2. Si ex percussione, vel vulnere levi, v. g. narium, in rixa puerorum, etiamsi copiosus sanguis effluat. 3. Si fiat ex sectione venæ. 4. Actus conjugalis, quando excusatur a sacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata. V. Lug. *n.* 54. & 55.

III. Per sepulturam excommunicati non tolerati, vel infidelis (quo nomine hic non comprehendi hæreticum docet Lugo *n.* 57.) etiam infantis, ut ex *c. Ecclesiam, de consecratione* docet *Præpos.* Quamvis, si pueri parentes sint fideles, negat Sairus. V. Bon. *de Euch. & Matr. d.* 4. *q.* 4. *pun. ult.*

IV. Per destructionem Ecclesiæ ex toto, vel majore parte (quamquam eo casu dicatur potius execrari, quam pollui) non autem, si solum tectum, vel si successive per partes modicas destruatur & reficiatur; neque etiam per desolationem, exercitium hæreticum, spurcitias hominum vel animalium istic stabulatorum, &c. etsi deceat & praxis habeat, ut per Episcopum, vel saltem Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur & abluantur; quod in simili casu intellige de altari, Laym. *c.* 5.

Quæres, Quid sit, & quando fiat execratio, seu resecratio.

Resp. Execratio dicitur, cum res sacra perdit suam consecrationem, itaut de novo consecrari debeat, quod fit, quando ita destruitur, ut formam & usum suum perdat. *Unde resolves*:

I. Polluta Ecclesia, polluta etiam sunt altaria ejus fixa; non tamen execrata Ecclesia, execrantur altaria: nec contra.

II. Ecclesia execratur, si parietes secundum majorem partem destruantur, vel omnis eorum crusta, aut major saltem pars simul auferatur. Secus autem, si una post alteram. V. Lug. *nu.* 65. non autem, si tectum corruat, quia consecratio est in parietibus. V. Laym. *l. c.*

III. Altare execratur. 1. Si cum fixum est, lapis consecratus removeatur ab inferiore structura. 2. Si ita frangatur, sive fixum, sive portatile sit, ut in nulla ejus integra parte calix cum patena possit consistere. 3. Si spolietur sepulchrum quod tamen quidam negant, ut Lugo. Tamb. *l.* 1. *c.* 5.

IV. Calix execratur, si notabiliter frangatur, vel ita ut fiat inutilis ad usum Sacrificii, v. g. si foramen sit in fundo, licet minutissimum: vel si figura destruatur: non tamen si in tornatili pes separetur a cuppa, quia in tornatili consecratur sola cuppa, Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 9. ex Suar. &c. Neque execratur, si pereat inauratio. Unde licet communiter calix & patena post novam inaurationem quoad eam partem, qua Christi Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuo consecretur, id tamen necessarium non esse docent *Durand. Kon. & alii*: contra *Suar. Bon. & alios*: etsi deceat, ut abluatur aqua benedicta. Ita Dian. *p.* 2. *tr.* 1. *R.* 3. & Laym. *hic*. Item Lug. *n.* 94.

V. Vestes sacræ execrantur, quando ita destruuntur, ut perdant suum usum; ut si cinguli parte te non amplius cingere possis; vel si manica ab alba separetur, etiamsi postea reparetur. Non perdunt autem, etsi attritis pars aliqua assuatur, vel cinguli parti aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur, quia tunc accessorium sequitur principale, Lugo, Tamb. *de exp. sacrif. l.* 1. *c.* 3. §. 2. Similiter si stola, vel casula duplicata, facili separatione fiant duæ, quarum utraque apta sit ad Sacrificium, non perdunt benedictionem, Tamb. *l. c.*

VI. Partes avulsæ a re consecrata, destructa ejus forma, desinunt esse sacræ, v. g. ligna & lapides Ecclesiæ dirutæ, vel altaris: ob respectum tamen ad rem sacram, cujus sunt reliquiæ, non possunt applicari ad usus profanos, aut divendi sine licentia Papæ. Statuæ autem sacræ, & Imagines templi destructi, debent in alio collocari, & in loco Ec-

„ clesiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta aut vetustate „ consumpta, debent igne absumi, & non adhiberi ad usus „ profanos, ut habetur *in c. Altaris, de conf. dist.* 1. V. Suar. & „ Sa, V. *Missa* & Laym. *l. c. c.* 6. Tamb. tamen *c.* 2. §. 3. ex „ *Palao*; item Dian. *p.* 5. *tr.* 13. *R.* 76. docet, probabile esse, „ quod non sit saltem mortale, si mutata forma ad profanos „ usus applicentur, v. g. calix confractus, alba dissoluta, „ frustula corporalis, &c. v. supra l. 3. t. 1. c. 2. d. 2.

ADDENDA.

256 QUæst. 34. *Quid præterea sit notandum circa celebrationem extra Ecclesiam, vel locum suæ jurisdictionis?* R. seqq. §. 1. Si non improviso sed certo die concurrere soleat tantus populus, ut Ecclesia non capiat omnes, debet Parochus prævenire & petere ab Ordinario facultatem celebrandi extra Ecclesiam; talis enim facultas non censetur data, nisi quando casus est improvisus. Gob. *tr.* 3. *in Append. ad n.* 265.

257 §. 2. Potest quivis Sacerdos absque privilegio vel speciali licentia celebrare in altari fixo consecrato, ubicumque sit positum; nam cum erigatur auctoritate Episcopi, celebrabitur in loco publica auctoritate destinato, & non ubi quis voluerit, Pasq. *q.* 705. *qui q.* 706. idem dicit de celebratione cum altare portatili in quocumque loco destinato pro celebratione, sive sit Ecclesia consecrata, sive tantum benedicta, sive oratorium, dummodo ad divinum cultum sit deputatum auctoritate Episcopi.

258 §. 3. *Cap. ultim. de privil. in* 6. conceditur Episcopo, ut in itinere possit quovis die in loco decenti non sacro, in portatili celebrare vel facere celebrari coram se, dum non potest commode ad Ecclesiam accedere: quod *Nav. & Sa*, limitant ad propriam Diœcesim, sed Gav. Ugol. Dian. Portell. Aversa *q.* 11. *sess.* 14. §. *Item*, recte contradicunt, tum quia non est actus jurisdictionis contentiosæ, sed usus privilegii personalis, tum maxime quia textus habet de Episcopo iter agente etiam per alienas Diœceses. Observari tamen debet nunc Decretum sequens.

DECRETUM. CLEMENTIS XI.

De Celebratione in Oratoriis privatis emanatum 15. Decembris 1703.

NOnnulli Episcopi, & complures Regulares sub prætextu privilegiorum ea sibi licere putant, quæ prohibita sunt: siquidem Episcopi, etiam in aliena Diœcesi extra domum propriæ habitationis in privatis laicorum domibus erigi faciunt altare, ibique per unum aut plures e suis Capellanis vivificam Christi hostiam immolare; Regulares vero in quibusdam Magnatum, seu aliarum nobilium personarum privatis oratoriis, quæ certis quandoque ex causis a Sede Apostolica concedi solent, celebrare audent, vel plures Missas, quam in iis sit indultum, vel absque præsentia personarum, quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit, vel extra debitas horas, & post meridiem, vel illis etiam diebus, quibus per Constitutiones Diœcesanas, aut etiam decreta S. Congreg. Concilii celebrari prohibetur, aut quæ in ipsis Indultis Apostolicis excipiuntur, quominus in illis celebrari possit; aut etiam altari portatili uti non verentur in sanctarum sanctionum contemptum, ac sancti Sacrificii irreverentiam. Quamobrem ad abusus hujusmodi eliminandos, & ad instaurandam venerationem, tremendo Mysterio debitam, Sanctissimus Dominus Noster ex unanimi voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, inhærendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat, Episcopis & his majoribus Prælatis, etiamsi Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque sub prætextu clausi in Corpore Juris, neque alio quocumque titulo, nullo modo licere extra domum propriæ habitationis, in domibus Laicis, etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhiberetur, erigere altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrari facere. Ac pari modo in oratoriis privatis, quæ per S. Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, ac instituti, seu Congregationis, etiam Societatis JESU, aut etiam cujuscumque Ordinis militaris, etiam S. Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscumque Sacerdotibus, etiamsi essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque anni festis solemnioribus, ac diebus in Indulto exceptis; in reliquis vero diebus prædictis Regularibus, & Sacerdotibus, quibuscumque etiam Episcopis in præfatis oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quæ in Indulto conceditur fuerit celebrata, super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de eo se optime informare: atque illa etiam in casibus permissis celebrari nequeat post meridiem, demandando ulterius, ac declarando in omnibus hujusmodi casibus personas qualcumque, dictas Missas audientes, nullatenus præcepto Ecclesiæ satisfacere. Quo vero ad altare portatile, iterum inhærendo declarationibus supradictis, censuit licentias, seu privilegia concessa nonnullis regularibus in *cap. in his de priv.* & per aliquos Summos Pontifices aliis Regularibus communicata, utendi dicto altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium (Tridentinum) atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne illis utantur, ac mandandum, prout præsentis tenore mandat Episcopis, aliisque Ordinariis locorum, ut contra quoscumque contravenientes, quamvis Regulares, procedant etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati ad pœnas præscriptas per idem S. Concilium in dicto decreto *SS.* 22. *capit. unico*, usque ad Censuras latæ sententiæ, tributa etiam iisdem facultate per hoc Decretum, ita procedendi, perinde ac si per S. Sedem specialiter concessa fuisset. Et ita Sanctitas Sua declarat, & servari mandat.

Cardinalis Panciaticus Præfectus.

§. 4. Episcopum posse in alterius Diœcesi conferre tonsuram, consecrare portatilia &c. etiam dare benedictionem solemnem, canere Missam Pontificalem absque facultate Episcopi ejus loci docet *Henr.* nec reprobat Dicast. *t.* 3. *n.* 132. quia hoc nullo jure videtur prohiberi, cum tonsura conferri possit domi privatim sine Pontificalibus, benedictio autem & Missa solemnis non videantur comprehendi nomine Pontificalium, quæ Trid. *sess.* 6. *cap.* 5. *de Reform.* prohibet fieri in aliena Diœcesi. Henao *parergo* 28. fuse in utramque partem discurrit, sed merito cum *Sanch. Bon.* & aliis inclinat in eam partem, quod ista non liceant Episcopo. 259

§. 5. An Abbas in Ecclesiis suæ jurisdictionis possit constituere capellam, idest, indutus pluviali & mitra in Sede Pontificali assistere Missæ vel officio per alium celebrato, & exercere prærogativas Pontificales, benedicere incensum &c. item in fine benedicere populo, examinat in utramque partem, Silv. *p.* 1. *v. Abbas casu* 4. & concludit ex Jure Canonico *Cap. Abbates in* 6. *de privilegiis*, non posse, nisi ipsemet celebret. Potest videri *Henao* supra, ubi multa discutit circa Abbatum potestatem ad varias consecrationes. 260

Q. 35. *Quid addendum sit circa celebrationem in navi?* R. Hoc unicum: Si absit periculum effundendi calicis, licitum esse in ea celebrare, præter citatos a Busemb. & Avers. *q.* 11. *sess.* 14. §. 1. docent Gob. *t.* 3. *n.* 238. *& alii*, & etiam docent plurimi licere servare Eucharistiam loco decenti in navi. an autem sit licitum etiam tempore tempestatis legere saltem siccam Missam dictum est *n.* 188. 261

Q. 36. *Quid addendum sit circa celebrationem Missæ in privatis oratoriis?* R. Quis locus dicatur privatum oratorium, & an die festivo satisfiat, si in illo aut in alio quocumque loco audiatur Missa, dixi *l.* 3. *par.* 1. *a num.* 626. ubi etiam *n.* 676. dixi, an talis habens privilegium privati oratorii teneatur procurare, vel saltem audire Missam, si die festivo ibi legatur. Hic adde seqq. 262

§. 1. Trid. *sess.* 22. *in decreto de celebratione Missæ*, mandat, ne Episcopi patiantur in privatis domibus celebrari a quoquam, hinc Gallem. *in declar. ad illam Trid. locum nu.* 6. aliique communiter & probabilius dicunt, nunc post *Trid.* Episcopos non posse concedere oratoria privata sæcularibus, ut in iis semper, & per modum habitus celebretur, possunt tamen dispensare, ut pro gravi persona ægrotante Missa celebretur aliquoties in anno, Fag. Hurt. March. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. R. 9. Pasq. *q.* 447. Quartus *p.* 3. *t.* 10. *n.* 1. *sess.* 3. & alii contra alios multos: Dicitque Pasq. *qu.* 451. etiam posse Episcopos dispensare, ut celebretur indefinite pro infirmo vel pro dando Viatico: Item si tutus alicui non sit egressus, v. g. tempore belli aut pestis. Et docet praxis, quod Episcopi in Germania habeant potestatem ex causa justa concedendi privata oratoria, etiam, ad longum tempus, v. g. ad vitam alicujus, qui alias diebus festis carere debet Missa, quod ipsi nimis grave foret. Et idem posse etiam Episcopos alibi, insinuat alia declaratio apud Galem. *eodem n.* 6. 263

§. 2. Oratoria in aulis publicis civitatis, ubi Senatores conveniunt, sunt privata, attamen Capellæ carcerum publicorum non comprehenduntur Decreto tollente oratoria privata. *Dian. Quarti.* 264

§. 3. Si oratorium privatæ domus habeat ingressum publicum, potest Episcopus dare licentiam, ut per modum habitus ibi celebretur, censetur enim publicum eo ipso, quod aditum & liberum ingressum habeat per viam publicam, semelque destinatum sit ad usus sacros, unde non poterit redire ad profanos, si semel factum sit cum destinatione publicum, ita quoad omnia Avers. §. 5. *Nad. Homob. Quart. Diana*, qui addit ex *Pasq.* posse in tali oratorio nihilominus celebrari januis clausis, itaut accedant tantum Dominus & alii, quos ipse admittere voluerit, non enim præcipitur, ut publice celebretur, sed ut in publico oratorio. Alia privata oratoria possunt iterum converti in usus profanos, si quis nolit amplius uti privilegio, *Sanch. Tamb. Quarti.* 265

§. 4. Non est opus esse quatuor muros, qui tale oratorium separent ab aliis locis, sed potest pro quarto muro aptari tela seu tapes, qui aperiri possit & claudi ad commoditatem audientium Missam. Et qui in tali oratorio prandium instituere, biberet, aliosque similes usus profanos haberet, peccaret tantum venialiter, licet faceret sine necessitate, quia actiones illæ de se licitæ non trahunt ratione loci gravem deformitatem, 266

tatem, nam licet ista fierent in Ecclesia consecrata, tamen non esset mortale, uti habent DD. apud Bon. & Suar. *de Reliq. t.* 1. *l.* 3. *c.* 5. Si tamen id fieret constanter & per modum habitus, utendo eo loco, velut alio profano, videtur esse mortale. Supra oratoria autem & Ecclesias non est illicitum ponere lectos aut alia profana exercere, *Quarti* supra.

267 §. 5. Privilegium oratorii privati datum a Papa durat ad mortem privilegiati tantum, *Sanch. Dian. & alii*. Nec perit mortuo Papa, qui concessit, vel Episcopo, qui designavit, quia est gratia, *Sanch. & Tamb.* Unde nec erit opus licentia & approbatione novi Episcopi.

268 §. 6. Si in privilegio dicatur, ut una Missa quotidie celebretur, communior interpretatio est, quod permittatur unica uno die: Hinc *Quarti* putat peccari mortaliter, si plures legantur: econtra tamen P. March. *in ref. Miscell. cas.* 3. dicit non ideo prohiberi plures, quia To *una*, nisi dicatur unica, vel addatur tantum una, non est particula exclusiva plurium, ut si in fundatione ponatur: volumus, ut una quotidie Missa celebretur in illo altari, non ideo prohibentur plures: & saltem secundum Quarti *dub.* 4. & alios, qui habent Bullam Cruciatæ possunt in suis oratoriis jam constitutis facere legi plures Missas quotidie. Et quoad oratoria a S. Sede concessa observari debet, quod habet Decretum *Clementis XI. n.* 258. *relatum*.

269 §. 7. Quamvis privilegiatus mutet domicilium in aliam Diœcesim, secum fert privilegium Papæ, quia est personale, tamen requiritur inspectio loci & approbatio novi Episcopi, *Silv. Bon. Barb. Pell. Aversf. Tamb.* & alii cum Dian. *p.* 9. *t.* 1. *R.* 7. Valetque magis, si in eadem civitate domum mutet: & a fortiori mutare potest ex uno loco domus in alium. Quod si in eadem civitate vel domo fiat mutatio loci, putat *Quintanad.* & consentire videtur *Diana*, non esse opus nova approbatione Episcopi, sed opus esse probabilius putant *Tamb. & Quarti*, quia prima non extendebat se ad hunc locum. Quod si privilegiatus sit alibi tantum peregrinus, non potest curare hic celebrari privatim, neque etiam potest habere unum oratorium domi, alterum in prædio seu villa, nam vi talis privilegii conceditur potestas habendi uno in loco tantum, licet contrarium sentiat *Pasq.* putans haberi etiam posse in villa.

270 §. 8. Ut Sacerdos sæcularis etiam licite celebret in concessis privatis oratoriis sæcularium, sufficit approbatio generalis celebrandi Missam, Pelliz. Diana, Quarti *dub.* 8. Sacerdoti regulari sufficit etiam generalis approbatio & licentia tacita seu præsumpta suorum Superiorum, *Quint. Pelliz. Diana, Quarti & alii*: unde non requiritur licentia Parochi, quamvis hic non debeat exerceri munus parochiale nisi cum licentia illius saltem tacita: extra Pascha tamen potest præsumi licentia ad pœnitentiam & Eucharistiam, item ad denuntianda festa aliaque similia, *Tamb.* & alii cum Quarti *dub.* 9.

271 §. 9. S. Congreg. 17. Nov. 1607. apud Gav. *p.* 1. *tit.* 20. declaravit quod in his oratoriis sæcularium non liceat celebrare festis Nativitatis Christi, Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Annuntiationis, Assumptionis, Apostolorum Petri & Pauli, & omnium Sanctorum; quæ confirmantur Decreto *Clementis XI.* quod *num.* 258. retuli. Aliis diebus licitum est, v. g. in Corporis Christi & Ascensionis festo, item in feria 2. & 3. Paschatis ac similium festorum, *Quarti* supra. Optant tamen Ordinarii, ut etiam abstineatur festo Patroni principalis, *Gav.* sed notandum est, quod quando tale oratorium concessum est propter infirmitatem, non sit opus ratione personæ infirmæ, quæ Ecclesiam accedere non potest, excipi ullos dies solemniores.

272 §. 10. Nomine familiæ intelliguntur, qui habitant in domo privilegiati cum quadam habitudine ad illum, uti dictum est *l.* 3. *par.* 1. *n.* 627. alioquin mere per accidens habitantes in ea domo non sunt de familia, uti nec illi secundum plerosque qui aluntur solo titulo amicitiæ vel simili, quod non est servitium. *Pelliz.* putat privilegium hoc extendi ad fratrem privilegiati, ejusque uxorem, habitantes in eadem domo, licet habeant separatos reditus, & mensam aliam, idemque affirmant de filiis & filiabus nuptis, separatis tamen a convictu parentum, modo habitent cum parente privilegiato, & consentit in hoc *Tamb.* contra *Bardi, Quintanadu. & alios*. Admittendum tamen est hoc quoad fratres, commensales, & non omnino separatos quoad reditus. Quod si famulus vivat ex salario privilegiati, sed habitet & dormiat extra illius domum, si ex officio in ejus domo famuletur semper, adhuc censeri de familia dicunt *Castr. Pell. Dian. Tamb. Quarti & alii* contra Bon. Barb. Lez. Gob. *in Quint. t.* 5. *c.* 42. *n.* 170. qui probabiliter contradicunt. Posse autem familiares seu familiam curare celebrari Missam, licet Dominus privilegiatus non adsit, docuerunt *Quintanad. Pelliz. Aversf. Castr. Dian. & alii* cum Quarti *dub.* 11. sed quoad oratoria a Sede Apostolica concessa, videtur oppositum declarare *Clemens XI.* relatus *n.* 258. Additur autem, nec non in hospitum tuorum nobilium præsentia, per quos putat *Pell.* intelligi eos, qui ejusdem civitatis sunt, si invitentur etiam ad solum prandium, licet eo fine, ut in privato oratorio possent audire Missam, & consentit Tamb. sed Quarti *dub.* 12. cum *Dian.* putat intelligi solos hospites ex alia civitate advenientes, quia quod est contra Jus commune, stricte interpretandum est.

273 §. 11. *Gregorius XIII.* die 1. Octob. 1572. dedit hoc privilegium bullatum Generali, & Presbyteris Societatis JESU: Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Usum Altaris viatici Societati vestræ a fel. record. *Paulo Papa III.* concessum, deinde a *Conc. Trid.* universe sublatum, vobis eatenus restituimus, ut inter missiones, quæ a Superioribus fiunt, Presbyteri vestri servata alias forma dictæ concessionis Missæ sacrificium licite valeant celebrare super hujusmodi Altare ubique Gentium, etiam in castris militum, modo loca, etsi communia & profana, tuta & honesta sint, & Generalis aut per eum Provinciales præpositi eo tum utendum fore judicaverint. Itidemque possint ibi Presbyteri ipsi Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ministrare fidelibus ad illud sumendum debite præparatis, non obstantibus, &c.

274 §. 12. *Cap. In his, de privilegiis*, conceditur FF. Prædicatoribus, & Minoribus, ubicumque fuerint, attamen absque præjudicio juris Parochialis, non requisito Ordinariorum assensu in altari portatili celebrare, sed *in Comp. v. Missa* §. 8. dicitur solius Generalis esse, Sacerdotibus Societatis JESU usum hujus facultatis concedere. Hoc autem privilegium non esse revocatum per *Trid.* putarunt *Rodr. Salas, Dicast. & alii* cum Spor. *nu.* 440. quia est clausum in corpore Juris: multi autem tenent, ista non revocari per generales clausulas, uti dixi *l.* 1. *nu.* 837. Et præcipue quia tantum dicitur, ut Episcopi non patiantur in privatis domibus celebrari: ergo quamdiu patiuntur, & non prohibent, manet istis Religiosis illud privilegium. Oppositum tamen tenendum est cum *Nav. Suar. Henr.* & aliis quia *Greg. XIII.* relatus *n.* 273. *& Clemens XI.* relatus *num.* 258. dicunt usum Altaris viatici *a Conc. Trid.* universale sublatum esse.

275 §. 13. Provinciales Societatis JESU aliique participantes privilegia, possunt nullius licentia requisita erigere privata Oratoria. Et quamvis pro Societate notetur *in Comp. priv. v. Oratoria* §. 1. ut non utantur hac facultate, nisi in locis remotis ab oppidis, in quibus Ordinarii existunt, tamen nunc passim videmus etiam in hujusmodi oppidis fieri. Similia oratoria erigere possunt in villis suis aliisque locis, in quibus non sunt Ecclesiæ vel capellæ, uti habetur *ibid. in Comp.* §. 2. Neque Regularium oratoria indigent Episcopi designatione vel approbatione, possuntque in illis legi plures Missæ eodem die, non tantum a Regularibus, sed etiam a quocumque alio Sacerdote, quia privilegium illorum non est personale tantum sed etiam locale, seu redundat in locum ipsum: ideoque gaudent immunitate, non autem sæcularia; Lez. Dian. *p.* 9. *t.* 1. *R.* 32. *&* 33. Quarti *p.* 3. *t.* 10. *n.* 1. *dub.* 9.

276 §. 14. Ad constituendum oratorium, verba privilegii requirunt, ut Provinciales per se ipsos locum inspiciant & designent, hinc putat Lugo *in Resp. Mor. l.* 1. *d.* 14. id non posse committi alteri, quia videtur postulari hujus personæ industria. Potest tamen Provincialis committere Rectori vel alteri ut judicet de decentia & idoneitate loci, tumque ab eo informatus & ei fidens debet approbare per se & deputare, quamvis absens sit nec viderit, non enim magis hic videtur requiri præsentia, quam in absolutione a censura, quæ ab absente fieri potest. Plus adhuc concedunt Dian. & Quarti *dub.* 8. putant enim Superiorem localem posse designare & approbare locum saltem ex ratihabitione aut commissione præsumpta Provincialis, sed standum est sententiæ *Lugonis*.

277 §. 15. Regulares non possunt permittere, ut in schola vel aula aliqua celebretur Missa, v. g. nocte Nativitatis Christi, quia tantum habent potestatem deputandi capellas vel oratoria ad Missas & usus Sacros, per hoc autem quod semel ibi legatur Missa, non fit capella vel oratorium, nec deputatur ad usus Sacros, Lugo *d.* 13.

278 §. 16. Quamvis non præjudicet Juri Parochialis Ecclesiæ, si in oratorio privato cantetur Missa solemnis, tamen ob rei novitatem putat Henao *Parergo* 27. id non videri esse faciendum sine licentia Ordinarii.

279 *Q.* 37. *Quid addendum sit circa benedictionem, consecrationem, & pollutionem Ecclesiæ?* R. Seqq. §. 1. Benedictio Ecclesiæ committi potest simplici Sacerdoti, sed consecratio perfecta fit a solo Episcopo, hinc Episcopus non potest simplici Sacerdoti licet in dignitate constituto committere consecrationem vel reconciliationem Ecclesiæ pollutæ, etiamsi aqua ab Episcopo esset benedicta, uti statuitur *Cap. Aqua, de consecr. Eccles. & Altar.* ubi *Greg. IX.* contrariam consuetudinem vocat corruptelam, datque causam, quia licet committere possit simplici Sacerdoti ea, quæ sunt jurisdictionis, non tamen quæ sunt Ordinis Episcopalis. Potest tamen Papa consecrationem Ecclesiæ committere simplici Sacerdoti, quia hoc est tantum ex institutione Ecclesiæ annexum Ordini Episcopali. Notat autem recte Pasq. *q.* 271. Missam Dedicationis legi non posse, nisi Ecclesia sit consecrata.

280 §. 2. Docent *Castrens. Rodr. Silv.* invalide consecrari Ecclesiam ab Episcopo hæretico aut excommunicato vitando, quia sunt extra Ecclesiam, sed probabilius contradicunt *Laym. & alii* cum *Henao*, quia non obstante quod sint extra Ecclesiam, valide baptizant & consecrant Corpus Christi: ergo etiam Ecclesiam. Addit *Henao* cum communissima recentiorum contra antiquos nequidem censeri debere ideo pollutam, uti nec polluta est, si in ea celebret degradatus, cum nec ideo polluantur vestes sacræ vel Altaria, *cap. A nobis* 2. *de Sacram. non iterandis*.

281 §. 3. Probabilius est, Ecclesiam per hoc non esse consecratam, quod in ea oblatum sit Sacrificium, alioquin omne oratorium,

torium, in quo esset celebrata Missa, hoc ipso esset consecratum, & hoc ipso quod semel iterum esset celebratum in Ecclesia publice polluta, non esset opus nova consecratione, Gob. t. 3. n. 368. Pasq. n. 509. 526. Verjuys t. 8. art. 6. contra Dian. p. 5. tr. 13. R. 60. & p. 9. t. 7. R. 28. quæ magis confirmabuntur ex dicendis n. 352.

282 §. 4. Gob. in app. 1. ad n. 265. lit. H. dicit Ecclesiam pollui per actionem lethiferam, quando nimirum alicui existenti in Ecclesia infertur vulnus lethale, ex quo debeat ibi vel alibi mori, esto in Ecclesia non effundat sanguinem, dummodo illa actio lethifera fuerit mortaliter injuriosa. Et consentit Delb. de Imm. Eccl. c. 2. d. 2. f. 1. n. 2. & 50. citans pro se alios 15. addit tamen non esse improbabile, quod requiratur sanguinis effusio in Ecclesia, quia Jus Canonicum hoc dicit, & materia est odiosa.

283 §. 5. Si perturbator Reip. quia aliter tolli & alibi capi non potest, occidatur in loco sacro, hic locus non ideo polluitur, quia ob necessitatem prudenter præsumitur consensus Ecclesiæ; Sa, Henriq. Delb. Passer. Busemb. supra, Henao Parergo 26. contra Fagund. & Dianam p. 6. t. 1. R. 35.

284 §. 6. Si hostia consecrata perfoderetur, itaut copiosus inde sanguis efflueret, non ideo pollueretur Ecclesia, tum quia humor ille effluens non esset verus sanguis, tum etiam quia non effunderetur ex corpore hominis, cum Corpus Christi ibi sit impassibile Passer. Henao. Imo si quis perfoderet cadaver hominis mortui, ex quo effunderetur sanguis, non ideo pollueretur Ecclesia, uti habet communis cum Henao contra Silv. Bachon. & Sa v. Ecclesia n. 13.

285 §. 7. Quamvis in sacristia facta sit percussio, & effusio sanguinis fiat in Ecclesia, non ideo semper violatur Ecclesia, uti præter Lugo & Busemb. tenent Laym. l. 5. t. 5. c. 5. num. 7. Gob. lit. L. Sanch. de Matr. l. 9. d. 15. nu. 31. quia hic nomine Ecclesiæ intelligitur, quod est intra tectum & pavimentum ipsius, unde si sacristia proprio muro dividatur, percussio non censebitur facta in Ecclesia.

286 §. 8. Licitum est celebrare in Ecclesia, in qua hæretici sua sacra habent & sepeliuntur, si catholicis non permittatur celebratio in aliis locis, nam sepultura hæretici non denuntiati non violat Ecclesiam. Verj. art. 9. Gob. lit. I.

287 §. 9. Probabile est Ecclesiam non pollui per sepulturam Catechumeni, uti nec polluitur per sepulturam dubie baptizati Gob. lit. K. Si autem in Ecclesia sepeliatur non baptizatus infans parentum infidelium, communis est cum Pasq. q. 582. pollui, quia Jura dicunt pollui per sepulturam infidelis, talis autem infans censetur infidelis in professione parentum. Quod si sit infans fidelium, pollui affirmant Gloss. Hostiens. Tabien. Arm. Angel. Rodriq. Piasec. Suar. Avila, Azor. Fag. Regin. Laym. Con. Castr. Less. Dicast. Amic. uterque Lug. Quarti, Delb. & alii, quos citat Pasq. qu. 584. quia talis infans est infidelis saltem negative: Negant pollui Palud. Sair. Ugol Pax Jord. Bordon. Alan. Pass. Pasq. & probabile dicit Gob. lit. I. tum quia infantes nonbaptizati censentur tales, quales sunt parentes, tum etiam quia Jura odiosa intelligi debent de illo, qui positive est infidelis saltem professione parentum, & quandoque nominatur paganus, paganus autem est, qui professione est infidelis. Et idem dicit Passer. si saltem unus parentum sit fidelis, imo etiam quando dubitatur de hujus parentis fide; sed in hoc postremo contradicit Pasq. Saltem talis infans sepeliri non debet in loco sacro sepulturis fidelium destinato, sed in loco diviso a cœmeterio per murum vel sepem interjacentem, uti habet consuetudo.

288 §. 10. Ecclesia polluitur per emissionem mortaliter peccaminosam seminis, sive muliebris sive virilis, non tamen per emissionem menstruorum, seminis corrupti vel similium, nec per distillationem, & requiritur copia seminis, alioquin non dicitur effusio. Pasq. q. 570.

289 §. 11. Si effusio sanguinis aut seminis non sit publice notoria per evidentiam facti aut per juridicam confessionem, itaut inducta sit opinio communis de maculata sanctitate Ecclesiæ, hæc censeri non debet polluta. Pasq. q. 502. Gob. lit. G. Verj. t. 8. art. 9. Hinc Sacerdos sciens ex confessione, quod in Ecclesia contingant pollutiones, imo & Sacerdos, qui in ea commisit, potest pergere in ea celebrare, Pasq. q. 597.

290 §. 12. Henao Parergo 24. docet, si crimen, ob quod, si ab initio fuisset notorium, polluta esset Ecclesia, prius innotescat etiam post 50. annos, tum Ecclesiam pollui; econtra Mascaren. putat pollutionem aboleri, si crimen maneat occultum per tres vel quatuor menses, sicut c. Præterea, 2. De Clerico percussore, dicitur; Episcopum non esse irregularem ex cujus mandato cæsa mulier post 8. menses obiit, putatque probabiliter Paxjord. & Passer. de pollut. Eccles. d. 5. c. 6. n. 5. si fidelium scandalum vel sublatum vel temperatum sit ex longi temporis lapsu, tunc ex facti circumstantiis posse prudentem Episcopum, arbitrari Ecclesiam non esse pollutam.

291 §. 13. Si solum tectum cum fornice sit destructum, non desinit consecratio, sed si etiam paries unus sit destructus, videtur desinere, quia de Ecclesia, quæ tectum amiserat, dicitur c. Ligneis de consecr. Eccles. quod non amiserit consecrationem cum parietes in sua integritate manserint: ergo cum ablato uno pariete parietes non manserint in sua integritate, periit consecratio, quia nempe periit forma veri templi, quod constare debet quatuor parietibus, Pasq. q. 537. n. 3. Docet tamen Paxjord. manere consecrationem, si tantum modica pars cum tecto perierit, sed intelligi debet, si sit tam modica pars, ut moraliter censeatur manere etiam iste paries. Per dealbationem etiam totius Ecclesiæ non perit consecratio.

§. 14. Per hactenus recensita polluitur vel execratur sola Ecclesia stricte dicta & non quivis locus sacer: per Ecclesiam enim intelligitur locus communis ab Episcopo consecratus vel benedictus, Suar. Lugo de Euch. d. 20. n. 59. Gob. lit. E. Putat tamen Laym. etiam pollui illam, quæ per Episcopum est deputata ad officia divina, v. g. per solam erectionem Crucis. Addit Gob. litt. T. illicite deponi beanos in aulis Gymnasii, in quibus quotidie legitur Missa. 292

§. 15. In dubio an polluta sit Ecclesia, habenda non est polluta, quia possessio est pro illius sanctitate, Pasq. q. 502. Si autem aliqui affirment, alii negent esse pollutam, standum est judicio Episcopi, qui si toleret, hoc ipso tollit pollutionem, Pasq. q. 598. 293

§. 16. Polluta Ecclesia, etiam pollutum est cæmeterium, sed polluto cæmeterio non ideo est polluta Ecclesia, Gob. lit. K. 294

§. 17. Aliqui putarunt Ecclesiam violatam reconciliari substantialiter per Sacrificium in ea post violationem, etiam mala fide celebratum, attamen indigere reconciliatione rituali, antequam in ea licite celebretur, Pasq. q. 509. Imo Sa, Gob. & alii cum eodem Pasq. qu. 526. videntur dicere non peccari, si celebretur in ea non reconciliata ritualiter, sed secundum dicta n. 281. probabilius est non ideo reconciliari, quod in ea celebretur etiam bona fide, & consequenter illicitum erit in ea ritualiter non reconciliata celebrare. 295

Q. 38. Si destruatur Ecclesia, quid fieri debeat de lignis, lapidibus, fundo? Resp. §. 1. Cap. Ligna, de Consecr. dist. 1. sic habetur, Ligna Ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in Monasterio Fratribus: in laicorum opera non debent admitti; Hoc est uti explicat Azor. p. 2. l. 9. c. 3. q. 11. Si Ecclesiæ destruantur, ligna & lapides converti nequeunt ad privatos laicorum usus; quamvis, ut Glos. ad c. Quæ semel, ex hujusmodi lignis & lapidibus construi possit dormitorium vel capitulum Religiosorum, quod vocant, vel possunt hujusmodi ligna in coquina Monachorum comburi. Eadem habet Paxjor. lib. 5. tit. 18. n. 49. & Less. in Auct. v. consecratio casu 4. 296

§. 2. L. Ædе sacra, 72. ff. de contrab. emp. dicitur Æde sacra terræ motu diruta, locus ædificii non est profanus, & ideo venire non potest. Nihilominus Zerola, qui fuit Episcopus, in praxi p. 1. v. Visitatio, d. 9. ait: passim vidi in civitatibus magnorum Archi-Episcopatuum ex causa rationabili profanari Ecclesias & vendi, & emptores ibi ædificare domos & quidquid velint; Et ratio est, quia licet forte locus maneat sacer, uti docet etiam Silv. v. Ecclesia n. 7. tamen ex c. Quæ semel 19. q. 3. Trid. sess. 21. c. 7. de reform. dat Episcopis potestatem, si Ecclesiæ dirutæ reædificari non possint, eas (idest, locum ipsum & materialia, uti explicat Engel. l. 3. tit. 48. n. 9.) convertendi in profanos usus non sordidos, erecta tamen ibi Cruce. 297

§. 3. Declarationes apud Gallem. ad dictum locum Trid. n. 8. habent, quod Ordinarius sine causa non debeat profanare capellas, si autem causam habeat, cœmenta danda potius Ecclesiæ, quæ est caput capellarum. Ibid. n. 7. postquam dictum est de profanando loco Ecclesiæ translato ad matricem, additur, cæmeterium item profanandum & deinde ossa transferenda sunt ad novum cæmeterium. Hinc videtur inferri contra Farin. & Engel. posse auctoritate Episcopi etiam cæmeterium profanari. Probat tamen Azor. supra ex Jure Canonico oratoria converti non posse ad usus profanos. 298

§. 4. Ex dictis resolvitur sequens casus: Titius ædificaverat sacellum in suo fundo ad viam, Pastor aliquot annis post, cum potestate ab Episcopo accepta benedicit illud sacellum inscio Titio. Quæritur, an Titio jam contradicente possit sacellum destrui & fundus per Episcopum redire ad usus profanos. Resp. Videtur non posse, imprimis quia hoc nullibi conceditur Episcopo. Deinde quia sacellum est sacrum & censetur acquisitum Ecclesiæ, res autem acquisita Ecclesiæ non potest, præsertim sine utilitate Ecclesiæ, alienari per Episcopum, si autem remitteretur ad usus profanos, reipsa virtualiter alienaretur. Si dicas, saltem fundum mansisse Titii, Contra est, nam si Ecclesia inædificetur fundo profano, Ecclesia non cedit fundo, sed fundus Ecclesiæ, quem ad se trahit & reddit sacrum, Sperell. dec. 57. n. 20. 299

Q. 39. Quid addendum sit circa execrationem Altarium? 300
R. §. 1. Si fractura Altaris non sit enormis, non amittitur consecratio, sive altare sit fixum sive portatile. Tum autem censetur enormis, si ita destructa sit forma artificialis, ut non censeatur esse idem, quod ante, hoc autem tum est, si tertia saltem pars sit destructa, item si sit ea mutatio, ut qui ante vidisset, jam non recognosceret pro eodem, non ideo tamen amittit consecrationem, quod fractum sit in quatuor cornibus. Laym. Castrop. Lugo, Pasq. q. 689.

§. 2. Si lapis consecratus frangatur in duas partes, quarum quælibet apta sit sustentare hostiam & calicem, secundum communem sententiam apud Henao n. 1807. potest utraque pars postea servire pro duplici ara, totus enim lapis erat consecratus, & cum partes divisæ non amittant usum ac finem, non est cur illarum desinat consecratio: Econtra si neutra partium fractarum possit continere hostiam & calicem, uni tamen earum majori agglutinetur aliquid, cum quo jam continere possit, non ideo recipit consecrationem, tam parum, 301
quam

quam duæ partes cinguli fracti, uti dicetur *n.* 329. Notat tamen Aversa *q.* 11. *s.* 13. §. 1. ad altare sufficere, quod calicem & patenam saltem pro majore parte capere possit.

302 §. 3. Missionariis conceditur privilegium, ut celebrare possint in portatili fracto aut læso, etiam carente Reliquiis; attamen requiritur, ut adhuc capere possit calicem & hostiam, Verj. *t.* 8. *a.* 7. *n.* 1. quod quamvis nunc ubique liceat, antehac tamen non licebat, ideoque appositum est inter missionum privilegia.

303 §. 4. Si Altare non sit fractum sed tantum fixum, dummodo partes nec ab invicem nec ab inferiori structura separentur, non amittit consecrationem, quia illa fissura non tollit formam nec facit aliud Altare, sed se habet sicut vulnus, quod relinquit idem numero corpus hominis, unde sicuti sanatur vulnus, ita potest illa scissura glutine aliquo sanari seu uniri, Pasq. *q.* 689. *n.* 10. *Nec obstat*, quod altare debeat constare uno lapide, *nam* hoc dato, de quo dicetur *n.* 314. gluten uniens partes facit remanere unum lapidem, nec ratio est, quare talis unitas artificialis non sufficiat.

304 §. 5. Si structura Altaris fixi tota integra cum superiore & inferiore parte simul transferatur ad alium locum Ecclesiæ, non amittit consecrationem, Suar. Aversf. §. *Deperditur*. Notat autem Gob. *n.* 275. tum tantum Altare fixum amittere consecrationem separata parte superiore ab inferiore, si simul consecrata sit pars superior & inferior.

305 §. 6. Portatile non polluitur polluta Ecclesia, neque si addatur vel removeatur capsula, cui includitur. Suarez, Aversf. Pasq. *qu.* 694.

306 *Q.* 40. *Si frangatur sigillum vel removeatur sepulchrum cum Reliquiis, an altare per hoc amittat consecrationem?* R. §. 1. affirmant absolute Dur. Azor. Angel. Henr. Bon. Barb. *de potest. Episcopi, alleg.* 27. *n.* 26. aliique Canonistæ, consentit Gob. *in Quint. t.* 5. *n.* 540. dicens esse certum: Sporer *in Theol. Sacram. de Sacrif. n.* 376. dicit videri certum: Rationem dant 1. ex his verbis C. 1. *de Consecr. Eccles. Ad hæc si altare motum fuerit aut lapis ille solummodo supra positus, qui sigillum continet, confractus aut etiam diminutus, decet denuo consecrari:* quod Barb. Tann. *de Euch. d.* 5. *qu.* 10. *n.* 47. Amic. *de Euchar. d.* 33. *n.* 354. dicunt tenere, si sigillum frangatur etiam in Altari portatili. 2. Quia sigillum videtur esse de essentia & forma Altaris, nam circa impositionem Reliquiarum & consecrationem sepulchri, præcipuæ benedictiones, inunctiones, & cæremoniæ in pontificali præscribuntur. 3. Quia in multis Diœcesibus usu receptum est, ut violato sepulchro non amplius in altari illo, sed in alio portatili superposito celebretur. 4. Si absint Reliquiæ, non est verum, quod Sacerdos post introitum osculans Altare dicit, *Oramus te Domine per merita Sanctorum, quorum Reliquiæ hic sunt.* Econtra Altare ideo perdere consecrationem negant absolute Panor. Lugo, Sot. Vasq. Con. G. Hurt. Dicast. Tamb. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 43. Idem senserunt *Busæus* aliique Theologi Romani, ideoque Gob. *in Exp. tr.* 3. *n.* 276. se corrigit, & ea, quæ supra dixerat *in Quint.* scribit se retulisse ex *Pasq.* de cetero se non damnaturum peccati illum, qui pergeret celebrare in tali Altari sine nova consecratione: Et hanc sententiam Arr. *de Euch. d.* 55. *n.* 4. dicit esse tutam. Rationem dant Suar. *de Euch. d.* 81. *s.* 5. Laym. *lib.* 5. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 8. Dicast. *de Miss. d.* 4. *n.* 148. quia quamvis in VII. Synodo aliisque Conciliis provincialibus olim dicatur, ut nullum Altare, nequidem portatile, consecretur absque Reliquiis SS. tamen Con. & Castrop. *tr.* 22. *p.* 9. *n.* 5. probant consideratis omnibus textibus nunquam id fuisse de præcepto, sed de congruentia factum, ad resistendum eo tempore hæreticis, qui negabant honorem Reliquiis, nullo autem modo esse de necessitate, & si fuisset præceptum, *Vasq.* & alii dicunt consuetudine contraria exolevisse, ideoque Altaria nunc consecrari absque ulla dependentia a Reliquiis, quod certum est & usus habet de portatilibus, de fixis autem etiam docent *Suarez* & alii, ideoque cum Sa & Lugo *de Euch. d.* 20. *nu.* 75. absolute dicunt, non esse necessarium imponi Reliquias, saltem ideo, inquiunt Laym. Castr. & Tamb. *de Sacrif. lib.* 1. *cap.* 5. §. 1. *num.* 10. quia pro tot Altaribus non facile reperirentur satis probatæ Reliquiæ: Hinc *Ad* 1. Respondet Laym. *num.* 9. his verbis: *Non dicitur altaris consecrationem amitti, si sigillum frangatur, sed si lapis sive mensa consecrata frangatur, in qua sigillum seu Reliquiarum receptaculum continetur.* Addit tamen ejusmodi Altaria esse iterum consecranda, quia ita habet consuetudo, sed alii dicunt id esse consilii tantum, hinc Castr. *n.* 6. tantum dicit indecens esse recedere ab ea consuetudine. *Ad* 2. Etiam ista fiunt, quando consecratur Altare portatile, nam in Pontificali de Altaris portatilis consecratione, sic habetur, *parantur* ∴ *aliquæ Reliquiæ cum tribus granis incensi in altari recludendæ:* & postea Episcopus dicit, *consecretur & sanctificetur hoc sepulchrum, &c.* Et tamen nemo jam dicit de necessitate debere inesse sepulchrum vel Reliquias. Item quatuor cornua altaris tam fixi quam portatilis sæpius signantur crucibus, inunguntur chrismate, thurificantur, cera & thus in eis cremantur, &c. adeoque circa ea cornua fiunt etiam præcipuæ cæremoniæ, & tamen secundum dicta *n.* 300. illis fractis & amissis licitum est celebrare in Altari, quamdiu sufficit ad sustentandum calicem & patenam. *Ad* 3. Id faciunt sequendo sententiam primam, quæ tutior est & consilii, vel quia non omnes sciunt secundam sententiam esse practice probabilem. *Ad* 4. Resp. *Tamb.* supra per hoc verum dici, quia Reliquiæ communiter adsunt & saltem sunt super Altare vel in templo, aut debet intelligi conditionaliter, si ibi sint, inquit *Castr.* supra sicuti dicitur, Dominus vobiscum, orate fratres, ite Missa est, quamvis unicus Minister adsit.

Hæc sunt fundamenta utriusque sententiæ, quarum prima videtur probabilior, nam ratio secundæ plus non evincit, quam quod altare forte nunc consecrari possit sine sepulchro, & in eo sic consecrato licite sacrificetur, non autem si consecratum sit cum sepulchro, quod postea effringatur; hoc tamen non obstante, puto etiam secundam sententiam esse absolute probabilem, nam si Altare sufficienter consecretur sine sepulchro, ideoque sepulchrum se per accidens habeat ad consecrationem Altaris, non apparet, cur Altare non remaneat sufficienter consecratum, etiamsi tollatur sepulchrum.

§. 2. Si supponamus cum prima sententia, quod fracto sepulchro tollatur consecratio, hæc non ideo rediret, per se loquendo, si per Episcopum reponerentur Reliquiæ, & iterum clauderetur sepulchrum, quia altare semel execratum habet se, ac si nunquam fuisset consecratum, si autem nunquam fuisset consecratum, non posset ab Episcopo consecrari per impositionem solius sepulchri. *Dixi*, per se loquendo, nam sicuti, secundum Gob. *n.* 337. Altaria & alia ejusmodi possunt desinere esse sacra ex voluntate solius Papæ, ita multo magis posset Papa dispensare ac velle, ut si reponatur sepulchrum, hoc ipso restituatur consecratio. 307

DUBIUM V.

Quæ sint requisita ad Missam?

RESP. Hæc sequentia. 1. Et quidem sub gravi sacrilegio, Altare consecratum ab Episcopo vel Abbate (hunc enim Altaria, calices & campanas posse consecrare etiam ad usum aliarum Ecclesiarum, docet Dian. *p.* 3. *t.* 2. R. 15. cum *Barb.* & *aliis* 4. ex declaratione Cardin. & privilegio Innoc. III.) vel Sacerdote privilegiato, stabile vel portatile: utrumque tamen ex integro lapide, quantum ad superiorem mensam, quæ consecratur; debetque esse tanta, ut possit capere calicem cum patena. Non sufficit autem hostias esse in ara consecrata, dum consecrantur, verum etiam debent (tam parvæ, quam magnæ) in eadem relinqui tempore Sacrificii, & non alibi (licet supra aliud corporale) deponi, v.g. propter loci angustias, quia omnes sunt unica victima, & per modum unius offeruntur. Quapropter rubricæ Missalis eas super corporale, ante vel post calicem poni volunt. Hinc etiam minus recte faciunt, qui consecratione facta mox hostias minores a se consecratas, dant alteri Sacerdoti distribuendas populo; quia sicut Sacerdos non debet de sua hostia dare, priusquam ipse sumpserit, sic nec de aliis, cum sint una victima & hostia, omnesque orationes, oblationes, & benedictiones sequentes non minus spectent ad parvas hostias, quam ad magnam, neque ante sumptionem Sacerdotis perfecte & integre sacrificata sit victima, Lugo *d.* 20. *nu.* 69. Eum tamen, qui contrarium fecerit, a peccato saltem mortali, imo si necessitas fuit expediendi Communionem populi, ab omni excusat Tamb. *l.* 5. *exp. sac. cap.* 5. 308

2. Mappa linea triplex: etsi enim secundum quosdam, una duplicata, imo secundum Sa, Ang. Azor. *c.* 28. *q.* 8. & Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 17. una simplex sufficit in necessitate; Missale tamen Romanum, auctoritate Clementis VIII. & S. Pii V. editum expresse tres requirit, *tit. de defect.* uti & *Gav. Lug.* Ut ea benedicta sit, non est omnino necessarium, ut habet *Silv.* Unde in necessitate vulgaris adhiberi potest, & aliis usibus reddi, Laym. *l. c.*

3. Sub gravi sacrilegio, vestes sacræ (hoc est, benedictæ ab Episcopo, vel Sacerdote habente privilegium, ut habent Mendicantium saltem Superiores, sive Prælati: Vid. Tamb. *lib.* 1. *c.* 3. §. 2. *exp. sac.*) quarum tamen colores non esse præcepti, sed directionis, notat Homob. apud Dian. *p.* 2. *tr.* 4. R. 57. In gravi autem necessitate etsi præstet, si sine scandalo fieri possit, Missam (cujus audiendæ, vel faciendæ obligatio tunc cessat) omittere, licere celebrare sine stola vel manipulo, vel etiam uti cingulo non benedicto, vel si fractum sit, rursus connectere, vel stola pro cingulo, & manipulo pro stola, docent Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 6. Dian. R. 57. & 67. contra Fill. *t.* 1. *l.* 5. *c.* 5. qui tamen concedit in necessitate sine ulla vel altera ex minoribus, v.g. stola, vel cingulo celebrare, non esse mortale. V. Dian. *p.* 5. *t.* 5. R. 62. ubi contra Fill. ex Henr. & aliis sex, docet esse probabile, quod ex parvitate materiæ excusari possit a mortali, qui secluso scandalo, & contemptu, aliquam harum circa necessitatem omittit, v.g. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel ejus loco utitur alia re. Denique metu mortis aut gravissimi damni, licere aliquando celebrare sine sacris vestibus, & Altari (dummodo non fiat in contemptu religionis) ex Azor. *t.* 1. *l.* 1. *c.* 11. *q.* 11. docent Escob. E. 2. *c.* 2. Nav. Hurt. &c. Limitat autem Tamb. *c.* 5. §. 1. itaut permittat sine aliqua etiam ex gravioribus, non tamen sine omnibus fieri ob scandalum, & irreverentiam, v. Dian. *p.* 3. *t.* 6. R. 48. & *p.* 5. *t.* 3. R. 39. Porro hujusmodi sacras vestes conficere ex profanis, v.g. planetam ex veste serica muliebri, non est prohibitum, Suar. Pal. Tamb. *c.* 2. §. 4. qui monet §. 1. cavendum esse,

esseine sint valde attritæ, ut & ne reliqua suppellex sacra sit valde immunda, in quo graviter peccari potest, Suar. *l.c.*

4. Sub mortali requiritur calix, & patena consecrata: si tamen in nondum consecratis aliquis bona, imo addunt *Bord. & Tamb.* mala fide celebrasset (licet celebrando peccasset mortaliter) probabile esse, quod hoc ipso censeantur consecrata, liceatque in iis celebrare, contra Lug. & Laym. docet Dian. *par.* 2. *tr.* 14. *R.* 60. *& p.* 9. *t.* 6. *R.* 18. *ex aliis octo*: Idemque de sacris vestibus, item de corporali, pyxide, &c. quæ immediate tangunt species, censet Tamb. *c.* 3. §. 1. Ac licet decens sit, ut etiam pyxis, sive ciborium & luna, seu sphærula hierothecæ, & quodcumque vas continens & immediate tangens Eucharistiam, uti etiam secundum Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 6. vasculum chrisma continens benedicatur (benedicere autem præter ea, in quibus unctio adhibetur, potest idem, qui cetera ornamenta) cum in Rituali Romano propria sit pyxidis benedictio, id tamen necesse esse, negant Suar. Hurt. Lug. Tamb. *c.* 1. §. 6. nec esse necesse imponere pyxidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porro calix, & patena consecta esse debent ex auro, argento, vel stanno, saltem quoad cuppam (admittunt etiam aliqui ex plumbo, sed non ex ære, *C. ut calix, de cons. d.* 1. quamvis Tamb. *c.* 1. cum *Hurt. Fag. & Gav.* admittant etiam ex gemma, quæ æque pretiosa sit ac aurum vel argentum, modo species non imbibat, nec sit periculum, ne effringatur) Ac licet rubrica præscribat, ut saltem cuppa, & superior pars patenæ sit deaurata, eam tamen non obligare sub mortali *Gran.* imo nec sub veniali, propter usum contrarium, vult Tamb. *l. c.*

5. Corporale lineum, saltem quoad eam partem, qua hostiam vel calicem tangit *C. consulto, de cons. dist.* 1. (nam in extremitatibus potest esse sericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Episcopo, vel privilegiato (*vid. comp. priv. Societatis JESU v. Bened.*) non tamen iterum benedicendum post lotionem, nec nisi notabiliter rumpatur. S. Th. Silv. Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 9. Lugo *d.* 20. *nu.* 76. & Gav. *p.* 2. *t.* 1. ubi addit ex *Sa* (& dicit esse communem) peccare mortaliter, qui utitur notabiliter immundo.

6. Palla item linea, qua parte calicem tegit (superiore enim parte potest auro constare, vel serico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem, utpote cujus pars antiquitus fuit, pro eodem servire posse docet idem Lug. *l. c.* si sit satis capax.

7. Purificatorium item lineum, non tamen necessario benedictum, ut contra *Laym.* docent *Suar. Gav. & Lug.* neque ulla reperitur in Ritualibus ejus benedictio.

8. Sub gravi peccato Missale, Canonem saltem continens, uti habent Bon. *& alii comm.* etsi *Led. & Laym.* doceant in gravi necessitate, licitum esse celebrare sine libro, ei, qui moraliter sit certus se non erraturum, & sic Lug. *l. c.* cum *Dian. &c.* probabiliter excusat eum, qui propter visus debilitatem legere non potest.

9. Minister (secundum *Nav. Fag. & Zerol.* sub mortali) & quidem masculus: in necessitate tamen gravi, v. g. diei festi vel dandi Viaticum, posset quis sibi respondere, inquit Sa, Bon. & Dian. R. 43. ex aliis. In quo casu etiam feminam adhiberi posse, docet Nugnus *art.* 6. *d.* 1. *& Silv.* (idque quibusdam Belgii partibus consuetudine inductum esse docet March. *Resp. post cap.* 4.) contra communem, apud Laym. Fernand. Dian. *l. c.* Tamb. *l. c.* & March. *de Ord. t.* 3. *cap.* 15. ubi vult id esse mortale. Ministrante tamen circa Altare viro, qui nesciat respondere, Moniales ex choro respondere non esse prohibitum notant Lugo, & Tamb. *l. c.* ubi etiam cum *Henr. & Hurt.* permittit celebranti, Missam cœptam prosequi sine Ministro, si hic forte abiit, & aliquantulum expectatus non revertatur.

10. Crucifixus (nisi sit expositum Venerabile Sacramentum) non tamen sub obligatione gravi. Idem est de velo. Lugo *n.* 7. Gav.

11. Candela accensa duplex ex cera, & quidem secundum *Fag. Reg. Vasq. & alios*, sub mortali, contra *Nugnum & Marchinum*: In necessitate tamen, præciso scandalo, sufficit una etiam ex sebo; vel lucerna, aut lampas ex oleo. V. Dian. *l. c.* Laym. *c.* 16. *n.* 17. Azor. *c.* 28. *q.* 15. Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet, Lug. *n.* 77. adeo ut si extingueretur ante consecrationem, & aliud haberi non posset, Missam esse relinquendam, etiam in necessitate consecrandi pro moribundo Viaticum, dicit Fag. *p.* 1. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 19. & Quint. *t.* 4. *s.* 1.

12. Requiritur etiam antipendium, pulvillus, candelabra, bursa, velum, manutergium, sed non benedicta, & si quid ex his desit, ex profanis congruenter mundis mutuo accipi, & deinde priori usui reddi potest. Tamb. *l.* 1. *cap.* 1. §. 3.

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate sine licentia, ut docent Fag. Laym. Dian. R. 58. & quidem Summi Pontificis, uti ex declaratione Cardinalium notat *Gav. & Tamb.* licet *Laym. & Scot.* Episcopis & cum Regularibus, eorum Prælatis permittant: Quod Tamb. *l. c.* recte limitat ad casum necessitatis, in quo ad Papam difficilis sit recursus. Qui tamen sine venia faceret, eum non peccare mortaliter (secluso contemptu & scandalo) vult Ledes. & Tamb. *l. c.* Quod Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 58. censet probabile, si tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus v. apud Auct. cit. Gav. Dian. Laym. Bon. Lug. *d.* 20. *s.* 4. Escob. *E.* 11. ubi notat, etsi gravis sit obligatio servandi ritum celebrandi præscriptum in rubricis Missalis, ideoque gravis sit, omittere v. g. oblationem hostiæ vel calicis, vel infusionem modicæ aquæ, Tamb. *lib.* 2. *c.* 5. nihilominus levitatem materiæ sæpe excusare a culpa mortali omissionem, etiam intra canonem, monet Escob. *l. c.* unde veniale tantum erit.

I. Omittere orationes dici solitas, dum Sacerdos se induit, ut contra Nav. Silv. & Azor. docent Laym. Lug. Dian. R. 21. *&c.* Lotionem autem manuum ante vel post Missam (etsi facile omitti non debeat) non videri sufficientem materiam rigorosi præcepti tenent Suar. & Tamb. §. *6.*

II. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicujus Sancti; vel ea, quæ tempore Paschali interponuntur inter Communicantes, aut infra actionem, Dian. *p.* 4. *t.* 14. *R.* 49. *&* 89. ex *Fill. Quint. &c.* In Missa autem, quæ canitur, non legere Evangelium submissa voce, Dian. R. 4. negat esse peccatum, ex *Sanch. & aliis* 10. quod rubrica sit tantum directiva. Si quis autem in Missa advertat aliquid a se omissum, regulariter non esse repetendum, ait Suar. Tamb. *cap.* 4. Dicit *regulariter*: quia 1. Si sit de substantia, v. g. aliquid pertinens ad consecrationem, certum est debere repeti, 2. Si dum secreto orat, post pauca verba certo advertat, se aliquid notabile omisisse (v. g. die Paschæ, Communicantes) paululum regrediendum esse, & repetendum censet Tamb. *l. c.* Ita Fill. Dian. R. 59. Escob.

III. Ex devotione leve aliquid in Missa (etiam dum secreto orat) addere, v. g. orationem Dominicam, vel Psalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci, Tamb. *l.* 5. *c.* 5. Dixi, *leve*; quia notabiliter addere esse mortale vult idem Tamb. *l. c.* ex Bon. *art.* 4. *q. ult.*

IV. Celebrare ante dictum Matutinum, ut contra *Azor. & Reg.* docent *Silv. Valent. Suar. Vasq. Less. Fag. Laym. &c.* quorum plerique tamen cum *Palao* dicunt esse veniale, si fiat sine causa; licet & hoc Tamb. *l.* 1. *art.* 7. §. 1. in dubium vocet.

V. Quæ alta voce dicenda præscribuntur, adeo submissa dicere, ut astantes audire non possint, Tamb. *l.* 2. *cap.* 9. quidquid dicat Nav. apud Sa v. *Missa*. Imo notat idem Tamb. ex Lug. *d.* 2. *sect.* 2. a timoratis passim sine scrupulo voce depressa legi.

VI. Mutare Missam, & die Dominico vel festo duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici (v. g. infra Octavas Epiphaniæ, Paschatis, &c. Feria IV. Cinerum, infra hebdomadam majorem, Vigilia Nativitatis Domini) sine gravi causa legere votivam; vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato, Suar. Dian. Lug. *l. c.* Escob. contra Quint. *qui t.* 7. *s.* 40. putat in hebdomada sancta licere legere votivam; quod refutant Gav. Dian. *p.* 9. *tr.* 8. R. 53. ex *Declar. Cardin.*

Dixi 1. *sine gravi causa*: talis autem censetur, 1. quæ spectat ad bonum Reip. vel Principis, v. g. necessitas pluviæ, ingruentis belli vel pestis vel similis mali universalis: item solemnis gratiarum actio, solemnis expositio Eucharistiæ, v. g. diebus antecineralibus in oratione 40. horarum, Tamb. *l.* 2. *c.* 6. 2. Quando cadaver præsens est in Ecclesia, ubi usus obtinuit, Gav. *p.* 1. *t.* 5. 3. Si quis celebret in Ecclesia, in qua agitur dies festus loci proprius; hunc enim non tantum posse, sed debere ex congruitate conformare se loco, notat Gav. V. Tamb. qui §. 2. *&* 4. addit, etiamsi Sacerdos (accepto stipendio) homini promiserit votivam, vel pro defunctis, etiam in Altari privilegiato, non solum posse sed debere celebrare Missam currentem diebus, quibus istæ prohibentur. Imo etsi Deo per votum tales Missas promiserit, non tamen ad eas obligari istis diebus, eo quod votum non obliget, quando impedit bonum majus, quale esse dicit conformitatem Officii cum Missa; secus diebus aliis.

Dixi 2. *In numero Sanctorum relato*, quia si sit Beatificatus tantum, de quo certis Sacerdotibus, v. g. quorum Ordinis fuit, concessum sit Missam legere, docet Gran. 2. *cont.* 1. *c.* 7. *d.* 4. *s.* 2. *n.* 2. *& Escob.* contra *Palaum*; non licere aliis Sacerdotibus, etsi nullum aliud sit festum, de eo legere, eo quod sic expresse determinarit Sacrorum rituum Congreg. apud Gav. V. Escob. *nu.* 32. & Tamb. *l. c. c.* 6. ubi *Palaum* sequens dicit contrarium esse probabilius ac magis pium: Imo de Sanctis Societatis certum esse, si celebrent in templis ejusdem Societatis, ex concessione Pontificum idem tenet Quintan. *t.* 7. *sing. l. c.*

VII. Si quis violet rubricam spectantem ad essentiam vel quasi essentiam Missæ, vel si nullam plane servet, peccat mortaliter, Escob. ex Fag. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 9.

ADDENDA.

QUæst. 41. *Quid circa altaria sit præterea notandum?* Resp. 309
Præter dicta *a n* 300. de Altarium exsecratione, advertenda sunt seqq. §. 1. Si quis sine Altari consecrato, vel enormiter fracto ideoque exsecrato celebret, peccat mortaliter, Pasq. *q.* 699. Gob. *in Exp. t.* 3. *n.* 279. Non est tamen opus petere aut inspicere, an Altare sit consecratum & integrum, ut enim prudenter censeatur esse tale, quale esse debet, sufficit,

cit, quod ſit celebrationi expoſitum ab iis, ad quos pertinet attendere, Paſq. *q.* 700.

310 §. 2. Poſt Communionem Sacerdotis poſſunt parvæ hoſtiæ ab eo conſecratæ poni extra aram in corporali, uti habet communis cum Averſa *q.* 11. *ſ.* 13. §. *Super*, contra *Vaſq.*

311 §. 3. Azor. Barb. Quart. Tamb. aliique communiter cum Leſſ. *in Auct. v. Conſecratio caſ.* 2. docent, ſolum Papam poſſe ſimplici Sacerdoti committere conſecrationem Altaris fixi, quamvis aliqui apud Henao *n.* 1796. putarint poſſe ab Epiſcopo committi Abbati. Quoad portatilia ſcio Nuntios Apoſtolicos Miſſionariis ſæpius ad hoc dediſſe poteſtatem.

312 §. 4. Joannes Andreæ putavit, ſi deſint Reliquiæ, poſſe earum loco in ſepulchro Altaris recondi particulam hoſtiæ conſecratæ, ſed Averſa §. *Debet*, merito hoc reprehendit tanquam alienum a lege & ratione.

313 §. 5. Secundum aliquos cum Paſq. *q.* 683. & Gob. *ſup.* Altaria per hoc ſanctificantur ſubſtantialiter & ſufficienter in ordine ad licite celebrandum, ſi quis etiam mala fide in eis Miſſam legerit, quia Miſſa eſt ſanctiſſima actio, & attactus Corporis Chriſti cenſetur afferre conſecrationem: alii tamen melius contradicunt, ſecundum dicta *n.* 281. & dicenda *n.* 352.

314 §. 6. Communis ſententia eſt Auctorum, quos relatis locis citat, & ſequitur Henao *n.* 1797. lapidem altaris fixi debere eſſe unum, qui ſimul contineat hoſtiam, & calicem, nec poſſe conſtare duobus adnatis, quia alioquin in duobus altaribus fieret conſecratio, in uno hoſtiæ, in altero calicis, ſicque quaſi divideretur Sacrificium, quod illicitum eſt. Sed quoad altare portatile attinet, putant Hurt. & Paſq. *q.* 694. tot modis poſſe fieri ex duobus lapidibus, quot modis conjungi poſſunt in unione aliqua artificiali, adeoque ſecundum ipſos ſic formari poteſt, 1. ut capſula lignea habeat in ſe immobiliter inſertos duos lapides, qui ratione capſulæ claudi, & aperiri poſſint inſtar libri, ita tamen, ut maneant contigui, quando aperiuntur, ſic enim putant fieri unum ratione capſulæ, in qua continentur. 2. Ut duo lapides ad modum libri nexu ferreo, aut alterius materiæ permanente invicem connectantur ante conſecrationem. 3. Ut duo lapides alio modo artificiali jungantur, ſicut calix tornatilis, cujus pars ſuperior poteſt ſeparari ab inferiore. Et ideo docet etiam Gob. *n.* 269. altaria fixa fieri poſſe ex gypſo, aut ſolis lateribus admiſto cemento lateres illos conglutinante: ſed etiam altaria portatilia debere conſtare unico lapide, docent plerique cum Henao ſupra.

315 §. 7. Altare fixum conſecratum deſtrui non poteſt inconſulto Epiſcopo, etiamſi nulli eſſet uſui, Barb. Tamb. Gob. *n.* 272. An autem Epiſcopus poſſit altare, & cum eo fundationem transferre de uno loco Eccleſiæ in alium, dixi *L.* 4. *a nu.* 856.

316 §. 8. Decretum, quod olim fuit, ne quis celebret in eodem altari, in quo celebravit eo die Epiſcopus, nunc exolevit, Azor. Laym. Caſtrop. Tamb. Quarti, Dicaſt. Paſq. *qu.* 1235. Imo ſi Epiſcopus celebrans deficeret, poſſet ejus Miſſam complere ſimplex Sacerdos, uti dicetur *n.* 551.

317 §. 9. Si unum portatile non poſſit cum hoſtia, & calice capere omnes particulas conſecrandas, illicitum eſſet has collocare, & conſecrare in alio portatili vicino, quia ratione duplicis altaris reſultat duplex victima. In neceſſitate tamen communicandi exercitus ituri ad prælium putant aliqui id fore licitum, quod probabile eſſe agnoſcit Henao *n.* 1802.

318 *Q.* 42. *Quid addendum ſit circa Crucem pro Miſſa?* R. ſeqq. §. 1. Jordan. Gav. Laym. Buſemb. & alii requirunt Crucifixum pro Miſſa: Econtra Miſſale, Suar. Vaſq. Dicaſt. Verj. aliique multi loquuntur ſolum de Cruce, ideoque probabile eſt ſaltem in neceſſitate ſufficere ſolam Crucem, etiamſi abſit imago Chriſti affixi, præſertim cum crux ſit vera imago Crucifixi. Uſus tamen habet, ut ſit ſimul Crucifixus.

319 §. 2. Sufficit, ſi pro icone altari depictus ſit, aut aliter fabrefactus Crucifixus, Tamb. Quarti, & alii contra Gav. *p.* 1. *tit.* 20. *litt. V.* Etiam ſufficit crux, qualis eſt in depoſitione Chriſti, ubi Beata Virgo Chriſtum de Cruce depoſitum tenet in ſinu, Paſq. *q.* 716. Etiam ſufficit Crucifixus depictus in tabernaculo, aut charta aliqua, ſi alius facile haberi non poteſt, Gob. Imo Tamb. eſt contentus Cruce, vel Crucifixo depicto in pariete, aut in tabula ad latus, ſed probabilius repugnat *Gav.* ſupra, quia debet in medio exponi ad venerationem, ideoque Rubricæ præcipiunt, ut ad Crucem in medio altaris ſæpe fiat inclinatio capitis. Hinc etiam recte notat Paſq. ſupra, ſi tantum adeſſet imago Chriſti bajulantis Crucem, non ſufficere, quia Crux illa non cenſetur expoſita ad venerationem.

320 §. 3. Melius eſt etiam ex ſola devotione celebrare ſine omni Cruce, quam ob defectum Crucis non celebrare, Vaſq. Fagund. Gob. *t.* 3. *num.* 296. Paſq. *q.* 717. Sporer *num.* 386. nam communis, & probabilior ſententia eſt ad ſummum ſub veniali requiri Crucem, Suar. *de Euch. d.* 81. *ſeſſ.* 6. Vaſq. Lugo, Villal. Bon. Buſemb. Quarti *p.* 1. *t.* 20. *dub.* 10. Dian. *par.* 1. *t.* 15 *R.* 28. Sporer ſupra, quia ubi non conſtat, non ſunt inducendæ obligationes ſub mortali, S. Th. Suar. aliique cum Dian. *p.* 10. *t.* 12. *R.* 57. In tali autem caſu obligationis venialis tantum, excuſat impotentia habendi.

321 §. 4. Si Venerabile ſit expoſitum, non eſt opus Cruce, ſecundum Vaſq. Jordan. Averſam, Tamb. Lugo, Gob. Buſemb. Lohn. *q.* 1. *tit.* 3. *n.* 5. contra Paſq. *q.* 715. & alios; non tamen contra Gav. ſupra, qui tantum loquitur de altari, in quo Venerabile ſemper aſſervatur clauſum. Referunt tamen aliqui hanc declarationem S. Congr. 14. Maji 1707. *Quando ſuper altare expoſitum eſt Venerabile, debet etiam in eo collocari Crux cum Imagine Crucifixi.*

Q. 43. *Quid circa mappas, & antipendium ſit addendum.* 322
R. ſeqq. §. 1. Duas mappas nunc ſufficere, etiamſi non tegant totum altare, docent Henriq. Suar. Laym. Bon. Gob. *in Exp. t.* 3. *n.* 289. Spor. *n.* 738. & alii plures contra Gav. & Jord. ſic enim habet uſus, & pro tertia ſervit corporale, Verj. *t.* 8. *art.* 7. *n.* 2.

§. 2. Mappa non debet eſſe ex ſerico, vel lana, ſed ex 323
lino, cannabe, vel goſſipio: partes tamen dependentes poſſunt aliter ornari, Paſq. *q.* 708.

§. 3. Una longa mappa poteſt ſervire pro pluribus, ſi du- 324
plicetur vel triplicetur ſaltem quoad illam partem, in qua eſt lapis conſecratus, aut ſi totum altare ſit conſecratum, in qua reponitur calix, & patena, Paſq. *q.* 707.

§. 4. Sine neceſſitate celebrare abſque ulla mappa eſt mor- 325
tale: ſi autem adſit gravis neceſſitas, nullum eſt peccatum, Paſq. *q.* 712. Hinc Silv. Azor. Suar. Laym. Tann. Tambur. Spor. *n.* 379. dicunt in neceſſitate adhiberi poſſe non benedictam, quæ peracto Sacrificio redeat ad uſus profanos.

§. 5. Antipendium poteſt eſſe ex aſſeribus, vel alia materia 326
coloribus inducta, Jordan. Gob. *n.* 290. Poteſt etiam relinqui nudum marmor, vel lapis politus, quia ſeipſo eſt ornamentum: putatque Paſq. *q.* 713. nullum eſſe peccatum celebrare abſque omni ornatu, & antipendio, maxime ſi fiat ex paupertate, ſed Quarti dicit fore veniale omittere, ſi haberi poſſit.

Q. 44. *Quid circa veſtes ſacras, Corporalia, Purificato-* 327
ria, & alia paramenta ſit præterea notandum? Reſp. ſeqq. §. 1. Humerale ſeu amictum non adhibere eſt tantum veniale in illis, qui non ad caput tegendum, ſed in ſolis humeris ferunt, Paſq. *q.* 810.

§. 2. Si Parochus non haberet ullam Albam benedictam, 328
poſſet die feſtivo celebrare in non benedicta, Gob. *in Exp. t.* 3. *num.* 323.

§. 3. Cingulum, cujus nulla pars ſufficit ad cingendum, 329
amiſit benedictionem, Paſq. *q.* 806. Pars ſufficiens ad cingendum retinet benedictionem, & ad majorem commoditatem poteſt ei iterum innodari pars altera inſufficiens, quamvis enim per hoc non recipiat benedictionem, tamen totum licite adhibetur ad uſum, Averſ. Sporer *n.* 413. Et licet idem dicant plures, quamvis neutra pars de ſe ſufficiat, tamen recte cum aliis contradicunt Averſ. & Henao *nu.* 1809. Si Caſula haberet ligamina, quibus Alba poſſet ſubſtringi, hæc ſervire poſſent loco cinguli, Paſq. *q.* 810.

§. 4. Celebrare ſine velo calicis, quando nullum habetur, 330
non eſt peccatum, nam velum, manutergium, pulvinar pro libro requiruntur ob decentiam tantum, nec benedicuntur. Burſa ſive theca corporalis poteſt plane omitti, Spor. *n.* 4000.

§. 5. Non eſt mortale celebrare ſine purificatorio, quando 331
non poteſt facile haberi, Gob. *n.* 314. Et cum purificatorium non requirat benedictionem, poteſt pro eo adhiberi ſtrophiolum mundum, quo tamen poſtea non amplius erunt tergendę nares, Suar. Averſ. Gob. Sporer ſupra. Debetque purificatorium prima lotione ablui a perſona ſacra, Paſq. *q.* 784. qui cum Suar. dicit ſufficere, ſi habeat primam tonſuram.

§. 6. Putat Suar. mortale eſſe extra neceſſitatem celebrare, 332
ſine palla calicis: ſed hoc negant Sot. & Rodr. Si autem deſit, aut per quadrantem expectari deberet, poteſt loco ejus ad tegendum calicem adhiberi aliud corporale, aut hoc deficiente, purificatorium, aut etiam burſa, Gob. *n.* 316. Spor. *n.* 398.

§. 7. Mortale eſt nullum habere corporale, aut uti non 333
benedicto, niſi excuſet gravis neceſſitas, Paſq. *q.* 790. Putatque Dicaſt. fore duplex mortale, ſi celebretur, & abſque altari, & abſque corporali, cujus ratio dabitur *n.* 1112. Poſſe autem corporale, & pallam eſſe etiam ex cannabe, probat uſus, Gob. *n.* 314. Etiam poſſe eſſe ex goſſipio docet *Verric.* & in Indiis talis uſus eſt communior, Verj. *art.* 7. *n.* 3.

§. 8. Corporalia poſt primam lotionem lavari poſſunt a mo- 334
nialibus vel laicis, quamvis Suar. Bon. & alii dicant convenientius eſſe, ut tribus lotionibus laventur a perſona ſacra. Non eſt mortale, ſi laicus prima lotione lavet, & ſufficere eſſe clericum tonſuratum dicunt Suar. & Paſq. *q.* 784. Neque peccatum eſt, ſecluſo contemptu, ſi aqua primæ lotionis non injiciatur in ſacrarium, ſed in alium locum decentem. Unde nec erit mortale, ſi abluantur in fluvio currente, Paſq. *q.* 795.

§. 9. Si infirmus eſſet communicandus, & deeſſet alicui 335
ſtola, vel Alba, Verj. *art.* 6. putat fore mortale, ſine uno horum ei Communionem porrigere, quia hæc videntur ſpectare ad reverentiam intrinſecam Sacramento debitam; ſed probabilius eſt oppoſitum, quia non eſt poſitiva irreverentia, ſed tantum omiſſio majoris reverentię, & neceſſitas hominis, propter quem inſtituta ſunt Sacramenta, videtur excuſare.

§. 10. Si paramenta non ſint enormiter immunda, eſt 336
tantum veniale in illis celebrare, quamvis foret ipſum corporale, *Marchant.* Imo uſurpare veſtes, aut paramenta non munda, quando alia haberi non poſſunt, non eſt peccatum. Suar. Gob. *n.* 389.

§. 11. Veſtibus ſacris uti ad comœdiam profanam vix va- 337
cat culpa mortali, Suar. Gob. *nu.* 389. Detritæ autem non ſunt adhibendæ ad uſus profanos, ſed vel exurendæ, vel e majoribus faciendæ minores, v. gr. ex Albis humeralia, aut ſuperpelliceum, ex Stola manipulus, Tann. Gob.

Q. 45. *Quid dicendum ſit de caſu, in quo mors intentatur* 338
Sacerdoti, niſi conſecret extra Miſſam, ſine ſacris veſtibus,

fine Altare, calice, &c. R. Præter illa, quæ habet Busemb. hic notanda sunt seqq. §. 1. Dixi *p.* 1. *a n.* 156. talem Sacerdotem graviſſime peccaturum, ſi verba conſecrationis proferret ſine intentione conſecrandi, ſed poſſe alia verba ſubmiſſe dicere: poſſuntque de hoc plura videri apud Henao *a n.* 1776.

339 §. 2. Si mors intentetur, niſi celebret ſine ſacris veſtibus, altari aut calice, Caj. Nugn. Sanch. Caſtr. Fill. *t.* 5. *n.* 148. *Verj. t.* 8. *art.* 6. dicunt celebrare non poſſe, aut conſecrare, quia eſt intrinſece malum, eo quod iſta ſpectent ad intrinſecam reverentiam Sacramento debitam. Econtra Azor. Valent. Sal. Becan. Bon. Dian. *par.* 11. *t.* 6. R. 15. & 25. Paſq. *q.* 701. Gob. *t.* 3. *n.* 339. Requeſ. *d.* 15. *n.* 65. Sporer *n.* 396. & 408. dicunt non eſſe intrinſece malum; ideoque licere ex metu mortis, ſed recte notat Averſa *q.* 11. *ſeſſ.* 13. caſum in praxi vix habere locum, quia vix aberit contemptus fidei, vel Religionis, qui ſi adſit, erit illicitum. Videri poteſt Henao *a n.* 1784.

340 *Q. 46. Quid circa colorem paramentorum ſit notandum?* R. ſeqq.

§. 1. Rubricam de coloribus eſſe tantum directivam, nec inducere obligationem, præter citatos a Buſemb. docent Suar. Averſ. Quarti *p.* 1. *t.* 18. *dub.* 1. Innuit tamen Gob. *t.* 3. *n.* 382. fore mortale, ſi in Paſchate celebraretur in nigris. Color autem aureus ſive croceus æquivalet omni colori, quia omnes ad illum concurrunt, Quarti *dub.* 2.

341 §. 2. In defectu adhiberi poteſt manipulus, vel Stola diverſi coloris, & materiæ ab invicem, & a caſula, Paſq. *q.* 807. Addunt Gob. & Spor. *n.* 415. melius eſſe quocumque die celebrare in quocumque colore, quam non celebrare, poteſtque facile velum alterius coloris adhiberi, ſi non adſit ejuſdem.

342 §. 3. Color *violaceus* adhibetur in Adventu, quatuor temporibus, & vigiliis omnibus non excipiendis; Feſto S. Marci, & in Rogationibus. A Septuageſima, & per Quadrageſimam. In Miſſis de Paſſione, tempore belli pro pace, iter agentibus, infirmis, & pro aliis ſimilibus neceſſitatibus (excepto pro electione Papæ, tum enim eſt ruber) Feſto SS. Innocentium, ſi non incidat in Dominicam, octava autem, aut ſi incidat in Dominicam, habet rubrum.

Albus color adhibetur die Jovis ſancto. A Sabbato ſancto incluſive uſque ad vigiliam Pentecoſtes. Vigilia Epiphaniæ, & in Epiphania. Feſtis SS. Trinitatis, Chriſti, B. Virginis, Angelorum, omnium Sanctorum, Sanctorum non Martyrum, Converſionis S. Pauli, S. Petri ad vincula, & utriuſque Cathedræ, ſtigmatum S. Franciſci, SS. Joannis Evangeliſtæ, & Baptiſtæ, omnibus dedicationibus, pro ſponſis.

Ruber, Vigilia Pentecoſtes, per Pentecoſten, quatuor temporibus poſt Pentecoſten: De Spiritu ſancto, De Cruce, De Apoſtolis, De Martyribus; in Decollatione S. Joannis Baptiſtæ: Feſto S. Joannis Evangeliſtæ ad portam latinam: In commemoratione S. Pauli.

Viridis, ab octava Epiphaniæ ad Septuageſimam excluſive. Ab octava Pentecoſtes ad Adventum excluſive.

Niger, In commemoratione omnium fidelium: Die Veneris ſancto, & pro defunctis ſemper.

343 §. 4. Color feſti ſervatur per octavam, quando fit de octava, & in Dominicis occurrentibus infra octavas, quamvis officium, & miſſa ſit de Dominica. Excipe, ſi Dominicæ infra octavam occurrentis color eſſet violaceus: tum enim adhibetur violaceus.

344 §. 5. Quando infra octavas licebat facere de feſto ad libitum, ad ſummum ſumebatur caſula, & velum convenientia huic feſto, reliqua habebant colorem Octavæ, uti notant Goyetus, & Gob. *in experientiis tr.* 5. *n.* 650. *Litt. X. Dixi*, quando licebat, nam nunc prohibitum eſt, non quidem per Decretum 24. Januarii 1682. datum, quod retuli *l.* 4. *n.* 1269. illud enim tantum loquitur de diebus octavis, non autem de diebus infra octavas, ſed per aliud Decretum datum poſtea 19. Januarii 1693. quod referam *n.* 2055. & eſt Decretum ibi 220.

345 *Q. 47. Quid addendum ſit circa Calicem, patenam, ciborium, Hierothecam, ſive Monſtrantiam?* R. ſeq. §. 1. Si calix ſtanneus ſit antehac conſecratus, v. g. ob paupertatem, certum videtur poſſe in eo celebrari, Synodus tamen Colonienſis anno 1662. habita mandat pag. 89. ut ſaltem omni menſe mundetur, & defricetur. Et idem eſt de calice ex ære, aut quovis alio metallo, dummodo cuppa ſit interius inaurata. Paſq. *q.* 767. Gob. *in Exp. t.* 3. *n.* 306. Et multo magis ex ſtanno, quamvis cuppa non eſſet deaurata, Paſq. *q.* 765. 770. Et licet pes ejus eſſet plumbeus, Gob. *ſupra*.

346 §. 2. Major difficultas eſt, an etiam nunc, quamvis non cogat paupertas, primo conſecrari poſſit calix, ſi ſit tantum ſtanneus. Affirmant S. Th. 3. *p. q.* 83. *art.* 3. *ad* 6. Suar. *de Euch. d.* 81. *ſ.* 7. *concl.* 2. Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 9. *n.* 17. Arr. *d.* 55. *n.* 10. Paſq. *q.* 765. Dicaſt. *de Euch. t.* 5. *d.* 4. *dub.* 9. *n.* 170. Buſemb. ſupra: Fundamentum ſumitur ex Rubrica Miſſalis tit. de defectibus §. 10. ubi abſolute dicitur cuppam calicis debere eſſe auream, vel argenteam, vel ſtanneam. Huic opinioni contradicunt G. Hurt. Lug. Quarti, Tamb. & alii, qui probant ex anteriore Rubrica tit. de ritu ſervando §. 1. ubi dicitur calicem debere eſſe aureum, vel argenteum, aut ſaltem habere cuppam argenteam deauratam. Rubricam tit. de defectibus explicant ſecundum *cap. Ut calix*, 45. *de conſecr.* diſt. 1. ubi ſtatuitur, ut calix ex auro, vel argento fiat, aut ſi quis tam pauper eſt, ex ſtanno; hinc plerique admittentes poſſe fieri ex ſtanno, expreſſe addunt, ſi paupertas poſtulet, uti Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 12. Præp. *de Euch. q.* 83. *art.* 3. *dub.* 5. & alii paſſim: Reliqui, uti Azor. Reg. Fill. Caſtr. Amic. expreſſe referunt ſe ad *cap. Ut calix*, ubi dicit, *ſi tam pauper ſit:* unde perperam citantur pro prima ſententia, ſicuti & Gav. *p.* 2. *tit.* 1. §. 1. *litt. F.* ubi tantum dicit potius faciendum eſſe ex ſtanno, quam ex ære, vel aurichalco.

Puto utramque ſententiam eſſe probabilem, per ſe loquendo, nam ex rubrica tit. de ritu, non concluditur efficaciter, alioquin cuppa etiam argentea deberet intus deaurari, quod paſſim negant auctores. *Dixi*, per ſe loquendo: nam ſi propter exemplum prævideretur futurum, ut paſſim in Eccleſiis uſus calicum ſtanneorum invaleſceret, putarem nullum conſecrandum, ſed requirendum ſaltem quoad cuppam argenteam prout nunc habet communiſſimus uſus, multum conferens ad reverentiam, & honorem SS. Sacramenti, qui temere, & ſine juſta cauſa imminuendus non eſt. Notat tamen *Gob.* Theologos in magna paupertate nequidem repudiare plumbeum; admittitque etiam Fagund. ex ære, vel aurichalco, dummodo cuppa ſit inaurata, quam inaurationem, ſi ſit ſtanneus, non requirunt *Tamb. Gob. Sporer*, & alii communiter, nequidem ſub veniali, quamvis præſcribat rubrica.

§. 3. Non eſt opus, ut patena ſit ejuſdem materię cum calice, debet tamen eſſe materiæ alicujus, cujus debet eſſe calix Gob. *n.* 317. Spor. *n.* 393. Attamen Fill. *t.* 5. *n.* 130. notat confici ſolere etiam ex aurichalco, ſive ære deaurato, ſaltem ex parte ſuperiore, ut habent Spor. ſupra, & Averſa *qu.* 11. *ſeſſ.* 13. §. 2. Mandatque *Syn. Colonienſis* p. 82. ut pyxides, quibus hoſtiæ ad ægros deferuntur, ſint ad minimum ex ebore, vel ſtanno, non ligno, nec ære, vel cupro. 347

§. 4. Trull. apud Paſq. *q.* 778. putat ciborium debere conſecrari, ſed probabilius negant Gav. & Paſq. quia in Pontificali Romano tantum habetur benedictio, in qua nulla ſit mentio chriſmatis, vel unctionis; ſi tamen conſecraretur, uti morem eſſe Romæ dicit Pelliz. *de regul.* 8. *c.* 5. *n.* 104. illi ſoli poſſent conſecrare, qui calices, uti ex declaratione S. Congregationis habet Novarius in Lucerna Regularium v. *Benedicere n.* 3. Quamvis autem non conſecretur Ciborium, tamen de neceſſitate eſſe benedicendum, docent Dur. Suar. Barb. Fill. Amic. March. Dicaſt. aliique valde multi apud Paſq. ſupra: Econtra eſſe tantum de congruentia benedicendum, docent Silv. Sot. Vaſq. Bon. Paſq. & alii etiam multi cum Spor. *n.* 401. Quod Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 22. dicit eſſe uſitatum in his partibus, & valde decens, ut benedicatur: poſſuntque benedicere Superiores mendicantium, uti & cetera paramenta, in quibus non intervenit unctio. 348

§. 5. Dicaſt. putat eſſe quidem decens, non tamen obligationem ullius legis, aut conſuetudinis, ut ciborium continens particulas ſacras collocetur ſupra aliquod corporale, ſed Gob. *nu.* 336. recte notat apud nos Germanos eſſe ſaltem conſuetudinem, & reipſa eſt obligatio ad iſtam reverentiam. Claves tabernaculi nec relinqui debent in Sacriſtia, nec a laico ſervari, ſed a ſolo Sacerdote. S. Congr. 22. Febr. 1593. 349

§. 6. Monſtrantiæ benedictio non requiritur, Laym. tamen innuit benedici lunulas, quibus imponitur hoſtia conſecrata: & Quarti conſulit, ut benedicatur eadem benedictione qua pyxis, ſed Paſq. dicit nequidem de congruentia eſſe opus lunulam benedici, cum pro hac non ſit inſtituta benedictio: verum cum ſit uſus, & decentia, videtur ſequendum conſilium *Quarti*. 350

§. 7. Fieri debet aliquando renovatio Ciborii, & Monſtrantiæ, ne ſpecies nimium antiquæ corrumpantur, vel muceſcant. Et ſi aura ſit humida, facilius corrumpuntur, quam ſi ſit ſicca, hinc tum non debet tamdiu expectari, præſertim in hieme: merito fit ſingulis menſibus. Quando autem renovabitur Monſtrantia, Sacerdos debet conſecrare duas hoſtias majores, quarum unam ponat in Monſtrantia, alteram ſumat cum illa, quam e Monſtrantia recipit, quia debet ſumere hoſtiam de ſuo Sacrificio. 351

Q. 48. Quid præterea ſit notandum circa benedictionem veſtium, conſecrationem vaſorum, & locorum ſacrorum? R. ſeqq. 352

§. 1. Putant aliqui cum Dian. & Paſq. *q.* 840. Veſtes, & ejuſmodi paramenta, imo & vaſa per uſum in Sacrificio etiam mala fide factum ſubſtantialiter benedici, ideoque alium eis utentem non peccare, quamvis fateantur poſtea pro occaſione eſſe ritualiter benedicenda, quod probabile eſſe dicit Jordan. & admittit Gob. de ſolis rebus Chriſtum immediate contingentibus: ſed conformiter ad dicta *n.* 281. melius contradicunt Lugo, Dicaſt. Tamb. Averſa *q.* 11. *ſeſſ.* 13. Sporer *n.* 412. *Verj. t.* 8. *art.* 6. quia talis conſecratio, vel benedictio extraordinaria deberet provenire a voluntate Papæ, qui nunquam declaravit, imo ſi interrogaretur, certo reclamaret, maxime contra talem uſum illicitum, quia *non eſt malitiis hominum indulgendum*, Cap. *Plerumque*, De Reſcriptis.

§. 2. Averſa §. *Sexto:* ſic habet: *Abbates pontificalia exercentes, etiam regulares, habent facultatem benedicendi ſacra vaſa, ideſt, ſacrum lapidem, & calicem cum patena &c. in quibus intervenit unctio ſacri chriſmatis: & habere adhuc hanc facultatem non ſolum pro ſuis Eccleſiis, ſed etiam pro extraneis, defendunt* AA. Tamb. Bord. Gav. *dicentes non fuiſſe per declarationem S. Congreg. revocatam hanc facultatem pro Eccleſiis extraneis quantum ad hæc ſacra vaſa, quamvis revocata ſit quoad ſacra indumenta.* Prælati *Regulares habent facultatem benedicendi ſacra ornamenta, & indumenta, non autem ſacra vaſa, in quibus intervenit unctio ſacri chriſmatis:* 353

Jam

Jam vero id non possunt Regulares pro extraneis Ecclesiis, ex declaratione S. Rituum Cong. 24. *Aug.* 1609. *&* 18. *Augusti* 1629. *Nec Episcopus potest absque licentia hanc benedictionem aliis delegare, ex S. Congr.* 14. *Nov.* 1615. Hucusque *Aversa*. Docet tamen A. Tamb. *de Jure Abbatum d.* 22. Superiores Ordinum mendicantium adhuc posse etiam pro extraneis, ubi est usus. Et Spor. *n.*411. testatur Superiores sui Ordinis Seraphici bona fide id facere passim, permittentibus, & sæpe ad eos remittentibus Episcopis. Scio etiam factum sæpius per Rectores Societatis JESU. Et idem innuit Pelliz. *t.* 2. *tr.*8. *c.*5. *n.* 110. & absolute docent Tamb. Pasq. *q.* 803. Gob. *t.* 3. *a n.* 356. Nomine Rectoris autem in societate putat Lugo *in Resp. mor. l.* 4. *d.* 39. *n.* 6. venire etiam Rectorem Seminarii habentem sub se personas Societatis.

354 §. 3. An Abbates de Jure communi habeant, disputat fuse in utramque partem Mendo *d.*13.*q.*21. & concludit habere, vel ex privilegio, uti innuit Aversa, vel saltem ex consuetudine uti habent Zabar. Mend. Less. *in auct.* v. *Consecratio, Casu* 1.

355 §. 4. De consecratione Ecclesiarum, dictum est *a n.*279. & de consecratione altarium, *a n.* 300. *&* 309. De benedictione autem campanarum dicetur *n.* 406.

356 §. 5. Docent cum communi Aversa & Gob. *n.* 367. si vestis aliqua ita frangatur, aut laceretur, ut amplius non serviat ad usum, ad quem benedicta est, amittere benedictionem, uti si anterior pars casulæ a posteriori separetur, si Albæ detrahatur unica manica, quamvis reassuatur, Verj. *art.*6. Excipit Aversa, nisi manicæ ita fuissent ab initio aptatæ, ut globulis, vel funiculis possent alligari, & solvi, idem enim tum esset, quod de calice habente juncturam tornatilem inter cuppam, & pedem. Addit Gob. *n.* 369. si ex Alba fiant humeralia, probabilius esse, quod hæc debeant de novo benedici, quia amiserunt benedictionem Albæ, neque adhuc habent benedictionem humeralis, fatetur tamen probabile esse, quod sint benedicta, quia Alba, & humerale unam habent benedictionem. Quod si v. g. casula nova tela, vel serico suffulciatur, non est opus benedictione, uti nec tum, si talis aliqua vestis resarciatur. Spor. *n.* 397. De cingulo quando amittat benedictionem, dictum est *nu.* 329.

357 *Q.* 49. *Quid notandum sit circa contactum sacrorum vasorum?* R. seq. §. 1. Clericos sola prima tonsura initiatos tangere posse sacra vasa extra Sacrificium docent Suar. Tamb. Quarti, & alii apud Gob. *t.* 3. *a n.* 329. contra Fill. *t.*5.*n.*135. qui id negat, eo quod tonsuratis hoc concedatur per privilegium: sed contra est, nam multa privilegia conceduntur propter opiniones contrarias ad tollendos scrupulos; quamvis autem videatur esse consuetudo contraria non tangendi, tamen secundum *Suar.* non obligat, quia introducta est ex errore, quod esset prohibitio, quæ non est: & fatetur Fill. apud Pasq. *q.* 837. acolythis ministrantibus licere etiam in Sacrificio tangere sacra vasa vacua per concessionem Martini Papæ Cap. *Non liceat*, dist. 23.

358 §. 2. Sa v. *Sacra n.* 3. dixerat sacra vasa vacua a laicis sine contemptu tangi, aut nullum, aut levissimum esse peccatum: sed Magister sacri palatii correxit, ac substituit non esse mortale, hinc Pasq. *q.* 328. *n.*4. & alii dicunt esse tantum veniale si laicus vel mulier absque causa rationabili tangat etiam calices, purificatoria, corporalia, imo Sot. Henriq. Sanch. *Fagund. Tamb.* & alii putant nequidem veniale esse, uti refert Pasq. *q.*838. ubi etiam notat ex Laym. Sanch. Castrop. Quarti, quibus consentit Gob. *n.* 328. laicis licitum esse tangere sacras Reliquias: an autem licite tangant ceram Agni Dei, dixi *l.* 6. *p.* 1. *n.*225. Certo nequidem venialiter peccant laici, inquit Sporer *n.* 406. si res sacras tangant, quæ nec immediate attigerunt Corpus Christi, nec sacro chrismate unguntur, uti vestes benedictas; item corporalia, & purificatoria post lotionem; aut calices consecratos priusquam adhibiti sint in Sacrificio.

359 §. 3. Spor. *n.*404. dicit Ordines mendicantes habere, ut omnes sui Religiosi etiam laici, dum sacristæ officio funguntur, omnia sacra vasa, corporalia, purificatoria tangere, & lavare possint. In Societate nostra Sacristani laici ex venia Superiorum licite ista tangunt; sed Sacerdos, qui est præfectus Ecclesiæ, non autem Sacristanus laicus, primo abluit purificatoria, & corporalia, quibus adjici solent pallæ, quando lotione indigent.

360 §. 4. Si sacra vasa actu contineant Corpus, vel Sanguinem Christi, tangi possunt a solo Sacerdote, & Diacono: quod si inferior tangat, omnes communiter cum Spor. *n.* 403. damnant mortalis, quamvis Ochag. & Gob. *n.*327. negent esse mortale.

361 *Q.* 50. *Qualis debeat esse figura hostiæ consecrandæ?* R. §. 1. Græci in majore hostia utuntur figura quadrangulari; in minoribus, etiam triangulari; sed latini in utrisque utuntur orbiculari, de quibus docte discurrit Arcud. *in Concord. Occid. & Orient. Eccles. l.* 3. *c.* 38. & Card. Bona *Rer. liturg. l.* 1. *c.*23. *n.* 11. Estque hic mos sub præcepto servandus in utraque Ecclesia. Magnitudo hostiæ, quam sumit Sacerdos, apud latinos in diametro circiter tres pollices adæquat.

362 §. 2. Dian. March. Tann. Aversa *q.* 11. *sess.* 12. docent licitum esse Missam legere cum parva hostia, secluso scandalo, si desit major, etiamsi non sit necessitas celebrandi, sed sola devotio; si tamen habeat majorem consecratam, putant multi hanc posse elevari; ut vitetur admiratio populi. Quid facere debeat celebrans, quando advertit hostiam esse fractam, dixi *l.* 6. *p.* 1. *n.* 432.

363 *Q.* 51. *Quid circa Missale, & ritum celebrandi sit notandum?* R. seqq. §. 1. Non est opus, ut Missale sit benedictum, si autem in necessitate celebrandi desit Missale, satis est, si Sacerdos aliquam missam in charta descriptam ante se habeat, Tamb. Gob. *t.* 3. *n.* 304. Lohn. *p.* 1. *t.* 3. §. 1. *n.* 6. aut ex memoria dicat Laym. Gob. *Verj. t.* 8. *a.* 7. *n.* 6. Spor. *n.* 388. contra *Tann.*

§. 2. Si quis visu careat ad legendum missale, possit tamen adhuc videre hostiam, & calicem, nec periculum sit amittendi particulas, aut irreverenter tractandi Sacramentum, dicere potest missam, quam de memoria sciat: nam non requiritur, ut quis missali utatur, sed tantum præcipitur, ut adsit in altari ad usum, si sit opus. Ut autem vitetur scandalum, debet Sacerdos talis omnia peragere cum missali, atque si videret, Gob. *n.* 302. 364

§. 3. Sacerdos v. g. Dominicanus, si sit in missione, debet se accommodare Ritui Romano in legenda missa, saltem quoad illa, quæ exterius apparent, ut sit conformitas, & non turbetur populus, Verj. *art.* 13. 365

§. 4. Sacerdos Coloniæ beneficiatus, & residens, non potest legere missam ex missali Trevirensi, potest tamen semper, & ubique uti Missali Romano tanquam matricis Ecclesiæ, Less. *in auct. V. Horæ Canon. Casu* 7. 366

§. 5. Sacerdos ritus Romani non potest nequidem in Ecclesia Regularium uti missali talis Ordinis proprio, peccatque graviter, si celebret alio ritu quam suo, quem servare posset: Pasq. 207. Unde quamvis *Præp.* dicat peregrinantes posse celebrare juxta ritum, & consuetudinem Ecclesiæ, in qua sunt, tamen recte contradicunt Quarti *p.* 1. *t.* 14. *d.*4. & Aversa *q.* 11. *sess.*12. §. 10. quoad ritum proprium alicui Ordini, vel congregationi: hinc etiam missæ, quæ non sunt in missali communi vel tantum conceduntur certis Regularibus, vel in certis locis, non possunt ab aliis, vel alibi dici nequidem in Ecclesiis illorum Regularium, uti resolvit S. Congreg. 19. Nov. 1622. apud Gav. *p.*3. *t.* 10. & Aversa §. *Quando* contra *Castrop.* 367

§. 6. Peregrinus, qui servat ritum Romanum, sive sæcularis, sive regularis, licite utitur ritu, & missali Diœcesis, in qua reperitur, Con. Tamb. & alii communiter: Neque S. Pius V. revocavit Jus commune, quo potest advena se conformare consuetudini Diœcesis, quam transit. 368

§. 7. Missalia habentia in canone, *pro rege nostro*, sunt quidem suspensa, & prohibita, attamen censuit doctus Casista prohibitionem illam in praxi non observari, & nunc supponi posse illa missalia cum auctoritate excusa, cum in Hispania, & Gallia licitum sit hoc addere, & uti ejusmodi missalibus. Viri autem probi, & docti etiam legunt, quamvis reperiatur, *pro Imperatore*, alium enim in Germania Regem non habemus: unde etiam circa missalia, quæ reperiuntur in pagis, & habent illud, *pro Rege nostro*, non videtur ulli faciendus scrupulus. 369

§. 8. Missale Gallico idiomate impressum est prohibitum hoc decreto Alex. VII. Ad aures nostras ingenti cum animi mœrore pervenit, quod in regno Galliæ quidam perditionis filii in perniciem animarum novitatibus studentes, & Ecclesiasticas sanctiones, ac praxim contemnentes, ad eam nuper vesaniam pervenerint, ut missale Romanum latino idiomate longo tot sæculorum usu in Ecclesia probato conscriptum, ad Gallicam vulgarem linguam convertere, sicque conversum typis evulgare, & ad cujusvis ordinis, & sexus Personas transmittere ausi fuerint, & ita sacrosancti ritus majestatem latinis vocibus comprehensam dejicere, & proterere, ac sacrorum Mysteriorum dignitatem vulgo exponere temerario conatu tentaverint. Nos, quibus licet immeritis, vineæ Domini Sabaoth a Christo Salvatore nostro plantatæ, ejusque pretioso Sanguine irrigatæ cura demandata est, ut spinarum ejusmodi, quibus illa obrueretur, obviemus incremento, earumque, quantum in Deo possumus, radices succidamus, quemadmodum novitatem istam perpetui Ecclesiæ decoris deformatricem, inobedientiæ, temeritatis, audaciæ, seditionis, schismatis aliorumque plurium malorum facile productricem abhorremus, & detestamur, ita missale præfatum Gallico idiomate a quocumque conscriptum, vel in posterum alias quomodolibet conscribendum, & evulgandum, motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris perpetuo damnamus, reprobamus, & interdicimus, ac pro damnato, reprobato, & interdicto haberi volumus, ejusque impressionem, lectionem, & retentionem universis, & singulis utriusque sexus Christifidelibus cujuscumque gradus, ordinis, conditionis, dignitatis, honoris, & præeminentiæ, licet illis specialis, & individua mentio habenda foret, existant, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ ipso Jure incurrendæ, perpetuo prohibemus; mandantes quod statim, quicumque illud habuerint, vel in futurum quomodocumque habebunt, realiter, & cum effectu exhibeant, & tradant locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus, qui nulla interposita mora exemplaria igne comburant, & comburi faciant, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris die 12. Januarii 1661. 370

Attamen non videtur illicitum, si Controversista Catholicus faciat imprimi aliquam missam gallice, vel germanice redditam, ut hæreticis ostendat in ea nihil contineri superstitionis, vel indebiti cultus.

Q. 52. *Quænam quotidie Missa legenda sit?* R. §. 1. Legenda est missa de die, seu concordans officio, prout a Rubricis præscribitur, nisi quis legere voluerit votivam, vel de *Requiem*, uti dicetur *a n.*495. non nequidem votum de missa alia contra præscriptum Rubricæ legenda, neque promissio ob ac- 371

ceptum

ceptum stipendium obligat, cum sit de aliquo non licito, aut saltem minus laudabili, Sennyei *de Missa n.* 161. Spor. 431. Notatque Gav. *p.* 1. *t.* 4. sæpius declaratum esse a S. Congr. quod Canonici, ut lucrentur præsentias, teneantur ad cantandam missam de die: Secluso tamen scandalo, vel contemptu venialiter tantum peccat, qui missam unius diei legit pro missa diei alterius, Suar. Laym. Lug. Dian. Tamb. Gob. *a n.* 703. Spor. *n.* 429.

372 §. 2. Quivis Sacerdos licite celebrat missam secundum publicum officium illius Ecclesiæ, in qua celebrat, quamvis discordet ab officio, quod ipse recitat, non tenetur autem talem missam legere, sed postea retinere conformem suo officio; estque melius, & pro communi ædificatione se conformare publico ritui Ecclesiæ, in qua celebrat, exceptis illis, de quibus in §. seq. Tamb. Quarti, Sennyei *num.* 155. Et quidem Capellanus monialium non utentium Breviario Romano, quo ipse utitur, debet ex missali Romano celebrare missam conformem Breviario monialium, vel saltem affinem, si non habeatur conformis, uti dicetur *n.* 376.

373 §. 3. Missas certis Religiosis concessas non possunt alii, qui ejus Religionis non sunt, legere, ut dictum est *n.* 367.

374 *Q.* 53. *De quo legi possit Missa, & speciatim an legi possit de Sancto, de quo habentur Reliquiæ?* Resp. §. 1. Per se loquendo de eo legenda est missa, de quo fit officium, de quo autem fieri possit officium, colligi debet ex dictis *l.* 4. *a n.* 1243. 1250. 1257. 1262.

375 §. 2. Castrop. Quintanadv. negant, Tamb. & alii cum Pasq. *q.* 277. dicunt, missam legi posse de Beatis necdum canonizatis, non tantum in die festo, sed etiam votivam per annum, sed plures cum Quarti, & Gob. *in Exper. t.* 3. *n.* 676. probabilius dicunt id licere tantum in die assignato, nec licere extra eum diem in missa alia addere commemorationem de tali Beato, uti nec Horas legere, secundum Decretum, quod retuli *l.* 3. *p.* 1. *n.* 18. & 19. Notat autem Gob. de martyribus Japonensibus posse missam legi in Ecclesiis Societatis eorum festo, quod ex Decreto S. Congreg. 25. Septemb. 1629. extensum est ad Sacerdotes etiam sæculares, uti habetur in novo Compendio v. *Festivitas* §. 2. Attamen nequidem nos obligari ad talem missam, notat Gob. *n.* 677. contra Tamb. quia Bullæ tantum habent, *concedimus, licentia, potestas, possit, &c.* nullum autem est verbum præceptivum. Potest tamen tale festum transferri, Gob. *in app. ad n. 696. litt. O. ubi litt. AA.* addit, nihilominus sibi Roma rescriptum esse, quod specialiter festum B. Stanislai nobis sit de præcepto, & non ad libitum. Posse autem hujus festo etiam Sacerdotes sæculares ad Ecclesias Societatis confluentes habere officium, & missam de B. Stanislao, habet Bulla Beatificationis, & Indultum Clementis X. 16. Augusti 1670. quod amplius explicatum est 30. Septemb. 1671. Et quoad missam idem est de festo B. Aloysii, uti habet Compendium privil. supra §. 1. Quandonam autem nobis liceat in septimana legere officium, & missam de S. Ignatio, dixi *l.* 4. *n.* 1248.

376 §. 3. Si moniales habeant officium de Beato Ordinis, potest Sacerdos illis legere missam de Beato eodem, sed ex missali Romano de communi, quamvis Introitus, Graduale, & Offertorium, quod chorus canit, discreparent, Silv. *p.* 2. v. *Missa casu* 3. Et 19. Nov. 1722. iterumque 9. Jun. 1668. emanavit hæc declaratio: *Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente missam propriam, quæ non sit concessa omnibus, missam quidem dicat de festo, sed cum missali Romano.*

377 §. 4. Potest legi missa de quovis Canonizato quamvis necdum relato in Martyrologio; canonizatio autem differt a beatificatione, partim accidentaliter, eo quod ad canonizationem adhibeantur plura examina, plures invocationes Spiritus Sancti, major pompa exterior; partim etiam veluti substantialiter, nam per beatificationem solum permittitur cultus publicus, & quidem cum multis restrictionibus, itaut nec liceat pro privata pietate inserere Litaniis. Per canonizationem vero definitur talem cultum sancto deberi ab omnibus. Gob. *in app.* 1. *ad n. 696. Litt. P. Q.* Omnes autem Sancti, quorum nomina exprimuntur in Martyrologio Romano, sunt canonizati, vel ab Ecclesia communi, vel a Papa, vel ab Episcopis, hinc potest de illis in festo legi missa, Gob. *n.* 673.

378 §. 5. Quintanadv. & Gob. *n.* 679. dicunt quamlibet Ecclesiam posse (imo debere, si vera sunt quæ habet Gob. *in App.* 2. *ad n. 696. Litt. EE. LL. RR.* quamvis aliter loquatur postea in *App.* 3. *Litt. O.*) singulis annis cum missa, & officio celebrare diem dedicationis suæ, etiamsi tantum sit benedicta, sed si consecrata sit, verum est fieri debere, si autem sit tantum benedicta, probabilius est cum Pasq. *n.* 271. nec debere nec posse fieri. Notant tamen communiter Auctores non posse sine consensu Sedis Apostolicæ diem consecrationis transferri, etiam ab Episcopo, qui consecravit, Gob. *Litt. M.* Si tamen alicubi facta sit talis translatio in alium diem, valet & potest manere. Quid autem veniat nomine Ecclesiæ, & an etiam sacellum, explicat Gob. *in app.* 2. *Lit. CC. & seqq.* Quod si sint duæ Ecclesiæ, una nova, altera vetus an hujus an illius dedicatio celebrari debeat, explicat in *App.* 3.

379 §. 6. De omni Sancto potest celebrari missa cum officio sub ritu duplici in ea Ecclesia, in qua habetur insignis reliquia, secundum dicta *l.* 4. *n.* 1250. 1260. Si autem non sit insignis reliquia dicunt aliqui posse haberi missam, & officium sub ritu semiduplici, sed probabilius est oppositum; docet tamen Gob. *in App.* 4. *Litt. T.* Episcopum posse id concedere, maxime si dubium sit, an reliquia dici debeat insignis necne; insignis autem non dicuntur maxilla, auris, digitus, imo nec pes, secundum aliquos. Etsi reliquiæ in particulas diffractæ sint, dummodo partes sint iterum unitæ vinculo vel glutine, sufficit, Quart. Lohn. Gob. *Litt. H.* ubi *Litt. I.* citat *Neusser* contra se, merito dicentem nullas reliquias B. Virginis posse dici notabiles, cum totum Corpus illius sit assumptum in cœlum, vestes autem, & similia non censeantur insignis reliquia.

§. 7. Ad habendam missam, & officium ob reliquias, debet 380
locus, in quo sunt reliquiæ, esse Ecclesia, vel ejus sacristia, aut saltem vicinus locus ad Ecclesiam spectans, & non sufficit esse sacellum privatum alicujus Laici, Gob. *Litt. F.* sufficit autem esse ad hanc Ecclesiam deportatas, v. g. ob metum militum, quamvis ad aliam Ecclesiam spectent, Gob. supra, qui *Litt. G. & n.* 633. dicit Episcopum non posse dare potestatem circa diem legendi missam de aliquo Sancto titulari, præcise ratione insignis reliquiæ ad aliquem locum translatæ, præter missam, quæ festo talis Sancti legitur; sed contradicit *Neusser*, cujus sententiam etiam probabilem esse fatetur Gob.

§. 8. Non est obligatio legendi Missam, vel officium de 381
Sancto, cujus habetur insignis Reliquia, non enim dicitur debere, sed tantum posse legi, Neusser, Gob. *Litt. H.*

§. 9. Si festum Sancti, de quo habetur Reliquia, sit, v. g. secun- 382
dæ classis, posse eo die ob Reliquias evehi ad altiorem ritum primæ classis, docent Quintanadv. Pasq. Gob. supra. Putat etiam *Neusser*, festum de Reliquia posse transferri, si Sanctus sit titularis, quia de eo ut titulari agendum est in die festi.

§. 10. Ut missa de Reliquiis, & officium haberi possit, præ- 383
requiritur, ut Ordinarius illas approbarit, sic enim habet decretum *l.* 4. *n.* 1250. relatum. Potest autem Ordinarius approbare extra Diœcesim existens, cum sit actus jurisdictionis non contentiosæ. Quod si saltem per decem annos culta fuerit talis Reliquia non requiretur alia approbatio. Neuss. Gob. *litt. G. & H.*

§. 11. Potest celebrari Missa, & officium de insignibus re- 384
liquiis approbatis, etiamsi sint ita mistæ non approbatis, ut discerni nequeant, Bonac. Tertull. Neuss. Gob. *litt. H.*

Q. 54. *Quid circa Ministrum sit addendum?* R. seqq. §. 1. Laym. 385
l. 5. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 13. & Sporer *n.* 390. non damnant eos, qui in Germania, maxime in pagis, ubi talis usus est, & toleratur, celebrant sine Ministro, qui respondere noverit. Putantque probabile aliqui apud Henao *n.* 1628. posse celebrari sine Ministro, si alias multis diebus etiam tantum ferialibus omittere deberes Sacrificium: quod Suar. Lug. Con. Silv. Aversf. *q.* 11. *s.* 9. Spor. *n.* 389. dicunt saltem de festo, si alias non audires Missam: Quod magis valet, ut Viaticum habeas pro moribundo.

§. 2. Si quis debeat se alere celebrando, potest tempore 385
pestis sine ministro celebrare, quando ab hoc esset periculum contagionis, Pasq. *q.* 340.

§. 3. Sot. Palud. & alii putant, Eremitam perpetuo posse ce- 387
lebrare sine ministro, & favet Pasq. *q.* 341. quia Ecclesia videtur id permittere propter perfectionem illius status: sed Suar. Tamb. & alii cum Aversf. contradicunt, nullum enim pro eo reperitur privilegium, nec scitur de tali permissione Ecclesiæ.

§. 4. Silv. & Nugn. putant peccari tantum venialiter, si mu- 388
lier ministret ad altare, sed contradicunt alii cum Pasq. *q.* 342. qui *q.* 343. cum Gob. *n.* 394. Spor. *n.* 392. aliisque communiter dicit melius esse celebrare sine Ministro, quam permittere mulierem servire ad altare. Rationem dat Silv. *p.* 1. *v. Missa cas.* 2. quia expresse prohibetur in Missali §. 10. de defectibus, & Cap. *Inhibendum, de cohab. Cler. & mulier.* ubi sic statuitur: *Prohibendum quoque est, ut nulla femina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare, & si mulier in Ecclesia tacere debeat, uti habetur* 1. *ad Corinth.* 14. *multo magis abstinere a ministerio altaris.* Idem prohibetur in Synodo Colon. 1662. pag. 89. contradicit tamen Verj. *t.* 8. *art.* 5. cum *Marchant.* dicens contrariam praxim, ut nempe feminæ ministrent, esse ita communem in missionibus, ut imprudentiæ foret eam condemnare; hinc absolute dicit melius fore legere ministrante femina quam nullo; sed Sporer quamvis non damnet omnes, ubi consuetudo est, tamen merito improbat, & reipsa hoc abrogandum esset.

§. 5. Filii ante ordinationem patris legitime nati possunt 389
patri suo ordinato ministrare; prohibentur tamen sub mortali illud facere filii illegitime nati, nisi occultum esset, quia tum cessat indecentia, Pasq. *q.* 349.

§. 6. Errores ministri non sunt facile in Missa ipsa corrigendi, 390
nam corrigendo turbabit ordinem Missæ vel seipsum, vel circumstantes. Si tamen minister aliquid non respondeat, Sacerdos ipse suppleat dicendo, Gob. *t.* 3. *n.* 399. Quarti *q. proxim. s.* 2. *p.* 2. ubi docet rubricas circa ritus ab alio quam Sacerdote servandos esse solum directivas, nec obligare sub culpa. Addit Gob. *nu.* 402. si quis in summo altari celebret, & minister omittat pulsum ad *Sanctus*, moneri posse, ut quærat campanulam; si autem sub elevatione negligat pulsare, dissimulandum esse, quia tum admonere esset seipsum turbare in Sanctissimo mysterio.

§. 7. Illi, qui instruuntur pro ministratione missæ, admonen- 391
di sunt, ut qua voce Sacerdos celebrat ipsi æque alta respondeant. Item ut integre dicant ea, quæ ab ipsis dicenda sunt, sæpe enim misere truncant exprimendo tantum prima, & ultima verba, ac delinquunt etiam Sacerdotes, qui antequam minister edixerit sua, præripiunt verba ante finem, nimium properando.

Q. 55. *Quid addendum sit circa lumen?* R. seqq. §. 1. Qui 392
sine

sine necessitate, vel causa adhibet unicum tantum lumen, peccat tautum venialiter, *Bassæus:* Estque etiam probabile cum Pasq. *q.* 725. quamvis plures probabilius contradicant, quod in gravi necessitate celebrari possit sine ullo lumine, quia non est secundum se necessarium ob reverentiam, sed tantum ex præcepto Ecclesiæ, a quo excusat gravis necessitas. Et quia sæpe fit, ut quando pueri inserviunt, obliviscantur accendere candelas, Sacerdos bene facit, si ad hoc se assuefaciat, ut ante missam, quando disposuit missale, & redit ad medium, attendat, an candelæ ardeant; item an in altari sit Crux, quandoque enim etiam hanc non reposuerunt æditui.

393 §. 2. Si missa sit cœpta cum lumine, & perducta post offertorium, quamvis adhuc sit ante consecrationem, si utrumque lumen extinguatur, nec possit reaccendi, probabilius est cum Lugone, Leandro, Gob. *t.*3. *n.*292. Spor.*n.*381. contra Fagund. missam esse continuandam, quia carentia luminis est minus incommodum, quam talis abruptio.

394 §. 3. Si inter celebrandum una candela extinguatur, non est sistendum, sed monito ministro, ut reaccendat, pergendum, quia continuatio sine isto lumine est minus incommodum quam illa interruptio. Econtra si utraque candela extinguatur, & possit reaccendi, sed non statim, Quintanadv. putat non esse sistendum, sed pergendum, dummodo ad altare ardeat lampas olei, si autem hæc desit, dicit ante consecrationem esse expectandum etiam ad mediam horam, post consecrationem autem nequidem ad quadrantem. Si vero statim possint reaccendi, sive lampas ibi ardeat sive non, Pasq. putat melius esse pergere, quia continuatio missæ est de essentia intrinseca, quæ magis curari debet, quam extrinseca decentia luminis.

395 §. 4. Quando lumen ex cera haberi potest, veniale tantum est adhiberi ex alia materia. Sebum tamen in defectu ceræ præferri debet oleo, Pasq. *q.* 726. 728. Quod si sebaceæ tantum candelæ haberi possint, Gob. 291. & alii docent, licite posse celebrari etiam ex sola devotione.

396 §. 5. Profana candelabra possunt in Missa adhiberi. Quod si desint candelabra, satis est adesse lumen, quia candelabra requiruntur non ratione sui, sed ob lumen, Pasq. *q.* 721.

397 §. 6. Nequidem est veniale lumine extincto recitare Evangelium S. Joannis, probabile enim est non esse partem missæ, cum dicatur post, *Ite Missa est*, Quarti, & alii. Oppositum tamen etiam est probabile, hinc sub veniali requiritur saltem unum lumen.

398 §. 7. Quando distribuitur Communio, sub veniale ardere debet lumen, ut dictum est *p.* 1. *n.* 489. Nullum tamen est peccatum non accendere specialem candelam post Sanctus, vel sub elevatione, Sporer *n.* 384.

399 *Q.* 56. *An licitum sit celebrare sine calceis, cum pileolo, ficto capillitio, baculo, annulo?* R. §. 1. Rubrica præscribit, ut celebrans sit calceatus. Non esset tamen mortale celebrare nudis pedibus, Bon. Aversf. *qu.* 11. *f.* 13. §. 7. contra Silv. Imo nec veniale urgente necessitate, vel rationabili causa, Pasq. *q.* 824. Gob. *t.* 3. *n.* 389. Spor. *n.* 416. Et sufficit esse indutum crepidis.

400 §. 2. Celebrans debet esse capite nudus, *cap. Nullus Episcopus, De consecr. dist.* 1. Putat tamen Ledesma non fore mortale legere tecto capite, quod Diana & Spor. putant probabile, aliquali tantum causa subsistente. Silv. autem dicit ex rationabili causa esse licitum, hinc Vasq. dicit omnes Sacerdotes, etiam Religiosos, in Polonia tegere caput usque ad consecrationem, ad quod Suar. Fill. Rodr. Laym. Bon. & alii cum Spor. requirunt licentiam Episcopi, vel Prælati, sed Gav. Aversa §. *Tandem*, & alii dicunt neminem jam posse ad hoc dare licentiam præter Papam. Apud Chinenses tamen licitum est tecto capite, quia detegere est probrosum, & tegere est signum honoris. Præpos. Tamb. Verj. Quod si quis apud nos omnino sine gravi incommodo non posset aliter celebrare, tegere posset usque ad Consecrationem, & rursum post Communionem peractam. Nav. Dicast. Gob. *n.* 383. In dubio tamen de sufficientia causæ, dicit Verj. solum Papam posse dispensare, nam in missali jussu Urb. VIII. reformato sic habetur, *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missæ sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacumque contraria consuetudine.*

401 §. 3. Verj. *t.* 8. *art.* 8. dicit peccari mortaliter, si celebretur cum capillitio ficto, sive parruca, sed de hoc dubitat Pasq. *q.* 832. affertque rationes pro eo, quod liceat in casu necessitatis vel rationabilis causæ, quia cum tali capillitio salvatur honor exterior, nam quisque ita tectus loquitur cum Rege, vel Cæsare. Quidquid sit de ratione ista, saltem hoc jam est prohibitum per Innoc. XI. cujus decretum in hac Diœcesi Coloniensi sic promulgatum est.

Cum informato non ita pridem, & consulto S.D.N. Papa Inn. XI. super rationibus, & motivis, quare usus comarum adscititiarum in hisce rigidioribus partibus saltem apud illos, qui de S. Sedis Apostolicæ, seu Legatorum ejus, aut Episcoporum Diœcesanorum, vel Vicariorum eorumdem licentia longo temporis intervallo illis usi, iisdem sine præsenti valetudinis discrimine deinceps carere non posse dignoscerentur, modo & forma juxta Edictum sub 14. Mensis Decembris anni novissime lapsi præscriptis tolerandus videretur, ejusdem suæ sanctitatis hic residente Legato Illustr. & Rev. Archiepiscopo Damasceno renuntiatum fuerit, *non esse mentem Sanctitatis suæ, quod Nuntiis Apostolicis, aut Episcopis liceat licentiam sacerdotibus concedere ejusmodi comas in actu celebrationis gestandi*, Hinc justissimis sanctiss. Patris nostri monitis devotissime in omnibus obsequendo, revocatis cum hoc quibuscumque alias etiam post emanatum præfatum Edictum obtentis licentiis, aut concessionibus, seu earum declarationibus, monentur omnes, & singuli harum tenore serio, ac paterne in Domino, ut memores humilitatis, & reverentiæ tam tremendo mysterio debitæ, Sacrificio Missæ, aut altari Dei nonnisi detecto, ac nudato capite assistere præsumant, idque sub pœna suspensionis a divinis officiis, aliisque juxta superius Edictum, cujus tenor in reliquis quoque quoad vestium prohibitarum, annulorum, comæ & coronæ etiam Sub & Diaconalibus Ordinibus proportionatæ gestationem exactius, quam hactenus ubique observabitur. Signatum Coloniæ die 21. Martii 1689.

Joannes Henricus Anethan Episc. Hierap. Suffrag. & Vicarius Generalis Coloniensis.

Non obstantibus illis, videmus quotidie Sacerdotes celebrantes in capillitio ficto, qui putant se per hoc satisfacere conscientiæ, si ita celebrent habito judicio unius, vel alterius prudentis medici, quod aliter non possint absque periculo gravis incommodi.

§. 4. Potest quis uti baculo, si ita sit debilis, ut non possit celebrare, nisi quandoque illi innixus, nulla enim lex, vel consuetudo vim legis obtinens id prohibet, Vasq. Dicast. Gob. *n.* 385. addens *n.* 745. si quis ita vertigine laboret, ut nequeat stare, nisi altari innitatur utraque manu, vel alterutro brachio aut cubito, posse nihilominus privatim celebrare, non autem publice nisi ex necessitate. 402

§. 5. Usus annuli in missa prohibitus est a S.Greg. Protonotariis non participantibus speciale privilegium, item quibusvis Doctoribus, & Canonicis Cathedralibus, etiam in dignitate constitutis, Gav. *p.*2. *t.*1. *n.*6. Et hæc prohibitio renovata est in Syn. Colon. anno 1662. pag. 89. etiam respectu Præpositorum, Archi-Diaconorum, Decanorum. Vide tamen dicenda *n.*2075. 403

Q. 57. *Quid circa campanulam in Missa, & campanas templi sit notandum?* R. Seqq. §. 1. Campanula in Missa non benedicitur. Et illa non datur signum tempore concionis, nec nisi ad Sanctus, & utramque elevationem. 404

§. 2. Docet Silv. *p.* 1. *v. Campana*, non esse licitum uti campanis benedictis ad monendum populum de re profana, v. g. quod malefactor sit educendus ad supplicium, quia videtur indecens rem sacram adhiberi ad usum profanum; sed necessitas excusat, si desit alius modus manifestandi aliquid populo, hinc passim fit, ut pulsetur campana in signum inchoandi, vel finiendi laboris pro vindemia, item signum orti incendii, adventantium militum, &c. 405

§. 3. Aversa *q.* 11. *f.* 13. §. 6. docet Abbates Pontificalia exercentes habere facultatem benedicendi campanas etiam pro Ecclesiis extraneis, uti de aliis sacris vasis dictum est *n.* 353. Et cum eis benedicendis interveniat unctio sacri chrismatis, notant communiter Auctores solum Papam id posse committere alteri non Episcopo. Dicitur tamen esse praxis in Coloniensi, & Trevirensi Archidiœcesibus, ut committatur etiam Superioribus Ordinum mendicantium, & Societatis JESU, quamvis eam praxim hactenus sequi noluerint in Diœcesi Monasteriensi in Vestphalia: sed sub annum 1704. recurrerunt ad Nuntium Apostolicum, qui eam facultatem ad tempus dedit Vicario generali, dum visitans obiret Diœcesim. De ritu benedicendi campanas videri potest Rayn. *in Heteroclit. Tom.* 15. *part.* 2. *f.* 2. *punct.* 7. 406

Q. 58. *Quid universim notandum sit circa Rubricas?* R. seqq. §. 1. Rubricæ sunt aliquæ ordinationes, seu directiones Ecclesiæ, secundum quas aliqua sunt agenda, & quia rubro charactere sæpe scribuntur, dicuntur Rubricæ. 407

§. 2. Rubricæ, quæ sunt circa aliquid ad valorem Sacrificii requisitum, sunt præceptivæ, & graviter obligant, uti & illæ, quæ graviter præcipiunt, aut expresse dicuntur esse observandæ sub mortali. Econtra multæ ex aliis obligant sub veniali tantum, quando nempe non imponitur grave præceptum, neque materia est adeo gravis, specialiter tamen ordinant aliquid quod ad debitam reverentiam spectat. Præterea etiam illæ sunt præceptivæ, de quibus dubitatur, an sub mortali obligent. 404

§. 3. Gav. putat dubium esse, an Rubricæ sequentes sint præceptivæ, an tantum directivæ, nempe de principio auroræ, & fine meridiei pro missa legenda, de Cruce in altari, de pedibus calceandis, de veste talari, de pileoli usu concedendo extra canonem, de orationibus ad vestes, & post Missam, de Missa privata ad arbitrium sine causa, de Missa non approbata, nisi pro quibusdam Ecclesiis, de votivis, vel *Requiem* diebus prohibitis, de orationibus additis ex devotione, de his enim omnibus DD. utrinque disputant, sed quidquid de illis omnibus tenendum sit, dictum est vel dicetur per decursum. 409

§. 4. Quamvis Rubrica aliqua non sit præceptiva, sed directiva tantum, putat tamen probabiliter *Quarti* contra Tamb. & Gob. *in Exp. t.* 3. *nu.* 737. si absque causa non observetur peccari venialiter, quia est neglectus temerarius rei merito observandæ, & deordinatio a communi sine rationabili causa, quod videtur esse saltem venialiter malum. 410

§. 5. Quamvis contemneretur observatio Rubricæ, quia nempe levis est, ideoque etiam quamvis contemneretur ceremoniæ levitas, adhuc esset veniale tantum, Sot. Laym. Tamb. Gob. *nu* 738. Mortale tamen esset contemnere potestatem Ecclesiæ, vel Papæ, aut alterius Superioris hoc disponentis, ut dictum est *l.* 1. *n.* 242. 411

Q. 59.

ceptum stipendium obligat, cum sit de aliquo non licito, aut saltem minus laudabili, Sennyei *de Missa n.* 161. Spor. 431. Notatque Gav. *p.* 1. *t.* 4. sæpius declaratum esse a S. Congr. quod Canonici, ut lucrentur præsentias, teneantur ad cantandam missam de die: Secluso tamen scandalo, vel contemptu venialiter tantum peccat, qui missam unius diei legit pro missa diei alterius, Suar. Laym. Lug. Dian. Tamb. Gob. *a n.* 703. Spor. *n.* 429.

372 §. 2. Quivis Sacerdos licite celebrat missam secundum publicum officium illius Ecclesiæ, in qua celebrat, quamvis discordet ab officio, quod ipse recitat, non tenetur autem talem missam legere, sed postea retinere conformem suo officio: estque melius, & pro communi ædificatione se conformare publico ritui Ecclesiæ, in qua celebrat, exceptis illis, de quibus in §. seq. Tamb. Quarti, Sennyei *num.* 155. Et quidem Capellanus monialium non utentium Breviario Romano, quo ipse utitur, debet ex missali Romano celebrare missam conformem Breviario monialium, vel saltem affinem, si non habeatur conformis, uti dicetur *n.* 376.

373 §. 3. Missas certis Religiosis concessas non possunt alii, qui ejus Religionis non sunt, legere, uti dictum est *n.* 367.

374 *Q.* 53. *De quo legi possit Missa, & speciatim an legi possit de Sancto, de quo habentur Reliquiæ?* Resp. §. 1. Per se loquendo de eo legenda est missa, de quo fit officium, de quo autem fieri possit officium, colligi debet ex dictis *l.* 4. *a n.* 1243. 1250. 1257. 1262.

375 §. 2. Castrop. Quintanadv. negant, Tamb. & alii cum Pasq. *q.* 277. dicunt, missam legi posse de Beatis necdum canonizatis, non tantum in die festo, sed etiam votivam per annum, sed plures cum Quarti, & Gob. *in Exper. t.* 3. *n.* 676. probabilius dicunt id licere tantum in die assignato, nec licere extra eum diem in missa alia addere commemorationem de tali Beato, uti nec Horas legere, secundum Decretum, quod retuli *l.* 3. *p.* 1. *n.* 18. & 19. Notat autem Gob. de martyribus Japonensibus posse missam legi in Ecclesiis Societatis eorum festo, quod ex Decreto S. Congreg. 25. Septemb. 1629. extensum est ad Sacerdotes etiam sæculares, uti habetur in novo Compendio v. *Festivitas* §. 2. Attamen nequidem nos obligari ad talem missam, notat Gob. *n.* 677. contra Tamb. quia Bullæ tantum habent, *concedimus, licentia, potestas, possit, &c.* nullum autem est verbum præceptivum. Potest tamen tale festum transferri, Gob. *in app. ad n.* 696. *litt. O. ubi litt. AA.* addit, nihilominus sibi Roma rescriptum esse, quod specialiter festum B. Stanislai nobis sit de præcepto, & non ad libitum. Posse autem hujus festo etiam Sacerdotes sæculares ad Ecclesias Societatis confluentes habere officium, & missam de B. Stanislao, habet Bulla Beatificationis, & Indultum Clementis X. 16. Augusti 1670. quod amplius explicatum est 30. Septemb. 1671. Et quoad missam idem est de festo B. Aloysii, uti habet Compendium privil. supra §. 1. Quandonam autem nobis liceat in septimana legere officium, & missam de S. Ignatio, dixi *l.* 4. *n.* 1248.

376 §. 3. Si moniales habeant officium de Beato Ordinis, potest Sacerdos illis legere missam de Beato eodem, sed ex missali Romano de communi, quamvis Introitus, Graduale, & Offertorium, quod chorus canit, discreparent, Silv. *p.* 2. v. *Missa casu* 3. Et 19. Nov. 1722. iterumque 9. Jun. 1668. emanavit hæc declaratio: *Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente missam propriam, quæ non sit concessa omnibus, missam quidem dicat de festo, sed cum missali Romano.*

377 §. 4. Potest legi missa de quovis Canonizato quamvis necdum relato in Martyrologio; canonizatio autem differt a beatificatione, partim accidentaliter, eo quod ad canonizationem adhibeantur plura examina, plures invocationes Spiritus Sancti, major pompa exterior; partim etiam veluti substantialiter, nam per beatificationem solum permittitur cultus publicus, & quidem cum multis restrictionibus, itaut nec liceat pro privata pietate inserere Litaniis. Per canonizationem vero definitur talem cultum Sancto deberi ab omnibus. Gob. *in app.* 1. *ad n.* 696. *Litt. P. Q.* Omnes autem Sancti, quorum nomina exprimuntur in Martyrologio Romano, sunt canonizati, vel ab Ecclesia communi, vel a Papa, vel ab Episcopis, hinc potest de illis in festo legi missa, Gob. *n.* 673.

378 §. 5. Quintanadv. & Gob. *n.* 679. dicunt quamlibet Ecclesiam posse (imo debere, si vera sunt quæ habet Gob. *in App.* 2. *ad n.* 696. *Litt. EE. LL. RR.* quamvis aliter loquatur postea in *App.* 3. *Litt. O.*) singulis annis cum missa, & officio celebrare diem dedicationis suæ, etiamsi tantum sit benedicta, sed si consecrata sit, verum est fieri debere, si autem sit tantum benedicta, probabilius est cum Pasq. *n.* 271. nec debere nec posse fieri. Notant tamen communiter Auctores non posse sine consensu Sedis Apostolicæ diem consecrationis transferri, etiam ab Episcopo, qui consecravit, Gob. *Litt. M.* Si tamen alicubi facta sit talis translatio in alium diem, valet & potest manere. Quid autem veniat nomine Ecclesiæ, & an etiam sacellum, explicat Gob. *in app.* 2. *Lit. CC. & seqq.* Quod si sint duæ Ecclesiæ, una nova, altera vetus an hujus an illius dedicatio celebrari debeat, explicat in *App.* 3.

379 §. 6. De omni Sancto potest celebrari missa cum officio sub ritu duplici in ea Ecclesia, in qua habetur insignis reliquia, secundum dicta *l.* 4. *n.* 1250. 1260. Si autem non sit insignis reliquia dicunt aliqui posse haberi missam, & officium sub ritu semiduplici, sed probabilius est oppositum; docet tamen Gob. *in App.* 4. *Litt. T.* Episcopum posse id concedere, maxime si dubium sit, an reliquia dici debeat insignis necne; insignis autem non dicuntur maxilla, auris, digitus, imo nec pes, secundum aliquos. Etsi reliquiæ in particulas distractæ sint, dummodo partes sint iterum unitæ vinculo vel glutine, sufficit, Quart. Lohn. Gob. *Litt. H.* ubi *Litt. I.* citat *Neusser* contra se, merito dicentem nullas reliquias B. Virginis posse dici notabiles, cum totum Corpus illius sit assumptum in cœlum, vestes autem, & similia non censeantur insignis reliquia.

§. 7. Ad habendam missam, & officium ob reliquias, debet locus, in quo sunt reliquiæ, esse Ecclesia, vel ejus sacristia, aut saltem vicinus locus ad Ecclesiam spectans, & non sufficit esse sacellum privatum alicujus Laici, Gob. *Litt. F.* sufficit autem esse ad hanc Ecclesiam deportatas, v. g. ob metum militum, quamvis ad aliam Ecclesiam spectent, Gob. supra, qui *Litt. G. & n.* 633. dicit Episcopum non posse dare potestatem circa diem legendi missam de aliquo Sancto titulari, præcise ratione insignis reliquiæ ad aliquem locum translatæ, præter missam, quæ festo talis Sancti legitur; sed contradicit *Neusser*, cujus sententiam etiam probabilem esse fatetur Gob. 380

§. 8. Non est obligatio legendi Missam, vel officium de Sancto, cujus habetur insignis Reliquia, non enim dicitur debere, sed tantum posse legi, Neusser, Gob. *Litt. H.* 381

§. 9. Si festum Sancti, de quo habetur Reliquia, sit, v. g. secundæ classis, posse eo die ob Reliquias evehi ad altiorem ritum primæ classis, docent Quintanadv. Pasq. Gob. supra. Putat etiam *Neusser*, festum de Reliquia posse transferri, si Sanctus sit titularis, quia de eo ut titulari agendum est in die festi. 382

§. 10. Ut missa de Reliquiis, & officium haberi possit, prærequiritur, ut Ordinarius illas approbarit, sic enim habet decretum *l.* 4. *n.* 1250. relatum. Potest autem Ordinarius approbare extra Diœcesim existens, cum sit actus jurisdictionis non contentiosæ. Quod si saltem per decem annos culta fuerit talis Reliquia non requiretur alia approbatio. Neuss. Gob. *litt. G. & H.* 383

§. 11. Potest celebrari Missa, & officium de insignibus reliquiis approbatis, etiamsi sint ita mistæ non approbatis, ut discerni nequeant, Bonac. Tertull. Neuss. Gob. *litt. H.* 384

Q. 54. *Quid circa Ministrum sit addendum?* R. seqq. §. 1. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 13. & Sporer *n.* 390. non damnant eos, qui in Germania, maxime in pagis, ubi talis usus est, & toleratur, celebrant sine Ministro, qui respondere noverit. Putantque probabile aliqui apud Henao *n.* 1628. posse celebrari sine Ministro, si alias multis diebus etiam tantum ferialibus omittere deberes Sacrificium: quod Suar. Lug. Con. Silv. Aversf. *q.* 11. *s.* 9. Spor. *n.* 389. dicunt saltem de festo, si alias non audires Missam: Quod magis valet, ut Viaticum habeas pro moribundo. 385

§. 2. Si quis debeat se alere celebrando, potest tempore pestis sine ministro celebrare, quando ab hoc esset periculum contagionis, Pasq. *q.* 340. 386

§. 3. Sot. Palud. & alii putant, Eremitam perpetuo posse celebrare sine ministro, & favet Pasq. *q.* 341. quia Ecclesia videtur id permittere propter perfectionem illius status: sed Suar. Tamb. & alii cum Aversf. contradicunt, nullum enim pro eo reperitur privilegium, nec scitur de tali permissione Ecclesiæ. 387

§. 4. Silv. & Nugn. putant peccari tantum venialiter, si mulier ministret ad altare, sed contradicunt alii cum Pasq. *q.* 342. qui *q.* 343. cum Gob. *n.* 394. Spor. *n.* 392. aliisque communiter dicit melius esse celebrare sine Ministro, quam permittere mulierem servire ad altare. Rationem dat Silv. *p.* 1. *v. Missa cas.* 2. quia expresse prohibetur in Missali §. 10. de defectibus, & Cap. *Inhibendum, de cohab. Cler. & mulier.* ubi sic statuitur: *Prohibendum quoque est, ut nulla femina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare, & si mulier in Ecclesia tacere debeat, uti habetur* 1. *ad Corinth.* 14. *multo magis abstinere a ministerio altaris.* Idem prohibetur in Synodo Colon. 1662. pag. 89. contradicit tamen Verj. *t.* 8. *art.* 5. cum *Marchant.* dicens contrariam praxim, ut nempe feminæ ministrent, esse ita communem in missionibus, ut imprudentiæ foret eam condemnare; hinc absolute dicit melius fore legere ministrante femina quam nullo; sed Sporer quamvis non damnet omnes, ubi consuetudo est, tamen merito improbat, & reipsa hoc abrogandum esset. 388

§. 5. Filii ante ordinationem patris legitime nati possunt patri suo ordinato ministrare; prohibentur tamen sub mortali illud facere filii illegitime nati, nisi occultum esset, quia tum cessat indecentia, Pasq. *q.* 349. 389

§. 6. Errores ministri non sunt facile in Missa ipsa corrigendi, nam corrigendo turbabit ordinem Missæ vel seipsum, vel circumstantes. Si tamen minister aliquid non respondeat, Sacerdos ipse suppleat dicendo, Gob. *t.* 3. *n.* 399. Quarti *q. proxim. s.* 2. *p.* 2. ubi docet rubricas circa ritus ab alio quam Sacerdote servandos esse solum directivas, nec obligare sub culpa. Addit Gob. *nu.* 402. si quis in summo altari celebret, & minister omittat pulsum ad *Sanctus*, moneri posse, ut quærat campanulam; si autem sub elevatione negligat pulsare, dissimulandum esse, quia tum admonere esset seipsum turbare in Sanctissimo mysterio. 390

§. 7. Illi, qui instruuntur pro ministratione missæ, admonendi sunt, ut qua voce Sacerdos celebrat ipsi æque alta respondeant. Item ut integre dicant ea, quæ ab ipsis dicenda sunt, sæpe enim misere truncant exprimendo tantum prima, & ultima verba, ac delinquunt etiam Sacerdotes, qui antequam minister edixerit sua, præripiunt verba ante finem, nimium properando. 391

Q. 55. *Quid addendum sit circa lumen?* R. seqq. §. 1. Qui sine 392

sine necessitate, vel causa adhibet unicum tantum lumen, peccat tantum venialiter, *Bassæus:* Estque etiam probabile cum Pasq. *q.* 725. quamvis plures probabilius contradicant, quod in gravi necessitate celebrari possit sine ullo lumine, quia non est secundum se necessarium ob reverentiam, sed tantum ex præcepto Ecclesiæ, a quo excusat gravis necessitas. Et quia sæpe fit, ut quando pueri inserviunt, obliviscantur accendere candelas, Sacerdos bene facit, si ad hoc se assuefaciat, ut ante missam, quando disposuit missale, & redit ad medium, attendat, an candelæ ardeant; item an in altari sit Crux, quandoque enim etiam hanc non reposuerunt æditui.

393 §. 2. Si missa sit cœpta cum lumine, & perducta post offertorium, quamvis adhuc sit ante consecrationem, si utrumque lumen extinguatur, nec possit reaccendi, probabilius est cum Lugone, Leandro, Gob. *t.* 3. *n.* 292. Spor. *n.* 381. contra Fagund. missam esse continuandam, quia carentia luminis est minus incommodum, quam talis abruptio.

394 §. 3. Si inter celebrandum una candela extinguatur, non est sistendum, sed monito ministro, ut reaccendat, pergendum, quia continuatio sine isto lumine est minus incommodum quam illa interruptio. Econtra si utraque candela extinguatur, & possit reaccendi, sed non statim, Quintanadv. putat non esse sistendum, sed pergendum, dummodo ad altare ardeat lampas olei, si autem hæc desit, dicit ante consecrationem esse expectandum etiam ad mediam horam, post consecrationem autem nequidem ad quadrantem. Si vero statim possint reaccendi, sive lampas ibi ardeat sive non, Pasq. putat melius esse pergere, quia continuatio missæ est de essentia intrinseca, quæ magis curari debet, quam extrinseca decentia luminis.

395 §. 4. Quando lumen ex cera haberi potest, veniale tantum est adhiberi ex alia materia. Sebum tamen in defectu ceræ præferri debet oleo, Pasq. *q.* 726. 728. Quod si sebaceæ tantum candelæ haberi possint, Gob. 291. & alii docent, licite posse celebrari etiam ex sola devotione.

396 §. 5. Profana candelabra possunt in Missa adhiberi. Quod si desint candelabra, satis est adesse lumen, quia candelabra requiruntur non ratione sui, sed ob lumen, Pasq. *q.* 721.

397 §. 6. Nequidem est veniale lumine extincto recitare Evangelium S. Joannis, probabile enim est non esse partem missæ, cum dicatur post, *Ite Missa est*, Quarti, & alii. Oppositum tamen etiam est probabile, hinc sub veniali requiritur saltem unum lumen.

398 §. 7. Quando distribuitur Communio, sub veniale ardere debet lumen, ut dictum est *p.* 1. *n.* 489. Nullum tamen est peccatum non accendere specialem candelam post Sanctus, vel sub elevatione, Sporer *n.* 384.

399 *Q. 56. An licitum sit celebrare sine calceis, cum pileolo, ficto capillitio, baculo, annulo?* R. §. 1. Rubrica præscribit, ut celebrans sit calceatus. Non esset tamen mortale celebrare nudis pedibus, Bon. Aversa *qu.* 11. *s.* 13. §. 7. contra Silv. Imo nec veniale urgente necessitate, vel rationabili causa, Pasq. *q.* 824. Gob. *t.* 3. *n.* 389. Spor. *n.* 416. Et sufficit esse indutum crepidis.

400 §. 2. Celebrans debet esse capite nudus, *cap. Nullus Episcopus, De consecr. dist.* 1. Putat tamen Ledesma non fore mortale legere tecto capite, quod Diana & Spor. putant probabile, aliquali tamen causa subsistente. Silv. autem dicit ex rationabili causa esse licitum, hinc Vasq. dicit omnes Sacerdotes, etiam Religiosos, in Polonia tegere caput usque ad consecrationem, ad quod Suar. Fill. Rodr. Laym. Bon. & alii cum Spor. requirunt licentiam Episcopi, vel Prælati, sed Gav. Aversa §. *Tandem*, & alii dicunt neminem jam posse ad hoc dare licentiam præter Papam. Apud Chinenses tamen licitum est tecto capite, quia detegere est probrosum, & tegere est signum honoris. Præpos. Tamb. Verj. Quod si quis apud nos omnino sine gravi incommodo non posset aliter celebrare, tegere posset usque ad Consecrationem, & rursum post Communionem peractam. Nav. Dicast. Gob. *n.* 383. In dubio tamen de sufficientia causæ, dicit Verj. solum Papam posse dispensare, nam in missali jussu Urb. VIII. reformato sic habetur, *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missæ sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacumque contraria consuetudine.*

401 §. 3. Verj. *t.* 8. *art.* 8. dicit peccari mortaliter, si celebretur cum capillitio ficto, sive parruca, sed de hoc dubitat Pasq. *q.* 832. afferitque rationes pro eo, quod liceat in casu necessitatis vel rationabilis causæ, quia cum tali capillitio salvatur honor exterior, nam quisque ita tectus loquitur cum Rege, vel Cæsare. Quidquid sit de ratione ista, saltem hoc jam est prohibitum per Innoc. XI. cujus decretum in hac Diœcesi Coloniensi sic promulgatum est.

Cum informato non ita pridem, & consulto S.D.N. Papa Inn. XI. super rationibus, & motivis, quare usus comarum adscititiarum in hisce rigidioribus partibus saltem apud illos, qui de S. Sedis Apostolicæ, seu Legatorum ejus, aut Episcoporum Diœcesanorum, vel Vicariorum eorumdem licentia longo temporis intervallo illis usi, iisdem sine præsenti valetudinis discrimine deinceps carere non posse dignoscerentur, modo & forma juxta Edictum sub 14. Mensis Decembris anni novissime lapsi præscriptis tolerandus videretur, ejusdem suæ sanctitatis hic residente Legato Illustr. & Rev. Archiepiscopo Damasceno renuntiatum fuerit, *non esse mentem Sanctitatis suæ, quod Nuntiis Apostolicis, aut Episcopis liceat licentiam sacerdotibus concedere ejusmodi comas in actu celebrationis gestandi*, Hinc justissimis sanctiss. Patris nostri monitis devotissime in omnibus obsequendo, revocatis cum hoc quibuscumque alias etiam post emanatum præfatum Edictum obtentis licentiis, aut concessionibus, seu earum declarationibus, monentur omnes, & singuli harum tenore serio, ac paterne in Domino, ut memores humilitatis, & reverentiæ tam tremendo mysterio debitæ, Sacrificio Missæ, aut altari Dei nonnisi detecto, ac nudato capite assistere præsumant, idque sub pœna suspensionis a divinis officiis, aliisque juxta superius Edictum, cujus tenor in reliquis quoque quoad vestium prohibitarum, annulorum, comæ & coronæ etiam Sub & Diaconalibus Ordinibus proportionatæ gestationem exactius, quam hactenus ubique observabitur. Signatum Coloniæ die 21. Martii 1689.

Joannes Henricus Anethan Episc. Hierap. Suffrag. & Vicarius Generalis Coloniensis.

Non obstantibus illis, videmus quotidie Sacerdotes celebrantes in capillitio ficto, qui putant se per hoc satisfacere conscientiæ, si ita celebrent habito judicio unius, vel alterius prudentis medici, quod aliter non possint absque periculo gravis incommodi.

§. 4. Potest quis uti baculo, si ita sit debilis, ut non possit celebrare, nisi quandoque illi innixus, nulla enim lex, vel consuetudo vim legis obtinens id prohibet, Vasq. Dicast. Gob. *n.* 385. addens *n.* 745. si quis ita vertigine laboret, ut nequeat stare, nisi altari innitatur utraque manu, vel alterutro brachio aut cubito, posse nihilominus privatim celebrare, non autem publice nisi ex necessitate. 402

§. 5. Usus annuli in missa prohibitus est a S. Greg. Protonotariis non participantibus speciale privilegium, item quibusvis Doctoribus, & Canonicis Cathedralibus, etiam in dignitate constitutis, Gav. *p.* 2. *t.* 1. *n.* 6. Et hæc prohibitio renovata est in Syn. Colon. anno 1662. pag. 89. etiam respectu Præpositorum, Archi-Diaconorum, Decanorum. Vide tamen dicenda *n.* 2075. 403

Q. 57. Quid circa campanulam in Missa, & campanas templi sit notandum? R. Seqq. §. 1. Campanula in Missa non benedicitur. Et illa non datur signum tempore concionis, nec nisi ad Sanctus, & utramque elevationem. 404

§. 2. Docet Silv. *p.* 1. *v. Campana*, non esse licitum uti campanis benedictis ad monendum populum de re profana, v. g. quod malefactor sit educendus ad supplicium, quia videtur indecens rem sacram adhiberi ad usum profanum; sed necessitas excusat, si desit alius modus manifestandi aliquid populo, hinc passim fit, ut pulsetur campana in signum inchoandi, vel finiendi laboris pro vindemia, item signum orti incendii, adventantium militum, &c. 405

§. 3. Aversa *q.* 11. *s.* 13. §. 6. docet Abbates Pontificalia exercentes habere facultatem benedicendi campanas etiam pro Ecclesiis extraneis, uti de aliis sacris vasis dictum est *n.* 353. Et cum eis benedicendis interveniat unctio sacri chrismatis, notant communiter Auctores solum Papam id posse committere alteri non Episcopo. Dicitur tamen esse praxis in Coloniensi, & Trevirensi Archidiœcesibus, ut committatur etiam Superioribus Ordinum mendicantium, & Societatis JESU, quamvis eam praxim hactenus sequi noluerint in Diœcesi Monasteriensi in Vestphalia: sed sub annum 1704. recurrerunt ad Nuntium Apostolicum, qui eam facultatem ad tempus dedit Vicario generali, dum visitans obiret Diœcesim. De ritu benedicendi campanas videri potest Rayn. *in Heteroclit. Tom.* 15. *part.* 2. *s.* 2. *punct.* 7. 406

Q. 58. Quid universim notandum sit circa Rubricas? R. seqq. §. 1. Rubricæ sunt aliquæ ordinationes, seu directiones Ecclesiæ, secundum quas aliqua sunt agenda, & quia rubro charactere sæpe scribuntur, dicuntur Rubricæ. 407

§. 2. Rubricæ, quæ sunt circa aliquid ad valorem Sacrificii requisitum, sunt præceptivæ, & graviter obligant, uti & illæ, quæ graviter præcipiunt, aut expresse dicuntur esse observandæ sub mortali. Econtra multæ ex aliis obligant sub veniali tantum, quando nempe non imponitur grave præceptum, neque materia est adeo gravis, specialiter tamen ordinant aliquid quod ad debitam reverentiam spectat. Præterea etiam illæ sunt præceptivæ, de quibus dubitatur, an sub mortali obligent. 404

§. 3. Gav. putat dubium esse, an Rubricæ sequentes sint præceptivæ, an tantum directivæ, nempe de principio auroræ, & fine meridiei pro missa legenda, de Cruce in altari, de pedibus calceandis, de veste talari, de pileoli usu concedendo extra canonem, de orationibus ad vestes, & post Missam, de Missa privata ad arbitrium sine causa, de Missa non approbata, nisi pro quibusdam Ecclesiis, de votivis, vel *Requiem* diebus prohibitis, de orationibus additis ex devotione, de his enim omnibus DD. utrinque disputant, sed quidquid de illis omnibus tenendum sit, dictum est vel dicetur per decursum. 409

§. 4. Quamvis Rubrica aliqua non sit præceptiva, sed directiva tantum, putat tamen probabiliter *Quarti* contra Tamb. & Gob. *in Exp. t.* 3. *nu.* 737. si absque causa non observetur peccari venialiter, quia est neglectus temerarius rei merito observandæ, & deordinatio a communi sine rationabili causa, quod videtur esse saltem venialiter malum. 410

§. 5. Quamvis contemneretur observatio Rubricæ, quia nempe levis est, ideoque etiam quamvis contemneretur ceremoniæ levitas, adhuc esset veniale tantum, Sot. Laym. Tamb. Gob. *nu* 738. Mortale tamen esset contemnere potestatem Ecclesiæ, vel Papæ, aut alterius Superioris hoc disponentis, ut dictum est *l.* 1. *n.* 242. 411

Q. 59. Quid notandum sit circa lotionem manuum, orationes ante, & post Missam, vel inter induendum dicendas? R. seqq. §. 1. Manuum lotionem sub veniali præmittendam esse docent multi apud Dian. *p.* 1. *t.* 12. R. 19. quia facit singulariter ad reverentiam Sacrificii. Admittit Gob. *n.* 828. si manus essent immundæ, & addit, si in Missa advertas digitum atramento notatum, deterge ad *lavabo*, non tamen sollicitus sis de omni abstergendo, esset enim nimia mora: Si advertas post *lavabo*, perge, neque enim decet tum abluere nequidem saliva, cum non censeatur macula.

412 §. 2. Post Missam non lavare manus, nequidem veniale est, Quarti *p.* 2. *t.* 1. *dub.* 4. Et quamvis Rubrica dicat Missam ante lotionem manuum esse prævidendam, nullum peccatum est id non facere, Lohner *p.* 2. *t.* 1. *q.* 3.

413 §. 3. An & quanta sit obligatio orandi matutinum ante Missam, dictum est *n.* 230. preces autem reliquæ ante Missam, quæ in Missali dicuntur *Præparatio*, non cadunt sub ullo præcepto, nam signantur dicendæ, *pro opportunitate*, Suar. Castr. Gav. Aversf. *d.* 11. *f.* 12. §. 7. Quarti *dub.* 4. Idem est de hymno, *Benedicite*, *Laudate*, & aliis precibus post Missam, Tamb. Quarti Bonart. *de Missa l.* 2. *c.* 34. addens aliquos earum loco dicere, *Te Deum laudamus*. melius tamen est sequi Rubricam, & dicere notatas.

414 §. 4. Omittere orationes inter induendum, Nav. Azor. Gav. Silv. & alii dicunt esse mortale: Henr. Rodr. Castrop. Aversf. Gob. *n.* 387. dicunt esse veniale tantum; *Fagund.* dicit fore veniale, nisi earum loco dicantur aliæ preces, quod a quibusdam fieri testatur ipse, & non improbat Tambur. *de Sacrif. l.* 1. *c.* 7. §. 1. Quarti *dub.* 8. Pasq. *q.* 819. nullum in hoc agnoscunt peccatum; quia dicunt se nullum invenire præceptum, putant enim Rubricam tantum esse directivam, sed communis sententia recte dicit esse veniale.

415 *Q. 60. Quid addendum sit circa omissionem partium in Missa?* R. Dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 662. quomodo peccetur per omissionem hujus, vel illius partis in Missa audienda, quæ multo magis valent de omissione partis in Missa legenda, hinc aliqua hic addi debent.

416 §. 1. Partes Missæ sunt vel ordinariæ, vel non ordinariæ. Ordinariæ sunt, quæ semper dicuntur, uti confessio, oratio, epistola, evangelium, præfatio, canon, pater noster, agnus Dei. Non ordinariæ sunt, quæ non semper dicuntur, uti *Gloria*, orationes secundariæ, *Credo*, pluralitas epistolarum, vel sequentiarum, diversitas præfationum, vel quorumdam intra canonem.

417 §. 2. Omittere partem ordinariam, per se loquendo, est mortale, excusat tamen sæpe parvitas materiæ, aut si non sit ritus ob speciale mysterium notabilis, hinc omittere Kyrie eleison, vel tractum, non est mortale: Neque si omittatur Psalmus *Judica*, etiam, supposito quod sit pars ordinaria, uti vult Pasq. *q.* 201. contra *Quarti*, qui merito negat, cum non dicatur in Missa pro defunctis, nec tempore Passionis. Similiter veniale tantum est omittere ablutionem digitorum in Missa, aut crucem super aquam, quia videtur esse non tanti momenti, vel mysterii, *Quarti*.

418 §. 3. Omittere in canone quamlibet orationem, aut etiam aliqua tantum verba omittere, variare, vel corrumpere, itaut mutetur sensus, est mortale: si autem non immutetur sensus, non erit mortale, quamvis plura verba omittantur, v. g. plura nomina Sanctorum, Fill. Dian. Aversf. *q.* 11. *f.* 12. contra Nugn. Quod si verba in canone sint detrita, nec sciantur memoriter, nec nisi post longum tempus haberi possit aliud Missale, omittens excusatur, Pasq. *q.* 202. Verric. apud Gob. *in Exp. t.* 3. *n.* 763.

419 §. 4. Si tot partes ordinariæ omittantur, ut simul constituant materiam notabilem, erit mortale, Pasq. *q.* 301. addens satis rigide *q.* 202. fore mortale, si omittatur Pater noster, vel Agnus Dei, quia singulæ hæ partes videntur constituere functionem gravem. Similiter putant Suar. & Gob. *n.* 746. fore mortale, si quis omittat fractionem hostiæ, aut illius cum calice mistionem vel signa multa, quæ fieri debent super oblata: item omittere epistolam vel evangelium est mortale, Gob. *n.* 799. Imo si quis omittat solam effusionem aquæ in media Missa, peccat mortaliter, quia illa mistio singulariter mysteriosa est, utpote significans effusionem sanguinis, & aquæ e latere Christi mortui: Hinc Aversa §. 5. putat sine illa ob nullam necessitatem celebrari posse. Etiam mortale est omittere purificationem patenæ, & calicis post communionem, Pasq. *q.* 208.

420 §. 5. Est veniale tantum omittere unam e partibus non ordinariis, v. g. *Gloria*, vel *Credo*, Fill. Dian. Lugo contra Aversf. §. 6. qui putat tum saltem esse mortale, si *Gloria*, vel *Credo* omittatur in magna festivitate. Similiter tantum veniale est, si omittatur, *Lauda Sion Salvatorem*, *Victimæ paschali laudes*, *Veni sancte Spiritus*, *Dies iræ*, Gob. Imo Quarti, & Pasq. *q.* 200. putant tantum esse veniale, si multæ similes partes non ordinariæ omittantur, quamvis facerent magnam quantitatem, v. g. in quatuor temporibus si omittantur omnia *flectamus genua* cum omnibus secundariis orationibus, secretis, & postcommunionibus, item cum secundariis epistolis. Quod si esset causa rationabilis omittendi, v. g. nimia fatigatio, vel debilitas, nullum foret peccatum, Pasq. *q.* 201. Etiam venialiter tantum peccat, qui omittit specialem præfationem, vel in canone speciale *Communicantes*, vel *Hanc igitur*, quæ certis tantum diebus leguntur, dummodo legat ordinaria, seu communia, Suar. Fill. Gob. *num.* 762. Sporer *n.* 426. contra Aversf. qui putat esse mortale.

§. 6. Si quis principalem orationem omittat uno tantum loco, est tantum veniale; si autem omittat initio, & secreta, & postcommunionem, *Quarti* putat esse mortale. 421

§. 7. Omittere aliquas benedictiones, cruces, deosculationes altaris, inclinationes, genuflexiones, est tantum veniale, cum non sint ritus graves, nisi constituerent simul partem notabilem Missæ; facere autem ea nimis celeriter, aut nimis mature, etiam est tantum veniale, Pasq. *q.* 208. 422

§. 8. Non uti vino, sed sola aqua in purificatione est tantum veniale, imo nullum peccatum, si celebrans sit abstemius, qui vinum horreat: Ad secundam autem ablutionem uti sola aqua nequidem veniale esse putant Tamb. Quarti, Gob. in hac vero non uti aqua, sed solo vino, putat Lohn. esse veniale, quia sic præscribit Rubrica, Gob. *n.* 853. negat ob praxim multorum, & quia Rubrica non videtur esse præceptiva circa aquam, quamvis enim præcipiatur purificatio, & ablutio, non tamen præcipitur illius modus. *Quarti*. 423

§. 9. Omittere Evangelium S. Joannis, aut aliud, quod post Missam legitur, est tantum veniale, vel enim non est stricta pars Missæ, vel non est pars ordinaria, aut notabilis. 424

§. 10. Omittere partem notabilem eorum, quæ sunt propria Missæ solemnis, est mortale, quamvis non cantetur ex obligatione, Pasq. *q.* 212. putatque *Fr. Lugo* Sacerdotem peccaturum mortaliter, qui in Missa solemni omitteret omnia, quæ a choro, & Ministris canuntur, Card. Lugo & Aversf. putant peccaturum tantum venialiter, Gob. *n.* 760. Lohn. *p.* 2. *t.* 10. *nu.* 4. dicunt ad illa saltem teneri, quæ a choro canuntur, v. g. ad *Gloria*, & *Credo*, quia illa non recitantur ab aliquo, qui ad illud munus sit ordinatus, Sa, & Sanch. dicunt melius esse, si audiat epistolam, & Evangelium, quam si legat, hinc Tamb. Pelliz. Quarti ab omni peccato excusant omittentem ea omnia, si dum canuntur, ad illa attendat, quia de eis recitandis nullum est præceptum, Pasq. *q.* 209. multos citat docentes nullam quidem ad ea dicenda esse obligationem sub peccato, addit tamen difficulter omittenda sine veniali, cum sit usus ea recitandi, ideoque Gob. prudenter suadet, ut in his se accommodet consuetudini suæ patriæ, vel Ecclesiæ. 425

§. 11. Qui prævidet se non posse celebrare, nisi omittendo aliquot cæremonias, debet collata inter se harum gravitate, & causis celebrandi, videre, sit ne consultius sine his celebrare quam ob harum defectum Missam omittere, Suar. Tamb. Gob. *n.* 743. 426

§. 12. Qui potest omnia peragere excepta elevatione hostiæ, & calicis, potest his omissis celebrare privatim, quia defectus ille non est tantus, ut privet jure acquisito ad celebrandum; non debet tamen celebrare publice nisi in necessitate, & populo admonito, ne murmur in eo, vel turbatio oriatur, Gob. *n.* 745. 427

§. 13. Llamas negat peccare eum, qui celebrare vult præsciens se non posse recitare illa, quæ præcedunt evangelium, quia talis adhuc censetur legere Missam integram; sed de hoc judicet lector, inquit Gob. *n.* 763. quidquid autem sit, probabile est, quod dicit Llamas, quia qui ea non audit, quæ præcedunt evangelium, nihilominus Missam audit: ergo etiam vere dicitur legere Missam, qui reliqua legit, impotentia autem excusat a præcedentibus. 428

Q. 61. Quid dicendum sit de illo, qui addit, commutat, vel invertit aliquid in Missa? R. §. 1. Addere collectam ultra præscriptas vixerit peccatum, excusat enim facile causa aliqua vel devotio, Pasq. *q.* 215. contra Gob. *in Exp. t.* 3. *num.* 748. qui dicit sub veniali requiri causam peculiarem. Dicere autem *Gloria*, aut *Credo*, cum omittendum esset, est tantum veniale, Suar. Gob. *n.* 747. Excipit Aversf. *q.* 11. *f.* 12. §. 6. nisi fieret cum magna deformitate, uti si alterutrum diceretur in Missa de *Requiem*. Putat etiam Spor. *nu.* 427. fore mortale, si notabiliter multum adderetur ad Missam. 429

§. 2. Non peccaret, qui sub longo cantu ad *Gloria*, vel *Credo* modeste oraret vocaliter, aut etiam recitaret parvas Horas, quas teneret memoria. Quod multo magis valet de Diacono, & Subdiacono, in solemni Missa, Cajet. Tann. Gob. *n.* 733. contra Tamb. Lohn. *p.* 2. *tit.* 10. *nu.* 5. qui dicunt esse veniale, si celebrans faciat. 430

§. 3. Intermiscere meditationem, seu considerationem circa ea, quæ tum geruntur in Missa, nullum est peccatum, quamvis fiat quædam interruptio, quia censetur esse moralis continuatio, cum mens maneat applicata Missæ, Nav. Quarti. V. dicta *n.* 252. 431

§. 4. Commutatio voluntaria precum in alias preces non approbatas, si fiat in materia notabili, est mortale; si autem mutatio fiat in alias preces approbatas in Missali, v. g. unius epistolæ, evangelii vel præfationis in aliam, secundum Pasq. *q.* 221. regulariter est veniale tantum, quia non inducitur magna deformitas, qualis tamen esset, inquit Aversf. §. 9. si evangelium Paschatis conjungeretur cum epistola defunctorum, aut alio simili modo. 432

§. 5. Mutare in alia verba Synonima putat Quarti semper esse veniale tantum, quia per hoc etiam non inducitur magna deformitas, quamvis *Pasq.* dicat in materia notabili etiam fore mortale. 433

§. 6. Imperfecte mutare actiones, v. g. breviorem crucem facere, inclinare os prope altare, & non formare osculum, Suar. & Quarti putant esse veniale, quamvis contradicat Pasq. *q.* 124. nullum in eo agnoscens peccatum. 434

§. 7. Quan-

435 §. 7. Quando dicitur Missa, vel collecta contra Paganos, nomen Paganorum mutari non potest, dicendo Turcarum, Hæreticorum, S. Congreg. 29. Junii 1689.

436 §. 8. Si quis loco Episcopi nominandi in Canone nominet Generalem sui Ordinis, Dian. *p*. 2. *t*. 14. R. 4. dicit a Papa, & S. Congr. damnari mortalis, sed Rodriq. Bordon. Tamb. Spor. *num*. 428. dicunt non constare de tali declaratione, adeoque non fore mortale, nisi fieret animo mutandi ritum, vel in contemptum Episcopi.

437 §. 9. Inversio partium ejusdem rationis est tantum veniale, uti si recitetur una oratio, vel una epistola ante aliam, quod probabile etiam est, licet principalis oratio non diceretur primo loco. Si autem partes sint dissimiles, ex proposito eas invertere erit mortale, uti si evangelium legatur ante epistolam, in his enim est magna deformitas, & colligitur ex iis Doctoribus, qui volunt omissam unam partem Missæ non esse repetendam, Pasq. *q*. 222.

438 *Q. 62. Quid notandum sit circa expressionem verborum in Missa?* R. seqq. §. 1. Si quis notabilem partem verborum Missæ, ita formet intra labia, & dentes, ut secluso omni impedimento seipsum audire non posset, peccat mortaliter, quia non legit Missam vocaliter, nam oratio vocalis, prout a mentali distinguitur, debet habere sonum, omnis autem sonus est audibilis, cum sit objectum auditus, uti dixi *l*. 4. *n*. 1294. & docet cum communiore Pasq. *q*.231. contra Azor. Tamb. Caram. Bass. *de Horis* §.2. Quarti *p*.1.*t*.16.*d*.2.& alios apud Dian. *p*.2.*t*.12.*R*.9. qui putant sufficere, quod verba formentur per motum oris, & linguæ, dicunt enim orationem esse non pure mentalem: ergo vocalem, quam sententiam Gob. *nu*. 813. videtur admittere ut probabilem, notantque Nav. & Fill. posse servire scrupulosis.

439 §. 2. Si quis omnia, quæ dici debent alte, legat submisse, non peccat mortaliter, Quart. Pasq. *q*. 231. Peccare autem venialiter, docet cum aliis Sanch. *in Conf*. *l*.7. *c*.2. *dub*.8. *n*.6. quia Missa est officium publicum, quod communicari debet cum populo, ut sic excitetur ad devotionem, Pasq. tamen *q*. 230. probabilius dicit ullo modo peccare celebrantem, dummodo ita alte exprimat verba, quæ alte dici debent, ut excedat terminos secretæ orationis, licet populus audire non possit, eo quod Rubrica id ordinans nullum contineat præceptum. Quarti *dub*. 1. dicit Rubricam illam continere quidem præceptum, attamen esse nonnullos timoratos, qui voce omnino depressa celebrant sine scrupulo peccati etiam venialis, quod Sanch. & alii admittunt, si quis non celebret coram aliis; fatentur enim tum satis esse, si Minister audiat ea, quæ alte dici debent. Quod si quis celebret non in summo altari, sed in laterali, Nav. & alii cum Gob. *n*. 813. plane excusant a peccato, si omnia submisse dicat, ideoque Beja *p*.1. *cas*.21. sic scribit: *In nostra religiosissima Lusitania, ut devotioni, & contemplationi sacrificantium consulatur, in more est positum submissa adeo voce privatas Missas dicere, ut nonnisi a se solo sacrificans audiatur, & ab eo, qui Missæ inservit, quoad ultima verba, quibus est responsurus*.

440 §. 3. Qui partem notabilem eorum, quæ submisse dici debent, recitat alte, secundum Gav. Quarti, Pasq. peccat mortaliter; docent tamen communiter Auctores veniale tantum esse ita alte proferre verba consecrationis, ut audiantur ad sex, vel octo passus, si autem audiantur ad quadraginta passus dicunt communiter omnes cum Gob. *n*. 69. esse mortale. Et universaliter quamvis ad decem tantum passus audiri possint, si tamen magna pars populi soleat esse intra totidem passus, erit mortale, quia ratio, ob quam graviter prohibemur alte exprimere, hic invenitur, nempe ne populus verba illa sciens postea temere, aut ad jocos eisdem utatur, nullum tamen erit peccatum, si ita alte proferantur, ut Ministri audiant, Gav. Gob.

441 §. 4. Media voce, idest, nec omnino alta, nec omnino submissa dicuntur, *Orate fratres*, *Sanctus*, & quæ sequuntur usque ad canonem, *Nobis quoque peccatoribus*, *Domine non sum dignus*. Errant autem, qui alta voce dicunt *Memento Domine*, *Omnis honor*, *& gloria*, dici enim debent submisse.

442 §. 5. Si nimia acceleratione causetur mutilatio ultimarum syllabarum, aut syncope intermediarum, dummodo maneat sensus, & significatio, absitque scandalum, est tantum veniale. Nullum erit peccatum, si fiat ex defectu naturali, Quarti, Pasq. *q*. 232.

443 *Q. 63. Quid notandum sit circa distractionem in legenda Missa?* R. §. 1. Distractio quamvis longa extra canonem, & sumptionem est tantum venialis, Tamb. *de Sacrif*. *l*. 2. *c*.3. *n*.8. Diuturna sub canone est mortalis saltem ob periculum in eo committendi errores, Tamb. Gob. *in Exp*. *t*.3. *n*.817. Attamen Dian. & Bardi non agnoscunt culpam adeo gravem, quamvis magna esset distractio & si absit periculum errandi, quod tamen vix aberit, probabile tamen est quamcumque distractionem internam etiam sub consecratione, vel Communione fore veniale tantum, secundum sententiam, quam retuli l. 4. a n. 1341. nempe, quod cum distractione interna consistat essentia orationis, & attentio interna non præcipiatur graviter, quam sententiam fuse defendit etiam Quarti *p*. 1. *tit*.16. *dub*. 5. Ratio autem est, quia intentio virtualis, quæ tum manet, sufficienter dirigit omnes illas actiones, facitque esse opus religionis.

444 §. 2. Si celebrans sub Communione distrahatur voluntarie, aliqui putarunt peccare mortaliter, tum quia Communio requirit parem cum consecratione reverentiam, uti habet Tamb. tum etiam quia consumptio utriusque speciei est de præcepto divino, qui autem sponte distrahitur sub actu a Deo præcepto, peccat mortaliter, inquit Sanch. *in conf*. *l*. 7. *c*. 2. *dub*. 28. *n*. 8. Econtra Gob. merito dubitat de tanto rigore, præsertim cum J. Sanch. apud eumdem neget laicum mortaliter peccaturum, qui communicaret voluntarie distractus, nam sub tam brevi actione distrahi, ubi non est periculum errandi, vel invalidandi Sacramentum, videtur manere intra terminos materiæ levis.

§. 3. *Ant. Molina*, *& Cotonius* ita requirunt actualem intelligentiam, & attentionem ad omnia, ut putent eum, qui 445
recitaret v. g. *Credo*, & non recitaret significative, idest, simul non eliceret internos actus fidei per illa verba significatos, peccaturum, quia mendaciter profiteretur se credere, cum tamen non haberet actum formalem fidei. Econtra Gob. *n*. 823. probabilius dicit, & multis argumentis probat sufficere ea dici recitative, seu historice: nullum enim reperitur præceptum de hoc, ut eliciantur omnes affectus, quos verba continent, præsertim cum Missa absque hoc sit vera oratio, & actus religionis.

§. 4. Pro retinendo animo collecto, & excludendis distractionibus facile medium est si Sacerdos consideret Missam 446
tanquam memoriale Passionis Christi, considerando singulas actiones veluti repræsentativas alicujus mysterii Passionis, uti explicavi *l*. 3. *p*. 1. *n*.661.

Q. 64. Quid circa orationes, collectas, sive commemorationes in Missa sit observandum? R. seqq. §. 1. In festis dupli- 447
cibus, & diebus octavis, per se loquendo, tantum est una oratio, nisi festa occurrant, de quibus addi debeat commemoratio. In semiduplicibus ordinarie sunt tres tantum, nisi plures specialiter faciendæ sint commemorationes, vel addatur collecta ob publicam necessitatem, vel ad altare privilegiatum pro liberatione animæ.

§. 2. Tempore Passionis, item intra octavas Paschæ, & 448
Pentecostes, si occurat commemoratio de simplici in Missa de tempore, aut de die infra octavam, tertia collecta omittitur. In omnibus autem Dominicis infra octavas communiter fit solius Octavæ commemoratio.

§. 3. In Missa de festo simplici (idem est de feriis, excepta 449
septimana Passionis, & Palmarum) dicuntur tres, vel quinque vel septem, vel etiam plures, sed semper numero impari, Gav. Arnaud. Lohn. quamvis contradicat Guyet. *in Heterolog*. *l*. 4. *c*. 21. *q*. 23. putans hunc numerum imparem non esse necessario observandum; sed non est recedendum a communi.

§. 4. Quando tertia est ad libitum etiam in semiduplicibus, 450
sumi potest oratio *Fidelium*, aut quæcumque alia in Missali, vel pro Vivis, vel pro Defunctis tantum, v. g. pro Patre, & Matre, etiam ex quibusvis aliis Missis tam votivis quam aliis, illa autem quæ est libere assumpta semper est ultima, excepta *Fidelium*, quæ extra Missam *de Requiem* semper est penultima. Exposito venerabili Sacramento nulla fit Oratio pro Defunctis solis.

§. 5. Præscripta ob publicam necessitatem potest esse ter- 451
tia ad libitum, vel addi pro quarta. Quod si tertia sit præscripta, addi debet pro quarta, S. Congreg. 2. Dec. 1684. Omittitur autem in duplici primæ, & secundæ classis, uti habet communior, quamvis *Piscara* admittat dici in duplici secundæ classis. Idem putat pro privata necessitate addi posse aliquam, & ita peritos respondisse, sed addit melius esse suam necessitatem commendare in *Memento*.

§. 6. Potest fieri commemoratio de SS. Sacramento, si ex- 452
positum sit, etiam in Missa de duplici, quod non sit primæ, aut secundæ classis, S. Congr. 2. Decemb. 1684.

§. 7. In privata Missa fit commemoratio, 1. illius, de quo 453
in Laudibus facta est, excepta Dominica Palmarum, & vigilia Pentecostes. 2. De feria majore, & vigilia, si Missa fit de festo tum occurrente. In festo tamen primæ classis nihil fit de vigilia, nec de festo simplici, nec de die infra Octavam, attamen fit de feria majore, Dominica, die octava occurrente. 3. In festo Sancti, si ad ejus altare celebretur, licet de eo non sit Officium tum vel Missa, prima est de illo Sancto, secunda, de quo est Officium, tertia, quæ alias erat secunda. 4. In Missa solemni festo secundæ classis non fit commemoratio de simplici.

§. 8. Missa, quæ canitur etiam in pagis, censetur solemnis, 454
Lohn. non tamen, si eam etiam in Dominica legat Parochus sine cantu. Missa secunda in Natali Domini, quamvis canatur, & festum sit primæ classis, habet commemorationem de S. Anastasia, quia rubrica absolute ita præscribit.

§. 9. Quando fieri debent commemorationes festorum aut 455
feriæ occurrentis, omittuntur collectæ secundariæ festis simplicibus aut semiduplicibus assignatæ, quæ alioquin, si aliæ non assignentur, sumuntur ex Dominica de tempore.

§. 10. Quando Officium fit de aliquo festo B. Virginis, 456
non fit commemoratio de alio illius occurrente festo, quod inde colligitur, quia sic habet Rubrica Breviarii in Dominica infra octavam Nativitatis B. Virginis, in qua legitur de festo Nominis B. Virginis: si dies immediate sequens post festum Nativitatis sit Dominica, vesperæ dicuntur integræ de Nativitate sine commemoratione festi Nominis: si autem festum Nominis incidat in diem octavam Nativitatis, faciendum est Officium de Nomine B. M. absque commemoratione Octavæ. Consequenter si festum Nominis B. V. transferatur in diem ante festum B. V. de Mercede, pridie fit officium totum de Nomine sine commemoratione, & alterius diei Officium de Mercede incipit a Matutino.

§. 11. In-

57 §. 11. Infra Octavas Paschæ & Pentecostes, secunda oratio est *Ecclesiæ* vel *pro Papa*, tertia non dicitur. Infra Ovavas B. V. & omnium Sanctorum, 2. est, *Deus qui corda*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. Infra alias Octavas, 2. est, *Concede*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*, uti & in vigiliis, quæ jejunantur, si fiat Missa de vigilia. Excipe vigilias Nativitatis Christi, & Pentecostes. Quod si in vigilia fieret de festo, v. g. semiduplici, 2. est de vigilia, 3. de tempore.

458 §. 12. Orationes de tempore sunt, In adventu, 2. *Deus qui de B. Mariæ*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. A Dominica post Octavam Epiphaniæ usque ad Purificationem, 2. *Deus qui salutis*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. Post Purificationem usque ad diem Cinerum, & ab Octava Pentecostes usque ad Adventum, 2. *A cunctis*, 3. *ad libitum*. A die Cinerum ad Dominicam Passionis, 2. *A cunctis*, 3. *pro Vivis*, *& Defunctis* Septimana Passionis, item per Octavas Paschæ & Pentecostes, 2. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*, 3. non dicitur. Post Octavam Paschæ ad Ascensionem, 2. *Concede*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. In festis semiduplicibus & simplicibus ab Octava Pentecostes usque ad Adventum, & a Purificatione usque ad Quadragesimam, 2. est *A cunctis*, 3. *ad libitum*. Ab Octava Epiphaniæ ad Purificationem, 2. est, *Deus qui salutis*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. A die Cinerum ad Dominicam Passionis, 2. *de feria*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. Ab Octava Paschæ ad Ascensionem, 2. est *Concede*. 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. Octavarum Nativitatis Christi, Epiphaniæ, Corporis Christi, fit semper commemoratio, etiam in festis I. Classis, *Rubrica* dicens sic fieri in Missa, sicut in Breviario, quod ita habet *tit. de Octavis & Commemorationibus*.

459 §. 13. Ordo commemorationum in Missa servatur secundum classem, in eadem autem classe servatur ordo secundum dignitatem designatam in Litaniis, nisi aliud notetur in Missali. Festum simplex communi toti Ecclesiæ præfertur particulari simplici.

460 §. 14. Si occurrant eadem die plures collectæ similes dicendę, mutatur earum altera cum diversa, vel ex proprio vel ex communi, ne bis dicatur eadem, v. g. si festum S. Martini incidat in Dominicam 22. post Pentecosten, oratio secreta est eadem, hinc pro S. Martino accipi debet ex communi de Sanctis.

461 §. 15. Si infra Octavam propriæ Dedicationis facienda sit commemoratio alienæ Dedicationis, pro hac accipitur oratio, quæ est pro prima Dedicatione, & omittuntur ea, quæ soli primæ conveniunt.

462 §. 16. In oratione *A cunctis* nominari potest quivis S. canonizatus sub N. Item videtur licere nominare duos, non plures, ubi consuetudo Ecclesiæ habet. Addi potest cognomen S. ad distinctionem, si tamen Ecclesia orationem posuerit & non addiderit cognomen, etiam addendum non est a celebrante.

463 §. 17. Extra Adventum, Quadragesimam & tempus Paschale, prima die cujuscumque mensis, item extra Quadragesimam & tempus Paschale omni die Lunæ, loco Missæ conventualis pro defunctis addunt alii orationem, *Fidelium* penultimo loco, nisi isti dies primi impediantur duplici vel semiduplici, etiam ad libitum; tunc enim pro die Lunæ plane omittitur, pro mense autem transfertur in proximam diem non impeditam. Si autem prima dies mensis non impedita sit die Lunæ, hac die dicendo satisfit utrique obligationi, quia fit, quod præscribitur utraque rubrica, sicuti si una lex vellet jejunari prima die mensis, altera lex vellet jejunari prima die Lunæ in quovis mense, si prima dies mensis esset Lunæ, & hac jejunaretur, satisfieret utrique legi. Quod si vigilia incidat in primam diem non impeditam mensis, vel in similem diem Lunæ, secunda oratio est *Fidelium*, quia rubrica vigiliam habet tanquam feriam, cum in ea fiat officium de feria, in rubricis enim generalibus *Tit. 6. de vigiliis n. 4.* dicitur, *Officium vigiliæ totum fit de feria occurrente, ut in Psalterio.*

464 *Q. 65. Quando dici vel omitti debeat Gloria aut Credo?* R. §. 1. *Gloria* dicitur, quando in Matutino dictum est, *Te Deum laudamus*, excipe feria 2. & 3. Rogationum, item si Missa non concordet cum Officiis Horarum, ut in vigiliis, votivis, *De Requiem*, tamen dicitur in votivis Angelorum & B. V. in Sabbato, ut recte Gav. & Gob. *t. 3. num.* 722. in votivis autem B. Virginis extra Sabbatum, non dicitur, item dicitur, quando legitur de Sancto, die, quo obiit, aut de Sancto, qui est titulus Altaris, licet de his non sit dictum Officium. Dicitur quoque in votiva pro gravi & publica causa, item in solemni gratiarum actione, si non sint paramenta violacea.

465 §. 2. *Gloria* non dicitur quando in Matutino dictum non est *Te Deum laudemus*, excipe in Cœna Domini & Sabbato Sancto, in quibus dicitur.

466 §. 3. *Credo* dicitur in omni Dominica, qualecumque sit Officium, & etiamsi Missa sit votiva, dummodo non sit *De Requiem*, item in solemni votiva pro re gravi vel publica Ecclesiæ causa, v. gr. in precibus 40. Horarum, item in omnibus Dedicationibus, item in festis incidentibus infra Octavas habentes *Credo*, non tamen in vigilia incidente infra Octavam nec in Rogationibus, item dicitur in Missa de Sancto cujus insignes Reliquiæ habentur in Ecclesia, in qua legitur Missa, si autem Missa fieret extra hanc Ecclesiam, non ideo dicitur *Credo*, S. Congr. 2. Dec. 1684.

467 §. 4. Octavæ totæ habent *Credo*, si festum habeat, quamvis Officium non fiat de Octava.

468 §. 5. Regulariter MVC non credit, idest, Martyres, Virgines (& Viduæ) Confessores (nisi sint Doctores) non habent *Credo*, tamen *Credo* dicitur in festo Patroni Titularis Ecclesiæ, non autem capellæ vel altaris. Item dicitur in festis principalibus Sanctorum apud Regulares, non tamen Beatorum, nisi sit Missa solemnis. Nec ideo dicitur *Credo*, quod expositum sit venerabile Sacramentum, S. Congreg. 2. Decemb. 1684. Nec dicitur in Sabbato, quando Missa legitur de Dominica alioqui omittenda.

Q. 66. Quandonam dicatur, Ite Missa est, & Evangelium S. Joannis? R. §. 1. *Ite Missa est*, dicitur quandocumque dictum est, *Gloria in excelsis*, si, *Gloria* non sit dictum, dicitur, *Benedicamus Domino*, tamen in Missis *De Requiem* semper dicitur, *Requiescant in pace*. *Ite Missa est*, dicitur facie ad populum conversa, *Benedicamus Domino*, *& Requiescant in pace*, facie ad altare conversa. 469

§ 2. Evangelium S. Joannis legitur in fine Missæ, 1. In omni votiva & *De Requiem*. 2. Etiam alias semper, nisi nona lectio fuerit Evangelium cum Homilia, quod Evangelium tum legitur in fine Missæ. 470

Q. 67. Quid specialiter notandum sit in Missis vigiliarum & quarumdam feriarum? R. §. 1. In Missis vigiliarum simplicium non dicitur *Gloria* nec *Credo*, licet *Te Deum* dictum sit in officio, quia Missa non concordat cum Officio. *Dixi* simplicium, propter vigilias Paschæ, Pentecostes, &c. 471

§. 2. Si in vigiliam incidat semiduplex, secunda oratio est de vigilia, tertia de tempore, non *Concede*, quæ alias secundo loco in vigilia dicitur. 472

§. 3. In vigilia infra Octavam, si Officium est de Octava, Missa est de vigilia cum commemoratione Octavæ. Si Officium est de alio festo, Missa etiam est de hoc festo cum oratione secunda de Octava, tertia de vigilia, Excipe, si vigilia SS. Petri & Pauli vel S. Joannis venerit infra Octavam Corporis Christi, tum enim Missa est de Octava & commemoratio vigiliæ. 473

§. 4. In vigiliis semper dicitur præfatio communis (excipe Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes) licet sit infra Octavas habentes propriam, uti videre est in vigilia S. Joannis occurrente infra Octavam Corporis Christi. 474

§. 5. Si vigilia impediatur a festo digniori, ultimum Evangelium est de illa, exceptis feriis Quadragesimæ vel quatuor temporum, tum enim legitur Evangelium feriæ. 475

§. 6. In feriis Adventus, si resumatur Missa Dominicæ, omittuntur *Alleluja*, & versus sequens. A Septuagesima ad Quadragesimam, si resumatur missa Dominicæ, etiam omittitur Tractus. 476

Q. 68. Quid observandum sit, si concio habeatur tempore Missæ? R. §. 1. Concio habetur statim post Evangelium vel post *Credo*, si dicatur, & Rubricæ vetant, ne habeatur post oblationem, Quod si celebrans ipse concionetur, deposita casula, & manipulo sedet ad cornu Evangelii, vel ascendit cathedram. 477

§. 2. Qui coram Episcopo loci sub missa tantum est concionaturus, circa initium Evangelii genuflexus petit ab illo benedictionem per *Jube domne benedicere*, osculata Episcopi manu, postmodum in cathedra facit profundam Episcopo, aliis autem capitis inclinationem. 478

§. 3. Si Venerabile sit expositum in concione, stat nudo capite, nisi velum interponatur ante Sacramentum, aliqui tamen volunt hoc tantum esse observandum, si concionetur intra Chorum, in quo Sacramentum prostat; secus si cathedra sit in navi templi seu infra Chorum, Lohner, sed praxis habet, si inter cathedram & Sacramentum expositum nihil intercedat, ut concio fiat nudo capite. 479

Q. 69. Quid notandum sit circa inclinationes in Missa? R. seqq. §. 1. Quadruplex est inclinatio, 1. solius capitis, 2. humerorum simul, 3. profunda seu medii corporis, 4. genuflexio. 480

§. 2. Solius capitis inclinatio versus crucem fit, quoties dicitur *Gloria Patri*, vel *Oremus*. Ad Gloria in excelsis, quando dicitur *Deo*, *Adoramus*, *Gratias agimus*, *Jesu Christe*, *Suscipe deprecationem*. Ad Credo, quando dicitur, *In unum Deum*, *Jesum Christum*, *Adoratur*. Ante præfationem, quando dicitur, *Gratias agamus Domino Deo nostro*. Dum facit memento pro vivis. Ad *tibi gratias agens* ante consecrationem, & sub utraque consecratione. Post *Memento* pro defunctis, quando dicitur, *per eumdem Christum Dominum nostrum*. In Quadragesima, quando dicitur, *humiliate capita vestra Deo*. Post *Ite Missa est*, quando dicitur, *placeat tibi S. Trinitas*, & statim post, quando dicitur, *benedicat vos omnipotens Deus*. Etiam fit, quoties abit vel redit ad medium altaris non habentis Venerabile expositum. Item quoties pronuntiat nomen *Jesus* vel *Mariæ* vel *Sancti*, de quo celebratur, aut fit commemoratio. Avendamus apud Gob. *tr. 13. in App. ad n.* 731. dicit etiam fieri ad nomina *Trinitas & Venerabile Sacramentum*, quando de his legitur missa. Si sub Evangelio occurrat aliquod sacrum nomen, inclinatio fit versus librum. Quamvis autem Lohner dicat ad nomen Papæ etiam inclinandum esse caput, tamen hoc nullibi reperio præscriptum. 481

§. 3. Humerorum inclinatio fit post psalmum *Judica*, quando dicitur *Deus tu conversus vivificabis nos*. Post oblationem, quando dicitur, *In spiritu humilitatis*, &, *Suscipe S. Trinitas*, Ad *Sanctus* usque ad *Benedictus, qui venit*, exclusive. Ad *Agnus Dei* & orationes sequentes. Ad *Domine non sum dignus*. 482

§. 4. Profunda reverentia fit, quando accedit vel recedit ab Altari, quando ab Altari descendit ad infimum pedem volens missam incipere, Ad *Confiteor*, Ad *Munda cor meum*, Ad *Te igitur clementissime Pater*, Post elevationem ad *Supplices* 483

ces te rogamus. Denique quando sumit sacram hostiam. Sacerdos inclinatus sub *Confiteor*, in sola Missa solemni movet corpus a sinistra ad dexteram ad Subdiaconum & Diaconum.

484 §. 5. Genuflexio fit, quando transit, accedit vel recedit ab Altari, ubi est Venerabile expositum vel reconditum: Quoties accedit vel recedit a medio Altaris, & quoties se convertit ad populum & iterum ad Altare, ubi Venerabile est expositum. Antequam incipiat Missam ad altare, in quo est Venerabile saltem reconditum. Quoties in Missis privatis dicitur, *Flectamus genua*, vel in Missali ad marginem notatur genuflexio. In *Credo* ad *Incarnatus est*. Quoties post elevationem movet hostiam vel calicem. In fine Evangelii S. Joannis, ad *Verbum caro factum est*. Debet autem genuflexio fieri usque ad terram, non præpropere vel cum impetu, sed tarde & graviter. Ordinate fit uno tantum genu, aliqui tamen dum accedunt aut recedunt ab altari, & antequam incipiant Missam, ubi Venerabile est expositum, flectunt utroque genu.

Varia de honore, salutatione & reverentiis, quæ quandoque exhiberi debent magnatibus vel aliis, possunt videri apud Steph. Grat. *t.* 2. *c.* 284.

485 *Q.* 70. *Quid notandum sit circa benedictiones & ritus manuum?* R. seqq. §. 1. Benedictiones aliæ sunt consecrativæ, ut illa, qua benedicitur aqua: Aliæ invocativæ, ut si Pater benedicat filio: Aliæ tantum significativæ, & tales sunt illæ, quas Sacerdos facit super species consecratas; significant enim Christum, qui ibi continetur, esse omnis benedictionis auctorem.

486 §. 2. Manus post consecrationem semper tenendæ sunt supra Corporale, aut deponuntur in illo; ante consecrationem autem ponuntur supra altare, proxime ad Corporale.

487 §. 3. Qui utuntur ritu Ambrosiano, Dominicanorum vel Franciscanorum, post elevationem extendunt brachia in crucem. Reliqui eo ritu non utentes nunquam manus extendunt ultra latitudinem corporis sive casulæ, quia non debent posse videri ab eo, qui esset directe post tergum Sacerdotis: Junctæ autem ita teneri debent, ut digiti altum respiciant.

488 §. 4. Manus prius elevatæ junguntur ad *Gloria in excelsis*, *Credo*, *Veni sanctificator*, *Sursum corda*, & *Gratias agamus* in Præfatione. Ad initium Canonis, *Te igitur*. Ad utrumque *Memento*. Ad benedictionem populi, *Benedicat vos*. Sine elevatione junguntur, quoties dicit, *Oremus*: quando ad populum, dicit *Dominus vobiscum* & *Orate Fratres*: Ad *Sanctus* in fine Præfationis: Post consecrationem, quando dicit, *De his donis*. Ad *Supplices te rogamus*: Ad *Sacrosanctum Filii tui Corpus*: Post orationes, quando dicit, *Per Dominum nostrum*, vel *Per Christum*: Si autem oratio claudatur per, *Qui vivis* vel *vivit*, jungit manus, cum dicit, *In unitate Spiritus &c.*

489 §. 5. Manus junctas super altare tenet, postquam ascendit, & dicit, *Oramus te Domine per merita*. Ad *In spiritu humilitatis* & *Suscipe S. Trinitas*. Ad initium Canonis. *Supplices te rogamus*: Ad orationes ante Communionem. Ad *Placeat tibi S. Trinitas*. Manus extensas super altare ponit quoties osculatur altare: Ad *Per omnia sæcula sæculorum* ante Præfationem & *Pater noster*: si legens Epistolam non applicet manus libro:

490 §. 6. Quando dextera signat aliquid in altari, tum ponit sinistram super altare: Si autem seipsum vel alios signet, admovet suo pectori, uti etiam ad *mea culpa* in *Confiteor*. Quando autem sinistra movet aut vertit librum, deponit dexteram in altari.

491 §. 7. Cruces in Missa non fiunt manu plicata vel inflexa sed recta digitis conjunctis, Sac. Congr. 4. Augusti 1663. Et formantur cruces, non signando manu quatuor quasi puncta in aere, nec manu ducta in circulum, sed per duas lineas, alteram rectam versus Sacerdotem, alteram diametraliter transversam. Quæ super calicem fiunt, non excedunt pallæ magnitudinem, quæ autem fiunt super calicem & hostiam, simul incipi debent a labio extremo calicis usque ad spatium imminens primæ parti hostiæ versus Sacerdotem, non debet tamen manus deprimi ad hostiam, sed recta trahitur hæc crux æqualiter alte super calicem & hostiam.

492 §. 8. Quando sub Canone ad *Hanc igitur oblationem* palmæ apertæ super oblata extenduntur, aliqui cum *Lohner* tenent pollices infra palmas, alii cum Gav. Quarti, Dian. *p.* 3. *tom.* 6. R. 104. ponunt supra palmas in formam crucis, dextero super sinistrum posito, secundum decretum 238. S. Congr. referendum *n.* 2055.

493 §. 9. Dum elevatur hostia, pollices, indices & musculi manuum junguntur, ut firmius teneatur hostia, tres autem ultimi digiti extensi ad invicem junguntur.

494 §. 10. Quando Sacerdos post consecrationem ante Communionem percutit pectus, facit hoc tribus tantum digitis ultimis dextræ, quia pollex & index non debent post consecrationem tangere casulam, *Gav.*

495 *Q.* 71. *Quid notandum sit circa ritus oculorum?* R. seqq. §. 1. Oculi elevantur ad *Munda cor meum*, *Veni sanctificator*, ad oblationem hostiæ & calicis, sed offerens hostiam statim iterum deprimit in hostiam, offerens autem calicem tenet elevatos. Item elevantur oculi ad *Suscipe S. Trinitas*, *Te igitur clementissime*, *Gratias agamus*, dum dicit *Deo nostro*, *Qui pridie*, dum dicit *Elevatis oculis*: Quando hostiam, & calicem elevat, hæc enim respicit, donec deponat. In fine ad *Benedicat vos Omnipotens*.

§. 2. Oculos demissos tenet, dum accedit vel recedit ab altari; Quandocumque se vertit ad populum: Sub utroque *Memento*, Post consecrationem plerumque conjiciuntur in hostiam, nisi occupentur in legendo. 496

Q. 72. *Quid observandum sit circa Missas votivas?* R. seqq. 497
§. 1. Missa votiva est, quæ ex voto seu arbitrio Sacerdotis legitur præter directionem Rubricæ, & discrepanter ab Officio; Licita est autem votiva, si adsit rationabilis causa, alioquin non est temere recedendum a rubrica, & usu communi.

§. 2. Prohibentur votivæ, 1. diebus Dominicis & festis duplicibus, nisi sint ad libitum, tum enim licent, quia privilegium orandi Officium potest acceptari sine privilegio legendi Missam, 2. Intra Octavas Epiphaniæ, Paschæ & Pentecostes. Et per decretum Clementis X. 21. Jun. 1670. Intra Octavam Corporis Christi: 3. Die Cinerum, Septimana Sancta, in vigilia Nativitatis Christi, & Pentecostes, item in vigilia Epiphaniæ per S. Congr. 27. Aprilis 1698. 498

§. 3. Pro causa publica legi possunt etiam in duplicibus, si non sint primæ classis. *Gav. Dian.* & alii. Imo & in duplici primæ classis aut in Dominica vel festo de præcepto, si fit pro causa publica, & Missa solemnis, Sennyei. Necessitas autem sufficiens ad privatam votivam in duplicibus non primæ classis sunt preces 40. horarum, publica gratiarum actio &c. Putantque *Henriq. Tann.* & alii sufficere quamcumque rationabilem causam, v. g. ut satisfacias fundationi: addunt *Jord.* & alii, si promiseris accepto stipendio, sed Tamb. Gob. *t.* 3. *n.* 715. probabilius dicunt, quamvis juraris aut voveris, te non teneri legere, quia nemo obligatur ad aliquid prohibitum, & æque multum prodest Missa de tempore. Putat tamen *Tamb.* excusare notabile incommodum, v. g. cui valde difficile esset legere Missam, in qua est longa Passio, posset, secundum ipsum, accipere votivam de Passione Christi. Præterea Tamb. & Gob. *n.* 712. putant excusare singularem devotionem lecturi vel audituri talem Missam: sed optima devotio est se accomodare directioni Ecclesiæ per Rubricas. 499

§. 4. Licita est votiva, quando die feriali recitatur Officium Dominicæ omissæ vel anticipatæ. Putat tamen *Gav.* non debere tum dici loco Missæ principalis. 500

§. 5. *Angel.* & alii damnant cum mortalis, qui absque rationabili causa die prohibito legeret votivam, sed Suar. Bon. Fill. Reg. Dicast. Jord. Lohn. Port. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 5. aliique apud Quarti *in q. proœm. f.* 6. *p.* 7. & *p.* 1. *t.* 4. *d.* 5. dicunt Rubricas istas de votivis esse tantum directivas, nec obligare sub peccato: *Quarti* tamen & *Aversa* probabilius dicunt, dato Rubricas illas esse directivas, tamen fore veniale, si quis sine rationabili causa se ab illis, & a communitate difformet: imo si quis in Dominica sine rationabili causa legeret votivam solemnem, putant *Suar.* & *Quarti* fore mortale, alii tamen merito non agnoscunt tantum rigorem. 501

§. 6. In votivis omittitur *Gloria* & *Credo*. Si tamen fit de Angelis vel de B. Virgine in Sabbato, vel in die, quo Sanctus obiit, vel in solemni pro causa publica, dicitur *Gloria*; nisi sint paramenta violacea, tum enim semper omittitur *Gloria*, uti & *Credo*, excepta Dominica, si fiat votiva solemnis, aut etiam privata, tum enim dicitur *Credo*. 502

§. 7. Infra Octavam non fit votiva de eo, de quo est Octava, sed dicitur Missa festi conveniens Officio cum *Gloria*. Quod si infra Octavam v. g. B. Virginis, & fiat Officium de aliquo Sancto, pro votiva de B. Virgine dicitur Missa festi B. Virginis, sed extra Sabbatum sine *Gloria*, & semper sine *Credo*. Et idem est de Sanctis, inquit Arnaudus. Quod si petatur votiva, v. g. de Pentecoste aut de Assumptione, putant *Quarti* & *Aversa* non esse legendam de diebus illis, sed votivam in fine positam de Spiritu Sancto, & de B. Virgine, voluntque multi idem fieri, quando petitur de Sancto aliquo, sed alii cum *Lohn.* melius dicunt liberum esse hanc vel illam legere, præsertim quoad votivas de Sanctis, mutatis mutandis, v. g. mutando *To natalitia* vel *festa* in *To commemorationem*. 503

§. 8. In votivis semper dicitur psalmus *Judica*, item ad Introitum & *Lavabo*, *Gloria Patri*, etiamsi fit Missa de Passione etiam infra hebdomadam Passionis, Sacr. Congreg. 10. Febr. 1647. In votivis privatis dicuntur orationes plures, ut in festis simplicibus, semper impari numero: Secunda oratio est de quo fit Officium: Tertia, quæ alias fuisset secunda, & hoc servatur etiam tempore Passionis, & infra Octavas. In votivis tamen de B. Virgine tertia est, *Deus qui corda*, Et de Sanctis Apostolis Petro & Paulo, si secunda esset *A cunctis*, loco ejus dicitur *Concede*. In votiva solemni est tantum una oratio, & si quis velit addere alteram pro gratiarum actione, utraque dicitur sub una clausula, non item in privata Missa *Gav. Lohn.* contra *Quarti*. 504

§. 9. Præfatio dicitur propria, si habeat, alias de tempore, vel de Octava vel de communi. Si fiat votiva infra Octavam Nativitatis Christi, dicitur præfatio de Nativitate, licet votiva haberet propriam. Dicitur etiam *Communicantes* & *Hanc igitur*, si votiva dicatur infra Octavam, quæ illa habet propria. In fine semper dicitur Evangelium S. Joannis. 505

Q. 73. *Quid observandum sit circa Missas de Requiem.* Resp. seqq. §. 1. Missa de *Requiem* licita est aut prohibetur iisdem diebus & temporibus, quibus votiva, potestque similis necessitas vel causa excusare, ut legi possit diebus aliquibus prohibitis, *Gag. Lohn.* Non legitur exposito Venerabili. 506

§. 2. Præsente corpore licita est una solemnis de *Requiem*, quan- 507

quamvis sit dies Dominica vel festum de præcepto, dummodo non primæ classis; si tamen non sit de majoribus primæ classis, docet Sennyei *de Missa n.* 184. licere, uti & die Jovis Sancto ante, & Sabbato Sancto post alteram Missam solemnem: Putant autem *Gav. & Arnaud.* non licere in talibus festis vel Dominicis plures privatas, sed contradicunt alii cum Sennyei *n.* 182. quia censetur tantisper suspensum officium diei, & scio alicubi id permisisse Vicarium Generale in Sabbato Sancto. Verum ad tollendum dubium S. Congr. 10. Jun. 1693. declaravit tanquam abusum abolendam consuetudinem celebrandi Missas privatas pro defunctis corpore præsente, & insepulto his diebus, in quibus fit de duplici, vel de duplici fieri non potest, quod a fortiori intelligendum est de iis diebus, qui rejiciunt duplicia primæ classis, quales sunt ultimi in septimana Sancta, & omnes infra Octavas Paschæ, & Pentecostes, & aliquot alii. Præterea Alex. VII. 5. Aug. 1662. sub gravibus pœnis prohibuit Missas privatas pro Defunctis in omni duplici, cujus decretum Clemens XI. innovavit 30. Aug. 1706. voluitque omnino observari Rubricam de non celebrandis Missis privatis pro Defunctis in duplicibus, eo quod æque utiles sint, quæ sunt conformes Officio, cum applicatione Sacrificii. Sed quamvis ista tam sæpe sint præcepta, attamen passim videmus non observari: quod improbandum est.

508 §. 3. Anniversaria de Requiem, aut de tertia, & septima die dici non possunt in festo de præcepto, nequidem solemni: S. tamen Cong. 1. Sept. 1607. & 20. Jun. 1626. concessit pro implenda voluntate testatorum dici Missas de *Requiem* in festo duplici, quod non est de præcepto. Et notandum est decretum Alex. VII. *Credite* 22. Jan. 1667. datum, & habetur ultimo loco inter ejus Bullas, quo declarat anniversaria, & Missas de *Requiem*, si canantur, & eas disposuerint Testatores, quotannis in die ipsorum obitus, non prohiberi etiam in duplici majore, Missas tamen privatas in eum finem S. Cong. 28. Aug. 1627. & 21. Jun. 1670. non permisit legi in duplicibus, & quandocumque est Officium excludens duplicia.

509 §. 4. Alex. VII. in eodem decreto, *Credite*, dicit, Missas in altaribus privilegiatis, in diebus, quibus non licent, quamvis non sint de *Requiem*, sed de festo currente, habere eamdem vim & Indulgentias, quas haberet Missa de *Requiem*. Idem statuit etiam Clemens IX. & Innoc. XI. die 4. Maji 1688. Unde jam nulla rationabilis causa potest esse, cur in tali die prohibito petatur aut legatur Missa de *Requiem*.

510 §. 5. Si Missa defunctorum certo die dicenda, v. g. anniversaria, vel de tertia aut trigesima die, incidat in diem prohibitum, transferri potest in diem sequentem. S. Congr. 27. Sept. 1607. Durand. tamen, Corsettus & Rayn. *in Heter. t.* 15. *p.* 2. *f.* 3. *punct.* 3. *n.* 43. recte dicunt anticipari posse, ut citius succurratur Defunctis.

511 §. 6. In Missa de *Requiem* omittitur psalmus *Judica:* Ad introitum Sacerdos non signat se, sed librum: Omittitur *Gloria Patri* ad introitum, *Gloria in excelsis*, omnis oratio pro vivis, vel pro vivis, & defunctis simul: *Jube domne benedicere; Dominus sit in corde:* Osculum libri post Evangelium, *Per Evangelica dicta*, *Credo*. Benedictio aquæ, *Gloria Patri* post *Lavabo*, percussio pectoris ad *Agnus Dei;* sed manibus junctis, & non impositis altari additur, *dona eis requiem*, & ultimo, *sempiternam*. Post *Agnus Dei* prima oratio pro pace omittitur. In fine loco *Ite Missa est*, dicitur versus altare, *Requiescant in pace*. Omittitur benedictio populi: sed dicto *Placeat*, & osculato altari, itur ad Evangelium S. Joannis, quod semper legitur. Communio non distribuitur in paramentis nigris, nec intra solemnia cujuscumque Missæ de *Requiem*.

512 §. 7. *Dies iræ* dicitur, quando est unica oratio; si autem sint plures, liberum est dicere vel omittere: semper legitur præfatio communis.

513 §. 8. In solemni de *Requiem* est unica oratio, ut & festo Animarum, die depositionis & anniversaria, die tertia, septima, trigesima, in aliis autem Missis sunt plures, & in his oratio *Fidelium* semper dicitur, & semper est ultima. Quamvis legatur pro patre tantum vel matre tantum, in oratione dicitur, *Deus qui nos patrem, & matrem*.

514 §. 9. Tertia dies numeratur a die sepulturæ: Inter diem tertiam & septimam, inter septimam & trigesimam legitur, uti alias *Missa quotidiana*. Ante sepulturam, die tertia, septima & trigesima legitur Missa *De die obitus sive depositionis*.

515 §. 10. Communis sententia hactenus habuit, quod festo Animarum Missa ex intentione Ecclesiæ applicetur omnibus Defunctis in communi, legitur tamen declaratio S. Congr. data 4. Aug. 1663. quod applicari possit tum in genere pro omnibus tum in specie pro aliquibus Defunctis. De Missa post festum Animarum legenda pro Defunctis in Societate, dictum est *n.* 170. Quandonam autem in Missa, quæ non est de *Requiem*, addi debeat oratio *Fidelium*, dixi *n.* 463.

516 *Q.* 74. *An licitum sit pro vivo legere Missam de Requiem?* R. §. 1. Negant absolute Laym. Castrop. Garz. Tamb. Dian. *p.* 5. *t.* 13. R. 2. *p.* 9. *t.* 2. R. 19. Averf. *q.* 11. *f.* 12. Mendo *diss.* 13. *q.* 8. quia cum illa pro Defunctis tantum sit instituta, non est immutandus hic ritus Ecclesiæ: imo tales Missæ non prosunt jam vivis, neque earum effectus suspendi potest usque ad mortem illius, pro quo fiunt: ergo male leguntur. E contra Nav. Fagund. Zerol. Barb. Lez. Hautinus, Gob. *t.* 3. *n.* 631. aliique apud *Aversam* supra dicunt, licitum esse & pium, quod *Mendo* agnoscit probabile, & fuse defendit Rayn. *in Heter. t.* 15. *p.* 2. *sect.* 3. *pun.* 3. *a n.* 32. quamvis enim istæ sint pro mortuis institutæ, tamen ex natura sua etiam prosunt, si offerantur pro vivis, imo plus quam si pro mortuis, quia his tantum prosunt per vim satisfaciendi, vivis autem etiam per vim merendi, & impetrandi. Utraque sententia est probabilis, sed prima sensui communi, & praxi Ecclesiæ conformior. Multa tamen exempla pro secunda affert *Rayn.* supra.

§. 2. Si posterior sententia practicetur, omitti debent orationes, in quibus ille, pro quo legitur, dicitur esse mortuus, id enim foret mendacium, nisi forte verba intentione celebrantis referantur ad tempus, quo mortuus erit. Videri potest Henao *de Sacrif. d.* 17. *p.* 379. & Rayn. *n.* 34. 517

Q. 75. *Quid sit notandum circa Missas ad altare privilegiatum?* R. seqq. §. 1. Qua forma concedatur illud privilegium, & quomodo ejus verba sint explicanda, videri potest Gob. *in Exp. t.* 3. *a n.* 639. & Silv. *p.* 2. *v. Altare priv. c.* 2. Conceditur autem, ut per Missam, & applicationem fructus e thesauro Ecclesiæ anima, pro qua legitur, liberetur e purgatorio: unde in hoc consistit illud privilegium seu vis sacrificii oblati, quod per concessionem Papæ habeat ex thesauro Ecclesiæ annexam tantam satisfactionem, quæ pœnam ab anima luendam adæquet, vel sola, vel conjuncta simul cum satisfactione proveniente a Sacrificio, adeo ut ista Pontificis actio sit actus justitiæ commutativæ talis, qualis inter Deum & Creaturam datur. Et hæ satisfactiones adjunguntur Sacrificio, non per modum absolutionis, cum Pontifex non habeat jurisdictionem in animam purgantem, sed per modum solutionis seu suffragii, quo non obstante dicendum est, quod Papa hic utatur potestate clavium, quæ se extendit ad utrumque modum satisfaciendi, Pasq. *q.* 729. 518

§. 2. Quando Papa exprimit, debere esse Missam de *Requiem*, si legatur alia, non obtinetur Indulgentia. Si tantum requirat Missam, Pelliz. & Silv. *c.* 1. putant posse esse Missam aliam, sed Quarti, Pasq. *q.* 731. Gob. *nu.* 650. ex declaratione Cardinalium dicunt, debere esse de *Requiem*. 519

§. 3. Si concedatur, ut liberetur anima etiam per aliam Missam, quam de *Requiem*, addenda est collecta pro defuncto, exceptis festis primæ classis, Gob. *nu.* 651. Estque probabilius, non sufficere commemorationem pro defuncto sub solo *Memento*, quamvis id putent Nav. Bellarm. Garz. Castr. & alii apud Gob. *n.* 652. 520

§. 4. Privilegium altaris non censetur concessum nisi pro diebus deputatis, & quando per Rubricas licitum est celebrare de *Requiem*, *Alviset.* apud Gob. *n.* 554. ex declaratione Cardinalium. Quod si Papa det privilegium lucrandi diebus alioqui prohibitis, putat *Silvius* hoc ipso potestatem dari, ut illis diebus legatur de *Requiem;* sed oppositum constat ex dictis *n.* 509. quia volunt per aliam Missam obtineri, quod obtineretur per Missam de *Requiem*. 521

§. 5. Si in Brevi habeatur, ut quotidie ad tale altare legantur saltem septem Missæ, *Silv.* putat non obstare, si per accidens bis aut ter tot Missæ non legantur, dummodo alias censeatur semper fieri: id enim intelligi debet moraliter, nam etiam die Jovis, Veneris & Sabbati in septimana Sancta non dicuntur tot Missæ. 522

§. 6. Si Ecclesia, in qua est tale altare, destruatur, manente altari, perit privilegium, uti decisum esse testantur Dian. Gob. *n.* 657. 523

§. 7. Effectum illum liberationis animæ non esse absolute infallibilem, sed tantum ex benigna Dei acceptatione, docent S. Bonav. Ric. Dur. Caj. Cord. Bon. Laym. Amic. & alii multi cum Pasq. *q.* 729. & Dicast. *t.* 9. *dub.* 18. quia Deus, qui est supremus Judex, non tenetur, nec promisit se acceptaturum commutationem pœnæ debitæ. E contra si impleantur conditiones requisitæ, esse infallibilem tenent S. Thom. Ledesm. Sot. Valent. Con. Less. Fill. Castr. Dian. Gran. Lug. Tan. Mendo *d.* 13. *n.* 96. Arr. *d.* 15. *f.* 1. optime Suar. *d.* 97. *f.* 10. ubi ostendit S. Aug. Chryf. & Cyrill. idem sentire. Bellarm. *l.* 1. *de Indulgentiis c.* 14. neutram sententiam audet reprobare, vocatque priorem valde rationabilem, posteriorem valde piam. Rationes utrinque fuse discutiunt Mendo supra & Gob. *a n.* 658. & iterum de Indulgentiis *a n.* 483. 524

§. 8. Quando in Bulla concessionis habetur dari privilegium, v. g. ad septennium, hoc septennium videtur incipere non a die gratiæ concessæ Romæ, sed a die publicationis factæ, quia Papa vult usum illius esse pro septennio, usus autem non est ante approbationem Episcopi, & publicationem, uti habetur in Trid. *sess.* 21. *c.* 9. *de Ref.* Ita censuerunt hactenus Auctores, sed emanavit. 525

Decretum hoc S. Congregationis Indulgentiis, & S. Reliquiis præpositæ.

Discusso dubio in Sac. Congr. Indulgentiis, & S. Reliquiis Præposita; an attentis verbis, quæ in Brevibus Indulgentiarum apponi solent, *Præsentibus ad septennium tantum valituris*, septennii initium a die publicationis Brevis desumendum sit. Eadem S. Congr. die 18. Maji 1711. declaravit, non a die publicationis, sed a die datæ Brevis septennii tempus incipere. Et facta relatione Sanctissimo Domino nostro per me infrascriptum Secretarium die 20. ejusdem mensis, Sanctitas sua Congregationis sententiam approbavit,

J. M. Card. Gabriellus Præf. Raphael Cosmus de Hieronymis Secr. Romæ, typis Cameræ Apostolicæ 1711.

§. 9. probabile est privilegium altaris pro liberanda anima adhuc 526

adhuc

adhuc vigere pro Soc. JESU; si ex concessione Generalis applicetur locis, & personis per Provinciales designandis, nam Societas habuit privilegium illud, uti constat tum ex illis, quæ habet Gob. *n.*651.656. tum ex Responsis Romanis, V. *Altare*, ubi dicitur, illud altare esse privilegiatum, quod Provincialis denominaverit, ita ut etiam externi Sacerdotes in eo celebrantes possint liberare animam. Deinde additur, Sacerdotes de Societate, quibus privilegium fuerit applicatum, posse liberare animam in quocumque altari legant Missam, & quamvis non de *Requiem*, dummodo addant collectam pro defunctis, hoc autem privilegium fuit perpetuum, nec videtur esse revocatum: ergo.

Dices 1. Privilegia vivæ vocis, quale hoc fuit, revocata sunt per Greg.XV. & Urb.VIII. Resp. Quamvis *l.*1. *n.*850. dixerim, revocata esse, & *ibi n.*861. idem insinuaverim etiam de privilegiis, quæ concernebant Indulgentias, tamen valde probabile manet, hæc ultima privilegia non esse revocata, præsertim quoad Indulgentias pro solis defunctis, quale est hoc privilegium: nam nulla privilegia vivæ vocis concernentia Indulgentias esse per dictos Pontifices revocata, docent absolute *Escob, Pellic, Bordon. Peirin.* ac probabile agnoscunt *Lez. & Gob.* tenueruntque velut probabilius Revisores Romani in resolutione data ad hanc provinciam 12. Septembris 1694. quorum ratio fuit. 1. Quia *Cardin. Lugo* testatus est ex relatione multorum fide dignorum Urb. VIII. post revocationem ultimam a se factam declarasse non fuisse suam intentionem revocare Indulgentias viva voce datas. 2. Quia in revocatione non fit expressa mentio de Indulgentiis, quæ cum sint maximum privilegium, sicuti non censentur concessæ nomine aliarum gratiarum, ita nec censeri debent sublatæ per generalia nomina, nisi de illis expressa fiat mentio. 3. Quia Indulgentiæ nulli prejudicant, neque earum usus vergit in detrimentum Ecclesiasticæ disciplinæ, cujus observatio fuit finis & scopus Pontificum, uti exprimitur in Bullis revocatoriis.

Dices 2. In præfatione novi compendii privileg. Societatis dicitur: *Porro nullis aliis gratiis & privilegiis, quacumque etiam communicatione Societati nostræ illa competant, quæ in hoc compendio comprehensa non sint, uti nunquam licebit:* hoc autem privilegium non comprehenditur in novo compendio: ergo. R. Non licebit uti, nisi specialiter communicetur a Generali, nam statim additur, *si tamen illorum usus*, idest privilegiorum, quæ hic comprehensa non sunt *alicubi necessarius fuit, is a Præposito Generali impetrandus erit*; hoc autem privilegium a Generali impetrant, & nobis communicant Provinciales: ergo.

527 *Q.* 76. *Quid specialiter notandum sit circa Missas in festo Nativitatis Christi?* R. seqq. §. 1. Tres hac die permittuntur in honorem triplicis Nativitatis Domini, æternæ ex Patre, temporalis ex Matre, spiritualis in anima justi. Notant tamen Bon. Barb. Leand. *nu.* 447. nequidem Parochum teneri ad tres, quia est tantum permissio, & privilegium legendi plures: recte tamen monent Gob. & Spor. *n.*546. debere observare morem suo loco receptum. Addunt *Suar. Gav. Aversf. Leand.* has Missas legi posse ante auroram, sed notat Pignat. *t.*7. *consf.*25. ex declarationibus S. Congr. quarum unam referam *n.* 2055. Decreto 221. non posse omnes tres consequenter dici a media nocte, neque tum esse laicis Communionem ministrandam. Addunt *Suar.* & alii, eum, qui unicam Missam vult legere, posse quamcumque; suadent tamen *Arnaud. & Lobon.* ut legat tertiam, quia oratio illius concordat cum Officio: alii suadent, ut accipiat accomodatam tempori, quo legit, nempe si legat in nocte, ut accipiat primam, si in aurora, secundam, si in pleno die, tertiam; quamcumque autem legat, si legat unicam, debet in ea facere commemorationem S. Anastasiæ. Nec licitum est legere duas Missas & loco tertiæ communicare more laico, ut dictum est *n.* 242.

528 §. 2. Communior praxis in Germania habet, ut in primis duabus Missis non fiat prima purificatio solius calicis, sed sumpto sacro Sanguine, statim fiat ablutio digitorum supra calicem, interim tamen dicitur utraque precatio alias dici solita in purificatione calicis, & ablutione digitorum, *Gav. Arnaud.* Vinum autem illud effunditur in aliud vas impositum corporali, & palla tectum, calixque extergitur. Romæ, Leodii, & alibi alia est praxis, quæ ibi servanda est.

529 §. 3. Si jejunium esset fractum etiam inadvertenter, non debet ulterior Missa legi. Quandonam autem frangatur jejunium requisitum ad Communionem dictum est *in p.* 1. *nu.* 550. & *a. n.* 560. ex quibus resolvitur hic casus: Titius in prima Missa incogitanter sumpsit in os quinque aut sex guttulas ablutionis, sed reflectens & non audens vel expuere, quia sacræ species erant admistæ, nec deglutire, ne fracto jejunio impediretur ab aliis Missis legendis, tamdiu in ore retinuit, donec ore saliva repleto nihil amplius reperiretur de vino, sicque deglutit tanquam salivam. *Quæritur*, an manserit jejunus. R. *Sporer* dubitavit, propendens magis, quod fractum esset jejunium, quod omnino puto fractum fuisse, quia vinum illud non poterat dici se habere per modum salivæ, ut colligitur ex dictis *p.*1. *n.* 566. Nec saliva videtur potuisse sufficienter diluere vinum, adeoque dici debuit potius saliva descendere per modum vini, quam vinum illud per modum salivæ.

530 §. 4. Quamvis *p.* 1. *n.* 459. dixerim guttas vini interne adhærentes, & non vicinas fundo calicis melius excludi ab intentione consecrandi, tamen in his duabus primis Missis melius in intentione includuntur, ne postea sumatur aliquid non consecratum & frangatur jejunium. Idem forte suaderi posset de parvis partibus panis, quæ jacent in eo loco corporalis, unde postea colliguntur particulæ, & cum sacro Sanguine sumuntur, nam si non fuerint consecratæ, etiam frangunt jejunium; sed quoad has Ecclesia non videtur tam scrupulose requirere jejunium.

Q. 77. *Quomodo defectus in Missa sint corrigendi vel supplendi.* 531
R. §. 1. Defectus, qui non sunt circa substantiam Missæ, non sunt supplendi, si quis longe progressus sit, vel per hoc deberet invertere ordinem Missæ, Pasq. *q.*597. Gob. *in Excep. t.*3. *n.*777. Hinc longius progressus non teneris supplere omissionem orationis etiam in canone aut similis actionis, tum quia vix fiet sine nota, tum etiam quia omnia, quæ hic dicuntur vel aguntur, ita sunt connexa, ut si a propriis locis extrahantur, non cohæreant, S. Th. Suar. Con. Bon. Castr. *t.* 22. *p.*11. *n.*6. Addunt cum aliis multis Gob. *n.*42. & Quarti *q. proœmiali s.*2. *p.*2. & *s.* 6. *p.* 4. etiam ideo non teneri post errorem positum, quia Rubricæ de defectibus corrigendis sunt tantum directivæ non obligantes sub culpa: Hinc si omisisti *Gloria*, vel *Credo*, cum dicendum esset, & aliquantum es progressus, non est repetendum, *Suar. Gav. Gob.* nec si paulo post recorderis, inquit *Marcb.* Imo nec si statim post *Oremus* vel *Dominus vobiscum*, quia non fiet sine turbatione populi vel confusione celebrantis.

§. 2. Si quis initio omiserit aliquam orationem, quam 532 dicere debebat, addat illius secretam & post communionem; si autem omiserit etiam secretam, Lohn. & Gob. *n.* 780. volunt omitti etiam post communionem.

§. 3. In dubio, an aliquid non essentiale omiseris, nihil 533 teneris repetere, consultum tamen est, si sit aliquid grave, & non longe processisti, S. Th. & alii apud Lohn. *p.* 2. *tit.* 35. Et universaliter in dubio, an aliquid non essentiale sit supplendum, hoc est, eligendum, quod minorem admirationem, & commotionem causabit in adstantibus, in ista enim actione debet Sacerdos ostendere se irreprehensibilem, uti ex S. Th. & aliis notat Pasq. *q.*297. *in fine*. Sic S. Th. 3. *p. q.* 83. *art.* 6. *ad* 2. ait: *Ubi difficultas occurrit, semper accipiendum est, quod habet minus de periculo.* Et Suar. *d.*84. *s.*2. ait: *Si unusquisque in eo casu id faciat, quod magis expedire censuerit, non peccabit; illud solum præ oculis babendum est, ut scandalum semper caveatur.* Itaque quia sæpe oriri potest Sacerdoti perplexitas in Missa, ita ut nesciat, quid potius facere debeat, *Suar.* supra, aliique multi cum Pasq. *q.* 210. *n.* 7. dant hanc regulam, ut consideret, quidnam videatur esse minus incommodum, & hoc bona fide faciat.

§. 4. Si suboriatur prudēs dubium circa valorem peractæ con- 534 secrationis, putant quidem Nugn. & Gob. *n.* 791. celebrantem non teneri reiterare, si plus propendeat in hoc, quod nihil essentiale neglectum sit, sed oppositum tenendum est secundum dicta *p.*1. *n.*123. Recte tamen monent omnes cum Aversa *q.* 11. *s.*16. non esse facile admittenda ejusmodi dubia, cum ordinarie sint scrupuli, & ideo etiam Rubrica *p.*3. *tit.*5. *n.*2. dicit iterandam esse consecrationem, si valde probabiliter dubitet se aliquid omisisse, Pasq. *q.* 318. dicit si probabilitas sit fundata.

§. 5. Putant Tamb. & Gob. *n.*775. si dubium v.g. de sufficien- 535 tia materiæ oriatur post consecrationem, Sacerdotem debere pergere, & judicare omnia esse facta valide, quia est quædam possessio pro eo, quod omnia fuerint sufficientia, talia enim antea habebantur, nec jam certo scitur contrarium. Sed oppositum merito tenent Avers. *sup.* & Pasq. *q.*301. quando dubium est prudens, alioquin Sacramentum relinqueretur in periculo non integritatis, in quo esset gravis irreverentia. Unde multo magis si prudens dubium oriatur ante consecrationem, vel deponi debet per aliam rationem prudentem, vel substituenda est alia materia certa, ne subeatur periculum invalide consecrandi. Etsi prior materia fuerit oblata, sumenda est cum purificatione calicis. Si haberi non posset alia materia certa, Tamb. *de Sacrif. l.*2. *c.*8. §. 5. putat posse pergere, si inceptus sit canon, quia cum incepta sit veluti substantia Sacrificii, videtur melius esse deposito dubio consecrare sub conditione, si materia valeat, quam abrumpi: sed si haberi posset alia materia certa, petenda esset, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis. Denique si probabile dubium oriatur post sumptionem, Pasq. *q.* 318. dicit, quamvis etiam probabile esset materiam fuisse validam, nihilominus esse supplendam illam consecrationem, ne Sacrificium relinquatur in periculo non integritatis.

§. 6. Si nimis diu esset expectanda alia materia pro supplen- 536 do defectu consecrationis in utraque specie, pergendum est omissis illis, quæ ad deficientem speciem pertinent; Rubrica enim dicit aliquandiu expectandum. Idem dicunt Bon. Gob. *n.*400. Lohn. *supra*, si materia alia per medium populum esset afferenda cum scandalo, sed Vasq. & Aversa §. 6. recte notant hic non esse periculum veri scandali dandi, quia homines tantum judicabunt errorem casu intervenisse.

§. 7. Sacerdos latinus, si post consecrationem rescíat pa- 537 nem fuisse ineptum consecrationi, potest pro complendo Sacrificio uti pane triticeo fermentato, si azymus haberi non posset, & absit scandalum, quia præceptum divinum de complendo Sacrificio prævalet humano de adhibendo azymo, Pasq. *q.* 47. *n.* 5. Henao *n.* 763.

§. 8. Qui aliquid omisum supplet, nil debet repetere, nisi 538 quod omisit, dummodo id suppleri possit se solo, quia nempe suam

suam de se significationem habet, S. Th. Lohn. *sup.* Et suppletio consecrationis panis fiat ab illis verbis: *Qui pridie:* calicis autem ab illis, *Simili modo*. Nec debet iterum elevare hostiam, vel calicem, debet tamen præmittere oblationem saltem mente conceptam.

539 §. 9. Si post consecrationem utramque factam una tantum e speciebus vel casu, vel aliter deficeret, v.g. quia effunderetur totus Sanguis, ita ut nihil, neqnidem quod lambi posset, remaneret, aut si Sanguis veneno inficeretur, solum novum vinum esset offerendum, & consecrandum, S. Th. Sot. Castr. Aversf. Tamb. Pasq. *q.*302. Henao *n.*1745. Econtra si deficeret utraque species, aut utraque veneno infecta esset, nihil esset supplendum, quia non remaneret Sacrificium, quod suppleri posset, & si celebrans suppleret, bis eadem die sacrificaret, nec consumptio, quæ postea fieret, compleret Sacrificium præteritum, sed solum illud, quod de novo esset factum, Pasq. *sup.* Henao *nu.*1742. Putant quidem probabile esse Pasq. *qu.*300. & 320. & Quarti *p.*3. *tit.*10. *n.*6. *dub.* & *concl.*1. quod possit de novo consecrari utraque species, ne cultus ille ritualis Missæ, qui per se ordinatur ad complendum Sacrificium, maneat vacuus, & falsus, sed Henao *n.* 1771. non acquiescit, nam si cultus ille fuit vacuus, & falsus, quando ponebatur, non potest jam reddi alius; si talis non fuit, nec talis fiet, licet omittatur consecratio. Quid autem faciendum sit, si utraque vel alterutra e speciebus consecratis constanter vel ad tempus transformetur aut dispareat, dixi *p.*1. *n.*475. Potestque videri Pign. *t.*9. *consf.*98.

540 §. 10. Si neutra consecratio fuisset valida, hic defectus non esset supplendus, quia Sacrificium ex nulla parte esset positum, unde si tum fiat utraque consecratio, reipsa prius inchoabitur Sacrificium, Aversa §. *Quarto*.

541 §. 11. Si sacræ species vini fulminentur vel inficiatur veneno, purificatorium potest illis imbui, ut sic exsiccentur. Si Sacerdos unam vel utramq; speciem revomat, nihil est supplendum, uti recte Pasq. *q.*305. *n.*4. contra *F. Lugo*, quia Sacrificium est completum, & Communio peracta, quæ etiam habuit suum effectum gratiæ, secundum dicta *p.*1. *n.*415. Et si nemo sit, qui tales species sumere velit, debent dilui aqua, donec dispereant, & aqua illa accipienda est linteo, quod exsiccetur, Gob. & *alii*.

542 §. 12. Si hostia e manu decidat in sacrum Sanguinem, & tota madefiat, non debet extrahi, sed dicantur omnia de more, fiantque utræque cæremoniæ supra calicem, & simul sumantur hæ species, dicendo; Corpus & Sanguis Domini nostri &c. Quod si posset, deberet recipi pars hostiæ non madefacta ad cæremonias omnes circa illam perficiendas.

543 §. 13. Si Sacerdos, postquam ab altari discessit, adverteret defectum, v. g. se unam speciem non consecrasse valide, redire non debet nec aliquid supplere, quia prior actio jam censetur completa, Pasq. *q.* 298. *n.* 9. Aversa §. *Quinto*.

544 *Q.78. Quid facere debeat Sacerdos, si sumens calicem advertat se pro vino babuisse aquam, aut dubitet, an non sit acetum?* R. Præter illa quæ habet Busemb. relatus *p.* 1. *n.*550. notanda sunt seqq. §. 1. Si fuit aqua, & aliquid illius in os sumpsit, hoc deglutiat, reliquum autem, si illi adhuc innatet particula hostiæ consecratæ, infundat alteri calici, & reponat in corporali: si autem particulam illam simul hauserat, illud, quod superest, infundat vasi mundo postea sumendum cum prima ablutione. Deinde abstergat calicem, infundat de more vinum, & aquam, aut si velit, & maxime si parvæ quantitati aquæ adhuc innatet particula hostiæ, retineat hæc in calice, & affundat vinum pro nova consecratione; quod si multum aquæ superesset, potest partem effundere in dictum vas mundum, & cum aliqua aqua retinere partem hostiæ in calice, ac effundere vinum consecrandum.

545 §. 2. Putant multi cum S. Th. *q.*83. *a.*6. *ad* 4. in eo casu iterum consecrandam esse novam hostiam, incipiendo a verbis: *Qui pridie quam pateretur*, estque consultius, saltem si celebretur privatim, nam cum species panis sint sumptæ, non videntur amplius posse conficere unum Sacramentum cum speciebus vini, quod necdum fuit positum in altari nec simul oblatum est. Econtra Scot. Nav. Suar. Con. Laym. Dicast. Aversf. *q.*11. *f.*16. §. *Octavo*, Tamb. *de Comm. c.*2. *nu.*31. Gob. *in Exp. t.*3. *a n.*770. Lohn. *de Sacr. p.*2. *tit.*35. aliique plures quam 40. gravissimi Auctores cum Pasq. *q.* 297. volunt tum offerri solum calicem, & consecrari, incipiendo a verbis *Simili modo*, quia *c. Pastoralis*, & *c. Presbyter*, de Sacramentis non iterandis dicunt duo Pontifices in talibus non esse aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum. Quod *Conf.* nam aliter non diceretur compleri Sacrificium inceptum sed aliud integrum de novo poni. Et utramque sententiam, si in publico celebretur, approbat Rubrica Missalis.

546 §. 3. Quod attinet ad vinum aliquantum acescens, adhiberi potest sine ullo scrupulo, inquit Gob. *n.*54. post *Suar.* est enim reipsa vinum, & praxis habet, ut etiam a viris probis, & doctis adhibeatur, præsertim ruri. Si tamen esset ita acidum, ut prudenter dubitaretur, an esset acetum, tenendum esset, quod dixi *n.* 535.

547 *Q. 79. Quomodo Missa aliquando sit per alium complenda?* R. §. 1. Quando celebrans ita infirmatur, ut pergere nequeat, quamvis Canon sit inceptus, imo & forma primæ consecrationis, si hæc necdum absoluta sit, nihil debet per alium suppleri, quia nulla pars Sacrificii adhuc posita est, S.Th. Pasq. *qu.*324. Aversa *q.*11. *f.*16. §. *Quare*, contra multos alios. Si vero consecravit saltem unam speciem, alius si adsit jejunus, aut in defectu etiam non jejunus Sacerdos, supplere debet, ne Sacrificium sine altera consecratione vel sumptione maneat substantialiter incompletum.

§. 2. Si celebrans deficiat post sumptionem utriusque speciei, nihil est supplendum, quia expleta est tota substantia Sacrificii. Si deficiat post sumptionem solius Corporis Christi, *Bon.* putat nihil opus suppleri, sed calicem postea posse sumi in alia Missa, quia videtur essentialiter posita substantia Sacrificii: sed alii cum Aversf. *supr.* & Pasq. *q.*325. melius contradicunt, quia de substantia Sacrificii est etiam utraque sumptio. 548

§. 3. Omnes etiam excommunicati, & irregulares, si alii desint, tenentur hic supplere, quando possunt sine gravissimo incommodo, quia videtur esse minor irreverentia, quam non compleri Sacrificium, Pasq. *q.*330. contra Henriq. Sot. Sa, & *alios*. Hinc Tamb. *de Sacrif. l.*2. *c.*8. §. 1. *n.*2. dicit quærendum esse, qui etiam post sex vel septem horas suppleat. Econtra Gob. *in Exp. t.*3. *n.*806. putat non esse diutius quærendum quam per unam circiter horam, & consentit Pasq. *q.*328. dicens non longum tempus debere intercessisse, sed requiri unum tempus morale, alioqui censendum non esse unum Sacrificium. Unde quia Sa, *v. Missa n.* 38. docuerat etiam sequenti die esse ab alio peragendum, ubi prior desierat, & sic complendum Sacrificium, hoc correxit Magister sacrii Palatii recte volens sequenti die sumi in alia Missa, quod superesset, quia peracta actio tota hesternæ Missæ, nec censeretur esse idem Sacrificium; potestque de hoc videri Henao Parergo 20. 549

§. 4. Secundum Pasq. *q.*332. obligatur supplere etiam existens in peccato mortali, de quo conteri non posset, putat enim minorem esse irreverentiam Sacrificium fieri vel sumi in mortali, quam relinqui imperfectum. 550

§. 5. Si Episcopus ordinans Sacerdotes deficiat post consecrationem solius panis, nec haberi possit alius Episcopus, secundum Amicum, & Henao *a n.*1791. posset alius veteranus Sacerdos substitui, & præire Neo-presbyteris in consecratione calicis, ne turbentur vel errent. Si autem Episcopus deficeret post consecrationem utriusque speciei, possent soli Neo-presbyteri peragere, uno illorum postea ad aram sumentem utramque speciem, Dian. *p.*8. *t.*1. R.44. Aversf. *qu.*10. *f.*2. §. *Sic ergo*. Alius autem Episcopus deberet illis imponere manum pro accipienda potestate absolvendi a peccatis. 551

§. 6. Si Sacerdos in infirmitatem lapsus posset sumpto, v. g. jusculo ad vires revocari, melius esset hoc fieri, & ab eo etiam non jejuno compleri Sacrificium, quam substitui alium, quamvis jejunum: præceptum enim ut sit idem, qui incipit & perficit, prævalet præcepto jejunii, Gob. *supra*. 552

§. 7. Si dubium sit, an prior Sacerdos aliquid consecrarit, potest consecrari nova materia absolute, & prior sub conditione, uti habent S. Th. Sot. Silv. Bonac. Dicunt tamen Dic. Quart. Pasq. *qu.* 326. melius esse solam priorem sub conditione consecrari. 553

§. 8. Convenit, ut Sacerdos supplens secundam consecrationem faciat intentionem secundum intentionem illius, qui defecit, cum enim Sacrificium ex parte sit positum ex illa intentione, quæ mutari non potest, congruum est, ut ex eadem compleatur. Si tamen supplens absolute vellet aliam intentionem, recte docent Aversa §. *Debitis*, & Spor. *n.*449. hujus intentionem prævaliturum, quia effectus non confertur; nisi expletum sit Sacrificium, & sicuti si Sacerdos deficiens mutasset intentionem ante consecrationem calicis, posterior intentio prævaluisset, ita etiam prævalet intentio supplentis. 554

§. 9. Potest dari, attamen non est obligatio dandi partem hostiæ consecratæ Sacerdoti, qui defecit. Si tamen deesset alia hostia, & muniri deberet viatico, danda illi esset pars, Pasq. *q.* 334. 555

§. 80. Quid agendum sit, si vinum vel Sanguis congeletur, aut non congeletur? R. §. 1. Vinum congelatum necessario debet solvi, priusquam consecretur, nam aliqui putant esse materiam dubiam, uti habet Busemb. relatus *p.* 1. *n.*434. Solvi autem potest complectendo calicem manibus, vel ignem aut calidos pannos applicando. 556

§. 2. Si apud Græcos sacer Sanguis congeletur, facile solvitur, nam Græci infundunt calici aquam ferventem immediate ante Communionem, ut significent cum sanguine e latere Christi morientis fluxisse aquam naturalem, uti refert Arcud. *l.*3. *c.*39. id autem illicitum est apud Latinos: hinc solvi debet, ut dictum est de vino, aut etiam solvi potest digito. Improbant autem Suar. & Gob. *in Exp. tr.*3. *n.* 55. tanquam irreverentiam, si solvatur halitu. 557

§. 3. Ne fiat congelatio, potest calidum ferrum, silex vel globus æneus mundo linteo involutus imponi calici usque ad infusionem vini, ut sic calefiat totus, Gob. *in app. ad nu.* 65. Commodius tamen est carbones accensos ad latus corporalis admovere, & quandoque illis obvertere calicem. 558

Q.81. Quid adbuc circa celebrationem Missæ sit observandum? R. seqq. §. 1. Sa ait Missam celebrari debere cum A.B.C.D. idest, Alte, Breviter, Clare, Devote: quas omnes particulas recte explicat Gob. *in Exp. t.*3. *n.*813. Addit Gav. debere celebrari etiam cum E, id est, exacte secundum Rubricas. Quoad brevitatem attinet, Synodus Coloniensis anno 1662. p. 91. vult mediam horam impendi Missæ privatæ. Pro Sacerdotibus Soc. JESU, *P. Mutius* 20. Mart. 1628. declaravit impendendam esse mediam horam ad altare, idest, a formatione crucis in Introitu usque ad finem ultimi Evangelii. Sane valde inde- 559

indecorum est festinare in Sacrificio, nam festinans significat, ac si censeret perditum vel minus bene collocatum tempus, quod ponitur ad aram, cum tamen sæpe ante vel post Sacrificium longas horas det otio aut inutilibus fabulis. Si aliquando causa esset solito citius celebrandi, cavendum, ne populus advertat, quod festinetur, sed debet publica plene enuntiari cum gravitate,& tarditate;lucrum autem temporis potius quærendum est sub utroque *Memento* vel sub aliis, quæ secreto dicuntur, omittendo privatas devotiones, & non sistendo inter actiones. Vanissimum autem esset quærere gloriam in legenda celeriter Missa. Pro formanda ante Missam intentione secundum quadruplex genus Sacrificii, utilissime legetur Card.Bona *de Miss.c.4.§.6.8. & seqq.* Et cum S. Bonav. *de purit. consc.c.9.* putet Sacerdotem obligari ad rememorandam Christi passionem. Bona §. 13. tradit praxim illius rememorationis, & §. 14. addit devotas orationes pro dispositione ad Missam.

560 §. 2. Urb. VIII. Const. 161. & Synodus Colon. pagin. 88. prohibent, ne ullus Clericus, vel laicus ante Missam vel communionem sumat tabacum nasale, si autem tabacum traheretur fumo, adhuc magis dedeceret, uti notant Auctores cum Busemb. relato *p. 1. n.* 550. & multo maxime dedeceret, si masticaretur. An vero tunc frangeretur jejunium, dictum est de illo *n.* 550. *&* 569.

561 §. 3. Guttæ ad infusionem vini & aquæ calici inspersæ absterguntur purificatorio, vel calix circumagitur, ut cum reliquo vino continuentur. *Gav. Lohn.* Si tamen utrumque negligatur, nullum est peccatum, inquit Tamb. *de Sacrif. l.2. c.* 1. §. 3. *n.29.* Neque convenit ut illa abstersio fiat immediate ante consecrationem, *Tamb.* Cum autem celebrans lavat manus, interea dum abstergit & decurrit psalmum *Lavabo*, corpus & vultus vertitur versus medium altaris.

562 §. 4. Episcopus, qui in canone nominatur, est Episcopus celebrantis, ut habet praxis & communius tenent Auctores apud Lohn. *p.2.t.21.n.*4. quamvis Arnaud. Gav.& Gob.*n.*749. dicant a S.Cong.declaratum esse,quod nominandus sit Episcopus loci, in quo celebratur & non præcise celebrantis, de illa enim declaratione non scitur authentice. Praxim bonam faciendi *Memento* pro vivis & defunctis tradit *Bona* supra §. 7.

563 §. 5. Patena post *Pater noster* supposita hostiæ non deponitur in medio altaris, ubi jacuit hostia, sed ad latus dextrum, ne particulæ in altari relictæ exterius patenæ adhæreant, hostia autem relinquitur ad latus sinistrum patenæ, ut immineat eidem loco, in quo ante jacuit, sic enim postea etiam facilius ex illa tantum parte patenæ colliguntur particulæ, nisi forte longius transsilirent.

564 §. 6. Fractio hostiæ ante *Agnus Dei*, commodissime fit, si a parte superiore usque ad interiorem prius inducatur plica, quam postea sequitur facilis distractio. Postquam autem dextera deposuisti partem mediam, decerpis a parte inferiore, quam tenet sinistra, particulam, quæ calici immittitur.

565 §. 7. Hostia sumpta parum relinqui debet in lingua, ut affluente saliva humectetur, alioquin facile allidit, & adhæret palato. Quod si fiat, debet paulatim revelli lingua vel vino sumpto, non autem digito.

566 §. 8. Lohn. *tit.* 25. vult calicem ebibendum apprehendi infra nodum, uti rubrica habet. *Gav. & Bauldrius* explicant de apprehensione in nodo ipso.

567 §. 9. Si particula hostiæ adhæserit calici, decentius est, ut cum infuso vino adducatur, quam ut digito attrahatur ad labium calicis.

568 §.10. Melius est,ut sacer Sanguis uno haustu sumatur calice paulo diutius retento ad os. Et decens est, ut vinum pro purificatione sit ejusdem quantitatis,cujus erant sacræ species.Si autem sit minoris quantitatis, calix inflexus debet semel aut bis circumagi, ut abluatur pars calicis sacris speciebus tincta. Et tum debet hoc vinum eadem parte calicis sumi,qua sacer Sanguis sumptus est.Purificatio semel,ablutio ad summum bis hauriri debet.Indecorum est ita sugere calicem,ut populus audiat.

569 §. 11. Quando calix extenditur ad Ministrum pro accipiendo vino purificationis, debet teneri in aere supra altare, & non deponi in altari, si tamen Minister sit nimis parvus, potest extra altare teneri.

570 §. 12. Missale secundum *Gav.* clauditur manu dextera, ita ut clausura respiciat sinistram. Alii volunt clausuram semper verti ad medium altaris, sed cum Rubrica neutrum præscribat, uti nec in multis antecedentibus, hinc liberum est facere, prout voles.

571 §. 13. In fine benedicturus populo coram Episcopo habente jurisdictionem loci inclinat huic caput, quasi licentiam petens, & postea benedicit populo ab ea parte, in qua non est Episcopus, qui si sit in medio, celebrans benedicit stantibus ad latus Evangelii. Si Venerabile sit expositum, dicto, *Omnipotens Deus*, genuflectit, & se retrahit ad latus Evangelii, ibique benedicit populo, & non perficit circulum, nec iterum genuflectit, sed conversus inchoat ultimum Evangelium.

572 §. 14. Si celebrans ad ultimum Evangelium non utatur libro vel tabella, tum signat altare, & postea se in fronte, ore & pectore. Si Venerabile sit expositum, non signat altare, cum illud jam benedicatur per Auctorem omnis benedictionis in altari expositum, sed signat aliquid aliud, v. g. pulvinar, Gav. Lohn. *tit.*30.

573 §.15. In fine Evangelii S.Joannis ad *Verbum Caro factum est*, semper genuflectitur ad cornu altaris, nec debet celebrans convertere se ad medium, quamvis Venerabile esset expositum, *Lohn.* & alii contra *Arnaud.*

§. 16. Si ante vel post Missam, aut alias sit exponendum vel reponendum Venerabile, ad *Panem de cœlo*, semper additur *alleluja*; præterquam a Septuagesima ad Sabbatum Sanctum. S. Cong. 23. Febr. 1666. 574

§. 17. Sacerdos regressus ad locum, in quo se in sacristia induit, habens impositum biretum inclinat caput Cruci, quod simiiiter fiat ante egressum e sacristia ad altare. Ubi commoditas alia non est, possunt paramenta deponi in loco Evangelii, ibique potest Sacerdos se illis induere, sed non in medio, quia hoc solis Episcopis convenit. 575

§. 18. Posse aliquem ex aliqua saltem causa, statim postquam communicavit comedere aut bibere, dixi *in p.* 1. *nu.* 559. quod magis valet de illo, qui Missam legit, cum jam satis diu præcesserit communio, & species cum Missa fortasse desinant secundum ibidem dicta *n.* 476. Videri potest etiam Henao *n.* 1649. 576

Hic addo ritum ubique a Soc. JESU observandum ex Decreto Congregationis Generalis XV. anno 1706. 1. In festo S. P. N. Ignatii fit officium primæ classis, & primæ lectiones dicuntur de communi, *Justus si morte*. 2. In festo S. Franc. Xaverii fit officium 2. classis, & primæ lectiones ut in festo S. Ignatii. 3. In festo S.Franc. Borgiæ officium 2. classis, primæ lectiones de communi, *Beatus vir*; Missa, *Os justi*, de communi, & solum Evangelium de communi Abbatum. 4. In festo SS. Martyrum Pauli, Joannis, & Jacobi, officium duplicis majoris, & totum, etiam in 1. Nocturno, de communi plurimorum Martyrum in 1. ordine. Missa, *Salus autem Justorum*: Evangelium ex 1. Missa, *Cum audieritis*; non dicitur *Credo*, nisi ubi est insignis reliquia vel populi concursus cum solemniori Missa. 5. In festo S. Aloysii Gonzagæ (præterquam in ditione Mantuana) officium duplicis majoris, totum de communi, etiam in 1. Nocturno, ut in 1. ordine. Missa, *Os justi*, sine *Credo*, nisi ubi est insignis Reliquia vel populi concursus cum solemniori Missa. 6. In festo S. Stanislai Kosthæ officium eodem ritu (præterquam in Polonia, & Lithuania, ubi fit etiam octava) & totum de 1. ordine ejusdem communis, excepto Evangelio, quod sumitur ex secundo, nempe, *Nolite timere pusillus grex*; Missa, *Justus ut palma*, sine *Credo*, nisi ubi est insignis Reliqnia vel populi concursus cum solemniori Missa. 7. Octava fit de SS. Ignatio, Franc. Xaverio, & Franc. Borgia. Estque Octavarium Neapoli impressum anno 1696. quo possunt Nostri libere uti, etiam per annum, cum sit conforme octavario a S. Rituum Congregatione approbato. 8. Pro commemoratione omnium in Societate Defunctorum, Missa prima, ut in Commemoratione omnium Fidelium Defunctorum, omisso dumtaxat in oratione verbo, *Famularumque*.

Ex concessione SS. D. N. Clementis XI. agimus 14. Jan. de SS. nomine JESU sub ritu 2. classis.

Q.82. *Quomodo possit aliquis discere accurate legere Missam?* 577
R. Pro hoc necesse est attente legere Rubricas, & initio ad illas in praxi sollicite se attinere; si enim quis in principio negligat quando est Neo-presbyter, nunquam discet, & prout male assuescet, semper male leget. Multum etiam juvabit legere vel Lohn. *de Missa p.6. tit.*14. vel alium libellum, cui titulus, *Methodus sacrum Missæ sacrificium celebrandi Romano ritu*, ubi Missam ponunt ad longum, cum annotatione observandorum circa ritus singulos. Neque censeri debet has esse minutias parvi momenti, cum singula suam significationem habeant, & plurimum conferant ad decorem ac reverentiam tanto Mysterio debitam.

TRACTATUS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

POEnitentia sæpe sumitur pro virtute, quæ movet ad dolendum de peccato, quatenus reddit aversum, & frangit pacem cum Deo; adeoque objectum formale motivum virtutis Pœnitentiæ, in probabili sententia, est honestas in eo relucens, quod is, qui Deum offendit, quærat eum placare, sive pacem cum eo restituere ac imposterum conservare. Et de hac Pœnitentiæ virtute pluribus agunt Scholastici; nos hic de Sacramento agimus: De actibus tamen contritionis, attritionis, propositi, emendationis, &c. qui possunt saltem partialiter imperari ex motivo virtutis Pœnitentiæ, etiam agemus, in quantum illi sunt partes vel requisita ad Sacramentum Pœnitentiæ. 578

CAPUT PRIMUM.

De essentia Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quæ sit ejus materia, & forma?

REsp. Materia remota, & necessaria, est omne pecca- „ 579
„ tum mortale post Baptismum commissum, & non „

confessum. Materia sufficiens, etsi non necessaria, est omne veniale post Baptismum commissum, vel etiam mortale, alias rite confessum. Materia proxima sunt actus pœnitentis, contritio, confessio, & satisfactio, quarum ultima est integralis tantum, (ut patet in infirmo, quia si ratione destituatur, solet absolvi absque satisfactione) quæ priores sunt essentiales, ut communiter docetur contra *Scotum*, qui totam essentiam ponit in absolutione. Porro peccata sunt tantum materia circa quam; actus vero pœnitentis, materia ex qua: Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 4. ex communi. *Unde resolves*

I. Etsi peccatum mortale remissum quomodocumque sit, teneris tamen confiteri, si non fecisti, Trid. *sess.* 14. *c.* 15.

II. Omitti possunt venialia, vel omnia, vel aliqua, item mortalia semel rite confessa, v.g. in Confessione generali, ut docent Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 56. Lug. *d.* 16. *n.* 46. contra Victoriam, *Ledesm.* & alios. In qua etiam non esse necessarium addere peccato mortali, quod post ultimam confessionem sit commissum, docent Bon. *d.* 5. *q.* 5. *f.* 2. *p.* 2. Dian. *t.* 2. *tr.* 4. *R.* 62. & *t.* 6. *R.* 65. Lug. *n.* 47. ex Sanch. & Kon. quod est probabile; nisi circumstantia aliqua, v.g. speciem mutans, vel reservatio casus, vel proxima peccandi occasio, aliquod requirat, & Penitentia sufficiens imponatur, Lug. Tamb. *de exp. conf. l.* 2. *c.* 1. Tutius tamen est nova ab antiquis secernere.

III. Ponenda semper est materia certa, qualem esse negat Sancius *in sel. d.* 7. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 52. quod quis non responderit divinis inspirationibus; non fecerit bonum, quod potuit, & similes imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confessarius impedire penitentem, ut docet Lugo *n.* 103. contra Sancium. Quod si haberi certa non possit, pro ratione dubii danda est absolutio; ut sub dubio, si materia prorsus dubia sit; vel absoluta, si certa videatur. Ita Suar. Laym. *c.* 3. & alii commun.

Resp. II. Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba absolutionis: EGO TE ABSOLVO A PECCATIS TUIS (ubi licet de essentia tantum sit, ABSOLVO TE; debent tamen addi reliqua, præsertim in articulo mortis, secundum quosdam sub mortali, secundum alios sub veniali, ut *v. Granad.*) voce prolata in præsentem; absentem enim Clem. VIII. absolvi prohibuit, sub pœna excommunicationis. *Unde resolves*

I. Invalidum est absolvere nutu, signo, aut scripto: item absolvere absentem; quod docuit *Alensis*, *Medin.* & alii, sed vetitum nunc, ut modo dictum.

II. Valida est absolutio, si reverentiæ causa dicas: Absolvo dominationem, excellentiam, vel majestatem vestram &c. quia non mutatur essentialiter, & sunt verba æquivalentia, Averf. v. supra *t.* 1. *c.* 1. *d.* 2. Non valet autem, si dicas; Absolvat te Deus, vel absolvat te Christus, Aversa *q.* 12. *f.* 2.

III. Orationes præviæ, & subsequentes formam, ut, *Misereatur tui, &c.* & *Passio Domini, &c.* quæ secundum *Trid.* laudabiliter adduntur, non sunt necessitatis; & ex causa rationabili omitti possunt, v. g. si breves sint confessiones, vel multi confitentes (ut Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 97. tunc enim sufficit dicere, *Absolvo te a peccatis tuis in nomine, &c.*) vel si timeatur censura, *Absolvo te a vinculo excommunicationis; deinde a peccatis, &c. v.* Sa *V. Absolutio.*

IV. Elevatio manus, ejusque impositio in caput, item formatio Crucis, est libera, etsi debeat servari consuetudo, Laym. *c.* 5. ubi idem dicit de aperitione capitis. Forma autem Clementis VIII. ut tradit Sa, & Rituale Romanum est hæc, qua ut omnes utantur, suadet Paulus V. ideoque omnibus tenenda memoriter: *Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen.* Deinde elevata manu pergit: *Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus, Amen. Dominus noster JESUS Christus te absolvat, & Ego auctoritate ipsius, te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis* (quæ vox circa laicos omittatur) *& interdicti, in quantum possum, & tu indiges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Passio Domini nostri JESU Christi merita B. V. & omnium SS. & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.*

ADDENDA.

580 Quæst. 83. *Quid hic prænotandum?* R. seqq. §. 1. Hoc Sacramentum varie appellatur a SS. PP. nempe secundus Baptismus; secunda post naufragium tabula; Sacramentum reconciliationis, absolutionis, confessionis; græce exomologesis, latine accusatio, &c. frequentissime dicitur Pœnitentia, quia partes illius pœnam habent, nam contritio habet dolorem, confessio ruborem, satisfactio molestiam: frequenter etiam in communi usu dicitur Confessio, ita ut hoc nomine veniat totum Sacramentum.

581 §. 2. De fide est Christum in Ecclesia instituisse Sacramentum Pœnitentiæ, nam post varia Concilia ita docet Tridentinum *sess.* 14. *de Pœn. c.* 1. ac definit *can.* 1. his verbis: *Si quis dixerit in catholica Ecclesia non esse vere, & proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino institutum, anathema sit.* Est autem contra *Montanistas*, & *Novatianos*, ad quos postea accesserunt Lutherus, Calvinus, aliique asseclæ, uti referunt Bellarm. *l.* 1. *c.* 9. Tann. *q.* 1. *n.* 3. Illſ. *n.* 1.

§. 3. Hoc Sacramentum est institutum a Christo post resurrectionem, ut nunc tenent omnes passim contra Armacan. apud Dicast. *d.* 4. *dub.* 2. qui putavit institutum esse a Christo sub initio prædicationis; item contra alios apud Tann. *nu.* 6. qui dixerunt, sub initio mundi in Paradiso esse institutum a Deo; sed probatur ex Trid. *sess.* 6. *cap.* 4. *sess.* 7. *de Sacram. in genere can.* 1. *sess.* 14. *de Pœn. can.* 1. supra relato, ubi *c.* 1. sic loquitur: *Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos Joannis* 20. *dicens, Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis, &c.* Cum autem addat, *præcipue*, innuit aliquid illius jam antecessisse, nam præcesserat promissio Matth. 16. & 18. ubi Petro dixerat, quod daturus esset claves, & discipulis, quod quæcumque essent ligaturi, vel soluturi in terris futura essent ligata, vel soluta in cœlis. Deinde etiam in ultima cœna ante mortem inchoarat institutionem illam, quando ordinaverat Sacerdotes his verbis: *Hoc facite*, impressio enim characteris sacerdotalis erat inchoatio potestatis ad remittenda peccata. Et ideo etiam nunc in Ecclesia adæquata potestas remittendi peccata divisibiliter confertur, primo inchoative, quando accipitur potestas in Corpus Christi verum per traditionem patenæ cum pane, & calicis cum vino adjunctis verbis, *Accipite potestatem offerendi Sacrificium, &c.* Postmodum completive per impositionem manuum Episcopi, adjunctis verbis: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis, &c.* per quam ultimam partem ordinationis sacerdotalis, vel augetur character, uti volunt plerique cum Dicast. *de Ordine n.* 126. vel idem character extenditur ad Corpus Christi mysticum, uti volunt alii cum Tann. *de Ordine n.* 136. Congruentia autem, cur Christus instituerit post resurrectionem, est hæc, quia hoc Sacramentum supponebat mortem animæ, & erat ad resurrectionem peccatoris.

Objici potest S. Thomam Apostolum non adfuisse, quando Christus Jo: 20. dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, &c.* & tamen æque ac cæteri habuit potestatem remittendi peccata. R. S. Cyrillus, & ex illo Bosco *f.* 1. *n.* 54. dicunt, omnes discipulos Christi etiam absentes vi verborum istorum esse ordinatos, & accepisse potestam absolvendi: neque tamen inde sequitur nunc posse etiam absentes ordinari, quia pro Ecclesia aliter statuit Christus, qui pro se habebat potestatem excellentiæ, ideoque ipsi licebat ordinare, prout volebat.

§. 4. De Sacramento Pœnitentiæ ita habet *Conc. Flor.* post sess. ult. in Decreto Eugenii IV. ad Armenos: *Quartum Sacramentum est Pœnitentia, cujus quasi materia sunt actus pœnitentis, cordis contritio cum proposito non peccandi de cetero, oris confessio, satisfactio: Forma, Ego te absolvo, &c.* 583

Q. 84. *Quid præterea sit notandum circa materiam Sacramenti Pœnitentiæ?* R. §. 1. Sola peccata sunt materia confessionis, uti tenent omnes Catholici teste Dicast. *d.* 9. *n.* 296. & colligitur ex Trid. *sess.* 14. *de Pœnit. cap.* 4. & *can.* 3. ubi pro materia non assignantur nisi peccata, ideoque simpliciter vocatur confessio peccatorum. Idem evincitur ex forma Sacramenti, nam dicit *absolvo a peccatis.* Denique id satis constat ex communi sensu Doctorum, ac etiam fidelium omnium. 584

§. 2. B. Virgo non fuit capax absolutionis, ideoque Dicast. *d.* 6. *n.* 9. explodit sententiam Alberti M. qui ut probaret B. Virginem habuisse gratiam Sacramentalem Penitentiæ, dixit solitam fuisse confiteri S. Joanni Evangelistæ peccata, quæ apprehendebat se fecisse; nam & hic error B. Virgine indignus est, & illo supposito adhuc non poterat Sacramentum esse validum, quod requirit verum, & non tantum existimatum peccatum. Unde Scotus *in* 4. *dist.* 17. in fine recte ait: Si B. Virgo fuisset confessa, peccasset confitendo. 585

§. 3. Quamvis imperfectio de se non sit materia confessionis, tamen ordinarie habet adjunctum peccatum, quod est materia sufficiens, secundum dicta *l.* 5. *a nu.* 211. ubi etiam *n.* 214. dixi, transgressionem Regulæ, quamvis non obligantis sub peccato, ordinarie habere adjunctum peccatum, quod confirmatur ex dictis *l.* 4. *n.* 58. 586

§. 4. Censuræ v. gr. excommunicationis, suspensionis, etiam non sunt materia absolutionis sacramentalis, quamvis debeant ad legitimum ministrum deferri, ut per sententiam Ecclesiasticam auferantur, & quidem quandoque prius, quam dari possit absolutio a peccatis. 587

§. 5. Peccata ante Baptismum commissa non sunt materia apta confessionis sacramentalis. S. Th. 3. *p. q.* 84. *art.* 2. aliique communissime, inter quos Bosco *d.* 7. *f.* 2. *n.* 3. merito dicit hunc esse, & semper fuisse totius Ecclesiæ sensum; est autem contra aliquos apud Amic. *d.* 13. *n.* 46. qui innuunt peccata illa esse materiam necessariam; & saltem est contra *Angel.* & quosdam recentiores apud Gormaz *p.* 2. *n.* 71. qui putant esse materiam sufficientem, sed *Vasq. Turr.* & *Perez* dicunt oppositum esse certum, *Bonac.* dicit videri tanquam de fide definitum, *Amic.* dicit videri non obscure definitum in *Trid.* & *Florent.* ideoque opinionem illam vocat errorem, nam in primis Trid. *sess.* 6. *c.* 14. item *sess.* 14. *de Pœn. c.* 1. 2. 4. & 5. constanter docet, & novem repetitis vicibus dicit Sacramentum ex institutione Christi esse pro peccatis post Baptismum commissis; tumque Can. 1. sic definit: *Si quis dixerit in Catholica Ecclesia Pœni-* 588

te-

tentiam non esse vere, & propric Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis a Christo Domino nostro institutum, anathema sit. Deinde *Florent.* in Decreto Eugenii IV. ad Armenos dicit effectum Baptismi esse remissionem omnis culpæ originalis, & actualis, itemque omnis pœnæ: ergo innuit pro peccatis illis non esse institutum Sacramentum Pœnitentiæ, sed tantum pro peccatis fidelium ingressorum in Ecclesiam, uti habet Trid. *cap.* 2. addens rationem, quia Ecclesia non judicat de illis, quæ extra se sunt. Accedit consensus Theologorum, qui hoc tanquam certum potius supponunt quam probent; & alioquin dicam etiam peccatum originale esse materiam sufficientem confessionis, quod dicere nemo hactenus est ausus.

589 §. 6. Peccata antehac rite confessa, & per absolutionem remissa sunt materia sufficiens novæ confessionis non tamen necessaria, per se loquendo. *Pars* 1. est S. Th. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *a.* 3. *q.* 5. *ad* 4. & aliorum communissima, quam certam docent Suar. *d.* 18. *s.* 1. *n.* 6. & Avers. *q.* 10. *s.* 2. Vasq. autem *q.* 91. *art.* 3. *dub.* 7. *n.* 1. dicit a nemine negari: refert tamen plures Amic. *d.* 13. *n.* 25. qui dicunt, quamvis sufficiant ad essentiam Sacramenti, tamen non sufficere ad effectum: sed si Sacramentum est validum, non est ratio illi negandi effectum, cum nullus adsit obex: itaque pars illa probatur ex declaratione Benedicti XI. statim citanda. Idem significatur cap. *Quem pænitet,* 88. De pœn. dist. 1. his verbis: *Quanto pluribus confitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius consequetur misericordiam remissionis, ipsi enim Sacerdotes plus jam possunt proficere, plures confitentibus parcere.* Idem evincit praxis in universa Ecclesia, nam fideles sæpissime faciunt confessiones generales, repetuntque peccata ante confessa, & nulla alia: ergo. Et ratio est, quia quod peccatum sit antehac confessum, nihil obstat, nam non ideo desinit fuisse peccatum: quod autem jam sit ante remissum, etiam non obstat, uti patet, si quis de peccato nunquam confesso fuerit perfecte contritus, manet enim etiam obligatus ad confitendum; imo sicuti potest etiam cum fructu sæpius repeti contritio ejusdem peccati, ita & Confessio. *Pars* 2. quod peccata confessa, & remissa non sint, per se loquendo, materia necessaria confessionis est. *S. Th.* supra & aliorum communissima, quam pariter certam dicit esse *Aversa* supra, & etiam constat ex declaratione Benedicti XI. in Extrav. communi *Inter cunctas* De privilegiis, ubi dicit eum, qui semel confessus est, & absolutus etiam a religioso mendicante, non teneri iterum ne quidem proprio Parocho peccata illa confiteri, & postea subdit: *Licet de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata, tamen quia propter erubescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars, ut eorumdem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre.* Idem de non necessario repetendis peccatis confessis definit tanquam catholicum dogma Joannes XXII. in Extrav. communi. *Vas electionis* Tit. de hæreticis, ita ut oppositum damnet velut falsum, & erroneum.

590 *Dixi*, per se loquendo, nam per accidens est obligatio iterum confitendi. 1. Si quis inter cetera esset confessus reservata non habenti potestatem in reservata, hæc enim teneretur iterum confiteri alteri. 2. Si aliquod peccatum omissum non posset explicari, nisi iterum faciendo mentionem peccati alias confessi. 3. Si quis vovisset iterum eadem peccata confiteri, aut acceptasset Pœnitentiam de iis iterum confitendis, aut si hoc præciperet regula alicujus Ordinis ab ipso libere acceptata. 4. Si confessus ut dubium postea agnosceret esse certum, aut si in genere confessus postea recordaretur illius in specie. 5. Si Confessarius etiam injuste noluisset eum absolvere, vel defectu jurisdictionis non potuisset. 6. Si confessus esset sine debito dolore aut proposito, quo casu iterum dicetur a *n.* 1260. An autem Ecclesia posset præcipere iteratam
591 alicujus peccati mortalis Confessionem, dicetur *n.* 2017.

Objic. 1. Contra dicta *n.* 589. Dolor est de malo ut præsente, secundum dicenda *n.* 656. sed quando peccatum est remissum quoad culpam, & pœnam, nihil est de præsenti, in quod tendere possit ille dolor: ergo. R. n. min. nam saltem est carentia illius, quod habuissem illo instanti, quo peccavi: aut si supponas me illud aliunde habere, saltem hoc est præsens malum, quod est peccavisse, sive privatum esse bono innocentiæ vel absolutæ immunitatis a peccato, quæ privatio semper existit in eo, qui semel peccavit: unde sicuti illud, quod est me aliquando bonum egisse, est aliquod bonum præsens, & ideo de illo possum semper gaudere, ita de illo, quod est peccavisse, possum semper do-
592 lere, quamdiu sum in statu, cui non repugnat dolor.

Objic. 2. Forma non potest sæpius cadere super eamdem materiam. R. Si tantum sit eadem materia proxima, transeat, si aliquid aliud sit materia proxima, ipsa autem sit materia remota; n. nam possum duos successive baptizare eadem aqua, duos ægros inungere eodem oleo, quia habebo alias materias proximas, nempe ablutionem, & unctionem aliam, super quam immediate cadet nova forma, similiter hic duo absolutiones cadent immediate super duos dolores vel saltem super duas Confessiones. Quis autem tum
593 sit sensus verborum, *Ego te absolvo*, dicetur *num.* 641.

§. 7. Venialia sunt materia sufficiens, non tamen necessaria Sacramenti Pœnitentiæ, uti tenent Catholici omnes ex Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 5. his verbis: *Venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamvis recte, & utiliter citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.* Et quod sint materia sufficiens, definit Can. VII. his verbis: *Si quis dixerit in Sacramento Pœnitentiæ, &c. non licere confiteri peccata venialia, anathema sit.* Idem jam declaraverat Leo X. damnans hunc art. 8. Lutheri: *Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia.* Ratio colligitur ex verbis generalibus, quibus Christus Sacramentum Pœnitentiæ instituit, dicens: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum peccata remiseritis, &c.* quæ conveniunt, tam venialibus, quam mortalibus. Similiter quod non sint materia necessaria, ratio est, tum quia valor Sacramenti, & effectus, qui est gratia, non pugnant cum illis, tum etiam quia multis aliis modis remitti possunt, uti habet *Trid.* supra, & declarabitur a *n.* 2012. An autem Ecclesia præcipere possit confessionem venialium, dicetur *num.* 2018.

§. 8. Etiam sola venialia sunt materia sufficiens Sacramenti 594
Pœnitentiæ, uti manifeste colligitur ex *Trid.* supra, nam definit venialia simpliciter esse materiam sufficientem, & supponebat tanquam certum, quod venialia sæpe essent in hominibus piis non habentibus mortalia, quę nullo jure prohibentur confiteri: ergo. An autem expediat frequens confessio venialium, dicetur *n.* 1885. Denique an expediat confiteri sola venialia, & pœnitens non semper sit absolvendus, dicetur a *nu.* 1885.

§. 9. Materia necessaria confessionis sunt omnia mortalia 595
post Baptismum commissa, & nunquam directe subjecta absolutioni, sic enim docet Concil. Lateranense sub Innoc. III. *cap. Omnis utriusque sexus*, his verbis: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur.* Similiter *Florent.* in Decret. Eugenii IV. ad Armenos, explicans partes Sacramenti Pœnitentiæ, ait: *Pars secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo Sacerdoti confiteatur integraliter.* Similiter Trident. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 5. dicit institutam esse a Domino integram peccatorum confessionem, & omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam esse, & subdit: *Ex his colligitur, oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint.* Addit, *cum universa peccata mortalia, etiam cogitationis, homines iræ filios, & inimicos Dei reddant, necessum est, omnium etiam veniam cum aperta, & verecunda confessione a Deo quærere.* Idem sæpius repetit eodem capite, & postea sic definit Can. 7. *Si quis dixerit in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita, & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumstantias, quæ peccati speciem mutant, &c. anathema sit.* Accedit communis Ecclesiæ traditio, uti ostendit Bellarm. *l.* 3. *a c.* 6. Item consensus Sanctorum Patrum apud Bellarm. *c.* 2. Item praxis fidelium agnoscens mortalia omnia tanquam materiam hic necessario explicandam. Ratio autem a priori est voluntas Christi nobis manifestata per relata Concilia, & per universalem Ecclesiæ sensum, ac consuetudinem.

§. 10. Peccata mortalia etiam inculpabiliter omissa, sunt 596
materia necessaria confessionis, ut constat ex hac propositione 11. ab Alexandro VII. damnata: *Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.* Ratio autem est, quia Sacerdos, qui a Christo constitutus est Judex circa mortalia, necdum tulit sententiam de illis, neque pro qualitate delicti potest imponere satisfactionem, tum punitivam, tum medicinalem, nisi peccata illa exprimantur, & directe subjiciantur clavibus, ideoque licet forte indirecte remissa sint, tamen manet obligatio, ut directe subjiciantur absolutioni. Ex his dictis

Colliges, quid sit directe, & indirecte remitti peccatum: 597
nam tum dicitur directe remitti, quando remittitur ratione sui independenter ab alio peccato remisso, quia nempe est materia huic Sacerdoti per hanc confessionem cognita, & subjecta. E contra tum remittitur indirecte, quando remittitur non ratione sui, eo quod vel non sit materia per confessionem cognita, vel non sit materia subjecta huic Sacerdoti, attamen remittitur dependenter ab alio peccato huic Sacerdoti per confessionem cognito, & subjecto; sic peccatum non reservatum, & in confessione expressum remittitur directe, quia remittitur ratione sui, utpote de se materia huic Sacerdoti per confessionem manifesta, & ipsius etiam jurisdictioni subjecta. E contra peccatum vel omissum vel reservatum non remittitur directe, quia omissum non est materia per confessionem cognita; reservatum autem quamvis forte sit materia per confessionem cognita, tamen non est subjecta jurisdictioni hujus Sacerdotis; nihilominus quia nullum peccatum potest per Sacramentum remitti, nisi simul remittatur omne mortale, & adsit dolor ac propositum sufficiens ad remissionem etiam illius mortalis omissi vel reservati, hæc simul remittuntur, sed dependenter ab illo altero peccato expresso, in quod Sacerdos habebat jurisdictionem. Dependentia autem illa, & independentia in hoc consistit, quia si nullum aliud peccatum fuisset expressum, non potuisset per Sacra-

mentum remitti hoc peccatum omissum, vel reservatum: e contra quamvis non adfuisset illud omissum vel reservatum, poterat remitti illud expressum: & hoc sensu dicitur omissum vel reservatum remitti dependenter ab isto peccato expresso; e contra peccatum expressum dicitur remitti independenter ab illo omisso vel reservato.

598 Q. 85. *An peccata dubia sint materia necessaria confessionis?* R. Colligitur ex seqq. §. 1. Dubium hic potest esse vel de peccato ipso, uti si dubites, an ullo modo peccaveris in materia de se alioqui mortali, vel de qualitate peccati, ut si scias te peccasse, sed dubites, an mortaliter, an venialiter, vel de confessione peccati, uti si scias te peccasse mortaliter, sed dubites, an sis confessus.

599 §. 2. Circa hæc singula potest in utramque partem esse dubium vel positivum vel negativum. Tum est positivum, si suspendatur quidem omne judicium directum, attamen pro utraque parte sint gravia motiva, quæ se non elidant, sed vi duorum possit formari prudens judicium pro hac, & etiam pro illa parte aut saltē reflexe judicari, quod pro utraque parte stet ratio momenti simpliciter gravis, uti dictum est *l.* 1. *a n.* 71. Tum est negativum, si utrinque sint aliqua quidem motiva, non omnino levia: hæc enim non sunt digna prudente dubio, attamen etiam de se non sufficientia ad prudens judicium pro alterutra parte, ideoque necessario suspendi debet omne prudens judicium directum. Quod si pro una tantum parte sit grave motivum, sola hæc pars erit positive dubia; si autem motiva se mutuo elidant, itaut neutrum in concursu alterius censeatur simpliciter grave, erit dubium negativum vel quasi pura ignorantia. Quandonam autem motiva dicantur se elidere, explicatum est *l.* 1. *a. n.* 261.

600 §. 3. Si in utramque partem positive dubites de mortali commisso, Silv. Henriq. Sanch. Bonac. Laym. Lugo, Castr. *tr.* 13. *p.* 9. *n.* 15. Escob. *l.* 15. *probl.* 38. Dicast. *d.* 9. *dub.* 7. Palav. *n.* 302. Aversa *q.* 10. *f.* 3. Stoz. *l.* 1. *p.* 5. *n.* 155. Schild. *tr.* 2. *num.* 122. Tamb. *de confess. l.* 2. *c.* 1. §. 3. Mendo *d.* 10. *n.* 2. dicunt te non teneri confiteri, quam sententiam vocant communem Illſ. *n.* 109. & Sporer *n.* 398. Hann. *l.* 4. *n.* 1004. vocat unanimē Theologorum, Con. *d.* 7. *n.* 68. vocat certam. E contra Gorm. *p.* 2. *n.* 160. dicit quamvis probabile sit non esse commissum, tamen si etiam probabile sit esse commissum, manere obligationem confitendi, & idem docet *Elizar.* quem ex propriis principiis optime confutat Teril. *in Regul. morum q.* 52. *asf.* 6. *&* 7. Ratio itaque prioris sententiæ est, tum quia in hoc casu prudenter judicare potes te non peccasse mortaliter, sicque deponere dubium, tum etiam quia tua libertas videtur esse in possessione contra præceptum confitendi, nam heri, antequam fecisses illud propter quod hodie dubitas, certo non tenebaris confiteri, hodie autem supervenit solummodo dubium, quod non debet te dejicere de certa possessione juris non confitendi, uti magis explicabitur *n.* 608. *Nec obstat*, quod hic sit dubium facti, in quo non videtur utrumque posse esse probabile, nam secundum dicta *l.* 1. *n.* 398. falsum est, quod in dubio facti semper se mutuo elidant motiva. Deinde omne dubium facti pertinentis ad materiam præcepti reducitur ad dubium juris, cum quæratur de obligatione præcepti ex supposito aliquo facto, ut recte Castr. Arr. 1. 2. *d.* 25. *n.* 15. in dubio autem juris, ubi utrinque est probabilitas, licite sequor utrumlibet, secundum sententiam communem *l.* 1. *a n.* 278. probatam: ergo.

601 §. 4. Si scias te peccasse, sed positive dubites, an mortaliter an venialiter, Auctores citati aliique communiter contra *Con.* supra etiam dicunt, te non teneri confiteri, & rationes sunt eædem, ex hoc enim, quod scias supervenisse veniale, non ideo possidet præceptum confitendi, cum certum sit non esse obligationem confitendi venialia.

602 §. 5. Si scias te peccasse mortaliter, & positive dubites, an sis confessus, Auctores citati aliique cum Præpos. *q.* 5. *n.* 115. Lugo *d.* 16. *n.* 59. Dicast. *a n.* 292. Palav. *nu.* 305. Arr. hic *d.* 31. *n.* 25. Gob. *t.* 7. *n.* 11. Stoz. *n.* 156. Bosco *d.* 5. *f.* 8. *n.* 124. dicunt contra *Meroll. & Con.* te non teneri confiteri, quam sententiam Illſ. *n.* 110. & Platel. *n.* 791. testantur esse communem. Ratio est, quia etiam hic est probabile, & potes prudenter judicare ac deposito dubio dicere te esse confessum, adeoque te hic, & nunc non amplius teneri præcepto confitendi. *Nec obstat*, quod præceptum confitendi fuerit in certa possessione, *nam* prudenter judicas illi esse satisfactum. Quamvis autem inter homines, si antecesserit ex contractu oneroso certum debitum justitiæ, illi non censeatur satisfactum per probabilem tantum solutionem, uti nec præcepto Baptismi satisfit per probabilem tantum susceptionem illius; ista tamen hic non obstant, nam quoad Baptismum est alia ratio, cum hic sit de necessitate medii, cujus defectus per aliquid aliud non ita suppleri potest. Quoad onerosum autem debitum justitiæ etiam est disparitas, nam huic satisfieri potest dando tantum partem secundum proportionem dubii. E contra in nostro casu non agitur de medio salutis, nam certum est sufficere confessionem formaliter integram, & deberet poni tota altera confessio peccati dubii, cujus tamen tanquam certi tota confessio probabiliter etiam antehac posita est: ergo nimium exigeretur. Deinde homines non censentur remittere jus talis onerosi debiti, nisi posita sit perfecta æqualitas. E contra benigne præsumimus de Deo, quod ordinarie ad impletionem legum plus non exigat, quam fecisse hoc, quo posito prudenter judicare possimus nos implevisse legem, alioquin exponeremur infinitis anxietatibus, & molestiis, quia nimis facile obliviscimur eorum, quæ facimus.

§. 6. Hactenus dicta tenent Auctores citati, quamvis pro 603
illa parte, quod peccaveris mortaliter, vel quod non sis confessus, starent rationes probabiliores, supposito, quod alias in similibus materiis licitum sit sequi sententiam probabilem, relicta probabiliore, cum etiam hic non agatur de valore Sacramenti, ad quod certum est non requiri integritatem materialem sed sufficere formalem. Notat tamen *Platel.* supra in omnibus illis dubiis suadendam esse confessionem, quia non rarò postea nascuntur anxietates animi, an defuerint rationes vere probabiles necne. Addunt Sanch. Palav. *n.* 302. in articulo mortis fore obligationem eliciendi contritionem de his peccatis dubiis, vel etiam faciendi confessionem ad minimum de aliis peccatis, ut hæc dubia saltem indirecte remittantur, si forte non sint remissa, ne in extrema necessitate salus exponatur periculo.

§. 7. Si positive dubites de mortali commisso vel de con- 604
fessione illius, & non habeas prudens motivum pro eo, quod non fuerit mortale, vel quod sis confessus, teneris confiteri, Silv. Nav. Suar. *d.* 22. *f.* 9. *n.* 5. Con. *n.* 69. & Haun. supra dicit in hoc convenire Theologos, quia cum judicare debeas te peccasse mortaliter, vel non esse confessum, neque possis oppositum judicare, nequidem probabiliter, sufficienter convictus es, & præceptum confessionis possidet contra te.

§. 8. Si scias te peccasse mortaliter, & negative dubites, an 605
sis confessus, teneris confiteri, Con. Schild. Haun. Laym. *de consc. c.* 5. *n.* 37. Carden. *in* 1. *Crisi d.* 47. *n.* 41. Lugo supra dicens in hoc convenire omnes, & plerique cum Castrop. *n.* 16. & Escob. *n.* 27. dicunt certum, Mendo n. 1. dicit certissimum, quia in hoc casu certo possidet præceptum confessionis, cum prudenter judicare non possis esse illi satisfactum, debito autem illius certo non satisfit per solutionem dubiam, & improbabilem. Et qui contrarium videntur tenere, intelligendi sunt de homine, qui prudenter præsumitur esse confessus.

§. 9. Si negative dubites, an peccaris mortaliter, te teneri 606
confiteri docent Catech. Romanus *de Pœn. c.* 9. S. Thom. *in* 4. *dist.* 21. *qu.* 2. *art.* 3. *ad* 3. aliique Auctores gravissimi, & prope innumeri, quorum 40. recenset & sequitur Sanch. *in Decal. l.* 1. *c.* 10. *n.* 66. Addunt alios Aversa *qu.* 10. *sect.* 3. Schild. *tr.* 6. *n.* 42. Mendo *n.* 5. Sequitur etiam Dicast. supra. Et id certum esse dicunt plerique cum Gormaz. a *n.* 165. E contra absolute negant te teneri Todtſ. *qu.* 98. §. 2. Stoz. *a nu.* 165. Caram. *in Theol. fund. n.* 1321. *& alii*. Idem negant Con. *num.* 99. & P. Marchant. *tom.* 1. *tr.* 4. *tit.* 6. *qu.* 4. si dubites, an aliquando commiseris, quod Lessius *in Auctar. v. Confess. casu* 9. *nu.* 10. etiam dicit esse probabile: sed hi auctores addunt, si scias te aliquid commisisse, & negative dubites, an sit mortale an veniale, te teneri confiteri; in hoc tamen non videntur consequenter loqui, uti recte Lugo *n.* 61. Arr. *n.* 27. Mendo *n.* 42. Bosco *nu.* 102. nam mortale manet dubium, sicuti in priori casu, ex hoc autem quod superveniat certitudo de veniali, non potest esse obligatio confitendi; hinc sententiam negantem absolute probabilem vocant Amic. *d.* 3. *n.* 55. aliique multi: Burgh. *cent.* 1. *casu* 90. & Gob. *n.* 214. non audent ei negare veram probabilitatem, Laym. supra, & Bosco *n.* 113. dicunt apparere probabilem, quamvis addant se nihil determinare velle. *Elizar.* absolute docet non esse opus confiteri in casu dubii negativi, quod dicit tum esse, si nihil tibi occurrat, ex quo putes te peccasse, sed Terill. supra *n.* 31. recte eum confutat, nam ille solum dubitat negative, qui ita pro una parte nullas habet rationes, ut etiam nullas habeat pro altera, ac proinde qui non potest sibi persuadere se esse a peccato immunem, quia nullum sufficiens fundamentum habet ad se liberandum a peccato, ideoque inter utrumque suspensus hæret, quasi dicens, forte peccavi, forte non peccavi.

§. 10. Rationes pro sententia obligationem affirmante sunt 607
sequentes. 1. Quia in dubiis pars tutior est eligenda, ut Sanch. a *n.* 11. fuse probat. 2. Certum est a temporibus Christi dari præceptum confitendi omnia mortalia: ergo obligatio confitendi est in possessione contra mortale dubium, quod jam supervenit. 3. Hoc est materia necessaria confessionis, quod in antiqua lege erat materia necessaria contritionis: confessio enim successit obligationi contritionis: sed mortalia dubia erant materia necessaria contritionis: ergo. 4. Illa spectant ad tribunal Sacerdotis, quæ spectarent ad tribunal Christi, si adesset, cum Sacerdos sit Vicarius Christi: sed ad tribunal Christi spectarent mortalia etiam dubia: ergo. 5. Lex favorabilis debet ampliari, ut probat Sanch. *de Matr. l.* 1. *d.* 39. *n.* 1. sed lex confitendi omnia mortalia est favorabilis, quia tendit ad liberationem a peccatis, & liberat ab onere gravi contritionis. ergo debet extendi ad omnia mortalia etiam dubia. 6. Secundum Trid. *supra c.* 5. pœnitens tenetur confiteri omnia peccata, quorum habet conscientiam, & memoriam: sed qui dubitat de mortali, habet illius conscientiam saltem dubiam, & sicuti actus intellectus recte dividitur in certum & dubium, ita etiam conscientia. Deinde etiam habet illius memoriam, quia meminit facti præteriti, in quo timet mortale: ergo. 7. In dubio de commisso homicidio incurritur irregularitas: ergo in dubio de commisso mortali incurritur obligatio confitendi. 8. Fideles confitentur mortalia dubia; pra-

xis

xis autem est optima legum interpres, imo consuetudo potest legem inducere. 9. Antiqui omnes docuerunt confitenda esse dubia: ergo credibile est id eos habuisse ex traditione Apostolica, quod enim in Ecclesia fit, & nescitur ejus initium, prudenter creditur esse ex traditione Apostolica. Videri potest Cresp. a Borg. *in qq. Moral. qu.* 12. ubi hanc sententiam multis firmat, & oppugnat contrariam.

608 §. 11. Rationes pro sententia obligationem negante, sunt sequentes. 1. In dubio melior est conditio possidentis, secundum dicta *l.* 1. *a n.*495. Quod valet non tantum in materia justitiæ, sed etiam in aliis, secundum dicta *ibidem n.* 502. atqui negative dubitans de mortali commisso est in possessione innocentiæ, & libertatis contra præceptum confessionis: ergo. *Prob. min.* Heri antequam accidisset illud, de quo nunc dubitat, ipse certo erat innocuus ab illo mortali, & certo non tenebatur illud confiteri, hodie autem, postquam supervenit illud dubium, præceptum confitendi non est certum sed ad summum est dubium, quia fundatur in mortali, quod dubie supponitur esse commissum, & consequenter sicuti mortale est dubium, ita præceptum confitendi est dubium: ergo per dubium superveniēs ipse non debet dejici de certa sua possessione antecedente: ergo ipse manet in certa possessione innocentię, & libertatis contra præceptum confessionis. *Conf.* 1. quia in dubio, an voverim dare eleemosynam, non teneor hanc dare, quia libertas mea est in possessione contra obligationem dubiam, quę supervenisset, simile autem est hic: ergo. *Conf.* 2. nam hæc conformia sunt Regulæ 9. ff. de Regulis Juris. *Semper in obscuris, quod minimum est sequimur*. Item Regul. 56. *Semper in dubiis benigniora præferenda sunt.* Item Reg. 122. *Libertas omnibus rebus favorabilior est*. 2. Dubium, quod facta diligentia vinci non potest, æquivalet ignorantiæ invincibili: ergo dubium de mortali, quod facta diligentia vinci non potest, æquivalet ignorantiæ invincibili peccati mortalis: sed potest aliquis in confessione tacere mortale, quod ex ignorantia invincibili putat non esse mortale: ergo. 3. In dubio, an lex existat, non est obligatio legis, secundum dicta *l.* 1. *nu.* 272. *&* 470. docentque Auctores communiter cum Suar. Henr. Sa, Laym. *de legibus cap.* 20. *n.* 4. Sanch. *in Decal. l.* 1. *cap.* 10. *a num.* 32. Item in dubio an aliquid contineatur sub præcepto, censendum est non contineri, ut probat *Sanch.* ibidem, & consentiunt communiter alii apud Moyam *n.* 10. atqui dubium est, an existat lex confitendi mortalia dubia, sive, an mortalia dubia contineantur sub præcepto confitendi mortalia, si enim hoc esset certum, tot viri sapientissimi, re utrinque diligentissime discussa, non negarent. 4. In judicio non admittitur ut legitima accusatio, nec auditur necessario testis, nisi prudenter præsumatur delictum: ergo neque hic sustinetur accusatio, nec necessario auditur testis, adeoque nec necessario exigitur confessio, nisi prudenter præsumatur delictum: sed in dubio negativo facta non præsumuntur nec prudenter præsumitur delictum, quia in dubio homo præsumitur innocens, & quisque præsumitur bonus, donec probetur malus, uti habent regulę Juris apud Laym. *n.* 30. Neque hic est motivum prudens judicandi delictum esse commissum: ergo. 5. Illa tantum tenetur pœnitens confiteri, quorum habet conscientiam, & memoriam; sed negative dubitans de mortali imprimis non habet illius conscientiam, quia secundum S. Bernardum *de interiori domo cap.* 11. *Conscientia est cordis scientia*, & secundum S. Thom. 2. *part. quæst.* 79. *art.* 13. 0. *Conscientia importat ordinem scientiæ ad aliquid, nam conscientia dicitur cum alio scientia*: ergo requirit cognitionem saltem ita probabilem mortalis commissi, ut pro innocentia nulla stet probabilitas, sed possit dicere absolute se sibi conscium esse de mortali: atqui negative dubitans non habet cognitionem ita probabilem de mortali, nec potest absolute dicere se sibi de illo conscium: ergo. *Conf.* nam dubium non est conscientia conscientia enim est judicium, dubium autem est suspensio judicii: ergo. Deinde negative dubitans de mortali, non meminit mortalis, nam secundum Aristotelem *lib. de Memoria*, quem sequitur S. Th. *ibidem Lect.* 1. *cum anima memoratur, pronuntiat se vel prius audivisse aliquid, vel sensisse vel intellexisse*: atqui negative dubitans non potest hoc pronuntiare, cum non possit judicare: ergo non meminit. *Conf.* nam qui meminit se solvisse debitum, non tenetur amplius solvere: qui meminit se orasse Horas, non tenetur amplius orare, qui meminit se confessum esse mortale, non tenetur amplius confiteri, e contra qui negative dubitat, an solverit, orarit, confessus sit, adhuc tenetur, uti volunt adversarii: ergo evidens est etiam secundum ipsos, quod negative dubitare non sit meminisse, adeoque meminisse importet non pure suspicionem vel quodcumque dubium improbabile, sed saltem opinionem probabilem circa aliquid ut præteritum: ergo. 6. Si *Trid.* sub To. conscientia, & memoria comprehenderet conscientiam, & memoriam etiam dubiam: ergo ex vi *Trid.* esset obligatio confitendi peccata etiam positive dubia, hoc autem est contra communem etiam adversariorum sententiam, uti dictum est *n.* 600. 601. 602. ergo. Atque ex allatis rationibus colligitur *Thom. Hurt.* immerito dixisse hanc sententiam negantem esse temerariam, & *Moya* merito dicit censuram illam esse improbabilem, hinc

609 §. 12. Sententia affirmans obligationem confitendi mortalia negative dubia, est spectata auctoritate probabilior, uti patet ex dictis *num.* 607. Spectatis tamen precise rationibus intrinsecis negans videtur probabilior, uti patebit comparanti rationes intrinsecas *n.* 607. *&* 608. allatas. Et reipsa longe facilius respondetur ad rationes sententiæ affirmantis, nam omnes manifeste retorquentur in peccatis positive dubiis: ergo nimium probant contra dicta *n.* 600. 601. 602. & speciatim ad singulas sic responderi potest: *Ad* 1. Regula illa non tenet, ubi pro una parte est possessio, uti fatentur adversarii, sententia autem negans dicit pro se esse possessionem innocentiæ, & libertatis. Deinde certum est Regulam illam sæpe esse tantum consilii, uti dixi *lib.* 1. *num.* 490. *Nec obstat*, quod Clemens III. *Cap. Ad audientiam*, 12. *de Homicidio*, dicat, quod in dubiis semitam *debeamus* eligere tutiorem, *nam* To *debere* sępissime significat tantum debitum majoris congruentiæ, decentiæ, honestatis, uti ostendit Bosco *n.* 96. *Ad* 2. Distinguo: certum est a temporibus Christi dari præceptum confitendi mortalia, si sint tantum negative dubia, n. Si sint saltem probabiliter cognita sine probabilitate pro opposita, c. ant. & n. cons. *Ad* 3. Confessio est loco contritionis, quoad aliqua, c. quoad omnia, n. alioquin teneremur confiteri positive dubia, quia antiqui tenebantur de illis conteri. *Ad* 4. n. min. alioquin positive dubia etiam spectassent ad tribunal Christi. *Ad* 5. Si argumentum valet, lex confitendi debet ampliari etiam ad positive dubia, item ad omnes circumstantias aggravantes: itaque licet institutio hujus Sacramenti, & potestas confitendi sit favorabilis, ideoque extendatur etiam ad venialia, non ideo obligatio confitendi est favorabilis, cum minuat, & restringat libertatem illorum, ad quos hoc præceptum dirigitur: & ideo etiam si Christus obligasset ad confitenda venialia, fuisset obligatio onerosa; sicuti potestas absolvendi a reservato est favorabilis, non tamen reservatio. *Nec obstat*, quod confessio sit ad bonum animæ, *nam* etiam ad bonum animæ sunt excommunicatio, reservatio, imo omnes leges Ecclesiasticæ, & tamen multæ dicuntur odiosæ; ideoque sunt restringendæ. *Ad* 6. Patet ex dictis *n.* 608. in ratione. 5. Et si argumentum teneret, esset obligatio confitendi etiam positive dubia. *Ad* 7. n. cons. Quod autem incurratur irregularitas per homicidium dubium, ideo est, quia id exprimitur *C. ad audientiam* 12. *de Homicidio*, in dubiis autem circa alias materias non incurritur irregularitas, quia hoc nullibi exprimitur: ergo cum etiam nullibi exprimatur obligatio confitendi dubia, hæc non est asserenda, si enim esset talis obligatio, deberet exprimi, uti ex jure probat Moya *t.* 3. *d.* 1. *q.* 5. *n.* 13. *Ad* 8. Fideles etiam confitentur imperfectiones, venialia, & mortalia positive dubia, neque tamen ideo est obligatio illa confitendi. Deinde talis obligatio nasci non potest ex praxi fidelium, quia nequidem tota Ecclesia posset ferre legem de confitendis omnibus mortalibus, uti dicetur *n.* 2017. Nec consuetudo facit legem, nisi sit introducta cum animo se obligandi, de quo hic non constat, & in dubio censeri debet introducta sine animo se obligandi, uti habet communis cum Suar. Merat. Bonac. Meroll. Dian. *p.* 1. *t.* 10. *R.* 30. Pasq. *de Sacrif. q.* 351. *n.* 5. & dixi *l.* 1. *nu.* 571. Unde, inquit Bosco *nu.* 94. forte ideo ex consilio invaluit ista consuetudo, quia plerique discernere non possunt, quænam peccata sint mortalia, quænam certa vel dubia, quænam positive vel negative dubia, & ideo malunt confiteri, quidquid occurrit, quam se exponere periculo committendi mortale. *Ad* 9. Antiqui plurimi non examinarunt eam quæstionem, & qui examinarunt, plerique loquuntur æqualiter de positive dubiis. Deinde pro ratione non afferunt traditionem Apostolicam, sed rationem hanc, quia in dubiis tutior pars est eligenda, de qua ratione dictum est ad. 1.

§. 13. Sententia affirmans obligationem confitendi mor- 610
talia negative dubia est absolute probabilior, ita Arriag. *d.* 31. *n.* 28. Illſ. *n.* 112. Moya *n.* 33. qui per 30. annos sæpius docuerat publice oppositam: Similiter Carden. *in* 1. *crisi d.* 46. *n.* 259. dixerat negantem esse probabilem, postmodum *d.* 74. *c.* 2. re magis considerata dicit esse dubiæ probabilitatis, Dian. *p.* 4. *tr.* 3. *R.* 5. dicit esse improbabilem. Ratio nostra est, quia certum est hoc Sacramentum a Christo institui potuisse cum obligatione confitendi mortalia negative dubia: ergo probabilius dicitur esse sic institutum, quia in illis, quæ pendent a voluntate Christi, tenendum est hoc, quod dixerunt antiqui, & adhuc dicunt plerique Auctores: præsumendum enim est illos de voluntate Christi magis rescire quam paucos, qui prius ab annis 50. inceperunt dubitare, præsertim cum videatur accedere a primis sæculis communis sensus, & praxis fidelium. Hinc ad rationes n. 608. allatas dicendum est *tres primas* hic non procedere, quia ex dictis satis certo constat nobis de voluntate contraria Christi, itaut præceptum confitendi dubia jam non debeat censeri dubium, sed satis certum. *Ad* 4. n. conseq. non enim valet argumentatio a foro externo, in quo principaliter agitur de vindicta & pœna odiosa reo, hic autem agitur in favorem, & commodum pœnitentis, ut absolvatur a peccatis, & recipiat gratiā: ergo quamvis in foro externo non admittantur delicta dubia, merito hic admittuntur. Et quamvis talis pœnitens positive non pręsumatur reus, tamen pręsumitur reus dubie, & ideo etiam tantum obligatur se accusare ut dubie reū, sive tenetur confiteri peccatum sub dubio tantum. *Ad* 5. dicimus sufficere conscientiam, & memoriam dubiam, S. Bernardus, S. Th. & Aristoteles ibi loquuntur de conscientia, & memoria

ria

ria certa. *Ad 6.* n. seq. nam prudenter potest deponere dubium, & positive judicare, vel se non peccasse mortaliter, vel se esse confessum, uti dictum est a n. 600. Videri potest Gormaz *p.* 2. *a n.* 133. *&* 155.

611 §. 14. Scrupulosi non tenentur confiteri peccata negative dubia, sed tantum illa, de quibus certi sunt esse mortalia, uti habet communissima cum Sanch. *n.* 85. Con. *n.* 68. Laym. *n.* 37. Aversf. §. *Denique*, Stosi. *n.* 200. Platel. *n.* 796. Busemb. & aliis, quod certissimum esse dicit Tamb. *n.* 16. Ratio est, quia illorum dubia ordinarie sunt inanes apprehensiones, & obligatio confitendi dubia, quæ apud ipsos sunt frequentissima, induceret in gravissimas molestias; ergo excusantur ab ejusmodi integritate materiali confessionis, secundum dicta l. 1. n. 534. Similiter non tenentur confiteri peccata, nisi certi sint se nunquam confessos, uti habent iidem Auctores, & est communissima cum Caj. Med. Nav. Henriq. Rodriq. Regin. Becan. Jo. Sanch. *d.* 41. *n.* 18. est enim incredibile, quod peccata illis non occurrissent antehac, quando erant recentius commissa, si autem occurrissent, fuissent confessi, unde supponere debent, vel non fuisse mortalia vel se tum esse confessos; & licet reipsa omisissent, jam excusantur ob gravissimas molestias, in quas se conjicerent. Addunt Sa *v. Dubium n.* 5. aliique relati l. 1. n. 511. scrupulosum non teneri confiteri, nisi quæ potest jurare fuisse mortalia, & se nunquam fuisse confessum, quod plures cum Stoz. *n.* 202. asserunt saltem de illo, qui valde scrupulosus est.

612 §. 15. Qui timoratæ est conscientiæ, idest, qui non solet plene advertenter, & deliberate offendere Deum, non tenetur confiteri, si dubitet, an peccarit mortaliter, ut constat ex illis, quæ dixi l. 1. a n. 546. & l. 5. n. 226. quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio, ideoque habet motivum positive judicandi se non peccasse mortaliter. Et idem est de illo, inquit Gormaz *n.* 170. qui multis ab hinc annis fecit Confessionem generalem, & modo negative dubitat, an tum dixerit certum peccatum; confessio enim est in possessione pro integritate, nisi occurrat positiva ratio prudenter dubitandi. Hinc docet *Joan. Sanch.* supra, quod valde notandum esse monet Diana *p.* 3. *t.* 4. R. 107. & sequitur Stoz. *p.* 3. *n.* 613. quando quis, etiam alioqui non scrupulosus, in vita fecit confessionem generalem, adhibita mediocri diligentia in examinanda conscientia, non teneri amplius de vita anteacta cogitare, &, si postea occurret dubium, an peccatum sit in Confessione expositum, an cum numero, & circumstantia, posse præsumere, quod ita. Quod Stoz. *n.* 614. dicit etiam applicari posse ad confessiones particulares, nam qui semper bona fide præstitit, quæ ad Confessionem requiruntur; non tenetur in prioris vitæ acta ulterius inquirere; quamvis hic, & nunc non recordetur se hoc vel illud determinate peccatum esse confessum. Idem dicunt communiter Auctores cum Præposito *q.* 5. *n.* 115. de illo, qui solitus est sollicite confessiones suas instituere nec advertenter aliquid reticere, si diu post paratum peccatum suboriatur dubium, an illud sit confessus, non teneri iterum confiteri. Quorum omnium rationem a priori dat Stoz. *p.* 5. *n.* 169. quia non meminisse te tale aliquid esse confessum, non est prudens dubium, quod confessus non sis, quia sæpe vix hesternorum aut etiam hodiernorum meminimus, & cum solitus sit se parare diligenter nec voluntarie omittere aliquid, prudenter præsumit se non fuisse oblitum nec omisisse. Contraria omnia sunt dicenda de illo, qui vel non est timoratæ conscientiæ, vel antehac non est solitus cum diligentia, & integre confiteri, nam hic sunt rationes contrariæ, & ex communiter contingentibus est præsumptio contra ipsum, hinc dirigere se debet secundum dicta nu. 604. & 605. Atque ex his colligitur vix unquam circa ista fore dubium mere negativum nisi de aliquo ignoretur, an timoratus sit, vel in confessionibus recte instituendis antehac sollicitus fuerit necne, quando enim pro pœnitente est præsumptio juris, hæc pars censenda est probabilis, uti recte Sot. Arr. Sanch. & alii cum Moya *n.* 23. ideoque talis potest se dirigere secundum dicta a num. 600.

613 §. 16. Si ex levi omnino fundamento dubites, aut potius timeas, aut suspiceris, an non forte peccaris mortaliter, vel an in confessione non omiseris mortale, non ideo teneris confiteri, quia non est dubium prudens, unde sicuti sine rationabili motivo incidit, sic poteris sine alio motivo contemnere; Et si tum esset obligatio confitendi, orirentur innumeri scrupuli uti recte cum aliis Mendo *n.* 2.

614 *Q.* 86. *An peccatum dubium se solo sit materia sufficiens confessionis?* R. Esset materia sufficiens, si reipsa esset commissum, sed quia hoc incertum est, non debet se solo subjici absolutioni dandæ absolute, uti communissime omnes cum Platel. *n.* 797. quia cum possit esse non vere commissum, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis: neque per accidens erit obligatio addendi aliud peccatum certum saltem veniale: aut absolutio erit tantum sub conditione danda, inquit Gormaz *p.* 2. *n.* 169. Si tamen certus esses esse veniale, & confitereris sub dubio, an esset mortale an veniale, non esset opus addere aliud peccatum, quia se solo esset materia certa, Sanch. *in Dec. l.* 1. *c.* 10. *n.* 3. Dicast. *d.* 9. *n.* 290. Similiter recte notat Sporer. *n.* 56. si Confessarius ex circumstantiis personæ confitentis advertat pro certo aliquod peccatorum, quæ pœnitens sub dubio confitetur, revera esse commissum, potest absolute absolvere, quia peccatum est declaratum, prout in conscientia est, nec Sacramentum exponitur periculo nullitatis.

Q. 87. *Ad quid teneatur, qui confessus est mortale certum tanquam dubium, vel dubium tanquam certum?* Resp. §. 1. Si 615
confessus sis mortale tanquam dubium, quale tum putabas esse, & postea agnoscas esse certum, te non teneri iterum tanquam certum confiteri, docent Meroll. Leander, Caram. & alii, quos Moya *t.* 3. *d.* 1. *q.* 6. *n.* 1. & Mendo *d.* 10. *n.* 68. referunt. Accedunt *Arr. d.* 31. *n.* 46. Escob. *l.* 15. *n.* 179. Bosco *d.* 7. *f.* 8. *a num.* 138. quamvis postea num. 152. revocet in dubium. Idem absolute tenent Stoz. *l.* 1. *p.* 5. *num.* 170. & Sporer *num.* 398. nec dissentit Henriq. *d.* 3. *nu.* 51. quamvis absolute nihil videatur determinare. Rationem dant 1. quia confessus es, uti habebas in conscientia, & directe es absolutus, nemo autem tenetur iterum confiteri id, a quo directe est absolutus. 2. Dubietas vel certitudo non est circumstantia se tenens ex parte objecti, quod solum explicari debet, sed tantum per accidens se habet ex parte intellectus. 3. Absolutus a censura vel voto dubio non tenetur iterum absolvi, quamvis comperiat fuisse certa. Similiter in judicio forensi absolutus a crimine dubio non potest revocari ad judicium, quamvis crimen postea agnoscatur certum uti cum communi Coy. Sanch. Lug. Tamb. *de confess. l.* 2. *c.* 1. *nu.* 25. ergo a pari hic. 4. Et præcipue, quia si dubites de numero, & ideo dicas te decies circiter fecisse, quamvis postea comperias te fecisse undecies, non teneris postea hanc undecimam vicem confiteri, quamvis hanc sub dubio tantum sis confessus; ergo nec peccatum ut certum, si confessus sis ut dubium. Hæ rationes non sunt exigui roboris, inquit Mendo *n.* 76. & ideo Magister sacri palatii aliique, apud Lugo *d.* 16. *num.* 92. dixerunt sententiam istam esse probabilem, qualem etiam censent Verric. Pellic. Rosel. Sachus, Delgald. Ferrant. Tancr. Perez, apud Moyam supra, Lohn. *de confess. p.* 2. *cap.* 12. §. 2. *quæst.* 7. dicit pœnitentem in praxi posse sequi, Tamb. *num.* 24. vocat sententiam probabilissimam, *Bress.* non improbabilem, & ideo Gob. *in Exp. t.* 4. *nu.* 214. dicit aliquem sic recordantem mortalis certi, quod ut dubium erat confessus, probabiliter posse tuto communicare sine nova confessione. Econtra esse obligationem iterum confitendi docent reliqui communiter, quos citat & sequitur Mendo *num.* 70. quod Gob. *t.* 7. *num.* 215. tenet, ut probabilius, Illf. *nu.* 116. dicit esse omnium fere Doctorum, Dicast. *d.* 9. *num.* 141. dicit oppositum esse inauditum in Ecclesia, Sanch. *in Dec. l.* 1. *cap.* 10. *num.* 69. Card. *in* 1. *crif. d.* 51. *num.* 6. Moya dicunt esse certum, & communi praxi totius Ecclesiæ conforme. Lugo *a n.* 77. postquam in utramque partem optime discurrisset, concludit se ab hac utpote communi nolle recedere. Omissis autem aliis rationibus, quæ vel nimium probant vel facile retorquentur, probatur ex dictis *nu.* 610. quia in illis, quæ pendent a voluntate Christi, uti hic est, tenendum est hoc, quod dicunt plerique: sed plerique dicunt peccatum tale esse repetendum: ergo. Deinde ab initio erat obligatio assertive illud confitendi tanquam certum etiam ideo quia notabiliter immutatur judicium Confessarii, debetque alia ferri sententia, & alia imponi satisfactio, si assertive proponatur ut certum, quam si ut dubium: ergo cessante dubio, quod per accidens tantum suspendebat, & tollebat obligationem, redit obligatio assertive confitendi, ut certum. Ad rationes oppositas respondetur.

Ad 1. N. conf. per accidens enim sæpe est obligatio iterum confitendi id, a quo directe es absolutus, uti n. 590. dictum est, etiam ideo quia necdum absolutus es absolute, sed tantum quasi sub conditione: debes autem, per se loquendo, ab omni mortali absolvi directe, & absolute.

Ad 2. Quamvis certitudo explicari non debeat, tamen debet explicari peccatum jam substans certitudini, quia in hoc statu est moraliter aliud a seipso ut substante dubietati, nam substans dubietati poterat nullum esse peccatum. *Conf.* nam si plane ignorans, an pejerasses, dixisses, accuso me de perjurio, quod potui fecisse, vel de perjurio, si feci, postea agnoscens te fecisse, tenereris absolute confiteri tanquam factum, uti docent omnes communiter cum *Lugo*, *&* *Moya*, quamvis ab illo æque dici posses directe absolutus, & certa cognitio non sit circumstantia se tenens ex parte objecti, sed ex parte intellectus tantum: ergo similiter hic.

Ad 3. N. conf. Absolutio a censura, voto, crimine forensi, non pendet ab illo, qui absolvitur, nec ab ejus dispositione vel confessione, sed fieri potest a Superiore etiam invito reo. E contra absolutio a peccato prærequirit assertivam confessionem certi peccati, prout postea est in conscientia.

Ad 4. Est difficilius respondere, nam Lugo *a n.* 78. Ar. *n.* 45. 616
Dicast. *a n.* 124. & alii putant non posse inveniri disparitatem inter peccatum sub dubio, & numerum sub indeterminatione per To circiter expressum, hinc Auctores primæ sententiæ dicunt in neutro casu esse obligationem aliter postea confitendi, E contra G. Hurt. Dicast. *n.* 140. Steph. *t.* 5. *d.* 5. *nu.* 153. Schild. *t.* 6. *num.* 48. Aversa *qu.* 10. *f.* 12. §. *Postquam*, Carden. apud Illf. *n.* 150. negant antec. & dicunt esse obligationem confitendi postea illam undecimam vicem, ad quod etiam dicendum dicit se ratione cogi Gob. *t.* 6. *n.* 443. nam si dixisset, decies pejeravi, & dubito de undecima vice, foret obligatio hanc undecimam vicem confitendi iterum, si postea de illa redderetur certus, uti fatentur Moya, Illf. *n.* 116. ergo etiam in priore casu. His non obstantibus communissima sententia Soti, Vegæ, Suar. Vasq. Bonac. Reg. Stoz. *n.* 97. Sporer. *n.* 446. & aliorum, quos

quos refert Lugo *n.* 78. dicit non esse opus postea confiteri istam undecimam vicem, si dixerit, uti tum putabat, pejeravi decies circiter; & hunc esse communem sensum fidelium dicit *Arr.* *Illſ.* autem dicit esse fere omnium; hinc concesso anteced. neganda est conseq. Disparitatem hanc dat *Moya*, quam etiam ex parte agnoscit Lugo *n.* 588. quia secundum interpretationem communem voluntatis Christi, quam dant Auctores, non est obligatio fatendi numerum mathematice, sed moraliter, ita ut Confessarius intelligere possit aliqualiter multitudinem peccatorum, & statum pœnitentis, hoc enim sufficit, ut imponat satisfactionem debitam: & quod semel aut bis plus vel minus fecerit, non solet multum variare judicium Confessarii in ordine ad imponendam pœnitentiam. Oppositum est de exprimenda certa entitate peccati, nam Confessarius longe aliter debet judicare de certo, quam de dubio peccato. Cur autem Christus voluerit magis determinate significari speciem quam numerum, ratio potuit esse, tum quia numerus longe difficilius cognoscitur, & facilius e memoria excidit, tum quia Confessarius facilius conjicere potest veritatem numeri quam certitudinem peccati. Aliam disparitatem dant Mendo *n.* 76. & Illſ. *supra*, quia qui dixit, decies circiter, sufficienter dixit undecimam vicem, nam illam dixit assertive, quamvis sub disjunctione, nempe dicendo vel decem vel novem vel undecim vices, & assertio illa disjunctiva est absoluta ac certa, propositio autem disjunctiva verificatur in quacumque parte disjuncti: ergo si commiserat undecim vicibus, confessio assertiva determinate verificabatur in numero undecimo, sicque hic numerus erat sufficienter assertus, & expressus. E contra in confessione peccati ut dubii nullo modo assertive exprimitur peccatum, neque in ista confessione ut dubii verificatur confessio ut certi. Aliam adhuc disparitatem dat Burgh. *cent.* 2. *cas.* 55. quia hoc ipso, quod parvus numerus contineatur in magno, quasi absorbetur in illo, & censetur in hoc explicatus. E contra cum dubium separatim exponatur, & certum non imbibatur in dubio, certum debet in seipso exprimi. Denique etiam a posteriori colligitur disparitas, nam peccata decem plus minus sunt materia certa absolutionis absolutæ, non autem peccata dubia, uti n. 614. dictum est: ergo. Quousque autem particula illa, circiter, extendatur, dicetur a *num.* 940.

617 §. 2. Si confessus sis mortale tanquam certum, quale tum putabas esse, quamvis postea judices esse dubium, non teneris iterum confiteri tanquam dubium, uti habet communissima cum Dicast. *n.* 287. Bosco *d.* 7. *ſ.* 8. *n.* 134. Tamb. *num.* 19. & certum esse dicit Lugo *n.* 77. imprimis quia confessus es uti habebas in conscientia, deinde quia qui absolvitur a peccato certo, magis absolvitur a dubio, cum sententia lata in illud ut certum afficiat, & exæquet totam rationem dubii quodammodo inclusam, & superatam in ratione certitudinis. Atque idem est, si confessus sis majorem numerum, & postea agnoscas fuisse minorem, aut si confessus sis peccatum ut dubium, & postea agnoscas fuisse nullum, nam postea aliquid de hoc dicere non esset se accusare, sed excusare, quod per se loquendo, non est opus, quando confessio jam bona fide peracta est.

618 §. 3. Si mortale certo cognitum confitearis tanquam dubium; aut e contra si dubites de mortali, & te accuses tanquam de mortali certo, teneris iterum confiteri, Tann. *q.* 7. *n.* 45. Dic. *n.* 136. Lugo *n.* 79. Mendo *n.* 79. Illſ. *n.* 114. aliique communiter contra Bosco *n.* 139. Ratio est, quia non es confessus, prout habebas in conscientia: immo si hoc advertenter fecisti, mentitus es in re necessaria notabiliter immutante judicium Confessarii, sicque peccasti mortaliter, S. Th. S. Anton. Palud. Sot. Led. Sylv. Aversf. *q.* 10. *ſ.* 3. Moya *q.* 5. *n.* 24. Et de hoc dicit Sanch. *n.* 68. neminem dubitare, nam ita confitendo dicebas te sic habere in conscientia, quod tamen falsum erat: unde quamvis non sit necessarium addere te habere certitudinem de existentia peccati, sed satis sit absolute dicere te fecisse, tamen non debes addere verba significantia certitudinem vel incertitudinem, quando judicium tuum non est tale.

619 §. 4. Si confessus es peccatum integre, prout factum est, & prout conscientia tunc te arguebat, v. gr. dicendo te osculatum esse virginem, quod peccatum jam nescis sed dubitas, an fuerit veniale an mortale, quamvis etiam tecum dubitaverit Confessarius, non teneris iterum confiteri, licet postea tu vel Confessarius agnoscat fuisse mortale, Sanch. *nu.* 69. Lugo *nu.* 93. Tamb. *nu.* 26. Stoz. *num.* 170. & tandem consentit Arr. *n.* 96. Lug. *n.* 50. dicitque Bosco *n.* 148. esse communem, quia confessus es integre, neque ex modo confitendi determinasti Confessarium ad falso judicandum: sed neque ad valorem confessionis requiritur ut pœnitens vel Confessarius sciat peccatum esse mortale vel veniale, uti pluribus ostendunt Dicast. *d.* 10. *n.* 349. & Illſ. *num.* 151. unde etiam quamvis per accidens judicetur esse veniale quando est mortale, non obstat valori confessionis, dummodo pœnitens dixerit factum, sicuti tunc in conscientia novit. Idem est, inquit *Arr.* si recte dixeris numerum peccatorum, quamvis Confessarius præsumpserit alium. Id tamen notandum est, quod quando aliquod factum de se fuit indifferens ad mortale vel veniale, pœnitens, si meminerit, teneatur addere, an apprehenderit esse mortale vel veniale, uti omnes fatentur.

620 *Q.* 88. *An peccatum in communi sit materia sufficiens vel necessaria confessionis?* R. §. 1. In casu necessitatis sufficit confiteri peccata etiam mortalia in genere tantum, v. g. dicendo, accuso me de peccatis meis, S. Th. & alii 49. gravissimi Auctores cum Vindice Gob. *propos.* 1. *n.* 12. Aversa *q.* 10. *ſ.* 10. Dic. *d.* 9. *n.* 744. Palav. *n.* 293. aliique communissime, tum ex Rituali Romano, tum ex praxi Ecclesiæ, quæ absolvit moribundos, quamvis nullum peccatum in particulari expresserint, uti dicetur a num. 1156. Ratio autem est, quia hoc ipso quod doleat de peccato, & se peccasse manifestet, subjicit materiam aptam absolutioni: & sicuti impotentia excusat ab expressione numeri, ita etiam ab expressione speciei. An vero aliquid, & quid in ejusmodi casu dici debeat directe absolvi, non conveniunt Auctores: Dicast. *a nu.* 748. dicit directe absolvi omnia, de quibus est dolor, & ejusmodi confessio quantumvis generica. Lugo *d.* 17. *a n.* 13. probabiliter dicit formaliter, & directe remitti solum prædicatum genericum peccati in communi, quia hoc solum ex vi confessionis fit Confessario cognitum, materialiter autem, & indirecte remitti unumquodque peccatum mortale, prout a parte rei est identificatum illi prædicato generico.

§. 2. Etiam extra casum necessitatis, materia sufficiens, 621
& licita confessionis est veniale secundum speciem, uti si dicas, accuso me de mendaciis, fui impatiens, nullum exprimendo numerum: ita Auctores communiter, & certum esse merito dicit Card. *in* 2. *crisi d.* 1. *a nu.* 124. contra quosdam recentiores, quia est confessio peccati, & quidem determinante saltem unius in hac specie, nec obligatio est addendi numerum venialium. *Nec obstat*, quod consecratio non valeat, si velis consecrare aliquas hostias in cumulo, & non determines quas; *nam* hoc ideo est, quia per pronomen *Hoc* exigitur determinatio materiæ consecrandæ, nihil autem est in forma absolutionis, quod exigat determinationem alicujus peccati: ergo.

§. 3. Probabilius videtur non esse licitum extra casum neces- 622
sitatis se in genere tantum accusare de solis venialibus, v. gr. dicendo, accuso me de multis venialibus, quæ per vitam feci, sed debere aliquod addi saltem in specie, tum quia est contra praxim Ecclesiæ, tum etiam quia hoc Sacramentum est institutum per modum accusationis, & judicii; hæc autem, per se loquendo, & ordinarie, fieri debent circa materiam saltem in speciem certam, & determinatam, Suar. *d.* 23. *ſ.* 1. *n.* 10. Aversf. §. *Quarto*, Bosco *d.* 7. *ſ.* 9. *a n.* 115. Con. & Bon. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 66. contra Dicast. *n.* 761. Burgh. *cent.* 3. *casu* 41. *& alios.*

§. 4. Si quis extra necessitatem ita in genere tantum se accu- 623
set de venialibus, non determinando ullum in specie, valide quidem absolvitur, uti Auctores communius cum Herincx *d.* 3. *n.* 67. & Bosco *n.* 114. valde tamen incertum est, quæ & quot venialia remittantur ex vi absolutionis, Dicast. *d.* 6. *dub.* 17. & Dian. *p.* 11. *t.* 5. R. 24. putant remitti omnia, ad quæ se extendit dolor, quia aliqua remittuntur; non est autem ratio, cur unum & non alterum; ergo. E contra Lugo *d.* 14. *n.* 142. ad quem inclinat Bosco *ſ.* 4. *num.* 38. putat illa tantum remitti, quæ Confessarius censetur potuisse secundum speciem percipere, vel ex verbis pœnitentis vel ex modo confitendi, vel saltem ex circumstantiis, quia illa sola censentur directe affici per sententiam absolutionis, cum illa sola fiant ex vi confessionis sufficienter cognita, & sic censebuntur sufficienter cognosci negligentiæ in officio, distractiones in oratione, item aliqua venialia, quæ pœnitens solet confiteri, ideoque saltem aliqua horum venialium remittentur, reliqua autem non remittentur nequidem indirecte, cum enim unum veniale remitti possit sine altero, remissio indirecta, de qua dixi num. 597. non habet locum in distinctis venialibus, uti fatetur Dicast. *num.* 320.

§. 5. Si quis in specie tantum se accuset de venialibus non 624
determinando ullum numerum, sed dicendo v. gr. mentitus sum, fui impatiens, Arr. *d.* 28. *nu.* 23. Dicast. Dian. & Bosco supra, aliique multi apud Moyam *d.* 5. *q.* 5. *a num.* 115. valde probabiliter dicunt ex vi absolutionis remitti omnia, ad quæ se extendit dolor, sicuti ad consecrandas omnes hostias, quæ ante me sunt, non est opus scire vel determinare, quot ibi sint, sed satis est, quod mea consecratio feratur super omnes in confuso. Contradicunt tamen etiam probabiliter Lugo supra, & alii, qui dicunt tantum tot remitti quot Confessarius censetur potuisse percipere ex vi confessionis, vel circumstantiarum, & ratio data est num. 123. unde in praxi tutius est addere aliquem numerum, si occurrat.

§. 6. Sciens se peccasse mortaliter, sed nesciens in qua spe- 625
cie, tenetur dicere, peccavi mortaliter, estque hæc materia sufficiens, & necessaria absolutionis, uti dicetur *n.* 1137. An autem absolvi possit, qui nullum dixit peccatum, sed tantum dedit aliqua signa doloris, dicetur a num. 1156.

Q. 89. *Quid addendum sit circa formam Sacramenti Pœni-* 626
tentiæ? R. seqq. §. 1. Cum formæ sacramentorum secundum dicta p. 1. n. 11. sint determinatæ ad certam significationem, communis sententia tenet per formam Pœnitentiæ significari debere, 1. personam absolventis. 2. explicite personam hominis absolvendi. 3. actualem liberationem a peccato.

§. 2. Scotus *in* 4. *dist.* 14. *q.* 4. putavit nulla præcisa verba 627
hic esse necessaria, sicuti necessaria sunt in Baptismo, & Eucharistia; sed si velit nulla omnino verba formalia esse necessaria, hoc sustineri non potest, uti constabit ex §. seq. Si autem tantum velit essentiam formæ salvari in quibuscumque verbis, dummodo retineant sensum a Christo intentum, hoc verum est secundum dicta p. 1. n. 29. sed non video, cur aliud requirat

qui fit in Sacramento Baptismi vel Eucharistiæ, nam ad horum valorem etiam sufficiunt verba æquivalentia.

628 §. 3. Ad absolutionem sacramentalem requiruntur verba formalia, quod merito dicunt esse certum Suar. *d.19. f.1. num.3.* Lugo *d.13. n.2.* Aversa *q. 12. f. 1.* Arr. *d.49. n.1.* Illsf. *num.16.* ita ut uterque Sot. apud Moyam *d. 6. q. 5. n. 49.* oppositum, vocent errorem vel hæresim. *Probatur* 1. ex Flor. in Decreto Eug. IV. ad Armenos, ubi ait, *Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert.* 2. Ex Trid. *sess. 14. de Pœn. cap.* 3. dicente formam in illis verbis Ministri positam esse, *Ego te absolvo, &c.* 3. Ex traditione, & perpetuo usu Ecclesiæ. 4. Ex consensu Theologorum, & communi sensu fidelium. *Nec obstat*, quod absolutio in foro externo, immo etiam in interno absolutio a censuris fieri possit scripto, *nam* pro absolutione a peccatis aliter voluit Christus, quod nobis constat ex dictis, & ita etiam posset Rex pro suo regno statuere, ut non valeret sententia Judicis, nisi voce prolata in foro.

629 §. 4 Durand. & Aureol. apud Amic. *d.11. nu.5.* dicunt præter hæc verba, *Te absolvo a peccatis*, essentialiter etiam requiri illa, *In nomine Patris, & Filii, &c.* vel saltem similia, quæ significent Deum tanquam principale agens, uti in Baptismo exprimitur his, *In nomine Patris, & Filii, &c.* Hæc sententia communiter rejicitur ab omnibus, teste Lugo *d. 13. nu. 13.* ideoque secundum Bosco *f. 3. n. 8.* non est probabilis, sed opposita est omnino certa, inquit Arr. *n.15.* nam pro Baptismo habemus fundamentum in Scriptura Matth. 28. *v. 19. Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Tale autem nullum est pro Sacramento Pœnitentiæ. Deinde ratio est diversa, quia Sacramentum Baptismi est specialiter Sacramentum fidei: ergo merito potuit Christus requirere professionem Dei Unius, & Trini, quod ipsum in *p.1. n.* 382. dixi de Sacramento Confirmationis, quod est ad roborandam fidem in Baptismo acceptam, quæ ratio non est de Pœnitentia.

630 §. 5. P. Sot. & Angel. apud Amic. *num.* 8. item Vviggers apud Bosco *n.12.* dicunt hæc requiri, *Absolvo te a peccatis tuis*, putatque Gabr. apud Illsf. *n.20.* etiam addi debere ab omnibus peccatis tuis: sed contra est, quia certum videtur non requiri To *tuis*, cum significatio illius vocis satis contineatur in To *te*, uti apud omnes in confesso est, inquit Bosco *n.15.* & satis manifeste colligitur ex Rituali Romano, quod pro forma in necessitate assignat ista verba, *ego te absolvo ab omnibus censuris, & peccatis*, omittendo To *tuis*. Et idem videtur esse de To *omnibus*, nam Rituale Romanum in forma ordinaria etiam omittit, & merito, quia sæpe non remittuntur omnia venialia, nec directe illa mortalia, quæ quis per oblivionem non est confessus, hinc Arr. supra dicit To *omnibus* debere omitti.

631 §. 6. S. Th. *p.3. q.84. a.3.* Catech. Rom. S. Anton. aliique 42. gravissimi Auctores cum Dian. *p.11. t.6. R.11.* ad quos accedunt *Rhodes, Dicast. Illsf. Spor.* & recentiores communissime dicunt sufficere hæc verba, *absolvo te*. Sententiam hanc optime defendit M. Lotz. *d.6. q.1. diff.2. p.1.* eamque certissimam vocat Suar. *de cens. d.* 10. *f.* 2. *n.* 7. Escob. *l.14. nu.* 199. omnino certam, Tamb. *de conf. l.3. c.* 10. *n.57.* certam: sed immerito, uti constabit ex dicendis: est tamen valde probabilis, tum ex communi Doctorum sensu, qui in illis, quæ a Dei voluntate pendent, multum ponderis habet, tum quia hæc verba videntur sufficienter significare effectum Sacramenti, qui est remissio peccatorũ, hoc ipso enim quod dolor sit manifestatus per confessionem peccatorum, absolutio subsequens saltem ex circumstantiis, & intentione Sacerdotis videtur sufficienter determinata ad significandam liberationem determinate a peccatis.

632 §. 7. Herincx *d.1. n.27.* dicit verba illa *absolvo te*, ut conjuncta cum circumstantia confessionis, & intentione Ministri habere vim significandi etiam *a peccatis*, si tamen Minister intenderet per illa sola non significare, sed tantum simul per ista, *a peccatis*, dicit non significatura sine his, adeoque si adsit hæc intentio, omnia ista verba, *absolvo te a peccatis*, fore de essentia, quia To *absolvo* sumetur in significatione generali tanquam determinandum per verba subsequentia, sicuti verba æquivoca vel dubia per intentionem loquentis determinari possunt ad hanc vel istam significationem. Hæc sententia etiam probabiliter defendi potest. Nihilominus

633 §. 8. Probabilius videtur, quod ad essentiam formæ Sacramenti Pœnitentiæ semper requirantur hæc vel æquivalentia verba, *Absolvo te a peccatis*. Ita AA. *n.629. & 630. citati*, ad quos accedunt Palud. Maj. Pasq. Martin. apud Dianam supra: sequuntur Aversa *q.12. f.3.* Gorm. *n.* 185. *& alii. Probatur* 1. ex verbis, quibus Christus instituit hoc Sacramentum, *Joannis* 20. per hæc enim fecit expressam mentionem peccatorum, nam non dixit, quibus remiseritis, remittentur eis, sed *quorum remiseritis peccata:* ergo sicuti ex eo, quod Christus instituens Baptismum fecerit expressam mentionem baptizantis, & baptizandi, item Dei Unius, & Trini, adversarii dicunt debere hæc determinate significari per formam Baptismi, ita debent dicere de To *a peccatis* significando per formam pœnitentiæ: *Prob.*2. nam hoc innuunt Concilia Florent. & Trid. item Rituale Romanum, quando expresse dicunt formam hujus Sacramenti esse verba, *Ego absolvo te, &c.* ubi per To &c. videntur velle aliquid requiri præter illa, *ego te absolvo*. *Nec obstat*, quod aliqua exemplaria Florentini, teste *Dicast.* non habeant To &c. *nam* exemplaria Trid. ubique habent, & communiter habent etiam exemplaria Florentini, saltem ubi ad longum impressum est, uti fatetur Bosco *n.9. Quamvis* autem probabiliter dicatur ideo apposuisse To &c. quia alia addi debent ex præcepto, *tamen* incertum est, an hoc tantum intenderint, & oppositum colligitur ex simili loco Tridentini, *nam sess.14. de Extrema Unctione cap.*1. dicit hujus Sacramenti formam esse illa verba, *per istam sanctam unctionem &c.* & tamen certum est, quod verba alia inclusa in To &c. sint de essentia hujus formæ: hinc *Conf.* nam omnes communissime dicunt de essentia formæ extremæ Unctionis esse, non tantum ista verba, *per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Deus*, sed etiam ista, *quidquid deliquisti*, & quidem ratione sui, ut fiat expressa mentio peccati: ergo multo magis debet fieri mentio peccati in forma Pœnitentiæ, cum sit directe, & per se ad remissionem peccati, utpote Sacramentum mortuorum, & per To *absolvo*, non ita significatur peccatum, uti per To *indulgeat*. Unde *Prob.* 3. Quia per formam Pœnitentiæ debet significari remissio peccatorum, uti fatentur omnes; sed per verba illa, *absolvo te*, non significatur remissio peccatorum, verba enim illa sunt indifferentia ad significandam remissionem, vel censuræ tantum, vel peccati tantum, vel pœnæ tantum, vel omnium horum, vel aliquorum tantum, & simpliciter nihil horum significant, nequidem æquivoce, tam parum quam vox, *comedo*, æquivoce significet carnem vel piscem, aut vox, *dono*, significet aurum vel pomum, ut recte probat Arr. *d.49. a n.18.* Si tamen quis velit, quod vox, *absolvo*, illa omnia significet, significabit univoce, quia propter eamdem rationem per nomen significatam, nempe quia significat, *libero*, secundum dicenda *n.* 641.

634 *Respondent*, determinari per circumstantias confessionis factæ, & simul per intentionem Sacerdotis, ut potius significent hoc quam illud. *Contra est* 1. Ergo ex se non habent significare remissionem peccatorum, hoc autem videtur requiri ad formam hujus Sacramenti, ad quam Christus assumpsit verba, & non circumstantias. 2. Si sufficeret, quod simul loquantur circumstantiæ: ergo pro Eucharistia etiam sufficiet hæc forma, *ecce corpus meum*, si simul digito demonstrem hostiam præsentem, quod tamen plerique negant: item in hoc Sacramento sufficit, To *absolvo*, si digito demonstrem hominem jam confessum, quod licet in casu aliquo concedat *Sot.* & probabile dicat Arr. *n.23.* tamen sententiam illam male audivisse testatur Avers. *sect.* 2. §. *Septimo*, quia Christus videtur voluisse exprimi personam absolvendam, ut ita sententia judiciaria caderet super determinatum subjectum, nam Christus instituens dixit, *quorum* remiseritis peccata, & non dixit, quæ peccata remiseritis. Deinde si sufficeret absolvendum, & ejus peccata ex circumstantiis intelligi: ergo si quis confessus peteret a Confessario, nunquid me absolvis? & Confessarius responderet, ita, To *ita* sufficeret, quia in his circumstantiis, & ex intentione proferentis significaret, *absolvo te a peccatis*, quod quamvis concedat Martinez apud Haun. *lib.* 4. *nu.* 977. tamen Lugo *d.13. n.25.* merito dicit oppositum esse certum.

635 *Objic.* 1. Hæc forma Baptismi, *Ego te baptizo in nomine patria, filia, & spiritu sancta*, est valida, ut dictum est in *p.1. num.* 36. sed ideo est valida, quia verba ex circumstantiis erant significativa veri sensus: ergo similiter hæc verba, *absolvo te*. *Resp.* neg. min. nam ideo est valida, quia in istis circumstantiis erant ex institutione sua secundaria, secundum se significativa veri sensus, uti ibidem explicatum est: aliud autem est verba ex circumstantiis sive cum circumstantiis esse significativa, uti sunt illa, *absolvo te*, aliud esse de se significativa in circumstantiis, qualia sunt hæc, *in nomine patria*, quæ prout significativa includunt secundariam volitionem instituentium conditionatam, essentialiter respicientem has circumstantias, quia volebant, ut si proferrentur in præsuppositis his circumstantiis, hoc significarent; ergo hæc verba ex institutione illa sua secundaria de se sunt significativa talis objecti, non per circumstantias simul loquentes, sed seipsis ex vi talis institutionis: e contra verba illa, *absolvo te*, ex nulla institutione nequidem secundaria habent, quod se solis significent absolutionem a peccatis, sed hanc debent simul significare circumstantiæ.

636 *Objic.* 2. Si quis commiserit unicum peccatum post Baptismum, falsum erit, absolvo te a peccatis, quia non habet peccata sed peccatum. R. Aliqui dicunt originale simul secundo remitti per infusionem hujus gratiæ: sed contra, quia sola peccata post Baptismum commissa cadunt sub absolutionem Sacerdotis, secundum dicta *num.* 587. Itaque dicendum est poni in plurali, quia communiter adsunt plura, & si forte adsit unicum, ex modo loquendi ponitur plurale pro singulari, uti quando dicimus, *nos*, *vos*, pro, *ego*, *tu*. Ex dictis

637 *Colliguntur seqq.* 1. Hæ formæ, *tu a me absolveris a peccatis*: Petrus vel dominatio vestra a me absolvitur a peccatis: Jubeo, volo te absolutum esse a peccatis, sunt validæ, quia est mutatio tantum accidentalis, cum verba retineant sensum a Christo intentum: sunt tamen illicitæ, quia fit contra consuetudinem, & præscriptum Ecclesiæ. Et universaliter dixi *in p.* 1. *a num.* 40. quandonam mutatio accidentalis censeatur notabilis, adeoque sit peccatum mortale, & quandonam non sit notabilis, ideoque sit vel veniale tantum vel etiam nullum peccatum. Speciatim hic omittere To *ego* Platel. num. 801. dicit nullum esse peccatum, quia sufficienter includitur in To *absolvo*: Gormaz num. 185. dicit esse saltem veniale, Aversa §. *sexto*, aliique communiter dicunt esse veniale tantum, contra *Fagund.* qui putavit

vit esse mortale. Similiter videtur esse veniale tantum omittere To *tuis*. Si tamen omittantur ista, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, amen*, aliqui cum Dicast. *num.* 28. dicunt nequidem esse veniale, quia putant consuetudinem Ecclesiæ illa addentis esse liberam: *Gran.* putat vix excusandum a mortali, & videtur in idem inclinare Gormaz *nu.* 193. sed absolute dicunt esse veniale tantum *Bosco, Platel.* aliique communiter.

638 2. Quamvis ad valorem sufficiat, *absolvo a peccatis tuis*, uti habent Lugo, Dicast. *n.*53. Aversf. supra, tamen videtur fore mutationem notabilem, adeoque mortale, imo forte esse mutatio inducens dubium de valore, qualis etiam est hæc, *mundo te a peccatis*, cum non habeat speciem judicialis sententiæ, semper autem mortale est extra necessitatem uti materia vel forma dubia, secundum dicta *p.*1. *n.*45. Denique docent Sa, Bosco *n.*6. Dic. *n.*24. Gob. *t.*7. *nu.*160. dummodo dicantur hæc verba, *ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, amen*, quamvis omittantur omnia antecedentia, & subsequentia, non fore nequidem veniale, quia *Trid.* dicit tantum laudabiliter adjungi. Econtra alii dicunt fore veniale, si absque rationabili causa omittantur ista verba; *Dominus noster JESUS Christus te absolvat, & ego auctoritate ipsius*, quia hæ voces videntur ex Ecclesiæ usu, & voluntate assumptæ ad conflandam unam totam propositionem, quæ sit ordinaria forma hujus Sacramenti. Verba illa, *Passio Domini &c.* de quibus habet Busemb. *n.* 579. relatus, utiliter adduntur, præsertim in confessione generali, aut si tempore abundes, nam probabile est opera pœnitentis per illa elevari ad satisfaciendum, uti dicetur *n.* 1256.

639 3. Si quis formam mutaret in modum deprecativum, v.g. dicendo, *O Deus absolve hunc a peccatis suis*, esset invalida, uti habet communissima cum Aversf. *f.*2 & Bosco *a n.*64. ideoque S.Th. *opusc.* 22. *c.* 11. dicit oppositum esse temerarium, quia non esset sententia judicialis, qualem in Christi institutione debere esse docet Trid. *sess.*14. *de pœn.c.*2. *& can.*9. Hinc recte notant Lugo *n.*105. & Gorm. *n.*213. nequidem apud Græcos valere, si fiat more tantum precatorio: unde quando aliqui SS. PP. absolutionem vocant orationem, volunt esse æquivalenter talem, inquantum est repræsentatio meritorum Christi, quibus movetur Deus ad dandam gratiam, vel certe loquuntur de tota forma ordinaria, prout includit etiam antecedentia, & consequentia. Si tamen diceret, *absolvat te Deus per me a peccatis*, non more deprecativo, sed imperativo. putat Lugo *n.*106. fore validam: Si autem tantum dicat, *absolvat te Deus a peccatis*, Arr. *a n.*7. & Bosco *a n.*57. dicunt adhuc fore validam, quia persona Sacerdotis sufficienter significatur per exercitam prolationem hujus sententiæ, quæ in foro externo quandoque profertur etiam imperative, & ita ex Florent. dixi in *p.* 1. *n.*31. valere hanc formam Baptismi, *baptizetur servus Christi*, &c. Econtra *Lugo* dicit fore dubiam, attamen valituram, si diceret, *sis absolutus*, vel *absolvaris a peccatis*, sed de hoc postremo etiam dubito, nam quod verbis illis, *baptizetur servus Christi*, sufficienter significetur persona baptizans, ideo est, quia actio abluendi, quam ponit baptizans, & super quam tanquam materiam Baptismi cadit forma, est exercita significatio personæ baptizantis. Econtra dum absolvens dicit, *sis absolutus, absolvaris*, nullam ponit actionem, quæ sit materia Pœnitentiæ, & super quam tanquam materiam cadat forma: ergo non videtur esse exercita significatio personæ absolventis: Et de iis aliisque similibus formis videri possunt Bosco *concl.* 3. & Averſa supra item ea quæ dixi in *p.*1. *a n.*29.

640 *Q.* 90. *Quis sit sensus illorum verborum, absolvo te a peccatis tuis?* Resp. §. 1. Circa hoc varie loquuntur Auctores, nam 1. Magister aliique apud Vasq. *qu.* 84. *art.* 3. *dub.* 2. dixerunt esse hunc, *Declaro te esse liberum a peccatis*, sed hanc sententiam esse falsam patet ex Trid. *sess.*14. *de Pœn.cap.*6. ubi *can.*9. sic definit. *Si quis dixerit absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti, &c. Anathema sit*. 2. Alii dixerunt esse sensum, *libero te ab obligatione peccata illa iterum confitendi*: Sed contra est; nam peccata remittuntur per absolutionem, abstrahendo ab obligatione illa iterum confitendi, quæ obligatio sæpe manet, ut dictum est *n.* 590. deinde datur absolutio de solis venialibus, & tamen nunquam fuit obligatio illa confitendi. 3. Hugo, & Ricard. a S. Vict. apud Suar. *d.*19. *f.*2. *n.*8. dicunt esse sensum, *remitto tibi pœnam æternam vel temporalem, prout adhuc debitor es*. Contra est, quia per absolutionem, etiam ex intentione Confessarii, remittitur culpa, hæc enim venit nomine peccati. Deinde absolvi non poterit, cui peccatum esset remissum etiam quoad pœnam, quod est contra dicta *n.*589. & contra sensum Sanctorum hominum, & fidelium, qui post exactas longas pro peccatis pœnitentias, nihilominus sine scrupulo eadem iterum confitentur. 4. Cond. *d.*4. *n.* 61. dicit esset sensum, *libero te ab indignitate quam per peccatum contraxisti*: sed confutatur ex jam dictis, nam imprimis liberatur a culpa, quæ est causa illius indignitatis deinde si Deus semel & simul sustulisset illam indignitatem, posset peccatum iterum absolvi, Et ex his etiam confutantur Esparsa *q.*90. *ad* 4. A.Perez. & Gorm. *p.*2. *a n.* 200. qui dicunt esse sensum, *libero te a solicitudine causata per peccatum: Reddo tibi serenitatem animæ, quam sustulerat peccatum*, nam intentio Sacerdotis est primo, & directe remittere culpam, etiamsi certus essem illam aliunde, v. g. per contritionem esse antecedenter remissam. 5. Suar. *a n.* 15. Arr. *d.*49. *n.* 38 Dicast. *d.*15. *dub.*5. & recentiores communissime non assignant alium sensum præter hunc, *confero tibi gratiam ex se remissivam peccatorum*, sed per hoc non explicatur sensus naturalis, quem verba habent & retinent ex institutione humana, quam Christus non immutavit sed supposuit, & postmodum ad istam aliam etiam significationem supernaturalem elevavit: Itaque

§. 2. Hæc verba, *absolvo te a peccatis*, ex institutione humana habent hunc sensum, *Quantum est ex me, judicialiter libero te a peccatis*; quod exercite idem est, ac, *volo, ut dependenter ab hac mea sententia sis liber a peccatis*. Econtra ex institutione Christi habent hunc sensum. *Quantum est ex me, confero tibi gratiam per se remissivam peccati post Baptismum commissi*. *Pars* 1. videtur constare ex notione vocum, nam omnes intelligentes latinum, si interrogentur, debent dicere hunc esse naturalem sensum. Notatque Bosco *f.* 3. *nu.* 89. Ecclesiam convenientius uti verbo illo, *absolvo*, quam isto, *Remitto*, quamvis etiam To *remitto* sufficiat, & Christus in institutione illo fuerit usus, quia To *absolvo* est magis accommodatum ad significandam sententiam judicialem & auctoritativam: solius enim Judicis est absolvere, econtra etiam privatorum est remittere offensam vel injuriam sibi illatam. *Pars* 2. etiam probatur; nam ista verba esse a Christo instituta ad significandam & causandam gratiam primo & per se remissivam peccati post Baptismum commissi, certum est, quia omne Sacramentum est institutum ad significandam & causandam gratiam; Pœnitentia autem, cum sit Sacramentum mortuorum, est ad causandam primam, & quidem in illis tantum, qui post Baptismum labuntur, uti dictum est *n.*588. ergo licet ex institutione naturali & humana non habeant significationem illa; tamen habent ex institutione Christi, sicuti verba ista *hoc est corpus meum*, ex institutione humana habent significare corpus illius, qui profert, attamen a Christo sunt instituta ad significandum Corpus, non Sacerdotis proferentis sed Christi: hoc solum est discrimen, quod forma Eucharistiæ proferatur non tantum nomine, sed etiam in persona Christi, ideoque significet Corpus Christi tantum, forma autem absolutionis proferatur tantū nomine Christi, & in persona hominis Ministri Christo subordinati, uti Judex humanus in persona sua, sed auctoritate Principis fert sententiam. Hoc non obstante significatio, quam verba absolutionis habent ex institutione humana, non est adæquate eadem, quæ est ex institutione Christi, uti per se patet. *Conf.* utraque pars, nam imprimis per illum sensum, quem dicimus habere ex institutione humana, commode explicatur, quomodo verba absolutionis maneant vera, quando Sacramentum Pœnitentiæ est validum & informe, eo quod non causet gratiam, v. g. defectu doloris universalis, de quo casu dicetur *a n.* 672. tum etiam absolvens, quantum est de se liberat a peccatis, quia quantum est de se, causat gratiam, cum ponat Sacramentum de se causativum gratiæ; cujus tamen causatio per accidens hic & nunc impeditur. Deinde per alterum sensum, quem dicimus habere ex institutione Divina melius explicatur, quomodo eadem verba maneant vera, etiamsi cadant super sola peccata quoad culpam & pœnam plene remissa, tum enim causatur gratia, quæ remitteret illa peccata, si non inveniret remissa. Et reipsa tum Deus per infusionem novæ gratiæ iterum cedit juri ad odium & pœnam: potestque etiam remittere venialia per eamdem infusionem eo fine factam. Econtra aliorum Auctorum sententiæ vel non ita satisfaciunt his difficultatibus, vel incurrunt in alias. 641

Objic. Gratis dicitur, quod verba illa consignificent istam modificationem, quantum est ex me Resp. n. ass. nam cum a sola absolutione Sacerdotis non pendeat, quod peccata reipsa remittantur, sed requirantur etiam multa ex parte pœnitentis, quæ deesse possunt, verba Sacerdotis non possunt omnino absolute significare, sed debent tacite imbibere hanc modificationem, quantum est ex me, sive suppositis supponendis: & similiter in foro civili sententia Judicis, præsertim subordinati, non est omnino absoluta, sed imbibit hanc modificationem, quantum possum secundum allegata & probata &c. hinc etiam in absolutione a censuris communiter additur *in quantum possum & tu indiges*, uti præscribit Rituale Romanum.

Inst. Ergo verba absolutionis erunt vera, quamvis cadant super nullum peccatum, quia absolvens adhuc vere dicet, quantum est ex me, libero te a peccatis. Resp. n. ass. nam propositio affirmativa de subjecto non supponente est falsa, si autem pœnitens nullum commiserit peccatum, hæc propositio, *quantum est ex me, libero te a peccatis*, est de subjecto non supponente, quia dicit, tollo peccata tua: ergo supponit & dicit peccata fuisse: ergo si peccata non habuit, enuntiat falsum. Neque dici potest sensum esse conditionatum, quasi dicat, libero a peccatis, si peccaveris: nam supponit absolute peccata, & ea requirit ad valorem sui, alioquin non habet materiam, circa quam, neque tum esset dolor de vero peccato, nec confessio veri peccati: ergo nec tum haberetur Sacramentum Pœnitentiæ. *Nec obstat*, quod forma Extremæ unctionis, *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti*, sit conditionata & valeat Sacramentum, licet quis per sensus externos non peccarit, uti habent *Suar.* aliique cum Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 181. nam disparitas est, quod *S. Jacobus* expresse dicat, si in peccatis fuerit, dimittentur: ergo non supponit absolute adesse peccatum. Denique Extrema

Unctio non includit dolorem vel confessionem de vero peccato. Denique Extrema Unctio habet alium adhuc finem principalem, qui est gratia confortativa in ultimo prælio, quamvis forte non sit remissiva peccati; opposita omnia sunt in Sacramento Pœnitentiæ.

642 *Q. 91. Quid præterea sit notandum circa absolutionem Sacramentalem.* R. seqq. §. 1. Quoties absolutio repetitur, toties causatur nova gratia, quia toties completur & fit novũ Sacramẽtum, hinc si Superior absolvisset pœnitentem a solis reservatis, & pro absolutione non reservatorum remisisset ad confessarium inferiorem, aut econtra si confessarius inferior absolvisset a solis non reservatis, & Superior postea a reservatis, in utroque casu essent duo Sacramenta, & causaretur duplex gratia, Suar. Con Lugo *d.* 20. *nu.* 81. Dicast. *d.* 11. *nu.* 320. dicens esse certum, Moya *d.* 1. *q.* 8. *n.* 20. vocans certissimum contra paucos.

643 §. 2. Si quis sine justa causa in eadem confessione absolutionem repetat super eadem peccata, peccat graviter, quia frustraneum est, & secunda absolutio est irrita defectu novæ materiæ, Bon. Stoz. *l.* 2. *n.* 86. Si faciat ex scrupulo, quo se vult liberare, Tamb. & Spor. *n.* 631. dicunt saltem ordinarie fore veniale tantum, quia tum repetit ex metu offendendi Deum, & desiderio non nocendi proximo, quæ videtur esse levis imprudentia, & injuria non notabilis, quæ non fit Sacramento: sed videri debent dicta *p.* 1. *a nu.* 123. Si autem sit ita perplexus, ut æque malum esse putet non repetere, quam repetere, poterit nullum esse peccatum, secundum dicta *l.* 1. *a n.* 81.

644 §. 3. Si Pœnitens statim post confessionem redeat, & sola venialia afferat aut circumstantias mortalium non notabiliter aggravantes, repetenda non est absolutio, cum enim id necesse non sit, videtur esse quædam irreverentia, Spor. *n.* 628. Quod si tamen quis vellet repetere, expedit tacite id facere non formata cruce, quod etiam tum videtur observandum, quando ob novum mortale certum vel dubium est repetenda absolutio, alioquin circumstantes, qui jam antea viderant absolvi, quandoque suspicabuntur attulisse novum mortale. An autem tum prius renovandus sit dolor, dicetur *n.* 707.

645 §. 4. Absolutio potest ab uno pluribus dari simul, sic enim simul absolvuntur multi milites ante prælium, dicendo, Absolvo vos a peccatis, Con. Lug. *d.* 13. *sect.* 7. Arr. *d.* 50. *s.* 5. Aversf. *q.* 12. *s.* 3. Tamb. *de Conf. lib.* 2. *cap.* 10. *nu.* 5. Essetque talis absolutio non quidem formaliter, attamen virtualiter & æquivalenter multiplex, & essent tot Sacramenta, quot homines ponentes aliquam confessionem, & dolorem.

646 §. 5. Etiam potest absolutio simul a pluribus dari uni, uti habent iidem Auctores, nam si quis habens sola venialia, vel etiam mortalia semel confessa, partem eorum confiteretur uni, & partem alteri, posset postea uterque simul absolvere, uti etiam tum, si confessus esset mortalia non confessa uni, & alteri alia venialia. Imo fieri posset, ut idem æger duobus Sacerdotibus diceret, confiteor vobis hæc peccata mea, tumque possent hi eum simul absolvere. Hoc tamen ultimum ordinarie est illicitum, quia est contra Ecclesiæ consuetudinem, *Suar. Aversa.*

§. 6. Si talis pœnitens ita a pluribus absolveretur, essent plura Sacramenta, quia essent plura judicia, & multiplicare-
647 tur absolutio, quæ in recto importatur, confessio autem & dolor etiam virtualiter multiplicaretur, hinc singulis illis absolutionibus responderent distinctæ gratiæ, Lug. *n.* 166. Aversf. *supra contra* Gorm. *p.* 2. *n.* 218. *& alios.* Opponit Arr. *n.* 27. tres ejusmodi absolutiones habere se sicut se habent tres hostiæ quas aliquis simul sumit, quæ faciunt unum Sacramentum & unicam causant gratiam. *Sed contra est*, nam tres hostiæ simul sumptæ faciunt unum cibum, & cadunt sub una tantum sumptione, quæ autem hic interveniunt, non faciunt unum judicium, sed singuli seorsim sunt Judices feruntque distinctas sententias: ergo sunt plura judicia. Nec est simile in Baptismo, quem duo simul conferrent uni puero, quia cum Baptismus non sit iterabile, & unicum habeat finem, qui est spiritualiter regenerare, unicus valet, ideoque tales duo Baptismi censeri deberent unus moraliter: econtra Sacramentum Pœnitentiæ est iterabile, & ejus finis est etiam per plures gratias sæpius remittere peccata: ergo plures absolutiones non necessario faciunt unum moraliter Sacramentum.

§. 7. Si pœnitens confessus coram multis voluisset ab uno tantum absolvi, & plures simul absolverent, non conficerentur
648 plura Sacramenta, quia pœnitens non voluit plura: conficeretur tamen unum, quia quamvis petierit unam tantum absolutionem, tamen non exclusit plures, nec unius absolutio tollit vim alterius, sed omnes sunt moraliter una. Lugo *n.* 175. Arr. *supra.*

649 §. 8. Si plures simul absolventes uterentur hac forma, *absolvimus te a peccatis*, Dur. Suar. Arr. *sect.* 6. Aversf. *supr.* aliique probabilius dicunt contra Vasq. Con. Lugo *num.* 176. valide absoluturos, quia sicuti valori hujus formæ, *absolvo vos*, non obstat, quod significetur consortium plurium absolvendorum, ita nec valori illius, *absolvimus te*, quod significetur consortium plurium absolventium; in neutra enim ponitur aliquid repugnans significationi a Christo intentæ. Et simile est, si Deus dispensaret cum aliquo, ut posset duas uxores ducere, si enim diceret, *accipio vos in uxores*, illæ possent respondere, *& nos accipimus te in virum*, foretque validum cum singulis Matrimonium.

650 §. 9. Dicendo, *absolvimus te*, possent absolvere, vel singuli totaliter, idest, unus dependenter ab altero, vel singuli partialiter tantum, idest, unus dependenter ab altero, & non nisi cum altero, prout ipsi formarent suas intentiones, verba enim sunt ad hoc indifferentia, & per intentiones determinari possunt. *Nec obstat*, quod volendo absolvere tantum partialiter, viderentur habere intentionem tantum conditionatam, *ego volo absolvere, si tu absolvas*, nam non obstat intentio conditionata, si sit de re præsente, & purificata, uti dictum est *p.* 1. *n.* 79. Deinde non est intentio stricte conditionata, quia sensus est, *volo absolvere, quia tu etiam absolvis.* *Nec iterum obstat*, quod Christus voluerit Ministrum in hoc Sacramento esse in solidum Judicem, *nam* singuli erunt in solidum Judices, quamvis singuli judicare non velint, nisi etiam judicet alter.

§. 10. Si singuli vellent tantum partialiter absolvere, & unus proferret formam ante alterum, communis sententia dicit, neutrum absoluturum, quia, quando existeret absolutio unius, non existeret absolutio alterius, & tamen singuli volebant absolutionem suam non valere sine absolutione alterius, Arr. *tamen n.* 36. probabiliter putat utramque valituram, dummodo ita sequantur se, ut adhuc censeantur moraliter coexistere. Quid autem futurum sit in casu, quo singuli vellent absolvere, si alter non absolveret, dictum est *p.* 1. *n.* 74. 651

§. 11. Non expedit, ut verba absolutionis omnino alte exprimantur, partim ne plebeji ea addiscant, & postea abutantur, partim quia absolutio sæpe datur sub conditione aut omnino non datur: ergo ut circumstantes non advertant, quandonam id fiat, præstat se assuefacere ad absolutionem, vocaliter quidem, attamen submisse dandam.

§. 12. Ritus in absolvendo est servandus pro consuetudine cujusque loci, & Ecclesiæ, sic quidam absolvunt tecto capite ut sic se Judices esse ostendant, alii detecto, ut significent se absolvere nomine Christi, tanquam principalis Judicis: & testatur *Rayn.* sententiam *Sa*, qui volebat fieri tecto capite, esse expunctam a sacris censoribus. Item communiter elevatur manus ad verba, *Indulgentiam*, vel *Dominus noster*, formaturque Crux ad verba, *In nomine Patris &c.* Item superpelliceo, & stola utuntur confessarii non regulares, quando in templo publice audiunt: has tamen cæremonias omittere, per se loquendo, nullum est peccatum, ita cum aliis Stoz. *l.* 2. *n.* 83. 652

Absolvi non posse absentem, probabitur *n.* 1195. Posse absolutionem dari ante expletam pœnitentiam, & ante emendatam vitam, probabitur a *n.* 1230. Posse dari moribundo sine verbali confessione, dicetur a *nu.* 1156. Quo sensu dari possit absolutio dimidiata, dicetur a *n.* 1152. Posse absolutionem aliquando, sed non semper differri, dicetur *a n.* 1764. Posse & debere aliquando dari sub conditione, dicetur a *n.* 1769. 653

DUBIUM II.

Qualis contritio requiratur? 654

„ Suppono, quod contritio in communi sit dolor ac detestatio peccati commissi, cum proposito emendandi, ut habet Trid. *sess.* 14. ubi eam dividit in perfectam, quæ absolute sic dicitur, & in imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta est, quæ elicitur ex motivo charitatis, propter Deum summe dilectum, & hæc ex se sola mox justificat, etsi cum voto & ordine ad Confessionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta est, quæ ex inferiore motivo, supernaturali tamen, concipitur.

„ Resp. Ad Sacramentum hoc sufficit, & requiritur saltem attritio formalis, supernaturalis, efficax, & universalis, respectu mortalium, concepta in ordine ad confessionem, vel saltem absolutionem: est communis: v. Bon. *d.* 5. *q.* 5. & Schol. ac colligitur ex Trid. *l. c. Unde resolves:*

„ I. Non requiritur contritio existimata, ut voluit *Gabriel.*

„ II. Non sufficit, 1. Attritio existimata tantum, licet inculpabiliter, quia vera attritio est pars essentialis. 2. Nec desiderium absolutionis sine affectu ad peccata; idque etiamsi tantum confitearis venialia, ut habet sententia communis contra *Angles*, & quosdam alios, quos sequitur Tam. *l.* 1. *exp. conf. c.* 3. v. Dia. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 31. Unde peccat graviter, qui etiam sola venialia, vel sola mortalia, alias confessa, sine omni formali dolore confitetur, quia non ponit materiam Sacramenti, & saltem periculo sacrilegii se exponit. Ita C. Lug. *d.* 14. *s.* 8. *&c. com.* V. Dian. *p.* 3. *t.* 14. *R.* 116. Bon. *s.* 1. *p.* 3. Non tamen est necesse, ut dolor se extendat ad omnia venialia, quorum sibi pœnitens est conscius, *Sa, Laym. Lug.* imo notat Tamb. *l. c.* satis esse de uno veniali dolere formaliter, etsi plurium sis conscius, de quibus nec dolorem, nec propositum emendandi habeas, sive ea confitearis, sive non.

„ III. Non absolvitur qui dolet, licet intensissime, tantum propter infamiam, damna, aliasve pœnas temporales præcise, etsi ex inculpabili ignorantia, quia non est dolor supernaturalis, nec ignorantia, aut bona fides potest supplere defectum essentialem, Bon. *l. c. &c.* Limitat tamen Regin. cum Tamb. *c.* 1. nisi doleas propter istas ut a Deo inflictas vel infligendas.

„ IV. Ad attritionem non requiritur ulla intentio vel duratio temporis, ut vult *Durand.*

„ V. Etsi debeat esse de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen singuli dolores de singulis, ut vult *Angles,*

gles, sed sufficit unus actus, de omnibus simul sumptis, etiam oblitis, ideoque peccat graviter, qui sciens prudens non atteritur universaliter de omnibus mortalibus nondum remissis, Bon. *&c. ll. cc.*

VI. Non sufficit dolere, quod non doleas, ut habet *Nav. & Sa*, nec velleitas non peccandi. Ratio utriusque est, quia non est dolor de peccatis commissis, cum quo affectus ad ea stare potest. Henriq. Vasq. Bon. *l. c. n.* 7. Ubi recte notat, cum actu, quo quis dolet, se non dolere de peccatis, plerumque conjunctum esse dolorem de peccatis, etsi pœnitens eum non dignoscat.

VII. Etsi dolor hic debeat esse summus appretiative, ita ut nihil magis detesteris quam peccatum, malisque omnia mala hujus mundi perpeti, quam mortaliter contra Deum peccare, non tamen opus est, imo nec expedit, particulares facere collationes; v. g. mallem hoc vel illud malum subire, quam mortaliter peccare, quia periculosæ sunt.

VIII. Qui non vult occasiones proximas peccandi a se amoliri, vel non remittere ex animo, vel non restituere, aut satisfacere, quibus debet; vel non habet formale (licet probabiliter cum C. Lug. *l. c. s.* 5. *Laym. Dian.* aliqui dicant, virtuale in contritione universali inclusum sufficere, saltem, quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propositum, peccata mortalia (quando talia confitetur) vitandi efficax, idest, cum quo non possit consistere affectus actualis erga aliquod mortale, non est sufficienter attritus; Ratio, quia non est dolor, & detestatio efficax, quippe cum quo possit stare voluntas peccandi, nec is se ex toto corde convertit ad Deum, detestans peccatum super omne detestabile, Suar. Fernand. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 4. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 119. *& comm.* Et licet sola venialia confitearis, teneris tamen, sicut dolorem, ita etiam propositum, saltem virtuale, circa illa habere, C. Lugo *d.* 14. *s.* 8. *&* 9. *& alii.*

IX. Redire sæpe cum eodem mortali, non est certum indicium deesse attritionem, etsi sit magna præsumptio, præsertim in iis, qui coguntur confiteri a parentibus, magistris, &c. item in iis, qui aliquoties moniti concubinam non separant, aut restitutionem non faciunt: quibus proinde absolutio differenda est, nisi id actu præstent Quamquã possint esse alia signa veri doloris, v. g. si media præscripta sint adhibita, occasiones vitatæ, si numerus peccatorum imminutus, si penitens omnino asserat, cui plerumq; credi debet, cum ipse sit sui accusator, defensor & testis. Qua in re opus est magna prudentia Confessarii, ne pœnitentem severitate avertat, neque etiam lenitate seducat & peccet, pereatque cum illo, Suar. *in* 3. *p. d.* 32. *s.* 2. Sanch. *l.* 2. *in Dec. c.* 32. *& l.* 3. *cap.* 5. C. Lug. *n.* 166. *&* 169. contra quorum, aliorumque communem sententiam, docent apud Dian. Vivaldus, & Joannes Sancius, *d.* 10. *nu.* 16. posse toties, quoties confitetur, absolvi, etiamsi nullus appareat profectus, eo quod sine illo possit esse verum propositum, sicut est in iis, qui venialia semper afferunt eadem. Verum id probare non ausim, nec videtur esse par ratio. V. Kon. *d.* 2. *dub.* 14. Dian. *p.* 1. *t.* 7. *R.* 55. *& p.* 2. *t.* 2. *misc. R.* 45.

X. Absolvendi sunt ii, qui ex officio, domo vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, discedere nolunt, eo quod sine maxima difficultate non possint, parati interim media præscribenda adhibere. Ratio est, quia occasio, etiam propinqua, non necessitat ad peccatum, ideoque stare potest cum proposito peccata vitandi. *Nec refert*, quod quis putet vel timeat, se unum vel plura peccata non vitaturum, *quia* propositum est actus voluntatis; existimatio autem illa, est actus intellectus, qui ex illo proposito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem non necessario consequitur. Interim qui certus est, impossibile sibi esse in tali occasione peccata vitare, debet eam deserere, nisi velit perire. Ita Laym. *l. c.* Lugo *n.* 152.

XI. Non requiritur dolor sensibilis, sufficit enim intellectivus, qui cum sit internus, ac spiritualis, scrupulosi non facile debent angi, quasi sine dolore accedant ad Sacramentum, eo quod nullum sentiant.

XII. Is, qui nihil cogitans de confessione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, non potest sine novo dolore ad id accedere; quia pars debet referri ad compartem. Ita Suar. *d.* 20. *s.* 4. Bon. *d.* 5. *q.* 3. *p.* 2. Contrarium tamen videtur docere Lug. *d.* 14. *n.* 37. quod non est improbabile. Tamb. *l.* 1. *c.* 2.

XIII. Non sufficit ad Sacramentum dolor, qui sequitur absolutionem: imo secundum sententiam saltem tutiorem, quam docent Laym. *c.* 4. & Kon. debet antecedere etiam confessionem, etsi contrarium etiam probabiliter doceant Vasq. Fill. Fag. Lug. *s.* 2. & Gasp. Hurt. *d.* 7. *dif.* 5. apud Dian. & Escob. *t.* 7. *E.* 6. Unde pœnitentes initio ad dolorem excitandi: aut si post peccatorum narrationem fiat, repetant verbo confessionem, dicendo se dolere de peccatis expositis. V. Laym. *l. c.*

XIV. Probabile est, eum, qui paulo ante confessus iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus ante (explicite, & in particulari) non doluit, non teneri elicere novum dolorem, Lug. *sect.* 3. Dian. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 50. *&* 51. & consequenter potest moribundus propter periculum instantis mortis absolvi, audito tantum uno alterove peccato; & deinde si superstes maneat, auditis reliquis, iterato absolvi in virtute doloris præcedentis. *Tamb.*

ADDENDA.

QUæst. 92. *Quid generatim notandum sit circa contritionem & dolorem ad Sacramentum Pœnitentiæ requisitum?* R. seqq. §. 1. Contritio sæpe sumitur generice, prout in communi est dolor de peccatis, abstrahendo an sit perfectus an imperfectus. Et quod attinet ad nomina illa *contritio & attritio*, S. Th. *in Suppl. q.* 1. *art.* 2. *ad* 2. sic explicat, quod sicuti in corporalibus lapis tum dicitur conteri, quando ita comminuitur in minutissimas partes, ut non censeatur amplius manere lapis, sed fiat pulvis; econtra sicuti tum dicitur atteri, quando aliquid quidem de illo tollitur, attamen adhuc censetur manere lapis: ita in spiritualibus tum dicatur conteri peccator, quando habet perfectum actum pœnitentiæ, vi cujus non maneat moraliter peccator, qui fuit, sed justificetur: tum autem dicatur atteri, quando habet actum pœnitentiæ, cum quo habitualiter quidem adhuc manet peccator, attamen deponit actualem voluntatem peccandi. Hic ad vitandam æquivocationem, quando loquemur de contritione generice sumpta, communiter utemur voce *dolor*, quando autem simpliciter & sine addito utemur voce *contritio*, ordinarie intelligemus dolorem, qui est actus charitatis Theologicæ, & concipitur ex motivo bonitatis Dei super omnia dilecti, e contra quando utemur voce *attritio*, intelligemus dolorem conceptum ex aliquo motivo inferioris virtutis. 655

§. 2. Dolor & detestatio non sunt idem, nam dolor est de malo ut præsente, detestatio autem de malo ut præterito: quod ut melius intelligatur, generatim notanda est diversitas actuum voluntatis, nam 1. Si objectum repræsentetur sub ratione boni vel mali, præscindendo, an sit præsens an absens, actus voluntatis circa bonum erit amor, econtra circa malum erit odium. 2. Si objectum repræsentetur ut præsens, actus circa bonum erit gaudium, circa malum erit dolor. 3. Si objectum repræsentetur ut absens & possibile in futuro, actus circa bonum erit desiderium, si autem simul repræsentetur aliqua arduitas in illo bono obtinendo, actus circa illud bonum erit spes vel audacia; econtra circa malum absens & possibile in futuro est fuga stricte dicta, si autem simul repræsentetur aliqua arduitas in illo malo amoliendo; actus circa illud erit timor vel ira. 4. Si objectum repræsentetur ut absens & præteritum, actus circa bonum erit gratulatio, circa malum erit detestatio. 5. Omnes hi actus possunt ex modo tendendi esse vel efficaces, qui determinent ad arripiendum medium pro obtinendo fine necessarium: vel inefficaces, qui ad hoc non determinent. Similiter amor potest esse vel simplicis complacentiæ, qui cum odio opposito stare possit; vel potest esse efficax, qui excludat simile odium ejusdem objecti: econtra odium potest esse vel simplicis displicentiæ, quod cum amore opposito stare possit; vel efficax, quod excludat similem amorem ejusdem objecti. 6. Actus prout fertur directe in aliquod bonum tanquam finem obtinendum per media, dicitur intentio; prout fertur directe in media pro obtinendo fine, dicitur electio: econtra actus prout directe fertur in malum de pellendum per media ad hoc necessaria, dicitur propositum; prout directe fertur in ista media in ordine ad depellendum malum, dicitur executio propositi. 7. Possunt omnes recensiti actus ex modo tendendi esse vel absoluti, uti hi, amo Deum, odi peccatum; vel conditionati, uti hi, amarem Deum, etiamsi me puniret; odissem peccatum, etiamsi non puniretur. 656

§. 3. Caj. Mav. Regin. Gob. Bosco, Stoz. *l.* 1. *p.* 2. *n.* 6. dicunt pro Sacramento Pœnitentiæ requiri solam detestationem, ad quam sequatur dolor veluti proprietas, quod Suar. *d.* 4. *s.* 1. *n.* 7. putat esse certum. Econtra Gon. *d.* 7. *n.* 6. & alii dicunt requiri solum dolorem, qui præsupponat detestationem: Dic. *d.* 2. *n.* 103. & alii communiter dicunt sufficere alterutrum actum, nempe vel detestationem vel dolorem, sed Con. *d.* 1. *a n.* 10. probabilius dicit requiri utrumque actum, hoc enim est conformius Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 4. ubi dicit contritionem esse *animi dolorem ac detestationem* de peccato commisso. Ratio autem est, nam imprimis actus requisitus ad Sacramentum Pœnitentiæ non est sola detestatio, alioquin Beati, qui aliquando peccarunt, dici possent de facto adhuc habere contritionem de peccatis, cum habeant illorum detestationem, hoc autem est contra communem sensum, nam per contritionem intelligitur dolor vel tristitia, qui sit actus cordis inquieti, turbati, anxii, quod sine dolore non habetur; hinc auctores communiter, quando negant in Beatis esse contritionem, intelligunt dolorem; congruentia autem, cur ad Sacramentum Pœnitentiæ requiratur dolor, hæc est, quia cum voluntas per peccatum cõverterit se ad delectationem sive gaudium circa bonũ præsens, decebat, ut pœnitens reciperet dolorem circa malum præsens. Deinde actus requisitus ad Sacramentum Pœnitentiæ non est solus dolor prout contradistinctus a detestatione, qualem etiam damnati habere possunt; hinc omnes intelligunt requiri talem actum, qui respiciat peccatum commissum, quod retractet, ita ut voluntas vi talis actus sit ita disposita, ut peccatum physice præteritum impediret, si poneretur in circumstantiis, in quibus ab ipsa potuit impediri. 657

Objic. Communis omnium sensus est eum valide absolvi, qui accedit cum dolore, & proposito, quamvis non cogitarit de 658

dete-

detestatione: ergo detestatio non requiritur. Resp.n. conseq. quia licet contritio vel attritio præcipue significetur per dolorem, tamen per hunc dolorem non intelligitur actus respiciens malum tantum præsens, sed simul respiciens præteritum: neque nunc elicere possumus dolorem, quin sit vel adjunctam habeat detestationem, uti nec elicimus detestationem, quin sit vel adjunctum habeat dolorem, uti ex S. Th. 3.*p.q.* 84. *a.* 4. *in* O. notat Con. *supra*: Itaque sive contritio significetur nomine detestationis, sive nomine doloris, per utramque vocem intelligitur actus circa objectum secundum aliquid præsens, & secundum aliquid præteritum; quomodo autem peccatum sit malum præsens, etiamsi plene remissum sit quoad culpam & pœnam, dictum est *num.* 591. Atque ex his.

659 *Inferes*, Etiam illam opinionem Lutheri fuisse erroneam, qua dixit per contritionem nec significari dolorem neque detestationem peccati, sed tantum amorem justitiæ, & novam vitam; oppositum enim constat ex Scriptura & SS.PP. apud Bellar. *de Pœn. l.* 2. *c.* 4. nam quando loquuntur de pœnitentia, semper meminerunt peccati, cujus sit retractatio & dolor. *Nec obstat*, quod Scriptura loquens de pœnitentia utatur voce, *metanœa*, quæ vox significat resipiscentiam vel mutationem animi, *nam* pœnitentia est talis resipiscentia & mutatio, quæ simul sit detestatio & dolor de peccato, est enim transitus a malo præterito & præsente ad bonum futurum, illosque actus intellexerunt per nomen Pœnitentiæ SS. Patres & antiqui, uti recte ostendunt Gormaz *n.*24.& Bosco *f.*2. *a n.* 69. hinc Ausonius *de Pœnitentia*, loquens ita canit, *Sum dea, quæ facti non factique exigo pœnas, nempe ut pœniteat sic metanœa vocor.*

660 §.4. Præter detestationem & dolorem, etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ requiritur propositum non peccandi de cetero, uti certum est ex *Trid.* supra & pluribus explicabitur a *n.* 891. adeoque ad valorem confessionis requiritur odium peccati præteriti, præsentis, & futuri: præteriti, in quantum est detestatio; præsentis, in quantum est dolor; futuri, in quantum est propositum cavendi illud imposterum. Perinde autem est, sive reipsa sint tres physice actus, sive duo, sive etiam unicus habens illa tria prædicata per respectum ad peccatum præteritum, præsens, & futurum: si autem reipsa sint plures actus, etiam perinde est, quo ordine eliciantur, posset enim propositum primo loco elici: connaturalius tamen est, ut præcedat detestatio, quæ post se trahit dolorem, atque ex his sequitur propositum.

661 §. 5. Ante actus illos requisitos ad Sacramentum Pœnitentiæ ordinarie præcedunt plures alii actus, uti docent Trident. *sess.*6.*c.*6. S.Th. *p.*3.*q.*85.*a.*5. Catech. Rom. *de Pœn. c.*1.*nu.*3. 1. Est gratia excitans sive supernaturalis illustratio intellectus & pia motio voluntatis inducens ad pœnitendum, quam Deus operatur in nobis sine nobis libere operantibus. 2. Actus fidei circa necessaria creditu necessitate medii ad justificationem. 3. Timor aliquis servilis pœnæ ut infligendæ a Deo. 4 Spes veniæ & salutis per Christi merita. 5. Aliqua ad Deum conversio, quæ sit inchoata dilectio. 6. Quidam timor filialis Dei. 7. Actus supernaturalis prudentiæ dictans hic & nunc esse pœnitendum. Neque tamen dicimus, quod singuli hi actus sint necessarii; sed quod ordinarie interveniant, & per illos tanquam per gradus optime ducamur ad penitentiam: quinam autem ex his sint absolute necessarii, intelligetur ex dicendis.

662 *Q.* 93. *Qualis actus debeat esse dolor, qui requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ?* R. §. 1. Debet esse actus voluntarius & liber, uti fides docet contra hæreticos apud Bellar. *l.*2. *c.*2. sic enim definit Trid. *sess.* 14. *de Pœnit. cap.* 5. *Si quis dixerit, eam contritionem &c. esse dolorem coactum & non liberum ac voluntarium, anathema sit.*

663 §.2. Debet esse honestus; & reipsa est talis, etiam pro statu legis gratiæ, uti iterum docent fides & *Trid.* supra contra eosdem hæreticos apud *Bellar.* supra, qui dicunt nos per dolorem de peccatis impleri peccatis, ideoque nunc veniam peccatorum obtineri per solam fiduciam de remissione illorum; sed contra est; nam imprimis Scriptura nos admonet & provocat ad dolorem de Peccatis Psal.50. v.19. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Deut. 4. v.29. *Invenies eum, si tamen toto corde quæsieris & tota tribulatione animæ tuæ.* Ezech. 18.v.21. *Si autem impius egerit pœnitentiam &c. vita vivet.* Matth. 3. v.1. & cap.4. v.17. *Pœnitentiam agite.* Marci 1. v.15. *Pœnitemini.* Lucæ 5. v.32. *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Lucæ 13.v.5. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* 2. ad Corinth.7. v.10. *Quæ secundum Deum est tristitia, & pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* Deinde per pœnitentiam non intelligi inanem illam fiduciam, patet ex Jonæ 3.v.9. ubi Ninivitæ pœnitentes sperabant quidem veniam, attamen incerti erant, dicentes, *Quis scit, si convertatur & ignoscat Deus?* Hinc etiam S. Cyprianus *Serm. de lapsis*, ait: *Nec desperantes misericordiam Domini, nec tamen jam veniam vindicantes.* Ratio autem est, quia Deus nullibi promisit veniam nihil agentibus, sed simul postulat actus pœnitentiæ, uti patet ex citatis locis ergo.

664 §. 3. Angel. Silv. Rosell. aliique apud Vasq. *q.*92. *a.*1. *dub.* 1. putarunt ad hoc Sacramentum non requiri actualem, & verum dolorem, sed sufficere voluntatem suscipiendi Sacramentum cum negatione actualis affectus ad peccatum, sed hanc sententiam vocat *Vasq.* erroneam, Suar. *d.* 20. *f.*1. *n.*2. improbabilem & hoc tempore temerariam, Illſ. *n.*35. prorsus improbabilem & non securam. Cord. Beja, Sot. Canus apud Dic. *d.* 6. *n.*119. Item Caj. Tolet. Valent. aliique apud Moyam *tr.*3.*d.*5.*q.* 3.*n.*3. putarunt sufficere, si quis bona fide putet se dolere, quamvis reipsa non doleat, sed oppositum certum esse dicit Illſ. *n.*36. quamvis enim sic confitens excusetur a peccato, non ideo ponitur essentia Sacramenti; unde sicuti quando *Trid.* dicit, peccatorem per contritionem justificari extra Sacramentum, in Sacramento autem per absolutionem, non potest intelligi contritio vel absolutio existimata tantum, sed vere existens, ita & hic debet vere existere, & adesse dolor. Ratio autem est, quia talis existimatio non potest dare sufficientiam vel efficaciam, quam dolor ex Christi institutione habet: ergo:

§. 4. Palud. Nav. Sa apud Dicast. *n.* 125. putarunt satis esse, si quis doleat se non dolere, sed hanc sententiam vocat etiam prorsus improbabilem, & non securam Illſ. *n.* 35. eamque recte refutat Arr. *d.* 37. *n.* 21. Similiter quamvis aliqui dixerint sufficere quamcumque displicentiam peccati, & velleitatem nō peccandi de cetero, imo licet aliqui apud Moyam *q.*2. *n.*3. putarint impediri quidem effectum Sacramenti, attamen non obesse valori, si quis sine ullo actu doloris accedat etiam sciens se per hoc peccare mortaliter, dummodo se de hoc ipso peccato accuset & absolvatur, tamen hanc opinionem vocat Suar. *f.* 5. *n.* 4. improbabilem, Aversa *q.*11.*f.*1. improbabilem, & prorsus falsam; hinc absolute tenendum est requiri verum dolorem de peccatis, quia Concilia dicunt, dolorem esse partem, nihil autem horum est simpliciter dolor. Notant tamen Arr. *nu.*22. & Dicast. *n.*127. vix fieri posse, ut quis efficaciter doleat de carentia doloris, & reipsa non doleat, quamvis enim non experiatur sensibilem dolorem, tamen habebit spiritualem, ideoque putant ejusmodi hominem tuto accedere posse ad Sacramentum. Addit Less. *in auct. v. Confessio casu* 1. abundanter sufficere hunc actum: o maledicta peccata, quibus Deum meum offendi, vel quibus animam meam gratia divina privavi, & æternis pœnis obstrinxi &c. V. dicenda *n.* 679. 665

§. 5. *Silv. Rosell. Viv. & alii* putarunt non requiri dolorem formalem, sed sufficere virtualem contentum in amore Dei, quam sententiam Tamb. *de Conf. lib.*1. *c.*1. §.5. vocat probabilem. Similiter Moya *q.* 12. dicit sufficere propositum formale non peccandi de cetero, si sit virtualis dolor: quam sententiam *Victoria* vocat probabilem: sed Amic. *d.* 12. *n.* 2. Tann. *q.* 6. *n.* 73. Dicast. *n.* 4. Platel. *n.* 63. dicunt certum esse, quod requiratur dolor formalis: Suar. *d.*20. *sect.* 1. putat oppositum esse temerarium, Vasq. *q.*92.*a.*1. *dub.*1. erroneum, quamvis Illſ. *nu.* 34. dicat sententiam nostram esse tantum communiorem & probabiliorem. Ratio autem est, quia *Florent. & Trid.* requirunt contritionem aliquam tanquam partem hujus Sacramenti, quam dicunt esse dolorem ac detestationem de peccato commisso: hæc autem omnia sonant dolorem simpliciter, & sine addito, ideoque formalem; amor enim Dei & propositum non dicuntur simpliciter dolor, sed cum addito, virtualis: ergo quamvis amor Dei super omnia, itemque propositum non peccandi de cetero conceptum ex motivo bonitatis Dei super omnia dilecti justificent hominem, tamen per illa sine dolore formali haberi non posset Sacramentum pœnitentiæ. *Nec obstat*, quod Trid. *sess.*14. *de Pœn. cap.*3. dicat hunc contritionis motum omni tempore fuisse necessarium ad impetrandam veniam peccatorum, sic autem non fuerit semper necessarius dolor formalis, sed de se sufficiat amor Dei super omnia, *nam* ibi loquitur de contritione, quam præcedit cognitio peccati commissi, quæ semper est dolor formalis: hinc dicit talem dolorem ad Sacramentum requiri, qualis semper fuit necessarius illi, qui ex recordatione peccati commissi fertur in Deum, quod semper fit per dolorem formalem; hinc recte notant *Con. & Tamb.* supra, si quis post elicitum actum amoris in Deum confessus esset & absolutus immemor formalis doloris, non debere esse scrupulose sollicitum, quia moraliter impossibile est, imo absolute contingere non potest, inquit Escob. *q.*88. *a.*5. ut qui peccatorum memor Deum amat super omnia, simul non detestetur peccata ut mala Deo. Et idem est de proposito non peccandi de cetero, concepto ex motivo universali bonitatis Dei secundum se complectente etiam peccata præterita. 666

§.6. Sot. Canus, & alii apud Moyam *sup. q.*4. putarunt sufficere dolorem honestum, & naturalem, sed hanc opinionem aliqui vocant temerariam, alii erroneam, & contra fidem, alii dicunt sapere hæresim, hinc Platel. *n.*636. dicit videri esse de fide, quod dolor ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requisitus debeat esse supernaturalis, nam 1. Trid. *supr. c.* 4. docet attritionem, quæ ad gratiam in hoc Sacramento disponit, esse donum Dei, & impulsum Spiritus S. ideoq; etiam *sess.*6. *can.* 3. dixerat anathema illi, qui assereret sine Spiritus S. inspiratione & adjutorio posse hominem pœnitere, sicut oportet; ubi rationem insinuat, quia dolor disponit ad gratiam, & consequenter ad salutem æternam, omnis autem proprie dicta dispositio ad salutem debet esse proportionata ad finem ultimum, & supernaturalem: ergo debet esse supernaturalis. 2. *Inn.* XI. damnavit hanc 57. propos. *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.* Quæ damnatio, cum in genere ponat attritionem naturalem, intelligenda est de omni attritione naturali, quidquid contra dicat *Carden.* ad istam propos. *n.*8. putans non loqui de illa attritione naturali, quæ respiciat motivum supernaturale. Imo contra *Vasq. Bon. Hurt. & alios*, quorum senten- 667

ten,

tentiam Dicast. *d.6. n.* 12. vocat satis probabilem, longe probabilius est hunc dolorem debere esse in entitate sua supernaturalem, & non sufficere supernaturalem quoad modum, vel tantum intrinsece ratione acceptationis divinæ, quia dolor hic requirit principium supernaturale, a quo dependeat, uti pluribus probat Gorm. *p.*1.*n.*375. Et quamvis *Suar. Lug. Con.* & alii putent actum in entitate naturalem, dummodo eliciatur ex gratia per Christum, posse esse etiam meritorium vitæ æternæ, quod Moya *n.* 17. dicit esse probabile, tamen probabilius est oppositum, nam gratia non dignificat actum in se naturalem: sicuti enim si filius Regis faciat opus commune rustico, non ideo meretur præmium regale, ita si homo, etiam habens gratiam, faciat opus naturale, ad quod se per accidens habet gratia, si in illud nullum principium supernaturale influat: Hinc 3. ad dolorem pro hoc Sacramento prærequiruntur actus fidei & spei supernaturalis, uti constat ex dictis *l.*2. *a nu.* 18. sed non aliam ob causam, nisi quia dolor debet esse in se supernaturalis, uti notant omnes cum Dicast. *n.* 17. & Stoz *l.* 1. *p* 2. *n.* 19. ut nempe ex parte intellectus adsit cognitio supernaturalis & proportionata, quæ dirigat; & ex parte voluntatis motus supernaturalis & proportionatus, qui erigat, itaut nisi præeant istæ dispositiones, principium supernaturale adjuvans non influat in dolorem: ergo. Videri possunt dicta *l.* 2. *a n.* 16. ubi explicavi, quorum objectorum fides prærequiratur. Et quæ contra ista opponi possunt solvi *ib. a n.* 26.

668 §. 7. Aliqui apud Card. *in* 1. *crisi d.* 70. *c.* 1. docuerunt ad effectum hujus Sacramenti requiri, ut dolor sit efficax, attamen ad illius valorem sufficere, si dolor invincibiliter existimetur esse efficax, sed oppositum recte ostendit *cap.*2. *&* 3. hinc absolute dicendum est dolorem ad valorem & effectum hujus Sacramenti requisitum debere esse efficacem, idest, debere excludere voluntatem peccandi, nam Trid. supra dicit dolorem disponere ad gratiam in Sacramento obtinendam, si voluntatem peccandi excludat, ex quo colligitur non ideo dici efficacem, quod faciat, ut nunquam amplius peccetur, sed quia est talis, ut quamdiu est, cum illo componi non possit voluntas efficax illius peccati, de quo est dolor. Ratio autem, cur talis dolor requiratur, est hæc, quia alioquin homo simpliciter non converteretur a peccato ad Deum: non est autem credibile Deum illi remittere peccatum, qui ab hoc simpliciter non avertitur, sed ad illud manet actualiter conversus, ergo.

669 §. 8. Hic dolor etiam debet esse sensibilis, non hoc sensu, quod debeat elici ab appetitu sensitivo aut sentiri in corpore, nam sufficit, quod sit pure spiritualis & in sola voluntate habeatur, sed hoc sensu debet esse sensibilis, quod debeat per confessionem vel aliud signum externe manifestari, uti omnes communiter docent vel supponunt cum Con *d.*4. *n.* 44. Laym. *l.*5. *t.*6.*c.*4.*n.*4. Lug. *d.*14. *a n.*15 Arr. *d.*37. *sect.*2. Palav. *n.*276. contra paucos recentiores & Moyam *d.*5. *q.*10. *n.*2. qui negant. Ratio nostra est, quia confessio, secundum omnes, ut sit Sacramentalis, debet esse aliquo modo dolorosa, alioquin nec Sacerdos, qui est Judex, cognosceret dispositionem necessariam pœnitentis, nec illa ipsa confessio censeri posset vera accusatio pœnitentis. Congruentia autem est, quia hic dolor est pars Sacramenti, quod est signum sensibile pro hominibus a Christo institutum, ideoque congruebat Sacramentum quoad omnes partes, quas ponunt homines, dici signum humanum & sensibile, vel per se, vel saltem per aliquid aliud, per quod exterius innotescat; unde etiam intentio Ministri manifestari debet saltem per absolutionem, intentio autem pœnitentis per confessionem, vel aliud signum.

§. 9. Dolor ad effectum hujus Sacramenti requisitus debet esse universalis respectu mortalium, idest, debet se extendere ad omnia mortalia non remissa, nam in hac providentia non remittitur unum mortale sine altero, quia nullum mortale remittitur sine infusione gratiæ, quæ gratia pugnat cum omni mortali, neque ullum mortale remittitur sine efficaci dolore de illo; uti dictum est *n.* 668. ergo si desit dolor de unico mortali non remisso, deest dolor requisitus ad remissionem cujuscumque mortalis.

Objic. Ad effectum hujus Sacramenti non requiritur confessio nequidem virtualis omnium peccatorum, nam si quis confiteatur furtum, & bona fide dicat se non fecisse perjurium, quamvis fecerit, per absolutionem accipit gratiam: ergo nec requiritur dolor, nequidem virtualis omnium. R. n. cons. Confessio omnium est tantum de necessitate præcepti, & omitti potest quandoque, etiam scienter, uti dicetur *a n.* 1140. Econtra aliquis dolor sive retractatio omnium mortalium est secundum præsentem Dei ordinationem de necessitate medii, ad hoc, ut aliquod mortale remittatur, secundum dicenda *n.*679.

671 §. 10. Non est necesse, ut dolor ad hoc Sacramentum requisitus sit ex uno motivo universali se extendente ad omnia mortalia, Suar. Dicast. *d.6. dub.*4. Avers. *q.*11. *s.*5. & communis contra Bonac. & alios, quia si quis tantum habeat peccata furti & perjurii, eliciatque duos actus doloris ex motivis specialium honestatum, quas habent justitia & religio, habet dolorem se extendentem ad omnia sua peccata: ergo habet dolorem hoc sensu universalem, nec ratio est requirendi universaliorem: cur enim tenebitur detestari vel dolere de aliis peccatis, quæ non fecit? Itaque in hoc casu tenebitur tantum habere propositum universale de vitandis imposterum omnibus mortalibus, uti dicetur *a nu.* 898. & sic habebitur totum illud, quod ad contritionem pro Sacramento Pœnitentiæ requirit Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 4. nempe dolorem ac detestationem de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero, ubi per dolorem de peccato commisso satis signanter innuit non requiri dolorem absolute universalem, sed de peccatis commissis & non remissis, dummodo adsit propositum excludens omne peccatum pro futuro. Notat tamen recte Dicast. *n.* 63. si prudenter timeat, ne etiam alia peccata habeat, teneri ad dolorem absolute universalem, ne exponat Sacramentum periculo saltem carendi suo effectu

Objic. S. T. 3. *p. q.*86. *art.*3. *in O.* ait: *Non potest esse vere pœnitens qui de uno peccato pœnitet & non de alio.* R. Ait de pœnitentia quæ extra Sacramentum fit, tractat enim ibi de virtute pœnitentiæ, & postea prius in *q.* 90. tractat de Sacramento. 672

Q. 94. *An Sacramentum Pœnitentiæ possit esse validum & informe ratione doloris se non extendentis ad omnia mortalia?* R. Negant Vasq. Con. Laym. Sa, Turr. Fagund. Castr. J. Sanch. Martinon, Amic. *d.*12. *s.*6. Arr. *de Sacram. d.*13. *sect.*2. Pal. *c.*31. Moya *d.* 5. *q* 2. *n.*6. Mlotz *d.*6. *q.*2. Gorm *p.*2. *n.*264. Platel. *n.*720. Haun. *l.*4. *n.*996. Spor. *n.*263. Todi *f. q.*97. Sed probabilius affirmant plurimi antiqui, quos refert & sequitur Avers. *q.* 14. *s.* 5. Sequuntur Thomistæ communissime cum Gonet. *d.* 10. *art.* 1. Idem Henriq. Suar. Tolet. Tann. G. Hurt. Valent. Fill. Lugo, Bon. cum Dicast. *d.*6. *n.*84. Item Perez, Salaz, Escob. August. Laurentio in *Syntagm. t.*2. *tr* 3. *d.*3. *n.*204. Accedunt Rosm. Card. *in* 1. *crisi d.* 70. *c.* 1. *&* 2. aliique recentiores communissime cum Gob. *in Exp. t.* 6. *n.* 177. Ill. *n.*4). & hanc sententiam vocat in praxi probabilissimam Dian. *p.*3. *tr.*4. *R.*65. *Probatur* 1. auctoritate, nam in illis, quæ pendent a voluntate Dei, multum ponderis habet judicium plurium & graviorum Auctorum: atqui pro nostra sententia stant plures & graviores, uti certum est, probatque Dicast. supra vix ullum esse contrarium ante tempora Vasq quem reliqui sunt secuti. Accedit, quod pro nostra sententia videtur esse etiam S. Th. *in suppl. q.*9 *ar.*1. ubi quærit, an confessio possit esse informis, & *in O.* sic habet, *Confessio potest esse etiam in eo, qui non est contritus, quia potest peccata sua pandere Sacerdoti & clavibus Ecclesiæ se subjicere, & quamvis tum non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipit, sicut etiam in aliis Sacramentis est.* Cum autem dicat Sacramentum recedente fictione reviviscere, supponit fuisse validum, non cum defectu omnis contritionis, nam paulo ante dixerat aliquam contritionem esse partem Sacramenti, sed cum defectu contritionis alioquin requisitæ ad effectum Sacramenti, quæ nempe se extenderet ad omnia mortalia non remissa, Gratis autem dicit Gorm. *n.*479. S. Th. postea retractasse illam suam sententiam, nam nec verbo ullibi hoc insinuat. *Prob.* 2. ratione, nam si quis commiserit grave furtum & perjurium, ac post diligens examen non occurrat illi nisi furtum, si de hoc doleat propter honestatem virtutis justitiæ & confiteatur bona fide dicens se nullum aliud peccatum habere, sicque absolvatur, Sacramentum non causat gratiam, uti certum est ex dictis *n.*670. cum enim unum mortale non remittatur sine altero, & mortale perjurii non retractetur, hoc mortale est obex, quominus causetur gratia: ergo Sacramentum in hoc sensu est informe, quia non causat formam gratiæ. Hoc non obstante videtur hoc Sacramentum esse validum, quia nulla pars essentialis ipsi deest: Non confessio, nam integre est confessus, quidquid occurrebat memoriæ: Nec absolutio, uti supponitur: Neque dolor, quia habet dolorem de furto, eumque manifestat per confessionem furti, dolor autem de perjurio non est pars hujus Sacramenti, quia ille solus dolor est pars Sacramenti, qui per hanc confessionem potest fieri sensibilis, ut enim sit pars Sacramenti, debet esse sensibilis, secundum dicta *n.*669. & suppono per nihil aliud hic & nunc fieri sensibilem; atqui dolor de perjurio, quamvis adesset, non potest fieri sensibilis per hanc confessionem, ergo. *Prob. min,* dolor de perjurio non imperat hanc confessionem, nam pœnitens expresse & invincibiliter dicit se non habere aliud peccatum, quod velit confiteri: atqui confessio non potest dolorem de perjurio reddere sensibilem, nisi hic dolor eam imperet, ergo. *Prob. min.* Confessio per hoc tantum dicitur facere dolorem sensibilem, quod sit, & censeatur esse effectus causatus a dolore: effectus autem manifestet suam causam, ergo talis dolor, quamvis adesset, non fieret sensibilis per hanc confessionem, ergo non est pars hujus Sacramenti. *Nec obstat*, quod hic dolor requiratur ad effectum hujus Sacramenti, secundum dicta *nu.* 670. nam non ideo est pars hujus Sacramenti, si enim adsit & nullo signo fiat sensibilis, non est pars Sacramenti, uti adversarii fatentur, & tamen est necessarius ad effectum Sacramenti, uti omnes docent: ergo aliud est requiri ad effectum, aliud esse partem Sacramenti. *Conf.* nam si quis suscepisset Baptismum sine dolore de perjurio ante Baptismum commisso, & post Baptismum commisisset furtum, tumque doleret de perjurio ex motivo religionis; de furto autem ex motivo justitiæ, sicque confiteretur furtum, dolor de perjurio esset quidem necessarius ad effectum Sacramenti Pœnitentiæ, ut nempe per illud causaretur gratia, attamen non esset pars Sacramenti Pœnitentiæ, quia sicuti perjurium ante Baptismum commissum non est materia Sacramenti Pœnitentiæ, ita nec dolor de illo est pars hujus Sacramenti, sed tantum conditio & remotio obicis gratiæ, ergo manifestum est, quod non

non omnis dolor, qui requiritur ad effectum Sacramenti Pœnitentiæ, sit pars illius Sacramenti.

673 *Objic.* 1. Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 5. sic habet, *Constat nihil aliud in Ecclesia a pœnitentibus exigi, quam ut postquam quis diligentius se excusserit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum mortaliter offendisse meminerit; reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur:* ergo mortalia, quæ non occurrunt, debent intelligi inclusa: sed certum est illa non includi hac confessione, quę nullo modo per dolorem retractantur: ergo talis confessio, & talis dolor non est ille, qui ad valorem hujus Sacramenti requiritur. *Conf.* nam Trid. *ibid. c.* 3. *& can.* 4. dicit dolorem, quatenus in pœnitente ad plenam, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiritur, hac ratione Pœnitentiæ partem dici, ergo dolor, qui requiritur ad effectum Sacramenti, est pars Sacramenti, & ad ejus valorem requiritur. R. cum Avers. *f.* 6. *Trid.* utroque loco dicere, quod per se est & ordinarie contingit, explicat enim modum ordinarium, qui est & procurari debet pro justificatione peccatoris; solet autem, & per se loquendo requiritur, ut dolor se extendat ad omnia non remissa, ne impediatur effectus Sacramenti, secundum dicta *n.* 681. De cetero Trid. abstrahit ab illo, quod per accidens est, & raro contingit ratione doloris bona fide non extensi ad aliqua peccata, nec ullibi negat hunc dolorem ita restrictum obesse valori.

674 *Objic.* 2. Confessio furti non est valida, nisi adsit propositum cavendi omne mortale, sed propositum cavendi omne mortale est sufficiens dolor etiam de perjurio: ergo. Resp. n. min. quia licet se extendat ad omne mortale tanquam fuga pro futuro, non tamen tanquam retractatio omnis peccati præteriti, uti hic supponimus; & ratio est, quia posset quis proponere nunquam pejerare imposterum, & tamen non dolere de perjurio præterito, quod sibi fuisset specialiter utile.

Inst. Saltem propositum universale cavendi etiam perjurium fit sufficienter sensibile per confessionem solius furti: ergo etiam dolor de perjurio, si adesset, fieret sufficienter sensibilis. R. n. conf. disparitas est, quod pœnitens judicet, & Sacerdos sciat propositum universale cavendi omnia imposterum, esse necessarium ad reconciliationem cum Deo, & pœnitens non dicat se illo carere; confessio autem manifestat desiderium istius reconciliationis, & consequenter in his circumstantiis etiam sufficienter manifestat propositum universale cavendi omnia imposterum, adeoque etiam cavendi perjurium; econtra hic pœnitens non judicat dolorem de perjurio esse necessarium ad reconciliationem, nec Sacerdos potest prudenter suspicari ipsum habere dolorem de perjurio: sed potius judicare debet oppositum, cum bona fide dicat se non habere aliud peccatum, ergo per confessionem furti non sufficienter manifestat dolorem de perjurio.

675 *Objic.* 3. Sacramentum Pœnitentiæ requirit voluntatem efficacem reconciliationis cum Deo, est enim institutum ad hanc obtinendam: sed hæc voluntas non potest esse sine dolore saltem virtuali de omni peccato, utpote contrario isti reconciliationi, ergo. R. *Aversa* dicit non esse opus velle reconciliationem adæquatam, sed satis esse velle reconciliationem respective ad hæc peccata, sive remissionem horum peccatorum: sed data maj. n. min. qui enim efficaciter decernit post horam dolere de peccatis & confiteri, habet voluntatem efficacem reconciliationis cum Deo, neque tamen ideo jam habet dolorem; cujus ratio a priori est, quia licet intentio efficax finis sit voluntas virtualis applicandi media, tamen non ideo est ipsa actualis applicatio mediorum, & multo minus est ipse finis intentus, ergo quamvis intentio efficax reconciliationis sit voluntas eliciendi dolorem, non ideo est ipse dolor.

676 *Objic.* 4. Detestatio omnium mortalium est medium unice necessarium ad remissionem furti: ergo quia hic confitens vult remitti furtum, etiam virtualiter vult remitti omne mortale, qui enim vult finem, vult medium unice necessarium ad finem, ergo licet detestatio furti non habeat connexionem cum detestatione perjurii in ratione motivi, tamen habet connexionem in ratione medii. R. Habet connexionem in ratione medii, idest, intendit detestationem perjurii tanquam medium ad remissionem furti, transeat; hoc ipso habetur detestatio perjurii, n. conf. supponimus enim non adesse detestationem perjurii, sed solius furti.

677 *Q.* 95. *An aliter possit Sacramentum Pœnitentiæ esse validum & informe ratione doloris vel ob aliam causam, & quid tum sit dicendum?* R. §. 1. Suar. *d.* 20. *f.* 4. *n.* 26. aliique cum Laurentio *supra n.* 210. *&* 225. putant dolorem bona fide dimidiatum non obstare valori hujus Sacramenti, sicuti non obstat confessio bona fide dimidiata: hinc dicunt cum Lug. *d.* 14. *n.* 89. adhuc fore validum hoc Sacramentum, si quis accedat cum dolore particulari de furto, omisso omni dolore de perjurio etiam confesso; eo quod invincibiliter putaret sufficere dolorem de furto, quia memoria perjurii videtur se habere per accidens ad obligationem doloris de illo, supposita ignorantia invincibili de obligatione talis doloris. Idem dicunt aliqui, si omitteret dolorem de perjurio, invincibiliter putans esse tantum veniale, aut si ideo de perjurio doleret tanquam de veniali ex metu solius Purgatorii. *Nec obstat*, quod dolor efficax & debitus de his peccatis fieret sensibilis, si revera adesset: *nam* non ideo iste determinate dolor est pars essentialis hujus Sacramenti, nam dolor de venialibus: quæ quis confitetur cum mortalibus, etiam fit sensibilis per confessionem illorum venialium, neque tamen est pars essentialis illius Sacramenti, sed pars essentialis est tantum indeterminate hic vel ille dolor de peccato confesso, sicuti pars essentialis hujus hominis est hæc vel illa indeterminate materia. Ita illi probabiliter: & consequenter,

§. 2. Probabile est in his casibus dari posse Sacramentum Pœnitentiæ validum & informe. 1. Si pœnitens habens, v. g. furtum & perjurium, de furto tantum doleat, illudque confiteatur, inculpabiliter non cogitans de perjurio. 2. Si sciens furtum esse mortale, de hoc doleat ex speciali motivo justitiæ, & putans perjurium esse tantum veniale, de hoc doleat ex metu solius Purgatorii, sed non confiteatur illud. 3. Si agnoscens utrumque esse mortale, etiam utrumque confiteatur, de uno efficaciter dolens, de altero inefficaciter, attamen invincibiliter putans se de utroque efficaciter dolere. 4. Si utrumque mortale agnoscens, utrumque confiteatur, dolens de uno non de altero, bona fide putans hunc alterius dolorem non requiri. 5. Si adultus post commissum mortale, sine dolore de hoc mortali susceperit Baptismum; & postea peccet mortaliter vel venialiter, hocque peccatum confiteatur cum debito dolore. Videri potest Dicast. *d.* 6. *a n.* 251. ubi ostendit confessionem etiam de solis venialibus posse esse validam & informem. 678

§. 3. Si quis sibi conscius de furto & perjurio gravi, scienter omittat dolorem de alterutro peccato, certum est Sacramentum fore invalidum, nam ut valeat debet adesse talis dolor & tale propositum, vi cujus ille, qui confitetur, denominetur simpliciter pœnitens, sed si ille, qui confitetur, mala fide omittat dolorem de perjurio, non potest nec per dolorem de furto, nec per præsens propositum denominari simpliciter pœnitens: ergo. *Prob. min.* Dolor, qui denominat simpliciter pœnitentem, debet excludere voluntatem actualem peccandi: sed hanc non excludit iste dolor, nam actualiter peccat, uti supponitur: nec talis habet propositum universale non peccandi, cum acto peccet: ergo nec per tale propositum potest denominari simpliciter pœnitens. Et consequenter quandocumque aliquis actu mortaliter peccat in confessione, uti si scienter sine causa omittat mortale, aut accedat sine debito examine, tale Sacramentum semper est invalidum, quidquid contradicant aliqui apud Dicast. *d.* 9. *dub.* 13. & cum Gob. *t.* 7. *n.* 278. qui putant tum posse esse validum & informe. Similiter certo est invalidum, si quis etiam bona fide accedat sine ullo dolore, aut sine dolore supernaturali vel efficaci, quidquid iterum contradicant aliqui apud Lug. *n.* 69. Avers. *f.* 7. Gorm. *n.* 297. Quod si Sacerdos intenderet pœnitentem rite dispositum absolvere ab aliquibus tantum & non ab omnibus mortalibus, si hæc ipsius intentio prævaleat, idest, si absolute nolit absolvere, nisi per absolutionem remittatur unum mortale sine altero, Sacramentum non est tantum informe sed prorsus invalidum, uti recte Gorm. *n.* 285. quia non habet intentionem conformem institutioni Christi, qui voluit non remitti unum mortale sine altero: si tamen prævaleret intentio faciendi hoc, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit, Sacramentum esset validum & formatum. 679

Objic. S. Th. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *art.* 4. videtur docere quod Sacramentum possit esse validum, etiamsi etiam scienter aliquis omittat omnem dolorem internum, ita enim habet: *Confessio potest esse in eo, qui non est contritus, quia potest peccata sua Sacerdoti innotescere & clavibus Ecclesiæ se subjicere, & quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipit, sicut etiam est & in aliis Sacramentis: inde non tenetur iterare confessionem qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri.* Rationem dat Auctor libelli cui titulus, *Pentalogus diaphoricus n.* 3. *&* 22. quia dolor prout est internus, sic est tantum dispositio, prout autem est absolventi externe manifestatus, sic tantum est materia Sacramenti, sive contritio cordis est dispositio tantum, contritio oris est materia, ergo quamvis desit contritio cordis, potest Sacramentum esse validum, quia non deest materia Sacramenti, sed tantum dispositio, actualis autem susceptio Sacramenti supplet insufficientiam dispositionis, faciendo quod Deus sit tali insufficientia contentus. Resp. & contra est 1. nam *Conc. Florent.* relatum *n.* 538. dicit *cordis contritionem* esse materiam hujus Sacramenti, sicuti materia est oris *Confessio*. Similiter Trid. *sess.* 14. *de Pœn. cap.* 3. ait: *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio.* 2. Quamvis dolor internus dicatur esse dispositio, tamen requiritur ad valorem Sacramenti, cum sine illo nemo sit vere pœnitens: etiamsi autem dicatur esse materia prout manifestatus, nihil ad rem facit, attamen ad valorem requiritur, ut adsit, imo manifestari non potest, si non adsit. 3. Sensus communis fidelium & praxis Ecclesiæ est, ut quando confessio est sacrilega, censeatur invalida, ideoque fideles repetunt peccata in ea exposita, ita enim etiam præscribit Catech. Rom. *de Sacr. Pœn. c.* 9. Si quis peccata confessus sit præmisso negligente examine, *confessionem iterare omnino oportebit*: ergo similiter si confessus sit sine interno dolore, confessio est invalida, licet utrobique negligatur aliquid mere internum. *S. Th.* intelligi debet de pœnitente, quia apud eumdem Confessarium postea confitetur fictionem, hoc ipso enim censetur iterum sufficienter repetere suam confessionem; & in praxi pro securitate agen-

agendum est, ut in genere iterum se accuset de illis peccatis, secundum dicenda *n.* 1216.

680 §. 4. Quando Sacramentum Pœnitentiæ fuit invalidum, nunquam reviviscit, quia non extitit. Econtra si fuit validum & informe, postea sublato obice reviviscit ad causandam gratiam, uti explicatum est in *par.* 1. *a n.* 201. Et per talem Confessionem quamvis informem satisfit præcepto Confessionis annuæ, nec postea est obligatio repetendi peccata in tali confessione explicata, sed tantum omissa, uti suis locis dicetur.

681 *Q. 96. Quid addendum sit circa dolorem, si quis confiteatur sola venialia?* R. Seqq. §. 1. Dolor sufficiens pro remissione venialium in Sacramento, debet esse honestus, verus, formalis, supernaturalis, sensibilis, & efficax respectu alicujus saltem venialis, uti constat ex dictis *a n.* 663. si cum proportione applicentur rationes ibi adductæ: unde licet non sit obligatio confitendi venialia, tamen si quis ea confiteatur, debet habere illa, quæ requirit valor & effectus hujus Sacramenti, Aversf. *q.* 11. *f.* 1. Dicast. *d.* 6. *dub.* 15. *Dixi*, respectu alicujus saltem venialis, nam communis & certa sententia est, non esse opus ut dolor se extendat ad omnia venialia, quorum aliquis sibi conscius est, cum enim non sit obligatio ea confitendi, sed possint aliter remitti, neque sint obex gratiæ, & possit unum remitti sine altero, plane nulla ratio est, cur pœnitens necessario habere debeat dolorem universalem de omnibus.

682 §. 2. Rejiciendæ sunt sequentes opiniones. 1. Digalddli apud Moyam *d.* 5. *q.* 5. *n.* 3. qui dixit ad confessionem venialium nullum requiri dolorem: oppositum enim certum esse dicit Arr. *d.* 39. *n.* 9. Leander apud Moyam *n.* 20. dicit esse certissimum, & constat ex dictis hactenus, quia Concilia dicunt dolorem esse partem Sacramenti Pœnitentiæ. 2. *Zanardi*, *Tancredi* & aliorum apud Moyam *n.* 14. qui dixerunt sufficere dolorem virtualem, nam *n.* 666. ostensum est oppositum. 3. Eorum, qui dicunt sufficere voluntatem suscipiendi Sacramentum sine actuali affectu ad ista venialia, quæ confitetur, quorum sententiam vocat non improbabilem Præpos. & Tamb. *de Conf.* *l.* 1. *c.* 3. §. 1. tuetur ut probabilem, sed merito contradicunt alii communiter cum Stoz *l.* 1. *p.* 2. *n.* 73. quia secundum dicta *n.* 664. hæc voluntas suscipiendi Sacramentum non est reipsa dolor. 4. *Gran.* & aliorum apud Moyam *n.* 1. qui putarunt sufficere quamcumque displicentiam, nam ex dictis *n.* 665. satis constat oppositum. 5. *Fabri Patavini* apud Dicast. *n.* 255. qui dixit non fore mortale, si quis confiteretur sine ullo dolore venialium, eo quod non videatur esse gravis irreverentia frustrare Sacramentum in materia levi: sed contra est, quia hic gravitas materiæ non debet desumi a materia confessionis, sed ab ipso Sacramento, cujus irritatio semper est res gravissima, uti recte Lug. *d.* 14. *n.* 110. Arr. *a n.* 11. & constat ex dictis *p.* 1. *n.* 40.

683 §. 3. Sacramentum Pœnitentiæ potest habere valorem & effectum, quamvis dolor non extendat se ad omnia venialia, quæ quis confitetur, Suar. Henr. Vasq. Hurr. Fagund. Lugo *n.* 118. Arr. *d.* 31. *n.* 53. Dian. *p.* 11. *t.* 5. R. 22. Dicast. *n.* 286. Moya *q.* 9. Stoz *n.* 66. Palav. *n.* 286. Bosco *d.* 7. *f.* 4. *a n.* 62. Spor. *n.* 96. contra Castr. *t.* 23. *p.* 7. *n.* 14. & alios apud Suar. *d.* 20. *f.* 6. *n.* 7. qui dicunt per hoc peccari mortaliter, adeoque invalidari Sacramentum: quam opinionem Gonet *d.* 7. *n.* 77. putat esse improbabilem, sed Dicast. *n.* 265. & Gorm. *p.* 1. *n.* 487. dicunt esse satis probabilem. Ratio nostra est, quia cum non sit obligatio confitendi venialia, & possit unum per absolutionem remitti sine altero, etiam potest esse dispositio ad absolutionem unius & non alterius: ergo etiam poterit unum, de quo volet, remitti sine altero, de quo non dolet, quamvis utrumque confiteatur. *Conf.* 1. ex Haun. *l.* 4. *n.* 1000. nam ad veniam ab offenso impetrandam duo requiruntur & sufficiunt, primum est, velle efficaciter illius amicitiam, alterum est efficaciter excludere illud, cujus veniam petimus, hæc autem possunt haberi, licet quis efficaciter non excludat omnia venialia, quæ confitetur, dummodo aliqua excludat: ergo; 2. ex *Palav.* supra; nam si hoc esset mortale, homines timorati merito deterrerentur a confessione venialium: nam facile fit, ut inter ea sit aliquod, de quo efficaciter non doleant.

684 *Objic.* 1. Peccatum, de quo non doles, est materia incepta absolutionis: sed materiam ineptam subjicere formæ Sacramenti est peccatum mortale, uti si quis hostiis triticeis consecrandis misceat avenaceam, ergo peccatis, de quibus doles, miscere aliquod, de quo non doles, etiam est peccatum mortale. R. minorem non esse universaliter veram; nam parum vini miscere aquæ pro Baptismo, item aliquot grana avenacea miscere tritico pro hostiis, esset ad summum veniale, uti recte Suar. *d.* 22. *f.* 10. *n.* 8. Lugo *supra*. Admitto tamen fore mortale, inter triticeas hostias consecrandas miscere avenaceam, sed nego paritatem in peccato veniali, de quo non doles, misto reliquis, de quibus doles. Disparitatem dat Dicast. *n.* 284. quod in consecratione tot physice fiant Sacramenta, quot sunt hostiæ, unaquæque autem hostia est materia æque gravis, quam prout physice divisam afficit forma. Econtra per absolutionem multorum peccatorum fit unicum Sacramentum, quod sufficienter salvatur in unico veniali. Disparitatem illam melius explicant Suarez *supra* & Lug. *n.* 121. quidquid contradicant Arr. *a n.* 56. & Dicast. *a n.* 270. quia nempe verba consecrationis diriguntur ad materiam, quam absolute determinant & demonstrant per To *hoc*, & de singulis hostiis dicunt esse Corpus Christi: ergo si supponatur materia non vera nec apta fieri Corpus Christi, forma fit falsa. Econtra verba absolutionis non diriguntur ad peccata, sed ad pœnitentem, & indirecte tantum ac in confuso attingunt peccata, dicendo, quantum in me est, remitto tibi peccata · quod manet verum, licet ex indispositione pœnitentis aliquod peccatum non remittatur, dummodo causetur gratia, & peccatum, de quo dolet, remittatur. Aliam disparitatem dat Gorm. *p.* 1. *a n.* 487. quia hostia avenacea non apponitur ad alium finem, nisi ut consecretur, hinc consecratio cadit super eam: econtra peccatum, de quo non dolet, non ideo in confessione dicitur, ut absolutio super illud cadat, sed dicitur vel ad humilitatem seu confusionem sui, vel ad manifestandam magis conscientiam, sicuti etiam in confessione manifestari possunt habitus mali & propensiones inordinatæ: confessio enim etiam est ad regimen conscientiæ & ad securæ vitæ directionem, uti habet Trid. *sess.* 14. *de Pœn.* *c.* 8. unde intentio pœnitentis vel absolventis non est, ut absolutio cadat super tale veniale, sed tantum, ut cadat super ea, de quibus pœnitens dolet, uti notavit etiam Arr. *n.* 58.

Objic. 2. Confitens peccatum, exercite dicit se dolere de eo, & velle absolvi: ergo si non doleat, & consequenter nolit absolvi, mentitur: ergo irritat Sacramentum. Resp. n. ant. Illo tamen dissimulato, & dato, quod mentiatur, mendacium est circa rem levem, & circa materiam liberam confessionis, ergo ad summum peccatur venialiter, nec ideo irritatur Sacramentum, dummodo maneat dolor de alio veniali. *Dixi*, dato, nam licet ille, qui confitetur veniale, expresse nolens dolere de illo, videatur leviter mentiri, tamen si in genere dolens saltem de gravioribus, in fine dicat, de his & omnibus peccatis meis doleo, non videtur mentiri, quia non vult aliud significare, nec aliter eum intelligit Confessarius, quam quod doleat de omnibus illis, a quibus nunc vult & potest absolvi: hinc 685

§. 4. Quamvis confitearis multa venialia, ad valorem & fructum Sacramenti satis est, si doleas & te accuses de uno graviore, vel de frequentia illorum, est enim specialis inhonestas in gravioribus vel in consuetudine eorum, & propterea potes dolere, Lugo, Tancredi, Verric. Tamb. apud Moyam *q.* 5. *n.* 27. Spor. *n.* 97. Si quis tamen advertat se non dolere de aliquo veniali, melius facit omittendo illius confessionem: imo secundum Suar. confitens illud peccat venialiter, quamvis oppositum videatur Arriagæ *n.* 55. 686

Quale requiratur propositum circa venialia, dicetur *a n.* 902. Quandonam autem dolor de venialibus censeatur revocari, dicetur *a n.* 715.

Q. 97. Quomodo dolor debeat se habere ad Confessionem & absolutionem? R. §. 1. Lugo *d.* 14. *sect.* 4. Aversa *q.* 11. *f.* 1. Reg. *l.* 5. *n.* 54. Tamb. *de Conf.* *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Gob. *tr.* 6. *n.* 155. Spor. *n.* 288. Moya *d.* 5. *q.* 9. *n.* 14. Illf. *n.* 40. & alii putant non requiri, ut dolor sit elicitus ex intentione confitendi, sed satis esse, quod per consequentem voluntatem eo referatur, quamvis non renovetur, quod Arr. *d.* 37. *n.* 17. putat esse certum. Econtra Prep. Bon. Dicast. *d.* 6. *dub.* 13. aliique plurimi, teste Stoz *l.* 1. *p.* 2. *n.* 53. probabilius dicunt debere elici ex intentione confessionis, quia alias non est actio Sacramentalis: ergo non censebitur subjici formæ tanquam pars materialis & determinanda, sicuti ablutio facta sine intentione baptizandi, quamvis immediate post referretur ad Baptismum, & adderetur forma, non esset actio Sacramentalis nec pars Baptismi. *Si dicas* ablutionem esse actionem Ministri, qui nomine Christi agit, ideoque specialiter debere poni ex intentione Sacramenti. *Contra est* nam ad actionem suscipientis etiam requiritur intentio Sacramenti, si enim ordinandus poneret contactum materiarum sine intentione Sacramenti, non ordinaretur valide. Et idem est de illo, qui posuisset confessionem sine intentione absolutionis, uti fatetur Lugo *n.* 45. quidquid videatur contradicere Amic. *d.* 12. *a n.* 64. 687

Objic. 1. Dolor & propositum sunt voluntas implendi omne præceptum, ergo cum detur præceptum confitendi, sufficienter erunt voluntas confitendi. R. n. conf. nam sæpe elicitur dolor de peccatis, de quibus confitendis non est præceptum, qualia sunt venialia aut mortalia antehac confessa, ergo dolor secundum se censetur aliquid indifferens ad confessionem. Docet tamen probabiliter Palav. *nu.* 278. si dolori conjunctum sit desiderium justificationis, tum adesse sufficientem intentionem confitendi mortalia necdum remissa, quia confessio est vel in se vel in voto medium necessarium ad veniam de his peccatis obtinendam. Et idem posset concedi de dolore circa mortale necdum remissum. 688

Objic. 2. Trid. *sess.* 14. *de Pœn.* *c.* 4. plus non requirit ad dolorem qui sufficiat, quam ut sit cum spe veniæ & excludat omnem voluntatem peccandi: ergo male requirimus, ut ponatur ex voluntate confitendi. R. n. ant. nam 1. vocat dolorem in Sacramento, non est autem in Sacramento, nisi eliciatur ex intentione Sacramenti. 2. Dicit illi debere esse conjunctum votum præstandi reliqua, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur, inter quæ est confessio, ergo si non adsit votum sive intentio confitendi, non est ille dolor, qui secundum *Trid.* requiritur ad justificationem per Sacramentum. 689

Objic. 3. Dolor de peccatis antecedens Baptismum sine ulla relatione ad Baptismum sufficit ad effectum Baptismi, ergo similiter hic. R. n. conf. 1. quia dolor non est pars Baptismi, hinc non est opus, ut per ejusmodi relationem accipiat rationem actionis sacramentalis, quam habere debet dolor, qui est pars 690

Sacramenti Pœnitentiæ. 2. Quia dolor ante Baptismum semper refertur ad Baptismum, cum sit illius votum, non ita semper refertur dolor ad Sacramentum Pœnitentiæ, uti dictum est *n.* 688.

691 *Objic.* 4. Species panis & vini sunt partes Sacramenti Eucharistiæ, neque tamen opus est eas produci ex intentione Sacramenti: ergo idem est hic. R. Species sunt partes per modum actionis humanæ & transeuntis, n. per modum rei antecedenter productæ & permanentis, quæ secundum se perdurans postea constituit Sacramentum, c. ant. & n. conf.

692 *Inst.* 1. Peccatum ipsum est actio humana & transiens pœnitentis, simulque pars Sacramenti Pœnitentiæ, quod deficiente solo peccato non existeret, neque tamen opus est, ut sit positum cum intentione confitendi: ergo nec hoc opus est de dolore. R. n. conf. peccatum non est actio Sacramentalis, cum non ponatur ex institutione Christi, sed tantum supponatur tanquam materia destruenda: dolor autem est actio sacramentalis ex institutione Christi ponenda.

693 *Inst.* 2. Satisfactio est ex institutione Christi pars Sacramenti Pœnitentiæ, ponenda per modum actionis humanæ & transeuntis, & tamen opus non est eam poni cum reflexione ad Sacramentum Pœnitentiæ, ergo similiter de dolore. R. 1. Si argumentum valet, ergo nequidem opus est dolorem referri ad confessionem per voluntatem consequentem; nam secundum Adversarios, satisfactio manet impleta, licet nunquam cogitem de illa ad Sacramentum susceptum referenda. R. 2. Dato ant. n. conf. quia satisfactio est tantum pars integralis. *Dixi*, dato ant. nam *n.* 1286. dicam debere persolvi ex aliqua intentione satisfaciendi pro illa.

694 *Inst.* 3. Si Cajus dicat Bertæ, accipio te in meam, Berta autem respondeat, & ego accipio te in meum, valet Matrimonium quamvis Berta intentionem Matrimonii necdum habuerit, quando Cajus dicebat, accipio te in meam, ergo non est opus, ut intentio suscipientis Sacramentum tum adsit, quando ponitur actio, quæ ex institutione Christi est pars essentialis Sacramenti. R. 1. n. conf. nam suscipiens hic est, non tantum Berta sed etiam Cajus, intentio autem Caji debuit tum adesse, & hoc sufficiebat, ut actio illa fieret sacramentalis, sub conditione, si Berta mutuo consentiret. R. 2. Quamvis hoc non teneret in Matrimonio, in quo Christus non immutavit naturam contractus humani, inde nihil inferri posset ad alia Sacramenta, quæ non sunt contractus, & in quibus Christus voluit actiones suscipientis fieri sacramentales per ipsius intentionem.

695 *Objic.* 5. Odium morbi causat sumptionem medicinæ: ergo similiter dolor de peccato causat voluntatem illud confitendi; ergo dolor connaturaliter loquendo, est prior quam voluntas confitendi: ergo dolor non debet procedere ex voluntate confitendi. R. data 1. & 2. sequela n. ult. quamvis enim dolor de peccato connaturaliter causet voluntatem confitendi, tamen ut ille ipse dolor sit sacramentalis, debet poni ex aliqua alia priore voluntate confitendi; estque etiam omnino connaturale, ut eadem voluntas pœnitendi imperet & dolorem, & confessionem.

696 §. 2. Quamvis concederemus, quod sententia dicens non requiri, ut dolor sit elicitus ex intentione confitendi, esset probabilior, tamen ejus praxis foret illicita, & damnata est ab *Innoc.* XI. in 1. propositione nam hic agitur de valore Sacramenti: ergo cum sententia illa non sit certa, nostra quæ tutior est, debet in praxi teneri ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis.

697 §. 3. Dolor debet præcedere absolutionem, uti tenent omnes cum Lug. *n.*17. Arr. *n.*7. Moya *q.*10. *nu.*3. Dicast. *d.*6. *nu.*133. Stoz *n.*47. Ratio est 1. quia peccator sine dolore non censetur pœnitens, nec dispositus ad remissionem peccati: ergo absolutio frustraretur. 2. Quia Christus voluit, ut Sacerdos tanquam Judex, ad absolutionem dandam moveretur per confessionem, & dolorem pœnitentis: ergo debent præcedere. Putant quidem Tamb. Raslerus, Gob. *n.*54. Spor. *n.*297. probabiliter sufficere, si dolor eliciatur sub absolutione, dummodo ante finem illius, sed Lugo *n.* 48. dicit talem dolorem non

698 sufficere, monentque reliqui Auctores id cavendum esse, quia Sacramentum exponeretur periculo nullitatis.

§. 4. Dolor sufficit, quamvis prius post confessionem eliciatur: Ita Nav. Tolet. Vasq. Hurt. Dian. Bon. Fagund. Lohn. Suar. *d.*20. *s.*4. *n.*31. Aversf. *q.*11. *s.*1. Lugo *d.*14. *s.*2. Arr. *s.*2. Antic. *d.*22. *s.*4. Tamb. §.4. Haun. *l.*4. *n.*995. Bosco *d.*7. *s.*4. *n.*96. Plat. *n.*643. Illsf. *n.*41. Sporer *a n.*292. Gob. *n.*149. Moya *n.*1. qui citat plures alios: item Abely *p.*2. *t.*1. *c.*1. *s.* 10. dicens esse in praxi tutum. Est autem contra Con. *d.*4. *dub.*6. Laym. *l.*5. *t.*6. *c.*4. *n.*4. Castr. *t.*23. *p.*7. *n.*11. Bonæsp. *d.* 5. *n.*13. Ochagav. apud Aversam supra: Ratio est, quia nihil obstat, uti patebit ex solutione objectionum. Et *Conf.* ex praxi Confessariorum, qui prout faciendum esse monet Rituale Romanum, de ordine ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ §. 12. audita confessione conantur efficacibus verbis adducere pœnitentes ad dolorem, neque tamen ideo jubent iterum confiteri. Item ex praxi fidelium, qui sæpe per multos dies continuant confessionem generalem, dolore ad ultimum diem dilato, contenti, si eliciant ante absolutionem.

699 *Objic.* 1. Si confessio non procedat ex dolore, ergo non erit sacramentalis, nec reconciliativa, sed habebit se sicut narratio historica. R. n. seq. nam manifeste differt a narratione historica per hoc, quod fiat ex voluntate habendi absolutionem, per quam obtinetur remissio peccatorum; & per hoc etiam sufficienter dicitur reconciliativa; imo quamvis dolor præcederet, adhuc possunt peccata mere historice narrari, si quis ea enarraret sine intentione absolutionis: ergo ad hoc, ut confessio dicatur sacramentalis, & reconciliativa, nihil ad rem facit, quod dolor antecedat vel sequatur. Addunt Suar. supra, Dicast. *n.* 133. Gob. *n.* 152. Spor. *n.* 295. quamvis pœnitens antea tantum historice, vel ridicule narrasset peccata, si tamen postea doleat de illis, & externe manifestet se ab illis velle absolvi, confessionem illam jam sufficienter fieri sacramentalem, quia sufficienter censetur repeti.

Objic. 2. Dolor, qui est pars Sacramenti, debet esse sensibilis, secundum dicta *n.* 669. sed non potest fieri sensibilis per confessionem antecedentem, tum enim necdum est dolor: ergo. R. Lugo *n.* 17. Haun. supra, Moya *n.* 3. Palav. *n.* 277. negant minorem, putant enim sufficienter sensibilem fieri per confessionem ipsam, ut imperatam ex eadem voluntate suscipiendi Sacramentum, ad quod etiam requiritur dolor. Suar. Dicast. Sporer *nu.* 294. Gob. *n.* 151. dicunt etiam sufficienter fieri sensibilem per expectantiam absolutionis, & continuatam genuflexionem, quæ est quasi continuata confessio. Bosco dicit etiam sufficienter fieri sensibilem per *confiteor*, quod præmitti solet, & significat dolorem præsentem vel futurum: sed quidquid sit de prioribus sententiis, huic ultimæ non acquiescunt Dicast. *n.* 135. & Spor. *n.* 286. hinc dicendum est dolorem, qui sequitur confessionem, posse aliter fieri sensibilem, si nempe pœnitens post elicitum dolorem tundat pectus, vel interrogatus dicat se dolere. 700

§. 5. Quamvis secundum dicta probabilius sit sufficere dolorem post confessionem elicitum, tamen praxis illius sententiæ est illicita, & damnata ab Inn. XI. agitur enim de valore Sacramenti, & quamvis Lugo *n.* 13. sententiam oppositam vocet singularem, & contra omnes alios Theologos, nihilominus est probabilis, uti fatentur Stoz *n.* 48. & Gorm. *p.* 2. *nu.* 81. ergo cum sententia nostra non sit certa, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis: hinc in praxi tenetur pœnitens post dolorem elicitum se accusare saltem in genere de peccatis ante dictis, & si Confessarius tum interroget, an non se iterum accuset de peccatis illis, ac pœnitens dicat, ita, hoc certo sufficit, sic enim sufficienter repeteretur confessio. 701

§. 6. Dolor debet ita perdurare moraliter, ut absolvendus ex vi illius censeri possit adhuc pœnitere, si enim non ita moraliter perduret, vel in se, vel in aliquo suo effectu, non constituet unum moraliter cum absolutione, adeoque non erit pars Sacramenti Pœnitentiæ, neque peccator censebitur amplius petere sibi remitti peccata. Quamdiu autem dolor physice præteritus censeri possit ita moraliter perdurare, difficile est statuere pro praxi; Granado apud Aversf. *q.* 11. *s.* 1. absolute requirit propinquum tempus. Econtra aliqui apud Dian. *p.*3. *t.*14. *R.*116. putant sufficere dolorem etiam ante plures annos habitum, dummodo non sit retractatus; quam sententiam Stoz *n.*40. merito dicit esse nimis laxam; Tancredi apud Moyam *q.*9. *n.*3. dicit posse præcedere per mensem, Escob. *l.* 14. *probl.* 24. & Arr. *d.*37. *n.*15. in genere dicunt etiam longo tempore antecedentem sufficere, & consentiunt Præp. & Dian. aliique plures apud Aversam supra, & Moya *n.*7. Hurt. autem apud Dian. *p.* 5. *t.*14. *R.*67. putat saltem satis esse, quamvis quatuor, quinque, aut etiam pluribus diebus antecedat, sed etiam istam nimis laxam esse dicit Stoz *n.*51. Dicast. *d.* 6. *n.*167. Arr. *n.*11. Sporer *n.* 301. Gob. *n.* 169. dicunt, si quis hodie cum dolore confessus incidat in perpetuam amentiam, vel apoplexiam, posse, & debere post multos dies absolvi, etiam ab alio quam illo, qui confessionem audivit; & similiter loquuntur Nav. Sot. Ledesm. Henr. apud Moyam *n.*6. item Marchant apud Sporer *num.* 287. unde Gob. *n.* 159. dicit perdurare dolorem, quamvis præcedat uno, vel duobus diebus, quod Card. *in* 2. *crisi d.* 2. *n.* 88. dicit esse certum. Addit Gorm. *n.* 82. posse perdurare etiam longiori tempore, dummodo aliquem sui effectum relinquat, hinc Less. in Auct. V. *Confessio* casu 3. sic habet, *Dolor semel conceptus de peccatis in ordine ad confessionem recogitatis, si quis ex vi illius, & proposito tunc concepto, applicet se etiam postridie ad confessionem, sufficit, licet quis in actu confitendi novum dolorem non concipiat, manet enim iste dolor virtute, sicut dum quis ex proposito hesterno applicat se hodie ad peregrinandum.* Idem tenent Dian. supra, Spor. & Gob. *n.*257. putans hoc esse indubitatum, & addit *n.* 160. se non legisse Theologum qui hoc neget; hinc etiam Tamb. & Stoz *n.* 52. cum Dicast. supra dicunt sufficere, quamvis dolor etiam toto die antecedente præcesserit. Addunt Tamb. & Spor. supra certo sufficere, si tantum intercedat tempus trium, vel quatuor horarum, Moya *n.* 10. dicit secundum omnes sufficere, si duabus tantum, vel tribus horis antecedat: in hac tanta sententiarum varietate certa videntur seqq. 702

1. Non est opus, ut formalis dolor coexistat confessioni, vel absolutioni: potest enim materia hujus Sacramenti longius abesse a forma, quam in aliis Sacramentis, quia hoc Sacramentum imitatur judicium forense, in quo sententia sequi potest diu post accusationem, processum & confessionem Rei; neque constat, quod Christus quoad hoc immutarit hoc judicium Sacramentale, nec est eadem ratio de aliis Sacramentis, quorum formulæ plerumque significant materiam suam actu adesse præsentem, uti forma Baptismi ablutionem, forma Confirmationis unctionem, &c. 703

2. Si

704 2. Si dolor præcesserit ante plures dies, merito dubium est, an moraliter perduret: facile enim posset esse retractatus per intercurrens peccatum, aut moraliter desiisse, & supervenisse aliud motivum, propter quod nunc fieret confessio, vel peteretur absolutio, unde ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis, dolor erit renovandus.

705 3. Si quis expectatur se ex vi doloris in ordine ad absolutionem non diu ante eliciti adhuc aliquid facere, v. gr. pergere examinare conscientiam, manere ad confessionale ex intentione confitendi, certus est se adhuc habere dolorem virtualem, & sufficientem, qui perseveret in actu tenui, & imperceptibili, nisi expresse vel tacite per supervenions peccatum retractarit illum, quamvis forte per plures horas dolor ille formalis antecesserit.

706 4. Si quis, postquam dolorem elicuit, converterit se ad aliud negotium, v.g. ad scribendas litteras, aut si diu præterierit dolor, & animus per distractionem quasi dilapsus sit ad alia, quamvis positive necdum dimiserit voluntatem confessionis, & absolutionis, tamen in praxi breviter renovandus est dolor saltem in fine confessionis, dicendo: *De his, & omnibus peccatis meis doleo, quia Deum summe bonum offendi, & per ejus gratiam propono peccata cavere imposterum.*

707 §. 7. Probabilius est eumdem dolorem physice præteritum posse sufficere pro pluribus absolutionibus. Quod tamen non uno modo ab omnibus defenditur, nam Ledes.Salas,Escob,aliique multi cum Moya *q.* 8. dicunt tum saltem sufficere, quando eadem peccata iterum confitentur intra tempus, quo censeri debet moraliter manere ille prior dolor, Henr. Aversa *qu.* 11. *s.* 1 Platel. *n.* 644. aliique dicunt sufficere, si pœnitens statim redeat, & iterum confiteatur peccatum, quod fuerat oblitus. Idem dicunt Tamb. & Stoz *n.* 52. quamvis sequenti die rediret Arr.*d.*37. *n.*12. Dian. *p.*11. *t.*5. *R.*21.Dicast. *d.*6.*n.*160. Ills. *n.*43. Stoz supra aliique absolute dicunt eumdem dolorem sufficere, sive iterum confiteatur, quæ antehac confessus, sive quæ oblitus erat, dummodo utraque confessio fiat intra tempus, quo dolor censetur moraliter perdurare. Hoc certius est, inquit Sporer *n.*300. & omnes Theologi morales tanquam indubitatum supponunt, inquit Moya *n.* 4. si aliquis propter periculum mortis absolvatur necdum integre confessus & remittente periculo compleat confessionem, posse iterum sine novo dolore absolvi. Idem dicunt Lugo *d.*14.*n.*27.& Gob.*t.*6.*n.*165. qui cum Henr. addunt idem esse, si a superiore accepisses absolutionem a reservato, & quia noluisset ab aliis absolvere, tu iterum alteri confitereris omnia, & ab hoc absolvereris simul a reliquis, te non indigere novo dolore: quæ omnes sententiæ sunt, speculative loquendo, saltem probabiliores: & ratio generalis est, quia multiplex forma potest cadere super eamdem materiam, etiam proximam, & cum ea constituere multiplex Sacramentum: nam in primis multiplex consecratio ita cadit super eamdem hostiam, seu species, & super idem Corpus Christi, quando plures neomystæ cum Episcopo consecrant. *Nec obstat*, quod hæ materiæ sint aliquid permanens, dolor autem sit actio transiens, *nam* supponimus dolorem permanere moraliter, quod sufficit secundum dicta *n.* 703. Deinde si aliquis confiteatur simul pluribus sacerdotibus, potest secundum dicta *n.* 546. a singulis absolvi, etiam successive, quia talis confessio audita a multis est moraliter multiplex, facitque etiam dolorem esse moraliter multiplicem, ergo multo magis confessio intra breve tempus repetita, & physice multiplex faciet eumdem dolorem esse moraliter multiplicem; adeoque sufficere pro pluribus absolutionibus etiam successivis. Denique si sim confessus, & absolutus, sed quia unum peccatum fui oblitus, si paulo post redeam, dolor universalis, qui antecessit primam confessionem, fuisset sufficiens pro secunda confessione peccati, quod eram oblitus, si hæc confessio secunda fuisset prima: ergo etiam est sufficiens, quamvis alia confessio antecesserit, hæc enim non immutat illum dolorem.

708 *Objic.* 1. Duplex successiva absolutio non potest cadere super eamdem confessionem uni Sacerdoti factam: ergo nec super eumdem dolorem. R. n. conf. disparitas est 1. quia hoc Sacramentum est per modum judicii, ut autem sit nova sententia, debet esse nova accusatio, & novus processus, cum Judex nihil possit, nisi servato modo juris, qui est, ut si munere suo functus sit in aliqua causa, conquiescat, nisi aliunde iterum inchoetur processus: econtra ad novam sententiam sufficit nova accusatio, & nova causa sententiandi, quamvis non adsit novus dolor, hic enim non requiritur ad sententiam judicialem secundum se; & quamvis requiratur ad sententiam sacramentalem, sufficit adesse eumdem moraliter perdurantem. 2. Quia idem dolor fit moraliter duplex, cum per duplicem confessionem bis exhibeatur, & subjiciatur repetitæ absolutioni, non item eadem confessio, nam neque per seipsam potest bis exhiberi, cum physice præterierit, nec reproducatur, neque per aliam confessionem, alioquin non esset una, sed duplex confessio.

Inst. Per primam absolutionem erat completus, & terminatus ille actus judicialis: ergo si ponatur nova absolutio, quæ est nova forma judicii, erit novus actus judicialis: ergo debebit adesse nova materia proxima: ergo novus dolor. R. Ergo debebit adesse nova materia proxima, adæquate alia, n. inadæquate alia, nempe nova confessio, c. 2. seq. & n. 3.

709 *Objic.* 2. Si sufficiat unus dolor pro pluribus absolutionibus successivis, ergo qui initio anni haberet dolorem universalem de omnibus peccatis, & illius recordatione postea excitaretur ad confitendum, posset ex vi illius non retractati, quamvis non renovati singulis diebus anni confiteri peccata præterita, & absolvi. R. Sequelam concedunt Bosco *n.*154. & Moya *q.* 9. *n.* 12. extendentes etiam ad plures annos, sed quia hoc videtur esse contra communem sensum, n. seq. si enim dolor ita longe distet ab absolutione, non censebitur facere unum moraliter cum illo, quantum autem distare possit, colligendum est ex dictis *a n.* 702.

710 *Objic.* 3. Eadem ablutio non potest servire pro duplici Baptismo: ergo nec idem dolor pro duplici Sacramento Pœnitentiæ. R. n. ant. nam si eadem ablutio, quæ cadebat super Cajum, reproduceretur, posset cadere super Titium substitutum in locum Caji: aut saltem si Cajus, & Titius essent in eodem loco penetrative, & infundens aquam diceret, *Ego vos baptizo &c.* eadem ablutio serviret ad duplicem Baptismum. Quod autem idem fieri non possit naturaliter, causa est, quia ablutio physice existens debet afficere baptizandum, & cum sit actio transiens, non potest physice afficere plures. Econtra non est opus dolorem physice existere, ut afficiat confessionem, aut ut afficiatur ab absolutione, sed satis est, quod existat, seu perseveret moraliter, sic autem perseverat, quando fit repetita confessio.

711 §. 8. Non est certum, quod idem dolor physice præteritus sufficiat pro pluribus absolutionibus, nam semper requiri novum dolorem, quoties datur nova absolutio, est sententia probabilis, quam docent Vasq.*q.*92.*art.*3.*dub.*5. *n.*10.Bonac. *d.* 5. *q.*4.*p.*4.*n.*1.Amic.*d.*13.*n.*36.Eamdem tenent, saltem tum quando iterum confitetur peccata antehac confessa, Henr. Aver. Fill.*t.*6.*n.*77.Bernal.*de Sacram.d.*6.*n.*74.J.Sanch.*d.*1.*n.*22.dicens communem. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 116. Est autem ferme similis ratio de peccatis, quæ quis oblitus est, & de illis quæ est antehac confessus, nec pro utraque parte desunt rationes probabiles, uti patet ex dictis *a n.* 708.

712 §. 9. Praxis sententiæ, quam *a n.* 707. defendimus, est illicita, & damnata ab Innoc. XI. uti constat ex dictis: sententia enim illa non est certa, & agitur de valore Sacramenti: ergo in praxi eligenda est opposita tutior: Unde si quis etiam statim post absolutionem recordans peccati illud addat, debeatque ab eo absolvi, tenebitur prius renovare dolorem, alioqui hæc secunda absolutio exponetur periculo nullitatis, ideoque peccabit mortaliter.

713 §. 10. Si idem dolor physice perseveret saltem tenuiter, quamvis imperceptibiliter, & ordinetur ad novam absolutionem, certo sufficiet: si enim dolor ille fuisset physice interruptus, & postea renovatus, certo sufficeret, ergo etiam quando physice perseverat, est enim moraliter alius, partim per coexistentiam ad plura tempora, partim per repetitam accusationem, qua iterum manifestatur, & subjicitur formæ, partim etiam per relationem ad plures absolutiones: sic autem communiter contingit, si quis statim post absolutionem addat peccatum, quod fuerat oblitus; dolor enim saltem virtualiter communiter adhuc existit cum confessione, & continuatur usque ad absolutionem secundam.

714 *Q. 98. Quandonam dolor censeatur revocari per peccatum subsequens?* Resp. §. 1. Dolor de mortalibus revocatur per quodcumque mortale postea commissum, quantum est in ordine ad remissionem, cum enim unum mortale non remittatur sine altero, hoc ultimum mortale, de quo necdum doluit non remittetur, ergo nec cetera, de quibus doluit. Deinde saltem revocatum est propositum universale non peccandi de cetero, quod requiritur ad remissionem cujuscumque mortalis, secundum dicenda *n.* 898. *Dixi*, quantum est in ordine ad remissionem, nam si de prioribus doluerit ex motivo speciali, v.g. de furtis, & perjuriis propter specialem honestatem virtutum justitiæ, & religionis, quibus hæc peccata opponuntur, poterit hic dolor manere, licet postea admittatur delectatio turpis.

715 §. 2. Si ille, qui unico actu doluit de mortalibus, & venialibus ex motivo universali cadente super utraque, v.g. quia displicent Deo summe bono, postmodum peccet venialiter, putant Lug.*d.*14.*n.* 146.Arr.*d.*38.*n.*24.Dicast.*d* 6.*nu.*322.Pal.*n.*290. Tamb.*de confess.l.*1.*c.*3.§.4. Stoz. *l.*1.*p.*2. *n.*72. & alii recentiores communiter non ideo dolorem illum revocari quoad mortalia, quia licet esset actus physice unus, erat tamen virtualiter multiplex, & inæqualiter ferebatur pro gravitate illorum, quia nempe in peccato graviore plus reperiebatur de suo motivo, quam in leviore: graviora enim magis displicent Deo ejusque bonitati magis opponuntur, sicuti, inquit Gormaz, actus charitatis erga Deum, & proximum, inæqualiter tendit in objecta sua secundum horum inæqualitatem, alia enim est comparatio animi respectu Dei, alia respectu proximi: similiter alia erat comparatio animi respectu mortalium, alia respectu venialium: ergo licet dolor revocetur respectu venialium, non ideo revocatur respectu mortalium. Pro quo dat alia similia *Palav.* supra, sic enim qui per testamentum reliquit Petro totam hæreditatem, quamvis Paulo donet aliquid parvum, non ideo revocat totum testamentum. Item qui ex motivo perfectæ amicitiæ decrevit nunquam offendere alterum, non ideo revocat voluntatem non offendendi graviter, licet aliquando offendat leviter. Et hanc sententiam esse satis cer-

ram, ac in praxi tutam dicunt plerique ex citatis auctoribus. Restat tamen aliqua difficultas, nam motivum universaliter desinit movere respectu omnium collective sumptorum: ergo physice desinit prior actus doloris, vel saltem desineret, si adhuc physice esset, quia desinit extensio ad omnia, quæ extensio physice erat idem totus actus, neque certum est, quod physice succedat novus actus circa reliqua, quia voluntas non applicatur de novo ad alium actum, ergo non videtur absolute manere moraliter: actus enim, qui nunc physice debuisset desinere, si adhuc physice extitisset, quando superveniebat illud veniale, non videtur posse dici manere moraliter. Scio dici posse, quod maneat moraliter respectu mortalium, attamen pro majori securitate expediet elicere alium actum doloris circa mortalia, aut resumpto universali motivo innovare priorem actum circa omnia. Recte autem notant omnes post absolutionem bona fide acceptam non debere in dubium revocari valorem, dummodo in sequente confessione eliciatur dolor se extendens ad illa priora mortalia; hæc enim confessio erit formaliter integra & per absolutionem indirecte remittentur etiam priora peccata, si forte prior confessio fuisset invalida.

716 §. 3. Quæ dicta sunt circa dolorem de mortalibus, & venialibus, valent circa dolorem de multis venialibus ex tali motivo universali, si enim postea committatur aliquod veniale majus, vel æquale, revocatur dolor, si autem committatur veniale levius, idem Auctores cum Arr. *n.* 25. & Dicast. *nu.* 325. putant non debere censeri revocatum, ob rationem ante datam. Sed in praxi putarem etiam in hoc ultimo casu talem dolorem pro securitate esse innovandum.

717 *Q.* 99. *Ex quibus motivis concipi possit dolor de peccatis?* R. §. 1. Dolor de peccatis concipi potest, 1. ex motivo malo, uti si doleas de ebrietate, quia per hanc impeditus, non potuisti occidere hostem. 2. Ex motivo indifferente, uti si doleas de ebrietate, quia contraxisti morbum. 3. Ex motivo humano, si doleas de furto, quia contraxisti infamiam. 4. Ex motivo honesto, sed pure naturali, si doleas de mendacio, quia præcise dedecet virum honoratum. 5. Ex motivo honesto respiciente Deum, & per fidem supernaturalem proposito, si doleas de peccato, quia fœdat animam Christi Sanguine redemptam.

Primus dolor est peccatum, tres sequentes non sunt de se mali, attamen non sufficiunt ad Sacramentum Pœnitentiæ, quia sunt naturales. Solus 5. potest esse supernaturalis, & sufficiens, uti constabit ex dicendis. An autem dolor possit esse honestus, & supernaturalis, si quis ex malo fine, v. g. ex vana gloria velit conteri, dicetur *a n.* 1168.

718 §. 2. Dolor de Peccatis ad Sacramentum Pœnitentiæ requisitus universim concipi potest ex quatuor motivis, quæ sunt, 1. metus pœnæ, 2. spes præmii, 3. turpitudo peccati, 4. bonitas Dei, uti constabit ex dicendis, præsertim *a n.* 786.

719 *Q.* 100. *Quid notandum sit circa metum, ex quo concipi potest dolor de peccatis?* R. seqq. §. 1. Metus ratione peccati alius est divinus sive cœlestis, alius humanus sive mundanus: divinus est, qui provenit ratione alicujus concernentis Deum, vel cœlestem gloriam: humanus est, qui provenit pure ratione creaturæ, ut si horream furtum, quia apud homines causat infamiam, & hic metus communiter est inhonestus, quia non excludit affectum internum peccandi, quem homines non vident, nec punire possunt.

720 §. 2. Metus divinus, alius dicitur servilis, alius filialis, alius initialis. Servilis est, quo timeo mihi malum, quod peccatum causat apud Deum. Filialis est, quo timeo Deo malum, quod peccatum causat. Initialis est, quo timeo mihi, & Deo malum, quod peccatum causat. Hos metus explicat S.Th.2.2. *q.* 19. *art.* 2. *in O.* his verbis, *Si aliquis convertatur ad Deum, & ei inhæreat propter timorem pœnæ, erit timor servilis. Si autem propter timorem culpæ, erit timor filialis; nam filiorum est timere offensam patris. Si autem propter utrumque, est timor initialis, qui est medius inter utrumque timorem.* Addit ad 3. *Timor filialis, & castus ad id pertinent, quia per charitatis amorem Deus pater noster efficitur .:. Timor autem servilis ad aliud pertinet, quia charitatem in sui ratione non includit.* Addit ad 4. *Timor servilis, & initialis respiciunt pœnam .:. principaliter timor servilis, timor autem initialis secundario.*

721 §. 3. Metus servilis alius est serviliter servilis, sive cum servilitate, alius est servilis sine servilitate. Servilis cum servilitate est, cum quo conjuncta est talis comparatio animi, ut si pœnam non timeret, adhuc peccarum vellet, & de hoc intelligitur, quod ex S.Aug. refert S.Th. supra *art.* 9. *in O. Timor servilis potest habere annexam voluntatem peccandi.* Servilis sine servilitate est, qui non causat, nec conjunctus est cum tali comparatione animi; sed propter quem nunc simpliciter excluditur voluntas peccandi, ut probabitur *a n.* 813.

722 *Q.* 101. *Quæ sit natura, & vis contritionis perfectæ sufficientis ad justificationem sine Sacramento?* R. §. 1. Hæc contritio debet procedere ex motivo bonitatis Dei, adeoque esse odium peccati, quia Deo malum est, S. Th. *p.* 3. *q.* 85. *art.* 6. & *q.* 86. *art.* 3. O. Arr. *d.* 6. *f.* 3. Dicast. *d.* 2. *n.* 112. aliique communissime contra paucos, qui dixerunt hanc contritionem posse procedere ex motivo solius religionis, justitiæ vel alterius virtutis respicientis Deum, præscindendo ab omni pœna, vel præmio; adeoque sufficere detestari peccatum, v. gr. quia est contra Dei cultum, contra jus Dei, &c. quam sententiam probabilem dicit Suar. *d.* 4. *f.* 2. *n.* 13. & ut probabilem defendunt Aversa *q.* 3. *f.* 6. & Lugo *d.* 5. *f.* 1. econtra Arr. *f.* 2. dicit non esse intrinsece probabilem, Boico *f.* 2. *n.* 134. vocat vix probabilem, Vasq. *q.* 85. *ar.* 2. *n.* 45. vocat erroneam. Ratio nostra petitur ex Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 4. nam in primis dicit, per contritionem, si fit charitate perfecta, causari gratiam extra Sacramentum, non autem si sit tantum attritio. Neque sensus est, uti volunt alii cum J. Pontio *d.* 45. *n.* 9. contritionem tum esse charitatem perfectam, si propter illam cum gratia infundatur habitus charitatis, nam contra est, quod simili sensu attritio cum Sacramento etiam dici posset formalis contritio charitate perfecta, quia propter attritionem, & Sacramentum etiam infunditur gratia, & habitus charitatis; hoc autem est contra mentem Trid. ibi opponentis contritionem attritioni. Deinde Trid. voluit ibi declarare, quid ex parte contritionis requireretur, ut causaret gratiam, & dicit tum causare gratiam, quando est charitate perfecta, ergo loquitur de contritione, quæ fit per charitatem perfecta, antequam causetur gratia: agit enim de dispositione, & causa proxima ad gratiam, ad quam gratiam sequitur habitus charitatis, ergo intelligit contritionem charitate actuali perfectam, antequam cum gratia infundatur habitus charitatis, alioquin propositio ejus esset nugatoria, sensus enim esset, si contritio fit charitate perfecta, idest, si causet habitum charitatis, tum causat habitum charitatis, quod est identicum, & nugatorium. Præterea Trid. ibidem dicit, dolorem conceptum ex turpitudine peccati se solo non sufficere ad justificationem, adeoque non esse simpliciter contritionem; sed dolor conceptus ex motivo, v.g. religionis est conceptus tantum ex turpitudine peccati, ergo talis dolor non justificat. *Prob. min.* dolorem concipi ex turpitudine peccati, & ideo concipi, quia peccatum turpe est; sed peccatum est turpe, quia opponitur honestati religionis, ergo. Congruentiæ autem, cur Deus contritionem, qua sine Sacramento justificamus, voluerit procedere ex motivo bonitatis suæ, sunt hæ, 1. quia cum homo peccans fecerit se inimicum Deo per hoc, quod bonitati Dei antepofuerit bonitatem creatam, congruum fuit, si vellet per solum actum suum se reddere amicum, ut iterum bonitatem Dei præponeret omni bonitati creatæ. 2. Quia offensa Dei est actus pessimus hominis erga Deum, æquum fuit, ut homo reponeret actum optimum erga Deum, hic autem est actus charitatis. 3. Cum præcipua malitia peccati consistat in hoc, quod nos prætulerimus Deo secundum finem, cui; omnes autem aliæ virtutes ament pro fine, cui, ipsum hominem, sola charitas emendabat inordinationem, quæ fuit in peccato, respiciendo Deum tanquam finem, cui. 4. Cum Deus reconciliatus det gratiam, qua vult esse amicus homini, æquum fuit, ut homo ad eum se disponeret per actum amoris amicitiæ. 5. Conveniebat Deum ad remissionem peccati plus requirere extra, quam intra Sacramentum, quia remissio intra Sacramentum est veluti privilegium, & principaliter fit propter voluntatem, & meritum Christi instituentis: sed intra Sacramentum exigit actum pœnitentiæ inferiorem charitate: ergo conveniens fuit, ut extra Sacramentum exigeret actum charitatis.

Objic. 1. Scriptura, SS. PP. & Theologi omnes pro justificatione obtinenda urgent pœnitentiam, & pœnitentiæ apromittunt remissionem peccati, ergo credendum est actum saltem specialis pœnitentiæ, qui propriissime venit nomine pœnitentiæ, sufficere ad justificationem. R. n. conf. nam per pœnitentiam sine Sacramento justificantem intelligunt pœnitentiam perfectam, sive quæ fit ex motivo bonitatis Dei, uti docemur a Trid. motivum autem specialis pœnitentiæ non est bonitas Dei, nihilominus ad illam urgemur etiam promissione gratiæ, quia per illam cum Sacramento justificamur. 723

Objic. 2. Ex vi motivi, v.g. religionis, homo ita detestatur peccatum, ut si sua annihilatio esset ad reparandum Dei cultum necessaria, hanc vellet: sed nihil aliud requiritur ad perfectam contritionem: ergo. R. 1. Ex vi metus gehennæ, homo ita detestatur peccatum, ut si sua annihilatio esset ad gehennam evadendam necessaria, hanc vellet secundum illud Matth. 26. v. 24. *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille:* ergo dolor ex metu gehennæ erit contritio perfecta, quod patet esse falsum. R. 2. data maj. n. min. quia hoc non obstante adhuc non attingitur motivum charitatis, vellet enim annihilationem sui, non propter Deum, sed propter honestatem talis cultus sibi conciliandam, uti supponitur: ergo per hoc non habebetur contritio. *Dixi*, data maj. quam Gorm. *n.* 267. negat: putat enim universaliter falsum esse, quod homo possit per virtutem moralem eligere potius annihilationem sui, quam non prosequi honestatem talis virtutis, quia cum homo per virtutem moralem amet ejusmodi honestatem sibi tanquam accidentaliter bonam, non amat nisi in ordine ad se: ergo vi tali actus non potest illam plus amare quam se, ergo nec potest amare annihilationem sui in ordine ad illam honestatem, alioquin dicere posset, volo annihilationem mei, ut existat honestas cultus divini a me ponendi, in quo est contradictio. Ex dictis 724

Colliguntur seqq. 1. Homo, qui invincibiliter ignoraret Deum, justificari non posset per dolorem de peccatis, in quantum sunt contra rectam rationem; nam talis dolor in primis est tantum propter turpitudinem peccati, deinde est naturalis, cum sit absque fide in Deum. Suar. Aversa *q.* 3. *f.* 5. & alii. 725
2. Contritio non habet pro fine Deum, ut amicum contrito, hic enim esset actus amoris concupiscentiæ, quia vellet Deum, ut bonum sibi contrito, nec vi illius actus amaret Deum super omnia, quia non amaret supra seipsum, neque posset cum illo affectu componi actus, quo contritus optaret potius non esse,

quam

quam deficere Deo bonitatem, non enim possum desiderare meam annihilationem, ut habeam divinam bonitatem mihi bonam, uti per se patet.

726 §. 2. Contritio est simul formalis amor Dei, Vasq. Arr. Lugo, Aversa *d.*3.*f.*3. Maurus *q.* 241. Bosco *f.* 2. *n.* 117. Gorm. *n.*463. Dicast. *d.*2. *n.*122. contra Suar. Tann. Amic. *d.*4.*n.*34. Ratio est 1. quia contritio est perfecta per charitatem actualem, uti *a n.* 722. ex Trid. dictum est. 2. Quia velle ab aliquo removere malum propter bonitatem ipsius actu moventem ad removendum illud malum, est formaliter illum amare: sed contritio vult a Deo removere malum extrinsecum peccati propter bonitatem Dei actu moventem ad peccatum removendum: ergo. Prob. maj. quia talis actus in primis pro objecto, cui, habet illam personam, a qua vult removere illud malum, deinde habet actu affectum voluntatis, qui in illam personam fertur. Præterea movetur ipsius bonitate ad hunc affectum voluntatis, uti supponitur, neque plus potest exigi ad essentiam formalis amoris: ergo.

Objic. Possum amare medicinam propter sanitatem, etiamsi illo actu formaliter non amem sanitatem, ut quod: ergo similiter possum odisse peccatum, ut malum Deo, etiamsi illo actu formaliter non amem Deum ut quod. R. Antec. negari a plerisque hoc tamen dato n. conf. Si amem medicinam propter sanitatem, & per hoc non amem formaliter ipsam sanitatem, ut quod, nihilominus sanitas adhuc habet rationem finis, propter quem amo medicinam, quamvis non sanitas, sed ego sim finis, cui: ergo forsan opus non erit, ut sanitas sit hoc, quod amatur, econtra quando odi peccatum, ut malum Deo, odi peccatum propter Deum, itaut Deus sit etiam objectum, cui, & propter quem odi peccatum: ergo odi propter Deum amatum: ergo Deus debet necessario esse objectum, ut quod amatum.

Inst. Possum mihi tanquam objecto, cui, velle aliquod bonum, etiamsi me formaliter non amem, alioqui quandocumque exerceo actum virtutis moralis exercerem formalem actum charitatis erga me: ergo multo magis possum Deo tanquam objecto, cui, velle carentiam alicujus mali, absque eo quod Deum formaliter amem. R. n. conf. ut mihi velim bonum, non est opus, ut cognoscatur, vel ut me moveat mea bonitas, quia natura omnis entis quamvis pessimi de se est determinata, ut licet nullam in se bonitatem cognoscat, tamen velit se esse, opteque sibi bonum, econtra, ut alteri velim bonum, quia ipsi bonum est, vel nolim malum, quia ipsi malum est, ad hoc non determinor a natura, sed aliunde movere me debet, vel ejus bonitas, quam cognoscam, & amem, vel saltem aliquod motivum alterius virtutis, quæ me ad hoc determinet, hic autem non movet me motivum alterius virtutis, sed charitatis in Deum: ergo me movet bonitas Dei cogniti, & amati.

727 §. 3. Ad contritionem necesse non est, ut præsupponatur formalis amor Dei, qui contritionem imperet, sed satis est cum indivisibilem actum esse amorem Dei, & odium peccati, Aversa supra, & alii contra Can. Sot. & Con. *d.* 2. *n.* 49. Consequenter quando contritio dicitur esse detestatio peccati propter Deum summe dilectum, non est sensus, quod Deus debeat antecedenter esse dilectus, sed quod debeat saltem per illam ipsam detestationem diligi, itaut *To* dilectum non sumatur participialiter, sed nominaliter.

728 §. 4. Contritio est amor non tantum benevolentiæ, sed etiam amicitiæ, per hoc autem differt simplex benevolentia ab amicitia, quod quamvis utraque velit bonum alteri, quia ipsi alteri bonum est, tamen amicitia prærequirit complacentiam in aliqua bonitate amici, non item benevolentia; hinc Aristoteles reste Palav. *n.*92. negat inter sceleslos esse amicitiam, quia quamvis sibi mutuo bene velint, tamen hoc non faciunt ex complacentia in aliqua bonitate alterius. Hinc quamvis contritio, quam peccator elicit pro priori ad gratiam, sit amor amicitiæ erga Deum, tamen amor, quo Deus, antequam intelligatur dare gratiam, amat peccatorem non est amor amicitiæ, sed tantum benevolentiæ, cum enim contritio sit causa gratiæ, pro isto priori necdum intelligitur gratia in homine, sola autem gratia est fundamentum amicitiæ Dei ad nos.

729 §. 5. Contritio hæc debet esse amor appretiativus Dei super omnia, idest, debet adjunctam habere talem æstimationem bonitatis Dei, ut hanc præferat omni bonitati creatæ, ideoque homo vi contritionis debet paratus esse potius carere omni bono creato, quam facere aliquid graviter oppositum infinitæ Dei bonitati.

730 §. 6. Hæc contritio est odium peccati super omnia appretiative, idest, contritus vi sui actus odit peccatum plus quam ullum aliud malum, Aversa *q.*2. *f.*10. Dicast. *d.* 2. *dub.* 7. dicens esse Catholicorum omnium, Con. *d.*2. *n.*68. dicens esse certum. Ratio est, 1. quia contritio est amor appretians Deum super omnia alia bona, & ideo detestans peccatum, quia est summum malum Deo summe dilecto: ergo hæc detestatio proportionata amori erit super omnia: ergo odit peccatum plus quam ullum aliud malum. 2. Hæc contritio est actus charitatis Theologicæ, uti constat ex dictis *num.* 722. sed omnis actus virtutis Theologicæ appretiat suum objectum super omnia, cum enim pro motivo habeat aliquam perfectionem infinitam Dei, inconveniens est, & suo modo indecens, ut principium supernaturale influat in hujusmodi actum, nisi adsit debita æstimatio talis perfectionis infinitæ, adeoque comparatio animi ad adhærendum huic potius motivo, quam illi alteri opposito.

§. 7. Homo vi contritionis debet esse saltem virtualiter, & implicite ita comparatus, ut potius vellet bona omnia, famam, vitam amittere, item infamiam, tormenta, ac mortem quamcumque subire, quam contra Deum peccare mortaliter, alioquin nec Deum appretiaret super omnia, nec odisset peccatum appretiative super omnia. *Dixi*, saltem virtualiter, & implicite, nam notant omnes non esse opus, imo multis, præsertim fragilioribus, non expedire facere comparationem formalem, & explicitam inter peccatum, & alia mala, volendo se determinare ad hæc potius eligenda, quam peccatum, hoc enim sæpe esset se tentare, aut sibi ipsi ponere scandalum, vel saltem impedimentum, hinc S. Bonav. *in* 4. *dist.* 16. *ar.* 2. *q.* 1. loquens de hac materia, sic scribit, *Periculum est, & stultitia quærere hoc ab aliquo infirmo, vel etiam a seipso, quia hoc est ponere hominem in tentatione, unde nullus Confessarius debet hoc ab aliquo, qui sibi confitetur, quærere; sed si pænitens se offerat, & dicat, se malle mortuum esse quam peccasse, vel simile aliquid, gaudendum est, quia signum bonæ voluntatis est.* Cur autem non expediat descendere ad ejusmodi comparationes, ratio est, quia cum ista alia mala plerumque a nobis magis sensibiliter cognoscantur, & vivacius terreant, fieri posset, ut eorum expressa consideratio impediret efficacem detestationem peccati. Hinc S. Th. *in supplem. q.* 2. *art.* 1. *ad* 4. ait, *Quamvis talis debeat esse contriti dispositio, non tamen de eis tentandus est, quia affectus suos homo non de facili mensurare potest, & quandoque illud, quod minus displicet, videtur magis displicere, quia est propinquius nocumento sensibili, quod magis est nobis notum.* Est itaque satis, virtualiter, & implicite hoc facere, quod fit, si voluntas ex vi contritionis ita sit disposita, ut quamdiu perseverabit contritio, avertatur a peccato, & conjungatur Deo, hinc enim sequitur, quod non esset desertura Deum pro quovis alio bono, sed electura potius subire quodvis malum, si necessarium foret ad evitandum peccatum. 731

§. 8. Si contritus per errorem invincibilem constitueretur in eo casu, ut judicaret se hic, & nunc debere eligere, vel peccatum vel infernum, potius eligeret infernum prout contradistinctum, & intentionaliter saltem separatum a peccato. Ita Lugo, Arr. Aversa supra, Bosco *f.*2. *concl.*7. Haun. *l.* 4. *a n.* 907. alique communius. Et suadetur ex S. Anselmo de similitudinibus c. 190. his verbis, *Si hic peccati pudorem, & illic cernerem inferni horrorem, & necessario haberem uni illorum immergi, prius me in infernum mergerem, quam peccatum in me immitterem, mallem enim purus a peccato, & innocens gehennam intrare, quam peccati sorde pollutus cælorum regna tenere.* Ratio est, quia malum culpæ est simpliciter majus quam malum pœnæ etiam æternæ. Deinde si non præeligeret pœnas æternas, magis amaret se quam Deum, quia potius vellet cavere malum suum quam Dei: ergo non esset contritus. *Dixi*, per errorem, nam ad contritionem non requiritur, ut quis etiam virtualiter tantum, aut implicite dicat, mallem infernum quam offendere Deum, quia quamvis contritio faciat peccatum practice intelligibile pro quocumque casu possibili, tamen non est possibilis iste casus, quo aliquis ad vitandas pœnas inferni indigeat peccato, aut ut pro moderna saltem providentia ad vitandum peccatum indigeat pœnis inferni, quia nec peccatum est medium ad vitandas pœnas inferni; nec pœnæ inferni de facto ordinatæ sunt a Deo tanquam medium ad vitandum peccatum, hinc foret inutile per contritionem vexare se in ejusmodi comparationibus, cum prudentis non sit conditionate deliberare de quibusvis eventibus plane, per accidens, & præter intentionem omnis virtutis occurrentibus, hinc cogitationes ejusmodi, si incidant, excludendæ sunt, saltem velut otiosæ, quod etiam notavit Gerson *n.* 1909. referendus. Similiter quamvis contritio posset esse ita perfecta, ut aliquis optaret infernum, si facere posset peccatum suum nunquam fuisse, tamen Lugo, Rhod. Gormaz *a n.*310. recte notant non obligari ad talem actum, sed satis esse nunc detestari peccatum, & negative se habere circa physicam illius præteritionem. Denique licet eadem contritio etiam posset esse ita perfecta in aliquo, ut optaret tolerare quævis tormenta ad impediendum peccatum alienum, tamen recte notat Arr. *d.* 9. *n.*48. etiam ad hoc non obligare charitatem, quia alias daretur impiis occasio vexandi homines probos, possent enim velle peccare, nisi hi se misere affligerent, ergo credibile non est charitatem ad talia obligare. Contra hactenus dicta 732

Objic. 1. Affectus perfectæ amicitiæ in Petrum non exigit, ut ejus bona pluris faciam, aut ejus mala magis caveam quam mea: ergo nec affectus contritionis, quamvis sit actus perfectæ amicitiæ in Deum. *Resp.* n. conf. vera amicitia est juxta regulas rectæ rationis, recta autem ratio dictat quemvis appretiandum esse juxta suam bonitatem, & secundum hanc illi præponenda, aut postponenda alia bona: ergo cum Petrus sit finitæ bonitatis, nec tenear eum plus amare quam me, vera amicitia erga Petrum non exigit, ut Petrus appretietur super omnia bona mea, aut ejus bonum præponatur omni bono meo. Deinde certus sum Petrum posse sub interminatione inimicitiæ imprudenter petere a me aliqua sibi non debita: ergo vera amicitia erga Petrum non potest me movere, ut velim Petro, quidquid ipsi bonum est, & mihi malum. Omnia opposita sunt in Deo, qui habet absolute infinitam bonitatem, propter quam debet amari super omnia, & super nos ipsos. Deinde Deus pro conservatione amicitiæ nihil potest petere, quod non infinitis titulis teneamur præstare. 733

734 *Objic.* 2. Peccatum tollit tantum bona extrinseca Dei, quæ non sunt digna appretiatione super omnia, cum sint tantum finita: ergo nec peccatum erit detestandum super omnia. R. n. conf. quia quamvis peccatum non tollat bona Deo intrinseca, tamen opponitur bonitati Deo intrinsecæ, hinc contritus adhærens Deo propter intrinsecam Deo bonitatem sic detestatur peccatum, sicuti adhæret Deo: ergo cum Deo adhæreat, prout meretur bonitas, videlicet super omnia, etiam detestatur peccatum super omnia.

735 *Inst.* Malum Deo intrinsecum, v. g. carentia omnipotentiæ esse majus malum Deo, quam peccatum: ergo peccatum non est summum malum Dei: ergo nec super omnia detestandum. R. Peccatum est detestandum, imprimis plus quam omnia, quæ non sunt mala Deo, & hoc sensu detestamur peccatum super omnia. Deinde peccatum est summum malum Deo possibile, hinc contritio detestatur peccatum super omnia, quia detestatur super omnia mala possibilia, malum autem intrinsecum Deo non est possibile: ergo non est opus, ut contritio se ad illud extendat. Quod si contritus per errorem judicaret, vel peccatum sibi esse eligendum, vel sine peccato permittendum, ut bonum Deo intrinsecum destrueretur, Alensis, & Suar. *d.* 2. *s.* 10. *num.* 9. dicunt potius electurum peccatum, quia malum ipsi Deo intrinsecum est detestabilius quam malum in homine extrinsecum Deo. Econtra Arr. Lugo *d.* 5. *n.* 28. Bosco supra probabilius dicunt, potius permissurum illam omnipotentiæ divinæ destructionem, quia recta ratio, cui charitas maxime conformis est, dictat, non esse faciendum a me malum morale, ut inde eveniat bonum physicum: ergo licet peccando salvarem Dei omnipotentiam, tamen contravenirem sapientiæ, & rectæ rationi æternæ. Econtra habendo me permissive circa illam destructionem physicam divinæ omnipotentiæ nulli perfectioni divinæ me disformo: ergo quamvis hæc destructio divinæ omnipotentiæ foret detestabilior in ratione entis physici, tamen peccatum foret detestabilius in ratione entis moralis: ergo cum contritio, prout est detestatio, respiciat malum morale, peccatum respectu contriti foret minus eligibile.

736 *Objic.* 3. Si velim Deo bona intrinseca, amo Deum amore amicitiæ, & non ideo volo Deo omne bonum extrinsecum: ergo cum actu amoris amicitiæ erga Deum stat actus, quo nolim Deo ullum bonum extrinsecum: ergo cum actu amoris amicitiæ stat peccatum. Resp. Si velim Deo bona intrinseca, & nolim extrinseca hic, & nunc illi debita, amo Deum amore amicitiæ, n. Si velim intrinseca, & simul extrinseca, quæ illi velle debeo, c. ant. & n. utramque seq. ut enim exerceam actum veræ amicitiæ erga Deum, debeo velle implere omnes leges veræ amicitiæ, inter quas est cavere mala extrinseca Dei, quæ ipse hic, & nunc vult a me caveri, aut procurare bona extrinseca, quæ vult procurari.

737 §. 10. Hæc contritio debet se extendere ad omnia mortalia, quia unum mortale non remittitur sine altero, & nullum remittitur, nisi antecedat illius detestatio. Putarunt autem Silv. & alii apud Vasq. *q.* 86. *ar.* 2. *dub.* 7. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 118. debere se extendere ad omnia, non in confuso tantum, & virtualiter, sed ad omnia formaliter, itaut contritus teneatur singula detestari per singulos actus, aut saltem uno actu omnia distincte cognita, sicuti voluerunt Sot. Can. Med. apud eumdem Vasq. sed oppositum tenendum est cum S. Thom. *de veritate q.* 28. *art.* 5. *ad* 4. his verbis: *Omnia peccata conveniunt in aversione a Deo, ratione cujus gratiam impediunt, unde ad justificationem non requiritur, quod in ipso justificationis momento aliquis de peccatis singulis cogitet, sed sufficit, quod cogitet de hoc, quod per culpam suam est aversus a Deo; recogitatio autem singulorum peccatorum debet vel præcedere, vel saltem sequi justificationem*, intellige, in ordine ad confessionem sacramentalem. Ratio est, quia imprimis moraliter impossibile est peccatori innumeris peccatis onusto tot contritiones elicere, quot peccata, sed per unicam sufficienter corrigit omnes aversiones a Deo, sicuti si millenos actus amoris erga Deum elicuisset, omnes revocat per unicum actum odii Dei. Deinde nec opus est antecedenter omnia recogitare, nam legimus Lucæ 18. 19. 23. Publicanum, Zachæum, & latronem in cruce, item legimus in historiis plurimos peccatores subito motos a Deo prorupisse in detestationem peccatorum, & justificatos esse: quamvis enim peccata confuse tantum cognoscantur, satis apprehenditur malitia opposita infinitæ bonitati Dei, uti probat experientia, sæpe enim elicuimus contritionem, priusquam peccata distincte recogitaverimus, unde nec ad contritionem requiritur, ut quasi dicam, detestor omnia peccata, vel doleo de omnibus meis peccatis, sed satis est, si v. gr. de solo furto distincte cognito doleam ex motivo bonitatis Dei, quamvis meus actus expresse non tendat in alia, quorum etiam reus sum, nam si alia propter oblivionem non occurrant, res est per se manifesta, inquit Suar. *d.* 3. *s.* 6. *n.* 15. eadem autem est ratio, quamvis non occurrant propter omissam recogitationem, ad quam non teneor nisi volens confiteri, cum enim contritio illa sit actus charitatis, & amicitiæ, & ratione motivi universalis pugnet cum omni mortali, hoc ipso virtualiter se extendit ad omnia, & singula mortalia, causatque gratiam remissivam omnium.

Objic. Catechismus Rom. de Pœn. *c.* 6. ait, *maxime hortandi, & monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium contritionis dolorem adhibere studeant, ita enim Ezechias contritionem describit, recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. R. Non dicit hoc esse præcepti aut necessitatis ad justificationem, sed tantum consilii, & dispositionis pro Sacramento, de quo ibi agit. Patetque hunc esse sensum; nam subdit, Deum, quamprimum quis conteritur, remittere universa, *quæ*, inquit, *deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habeat*, quando nempe confitendum erit.

§. 11. Non est opus, ut hæc contritio se extendat ad venialia, quia per hoc habetur contritio, quod ex motivo bonitatis Dei offensi concipiatur detestatio, & dolor de illis peccatis, quæ cum Dei amicitia pugnant: sed cum Dei amicitia pugnant sola mortalia, non autem venialia: ergo. 738

Objic. Summa Dei bonitas est motivum universale: ergo debet se semper extendere ad omnia etiam venialia. R. Est motivum universale, semper universaliter movens, n. quandoque magis quandoque minus universaliter movens, c. ant. & n. conf. Quod autem non semper æque universaliter moveat, oritur a voluntate, quæ ex modo, & efficacia detestandi, vel restringit, vel extendit suum actum, sicuti enim intellectus potest eidem objecto ex eodem motivo diversimode adhærere, nempe firmiter, firmius, & firmissime propter diversam sui applicationem, aut inclinationem voluntatis eum simul extrinsece determinantis, ita multo magis voluntas libera poterit per contritionem diversimode detestari hoc, quod displicet Deo ob eamdem bonitatem Dei, 1. detestando, quidquid solvit amicitiam cum Deo, & hæc contritio est infima, seque extendit ad sola mortalia. 2. Detestando, quidquid magis deliberate fit contra Deum, & hæc contritio est perfectior, seque extendit ad omnia mortalia, & venialia deliberata. 3. Detestando, quidquid ullo modo displicet Deo, & hæc contritio est perfectissima, seque extendit ad omne peccatum etiam ad veniale minus deliberatum: in praxi autem qui ad tertium gradum non contendit, vix attingit secundum, & qui non quærit secundum, vix perveniet ad primum. 739

Inst. 1. Bonitas Dei est dignissima, & meretur talem appretiationem, vi cujus excludatur affectus, etiam ad quævis venialia: ergo illam digne non appretiat, uti meretur, qui contritionem non extendit etiam ad venialia. R. n. conf. nam quamvis non appretiet, quantum meretur, tamen simpliciter digne appretiat, uti meretur, qui potius vult amittere omnia bona, & subire omnia mala, quam illam simpliciter deserere, sive quam solvere amicitiam cum Deo; dignius appretiat, qui ista vult, ne deliberate etiam leviter offendat; dignissime appretiat, qui ista vult, ne ullo modo displiceat. Absolute dignissime appretiaret, qui ista vellet, ut fiat quidquid Deo maxime placet. 740

Inst. 2. Si non excludatur affectus ad venialia, ergo bonitas Dei non appretiatur summe, & super omnia: ergo contritio talis non erit actus virtutis Theologicæ, secundum dicta n. 730. R. n. seq. tum enim bonitas Dei appretiatur summe, & super omnia, prout hic intelligimus, quando præfertur omni motivo simpliciter opposito bonitati Dei, & exclusivo ejus amicitiæ, similiter contritio tum est appretians bonitatem Dei summe super omnia, quando cum contritione ex motivo bonitatis Dei concepta non potest stare actus, quo simpliciter deseratur Deus, vel Dei amicitia, quod semper est, quando voluntas bonitate Dei mota est parata potius perdere omnia bona alia, & subire omnia mala, quam peccare mortaliter. 741

§. 12. Contritio est odium aliquo modo inæquale respectu diversorum peccatorum; nam est odium peccati, quia hoc malum est Deo summe bono: ergo sic fertur in peccata, ut sit virtualiter, & interpretative majus odium illius peccati, quod magis pugnat cum Dei bonitate: ergo contritus vi sui actus est ita dispositus, ut si eligendum esset majus, vel minus peccatum, potius eligeret minus, & hoc est, contritionem esse inæquale odium respectu diversorum peccatorum. Hinc 742

1. Vi contritionis magis detestor actuale mortale proprium quam veniale proprium, item mortale alienum quam veniale alienum, item mortale gravius quam minus grave, item ceteris paribus magis detestor plura peccata, quam pauciora. 743

2. His non obstantibus vi contritionis practice magis detestor veniale proprium quam mortale alienum, itaut non debeam velle committere, aut commisisse peccatum levissimum, ut vitetur vel ut vitatum fuerit gravissimum alienum, Dicast. *d.* 2. *n.* 201. & ex S. Aug. Bosco *s.* 2. *concl.* 13. quia cum vi contritionis movear beneplacito Dei, hoc vi contritionis practice magis detestor, quod respectu mei est magis dissonum a recta ratione, & a voluntate Dei, sed me peccare venialiter est respectu mei magis dissonum a recta ratione, & a voluntate Dei, quam alterum peccare mortaliter, quia recta ratio dictat non esse a me faciendum malum, ut eveniat bonum, alioquin malum fieret bonum, & disforme rectæ rationi fieret illi conforme: similiter voluntas Dei est, ut nunquam peccem nequidem venialiter, alioquin meum veniale fieret conforme voluntati Dei, quæ ex terminis implicant: ergo me peccare venialiter est respectu mei magis dissonum a recta ratione, & a voluntate Dei, quam alterum peccare mortaliter: ergo cum mea contritio sit maxime secundum rationem, & voluntatem Dei, vi illius detestor meum veniale plusquam alienum mortale. *Conf.* nam omne peccatum dat Deo rationabilem causam displicentiæ: ergo ex charitate erga Deum eligere non possum peccatum meum tamquam medium ad cavendum peccatum alterius: quamvis enim hic finis cavendi peccatum alterius sit bonus, 744

tamen

tamen Deus non vult eum quæri, nisi per medium licitum, sicuti quamvis laus Dei placeat Deo, non tamen placet quæri per medium illicitum, alioquin possem occidere omnes pueros baptizatos, ut statim in cœlo laudarent Deum. *Nec obstat*, quod alienum mortale sit in se majus malum Deo, contritio autem sit detestatio peccati, quia Deo malum est, & non quia malum est peccati; *nam* ex hoc tantum sequitur, quod spectando præcise motivum, & præscindendo a quo peccatum fiat, debeam odio quodam speculativo magis odisse peccatum mortale alienum quam veniale proprium; de cetero in ordine ad electionem, vel detestationem practicam, qua volo peccatum non eligi vel excludi, contritio mea magis opponitur meo veniali quam alieno mortali, quia charitas erga Deum, a qua elicitur illa mea contritio, est maxime conformis rectæ rationi, & charitati erga seipsum: ergo cum recta ratio,& charitas erga me dictet, quod in spiritualibus tenear me plus diligere quam proximum, charitas erga Deum postulat, ut potius caveam meum quam proximi peccatum. *Conf.* iterum, nam me peccare venialiter est a me leve malum Deo, econtra alterum peccare mortaliter non est a me malum Deo, quia permissio mea non est mala, cum Deus ipse etiam permittat: ergo.

745 3. Vi contritionis magis detestor meum veniale actuale quam originale, quod in Adamo contraxi: item efficaciter & practice magis detestor meum veniale actuale quam meum mortale habituale: hinc recte inferunt Lugo *d.*5.*n.*60. & Bosco *n.*419. contra Arr. *d.*9. *n.* 36. si putarem, vel me moriturum esse in mortali habituali, vel per actuale mendacium accersiri debere Confessarium, a quo absolverer, me potius debere permittere, ut morerer in mortali habituali, quam mentiri, quia meum mendacium esset actualis deordinatio Deo displicens, & maneret de se medium illicitum pro obtinenda justificatione, illudque mendacium esset magis proprie meum, mihique magis nunc voluntarium, quam habituale ut tale: ista enim permanentia non esset mihi ad novum peccatum imputabilis.

746 *Objic.* Hoc a me est magis detestandum, quod in me est Deo odibilius: sed originale, & mortale habituale in me est Deo odibilius quam actuale veniale; quia propter illa Deus me odit odio inimicitiæ, veniale autem non tollit Dei amicitiam:ergo. *Resp.* Hoc a me est magis detestandum, quod in me est Deo odibilius, si hoc proprie a me fiat, c. si a me proprie non fiat, sed potius tantum permittatur, n. originale autem, & habituale mortale quamvis in me existens sit Deo odibilius quam veniale actuale, tamen nunc proprie non fit a me, sed potius permittitur; major autem detestatio debet hoc respicere, quod nunc magis a me fit malum, mihique est magis voluntarium.

747 §. 13. Contritio si sit charitate perfecta justificat, quamprimum existit, uti habent S. Th. 3.*p.q.*89.*art.*2.*O.* *&* Cathec. Rom. *de pœn. c.* 6. *n.* 3. nam omnis actus charitatis causat justificationem, uti probabitur *a n.* 774. & videtur absolute declarari a Trid. sess. 14. de pœn. *cap.*4. ideoque etiam damnatæ sunt sequentes prop. Bajanæ: 31. *Charitas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in catechumenis quam in pænitentibus potest esse sine remissione peccatorum.* 32. *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.* 33. *Catechumenus juste, pie, & sancte vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.* 71. *Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii sine actuali susceptione Sacramenti:* Dixerunt quidem aliqui propositiones illas damnari, quia videntur loqui de charitate habituali, sed contra est, nam Bajum intellexisse charitatem actualem, recte ostendit Arr. *d.* 12. *a n.* 13. & manifeste colligitur ex his vocibus, *charitas sincera, quæ est ex corde puro, fide non ficta: charitas, quæ est plenitudo seu adimpletio legis, mandata observat, ac legem implet per charitatem, &c.* quæ non conveniunt charitati habituali, sed soli actuali, cui soli etiam conveniunt verba Apostoli ad Rom. 13. v. 10. *Plenitudo legis est dilectio*, quæ verba inde sumpsit Bajus.

748 *Objic.* 1. Si contritio, quamprimum existit justificat: ergo frustra sunt Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ. *Resp.* n. conf. nam talis contritio includit votum Baptismi, vel Pœnitentiæ: ergo votum hoc debet impleri. Deinde dantur specialia præcepta de illis Sacramentis, saltem in ordine ad augendam gratiam, hinc si quis per Sacramentum Pœnitentiæ justificatus, sit oblitus aliquod mortale, tenetur adhuc postea confiteri; Præterea Sacramenta sunt saltem pro illis, qui hic, & nunc conteri non possunt. Denique Sacramenta cum attritione sunt medium justificationis facilius quam contritio: ergo Sacramenta non sunt frustra.

Inst. Saltem non erit verum, quod Sacerdotes habeant potestatem retinendi peccata, quod tamen Christus dicit Jo.20. v. 23. Resp. n. ass. quia possunt retinere ea, quæ ad Sacramentum afferuntur cum sola attritione. Deinde possunt retinere, quia possunt negare absolutionem, per quam conferretur gratia remissiva, & non remitteretur pars pœnæ.

749 *Objic.* 2. Magdalena Lucæ 7. fuerat contrita, priusquam Christus illi remitteret peccata his verbis, *remittuntur ei peccata multa*. R. Quamvis peccata iterum fuerint dimissa per illa verba, uti docet S.Th. *p.*3. *q.*64. *art.*3. tamen etiam ante erant dimissa, uti & ante ista verba, quæ postea Christus ad illam conversus dixit, *remittuntur tibi peccata*. Sensus itaque utrumque est, quod non eo præcise physico instanti primo remitterentur, sed eo moraliter tempore remissionem haberet, qua dilexisset, sic Christus Marci 5. v. 29. antea sanaverat mulierem a fluxu sanguinis, & postea conversus ad eam dixit, esto sana a plaga tua, idest, es & manes sana, quia ita credidisti.

Inst. 1. Paulus ante fuerat contritus, & tamen Ananias Act. 22. v. 16. ait, *Exurge, baptizare, & ablue peccata tua.* Deinde Centurio, Act. 3. *vir Religiosus ac timens Deum faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper,* utique habuerat contritionem, neque tamen erat justificatus, nam Petrus ad eum vocatus est, ut edoceret *remissionem peccatorum accipere*. *Resp.*1. Ananiæ non constabat de contritione Pauli, & quamvis constitisset, tamen manebat præceptum Baptismi, quo conferretur nova gratia ablutiva peccatorum, & remitterentur etiam quoad pœnam. *Ad* 2. si Centurio habuerat contritionem, erat justificatus, attamen edoceri debebat de præcepto Baptismi, quo iterum & certius accepturus erat gratiam remissivam peccatorum etiam quoad pœnam. Et eodem modo intelligi debet S. Aug. 8. Confess. c. 4. dicens, *Ea fides, licet per talem tantamque dilectionem operans, me securum non faciebat de præteritis peccatis, quæ mihi per Baptismum tuum nondum remissa erant.* Plura loca scripturæ videri possunt explicata apud Bellarm. *de pœn. l.* 2. *c.* 14. 750

Inst. 2. Si contritio statim justificaret, contritus posset sine confessione accedere ad Eucharistiam. Resp. n. ass. quia licet quis certo sciret se esse in gratia, tamen in Trid. sess. 13. c. 7. & can. 11. est speciale præceptum præmittendi confessionem mortalium nunquam in confessione expositorum: quia tamen Trid. dicit, Sacerdotem non habentem copiam confessarii posse celebrare sine confessione, & Clemens VIII. in Pontificali Romano dicit ante reliqua Sacramenta sufficere contritionem, ex his certum est per contritionem causari gratiam. 751

§. 14. Hæc contritio delet omne mortale quoad culpam, quia unum non potest remitti sine altero, cum de facto remissio fiat per gratiam, quæ pugnat cum singulis mortalibus, uti jam dicetur. 752

§. 15. Remissa per contritionem culpa mortali de facto semper remittitur pœna æterna, S.Th. *p.*3.*q.*86. *art.*4. Suar. *d.*10. *f.*3. aliique communissime, partim contra antiquos apud Aversam *q.* 3. *f.* 10. partim contra Estium Castoriensem, & quosdam Lovanienses apud Gorm.*n.*354.qui fatentur aversionem a Deo statim remitti: dicunt autem reatum pœnæ æternæ tunc prius remitti, quando per aliquod Sacramentum nobis applicantur satisfactiones Christi: sed oppositum docet Trid. sess. 6. c. 14. declarans pœnam æternam una cum culpa remitti: hinc damnata est hæc 70. prop. Bajana: *Homo existens in peccato mortali sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, & charitas etiam, perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.* Ratio est, quia culpa non remittitur nisi per gratiam, ubi autem est gratia, est adoptio in filium Dei: ergo jus ad hæreditatem, secundum illud ad Rom. 8. v. 17. *Si autem filii, & hæredes;* Idemque habet Trid. sess.6.c.7. hæreditas autem est æterna beatitudo excludens pœnam æternam. Nec opus est Sacramento, ut nobis applicentur satisfactiones Christi, sed sufficit actus supernaturalis elicitus per auxilium supernaturale datum ex meritis Christi, cui Deus appromisit, & Christus applicavit satisfactiones suas tanquam merito saltem congruo. 753

§. 16. Per contritionem non semper remittitur tota pœna temporalis, ut fides docet ex Trid. sess. 6. c. 14. & can. 30. *Si quis post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pænitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pænæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pænæ temporalis, &c. anathema sit.* Idem repetit sess.14.de pœn.c.8.& can.12. Hanc veritatem docet etiam Scriptura, nam *Num.* 20. & Deut. 34. Moyses, & Aaron post remissum peccatum incredulitatis mortui sunt in pœnam. *Num.* 14. remissum est populo peccatum murmurationis, attamen mansit pœna mortis. 2. *Reg.*12. remissum est David adulterium, & homicidium, sed in pœnam mortuus est infans ex adulterio natus. Putant tamen Suar. *d.*10. *sess.*3. *n.* 18. & Lugo *d.* 8. *n.*64. cum culpa semper remitti aliquid pœnæ etiam temporalis: sed manet incertum, quam diuturna pœna temporalis, per se loquendo, maneat solvenda post remissum quodvis mortale, putatque Hautinus in Patroc. Defunct. *a n.*370. Deum esse benignum, si cuilibet mortali remisso non relinquat plus quam sexcenta millia annorum in pœnam, quia major pœna debetur unico mortali quam omnibus venialibus simul sumptis: creditur tamen per infinitam Dei benignitatem nunc breve tempus assignari, v. g. 7. annos. 754

*Objic.*1. Per Baptismum remittitur omnis pœna: ergo etiam per pœnitentiam. R. n. conf. rationem dat Trid. supra, quia ante Baptismum potius per ignorantiam peccavimus, & tanquam debiles, nec adjuti tantis donis Dei; post Baptismum autem violavimus templum jam consecratum Spiritui Sancto fuimusque insigniter ingrati. Deinde oportuit pœnam relinqui, ut a relapsu deterreremur, ut ponendo satisfactiones recuperaremus etiam bonos habitus naturales operandi, ut sic bene operantes compateremur Christo, &, quod deest ejus passionibus, adimpleremus in nobis. 755

Inst. Per hoc fit injuria satisfactionibus, & meritis Christi, est enim,atque si non fuerint sufficientes ad delendam omnem pœnam.Resp.Hoc dicere est hæreticum, uti definit Trid. sess. 6. can. 33. 756

can. 33. Ratio est, quia hoc non refunditur in defectum meritorum vel satisfactionum Christi, sed in liberam Dei, ac Christi voluntatem, qui noluit aliter applicari nobis, unde sicuti gratiæ Christi non derogat, quod non salventur omnes homines, ita nec quod per eam non semper remittatur omnis pœna.

Objic. 2. Sublata causa tollitur effectus: sed culpa est causa omnis pœnæ: ergo sublata culpa tollitur omnis pœna. R. Sed culpa, ut physice sub tempore existens, est causa pœnæ, c. culpa, ut moraliter perseverans in ratione culpæ, n. sic Pater ut physice existens erat causa filii, manet tamen filius patre desinente.

757 *Objic.* 3. Culpa mortalis non potest a Deo mutari in venialem: ergo nec pœna æterna in temporali. R. 1. S. Th. Cajet. Sot. Maurus *l.* 5. *q.* 39. *n.* 24. aliique apud Suar. *d.* 10. *sess.* 3. *n.* 10. dicunt pœnam æternam non mutari in temporalem, sed totam pœnam æternam, quam meretur aversio a Deo, remitti: temporalem autem, quam meretur conversio ad creaturam, non remitti. R. 2. n. cons. quia omnis culpa est moraliter mala, ergo Deus non potest etiam ex majori facere minorem: Deinde omnis culpa est actus peccantis: ergo nulla culpa potest a Deo causari, quod pluribus demonstrat Lugo *d.* 7. *a n.* 72. Econtra pœna non est moraliter mala, sed Deus, & quivis Judex est causa illius, unde non est ratio, cur majorem non possit mutare in minorem. V. Suar. supra *a n.* 14.

758 *Q.* 102. *An dari possit aliqua contritio, quæ non justificet?* Ratio dubitandi est, quia Aversa *q.* 3. *s.* 8. Con. *d.* 4. *n.* 37. Lugo *d.* 5. *n.* 79. *&* 82. Arr. *d.* 8. *n.* 5. Palav. *n.* 148. Maurus *q.* 243. *n.* 11. Bosco *s.* 2. *n.* 180. Le Dent *de attritione n.* 290. Gormaz *n.* 278. probabiliter dicunt posse dari amorem Dei ex motivo absolutæ bonitatis Dei, qui non excludat omnem voluntatem mortaliter peccandi, nec appretiet bonitatem Dei super omnia, ideoque non sit actus charitatis Theologicæ: sicuti enim possum ex motivo bonitatis Dei velle dare eleemosynam, non tamen velle fieri Religiosus, item velle vitare omnia mortalia, non tamen omnia venialia, ita possum velle vitare gravissima mortalia, non tamen minus gravia: ad eum plane modum, quo possem ex amore hominis velle illi dare unum ducatum, non tamen mille: item velle non occidere eum, attamen velle ei inferre grave damnum. Et similiter possum gaudere de bono Dei in se, desiderare ut ab omnibus honoretur, quia dignus est; orare, quia hoc ipsi placet, neque tamen ideo hi actus excludunt voluntatem peccandi, v. g. per luxuriam. Addit recte Aversa, dari posse amorem in futurum placendi Deo super omnia, qui tamen non justificet, eo quod nequidem virtualiter retractet peccata præterita, nec absolute appretiet Deum super omnia, sicuti potest aliquis alteri homini pro futuro optime velle in omnibus, & tamen gaudere quoad præterita, quod vindictam sumpserit de illo. Unde ratio horum a priori est, quia quamvis bonitas Dei sit motivum de se universale, & etiam dignissimum, ut universaliter moveat, tamen secundum dicta *nu.* 739. potest voluntas nostra moveri nolle universaliter, sed restricte, & pro libertate sua adhærere uni objecto malo, quamvis ex motivo talis bonitatis Dei recedat ab alio objecto malo. Hinc Resp.

759 1. Si quis ex motivo bonitatis Dei detestaretur gravissima tantum mortalia, non autem minus gravia, talis actus non justificaret, uti per se patet. An autem simpliciter dici deberet contritio, non potest esse quæstio nisi de nomine, & saltem in talem actum non influeret habitus charitatis, cum non appre-
760 tiet Deum super omnia. Resp. 2. Si quis doleret de perjurio in quantum est Deo, ut summe veraci, malum, aut de alio peccato, in quantum Deo malum est secundum specialem perfectionem, cui directe opponitur, videtur probabilius, quod etiam talis actus non justificaret, quamvis supponeremus, quod sic dolens non haberet, nisi illud peccatum, quia talis actus non est aversio ab omni peccato tanquam malo Deo, nec est conversio ad Deum, ut summe bonum, ideoque omnes communiter cum Amico *d.* 3. *n.* 63. nolunt talem actum vocari absolute contritionem, sed attritionem, eo quod attingat specialem turpitudinem hujus tantum peccati, ut oppositi huic divinæ perfectioni, & consequenter secundum dicta *n.* 730. in talem actum non influet habitus charitatis, quia non appretiat absolutam Dei bonitatem super omnia. Unde quando dixi, vel dicam per contritionem, aut per amorem Dei super omnia causari justificationem, intelliguntur contritio, & amor absolute efficax, qui sint saltem virtualis detestatio omnis peccati mortalis tanquam mali Deo ex motivo absolutæ bonitatis Dei.

761 *Q.* 103. *An ad contritionem, quæ justificet sine Sacramento, requiratur aliqua certa intensio, vel extensio, seu duratio quoad tempus?* R. §. 1. Adrianus ad perfectam contritionem requisivit intensionem summam; sed Suar. *d.* 4. *sess.* 4. Con. *d.* 6. *n.* 62. Amic. *d.* 4. *n.* 164. recte dicunt sententiam illam non esse probabilem; nam non debet esse summa absolute, quia hæc implicat, & sæpe dantur contritiones sufficientes, quibus dari posset alia intensior. Nec debet esse summa respective ad præsens Dei auxilium, alioquin qui hodie cum auxilio ut tria elicit contritionem, ut tria, & justificatur, si cras cum auxilio ut sex eliceret contritionem ut quinque, non justificaretur, quod est absurdum: neque enim tenemur semper respondere toti intensioni gratiæ.

762 §. 2. Durand. Rich. Palud. Sot. requirunt intensionem, quæ superet alios actus in voluntate concomitantes: idem sensisse putatur S. Bonav. quamvis eum ab ea sententia vindicare velit Bosco *s.* 2. *n.* 237. sed cujuscumque sit, eam æque improbabilem esse dicunt Suar. *sup.* Con. *n.* 63. Amic. *n.* 166. Ratio est, quia pater dolens de filio mortuo per actum intensum, ut sex, potest conteri de peccatis, & justificari per actum intensum, ut quinque, quo appretiet peccatum, & Deum super omnia: si enim alius homo, vel ipse nunc haberet hunc actum solum, justificaretur, uti omnes fatentur: ergo etiam justificatur, quamvis adsit alter dolor intensior de morte filii, qui de se malus non est, uti suppono, & per accidens se habet.

§. 3. Aureol. Bassolus; & alii apud Amic. *n.* 161. requirunt 763
certam intensionem, sed nobis ignotam, vel secundum quantitatem peccatorum, quæ sententia communiter etiam attribuitur Scoto, quamvis Bosco *a n.* 239. conetur excusare. Eam autem acerrime defendit Hiquæus *in Comment. ad Scot. in* 4. *dist.* 14. *q.* 2. *a n.* 97. sed Amic. dicit se pro hac sententia etiam non invenire probabile fundamentum: male enim dicitur nos obligari ad certam intensionem, & tamen nescire quidem probabiliter, quænam illa sit, nam ita exponimur periculo, ut vel minus agamus, quam tenemur, vel nos immoderate divexemus in extendendo actu. Deinde contritio, quæ sufficit ad delendum mortale minus, sufficit ad delendum majus, uti expresse S. Th. *in suppl. q.* 5. *art.* 3. *ad* 2. & quæ sufficit ad delendum unum, sufficit ad delenda omnia, quia contritio tollit unumquodque peccatum causando gratiam, quæ etiam in quocumque remississimo gradu excludit peccata omnia.

§. 4. Estius, Lupus, Farvacques, & alii Lovanienses apud 764
Platel. *p.* 5. *n.* 550. Item Illustr. Le Drou Episc. Porphyrensis *de contr. & attrit. diss.* 4. *c.* 6. *§.* 3. etiam requirunt certam intensionem, in quantum contritionem ab attritione distinguunt per hoc, quod contritio sit magis, attritio autem minus intensa; sed hæc sententia videtur æque improbabilis, ac ceteræ, nam attritio de se non respicit bonitatem Dei pro motivo, uti a *nu.* 784. dicetur, neque ullum fundamentum est dicendi non posse dari attritionem, v. g. ex spe beatitudinis æternæ, quæ sit intensior contritione sufficiente ad justificationem. Atque ex dictis sequitur contra quosdam Juniores, ut contritio justificet, non requiri, ut intensione superet affectus actuales, & habituales cordis, alioquin qui actu intensissimo, & honesto doluit de infausta morte Patris sui, debebit dolere de peccatis actu adhuc intensiore, qui ipsi sæpe, & præsertim in articulo mortis debili, vel turbato erit moraliter impossibilis, ideoque talis homo justificari non poterit nec salvari: hoc autem dicere, est dare occasionem desperandi: ergo.

§. 5. Scotus videtur dicere, quod ad contritionem requiratur 765
certa duratio temporis a Deo taxati, Scotum tamen conatur explicare Bosco *a n.* 372. sed illum ita sentire fatetur Hiquæus: quam opinionem Almainus censet probabilem, & ex parte sequitur Caj. apud Dic. *d.* 2. *dub.* 9. absolute autem eam defendit Hiquæus *a n.* 110. sed Suar. *s.* 5. *n.* 3. merito dicit carere fundamento, & probabilitate, nam Ezech. 33. v. 12. dicitur, *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua*. Ratio autem est, tum quia contritio, quamprimum existit, causat justificationem, secundum dicta *n.* 747. tum etiam quia contritio, quæ continuatur, habet in singulis instantibus perfectionem contritionis essentialem, & specificam: ergo talis contritio etiam prout respondens primo instanti æque justificat, ac respondens sequentibus instantibus: Hinc

§. 6. Recte docent Aversa *q.* 2. *s.* 10. & alii certum esse quod ad 766
contritionem, ut justificet, non requiratur certa intensio, aut extensio, nam Scriptura, cujus textus referam *n.* 774. promittit gratiam vere pœnitenti, & Deum amanti, nulla prorsus facta mentione intensionis, aut durationis: Similiter SS. PP. quos ibidem referam, & Trid. *sess.* 14. *c.* 4. dicit peccatorem justificari extra Sacramentum per contritionem, ad quam tantum requirit, ut sit charitate perfecta: & specialiter quod attinet ad intensionem, ita expresse docet *Synod. Agathensis* apud Gorm. *p.* 1. *n.* 445. his verbis, *Sat est ad veram contritionem detestatio super omnia, licet dolor non sit ita intensus ut alicujus mali temporalis*. Similiter S. Th. *in suppl. q.* 5. *art.* 3. *sed contra, quælibet contritio est gratia gratum faciente informata: ergo quantumcumque sit parva, delet omnem culpam*. Et *in fine* O. sic addit, *Sic ergo dicendum, quod quantumcumque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet*. De duratione idem docet 1. 2. *q.* 113. *art.* 7. O. ubi ait motum liberi arbitrii, per quem causatur justificatio, posse esse instantaneum. Clarissime utrumque dicit S. Chrysost. *relatus cap. Talis de Pœn. dist.* 3. his verbis: *Quantulamcumque tamen & quamlibet brevi tempore gestam non respuit pœnitentiam*. Ratio a priori est, quia contritio est appretiatio peccati super omnia mala, & appretiatio Dei super omnia bona, propter infinitam Dei bonitatem; & in hoc consistit ejus quasi substantia; quod autem sit magis vel minus intensa, quod plus minusve duret, est aliquid illi accidentale: & hæc quidem intensio vel duratio major oritur potissimum ex parte sensitiva, quæ plurimum juvat, aut promovet conatum voluntatis vel teneritudinem affectus: Econtra appretiatio oritur ex judicio rationis: ergo non est credibile, quod Deus vim justificandi alligarit intensioni vel durationi actus, & non potius efficaci ejusdem appretiationi. *Conf.* 1. nam gradus intensus non auget appretiationem objecti, sed solum conatum vel teneritudinem circa objectum, hinc dari potest actus valde intensus doloris circa canem mortuum, qui tamen in appretiatione non adæquet actum remississimum circa patrem mortuum. Econtra appretiatio ex natura sua est actus, qui sive sit inten-

sus, sive remissus, secundum suam speciem magis æstimat, & præfert suum objectum, hoc autem sufficit ad contritionem, quæ justificet, ut ita super omnia detestetur peccatum & præferat Deum: ergo. *Conf.* 2. nam talis actus charitatis justificat, qualis sufficit ad implendum præceptum 1. Decalogi: sed ad hoc sufficit quivis actus ex motivo bonitatis Dei super omnia, præscindendo ab intensione: ergo.

767 *Objic.* 1. Connaturale est, ut ubi reperitur summa appretiatio objecti, ibi etiam sit summa intensio actus circa objectum, & contra: ergo qui amat vel odit aliquid intensius quam Deum aut peccatum, non appretiat Deum & peccatum super omnia. R. n. ant. patet enim, quod venator sæpe intensius amet canem, quam patrem suum, a quo est offensus, quem tamen plus appretiat, paratus potius carere cane quam patre. Ratio a priori est data quia appretiatio & intensio oriuntur ex diversis causis, appretiatio ex æstimabilitate sive dignitate intrinseca objecti secundum prudentem rationem, intensio ex vehementi applicatione vel conatu potentiæ, aut ex teneritudine affectus erga objectum, quæ præcipue oriuntur a potentiis sensitivis.

768 *Inst.* Peccator debet de peccatis dolere ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus: ergo cum certa intensione actus. R. n. conf. nam etiam debet credere ex toto corde *Act.* 8. *v.* 37. & tamen nemo requirit certam intensionem in fide. Dolet ex toto corde, &c. quando appretiat peccatum super omne aliud malum, & ab illo se convertit ad Deum, hunc iterum amando super omne bonum: neque opus est, ut faciat, quidquid absolute potest, sed tantum, ut applicet totum cor, totam animam, totas vires ad hoc faciendum, quod Deus fieri vult: hoc autem, quod fieri vult, est talis efficax appretiatio peccati & Dei super omnia. Quod si SS. PP. aliquando plus innuant, tantum loquuntur pro consilio, vel pro necessitate habendi remissionem etiam pœnæ, ad quam delendam multum confert intensio actus.

769 *Objic.* 2. S. Th. *de verit. q.* 28. *art.* 8. *ad* 3. ait, *dicendum, quod contritio ab attritione præcedente non differt solum secundum intensionem doloris sed etiam informationem gratiæ*. Idem videtur dicere *in* 4. *dist.* 22. *q.* 2. *art.* 1. R. Tantum vult eum, qui prius habuit attritionem, ordinarie postea habere intensiorem contritionem, quia voluntas per motiva attritionis disposita, simul ex eisdem cum motivo bonitatis Dei contritionem elicit, per quam etiam obtinet gratiam. Potest enim per intensionem intelligi major perfectio specifica actus, sicuti dicimus unicum rationale hominis esse intensive perfectius quam differentias omnium brutorum & in eum sensum dicit S. Th. *in suppl. q.* 3. *ar.* 1. O. *dolor in contritione excedit omnes dolores nempe motivo.*

770 *Inst.* S. Th. *in suppl. q.* 5. *art.* 3. O. ait, *dolor* ∴ *potest esse parvus, adeo quod non sufficiet ad rationem contritionis* ∴ *sicut etiam amor potest esse ita remissus, quod non sufficit ad rationem charitatis.* R. Loquitur de dolore ex motivo alio quam charitatis Theologicæ, secundum dicta *a n.* 758. aut intelligit, si doleat, quia amittitur finis ultimus, nam addit, *ut si minus displiceret ei peccatum, quam debeat displicere separatio a fine ultimo.*

Objic. 3. Catech. Rom. *de. pœn. cap.* 7. docet contritionem, quia debet pro qualitate criminum intendi ad certum gradum, esse valde difficilem, ideoque Deum instituisse Confessionem tanquam faciliorem modum justificationis; verba illius sunt hæc: *Ut enim hoc concedamus contritione peccata deleri, qui ignorat illam adeo vehementem, acrem & incensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari conferrique possit? at quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, &c.* R. Quamvis idem *Catechismus cap.* 5. moneat, ut contritio de peccatis sit, *non solum maxima, sed vehementissima*, tamen addit, *quamquam si id minus consequi nobis liceat, vera tamen & efficax contritio esse potest, sæpe enim usuvenit, ut quæ sensibus subjecta sunt, magis quam spiritualia nos afficiant, quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu quam ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt.* Itaque tantum vult, merito dolendum esse vehementissime, nam ibidem dicit, *summum & maximum dolorem ex peccatis suscipiendum esse, itaut nullus major excogitari possit.* Item ut *quemadmodum nullus finis & modus charitati præscribitur, ita peccati detestationi nullus modus definiatur*: patet autem hæc non requiri tanquam absolute necessaria, nam etiam lacrymas commendat, sed tantum intelligi, æquum esse, ut quantum in nobis est, conemur habere intensissimum dolorem.

Estque notandum, quod non dicat contritionem debere esse acrem & intensam, uti plerique cum Platel. *n.* 561. male legunt, sed acrem & *incensam*, qualis est, si contritus detestetur peccatum & redamet Deum super omnia: omnis enim Dei super omnia dilectio est ex natura sua vehemens, acris, incensa, quia est amor maximus præferens Deum omni creaturæ: & ita seipsum explicat Catech. Rom. dicens *omnibus rebus Dei amorem anteponendum esse.*

Objic. 4. Si non requiratur certa intensio vel nobis ignota duratio contritionis: ergo homo poterit esse certus de sua contritione, adeoque certus erit se esse in gratia, quod est contra scripturam & Trid. *sess.* 6. *c.* 9. R. n. seq. nam 1. nescit, an debite appretiet peccatum & Deum super omnia. 2. nescit, an suus actus sit supernaturalis. Ex dictis

771 *Inf.* Falsa esse quæ docet Christianus Lupus, prout refert Le Dent *cap.* 12. *a n.* 95. nam dicit 1. ad contritionem, quæ justificet sine Sacramento, requiri, ut homo vi illius nullum habeat amorem affixivum ad creaturam, idest, ut ita sit a creaturis avulsus & Deo ita conjunctus, ut nullo esset afficiendus dolore vel sensu, quamvis ipsi tollerentur parentes, divitiæ, honores, &c. sed sic animo comparatus, ut hæc omnia cum gaudio dimitteret. 2. Credendum non esse agonizantes quosdam ejusmodi contritionem concipere aut justificari sine Sacramento. 3. S. Petrum antequam negaret Christum, Davidem conversum, Magdalenam pœnitentem aliosve non videri habuisse hanc contritionem, sed speciali Dei dono justificatos esse. 4. Apostolos omnes ante acceptum in Pentecoste Spiritum non habuisse amorem vel contritionem qui potuisset justificare sine Sacramento. 5. Contritionem justificantem debere esse efficacem non tantum affective secundum voluntatem præsentem, sed etiam affective seu quoad effectum cavendi peccata, adeoque si postea quis in mortale relabatur, signum esse, quod antea non habuerit contritionem. Hæc aliaque similia Rigoristarum principia non videntur probabilia, possuntque dare occasionem dicendi, contritionem esse moraliter impossibilem, sicque homines Sacramento destitutos conjiciendi in desperationem.

Q. 104. *An contritio, quæ justificat sine Sacramento, secum patiatur spem & timorem?* R. §. 1. Le Drou *d.* 4. *cap.* 3. §. 3. 772
docet illam solam contritionem esse perfectam & justificare sine Sacramento, quæ foras mittit timorem, secundum illud 1. Jo: 4. v. 8. *Charitas perfecta foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet, qui autem timet, non est perfectus in charitate.* Consequenter infert, si Martyr pateretur mortem simul ex motivo timoris inferni, habiturum charitatem imperfectam. Sed opinio illa est contra communem, & adversatur S. Th. 2. 2. *q.* 19. *art.* 6. O. *Timor pœnæ potest stare cum charitate sicut & amor sui: In* 3. *dist.* 34. *q.* 2. *art.* 2. *qu.* 3. *Timor servilis manet adveniente charitate, quantum ad substantiam, sed non quantum ad servilitatem: art.* 3. *q.* 2. *Timere pœnas æternas non est actus timoris initialis sed compatitur secum istum actum, sicut & timor castus.* Hinc

§. 2. Tenendum est tanquam certum, quod charitati perfectæ justificanti sine Sacramento non obstet, quod ei adsit supernaturalis spes præmii vel timor pœnæ, nam imprimis Inn. XII. die 12. Martii 1699. damnavit propositiones Cameracensis, quibus asserebat talem aliquando esse statum charitatis perfectæ, ut excluderet spem & metum, inter illas enim sunt hæ: 1. *Datur habitualis status amoris, qui est charitas pura & sine ulla admistione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem &c.* 2. *In statu vitæ contemplativæ sive unitivæ amittitur omne motivum interessatum timoris & spei.* 3. *Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium & unicum motivum omnium actuum; qui deliberati & meritorii sunt.* Deinde viri sanctissimi in fine vitæ, quando proculdubio implebant præceptum perfecti amoris erga Deum & perfectæ contritionis, de quo præcepto dicam n. 2009. leguntur habuisse ingentem timorem ratione divinorum judiciorum, sic S. Hilarion, de quo in Breviario Romano ad 21. Octobris, *Cum extremo fere spiritu conflictaretur dicebat: egredere, quid times, egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta prope annis servisti Christo, & mortem times? quibus in verbis spiritum exhalavit.* Innumera sunt ejusmodi exempla. Ratio a priori est, quia nullus actus supernaturalis de se pugnat cum charitate perfecta, cum omnis actus supernaturalis sit ex impulsu Dei, qui in se charitas est, & Auctor perfectissimæ charitatis in nobis, Deus autem non pugnat cum se ipso: atqui spes vel timor, de quibus loquimur, sunt actus supernaturales, quales esse posse, fide certum est: ergo non pugnant cum charitate perfecta. Unde quando Scriptura & SS. PP. dicunt, quod *charitas foras mittat timorem*, intelligunt timorem serviliter servilem, inordinatum, immoderatum: hoc tamen etiam verum est, & hoc fortasse volunt aliquando, quod quanto aliquis magis ardenter & pure amat Deum, tanto minus soleat attendere ad motiva etiam supernaturalia spei vel timoris, uti habet S. Thom. *supra art.* 10. O. his verbis: *Quanto aliquis magis diligit Deum; tanto minus timet pœnam, primo quidem, quia minus attendit ad proprium bonum, cui contrariatur pœna, secundo quia firmius adhæret magis confidit de præmio, & per consequens minus timet de pœna.* Sed falsum est, & inde male infertur, quod charitas non patiatur, aut de se repugnet spei vel timori supernaturali, hinc S. Th. ad 3. addit, *Amor charitatis augmentatus, reverentiam timoris non minuit sed auget.* Videri potest Palav. *a n.* 152. item *Corn. a Lapide* in eumdem locum Apostoli, item dicenda hic *a n.* 1724. ubi practice ostendam, quomodo per attritionem ex spe & metu assurgere debeamus ad perfectam contritionem.

Objic. Si motiva charitatis & timoris non pugnent, ergo poterit unicus actus procedere ex motivo charitatis & timoris: hoc autem implicat, quia actus charitatis debet procedere ex motivo solius bonitatis Dei, & pro motivo, cui habere solum Deum. R. 1. Si ista duo motiva non possint influere in unum eumdemque actum, influant in duos, & sic salvatur, quod dixi: Resp. 2. c. seq. cum S. Th. *in* 3. *dist.* 34. *q.* 2. *art.* 3. *qu.* 2. *ad* 1. *Timor initialis non includit servilem secundum essentiam, sed in quantum concurrunt ad unum actum imperandum.* Et talis actus simul erit charitatis & timoris, qui prout erit charitatis, respiciet solam bonitatem Dei & Deum ut finem, cui;

prout

prout erit amoris, respiciet pœnam & pro fine, cui habebit hominem ipsum: sicuti actus, qui simul est fidei divinæ & humanæ, prout est fidei divinæ, respicit solam Dei auctoritatem; prout est fidei humanæ, solam auctoritatem hominum; Et similiter loqui solemus de actu, qui simul esset fidei, scientiæ & opinionis.

774 *Q.* 105. *An omnis contritio, quæ est actus charitatis theologicæ, justificet sine Sacramento?* Resp. Negant aliqui cum Le Drou *diss.* 4. *cap.* 1. *& seqq.* sed oppositum tenendum est ex dictis *a n.* 748. *&* 756. Quod ulterius *Probatur* 1. ex Scriptura, quæ de dilectione (per quam intelligitur dilectio Dei ex charitate, seu quæ est amor Dei propter se & super omnia) absolute dicit, quod causet reciprocam Dei dilectionem & gratiam, quod tollat peccatum, &c. Sic dicitur Prov. 8. v. 17. *Ego diligentes me diligo*. Jo:14. v.21. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum*. v. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus*. 1. Petri 4. vers. 8. *Charitas operit multitudinem peccatorum*. 1. Joan. 4. vers. 7. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est*, idest, factus est filius Dei, uti exponunt interpretes cum *Corn. a Lapide*.

Prob. 2. Ex SS.PP. nam S.Aug. *De Trinit. l.* 15. *c.* 18. ait, *Ipsa dilectio sive charitas ... perducit ad regnum*. In Expos. Epist. ad Galat. *Formatur Christus in eo, qui formam accepit Christi: formam autem accipit Christi, qui adhæret Christo dilectione spirituali*. De fide & oper. c. 14. *Charitas implet legem & facit recte vivere*, sed *non vivunt bene homines nisi effecti filii Dei*. Lib. 1. contra 2. Epist. Pelag. cap. 2. *ergo charitas efficit filium Dei*. Tract. 7. in Joannem, *Qui diligit, ex Deo natus est. Quare? Quia Deus dilectio est*. Tract. 9. *Timor medicamentum, charitas sanitas est*. Tract. 76. *Dilectio sanctos discernit a mundo*, Tract. 9. in Epist. Joannis, *Diligendo Deum amici facti sumus*. S. Chrysost. in Hom. 7. in 2. ad Timoth. *Ubi charitas est, omnia sublata sunt mala*. S. Greg. in Lib. 1. Regum cap. 3. *Ex vi conversionis magnitudo deletur criminis, vis autem conversionis est affectio charitatis*. S. Anselm. in Monol. *Dubitari nullatenus debet, quod ipse omnem naturam se vere amantem amet*, atqui omnis diligens Deum super omnia, & propter Deum ipsum, vere amat Deum: ergo. S. Ephrem de die judicii c. 5. *Compunctio sanitas animæ est*. S. Bern. Serm. 83. in Can. *Amor per se sufficit*. Cassiod. de Amicitia §. De Dilectione Dei, *Charitas est criminis abolitio*. S. Th. 1. 2. *qu.* 89. *art.* 6. *O.* Amor Dei, quo quis se iterum ordinat ad finem ultimum, causat gratiam: sed contritio ex charitate est amor Dei, quo quis se iterum ordinat ad finem ultimum: ergo.

Prob. 3. Ex communi sensu totius Ecclesiæ, quæ sæpe fidelibus omnibus contritis concedit Indulgentias, quarum capax non est, nisi justificatus. Item monet Sacramentis vivorum præmittendam esse saltem contritionem, per quam restituatur gratia, si forte absit: ergo certum est Ecclesiam supponere, quod per contritionem, quæ est absolute ex motivo bonitatis Dei super omnia, causetur justificatio. *Prob.* 4. ratione quia contritio, quæ procedit ex motivo charitatis erga Deum, est actus perfectissimus, quo peccator gratia Dei excitatus, & adjutus avertit se a peccato tanquam malo ipsi Deo, & se iterum convertit ad Deum super omnia dilectum, propter Deum ipsum: ergo congruum fuit, ut ad positionem illius, Deus vicissim se converteret ad hominem, secundum illud Zachariæ 1. v. 3. *Convertimini ad me, dicit Dominus exercituum, & convertar ad vos*.

His argumentis permotus *Silvius* retractavit priorem sententiam, qua id negaverat: Et merito inquit Gonet. *d.* 3. *n.* 27. *eo quod apertissime contradicat variis Scripturæ, Conciliorum, SS. PP. testimoniis, nec non Summorum Pontificum decretis, ac omnibus scholasticis*.

775 *Resp.* 1. Auctoritates adductas explicari posse de charitate habituali. *Contra est* 1. ex verbis ipsis, saltem plerisque, patet ad oculum, quod loquantur de actu dilectionis & amoris. 2. Non loquuntur speculative de habitu charitatis, sed practice incitant ad actus amoris Dei: ergo loquuntur de charitate actuali. 3. Scriptura & SS. PP. communiter per charitatem, intelligunt actualem: sic enim S. Dionys. *de div. nom.* cap. 4. ait, *Mihi enim videntur Theologi existimasse commune nomen esse amoris & charitatis*. Et paulo infra, *pro eodem ponuntur a sanctis Theologis charitatis & amoris nomina*. S. Aug. 15. *de Trin. cap.* 18. *Ipsa vero dilectio, seu charitas, nam unius rei est utrumque nomen*. Et *lib.* 3. *de doctr. Christ. cap.* 10. *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum*. Vide dicta *n.* 747.

776 *Resp.* 2. Intelligi de sola charitate perfecta seu intensa. *Contra est*, nam in primis *Synodus Agathensis*, ubi retuli *n.* 766. expresse dicit hoc de contritione, *licet dolor non sit ita intensus*. *S. Thom.* ibidem relatus dicit, quod *quælibet contritio, quantumcumque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat*. Catech. Rom. *n.* 770. relatus dicit, *contritionem posse esse veram & efficacem*, quamvis non sit maxima. Deinde Scriptura & PP. dicunt ista de dilectione Dei, & de charitate simpliciter ac sine addito: ergo. Quod si sententiæ toties repetitæ & abstrahentes a terminis illis, *perfecta, vehemens, intensa, diuturna*, non sufficiant ad persuadendum hoc de dilectione & charitate simpliciter, & quoad substantiam tali, nihil poterit absolute probari ex Scriptura, vel PP. quia quisque facile inveniet distinctiunculam, per quam verba detorqueat a vero ad suum privatum sensum.

Objic. 1. *S. Aug.* docet catechumenis non remitti peccata, nisi dum baptizantur: sed catechumeni debent amare, & sæpe flagrant amore Dei super omnia: Ergo. Ita Le Drou *arg.* 10. R. 1. Si argumentum valet, ergo nullus amor Dei super omnia a catechumeno elicitus tollit peccatum. R. 2. Tantum vult non dimitti perfecte, etiam quoad pœnas, aut non dimitti legaliter, ac pro externo etiam foro Ecclesiæ, cum per Baptismum fiat ingressus in Ecclesiam. 777

Objic. 2. S. Th. *in* 2. *d.* 28. *qu.* 1. *art.* 3. *ad* 2. ait; *Potest aliquis charitatem non habens* (quoad habitum) *diligere proximum & Deum etiam super omnia, ut quidam dicunt, & hoc diligere intelligitur actus charitatis sub præcepto directe cadere, & non solum secundum quod a charitate procedit*. Hanc autem charitatem 2. 2. *q.* 184. *art.* 3. *ad* 2. vocat *infimum dilectionis gradum*, quamvis sit super omnia: ergo talis actus charitatis non justificat. R. n. cons. quamvis enim talis actus sine habitu charitatis eliciatur a peccatore per auxilium supernaturale transiens, & quamvis etiam sit infimus gradus dilectionis Dei super omnia, tamen non negat *S. Thom.* per illum ipsum justificari peccatorem. 778

Objic. 3. Charitas, secundum omnes, dividitur in perfectam & imperfectam, & ideo 1. Jo. 4. v. 18. dicitur: *Perfecta charitas foras mittit timorem*. S. Aug. *Tr. in Epist. Joannis* ait: *Charitas meretur augeri, ut aucta mereatur perfici*. Item charitas perfecta & imperfecta, secundum S. Th. 2. 2. *q.* 19. *art.* 8. *O.* non differunt secundum essentiam. De sola autem charitate perfecta, quod sine Sacramento justificet, habemus ex damnatione propositionum *Baji* relata *n.* 747. in quibus semper additur *perfecta*: ergo si charitas sit imperfecta, cum ea stat peccatum mortale. R. *Dixi n.* 739. unam charitatem posse esse perfectiorem altera, & illo sensu una dicitur imperfecta respective, idest, minus perfecta; & similiter contritio perfecta, quæ est odium etiam omnium venialium, perfectior est, quam illa, quæ est solorum mortalium: omnis tamen charitas & ex ea procedens contritio est simpliciter perfecta & justificat, quæ ex motivo absolutæ bonitatis Dei odit mortale super omnia, hinc admisso vel dissimulato toto antecedente n. conf. 779

Q. 106. *An in casu necessitatis justificet sine Sacramento aliqua contritio, quæ extra necessitatem non justificaret?* R. Affirmat Le Drou *diss.* 4. *cap.* 2. *arg.* 19. putans charitatem imperfectam, quæ alioquin ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiritur, in casu necessitatis sufficere ad justificationem. Sed tenendum est oppositum, nam 1. si hoc verum est, ergo nullus adultus ex defectu Sacramenti peribit, adeoque *Trid.* frustra cavit, ut nullum peccatum esset reservatum in articulo mortis: si enim moribundus non habeat charitatem imperfectam, ei non prodesset absolutio sacramentalis, uti adversarii volunt: si autem illam habeat, justificari posset sine absolutione. 2. Dici non potest, cur aut quomodo necessitas contritionis imperfectæ tribueret vim, quam de se non habet, nullum enim fundamentum est dicendi Deum ita instituisse: ergo. 780

Objic. SS. Augus. Bern. Hugo a S. Victore dicunt dari contritionem, quæ in necessitate tantum justificet sine Sacramento. R. neg. ass. non enim dicunt justificare in necessitate *tantum*, sed tantum dicunt justificare in necessitate, quando deest Sacramentum: quod verum est etiam de contritione perfecta.

Q. 107. *An contritio perfecta vel amor Dei absolute prædominans requiratur tanquam pars ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ causandam?* R. §. 1. Le Drou *d.* 1. *cap.* 3. recenset multos, quos putat ante & post *Trid.* tenuisse, quod ad Sacramentum Pœnitentiæ requiratur perfecta contritio, quæ præcedere debet absolutionem, itaut per hanc tantum augeatur gratia, remittatur saltem pars pœnæ, & homo visibiliter reconcilietur Ecclesiæ. Tenet autem ipse talem contritionem non requiri, attamen defendit oppositum non doceri a *Trid.* nec esse omnino certum. Sed tenendum est veluti certum, & a *Trid.* sufficienter declaratum, quod contritio perfecta non requiratur tanquam pars Sacramenti Pœnitentiæ, nam 1. Catec. Trid. *de pœn. c.* 5. *n.* 32. dicit, *Ex fidei catholicæ doctrina omnibus credendum, & constanter affirmandum, vi clavium remitti peccata*: ergo ante Sacramentum non semper supponuntur remissa: atqui supponerentur semper remissa ante Sacramentum, si ante absolutionem requireretur, tanquam pars Sacramenti, contritio perfecta: ergo. 2. *Trid. sess.* 14. *de pœn. cap.* 4. docet aliquando contingere, ut contritio ante susceptum Sacramentum reconciliet: ergo satis significat, quod non semper fiat. 3. Trid. *ibid. cap.* 6. dicit absolutionem Sacerdotis non esse solum nudum ministerium declarandi remissa esse peccata: ergo saltem aliquando primo remittit. 4. *Ibid. c.* 3. dicit, quod reconciliatio cum Deo sit effectus Sacramenti: item *c.* 2. quod absolutio liberet a peccatis: Et *cap.* 6. quod sit functio remittendi peccata: hæc autem minus congrue explicantur, si dicamus ad Sacramentum Pœnitentiæ semper prærequiri contritionem perfectam, per quam peccata sint antecedenter remissa: ergo. 5. Non poterit dari clara ratio, cur Baptismus, & Pœnitentia potius quam alia, dicantur Sacramenta mortuorum. 6. Pontifices *cap. Presbyter, & cap. Agnovimus, causa* 26. *q.* 6. dicunt Sacerdotem, qui moribundo negat absolutionem, posse esse causam, cur damnetur, quod verum non est, si peccata non remittantur primo per absolutionem. 7. Adversarii fatentur cum Le Drou *d.* 3. *cap.* 2. §. 4. ad susceptionem Ba- 781

Baptismi & Pœnitentiæ sufficere dolorem ex eodem motivo atqui ad Baptismum non prærequiritur perfecta contritio, per quam remissa sint peccata, nam Act. 2. v. 38. *Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque vestrum ... in remissionem peccatorum*. Et in synodo Niceno dicitur, *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum*.

782 §. 2. Opstraedt *de convers. peccat.* requirit pro Sacramento Pœnitentiæ dolorem ex amore Dei, non tantum casto, sed etiam absolute prædominante, quod explicat hoc modo: 1. Amor Dei castus est, quo quis amat Deum propter Deum ipsum, Amor Dei prædominans, est amor Dei castus, qui superat alium amorem. 2. Amor prædominans potest esse talis, vel secundum quid, vel absolute: tum est prædominans secundum quid, si superet alium amorem aliquem, sed non omnem, v. g. si amor Dei superet quidem amorem divitiarum, sed non superet amorem bonorum, quia aliquis potius vellet offendere Deum, quam perdere honorem. In tali homine est amor Dei prædominans secundum quid, nempe supra amorem divitiarum, sed econtra amor honoris est prædominans supra amorem Dei. Tum est amor Dei absolute prædominans si superet omnes alios amores cordis, quia nempe potius vellet perdere divitias, honores, voluptates & creaturas omnes, quam Deum. 3. Certum est amorem secundum quid prædominantem non sufficere cum Sacramento; hinc concludit c. 8. §. 2. solum amorem Dei absolute prædominantem sufficere.

783 §. 3. Dicendum est ad Sacramentum Pœnitentiæ requiri aliquem actum absolute prædominantem, qui faciat hominem ita aversum a peccato & conversum ad Deum, ut potius vellet perdere omnes creaturas quam Deum, qui tamen actus, secundum dicta, non necessario est actus charitatis vel amor perfectus, uti magis constabit ex dicendis.

784 *Q.* 108. *Quale motivum habeat attritio, & quomodo illud attingere debeat?* R. §. 1. Attritio non requirit pro motivo nequidem inadæquato bonitatem Dei super omnia dilecti, ut habet communissima cum Le Dent *de attrit. c.* 2. contra *Bajum, Jansen. Jansenistas, Lupum, Farvacques, Le Drou, & alios. Prob.* 1. quia attritio non justificat sine Sacramento, uti dicetur n. 832. sed si pro motivo etiam inadæquato haberet bonitatem Dei super omnia dilecti, esset actus charitatis Theologicæ, & justificaret sine Sacramento, secundum dicta a n. 774. Neque huic effectui obstaret, quod adjunctum haberet motivum spei vel timoris, uti constat ex dictis a n. 772. ergo 2. Trid. *sess.* 14. *de pœnit. c.* 4. per hoc distinguit contritionem ab attritione, quod contritio sit charitate perfecta, attritio autem concipiatur ex alio motivo inferiore, uti dicetur n. 786. ergo ex mente *Trid.* attritio non est per charitatem perfecta: ergo pro motivo non habet bonitatem Dei super omnia dilecti. *Si dicas*, nomine attritionis venire actum a charitate quidem elicitum, sed minus efficacem & perfectum. *Contra est*: ergo attritio nequidem cum Sacramento sufficeret ad justificationem, ut enim sufficiat, debet esse efficax & excludere omnem voluntatem peccandi, ut docet *Trid.* supra.

785 *Objic.* Attritio debet attingere motivum honestum & supernaturale: ergo debet respicere Deum tanquam finem ultimum: sed Deus est finis ultimus, quatenus est summum bonum in se: ergo attritio debet attingere Deum tanquam summum bonum in se: ergo pro motivo saltem inadæquato habet bonitatem Dei super omnia dilecti. *Resp.* Permissis omnibus, quæ assumuntur pro antecedente, n. ult. conf. quia licet attritio debeat elici cum respectu ad Deum, uti dicetur n. 792. item licet attingat honestatem, quæ est convenientia cum fine ultimo, sicque mediate saltem & interpretative attingatur summum bonum in se, ad quod ultimate tendunt omnia, tamen non attingit illa propter bonitatem Dei, sive quia hoc Deo bonum est, sed quia bonum est ipsi attrito: ergo hic non intervenit motivum charitatis in Deum.

Inst. Omnis actus honestus est conformis primæ regulæ: ergo includit amorem aliquem primæ regulæ & finis ultimi, in quantum hic finis est in se summum bonum, uti pluribus probat Maurus *q.* 243. *a n.* 16. ergo omnis actus honestus, adeoque etiam attritio, ex motivo charitatis. R. Data 1. seq. n. 2. nam ad summum sequitur, quod omnes actus honesti eliciantur cum aliquo respectu ad finem ultimum, qui est summum bonum in se, uti jam dictum est: non autem sequitur, quod objectum suum vel ideo prosequatur, quia Deo bonum est, vel ideo fugiat, quia Deo malum est, quorum unum requiritur ad motivum charitatis. Consequenter ad actum honestum non requiritur, ut positive actu amet finem ultimum propter ipsum finem ultimum, sed satis est, quod sit circa objectum conforme primæ regulæ, & fini ultimo, quamvis finem ultimum amet sibi, dummodo saltem per alium actum maneat ordinatus ad finem ultimum.

786 §. 2. Attritio habet pro motivo, vel turpitudinem peccati, vel amissionem præmii, seu boni alicujus, vel incursionem pœnæ sive alicujus mali, sic enim *Trid.* supra expresse docet contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, communiter concipi, vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu, ubi per gehennam intelligitur pœna damni & sensus in inferno, uti notant omnes communiter cum Lugo *d.* 5. *n.* 137. per pœnas autem intelliguntur pœnæ temporales saltem Purgatorii, uti certum esse dicit Arr. *d.* 11. *f.* 1. quidquid contradicat Vasq. *q.* 92. *art.* 1. *dub.* 3. Imo communior sententia est cum Aversa *q.* 2. *f.* 14. attritionem concipi posse ob alia mala hujus vitæ, quamvis Con. *d.* 4. *n.* 39. ejusmodi attritionem habeat suspectam. Ratio nostra est, quia *Trid.* supra subdit Ninivitas hoc timore pœnæ temporalis nempe subvertendæ suæ urbis, utiliter concussos ad prædicationem Jonæ pœnitentiam egisse & misericordiam a Domino impetrasse, non quod justificati sint per attritionem, sed quod obtinuerint, vel remissionem pœnæ intentatæ, vel dispositi sint ad contritionem, per quam sint justificati. Ad pœnam reducitur etiam amissio præmiorum & bonorum, quæ alioqui danda erant, & per peccatum impediuntur; hinc a contrario bonum retributionis sive præmii etiam non movet ad attritionem, idem enim esse videtur timere carentiam boni velut pœnam & desiderare bonum velut præmium. Ex his

787 *Colliguntur seqq.* 1. Per turpitudinem peccati intelligitur inhonestas, quam peccatum habet per oppositionem ad naturam rationalem, ad rectam rationem, ad legem illud prohibentem, ad virtutem, contra quam peccatur: inest autem omni peccato turpitudo divinæ offensæ, irreverentiæ in Deum, ingratitudinis, inobedientiæ, injuriæ, temeritatis, & ideo illa motiva dicuntur universalia: quibusdam peccatis inest specialis tantum turpitudo, v. g. ebrietati, fornicationi, mendacio inest turpitudo per oppositionem ad specialem honestatem virtutis temperantiæ, castitatis, veracitatis, quæ honestas non opponitur omnibus peccatis, ideoque hæc motiva dicuntur particularia.

788 2. Ad amissionem præmii pertinet, quod per mortale amittitur gratia & amicitia cum Deo, virtutes supernaturales, jus ad cœlum, æterna gaudia; per venialia autem reddatur quis indignus multis gratiis actualibus, speciali favore vel protectione Dei, singulari gloria vel gaudio accidentali in cœlo, & etiam pro hac vita bonis temporalibus, ut sunt valetudo, honores, divitiæ, longa vita; hæc enim omnia sunt bona connaturalia hominis & honeste amabilia.

789 3. Ad incursionem pœnæ pertinet, quod per mortale mereamur æternum Dei odium, & inimicitiam, privationem gratiæ, & visionis beatificæ, æternos cruciatus gehennæ, perpetuum cum dæmonibus, & damnatis consortium, &c. per veniale autem mereamur Purgatorium, pœnas etiam temporales hujus vitæ, uti bella, famem, paupertatem, morbum, infamiam, mortem, imo & quod mereamur pœnas mere internas, uti remorsus conscientiæ, scrupulos, anxietates, ariditates, hæc enim omnia sunt opposita naturali inclinationi hominis & honeste odibilia.

790 4. Omnis dolor de peccatis reducitur ad 4. classes generales, nam 1. perfectissimus, qui est contritio, desumitur ex motivo bonitatis Dei, & pertinet ad filium. 2. Minus perfectus desumitur ex turpitudine peccati, & pertinet ad ingenuum. 3. Adhuc imperfectior desumitur a spe præmii, & pertinet ad mercenarium. 4. Minime perfectus desumitur a timore pœnæ, & pertinet ad servum. Unde sicuti servo nobilior est mercenarius, mercenario ingenuus, ingenuo filius, ita hi dolores se cum proportione excedunt.

791 *Dices*. Saltem non poterit dari attritio concepta ex solo metu pœnæ, quia omne odium fundatur in amore oppositi: ergo peccatum non potest odio haberi ex metu pœnæ, nisi simul moveat bonitas virtutis opposita. R. n. conf. quando enim aliquid ratione alterius odio habetur, satis est amare hoc, propter quod alterum odio habetur, uti si oderim cibum dulcem, quia sanitati nocet, non est opus ut amem cibum amarum, sed satis est amare sanitatem & me, cujus gratia odi cibum dulcem; ita hic dum odi peccatum propter pœnam, satis est, quod amem absentiam peccati & me, cujus gratia odi peccatum:

792 §. 3. Attritio ad justificationem disponens debet attingere suum objectum cum aliquo respectu ad Deum, uti omnes communissime cum Lug. *a n.* 140. Dicast. *d.* 6. *n.* 8. Aversa *q.* 11. *sess.* 5. nam 1. Trid. supra ad attritionem requirit, ut fiat cum spe veniæ, utique a Deo obtinendæ, cum explicet attritionem de peccato theologico, quod contra Deum committitur. 2. Ut attritio ad justificationem disponat, debet esse quædam inceptio dilectionis Dei, ut habet Trid. *sess.* 6. *cap.* 6. item debet esse conversio ad Deum, quia cum peccatum sit aversio a Deo, qui iterum ad Deum non convertitur, non habet veram pœnitentiam; sed si non attingat suum motivum cum alio respectu ad Deum, non poterit dici conversio ad Deum: ergo. 3. Attritio debet esse theologice supernaturalis, uti dictum est *n.* 667. sed talis non erit, nisi aliquo modo respiciat Deum: ergo. 4. Talis attritio debet esse efficax, sive excludere omnem voluntatem peccandi, etiam interne, sed si non respiciat Deum non videtur satis posse excludere omnem voluntatem peccandi interne, tum saltem, quando concipitur ex metu pœnæ: solus enim Deus novit & sufficienter punire potest peccata interna, unde ab illo solo timeri poterit tali peccato pœna debita: ergo.

793 *Dixi* 1. ad justificationem disponens, nam attritio sine respectu ad Deum potest habere naturalem honestatem, hinc *Alex. VIII.* damnavit hanc 9. prop. *Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu*. *Dixi* 2. cum aliquo respectu ad Deum, nam licet Bosco *sect.* 3. *a n.* 9. requirat formalem & explicitum, tamen sufficere quasi virtualem seu implicitum docent Suar. Amic. aliique cum Arr. *d.* 11. *f.* 2. talem autem putant haberi per hoc, quod turpitudo peccati cognoscatur esse contraria naturæ rationali, legi humanæ, honestati virtutis, &c. quod defendi potest, dummodo natura rationalis saltem confuse apprehendatur ut quædam participatio naturæ increatæ, & lex humana ut informata lege æterna Dei, & honestas virtutis ut quædam conformitas cum ratione æterna. Et simi-

similiter loquendo est circa amissionem bonorum vel incursionem malorum, quæ saltem confuse apprehendi debet tanquam neganda vel infligenda a Deo justo Judice: Hinc

Inferes 1. Ad dolorem, qui sufficiat pro Sacramento Pœnitentiæ, semper requiri respectum ad Deum, vel tanquam ad primam regulam omnis honesti, vel tanquam ad punitorem, aut præmiatorem, vel tanquam ad summum bonum in se & propter se infinite amabilem.

794 *Inferes* 2. Aliqua motiva etiam attritionis desumi per ordinem ad Deum præscindendo ab omni præmio & pœna, uti sunt motiva ex turpitudine peccati vel ex honestate virtutis oppositæ: quamvis enim Deus nec promisisset præmium pœnitenti, nec impœnitenti intentasset pœnam, adhuc honestum esset dolere de peccatis propter inhonestatem, quam in se habent, & propter honestatem singularem virtutum, quibus opponuntur.

795 *Q. 109. An attritio ex spe & metu possit esse honesta & supernaturalis?* R. §. 1. *Lutherus* dixit nos per attritionem ex spe vel metu fieri hypocritas & magis peccatores, eo quod impediat tantum peccata externa, & sit coacta, sed damnatur a Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. his verbis: *Si quis dixerit eam contritionem, quæ paratur per discussionem ∴ ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam sed facere hominem hypocritam & magis peccatorem, demum illum esse dolorem coactum, & non liberum aut voluntarium, anathema sit.*

796 §. 2. *Calvin. Bajus* & alii dixerunt omnem actum, & consequenter attritionem, quæ non est ex charitate, non esse bonam: sed oppositum certum est ex dictis *l.* 2. *n.* 132. Et vero honestum esse operari propter spem præmiorum, docet aperte Scriptura multis locis apud Ripaldam *de Ente supern. tom.* 3. *d.* 22. *n.* 9. & apud Le Dent *n.* 115. Idem definit Trid. *sess.* 6. *c.* 31. his verbis: *Si quis dixerit justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis operatur, anathema sit.* Idem SS. PP. apud Ripal. *n.* 10. & apud Le Dent *a nu.* 117. Ratio est, quia datur habitus supernaturalis spei distinctus ab habitu charitatis, ut certum est ex 1. ad Corinth. 13. v. 13. *Fides, spes, charitas, tria hæc; major autem horum est charitas;* ac tenent Theologi omnes: ergo etiam dantur actus virtuosi, & supernaturales spei respondentes, quod pluribus de aliorum etiam habituum a charitate distinctorum actibus evincit Ripald. *sess.* 2. *nu.* 13. & *seqq.* ideoque merito concludit Gormaz *n.* 345. nullam esse probabilitatem in illa sententia, quæ operationem ex spe præmii actam sine charitate, dicit esse inhonestam.

797 §. 3. *Jansenius, Jansenistæ* aliique apud Le Dent *cap.* 6. dixerunt dolorem ex metu gehennæ esse malum, vel quia nascitur ex amore proprio, vel quia habet adjunctam malam comparationem animi: sed oppositum est de fide ex *Trid.* supra, ubi definit esse utilem, & præparare ad gratiam. Idem dicit *sess.* 6. *cap.* 8. his verbis: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, anathema sit.* Idem evincitur ex Scriptura apud Bellarm. *hic lib.* 2. *c.* 17. & Ripald. *nu.* 35. quæ hortatur ad ejusmodi metum, uti Matth. 10. v. 28. *Timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Similiter SS. PP. & specialiter S. August. apud Ripald. *sess.* 5. & 6. sic in Ps. 127. loquens de puro metu, quo quis *timet ne mittatur in gehennam*, ait, *bonus est & iste timor & utilis est.*

798 §. 4. Multi alii Rigoristæ dicunt attritionem universim, alii saltem attritionem illam, quæ ex solo metu gehennæ concipitur, non posse esse supernaturalem: sed oppositum satis declarat Trid. *sess.* 14 *de Pœn. c.* 4. ubi docet eam *donum Dei esse & Spiritus Sancti impulsum ∴ quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat ∴ Et qui eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit;* nihil autem naturale potest conducere vel disponere ad gratiam, uti tenent Catholici omnes: Hinc *Alex. VIII.* damnavit has duas prop. 14. *Timor gehennæ non est supernaturalis.* 16. *Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei non est bonus motus ac supernaturalis.* Ratio hactenus dictorum a priori est, quia ordinate amare seipsum est honestum, non minus quam ordinate amare alterum: ergo velle bona, naturæ suæ ut rationali convenientia, & nolle mala illi naturæ suæ ut rationali disconvenientia, est maxime honestum: atqui beatitudo æterna est bonum naturæ ut rationali conveniens, econtra damnatio æterna est malum naturæ ut rationali disconveniens, uti per se patet: ergo maxime honestum est velle beatitudinem & nolle gehennam: ergo etiam maxime honestum est ex spe beatitudinis, & metu gehennæ dolere de peccato, tanquam de illo, quod impedit beatitudinem, & causat gehennam: ergo maxime congrue poterit principium supernaturale in talem attritionem influere.

799 *Objic.* 1. Perfecta charitas non mittit foras actum honestum: sed *perfecta charitas foras mittit timorem*, uti habetur 1. *Joannis* 4. v. 18. ergo timor non est actus honestus. R. Hoc solutum esse *n.* 773. *in fine*. Et si argumentum valeret, nullus timor Dei esset honestus.

Inst. S. Aug. & alii PP. sæpe reprehendunt timorem servilem, econtra commendant timorem castum sive filialem: R. Quando reprehendunt timorem servilem, intelligunt vel mundanum vel serviliter servilem, uti ostendit Le Dent *n.* 87. Quandoque volunt esse minus perfectum, uti ostendit idem Le Dent *n.* 98. Quandoque tantum volunt non sufficere se solo ad justificationem. Neque verum est, quod per timorem castum semper intelligatur filialis, sed quandoque intelligitur talis, qui secundum honestatem cujuscumque virtutis elicitur.

Objic. 2. Detestatio peccati concepta ex solo metu gehennæ necessario habet adjunctum affectum, quo quasi dicit, peccarem, si gehenna non esset: ergo semper est serviliter servilis. R. n. ant. quod directe est contra S. Th. 2. 2. *q.* 9. *art.* 4. ubi probat dari timorem servilem sine servilitate; Ratio est, quia sicut ille, qui dicit, nolo furari, quia furtum causat patibulum, non ideo dicit se furaturum si furtum non causaret patibulum, sed ab hoc præscindit, attamen vi hujus actus absolute vult non furtum: item sicuti actus, quo dico, nolo hodie peccare, est honestus, neque ideo dico me velle cras peccare: sed ab eo præscindo, ita attritus ex metu. Deinde certum est cum detestatione ex metu gehennę stare posse alium actum detestationis ex amore Dei: sed cum hoc actu amoris stare non potest ille affectus conditionatus: ergo nec necessario conjunctus est cum detestatione ex metu gehennæ. Denique metus gehennæ non necessario impellit ad conditionatam ejusmodi volitionem peccandi, sed potius ad absolutam nolitionem peccandi, quia nempe illa ipsa conditionata volitio causaret gehennam: ergo ex hoc quod habeam metum gehennæ, non potest sequi, quod habeam volitionem peccandi, sub conditione, si non esset gehenna, sed potius sequitur me habere nolitionem absolutam peccandi. 800

Inst. S. Th. *ad* 1. dicit timorem tunc esse cum servilitate, quando non amat justitiam, sed solum pœnam timet: ergo attritio ex puro metu non est honesta. *Resp.* Tantum vult debere adesse amorem justificationis & spem veniæ, itaut velit liberationem a pœna per liberationem a culpa.

Objic. 3. Detestans peccatum ex solo metu gehennæ non curat de hoc, quod peccatum sit malum Deo, adeoque æquivalenter dicit, detestor, quia mihi malum est, non detestaturus, si tantum esset malum Deo. R. n. ass. sicuti enim possum per intellectum judicare peccatum esse fugiendum, quia causat gehennam, neque per hoc nego esse fugiendum, quia Deo malum est, sed ab hoc præscindo; ita possum per voluntatem detestari peccatum, quia causat gehennam, non excludendo voluntatem detestandi, quia Deo malum est, sed quasi præscindendo ab eo. Ratio a priori est, quia quamvis causare gehennam non sit omnis malitia peccati, tamen est sufficiens, ut propter eam absolute detester peccatum, & hic actus detestationis non pugnat cum detestatione etiam ideo, quia Deo malum est: ergo quamvis vi hujus actus, quo detestor, quia causat gehennam, non detester, quia Deo malum est, non ideo sic positive dispositus sum, ut non detestarer, si tantum Deo malum esset: neque ideo contemnitur Deus; nam aliud est Deum vi illius actus non præferri positive omnibus rebus, aliud est postponi omnibus rebus, hæc enim duo differunt toto cœlo. 801

Inst. 1. Cessante motivo detestandi cessat detestatio: ergo quando detestor peccatum propter pœnam, si cessaret pœna, non detestarer peccatum: ergo virtualiter dico, non detestarer, nisi esset pœna. Resp. 1. Simili argumento probabo actum, quo nunc amo Deum, considerata sola illius misericordia, esse inhonestum, nam cessante motivo misericordiæ cessaret meus amor Dei: ergo virtualiter dico, non amarem Deum, si non esset misericors. *Resp.* 2. Cessante omni motivo detestandi cessat omnis detestatio, item cessante aliquo motivo detestandi cessat aliqua detestatio, c. cessante aliquo motivo detestandi cessat omnis detestatio, n. ergo si cessaret pœna, non detestarer peccatum, vi hujus actus, quo detestor ex motivo pœnæ, c. non detestarer vi alterius actus & motivi, quod non excluditur per motivum pęnæ, n. 1. & 2. seq. 802

Inst. 2. Qui amat filium Titii propter Titium patrem, ille ita comparatus est, ut mallet perdere filium quam patrem: ergo qui atteritur de peccatis propter pęnam, ita comparatus est, ut mallet peccare quam pęnam subire. *Resp.* Prior ita comparatus est, si nullum aliud sit motivum amandi filium quam præcise pater, c. si aliud adsit motivum aliunde magis amandi filium, neg. Pro odio autem peccati, semper adest aliud motivum quam præcise pęna, nam ideo pęna absterret a peccato, quia peccatum cognoscitur aliunde habere malitiam distinctam, quæ causat pęnam: ergo semper adest aliud motivum detestandi peccatum. 803

Inst. 3. Plerique sic detestantes peccatum propter pęnam peccarent, si abesset pęna. R. Peccarent vi actus, quem tunc absolute habent, n. vi actus alterius, quem forte habituri essent, transeat, nam hoc est incertum, sicuti autem nemo est bonus per actum, quem sub hac vel illa conditione habiturus esset, ita nemo per talem actum conditionatum est malus. 804

Objic. 4. Actus appretians pęnam supra culpam est inhonestus, quia certum est culpam esse detestabiliorem quam pęnam: sed attritio ex metu appretiat pęnam supra culpam, quia movetur pęna, ut detestetur culpam: ergo. *Resp.* n. min. sicut enim si amem Deum propter gratiam mihi datam, non ideo appretio gratiam supra Deum, nec ideo apprehendo tantum boni esse in gratia, quantum est in Deo, ita hic. Ratio a priori est, quia objectum in se vel optimum vel pessimum potest amari vel odio haberi propter diversa motiva, quorum singula quamvis non adæquent totam amabilitatem vel odibilitatem objecti, tamen sint sufficientia ad excitandum amorem vel odium, eo quod de se reddant simpliciter dignum amore 805

amore vel odio, quamvis alia abessent: ergo non est opus, ut apprehendam tantam esse bonitatem vel malitiam in motivo, quanta est in objecto amabili vel odibili.

806 *Inst.* 1. Attritus plus fugit pęnam quam culpam, & pęna est ipsi horribilior quam culpa, *nam quod propter alterum oditur, minus oditur*, inquit S.Th. *in suppl. q.* 2. *art.* 1. *ad* 4. atqui hoc est inordinatum: ergo. R. n. min. nam quamvis exercite vi hujus actus plus fugiat pęnam quam culpam, tamen signate non dicit pęnam esse plus fugiendam, neque positive excludit alium actum, quo culpa plus fugiatur, quam pęna, sed talem actum compatitur, imo per hoc ad talem actum disponitur. Et hoc non esse inordinatum, patet in simili: si enim moderate fugiam mortem, quæ est pęna peccati, non ideo inordinate ago, quamvis isto actu non fugiam peccatum: item si moderate amem hominem creatum a Deo, non est inordinatio, quamvis isto actu non amem Deum. Et ratio horum omnium a priori est, quia non semper tenemur elicere actus perfectissimos. Deinde inordinatum non est plus fugere pęnam quam culpam, si simul reipsa plus fugiatur culpa quam pęna, quod hic fit, nam attritus odit quidem magis pęnam quam culpam, in quantum ex odio pęnæ movetur ad odium culpæ, sub alia tamen ratione etiam magis odit culpam quam pęnam, in quantum ordinat odium pęnæ ad odium culpæ, eoque utitur tanquam medio ad fugiendam culpam.

807 *Inst.* 2. Inordinatum est ordinare Deum ad creaturam tanquam medium ad finem: ergo etiam inordinatum est ordinare detestationem culpæ ad evitationem pęnæ: hoc autem facit attritus, nam ideo detestatur culpam, ut effugiat pęnam: ergo. R. Dato ant. n. cons. Omnis creatura necessario est propter Deum, & Deus necessario est finis ultimus omnis creaturæ, hinc inordinatum esset velle usurpare Deum tanquam medium ad creaturam: econtra tam detestatio peccati quam evitatio pęnæ potest esse vel medium vel finis proximus ad aliquid aliud obtinendum, dummodo ultimate tendant ad Deum: detestatio autem peccati est medium aptissimum ad evitationem pęnæ: ergo non est inordinatum ordinare detestationem peccati ad evitationem pęnę tanquam ad finem proximum. *Dixi*, Dato ant. nam honeste opto Deum mihi, item honeste ordino amorem Dei ad meam beatitudinem, & hoc sensu ordino Deum ad me tanquam ad finem, cui, proximum, itant non excludam, quominus saltem per alium actum me ipsum ordinem ad ipsum Deum tanquam finem, cui, ultimatum. Et universaliter loquendo non esse inhonestum aliquid perfectius ordinare ad aliquid minus perfectum, patet in plurimis exemplis, nam Incarnatio Verbi est ordinata ad salutem hominum, Sacrificium Missæ sæpe ordinatur ad obtinendam sanitatem corporis, &c. cum tamen illa priora sint secundum se perfectiora.

808 *Objic.* 5. Actus disponens ad justificationem debet esse voluntarius: sed attritio ex solo metu concepta non est voluntaria, quia metus causat involuntarium: ergo. R. n. min. cujus probationem distinguo, metus causat involuntarium simpliciter, n. involuntarium secundum quid, transeat: sicuti autem voluntarium simpliciter sufficit ad peccandum, ita etiam ad honeste & supernaturaliter operandum. *Dixi*, transeat, quia sic debet subdistingui: Metus retrahens in oppositum illius, ad quod voluntas inclinat, causat involuntarium secundum quid, c. Metus impellens ad illud ipsum, ad quod voluntas de facto inclinat, causat involuntarium secundum quid, n. nam hic metus potius auget voluntarium, non aliter ac concupiscentia, sicuti si libenter volenti bibere miner mortem, nisi bibat, hic metus mortis non facit potum minus sed potius magis voluntarium. Jam vero metus gehennæ movet ad hoc ipsum, ad quod voluntas de facto inclinat, nam voluntas pęnitentiæ inclinat ad delendum peccatum, ex isto enim fine atteritur & pęnitet: ergo metus gehennæ movet secundum inclinationem voluntatis: ergo non causat involuntarium nequidem secundum quid.

809 *Inst.* 1. Qui ex metu naufragii projicit merces, habet metum impellentem ad projiciendas merces, & tamen hic metus causat involuntarium secundum quid: ergo metus etiam impellens causat involuntarium. Resp. Per metum impellentem intelligo eum, qui movet ad hoc, quod est conforme inclinationi voluntatis, metus autem impellens ad ejiciendas merces ordinarie est contra inclinationem voluntatis, quia ratione damni vellet non ejicere, adeoque metus ille ratione damni ex projectione secuturi debet dici esse absolute retrahens, & contra inclinationem voluntatis, adeoque causat projectionem secundum quid involuntariam. Quod si abesset metus damni, uti si alius simul navigans ei sponderet dare triplum pretium mercium projectarum, projectio nequidem secundum quid esset involuntaria.

810 *Inst.* 2. Talis projiciens merces communiter est ita dispositus, ut vellet non projicere, si abesset periculum naufragii: ergo similiter qui ex metu gehennæ vult abjicere peccatum, sic est dispositus, ut vellet non abjicere, si abesset metus gehennæ. R. n. conf. In projiciente merces est metus damni retrahans a projectione mercium, uti supponitur, econtra in attrito est metus tantum impellens. Deinde illa inefficax volitio retinendi merces est licita, & non impedit, quo minus reipsa projiciat merces ac evadat periculum: ergo in projiciente merces stat cum efficaci volitione projiciendi inefficax volitio non projiciendi, si abesset metus damni, sicuti in ægroto stat volitio inefficax non sumendi medicinam, si aliter posset obtinere sanitatem, quia nempe hæc volitio inefficax non impedit, quo minus medicina operetur sanitatem. In attrito est oppositum, nam volitio illa non abjiciendi peccatum, si abesset metus gehennæ, esset novum peccatum, sicque impediret, quominus abjiceretur peccatum & evaderetur gehenna: ergo cum efficaci attritione ex metu gehennæ non stat volitio etiam inefficax non abjiciendi peccatum, si abesset metus gehennæ. Itaque ad dignoscendum, an volitio efficax alicujus objecti patiatur secum volitionem inefficacem oppositi, hæc est universalis regula, quod tum patiatur, si non impediat obtentionem finis per volitionem efficacem intenti. Econtra si hanc obtentionem impediat, non compatiatur sed excludat.

Inst. 3. Ergo attritio ex metu gehennæ nihil habebit involuntarii. R. Nihil habebit involuntarii ratione metus gehennæ, qui impellit, c. ratione alterius displicentiæ inefficacis, quæ comitatur, n. cum enim omnis actus honestus fugæ, qualis est attritio, imo & contritio, sit partim detestatio mali inhonesti, cujus fruitio est delectabilis, partim prosecutio boni honesti, cujus adeptio est molesta, communiter habet, aut saltem habere potest concomitantem aliquam inefficacem displicentiam carendi isto delectabili, & amplectendi illud molestum: hæc tamen inefficax displicentia non debet explicari per comparationem serviliter servilem, per quam vellet peccatum, nisi metueret gehennam, sed per inefficax desiderium obtinendi justificationem sine difficultate & molestia, quod inefficax desiderium est homini quasi connaturale & necessarium, ideoque nullum est peccatum. 811

Objic. 6. Maxime naturale est homini sperare præmium & timere pęnam: ergo actus ex spe præmii vel ex timore pęnæ non est supernaturalis. R. Maxime naturale est homini sperare & timere, sicuti oportet utiliter ad salutem, n. sine utilitate ad salutem, c. ant. & n. cons. nam etiam maxime naturale est homini diligere parentes, alere filios, conservare propriam vitam, timere offensam Dei, & tamen illi actus possunt esse supernaturales. Ratio a priori est, quia gratia non est contra, sed secundum naturam recte ordinatam: ergo ex hoc, quod aliquid sit secundum naturam recte ordinatam, non sequitur non esse secundum gratiam & supernaturale. Ut tamen ejusmodi actus sint supernaturales, non debent sistere in fine naturæ seu in conformitate cum natura rationali præcise, sed debent ulterius tendere ad conformitatem cum ratione æterna, uti num. 792. dictum est. 812

Inst. Talis attritio concepta ex metu gehennæ, pro objecto formali habet peccatum, pro formali habet malum gehennæ: ergo totum ejus objectum est mere naturale: ergo ipsa non est supernaturalis. R. Pro formali habet malum gehennæ, sed propositum per finem supernaturalem, tanquam infligendum a Deo, secundum dicta l. 2. nu. 19. sub quo respectu habet rationem objecti supernaturalis, & ideo in actum circa tale objectum influet principium supernaturale, quod in istum actum refundet supernaturalitatem.

Q. 110. *An attritio ex spe præmii, vel etiam ex solo metu pœnæ concepta possit esse absolute efficax & positive excludere omnem voluntatem peccandi?* Resp. Negant *Lupus, Farvacq. Castoriensis, Le Drou & alii*; sed affirmandum est & probatur 1. auctoritate, nam Exod. 20. v. 20. dicitur, *Venit Deus ut terror illius esset in vobis & non peccaretis*. Ps. 111. v. 1. *Qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis*. Prov. 14. v. 16. *Sapiens timet & declinat a malo*. Eccli. 1. v. 27. *Timor Domini expellit peccatum*. Joannis 5. Significavit Christus timore mali posse excludi voluntatem peccandi, quando languido dixit: *Jam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. Trid. *sess.* 6. *can.* 8. ait, *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, &c. anathema sit*: ergo secundum *Trid.* vi metus gehennæ *a peccando abstinemus*: *sess.* 14. *de Pœn. cap.* 4. dicit, quod attritio prout distincta a contritione, disponat ad gratiam in Sacramento impetrandam, *si voluntatem peccandi excludat*: ergo supponit posse excludere, alioquin loqueretur inepte, ac si dicerem, homo est brutum, si sit equus; homo potest volare, si habeat alas ad volandum aptas, suppositio enim talium conditionum est de re impossibili vel aperte falsa. *Alex. VII.* in Decreto, quod referam *n.* 875. dicit, *Attritio quæ concipitur ex metu gehennæ, excludens voluntatem peccandi*: ergo manifeste supponit posse excludere. SS. PP. nominatim *Hieron. Cyprian.* cum *Origene, Basilius, Ambros. Prosper* apud *Le Dent a n.* 62. docent timorem gehennæ posse esse efficacem in ordine ad excludendam voluntatem peccandi: & specialiter ita sensisse *S. Aug.* suse defendit Bosco *f.* 3. *concl.* 3. sic enim *lib. de Genesi contra Manich. c.* 28. ait: *Nihil sic retinet homines a peccatis, quemadmodum imminentis mortis cogitatio*. S. Th. 2. 2. *q.* 19. *art.* 2. O. ait: *Homo propter mala, quæ timet, ad Deum convertitur eique inhæret*. *Q.* 17. *art.* 8. O. *Aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri cessat a peccato*. P. 3. *qu.* 85. *art.* 5. O. *Tertius est motus timoris servilis, quo quis timore suppliciorum a peccatis retrahitur*. Catechismus Rom. *de Pœn. c.* 5. postquam locutus est de contritione perfecta, subdit, *quamquam si id minus consequi nobis liceat, ut perfecta sit, vera tamen & efficax contritio esse potest*. Et quod non intelligat contritionem imperfectam, attamen procedentem ex motivo charitatis, uti explicat Le Drou *d.* 4. *c.* 4. §. 5. sed intelligat attritionem ex inferiori motivo etiam pœnarum conceptam, patet ex verbis, quæ statim addit, *sæpe enim usuvenit, ut quæ sensibus subjecta* 813

jecta sunt, magis quam spiritualia nos afficiant. Accedit pius asceta, Thom. de Kempis *De Imitat. Christi lib. 1. c. 24. Bonum est, ut si needum amor a malo te revocat, timor gehennalis coerceat*. Similiter S. Isid. *lib. 2. sent. cap. 8.* ait, *Ante necesse est timore converti ad Deum, ut metu futurarum pœnarum carnales illecebræ vincantur*.

814 *Probatur* 2. Ratione, quia potest dari tale desiderium cœli, & talis metus inferni, qui determinet ad absolute adhibenda media necessaria pro obtinendo cœlo, & pro declinando inferno, si enim dari possit in homine tale desiderium boni temporalis, & talis metus mali corporalis, qui determinet ad absolute adhibenda media necessaria pro obtinendo illo bono, & pro evitando illo malo, multo magis respectu beatitudinis & damnationis æternæ, quæ sciuntur habere plus efficaciæ ad movendum ratione majoris bonitatis vel malitiæ suæ: atqui medium obtinendi cœlum & declinandi infernum est fugere omne mortale: ergo potest dari desiderium cœli & metus inferni absolute determinans ad fugiendum omne mortale: ergo etiam dari potest attritio efficax ex illis motivis concepta. Itaque ratio a priori hæc est, quia intentio efficax finis infert electionem medii necessarii: sed attritio ex spe vel metu est intentio efficax obtinendi beatitudinem aut declinandi infernum, medium autem ad ista necessarium est vitare omne mortale, propter quod Deus negat beatitudinem vel infligit infernum: ergo attritio ex spe beatitudinis vel ex metu inferni infert electionem vitandi omne mortale.

815 *Respondent* 1. Metum tantum excludere peccata externa, non autem interna. *Contra est* 1. nam ratio allata *num.* 814. & reliqua argumenta probant excludere omnia mortalia: ergo etiam interna. 2. *Trid. n.* 795. relatum directe concludit contra *Lutherum*, uti manifeste ostendit *Le Dent c.* 1. sed *Lutherus* dicebat attritionem ideo hominem facere hypocritam, quia excluderet peccata tantum externa: ergo ex *Trid.* certum est attritionem excludere etiam peccata interna. 3. Ideo attritio potest excludere peccata externa, quia est voluntas efficax, v.g. vitandi gehennam, quæ incurritur per peccata externa: sed eadem gehenna incurritur etiam per peccata interna: ergo attritio etiam hæc potest excludere. 4. Superbia & hypocrisis excludunt peccata externa: sed attritio supernaturalis plus potest quam illa: ergo potest excludere peccata etiam interna.

816 *Resp.* 2. Timorem pœnæ posse excludere voluntatem peccandi, non ab animo attriti, sed tantum ab ipso actu attritionis. *Contra est* 1. Attritio supernaturalis numquam in se est nec potest esse voluntas peccandi: ergo a se semper excludit voluntatem peccandi: ergo quando *Trid.* dicit, *Si voluntatem peccandi excludat*, non intelligit, si excludat ab actu attritionis, sed ab ipso attrito. 2. Saltem tum, quando attritio in se non est voluntas peccandi facere potest, ut a peccando abstineamus: ergo attritio potest etiam ab attrito excludere voluntatem peccandi. Conseq. patet, ant. autem definitur a Trid. *sess. 6. can.* 8. his verbis: *Si quis dixerit gehennæ metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit*: ex quibus verbis manifestum est nos ex vi metus gehennæ abstinere posse a peccando, adeoque hunc metum posse ab animo excludere voluntatem peccandi. 3. Attritio excludit ab attritione voluntatem peccandi, quia est nolitio peccandi: ergo etiam excludit ab attrito, qui habet istam nolitionem peccandi, in eodem enim attrito non potest simul esse nolitio, & volitio peccandi.

817 *Resp.* 3. Attritionem ex metu excludere voluntatem peccandi, negative tantum, sicut somnus vel ingens distractio. *Contra est* 1 Attritio excludit, quia est actus positivus fugæ directe tendens in peccatum tanquam positiva detestatio illius ex hoc motivo, quia causat gehennam: ergo positive excludit voluntatem peccandi. 2. Ideo excludit, quia est positiva nolitio peccandi: ergo positive excludit.

818 *Resp.* 4. Metum gehennæ non per seipsum immediate, sed tantum mediate excludere voluntatem peccandi, quia movet ad charitatem, qua omnis voluntas peccandi excluditur. *Contra est* 1. nam argumenta nostra, & præsertim illud n. 814. allatum probat, quod per seipsum excludat. 2. Possum adjutus Dei gratia ita aversari aliquod malum, ut efficaciter nolim, quidquid potest mihi causare illud malum: ergo possum adjutus Dei gratia ita detestari gehennam, ut efficaciter nolim quodvis peccatum potens mihi causare gehennam. 3. *Alex. VII.* in Decreto, quod referam n. 875. dicit controverti, an attritio ex metu gehennæ excludens voluntatem peccandi *sine necessitate alicualis Dilectionis Dei* sufficiat cum Sacramento: controversia autem erat de attritione proxime sufficiente, & per seipsam excludente voluntatem peccandi: ergo ex mente *Alex. VII.* potest talis attritio per seipsam excludere voluntatem peccandi.

819 *Objic.* 1. *SS. Aug. Greg. Bern. Th. Bonav.* dicunt solo timore non excludi voluntatem peccandi, nisi dilectio charitatis accesserit. R. Plerumque loquuntur de timore serviliter servili. Quandoque tantum volunt hominem per solum timorem non *perfecte*, non *pure*, non satis *filialiter* converti ad Deum. Quandoque volunt solo timore sine Sacramento non obtineri gratiam, & speciatim quando commentantur in psalmos, significant in antiqua lege peccatum sine dilectione remitti non potuisse. Et unum ex his convenire, patebit consideranti omnes textus, quos fuse adducit Le Drou *tota diss.* 2. & adhuc fusius expendunt Ripald, *de Ente supern. tr.* 3. *d.* 22. *s.* 8. Bosco *s.* 3. *concl.* 3. Le Dent *c.* 5. §. 4. Francol. *de dolore l.* 1. *c.* 3. De cetero, quod aliquoties videtur insinuari, quasi semper peccatum sit operari ex timore & non ex charitate, defendi non potest; uti constat ex dictis partim hic *num.* 796. partim *l.* 1. *n.* 691. & *l.* 2. *num.* 132. Unde si oppositum haberet *S. Aug.* aut alius e SS. PP. non esset audiendus, sed Ecclesia, uti dictum est *l.* 1. *a n.* 211.

Inst. S. Th. 2. 2. *q.* 19. *art.* 9. O. ait, *Timor servilis non est numerandus inter septem dona Spiritus Sancti, licet sit a Spiritu Sancto, quia, ut Aug. dicit, potest habere annexam voluntatem peccandi*. Et 1. 2. *q.* 107. *art.* 1. *ad* 2. *Lex vetus dicitur prohibere manum non animum, puta qui timore pœnæ ab aliquo peccato abstinet, non simpliciter ejus voluntas a peccato recedit, sicuti recedit voluntas ejus, qui amore justitiæ abstinet a peccato, & propter hoc lex nova quæ est lex amoris, dicitur animum cohibere*. Resp. *Ad* 1. *Alensis*, *S. Bonav.* & alii numerant timorem servilem inter septem dona Spiritus Sancti, videturque idem aperte tenere *S. Aug.* cum Bellarm. *de pœnit. l.* 2. *c.* 17. unde quando ipse & *S. Thom.* dicunt non esse donum Spiritus Sancti, eo quod possit habere adjunctam voluntatem peccandi, intelligunt timorem aliquem, bonum quidem (& qui sit actus virtutis, secundum dicenda *n.* 87. *in obj.* 9.) sed ex vi modi tendendi inefficacem, cum econtra ad donum Spiritus Sancti requiratur, secundum S. Th. 1. 2. *qu.* 68. *art.* 8. O. ut faciat promptum ad actus excellentes, adeoque ut sit actus efficax, qualis etiam debet esse attritio, ut voluntatem peccandi excludat. *Ad* 2. Et ibi loquitur de timore quodam inefficace, qui non determinet ad efficaciter volendam liberationem a culpa, vel ad efficacem vitæ emendationem. 820

Objic. 2. Spes & timor sunt virtutes tantum particulares oppositæ particularibus tantum vitiis: ergo non excludunt omnia peccata, R. n. ant. nam spei opponitur contemptus beatitudinis, sive neglectus finis ultimi, qui inest omni mortali: item spei beatitudinis & timori gehennæ opponitur temeritas, qua homo se exponit periculo amittendæ beatitudinis & incurrendæ gehennæ, quæ temeritas etiam inest omni mortali. 821

Objic. 3. Desiderium præmii & metus pœnæ reducuntur ad spem: sed spes stat cum aliquo peccato mortali: ergo R. Habitum spei stare cum peccato mortali non opposito fidei aut spei, item actum spei stare cum peccato mortali habituali, denique etiam aliquis actus imperfectus spei stat cum peccato mortali actuali: sed actus spei principalis & famosus, qui est desiderium absolute efficax beatitudinis, ex quo concipi debet attritio, non stat cum mortali actuali, alioquin absolute efficaciter vellet beatitudinem, uti supponitur, & non vellet absolute efficaciter, quia non vellet absolute negationem peccati, quæ est medium necessarium ad beatitudinem. 822

Inst. Actus fidei vel alterius similis virtutis non excludit omnem voluntatem peccandi: ergo nec actus spei. R. 1. Actus fidei vel alterius similis virtutis non excludit omnem voluntatem peccandi: ergo nec actus charitatis. R. 2. n. conf. quia exclusio sive nolitio omnis mortalis est medium proxime necessarium ad obtinendam beatitudinem, in quam tanquam finem efficaciter tendit spes, non item ad eliciendum actum fidei vel alterius virtutis.

Objic. 4. Attritio fundatur in amore sui: sed amor sui non excludit omnem voluntatem peccandi; homines enim peccant, quia se amant. R. Attritio fundatur in amore sui ordinato, quo quis sibi absolute vult bene esse in altera vita, c. in amore sui inordinato, vel tali, quo quis sibi non absolute vult bene esse, sed tantum respective ad hoc vel illud commodum hujus vitæ, n. Medium autem necessarium ad hoc, ut absolute bene sit in altera vita, est evitatio omnis peccati mortalis: ergo inordinatus amor sui, in quo fundatur attritio, determinat ad evitationem omnis mortalis. 823

Objic. 5. Attritus ex metu gehennæ non odit peccatum, sed tantum gehennam, nam illud proprie non habetur odio, quod non propter se, sed propter aliud odio habetur, sic homo proprie non habetur odio, quando propter peccata habetur odio, sed sola peccata odio habentur, ita Castoriensis, & Conf. ex S. Aug. *Epist.* 144. *Qui gehennas metuit, non peccare metuit sed ardere*, R. n. ass. quod si verum esset, non peccarem odiendo proximum, quia mihi damnum intulit, tum enim non odissem proximum, sed tantum damnum meum, quod damnum licite odi. Itaque licet per attritionem ex metu gehennæ non oderim peccatum propter se, sed propter pœnam, attamen simpliciter odi peccatum: nam hoc ipso, quod oderim propter pœnam, odi malitiam, quæ causat pœnam, & malitia illa est ipsum peccatum: ergo odi ipsum peccatum. *Ad Conf.* dico *S. Aug.* ibi loqui de timore cum servilitate. 824

Inst. Sic attritus non odit peccatum secundum se, sed tantum prout est inducens pœnam: ergo non tollitur affectus ad peccatum secundum se, quia hic affectus non potest tolli nisi per displicentiam peccati secundum se. R. n. conf. & ejus probationem, quamvis enim displicentia peccati propter pœnam non opponatur directe peccato secundum se, attamen opponitur directe, in quantum peccatum secundum se est inductivum pœnæ, quæ efficaciter displicet.

Objic. 6. Propria ratio malitiæ in peccato mortali consistit in contemptu amicitiæ Dei: sed spes, & timor non habent ullam repugnantiam cum contemptu amicitiæ Dei, quia hanc non considerant, sed sola charitas: ergo sola charitas habet repugnantiam cum propria ratione malitiæ, quæ est in mortali. Ita Farvacq. R. 1. n. min. quamvis enim spes, & timor non conside-

siderent; sed præscindant ab amicitia Dei, tamen per hoc excludunt contemptum amicitiæ Dei, quia cum hoc contemptu stare non possunt, alioquin efficaciter speraretur, & non speraretur beatitudo, efficaciter fugeretur & non fugeretur infernus, nam scitur per fidem, quod contemptus amicitiæ Dei, qui inest omni mortali, demereatur beatitudinem & mereatur infernum. R. 2. Dist. min. spes & timor non habent repugnantiam cum contemptu amicitiæ positivæ Dei, transeat, amicitiæ negativæ, sive non inimicitiæ, subdist. non habent repugnantiam directam, transeat, indirectam, n. min. & conf. nam volendo obtinere beatitudinem, & fugere gehennam debent saltem indirecte velle habere Deum non inimicum, quia per fidem scitur, Deum alioquin negaturum beatitudinem, & illaturum gehennam, volitio autem efficax non inimicitiæ Dei excludit omnem volitionem peccandi mortaliter, quia scitur Deum per omne mortale reddi inimicum.

826 *Objic.* 7. Desiderium efficax cœli stat cum mortali actuali: ergo attritio concepta ex efficaci desiderio cœli non excludit omnem voluntatem peccandi. *Prob. ant.* Quando finis obtineri potest duplici medio, tum ad desiderium efficax finis non est opus velle determinate unum; sed sufficit vel efficaciter hoc, vel illud: atqui cœlum est finis, & cœlum obtineri potest duplici medio, nempe vel non peccando, vel si pecces, in fine vitæ pœnitendo: ergo ad desiderium efficax cœli non requiritur determinate, ut nolim peccare; sed sufficit, ut vel nolim peccare, vel si velim peccare, ut velim in fine vitæ pęnitere: ergo desiderium efficax cęli stat cum voluntate actuali peccandi. R. Desiderium efficax & absolutum cęli stat cum mortali actuali, n. desiderium suo modo efficax sed non absolutum, c. ant. & n. conf. Jam vero ad attritionem, quæ ad justificationem disponat, requiritur desiderium efficax, & absolutum cęli, idest, desiderium non restrictum ad certum medium vel ad certum tempus; sed perfectum & se extendens ad omnia media necessaria, & ad omne tempus: debet enim esse propositum numquam peccandi imposterum, qui autem vult nunc peccare, & pęnitere pro futuro non habet respectu temporis præsentis desiderium efficax cęli; sed tantum respectu futuri, sicuti ille non dicitur absolute efficaciter desiderare sanitatem, qui cum possit, non vult tunc adhibere medicinam, quamvis efficaciter velit adhibere postea. Et idem est dicendum de attritione ex metu gehennæ, ut enim hic metus possit causare attritionem sufficienter disponentem ad justificationem, debet esse absolutus, & non restrictus ad certum medium, vel tempus.

827 *Objic.* 8. Qui habet voluntatem efficacem vitandi omne peccatum, debet potius eligere infernum quam peccatum; sed nemo potest ex odio inferni potius eligere infernum, quam peccatum: ergo. R. 1. absolute n. maj. quia secundum dicta n. 732. ad contritionem, & consequenter etiam ad volitionem efficacem vitandi omne peccatum, non est opus comparare peccatum cum inferno, nec est opus proposito se extendente ad hypotheses, quæ numquam contingent; sed satis est habere actum absolutum, cum quo stare non possit actualis volitio ullius peccati. R. 2. Dist. maj. qui habet voluntatem efficacem vitandi omne peccatum, debet potius eligere infernum quam peccatum, si per illam suam voluntatem appretiet peccatum super omnia, transeat, si non appretiet super omnia, n. attritio autem non necessario ex sola vi sua appretiat peccatum super omnia, cum non appretiet supra motivum suum, quod est pęna, & a quo habet vim & efficaciam suam. Tamen R. 3. Dist. min. Nemo potest ex odio inferni apprehensi cum reatu condignitatis ad infernum, potius eligere infernum quam peccatum, n. nemo potest ex odio inferni apprehensi sine reatu condignitatis ad infernum, potius eligere infernum, quam peccatum, c. Tum enim desinit habere circumstantiam, sub qua nunc habet rationem motivi universalis. Jam vero talis attritus ex metu inferni apprehensi cum reatu condignitatis ad infernum eligeret præ peccato infernum apprehensum sine reatu condignitatis ad infernum, talis enim actus est honestissimus, neque in illo est ulla repugnantia.

828 *Inst.* 1. Si ita attritus poneretur in circumstantiis, in quibus vel esset peccandum, vel esset eligendus infernus, ipse potius peccaret quam eligeret infernum, si enim ideo voluntas determinetur per metum inferni ad vitandum peccatum, quia vitare peccatum est medium ad vitandum infernum: ergo si committere peccatum est medium ad vitandum infernum, voluntas etiam vi metus inferni determinaretur ad committendum. R. Dist. ant. potius peccaret, ex vi alterius actus, quem tunc forte haberet desinente attritione, transeat, ex vi attritionis, quam jam habet, n. ant. & ejus probationem, nam aliunde in peccato apparet intrinseca inhonestas causativa inferni, unde sicuti desiderium sanitatis determinat quidem ad consulendum Medicum, attamen non determinaret, si appareret eam consultationem esse peccatum mortale, ita a pari, quia appareret inhonestas peccati, per quod vitari deberet infernus, voluntas bene disposita non deberet moveri ad vitandum infernum per tale medium; sed deberet potius permittere sequi infernum. Ratio a priori est: quia volitio efficax alicujus finis non necessario determinat ad quodvis medium; sed ad medium hic & nunc moraliter possibile, & secundum præsentem dispositionem eligibile: ergo quamvis infernus efficaciter moveat ad vitandum peccatum, non potest determinare ad peccandum, ut vitetur infernus, quia peccatum per alium actum cognoscitur esse illicitum, & secundum præsentem dispositionem ineligibile.

Inst. 2. Saltem peccatum, quod committo per volitionem peccandi, si non esset infernus, non potest efficaciter retractari per attritionem conceptam ex metu inferni: ergo attritio ex metu inferni adhuc non potest excludere omnem voluntatem peccandi. *Prob. ant.* Ut illud peccatum retractem, debeo ita esse dispositus, ut non peccarem, si infernus non esset; sed non sum ita dispositus per attritionem ex metu inferni, nam meum peccatum fuit volitio peccandi, si infernus non esset: ergo peccatum illud non potest retractari per attritionem conceptam ex metu inferni. R. n. ant. ad probationem n. min. nam quamvis antehac, quando aberat ordinatus metus inferni, habuerim hunc actum: peccarem, si infernus non esset, nunc tamen detestor illum actum ex metu ordinato inferni: ergo nunc non habeo actum, quo velim peccare, si infernus non esset; sed habeo actum, quo volo simpliciter non peccare, quia infernus est. An autem, si infernus non esset reipsa essem vel non essem voliturus peccare, ab illo nunc præscinditur, nec est opus determinare alterutram partem. 829

Inst. 3. Saltem ille, cui sua prædestinatio esset revelata, non posset efficaciter atteri propter metum inferni, uti nec ille, qui invincibiliter putaret se debere vel peccare, vel ne peccaret, eligeret infernum, denique nec ille, cujus peccato Deus non vellet infligere infernum. R. concedendo omnia assumpta, quia tales non possunt moveri metu inferni. Non primus, quia certus est se non damnandum. Nec secundus, quia simpliciter non timeret infernum; sed præ peccato amaret tanquam leviorem. Nec tertius, quia sciret se in actu secundo non promereri infernum. His autem non obstantibus manet verum, quod diximus, nempe attritionem, ubi concipi potest, & concipitur ex metu gehennæ, posse esse efficacem, & excludere omnem voluntatem peccandi, sicuti secundum omnes bonitas Dei est motivum sufficiens ad efficaciter excludendam omnem voluntatem peccandi, & tamen in homine, qui putaret Deum velle, ut jurando leve mendacium impediret gravissima peccata aliorum, bonitas Dei non posset excludere voluntatem pejerandi, quia non posset nunc movere ad non jurandum mendacium, quod per accidens est. 830

Colliges. Quæ dicta sunt de attritione ex metu pęnæ æternæ, etiam valere de attritione ex metu pęnæ temporalis prout infligendæ a Deo propter peccatum mortale aut veniale, nam potest etiam esse honesta, supernaturalis & efficax, uti recte Card. *in* 2. *crisi d.* 36. *num.* 2. 831

Q. 111. *An attritio se sola justificet sine aliquo Sacramento?* R. Negative, nam Trid. *sess.* 14. *cap.* 4. expresse dicit attritionem ex consideratione turpitudinis peccati aut ex metu gehennæ vel pęnarum, per se non perducere ad justificationem extra Sacramentum, idem autem insinuat de omni alia attritione, v. g. quæ concipitur ex motivo religionis, obedientiæ, &c. quia reipsa tum concipitur ex turpitudine peccati propter oppositionem ad istas virtutes. Deinde *Trid.* ibidem attritionem quæ non justificat, opponit contritioni conceptæ ex motivo charitatis, de qua sola dicit, quod justificet: ergo intelligit de omni attritione, quæ non est ex motivo charitatis. Ratio autem est, quia attritio concepta ex motivo infra charitatem non est perfecta conversio ad Deum, cum non habeat Deum pro objecto, cui: ergo cum mortale fuerit perfecta aversio a Deo, conveniens non fuit præscindendo a privilegio ex meritis Christi per aliquod Sacramentum nobis concesso, ut per attritionem recuperaretur gratia & amicitia Dei. Hinc audiendus non est Ray. *in Heter. T.* 15. *p.* 1. *f.* 1. *pun.* 5. *n.* 6. putans actum pęnitentiæ specialis, quo quis detestatur peccatum ex motivo reparandi jus divinum læsum, justificare sine Sacramento. Ex hactenus dictis 832

Inferes 1. Attritionem, & contritionem in his convenire, quod utraque sit actus. 1. Voluntarius & liber. 2. Honestus. 3. Supernaturalis. 4 Qui possit esse efficax. 5. Includens detestationem & dolorem formalem. 6. Includens propositum aliquod saltem virtuale non peccandi de cetero. Disconveniunt autem 1. & principaliter in motivo, quod respectu contritionis est bonitas Dei absoluta, respectu attritionis ordinarie est motivum virtutis charitate inferioris. 2. In causa sui, nam contritio est ab habitu charitatis Theologicæ vel ab alio auxilio supplente habitum, attritio ab habitu inferioris virtutis vel ab auxilio similiter supplente. 3. In effectu seu modo disponendi ad gratiam, nam contritio justificat sine Sacramento, non autem attritio. 833

Inf. 2. Attritionem, quæ concipitur ex spe præmii vel ex metu pęnæ, communiter saltem esse spem præmii vel metum pęnæ, conceptus tamen attritionis salvari posset præscindendo ab eo, quod in præmium vel pęnam tendat tanquam in objectum, quod, & materiale; est enim satis, quod quasi fundentur in spe, vel metu, in quantum procedunt ex motivo boni, quod est in præmio, aut mali, quod est in pęna, quod motivum proponitur cum spe vel metu. 834

Inf. 3. Contritionem sic posse definiri, quod sit detestatio, & dolor de peccato propter absolutam bonitatem Dei super omnia dilecti, attritionem autem, quod sit detestatio, & dolor de peccato ex motivo turpitudinis peccati, præmii aut pęnæ. 835

Q. 112. *An attritio concepta ex inferiore motivo quam charitatis, sufficiat cum Sacramento ad justificationem?* R. Affirmative, nam 1. ita docent Concilia, & præsertim *Trid.* 2.

Idem tenent SS. PP. & speciatim *S. Aug.* 3. Idem tenet *S. Th.* 4. Idem tenent AA. & Theologi plurimi, oppositum autem tenent respective pauci. 5. Idem probat praxis Ecclesiæ & communis sensus fidelium. 6. Ratio idipsum evincit. Hæc omnia jam ordine declarabuntur.

836 *Q.* 113. *Quomodo ex Conciliis, & præsertim ex Tridentino probetur, quod attritio sufficiat cum Sacramento?* R. Franciscus Pinthereau *in libello de attritionis sufficientia, a pag.* 157. ostendit Concilium *Africanum & Florent.* ita docuisse: sed sufficit solius *Tridentini* auctoritas, ex quo *probatur* 1. nam secundum *Trid.* contritio in genere, prout præscindit a perfecta, & imperfecta, est pars Sacramenti pęnitentiæ: ergo etiam attritio. *Cons. patet*, quia *Trid.* attritionem vocat contritionem imperfectam. *Ant. autem prob.* nam Trid. *sess.*14. *de pęn. cap.* 3. ait: *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, &c.* Et postea cap. 4. *contritionem, quæ primum locum inter dictos pęnitentis actus habet*, dividit in perfectam, & imperfectam, & ad hanc dicit spectare attritionem conceptam etiam *ex gehennæ & pęnarum metu*: ergo etiam hæc attritio, secundum *Trid.* est pars Sacramenti pęnitentiæ, si nempe cetera etiam habeat, quod sit supernaturalis & *voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ*, uti ibidem additur. *Prob.* 2. nam *Trid. ib. c.* 4. loquens de contritione perfecta per charitatem dicit, quod hominem extra Sacramentum justificat, ac subdens de contritione imperfecta seu attritione concepta ex motivo turpitudinis peccati vel metu gehennæ, sic habet, *Quamvis sine Sacramento Pęnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pęnitentiæ impetrandam disponit*: ergo secundum *Trid.* attritio conjuncta cum Sacramento justificat.

837 *Respondent* 1. *Trid.* velle, quod remote disponat ad gratiam in Sacramento, quod inde colligitur, quia utitur exemplo Ninivitarum, qui *timore concussi pęnitentiam egerunt & misericordiam a Domino impetrarunt*, talis autem timor non fuit nisi remote dispositio ad gratiam, uti omnes fatentur. *Contra est* 1. *Trid.* vult attritionem habere illam vim disponendi in Sacramento, quam vi negat ipsam habere extra Sacramentum, uti patet ex verbis, sed tantum negat ipsam extra Sacramentum habere vim proxime disponendi: certum enim est ex dictis *nu.* 832. quod extra Sacramentum remote disponat ad gratiam, cum disponat ad contritionem perfectam; ergo *Trid.* vult in Sacramento habere vim proxime disponendi. 2. Attritio secundum *Trid.* habet talem vim disponendi ad gratiam cum Sacramento, qualem vim habet contritio sine Sacramento, uti patet legenti contextum; sed contritio secundum *Trid.* habet vim proxime disponendi ad gratiam sine Sacramento: ergo eamdem habet attritio cum Sacramento. 3. Palav. *in historia Trid. lib.* 12. *cap.* 10. *num.* 26. fatetur ante *sess.* 14. disceptatum esse, an attritio posset esse sine dilectione Dei, & cum aliqui judicarent vix posse esse, decretum sic fuerat conceptum, ut expresse diceret contritionem imperfectam sufficere ad constitutionem Sacramenti, eo quod sine aliquo dilectionis in Deum motu esse vix posset, cui doctrinæ cum se opposuissent aliqui, dicentes posse esse sine dilectionis motu, & variarent sententiæ, decretum sic positum est, uti nunc habetur *in cap.* 4. ergo, sicuti sermo fuerat, ita Concilium ibi loquitur de dispositione proxima ad gratiam. 4. Quando Trid. *sess.* 6. *c.* 6. dicit hominem per fidem, spem, inchoatam dilectionem, detestationem peccati, disponi ad justificationem in Baptismo, loquitur de dispositione proxima: ergo etiam quando in *sess.* 14. *cap.* 4. dicit hominem per attritionem disponi ad justificationem in Sacramento Pęnitentiæ, loquitur de dispositione proxima, nam utroque loco loquitur similiter, & neutro addit, To *proxime*; sed necessario intelligit, alioquin nihil diceret tanto Concilio dignum, cum pateret esse remotam. 5. *Trid. initio sess.* 14. profitetur se, quamvis *in sess.* 6. *c.* 14 multa dixisset de Sacramento Pęnitentiæ, attamen hic daturum exactiorem & pleniorem doctrinam de eo, hoc autem non fecisset, si attritionem putasset esse tantum dispositionem remotam, & hoc nullo verbo insinuasset; sed potius oppositum, sic enim totam fere Ecclesiam in perniciosissimum errorem induxisset. 6. Quod de Ninivitis additur, nihil ad rem facit, nam *Trid.* tantum dicit impetrasse misericordiam pro remissione pęnæ, & isto exemplo tantum voluit probare timorem esse motum bonum ac supernaturalem, uti patet ex verbis statim subjunctis. *Quamobrem falso quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre, quod numquam Ecclesia docuit nec sensit.* Vide dicenda *n.* 886.

838 *Resp.* 2. *Trid.* loqui de attritione, quæ simul fit ex motivo charitatis aut ex amore Dei super omnia, sed imperfecto. *Contra est*, quia hæc interpretatio, inquit Gonet *d.* 7. *n.* 40. aperte repugnat Concilio, nam 1. *Trid.* loquitur de illa attritione, quam dicit concipi, vel ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ & pęnarum metu: ergo non loquitur de illa, quæ simul est ex motivo charitatis. 2. Loquitur de attritione prout opposita contritioni, quam dicit charitate perfici, uti manifestum est ex contextu: ergo loquitur de attritione, quæ nequidem partialiter est ex motivo charitatis, hæc enim reipsa perficitur charitate, nec motivum charitatis ulla ratione pugnat cum aliis motivis; sed ab illis potius juvatur. 3. loquitur de illa attritione, quam *Lutherus* negabat esse honestam, & supernaturalem, ibi enim agit contra *Lutherum* & asseclas, uti manifeste ostendit *Le Dent c.* 1. conferens verba *Lutheri* cum oppositis verbis *Tridentini*: *Lutherus* autem non negabat attritionem, si partialiter foret ex motivo charitatis, esse honestam & supernaturalem; sed in tantum negabat de attritione, quæ esset ex sola spe vel metu: ergo.

Resp. 3. *Palav. n.* 25. *PP. Trid.* tantum intendisse probare 839
contra hæreticos, timorem pęnæ non semper esse inhonestum, nec voluisse ferre sententiam circa sufficientiam attritionis. *Contra est*, quamvis primario illud intenderint contra hæreticos, neque voluerint authentice per Canonem definire aliquid circa sufficientiam attritionis, tamen secundario & ex occasione in Capitibus agunt de attritione, & sufficienter docent sufficere cum Sacramento, uti jam ostensum est.

Objic. 1. Trid. *sess.* 6. *cap.* 6. præter spem, ad Sacramentum 840
Pœnitentiæ prærequirit actum, *quo Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiamus*: ergo requirit dilectionem initialem, quæ fit partialiter ex motivo charitatis. R. Dato ant. n. cons. nam non requirit actum, quo perfecte diligamus; sed quo incipiamus perfecte diligere: atqui incipimus perfecte diligere per actum cujuscumque virtutis, quo Deum ut finem ultimum nobis concupiscimus, unde sicuti *timor Domini* dicitur *initium sapientiæ*, non quod ille timor sit sapientia, sed quia ducit, & disponit ad sapientiam; ita actus omnis virtutis dicitur esse initium perfectæ dilectionis, quod de actu timoris expresse dicitur Eccl. 25. v. 16. *Timor Dei initium dilectionis ejus*. Et idem est de spe beatitudinis. Hoc manifeste significat *Trid.* ibidem addens nos debere incipere diligere Deum, non dicit tanquam summum bonum in se; sed tanquam *omnis justitiæ fontem*, idest, gratiæ nobis dandæ, sicque diligimus Deum ut bonum nobis, & disponimus ad diligendum ut in se bonum, hinc S.Th. 1.2. *qu.*40. *ar.*7. O. ait, *Ex hoc, quod per aliquem speramus nobis posse provenire bona, movemur in ipsum sicut in bonum nostrum, & sic incipimus ipsum amare*: ergo cum omnis attritio nostra sit spes, vel fundetur in spe, etiam est actus, quo incipimus diligere Deum. Cujus ratio alia a priori est, quia perfecta charitas est finis omnis virtutis, secundum illud 1. ad Timot. 1. v. 5. *Finis autem præcepti est charitas*, & in eum sensum dicit S.Th. 2.2. *qu.*23. *art.*8. *ad* 3. *Charitas dicitur finis aliarum virtutum*, etiam ideo, quia omnis virtus tendit ad obtinendum finem ultimum, qui est amica conjunctio cum Deo: ergo manifestum est, quod omnis actus virtutis & consequenter attritio ex motivo talis virtutis elicita, sit inceptio perfectæ dilectionis Dei. *Dixi*, Dato antec. nam *Trid.* isto loco agit de justificatione in genere, prout congruentissime peragi potest vel in vel etiam extra Sacramentum: subdit enim hominem per illos actus prævios esse optime dispositum, etiam ad pœnitentiam illam, quæ prærequiritur ante Baptismum, nullo autem verbo insinuat dilectionem ex charitate necessario prærequiri ante Baptismum, nam expresse dicit baptizandum postea moveri adversus peccata per odium, *aliquod*, id est, perfectum vel imperfectum: multo minus ibi prærequirit charitatem ante Sacramentum Pœnitentiæ, de cujus partibus postea prius incipit agere in *sess.*14. Et quod *Trid.* non velit omnes illos actus esse necessario prærequisitos; sed tantum convenientissime præcedere, patet inde, nam præmittit etiam timorem pœnæ; certum autem est valere pœnitentiam, quamvis non sit concepta ex timore pęnæ; sed immediate ex spe beatitudinis æternæ, vel ex alio ad hunc perfectiori motivo: ergo.

Inst. Palav. *in Hist. l.*8. *c.*13. refert quatuor Patres voluisse in- 841
seri *actum charitatis*, loco illius, *diligere incipiunt*. Et S.Th. 3.p. q.85. art.5. unde hausta est illa doctrina *Trid.* inter dispositiones ad pęnitentiam ponit *motum charitatis*. Ita Le Drou *d.*3. *c.*2. §.1. & 3. R. Hæc esse pro nobis, sequitur enim quod *Trid.* non requisiverit *actum* vel *motum charitatis*, alioquin ista non immutasset: ergo cum posuerit actum, *quo diligere incipiunt*, quod convenit etiam dilectioni concupiscentiæ, secundum *Trid.* hæc sufficit. Quod attinet ad *S. Thom.* uti & *Catech. Rom.* quem adducit *Le Drou c.*4. hi loquuntur de pœnitentia in genere, prout est virtus, & secundum quod causat justificationem extra Sacramentum, uti manifestum est inspicienti contextum, unde non video, quomodo ista omnia adduci possit ad probandam necessitatem charitatis etiam pro Sacramento Pœnitentiæ.

*Objic.*2. Trid. *sess.*6. *cap.*7. ait, *Hanc fidem ante Baptismi Sa-* 842
cramentum catechumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem, vitam æternam præstantem, quam sine spe & charitate fides præstare non potest: ergo ante Baptismum, & consequenter etiam ante Pęnitentiam requiritur charitas. R. n. cons. nam Trid. tantum dicit, quod in justificatione fundatur habitus charitatis, quem postea nominat christianam justitiam, stolam candidam, quæ præferri debeat ante tribunal Christi. Et ideo etiam paulo ante dixerat hæc omnia, fidem, spem, & charitatem, simul infundi in justificatione. Quando autem fides dicitur operari per charitatem, sensus est, quod fides dirigat charitatem, quæ operatur in nobis.

*Objic.*3. Trid. *sess.*14. de pęn. cap.4. dicit contritionis motum 843
fuisse quovis tempore necessarium ad veniam impetrandam; sed ante institutionem Sacramenti necessarius erat motus contritionis ex motivo charitatis: ergo etiam talis necessarius est post institutionem Sacramenti. R. Si argumentum valet, ergo ad Sacramentum requiritur motus perfectæ charitatis, quia talis requirebatur ante institutionem Sacramenti, hinc

hinc n. conf. nam ibi loquitur de contritione, prout abstrahit a perfecta, & imperfecta, veritas autem dicti salvatur, si ante Sacramentum necessarius fuerit motus contritionis perfectæ, & cum Sacramento necessarius sit motus contritionis saltem imperfectæ, sive attritio.

Objic. 4. Trid. *sess.* 6. *c.* 7. dicit justificationem fieri per *voluntariam susceptionem gratiæ*, qua quis fiat amicus Dei: sed nemo voluntarie suscipit gratiam, qua fiat amicus Dei, nisi amet Deum amore amicitiæ: ergo. R. n. min. actus enim concupiscentiæ, quo opto vel quo suscipio gratiam ut mihi bonam, non est minus voluntarius, quam actus amoris amicitiæ. Et per ejusmodi actum alterius virtutis voluntarie peto amicitiam Dei, & concurrente Sacramento in me causo gratiam, per quam Dei amicitiam recupero.

844 *Objic.* 5. Palav. *in Hist. l.* 12. *c.* 10. *n.* 26. testatur, quod Patres Trid. voluerint omitti hæc verba: *Declarat etiam attritionem sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*, & loco verbi *sufficere*, voluerint poni, *disponere ad gratiam in Sacramento*: ergo mens Trident. non fuit docere, quod attritio sufficiat cum Sacramento. Resp. Teste eodem Palav. etiam voluerunt omitti hæc, *Cum attritio sine aliquo in Deum dilectionis motu esse vix queat*, neque tamen adversarii concedunt inde inferri, quod cum attritione illa supernaturali non adsit vel non requiratur dilectionis motus: itaque n. c. id enim satis docent verbis num. 836. relatis. Quod autem voluerint omitti priora ista verba, causa sufficiens fuit, ne præjudicarent sententiæ Scoti & aliorum, qui dicunt nullam contritionem pertinere ad constitutionem Sacramenti, sed essentiam consistere in sola absolutione, actus autem pœnitentis esse conditiones essentialiter prærequisitas.

Inst. Alex. VII. in decreto dato diu post Trid. significat Ecclesiam nihil definivisse circa sufficientiam attritionis pro Sacramento Pœnitentiæ. R. Hoc solvendum esse *n.* 776. Possuntque de Trid. plura videri apud Francol. *de dolore l.* 1. *c.* 6.

845 *Q.* 114. *Ubi doceant SS. PP. & speciatim S. Aug. quod attritio sufficiat cum Sacramento?* Locos & verba PP. addit Pinthereau a p. 116. sed speciatim ex S. Aug. *Probatur* 1. nam docet illum dolorem sufficere pro confessione, & absolutione, qui præeunte fide concipitur ex formidine divini judicii, scribens enim in Epist. 254. alias 104. ad Nectarium sic habet, *Pœnitentia impetrat veniam & purgat admissum, sed illa, quæ in vera religione agitur, quæ futurum Dei judicium cogitat, non illa, quæ ad horam hominibus exhibetur aut fingitur, non ut a delicto anima purgetur in æternum, sed ut interius a præsenti reatu molestiæ vita cito peritura liberetur: hinc christianis confitentibus atque deprecantibus, qui delicto illo fuerant implicati. ..... pœnitentiæ dolorem fructuosum esse credimus, eisque ad correctionem sufficere existimavimus, quod inest cordibus eorum fides, qua considerare possent, quid de divino judicio formidare deberent*. His verbis docet S. August. dolorem ex prævia fide conceptum per considerationem & formidinem divini judicii, sufficere etiam proxime ad justificationem: nam dicit, quod *impetret veniam*, *purget admissum*, *animam purget in æternum*, *sufficiat ad correctionem*: atqui non sufficit sine Sacramento, uti certum est: ergo mens S. Aug. est, quod sufficiat cum Sacramento, ideoque dicit sufficere *confitentibus atque deprecantibus*, idest, petentibus absolvi, *quos pœ-*
846 *nitet, qui rogant, qui pedes amplectuntur, &c. Probatur* 2. Qui, quantum attinet ad actus prærequisitos, *est vere christianus*, ille est proxime dispositus ad fructuosum Baptismum: sed secundum S. August. qui credit & propter spem beatitudinis vel metum gehennæ fieri vult christianus, ille, quantum attinet ad actus prærequisitos, est vere christianus: ergo. *Prob. min.* nam S. Aug. lib. de catechizandis rudib. c. 17. agens de aliquo, *qui propter beatitudinem sempiternam ..... vult fieri christianus, ut non eat in ignem æternum cum diabolo*, de illo subjungit, *vere christianus est .... qui etiam proficiendo perveniet ad talem animum, ut plus amet Dominum, quam timeat gehennam*: ergo ex mente S. Aug. qui credit, & propter spem vel metum fieri vult christianus, quantum attinet ad actus prærequisitos, *est vere christianus*.

Respondet Le Drou *per To*, *vere christianus est*, significari, quod accedat ad fidem animo christiano, idest tali, qui spem faciat eum a fide non defuturum. *Contra est*, nam priusquam possit facere spem non deficiendi a fide Christiana, debet supponi esse vere christianus, & hoc habet, secundum S. Aug. si credat, speret beatitudinem ac metuat ignem æternum. ergo.

847 *Objic.* 1. S. Aug. *l. de fide & operibus c.* 10. docet actum charitatis prærequiri ante Baptismum, & ideo sæpe alibi dicit rudes catechizandos de necessitate actus charitatis. Similia habet sæpe alibi, ut fuse Le Drou *diss.* 2. *cap.* 5. R. Ex omnibus plus colligi non potest, quam unumquemque hominem etiam non baptizatum teneri ex præcepto charitatis diligere Deum super omnia, in primis quamprimum eum sufficienter cognoscit; deinde sæpius per vitam: præterea etiam in fine vitæ, ut pluribus explicatum est *lib.* 2. *n.* 133. & 144. Denique S. Aug. sæpe commendat charitatem tanquam utilem ad omnia, sed nullibi asserit absolutam ejus ad Sacramenta necessitatem.

848 *Objic.* 2. Varia loca S. Aug. & PP. nam 1. *lib. de vera & falsa pœnit. cap.* 9. ait, *Sine amore Dei nemo umquam invenit gratiam*. 2. *Ser.* 7. *de tempore*, *Pœnitentiam certam non facit nisi odium peccati & amor Dei*. 3. *De civit. lib.* 1. *cap.* 27. *Nisi desistant a peccatis habendo charitatem, quæ non agit perperam, nil eis prodesse potest*. 4. *Tract.* 9. *in Joannem*, & *lib.* 2. *contra Crescon. cap.* 12. *Charitas una si adsit, omnia illa recte fiunt: si autem desit illa, omnia frustra fiunt*. Similia sæpe habet. 5. Ubicumque agit de Pœnitentia, semper inculcat amorem justitiæ vel boni. 6. Clemens Alexandrinus dicit, *Absque charitate nihil gratum est Deo*. Similia passim habent etiam alii PP. R. ad 1. quod liber ille non sit S. Aug. uti expresse notatur ante caput 1. nam c. 17. citat S. Aug. tanquam auctorem a se distinctum. Quicumque autem sit auctor, plus non vult, quam ad recuperandam gratiam requiri aliquem amorem Dei, saltem concupiscentiæ, qui semper aderit, nam *spes sine amore esse non potest*, inquit S. Aug. Enchir. *c.* 8. *Ad* 2. & 3. Istis locis agit de pœnitentia extra Sacramentum, quale habent etiam infideles, hinc subjungit illud de Davide, *Tibi soli peccavi*, quod utique factum est sine Sacramento. *Ad* 4. Tantum vult, si charitas habitualis desit, nihil posse fieri meritorium vitæ æternæ, nec obtineri posse salutem. *Ad* 5. Ripal. *De ente supern. to.* 3. *d.* 22. *s.* 12. *a num.* 138. & pluribus *s.* 19. recte ostendit S. Aug. per amorem justitiæ vel boni, item per similia verba non semper intelligere amorem benevolentiæ vel amicitiæ erga Deum, sed aliquem amorem Dei, etiam concupiscentiæ, vel ex motivo cujuscumque virtutis: videri potest Francol. *de dolore l.* 2. *cap.* 3. *Ad* 6. Clemens loquitur de opere, quo homo fiat amicabiliter gratus Deo: certum enim est ex *l.* 2. *nu.* 132. non omne opus Deo gratum debere esse ex charitate. Denique multa alia, quæ adversarii vel ex Scriptura vel ex SS. PP. colligunt pro commendatione charitatis, non sunt ad rem, cum non loquantur de Sacramento Pœnitentiæ.

Inst. S. Chrys. *Hom.* 4. *in* 2. *ad Cor.* ait; *Ingemisce, non quod pœnas daturus sis, nihil enim hoc est*. R. Exemplo Davidis incitat ad id, quod perfectum est, & justificat etiam extra Sacramentum, non autem ad id, quod simpliciter est necessarium cum Sacramento. Imo cum addat, *Ingemisce, nec umquam hoc facere intermitte*, patet non loqui de necessitate. Per *To*, *nihil enim hoc est*, significat hoc esse parum & quasi nihil esse respectu Davidis; De cetero certum est talem attritionem esse aliquid, cum secundum Trid. sit honesta, supernaturalis, meritoria. Plura circa SS. PP. videri possunt apud Francol. supra.

Q. 115. *Ubi doceat* S. Thom. *quod attritio sufficiat cum Sacramento?* R. His locis. §. 1. *In* 4. *dist.* 6. *q.* 1. *art.* 3. *quæst.* 1. *ad* 849
5. *ait*, *Ad hoc quod homo præparet se ad gratiam in Baptismo percipiendam, præexigitur fides sed non charitas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio*. Quod autem est de præparatione ad Baptismum, fatentur adversarii, idem esse de præparatione ad Pœnitentiam, ergo. *Respondet* Le Drou *diss.* 3. *c.* 6. *in fine*, S. Thom. loqui de charitate habituali. *Contra est*. 1. Nimis manifestum est charitatem habitualem non esse præparationem ad gratiam, cum gratia præsupponatur, velut natura exigens habitum charitatis, & reliquarum virtutum: ergo non loquitur de habituali charitate sed de actuali, quæ sola esse poterat præparatio. 2. Ex modo pariformiter loquendi S. Thom. talis charitas non præexigitur, qualis fides præexigitur: sed præexigitur fides actualis: ergo non præexigitur charitas actualis. 3. Illam charitatem dicitur non præexigi, quæ alioqui esset contritio opposita attritioni: sed sola charitas actualis esset contritio opposita attritioni: ergo charitatem actualem dicit non præexigi.

§. 2. S. Thom. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 2. *art.* 1. *quæstiunc.* 3. O. ait, 850
Quando aliquis accedit ad confessionem attritus, non plene contritus, si obicem non ponat in ipsa confessione, & absolutione, sibi gratia & remissio peccatorum datur. Idem dixerat *dist.* 17. *qu.* 3. *art.* 5. *quæstiun.* 1. O. *Si præcedens dolor de peccatis non sufficiens ad contritionem fuisset*.

Respondent, per contritionem *non plenam* & per dolorem *non sufficientem ad contritionem* intelligi dolorem, qui saltem partialiter ex motivo charitatis procedat, sed imperfectum. *Contra est*, nam S. Th. *in suppl. q.* 1. *art.* 1. agens de contritione in communi ait, *actus contritionis est actus virtutis, & est pars Pœnitentiæ Sacramenti*: Talem autem contritionem describit cum S. Isidoro, quod sit *humilitas mentis cum lacrymis, veniens de recordatione peccati, & timore judicii*: item cum S. Greg. *Humilitas spiritus annihilans peccatum inter spem & metum*. Et addit, *Nec solum ponit causam principalem, quæ est timor, sed etiam causam, quæ est spes, sine qua timor desperationem facere posset*. Ex quibus manifestum est, quod talem attritionem admittat esse partem Sacramenti Pœnitentiæ, quæ tantum pertineat ad spem & metum. *Ibidem art.* 3. docet talem attritionem fieri non posse contritionem, *quia attritionis principium est timor servilis, contritionis autem timor filialis*: certum autem est ex S. Th. quem retuli *n.* 720. quod *timor servilis charitatem in sui ratione non includat*: ergo iterum manifestum est ex mente S. Th. quod attritio, quæ potest esse pars Sacramenti Pœnitentiæ, non necessario, nequidem partialiter, procedat ex motivo charitatis.

Objic. 1. S. Th. *in* 4. *d.* 14. *q.* 1. *a.* 2. *quæst.* 1. *ad* 4. ait, *Pœnitentia* 851
timore servili concipitur, qui pœnam respicit, nec oportet, quod timor & pœnitentia sint simul, quia timor servilis non est causa esse ipsius pœnitentiæ sed generationis ejus, sicuti etiam sumptio medicinæ est causa sanitatis, non tamen sunt simul. R. Tantum dicit non esse opus, ut timor & pœnitentia sint simul, potest enim desinere timor, & manere contritio post timorem cau-

causata, hinc dicit timorem non esse causam *esse ejus*, idest, non necessario actu influere in pœnitentiam seu contritionem, attamen non negat timorem stare posse cum pœnitentia, uti stare potest sanitas cum continuatione medicinæ.

852 *Objic.* 2. S. Thom. 4. *dist.* 17. *qu.* 3. *ar.* 4. *quæstiunc.* 1. ait, *Confessio non valet sine charitate.* Et alias sæpe ante penitentiam vel justificationem requirit motum charitatis. R. Ibi agero de confessione ut meritoria, sic enim habet. *Confessio est actus virtutis & pars Sacramenti, secundum autem quod est actus virtutis, est meritorius proprie, & sic confessio non valet sine charitate, quæ est principium merendi.* Ex quibus verbis patet eum loqui de confessione, prout est secundum se de condigno meritoria gratiæ, sic autem significari debet per gratiam vel per habitum charitatis.

853 *Objic.* 3. S. Thom. 3. *par. qu.* 84. *ar.* 10. O. ait, *Cum ad veram pœnitentiam charitas requiratur, sine qua non delentur peccata.* R. Tantum vult, quod ubi est vera pœnitentia, necesse sit causari habitum charitatis sive gratiæ, per quam remittantur peccata; docet autem habitum illum & gratiam posse amitti, & ideo posse iterari Sacramentum Pœnitentiæ, quod negabant hæretici contra quos ibi agit, nam subdit, *credebant, quod charitas semel habita non possit amitti, & per consequens penitentia, si sit vera, nunquam per peccatum tollatur.*

Inst. S. Th. *ibidem ar.* 3. O. dicit displicentiam peccati, *quia est contra Deum super omnia dilectum*, requiri *ad rationem veræ pœnitentiæ.* Et *ar.* 6. *ad* 2. dicit remissionem culpæ esse effectum pœnitentiæ, *sed principalius fidei & charitatis.* R. In his locis agit de pœnitentia, prout est virtus sine Sacramento justificans, & ideo *qu.* 85. *ar.* 5. O. dicit, *Pœnitentia prout est virtus, includit motum charitatis, quo alicui peccatum displicet, secundum seipsum & non jam propter supplicia.* Et *qu.* 86. *ar.* 2. O. ait, *Impossibile est peccatum actuale mortale sine pœnitentia remitti, loquendo de penitentia, quæ est virtus.* Et *ar.* 3. O. dicit ad rationem veræ Pœnitentiæ requiri, ut displiceat peccatum, *quia est contra Deum super omnia dilectum:* quæ omnia dicta sunt de penitentia, prout est virtus justificans extra Sacramentum, uti patet ex conclusione articuli, quæ sic habet, *fieri non potest, ut per virtutem penitentiæ peccatum unum remittatur sine altero.* Postmodum autem *qu.* 90. prius incipit ex professo agere de Sacramento Pœnitentiæ.

854 *Objic.* 4. *Ad justificationem impii requiritur motus mentis, qua convertitur ad Deum*, S. Thom. 1. 2. *qu.* 113. *ar.* 4. O. atqui *mens nostra debite ad Deum converti non potest sine charitate*, 4. contra Gentes cap. 72. ergo. R. Requiritur motus mentis, quo convertitur ad Deum saltem imperfecte per dilectionem concupiscentiæ, qua velit sibi Deum. Isto autem loco contra Gentes loquitur S. Thom. de conversione perfecta justificante sine Sacramento: nam Ferrariensis, cum cujus commentariis editi sunt libri contra Gentes, sic habet in eum locum; *Animadvertendum est, cum dicitur mentem debere ad Deum converti non posse sine charitate, quod ideo additum est, debite, ut excludatur imperfecta conversio: potest enim aliquis imperfecte converti ad Deum sine charitate, sed perfecta conversio, quæ sufficiat ad deletionem culpæ sine charitate esse non potest.* Certum est autem ad Sacramentum Penitentiæ non requiri perfectam conversionem: ergo similiter certum est sufficere conversionem sine charitate.

Inst. 1. Omne mortale est aversio a Deo ut summe bono, nam *quilibet actus peccati mortalis contrariatur charitati secundum propriam rationem, quæ consistit in hoc, quod Deus diligatur super omnia*, S. Thom. 2. 2. *q.* 24. *ar.* 12. O. ergo actus veræ penitentiæ debet esse conversio ad Deum ut summe bonum, quia debet esse conversio ad hoc, a quo fuit aversio. Resp. Ergo actus veræ penitentiæ se solo justificans debet esse conversio ad Deum ut summe bonum c. justificans simul per Sacramentum n. nam supposita conversione ad Deum ut nobis bonum, tum Sacramentum ex institutione, & meritis Christi operatur, quod conversio illa ex se sola operari non potest.

Inst. 2. *Ad eamdem virtutem pertinet prosequi unum oppositorum & refugere aliud, & ideo sicut ad charitatem pertinet diligere Deum, ita etiam detestari peccata, per quæ anima separatur a Deo*, S. Thom. 1. 2. *qu.* 113. *ar.* 5. *ad* 1. R. Inde tantum sequitur, quod charitas possit elicere detestationem peccati, quod nemo negat. sed negamus posse solam charitatem, nam etiam potest spes & timor. Plura videri possunt apud Francol. *de dolore lib.* 1. *cap.* 5.

855 *Q.* 116. *An verum sit, quod ex Auctoribus & Theologis plurimi doceant attritionem sufficere cum Sacramento; oppositum autem teneant respective pauci?* R. Affirmative, nam §. 1. Pinthereau *de Attrit. sufficientia* a p. 8. adductis locis & verbis refert 100. Auctores gravissimos, qui ab anno Christi 1200. sententiam nostram tenuerunt, inter quos sunt Guilielmus Parisiensis, Dionysius & Ludolphus Carthusianus, Gerson, Tostatus, Turrecremata, Dur. Cap. Gabr. Adrian. Ferrar. Eckius, Sa, Vincentius Ferrerius, Bernard. Senensis, Antoninus, Thoma a Villanova. Deinde a pag. 93. adducit Theologos 19. qui Trid. interfuerunt & nobiscum tenent. Le Dent *de attrit. a n.* 158. refert Auctores, qui ante Trid. idem tenuerunt, & a n. 231. multos ex Academia Lovaniensi, Auctores autem, qui idem tenuerunt post Tridentinum, affert in R. ad Xenium Theologicum *c.* 5. *a n.* 164. Sed quoad Auctores post Tridentinum, studiosissime eos examinavit Gormaz *p.* 1. *post num.* 446. ubi ordine alphabetico adductis nominibus locis & verbis fideliter refert plures quam 160. qui clarissime nobiscum tenent, inter quos sunt duo Papæ, septem Cardinales, sex Episcopi, speciatim S. Carolus Borromæus: sex Concilia particularia in variis Diœcesibus habita: sex diversi catechismi publica auctoritate editi ad informationem parochorum, & populi. Accedunt Decretum Gratiani, Inquisitio una generalis Hispanica, definitio facultatis Parisiensis. Reliqui sunt gravissimi Theologi ex omni natione, statu & ordine. Accedit Volpiliere *t.* 4. *c.* 2. anno 1498. Parisiis editus: Item Cardin. Brancatus *de Laurea in* 4. *tom.* 2. *d.* 9. *nu.* 89. & *d.* 14. *ar.* 8. *a n.* 232. itaut Spor. *nu.* 271. merito dicat esse sententiam Auctorum fere omnium: Platel. num. 654. plerorumque omnium post Tridentinum, Puteanus, & Becanus vocent communem omnium. Sequuntur Thomistæ fere omnes cum Gonet *d.* 7. *ar.* 3. & Godoi. *de Deo d.* 2. §. 7. *n.* 125. Scotus, & S. Bonav. & plerique Scotistæ cum Bosco *d.* 6. *sect.* 3. *concl.* 4. Et ideo etiam Alexand. VII. in Decreto, quod referam *nu.* 875. dicit sententiam nostram videri communiorem inter Scholasticos. *Respondet* Fervacq. quamvis mille Auctores sint pro aliqua sententia, non ideo fieri, ut Sacramentum valeat sine eo, quod Christus ad Sacramentum requisivit, ideoque frustra a nobis congeri tot nomina. *Contra est*, quia ex judicio tot Sanctorum & sapientissimorum virorum prudenter, & moraliter certo præsumimus Christum tale quid non requisivisse: non enim est credibile passurum fuisse, ut hi omnes & totus pœne orbis errasset circa negotium salutis: sicuti quia omnes fere docent ad valorem absolutionis non prærequiri expletionem pœnitentiæ, prudenter judicamus id esse moraliter certum: Neque ullus prudens negare potest, quin in illis, quæ a Dei voluntate pendent, uti ab ea pendet, sitne attritio sufficiens an econtra contritio requiratur ad Sacramentum Pœnitentiæ, plurimum sit tribuendum communi judicio fere omnium, nam *integrum judicium quod plurimorum sententiis confirmatur*, Can. *Extra conscientiam*, dist. 64. & cap. *Prudentiam* 21. de Off. Jud. deleg. *Per ampliores homines perfectissima veritas revelatur:* l. 32. C. de fidei-Comm. *Facilius namque invenitur quod a pluribus senioribus quæritur.* Can. *De quibus, dist.* 20.

856 §. 2. Pauci sunt respective, qui sententiam oppositam tenent, nempe unus vel alter cum Palav. *in Hist. l.* 12. *cap.* 10. *a num.* 25. Accesserunt Bajus, Jansenius, & Jansenistæ, sed parum ponderis habent, quia nimium extollunt necessitatem charitatis, uti constat ex dictis l. 2. num. 132. Accesserunt Lupus, Farvacq. Lovanienses aliqui: ex Thomistis pauci, ex Scotistis Hiquæus & J. Pontius apud Bosco supra. Recenter Le Drou, Henr. a S. Ignatio & quidam alii: hi autem respective ad citatos §. 1. sunt pauci: ergo.

857 *Objic.* Morinus, Lupus, Farvacq. Juen. testantur neminem ante 15. sæculum docuisse pro attritione, & Canum fuisse primum cum quodam Henrico Salmanticensi. E contra multos contra attritionem docuisse ante Tridentinum, testatur Aversa q. 11. f. 4. Et quosdam in Trident. ita sensisse, videtur certum. R. Pro redarguenda falsitate Morini provoco ad fidem aliorum Auctorum, qui oppositum testantur; mihi sufficit S. Aug. quem valde probabiliter, & S. Th. quem existimo certo stare pro attritione, uti ostendit a *n.* 845. & 849. alios plures adducit Franc. *de dolore l.* 1. *c.* 5. *a n.* 27. & *l.* 3. *c.* 2. & *seqq.* Nec operæ pretium est his immorari. Admitto autem ante Trid. aliquos requisivisse dilectionem perfectam: sed quia omnes fere post Trid. maximo consensu arripuerunt sententiam nostram, manifeste infero illos per Trid. ad hoc esse adductos, adeoque hunc fuisse sensum Trid. Deinde PP. Trid. uno forte vel altero excepto, tantum contendebant requiri aliqualem dilectionem, quam etiam nos requirimus: ergo illi non sunt contra nos.

Inst. Palav. adducit contra attritionem etiam Henriq. Valent. Carolus ab Assumptione in libello de contrit. edito sub nomine Germani Philalethis refert contra attritionem facile centum Auctores. Le Drou *diss.* 4. *cap.* 4. §. 4. multos etiam adducit pro sua sententia. R. Henriq. *l.* 4. *de Sacram. cap.* 26. aperte tenet pro attritione, & Valent. clarissime de pœn. d. 7. qu. 8. p. 4. a §. *Animadvertendum*; ergo Palav. male citat illos pro se. Platell. *nu.* 652. recte ostendit Carolum ab Assumptione illudere lectori, nam nec annotat locum vel verba eorum, quos citat, & falso citat aliquos, nominatim Silv. qui sententiam pro contritione, quam prius docuerat, revocavit. Et citat multos tantum concionatores, quorum plerorumque verba, si inspiciantur, aliquam tantum dilectionem requirunt, qualis est, si Deum amem mihi, quod fit, per dolorem ex spe & metu, fugimus enim infernum, ut in Cœlo assequamur Deum, nec plus volunt plerique ex illis, quos adducit Le Drou: nam quod Sonnius, Tapper. P. Soto, Vega, Jansenius Gandavensis, aliique, qui Trid. interfuerant non sint contra nos, recte ostendit Francol. *supra a cap.* 6. §. 10. & *lib.* 2. *cap.* 6. §. 1. Imo nec Navarrum aut Vivald. esse contrarium, conatur ostendere lib. 1. cap. 7. §. 2. Et dato, aliquos tenuisse oppositum, ostendam n. 874. non elidi certitudinem practicam alicujus sententiæ, quamvis quidam pauci contradicant.

858 *Q.* 117. *Quomodo ex praxi, & sensu communi Ecclesiæ ac fidelium probetur, quod attritio sufficiat cum Sacramento?* R. Hoc modo. §. 1. Non est credibile, quod Spiritus Sanctus, qui regit Ecclesiam, permissurus fuisset praxim sententiæ nostræ, si falsa esset, cum damno tot animarum prævalere, maxime cum sententia nostra toties fuerit a Rigoristis S. Sedi exhibita, cum potentissimis instantiis, ut damnaretur; & tamen

Pon-

Pontifices numquam reprobarunt, speciatim Alexand. VII. & Innoc. XI. alioqui prompti ad damnandas propositiones periculosas, & studiosissimi pro rescindendis noxiis laxitatibus, graviter prohibuerunt ulla censura notari sententiam nostram, permiseruntque ipsis suis temporibus publice doceri etiam Romæ, imo Alexand. VIII. ut ostenderet ad pœnitentiam non requiri amorem, quem voluerunt Rigoristæ, innsit notam libro Episcopi Castoriensis, qui dicitur, *Amor pœnitens*, uti refert Gorm. *n.* 345. fatenturque adversarii per hujus Pontificis decreta convelli suam doctrinam.

859 §. 2. Si sententia nostra esset falsa, Pontifices & Cardinales Concilii Trid. Interpretes, cum sciant nos præcipue niti Trid. declararent oppositum pro officio suo, & cavendo damno animarum; sed non declarant, sed etiamnum permittunt ubique doceri publice, & speciatim Romæ in celeberrimis seminariis, uti habet certa relatio cum testimoniis authenticis impressa typis sub annum 1690. cujus exemplar habeo, nominatim in Urbano Collegio de propaganda fide, in Collegio S. Pancratii, in Collegio S. Thomæ apud Minervam, in Collegio Clericorum Regularium ministrantium infirmis, & aliis, quæ ab Ecclesiasticis vel aliis Religiosis reguntur, taceo illa omnia, in quibus docent Professores e Societate nostra.

860 §. 3. Accedit communis sensus fidelium in tota Ecclesia, qui si dolorem habeant ex spe cœli vel metu inferni, aut saltem ex motivo turpitudinis peccati prout oppositi legi æternæ Dei, confitentur & absolutionem petunt sine scrupulo, eamque dant pariter Confessarii pene omnes, velle autem eos omnes damnare sacrilegii, uti damnari deberent, cum adversarii, hic præsertim in materia facti, non admittant ignorantiam inculpabilem, hoc esset exoticum, & temerarium: ergo.

861 *Q.* 118. *Quibus rationibus probetur, quod attritio sufficiat cum Sacramento?* R. Sequentibus. §. 1. Nihil obstat, quominus attritio sufficiat, nam est actus honestus supernaturalis, tendens in Deum velut finem ultimum a peccatore assequendum, efficaciter excludens omnem voluntatem peccandi, uti constat ex dictis hactenus. Nec ullum est argumentum in oppositum, cui plane non satisfiat, ut partim est ostensum, partim ostendetur a num. 864. ergo.

862 §. 2. Si attritio non sufficiat, plerique homines, præsertim rudes, & ingenio tardiores, vix umquam habebunt dolorem sufficientem pro Sacramento, pauci enim assurgunt ad dolendum de peccato, quia Deo summe bono malum est, uti testari poterunt Confessarii de pœnitentibus suis.

863 §. 3. Secundum adversarios, in dolore debebit adesse amor Dei absolute prædominans, sive intensior omni alio amore actuali cordis; sed talis amor Dei erit rarus, & sæpe erit impossibilis, nam sæpe fit, ut quis, etiam non libere sed plane necessario propter motiva magis sensibilia, nec inhonesta, intensius doleat, v. g. de morte Patris sibi charissimi quam de peccato, aut ut intensiore affectu actuali amet unicam prolem suam quam Deum, cujus bonitatem hic & nunc non ita sensibiliter potest cognoscere, talis autem homo, quamvis secundum partem superiorem voluntatis Deum appretiet super omnia, tamen occasione partis inferioris ejusdem voluntatis magis sensibiliter tractæ habere non poterit amorem intensiore m Dei absolute prædominantem, ideoque non poterit debite pœnitere nec salvari, quod durissimum est dicere: ergo.

864 *Q.* 119. *An argumenta Adversariorum contra sufficientiam attritionis ita solvi possint, ut plene satisfiat?* R. Posse, nam præter hactenus soluta, non invenio nisi sequentia.

Objic. 1. In Epist. 1. Joan. *c.* 3. *v.* 14. dicitur, *Qui non diligit, manet in morte*, 1. ad Corinth. 13. *Si charitatem non habuero, nihil sum, nihil mihi prodest*. Similiter loquuntur SS. PP. apud le Drou *d.* 3. *c.* 1. R. *Ad* 1. S. Joannem ibi agere de dilectione fraterna, quam nemo dicit esse partem Sacramenti Pœnitentiæ. Quod si loqueretur etiam de dilectione Dei, sensus esset, qui non implet præceptum charitatis, quando obligat, manet in morte, nec salvabitur; negamus autem obligare ratione Sacramenti Pœnitentiæ. Et similiter dicit Christus, *qui habet mandata mea & servat ea, ille est, qui diligit me*, non debere autem omnia mandata servari ex motivo charitatis, certum est ex dictis *l.* 1. *num.* 691. *&* *l.* 2. *num.* 132. *Ad* 2. Apostolus loquitur de charitate, abstrahendo ab habituali, & actuali, nam multa, quæ ibi dicit, conveniunt habituali, multa actuali. Itaque tantum vult ad salutem requiri finaliter habitum charitatis, actum autem quandoque per vitam, nempe quando præcipitur, de cetero nullibi ibi sermonem habet de Sacramento Pœnitentiæ: ergo multo minus ad illud requirit actum charitatis. Alia loca Scripturæ vel Patrum, quæ pro justificatione requirunt charitatem, loquuntur de justificatione extra Sacramentum, quod maxime dicendum est de illis, quæ afferuntur ex antiquo testamento, cum ibi non fuerit Sacramentum Pœnitentiæ, lex autem naturalis tum exigebat contritionem, non ex necessitate absoluta; sed quia Deus tum non instituerat illud medium justificationis, quale nunc longe facilius habemus per Sacramentum.

865 *Objic.* 2. Lex antiqua erat timoris, lex autem nova est amoris, ideoque S. Thom. 1. 2. *q.* 107. *art.* 1. O. vocat legem charitatis: ergo ad Sacramentum novæ legis requiritur amor ex charitate. R. 1. Si argumentum valet, ergo in lege nova nullus actus est bonus, qui non est ex charitate: quod secundum dicta *l.* 2. *n.* 132. certo falsum est. R. 2. n. conf. Lex antiqua erat timoris, quia Deus externis terroribus urgebat observationem illius. Lex nova est amoris, quia per Incarnationem Verbi exhibuit nobis maximum amorem, seque magis placabilem, & veluti familiarem reddit per Sacramenta, præsertim Eucharistiæ, ideoque conveniens est, ut nos reciproce moveamur amore ad observationem mandatorum ipsius; sed non ideo obligamur servare ea motivo charitatis, uti certum est ex dictis ibidem *l.* 2. *num.* 132.

Inst. 1. Sacramentum novæ legis non potest suscipi nisi ab eo, qui pertinet ad novum testamentum; sed qui agunt, & aguntur timore pœnæ seclusa Dei dilectione, non pertinent ad novum testamentum sed ad vetus, uti colligitur ex c. 8. v. 15. ad Roman. *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum:* ergo. Ita Marchesius *qu.* 10. *arg.* 4. R. n. min. nam *per fidem Christi pertinet homo ad novum testamentum*. S. Thom. 1. 2. *qu.* 106. *art.* 1. *ad* 3.

Inst. 2. Christus Matth. 5. v. 17. dicit, *Non veni solvere legem, sed adimplere:* ergo pro justificatione manet eadem obligatio amoris Dei. R. 1. Ergo sicuti in antiqua lege requirebatur amor perfectus, ita requiretur in nova. R. 2. ergo pro justificatione manet obligatio amoris Dei, si non suscipiatur Sacramentum, c. si hoc suscipiatur, n. Et hoc est privilegium novæ gratiæ, quam addidit Christus, ut etiam sine amore possit vi Sacramenti obtineri justificatio.

Objic. 3. Pœnitentia debet esse tristitia *secundum Deum*, uti colligitur ex 2. ad Corinth. 7. sed attritio non est tristitia *secundum Deum*, sed secundum seipsum, attritus enim non dolet de peccato, quia est malum Deo; sed quia est sibi attrito malum: ergo. R. n. min. quia quamvis attritio sit de malo attriti, tamen simul est tristitia *secundum Deum*, in quantum elicitur ex fide in Deum, ex spe & amore concupiscentiæ erga Deum. 866

Inst. S. Th. *lect.* 3. in eum locum Apostoli dicit ex *amore, quo diligitur Deus, causari tristitiam, quæ est secundum Deum*. R. Non dicit semper causari ex amore perfecto; sed saltem imperfecto, qualis est amor concupiscentiæ, & ideo amorem illum, qui tristitiam *secundum Deum* causat, opponit amori sæculi, cui etiam opponitur amor concupiscentiæ, quo ferimur erga Deum in beata æternitate possidendum.

Objic. 4. Ut dolor valeat, peccatum debet in se, & secundum se displicere voluntati; sed per dolorem ex metu non displicet peccatum in se, & secundum se: ergo. *Prob. min.* Peccatum displicet propter pœnam: ergo non in se & secundum se. R. n. min. *Ad Prob.* n. c. nam si doleam de peccato propter bonitatem Dei offensi, secundum omnes, peccatum displicet in se, & secundum se, quia nempe peccatum in se, & secundum se opponitur bonitati Dei: ergo similiter si doleam de peccato propter pœnam, peccatum in se & secundum se displicet, quia displicet secundum intrinsecam malitiam suam, per quam est inductivum talis pœnæ. 867

Objic. 5. Dolor ad Sacramentum requisitus debet esse detestatio peccati prout est offensa Dei: ergo prout peccatum est malum Deo. Et ideo S. Th. 3. *p.* *q.* 86. *art.* 3. O. dicit ad veram pœnitentiam pertinere deserere peccatum, in quantum est contra Deum. R. Debet esse detestatio peccati prout est offensa Dei ut summe boni, c. n. ut præmiatoris, ut punitoris, aut ut primæ regulæ omnis honesti, c. ant. & n. conf. Et ex hoc patet ad S. Th. nam ad pœnitentiam sufficit deserere peccatum, in quantum est contra Deum ut præmiatorem, punitorem vel regulam honesti. Et quod detestari peccatum *tanquam Dei offensam* non sit actus elicitus a sola charitate docet expresse S. Th. *q.* 85. *art.* 2. O. ubi dicit pœnitentiam esse specialem virtutem, adeoque ratione motivi distinctam a charitate, quia intendit destructionem peccati, *in quantum est Dei offensa*. 868

Objic. 6. Malitia peccati consistit in hoc, quod homo creaturam amet præ Deo: ergo dispositio ad remissionem peccati debet esse talis, ut homo Deum amet præ omni creatura. *Conf.* nam peccator habet creaturam pro fine, *cui:* ergo ut convertatur, debet iterum habere Deum pro fine, *cui:* ergo amare Deum propter Deum ipsum. R. Ergo dispositio ad remissionem peccati debet esse talis, ut amet Deum præ omni creatura, amore amicitiæ, n. concupiscentiæ, c. sic autem amat per attritionem ex spe possidendi Deum, ideoque amor concupiscentiæ secundum dicta n. 827. in R. 3. est hoc sensu super omnia; quod vi illius homo sit paratus potius negligere omnia bona, & pati omnia mala quam Deum pro æternitate non habere vel iterum perdere per peccatum. *Ad Conf.* dist. conf. Ergo ut convertatur perfecte, & sufficienter pro justificatione sine Sacramento, debet iterum habere Deum pro fine, *cui*, c. ut convertatur imperfecte attamen sufficienter pro justificatione in Sacramento, n. Deus enim hoc non requisivit, sed propter infinita Christi merita nobis applicanda per Sacramentum, voluit hoc fieri per illud ipsum Sacramentum, quod non fiebat ex vi solius actus, quem habet pœnitens. 869

Inst. 1. Qui per peccatum convertitur a Deo ad creaturam, ille creaturam præfert Deo; ergo qui per pœnitentiam convertitur a creaturis ad Deum, ille Deum præfert omnibus creaturis: atqui attritus non præfert Deum sibi ipsi; sed hoc fit per solam charitatem: ergo attritus vere non convertitur ad Deum. R. Peccans, creaturam in se non præfert Deo in se, scit enim semper Deum esse infinite digniorem omni creatura; sed fruitionem creaturæ præfert fruitioni Dei. Et similiter qui per attritionem convertitur a creaturis ad Deum, ille fruitionem Dei,

Dei, quem vult ut finem ultimum, præfert fruitioni omnis creaturæ hoc autem fit sine charitate.

Inst. Qui sibi amat divitias, plus amat se quam divitias: ergo qui sibi amat Deum, plus amat se quam Deum, hoc autem est inordinatum. R. n. cons. qui sibi amat divitias, vult illas ut purum medium suæ felicitatis, econtra qui sibi amat Deum, vult Deum ut suum finem ultimum, quo felix sit: ergo non excluditur, quin plus amet Deum quam se, saltem per alium actum concomitantem.

Inst. 3. Attritio ex amore concupiscentiæ habet peccatorem pro fine, *cui*: ergo non convertit peccatorem ad Deum; sed ad seipsum. R. Ergo non convertit peccatorem ad Deum, perfecte c. imperfecte, n. hoc ipsum enim, quod respiciat Deum, & avertat peccatorem a peccato, quod peccatum avertebat a Deo, jam iterum convertit peccatorem ad Deum. Et ratio a priori est quia quamvis amor concupiscentiæ convertat nos ad nos ipsos tanquam ad finem proximum, *cui*, tamen non sistimus in nobis tanquam in fine ultimo, sed manemus vel habitu, vel per alium actum, saltem suo tempore ordinamur ad Deum tanquam finem ultimum, *cui*, in quem nunc ille amor concupiscentiæ tendit tanquam in finem, qui non excludendo alteram relationem ad Deum tanquam ultimum finem, *cui*, quamvis ipse de facto ita non referat, hoc autem sufficit, quia sicuti per peccatum ita convertimur ad creaturam, ut ex amore creaturæ velimus facere aliquid, quo privamur Deo, sic per attritionem ex amore concupiscentiæ ita amamus honestatem aliquam creatam, v. gr. quæ relucet in desiderio assequendæ beatitudinis vel declinandæ gehennæ, ut detestemur peccatum, quo privati sumus Deo, velimusque numquam amplius facere aliquid, quo privemur Deo: ergo sufficienter convertimur ad Deum.

870 *Inst.* 4. Timor non convertit ad illum, qui timetur; sed potius facit, ut fugiatur, eo quod timeantur pœnæ ab illo. R. Timor sine amore concupiscentiæ, & sine proposito servandi omnia præcepta illius, qui timetur, non convertit ad illum, transeat; timor habens adjunctum amorem concupiscentiæ, & propositum servandi omnia illius præcepta, adeoque & illum suo tempore amandi super omnia, ille non convertit ad eum, qui timetur, n. talis autem timor est nostra attritio.

Inst. 5. Aristoteles 2. Rhetor. c. 4. ait, *Nemo eum, quem metuit, amat*. R. Nemo eum, quem cum inhonesta servilitate metuit, amat, c. quem sine honesta servilitate metuit, attamen serviliter, subdistinguo, non amat amore perfecto amicitiæ, de qua ibi agit Aristoteles, c. numquam amat amore concupiscentiæ, n. & experientia docet oppositum, nam honesti servi & timent, & amant dominos, quos etiam offendere nolunt.

871 *Objic.* 7. Si rebellis petens veniam a Rege diceret, *doleo de rebellione, non gratia tui, sed propter me, ne me punias*, interim pergeret non habere benevolentiam erga Regem suum, dignus non esset, ut ad ejus amicitiam admitteretur: ergo nec peccator per solam attritionem se convertens ad Deum. R. 1. Dato ant. n. cons. nam talis rebellis sic loquens præseferret contemptum personæ regiæ, non introspicientis cor illius, quod non est de attrito respectu Dei. Quod si supponas abesse hunc contemptum, & actum illius rebellis esse honestum, eumdemque rebellem in corde dolere de offenso Rege, demisse petere eum sibi reconciliari, paratum esse inposterum ei servire in omnibus, ac etiam velle, quando tenebitur, amare perfecto amore amicitiæ, quæ omnia sunt in attrito respectu Dei offensi. Resp. 2. Talis rebellis non esset dignus ex vi talis actus, ut ad mitteretur ad amicitiam Regis, c. non esset dignus ex vi illius actus tanquam dispositionis, qua posita Rex promisisset veniam propter alicujus alterius merita vel intercessionem, v. g. alterius Regis, n. Jam vero Deus promisit, quod posita attritione cum Sacramento vellet dare veniam, non ex vi vel merito attritionis secundum se; sed ex vi attritionis cum Sacramento, cui infinita Christi merita privilegium illud impetrarunt.

872 *Objic.* 8. Habitus fidei, & spei non recuperantur a peccatore, nisi prævio actu fidei, & spei: ergo nec habitus charitatis nisi prævio actu charitatis. Hoc argumentum vocat Palav. validissimum. R. 1. Si argumentum valet: ergo etiam habitus, v. g. temperantiæ, & reliquarum virtutum non recuperantur a peccatore nisi prævio actu temperantiæ & reliquarum virtutum, quod aperte falsum est: ergo argumentum illud non est validissimum; sed prorsus nullum. R. 2. n. cons. Actus fidei & spei prærequiruntur ante Sacramentum Penitentiæ, non quia per Sacramentum recuperari debent isti habitus; sed quia actus illarum virtutum sunt specialiter necessarii ad dolorem supernaturalem, uti dictum est *l.* 2. *a n.* 15. qualiter necessarius non est actus charitatis, sine qua dari possunt actus supernaturales aliarum virtutum.

Objic. 9. Dolor ad Sacramentum requisitus debet esse actus virtutis: sed dolor ex timore non est actus virtutis, quia timor non est virtus; sed tantum numeratur inter dona Spiritus Sancti: ergo. R. n. min. sicuti enim fortitudo, pietas, sunt dona Spiritus Sancti, in quantum faciunt prompte sequi inspirationes divinas, in quantum autem faciunt prompte sequi imperium rationis, sic sunt virtutes, ut habet S. Th. 1. 2. *q.* 68. *a.* 1. 0, ita etiam timor Domini est non tantum donum Spiritus Sancti, secundum dicta *n.* 820. sed etiam virtus potens habere actus efficaces excludentes omnem voluntatem peccandi.

873 *Q.* 120. *An sententia tenens attritionem sufficere cum Sacramento, sit practice certa?* R. §. 1. Negat Le Drou *d.* 4. *c.* 4. sed plurimi affirmant, nam Amicus *d.* 12. *n.* 12. & Esparsa *q.* 89. *a.* 8. vocant indubitatam, Arsdek *tom.* 2. *p.* 2. *tr.* 1. *c.* 3. *qu.* 21. dicit videri ita securam, ut amplius de ea prudenter dubitari non possit. Tann. *d.* 6. *n.* 68. Con. *de Sacrament. q.* 62. *nu.* 33. vocant satis certam. Præpos. Prado, Salas, Viva hoc anno 1711. Francofurti recusus, in q. prodroma n. 20. moraliter certam. Suar. Less. Rayn. Fernand. Diana, Martinon, Perez, Mldoz. *d.* 4. *qu.* 2. *p.* 1. Castrop. *t.* 23. *p.* 7. *n.* 1. Dicast. *d.* 6. *nu.* 145. Ills. *nu.* 32. absolute certam, Card. de Lugo *d.* 5. *n.* 137. Sporer, Bosco, communem & certam, Filliuc. Oropega, Herincx *d.* 2. *nu.* 41. Francol. *de discipl. pœn. l.* 3. *cap.* 6. §. 5. certam in praxi. Fr. Lugo, Bonet. Mald. Le Dent tutam in praxi. Aversa *quæst.* 11. *s.* 4. tutam post Tridentinum. Gorm. a n. 448. practice & indubie certam. Estrix & Cardenas certam & omnino tutam. Leander *a SS. Sacram.* Paulus de Palatio, Seraphinus a Conceptione vocant certissimam. Bonæsp. & Arriaga *d.* 17. *n.* 25. dicunt videri sibi esse fere de fide, Moya *d.* 5. *q.* 1. *nu.* 3. dicit esse veritatem inter fidei dogmata numerandam, & n. 10. addit hoc certa fide esse tenendum. Stoz. l. 1. p. 2. n. 39. vocat ex fide catholica certam. Medin. Ledesm. Bellarm. Reques. Fagund. Abelly. G. Sanch. Pasq. & alii cum Moya nu. 1. dicunt determinatam in Trid. Paulus de Palatio vocat certissimam, & definitam a Tridentino. Binsfeldius probatam a Conc. Trid. sententiam. Silvester de Prieras doctrinam Sanctorum, & maxime S. Th. Gabriel a S. Vincentio & Meratius *d.* 19. *s.* 1. communem Catholicorum sensum, Canus & Petrus a S. Joseph communem Ecclesiæ sensum. Henriq. Rhod. & alii dicunt hoc tempore non posse sine temeritate vel errore negari. Bonæspei *d.* 5. *nu.* 4. postquam vocavit fere certam certitudine fidei, addit se Romæ anno 1654. in Capitulo generali cum approbatione Magistri Palatii inter alias theses summo Pontifici dedicatas defendisse etiam hanc, *Contritionem vero omnem quæ non sit ex motivo charitatis, inutilem esse ad absolutionem sacramentalem, prope hæreticum putamus*. Atque ideo opinionem, quæ contritionem perfectam requirit, dicit Amicus non posse sine nota defendi. Suar. Less. Dicast. Lugo, Sporer aliique communissime vocant absolute improbabilem. Viva dicit esse umbratilis probabilitatis, Caram. *in Theol. fundam. nu.* 1293. tantum tenuiter probabilem, Stoz. *num.* 34. nullo modo probabilem, Præpos. nequidem tenuiter probabilem, Leander apud Dianam *p.* 11. *t.* 8. *R.* 43. plus quam improbabilem. Honor. Fabri erroneam, Vasq. periculosam, Facultas Parisiensis, Sacramenti Pœnitentiæ imminutivam, temerariam, & erroneam, Verricelli falsam, temerariam, & erroneam, Cardin. Brancatus de Laurea *in* 4. *tom.* 2. *d.* 14. *ar.* 8. *n.* 233. dicit sententiam, quæ dicit attritionem cum Sacramento non justificare, esse hæreticam, & per attritionem *in d.* 9. *art.* 3. *n.* 89. intelligit dolorem vel ex motivo turpitudinis peccati vel ex timore pœnarum, tamen quidquid hic censurarum est, non approbo, verum ideo solum refero, ut constet, quis a temporibus Tridentini fuerit sensus de nostra sententia. Et de hoc possunt plura videri apud Francol. *De dolore ad Sacramentum Pœnit. necessario l.* 1. *c.* 7. & *l.* 2. *c.* 6. *§.* 2. item *de discipl. Pœn. l.* 3. *toto*.

§. 2. Consideratis omnibus, quæ hactenus attuli, sententia 874
tenens attritionem aliquam sufficere cum Sacramento, videtur mihi esse practice certa. *Quod Confirmo inde*, quia si non esset practice certa, sed tantum probabilior aut etiam probabilissima, contineretur damnatione 1. prop. per Innoc. XI. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*: atqui hæc damnatione non continetur, nam Martinus De Esparsa, unus ex Theologis Romanis, qui jussu Innoc. XI. cum aliis consultoribus interfuit examini Propos. damnatarum, Romæ 6. Aprilis 1680. in Belgium scripsit in hæc verba, *Nulla quisquam solicitudine concuti debet circa sufficientiam attritionis in confessione, propter prohibitionem 1. prop. ex 65. Ea propositio fuit reprobata propter suam illimitatam amplitudinem & universalitatem, cum indistinctione speculative tantum probabilis a probabili etiam practice, & rursum probabilis utcumque a moraliter certa, aut etiam plus quam moraliter certa, sententia autem de sufficientia attritionis est practice probabilis, & moraliter certa, atque ut ego puto, plus etiam quam moraliter certa. Accedit apud Censores prædictarum propositionum actum fuisse in terminis propriis de sufficientia attritionis, atque ex consensu omnium, qui aderamus, sententiam communem mansisse incolumem*.

Objic. 1. Multi ante, & post Trid. tenuerunt sententiam contra attritionem, uti constat ex dictis a n. 856. ergo est intrinsece probabilis. Deinde pro ea rationes multas ex Trid. adducit Pal. in actis Concilii versatissimus: ergo etiam est intrinsece probabilis: ergo sententia pro attritione non est certa. *Conf.* nam Platelius, licet acerrime stet pro attritione, dicatque sententiam suam habere aliquam moralem certitudinem, tamen n. 716. agnoscit probabilitatem in opposita, quam etiam agnoscit Oviedo *de justific. contr.* 1. *n.* 109. *R.* 1. Quamvis concederemus sententiam Adversariorum esse probabilem, tamen non esset obligatio eam sequendi, quia secundum dicta *in p.* 1. *n.* 119. non est obligatio sequendi eam sententiam, per quam administratio vel susceptio Sacramenti fit obnoxia nimiis scrupulis, & difficultatibus: atqui per sententiam Adversariorum administratio, & susceptio Sacramenti Pœnitentiæ fit obnoxia nimiis scru-

scrupulis, & difficultatibus, nam si requiratur certa intensio, uti volunt adversarii, & quidem major, quam de facto fit in ullo alio actu pœnitentis, nunquam poterit Confessarius, imo nec pœnitens esse moraliter certus; sed prudenter debebit semper dubitare de sufficientia dispositionis, adeoque extra necessitatem extremam non poterit dari vel peti absolutio, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis, hoc autem est absurdum: ergo. R. 2. Ex hoc, quod aliqui Auctores teneant sententiam oppositam aut dicant esse probabilem, non eliditur certitudo practica nostræ sententiæ, uti fateri debent omnes in similibus casibus, nam etiam secundum Adversarios cum Le Drou est practice certum, quod sufficiat contritio ex charitate imperfecta, & tamen requiri etiam cum Sacramento contritionem perfectam, docuerunt multi graves Auctores, teste Le Drou dist. 1. c. 3. & idem est de plurimis aliis sententiis: ergo: Rationes per Palav. ex Trid. allatæ abunde solutæ sunt a n. 840. Imo cum Palav. qui sententiam suam contra attritionem docuerat, priusquam scriberet historiam, ideoque determinabatur ad illam, prout posset, stabiliendam, cum, inquam argumenta meliora non invenerit vel in Trid. vel in ejus actis, certo inferimus nulla fuisse præter ea, quæ sine difficultate explicavimus, unde R. 3. Etiam certitudini practicæ alicujus sententiæ non obstat, quod omni plane ratione destituatur sententia opposita; sed satis est, quod omnibus perpensis judicetur vix superesse apparentiam veri vel scrupulum pro illa, & clare dissolvantur argumenta contraria, cujus rationem, & exempla dedi in l. 6. p. 1. n. 119.

875 *Inst.* 1. Saltem sententia requirens dilectionem non potest dici absolute improbabilis: ergo est absolute probabilis, & consequenter opposita non est practice certa. Prob. antec. quia Alex. VII. feria 5. die 5. Maji 1667. edidit hoc Decretum.

SS. D. N. ALEXANDER Papa VII. cum acceperit non sine gravi animi mœrore Scholasticos quosdam acrius, nec absque fidelium scandalo inter se contendere, an illa attritio, quæ concipitur ex metu gehennæ excludens voluntatem peccandi cum spe veniæ, ad impetrandam gratiam in Sacramento Pœnitentiæ requirat insuper aliquem actum dilectionis Dei, asserentibus quibusdam, negantibus aliis, & invicem adversam sententiam censurantibus, Sanctitas sua enixe cupiens pacis vinculum inter fideles servari, omnemque scissuræ fomitem extinguere, auditis votis Eminentiss. ac Reverendiss. DD. Cardinalium adversus hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum, necnon DD. Consultorum, & Qualificatorum S. Congr. ejusdem Generalis Inquisitionis, hoc præsenti Decreto in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis latæ sententiæ huic sanctæ Sedi reservatæ, aliisque pœnis ejusdem S. Sedis arbitrio taxandis, præcipit cunctis, & singulis fidelibus quocumque gradu ac dignitate etiam Episcopali & majori, imo & Cardinalitia fulgentibus, ut si deinceps de materia attritionis præfatæ scribent, vel libros aut scripturas edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis modo pœnitentes aut Scholares ceterosque erudient, non audeant alicujus Theologicæ censuræ alteriusve injuriæ aut contumeliæ nota taxare alteram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in perfecta attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter Scholasticos communior videtur, sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hac S. Sede fuerit aliquid hac in re definitum, &c.

Ex hoc Decreto sic formatur argumentum: dicere opinionem, quæ requirit dilectionem, esse absolute improbabilem, est eam afficere censura, injuria, & contumelia; sed hoc prohibet Alex. VII. ergo R. Decretum expresse loquitur de illa tantum opinione, quæ requirit *aliqualem dilectionem Dei in attritione ex metu gehennæ concepta:* hanc autem opinionem nos oppugnamus; sed fatemur aliqualem Dei dilectionem esse necessariam, unde ex hoc Decreto confirmantur illa, quæ diximus. Itaque dist. ant. sententia requirens aliqualem dilectionem non potest dici absolute improbabilis, c. requirens dilectionem ex motivo charitatis, n. Sed nec est censura dicere opinionem aliquam esse improbabilem, uti dictum est *l.* 1. *n.* 199. ac præter Hurt. & Lugo *de fide d.* 20. *n.* 104. docet *Viva ad prop. damn. in Præf.* quidquid contradicant Le Drou & Amicus *De Deo d.* 19. *n.* 14. Foret tamen censura, si diceretur temeraria, nam dicere improbabilem, tantum est dicere, quod careat gravi fundamento, quamvis ob rationes apparentes possit bona fide, & invincibiliter a viro intelligente, & prudente defendi tanquam vera: econtra dicere temerariam, est dicere, quod vel contra se habeat tales rationes, vel ita careat ratione pro se, ut nemo intelligens & prudens possit eam bona fide & cum invincibili ignorantia defendere. *To temeritas* enim sonat, vel ex parte intellectus inconsultam præcipitantiam, vel ex parte voluntatis inordinatum impetum sive passionem, uti expresse docet S. Th. 2. 2. *q.* 53. *ar.* 3. *ad* 2. quorum neutrum sonat *To improbabilitas.*

Inst. 2. Pontifex non prohiberet affici ulla censura vel injuria, nisi judicaret esse probabilem. R. 1. Opinio, quam prohibet affici censura, est vera, nam est illa, quæ requirit aliqualem dilectionem, hinc admitto, quod agnoscat eam esse probabilem. R. 2. negando assumptum, ab hoc enim abstrahit, & expresse dicit se ideo ista prohibere, ut compescantur dissidia, quæ violant charitatem & pacem.

876 *Inst.* 3. Pontifex expresse addit, *Donec ab hac Sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum:* ergo cum hoc Decretum emanarit post Trid. sequitur in Trid. nihil esse assertum pro sufficientia attritionis. R. sequitur nihil esse assertum authentice per claram definitionem in Canonibus, c. nihil esse assertum dogmatice per doctrinam in Capitibus, ex qua moraliter certo liceat inferre sufficientiam attritionis, n. cons. Jam vero ut doctrina nostra sit privatim certa certitudine sufficiente, non est opus, ut sit authentice definita per Canonem Concilii tanquam de fide tenenda; sed satis est, quod ex infallibili Ecclesiæ doctrina colligantur per discursum recte concludentem, simulque clare dissolvantur argumenta opposita, hoc autem judico nos fecisse. Ex dictis.

§. 3. *Colliguntur sequentia*, 1. Cum Sacramento sufficit attritio, non tantum concepta ex consideratione turpitudinis peccati; sed etiam ex spe præmii æterni, aut etiam ex metu gehennæ: de omnibus enim procedunt pleræque auctoritates, & rationes allatæ, ac speciatim de attritione ex metu gehennæ id expresse affirmant 38. Auctores a Gormaz relati a n. 446. inter quos Concilia particularia duo, Catechismi tres, Inquisitio generalis Hispanica una, ideoque hanc illationem similiter tutam vocat Azor. certam in praxi Oropega, communem, veram & certam Madernus, nec videtur esse ratio dubitandi, supposito, quod una ex relatis attritionibus certo sufficiat, maxime cum de omnibus æqualiter loquatur Tridentinum. 877

2. Etiam sufficit ejusmodi attritio cognita, nec requiritur, ut existimetur esse contritio, ideoque Suar. *d.* 20. *f.* 1. *n.* 20. Illſ. *n.* 32. aliique cum Rayn. *in Heter. tom.* 16. *sect.* 1. *p.* 8. *num.* 21. & Moya *num.* 7. vocant etiam hanc illationem practice certam, quidquid contradicere videantur Corduba & alii apud Aversam *qu.* 11. *f.* 4. qui requirunt, ut existimetur esse contritio, requirunt autem, non ad valorem, sed ad fructum Sacramenti, uti ostendunt Suar. *nu.* 7. & Card. *in* 2. *crisi d.* 2. *n.* 68. unde Sacramentum valere putant Corduba & isti alii, quamvis abesset ejusmodi existimatio; sed illos recte confutat Gorm. *a nu.* 457. si enim attritio ex voluntate Christi sufficiat, nulla est ratio requirendi talem existimationem; si attritio secundum se non sufficiat, etiam non sufficit, quamvis adsit talis existimatio, quæ mere per accidens se habet, imo est error, quem non est credibile a Christo specialiter requiri ad valorem vel fructum Sacramenti. Hinc Toletus, qui prius docuerat, attritionem cognitam non sufficere, postea mentem mutavit, ut demonstrat Francol. *De Dolore l.* 2. *cap.* 6. *num.* 17. 878

3. Contritio, nequidem pro articulo mortis requiritur ad valorem Sacramenti, quod Illſ. *supra*, & Esparsa *ar.* 9. recte dicunt etiam esse certum, & Diana *p.* 3. *t.* 4. R. 98. male citat Patrem Suar. in oppositum, non enim requirit contritionem ratione Sacramenti; sed ratione præcepti charitatis, tum in Deum tum in seipsum, quod obligat ad contritionem pro articulo mortis, uti dicetur *n.* 2007. Putatque Illſ. Cordubam, & alios simili modo esse conciliari. 879

4. Si alicui videatur superesse prudens dubium de veritate nostræ sententiæ, tenetur in administratione & susceptione Sacramenti procurare contritionem, ne suo judicio Sacramentum exponatur periculo nullitatis. 880

5. Quamvis aliquis judicet satis tuto procedi cum attritione, in praxi tamen consultissimum est, ut quantum fert tempus & occasio, procuretur a Confessariis, & eliciatur a pœnitentibus contritio, tum quia est maximi meriti, deletque multum etiam de pœnis, tum quia licet aliquis contendat ad contritionem, forte tantum attritionem attinget: ubi econtra si voluntarie sistat in infimis aliis motivis, præsertim pœnæ, signum est animi non satis conversi ad Deum, estque credibile sæpe in tali homine remanere servilitatem sive occultum affectum non deserendi peccatum, nisi incumberet pœna. 881

6. Si quis post conatum non satis advertat vel in pœnitente vel in seipso contritionem, dummodo moraliter certus sit de attritione, tuto procedit, etiam secundum plerosque Adversarios, quia tum non relinquit sententiam tutiorem, cum moraliter etiam ibi sequi non possit; sed potius censebitur necessitas procedendi secundum minus, attamen satis tutam. 882

7. Cum difficile sit conteri pure ex motivo bonitatis Dei, in praxi non expedit excludere alia motiva, v. g. dicendo, *doleo, non quia amisi præmia vel merui pœnas apud Deum, sed pure ideo, quia Deo summe bono displicui, &c.* communiter enim falsum est, præsertim in hominibus necdum perfectis, itaque juvari debet voluntas omnibus motivis, v. g. hoc modo, *Doleo non tantum quia per peccata demeritus sum apud Deum præmia æterna aliaque bona, econtra meritus sum gehennam vel alias pœnas, sed etiam, & maxime ideo doleo, quia Deo summe bono displicui, quia illi feci malum, qui propter infinitas suas perfectiones erat dignissimus non offendi, sed semper amari, coli, honorari, &c.* Modum practicum pœnitentem per attritionem ex turpitudine peccati vel ex spe aut metu adducendi ad contritionem, proponam a num. 1723. 883

Q. 121. *An hactenus dicta valeant etiam de attritione ex metu pœnarum temporalium?* Resp. 1. Probabilissimum est, quod ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficiat attritio concepta ex metu pœnarum temporalium, etiam hujus vitæ, ut infligendarum a Deo; hoc tamen non est omnino certum. *Pars* 1. *probatur*, nam imprimis ita docent Auctores plurimi, & gravissimi cum Suar. Less. Gran. Regin. Lug. Aver. Gorm. *p.* 1. *n.* 454. Diana *p.* 11. *tr.* 8. R. 43. Moya *d.* 5. *quæst.* 4. Cardenas *in* 2. *crisi* 884

crisi d. 2. *n.* 70. Deinde rationes sunt gravissimæ, 1. quia Trid. *sess.* 14. *de Pœnit. cap.* 4. inter motiva attritionis sufficientis ad Sacramentum ponit ex metu *gehennæ & pœnarum*, ubi pro *To* gehennæ intelligitur pœna æterna, per *To* pœnarum autem videtur præscindi ab æterna vel temporali. 2. Quia hæc attritio ex metu pœnarum temporalium potest esse honesta, supernaturalis & efficax, saltem respectu venialium, sicuti attritio ex metu pœnarum æternarum est talis respectu mortalium, 3. Quia alias non possemus ex metu pœnarum atteri de venialibus, cum non mereantur pœnam æternam, hoc autem videtur inconvenientissimum: ergo. *Pars* 2. etiam probatur, nam licet Gob. *t.* 6. *n.* 47. putet non esse dubitandum de attritione ex metu pœnarum temporalium, & Arriaga *d.* 11. *n.* 2. dicat esse omnino certum, quod sufficiat saltem ex metu pœnarum Purgatorii, tamen universaliter de attritione ex metu pœnarum temporalium negant Canus, *Pasq. qu.* 92. *art.* 2. *dub.* 3. Hurt. apud Dianam *p.* 9. *t.* 9. *R.* 51. & talem attritionem vocat suspectam Con. *d.* 4. *n.* 39. ideoque Carden. *n.* 72. & Gorm. supra dicunt sententiam illam de attritione, absolute ex metu pœnarum temporalium, non esse certam; sed videntur intelligere pœnarum hujus vitæ. Ratio autem est, quia quamvis Trid. ponat ex metu gehennæ, & pœnarum, tamen non dicit gehennæ vel pœnarum, hinc forte ponit *To* gehennæ & pœnarum pro eodem, subintelligendo, & pœnarum gehennæ, vel fortasse per *To gehennæ* intelligit pœnam damni, per *To pœnarum* pœnam sensus in inferno. Quamvis autem talis attritio ex metu pœnarum etiam temporalium possit esse honesta, supernaturalis, & efficax respectu venialium, tamen aliunde non constat certo, quod Christus voluerit sufficere, sufficitque certo alia attritio respectu venialium, nempe concepta ex motivo turpitudinis peccati: ergo.

885 §. 2. Quod dictum est de attritione ex metu pœnarum temporalium, idem esse videtur de attritione ex spe bonorum temporalium. His tamen non obstantibus sententia contraria aliæque similes opiniones ad hoc serviunt, etiam in ordine ad praxim, non quidem ut secundum illas conferatur vel suscipiatur Sacramentum, nam hoc damnat Innocentius XI. in 1. propositione, sed ut si Sacramentum bona fide susceptum sit, non sit opus peccata vel confessiones repetere, probabilissimum enim est valuisse, nec ideo ullum Sacramentum exponetur periculo nullitatis, si peccata illa vel confessiones non repetantur, quia certum est ad valorem confessionum sequentium sufficere integritatem formalem, uti dicetur a *n.* 1140.

886 *Objic.* Tridentinum etiam non expressit motivum attritionis ex spe præmii æterni vel beatitudinis, & tamen non dubitamus de illius sufficientia. Deinde Trid. ibi expressit, quod Ninivitæ timore pœnæ temporalis perculsi pœnitentiam egerint, & misericordiam a Deo impetrarint: ergo sufficienter innuit etiam sufficere ad impetrandam veniam in Sacramento. *Resp. Ad* 1. Hoc ipso, quod expresserit attritionem ex metu gehennæ, satis significat sufficere attritionem ex spe beatitudinis, tum quia hæc attritio est perfectior, tum quia metus gehennæ saltem plerumque movet, quia est privatio beatitudinis, idem enim videtur esse timere privationem boni, & desiderare bonum, uti recte Lugo *d.* 5. *n.* 132. *Ad* 2. *n.* conf. nam secundum dicta *n.* 837. Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 4. in fine loquens de Ninivitis, non amplius habet sermonem de Sacramento Pœnitentiæ, sed iterum redit ad probandum principale intentum, quod erat timorem servilem posse esse honestum & supernaturalem, quod inde probat, quia a Deo meruit liberationem ab eversione urbis: certum enim est pœnitentiam illam servilem non meruisse remissionem peccatorum, cum neque esset contritio neque attritio conjuncta cum Sacramento, & vix est credibile, inquit Herincx *d.* 2. *num.* 43. omnes Ninivitas, qui ab eversione urbis liberati sunt, etiam eo tempore esse a peccatis liberatos.

887 *Q.* 122. *In quo sensu verum sit, quod peccator per Sacramentum ex attrito fiat contritus?* R. Constabit ex seqq. §. 1. Peccatorem per Sacramentum fieri ex attrito contritum, tam certum est hoc tempore, inquit Suar. *d.* 20. *s.* 1. *num.* 10. ut absque errore negari non possit, & ideo hoc transit quasi in axioma commune apud omnes receptum.

888 §. 2. Attritio non fit formaliter contritio, S. Thom. *in supl. q.* 1. *art.* 3. Suar. *d.* 5. *s.* 2. aliique communissime contra varios qui diversis modis id asserunt, quorum quatuor recenset Suar. ibidem, & plures alios Aversa *q.* 2. *s.* 15. Ratio nostra est, quia contritio ex objecto & modo tendendi in Deum propter se, distinguitur intrinsece ab attritione, uti constat ex dictis a num. 722. & 784. nullus autem actus potest mutare objectum vel modum suum tendendi, cum ipse sit essentialis sua tendentia in objectum.

889 §. 3. Quamvis Scotus *in* 4. *dist.* 14. *q.* 4. *ad* 2. admittat hanc propositionem, *attritio fit contritio*, tamen commune axioma tantum habet, quod attritus fiat contritus, nam fieri potest, ut attritioni nequidem succedat contritio. Itaque attritus fit contritus, quia subjectum attritionis accipit aliquid, per quod aliquo modo dicatur contritus, uti jam dicetur.

890 §. 4. Attritus fit per Sacramentum contritus, imprimis habitualiter, quia accipit habitum charitatis, qui est principium, per se elicitivum formalis contritionis. Deinde æquivalenter quia per attritionem cum Sacramento fit, quod fieret per contritionem, nempe ut remittantur peccata. Præterea etiam fit contritus quoad effectum, quia per Sacramentum cum attritione causatur idem effectus gratiæ, qui per contritionem causaretur. Denique recte notat Avers. quando S. Th. negat attritionem hoc sensu fieri contritionem, quod formetur per gratiam, eum loqui de attritione sine Sacramento, de cetero, accedente Sacramento, formatur per gratiam, uti constat ex dictis.

Q. 123. *An ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, præter dolorem requiratur aliquod propositum?* R. Affirmative, imo Aversa dicit esse de fide, quod ad veram contritionem requiratur aliquod propositum, idem autem est de attritione. Et quamvis aliqui apud Moyam *d.* 5. *qu.* 11. *nu.* 1. videantur contradicere, tamen non negatur a Soto, qui sicuti requirit dolorem, ita etiam propositum, quamvis dicat neutrum esse partem intrinsecam Sacramenti. Nec negatur a Soto, uti videtur evincere Dicast. *d.* 6. *n.* 204. contra Suar. Lugo, Arr. nam ad summum videtur velle, quod possit aliquando utiliter audiri confessio illius, qui non proponit se emendare, ut sic per humiliationem suam & salutares admonitiones Confessarii paulatim adducatur ad vere pœnitendum, quod faciendum esse expresse mandat Alexander III. Capit. *Quod quidam* 5. De pœnit. & remiss. *Quia*, inquit, *licet non sit vera hujusmodi pœnitentia, admittenda est tamen eorum confessio, & crebris & salutaribus monitis pœnitentia inducenda.* Ratio autem nostræ responsionis est, tum quia Trid. *sess.* 14. *de Pœnit. cap.* 4. *& Florentin.* in decreto Eugenii IV. ad Armenos expresse requirunt propositum, tum quia certo requiritur dolor efficax de peccatis: omnis autem dolor efficax de peccatis est propositum saltem virtuale non peccandi de cetero: ergo. 891

Objic. S. Th. *in* 4. *dist.* 21. *qu.* 3. *a.* 1. *q.* 1. *ad* 1. sic habet, *Confessio non desinit esse sacramentalis, quamvis ille, qui confitetur, emendationem non proponat:* ergo ad Sacramentum pœnitentiæ non requiritur propositum. R. n. conf. S. Th. ibi agit de obligatione sigilli, & dicit, si quis confessus sit ex intentione absolutionis, quamvis advertatur non habere propositum emendationis, nihilominus Confessarium teneri ad sigillum, quia confessio fuit sacramentalis, idest, facta in ordine ad absolutionem, licet hæc non detur, per hoc autem non negat, sed potius significat propositum esse necessarium ante absolutionem, adeoque ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Q. 124. *Quale propositum requiratur ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ?* R. §. 1. Certum est requiri propositum efficax, tum quia secundum Trid. debet excludere voluntatem peccandi de cetero, quod non potest, nisi sit efficax, idest, tale, ut quamdiu existet, cum eo non possit componi voluntas peccandi, tum etiam quia dolor requisitus debet esse efficax: ergo similiter propositum, quod talis dolor includit vel ad quod determinat. 892

§. 2. Probabilius est ad Sacramentum Pœnitentiæ non requiri propositum formale sive explicitum, sed sufficere spirituale sive implicitum, contentum in dolore universali, ut habet communissima cum Diana *p.* 3. *t.* 4. *R.* 116. Gorm. *p.* 1. *nu.* 468. Probatur, nam imprimis ad dolorem efficacem non requiritur propositum formale, uti tenent Maj. Medin. Vasq. Vega, Lugo, aliique communiter cum Gonet. *d.* 6. *n.* 3. & Dicast. *d.* 2. *dub.* 6. quia licet aliquis nihil cogitet de formali proposito, v. g. si statim post elicitum dolorem sit decapitandus, seque cognoscat non habiturum amplius periculum peccandi, si serio detestetur & doleat de peccatis commissis, dicetur conteri: ergo contritio non requirit formale propositum non peccandi de cetero, sed satis erit, quod sit virtuale tantum. Deinde quod talis dolor efficax sit virtualiter propositum non peccandi de cetero, inde constat, quia hoc ipso quod quis ex motivo universali efficaciter velit non fuisse, non esse peccatum, habet actum, qui quamdiu stabit, sit incompossibilis cum voluntate peccandi, & quodcumque habeat motivum, si hoc faciat me efficaciter detestari & dolere de aliquo peccato, etiam facit a me excludi voluntatem istius peccati etiam imposterum: ergo sic detestans & dolens, habet actum, qui de se sit exclusivus peccati etiam pro futuro, quique habeat virtutem determinandi voluntatem ad formale propositum non peccandi, si de illo eliciendo incideret cogitatio, hoc autem hic intelligimus per propositum virtuale. Atque his habitis non est convincens ratio negandi talem hominem esse proxime dispositum ad absolutionem: ergo. 893

§. 3. Quamvis probabilius sit, ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficere propositum virtuale, attamen hoc non est certum, hinc audiendus non est Cardenas *in* 2. *crisi d.* 2. *nu.* 80. dicens supra omnem probabilitatem certum esse, quod sufficiat virtuale. Ratio nostra est, quia ad contritionem efficacem de peccatis, & consequenter ad absolutionem requiri propositum formale; docent Caj. Sot. Can. Gran. Ruard. Gerson, Bellarm. *l.* 2. *c.* 6. aliique gravissimi Auctores apud Suar. *d.* 4. *s.* 2. qui fatetur sententiam illam esse probabilem. Unde ad Sacramentum Pœnitentiæ absolute requiri propositum formale docent Henr. *l.* 4. *c.* 24. *n.* 2. Valent. *d.* 7. *qu.* 8. *pun.* 6. sub finem, Tolet. *in summa l.* 3. *c.* 4. *§. Quinta est*, Regin. *l.* 5. *nu.* 8. Steph. *t.* 5. *d.* 5. *n.* 112. Hinc etiam Suar. *d.* 20. *sect.* 4. *nu.* 22. Tann. *d.* 6. *q.* 6. *n.* 16. Gob. *t.* 6. *n.* 203. Platel. *nu.* 646. dicunt per se vel moraliter loquendo requiri propositum formale, quia, inquit Vasq. *q.* 86. *ar.* 2. *dub.* 4. *n.* 7. post cogitationem de vita præterita necessario consequitur propositum de futura, unde etiam Lug. *d.* 5. *n.* 97. sententiam, quæ requirit propositum formale, non improbat, imo vocat communem Theologorum, Aversa autem *qu.* 2. *sect.* 12. Gob. *n.* 208. aliique dicunt esse saltem de præcepto, ut eliciatur propositum 894

posi-

positum formale, nisi excuset defectus temporis vel inconsideratio, uti habet Navar. *in manuali c.* 1. *n.* 11. Non desunt rationes probabiles, quarum præcipua est, quod Florentinum & Trid. item SS. PP. dum explicant partes hujus Sacramenti, æque expressam mentionem faciant propositi ac doloris: dicunt enim partem hujus Sacramenti esse contritionem cum proposito non peccandi de cetero: & specialiter Trid. dicit in contritione includi, non tantum vitæ novæ propositum, sed etiam veteris vitæ odium, ubi videtur requirere propositum & dolorem tanquam duo. *Si dicas* loqui de proposito implicito, *contra est*, nam licet hoc sit probabilius, attamen non est certum, probabiliter enim argumentatur Bellarm. supra, cum dolor efficax necessario semper sit propositum implicitum, asserto tali dolore non fuisset opus præterea requirere propositum implicitum, fuisset enim idem, ac si dixisset, requiritur dolor, qui sit propositum implicitum, & propositum implicitum, quæ locutio videtur parum apta. *Conf.* nam si sufficiat propositum implicitum, ergo præter dolorem non requiritur propositum, quia dolor ipse est propositum implicitum, ergo cum Trid. dicat præter dolorem requiri propositum, requiretur propositum formale. Scio etiam huic rationi ita responderi posse, ut sententia negans maneat probabilior, sed non ideo eliditur probabilitas affirmantis, nam vicissim ad argumenta nostræ sententiæ probabiliter respondet Bellarm. *cap.* 7. quem proinde frustra conatur explicare Gorm. *n.* 469. quasi stet pro nobis, nam nimis clare loquitur in oppositum. Et pro ipsius sententia sunt etiam prudentes conjecturæ sive congruentiæ, nam imprimis finis Sacramenti Pœnitentiæ est partim reconciliatio cum Deo, partim recta dispositio vitæ imposterum, simulque conservatio divinæ gratiæ & amicitiæ; ad ista autem necessarium est vel saltem plurimum conducit propositum expressum non peccandi de cetero. Deinde qui offendit, ut reconciliet alterum, dicere solet, *doleo quod hoc fecerim, nec faciam amplius*, & hoc utrumque solet requirere offensus, ut reconcilietur, quia sic debet ille, qui offendit, ostendere, quod imposterum nolit offendere, sed perpetuam colere amicitiam, quod plurimum facit ad reconciliandum offensum, ergo fuit congruum, ut Christus idem requireret ab homine, qui offenderat, volente sibi reconciliare Deum. Ex dictis

895 §. 4. *Inferuntur seqq.* 1. In praxi est obligatio sub mortali, ut si quis de hoc cogitet, ante absolutionem eliciat propositum expressum non peccandi de cetero, quia cum sententia nostra non sit certa, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis.

896 2. Actus pœnitentiæ pro absolutione requisitus debet esse odium peccati, non tantum præteriti & præsentis, in quantum est detestatio & dolor, sed etiam futuri, in quantum est propositum, ut dictum est *n.* 660.

897 3. Si quis, dum contritionem elicit, cogitet de proposito, & hoc omittat, communiter signum est, quod habeat dolorem parum efficacem, si enim esset efficax, per se loquendo determinaret ad formale odium peccati etiam pro futuro. Quod si positive excluderet propositum, certum est dolorem non fore efficacem, uti etiam non est in illo, qui non vult deserere occasionem proximam peccandi. Similiter non est in illo verum & sincerum propositum, qui non vult adhibere media, quæ ipsi suggeruntur, pro emendatione peccatorum. Et propter unum horum sæpe neganda aut differenda est absolutio pœnitentis, nam si occasionem proximam deserere non velit, aut monitus eam non deseruerit, non est aversus a peccato, cujus occasionem vult, uti dicetur *n.* 1831. Qui autem non vult, aut sæpius negligit adhibere media præscripta, credi non potest ei, quod se emendare velit, uti dicetur *n.* 1762.

898 §. 5. Probabilius videtur pro absolutione a mortalibus requiri propositum universale imposterum cavendi omnia mortalia, S. Th. 3. *p. q.* 87. *art.* 1. *ad* 1. his verbis: *Pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, quod homo proponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus.* Sequuntur Nav. *in manual. c.* 1. *n.* 9. Con. *d.* 2. *n.* 130. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 4. *n.* 20. Castrop. *t.* 23. *p.* 2. *n.* 16. Lug *d.* 4. *n.* 52. Palav. *n.* 283. Gorm. *p.* 1. *a n.* 149. Escob. *l.* 14. *n.* 172. Tamb. *de Confess. l.* 1. *c.* 3. *n.* 14. Ills. *n.* 50. Ei Stoz. *n.* 76. dicit esse exploratam sententiam, Moya autem *q.* 11. *n.* 7. dicit oppositum esse aperte falsum: Est autem contra Avers. *q.* 14. *sect.* 6. Gasp. Hurt. Th. *d.* 2. *q.* 3. *sect.* 1. §. 3. Platel. *n.* 641. Dicast. *d.* 6. *a n.* 240. qui sententiam nostram male vocat singularem, hinc ipsius sententiam non esse practice probabilem, recte dicit Gorm. *n.* 463. & fatetur ipsemet Dicast. *n.* 74. *Probatur* autem ex Florent. & Trid. nam aliter loquuntur de dolore, aliter de proposito, dolorem enim dicunt debere esse de peccato commisso, per quod innuunt posse esse etiam ex particulari motivo non extendente se ad omnia, sed tantum ad commissa & necdum remissa: econtra ad propositum requirunt voluntatem non peccandi de cetero, vel actum, qui excludat voluntatem peccandi, quæ verba ita prolata cum particula absolute negativa vel simpliciter exclusiva peccati videntur sonare propositum nunquam peccandi, adeoque propositum cavendi omne mortale in futurum. Et ratio esse potest, quia ut pœnitens reciperetur in gratiam, merito requisivit Christus eum sic esse dispositum, ut vel ex vi doloris vel ex vi propositi vel ex vi utriusque simul esset positive paratus ad servanda imposterum omnia Dei præcepta, adeoque ad nunquam peccandum mortaliter: sub illa enim conditione promittit Deus impio veniam, Ezech. 18. v. 21. *Si custodierit omnia præcepta mea*, idest, si proposuerit custodire, patet enim hoc non fuisse opere prius complendum, alioquin tantum in fine vitæ remisisset peccata. Hoc ipsum arguitur etiam ex fine pœnitentiæ, qui est reformatio & recta institutio totius vitæ imposterum; item perpetua conservatio divinæ amicitiæ per pœnitentiam restitutæ, ad quos fines plurimum conducit propositum universale nunquam peccandi de cetero.

Objic. 1. Dolor particularis de peccatis commissis & non remissis sufficit ad Sacramentum Pœnitentiæ, secundum dicta *n.* 671. ergo etiam propositum particulare tali dolori respondens, quo statuo non relabi in peccata commissa. *Prob. conf.* Ideo sufficit ille dolor particularis, quia voluntas non est affecta ad alia peccata, quamvis ea positive non detestatur, & aliunde non ponitur obex gratiæ, sed quando simul adest propositum particulare, voluntas etiam non est affecta ad alia peccata, nec ponitur ullus obex gratiæ: ergo Resp. n. conf. Ad *Prob.* n. maj. sed ideo sufficit, quia alium non requisivit Christus, qui requisivit aliud propositum, uti colligimus ex auctoritatibus & rationibus allatis. 899

Inst. Saltem si dolor sit ex motivo universali, sufficiet propositum particulare de non iterandis peccatis commissis. R. Hoc quidem esse probabilius, quia tum virtualiter habebitur propositum universale respectu omnium, inclusum in dolore universali; attamen in praxi adhuc videtur eliciendum formale propositum universale de cavendis omnibus mortalibus, quia secundum dicta *n.* 894. non est certum, quod sufficiat propositum virtuale.

Objic. 2. S. Th. 3. *p. q.* 90. *art.* 4. O. ait: *Pertinet ad pœnitentiam, ut detestentur peccata præterita cum proposito immutandi vitam in melius;* ergo S. Th. ad pœnitentiam tantum requirit propositum emendandi peccata commissa, & consequenter ad Sacramentum Pœnitentiæ non requirit propositum universale cavendi omnia mortalia possibilia, quia peccata, quæ quis non commisit, non potest velle emendare, ut per se patet. R. n. conf. nam 1. ibi loquitur non de Sacramento sed de virtute pœnitentiæ, cujus utique aliquis actus est detestatio & propositum emendandi peccata commissa, nullibi autem dicit tale propositum sufficere pro Sacramento Pœnitentiæ. 2. Per propositum immutandi vitam in melius intelligi potest etiam propositum cavendi omnia mortalia, ille enim optime immutat vitam, qui quamvis solo furto Deum graviter offenderit, tamen postea nullo mortali Deum graviter offendit. 900

Objic. 3. Propositum cavendi omne mortale non potest esse efficax, nisi habeat adjunctam spem cavendi omne mortale: sed multi peccatores, præsertim consuetudinarii, non possunt habere spem cavendi omne mortale, quia ad spem requiritur, ut objectum proponatur tanquam possibile & probabiliter futurum, tali autem homini non potest proponi tanquam probabiliter futurum, quod nunquam sit amplius peccaturus mortaliter: ergo. R. 1. Hoc solvendum esse omnibus, nam qui talia peccata confitetur, debet habere propositum illa cavendi. R. 2. Sufficere desiderium seu volitionem efficacem cavendi omne mortale, quam potest habere, quamvis ex parte intellectus adsit alius actus; quo judicat, vel etiam ex parte voluntatis timor, ne volitio illa desinat, nam etiam ideo debet pro auxilio recurrere ad Deum, cujus gratia juvare potest infirmitatem nostram, sicque poterit erigi etiam ad spem aliquam de hoc, ut si Dei gratiæ cooperetur, non relabitur, & ista sufficiunt ad propositum efficax, idest, tale, ut quamdiu existet, cum ipso incompossibilis sit voluntas peccandi. 901

Qu. 125. *Quale propositum requiratur in confessione venialium?* R. §. 1. Requiri aliquod propositum, certum est, quia requiritur dolor de aliquo saltem veniali confesso: omnis autem dolor est aliquod propositum cavendi peccatum, de quo est dolor. 902

§. 2. Cum dolor sufficiens ad Sacramentum debeat esse efficax respectu alicujus peccati confessi, uti dictum est *n.* 668. propositum debet esse efficax saltem respectu unius venialis confessi: unde audiendus non est Suar. *de Gratia l.* 7. *c.* 24. *n.* 7. ubi videtur dubitare de hoc, an ad remissionem venialis requiratur propositum efficax. 903

§. 3. Quamvis probabilius sit sufficere propositum virtuale, tamen secundum dicta *n.* 895. debet in praxi elici formale, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis, quando enim Concilia & Auctores dicunt ad Sacramentum Pœnitentiæ requiri dolorem cum proposito, non distinguunt inter confessionem mortalium & venialium: nec aliunde sufficienter colligimus non debere hoc extendi ad confessionem etiam venialium. 904

§. 4. Non requiritur propositum extendens se ad omnia venialia, quia secundum dicta *n.* 681. non requiritur dolor de omnibus venialibus, quæ quis confitetur, ergo nec propositum cavendi illa omnia, sed sufficit propositum cavendi saltem aliquod illorum, de quibus dolet, & rationes ibi sunt sufficienter insinuatæ. 905

§. 5. Præter propositum cavendi aliquod veniale ex confessis, de quibus dolet, forte etiam requiritur propositum cavendi omnia mortalia, seu non peccandi de cetero mortaliter, quia qui suscipit Sacramentum, vult gratiam de se reconciliativam, quæ sit forma amicitiæ divinæ de se perpetuæ, ergo vult non esse aversus nec inimicus Deo, ergo vult 906

vult servare imposterum omnia ejus præcepta obligantia sub mortali, ergo vult nullum mortale committere, & hoc reipsa est propositum universale cavendi mortalia.

Q. 126. An & quomodo in praxi elici possit propositum cavendi omnia venialia? R. Difficultas hic est non parva, cum enim non possint caveri omnia, nisi uti habet Trid. *diss. 6. can.* 23. ex speciali Dei privilegio, quod nemo sibi spondere potest, Auctores varie loquuntur de hoc proposito cavendi omnia venialia, nam

907 1. S. Th. 3. *p. q.* 87. *ar.* 1, *ad* 1. dicit ad pœnitentiam venialium sufficere, quod homo proponat abstinere a singulis, non tamen ab omnibus. Non est autem sensus, quod requiratur propositum abstinendi ab omnibus distributive sumptis, hoc enim esset propositum abstinendi a collectione omnium, sicuti qui vellet occidere omnes homines distributive sumptos, vellet reipsa tollere totam collectionem hominum, quæ non includit nisi omnes & singulos. Nec est sensus, quod sufficiat proponere abstinere a singulis sub disjunctione & conditione, v. g. sic, volo abstinere a mendaciis, vel si ab his non, volo abstinere a detractionibus, &c. tale enim propositum non esset efficax respectu ullius determinate venialis, quia esset incompossibile cum singulis: Itaque S. Thom. vult sufficere propositum abstinendi a quibusvis venialibus, quæ in particulari singulatim occurrere possunt, uti exponunt Lug. *d.* 14. *n.* 140. Palav. *n.* 288. Avers. *q.* 14. *s.* 6. Et simili sensu dicit Stoz *n.* 80. sufficere propositum vitandi singula in sensu diviso, itaut nullum determinate assignari possit, a quo animus saltem virtualiter non abhorreat.

908 2. Suar. *d.* 4. *s.* 3. *n.* 5. dicit sufficere, si proponat facere, quod in se est, sive, ut ait Esparsa *q.* 91. *ad* 1. *art.* 8. quantum patitur humana fragilitas, velitque adhibere diligentiam magnam, quantum fieri potest, in illis vitandis. Et quamvis Lug. *a n.* 130. displiceat illud, *quod in se est*, tamen quæ opponit, displicent Dicast. *d.* 6. *a n.* 295. sed his omnibus omissis potest explicari Suar. quod sicuti ob efficacem dolorem sufficit affectiva detestatio, quæ tamen non potest efficere, ut peccata non fuerint, sic sufficiat affectivum propositum, quamvis efficere non possit, ut postea non sequatur relapsus: sufficit enim dolorem & propositum esse affective efficacia, quantum in se est, & non requiritur esse effective absolute efficacia.

909 3. Stephanus a S. Paulo *t.* 5. *d.* 5. *n.* 113. dicit sufficere, si habeat propositum conditionatum, seu desiderium cavendi totam collectionem, si esset possibile: quia reveta tota collectio ipsi displicet ex vi hujus pœnitentiæ. Hinc Palav. *nu.* 292. dicit ad propositum hic sufficiens requiri quidem desiderium, attamen non spem cavendi omnia: desiderium autem habere potest inquiunt Aversa. Rhodes, Bosco *nu.* 245. quia potest physice cavere, quamvis moraliter non possit.

910 4. Lugo *n.* 133. dicit sufficere, si doleat de tanto numero, ac proinde proponat illam frequentiam emendare. Et hoc innuit etiam S. Th. supra, dicens debere habere propositum se præparandi ad minuenda venialia; quia nempe est specialis inhonestas in repetita illa frequentia, quæ est in singulis illis peccatis. Idem volunt Tamb. *n.* 9. & 10. Spor. *n.* 97. Palav. *n.* 287. dicentes sufficere, si proponat æquali tempore non committere tot venialia, sed emendare multitudinem, uti habet Esp. supra; *sed* contra hoc propositum movent difficultatem Arr. *d.* 28. *a n.* 20. & Dicast. *a n.* 301. cui non satis obviavit Lugo: quæstio enim est de dolore & proposito, non tantum circa illam frequentiam seu multitudinem emendandam, sed etiam circa ipsamet venialia, quæ frequentiam illam constituunt: hinc

911 5. Spor. *n.* 338. ait magis expedire confiteri & firmiter proponere cavere pauca venialia, v. g. quæ sunt graviora vel radices aliorum, aut contra quæ hic & nunc confitens sentit se magis moveri: Sic inquit Gob. *t.* 6. *n.* 224. si mentitus es, quandoque cum, quandoque sine causa, sufficiet propositum imposterum non mentiendi sine causa, quia gravius est mentiri sine causa, quam cum causa; v. g. ut impedias rixas, ut prosis proximo. In similem sensum dicit *Esp.* supra sufficere dolere de magnitudine venialium: hi tamen Auctores non satisfaciunt illi, qui doleret de omnibus venialibus, & proponeret cavere omnia: hinc

912 6. Arr. *n.* 22. & Bosco *n.* 245. recte dicunt me posse habere propositum sufficiens ad remissionem omnium, si doleam de illis, quæ feci, & proponam cavere similia, nam sicuti non feci omnia possibilia, sed tantum aliqua, sic satis erit proponere cavere similia, quamvis sciam me non posse cavere omnia possibilia.

913 7. Recte etiam notant Suar. supra, & Tann. *d.* 6. *q.* 6. *n.* 20. duplicia esse venialia, alia plene deliberata, & hæc omnia possum moraliter vitare, ideoque possum proponere illa omnia cavere, quidquid contradicant aliqui cum Bosco *a nu.* 202. Alia sunt semideliberata, & circa hæc sufficit dolere, quod facta sint ac imposterum velle adhibere diligentiam pro illis saltem minuendis, quantum humano modo fieri poterit. Ex dictis.

914 *Colliges* cum *Con. Laym. & Castr.* supra, item cum Tamb. *n.* 14. propositum de mortalibus in hoc præcipue differre a proposito de venialibus, quod propositum de mortalibus debeat se extendere ad omnia, etiam collective sumpta; non item ad omnia venialia, nequidem distributive. Addunt iidem Auctores, propositum respectu mortalium debere esse magis efficax, quia relapsus in venialia non est ita noxius, neque occasiones ita sunt evitabiles. Inde recte inferunt, facilius esse absolvendos, qui sæpe redeunt cum iisdem venialibus, quam qui cum iisdem mortalibus. Quod autem illi omnes, excepto *Castr.* doceant, etiam consentiente Palav. *n.* 292. non esse obligationem proponendi fugere occasiones proximas venialium, in hoc puto non esse audiendos, uti dixi *l.* 5. *n.* 283. nam qui vult periculum proximum peccati venialis, censetur velle peccatum veniale; & econtra qui præcipit, ut vitem veniale, etiam præcipit, ut vitem illud, quod moraliter certo me inducet in veniale: imo quamvis esset tantum probabile periculum proximum, ne induceret in veniale, adhuc tenerer sub veniali illud fugere, quia hoc ipsum probabile periculum est præsens malum animæ, quod ex charitate teneor cavere, uti pluribus dictum est *l.* 5. *n.* 257.

Quandonam dubium sit, vel censeri debeat deesse propositum sufficiens, ideoque debeat negari vel suspendi absolutio, præsertim in recidivis & constitutis in occasione proxima peccandi dicetur *a n.* 1819. 1831.

DUBIUM III.

Qualis Confessio requiratur? 915

ARTICULUS I.

An debeat esse integra materialiter?

Resp. Ad Confessionem, per se & ordinarie requiritur integritas materialis, sita in eo, ut postquam diligentius te excusseris, & conscientiæ tuæ sinus & latebras (ita loquitur Trid. *sess.* 14. *c.* 5.) exploraveris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confessa, eorumque numerum & circumstantias, quæ speciem mutant. Patet ex Trid. *l. c.* & est certum. Ratio est, quia alias nec judicium sacramentale recte administrari, nec æqnitas in pœnis statuendis servari potest.

Dicitur I. *Per se, & ordinarie*, quia per accidens & extraordinarie, sufficit integritas formalis, *v. Dub. seq.*

Dicitur II. *Numerum:* intellige certum, qui si non constet, dic probabilem, addendo, *plus minus*. Quod si deinde deprehendas te errasse, non teneris iterum confiteri, nisi notabiliter fuerit major, Fag. Sanch. Hurt. contra Regin. Fill. & Sa, qui dicunt, verba illa, *plus, minus*, tantum extendi ad unum vel duo supra numerum indicatum: Sed quamvis hoc sit verum in numero parvo, & denario v. g. non tamen in aliis, v. g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent sensum absolutum, sed respectivum ad numerum, cui adduntur, qui quanto fuerit major, tanto etiam major verbis istis intelligetur, dummodo tamen sit parvus respectu alterius, cui adjungitur, quod prudentis arbitrio æstimandum est. Ita Dian. *p.* 3. *t.* 3. *R.* 194. ex Nav. &c. Item Lug. *d.* 16. *n.* 94. Quod si autem nec probabilis haberi potest, dicenda est consuetudo peccandi, tempus & freqnentia in die, septimana, mense vel anno. V. Filliuc. *t.* 7. *c.* 4. *n.* 82. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 94. Gasp. Hurt. *d.* 9. *diff.* 5. Lug. *n.* 79.

Dicitur III. *Quæ speciem mutant:* quia etsi probabile sit, quod docent Suar. Kon. & alii, etiam eas, quæ notabiliter in eadem specie aggravant (hoc est, quæ juxta cujusque conscientiam excedunt ordinarium peccandi modum) esse explicandas, ob rationem allatam in responsione, contraria tamen sententia, quam ex D. Th. Silv. Navar. docent Vasq. Reg. Bon. Lug. *s.* 3. etiam probabilis est, & tuta; saltem si excipias: 1. Gradus consanguinitatis in incestu. 2. Quantitatem furti, injuriæ, &c. quæ egent satisfactione. 3. Quando uno actu plures sunt occisi, vel infamati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum: quia tunc solent plures actus fieri. V. Regin. *l. c.* 5. Peccatum inter Confessarium & pœnitentem. V. Fill. *de imp. mat. c.* 5. *qu.* 5. 6. Si circumstantia invehat censuram, vel reservationem, vel ad necessariam pœnitentis directionem a Confessario prudenter interrogetur. *Unde resolves:*

I. Ad integritatem confessionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis mora, & ceteris circumstantiis. Ad id autem sufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, vel qualem moraliter loquendo, docti & timorati adhibere solent, etiamsi quis putet, majore diligentia plura se reperturum, Bon. *t.* 1. *d.* 5. *q.* 5. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 8. Post mediocrem autem illam diligentiam non tenetur de anteacta vita ulterius cogitare; & si quid occurrat, quod videatur non esse in confessione explicatum, potest sibi persuadere, cum ceteris id memoratum fuisse, Dian. *R.* 107. ex Sanch.

II. Examen hoc a confessario potest suppleri: quod tamen Suar. reprobat in confessionibus longis diligentiorum, eo quod impossibile fere sit, ut quis repente rogatus omnia recordetur, & tantum admittit in rudibus, quos etiam monet Sa *v. Confessio*, bona fide confessos, non nimis rogandos de confessionibus præteritis, nisi intelligatur aliquid necessarium defuisse. V. Fagund. Dian. *R.* 89.

III. Non est necessarium peccata scribere, ne memoria excidant, ut contra Bon. docent Suar. Vasq. & alii: imo Sotus dicit, id non consulendum, ob periculum evulgationis. Melius tamen Laym. Kon. & alii asserunt, suadendum esse; dummodo videtur anxietas nimia, propter quam scrupulosis prohiberi potest.

„ IV. In-

„ IV. Invalida est confessio non integra ex ignorantia
„ vel negligentia moraliter culpabili, ut verius docent Suar.
„ & alii communiter contra *Sot.* & *Canum*, quia *Trid.* re-
„ quirit diligens examen.
„ V. Non officit integritati, per se loquendo, si quis sub-
„ inde gravius lapsus, id alteri prius confiteatur, & deinde
„ ordinario suo venialia tantum (qui imprudenter id ægre
„ feret, prohibebit, aut reprehendet) nisi tamen ea occa-
„ sione maneat in mortali occasione peccandi; aut ideo cir-
„ cumeat, ut liberius peccet: tunc enim graviter peccabit,
„ & ob defectum attritionis, confessio erit nulla. Ita Fill.
„ Laym. Lugo *disp.* 16. *n.* 57.
„ VI. Ex circumstantiis minuentibus, illæ tantum expli-
„ candæ sunt, quæ vel omnino tollunt malitiam, vel ex
„ mortali faciunt venialem, ut parvitas materiæ, indelibe-
„ ratio &c. (v. g. si die Veneris ignorans comedisset car-
„ nes) vel alioqui notabiliter mutant judicium Confessarii,
„ saltem quoad speciem.
„ VII. Ad servandam integritatem confessionis peccata mor-
„ talia dubia ut dubia (loquendo de dubio proprie dicto)
„ sunt aperienda, ut docent Suar. *in* 3. *p.t.*4. *d.*24. *f.*9. *n.*7. Sanch.
„ Dian. Lug. *n.*63. Bon. *d.*3. *q.*5. *f.*2. *p.*2. *dif.*4. & alii communiter
„ contra Kon. Ratio est, tum quia peccata, quæ sunt in con-
„ scientia, debent manifestari: at dubia ut dubia sunt in con-
„ scientia: tum quia in negotio salutis, & medio ad hanc ne-
„ cessario, non tam habet locum illud axioma: *Melior est con-*
„ *ditio possidentis*, quam hoc: *In dubio tutior pars eligenda est.*
„ (Excipiuntur tamen scrupulosi, & ii, quibus diu post pa-
„ tratum peccatum suboritur aliquod dubium, si alias soliti
„ sint sollicite confessionem instituere; quia non est dubium
„ prudens) Quod si postmodum accipiant notitiam certam,
„ idem rursus esse confitendum tanquam certum, docent
„ Turrianus & Sanch. 1. *mor. c.* 16. *n.* 69. Dubitat tamen Lug.
„ *n.*79. & 92. suadetque id ut securius. V. Dian. R.60. & 107.
„ Si vero peccatum confessus sit ut certum, & postea de eo
„ dubitet, an fecerit, non tenetur iterum confiteri ut dubium,
„ Lug. Tamb. *de exped. conf. l.*1. *c.*1. qui idem censent, etsi post-
„ modum certo comperiat se non fecisse: Monent autem Suar.
„ & Tamb. *l. c.* si quis sola peccata dubia confiteatur, monen-
„ dus ut addat aliquod certum ex alias confessis: Quod si
„ id haberi non possit, absolvendum sub conditione.

ADDENDA.

916 **Quæst.** 127. *Quid sit Confessio, & quæ sit ejus materia?* R. Confessio est accusatio externa de peccato proprio, ordinata ad absolutionem a Sacerdote obtinendam. Quænam autem sit ejus materia, sufficienter explicatum est *in q.* 84. *& seqq.*

917 *Q.* 128. *Quid præterea sit notandum circa obligationem confitendi integre?* R. Gers. *par.* 2. *tit. De arte audiendi confessiones*, *n.*32. *lit.* X. *in proœmio* ait: *Paucos hactenus reperi, qui perfecte unquam & integre confessi fuerunt, causa existente in multis, vel negligentia vel ignorantia Confessariorum*: hinc ut saltem ignorantia illa depellatur, paulo fusius, etiam per sequentes qq. agendum erit de modo integre explicandi peccata.

918 §. 1. Est gravis obligatio confitendi integre omnia & singula mortalia, uti constat ex verbis Conciliorum, *Lateranensis, Florentini & Tridentini*, quæ retuli *num.* 595. Hanc autem obligationem esse gravem, manifestum est, nam verba Conciliorum sunt præceptiva vel declarativa præcepti, & materia est gravis, sive spectetur difficultas confitendi, quæ secundum se est gravissima, sive utilitas & finis, ad quem talis confessio ordinatur, qui est remissio peccati mortalis per istud medium intenta a Deo: ergo.

919 §. 2. Integritas confessionis alia est materialis, alia formalis tantum. Materialis est, si pœnitens confiteatur omnia mortalia, quæ post diligens examen memoriæ ipsius occurrunt. Formalis tantum est, si confiteatur aliqua, non tamen omnia, quæ memoriæ occurrunt: & hæc quidem integritas saltem formalis est necessaria necessitate Sacramenti, uti pluribus demonstrat Moya *d.* 1. *q.* 8. contra quosdam recentiores. Econtra integritas materialis est necessaria necessitate tantum præcepti.

920 §. 3. Ad integritatem confessionis spectat explicare omnia mortalia, secundum numerum, secundum speciem & secundum omnes circumstantias mutantes species malitiæ mortalis, est de fide ex *Trid.* supra, nam qui omittit vel numerum vel speciem aliquam vel circumstantiam, quæ mutat speciem, ille non confitetur omnia & singula mortalia: ergo. Debet autem exprimi numerus prout nunc in conscientia agnoscitur, hinc sciens se ter blasphemasse, male confitetur dicendo, accuso me, si bis aut ter, vel accuso me, quod ter circiter blasphemaverim, sic enim non dicit numerum, prout in conscientia habet.

921 *Q.* 129. *Quid addendum sit circa modum practice confitendi integre quoad numerum?* R. §. 1. *In lib.* 5. *a n.*147. explicatum est quandonam actus physice unus sit unum vel multiplex numero peccatum: Item *a n.*167. quandonam actus physice plures sint unum vel multiplex numero peccatum: Item *a n.*173. quandonam peccatum numero multiplicetur propter interruptionem & repetitionem actuum. Denique *ibid. a n.* 180. dictum est, quandonam peccatum omissionis numero multiplicetur, quæ omnia hic suppono & hic debent recoli ex ibi dictis.

§. 2. Numerus est confitendus vel absolute vel sub dubio prout conscientia dictat secundum dicta *n.*618. unde qui recordatur, quod decies fecerit, peccat mortaliter dicendo, *aliquoties feci, sæpius feci, forte decies feci*, quia hæ voces non significant numerum certum, qui in conscientia est. Idem est de eo, qui scit se fecisse decies, & dicit se fecisse decies vel undecies circiter, Dicast. Stoz *lib.* 1. *n.* 93. Sæpe tamen excusantur pœnitentes per simplicitatem vel bonam fidem, ex qua malunt plus dicere quam minus: si tamen Confessarius hoc advertat, monere debet, ne id faciant, sed dicant, sicuti est in conscientia, Aversf. *q.*10. *f.*12. Quod si aliquis ita judicans sit confessus se decies fecisse, & postea judicet se fecisse tantum sexies, nec est opus hoc postea dicere, quia decem sunt sex & amplius, Lugo, Dicast. *d.*9. *n.*112. Aversa *supr.* qui putat, si dixerit ter circiter, & postea resciat se fecisse determinate ter, teneri iterum confiteri ut certo ter, quia prius confessus erat ut dubium. 922

§. 3. Qui uno actu detraxit tribus, secundum dicta *lib.*5. *a n.* 149. fecit tria peccata, vel saltem contraxit tres numero malitias in confessione exprimendas, uti habet communior cum Aversa *f.* 14. attamen non debet confiteri se ter detraxisse, neque etiam sine addito se fecisse tres detractiones, sic enim Confessarius intelligeret esse factum per tres distinctos actus, qualiter actum non est, sed debet dicere uno actu detraxi tribus. Idem est si habuit unam voluntatem fornicandi cum tribus aut ter fornicandi cum eadem, tum enim non satisfacit dicendo, habui voluntatem fornicandi, sic enim significat tantum voluisse cum una vel semel. 923

Objic. Si numerus malitiarum sit confitendus, ergo qui detraxit vel imprecatus est malum toti alicui Monasterio, debebit dicere numerum personarum, quæ sunt in illo. R. Si sciebatur numerus, & detractio vel imprecatio afficiebat singulos, c. Si non sciebatur numerus, aut detractio vel imprecatio afficiebat tantum communitatem in genere, n. Detractio communiter cadit in singulas personas, uti si dicatur Monasterium esse deditum potationibus, familiam habere originem a Judæis &c. imprecatio potest cadere in totum per modum unius, ut si villicus imprecetur Monasterio, quia cogitur ei solvere nimis magnos canones, hic enim posset amare singulas personas Monasterii, & tamen toti imprecari malum. Signum autem, quod Imprecer toti simul est, si non imprecarer singulis, si inde abessent, ideoque tum erit unicum peccatum, quia est unicum objectum, nempe communitas. Dicast. *n.*232. Ex simili ratione putat Stoz *n.* 595. eum, qui hæredibus vel communitati est furatus, satisfacere, si dicat se esse furatum rem spectantem ad plures vel ad communitatem, non determinando quot sint hæredes vel personæ in communitate, sed hoc intelligendum est de bonis adhuc indivisis, uti notat Dicast. *supra*. Quod si aliquis ex odio uno in unam familiam, uno actu, v. g. potione venenata omnes occiderit, quamvis non ratione odii præcise, tamen ratione occisionis essent tot numero peccata, quot personæ, quia per occisionem læsisset diversa singularum jura. In omnibus tamen ejusmodi casibus debet pœnitens sic confiteri, sicut apprehendebat objecta, quando peccabat, v. g. quando detrahebat aut maledicebat, & ideo *l.* 5. *n.* 149. dixi actum unum tendentem in plura objecta esse multa numero peccata in confessione explicanda, prout actus distincte vel confuse in ea objecta tendebat: hinc si quis peccarit tantum apprehendens esse contra multitudinem, satis est, si explicet peccatum sub his terminis, sub quibus illud concepit & quousque apprehensio se extendebat, nec requiritur, ut dicat, quot personæ reipsa fuerint, quamvis id resciat, quando confitetur, Dicast. *n.* 253. Aversa *de pecc. q.*72. *f.* 4. 924

§. 4. Qui per tres actus furatus est eidem tres ducatos, non satisfacit dicendo furatus sum tres ducatos, quia tres actus faciunt tria numero peccata. Qui autem uno actu furatus est idem tres ducatos, satisfacit dicendo, semel furatus sum tres ducatos, quia est unum peccatum, cum sit unus actus & illi tres ducati sint unum numero objectum, secundum dicta *l.*5. *n.* 151. Econtra qui uno actu furatus est tres ducatos, singulos pertinentes ad diversos homines, non satisfacit dicendo, furatus sum tres ducatos, sed addere debet pertinuisse ad diversos homines: Jam enim non faciunt unum numero objectum, sed quia pertinebant ad diversos, illo unico actu læsa essent tria jura numero diversa singulorum istorum hominum, uti dictum est ibidem *l.* 5. *n.* 152. 925

§. 5. Qui uno actu dubitavit circa tres fidei articulos, uno actu juravit tria objecta falsa, uno actu blasphemavit in tribus materiis, satisfacit dicendo: semel dubitavi de fide, semel juravi falso, semel blasphemavi, ut dictum est *l.* 5. *a n.* 156. Econtra qui uno actu odit tres homines, uno actu detraxit uni apud tres homines, debet addere hunc numerum hominum, secundum dicta *l.* 5. *n.* 158. & 162. Similiter qui uno actu statuit per septimanam omittere Horas, addere debet, semel volui omittere per septem dies, secundum dicta *ibid. n.* 164. 926

§. 6. Quoties quis comedit carnes die jejunii, toties peccat secundum dicta *l.*3. *p.*2. *n.*1264. Quod licet non admittant aliqui, si sit jejunium ex voto vel pœnitentia sacramentali, tamen oppositum videtur probabilius, secundum dicta *lib.*3. *p.* 1. *n.* 438. quia jejunium vovetur vel injungitur prout ab Ecclesia præcipitur. Item probabile est toties peccare, quoties plenam sumit 927

refe-

refectionem etiam e cibis esurialibus, secundum dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.*1265. quamvis oppositum etiam sit probabile. Quod si quis initio mensæ comedisset carnes, & uno vel altero ferculo e piscibus interposito, postea iterum carnes comederet, esset unum peccatum, quia est una refectio: si autem a mensa surrexisset & rediret etiam intra unam horam, putat Tamb. *in Dec. l.* 4. *c.* 5. §. 1. *n.* 18. fore duo peccata: sed probabile est oppositum, quia sicuti si Sacerdos in mortali sumat suam hostiam, & post communionem ad duas horas distributam, sumat reliquas particulas consecratas, est unum peccatum indignæ sumptionis, secundum dicta *l.* 5. *n.* 170. quia nempe duæ illæ sumptiones pertinent ad consummationem unius Sacrificii, non obstante tanta interruptione physica, ita illæ duæ sumptiones facient unam comestionem carnium, quia secundum dicta *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 1279. relinquunt unitatem refectionis sive prandii.

928 §. 7. Qui per horam continuat actum, facit unum peccatum: qui autem intra horam ter retractat actum & resumit, facit quatuor peccata, secundum dicta *l.* 5. *n.* 174. adeoque hic posterior plus peccat in ordine ad obligationem confitendi, quia debet dicere, quater hoc feci, alter autem dicit, semel feci. Uter vero plus peccet in ordine ad culpam, demeritum & pœnam, pendet maxime a circumstantiis deliberationis & intentionis: ceteris paribus, qui continuat, magis peccat, quia retractare malum, est de se bonum, & continuare malum est pejus quam abrumpere & relabi intra idem tempus. Plura circa interruptionem videri possunt *l.* 5. *a n.* 173.

929 §. 8. Qui continuo tempore in mortali absolvit decem pœnitentes, aut ministrat Eucharistiam decem communicantibus, non satisfacit dicendo, semel indigne administravi Sacramentum Pœnitentiæ vel Eucharistiæ, sed tenetur addere numerum hominum, quibus administravit, ut dictum est *l.* 5. *a n.* 71.

930 §. 9. Qui in vigilia S. Matthiæ incidente in diem Veneris quatuor temporum quadragesimæ comedit carnes, satisfacit dicendo, semel die jejunii comedi carnes, quia omnes illæ leges prohibentes sunt moraliter unica, secundum dicta *l.* 5. *n.* 147. Ob eamdem rationem, qui inobediens fuit pluribus Superioribus idem imperantibus, quorum unus non volebat afferre novam obligationem sed tantum eamdem, satisfacit dicendo, semel fui inobediens Superiori, secundum dicta ibidem *n.* 148. Si tamen sciretur, quod secundus Superior, v. g. ex alio motivo intendisset novam obligationem, tunc in uno illo actu inobedientiæ essent duæ malitiæ, & dicere deberet: fui duobus præceptis Superiorum inobediens, secundum ibidem dicta *n.* 147.

931 §. 10. Qui furatus est 1000. & primo bona fide confessus est se furatum esse 500. si postea reddatur certior, quod fuerint 1000. Lugo, Tamb. *de Conf. l.* 2. *c.* 1. *a n.* 74. Spor. *n.* 406. putant non satisfacere, si in sequente confessione dicat se furatum 500. quia falsum est, quod violaverit jus in 500. nam fuit jus in 1000. quod violavit: ergo neutra vice explicaret suum peccatum, sed debet repetere & dicere, furatus sum 1000. Oppositum tenent Arr. *d.* 35. *n.* 40. & Bosco *d.* 7. *f.* 8. *n.* 170. & est probabile ex dicendis *n.* 932. etiamsi supponamus esse obligationem confitendi circumstantias aggravantes tantum: sicuti enim si uno actu contraxerim duas specie malitias, & prima vice confessus sim unam tantum, postea recordans alterius satisfacio dicendo hanc alteram solam, si utraque censeatur sufficienter intelligi, uti dicetur *n.* 1135. ita & hic, nam qui violavit jus ad 1000. etiam violavit jus ad 500. ergo utraque vice dicit verum, & qui semel confessus est se furatum esse 500. & postea iterum confitetur se furatum esse 500. dixit totam malitiam, quæ est in furto millenorum: ergo. Id tamen scienter fieri non debet in prima confessione, quia est saltem contra sinceritatem confessionis, secundum dicenda *n.* 1134.

932 §. 11. Qui bona fide ita existimans confessus est se decies blasphemasse, etiamsi postea melius recogitans judicet se blasphemasse vigesies, certo satisfacit, si in posteriore confessione dicat se blasphemasse decies, quia sic certo edixit speciem & totum numerum.

933 §. 12. Quando pœnitens a modico tempore est confessus, v. g. a duabus septimanis, & in parvo numero palpabilium peccatorum præsertim externorum addit circiter, merito est suspectus de negligenti examine, quia si se examinasset, facile sciret quoties tale crimen intra tam breve tempus commisisset, Gob. Stoz *n.* 103. Spor. *n.* 444.

934 §. 13. Qui post examinatam diligenter conscientiam aperuit in genera statum, vitam, consuetudinem & tempus, quo in peccatis hæsit, non tenetur postea repetere peccata, quamvis in particulari distinctius recordetur hujus vel illius, in hoc vel illo loco aut tempore, cum hac vel illa persona commissi, quia in illa confusa narratione fuerunt sufficienter intellecta a Confessario, qui potuit de eis & eorum numero formare morale judicium, atque ideo ab omnibus directe absolvit.

935 §. 14. Cum sæpe pœnitenti moraliter impossibile sit scire numerum, ut si meretrix diu cuivis fuerit exposita scire non potest, quot personas conjugatas, quot liberas admiserit vel parata fuerit admittere, unde in ejusmodi casibus frustra Confessarius urgebit ad certum numerum exprimendum, & reipsa tantum urgebit ad errandum, ut satisfaciat suæ scrupulositati: hinc melius est, si petat, quanto tempore ita vixerit parata ad quosvis, & an sæpe de septimana solita sit reipsa vel saltem animo promiscue quoslibet admittere. In illis autem peccatis, quæ sunt enormiora aut rarius fiunt, facilius sciet numerum, unde de his est interroganda, quoties, v. g. contra naturam peccarit, quoties cum persona sacra vel consanguinea: similiter sufficit, si consuetudinarius dicat durationem consuetudinis, & quoties soleret per diem vel septimanam repetere peccatum suum. Quod autem attinet ad rudes homines, præsertim qui rarius confitentur, hi determinatum peccatorum numerum scire vix possunt, unde si rogati exprimant, sæpe mere conjectando illum exprimunt, sive quia tacere erubescunt, sive ut a molesta Confessarii interrogatione se eximant, hinc etiam cum talibus melius facit Confessarius, si ipsemet intellecto modo vivendi & frequentia peccandi v. g. per unam septimanam, ac diuturnitate temporis, quo ita peccare soliti fuerunt, ex his conjiciat, seu apud se colligat numerum: quod tamen non tenet universaliter, uti recte monet Dicast. *d.* 9. *n.* 57. nam sæpe fit ut uno tempore plus peccarint quam alio, de quo etiam erunt interrogandi, sed semper cum discretione, ne nimium crucientur, & confessio fiat valde odiosa. *Confessarius mediocriter doctus*, inquit Less. *in Auct. v. Confessio cas.* 10. *si non sit scrupulosus, non habet in his magnas difficultates: sed scrupulosus, etsi sit doctissimus, ubique hærebit, eritque anxius.*

Q. 130. *Si quis nesciens numerum determinatum dixerit, feci hoc toties, plus minus: vel toties circiter, & postea certo resciat, quoties determinate, vel se fecisse sæpius, an obligetur iterum confiteri hunc determinatum vel majorem numerum certo agnitum?* R. Non obligari, secundum dicta *n.* 616. dummodo hic numerus determinatus vel major fuerit sufficienter significatus per *To plus minus* sive *circiter*. Cur autem confessus peccatum ut dubium, si postea agnoscat ut certum, teneatur iterum confiteri ut certum, disparitatem dedi illo *n.* 616. Tota hic difficultas est, quousque illæ particulæ, *plus minus*, vel *circiter*, se extendant, de quo sunt variæ sententiæ, nam 936

§. 1. J. Sanch. & alii apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 94. dicunt nunquam significare plus, quam duo vel tria ultra numerum expressum. 937 Alii, non ultra quatuor, alii non ultra quinque, uti refert Dicast. *d.* 9. *n.* 116. Alii cum Stoz *l.* 1. *p.* 1. *n.* 99. non ultra decem, quantumcumque magno numero addantur, sed hi nimis rigide loquuntur, quia particulæ illæ significant comparative ad numerum, cui adduntur, ergo male ponitur una absoluta mensura etiam respectu cujuscumque magni numeri.

§. 2. Alii apud Dicast. *n.* 115. dicunt extendi posse ad quartam partem: Tann. *q.* 7. *n.* 45. citans Sot. & Valent. dicit, si fecerit trigesies, satis esse, si dixerit, vigesies circiter. *Verricel.* universaliter putat extendi posse etiam ad dimidium; sed hi videntur nimis laxe loqui, quia si quis promittat alteri quadringentos circiter ducatos, nemo dicet satisfacere, si det trecentos, multo minus si ducentos. 938

§. 3. Alii cum Menochio apud Dicast. *n.* 121. restringunt præcise ad quinque in centum, sed hi in parvo numero sunt nimis rigidi, nam secundum omnes satis fecit, qui bona fide nesciens dixit, centies circiter, quamvis ex reperta schedula, in qua notarat, postea resciat se fecisse centies & sexies. Econtra in numero magno regula illa est nimis laxa, nam quinque millia videntur nimium respectu centum millium, & tamen non desunt nisi quinque in centum, hinc 939

§. 4. Hæc unica regula videtur tenenda, ut quando excessus est parvus, vel absolute in se, vel saltem respectu magnæ summæ, quæ exprimitur, tum censeatur sufficienter explicatus per illas particulas & inclusus in numero expresso. Quo autem numerus expressus est minor, etiam excessus debet esse minor: quo numerus est major, potest excessus esse major; attamen sine proportione arithmetica, sed tantum cum aliqua proportione quasi geometrica secundum judicium prudentum, quamdiu nempe parvus excessus censetur quasi absorberi in numero majori expresso. Sic parvi excessus videntur esse unum respectu quatuor, duo respectu decem, tria respectu viginti, quatuor respectu quadraginta, sex vel etiam novem respectu centum, uti cum aliis tenet Spor. *a n.* 446. Unde secundum Dicast. *n.* 119. & Bosco *f.* 8. *n.* 154. Si dixisti, ter circiter, & feceras quater, satisfecisti, quia licet unum sit tertia pars trium, tamen est aliquid in se parvum. Addunt Con. Lugo, & alii cum Burgh. *cent.* 2. *cas.* 55. si dixeris octogesies circiter, quamvis feceris centies, quia viginti respectu centum videtur in morali judicio esse parvus numerus; sed alii merito de hoc dubitant, unde si fecisses centies trigesies, & dixisses centies circiter, Bosco recte dicit fore nimium excessum, quia quamvis triginta non sit tertia pars numeri centenarii, tamen neque in se, neque respective ad centum videntur esse aliquid parvum. Addit Dicast. *n.* 119. si dixeris, circiter millies esse satis, quamvis feceris millies quinquagesies: Si tamen dixisses, millies circiter, & fecisses millies ducenties, non videri satis expressum quia est nimius excessus, putat tamen, si dixisses, circiter decies millies, tum etiam includi decies millies & decenties: qui enim dicit exercitum constare circiter decem millibus militum, verum dicit, quamvis sint ducenti plures vel pauciores. Denique si quis dixisset se blasphemasse decies, non addendo circiter, & postea comperiret vel dubitaret, an non blasphemarit undecies; communior sententia est cum Sporer *n.* 449. debere in proxima confessione dicere se blasphemasse semel vel de hoc dubitare, quia hanc vicem nullo verbo vel signo manifestasset: in hoc tamen contradicit Tann. & recte, si supponamus pœnitentem semel pro semper manifestasse Confessario, quod tali determinate numero non intelligat nisi circiter. Vide 940

etiam

etiam dicta *nu.* 617. 618. & 624. ubi aliqua de confessione quoad numerum.

941 *Q.* 131. *An non tantum actus externus, sed etiam effectus peccati sit cum actu interno confitendus?* R. §. 1. Actus externus, qui internum complet in ratione peccati externi, est simul confitendus, Tann. *q.*7.*n.*47. Aversa *q.* 10. *s.* 2. §. *Potius*, Esparsa *q.*90.*ar.*1.*ad* 7. Platel. *n.*774. qui merito dicunt hoc esse certum. *Probatur*, quia licet actus externus nihil superaddat malitiæ, uti habet communis & probabilior cum S. Th. 1.2.*q.*20.*art.*3. & 4. contra *Scot. Ripald.* & alios, tamen actus internus & externus faciunt unum actum completum in genere moris, actio enim externa habet se velut materiale, interna velut formale: Christus autem voluit explicari totum peccatum completum in genere moris, uti nobis constat ex consensu Doctorum & praxi fidelium: ergo cum actus internus in genere moris compleatur per actum externum, & cum illo sit simpliciter totum peccatum completum, debet illud totum explicari, dicendo, v. g. commisi homicidium, adulterium, detractionem; hæc enim veniunt nomine peccati simpliciter, quod dicitur, dictum, factum vel concupitum: ergo. Consequenter qui alterum vulneravit, non satisfacit dicendo, volui vulnerare, item qui volens occidere lethaliter vulneravit, non satisfacit dicendo: volui occidere, sed debet addere: volens occidere, lethaliter vulneravi.

942 *Objic.* Si die festo omiserim Missa eo fine, ut studerem, satisfacio dicendo, omisi Missam die festo, tacendo de studio, quamvis studendo peccaverim, & per studium expleverim meam malam intentionem, ergo idem est de actu externo. R. n. cons. quia quamvis tale studium sit denominative peccatum & subjectum ejusdem malitiæ, non aliter ac externa omissio Missæ, tamen studium non complet volitionem non audiendi Missam, sed hanc volitionem complet vel externa omissio Missæ, vel causa proxima illius, uti explicatum est *l.* 5. *a n.*27. ergo talis sufficienter explicat suum peccatum, dicendo: omisi Missam die festo. *Nec obstat*, quod volitio studendi etiam esset peccatum, & compleatur externe per studium, *nam* tota malitia volitionis studendi erat malitia volitionis omittendi Missam, quæ tota explicata est, dicendo, omisi Missam.

943 §. 2. Circa peccatum distinguenda sunt ista quatuor: Causa finalis peccati: Actio concomitans peccatum: Complementum externum peccati: Effectus peccati, *Causa finalis peccati* hoc est, propter quod aliquis peccat, ut si quis omittat Missam, ut studeat, studium est causa finalis peccati, & peccatum denominative, est enim actus libere positus ex mala intentione omittendi Missam, qui actus est veluti medium omittendi Missam, adeoque indirecte prohibetur eodem præcepto, quo directe præcipitur Missa. Quando autem talis causa finalis peccati non est de se mala, non est opus illius facere mentionem in Confessione, uti *n.* 942. dictum est, quia licet hoc reticeatur, tamen explicatur tota malitia principalis peccati interne & externe completi. *Actio concomitans peccatum* est illa, quæ per accidens ponitur eodem tempore, quo etiam ponitur peccatum, quæ quamvis forte sit incompossibilis cum impletione præcepti, tamen non est causa nec occasio transgressionis illius; ut si quis determinatus sit ad omittendam Missam, quia nimis frigus est, postea autem, ne sit otiosus, si domi studeat, quando deberet audire Missam, hoc studium est pure concomitans omissionem Missæ, & nequidem denominative est peccatum: hinc multo minus opus est facere mentionem illius in Confessione. *Complementum externum peccati* est actio externa immediate dependens a peccato interno actualiter existente, cujus est veluti executio; & ideo denominat hominem externe actu peccantem, uti explicatum est *l.*5.*a n.*27. Et hoc complementum peccati est explicandum in confessione, secundum dicta *n.*941. *Effectus peccati* est aliquid, quod causatur & sequitur ad totum peccatum interne & externe completum, v. g. voluntas occidendi completur externe per transfossionem, ad quam sequitur mors: voluntas comburendi domum completur per applicationem ignis, ad quam sequitur exustio domus; voluntas se inebriandi completur per potationem vini, ad quam sequitur privatio rationis; voluntas turpiloquii completur per locutionem turpem, ad quam sequitur motus venereus. Hic mors, exustio domus, privatio rationis, motus venereus, dicuntur effectus peccati, & de illis quæritur, an, & quando secuti sunt, etiam sint simul explicandi in confessione; an econtra satis sit dicere, transfodi intendens mortem proximi, incendi domum proximi, potavi prævidens periculum ebrietatis, locutus sum turpia prævidens motus venereos, tacendo, quod omnia ista reipsa secuta sint.

944 §. 3. Probabilius videtur non esse obligationem, per se loquendo, confitendi talem effectum peccati. Ita Vasq. Salas, Gran. Lug. Bon. Rayn. Rhod. Tamb. Dian. *p.*1.*tr.*7.*R.*64. Dica. *d.*9. *n.*19. & 415. Bonæsp. *de Peccat. d.*5.*n.*68. Esparf. *q.*90. *ad* 7. *art.*4. Burgh. *cent.*1.*cas.*19. Gob. *in Quint. t.*5.*c.*9.*a n.*6. Herincx *de peccat. d.*5.*n.*74. Spor. *n.*383. & alii multi contra Sot. Lopez, Sanch. *de Matr. l.*9.*d.*44.*n.*30. Castr. *t.*2.*d.*1.*p.*3.*n.*7. Averf. *q.*10.*s.*2. Platel. *n.*775. Arr. *de Peccat. d.*45. *n.*13. qui immerito dicit suam sententiam esse certam, & in ea convenire omnes. *Probatur*, nam imprimis si talis effectus nullo modo fuerit prævisus, non est obligatio illum confitendi, ut fatentur plerique ex adversariis, quia secundum dicta *l.*5.*a n.* 30. tum non fuisset nequidem denominative voluntarius, nihil enim volitum nisi cognitum: ergo nullo modo dici posset esse peccatum. Neque hic sufficit debuisse prævideri, nam inde tantum sequitur negligentiam advertentiæ fore culpabilem & confitendam. Deinde si talis effectus sequitur post retractationem causæ, etiam non est confitendus, uti etiam plerique ex adversariis concedunt, alioquin qui ante mensem abjecisset Breviarium vel propinasset alicui venenum, si statim post commissum peccatum fuisset rite confessus, teneretur omissionem Horarum per omnes dies sequentes, & mortem post mensem secutam aperire, quod nemo dicit. Denique licet effectus fuerit in peccato velut causa prævisus aut etiam intentus, tamen talis effectus proprie dici non potest peccatum, uti probatum est *l.*5.*n.*33. cum neque in se sit peccatum, neque etiam externe compleat peccatum secundum dicta *n.*843. ergo non est obligatio illum confitendi, quia non est obligatio confitendi aliud quam peccatum. *Nec obstat*, quod non retractarit causam, *nam* sive retractarit sive non, effectus manet suo modo æqualiter imputabilis, non tanquam culpa sed tantum tanquam effectus culpæ præteritæ, uti explicatum est *l.* 5. *a n.*42. Et consequenter talis homo satisfaciet dicendo, projeci breviarium prævidens me tanto tempore non posse orare, porrexi proximo venenum intendens ejus mortem, tacendo an Horas non orarit, & an mors sit secuta necne.

Dixi 1. Per se loquendo, quia per accidens sæpe addi debent tales effectus secuti, quia aliter non intelligeretur peccatum, quod commissum est, aut quia ratione ipsorum contracta est censura vel reservatio, de qua scire debet Confessarius. Imo expedit semper addi propter varia, v. g. quia ex effectu secuto plerumque melius intelligitur malitia peccati, item quia pœnitens ignorans sæpe monendus est de restitutione, cujus obligatio orta est ex effectu secuto. Et ob has causas pœnitentes communiter addunt tales effectus secutos, in quo non sunt prohibendi, sed potius suaviter invitandi, ut semper addant, uti monet *Esparsa*.

Dixi 2. Talem effectum peccati: nam si aliquis effectus illicitus sequatur ex peccato, quando adhuc est status libertatis, & compleat actionem internam malam in ratione peccati externi, confitendus est, uti patet in eo, qui per turpiloquium, tactum aut quid simile causat actu & libere in se pollutionem: hic enim effectus actu complet volitionem saltem indirectam pollutionis, quæ est pecccatum distinctum a turpiloquio. Quomodo autem peccet, & consequenter quomodo confiteri debeat, qui dat causam tali pollutioni vel simili effectui de se malo, declaratum est *l.*3.*p.*1. *a n.* 922. ubi etiam *a n.* 929. dictum est, quomodo peccet, qui per actionem de die positam causat pollutionem aut simile effectum malum in somno oriturum. Denique quinam effectus retineant malitiam objectivam etiam quando absque libertate sequuntur, ideoque in confessione fieri debeat mentio culpæ, quæ cognoscebatur apta causare talem effectum, dixi *l.* 5. *n.* 48.

Q. 132. *Quænam peccata dicantur esse specie distincta in ordine ad confessionem; & unde desumatur illa diversitas specifica?* 945
R. Ista explicata esse etiam in *l.* 5. *a n.* 118. ubi dixi, distinctionem specificam præcipue desumi, vel ex objecto aut modo tendendi actus peccaminosi notabiliter diverso, vel ex legibus formaliter diversis, contra quas agitur. Et ibidem *a n.*132. explicavi, quandonam leges censeantur esse formaliter diversæ, quod nimirum præcipue est ratione finis, in quem tendunt ejusmodi leges, aut ratione motivorum, quæ intenduntur a legislatoribus. Denique *a nu.* 139. dixi quandonam peccata commissionis & omissionis circa idem objectum specie distinguantur, quæ omnia hic suppono & recoli debent.

Q. 133. *Quænam generatim observanda sint circa hanc explicationem speciei in confessione?* R. seqq. §. 1. Peccata sic sunt 945
confitenda, sicuti erat conscientia tunc, quando committebantur: unde si tunc invincibiliter ignorabas malitiam, vel non advertebas ad aliquam circumstantiam malam, tu illam non contraxisti, quia nihil est volitum, nisi sit cognitum; hinc si confiteri velis, quia times, ne forte peccaveris, addere debes te putare, quod eo tempore non adverteris ad talem malitiam. Similiter si falso jurasti in materia levi, putans bona fide te tantum leviter peccare, male confiteris dicendo, juravi falso, nam ex hoc ipso Confessarius judicabit te peccasse mortaliter, cum omne perjurium, etiamsi sit in materia levi, sit mortale; hinc addere debes, te eo tempore putasse esse tantum leve peccatum. Econtra si erronee apprehendebas aliquam malitiam in objecto vel in actione tua, quamvis reipsa non inesset, tu contraxisti, & teneris hoc explicare, v. g. die Cinerum putabas esse obligationem audiendi Missam & tamen neglexisti, non satisfacis dicendo: die Cinerum non audivi Missam, sed addere debes, & putabam tum esse obligationem audiendi. Similiter si dubitabas, an inesset malitia mortalis, an hujus vel illius speciei, quamvis postea certo rescias nullam in eo fuisse malitiam mortalem, aut illam spectare ad hanc vel istam determinate speciem, debes confiteri te operatum esse cum illo dubio, quod habebas tunc, quando operabaris, quia conscientia, quæ postea sequitur, impertinenter se habet ad actum commissum.

§. 2. Peccata sic sunt confitenda, sicuti conscientia nunc 947
agnoscit & dictat esse commissa; hinc si sciens se detraxisse, dicat, accuso me, si detraxerim, non satisfacit, quia non confitetur speciem prout est in conscientia.

§. 3. Ignorantia vincibilis non est peccatum distinctum ab 948
eo, cujus est causa: unde quod fit ex illa, manet ejusdem speciei,

cici, cujus esset; si fieret cum scientia. Hinc qui ex vincibili ignorantia Festi omisit Missam, peccavit tantum contra præceptum Missæ, & satisfacit dicendo, die festo non audivi Missam, Vasq. Sanch. *in Dec.l.*1.*c.*17.*n.*15.*&* 23. Castr. *t.*2.*d.*1.*p.*16. *n.*3. Dicast. *de juram.d.*2.*a n.*244. Gob. *in Quint.t.*5.*c.*9. *n.*53. Ston. *l.t.p.*1.*n.*51. Quod si ignorantia esset affectata, Lug. idem tenet, quod de non affectata, econtra Sanch. putat per eam saltem notabiliter augeri malitiam, Castr. dicit mutari speciem, adeoque exprimendum in confessione, quod verum est, si affectasset ignorantiam omnis legis divinæ, quia tum virtualiter adesset animus transgrediendi omnes leges, & voluisset a se tollere omnem remorsum, quo Deus homines a peccatis continet.

949 §. 4. Ignorantia culpabilis quandoque aperienda est, vel quia excusat a censura, vel quia quandoque fecit periculum peccandi in alia specie, uti si peccare volueris cum muliere ignorans ejus statum, sic enim te exposuisti periculo peccandi cum persona sacra, conjugata &c. & sic ex comparatione ista animi contraxisti malitiam sacrilegii, & adulterii, Dicast. *d.*9.*n.*387. *& alii.*

950 §. 5. Quod fit ex errore, est ejusdem speciei cum illo, quod fieret ex vero judicio, hinc qui non audierat Missam eo die, quo ex errore putaverat esse festum, satisfecit dicendo, non audivi Missam die festo, nam intelligebatur, apprehenso, & existimato, Henriq. Valent. Lugo, Aversa *q.* 10. *s.* 10. *§. Si autem*, Schild. *tr.*1.*n.*14. Et consentit Dicast. *n.*715. si perseverante errore ita sit confessus, nam per hoc explicavit totam malitiam. Econtra si antequam confiteatur errorem resciat, videtur esse contra sinceritatem confessionis, si errorem non exprimat: qui enim occidit Paulum putans esse Petrum, non videtur satis sincere confiteri, si resciens errorem dicat, occidi Petrum, quamvis Petrus fuerit apprehensus & existimatus. Et idem est de similibus casibus, reipsa enim dicit se in re fecisse aliquid, quod scit se in re non fecisse. Recte etiam notant utriusque sententię Auctores, absolute necessarium esse quandoque aperire errorem, imprimis ob reservationem vel censuram, quam ille non incurrit, qui falso putavit materiam sui peccati illis esse subjectam. Denique si peccatum aliter intelligi non possit, ut si quis confiteatur, non jejunavi pridie Circumcisionis, nam addere debet, & putabam me obligari, alioquin non intelligetur, quod peccaverit.

951 §. 6. Putant Val. Sayr. Salas non esse opus in confessione exprimere, sive peccatum factum sit cum conscientia dictante esse peccatum sive cum dubitante, an esset peccatum; sed Schild. *n.* 13. & alii dicunt hoc esse exprimendum, quia facere cum conscientia dictante, est notabiliter gravius, & quamvis peccata illa materialiter sumpta non distinguantur specie, formaliter tamen videntur sic differre, quia in priori est notabiliter major ratio offensæ & imputabilitatis. Hoc ipso autem quod pœnitens nihil addat, censetur se accusare de eo, quod fecerit cum conscientia dictante & non dubitante.

952 §. 7. Confitenda est species peccati infima, & non tantum subalterna aliqua seu generica, v. g. qui uni furatus est, alteri detraxit, alium occidit, non satisfacit dicendo, ter proximo feci gravem injuriam, sic enim explicat tantum genus peccati, quod est esse contra justitiam; sed debet descendere ad species infimas, quæ sunt facere injuriam in bonis fortunæ, & hoc est furtum, in bonis famæ, & hoc est detractio, in bonis corporis, & hoc est homicidium. Similiter quia peccare in certa specie & se exponere periculo proximo talis peccati, sunt ejusdem speciei, hinc qui semel exposuit se periculo ebrietatis & semel periculo turpis delectationis, non satisfacit dicendo, bis me exposui periculo peccandi mortaliter; sed explicare debet materias seu singulas species peccati, quas contraxit volendo proximum earum periculum.

953 §. 8. Non sufficit quomodocumque dicere speciem infimam peccati, quod quis fecit; sed dici debet illa species infima, quæ reipsa est admissa, v. g. furari decem & furari duodecim ducatos sunt ejusdem speciei infimæ, & tamen qui furatus est decem, male confitetur dicendo se furatum esse duodecim, quia dicit esse factum, quod scit non esse factum. Item peccare delectatione turpi & se exponere periculo proximo illius etiam sunt ejusdem speciei, & tamen qui semel delectationem habuit & semel se exposuit periculo, male confitetur dicendo, bis delectatus sum, aut bis me exposui periculo, sic enim vel confitetur, quod factum non est, vel non confitetur, quod reipsa factum est.

954 *Q.* 134. *Quid addendum sit circa circumstantias in Confessione explicandas?* R. seqq. §. 1. Circumstantia peccati dicitur omne illud, quod quasi supponit peccatum in certa specie malitiæ constitutum, eamdem tamen malitiam aliter afficit, tanquam afferens certum aliquem modum, ideoque dicitur quasi circumstare seu accedere ad rationem substantialem peccatis prius positam.

955 §. 2. Circumstantia peccati potest esse pertinens vel impertinens ad considerationem Theologicam. Impertinens est, si nec augeat nec minuat malitiam, uti quod peccetur ante vel post meridiem, & clarum est non esse opus de tali circumstantia facere mentionem in Confessione. Pertinens, si augeat vel minuat malitiam peccati.

956 §. 3. Circumstantia pertinens potest augere vel minuere peccati malitiam, aliquando notabiliter in æstimatione morali, aliquando non notabiliter, & quando auget vel minuit notabiliter, hoc potest fieri, quandoque intra eamdem speciem, quandoque mutando speciem, v. g. furtum ex genere suo est peccatum mortale; sed est aliquid universalius quam furtum parvum vel magnum, sacrilegum vel non sacrilegum; hinc furari plus est circumstantia augens, furari minus est circumstantia minuens, furari mille ducatos est circumstantia augens, notabiliter, ideoque dicitur notabiliter aggravans, econtra furati medium ducatum est circumstantia notabiliter minuens furtum mortale, utraque tamen circumstantia relinquit furtum in eadem simplici specie furti mortalis. Si autem fureris sacrum calicem, est circumstantia notabiliter augens malitiam & mutans speciem furti, non quod tollat speciem furti; sed quia facit accedere speciem sacrilegii, & dicitur circumstantia respectu malitiæ furti, quæ est quasi prima malitia istius actionis qua res aliena aufertur, illa tamen ratio rei sacræ non est circumstantia respectu sacrilegii; sed habet rationem objecti.

§. 4. Si circumstantia non notabiliter augeat vel minuat malitiam, non est opus de illa facere mentionem in Confessione, quia quod non notabiliter mutat, censetur parum, parum autem in moralibus pro nihilo reputatur. An vero circumstantia notabiliter aggravans & non mutans speciem, sit confitenda, dicetur *a n.* 975. 957

§. 5. Si circumstantia mutet speciem, sive hoc faciat augendo sive minuendo, hoc exprimi debet in Confessione. Hinc si blasphemasti, sed sine plena advertentia ad malitiam; si delectasti de objecto turpi, sed sine pleno consensu in delectatione, has circumstantiæ minuentes debent in Confessione exprimi, quia mutant speciem, & faciunt peccatum de se mortale per accidens esse veniale; econtra si furatus es acum sartori; sed quia sartor alium acum non habebat, laborare & lucrari non potuit, teneris hanc circumstantiam addere, quia mutat speciem, & facit furtum de se veniale, per accidens esse mortale, ratione gravis damni ideo causati. Similiter si quis fecerit aliquid ex naturali oblivione præcepti, uti si comederit carnes non recordans esse jejunium, velit tamen confiteri, quia timet, ne per negligentiam sit oblitus, tenetur addere se tunc de ea prohibitione non cogitasse. 958

§. 6. Tunc circumstantia mutat speciem malitiæ in actu, si actus propter illam habeat notabiliter diversam disconvenientiam cum natura rationali vel lege æterna Dei, item si faciat habere oppositionem cum diversis speciei virtutibus, item si faciat actum esse difformem legibus formaliter diversis. Et hæc omnia sequuntur ex dictis *lib.* 5. *a nu.* 118. ac postea dabuntur exempla. 959

§. 7. Circumstantiæ, quæ mutare possunt speciem malitiæ, præcipue sunt sequentes, quas ex Cicerone & Aristotele refert S.Th. 1.2.*q.*7.*art.*3.*O.* & continentur hoc versu: *Quis*, *Quid*, *Ubi*, *Quibus auxiliis*, *Cur*, *Quomodo*, *Quando*. Exponuntur autem hoc modo. *Quis*, significat personam agentem vel patientem, non considerando illam secundum substantiam; sed secundum qualitatem aliquam, uti quod pauperi sit furatus, quod Religiosus sit fornicatus, quod peccarit cum conjugata, quod frater fratrem occiderit. *Quid*, significat objectum, non consideratum secundum se, prout est hoc, in quod actus directe & primario tendit; sed consideratum, vel secundum quantitatem, uti quod non unum sed mille aureos furatus sit, vel secundum qualitatem, uti quod furatus sit rem sacram, vel secundum aliquem effectum contingenter conjunctum, uti quod ex tali furto secutæ sint discordiæ vel alia mala. Et ad *Quid* etiam reducitur circumstantia *circa quid*. *Ubi*, significat locum, uti quod aliquem occiderit, vel se polluerit in Ecclesia. *Quibus auxiliis*, significat media sive instrumenta & adjutores, quibus usus est, uti quod virum nobilem percusserit non gladio sed fuste, quod ope dęmonis alium occiderit, quod alios secum cooperatores ad idem crimen adduxerit. *Cur*, significat finem extrinsecum operantis, ut si furatus sit, ut se inebriaret. *Quomodo*, significat modum accidentalem, quo actio fit, nimirum plene vel semiplene deliberate, ex malitia vel passione. *Quando*, significat tempus, uti an die festivo vel feriali fabulatus sit in Missa, an longissimo an brevissimo tempore persisterit in desiderio turpi. 960

§. 8. Propter circumstantiam, *Ubi*, putarunt aliqui apud Mendo *diss.* 5. *n.* 54. omne mortale saltem externum, quod fieret in templo, esse sacrilegium, sed recte negant *Cajet. Sot. Sanch.* & alii communiter: quandonam autem ideo refundatur malitia sacrilegii, intelligetur ex dicendis *n.*1016. *&* 1090. 961

§. 9. Circa circumstantiam, *Cur*, notandum est, si finis, ob quem aliquis peccat, vel nullo modo, vel tantum venialiter sit malus, uti si quis furetur, ut amico benefaciat, vel ut vanam gloriam captet in lauta tractatione, non esse opus hunc finem explicare in Confessione, quia ex illo non refunditur nova gravis malitia in actum, uti contra aliquos probabilius tenent Vasq. Henriq. Con. Lug. Diana, Aversa *q.* 10. *sect.* 10. Gob. *in Quint. t.* 5. *c.* 23. *§.* 1. *subs.* 7. Spor. *n.* 404. 962

§. 10. Circa circumstantias, *Quando*, aliqui apud Dicast. *d.*9.*n.*721. putarunt peccata commissa die Dominico vel festivo semper contrahere specialem malitiam ex circumstantia temporis, cui opinioni videntur favere S.Aug. & S.Th. 2.2.*q.*122. *art.*4.*ad* 3. his verbis, *Quia magis homo impeditur a rebus divinis per opus peccati quam per opus licitum, quamvis sit corporale, ideo magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud opus licitum facit*. Etiam favere videtur jus Canonicum, *Cap. Omnis* 1. *de feriis*, *Omnes dies dominicos a vespera in vesperam cum omni veneratione decernimus* 963

mus observari, & ab omni illicito opere abstinere; si enim tum ex motivo religionis sit abstinendum ab illicito opere, ergo qui tum peccat, facit contra virtutem religionis & committit sacrilegium, secundum dicta in *l.* 1. *n.* 626. Sed contra est, nam SS. PP. & jus canonicum tantum volunt diebus festivis esse majorem causam abstinendi ab illicitis, quia dies illi dedicati sunt cultui divino, sed non ideo dicunt peccata alia istis diebus prohiberi ex motivo religionis. *S. Th.* tantum loquitur de eo, quod est spectato jure naturæ & considerato fine hujus præcepti: hinc subdit ex *S. Aug.* Judæum qui præcepto Ecclesiæ non tenetur, minus male facturum, si in agro die dominico laboraret, quam si peccaret. Consequenter cum Auctoribus gravissimis apud Dicast. *n.*722. dicendum est circumstantiam temporis raro mutare speciem, hinc licet aliqui apud Dicast. *n.* 723. putent omne enorme crimen saltem die Veneris sancto, aut die, quo quis communicavit, commissum, hoc ipso esse diversæ speciei, tamen Dicast. Lug. *disp.* 16. *n.* 524. Aversa *q.* 1. *s.* 11. Stoz *l.* 1. *p.* 1. *n.*73. aliique communiter & probabilius contradicunt; attamen excipiunt, si quis, v. g. die Veneris sancto publice haberet ludicram comœdiam, id enim esset in gravem irreverentiam contra Passionem Christi. Addit Gob. *sup. c.* 46. & 47. *n.*2. posse esse grave scandalum, si quis die Veneris sancto, v. g. se inebriaret. Quod si quis statim post communionem eat ad popinam, putat idem *Gob.* contrahere malitiam sacrilegii, quia irreverenter tractat Corpus Christi. Idem dicit, si quis die Communionis etiam vesperi se inebriaret; sed oppositum est probabilius, tum quia dudum desit præsentia Christi, ideoque peccatum non videtur habere ullum ordinem ad Sacramentum mane susceptum, tum etiam quia alias Sacerdotes, quotidie celebrantes, quotiescumque peccarent, contraherent etiam malitiam sacrilegii, quod nemo dicit.

964 §. 11. Circumstantiæ generales peccatorum, uti quod sint contemptus Dei, injuria, inobedientia, ingratitudo, irreligio, superbia, &c. non sunt necessario addendæ nisi expresse sint intentæ, quia quamvis speciales illæ malitiæ contrahantur, etiam tum quando non intenduntur, sed cum sola advertentia illarum peccatur, tamen cum sint quasi transcendentales & imbibitæ in omni peccato, hoc explicato satis intelliguntur; similiter is, qui peccat advertens se agere contra honestatem virtutis, non tenetur hoc addere, nisi ex odio vel contemptu virtutis processisset, uti *n.* 966. dicetur.

965 §. 12. Probabilius est quidem cum Caj. Vasq. Dic. *d.*2. *dub.* 25. contra *S. Bonav. & Scot.* majorem esse ingratitudinem relabi post remissum semel peccatum quam primo labi, quia quamvis prima innocentia quam excludit primum peccatum, videatur esse absolute & materialiter majus bonum quam remissio peccati (de quo videri potest Suar. *d.* 13. *s.* 2.) tamen cum remissio fiat positive indigno, præservatio autem fiat non indigno positive, remissio præsertim sæpe facta, comparative ad personam, cui fit, videtur esse major formaliter in ratione beneficii quam præservatio, de hac tamen ingratitudine opus non est meminisse in confessione, ut habet communis cum Dicast. *dub.* 26. contra *Medinam*, quia quamvis hic ratione materiæ sit etiam suo modo specialis ingratitudo, tamen quantum ad formalem speciem malitiæ manet ratio generalis ingratitudinis imbibita in omni peccato, consistens in hoc, quod offendatur Deus, a quo magna beneficia accepimus, sicuti si quis transgrediatur jejunium præceptum, quamvis sit suo modo specialis inobedientia, in quantum ejus materia est jejunium, tamen manet ratio generalis inobedientiæ imbibita in omni peccato.

966 §. 13. Circumstantia contemptus potest addere novam speciem, nam si quid fiat ex contemptu formali vel legislatoris ut talis, vel legis cujuscumque etiam levissimæ, prout pendentis a potestate legislativa, vel cujuscumque honestatis, quæ est in aliqua virtute, semper est mortale distinctæ speciei a peccato, quod tunc committitur, uti dictum est *l.* 5. *a n.* 237. hinc qui fornicatur ex contemptu castitatis, duplex specie peccatum committit contra castitatem speciatim aperiendum in confessione, nempe quod fornicatus sit, & quod hoc fecerit ex contemptu honestatis, quæ est in virtute castitatis.

967 §. 14. Cum sæpe fiat, ut peccans non adverterit ad certam malitiam vel circumstantiam, sequitur Confessarium non debere esse nimium diligentem in interrogandis omnibus, ad quæ non est verisimile pœnitentem advertisse, quamvis enim contingere possit, ut adverterit, non debet tamen, inquit Palav. *de peccat. d.*2. *q.*2. *art.*2. *n.*7. propter raros ejusmodi eventus imponi Confessariis tam gravis & perpetua indagandi obligatio, quæ prudentem quemlibet merito deterreret ab officio Confessarii. Econtra tamen si pœnitens prudenter credatur advertisse, & propter ignorantiam, oblivionem, timorem vel pudorem omittere, tenebitur Confessarius adjuvare quærendo, uti pluribus dicetur *a n.* 1745.

968 *Q.* 135. *An circumstantia consuetudinis sit aperienda in confessione?* R. §. 1. Per se loquendo non necessario est aperienda, Suar. Vasq. Regin. Bon. Aversa *q.*10. *s.*10. §.7. Lugo *d.*16. *n.* 201. contra Tabien. Henriq. Fag. & alios apud Dian. *p.*1. *t.*7. *R.*15. & 55. Ratio est, quia nemo, per se loquendo, tenetur bis confiteri idem peccatum: peccata autem præterita, per quæ est causata consuetudo, sunt antehac confessa, uti supponitur, & peccatum præsens non aggravatur, sed potius minuitur ratione præcedentis consuetudinis, quæ aliquo modo minuit libertatem: ergo non est necessarium facere mentionem peccatorum præteritorum vel illius consuetudinis. *Nec obstat*, quod per consuetudinem exposuerit se periculo proximo relabendi, *nam* si hoc antehac fecit advertenter, quod rarum erit, est speciale peccatum, de quo debet se speciatim accusare, secundum dicenda *n.* 970. De cetero exponere se periculo proximo peccati, & statim ideo peccare, non sunt duo peccata, sed unum tantum, quod satis explicatur explicato ipso peccato inde secuto, uti omnes communiter fatentur cum Lugo *n.* 511.

§. 11. Si consuetudo sit causa vel occasio proxima actuum objective malorum, etiamsi hi actus forte propter inadvertentiam non sint peccata, tamen est sub mortali obligatio emendandi ejusmodi consuetudinem; & si quis hoc neglexerit, tenetur se accusare de hac negligentia, Suar. Sanch. Laym. Reg. Lug. *a n.* 204. Dian. *p.*3. *c.*5. *R.*62. contra J. Sanch. & Moyam. Quandonam autem ejusmodi actus etiam inadvertenter facti retineant suam malitiam objectivam, dictum est *l.* 5. *n.* 48. 969

§. 3. Etiam tum confitenda est consuetudo, si adhuc sit volita, & pergat esse proxima occasio relabendi, sicuti enim, qui voluntarie, & advertenter per actus frequentatos contrahit consuetudinem peccandi, quæ ipsi est occasio proxima novorum peccatorum, peccat dupliciter, nempe ipso actuali peccato, v. g. blasphemiæ, deinde etiam contrahendo illam consuetudinem, quæ erit causa proxima secuturarum blasphemiarum objective malarum, ita etiam peccat dupliciter, qui blasphemat, & voluntarie pergit augere vel retinere talem consuetudinem, ideoque confitens dicere debet: blasphemavi sæpissime & ita blasphemando advertenter induxi, aut emendari nolui consuetudinem blasphemandi, Sayr. Valent. Laym. Dicast. *d.*9. *n.*412. Sporer *in Decal. p.*1. *t.*1. *c.*7. *n.*54. 970

§. 4. Etiam aperienda est peccandi consuetudo, si Confessarius de ea interroget, uti constat ex prop. 58. ab Inn. XI. damnata, *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem*. Hinc opinio aliquorum, qui hoc negarunt, non est probabilis. Ratio est, quia Confessarius, imprimis tanquam Judex, habet jus cognoscendi, an pœnitens serio proponat emendare sua peccata, necne, item an non forte adhuc sit in occasione proxima relapsus: ergo habet jus interrogandi de consuetudine peccandi, nam ubi hæc est, sæpe deest propositum emendandi, aut remanet occasio proxima. Deinde etiam ut medicus habet jus interrogandi, nimirum in ordine ad præscribenda remedia emendandi talia peccata consuetudinis, ideoque per accidens tum erit obligatio sæpius indirecte saltem manifestandi eadem peccata. 971

§. 5. Si pœnitens sit doctus simulque certus se esse rite dispositum, nec indigere consilio Confessarii, putant plures cum Moya *a n.* 13. tum non teneri respondere, sed videtur tenendum oppositum cum Card. *in* 2. *crisi d.* 37. *a nu.* 35. tum quia Confessarius habet jus se etiam ex parte sua certificandi de istis, ergo pœnitens habet obligationem respondendi, tum quia pœnitens sæpe falso præsumit se satis doctum aut non subesse causam: Peccaret tamen Confessarius, si ex mera curiositate hoc indagaret, neque pœnitens tum teneretur respondere. Nec debet Confessarius ad singula peccata inquirere; fecistine hoc sæpius? merito enim tum præsumeretur de curiositate inquirere, & si pœnitens tum teneretur semper respondere, posset Confessarius quandoque totam ejus vitam explorare, quod nimis durum est, & redderet confessionem merito odiosam omnibus. 972

Q. 136. *An illa quæ ex consuetudine mortaliter mala postea inadvertenter fiunt, sint confitenda?* R. §. 1. Raro ista fiunt sine ulla advertentia malitiæ, aderit enim communiter advertentia saltem virtualis sive tenuis, & quasi imperceptibilis, quæ sicuti sufficit ad actu bene operandum, ita etiam ad actu peccandum. 973

§. 2. Si supponamus, quando ista fiunt, nullam prorsus adesse advertentiam malitiæ, tales non habebunt ullam novam malitiam formalem, uti constat ex dictis *l.* 5. *a n.* 16. & consequenter cum ista in se non sint peccata, nec externe compleant peccatum aliquod internum, sed tantum sint effectus peccati, secundum dicta *n.*944. non est obligatio ista confitendi, sed satis est confessum esse vel confiteri actus antecedentes, per quos contracta est talis consuetudo, vel neglecta ejus emendatio, Suar. *de juram. l.*3. *c.*8. *n.*5. Sanch. *in Decal. l.*3. *c.*5. *n.*33. Amic. *de pecc. d.*22. *n.*51. Dicast. *hic d.*9. *a n.*411. Quod verum est secundum multos cum Dicast. *de juram. d.*2. *n.*198. quamvis consuetudo illa non sit retractata, tales enim v. g. blasphemiæ indeliberatæ non sunt voluntariæ, nec in se, uti supponitur, nec in causa, quia ista consuetudo non est quid voluntarium, quod pœnitens debet aut possit statim a se depellere, sed est habitus naturalis necessario relictus ab actibus, qui habitus abjici non potest etiam a volente, & retractante. Addit Dicast. talem consuetudinem non videri semper esse causam vel occasionem proximam peccati; nam quandoque etiam fortius inclinant ipsamet complexio naturalis & concupiscentia ex peccato originali orta, neque tamen hæc necessario debent positive expelli aut retractari, sed satis est habere propositum se continendi a peccatis, ad quæ inclinant. 974

Q. 137. *An confitendæ sint circumstantiæ notabiliter aggravantes peccatum intra eamdem speciem?* R. Quales hæ sint, dictum est *n.* 956. An autem confitendæ sint, disputant Auctores, utrinque ferme æque probabiliter, uti constabit ex seqq. 975

§. 1. Cir-

§. 1. Circumstantias illas non esse necessario confitendas, docent *S. Th. S. Bonav. S. Anton.* aliique probatissimi Auctores plures quam 45. quos refert, & sequitur Dian. *p.1.t.7.R.1.p.3. t.4.R.67.* item Aversa *q. 10. f.8.* ad quos accedunt Palav. *c.* 33. Dicast. *d.9.n.*180. Moya *t.* 3. *d.3. a n.* 14. Haun. *c.* 8. *controv.* 2. Illſ. *a n.*74. Stoz *l.1.p.1.a n.* 83. etiam plurimos referens. *Rationes* præcipuæ sunt, 1. Quia Trid. *sess.* 14. *de pœn. c.*5. volens docere, quid confitendum sit, tantum loquitur de specie, & circumstantiis mutantibus speciem: ergo sufficienter innuit tantum aggravantes non esse necessario confitendas, alioquin non processisset doctrinaliter, sed valde mance, sicuti, inquit Lugo *d.* 16. *n.* 108. qui doctrinaliter procederet, & explicaret necessitatem confitendi peccata, semperque adderet, quæ mortalia sunt, sufficienter doceret venialia non necessario esse confitenda: ergo. *Conf. nam Trid.* expresse addit nihil aliud a pœnitentibus in Ecclesia exigi. 2. Est contra praxim omnium confessariorum, & pœnitentium, vel interrogare vel dicere circumstantias tantum aggravantes, inquit Vasq. *q.* 19. *art.* 1. *dub.* 2. quod saltem verum est de circumstantiis se tenentibus ex parte actus, v.g. quamdiu duraverit actus peccati, quam fuerit intensus, &c. quæ omnia etiam cognitu sunt difficillima: ergo non est obligatio hæc addendi: ergo nec alias circumstantias tantum aggravantes se tenentes ex parte objecti: argumenta enim adversariorum æqualiter procedunt de omnibus, nam sicuti furtum 100. ducatorum moraliter æquivalet 100. furtis unius ducati, ita odium Dei per horam continuatum æquivalet pluribus odiis intra eamdem horam repetitis. 3. Alioquin etiam teneberis explicare quantitatem materiæ detractionis, item an persona sit valde honorata vel non, nec sufficeret dicere fuisse absolute gravem, item teneberis addere circumstantias notabiliter minuentes intra speciem mortalis, v. g. quod feceris ex metu, cum aliqua passione, hæc autem sunt contra sensum communem, inquit Lugo *a n.*112. ergo. 4. Certum est non omnino constare illas circumstantias esse confitendas, in dubio autem, an existat lex, non obligat, uti ex communi dictum est *l.* 1. *a n.*272. Deinde cum *Trid.* egerit de obligatione confitendi circumstantias, & non expresserit obligationem confitendi aggravantes, præsumendum est non esse, quia contra illum, qui Jus clarum dicere potuit & non dixit, interpretatio est facienda, uti ex Jure probat Moya *d.* 1. *q.* 5. *n.* 13.

977 §. 2. Circumstantias illas esse necessario confitendas, docent Auctores non minus notabiles, inquit Card. *in* 2. *crisi d.* 2. *n.* 1. quorum 25. adductis locis referunt Diana & Aversa supra, inter quos sunt Alens. Caj. Suar. Sot. Henriq. Con. Sanch. *in Decal. l.* 2. *c.* 23. *n.* 39. vocans verissimam sententiam. Accedunt Steph. a S. Paulo, Semery, Tann. *q.*7. *n.* 53. referens plures, Arr. *d.* 32. *f.*1. *& seqq.* Amic. *d.*13. *f.*6. Gonet. *d.*10. *art.*3. Platel. *n.*783. Gorm. *p.*2. *a n.*139. Todtſ. *q.*98. §.3. Bonæspei *de Peccat. d.*4. *nu.*85. ubi *nu.* 122. dicit sententiam hanc non esse quidem de fide, attamen attentis locutionibus *Tridentini* videri manifeste deduci ex principiis fidei, oppositam autem infirmis valde, & parum *Tridentino* consonis inniti fundamentis. Vasq. *q.*91. *art.*1. *dub.* 2. *n.*6. fatetur hanc sententiam esse in scholis communem. Esparsa *q.*90. *art.*4. *ad* 8. tenet, si circumstantiæ se teneant ex parte objecti, esse confitendas, & addit oppositum suaderi non posse ratione aut indicio ullo sufficiente ad probabilitatem: si autem circumstantiæ se teneant ex parte actus, tenent non necessario esse confitendas: & videtur idem sentire Spor. *n.* 410. *&* 422. sed idem videtur valere de utrisque circumstantiis. *Rationes* sunt 1. Auctoritas *Catechismi Romani*, qui jussu S. Pii V. conscriptus, & ex Decreto *Trid.* editus, mentem *Trid.* optime erit assecutus, sic autem habet *De pœn. c.* 9. *Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, & pravitatem valde augent vel minuunt.* Quod autem loquatur de peccatis distinguendis secundum circumstantias partim aggravantes partim mutantes speciem, patet in exemplo furti, quod subjicit his verbis: *Furtum etiam in peccatis numerandum est, verum si quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat: quam is qui* 100. *vel* 200. *vel ingentem aliquam auri vim, præsertim vero qui sacram pecuniam abstulit.* Et addit: *Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt: quæ vero parvitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possunt.* Accedit *Cap. consideret.* 1. *De pœn. dist.* 5. ubi inter cetera dicitur, pœnitentem debere considerare qualitatem criminis, quantum in eo perseveraverit: & ut agnoscat augmentum peccati, ut consideret cujus ætatis fuerit, cujus sapientiæ, &c. *quia*, inquit, *omnis ista varietas confitenda est.* 2. Hoc est confitendum, quod scire debet Confessarius prout Judex, & prout Medicus, ut manifestum est ex *Trid.* supra: sed Confessarius prout Judex, & prout Medicus scire debet circumstantias etiam tantum aggravantes. In primis ut Judex, quia debet judicare de gravitate criminum, & pœnam convenientem imponere, uti constat ex *Trid.* hæ autem circumstantiæ notabiliter augent malitiam, ideoque etiam notabiliter mutant judicium Confessarii, præsertim in ordine ad imponendam satisfactionem, uti manifestum est ex Canonibus pœnitentialibus, qui habentur in fine Decreti Gratiani, in quibus designantur notabiliter diversæ pœnitentiæ pro peccatis ejusdem speciei, ob solas diversas circumstantias aggravantes, uti patet in casu 21.22.37.38. aliisque. Similiter debet Confessarius prout Medicus easdem circumstantias scire, alioquin non scitur status ægri: & sicuti debet Medicus corporalis, scire, v. g. an notabiliter diutius so-lito tenuerit febris, frigus vel æstus, ita Medicus animæ, utique ideo, ut judicare possit de gravitate morbi, & opportuna præscribere remedia. *Si dicas*, satis esse, quod Confessarius possit illa interrogare, & pœnitens teneatur fateri, *Contra est*, nam pœnitens tenetur ea sponte sua dicere, super quæ Confessarius debet hic, & nunc esse Judex vel Medicus, alioquin dicam neququidem teneri dicere circumstantias mutantes speciem, nisi interrogetur: hinc 3. Pœnitens debet sua sponte hoc confiteri, quod mutat speciem peccati saltem moraliter, sive in æstimatione prudentum, uti manifeste colligitur ex contextu *Trid.* supra, sed circumstantia notabiliter aggravans mutat moraliter speciem peccati: ergo. *Prob. min.* species peccati est apparentia, & æstimatio, quam de peccato concipere debent viri prudentes, nam species rei dicitur quasi facies & forma, secundum quam res apparet & æstimari debet: sed circumstantia notabiliter aggravans mutat apparentiam, & æstimationem, quam de peccato concipere debent viri prudentes: ergo. *Prob. min.* Ponamus quartam partem aurei esse materiam levem; si furer medium aureum, hæc circumstantia aggravans mutat moraliter apparentiam, & æstimationem, quam de hoc secundo furto concipere debent viri prudentes, uti certum est; nam furtum quartæ partis aurei debebat apparere tantum leve, & æstimari peccatum veniale, furtum autem medii aurei debet apparere grave, & æstimari esse peccatum morale, uti supponitur: ergo si iterum furer 1000. aureos, hæc circumstantia aggravans debebit facere, ut hoc tertium furtum apud prudentes appareat, & æstimetur moraliter aliud a furto medii aurei, minor enim est dissimilitudo quartæ partis aurei ad medium aureum, quam medii aurei ad 1000. aureos: ergo. 4. Si furtum medii aurei semel avertit a Deo, furtum 1000. aureorum æquivalenter saltem decies avertit a Deo, & reipsa meretur odium Dei ac pœnam, quæ responderet saltem decem furtis medii aurei, cum ille unicus actus moraliter æquivaleat illis pluribus, uti fatentur adversarii, similiter odium Dei continuatum per totum diem moraliter æquivalet pluribus aliis post retractatam voluntatem aliquoties repetitis intra eumdem diem; multa autem furta vel odia ita repetita essent in confessione explicanda ratione numeri formaliter multiplicati, nec satisfaceres dicendo, furatus sum mille aureos, habui odium in Deum; sed deberes addere, per tot vices, uti certum est: ergo similiter addere debes furtum fuisse 1000. aureorum, & odium fuisse ita diu continuatum. 5. Circumstantia, quæ speciem tantum aggravat, sæpe addit majorem malitiam, quam circumstantia, quæ speciem mutat; sic enim majorem apud Deum culpam, & pœnam incurrit, qui ex loco profano furatur 1000. quam qui ex loco sacro furatur unicum aureum: ergo si sit obligatio addendi hanc circumstantiam loci, etiam erit obligatio addendi illam circumstantiam gravitatis. *Prob. conf.* quia quod sit obligatio confitendi, quando mutatur species, inde non est, quia præcise est alia species, sed quia cum alia specie accedit malitia notabiliter alia, si enim accederet nova species absque nova malitia, non esset obligatio exprimendi, uti omnes fatentur: ergo si accedat notabiliter nova alia malitia, quamvis non sit formaliter species, erit obligatio exprimendi. 6. Circumstantia aggravans est materia necessaria Confessionis: ergo debet exprimi. *Prob. antec.* Si non esset materia necessaria: ergo qui furatus est 1000. non confiteretur invalide, si dicat se esse furatum unum aureum, quia furatus est illum unum, & quod reticet, non est materia necessaria confessionis, uti volunt adversarii; imo quamvis mentiretur, dicendo se esse furatum unum tantum, tamen mendacium esset circa materiam non necessariam confessionis: ergo non ideo invalidaretur Sacramentum, secundum dicenda *n.* 1177. hoc autem non concedent adversarii: ergo.

§. 3. Rationes, saltem aliquæ, pro utraque sententia sunt 978
graves, sed rationes pro sententia affirmativa videntur esse graviores, hinc ad rationes pro negativa. R. *ad* 1. *Trid.* noluisse expresse definire quæstionem inter Auctores controversam, attamen sufficientia jecit fundamenta pro parte affirmativa, nam per circumstantias mutantes speciem intelligit illas, quæ mutant vel formaliter ratione alterius plane malitiæ, vel æquivalenter seu moraliter ratione malitiæ ita aggravatæ, ut in æstimatione prudentum censeri debeat aliud quasi specie vel saltem aliud numero peccatum, ut in ratione tertia dictum est, & colligitur ex toto contextu *Trid.* omnis autem alia species, & numerus est explicandus: ergo. Ex *Conf.* nihil sequitur, ut fatetur Lugo: tantum enim dicit nihil exigi præter confessionem mortalium, quæ pœnitens agnoverit post diligens examen, ubi nullus est sermo de circumstantiis mutantibus speciem. *Ad* 2. Tann. *n.* 64. dicit praxim timoratorum stare pro nobis: si tamen sit praxis aliorum contraria, hæc procedit ex probabilitate sententiæ benignioris quam plures antehac sequebantur. *Ad* 3. admitto circumstantias notabiliter aggravantes, si facile etiam a rudibus cognoscantur, etiamsi tantum ex parte actus se teneant, esse addendas: intellige semper, si sint majores, quam ordinarie soleant esse, ideoque non intelligantur per expressionem actus, minuentes autem pertinent ad ordinarium modum peccandi, hinc, si nihil addatur, præsumi debent. Quod si aggravantes ignorentur, aut si nimia foret difficultas in eis dignoscendis aut exprimendis, per accidens excusaberis, tantum

enim

enim teneris ad hoc, quod moraliter potes: monetque recte Tann. *n.*63. ne Confessarii sint circa illas inquirendas nimii, sed potius relinquant pœnitentes suæ opinioni. *Ad* 4. Nego hic esse purum dubium de lege, nam major est probabilitas pro lege: ergo etiam probabilius est esse obligationem legis, nec plus volumus. Quod *S. Th.* attinet, quamvis ipse *in* 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 2. *q.* 5. aliisque pluribus locis apud Moyam *supra n.* 14. videatur satis clare tenere sententiam negativam, ideoque ipsius auctoritas addat multum ponderis, tamen non tenet illam ut absolute veram, sed tantum ut probabiliorem: & quia hæc scripsit junior, putarunt Stoz. & Canum apud Moyam mutaturum fuisse sententiam, si suæ Summæ ultimam manum imposuisset, sed hoc valde incertum est. Quod autem Gonet *n.* 58. & Gorm, *n.*147. & 174. aliique conentur eum explicare pro se, vix persuadebunt legenti, ut ostendunt Moya *a n.* 17. & Illſ. *n.* 77.

De tota quæstione videri etiam potest Arriaga *d.* 32. per quatuor Sectiones, fuse propugnans hanc sententiam affirmativam.

978 *Q.* 138. *An opinio negans circumstantias aggravantes esse confitendas, sit nunc damnata pro praxi?* R. Aliqui affirmant, quia *Inn.* XI. declaravit sequendam esse sententiam tutiorem, quando agitur de valore Sacramenti, hic autem videtur agi de valore Sacramenti: nam cum confessio integra sit pars essentialis Sacramenti, si omittantur circumstantiæ aggravantes, probabile est confessionem non fore integram, sed defuturam partem essentialem Sacramenti: ergo. Econtra alii cum Card. *in* 1. *crisi d.* 2. *n.* 107. recte docent sententiam illam non contineri sub damnatione, quia sequendo illam, Sacramentum non exponitur periculo nullitatis, certum enim est ad valorem non requiri confessionem materialiter integram, sed sufficere integram formaliter, qualis hic erit, ergo quamvis opinio negans circumstantias illas esse confitendas coram Deo esset falsa, Sacramentum adhuc esset validum, ut validum est, si quis ex oblivione omittat peccatum vel circumstantiam quæ mutat speciem, aut si omittat bona fide putans se non teneri confiteri: idem enim est, inquit Lugo *d.*19.*n.*31. non recordari alicujus peccati vel ignorare obligationem confitendi illud. Atque ex his infertur, quod neutra opinionum probabilium, quarum una affirmat, alia negat peccata aliqua differre specie, subjaceat damnationi, v. g. sententia, quæ dicit delectationem morosam circa personam liberam & circa conjugatam non differre specie, quamvis sit minus tuta, non ideo est damnata pro praxi, quia si forte falsa est, nihilominus relinquit confessionem formaliter integram, & reliquas ejus partes essentiales: ergo non exponit Sacramentum periculo nullitatis, sed manet practice probabilis.

979 *Q.* 139. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra fidem, spem, & charitatem?* R. §. 1. Errores vel dubia circa fidem sunt ejusdem speciei, in quacumque materia sint, Regin. Dian. *p.*1.*t.*7.*R.*46.*p.*11.*t.*7.*R.*34. Leſſ. *in Auth. v. Confessio cas.*9. Hinc qui dubitavit, semel de Eucharistia, semel de Purgatorio, semel de æternitate animæ, satisfacit dicendo, ter dubitavi in fide, quia tota malitia consistit in hoc, quod non satis tribuatur auctoritati Dei, quæ est eadem in omnibus. Econtra tamen culpabilis ignorantia mysteriorum fidei, error in fide, & positiva hæresis cum pertinacia distinguuntur specie.

980 §. 2. Probabilius est cum Suar. Sanch. Castr. & aliis apostasiam a fide specie differre ab infidelitate, tum quia deficiendo a fide læditur speciale jus, quod Ecclesia per Baptismum acquisierat in personam hominis fidelis, tum etiam quia est specialis irreverentia contra characterem Baptismi, si deseratur fides in eo suscepta, cujus veluti sigillum est iste character, attamen non est opus hoc exprimere in confessione, hoc ipso enim quod aliquis confiteatur se defecisse a fide, intelligitur, quod defecerit post Baptismum, quia peccata ante Baptismum facta non sunt materia confessionis. Quod si quis post susceptam Confirmationem deficiat a fide, putat Card. *in* 2. *crisi d.* 30. *n.*55. accedere speciem irreligiositatis per hoc, quod, cum Confirmatio specialiter det auxilia gratiæ ad retinendam fortitudinem in suscepta ac defendenda fide, ideo obligat ad excludendam infidelitatem, ipse contra eam gratiam peccet, eamque admissa infidelitate destruat: sed ratio ista non videtur firma, alioquin etiam erit specialis irreligiositas, si quis gratiam in Sacramento Pœnitentiæ in ordine ad emendanda peccata acceptam iterum abjiciat per eadem peccata repetita. Si tamen defectio fiat post professionem fidei juratam, accedit species sacrilegii, propter juramentum, quod frangitur.

981 §. 3. Defectio a fide ad Judaismum, Paganismum, Hæresim, specie inter se distinguuntur, Lug. *d.*16. *n.*291. Dicast. *d.* 9. *n.* 556. cum communi contra alios. Ratio est, quia hæ sectæ ob diversos ritus valde diversam habent oppositionem cum religione: Judaismus per superstitiosam observantiam, Paganismus per idololatriam, Hæresis per alia ab his specie distincta peccata. Hinc etiam si quis vellet potius deficere ad hanc hæresim quam illam, si hæ hæreses inducant ad diversa peccata, vel habeant ritus notabiliter diversos religioni oppositos, etiam hæreses inter se distinguentur specie, & ita docent Lugo & Dicast. Calvinismum, qui habet ritum invalidi Sacramenti Eucharistiæ, distingui specie a Lutheranismo. De mendacio circa fidem dicetur *n.* 1095.

982 §. 4. Peccare cum spe veniæ, vel cum proposito confitendi, vel contra vehementissimam inspirationem, vel contra firmissimum propositum non peccandi, non inducunt novam speciem, ideoque sufficit dicere simpliciter peccatum, Comit. Lug. Tamb. Dicast. *n.* 703. Spor. *n.* 216. Si tamen quis peccet, quia sperat Deum facile remissurum, accedit nova species, quæ est præsumptio de misericordia Dei. Si ideo iterum peccet, quia jam ante illud peccatum commiserat, & putat utrumque eadem facilitate per unicam confessionem remittendum, erit error & præsumptio de eadem misericordia Dei.

§. 5. Si quis peccet mortaliter, v. g. furetur rem notabilem, 983
non intendens quidem, attamen advertens, quod per hoc sibi inferat mortem spiritualem animæ, Arr. *de peccat. d.* 44. *n.* 13. & Bonæsp. *de peccat. d.* 8. *n.* 31. dicunt contrahere novam speciem contra charitatem propriam. Idem dicit Oviedo *de pecc. contr.* 2. *n.* 59. quamvis peccans prius fuisset in uno mortali, quia qui faceret aliquid, advertens propter hoc sibi inferendam mortem, aut gravissimam pœnam corporis, item qui per prodigalitatem se spoliaret maxima parte bonorum, secundum S. Th. 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. specialiter peccaret contra charitatem propriam: ergo multo magis hic. Aliqui rationi illi non acquiescunt, alias, inquiunt, qui peccaret venialiter, hoc ipso peccaret mortaliter, quia infert sibi majus malum quam sit omnis pœna corporis, & quam sit carentia omnium bonorum temporalium: quidquid sit de hoc, saltem probabilius est cum Vasq. Leſſ. & aliis per hoc non contrahi specialem malitiam, quæ in confessione explicari debeat, quia hoc est commune, & veluti imbibitum in omni mortali, quod ideo cognoscitur esse mortale, quia infert mortem animæ: ideoque est circumstantia veluti transcendens, quæ satis intelligitur. Et hæc etiam est ratio, cur occidens alium coram Judice, a quo ideo suspendetur, peccet contra charitatem propriam, uti habet communis contra Tann. *de peccat. d.* 4. *q.* 3. *n.*72. & occidens alium coram Deo, a quo ideo damnabitur, non ideo peccet contra charitatem propriam peccato in confessione explicando, quia nempe damnari a Deo est commune, & proprium omni homicidio, non item suspendi. Docent tamen Arr. & Bonæspei *de peccat. d.* 5. *n.* 125. si quis ob certum peccatum incurrat excommunicationem, debere hoc specialiter addere in confessione, quia contra charitatem propriam est se privare specialibus istis bonis, scilicet communione fidelium, suffragiis Ecclesiæ, jure ad sepulturam, &c. quamvis in hoc iterum contradicat *Tann.*

§. 6. Qui inducit alterum ad mortale, contrahit saltem du- 984
plicem speciei malitiam, imprimis contra charitatem proximi, cui causat ruinam spiritualem, deinde malitiam illius peccati, ad quod fit inductio: hinc qui induxit ad furtum, non satisfacit dicendo, fui alteri causa gravis peccati, sed addere debet, furti; & idem est de aliis materiis. Ratio est, quia singulæ virtutes obligant, ne directe procuremus aliquid contra se agi, ut recte Bonac. & Tamb. *de conf. l.* 2. *cap.*7. *nu.*14. cum communi. Et propter hoc putat *Oviedo*, quod consulens homicidium plus peccet, quam ipsemet homicida, quia consulens est moraliter homicida, & simul peccat contra charitatem: sed alii dicunt peccare quidem plus extensive, non tamen ideo plus intensive, quia cum consilium revocari possit, vel nihil persuadere, non est ita efficax nec proxime attingit vitam proximi, uti occisio. Quidquid sit de hoc, de quo videri potest Dic. *n.*533. recte probant Lugo *n.* 140. & Dic. *a n.*260. contrahi diversam speciem malitiæ, imprimis primariam contra virtutem, ad quam fit inductio, uti dictum est: deinde contra eamdem virtutem adhuc aliam secundariam specie distinctam a priori, quia hoc ipso, quod alter habeat præceptum, v. gr. non furandi, Jure naturæ in aliis hominibus resultat obligatio non inducendi ad furtum: hinc inducens contrahit malitiam primariam contra virtutem justitiæ, quæ obligat ad non procurandam sui violationem, deinde secundariam, non cooperandi alteri in peccato injustitiæ: utraque tamen hæc malitia sufficienter explicatur dicendo, induxi aliquem ad grave furtum.

§. 7. Si inductio fiat ad actum inducenti & inducto com- 985
munem, v. g. ad turpe colloquium, Castr. *t.*23. *p.*9. *n.* 12. Tamb. *c.*4. *n.*3. Burgh. *cent.*1. *cas.*70. putant non esse specialiter contra charitatem proximi, adeoque opus non esse addere, an fuerit inducens an inductus, quia videtur esse ejusdem speciei, sive præveniendo sive tantum cooperando causare ruinam proximi. Sed oppositum videtur probabilius, longe enim major est deformitas, & imputabilitas dedisse causam peccato alias non futuro, quam post causam aliunde datam esse cooperatum.

§. 8. Si scandalum, quod datur ad mortale, sit tantum in- 986
directum, idest, si non intendatur peccatum proximi, sed tantum prævideatur secuturum ex mea actione, Leſſ. Salas, Hurt. Lug. *a n.*159. Tamb. *c.*1. *n.* 105. dicunt peccari tantum contra charitatem, ideoque satis esse dicere, quod fueris causa gravis peccati alterius, tacendo quod fuerit v. g. in materia castitatis, quia castitas aut quævis alia virtus non videtur obligare, ut caveamus alienas prævaricationes circa ipsas, sed tantum ne positive ad eas inducamus. Econtra Laym. Bonæsp. Oviedo *de peccat. contr.* 2. *a n.*96. Steph. *t.*3. *d.*3. *n.* 70. Dicast. *n.*336. & alii dicunt adhuc contrahi speciem peccati, ad quod datur scandalum, quia talis saltem interpretative vult peccatum alterius, volendo sine justa causa ponere aliquid, ad quod prævidet illud secuturum: ergo contrahit ejus malitiam in confessione explicandam, & hanc sententiam etiam in pra-

in praxi tenendam esse dicit Gob. *in Quint. t.* 5. *c.* 13. *n.*62. licet priorem defendat ut pobabilem.

987 §. 9. Ex dictis sequitur: Si sermone vel facto turpi dedisti scandalum præsentibus, teneris addere, quales fuerint hæ personæ, si per hoc in illis diversa peccata causasti, nam contraxisti easdem malitias, quas causasti in illis, hinc si causasti turpem delectationem in Religioso, contraxisti malitiam sacrilegii, si causasti turpe desiderium in conjugato, contraxisti malitiam adulterii, & ita de aliis, quia peccasti contra illas virtutes, quæ obligabant te, ne aliquem ad earum transgressionem induceres. Addit Sporer. si v. g. Parochus det parochianis scandalum, peccare etiam specialiter contra justitiam, quia ratione officii ex justitia quadam legali tenebatur eis prælucere bono exemplo, quod tamen Dicast *n.* 598. negat de Confessario peccante cum suo pœnitente extra confessionem, v. g. furante cum illo, nam tum est extra obligationem sui muneris.

988 §. 10. Quando nihil facio, per quod directe vel indirecte inducam proximum in peccatum, sed me habeo negative & tantum non impedio ipsius v. g. furtum, potero quidem peccare contra charitatem, si peccatum non impediam, quando commode possum, secundum dicta *l.* 2. *n.* 208. attamen non contraho speciem malitiæ contra justitiam, vel virtutem, contra quam peccat proximus, quia hæ virtutes me non obligant, ut illas positive in altero procurem, sed tantum ne directe vel indirecte inducam ad illarum violationem, Suar. Con. Lug. Dicast. *n.* 339.

989 §. 11. Susurratio, qua dissolvis amicitiam inter propinquos v. g. inter patrem & filium, habet speciem distinctam malitiæ ab ea, qua dissolvis amicitiam inter non propinquos, quia prior non tantum opponitur charitati, sed etiam pietati.

De peccatis alienis plura dicentur *a n.* 1131.

990 *Q.* 140. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra primum præceptum Decalogi?* R. §. 1. Superstitio cum pacto explicito distinguitur specie ab ea, quæ est cum implicito tantum & tacito, quia longe diversa malitia est expresse dœmonem invocare, quam facere aliquid, propter quod dœmon se ingerat, Sanch. Bonac. Castr. *t.* 17. *d.* 1. *p.* 3. *n.* 11. & alii contra Dian. *p.* 1. *t.* 7. R. 66.

991 §. 2. Divinatio est ejusmodi speciei, si fiat per aves, stellas, aquam, &c. nam materialiter se habet instrumentum, Less. Dian. Stoz. *l.* 1. *p.* 1. *nu.* 65. Si autem sacra misceantur profanis, accedet species sacrilegii contra religionem.

992 §. 3. Idololatria tantum externa distinguitur specie ab ea, quæ simul est interna, quia cum hac adest stricta hæresis vel infidelitas.

993 §. 4. Simonia juris naturalis sive divini specie distinguitur a simonia juris tantum Ecclesiastici, hinc si quis emerit unum beneficium Ecclesiasticum & alterum propria auctoritate permutarit, non satisfacit dicendo, bis commisi simoniam, quia notabiliter pejus & turpius est rem temporale æquiparare & commutare cum spirituali, quam spiritualem cum spirituali.

994 §. 5. Fictio externa simoniæ, ut alter sic inducatur v. g. ad dandam pecuniam pro beneficio, quamvis non habeat speciem primariam simoniæ, habet tamen speciem mortalis cooperationis ad eam, ut ab altero committendam, secundum dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 200.

995 *Q.* 141. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra secundum præceptum Decalogi?* R. §. 1. Suar. Less. Sanch. Turr. Regin. Lug. *d.* 16. *a n.* 279. Dicast. *n.* 536. *&* 539. Oviedo *de pecc. contr.* 5. *n.* 28. dicunt blasphemias in Deum, B. Virginem, & Sanctos distingui specie, sicuti distinguuntur Latria, Hyperdulia & Dulia, quia sunt cultus illis debiti, contra quos peccatur per illas blasphemias, Cajet. tamen Dian. *p.* 1. *tr.* 7. R. 50. *p.* 5. *t.* 13. R. 21. & alii dicunt esse ejusdem speciei, quod Tamb. probabile putat, quia cum B. Virgo & Sancti honorentur propter respectum ad Deum, etiam sic inhonorantur, adeoque omnes blasphemiæ sument speciem ab uno eodemque Deo in se vel suis Sanctis inhonorato: utraque sententia est probabilis, prima tamen communior. Quod si blasphemia sit simul hæreticalis, accedet species sacrilegii contra religionem. *Nec refert,* quod forte non serio proferatur, *nam* præceptum non negandi externe fidem obligat ad non dicendum aliquid, quod sit contra veritates fidei, Lugo *n.* 279. Dicast. *n.* 537.

996 §. 2. Juramenta per Deum, Sanctos vel alias creaturas sunt ejusdem speciei: quia in omnibus idem Deus vocatur in testem, si enim sola creatura vocaretur in testem, non esset proprie juramentum, Lug. *n.* 287.

997 §. 3. Castr. *t.* 14. *d.* 1. *p.* 2. *n.* 7. dicit perjurium assertorium specie differre a promissorio, quia in promissorio Deus invocatur etiam ut fidejussor, idest, ut auctoritatem præstet pro eo, quod jurans sit rem executurus: sed contradicunt Caj. Valent. Suar. *de juram. l.* 1. *c.* 9. *nu.* 1. quia in promissorio tantum invocatur Deus ad firmandum, quod aliquid sit futurum, ideoque *Dicast. de jur. d.* 2. *n.* 161. recte dicit non esse necesse Deum interponi uti fidejussorem, sed tantum ut testem animi præsentis de re præstanda; uti fit, dum quis promittit aliquid coram testibus.

998 §. 4. Perjurium execratorium videtur specie distingui a perjurio simplici, quidquid contradicat *Less.* sicuti blasphemia execratoria a blasphemia simplici, secundum Dicast. *de pœn. d.* 9. *n.* 538. qui enim addit execrationem, ille sibi præterea imprecatur malum, quod quamvis non omnino serio faciat, tamen vel ideo meretur eo malo affici, sicque agit specialiter contra charitatem propriam volendo sibi malum illud extraordinarium.

§. 5. Jurare quod non vis adimplere, quod scis esse falsum, de quo dubitas, an sit falsum, secundum communem cum Dicast. *de juram. d.* 2. *n.* 111. sunt peccata quoad rem ejusdem speciei, expedit tamen de his seorsim interrogare pœnitentes, quia pauci apprehendunt esse ejusdem speciei, & in ordine ad confessionem videtur esse notabiliter major deformitas vocare Deum in testem rei, si sciat esse falsam, quam si tantum dubitet: tum enim posset esse vera. 999

§. 6. Vota facta de diversis rebus, quæ aliunde non sunt præceptæ, vel prohibitæ, sunt ejusdem speciei, nisi vovens voluisset materiam, quam vovit, ponere in materia illius virtutis, ex cujus motivo vovit, secundum dicta *l.* 1. *n.* 628. Hinc qui vovit jejunare, cilicium ferre, orare Rosarium, & nihil horum servavit, satisfacit dicendo: Ter sum transgressus grave votum, Dicast. Lug. *n.* 255. Gob. *in Quint. t.* 5. *cap.* 13. *n.* 65. *& in Exp. t.* 11. *n.* 23. Notat tamen recte Lugo *n.* 283. si in cultum Sancti præcise voluisses huic Sancto aliquid promittere, non fore ejusdem speciei, nec proprie votum, quia non esset promissio Deo facta, ideoque ejus transgressionem habituram esse malitiam specie distinctam a transgressione Voti; ordinarie tamen quando quis vovet Sancto, censetur velle vovere Deo, uti notant Suar. Less. Lugo Dicast. *de Pœn. d.* 9. *n.* 544. 1000

§. 7. Si ex motivo temperantiæ voveris, & præterea superior ex eodem motivo imperet, ut jejunes pridie S. Andreæ, si non jejunes, erunt tria specie peccata, 1. contra temperantiam ratione præcepti Ecclesiæ. 2. Contra fidelitatem Deo debitam ratione voti. 3. Contra obedientiam ratione præcepti Superioris. *Nec obstat*, quod tu voveris, & Superior imperaverit ex eodem motivo temperantiæ, nam adfuit utrobique aliud motivum intrinsecum, nempe in voto, ut exhiberes fidelitatem Deo, in præcepto, ut exhiberes subjectionem Superiori. 1001

§. 8. Si votum fuerit juratum, transgressio illius erit duplex specie peccatum; tum ratione voti contra religionem, tum ratione juramenti contra fidelitatem, uti explicatum est in *l.* 3. *p.* 1. *n.* 305. & quoad rem consentiunt Tamb. Stoz. *l.* 1. *p.* 1. *n.* 52. 1002

§. 9. Transgressio voti pœnalis secundum speciem est diversimode confitenda, prout votum fuerit diversimode factum, nam qui vovit jejunium, si furaretur, confitens furtum tacere potest votum, dummodo expleverit. Qui vovit non furari, & si furetur, jejunare, confitens furtum addere debet fuisse votum non furandi. Qui vovit, vel non furari, vel si furetur, jejunare, confitens furtum facere potest de voto, uti dictum est *l.* 3. *p.* 1. *n.* 471. 1003

Q. 142. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra tertium præceptum Decalogi?* R. Dicitur *a num.* 1102. quando de præceptis Ecclesiæ. 1004

Q. 143. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra quartum præceptum?* §. 1. Odium detractio, irrisio, contumelia, & similes injuriæ factæ contra parentes, sunt diversæ speciei ab injuriis alteri proximo factis, quia sunt contra pietatem, quæ obligat ad specialem reverentiam, obsequium & cultum erga illos, Dicast. *d.* 9. *a n.* 572. Nomine parentum autem veniunt etiam avus & proavus, Lug. *d.* 16. *a n.* 298. Tamb. *de confess. l.* 2. *c.* 5. Non atavus vel tritavus, quamvis etiam illis aliquid deberi merito putet Dicast. *n.* 582. 1005

§. 2. Si actio contra parentes facta non adversetur pietati, non est diversæ speciei, unde nec opus erit in confessione dicere hoc parenti factum esse, & sic est furtum, quod, per se loquendo pietati erga parentes non adversatur, nisi forte hi per illud venirent in periculum paupertatis. 1006

§. 3. Sunt injuriæ specie diversæ, quas pater infert filiis, & quas nepotibus; item quas conjux conjugi, quia isti omnes debent sibi specialem amorem. 1007

§. 4. Injuria a patre facta filio distinguitur specie ab injuria a filio facta patri, aut a viro facta conjugi, unde Titius, qui patri, filio & conjugi fuit injurius, non satisfacit dicendo, tribus propinquis feci gravem injuriam, sed explicare debet personas singulas, quia licet omnia sint contra pietatem, tamen in singulis est diversa deformitas ratione diversi tituli conjunctionis, in quibus fundantur diversæ obligationes ad singulos. Et hinc etiam injuria facta fratri vel sorori differt specie ab ea, quæ fit parentibus: & ob conjunctionem sanguinis etiam differt ab ea, quæ fit extraneis. Injuria tamen facta fratri non differt specie ab ea, quæ fit sorori, quia est conjunctio similis. Et universaliter putant Lug. & Dicast. *num.* 584. non quamvis injuriam contra fratrem aut sororem habere malitiam contra pietatem, sed debere esse valde gravem & atrocem. 1008

§. 5. Si fiat contra alios propinquitatis gradus, non ideo contrahitur nova species in confessione explicanda, Dicast. *n.* 586. Uti nec si fiat contra Sacerdotem, Dicast. *nu.* 589. excepta percussione aut simili inhonoratione, per quam excommunicatio incurritur; tum enim ex addita pœna colligimus talem actionem specialiter prohiberi ab Ecclesia ex motivo religionis, Lugo *n.* 310. 1009

§. 6. Si injuria fiat in Superiorem ut Superior est, additur nova species, hinc si quis formali contemptu vel precepti vel præcipientis transgrediatur præceptum quamvis de se leve, uti si ideo transgrediatur, quia prohibitum est, quia hic vel ille Superior prohibuit, peccat graviter, secundum dicta *lib.* 5. *a n.* 237. & addere debet in confessione; nam præter inobedientiam respectu præcepti adest malitia contra reverentiam, & observantiam Superioribus debitam. Recte tamen notat Lug. *num.* 309. si peccatum non tangat Superiorem ut Superior 1010

est,

est, v. g. si revelet secretum, quod Superior tanquam amicus ipsi commisit, non ideo addi novam speciem malitiæ.

1011 §. 7. Si superior habeat duplicem potestatem imperandi, unam ratione jurisdictionis, alteram ratione voti, quo subditus se obligavit ad illi obediendum, si hic subditus non obediat, peccat dupliciter, nempe contra jurisdictionem & contra votum. Quamvis autem Superiores regulares habeant potestatem jurisdictionis immediate a Papa, & religionis ex vi voti facti a subditis, communiter tamen nolunt obligare nisi ex vi voti, & tum addunt se imperare *in virtute sanctæ obedientiæ*: Quod si addant gravem pœnam, v. gr. dicant *& sub excommunicatione*, probabiliter dicunt Henriq. Con. *d. 7. dub.* 5. Bonacsp. *de pecc. d.* 5. *n.* 40. Palav. *de pecc. d.* 9. *q.* 2. *art.* 2. Dicast. *de cens. d.* 2. *dub.* 22. contra Vasq. Castr. Oviedo, ex addita tali pœna colligi debere, quod velint per potestatem jurisdictionis non tantum urgere eamdem rem, sed etiam addere novam vim obligativam.

1012 §. 8. Si aliquis non sit vere superior, quia non habet jurisdictionem in foro externo, sed tantum vim obligandi ex voto, uti Confessarius, cui sæcularis pœnitens vovit obedire in omnibus, quæ judicaverit suæ saluti convenire, tum certum est solum peccare contra votum, quia non potest præcipere: ergo nec peccat contra obedientiam, prout hæc supponit jurisdictionem distinctam, indeque ad rem a Confessario præscriptam tantum tenebitur ex obligatione fidelitatis servandæ Deo, Castr. *de pecc. d.* 3. *p.* 3. *n.* 13. Dicast. *de pœn. d.* 9. *a n.* 358.

1013 §. 9. Lex & præceptum Superioris facere potest, ut actio præcepta vel prohibita spectet ad illam virtutem, ex cujus motivo præcipitur aut prohibetur aliquid, uti explicatum est *l.* 1. *a n.* 624. *&* *l.* 5. *a n.* 137. Putatque Stoz. *l.* 1. *p.* 1. *n.* 52. Superiores regulares semper præcipere ex motivo virtutis, ad quam spectat actus, quem præcipiunt. V. *l.* 1. *n.* 628.

1014 §. 10. Si quid fiat contra benefactorem, non ideo additur nova species, quia obligatio gratitudinis est libera. Casus tamen aliquos afferunt Caj. Con. Turr. Lug. *n.* 311. Dicast. *n.* 385. in quibus ratione magnæ beneficentiæ videtur mutari species.

1015 *Q.* 144. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra quintum præceptum?* R. §. 1. Si occidens præterea discerpat cadaver, præscindat membra, evellat cor &c. additur specie distincta malitia, nempe feritatis, Suar. Lug. Tamb. Stoz. *l.* 1. *p.* 1. *n.* 71. Quod etiam aliqui dicunt de eo, qui bestiam, v. g. canem mere ad se oblectandum, aut ad ostendendum dominium, quod habet in bestias, excoriat, vel assat vivum: hic enim est species inhumanæ crudelitatis.

1016 §. 2. Accedit species sacrilegii, si fiat occisio, vel gravis & injuriosa percussio personæ sacræ, aut si cum effusione sanguinis fiat in Ecclesia, in qua si fiat percussio laici sine effusione sanguinis, probabile est non fore sacrilegium, quia canon tantum loquitur de illa percussione, quæ fit cum effusione sanguinis, & quidem enormi, itaut non sufficit aliquot guttas effluere, Lug. Stoz. *n.* 57. Avesa *q.* 10. *sess.* 11. Tamb. *de Conf. l.* 2. *c.* 6. *n.* 4. Attamen etiam probabiliter dicunt Fagund. & Dicast. *d.* 9. *n.* 660. non tantum per illa, per quæ execratur aut polluitur Ecclesia, contrahi specialem malitiam sacrilegii, sed etiam per alia, quæ specialiter dedecent & notabiliter inhonorant locum sacrum, uti essent publicæ pugnæ, percussiones hominum, contumeliosæ rixæ mulierum, inductio equorum velut in stabulum, exoneratio ventris, & similia; sicuti enim ejusmodi actiones haberent specialem indignitatem, si fierent in conclavi Regis, ita si fiant in loco sacro, maxime si expositum sit, vel ibi asservetur Venerabile.

1017 §. 3. Diversæ speciei est occidere vel percutere personam proxime junctam sanguine, uti constat ex dictis *a n.* 1005.

1018 §. 4. Velle occidere distinguitur specie a velle tantum graviter vulnerare, quia sunt contra diversa jura, nempe ad vitam & ad integritatem corporis, Stoz. *n.* 587. Similiter imprecari mala diversi generis, uti sunt mala in fortunis, in honore, in corpore, in anima, sunt peccata specie distincta, uti specie distinguerentur damnificationes: quia essent læsiones diversi juris vel boni. Oviedo *de pecc. contr.* 5. *n.* 29. si tamen aliquis imprecatus sit alicui semel, ut frangat collum, semel ut diabolus illum auferat, semel ut esset damnatus &c. ordinarie satisfaciet dicendo, ter imprecatus sum alicui grave malum, quia talis imprecans ordinarie non distinguit inter ista mala, sed ideo imprecatur, quia in genere malum est.

1019 §. 5. Si odium sistat in mero desiderio inefficaci sine voluntate inferendi malum, quod tantum quasi fovetur, erunt unius speciei desiderare proximo paupertatem, infamiam, mortem, & satisfit dicendo, ter desideravi proximo grave malum, aut gavisus sum de malo gravi proximi, quia cum sistatur in voluntare inefficaci, nec lædatur aut optetur lædi jus particulare, erit tantum contra charitatem in genere, quia non debemus velle malum proximo, Lug. *d.* 16. *n.* 259. Dicast. *n.* 498. & alii contra Mol. Suar. Silv. Con. & alios.

1020 §. 6. Tamb. *n.* 11. putat ejusdem speciei esse delectari de magno malo proximi, & habere displicentiam de magno bono illius, quia unum in alio imbibitur, hinc dicit sufficere, si dicat: bis circa bona vel mala proximi graviter læsi charitatem per malam voluntatem: sed facilius & clarius erit, si dicat: semel gavisus sum de malo, & semel dolui de bono magno proximi.

1021 *Q.* 145. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra sextum, & nonum præceptum?* R. Quam necessarium est de his multa speculative scire, tam periculosum est discere vel docere: do, quantum sufficiet, ut opus non sit in aliis libris majores sordes scrutari. Et quia opus est scire, quid voces significent, *Lector*, inquit Gerson. *p.* 2. *n.* 23. *litt. A. obscœnitatem materiæ ac verborum excusatam habeat: Præparat se*, inquit idem *n.* 38. *litt. A. audire caste idem, quod pro castitatis cognitione necessitas cogit aperire*: omnia munda mundis;

§. 1. Interna tantum delectatio sive complacentia in objecto 1022 turpi, dicitur morosa delectatio turpis. Voluntas faciendi aliquid turpe, dicitur desiderium turpe. Excitatio partium pudendarum aut spirituum genitalium circa illas, dicitur motus, commotio, delectatio venerea. Tactus, oscula, aspectus, lectio, locutio de rebus turpibus, si fiant propter delectationem veneream, etiam dicuntur venerea. Effusio seminis extra vas naturale dicitur pollutio sive mollities. Effusio seminis necdum perfecti dicitur distillatio. Si coeat solutus cum soluta, est fornicatio, si cum alieno conjuge, est adulterium: si cum persona sacra, est sacrilegium: si cum consanguinea vel affine in gradu dirimente Matrimonium, est incestus: si cum virgine invita, est stuprum: si cum virgine vi ablata, est raptus. Si coeat mas cum mare, vel femina cum femina, est sodomia perfecta, si mas cum femina in vase non naturali est sodomia imperfecta: si homo cum bestia, est bestialitas, ad quam reducitur coitus hominis cum dæmone humanam formam assumente: singula autem ista peccata sunt de se mortalia & ab invicem specie distinguuntur, ut jam magis declarabo.

§. 2. Delectationes morosæ turpes non distinguuntur specie, 1023 quando versantur circa objecta turpia notabiliter diversa in genere moris, quia specificantur ab objectis, secundum dicta *l.* 5. *n.* 128. Hinc si delectatio sumatur de aliqua etiam circumstantia ut tali, contrahit ejus malitiam, v.g. si quis pure morose delectetur de copula cum sorore, in quantum soror est, contrahit malitiam incestus, nec satisfacit dicendo: delectatus sum copula cum aliqua, sed addere debet cum sorore, uti communissime omnes cum Arr. *de pecc. d.* 47. *n.* 23. & Rhod. *de pecc. d.* 1. *q.* 3. *s.* 3. §. 4. Ratio est, quia singulæ illæ delectationes formaliter respiciunt delectabilitates diversas, a quibus specificantur. Raro tamen fit, ut ejusmodi circumstantiæ refundant distinctam malitiam, cum specialem delectabilitatem vix habeant.

§. 3. Si delectatio morosa materialiter tantum feratur in ta- 1024 lem circumstantiam tenentem se ex parte objecti, quæ ideo non sit expresse vel directe volita, v. g. si quis delectetur copula, cogitando ac si peccaret, aut quomodo peccaverit cum Religiosa aut cum conjugata, ita tamen ut nec desideret copulam, nec delectetur illa prout est cum religiosa aut conjugata, multi, adhuc cum Sanch. *in Decal. l.* 1. *c.* 2. *n.* 11. Lessio *l.* 4. *c.* 3. *n.* 123. Lugo *d.* 16. *a n.* 363. Bonac. *de Matr. q.* 4. *p.* 8. *n.* 29. dicunt refundi malitiam specialem illius circumstantiæ, quia est persona sacra vel conjugata, ideoque hoc esse exprimendum in confessione, uti sententias referunt Arr. *a n.* 25. & Diana *p.* 1. *t.* 7. *R.* 48. sed sententia negans est practice probabilis, quam defendunt Angel. Pesant. Vasq. Sa, Regin. Fill. Bonac. Con. Salas, Sayr. Hurt. Castr. *t.* 2. *d.* 2. *p.* 10. §. 4. Tann. *de pecc. d.* 4. *q.* 8. *a n.* 148. Rhodes supra, Aversa *q.* 10. *sess.* 9. §. *Quia*. Oviedo *de pecc. contr.* 4. *n.* 57. Dicast. *d.* 9. *a n.* 11. Card. *in* 1. *crisi d.* 44. *n.* 47. Herincx *de pecc. d.* 7. *n.* 33. Moya *t.* 3. *d.* 3. *n.* 70. Sporer *n.* 405. & valde probabilem fatetur Less. cum Bonac. Ratio est, quia cum delectatio sit actus inefficax, non tendit in tale objectum prout a parte rei poneretur, sed tendit in illud, prout est delectans; circumstantia autem Religiosi status vel conjugii alieni non habet delectabilitatem veneream, adeoque voluntas affective præscindit a tali circumstantia, idest affectus voluntatis non movetur a tali circumstantia, imo per illam potius averteretur a copula. Unde universaliter loquendo circa peccata, quæ malitiam habent ratione delectationis, quando quis nude delectatur aliquo objecto, contrahit malitiam illius tantum circumstantiæ, qua affectus movetur. *Nec obstat*, quod ille, qui delectaretur copula cum aliqua in cœlo Sancta, contraheret malitiam irreligionis, *nam* disparitas est, quod religio videatur postulare etiam mentalem reverentiam ergo Sanctos in cœlo, non item erga viatores.

Objic. Si ideo non contrahatur malitia adulterii, quia 1025 non delectatur formaliter de adulterio seu injuria conjugis, ergo qui delectatur voluptate, quæ est in fornicatione, non ideo contrahet malitiam fornicationis, quia delectatur voluptate, quæ abstrahit a licita & illicita, cum ipse posset esse in statu Matrimonii, & tum ipsi licita esset voluptas copulæ. R. n. conf. disparitas est, quia voluptas illa, cum de se excitet spiritus generationi deservientes, semper opponitur castitati, nisi in subjecto illam quærente præsupponatur jus ad actum generationis, quale jus nemo habet, nisi actu sit conjugatus; unde quamvis tale objectum, nempe copula secundum se sit indifferens, tamen cum semper objiciatur homini vel soluto vel conjugato, nunquam exercite est indifferens, sed vel est repugnans vel non repugnans isti subjecto.

§. 4. Si quis tantum morose delectarit se, semel pollutione, 1026 semel fornicatione, semel sodomia ut talibus, non satisfacit dicendo, ter delectavi me in objecto turpi, sed addere debet species infimas, semel in pollutione, semel in fornicatione, &c. quia hi actus formaliter respiciunt objecta & delectabilitates diversas: ergo ab illis desumitur diversa species moralis, & in hoc conveniunt omnes. Major difficultas est, si delectarit se illis objectis, non ut talibus: sed secundum se, &

in hoc casu adhuc has delectationes distingui specie, ideoque esse in confessione explicandas, dicunt cum communi, & probabiliori, Vasq. *de pecc.d.*112.*n.*5.Less. *n.*122. Gastr.*n.*4.Ovied. *n.*54. Dicast. *n.* 624.Card. *n.* 36. Herincx. *n.*32. quia hæ delectationes adhuc pro objecto habent delectabilitates intra materiam luxuriæ specie morali diversas, non aliter ac delectationes de furto, & vindicta intra materiam justitiæ, sive dicas illas delectabilitates esse objecta formalia sive materialia tantum: ergo specie distinguuntur. Rationem aliam dat Dicast. quia delectatio de pollutione est inchoata pollutio, de fornicatione est inchoata fornicatio, de sodomia est inchoata sodomia: ergo specie distinguuntur, *quidquid dicant aliqui recentiores*, inquit, *non digni*, *qui audiantur*. Econtra tamen *Berteau* in Regula prudentis, & pii Confessarii *p.*1. *t.* 2. *c.* 7. fatetur aliquos dicere morosas delectationes non distingui specie. Et idem docuerat Recentior apud Moyam *t.*3.*d.* 3. *n.* 81. item Auctor *opusc.* 64. apud *S.Th.* quem secutus fuerat *Sa*, sed correctus est a Magistro S. Palatii; hinc sententiam illam vocat omnino improbabilem Moya *n.* 83. His non obstantibus *Berteau p.* 2. De sexto præcepto Decalogi, *p.* 1. docet probabilius has delectationes morosas esse ejusdem speciei, quia sunt actus voluntatis inefficaces, qui desumunt malitiam, non ab objecto; sed a motivo, quod est affectio carnalis procedens a vitio luxuriæ, & opposito soli virtuti castitatis. Docet etiam Arr.*n.*28. quem sequuntur aliqui recentiores, delectationes ejusmodi venereas saltem sensitivas non distingui specie, quia omnes inde sumunt malitiam, quod ferantur in delectabilitatem veneream ortam ex motu seminis vel mollium spirituum valde proportionatorum organo tactus; ergo cum hæc delectabilitas sit eadem, sive proveniat ex hoc sive ex illo objecto cogitato, hæc objecta non videntur moraliter differre in esse objecti in ordine ad diversificandas illas delectationes, sed sicuti voluntas delectando se in copula cum Religiosa communiter præscindit affective a statu personæ Religiosæ, quia affectus specialiter non movetur per illam circumstantiam religiosi status, ita voluntas consentiens in delectationem sensitivam ortam ex cogitatione, v. g. de pollutione, præscindit affective a tali emissione seminis, quia tantum movetur illo objecto ut causativo commotionum turpium, quæ eodem modo delectant, etiamsi causentur ex cogitatione de fornicatione vel sodomia. *Nec obstat*, quod delectationes turpes mere spirituales circa illa objecta specie differant, nam hæ videntur tendere in illa objecta ut talia; cum aliter non habeant, per quod delectent; non ita sensitivæ, quæ omnes delectant per similes commotiones venereas. Et sententia sic explicata videtur esse aliquo modo probabilis.

1027 §. 5. Ex circumstantia voti tenentis se ex parte subjecti peccantis refunditur in delectationem etiam morosam specialis malitia contra fidem Deo datam, quia specialiter se obligavit ad vitandas etiam internas illas delectationes, vovit enim castitatem, non tantum corporis, sed etiam mentis: hinc si Religiosus morose delectatus sit de objecto turpi, tenetur suum statum aperire. Econtra circumstantia consanguinitatis, quamvis etiam partialiter se teneat ex parte subjecti, non refundit malitiam incestus in delectationem morosam, quia secundum dicta *n.* 1024. voluntas præscindit affective a consanguinitate, neque ex alio capite colligi potest, quod talis delectatio simplex sit specialiter contra reverentiam conjunctis debitam, Less. Oviedo, & alii.

1028 §. 6. Qui habuit turpem delectationem internam, cum qua est orta commotio spirituum genitalium vel delectatio sensitiva, dummodo abfuerit tactus & periculum pollutionis, satisfacit confitendo delectationem internam, quia cum illa commotio spirituum, & delectatio externa sensus semper comitentur, satis intelliguntur explicata delectatione interna. Econtra si sequatur tactus, pollutio, aut alius actus externus, hoc debet exprimi, quia cum hæc possint non sequi, non intelliguntur, explicato solo actu interno, Card. *n.* 118.

1029 §. 7. Qui commotionem spirituum assumit tanquam medium ad pollutionem habendam, si pollutio non sequatur, tenetur exprimere in confessione se per commotiones intendisse pollutionem, quia tales commotiones ab illo fine habent novam malitiam quam ex se non habent, cum per se non sint in specie pollutionis sed potius fornicationis, in quantum ex natura sua ordinantur ad copulam & non ad pollutionem. Similiter qui tales commotiones virtualiter refert ad pollutionem, tenetur hoc in confessione addere; tum autem censetur virtualiter eo referre, si eas intendat habens pro motivo delectabilitatem pollutionis, aut in eis prævidens periculum pollutionis.

1030 §. 8. Qui sine ullo desiderio personam veneree aspicit, non tenetur dicere, qualis persona fuerit: si tamen invitam vel etiam volentem tangeret, vel oscularetur, conditio personæ esset declaranda, quia actio consummaretur externe, contra jus vel conditionem talis personæ.

1031 §. 9. Qui sine desiderio veneree attigit puellam, secundum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 225. satisfacit dicendo se toties attigisse turpiter, nihil dicendo de partibus, in quibus attigit. Alii probabiliter dicunt exprimendum, si partem turpem attigerit.

1032 §. 10. Desiderium turpiter aspiciendi, tangendi, osculandi, fornicandi, distinguuntur specie non tantum a morosa delectatione de illis objectis, sed etiam singula ab invicem, quia tendunt in ista objecta prout a parte rei ponerentur, si autem a parte rei ponerentur, distinguerentur specie, uti patet; hinc qui semel delectatus est cogitatione de copula, & semel desideravit copulam, non satisfacit dicendo, bis habui turpem cogitationem, sed dicere debet, semel delectatus sum copula, & semel desideravi. Similiter qui semel desideravit aspicere, semel osculari, semel tangere, semel fornicari, non satisfacit dicendo: quater desideravi aliquid turpe facere, sed tenetur ea objecta exprimere, etiamsi desiderasset tantum sub conditione, si auderet, aut si liceret, tum quia talis conditio non removet intrinsecam malitiam objectivam, tum etiam quia licet consensus sit conditionatus respectu objecti, in se tamen est absolutus respectu delectationis per cognitionem præsentis circa tale objectum. Neque tum opus est addere, an actus circa objectum fuerit absolutus an conditionatus, Aversa *qu.* 10. *s.* 10. §. 2.

1033 §. 11. Si quis concupierit mulierem, non reflectens ad conditionem illius, an nempe esset libera, an conjugata, an voto adstricta, an consanguinea, si nullam habuit advertentiam ad has circumstantias personæ, satisfacit dicendo, desideravi fornicari cum una. Si dubitet, an adverterit saltem confuse, videndum est, qualis fuerit antecedens comparatio animi, nam si solitus est abhorrere ab adulterio, sacrilegio, incestu, præsumi potest, quod fuerit desiderium simplicis fornicationis, aut saltem non illa species, a qua solebat abhorrere. Si solebat sine discrimine concupiscere quaslibet, censeri debet reus omnium, quia aliquo modo advertit, & animus erat ad omnia comparatus, unde accusare se debet de tali desiderio, & de solita animi comparatione ad quaslibet personas. Quod si persona erat talis, ut facile dignosceretur esse non conjugata, non est præsumendum de adulterio: si satis apparebat non esse voto adstricta, non est præsumendum de sacrilegio, quamvis enim hæc aliquando fallant, tamen communiter solet tantum causari concupiscentia conveniens tali personæ, quam refert species seu habitus exterior.

1034 §. 12. Certum est omnem deliberatam effusionem seminis, quantumcumque parva sit, esse pollutionem, & peccatum mortale, Dicast. Gob. *t.* 10. *n.* 590. Quod si pollutio orta fuerit ex vehementi delectatione interna, confitens pollutionem non tenetur exprimere actum internum, quia hic satis intelligitur; neque transfert pollutionem ad aliam speciem. Si tamen pollutio orta esset ex vehementi delectatione de actu sodomitico vel fornicario, docet *Card.* debere addi inde ortam esse, quia respiceret novum motivum notabiliter diversum. Addit Spor. *in Tyroc. Sacr. p.*4. *n.* 329. qui seipsum polluens imaginatur sibi aliam personam carnaliter dilectam, etiam morose solum se delectando in imaginatione ipsius quasi peccantis secum, attamen absque desiderio, teneri hoc explicare in confessione.

1035 §. 13. Non est opus in confessione dicere, quo instrumento vel qua re mediante procurata sit pollutio: Quod verum est quamvis fieret cum statua vel femina mortua, quia maneret sola mollities, nisi simul esset affectus ad personam vivam, tum enim simul esset desiderium fornicandi. Econtra si pollutio procuretur per alterum hominem libere cooperantem, hoc addi debet, tum propter cooperationem ad alterius peccatum, tum quia communiter fiet ex affectu ad talem hominem, ideoque erit inchoata copula fornicaria, sodomitica, adulterina vel incestuosa, prout erit status & conditio personæ. Et hinc etiam quando pollutio procuratur mediante bestia, censeri debet inchoata bestialitas, quod si nullus fuisset affectus ad copulam cum tali persona vel bestia, Caje. putat non esse opus in confessione addere de hoc vel isto modo causatæ pollutionis, quia videtur manere sola mollities, quod Dicast. & Dian. *p.* 7. *t.* 12. *R.* 15. dicunt esse probabile, attamen cum Spor. *n.* 331. concludunt probabilius esse pro praxi, quod sit addendum quia pollutio sic procurata de se videtur esse inchoatio copulæ cum tali persona vel bestia, quod consequenter dicunt iidem auctores de procuratione pollutionis circa corpus hominis dormientis vel non utentis ratione, quamvis nulla intenderetur copula.

1036 §. 14. Qui causavit pollutionem in altero, tenetur addere, an hic alter fuerit persona conjugata, sacra, sibi cognata, quia tum contraxit malitiam adulterii, sacrilegii, incestus, ut dictum est *d.* 987.

1037 §. 15. Qui habet votum castitatis & causat in alio pollutionem, tenetur explicare suum votum: quod certum est, si causet tactu vel alia simili actione externa de se repugnante castitati; si autem causat tantum consilio vel mandato, putant Sanch. Caram. Dicast. *d.* 9. *n.*326. non esse opus aliquid dicere de voto: sed oppositum tenendum est, secundum dicenda *n.* 1064.

1038 §. 16. Quæ specialiter notabiliter repugnant honestati naturæ rationalis, uti sunt pollutionem facere in os alterius, (quod peccatum apud Dianam *p.* 6. *t.* 12. *R.* 7. vocatur irruminatio) osculari partes pudendas ejusdem vel diversi sexus, & similia, habent specialem malitiam in confessione explicandam, quia supra modum indecentia sunt, & dehonestant, ac deprimunt dignitatem naturæ rationalis infra conditionem etiam bestialem.

1039 §. 17. Qui commisit fornicationem, non satisfacit dicendo se cum soluta commisisse grave peccatum contra castitatem, uti constat ex hac prop. 25. ab *Alex. VII.* damnata, *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem.* Ratio autem est, quia fornicatio non tantum est intrinsece ma-

la, uti undecim optimis argumentis demonstrat Card. *in 2. crisi diss.29. c.2. & seqq.* sed etiam distinguitur speci: ab omni alio peccato contra castitatem, uti fuse probat Mendo *dis.5. q.11.* Poteſtque etiam videri Du-Bois *ad prop.25. ab Alex. VII.* damnatam. Econtra tamen homo liber fornicatus cum persona libera, satisfacit dicendo se semel habuisse copulam illicitam, non exprimendo personam, cum qua: hoc ipso enim quod non exprimat speciem majoris malitiæ, intelligitur saltem species minoris. Similiter qui dicit se fornicatum non tenetur addere tactus aut commotiones spirituum genitalium, quia cum hæc ordinentur ad copulam, hac explicata, intelliguntur; non autem pollutio seu profusio seminis extra vas muliebre si forte contigerit; cum illa non ordinetur ad copulam sed potius sit contra finem illius, cum impediat generationem.

1040 §. 18. Qui fornicatus est cum tribus diversis, vel ter cum una satisfacit dicendo, se ter fornicatum, nec tenetur dicere, an fuerit una an plures, an fuerint meretrices an aliæ, dummodo non sit cooperatus ad impediendam generationem, Bon. Tamb. *in Decal. l.7.c.1.* ubi notat, si Confessarius interroget, an cum una an cum pluribus, debere aperiri, qui posset esse occasio proxima relabendi, quando sæpius cum una fecisset.

1041 §.19. Si Confessarius pœnitentem suam sollicitaverit in Sacramento vel paulo post, aut quia ex confessione advertit facilem ad peccandum (etiam extra luxuriam, inquit Dicast. *n.601.*) aut ideo cœpit in eum finem agere familiarius, quia erat Confessarius, aut si munus Confessarii assumpserit in eum finem, ut occasionem habeat ad talia, additur species sacrilegii in confessione explicanda, quia hoc cedit in gravem irreverentiam Sacramenti, Dicast. *d.9. dub.13.* Si autem nihil horum adfuerit, & Sacerdos fornicetur cum filia confessionis, S.Th.Sot. Sanch. & alii 15. gravissimi Auctores, quos refert & sequitur Aversa *q.16. sess.14.* adhuc dicunt contrahi novam speciem malitiæ, quia Jus canonicum vocat quoddam adulterium vel incestum, & reipsa videtur esse species irreverentiæ, & sacrilegii in Sacramentum. Econtra esse simplicem fornicationem, ac posse taceri, quod fuerit filia confessionis, docent Ledesma Vasq. Sa, Bon. Fill. J.Sanch. Pontius, G.Hurt. Ochag. Dicastill. Tamb. Dian. *p.1. t.7.* R. 12. Lugo *d.16. a num.* 351. *& alii*, quia ex confessione nulla oritur cognatio spiritualis, uti certum est, nec apparet, cur censeatur fieri irreverentia Sacramento jam præterito, cum peccatum non habeat respectum ad illud. Utraque sententia est probabilis, prima est conformior Juri Canonico, sed secunda videtur ex ratione probabilior.

1042 §.20. An prima fornicatio vel pollutio tollens virginitatem distinguatur specie ab alia, disputant Auctores: in puella distingui negant multi cum Dian. *R.* 11. In masculo autem etiam plerique negant cum Sanch. Con. Tamb. supra, unde Lugo *n.218.* Bonæspei *ad act. hum. d.5. n.* 17. Stoz *l. 1. p. 1. n.* 50. Illſ. *n.*84. absolute dicunt in nemine distingui, nisi per violentiam, dolum, aut fraudem defloraretur virgo, quia ubique est contra castitatem tantum, uti omne etiam primum furtum est tantum contra justitiam. Econtra *S. Thom. Bon.* & alii dicunt distingui specie, ideoque addi debere in confessione, quia prima specialiter opponitur virginitati, quæ videtur specialem habere honestatem a castitate in communi distinctam, ideoque specialem in cœlo obtinebit coronam, hinc Fill. *t.30.n.72. & 74.* tenet tanquam probabilius te teneri in confessione exprimere, si tu vel illa, cum qua peccasti, fuerit virgo; Mendo *d. 5. a n.* 70. utramque sententiam bene discutit & quamvis inclinet in affirmativam, merito dicit utramque esse practice tutam, possuntque videri etiam Dicast. *a n.* 427. & Lugo supra, qui sententias circa hoc plures earumque rationes accurate refert.

1043 §. 21. Henr. Fill. & alii, in quorum sententiam inclinat Mendo *d. 5. q.* 8. rem utrinque fuse discutiens, putat, si virgo sub potestate parentum constituta defloretur, etiamsi consentiat, fore speciem stupri, quia fit specialis injuria in parentes, qui læduntur in honore & bonis, eo quod coganur augere dotem filiæ vel semper innuptam alere. Econtra Sanch. *de Matr. l.7. d.*14. plures referens dicit esse tantum simplicem fornicationem, negatque fieri cuiquam injuriam, nam virgo est in tantum domina sui corporis, & violator ipsius nonnisi indirecte & per accidens lædit honorem vel causat damnum parentibus.

1044 §.22. Henr. Sanch. Less. Lugo *n.336.* Aversa *q.10. sess.9.* dicunt fornicationem aut sodomiam hominis baptizati cum non baptizato differre specie ab illis, quæ fiunt inter duos baptizatos, tum quia videtur fieri irreverentia Baptismo, cujus character semper manet, tum etiam quia sicuti prohibito Matrimonio inter consanguineos, censetur etiam ex motivo honestatis erga conjunctos copula inter illos esse specialiter prohibita, ita etiam cum prohibeatur Matrimonium hominis baptizati cum non baptizato, censeri debet ex eodem motivo reverentiæ erga Religionem Christianam prohibita copula inter tales: Nihilominus sententiam oppositam absolute probabilem esse asserunt Dian. *p.3. t.4. R.*138. Tamb. Stoz supra; nam licet Ecclesia in reverentiam Baptismi prohibeat matrimonium illorum, non ideo specialiter prohibet copulam, uti nec cohabitationem aut collocutionem. *Nec refert*, quod contra illud peccatum statuantur gravissimæ pœnæ, *nam* inde tantum potest argui esse majorem malitiam vel indecentiam, sed non ideo novam peccati speciem, sicuti in homicidium proditorium, quod ex insidiis & cum fraude fit, statuuntur graviores pœnæ, neque tamen ideo distinguitur specie a non proditorio. Et hanc quoque sententiam docent plures apud Dianam & Mendo *q.26.* qui merito tenent primam, refertque Mendo rationes pro utraque.

§.23. Si quis impotens, frigidus vel Eunuchus tentet fornicari, duplex committit peccatum, alterum fornicationis attentatæ, alterum contra naturam, quia non potens obtinere finem copulæ, frustra provocat utrumque semen, Henriq Less. Dian. Lug, Sanch. *l.9. d.19. n.8.* Aversa supra, Stoz *n.*53. contra Fill. Idem probabilius dicit Dicast. *n.*374. de marito, qui non posset verum semen effundere, quidquid contradicat Sanch. nam etiam videtur esse contra naturam, quia similiter nequit obtinere finem copulæ; neque hoc est per accidens, uti in homine sene, qui habet verum semen, sed hoc est per se ob defectum seminis per se ad generationem requisiti. 1045

§.24. Multi cum Bon. & Sanch. *in Decal. l.1. c.6. n.*14. probabilius dicunt contra Vasq. Lug. *n.*142. & alios, quod is, qui alterum solicitat ad fornicandum, teneatur addere se fuisse solicitatorem, quia additur nova species contra charitatem, eo quod alterum inducat in ruinam spiritualem, secundum dicta *n.*984. Quod si solicitaveris ad opus, quod tamen non fecisti, vel prius fecisti diu post, omnes docent peccatum solicitationis distingui ab opere, & esse speciatim explicandum. 1046

§.25. Stuprum specie differt a simplici fornicatione, quamvis enim eidem virtuti castitatis opponatur, tamen cum stupro est conjuncta violentia, quæ simul est contra justitiam, non item cum simplici fornicatione. Putat quidem J. Sanch. *d.29, n.7.* stuprum illatum non virgini non mutare speciem, & pro ea sententia citat multos, sed recte contradicunt S. Thom. & alii; manet enim oppositum justitiæ.

§.26. Raptus, cum adjunctam habeat abductionem, specie differt a stupro: Quod si puella rapta postea ex gravi timore invita consentiat in copulam, rapiens adhuc contrahit malitiam raptus, & consequenter etiam rapta, in quantum raptoris peccato cooperatur, secundum communem doctrinam de scandalo, & cooperatione: deberet enim potius mortem præeligere quam sic cooperari, alioquin virgo occidenda, si non consentiret in fornicationem, posset consentire, & dicere: potius me viola quam occidas, quia violatio est minus peccatum quam occisio, hoc autem nemo dicet, uti recte Dicast. *a n.* 445. contra Sanch. 1047

§. 27. Si abducatur sponsa de futuro, vel etiam de præsenti, & fiat ad finem ineundi Matrimonii, quamvis forte repugnent parentes, non est raptus, quia non est abductio ad id, quod est illicitum, Fill. *tr.30. c.6.* 1049

§. 28. Qui incipit, & non absolvit copulam, debet id explicare, quia est fornicatio in affectu tantum, & reipsa solum tactus impudicus, unde satisfacit dicendo, volens fornicari feci turpem tactum. Quod si præterea voluntarie dispergat semen, præter tactum erit pollutio, quam exprimere debebit in confessione, Sanch. Tamb. *in Decal. l.7. c.7.* §.2. Si quis autem serio mutata voluntate, & nolens peccare, se retrahat a copula, aut sentiens semen decisum nihilominus vera pœnitentia ductus non coeat sicque dispergatur semen, Less. Sanch. *de Matr. l.9.d.19. n.7.* Dian. *p.3. t.4. R.* 227. dicunt non peccare, quia tenetur non habere copulam nec continuare voluntatem coeundi, & quod semen dispergatur, dum se retrahit, per accidens est; si enim peccaret sic se retrahendo, ergo non peccaret complendo fornicationem, quod nemo dicet. Aliud est de conjuge, qui dum sentit semen decisum, tenetur infundere in vas naturale; id enim ipsi licitum est, ideoque tenetur inceptam copulam perficere, ne semen perdat. 1050

§. 29. Qui habet delectationem internam, v.gr. de sodomia & ideo fornicatur, debet se accusare de delectatione ex sodomia, quia cum fornicatio fiat ex illo motivo, participat illius malitiam, Vasq. Salas, Castr. Dicast. *n.624.* Si tamen ad fornicationem moveretur ex sola delectabilitate copulæ cum conjugata vel consanguinea, non teneretur hoc addere, quia injuria conjugis vel violatio consanguinitatis non movet ad delectationem veneream, ideoque non continet motivum delectationis venereæ, *Card.* supra, & colligitur ex dictis *n.* 1024. 1051

§. 30. Si conjux tantum delectetur de copula cum aliena, aut habeat solas delectationes morosas, Hurt. Arr. Verric. Boss. Dian. *p.9. t.6. R.* 4. negant teneri addere se esse in conjugio, quia quando sistitur in delectatione, non videtur lædi jus alterius conjungis: Econtra Vasq. Bon. Sal. Sanch. Castrop. Lugo, Mendo *d. 5. q.* 13. Dicast. *nu.*634. Illſ. *tr. 4. d.* 1. *n. ult.* probabilius dicunt debere addi, tum quia fides Matrimonii exigit, ut conjux nequidem mentem sive cogitationem simplicem ponat in alia, mutuo enim sibi tradunt non tantum corpora sed etiam animos: tum quia saltem motus venerei, quos causat interna delectatio, sunt contra jus alterius conjugis. Quod si conjux delectetur copula cum soluta, & inde commotus habeat actum conjugalem, non satisfacit dicendo se habuisse quamdam delectationem veneream internam, sed dicere debet se ex illo motivo habuisse actum conjugalem, hic enim infectus est malitia illius motivi, & ab eo participat speciem fornicationis. Econtra tamen si delectatio interna fuisset de copula cum aliena conjugata, non esset opus exprimere circumstantiam conjugatæ, quia hæc injuria facta conjugi per se non movet, *Card.* Addit Sanch. *de Matr. l. 9. d.* 17. *num.* 6. si conjux in actu conjugali cum sua se morose delectat in alia velut præsente, etiam addi spe- 1052

ſpeciem adulterii, ſimiliter qui accedit ad ſuam uxorem putans ſe accedere ad alienam, committit adulterium, non quidem realiter, ſed objectivè, Burgh. *cent.* 1. *caſu* 70.

1153 §. 31. Qui peccat cum conjugata, etiam conſentiente marito, committit adulterium, ut conſtat ex hac 50. propoſ. ab *Innoc. XI.* damnata. *Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium, adeoque ſufficit dicere ſe eſſe fornicatum*. Ratio dabitur *n.* 1054.

1154 §. 32. Si conjux invito conjuge peccet cum altero, peccat contra fidem Matrimonii & contra juſtitiam, cum ſit violatio obligationis ortæ ex contractu; præter hoc docent Leſſ. Lugo *de juſt. d.* 8. *ſ.* 1. *n.* 6. & alii, etiam peccari alio peccato injuſtitiæ, in quantum violatur jus, quod conjux habet in corpus conjugis; hinc ſi conjux peccat conjuge conſentiente, putant hi Auctores debere hoc addi, ſed Card. *in* 2. *criſi d.* 30. *cap.* 3. *ar.* 2. probabilius docet non committi duas ſpecies injuſtitiæ, ideoque non eſſe opus addere, an alter conjux conſenſerit necne, quia illa ſpecies peccati, per quam uxor peccat contra fidem matrimonii, eſt ipſamet injuria mariti, quia obligatio uxoris non eſt præciſe ad non violandam fidem ſtatus, cum non contraxerit cum ſtatu, ſed ad non violandam fidem datam marito prout ſubeſt tali ſtatui, neque juri illi poteſt maritus efficaciter cedere; ſicuti Clericus non poteſt efficaciter cedere juri, ne percutiatur aut ne trahatur ad laicum tribunal.

1155 §. 33. Si conjugatus peccet cum conjugata, eſt duplex adulterium, unum, quo peccat in propria perſona, violando jus ſuæ conjugis, alterum quo cum alia cooperatur & ſimul alterius mariti jus violat, hinc ſtatus utriuſque debet exprimi, Azor. Leſſ. *l.* 4. *c.* 4. *n.* 77. Fill. *tr.* 30. *nu.* 89. Bon. *de Matr. q.* 4. *p.* 15. *n.* 5. Lugo *d.* 16. *num.* 258. Dicaſt. *d.* 9. *a n.* 270. Steph. *tr.* 1. *d.* 5. *n.* 31. contra Ferrant. Burgh. *cent.* 1. *caſu* 70. & alios apud Mendo *d.* 5. *q.* 22.

1156 §. 34. Si conjux cum ſoluta exerceat ſodomiam, oſcula, tactus, aut ſi committat beſtialitatem, tenetur explicare ſe eſſe conjugem, quia per illa fit injuria conjugi; imo ſi vir cum propria uxore exerceat ſodomiam, uterque peccat duplici peccato adulterii, quia neuter ſervat alteri ſuum corpus caſte, quod ſpectat ad fidem matrimonii, neque debet alteruter dicere ſe exercuiſſe ſodomiam cum conjugata perſona, ſed debet dicere cum ſuo viro vel cum uxore ſua, quia dicendo cum conjugata, ſignificaret ſe alteri conjugi feciſſe injuriam, quod verum non eſt, quando cum ſuo vel ſua fecit, Sanch. *d.* 18. *n.* 4. & 5.

1157 §. 35. Quamvis Matrimonium inter fideles ſit elevatum ad rationem Sacramenti, quod Sacramentum exigit ſervari fidem conjugi, non ideo omne adulterium eſt ſacrilegium, uti dicetur *n.* 1120.

1158 §. 36. Si ſponſus vel ſponſa peccet contra fidem in ſponſalibus datam, Covar. Megala, Diana *p.* 1. *t.* 7. R. 5. & *p.* 3. *t.* 4. R. 67. Pontius *de Matr. l.* 12. *c.* 6. *n.* 8. Boneſpæi *de peccat. d.* 5. *n.* 25. Illſ. *n.* 85. & alii probabiliter dicunt non mutari ſpeciem, nec opus eſſe id exprimere in confeſſione, quia per ſponſalia necdum traditur jus in corpus; ergo non peccatur contra juſtitiam; & ſicuti qui vovit ſe ingreſſurum Religionem, ſi fornicetur, non tenetur explicare votum, quia per promiſſionem Religionis nondum contraxit obligationem caſtitatis, ita & hic. Oppoſitum tenent etiam probabiliter Azor. Mol. Rebell. Con. Dicaſt. *n.* 375. Stoz. *l.* 1. *p.* 1. *n.* 52. Averſa *q.* 10. *ſeſſ.* 9. §. *Aliqui*. Spor. *de Matr. n.* 361. quia agitur contra jus quod mutuo habent, ne, excepto ingreſſu in Religionem, agatur aliquid contra executionem factæ promiſſionis. Si tamen Titius matrimonio Cajæ promiſſo, vel uxorem occidat, vel cum Caja adulteretur, ac poſt mortem uxoris ſuæ pergat peccare cum Caja, non ideo accedet nova ſpecies, ſed erit ſimplex fornicatio, quia quamvis inter eos ſit impedimentum dirimens, tamen hoc inductum eſt pure in pœnam delicti, & non ex motivo diverſæ honeſtatis vel virtutis, Sanch. Leſſ. Fill. *t.* 10. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 45. Diana *p.* 3. R. 140.

1159 §. 37. Sacrilegium in hac materia contrahitur, vel ratione perſonæ ſacræ, quæ peccat aut cum qua peccatur, vel ratione rei ſacræ, qua quis hic abutitur, vel ratione temporis, actionis aut loci ſacri, de quibus jam ordine dicam.

1160 §. 38. Non eſt opus explicare, an perſona ſacra ſit Sacerdos, an tantum Subdiaconus, ſed ſatis eſt dicere, habere ſacrum Ordinem, uti cum communi Averſa §. *Rurſus* contra Fagund. qui putat exprimi debere ſtatum ſaltem Epiſcopi aut Generalis in aliquo Ordine. Neque opus eſt exprimere, an perſona illa ſemel tantum an pluries caſtitatem voverit, Dicaſt. *d.* 9. *a n.* 315. Stoz. *n.* 50. Neque an votum ſit ſimplex an ſolemne, utrumque enim virtutem religionis æque reſpicit, Sanch. *de Matr. l.* 7. *d.* 27. *n.* 40. Caſtr. *de peccat. d.* 3. *p.* 3. *n.* 11. Averſa ſupra. Dicaſt. *a n.* 306. Steph. *tr.* 1. *d.* 5. *n.* 58. Stoz. ſupra.

1161 §. 39. Si quis in ſuſceptione ſacrorum Ordinum noluiſſet vovere caſtitatem, adhuc committeret ſacrilegium peccans contra caſtitatem, quam Eccleſia tali præcipit ob reverentiam ſacrorum miniſteriorum, itaut obſervatio caſtitatis ex vi præcepti Eccleſiæ ponatur in materia religionis, ſecundum dicta *l.* 1. *n.* 626.

1162 §. 40. Si Sacerdos ſimul & Religioſus peccet contra caſtitatem, Sot. & alii putant eſſe duplex ſacrilegium, ideoque teneri aperire, quod ſit & Sacerdos & Religioſus, ſicuti qui die feſto non audit Miſſam, quo etiam vovit audire, tenetur utramque circumſtantiam addere, quamvis & præceptum Eccleſiæ & votum ſint ex eodem motivo religionis. Econtra Sanch. *n.* 14. & 30. aliique dicunt eſſe unicum ſacrilegium, ideoque poſſe alterutram circumſtantiam tacere. Amicus *d.* 18. *n.* 26. ſic diſtinguit, ſi obligatio caſtitatis annexa Ordinibus ſit ex præcepto Eccleſiæ, tenet cum Soto, ſi autem ſit ex voto, tenet cum Sanch. ſed ſententia Sanch. videtur eſſe abſolute probabilior: quamvis enim obligatio illa eſſet ex præcepto Eccleſiæ, tamen eſſet ex eodem motivo religionis, ex quo fuiſſet votum, cujus defectum ſupplet illud præceptum, ſi ordinando forte vovere nolit.

§. 41. Si obligatus voto caſtitatis peccet cum alio obligato eodem voto, v. g. Religioſus cum Religioſa, debet explicari ſtatus utriuſque, quia ſunt duo ſpecie peccata peccare in propria perſona contra votum ſuum, & cooperari cum alia perſona ad frangendum votum ſuum, ita cum aliis Lug. *d.* 16. *n.* 258. 1163

§. 42. Si quis voto caſtitatis obligatus alium voto non obligatum inducat ad peccatum contra caſtitatem, Arr. Car. Pelliz. Tamb. Sanch. *in Decal. l.* 5. *cap.* 6. *n.* 10. Dicaſt. *n.* 326. Steph. *tr.* 1. *d.* 58. Stoz. *n.* 53. negant peccare peccato ſacrilegii contra votum, quia vovit tantum caſtitatem propriam, nec intentio voventis videtur ſe extendere ad caſtitatem alienam. Econtra Card. *in* 1. *criſi d.* 36. & alii putant peccare etiam peccato ſacrilegii contra votum ſuum, ideoque teneri hoc manifeſtare in confeſſione, quia caſtitas prohibet, ut nihil directe contra ſe procuretur, ſecundum dicta *n.* 984. ergo inducendo peccavit contra caſtitatem, quam vovit: ergo peccavit contra votum. Et conſequenter etiam dicendum eſt, ſi ille, qui non habet votum caſtitatis, inducat habentem illud votum ad peccandum contra caſtitatem, iſtum inducentem peccare, non tantum contra caſtitatem, ſed etiam contra virtutem religionis, quæ eum obligabat, ut neminem induceret ad tranſgreſſionem. 1164

§. 43. Si Novitius religioſi Ordinis peccet contra caſtitatem, non tenetur manifeſtare ſe fuiſſe Novitium, quia nulla ſpecies accedit, donec voverit, Diana, Lugo, Averſa, Tamb. Dicaſt. *n.* 325. Stoz. *ſupra contra* Llamas. 1165

§. 44. Contrahitur ſacrilegium, ſi quis re conſecrata vel benedicta utatur ad turpitudines, item ſi verba ſacra ac præſertim ſacræ Scripturæ applicet rebus obſcœnis. 1166

§. 45. Non eſt gravis irreverentia, ſi quis fornicetur habens ſacras Reliquias ad collum pendentes, Fill. *tr.* 30. *n.* 129. Lug. *n.* 513. Bonæſp. *n.* 129. Agnoſcunt tamen in hoc irreverentiam Lug. Dicaſt. *n.* 719. & alii. Veniale eſſe putant, Averſ. *q.* 10. *ſ.* 10 Loth. *tr.* 24. *art.* 3. & alii. Imo *Homob.* ſuadet eas deponi etiam in congreſſu maritali, ſed in hoc melius contradicunt alii, quia hic congreſſus nihil mali continet, ſed poteſt eſſe actus virtutis. Hoc recte dicunt Lugo *n.* 513. & Dicaſt. *ſupr.* fore mortale, ſi quis portans Euchariſtiam exerceat actum venereum. 1167

§. 46. Circumſtantia temporis ſacri, v. g. quod carnaliter pecces die Veneris ſancto vel die communionis, ſecundum dicta *n.* 963. non addit ſpeciem ſacrilegii, Lug. *n.* 525. Dian. *p.* 1. *t.* 7. R. 32. foret tamen irreverentia mortalis etiam in confeſſione explicanda, ſi quis die Veneris ſancto exhiberet turpes comœdias, Lugo *n.* 524. qui idem dicit cum Averſ. *n.* 11 & Bonæſp. *n.* 133. ſi quis ſtatim poſt lectam Miſſam vel poſt ſumptam Communionem iret ad fornicandum. 1168

§. 47. Silvius & alii affirmant, Dian. *p.* 6. *t.* 7. R. 39. & alii negant contrahi ſpeciem ſacrilegii, ſi quis concupiſcat mulierem ſub oratione, v. gr. ſub recitatione Horarum, ſed de hoc videri poſſunt dicta *lib.* 4. *n.* 1348. nam probabilius eſt non eſſe ſaltem mortale in ratione ſacrilegii. Dicunt tamen multi fore ſacrilegium mortale, ſi concupiſcat dum celebrat, dum communicat, dum adhuc apud ſe habet ſacras ſpecies, dum fert vel diſtribuit Euchariſtiam, uti habet Lugo *d.* 16. *n.* 513. aut etiam ſi ſtatim poſt Communionem vel Miſſam lectam, uti habet Spor. *n.* 404. De omnibus tamen non audet abſolute aſſerere *Tamb.* ſed dicit advertendum eſſe, in quibus caſibus ſecundum judicium prudentum gravis & quidem peculiaris irreverentia cenſeatur inferri Chriſto. 1169

§. 48. Si pollutio fiat in templo & ſit occulta, Vaſq. B. Pontius, M. Perez, Caſp. Caram. Dian. *par.* 7. *tr.* 11. R. 31. Burgh. *cent.* 3. *caſ.* 68. & alii negant eſſe ſacrilegium, quia malitia ſacrilegii ratione loci non videtur contrahi, niſi propter infamationem, & violationem loci ſacri, quæ non cauſatur, ſi pollutio ſit occulta. Econtra Suar. Sanch. Bon. Lug. Dicaſt. *d.* 9. *n.* 651. Bonæſp. *d.* 5. *n.* 91. Steph. *n.* 56. Mendo *d.* 5. *n.* 49. aliique plures apud Dian. *p.* 1. *t.* 7. R. 26. probabilius dicunt eſſe ſacrilegium, & in confeſſione addendum, quia ſi publicaretur, templum eſſet pollutum: ergo ſignum eſt, quod initio factum ſit aliquid contra reverentiam loci ſacri: ideo enim Eccleſia poſt publicationem prohibet ibi legi Miſſas, quia locus ille dehonoratus eſt. Et quod dictum eſt de pollutione, dicunt Auctores ſecundæ ſententiæ contra Auctores primæ etiam de copula illicita, quamvis occulta, in loco ſacro commiſſa. Putat autem *Zerol.* per locum ſacrum hic intelligi etiam ſacriſtiam, ſed contradicunt Azor. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 166. quod magis valet de campanili, eſt enim minus ſacrum: imo nec intelligitur oratorium privatum ſine Epiſcopi auctoritate erectum, Illſ. *n.* 102. 1170

§. 49. Copula conjugalis in loco ſacro facta, ſecundum *Caj. Palud. Tolet.* & alios eſt ſacrilega, quia Eccleſia eam prohibet ex motivo Religionis. Secundum *Vaſq. Sa* & alios non eſt ſacrilega, quia Eccleſia videtur tantum prohibere illam, quæ eſt de ſe illicita, ſed Caſtr. Dian. *p.* 1. *t.* 7. R. 19. 1171

Aver-

Aversa *q.* 10. *s.* 11. melius distinguunt, si enim sit necessaria, v. g. ob periculum incontinentiæ, quando conjuges coguntur diu remanere in templo, non est sacrilega, nec illicita, si autem non sit necessaria, probabilius videtur esse illicitam & sacrilegam, quia est in grave vilipendium loci sacri.

1072 §. 50. Probabile est quidem, quod oscula, tactus, aspectus, turpiloquia, etiam publice facta in loco sacro, non habeant rationem sacrilegii, ideoque opus non sit dicere esse ibi facta, uti tenent Sanch. Aversa & alii cum Diana R. 25. illorum tamen ratio, nempe quia per ista non polluitur Ecclesia, nihil probat, uti constat ex dictis *n.* 1070. hinc dicendum est tunc tantum per hujusmodi actiones externas contrahi malitiam sacrilegii, quando cum magna Ecclesiæ irreverentia fiunt, uti si quis meretricem ante altare publice tangeret impudice, si quis turpem comœdiam in templo exhiberet &c. Suar. Bon. Lugo, Dicast. Tamb. Steph. *n.* 61. Mendo *n.* 60. Addit Gob. *in Quint. t.* 5. *cap.* 49. si quis turpem cantionem vel melodiam, qua populos sciret convenire rebus turpibus, insereret officio divino aut publice in templo caneret, quia cultus Dei per hoc graviter inhonoraretur.

1073 §. 51. Desideria, oscula, tactus, fornicatio, sodomia & similia externa, si fiant circa consanguineas vel affines, addunt speciem incestus contra reverentiam conjunctis debitam, unde qui consanguineam suam turpiter attigit, non satisfacit dicendo, attigi aliquam turpiter; sed addere debet fuisse consanguineam. Probabile autem est incestum cum consanguineis non differre specie ab incestu cum affinibus vel cum conjunctis cognatione legali, scilicet per adoptionem, uti ex S. Th. docent Caj. Tamb. Lugo *d.* 16. *n.* 313. Dian. R. 31. quia semper peccatur contra reverentiam conjunctis debitam, & videtur esse perinde, unde oriatur illa conjunctio. Contradicunt tamen etiam valde probabiliter Vasq. Dicast. *d.* 9. *n.* 272. Bonæspei *de actibus hum. d.* 5. *n.* 30. Illſ. *n.* 83 quia reverentia debita ob intrinsecam sanguinis participationem videtur esse notabiliter diversa, hanc autem exigit consanguinitas, & non affinitas, quæ tantum extrinsecam conjunctionem habet.

1074 §. 52. Fill. aliique multi cum Dian. supra docent incestum in uno non differre specie ab incestu in alio quocumque gradu, v. g. incestum cum matre sua non differre specie ab incestu cum nepte, ideoque in omnibus satisfieri, si dicatur, commisi incestum, quia in his omnibus etiam videtur eadem deformitas inveniri, scilicet actio contra reverentiam conjunctis debitam: quod autem sit major vel minor conjunctio, videtur tantum posse graviorem malitiam refundere, non autem specie distinctam. Sed multi alii cum Dicast. supra longe probabilius contradicunt, tum quia incestus in primo, aut forte etiam in secundo gradu repugnat juri naturæ, non item in aliis gradibus, in quibus ideo tantum est incestus, quia ex motivo talis reverentiæ prohibetur; tum etiam quia alia debetur reverentia matri quam nepti; hinc infert Bonespæi *n.* 19. debere explicari, an fuerit cum avia, matre, sorore, vel filia, item an cum matre, an cum noverca; item an cum noverca patre vivente, an mortuo, nam patre vivente est præterea contra pietatem. Non est tamen opus dicere, an fuerit cum proavia, quia similis tantum videtur huic & aliis consanguineis deberi reverentia.

1075 §. 53. Si sponsus cognoscat consanguineam suæ sponsæ, probabilius videtur esse incestum, quia tali copula specialiter ob reverentiam conjunctis debitam prohibetur ab Ecclesia ideo ponente impedimentum dirimens ex motivo publicæ honestatis. Tamb. Lugo *n.* 331. quod Oviedo *de peccat. contr.* 5. *n.* 78. recte restringit ad primum gradum.

1076 §. 54. Si Titius fornicatus sit cum Caja & postea fornicetur cum Cajæ consanguinea in tertio gradu, aliqui apud Sanch. *de Matr. l.* 7. *d.* 67. *n.* 7. putarunt esse incestum, quia licet Trid. *sess.* 24. *de Ref. Matrim. cap.* 4. sustulerit ab eo peccato impedimentum, non ideo sustulit affinitatem: cum enim tale decretum sit correctorium, non operatur ultra verba: sed Sanch. *n.* 8. recte dicit oppositum sibi esse certum, tum quia ideo ab his vel illis committitur incestus, quia fornicatio fit ab illis, inter quos prohibetur Matrimonium: non prohibetur autem inter Titium & istam consanguineam Cajæ; tum etiam quia si ratio Adversariorum valeret, ergo adhuc esset incestus, si peccaretur cum conjuncta, etiam in septimo gradu, quia olim erat impedimentum; imo sicuti datur affinitas ad gradus etiam remotiores in infinitum, ita & daretur incestus, quod nemo dicet. Et ideo Cap. *Non debet*, de consang. & affin. ubi agitur de contrahendo impedimento, dicitur, *Probibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cetero non excedat; si autem copula sit illicita, non excedit secundum.*

1077 §. 55. Si Titius, & Caja consanguinei in tertio gradu post obtentam dispensationem ad ineundum Matrimonium, sed hoc nondum inito, fornicentur, Maj. & Gallego dicunt esse incestum, quia non ideo sublata est consanguinitas; sed hac stante est tantum data potestas contrahendi Matrimonium. Oppositum tenet Sanch. *nu.* 9. quia incestus non est, nisi ubi cum consanguinitate est prohibitio Matrimonii; sed posita dispensatione non est amplius prohibitio Matrimonii: ergo nec incestus.

1078 §. 56. Incestus cum conjunctis cognatione spirituali provenientе ex Baptismo vel Confirmatione, distinguitur specie ab aliis incestibus, quia prohibetur ex motivo reverentiæ debitæ Sacramento: ergo habet adjunctam malitiam sacrilegii, Sanch. *de Matr. l.* 7. *d.* 5. *n.* 9. Lug. *n.* 333. Necesse tamen non est dicere, an cognatio orta sit ratione Baptismi an Confirmationis. Neque an peccaverit cum filia Baptismi, an cum ejus matre, quia cum sit contra eamdem reverentiam debitam personis ratione Sacramenti conjunctis, manet una species.

§. 57. Qui commisit semel pollutionem, semel sodomiam, 1079 semel bestialitatem, non satisfacit dicendo, ter procuravi pollutionem, uti constat ex hac prop. 24. ab. *Alex. VII.* damnata *Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.* Ratio autem est, quia licet opponatur eidem castitati, tamen modi oppositi sunt notabiliter diversi, nam castitas, prout detestatur omne id, quod generationem impedit, sic opponitur mollitiei: prout autem est conservativa reverentiæ erga parem sexum, & verecundiæ circa naturalem modum coeundi, sic opponitur sodomiæ: prout vero est impeditiva, ne affectus hominis erga homine licitus detorqueatur ad bestias, & sic quodammodo fiat bestialitas, sic opponitur bestialitati.

§. 58. In sodomia teneris dicere, an fueris agens an pa- 1080 tiens, cum enim agens habeat pollutionem, hæc addit novam speciem. Tamb. Lugo *n.* 243. Mendo *d.* 5. *n.* 188. contra plures id negantes cum Diana *in compendio v. Sodomia n.* 2. *Nec obstat*, quod patiens cooperetur pollutioni agentis, adeoque contrahat etiam ejus malitiam, *nam* sicuti pejerans & cooperans perjurio alieno contrahunt eamdem malitiam, sic tamen ut cooperans contrahat malitiam tantum reductive eamdem & modo notabiliter diverso, qui debet exprimi in Confessione ita etiam hic: agens enim contrahit primario, patiens secundario, Dicast. *d.* 9. *n.* 465.

§. 59. *Cajet.* putat feminam non teneri dicere, in qua 1081 parte sui corporis sodomita semen effuderit; sed probabilius est teneri, alioquin non explicat, an fuerit sodomia imperfecta necne, si enim fuerit effusio cum affectu ad præposteras partes, erit sodomia imperfecta, si autem tantum ad explendam libidinem sine desiderio coitus, & sine affectu ad partes præposteras, erit tantum pollutio.

§. 60. Si duo mares ex affectu ad eumdem sexum per- 1082 misceant corpora, *Graffius* putat non ideo fore sodomiam, dummodo semen non effundant in vas præposterum, ideoque sufficere, si dicant se exercuisse mollitiem. Sed oppositum est tenendum, quamvis enim non sit principalis illa sodomia, in quam feruntur speciales pœnæ Ecclesiasticæ, recte tamen docet Tamb. *l.* 7. *c.* 7. §. 2. esse sodomiam: non enim est sola mollities, cum hæc tendat ad explendam libidinem sine speciali affectu ad indebitum sexum: ergo est sodomia, qualem etiam feminæ exercere possunt, licet nequeant seminare in vas præposterum. Dicendum etiam est cum Graff. Azor Silv. contra Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 101. si duo mares cognati committant sodomiam, contrahi etiam speciem incestus, quia est contra reverentiam conjunctis debitam.

§. 61. In bestialitate explicari debet, an facta sit cum be- 1083 stia mare vel femella: & si cum femella, an in vase naturali an in præpostero, sunt enim diversæ deordinationes, uti probat Mendo *d.* 5. *qu.* 25. Non est tamen opus dicere, cum qua specie animalis, quia manet eadem malitia, sive fiat cum cane sive cum ove, Mendo *n.* 96. Tamb. §. 5.

§. 62. Quamvis coitus cum dæmone habente formam ho- 1084 minis reducatur ad bestialitatem, quia detorquetur affectus ad non hominem, tamen exprimi debet fuisse cum dæmone, quia simul est speciale peccatum contra virtutem religionis habere commercium cum maximo Dei, & hominum hoste, Tamb. *supra*.

Q. 146. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis con-* 1085 *tra septimum & decimum præceptum?* R. §. 1. Qui heri equum, hodie pecuniam, cras vestes furatur, satisfacit dicendo, ter furatus sum rem gravem, quia equus, pecunia, vestes sunt moraliter ejusdem speciei, cum mensurentur eadem pecunia, & inter se commutentur.

§. 2. Furtum non mutat speciem ex hoc, quod fiat a 1086 Judice vel gerente Magistratum, quamvis sit major indecentia, quod fiat ab eo, qui alios deberet coercere. Tamb. Dian. *p.* 1. *t.* 7. *R.* 36. contra utrumque *Medinam*. Potest tamen Princeps, vel Magistratus peccare, non tantum contra charitatem, sed etiam contra justitiam, si aliorum furta non impediat, ad quod etiam ex justitia tenetur.

§. 3. Rapina specie differt a furto, quamvis enim obje- 1087 ctum utriusque sit idem, tamen modus, quo illud attingunt, est notabiliter diversus, nam in rapina & non in furto fit vis etiam personæ. Unde si homini videnti eripias rem suam, & abscurras, nullam vim inferendo illius personæ, non erit rapina, sed furtum.

§. 4. Furtum per usuram vel alium dolosum contractum est 1088 ejusdem speciei cum furtis aliis, hinc sufficit in confessione dicere, toties furatus sum, tacendo de modo auferendi.

§. 5. Furto additur sacrilegium, si quis furetur rem sa- 1089 cram uti calicem consecratum, quamvis e loco non sacro; aut rem profanam in loco sacro positam pro securitate vel per modum pignoris, depositi, mutui, commodati, itaut locus sacer debeat pro eo respondere. Per locum autem sacrum hic intelligitur Ecclesia consecrata aut benedicta, etiamsi sit violata, polluta, interdicta, non tamen intel-

ligitur Monasterium, Claustrum, vel domus Religiosorum, uti cum aliis Dicast. *d.* 9. *n.* 668.

1090 §. 6. Si quis in Ecclesia furetur crumenam divitis aut aliquid aliud non sacrum nec ullo modo pertinens aut commendatum Ecclesiæ, adhuc dicunt Suar. Vasq. Laym. Rebell. Bonac. Regin. Bonæspei *de act. hum. d.* 5. *n.* 77. esse sacrilegium quia *Joannes* Papa VIII. *C. Quisvis inventus* 17. *q.* 4. dicit sacrilegium committi auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro. Oppositum tamen velut probabile tenent Azor. Henr. Less. Con. Lugo, Dian. *R.* 27. qui per auferre de loco sacro intelligunt aliquid pertinens, aut de quo debeat respondere locus sacer: Oviedo *de peccat. controv.* 5. *n.* 31. refert utramque sententiam & nihil determinat, Dicast. *a n.* 664. agnoscit parem fere in utraque sententia probabilitatem, attamen magis inclinat in primam.

1091 §. 7. Si quis ideo eat ad confessionem, ut possit Confessario furari rem levem, Corduba, Sa, Rebell. Fagund. Lug. Dicast. *n.* 667. dicunt, quamvis sit leve in ratione furti, attamen esse grave in ratione sacrilegii, quia videtur cedere in gravem irreverentiam Sacramenti: sed ratio occurrit in oppositum, quia si quis confiteatur ex vanagloria, aut si in confessione mentiatur in re levi non pertinente ad materiam necessariam confessioni, dommodo de aliis peccatis doleat & non reddat Sacramentum irritum, non peccat mortaliter, uti dicetur *n.* 1177. idem autem videtur esse de nostro casu, uti recte Aversa *q.* 10. *sect.* 11. *§. Addit.* Et saltem si confessio sit occasio furti, non est mortale, uti fatentur citati Auctores contra Fagund.

1092 §. 8. Non est sacrilegium furari rem parochi vel sacerdotis possidentis illam suo & non Ecclesiæ nomine, quamvis haberet titulo ecclesiastico, v. g. ex redditibus Beneficii vel propter Baptismum infanti collatum, talia enim habent se uti res profanæ, cum nec in se sint sacræ, nec ideo violetur aliquis locus sacer, vel aliqua persona, aut immunitas ecclesiastica, Dian. *R.* 27. Tamb. *de Conf. l.* 2. *c.* 8.

1093 §. 9. Si quis rem sacram & e loco sacro furetur, Vasq. Fag. & alii cum Dian. dicunt manere unum specie sacrilegium, quia & rei & loci sacri violatio soli religioni opponitur. E contra Lugo *d.* 16. *n.* 471. Oviedo *n.* 302. Dicast. *n.* 663. Bonæspei *n.* 82. probabilius dicunt esse duo specie sacrilegia in confessione distinguenda, unum contra immunitatem loci sacri, alterum contra sanctitatem rei sacræ, sicut sunt duo specie sacrilegia, si Clericus occidatur in loco sacro.

1094 §. 10. Less. *de just. l.* 2. *c.* 45. *dub.* 3. putat furtum vel usum profanum rei per votum Deo promissæ esse sacrilegium, sed probabilius contradicunt Laym. & Oviedo *n.* 34. usque dum res sit tradita & dicata ad sacrum usum: sicut enim qui vovit intrare Religionem vel suscipere Sacerdotium, non ideo est sacrilegus, si peccet contra castitatem, quia necdum est consecratus Religioni nec sacratus per Ordinem, ita & hic

1095 *Q.* 147. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra octavum præceptum?* R. §. 1. Mendacium circa res fidei, v. g. si quis præscindendo a verbo Dei dicat Jobum habuisse quatuor filias, cum sciat habuisse tantum tres, per se loquendo, est veniale tantum, Salas, Arr. *de pecc. d.* 21. *sect.* 1. & alii apud Lugo *de fide d.* 14. *s.* 3. qui in eamdem sententiam inclinant; non enim apparet, unde refunderetur species gravis malitiæ. Si tamen significaret Deum locutum esse aliquid falsum, esset gravis blasphemia, ut per se patet.

1096 §. 2. Judicium temerarium specie distinguitur a detractione, secundum dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.* 1188.

1097 §. 3. Probabile est, quod falsum crimen imponere, & revelare verum, quod occultum est, sint ejusdem speciei in ordine ad confessionem, Mol. Lug. *de just. d.* 14. *s.* 2. Tamb. *de conf. l.* 2. *c.* 9. *n.* 5. & consequenter satisfit dicendo, bis graviter detraxi, quia species mendacii, quæ in primo est, non est mortalis, nisi ratione injuriæ, quæ satis explicatur. Fatendum tamen est cum Nav. & Spor. *in* 8. *præc. Decal. n.* 48. in primo esse majorem malitiam, attamen intra eamdem speciem.

1098 §. 4. In detractione, judicio temerario vel contumelia, non mutat speciem, quod dixerim hunc esse hæreticum, illum furem, istum sodomitam, Bon. Sa, Castr. Oviedo *n.* 27. Less. *in Auct. v. Confessio, casu* 9. contra Suar. Azor. Salas, hinc satisfit dicendo, ter detraxi, ter temere judicavi in re gravi Rationem dat Lug. *de pœn. d.* 16. *n.* 265. quia omnes detractiones accipiunt malitiam ex eo, quod sint contra unum bonum famæ, sicuti furta ex eo, quod lædant fortunas: ergo sicuti furta sunt ejusdem speciei in ratione furti, sive bona hæc sive illa, sive hoc sive alio modo tollantur, dummodo vis personæ non fiat, sic de ablatione famæ. Idem est, si detraxerim Sacerdoti; uti probabilius cum aliis tenet Tamb. *n.* 2. contra Steph. *tr.* 4. *d.* 6. *nu.* 5. qui cum aliis putat esse contra religionem, & reverentiam illi statui debitam.

1099 §. 5. Si detractio sit scandalosa aut damnosa in bonis fortunæ, additur nova species contra charitatem vel justitiam respectu juris ad bona fortunæ, ideoque hæc erunt in confessione addenda.

1100 §. 6. Susurratio, qua detrahendo pax turbatur & causatur divulsio animorum, differt specie a detractione, quia specialiter opponitur charitati.

1101 §. 7. Contumelia, qua præsenti in faciem detraho, addit novam speciem, secundum dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.* 1226. unde si lædebas famam alicujus absentis, & eo superveniente pergas eam lædere, sunt duo specie peccata, nempe detractio & contumelia, quia per contumeliam rapitur honor, per detractionem tollitur fama, quæ quomodo distinguantur, dictum est *l.* 3. *p.* 2. *n.* 1191.

Q. 148. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra præcepta Ecclesiæ?* R. §. 1. Ejusdem speciei est die festivo exercere servilia & forensia, hinc qui uno festo serviliter laboravit, & altero tulit sententiam in judicio, satisfacit dicendo bis per opus prohibitum graviter inhonoravi diem festum. 1102

§. 2. Sive sit Dominica sive festum, item sive sit festum majus sive minus, non ideo mutatur species: hinc qui die Paschæ & die S. Laurentii non audivit Missam, vel serviliter laboravit, satisfacit dicendo, bis die festivo non audivi Missam, vel serviliter laboravi. 1103

§. 3. Violatio jejunii per comestionem carnium distinguitur specie a violatione per comestionem ovorum aut lacticiniorum, ubi horum comestio est prohibita, quia per illas duas leges intenditur & per violationem impeditur notabiliter diversa mortificatio carnis. Item violatio per comestionem carnium distinguitur specie a violatione per multiplicem comestionem; unde qui uno die jejunii sumpsit unicam refectionem in carnibus, & altero sumpsit duas refectiones in piscibus, non satisfacit dicendo, bis graviter fregi jejunium, sed addere debet, quod semel in carnibus, Sanch. Oviedo *de pecc. contr.* 5. *n.* 25. 1104

§. 4. Violatio jejunii in vigilia S. Matthiæ incidente in quadragesima & quatuor temporibus, & simul in die Veneris, est unicum etiam numero peccatum, secundum dicta *l.* 5. *n.* 137. 1105

§. 5. Violatio ejusdem jejunii ab Ecclesia præcepti a Superiore imperati, a Confessario pro pœnitentia injuncti, ex voto debiti, habet quatuor specie malitias, uti dictum est *lib.* 5. *n.* 135. De peccatis contra præceptum Communionis & Confessionis dicetur *a n.* 1116. 1106

Q. 149. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis circa Sacramenta & personas ecclesiasticas?* R. Præter sparsim dicta notanda sunt seqq. §. 1. An contrahat duas specie malitias, qui post susceptum Baptismum, & Confirmationem deficit a fide, dictum est *n.* 980. An autem peccet graviter, qui ideo confitetur, ut Confessario furetur rem levem, dictum est *n.* 1091. 1107

§. 2. Probabilius videtur omnem illum peccare mortaliter, per se loquendo, qui Sacramentum conficit in mortali, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *nu.* 91. Is vero, qui in mortali suscipit Sacramentum vivorum, etiam peccat mortaliter, peccato distinctæ speciei ab illo, quo peccat, qui conficit, secundum dicta ibidem *n.* 194. quia suscipiens non tantum irreverenter tractat Sacramentum in gratia recipiendum, sed impedit primarium ejus effectum, scilicet gratiam, ad quam causandam a Deo est institutum. 1108

§. 3. Si quis communicet, vel Missam legat in mortali, aliqui putarunt committere unum peccatum irreverentiæ circa Eucharistiam, & alterum impœnitentiæ, imo Spor. *de Sacrif. n.* 493. refert aliquos putasse celebrantem in mortali tribus specie distinctis peccatis peccare, ratione omissæ confessionis, ratione omissæ contritionis, & ratione indignæ oblationis: sed recte contradicunt Vasq. Bon. Nugn. Aversa *de Euch. q.* 8. *s.* 5. §. 4. nam quod attinet ad impœnitentiam, obligatio præmittendi pœnitentiam ex hoc capite non distinguitur ab obligatione non indigne communicandi: Quamvis autem oblatio fiat in mortali, non ideo est mortale, ut dixi *l.* 7. *p.* 1. *n.* 96. 1109

§. 4. Si quis ligatus censura, v. g. excommunicatus, & simul in mortali constitutus communicet, vel Missam legat, Vasq. Dian. Hurt. Lugo *de Euch. d.* 14. *n.* 20. putant esse unum numero peccatum, quod Tamb. *de Comm. cap.* 1. *n.* 7. vocat probabile, Gob. *in Exp. tr.* 3. *n.* 442. *& tr.* 4. *n.* 212. vocat tutum, quia præceptum humanum concurrens cum divino vel naturali sub eodem motivo, quale hic videtur esse reverentiæ, non addit novam speciem malitiæ. Admittit hoc Suar. attamen putat esse circumstantiam aggravantem in confessione exprimendam. Vasq. & Lugo dicunt non addere tantam malitiam, ut opus sit in confessione exprimere, sed probabilius videtur esse oppositum, ob rationem dandam *n.* 1111. 1110

§. 5. Si quis in mortali, & etiam non jejunus communicet, adhuc putant Hurt. Dian. & Lug. ob rationem *n.* 1110. datam esse unum specie peccatum, sed Bon. Molfes. Homob. Rayn. Avers. §. 5. Bosco *de Euch. s.* 10. *cons.* 2. & alii probabilius contradicunt, quia motivum præcepti divini est, ne Sacramentum frustretur effectu, motivum autem præcepti humani est specialis reverentia erga Corpus Christi. Addit Aversa, quia quamvis esset idem motivum reverentiæ in genere, tamen est alius modus reverentiæ in specie, postulans, ut accedat nec in censura specialiter contumax Ecclesiæ, cujus Sacramenta vult participare, nec in mortali per illud ponens obicem gratiæ, sed afferens specialem reverentiam jejuni corporis, quo significet se hunc cibum spiritualem præferre omni corporali. Idem esse dicunt si Sacerdos & in mortali, & absque sacris vestibus consecraret, item si consecraret & extra spatium altaris consecrati, & extra extensionem corporalis, uti recte Dicast. *de Euchar. d.* 2. *n.* 206. quia est distincta significatio, ob quam Ecclesia utrumque requirit, nempe altare velut aram crucis, in qua Christus est immolatus, corporale autem velut sindonem, in qua depositum est Corpus Christi. 1111 1112

§. 6. Ex dictis *n.* 1108. constat, Sacerdotem consecrantem in mortali peccare mortaliter. Quod si insuper in mortali com- 1113

communicet, est aliud specie peccatum, quidquid contradicat Sporer supra, quod evitasset, si ante Communionem elicuisset contritionem, uti dictum est *lib.6. part.* 1. *nu.* 93. Quod si post consecrationem incidisset in mortale, & in eo sibi ipsi dedisset Communionem, adhuc contraxisset peccatum specie diversum a peccato illius, cui ab altero daretur Communio, est enim diversa malitia indigne ministrare, & indigne suscipere Eucharistiam. Unde consecrans & postea seipsum communicans in mortali quadruplicem specie malitiam contrahit: primam, quia Eucharistiam in mortali conficit; secundam, quia indigne ministrat; tertiam, quia ministrat indigno; quartam, quia suscipit indignus: probabile tamen est, quod malitia secunda non sit mortalis, secundum dicta *l.6. p.* 1. *n.* 94. quia ibi nullum Sacramentum conficitur, nec est operatio, quæ fiat nomine Christi, nec impeditur effectus Sacramenti. Omnes autem illæ malitiæ intelliguntur, si dicat, celebravi Missam in peccato mortali.

1114 §. 7. Recte docent Lugo, & Aversa §. *sexto*, non esse opus in confessione addere, an cum gravissimo vel minus gravi, an cum uno vel pluribus mortalibus communicarit, vel Missam legerit, uti nec an cum una vel pluribus censuris, an cum contracta ex hoc vel illo delicto: &c. quamvis enim sit majus peccatum cum majoribus peccatis ista facere, quia est magis indigna susceptio, attamen est intra eamdem speciem.

1115 §. 8. Si quis peccatori publico porrigat Eucharistiam, Tambur. *de Comm. c. 6. n.* 21. putat committere unum tantum peccatum: sed imprimis certum est peccare mortaliter cooperando peccato alterius, deinde etiam peccat alia specie malitiæ, infideliter fungendo officio Ministri, ad quod ordinatus est, attamen secundum dicta paulo ante probabile est, quod hæc malitia sit venialis tantum.

1116 §. 9. Qui semel Communionem Paschalem, & semel Communionem in periculo mortis pro viatico sumendam neglexit, commisit duo specie peccata, nec satisfacit dicendo, bis neglexi Communionem graviter præceptam, sed exprimere debet, quod semel præceptam pro viatico, uti dictum est *l. 6. p.* 1. *num.* 605.

1117 §. 10. Confessio tunc habet adjunctam malitiam sacrilegii, si quis accedat sine debito examine, exponens se periculo omittendi aliquod mortale: Si ex pudore vel simili motivo omittat peccatum, quod scit esse, vel de quo negative dubitat, an sit mortale: si accedat sine dolore supernaturali & sincero, aut sine proposito firmo cavendi omnia mortalia imposterum: item si accedat non habens efficacem voluntatem prima occasione, qua poterit, restituendi furtive ablata, famam, honorem &c. item si accedat sine efficaci voluntate relinquendi omnes occasiones proximas peccandi: Ratio horum omnium est, quia accedit indispositus, facit absolutionem esse irritam, impedit effectum Sacramenti. Omnes tamen isti modi invalidandi confessionem sunt ejusmodi speciei: hinc licet aliquis quandoque uno, quandoque alio modo invalidarit, satisfacit dicendo, toties confessus sum sacrilege.

1118 §. 11. Si quis sub confessione mentiatur, committit sacrilegium, quandoque grave, quandoque leve, uti dicetur a n. 1175. De circumstantia complicis, qui est filius vel filia Confessionis, dictum est n. 1041.

1119 §. 12. Contrahentes Matrimonium in mortali peccant mortaliter, imprimis in quantum sunt Ministri conficientes, secundum dicta *l. 6. p.* 1. *n.* 93. docentque *Lugo*, *Dicast. Castrop. Arr.* & alii, quidquid contradicant Suar. Sanch. Con. Præpos. Dian. Burg. *cent.* 2. *casu* 95. Deinde etiam in quantum sunt recipientes Sacramentum, quia ponunt obicem gratiæ causandæ, & hæc peccata specie distinguuntur. Ibidem tamen dixi utramque malitiam sufficienter explicari, dicendo se in mortali contraxisse matrimonium.

1120 §. 13. Quamvis Matrimonium sit a Christo elevatum ad rationem Sacramenti, quod dat omnimodam indissolubilitatem, & propter significationem suam exigit carnem non dividi, ut Christus non dividitur ab Ecclesia, nec humana Christi natura a divina, ideoque fideles adulteri peccantes contra hoc vinculum & exigentiam Sacramenti committant irreverentiam in Sacramentum, quam non committunt infideles, quorum matrimonium non habet rationem Sacramenti, sed tantum contractus, tamen recte docet Card. *in* 2. *crisi d.* 30. *c.* 4. *n.* 61. hoc peccatum non esse proprie sacrilegium, cum Sacramentum non violetur in se immediate, sed tantum violetur lex, & exigentia orta ex Sacramento; hinc cum solorum fidelium peccata sint materia confessionis, hæc malitia satis intelligitur, si confitens se accuset de adulterio.

1121 §. 14. Percussio Clerici specialiter prohibetur ab Ecclesia, non tantum ob honestatem intrinsecam justitiæ, sed etiam ob reverentiam personæ Deo consecratæ debitam: hinc etiam habet malitiam contra religionem in confessione exprimendam.

1122 §. 15. Probabile est, quod is, qui simul est Sacerdos, Parochus & Monachus, unum mortale committat, si negligat Horas Canonicas, & satisfaciat dicendo: ego Sacerdos omisi Horas, tacendo se esse Parochum & Monachum, uti docent Henriq. Sanch. Fill. Salas, Homob. Garz. *p.* 1. *tr.* 12. R. 22. *p.* 4. *t.* 4. R. 219. *p.* 10. *tr.* 2. R. 25. Pelliz. *tr.* 5. *c.* 8. *n.* 96. Castrop. *tr.* 7. *d.* 2. *p.* 1. §. 2. *nu.* 29. Tamb. *in Decal. l.* 2. *c.* 5. §. 1. *nu.* 33. Gob. *in Exp. tr.* 5. *n.* 580. Burg. *cent.* 3. *cas.* 81. Probabile tamen etiam videtur oppositum, nempe quod duo specie peccata committat specialiter exprimenda, unum contra virtutem religionis, ratione Ordinis vel Professionis religiosæ; alterum contra virtutem justitiæ ratione Beneficii, nam postea tenetur ad restitutionem: ergo signum est, violatam esse justitiam, ita *Suar. Lay. Bon. Fag.* & alii: sed priores Auctores probabiliter respondent restitutionem illam ab Ecclesia imponi, non tanquam debitam ob læsionem juris alieni, sed tantum velut pœnam delicti.

§. 16. Omittens omnes Horas unius diei committit unum specie peccatum, quia omnes constituunt unum Officium ex eodem motivo religionis, Navar. Lugo & alii cum Tamb. *de Conf. l.* 2. *c.* 2. *num.* 4. An autem sit unum numero peccatum, dixi *l.* 5 *num.* 166. 1123

Q. 150. *Quomodo species sit distinguenda in peccatis capitalibus?* R. §. 1. Quamvis bona animæ, corporis, fortunæ, famæ, honoris, sint inter se diversæ speciei, tamen qui semel de uno & semel de alio superbiens graviter peccavit, quia nempe vel putavit habere se merito suo independenter a Dei gratia, vel ideo ita excellere voluit, ut nollet se submittere Deo & Superioribus (quæ raro accidunt) satisfacit dicendo, se bis habuisse gravem superbiam, tacendo de quo bono superbierit, hoc enim materialiter tantum se habet: attamen putare se habere merito suo independenter a Dei gratia, & ita excellere velle, ut nolit se submittere Deo, & Superioribus, sunt hæ duæ superbiæ specie distinctæ. 1124

§. 2. Dummodo absint delectatio, gaudium, desiderium, probabile est, quod in jactantia non sit opus explicare peccatum in specie, de quo te jactas, sed sufficiat dicere, jactavi me de peccato mortali, non exprimendo, an fuerit furtum, an luxuria, quia tota malitia jactantiæ videtur esse, quod offensa Dei eligatur ad captandam gloriam, in quo est irreverentia contra Deum, Nav. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 161. Castrop. *tr.* 1. *d.* 2. *p.* 11. Moya *t.* 3. *d.* 3. *nu.* 84. Gob. *in Quint. t.* 5. *c.* 13. *n.* 64. Tamb. *de Conf. l.* 2. *c.* 2. *n.* 10. *Dixi* 1. dummodo absint delectatio, &c. nam hæc omnia raro aberunt, præsertim si sint objecta delectantia, quæ solent fortiter movere potentias, Lug. *d.* 19. *nu.* 266. In dubio autem putat *Gob.* præsumendum esse, quod adfuerit complacentia, cum plerumque interveniat. *Dixi* 2. probabile esse, nam sententia opposita est forte probabilior, uti volunt Sanch. Rodriq. Dic. *d.* 9. *n.* 519. sicuti enim quævis virtus obligat, ut non inducam aliquem ad sui transgressionem, secundum dicta n. 984. quia nempe sic inducere est in contemptum & vilipendium honestatis, quæ est in tali virtute, ita videtur quævis virtus obligare, ut non glorier de illius violatione, quia etiam sic contemnitur, & vilipenditur ejus honestas: ergo gloriatio de hoc vel illo peccato opponitur specie diversæ honestati hujus vel illius virtutis excludentis tale peccatum: ergo jactantiæ de diversis peccatis habent diversas specie malitias. 1125

§. 3. Si ex tua jactantia simul redundet infamia in alium, patet addi aliam speciem injuriæ contra famam proximi, uti notant omnes, Dicast. *n.* 526. 1126

§. 4. Non est opus addere, an revera commiseris hoc, de quo te jactas, vel non, quia eadem est irreverentia, sive peccatum sit verum sive falsum, & mendacium, quod additur, secundum se est tantum veniale. Caj. Nav. Sanch. Lugo num. 274. Dicast. nu. 527. Tann. n. 12. 1127

§. 5. Qui gloriatur, quod alium inebriaverit, secundum Gob. n. 63. communiter non peccat mortaliter, quia non gloriatur de formali inebriatione, sed de modo & dexteritate in fallendo altero, aut de jocis, aut de sua potentia in ferendo vino. 1128

§. 6. Inebriatio aliter causata quam per potum, distinguitur specie ab ordinaria ebrietate per potum, uti dictum est *lib.* 5. *num.* 326. quia si quæratur per potum, opponitur legi temperantiæ, si sine potu, v. g. dormiendo in lupulo, non pertinet ad legem temperantiæ, sed ad aliam legem naturæ de non exturbando statu rationis, quam proxime recipere non possis. 1129

§. 7. Ad iram communiter accedit species maledictionis seu imprecationis, quæ prout est in se vel in alium, potest continere diversas species malitiæ, item perjurii, item blasphemiæ in Deum, ut irreverenter invocando sanguinem Christi vel Sacramenta. Reliqua intelliguntur ex dictis hactenus. 1130

Q. 151. *Quomodo explicanda sit species in peccatis alienis?* R. §. 1. Qui inducit vel consilium dat alteri, v. g. de furto secum patrando, item qui sollicitat vel seducit alterum ad luxuriam, qui in Missa provocat alterum ad fabulas, aut aliter verbo, vel exemplo incitat ad peccandum secum committit saltem duplex specie peccatum, ideoque in confessione debet addere, si fuerit inducens, consulens, sollicitans, provocans, ut intelligitur ex dictis a nu. 984. ubi plura dicta sunt circa scandalum. 1131

§. 2. Inductio ad peccatum, sive fiat per consilium, sive per jussionem, sive per consensum, &c. est ejusdem speciei, & satisfit dicendo, fui alteri causa talis peccati. Adulatio tamen & laus præsentis de peccato facto regulariter addit aliam speciem, quia excitat non tantum ad complacendum in peccato præterito, sed etiam ad iterum peccandum, Lugo d. 16. n. 266. Dicast. d. 9. n. 528. 1132

§. 3. Si quis peccet cum alio, qui non ita peccet, sicuti ipse, v. g. si consanguineam inducat ad fornicationem, quæ ignorat consanguinitatem, male confitetur dicendo, induxi aliquam ad incestum mecum, ipsa enim non commisit ince- 1133

stum,

ftum, fed folam fornicationem, adeoque addere debet ex parte fua fuiffe cognitionem, fed ex parte mulieris fuiffe ignorantiam confanguinitatis. Similiter qui ad fornicationem induxit mulierem ftultam vel plene ebriam, debet hoc ipfum addere, alioquin fi dicat fe induxiffe mulierem ad tale peccatum, Confeffarius judicabit eum peccaffe etiam peccato fcandali, cum tamen talis mulier fcandali capax non fuerit, Dicaft. a n.239. Reliqua intelliguntur ex dictis a n.984.

1134 *Q. 152. An in confeffione explicari poffit una fpecies divifim ab altera, fi plures ejufmodi fpecies unico actu fint contractæ?*

R. §. 1. Male fit, fi in eadem prima confeffione id fiat, quia eft contra finceritatem confeffionis, ideoque Sacerdos Confeffario ignotus, qui fornicatus eft, male fic confitetur, *fum fornicatus, peccavi contra votum in materia gravi*, Lugo & alii cum Arr. *d.* 35. *n.* 41. contra Suar. Aveif. q. 10. f. 7. Dicaft. d. 9. n. 170. Bofco d. 7. f. 8. n. 175. Ratio eft, quia explicat peccatum aliter, quam commiferit, nam fignificat fe duo peccata divifim commififfe habentia fingulas primarias malitias, quarum nulla fit circumftantia alterius, quod falfum eft, cum commiferit unicum habens duas malitias, quarum una eft circumftantia alterius.

1135 §. 2. Si quis fit confeffus unam malitiam, & oblitus alteram, tum tantum fufficiet in confeffione fequenti addere hanc alteram, quando per utramque confeffionem omnes malitiæ fufficienter intelligentur, v. g. fi Sacerdos ille heri confitens, & non reflectens fe ad circumftantiam fui voti dixiffet, *fui fornicatus*, fatisfaceret hodie dicendo, *fe graviter peccaffe contra votum caftitatis*, quia jam expreffit utramque malitiam, & una poteft fine altera intelligi, Nav. Henr. Sanc. Bonac. Arr. n. 35. Bofco n. 170. contra Bonæfpei d. 8. n. 112. Econtra fi commififfet adulterium, & non reflectens fe ad circumftantiam conjugatæ, dixiffet, fe effe fornicatum, deberet hodie iterum repetere adulterium, nec fatisfaceret dicendo, intuli alicui, aut etiam conjugi gravem injuriam, quia per neutram confeffionem intelligeretur malitia adulterii, quæ eft fpecialis injuria facta conjugi & Sacramento Matrimonii, Averfa fupra, Steph. *t.* 5. *d.* 5. *nu.* 145. Stoz. *l.* 1. *p.* 3. *n.* 597. Sporer *n.* 406. Quod fi quis furatus fit, ut fe inebriaret, Lugo, Tamb. Card. *in* 1. *crifi d.* 45. *n.* 131. dicunt non fatisfacere hodie dicendo, *furatus fum*, & cras dicendo, *volui me inebriare*, fed deberet iterum confiteri conjunctim hoc vel fimili modo, *furatus fum animo me inebriandi*, quia alias non explicat furtum fuiffe in fpecie gulæ, in qua tamen fuit ratione finis, ob quem factum eft. Sed in hoc probabiliter contradicunt *Caram. & Averfa* fupra, nam fpeciem gulæ exprimit; quamvis autem non dicat, in quo individualiter actu voluntatis tanquam fubjecto fuerit, hoc non videtur requiri: ergo cum antea expreffeit fpeciem & numerum furti, jam autem exprimat etiam fpeciem, & numerum gulæ, videtur totam malitiam fufficienter explicare. Videri poffunt Arr. *a n.* 42. & Bofco *a n.* 164.

1136 *Q. 153. An dentur peccata diftincta fpecie inadæquata tantum, & quid de illis fit dicendum?* R. Oviedo *& Compt. de anima d.* 5. *f.* 3. *n.* 5. admittunt in phyficis diftinctionem aliquam mediam, quæ fit major quam numerica, & minor quam fpecifica, quam vocant fpecificam inadæquatam, v. g. dicunt Petrum & Bucephalum diftingui fpecie. Petrum & Paulum numero, Petrum & Catharinam fpecie inadæquata. Cum proportione ad illam fententiam putant *Caram.* & alii dari in moralibus etiam peccata diftincta fpecie tantum inadæquata, qualem effe dicunt blafphemiam unam in Deum & alteram in Sanctos, blafphemiam unam contra mifericordiam Dei, & alteram contra juftitiam. Bonæfpei, quamvis *de anima d.* 2. *dub.* 2. rejiciat illam fpeciem inadæquatam, attamen *de peccat. d.* 4. *a n.* 280. dicit, fi in moralibus admitterentur talia peccata diftincta fpecie inadæquata, fore obligationem illa fpecialiter confitendi, eo quod alias Sacramentum exponeretur periculo nullitatis: incertum enim eft, inquit, an Chriftus ad valorem non requifierit etiam confeffionem illorum peccatorum fpecie inadæquata diftinctorum: fed ratio ifta nihil evincit, nam dici poffet effe pariter incertum, an Chriftus ad valorem non requifiverit confeffionem multorum, quæ Auctores aliqui affirmant, alii negant diftingui fpecie, & tamen fi hæc fecundum opinionem probabilem omittantur non ideo Sacramentum exponitur periculo nullitatis, quia certum eft ad valorem Sacramenti fufficere confeffionem formaliter tantum integram. Ratio melior pro ifta fententia afferri poffet, quia ex Tridentino fcimus omnes fpecies effe confitendas: ergo cum To *fpecies*, fit quid commune, extendi debet ad fpeciem etiam inadæquatam, quia lex confitendi cenferi debet favorabilis cum ordinetur non ad gravandum reum, fed ad abfolvendum. Contra tamen eft, quod ex fenfu communi fidelium per fpeciem, quam jubemur confiteri, intelligatur fpecies adæquata & fimpliciter talis: Theologi enim hactenus in moralibus non fecerunt mentionem de fpecie illa inadæquata, fed talia duo peccata dixerunt fimpliciter effe unius fpeciei, quamvis fundamentum fit afferendi inter illa effe diftinctionem numericam majorem.

1137 *Q. 154. Si quis non poffit, vel excufetur ab aperiendo peccato in fpecie, an teneatur faltem in genere fe accufare de illo, & circa illud elicere contritionem?* R. §. 1. Qui fcit fe peccaffe mortaliter, & plane nefcit in qua fpecie, tenetur ita in genere fe accufare de illo, fi autem fciat effe in genere, v. g. juftitiæ, tenetur & hoc addere, quia peccatum fic in genere explicatum, quando aliter non occurrit, eft materia fufficiens abfolutionis: ergo etiam neceffaria, Lug. *d.* 16. *n.* 532. Dicaft. *d.* 9. *n.* 880. Caftr. *punct.* 10. *nu.* 5. Tamb. *de Conf. l.* 2. *cap.* 10. *n.* 53. Dian. *p.* 3. *tr.* 6. *R.* 66. Stoz. *l.* 2. *n.* 89. Palav. *n.* 293. Sporer *n.* 378. Poftea autem, quando recordabitur peccati in fua fpecie infima, tenebitur illud fic agnitum iterum confiteri, quia eft obligatio confitendi in fpecie infima: ergo quamdiu hoc non eft factum, remanet obligatio fic confitendi, quando fieri poterit.

§. 2. Si quis ob inftans vitæ periculum, aut ne prodat complicem, aut ob aliud grave incommodum excufetur, quo minus dicat peccatum fuum in fpecie infima, tenetur dicere in ea fpecie fubalterna, in qua fi dicat, ceffabit tale periculum, fic enim pro nunc fatisfit præcepto quantum moraliter fatisfieri poteft & debet, poftmodum autem, quando poterit vel alio tempore, vel apud alium Confeffarium in fpecie infima confiteri fine ullo ejufmodi periculo, ad hoc tenebitur, ob rationem jam datam, patetque ex propofitione damnata, quam retuli *n.* 596. Oppofitum videtur tenuiffe Burgh. *cent.* 3. *caf.* 62. hac ratione ductus, quia incommodum excufans ab integritate materiali afficit peccatum, prout hoc eft a parte rei: ergo non tantum quoad rationem fpecificam, fed etiam genericam; fed patet antecedens effe falfum, nam excufatio afficit peccatum in quantum eft allativum incommodi: ergo cum nullum fit incommodum, fi ita in genere aut in fpecie fubalterna explicetur, erit obligatio fic confitendi: hinc *Burgh.* fruftra dicit fuam fententiam effe communem, pro qua inter ceteros citat Caftr. *p.* 11. *n.* 3. fed ifto loco nihil habet de quæftione illa, n. 7. autem plane oppofitum tenet. 1138

§. 3. Qui ob juftam caufam confitetur peccatum in genere tantum, non tenetur elicere perfectam contritionem de illo, quia peccatum, quod ita ex caufa reticetur, habet fe veluti peccatum oblitum, quod fuppofita attritione univerfali remittitur per abfolutionem directe cadentem fuper confeffa: ergo cum remittatur vi Sacramenti Pœnitentiæ, non eft, cur requiratur perfecta contritio, *Lugo, Dicaft. Leand. Diana, Burg.* fupra. 1139

ARTICULUS II.

Quando fufficiat Confeffio integra formaliter? 1140

„ RESP. Etfi ad hoc Sacramentum requiratur femper aliqua confeffio, non tamen femper opus eft, ut ea fit integra materialiter, modo fit talis formaliter, feu moraliter, ideft, quantum moraliter loquendo hic & nunc poteft fieri, etfi poftea debeas, fi poffis, fupplere defectum, non ftatim, fed quando rurfum confiteri obligeberis, aut voles. Porro quando talis Confeffio fufficiat, fequentes regulæ docent.

„ *Prima*. Quandocumque quis ad materialiter integre confitendum phyfice eft impotens, fufficit integritas formalis; quia præceptum divinum non obligat ad impoffibile. Unde poffunt in fequentibus cafibus abfolvi: I. Mutus, etfi unum tantum vel alterum peccatum per nutus fignificaverit; nifi tamen fcripto poffit Confeffario exhibere: ad quod tunc eum teneri probabilius eft, ut communiter docetur, contra *Cajet. Navar.* & alios. II. Surdus, qui non poteft omnia explicare. Laym. *lib.* 5. *tr.* 6. *c.* 8. III. Ignarus idiomatis, tempore præcepti vel alterius neceffitatis, etfi non integre intelligatur, fi neque Confeffarius linguæ gnarus, neque interpres haberi poffit; imo etfi adfit interpres, non enim tenetur per eum confiteri, ut docent *Suar. Vafq. Dian.* nifi forte in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri fufficiet. V. Lugo *d.* 15. *nu.* 61. IV. Moribundus, ufu linguæ fubito deftitutus, fi petat abfolvi, ac det figna doloris, vel ante dederit coram aliis; modo id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quovis in eo ftatu præfumendum videtur. Quo cafu fi (faltem coram ipfo infirmo) five ab uno, five pluribus, mediatis, vel immediatis teftibus detur teftimonium, Sacerdotem non tantum poffe, fed probabiliter etiam teneri abfolvere (faltem fub conditione) docent Dian. & Lug. *d.* 17. *a nu.* 84. *&c.* ex multis aliis: item *Bonac.* citans declarationem Cardinalium pro fe, & Præp. *q.* 4. *dub.* 5. *&c.* eo quod fic & ægri neceffitati, & reverentiæ Sacramenti confulatur.

„ Dixi, *faltem*, quia Tamb. *lib.* 2. *exp. Conf.* citans *Kon. Præp. & Lugo*, docet, poffe & debere abfolvi abfolute, etfi fit abfens, qui de figno coram fe dato teftatus fuit. Denique fi nullum fignum dederit, nullo modo abfolvendus eft, cum actus judicialis non exerceatur, nifi præcefferit accufatio: licet enim recentiores quidam, ut Tamb. *cap.* 10. citans Homob. & Molfef. item Phil. Servius *in Amico fideli p.* 1. *c.* 1. Anton. *de litt.* Bart. de S. Faufto, &c. cenfeant poffe, imo debere abfolvi fub conditione, dummodo alias probe & chriftiane vixerit, eo quod præfumi poffit interius eliciuffe contritionem; idque Dian. *p.* 4. *tract.* 4. *R.* 92. *& p.* 9. *t.* 6. *R.* 20. ex aliis 12. judicet probabile; ab aliis tamen merito rejicitur, ut Suar. Vafq. Kon. Mercer. Lug. *f.* 3. Malder. &c. ipfoque Dian. *loc. cit. & aliis* 12. apud Averfam: quia deeft omnis externa confeffio, quam effe partem effentialem hujus Sacramenti, conftat ex Trident. *feff.* 14. „ *can.* 9.

,, *can.* 9. & ex nullo signo rationabiliter præsumi potest,
,, ut suppono. V. Lugo *l.c.* Aversam *q.* 10. *f.* 18. ubi no-
,, tat absolutionem, quæ iis, qui inscripti sunt in societa-
,, tem Rosarii, solet in infirmitate impendi sine omni con-
,, fessione, non dari tanquam Sacramentalem, nec in or-
,, dine ad conficiendum Sacramentum, sed ad indulgen-
,, tiam & remissionem pœnæ consequendam.
,, *Secunda*. Quando vel pœnitenti vel Confessario im-
,, minet periculum vitæ, quod nec illum integre confite-
,, ri, nec hunc audire patiatur, sufficit integritas forma-
,, lis; Ratio est, quia tunc materialis non est possibilis
,, moraliter: quod valet sequentibus casibus.
,, I. Si pœnitens v. g. infirmus, uno alterove peccato
,, dicto deficiat; vel sit grave periculum, ne deficiat.
,, II. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viati-
,, cum, deprehendatur multas confessiones fecisse invali-
,, das, & gravitas morbi non patiatur dilationem absolu-
,, tionis, Gran. Zamb. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 75.
,, III. Si ipse Sacerdos in periculo constitutus, videatur
,, ante moriturus, quam pœnitens absolvatur.
,, IV. Si tempore pestis, prudentum judicio, moraliter
,, certum periculum sit, ne Confessarius inficiatur, qui si
,, tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.
,, V. Si immineat conflictus, vel sit multitudo moribun-
,, dorum, v. g. in naufragio, nec possint omnes audiri;
,, in quo casu possent etiam omnes simul, dicto uno pec-
,, cato, quod minus infamat (vel etiam secundum quos-
,, dam, si aliter fieri non possit, dicendo in genere se esse
,, peccatores) absolvi, dicendo: *Ego vos absolvo, &c.*
,, V. Sa *v. Absolutio*, & Kon. *de Sacr. d.* 7. *dub.* 9.
,, *Tertia*. Quando ex confessione certi peccati vel circum-
,, stantiæ, timetur merito grave damnum proprium, vel
,, alienum, sive Confessarii, sive alterius corporale vel spi-
,, rituale, potest id reticeri. Ratio est, quia præceptum di-
,, vinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo.
,, Quod tantum esse posset, ut peccares confitendo, v. g. 1 Si
,, Sacerdos certum peccatum sit revelaturus (intellige cum
,, Kon. Lugo *d.* 26. *n.* 527. quod pœnitens ipse non teneatur
,, revelare) 2. Si sciat *v.* g. mulier, ex certo peccato sibi,
,, vel Confessario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti in-
,, de immineat grave damnum, vel periculum vitæ vel fa-
,, mæ. In his tamen casibus videtur requiri necessitas confi-
,, tendi, v. g. ob communionem annuam; vel si longo tem-
,, pore alioqui esset differenda. V. Fill. *tr.* 27. *c.* 6. Lug. *l. c.*
,, ubi monet, talia damna aut pericula non facile fingenda
,, esse, & quidem in Religioso vix posse locum habere.
,, *Quarta*. Si quis aliquod peccatum, vel circumstan-
,, tiam non posset confiteri sine violatione sigilli, v. g. si
,, invalide absolvisses simoniacum, nec posses confiteri, nisi
,, illi, qui facile inde posset conjicere, quisnam ille esset.
,, Ex omnibus supra dictis sequitur, excusari etiam se-
,, quentes ab integritate materiali.
,, I. Qui habent casum reservatum, de quo *infra*, &
,, Lay. cap. 12.
,, II. Scrupulosum, qui perpetuo angitur de oblitis.
,, III. Quem Sacerdos absolvit ante finem, nolens om-
,, nia audire, ut habet Bon. *hic*.
,, IV. Quem fallit memoria, itaut dicat, se scire in ge-
,, nere, quod peccaverit mortaliter, non occurrere autem
,, speciem peccati; etsi tunc veniale aliquod addere sit con-
,, sultum, Kon. Laym. *l. c.* contra *Sot. Medin.*
,, V. Eum, qui extreme rudis, vel simplex, dicit se
,, dolere de peccatis, nullum tamen in specie, ne veniale
,, quidem sciat dicere, qui etsi speculative loquendo pos-
,, sit absolvi, practice tamen non expedit, sed data bene-
,, dictione permittatur communicare, Laym. *l. c.*
,, VI. Qui aliquod peccatum non potest confiteri sine com-
,, plicis infamatione: v. g. si peccasses cum matre vel sorore,
,, quam Confessarius nosset, tunc enim (si alium Confessa-
,, rium non potes habere, quem alias adire tenereris) suffi-
,, ceret, imo deberet dici, quod animo cum ea, vel in ge-
,, nere, cum aliqua fornicationem, vel incestum commisis-
,, ses, reticendo gradum primum vel secundum, quod li-
,, cebit, sine manifestatione complicis, cum proposito confi-
,, tendi integre Sacerdoti alteri proxima occasione. Ita pro-
,, babiliter Nav. *c.* 7. Bon. Con. Valent. Præp. *hic d.* 6. & Go-
,, mez, &c. Ratio est, quia quando duo præcepta divina
,, concurrunt, naturale & positivum, quæ simul servari non
,, possunt, præferendum est naturale, quia strictius obligat;
,, Etsi probabilius contrarium doceant Fill. Suar. Vasq. Less.
,, Lug. *d.* 18. *n.* 394. Hurt. Kon. & alii. Unde talis saltem non
,, tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamet, nisi
,, commode possit (quod *Lug.* extendit etiam ad non compli-
,, cem, sine cujus manifestatione peccatum explicari non
,, potest) ideoque Confessario curandum, ne nominetur
,, persona, nisi ad pœnitentis directionem opus esset, tunc
,, enim infamia ista non tanti æstimatur, eamque sibi impu-
,, tet, qui peccavit; conferendum tamen est commodum
,, directionis cum infamia. Ratio supradictorum omnium est,
,, quia in his casibus moraliter non potest fieri confessio ma-
,, terialiter integra: Laym. *c.* 8. Fag. *p.* 1. *c.* 3. v. Dian. *p.* 3.
,, *tr.* 4. *R.* 64. & 131. & *p.* 1. *t.* 7. *R.* 49. Less. *l.* 2. *c.* 11. Tamb.
,, *l.* 2. *c.* 9. §. 2. ubi docet, probabile esse, quod talis pœnitens
propter solam consolationem, quam sentit ab amico vel do-
cto Confessario, possit ei confiteri, etsi alium habere possit. ,,

A D D E N D A.

Quæst. 155. *Quid præterea sit notandum circa Confessio- nem formaliter integram?* R. §. 1. Confessio saltem formaliter integra est de essentia Sacramenti; aliqua enim confessio est pars Sacramenti, uti docte evincit Silv. *part.* 2. *in fine*, *Orat.* 1. non materialiter: ergo saltem formaliter integra. Hinc sequitur eum, qui sacrilege aut invalide est confessus aliquod peccatum, teneri illud iterum confiteri, quia talis confessio fuit nulla. 1141

§. 2. A Confessione materialiter integra non excusat præcise infamia apud Confessarium incurrenda, quod merito certum esse dicit Esparsa *qu.* 90. *art.* 2. *ad* 3. quamvis enim institutio Divina non obliget ad gravia onera Sacramento extrinseca, tamen obligat ad intrinseca, quale est confusio propter proprium peccatum subeunda apud Confessarium; sequitur enim per se ad manifestationem peccati sui, quam præcepit Deus. 1142

§. 3. Qui prudenter timet lapsum suum, si faciat longum examen circa peccata carnis, potest omisso diligentiori examine petere absolvi, saltem usquedum absit hoc periculum; confitendo in specie, quæ potest sine periculo, tum enim est impotentia moralis confitendi integre, Spor. *n.* 468. Tamb. *de Conf. l.* 2. *c.* 10. *num.* 21. 1143

§. 4. Quamvis multi doceant reticeri posse peccatum, ne manifestetur complex, uti insinuabitur *n.* 1572. tamen Bonacina & Steph. *tr.* 5. *d.* 5. *nu.* 162. recte dicunt Confessarium posse interrogare pœnitentem, an sit in occasione proxima peccati, licet ita venturus sit in notitiam complicis, per accidens enim est, quod hujus peccatum etiam manifestetur. Et secundum omnes cum Lugo *d.* 16. *a n.* 431. potest Confessarius cogere pœnitentem ad peccatum complicis, vel cujuscumque alterius manifestandum illi, ad quem spectat scire & emendare, vel cavere periculum relapsus aut alienæ seductionis: sed recte monet Mendo *d.* 10. *q.* 5. *n.* 116. quod etiam dicam *n.* 1752. non expedire, ut Confessarius se offerat ad talem manifestationem faciendam, nam per hoc fit Confessio odiosa saltem apud alios, unde si necesse sit fieri, potius petat a pœnitente, ut extra confessionem de hoc ipsi loquatur, quod etiam suadet Lug. *num.* 435. 1144

§. 5. Uxores & matres sæpe excusantur, quæ peccata maritorum, & filiorum saltem indirecte tangunt apud Confessarium, qui hos novit, id enim communiter faciunt ad necessarium consilium petendum, vel ad leniendum ingentem dolorem, & alioquin nimis durum foret continuo adire novos Confessarios, videnturque mariti & filii, quia peccarunt agendo contra uxores, vel matres suas, excidisse jure suo ad illam famam retinendam, Steph. *t.* 4. *d.* 6. *n.* 12. Consulendum tamen est, ut quantum fieri potest, de alienis peccatis taceant, & se solas accusent. 1145

§. 6. Quando pœnitens defectu temporis non potest Sacerdoti confiteri nisi unicum peccatum, si habeat mortale tenetur mortale confiteri, qualecumque tandem, & non necessario gravissimum, Illf. *n.* 138. Similiter si confiteatur in genere soli Sacerdoti, tenebitur dicere, peccavi graviter, Illf. *n.* 139. Ratio utriusque est, quia hoc ipso quod possit dici mortale in specie, vel saltem in genere, præceptum obligat, potestque illi satisfieri: sed non obligat, ut unum dicam præ altero: ergo. 1146

§. 7. Si quis cum causa reticeat peccatum, vel confiteatur in genere tantum, non tenetur de tali peccato non expresso elicere contritionem perfectam, uti dictum est *n.* 1137. An habens reservata possit hæc reticere apud Confessarium non habentem potestatem in reservata, & a solis aliis absolvi, dicetur *n.* 1597. Quomodo ille, qui dixit se velle generaliter confiteri, possit nihilominus aliqua reticere, dicetur *nu.* 1183. & 1873. 1147

Q. 156. *Quid addendum sit circa causas & modos dimidiandi confessionem vel absolutionem?* R. seqq. §. 1. Confessio tum dicitur dimidiari, quando pars peccatorum exprimitur, & pars reticetur. Absolutio tum dicitur dimidiari, quando pœnitens est quidem dispositus ad absolutionem omnium peccatorum, & Confessarius etiam potestatem habet absolvendi ab omnibus, attamen ab omnibus non absolvit, quia restringit intentionem ad aliqua tantum. 1148

§. 2. Magnus concursus pœnitentium non est causa sufficiens dimidiandi confessionem, uti constat ex hac prop. 59. ab Innocent. XI. damnata, *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ*. Unde nunc non est audiendus Gob. *tr.* 6. *n.* 479. dicens oppositum esse probabile. 1149

§. 3. Lumbier apud Card. *in* 2. *crisi d.* 38. *n.* 14. etiam post damnatam illam propositionem putat adhuc causam dimidiandi confessionem sufficientem esse, si in concursu pœnitentium aliqui eorum non essent redituri ad confessionem, sed melius contradicit Card. *a nu.* 16. nam cum tales possint redire, si velint, quod ex malitia non sint redituri, non facit necessitatem physicam aut moralem absolvendi dimidiate confessos, alioquin etiam deberem absolvere eum dimidiate confessum, quem prævidérem nihilominus iturum ad Communionem, quamvis non absolverem. 1150

§. 4.

1151 §. 4. Idem Lumbier putat causam sufficientem dimidiandi confessionem esse, si pœnitens peregrinus bona fide accedat non satis examinatus, qui discedere statim debeat, neque possit ob multitudinem confitentium satis examinari a Confessario: sed neque hoc sufficit, nisi accedat impossibilitas moralis integre confitendi, qualis esset, si pœnitens non esset capax ad examinandam conscientiam, nec alias possit confiteri, & Confessarius, v. grat. ob fatigationem non posset eum diutius examinare, tum enim dimidiate confessus posset absolvi, Card. *n.* 30.

1152 §. 5. Si pœnitens rite dispositus confessus sit plura venialia, & Confessarius intendat eum ab aliquibus tantum absolvere, valide absolvetur ab his, & non ab aliis, quia potest unum remitti sine altero, & hoc sensu valide dimidiabitur illa absolutio venialium, hoc tamen est illicitum, fitque injuria pœnitenti, qui posita ex parte sua dispositione, & confessione talium peccatorum, jus habet ad absolutionem adæquatam illorum.

1153 §. 6. Si pœnitens confessus sit plura mortalia, & Confessarius intendat eum absolvere ab aliquibus tantum, absolutio erit invalida defectu intentionis, quia Christus requisivit talem intentionem in Confessario, vi cujus saltem indirecte possent remitti omnia mortalia; noluit enim unum mortale remitti sine altero, quia voluit remitti per gratiam, quæ cum constituat simpliciter amicum & filium adoptivum Dei, pugnat cum quocumque mortali, quod reddit odibilem, & hostem Dei.

1154 §. 7. Si pœnitens suo Superiori confessus sit duo mortalia, unum ipsi reservatum, alterum ipsi non reservatum: aut si confessus sit solum reservatum, eo quod Superior noluisset audire non reservatum, si iste Superior intendat directe absolvere ab hoc solo reservato, eumque remittat ad Confessarium inferiorem pro directa absolutione ab altero non reservato, valide quidem a Superiore absolvetur a reservato directe, & non a reservato indirecte, probabilius tamen est cum Castr. *tr.* 23. *pun.* 15. Lugo *d.* 20. *s.* 6. Dic. *d.* 11. *num.* 317. Avers. *q.* 17. *s.* 9. Moya *d.* 1. *q.* 8. *nu.* 18. aliisque plurimis contra *S. Anton. Sot. Palud. Nav. Led. Caj.* & alios, hoc esse illicitum, nam imprimis si pœnitens illi confessus est etiam non reservatum, videtur per confessionem factam, & acceptam acquisivisse jus ad illius etiam absolutionem, ideoque Suar. *d.* 31. *s.* 1. *n.* 2. sententiam Medinæ putantis eum licite ad inferiorem remitti, dicit esse improbabilem, imo putat non posse non absolvi directe, quamvis de hoc dubitet Lugo *nu.* 77. Deinde hoc ipso quod superior nollet audire alterum non reservatum, peccaret, quia non videtur pro sua libertate facere posse, ut ita dimidietur confessio, quæ de jure divino debet esse integra. Et cum confessio non possit, per se loquendo, esse dimidiata, multo minus absolutio: potestas enim reservandi nullum speciale jus tribuit Superiori, ut alterutram dimidiet, maxime cum non videatur ordinarie occurrere rationabilis causa sic dimidiandi, nisi forte in raro casu, v. g. impossibilitatis audiendi reliqua. Neque enim sufficit multitudo negotiorum, uti recte Arch. Sil. Victor. Suar. Vasq. Tann. Lay. Fill. *t.* 7. *n.* 301. contra *Rich. Sot. Nav. Caj. Sa, Henr. Val. Tolet.* Itaque debet Superior vel audire, & absolvere ab omnibus, vel pro omnibus remittere ad inferiorem, tollendo reservationem, quod potest etiam extra Sacramentum, aut huic communicando potestatem absolvendi etiam a reservato. Quid autem fieri debeat vel possit, si pœnitens communicare debeat, & desit Confessarius habens potestatem in reservata dicetur *n.* 1599.

1155 *Q.* 157. *Quid dicendum sit de illo, qui Confessario ignoto confitetur mortalia, & postea ordinario suo Confessario sola venialia?* R. de hoc dicetur *n.* 1186.

1156 *Q.* 158. *Quid addendum sit circa absolutionem moribundi, qui jam dare non potest ulla signa pœnitentiæ?* R. seqq. §. 1. Moribundus, quamvis nunc nulla dare possit signa pœnitentiæ, potest, & consequenter debet sub conditione absolvi, saltem, cum resciatur petivisse Confessarium aut voluisse confiteri, ita Auctor. opusc. 65. apud S. Th. *Tit. de Sacr. Unctionis* sub finem, & sequuntur omnes Societatis Auctores, teste Gormaz *p.* 2. *nu.* 244. referturque Auctores 32. Dian. *p.* 3. *t.* 3. *R.* 4. Avers. *q.* 19. *s.* 17. refert 34. Card. *in* 1. *crisi d.* 48. adhuc plures: & esse communem apud PP. Dominicanos, testatur *Casulas* apud Moyam *d.* 6. *q.* 1. *Probatur* ex Concilio Carthag. IV. can. 76. his verbis, *Is, qui Pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrænesin conversus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat Pœnitentiam.* Idem habetur ex Conc. Carthag. III. *Cap. ægrotantes* 75. *de Consecr. dist.* 4. Item in Conc. Arausicano I. *can.* 12. Et ita expresse statuitur a S. Leone Papa *Cap. His qui causa* 26. *q.* 6. Item a Rituali Romano *Tit. de Sacram. Pœn.* quod Rituale Paulus V. approbavit, & per expressam constitutionem, quæ est 85. apud Cherubinum, mandavit observari. Ideoque *Jo. Sanch.* apud *Moyam* dicit hanc sententiam esse fere definitam, *Vasq.* & *Tolet.* vocant absolute definitam a SS. Canonibus. *Nec obstat* decretum Clem. VIII. de quo dicetur *n.* 1195. *nam* nihil dicit contra confessionem in absentia factam, dummodo sit ordinata ad absolutionem a præsente habendam. Quod autem Clemens voluerit ejusmodi moribundum absolvi, imo dixerit se absoluturum, si casus se offerret, testati sunt Cardin. Bellarm. & Archi-Episc. Armacanus apud Lug. *d.* 17. *a n.* 76. Accedit testimonium Patris Suar. apud Tan. *q.* 9. *n.* 161. qui scribit se ex ore Clem. VIII. & Pauli V. itemque ex sententia multorum Cardinalium habere, non fuisse unquam mentem Pontificum damnare absolutionem talis moribundi, quæ fieret a Sacerdote præsente: hinc certum videtur absolvi debere sub conditione. Ratio est, quia petendo Confessarium externe confessus est se peccatorem: in necessitate autem sufficit confessio in communi, secundum dicta *n.* 620. Deinde sufficienter confessus est Sacerdoti, quando alius ad Sacerdotem retulit istam ipsius confessionem, hic enim referens habet se, ac si moribundus ipse fecisset per litteras vel interpretem. Præterea probabiliter præsumitur esse dispositus: ergo lex charitatis obligat Confessarium, ut proximo in extrema necessitate constituto subveniat, sicut potest. Nec ideo fiet irreverentia Sacramento, nam Sacramenta sunt instituta ad salutem hominum: ergo non est contra eorum reverentiam, sed maxime est secundum eorum finem, si prout possunt, conferantur, ubi extreme periclitatur salus hominis. Deinde conditio salvat reverentiam Sacramenti, si enim moribundus non sit capax, non fit Sacramentum. Denique proximi necessitas excusat ab irreverentia, uti constat ex multis similibus casibus *in l.* 6. *p.* 1. *n.* 110. & 119. relatis. Videri potest etiam Rayn. *in Heter. T.* 16. *s.* 1. *p.* 9. *a nu.* 15.

§. 2. Tenetur Sacerdos talem moribundum absolvere, quamvis unicus fide dignus testetur illum petivisse Confessarium, 1157
vel dedisse signa doloris, quia quando non agitur de præjudicio tertii, creditur uni testi, Moya, & Aversa supra, Ills. *n.* 140. Dian. *R.* 5. Escob. *l.* 15. *probl.* 51. Herincx *d.* 3. *n.* 70. aliique communissime: Imo fere omnes addunt cum Gormaz *n.* 258. sufficere, si id testetur etiam infidelis vel hæreticus, quia cum sint hostes hujus Sacramenti, præsumi non potest, quod falso testentur in ordine ad hoc, ut Sacramentum fiat.

§. 3. Idem dicendum est, quamvis testis hoc dixerit absens 1158
a moribundo, ad quem solus Sacerdos accedat, ut tenent AA. gravissimi, quorum 30. refert & sequitur Moya *q.* 2. ad quos accedunt Avers. & Illf. *supr.* Lug. *n.* 85. Escob. *probl.* 52. Gorm. *nu.* 257. & 265. Platel. *nu.* 871. Gob. *t.* 7. *n.* 599. cum enim illa ægroti confessio fuerit facta ex intentione habendi absolutionem a Sacerdote præsente, sufficienter fuit sacramentalis, & secundum ante dicta in necessitate sufficit.

§. 4. Idem dicendum est, licet testis hoc referens Sacerdo- 1159
ti non viderit aut audierit ipse, sed tantum habeat ex relatione alterius, Dic. Dian. Herin. & Illf. *supr.* Lugo *n.* 81. Escob. *probl.* 50. Moya *a num.* 6. parum enim ad rem facit, quod Sacerdos id mediate resciat, cum satis sit confessionem sensibilem a pœnitente esse positam, & directam ad absolutionem a Sacerdote habendam, hocque nunc cognosci a Sacerdote.

§. 5. Idem dicendum est, quamvis signa Pœnitentiæ, aut 1160
doloris fuerint tantum dubia, uti sunt, quæ secundum se sunt indifferentia, v. g. si visus sit tundere pectus, oculos ad cœlum tollere, aliquam imaginem devote respicere, quia in articulo mortis quilibet præsumitur desiderare optimum suæ animæ remedium: ergo signa Pœnitentiæ, vel doloris in eo articulo exhibita censeri debent a pœnitente relata ad sacramentalem absolutionem. *Conf.* nam saltem dubium est: ergo in extrema necessitate constituto succurrendum est, quantum succurri potest. Et ideo probabiliter deducunt Moya *nu.* 5. Bosco *nu.* 170. Escob. *probl.* 47. contra *Laym. Lug. & Dian.* si Sacerdos post *confiteor* in Missa incidisset in apoplexiam, esse sub conditione absolvendum.

§. 6. Si certum esset, quod talis ægrotus nullo signo ex- 1161
terno manifestasset dolorem, adeoque non posuisset ullam confessionem sensibilem, etiam certum esset absolutionem illi dandam fore invalidam, quia confessio sensibilis est de necessitate Sacramenti, secundum dicta num. 669. Et ideo in Ordinatione pro studiis Superioribus in Societate JESU inter sententias Theologicas prohibetur, ne doceamus hanc 16. *Moribundus, etsi nullum signum det, aut dederit contritionis, adeo ut Sacerdos nec sciat, nec prudenter putare possit præcessisse sensibilem aliquam confessionem, absolvi potest:* Unde a contrario.

§. 7. Quia semper incertum est, an dolor non sit suffi- 1162
cienter manifestatus, adeoque an non aliqua confessio sufficiens sit facta, hinc quidquid contradicant Suar. Vasq. Laym. Mald. Con. Regin. Turr. Lugo, Dian. Rayn. *n.* 17. Arr. *d.* 36. *nu.* 34. aliique plurimi, probabile videtur, quamvis ægrotum non sciatur ullum signum Pœnitentiæ, aut doloris dedisse, adhuc posse absolvi sub conditione, saltem virtute aliarum actionum, quæ secundum opiniones, licet dubie probabiles, nomine confessionis venire possunt; nam plures quam 30. Auctores apud Vindicem Gob. *prop.* 1. *n.* 23. quorum aliquos statim referam, dicunt quamdam confessionem esse, si quis hactenus vixerit christiane, si Sacramenta frequentarit, &c. ideoque talem in subito casu mortis absolvendum esse. Hoc videtur expresse docere S. Aug. *l.* 6. *de adult. conjugiis l.* 1. *c. ult.* uti fuse ostendit Bosco *a nu.* 131. idem docet S. Antoninus in Sacerdotali Romano, & Memoriali Confessariorum approbato a Greg. XV. cum esset Archi-Episcopus Bononiensis, uti ad longum refert Schil. *tr.* 6. *n.* 39. Eamdem sententiam vocat nunc communem Moya qu. 4. pro qua adductis fuse nominibus, locis, & verbis, refert graves Auctores 16. qui eam absolute tenent, item alios longe plures, qui defendunt ut proba-

probabilem, & ex præcepto charitatis in praxi tenendam, ad quos accedunt Gob. *n.*601. Tamb. *de Conf. lib.*2. *c.* 10. *n.*11. Baſ. *in Floribus v. Abſolutio nu.* 13. Schild. *ſup.* Eſcob. *prob.* 55. Carden. *ſupra*, Averſ. *ſeſſ.* 18. Herincx *a num.* 77. Boſco *ſ.* 9. *concl.* 6. Quarti *in Rubr. Miſſ. p.*3. *tit.* 10. *nu.*3. *ſ.* 1. *dub.* 3. Arſd. *tom.*2. *p.*2. *tr.*3. *cap.*2. *num.* 5. Spor. *n.*645. & apud hunc Bonagratia, Gorm. *nu.* 262. Rationes ſunt, 1. quia probabile eſt illum moribundum habere voluntatem confitendi, cum quiſque præſumatur velle ſalutem ſuam, adeoque & hoc medium ſalutis; ſed etiam probabile eſt hanc voluntatem ſufficienter manifeſtatam eſſe ſaltem per vitam Chriſtiane ductam, ſecundum ante dicta, confeſſio enim etiam diu antecedens poteſt dolorem conſequentem ſufficienter reddere ſenſibilem, uti tenent graviſſimi Auctores *n.* 700. relati: quivis autem bene vivendo intendit ſibi prodeſſe, quantum poteſt; ergo intendit manifeſtare ſe velle abſolutionem a peccatis, quando maxime illa indigebit, & non poterit petere, adeoque pro illo articulo mortis: ergo. 2. Moribundus ille antehac eſt ſæpius confeſſus, ſed confitens habuit voluntatem ſaltem implicitam per illas confeſſiones acquirendi jus ad abſolutiones etiam plures ab aliis Sacerdotibus accipiendas de illis peccatis confeſſis, & indirecte etiam de aliis, ſi alioquin periclitaretur de ſalute, voluit enim per illas confeſſiones ſaluti ſuæ omni meliori modo eſſe conſultum: eſt autem probabile confeſſionem unam, ſi veniat ad notitiam plurium Sacerdotum, eſſe virtualiter multiplicem, & ſufficere ad plures abſolutiones, uti colligitur ex dictis *nu.* 647. Ergo probabile eſt ex vi confeſſionum antecedentium eſſe capacem novæ abſolutionis de peccatis olim confeſſis, per quam indirecte remittentur etiam poſtea commiſſa. 3. Et præcipue, quia videtur probabile quod ad abſolutionem validam ſufficiat dolor per ſignum externum manifeſtatus, licet Sacerdos clare illud ſignum non agnoſcat, dummodo ſaltem ſub dubio præſumat eſſe poſitum, uti docent *Averſa & Quarti* ſupra, qui addunt locum dubitandi adeſſe, quandocumque non conſtat oppoſitum. Ratio autem illius aſſerti eſt, quia manifeſtatio externa doloris eſt aliqua confeſſio externa peccati: ergo ſufficiet ad valorem abſolutionis. Jam vero in caſu poſito præſumi poteſt moribundum dare, vel dediſſe ejuſmodi ſigna externa doloris, ut notant iidem Auctores, aliique cum Gob. Marchant. Sporer a num. 647. neſcitur enim, an non utatur ratione, & ejuſmodi moribundi ordinarie dant externa aliqua ſigna, quibus forte manifeſtare volunt ſuum dolorem, ut innuit S. Thom. *in* 4. *diſt.* 22. *art.* 1. *quæſt.* 2. *ad* 3. his verbis: *Contritio, quæ videtur tantum interioris Pœnitentiæ eſſe, invenitur in Pœnitentia exteriori ſecundum quædam ſigna, quibus ſenſibiliter manifeſtatur vel aliis, vel ſaltem ipſi pœnitenti, qui dolorem ſenſibilem percipit in ſeipſo.* Ex his ſic conficitur argumentum.

Eſt gravis obligatio ex charitate, ut Sacerdos in extrema neceſſitate proximi operetur ex opinione probabili ſaltem aliorum, uti habet communis cum Moya num. 35. imo opinio etiam tenuiter tantum probabilis practicari debet, ſi alias proxime periclitaretur ſalus æterna proximi, uti tenent multi & graves auctores cum Sanch. Moya *a n.* 38. Vind. Gob. *n.* 27. Viva *in append. ad prop. damnatas* §. 11. quos ſecutus ſum *l.* 1. *nu.* 366. nec improbare audet Illſ. n. 146. quamvis acerrime ſtet pro oppoſita ſententia, nam periculum fruſtrandi Sacramentum pro ſalute humana inſtitutum, eſt minus malum quam periculum amittendæ æternæ ſalutis hominis: atqui hæc opinio eſt aliquo modo, & ſaltem tenuiter probabilis, ut ex dictis patet: ergo.

1163 §. 8. Jam dicta extendunt Pont. Gormaz nu. 265. aliique contra Boſco n. 172. etiam ad caſum, quo quis ſubito incideret in periculum mortis, quamvis antehac male vixiſſet; hinc etiam Eſcob. *probl.* 55. Spor. *ſupr.* & alii dicebant ſufficere, ſi conſtet fuiſſe chriſtianum, vel catholicum, quia ſi externe aliqua ſigna det, præſumi poteſt ſaltem dubie, quod faciat ex voluntate ſalvandi ſe, ideoque confitendi, vel manifeſtandi dolorem, hoc enim prudenter præſumitur, quod communiter contingit, ſed catholici in talem agonem lapſi communiter ſolent petere Confeſſarium, vel manifeſtare dolorem, prout poſſunt: ergo. Ex his infert Gorm. n. 266. citans Bonagratiam, licet aliquis actualiter peccando ſubito deſtitueretur ſenſibus, regulariter ſine abſolutione dimittendum non eſſe. Hinc etiam Tamb. Carden. & Stoz. n. 97. dicunt Chriſtianum in duello vel adulterio confoſſum, ſi ſupereſt aliquid temporis ante mortem, vix dimittendum ſine abſolutione: Et quæ contra hactenus dicta objici poſſent, ſolvunt Schild. *ſup.* Moya *a n.* 36. Gormaz *a n.* 270. & fuſius Boſco *a n.* 119. Aliqua addam *n.* 1865.

1164 §. 9. Certum eſt, ſi ille, qui fuit ægrotus, adveniente Sacerdote ſit mortuus, non poſſe Sacramentaliter abſolvi, quamvis ante dediſſet ſigna Pœnitentiæ, uti habetur *Cap. Multiplex* 49. *de Pœn. diſt.* 1. quia ibi non eſt amplius homo, neque anima illa eſt amplius in ſtatu viæ, Sacramenta autem ſunt inſtituta pro hominibus viatoribus. *Nec obſtat*, quod S. Th. *opuſc.* 65. *Tit. de cautela in confeſſione habenda*, ſic ſcribat: *Si infirmus petit Pœnitentiam, & antequam Sacerdos veniat ad eum ſit mortuus, vel amiſerit loquelam, Sacerdos habeat eum pro confeſſo, & poſt mortem abſolvat eum.* Nam opuſculum illud non eſſe S. Th. tenent nunc omnes communiter cum Moya *n.* 16. cujuſcumque autem ſit, ſic explicari debet, quod velit abſolvi, ut abſolvi poteſt, nempe a peccatis, ſi deſtitutus loquela adhuc vivat, aut ſi dubitetur de vita; ſi autem mortuus ſit, cæremonialiter a cenſuris, ut ſepultura, & communibus ſuffragiis Eccleſiæ non careat.

Objic. Aliqui Medici tenent animam rationalem manere unitam corpori etiam uno, vel altero quadrante poſt mortem vulgariter exiſtimatam: ergo Sacerdos ſuperveniens poſtquam aliquis ita eſt in propinquo tempore defunctus tenebitur eum abſolvere ſaltem ſub conditione. *Reſp.* Si opinio illa per auctoritatem, vel rationem fiat alicui ſaltem dubie probabilis, c. ſeq. Oppoſitum autem hactenus putavi, & adhuc puto eſſe certum.

ARTICULUS III.

Quæ ſint reliquæ conditiones confeſſionis? 1165

Reſp. Præter integritatem ſunt hæ tres.

Prima: Ut ſit vocalis, ſcilicet ordinarie: idque propter uſum, & praxim Eccleſiæ graviter obligantem, niſi ſubſit juſta cauſa, ut impotentia, ſive phyſica, ſive moralis, quæ ſi adſit, poteſt fieri nutu, ſcripto, alioque ſigno, v. gr. ſi quis ob anxietatem loqui non poſſit; aut puella ſupra modum verecunda aliter ſe non poſſit explicare, quam ſcripto, quo a Confeſſario lecto addat voce, de his me accuſo, Suar. Vaſq. Lug. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 6. *n.* 3. Imo qui aliter non poteſt, tenetur juxta communem ſententiam confiteri per nutus, aut ſcriptum, tempore præcepti, etſi id, quoad ſcriptum, non admittant Nav. Tolet. Sot. Val. Dian. extra articulum mortis, vid. Lugo *diſp.* 15. *n.* 87. Similiter ſuadendum eſſe ſurdis, ut confiteantur ſcripto (licet ad id non teneantur) ne ab aliis audiantur. Eamdemque ob cauſam eos non interrogandos, niſi de plane neceſſariis, ex Poſs. docet Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 127. *& p.* 5. *t.* 6. *R.* 5. *Unde reſolves hunc caſum.*

Is qui extra neceſſitatem, totam confeſſionem facit nutu vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequenter non abſolvitur, Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 127. ex Silv. v. Fill. *tr.* 7. *c.* 1. Kon. *d.* 6. *dub.* 1. Suar. *d.* 21. *ſ.* 2. *n.* 5.

Secunda conditio, ut ſit ſecreta, ideſt, ut fiat ſoli Sacerdoti, non quidem ex neceſſitate, ſed uſu Eccleſiæ. Publica autem, qualis in naufragio, prælio, hoſpitali, ubi alii adjacent, vel per interpretem fit, non obligat (ſaltem reſpectu peccatorum occultorum) niſi ex charitate ſui, eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione, ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam, Suar. Fagund. Dian. *R.* 129. *&c. Unde reſolves:*

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publice vel per interpretem; quia peccatorum oblitorum confeſſio tantum obligat ex præcepto poſitivo divino, quod in hoc caſu ceſſat, v. Laym. *c.* 6. Dian. *R.* 128. *&* 129.

Tertia conditio, ut ſit vera. Quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali, & neceſſaria, quia alias in re gravi deciperetur judex: neque eſſet confeſſio integra, ideoque irrita. Non tamen in materia libera; tum quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam irritam; tum quia talis tantum peccat venialiter, cum non ſit graviter injurius Sacerdoti, nec Sacramento, Nav. Suar. &c. *Unde reſolves*

I. Non eſt mortale, nec irritat Sacramentum, 1. Si in confeſſione mentiaris leviter, circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v. gr. ſi hiſtoriam falſam narres, vel ſi neges veniale, vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falſo te accuſes de veniali; quod tamen mortale grave erit, ſi id facias non dando aliam materiam, cum ſic formam reddas irritam, & Sacramentum: niſi tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione, Suar. Fill. *c.* 4. Laym. *c.* 8. Dian. *R.* 96.

II. Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla. 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges, aut tegas, ne intelligatur, ut communiter docetur contra Silv. 2. Si mortale tibi falſo imponas; niſi tamen fiat ex ſimplicitate, ſcrupulo, &c. 3. ſi neges vel mentiaris circa peccata alias rite abſoluta, quando Confeſſarius, ut Judex, vel Medicus, de iis aliquid, ut neceſſarium ad præſentem confeſſionem, interrogat, Lugo *d.* 14 *a nu.* 142. Tamb. *l.* 2. *c.* 10. §. 2. ſecus ſi ad præſentem confeſſionem non faciat. *Ibidem.*

ADDENDA.

Quæſt. 159. *Quænam univerſim ſint conditiones bonæ confeſſionis?* R. S. Thom. *in ſuppl. qu.* 9. *art.* 4. eas comprehendit his verſibus: 1166

Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda & diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

Harum qualitatum aliquæ ſunt neceſſariæ, aliæ ſunt ad bene eſſe confeſſionis, inquit S. Thom. cum quo ſic explicari poſſunt. 1. *Simplex*, ut nihil non neceſſarium, vel impertinens admiſceatur. 2. *Humilis*, ut fiat cum agnitione ſuæ miſeriæ, ſine fuco, vel ornatu verborum, item aperto capite, & flexis geni-

genibus, quorum unum si sine causa rationabili omittatur, dicunt Auctores cum Escob. *l.* 15. *probl.* 11. peccavi venialiter. Huc etiam spectat, ut deponatur gladius, nisi pœnitens profiteretur militiam pro tuenda fide, quod faciunt Melitenses, & Teutonici, de his enim docet Jo. Sanch. *d.* 45. merito gestare gladium in receptione Sacramentorum, sed si etiam alii non deponant, notat n. 6. non fore peccatum, quamvis in his locis sit consuetudo deponendi ad humilitatem, & majorem reverentiam. 3. *Pura*, ut fiat ex fine bono sive recta intentione, 4. *Fidelis*, ut sit sine mendacio, & fallitate, itaut nec neget quod commisit, nec affirmet quod non commisit, & dicat certa pro certis, & dubia pro dubiis. 5. *Frequens*, ut sæpe fiat. 6. *Nuda*, ut peccata clare manifestentur, non involvantur verbis dubiis, vel obscuris, possitque intelligi, an veniale tantum, an vero mortale sit contractum: sæpe enim quamvis materia sit levis, peccatum propter erroneam, vel dubiam conscientiam fuit mortale, & econtra quando materia est gravis, propter defectum plenæ advertentiæ, vel consensus, peccatum fuit veniale tantum, & hoc tenetur dicere pœnitens, quia ex materia intelligi non potest. 7. *Discreta*, sive prudens, ut neminem præter se accuset. 8. *Libens*, imprimis ut non fiat ex metu humano, deinde ut pœnitens sua sponte dicat peccata, nec opus sit per interrogationes extorqueri. 9. *Verecunda*, ut fiat imprimis verbis honestis, ita tamen ut species peccati intelligatur: deinde non proterve per modum jactantię. 10. *Integra*, ut nihil necessarium omittatur de quo jam ante satis est dictum. 11. *Secreta*, ut voce fiat ad aurem solius Sacerdotis. 12. *Lacrymabilis*, ut cum sincero dolore & proposito. 13. *Accelerata*, ut non diu differatur. 14. *Fortis*, ut propter verecundiam veritas non dimittatur, nec omittatur integritas. 15. *Accusans*, ut fiat tanquam a reo coram Judice ex intentione absolutionis, item ne peccata sic excuset, quasi non sint peccata, vel ut mortalia appareant dubia aut venialia. 16. *Parere parata*, ut pœnitens paratus sit obedire Confessario, tum in acceptanda pœnitentia quam injunxerit, tum in exequendis remediis peccatorum, quæ suggesserit. Potest videri Stoz. *l.* 1. *p.* 3. *a n.* 28. ubi hæc omnia fuse, & ad praxim accommodate explicat.

1167 *Q.* 160. *Quid notandum sit circa finem malum, ex quo fieri potest confessio?* R. §. 1. Si confessio fiat ex fine mortaliter malo, invalidatur Sacramentum, quia tum deest verus dolor saltem de isto mortali, nec adest propositum cavendi omne mortale. Si autem fiat ex fine tantum venialiter malo, poterit quandoque invalidari Sacramentum, plerumque tamen manebit validum, uti habet communis cum Lug. *d.* 15. *n.* 226. Arr. *d.* 38. *n.* 47. Dic. *d.* 8. *n.* 81. Aversf. *q.* 10. *f.* 5. Bosco *d.* 7. *sect.* 7. *a num.* 97. contra *Silv.* & alios paucos, qui putant tum semper invalidari Sacramentum, sed jam ostendetur oppositum, nam

1168 §. 2. Si fiat ex fine venialiter malo, v. g. vanæ gloriæ, hic actus imperans vanæ gloriæ potest se ita habere, ut efficaciter determinet ad actum imperatum essentialiter a se dependentem pro eodem instanti ponendum: & in hoc casu actus imperatus non habet propriam libertatem, vel moralitatem distinctam a libertate, vel moralitate actus imperantis, consequenter si intentio confitendi concepta ex fine vanæ gloriæ efficaciter imperaret dolorem de peccatis pro eodem instanti ponendum, hic dolor tantum haberet libertatem, & moralitatem illius actus imperantis, qui est peccaminosus: ergo dolor ille non esset actus bonus: ergo nec supernaturalis: ergo nec sufficiens pro Sacramento Pœnitentiæ: ergo tale Sacramentum esset invalidum. Hoc tamen raro continget, quia intentio confitendi raro imperat dolorem pro eodem instanti, quo primo est illa intentio, pro sequente autem tempore, quamvis dolor postea sit effectus illius intentionis, tamen est effectus contingenter secutus, quia potuisset revocari illa intentio, & actus doloris non poni.

1169 §. 3. Quamvis ita præcesserit, aut etiam adhuc comitetur actus vanæ gloriæ imperans confessionem, tamen si dolor de aliis peccatis imperetur etiam ab alio actu honesto, v. gr. ab intentione justificationis, dolor imperatus, & ita contingenter sequens ad intentionem vanæ gloriæ poterit habere suam propriam libertatem, & bonitatem intrinsecam, non enim procedet intrinsece ex illo fine vanæ gloriæ, sed ex proprio suo motivo, v. gr. turpitudinis peccati: ergo poterit esse intrinsece honestus, supernaturalis, & sufficiens ad valorem Sacramenti, cum peccatum illud veniale vanæ gloriæ non pugnet cum efficaci dolore de aliis peccatis, nec cum gratia per Sacramentum causanda. Et dicendum est ita fieri, si v. g. adolescentes confiteantur, ut censeantur pii sodales, ut placeant suis Magistris, &c. si enim hoc non dicatur, cogemur dicere omnes ejusmodi confessiones esse mortaliter sacrilegas.

1170 *Objic.* 1. S. Th. 1. 2. *q.* 19. *art.* 7. *ad* 2. ait: *voluntas non potest dici bona, si sit intentio mala causa volendi:* sed in nostro casu intentio mala erit causa volendi dolorem: ergo dolor non poterit esse bonus. R. Tantum vult volitionem, quæ pro fine, & motivo habet aliquid malum, non posse esse bonam, hinc statim subjungit, *qui enim vult dare eleemosynam propter inanem gloriam consequendam, vult id, quod de se est bonum, sub ratione mali*, hinc patet, quod non loquatur de casu nostro, nam, secundum dicta, volitio, quæ est dolor, non habet pro fine, vel motivo vanam gloriam, sed pro fine habet justificationem, & pro motivo turpitudinem peccati.

1171 *Objic.* 2. Dolor ille habebit a motivo vanæ gloriæ, quod existat: ergo non erit honestus. R. n. conf. sicuti si Superior ex mei odio mihi imperet orationem, mea voluntas orandi habet a motivo odii, quod existat, sed non ideo est in se inhonesta.

Inst. 1. Actus ille imperans vanæ gloriæ habebit initium ex nobis, & dolor habebit initium ab actu illo imperante malo: ergo dolor habebit initium ex nobis: ergo non erit supernaturalis. R. n. secundam partem ant. sicuti enim si ideo, quia peccavi, velim elicere dolorem, dolor meus, quamvis præsupponat peccatum, & occasione illius fiat, non ideo habet initium a peccato vel ex nobis, sed a gratiis actualibus partim illustrantibus intellectum, partim moventibus voluntatem ad dolorem ponendum, ita & hic; gratiæ autem illæ, quæ sunt initium doloris, causant actum honestum, quo imperatur dolor ex fine justificationis, & per accidens præcessit vel comitatur actus vitiatus ex motivo vanæ gloriæ, qui non constat honestati intrinsecæ, & supernaturalitati doloris.

Inst. 2. Actus intrinsece bonus non potest imperari ex malo fine: sed dolor debet esse actus intrinsece bonus: ergo non potest imperari ex malo fine. R. Actus intrinsece bonus non potest imperari ex malo fine, qui sit essentialis, & intrinsecus actui imperato, c. si finis malus sit actui imperato accidentalis, & extrinsecus, n. actus enim intrinsece bonus per respectum ad suum finem intrinsecum, & ad sua motiva honesta potest per accidens denominari extrinsece malus ex fine actus imperantis, a quo dependet, non tamen procedit ex illius fine, neque in hunc illius finem tendit, sicuti oratio, quam Superior mihi imperat ex fine malo, est bona intrinsece, sed denominatur extrinsece mala ab imperio Superioris, ex cujus fine non procedit, sed ex alio sibi proprio, & honesto, v. gr. colendi Deum. Esse autem extrinsece denominative malum nihil aliud est, quam esse malum in causa sive procedere a causa mala, quod non obest bonitati ipsius intrinsecæ, sic enim causa Incarnationis de se bonæ fuit peccatum Adami.

Objic. 3. Si actus malus possit imperare bonum, ergo actus bonus etiam poterit imperare malum. R. n. seq. quia bonum est ex integra causa, malum ex quolibet defectu, uti ex S. Dionys. habet S. Th. 1. 2. *q.* 18. *a.* 4. *ad* 3. *& q.* 20. *art.* 2. O. ergo hoc ipso quod actus aliquis imperet actum malum, habet finem, & objectum malum: ergo est malus; ex hoc autem, quod actus aliquis pro fine, & objecto habet actum bonum, non sequitur esse bonum, quia aliunde ex motivo, vel circumstantia potest esse vitiatus, uti constat ex dictis. 1172

Inst. 1. Si bonum sit ex integra causa, ergo hic dolor imperatus per actum, cujus motivum est vana gloria, non erit bonus, quia non erit ex causa bona. R. Ergo hic dolor non erit bonus in se, & formaliter, n. non erit bonus extrinsece, & denominative in illa causa, quæ est intentio vanæ gloriæ, c. seq. sed hoc non obest bonitati illius intrinsecæ, uti constat ex dictis.

Inst. 2. Elicere dolorem ex malo fine imperatum est cooperari malæ intentioni imperantis: ergo est peccatum. R. Est cooperari formaliter sive intendendo eumdem malum finem, n. materialiter, & non intendendo illum malum finem, sed alium honestum, nempe justificationem, c. ant. & n. c. nam ex dictis *l.* 2. *a n.* 250. certum est sæpe honestum esse materialiter cooperari actioni malæ.

Objic. 4. Quando intentio finis est mala, electio medii est etiam mala: ergo quando actus imperans est malus, actus imperatus etiam est malus. R. n. conf. electio medii est propter utilitatem medii ad finem: ergo intrinsece intendit illum ipsum finem malum, quem intendit intentio: ergo si intentio finis sit mala, etiam electio medii est mala. Econtra actus imperatus non necessario intendit omnem finem, quem intendit aliquis actus imperans, uti constat ex dictis. 1173

Inst. Finis intentionis hic est malus, nempe vana gloria: sed dolor, & confessio sunt veluti electio medii ad istum finem, cum per confessionem comparanda sit vana gloria: ergo. R. n. min. nam idem actus imperans est intentio vanæ gloriæ, & electio doloris, ac confessionis tanquam medii ad obtinendam vanam gloriam: hinc dolor, & confessio sunt tantum hoc, quod eligitur in ordine ad vanam gloriam, ipsa autem non sunt electio vanæ gloriæ, nec pro fine suo intrinseco habent vanam gloriam, sed justificationem, & per accidens, ac plane extrinsecum ipsis est, quod ad alium finem referantur ab actu imperante malo.

Objic. 5. Est mortalis irreverentia intendere Sacramentum ex fine quamvis venialiter tantum malo. R. n. ass. est enim improbabile, inquit Arr. n. 45. hoc ipso peccari mortaliter, quod aliqua actio sacra ordinetur ad finem malum, quamvis enim in hoc sit aliqua inordinatio, si tamen hic finis sit tantum venialiter malus, non potest refundi malitia, nisi venialis, quia finis non potest per se loquendo, dare electioni majorem malitiam, quam in se habeat, hinc etiam communicare ex vana gloria non potest esse nisi veniale. 1174

Hactenus dicta possunt videri fusissime deducta apud Lugo *d.* 15. *s.* 9. *&* 10.

Q. 161. *Quid addendum sit circa fidelitatem, & sinceritatem in confessione observandam?* R. seq. §. 1. Mentiri in confessione est non tantum contra veracitatem, sed etiam contra religionem, adeoque sacrilegium, quia est irreverentia contra Sacramentum vel ejus auctorem, quæ potest esse gravis, vel levis, uti habet communis cum Suar. *d.* 22. *s.* 10. n. 3. & Illf. n. 61. Econtra mentiri in confessionali quidem, sed ante confessionem vel post absolutionem, non ideo est sacrilegium, 1175

gium, quia hoc mendacium non afficit Sacramentum, Gob. *t. 6. num.* 545. Illſ. *num.* 60.

1176 §. 2. Qui mentitur circa materiam neceſſariam confeſſionis vel negando mortale, quod fecit, vel affirmando mortale, quod non fecit, peccat mortaliter, quia ſic mentiens, vel non confitetur integre, vel ſaltem decipit Judicem in re gravi ſpectante ad ſubſtantiam judicii, conſequenter tollit a Sacramento veram rationem judicii: ergo committit irreverentiam gravem, Suar. *n.* 11. Gorm. *p.* 2. *n.* 150. quod Lug. *d.*16. *n.* 100. merito dicit eſſe certum, ſi neget mortale, quod fecit. Et idem certum eſſe dicunt Averſa *ſ.*10. *q.*5. & Tamb. *de conf. l.* 2. *cap.* 10. *n.* 39. ſi affirmet mortale, quod non fecit. Si autem mortale, quod non fecit, dicat ſe quidem feciſſe, ſed antehac eſſe confeſſum, quamvis Lugo *d.*14. *n.*125. Dic. *d.*8.*n.*57. Averſ. *ſupr.* adhuc dicant fore mortale, quia mendacium grave cumulat novo mendacio, tamen probabiliter contradicunt Tann. & Boſco *ſect.* 7. *n.* 164. quibus favet Arr. *d.* 31. *n.*62. hoc ipſo enim, quod addat ſe antehac confeſſum, jam non vult ſuper illud cadere ſubſtantiale judicium Confeſſarii, ſed vult judicari de illo tanquam de materia libera, in quo judicio, quamvis erret Confeſſarius, errat circa materiam non neceſſariam confeſſionis, & de qua non eſt opus hic, & nunc ipſum judicare; ſi autem fingat mortale, & nihil addat, ſed illud quaſi primo confiteatur, decipit judicem in materia, quam ex modo confitendi ſignificat eſſe neceſſariam.

1177 §. 3. Qui mentitur circa materiam non neceſſariam confeſſionis, vel negando veniale, quod fecit, vel affirmando veniale, quod non fecit, vel mentiendo circa peccata etiam mortalia alias rite confeſſa, aut quæ hic, & nunc non tenetur confiteri, peccat tantum venialiter, dummodo abſolutioni ſubjiciat aliam materiam ſufficientem, de qua habeat ſincerum dolorem & propoſitum, Suar. Vaſq. Arr. *n.* 55. Lug. *diſp.*16. *n.*99. Caſtrop. *t.*23. *p.* 10. *n.*4. Dicaſt. *n.* 51. Gorm. *ſupr.* Illſ. *n.*61. Stoz. *l.* 1. *p.*3. *n.*34. quod Tamb. *nu.*43. dicit eſſe certum: eſt autem contra *S. Bonav. Caj. Palud. Ledeſm. Arm.* & alios, qui putant fingere veniale in confeſſione ſemper eſſe mortale, ſed ratio noſtra eſt, quia licet ſit aliqua irreverentia, tamen non probatur eſſe gravis, cum non tollat rationem veri judicii reſpectu ſubſtantialium, & Confeſſarium decipiat tantum in materia libera, ſine qua poteſt eſſe valor Sacramenti. Hinc ſequitur contra Dicaſt. *n.* 61. ſi quis confiteatur mortale antehac rite confeſſum, quamvis de hoc non doleat, dummodo doleat de aliis, quæ confitetur, non peccaturum mortaliter. Idem certum eſſe dicit Tamb. *n.* 44. ſi neget mortale rite confeſſum, nec faciens ad præſentem confeſſionem. *Dixi*, dummodo abſolutioni ſubjiciat aliam materiam ſufficientem, nam ſi nihil confiteretur præter veniale fictum, peccaret mortaliter non ratione mendacii, ſed quia faceret abſolutionem eſſe irritam, utpote carentem debita materia, uti notant omnes communiſſime cum Gob. *n.*541. Stoz. *n.*34. Dian. *p.*3. *t.*4. *R.*96. contra Phil. Fabrum.

1178 §. 4. Mortale eſt confiteri mortale dubium tanquam certum, vel certum tanquam dubium, item confiteri determinatum numerum mortalium pro dubio, aut dubium pro determinato, aut majorem quam reipſa putes eſſe, quia corrumpis judicium in re gravi, quamvis aliquando excuſet bona fides, & ignorantia ſecundum dicta n. 922.

1179 §. 5. Si confitearis mortale, & dicas te illud antehac confeſſum eſſe, cum tamen non ſis confeſſus, aut te non eſſe confeſſum, cum tamen ſis confeſſus, Dicaſt. *d.* 9. *n.* 147. dicit te peccare tantum venialiter, quia explicas totam malitiam peccati: quod autem ſis, vel non ſis confeſſus, non tenet ſe ex parte peccati, ſed tantum ex parte tua, nec immutat peccatum in ſe. E contra Tamb. *c.* 1. *n.* 6. Boſco *a n.* 183. dicunt eſſe mortale, quia licet hoc non immutet peccatum phyſice, tamen immutat moraliter, & directe pervertitur judicium Confeſſarii circa materiam notabilem confeſſionis: quod enim erat materia neceſſaria, dicis eſſe liberam, & quod erat libera, dicis eſſe neceſſariam: ergo eſt aliquid moraliter ſe tenens ex parte peccati explicandi: ergo ſicuti peccat mortaliter ſecundum omnes cum *Caſtr.* ſupra, qui confitens mortale dicit eſſe veniale, aut confitens veniale dicit mortale, ita & hic. Et quidem ſi dicas te confeſſum eſſe, quando confeſſus non es, merito cum Caſtr. tenet Illſ. n. 119. ac videntur certo evincere illa, quæ fuſe adfert Moya d. 1. q. 3. §. 2. ideoque Leand. apud eumdem n. 17. dicit hoc eſſe certiſſimum. Si autem mortale alias confeſſum dicas non eſſe confeſſum, probabiliter videtur loqui Dicaſt. ſecundum dicta n. 1177.

1180 §. 6. Si confitearis peccatum antehac confeſſum, non eſt opus hoc exprimere, dummodo non neges te eſſe confeſſum, *Suar. Sanch. Con.* aliique communiſſime cum Moya n. 18. contra *Turr.* & alios. Ratio eſt, quia confiteris totam malitiam, quæ eſt ex parte objecti, prout ſemper manet materia confeſſionis. *Nec obſtat*, quod peccatum remiſſum plus differat a non remiſſo quam veniale a mortali, ſit autem obligatio exprimendi, an ſit veniale an mortale; *nam* ſi argumentum valet, ergo etiam in prima confeſſione exprimere debes, ſi fueris de illo contritus, tum enim, etiam eſſet remiſſum, hoc autem nemo dicit: Itaque eſſe veniale, vel mortale, eſt ſubſtantia peccati ex parte objecti, hinc debet exprimi; eſſe autem confeſſum vel non confeſſum eſt circumſtantia ex parte pœnitentis, de qua non neceſſario judicare debet Confeſſarius.

1181 §. 7. Si confitearis mortale antehac non confeſſum, te teneri hæc exprimere docent Th. Hurt. Bonæſp. Caſtrop. nu. 8. & acerrime Moya §. 2. item Turr. vocans oppoſitum pernicioſum, & improbabile, tum quia hoc plurimum facit ad formandum judicium de ſtatu pœnitentis, & ad imponendam pœnitentiam, tum quia alias confeſſio non erit verecunda, quæ tamen duo Trid. *ſeſſ.* 14. *de Pœnit. c.* 5. requirit ad hoc Sacramentum. Oppoſitum tenent Bonac. Homob. Verric. Dian. Lug. Dicaſt. Amic. Tamb. *n.*1. Arr. *n.*19. Boſco a *n.*173. Aver. *ſ.*2. §. *Rurſus*, Gob. *t.*7. *n.*585. Illſ. *n.*118. dicentes poſſe confiteri præſcindendo ab hoc, quamvis prævideat Confeſſarium putaturum eſſe antehac confeſſum, dummodo ex vi confeſſionis non inducat in illum errorem, ſed tantum permittat: Et *Lugo* dicit *Turr.* ſine fundamento exceſſiſſe in illa cenſura, *Arr.* dicit graviſſime erraſſe. Addunt Suar. Con. Sanch. Dicaſt. n.294. eum, qui confitetur peccatum, de quo dubitat, an antehac ſit confeſſus, non teneri dicere ſe dubitare, an ſit confeſſus, uti nec quod commiſerit ante, vel poſt ultimam confeſſionem. *Ratio* horum omnium eſt, quia quod fuerit confeſſus, vel non, quod commiſerit ante, vel poſt ultimam confeſſionem, non immutat malitiam peccati, quam totam explicat, nec opus eſt Confeſſarium de iſtis poſitive judicare, ſed abſolvere debet peccatum, ac ſi nunquam fuiſſet confeſſus, & quamvis recenter eſſet commiſſum; id enim cenſetur velle pœnitens, hoc ipſo quod non dicat ſe antehac eſſe confeſſum, verecundiam autem debitam & ſufficientem habet hoc ipſo, quod dicat ſe tale peccatum commiſiſſe. *Nec obſtat*, quod pœnitens teneretur iſta fateri, ſi Confeſſarius interrogaret, *nam* teneri negat Dicaſt. *n.* 147. & idem inſinuat Arr. *n.*21. hoc tamen concesso, non ſequitur pœnitentem teneri ſua ſponte hoc dicere, ſicuti ſecundum dicta a n.968. non teneor ex me dicere, an habeam conſuetudinem peccati, quod confiteor, quamvis tenear fateri, ſi interroger, hinc

§.8. Averſa §. *Similiter*, Dian. *p.*11. *tr.*6. R.22. Dicaſt. *n.*149. 1182
Tamb. *n.*2. Illſ. ſupra aliique Auctores ſecundæ ſententiæ inferunt contra *Martinon & Auctores* reliquos primæ ſententiæ, illum non peccare, qui dicit ſe velle confiteri generaliter, & peccatis confeſſis miſcet nova nunquam confeſſa, tacendo nunquam eſſe confeſſa, nam per illa verba, *volo confiteri generaliter*, non dicit ſe velle confiteri ſola peccata antehac confeſſa, ſed illa, quæ fecit in vita, ſive ſint nova, ſive antiqua, & hanc ſententiam vocat merito longe communiorem Lohn. *de Conf. p.*2. *c.*12. §.2. *q.*10. dicitque ſecure practicari. In utroque tamen caſu excipiunt omnes. 1. Si inter nunquam confeſſa eſſet reſervatum, a quo abſolvere non poſſet hic Confeſſarius. 2. Si ſpecies peccati nunquam confeſſi aliter non intelligeretur, v. g. quia recenter emiſit votum caſtitatis, & peccatum contra caſtitatem intelligeretur, quaſi factum ante votum. 3. Si Confeſſarius alioquin ſine alia juſta cauſa eſſet impoſiturus pœnitentiam longe minorem, & improportionatam, quia male ſupponeret omnia antehac expiata eſſe, tum enim per accidens eſſet obligatio diſtinguendi non confeſſa a confeſſis, aut ſaltem petendi majorem pœnitentiam; hinc ordinarie ſemper expedit diſtinguere non confeſſa a confeſſis, etiam ideo, quia circa nunquam confeſſa communiter diligentius interrogare debent Confeſſarii, ut bene explicetur ſpecies & numerus, quod ordinarie ſupponitur factum eſſe circa confeſſa.

§.9. Si quis dixiſſet ſe velle confiteri generaliter de to- 1183
ta vita, & ſponte omitteret aliqua mortalia antehac rite confeſſa, certum eſt, inquit Arr. n. 23. non ideo peccaturum mortaliter, quia ſi mentitur, hoc non fit in materia neceſſaria confeſſionis: ſi autem tantum dixiſſet ſe velle confiteri de tota vita, non ideo nequidem ſub veniali teneretur confiteri omnia, tantum enim ſignificavit, ſe velle aliqua ex ſingulis partibus vitæ. Quod ſi initio voluiſſet, & dixiſſet ſe velle generaliter confiteri omnia de tota vita, poſtea autem ex rationabili cauſa ſupervenſiente omitteret aliqua, etiam non peccaret nequidem venialiter, quia tantum mutaret priorem voluntatem, quam non tenebatur retinere, nec tenetur illius mutationem manifeſtare Confeſſario, Dian. *p.*3. *t.*4. R.86. Si tamen initio hoc dicens habuiſſet voluntatem reticendi aliqua mortalia, communior ſententia eſt cum Lug. *n.*56. fore mendacium, ſed veniale tantum, quamvis Tamb. *n.* 7. Stoz *ſupra*, Dicaſt. *n.* 163. adhuc excuſent ab omni peccato, quia ſenſus illorum verborum videtur eſſe accommodus, ſcilicet quod vellet confiteri omnia, prout ipſi videretur, vel prout placeret, & ita videntur verba illa intelligere Confeſſarii; ſicuti enim non ideo teneretur confiteri omnia etiam venialia, ita nec mortalia.

§. 10. Dicere unum individuum phyſicum peccati pro 1184
alio non invalidat confeſſionem, uti recte cum aliis Moya *q.*2. dummodo ſit eadem malitia moralis in utroque: hinc dicere ſe occidiſſe anno præterito, cum ſciat ſe occidiſſe hoc anno, eſt tantum veniale mendacium, Arr. *n.*22. Boſco a *n.* 186. Quod verum eſt, etiam in ſententia identificante actionem cum ſua duratione, quidquid contradicat Dicaſt. *a n.* 150. quia quamvis duo illa homicidia in eſſe phyſico diſtinguantur, tamen ſunt moraliter idem, nec notabiliter ideo immutari debet judicium Confeſſarii, quod fertur non ſecundum ſpecies entis, ſeu naturæ, ſed ſecundum ſpeciem moris, inquit recte Suar. *d.*22. *ſ.*2. *n.*3. totam autem moralitatem expreſſit, quæ erat occidiſſe, occidiſſe autem hoc, vel præterito anno non erat materia neceſſaria confeſſionis.

Idem

Idem est, si dicat occidisse Petrum, cum sciat se occidisse Paulum, inquit *Moya*, *& Bosco* supra contra *Lugo*, *Tamb.* *& Leandrum*, quia solum homicidium erat materia necessaria, quod autem esset Petri, aut Pauli, non erat necessarium exprimere. Idem est, si dixerit se occidisse gladio, cum sciat se occidisse cultro, hoc enim non diversificat peccatum in esse moris. Con. *d.* 7. *dub.* 2. Hinc qui dicit se peccasse cum *Caja*, licet postea recordetur fuisse *Titiam*, non ideo tenetur quidquam repetere, uti omnes fatentur. Excipe semper, nisi ratione diversitatis physicæ accederet alia species, vel malitia moralis, v. g. si Paulus occisus fuisset Sacerdos, non autem Petrus, si Titia corrupta fuisset cognata, non autem Caja, & ita de similibus.

1185 §. 11. Si quis in confessione mentiatur in re gravi non pertinente ad confessionem, v. g si in re falsa graviter detrahat proximo, aliqui putant non addi speciem sacrilegii, cum non sit in re spectante ad confessionem, sed certum est ideo esse sacrilegium, quia per actuale mortale absolutio redditur irrita.

1186 §. 12. Victoria putavit illum, qui prius alteri confitetur mortalia, & postea suo ordinario Confessario sola venialia, invalide confiteri, & eo etiam inclinat *Silv.* quia talis videtur in re gravi committere hypocrisim, & reale mendacium, dum sic confitendo æquivalenter dicit se ab ultima confessione illi facta commisisse sola venialia: sed Suar. Con. Laym. Henr. Raynaud. Lug. *n.*57. Castrop. *n.*10. Dicast. *n.*164. Dian. R. 133. Burgh. *cent.*2. *casu* 79. Gormaz *n.* 151. & reliqui omnes, teste Arr. *n.* 23. melius dicunt, per se loquendo, id esse licitum, utitur enim jure suo, & quod Confessarius decipiatur, hoc permittit: Imo licet a suo Confessario interrogatus diceret se ab ultima confessione ipsi facta non commisisse mortale, *Rayn.* putat nullum fore peccatum, si subintelligat, *ut tibi fateri tenear*. Bosco *n.* 171. putat saltem fore veniale tantum, cum sit circa materiam non necessariam hujus confessionis: recte tamen addit melius esse sincere totam conscientiam ordinario Confessario aperire, hinc Lugo *d.* 15. *nu.* 184. dicit regulariter esse vituperabile ita dimidiate confiteri uni, & alteri: Castr. dicit timendum, ne incognitos Confessarios quærendo salutem animæ amittat: putatque cum Dicast. *d.*8. *n.*89. in eo intervenire aliquid vanitatis, vel similis affectus: & communiter signum est animi non satis dispositi ad emendationem, pro qua medium optimum est adire, & sequi unum Confessarium. *Dixi*, per se loquendo, nam si pœnitens ideo faceret, quia esset in proxima occasione peccandi ordinario Confessario nota, quam nollet, vel difficillime vellet deserere; aut quia aliunde timeret sibi ab illo negandam absolutionem; aut si præevideret sibi defuturum consilium necessarium ad cavendos relapsus, invalide confiteretur, quia non esset paratus præstare id, ad quod juste obligandus esset. Quod si suo ordinario prius confiteretur sola venialia, & postea alteri mortalia, patet primam confessionem fore sacrilegam defectu integritatis. Et occasione hujus casus monent recte Auctores, Confessarios non debere ita arctare pœnitentes, ut sibi solis confiteantur, de quo plura dicam *n.* 1772.

1187 §. 13. Si quis nolens confiteri, ingrediatur confessionale, simulando formaliter, idest, intendendo, ut videntes judicent illum velle confiteri, est reale mendacium, & peccatum veniale, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *nu.* 151. Si autem faciat volens loqui Confessario, quamvis prævideat alios putaturos, quod confiteri velit, nullo modo peccat, quia est simulatio materialis tantum circa rem indifferenter se habentem ad Sacramentum, ideoque potest errorem illum in circumstantibus permittere, uti cum Carden. & aliis dixi *ibidem num.* 158.

1188 *Q.* 162. *Quid addendum sit circa conditionem illam, ut confessio sit secreta?* R. seqq. §. 1. Conc. Lateranense *Cap. omnis utriusque sexus, de pœn. & remiss.* sic habet: *Omnis, &c. sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur*. Trident. autem *sess.* 14 *de Pœn. c.* 5. ait, *Ceterum quoad modum confitendi secreto apud solum Sacerdotem, & si Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & sui humiliationem cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem delicta sua publice confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent Confessione aperienda, unde cum a sanctissimis, & antiquissimis Patribus magno unanimique consensu secreta confessio sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usa est, & modo etiam utitur, fuerit semper commendata, &c.* Et can. 6. sic definit, *Si quis, &c. dixerit modum secrete confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia catholica semper observavit, & observat, inventum esse humanum, anathema sit*.

1189 §. 2. Ex relatis locis patet, imprimis contra hæreticos, confessionem ordinarie debere esse secretam, pro quo etiam sanctos Patres adducit Suar. *d.* 21. *s.* 2. *nu.* 2. Deinde contra Gabrielem, & alios apud Escob. *l.* 15. *nu.* 306. non esse de necessitate Sacramenti, ut confessio sit secreta, sed posse esse publicam: in quo non contradicere Scotum conatur suadere Bosco *s.* 7. *a nu.* 8. Præterea contra Henriq. & Gran. apud Bosco *n.* 309. non esse præceptum divinum, ut confessio sit secreta, hoc enim satis aperte docet Trid. supra: dicunt enim S. Thom. aliique communissime cum Dic. *d.* 8. *nu.* 20. qui addit esse certum. Denique licet Suar. *num.* 12. dicat propter Ecclesiæ consuetudinem contrariam non cariturum culpa, qui sine ulla causa rationabili publice confiteretur, tamen communior sententia est cum Escob. *nu.* 314. & Stoz. *l.* 1. *p.* 3. *n.* 79. contra *Valent. Gran. & Fagund.* non fore mortale, sed ad summum veniale: nulla enim ratio evincit, quod talis consuetudo graviter obliget, & saltem tum erit veniale, si pœnitens sine justa causa, vel prudente motivo ita famam suam prodigat: mortaliter autem peccant illi Confessarii, de quibus Stoz. *nu.* 80. qui pueros doli capaces faciunt simul publice confiteri, ut sic se cito ab audiendis singulorum confessionibus expediant, hoc enim est contra sigillum, contra omnem praxim Ecclesiæ, & aptum parare scandala, ac causare confessiones sacrilegas per reticentiam aliquorum mortalium in aliquibus ejusmodi pueris, saltem ratione conscientiæ erroneæ. Confessarium autem non posse peccatorem occultum in foro sacramentali cogere ad publicam pœnitentiam, aut ideo illi negare absolutionem, quia publicam pœnitentiam admittere recusat, probabitur *num.* 1265.

§. 3. Non est obligatio, nequidem semel in anno confitendi per interpretem, cum tantum præcipiatur confessio secreta, quæ fiat a solo pœnitente, soli Sacerdoti, uti constat ex relatis verbis Conciliorum, docentque Auctores plurimi cum Scot. Suar. Vasq. Gran. Bonac. Fagund. Gorm. *num.* 37. Dicast. *d.* 7. *s.* 14. Castr. *t.* 23. *p.* 8. *num.* 12. Lugo *d.* 5. *nu.* 75. Stoz. *n.* 77. Bosco *n.* 22. Busemb. *supra*: quod Valent. Arriag. *d.* 51. *n.* 53. Bosco *num.* 35. Busemb. extendunt etiam ad articulum mortis: si enim scirem Confessarium unico homini revelaturum meam confessionem, non tenerer etiam in articulo mortis ei confiteri: ergo nec tenebor per interpretem. Econtra teneri aliquando & speciatim in articulo mortis, docent Con. Lugo *num.* 66. Escob. *n.* 323. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 6. *n.* 5. putatque merito Castrop. *n.* 13. certum esse, si quis non sit certus de contritione, de qua numquam est aliquis satis certus. Addit Aversa *qu.* 10. *sect.* 5. quamvis de contritione esset moraliter certus, adhuc pro majori securitate salutis teneri confiteri saltem aliquod veniale, de quo non erubescit, ut sic indirecte ab omnibus absolvatur. Et Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 29. suadet, ut sic confiteatur etiam omnia mortalia, quia sic magis consulit securitati salutis in extremo periculo, nec certum est non esse obligationem ad hoc etiam ex præcepto divino, uti suadent illa, quæ habet Escob. *n.* 322. 1190

Q. 163. *Quid addendum sit circa conditionem confessionis ut fiat vocaliter apud Sacerdotem præsentem?* R. seqq. §. 1. 1191
Conc. Florentinum in Decreto Eugen. IV. ad Armenos, pro materia hujus Sacramenti assignat confessionem oris. Et Benedictus XI. *in extrav. Inter cunctas, de privileg.* sic habet, *Nisi articulus necessitatis occurrat, Sacerdoti facienda oris confessio; prout scriptum est, Corde ad justitiam creditur, ore autem fit confessio ad salutem; & C. quem pœnitet*, 88. *de Pœn. dist.* 1. sic habetur: *Præcepit Dominus mundandis, ut ostenderent ora Sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuncium, non per scriptum manifestanda quia si per vos peccastis, per vos erubescatis; erubescentia enim ipsa partem habet remissionis*. Ex his patet, confessionem, ordinarie saltem, fieri debere voce pœnitentis.

§. 2. Accusatio sui tanquam peccatoris secundum omnes, 1192
teste Escob. *l.* 15. *n.* 324. potest sufficienter fieri per nutus, vel aliqua signa, itemque per scripturam, uti patet in mutis, quos certum est, inquit Escob. *n.* 342. teneri per nutus confiteri, ut præceptum impleant. Et in necessitate sufficiente fieri per quodcumque signum externum doloris, constat ex dictis a nu. 1156. de absolutione moribundi: Hinc etiam patet confessionem quandoque fieri posse scripto, nutu vel aliis signis.

§. 3. Nemo tenetur scribere confessionem, ne peccata e 1193
memoria excidant, uti contra Vasq. & alios tenet Caj. Sot. Valent. Henriq. Tann. Aversa *q.* 10. *s.* 4. §. *Quarto*, Castr. *tr.* 23. *p.* 10. *n.* 3. Dic. *d.* 8. *nu.* 244. Sporer *n.* 487. tum quia non teneor adhibere nisi moralem diligentiam, ne peccata memoria excidant, quam adhibere possum sine scriptione tum maxime quia confessio petit esse secreta, omnis autem scriptura ex sui natura nata est esse publica, inquit Scotus *in* 4. *dist.* 17. in fine, præsertim si debeat diu asservari.

§. 4. Ledesm. Victor. Sot. Nav. Valent. Barb. Dian. apud 1194
Escob. *n.* 346. & Aversam supra, item alii cum Laym. num. 4. Castr. *p.* 8. *n.* 11. Stoz *n.* 81. absolute dicunt nequidem mutum teneri confiteri scripto, quia modus ille confitendi est secundum se publicus. Econtra Suar. Vasq. Lugo *n.* 87. Escob. *n.* 341. & 347. Aversa supra, Arr. *n.* 60. Dicast. *nu.* 239. Gorm. *n.* 38. probabilius dicunt, si quis loqui non possit, aut prævideat se non posse integre confiteri, nisi ex scripto, & prudenter non timeatur manifestatio confessionis apud alios, quia nempe statim postquam scripserit, poterit Sacerdoti ostendere, vel confiteri, & comburere, tum fore obligationem scribendi: qui enim tenetur ad finem, tenetur ad media licita de se facilia; & cum absit morale periculum manifestationis, scriptura in his circumstantiis non magis censetur aliquid publicum, quam nutus vel voces, quas audire, vel observare etiam posset alius latens in insidiis.

§. 5. Confessio ordinarie fieri non debet scripto, maxime 1195
ad Sacerdotem absentem, uti patet ex dictis, hinc S. Thom. *in suppl. q.* 9. *a.* 3. *ad* 3. dicit potius laico quam Sacerdoti absenti per scriptum faciendam esse confessionem. Idem videtur declarasse Clemens VIII. per constitutionem 87. apud Cherubinum, ubi damnat hanc propositionem ad minus, ut falsam,

sam, temerariam, & scandalosam, nimirum *licere per litteras, seu internuntium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere*, prohibetque sub excommunicatione doceri vel practicari tanquam aliquo casu probabilem. Declaravit autem idem Clemens, uti ostendit Dic. *d.* 9. *a nu.* 831. docentque gravissimi Auctores cum Platel. *n.* 756. quod confessio absenti facta non sit invalida, si fuerit ordinata ad absolutionem a præsente Sacerdote accipiendam, unde Suar. & alii apud Castr. n. 9. qui putarunt, propositionem illam non esse damnatam divisive, idest, quoad singulas partes, sed complexive propter partem posteriorem falsam, ideo excusantur, quia putarunt Clementem loqui de Confessione ordinata ad absolutionem a præsente Sacerdote accipiendam: sed nunc satis certum est, Clementem esse locutum de confessione non ordinata ad absolutionem a præsente Sacerdote accipiendam, sed propositio illa volebat confessionem esse sacramentalem, quamvis ordinaretur ad absolutionem accipiendam ab absente; hinc certum est propositionem illam esse damnatam etiam divisive, uti recte probat Gonet *d.* 12. *a n.* 50. Qui autem longiorem voluerit historiam controversiæ olim habitæ inter Dominicanos & Jesuitas circa confessionem inter absentes, legat Gormaz *a nu.* 232. ubi fuse contendit, ex hoc quod Sacra Inquisitio voluerit ex tractatu Patris Suar. *de Pœn. d.* 21. amoveri sect. 4. in qua quærebatur, an liceret confiteri absenti, non ideo esse factum, quia confessio nunquam valeret inter absentes, sed quia *To Confessio* sæpe significat totum Sacramentum Pœnitentiæ, quod certum est inter absentes confici non posse, unde sententiam *Suarez*, qui tantum volebat confessionem scripto factam ab absente ex intentione absolutionis a præsente, non est passa per decretum Clementis VIII. vel Pauli V. Videri potest etiam Viva in append. ad prop. damnatas §. 10.

1196 §. 6. Si per litteras peccata miseris Sacerdoti, qui ea legerit, & huic factus præsens dicas, *accuso me de peccatis illis, quæ scripsi, & peto absolvi*, communis sententia est cum Arr. *n.* 57. Gonet. *n.* 47. Steph. *t.* 5. *d.* 5. *n.* 194. Stoz. *l.* 2. *n.* 99. confessionem illam sufficere, quia in præsentia moraliter repetitur, & sic ratificare illud scriptum idem est ac se accusare de illis, quæ scripta sunt. Unde a potiori si præsens peccata scripta des Confessario legenda, & postmodum dicas, *de his me accuso, petoque absolvi*, Lugo *n.* 80. & 84. Castr. *n.* 8. Gob. *t.* 6. *n.* 523. Arr. supra, Gormaz *n.* 148. Bosco *n.* 36. aliique dicunt esse satis, sed recte monent hoc non esse faciendum absque rationabili causa, quia est contra communem praxim Ecclesiæ, ideoque Ills. *n.* 63. Platel. *nu.* 748. aliique dicunt hoc per se loquendo, esse illicitum: & Viva §. *ult.* putat esse mortale.

1197 §. 7. Sot. Dian. Reg. Bonac. aliique cum Escob. *n.* 331. & 338. dicunt peccari venialiter tantum, si quis absque rationabili causa solo scripto confiteatur, quod Arr. *n.* 59. dicit esse certum. Econtra Suar. Con. Fill. Castr. *n.* 8. Gormaz *n.* 147. Viva, aliique dicunt peccari mortaliter, quia videtur in re gravi prætermitti consuetudo Ecclesiæ. Causæ tamen rationabiles sunt secundum Rayn. *in Heter. t.* 16. *f.* 1. *p.* 8. *nu.* 28. rationabile pœnitentis commodum, secundum Laym. *nu.* 3. si ægrotus difficulter loquatur: secundum Sporer *n.* 490. si Confessarius sit surdaster, aut pœnitens ipse, quia surdaster est, nimis alte legat, secundum *Castr.* si Pœnitens sic peccata sua facilius & apertius faciat intelligi a Confessario: secundum *Tamb.* si Pœnitens scrupuletur, quod peccata sua aliter non recte explicet: secundum *Suar.* & alios cum Aversa *f.* 4. si puella præ maxima verecundia peccatum suum ore explicare non posset, sed Escob. *nu.* 338. Gorm. supra & alii recte dicunt hunc ultimum casum esse metaphysicum, verecundia enim nunquam impediet, quin postea dicere possit, *accuso me de his, quæ legisti*.

1198 §. 8. Putant J. Pontius, Dic. *d.* 8. *n.* 13. Herinc. *d.* 3. *nu.* 87. satis esse, si pœnitens dans descripta peccata dicat, *accuso me de illis peccatis*, quamvis Sacerdos necdum legerit, quia illa accusatio censetur moraliter manere etiam post lecta peccata: sed contradicunt Lugo *n.* 82. & Escob. *n.* 335. quia accusatio non fieret per sola verba, sed simul per scriptum, postea prius afferens cognitionem peccatorum, quod secundum dicta *n.* 1195. per se loquendo fieri non debet. Putat tamen Arr. *n.* 58. fore satis, si uno moraliter momento simul det scriptum, & dicat *accuso me de his*, ac ibi expectet, donec Sacerdos legat, sed Bosco *nu.* 44. adhuc dicit debere postea addere saltem hæc verba, *peto absolutionem ab illis*.

1199 §. 9. Si Confessarius viderit vel aliunde extra confessionem cognoverit unum peccatum, satis erit, si dicas, *accuso me de illo peccato, quod nosti*, uti habet communis cum Vasq. & Gorm. supra, de quo Suar. *d.* 22. *f.* 6. *n.* 5. dicit inter Auctores convenire.

1200 §. 10. Ex dictis *n.* 1195. certum est nunc nunquam posse sacramentaliter absolvi absentem, quamvis multi apud Aversam *q.* 12. *f.* 6. & apud Dicast. *d.* 5. *dub.* 4. id antehac tenuerint, etiam Thomistæ; hinc Gonet id negans merito arguitur a Gorm. n. 235. Ratio autem est, quia si talis absolutio posset unquam esse valida, Pontifex non potuisset eam prohibere tanquam illicitam pro omni casu, nam jure divino & naturali fuisset licita pro casu extremæ necessitatis, nec pro casu illo prohiberi potuisset, uti recte cum aliis Lugo *d.* 17. *num.* 64. Colligimus autem esse pro omni casu invalidam etiam ex Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 2. ubi dicit Christum voluisse ante hoc tribunal sisti reos, qui sint sui accusatores & testes, quibus postea datur absolutio verbis formalibus, uti dictum est n. 628. nemo autem ad absentem utitur verbis formalibus, & ideo etiam absolutio a censuris dari potest absenti, quia hæc fieri potest scripto, & non requirit verba formalia; plures congruentias affert Lugo *d.* 13. *a num.* 149.

§. 11. Ad absolutionem dandam sufficit Confessarium esse 1201 moraliter præsentem pœnitenti, tum autem est moralis præsentia, si Sacerdos, & pœnitens non longius distent, quam ut adhuc possint, per se loquendo, se mutuo audire, utentes ea voce, qua homines in communi colloquio ordinarie uti solent, Stoz. *l.* 2. *n.* 100. Addunt aliqui cum Tamb. *De Pœn. c.* 2. *n.* 11. sufficere, si non sit major distantia, quam ut se audire possint utentes voce communi colloquentium etiam aliquanto altiores, unde quamvis pœnitens jam e confessionali abeat, & aliis vicinis immistus non amplius videatur, putant *Bon. Lugo, Tamb. Gob.* adhuc absolvi posse, eo quod retineat voluntatem habendi absolutionem, si forte non habeat, & maneat moraliter præsens, quod Spor. *a n.* 610. pluribus exemplis declarat. Addunt aliqui cum Moya *n.* 32. sufficere, si Confessarius adhuc videat pœnitentem, quamvis aliquousque absit, quamdiu enim possunt se aliquo sensu percipere, non videntur simpliciter abesse moraliter ab invicem; hoc tamen videtur nimis extensum, nam certum est me posse videre simpliciter absentem, neque tamen possum simpliciter absentem absolvere, ideoque *Tamb.* merito dubitat, an censeatur moraliter præsens, si ad 20. passus distet. Itaque videtur requiri, ut possint, prout ordinarie fit, mutuum inter se sermonem communicare. Unde omnino rejiciendi sunt illi, qui dixerunt sufficere, dummodo Sacerdos videat domum, in qua est pœnitens absolvendus, quod licet probabile dicat *Leander*, tamen merito dicit *Moya* oppositum sibi videri certum: pœnitens enim, qui ipsemet nullo sensu percipi potest, non potest dici simpliciter, & humano modo esse præsens.

Q. 164. *An inter conditiones confessionis etiam non sit, ut sit sacramentalis?* R. Affirmative: quandonam autem sit sacramentalis, dicam *n.* 1939. De variis vitiis Confessionis videri potest Rayn. *in Heter. tom.* 16. *f.* 1. *p.* 8. ubi *num.* 33. ex S. Bernardo *serm.* 3. in festo S. Andreæ dicit, aliquorum confessionem esse *confusionem*, quia timore extorquetur: aliorum esse *offensionem*, quia fit de aliorum peccatis: aliorum esse *defensionem*, quia fit ad se excusandum: aliorum esse *illusionem*, quia fit ad se jactandum. 1202

ARTICULUS IV.

Quando confessio sit invalida, & quomodo iteranda?

RESP. I. Id contingit ex duplici capite. Primo, ex parte Confessarii, si jurisdictionem non habuit vel certe impeditam per censuram, vel si formam substantialiter vitiavit, vel non intendit absolvere, vel peccatum nullum intellexit. 1203

Dico, *nullum*, quia si ob surditatem, somnum, vel distractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, sine culpa pœnitentis, probabilius est, valuisse absolutionem, ac postea tantum repetenda esse non audita, ut contra Silv. Anton. Nav. & alios docent Henriq. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 9. Diana *p.* 3. *t.* 4. R. 109. & *p.* 4. *t.* 4. R. 198. Addo, *sine culpa*, quia si semidormienti mala fide confitearis, peccas, & confessio est invalida, ideoque repetenda, Tamb. *l.* 2. *c.* 10. §. 3. Denique addunt aliqui cum *Tol.* si Confessarius indoctus non potuit discernere mortale, & veniale, invalidam esse, verum id *Suar. Laym.* & alii passim rejiciunt: & quidem, etiamsi Confessarius putasset esse veniale, quod fuit mortale; ideoque confessionem bona fide tali factam, non esse opus repetere. Ita Henriq. Sanch. 1. *mor. c.* 10. *n.* 69. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 121. contra *Vasq.* Dixi, *bona fide*, quia si mala fide, v. gr. quia quæsivisti talem Confessarium, qui tibi mederi non possit, debes repetere, cum enim actu peccaveris, dum confitereris, non fuisti rite dispositus, ideoque nec absolutus, Tamb. §. 3. Denique si finita confessione intelligas Confessarium aliqua non percepisse (sive propter somnum, sive distractionem) nescias autem quæ sint illa, teneris repetere confessionem, si brevis fuerit, quia de singulis prudenter potes dubitare, si autem longa fuerit, ait Tamb. *l. c.* non teneri, ob rationem contrariam; & satis esset confiteri, quod dubites, an aliquod ex tuis peccatis Confessarius perceperit.

Secundo, Invalida est ex parte pœnitentis, si fuit excommunicatus, de quo infra; si mortale tacuit: vel de eo se falso accusavit; si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia; item si non fuit attritus (quod patere solet inde, si sponte quæsierit Confessarium surdum, indoctum, cæcum &c. Vide Sanch. *l. c.*) si nolit tollere occasionem &c. V. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 201. quibus addi potest, ut plurimum, si peccatum carnale confessus sit suo complici.

R. II. Si Confessio apud eumdem Confessarium iteretur sufficit uno verbo in communi se accusare de peccatis ante illi cognitis, dummodo is eorum recordetur, saltem in

" in confuso, aut status, ac vitæ hominis in communi, aut " Pœnitentiæ a se impositæ, ut docent Vasq. Tol. Laym. " Sa, Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 123. Imo si nihil horum, sed tantum quod sibi confessus fuerit, recordetur, valide, etsi " illicite, absolutum putant Laym. & Dian. *l. c.* Idem absolute docent Gran. & Mercerus *in* 3. *p. q.* 9. *nu.* 1. cum quibus Dian. *p.* 5. *t.* 14. R. 51. se retractans, probabile censet, quod etiam licite possit absolvere.

" R. III. Raro obest defectus ex parte Confessarii, si pœnitens eum inculpabiliter ignorat, quia in confessione " sequenti absolvetur etiam ab iis, a quibus se bona fide " absolutum putabat. *Unde resolves:*

" Is, qui a puero peccatum aliquod grave, v. gr. mollitiem, inculpabiliter omisit, ut quia putavit leve esse, vel nullum, non ideo tenetur repetere alia peccata (vel confessiones " intermedias) sed hoc tantum, ut docent Bonac. Sanch. *c.* 16. " Vasq. *in* 1. *p. to.* 4. *q.* 92. Sanctius; Laym. hic *c.* 9. addens, si " simplex rusticus, qui tota vita tantum fecit confessiones generales, nihil confitens in specie, nec aliter instructus sit, " etsi is valide sit absolutus, cum onere, ut cum melius cognoverit, omnia subjiciat clavibus, si tamen veniat, quando " ingens est copia pœnitentium, ut tunc disponi non possit ad " omnia repetenda, posse eum absolvi, auditis tamen peccatis ab ultima confessione factis, cum obligatione, ut melius faciat. Ita Laym. *nu.* 4. V. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 108. ubi " addit ex Nav. Silv. Bec. Vasq. Reg. *t.* 1. *l.* 6. *c.* 5. *f.* 4. *n.* 153. & " J. Sancio, quod etsi ex errore culpabili mortaliter, peccatum " tale, v. gr. mollitiei (vel numerum, aliamve circumstantiam necessariam) omiseris, non ideo teneris repetere confessiones intermedias, bona fide, & legitime factas (in " quibus ex naturali oblivione defectum illum non fueris " confessus) cum validæ fuerint, & maneant validæ.

A D D E N D A.

1204 QUæst. 165. *An ille, qui cum Confessario peccavit eidem valide confiteatur istud peccatum?* R. Per se loquendo valide confitetur, quia nulla lex universalis hoc prohibet, potestque fieri, ut uterque sincere doleat de peccato, & alter non possit, vel non audeat alteri manifestare crimen, neque adsit ex alterutra parte periculum novi consensus. Lugo *d.* 16. *nu.* 362. Silv. *p.* 2. v. *Confessio casu* 2. Bonæspei *de act. hum. d.* 5. *n.* 29. aliique communiter cum Dic. *d.* 9. *n.* 610. & Gob. *t.* 7. *a n.* 581. qui putat causam sufficientem esse, si puella sit sanguine juncta, & præ pudore non audeat alteri manifestare suum incestum, sed pudor ille vix excusabit, secundum dicta *n.* 1142. Posset esse causa, si alteri confiteri non possit nisi cum manifestatione complicis. *Dixi*, per se loquendo, quia in quibusdam diœcesibus prohibetur: specialiter in Leodiensi fuisse aliquando prohibitum testatur *Silv.* supra, & adhuc in Mediolanensi prohibitum esse dicit Bon. *q.* 7. *p.* 5. *§.* 5. *a n.* 10. ubi addit hoc intelligi de complice in quocumque peccato etiam non carnali. Similiter in hac Coloniensi, ultima synodus anno 1662. habita ita statuit pag. 74. *Ut animarum periculis, quantum in Domino possumus, occurramus, sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda prohibemus omnibus Confessariis, ne quis confessionem mulieris, cum qua in materia carnis peccavit, aut complicis, aut fautoris peccati (nisi in necessitate extrema) excipiat.* Ratio autem est, quia plerumque est periculum novi consensus saltem in alterutro, si audiat repeti peccatum, cujus delectationem ante sensit. Accedit quod in talibus sæpe deficiat dolor, vel propositum, faciunt enim frequenter, ne cogantur deserere occasiones proximas, hinc etiam S. Thom. in suppl. q. 20. a. 2. ad 1. ait, *Sacerdos non debet audire confessionem mulieris, cum qua peccavit, de illo peccato, sed debet ad alium mittere ... tum propter periculum, tum quia est minor verecundia.* Fagnnd. *in* 2. *præc. Eccl. l.* 4. *c.* 3. *num.* 35. dicit, Sacerdotem peccare mortaliter, si pro confessione concubinam suam audiat. Similiter Pontius *de Matr. l.* 7. *c.* 38. *n.* 3. dicit rem illam esse periculis plenam, & occasionem committendi non pauca sacrilegia: Addit Verjuys *t.* 9. *a.* 5. longa experientia compertum esse fere omnes similes confessiones tandem factas esse sacrilegas, novis carnis titillationibus, & pollutionibus fuisse fœdatas &c. quæ illis præcipue Sacerdotibus vult dicta, qui mulieribus cohabitant.

1205 *Q.* 166. *An confessiones, quæ fiunt religiosis, communiter censeri debeant invalidæ?* R. Negative, nam Alexand. VIII. die 7. Decemb. 1690. damnavit hanc 20. propos. *Confessiones apud Religiosos factæ pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ:* quæ propositio formata erat ex principiis Jansenistarum, qui docent plerumque differri debere absolutionem, usquedum impleta sit pœnitentia ex vita emendata, quod quia Religiosi plerumque non requirunt, hinc inferebant confessiones apud eos factas plerumque esse sacrilegas, vel invalidas: non requiri autem, ut absolutionem præcedat satisfactio, vel vitæ emendatio probabitur *a n.* 1230.

1206 *Q.* 167. *Quid præterea sit notandum circa obligationem repetendi confessionem?* R. seqq. §. 1. Universaliter loquendo repeti debet confessio mortalis peccati nondum directe absoluti, quia Christus, secundum dicta *nu.* 595. sic præcepit confessionem omnium mortalium, ut voluerit singula directe subjici clavibus, & directe remitti per absolutionem, quandonam autem peccatum dicatur directe, aut indirecte absolvi, dixi n. 597.

§. 2. Qui confessus est, sed invalide, undecumque proveniert invaliditas, item qui confessus est valide quidem, sed omisit aliqua mortalia, vel Confessarius aliqua non intellexit ob surditatem, aut aliam quamcumque causam, tenetur adhuc confiteri invalide confessa, omissa, vel non intellecta a Confessario; uti pluribus ostendit Moya *t.* 3. *d.* 1. *q.* 8. & ratio est, quia a nullo illorum est directe absolutus, debetque simul addere numerum confessionum, quæ sacrilegæ fuerunt, non tamen illarum, quæ fuerunt tantum invalidæ, si nempe bona fide sint factæ. Pluribus autem ostendi n. 679. confessionem ex defectu solius doloris interni esse invalidam. 1207

§. 3. Qui confessus est valide, sed informiter, idest, sine effectu gratiæ (quod aliquando contingere posse dixi a *n.* 672.) non tenetur peccata sic confessa iterum confiteri, sed tantum illa, quæ bona fide omisit, uti contra Adrianum tenet tanquam certum Suar. *d.* 22. *f.* 7. *n.* 2. quia non peccavit, & super confessa directe cadebat absolutio, quæ secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 201. etiam remittentur ex vi illius absolutionis, quando fictio fuerit remota. Neque damnata est praxis hujus sententiæ; uti recte notat Carden. *d.* 2. *n.* 53. quia etiamsi omittat peccatum sic confessum, non ideo exponet sequens Sacramentum periculo nullitatis, quia secundum dicta *a n.* 1140. certum est confessionem formaliter integram sufficere, & peccatum, quod omittitur propter opinionem certo probabilem, habet se sicuti peccatum per ignorantiam invincibiliter omissum, consequenter illæ confessiones etiam non sunt necessario repetendæ, quia bona fide sunt factæ secundum quamcumque aliam sententiam vere probabilem relicta tutiori, quamvis tum ageretur de valore Sacramenti, quia quamvis illicitum sit, adeoque confessiones futuræ essent invalidæ, si antecedenter cum advertentia sic fierent, tamen supposito quod quis bona fide ita fecerit, non peccavit, & nunc prudenter judicat illa peccata esse directe remissa, nec sequens confessio exponeretur periculo nullitatis, ob rationem ante datam; ergo potest supersedere ulteriore confessione istorum peccatorum, Carden. *n.* 456. 1208

§. 4. Si inculpabiliter omissa sit aliqua circumstantia etiam mutans speciem, quæ seorsim sufficienter declarari possit, non est opus repetere totum peccatum, multo minus totam confessionem præteritam, uti cum communi dixi *n.* 1135. 1209

§. 5. Si scias Confessarium ob somnolentiam, distractionem, vel quamcumque aliam causam non intellexisse aliquod tuum mortale, nescias tamen quodnam illud fuerit, *Tamb.* quem refert, & non improbat *Busemb.* supra, dicit esse quidem obligationem repetendi, si confessio fuerit brevis, si autem fuerit longa, non esse obligationem, sed satis esse confiteri, quod dubites, an Confessarius aliquod tuum mortale recte intellexerit, quod pluribus probare conatur Lugo *d.* 16. *a n.* 607. & magis adhuc Illf. *n.* 149. hinc, inquit *Tamb.* sicuti si non recordareris peccati in specie satis esset te accusare de mortali in genere, ita & hic. Sed contra hoc est, nam quod ibi non tenearis confiteri in specie, facit impotentia sic confitendi, cum non recorderis speciei; e contra recordaris omnium prius confessorum, uti suppono: ergo non est paritas. Itaque in praxi, & ordinarie loquendo, ut excuseris, debet adesse aliqua impotentia moralis, vel nimia difficultas repetendi totam ejusmodi confessionem, quam difficultatem si tenereris subire, confessio merito redderetur odiosa, & hoc ipsum vult Aversa *qu.* 10. *f.* 19. §. *Quod si*, item Dic. *d.* 8. *n.* 100. quamvis ante videatur favere *Lugoni.* Ratio autem est, quia certus es te ab aliquo non esse directe absolutum, & non est ratio dubitandi de uno magis quam de altero: ergo obligatio directe iterum subjiciendi clavibus afficit æqualiter singula, nisi aliunde excuseris, uti dictum est, & idem ordinarie videtur dicendum, si quis, qui multa fecit mortalia, sciat se in vita aliquoties saltem esse sacrilege, vel invalide confessum mortalia, nesciat autem qualia, tum enim, per se loquendo, induci debebit ad confessionem generalem, quæ non semper est ita difficilis, ut censeri debeat moraliter impossibilis. 1210

Objic. Quando probabile est de singulis determinate peccatis, quod sint recte confessa, & intellecta, tunc non est obligatio ullum repetendi, secundum dicta *n.* 602. sed quando confessio est longa, probabile est de singulis, quod sint recte confessa, & intellecta; nam si a Deo revelatum esset in hac urbe esse unicum hominem non baptizatum, & nesciretur quis esset, maneret probabile, imo moraliter certum, de singulis determinate, quod essent baptizati, quia nemo posset prudenter dubitare de hoc, vel illo determinate, alioquin singuli essent sub conditione rebaptizandi, maxime si vellent suscipere sacrum Ordinem. Econtra si esset revelatum unum ex hac domo non esse baptizatum, non maneret positive probabile, sed prudenter dubitaretur de singulis, ideoque singuli essent rebaptizandi: ergo idem dicendum est in nostro casu, quando vel multa, vel pauca peccata sunt confessa. R. n. min. & quoad illud dubium de Baptismo, de quo videri potest *Dic.* supra, est disparitas, quia maximus numerus istorum hominum, qui putantur baptizati, non potest redigi ad partes minores, in quarum una prudenter judicare possem esse illum non baptizatum; econtra numerus peccatorum confessorum, ordinarie vel non est tantus, vel potest redigi 1211

ad

ad partem minorem, in qua prudenter judicem esse illud non recte confessum; nam vel Confessarius, vel pœnitens ordinarie loquendo, resciet, an illud peccatum non intellectum fuerit dictum circa initium, an circa medium, an circa finem confessionis: ergo practice loquendo manebit obligatio partem illam, vel primam, vel mediam, vel postremam repetendi, quia talis pars habebit se tanquam brevis confessio: unde consequenter fatetur Illſ. supra, si multa non fuissent intellecta a Confessario, totam confessionem fore repetendam, quamvis esset longa. Unum hic addit Aversf. §. *ult.* si quis in senectute post longam annorum, & confessionum seriem recordetur, se in pueritia tacuisse aliquod mortale, nesciens tamen quo anno, & in qua confessione, & quæ alia peccata tunc confessus fuerit, eum satisfacere recolendo, ac dicendo, quænam peccata circa illud tempus committere soleret, sic enim prudenter præsumit, quod inter peccata illius temporis etiam attinget illud omissum.

1212 §. 6. Si certus sis de mortali in confessione omisso, & dubites negative, an omiseris ex verecundia, an ex justa causa, teneris confiteri, imprimis illud mortale omissum, uti certum est, quia nunquam directe es absolutus ab illo, deinde etiam reliqua mortalia tum confessa, quia certus es de præcepto confitendi hæc, & dubitas de adimpletione, cum dubites de valore confessionis, per quam remitterentur directe; debito autem certo non satisfit per solutionem ita incertam, Moya *d.* 1. *q.* 8. *n.* 17. contra Baunium, & alios.

1213 §. 7. Tamb. *De Conf. l.* 2. *c.* 1. *n.* 29. dicit, rusticos, mulierculas, & pueros, qui bona fide grossiore modo coram Parocho etiam indocto confessi sunt, licet adulti videant se in multis defecisse, dicendo dubia pro certis, vel contra, aut unum numerum pro alio, non esse obligandos ad repetendas ejusmodi confessiones, vel peccata in eis dicta, tum quia non est praxis apud fideles, ut ejusmodi confessiones repetantur, tum quia Confessarius satis saltem in confuso peccata eorum perceperit. Lugo *n.* 588. id facilius admittit circa numerum quam circa speciem, quia secundum dicta *n.* 936. & *n.* 952. est major obligatio exprimendi determinatam speciem quam determinatum numerum; hinc putat remanere obligationem suo tempore exprimendi speciem, si melius occurrat, & addit n. 589. Confessarium teneri etiam ab illis magis distincte elicere numerum, si facile possit. Sed quoad numerum attinet, Sa v. *Confessio n.* 40. dicit ejusmodi homines non esse cogendos ad repetendum numerum omissum, si facile deprehendi possit, quid soleant facere, ideoque Moya *d.* 4. *q.* 2. *n.* 3. citans plures alios dicit, non esse cogendos ad repetendas species, vel numerum, quia cum ejusmodi homines uno ferme tenore vivant, si sciam in quibus, & quoties soleant peccare intra unum annum, facile deducam, quoties infra duos, & ita porro, unde si se accusent de peccatis totius vitæ, ego melius inibo rationes, quoties in hac vel illa materia peccaverint, saltem per annos non multos, quam ipsi dicere possent. Addunt tamen recte Moya, Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 9. *n.* 4. Sporer *n.* 499. si ex confessione unius anni non possit prudenter judicari de anteacta vita, eo quod in diversis statibus, & difformiter vixissent, obligandos sub mortali, ut quantum moraliter possunt, repetant confessiones non recte factas secundum speciem, & numerum, nihil enim est, quod illos potius deobliget quam alios, quominus a singulis mortalibus commissis directe absolvi debeant.

1214 §. 8. Si quis culpabiliter omiserit mortale, S. Th. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *a.* 4. *quæst.* 2. *ad* 3. videtur requirere, non quidem, ut repetat mortalia prius confessa, cum sint directe absoluta, attamen ut addat se hoc mortale inter alia nuper fuisse oblitum, quia alias non explicabitur gravitas illius resultans ex conjunctione aliorum. Sed sententia communis hoc non requirit, uti recte Aversa §. *Refert*, non enim apparet, quænam gravitas tanti ponderis inde resultet, ut opus sit hoc addi.

1215 §. 9. Licet aliquis etiam per culpam oblitus sit pœnitentiæ sibi injunctæ, non ideo tenetur iterum confiteri peccata, ob quæ injuncta erat illa pœnitentia, uti habet certa sententia cum Suar. *n.* 5. Lugo *nu.* 600. Dicast. *d.* 14. *dub.* 7. Illſ. *n.* 148. essentia enim Sacramenti ab initio complete posita fuit, nec suspendebatur effectus, sed absolutio directe remittebat peccata tum confessa; per hoc tamen peccari potest mortaliter, si pœnitentia gravis pro mortalibus imposita negligatur, uti dicetur n. 1277.

1216 *Q.* 158. *Si confessiones repeti debeant, an omnia mortalia in illis confessionibus dicta, iterum distincte, & singulatim debeant recenseri?* R. §. 1. Si repetantur apud Confessarium diversum a primo, debent omnia distincte, & singulatim apud hunc repeti, ut si nunquam fuissent confessa, quod merito dicit apud omnes certum esse Moya *d.* 4. *qu.* 1. *num.* 3. quia hic Confessarius debet esse Judex respectu horum omnium peccatorum: ergo cum nec habeat, nec habuerit unquam distinctam notitiam illorum, debet illi nunc dari per hanc confessionem: nam ad prudenter judicandum de gravitate delictorum, & ad debite taxandam pœnitentiam, debet saltem aliquando habuisse ejusmodi distinctam notitiam, uti constat ex Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 5. Econtra si confessiones invalidæ repetantur apud eumdem Confessarium, diversimode loquuntur Auctores, ut videri potest apud Moyam *a num.* 3. & Aversam *q.* 10. *s.* 20. Omnes dicunt, si confessiones priores fuerint vere sacramentales, & Confessarius adhuc habeat distinctam memoriam confessorum peccatorum, satis esse, si Pœnitens defectum confessionis dicat, & in genere addat, *etiam me accuso de omnibus peccatis antehac tibi confessis*. Idem dicunt plerique cum Nav. in Man. c. 19. dummodo Confessarius habeat confusam adhuc memoriam peccatorum, & aliquo modo recordetur status conscientiæ pœnitentis, vel saltem pœnitentiæ injunctæ, *S. Anton. Palud. Silv.* & alii cum Suar. *d.* 22. *s.* 6. *n.* 7. dicunt, si jam imposuerit pœnitentiam, quamvis nec peccatorum, nec pœnitentiæ impositæ meminerit, hoc sufficere. Et quidem si confuse meminerit peccatorum, & pœnitentiam imposuerit, omnes communiter admittunt sufficere, si pœnitens ita in communi se accuset, dummodo defectus tenuerit se ex parte solius absolutionis, verbi gratia: quia Confessarius antea male pronuntiaverat formam; *Nav.* supra, Valent. Bonac. Lugo *d.* 16. *a num.* 638. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 9. *num.* 6. Tamb. *De conf. l.* 3. *c.* 2. *n.* 9. aliique multi, quos citat, & sequitur *Aversa* supra, dicunt undecumque defectus se tenuerit, satis esse, si in communi se accuset. Econtra *Suar.* supra; & *Con.* volunt, si confessiones ratione sui fuerint invalidæ, verbi gratia: quia Pœnitens caruit debito dolore, vel proposito, tum omnia peccata esse distincte repetenda, quod saltem tum fieri volunt Palud. Adrian. Moya *n.* 10. Illſ. *n.* 153. quando fuerunt invalidæ defectu jurisdictionis in Confessario, quia tales confessiones non videntur fuisse sacramentales, cum sint factæ non Judici: sed ratio aliorum est, quod priores confessiones fuerint sufficienter sacramentales per voluntatem conficientis ex intentione legitimæ absolutionis accipiendæ; posterior autem facta in communi est certo sacramentalis, & moraliter repetit priores confessiones, facitque nunc per utrumque simul esse unam distinctam, & sacramentalem istorum peccatorum confessionem, cum sufficienter reducat istorum peccatorum notitiam: sufficit enim aliquando fuisse in Confessario distinctam cognitionem peccatorum, quamvis nunc, quando datur absolutio, sit tantum confusa, uti patet in illo, qui per plures dies continuavit confessionem generalem; in fine enim, quando absolvitur, satis est, Confessarium in confuso sic meminisse status pœnitentis, ut possit proportionatam pœnitentiam imponere.

§. 2. Si prior confessio nullo modo fuisset sacramentalis, 1217
uti si quis pure historice, sine intentione absolutionis tibi narrasset sua peccata, quamvis postea, dum confuse tantum recordaris istorum peccatorum, ipse tibi diceret, *accuso me de peccatis quæ tibi tunc dixi*, probabilius videtur contra *Aversam* supra hoc non fore satis, quia distincta illa narratio peccatorum nullo modo fuerit sacramentalis. Neque plus evincunt argumenta, quæ adducit *Illſ.* supra, nego autem confessiones distincte factas ex intentione absolutionis non posse dici sufficienter sacramentales, cum etiam obligent ad sigillum sacramentale, quamvis fuerint invalidæ, ut dicetur *n.* 1940.

§. 3. Si Confessarius nequidem confusam amplius haberet no- 1218
titiam de statu pœnitentis antea sacramentaliter sed invalide confessi, nec pœnitentiam imposuisset, Pœnitens teneretur in tantum saltem distincte repetere peccata antehac confessa, quantum necesse esset ad hoc, ut ex vi confessionis partim præteritæ, partim præsentis Confessarius iterum posset formare judicium saltem confusum de statu conscientiæ pœnitentis, & injungere pœnitentiam congruam, uti recte Lug. *n.* 642. & *Aversf.* supra, partim contra *Medinam*, qui dixit etiam tum satis esse, si in genere se accuset de antehac confessis, partim contra *S. Anton. Valent. Silv.* qui dicunt omnia peccata debere tunc distincte repeti, sed ratio nostra est, quia sine tali repetitione non posset Confessarius prudenter formare judicium de statu pœnitentis, nec statuere de quantitate pœnitentiæ; facta autem tali repetitione poterit hæc præstare: ergo talis repetitio requiretur & sufficiet. Si tamen Confessarius post repetitam a pœnitente accusationem communem sine distincta repetitione ullius peccati illum absolveret, & pœnitens bona fide processisset, absolutio esset valida, uti habent *Laym.* & *Aversf.* supra, Dian. *p.* 2. *t.* 4. *R.* 123. aliique cum Illſ. nu. 149. quia ad valorem absolutionis sufficit accusare se de peccatis in communi, quamvis hoc sit illicitum, per se loquendo, secundum dicta a *n.* 620.

§. 4. Quod Busemb. *n.* 1203. relatus paulo ante finem ha- 1219
bet, nempe dimidiari posse confessionem hominis rudis non integre confessi in juventute, si veniat, quando est ingens numerus Pœnitentium, limitari debet secundum dicta a *n.* 1148.

Q. 169. *Quomodo Confessarius practice procedet cum pœniten-* 1220
te, qui timet, vel putat se per longum tempus sacrilege aut invalide esse confessum? R. Videtur posse prudenter sic procedere. §. 1. Si pœnitens tuus sit de cetero scrupulosus, ordinarie non permittes quidquam repetere, nisi certum sit non esse, vel esse male confessum, ut dictum est l. 1. *nu.* 542.

§. 2. Quamvis scrupulosus non sit, tamen non obligatur ad 1221
confessionem repetendam, nisi moraliter certum sit antehac invalide esse confessum, quia possessio est pro confessione, cujus valor præsumi debet, cum inesse debuerit, & econtra non præsumitur delictum, Fill. Gob. *t.* 7. *n.* 275. Unde quamdiu probabile est, quod antehac sit valide confessus, non tenetur confessionem repetere; est autem probabile, hoc ipso, quod aliquando cum morali diligentia præteritam vitam recogitarit & confessus sit, uti dicetur n. 1883.

§. 3. Si antehac semper fuerit timoratæ conscientiæ, & so- 1222
litus se debite præparare, nec aliquid voluntarie omittere, pru-

denter præsumit se recte semper confessum, adeoque non tenetur aliquid repetere, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio: econtra si antehac non fuit timoratæ conscientiæ, sed solitus se negligenter præparare, aut omittere aliqua, præsumptio est contra ipsum, ideoque obligandus est, ut reiteret confessiones, de quarum valore prudenter dubitat.

1223 §. 4. Si peccatum reticuit, pete, quale illud fuerit, & an tunc temporis, quando fecit, putaverit esse mortale, item an putaverit esse mortale sic illud reticere in confessione, recte enim notat Avers. *q.*10. *s.*19. §. *Secundo*, quamvis sæpe peccatum fiat ex ignorantia mortaliter culpabili, tamen sæpe postea esse ignorantiam inculpabilem confitendi. Quod si in genere tantum apprehendisset esse malum tale quid facere vel non confiteri, nec cogitasset, an esset mortale an veniale, probabile est non peccasse mortaliter: adeoque non fore opus repetere eas confessiones, uti dictum est *l.* 1. *n.* 3. quamvis in praxi raro futurus sit iste casus, secundum dicta ibidem *n.* 2.

1224 §. 5. Si reticuit, satis advertens malitiam gravem, quod tunc censeri debet, quando reticuit ex verecundia, vel cum gravi remorsu conscientiæ ante Confessionem vel Communionem, pete, an quoties confessus est intermedio tempore, semper fuerit memor obligationis confitendi, & nihilominus perrexerit tacere: si enim bona fide, & cum debita dispositione fecisset has confessiones intermedias, fuissent validæ, nec opus esset has vel peccata in his confessa repetere, uti cum communi Vasq. Dian. Pelliz. Lohn. Lugo num. 599. Moya supra, Gob. *t.* 6. *n.* 571.

1225 §. 6. Si semper memor fuerit, ideoque ab eo tempore semper sacrilege sit confessus, pete, quoties confessus sit & communicarit in eo statu. Et si tibi semper est confessus, & es adhuc utcumque memor reliquorum mortalium, secundum dicta *n.* 1216. satis erit, si in genere dicat, *accuso me de illis peccatis, quæ tibi ab illo tempore confessus sum, a quo tempore etiam bis ordinarie omni mense sacrilege confessus sum & communicavi, quia reticueram istud peccatum*; atque ita habebis plenam ejus confessionem.

1226 §. 7. Si tibi non est semper confessus, vel per multos annos sic perrexit, itaut nec confuse recordari possis reliquorum peccatorum, communiter differendus est pro absolutione usquedum se examinarit, si capax sit ad se examinandum, & hoc antea non fecerit: fieri enim vix potest, ut tam subito omnium recordetur, Gob. *t.* 7. *nu.* 261. Sporer *num.* 514. Quia tamen jam bene dispositus est, ne dimissus relabatur in priorem verecundiam, exquire ab eo graviora peccata, quæ illum maxime remordent, tumque examina circa magis obvia, ut sic aperto ulcere, & deposita parte verecundiæ facilius redeat, tumque plenum fiducia dimitte cum benedictione, sed admone non esse absolutum, ideoque designa ei tempus, quo pro complenda confessione, & accipienda absolutione redeat.

1227 §. 8. Si non esset futura occasio redeundi, nec putaretur alteri facile aperturus conscientiam, jube edicere, quæ occurrunt, ut sic videas, circa quæ magis peccaverit, & juvare possis interrogando ordine per præcepta decalogi, & Ecclesiæ, conjiciendo, quæ ipse spectata ætate, statu, conditione, negotiis, occasionibus probabiliter fecisse potuerit, quod cum feceris, quantum locus & tempus ferent, pro pœnitentia injunge, ut proxima occasione, quæ dabitur, confiteatur præmisso diligenti examine circa vitam præteritam, & tum addat, si quæ plura occurrent antehac non rite confessa, nunc autem per actus fidei, spei & contritionis bene dispositum sic absolve.

1228 §. 9. Ut ejusmodi Pœnitentem, nec fatiges nimium, nec relinquas expositum plurimis posthac molestiis, debes accurate scire, quænam peccata sint ejusdem, quænam diversæ speciei, ut nec nimium nec nimis parum interroges. Numerum autem peccatorum internorum conjicies ex consuetudine uno die vel septimana iterandi, & diuturnitate temporis, quo hæsit in his vel illis peccatis. Et ut deprehendas numerum peccatorum externorum, primo propone magnum numerum, & si dicat, non toties, propone parvum; si dicat, sæpius, paulatim convenieris ad medium & verosimiliorem numerum. Videri possunt Gob. *t.* 7. *a n.* 259. & Sporer *a n.* 505.

DUBIUM IV.

1229

De Satisfactione.

ARTICULUS I.

Quæ ejus necessitas & quantitas?

RESP. I. Satisfactio, seu Pœnitentia a Confessario data, est necessaria necessitate, non Sacramenti, sed præcepti, adeoque a Confessario regulariter imponenda est (secundum Suar. & Reg. *t.*1. *l.*7. *n.*17. sub mortali; *Card.* tamen & *Lugo*, concedunt, ex parvitate materiæ posse venialiter peccari, ut v. d.25. n.47. v. g. si ob peccata venialia levis Pœnitentia esset injungenda; ejus enim voluntariam omissionem venialem tantum esse. Ita etiam Dian. *p.*6. *t.*6. *R.*44.) Et quidem proportionata tum peccatis, tum facultati Pœnitentis. Ratio prioris est, quia est pars Sacramenti, non essentialis, sed integralis tantum, habens effectum ex opere operato, & majorem vi Sacramenti, quam sine eo. Ratio posterioris est, tum ex Trid. *sess.* 14. *c.*8. tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti, & tam vindicare, quam mederi. Bon. *t.* 1. *d.* 5. *q.* 5. *p.* 3. *p.* 2. *Unde resolves.*

I. Excusatur aliquando Confessarius, si levissimam (vel etiam nullam) pœnitentiam injungat, v. g. 1. Si pœnitentem vehementissime contritum, aut aliter satisfecisse advertat, Caj. Nav. Suar. Reg. Bon. *d.*3. *q.*5. *s.*3. *p.*2. *n.*1. & 2. Escob. *c.*6. *n.* 41. Cum vero id raro vel nunquam constare satis possit, tutius est aliquam semper injungere; ut recte monet Lug. *n.*48. 2. Si Pœnitens sit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valde debilis: cui tamen prudenter injungi levem saltem pœnitentiam, v. g. percussionem pectoris, invocationem nominis JESU (saltem corde) aliosve pios motus, vel ut per hæredes sacrificia, eleemosynas, & similia opera pia curet, monent *Laym.* & *Bonac.* *l. c.* & *Nav.* qui addit, posse injungi, ut patienter ferat infirmitatem, quod tamen *Bonac.* non probat, cum fieri possit, ut id valde angat infirmum, timentem se non rite satisfacere. 2. Quando scrupulosus sæpius intra eamdem horam redit cum novis culpis, quia supponitur satis imposita in præcedentibus, Tamb. *l.* 4. *c.* 1. ex *Fagund.*

II. Etsi Confessarius peccet ex communi, si pro magnis peccatis valde parvam pœnitentiam imponat, excusari tamen eum posse, putat Dian. *p.*3. *t.*4. *R.*92. si addat illud: *quidquid boni feceris &c.* Verum hæc regula universaliter admitti non potest, ut bene notant Lug. *n.*57. Kon. Tan. Palaus *tr.* 23. *p.* 1. §. 3. *n.* 13. *&c.* (contra quos *Diana* pro se citat Bauni & Leand. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 3. & *p.* 9. *t.* 9. *R.* 54.) & ab aliis non immerito rejicitur, eo quod verba, utpote mere deprecatoria, non habeant vim elevandi omnia opera bona ad efficaciam sacramentalem. Aversa *q.* 13. *s.* 7.

III. Minor justo licite datur ex causa, qualis, v. gr. est magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur majorem non impleturus. 3. Tempus Jubilæi vel Indulgentiæ plenariæ. Ita *Suar. Henriq. Laym.*

IV. Non potest injungi. 1. Ingressus Religionis, ut docet Sa *V. Satisfactio*; quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica, si sit periculum revelandæ confessionis, alias interdum pro publico peccato potest, & expedit.

V. Etsi possit, & aliquando ob fragilitatem Pœnitentis etiam expediat, injungi opus alias debitum seu præceptum, v. g. Missæ auditionem die festo, &c. ut docent Suar. Vasq. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 15. & alii. (Unde si scrupulosus sæpius redeat ad Confessarium, intra breve tempus semper nova confitendo, non semper necesse est imponere Pœnitentiam novam, cum opus ante debitum possit injungi; Bon. Henriq. Lug. Diana *p.* 6. *t.* 7. *R.* 6. contra *Suar. Reg.* & *Baun.*) Si tamen Confessarius non exprimat, censetur imperasse opus liberum, ut docent iidem, & Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 84. v. Kon. *d.* 10. *dub.* 8. & Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *R.* 241.

VI. Etsi etiam possit injungi opus internum, uti contra Merat. & alios docent Kon. Hurt. & Dian. *R.* 24. communiter tamen debet esse externum, & afflictivum, v. g. oratio, jejunium, eleemosyna: Nam avaris eleemosyna, luxuriosis afflictio corporis convenit. Utrum vero licite imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari potest, Vega *t.* 2. *c.* 64. & Jo. Sancius *d.* 16. *num.* 1. negant. Affirmant probabilius Turrian. *de pœn. d.* 37. *dub.* 4. Lugo *d.* 35. *n.* 62. v. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 54.

VII. Potest etiam aliquando injungi cessatio ab aliquo bono opere, v. gr. nimia corporis afflictione, vel abstinentia aliqua vice a Communione ad promovendum majus bonum pœnitentis, si prudens Confessarius ad eum finem expedire judicet, *Salas*, *Lugo*, *Diana* &c. cum Aversa *q.* 13. *s.* 4. contra *Joannem Sancium*.

VIII. Etsi possit immediate post absolutionem adhuc injungi, debet tamen fieri ante, ut servetur ordo judicii, v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 136. & *p.* 5. *t.* 13. *R.* 36. ubi ex *Cap. finali* & *Ochag.* docet, etsi consuetudo habeat, ut ita fiat, illam tamen non induxisse obligationem.

Resp. II. Pœnitens communiter tenetur sub gravi obligatione Pœnitentiam, si rationabilis sit, acceptare, & implere, ut habet communis cum *Caj. Silv. Nav.* Quorum sententia ad hoc saltem serviet, ut neminem non absolutum dimittas, si vel levissimam subire velit, ut notant Sotus & Regin. *l.* 7. *c.* 2. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 51. & *p.* 2. *t.* 15. *R.* 52.

Dixi 1. *Communiter*: quia probabile est, quod docent Laym. *c.* 15. Suar. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 136. contra Kon. Henr. & alios, Pœnitentiam sub veniali tantum obligare sequentibus casibus: I. Si imposita sit pro solis venialibus. ita citati contra *Henriq.* & *Fag.* 2. Si pro mortalibus alias confessis. 3. Omissionem partis non gravis, in confessione mortalium, vel etiam omissionem totius, si levis sit, v. g. unum Miserere, *Kon. Regin. Fag.* cum Dian. *R.* 102. *p.* 3. *t.* 4. & *p.* 6. *tr.* 8. *R.* 54. 4. Si Confessarius noluit obligare sub mortali; quia cum possit imponere Pœnitentiam libere, & sine omni obligatione, ut probat Suar. *hic d.* 38. *s.* 7. Henr. Fill. Fagund. Tann. Kon. *de Sacram. d.* 10. *dub.* 8. *n.* 65. contra *Turr.* & *Vasq.* potest etiam sub levi tantum imponere. V. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 241. & *p.* 4. *t.* 4. *R.* 83. Verum, qui lucratur Indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ (nisi sit medicinalis) docet Dian. *p.* 5. *t.* 12. *R.* 3. & *p.* 9. *t.* 6. *R.* 36. ex *Tun. Gran. Lug. &c.* contra *Val. Marcb.* & *Avers.*

Dixi 2. *Si rationabilis sit*: quia si justo sit gravior, ac difficilior, nec Confessarius eam moderari velit, non peccabit graviter pœnitens, si sine absolutione discedens alterius Sacerdotis judicio peccata submittat, ut docent *Suar. Kon. Laym.* Imo ad eam non obligabitur, si omnino injustam esse constet, aut si Pœnitens eam non possit implere, vel illius sit oblitus. Nec tunc ad aliud quidquam tenetur, etsi expediat, ut is qui sive culpabiliter, sive sine culpa oblitus est, in sequenti confessione similem sibi injungi petat. Ita Kon. Laym. Dian. *p.4. tr.* 4. *R.*241. contra *Richar. & Silv.* qui putant, talem confessionem esse repetendam: quod præter citatos negat etiam Lugo *n.* 78. ex Vasq. docens talem satisfacere, si confiteatur illud peccatum oblivionis culpabilis. *Unde resolves*

1. Is qui Pœnitentiam implet in statu peccati mortalis probabiliter quidem satisfacit præcepto, cum impleat ejus substantiam, peccat tamen, sed venialiter, ut docent *Suar. Laym. Dian. loc. cit.* Quia Sacramenti partem suscipit indigne; & obicem ponit effectui, scilicet remissioni pœnæ, quem tamen, obice remoto, recuperari docent Nav. Tol. Caj. Dian. *p.3.t.4.R.*85. *Fagn. Suar.* &c.) unde quamprimum est implenda, potestque graviter etiam peccari nimium differendo: quod ex variis circumstantiis judicandum. V. Dianam *p.2.t.*15.*R.*53. & *p.5.t.*13. *R.*39. Non esse autem grave seu mortale, si non differat ultra octiduum, docet *Hurt.* apud *Dianam*. Imo posse differri per annum, hoc est, quamdiu non tenetur ad novum Sacramentum Pœnitentiæ, vult ipse Dian. *p.9. t.7. R.*57. ex *Amic. Leand.* &c. nisi tamen Pœnitens dubitet, an postea possit implere: eo enim casu teneri quamprimum commode potest. Similiter non esset mortale, si obligatus jejunare feria 6. differat in diem sequentem: vel obligatus communicare singulis mensibus, differat ad 6. vel 8. dies, affirmat Dian. *loc. cit.* ex *Palao*, præsertim ex causa aliqua tametsi levi.

2. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impositam sub conditione hac, *si iterum labatur*, nec teneri acceptare, nec implere, eo quod Confessarius nec Judex sit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet Diana *p.6. t.7. R.* 49. ex *Palao, Trull. &c.* Sed contrarium probabilius cum *Suar.* tenet Aversa *q.* 13. *s.* 4. quia non imponit eam pro peccatis committendis, sed commissis, sub conditione reincidentiæ.

3. Qui non implevit intra tempus præscriptum, non ideo deobligatur.

4. Potest satisfacere per alium, cui Confessarius id concedit: vel qui per se non potest, ut docent Regin. Filliuc. Fagund. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *Res.* 141. Hic tamen non tenetur, nisi Confessarius id voluerit. An vero satisfaciens pro alio, simul pro se possit, alii ajunt, alii probabilius negant, ut habet Sa.

5. Non necessario impletur ante Communionem.

Quæres. Quis Pœnitentiam possit commutare, & quomodo?

Resp. 1. Ex justa causa quivis Sacerdos id potest, si de novo ei confiteatur, ut habet communis sententia contra *Sot. & Vasq.* saltem si peccata non sint reservata; imo etiam probabiliter, etiamsi talia fuerint, ut habet *Fernand.*

Resp. 2. Sine nova Sacramenti administratione, potest id solus Sacerdos, qui injunxit, si adhuc recordetur status Pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam brevi, ut moraliter idem judicium censeri possit, v. g. intra hebdomadam, *Henr.* & alii 4. imo etsi post longius intervallum. Lug. Avers. & Dian. *p.6. t.6. R.*46. & *p.9. t.6. R.*57. contra *Palaum* &c. Ratio, quia Judex incognita causa non potest ferre sententiam. Ita *Silv. Suar. Kon. Laym. Fill. Reg. Fag. &c. Lugo* contra Nav. Henriq. Tolet. Sa, Rodr. Bejam, Val. Dian. *p.3. t.4. R.*53. & *p.2. tr.1. misc. R.*53. qui dicunt etiam alium posse, non repetitis peccatis. Quæ sententia, etsi non ex ratione, ex principio tamen extrinseco videtur esse in praxi probabilis (*Diana* enim *loc. cit.* pro ea adducit 14. Auctores, dicitque esse usum, sive praxim Confessariorum) & Confessariis posse servire, quando Pœnitens difficulter adduci potest ad repetenda peccata, vel tempus id non fert; præsertim si ex confessione (nam in ea & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præsenti statu pœnitentis, ipsiusque testimonio, habeant aliquam confusam notitiam peccatorum præteritæ confessionis. Ita Fag. *p.* 2. *l.* 9. *c.* 4. *n.* 22. Lug. *d.* 25. *a n.* 107.

Resp. 3. Ipse pœnitens non potest commutare pęnitentiam etiam in evidenter meliorem, ut docent Sanch. 5. *mor.* Kon. *d.*10. *a.*12. *n.*13. *Regin.* & alii: etsi contrarium probabile dicat Diana *p.3. t.* 4. *res.*53. & *p.5. tr.*14. *R.* 53. ex *Procell. & Villalob.* Sed hoc *Turr.* temerarium, communi Theologorum, & fidelium sensui repugnare dicit Lugo *n.* 75.

A D D E N D A.

1230 Quæst. 170. *An satisfactio sacramentalis vel probata vitæ emendatio sit præmittenda absolutioni?* R. §. 1. Satisfactionem sacramentalem esse præmittendam absolutioni docuit *Petrus de Osma*, cujus propositionem hanc, *non peracta pęnitentia confitentes absolvi non debere*, damnavit anno 1479. Sixtus IV. Bulla, *Liceat ea*, 17. *tom.* 1. Bullarii. Opinionem illam postea renovarunt *Anton. de Dominis de Rep. cap.* 7. *a n.* 29. Arnaldus *de freq. comm. p.* 2. *a c.* 7. *usque ad* 19. Gabrielis *in speciminibus p.* 2. §. 35. Huyghens in thesibus 29. Novemb. 1685. Opstraet *De convers. peccat. q.* 2. *c.* 2. & *c.* 3. §. 1. & *q.* 3. *c.* 4. §. 2. aliique Rigoristæ apud *Hilarium a S. Sepulchro* ad propositiones ab Alex. VIII. damnatas, qui dixerunt, praxim illam non absolvendi nisi peracta prius Pœnitentia viguisse in Ecclesia per 12. prima sæcula, ideoque nunc esse reducendam. Joannes Episcopus Castoriensis in Amore pœnitente p. 199. dixit morem absolvendi ante peractam satisfactionem cœpisse invalescere post tempora S. Bernardi. *Sed contra est*, nam praxim mox absolvendi fuisse in 12. primis sæculis, ostendunt Morinus *de administr. pęnit. lib.* 9. *c.* 14. *nu.* 8. Alex. a S. Theresia *in tempest. noviss. art.* 15. & 16. Nicolaus Du-Bois in Apologia contra Synodum racematoriam, probans per Canones a 2. sæculo usque ad 12. quod facientibus etiam publicam pœnitentiam data fuerit Eucharistia, etiam per decursum Pœnitentiæ necdum expletæ: ergo jam ante erant absoluti: absolutio autem, quæ dabatur in fine post expletam pœnitentiam, non erat sacramentalis, sed pro foro externo reconciliativa cum communitate, & attestativa pęnitentiæ fideliter expletæ. Atque etiam ideo liber *Episcopi Castoriensis* Romæ suspensus est 20. Junii 1690. donec corrigatur. Et quod praxis, quæ nunc est, absolvendi ante peractam pœnitentiam, non sit contra præceptum Christi, neque contra naturam rei, sed absolute retinenda sit, constat inde, quia Alexand. VIII. die 7. Decemb. 1690. damnavit sequentes propositiones: 16. *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex & præscriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante*. 17. *Per illam praxim mox absolvendi ordo pęnitentiæ est inversus*. 18. *Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pęnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu sed abusu*. 22. *Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pęnitentiam egerint*. Constant hæc omnia etiam ex Catechismo Romano, *de pęnitent. Sacram. cap.* 12. *n.* 1. *Antiquissimæ Ecclesiæ usu receptum est, ut cum pęnitentes a peccatis solvuntur, pęna aliqua eis irrogetur, cujus pęnæ solutio satisfactio vocari consuevit*. Nec desunt rationes; nam imprimis ita semper præmittendo satisfactionem, pœnitens semper exponeretur periculo æternæ damnationis, si nempe non habens perfectam contritionem sine absolutione moriatur. Deinde pęnitentia, quæ impletur ante absolutionem, forte non est ex opere operato remissiva pęnarum, uti dicetur *n.* 1236. aut quamvis sit accedente absolutione, tamen ex opere operantis, qui sæpe remanet in statu peccati habitualis, nihil de condigno meretur: ergo nocetur pęnitenti.

§. 2. Ex dictis sequitur non prærequiri probationem vitæ emendatæ, quidquid putaverint similes Rigoristæ dicentes per emendationem explorandum esse, an pœnitens habuerit verum dolorem, necne, dicunt enim probationem veri doloris esse exhibitionem boni operis, secundum illud Christi, *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*, Matth. 7. v. 20. *sed contra est*, quod aliunde satis colligi possit, an desit verus dolor, necne. Deinde universalis praxis Ecclesiæ est contraria: ergo plane imprudenter hoc requireretur. Denique hoc ipsum est specialiter contra finem Sacramenti, cujus gratia per absolutionem causata debet juvare ad emendationem vitæ: ergo male prærequireretur emendatio ante absolutionem. His omnibus non obstantibus dicam postea a *num.* 1764. absolutionem aliquando differri posse & debere. 1231

Q. 171. *Quid præterea sit notandum circa satisfactionem sive pœnitentiam, quæ in confessione injungitur?* R. seqq. §. 1. Est conforme institutioni Christi, ut satisfactiones a Confessariis imponantur Pœnitentibus, nam *Trid. sess.* 14. *can.* 14. *de pęnit.* ait, *Si quis dixerit, satisfactiones, quibus pęnitentes per JESUM Christum peccata redimunt; non esse cultus Dei sed traditiones hominum, doctrinam de gratia & verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes, anathema sit*. Can. 15. *Si quis dixerit, claves Ecclesiæ esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, & propterea Sacerdotes, dum imponunt pœnitentias confitentibus, agere contra finem clavium, & contra institutionem Christi, & fictionem esse, quod virtute clavium sublata pœna æterna, pęna temporalis pleraque exolvenda remaneat, anathema sit*. Ratio autem est, quia satisfactio est pars Sacramenti Pœnitentiæ: ergo est ex institutione Christi: cum enim omnia Sacramenta sint instituta a Christo, nihil potest esse pars Sacramenti, nisi propter institutionem Christi. 1232

§. 2. Satisfactiones sacramentales, aliæ sunt *vindicativæ*, quæ imponuntur ad tollendas pœnas temporales adhuc debitas peccatis, aliæ *medicinales*, per quas pręservamur a relapsu: & de his dicit Trident. supra c. 8. *A peccato revocant & quasi fræno quodam coercent, cautioresque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt: medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitiosos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt*. Iterum aliæ sunt *publicæ*, aliæ *privatæ*; Et publicæ, aliæ sunt *solemnes*, aliæ *non solemnes*, de quibus videri potest Bellarmin. *libr.* 1. *cap.* 21. & 22. 1233

1234 §. 3. Probabilius videtur, quod satisfactio pœnitentis non causet gratiam habitualem ex opere operato; Vasq. Præp. Con. Raynaud. Lugo *d.* 25. *sect.* 1. Aversa *qu.* 14. *sect.* 3. Arr. *d.* 47. *sect.* 1. Dic. *d.* 14. *n.* 156. Gorm. *p.* 2. *nu.* 315. contra *Caj. Sot. Suar. Turr. De la Crux* apud Dian. *par.* 3. *t.* 4. R. 70. & alios. Ratio est, quia non debet virtus attribui Sacramento aut parti Sacramenti, nisi fundamentum habeamus ex Conciliis aut Patribus, hi autem, quando agunt de satisfactione, ei tantum attribuunt virtutem remittendi pœnas temporales, quod fieri potest sine infusione gratiæ, uti patet in indulgentiis & Sacrificio Missæ defunctis applicato: ergo.

1235 §. 4. Ob eamdem rationem probabilius videtur contra eosdem AA. & contra *Con. & Aversf.* quod satisfactio pœnitentis etiam non causet gratias actuales ex opere operato, sive non conferat jus ad specialia auxilia pro emendandis peccatis, quamvis enim *Trid.* supra *c.* 8. dicat revocare a peccato, & cautiorem reddere, hoc tamen facit ex se, & quantum opus operantis valet ad coercendum hominem, & ad impetranda a Deo auxilia. Ratio autem est, quia jus ad specialia auxilia ratione Sacramentorum fundatur in gratia habituali sacramentali, quæ postea exigit ista specialia auxilia: ergo cum satisfactio non causet ex opere operato gratiam habitualem, etiam non confert ex opere operato jus ad specialia ejusmodi auxilia.

Objic. 1. Si confitear peccatum mortale & veniale, dolor de veniali, licet sit pars integralis tantum, causat gratiam; ergo etiam satisfactio; Scimus enim Sacramentum Pœnitentiæ esse a Christo elevatum ad causandam gratiam, & pariter scimus satisfactionem esse æque partem integralem Sacramenti, ac dolorem de veniali: ergo. R. Concilia & PP. dicunt gratiam causari per confessionem & dolorem, quæ vel sunt vel ponuntur cum partibus essentialibus causantibus gratiam: econtra per satisfactionem, quæ diu post partes essentiales Sacramenti gratiam causantes poni potest, tantum dicunt causari remissionem pœnæ: ergo non est paritas.

Objic. 2. Absolvens sæpe addit hæc verba: *Quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in augmentum gratiæ &c.* ergo absolutio elevat satisfactionem ad augendam gratiam. Resp. n. conf. nam Sacerdos etiam orat, ut per merita B. V. & omnium Sanctorum, item per quæcumque opera pœnitentis augeatur illi gratia, neque tamen illa omnia sunt satisfactio sacramentalis, multo minus elevantur ad causandam ex opere operato gratiam. Quoad illa tamen verba, vide dicenda *n.* 1250.

1236 §. 5. Satisfactio sacramentalis, si persolvatur post absolutionem, quæ ipsam adhuc afficiat, causat remissionem pœnæ temporalis ex opere operato, Suar. Vasq. Lugo *d.* 25. *n.* 16. Dic. *d.* 14. *n.* 151. & communiter omnes, teste Arr. *d.* 47. *n.* 9. Probatur ex *Trid.* supra c. 8. & Can. 15. nam dicit esse ex institutione Christi, ut pœna condonetur, nempe temporalis, quia docet c. 8. & definit Can. 12. non semper totam remitti cum culpa & cum pœna æterna: ergo. *Dixi*, si persolvatur post absolutionem, nam licet possit saltem quoad partem persolvi ante absolutionem, tamen nihil ad Sacramentum pertinens causat gratiam ex opere operato, antequam compleatur Sacramentum, & ponatur forma, in qua secundum *Trid. c.* 3. est præcipua vis & efficacia hujus Sacramenti: ergo si ita anticipetur, ut super eam cadere non possit forma, nihil efficiet ex opere operato, Suar. Lug. *n.* 28. Arr. *n.* 20. Aversf. *q.* 14. *f.* 4. §. *Quarto*, Amic. *d.* 16. *n.* 87. Dic. *n.* 165. Spor. *n.* 576. *Confirmatur*, nam non remittit pœnam, nisi supponendo culpam ex vi hujus absolutionis remissam, cum subordinetur absolutioni ad remittendas reliquias pœnarum peccatis debitarum: sed tum culpa non supponitur remissa ex vi hujus absolutionis: ergo. *Dixi* 2. si ita anticipetur &c. nam docent *Præpos. de satisf. q.* 12. *n.* 93. Merat. *d.* 41. *f.* 2. & insinuat Lugo *d.* 25. *n.* 28. satisfactionem, quæ præcedit, operari remissionem pœnæ accedente absolutione, quod verum est, si illam adhuc moraliter præsentem censeatur afficere absolutio.

1237 §. 6. Incertum manet, quantum de pœna peccatis confessis debita remittat satisfactio: nam si imponatur minor, quam reipsa respondeat pœnæ a Deo commensuratæ, certum est tantum aliquid illius remittere. Et licet Confessarius judicet pœnitentiam impositam esse æqualem, si talis non sit, non ideo, si hanc pœnitentiam expleat, remittetur tota pœna, quia opinio Confessarii non præjudicat juri Dei, nec facit partem Sacramenti esse magis operativam, quam in se sit secundum institutionem Christi, uti pluribus probant Lugo *a n.* 19. Dic. *a n.* 175. Gorm. *a n.* 318. Aliud est in indulgentiis, quia Papa aliunde ex thesauro Ecclesiæ supplet. Est tamen probabile cum Lugo *nu.* 26. quod melior dispositio pœnitentis, etiam tum, quando pœnitentiam implet, plus etiam conferat ad remissionem pœnæ. Cur autem vi Baptismi remittatur omnis pœna & non vi Sacramenti Pœnitentiæ, rationem dat S. Th. *in supplem. q.* 18. *art.* 2. tum quia *non debet alicui imputari ad pœnam, nisi quando ipsemet fecit*, homo autem non fecit ipsemet originale peccatum, sed tantum personale, tum etiam quia homo *fit per gratiam baptismalem novus homo ..... sed in pœnitentia homo non mutatur in aliam vitam, quia non est regeneratio sed sanatio quædam ..... Attamen de illa pœna, quæ in Purgatorio debetur, aliquid remittitur, ut minus in Purgatorio puniatur absolutus ante satisfactionem decedens, quam si ante absolutionem decederet.*

1238 §. 7. Probabilius videtur Confessarium peccare, si nullam injungat pœnitentiam, etiamsi pœnitens velit lucrari Jubilæum seu indulgentias, aut videatur valde contritus, nam adhuc integrandum est Sacramentum saltem per parvam pœnitentiam, aut per ipsasmet preces pro lucrandis indulgentiis recitandas, maxime cum valde incertum sit, an quis indulgentias plene lucretur, & an contritio illa deleat omnem pœnam. Quod si supponamus obtineri indulgentias, aut per hanc contritionem deleri pœnas, posset Pœnitentia vindicativa minor imponi, ut dicetur *num.* 1258. Quæ omnia confirmabuntur ex dicendis *num.* 1273. Si tamen pœnitens paulo post esset subiturus martyrium, putat Dicast. *num.* 16. posse non injungi pœnitentiam: sed si commode peragi possit, dicendum est injungendam esse, saltem ut integretur Sacramentum; & si homini illi nulla pœna superfuerit solvenda, satisfactio ejus vel manebit in thesauro Ecclesiæ, vel poterit servire alteri, secundum dicenda *num.* 1330.

§. 8. Si pœnitens statim post absolutionem addat novum 1239 peccatum, cujus nova detur absolutio, si hoc peccatum statum pœnitentis non notabiliter immutet, dicunt aliqui cum Amic. *n.* 114. non esse opus imponi novam pœnitentiam quia licet peccatum illud fuisset primo additum, potuisset eadem esse Pœnitentia: sed dicendum est, cum sit novum judicium esse saltem aliquid leve addendum, vel eamdem Pœnitentiam, quæ ante data erat, nunc esse injungendam pro utraque confessione.

§. 9. Pro Pœnitentia injungi quidem potest, secundum J. 1240 Sanch. *d.* 13. & Aversam *q.* 13. *f.* 3. si id censeatur utile futurum ut pœnitens eadem peccata eidem Confessario iterum confiteatur, non obstantibus illis, quæ dixi *n.* 589. attamen cavendum, si confessio per hoc redderetur odiosa: nec absolute expedit fieri, si sint peccata carnalia, ut in specie infima ea confiteatur sæpius, bene tamen in genere aut in specie subalterna, v. g. accusando se de turpibus tactibus vel pollutionibus antehac commissis. Putat *J. Sanch.* injungi non posse, ut statim iterum confiteatur, si in tale peccatum fuerit relapsus, quia si non relabatur, nunquam integraret Sacramentum: sed melius contradicunt alii cum Aversf. *f.* 4. quia per hoc simul injungitur specialis cautela, & conatus non relabendi: ergo licet non relabatur, per hanc ipsam specialem cautelam, & conatum integrat Sacramentum: aut saltem potest illi simul imponi aliquid leve, quod jam impleat.

§. 10. Præter citatos a *Busemb.* recte dicunt Suar. Lug. 1241 Lohn. Dic. *d.* 14. *nu.* 85. & alii posse pro pœnitentia imponi opus mere internum, verbi gratia, meditationem de morte. *Nec obstat*, quod Ecclesia non videatur posse præcipere actus mere internos, nam hoc posse Ecclesiam, ostendi *l.* 1. *a num.* 648. Et dato, quod de se non posset Ecclesia, Confessarius id præcipit nomine Christi instituentis hoc Sacramentum cum potestate ligandi non restricta ad actus tantum externos satisfactionis.

§. 11. Præter citatos a *Busemb.* etiam recte dicunt Aversf. 1242 *f.* 4. Amic. *nu.* 62. Bosco *d.* 7. *f.* 12. *a n.* 110. Dic. *nu.* 94. Rayn. in Heter. *tom.* 15. *p.* 2. *f.* 3. *p.* 2. *nu.* 31. posse injungi orationes pro Defunctis, quia sic imperatur actus charitatis, & omnis oratio etiam est actio bona de se molesta: atque ideo etiam Catech. Rom. de Pœn. *c.* 13. monet injungendas orationes, *præsertim pro iis, qui ex hac vita in Domino excesserunt*, est enim, inquit Lugo *d.* 25. *n.* 61. eleemosyna acceptissima, & illi rursus pro pœnitente orabunt.

§. 12. Opus perpetuum non debet pro pœnitentia imponi, 1243 ut si Confessarius tibi imponat, ut quotidie tota vita ores *Pater, & Ave*, Castr. *t.* 23. *p.* 21. §. 4. *nu.* 3. & §. 5. *nu.* 16. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 77. Steph. *t.* 5. *nu.* 175. dicunt non teneri acceptare vel acceptatam exequi, quia immoderate durat. Aliud est, si præter opus aliquod, quod jam fieret, imponeretur aliud obligatorium, sine majori tamen obligatione; & sic legimus, quod S. Bernardus videns magnam contritionem *Arnulphi* cujusdam, ei injunxerit, ut oraret ter *Pater & Ave*, ac in religioso statu usque ad finem permaneret, uti refert *Dionysius Vverlensis Capuccinus in pseudo-pœnitente c.* 2. *a.* 2. §. 5. *Reg.* 11. ille enim jam antecedenter tenebatur ad statum illum. Posse autem opus aliunde præceptum esse saltem partem Pœnitentiæ, docent *Suar. Vasq. Dian. Lug. Dic.* & alii multi cum *Escob. probl.* 32. contra *Maj. Palud.* & alios, sic enim imponitur secunda obligatio, ideoque duplicem specie malitiam contrahit pœnitens, si omittat, ut dictum est *l.* 5. *nu.* 135.

§. 13. Si Sacramentum Pœnitentiæ fuerit validum & infor- 1244 me (quale posse esse dixi *a n.* 672.) & satisfactio persolvatur in mortali, antequam Sacramentum reviviscat, tum quidem non habet suum effectum, quia pœna non remittitur, nisi prius remissa sit culpa, postea tamen reviviscente Sacramento etiam reviviscet satisfactio in ordine ad delendam pœnam ex opere operato, uti cum communi *Dian. p.* 3. *t.* 4. R. 85. Arr. *d.* 15. *nu.* 20. Aversa *q.* 14. *f.* 8. & sequitur ex dictis *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 197.

§. 14. Si Sacramentum Pœnitentiæ fuerit formatum, & cau- 1245 saverit gratiam, satisfactio autem persolvatur post relapsum in mortale, *Mag. sentent. S. Th. Adr. Led. Valent. Hurt. Turr. Præpos. Ochag.* & alii cum *Dicast. d.* 14. *n.* 170. dicunt nunquam prodesse. Econtra *Caj. Vict. Vivald. Suar. Henriq. Con. Arriag. Lugo, Fagund. Laym. Dian.* & alii dicunt semper prodesse; sed quamvis prima sententia videatur esse probabilior, tamen potest sic distingui, nam nunquam habet effectum ex opere operantis, quia prout ab homine ponitur, deberet sumere valo-

valorem ex dignitate personæ operantis, quæ dignitas hic non est, cum operans sit in mortali: ergo talis satisfactio, prout est actio operantis, est opus plane mortuum: & hoc forte vult prima sententia. Econtra prout est actio sacramentalis ex institutione & quasi nomine Christi posita, probabiliter dicit secunda sententia habere effectum ex opere operato, vel tum, quando ponitur etiam in peccato mortali, eo quod Deus non respiciat actionem, prout est hominis, sed prout est moraliter Christi, uti tenent plerique cum *Bosco sect.* 13. *a n.* 46. ad eum modum, quo Missa ab impio Sacerdote lecta valet ad effectus suos ex opere operato; vel saltem postea quando removetur obex, quod erat mortale, ut cum aliis putat *Aversa & Viva ad prop.* 18. *ab Alex. VIII. n.* 14.

1246 §. 15. Enim nequidem venialiter peccare, qui persolvit pœnitentiam in mortali, docent *Sot. Tann. Lugo d.* 26. *num.* 23. Arr. *d.* 47. *n.* 23. Dic. *d.* 14. *n.* 160. & alii contra *Suar. Castr. Laym. Busemb. Sporer num.* 541. Viva *num.* 13. & alios. Rationem dant, tum quia Confessarii ipsi sæpe imponunt Pœnitentiam explendam, antequam absolvant a mortalibus, tum etiam quia nulli pœnitentes faciunt sibi scrupulum, licet persolvant post relapsum, creduntque melius esse, quam diutius differre: ergo ex sensu communi non est peccatum. *Nec obstat*, quod satisfactio sit pars Sacramenti, ideoque videatur irreverentia, si in statu peccati mortalis ponatur, *nam* etiam dolor & Confessio sunt partes Sacramenti, & quidem essentiales, & tamen sine peccato veniali poni possunt a pœnitente constituto in mortali; unde sicuti non peccat, qui alia sacramentalia, v. g. benedictionem Episcopi vel aqnam benedictam accipit in mortali, ita nec hic.

1247 §. 16. Qui implet Pœnitentiam per actionem ex circumstantia venialiter peccaminosam, non privatur fructu satisfactionis ex opere operato, quia veniale non impedit effectum remissionis pœnæ aliis peccatis remissis debitæ, cum veniale sit compossibile cum gratia talium peccatorum remissiva. Imo putat *Lugo num.* 33. non impediri fructum satisfactionis, licet inveniret mortale, dummodo Pœnitentia quoad substantiam impleatur.

1248 §. 17. Pœnitentia imponi potest sub conditione, v. g. si convalescat, si fiat dives &c. Recte tamen notat *Aversa q.* 13. *s.* 4. addendum simul, ut jam aliquid aliud fiat, quo integretur Sacramentum.

1249 §. 18. Probabilius videtur Pœnitentia non debere injungi sub consilio tantum, sed sub obligatione aliqua, uti tenent *Vasq. Turr. Con. Lug. Arr. d.* 47. *s.* 5. Amic. *d.* 16. *n.* 79. Bosco *d.* 7. *s.* 13. *a n.* 149. Gorm. *n.* 332. contra multos, quos citat & sequitur *Busemb.* supra. Ratio nostra est, quia Confessarius, secundum *Trid. sess.* 14. *de pœn. c.* 8. injungit ex potestate ligandi quam habet, sed non ligat, nisi obliget: Deinde injungit tanquam Judex: sed Judex obligat ad pœnam promeritam: ergo. Probabilia tamen sunt, quæ addit *Aversa s.* 7. nempe 1. posse Confessarium, præter pœnitentiam obligatoriam, alia opera imponere pro libertate agenda, quæ tamen vi absolutionis etiam eleventur ad satisfaciendum ex opere operato: ideoque *Dicast. dist.* 14. *dub.* 3. dicit imponi posse partim sub præcepto, partim sub consilio. 2. Etiam posse Pœnitentiam de se gravem & pro mortalibus debitam, imponere sub obligatione tantum levi, si expresse dicat se ita imponere, ad eum modum, quo cum sententia communi dixi *l.* 1. *nu.* 668. materiam de se gravem posse imperari sub conditione tantum levi.

1250 §. 19. Quamvis probabilius sit, quod cum aliis multis docet *Bus.* supra, per illa verba, *Quidquid boni feceris &c.* non elevari omnia opera secutura pœnitentis ad satisfaciendum ex opere operato; tamen videtur probabile, quod verba illa aliquid operentur, uti præter citatos a *Busemb.* docent Steph. *t.* 5. *d.* 5. *n.* 173. Spor. *num.* 569. aliique apnd Vverlensem *Reg.* 12. quia licet non a Christo, tamen sunt instituta ab Ecclesia, quæ potest concedere indulgentias; neque sunt mere deprecativa, sed possunt per modum auctoritativæ sententiæ a Confessario proferri. Et hæc videtur esse mens S. Thom. *quodlib.* 3. *a.* 13. ubi dicit opera hominis per hoc accipere vim expiandi peccata: item *S. Antonini & S. Thomæ a Villanova*, quorum verba referam *n.* 1256.

1251 *Q.* 172. *Quantæ pœnitentiæ sint injungendæ? R. §.* 1. Universaliter loquendo, injungi debent proportionatæ peccatis, si tamen sint accommodatæ pœnitentibus, nam *Trid. sess.* 14. *de pœn. cap.* 8. ait, *Debent ergo Sacerdotes, quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & Pœnitentium facultate salutares & convenientes satisfactiones injungere, ne si forte peccatis conniveant & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatum medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem.*

1252 §. 2. Quantæ olim injungi debuerint, colligitur ex canonibus pœnitentialibus decreto Gratiani adjectis, juxta quos regulariter pro quovis mortali erat injungenda septennis Pœnitentia, jejunando omni septimana in pane & aqua, diebus Lunæ, & Mercurii & Veneris. Similem Pœnitentiam septennem etiam pro occultis peccatis statuerunt S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, S. Raymundus, S. Vicentius Ferr. S. Bonav. uti refert Vverlensis *cap.* 2. *a.* 2. Tota quæstio hic est, an etiam hoc tempore imponi debeant tantæ Pœnitentiæ.

§. 3. Aliqui affirmant: Hinc *Vverlensis* citans Guillelmum, 1253
& S. Carolum Borom. dicit, illas Pœnitentias jam esse falsas, quæ non imponuntur pro qualitate criminum, secundum dictos canones, consideratis tamen circumstantiis, quatenus & fragilitati nostrorum temporum & qualitati pœnitentium congruunt. Idem Vverlensis *c.* 1. *a.* 5. docet ex variis Auctoribus, eum vere non dolere de peccatis, qui commensuratam ejusmodi Pœnitentiam admittere non vult, quia *quem veraciter pœnitet, laborem Pœnitentiæ non abhorret*, inquit S. Bern. *de grad. Humil. c.* 78. *Si in correctione minor est afflictio, quam in culpa fuit delectatio, non est dignus Pœnitentiæ tuæ fructus*, inquit Hugo de S. Victore *l.* 2. *de Sacr. p.* 14. *cap.* 2. Hinc Vverlensis *num.* 14. innuit nimis parvam fore Pœnitentiam, si quis pro una fornicatione injungat solos 7. psalmos pœnitentiales aut aliquot Rosaria.

§. 4. Certum est pro his temporibus remisisse rigorem 1254
antiquorum canonum, nam S. Leo Papa Epist. 90. ait, *Multa sunt, quæ pro necessitate temporum aut pro consideratione ætatum oportet temperare:* Et S. Greg. relatus in decreto Gratiani dist. 29. ait, *Regulæ SS. PP. pro tempore, loco, & persona & negotio, instante necessitate traditæ sunt. Petrus Pictaviensis* f. 9. p. 2. ait; *sicut moderni physici temperant antiquarum violentiam potionum, sic & nos plerumque antiquorum rigorem canonum pœnitentialium, quia non possumus sustinere censuram illius temporis, quando & corpora defecerunt.* Cardinalis Bona *l.* 1. *Ver. Liturg. cap.* 18. ait, *Moribus immutatis sacros quoque ritus variari consequens fuit, & multa quidem sapientissime ab œcumenicis Conciliis & a summis Pontificibus innovata fuerunt, id exigente temporum conditione, quæ pristinæ consuetudinis districtionem semper in eodem statu manere non patitur.* Similiter loquuntur *S. Thom. & Hugo Victor.* quos referam *num.* 1742. Ratio jam est insinuata, quia Ecclesia, velut prudens Medicus, considerat ægrotum, temperamenta, qualitates temporum, dispositionem corporum, & ea præscribit remedia, quæ hic & nunc judicantur fore utiliora.

§. 5. Rigoristæ dicunt causam relaxandi disciplinam quo- 1255
ad Pœnitentias, esse refrigescentem charitatem fidelium, sed *Contra* est, nam potius inter causas fuit. 1. Ne confessio ab hæreticis impugnata velut impossibilis, per duras Pœnitentias magis redderetur odiosa. 2. Quia successu temporis plures fuere Sacerdotes, apud quos frequentarentur confessiones ad emendationem utilissimæ, & qui in hoc foro interno aliter mederentur peccatis per medicinas benigniores. 3. Quia animadversum est, benignas Pœnitentias plus prodesse quam rigidas, quod per benignas magis allicerentur fideles ad Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ. 4. Quia occasione belli sacri contra Turcas inductus est usus indulgentiarum, qui secundum dicenda *a n.* 1314. est modus satisfaciendi pro peccatis utilior ac certior quam observatio canonum pœnitentialium. 5. Quia successu temporis instituti sunt Ordines religiosi, qui sunt status pœnitentium utilissimi. Vide Francol. *Cler. Rom. p.* 2. *cap.* 1. quod enim ibi dicit de mutatione pœnitentiæ publicæ in privatam, valet de mutatione pœnitentiæ rigidæ in benignam: Et de hoc iterum plura habet *l.* 3. *de discip. pœn. c.* 6. §. 6.

§. 6. Etiam præscindendo ab his casibus, plures antiqui PP. 1256
ac viri sapientissimi merito suaserunt benignitatem in injungendis Pœnitentiis, S. Chrys. *l.* 2. *de Sacerd. Dialog.* 2. ait: *ego quidem complures recensere possim, quos constat in extrema mala adactos, non ob aliud, nisi quod digna ab iis pœna, & quæ peccatis perpetratis par esset, exigeretur; neque enim temere ad delictorum modum oportet & mulctam ipsam adhibere, sed tanquam conjecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus, ne qua fiat, ut dum consuere vis, quod interruptum est, scissuram deteriorem facias, ac dum eum, qui lapsus est, erigere atque emendare studes, casus ipse major per te reddatur: nam qui infirmi sunt ac remissi, & magna ex parte mundi hujus deliciis illecebrisque illaqueati, quique a generis charitate, a potentia & opibus habere se credunt, unde animos magnopere tollant, ii, si sensim ac paulatim peccatorum correctionem adhibeas, possunt utique, si non penitus, attamen parte aliqua eximere se atque liberare malis peccatisque, quibus occupantur, quos si justa statim animadversione emendes, fiet, ut minori etiam illa correctione, quam sustinere poterant, prives.* S. Bern. serm. 3. de S. Andrea dicit Confessarium debere esse instructum scientia, *ut sciat quid injungat, cui parcet, quando parcere debeat.* Et infra; *Habeat in voluntate compati, & liberare eum, & nitatur aliquid detrahere severitati, imitans dulcedinem Domini sui.* Addit serm. 42. in Cant. *Mallem aliquando tacuisse & dissimulasse, quod agi perperam deprehendi; quam ad tantam reprehendisse perniciem.* Et de nimia S. Bern. severitate sub initium adhibita testatur S. Franc. Salesius, *in introd. ad vitam devotam p.* 3. *c.* 2. Et idem S. Salesius, *in instr. Confess. c.* 8. docet benignum debere esse Confessarium, qui condescendat infirmitati pœnitentis, si gravem pœnitentiam nolit admittere. S. Th. *opusc.* 65. §. 4. ait, *Sit Sacerdos ita cautus, ut non imponat pœnitentiam ita gravem & austeram pœnitenti, ut pœnitens totum dimittat ..... sed nec ita levem imponat, ut peccator contemnat peccatum ..... faciat tem-*

peramentum ex misericordia & severitate, ut pœnitentia non sit nimis dissoluta nec nimis rigida ∴ tamen tutius est imponere minorem debito quam majorem, quia melius excusamur apud Deum propter multam misericordiam, quam per nimiam severitatem, quia talis defectus in Purgatorio supplebitur. Auctor operis imperfecti Hom.43.in Matth.ut refertur in decreto Gratiani, *causa 26.q.7.c.12.* ait, *etsi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem? ∴ si Deus benignus, ut quid Sacerdos ejus austerus est? Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa alienam autem benignus &c.* S. Bernardinus de Conf. ait, *Potius imponat unum Pater noster, vel quod semel de septimana vadat ad Ecclesiam, vel aliquid leviui.* Rationem dat *Catechismus Romanus*, quia si dimittantur sine absolutione, *summopere Sacerdotibus timendum est, ne semel dimissi amplius non redeant*, Gerson. p. 2. opusc. in Reg. mor. ait. *Tutius est cum parva pœnitentia, quæ sponte suscipitur, & verosimiliter adimpletur, ducere confessos ad Purgatorium, quam eum magna non implenda præcipitare in infernum.* Et hanc Gersonis sententiam laudat S. Salesius, ac iisdem fere verbis habet Tritemius de vita Sacerdotum *c. 9. n. 17.* S. Raym. de Pennafort & B. Humbertus apud Francol. *de discipl. l. 3. c. 2. §. 2.* Similiter S. Anton. *p. 7. tit. 17. c. 20.* ait, *Debet Confessarius dare pœnitentiam quam credat verosimiliter illum impleturum. Quod si magna peccata commisit, & dicit se pœnitere, sed non posse aliquam duram pœnitentiam agere, animet eum ad hoc Confessarius, ostendendo ei gravitatem peccatorum, & per consequens pœnarum, & pœnitentiarum sibi propter ea debitarum, & sic tandem ei injungat pœnitentiam, quam libenter suscipiat. Et si Sacerdos non possit gaudere de omnimoda purgatione ejus, saltem gaudeat, quod liberatum a gehenna transmittat ad Purgatorium. Itaque nullo modo debet permittere peccatorem desperatum recedere a se, sed potius imponat ei unum Pater noster, vel aliud leve, & quod alia bona opera, quæ fecerit, & mala, quæ toleraverit, sint ei in pœnitentia:* S. Thomas de Villanova feria 6. post Dominicam *Lætare*, ait, *Sic rigore pœnitentiæ temperato, ut neque levitas delicti contemptum, neque gravitas omittendi periculum creet: hoc judicio meo ita perficies, si facilem unam injunxeris, acriorem alteram peccatori consulueris; ita tamen, ut ad omnem ejus voluntariam & spontaneam pœnitentiam Sacramenti applices efficaciam, nonnihil enim ex hac applicatione illi accrescit.* Petrus Blesensis *l. de pœnitent. & satisfactione*, ait, *Quanto frater infirmior est, tanto ei mansuetior & indulgentior esse debes, infirmior quidem filius tenerius a matre diligitur.*

1257 §. 7. Tanto minor potest imponi pœnitentia, quanto advertitur esse major contritio, & verecundia de peccatis. Guido de monte Rocherii in Libello dicto: *Manipulus Curatorum de pœn. c. 5.* sic scribit: Clemens Papa IV. *cum equitaret quadam die per Romam, quædam mulier, quæ de remotis partibus venerat, accessit ad eum, portans unum parvulum puerum in brachiis, & voce magna cum lacrymis clamavit: Pater sancte miserere mei peccatricis, & da mihi pœnitentiam, quia habui filium meum, quem hic porto, a filio meo. Et Papa coram omnibus absolvit eam a peccato, & imposuit ei pœnitentiam, ut jejunaret sextas ferias per annum in pane & aqua. Et mulier recedens & revolvens secum gravitatem peccati, & parvitatem pœnitentiæ, credidit, quod Papa non bene intellexisset, & in crastinum accessit ad Papam, & confessa est sicuti prius, & Papa absolvit eam, imposita pœnitentia, quod diceret tria Pater noster. Mulier itaque recedens, & secum, ut prius, peccatum pœnitentiamque volvens iterato ad Papam rediit, & coram omnibus, ut prius, confessa est, quam Papa absolvit imponens ei pœnitentiam, quod diceret unum Pater noster. Et cum interrogaretur Papa, quare ita modicam pœnitentiam sibi imponeret, respondit, quod plus ascendit contritio, dolor, verecundia, quam passa est ita publice confitendo peccatum suum, quam si omnibus diebus vitæ suæ jejunasset cum pane & aqua.* Simile exemplum narrat Vverlensis *c. 2. a. 2. R. 11.* & Rayn. *in Heter. T. 16. s. 2. punct. 9. n. 28.*

1258 §. 8. Quamvis secundum dicta *num.* 1238. & iterum dicenda *nu.* 1273. debeat etiam tempore Jubilæi & Indulgentiæ imponi pœnitentia, tamen communis sententia est contra Vverlensem *cap. 6.* quod possit tum imponi minor pœnitentia vindicativa, quia per Indulgentias remittuntur pœnæ peccatis debitæ. Attamen pœnitentiæ medicinales non videntur ideo minuendæ, uti probabilius tenent Suar. & alii apud Bosco *d. 7. s. 13. n. 386.* contra multos, qui cum Lugo, Bonæsp. Lohn. Steph. Spor. *n.* 545. putant non esse opus nequidem medicinalem imponere, eo quod accessorium sequitur principale: sed contra est, quod æque ac alias debeat impediri relapsus: ergo non est causa minuendi pœnitentiam. V. dicenda *n.* 1273.

1259 §. 9. Aliæ causæ minuendi pœnitentias sunt, 1. secundum Vasq. Bonac. Gob. *tr. 7. nu.* 578. si sic alliciatur pœnitens ad frequentiorem utilemque confessionem. 2. In dubio, an plus obsutura sit quam profutura major pœnitentia. 3. Quando Confessarius scit pœnitentem ex se solere præstare multa opera bona & satisfactoria. 4. Quando Confessarius causa diminuendi pœnitentiam reflexe dicit, *Quidquid boni feceris &c.* probabile enim est, secundum dicta *num.* 1250. id prodesse ad satisfactionem.

1260 §. 10. Si Confessarius ostenderit pœnitenti obligationes restituendi, se reconciliandi offensis vel inimicis, vitandi occasiones peccatorum, opera quotidiana bene peragendi &c. non multum debet esse anxius cum gravi peccatore non ita disposito ad subeundam gravem pœnitentiam: hæ enim obligationes per se sunt satis graves, quas pro parte pœnitentiæ injungere potest. Quod si Confessarius in rigore semper procederet cum talibus, esset certum periculum, ne aut graves pœnitentias non implerent, aut Sacramentum eis exosum fieret, aut denique ne in desperationem laberentur: imo notat Busemb. cum aliis apud Lohn. non esse dimittendum pœnitentem, qui admittere vult pœnitentiam saltem levem. Addit Vverlensis *q. 2. a. 2. §. 5. R. 7.* a variis Conc. & PP. statui, si pœnitens se excuset, & adduci nequeat ad pœnitentiam proportionatam, imponendam esse, quam possit & velit portare, ne forte postea deterius peccet pœnitentiam infringendo. Econtra si pœnitens petat aut libenter admittat pœnitentias majores & suo modo proportionatas, tales injungendæ sunt. Hinc Gob. *nu.* 472. dicit, integrum Rosarium utiliter injungi illis, qui quotidie illud orare solent, quamvis confiteantur sola venialia; & idem est, si soleant Missam quotidie audire, & Missæ auditio injungatur, quia sic opera ista elevantur ad majorem satisfactionem. Aliquam tamen saltem levem pœnitentiam tenetur admittere pœnitens, alioquin censeri non debet esse dispositus. Viva *ad prop.* 15. Alex. VII.

§. 11. Si Confessarius sine justa causa minimas injungat pœnitentias, nec libere pro officio suo admoneat pœnitentem, imprimis dat ipsi pœnitenti scandalum, qui satis advertet talem Confessarium ex humano respectu remittere de obligatione sui officii: Deinde est causa novorum relapsuum, quia pœnitens sic minus apprehendit gravitatem sui peccati minusque deterretur. Præterea causa est, cur postea diutius ardeat in purgatorio, si enim plura & majora opera injungeret, hæc vi Sacramenti elevarentur ad delendas magis pœnas. 1261

§. 12. Ex dictis constat cavendum esse excessum in alterutram partem, & pœnitentiam injungendam esse, quæ sit proportionata peccatis, non absolute, sed spectata simul pœnitentis dispositione, facultate, utilitate, hoc enim spectare debet Confessarius, ut neque nimia indulgentia peccatis conniveat, nec nimio rigore peccatores absterreat, neque per desperationis præcipitia impellat, neque ad vitæ dissolutionem fræna relaxet: *sicuti enim*, inquit Petrus Blesensis supra, *confitenti necessaria est humilis & sincera devotio, sic Sacerdoti necessaria est circumspecta discretio; bonus Samaritanus oleum effundit & vinum.* In dubio autem, quid magis profuturum sit, inclinandum est in partem benigniorem, quia in ea minus est periculi, ut dictum est, & iterum dicetur *a n.* 1737. *Sapientis Medici est*, inquit S. Th. *in 4. dist. 18. q. 2. a. 1. qu. 3. a levioribus medicinis incipere & minus periculosis:* Et *d. 19. q. 2. a. 3. quæst. 2. paulatim procedendum est, ut quam minus potest fieri, gravetur ille, cui medicari volumus.* 1262

Q. 173. An pœnitentiæ debeant ideo esse suspectæ, quod a Religiosis Mendicantibus imponantur? R. ita cavillatos esse quosdam atque si Mendicantes non dent pœnitentias proportionatas: sed Alexand. VIII. damnavit hanc 31. propos. *Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui de eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi & incongrua pœnitentia seu satisfactione ad quæstum seu lucrum subsidii temporalis.* Propositionem illam e Gallia in Belgium transvexit Libellus, cui titulus, Theophilus Parochialis, editus sub ementito nomine Ludovici de Pippre. Idem olim objecerat S. Bonaventuræ Guilielmus a S. Amore, cui respondet, si ideo adulatores sunt Mendicantes Religiosi, etiam tales fuisse Christum, & Apostolos, qui communiter vivebant eleemosynis: imo tales esse Pastores multos, qui sine patrimoniis ad Beneficia vocati, brevi ditescunt per oblata a fidelibus. Vide S. Bonav. *in apol. pauperum R. 4. c. 3.* Et Viva *ad prop. 21.* ab Alex. VIII. damnatam, ubi *a n.* 7. ostendit, quod rigor antiquus in pœnis infligendis ante adventum Mendicantium exoleverit. 1263

Q. 174. An aliquando debeat, aut saltem possit imponi pœnitentia publica? R. §. 1. Si id necesse foret ad tollendum scandalum, quod per peccatum datum esset, deberet imponi, secundum *Trid. sess. 24. c. 4. de Reform.* quia jam aliunde esset obligatio, & per hoc non censeretur manifestari peccatum, utpote jam antecedenter notum, sed tantum resipiscentia & remotio scandali. Alias raro expedit imponere pœnitentiam publicam. 1264

§. 2. Peccatoribus etiam occultis posse negari absolutionem, si pœnitentiam publicam recusent, docent cum aliis Morinus *de administ. Sacr. pœnit. l. 5. c. 17. n. 7.* & Bosco *d. 7. sect. 13. n.* 196. aliique plures cum Dic. *d. 14. n. 86.* idem dicunt, si hic & nunc judicaretur expedire ad terrendum, & corrigendum pœnitentem: & ita Catech. Rom. *de pœnit. c. 12.* dicit, quod etiam pro peccatis occultis gravioribus olim imponerentur pœnitentiæ publicæ. Sed pro hoc tempore contradicunt alii communissime cum Francol. in Cler. Rom. *p. 1. d. 7. n. 11. & 20.* hinc Castrop. *tr. 23. p. 21. §. 2. n. 5.* ait: *Omnes conveniunt injustissime cogi pœnitentem ad pœnitentiam publicam pro peccato occulto;* ideoque Concilia, imo & Imperatores sanxerunt, ut peccatis occultis occultæ tantum imponerentur pœnitentiæ. Consonat Gob. *p. 2. n. 23. opusc. De præceptis Decal. c. 19. Hoc*, inquit, *pro regula certa & documento salubri teneatur, ut nunquam pro peccato secreto vel occulto pœnitentia publica pœnitentibus injungatur.* Ratio 1265

est,

est, quia est contra modernam consuetudinem Ecclesiæ, modus autem administrandi Sacramentum Pœnitentiæ, quem jam tenet Ecclesia, non est abusus sed laudabilis usus, uti constat ex prop. 18. damnata, quam *n.* 1230. retuli. Deinde S. Th. Nav. Suar. Bon. Con. Chapeav. *de cas. Reser. p.* 1. *c.* 12. *p.* 4. Aversf. *q.* 13. *s.* 3. docent per hoc revelari sigillum saltem indirecte, & in genere: quisquis enim de tali pœnitentia audiret, merito judicaret impositam esse ob grave peccatum occultum, atque sic ad minimum confessio fieret odiosa.

Objic. Non ideo manifestatur delictum, quia homines credent ex devotione talem pœnitentiam publicam a pœnitente assumi. R. Si ita esset, non frangeretur quidem sigillum, attamen facile oriretur saltem suspicio prudens quod hoc pro pœnitentia sit impositum, & sic manifestabitur graviter deliquisse. Hinc Concilium Coloniense apud Francolin. *n.* 22. ait, *Qua pœnitentia, etsi qui deliquit, non proderet speciatim crimen suum, tamen ipso facto confitebatur, & declarabat Ecclesiæ, se graviter peccasse*, est autem contra sigillum, si manifestetur pœnitentem graviter peccasse: ergo.

1266 §. 3. Docuerunt aliqui salvo sigillo potuisse aliquando confessarios deferre ad Episcopum enormia crimina; sed id absolute illicitum esse, dicetur *n.* 1975. Imo Rayn. *in Heter. t.* 16. *s.* 1. *p.* 9. *n.* 33. non omnino approbat factum S. Alberti Monachi, qui pœnitentes suos prius juramento astringebat, ut ad Episcopos irent, & eadem flagitia eis confiterentur: est enim durum nimis & alienum a consuetudine Ecclesiæ ita cogi bis eadem confiteri.

1267 *Q.* 175. *Quænam pœnitentiæ sint utiliores?* R. §. 1. Universim illæ sunt utiliores, quæ sunt magis accommodatæ ad hunc vel illum pœnitentem discrete affligendum & efficaciter emendandum. Hinc vix prodest longas orationes imponere illis, qui vix tempus habent orandi, aut aliunde obligati sunt ad multum orandum, aut se accusant de omissis sæpe longis orationibus pro pœnitentia injunctis. Magis quoque conducunt pauca opera cum fervore, & in gratia facta, quam multa tepide & in statu peccati mortalis. Itaque talibus injungendæ sunt aliæ pœnitentiæ parvæ & efficaces, v. g. ut certa die aut certis festis confiteantur & communicent. Unde de mysterio, ad quod maxime afficitur, vel de materia, qua maxime terretur, per aliquod tempus quotidie meditetur aliquid. Ut librum aliquem legat efficacem pro suggerendis motivis ad hoc vel illud faciendum aut emendandum. Ut usque ad proximam confessionem mane proponat cavere hoc vel illud peccatum, vesperi aut examen instituat, & si in eo deliquerit, conteratur, si non, proponat in crastinum similiter cavere, petens ad id gratiam Dei. Ut vesperi lecto accumbens cogitet se aliquando moriturum, & electo non surrecturum, mane evigilans omnium primo cogitet se aliquando a morte evocandum ad judicium & de tota vita redditurum rationem. Ut usque ad proximam confessionem quoties hanc vel illam tentationem sentiet, cogitet Deum sibi præsentem, qui judicabit & severe puniet, si labatur. Ut quoties lapsus fuerit, statim certam aliquam pœnam subeat, aut intra diem a lapsu confiteatur, &c.

1268 §. 2. Eleemosyna est divitibus, avaris, injustis efficacissimum opus satisfactionis, quia pecunia est illis quodammodo sanguis, & anima affectus inordinati; cavere tamen debet Confessarius, ne eleemosynas velit sibi vel suis applicari. Contra peccata carnis, ebrietatis, gulæ, valent macerationes corporis per jejunia, cilicia, castigationes, subtractiones commoditatum, sic enim igni ligna subtrahuntur. Contra peccata odii, invidiæ, iracundiæ, maxime valent opera humiliationis aut charitatis erga proximum, a quo est quasi naturalis aversio. Denique cum omnia peccata ex amore proprio vel nimio appetitu delectationum suarum nascantur, generale & utile remedium est ut qui commisit illicita in aliqua materia, in eadem etiam a licitis abstineat.

1269 §. 3. Opus, ceteris paribus, est tanto magis satisfactorium, quanto magis est meritorium, secundum dicenda *n.* 1306. nam etiam meremur aliquam remissionem pœnæ, hinc cum actus fidei, spei, & charitatis, sint maxime meritorii & plurimum conferant ad emendationem vitæ, utilissime pœnitentibus injungentur recitandi ex certis formulis. Putant Ant. Sucquet *in via vitæ l.* 3. *c.* 1. fontem omnis peccati, & relapsuum esse defectum fidei, non enim vive credimus, quæ fides catholica proponit, sed tantum cognoscimus humano aliquo, & veluti mortuo modo, atque ideo vel non supernaturaliter vel non satis efficaciter emovetur voluntas nostra ad detestanda peccata, & emendandam vitam: quomodo enim possibile est, si homo supernaturaliter, & firme crederet Deum esse summum bonum, ut ita facile eum offenderet? si crederet peccatis destinatas esse pœnas æternas inferni, quomodo propter momentaneam voluptatem se illis addiceret? &c.

1270 §. 4. Monet S. Salesius *Instruct. confess. c.* 8. non expedire dare pœnitentias conflatas ex rebus diversis, v. g. ut varias orationes recitet, tum jejunet, tum se flagellat &c. eo quod pœnitens facile eorum obliviscatur aut pergat sine fervore.

1271 §. 5. *Rayn.* supra ait, pars longe maxima pœnitentiæ est increpatio, quam Confessarius adhibet post audita peccata, perfundens pœnitentem utili robore & optabili confusione, ea quippe confusio est admodum onerosa pœnitenti, qui non potest tergiversari, quia tenetur suamet confessione. Imposita igitur a Confessario, si a pœnitente excipiatur patienter, habet rationem satisfactionis maxime efficacis ad abstergendum reatum pœnæ etiam ex opere operato, secundum dicta *n.* 1236. Et videndum, ut increpatio sit justa, quando nempe cadit in gravia delicta: Imo etiam cum gravibus peccatoribus increpatio debet esse prudens & absque convitio.

§. 6. Notat Rayn. *a n.* 30. inutilem ac imprudentem fore pœnitentiam, si Confessarius consuetudinario imponat non amplius relabi in peccatum consuetudinis, hoc enim est illum de se nimis fragilem exponere periculo novæ mortalis malitiæ, & deberet ipsi imponi medicina pro emendando peccato, non ipsa peccati omissio, ad quam aliunde tenetur. Fatendum tamen est, posse, sed raro, quasi in pœnam admitti votum pœnitentis de non relabendo, si spes sit ex occasione voti efficaciorem cautelam esse adhibendam, sed expedit non permittere votum nisi ad tempus, ut exploretur, an prosit necne. 1272

Q. 176. *Quid addendum circa obligationem pœnitentis in implenda pœnitentia.* R. seqq. §. 1. Quamvis S. Th. *in* 4. *dist.* 20. *q.* 1. *ar.* 3. *quæst.* 1. tantum dicat esse *consulendum eis, qui Indulgentiam consequuntur, ne propter hoc ab operibus pœnitentiæ injunctis abstineant*, ideoque Mendo, Beja, Lugo *d.* 27. *s.* 1. aliique multi apud Aversam *q.* 13. *s.* 9. & cum Vindice Gob. *ad prop.* 26. *n.* 20. dicant lucrantem pro se indulgentias liberari a pœnitentia per Confessarium injuncta; Oppositum tamen in praxi est tenendum, tum quia pœnitentia pertinet ad integritatem Sacramenti, tum quia nimis incertum est, an quis plene lucretur Indulgentias, & quamvis certo lucraretur, tamen hoc non impedit, quominus teneatur ad pœnitentiam, in quantum ordinarie semper est simul medicinalis seu præservativa a relapsu, Confessarius enim obligare potest non tantum ut Judex ad vindictam peccati, sed etiam ut Medicus ad emendationem, ut recte Rodriq. Fill. Dicast. *d.* 14. *n.* 149. Viva *de Jubil. q.* 5. *a.* 1. cum Vasqu. Con. Lugo, Vindicem Gob. *ad prop.* 27. *& alios.* 1273

Objic. Bonifacius VIII. dicitur in Extrav. *Antiquorum de pœn. & remiss.* noluisse per Confessarios in Jubilæo imponi pœnitentias vindicativas, ac insuper declarasse pœnitentes faciendo opera injuncta pro Jubilæo, liberari ab omnibus antecedentibus pœnitentiis. R. De his nihil habet dicta Extravagans, sed *Glossator* in illam, dicit Bonifacium postea interrogatum ita respondisse, quod tantum addit auctoritatem privati Doctoris imo ex verbis ipsiusmet *Glossatoris* intelligitur, in primis quod Bonifacius voluerit pro pœnitentia vindicativa injungi opera a se præscripta, nempe visitationes Ecclesiarum per 30. vel 15. dies continuos, &c. nam dicit ex mente Bonifacii, *nihil debent injungere ultra injunctionem hic positam*. Item: *Papa declaravit consistorialiter, quod pœnitentiæ injunctæ etiam tolluntur per commutationem operis satisfactorii hic positi*: ergo ex mente Bonifacii hæ visitationes debebant injungi pro pœnitentia, & in eas fieri per hunc Confessarium commutatio prioris pœnitentiæ. Deinde ex ejusdem *Glossatoris* verbis constat contra Lugo & alios, saltem ex mente Bonifacii nihil debere remitti de pœnitentia medicinali, nam expresse dicit: *Pœnitentia nedum est & ad remissionem pœnarum pro commissis & omissis debitarum, sed etiam ad cautelam futurorum, & quoad istud forsan potest pœnitentia injungi*. Denique quidquid sit de Bonifacio, reliqui Pontifices nunc in bullis Jubilæi addunt communiter, ut pœnitentia salutaris injungatur: ergo explenda est a pœnitente.

§. 2. Quando confessio fuit invalida non est opus persolvere pœnitentiam, cum nullum sit Sacramentum, quod compleri possit, & alias teneretur pœnitens absolvere duas pro iisdem peccatis, Escob. Fagund. Bosco *d.* 7. *s.* 13. *n.* 367. 1274

§. 3. Si pœnitentia injuncta fiat impossibilis, non obligat: nec opus est aliud subrogare, quia id non potes propria auctoritate, nec teneris eadem peccata de novo confiteri, Aversa *sect.* 6. §. 4. Et idem est, si oblitus sis, uti præter citatos a Busemb. docent Sot. Nav. Amid. *d.* 16. *n.* 96. Aversf. §. *Quinto*, Arr. *d.* 48. *n.* 33. Spor. *n.* 552. contra multos antiquos, qui volunt, si per culpam sis oblitus, debere confessionem repeti. *Nec obstat*, quod prius Sacramentum non integre compleatur, *nam* sufficiens excusatio est, ne bis cogaris confiteri eadem peccata, a quibus directe absolutus es. In utroque tamen casu, si conveniri posset idem Confessarius, qui esset saltem confuse memor status pœnitentis, petenda esset ab eo commutatio, ut sic integraretur Sacramentum: imo etiam expedit apud alium Confessarium se accusare postea de omnibus peccatis in genere, & petere tanto majorem pœnitentiam, ut quantum fieri potest hæc pœnitentia extendatur etiam ad peccata prioris confessionis, pro quibus imposita erat pœnitentia, quæ nunc e memoria excidit. 1275

§. 4. Si quis eadem peccata bis confiteatur, multi dicunt, satisfacere, si persolvat alterutram pœnitentiam: Bosco *n.* 362. putat ex vi secundæ liberari a prima; & *n.* 357. probabiliter dixerat secundam esse complementum utriusque Sacramenti. Hinc etiamsi quis sine sufficiente causa eadem peccata confiteretur secundo Confessario, ut ita se liberaret a pœnitentia injuncta a primo, Suar. Con. Lug. Aversf. *s.* 5. dicunt non peccaturum nisi venialiter, si autem justam causam habeat, nullo modo peccat. 1276

§. 5. Omittere materiam gravem injunctam pro mortali prima vice confesso, est mortale: materia autem gravis est una Confessio vel Communio, quia utraque sub mortali præcipitur semel in anno vel in Paschate. Et idem videtur esse, si quis omittat Rosarium. Si tamen aliquis unam ex decem 1277

v. g. Communibus sibi injunctis omitteret, probabile est peccaturum tantum venialiter, quia una respectu 10. videtur quid leve, maxime cum per reliquas novem possit obtineri prope idem finis. Ita Gob. & Steph. *d.* 5. *tr.* 5. *n.* 176.

1278 §. 6. Omittere materiam levem injunctam pro mortalibus est veniale tantum, uti cum communi Aversf. *sect.6.§.Tertio*, contra J. Sanch. *d.* 15. *n.* 17. quia secundum dicta *l.* 1. *n.667.* materia levis non est capax oblivionis gravis. Nec obstat, quod Sacramentum maneat incompletum, *nam* est completum essentialiter, completio autem integralis per materiam levem non obligat nisi leviter secundum materiam.

1279 §. 7. Si quis omittat pœnitentiam gravem injunctam pro venialibus vel pro mortalibus antehac confessis, docent Nug. Con. Fagund. Lug. & alii esse mortale, quia pœnitentia est de se gravis & Confessarius potest illam injungere: ergo sicuti mortaliter peccat, qui materiam gravem voti non implet, quamvis voverit ex causa, item qui violat jejunium a Superiore præceptum ex fine de se non malo, ita & hic. Econtra Nav. Sot. Palud. Ledes. Suar. Laym. Fill. aliique, quos citant, & sequuntur Aversf. *q.* 13. *sect.6.* §. *Secundo*. Dian. *p.*3. *t.* 4. R. 102. *&* 136. dicunt esse veniale tantum, quia hæc materia, in quantum est gravis, non est necessaria, cum Confessarius neque sub gravi peccato, neque materiam gravem teneatur pro talibus peccatis imponere: ergo materiam quæ necessaria est respectu peccatorum pœnitentis, est tantum levis: ergo hanc omittere erit tantum veniale. Ad exempla opposita de voto & præcepto, dant disparitatem, quod vovens sine ulla causa possit sibi imponere obligationem gravem, uti & Superior subdito, non habita occasione ullius culpæ. Econtra Confessarius non possit imponere obligationem pœnitenti, nisi adsit culpa, nec imponere possit obligationem gravem, nisi materia necessaria hujus absolutionis sit gravis, cum debeat obligare ut Judex proportionate ad materiam necessariam gravem vel levem. Utraque sententia est probabilis.

1280 §. 8. Cui injunctum est, ut oret, v. g. septem Psalmos pœnitentiales, potest orare stando vel ambulando. Si injunctum sit, ut oret flexis genibus, Diana R. 55. Dicast. *d.* 14. *n.* 81. Aversf. *s.* 3. *§. Septimo*, Tamb. *de conf. l.* 4. *c.*2.*n.*14. putant fore mortale omittere genuflexionem, quia hæc videtur esse res gravis spectans ad substantiam molestiæ. Sed de hoc vehementer dubito, nam flectere ad tempus, quo recitantur illi psalmi, non videtur esse molestia tanta, ut si quis negligat, peccet mortaliter: Econtra tamen putarem esse mologiam gravem, si deberet orare expansis brachiis. Similiter si injungeretur alicui jejunium in pane, & aqua, videtur peccaturus mortaliter, si jejunaret tantum more Ecclesiastico quia illa circumstantia addit notabilem difficultatem.

1281 §. 9. Si confessarius injunxerit pœnitenti, ut per 15. dies quotidie duas Missas audiat, non ideo tenetur die festivo tres audire. Si injunxerit omni die per mensem Missam, satisfacit die festivo audiendo unicam, Dian. Aversf. §. *Unde*, Amic. *c.*16.*n.*90. Si injunxerit eodem die duas Missas, quamvis Maj. Ledesm. Sanch. putent eum satisfacere, si audiat duas simul, quod Amic. *n.* 112. vocat probabile, tamen ordinarie præsumi debet voluisse eas audire successive. Si injunxerit eleemosynam, satisfaciet, si det extreme indigenti, Laym. Lug. Gob. Sporer *n.* 544. Non tamen si det parenti vel alteri propinquo, cui tenetur ex justitia succurrere, quia tum non censetur eleemosyna, Lug. Amic. *n.* 90.

1282 §. 10. Si materia pœnitentiæ injunctæ sit divisibilis, quamvis pars ejus major adimpleri non possit, debet adimpleri pars licet minor, uti colligitur ex paritate de Horis Canonicis, nam Inn. XI. damnavit hanc 54. prop. *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem*. Ratio generalis est, quia licet quis non possit solvere totum, tamen tenetur ad partem, quam solvere potest. Et ratio a priori est, quia quando materia est divisibilis, mens præcipientis tendit divisibiliter, secundum naturam materiæ, cujus singulæ partes faciunt ad finem intentum. Hinc videtur probabilius contra Dian. *p.*9. *t.*9. R.54. Jo. Sanch. *d.* 15. *n.*3. si alicui sit injunctum, ut jejunet in pane & aqua, si sic non possit, teneri more Ecclesiastico, quia manet substantia jejunii, separabilis ab illa circumstantia.

1283 §. 11. Pœnitentia, per se loquendo, debet persolvi per ipsum pœnitentem, nam Alex. VII. damnavit hanc 15. prop. *Pœnitens propria auctoritate substituere alium sibi potest, qui loco illius pœnitentiam adimpleat*. Unde audiri jam non debent Palud. & alii apud Lugo *d.* 25. *n.* 59. qui putarunt posse tum saltem persolvi per alium, si pœnitens tempore illo velit occupari in actione Deo magis grata, aut si mandet fieri per alium sanctiorem, cujus opus erit magis satisfactorium; nam recte contradicunt Mendo *d.* 10. *n.* 105. Viva ad prop. istam damnatam, quia obligatio adimplendi pœnitentiam, uti audiendi Missam ac legendi Horas, est personalis, & ideo etiam *Florent. & Trid.* dixerunt actus pœnitentis esse materiam hujus Sacramenti.

1284 §. 12. Confessarius potest concedere, ut pœnitentia per alium persolvatur, S. Th. S. Bonav. Sot. Silv. Ang. Suar. Tann. Aversf. *f.*4. §. *Denique*. In quo casu Suar. Fagund. Præpos. Fill. & alii cum Arr. *d.* 148. *nu.* 12. putant actiones alterius persolventis posse dici satisfactionem, & prodesse pœnitenti ex opere operato, licet fierent in peccato mortali, sicuti Missa ex opere operato prodest procuranti illam, licet celebretur ab impio Sacerdote. Sed contradicunt *Vasq. Con. Laym. Bon. Amic. Luc. Dicast. Aversf.* dicentes nos aliunde scire, quod Missa pro alio oblata habeat hunc effectum, quare fundamentum non est dicendi quod actio aliena tanquam pars Sacramenti Pœnitentiæ, quod suscipio, possit mihi applicari ad effectum ex opere operato. Et ideo videtur probabilius dici, quod pars materialis integrans Sacramentum sit ipsa procuratio, qua pœnitens facit, ut alter secundum voluntatem Confessarii peragat illud opus pro ipso, hoc autem alterius opus non sit pars Sacramenti, nec aliquid causet ex opere operato.

§. 13. Multo magis potest pœnitentia persolvi per alium 1285
si opus ab alio factum censeatur fieri ab ipso pœnitente, uti eleemosyna, perinde enim est, sive det sua, sive aliena manu, cum præcipue intendatur, ut privet se re sua ad sublevationem pauperis. Et idem est, si ipsi imposita sit restitutio, potest enim æque per alium fieri.

§. 14. Probabilius est, quod pœnitentia sacramentalis per- 1286
solvi debeat ex aliqua intentione satisfaciendi pro illa, quia ut ex opere operato aliquid efficiat, debet esse aliquid pertinens ad Sacramentum, & ratione illius suscepti causare suum effectum: non videtur autem esse aliud pertinens ad Sacramentum, nisi expleatur cum aliqua intentione saltem virtuali reflectente ad Sacramentum, vel ad impositionem Confessarii, Vasq. Dic. *n.*189. Palav. *a n.*280. Mendo *q.*4. Aversa *qu.*3. *sect.*6. §. *Nono*, contra Sanch. Lugo *a n.*37. Bosco *d.*7. *f.*13. *a nu.*237. *& alios*. *Nec obstat*, quod aliis præceptis satisfiat, v. g. die festivo, si Missam audias, licet ignarus aut immemor festi, *nam* ejusmodi præcepta tantum postulant poni opus ex quacumque intentione, imo licet adesset intentio per talem actionem non satisfaciendi, adhuc satisfaceres, uti dictum est *l.* 1. *n.*693. Oppositum est in actionibus sacramentalibus, nam si antehac voveras semel audire Missam, & etiam antehac pro pœnitentia unam Missam tibi injunxerat Confessarius, si hoc die festo audias Missam immemor voti, pœnitentiæ, & festi, omnes dicent te satisfecisse præcepto de Missa die festo audienda, non item pro obligatione voti vel pœnitentiæ sacramentalis, nam non poteras per unicam Missam satisfacere utrique huic obligationi, uti suppono ex declarata tibi voluntate Confessarii. Nec ratio est dicendi, quod pro hac obligatione potius satisfeceris quam pro illa, nisi adfuerit intentio determinans ad hunc vel illum finem: ergo. Hinc videtur dicendum esse contra *Suar. & Mendo* nequidem sufficere, si postea intra tempus, quo tale opus fieri debebat, velis per illud satisfecisse pro pœnitentia, nam hæc voluntas sequens habet se per accidens, nec potest facere, ut opus præteritum fuerit aut nunc fiat aliquid pertinens ad Sacramentum.

§. 15. Si Confessarius non determinaret tempus, quo per- 1287
solvi deberet pœnitentia, mens ejus præsumitur esse, ut persolvatur primo tempore, quo commode fieri poterit, quia secundum dicta *l.*1. *n.*587. *in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur*, *Reg.* 14. *ff. de Regulis juris*, ubi per To *præsenti die* intelligitur primo quoque tempore.

§. 16. Diu differre pœnitentiam sine causa, v. g. ad medium 1288
annum, communiter censetur mortale, maxime si pœnitentia fuerit medicinalis, quia cum Confessarius præceperit ad præservationem a relapsu, voluit nunc adhiberi, quando erat periculum. Econtra si fuerit pœnitentia vindicativa tantum, non videtur esse mortale ad mensem differre.

§. 17. Cui injunctum est, ut per annum omni mense confi- 1289
teatur, putat Lugo *d.*25. *n.*97. peccare mortaliter, si vel per diem differat ultra talem mensem, sed recte contradicit Aversf. *q.*13. *f.*6. præsumitur enim mens Confessarii esse, ut tum sequente mense bis confiteatur. Unde si occasione festi, Indulgentiæ vel Jubilæi differret ad octo dies in alterum mensem, docent Dian. Castr. J. Sanch. *d.*13. *n.*9. nullo modo peccaturum, quod magis valet, si anticipet, uti notat *Aversf.*

§. 18. Qui jussus est jejunare pro pœnitentia hac die Veneris, 1290
& jejunat die sequente, aut communicare proxima Dominica, & differt ad octiduum, ordinarie peccat tantum venialiter, quia plerumque præceptum Confessarii cadit magis in rem ipsam præstandam quam in tempus præfixum, Dian. *p.*9. *t.*7. R.57. Spor. *n.*577. Ideoque recte notant Auctores cum Aversa supra & Mendo *d.*10. *n.*97. non cessare obligationem jejunandi quamvis transierit illa dies Veneris, quæ statuta erat non ad terminandam sed urgendam obligationem. Si tamen alicui injunctum sit, ut jejunet omni die Sabbati in honorem B. Virginis, aut ut communicet omni festo B. Virginis, putant Con. Gob. Spor. supra, si talem diem negligat, non teneri alia die, quia mens Confessarii videtur fuisse, alligare opus tali diei. Sed recte notat Mendo, si Confessarius unicum tale opus pro una vice injunxerit, non esse præsumendum, quod voluerit alligare diei, nisi substituerit aliud opus exequendum in casu, quo alterum tempore præfixo non fieret; quia præsumi non debet, quod Confessarius voluerit Sacramentum manere incompletum, quod fieret, si tum desineret obligatio ad omnem pœnitentiam, hinc debebit alia die explere. Et in plerisque horum consentiunt etiam Lugo, & Dic. *d.* 14. *a n.*55.

§. 19. Potest satisfieri pœnitentiæ eodem tempore, quo fa- 1291
tisfit alteri præcepto vel obligationi, dummodo unum opus non excludat aut impediat alterum, sic qui pro pœnitentia tenetur orare Rosarium, satisfacit orando sub Missa, ad quam tenetur die

die festo, vel ex voto, quia oratio Rosarii non tollit, sed maxime convenit attentioni ad Missam.

1292 *Q. 77. Quid addendum sit circa commutationem pęnitentiarum in Confessionem injunctarum?* R. seqq. §. 1. Pęnitens non potest sua auctoritate pęnitentiam permutare in aliquid melius, uti habent Auctores cum Busemb. supra, idem docent Avers. *q.* 13. *sess.* 8. Arr. *d.*48. *sess.* 5. Amic. *d.*16.*n.*54. Tamb. *de Confess. l.* 4. *c.* 3. §. 1. *n.* 15. Gorm. *p.*2. *n.* 339. Dic. tamen *d.*14. *nu.* 134. non audet oppositam sententiam appellare parum probabilem; sed rationes nostræ videntur claræ. 1. Quia reus non potest ferre circa se sententiam, nec mutare pœnam sibi a judice injunctam, uti nec subditus opus sibi injunctum a Superiore, alioquin posset quis similiter loco Missæ audiendæ velle communicare, loco jejunii velle confiteri, &c. 2. Id, in quod commutabit, non erit satisfactio integrans Sacramentum, nec erit sacramentalis, nec remittet pœnas ex opere operato, quia non veniet a potestate clavium: ergo. *Nec obstat*, quod aliquis possit suum votum commutare in melius, quia obligatio voti erat ab ipsomet vovente, qui etiam ab initio per votum intendebat id, quod est melius, ideoque potest illud sibi substituere.

1293 §. 2. Communissima sententia est cum Arr. *n.*25. contra Valent. & Tann. quod alius Confessarius non possit extra confessionem mutare pęnitentiam a priore Confessario injunctam, & secundum Lugo *num.* 110. oppositum non est probabile, quia extra confessionem, & respectu confessionis, quam non audivit, non habet plus potestatis, quam laicus.

1294 §. 3. Sot. Vasq. & alii docent pœnitentiam ab uno Confessario impositam non posse minui aut mutari per alium, etiamsi pœnitens apud hunc repetat peccata, ob quæ fuit imposita, quod Jo. Sanch. *d.*14. *n.*19. defendit tanquam absolute verum speculative, tum quia unus Judex, qui superior non est, non potest ultimam, & definitivam alterius sententiam mutare aut reformare, cum par in parem non habeat jurisdictionem, in hoc autem foro omnes sunt pares; tum etiam quia primum Sacramentum nunquam integre compleretur. Econtra posse, si peccata repetat, tenet sententia communis cum Silv. Suar. Lugo, Fagund. Arr. *n.*26. Dicast. *a n.* 116. Avers. *supr.* dicitque *Becanus* esse in praxi securum; Quod tenet Bon. & alii communiter cum Dian. *p.*3. *t.*4. *R.*137. Dicast. *n.*148. Lug. *n.*114. Arr. *n.*29. contra *Zerolam*, quamvis injuncta pœnitentia fuisset medicinalis, si non sit absolute necessaria, aut si substituatur similiter medicinalis. Hoc ipsum dicunt, licet pęnitentia a Confessario superiore imposita esset, quia præscindendo a reservatione peccatorum, habent Confessarii æqualem potestatem ad ligandum & solvendum: ergo etiam ad mutandam pęnitentiam, uti recte Beja *p.* 1. *casu* 15. & Gorm. *num.*341. posterior enim Confessarius est velut successor primi: ergo sicuti posset primus mutare, ita & posterior: ideoque earum postrema impleta censebitur compleri utrumque Sacramentum, quia prior quasi transit in secundam. Hoc ipsum fieri posse tenent Henr. Bon. J. Sanch. *a n.* 13. Dicast. *n.* 120. etiamsi pœnitentia fuisset a superiore imposita propter peccata reservata, quod probabile esse fatetur Amic. *n.* 49. Contradicunt tamen Suar. Lug. *n.* 105. Arr. *n.* 30. Beja *sup.* Gorm. *n.* 349. Aversa, quia inferior non potest mutare præceptum superioris: sed Dic. respondet, cum semel sublata sit reservatio, æqualem esse in omnibus Confessariis potestatem.

1295 §. 4. Si pœnitens non repetat priora peccata apud secundum Confessarium, Suar. Vasq. Con. aliique multi cum Lugo *n.* 107. & Aversa negant hunc etiam in confessione posse mutare pœnitentiam, quia nullus Judex potest agere circa aliquid, quod ad suum tribunal delatum non est: ergo tantum poterit declarare pœnitentiam fuisse aut esse irrationabilem vel impossibilem, quod etiam quivis alius prudens facere posset; econtra si petatur commutatio, etiam ideo quia prior nunc nimis difficilis est; docent Nav. Tolet. Henriq. Rodriq. Sa, Laym. Dian. Gob. Marchant. Beja, Spor. *supra n.* 589. aliique multi apud Bosco *d.*7. *sess.*13. *n.* 552. & 359. posse hunc alium Confessarium in confessione eam mutare, quia licet judicare non possit de peccatis præteritis sibi incognitis, tamen cum pęnitens se etiam ipsi subjiciat, videtur habere potestatem judicandi, an nunc expediat ipsi ea pœnitentia, necne. Prima sententia est longe probabilior; hinc secundam esse improbabilem dicunt J. Sanch. *d.* 14. & Arr. *n.* 28. quamvis Lugo *n.* 109. fateatur esse in praxi probabilem saltem per principia extrinseca.

1296 §. 5. Ut alius Confessarius possit mutare pœnitentiam, fatentur omnes communiter non requiri omnino exactam repetitionem peccatorum, sed sufficere aperire præcipua, ob quæ talis pęnitentia injuncta erat; & fortasse sufficit, inquit *Aversa*, dicere, quod ob similia, qualia nunc confitetur, talem acceperit pęnitentiam.

1297 §. 6. Idem Confessarius potest in alia confessione pęnitentiam mutare quocumque postea tempore, dummodo recordetur status pęnitentis, & in confuso peccatorum, ob quæ imposita fuit, uti tenent omnes communiter; sicuti Judex potest moderari pęnam a se dictatam, quamdiu executioni non est data.

1298 §. 7. Suar. Con. Aversa, Amic. *n.* 45. J. Sanch. *n.*10. Dicast. *n.* 128. dicunt nequidem eumdem Confessarium posse extra confessionem mutare pęnitentiam, licet recordetur status pęnitentis, quia nullam habet potestatem clavium, nisi dum sedet in suo tribunali, & agit partes Confessarii, quas non agit, nisi quando tractat de absolutione danda, aut post hanc intra tam breve tempus, ut adhuc censeatur durare actus judicialis, uti limitant multi apud Lugo *n.* 111. qui *nu.* 112. cum Salas probabiliter concludit posse etiam quocumque alio postea tempore, dummodo adhuc habeat memoriam confusam peccatorum, quæ sufficeret ad imponendam pęnitentiam; & consentiunt Arr. *num.* 31. Haun. *l.* 4. *num.* 1045. quia quamdiu pęna imposita non est impleta, Judex habet jus agendi circa ejus impletionem: ergo etiam circa immutationem, si reus petierit.

§. 8. Ut commutatio fiat, sive ab eodem sive a diverso 1299
Confessario, debet hic scire de hoc, & velle commutare, quia quamdiu non revocatur obligatio ad priorem pęnitentiam, illa manet in possessione, Lug. *n.* 103. Avers. *supr.* Arr. *n.* 33. tamen Dic. *n.* 119. putat non esse improbabile, quod confitens eadem peccata possit tacere, & postea peragere pęnitentiam, quam voluerit, primam aut secundam tantum: Et tum saltem, quando Confessarius scienter commutavit, v. gr. jejunium in orationem, docent Suar. Regin. Less. Dic. *n.* 131. Bosco *n.* 360. contra *Lugo*, liberum esse pęnitenti alterutram facere, quia commutatio erat in favorem, & posterior materia non est substituta absolute, sed sub conditione, si nolit priorem.

§. 9. Causa sufficiens in commutatione minuendi pęnitentiam 1300
est, secundum *Lobner*, si pęnitens a tempore impositæ pęnitentiæ lucratus sit aliquas Indulgentias, item si interea multa bona opera fecerit, si cum majore fervore aut cum minori periculo peccandi executurus est hanc novam materiam &c.

ARTICULUS II.

De satisfactione per Indulgentias. 1301

§. I.

Quid sit Indulgentia, & quid ad eam requiratur?

RESP. I. Indulgentia est gratia, qua certo aliquo opere, quod concedens præscribit, præstito, debita Deo pęna temporalis (non autem culpa) extra Sacramentum, Sacrificium, & martyrium, per applicationem satisfactionum Christi, & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum absolutionis erga subditos Ecclesiæ, vel nudæ solutionis erga non subditos, ut defunctos & catechumenos, quibus proinde tantum dantur Indulgentiæ per modum suffragii. Suar. Kon. Fill. Sanctar. Bon. *p.* 6. *q.* 1. *p.* 1.

Resp. II. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur causa pia, & rationabilis, eaque, ut habet sententia communior, Suar. & aliorum, proportionata effectui, & quantitati Indulgentiæ, saltem secundum concedentis prudentem æstimationem, petenda non ex operis tantum difficultate, sed fine intento, & operis ad eum utilitate. Ratio desumitur ex natura dispensationis bonorum, quæ sine causa ab inferiore facta non valet, & est dissipatio. *Auct. cit.*

Resp. III. Ad lucrandas Indulgentias requiruntur hæ conditiones. 1. Ut sit baptizatus. 2. Ut sit subditus concedentis. 3. Ut non sit ligatus excommunicatione majore, ut habet communis: quia hæc privat communione bonorum spiritualium. 4. Ut sit in gratia, saltem tunc, quando opus præscriptum completur: quia pęna non remittitur ante culpam. 5. Ut opus injunctum moraliter totum, & integre impleatur. 6. Ut opus præscriptum sit honestum, saltem ex objecto: nam sufficit vitiatum ex fine inhonesto veniali, vel ex alia circumstantia prava (ut docent *Suar. & alii comm.* contra *Kon.*) saltem si nihilominus conducat ad finem Pontifici propositum, ut limitat *Lay.* Ratio prioris est, quia illud opus plerumq; complet causam Indulgentiæ, quæ debet esse pia. Ratio posterioris: quia ratio injuncti operis, est assecutio finis intenti a Pontifice, v. Laym. Bon. *d.*6. *q.*1. *p.*5. *Unde resolves.*

I. Indulgentiis etiam frui potest, qui eas concessit.

II. Non expirant morte concedentis, cum sint gratiæ: nec, ut habet *Sa*, ante notitiam revocationis.

III. Etsi intelligendæ sint, ut sonant, cum tamen sint gratiæ, large sunt interpretandæ (nisi sint de pęnitentiis injunctis, ut ex Henr. &c. notat Amicus *d.* 20. *n.* 77.) servata tamen verborum proprietate. Unde censendæ sunt perpetuæ, si datæ sunt sine temporis restrictione.

IV. Etsi data pro articulo mortis, secundum *Sa* expiret, quando semel est accepta, contrarium tamen est probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confessarii aut alterius ministerium. Quint. *in append. t.* 9. *d.* 3. Expedit tamen moribundos ad invocationem nominis JESU, & MARIÆ sæpius excitare, simulque in memoriam revocare intentionem lucrandi istas Indulgentias. *Ibid. d.*4. Probabile enim est, si habet plures imagines, grana, rosaria, &c. benedicta, posse (sive intuitu ejusdem confessionis, sive diversarum) toties lucrari, quoties nomen JESU repetierit, vel præstiterit opus requisitum. *Ib. d.* 6. ex *Suar. Gran.* &c. Sufficit autem ad eas lucrandas quodvis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etsi pluribus diebus ab ipsa morte absit. *Ib. n.* 5.

V. Possunt moribundi plures Indulgentias plenarias, ob plures titulos concessas simul lucrari; v. gr. qui habeat plura

„ rosa-

rosaria, vel grana, cruces, imaginesque, quibus sint applicatæ, vel titulo suæ Religionis, Confraternitatis, &c. dummodo non requirant certa opera pro speciali necessitate applicanda, Quint. *d.* 4. Idque, etiamsi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recordetur. *Ib.* ex *Lug. Dian.* & aliis 6. contra *Rodriq. Trull. &c.*

VI. Requiritur autem, ut moribundus crucem, granum, imaginem, &c. secum habeat in articulo mortis, ut ratione illius lucretur: & quidem ut tutius ac certius obtineat, ejus habeat dominium seu possessionem, & apud se teneat. Non tamen est necesse, ut collo appensa, brachio obvoluta, manuve apprehensa sit (etsi aliquo horum modorum habere sit tutius) sed sufficit esse in lecto, vel juxta moribundum; licet ipse nec videat, nec tangat; nec sciat, aut recordetur se habere, nisi aliud exprimatur. Sufficiet etiam habere commodata, seu quoad usum (præsertim si id in ipso Indulto exprimatur, ut in S. Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum sit) Neque necesse est retinere, donec expiret (etsi & hoc sit tutius) sed sufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen JESU (si hoc requiratur) invocare, *ibid. d.* 6.

VII. Concessæ vivis, non possunt applicari defunctis, nisi id exprimatur, quia pendent a voluntate concedentis.

VIII. Probabile est, concessam pro certo tempore posse sæpius obtineri, repetendo opera præscripta, v. gr. eodem die, nisi addita sit restrictio, quia favores sunt ampliandi. Ita Henriq. & Rodriq. Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis contrariam rationabiliter præsumptam. V. Lugo *d.* 27. *a n.* 95.

IX. Etsi consultum sit, ut opera omnia fiant in gratia, id tamen non videtur simpliciter necessarium: Laborandum tamen est Concionatoribus, & Confessariis, ut cum Indulgentiæ promulgantur, populum ad seriam confessionem excitent.

X. Ut quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, ut sit in gratia, quia tantum ponit opus tanquam conditionem, quo posito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, sive satisfactiones Christi, & Sanctorum. Ita Esc. *t.* 7. *E.* 5. *c.* 7. *n.* 45. ex Suar. & Præp. *in* 3. *p. q.* 14. *dub.* 10. *n.* 93. Contrarium tamen docet Lug. *n.* 75. requirens statum gratiæ saltem in fine operis, quæ sententia tutior est.

XI. Opus præscriptum dum sit, debet esse utile ad finem a concedente intentum; qualis est, v.g. eleemosyna præscripta pro redemptione captivorum, etsi fiat cum, aut in peccato, (modo aliud opus ei injunctum & præscriptum, in gratia fiat, v. Lug. *n.* 84.) non autem oratio, præscripta ad placandum Deum, si ipsamet sit peccatum ex mala circumstantia, uti nec jejunium si te inebries, item nec visitatio Ecclesiarum sine devotione. Ita Laym. Bon. & alii.

XII. Possunt uno, & eodem opere plures Indulgentiæ, diversis viis concessæ, lucrifieri, si opus sit æque utile ad finem utriusque Indulgentiæ, nec sit iterabile intra idem tempus; uti jejunium vel Communio. Ita Præp. & Laym.

XIII. Non lucrantur Indulgentias, I. Qui ex impotentia vel ignorantia, sive totum opus præscriptum, sive notabilem ejus partem omittunt, v.g. si puer vel senex non jejunet nisi tamen ob gravem difficultatem hoc opus ei in aliud est commutatum. Henr. Caj. Bon. *p* 2. *n.* 16. II. Qui opera injuncta alio loco, tempore, vel ordine perficit, quam præscriptum est; vel per alium, qui fuerit causa principalis, ut si per alium jejunarit, Ecclesias visitarit, Nav. Regin. *l.* 7. Bon. *l. c.* III. Qui famulo tradidit eleemosynam erogandam quam is retinuit, ut habet Bonac. ex multis, contra Sa. IV. Qui aliquid omittit, quod secundum sententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non est necessarium, si tamen sit necessarium reipsa, quia communis error non supplet defectum. Ita Bon. ex Suar. Sanch. & aliis.

XIV. Non obstat effectui indulgentiæ. I. Etsi ex opere requisito modicum quid omittatur, v.g. ceremonia in sacro, vel si parum comedas in jejunio; quia opus ponitur moraliter integrum. II. Si opus requisitum præstes per alium habentem se ut instrumentum, v.g. in eleemosyna danda, Bon. *l. c.* III. Si eleemosynam des exiguam; nisi tamen in Bulla exprimatur, dandam esse pro cujusque facultate: tunc enim major danda est a divite, quam alio. Ita Fill. Suar. Sa & alii. IV. Si Ecclesiam visitandam non possis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodo oratio fiat ante fores, vel in cemeterio, Bon. V. Etsi in opere præstito non habueris intentionem consequendi Indulgentias, ut docent Salas, Bon. & alii contra Suar. Et videtur certum, saltem si habueris interpretativam, uti habet Laym. VI. Etsi opera fuerint aliunde debita, v. g. ex præcepto Ecclesiæ. Ita Laym.

XV. Quando datur potestas commutandi opera præscripta in alia, id non necessario fit in confessione, & a Confessario, qui audit confitentem; sed potest fieri extra, & ab alio idoneo. Ita enim declarat Gregorius XIII. (uti & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confessarii, intelligi quemvis approbatum) apud Henr. *l.* 7. *c.* 10. *n.* 8. & Præpos. *q.* 14. *dub.* 10. *n.* 88.

XVI. Probabilius est, eum, qui tantum partem operis præscripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ, nisi tam parum desit, ut censeatur moraliter integrum. Ita Bon. *p.* 5. ex Nav. Suar. Kon. &c.

XVII. Dum præscribitur, ut visitentur aliquot altaria, sufficit ad illa se orando convertere ex eodem loco, ut habet Sa, Bon. *p.* 1. Suar. Rodriq. Dian. Limitat autem Lugo *n.* 98. si sit tali loco & situ, ut moraliter censeri possit orare ad illa altaria.

XVIII. Cum confessio præscribitur, nisi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius est, non requiri ut conditionem, sine qua non; sed ut dispositionem ad statum gratiæ, Bonac. *l. c.*

XIX. Nemo consequitur plenariam Indulgentiam peccatorum omnium, nisi omni culpa, etiam veniali, liber sit, quando ultimum opus explet. Unde consultum est, ut Communio sit ultimum. V. Laym.

ADDENDA.

QUæst. 178. *Quid notandum sit in genere circa satisfactiones in hac vita pro peccatis?* R. seqq. §. 1. Certum est, quod præscindendo a Sacramentis & Indulgentiis, quas dat Ecclesia, possit homo ex opere operantis saltem aliqua ex parte satisfacere in hac vita pro pena temporali debita peccatis suis remissis, nam ita docet Trid. *sess.* 14. *de Pænit. c.* 8. & 9. item *can.* 12. & 14. Suntque opera nostra non tantum conditio, ad cujus præsentiam nobis applicentur merita Christi; sed vera causa meritoria, possuntque esse de condigno satisfactio pro pena illa, hinc damnatæ sunt hæ propositiones *Bajanæ* 59. *Quando per eleemosynas aliaque penitentiæ opera Deo satisfacimus pro penis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus saltem aliqua ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur & communicatur.* 77. *Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno penam temporalem restantem post culpam condonatam.* 1302

§. 2. Per satisfactionem pro pena hic intelligitur compensatio aliqua honoris, & auctoritatis Dei per peccatum læsæ, quando nempe in hac vita vel toleratur pena debita Deo in vindictam peccati, vel loco penæ alioqui subeundæ in vindictam, aliquid redditur Deo, & siquidem sit reditio boni in æstimatione morali æquivalentis, dicitur satisfactio condigna. Econtra est congrua tantum, si non habeat omnimodam proportionem, attamen ex quadam convenientia censeatur esse admittenda a Deo offenso. 1303

§. 3. Opus in quantum est satisfactorium debet esse penale, quia æquitas exigit, ut culpa, quæ fuit appetitus boni delectabilis indebiti, compensetur per subtractionem boni delectabilis: ergo per penam: ita S. Thom. S. Bonav. aliique communiter cum Suar. *tom.* 4. *in* 3. *p. d.* 37. *s.* 6. contra Victor. Sot. & alios. 1304

§. 4. Sicuti vis meritoria præcipue respondet libertati, honestati & intentioni operis, ita vis satisfactoria penositati: hinc tenet communis sententia cum Suar. *s.* 5. *n.* 2. quamvis actus externus non augeat vim meritoriam actus interni, attamen augere vim satisfactoriam, quia hæc consistit in pena voluntarie assumpta; sed in actu externo est distincta pena voluntarie assumpta: ergo. 1305

§. 5. Omne opus meritorium etiam est satisfactorium, quia est actus virtutis, quæ difficilis est, & procedit a voluntate sustinendi difficultatem & penam illam propter Deum, Suar. *s.* 5. *n.* 8. Et ideo actus virtutum Theologicarum sunt multum satisfactorii, quia sunt in se meliores & difficiliores, ac maxime actus charitatis, qui quasi virtute continet aliarum virtutum laborem, Suar. *nu.* 9. 1306

§. 6. Ad satisfaciendum requiritur ex parte operantis, in primis status vitæ, deinde status gratiæ, hinc S. Th. Sot. Fag. Suar. *s.* 2. *n.* 3. Ray. in Heter. *t.* 15. *p.* 2. *s.* 3. *pu.* 2. & 9. *qu.* 1. probabilius docent contra Scot. Maj. Gabr. Rubion. & alios, hominem in mortali constitutum non posse satisfacere nequidem de congruo pro reatu alicujus peccati sui, vel alieni quoad culpam remissi, nam Trid. *sess.* 14. *de pæn. cap.* 8. vim satisfaciendi per opera propria fundat in unione cum Christo, *in quo*, inquit, *vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus*: ergo sicuti non meremur, nisi in gratia uniti Christo, ita nec satisfacimus. Potest tamen peccator aliquid impetrare de congruo, quia pro impetratione, quæ non fundatur in dignitate orantis, habemus benignam promissionem Dei, non item pro satisfactione; hinc dicendum est opera in mortali facta postea non reviviscere ad satisfactionem, cum ab initio fuerint mortua. Excepto opere injuncto pro satisfactione sacramentali, secundum dicta *numer.* 1244. 1307

§. 7. Ad satisfactionem condignam ex parte operis requiritur, ut sit voluntarium, liberum, moraliter bonum, positum ex aliqua saltem intentione satisfaciendi, penosum seu afflictivum, item supernaturale, Suar. *s.* 3. Non obest autem, quod opus tale sit præceptum, quia præceptum non impedit libertatem, bonitatem, aut penalitatem, Suar. *s.* 4. Imo Trid. *sess.* 14. *de pen. cap.* 9. docet etiam flagellis a Deo inflictis, si patienter tolerentur, satisfieri, non tantum ratione liberæ acceptationis internæ; sed etiam ratione externæ passionis adjunctæ, quam acceptando facit sibi voluntariam, ut pluribus explicat Suar. *sect.* 7. idem dicens de malis, & adversis quibuscumque aliunde advenientibus. 1308

§. 8. Ad

1309 §. 8. Ad satisfactionem nostram ex parte Dei requiritur promissio de acceptando opere in finem satisfactionis, nam pœnæ hujus vitæ non sunt æquales vel proportionatæ pœnis Purgatorii, quas meriti sumus, & omnia opera nostra poterant a Deo ex aliis titulis exigi, Suar. *s.* 8.

1310 §. 9. Caj. Dur. Nav. Præp. Con. putant aliquem posse sibi vel etiam animabus impetrare remissionem pęnæ præcise orando, & præscindendo a satisfactione vel solutione pro pœna debita, sicuti homo ab homine potest tantum deprecando obtinere remissionem pœnæ sibi vel alteri debitæ. Et ita etiam non videtur dubitandum, quin Beati, qui satisfactiones non ponunt, possint pro nobis vel pro animabus impetrare remissionem pœnæ. Oppositum tenent Gabr. Suar. & alii cum Rayn. *pu.*8.*q.*3. tum quia est secundum justitiæ divinæ leges, ut omne delictum puniatur, tum etiam quia non esset pro honore satisfactionum Christi, si Deus illis non respectis gratuito remitteret hominibus pœnas; hinc videtur dicendum, quod quandocumque Deus propter orationem aliquam remittit alicui pęnas, semper respiciat Christi satisfactiones, per quas censeatur præstita solutio pro tali pœna.

1311 §. 10. Non est obligatio, saltem gravis, in hac vita delendi pœnas suis peccatis debitas, nam secundum dicta *l.* 2. *n.*179.& dicenda hic *n.* 1336. opera satisfactoria laudabiliter transcribo Defunctis, & reus non tenetur sibi pęnas infligere; sed tantum pati sibi decretas a Judice, Suar. *d.*15.*sect.*7. Arr. *d.*18.*sect.*5. & alii contra Palud. & Canum. *Dixi*, saltem gravis, nam plane omnes satisfactiones suas transcribere alteri sine spe imminuendi pęnas sui Purgatorii videtur esse contra ordinem charitatis, qua teneor me saltem non postponere proximo; sed æque desiderare accelerationem meæ beatitudinis quam illius, unde videtur esse defectus charitatis erga seipsum, imo & erga Deum, si quis hic ita negligat omnes satisfactiones, & velit in Purgatorio sustinere Pœnas gravissimas ac longe diuturniores, seque per hoc retardare a visione, amore & laude Dei in cœlo, sic enim non videtur satis æstimare æterna, & incomprehensibilia Dei bona. Notatque etiam Rayn.*p.*1.*s.*1.*pu.*5. *a n.*16. satisfactiones in hac vita discrete quidem esse assumendas, attamen non negligendas, etiam ideo, quia opus satisfactorium longe plus prodest si fiat me vivo quam si me mortuo, nam si vivus, & in gratia constitutus procurem fieri, fructus satisfactorius conjungitur cum merito, quo etiam impetrare possum pœnæ remissionem, & hic valet istud, *Da tua, cum tua sunt, post mortem tunc tua non sunt*, Gers. Gab. Rayn. *p.* 1.*s.* 3.*pu.* 3. *a nu.*35. Hinc aliqui, quos refert *n.* 37. putarunt Missam unam procuratam a vivo plus prodesse quam centum celebrandas post mortem, denarium jam plus, quam tum mille ducatos, unam lacrymam jam plus, quam tum decem annos in Purgatorio &c.

1312 *Q.* 179. *Quid notandum sit circa remissionem pœnarum in altera vita, sive in Purgatorio?* R. Hoc unicum, quod remissio illa non habeat rationem satisfactionis, cum animæ illæ non sint amplius in statu vitæ; sed habeant rationem satispassionis, quæ definitur, quod sit perpessio mali, per quam quis censetur tam multum se subjicere potestati offensi, quam multum contra dignitatem illius se erexerat, potestque esse etiam involuntaria, ut patet in fure, qui invitus subit mortem, & respectu potestatis civilis satispatitur. Quamvis autem satisfaciendo in hac vita reipsa patiamur, cum secundum dicta *n.* 1294. de ratione satisfactionis sit perpessio alicujus pœnæ, tamen quia pœna hujus vitæ est diversæ rationis a pœna Purgatorii, & præcipua vis perpessionum, quas hic assumimus, habetur a voluntaria illius acceptatione, non solet vocari satispassio sed satisfactio. De pęnis autem, per quas animæ satispatiuntur in Purgatorio, videri potest Dicast. *tract.* 9. *d.* 1. & fusius Hautinus *in Patrocinio Defunctorum*. Quomodo vero animæ purganti applicetur fructus Sacrificii Missæ, dictum est *n.*518. Et de aliis applicationibus pro ipsis dicetur *a n.* 1317. 1332. 1336.

1313 *Q.* 180. *Quomodo Indulgentia dividatur ratione subjecti?* R. In localem, realem, & personalem. Localis est, quæ alicui loco, templo, altari conceditur. Realis, quæ grano, numismati, Rosario, &c. applicatur. Personalis, quæ conceditur alicui personæ, ut eam lucretur, ubicumque fuerit, vel in articulo mortis, vel quoties tale aut tale opus peregerit.

1314 *Q.* 181. *An, quomodo, & a quo concedi possit Indulgentia?* R.§.1. De fide est, in Ecclesia esse potestatem dispensandi thesaurum meritorum Christi, & Sanctorum per Indulgentias, itaut vi earum immediate liberemur ex opere operato a reatu pęnæ temporalis sine propria satisfactione, hæc enim est *communio Sanctorum*, de qua symbolum Apostolorum, & ita docet Trid. *sess.*25. *cap.*21. *de Reform. in Decreto de Indulgent.* Nititur autem hæc catholica veritas etiam traditione, quam ostendunt decreta Conciliorum, & Pontificum, testimonia Patrum, Praxis antiquorum temporum, de quibus late Suar. *d.*40. *c.*1. *& seqq.* Bellarm. *t.*3.*l.*1. *de Indulg.c.*3.*& seqq.* Et satis evincitur ex Scriptura: nam Christus *Matth.*16.promisit Petro, & in Petro ejus successoribus Potestatem ligandi, & solvendi, sine ulla restrictione: ergo etiam potestatem remittendi reatum pœnæ. Item commisit claves regni cęlorum: ergo etiam potestatem removendi omnia, quæ aditum ad cęlum impediunt, inter quæ est reatus pęnæ. Denique cum in Ecclesia sit thesaurus satisfactionum Christi, & Sanctorum, qui eis non indigent, ne inutilis sit, debet posse applicari per Indulgentias. Neque sufficientiæ meritorum vel plenæ redemptioni Christi derogat, quod Sanctorum merita concurrant; sed potius istorum vim commendat, omnem enim vim suam habent ex meritis Christi, quibus adduntur, non ex necessitate vel insufficientia; sed ad honorem Sanctorum, & concurrunt ad delectionem solius pœnæ temporalis, non autem culpæ vel pœnæ æternæ, in quo præcipue opus Redemptionis consistit.

§.2. Concessio Indulgentiarum respectu vivorum est partim 1315
solutio, quia offertur pretium meritorum Christi, partim absolutio, quia hoc ipso, quod Ecclesia nomine Dei acceptet solutionem, homo a pęna absolvitur. Econtra respectu Defunctorum est mera solutio, quam Deus acceptat, quæ quidem solutio fit cum potestate jurisdictionis in thesaurum Ecclesiæ; sed non in personam, cui applicatur, cum Ecclesia tantum in vivos jurisdictionem habeat. Videri potest Viva *de Jubil. q.*5.*a.*3. item Rayn. *in Heter.T.*15.*p.*2.*s.*3.*pu.*5.*qu.*1. ubi pluribus explicant, quid sit Indulgentias applicari per modum solutionis vel absolutionis. Et de hoc etiam fuse disputat Amic. *l.*8. *d.*20. *a n.* 164. & Bellarm. *l.* 1. *de indulgentiis c.* 14.

§. 3. Ut Indulgentiæ licite, & valide concedantur, debet 1316
præter remissionem pęnæ adesse aliud motivum justum & proportionatum, uti colligitur ex Extrav. Clem.VI. *Unigenitus, de Pęn. & Remiss.* & habet sententia communis contra Pasq. Putatque generatim Castr. *tr.*24.*p.*7. *n.* 8. ad justitiam causæ requiri, ut hæc concessio credatur cessura in majorem Dei gloriam, & honorem, quam cederet alias stricta rigorosa satisfactio vel satispassio. Quod si tamen causa sit aliqua sed non plene sufficiens, probabiliter tenent multi cum Castrop. *n.*7. manere secundum partem, cum enim effectus indulgentiæ sit divisibilis, manere potest quoad partes causæ respondentes, uti valet quandoque quoad alia, quæ ex occasione indulgentiæ conceduntur, v. g. quoad pęnitens possit eligere Confessarium, quem volet, absolvi a reservatis, quia cum hæ facultates pendeant a jure humano, & voluntate Papæ, valent, etiamsi indulgentiæ sine causa concedantur, Suar. Laym. Castrop. *n.* 6. Quod si concedens falso putaret causam esse sufficientem, & non erret temere, sed ex prudente motivo, Suar. Lug. Viva *art. ultim.* probabiliter dicunt valere, quia quando œconomus prudenter dispensat rem Domini, hic ratihabet.

§. 4. Solus Papa habet ordinariam, & universalem potestatem concedendi quibusvis fidelibus, etiam defunctis quaslibet in- 1317
dulgentias, quia ad summum Ecclesiæ principem pertinet distributio thesaurorum, unde Conc. generale sine Papa, sive hic vivat sive sit mortuus, non habet talem potestatem, Suar. Laym. Bellarm. *l.*1.*c.*11. contra Cordub. Henriq. Nav. Et quamvis Papa communiter concedat indulgentias Defunctis medio aliquo vivente, qui per opus aliquod illis applicet, sicque fieri debere putent Nav. Suar. Fill. tamen probabiliter docet Rayn. *n.* 3. id non requiri; sed Papam posse immediate per seipsum eas Defuncto elargiri. Potestque etiam Papa ipse ut membrum Ecclesiæ participare indulgentias a se ut capite Ecclesiæ concessas, Amic. *s.* 2. imo & directe exercendo jurisdictionem gratiosam circa seipsum, Viva *d.* 4.

§. 5. Quamvis Papa habeat maximam potestatem circa 1318
indulgentias etiam Defunctis applicandas, tamen non potest tot, & tantas concedere, ut totum Purgatorium evacuet, quia non potest esse rationabilis causa tantæ concessionis, nam non sufficit major Dei gloria ex tali liberatione secutura: Christus enim, qui maxime vult Dei gloriam, nihilominus etiam vult semper aliquas animas esse in Purgatorio; unde falsum est quod in Resurrectione sua Purgatorium evacuarit, Rayn. *a n.* 13.

§. 6. Episcopi habent limitatam potestatem concedendi in- 1319
dulgentias, ordinariam quidem, idest, ex vi proprii muneris & a jure communi annexam suo officio, attamen delegatam a Papa, ut habet communior cum Suar. Mol. Bellar. supra, Barb. *de pot. Episc. all.* 88. Rayn. *n.* 16. contra Cord. Sot. Nav. Medin. Valent. Et in dedicatione quidem Ecclesiæ potest Episcopus dare indulgentias unius tantum anni, in anniversario vero dedicationis & aliis etiam casibus 40. tantum dierum, etiam in perpetuum, idest, recurrentes omni anno, Less. *in Auct. v. Indulgentia casu* 1.

§. 7. Episcopus potest indulgentias concedere pro suis tan- 1320
tum subditis, licet extra diœcesim existentibus, & tantum per modum absolutionis, ideoque solis vivis. Possuntque Episcopi hanc potestatem, cum sit ordinaria, alteri delegare, Lug. Viva *a.* 5. Non tamen hoc ipso, quod Vicariis suis generalibus concedant omnem potestatem, censentur hanc concedere; sed debent id specialiter expressisse, ut habet communis cum Leur. *in Vicario q.* 139. quia est facultas meræ gratiæ, & per se reservata dignitati. Ac propterea nec sede vacante capitulo convenit, ut habet communior apud Leur. *q.*482. Quod si Episcopus ampliorem forte indulgentiam concederet, quam ei permissum est, probabilius est concessionem fore irritam solum quoad excessum, quia *utile non debet per inutile vitiari*, *Regul.* 37. *Juris in* 6.

§. 8. Quod dictum est de Episcopis, valet etiam de Archi 1321
Episcopis respectu totius Archi-diœcesis, cujus subditis etiam extra tempus visitationis potest simili modo concedere indulgentias, Barbosa supra. Putatque Henriq. ex Less. supra Archi-Episcopo debere potestatem altero tanto majorem, adeoque ubi Episcopus potest 40. Archi-Episcopum posse 80. dierum concedere. Cardinales, etiam non Episcopi, possunt 100. die-

dierum in Ecclesiis suorum titulorum, quia in his habent Episcopalem jurisdictionem, *Cap. Is. De majoratu & obed.*

1322 §. 9. Nuntius Apostolicus potest subditis suæ Nunciaturæ pro quocumque pio opere concedere 100. aut plurium dierum indulgentias, attamen semper minus quam annum. Pro templo vel capella potest dare 7. annorum, & 7. quadragenarum, idest, septies 40. dierum, pro illis, qui confessi, communicarint, & in eo loco de more orarint ad intentionem Ecclesiæ. Quod si concedat in duobus festis anni pro eodem loco, durabunt tantum ad triennium, si in uno festo ad septennium tantum, sicque expirabunt, nisi prorogentur, uti habetur *n.* 20. in facultatibus Nunciaturæ Coloniensis 1. Octob. 1680. ab Inn. XI. concessis.

1323 §. 10. Prælati Episcopo inferiores, quamvis in ceteris habeant potestatem quasi Episcopalem, non possunt jure ordinario concedere Indulgentias, cum id nullibi concedatur. Multo minus Parochi vel Confessarii, Bellarm. & Barb. supra contra *Host. Ang. & alios*. Cum tamen concessio indulgentiarum non sit actus Ordinis sed jurisdictionis, Papa vel Episcopus, etiamsi necdum Sacerdos, posset & indulgentias concedere, & concessionem delegare cuivis simplici Clerico, uti cum communi Leur. *q.* 139. & Viva *a.* 4.

1324 *Q.* 182. *Qualis intentio requiratur ad lucrandas indulgentias?* R. §. 1. Si concedens requiratur opus cum certa intentione, hæc expresse fieri debet, quia *concessio sub certa forma vel conditione corruit, si conditio deficiat, l. Medius, ff. de Cond.* Et ut actus valeant, conditiones implendæ sunt in forma specifica, nempe quoad expressa in specie, hinc etiam communiter dicitur, quod in talibus non detur commutatio; sed debeat, per se loquendo, fieri quod expressum est, ideoque dicit Bellegambe *in Enchiridio de Jubilæo p.* 1. *s* 2. *q.* 2. prærequiri cognitionem formalem intentionis illius, quam concedens habuit. Addit *q.* 4. intentionem illam reddi dubiam, si alia intentio admisceatur, quia quo opus pluribus finibus destinatur, eo minus prodest singulis. His non obstantibus docent Pasq. Sanctar. Boss. Viva *q.* 8. *a.* 5. estque communis persuasio etiam apud Confessarios, si intentio orandi facienda sit pro certis necessitatibus in Bulla expressis, satis esse, si quis intendat orare ad intentionem Ecclesiæ.

1325 §. 2. Si concessa sit indulgentia faciendi opus secundum se, probabiliter docent Mol. Pelliz. Leand. Portel. Laym. Viva, Lugo, Gob. Busemb. Dian. *p.* 10. *t.* 16. *R.* 1. cum etiam ignorantem lucrari, qui opus ponit, uti præscriptum est: possunt enim indulgentiæ applicari, & prodesse ignoranti, uti dicetur *n.* 1328. Et quisque habet intentionem saltem habitualem aut interpretativam obtinendi quidquid potest per omnia sua opera. Pro majori tamen securitate expedit mane expresse intentionem formare obtinendi per opera illius diei, quidquid per illa obtineri potest.

1326 §. 3. Si quis pro alio velit lucrari indulgentiam, requiritur intentio lucrandi determinate pro illo, sufficit tamen intentio habitualis, idest, semel habita & non revocata, ad eum modum, quo *a n.* 205. dictum est de applicatione Missæ.

1327 *Q.* 183. *Quid præterea notandum sit circa applicationem satisfactionum vel indulgentiarum pro alio?* R. seqq. §. 1. Quamvis fructus meriti non sit applicabilis alteri, cum nemo per alium mereatur; sed meritum sit ad gratiam, & gloriam operantis, tamen fructus satisfactionis est alteri applicabilis, uti patet in Christo, qui pro nobis satisfecit. Hinc potest vivens etiam viventi transcribere satisfactiones suas. Estque probabilius, si adsint conditiones requisitæ, Deum, semper acceptare ex promissione, & quadam justitia, obligavit enim se ad hoc; ut charitas amplificaretur, & omnes per ipsum essemus unum, Lugo *d.* 26. *s.* 1. Arr. *d.* 23. *sect.* 1. Rayn. *T.* 15. *p.* 2. *sect.* 3. *pu.* 6. *n.* 12. Conditiones autem ex parte applicantis sunt, ut dum ponit opus, adsint enumerata *num.* 1307. item intentio, ut prosit alteri. Ex parte autem illius, cui applicatur, requiritur remissio culpæ, & status gratiæ, Lugo *s.* 2. & 3. Arr. *s.* 4. & 5.

1328 §. 2. Applicatio satisfactionis fieri potest absenti, ignoranti, non petenti, Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 134. Lohn. *& alii*, probabiliter etiam positive nolenti, quia quamvis invito ordinarie non fiat beneficium, attamen fieri potest, uti absolutio a censura &c. oppositum tamen ex dictis *n.* 58. videtur probabilius. Indulgentiæ nulli etiam defuncto applicari possunt, nisi Papa expresse concedat, uti colligetur ex dicendis *n.* 1348. docetque cum communi Rayn. *n.* 3. Alteri autem vivo applicari non posse, habet communis cum Lugo *a n.* 11. nisi Papa interveniat.

1329 §. 3. Quando Papa concedit, ut quis possit lucrari indulgentiam pro alio vivo, *S. Th. & alii* cum Rayn. *s.* 2. *p.* 2. *nu.* 7. recte dicunt primum reipsa non lucrari; sed tantum ponere opus, quo supposito Papa ipse applicet indulgentias secundo. Indulgentiam vero, quam quis applicat alteri seu vivo seu Defuncto, non potest eodem die pro se lucrari, uti dicetur *n.* 1366. Et quamvis actus satisfactorius, qui alteri applicatur non maneat applicanti, tamen actus, quo applicat, non tantum est meritorius; sed etiam satisfactorius, & hic manet applicanti. Rayn. *s.* 3. *punct.* 6. *n.* 5.

1330 §. 4. Si ille, pro quo fructus satisfactionis offertur, sit illius incapax, vel non indigeat, Suar. dicit reponi in communem thesaurum Ecclesiæ, Gabr. & alii communius putant prodesse facienti tale opus. Palud. dicit prodesse facienti opus, si applicaverat alicui vivo, si autem Defuncto, putat prodesse alteri Defuncto. Sed S. Th. Pasq. *q.* 86. & alii cum Rayn. *p.* 1. *n.* 32. dicunt statim a Deo concedi alicui sive vivo sive Defuncto secundum interpretativam voluntatem facientis opus.

1331 §. 5. Sancti, qui in cœlo sunt, non possunt satisfactiones sibi residuas applicare alicui, nam repositæ sunt in Ecclesiæ militantis thesauro, cujus clavem habet solus Papa, Rayn. *p.* 6. *n.* 16.

1332 §. 6. *Nav.* putavit eum, qui indiget satisfactione pro se invalide applicare alteri; sed communiter contradicunt omnes. Esset tamen contra charitatem propriam secundum Rayn. *n.* 10. si quis multo reatu onustus morti proximus alteri applicaret omnes satisfactiones suas, nisi adverteret se facere per actum, qui merito & dignitate sua damnum illud compensaret; nam ex charitate transferens augeret suam gratiam, qui est fructus æternus longe pretiosior. An autem aliquis prudenter applicet, v. g. animabus satisfactiones omnium suorum operum, dicetur *n.* 1336.

1333 §. 7. Rayn. *s.* 2. *p.* 2. recte dicit nihil prodesse, si quis opera satisfactoria, quæ antecedenter fecit, velit postea transcribere animabus vel alicui alteri, nam satisfactiones tales non manserunt suspensæ; sed vel statim applicatæ sunt, vel repositæ in thesauro Ecclesiæ, secundum dicta *n.* 1330. nulli autem præterquam Papæ competit dispensatio thesauri Ecclesiæ.

1334 §. 8. Si quis nunc vivens applicet animabus omnia sacrificia, & preces pro se defuncto fundendas, *Rayn.* supra recte dicit hoc etiam invalide fieri, quia applicatio operis non est in potestate illius, pro quo offertur; sed pendet ab intentione operantis, operans autem, qui suo tempore offeret pro me, non offeret ad hanc meam intentionem; sed offeret, ut prosit mihi, ideoque si tum mihi prodesse poterit, proderit, si autem prodesse non poterit, & operans non substituat aliam intentionem, fiet, quod *n.* 1330. dictum est.

1335 §. 9. Si subditus applicet satisfactiones suas contra applicationem Superioris, poterit peccare contra obedientiam; sed prævalebit subditi applicatio, uti a pari dictum est de Missa *n.* 214. docetque cum Dur. Suar. & aliis Rayn. *s.* 3. *p.* 6. *n.* 18. actio enim talis cum omni suo fructu subest immediate soli dominio operantis, cujus intentionem non potest supplere aut mutare Superior.

1336 *Q.* 184. *Quid specialiter adhuc notandum sit circa satisfactiones vel indulgentias pro defunctis?* R. §. 1. Rayn. *in Heter. T.* 15. *p.* 2. *s.* 1. *pu.* 1. *& seqq.* iterumque *pu.* 10. recte ex Scrip. PP. & sensu universalis Ecclesiæ ostendit contra aliquos, quorum argumenta solvit *pu.* 11. quod omnino pium sit, nec divinæ justitiæ aut perfectioni contrarium, si satisfactiones a nobis offerantur pro defunctis. Quod autem animæ etiam suffragia nostra postulent, demonstrat per historias, & exempla *pu.* 7. præterea *pu.* 12. contendit esse obligationem saltem charitatis, ut animæ purgantes per aliqua opera vel suffragia adjuventur. Attamen *s.* 2. *pun.* 2. docet cum *Arr.* fore prodigalitatem venialiter malam contra charitatem propriam, si quis vim satisfactoriam operum totius secuturæ vitæ suæ transcriberet animabus, quod etiam insinuavi *nu.* 1311. Econtra tamen multi cum *Hautino* hoc laudant, dicuntque esse magis meritorium & utilius, uti notavi *lib.* 2. *num.* 179.

1337 §. 2. Motivum juvandi defunctos inter cetera est, quia vicissim possunt nobis prodesse, imo posse utiliter peti preces animarum prout in Purgatorio existentium, docent *Rich. Gab. Med. Bassol. Serar. Bon. Mendoz.* & in eamdem sententiam inclinat *Suar.* quia quamvis sint in carcere sub pœna, tamen sunt tanquam amici & filii, qui pro aliis impetrare possint. Contradicunt quidem *S. Th. Alens. Nav. Bellarm. Victor. Az. Valent. Less. Thyræus, Regin. Castr.* qui putant animas non scire se rogare a nobis; sed recte dicit Rayn. *s.* 3. *pu.* 1. *n.* 23. dubitari non posse, quin preces ad se directas cognoscant saltem per revelationem Angelorum, id enim pertinet ad communicationem, quæ adhuc est inter illas suffragiis nostris indigentes & nos. Et ita se per eas multa obtinuisse testatur S. Catharina Bononiensis. Hinc Rayn. *pu.* 8. *q.* 2. concludit, per se loquendo, melius esse & utilius orare ac consequenter offerre satisfactiones pro defunctis, qui Deo amicitiores sunt & se juvare non possunt, quam pro vivis. Causa autem, cur Ecclesia diebus Lunæ velit specialiter orari pro defunctis, est, quia vult statim post Dominicam succurri illis miseris. Rayn. *pu.* 4. *qu.* 10.

1338 §. 3. *Caj.* & alii putarunt non omnes animas posse juvari nostris suffragiis; sed eas tantum, quæ in vita hoc ipsum promeritæ sunt, ut juvari possent; sed contra hoc videri possunt dicta *n.* 59.

1339 §. 4. *Præpositus* putavit per suffragia oblata pro una determinate anima, non plus juvari istam, quam omnes alias, imo melius dispositas plus esse juvandas, sicuti fax accensa pro uno existente in obscuro loco æqualiter lucet omnibus, & aliis magis, qui propiores sunt vel meliorem habent visum. Sed recte contradicunt *S. Th. Bellarm.* aliique communiter cum Rayn. *n.* 20. quia applicatio fit secundum liberam intentionem operantis, & Papæ leguntur concessisse applicationem pro certis animabus.

1340 §. 5. Subsidia nedum exhibita, etiamsi certo sint exhibenda, nunc non prosunt animabus, uti habet communis cum Rayn. *p.* 3. *n.* 43. quia etiamsi Deus prævideat aliquid faciendum, non ideo, antequam præstetur, rependit præmium, nisi accedat specialis misericordia, qualis fuit, quod ob prævisa Christi merita

rita

rita dederit gratias Adamo & antiquis PP. pro hoc enim dicendo habemus speciale fundamentum in Scriptura & PP. quia redemptio erat tribuenda Christo.

1341 §. 6. Per se loquendo utilius est animabus, si statim magna vis subsidiorum illis procuretur, nam tantum prosunt, si sint actu exhibita. Per accidens tamen potest esse laudabilius, v. gr. fundare perpetuam Missam, quia potest esse magis ad Dei gloriam, ut populus certo die & loco Missam habeat &c. Rayn. *a n.* 47.

1342 §. 7. Missam esse præcipuum opus satisfactorium pro defunctis, docent SS. PP. *S. Th.* & Theologi communissime cum Rayn. *s.* 3. *punct.* 3. *quæst.* 2. quia nempe est repræsentatio & nova exhibitio Sacrificii a Christo oblati in Cruce, cui Christus ideo voluit inesse maximam vim satisfactivam. Post Missam sunt indulgentiæ, quibus & Christi & Sanctorum satisfactiones animabus applicantur ex opere operato. Sequuntur ex genere suo & per se opera pœnalia. Post hæc est eleemosyna. Denique oratio, cujus præcipuus fructus est impetratio. Notat autem Rayn. cum Soto posse per accidens fieri, ut eleemosyna in certis casibus ratione charitatis adjunctæ vel magnæ indigentiæ pauperis sit gratior Deo, adeoque utilior defunctis quam multæ Missæ. Quantum defunctis prodesse possint cilicia, flagellationes, jejunia, vigiliæ, peregrinationes, afflictiones causatæ nobis aliunde, fuse & docte prosequitur Rayn. *punct.* 6. *quæst.* 6. *& seqq.* speciatim autem de eleemosyna agit *punct.* 7. *De oratione punct.* 8.

1343 §. 8. Orationes publicæ, idest, quæ fiunt a personis ad id deputatis ab Ecclesia, prout fiunt nomine Ecclesiæ, non sunt satisfactoriæ, quia satisfactio respicit pœnalitatem operantis, hinc ut tales tantum sunt impetratoriæ, etiam respectu remissionis pœnæ defunctorum, & quidem tanto magis quanto Ecclesia tota est gratior Deo, quam privatus, cujus etiam improbitas non impedit vim impetratoriam Ecclesiæ, Rayn. *sect.* 3. *punct.* 11. *quæst.* 3.

1344 §. 9. Communio de se non prodest defunctis, nisi in quantum actus adjuncti sunt ex opere operantis impetratorii vel satisfactorii, uti fuse demonstrat Rayn. *t.* 6. *opusc.* 6. *De Communione pro mortuis*. Et idem est, si confessio vel Communio offeratur pro alio vivo, tam parum enim potest huic prodesse, quam si quis pro alio velit suscipere Baptismum vel Matrimonium. *Nec obstat*, quod 1. ad *Corinth.* 15. v. 29. dicantur aliqui baptizari pro mortuis, *nam* sensus est, quod pro mortuis se affligant vel patiantur, uti ostendit Rayn. *t.* 15. *p.* 2. *s.* 2. *p.* 11. & iterum *s.* 3. *punct.* 6. *n.* 1. in quo etiam sensu Christus *Marci* 20. *& Lucæ* 12. passionem suam vocat Baptismum.

1345 §. 10. Restitutio eorum, quæ defunctus abstulerat, aut expletio votorum, quæ neglexerat, quamvis per accidens possint prodesse ratione piorum actuum, quos hæredes nunc eliciunt pro defuncto, tamen de se nihil operantur ad liberationem animæ, S. Th. Nav. Sot. Bellarm. Suar. Mol. Valent. Rayn. *s.* 2. *punct.* 3. contra paucos. Ratio est, quia si defunctus ante mortem fecit quod potuit, non ideo diutius patietur: si id neglexit, patietur, quantum promerita est ipsius negligentia, hæredum autem negligentia non est culpa ad eum pertinens, cum ipse illius causa per se non fuerit. Idem est dicendum de ablatione scandali, quod defunctus posuerat, dum viveret, Rayn. *p.* 6.

1346 §. 11. Campanarum pulsus non juvat defunctos nisi indirecte, quatenus movet audientes ad bene precandum defuncto, Rayn. *punct.* 7. Consepelire defunctis res pretiosas nullum etiam illis adfert subsidium, consepelire autem Eucharistiam est nunc præter Ecclesiæ consuetudinem, Rayn. *punct.* 10. Imo videtur illicitum propter irreverentiam.

1347 §. 12. Usus cereorum ardentium prodest defunctis, in quantum amici nomine defuncti protestantur se confiteri Christum esse verum lumen, & ex ejus meritis sperare misericordiam, Rayn. *sect.* 3. *punct.* 11. *q.* 8. Sepultura in loco sacro eis prodest, partim quia fideles illic convenientes excitantur ad orandum pro defunctis, partim quia preces publicæ Ecclesiæ, quæ in tali loco funduntur, extenduntur etiam ad inibi sepultos, Rayn. *p.* 12. *quæst.* 3. Aspersio aquæ benedictæ prodest propter preces Ecclesiæ, nam benedicens petit prodesse etiam ad condonationem pœnarum. Rayn. *quæst.* 5. Incensatione thuris orat Ecclesia, ut anima pascatur odore cœlesti &c.

1348 §. 13. Solus Papa potest defunctis applicare Indulgentias, uti habet communis cum Dian. *p.* 10. *tom.* 6. *R.* 12. contra Gob. quia secundum dicta *num.* 1315. defunctis applicantur per modum solutionis, offerendo pretium ex thesauro Ecclesiæ, solus autem Papa habet claves thesauri Ecclesiæ, Rayn. *sect.* 3. *punct.* 5. *n.* 15.

1349 §. 14. Specialiter ad indulgentias pro defunctis requiritur motivum extrinsecum distinctum ab ipsa pœnæ remissione, & quantitati indulgentiæ proportionatum; fit enim pro non subdito per modum solutionis ex thesauro Ecclesiæ, cujus usus non debet esse profusio; sed prudens dispensatio, Rayn. *nu.* 19.

1350 §. 15. Multi negant, multi affirmant, applicationem Indulgentiarum factam pro defuncto habere infallibilem effectum, utrique probabiliter, uti colligi potest ex dictis *n.* 524. Et pro affirmantibus stat etiam Rayn. *s.* 3. *p.* 1. *a n.* 17. *p.* 5. *a num.* 9. *pu.* 6. *num.* 12. pro negantibus Amicus *to.* 8. *d.* 20. *a num.* 175. recte autem præsumunt Henriq. Laym. & alii, si Deus pro arbitrio absque promissione acceptet indulgentias pro defunctis, longe facilius eas acceptare pro illis animabus, quæ in hac vita magis studuerunt satisfacere, non tantum pro se, sed maxime pro defunctis.

§. 16. Quamvis *nu.* 1307. dixerim ad satisfaciendum pro 1351
se vel alio ex opere operantis, requiri in operante statum gratiæ, tamen Rayn. *punct.* 5. *n.* 23. Dian. supra R. 13. aliique multi apud Busemb. & cum Amico *n.* 203. putant eum, qui non est in gratia, lucrari posse indulgentiam pro defuncto, si ponat substantiam operum, quia indulgentia ex opere operato acquiritur defuncto, qui est dispositus.

§. 17. Etiam Beati in cœlo possunt juvare animas non qui- 1352
dem ex suis satisfactionibus superfluis applicando aliquid, uti dictum est *n.* 1331. sed vel directe impetrando pro illis remissionem propter satisfactiones Christi, uti habent Bellarm. Con. Rayn. *sect.* 3. *punct.* 2. *q.* 2. vel etiam indirecte, procurando, ut viventes pro eis offerant satisfactiones.

Q. 185. *An preces Ecclesiæ, & Indulgentiæ possint prodesse* 1353
catechumenis vel excommunicatis, saltem defunctis. Resp. §. 1. Preces Ecclesiæ etiam publicas prodesse catechumenis, itemque indulgentias posse applicari eis in gratia defunctis, docent cum aliis Rayn. *in Heter. t.* 15. *p.* 2. *s.* 3. *pu.* 3. *qu.* 3. & Amicus *to.* 8. *d.* 20. *n.* 157. contra Suar. Con. & alios cum Viva *de Jubil. q.* 6. *a.* 1. & videtur sequi ex dictis *nu.* 29. quia etiam Missa illis applicari potest. *Nec obstat*, quod catechumeni nunquam pertinuerint ad Ecclesiam, *nam* licet Ecclesia non judicet, nec puniat extraneos, attamen potest illis benefacere, & præstare gratias, quarum capaces sunt.

§. 2. Si excommunicatus adhuc vivens vere contritus sit, 1354
& per eum non stet, quominus restituatur Ecclesiæ, probabile est cum Nav. & Sa lucrari posse indulgentias per opera, quæ licite exercet, si his annexæ sint: sic enim prudenter præsumimus de benigna voluntate Ecclesiæ. Oppositum tamen est probabilius ob rationem jam dandam.

§. 3. Si excommunicatus sit in gratia mortuus, Nav. 1355
Henriq. Fill. putant posse ei prodesse Indulgentias, quia excommunicatio videtur tantum excludere a favoribus pro statu vitæ, post mortem enim Ecclesia non habet jurisdictionem in animas. Oppositum tenent Dicast. *tr.* 9. *d.* 2. *nu.* 147. *& tr.* 10. *d.* 2. *n.* 632. Rayn. *n.* 27. & alii, quia una ex pœnis excommunicationis est privatio communium suffragiorum. Neque ad hoc requiritur jurisdictio in animas; sed satis est facere, ut pro illis, quæ excommunicatæ sunt, non offerantur suffragia nomine Ecclesiæ, neque applicentur. De cetero recte docet Rayn. *s.* 2. *pu.* 5. excommunicationem non impedire ingressum in cœlum, dummodo satisfactio vel satispassio pro pœna sit exoluta. Vide dicta *a n.* 31.

Q. 186. *Quid notandum sit circa Indulgentiam, quæ conce-* 1356
ditur ingredientibus Religionem? R. Putant quidem aliqui cum Rodriq. Indulgentiam plenariam, quæ dicitur obtineri per ingressum Religionis, posse obtineri per susceptionem habitus aut per ingressum in Novitiatum, si fiat ex magno Dei amore, & renuntiatione mundi; sed quamvis hæc possint ex opere operantis satis esse ad remissionem pœnarum restantium; tamen indulgentia ista plenaria videtur tantum obtineri in professione vel emissione votorum substantialium Religionis, sola enim hæc comparatur Baptismo, & Novitiatus est veluti status catechumenorum, uti cum aliis notat Less. *in Auct. v. Indulgent. cas.* 2. Et Nav. Sanch. Viva *de Jub. q.* 4. *a.* 5. putant, indulgentiam profitentium Religionem, prout dicit remissionem pœnæ peccatis debitæ, ex opere operantis posse esse plenariam. Aliam etiam indulgentiam lucrantur Regulares induentes habitum religiosum, uti dicetur *n.* 1389.

Q. 187. *Quas indulgentias speciales habeat Societas JESU?* 1357
Resp. §. 1. Accepi designationem impressam Romæ anno 1709. cum approbatione Magistri S. Palatii in hæc verba.

Indulgentiæ plenariæ in perpetuum concessæ omnibus, & singulis utriusque sexus Christifidelibus vere pœnitentibus, & confessis, ac Sacra Communione refectis, qui Ecclesias Societatis JESU, ubicumque fuerint, in diebus, & festis, infra indicatis devote visitaverint, & inibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, & S. Matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint.

1. In die Circumcisionis Domini, 1. Januarii, concessit Paulus III. in Bulla 15. Kal. Nov. 1548. Confirmavit Gregorius XIII. in Bulla Nonis Maji 1578. Designatæ sunt Ecclesiæ domus professæ, aut, ubi hæc non est, præcipui Collegii.

2. In festo S. Ignatii 31. Julii concessit Gregorius XV. in Brevi 8. Junii 1632.

3. In festo S. Francisci Xaverii concessit in eodem Brevi pro die 2. Decembris, sed Alex. VII. in Brevi 18. Julii 1663. transtulit cum festo in 3. Decembris. Si festum incidat in Dominicam 1. Adventus, Officium & Missa cum indulgentiis transfertur in diem Lunæ proxime sequentem ex indulto Innoc. X. 27. Oct. 1651. quod confirmavit Clemens XI. 24. Nov. 1702.

4. In festo S. Francisci Borgiæ pro die 3. Oct. concessit Clemens X. in Brevi 3. Julii 1671. sed indulgentiam cum festo transtulit in 10. Oct. Innoc. XI. in Brevi 28. Aug. 1683.

5. In die invocationis cujuscumque Ecclesiæ Societatis, idest, tituli Ecclesiæ, concessit Paulus V. in Brevi 16. Septembr. 1611.

6. Pro docentibus, discentibus & promoventibus doctrinam christianam concessit Greg. XV. in Brevi 27. Septemb. 1622. Et S. Congreg. 22. Nov. 1678. declaravit non esse revocatas per quoddam decretum Innoc. XI. 7. Martii 1678.

7. Pro

7. Pro omnibus, & singulis Christi fidelibus tam Societatis aut cujuscumque alterius, Ordinis, & Congregationis regularibus, quam aliis quibuslibet Ecclesiasticis, & laicis, qui in domibus ejusdem Societatis exercitia spiritualia per octidui spatium peregerint, concessit Alex. VII. in Brevi 13. Oct. 1657.

1358 §. 2. Præter ista dixi *l.* 1. *nu.* 861. & jam constat ex novo compendio *v. Indulgentia* §. 10. post visitationes concedi singulis de Collegio plenarias indulgentias in prima missa vel Communione. Deinde solent Provinciales petere a Generali facultatem impertiendi nostris privilegium liberandi animam e Purgatorio, in quocumque altari missam legant, quod cuidam Provinciali modernus Generalis 14. Febr. 1705. dedit his verbis, *Tribuo Reverentiæ vestræ facultatem nostris impertiendi privilegium Fratrum ministrantium infirmis, pro applicanda moribundis indulgentia plenaria per imaginem Crucifixi, &c. ac liberandi animam e Purgatorio, quoties Missæ sacrificium ad eam intentionem applicaverint.* Hoc privilegium, si a Provinciali obtentum sit, adhuc viget. Plures adhuc indulgentias habent cum omnibus Regularibus, secundum dicenda *n.* 1389. Notatque Viva *in appen. ad tr. de Jubilæo*, si in templis nostris ante Venerabile recitemus sexies *Pater*, *Ave*, *Gloria Patri*, nos lucrari omnes indulgentias, quæ tali die sunt & Romæ, & in illa urbe, ubi oramus.

1359 §. 3. Quod missionarios attinet, declaravit Urban. VIII. in Bulla *Salvatoris* 5. Maji 1626. confirmata ab Alex. VII. in Brevi *Dudum* 20. Septemb. 1656. quod regulares in missione habeant easdem indulgentias, quas habent in partibus catholicorum, sic enim habet Alex. §. 17. *Quoad publicationem Indulgentiarum, poterunt Regulares & PP. Societatis illas publicare, quas Ordines & Societas habet, & hactenus habuit ubique terrarum, vel in partibus Germaniæ & Belgii in universum, edocto semel Vicario de facultatibus, neque Vicarius impediet vel interdicet.* Et idem conceditur in eadem Bulla circa confraternitates §. 18. *Quoad institutionem confraternitatum, & sodalitatum, permittat Vicarius Regularibus & PP. Societatis illas, quæ a Sede Apostolica approbatæ & ab Ordinibus assignatæ sunt, ita tamen ut nemo astringatur & teneatur ad particulares Confessarios vel ad Sacramenta ab illo Ordine solum percipienda.* Hæc habet Verjuys *in Past. Mission. tr.* 10. *a.* 1. & 2.

1360 §. 4. Quas Indulgentias habeant sodalitates B. Virginis Annuntiatæ in gymnasiis vel oratoriis nostris, videri potest apud Veron. *in Manuali sodalitatis, c.* 1. *p.* 2. qui in fine dicti manualis ad longum habet Bullam Greg. XIII. illas sodalitates instituentis & extendentis. Et eas indulgentias, non obstante aliquo Decreto Innoc. XI. adhuc valere pro sodalitatibus aggregatis, docent Illf. & Viva *supra* §. 4.

1361 *Q.* 188. *Quid notandum sit circa indulgentias, quæ in templis Societatis JESU esse solent in Dominica Agoniæ Christi, & in Dominica Communionis generalis sive Animarum?* R. seqq.

§. 1. Interrogatus ex Rheno inferiori P. *Josephus Photius*, qui ab initio fuerat præses sodalitatis Agoniæ, respondit Roma 2. Dec. 1690. 1. absentes impeditos posse lucrari indulgentias Agoniæ, si die designato alibi cummunicent. 2. Moniales, quæ egrediuntur, si hic & nunc per accidens impediantur, posse lucrari alibi, ut de aliis dictum est. 3. Si die designato impediti, aut etiam non impediti, alio die Dominico ejusdem mensis communicent, & multo magis si Societas transferat indulgentias in alium diem quam nunc designatum, omnes posse lucrari, quia sodales ipsi eligere possunt diem Communionis, attamen Dominicum, si Dominicus sit nominatus in Brevi. Nihilominus ista responsa nobis visa

1362 semper sunt dubia, ideoque Ann. 1709. iterum hæc proposuimus Romæ, ad quæ *P. Sestius* vir doctrina, & rebus gestis celebris, nunc A. R. P. Generalis monitor, respondit tam de indulgentiis Agoniæ quam animarum, 1. Absentes quantumvis impeditos, & alibi communicantes non lucrari, quia requiritur, ut fiat in templo nostro. 2. Id valere de quibuscumque etiam monialibus reipsa non communicantibus in nostro templo. 3. Nec lucrari alio die non designato intra mensem communicantes, quia quamvis sit liberum ab initio hunc vel illum diem designare, prout Breve permittit, si tamen dies sit per nos semel designatus, ille determinate est retinendus, quia posita designatione in eum cadit gratia per Breve collata, nec amplius mutari potest.

1363 §. 2. Quoad tertium de Communione in utriusque indulgentiis facienda in nostro templo, idem Roma responderat an. 1684. P. Ampringer, & conf. ex *Gob. in Quint. tr.* 3. *n.* 197. idemque habetur in Resp. Rom. *v. Indulg. Commun. gener.* §. 6. ad Prov. Bohemiæ Anno 1643. Denique quando Coloniæ communio generalis incidit in diem Paschæ, isto die petitur & obtineri solet a Vicario generali facultas distribuendi Communionem in nostro templo, quam non daret, si judicaretur transferri posse in aliam Dominicam.

1364 §. 3. Etiam quæsitum est, an dictas Indulgentias Agoniæ vel animarum lucrari possint in sacello domestico nostri, qui vel ob infirmitatem vel ob aliam legitimam causam non possunt missam legere vel communicare in templo nostro, & respondit *P. Sestius*, rem essem controversam, nam Quintanad. *in Com. gener. append. tr.* 1. *dub.* 6. affirmat, quia sacellum videtur facere unum cum Ecclesia, tanquam accessorium cum principali, & tanquam membrum cum capite, addit tamen *n.* 7. securius esse fieri in templo aut in Capellis intra illud contentis, ideoque Romæ, ubi cubicula *S. Ignatii* in maxima veneratione sunt, obtentum est speciale Breve, ut ea visitantes lucrentur indulgentias templis nostris concessas. Itaque cum agatur de valore, puto standum omnibus responsis *P. Sestii* tanquam tutioribus, idemque quoad omnia judicavit major pars nostrorum in hoc Collegio Coloniensi.

§. 4. Etiam interrogatus *P. Ampringer* Roma respondit anno 1365
1684. seqq. 1. non debere necessario pro festo principali ullius confraternitatis eligi diem Dominicum; sed esse ad libitum confratrum, nisi aliter exprimatur in Brevi. 2. Nec pro 4. festis infra annum, pro quibus datur indulgentia 7. annorum, necesse esse eligi 4. Dominicas, sed posse eligi quæcumque festa, etiam non fori. 3. Non requiritur, ut Romam nuntietur dies, quam sodales vel societas elegerit, ordinarie tamen requiritur scientia, & consensus Ordinarii. 4. Indulgentiæ Societatis concessæ pro confraternitate Agoniæ non possunt communicari aliis Ecclesiis, vel aliis quibusvis personis. 5. Indulgentiæ animarum non possunt communicari aliis Ecclesiis non nostris, nisi per nos in iisdem Ecclesiis habeantur dictæ indulgentiæ, audiendo confessiones, dispensando Eucharistiam &c.

§. 5. Quamvis utrasque indulgentias Agoniæ & animarum 1366
possit quis vel sibi vel animæ applicare, non potest tamen eodem die bis orando septies *Pater & Ave* easdem & sibi & animæ applicare, quia tantum conceditur sub disjunctione, ut quis vel pro se vel pro anima lucretur, non autem dicitur, ut pro se, & pro anima. Quintanad. *dub.* 12. *n.* 4.

Q. 189. *An prudenter credi possit, quod omnes illæ Indul-* 1367
gentiæ sint veræ, & authenticæ, quæ passim inveniuntur in variis libellis? R. Negative, ut patet ex decreto seq.

DECRETUM.

De apocryphis Indulgentiis.

Delatæ sæpius fuere ad S. Congregationem Indulgentiis sacrisque Reliquiis præpositam, indulgentiæ quædam confictæ & omnino falsæ, quæ per diversas orbis christiani partes circumferuntur, aliæ vero examinandæ, quæ adhibito studio inventæ sunt vel apocryphæ, vel a Romanis Pontificibus revocatæ vel nullæ, quod datum eis tempus præteriisset, quarum quidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant, Christi fideles harum rerum minus peritos fallunt, qui spe indulgentiæ remissionisque peccatorum suorum consequendæ frustrantur. Quamobrem eadem S. Congregatio vehementer cupiens huic malo magis in dies serpenti occurrere, animarum profectui, & indulgentiarum dignitati consulere, plures illarum singulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales imprimis sunt illæ, uti asserunt, concessæ a Joan- 1368
næ II. & Sixto IV. recitantibus orationem charitatis JESU Christi Domini Nostri, *Precor te piissime Domine, &c.* Ab Urbanno II. Ecclesiæ S. Mariæ, ut vulgo dici solet, campagnolæ, & S. Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero JESU Christi factæ S. Bernardo. Ab Innocentio III. Archi-confraternitati, & Ordini Redemptionis. A Bonifacio IX. visitantibus capellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die festo. A Joanne XXII. osculantibus mensuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis. Ab Alexandro VI. Imagini Beatæ Mariæ, vulgo dictæ Laghetti. A Leone X. gestantibus funiculum S. Francisci, primum in urbe impressæ, deinde Mediolani anno 1665. (suas tamen habent, & veras Confratres Archiconfraternitatis Cordigerorum S. Francisci) recitantibus salutationem angelicam ad pulsum horologii, & Imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus luna subjecta est. A Pio IV. vel S. Pio V. Principi Senarum. A Clemente VIII. dicentibus orationem, *O magnum Mysterium, &c.* & Ecclesiæ S. Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avenione impressæ, tum aliæ pro animabus Christi fidelium defunctorum impressæ Matriti 20. Julii 1606. A Paulo V. cantantibus hymnum. *Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem confitemur, &c.* vel si die Sabbati interierint, dum idem canitur, & Coronis, Rosariis, Imaginibus, Numismatibus, quæ medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo supplicante anno 1611. dum Ecclesia Romæ in honorem S. Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo, & Gregorio XV. dicentibus, *Sia lodato il Santissimo Sacramento, laus Sanctissimo Sacramento.* Ab Urbano VIII. in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus celebrata Missa dicentibus, *Ave filia Dei Patris, Ave Mater Dei filii, &c.* A Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac vespere consuetam Antiphona, *Angelus Domini, &c.* & in fine *Deo gratias, & Mariæ;* ac demum aliæ a nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronis Mysteriorum Passionis Domini Nostri JESU Christi, prece magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, qua repetita quinquies oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die a Purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Perusii Confraternitatis sanctorum Sebastiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi ad columnam Trajani, Tales demum aliæ Crucesignatorum S. Eustorgii, Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus

Ejus generis sunt & illæ concessæ, ut ajunt, Capellæ Rosarii in Ecclesia S. Antonii de Rovigo, seu Rodigii, vel Ecclesiæ, Ss. Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Tondoni, die festo Inventionis Ss. Crucis, vel gestantibus funiculum S. Francisci de Paula, vel celebrantibus Missas Sancti Augustini, aut alias quinque in honorem quinque Festivitatum B. Virginis, vel recitantibus officium S. Franciscæ Romanæ, aut Antiphonam, *o Passio magna*, *&c.* in memoriam passionis JESU, aut Rosarium S. Annæ (quod Congregatio sacrorum Rituum non probat) aut orationem, quæ impressa cum imagine S. Annæ circumferri solet, *Ave gratia plena*, *&c.* (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B. Virginis immaculatæ, quod afferunt a Paulo V. probatum fuisse, aut orationem, *Deus, qui nobis in S. Syndone*, *&c.* (excipitur Indulgentia centum dierum anno 1671. concessa precibus Ducissæ Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam, *Ave Filia Dei*, *&c.* post Communionem recitandam, vel aliquo conspicuo signo venerantibus SS. Eucharistiæ Sacramenti nomen; indulgentiæ rursus octoginta millium annorum veteri de Tabula excriptæ, quam in Basilica Lateranensi asservari affirmant, pro dicentibus orationem illam vere piam, *Deus qui pro redemptione mundi*, *&c.* tum quæ impressæ fuerunt Papiæ anno 1670. sub hoc titulo, *Sommario delle Indulgenze concesse dalla Santità di Nostro Signor Papa Leon. X. all' Immagine della Concezione della Gloriosa Vergine Maria*: vel Pisauri sub nomine B. Joannæ, anno 1608. evulgatæ: vel Barlettæ seu Barul a recitantibus quasdam, non sane malas orationes, lucrandæ: vel Parmæ a visitantibus per quadragesimæ dies Ecclesias tertii Ordinis S. Francisci; vel Pistorii, & Vastallæ a recitantibus orationem, *Ave sanctissima Maria Mater Dei Regina cœli*, *&c.* Et aliæ in peculari impresso libro descriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His adnumerandæ sunt, quæ Crucibus Caravacensibus tributæ dicuntur, vel Coronæ sive Stellario Conceptionis Virginis immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel granis, crucibus, & Coronis Aloysiæ ab Ascensione Hispanæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel mensuræ altitudinis JESU Christi Domini Nostri, vel imagini, aut mensuræ vulneris lateri ejus inflicti, vel orationi, aut ajunt, in sepulchro Domini nostri repertæ; & indulgentiæ, ut ajunt, innixæ revelationi factæ sanctæ Brigittæ, Mechtildi, & Elisabeth, vel B. Joannæ de Cruce, & concessæ, uti asserunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hispanarum regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiæ S. Francisci.

Omnes vero, & singulas jam dictas Indulgentias S. Congregatio partim esse confictas, & plane falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt; easque in futurum ullo in loco, ut veras publicari, & lucrandas Christifidelibus proponi vetat: foliaque & libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omnino precipit aboleri, nisi prædictæ indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen vult alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris & legitimis, taciteque probatis haberi.

1369 Ac demum omnes indulgentias concessas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Jan. 1597. Coronis, Rosariis Granis seu Calculis, Crucibus & Imaginibus sacris, vel ante Breve Pauli V. quod incipit, *Romanus Pontifex*, &c. editum 23. Maji 1606. personis regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam mendicantium; vel ante constitutionem 115. Clementis VIII. cujus initium, *Quæcumque*, *&c.* & 68. Pauli V. incipientem: *Quæ salubriter*, *&c.* habitas per aggregationem vel aliam communicationem ab Archi-Confraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam JESU, Capitulo, vel cœtu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus aliisque personis vel persona, etiamsi earum vel ejus mentio specialis, & individua facienda esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis auctoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius roboris esse & momenti pariter declarat.

Porro summaria indulgentiarum pro congregationibus doctrinæ Christianæ, Confraternitatibus SS. Trinitatis, & redemptionis captivorum, Nomini Dei, Rosarii, B. Mariæ de Mercede & Redemptionis captivorum, B. Mariæ de monte Carmelo, cincturæ S. Augustini & S. Monicæ, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

1370 Indulgentias vero Stationum Urbis, quæ a Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicatæ sunt vel communicabuntur interdum aliquibus locis, Ordinibus aut personis, diebus tantum Stationum in Missali Romano descriptis suffragari posse declarat: semel autem dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctissimum, cuncta, Sanctitas sua probavit, & inviolate servari jussit. Datum Romæ die 7. Martii 1678. die 12. Martii affixum, & publicatum, &c.

Notandum tamen est, quod scribit Viva in appendice indulgent. §. 2. his verbis: Recitantibus vespere ad pulsum campanæ, *Angelus Domini. Ecce Ancilla Domini. Verbum caro*, *&c.* cum tribus *Ave*, Adrianus VI. plenariam indulgentiam largitus est, ut referunt communiter cum Pelliz. *tr.* 10. *c.* 9. *n.*40. Gob. Escob. Rod. Lez. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 24. Quæ autem ab Innoc. XI. declaratur apocrypha, est solum indulgentia Clementis X. adscripta recitantibus mane vel meridie aut vespere, *Angelus Domini*, cum *Deo gratias*, *& Mariæ*.

Q. 190. *An per idem opus obtineri possint plures Indulgentiæ?* Resp. §. 1. Negant Suar. Gran. Can. & plures alii, quia ex mente Ecclesiæ, & praxi fidelium videtur singula opera pro singulis indulgentiis requiri, quæ sententia in praxi suadenda est. Attamen si tales indulgentiæ sint diversis viis concessæ, præter citatos a Busemb. oppositum tenent Bon. Escob. Quintanad. *dub.* 12. *n.* 4. ac probabile reputant Henriq. Gob. Dian. *p.* 10. *t.* 16. *R.* 14. consentit Viva. *q.* 8. *ar.* 1. si sermo sit de operibus, quæ eodem die iterari non possunt: hinc inferunt, si eodem die sint in diversis templis diversæ indulgentiæ, præsertim si una sit applicabilis defunctis, altera vivis, per unicam confessionem & Communionem posse utrasque obtineri, orando in singulis templis preces præscriptas, quia talis confessio & Communio tantum præsupponitur tanquam dispositio, unica autem dispositio moralis sufficit ad plures effectus morales, v. g. una actualis gratia, unus actus fidei, ad multos actus meritorios. Videndum tamen, in quo templo forte fieri debeat Communio, secundum dicta *n.* 1362. 1371

§. 2. Si hodie sit Indulgentia in templo A. cras in templo B. adhuc putant Busemb. Dicast. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 26. & alii sufficere confessionem hesternam, & Communionem hodiernam pro utrisque Indulgentiis hodie & cras lucrandis, testaturque Dic. multos viros doctos in Hispania interrogatos ita sensisse. Idem dicunt Turr. Dian. Escob. Comit. licet prima primo die mensis, secunda sexto lucranda esset, rationem dant, quia Bullæ non mathematice sed moraliter volunt ista opera fieri tempore pro tali indulgentia assignato, quod tum videtur esse, si non distet longius. Hinc Theologi Collegii Romani (uno excepto, qui contradicit) interrogati ab hac Provincia putarunt ad lucrandas indulgentias festo Circumcisionis sufficere, quod quis in festo Nativitatis Christi confessus communicarit, referendo etiam ad Indulgentias Circumcisionis. Rationem dant, quia verba, *qui vere pœnitentes, confessi & communicati* in Bullis Pauli III. & Greg. XIII. injunguntur cum verbo, *visitaverint*, & non cum festo Circumcisionis, ipsi autem octiduo ante confessi & communicati ex intentione hujus indulgentiæ, hodie festo Circumcisionis visitant templum & ideo orant: ergo adimplent verba concessionis. Addunt non obstare, quod interim forte inciderint in mortale, dummodo de hoc ante visitationem templi, & orationem conterantur. Hæc illi, an probabiliter, judicent alii. 1372

§. 3. Easdem Indulgentias non potest quis sibi lucrari & simul alteri applicare, uti dictum est *n.* 1336. 1373

Q. 191. *An indulgentia pro certo tempore concessa, possit intra illud tempus sæpius obtineri, si repetantur opera injuncta?* Resp. §. 1. Busemb. cum aliis dicit probabilius esse quod non, & Fill. *t.* 8. *c.* 10. *nu.* 278. dicit sic declarasse Clementem VIII. etiam de Jubilæo anni sancti. Et *n.* 765. dicit idem respondisse S. Congregationem. His tamen non obstantibus multi cum Gob. *de Jubilæo c.* 20. *q.* 57. *&c.* 14. *q.* 40. & Viva *q.* 6. *art. ult.* Item alii apud Belleg. *p.* 6. *s.* 2. *qu.* 7. adhuc tenent contrarium, nisi in Bulla aliud exprimatur: quod adhuc plures dicunt, si in tua patria lucreris & postea alibi peregrines. Sæpe tamen Papa tollit potestatem bis lucrandi, uti apud nos in diebus antecineralibus. Hoc est probabile, si concessa sit indulgentia ad augendam devotionem populi, vel ob concursum ejus per totam aliquam octavam, vel ob diuturniorem celebritatem festi alicujus Sancti, tum singulis diebus posse de novo a præstantibus requisita talem indulgentiam obtineri, ut in quibusdam locis conceditur illis, qui intersunt Officiis divinis in festo, & per octavam Venerabilis Sacramenti. 1374

§. 2. Si dicatur, quod festo Patroni vel Titularis sint indulgentiæ in aliquo templo; si duo Sancti, qui diversis diebus celebrantur, sint æque principaliter Patroni vel Titulares, probabiliter utroque die habetur Indulgentia, uti dixi *l.* 5. *a n.* 1262. 1375

Q. 192. *Si festum transferatur, an simul transferantur Indulgentiæ?* R. Negant Az. Fagund. Portel. *in qu. Reg. v. Festi dies*, & alii, quia sunt affixæ illi diei, quo ordinarie est festum. Econtra affirmat alii cum Diana *p.* 6. *tr.* 7. *&* 8. *R.* 31. dummodo festum transferatur in choro & foro. Gob. *in Quint. t.* 4. *n.* 327. dicit satis esse, si transferatur etiam in choro tantum, saltem de primariis festis Religiosorum, quia ratio manet eadem, scilicet ut a populo solemnius & majori frequentia celebretur festum, Silv. *p.* 3. *v. Indulgentia casu* 2. tenet cum Az. si in brevi ponatur, quod concedatur indulgentia in die obitus vel depositionis Sancti, aut die certa mensis, uti in Portiuncula dicitur die 2. Aug. Si autem concedatur visitantibus, Ecclesiam in festo talis Sancti, dicit transferri, & quando habetur festum, tum esse indulgentias. Quidquid sit de his sententiis, quæ probabiles sunt, certum est ex dictis *nu.* 1357. si apud nos transferatur festum S. Xaverii ex speciali privilegio etiam transferri indulgentias. Similiter Sixtus V. ut refert Gob. *n.* 336. concedit indulgentias Sodalitatum transferri cum festo Annuntiationis. Unde cum hoc dicatur esse speciale *privilegium*, *vel concessionem*, probabilius videtur alias indulgentias non transferri, sed lucrandas die impedito, a quo festum excluditur: *Nec obstat*, quod Greg. XIII. pro festo *S. Francisci de Paula* dicat, *declaramus*, nam non dicit tan- 1376

tum declaramus, sed *volumus*, & *declaramus*, sicque declarat ex voluntate sua id esse.

1377 *Q.* 193. *Quid notandum sit circa Brevia vel Bullas, quibus Romæ conceduntur indulgentiæ*. R. seqq. §. 1. Si Romæ 1. Januarii hoc anno 1711. fuerit subsignata indulgentia duratura ad septennium, hoc septennium incipit currere a die datæ Brevis Romæ secundum declarationem *n.* 525. relatam. An autem concessiones indulgentiarum sint late interpretandæ, dicetur *n.* 1395.

1378 §. 2. Si indulgentia plenaria concessa sit, v. gr. ad 7. annos, non debet numerari annus Jubilæi, nisi additum esset, *ad 7. annos proximos*, Gob. *de Jubilæo num.* 56. & *de indulg. n.* 663. Belleg. *p.* 2. *s.* 4. *q.* 6. & idem forte est, si dicatur *ad septennium proximum*: si autem dicatur simpliciter *ad septennium*, Gob. & Viva *q.* 4. *art.* 5. contra *Pasq.* putant durare ad septem annos utiles.

1379 §. 3. Si addatur, *Volumus autem, ut si alia Indulgentia in dicta Ecclesia perpetuo vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa sit, præsentes sint nullæ*, Silv. & Dian. *p.* 10. *tr.* 16. *R.* 11. putarunt ex declaratione Urb. VIII. sensum esse, ut indulgentiæ concessæ nullæ sint, si eodem die aliæ indulgentiæ concurrerent. Imo Urb. aliquando in suis Brevibus posuit, si quocumque etiam alio die anni durarent aliæ etiam dissimiles a se concessæ, ut hæ non valerent; sed Gav. Lez. Gob. dicunt nunc sensum esse, si eodem die aliæ indulgentiæ concurrant: Alii putant hoc jam addi tantum ex stylo Curiæ secundum antiquas formulas rescribendi; sed difficultatem facit decretum sequens.

DECRETUM INNOC. XI.

CUM a S. Congregatione Indulgentiis sacrisque Reliquiis præposita Cameracensis Archiepiscopus quæsivisset, quæ vis & sententia clausulæ (quæ hodie Brevibus indulgentiarum apponi solet) *Volumus autem, ut si alias Christi fidelibus dictam ecclesiam qualibet anni die visitantibus aliqua alia indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa fuerit, præsentes litteræ nullæ sint*; S. Congregatio re diligentius examinata, Clausulam sic explicandam censuit, si videbitur Sanctissimo Domino Nostro. Ea minime contineri Altaria privilegiata pro Defunctis, neque Indulgentias, aut certo personarum generi concessas, ut Confraternitati, Regularibus & Capitulo, aut certum pium opus in ipsa Ecclesia peragentibus, ut Litanias, aliasve hujusmodi preces recitantibus, ac iis, qui Christiana doctrina erudiuntur vel alios erudiunt, & qui sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti expositioni cum oratione quadraginta horarum intersunt, neque stationum Urbis & septem Altarium indulgentias instar septem Altarium Basilicæ Vaticanæ concessas, neque demum, quæ pro unica vice conceduntur. Ceterum, si alia indulgentia sive plenaria, sive non plenaria, in perpetuum vel ad tempus, tum ab eodem, tum ab alio Romano Pontifice, generatim Christi fidelibus Ecclesiam vel aliquod ejus Altare seu Capellam visitantibus eodem anni die vel diverso concessa fuerint, de qua non fiat in litteris Apostolicis mentio, has litteras ob adjectam clausulam esse prorsus irritas, ac nullas. Datum die 23. Junii 1675. De his autem facta relatione ad Sanctissimum Dominum Nostrum die 18. Martii 1677. sententiam Congregationis approbavit. Affixum & publicatum, &c.

Dicta tamen clausula non obstat, si petatur & detur prorogatio ante elapsum prius septennium, quia intelligitur non debere esse alias indulgentias, quando tempus prorogationis incipiet post elapsum septennium.

1380 §. 4. Per Indulgentiam, quæ datur his verbis, *In forma Jubilæi*, intelligitur indulgentia plenissima. Per hoc tamen non datur potestas eligendi Confessarium, qui absolvat a reservatis, aut dispenset in votis, præsertim cum nequidem Jubilæis certa ejusmodi potestas sit alligata, sed quavis vice designari soleat, quæ & qualis sit, Suar. Nav. Less. *in Auct. v. Indulgentia casu* 3. Viva *de Jubilæo q.* 1. *ar.* 1. contra Henr. Rodriq. Vegam, Fill. Pasq. Escob. Bosf. qui putant per hoc concedi omnes favores Jubilæi, sed Gob. merito dicit hoc non esse tutum in praxi.

1381 §. 5. Quando conceditur indulgentia, v. gr. 100. dierum communior sententia est cum Bellarm. Suar. & aliis sic intelligi, quod tum remittatur tam multum pœnæ alioqnin persolvendæ in Purgatorio, quantum remitteretur per pœnitentiam 100. dierum persolutam secundum rigorem Canonum, præscindendo a devotione extraordinaria & fervore charitatis. Per Carenam autem intelligitur pœnitentia 40. dierum in pane & aqua, sic enim vocatur a carentia omnium aliorum ciborum. Per quadragenam intelligitur pœnitentia 40. diebus continuis agenda in ordinario jejunio vel alia afflictione corporis. Per Septenam intelligitur pœnitentia 7. annorum. Atque ex his explicatur cum Rayn. in Heter. *t.* 15. *p.* 2. *s.* 3. *pu.* 5. *n.* 28. quomodo aliquando concedatur indulgentia, v. gr. 2000. annorum, tam diu enim non durabit Purgatorium, sed sensus est remitti pœnam, quanta remitteretur, si per tot annos impleta esset pœnitentia secundum antiquos canones: tantam autem potuerunt promereri aliqui peccatores, qui innumera mortalia commiserunt, supposito quod singulis, v. g. 7. anni pœnitentię respondeant.

Q. 194. *Quandonam cessent indulgentiæ?* Resp. §. 1. Cessant imprimis per revocationem, quam probabilius est contra Suar. *d.* 57. *s.* 2. *n.* 10. debere esse exterius manifestatam, revocari autem possunt ab eo, qui concessit, a successore, a superiore illius: & quidem valide etiam sine causa. Attamen si fiat revocatio Romæ, prius non habet effectum in partibus, quam innotuerit, Suar. *nu.* 9. Deinde si limitato tempore aut sub aliqua conditione fuerint concessæ, tempore elapso aut conditione deficiente, cessant. 1382

§. 2. Affixæ loco vel rei desinunt, si locus vel res destruatur. 1383
Quod si v. g. Ecclesia paulatim destruatur & reædificetur, non cessant, cum sit eadem Ecclesia, quæ etiam non indiget nova consecratione. Si simul destruatur & in loco reædificetur; aliqui Canonistæ, Rhod. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 49. Diana *p.* 11. *t.* 8. R. 9. putant priores Indulgentias transferri in novam Ecclesiam, quia censetur moraliter eadem cum priore. Econtra Lugo merito dubitat, cum enim Ecclesia nova egeat nova consecratione, non videtur censeri eadem cum priori. Si indulgentia fuerit Rosario vel grano applicata, & hoc perdatur, probabilius est contra Rodr. perdi Indulgentiam, nec posse rem aliam substitui.

§. 3. Quamvis causa concessa Indulgentię desierit, non ideo cessat indulgentia, dummodo causa a principio fuerit proportionata, nam sæpe propter causam temporalem conceditur indulgentia perpetua, Suar. *n.* 14. Castr. *t.* 24. *pu.* 11. 1384

§. 4. Si Crux frangatur, cui indulgentiæ erant applicatę, Burgh. supra & Gob. *de Indulg. n.* 320. putant, si crux ab aurifabro redintegretur, manere indulgentias, quia censetur eadem moraliter crux, sed probabilius videtur non manere, nam posita fractura non erat amplius eadem moraliter crux: ergo cessarunt indulgentiæ: ergo licet crux redintegretur, non redeunt indulgentiæ, cum nulla sit nova causa, quæ reducat. Quod valet secundum Pelliz. apud Dian. *p.* 10. *t.* 16. *R.* 9. si indulgentiæ affixæ erant Cruci Caravacensi, & frangatur una pars transversa, tum enim desiit forma Crucis Caravacensis. 1385

§. 5. Non pereunt indulgentiæ morte concedentis, quia sunt beneficium Principis, quod decet esse mansurum; idque tenent non tantum in Pontificiis sed etiam in Episcopalibus, & a Legato pontificio concessis, Suar. *n.* 4. Gonz. *ad reg.* 10. *Cancell. gl.* 12. Nec cessant renuntiatione, quia licet quis possit non velle lucrari, tamen non potest a se rejicere potentiam lucrandi, quia hæc provenit a libera alterius voluntate, qua durante manet semper in potestatem ejus, cui confertur indulgentia, mutare suam voluntatem & illam lucrari, Suar. *n.* 13. 1386

Q. 195. *An indulgentiæ Regularium revocatæ a Paulo V. sint revalidatæ?* Resp. §. 1. Non sunt revalidatæ, nam Alex. VII. damnavit hanc 37. prop. *Indulgentiæ concessæ Regularibus & revocatę a Paulo V. hodie sunt revalidatę*. 1387

§. 2. Cum Regulares dicerent plurimas sibi concessas Indulgentias, quarum tamen aliquæ incertæ erant, Paulus V. die 23. Maji 1606. revocavit omnes indulgentias usque ad illam diem concessas quibusvis Religiosis & Monialibus: docuerunt autem aliqui hanc revocationem esse sublatam ab ipsomet Paulo vel alio successore, sed Alex. declarat oppositum, ideoq; omnes indulgentiæ ante Bullam Pauli V. concessę Regularibus manent revocatæ. Si tamen concessæ fuerint omnibus fidelibus, aut parentibus vel amicis Regularium, non sunt revocatæ, quia non fuerunt concessæ præcise Regularibus. 1388

§. 3. Loco revocatarum dedit Paulus V. omnibus Regularibus, 1. plenariam in susceptione habitus regularis. In professione. In primario festo sui Ordinis. In mortis articulo. Dum primam Missam celebrant vel ei intersunt. Facientibus exercitia spiritualia per 10. vel 8. dies. In his tamen omnibus semper simul fieri debet Confessio & Communio. 2. Indulgentias Stationum Romæ iis, qui proprium templum visitarint & ibi orarint: itemque multas alias, quæ videri possunt in Bulla Pauli V. *Romanus Pontifex*, quæ est 21. Et in *Comp. novo priv. Societ. v. Indulgentia* §. 33. Item apud Viva *in Appendice ad tr. de Jubilęo*. 1389

Q. 196. *An Indulgentię vivę vocis oraculo concessę sint revocatæ?* Resp. De privilegiis vivæ vocis oraculo concessis egi *q.* 1. *a nu.* 850. ubi *n.* 861. insinuavi etiam indulgentias videri revocatas: sed ex dictis hic *n.* 526. constat valde probabile esse, non esse revocatas. 1390

PARAGRAPHUS II. 1391

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat a Jubilæo.

RESP. I. Indulgentia alia est totalis sive plena, plenior, plenaria, plenissima, quæ non tantum pœnitentiam injunctam per Confessarium vel Canones, aut secundum hos injungi debitam, sed etiam omnem Purgatorii pœnam tollit. Nec differt a Jubilæo, nisi accidentaliter, privilegiis quibusdam, ut quod in Jubilæo licita sit dispensatio in certis votis, absolutio a reservatis, & censuris, & quod Confessarius quivis approbatus possit eligi. V. Sa *v. Indulg.* Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 2.

„ II. Indulgentia alia est Partialis, qualis est unius vel aliquot annorum; item septenæ, quadragenæ, carenæ, item tertiæ partis peccatorum: per quas non significatur tolli tantam durationem Purgatorii, sed tantam pœnam remitti

„ quan-

„ quanta deleretur per jejunium unius aut aliquot annorum
„ aut quadraginta dierum in pane & aqua secundum Canones
„ olim imponi solitum. Porro quando indulgentiis plenariis
„ adduntur aliquot anni, vel remissio tertiæ partis peccatorum,
„ id secundum diversas sententias „ vel ad diversos conceden-
„ tes referendum est, vel facit ad cautelam, ut si forte causa
„ indulgentiæ non fuerit sufficiens, saltem valeat ad illos
„ annos lucrandos, vel ut adjuncta concedatur pro alio tem-
„ pore, actione & loco, vel denique, ut ea per modum
„ suffragii possit aliis applicari. V. Bellarm. *c. 9.*
„ Resp. II. Circa Jubilæum notanda sequentia.
„ I. Anno Jubilæi in Urbe durante suspendi solent tantisper
„ extra Urbem omnes indulgentiæ plenariæ; quoad vivos,
„ etiam in carceribus (non tamen in periculo mortis consti-
„ tutos, ut contra Laym. *l.5.t.7.c.8.* docet Bonac.*d.6.q.*1.*n.*2.
„ ex declaratione Urbani VIII. facta anno 1625. neque quoad
„ defunctos) itemque aliæ facultates, v. g. absolvendi a ca-
„ sibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, dispensandi &c.
„ concessæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias.
„ Non suspenduntur autem indulgentiæ personis particulari-
„ bus, aut ab alio, quam a Papa concessæ, nec privilegia Reli-
„ giosorum, v. g. absolvendi a reservatis &c. quia tantum sus-
„ penduntur facultates concessæ in ordine ad Indulgentias. Ita
„ Sanchez Henriq. &c. apud Dian. *to.* 1. *tr. de Bulla Cruc.* Fill.
„ Bonac. *l. c.* Benzon. & denique Lug. *d.* 20. *n.*145. ex declara-
„ tione Urbani VIII. anno 1625. Similiter neque suspenditur
„ facultas concessa Episcopis per Trid. *s.*24. *c.* 6. absolvendi &
„ dispensandi cum suis subditis, in omnibus casibus Sedi
„ Apostolicæ reservatis; item nec dispensandi in irregulari-
„ tatibus, in impedimentis Matrimonii, aut petendi debi-
„ tum &c. quæ ex jure communi illis competunt, *Zerola v.*
„ *Annus Sanctus* §. Quint. *in append. tr.* 8. *d.* 16.
„ II. Etsi probabile sit, quod docet Nav. sæpius lucri-
„ fieri posse indulgentias intra Jubilæum extensum ad duas
„ septimanas, contrarium tamen verius est, quod *Congr.*
„ *Card.* declaravit, ut habet Bon. (ex Suar. Sanch.) *d.6.*
„ *quæst.* 1.*p.* 5. *num.* 32. qui tamen affirmat in anno sancto
„ posse obtineri toties, quoties opera præscripta præstantur;
„ idque ex declaratione Urbani VIII.
„ III. Satisfacere tunc. 1. Qui Sabbato ante primam Do-
„ minicam confitetur, ut habent Laym. Bonac. & praxis fide-
„ lium. Item qui confitetur & communicat ultima Domini-
„ ca, claudente Jubilæum. Cetera tamen opera deberi fieri
„ ante, & quidem intra unam hebdomadam docet Lugo
„ *d.* 27. *n.* 105. contra Bonac. *p.* 1. *q.* 5. 2. Qui ordinem inter
„ opera præscripta non servavit. 3. Si quis intra illud tem-
„ pus cœperit confessionem, quam materialiter imperfectam
„ oporteat differri longius, potest tunc absolvi a reservatis,
„ & commutari vota: postea vero extra tempus Jubilæi ab-
„ solvi ab omnibus, etiam quæ oblitus est, reservatis, ac
„ in oblitis etiam dispensari: imo potest postea omnia face-
„ re Confessarius finita confessione, quæ ante, quia cœpta
„ causa manet potestas delegati, donec finiatur. Ita Sa,
„ Less. *l.* 2. *cap.* 40. *dub.* 16. Bonac. Laym. Sanch. *l.* 4. *c.*54.
„ Dian. *p.* 2. *t.* 2. *misc.* R. 11.
„ IV. Qui neglexit lucrari Jubilæum in patria, potest
„ alibi, dum ibi durat, lucrari, Sanch. Ugol. Dian. *p.* 3.
„ *tr.* 4. R. 151. Imo etiam in patria, si tempore publica-
„ tionis ex invincibili ignorantia notitiam illius non habuit,
„ Botten. Dian. *loc. cit.*
„ V. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Ju-
„ bilæa, quorum singula confessionem & Communionem re-
„ quirunt, non opus est bis confiteri & communicare, dum-
„ modo perseveres in gratia: alia tamen opera repetenda
„ sunt. Turr. *p.* 2. *d.* 31. *d.* 64. V. Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 166.

ADDENDA.

1392 QUæst. 197. *Quid præterea in genere notandum sit circa Jubilæum & Bullas, quibus conceditur?* R. seqq. §. 1. Vox *Jubilæum* non dicitur a latino *Jubilum*, sed ab hebræo *Jobel*, quod secundum aliquos significat quinquagesimum, secundum alios sonitum buccinæ, quo indicebatur quinquagesimus annus, Levit. 25. 27. Numerorum *ultim.* Alii cum *Bellarm. de Indulg. l.* 1. *c.* 1. deducunt ab hebræo *Jubal*, vel *Jobal*, quod significat germinare, quia anno quinquagesimo non colebatur terra, sed vescebantur sponte germinantibus, Belleg. *in Enchir. de Jubilæo p.* 1. *s.* 1. *q.* 1.

1393 §. 2. Jubilæum est indulgentia plenaria a Papa concessa visitantibus aliquas Ecclesias ac alia certo opera facientibus cum extraordinariis facultatibus circa absolutionem a peccatis & censuris reservatis, ac circa commutationem votorum. Et cum tantæ gratiæ concedantur, putat Belleg. *p.*3. *s.* 1. *q.* 10. vix abesse veniale, si quis ex remissione animi vel negligentia non conetur Jubilæum lucrari.

1394 §. 3. Jubilæum aliud est universale, quod toti Ecclesiæ: aliud particulare, quod alicui tantum Ecclesiæ conceditur. Universale est vel ordinarium anni sancti, quod in primis seculis omni anno centesimo celebrabatur: per Clementem VI. omni quinquagesimo: per Urbanum VI. omni trigesimo tertio: per Paulum II. omni vigesimo quinto. Vel est extraordinarium, quod extra annum sanctum concedi solet ex variis causis.

1395 §. 4. Bullæ Jubilæi, qua parte continent favorem, sunt latissime interpretandæ, quantum patitur proprietas verborum & usus Curiæ: qua parte continent gravamen, stricte intelliguntur. Quoad concessionem indulgentiæ, electionem Confessarii, absolutionem, commutationem operum vel votorum &c. sunt favores. Quoad obligationem ad certa opera, suspensionem indulgentiarum, facultatum &c. sunt gravamina, Belleg. *p.* 1. *s.* 1. *q.* 6. Universim recte dicit Viva *de Jub. q.* 2. cum communi, non tantum potestatem concedendi sed etiam concessionem indulgentiarum aut Jubilæi esse late interpretandam.

§. 5. Gratia Jubilæi non expirat per mortem Papæ, qui con- 1396
cessit, dummodo causa perseveret, quæ tamen non perseverat, si præcise fuit, ut hic Papa obtineret gratiam bene regendi. Attamen probabile est etiam in hoc casu valituras absolutiones & commutationes votorum intra tempus quo ignoratur mors, quia ubi est error publicus cum aliquo titulo, Ecclesia confert jurisdictionem, uti dixi *l.6.p.*1. *a n.* 112. Addunt Boss. Pasq. Viva *ar.*3. *n.*10. quando Papa dicit, *ut impetretur gratia ad bene regendam Ecclesiam*, esse sensum, ut Ecclesia bene regatur, non ut ipse præcise Papa bene regat, adeoque etiam mortuo isto Papa manebit causa finalis.

§. 6. Jubilæum extraordinarium durat per dies 15. idest, per 1397
3. Dominicas & 12. dies feriales. Possunt tamen Ordinarii inchoare quocumque die septimanæ. Et quamvis *Pax-Jord.* cum communiore dicat debere pro eodem die promulgari per talem diœcesim, eo quod Papa jubeat statim publicari, tamen Pelliz. & alii putant posse ex rationabili causa prius in urbibus, postea in pagis, aut etiam postea pro Monialibus, ut omnes possint habere extraordinarios Confessarios.

Q. 198. *Quid notandum sit circa Jubilæum anni sancti?* R. 1398
seqq. §. 1. Hoc Jubilæum Romæ conceditur, & futurum esse, promulgatur die Ascensionis Domini, incipit autem a primis vesperis Vigiliæ Nativitatis Christi usque ad sequentes primas vesperas vigiliæ ejusdem festi; mos enim est Ecclesiæ Romanæ annum computare a Christo nato. Solemnitas additur, quod porta aperiatur ante, sed claudatur post vesperas. Videri potest Viva *de Jubil. q.*1. *ar.* 2. ubi *q.* 3. *ar.* 3. docet contra Gob. Lug. Dian. & alios per Jubilæum anni S. concedi etiam alios favores, præter Indulgentias plenarias.

§. 2. Ex hoc, quod in anno sancto Papa omnes invitet Ro- 1399
mam, non ideo licitum est omnibus ire contra voluntatem Superiorum, nec uxoribus absque consensu virorum, nec filiis sub patria potestate constitutis, multo minus filiabus sine voluntate parentum: nec Beneficiatis obligatis ad residendum sine facultate Episcopi. Belleg. *p.* 2. *s.* 1. *q.* 4.

§. 3. Ad hoc Jubilæum requiri solet confessio, non tamen 1400
Communio, sed visitatio certarum Ecclesiarum, & quidem ab inquilinis Romanis per 30. dies continuos vel discontinuos, a peregrinis per 15. putatque Belleg. *s.* 3. *q.* 3. toties obtineri posse hoc Jubilæum, quoties repetuntur opera.

§. 4. Durante anno S. suspenduntur Indulgentiæ omnes pro 1401
vivis, etiam affixæ granis, numismatibus, quinque Ss. &c. non tamen Laureti; & secundum Gob. etiam non B. Virginis Einsidlensis; Nec Compostellæ, uti habet Castr. *tr.* 24. *p.* 12. §. 1. Nec Portiunculæ Assisii: suspenditur tamen Indulgentia Portiunculæ alibi per orbem, Viva *q.* 4. *ar.* 1. Putant etiam Sanch. & alii cum Viva *ar.* 3. non suspendi Indulgentias Bullæ Cruciatæ quia sunt per modum contractus. Nec moribundorum, uti habent Gav. Lezan. Dian. Viva *d.* 4. contra Laym. Tann. Castrop. & declararunt Urb. VIII. Innoc. X. Clemens X. qui cum dicat *Declaramus*, valet hoc etiam pro futuro tempore. Nec tantum hoc est de articulo mortis vero, sed etiam probabili & prudenter præsumpto, licet mors non sequatur. Putantque probabilius Fill. Lez. Castr. Dic. Quintan. Gob. Viva contra Tann. non suspendi nisi plenarias, concessas a Papis, adeoque manere non plenarias: estque certum manere concessas ab aliis quam a Papis, qui alii etiam durante anno S. concedere potuerunt. Viva *ar.* 1. quia tantum dicunt revocari suas, Belleg. *s.*4. *q.*2. Quamvis autem Indulgentiæ immediate pro defunctis concessæ maneant, tamen concessæ immediate pro vivis & applicabiles defunctis, quales sunt Agoniæ & Animarum, seu Communionis generalis revocantur, uti declaravit Clemens X. apud Viva *q. ult. art.* 2.

§. 5. Cum prohibitum sit durante anno S. non tantum pro- 1402
mulgare publice vel privatim, sed etiam inducere fideles ad lucrandas Indulgentias suspensas, uti certum est apud Belleg. *q.* 7. dubitatum est, si tum in Dominica Animarum exponantur tabulæ referentes Purgatorium, quales alias exponuntur ista die, an hoc sit inducere ad lucrandas Indulgentias. Negarunt aliqui Doctores hic Coloniæ, putantes tantum esse signum, quod optemus, ut populus ista die pro Animabus oret. Nihilominus cum aliis putavi, hoc esse inducere, nam sicuti ad hoc, ut dicar alterum per scandalum inducere ad peccatum, sufficit quod hic & nunc aliquid ponam, quod per se natum est inducere alterum ad peccatum, licet peccatum non intendam, ita & hic: nam in his circumstantiis exponere ejusmodi tabulam est ponere aliquid per se inductivum ad judicium, quod obtineri possint indulgentiæ, præsertim cum multi adhuc sint in persuasione, quamvis falsa, quod hæ Indulgentiæ, in quantum sunt pro defunctis, permaneant. Deinde tabulæ illæ nunquam sunt solitæ exponi, nisi ad hoc ipsum significandum: ergo sicuti qui post autumnum exponit hederam; hoc ipso inducit ad judicium novi vini venalis, ita qui hic expo-

exponit illas tabulas, propterea an. 1700. ex voluntate Superiorum non est Coloniæ exposita ista tabula, imo nec Venerabile, quod alias semper fiebat.

1403 §. 6. Facultates absolvendi &c. concessæ ad alium finem quam lucrandi Indulgentias, non suspenduntur, uti declararunt plures Pontifices & tradunt Auctores cum *Belleg. q.* 4. & Viva *ar. ult.* quamvis enim verba videantur derogare facultatibus ex quacumque causa concessis, tamen præsumi debet eamdem semper esse mentem sequentium Pontificum, nisi constet de opposito. Hinc non suspenduntur facultates, quas habent Episcopi & Regulares ex vi suorum Officiorum, Indultorum, privilegiorum, si enim intelligeretur, prout verba sonant, revocatio omnium facultatum absolute, etiam revocaretur facultas absolvendi a non reservatis, quod nemo dicit; ubi e contra si facultas absolvendi etiam a non reservatis concessa esset ratione aliquarum Indulgentiarum, hæc suspenderetur.

1404 §. 7. Hæc suspensio Indulgentiarum & facultatum incipit a primis vesperis Nativitatis Christi & desinit cum fine vesperarum ejusdem vigiliæ, tumque reviviscunt absque nova concessione; *Castr.* supra. Similiter concessæ ad certos annos pergunt currere, secundum dicta *n.* 1378. Si tamen Bulla haberet, uti aliquando habuit, *Usque ad nostrum & Sedis Apostolicæ beneplacitum*, putant *Nav. Zerol. Rodr. Tann. Gob.* non revalescere elapso anno S. adeoque opus esse nova concessione, sed *Castr. & Quint. dub.* 18. dicunt illud Papæ & Sedis Apost. beneplacitum non extendere se ultra annum S.

1405 §. 8. Post absolutum Romæ annum S. solet Papa concedere Jubilæum etiam pro aliis Provinciis extra Italiam, si Episcopi vel Nuntii Apostolici requirant: & exemplaria refert *Gob. de Jubil. n.* 412. Possuntque hoc in partibus iterum lucrari, qui Romæ lucrati sunt, *Belleg. s.* 5. *q.* 7.

1406 *Quæst.* 199. *An per indulgentias plenarias, quæ ordinarie vel in Jubilæo conceduntur, remittantur absolute omnes pœnæ temporales peccatis remissis debitæ?* R. Negant *Caj.* & alii quia usus Indulgentiarum maxime introductus est propter gravissimas pœnitentias peccatis injunctas juxta canones, & loco talis pœnitentiæ implendæ conceditur Indulgentia: ergo per Indulgentias non remittuntur nisi pœnæ talibus pœnitentiis canonum respondentes. E contra Suar. Amic. *to.* 8. *d.* 20. *s.* 3. Viva *q.* 5. *ar.* 1. dicunt Indulgentias etiam extendi ad alias pœnas forte restantes quamvis pœnitentiis injunctis non respondeant; Papa enim potest etiam has remittere: ergo quando in concessione non limitat, censendus est, ut remittantur; Logo *d.* 27. *a n.* 8. probabilius distinguit, & affirmat tum remitti tantum pœnam pœnitentiis injunctis correspondentem, quando in concessione additur, *Ex pœnitentiis injunctis*, tum enim mens Papæ videtur restringi. Si autem hoc non addatur, censet remitti omnes pœnas, cum enim Papa non restringat, non est, cur nos restringamus. Ut tamen omnes plane pœnæ remittantur, necesse est, imprimis, non retineri affectum ad ullum veniale, nam pœna non dimittitur, nisi dimissa culpa: deinde debent plane fieri omnia opera præscripta.

1407 *Q.* 200. *Quid præterea sit notandum circa requisita pro lucrandis Indulgentiis vel Jubilæo?* R. seqq. §. 1. Ad indulgentias ordinarias requiritur confessio, Communio & oratio. Ad Jubilæum præter ista requiritur jejunium, processio aut visitatio templorum & eleemosyna, de quibus omnibus postea ordine aliquid addam. Nec Ordinarii possunt plura vel alia requirere, quam requirat Papa, Belleg. *p.* 3. *s.* 2. *q.* 10. Inchoari tamen non potest executio operum, nisi post designationem temporis ab Ordinariis locorum faciendam, Viv. *q.* 8. *art.* 2. Et perinde est, quo ordine præstentur ea opera: possuntque præstari extra locum promulgati Jubilæi, dummodo templa designata visitentur, uti dicetur *a n.* 1434. Estque probabilius cum S. Th. Suar. Fill. Boss. Viva *q.* 5. *ar.* 5. melius dispositum aut intensius præstantem opera, non ideo accipere majorem fructum, hic enim non respondet dispositioni nostræ, sed voluntati concedentis.

1408 §. 2. Si quid modicum negligatur ex operibus præscriptis, docent Busemb. Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 7. dari parvitatem materiæ, quæ non impediat effectum Indulgentiæ: putat tamen Belleg. *p.* 1. *s.* 3. *q.* 6. si ex 5. *Pater* orandis omitteretur unum, fore partem notabilem. Idem dicit Viva *q.* 8. *ar.* 5. si ex 30. visitationibus Ecclesiarum, quæ fieri debent in anno S. omitteretur una.

1409 §. 3. Putant Henriq. Sanctar. Sanch. Lugo, Viva *a.* 2. & alii omnia opera fieri debere in una septimana, sed Nav. Bonac. Laym. Præpos. Dian. Castr. P. March. Belleg. *p.* 3. *s.* 3. *q.* 3. dicunt quamvis jejunia omnia in una septimana fieri debeant, tamen opus non esse, ut fiant reliqua opera, quia Romanis, inquit *Castrop.* permittitur, ut jejunent in ea hebdomada, qua Ecclesias visitant, vel in sequenti, & ut Communionem in sequentem Dominicam vel in aliquem diem ex duabus hebdomadibus differant: ergo idem possunt alii. Prior sententia merito sequenda est, quia tutior.

1410 §. 4. Quamvis *n.* 1307. dixerim ad satisfaciendum pro se vel alio ex opere operantis, requiri, ut opus fiat in statu gratiæ, tamen ad lucrandas Indulgentias, per quas ex opere operato obtinetur remissio pœnarum, communis sententia est, sufficere, si ultimum opus, & quando hoc est aliquid successivum, si ultima ejus pars fiat in gratia, quod confirmat praxis fidelium, qui præcipua opera præmittunt confessioni, & se omnia bene egisse credunt, si postea prius doleant de peccatis, confiteantur & communicent. Excipiunt Bellarm. & Belleg. *p.* 1. *s.* 3. *q.* 3. nisi opera præcipiantur ad placandum Deum vel ad impetrandum: vim enim illam non haberent facta in mortali: sed exceptionem rejicit Viva *q.* 6. *a.* 2. nam etiam tum disponunt ad placandum Deum, & vim habent merendi de congruo. Addit ex *S. Th. Præp. Trull. Reg.* si pro defunctis sint Indulgentiæ, non obstare, quod in mortali fiant omnia opera, quia non his sed meritis Christi respondet ratio satisfactionis, & ita etiam domino prodest eleemosyna, quam dat servus peccator.

§. 5. Si opus, etiam ultimum, vitietur ex circumstantia venialiter mala, uti si ponatur simul ex vana gloria, probabilius est adhuc obtineri Indulgentiam: quamvis enim non placeat Deo, prout fit ex malo fine, tamen est hoc, quod tanquam conditio præscribitur, & factum, quia præscribitur, sic de se bonum est ac placens Deo, Castr. *tr.* 24. *p.* 9. Belleg. *q.* 4. contra *Con.* 1411

§. 6. Si ultimum opus expletum sit in mortali, probabilius est non reviviscere indulgentiam remoto peccato, quia licet absolute sic dari posset indulgentia, de facto tamen mens Papæ non est suspendere effectum Indulgentiæ ultra opus ultimum ad indulgentiam requisitum, Castr. *p.* 8. Belleg. *q.* 7. Viva *ar.* 3. & alii communius contra *Palud. Silv. Henriq.* 1412

§. 7. Indulgentia obtinetur, dum completur ultimum opus, unde si hoc sit jejunium, lucrans obtinebit media nocte ultima, etiamsi tum dormiat, Lug. Dian. Gob. Belleg. *p.* 3. *s.* 12. *qu.* 5. 1413

Q. 201. *Quid notandum sit circa confessionem & Communionem requisitam?* R. seqq. §. 1. Si pro indulgentiis præscribatur confessio, *Busemb.* aliique multi cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 126. Avers. *q.* 10. *s.* 2. Belleg. *p.* 3. *s.* 7. *q.* 1. Viva *q.* 8. *ar.* 3. dicunt, eum, qui habet sola venialia, non teneri confiteri, quia confessio non videtur aliter requiri, quam quia est necessaria ad effectum gratiæ recipiendæ. Deinde quia sicut per peccatum simpliciter intelligitur mortale, ita per confessionem peccatorum, videtur intelligi, mortalium. E contra *Sot. Sanch. Bonac. Fagund.* aliique apud citatos auctores dicunt talem adhuc teneri confiteri, quia Confessio requiritur tanquam unum ex operibus præscriptis, non aliter ac jejunium vel eleemosyna. Utraque sententia est probabilis, sed ultima, quia tutior, merito tenenda, etiam propter dicta *n.* 1324. 1414

§. 2. Qui tenent confessionem venialium non requiri, debent consequenter dicere, si quis non sit confessus, & die ultimo, etiam post Communionem, ante expletam septimanam incideret in mortale, teneri adhuc confiteri quia jam intra tempus Jubilæi lucrandi est in mortali, & necdum confessus est. Quod si antea confessus esset sua venialia, adhuc putant *Suar. & Fill.* teneri per accidens ad secundam confessionem istius mortalis, quia necdum posuit opus præceptum: sed Vasq. Præp. Castrop. Lug. *d.* 27. *n.* 101. Viva contradicunt, quia Bullæ non exigunt nisi unam confessionem. Si tamen necdum expleverit ultimum opus, secundum omnes tenebitur elicere contritionem, ut hoc opus ponatur in statu gratiæ, secundum dicta *n.* 1410. 1415

§. 3. Certum videtur ex dicendis *num.* 1475. contra *Dianam* R. 148. pro lucrando Jubilæo non sufficere confessionem sacrilegam. An autem sufficiat pro tollenda censura & reservatione, dicetur *nu.* 1449. & 1695. Pro Jubilæo lucrando, confessio sufficit valida & informis, si dari possit, dummodo reviviscat intra tempus Jubilæi, Suar. Bon. Fill. Belleg. *q.* 1. Putat etiam *Viva* sufficere invalidam, si talis sit absque culpa pœnitentis, dummodo de suis mortalibus conteratur, sed hoc valde dubium est, cum nequidem substantia operis requisiti ponatur. 1416

§. 4. Confessio fieri potest uno vel etiam duobus diebus ante primam Dominicam, *Laym.* dicens non esse dubium, *Castr. Gob.* Item fieri potest ultima Dominica cum Communione, uti declaravit Greg. XIII. Si dicatur, *ante omnia confiteatur*, tutius erit præmittere omnibus; mens tamen Papæ videtur esse, quod confessio sit res quasi principalis, unde satis erit confiteri intra tempus Jubilæi, *Henr. Sa.* Si dicatur, *qui confessi visitaverint*, *Nav. Bins. Pollach.* putant præmittendam, sed alii cum Dian. *p.* 5. *t.* 12. *R.* 30. merito contradicunt, Belleg. *q.* 4. 1417

§. 5. An una confessio & communio sufficiat pro duabus diversis Indulgentiis, & quidem lucrandis diverso die, dixi *a n.* 1371. Quando autem Papa in anno sancto dicit, *contritis & confessis*, non requirendo Communionem, *S. Anton. Nav. Bellarm. Zech. Less. Laym. Abell. Adr. Caj. Cord.* requirunt confessionem mortalium; e contra *Palud. Gers. Panorm. Angel. Silv.* putant sufficere vel contritionem perfectam vel cum attritione confessionem, quod probabilissimum esse merito dicunt *Castr. Gob.* & alii cum Belleg. *qu.* 1. quamvis merito suaderi debeat confessio actualis. 1418

§. 6. Lugo, Gob. & alii cum Diana *p.* 3. *tr.* 4. R. 148. putant sufficere Communionem sacrilegam, dummodo intra tempus præscriptum homo restituatur gratiæ, quia Communio sacrilega est vera & valida Communio: ergo illa posita habetur substantia operis præscripti. Sed oppositum est nunc tenendum cum Belleg. *q.* 2. & 2. Vindice Gob. *ad prop.* 29. sicuti enim pro Paschate non satisfit per Communionem sacrilegam quamvis hæc sit vera & valida Communio, uti constat ex dictis *l.* 6. *q.* 1. *n.* 628. ita nec hic, quia nempe mens Ecclesiæ & Papæ est, ut in utroque casu ponatur, non tantum tale opus in substantia,

tia,

tia, sed etiam opus vivum, operativum gratiæ Dei & veniæ de peccatis, eo quod ad hos fines instituatur Communio paschalis, & obtentio indulgentiæ. Hinc Pasq. & Viva putant contra Boss. non sufficere Communionem bona fide sumptam a constituto in mortali. Si tamen Eucharistia bona fide suscepta cum sola attritione, per accidens causet primam gratiam, quod multi docent, sufficiet talis Communio, Viva *a.* 4.

1420 §. 7. Notant Henriq. & Laym. apud Belleg. *q.* 6. pueros posse tanto citius admitti ad communionem, ut possint lucrari Jubilæum, nam quamvis reliqua opera commutari possint, dubium est, an commutari possit Confessio & Communio, uti dicetur n. 1441. Putant tamen Vasq. in pueris non requiri Communionem, quia Jus illis prohibet, *quando autem conditio est de jure impossibilis, habetur pro non apposita, C. Tua de Testamentis.* Quod quamvis ut probabile defendat Viva, id tamen incertum est.

1421 *Q.* 202. *Quid notandum sit circa orationem requisitam?* Resp. seqq. §. 1. Communis sententia requirit orationem vocalem: Nav. tamen Fill. Trull. Gob. & alii cum Viva *q.* 8. *ar.* 5. dicunt sufficere mentalem, cum hæc proprie sit oratio: sed tutius est saltem miscere vocalem. Nec videtur sufficere oratio cum voluntariis distractionibus, quia non est devota nec apta ad impetrandum id, quod Papa intendit. Licet dicatur orandum Deum, sufficit orare preces ad B. Virginem vel Sanctos, Lugo *d.* 27. *n.* 111. Belleg. *p.* 3. *s.* 4. *q.* 10.

1422 §. 2. Si dicatur, orationem fieri debere per aliquod tempus, satis est fieri per medium quadrantem. Et ad ordinatas indulgentias sufficit orare septies *Pater & Ave*, nam Greg. XIII. in Bulla *Omnipotentis*, dicit Sodales lucrari indulgentias Stationum, si certis diebus in templo Societatis JESU hoc orent.

1423 §. 3. Requiritur oratio in loco, tempore, & ex intentione per Bullam designatis. Ordinarie locus est, ubi est indulgentia. Tempus est inter utrasque Vesperas. Intentio est pacificatio Principum Christianorum, extirpatio hæreseon, exaltatio S. Matris Ecclesiæ, de quibus expedit quandoque expresse monere pœnitentes, nam secundum dicta *n.* 1324. probabile est requiri notitiam expressam talis intentionis.

1424 *Q.* 203. *Quid notandum sit circa jejunium & eleemosynam requisitam?* R. seqq. §. 1. Jejunium, per se loquendo, est trium dierum, Mercurii, Veneris, Sabbati, nec fieri potest extra dies præscriptos, nec dividi in duas septimanas, uti habet communis contra Laym. Bon. & alios, quorum sententiam Lug. *d.* 27. *n.* 105. vocat falsam. Facilius tolerari potest, ut cum causa dies jejunii intra eamdem septimanam commutetur, Henriq. Fill. Gob. *de Jubil. n.* 213. Viva *q.* 8. *ar. ult.* Modus servandi est, quem singulæ Provinciæ tenent tali tempore in aliis jejuniis, Sanch. *in Decal. l.* 4. *c.* 11. Non obligati jejunare, v. g. pueri, senes, infirmi, itinerantes, laborantes, jejunare debent, si lucrari velint; nisi per Confessarium commutetur. Qui per privilegium potest vesci carnibus vel facere duplicem refectionem, si utatur suo privilegio, non lucrabitur indulgentiam, nisi hoc commutetur in aliud opus. Non impedit collatiuncula, nec potus, nec modicum sumptum per diem, Belleg. *p.* 3. *s.* 5. *q.* 1.

1425 §. 2. Satisfit per jejunia aliunde debita, ex voto, pœnitentia, præcepto, nam sæpe in Quadragesima promulgatur Jubilæum, Lugo *n.* 110. Belleg. *p.* 1. *s.* 3. *q.* 1. cum communi contra Silv. Tab. Arm. Bon. Viva *q.* 8. *ar.* 1. *Nec obstat*, quod non lucrer per eleemosynam, quam darem pauperi, cui eam debeo, secundum dicenda *n.* 1428. *nam* disparitas est, quod illa solutio debiti tollat rationem eleemosynæ, quæ ex natura sua est donatio gratuita; econtra jejunium exhibitum, quia votum est &c. non tollit rationem jejunii.

1426 §. 3. Eleemosyna secundum communem cum Viva *ar.* 6. contra Zanard. debet esse corporalis: quo nomine etiam venit domi excipere pauperem peregrinum, & Religiosum, mendicum, vel aliud opus ex 7. misericordiæ corporalis, etiamsi Bulla diceret dandam eleemosynam, *S. Th.* 2. 2. *q.* 32. *ar.* 2. Gob. Arsd. Belleg. *p.* 3. *s.* 6. *q.* 1.

1427 §. 3. Si Bulla nihil determinet, sufficere eleemosynam quantumcumque parvam etiam pro quavis divite docent Rodriq. Dian. Leo, Faustus & alii: Nav. Cord. Regin. Alloza probabiliter volunt dandam proportionem ad personæ facultates. Licet Bullæ nunc dicant, *prout unicuique devotio vel charitas suggesserit*, tamen Zech. Pourre, & alii adhuc dicunt sufficere quantumcumque parvam, sed alii adhuc dicunt simul habendam esse rationem dictaminis interni suadentis plus vel minus. Et quia *L. Si oleum, ff. De dolo*, dicitur minima non esse in consideratione, recte dicit Viva *q.* 8. *art.* 6. quando aliquid committitur arbitrio operantis, non sufficere quidvis minimum, sed metiendum secundum regulas prudentiæ. Si tamen diceretur, *juxta cujuscumque facultatem*, dives deberet dare eleemosynam majorem, quam alius, Bonac. Gob. Busemb. Belleg. *q.* 2.

1428 §. 5. Satis est dare semel eleemosynam, licet Bulla diceret, *eleemosynas*, Fill. Gob. Etiam perinde est, quo die, an ante, an post Communionem, Graff. Henr. Leo, Dian. Gob. *Nec obstat*, esse debitam ex voto vel pœnitentia, *quia* non ideo desinit esse eleemosyna, Bossius, Lugo contra Viva *ar.* 1. Sed non debet esse debita ex injustitia, nequidem Legali, qualis debetur Parentibus, Avis, Fratribus, quia tum est potius solutio debiti, & habentes tale jus non sunt pauperes: attamen respectu aliorum consanguineorum indigentium esset eleemosyna. Est etiam satis dare per alium rem meam: si tamen hic non daret, secundum Bon. Lug. Homob. Busemb. Gob. Viva *a.* 6. non lucrarer, quia non est data eleemosyna, cum non sit sublevatus pauper: secundum Sa, Lez. Dicast. Alloza lucrarer, quia quantum est in me, data est. Quod si mittatur ad pauperem absentem, ad quem non perveniat intra duas septimanas Jubilæi, non lucror nisi aliquis nomine pauperis acceptasset, Lugo & alii. Si autem qui accepit, non fuerit reipsa pauper, lucror; ad eleemosynam enim sufficit dari ad sublevandam miseriam hominis, qui prudenter judicatur pauper, Lug. Maillard, Rhod. Viva. Censetur etiam dare, qui pro se datam ab alio habet ratam intra tempus Jubilæi, Cord. Sa, Lug. Boss. Suar. Gob. qui putat sufficere ratihabitionem generalem, & habitualem lucrandi Jubilæum & se juvandi per opera utilia a se vel alio ponenda: sed probabilius contradicunt Lugo & Maillard, dicentes etiam apud Religiosos debere eos premonere, quando Superior ex communibus bonis dat pro eis, cum eleemosyna debeat esse actio moralis, adeoque procedere ex cognitione, & volitione, Belleg. *q.* 3.

§. 6. Per pauperes intelliguntur etiam non habentes necessaria ad statum juxta qualitatem & conditionem, Nav. Sanch. Lug. Dian. & alii: item loca pia, hospitalia, Ecclesiæ indigentes luminaribus, ornamentis, ædificiis, Monasteria religiosorum, Belleg. *q.* 4. 1429

§. 7. Omnes debent dare, qui possunt: si autem quis non possit, Nav. Henriq. Fernand. Dian. Gob. Arf. putant non esse opus commutari, dummodo dent parvum v. g. pomum vel frustillum panis, sed consultius est commutari, Viva. Potest religiosus cum venia Superioris dare eleemosynam per amicum sæcularem, Lugo. Franciscani habentes tantum usum, dant eleemosynam, si hoc usu se abdicent, sic enim in pauperem transit dominium, Lugo, Belleg. *q.* 5. 1430

Q. 204. *Quid notandum sit circa Processionem & visitationem templorum, requisitam ad Jubilæum?* R. seqq. §. 1. Sufficit vel processioni interesse vel templa visitare: ille autem non diceretur interesse Processioni, qui per aliquot horas antecederet aut sequeretur, sed incedere debet junctus corpori procedentium, quod censebitur fieri, etiam si distet uno quadrante, si alii & alii interjecti etiam præcedant aut sequantur, Belleg. *p.* 3. *s.* 4. *q.* 2. *& seqq.* Multa de sanctitate & utilitate Processionum, & quæ in eis cavenda sint, videri possunt apud Rayn. *in Heter. tom.* 15. *p.* 1. *s.* 1. *pun.* 8. 1431

§. 2. Visitatio templorum fieri potest etiam curru vel æquo item ab iis, qui in templo habitant. Additur fieri debere *devote*, quod fit etiam a constituto in mortali, item ab immodesto & peccante per viam, si modeste ingrediatur & oret, Belleg. *q.* 6. Viva *q.* 8. *ar.* 5. Non autem necessario fit visitatio omnium templorum una die: & qui Missam audit in templo, hoc ipso visitat, Belleg. *p.* 2. *s.* 5. *q.* 5. 1432

§. 3. Si præscribatur tantum visitatio templi, & illud ingredi non possis, satisfacis orando ad ostium, etiam clausum, Suar. Lugo, & alii cum Dian. *p.* 1. *tr.* 11. *R.* 103. Imo si per concursum nequidem ad ostium liceret pertingere, putant aliqui satis esse orare in cemeterio, quia hoc in favorabilibus venit nomine templi: si tamen præscriberetur orare in certa capella vel ad certum altare templi, oporteret ingredi. Si præscriberetur in eodem templo visitari plura altaria, satis esset ex eodem loco se convertere ad singula. Si ibi non essent tot altaria, quot visitari præscribitur: satis esse tot inclinationes & orationes repeti ad illa, quæ ibi sunt, quot altaria debebant visitari, Belleg. *p.* 3. *s.* 4. *q.* 9. 1433

Q. 205. *Quid notandum sit circa itinerantes, peregrinos, impeditos?* R. seqq. §. 1. Si Titius Coloniæ post promulgationem Jubilæi visitavit templa, potest ire Treviros, & ibi vel in via explere cetera opera: Bullæ enim non requirunt, ut reliqua opera fiant in loco domicilii vel promulgationis, sed in quocumque, Laym. Bon. Castr. *tr.* 24. *p.* 12. §. 3. Lugo *d.* 27. *a n.* 124. Belleg. *p.* 3. *s.* 3. *q.* 6. Quod si abiens non pergat explere opera, poterit, reversus, etiam post elapsum tempus Jubilæi lucrari. Papa enim navigantibus, & iter agentibus concedit, ut reversi habeant alios 15. dies, in quibus opera omnia faciant, & lucrentur. Quod tenet, quamvis prius in fine ultimæ septimanæ iter incepissent. Lug. Belleg. *s.* 3. *q.* 2. 1434

§. 2. Si Titius Coloniæ post promulgationem non visitasset templa, sed tantum fecisset reliqua opera, non posset Treviris, ubi etiam ipso præsente promulgaretur Jubilæum, lucrari, nisi hic repeteret prædicta opera, quia opera Coloniæ facta, antequam Treviris acquisivisset jus ad Jubilæum, haberent se impertinenter ad Jubilæum Treviris obtinendum; visitationes autem templorum Trevirensium non possent ei servire ad Jubilæum Coloniense obtinendum: ergo vel Treviris debet ea opera repetere, vel facere commutari, Lug. *n.* 127. Belleg. *s.* 3. *q.* 5. 1435

§. 3. Si quis ultimo die veniat ad locum Jubilæi, potest petere, ut opera, quæ facere non potest, sibi commutentur, nam secundum dicta veniens ad locum acquirit jus, Lug. *nu.* 125. Et quamvis Bulla haberet, *pro omnibus Christifidelibus civitatis, & diœcesis A.* tamen lucrari possent etiam peregrini alterius diœcesis, quia Jubilæum illud non est mere personale sed etiam locale, & talis peregrinus censetur pro tunc pertinere ad locum A. cum sit fidelis ibi existens, qui potest se hujus legibus subjicere, Belleg. *p.* 2. *s.* 5. *q.* 5. 1436

§. 4. Cum detentis in carcere, captivitate, infirmitate vel alio justo impedimento, item cum illis, qui tempus promulgati Jubi- 1437

Jubilæi invincibiliter ignorarunt, potest Confessarius commu-
tare vel in aliud proximum tempus prorogare, uti jam dicetur.
1438 *Q. 206. Quid præterea notandum sit circa commutationem
temporum & prorogationem temporis?* Resp. seqq. §. 1. Lu-
craturus ipse non potest, nequidem in melius, commutare
opera vel prorogare tempus lucrandi Jubilæi, sed hoc com-
mittitur soli Confessario.
1439 §. 2. Putant Sanch. Lugo, Busemb. & alii plurimi cum Bel-
leg. *p. 3. sect. 8. quæst. 5.* commutationem operum vel proro-
gationem temporis fieri posse extra confessionem, dummo-
do intra tempus Jubilæi, etiam a quovis legitime approba-
to, cui posses confiteri, quamvis ei confiteri non cogites,
& addunt id declaratum esse a Greg. XIII. sed aliqui dubi-
tant, quia per Confessarium putant intelligi Confessarium
lucraturi indulgentias, cui autem confiteri non cogitas, non
potest dici tuus Confessarius: prior tamen sententia, quia
ita communis est, videtur tuta.
1440 §. 3. Putant Fill. Lugo, Viva *q. 8. art. ult.* & alii, quos refe-
runt Diana *p. 5. tr. 12. R. 26.* & Belleg. *q. 7.* quamvis aliquis
sponte opera præscripta neglexisset, si die ultima dolens de
hoc optet lucrari Jubilæum, posse ei commutari opera vel
prorogari tempus, sed *Præpos. & Arr.* probabiliter contradi-
cunt, quia voluntarie negligens non dicitur impeditus, *Cap.
Commissio, & Cap. si quis, De electione in 6.* Bullæ autem
loqui solent de legitime impeditis, & illis, qui ex ignoran-
tia vel bona fide opera eo usque omisissent. Et quidem pu-
tant Diana, Cotton. Alloz. Busemb. Arid. eum, qui invinci-
biliter ignoravit tempus promulgati Jubilæi, posse gaudere
prorogatione ad alios 15. dies, sed Lugo *d. 27. n. 119.* contra-
dicit, quia solis navigantibus, & iter agentibus conceditur
illa prorogatio; pro aliis tantum datur Confessario facultas
commutandi opera, Belleg. *sect. 2. q. 3.*
1441 §. 4. Secundum antiquas Bullas poterant omnia opera com-
mutari cum habentibus impedimentum, sed quoad confessio-
nem, & Communionem, oppositum nunc tenet Lug. *n. 118.*
quia Bullæ nunc pro impeditis concedunt commutationem,
vel prorogationem tantum horum operum, scilicet jejunii,
eleemosynæ, visitationum templi, & orationis, nulla facta
mentione confessionis vel Communionis: sed cum multi cum
Dian. & Belleg. *s. 8. q. 2.* adhuc dicant posse commutari etiam
confessionem & Communionem, hoc videtur probabile. Et
quoad Communionem, posse eam commutari cum pueris,
docent Vega, Sanctar. Hurt. Boss. apud Viva *q. 8. art. 4.* Spe-
ctanda tamen sunt verba singularum Bullarum, & de eis
judicandum secundum dicta *n. 1395.*
1442 §. 5. Si pœnitens reliquis peractis ultima die confiteatur
& videatur esse in occasione proxima relabendi, probabile
est Confessarium posse differre confessionem, & Communio-
nem, ac pœnitentem postea posse lucrari Jubilæum: idem
est, si jam non possit integre fieri confessio, quia merito
præsumitur de voluntate Papæ, quod permittat differri,
Boss. Dian. Lug. Sanch. Gob. Belleg. *q. 7.*
1443 §. 6. Si causa commutandi fuit reipsa insufficiens, sed bona
fide judicata est sufficiens, nihil impedit, quia commutatio
remittitur judicio Confessarii: Putat tamen Viva *q. 8. ar. ult.*
causam commutandi, v. gr. jejunium, debere esse majorem,
quam quæ sufficit in dispensando die alias præcepto. Nec tan-
ta requiritur ad proroganda opera, quanta ad commutanda,
Fill. Gob. Belleg. *q. 3.* Quamvis autem possent opera prorogari
ad sequens tempus post Jubilæum, tamen videtur melius
subrogare alia, quæ statim perficiantur, Belleg. *q. 6.*
1444 §. 7. Commutatio fieri potest in opera pietatis, æqualia
moraliter, etiam aliunde debita, secundum dicta *n. 1425.
& 1428.* Et æqualitas spectanda est, non tam attendendo ad
præstantiam vel pœnalitatem operis, quam ad mentem &
finem Papæ. Bullæ etiam notant attendendum esse ad con-
ditionem pœnitentis, ut nempe fiat in opera quæ præsta-
re possit, hinc mutari potest jejunium in eleemosynam.
Aliqui dicunt posse in aliquanto minus, cum vocet dispen-
sationem. Opus, in quod fit commutatio, non necessario
fieri debet eo die, quo debebat fieri opus alterum, hinc die
ultimo commutari possunt opera, quæ prioribus erant fa-
cienda, Lug. Gob. Belleg. *q. 4.*
1445 *Q. 207. Si quis ponat hoc, quod opinio probabilis dicit suffi-
cere, & Papa forte plus requirat, an obtineatur indulgentia, vel
Jubilæum?* R. §. 1. Affirmant probabiliter Amicus *tom. 8. d. 21.
a n. 47.* & Viva *q. 3.* ac probabile fatetur Diana *p. 10. to. 11. R. 34.*
quia si erretur, putant Ecclesiam supplere, uti *l. 6. p. 1. a n. 117.*
dixi Ecclesiam supplere, ubi potest, si quis secundum opinio-
nem communiter receptam aliquid omittat etiam circa admi-
nistrationem Sacramentorum: sed probabilius contradicunt
Bossius, Bon. *d. 5. q. 1. p. 5.* Diana *p. 5. t. 12. R. 32.* Gob. *in
Quint. t. 4. n. 720.* Belleg. *p. 1. s. 1. q. 9.* quia licet Ecclesia sup-
pleat, quando agitur de bono communi, non tamen si de bono
tantum particularis personæ. *Nec obstat*, quod Gob. *n. 712.* re-
ferat Urbanum VIII. dixisse Indulgentias valere illo modo, quo
prudentes, pii doctique Theologi existimant valere: *nam* im-
primis id valere potuit tantum pro temporibus Urbani. Dein-
de hoc intelligit Gob. de judicio vel communi, vel plerorum-
que, vel saltem notabiliter plurium Theologorum. Quoad
favores tamen annexos Jubilæo, hi acquiruntur sequendo
sententiam probabilem, v. g. si dividas opera in duas septi-
manas, quamvis sententia dicens id fieri posse, non esset ve-
ra, tamen sic lucrando Jubilæum acquiris jus, ut absolvaris a
censuris, quia quando ob rationem gravem probabile est Sa-
cerdoti competere potestatem absolvendi, valide absolvit,
uti habet communis cum Belleg. & Viva *art. 2.*
§. 2. Si quis falso sed invincibiliter putet se legitime esse 1446
confessum, secundum Nav. Zech. Lorich. Benzon. lucratur; uti
& ille, secundum Nav. Henriq. Rodriq. Fernand. Pourre,
Gob. Belleg. *p. 3. sect. 7. q. 1.* qui non potuit confiteri, vel bo-
na fide putavit non requiri confessionem, vel per improbi-
tatem, aut errorem Confessarii non est legitime absolutus,
quia *cum non stet per eum, ad quem pertinet, quominus con-
ditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset. Reg. 66.
Juris in 6.* Sed probabilius contradicit Viva *q. 6. art. 2.* nam si
conditio respiciat nudum factum ejus, qui debet illam po-
nere, Regula ista tum tenet, uti constat ex *L. Legatum,
Cod. de condit. infer.* Econtra non tenet, si respiciat etiam
ipsum eventum conditionis, uti hic fit.
Q. 208. Quid præterea notandum sit circa facultates, quæ 1447
in Jubilæo conceduntur, absolvendi a reservatis vel censuris?
Resp. seqq. §. 1. Hæ facultates conceduntur in favorem eo-
rum qui serio intendunt lucrari Jubilæum: hinc dari potest
absolutio talis, antequam pœnitens aliquid ex præscriptis
operibus faciat, dummodo habeat verum propositum illa
exequendi, & adsit promulgatio Jubilæi, quamvis sit prima
dies, Belleg. *p. 3. sect. 10. q. 3.*
§. 2. Si sic absolutus postea non lucretur Jubilæum, etiam 1448
ex pigritia, non ideo reincidit in reservationem vel censuram,
quia absolute est absolutus, Nav. Henriq. Vasq. Laym. Platel.
Belleg. *q. 4.* Viva *q. 11. ar. 5.* contra Ugol. Et putant Henr. Sanc.
Bonac. Lug. Portel. Castrop. Belleg. *q. 5.* talem, qui postea ne-
gligit lucrari, non peccare, saltem mortaliter. Econtra Suar.
Vasq. Fill. Avers. *q. 17. s. 8.* Viva, dicunt ideo peccare mortali-
ter, quia non satisfacit tacitæ promissioni in re gravi.
§. 3. Qui lucrari voluit & absolutus est, quamvis lucratus 1449
non sit, potest postea a non habente potestatem in reservata
absolvi a reservatis oblitis vel ex causa omissis, quia prior
Confessarius volens facere quidquid potuit, absolute sustulit
reservationem, Sanch. Fill. Portell. Dian. Pelliz. Viva *qu. 11.
art. 4.* Castr. Dicast. *d. 11. num. 163.* Belleg. *q. 6. & alii*, quos re-
feram *n. 1695.* Quod si confessio fuerit invalida per culpam,
quamvis Cajet. Zech. Henriq. & alii dicant adhuc fore sublatam
reservationem, quod probabile censent Bon. & Dian. *p. 3. t. 4.
R. 150.* item Lugo, Dicast. Gob. Viva *ar. ult.* si pœnitens non
advertit defectum, quia Confessarius voluit facere, quantum
potuit, reservatio non potest tolli non sublatis peccatis: op-
positum tamen est probabilius cum Rodriq. Sanch. Reginald.
Castrop. Tamb. Belleg. Aversa *g. At vero*, quia ut ille, qui
habet mortale, lucretur Jubilæum, & consequenter ut acqui-
rat jus absolutionis a reservatis, requiritur confessio valida,
secundum dicenda *n. 1475.*
§. 4. Qui prima septimana lucratus est Jubilæum, si se- 1450
cunda in reservatum vel censuram incidat, potest ab his
absolvi: saltem si præscripta opera repetat. Nav. Henr. Rodr.
Regin. Leo, Dian. Gob. apud Belleg. *q. 2.* & cum Viva *qu. 11.
ar. 3.* Quod etiam tenent Castr. & Dicast. *a n. 255.* quamvis di-
cant eumdem non posse bis lucrari Jubilæum: imo posse ab-
solvi, quamvis non repetat opera præscripta, docent Rodr.
Sa, Dian. Lohn. quod probabile esse dicunt Graff. Bon. Ca-
strop. Dicast. Hinc dicit Sanch. multo magis posse absolvi
sæpius intra tempus septimanæ, qua peragit opera. Quæ
tenent, etiamsi primis diebus septimanæ absolvisset omnia
opera, quia pro favoribus assignatur tota septimana, Ca-
str. Lugo & probabile dicit Dicast. Verba autem illa, *Pro
hac vice tantum*, non videntur referri ad actum absolven-
di, sed ad tempus Jubilæi, Viva *n. 2.*
§. 5. Etiamsi forte non exprimatur, tamen datur facultas 1451
absolvendi a reservatis ab Episcopo, Suar. Vasq. Laym. Henr.
Regin. & alii communissime cum Diana *p. 3. t. 4. R. 149.* & Viva
ar. 2. contra Vegam, Rodr. Bonac. & alios. Item ab hæresi, nisi
expresse excipiatur, uti declaratum esse testatur Fill. Quamvis
autem exciperetur hæresis, non ideo exciperetur favor, rece-
ptatio, defensio hæreticorum; neque lectio, impressio, reten-
tio librorum hæreticorum, nec blasphemia hæreticalis, si
hæc non sint conjuncta cum hæresi formali, Sanch. Henr. Suar.
Dian. Lug. Gob. Belleg. *q. 1.* Viva *art. 1.* Etiam absolvi potest,
qui spe Jubilæi committit reservatum, quia hoc peccatum
specialiter non reservatur, Nav. Suar. Henr. Fill. Boss. Viva
art. 3. n. 1. Nec obstat, quod *cap. Quando de Consecr. dist. 4.*
dicatur peccantem spe veniæ debere subesse pœnæ, *nam
Gloss.* explicat, *multoties peccantem*. Et tantum significa-
tur, quod dignus esset non obtinere veniam.
§. 6. Quamvis reservatio possit extra confessionem Sacra- 1452
mentalem tolli ab illo, qui habet potestatem ordinariam ab-
solvendi a tali peccato reservato, tamen fieri debet in con-
fessione ab illo, qui habet delegatam tantum potestatem,
qualem habent Confessarii in Jubilæo, delegatur enim illis,
ut audita confessione absolvant a reservatis, Suar. Vasq. Less.
Lug. Bord. Gob. Belleg. *q. 8.* oppositum tamen videntur dicere
alii citandi *n. 1695.* Et absolutionem a censuris ex causa dari
posse extra confessionem docent multi apud Belleg. *sect. 11.
q. 1.* de quo dicetur *in l. 7. c. 1. ad dub. 6.*
§. 7. Per *Satisfactionem* partis, quæ si fieri possit, ad va- 1453
lorem præmitti debet absolutioni a censura, intelligitur resti-
tutio

tutio debita honoris, famæ, bonorum &c. ob quorum læsionem lata erat censura. Per *partem* intelligitur læsus: hinc potest dari absolutio, antequam jura solvantur Judici, Tabellioni, Fisco &c. Suar. Diana, Tamb. Belleg. *f.* 11. *quæst.* 4. item si absolvendus ita rem disposuerit, ut infallibiliter secutura sit satisfactio, uti si det Confessario vel apud alium deponat, quod restituere debet aut a parte læsa dilationem obtineat, tum enim moraliter habetur satisfactio, Henriq. Sanch. Viva *quæst.* 10. *art.* 2.

1454 §. 8. Si pœnitens nequeat satisfacere parti, potest absolvi, Barb. Vasq. Con. Vega, Dian. Viva, sic enim etiam absolvitur non potens restituere. Debet tamen præstare cautionem vel pignorationem vel fidejussoriam vel saltem juratoriam pro rei qualitate, Suar. Dian. Gob. Et sufficere pro foro interno firmum propositum, docent Nav. Henriq. Valer. Dian. Nald. probans ex Rituali Romano Pauli V. Consentiunt Laym. Viva & Tamb. dicens, si impotentia semper futura est, non esse opus quicquam requirere a pœnitente, Belleg. *q.* 5.

1455 §. 9. Si pœnitens absolutus, non stet juramento vel promisso, non reincidit, quia absolute est absolutus, Sa, Boss. Pasq. Gob. Viva contra Nav. Rodriq. Vegam. Putant tamen Laym. Dian. Tamb. Belleg. *q.* 6. per hoc peccare graviter. Similiter si Confessarius ante absolutionem non exigat satisfactionem, peccat graviter: si tamen pœnitens bona fide accedens sit absolutus, quamvis Confessarius nil exegerit, est valide absolutus, Belleg. *q.* 7. Si inculpabiliter oblitus est satisfacere, transacto Jubilæo manet absolutus, sed cum onere satisfaciendi, Boss. Viva *q.* 11. *ar. ult. n.* 5.

1456 §. 10. Qui percussit Monachum, eique satisfecit, quamvis non satisfecerit Abbati vel Monasterio, secundum Dian. Avil. Leand. Tamb. Viva *q.* 10. *art.* 2. potest absolvi, quia satisfecit *parti*, idest, læso: sed contradicunt Bonac. & alii, pro quibus teste Fill. est praxis S. Pœnitentiariæ, quæ tenenda est, si injuria facta Monacho redundarit in communitatem, tum enim pars læsa non est solus Monachus, sed etiam communitas, Belleg. *quæst.* 8.

1457 §. 11. In Jubilæo possunt pro foro interno absolvi excommunicati, etiam vitandi, & publici percussores Clerici, quamvis res etiam deducta sit ad forum contentiosum & necdum finita, quia verba absoluta eos comprehendunt. Heriq. Sa, Sair. Sanch. Lezan. Dian. Gob. Belleg. *q.* 9. Viva *quæst.* 10. *ar.* 2. & *quæst.* 11. *art.* 1. contra Vasq. Avil. Con. Talis autem absolutio non impedit, quominus Judex possit cognoscere causam & imponere pœnam, Belleg. *q.* 10. Quod si excommunicatio fuerit occulta, poterit absolutus se in omnibus habere velut non excommunicatum & capax esse Beneficii &c. hoc enim nulli præjudicat nec affert scandalum, Suar. contra Pasq. Si autem publicetur, attestatio Confessarii sufficit ad absolutionem probandam, quia in iis, quæ nemini nocent, & alteri prosunt, sufficit unus testis, ex *c. Parvulis, de Consecrat. dist.* 4. Suar. Peyr. Boss. Pasq. Viva *ar.* 3. contra Avil. & alios: atque ita talis absolutio, saltem ex benigna admissione Judicis proderit etiam pro foro externo, dummodo in Bulla non sit additum, quod prodesse possit *solum* pro foro interno, Suar. Filliuc. Gob. Viva.

1458 §. 12. Quid intelligatur per facultatem absolvendi *ab omnibus peccatis & censuris*, dicetur *n.* 1616. & 1630. *Et a n.* 1613. agetur de facultate absolvendi ab hæresi. Docent autem plures, quod Dian. putat probabile, per verba illa, *ab omnibus censuris*, dari facultatem absolvendi etiam ab irregularitate ex delicto, quia videtur esse censura, sed contrarium tenendum est cum Avers. *q.* 17. *f.* 7. quia nulla irregularitas est censura, nec absolutio ejus est necessaria ad absolutionem a peccatis, ob quam datur facultas absolvendi a censuris. Et præterea in Bullis Jubilæi ordinarie exprimitur non esse facultatem dispensandi super ulla irregularitate. Belleg. *q.* 11. Viva *q.* 10. *ar.* 1.

1459 *Q.* 209. *Quid præterea addendum sit circa commutationem votorum?* R. seqq. §. 1. Possunt ordinarie commutari omnia vota (exceptis castitatis & Religionis) non tamen dispensari. *Nec obstat*, quod vota sint jurata, uti dictum est *l.* 3. *p.* 1. *n.* 355. quod præter ibi citatos docent etiam Suar. Meroll. quamvis contradicant Nav. Az. Less. Viva *q.* 2. *ar. ult. n.* 4. Et multa circa commutationem votorum videri debent *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 507. An autem commutari possint vota in favorem tertii facta, dixi *ibid. a n.* 532. Possunt tamen commutari vota non vovendi vel non petendi commutationem aut dispensationem, cum non excipiantur, Suar. Sanch. Pelliz. Viva *q.* 12. *ar.* 1. Quandonam autem valeant illa vota, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 417. Putarunt etiam Valent. Boss. Sair. unum votum reservatum posse commutari in aliud melius, etiam propria auctoritate, quod probabile dicit Viva, sed oppositum tenui *l.* 3. *p.* 1. *n.* 511. cum Suar. Bon. Sanch. Ills. quia hoc saltem reservatur judicio Confessarii. Hoc certum est ex *C. Scripturæ, De Voto*, omnia vota etiam reservata commutari posse in professionem solemnem Religionis: Quomodo autem circumstantiæ voti reservati commutari possint, dixi *l.* 3. *p.* 1. *n.* 550. Addit Viva *q.* 2. *ar. ult.* cum Nav. Az. Val. Sanch. concessa facultate dispensandi in votis & juramentis non ideo concedi ad commutandum; quia putant Regulam, *cui licet, quod est plus, licet, quod est minus*, tantum tenere, si minus in majore contineatur tanquam pars in toto vel tanquam species in genere, quod hic non videtur esse: Sed oppositum tenet communis cum Suar. Sa, Less. Laym. Regin. Bon. Busemb. quem retuli *l.* 3. *p.* 1. *nu.* 505. quia potentia commutandi est veluti pars potentiæ dispensandi;

nam dispensare est, manente lege pro aliis, pro hoc simpliciter tollere obligationem, quod fieri potest vel nihil vel aliquid substituendo, & tum erit commutatio.

§. 2. Hæc commutatio fieri potest extra confessionem etiam ab eo, cui non cogitas confiteri, uti dictum est *l.* 3. *p.* 1. *n.* 507. & conformiter ad dicta hic *n.* 1439. Item fieri potest ante omnia opera, dummodo habeas animum exequendi, secundum dicta *nu.* 1447. Quod si mutet animum vel negligat, tenet commutatio, Suar. Sanch. Portel. Viva *q.* 12. *ar. ult.* & *alii*. Putantque Sanch. Henriq. Dian. & alii non ideo peccare mortaliter, sed in hoc contradicunt Suar. Portell. & alii ob rationem datam *n.* 1448. 1460

§. 3. Commutatio fieri potest sæpius, etiam novorum votorum, quæ faceres durante Jubilæo, Henr. Sanch. Portell. Trull. Belleg. *p.* 3. *f.* 12. *q.* 5. Debetque fieri absolute, secundum dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 530. quamvis enim non peccares commutans sub conditione, *si exequaris opera præscripta*, tamen cum Papa non restringat ad illam conditionem, nec nos restringamus, sed potius differamus commutationem: notatque recte Gob. non debere fieri sub conditione, *si lucretur Jubilæum*, quis enim sciet se lucratum? 1461

§. 4. Quandonam vota castitatis & religionis sint reservata, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 544. 556. 565. An autem juramentum castitatis vel Religionis commutari possit, dixi *ibid. n.* 555. Hic adde votum castitatis vel Religionis emissum ab impubere commutari posse, quia præsumitur adfuisse imperfecta deliberatio & promissio: & ideo *c. Attestationi, De despons. impub.* eligere non possunt Matrimonium sive statum ex natura sua perpetuum, Viva *q.* 12. *ar.* 2. Similiter dixi *l.* 3. *p.* 1. *n.* 549. si voveris castitatem vel Religionem sub obligatione tantum levi, non esse reservatum, quia reservatio supponit aliquid grave. Addit Viva, in dubio, an intenderis te obligare graviter, quamvis hæc intentio præsumatur, non esse reservatum, quia cum reservatio sit odiosa, restringi debet ad vota certo gravia. Addit, non esse reservatum, si quis voverit castitatem, & dubitet, an perpetuam, sed videnda dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 391. Præterea hic notandum est, quod insinuavi *ib. a n.* 545. vota conditionalia non reservari, si ad vovendum moverit potius necessitas vel indigentia aliqua quam bonitas materię, quæ vovetur: hinc a contrario, si voveris ingredi Religionem, *si Pater tuus consenserit, si fueris* 20. *annorum &c.* sunt vota reservata, & hoc est communiter, dum To, *si*, idem significat quod, *quando*, quia tum principaliter movet bonitas materiæ, quæ absolute vovetur sub tali medio illam adimplendi. Viva supra. 1462

§. 5. Si quis non sit reipsa lucratus Jubilæum, quamvis lucrari voluerit, vota ejus Jubilæo transacto commutari non possunt, quia nec ablata sunt, nec jus auferendi est acquisitum, Sanch. Portel. Belleg. *f.* 10. *q.* 6. Imo putat Beja *p.* 2. *cas.* 9. quamvis lucratus esset Jubilæum, non ideo posse vota postea commutari, quia Papa non videtur hanc potestatem commutandi extendere ultra tempus Jubilæi; oppositum tamen tenent alii communiter, uti dicetur *n.* 1473. Videtur autem absolute tenendum contra aliquos apud Viva *art. ult.* neminem in Jubilæo posse sibi commutare vota, quia quamvis quis possit aliquando in seipsum exercere jurisdictionem voluntariam, tamen hic committitur Confessario, qualis nemo esse potest respectu sui. 1463

Q. 210. *Quid addendum sit circa potestatem eligendi quemcumque Confessarium?* R. seqq. §. 1. Vi Jubilæi potest quilibet, etiam Regularis ex quovis Ordine, etiam Monialis, sine licentia sui Superioris sibi eligere Confessarium quem vult Nav. Suar. Fill. dicens esse declaratum a S. Congreg. Bossius, Dian. Bord. Lug. Gob. dicens esse rescriptum Roma, ut stetur verbis Bullæ, Belleg. *p.* 3. *f.* 9. *q.* 1. Unde quamvis in novo *Compendio privil. v. Absolutio* §. 15. dicatur per privilegium *Gregorii* III. non posse etiam tempore Jubilæi a Religioso Soc. JESU sine consensu Superiorum eligi extraneum Confessarium, tamen hoc intelligitur, nisi sequens aliquis Pontifex id permittat: an autem aliquis permittat necne, spectanda sunt verba in singulis Jubilæis: quivis enim Papa habet potestatem, qualem habuerunt Antecessores sui, & potest eorum privilegiis derogare, nec tenetur servare certam formulam derogandi, dummodo sufficienter manifestet voluntatem suam, dicendo se derogare illis, etiamsi de illorum tenoribus specialis, expressa &c. mentio aut alia exquisita forma servanda esset; per talia enim verba derogari ejusmodi antecedenti privilegio, præsertim si posterius scriptum datum sit motu proprio, docent expresse Sach. *in Consil. lib.* 6. *c.* 9. *dub.* 8. Barbos. *de clausulis, clausula* 43. *n.* 17. & 18. Gonz. *ad R.* 8. *Cancell. gl.* 36. *a n.* 13. Illf. *tr.* 1. *d.* 3. *n.* 58. aliique plurimi apud ipsos. Attamen non affirmo positive, quod nullus Pontifex hactenus derogarit isti nostro privilegio; hoc tantum dico, quod derogare possit: & addo, contra concessionem Jubilæi pro unica vice non esse tales rationes vel declarationes Pontificum, quales Lug. *disput.* 20. *sect.* 9. affert contra similem concessionem per Bullam Cruciatæ, quæ permanens est, & induceret nimiam relaxationem in religiosos Ordines: ac propterea Congregatio VI. generalis Societatis Decreto 5. merito prohibuit, ne ullus Nostrorum auderet vel docere vel in praxi tenere, quod hoc nobis liceat per Bullam Cruciatæ. Videri potest Viva *q.* 9. *art.* 1. 1464

§. 2. Hinc Confessarius debet esse approbatus ab Ordinario loci; unde non potest Regularis eligere approbatum a fo- 1465

lo Prælato Regulari alterius Ordinis, Suar. Reg. Vega, Lugo, Viva contra Dianam, & alios, quorum sententiam tutam esse putat Gob. dicens etiam Prælatos ampliative dici posse *Ordinarios locorum*, quia sunt Ordinarii suorum Monasteriorum, in quibus approbare possunt suos; sed tenenda est prior sententia, nam per *Ordinarios locorum*, in communi sensu intelligitur Episcopus, vel ejus Vicarius. Putat tamen Fill. & dicit a S. Pœnitentiaria responsum esse, quod sufficiat a Prælato approbatum esse, si tantum dicatur, *ab Ordinario* approbatum, & non *ab Ordinario loci, vel locorum*; Prælati enim approbantes censentur Ordinarii respectu suorum: & in ista sententia poterit Regularis unius confiteri approbato a Prælato alterius Ordinis, *Peyrin. Fern.* & alii cum Pourre contra Bord. Fabrum, Bossium; attamen non poterit sæcularis eligere ejusmodi Regularem a solo Prælato approbatum, quia Prælati non sunt Ordinarii respectu sæcularium, Fill. Dian. Nugn. Belleg. *q.* 2.

1466 §. 3. Probabilius est requiri approbationem Ordinarii loci illius, in quo fit confessio, uti dicetur *n.* 1512. *&* 1516.

1467 §. 4. Eligendus debet esse approbatus respectu eligentis, hinc secundum dicenda *n.* 2528. qui non est *specialiter* approbatus ad Moniales, non potest eligi a Moniali, Pelliz. Molf. Viva *q.* 9. *a.* 2. contra Bonac. Peyr. Boss. Vasq. Similiter approbatus limitate pro viris, non potest eligi a mulieribus, ob quamcumque causam negata sit ad has approbatio, imo etiamsi injuste, Trull. Viva contra alios. Similiter approbatus pro suis rusticis non potest eligi a civibus &c. Suar. Rodriq. Villalob. Homob. Bord. Tamb. Gob. Lug. *d.* 25. *n.* 16. contra alios. Idem dicunt priores cum Lugo *n.* 23. contra alios de approbato ad unum tantum locum; nempe non posse eligi ubique, sed in eo tantum loco, Belleg. *q.* 4. De approbato pro Parochia, dicetur *a n.* 1536.

1468 §. 5. Non potest extra necessitatem extremam pro Confessario eligi excommunicatus, suspensus, irregularis, multo minus depositus, degradatus, quamvis antehac fuisset approbatus, quia approbatio censetur revocata. Non eligi potest complex criminis, si illi per Episcopum sublata sit potestas absolvendi complicem, aut etiamsi absolvere prohibitus est, Bon. Averf. *q.* 17. *f.* 6. Viva *q.* 11. *art.* 3. *nu.* 4. Belleg. *q.* 5. *&* 6. contra Boss. Pasq. Dic. *d.* 11. *n.* 186. qui putant non ideo tolli, vel impediri jurisdictionem a Papa concessam: sed ratio nostra est, ex dictis *n.* 1467. quia Episcopi non approbant respective ad talem complicem.

1469 §. 6. Regularis approbatus ab Episcopo, inscio vel invito Superiore, non potest eligi in Ordine Predicatorum, in quo recepta est Bulla *Julii III.* irritantis talem approbationem: potest in aliis Ordinibus, in quibus non scitur de receptione illius Bullæ, Cast. Miranda, Rodr. Graff. Zerola aliique cum Dian. *p.* 1. *t.* 14. *R.* 13. Peccabit tamen mortaliter talis Regularis, aut ad minimum venialiter, juxta modum prohibitionis, vel obligationem suæ Regulæ, Tamb. cum aliis, notans non esse fidendum tali approbationi, communiter enim erit subreptitia, quia per fraudem extorta, aut ex errore data ab Episcopo supponente facultatem Prælati, dependenter a cujus consensu volunt approbare Episcopi, Ang. Adrian. & alii cum Belleg. *q.* 7.

1470 §. 7. Si Regularis exemptus approbatus ab Ordinario, per sententiam judicialem, & notoriam prohibitus sit audire Confessiones sæcularium, Rodriq. La Crux, Miranda, & alii dicunt non posse eligi: contradicunt Diana, & alii cum Tamb. & Pourre, quia Ordinarius non potest privari jurisdictione concessa a Papa, sed dicendum videtur cum causa revocari approbationem, sine qua approbatione suspensa est jurisdictio. Notant etiam Suar. Laym. Castrop. si superior prohibeat ob inscitiam Confessarii, ob timorem indignæ administrationis, vel in pœnam delicti, tum censeri tollere facultatem requisitam ad valorem: secus si faciat, ne nimium impediatur, ut aliis rebus invigilet, tum enim tollitur jurisdictio, Belleg. *q.* 8. Vide dicenda *a n.* 1546.

1471 §. 8. Si Regularis approbatus ab Episcopo dimittatur ab Ordine, Diana dicit posse eligi. Tamb. dubitat, quia persona, & status est immutatus, si tamen in sæculo approbatus inivisset Religionem, posset eligi, Belleg. *q.* 9.

1472 §. 9. Multi cum Sanch. Pourre, Gob. dicunt, Confessarium approbatum, sub mortali teneri audire, si ab aliquo eligatur, quia Pœnitens habet a Papa jus eligendi, & talis approbatus est delegatus Judex a supremo Pastore; ergo debite requisitus tenetur officio fungi, Belleg. *q.* 10.

1473 *Q.* 211. *Quid fieri possit post tempus Jubilæi?* R. §. 1. Confessarius nihil potest post tempus Jubilæi circa illum, qui non est lucratus Jubilæum: circa eum autem, qui confessus est, & lucratus Jubilæum, potest post Jubilæum exequi eas gratias, quas tempore Jubilæi potuisset, & non est executus: hinc potest absolvere a reservatis; Item si tempore Jubilæi cœpisti confiteri, & Confessarius ex justa causa distulit absolutionem, potest transacto Jubilæo te absolvere ab omnibus peccatis, & censuris, uti dictum est *n.* 1442. Item poterit absolvere a peccatis reservatis inculpabiliter, vel ex justa causa omissis tempore Jubilæi, Palud. Navar. Suar. Sa, Sanchez, Less. Laym. Lugo, Viva *q.* 11. *art.* 4. *&* 6. Idem est de commutatione votorum, si tempore Jubilæi oblitus es petere, Henr. Sayr. Sanch. Less. Castrop. Portel. Dian. Gob. Viva *q.* 12. *art. ult.* contra Suar. Fill. Bonac. Laym. Imo poterit fieri postea, etiamsi tempore Jubilæi memor nolueris petere, Sanch. Lessius, Portel. a S. Fausto, Gob. Ratio omnium est, quia, per Jubilæum lucratum, acquisivisti jus ad illa omnia, nec est, cur dicaris perdidisse, cum Papa executionem non restrinxerit ad tempus Jubilæi.

§. 2. Si Confessio perficiatur post tempus Jubilæi, Sanctar. 1474
De Leon, Lug. Gob. apud Belleg. *p.* 3. *f.* 15. *q.* 2. probabilius dicunt te non posse absolvi a reservatis commissis post Jubilæum, quia jurisdictio prorogatur tantum respective ad peccata tempore Jubilæi existentia: quod certum esse dicit Rhodes. Limitat Aversa *q.* 17. *f.* 8. nisi Papa ipse concesserit facultatem differendi confessionem. Econtra te posse absolvi etiam ab his absolute dicunt a S. Fausto, Boss. Viva *q.* 11. *art. ultim.* probabile dicunt Sanctar. De Leon, & Diana, quia Papa saltem permittens sic differri, secundum dicta *nu.* 1442. vult, ut lucretur Jubilæum, sed non posset, nisi absolvi posset ab illis etiam ultimis reservatis: ergo. Et secundum hanc sententiam poterunt etiam commutari vota post Jubilæum omissa, uti volunt Boss. Diana, Pourre apud Belleg. *q.* 3. sed, ut dixi, oppositum probabilius est.

§. 3. Si Titius tempore Jubilæi non sit confessus, quia non 1475
recordatur mortalis, cetera tamen præscripta impleverit, secundum Sanch. Lugo, Belleg. *q.* 4. poterit recordans reservati, ab hoc post Jubilæum absolvi, & obtinere commutationem votorum, supposita sententia, de qua *n.* 1414. quod non requiratur confessio, si tibi non sis conscius mortalis. Idem dicunt Henriq. Con. Comit. Dian. Viva *q.* 11. *art. ultim.* etiam in sententia, quod requiratur confessio. Item licet habuisset mortale, & confessio fuisset invalida ex invincibili defectu doloris, vel propositi, quia si habuit animum lucrandi Jubilæum, potuit secundum dicta *nu.* 1447. absolvi a peccatis, & censuris etiam reservatis, etiam extra Sacramentum, secundum dicenda *nu.* 1695. ergo absolutus est, quia Confessarius voluit facere quidquid potuit. Ob eamdem rationem idem dicit Lug. *d.* 20. *n.* 113. licet ex malitia sacrilege esset confessus, dummodo intenderit, postea recte confiteri, & lucrari Jubilæum: sed quoad hoc posterius recte contradicit Viva, tum quia fraus non debet alicui prodesse, nec debet lucrum a sacrilegio reportari, tum quia aliquid concedens generaliter, non censetur hoc concedere, quod negaret, si specialiter rogaretur ex *Reg.* 81. *Juris in* 6. Papa autem non negaret tali sacrilego, si rogaretur, sicuti secundum dicta *n.* 1419. negat potestatem per sacrilegam Communionem implendi præceptum paschale. Quod prius etiam probabilius contradicunt Reginald. Rodriq. Boss. Averf. §. *At.* Quia, saltem in Jubilæo, Bullæ tantum concedunt facultatem tollendi censuras, & reservata in confessione, secundum dicta *n.* 1452. & hæc facultas datur in ordine ad suscipiendum Sacramentum, & ad habendam tempore Jubilæi absolutionem a peccatis: ergo mediante imprimis vera confessione, quæ hic non intervenit, cum confessio invalida sit nulla: deinde etiam mediante absolutione, per quam indirecte saltem tollantur peccata reservata, & acquiratur jus ad postea directe tollendas censuras, & ista reservata.

§. 4. Qui confessus est animo perficiendi opera, sed non 1476
perficit, potest post Jubilæum absolvi a reservatis, uti dictum est *nu.* 1449. sed non potest obtinere commutationem votorum, secundum dicta *n.* 1463.

CAPUT II.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quid sit Minister?

RESP. Est Sacerdos approbatus ab Episcopo (saltem respectu sæcularium) & habens jurisdictionem. Est certum. Ratio primæ partis sumitur ex *Joann.* 1. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis &c.* Ratio secundæ sumitur ex Trid. *sess.* 23. *cap.* 15. *de Reform.* Ubi decernit nullum posse audire confessionem sæcularium, nisi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Episcopo. Addidi, *respectu sæcularium*: quia circa confessiones regularium, Concilium nihil videtur notasse: unde ii cuivis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, possunt confiteri, intellige, quantum est ex vi Concilii, quia Gregorius XV. statuit, ut Monialium Confessarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex Flor. & Trid. *loc. cit.* quia absolutio est actus judicialis, qui requirit subditos. *Unde resolves*: 1477

I. Nullo casu, vel dispensatione hoc Sacramentum valide administratur a non Sacerdote.

II. Ubi Trid. est receptum (secus alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis valide absolvit, nisi sit approbatus, vel Parochus, cui non solum intra, sed etiam extra diœcesim suam, valide delegatur jurisdictio, potestque eligi in Confessarium ab omni habente potestatem eligendi quamdiu tamen retinet Parochiam. Ita Fill. *tr.* 7. Fag. Suar. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 146.

ADDENDA.

1478 QUæst. 212. *Quid universim notandum sit circa Ministrum Sacramenti Pœnitentiæ?* R. seqq. §. 1. Gerson. *p.* 2. *num.* 32. Opusc. *de arte audiendi confess. in Proœm.* ait; *Ars artium est regimen animarum præsertim in confessionibus audiendis.* Consid. 1. addit, *Provideat ante omnia Confessarius purus esse, qui purgandis animabus invigilat: spem quoque sui laboris, & perficiendi circa alios, non in propria, sed divina virtute reponat.*

1479 §. 2. Quam gratum Deo sit officium Confessarii, explicat Ludov. de Ponte *In pretiosis sensis par.* 6. *a nu.* 17. his verbis; *Audire, & absolvere confitentes est actus plane heroicus, & mirum quantum divinæ Majestati acceptus, quia in primis hoc in ministerio magis immediate quam in quovis alio Sacerdos plurimum confert ad reducendas, & reconciliandas animas suo Creatori. Deinde quia hic modo quodam speciali cuncta misericordiæ opera, tum corporalis tum spiritualis optime exercet: hic ignorantem docet, aberrantem in viam dirigit, offensas remittit, mærentem & contritum consolatur, dubitanti salubria impertit consilia, pro periclitantis salute Deum efficaciter deprecatur. Hic duræ servituti mancipatum redimit, vinctum peccatorem catenis exolvit, nudum convestit stola gratiæ, egenum & languidum cibo potuque spirituali, prout cuique fert stomachus, ac necessitas, pascit, ac reficit: unde persuasum habeo fore, ut Deus Confessario bono, & frugi misericordiam retribuat:* Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, Matth. 5. *v.* 7. *Certe judicio meo porrigi vix potest eleemosyna, quæ isti valore & pretio æquivaleat ∴. Habet in fructuoso hoc exercitio Confessarius, ubi seipsum, & multas refractariæ carnis obluctationes egregie vincere possit. Denique, Confessarii tribunal applausus non habet, quibus Concionatoris cathedra sæpe circumsonat.*

1480 §. 3. Minister Sacramenti Pœnitentiæ est Sacerdos complete ordinatus, hinc si quis esset ordinatus per traditionem patenæ cum pane, & calicis cum vino, non autem postea per impositionem manuum Episcopi, esset quidem Sacerdos, sed incomplete, & haberet potestatem in Corpus Christi verum consecrandum, sed non in corpus Christi mysticum sive in fideles absolvendos, uti cum communi Amic. *d.* 15. *nu.* 27. Aversf. *q.* 16. *sess.* 1. Si autem Episcopus imposuisset ei manus, omissa vel non rite peracta ordinatione per traditionem patenæ, & calicis, nec posset valide consecrare, nec absolvere, quia nequidem incomplete esset Sacerdos, hæc enim secunda potestas in Corpus Christi mysticum supponit primam in Corpus Christi verum, Amic. Arr. *d.* 39. *n.* 2.

1481 §. 4. Solus Sacerdos ita est Minister Sacramenti Pœnitentiæ, ut non Sacerdos nunquam valide absolvat sacramentaliter; imo secundum Nav. Valent. Suar. Arr. *n.* 4. laicus fit irregularis, si hoc attentet; quod tamen alii negant cum Lugo *d.* 14. *n.* 14. quia non invenitur expressum in jure.

1482 §. 5. Dubitatum est aliquando, si quis in necessitate confiteatur laico, an Deus tum suppleat effectum gratiæ; nam *cap. Quem pœnitet.* 88. *de pœn. dist.* 1. sic habetur: *Sæpe contigit, quod pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote, quem desideranti nec locus nec tempus offert, & si ille, cui confitebitur, potestatem solvendi non habet, fit tamen dignus venia ex Sacerdotis desiderio, qui socio confitetur turpitudinem criminis.* Similiter S. Th. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *art.* 3. *quæstiunc.* 2. ait: *In necessitate etiam laicus vicem Sacerdotis supplet, ut ei confessio fieri possit.* Et ad 1. subdit, *Defectum Sacerdotis summus Sacerdos supplet, & confessio laico ex defectu Sacerdotis facta sacramentalis est quodammodo, quamvis non sit Sacramentum perfectum.* Et *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 2. *quæstiunc.* 3. *ad* 2. loquens de non baptizato ad Ordines promoto ait: *Non est Sacerdos, nec conficere potest, nec absolvere in foro pœnitentiali, sed tamen pie credi potest, quod quantum ad ultimos effectus Sacramentorum, summus Sacerdos suppleret defectum.* Etiam Mag. Sent. *in* 4. *dist.* 17. *c.* 4. dicit si Sacerdos abfuerit, debere confiteri laico etiam mortalia. Quod etiam putarunt alii apud Aversa supra. Sed obligationem illam merito rejiciunt omnes reliqui cum Rayn. in Heter. *tr.* 16. *sess.* 9. *a n.* 1. Unde etiam audiendi non sunt Juristæ aliqui apud Sanch. *de Matr. l.* 3. *d.* 22. *n.* 21. qui putarunt in communi errore, quo laicus putaretur esse Sacerdos, Ecclesiam supplere jurisdictionem in laico: nam de jure divino requiritur Sacerdos: ergo in eo supplere non potest Ecclesia. Attamen quandoque utile esse confiteri laico agnoscunt Henriq. & Moya *d.* 7. *qu.* 1. ut vel laicus referat peccata Sacerdoti superventuro, vel juvet ad contritionem specialem de illis peccatis eliciendam, vel dirigat circa restitutionem, velut hac humiliatione impetret a Deo peccatorum veniam. Videri potest etiam Illf. *hic a n.* 168.

1483 §. 6. Quamvis sententia communior, & probabilior sit cum Arr. *nu.* 5. & Lug. *n.* 7. quod laicus absente Clerico nequidem in articulo mortis valide absolvat a censuris, quia tamen oppositum probabiliter tenent graves Auctores, quos referunt Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 133. & Moya *nu.* 8. eo quod putent piam Matrem Ecclesiam, quæ id etiam laico delegare potest, pro eo articulo nolle eum, quem pœnitet, privari beneficio sepulturæ, & communibus suffragiis; hinc recte infert Sanch. *in Decal. l.* 2. *c.* 13. *nu.* 13. laicum teneri pro tali casu absolvere a censuris. Docentque etiam plures cum Quintanadv. apud Moyam, laicum in defectu Clerici posse, adeoque debere moribundo applicare Indulgentias huic concessas pro mortis articulo, si forte talis applicatio fieri debeat per alium.

§. 7. Tridentinum *sess.* 14. *de pœn. c.* 6. dicit absolutionem 1484 esse ad instar actus judicialis, quo a Sacerdote velut Judice sententia pronuntiatur; unde administratio Sacramenti Pœnitentiæ cum actu judiciali convenit, & disconvenit in quibusdam, nam Judex forensis non tenetur credere reo pro se; Judex sacramentalis tenetur credere pœnitenti pro se, & contra se, uti docetur *n.* 1763. Forensis debet attendere actiones, & facta, prout se habent a parte rei, & materialiter: Sacramentalis, prout substant conscientiæ operantis: Forensis judicat secundum leges: Sacramentalis secundum conscientiam pœnitentis.

DUBIUM II.

Quid sit approbatio, & a quo petenda? 1485

RESP. I. Approbatio non est collatio jurisdictionis, sed „
tantum publicum judicium de aptitudine personæ, „
ad audiendas confessiones, essentialiter prærequisitum (sup- „
posito jure Tridentini) ad jurisdictionem recipiendam. Ita „
Sanch. *l.* 6. *de Matr. d.* 28. & *alii. Unde resolves:* „
I. Etsi Doctores, & Licentiati, hoc ipso quod promo- „
ventur, censeantur, secundum quosdam, approbati a Pa- „
pa, ut notat Sa v. Confessarius, probabilius tamen est, „
quod ipsi etiam egeant approbatione, licet non deceat, „
ut ipsi, vel Lectores in Theologia examinentur. „
II. Etiam Parochus, qui reliquit Beneficium Parochia- „
le, debet approbari, si velit audire confessiones. „
III. Non requiri hanc approbationem ad auditionem ve- „
nialium, docet Dian. *p.* 2. *tr.* 1. *misc.* R. 44. ex Valero. Et ra- „
tio esse videtur, quod approbatio tantum requiratur in ordi- „
ne ad jurisdictionem: hanc autem quivis Sacerdos pro ve- „
nialibus (uti & mortalibus, a quibus rite quis est absolutus) „
habet collatam ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideoque ab „
iis absolvere possit, ut habent Bon. *d.* 5. *qu.* 7. *p.* 2. *n.* 8. Vasq. „
Suar. Lugo *disp.* 18. *sect.* 3. *d.* 21. *nu.* 1. Ubi docet ab Ecclesia „
in Trid. non approbatum reddi incapacem jurisdictionis, „
tantum in ordine ad mortalia non prius confessa. „
IV. Parochi non possunt asciscere cooperatores, nisi „
Parochos, vel approbatos, ut habent Fagund. *p.* 2. *l.* 7. „
num. 42. Sancius &c. ex *declar. Cardin.* contra Ledesma & „
alios. V. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 345. & Bon. *p.* 4. §. 1. „
V. Qui habet potestatem eligendi Confessarium, non „
potest eligere nisi approbatum, vel Parochum. „
VI. Ad approbationem non necessario requiritur examen, „
modo adsit judicium prudens de sufficientia, Kon. Laym. „
VII. Non sufficit approbatio petita, & negata, ut do- „
cetur communiter, contra Nav. Henr. & Dianam *tom.* 1. „
t. 2. R. 24. etsi probabiliter cum prædictis docuerint Kon. „
& Laym. Regulares Mendicantes, si ab Episcopo repel- „
lantur, cum manifeste idonei sint, & a Prælatis suis præsen- „
tentur, posse nihilominus pro confessionibus sæcularium „
exponi, ut habetur Clementina *Dudum* §. *Statuimus:* „
Istis tamen privilegiis Trident. & Urban. VIII. anno 1628. „
derogasse, notat Lugo *d.* 21. *n.* 29. & *a n.* 51. „
Resp. II. Approbatio petenda est ab Episcopo, & quidem „
proprio, scilicet Sacerdotis, uti intelligunt Suar. & Kon. „
Reg. Fill. & alii; vel (ut probabiliter vult Vasq.) pœni- „
tentis: Ratio, quia est actus jurisdictionis, vel saltem au- „
ctoritativa declaratio: ergo debet fieri a Superiore. Por- „
ro nomine Episcopi etiam intelliguntur Prælati habentes „
jurisdictionem Episcopalem, ut quidam Abbates, & Ca- „
pitulum Sede vacante; non autem Provinciales, aut Ge- „
nerales Ordinum. *Unde resolves:* „
I. Religiosi, etiam exempti, debent approbari ab Epi- „
scopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc a- „
ctum, sunt subditi. „
II. Episcopus in sua Diœcesi non potest approbare Sacer- „
dotem alienum, nisi subdatur illi saltem ad tempus. „
III. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium „
generalem, vel alios quoscumque deputatos, quia non „
est actus Ordinis, sed jurisdictionis. „
IV. Approbatio potest fieri cum restrictione ad cer- „
tum genus personarum, locum, tempus, &c. Nav. Suar. „
Vasq. contra Vegam. „
V. Episcopus peccat, si Sacerdoti (præsertim Regulati) „
idoneo, sine causa sufficienti neget approbationem. Bon. „
Vasq. *art.* 3. *d.* 3. Lugo *n.* 54. Sanch. &c. „
VI. Approbatio semel absolute concessa non tantum non „
extinguitur morte concedentis, sed nec revocari potest sine „
justa causa: ex causa tamen, v.g. mutatione morum, judicii „
&c. potest, ut docent Suar. Fill. & alii. Quod si fiat absque „
causa rationabili, Con. Suar. & quidam alii censent revoca- „
tionem esse nullam, alii illicitam tantum, Fill. *t.* 7. *c.* 9. „
q. 12. In dubio autem, an ex justa causa revocatio sit facta „
præsumendum esse pro Prælato, docet Lugo *n.* 67. „
VII. Ex justa causa possunt, præsertim a successore „
Episcopo, ad examen revocari, non tantum sæculares, „
sed etiam Regulares. Docent tamen quidam, Mendi- „
„ can-

„ cantes habere privilegium, ut non possint revocari ab „ eodem, a quo ante sunt approbati, sed contrarium do„ cent Suar. & Lugo *n. 61. & 62.*

„ VIII. An approbatus ab uno Episcopo possit in alia diœ„ cesi sine nova approbatione recipere jurisdictionem, con„ trovertunt Doctores, ac licet utraque sententia olim vi„ deri potuerit probabilis, post Decretum tamen Urbani „ VIII. anno 1628. apud Lugo *n. 9.* negativa omnino te„ nenda est. V. Aversam *q. 16. sess. 8.*

A D D E N D A.

1486 QUæst. 213. *Quid præterea generatim notandum sit circa approbationem?* R. seqq. §. 1. Hæc est distinctio inter approbationem, & collationem jurisdictionis, quod approbatio sit actus intellectus, seu judicium, quo Episcopus vel Superior censet hunc Sacerdotem esse idoneum ad audiendas confessiones: econtra collatio jurisdictionis est actus voluntatis, quo Superior dat potestatem in suos subditos ad audiendas illorum confessiones: quia autem non vult, ut aliquis non idoneus audiat, hinc collatio jurisdictionis requirit approbationem velut conditionem saltem futuram, uti cum communi Spor. *n. 666.*

Objic. Si approbatio sit, aut requirat judicium de idoneitate, ergo si Episcopus externe tantum approbaret eum, quem interne judicat esse idoneum, ille invalide absolveret. Resp. Bon. concedit seq. sed probabilius negant Suar. & Lug. *d. 21. n. 25.* quia Trid. tantum loquitur de judicio externo, quod consistit in verbis illud significantibus. Et ita Judex dicitur ferre sententiam validam in foro externo, licet contra conscientiam, & judicium internum pronunciet.

1487 §. 2. Ad valide absolvendum sæculares prærequiritur approbatio Episcopi, nam Trid. *sess. 23. c. 15. de Ref.* ait, *Quamvis presbyteri in sua Ordinatione a peccatis absolvendis potestatem accipiant, decernit tamen S. Synodus nullum etiam Regularem posse confessiones sæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis, & consuetudine quacumque etiam immemoriali non obstantibus.* Idem statuerunt multi Pontifices, uti constabit ex dicendis. *Dixi*, ad absolvendum sæculares, nam nihil innovatum est circa Confessarios Regularium, uti cum communi Lugo *nu. 2.* Aversa *qu. 16. sess. 7.* Spor. *n. 666.* ad quorum confessiones audiendas sufficit designatio Superioris: quod *Aversa* extendit etiam ad Confessarium Novitiorum, cum in favoribus communicent cum Religiosis. Quid autem jure novo statutum sit circa confessiones Monialium, dicetur *a n. 1518.*

1488 §. 3. *Tridentinum* præcipit quidem approbationem gratis dari, probabilius tamen est cum Suar. & Lugo *n. 26.* fore validam, licet detur non gratis; quia quamvis ex verbis *Tridentini* colligatur præceptum, non tamen continetur irritatio: Et saltem fiet suppletio propter errorem communem, secundum dicta *l. 6. p. 1. a n. 112.*

1489 §. 4. Videtur nunc tenendum, quod ad absolvendum a venialibus prærequiratur approbatio Ordinarii, nam licet antehac ab omnibus fere cum *Busemb.* supra supponeretur tanquam certum, quod facultas absolvendi a venialibus esset in Ordinatione concessa omni Sacerdoti, vel jure divino, uti volebat *Vasq.* vel jure Ecclesiastico supposita immemoriali consuetudine, tamen nunc aliter statuit *Inn. XI.* in decreto de Communione quotidiana, quod retuli *l. 6. p. 1. nu. 665.* ubi sic præcipit Ordinariis, *Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato:* ergo talis absolutio est saltem illicita. An autem sit valida, est incertum, negant aliqui cum *Platelio*, sed probabilius affirmant Card. *d. 2. c. 6. art. 9. & 10.* Spor. *n. 667.* quia ex hoc, quod Pontifex tantum velit prohiberi, & non permitti, non sequitur tolli jurisdictionem, vel irritari absolutionem.

1490 §. 5. Sacerdos non approbatus non potest absolvere a mortalibus dubiis, Mendo *d. 10. a n. 49.* estque etiam probabilius cum Moya *d. 7. q. 1. n. 10.* contra *Crousers*, & alios, si quis sola mortalia, etiam bona fide, confessus sit non approbato, non esse valide absolutum: si tamen addidisset veniale aut antehac confessum, probabilius est fore ab hoc directe absolutum, & ab aliis mortalibus indirecte, cum obligatione ea postmodum directe subjiciendi clavibus apud alium approbatum.

1491 §. 6. Quamvis Ordinarius possit non admittere ad examen pro approbatione, si tamen admiserit, non potest absque injustitia negare approbationem digno, Lugo *n. 49.* Gorm. *p. 2. n. 361.* Ratio est, quia intervenit quasi contractus, ut alias fit in concursu, quo dicitur; *subjicio me examini ea conditione, ut approber, si inveniar dignus; examinabo te, ut approbem, si inveniam dignum.*

1492 §. 7. Justæ causæ approbandi tantum ad tempus sunt, si nunc sit necessitas habendi plures Confessarios, quæ postea cesset; si pro nunc habeat quidem sufficientem scientiam, sed merito desideretur major ad approbationem perpetuam: si prudenter timeatur, ne habita simul perpetua approbatione negligat studium: ad probandum, an principia generalia bene applicet in praxi, vel an non sit forte heteroclitus, nimium laxus, vel rigidus. Negari non potest ex hoc, quod approbandus jurare nolit se non usurum certis opinionibus probabilibus, quia hæc conditio est irrationabilis, & insolita, Pignat. *t. 8. cons. 15.*

§. 8. Fieri potest solis verbis, Lugo *num. 26.* at expedit 1493 fieri scripto, ut certius constet de ea, & de modo, quo concessa est.

Q. 214. Quid addendum sit circa potestatem approbandi? 1494 R. seqq. §. 1. Nuntium Apostolicum posse quoscumque Sacerdotes pro sua Provincia approbare tenent multi: Tuschus *v. Legatus concl. 158.* ait, *Legatus Apostolicus in sua Provincia habet ordinariam jurisdictionem. Quidquid potest Episcopus in sua Diœcesi respectu jurisdictionis, potest Legatus in sua Provincia, hoc excepto, quod Capitulum potest alienare cum consensu Episcopi, non Legati.* Similiter loquitur Azor. *p. 2. l. 5. c. 27. q. 5.* Barbos. *in Collect. ad l. 1. tit. 30. ad c. Cum non ignoretis num. 2.* Gonz. *ad Reg. 8. Cancell. Gl. 35. n. 15.* Rebuff. *in Praxi benef. tit. de Union. n. 24.* Piringh. *l. 1. tit. 30. n. 4.* Vuagner. *in Decret. l. 1. t. 30. ad c. 1. Nota 2.* Idem tenent Avers. *de Sacram. q. 46. sess. 6.* Pontius *de Matr. l. 5. c. 10. n. 7.* Sannig. *ad l. 1. tit. 30.* Viva *de Jubil. q. 9. art. 4.* Hinc inferunt Gob. & Less. *in Auct. v. Confessarius casu 1.* Nuntium posse Superiori Regulari communicare potestatem approbandi, cum potestas illa sit ipsi ordinaria. Similiter docet Pelliz. *t. 9. c. 2. num. 81.* Legatum a latere non tantum posse approbare ad audiendas Confessiones in sua Provincia, sed etiam dare facultatem absolvendi a reservatis Episcopo, quamvis addat non expedire, ut id sæpius faciat, ne offendantur Episcopi, & contemnantur reservationes. Contra hactenus dicta dicit Pignat. *tom. 2. consult. 1.* Nuntium non posse approbare ad audiendas confessiones, nec quosvis ordinare de sua Provincia, &c. eo quod illa per *Trid.* reserventur, seu specialiter committantur potestati Episcoporum, pro quo adducit declarationes, quæ an authenticæ sint, rescire non possunt: scient Nuntii ista facientes, quid possint. Et ex dicendis *n. 1533.* colligetur, Nuntios in Germania, & cum eis Sacram Pœnitentiariam censuisse, quod eis competat ordinaria potestas approbandi etiam Regulares in sua Provincia.

§. 2. Episcopus electus & confirmatus, quamvis non con- 1495 secratus, approbare potest, quia approbatio non est actus Ordinis, sed Jurisdictionis, Lugo *d. 21. nu. 27.* Si Episcopus sit excommunicatus, *Boss. & Tamb.* putant adhuc posse approbare, eo quod approbatio sit tantum judicium, & simplex testificatio Episcopi, prout est talis persona superior, qualis in excommunicatione videtur manere: sed Aversa, Pontius *cap. 17.* & alibi probabilius dicunt non posse, si sit excommunicatus non toleratus, quia approbatio videtur esse actus Episcopi, prout Episcopus est, requirens jurisdictionem, quam non habet talis excommunicatus.

§. 3. Ideo Sedes vacans approbare potest, quia quoad hoc 1496 habet facultatem Episcopi. Ideo convenit Vicarium in spiritualibus habere potestatem approbandi, quia habet potestatem ordinariam, faciens unum cum Episcopo Tribunal. V. Leur. *de Vicario q. 134.*

§. 4. Illi Abbates habent jurisdictionem quasi Episcopalem 1497 in ordine ad approbandum, qui habent diœcesim aliquam nulli Episcopo subjectam, aut saltem secundum *Sanch.* qui solent laicos Matrimonio jungere, super eorum votis dispensare, visitare Parochias, excommunicare, &c. Quamvis enim *Trid.* deroget omnibus privilegiis datis ad declinandum examen Episcoporum, tamen ejusmodi Abbates respectu Sacerdotum sæcularium Ecclesiis sibi subjectis præficiendorum veniunt nomine Episcoporum, quia quoad potestatem sunt Episcopi, Suar. Henriq. Præp. Sanch. Gob. & alii cum Silv. *p. 2. v. Confessarius.*

§. 5. Quamvis Parochus possit simplici Sacerdoti non ap- 1498 probato delegare jurisdictionem administrandi reliqua Sacramenta, Barb. Possev. Leur. *in foro benef. p. 1. qu. 435. nu. 5. & seqq.* tamen non potest approbare, aut tali delegare potestatem ad audiendas suorum confessiones, quia hoc est Episcopi, seu Ordinarii, Lugo *nu. 6.* Leur. *n. 4.* Et sine jurisdictione ab Ordinario, vel a Parocho, saltem tacite, delegata non posset alius Parochus illius parochianum audire, communis cum Leur. *n. 3.*

§. 6. Videtur dicendum, quod etiam Archidiaconi, aut 1499 Præpositi, per se loquendo, & ex vi officii, non habeant potestatem approbandi: unde si alicubi faciant, id erit ex delegatione Episcoporum, qui semper possint revocare.

§. 7. Ordinarius extra diœcesim suam existens potest ap- 1500 probare, quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ, quæ exigat exerceri in proprio tribunali, sed voluntariæ, quæ extra proprium territorium communiter exerceri potest. Putant tamen Lugo *in Res. Mor. l. 1. d. 17.* Episcopum Antuerpiensem existentem Namurci non posse approbare Sacerdotem Namurcensem pro sua diœcesi Antuerpiensi, quia Namurci existens non est ullo modo Ordinarius, sed Superior respectu Sacerdotis Namurcensis, qualis esse posset saltem ratione loci, si cum illo esset in diœcesi Antuerpiensi, ubi ipse est Ordinarius.

§. 8. Si Titius approbatus tantum pro Antuerpia, Na- 1501 murci audiat Cajum Namurcensem habentem ab Episcopo Namurcensi licentiam eligendi quemcumque Confessarium, videtur posse valide absolvere, quia hoc ipso, quod Episcopus

pus Namurcensis det Cajo istam licentiam, vult quemcumque Confessarium habere jurisdictionem, & approbationem pro Cajo absolvendo, neque licentiam suam restrinxit ad Confessarium a se approbatum, sed extendit ad *quemcumque Confessarium* approbatum, Titius autem est Confessarius simpliciter approbatus, quia approbatus est Antuerpiæ. Econtra tamen si Titius Namurci audiat Sempronium habentem ab Episcopo suo Leodiensi licentiam eligendi quemcumque Confessarium, Titius invalide absolveret, quia ab Episcopo Antuerpiensi non est nisi pro Antuerpia approbatus, & Episcopus Leodiensis non potuit approbare Titium, utpote nullo modo subjectum nequidem ratione loci, in quo audit; a Namurcensi autem Episcopo, ubi audit, etiam nullo modo censeri potest approbatus: ergo.

1502 *Qu.* 125. *An approbatus in una diœcesi censeri debeat ubique approbatus?* R. Negative: quod certum est saltem quoad Regulares, ex constitutione *Clementis* X. cujus clausulas concernentes subjicio.

CONSTITUTIO CLEMENTIS X.

Superna magni Patris-familias, &c.

§. 1. Sane cum S. Conc. Tridentini Decretis provide statutum fuerit, ut Regulares cujuscumque Ordinis, nisi a suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum prædicare non possint, cum qua licentia personaliter se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant; in Ecclesiis vero, quæ suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum superiorum, etiam Episcopi licentiam gratis ab eo dandam habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesiis non suorum Ordinum nullo modo prædicare possint. Atque ut nullus sæcularis, sive Regularis etiam in Ecclesiis suorum Ordinum contradicente Episcopo, prædicare præsumat. Itidemque cum nullus Sacerdos Regularis possit confessiones sæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneus reputari nisi aut Parochiale Beneficium obtineat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis, & consuetudine quacumque non obstantibus. Innotuit nobis dubitationes nonnullas circa benedictionem, licentiam, contradictionem, examen & approbationem ejusmodi in aliquibus diœcesibus excitatas fuisse, ex quibus controversiæ, & dissensiones permultæ in diem subsequi possent occasione privilegiorum, quæ per Sedem Apostolicam Religiosis Ordinibus concessa fuerunt.

1503 §. 2. Non attendentes quod alias diversis temporibus prædictæ dubitationes, & controversiæ nonnullis prædecessorum nostrorum Summorum Pontificum Constitutionibus, earumque Declarationibus definitæ fuerint, ejusmodi Definitiones in unum collectas, ut magis magisque dissensionum tollantur, semina & imposterum firmior in agro Dominico pax Christi floreat, pro summo, quo fungimur Apostolatus Officio, novis Apostolicis litteris muniendas duximus, & roborandas. Itaque de consilio nonnullorum Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, & dilectorum filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum pietate, doctrina, & prudentia præstantium, & matura deliberatione nostra, atque ex certa scientia, hac generali, & perpetuo valitura Constitutione decernimus, & declaramus.

1504 §. 3. Regulares, qui in Ecclesiis sui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Episcopo Diœcesano benedictionem petere: prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. Quod si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus prædicare, eosque contravenientes ab illo tanquam Sedis Apostolicæ Delegato censuris aliisque pœnis Ecclesiasticis in vim Constitutionis fel. record. *Gregorii XV.* Prædecessoris nostri, incipientis, *Inscrutabili Dei providentia* coerceri, & puniri posse; Episcopum tamen absque justa, & rationabili causa contradicere non debere, & hujusmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere, si in quibuscumque Oratoriis sui Ordinis sermonem coram populo, vel in Ecclesiis, aut ad crates Monasteriorum Sanctimonialium eorum jurisdictioni subjectarum licet clausis janius, & nullus sæcularis ibi intersit, habere voluerint. Posse autem Episcopum licentiam concessurum Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare volentibus illos, quamvis ab Universitatibus, aut a Magistratibus laicis nominatos, etiamsi Episcopi Antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam, examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit, & licentiam prædicandi semel iisdem concessam ob rationabiles causas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes suspendere. Non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent.

1505 §. 4. Ad hæc Religiosos ab Episcopo ad confessiones sæcularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, a quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati, & generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum sæcularium confessiones audiendas nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione: atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii minime posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii. Itidemque Confessarios extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione in vim approbationis hujusmodi illarum confessiones audire, sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit. Ceterum in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxta Regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares quam Confessarios Regularium eorumdem Monasteriorum, seu Collegiorum audire confessiones illorum sæcularium, qui inibi sunt vere de familia, & continui commensales; non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt; illos autem Religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Episcopis generaliter quoque, & distincte absque aliqua limitatione temporis, ceterorumque locorum, aut generis personarum in Diœcesi propria admittendos: quoad ceteros vero qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere, semel autem simpliciter approbatos posse in diœcesi approbantis quovis anni tempore etiam Paschali, & quorumcumque etiam infirmorum confessiones audire absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia: De qua tamen confessione teneri dictos Religiosos eorumdem infirmorum Parochum illico certiorem reddere. Et hoc posse illis ab Episcopo sub pœna suspensionis a facultate audiendi confessiones præcipi: sufficere tamen, ut certioratio hujusmodi fiat saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam.

§. 5. Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni, quæ incipit: *Omnis utriusque sexus*, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censendos. Regulares vero ad ejusmodi confessiones audiendas prævio examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo, secus autem ab ejus Vicario, aut antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari, nisi nova superveniente causa, quæ ipsas confessiones concernat. De qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet; nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ dumtaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit. 1506

§. 6. Porro si Regulares cum scandalo, aut alias inhoneste vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Episcopi judicio videantur a confessionibus suspendendi, in quo ipsius Episcopi conscientiam oneratam esse volumus, cum præcipua ministri Sacramenti Pœnitentiæ qualitas sit vitæ integritas, ac morum honestas; utique eam causam ad confessionis ministerium pertinere, ac proinde nihil obstare, quominus ob eam possit Episcopus Regulares a semetipso approbandos suspendere, aut repellere a confessionibus audiendis: Attamen confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius conventus Regularibus Confessariis adimi ab Episcopo inconsulta Sede Apostolica nullatenus posse. Ex facultatibus per *Mare Magnum* aliave privilegia Regularibus cujuscumque Ordinis, Instituti, aut Societatis etiam JESU concessis factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis, & per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares a Sede Apostolica post sacrum *Conc. Trid.* obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis etiam deceris sublata, atque extincta, si quæ habebant absolvendi a casibus Episcopo reservatis. 1507

§. 7. Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo a casibus Episcopo reservatis posse absolvere: posse autem Regularem Confessarium in Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia diœcesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessarius est approbatus, absolvere, nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse. Vigore supradictorum privilegiorum nequaquam licere Regularibus etiam satisfacta parte absolvere pœnitentes a censuris quoad externum, & judiciale forum, & absolutos ab eis in foro pœnitentiali utique non censeri absolutos in exteriori judicio, & contentioso. Quinimo censuris Ecclesiasticis irretitos, & denuntiatos ab Episcopis cogi posse gerere se pro talibus, etiamsi a Regularibus fuerint absoluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apostolicis privilegiis coram Episcopo, ab eo judicetur ipsa non suffragari casui, de quo agitur, si dictorum privilegiorum verba obscura sint, & ambigua, non esse ad Metropolitanum provocandum, sed cum ejus sit interpretari, cujus est condere, dictorum privilegiorum interpretationem Sedis Apostolicæ judicio, prout alias constitutione Prædecessoris nostri fel. record. *Clementis IV.* statutum fuit esse requirendam. 1508

§. 8. De-

1509 §. 8. Decernentes, sic & non alias per quoscumque Judices ordinarios, vel delegatos quavis auctoritate, & dignitate fulgentes, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, Vicelegatos, & Nuncios, & quosvis alios sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari & definiri debere. Irritum quoque, & inane quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

1510 §. 9. Non obstantibus quibusvis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque quorumvis Ordinum tam mendicantium, quam non mendicantium, militarium, etiam S. Joannis Jerosolymit. Congreg. Societ. etiam JESU, ac cujusvis alterius instituti etiam necessario, & in individuo exprimendi, Monasteriorum, Conventuum, & Capitulorum, Ecclesiarum, & aliorum quorumcumque tam saecularium, quam regularium locorum, necnon illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, vel consuetudinibus etiam immemorabilibus, exceptionibus quoque, indultis, & privilegiis etiam in corpore juris clausis, aut ex causa, & titulo oneroso, vel in limine fundationis concessis, etiam *Mari magno*, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis; Conservatorum Deputationibus, eorumque, atque aliis inhibitionibus, quibus Episcopi deferre minime teneantur, & quibusvis aliis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus, & aliis decretis etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus, & formis, specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita, & observata, inserti forent, praesentibus pro plane, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis quoad ea, quae eisdem praesentibus adversantur, alias in suo robore permansuris harum serie specialiter, & expresse derogamus ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae 21. Junii, publicatum 2. Augusti 1670.

1511 1. Constitutio illa obligat omnes Regulares, etiam Societatis JESU; & derogat omnibus quorumcumque etiam Mendicantium Ordinum privilegiis, ac si de verbo ad verbum hic exprimerentur, uti constat ex §. 9. Et hoc sufficere ad efficaciter derogandum, constat ex dictis *num.* 1464. Hinc si ego Sacerdos Regularis Coloniae approbatus, irem cum cive Coloniensi Ruraemundam, non possem hunc absolvere Ruraemundae, quia non sum approbatus ab Episcopo Ruraemundano.

1512 2. Regularis approbatus in hac tantum dioecesi non potest nequidem vi Bullae Cruciatae, vel in Jubilaeo eligi in alia dioecesi ad audiendas confessiones, quia Pontifices declararunt Ordinarium, a quo ille, qui eligitur, debet esse approbatus, esse Ordinarium illius dioecesis, in qua audiuntur confessiones, Lugo, Tamb. Lot. Card. *in* 2. *Crisi d.* 2. *a nu.* 271. Belleg. *p.* 3. *sess.* 9. *q.* 2. contra Viva *de Jubil. q.* 9. *art.* 3. qui putat in Jubilaeo sufficere approbationem Episcopi poenitentis.

1513 3. Putarunt Platel. *p.* 5. *n.* 873. Taberna *de poenit. c.* 6. §. 2. *q.* 4. & alii tres Doctores hujus Provinciae, quos consului, Sacerdotem Societatis in una dioecesi approbatum, dum iter agit per alias dioeceses, adhuc posse audire confessiones quorumcumque saecularium exceptis locis, in quibus Ordinarii existunt, & dummodo Parochi non repugnent, id enim habemus vi Bullae Greg. XIII. *Decet Romanum Pontificem:* quo privilegio, uti innuit Lugo *d.* 21. *n.* 47. simus subditi, & censemur approbati ab illo Ordinario, in cujus dioecesi sumus. Putantque plures apud Dian. *p.* 3. *t.* 2. R. 123. Decreta Pontificum, quae videntur talem facultatem revocare, tantum loqui de potestate audiendi confessiones permanenter, non autem transeunter, hoc enim est minus, & diversum privilegium, sed cum *Clemens* ad confessiones simpliciter audiendas, praescindendo an transeunter, an permanenter, universim requirat approbationem Ordinarii loci, in quo Regularis audit, ac revocet omnia qualiacumque, & quomodocumque data privilegia in contrarium, non auderem sententiam illam sequi. Nec novum *Comp. privil. Societatis v. Confessarius* §. 2. videtur satis fidere isti privilegio.

1514 4. Docet Gob. *t.* 7. *nu.* 85. ex quo notarunt alii, quod in locis Germaniae vel omnibus, vel plerisque, Sacerdotes Societatis, & alii Mendicantes in una dioecesi approbati, nova approbatione, in alia communiter non egeant, ex tacita Episcoporum concessione. Sed de hac satis non constat, cum viderim saepe Regulares ex una ad aliam dioecesim transeuntes sistere se Ordinariis, & per hoc tantum facilitare approbationem sui pro nova dioecesi, si ostendant approbationes aliarum dioeceseon.

1515 5. Regularis approbatus potest suum socium Regularem ejusdem Ordinis absolvere, in quacumque dioecesi sit cum illo, quia decreta Pontificum tantum loquuntur de confessionibus saecularium, & Religiosorum alterius Ordinis.

6. Dicta decreta tantum loquuntur de Confessariis Regularibus; hinc quoad Parochos, seu alios Sacerdotes saeculares manet antiqua quaestio, a quo Episcopo approbati esse debeant, Henr. & alii dixerunt sufficere a quocumque Episcopo, sive poenitentis, sive Confessarii, sive alio, quia *Trid.* tantum requirit approbationem Episcopi, abstrahendo, quis ille sit: sed sententiam illam merito rejicit Lugo *n.* 29. & ratio colligetur ex dicendis. Alii cum Viva dicunt requiri, & sufficere approbationem ab Episcopo poenitentis, quia poenes Episcopum est committere oves suas illi, cui vult, & judicat expedire: sed contra hanc sententiam sunt multae declarationes S. Congreg. apud Lugo *n.* 31. de quibus tamen videri potest Leur. *in foro benef. p.* 1. *q.* 43. *n.* 2. & alii cum Suar. & Castr. *pun.* 29. §. 3. dicunt requiri, & sufficere approbationem ab Episcopo Confessarii, quia Confessarius debet probari ab Episcopo: ergo debet illi esse subjectus. Sed contra hanc sententiam etiam est, quia si vera est, Sacerdos Coloniensis non posset Monasterii approbari ab Episcopo Monasteriensi pro confessionibus Monasterii audiendis, quod est incredibile, & contra praxim, inquit Lug. *n.* 33. & 36. Alii cum Nav. Barb. Lug. *n.* 35. determinate requirunt approbationem ab Episcopo illius loci, in quo quis confessiones audit, quia spectat ad Episcopum, ne quis in sua dioecesi confessiones audiat, qui ab eo non est judicatus idoneus, sicuti ad Magistratum urbis spectat, ne Medicus absque ejus licentia civibus medicinas praescribat. Haec sententia videtur probabilior, eamque Card. *n.* 271. putat nunc esse certam ex Const. *Clementis* X. quia quando hoc declaratur de Confessario Regulari, facile paritate rationis idem colligitur de saeculari; sed ratio ista nulla est, nam in positivis non valet illatio a pari, imo nec a majori ad minus, vel contra, alias bene sic argumentarer: hic Episcopus reservat blasphemiam: ergo etiam odium Dei: Papa reservat lectionem libri haeretici: ergo etiam desperationem &c. Hinc Illst. *tr.* 6. *d.* 7. *n.* 177. & alii multi cum Leur. *n.* 1. non improbabiliter dicunt saltem Parochum hujus dioecesis non indigere alia approbatione ad alibi audiendam confessionem sui subditi, quia cum ratione muneris sit Pastor ejus, & Confessarius ordinarius, satis a *Trid.* censetur pro illo ubique audiendo approbatus; sicuti etiam Confessarii Principum, & Magnatum, qui respectu illorum sunt veluti Parochi, quando per varias dioeceses illos comitantur, audiunt illos ubique sine approbatione singulorum Ordinariorum. Et idem videtur dicere Lugo *n.* 42. de quocumque saeculari Sacerdote approbato retinente domicilium in hac dioecesi, si cum subdito hujus dioecesis peregrinetur in alia dioecesi. Et ideo etiam Sanch. & alii apud Leur. *q.* 435. *n.* 4. docent, si Parochus alteri approbato non Parocho delegat jurisdictionem in suos, hunc delegatum posse illos Parochianos audire etiam extra dioecesim, cujus est Parochus delegans: sicut enim hic Parochus posset audire suos in alia dioecesi, ita poterit habens delegatam ab illo potestatem. Econtra tamen docet probabilius *Illst.* etiam Parochum hujus dioecesis non posse extra hanc dioecesim audire alienos sine approbatione Episcopi loci. 1516

7. Quod dictum est de Parocho saeculari, videtur dicendum etiam de Regulari habente verum beneficium Parochiale, quia simili modo supponitur jam approbatus in hac dioecesi pro sua Parochia, cui affixus est. 1517

8. Quod attinet ad Missionarios castrenses, Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 10. *n.* 5. recte docet, eos, qui ab Episcopo praeficiuntur alicui legioni suae pro administrandis Sacramentis, esse talis legionis veluti Parochos, ubicumque terrarum illa fuerit, & etiamsi novi milites accedant, aut succedant aliis: sed tota difficultas est, si Missionarius ille sit Regularis, an propter Constit. *Clementis* X. debeat approbari ab Episcopis omnium dioecesium, per quas transit, aut in quibus forte commoratur legio? Negarunt duo Doctores a me interrogati, & putarunt, sequentia posse tuto teneri: 1. Talem Castrensem etiam Regularem, ubicumque sit, esse approbatum pro sua legione. 2. Si milites alii etiam ex alia legione, cui alius Sacerdos Castrensis praeest ad eum accedant, posse absolvi, quia milites omnes censentur esse velut vagi, & proprii Missionarii contenti sunt, ipsi autem sunt approbati etiam pro illa dioecesi respectu suae legionis: ergo sicuti si subditus hujus Parochiae veniat ad Parochiam alterius vicini, potest ab hoc Parocho absolvi, uti habet praxis, ita etiam hic. 3. Videtur idem dicendum esse de aliis hominibus vagis, quia quamvis non sint milites, tamen forte in exercitu sunt, vel in praesidio, & petunt ab eis absolvi. 4. Quod attinet ad alios, qui non sunt vagi, sed Parochiani locorum, in quibus sunt, vel per quae transeunt legiones, quoad hos videtur in rigore observanda Const. *Clementis*. 5. Unus eorum Doctorum addidit talem Castrensem habere jurisdictionem pro toto exercitu, ideoque si unus Tribunus alterius legionis eum peteret, posse etiam hunc absolvere, nam si hic moreretur, alter in ejus locum posset succedere absque nova auctoritate Superiorum, quorum voluntas hic est talis. Ita viri illi: ego autem nihil definio; attamen pro confirmandis hic dictis *n.* 1. occurrit haec ratio, quia tales castrenses sunt Parochi suae legionis: ergo talis legio est ipsis Parochia: ergo ubicumque sit legio, ipse semper est in sua Parochia, dicitur enim Parochus a πάροικος accola, seu incola, eo quod collocetur inter eos, quorum, quoad animam, curam gerit, uti dixi

dixi *l*.4. *n*.599. ergo cum semper sit inter legionem suam, semper est in Parochia sua, & non tantum circumducit parochianos suos, sed reipsa circumfert totam Parochiam suam, uti enim legio est vaga, & nullo modo fixa, ita & Parochia illius: ergo sicut Parochus existens in sua Parochia semper potest absolvere suos, ita & talis Missionarius.

1519 *Q*.216. *Quid præterea notandum sit circa approbationem Regularium?* R. Seqq. §. 1. Illi Regulares approbantur ab Episcopo, qui approbantur a Superioribus suis ex speciali gratia, vel facultate concessa ab Episcopis, uti per se patet.

1520 §. 2. Ex *n*. 1505. constat Confessarium Regularem exemptum, quamvis secundum dicenda *n*. 1552. habeat jurisdictionem a Papa, attamen hanc habere suspensam usque ad approbationem Episcopi, qui si hanc semel dederit, functus est officio suo, & tum habent Regulares jurisdictionem a Papa acceptam, omnino expeditam, nec impedibilem ab Episcopo, secundum dicenda *n*. 1545. Tenetur autem Episcopus Regularem repertum absolute idoneum approbare indistincte sine restrictione ad tempus, loca, personas, uti habet *Clemens* X. *n*. 1505. Non sufficit autem petitam esse & injuste denegatam approbationem, uti colligitur etiam ex hac prop. 13. ab *Alex. VII.* damnata, *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, & ab eo injuste reprobato*. An vero possit Episcopus revocare approbationem semel datam, dicetur *n*. 1545.

1521 §. 3. Quamvis plures apud Lug. *d*.21. *n*.9. dixerint Prælatos Regulares, uti Provinciales, Priores, Guardianos, Rectores non indigere approbatione ad audiendas confessiones sæcularium, eo quod sint veluti Parochi curam animarum habentes, tamen oppositum omnino tenendum est cum Suar. Fag. Lug. *n*. 10. Viva *de Jubil. q*.9. *art*. 4. quia reipsa non sunt Parochi, cum Parochus definiatur esse, qui, auctoritate Episcopi, Ecclesiæ parochiali est præfectus ut populo subministret pabulum verbi Dei, & Sacramentorum: ergo etiam de talibus Prælatis valent dicta *n*. 1505. De Abbatis dicetur *n*. 1535.

1522 §. 4. Si sæculares in Monasterio famulentur Regularibus, & non sint de familia, id est, continuo ibi non fruantur mensa, opus est approbatione Ordinarii, ut audiri possint, uti tenent omnes cum Silv. *p*.1. *v*.*Confessarii approbatio*. Et quamvis sint de familia, si Superiores Monasteriorum non sint Abbates cum potestate, de qua dictum est *nu*. 1497. adhuc opus esse probatione Ordinarii ad illos audiendos, tenet Silv. supra, & iterum *p*. 2. *v*. *Confessarii approbatio*. Sed recte contradicunt *Rodriq. La Crux*, *Tann*. & jam certum est ex *n*. 1505.

1523 §. 5. Si Episcopus, aut Vicarius illius Generalis concedat Regulari facultatem audiendi diœcesanos, vel si det alicui diœcesano facultatem confitendi Regularibus, frustra repugnant Parochi, nam singuli parochiani sunt subditi Ordinario tanquam Pastori universali omnium, etiam ipsorummet Parochorum.

1524 *Q*. 217. *Cui confiteri debeant, aut possint Regulares itinerantes?* R. §. 1. Regularis, saltem Societatis JESU, confiteri debet socio suo Sacerdoti ejusdem Ordinis, non autem externo aut alterius Ordinis, imo nec ejusdem Ordinis forte in via occurrenti. Quod si non adsit Confessarius ejusdem Ordinis, potest confiteri cuivis, etiam non Regulari. Putantque Suar. Tamb. Spor. *num*.685. Burgh. *cent*. 2. *casu* 8. contra *Vasq*. etiam non approbato ab Episcopo, quia Prælatus censetur id permittere, si sit consuetudo, vel necessitas confitendi, aut communicandi de via; nec requiritur, ut Confessarius Regularium sit ab Episcopo approbatus, saltem exceptis Monialibus, sed secundum dicta *num*. 1487. satis est esse designatum a Superiore.

1525 §. 2. Religiosus Societatis JESU divertens ad aliquam domum sui Ordinis tenetur confiteri aut socio viæ, aut uni ex ordinariis Confessariis illius domus, Gob. *tr*. 7. *nu*. 646. Quid facere debeat, si casum reservatum habeat, dicetur *n*. 1679. Quoad alios Religiosos, quisque debet se conformare suis statutis vel consuetudini.

1526 §. 3. Si Moniales absint a suis Monasteriis, etiam scient, quid sibi liceat per Statuta, vel consuetudinem; quod si nesciatur de Statuto, vel consuetudine, putat *Platelius* permitti, ut cuivis confiteantur. Melius tamen est interrogare, an facultatem habeant, & si affirment, credi potest.

1527 §. 4. Dubium est, an Moniales cum licentia degentes extra Monasterium, & a Superioribus suis habentes potestatem confitendi cuicumque, possint confiteri non approbato specialiter pro Monialibus: & videtur, quod sic; quia quamvis *Greg. XV*. in Const. *Inscrutabili*, quam refert *Synod. Colon*. ann. 1661. pag. 173. dicat, *Confessores vero sive Regulares, sive sæculares quomodocumque exempti, tam ordinarii quam extraordinarii ad confessiones Monialium etiam Regularibus subjectarum audiendas nullatenus deputari valeant, nisi prius ab Episcopo diœcesano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant*: tamen videtur intelligere de illis solis Confessariis, qui vel sunt Ordinarii in Monasteriis vel extraordinarie mittuntur pro audiendis Monialibus, secundum dicenda *n*. 1534. adeoque intelligi de Monialibus in Monasteriis degentibus, supponit enim juxta alias Bullas Apostolicas, quod Moniales semper sint intra clausuram, Et etiam id solum videtur velle *Clemens* X. relatus *n*. 1505. nam paulo ante dicit se prædecessorum Constitutiones, & declarationes *in unum collectas* ... *munire, & roborare*: ergo etiam ipse intelligit tantum Confessarios ordinarios, vel extraordinarie deputandos pro audiendis intra claustra Monialibus, quales non sunt, qui audiunt peregrinas: ergo de iis non loquuntur Pontifices; & consequenter cum a jure antiquo recedendum non sit, nisi quatenus novo fuerit expressum, *l. Præcipimus*, §. 6. *Cod. de appell*. ejusmodi Sacerdotes possunt, uti ante, absolvere Moniales per accidens ad se venientes, quamvis non sint ad eas specialiter approbati. *Conf*. nam saltem per epiikiam idem dicendum est in Germania, in qua Monialibus sæpe conceditur longo tempore abesse, & morari in locis, ubi nulli, aut rarissimi sunt tales specialiter approbati: credibile autem non est Papam velle illas tanto tempore carere Sacramentis Pœnitentiæ, & Eucharistiæ.

Q. 217. *Quid præterea notandum sit circa approbationem, & Confessarium pro Monialibus?* R. seqq. §. 1. Ad audiendas sive ordinarie, sive extraordinarie Moniales, etiam exemptas a jurisdictione Episcopi, requiritur approbatio Episcopi secundum dicta *n*. 1257. sic enim habet Constitutio *Greg. XV.* Hanc tamen Constitutionem, quoad punctum illud approbationis pro Monialibus exemptis, non esse receptam pro regnis Hispano subjectis, sed ab *Urbano VIII.* suspensam testatur Lezana *t*. 1. *Summ. c*. 19. *n*. 35. ideoque Platelius *par*. 1. *n*. 895. & Lohn. *tr*. 23. *q*. 5. dicunt non obligare pro *Belgio*, in quo secundum Trid. *sess*. 23. *c*.15. *de Reform*. solummodo ad audiendas confessiones sæcularium non autem Regularium requirit approbatio Episcopi. Constitutio autem *Clementis* X. relata *a n*. 1502. non videtur ponere novum jus, sed tantum roborare, & declarare Constitutiones priorum Pontificum, uti habent verba *n*. 1503. relata. An autem Constitutiones illæ quoad hoc punctum alibi ubique receptæ sint, & obligent, dubitatur; negant aliqui, quia Episcopi non videntur urgere, sed connivent, uti in multis aliis per tales Constitutiones statutis, v. gr. ut Regulares in templis suis non concionentur, nisi accepta benedictione ab Episcopo, in alienis autem nonnisi cum licentia, ut verba habent *n*. 1504. relata. Econtra, quod sufficienter his locis receptæ sint, & obligent, suadent sequentia; imprimis quia in diœcesibus vicinis observantur quoad punctum illud, speciatim in Paderbonensi. Deinde Constitutio *Greg. XV.* est promulgata in *Synod. Colon*. anno 1662. pag. 173. ideoque eam Coloniæ observant Patres Franciscani respectu Monialium sibi subjectarum, vigetque etiam in diœcesi Monasteriensi, ac etiam in Hildesiensi recepta est *Clementis* X. Constitutio: ergo pro talibus locis, requiritur, ut Confessarius Monialium sit ab Episcopo approbatus. 1528

§. 2. Silv. *p*. 2. *v*. *Confessio casu* 2. testatur responsum sacræ Congregationis approbatum a *Greg. XV. & Urb. VIII.* dicere, quod Regulares ad audiendas Moniales sibi subjectas egeant *speciali* Episcopi approbatione: quod clare exprimit *Clem*. X. 1505. relatus, ubi addit approbatum ad unum Monasterium non esse approbatum ad aliud, & deputatum pro una vice non esse deputatum pro pluribus vicibus. Quando autem dicit, Monialium *sibi subjectarum*, non est sensus, sibi, idest, Episcopo subjectarum, ut videtur intelligere *Platelius*, sed sibi, idest, Regularibus subjectarum, nam de Regularibus ibi loquebatur, ad quos si referatur reciprocum *sibi*, est propria locutio, si autem ad Episcopum, est minus bona, & parum syntactica, standum est autem pro sensu proprio verborum, vel ideo etiam, quia de subjectis Episcopo non poterat esse dubium, cum certum esset ad eas audiendas requiri specialem Episcopi approbationem. 1529

§. 3. Ut quis dicatur approbatus *specialiter* ad Moniales, non est satis esse approbatum generaliter ad omnes Christifideles, quamvis Episcopus non exceperit Moniales, *Platelius*: Nec satis est esse approbatum ad viros, & mulieres, Tamb. *de Pœn.c*.5.§.2.*n*.19. sed necesse est, ut quando datur, vel petitur approbatio pro Monialibus, expressa fiat mentio de illis, aut ex circumstantiis satis intelligatur, quod mens Episcopi se etiam ad Moniales extendat, ut si Episcopus alicui approbato det licentiam audiendi Moniales, in hac licentia continetur specialis approbatio, *Platelius*. 1530

§. 4. Qui approbantur a Superioribus Ordinum habentibus ab Episcopo potestatem approbandi etiam pro Monialibus, æquivalenter approbantur ab Episcopo. Cum autem illi, qui ad Moniales mittuntur, communiter bona fide pergant, supponentes se sufficienter approbatos esse, spectat ad Superiores curare, ut hanc *specialiter* pro Monialibus approbandi potestatem habeant, quam non habent, nisi quando petunt, in specie formaliter, vel æquivalenter fiat mentio de Monialibus, quia si petatur, & concedatur generatim potestas approbandi, quamvis concedens non excipiat Moniales, illi, qui ex vi talis concessionis approbantur, non approbantur *specialiter* ad Moniales, sed tantum generaliter, in quantum hæ continentur sub nomine pertinentium ad talem diœcesim. 1531

§. 5. Ut audiri possint exemptæ, præter Episcopi approbationem requiritur licentia Superiorum Ordinis, in quo est ista exempta; quia quamvis Pontifices illimitate nobis dederint jurisdictionem in omnes Christi fideles pro locis, in quibus approbati sumus, tamen per hoc non intendunt derogare Constitutionibus, aut privilegiis Religionum, vi quorum non possunt ejusmodi Regulares confiteri nisi Confessariis a Superiore designatis, Platel. *n*. 886. Steph. *t*.5. *n*. 202. Silv. *p*.2. *v*. *Confessio casu* 1. Vide dicenda *n*. 1577. 1532

§. 6. Ut

1533 §. 6. Ut audiri possint subjectæ Episcopo, sufficit, per se loquendo, approbatio illa specialis, & facultas Episcopi, quamvis Superiores Ordinis nollent, quia prævalet Episcopi jurisdictio, uti in simili casu de Abbate notat Silv. *p.* 1. v. *Abbas casu* 1. addens *p.* 2. v. *Confessio casu* 2. consensum Abbatissæ quandoque tantum ad hoc requiri, uti licite fiat: putat tamen non fore mortale, si illa inscia fiat, præsertim ex causa rationabili. Quod si ille, ad quem spectat dare jurisdictionem, non vellet hanc aliter concedere, quam sub conditione licentiæ ab Abbatissa obtentæ, patet absolutionem fore invalidam. *Dixi*, per se loquendo, nam in Clementina *Dudum* de sepulturis aliter statuitur de Ordine Fratrum Minorum, & Prædicatorum, quamvis forte alicubi subjicerentur Ordinario, Rodriq. Portel. v. *Confessarii approbatio*. Et quoad audiendas Moniales, omnia privilegia, & facultates, quæ circumferuntur veluti concessæ his, aut illis Regularibus, videntur omnes restringendæ ad tenorem Constitutionis *Clementis* X. quam retuli *a n.* 1502.

1534 §. 7. Trid. *sess.* 25. *c.* 10. *de Regul.* sic decernit, *Præter ordinarium Confessarium alius extraordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium* (Monialium) *confessiones audire debeat*. Et quamvis hoc privilegio non teneantur uti Moniales, attamen expedit fieri, etiam Superioribus præeuntibus, ut sic consulatur conscientiæ aliquarum, quæ extraordinario sæpe indigent, & ex respectu humano, si aliæ non faciant, non utentur alio, ne videantur singulares, vel fiant suspectæ. Et si quidem Monasterium sit subjectum Ordinario, hic debet Confessarium talem præsentare; si subjectum sit Prælatis Regularibus, ad hos spectat offerre Confessarium extraordinarium, uti respondit S. Cong. *1679.* apud Zipæum *l.* 3. *variarum consult.* 5. Abbatissa enim, & feminæ non habent potestatem sic eligendi, sed per Superiores intelliguntur viri, qui eis præsunt; Silv. v. *Confessarius* 1. *q.* 8. Loth. *tr.* 23. *art.* 2. ex responso *S. Congreg.* 1621. 19. Octob. ad Episcopum Tornacensem. Si tamen Superiores exemptis ejusmodi Confessarium non offerant, potest assignare Episcopus, Pell. *de Regul. tr.* 10. *c.* 10. *n.* 254.

1535 *Q.* 219. *Quid præterea notandum sit circa approbationem quoad Parochos?* R. seqq. §. 1. Qui modo per Canones præscripto, obtinet beneficium parochiale, hoc ipso approbatur, quia Canones volunt obtineri per concursum, vel saltem prævio examine, uti habet Trid. *sess.* 24. *cap.* 8. *de reform.* & ideo *sess.* 23. *cap.* 15. ait nullum ad confessiones audiendas *idoneum reputari, nisi aut parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, approbationem obtineat*. Unde si quis per fraudem suam, vel per incuriam Episcopi, vel aliter, sine examine, aut judicio Episcopi pervenisset ad parochiam, indigeret approbatione, uti alii. E contra nomine approbatorum ex vi beneficii parochialis veniunt etiam Episcopi, & Abbates pro foro externo habentes jurisdictionem Episcopalem, Viva *de Jubil. q.* 9. *art.* 4. Non tamen Abbates alii, nec Regularium Provinciales, Priores, Guardiani, Rectores, uti dictum est *n.* 1521.

1536 §. 2. Approbatus ex vi obtentæ Parochiæ non tantum pro suis parochianis approbatus est, sed etiam pro tota diœcesi, si consentiant alii Parochi, quia beneficium parochiale ponitur a *Trid.* pro approbatione universali, inquit Lugo *d.* 21. *nu.* 21. Et ita habet praxis in Germania, teste *Gob.* Consequenter tempore Jubilæi quivis Parochus audire potest alienas oves, saltem in eadem diœcesi, uti cum plurimis Lugo *n.* 12. Dian. *p.* 1. *t.* 11. *R.* 3. Viva supra.

1537 §. 3. Suar. Vasq. Lug. Avers. *q.* 16. *sess.* 7. Leur. *in foro benef. p.* 1. *q.* 434. *n.* 2. aliique communius putant approbatum vi beneficii parochialis censeri approbatum pro tota Ecclesia etiam extra istam diœcesim, quia est approbatus secundum *Trid.* tanquam publicus Minister Ecclesiæ. Sed probabiliter contradicunt *Guttier. Homob. Garc. Laym. Piasec.* quia mens approbantium videtur esse approbare tantum ad subditos suos, & alias pariter dicam Sacerdotem quemvis approbatum, licet Parochus non sit, esse approbatum pro tota Ecclesia, cum approbetur tanquam publicus ejus Minister. Ratio a priori potest esse, quia Parochus non approbatus ab Ecclesia universali, sed tantum ex dispositione *Trid.* approbatur a suo Episcopo conferente ipsi Parochiam, cujus solius examen, vel judicium prærequiritur: ergo non debet censeri approbatus judicio universalis Ecclesiæ, vel pro universali Ecclesia, sed tantum pro Ecclesia, seu diœcesi sui Episcopi.

1538 §. 4. Quamvis in quibusdam diœcesibus fiat, ut universaliter approbatus, si ab una parochia transeat ad aliam, non ideo iterum examinetur pro approbatione, oppositum tamen fit in quibusdam aliis diœcesibus, nec immerito, quia idoneus pro uno loco non semper est idoneus pro alio, in quo possunt esse diversi parochiani exigentes diversam in parocho scientiam, & qualitates.

1539 §. 5. Parochus non potest sibi in Confessarium eligere simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario, nam *Alex. VII.* damnavit hanc 16. prop. *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario*. Quinam propositionem illam tenuerint, refert Mendo *diss.* 10. *q.* 7. & quæ pro illa afferri possent, solvunt *Du Bois & Viva* ad illam prop. damnatam.

1540 *Q.* 220. *Quid notandum sit circa decisionem, vel revocationem approbationis aut similium facultatum?* R. seqq. §. 1. Sicuti error communis quandoque facit, ut non desinat, vel ut absolute adsit jurisdictio, quia nempe tum Ecclesia supplet propter commune bonum, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 112. ita pariformiter loquendum est de approbatione. Hinc si Ordinarius concesserit Sacerdoti approbationem tantum ad suam approbantis vitam, aut ad tempus, quod reipsa expiravit, aut si approbatio sublata sit in pœnam, quamdiu mors Ordinarii, finis temporis elapsi, sublatio approbationis in pœnam facta publice ignorabuntur, Sacerdos absolvet valide, quamvis sit peccaturus mala fide utens approbatione, quam amplius non habet, uti constat ex dictis loco citato.

§. 2. Si Regularis Coloniæ approbatus mutet diœcesim, 1541
non ideo desinit ejus approbatio Coloniæ obtenta: hinc si Coloniam redit, potest sine nova approbatione audire confessiones, Lugo *d.* 21. *n.* 44.

§. 3. Si quis desinat esse Parochus putarunt aliqui apud 1542
Moyam *d.* 7. *q.* 3. *n.* 4. non desinere ejus approbationem. Sed tenendum est cum Suar. Henriq. Barb. Gob. Lug. *nu.* 8. Leur. *in foro p.* 1. *q.* 434. *n.* 4. Spor. *n.* 663. Viva *de Jubil. q.* 9. *art.* 4. desinere, nisi prius fuisset approbatus independenter a beneficio parochiali. De Parocho mutante Parochiam dixi *n.* 1538.

§. 4. Si moriatur Parochus, non ideo desinit approbatio 1543
Sacellani, vel Vicarii approbati eum in finem, ut requisitus juvet Parochum, tales enim non approbantur præcise ratione personæ Parochi, sed loci. Econtra tamen videtur desinere facultas talis Sacellani ad assistendum Matrimoniis, nisi aliter velint, & declarent Ordinarii, quia hæc pendebat immediate a Parocho ad singulos actus suo modo delegante ipsi, non item approbatio, vel jurisdictio in fideles pro confessione audiendos, quæ erat immediate ab Ordinario. Videmus tamen etiam, inquit Arsdeck *p.* 3. *t.* 2. *c.* 1. *n.* 9. Sacerdotem pro cooperatore a Parocho assumptum, eo defuncto pergere in omnibus, quamdiu a novo Parocho non removeatur.

§. 5. Privilegia non cessare morte concedentis, dixi *l.* 1. 1544
n. 835. An autem, & quando commissio expiret morte committentis, dixi ibidem *n.* 816. Ex quibus sequitur, si Vicarius Episcopi dederit facultatem aliquam Titio, & Episcopus tollat Vicario potestatem imposterum concedendi talem facultatem, antequam Titius ea facultate sit usus, Titium posse uti illa, quia est gratia, ad quam jus acquisivit, facultatem illam acceptando Castr. *tr.* 3. *d.* 4. *pun.* 16. §. 4. Pontius *de Matr. l.* 8. *c.* 19. §. 1. Lugo *Resp. Mor. l.* 1. *dub.* 2. ubi plus adhuc asserunt. Hinc etiamsi facultas absolvendi concessa sit alicui Superiori Regulari, v. g. ad septennium, cum potestate eam communicandi aliis, quamvis ille Superior ante septennium expletum removeatur ab officio, illi, quibus ab initio concessit, habent ad septennium. Imo si concessio fuit realis, id est, si facultas concessa fuit ratione officii, habet eam ejus Successor usque ad finem ejus septennii, uti pluribus deducit Lugo *dub.* 19. Quandonam autem censeri debeat esse concessio realis aut personalis, dixi *l.* 1. *n.* 833.

§. 6. Episcopi non possunt revocare vel limitare approba- 1545
tionem Regularium, quam ipsimet dederunt, nisi accedat nova justa causa ad confessiones pertinens: Nec possunt suspendere facultatem omnium in uno Conventu, uti constat ex verbis *Clementis* X. relatis *n.* 1506. Quod etiam verum est de sæcularibus approbatis, nam Cap. *Accepimus* De ætate, & qualit. Ordin. dicitur, *Semel idoneus reputatus debet pro tali haberi semper, alia causa non interveniente*. Si tamen quis ad examen revocetur, frustra se opponet, quia Episcopus facile prætendet causam, quæ præsumi debebit esse justa, quia pro ipsius auctoritate erit possessio.

§. 7. Prælati Regulares ordinarie possunt revocare, vel li- 1546
mitare facultates suorum subditorum, quia dantur his in ordine ad usum cum dependentia a Prælatis. Hinc præfatio novi *Compendii* privileg. Societatis JESU habet, *De omnibus vero hujus Compendii facultatibus illud in universum intelligatur .·.·. Superiorum fore illarum usum, cum expedire judicaverint vel limitare, vel etiam omnino suspendere:* Et idem est de aliis Regularibus per se loquendo. Quod si Prælatus tantum prohibeat, uti facultate, v. g. audiendi confessiones, non ideo redditur usus sive absolutio invalida, Conseltius *in Collectan. Privil. sacrorum Ordinum pag.* 365. Vide dicta *n.* 1470. *Dixi*, ordinarie, nam

§. 8. Facultates, quæ Regularibus conceduntur, sunt tri- 1547
plices, 1. aliquæ directe, & primario conceduntur populo Christiano, nempe ob ejus utilitatem, ut in Jubilæo absolvendi a reservatis & censuris, commutandi vota &c. 2. aliæ directe & primario conceduntur Ordini, & personis ejus, uti potestas lucrandi certas Indulgentias, exemptio a jurisdictione Ordinariorum &c. 3. Aliæ conceduntur æque directe, & primario propter bonum Ordinis, & populi Christiani. Quod attinet ad facultates primi generis, hæ non videntur tolli posse vel restringi a Superioribus Ordinum quoad validitatem, quia non sunt privilegia Ordinum, sed populorum. Et idem videtur esse dicendum de facultatibus tertii generis: possent tamen Superiores huic vel illi prohibere, & ita illicitum reddere usum talis facultatis. Econtra facultates secundi generis possunt a Superioribus restringi vel tolli in illis Ordinibus, in quibus eas non habent Regulares, nisi ipsis communicentur a Superioribus, uti fit in Societate JESU, secundum dicenda *n.* 1575.

D U.

DUBIUM III.

1548 *Quid & quotuplex jurisdictio Confessarii, & unde eam habeat?*

RESP. Est auctoritas aliqua in alium ut subditum, in quem, in foro interno, accipit potestatem, distinctam a potestate Ordinis: hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli potest: illa per externam concessionem Ecclesiæ; nec omnibus Sacerdotibus, potestque ab iis tolli, ac nisi adsit, invalida est absolutio: Ex Trid. *sess.* 14. *c.* 7. Est autem duplex, Ordinaria, & Delegata. Ordinaria est, quam habent ii, qui ex vi proprii officii curam animarum habent, ut Papa, Episcopus, Parochus (huc revocantur Archiepiscopi erga subditos suorum Episcoporum tunc tantum, quando actu visitant) Archi-presbyteri, Archidiaconi, Prælati Religionum, Vicarius perpetuus Episcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitime datur ab habente ordinariam; idque vel tacite, vel expresse, ut a Papa pro tota Ecclesia, ab Episcopo pro Diœcesi, a Parocho pro Parochia, hoc discrimine, quod Papa possit dare invitis Episcopis & Parochis, non contra. Ac licet exterior jurisdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc interior, nisi successor revocet, ut docent Sanch. Suar. Nav. Kon. contra Silv. & Vasq. v. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 10. *n.* 22. Porro hujusmodi potestatem delegatam absolvendi quemcumque a quibuscumque peccatis, in articulo seu periculo mortis (hæc enim pro eodem sumuntur in jure, ut v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 57. & 72.) habet ex jure communi quivis Sacerdos, etiam excommunicatus & degradatus, si alius desit. Quod addo, quia præsente Parocho vel proprio Sacerdote, id non posse, docent *Vasq. Bon. Kon. Regin. & comm.* licet contrarium probabile putet Dian. *p.* 1. *t.* 5. *R.* 5. & *p.* 4. *t.* 4. R. 167. ex Ang. Henr. Comit. & Sa, confirmatque Tamb. *de exp. conf. l.* 3. *c.* 7. Ex consuetudine quivis toleratus absolvere potest a venialibus, & mortalibus alias confessis. Ex privilegio, religiosi Mendicantes quosvis fideles absolvere possunt, juxta tenorem suorum privilegiorum. Ex concessione Ordinarii directa, quicumque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex indirecta is, qui audit eum, qui habet potestatem eligendi Confessarium, quales sunt, 1. Ex jure Episcopi omnes, etsi sint tantum titulares: Item Superiores Episcopis, ut Archiepiscopi &c. item Prælati iis inferiores exempti, ut Abbas exemptus, (non tamen Abbatissa) Generalis, Provincialis, Prior (salvis tamen privilegiis Ordinum) v. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 1. & 2. 2. Ex consuetudine, Cardinales (qui etiam domesticis de Confessore providere possunt) item pastores, imo multis locis, etiam ceteri Sacerdotes sæculares, ut docent Valent. Sa, Suar. *d.* 27. *sess.* 3. (Religiosi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt statuta) item Reges & Principes, quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur, denique domestici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus sive Pontifex, sive Episcopus, sive Parochus concessit. *Unde resolves.*

I. Qui habet potestatem delegatam, non potest eam subdelegare alteri, cum diversa sit potestas utendi jurisdictione, & eam delegandi. Excipitur 1. nisi hoc ipsum concessum sit, 2. nisi sit delegatus ad universitatem causarum, ut v. g. si cui committeretur officium parochi absentis, vel nondum Sacerdotis: talis enim aliqua exercitia jurisdictionis alteri, ex præsumpta voluntate Ordinarii, subdelegare posset, non tamen integrum officium, v. *Laym.*

II. Cum jurisdictio respiciat subditos, exerceri in eos potest, tam a delegato, quam ordinario, quocumque loco fuerit, ut docent Sanch. Henr. Suar. *in* 3. *p. t.* 4. *d.* 18. *s.* 1. & 7. & *alii*.

III. Probabile est, quod absolutus in articulo mortis, non teneatur se postea sistere superiori, vel alteri pro reservatis, nisi hæc habeant annexam censuram) ut docent Nav. Suar. Mar. Fill. *t.* 7. *n.* 288. Bonac. *d.* 5. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 13. quia directe absolutus fuit, contra Hurt. v. Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 199.

IV. Improbitas aut inscitia proprii Sacerdotis non dat jurisdictionem alteri, ideoque tali casu expectandum est, aut ad Superiorem recurrendum. Si tamen ignorantia esset tanta, ut confessio illi facta foret invalida aut illicita, neque esset alius privilegiatus, aut habens jurisdictionem, licere alteri confiteri, docent Nav. Vasq. *in* 3. *p. t.* 4. *q.* 92. *art.* 2. *dub.* 3. Hurt. *d.* 10. *diff.* 15. v. Dian. *R.* 201. & *p.* 8. *t.* 1. *R.* 76. ex *cap. Placuit, de pœn. dist.* 16. Idem licere, quando quis proprio non potest confiteri sine gravi periculo, docent *Tolet. Silv. & Medin.* qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non potest audire, vel injuste negat facultatem confitendi alteri, v. g. Parochus concubinæ. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 79. ex Henriq. & aliis 4. Verum ista communiter refutantur ab aliis.

V. Etsi graviter peccare possit proprius, si neget suis facultatem adeundi alterum, modo præsumere possit eos juste petere, si tamen injuste neget, probabilius videtur, eos invalide ab alieno absolvi, ut docent *Sotus, Suar. Laym.* etsi non improbabiliter Silv. Hen. Mald. Palud. Rich. Tol. & Dian. *Resp.* 70. putent, quod valide, præsertim si sine periculo salutis, famæ, vel simili, non liceat suo proprio.

VI. Cum jurisdictio acquiratur ratione domicilii vel quasi domicilii, vel etiam actualis habitationis; hinc ii qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt utrobique absolvi, ut scholares, milites, mercatores: item vagi & peregrini possunt absolvi a Parocho loci, in quo versantur, v. *Lay. hic, Vasq.*

VII. Valide absolvit is, qui audit confessiones præsente vel sciente, & non contradicente Ordinario, v. g. Episcopo vel Parocho, cui constet eum aliunde non habere jurisdictionem, quia tunc præsumitur tacite eam dare; sufficit enim, ut recte docent Fill. & Fag. *præc.* 2. *l.* 7. *c.* 2. facultas interpretativa & præsumpta, modo præsumptio fundetur in signis, quæ indicent consensum præsentem, ut fit in casu posito, (uti etiam v. g. si Parochus, qui jam absens est, alias significaverit id sibi gratum esse) nam existimatio de futuro consensu vel ratihabitione, quod scilicet, quando resciverit, futurus sit contentus; non sufficit, quia consensus futurus non dat jurisdictionem pro tempore præsente, quo datur absolutio. V. Dian. *R.* 68. Sanch. *de Matr. l.* 3. *d.* 35. Bec. Kon. qui addit peccare, si de consensu dubitans incipiat audire.

VIII. Peccat, qui absolvit cum jurisdictione dubia, nisi necessitas urgeat; qualis est v. g. quia pœnitens diu non est confessus, vel debet communicare, nec alius adest, tunc enim licite absolvit cum conditione hac, si possum: & cum onere (etsi Salas *in* 2. *tr.* 8. *d.* 1. hoc onus non agnoscat) alias iterum confitendi habenti jurisdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adjicere, a quo directe, & a ceteris indirecte saltem, absolvatur. Ita Regin. Suar. Kon. *d.* 8. *dub.* 6. *n.* 43. Quod si tamen ex probabili ratione dubium resolvat (nimirum habere se jurisdictionem) etsi cum formidine oppositi, absolute absolvit licite, ut docent Suar. Præp. Lugo *d.* 19. *n.* 49. tum quia tunc practice & moraliter est certus; tum quia Papa eo casu dat facultatem, uti & in sequentibus casibus.

1. Quando communi errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis esse Pastor, seu habere jurisdictionem, qui non est, ob censuram vel alium defectum, Bon. *d.* 5. *q.* 5. *sess.* 2. *p.* 3. *n.* 11. Dian. *R.* 22. Quod etiam, si desit titulus coloratus, probabile esse docet Dian. *R.* 122. ex Pontio, Molfes. & Sanch. Item *p.* 2. *tr.* 2. *misc.* *R.* 43. si quis bona fide tali confiteatur. Verum id communiter ab aliis negatur.

2. Cum quis ex consuetudine, præscriptione, aut bona fide absolvit, aut nescit potestatem suam revocatam, ut habent Silv. Nav. Henriq. Mald. *in* 2. *p. q.* 10. *art.* 5. Sanch. 1. *mor. c.* 9. *n.* 35. Salas, Vasq. v. Dian. *p.* 2. *t.* 13. R. 1.

3. Quando secundum probabilem sententiam judicatur quis habere jurisdictionem, & Sacerdos sequitur favorabilem. Bon. *l. c.* Quia quando communis est error, Ecclesia dat jurisdictionem, propter publicam utilitatem, v. Suar. Dian. *ll. cc.* Lugo *a n.* 28.

IX. Nemo tenetur unquam Parocho confiteri, nequidem in Paschate, Lug. *d.* 19. *sect.* 2. *n.* 28. &c. cum Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 88. Quare Parochi frustra nolunt, ut parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paschate, cum habeant privilegium pro omnibus Christifidelibus, Suar. Kon. Henr. Reg. Zerol. *c.* 15. *q.* 3. & *comm.* apud Bon. *d.* 4. *q.* 1. *sess.* 2. *p. ult.* adeo ut, qui docent confessos Regularibus, etiam in Paschate, teneri iterum eadem confiteri suo Parocho, fiant suspecti de hæresi, Dian. *p.* 4. *t.* 8. R. 101. & *alii*. Vi tamen hujus privilegii non possunt absolvere eos Religiosos aut Religiosas, qui non habent facultatem extra suum Ordinem confitendi, ut ex communi notant *Rodr. & Comp.* privil. Societatis, V. Absolutio §. 1. & ex his *Laym.* hic, quia privilegio generali non censetur derogari consuetudini vel statuto particulari, nisi id exprimat. Usus tamen fert, ut Regulares peregrinantes ex præsumpta voluntate Superiorum, si Ordinis socium non habeant, a quovis alio, etiam sæculari absolvantur, exceptis reservatis: in quæ si Religiosi Societatis extra domicilium incidant, videant ordinationes Præp. Generalium *t.* 6. *n.* 6. & *Laym.* hic.

X. Quod si Superiores Regularium Monialibus sibi subjectis (idem est de Monialibus subjectis Episcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confessarium, potest & tenetur illis eum dare Episcopus: quod si nec is faciat, ipsæ eligere possunt. Quint. *t.* 3. *sess.* 26. ex declar. Card. apud Barb.

ADDENDA.

QUÆST. 221. *Quid præterea notandum sit circa jurisdictionem?* 1549
R. seqq. §. 1. Jurisdictio hic, est *jus dicendi* seu ferendi sententiam Sacramentalem circa pœnitentem sibi confessum. Et probabilius videtur, quod subjectio fidelium, & jurisdictio Sacerdotum nunc immediate habeatur jure Ecclesiastico, itaut Christus hanc potestatem commiserit Ecclesiæ dandam Sacerdotibus, uti tenent Sor. Ledes. Suar. Val. Com. Lug. *d.* 15. *s.* 2. Castr. *t.* 23. *p.* 13. Avers. *q.* 16. *sect.* 2. Arr. *d.* 36. *nu.* 6. & erudite Silv. *in Resp. cas. post p.* 1. *Orat.* 2. contra S. Anton. Nav. Ang. Vasq. Becan. Amic. qui putant a Christo tribui cum potestate Ordinis; nam 1. si jurisdictio sit a Christo, non apparet, quomodo Ecclesia possit eam limitare vel tollere, uti non potest tollere potestatem Ordinis ad consecrandum: inferior enim non potest tollere potestatem a Superiore datam. *Si dicas*, Ecclesiam facere, ut fideles non maneant subditi: *contra est*, nam si jurisdictio sit data Sacerdoti a Christo:

ergo

ergo a Christo est superioritas illa Sacerdotum supra fideles: ergo hoc ipso fideles constituti sunt subjecti Sacerdotibus; non enim potest esse horum superioritas sine illorum subjectione: ergo Ecclesia non poterit impedire illam subjectionem fidelium. 2. Sicuti potestas jurisdictionis invenitur in Parocho non Sacerdote sine potestate Ordinis, ita videtur conformius dici, quod potestas Ordinis reperiri possit sine potestate jurisdictionis. 3. Potestas Ordinis consistit in charactere ipso, potestas autem jurisdictionis in deputatione extrinseca Ecclesiæ, seu collatione cujusdam superioritatis in ordine ad usum clavium circa subditos.

1550 §. 2. Probabilius est Apostolos in Ordinatione sua immediate accepisse a Christo jurisdictionem: succedentes tamen Sacerdotes habuerunt a Petro vel ab ejus successoribus, Suar. & Arr. *d.30.n.*8. Putat quidem Barb. *De off. Episc. p.*1.*tit.*1.*c.*1. *n.* 7. omnes Apostolos in ultima cœna esse a Christo ordinatos Sacerdotes, solum autem Petrum esse ordinatum Episcopum, qui reliquos ordinaret Episcopos, & pro sententia citat *Turrecrem. Bellarm. Henriq.* sed non invenio fundamentum: hinc fatetur ipsemet postea *a nu.* 31. omnes Apostolos accepisse immediate a Christo suam potestatem jurisdictionis, attamen subordinatam dispositioni Petri.

1551 §. 3. Probabilius est Episcopos nunc habere jurisdictionem suam mediante Papa, alioquin neque solus Petrus dici potuisset petra, super quam fundaretur tota Ecclesia, neque Papa posset sibi reservare casus invitis etiam Episcopis, quod tamen facit, Bellarm. *de Pontif. l.* 4. *c.* 2. Barb. *a n.* 18.

1552 §. 4. Confessarii Ordinum Mendicantium, & aliorum exemptorum, qui cum ipsis participant in privilegiis, habent immediate a Papa jurisdictionem in quosvis Christifideles, supposita tamen approbatione Episcoporum, ubi hæc requiritur, & obtenta etiam facultate suorum Superiorum, secundum dicta *nu.* 1520. 1546. uti pluribus probant Chassaig. *de priv. Reg. t.* 5. *c.* 2. *prop.* 4. Aversf. *sess.* 9. §. *Septimo*.

1553 §. 5. Quoad venialia, quilibet Sacerdos habet jurisdictionem in Religiosos Societatis JESU, Suar. *de Regul. tom.* 4. *tr.* 8. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 1. Et hoc declaravit *Mutius* Generalis anno 1633. quamvis *Claudius* Generalis dissuadeat, tum quia potest esse mortale, quod apparet veniale, & sic non absolvitur, tum quia Regula præscribit non confiteri alteri, quam suo ordinario.

1554 §. 6. Probabilius est jurisdictionem vi, metu vel fraude extortam sufficere ad valide absolvendum, quia concessio manet voluntaria simpliciter, Sanch. Con. Less. *de just. l.* 2. *c.* 17. *n.* 37. contra Dicast. *d.*10.*n.*181. *Nec obstat*, quod concessio jurisdictionis sit quædam donatio, quæ supponit titulum perfecti voluntarii: *nam* non est opus, ut in omnibus sequatur naturam donationis, qua dominium rei suæ transferatur, sed hic satis est esse voluntariam permissionem absolvendi tales suos subditos, ad quos permittens simul retinet omnem priorem suam jurisdictionem.

1555 §. 7. Jurisdictio in pœnitentes non potest acquiri sola consuetudine, uti expresse declarat *Bonifacius VIII.* Cap. *Si Episcopus* 2. *de pœn. & remiss. in* 6. Si tamen consuetudini accedat consensus saltem tacitus Superioris, jam vi hujus consensus datur jurisdictio: & ita per consuetudinem acquiri jurisdictionem asseritur Cap. *Cum contig.* 13. *De foro compet.* Cap. *Rom. de sent. excomm. in* 6. Cap. *Duo simul. De off. ord.* & in Trid. *sess.*22.*c.*3. *de reform.* Non sufficit autem consensus interpretativus, vel prudenter præsumptus, quem daret, aut certo creditur daturus Superior, si rogaretur: neque etiam sufficit ratihabitio de futuro danda, Lugo *d.*19. *a n.*21. sed requiritur consensus de præsenti existens, & aliquo signo manifestatus, quale est juxta communem cum Aversf. *sess.*4.§.6. si Superior videat, vel sciat simplicem Sacerdotem audire confessiones, & non prohibeat, quando sine incommodo posset: qui enim tacet in his, quæ ad ipsum pertinent, & in quibus deberet, ac posset contradicere, consentire videtur, secundum Reg. 43. Juris in 6. Peccat tamen Sacerdos, qui incipit audire confessiones necdum existente consensu Superioris, quia invalide audire incipit, quamvis postea accedente consensu Superioris videntis, & non contradicentis valide absolvat, Con. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 68.

1556 §. 8. Ex dicto tacito consensu Ordinariorum possunt existentes extra suam parochiam alibi confiteri, & Parochus, aut Sacellanus approbatus potest audire confessiones alienorum parochianorum infra suam parochiam accedentium non requisito accedentium Parocho, quia Ordinarii vident hoc fieri, & silent, Sot. Suar. Vasq. Moya *disp.* 7. *q.* 2. *n.* 9.

1557 §. 9. Quando alicui datur jurisdictio, ut administret Sacramenta ad subsidium, seu requisitionem aliorum Parochorum, subsidium consistit in eo, quod proprius Parochus ipsemet deberet administrare ex officio, si foret præsens. Requisitio autem fit per eos, qui advocant, quod hi in casibus Parocho absente, ejus nomine facere censentur. Deinde hæc clausula *Ad Pastorum subsidium, & requisitionem*, datur pro cura subsidiaria, & additur ad excludendam curam principalem eo fine, ut habens talem facultatem, in casu, quo denominaretur ad curam principalem, sub pœna nullitatis ante investituram pro illa principali cura se etiam novo examini sistat.

1558 §. 10. Ille, cui in particulari jurisdictio delegatur, debet habere notitiam illius delegationis sibi factæ, alioquin invalide operatur, qui non censetur concedi, nisi acceptetur, Sanch. Con. Aversf. *q.* 16. *sect.* 5. Si tamen toti Ordini religioso data esset jurisdictio, Sacerdos talis religionis reipsa illam haberet, & valide ex ea operaretur, quamvis nesciret se habere, quia Ordo acceptasset pro ipso, Lugo *d.* 19. *n.* 17. Similiter si Confessarius putans se habere potestatem absolvendi ex uno titulo, eam ex isto titulo non habuerit, sed ex alio sibi jam ignoto valide absolvit, quia implicite intendebat facere, quantum posset, ex quocumque titulo posset, Lugo *n.* 18.

*Q.*222. *An quivis Sacerdos non tantum pro articulo sed etiam pro periculo mortis habeat jurisdictionem?* R. §. 1. Articulus mortis tum dicitur esse, quando mors moraliter certa proxime instat, uti si quis ex morbo, vel vulnere ad extrema devenerit, itaut inde credatur infallibiliter moriturus: item si ex sententia Judicis sit morte afficiendus. Et articulo mortis hic æquivalet, si quis sit in proximo periculo perpetuæ amentiæ, Silvius post *p.* 1. *Orat.* 1. Periculum mortis tum dicitur esse, quando sub dubio, vel timore probabili expectatur mors, uti in prælio, in morbo, vel itinere periculoso, in longa navigatione maritima. Item in periculo mortis sunt banniti, qui a quocumque impune occidi possunt, non tamen, qui ad triremes damnantur, quia non semper est periculum proximum, Sanch. *in Decal. l.*2. *c.*13. *n.*3. contra *Sa*. Item illi, qui intra pestiferos debent agere, Aversf. *q.* 16. *s.* 3. Chapeav. *de cas. reserv. p.* 1. *c.* 7. Stoz. *l.* 2. *n.* 65. Item mulier partui vicina, experta in partubus periculum vitæ, Sanch. *n.* 1. 1559

§. 2. Omnes Sacerdotes, etiam non approbati, irregulares, excommunicati vitandi, hæretici, apostatæ, degradati possunt quoscumque fideles a quibuscumque peccatis & censuris absolvere pro articulo mortis, uti clare habet Trid. *sess.* 14. *de pœn. cap.* 7. & communissima cum *Aversf. supra*, quia potestas absolvendi est data ad salvandas animas: ergo restringi non debet, ubi extreme periclitaretur anima, v. Silvium *Orat.* 2. 1560

§. 3. Simplicem Sacerdotem non habere jurisdictionem in solo periculo mortis, docent *Sot. Can. Cov. Valent. & alii*. E contra habere, probabilius docent Gl. Andr. Palud. Silv. Mend. Nugn. Suar. Vasq. Con. Sanch. Laym. Lug. cum Aversf. supra, & optime Silv. *Orat.* 1. & 2. quia in jure, quoad rem pro eodem sumuntur periculum, & articulus mortis, C. 29. *Si quis suadente*, 17. *q.* 4. Cap. *Eos; qui de sent. excom. in* 6. Et Ecclesia, pia mater, non præsumitur velle exponere aliquem periculo probabili damnationis. 1561

§. 4. Si in periculo, aut etiam in articulo mortis adsit habens jurisdictionem, longe communior & probabilior sententia est cum Sanch. *n.* 7. Card. *in* 2. *crisi d.*2. *n.* 424. contra Stoz. supra, Spor. *n.*725. Dian. *p.* 1. *t.* 5. R. 5. quod alius absolvere non possit, uti ex Jure Canonico probat *Aversa supra*. Et ratio est, quia tum non est necessitas, & Ecclesia tantum voluit consulere necessitati, ne quis periret. Excipiunt recte *Sanch. Silv. Chapeav.* si simplex Sacerdos jam inceperit audire confessionem, quia jurisdictionem legitimam habebat, quando incepit, & illa non expirat per adventum alterius, cum res non sit amplius integra. 1562

§. 5. Si iste alter habens jurisdictionem nollet absolvere, esset idem, atque si abesset, & tum reipsa esset necessitas, possetque absolvere quivis Sacerdos. *Henr. Sanch. Dian. Aversa*. Quod extendunt etiam ad casum, quo adesset Sacerdos in alia sed non in hac diœcesi jurisdictionem habens, verum in hoc ultimo casu tutior est, & sequenda sententia *Suar.* dicentis hunc quamvis alienæ diœcesis, esse præferendum in danda absolutione. Ad quid autem teneatur, qui ita in necessitate absolvitur a reservatis, dicetur *a n.* 1693. 1563

Q. 223. *Quandonam jurisdictio Confessarii amittatur, aut impediatur ratione censurarum vel aliter?* R. §. 1. Sacerdos excommunicatus, & non toleratus privatus est omni jurisdictione, hic nequidem a venialibus valide absolvit, nisi constitutum in articulo mortis. Econtra excommunicatus toleratus valide absolvit, secundum communem cum Card. *in* 2. *crisi d.* 2. *n.* 450. sed illicite, nisi requisitus & contritus, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *nu.* 215. ubi *nu.* 211. dixi, quandonam licite requiratur. 1564

§. 2. Quamvis Parochus excommunicatus non toleratus, (imo & degradatus, juxta *Bon.* & alios contra *Laym.* & alios.) quamdiu non est privatus parochia, possit dare potestatem assistendi Matrimonio sui parochiani, uti habent plurimi cum Leur. *in foro Benef. p.* 1. *q.* 335. *n.* 7. eo quod assistere Matrimonio non sit actus jurisdictionis sed tantum testimonii: tamen non potest alteri delegare jurisdictionem audiendi confessiones suorum, quia delegare jurisdictionem est actus jurisdictionis, quam talis excommunicatus non licite nec valide exercet, Suar. Barb. Leur. *q.* 434. *n.* 6. contra *Silv. & Armil.* 1565

§. 3. Quamvis per C. *Non est vobis*, De sponsalibus, Parochus tempore interdicti prohibeatur administrare Sacramentum Pœnitentiæ aliis quam moribundis, nunc tamen per C. *Alma mater, de sent. excom. in* 6. potest etiam sanis administrare non excommunicatis nec specialiter interdictis, qui etiam non fuerint ullo modo causa interdicti lati, alioquin deberent prius satisfecisse aut præstitisse cautionem, *Covar. Suar. Henriq. Sayr. Ugol. Barb. Leur. supra*. 1566

§. 4. Peccat mortaliter Confessarius, si absolvat excommunicatum a peccatis, priusquam absolutus sit, vel absolverit eum a censuris saltem excommunicationis, quia Ecclesia graviter præcipit, ut excommunicatus nullum, nequidem Pœniten- 1567

nitentiæ Sacramentum suscipiat, Suar. Spor. nu. 632. Hinc ubi prudenter timetur, ne excommunicatio adsit ob aliqua peccata graviora, sic dari debet absolutio, *Ego te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, in quantum possum & tu indiges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis, &c.* Et quamvis pœnitens postea prius recordetur se fuisse in excommunicatione, recte ab hac absolutus est, quia voluntas Confessarii fuit tollere excommunicationem, si adesset, nec requirebatur accusatio illius, Conc. Lug. *d.16. n.623.* Arr. *d.35. n.14.* Spor. *n. 634.* Imo si Confessarius volens agere quantum potest, sola illa verba dixerit *absolvo te a peccatis*, putant probabile esse Suar. Tamb. *de confess. l.5. c.10. n.57.* Stoz. *l.2. n. 82. & 84.* Spor. *n. 635.* quod etiam a censuris absolvat, quia in absolutione a peccatis videbatur includi absolutio ab omni eo, quod e peccato nascitur. Et quamvis regulariter præmitti debeat etiam absolutio a suspensione, & interdicto, non foret tamen mortale illam postponere, cum hæ duæ censuræ non privent usu passivo Sacramentorum, Sporer *n. 632.* quamvis Stoz. *n. 84.* recte notet illis, qui interdicto causam dederunt, per Cap. *Alma mater* supra, prohiberi susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, priusquam ab eo interdicto sint absoluti.

1568 §. 5. Si quis etiam toleratus accedat ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum, conscius suæ excommunicationis, absolutio extra casum necessitatis est invalida, quia accedit mala fide, & de novo peccans. Econtra si bona fide accedat ignorans suam excommunicationem, S. Anton. Silv. Vasq. & alii 20. dicunt non absolvi valide, quia cum sit ab Ecclesia præcisus, videtur sublata jurisdictio omnibus Confessariis respectu illius, donec ab excommunicatione absolvatur. Caj. tamen Nav. Suar. & alii 40. apud Card. cum Spor. *n.633.* Aversf. *q.15. s.1.* Lugo *a n. 613.* Arr. *n.12.* Dian. *p. 3. t.4. R. 78.* dicunt valide absolvi, quod Dicast. *d.8. n.67.* docet etiam de excommunicato non tolerato, quia præsumi non debet Ecclesiam sustulisse eam jurisdictionem, cum id nullibi dicatur, neque esset ad bonum fidelium, qui non recordantes excommunicationis possent tota vita, bona fide suscipere Sacramenta, & tamen nunquam accipere gratiam, quod de pietate Ecclesiæ præsumi non potest. Quidquid sit de hoc,

1569 §. 6. Certum est in casu urgentissimæ necessitatis, v. g. ad vitandam gravem infamiam, scandalum, periculum mortis, posse excommunicatum excommunicatione etiam reservata suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, imo & Eucharistiæ, nam Rubrica Missalis dicit excommunicatum prius sub Missa recordantem illius posse pergere, si sine infamia vel scandalo non possit abstinere; nam Ecclesiæ prohibitio non obligat, quando est moralis necessitas hoc faciendi & moralis impossibilitas non faciendi, qualis tum est.

1570 §. 7. Extra casum urgentem necessitatis, si per excommunicatum non stet, quominus absolvatur, & jam satisfecerit aut si sit impotens satisfacere, docet Angel. & alii secluso scandalo posse petere Sacramentum Pœnitentiæ & absolvi, quia desiit esse contumax: ergo non videtur privandus tam necessario Sacramento, quam sententiam Card. reputat probabilem; sed melius contradicunt Silv. & alii cum Aversf. dicente esse certum, quia licet requiratur contumacia ad incurrendum, non tamen ad permanendum in excommunicatione, in qua illicitus est usus passivus Sacramentorum.

Quandonam per prohibitionem audiendi confessiones censeatur tolli vel suspendi jurisdictio, dixi *n.* 1470. 1546. 1547.

1571 *Q. 224. Quid dicendum sit in casu, quo Confessarius dubitat vel tantum probabiliter putat se habere jurisdictionem in pœnitentem vel ejus peccatum?* Resp. §. 1. In tali mera probabilitate non est Confessario licitum absolvere, nisi aliunde accedat certitudo practica, uti constat ex prop. 1. ab *Innoc. XI.* damnata, quia hic agitur de valore Sacramenti, quod sic exponeretur periculo nullitatis, uti explicatum est in *l. 6. p.1. a n.* 104. Et multo minus licitum erit absolvere, si jurisdictio sit mere dubia absque positiva probabilitate, nisi in utroque casu excuset necessitas proximi, in qua dari debebit absolutio sub conditione, secundum dicenda *n.* 1770.

1572 §. 2. Quando jurisdictio est vere probabilis, plures possunt accedere causæ, quæ reddant illam practice certam, & inter eas causas sunt, 1. necessitas proximi, uti jam insinuatum est. 2. suppletio Ecclesiæ in errore communi vel etiam in casu practicæ probabilitatis æquivalentis errori communi. 3. Si alias administratio vel susceptio Sacramenti Pœnitentiæ fieret nimis difficilis vel odiosa fidelibus, quæ omnia fuse explicata sunt *l.6. p.1. a n.* 110. usque ad 120. Circa illum autem, qui scit se habuisse jurisdictionem, & nunc dubitat, an adhuc habeat, item circa illum, qui dubitat, an jam habeat & unquam habuerit, videri possunt dicta ib. *n.* 120.

1573 §. 3. Si gravi peccato, ad quod Confessarius habet probabilem tantum jurisdictionem, pœnitens addat leve, ad quod certo est jurisdictio, Suar. Sanc. Lugo *d.* 19. *n.* 33. Dian. *p. 2. t.* 13. *R.* 2. Card. *d.2. a n.*385. Banholtzer *n.* 103. dicunt certum esse, quod Confessarius valide, & licite absolvat, quia Sacramentum nulli exponitur periculo nullitatis, nam peccato levi directe dimisso, saltem indirecte remittetur grave, nec ponetur obex gratiæ. Attamen Gob. *t. 7. n.*120. recte dicit in tali dubio non esse procedendum sine aliqua necessitate, quod etiam dixi *p. 1. n.* 109. Imo Dicast. *d.* 10. *n.* 199. recte notat per hoc fieri posse injuriam pœnitenti, si prudenter præsumatur non esse contentus, aut non fuisse confessurus tali Confessario non habenti certam jurisdictionem, sic enim exponitur saltem periculo obligationis peccatum suum grave iterum confitendi pro absolutione directa.

Q. 225. Quid censendum sit de facultatibus, quæ dicuntur a Sede Apostolica concessæ Confessariis Societatis JESU? R. facultates variæ circumferuntur, imprimis aliquæ sub nomine *Primæ, Secundæ, Tertiæ*, facultatis a R. P. *Rüdio* Provinciali recognitæ anno 1638. & concessæ pro regionibus septentrionalibus. Deinde quædam aliæ, tum propriæ, tum communes aliis Regularibus, quæ an omnes adhuc valeant, colligi poterit ex seqq. Sub finem referam aliquas facultates, quæ Sacerdotes concernunt. 1574

§. 1. Religiosi Societatis non possunt licite aut valide uti privilegiis, facultatibus &c. a S. Sede concessis, nisi in quantum a Præposito Generali fuerint illis communicatæ, *Gregor. XIII.* in novo *Compendio* privileg. v. *Communicatio* §. 5. Hoc *Compendium* insertum est instituto, Pragæ ex Decreto 8. Congregationis XIV. impresso anno 1705. & multa habet diversa a *Compendio* antiquo, unde caute intelligendi sunt Auctores, qui sæpe respondent ex antiquo *Compendio*, & fallunt, nisi ista conveniant cum novo. Hujus novi *Compendii Præfatio*, sic habet, *Juxta litteras Apostolicas nullius privilegii seu gratiæ hactenus concessæ vel imposterum concedendæ usus potest in Societate licitus esse, nisi per solius præpositi Generalis communicationem ... Porro nullis aliis gratiis & privilegiis, quacumque etiam communicatione Societati nostræ illa competant, quæ in hoc Compendio comprehensa non sint, ulli unquam uti licebit, &c.* Itaque ut sciamus, an hæc vel illa facultas nobis competat ex vi privilegii, vel specialis concessionis Apostolicæ, recurrendum est ad hoc novum *Compendium*, in quo si talis facultas non habeatur, censeri debet non usurpabilis a nobis, si habeatur, nec postea ei sit derogatum, valide & licite eo modo utemur, quo concessa est vel communicata. Quando autem Professis Societatis dicitur concedi aliqua ejusmodi facultas, per Professos intelliguntur etiam illi Sacerdotes, quia tria vota etiam tantum simplicia emiserunt, dummodo reliqua adsint, Suar. *de Relig. t. 4. tr. 10. l. 3. c. 5. n.4.* 1575

§. 2. Non possumus audire sæcularium confessiones *ubivis locorum*; sed debemus prius esse approbati ab Ordinariis locorum, ubi audimus, uti constat ex dictis *a n.* 1505. Et quamvis Mendicantes nobiscum accipiant a Papa jurisdictionem ad omnium sæcularium confessiones, tamen non possunt audire in alienis templis, nisi de consensu eorum, quibus templa subsunt, id enim prohibitum esse ad confusionem, & pacis turbationem vitandam, testatur Platel. *p. 5. n.* 886. 1576

§. 3. Non possumus absolvere *quoscumque Christi fideles undecumque venientes*, nam si Moniales sint, debemus ad has audiendas esse prius *specialiter* approbati ab Ordinariis locorum in quibus audimus, uti constat ex dictis *n.* 1505. Vide tamen dicta *n.* 1527. Et si sint Regulares, sive viri, sive feminæ, quæ secundum statuta sua non possunt confiteri extra Ordinem, invalide absolvuntur a nobis, *Compendium*, v. *Absolutio* post §. 1. Suar. supra *t.8. l.2. c.16.* apud quem, uti & in *Comp.* §. 15. Pontifices declararunt per voces illas, *Quoscumque Christi fideles*, non intelligi Regulares. Quod etiam valere pro Germania, nec sufficere privilegia, nisi secundum tenorem Constitutionis *Clementis X.* dixi *n.* 1533. De facultate absolvendi Nostros a variis peccatis, habet *Comp.* §. 8. & seqq. Et quis absolvere possit nostros apostatas, habet v. *Apostata* §. 1. & seqq. Non possunt autem Nostri, per se loquendo, confiteri nisi nostris Confessariis a Societate designatis, v. *Confessarius* §. 4. & 5. Nequidem in Jubilæis, v. *Absolutio* §. 15. De hoc tamen vide, quæ dixi *n.* 1464. 1577

§. 4. Non possumus absolvere a peccatis Papæ reservatis in Bulla cœnæ, uti ostendetur *a n.* 1618. Casus Bullæ cœnæ dabo in *l.* 7. *n.* 1. hic autem *a n.* 1613. explicabo, quandonam casus aliqui censeri debeant non reservati Papæ, ideoque possumus ab eis absolvere. 1578

§. 5. Facultas absolvendi ab hæresi, apostasia, lectione librorum prohibitorum, quæ refertur in *Comp.* v. *Absolutio* §.7. & 8. Item facultas absolvendi diripientes bona naufragorum vel eos, qui contra prohibitionem Bullæ cœnæ aliquem absolvissent ab aliquo casu dictæ Bullæ, etiam cessant, uti ostendetur *a n.*1618. & aliunde revocatæ sunt, quia erant vivæ vocis privilegia, quæ revocata esse fatetur *Præfatio Compendii*, & videri possunt, quæ dixi *l.* 1. *a n.* 850. 1579

§. 6. Possumus a casibus in Bulla cœnæ reservatis absolvere in partibus infidelium remotissimis, ex quibus non datur recursus Romam, *Comp.* v. *Absolutio* §. 5. Nec hoc revocatur per Bullas annuas, id enim sciunt Pontifices, & sensus omnium est Romæ, quod eo se non extendat revocatio. Quid circa eosdem casus Bullæ & alios possint Superiores nostri quoad Nostros absolvendos, habetur §. 10. & seqq. sed videri debent dicenda *n.* 1622. 1580

§. 7. Etiam in casibus extra Bullam cœnæ non possumus absolvere *a quibuscumque peccatis*, nam non possumus absolvere a reservatis Episcopo, uti dicetur *n.*1628. Nec ab illis, quæ sibi reservant Superiores aliorum Ordinum, imo nec a mortalibus illorum Regularium, qui non possunt confiteri alicui extra suum Ordinem, secundum dicta *n.* 1577. 1581

§. 8. Possumus absolvere a peccatis extra Bullam cœnæ Papæ reservatis, & consequenter etiam a sententiis, censuris 1582

& pœnis Ecclesiasticis ex illis resultantibus, *Comp.* v. *Absolutio*, §. 1. quænam autem reserventur Papæ extra Bullam cœnæ, insinuabitur *n.* 1610.

1583 §. 9. Facultas dispensandi cum externis quoad jejunia vel usum ciborum vetitorum, non invenitur in *Compendio*. Superiores possunt dispensare cum nostris circa jejunia & cibos vetitos, *Comp.* v. *Dispensatio* §. 6.

1584 §. 10. Facultas dispensandi cum externis in irregularitate ex defectu lenitatis; Item facultas concedendi externis usum librorum prohibitorum non inveniuntur in *Comp.* Generalis potuit per Bullam *Greg. XIII.* dare Nostris licentiam ad libros hæreticos legendos; & Provincialis ad prohibitos, *Comp.* v. *Libri prohibiti* §. 1. & 2. sed post §. 6. dicitur postea factam esse a *Greg. XV.* & *Urb. VIII.* universalem revocationem facultatis legendi, & habendi libros prohibitos.

1585 §. 11. Confessarii Societatis possunt commutare omnia vota etiam jurata, dummodo commutatio non fiat in præjudicium tertii; Exceptis ultramarinis, SS. Petri & Pauli de Urbe, S. Jac. in Compostella, Castitatis & Religionis, *Comp.* v. *Commutatio* §. 1. Provinciales dispensare possunt cum ingredientibus Societatem in voto Religionis alterius, etiam strictioris: Superiores & Confessarii nostri ordinarii possunt Nostris relaxare quælibet juramenta, si fiat sine præjudicio tertii, v. *Confessarius* §. 6. Generalis potest legata commutare ex uno usu ad alium, v. *Commut.* §. 4. De commutatione votorum possunt plura, etiam remissive, videri *a n.* 1459.

1586 §. 12. Aliqui putarunt Regulares posse per Bullam, dispensare in votis, sed fatetur Pelliz. *tr.* 8. *c.* 3. *n.* 141. id non esse certum; nec de hoc aliquid habet *Comp.* Addunt alii cum Quintan. & Mendo *diss.* 1. *n.* 77. Confessarios Regulares gaudentes privilegiis Mendicantium posse per Bullam dispensare in omnibus votis, in quibus de potestate ordinaria possunt Episcopi: putatque Gob. *tr.* 10. *n.* 632. id competere illis, quibus Superiores nostri commiserint, sed etiam de hoc nihil reperitur in Comp. Nec valet illatio a communicatione ad dispensationem, cum hæc plus dicat: Et saltem Regulares non possunt dispensare in illis, in quibus possunt Episcopi in casu urgentis necessitatis: uti dixi *l.* 3. *p.* 1. *n.* 563. ibi enim

1587 consentit Papa, tacite eligens industriam personæ Episcopi. §. 13. Quando litteræ Apostolicæ diriguntur ad Confessarium, Magistrum in Theologia vel Canonibus, Superiores possunt Confessario nostro graduato ab Oratore electo dare facultatem exequendi tales litteras, *Comp.* v. *Confessarius* §. 1.

1588 §. 14. Possunt Provinciales per se vel alios dare facultatem Nostris dispensandi ad petendum debitum cum iis, qui consanguineum vel consanguineam sui conjugis post Matrimonium carnaliter cognoverint, *Comp.* v. *Dispensatio* §. 7.

1589 §. 15. Quamvis Fr. Lugo, Lez. Peyr. Mendo supra, Burgh. *cent. cas.* 56. & alii putent privilegium dispensandi ad petendum debitum cum illis, qui ante Matrimonium habebant votum castitatis, adhuc vigere apud Mendicantes, tamen in *Comp.* v. *Dispensatio* §. 8. pro eo tantum citantur vivæ vocis oracula, adeoque censeri debet revocatum, usquedum probetur haberi per Bullam, & ut tale nobis communicari.

1590 §. 16. *Compendium* nihil habet de speciali facultate absolvendi eos, qui majores Ordines in excommunicatione suscepissent, aut eos, qui plures Canonicatus vel Beneficia curata possiderent. Nec ad dispensandum in fructibus male perceptis cum illis, qui per simoniam ignoratam obtinuerunt Beneficia; aut cum aliis, qui adhuc sunt sub patria potestate, ad retinenda tantisper Beneficia simoniace illis procurata. Nec de speciali facultate ad rehabilitandum externos ab omni genere irregularitatis, præter eam, quæ per homicidium, mutilationem, bigamiam, defectum natalium contracta est: Nec ad dispensandum aliquando cum sanctimonialibus, ut possint vel sine habitu vel extra sui Ordinis claustra remanere. Nec ad dispensandum cum his, qui invalide contraxerunt Matrimonium non servata forma Trid. apud ipsos recepti, ut possint hac non servata illud secreto revalidare: Nec ad dispensandum cum illis, qui ignorantes contraxerunt cum impedimento criminis; unde censendum est nos facultates eas non habere, donec constet unde. Quomodo Superiores possint Nostrorum irregularitatem tollere, habetur *in Comp.* v. *Dispensatio* §. 4. & seq. An possimus absolvere ab excommunicatione, suspensione, & interdicto Episcopali. V. dicenda *n.* 1628.

1591 §. 17. Quando Generalis noster initio sui regiminis revocat facultates, gratias, privilegia ab antecessoribus suis concessa, non intelligitur de facultate absolvendi, dispensandi, nec de usu indulgentiarum pro liberanda anima & aliis similibus, sed illæ solum revocantur, quibus quasi dispensabatur in observatione Regularum, quæque ad gubernationem, & religiosam disciplinam spectant, ut est facultas dandi, accipiendi, retinendi apud se pecuniam, utendi sigillo privatim &c.

1592 §. 18. S. Congr. anno 1648. de mandato Innoc. X. occasione controversiæ inter Episcopum Angelopolitanum, & Patres Societatis JESU inter cetera resolvit sequentia, uti referunt *Manigart* in praxi pastorali pag. 1146. & *Synod. Colon.* anno 1662. pag. 178. Patres non possunt eligere Conservatores ex vi privilegiorum, si Episcopus urgeat observationem Decretorum Trid. in iis, in quibus per Trid. vel Papam exempti subjiciuntur Episcopi jurisdictioni, & correctioni (Quomodo alias Patres possint eligere Conservatores suorum jurium & privilegiorum, habetur *in Comp.* v. *Conservator*) Patres affirmantes se habere contraria privilegia, tenentur ea exhibere, nec tenetur credere Episcopus. Si verba privilegiorum sint obscura & ambigua, solus Papa pro interpretatione est adeundus, uti etiam declaravit *Clemens X. n.* 1508. relatus. Omnia Patrum privilegia redacta sunt ad terminos Constit. *Greg. XV. Inscrutabili*, Patres gravati ære alieno, vel ad ratiocinia, vel testamentorum executores possunt conveniri coram Ordinario, si non nominaverint Conservatores intra tempus habile ab Ordinario præscriptum. Si Episcopi pro utendis juribus cathedralium Ecclesiarum coram Judice competente agant &c. Patres non possunt recurrere ad Conservatores, Si Regulares non approbati, confessiones audiant, vel concionentur sine benedictione aut licentia, potest Episcopus immediate agere contra illos, & remediis juris coercere etiam procedendo ad censuras. Si e Patribus quis agat contra Episcopum maledictis, scripto, vel facto, debet puniri a Superioribus, & de punitione certior fieri Episcopus. Si Superiores negligant punire, potest Episcopus juxta Trid. *sess.* 25. *c.* 14. *de Regul.* Si autem profugerit ad aliam diœcesim, servanda Constitutio *Clementis VIII. Suscepti muneris ratio.* Prædia rustica &c. quæ spectant ad Patres non gaudent privilegiis Collegiorum, neque tempore paschali possunt in his ministrare Eucharistiam ibi laborantibus: neque alias quibuscumque etiam famulis suis ministrare Baptismum, Extremam Unctionem, aut assistere Matrimonio. Patres habentes apothecas quarumcumque mercium, macella & si milia non possunt quidem prohiberi, si tamen extra Collegia dent notorie per hoc scandalum populo, prohiberi possunt ab Episcopo. Conservatores Societatis ex vi Bullæ *Greg. XIII. Æquum reputamus*, possunt in manifestis injuriis & violentiis etiam per censuras & pœnas Ecclesiasticas procedere contra Vicarios generales Episcoporum. Multa ex his statuit etiam S. Congregatio, approbante *Gregorio XV.* & *Urb. VIII.* uti refertur *tom.* 4. Bullarii post Constitutionem 18. *Greg. XV.* ubi etiam habentur sequentia: Regulares exempti, quibus cura animarum non incumbit, non subjacent Episcoporum jurisdictioni in his, quæ Sacramentorum administrationem concernunt, nisi cum in Sacramentis personis sæcularibus administrandis iidem Regulares delinquunt. Facultates per Constitutionem *Greg XV. Inscrutabili*, non conceduntur Episcopis in personas nullius diœcesis: Nec conceduntur Prælatis habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem, Quando Episcopus admonuit Superiores, ut amoveant Confessarium vel administratorem bonorum apud Moniales, si Superiores id non faciant, possunt id facere Episcopi, nec tenentur causas reddere Superioribus Regularibus.

§. 19. Ex dictis constat nos non posse uti gratiis vel privile- 1593
giis, quibus Trid. *sess.* 25. *c.* 22. *de Relig.* derogat, *Comp.* v. Conc. Trid. §. 3. Putant autem Cast. *tr.* 27. *pun.* 13. *n.* 13. & Gob. *tr.* 9. *n.* 719. hoc intelligi tantum de illis, quæ adversantur contentis in illa sessione, neque derogationem odiosam esse extendendam ad omnia in *Trid.* contenta: Sed hoc nos non juvat, nam quoad omnia derogat saltem Bulla *Pii IV. Trid.* addita. Docet quidem Suar. *de legibus l.* 8. *c.* 18. *n.* 18. tanquam probabilius, quod nec Bulla *Pii* deroget, nisi secundum ea, quibus derogatur expresse per decursum Trid. sed. Arr. *de legibus d.* 33. *n.* 8. & Du-Bois ad prop. ab *Alex. VII.* damnatas *n.* 161. melius dicunt derogare quoad omnia reipsa opposita *Trid.* alioquin Bulla quoad illud punctum nihil efficeret, sed ageret actum *a Trid.*

§. 20. Quando aliqua facultas nunc redditur, vel concedi- 1594
tur contra Decreta *Tridentini*, non requiritur derogatio circa *Trid.* si concessio manu Papæ fuerit signata, *S. Pius V.* & S. Congr. apud Gaz. *de benef.* p. 4. *c.* 5. *n.* 34. *pun.* 5. *c.* 8. *n.* 87. Barb. *in Collect. ad Trid. sess. de Ref. c.* 21. *n.* 2.

§. 21. Quamvis *Clemens VIII.* apud Manigart, *pag.* 1100. 1595
& Synod. Colon. *pag.* 77. statuerit, ut nullæ Confraternitates etiam a Regularibus erigerentur, vel aggregarentur sine consensu Ordinarii &c. Constitutio tamen illa non afficit nostras Congregationes vel Sodalitates quarum Indulta omnia postea iterum confirmavit per Bullam *Greg. XV.* uti habet Comp. v. Sodalitas §. 7. Praxis tamen habet, ut indulgentiæ primo Roma acceptæ non promulgentur, nisi subscriptæ ab Ordinario.

§. 22. Si Episcopi urgeant, Regulares non possunt in suis si- 1596
ne benedictione, in alienis autem templis sine licentia Episcoporum prædicare, Trid. *sess.* 6. *c.* 2. *Clem.* X. supra *nu.* 1504. Quod si Episcopi contradicant, Nostri nec in nostris nec in alienis templis possunt prædicare, *Comp.* v. *Prædicatores*. Per Bullam *Greg. XIII. Vigore*, &c. quæ refertur in Instituto pag. 82. possunt Nostri tantum tonsurati publice prædicare.

§. 23. De facultate Sacerdotum Societatis ad applicandas In- 1597
dulgentias altaris privilegiati, dixi ante *n.* 526. Ad publicandas, & lucrandas plures alias Indulgentias etiam in Missionibus, *a n.* 1357. 1361. ad transferendas Indulgentias cum festo S. Xaverii, *n.* 1357. 1376. Ad legendum officium, & Missam de S. Ignatio semel de septimana, dixi *l.* 4. *n.* 1248. Ad legendum Officium, & Missam in festis nostrorum Beatorum, ib. *n.* 1249. & hic *n.* 375. Ad legendam Missam in privatis Oratoriis & altari portatili, hic *n.* 273. Ad legendam Missam ante auroram, vel post meridiem, *n.* 225. 229. Ad benedicenda paramenta Missæ, & campanas, *n.* 353. 406. Possuntque Superiores nostri reconciliare nostras Ecclesias, cœmeteria, & Oratoria polluta, *Comp.* v. *Ecclesia* §. 2. Et possumus

sumus in templis nostris omni die, quo alias licitum est, ministrare Eucharistiam, excepto die Paschæ, *Comp.* v. *Eucharistia* §. 1. pro quo etiam aliam declarationem retuli *l.* 6. *p.* 1. *n.* 637. De facultate eodem die binandi Missam nihil habet *Compendium*, sed videri possunt dicta *n.* 138.

1598 *Q.* 226. *Quid dicendum sit de facultatibus, quas Sedes Apostolica concedit Episcopis cum potestate communicandi aliis?* R. Episcopi in Germania accipiunt multas facultates, quas alioquin non habent, v. g. absolvendi ab hæresi, dispensandi in variis rebus. In fine datur facultas *communicandi aliis Sacerdotibus illas facultates, in totum vel in partem*, sed subditur: *Et prædictæ facultates tantum concessæ intelligantur ad quinquennium. Quæritur*, an Episcopi vi talis facultatis communicandi, possint alteri Sacerdoti ad plures quam quinque annos, aut etiam in perpetuum communicare tales suas facultates. Posse, suadetur 1. quia verba illa, *prædictæ facultates tantum concessæ intelligantur ad quinquennium*, videntur respicere tantum facultates a Papa concessas Episcopis, non autem ab Episcopis communicandas aliis, nam nihil dicunt de communicandis: ergo restrictio ad quinquennium videtur cadere tantum super concessionem Papæ, & non super communicationem ab Episcopis faciendam. *Conf.* nam facultas communicandi, cum sit privilegium & beneficium Principis, est ample interpretanda, nec plus restringenda, quam verba sonent: ergo cum detur facultas communicandi absolute sine verbo ullo restringente ad quinquennium, dicendum est esse facultatem communicandi ad quodcumque tempus, prout Episcopis videbitur expedire. 2. Quando Episcopus dicit, *Titius sit ad quinquennium Vicarius meus cum potestate approbandi Confessarios*, Titius vi hujus potestatis potest approbare in perpetuum, itaut quamvis potestas approbandi non sit perpetua, tamen approbatio sit perpetua: ergo cum Papa dicat, *Episcopus habeat ad quinquennium facultatem absolvendi ab hæresi cum potestate hanc facultatem communicandi*, poterit communicare in perpetuum; itaut quamvis potestas communicandi non sit perpetua, tamen facultas communicata sit perpetua. 3. Si Episcopi ipsimet tantum acciperent facultatem, v. g. absolvendi ab hæresi, & non potestatem dandi aliis facultatem absolvendi ab hæresi: ergo tale privilegium erit inutile in Germania, in qua Episcopi per se non absolvunt. Econtra Episcopum non posse ulli communicare ejusmodi facultatem nisi ad quinquennium, quo ipse eam habet, suadetur 1. quia Episcopo datur tantum potestas communicandi suam facultatem: neque enim ullo verbo plus insinuatur in Rescriptis: sed Episcopus habet suam tantum ad quinquennium: ergo. *Conf.* nam communicare est facere aliquid sibi & alteri commune ut nempe etiam alter hoc habeat, quod ipse habet: ergo si Episcopus extra quinquennium non habeat, nec alter per ipsum habebit. 2. Si Episcopus posset istas facultates communicare in perpetuum, cum inter illas sit, Dispensare in tertio gradu pro Matrimoniis contrahendis cum pauperibus, Ordinare extra tempora &c. posset has aliasque, etiam ultima die quinquennii, quo eas habet communicare in perpetuum multis Sacerdotibus per totam diœcesim suam dispersis, itaut hi in perpetuum habituri essent facultates, quas nequidem Episcopus habebit: est autem inauditum, quod ullus Episcopus unquam ista communicarit; est incredibile, quod ita communicare possit, alioqui ferme frustra teneretur singulis quinquenniis petere confirmationem talium facultatum aliis communicandarum, quia satis multos haberet in sua diœcesi, qui dispensarent: ergo.

Ad 1. in oppositum patet ex dictis, quia To *communicare* significat hoc, nec patitur plus, quam quod dixi in prima ratione hujus ultimæ sententiæ. *Ad* 2. patet disparitas, nam aliunde constat Vicariis, etiamsi ipsimet approbati non essent, & ad unicum diem futuri essent in officio Vicarii, concedi ab Episcopis potestatem simpliciter approbandi, & dandi facultatem absolvendi in perpetuum, & non tantum communicandi facultatem absolvendi, quam forte talis Vicarius haberet. *Ad* 3. n. seq. quia si ipsis Episcopis non daretur, non possent communicare, nemo enim communicat, quod ipsemet non habet. Quod *Conf.* nam etiam Episcopis datur facultas binandi Missam, quamvis ipsimet binare non soleant; quod autem Episcopis ipsis detur facultas illa cum sola potestate communicandi, & non detur potestas concedendi facultatem binandi patet ex verbis, quæ subjunguntur: *Quod si hanc eamdem facultatem alteri Sacerdoti juxta potestatem inferius apponendam communicare visum fuerit, serio ipsius conscientiæ injungitur &c.* Quod autem est de hac facultate, idem est de aliis, cum Indultum non distinguat. Hinc *Inferes* 1. Si Episcopus facultates suas habuerit per triennium, posse alicui communicare tantum per biennium: si habuerit ad quinquennium minus uno die, posse tantum communicare ad unum diem. 2. Si Episcopus in futurum provideat, ut omni quinquennio Romæ renoventur facultates suæ, poterit eas alicui communicare pro tempore vitæ suæ, per potestatem communicandi partim præsentem, partim futuram; ad eum modum, quo secundum dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.* 605. possum nunc pro tunc donare Titio aliquid, sub conditione, si sequente anno crescat, itaut purificata conditione absque novo consensu meo donatio illa transeat in absolutam. Hæc disputata sint in utramque partem, nam totum pendet a mente & voluntate Sanctissimi tales facultates concedentis: cum autem in multis agatur de valore Sacramentorum, merito debent Ordinarii a S. Sede petere declarationem, ne Sacramenta exponantur periculo nullitatis.

DUBIUM IV.

Quid sit reservatio casuum, & quis habeat potestatem reservandi, & absolvendi ab iis. 1599

RESP. I. Reservatio hæc, est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum. At certum est in Ecclesia potestatem esse, quædam peccata reservandi, a quibus inferiores Confessarii non possint absolvere, ut sic subditi melius dirigantur, & absterreantur a peccatis, quorum difficilem remissionem vident: quamquam, nisi graves causæ sint, non debeat quivis, neque qui potest, quidvis facile reservare, neque difficulter veniam dare absolvendi a reservatis, ne alioqui cedat in destructionem, quod debebat in ædificationem. Porro etsi quivis Ordinarius potestatem habeat reservandi, in Parochis tamen consuetudo eam abrogavit. V. Suar. *d.* 30. *s.* 5. Lugo *d.* 15. *s.* 6. §. 3. *Unde resolves:*

II. Cum non sit obligatio confitendi venialia, ea frustra reservantur (etsi fortasse possint saltem a Papa) ideoque sola mortalia, eaque non nisi externa graviora, opere consummata, prudenter reservantur: Unde *Clemens VIII.* statuit, ut Prælati Religionum, si quidem velint, undecim tantum casus reservare possint, nec plures sine consensu Capituli generalis pro tota Religione, vel Capituli provincialis pro Provincia: Quod tamen de culpa tantum, & non censuris intelligendum est, potest enim Prælatus aliquid præcipere sub excommunicatione sibi reservata. Casus autem *Clementis* sunt sequentes.

I. Apostasia a religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiva e Monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus Monasterii. 6. Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus. 7. Juramentum falsum in Judicio legitimo. 8. Procuratio, consilium vel auxilium ad abortum fœtus animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio vel vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personæ. 10. Falsificatio manus, vel sigilli officialium Monasterii. 11. Maliciosum impedimentum, retardatio aut apertio litterarum a Superioribus ad inferiores, vel contra.

II. Is, qui confitetur reservatum, mittendus est ad Superiorem (suadebit tamen charitas, imo aliquando coget ut ipse confessarius, tacita persona & casu a Superiore veniam petat absolvendi) Quod si Superior adiri non possit, & sit causa urgens, v. g. timor infamiæ vel scandali ex omissione confessionis vel Communionis, tunc potest inferior absolvere a reservatis, cum onere, ut pœnitens se postea Superiori sistat. Quod etiam verum est, quamvis casus censuram reservatam annexam habeat. Porro eo casu peccata non reservata tantum confiteri, sufficere putant probabiliter Sotus, Corduba, & Gab Anton. Palaus, Dian. *t.* 2. *tr.* 4. R. 104. & Lugo *d.* 4. *de Euch. n.* 86. non improbat: *S. Thom.* tamen *Suar.* & alii comm. docent omnia esse confitenda, quod tutius est.

III. Si Superior injuste neget facultatem absolvendi a reservato, posse ab alio Confessario, etiam directe absolvi, affirmant Henr. & Dian. *p.* 2. *t.* 4. *R.* 29. esse probabile. Sed rectius negant Laym. *l.* 3. *tr.* 6. *c.* 13. Lugo *d.* 29. *a n.* 188.

IV. Peccant Superiores 1. Si sine justa causa difficiles se præbeant in concedendis licentiis pro absolutione reservatorum, Quint. *t.* 3. *sign.* 13. ex Fag. Kon. & aliis 10. Et si ex negatione timeatur grave subditi detrimentum, peccant contra charitatem & justitiam, Lugo, Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 66.

V. Si Superior Confessario Regularium ad hoc deputato negat facultatem absolvendi, Confessarius autem judicet debere concedi, potest is pro ista vice absolvere Avers. *q.* 17. *s.* 5. Lugo *s.* 4. referens sic declarasse *Clementem VIII.* haberique in quarto tomo Bullarii, Bulla 26. *Urbani VIII.* & Quintan. *s.* 11. dicens non esse dubium ea de re: additque ex aliis 7. probabile esse, idem posse, si viro Religioso, pio, docto & prudenti (licet non ex designatis de facto) neget, Dian. *p.* 3. *t.* 3. *R.* 126. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 56. & *p.* 9. *t.* 3. *R.* 15. ex Pelliz. (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat) & aliis. Imo Quint. *l. c.* censet probabile, quod idem fieri possit, si Superior adiri nequeat, & urgeat tempus celebrationis vel Communionis, v. g. quia sine nota non potest abstinere, cum alii omnes communicent. Ib. ex Trull. & aliis 6. Denique Dian. *p.* 2. *tr.* 2. *R.* 126. notat ex Suar. *de Relig. t.* 4. *l.* 2. *c.* 15. Regulares semel sine licentia suorum Superiorum posse absolvi a reservatis, puta eos, qui adhuc, & quatenus hoc privilegium commune habent cum FF. Minoribus, quorum id esse testatur Emmanuel Rodr. *tom.* 1. *qq. Reg. q.* 62. *art.* 6.

VI. Nihilominus certum est, posse aliquando Superiorem justis de causis negare facultatem, & cogere subditum, ut ad se veniat, Lug. *l. c.* Nam si ex casu reservato grave scandalum vel damnum communitatis timeretur, potest Superior negare absolutionem, donec penitens per se vel Confessarium Superiori det sufficientem notitiam ad illud evitandum, alias non est satis tutus, nec dispositus ad absolutionem. Quare si Confessarius eo casu urgeat absolutionem, debet is attendere, ut penitens obligationi suæ satisfaciat in adhibendo remedio communi malo vel damno, si sit ejus periculum, quia nisi hoc faciat, non potest absolvi, non ex

„ defectu jurisdictionis, sed quia non est d spositus. Ad hoc „ tamen requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa sit, & alia „ remedia adhiberi non possint. Suar. *t.4. de rel. l.8.c.5.n.*10.

„ VII. Peregrinus, quoad reservationem, judicandus est „ juxta diœcesim, in qua versatur; in qua, quæ reservata „ sint discant Pastores ex Agendis, aut consuetudine.

„ VIII. Superior auditis solis reservatis potest ab illis ab- „ solvere, & reliqua inferiori committere, ex causa urgen- „ te; qualis tamen non est multitudo negotiorum, ut do- „ cent Suar. Fernand. & Fill. sed alia gravior; tum quia „ etiam occupatissimus potest dare facultatem adeundi alte- „ rum, cum onere postea comparendi, tum quia integritas „ confessionis est de jure divino.

„ IX. Qui a Superiore absolutus est a reservatis, potest „ ab iisdem postea absolvi a quovis, quia non sunt am- „ plius materia necessaria Confessionis.

„ X. Qui bona fide confitetur, nesciens suum casum esse „ reservatum, vel Sacerdotem carere potestate circa illum, „ valide quidem absolvitur, cum onere tamen comparendi, „ *Præp.* Similiter si Confessarius probabiliter credit non es- „ se reservatum (esto revera sit) valet absolutio. Less. „ Dian. *p.* 9. *t.* 9. R. 29.

„ XI. Qui confitens habenti potestatem ordinariam dele- „ gatamve in reservata, oblitus est inculpabiliter reservatum, „ potest illud postea confiteri etiam inferiori, & absolvi. Quod „ etiam valet (saltem si prior habuerit potestatem ordina- „ riam) etiamsi prior absolutio ob indispositionem, vel alium „ defectum pœnitentis invalida fuisset. Ratio est, quia inten- „ dit absolvere quantum potuit: ergo saltem sustulit reserva- „ tionem, quod fieri potuit absque Sacramento. V. Præp. *in* „ *3. p. q.9. d.*4. *n.*24. Merat. *t.3. d.*30. *s.*3. Dian. *p.* 4. *t.*4. R.124.

„ Resp. II. A reservatis absolvere potest. 1. Ipse reser- „ vans. 2. Ejus in spirituali jurisdictione Superior. 3. Cui „ ipse delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando Superior adi- „ ri non potest, v. g. a reservatis Papæ absolvere potest „ Episcopus eos, qui Romam ire non possunt.

„ Resp. III. Extra periculum mortis (de quo v. dicta *du-* „ *bio superiori*) nullus inferior per se, & directe absolvere „ potest, nisi ex jure vel privilegio concedatur.

„ Dicitur I. *Per se*; quia de indirecta, & per accidens „ colligitur ex dictis.

„ Dicitur II. *Nisi &c.* quia in casibus Papalibus absolve- „ re potest Episcopus per se vel Vicarium quando sint oc- „ culti, ut docet Nav. *c.* 27. *Unde resolves.*

„ Mendicantes ex vi juris communis non possunt absolvere „ a reservatis Episcopo, quia ut sic non habent potestatem „ majorem Parochis; & privilegium, quod circa hoc habue- „ runt, sublatum est decreto Urbani VIII. anno 1628. Exci- „ pit tamen Aversf. cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. R. 71. eos casus, „ qui Episcopis a jure tantum reservantur. Imo Quint. *t.* 1. „ *tr.*3. *s.*14. affirmat, Regulares adhuc posse absolvere, sicut „ ante decretum, eo quod hoc in Provinciis non sit promul- „ gatum, quod Dian. *p.9. t.6.* R.51. non audet probare, nisi „ ad Episcopum non pateat recursus, tunc enim ab ipsis reser- „ vatis posse absolvere, sicut possunt a Papæ reservatis, „ Gran. Dian. *p.* 5. *t.* 14. R. 58. V. etiam Præp. *q.* 19. *d.* 1.

„ Resp. IV. Si Confessarius dubitet, an pœnitens lapsus „ sit in mortale reservatum, si quidem dubium sit positi- „ vum, potest (sequendo opinionem probabilem, & judi- „ cando probabiliter non esse reservatum) absolvere: Si „ vero dubium sit negativum, posse absolvere negant ali- „ qui ut *Arm. Cord. &c.* probabilius affirmant Suar. Fill. Henr. „ Hurtad. Bonac. Lugo *d.* 20. *a n.* 17.

A D D E N D A.

1600 QUæst. 227. *Quid præterea notandum sit circa potestatem reservandi peccata?* R. Hoc tantum, quod illi omnes possint reservare, qui habent potestatem ordinariam conferendi jurisdictionem, possunt enim illam delegare aliis vel plene vel restricte tantum, Dicast. *d.* 11. *n.*4. Unde posset etiam Parochus reservare, respectu illius, cui a Parocho debet delegari jurisdictio, Maj. Vasq. Dicast. contra Suar. Busemb. & alios.

1601 *Q.*228. *Quotuplex sit, & quomodo fieri possit reservatio?* R. §. 1. Reservatio potissimum est duplex, pœnalis, & medicinalis. Pœnalis est, quæ fit in odium & pœnam alicujus peccati. Medicinalis, quæ fit propter bonum fidelium, vel ob rectam gubernationem alicujus communitatis.

1602 §. 2. Putat Gob. *t.* 7. *n.*260. tum esse pœnalem, si habeat censuram annexam, medicinalem, si non habeat censuram annexam: Castr. *t.2. d.*1. *p.*17. *n.*8. vocat pœnalem, per quam delictum ipsum specialiter prohibetur vel punitur, medicinalem, per quam delictum non specialiter prohibetur vel punitur, sed tantum simpliciter reservatur. Hoc videtur certum, si reservatio supponat delictum & addatur ex suppositione illius commissi, tum esse pœnalem; econtra tum esse medicinalem, si non supponat delictum, sed ponatur velut medicina præservativa, ne delictum fiat vel repetatur, & ideo videtur dicendum, quod reservationes omnes, quæ de facto dantur, sint simul medicinales.

1603 §. 3. Reservatio fieri potest vel directe vel indirecte. Directe fit cum quis jurisdictionem Confessarii, quam restringit, habet sibi subordinatam, uti Episcopus Parochi sibi subjecti, quam ideo directe potest ab eo auferre, suspendere, restringere. Indirecte fit, cum quis jurisdictionem Confessarii non habet sibi subordinatam, eo quod hic non sit ejus subditus; suum tamen subditum eidem subjecit quoad aliqua tantum peccata, & non quoad omnia; in hac enim causa subditus hujus Episcopi non subjicitur isti Confessario quoad illa peccata, quæ ibi reservat iste Episcopus, ideoque hic Confessarius non potest ab iis absolvere, cum careat jurisdictione in pœnitentem, respectu istorum peccatorum.

Q. 229. *Quænam peccata reservari possint, vel de facto reser-* 1604
ventur? R. §. 1. Reservari possunt atrociora quædam & graviora delicta, uti habet Trid. *sess.*14. *de pœn. c.* 7. Possent etiam reservari venialia, quia licet multis aliis modis deleri possint, tamen secundum dicta *n.* 1549. per Sacramentum Pœnitentiæ remitti non possunt, nisi ex vi jurisdictionis dependentis ab Ecclesia, quæ posset eam negare vel limitare. Suar. Con. Fill. Lug. Dicast. *d.*11. *n.*26. Aversa *q.*7. *s.* 2. contra Vasq. Multo magis reservari possent mortalia negative dubia, quia secundum dicta *a n.* 606. est obligatio confitendi illa: de facto tamen non solent reservari, nisi certo mortalia, & reservatio, cum sit odiosa secundum dicenda *n.* 1684. stricte est interpretanda, nec extendenda ad casum dubium, Suar. Hurt. Lugo *d.* 20. *n.* 18. Dicast. *a n.* 88. Aversf. supra. *Nec obstat*, quod *Clemens VIII.* 9. Joan. 1601. prohibuerit absolutionem a casibus, etiam dubie contentis in Bulla cœnæ, nam 29. Nov. 1602. in alio Decreto de re eadem omisit illa duo adverbia, *clare*, *& dubie*, ideoque videtur revocasse prius Decretum, Viva ad 3. prop. *Alex. VII. n.* 9. Pelliz. apud Dian. *p.* 10. *t.*14. R.8. Sanch. tamen *in Dec. l.*1. *c.* 10. *n.* 74. putat, peccatum in dubio reservari, si pro eo sit præsumptio fori externi, quia ex hac videtur esse possessio pro certitudine delicti: sed alii saltem in ordine ad forum internum, hanc limitationem non addunt. Quid autem dicendum sit, si, quando peccatum dubium est, absolvatur, & postea superveniat certitudo, dicetur *n.* 1693.

§. 2. Quamvis nunc non reserventur peccata, nisi in ali- 1605
quem actum externum prodeant, ideoque possit quivis approbatus absolvere, v. g. ab hæresi mere interna, tamen reservari possunt peccata mere interna, uti reservantur Papæ vota aliqua mere interna, v. g. castitatis, quamvis enim Ecclesia non judicet de mere internis, tamen secundum dicta *n.* 1549. jurisdictio ad absolvenda etiam mere interna concedi debet ab Ecclesia, quæ negare posset vel limitare, Suar. Vasq. Sanch. Aversf. Lug. Dicast. *n.* 29. Chapeav. *p.*1. *c.* 6. Mendo *d.* 1. *q.* 4. Quandonam autem peccatum internum dicatur prodire in actum externum, dicetur *a n.* 1649.

§. 3. Peccata etiam occulta reservantur, uti constabit ex 1606
dicendis *n.* 1609. & 1627. Quid autem hic dicatur occultum, publicum, notorium, deductum ad forum contentiosum, dicam *a n.* 1656. Quod si alicubi reservetur peccatum tantum publicum, & detur illius absolutio, quando adhuc est occultum, postea autem fiat publicum, quid tum sit faciendum, dicam *n.* 1694.

Q. 230. *An incurrat reservationem, qui ignorat illam esse pec-* 1607
cato suo annexam? R. §. 1. Si reservatio esset pure pœnalis, negant incurri Sanch. *de Matr. l.* 9. *d.*32. *n.*18. Castr. *t.*2. *d.*1. *p.*12. *n.* 8. Stoz. *l.*2. *n.*59. & alii, quod Lug. *d.* 20. *n.*11. Gob. *t.* 7. *nu.* 360. Dian. *p.* 19. *tr.*15. R. 8. vocant probabile, tum quia talis pœna videtur imponi contemptoribus legis aut contumacibus, quales non sunt, qui ignorant legem vel pœnam annexam, tum etiam, quia si lex vel pœna sit invincibiliter ignorata, non videtur voluntarie transgressus talem legem, prout pœnalis est, cum de ea non cogitaverit: ergo nec erit talem pœnam promeritus, quæ ordinarie non est debita tali peccato, sed per accidens est annexa. Hæc sententia procedit ex suppositione, quod detur reservatio pure pœnalis, quod *n.* 1602. negavi. Tamen

§. 2. Quamvis reservatio non sit pure pœnalis sed simul me- 1608
dicinalis, adhuc putant aliqui non incurri ab ignorante, quod Quintan. Dian. Burgh. *cent.* 3. *casu* 31. vocant probabile, quia semper videtur esse pœna extraordinaria; sed absolute tenendum est cum communissima, incurri, quod clarum esse & in praxi notum dicit Aversf. *q.* 17. *s.* 1. putantque *Hurt.* & alii oppositum esse improbabile, quia per talem reservationem, quæ potius est medicina quam pœna absolute, & antecedenter tollitur jurisdictio a Confessario, propter bonum commune.

Q. 231. *Quid addendum sit circa casus reservatos Papæ præ-* 1609
sertim per Bullam cœnæ? R. seqq. §. 1. Quamvis nulli casus reserventur Papæ, nisi sint mortales; & in actum externum prodeant, uti dictum est *a n.* 1604. tamen reservantur, quamvis sint plane occulti, uti patet ex his propositionibus ab *Alex. VII.* damnatis: Tertia: *Sententia asserens Bullam cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, visa & tolerata est.* Quarta: *Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.* Et doctrinam his damnatis propositionibus contrariam optime firmat *Du-Bois* super illas propositiones, qui videri potest.

§. 2. Casus extra Bullam cœnæ reservati Papæ sunt pluri- 1610
mi, & quotidie fiunt plures per speciales Constitutiones, quæ etiam his temporibus emanant: v. g. nunc reservatur Papæ excommunicatio lata in illos, qui propositionem aliquam ex damnatis ab *Alex. VII. Inn. XI. Alex. VIII.* docuerint, de-
fen-

fenderint vel de ea tractaverint, nisi forsan oppugnando. Antiquos casus fuse enumerat Filliuc. *tr.* 15. Brevius Chapeav. *de cas. reserv. p.* 1. *c.* 5. *qu.* 1. Brevissime plerosque Busemb. *l.* 7. *c.* 2. *d.* 4. *art.* 3. De violenta manuum injectione in Clericum plura habet *Busemb.* ib. ubi etiam aliqua addam. De simonia dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 214. 220. De duello, & ad illud quomodo, etiam solo aspectu concurrentibus; dixi ibidem *a n.* 843. 847. De negligentibus denuntiationem hominis suspecti de hæresi, vel Sacerdotis occasione confessionum sollicitantis ad turpia, dixi *l.* 2. *n.* 215. 216.

1611 §. 3. A casibus Papæ reservatis extra Bullam cœnæ absolvere possunt Confessarii Societatis JESU, secundum dicta *n.* 1582. Quid possint alii Regulares, peti debet ex illorum privilegiis.

1612 §. 4. Bulla cœnæ est Decretum, quod Papa omni anno die cœnæ Domini, sive Jovis sancto renovat, per quod fert censuras & reservationem in quædam crimina: Auctor Bullæ cœnæ ignoratur: cœpit autem ferri a tempore *Martini V.* anno 1420. Et declaravit *S. Pius V.* antiquam durare usque ad promulgationem novæ. Bullam cœnæ dabo ad longum *l.* 7. *n.* 1. Hic notabo aliqua circa præcipuos casus in Bulla cœnæ contentos.

1613 §. 4. Reservatur in ea hæresis formalis tantum, per quam quis cum pertinacia tuetur errorem agnitum; unde ab illis, qui non habent specialem facultatem, absolvi possunt hæretici materiales, quales dari etiam in Germania, dixi *l.* 2. *n.* 94. quamvis forte per neglectum inquirendi, aut alio modo peccarint mortaliter non admittendo fidem, talis enim casus, licet sit peccatum mortale contra fidem, tamen non est vere casus Bullæ, cum non sit hæresis formalis. Et idem est de eo, qui absque errore interno negat fidem, quamvis enim peccet contra fidem & pro foro externo præsumatur esse hæreticus, tamen pro foro conscientiæ non incurrit pœnas, nec reservationem hæresi impositam, communis cum Viva *ad prop.* 3. Alex. VII. *& de Jubil. q.* 11. *art.* 1. *n.* 7. An autem manifestans suum dubium in fide, incurrat, dicetur *n.* 1651.

1614 §. 6. Casus omnes reservati Papæ habent annexam excommunicationem, & propter hanc reservantur, Sanch. *in Dec. l.* 2. *c.* 8. *n.* 3. *c.* 11. *n.* 1. Chapeav. *c.* 4. Aversa *q.* 17. *s.* 2. Castr. *tr.* 4. *d.* 4. *p.* 3. Gob. *tr.* 7. *n.* 360. Viva *de Jubil. q.* 11. *art.* 1. Quod certum videtur de casibus Bullæ cœnæ, nam initio semper ponitur, *Excommunicamus &c.* & tum in fine Bullæ additur, quod absolutio *a prædictis sententiis*, nempe excommunicationis, reservetur soli Pontifici: ergo reservantur propter illam censuram: hinc si peccans non sciverit censuram esse annexam, aut de illa non cogitarit, quando peccabat; non incurrit censuram: ergo nec reservationem: a talibus enim pœnis excusat ignorantia, & inadvertentia, uti dixi *l.* 1. *a n.* 767. & præter ibi citatos docent Aversa *s.* 1. Tamb. *in Dec. l.* 1. *c.* 2. §. 10. *n.* 9. Stoz. *l.* 2. *n.* 60. Atque idem est, si propter metum vel quamcumque aliam causam non incurratur censura, tum enim etiam non incurretur reservatio Papalis, Suar. *de pœn. d.* 29. *s.* 2. *n.* 11. Sanch. *in Dec. l.* 2. *c.* 8. *n.* 3. *&* 5. Tamb. *de cas. reserv. c.* 5. §. 1. Dian. *p.* 9. *tr.* 6. P. 13. Castr. & Gob. & Stoz. supra Dicast. *de pœn. d.* 11. *a n.* 19. Et quamvis ignorantia legis sit vincibilis & mortaliter culpabilis, dummodo non sit crassa, adhuc probabile est excusare a censura, secundum dicta *l.* 1. *n.* 770. & dicenda de censuris. Aliud est de casibus reservatis ab Episcopo vel Prælato regulari, etiam habentibus annexam censuram: mens enim horum est ut quamvis non incurratur censura, peccatum maneat reservatum, censuram enim addunt, ut reservatio sit gravior, & difficilior, Tamb. & Stoz. *n.* 61.

1615 §. 7. *Laym. Gob.* & alii probabiliter dicunt Bullam cœnæ, quoad libros, quibus hæresis inspersa est & non ex professo defenditur, non esse in eo rigore receptam in Germania, adeoque lectionem talis libri non esse vere casum Bullæ reservatum.

1616 §. 8. Quamvis in Jubilæo vel alias concedatur facultas generalis absolvendi *a quibusvis peccatis & censuris*, non intelliguntur reservata, uti habet communis, quia specialiter excepta requirunt specialem concessionem. Quando additur generaliter, *etiam a reservatis Sedi Apostolicæ*, non intelliguntur casus Bullæ cœnæ, Ugol. Suar. Sanch. *cap.* 13. *n.* 13. Chapeav. *p.* 1. *c.* 4. Viva supra, quia etiam talis facultas generalis non censetur se extendere ad ea, quæ specialiter eximuntur. Quando additur generaliter, *ab omni excommunicatione Papæ reservata, ac etiam a casibus Bullæ cœnæ*, si non fiat expressa mentio de facultate absolvendi etiam ab hæresi, adhuc dicunt Sanch. *n.* 10. Lug. *d.* 20. *n.* 162. Greg. XIII. declarasse hanc censeri concessam; sicuti enim hæresis maxime speciali reservatione eximitur, ita exigit specialem & expressam pro absolutione facultatem, quod operose persuadere nititur Viva: Sed alii in hoc ultimo contradicunt; & Tann. *d.* 6. *n.* 123. dicit non esse dubitandum pro Germania, quod concessa ad casus Bullæ cœnæ etiam intelligatur ad hæresim & lectionem librorum hæreticorum, cum illius facultatis usus in Germania sit maxime necessarius & ferme unicus. Si detur facultas, *ad omnia peccata & censuras*; per censuras non intelligitur suspensio, sed tantum illæ censuræ intelliguntur, quæ per se impediunt absolutionem a peccatis. Avers. *s.* 7. Nec intelligitur ulla irregularitas, uti dictum est *n.* 1458.

1617 §. 9. Trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de Ref.* dat facultatem Episcopis quoscumque sibi subditos absolvendi a casibus occultis Sedi Apostolicæ reservatis, etiam ab hæresi, & consequenter etiam a reliquis casibus Bullæ cœnæ: quam facultatem perdurare dicunt Dicast. *de cens. d.* 3. *n.* 139. Tann. *n.* 121. *& alii*. Hinc inferunt cum Vvagnereck apud Gob. *n.* 371. *lit.* B. obtenta ab Episcopis hac facultate, quæ ipsis jam est ordinaria, etiam nos posse ab istis casibus occultis absolvere. Sed (præterquam quod hoc sit tantum ad casus occultos) quia gravissimi Auctores cum Suar. *de cens. d.* 21. *sect.* 3. *n.* 5. Sanch. *c.* 11. *a n.* 26. Aversa *q.* 17. *sect.* 6. referunt Romæ decisum esse, quod facultas illa revocetur per singulas Bullas cœnæ, secundum ea, quæ *n. seq.* dicam & consentit Viva *ad prop.* 3. Alex. VII. *n.* 4. non videmur tuto posse ex hoc fundamento procedere. Solent tamen Episcopi Roma petere & obtinere ad quinquennium speciales facultates absolvendi ab hæresi & ceteris casibus Bullæ cœnæ, etiam quando publici sunt, quas etiam possint aliis communicare, secundum dicta *a n.* 1598. Ac similes etiam facultates habent Nuntii Apostolici pro tempore suæ Legationis, quas etiam possunt aliis committere, a quibus si nobis communicetur vel committatur facultas absolvendi ab hæresi & aliis casibus Bullæ, tuto procedemus: De cetero,

§. 10. Videtur dicendum cum Aversa *q.* 17. *s.* 6. quod a 1618
casibus, qui vere sunt Bullæ cœnæ, absolvere non possint ulli Regulares, per se loquendo, quia facultates qualescumque sive concessæ sive quomodocumque communicatæ, ad absolvendum ab hæresi, & casibus Bullæ cœnæ, omni anno revocantur per promulgationem novæ Bullæ: privilegium enim, quod nullæ facultates censeantur revocatæ per Bullam cœnæ, quæ in futurum emanabit, erat tantum vivæ vocis, & revocatum est per Urbanum VIII. uti fatetur *novum Comp. nostrum privilegiorum v. Bullæ cœnæ* §. 2. Et respective ad alios etiam Mendicantes declaravit S. Congregatio sub eodem Urb. VIII. 7. Novemb. 1628. uti refert *Manigart in Praxi Pastorali pag.* 1122. & fatetur *Bonagratia in Summula Regular. v. Absolutio pag.* 177. per confirmationem privilegiorum apud Regulares datam vel forte dandam post Tridentinum, non revixisse facultatem absolvendi a reservatis in Bulla cœnæ, *utpote quæ tollatur per annuam ipsius Bullæ publicationem*. Et eadem S. Congreg. 15. Junii 2647. approbante Innoc. X. iterum declaravit id esse conforme Constitutionibus factis de mandato Clementis VIII. Pauli V. & Urb. VIII. uti refert Manig. *pag.* 1156.

Objicies. Varii Pontifices concesserunt Regularibus facultatem absolvendi ab hæresi, & casibus Bullæ cœnæ, & simul privilegium, ut per Bullam cœnæ non censeatur talis facultas revocari. Speciatim Julius III. 22. Octobr. 1552. per Bullam, *Sacræ Religionis*, dat Societati JESU facultatem *quoscumque a casibus hæresis, & aliis contra fidem, & consequentibus censuris quibuscumque absolvendi*: confirmans autem omnia privilegia, & facultates a quocumque nobis concessas addit, *Illis perpetuæ, & inconcussæ firmitatis robur adjicimus, illaque inviolabiliter observari, & sub quibusvis derogationibus, revocationibus, suspensionibus, alterationibus, decretis, declarationibus, ac litteris Apostolicis, etiam quasvis clausulas generales vel speciales, etiam derogatoriarum derogatorias, efficaciores, & insolitas, ac etiam irritantia decreta, sub quacumque verborum forma, & expressione in se continentibus, ac Cancellariæ Apostolicæ regulis seu constitutionibus Apostolicis, quomodolibet pro tempore factis, & editis, ullo unquam tempore comprehendi, aut eis in aliquo derogari seu ea revocari aut alterari nullatenus posse*. Similes confirmationes dederunt nobis vel aliis alii Pontifices, quas communicamus, uti retuli *lib.* 1. *n.* 857. R. Hæ concessiones omnes non obligant sequentes Pontifices, qui æqualem cum prioribus potestatem habent, & revocant forma, qua volunt, dummodo sufficienter significent mentem suam etiam ad nos aliosque Regulares extendi, hæc autem secundum dicta *n.* 1464. sufficienter significant per hoc, quod in singulis Bullis cœnæ dicant tolli potestatem absolvendi *quibuscumque Ecclesiasticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam Mendicantium ac militarium Regularibus etiam Episcopali vel alia majori dignitate præditis*. De privilegiis autem subjungitur: *Quæ omnia, quoad hoc, eorum omnium tenores, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso insererentur, præsentibus pro expressis habentes, penitus tollimus, & omnino revocamus*. Hinc recte infert Mendo *dist.* 1. *q.* 5. censeri debere revocata omnia etiam remuneratoria &c. omnium Regularium privilegia, quantum Bullam cœnæ concernunt. Videri possunt dicta *lib.* 2. *a n.* 858.

Instabis. Si talis facultas tollatur per quamlibet Bullam annuam, frustra data esset ab illis Pontificibus scientibus quotannis emanare eam Bullam: hinc etiam Sixtus V. & Clemens VIII. renovationi Bullæ expresse addiderunt, *nisi in privilegiis casus in Bulla contenti expresse concederentur*, quam conditionem sequentes Pontifices, qui omittunt, videntur subintelligere, inquit Laym. R. n. seq. nam valet pro tempore vitæ talis Pontificis. Sixtus autem & Clemens specialiter favebant Regularibus, hinc addiderunt clausulam illam ipsis faventem, quam cum reliqui Pontifices omittant, utanturque verbis universalibus, quæ comprehendunt etiam casus per privilegia Regularibus concessos, hi sub Bullam cœnæ revocantem cadunt. Sub eam tamen non cadunt facultates, quas Papa Nuntiis, vel Episcopis concedit ad certos annos, nam dantur cum voluntate præveniendi revocationem talis Bullæ emanaturæ.

§. 11. Putarunt *Becanus*, *Perlinus* & alii Bullam cœnæ 1619

non esse receptam in quibusdam Germaniæ locis; & speciatim de Bavaria id asserunt Tann. & Laym. *l.1.tr.5.p.2.c.5.n.2.* quoad aliqua. Quod etiam de aliis locis dicunt multi cum Marcantio *in Tribun. tr.2. tit.4.q.8.* etiam ideo, quia deest sufficiens illius apud populum promulgatio. Sed ex dictis *l. 1.nu.579.* constat ad obligandos per eam omnes satis esse, quod Romæ promulgetur, & alibi constet de hoc, & de casibus in ea contentis. Confessarii autem, præsertim Regulares, qui uti deberent privilegio absolvendi, satis sciunt de Bulla revocante, cum in domibus eorum debeat esse publice exposita.

1620 §. 12. *Laym. Perlin. Gob.* & alii docent etiam ideo posse nos, & quoscumque approbatos in Germania absolvere ab hæresi, & lectione librorum prohibitorum, quia hinc non est facilis, imo plerumque est moraliter impossibilis accessus ad Papam, ob sumptus magnos, jacturam rei domesticæ, molestias, & pericula vitæ, &c. Neque ideo est obligatio scribendi Romam quod aliqui volunt, nam quamvis id facile fieri posset, tamen tenent satis multi cum Dicast. *de cens.d.3.n.57.* & Castr.*tr.4.d.4. p.3.* §.5. *n.7.* id non esse opus, præsertim cum litteræ sint expositæ periculo publicationis. Nec propterea est obligatio accedendi ad Episcopum, quod etiam aliqui volunt, nam ad Episcopum remittitur pro solo casu percussionis Clerici, uti notant Suar. Mol. Sanch. *in Decal. l. 2. c.13. n. 9. Contra est*, nam quia difficilis est Romam recursus, ideo Papa in his partibus dat Nuntio Apostolico, & Episcopis specialem facultatem aliis communicabilem ad casus Bullæ cœnæ: ergo certum videtur ex mente Papæ non omnes habere facultatem illam.

1621 §.13. Gob. *tr.7. a n.355.* docet, casus, qui valde frequenter contingunt, non solere reservari, præsertim Papæ, & inde infert lectionem librorum prohibitorum in Germania non esse reservatam. Idem etiam dicit *Laym.* de hæresi, quæ in his partibus nimis frequens est. *Contra est* 1. nam hæresis formalis, quæ sola reservatur, non est ita frequens. 2. Casus etiam mediocriter frequentes reservari possunt Papæ, uti quibusdam Episcopis reservatur homicidium, percussio Clerici, furtum sacrilegum, forte etiam ideo, ut frequentia emendetur. 3. Certum est ex praxi Romana, item diœcesana multis locis, etiam pro Germania reservari hæresim.

1622 §.14. Dubitant aliqui, an omnibus illis non obstantibus possint saltem Prælati regulares suos subditos absolvere ab hæresi occulta, & aliis occultis casibus Bullæ cœnæ, nam *quidquid jure communi possunt Episcopi, cum suis subditis, possunt prælati regulares circa suos*, Suar. *de Relig. t.2.l.2. c. 39. t.4.l.2. c.15.* Viva *ad propos.*4. Alex. VII. Et *propos.* 4. damnata, quam retuli *nu. 1609.* solum loquitur de absolutione sæcularium, hinc Bonagratia *supra pag. 162.* multis contendit posse. Sed dicendum non posse, quia Bulla cœnæ excommunicat omnes hæreticos, quocumque nomine censeantur, & tum absolutionem illius aliorumque casuum reservat soli Romano Pontifici, derogando quoad hoc omnibus privilegiis quorumcumque, *etiam Episcopali vel alia majori dignitate præditorum*, ita cum plurimis aliis Suar. Sanch. *c.* 11. *n.* 7. Diana *p.* 3. *tr.*2. *R.* 122. Viva *supra*, Mendo *q.* 4. dicens sententiam Bonagratiæ non amplius esse probabilem.

1623 §. 15. In articulo, vel etiam secundum dicta *n.* 1651. in periculo mortis possunt Sacerdotes omnes absolvere a quibusvis casibus etiam Bullæ cœnæ, quia tum nihil reservatur, uti constat ex Trid. *sess.14. de pœn. c.7.* Attamen tum observanda sunt hæc tria. 1. Ut detur cautio de satisfaciendo parti læsæ, vel pignoratitia vel fidejussoria, vel si hæ fieri non possint, juratoria. 2. Ut fiat juramentum de obediendo mandatis Ecclesiæ, per quod tamen non imponitur nova obligatio servandi quæcumque præcepta Ecclesiæ, sed illud solum, quod absolvens vel superior injunxerit, nempe ne iterum illud crimen patret. 3. Ut absolvendus juret per seipsum comparere coram Papa, quando poterit, ut nempe opportuna medicina adhibeatur, & imponatur satisfactio debita, alioquin reincidat in excommunicationem, ita quoad omnia Sanch. *c.*13. *a n.* 17. ubi *a n.* 31. adhuc notat sequentia. 1. Supradicta onera tum tantum imponi, quando ratione necessitatis datur absolutio, non autem si detur in Jubilæo vel ex privilegio, nisi expresse injungatur. Vide dicta *a n.* 1453. 2. Qui v. g. destitutus usu rationis illa præstare non potest, est nihilominus absolvendus. 3. Quamvis Confessarius non imponat ista, valet absolutio: ita etiam Avers. *q.* 17. *s.* 7. *in fine*.

1624 §. 16. Si extra periculum mortis aliud sit impedimentum perpetuum vel diuturnum, quominus habens reservatum, per seipsum se sistat Papæ, v. g. quia est impubes senex, pauper pateretur grave aliud damnum, Abb. Anchar. Felin. Angel. Nav. Silv. Tabien. Cov. Henr. Suar. Ugol. Castr. Card. *in* 1. *crisi d.*80. *n.* 47. Dicast. *d.*11. *n.*265. dicunt posse absolvi ab Episcopo suo (Viva *n.* 7. & alii contra alios putant etiam ab alio inferiore, si non detur recursus ad Episcopum) & consentit Sanch. *n.* 37. excipiens solam hæresim: putat enim pro hac teneri Romam recurrere per procuratorem, vel litteras; sed exceptionem illam rejiciunt Castr. Dicast. *n.* 268. Avers. *sect.* 5. Id enim Episcopo conceditur in jure, *c. Eos qui*, *c. Mulieres*, *c. Quamvis*, *c. De cetero*, *de sent. excomm.* sine ulla distinctione. Quod si adiri posset Nuntius Apostolicus, Navar. Con. Bon. Lugo, Dicast. *n.* 266. negant esse obligationem hunc adeundi, quia sicuti Episcopus, ita etiam Nuntius id potest per delegationem Papæ: econtra alii cum Avers. *s.* 5. dicunt adeundum Nuntium, quia specialiter constitutus est in partibus, ut sit loco Papæ, & *cap. Quamvis*, dicitur tum posse pœnitentem absolvi, *quando non potest adire Pontificem & Legatum*.

1625 *Q.* 232. *Quid addendum sit circa casus Episcopis reservatos?* R. seqq. §. 1. De jure communi reservatos in omni diœcesi, refert Dicast. *de cens. d.* 3. *a n.* 222. sed Chapeav. *p.*1. *c.*4. *q.* 2. concludit nunc tantum esse hos duos, nempe crimen incendiarii, & peccatum, ob quod solemnis Pœnitentia est indicenda, quod tamen nunc etiam non amplius est in usu: unde Fill. *tr.* 7. *n.*273. absolute dicit nullum casum de jure nunc esse reservatum Episcopis.

1626 §. 2. Monet Clemens VIII. in decretis super absolutione a censuris, ut Episcopi paucos, eosque tantum, quos ad Christianam disciplinam retinendam reservandos judicaverint, reservent. Et in declaratione ejusdem Decreti prohibetur, ne sibi superflue reservent casus Bullæ cœnæ, aut alios Sedi Apostolicæ reservatos: iterumque moneantur de reservandis paucis iisque atrocibus criminibus, uti refert Fill. *n.* 280.

1627 §. 3. Certum est Episcopos sæpe reservare peccata occulta, Chapeav. *supra*, Gob. *t.* 7. *n.* 397. Et quando reservant peccatum simpliciter sine addito, intelligitur etiam occultum, nisi aliud aliunde resciatur, de quo consulendæ propriæ Agendæ. Quandonam autem casus censeatur occultus, dicetur *a num.* 1656.

1628 §. 4. Nulli Regulares possunt sine licentia Episcopi absolvere a casibus ipsi reservatis, etiamsi absolvere possent a quibuscumque Papæ reservatis, uti declaravit Clemens X. *n.* 1508. & Alex. VII. damnans hanc 21. propos. *Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate*. Quod Viva *ad prop.* 12. Alex. VII. extendit etiam ad casus, quos Papa vel jus commune aut consuetudo reservat Episcopo, de quibus *n.* 1617. est dictum, sed in hoc valde probabiliter contradicunt *Aversa*, aliique supra 30. Auctores apud Th. Hurt. *t.t. tr.* 5. *R.* 17. nam videtur esse sermo de casibus, quos ipsimet Episcopi sibi reservant. Hinc aliqui cum Pell. *tr.6. c.* 2. *n.* 59. dicunt Mendicantes posse absolvere a casibus, quos non ipse Episcopus, sed Synodus reservat Episcopo, sed in hoc melius contradicit Viva: quod enim reservat Synodus, cui præest Episcopus, reservat ipse Episcopus. Putant tamen Gob. *n.* 374. & Spor. *nu.* 747. Episcopos scientes, quod Mendicantes in Germania absolvant a casibus sibi reservatis, & non contradicentes, hoc ipso censeri tacite consentire, sed credo communiter contradicere. Similiter non possunt Regulares absolvere ab excommunicationibus, quas Ordinarii sibi specialiter reservant, quia potestatem illam sustulit Paulus V. apud Pelliz. *t.* 8. *c.* 3. *s.* 2. *subs.* 2. *n.* 85. quidquid contradicat Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *R.* 13. Addit tamen *Pelliz.* adhuc posse nos absolvere a suspensione, & interdicto Episcopali, quia Paulus V. tantum loquitur de excommunicatione, quo nomine non veniunt istæ aliæ censuræ, sed de hoc nihil invenio *in Comp. nostræ*. Avers. *qu.* 17. *s.* 6. universaliter dicit non posse a censuris ab Episcopo reservatis. Quid in Jubilæo sit dicendum, vide *n.* 1451.

1629 §. 5. Si idem casus sit reservatus Papæ, & Episcopo, qui potest tollere reservationem Papalem, non ideo semper potest Episcopalem, quia Papa relinquit casum Episcopi in statu, de quo Dicast. *de pœn. d.* 11. *n.* 160. Peccata autem puberum, id est, masculorum ante 14. & femellarum ante 12. annum, quæ alias essent reservata Papæ, tum reservantur Episcopo, si committentes usu rationis perfecto polleant: De cetero, v. g. incestus puerorum, qui perfectum usum rationis necdum habent, nemini est reservatus, etiamsi pueri post pubertatem prius confiteantur, Palud. Caj. Chapeav. *p.* 1. *c.* 6. *q.* 4. Vide dicenda *n.* 1691.

1630 §. 6. Quamvis Episcopus dicat se concedere alicui potestatem absolvendi ab omnibus peccatis, imo & omnem potestatem suam, non ideo censetur concedere ad casus sibi reservatos, nisi mens ejus aliunde constet, sed debet fieri de his specialis mentio, quia specialiter excepti sunt, Nav. Dicast. *de cens. d.* 3. *n.* 228. Quando autem dat facultatem ad omnes casus sibi reservatos, non ideo dat ad casus Papales a quibus absolvere potest Episcopus, sed tantum delegat ad suos, nisi aliter exprimat. Nec ideo dat ad censuras sibi reservatas, quia censura non est *casus reservatus*, sed pœna illius, Nav. apud Aversam *q.* 17. *s.* 7.

1631 §. 7. Reservatio Episcopalis habet vim tantum intra diœcesim reservantis; hinc si peregrinus habens reservatum confiteatur in diœcesi, ubi non est reservatum, potest ibi a quovis approbato absolvi sine onere sistendi se suo Episcopo, uti declarat Clemens X. *n.* 1508. qui tamen excepit casum, *nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse*, tum enim Episcopus ipsius non censetur consentire. Et ibidem declarat, si casus sit reservatus in diœcesi, in qua Confessarius audit talem peregrinum non posse absolvi sine facultate hujus Episcopi, quod certum est, si talis casus sit reservatus in diœcesi tam pœnitentis quam confessarii: si autem casus non sit reservatus in diœcesi pœnitentis; sed tantum in diœcesi confessarii, de hoc casu nihil expresse declarat Clemens: nam tantum loquitur de veniente cum casu in sua diœcesi reservato: plerique tamen cum Suar. Lug. Con. Bordon. Marchant. Avers. *s.* 3. putant confessarium hic non posse absolvere & Diana dicit esse rem claram, quia Episcopus hujus diœcesis directe sustulit illi jurisdictio-

nem

nem respectu talis peccatis, quamvis Fagund. & Stoz. *lib.*2. *nu.* 64. putent posse absolvere, tum quia reservatio fit ab Episcopo nonnisi in bonum propriæ diœcesis: ergo nonnisi circa peccata suorum diœcesanorum: tum etiam quia confessarius viatorum absolvit per jurisdictionem ab Episcopo viatoris ex recepta consuetudine delegatam. Si tamen figeret hic quasi domicilium, tum subjiceretur etiam huic Episcopo, & deberet judicari secundum leges hujus diœcesis.

1632 §. 8. Probabilius est cum multis apud Dicast. *de pæn. d.* 11. *a n.* 244. quod diœcesani etiam extra suam diœcesim existentes incurrant reservationem per suum Episcopum annexam peccato, quod alibi committunt, quamvis reservatum non sit in loco, in quo committunt, quia ad bonum commune diœcesis spectat, ut subditi, ubicumque sint, abstineant ab ejusmodi criminibus: de quo quamvis videatur dubitare *Stoz.* supra, tamen certum videtur, quod post reditum in diœcesim suam non possit a tali peccato absolvi nisi ab habente potestatem in reservata.

1633 §. 9. Pœnitentiarii, qui in cathedralibus Ecclesiis exponuntur ad audiendas confessiones loco Episcopi, habent potestatem in omnes casus, & censuras Episcopales, Chapeav. *cap.* 4. Declaravit autem S. Congregatio, teste Dicast. *nu.* 237. Episcopum posse deputare sibi aliquem confessarium *cum eadem auctoritate, quam ipse posset in sibi subditos exercere*. Quod Dicast. *nu.* 273. etiam extendit ad Vicarium Episcopi. Vide tamen dicenda *n.* 1687.

1634 §. 10. Manet reservatio casuum, quamvis moriatur Episcopus, qui reservavit, si successor non revocet, est enim per modum statuti perpetui, Chapeav. *cap.* 5. *in fine*. Tum autem censetur casus desinere esse reservatus, si Episcopus edat novum catalogum casuum reservatorum, & aliquem omittat; & tum desinit reservatio casus antea commissi, non tamen excommunicatio, quæ absolutione indiget: unde a contrario, si Episcopus ponat novum casum reservatum, qui hunc antea commisit, non potest sine Episcopi licentia absolvi, nisi aliud colligatur ex verbis, quia jam sublata est jurisdictio respectu illius: attamen excommunicatio non ligabit, si annexa sit, quia hæc non imponitur nisi peccatis committendis, *Bord. Avers.* supra.

1635 §. 11. Si Episcopus sic statueret, *volo, ut qui hoc commiserit, non possit a me absolvi, sed peccatum & censura sit reservata Papæ*, illud peccatum non ideo esset reservatum Papæ, sed Episcopus posset ab eo absolvere, Rayn. *in Heter. t.*16. *f.*1. *p.* 9. *nu.* 34. Talis tamen casus videtur fore Episcopo ipsi reservatus, quia a reliquis efficaciter sustulisset jurisdictionem.

1636 *Q.* 233. *Quinam casus sint ab Episcopo reservati in Coloniensi, & aliis vicinis diœcesibus?* R. *In Coloniensi* reservantur sequentes, uti habetur in Synodo anno 1662. *pag.* 71. Apostasia. Homicidium voluntarium. Incendium Ecclesiæ, Sodomia. Raptus virginum. Incestus cum consanguineis aut affinibus in primo aut secundo gradu, aut cum sanctimonialibus. Adulterium manifestum. Injectio manuum violenta in Parentes cum læsione. Blasphemia magna serioque prolata. Veneficium. Sortilegium. Ligatura & omne maleficium, quo impeditur actus matrimonialis in conjugibus. Perjurium manifestum. Et quamvis per *adulterium manifestum, & perjurium manifestum*, insinuetur reliqua reservari, quamvis sint occulta, tamen Vinitor *de Sacram. tom.* 7. *cap.* 11. *q.* 11. testatur casus occultos hic reservari.

1637 *In Moguntina.*

In Agenda anno 1696. impressa reservantur tantum tres sequentes, etiamsi sint occulti. 1. Homicidium voluntarium. 2. Stuprum violentum. 3. Crimen incendiariorum.

1638 *In Trevirensi.*

1. Enormis blasphemia in Deum vel Sanctos in loco publico. 2. Abusus Hostiæ, sacri Chrismatis, Olei sacri vel cujusvis rei sacratæ ad sortilegium, divinationem, incantationem aliosve magicos usus. 3. Perjurium Clerici attactis SS. Evangeliis in judicio. 4. Crimen incendiarii, excisio notabilis segetis, arborum frugiferarum, vitium, & vinearum, ex odio tertii aut communitatis. 5. Crimen falsariorum tam monetæ quam litterarum seu instrumentorum publicorum. 6. Sodomia, bestialitas, congressus cum dœmone carnalis. 7. Commistio Sacerdotis cum filia spirituali. 8. Homicidum voluntarium quantumvis occultum: & adhortatio, ex qua commissum est homicidium. 9. Depulsio fœtus sive animati sive inanimati. 10. Percussio Parentum enormis. 11. Matrimonium a sciente conjugem suam aut alterius contrahentis adhuc vivere, initum.

Notandum est autem, quod etsi quis generalem a reservatis his absolvendi facultatem accipiat, tamen ordinarie excipiatur septimus, uti & gravis percussio Clerici, quæ etiam reservata est, quapropter a duobus his casibus absolvere non potest nisi cum facultate speciali.

1639 *In Paderbornensi.*

Agenda impressa Neuhusii 1687. Titulo, *Ordo ministrandi Sacramentum Pænitentiæ*, sic habet. *Casus in hac diœcesi Episcopo reservati sunt sequentes*. 1. Crimen incendiarii. 2. Sacrilega Calicum & monstrantiarum ex Ecclesia surreptio. 3. Homicidium, & infanticidium tam prolis natæ quam fœtus animati. 4. Incestus in primo gradu & congressus cum moniali. 5. Sodomia & cum brutis congressio. 6. Defloratio violenta virginum & earumdem raptus. 7. Omne explicitum cum dœmone pactum, & grave per veneficium illatum damnum.

Praxis hoc tempore, quo scribo anno 1711. habet, ut dicti casus etiam occulti censeantur reservati.

In Monasteriensi. 1640

A multis consequenter Episcopis antehac reservata est sola *percussio Clerici*. Quidnam præterea reservetur, docebit nova Agenda Pastoralis.

In Osnabrugensi. 1641

Acta Synodalia Ecclesiæ Osnabrugensis pag. 242. ex Synodo ultima Mundæ celebrata in Octobri 1632. hoc modo eos referunt Decreto 13. De Sacramento Pœnitentiæ. *Casus Clericorum Nobis reservati*. Fornicatio cum filia spirituali sive Confessionis. Concubinatus publicus. Confessionis revelatio. Furtiva susceptio sacrorum Ordinum sine debita licentia & dimissorialibus ab alieno Episcopo; aut cum notatus censuris quispiam Ordinem suscipit, aut sine Ordinibus celebrat ministrative. *Casus laicorum reservati Nobis*. Matrimonium contractum cum alia, conjuge adhuc vivente, scienter aut clandestine, non servata forma Concilii Tridentini. Machinatio in mortem conjugis, morte secuta. *Casus Clericorum, & laicorum communes reservati Nobis*. Homicidium voluntarium, facto, præcepto, consilio, vel consensu deliberato commissum. Sacrilegium in re vel in persona. Incestus cum consanguineis vel affinibus in gradu a Concilio Tridentino definito. Adulterium. Raptus. Procuratio abortus vel sterilitatis. Incendium Ecclesiarum, domorum aut segetum, malitiose factum. Pollutio Ecclesiæ, cœmeterii sanguinis vel seminis effusione. Violatio libertatis vel immunitatis Ecclesiasticæ. Item veneficium, sortilegium, divinatio, incantatio cum pacto dœmonis expresso vel implicito; & abusus Sacramentorum & sacrarum rerum ad superstitiones, & artes magicas. Ab his casibus si quis Confessarius, cujusvis Ordinis sine facultate scripto a Nobis data, aliquem absolvere attentarit, excommunicationis pœnam ipso facto subeat.

Tempore, quo scribo, anno 1711. praxis habet in diœcesi Osnabrugensi, ut casus occulti non censeantur reservati.

In Hildesiensi. 1642

In Synodo diœcesana 12. & 13. Aprilis 1652. Casus reservati. Veneficia, incantationes, sortilegia. Homicidium voluntarium. Percussio propriorum parentum deliberata. Stuprum cum violentia. Raptus. Incestus cum consanguineis aut sanctimonialibus. Bestialitas. Sodomia. Procuratio abortus animato fœtu, etiam effectu non secuto. Perjurium in judicio factum. Blasphemia enormis. Crimen incendiariorum. Reiteratio Baptismi, Confirmationis & Ordinis tam activa quam passiva. Violatio immunitatis aut libertatis Ecclesiasticæ. Violatio sigilli confessionis. Falsificatio litterarum publicarum. Conjugis machinatio in mortem alterius conjugis. Abusus Sacramentorum ad vana & superstitiosa.

In Leodiensi. 1643

1. Hæresis. 2. Apostasia. 3. Homicidium voluntarium. 4. Injectio manuum in parentes. 5. Machinatio in mortem conjugis. 6. Veneficium. 7. Maleficium. 8. Incantatio. 9. Procuratio abortus. 10. Prolis oppressio. 11. Stuprum, sive violenta defloratio virginis. 12. Raptus. 13. Matrimonium contractum post votum castitatis aut in gradu prohibito scienter, vel priori uxore adhuc vivente. 14. Incestus cum consanguineis aut cum virgine sacra seu Moniali professa. 15. Concubitus contra naturam, puta, Sodomia, & ejus generis graviora crimina. 16. Falsitas circa monetam. 17. Falsitas circa litteras alicujus Prælati inferioris Papa. 18. Solemne perjurium. 19. Publica enormis blasphemia in Deum aut Sanctos. 20. Insignis contumelia illata sacrosanctæ Eucharistiæ aut sacris Sanctorum Reliquiis. 21. Abusus sacrosanctæ Eucharistiæ, & sacrarum Reliquiarum vel etiam Sacræ Scripturæ ad exercitium artium magicarum. Hi casus reservantur, etiam quando sunt occulti.

Anno 1697. 12. Martii prodiit impressum Feodii, sub titulo: *Instructiones summariæ pro Confessariis, &c.* ubi notantur isti casus, & in fine additur: *Noverint autem nemini quantumvis potestatem habenti absolvendi a casibus Nobis reservatis, veniam esse concessam, ut absolvere possit ab hæresi, apostasia & homicidio voluntario: item a casu complicis in materia venerea id est, a peccato mortali externo in materia venerea cum pænitente perpetrato.*

In Ruræmundana. 1644

1. Hæresis interna signo externo manifestata. 2. Apostasia a fide, a Religione, & ab Ordine reipsa exterius perpetrata. 3. Publica & enormis blasphemia aut contumelia in Deum, vel Sanctos

ctos. 4. Simonia realis. 5. Maleficia, per quæ maleficus pacto expresso vel implicito cum dœmone, immediate, vel mediate scienter inito, alicui, in anima, corpore, fama, honore, rebus & aliis quibuscumque reipsa nocet. 6. Homicidium voluntarium reipsa factum; & si sit Clerici, Sedi Apostolicæ est reservatum. 7. Injectio violenta manus in Patrem, Matrem, horum majores, vitricum, & novercam. 8. Incestus in primo consanguinitatis vel affinitatis gradu reipsa commissus: item qui cum mulieribus religiosis professis fit. 9. Sodomia cum eodem sexu, bestialitas, & alia ejusmodi nefanda aut graviora contra naturam scelera reipsa consummata. 10. Incendium Ecclesiæ, domorum, frugum aut aliorum ex proposito factum. 11. Peccata mandantium, consulentium, auxilium, & favorem præstantium in hæresi, homicidio, incendio, maleficiis supradictis. 12. Crimen falsarii, si scripturæ sint publicæ, ut Regis, Principis, Magistratus, Judicis de publico tractantes. 13. Violatio Ecclesiasticæ libertatis, & immunitatis.

1645 *Advertendum* est, quod in hac diœcesi Ruræmundana nullus Confessarius, extra mortis periculum, licet alias habeat potestatem absolvendi a reservatis, absolvere possit a peccato quolibet mortali externo contra castitatem, complicem in eodem secum peccato, nec ad hoc sit approbatus, nec absolvere possit ab hæresi; neque a casu lascivorum conventiculorum juventutis utriusque sexus, sine expressa ad hoc ab Ordinario obtenta licentia.

Q. 234. *An regulares subjaceant casibus ab Episcopo reservatis?* R. Regulares non exempti subjacent; exempti non subjacent, quia quoad hoc non subsunt jurisdictioni Episcopi. Si tamen Regulares exempti, v. g. Moniales habeant Confessarium non exemptum, huic sublata erit jurisdictio & potestas absolvendi a tali casu, ideoque casus commissus a Moniali exempta censebitur reservatus respectu talis confessarii; nisi tales exemptæ haberent privilegium, ut per quemcumque approbatum possint ab omnibus casibus absolvi, Silv. *par.* 1. v. *Casus reservatus casu* 2. Novitiorum peccata etiam manent reservata respectu Confessarii ab Episcopo approbandi, Aversf. *qu.* 17. *sect.* 1.

1646 *Q.* 235. *Quænam notanda sint circa ejusmodi casus ab Episcopis reservatos?* R. seqq. §. 1. Per *apostasiam* intelligitur defectio a vera fide ad hæresim. Per *relapsum in hæresim* intelligitur relapsus post hæresim publice ejuratam, Az. *t.* 1. *l.* 8. *c.* 14. Per *homicidium* videtur etiam intelligi actio occisiva, v. g. vulnus lethale vel porrectum venenum, propter quod sequitur mors. Per *sodomiam* Tamb. *in Decal. l.* 7. *c.* 7. §. 6. intelligit illam solam, quam committit agens seminando in vase præpostero masculi, cum enim reservatio sit materia odiosa, secundum dicenda *n.* 1684. restringi debet, adeoque intelligenda est sodomia perfecta proprie dicta. Alii intelligunt quamcumque sodomiam perfectam, sive sit patientis, sive agentis. Chapeav. *p.* 2. *c.* 15. intelligit omnem sodomiam proprie dictam, uti & Arsdekin *t.* 2. *p.* 2. *tr.* 2. *c.* 3. §. 3. dicens etiam intelligi bestialitatem, & congressum cum dœmone. Per *sacrilegium* secundum Gob. *t.* 7. *n.* 364. intelligitur violatio loci sacri effusio sanguinis aut semine vel furto patrato. Aliqui putant etiam intelligi violationem personæ sacræ, sed communius negant alii: Quandonam polluatur Ecclesia sanguinis, vel seminis effusione, dictum est hic *n.* 255. & *a n.* 282. Quandonam violetur libertas, & immunitas Ecclesiastica, colligitur ex dictis *l.* 4. *a n.* 1382. 1389. Per *incendium procuratum* intelligit Arsd. etiam procuratum a mandante, effectu secuto, ille enim proprie dicitur incendiarius: an autem qui consilio vel auxilio remote concurrunt, dubitat. Per *stuprum* intelligitur defloratio virginis sub cura parentum constitutæ, per vim facta; aut etiam secundum Chapeav. *c.* 11. facta precibus importunis, falsis promissis vel dolo. Per *raptum* intelligitur abductio invitæ virginis cum intentione peccati, aut etiam Matrimonii, sive quis per se abducat sive per alium, inquit Arsd. Per *incestum*, non intelligitur cum affinibus, nisi exprimatur, sed cum solis consanguineis, si adfuerit copula perfecta cum seminatione in vase naturali, Arsd. per *Sanctimonialem* intelligitur quælibet Religiosa in Ordine approbato professa. Per *injectionem manuum violentam in parentes* intelligunt *Chapeav.* & *Arsd.* etiam intrusiones pedum, projectiones lapidum vel aliarum rerum, verberationes medio instrumento, v. g. gladio, fuste; & nomine parentum putat *Chapeav.* venire etiam avum & aviam, imo & novercam & vitricum, quamvis in hoc dissentiat Arsd. nisi exprimatur, attamen non intelligitur pater, & mater uxoris: putatque *Arsd.* non requiri læsionem gravem, sed satis esse si sit mortaliter peccaminosa. Per *sortilegia* intelligit *Laym.* exercitium magiæ. *Tann.* divinationes. *Arsd.* si quis per sortes aliquid futurum vel occultum exploret. Per *manifestum perjurium* putat *Gob.* intelligi perjurium, quod fit in judicio, vel falsum testimonium in eo datum. Si reservetur peccatum *ex consuetudine* v. g. blasphemia, non est reservatum, si fiat in ebrietate vel inadvertenter ex consuetudine etiam mortaliter culpabili: nec si semel aut bis fiat post ultimam confessionem advertenter ex consuetudine retractata: si tamen fiat v. g. quinquies ab ultima confessione, Homob. & Aversf. *q.* 17. *s.* 2. putant incurri reservationem: Quando plures proferuntur uno impetu, computantur pro una, Dian. *p.* 10. *t.* 14. R. 69. Blasphemia, ut sit *publica*, debet esse prolata saltem coram sex, qui non sint de familia, Vidal. Dian. R. 68. Plura videri possunt apud Chapeav. *tota p.* 2.

§. 2. Quando reservatio fertur simpliciter in *faciente* crimen, communiter eam non contrahunt mandantes, consulentes, faventes, auxilium ferentes, nisi id exprimatur, Nav. Viva *de Jubil. q.* 11. *ar.* 1. Chapeav. *p.* 1. *c.* 6. *q.* 4. Postea tamen *p.* 2. *c.* 3. *q.* 2. *n.* 9. dicit illum, qui mandat, consulit aut fert auxilium homicidæ, etiam incurrere reservationem, quia statutum, quo maleficium punitur, secundum Bartolum ligat etiam mandantes, sed hoc negari potest, quia absolute verum manet, quod, si jura non exprimant, per facientes, non intelliguntur mandantes &c. Dicast. *de cens. d.* 2. *n.* 126. Addit ex Nav. Chapeav. *p.* 1. *c.* 6. *q.* 7. si feratur etiam in dantes consilium, auxilium, favorem, debere intelligi de iis, qui efficaciter hoc faciunt, hoc est, itaut sine illo concursu consilii, auxilii favoris, crimen commissum non fuisset. Si tamen æque primo & principaliter feratur in dantes consilium, auxilium, favorem, hi incurrunt; etiamsi effectus non sit secutus, quia prohibitio sub reservatione tum tendit in malitiam consilii, auxilii, vel favoris. 1647

§. 3. Si dicatur ferri contra eos, qui *præsumunt* aliquid facere, non cadit in illos, qui ex metu vel alio affectu, præter superbiam & contemptum, faciunt. Si autem addatur in eos, qui *scientes* hoc, vel illud, non incurrunt illi, qui fecerunt tale quid ignorans, Chapeav. 1648

Q. 236. *Quandonam peccatum internum dicatur prodire in actum externum?* R. §. 1. Ut hoc fiat, secundum dicta *n.* 1513. debet ante omnia supponi peccatum, quod dicitur reservari, ibi interne adesse. Ut autem dicatur prodire in actum externum, non sufficit quomodocumque manifestare externe, sed requiritur, ut illa manifestatio censeatur in ratione peccati externi esse mortalis, Sanch. *in Dec. l.* 2. *c.* 8. Dicast. *d.* 11. *a nu.* 74. Lug. *d.* 20. *n.* 15. unde si quis ex gravi odio interno leviter percutiat Clericum, non incurrit reservationem. Item si volens melius edoceri dicat se hactenus non credidisse Deum esse Trinum; aut se ex ignorantia hactenus esse in hoc hæreticum, & fortasse fore etiam pro futuro, non censetur externe manifestare hæresim, cum hoc ipso significet se non habere pertinaciam, Sanch. Dicast. *a n.* 79. si tamen ita loquens reipsa paulo modestius vellet proferre, hoc quod interius judicat, aut ita loqueretur non magis affectus ad fidem, quam ad errorem suum, esset hæresis externa, Lugo *de fide d.* 14. *n.* 24. 1649

§. 2. Si quis in somno vel ebrietate manifestet hæresim suam, non ideo hæresis censetur prodiisse in actum externum, quia locutio tum facta non est actus humanus, nec sufficiens signum veri animi hæretici, cum plurima etiam falsa inaniter effutiantur a tali homine, Sanch. Dicast. *a n.* 83. 1650

§. 3. Qui externe significat se dubitare de aliquo articulo fidei, secundum Sanch. *n.* 13. externe manifestat hæresim internam, secundum Dicast. *a nu.* 53. non manifestat: sed facile conciliantur, dicendo, si affirmative dubitet, id est, si interne judicet articulum fidei esse dubium, & hoc judicium internum sufficienter manifestet, fore externam hæresim: si autem tantum negative dubitet, id est, si suspendat omne judicium, non fore hæresim internam, adeoque nec externam, quamvis manifestet suum dubium: Et in re consentit Viva *q.* 11. *art.* 1. *num.* 8. 1651

§. 4. Recte notant Sanch. & alii apud Dicast. *a nu.* 60. posse esse circumstantias, ut comedere carnes die vetito, non genuflectere ante Venerabile, aut facere id, quod faciunt alii, quia hæretici sunt, sit sufficiens externa manifestatio hæreseos internæ. Quia tamen interne hæreticus est, & alterius hæresim cum sua communem legit in libro, vel describit tanquam alienam, non ideo est externe hæreticus, quia per hoc non manifestat suam hæresim, Azor. & alii cum Dicast. *n.* 82. 1652

§. 5. *Ut* actus internus, quo quis intendit fornicationem, censeatur prodire in actum externum, non sufficit, quod ex affectu interno mortaliter turpi scribat litteras ad aliquam, ex fine inducendi ad lapsum, si litteræ de se non significent illam intentionem mortaliter malam, Sanch. & alii cum Dicast. *n.* 45. Et universaliter non sufficit, si signa externa sint de se indifferentia, quæ non satis manifestent peccatum internum, nisi per circumstantias sufficienter ad hoc determinarentur, Vasq. Azor. Suar. Dicast. *n.* 46. & 86. Hinc si quis per cifras sibi soli cognitas manifestaret suum peccatum internum, non ideo censeretur peccatum humano modo externe manifestatum, nisi antea alicui communicasset significationem ejusmodi cifrarum, Dicast. *a n.* 47. addens tamen *nu.* 52. si inter amasios fuit conventum, ut gestatio rubri lemnisci esset signum invitandi ad turpem actum, gestando talem lemniscum sufficienter manifestari externe actum internum, nisi ex aliis circumstantiis sciri possit, non ad eum præcise finem assumptum esse rubrum illum lemniscum. 1653

§. 6. Putat Dicast. *n.* 87. si quis per equitationem intendat, & causet in se pollutionem, non ideo luxuriam internam manifestat externe, quia equitatio est medium de se indifferens, & non malum, sed oppositum omnino tenendum est, uti dicetur, *num.* 1670. 1654

1655 §. 7. Si pollutio ipsa in se directe sit reservata, & ex luxuria interna plene libera, sequatur plane inadvertenter, secundum Suar. *de juram. l.* 3. *c.* 8. *n.* 6. Sanch. *in Decal. l.* 1. *c.* 16. *n.* 47. Dicast. *de juram. d.* 2. *n.* 185. non ideo incurritur reservatio, quia tales actus externi non censentur in se reservati, nisi quando in se sunt peccata, saltem denominative, quando autem sequuntur plane inadvertenter, non sunt in se peccata, nequidem denominative, sed tantum sunt effectus peccati,

cati, ut dictum est *l.* 4. *a n.* 23. ergo. Econtra si reservata sit omnis luxuria interna, quando prodit in actum externum, si hæc luxuria interna prodeat in actum externum per pollutionem etiam inadvertenter secutam, videtur incurri reservatio, quia talis luxuria prodit externe per actum, qui hic, & nunc est proprius, & connaturalis ejus effectus, omnis autem causa censetur manifestari per talem suum effectum sibi coexistentem. Unde si ex luxuria interna prius habita, postea v. gr. in somno oriatur talis pollutio, non videtur incurri reservatio, quia talis pollutio, quamvis reipsa sequatur ex peccato interno antea habito, tamen censetur per accidens sequi, aut saltem non esse sufficiens ejus manifestatio, cum ordinarie possit, & sæpe soleat oriri etiam ex alia causa naturali. An autem delectatio morosa circa objectum turpe, si ad hanc sequatur commotio venerea, censeatur hoc ipso prodire in actum externum, dicetur *n.* 1672.

1656 *Q.* 237. *Quandonam peccatum dicatur publicum, notorium, deductum ad forum contentiosum?* R. §. 1. Tum censetur publicum, si in communitate vel vicinia, vel etiam in domo constante saltem decem personis, notum sit plerisque uti pluribus explicatum est *l.* 3. *p.* 2. *nu.* 1219. & *l.* 4 *nu.* 784. Putat autem *Andreas a Matre Dei Carmelit. Salmantic. de Privil. Regul. c.* 4. *p.* 1. *n.* 26. publicum distingui a notorio, & hoc dici notorium, quod coram majori parte communitatis factum est. Econtra si ad notitiam communitatis alio modo pervenerit, dici tantum publicatum seu factum publicum, famosum, manifestum, sed non ideo esse notorium: hæc tamen distinctio vix servit pro praxi in hac materia, nam delictum, sive sit illo sensu notorium sive tantum publicum, censetur simpliciter non esse occultum.

1657 §. 2. Ut delictum sit publicum, requiritur, ut non tantum actus, qui est delictum, sit publicus, sed etiam, ut publicum sit, quod talis actus sit delictum: sic enim fieri potest, ut excommunicatus publice ministret Sacramenta, quia non scitur esse excommunicatus, quamvis actus ipsius sit publicus, delictum non est publicum. Nav. Sair. Sanch. Barb. Sa, Loth. *tr.* 1. *q.* 1. *ar.* 3.

1658 §. 3. Si delictum sit publicum in uno loco, sed in alio loco, in quo petitur absolutio, sit adhuc occultum, nec detur periculum proximum, quod in illo publicetur, Avila & alii cum Sanchez *in Dec. l.* 2. *c.* 11. *n.* 20. dicunt hic censeri occultum, prout opponitur publico, quia revera hic non scitur; contradicunt tamen probabiliter Suar. Castr. Loth. supra, quia quod uno loco est publicum, simpliciter est publicum, nec potest dici absolute non publicum: ergo nec potest dici simpliciter occultum.

1659 §. 4. Si reus sit accusatus, & citatus a Judice, Ricc. Henriq. Avila, Sanch. dicunt delictum ejus hoc ipso esse deductum ad forum contentiosum, quia citatio est primus actus judicii, §. final. Instit. *De pœna temere litigantium*. Sed probabiliter contradicunt Lancell. Barb. Loth. qui requirunt litis contestationem, saltem per executionem citationis, aut per comparitionem Rei coram Judice, ut simili dictum est *l.* 4. *n.* 529.

1660 §. 5. Si Titius & Cajus simul idem delictum commiserint, & solus Titius sit ita citatus ad Judicem: delictum Caji non ideo dicetur deductum ad forum contentiosum, Nav. Castr. Sanch. *n.* 21. Loth. supra.

1661 §. 6. Si reus sit in foro contentioso absolutus, delictum ejus non amplius per hoc censetur publicum, Suar. Sanch. Barbos. Loth. Idem est, si accusator per annum taceat, quia talis taciturnitas arguit defectum probationis, & æquivalet absolutioni, Barbos. Loth. Quod verum esse dicunt Sanch. & Loth. contra Suar. quamvis antecesserit semiplena probatio, quia quando hæc non sit plena, reus manet in possessione innocentiæ. Si autem delictum fuerit in judicio probatum, & punitum, adhuc dicunt Henriq. Sanch. Avil. Regin. desinere esse publicum, quia cum jam satisfactum sit auctoritati Judicis, videtur cessare publicitas istius fori: sed in hoc probabilius contradicunt Mascard. Tiraq. Menoc. Suar. Bonac. Castr. Loth. supra, quia licet Judici satisfactum sit, tamen cum delictum sit juridice, & juste publicatum, est & manet simpliciter publicum Jure.

1662 *Q.* 138. *Quid addendum sit circa casus reservatos apud Regulares?* Resp. seqq. §. 1. Undecim casus Clementinos, quos solos propria auctoritate reservare sibi possunt Superiores regulares, refert Busemb. *n.* 1600. circa quos addam aliqua *a n.* 1669. ubi explicabo, quid intelligatur per apostasiam a religione, per lapsum carnis, &c. Quamvis autem Suar. Fill. *t.* 7. *n.* 276. Busemb. supra & alii dicant Superiorem adhuc posse sub excommunicatione sibi reservata prohibere alium casum, qui non est inter Clementinos, quia tum non reservatur culpa, sed censura tantum: tamen Sanch. Silv. & alii multi cum Aversa *q.* 17. *f.* 2. probabilius contradicunt, quia sic agitur contra mentem *Clementis*, cum enim absolutioni a culpa debeat præmitti absolutio a censura, nullo modo consuletur infirmitati subditorum, & ita S. Congreg. decisum esse refert Lugo *de pœn. d.* 20. *n.* 47.

1663 §. 2. Regularis exemptus non potest sine speciali facultate Sedis Apostolicæ absolvi a casibus Ordini reservatis, nisi a Superiore vel de consensu Superioris talis Ordinis, Suar. *de Relig. to.* 4. *tr.* 10. *l.* 3. *c.* 4. *n.* 21. Hinc licet Nuntiis Apostolicis detur specialis facultas absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam per Bullam cœnæ, tamen id intelligitur de casibus, in quantum Sedi Apostolicæ reservatis, nam S. Pius V. uti habetur *in compendio* Privil. *v. Apostasia* §. 1. concedit, quod Apostata a Societate JESU absolvi nequeat, nisi a Romano Pontifice vel Superiore Societatis, & alii Ordines exempti habent simile privilegium, aut hoc ipsum participant: hinc scio recentissime duos Nuntios Apostolicos debuisse petere, & obtinuisse Roma specialem facultatem *absolvendi Religiosos cujuscumque Ordinis, etiam a censuris, & casibus Superioribus suis reservatis, in casibus tamen occultis*. Si Episcopus, & non Superior religiosus habeat potestatem absolvendi a reservatis Papæ, probabiliter poterit exemptus absolvi ab Episcopo, quia non debet esse deterioris conditionis quam alius, & rationabiliter interpretamur esse exemptum tantum in his, in quibus subditur jurisdictioni Prælatorum suorum, Suar. *tr.* 8. *lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 3.

§. 3. Communis sententia habet ex c. fin. *de Pœn. remiss.* 1664
Superiorem regularem ordinarie posse in hac materia circa se, quod potest circa alios, adeoque posse sibi eligere Confessarium, a quo absolvatur a reservatis. *Dixi* ordinarie, propter dicenda n. 1680. 1682.

§. 4. Certum est contra Fagund. Superiorem regularem non 1665
prohiberi audire confessiones subditorum, etiam non habentium casus reservatos, nam *Clemens* postquam dixit non obligari subditos ad confitendum Superiori, addit; *Nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserit, aut ipsimet subditi sponte, aut proprio motu id ab eis petierint*, Dic. *de pœn. d.* 11. *n.* 115. Et quidem pro Societate JESU declaravit idem *Clemens* non prohiberi Superiores, si sint Magistri Novitiorum, uti habetur *Ordinationibus Generalium c.* 5. An autem Novitius incurrat reservationem casuum Ordinis, in quo est, dixi l. 4. n. 64. & partem affirmativam merito probabilem dicunt Suar. & alii cum Dic. *n.* 123. Potestque videri etiam Aversa *q.* 17. *f.* 1. qui negativam partem tenet, vel potius distinguit, dicens absolvi non posse a Confessario deputato a solo Ordine, attamen absolvi posse a Confessario per Episcopum approbato. *Claudius* Generalis anno 1614. prohibuit doceri, quod nostri Novitii non incurrant.

§. 5. Recte docet Lugo *d.* 20. *nu.* 236. in dubio an ex- 1666
pediat vel Superiori licitum sit concedere subdito facultatem confitendi alteri, potius inclinandum esse in mitiorem partem pro subdito, additque hæc verba S. Thomæ, *Prælati, qui sunt nimis solliciti, ut conscientiam subditorum per confessionem sciant, multis laqueum damnationis injiciunt, & per consequens sibi ipsis*.

Q. 239. *Quid notandum sit circa casus in societate JESU* 1667
reservatos? R. seqq. §. 1. Post Decretum Clementis VIII. nequidem Generalis potest reservare aliquod peccatum auctoritate sua, nisi supposita discussione, & consensu Congregationis, Lug. Dic. *d.* 11. *n.* 120. Quamvis autem Congregatio provincialis reservare non possit, cum careat jurisdictione, tamen id possent Superiores supposita discussione, & consensu Congregationis provincialis Dic. *a n.* 112. & 119. Etiam adhuc licebit Superioribus determinare pœnitentias graves quibusdam peccatis, etiam non reservatis, a Confessariis imponendas, quæ subditos ab hujusmodi perpetrandis cohibere possint, *Ordinationes Generalium c.* 5. *n.* 7.

§. 2. Præter 11. casus Clementinos in Societate reservatos, 1668
quos n. 1600. refert *Busemb.* reservantur specialiter in Societate, 1. Perjurium, & falsum testimonium in judicio vel extra. 2. Furtum, & usurpatio alicujus, seu appropriatio rei contra votum paupertatis in ea quantitate, quæ efficiat peccatum mortale. 3. Lapsus carnis voluntarius, & quidquid est contra votum castitatis, quod in actum externum prodeat. 4. Inobedientia expressa, qua quis asserit nolle se parere. 5. Seditio in Superiorem, & divisio a capite, in grave nocumentum Societatis. 6. Detractio famæ bonæque existimationis aliorum, & discordiarum seminatio inter fratres. 7. Impedimentum excludens e Societate reticuisse in examine, vel in illo mentitum esse, unde grave damnum oriri possit. 8. Acceptatio seu missio litterarum absque licentia expressa, quæ scilicet acceptio vel missio contineat rationem peccati mortalis. 9. Transgressio votorum simplicium, quæ professi emittunt post professionem. 10. Censuræ seu peccata, quæ in nostris Constitutionibus, Bullis vel Decretis annexam habent excommunicationem. Hæc omnia, cum manifeste erunt mortalia, & in actum exteriorem prodierint, reservantur Superiori domus vel Collegii, & ab alio, nisi de expressa ipsius licentia, absolvi non possunt. Ita verbotenus in *Ordinationibus Generalium c.* 5. *ubi* §. 5. datur instructio, quomodo Superiores se habere debeant, si pro casu reservato absolvendo petatur ab eis facultas.

§. 3. Per apostasiam a Religione inter Clementinos reserva- 1669
tam intelligitur, 1. propriissime, si quis deliberato animo, relinquendo in perpetuum vitam religiosam, fugiat, & dimittat habitum. 2. Si discedat a religione animo nunquam redeundi ad illam, etsi habitum retineat. 3. Si dimittat habitum, etsi tantum ad tempus manere velit extra religionem, sicuti a fide apostata dicitur, etsi habeat animum redeundi aliquando ad fidem. 4. Qui post vota simplicia in Societate JESU edita ab hac recedit, est apostata, uti declaravit Paulus III. Bulla *Licet debitum*, & S. Pius V. Bulla *Æquum reputamus*. Hinc Bannez 2. 2. *q.* 12. *a.* 1. dicens recedere a religione, in qua emittitur votum simplex tantum, non esse apostasiam, corrigendus est. 5. Apostasia est, qui *e causis non veris, fraude ac dolo dimissionem obtinuit, aut ex causis quidem veris,*

& ju-

& justis gravibusque delictis, sed ea intentione perpetratis, quo facilius dimissionem extorqueret, uti declaravit Congregatio VII. Dec. 22. num. 4. Attamen non esse apostatam, qui, propria religione deserta, transit absque legitima licentia ad laxiorem, tenent Caj. Arrag. Nav. Sa, Valent. Less. Sanch. *in Decal. t. 6. c. 8. n. 8.* quia simpliciter non recedit a statu religioso. Contradicit tamen probabiliter Suar. *de Relig. tom. 4. tr. 8. l. 3. c. 13. n. 16.* quia invalide assumit laxiorem: ergo reipsa deserit omnem Religionem.

1670 §. 4. Per lapsum carnis voluntarium opere consummatum qui est inter Clementinos, intelligitur non sola copula carnalis, sed etiam pollutio, Suar. Silv. *q. 1. v. Casus reserv. cas. 1.* Gob. *tr. 7. n. 677.* merito dicens esse certum. Putat quidem Diana *p. 11. tract. 2. R. 61.* lapsum carnis non censeri consummari per distillationem, sed etiam in hoc contradicit Gob. *n. 685.* quia est vera effusio seminis, quamvis nondum ita perfecti. Quod si pollutio proveniat ex sola delectatione interna absque omni actu aut medio externo, Sporer *in Tyr. Sacram. p. 4. n. 329. 332.* Coriol. & Kiene apud Dianam *p. 4. tr. 4. R. 61.* putarunt per *Clementem* non reservari, quia ut dicatur lapsus opere consummatus, videtur requiri, ut procuretur per medium externum, v. gr. per tactum aut saltem per externum sensibilem conatum. Sed absolute tenendum est oppositum, quia quoties peccatum pervenit ad pollutionem, actus externus censetur in sua specie consummatus, S. Thom. 2. 2. *q. 154. art. 11.* Suar. supra *l. 2. c. 18.* Silv. supra Dian. *p. 3. tr. 2. R. 8.* Gob. *n. 668.* Si quis tamen vovisset cavere etiam causas per accidens pollutionis, & v. gr. equitando eam sibi causaret, peccaret quidem mortaliter per illam pollutionem, attamen non videtur incurrere reservationem, quia, nisi aliud aliunde constet, mens reservantis censetur tendere in pollutionem secundum communem statum illicitam, & non ratione privatæ obligationis, qua quis eam sibi interdixit etiam ut secuturam ex causis per accidens alioqui de se licitis, Gormaz *de act. hum. n. 178.*

1671 §. 5. Per *Clementem* non reservantur impudici aspectus, tactus, locutio, lectio, quamvis de se sint mortalia externa, quia non censetur lapsus carnis opere consummatus, Suar. Coriol. Dian. contra Turr. Attamen ista omnia reservantur in Societate, quando tales actus habent malitiam externam de se mortalem, idest, quæ censeretur mortaliter mala in homine soluto, secundum dicta n. 1649. essetque index internæ voluntatis mortaliter malæ, Henr. Gran. Dian. *p. 4. tr. 4. R. 163.* ac rescripsit *Mutius* Generalis 9. April. 1644. Aliud est, si fieret v. g. tactus manus muliebris aut aspectus vultus illius, qui de se indifferens est accipi in bonam vel malam partem, quamvis procederet a voluntate interna mortaliter mala, nam non ideo esset casus reservatus in Societate, *Suar. Carol.* & rescripsit *Claudius* Generalis 9. Nov. 1608. Recte tamen notat *Castr.* supra, si tali etiam levi tactu vel aspectu velles feminæ de hoc satis consciæ indicare tuum actum internum mortaliter malum, fore reservatum. Addit *Præpositus* etiam fore, si quis inhoneste aspiceret feminam vicinam, itaut hoc notaretur cum scandalo.

1672 §. 6. Si ad delectationem morosam vel ad desiderium turpe sequatur commotio spirituum, & partium genitalium, aliqui putarunt hoc ipso esse casum reservatum in Societate, quia est mortale, quod prodit in actum externum gravitet oppositum castitati, & Societas reservat *quidquid est contra votum castitatis, quod in actum externum prodit.* Alii negarunt, tum quia alias debuissent in Societate reservari omnes delectationes internæ, cum naturaliter habeant semper adjunctas tales commotiones, tum etiam quia hoc non reservatur, quod non teneor in confessione aperire, sed secundum dicta n. 128. non est opus hoc addere in confessione. Alii distinxerunt, putantes esse reservatum, si externa illa commotio sit in se volita, vel in eam subortam positive consentiat voluntas: hic enim videtur habere locum ratio primæ sententiæ: negarunt autem, si non sit in se volita neque in eam positive consentiat voluntas. Interrogatus a me de hoc casu aliquis Revisor Romanus, respondit 25. Febr. 1707. his verbis: *Quod spectat casum propositum, super eo consului quos hic noram doctissimos, & harum rerum peritissimos, una omnium sententia, cui meam adjungo, hæc fuit, non esse reservatum.* Quod intelligitur, etiamsi talis commotio esset in se volita. Judicarunt tamen omnes tactum venereum aut distillationem sequentem ex delectatione interna esse reservatum. An autem incurrat reservationem, qui sine propria delectatione interna concurrit proxime, v. g. per tactum, ad pollutionem alienam, colligi debet ex dictis l. 4. n. 155. ubi defendi sententiam affirmativam.

1673 §. 7. Reservatur *testimonium falsum*, quo proximus graviter læditur, quamvis non sit juratum. Item *gravis violatio paupertatis:* quæ quandonam fiat, & speciatim in Societate, dixi l. 4. a n. 104. 136. Item *seminatio discordiarum*, etiam inter externos, secundum illud *Proverb. 6. v. 19. Qui seminat inter fratres discordias*, quod dicitur detestari Spiritus Sanctus, ubi per *fratres* intelliguntur omnes, qui juncti esse debent vinculo charitatis. Per *reticentiam* autem *impedimenti* excludentis a Societate, intelligitur impedimenti essentialis: attamen reticentia impedimenti secundarii etiam reservatur per secundam partem illius septimi casus, quia circa hoc committitur mendacium, quod potest esse graviter perniciosum. Ita quoad omnia Castr. supra. *Nec obstat*, quod ingressurus, ante admissionem non esset subditus Societatis, *nam* est reservatio improprie dicta; per hoc, quod omnibus Confessariis nostris tollatur potestas absolvendi a tali peccato, Lugo *in R. mor. l. 4. d. 16. num. 11.*

§. 8. Quod quartum casum attinet, putat *Castr.* supra, 1674 omnem inobedientiam formalem esse mortalem, nec in illa dari parvitatem materiæ, quod verum est, si adsit contemptus formalis auctoritatis in Superiore, uti explicatum est l. 5. a n. 242. hinc si dicas, etiam quando materia est levis, te nolle obedire, & non declares te solum nolle in hac materia, in aliis vero paratum esse obedire, sine dubio absolute contemnis Superiorem, & incurris reservationem, uti recte Lugo *de pœn. d. 20. a n. 28.* estque perinde, quibus verbis utaris, dummodo in his circumstantiis sufficienter significent voluntatem non parendi, tum enim importabunt eumdem contemptum Superioris vel obedientiæ. Quod si internuntio indicanti voluntatem Superioris dicas, *nolo parere*, ordinarie etiam incurretur reservatio, quia sicuti Superior jubet per internuntium, sic ei respondetur in internuntio, Lugo *supra & in Resp. dub. 22.* Præterea in Congregatione VII. Decreto 44. sic habetur, *Cum propositum fuisset, standum ne esset ordinationi P. N. Claudii dicentis reservatum casum esse, si quis Fratrum diceret Ministro aliquid jubenti, licet non præcepto, nolo facere, censuit Congregatio huic ordinationi vel declarationi standum esse: relicta tamen loci hujus explicatione prudentiæ Patris Nostri.* Less. & Castr. putant non esse mortale nolle obedire Superiori, quia indoctus est & imprudens, vel tibi offensus, dummodo ea inobedientia nec Superiori, nec aliis declaretur: alias esset gravis contemptus, & injuria contra ipsum. Si autem Frater dicat, *non obediam*, non incidit in reservationem, quia tantum casus dicentis, *nolo obedire*, intelligitur expresse reservatus, *Mutius* 1617. 20. Martii.

§. 9. Quoad acceptionem vel missionem litterarum con- 1675 tinentium rationem peccati mortalis, putat Castr. incurri reservationem, etiamsi Superior consenserit, quia illa licentia Superioris est irrita; cum licentia respicere debeat tantum licita, & honesta: sed oppositum videtur probabilius, nam verba restringuntur ad conditionem, si fiat *absque* 1676 *licentia expressa*. Quod si quis litteras tales miserit, sed casu non pervenerint ad eum, cui missæ sunt, putant aliqui non incurri reservationem, quia quando effectus, quem legislator principaliter volebat caveri, secutus non est, præsumitur noluisse incurri pœnam, videtur autem principaliter intendi, ne alter recipiat tales litteras, quia per hoc, quod præcise mittantur, non incurritur principale nocumentum. Quod confirmant a pari, nam Navar. Con. Huit. Dic. *de censur. d. 2. n. 129.* Diana *in Comp. v. Censura n. 6.* docent, quamvis Greg. XIII. prohibuerit sub excommunicatione latæ sententiæ, ne Religiosi cujusdam Ordinis scribant ad Moniales ejusdem Ordinis, tamen si quis scribat, & epistola non perveniat ad Monialem, non incurri excommunicationem: ita illi. Sed contra est, quod in *Ordinatione pro studiis superioribus* prohibeamur docere hanc 21. propos. inter Theologicas. *Nonnulla peccata, quæ reservantur in Societate, ut machinatio in Superiores, seminatio discordiarum & similia, licet attingant gravitatem peccati mortalis, non sunt reservata, nisi sequatur effectus.* Ratio potest esse, quia quando Reservantes non addunt, *effectu secuto*, censentur reservare culpam, propter malitiam de se aptam causare talem effectum, quæ tota posita est, etiamsi per accidens non sequatur effectus.

§. 10. Vota simplicia Professorum, quorum violatio est 1677 reservata, sunt. 1. Non relaxandi paupertatem. 2. Prælaturam vel dignitatem non ambiendi intra Societatem. 3. Nec extra Societatem. 4. Deferendi utrosque ambientes, etiam non professos. 5. Si quis promoveatur extra Societatem, audiendi consilia & exequendi, si judicaverit meliora. Referuntur pluribus in *Epitome Instituti p. 3. c. 3. §. 4.* Et de voto non ambiendi, videri possunt, quæ dixi l. 4. a n. 162. Excommunicationes in Societate reservandæ enumerantur in Instituto Pragæ impresso volum. 1. pag. 663. & seqq. Easdem paucis refert Castr. *supra n. 11.* Et præcipue concernunt electionem Generalis, profugientes a Societate, impugnantes Institutum, utentes ope externorum ad dimissionem alicujus: quos omnes casus fuse explicat Castr. *tr. 16. d. 5.*

§. 11. Quod attinet ad absolutionem ab istis reservatis, 1678 imprimis certum est quærendam esse aliquam directam ab illis absolutionem quæ dari potest a solo Superiore vel de ejus licentia: hinc in *Ordinatione pro studiis Superioribus* prohibemur docere hanc 23. prop. inter Theologicas; *Is qui a reservato peccato pro tali cognito ex necessitate aliqua indirecte est absolutus, non tenetur deinceps se Superiori sistere, nec per se nec per alium, sed manet simpliciter absolutus, & sine ullo onere quærendi directe a reservato absolutionem.* Deinde *Ordinationes* 1679 *Generalium c. 6.* sic habent. De iter agentibus, quando ad aliquem Societatis locum divertunt, aliter judicandum est, quos nempe potest a reservatis ordinarius loci illius Confessarius absolvere, aut si is haberi non possit, quilibet alius Societatis Sacerdos approbatus, aut si is quoque desit, etiam externus. In omnibus tamen his casibus cum onere, & obligatione, ut se sistant postmodum Superiori suo, ad quem ituri vel redituri sunt, eique aut alteri de ejus licentia confiteantur. Si vero accidat, ut aliquis tantum hospes sit in aliquo

aliquo Collegio, diu tamen ibi moraturus (puta spatio unius aut alterius circiter mensis) si is eo tempore in casum aliquem reservatum inciderit, poterit ac debebit absolvi a Superiore illius loci, in quo est, vel de illius licentia, tanquam si proprius esset ejus subditus, sine obligatione sistendi se Superiori ejus loci, ad quem proprie pertinet.

1680 Superiores locales possunt absolvi per quemcumque ex ordinariis suæ domus Confessariis. Quod si alium ex suis subditis malint, is absolvet cum onere præsentandi se Provinciali. Provinciales autem absolvi possunt a suo socio, a Superioribus localibus seu eorum ad id delegatis, a Confessariis ordinariis domus: quo jure etiam gaudent ipsius socii. In Residentiis missionibusque fixis, in quibus e nostris pauci morantur, jus idem illarum Superioribus conceditur, quod Rectores habent quoad facultatem absolvendi per se, seu delegandi, integra tamen illis concessione manente Congr. VIII. Decr. 25. pro parvis domibus, qua Confessarius potest absolvere pœnitentem a reservatis, cum onere se præsentandi Provinciali, si brevi sit in ejus domum discessurus. Præterea si Superior ex urbe abierit, vice-Præpositus aut vice-Rector ab eo dictus habeat facultatem absolvendi a reservatis, qualem & ipse Superior. Quod si nullum suo loco substituerit, etiamsi per unam seu integram diem futurus sit absens, nec consuli possit; is, qui Minister est, & domui tunc præest, facultatem habet tum absolvendi tum delegandi hanc potestatem.

1681 Ad extremum, ut omnes eximantur scrupuli, & majori cum fiducia ac libertate procedatur, cum Confessarius bona fide dubitat, an mortale sit, quod proponitur ab eo, etiamsi ex genere suo reservatum sit, potest absolvere, licet hujusmodi dubitatio ex ignorantia procedat. Sed neque postea, si animadvertit manifeste fuisse mortale, repetenda erit confessio, bona siquidem, & vera fuit absolutio. Hucusque *Ordinationes* dictæ.

1682 §. 12. Ex dictis *n.* 1680. infert Dicast. *de pœn. d.* 11. *nu.* 288. Quamvis Provincialis, & Superiores locales in Societate, non possint sibi designare quoscumque Confessarios pro absolutione a suis reservatis, attamen posse designare alios etiam non Societatis Sacerdotes, qui subditos suos absolvant a reservatis, quia hæc potestas non invenitur ullibi esse restricta, maxime cum possit etiam extra Sacramentum tolli reservatio.

1683 §. 13. Ex dictis *n.* 1668. 1681. sequitur in Societate non reservari peccata dubie mortalia: Hinc casus murmurationis dubius, qui ex declaratione *Claudii* Generalis erat reservatus, nunc cessabit, Tamb. *de caſ. reserv. c.* 7. §. 2. *n.* 61.

1684 *Q.* 240. *Quid præterea notandum sit circa reservationem & absolutionem a reservatis?* R. seqq. §. 1. Potestas ordinaria absolvendi a reservatis est favorabilis, & late interpretanda, quia datur ob commune bonum, & idem est de delegata, quando datur, non expressis personis absolvendis; si autem detur his expressis, est stricte interpretanda, quia non censetur esse nisi pro bono privati, Castr. *tr.* 3. *d.* 4. *p.* 11. *n.* 2. Et consequenter si potestas absolvendi a Reservatis detur Confessario in gratiam Confessarii, est large interpretanda: si in gratiam pœnitentis, stricte, Sanch. *de Matr. l.* 8. *d.* 2. *num.* 6. Tamb. *de Sacram. lib.* 1. *c.* 9. §. 1. *nu.* 13. Reservatio est strictæ interpretationis, cum enim videatur habere adjunctam rationem pœnæ, est odiosa, Suar. Henriq. Sanch. *in Dec. l.* 1. *c.* 10. *num.* 74. Chapeav. *p.* 1. *c.* 6. Herincx *d.* 6. *n.* 7. contra *Bonasp.* Et etiam ideo *n.* 1604. dixi in dubio an casus sit reservatus, censeri debere non reservatum.

1685 §. 2. Reservatio etiam sine causa facta a Papa est valida, quia jurisdictio omnium inferiorum ab eo pendet. Si autem ab Episcopo vel aliis fiat sine causa, Ang. Sot. Vasq. & alii putant esse invalidam, quia Trid. *sess.* 14. *de pœn. c.* 7. dicit Episcopos reservare posse, non in destructionem sed ædificationem, & idem est de aliis. Sed Suar. Con. Bonac. Fill. *tr.* 7. *nu.* 279. Lug. *d.* 20. *s.* 2. Dic. *de pœn. d.* 11. *n.* 13. probabilius dicunt esse validam, quia licet consulatur, ut semper sit in ædificationem, tamen non negatur potestas tollendi jurisdictionem.

1686 §. 3. Henriq. Rodriq. Castr. *tr.* 23. *p.* 18. §. 1. putarunt, si Superior sine justa causa neget inferiori potestatem absolvendi a reservato, probabile esse quod inferior eam habeat, sed oppositum tenendum est cum Bonac. Laym. Avers. *q.* 16. *s.* 4. quamvis enim neget illicite, non est ratio cur invalide, nisi inferior ille esset Confessarius ordinarius Regularium, secundum dicta *n.* 1600. in Resp. 1. *n.* 5. Quando autem dicitur haberi vel dari facultatem *pro illa vice*, probabilius est cum Lugone contra Dic. *a n.* 346. sic intelligi, quod detur, vel pro illis peccatis, pro quibus petitum est, vel pro illo moraliter tempore, prout colligi debebit ex circumstantiis. Adduntque Bordon. & Aversa hoc non intelligi pro una vice tantum, sed Confessarium regularem posse eumdem pœnitentem toties absolvere, quoties relabetur, si Superior rogatus facultatem neget: sed in hoc contradicunt Homob. & A. Tamb. *apud* Dianam *p.* 3. *t.* 12. *R.* 126.

1687 §. 4. Qui habet potestatem delegatam absolvendi a reservatis cum facultate eam subdelegandi, potest alteri subdelegare, a quo etiam ipse absolvatur, si in reservatum incidat, uti habet communis cum Avers. *s.* 7. contra *Graff.* Si autem habeat potestatem *per seipsum tantum* absolvendi, adhuc putant aliqui eum posse ab alio a se subdelegando absolvi, quia non debet esse deterioris conditionis quam alii, quod verum est de Episcopis: secundum dicta *n.* 1633. propter declarationem Sacræ Congregationis; sed saltem quoad alios, Avers. §. *Quinto*, id merito non admittit, quia dum dicitur, *per seipsum*, negatur potestas substituendi alium.

§. 5. Si Confessarius, qui commisit reservatum, petat a 1688
Superiore facultatem, v. g. his verbis, *Petitur facultas pro aliquo, ut absolvi possit a reservato*, Diana, & alii cum Aversa dicunt vi confessionis posse petentem absolvi, quia Superior consentit vage, non determinando Confessarium vel pœnitentem. Quod si Superior licentiam istam daret determinate Confessario petenti, vi illius absolvi non posset. Et quod Societatem JESU attinet, Lugo, & Dic. *n.* 351. recte notant, mentem Superiorum non esse, ut hoc unquam serviat Confessario ita petenti licentiam, quia Societas præscribit, ut cui Superior committit, sit talis, cui merito committi possit: ergo cum nulli committat nisi petenti, supponit hunc fore Confessarium, & non esse ipsummet reum.

§. 6. Secundum dicta *n.* 1154. ordinarie peccat Superior, 1689
si absolvat aliquem a solis reservatis, & pro non reservatis mittat ad inferiorem, quia vix potest esse rationabilis causa sic dimidiandi confessionem. Habet autem praxis, & communis sententia cum Avers. *s.* 5. quod Superior possit, non tantum quando subditus est in itinere, sed etiam alias, delegare inferiori potestatem eum absolvendi a reservato, addito onere, ut reus postea coram se compareat, non obligando directe ad iteratam illius reservati confessionem, nam S. Thom. & alii cum Dic. *d.* 11. *n.* 194. docent contra Adr. Suar. Ang. & alios, nequidem Ecclesiam posse independenter a consensu subditi imperare iteratam ejusdem peccati confessionem, sed saltem ideo, ut superior intelligat de medio ad emendationem præscripto, aut provideat contra relapsum. Et hanc obligationem postea comparendi esse sub mortali, docent Suar. Lugo, Con. & alii cum Dic. *n.* 209. Addit Avers. *s.* 7. §. *Octavo*, si Superior concedat licentiam sub certa conditione, fieri posse, ut hac neglecta absolutio sit invalida, quod colligi poterit ex præsumpta mente, & verbis concedentis. Si tamen Superior taxarit pœnitentiam injungendam, aut præceperit præmitti satisfactionem vel saltem cautionem de ea præstanda, si Confessarius ista etiam per malitiam neglexerit, ordinarie validam fore absolutionem.

§. 7. Qui habet potestatem in reservata, absolvere po- 1690
test ab illis etiam tempore Jubilæi anni Sancti, quia hæc opinio, quamvis non sit certa, tamen est communiter recepta a sapientibus: ergo si coram Deo sit forte falsa, est error communis cum titulo putativo, nempe ex privilegio Papæ, & approbatione Ordinarii: ergo si forte desit jurisdictio, ad Ecclesiam spectat supplere, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 112. & de hoc casu id docent Lugo *d.* 23. *a n.* 144. Carden. *in* 2. *crisi d.* 2. *n.* 155.

§. 8. Quamvis *Palud. Graff.* & alii putent, impuberes non in- 1691
currere casus reservatos, sicuti non incurrunt censuras, tamen recte contradicunt alii cum Lug. *d.* 20. *n.* 10. Avers. *q.* 17. *s.* 1. nisi aliud exprimatur: reservatio enim non est censura nec pure pœna sed magis medicina; qua æque indigent impuberes.

§. 9. Si quis post obtentam licentiam iterum committat re- 1692
servatum, si petitio fuit determinata ad certa reservata jam commissa, patet licentiam non extendi ad alia. De cetero judicandum est secundum præsumptam mentem, & verba concedentis, Avers. *s.* 7. §. *Sexto*. Hinc si fuerit petitum, ut posset penitentem aliquem absolvere a reservatis, facultas extendetur etiam ad posteriora reservata post obtentam facultatem commissa, Lugo, Tamb. Stoz, Dic. *n.* 345. Gob. *tom.* 7. *n.* 710. Quod verum est, quamvis penitens ex confidentia illius gratiæ sæpius peccasset. Sporer *n.* 765. Et universaliter præter citatos *n.* 1451. docent Sanch. Regin. Lugo, Bon. Beja *p.* 2. *cas.* 28. Dic. *n.* 254. Aversa §. *Septimo* contra Covarr. si quis ideo committat reservatum, quia jam est Jubilæum, quia habet privilegium, ut absolvatur &c. posse nihilominus absolvi, quia tale peccatum nullibi excipitur. Vide dicta ibi *n.* 1451.

§. 10. Cum peccata dubia non reserventur, secundum di- 1693
cta *n.* 1604. si propter dubium absolutio sit data a non habente potestatem in reservata, & postea innotescat peccatum fuisse certo reservatum, si reservatum erat propter censuram, Lug. *d.* 20. *a n.* 20. recte dicit sublatam esse reservationem, quia censura in casu dubio ordinarie absolute tollitur: econtra si reservatum erat ratione sui, videtur remanere obligatio se sistendi Superiori, quia sicuti si in casu necessitatis aut si quis bona fide per inadvertentiam fuisset ab inferiore absolutus, reservatio non esset sublata, quia jurisdictio erat suspensa, ita & hic: quod maxime valet in sententia, quam tenui *n.* 615. nempe eum, qui confessus est mortale tanquam dubium, si postea resciat fuisse certum, teneri adhuc confiteri tanquam certum. Nihilominus probabiliter contradicunt Sa, Hurtad. Portel. Rasler, Sporer *n.* 734. Gob. *nu.* 358. Dicast. *n.* 99 quia ex voluntate Superiorum, quamdiu peccatum est dubium, relinquitur jurisdictio: ergo si tum detur absolutio, tollitur reservatio, neque postea est causa, cur semel sublata redeat. Et ideo etiamsi quis in articulo vel periculo mortis, aut virtute Jubilæi vel Bullæ absolutus sit a reservato, non est obligatio se postea sistendi Superiori, nisi forte ratione censuræ annexæ, secundum dicta *n.* 1623. quia per talem circumstantiam vel privilegium relinquitur jurisdictio, per quam absolute tollitur reservatio, Suar. Sanch. Dicast. *de censur. d.* 3. *n.* 195. Aversa *q.* 17. *s.* 5.

§. 11.

1694 §. 11. Si quis in diœcesi, in qua reservatur peccatum, quando est publicum, absolvatur a peccato adhuc occulto per Confessarium non habentem potestatem ad reservata; si peccatum postea fiat publicum, est & manet directe absolutum sine obligatione iterum confitendi aut se sistendi, quia peccatum eo tempore non erat reservatum, nec a Confessario erat sublata jurisdictio: per hoc tamen non eximitur a potestate fori externi, si annexa erat censura aut alia pœna. Similiter si homicidio annexa sit reservatio, & aliquis ante mortem secutam a non habente potestatem in reservata absolvatur a peccato lethalis vulnerationis, quamvis aliqui putent mentem reservantis esse reservare actionem occisivam, cum qua moraliter est conjuncta mors, tamen cum hæc actio, morte non secuta, reipsa non sit homicidium, reservatio non videtur eo extendenda: unde cum sit directe absolutus, non indiget alia directa absolutione ab eo peccato, nec tenetur se sistere, Henriq. Fagund. Herincx, Diana *p.* 8. *t.* 7. R. 85. Aversa *q.* 17. *s.* 2. Dic. *de pœn. d.* 11. *n.* 195. Cum tamen homicidio annexa sit irregularitas, hæc postea incurretur, secundum dicta *l.* 1. *n.* 618. Et idem plerique dicunt, si censura esset annexa, de quo in *l.* 7. quando de excommunicatione. Quod si tale peccatum ante publicationem vel mortem secutam esset remissum per solam contritionem, probabilius est, quod secuta publicatione vel morte superveniat reservatio, quia quamvis culpa non amplius existat, quando illi effectus sequuntur, tamen cum peccatum illud adhuc debeat directe absolvi, hæc potestas absolvendi jam sublata est ordinariis Confessariis. Quod magis valet, si ante secutum talem effectum culpa esset retractata per solam attritionem, quidquid in contrarium dicant Homobon. Bordon. Aversa *q.* 10. *s.* 2. *in fine*.

1695 §. 12. Si pœnitens expresserit peccatum reservatum in confessione apud illum, qui habuit potestatem saltem delegatam ad reservata, quamvis absolutio fuerit invalida, v. gr. defectu doloris; reservationem esse sublatam habet communis cum Lugo *d.* 20. *n.* 113. Dic. *d.* 11. *n.* 124. Henricx *d.* 7. *n.* 26. contra *Arriagam*. Econtra si reservatum inculpabiliter omisit, præter citatos *n.* 1449. docent Cov. Con. Ledesm. Nav. Regin. Arr. Less. Tamb. Lug. *n.* 85. Herincx *n.* 30. Gob. *tr.* 7. *n.* 377. sublatam esse reservationem. Limitant Gabr. Ang. Silv. Rosell. Bonac. si absolvens intenderit eam tollere: sed absolute id dicunt *Busemb.* & alii 20. graves Auctores cum Aversa *q.* 17. *s.* 8. & Viva *q.* 11. *a.* 4. & 6. quamvis non intenderit expresse, quia saltem implicite ac virtualiter vult facere quod potest: atqui potest tollere reservationem peccati etiam non cogniti: ergo. Hoc extendit Lugo *n.* 106. etiam ad confessionem invalidam: alii etiam ad sacrilegam quia extra confessionem etiam a delegato Confessario tolli potest reservatio, ex vi potestatis, quam delegavit Superior: Sed contradicunt iterum Arr. & alii. Dic. fatetur has sententias esse valde probabiles, attamen *n.* 141. cum Suar. Præp. & aliis tenet non tolli reservationem, si nulla fiat mentio reservatorum, nec adsit positiva intentio illam tollendi, quia tunc non videtur satisfieri intentioni reservantis; quæ est, ut reservatum directe subjiciatur clavibus, sicque ratione reservationis explicatæ medicina conveniens imponatur ab illo, qui in reservata habet potestatem. V. dicta *n.* 1452. & 1475.

1696 §. 13. Si Pœnitens, nequidem quando confitetur, sciat suum peccatum esse reservatum, Gob. *t.* 7. *nu.* 360. permittit absolvi, & consentit Sporer *n.* 375. datque *n.* 761. rationem, quia videtur esse sufficiens necessitas, ne pœnitens cogatur sine absolutione discedere, & bis idem confiteri; imo forte non redibit. Sed hæc sunt per accidens, unde non video, unde proveniret jurisdictio pro hoc casu; & saltem si excommunicatio reservato sit annexa, certo non poterit absolvi, quia talis prohibetur ante sublatam excommunicationem suscipere Sacramentum Pœnitentiæ.

1697 §. 14. Obligatus postea comparere coram Superiore, non tenetur ante Missam vel communionem, sed satis est, si prima commoda occasione, Less. *in Auct. v. Absolutio casu* 4. Satisfacit autem, si postea coram delegato vel alio privilegiato compareat per se vel per alium, Stoz. *l.* 2. *n.* 74. Quod si aliquis ob impedimentum non possit per seipsum adire Superiorem Card. Valent. Henr. Azor. Sanch. Tamb. Dic. *n.* 270. Stoz *n.* 69. Sporer *n.* 750. Viva *ad prop.* 7. Alex. VII. *num.* 8. dicunt non teneri ad ipsum recurrere per Procuratorem vel litteras, aut ipsum ad se advocando, tum quia est obligatio personalis, & ipse in individuo dicitur teneri adire, tum etiam quia isti alii modi comparendi sunt extraordinarii vel periculosi: ergo ad illos non est extendenda lex odiosa; quæ sententia de non necessario tum recursu ad Papam communis est, secundum dicta *n.* 1624. quia Papa tum concedit Episcopis: econtra probabilius videtur cum Suar. Bonac. Lug. Zambr. Avers. *q.* 17. *s.* 5. recurrendum esse ad Episcopum vel alium Superiorem per Procuratorem vel per litteras; Episcopi enim & alii Superiores id non concesserunt aliis, & quod quis facit per Procuratores vel per litteras, censetur facere per seipsum; imo hoc est facilius, quam adire per seipsum; nec est periculum nisi remotum manifestationis.

1698 §. 15. Quid facere debeat ille, qui habet reservata, & communicare debet, attamen Confessarium non habet, qui possit absolvere a reservatis, habet Busemb. *num.* 1600. relatus, potestque videri Avers. *q.* 17. *s.* 9. accurate referens sententias & Auctores.

D U B I U M V.

Quid sit officium, & quæ obligatio Confessarii? 1699

RESP. I. Munus Confessarii est absolvere dispositum & non alium; item curare rectitudinem istius judicii, præsertim quando cœptum est, & reos juvare, ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi est, ne fit injurius pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat sacrilegus. Ratio tertii est eadem, & quia debet curare, ut absolutio sit efficax. *Unde resolves*.

I. Etsi interdum utiliter differatur absolutio, etiam ejus, qui potest licite absolvi, id tamen raro, nec fere nisi de pœnitentis consensu faciendum, quia potest vergere in grave ejus periculum, vel damnum. V. Dian. *p.* 1. *tr.* 4. *R.* 35.

II. Absolvendus est, qui adhæret sententiæ probabili: quia est dispositus.

III. Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis; alias absolvendo peccabit mortaliter.

IV. Non licet absolvere. 1. Qui nullam præbet materiam, qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confitetur, cujus erat oblitus. 2. Qui cum possit, non est paratus restituere, & proximas peccandi occasiones fugere. V. Nav. *c.* 15. Suar. *d.* 32. *s.* 2. 3. Ignorantem ea, quæ omnes scire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuosam confessionem, & Communionem spectant; unde talis communiter prius est instruendus, vel alio mittendus ad instructionem. *V. supra l.* 2. *t.* 1. *c.* 1.

V. Rudiores ordinarie juvandi sunt, nisi sint incapaces instructionis, vel ob pœnitentium multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, ut dimittantur; vel sint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant; tunc enim, si alioqui bona fide agant, & temporis angustia, vel pœnitentium multitudo longum examen vel instructionem non permittat, sufficere aliquando integritatem formalem, docet Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 13. *n.* 10. qua scilicet, auditis aliquibus peccatis absolvatur, cum onere redeundi ad confessionem pleniorem.

VI. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare aliqua necessaria ad hoc Sacramentum, tenetur eum instruere, & admonere officii, quantum fieri potest, v. g. si nesciat illa, quæ necessitate medii sunt ad salutem necessaria, debet ea docere; item obligatus ad deponendum odium, ad restitutionem honoris, famæ aut bonorum, aut ad occasionem peccatorum tollendam, aut amovenda vel reparanda scandala, aliave damna illata: aut ad corripiendos delinquentes, juvandos indigentes, ad denuntianda delicta, vel delinquentes in præjudicium communitatis vel innocentium, & denique si quam censuram incurrerint, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad satisfactionem, quam si recusent, negare absolutionem, quia alioquin se ipsorum criminum participem, & sacrilegii reum faciet, Aversa *q.* 16. *s.* 12.

VII. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili est in malo statu, quia alias nec ipsi nec Sacramento consulet, cum pœnitens sit indispositus. Si vero ignorantia sit invincibilis, v. g. si bona fide teneat rem alienam, aut sit in Matrimonio irrito, tenetur quidem monere, & instruere, quando speratur fructus, nec timentur incommoda graviora; quæ si prudenter metuantur, aut fructus non speretur, non tenetur, imo non potest; (excipit Lug. *d.* 32. *num.* 24. nisi silentium officiat bono communi) quia debet bonum pœnitentis procurare, ac consequenter licite etiam suadet, ut secundum suam ignorantiam operetur, v. g. Cajæ, ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit suum esse maritum, cum non sit. V. Sanch. *lib.* 2. *de Matr. d.* 38. Nec obstare, etiamsi sit in præjudicium tertii particularis, ait Lug. & Tamb. *de exp. conf. lib.* 2. *c.* 4. Hinc si Confessarius prævideat pœnitentem non restituturum, si ipsi detegatur nullitas tituli, quem pro se esse putet, non esse illi talem nullitatem a Confessario non interrogato, detegendam. Quod si tamen pœnitens ipse dubitet ac roget, tenetur dicere veritatem, (quia tacere esset errorem approbare) prudenter tamen, non plus dicendo, quam rogatur, v. g. si roget Titius, an post votum simplex castitatis, Matrimonium contractum valeat, possitque ac teneatur reddere debitum, respondeat, quod sic, tacendo obligationem non petendi debiti. V. Laym. hic & Lug. l. c.

VIII. Quando Confessarii Principum, Prælatorum, aliorumque Magnatum sciunt ipsos non satisfacere officio, v. g. circa obligationem Beneficiorum, electionem ministrorum, subditorum gubernationem, circa eleemosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confessarius monere pœnitentem de sua obligatione; alias si absolvit, suis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens ambo in foveam inferni cadunt. Ratio est, quia in talibus raro est ignorantia invincibilis: raro item contingit, ut illa secum non afferant scandalum in subditis, existimantibus illa licere, vel certe non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam esse invincibilem, neque ex illa sequi scandalum aut damnum commune; contra vero admonitionem fore in majus malum pœnitentis, aut allaturam

,, scandala vel incommoda, potest secundum paulo ante di-
,, cta, dissimulare, nisi interrogetur, Lug. *n.* 37.
,, IX. Si etiam pœnitens teneretur (licet sub peccato mor-
,, tali) ad aliquid adeo difficile, ut non crederetur nunc æquo
,, animo accepturus, & alia vice melius suscepturus, posset
,, prudens Confessarius tunc illum relinquere in bona fide ex-
,, cusante a peccato, & monitionem differre in tempus oppor-
,, tunius, ne territus a confessione abstineat, graviusque de-
,, trimentum incurrat. Tamb. *c.* 14. Lugo *n.* 27.
,, X. Minus recte dispositus excitandus est ad dolorem,
,, & propositum emendationis, proposita peccati fœditate,
,, bonitate Dei, & periculo damnationis &c. Item remedia
,, opportuna præscribenda contra peccata futura.
,, Resp. II. Ut Confessarius licite hoc Sacramentum admi-
,, nistret, debet esse in gratia, alioqui peccabit mortaliter.
,, Item debet esse talis, ut per hoc non exponatur proximo
,, periculo peccandi mortaliter. Pars prior constat ex dictis
,, *de Sacr. in genere*. An vero audiens plures una quasi vi-
,, ce morali, tot numero peccata committat, alii negant,
,, ut Rodrig. alii affirmant, ut Bonac. hic: Pars posterior
,, patet. *Unde resolvitur hic casus;*
,, Confessarius conscius sibi peccati mortalis tenetur, an-
,, tequam audiat, vel saltem absolvat pœnitentem, ipse
,, confiteri, vel conteri de suo peccato: Si tamen vocatus
,, improviso ad moribundum recolligere se tam subito non
,, possit ad contritionem eliciendam (vel bona fide putet se
,, elicuisse) non peccat absolvendo. Præp. Lugo, Tamb.
,, *loc. cit. cap.* 2. §. 3.
,, Resp. III. Si male absolvit, committendo defectum essen-
,, tialem, v. g. si non protulit formam, vel absolvit a reserva-
,, tis non subditum, tenetur inducere ad repetendam confessio-
,, nem, si sine scandalo, infamia, fractione sigilli, & nocu-
,, mento suo possit: sin minus, non tenetur. Si non absolvit
,, a censura, potest ab eadem (si, vel quando habuerit pote-
,, statem) absolvere absentem, Bon. *de conf. in communi d.*1.
,, *q.* 3. *p.* 6. ex Suar. Fill. *tr.* 1 *t. c.* 10. *q.* 6. Regin. Nav. Rodriq.
,, Si non interrogavit sufficienter numerum, speciem vel
,, alias circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, nisi ad
,, pœnitentiam agendam: monere enim extra confessionem
,, non debet, cum judicium sit finitum. Si tamen redeat
,, ad confessionem idem pœnitens, debet moneri de defe-
,, ctu commisso; quia alioqui hæc confessio non erit inte-
,, gra, cum quædam non sit debite confessus.
,, Dixi, *si non interrogavit:* quia si positive dixit, non
,, teneri confiteri numerum, species, &c. debet monere,
,, si sine gravi scandalo, & detrimento potest, quia est cau-
,, sa, quod alter præceptum grave (scilicet confitendi illa
,, peccata) violet. Lugo *d.* 22. *s.* 3.
,, Si neglexit monere de restitutione, moneat, si quidem
,, commode potest (vel in confessione, vel extra: obtenta
,, prius ab ipso venia; ea vero negata, ad nihil ultra teneri
,, docet Tamb. *c.* 7. ex Sanch. contra Suar.) quia tenetur ex
,, charitate: si non commode potest, Deo commendet. Laym.
,, *l.* 5. *t.* 6. *c.* 9. Henr. Suar. Silv. Merc. *in* 3. *p. q.* 9. *ar.* 1. Dian.
,, *p.* 3. *tr.* 4. R. 87. Quod si tamen (ex gravi seu mortali cul-
,, pa, contra jus alterius) dixisset, eum non teneri ad re-
,, stitutionem, vel aliter (v. g. opinionem falsam persuaden-
,, do) esset causa efficax, cur non restituat, vel aliunde de-
,, trimentum tum accipiat ipse vel alius, tenetur ipsemet re-
,, stituere, nisi moneat tempestive, priusquam pœnitens fiat
,, impotens, quia actione sua fuit injusta causa damni. Si
,, vero sine gravi culpa id fecit, tenetur nihilominus monere
,, pœnitentem, si commode potest; alioqui ipse obligabitur,
,, sicut casu priore. Si non commode potest, excusabitur.
,, V. Suar. Kon. *d.* 8. *dub.* 77. Bonac. Dian. *tom.* 1. *tr.* 2. *misc.* R. 1.
,, Lug. *n.* 61. *& supra l.* 3. *tr.* 5. *c.* 2. *dub.* 1. *art.* 2. *casu* 12.
,, *Quæres*. Quæ & quanta sit obligatio Confessarii au-
,, diendi pœnitentes?
,, Resp. I. Quivis Sacerdos (etiam simplex, quando non
,, est alius paratus) tenetur in extrema necessitate, v. g.
,, in periculo mortis audire & absolvere volentem confite-
,, ri. Ratio est lex charitatis.
,, Resp. II. Parochus, & quivis Sacerdos curatus tenetur
,, audire confessionem sui subditi, non tantum in casu neces-
,, sitatis, aut præcepto confessionis urgente, sed etiam (saltem
,, per se, vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit;
,, v g. si sit in gravi aliqua difficultate spirituali, vel velit
,, promereri Jubilæum &c. quia tenetur ejus bonum spirituale
,, promovere, Suar. Vasq. Lug. &c. Si tamen nimis frequen-
,, ter, vel intempestive peteret, excusaretur, Aversa *q.* 16.
,, *s.* 11. Quod si etiam semel tantum vel bis negaret, aut dif-
,, ferret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiæ,
,, docet Suar. contra Bonac. admittitque Aversa *l. c.* si non
,, petat ex urgenti occasione, v. g. solemnis festi, &c.
,, Resp. III. Quotiescumque pœnitens ex mera devotione
,, vult confiteri, Parochum teneri illum audire, contra Silv.
,, Reg. &c. docent Azor. Suar. Kon. Bonac. Molf. Lug. &c. Sed
,, recte limitat Aversa *l. c.* si non adsint alii Confessarii dele-
,, gati, & Parochus non legitime impediatur.
,, Resp. IV. Reliqui Sacerdotes, per se loquendo, non te-
,, nentur audire confessiones: si tamen audire cœperint, te-
,, nentur absolvere, nisi quid obstet, neque possunt remit-
,, tere ad alium, quia pœnitens eo ipso habet jus ad abso-
,, lutionem, nec potest fructu & gratia Sacramenti privari, ,,
,, Aversa *l. c.* ,,

ADDENDA.

Quæst. 241. *Quid præterea notandum sit circa obligationes Confessarii?* R. seqq. §. 1. Confessarius habet quadruplex munus. 1. Est Minister vices gerens Christi. 2. Est Judex. 3. Est Medicus. 4. Est Doctor; quæ omnia constant ex Trid. *sess.* 14. *de Pœn. c.* 5. 6. *&* 7. In hoc quadruplici munere fundantur omnes obligationes Confessarii, qui enim munus aliquod in se suscepit, obligatur ejus partes implere: Hinc 1700

1701 §. 2. Quia Confessarius est. 1. *Minister* vices Christi gerens & immediate concurrens ad gratiam, debet solicite, fideliter, reverenter & digne ministrare hoc Sacramentum. 2. Quia est *Judex*, debet providere, ut confessio fiat recte, ac præsertim integre: Item tenetur scire quænam peccata sint mortalia, quænam venialia: quandonam specie vel numero distinguantur. Item dare vel negare absolutionem, prout pœnitens est dispositus. Item injungere satisfactionem proportionatam. 3. Quia est *Medicus*, debet scire & suggerere media apta pro cavendis peccatis, præscribere pœnitentias medicinales, dehortari a periculis relapsuum. *Certe* inquit S. Thom. *Opusc.* 65. *De cautela in Confess. Cum videamus Medicos corporum quotidie legere libros physicales & medicinales corporum, in quibus docentur curare corpora moritura, magna stultitia est non legere libros Sanctorum medicinales animarum, in quibus docemur curare animas in æternum victuras; majus est damnum unius animæ, quam inenarrabilium corporum*. 4. Quia est *Doctor*, debet instruere in rebus ad animam pertinentibus.

1702 §. 3. Plerasque obligationes illas exposui in hoc *lib.* 6. *p.* 1. nam *a n.* 54. dixi eum obligari ad formandam intentionem debitam pro conficiendo Sacramento. A nu. 84. ad aliquam attentionem circa opus, quod agit. A n. 91. ad procurandum in se statum gratiæ. A n. 133. aliquando teneri ministrare Sacramentum. A n. 149. peccare, si simulet administrationem Sacramenti. A n. 112. etiam peccare, si extra necessitatem adhibeat materiam vel formam dubiam. A n. 137. si ministret indigno. A n. 104. etiam peccare, si in administratione Sacramenti, ubi agitur de valore, sequatur sententiam tantum probabilem relicta tutiori, nisi Ecclesia supplere possit & velit, uti ibidem a *n.* 111. exposui. Denique a *n.* 123. dixi non licere sine causa iterare formam Sacramenti. Quæ omnia etiam hic applicari debent Ministro Sacramenti Pœnitentiæ. Plura autem, quæ facere debet prudens Confessarius proponentur in sequentibus; & universim hoc dici potest, quod teneatur scire & adhibere speciales industrias ac modos agendi cum diversis pœnitentibus, prout horum dispositio & necessitas postulabit: id enim spectat ad executionem muneris, cujus obligationem Confessarius in se suscepit. An aliquando teneatur loco pœnitentis, qui non potest, denuntiare aliquem, dicam *n.* 1958.

1703 §. 4. Pœnitens reciprocæ obligationi non satisfacit. 1. Si pie & sancte non disponat se ad susceptionem hujus Sacramenti. 2. Si per arrogantiam moneri non velit, aut monitus pervicaciter obmurmuret. 3. Si media emendationis suggesta non acceptet vel non exequatur. 4. Si sanis consiliis & doctrinæ per Confessarium propositæ se non accommodet: quæ omnia pluribus explicabuntur in seqq.

1704 *Q.* 242. *An Religiosi censeri debeant apti confessionibus audiendis: & quis absolute censeri debeat bonus Confessarius?* R. §. 1. Jansenistæ negant, Religiosos censeri debere aptos, imprimis quia statim absolvunt, ideoque confessiones illis factas dicunt debere censeri communiter sacrilegas; sed hoc damnavit Alex. VIII. secundum dicta *n.* 125. Deinde, quia nimis parvas pœnitentias injungunt, sed hoc etiam damnatum est ab eodem Alex. VIII. secundum dicta *nu.* 1263. E contra pro Religiosis sunt hæc argumenta valentiora. 1. Quia eorum doctrina plerumque est major & tutior, nam dant se magis, & per Superiores attinentur ad sana dogmata. 2. Plerumque major est illorum virtus, cui ratione status & mediorum student impensius. 3. Experientia docet directionem Religiosorum magis prodesse ad perfectionem & sanctitatem consequendam.

1705 §. 2. Ille est absolute bonus Confessarius, & recte implet munus suum, qui pœnitentem benigne excipit, patienter audit, prudenter instruit, suaviter arguit, prout tempus & necessitas exigit, quandoque timore concutit, semper spe erigit, continuo amore virtutis accendit.

1706 *Q.* 243. *Quinam Confessarii mercantur nomen Jansenistarum, Rigoristarum, Laxorum, Benignorum?* R. §. 1. Jansenistæ sunt. 1. Qui defendunt aliquam ex 5. propositionibus in Jansenio damnatis. 2. Qui defendunt propositiones illas non contineri in libro qui dicitur, Augustinus Jansenii. 3. Qui sincere, ex animo & absque distinctione juris & facti nolunt subscribere formulario præscripto ab Alex. VII. & Clem. XI. ideoque non damnant 5. illas propositiones in sensu libri Jansenii: Clemens enim dicit Ecclesiæ illudi, & hæresim silentio foveri, dum quis ipsam Jansenii doctrinam interius abjicere, & corde improbare detrectat. 4. Qui in administratione Sacramenti Pœnitentiæ aut directione fidelium utuntur regulis fundatis in aliqua ex 5. propositionibus in Jansenio damnatis, quales sunt: homo peccat etiam in hoc, quod aliter facere non potest. Confitendi sunt

actus

actus & motus de se graviter mali, si voluntarii sint, quamvis fiant sine ulla libertate indifferentiæ, &c. Ratio, cur omnes isti merito dicantur Jansenistæ, hæc est, quia secundum Breve Innocentii XII. *Nuper*, ad Episcopos Belgii datum 6. Februar. 1694. illi recte dicuntur Jansenistæ, quos constat esse suspectos, *quod tenuerint aut teneant aliquam ex 5. propositionibus damnatis*: atqui omnes illi manifeste suspecti sunt, quod aliquam ex his propositionibus tenuerint, imo & adhuc teneant: hinc speculativa istorum hominum theologia est Jansenismus, moralis autem est Rigorismus in Jansenismo fundatus. De illis recte scribit Francol. *in Præfat. ad Clerum Roman.* quod soleant Patres jactare plurimum, Pontifices æstimare parvi, recentiores Theologos nihil facere: Patribus, uti ab ipsis exponuntur, deferre obsequium verum; Pontificibus, simulatum; reliquis doctoribus, neutrum.

1707 §. 2. Rigoristæ sunt. 1. Qui sequuntur doctrinas alias ab Ecclesia ob nimium rigorem reprobatas, quales sunt multæ Bajanæ & pleræque ab Alex. VIII. damnatæ, v. g. hæ, Ignorantia invincibilis juris naturæ non excusat a peccato formali. Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam. Satisfactio est præmittenda absolutioni. Per praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus. Communicare non debet qui necdum habet amorem Dei purissimum. Omnis actio humana, quæ non est Dei dilectio, peccatum est. 2. Qui sequuntur doctrinas, quamvis forte necdum expresse damnatas, attamen indiscretas vel humanæ infirmitati non accommodatas, quales sunt: Absolvi non debent qui ordinarie confitentur Religiosis, nisi totius anterioris vitæ confessiones repetant. Quoties quis relabitur, signum est antea caruisse vero dolore vel proposito, hinc debet priores confessiones repetere. Pœnitentiæ imponendæ sunt secundum rigorem antiquorum canonum. Etiam pro occultis peccatis pœnitentiæ publicæ sunt peragendæ. Semel fornicatus debet ad minimum per dies quadraginta jejunare. Etiam prima vice confitens mortale, ordinarie non est mox absolvendus. Contritio debet esse dolor non tantum appretiative, sed etiam intensive summus. Dispositus non est ad absolutionem, in quo amor Dei castus non prædominatur supra omnes alios affectus actuales, & habituales. Est obligatio jejunandi etiam ante 12. annum, & tenentur etiam pueri, quantum possunt.

1708 §. 3. Laxi sunt. 1. Qui sequuntur doctrinas ab Ecclesia ideo reprobatas, quia nimium favent libertati humanæ, quales sunt propositiones plurimæ ab Alex. VII. & Innoc. XI. damnatæ, v. g. hæ, peccata in confessione oblita non tenemur in sequenti confessione exprimere. Comedere ob solam voluptatem non est peccatum. 2. Qui sequuntur doctrinas faventes libertati humanæ contra legem Dei vel Ecclesiæ, non nixas gravibus motivis ab auctoritate vel ratione petitis, qualis est, Monachi cantantes in choro non tenentur ad jejunium.

1709 §. 4. Benigni sunt, qui ex gravibus motivis petitis ab auctoritate vel ratione sequuntur doctrinas faventes libertati, quales sunt: Extra materias Sacramentorum licitum est sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam. Attritio sufficit cum Sacramento. Qui aliquid fecit sine plena advertentia ad malitiam mortalem, non peccavit mortaliter. Post commissum mortale non est obligatio statim pœnitendi. Ex dictis

1710 *Colliges*. 1. Jansenistas communiter esse Rigoristas, sed non semper contra: unde reprehendendi sunt illi, qui quem audiunt esse rigidum, statim vocant Jansenistam. 2. Eos immerito dici Rigoristas, qui in administrandis Sacramentis, quantum possunt, tutiora & pœnitentibus utiliora sequuntur, quamvis difficiliora sint: id enim reprehendendum non est: unde sicuti est dicacitas popularis eos vocare scrupulosos, qui conantur exacte, & perfecte vivere, ita dicacitas maligna est eos vocare Jansenistas aut Rigoristas, qui meliora & securiora suadent, dummodo discrete fiat, & Sacramenta per hoc non reddantur fidelibus odiosa. 3. Aliquem posse esse rigoristam in uno, & laxum aut benignum in altero: dicendus autem erit simpliciter talis vel talis, ab illo, quod plerumque, & ut plurimum sequitur.

1711 *Q. 244. Quænam generatim observare debeat Confessarius in audiendis confessionibus?* R. §. 1. Antequam incipiat audire, imploret gratiam Spiritus Sancti, formetque intentionem absolvendi: & quia quandoque absolute, quandoque sub conditione debebit absolvere, potest initio formare hoc modo sic volo absolvere, sicuti exiget dispositio pœnitentis.

1712 §. 2. Jam auditurus, benedicat pœnitenti his verbis: *Dominus sit in corde tuo & in labiis tuis, ut bene confitearis peccata tua, in nomine Patris, & Filii &c.* Si pœnitentem non noverit, conetur intelligere, quando ultimo sit confessus, nam id multum juvat ad directionem, & intelligendum statum conscientiæ, ordinarie autem non inquirat ejus nomen, vel quis sit, nisi hoc necesse sit ad intelligendam speciem alicujus peccati, quod confitetur.

1713 §. 3. Recensentem peccata, si opus sit, juvet interrogando, secundum dicenda *a nu.* 1745. Si autem narret impertinentias, historias inutiles, domesticas querelas vel negotia, abrumpat dicendo opus non esse enarrare illas circumstantias, satis esse, si sic breviter dicat speciem, & numerum, *ter injuste affeci uxorem gravibus contumeliis*, tacendo occasionem & causam contumeliarum. Quandoque sermonem alio divertat, petendo an non hoc vel illud aliud peccatum fecerit. Si incipiat aliorum peccata detegere, statim moneat, ut de aliis taceat, ne detrahat, & pro se confiteatur. Si nimis crasse & minus pudice quædam peccata explicet, doceatur honestius ea loqui, ne alia vice sibi & Confessario faciat scandalum.

§. 4. Quando aliquid omittit, quod necessario addi deberet, si ex scripto confiteatur, Confessarius statim interroget, ne postea memoria excidat, tum enim non est periculum eum turbandi: si autem de memoria confiteatur, puteque Confessarius se posse postea recordari, mente retineat, circa quod præceptum sit, & expectet usque ad finem, ne interrumpendo confundat memoriam pœnitentis. Si tamen Confessarius per experientiam sciat se in fine solere oblivisci, & maxime si nimis multa interroganda cumularentur, præstat statim interrogare, quam postea debere pœnitentem obligare ad molestiorem repetitionem omnium ante dictorum; expedit tamen prius audire, quodnam peccatum dicere voluerit post illud, in quo non satis se explicabat, ut postea possit reduci ad cursum suæ narrationis, v. g. aliquis sic confitetur, *feci furta gravia: etiam die festo neglexi Missam*: dum audit hoc, *feci furta gravia*, permittat, ut incipiat dicere, *etiam die festo, &c.* tumque suaviter interpellando petat, quoties fecerit grave furtum, & si dicat, v. g. ter reducat illum ad filum narrationis, dicendo: jam perge, ubi incipiebas dicere, de die festo, sic enim redit ad ordinem narrandi peccata, prout ea inter examinandum mandarat memoriæ. 1714

§. 5. Si pœnitens afferat aliquid enorme, Confessarius caveat, ne ulla det signa admirationis vel indignationis, sic enim deterret a detegendis reliquis: & reprehensionem, si quæ necessaria sit, differat usque ad finem confessionis. Caveat etiam signa manuum vel pedum aliosque motus corporis, nam circumstantes colligere aut saltem suspicari possunt ad talia signa dici graviora delicta, sicque frangitur sigillum. 1715

§. 6. Specialiter tenetur cavere Confessarius, ne inter audiendas confessiones dormitet, distrahatur, aut omnino obliviscatur peccatorum, antequam injunxerit pœnitentiam, nam si omnino nihil percepisset de aliquo peccato, deberet statim interrogare, alioquin quia in fine futurum esset æquale dubium de omnibus, pœnitens teneretur omnia bis dicere, Lug. Dic. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 109. Si autem Confessarius aliquid de peccato intellexit, poterit in fine circa illud petere, uti jam dictum est. Quod si ex nota sibi conscientia pœnitentis possit præsumere id, quod non percepit, esse quid leve nec possit sine turbatione vel molestia pœnitentis interrogare, potest facere, & absolvere, Stoz. *l.* 2. *n.* 88. Addit Gob. *t.* 7. *nu.* 239. si Confessarius per experientiam sciat aliquem non committere mortalia, & solere se accusare de mendaciis, posse absolvere, etsi ob distractionem non sit memor ullius peccati confessi, sed pro praxi debet aliquid in specie exprimi. Quod si absoluta tota confessione Confessarius nullius peccati sit memor, & moraliter certus sit non fuisse nisi venialia, jubeat repeti ultimum & absolvat. 1716

§. 7. Quando vis pœnitentiam imponere, non est opus te habere distinctam memoriam omnium auditorum, sed sufficit confusa notitia status pœnitentis, quæ in eo consistit, ut saltem memineris plura diversæ speciei mortalia esse dicta, eaque in numero satis frequenti: tum enim judicare potes hunc esse peccatorem solito graviorem, adeoque majore pœnitentia dignum, Arr. *d.* 35. *a n.* 30. Illſ. *n.* 152. Lohn. Si tamen ita esses oblitus omnia, ut nequidem confusam peccatorum notitiam haberes, tenereris per paucas interrogationes repetere cognitionem aliquam status conscientiæ pœnitentis, attamen cavendo, ne reddas confessionem odiosam & nimis gravem pœnitenti. Econtra si jam imposueris pœnitentiam, non est necesse, ut quando absolvis, etiam confuse memineris peccatorum vel pœnitentiæ impositæ, sed satis est recordari esse confessum & latum esse de eo judicium: status enim pœnitentis erat recolendus tantum in ordine ad formandum de eo judicium & ad taxandam pœnitentiam, quod jam ante factum est; neque Confessarius absolvit a peccatis distributive sumptis, sed collective ab omnibus simul, Suar. Tann. *d.* 6. *q.* 7. *n.* 136. Arr. *n.* 15. & 28. Tamb. *de Conf. l.* 3. *c.* 2. *n.* 8. Steph. *t.* 5. *d.* 5. *n.* 211. Illſ. *supra*. 1717

§. 8. Magnus defectus est in pœnitentibus, qui post enarrata peccata, dum Confessarius eos admonet, media se emendandi suggerit, præit in actus virtutum & doloris, sponte alio distrahuntur, soliciti, ne forte sint aliquid obliti aut non satis expresserint, & nequidem satis advertunt, quæ pœnitentia injungatur. Et monendi sunt, magis laborandum esse de dolore præsentium & emendatione futurorum, quam de nuda expressione præteritorum, dummodo ante se examinarint humano modo, & peccata sincere edixerint, prout occurrebant conscientiæ: reliquum committant Deo, & attendant ad admonitionem, pœnitentiam, absolutionem a Confessario dandam. 1718

§. 9. Etiam magnus defectus est in Confessariis, qui nimis cito deproperant confessiones, maxime solliciti ut multos audiant. Sapienter Gerson *p.* 2. *n.* 32. *de arte audiendi Confess. consider.* 3. ait, *Eligibilius est paucos audire complete, quam multos imperfecte* ... *mallem namque, si Curatus essem, multorum differre confessiones post Pascha, etiam ubi quidam non redirent, quam quod cæcus cæcos duceret, dum pro vere absolutis ipsi non recte absoluti se gererent.* Et S. Xaverius, *confitentibus non festinatam, sed diligentem navandam* 1719

dam

dam operam censebat, monens ut præoptarent confessiones paucas rite factas audire, quam multas temere properatas. Tursellinus *in vita l.6. c.17.*

1720 §. 10. Dixi *n.652.* non expedire, ut verba absolutionis alte proferantur; & *n.653.* dixi, an capite tecto vel detecto, & quo ritu manuum danda sit absolutio. Si autem pœnitens non esset rite dispositus, non liceret verba absolutionis proferre sine intentione absolvendi, uti dixi *l.6.p.1.a n.149.* Itaque deberet significare pœnitenti eum non absolvendum, ut sciat se propter eadem peccata debere alia vice repetere absolutionem; ut tamen circumstantes non advertant negatam esse absolutionem, dicat submisse alia verba, v. gr. precationem, *Misereatur tui &c. Benedicat te Deus omnipotens Pater & Filius &c.* formando crucis signum super eum: hoc enim faciendo non simulat formaliter, cum non intendat decipere astantes, sed tantum permittat eos decipi, intendit autem bene precari, & benedicere: Neque etiam proprie simulat materialiter circa administrationem Sacramenti, sed circa alia verba indifferenter se habentia ad absolutionem. An autem liceat sic agere, etiam inscio penitente, dicam *n.* 1889. Id maxime cavendum, ne Confessarius penitentem, præsertim gravia confessum, e confessionali egredientem respiciat vel oculis prosequatur quasi nosse volens. Denique S. Xaverius supra monebat Confessarios, ut postea seipsos examinarent super confessiones auditas *ut quæcumque in alienis peccassent confessionibus, expiarent suis.*

1721 *Q.245. Quis modus & ordo sit servandus a Confessario, ut penitentem recte disponat ad validam absolutionem?* R. Dispositionem pro Baptismo tradit Trid. *sess.6. c.8.* potestque penitentiæ accommodari, ad hanc enim requiritur ad minimum similis dispositio; sic autem habet: *Disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud imprimis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo JESU, & dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, ad spem eriguntur fidentes, Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est, per penitentiam, quæ ante Baptismum agi oportet. Denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata.* Ex his verbis

1722 *Colliguntur* seqq. 1. Ut Sacramentum Penitentiæ sit validum, prærequiruntur actus fidei & spei, ut pluribus declaratum est *l.2.a n.14.* Et horum actuum defectu multæ confessiones sunt invalidæ, quia multi accedunt, qui nihil sciunt de motivis fidei aut spei. 2. Specialiter credere debet penitens remissionem peccatorum ex meritis Christi nobis fieri, ideoque ex eisdem Christi meritis eamdem sperare. 3. Penitens debet incipere diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem: quibus verbis multum confirmatur sententia ad valorem Sacramenti prærequirens actum, qui sit amor saltem concupiscentiæ, & positiva conversio ad Deum tanquam finem ultimum: ideoque ad prudentem Confessarium pertinebit, suggerere motiva alicujus dilectionis erga Deum, per quam absolvendus redeat ad illum, a quo se averterat per peccatum, imo expedit suggerere motiva etiam perfectæ contritionis, ut tanto cum majore fructu suscipiatur Sacramentum. 4. Cum Confessarius sæpe præire debeat in istos omnes actus, ante omnia necesse est, ut ipsemet distincte noverit motiva fidei, spei, attritionis, contritionis, charitatis: formulas istorum actuum dedi *lib. 2. a n.*153. quisque pro suo gustu facile proponet similes.

1723 *Q. 246. Quomodo pœnitens practice disponi possit ad dolorem de peccatis?* R. §. 1. Quamvis adulti ordinarie præsumi possint habere dolorem de peccatis, ideoque opus non sit de hoc rogare, ut notant Loh. & alii cum Illſ. *n.* 240. tamen expedit, ut Confessarius plerosque excitet ad dolorem, & propositum, suggestis pro utroque motivis secundum capacitatem penitentium: & quia non omnes eisdem motivis permoventur, debet Confessarius omnis generis motiva in promptu habere, & prout visum fuerit opportunum, jam hoc, jam illud proponere. Motiva autem illa sunt universim quatuor, *pœnæ*, quas peccata merentur; *præmia* & bona, quæ demerentur; *turpitudo*, quam in se habent; infinita *Dei bonitas*, cui opponuntur. Audacibus proponenda sunt motiva penarum, timoris justitiæ Dei; ingenuis motiva honestatis, quæ est in virtute; timidis motiva præmiorum, & bonitatis Dei.

1724 §. 2. Motiva, quæ magis particulatim suggeri possunt, per quæ penitentes tandem adducantur ad contritionem de mortalibus, sunt sequentia. 1. Unicum mortale detraxit angelos, creaturas perfectissimas a summo cælo ad ima tartara, sine spe redemptionis aut veniæ: quid tu non mereris homo vilissime post tot mortalia? 2. Mortale unicum ab Adamo prius innocente commissum induxit miserias omnes in Adamum totumque genus humanum: & tu putas te tot peccatorum penis non opprimendum? 3. Unicum mortale meretur omnes inferni penas: cogita earum magnitudinem, ac præcipue æternitatem: minimum malum evadit intolerabile, si sit æternum. 4. Quodvis mortale occidit animam spiritualiter, quia tollit gratiam, quæ sola est vita animæ: si fugis mortem corporis, cur non magis animæ? hæc æque irreparabilis est atque illa, nisi te præveniret miseratio Dei, qui juste negare posset, si nimis sæpe repetas; & certo negabit, si numerum tibi præfinitum impleveris, hinc time omne velut ultimum. 5. Mortale facit mancipium diaboli, cui se submittit peccans; Horres servitutem apud Turcas; hæc pejor est & miserior, quamvis non ita sentias. 6. Mortaliter peccans coram Deo vel de eo non dolens, est similis homini in faciem maledicenti alteri, qui ejus vitam haberet pendulam a filo, quod posset omni momento præscindere, & in æternum barathrum devolvere. Quanta hæc est temeritas! 7. Unicum mortale te privat omni jure ad cælestem gloriam, reddit te indignum omnibus gratiis, & donis: si tantopere fugis jacturam temporalium, cur non magis æternorum, & spiritualium? 8. Omne mortale iterum crucifigit Christum, quia ponit causam, propter quam crucifixus est, propter solum mortale Christus affixus est Cruci, & occisus, quia pro tanta malitia satisfacere non poterat nisi Deus ipse. 9. Deus Filium suum unigenitum morti tradidit, ut tolleret peccatum: hinc collige malitiam, quia plus odivit peccatum, quam amare vitam Filii. 10. Mortale facit Christi sanguinem carere fructu, evacuari Passionem, merita contemni, gratias despici. 11. Mortale Deum ipsum destruit, quantum in se est, nam ab eo tollit rationem finis ultimi, quem ponit in creatura, hanc complectens, abjecto Deo. 12. Mortale est summe inhonestum & turpe in se, quia deordinat a prima Regula omnis honesti, quæ est sanctissima Dei voluntas, ideoque est damnabilis inobedientia & transgressio æternæ legis Dei. 13. Mortale est summa ingratitudo contra Deum benefactorem, creatorem, redemptorem, conservatorem, ac etiam æterna præmia offerentem. 14. Est summa injuria, quia honorem & gloriam per omnes actiones nostras Deo debitam suffuratur, & consecrat mundo, carni aut diabolo. 15. Est rebellio contra Deum, cujus se dominio vult subtrahere, imo cui hostilitatem indicit. 16. Est summa insania, cum sciatur in æternum perdere corpus & animam, & tamen ametur. 17. Mortale dæmoni tradit animam tuam, quam Pater æternus sibi adoptarat in filiam, Filius in sororem, Spiritus S. in sponsam. 18. Mortale inhonorat omnes perfectiones divinas, justitiam vindicativam, quam non timet humana temeritas, benignissimam misericordiam, qua abutitur detestanda iniquitas, æternam beneficentiam, quam non agnoscit ingratissima creatura, integerrimam sanctitatem, cujus imaginem deturpat fædissima animæ macula; supremam potentiam, quam facit sibi servire ad ipsam Dei offensam & contemptum, immensitatem infinitam, peccando contra Deum in ejus præsentia, & conspectu; sapientiam ineffabilem, cujus consilia, quantum in se est, evertit, summam majestatem, coram qua contremiscunt Seraphini, contra quam insurgit vilissimus terræ vermiculus, pulchritudinem amabilissimam, quam despicit præ fæda creatura, incomprehensibilem bonitatem, cui præfertur momentanea voluptas. 19. Times & amas Regem tuum, Dominum tuum, Patrem tuum, & merito, quia justi sunt; punire te possunt, si eos offendas; benefaciunt tibi; de se digni sunt non offendi sed amari, quia boni sunt. Et quid hi? quid creaturæ omnes respectu Dei? nemo tam Pater est, quam Deus. 20. Peccatum mortale est summum & unicum malum, quod Deo summe bono fieri potest. Conclude, quia mortale tibi est ita malum & damnosum; quia in se tam malum est & turpe: & maxime quia Deo summe bono est ita malum ac displicens, detestare illud & dole de illo ex toto corde, ac propone firmissime nunquam illud posthac committere.

§. 3. Prudentis Confessarii nunc est ex his similibusque 1725
motivis unum vel plura proponere secundum necessitatem, capacitatem & dispositionem pœnitentis, ut hunc adducat ad dolorem etiam perfectum. Praxes bona suggerit etiam Sporer *de Pœnit. a n.244. Prima* est ex turpitudine peccati, pro honestis & verecundis. *Secunda* ex metu gehennæ, pro quibuslibet maxime timoratis. *Tertia* ex metu pœnarum pro honestioribus, præsertim tempore morbi, infortunii, adversitatis. *Quarta* iterum ex metu pœnarum, pro sceleratis valde insipidis & insensatis, quas non excribo, quia typo publico passim habentur.

§. 4. Si pœnitens otium habeat & sit capax consideratio- 1726
nis, perpendat Dei in se bonitatem & beneficentiam hoc modo. 1. Pater æternus ab æterno dilexit me, creavit in tempore ad imaginem suam & ad finem tam sublimem beatitudinis æternæ, tot donis naturæ & gratiæ dotavit, omnes creaturas, seipsum quoque, imo & meipsum mihi dedit, & reddidit, hactenusque conservat & fovet. 2. Filius Dei pro me de cælo descendit, tanta passus, ex tantis me malis fuso suo sanguine redemit, eodem sanguine & corpore suo me pascit, fratrem me vult suum esse & regni sui cohæredem. 3. Spiritus S. me in Baptismo sanctificavit, ad fidem & Ecclesiam veram præ tot aliis adduxit, innumeris donis suis, illuminationibus, piis moribus dignatus est, & quot alia particularia, quot alia mihi incognita beneficia fecit Deus? An non hæc omnia sincerissimi amoris erga me sunt argumenta? Ita me amavit Deus, seipso beatus, mei non indigens. Et quid ego tantæ bonitati, quid tanto amori rependi? Conferam hæc beneficia cum ingratitudine mea, & videbo causam esse, cur meipsum accusem, detester ingratitudinem

tantam

tantam cum intensissimo dolore. 4. Postquam mea culpa gratiam primam in Baptismo acceptam perdidi, non abjecit me benignissimus Deus, quamvis merito potuisset, sed cum posset æternum damnare, spatium pœnitendi dedit, non semel sed sæpius: summa misericordia & longanimitate expectavit me, ut redirem, invitavit promissis, allexit inspirationibus: vere mecum sincere egit Deus, & paternum in me amorem habuit, qui me sibi hostem perdere noluit, sed sanare & salvare. Quid ego fecissem tali hosti meo? Quid facit hosti suo homo potens ulcisci? Non ita Deus. Concludam in Deo debere esse infinitam bonitatem, quæ illum ad sic parcendum & miserandum commoveat; dolebo itaque de tanta bonitate offensa. 5. Quamvis Deus tanta mihi beneficia non contulisset, adhuc tamen dignissimus erat, quem non offenderem, nam in seipso essentialiter & eminentissime continet omnem rationem omnis boni propter se amabilis & expetibilis, itaut nulla sit in creaturis honestas, nulla pulchritudo vel jucunditas, nulla perfectio, bonitas, amabilitas, quæ modo infinite perfectior non sit in Deo. Ipse est infinita majestas, magnificentia, sapientia, justitia, misericordia, sanctitas, pulchritudo. Ipse est summa, & infinita perfectio. Ipse summum & unum bonum est, nam nemo bonus nisi solus Deus. Itaque quamvis nec pœna timenda nec præmium sperandum esset; quamvis nulla nobis beneficia fecisset; quamvis quoad corpus & animam essemus in nihilum redigendi, tamen Deus propter se, & propter infinitas perfectiones suas dignissimus erat non offendi, sed a me omnibusque creaturis omni modo possibili coli. Digna erat ejus majestas, quæ non contemneretur, digna justitia, quæ non irritaretur, digna omnipotentia, qua non abuterer ad peccatum, digna pulchritudo, misericordia, bonitas, quæ semper amaretur. Doleo igitur, quia tanto bono tantum malum feci, & ita graviter displicui, ac propono cavere posthac.

1727 §. 5. Motiva, quibus pœnitens adduci potest ad dolorem de venialibus, sunt. 1. Omne veniale est malum pejus omni alio hujus mundi malo: hinc nec unico mendacio licitum esset omnia mundi mala avertere, nequidem omnes damnatos ab inferno liberare. 2. *Moyses* Deo gratissimus ob levem diffidentię culpam exclusus est a Terra promissionis: levis *Bethsamitarum* curiositas cæde 70. virorum de populo, & 50000. plebis; levis *Ozæ* impudentia morte repentina; levis vanitas *Davidis* in numerando populo, peste & morte 70000. est punita. Anima, Dei sponsa, existens in gratia habens unicum veniale, non admitteretur ad conspectum Dei; imo post remissum veniale quoad culpam, debet pro illo pœnas sustinere in acerbissimo igne Purgatorii. 3. Veniale non aufert quidem de se gratiam, attamen facit periculum & est occasio amittendi: Unicum veniale impedire potest seriem gratiarum actualium, quarum una deficiente homo damnabitur, alioqui salvandus: 4. Veniale tollit respectum Majestati divinæ debitum: venialiter peccans non vult Deum tollere, attamen vult ei displicere: Dæmoni potius quam Deo vult ista actione placere. 5. Omne veniale est magna ingratitudo, inobedientia, injuria contra Deum, cui gloriam suffuratur; est abusus divinæ Omnipotentiæ: est aliqua aberratio seu deflexus a fine ultimo. 6. Deus odit veniale, & hoc debet esse satis homini, qui cogitat Deo æternum frui. Veniale Deo summe bono malum est, Deo summe digno semper, & omni possibili modo amari, coli, honorari, displicet, & ideo detestandum est. Detestare igitur, dole, propone non committere imposterum.

1728 *Q.* 247. *An communiter debeat judicari dispositus, qui confitetur aliquod mortale prima vice commissum?* R. Negant Jansenistæ & Rigoristæ multi cum Opstraedt in Pastore bono *p.* 4. *c.* 6. §. 1. *n.* 4. ideoque inquiunt, absolutio dari non poterit, nisi forte accideret casus miraculosæ conversionis, aut esset articulus mortis, quod magis dicunt, si mortale sæpius repetitum confiteretur. 1. Quia Christus ad hoc instituit Confessarios; ut disponerent peccatores ad pœnitentiam, hoc autem frustra fecisset, si illi communiter venirent bene dispositi. 2. Quia necessaria pœnitentis dispositio regulariter cognosci non potest, nisi ab effectu, qui est probata per experientiam vitæ emendatio. 3. Sic fuit usus primitivæ Ecclesiæ, in qua nemo absolvebatur, nisi qui multo tempore Sacerdotum opera ad absolutionem esset præparatus. Sententia ista prorsus rejicienda est, quia praxis communis Ecclesiæ contraria est, nempe pęnitentem communiter recte judicari dispositum & posse absolvi, qui prima vice confitetur aliquod mortale, nisi quid speciale obstet: Et hæc praxis est certissima regula operationis, secundum dicta *n.* 1230. *Ad* 1. Rationem in oppositum, nego Christum voluisse disponi pœnitentes, quando inveniuntur sufficienter dispositi. *Ad* 2. Non prærequiritur emendatio, uti constat ex dictis *n.* 1231. *Ad* 3. Causa differendi absolutionem in primitiva Ecclesia erat circa pœnitentes, qui fidei mysteria, aut etiam modum confitendi non satis sciebant, ideoque prius instruendi erant, quod nunc communiter necessarium non est.

1729 *Q.* 248. *An frequens relapsus semper sit signum, quod antea defuerit dolor vel firmum propositum; Et quænam universim sint signa veri doloris & propositi?* R. Frequentem relapsum esse signum, quod defuerit dolor aut propositum, tenent Jansenistæ & Rigoristæ plurimi cum Opstraedt in Pastore bono *p.* 4. *c.* 6. §. 3. sed certum est id non esse universaliter verum.

1730 §. 1. Frequens relapsus est quandoque signum, quod defuerit dolor aut propositum, nam recte dicit Lugo *disp.* 4. *n.* 160. Qui efficaciter proponit & serio rem aliquam, quam aliunde moraliter implere potest, non ita facile obliviscitur statim sui propositi, sed saltem per aliquod tempus perseverat, & difficilius vel rarius cadit. Quod potissimum verum est, si nova vehementior tentatio vel occasio periculosior non intervenit.

§. 2. Frequens relapsus non semper est signum, quod defuerit dolor vel propositum. Probatur, alioquin quoties pęnitens relaberetur, toties obligaretur ad repetendas omnes priores confessiones tanquam invalidas, quod est contra praxim & communem sensum fidelium: imo dum confitemur sola venialia, habemus dolorem & propositum, alioquin non auderemus petere absolutionem, & tamen moraliter certi sumus nos in ea frequenter relapsuros. Ratio a priori est, quia relapsus est tantum signum, quod voluntas facta sit inconstans & jam sit immutata, quod facillime fit, uti experimur, quamvis maxime serio & sincere aliquid voluerimus: ergo ex relapsu imprudenter colligitur, quod voluntas antea defuerit. 2. Potest esse verus & prædominans amor Dei, quamvis statim post sequatur lapsus, uti patet in angelis & primis parentibus; item in S. Petro, qui habuit sincerum & efficax propositum non negandi Christum, erat enim in gratia, quæ non stat cum voluntate peccandi, & tamen statim postea ad vocem ancillæ negavit. 3. Non est major obligatio vitandi peccata antiqua quam nova, ad omnia enim debet se æqualiter extendere propositum, imo facilius est vitare nova quam antiqua, quia consuetudo & habitus vitiosi magis impellunt ad antiqua, sed ex eo, quod quis afferat nova, nemo prudenter judicat, quod defuerit dolor vel propositum in priori confessione: ergo nec ex eo, quod afferat antiqua. 1731

§. 3. Quamvis multi Patres, speciatim S. Aug. & Greg. apud Volpilier. *t.* 4. *tr.* 1. *c.* 2. *ar.* 3. & 4. Item S. Bern. *in medit. c.* 4. *n.* 3. Albert. M. *in Paradiso animæ c.* 39. videantur dicere, quod relapsus sit signum, quod præcedens pœnitentia non fuerit vera, tamen Rayn. *in Heter. t.* 15. *p.* 1. *s.* 1. *punct.* 5. recte ostendit hanc non fuisse eorum mentem, sed tantum voluisse esse signum inconstantis, & mutatæ voluntatis, ideoque hortabantur ut per constantiam finalem in proposito securam redderemus nostram pęnitentiam. *Quotidie peccantibus*, inquit S. Aug. *ad Macedon. nunquam per pœnitentiam venia denegatur.* De util. pœnit. c 2. ait, *Est quædam pœnitentia, quæ quotidie agitur in Ecclesia pro peccatis venialibus:* quod autem dicitur de venialibus, valet pariter de mortalibus, pro quibus facilior est dolor, & propositum. *S. Basilius apud Auctorem viæ mediæ pag.* 297. ait: *Non sumus Angeli, sed homines, qui & cadimus; & resurgimus, idque sæpe numero eadem hora.* Th. de Kempis *De imit. Christi lib.* 1. *cap.* 22. *num.* 6. ait: *O quanta fragilitas humana, quæ semper prona est ad vitia! hodie confiteris peccata tua, & cras iterum perpetras confessa: nunc proponis cavere, & post horam agis, quasi nihil proposuisses.* S. Gregor. *Homil.* 30. *in Evang. In quorumdam corda venit Deus & mansionem non facit, quia per compunctionem quidem Dei respectum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum, quo compuncti fuerant, obliviscuntur, sicque ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minime planxissent.* Idem manifeste significat Rituale Romanum *de Sacram. Pęnit.* dicens: *In peccata facile recedentibus utilissimum fuerit consulere, ut sæpe, puta, semel in mense vel certis diebus solemnibus confiteantur, & si expediat, communicent*, ubi supponit, quamvis relabantur, recte confiteri.

Objic. 1. Scriptura dicit, *Ex fructibus eorum cognoscetis eos:* ergo ubi sit relapsus, non fuit dolor efficax. R. Non fuit dolor efficax, inconstanter, n. constanter, c. sed n. requiri efficaciam constantem, sicuti enim gratia vere remittit peccatum, quamvis gratia sæpe non sit constans, sed abjiciatur, ita dolor: relapsus autem non probat fictam fuisse voluntatem emendandi se, sed tantum probat esse mutatam.

Objic. 2. Secundum SS. PP. *vera pœnitentia est, mala præterita plangere & plangenda iterum non committere:* ergo ubi sit relapsus, non fuit vera pœnitentia. Resp. Ista est vera pœnitentia, necessaria ad Sacramentum, n. necessaria ad perseverantiam finalem, c. ant. ergo ubi sit relapsus, non fuit vera pœnitentia, necessaria ad Sacramentum, n. necessaria ad perseverantiam finalem, c. conseq. Patres enim verbis illis significant pœnitentiam, qua perseveramus usque ad finem, & tandem solvamur, non autem illam, qua justificemur in Sacramento.

Inst. 1. Qui iterum committit flenda, ille secundum SS.PP. est potius irrisor quam pœnitens. R. cum S. Th. 3. *p. q.* 84. *ar.* 10. *ad* 4. Ille tantum est irrisor, qui dum pęnitet, committit flenda: *quod autem aliquis postea peccet* ∴ *non excludit, quod prima pœnitentia vera fuerit; nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem: sicut enim vere currit, qui postea sedet, ita vere pęnituit, qui postea peccat.* Simili prorsus modo loquuntur Magister *lib.* 4. *dist.* 14. S. Bonav. *in* 4. *dist.* 14. *p.* 1. *ad* 4. Biel. *in* 4. *dist.* 14. *q.* 3. aliique passim.

Inst. 2. Qui per duos dies caret febre tertiana, si die tertia in illam relabatur, non debet censeri fuisse liber ab illa: ergo etiamsi aliquis per breve tempus non peccet, si brevi post peccet, non debet censeri fuisse liber a voluntate peccandi. Resp. n. conseq. febris tertiana consistit in dispositione habituali causante in die tertia novum accessum, voluntas peccandi non consistit in ejus-

ejusmodi dispositione habituali causante peccatum, sed in actuali volitione, quæ est peccatum: unde in hoc est similitudo, quod sicuti se habet febris causans novum accessum febrilem, ita suo modo se habeat habitus peccandi causans novum peccatum; sed in his est dissimilitudo, imprimis, quod habitus peccandi sive inclinatio ad repetendum peccatum non sit ipsummet peccatum, deinde quod isti habitui peccandi possit resisti per liberam voluntatem, non peccandi. Verum, licet per penitentiam non tollatur habitus sive inclinatio ad peccatum, tamen per illam tollitur peccatum, quia pœnitentia est dispositio ad gratiam, quæ tollit peccatum.

Objic. 3. *Qui vere absolutus est, accepit gratiam, & cum ea omnes habitus supernaturales, qui non sunt otiosi, sed conferunt firmitatem, promptitudinem & delectationem in opere: quomodo ergo de illis, qui iterum statim relabuntur, judicabimus habere illos habitus?* Ita Vverlensis *in Pseudo-pœn. cap.* 1. *art.* 3. *num.* 2. Resp. Male supponi, quod habitus supernaturales dent facile posse, nam tantum dant simpliciter posse, uti suppono ex Scholastica, hinc cum gratia, & habitibus supernaturalibus manet prior inclinatio naturalis habituum vitiosorum.

1733 §. 4. Ut pœnitens prudenter judicetur habere sincerum dolorem, & propositum, non est opus, ut credatur non relapsurus, quia propositum non consistit in hoc, quod pœnitens non sit amplius peccaturus, sed in eo, quod non habeat talem voluntatem non peccandi, ut cum ea, quamdiu permanebit, stare non possit voluntas peccandi, ut iterum dicam *num.* 1822. Hinc Gerson. *tr.* 8. *super Magnificat partit.* 3. merito reprehendit eos Confessarios, qui pœnitentem interrogant, *Credis tu, quod postmodum nunquam cades in tale peccatum? respondeat*, inquit, *ego fragilis, formido lapsum, non tamen volo nunc nec eligo casum: de futuro misericordiæ Dei me commendo, deprecans, ut me custodiat a peccato. Quod si ceciderit fragilitas mea, deprecor, adjiciat, ut resurgam.*

1734 §. 5. Signa sufficientia sinceri doloris sunt. 1. Si pœnitens dicat se statim post peccatum, aut in concione, esse tactum dolore, & statuisse confiteri. Item se diu proposuisse confiteri, & post multam luctam tandem resolvisse. 2. Si agnoscat & dicat se esse magnum peccatorem, aut ab initio graviora peccata confiteatur, aut se jam accuset de peccatis antehac voluntarie omissis. 3. Si sponte veniat, & confiteatur gravia, & occulta peccata. 4. Si confiteatur solicite etiam numerum, & minutas circumstantias conans facere, ut omnia bene intelligantur. 5. Si desideret magnam pœnitentiam, aut illam alacriter suscipiat: si sua sponte proponat vitare occasiones: injurias aliis ultro condonet; desideret, ut complices peccati etiam convertantur; optet pati ad satisfaciendum Deo offenso; gaudeat se a Deo puniri, ut ei satisfaciat; dicat, malle se mori, quam posthac ita peccare &c. Ratio horum omnium est, quia si debeat judicari, quod confiteatur ex Dei motione, etiam debet judicari habere dolorem, & propositum: Deus enim non moveret ad confitendum, si non daret prærequisita: atqui talis debet judicari confiteri ex Dei motione, nisi aliud manifeste constet, incredibile enim est, quod ex motivo naturali vellet se ita confundere, peccata occultissima aperiendo, & se offerendo ad quamvis pœnam pro satisfactione: neque hoc est a natura, quæ ista fugit: ergo est ex Dei motione. *Dixi*, nisi aliud manifeste constet, nam si nihilominus nollet restituere ablata, deserere occasiones proximas, adhibere media necessaria, aliunde constaret deesse dispositionem necessariam.

1735 §. 6. Aliquis putavit signum deficientis doloris esse, si pœnitens subrideat, dum ad confitendum accedit, sed recte negat Jo: Sanch. *in select. d.* 31. *n.* 8. qui enim est hilaris animi, communiter subridet in quibuscumque actionibus, etiam seriis.

1736 §. 7. Serio proposito obstant quandoque occulti pravi affectus, quos in anima sua retinent pœnitentes, & se habere experientur, si se coram Deo, & in conscientia interrogent, v. g. an si occurrerent ordinariæ occasiones, non manerent parati hoc vel illud agere, aut negligere, admittere injustum lucrum, redire ad consortia, pericula, &c. Ut propositum sit serium, debet voluntas ab his esse actu aversa, itaut si nunc adesset occasio repetendi ista, nulla ratione admitteret illorum desiderium vel in eis complacentiam. Præterea, inquit Corn. a Lapide *in Epist. Jacobi c.* 2. *v.* 13. multi retinent principia politica vitiosa, v. g. injuriam talione vindicandam; duellum, si offeratur, acceptandum, ne honor perdatur; in conviviis cuilibet ad æquales haustus respondendum, &c. hæc nunquam deponunt, ne in confessione quidem: hinc ad explorandam dispositionem animi, & propositum non peccandi de cetero, potest aliquando interrogari, v. g. nobilis, qui se accusat de accepto duello pro salvando honore suo, an, si iterum esset in eadem aut simili occasione, adhuc vellet acceptare: item sartor vel alius mechanicus, qui confitetur se die festo serviliter laborasse, ne lucrum amitteret, an, si rediret similis occasio, iterum laboraret, &c.

1737 Q. 249. *Quas sententias sequi debeat Confessarius: Et universim, an debeat potius esse benignus quam rigidus cum pœnitentibus?* Resp. §. 1. Confessarius tenetur sequi eas sententias, quæ sunt, imprimis pro valore Sacramenti, uti constat ex dictis *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 104. Deinde, quæ sunt pro majori utilitate pœnitentis; agit enim vices Christi, qui hoc Sacramentum instituit eo fine, ut prosit pœnitentibus. Præterea si possit, debet sequi tutiores, nam sine justa causa velle se aut pœnitentem exponere periculo erroris, quantumvis materialis, est imprudentia: unde si pœnitens ostendat se paratum ad sequendum id, quod est probabilius vel tutius, tenetur Confessarius, per se loquendo, eum dirigere secundum opiniones probabiliores, & tutiores. Quomodo autem Confessarius possit aut debeat aliquando se accommodare opinioni pœnitentis, dixi *l.* 1. *a n.* 443. potestque videri Aversa *hic q.* 16. *s.* 12. qui in omnibus consentit.

§. 2. Non potest universaliter determinari, utræ opiniones, benignæ an rigidæ, hic & nunc fructuosius teneantur, sed attendendum est ad circumstantias; prudentia enim dictat, ut utar probabili, & minus rigida, ubi non videtur profutura rigidior. Econtra ut utar rigida, ubi sine incommodo fieri potest, secundum jam dicta. Et præscindendo ab opinione rigidiore vel benigniore, si pœnitens velit dirigi secundum opinionem suam probabilem, & Confessarius sit in opposita quamvis probabiliore, Confessarius tenetur eum post audita peccata absolvere, ut ostendi, *l.* 1. *a n.* 443. pro qua sententia Vindex Gob. *ad prop.* 26. nominatim & adductis locis refert 65. graves Auctores, cum enim sit dispositus, posita confessione habet jus ad absolutionem: ergo. 1738

1739 §. 3. Rigidiores sententiæ non ideo semper sunt veriores, nam plurimæ rigidæ damnatæ sunt inter Bajanas, & inter alias proscriptas ab Alex. VIII. damnatæ autem ab Alex. VII. & Innoc. XI. non debent dici benignæ sed laxæ, secundum dicta *a n.* 1708.

§. 4. Quamvis per se loquendo, tutius & melius sit operari hoc, quod volunt rigidæ sententiæ, attamen periculosius est asserere obligationem operandi secundum rigidas, aut semper velle tanquam ex obligatione secundum has operari, ut dixi *l.* 1. *n.* 475. & pluribus evincit Vindex Gob. *p.* 1. *obser.* 4. *a n.* 10. sic sententia benigna dicit, licere moderate vinum bibere extra mensam in die jejunii, rigida dicit non licere, patet autem passim plura peccata oriri, si opinio rigida teneatur, quam si benigna: nam per benignam homines aliqui reddentur minus boni sed nullus malus. Econtra per rigidam aliqui reddentur meliores sed plurimi mali, quia spectata fragilitate humana, crebris occasionibus, proclivitate ad bibendum, plurimi bibent, & legem existimatam transgredientur. Unde qui universaliter urgere volet ubique sententias rigidas, ille se & alios exponet periculis proximis innumerorum peccatorum; tenendum enim erit esse obligationem statim pœnitendi post peccatum: repetendas esse Horas canonicas, si cum distractione lectæ sint, peccari mortaliter, si in mortali recitentur Horæ: Similiter si die festo in mortali assistatur Missæ: confitendas esse omnes circumstantias aggravantes: peccatorem quantumcumque contritum teneri ante ministrationem cujusvis Sacramenti confiteri: dolorem sufficientem pro confessione debere esse non tantum prædominantem, sed etiam diuturnum & intensissimum: tot dolores eliciendos, quot confiteris peccata: omnia opera facienda esse ex motivo charitatis erga Deum super omnia dilectum: conjuges debere abstinere ab usu matrimonii diebus processionis, jejuniorum, Dominicis, Sabbatis, tribus noctibus ante Communionem &c. Et hoc est *imponere jugum super cervices hominum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus, Act.* 15. suntque tales similes exploratoribus *n.* 13. qui exaggerantes difficultatem vincendi gigantæum populum Palæstinæ, terruerunt Israelitas & prope conjecissent in desperationem. Manifestum etiam est, per talia religionem nostram reddi intolerabilem, & Sacramenta odiosissima: Hinc *Gerson. de vita spirit. p.* 3. *lect.* 4. *coroll.* 10. ait, *Fit, ut per tales assertiones publicas nimis duras, generales, & strictas, præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines a luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, immergantur.* Et quod pessimum est, rigorismus ille semper crescit, uti recte expendit Francol. *in Cler. Rom. p.* 2. *d.* 10. *num.* 25. sicque fit, ut Sacramenta paulatim reddantur moraliter impossibilia: unde possumus sic argumentari; Christus instituit Sacramenta ea intentione, ut a fidelibus pro omni tempore susciperentur; ergo noluit illa, quæ juste deterrent ab illis hoc tempore suscipiendis: atqui praxis Rigoristarum juste deterret ab illis hoc tempore suscipiendis, uti ex dictis patet: ergo. 1740

§. 5. In praxi debet Confessarius potius esse benignus quam rigidus cum pœnitentibus, nam 1. Apost. ad Galatas 6. monet, *Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.* 2. Ostendi *n.* 1256. ex mente *S. Chrys. S. Th. Gerson. Tritt.* & aliorum, facilius esse Deo rationem reddere de benignitate quam de rigore. 3. Sapientissimi viri, quos refert Francol. *de discipl. pœn. toto l.* 3. inter quos sunt *SS. Anton. de Padua, Raym. de Pennaf. Th. Scot. Nic. Tolentinas, Capystranus, &c.* fuerunt benignissimi. B. Humbertus Dominicanorum Generalis, quem Bzovius ad annum 1274. a sanctitate & prudentia plurimum commendat in glossa prologi constit. sui Ordinis. litt. I. dicit, quod fructus animarum impediri soleat per nimiam austeritatem in consiliis & opinionibus, *terrentur enim ex hoc homines in tantum, ut salutem negligant: idcirco relaxanda est, quantum fieri potest austeritas, & agendum est benigne cum hominibus, quia sic melius trahuntur ad salutem: cum sententiæ mitiores tenentur.* Hæc referunt, & approbant ex eodem Ordine Nider *in Consol. timoratæ consc. cap.* 11. & Mercorus *p.* 3. *art.* 9. Similiter 1741

S.Greg. Naz. *orat.* 26. circa finem hortatur Sacerdotem, ut cum pœnitente leniter & humane agat, *neque ut durus & rigidus Medicus*. Similiter S. Petrus Damiani *serm.* 58. *Confessarius habeat in voluntate compati, & nitatur aliquid detrahere severitati, imitans dulcedinem Domini*. S. Odilo Abbas fuit in Sacramento Pœnitentiæ administrando summe mansuetus, & se ideo reprehendentibus dicebat, *Etiamsi damnandus sim, malo tamen de divina misericordia, quam ex duritia & crudelitate damnari*, Ribaden. *in Flore SS. p.* 2. *die* 1. *Januarii*. Petrus Blesensis *l. de Pœn. & satisf. sua circa finem*, ait, *Christus peccatorem blande suscipit, tu peccator qua præsumptione eum despicis & repellis? vis sub certis finibus limitare misericordiam Dei, cujus misericordiæ non est finis, paterfamilias largus est, & avarus est dispensator. Quid scis, si jam lacrymis & contritione mundatus est? liberatus est forte ipso proposito confitendi*. 4. Leges tam Canonicæ quam Civiles volunt in dubiis benigniora esse sequenda, uti retuli *l.* 1. *n.* 596. & 826. quia nempe id convenit bono communi ad impedienda peccata, *l.* 18. *ff. de legibus*, *Benignius leges interpretandæ sunt, quo voluntas eorum conservetur*. Idem passim consulunt SS. PP. & Doctores, S. Antonin. 1. *p. summæ tit.* 13. *c.* 20. *de consc. Reg.* 7. *Inter duram & benignam circa præcepta sententiam, benigna est potius ceteris paribus interpretatio facienda*. S. Bern. Sen. *t.* 1. *fer.* 2. *post Dominic. Quinquag. serm.* 3. *art.* 2. *cap.* 1. *in fine*. *Secundum Scotum, & Hostiensem, quando sunt diversa jura & opiniones, quæ tamen non sunt contra Deum & bonos mores, ceteris paribus humanior præferenda est*. Scriptura ipsa Ezech. 34. v. 4. improperat istis severis Pastoribus populi. *Cum austeritate imperabatis eis*. Ratio autem est, quia severitas confidentiam impedit, & facit, ut pœnitens multa reticeat, potius volens conscientiam vulneratam retinere, quam Confessarii acerbitatem sustinere. Speciatim benigne agendum esse cum omni peccatore, eique disposito statim dandam esse absolutionem, dicunt Nav. Med. Lop. Tol. Polanc. Sayr. Graff. Suar. Rodriq. Kon. Reg. Laym. Bon. Lug. Candid. Jo: a S Thom. Aversf. Mald. Merc. Sylv. Ysamb. Abell. quorum locos & verba refert Francol. *de Disc. pœn. l.* 3. *c.* 7. Intellige ordinarie propter dicenda *a n.* 1764.

Objic. 1. Deus non recepit *Adamum & Evam* in gratiam, nisi post fletus & labores plurium sæculorum. Nec *Achab* 3. Reg. 21. 27. nisi postquam *operuit cilicio carnem suam jejunavitque & dormivit in sacco*. Nec *Ninivitas* Jonæ 3. 6. nisi postquam etiam Rex *indutus est sacco & sedit in cinere*. Hoc innuit *Apostolus* ad Hebr. 6. *Impossibile*, idest, valde difficile esse eos *renovari ad pœnitentiam*, qui post Baptismum lapsi sunt. Hinc Trid. *sess.* 14. *c.* 2. ait, *Per Sacramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus*. Similiter loquuntur SS. PP. R. 1. Si argumentum valet: ergo qui post Baptismum incidit in primum peccatum cogitationis, non potest statim absolvi. Item non erit satis, sincere dolere, confiteri & per Indulgentias satisfacere pro pœnis quod est contra commune judicium Ecclesiæ, & illud Ezech. 33. v. 12. *Impietas impii non nocebit ei, in quocumque die conversus fuerit ab impietate sua*. Aliter quoque factum est in *Davide*, *Petro*, *Filio Prodigo*, & aliis innumeris. R. 2. *Adam*, testibus *Aug. Iren. Tert.* apud Suar. *de Opere sex dierum l.* 4. *c.* 9. *n.* 8. statim aut paulo post justificatus est. Similiter *Achabo & Ninivitis* statim condonata est culpa. *Apostolus* secundum S. Chryf. S. Ambr. S. Th. 3. *p. q.* 84. *art.* 17. *ad* 1. tantum dicit peccatorem non posse renovari per iterationem Baptismi. Trid. & SS. PP. tantum dicunt sine istis non posse perveniri ad plenam condonationem culpæ & pœnæ. Et speciatim Patres communiter pro concione dabant admonitiones ad perpetuam pœnitentiam, non volentes esse de necessitate Sacramenti, sed de utilitate fidelium.

Inst. 1. SS. Thom. de Villa nova, Carolus Borrom. Salesius, Xaverius tenuerunt rigorem in Sacramento Pœnitentiæ. R. Tenuerunt, ubi circumstantiæ suadebant; de cetero discretam eorum benignitatem legere potes apud Francol. *d.* 8. *in Cler. Rom.*

Inst. 2. *Quid Ecclesiam Domini hodie perdit, nisi Confessariorum & Pastorum blandiens adulatio, leniens, demulcensque assentatio?* inquit S. Th. De Villa nova *fer.* 6. *post Domin.* 4. *Quadr.* Resp. Ibidem explicat, de quibus loquatur. *Hæc*, inquit, *contra quosdam Confessarios nostri temporis pie impios & impie pios dicta sint, qui ne confitentem aliquantisper contristent, illum in sua nequitia manere permittunt. At quanto melius esset ad modicum contristare, quam æternum damnare?* Loquitur ergo de illis, qui ex respectu humano tacent & quærunt placere pœnitentibus, non arguentes quando & quomodo deberent.

1742 *Objic.* 2. Benignitas illa non est secundum antiquos canones. Resp. Canones antiqui, saltem aliqui, non erant præcepta, sed directiones, nec erant omnes pro tota Ecclesia, nec pro semper, ut constat ex dictis *a n.* 1254. *Sicuti medicinæ in arte determinatæ, non omnibus competunt, sed variandæ sunt secundum arbitrium Medici, non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinæ, ita pœnæ satisfactoriæ in Canone determinatæ non competunt omnibus; sed variandæ sunt secundum arbitrium Sacerdotis divino instinctu regulatum*. S.Th. *in suppl. q.* 18. *art.* 4. Et Hugo de S. Victore *l.* 2. *de Sacram. p.* 2. *cap.* 12. *Etiamsi aliis temporibus aliquando non ita fuisse, & nunc aliter esse, quam fuit, demonstretur, non tamen cogitare debemus, quasi levitate aliqua factum sit, ut nunc aliter teneatur & aliter institutum sit, quam fuit; sed quod tunc oportebat & ita salubre fuit, ut sic teneretur, & sic juberetur, nunc autem alia esse tempora, & aliud esse congruum sive necessarium saluti humanæ*. Videri potest etiam Francol. *p.* 2. *d.* 7. *in Cler. Rom.*

Inst. Saltem consuli deberent Concilia, SS. PP. & Antiquitas, nec esset procedendum ex opinionibus recentium Theologorum. R. Hoc solutum esse *l.* 1. *a n.* 461. ubi ostendi non posse ex Conciliis & PP. resolvi omnes casus, uti docte ostendit etiam Abelly in defensione recentium Casuistarum, cujus compendium tradit Francol. *de Discipl. pœn. l.* 3. *cap.* 7. §. 25. nam SS. PP. ordinarie tantum in genere loquuntur, v. g. in genere reprehendunt choreas, econtra sæpe opus est, cum Recentioribus considerare objecta secundum naturam suam, item secundum varias circumstantias, quibus hic & nunc substant; nam nemo dicet, nunquam licitum esse saltare: ergo utiliter & necessario consulendi sunt recentes Theologi bene distinguentes ista. Contra illos, qui ad sola antiqua attendunt, recte dicit Ludov. Granat. *l.* 2. *Ducis peccat. p.* 2. *In æstimandis rebus non semper ad antiquitatem est respiciendum, multa namque ∴ quæ optima, non ita pridem inventa sunt*. Hinc non omne, quod antiquum est, ea sola ratione est optimum.

Objic. 3. Qui sequitur benignas opiniones, non sequitur 1743 tutiores: ergo exponit Sacramentum periculo nullitatis. R. *n.* conf. quando enim Confessarius prudenter judicat pœnitentem esse rite dispositum, certum est posse absolvi, & sic absolvunt viri sanctissimi & prudentissimi, estque illa praxis Ecclesiæ, quæ facit certitudinem moralem.

Objic. 4. Illa praxis benigna facit, ut pœnitentes hic non satisfacientes pro pœnis peccatorum, longe diutius ardeant in Purgatorio. R. *n.* aff. nam apud benignos sæpius suscipiuntur Sacramenta, & cum illis sæpius obtinentur Indulgentiæ, hæc autem sunt media meliora & certiora satisfaciendi pro pœnis.

Inst. 1. Saltem ista praxis benignior facit, ut opera pœnitentiæ, quibus hic majus meritum & major in cœlo gloria responderet, multum negligantur. R. Merita ista compensantur per majores gratias ex opere operato causatas per frequentiora Sacramenta, gratiis autem illis majoribus respondebit major gloria. Adde, quod plures jam ad pœnitentiam adducantur, & salventur, qui in rigore olim deterriti manebant impœnitentes, aut desperabant, uti testantur Concilia apud Francol. *in Cler. Rom. p.* 2. *d.* 11. *n.* 5.

Inst. 2. Utiliorem fuisse rigorem, probavit experientia, nam tunc minus dominabantur scelera in Clero & populo. R. Oppositum evidenter ostendit Francol. *a n.* 8. quamvis enim rigor fori externi, quo etiam inviti astringimur, sæpe prosit, non ita rigor fori interni, quod fideles subterfugere possunt, & ad quod soli voluntarii accedunt. Ex dictis

Colliges, Rigorem sic esse temperandum, ut non degene- 1744 ret in laxitatem, uti etiam notavi *l.* 1. *n.* 510. Recte S. Bonav. *T.* 7. *l.* 2. *comp. Theol. verit. c.* 52. *Cavenda est conscientia nimis larga & nimis stricta, nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem, item prima dicit sæpe malum bonum, secunda econtra bonum malum, item prima sæpe salvat damnandum, secunda econtra damnat salvandum.*

Q. 250. *Quid notandum sit circa obligationem & modum in-* 1745 *terrogandi pœnitentem?* R. seqq. §. 1. Confessarius tenetur aliquando interrogare pœnitentem, Mag. S. Th. Nav. Suar. Aversa *q.* 16. *f.* 11. Tann. *d.* 6. *q.* 7. *n.* 95. Stoz. *l.* 2. *n.* 201. & alii communissime contra Med. Sot. Henriq. Vasq. Sa, putant non teneri interrogare eum, qui se examinavit, nisi quando cederet in detrimentum tertii, quod etiam Lohn. putat probabile; sed puto esse improbabile, & Castr. *pun.* 19. §. 2. *n.* 3. merito dicit oppositum sibi esse certum, nam *Cap. Omnis* 12. *De pœn. & remiss.* dicitur, *Sacerdos sit discretus &c. diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati*. Idem probat ex variis Conc. Tann. *n.* 96. Ratio autem est clara, quia Confessarius, 1. Est Judex, ergo debet cognoscere causam sive peccata omnia, quæ pœnitens tenetur ejus sententiæ subjicere, sæpe autem, si non interroget & adjuvet, non cognoscet omnia, quia pœnitens nescit explicare species nec addere numerum: ergo. 2. Est Doctor, ergo tenetur, etiam hic pœnitentem instruere, ut prout obligatur, peccata enarret. 3. Est Minister Sacramenti & vices agens Christi, ergo debet procurare, quantum moraliter potest, imprimis, ut ponatur integritas materialis Sacramenti, quam Christus requisivit. Deinde ut satisfiat juri, quod habet Deus offensus, ut si remittere debeat omnia peccata, etiam omnia, prout præcipit, exponantur. Hinc Gerson. *tr.* 18. *super Magnificat partit.* 2. postquam reprehendit eos, qui nimium interrogant, etiam eos carpit, qui nihil, sed dicunt, *Nihil interrogabo, scit peccata sua, dicat illa, si vult. Sic dimittit insciōs, sic verecundos latere facit in peccatis suis, non utens clave scientiæ, quæ data est ad aperiendum, cum discretione tamen, secretas animæ plagas*. Concludit Rayn. *in Heter. tom.* 16. *f.* 1. *p.* 9. *n.* 1. & 2. non debere Confessarium adeo emungere pœnitentem, ut eliciat sanguinem, attamen teneri interrogando juvare, ut integram faciat confessionem.

§. 2. Quisquis sit, qui deficit in confitendo integre, est interrogandus, nec ibi habendus respectus personarum, quia Christus, inquit Gob. *t.* 7. *n.* 556. non condidit pro Principum vel Magnatum confessionibus peculiarem Theologiam; sed voluit

voluit eos eadem lege teneri. Gerson. *p.* 2. *n.* 32. *in Opusc. De arte audiendi confess. cans.* 20. ait, *Sentiat alius, quod voluerit, ego coram Deo testor, me plures talibus remediis induxisse ad confessionem, qui fatebantur nunquam, etiam in articulo mortis fuisse talia dicturos cuicumque, laudabant tamen Deum totis visceribus gratias agentes, quod ita se aperuerunt.*

1747 §. 3. Non teneris interrogare, si scias pœnitentem scire, quid requiratur ad validam confessionem, Burgh. *cent.* 2. *cas.* 17. & alii. Consequenter Religiosi, Clerici, aliique præcipue in Theologia versati non sunt facile interrogandi, nisi manifestum sit omitti vel non satis discerni aliquid necessarium, & si forte vir ejusmodi doctus, qui in aliis peccatis addit circumstantias & numerum, in uno aliquo ea omittat, communiter præsumi potest, quod vel committens ad talem circumstantiam non adverterit, vel non sciat numerum, vel saltem non apprehenderit ut mortale. Aliud est, si omnia promiscue sine circumstantia, & numero diceret, aut si aliunde esset vehemens præsumptio, quod ex inadvertentia vel ignorantia omitteret aliquid necessarium, tunc enim esset interrogandus, Lohner. Et quamvis non judicetur esse absolute opus, tamen sæpe utile est interrogari, imprimis eos, qui necdum sciunt integre confiteri, ut discant, si forte alia vice talem malitiam contrahant. Deinde illos, qui suo tempore confessiones audituri sunt, ut discant alios confessuros apte interrogare.

1748 §. 4. Docent Suar. Vasq. Burgh. supra Ills. *n.* 125. Confessarium non teneri interrogare, quando avertit pœnitentem, qui noverat se examinare, adhibuisse ad hoc moralem diligentiam. Addunt Lugo *d.* 16. *a n.* 589. Tamb. *de Method. conf. l.* 3. *c.* 9. *n.* 10. Ills. *n.* 120. Confessarium non teneri exactius interrogare, quam pœnitens teneatur se examinare, idest, nonnisi more humano, ne odiosum reddatur Sacramentum; præceptum enim confessionis materialiter integræ non obligat, ubi integritas haberi non potest sine gravi molestia, & in casu, quo confessio redderetur odiosa, hinc dicunt Lug. Gob. Lohn. non valere illam consequentiam, si hoc vel illud interrogarem, distinctius intellegerem hoc peccatum: ergo teneor interrogare, uti etiam non valet secundum Ills. si hic homo adhuc una hora se examinaret, cognosceret plura peccata: ergo ad hoc tenetur, multæ enim causæ excusant ab exactiori cura, sed cavendum, ne potius absterreat respectus humanus quam prudens timor reddendi Sacramentum odiosum.

1749 §. 5. Caute procedendum in peccatis carnalibus, *ut non instruat pœnitentem ad peccandum*, inquit S. Th. *Opusc.* 65. *De cautela in Confess.* Item *ne Confessarius ipse, maxime si adhuc juvenis sit, scandalum pariat, vel de seipso suspicionem faciat,* inquit Gob. ubi autem opus, utatur verbis honestis. Si pœnitens neget cogitationes, plerumque opus non est interrogare de operibus, nisi apud rudes, qui putant cogitationes non esse peccata. Si fateantur cogitationes, interrogari possunt de desideriis, & an non saltem voluissent peccare, si potuissent vel fuissent ausi. Tum de colloquiis turpibus, aspectibus, tactibus, quod si fateantur, quærendum, an non forte aliquid adhuc pejus fecerint, si enim sic non interrogentur, sæpe tacebunt, credentes satis esse, quod in genere aliquid dixerint, vel dederint occasionem interrogandi. Quoad confessiones juvencularum mulierum monet S. Th. supra, ut Sacerdos non immoretur *inquirendo motus membrorum, & usus, quia ubi talis esca jacet, antiqui hostis stimuli non desunt ad tentandum.* Regulariter puellam confitentem lapsum non interroget de circumstantia virginitatis, quia probabile est non mutare speciem, nec confitentem incestum interroget, in quo gradu fuerit, nam raro est in primo, & probabile est alios non differre speciem, nec facile interroget conjuges de debito conjugali, sed si prudenter suspicetur, quod illud denegent, quærant, an inter se sint unanimes, si maritus est, an fidem servet uxori, si uxor, an marito præstet obedientiam, & si rei sint, sic facile erumpet. *Præstat*, inquit Kon. *aliquando Sacerdotem minus perfecte peccatum intelligere, quam sibi vel illi aliquod scandalum causare.* Et Ang. ait, *Confitetur mulier se cognitam extra vas debitum, non quære, in quo ergo loco vel quomodo, tales enim sunt potius contaminatores, quam Confessarii, qui talia quærunt,* excipe, nisi præsumi posset sodomia, v. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 99.

1750 §. 6. Discrete interrogandum, non quidquid possibile, sed quod probabile est pœnitentem fecisse. Hinc interrogandum convenienter ad cujusque statum, sexum, ætatem, naturam, negotiationem, &c. ideoque minus interrogandus æger, quam sanus, ne nimium fatigetur, magis rusticus quam civis, quia rudiores minus sciunt confiteri, magis qui a longo, quam qui a parvo tempore est confessus, aut qui plura, quam qui pauciora solet afferre, quia hic facilius recordatur. Ordinarie interrogari potest pœnitens rudior. 1. Quando ultimo sit confessus. 2. An nihil omiserit in prioribus confessionibus. 3. An pœnitentiam expleverit. 4. An vivat in odio, occasione peccandi, retentione alienorum. Et universim reflectere debet Confessarius in quovis ferme peccato peccari posse octo modis, qui speciem diversam habent. 1. Cogitatione morosa, se delectando in illo. 2. Desiderio illud committendi, saltem si potuisset vel ausus fuisset. 3. Actu ipso, committendo. 4. Verbis, vel aliis signis dando occasionem scandali circa tale peccatum. 5. Positive inducendo alium ad peccatum. 6. Cooperando. 7. Non impediendo, cum posses. 8. Approbando seu laudando factum ab alio.

§. 7. Confessarius, potest, per se loquendo, præsumere, 1751
quod pœnitens apprehenderit objectum, sicuti secundum se malum est, proinde opus non erit interrogare, qua mente, vel cum qua conscientia fecerit, Laym. Gob. *t.* 7. *num.* 737. Sæpe tamen ex circumstantiis personæ potest aliud præsumi, uti si homo alias innocens dicat se habuisse delectationem in venerea cogitatione, est interrogandus, an voluntarie, an malitiam advertens, econtra si assuetus venereis diceret se quæsivisse delectationem sensibilem, interrogandus esset, an non advertisset saltem periculum consensus in veneream. Et in ejusmodi casibus recte negat Sanch. *de Matr. l.* 7. *d.* 14. *n.* 15. sufficere, si Confessarius nitatur solis præsumptionibus, præsertim ex verbis, quando potest facile interrogando habere certitudinem. An Confessarius, si v. g. Sacerdos confiteatur se peccasse contra castitatem, debeat interrogare fueritne memor sui status, vel voti, dictum est in *l.* 5. *n.* 55.

§. 8. Episcopi Belgii Bruxellis congregati, in Decreto ad 1752
suos 23. Aprilis 1697. sapienter monent. *Complicum nomina Confessarius non inquirat nequidem sub prætextu, quod velit aut possit eis prodesse, non obesse, multo minus confessione pœnitentis abutatur ad instituendam complici denuntiationem vel accusationem, neque hoc committat, ut ad complicis Superiores scribantur litteræ anonymæ, multo minus a se subscriptæ, nec denique faciat quidquam, unde vel pœnitens vel complex aliquod gravamen accipiat, cum ipsum peccatum, & nomen complicis, si per inadvertentiam pœnitens expresserit, cadat sub sigillo una cum peccato pœnitentis.* Posse tamen pœnitentem nominare Complicem, si nec apud alium Confessarium, nec aliter possit integre confiteri, docent S. Th. *opusc.* 12. *q.* 6. S. Bonav. S. Anton. Suar. Vasq. Lugo *d.* 16. *s.* 7. aliique 20. gravissimi auctores apud Jo. Sanch. *d.* 8. *n.* 9. Econtra oppositum tenent Arm. Nav. Med. Ban. Dian. & alii, quia conservatio famæ, ad quam complex jus habet, videtur excusare, quidquid sit de hoc, recte docent Sot. Leand. Bann. Dian. Lug. Aversf. *q.* 18. *s.* 7. & alii cum Mendo *d.* 10. *q.* 6. si gravia damna timeantur a complice, & pœnitens non possit ea impedire, sed solus Confessarius, teneri Confessario manifestare complicem (quod secundum dicta *n.* 1144. expedit fieri extra confessionem) quia cum teneatur ea impedire, & aliud medium desit, ad hoc tenetur. Quod si pœnitens spondeat impedire per seipsum, & Confessarius prudentem habeat causam dubitandi, an id facturus sit, non potest cogere, ut manifestet complicem, attamen differre potest absolutionem, donec renuntiet se fecisse, ut iidem AA. docent. Vide dicenda *a n.* 1958.

§. 9. Si Confessarius sciat pœnitentem commisisse pecca- 1753
tum, quod tamen jam reticet, imo etiam negat, ordinarie absolvi non potest, nisi prudenter præsumi possit esse alteri confessus aut non apprehendisse esse mortale, Joan. Sanch. *d.* 8. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 105. Ills. *n.* 127.

§. 10. Si incidat dubium, an prior Confessarius satis exa- 1754
minarit pœnitentem, præsume fecisse, nisi clare deprehendas oppositum, quia est possessio pro priore Confessario, quod officium suum bene fecerit, nec delicta præsumuntur, Gob. *n.* 321.

Quomodo specialiter examinari possint homines variæ ætatis, & status, dicetur ad dub. seq. Quomodo autem practice juvari possit pœnitens, ut integre confiteatur quoad numerum, dixi *a n.* 921. Catalogi peccatorum per ordinem Præceptorum Dei, & Ecclesiæ videri possunt apud *Polancum in Append. ad Direct. & Veron. in Man. Sodalitatis.* Et hic post *n.* 183.

Q. 251. *An Confessarius aliquando teneatur docere, vel de* 1755
rebus aliquibus admonere pœnitentem? R. Teneri, uti patet ex officio Doctoris, hinc §. 1. Si pœnitens culpabiliter aliquid ignoret, idest, quod teneatur, & possit scire, Confessarius debet eum docere, sive sit ignorantia juris, sive facti, sive juris divini sive humani, quia tunc est indispositus ob culpam istius ignorantiæ, Aversa *q.* 16. *s.* 2. Arr. *d.* 43. *n.* 14.

Inde autem colligitur, quod ignorantia sit culpabilis, si ponens actionem in tali materia habeat remorsum conscientiæ, ne peccet vel se periculo peccandi exponat, & tamen negligat inquirere, aut se certificare.

§. 2. Homines bene educati, & frequenter confitentes, 1756
prudenter supponuntur scire ea, quæ ad salutem sunt necessaria necessitate medii, ubi tamen esset prudens ratio dubitandi, teneretur Confessarius ante omnia docere illa, quæ ad fidem, & spem pertinent, quia sine illis dolor non est supernaturalis, secundum dicta *l.* 2. *a n.* 14. ubi *a n.* 30. dixi, quomodo quis practice induci possit ad credendum, & *a n.* 118. quomodo ad sperandum, & *a n.* 146. quomodo ad Deum super omnia amandum.

§. 3. Confessarius non tenetur, per se loquendo potius 1757
quam quivis alius specialiter docere pœnitentem necessaria necessitate præcepti, suppositis enim illis, quæ ad valorem absolutionis prærequiruntur, videtur agere partes Doctoris, tantum in illis, quæ ad peccata, & ad obligationes inde secutas pertinent, Lohner. Nec tenetur pœnitentem adjuvare in aliis obligationibus implendis, alias teneretur cum illo ad restitutionem, aut satisfactionem concurrere. Et ita etiam non tenetur Confessarius ipse accedere ad Superiorem ob casum reservatum pœnitentis, aut loco ipsius aliquem denuntiare, si enim non possit pœnitens ipse, excusatur, si possit, hæc obligatio est personalis, Tamb. *de conf. l.* 3. *c.* 9. *n.* 13. Notat tamen Suar. Confessarius quandoque ad alia teneri ex charitate, si pœnitens ipse

ipse possit quidem absolute, attamen magnam difficultatem habeat, & Confessarius possit facile, ac magis utiliter.

1758 §. 4. Si advertat pœnitentem putare aliquid, quod aliquando facit, esse peccatum, quod tamen peccatum non est, vel esse mortale, quod est veniale tantum, debet dedocere errorem, ne ob conscientiam erroneam pergat sic peccare. Si pœnitens putet aliquid non esse peccatum, quod peccatum est, per se loquendo tenetur Confessarius monere: speciatim monendus est laborans ignorantia turpitudinis, quæ in mollitie reperitur, si eam committat, nam vix est ignorantia invincibilis, & quamvis esset, tamen prudenter judicari potest admonitionem profuturam, ubi econtra ignari hujus malitiæ facile alios seducunt, aut pessimum habitum induunt, quem postea difficillime emendant. Etiam monendus est qui sæpe jurat per Sacramenta, vel per res sacras, quia plerique talia habent pro blasphemia, & gravi inhonoratione Dei, ac rerum sacrarum. *Dixi*, per se loquendo, nam licet Thyrsus Gonz. *De opin. prob. disc.* 4. *c. ult.* & Eliz. fusissime *l.* 6. *c.* 20. dicant semper esse admonendum, eo quod non videatur dispositus ad absolutionem, nisi sit paratus implere omnem Dei legem, attamen Suar. Vasq. Laym. Sanch. Kon. Castr. *tr.* 23. *p.* 18. *nu.* 7. Aversa *q.* 16. *f.* 2. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 80. Gorm. *p.* 2. *n.* 263. aliique 48. gravissimi Auctores, quos citatis locis refert Vindex Taberna *ad prop.* 13. *pag.* 39. & 80. dicunt per accidens non fore obligationem admonendi, si ex admonitione timeatur gravius malum, ut si prævideatur ex infirmitate formaliter peccaturus, cum nunc per invincibilem ignorantiam materialiter tantum peccet, nam minus malum est millies peccari materialiter, quam semel formaliter, inquit Arr. *n.* 24. Estque hæc sententia S. Aug. ut refertur Cap. *Si quis autem*, de pœnit. dist. 7. *Si scirem tibi prodesse, non te admonerem, te non terrerem*: atqui proderit, si non admoneatur, quia ideo non peccabit formaliter, unde cum pœnitens pro nunc sit rite dispositus, ac paratus implere omnem Dei legem, quam cognoscit, necessitas nulla est, ut ei lex ista explicetur, quam prævidetur mutata voluntate transgressurus, hoc enim esset ponere illi scandalum.

Objic. 1. Pastores tenentur de talibus monere communitatem quamvis prævideant aliquos ideo formaliter peccaturos: ergo & Confessarii. 2. Dissimulatio confessarii est tacita approbatio, quia pœnitentes persuadent sibi hoc esse rectum, quod a Confessario non reprehenditur. Resp. ad 1. n. conf. Pastor respicit communitatem, quam Deus absolute vult instrui, & cognoscere legem, maxime cum major pars communitatis speretur obtemperatura, & reliqui habituri sint exemplum ante oculos, quo confundantur, & corrigantur. Econtra Confessarius respicit tantum privatum hominem, cui tum magis obesset, & nulli prodesset admonitio. Imo notat Rayn. *in Heter. tom.* 16. *f.* 1. *p.* 9. *num.* 12. etiam Doctorem publicum, vel Concionatorem, qui tenetur generatim carpere vitia, posse aliquando ob scandalum pusillorum publicam admonitionem differre in aliud tempus, quo futura est opportunior. *Ad* 2. nego id semper esse; sed loquor de circumstantia, in qua taciturnitas confessarii nullo modo censetur esse approbatio mali, sed mera physica permissio, qualem etiam Deus habet.

1759 §. 5. Quamvis Busemb. & alii, quos secutus sum *l.* 3. *p.* 2. *n.* 1351. absolute dicant confessarium qua Doctorem teneri dicere veritatem pœnitenti, si interroget; attamen limitant Tann. Dicast. Stoz. *l.* 2. *n.* 131. nisi veritas ejusque cognitio esset illi, aut alteri gravius obfutura, secundum jam dicta, putant enim tunc posse Confessarium dissimulare, atque si non audivisset, aut oblitus esset respondere, vel etiam dicere, non esse opus illum jam scire hoc, & in re videntur consentire *Aversa* supra *Sanch.* & *Lugo* apud Arr. *num.* 21. in talibus enim circumstantiis dicere veritatem, esset gladium illi in manum porrigere, quo se vel alium sauciaret, saltem gravius, quam facturus sit, si ignoret. In dubio autem, an profutura an obfutura sit admonitio, comparanda est utilitas dubia cum damno dubio, & quod præponderat, est eligendum, Arr. *n.* 24. Tamb. *c.* 5. *n.* 9. aliique communiter.

1760 §. 6. Etiam debet Confessarius suggerere media pœnitenti, per quæ hoc vel illud peccatum emendet, speciatim monendus est, ut primo pugnet contra illud, quod est maxime scandalosum, periculosum, aut radix aliorum. Remedia pro quibusvis peccatis practice suggerunt Arr. *to.* 3. *p.* 5. *c.* 1. Stoz. *lib.* 1. *p.* 4. *a n.* 13. & *l.* 2. *a n.* 135. ubi optime instruit, quomodo confessarius excitare possit pœnitentem, partim per exempla, partim per breves sententias. Videri etiam possunt Polanc. *in Append. ad Direct.* & Busæus *in Panario*, ubi suggerunt remedia contra peccata Capitalia, item Costerus *Libello Sodalitatis*, Fornerius *in Directorio sub fin.* Regin. *De prudent. Confess. cap.* 19. Petr. Soto *in Methodo Confessionis.* Aliqua colligam post *n.* 1825. Francol. *de discipl. pœn. l.* 3. *c.* 10. *n.* 12. merito conqueritur de Confessariis, qui ex tædio, vel timore humano pœnitentes præsertim in dignitate constitutos, non admonent de gravitate peccati, nec de periculo animæ, neque increpant, suaviter quidem attamen fortiter, ita libere peccantes.

1761 §. 7. Si confessarius advertat pœnitentem habere notitiam peccati alieni, ex quo imminet grave damnum alteri, uti, si sciat quosdam esse in periculis seductionum, quas sine suo incommodo impedire possit, monere debet, absolvi non posse nisi velit congruo modo rem manifestare illis, ad quos spectat corrigere, vel impedire: charitas enim graviter obligat, ut tum peccata proximi impediat. An autem, & quomodo possit manifestare sine incommodo, judicabit prudens confessarius. Vide dicta *n.* 1752. & dicenda *n.* 1958.

Q. 252. *An Confessarius semper teneatur, aut possit credere pœnitenti?* R. §. 1. Confessarius non semper tenetur credere pœnitenti dicenti se habere dolorem, & propositum, quia *Innoc. XI.* damnavit hanc 60. prop. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.* Ratio est, quia quando multoties fefellit fidem, nihil emendavit, præscripta emendationis media non adhibuit, prudenter timetur, ne id fiat ex defectu sinceri doloris aut firmi propositi, quia qui serio & efficaciter proponit aliquid, quod moraliter implere potest, non solet ita facile, tam cito, tam sæpe deserere suum propositum; sed saltem per aliquod tempus in eo perseverat, & difficilius vel rarius transgreditur: ergo. De consuetudinario plura dicentur *a n.* 1819. 1762

§. 2. Confessarius ordinarie potest, & debet credere pœnitenti, S. Th. *in suppl. q.* 8. *ar.* 5. *ad* 2. *In foro confessionis creditur homini, & pro se, & contra se.* Idem habet *opusc.* 12. *q.* 6. *quodl.* 1. *art.* 2. Glossa *in cap. Significasti*, 18. *De homicidio. In pœnitentia cuilibet est credendum, quia non est verisimile, quod aliquis sit immemor suæ salutis.* Idem docent *Nav. Delr.* aliique communissime cum Jo: Sanch. *d.* 8. *n.* 1. Ratio jam est insinuata, quia nemo ita præsumitur salutis suæ esse immemor, ut ubi quærit remissionem culpæ, novam culpam admittat, quam admitteret, si exercite percipiens se non sincere dolere, vel non firme proponere, diceret se ita dolere, & proponere, quod maxime tenere debent illi, qui ubique inculcant charitatem, quæ *omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Hinc S. Carolus Borrom. *in Instruct. Pastor. p.* 2. *c.* 17. ait, *Si probabiliter sibi Confessarius persuadeat posse se fidem primæ, vel secundæ a pœnitente sibi promissioni factæ dare, quod scilicet occasionem auferat, poterit eum promissionis intuitu absolvere.* 1763

Q. 253. *An absolutio sacramentalis aliquando possit, vel debeat differri?* Resp. §. 1. Confessarius potest ex causa rationabili differre absolutionem, quamvis pœnitens videatur nunc esse dispositus, Bann. Suar. Lugo, Graff. Henr. Sanch. Sayr. Suar. Sa, Aversa *q.* 16. *f.* 12. Card. *in* 2. *crisi d.* 39. *a n.* 4. contra *Jo. Sanch.* cujus sententiam Dian. vocat improbabilem. Ratio est, quia hoc potest esse utile pœnitenti, tum ad incutiendum majorem horrorem peccati, tum ad magis probandam firmandamque ejus constantiam contra relapsus, tum ad concipiendum interea meliorem dolorem, & solito firmius propositum, tum denique ad attinendum illum, ut mediis emendandi sibi suggestis diligentius utatur, & hoc facit Confessarius qua Medicus; sicuti enim ille potest imponere media præservativa, quæ judicat esse opportuniora, aut præexigere impletionem alicujus satisfactionis, ita etiam dilationem absolutionis ad octo, vel etiam plures dies, sicuti enim Ecclesia reservans aliqua peccata vult pœnitentem quamvis dispositum non absolvi ab unoquoque, ita merito non absolvitur, quamvis dispositus, si Confessarius judicet ei melius esse non absolvi. *Ego sane dicere possum*, inquit Arr. *d.* 38. *n.* 40. *me aliquoties cum aliquibus juvenibus hoc remedio usum, & feliciter mihi illud successisse.* *Nec obstat* 1. quod pœnitens dispositus habeat jus ad absolutionem, *nam* non ideo habet jus ad absolutionem suam statim accipiendam, sicut nec catechumenus ad Baptismum statim accipiendum; sed tunc, quando judicio Confessarii maxime ipsi expediret. *Nec* 2. quod interea careat gratia, & Communione, per quam acquireret vires ad emendanda peccata, *nam* ista supplentur per alias utilitates, & postea melius dispositus majores accipiet gratias. Est tamen cavendum, ne tali negetur absolutio, quando exponeretur periculo moriendi absque illa, aut quando sine nota non posset omittere Communionem, aut si propterea privaretur indulgentiis, quas alio tempore lucrari non posset. 1764

§. 2. Confessarius tenetur aliquando differre absolutionem, tum nempe, quando advertit, vel se non habere potestatem absolvendi a reservatis, quæ pœnitens affert, vel pœnitentem, non esse satis dispositum, uti 1. si non sit instructus in illis, quæ scire debet, nam *Inn. XI.* damnavit hanc 65. prop. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei.* 2. Si prudenter dubitetur de dolore, vel proposito, uti *n.* 1762. dictum est, nec necessitas exigat nunc absolvi, unde si consuetudinarius veniat semper cum eisdem peccatis, aut si neglexerit omnia media sibi præscripta, neque nunc det specialia signa pœnitentiæ, vel sperandæ emendationis, absolvi non potest, uti nec tum, si sæpe confiteatur, & tamen nihil emendet, cum facile possit, est enim moraliter impossibile, inquit A. Perez *d.* 3. *c.* 4. *n.* 63. hominem sæpe confiteri cum vero dolore, & serio proposito, simulque semper relabi, quando facilis est emendatio. Alium casum, quo differenda absolutio, dabo *n.* 1809. 1765

§. 3. Quamvis olim publicis peccatoribus pro foro externo, & a pœnis Ecclesiasticis, ordinarie dilata sit absolutio usque ad finem pœnitentiæ peractæ, tamen in foro interno a culpis statim, vel paulo post absolvebantur, uti ostendit Francol. *in Cler. Rom. p.* 1. *d.* 11. *a n.* 11. Hinc Catech. Rom. *de Sacram. pœnit. cap.* 11. ait, *Si audita Confessione judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem* 1766

rem pænitenti omnino defuisse, absolvi poterit. Et causam addit, quia *Sacerdoti maxime verendum, ne semel dimissi amplius non redeant*. Hinc notant Laym. Castr. Stoz. *l.* 2. *n.*107. si pœnitens bona fide accesserit, & edixerit peccata, Confessarius autem advertat esse indispositum, teneri, quantum potest, disponere, quia causa judicii Sacramentalis cœpta est: ergo, si quando commode potest, non perficiatur, infertur grave onus pœnitenti, & non levis injuria Sacramento.

Huic communi doctrinæ contradicunt Rigoristæ, inter quos Opstraedt *de conversione peccatoris q.*2. dicit peccatores tarde per 4. gradus esse perducendos ad veram pœnitentiam secundum praxim antiquæ Ecclesiæ, in qua erat multo tempore status *flentium*, qui non ingrediebantur, sed ad fores templi plorabant. Deinde *audientium*, qui post auditum verbum Dei excludebantur templo. Postmodum *substratorum*, qui ad certum locum templi rejiciebantur, ut eis manus imponeret Episcopus, tumque excludebantur templo. Denique *consistentium*, qui ad certum locum templi rejecti manebant usque ad finem; sed ad certum tempus abstinebant Eucharistia, sic, inquit, duci debet peccator; quamvis enim desierit illa exterior disciplina Ecclesiæ, interior tamen spiritus manere debet. Idem fuse urget *q.*3. & *c.*7. addit absolutionem etiam ad plures annos esse quandoque differendam, quamvis advertatur adesse amorem prædominantem, uti notat *c.*9.§.3. Simili modo suos Curatos instruunt Jansenistæ, & pro hac praxi adducunt varia argumenta, nam

1. S. Ambrosius *lib.* 2. *de pœn. c.* 9. ait, *Non ideo poscunt pœnitentiam, ut statim sibi reddi Communionem velint, hi non tam se solvere cupiunt quam Sacerdotem ligare; suam enim conscientiam non exuunt, & Sacerdotis induunt, cui præceptum est, nolite dare Sanctum canibus*. Resp. Non improbat praxim mox absolvendi, si pœnitens judicetur dispositus, neque enim dispositus appellatur *canis*, imo *l.* 4. *de Sacram. c. ult.* vult frequenter recurri ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, sic enim habet, *Si quotiescumque effunditur Sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur, qui semper pecco, semper debeo habere medicinam*.

2. S. Carol. Borr. *in Instr. past.* 2. c.15. ait, *Est præterea consultum absolutionem differre, donec evidens appareat emendatio in iis, qui tametsi dicant ac polliceantur, quod se eximent peccato, tamen Confessario probabilem faciunt metum, ne contrarium contingat*. R. Cum dicat esse consultum, non dicit fieri debere sed posse, ubi ita videtur utile pœnitenti, & hoc etiam dixi *n.* 1764. Quod autem adversariis non faveat *S. Carol.* ostendit Alex. a S. Theresia *in tempestate novissima art.* 19. & 29. *qui a.*22. explicat ad longum reliquos textus, qui contrarii videntur.

3. Synodus Gebennensis *p.* 4. *tit.* 9. *c.* 5. ait, *Varii presbyteri se faciles exhibent in danda peccatorum remissa, modo peccatores spondeant emendationem, & elongationem a peccandi occasione proxima ∴ diligenter inquirendum est, num idem, num sæpius promiserint*. Et addit, quod per facilitatem absolvendi pereat *tum presbyterorum tum pœnitentium multitudo infinita*. S. Th. de Villa Nova *Concione in feria* 6. *post Dominicam* 4. *Quadr.* ait, *Vadat & concubinam e domo pellat, pecuniam alienam restituat, &c. & tunc ad Confessarium redeat, & absolvatur, hic rectus est ordo, hunc ordinem ne transgrediaris*. Simili modo loquitur Institutio Christiana Moguntinensis de satisfactione §. 1. R. Synodus loquitur de iis, qui sunt in proxima occasione peccandi, nec volunt deserere, quos etiam nos dicimus non esse absolvendos. *S. Th.* etiam vult non absolvendos, si prudenter præsumi non possit, quod serio, & efficaciter proponant suas illas obligationes adimplere. Quod si pœnitens ante hac fefellerit, neque nunc appareat speciale motivum credendi, quod moraliter certo sit post hanc vicem adimpleturus etiam non dicimus non esse absolvendum.

4. Bellarm. *Concione* 8. *in Domin.* 4. *Adventus*, ait, *Si vere cum Deo in gratiam redire desideratis, debetis primum diu, & multum in amaritudine animæ peccata præterita recogitare. Deinde ea largis, & diuturnis imbribus lacrymarum abluere, &c. non enim*, inquit, *esset hodie tanta facilitas peccandi, si non esset tanta facilitas absolvendi*. Ib. *Con.* 9. sic exclamat, *quam multi veniunt onusti peccatis, in quæ jam millies ceciderunt & veniunt pridie vel ipso die summæ celebritatis, & statim volunt expediri, quasi hoc negotium esset ludus puerorum, nonne hi Deum non placare sed irridere voluisse videntur?* R. Non negamus utile esse diu, & multum se ad veram pœnitentiam præparare; sed dicimus non semper negandam esse absolutionem dispositis, quamvis se intra breve tempus disposuerint. Item agnoscimus, Confessarios quandoque esse nimis faciles; sed dicimus, Jansenistas esse nimis difficiles, medium est tenendum, ut nec Indulgentia palpet, nec rigor deterreat. Multa quidem exempla nimiæ indulgentiæ refert Pædagogus Christianus *to.*1.*p.*2.*c.*14. §. 2. & Aveugle *serm.*25.*pro Dom.*4. *post Pascha*, sed Alex. a S. Theresia *a.* 19. 24. 26. affert non pauciora luctuosa exempla dilatæ absolutionis. Similia habet Harts, Pastor. in Ranst. *in disquis. Theol. de sigillo n.*146. & 191. Leander a Murcia *in disquis. l.* 2. *d.*1. R.14. *n.* 3. appellat ad suam, & aliorum experientiam, contestans hanc ordinariam dilationem absolutionis non esse remedium, sed medium, quo pœnitens in ruinam adigatur, vel odiosa ei reddatur Confessio. *In dispensandi Dei donis*, inquit S. Leo *Ep.* 91. *non debemus esse difficiles, nec accusantium se lacrymas gemitusque negligere, cum ipsam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam*.

5. *Opstraedt q.* 2. sic argumentatur. Conversio peccatoris 1767
est mutatio cordis ab amore prædominante creaturæ ad amorem prædominantem Dei: atqui hoc non potest tam cito fieri. *Q.* 3. *c.* 7. dicit tum prius esse veram conversionem, quando aliquis per facta contraria retractavit priora crimina, neque credi debet pœnitentibus, inquit §. 3. quamvis se serio dolere dicant, quia non norunt statum animæ suæ, neque discernunt motus proprios, quia sæpe puniuntur cæcitate a Deo. Addit *c.* 8. §. 1. non ideo judicari debere aliquem esse capacem absolutionis, quod jam abstineat a peccatis, qui potest abstinere ab eis puro timore gehennæ, aut spe commodi temporalis, sine amore prædominante Dei, tum autem non est sufficiens dispositio ad absolutionem: ergo. R. Conversio *Magdalenæ*, *Zachæi*, *Latronis* in cruce, aliorumque infinitorum cito facta est, Filius prodigus ad se reversus cito indutus est stola prima. *Si dicas* verbis *S. Bernardi*, hæc esse non tam exempla quam miracula. *Contra est*, quia ista priora sunt exempla, quibus similia quotidie fiunt. Quam autem verbis illis *S. Bernardi* infideliter abutantur Jansenistæ in hac materia, de qua non loquitur *S. Bernardus*, ostendit Libellus dictus *Praxis solida a n.* 131. Deinde Ecclesia vetus, & nova habuit habetque praxim mox absolvendi, ut dictum est *n.* 1230. ergo Ecclesia judicavit conversionem non fieri ita tarde. Idem tenuerunt plurimi SS. PP. apud Fierlandt *in Concord. triumv. c.* 5. & apud Alex. a S. Theresia *a.* 11. inter quos S. Cyprianus *c.*7. *de Cœna Domini*, S. Ambr. apud Baronium *t.* 4. *ad annum* 375. S. August. *in psalmum* 63. ait, *Numquid consilii corrigendi & mutandæ vitæ malæ in bonam, non est locus, non est tempus? nonne si vis, bodie fit, nonne si vis, modo fit ∴ Ecce cum loquor, muta cor, & factum est*, l.2. contra *Crescon. c.*9. ait, *Sive ad bonum, sive ad malum parvo momento animus commutatur*. Similiter loquitur S. Chrys. *Hom. de B. Philogonia, & Hom.* 27. *in c.*9. *Genesis*. Quod autem Deus peccatores prompte in gratiam recipiat, clare ex Scripturis, & PP. ostendit Alex. a S. Theresia *a.*12. & *a.* 21. demonstrat ibidem docuisse *S. Franc. Salesium*, unde sic formari potest argumentum. Ad veram conversionem non requiritur nisi dolor de Deo offenso, & propositum non peccandi de cetero; sed hæc cito habere possumus: ergo. *Prob. min.* quia gratia Dei non deest, qui ultro offert, & ad pœnitentiam invitat. Deinde habemus infinita motiva eliciendi talem dolorem, & propositum: ergo. Rationes Opstraedt non urgent, nam ad hoc, quod dicit de amore prædominante, & timore gehennæ, responsum est, quando de attritione. Prudenter autem præsumi non potest, quod quis ex metu pure naturali diu abstineat a peccatis occultis, & internis. Præterea ad judicandum, quod vera sit conversio, non requiritur retractatio per facta contraria, uti constat ex dictis *nu.* 1732. Et pœnitentes oppositum in se experiuntur, qui omnes non sunt excæcati a Deo, sed sæpe valde illuminantur, quando ad pœnitentiam accedunt. Neque ullus est Confessarius, qui sæpe non advertat pœnitentem, dum primo confitetur, sic esse dispositum, ut serio doleat, & proponat. Et emendatio subsequens probat fuisse verum dolorem, & propositum, ex eo autem, quod forte sequatur relapsus, concludi non potest defuisse verum dolorem vel propositum, ut dixi *a n.* 1739.

6. Quamvis certus sit Confessarius pœnitentem habere 1798
dolorem, & propositum, tamen dicunt Jansenistæ differendam esse absolutionem, ut dilatione perculsus magis absterreatur, & melius se disponat. R. Dixi *nu.* 1764. aliquando esse hoc utile; sed non semper, finis enim hujus dilationis erit, ne pœnitens relabatur, atqui ad hoc plus sæpe juvat absolutio, uti expresse docet S. Th. *in suppl. q.* 25. *a.* 1. *ad* 4. tum ob auxilia gratiæ, quæ confert Sacramentum, & quibus potest melius muniri absolutus, tum quia pia exercitia ab efficacitate Sacramenti habebunt majorem vim, eruntque Deo gratiora, & efficaciora, utpote facta ab amico Dei, & ex Christi institutione inerit eis major vis satisfactoria, tum etiam quia spes est usurum serventius mediis præscriptis, nam dilatio multos offendit, qui non redeunt, sed redduntur obdurati. Denique ut recognoscamus, inquit Harts *n.* 146. quis ejusmodi rigoris sit fructus, hanc mihi pastor doctus, & S. Caroli non mediocris discipulus retulit historiam. Cum, inquit, casu obviarem rustico Parochiæ N. inter colloquia interrogavi, quomodo valet Pastor vester, & quomodo se gerit in Confessionali? Respondit rusticus, tempus Paschale habet usque ad ultra Pentecosten: diebus Paschalibus non habet communicantes sibi confessos quatuordecim, ego tamen prima vice obtinui absolutionem, verum oportet, ut sciás diabolice mentiri, si cupias absolvi. Recte sic concludit Carolus *ab Assumpt. in pentalogo diaphorico c.* 7. *Scimus aliquos, qui dilatione absolutionis a reincidentia, & peccandi consuetudine liberati fuere, scimus alios, qui dilatione absolutionis a pœnitentia totaliter recesserunt, unusquisque secundum lumen sibi datum Pœnitentiæ administret Sacramentum*. S. Aug. & S. Thom. 3. *p. q.* 80. *a.* 10. *ad* 3. ajunt, *Faciat unusquisque, quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum*; sed ut recte fiat, precibus assiduis est a Deo impetrandum.

1769 *Q.* 254. *An & quando possit, aut debeat Confessarius pœnitentem absolvere sub conditione?* R. Dixi *l.* 6. *p.* 1. *a n.*78. An licitum sit conditionem, & qualem apponere formæ Sacramenti, quæ hic recoli debent. *Ibidem n.* 83. dixi, an sufficiat conditionem, si apponatur, mente retineri. Hic adde seqq.

§. 1. Absolutio regulariter danda est absolute, uti colligitur ex dictis *l.*6.*p.*1.*a n.*128. ita quidem, ut Confessarius ordinarie absque justa causa sub conditione absolvens, secundum Castr. & Stoz.*l.*2.*n.*85. peccet mortaliter. Neque semper est justa causa, quia vel judicium Confessarii de dispositione pœnitentis est moraliter certum, vel probabile, vel dubium. Si certum, danda est absolute, si probabile, vel dubium, communiter judicandum est in favorem pœnitentis, & resolvendum, quod absolute sit danda, quia etiam in iis dubiis melior est conditio possidentis, pœnitens autem facta confessione acquisivit jus ad absolutionem; ergo illo privari non debet per subortum qualecumque dubium de dispositione. Si autem Confessarius nequeat se resolvere, sed pergat dubitare, si causa sit, & absolvat, absolvere tantum potest sub conditione, Spor. *n.* 622. & *alii*.

1770 §. 2. Sub conditione danda est absolutio, quandocumque est necessitas, vel obligatio illius dandæ, & periculum faciendi Sacramentum nullum, si detur absolute, tales autem casus sunt varii, ut notant Dic.*d.*6.*n.*81. & Gorm.*p.*2. *n.* 220. uti 1. si dubites, an pœnitens jam confessus habeat usum rationis sufficientem ad peccandum. 2. Si dubites, an per confessionem data sit materia sufficiens absolutionis, tunc tamen melius est petere certum peccatum ex priori vita. 3. Si pœnitens non potuerit, vel noluerit fateri alia peccata præterquam dubia. 4. Si dubites de dispositione sufficiente pœnitentis jam confessi, v. g. an sincerum dolorem, vel propositum efficax habeat, an integre sit confessus, eo quod neget mortale, quod probabiliter putas eum commisisse. 5. Si dubites, an antea formam bene expresseris, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 123. 6. Si dubites, an pœnitens, qui confessus est, adhuc vivat. 7. Si moribundus sit absolvendus, qui nunc nulla possit dare signa doloris, uti dictum est *a n.* 1156. Ratio horum omnium est, quia in ultimis duobus casibus exigit charitas, ut optimo modo consulatur saluti proximi, in prioribus autem, habet præterea pœnitens jus aliquod per confessionem acquisitum ad absolutionem, estque in possessione illius juris, quamdiu non probatur esse incapax, vel indignus: ergo talis absolutio debet dari, qualis dari potest sine irreverentia Sacramenti, quæ salvatur, si detur conditionata: ergo. Recte tamen addunt omnes, ut absolvere possis sub conditione debere esse prudens dubium circa illa, quod etiam dixi *l.*6. *p.* 1. *a n.*129.

1771 §. 3. Si pœnitens afferat sola dubia venialia, neque sit prudens timor de mortali, Spor. *n.* 56. putat nequidem sub conditione absolvendum, alioqui fore irreverentiam, cum nulla sit necessitas, nam si doleat de illis venialibus, remittentur per hunc dolorem, & benedictionem Sacerdotis, si non doleat, male daretur absolutio. Neque videtur pœnitens hic habere jus ad absolutionem, eo quod non det materiam certam, aut necessariam. Alii tamen concedunt absolutionem sub conditione, uti dicetur *n.* 1797. Quod si lucrari deberet Indulgentias, recte absolvitur sub conditione, ne forte illis privetur, cum probabile sit confessionem requiri inter opera pro Indulgentiis, uti dictum est *n.* 1414. De absolutione puerorum dicam *n.* 1797. De absolutione rudium *a n.* 1808.

1772 *Q.* 255. *Quid dicendum sit de illis Confessariis, qui cogunt pœnitentes, ut sibi tantum confiteantur?* R. De illis recte dicit Raym. *in Heter.T.*16.*f.*1.*p.*9.*n.*35. *Ad invidiam, perinde ac sponsi, concupiscunt, quas semel rexerunt animas, & ut apud alios peccata exonerent, graviter ferunt, ac videntur insanire, quæ est indignissima, ut quam mitissime dicam, agendi ratio.* Joan. Sanch. *d.*29.*n.*4. ait, *Sunt Confessariorum non pauci tyrannice in hoc sibi usurpantes libertatem a Christo animabus exhibitam.* Merito Regula 20. Sacerdotum in Societate JESU dicit, *Si quis uni confiteri solitus, ab eodem alium Confessarium adeundi facultatem petierit, vel ea non petita adierit, id sibi gratum esse Confessarius benigne ostendat.* Et monent AA. communiter cum Bosco *d.*7.*f.*7. *n.*172. Confessarios non debere ita arctare pœnitentes, quia quamvis sit valde expediens semper uni confiteri, tamen relinquenda est libertas, ne detur occasio sacrilegiis, cum infirmos pœnitentes sæpe pudeat aliquid fateri apud ordinarium, ne innocentiæ nomen perdant, ideoque etiam Trid.*sess.*25.*de Regul.c.*10. statuit, ut Monialibus præter ordinarium Confessarium, bis aut ter in anno concedatur extraordinarius, quo expedit eas uti, secundum dicta *n* 1534.

1773 *Q.* 256. *An & quomodo Confessarius teneatur corrigere errores & supplere defectus in administratione Sacramenti Pœnitentiæ commissos?* R. Cum Confessarius gerat vices Christi, tenetur procurare tum valorem, & integritatem Sacramenti, tum etiam utilitatem pœnitentis, possunt autem multi errores vel defectus intervenisse, & debent diversimode corrigi vel suppleri, uti jam declarabitur.

1774 §. 1. Si qui audierit confessiones, & postea rescíat se non fuisse valide baptizatum, vel ordinatum, tenetur, si potest, procurare, ut pœnitentes mortalia eadem confiteantur habenti potestatem. Si autem tantum dubitet de valore sui Baptismi, vel Ordinationis, non tenetur cum gravi incommodo hoc procurare; sed satis est, quod sciat suum pœnitentem ab eo tempore confessum esse, vel confessurum alteri, sic enim etiam a prioribus peccatis indirecte absolvetur, Gob. *in Exp.tr.*2. *n.* 439. Quod si invalide absolvisses, etiam existens verus Sacerdos, itaut absolutio nequidem in veniale pœnitentis caderet, & probabiliter putares, pœnitentem non amplius confessurum, tenereris errorem corrigere, alioquin exponeres pœnitentem periculo damnationis.

§. 2. Si post aliquot horas recorderis te non recte absolvisse, 1775 & iterum occurras pœnitenti, dic te velle eum absolvere. Imo non videtur absolute necessarium, ut hoc illi dicas quia tamdiu censetur retinere voluntatem habendæ absolutionis, quamdiu eam non accepit, Con. Lug. Arr. *disp.*44. *n.*8. Averf. *q.* 16. *f.* 13. contra Suar. Vasq. Fill. Hinc Gob. & Spor. *n.*616. laudant Sacerdotem illum, qui memor non datæ absolutionis de peccato dubio, quod mulier ei post confessionem proposuerat, cum Communionem peteret, prius eam submisse absolvit. Imo Stoz *l.* 2. *n.* 175. putat posse tacere, & absolvere occurrente etiam post aliquot dies, quamdiu confessio, & absolutio illa censetur adhuc facere unum totum morale. Quod si rationabiliter timeretur, ne pœnitens interea in mortale esset lapsus, moneri deberet petita venia, vel expectari, dum iterum veniret ad confessionem.

§. 3. Improbabile non est, quod docent Nug. Suar. Fill. Turr. 1776 Hurt. Merat. Merc. Lay. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 14. *n.* 15. Lohn. Arsd. Confessarium posse etiam extra confessionem non petita venia, imo etiam renuente pœnitente loqui, & monere eum de defectu commisso in confessione, ea enim locutio videtur spectare ad perficiendum Sacramentum, quod inceptum est, & non integre completum. Et hoc quidem recte affirmant Arr. *n.*12. Stox *nu.* 182. Si Confessarius, vel invalide, vel omnino non absolverit, dicere enim pœnitenti ipsi, quod non absolverit, non est manifestare delictum. Aliud est, si diceret alteri, tunc enim ingeneraretur opinio indispositionis in pœnitente, & peccati gravis. Si tamen validam absolutionem dederint, Val. Bon. Lug. Dian. Reg. Averf.*q.*18. *f.*6. Illf. *n.*250. Stoz. *n.* 194. longe probabilius putant non licere, nisi petita, & obtenta venia, loqui de illis, quæ cadunt sub sigillo, quia Sacramentum jam completum est.

§. 4. Si pœnitens non recte a te absolutus redeat ad con- 1777 fessionem apud te, & adhuc utcumque sis memor peccatorum, dic ei, nonne doles, & rursum te accusas de omnibus, quæ unquam mihi confessus es? Si affirmet, absolve tacito tuo priore defectu, non enim teneris te confundere, cum nullum damnum oriatur pœnitenti, & confessio per talem repetitionem fiat sacramentalis, si forte antea talis non fuisset, Lugo, Tamb. *de Confess. l.* 3. *c.* 2. Gob. *n.* 141.

§. 5. Si ante absolutionem recorderis te non satis inter- 1778 rogasse speciem, vel numerum, teneris adhuc facere. Si post absolutionem, dum pœnitens adhuc flectit, quid tibi faciendum sit, pendet ab illa quæstione, an liceat de rebus in confessione auditis loqui cum pœnitente, quamdiu adhuc flectit, de qua dicam *n.* 1980.

§. 6. Si bona fide positive deobligasti pœnitentem a confessio- 1779 ne integra specierum, vel numeri, aut si pœnitens putavit se non obligari aliud dicere, quia tu bona fide siluisti, regulariter ad nihil te obligat Fill. raro Lug. & Averf. tunc scilicet, quando non esset grave incommodum, quod communiter fore putat Tamb. *c.*8. *n.*3. cum saltem adsit rubor in retractando vel monendo, & idem dicunt Suar. & Arr. *n.* 23. licet peccasses omittendo monitionem, dummodo positive non dixeris, non esse obligationem talia confitendi, quod si dixisses, putant posse etiam extra confessionem dedoceri illum errorem, in genere dicendo, si tale peccatum committatur, esse hoc, vel illo modo confitendum; sed melius est peti veniam loquendi extra confessionem, aut faciendum est in confessione, si redeat.

§. 7. Si bona fide, & absque culpa deobligasti pœnitentem 1780 a restitutione, quando ad eam tenebatur, vel obligasti, quando non tenebatur, per se loquendo non teneris compensare damna causata, ut dictum est *l.* 3. *p.* 2. *n.* 184. attamen cognito errore ex justitia teneris admonere pœnitentem, secundum dicta *ib.n.*353. Econtra si ex ignorantia vincibili, vel ex malitia positive deobligasti pœnitentem a restitutione, vel obligasti, cum non teneretur, teneris ipse restituere tertio, aut compensare pœnitenti, nisi consilium illud tuum revoces apud pœnitentem, uti habet communis cum Busemb. *supra*, Arr. *a n.* 15. Averf. §. *At vero*, Card. *in* 2. *crisi d.* 23. *n.* 141. Et in eo casu, quo alius Confessarius tenetur restituere, etiam tu teneris, quamvis sis Religiosus, si pecuniam habeas, aut habere possis, quod restituas, sine notabili tua infamia, vel incommodo, poteris autem habere, si a Superiore, vel alio petas in genere ad usum necessarium, & pium, ut si prius voveas restituere sub conditione obtinendæ veniæ, & postea dicas te ex voto, vel pietate velle dare alicui. Ratio autem est, quia fuisti causa efficax, & injusta damni: ergo teneris compensare, vel tertio in defectu pœnitentis, vel pœnitenti ipsi in defectu tertii.

§. 8. Si non positive deobligasti a restitutione, attamen 1781 ex ignorantia vincibili, vel cum culpa gravi pure tacendo neglexisti monere, & ideo pœnitens non restituat, Gabr. Silv. Molin. Laym. Nav. aliique multi cum Moya *t.* 3. *d.*7.*q.*4. putant te adhuc teneri restituere, & consentit Less. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 77. si sis Parochus, quia ex officio tenebaris admonere, & sic tacendo æquivalenter dicebas non teneri restituere, quod maxime valet,

valet, si studiose ideo tacueris, ne pœnitens obligationem suam sciret, & restitueret, quia, in hoc casu alter habebat jus, ne per talem dolum fraudaretur. De cetero si non ideo tacueris, attamen ex ignorantia vincibili, & cum culpa gravi, docent Suar. Valent. Azor. Sa, Sanch. Fill. Rebell. Kon. Mald. Bon. *Arr. n.* 16. Aversi. *§. Recte*, Busemb. relatus *l.* 3. *p.* 2. *n.* 20. Diana, Lugo aliique plures apud Moyam te non teneri restituere, quia ex justitia erga tertium non tenebaris admonere, aut positive impedire ejus damnum; sed ad summum ex charitate, læsio autem solius charitatis non inducit obligationem restituendi. Mendo *d.* 6. *q.* 6. merito dicit utramque sententiam esse probabilem, posterior tamen, uti communior est, ita etiam videtur probabilior.

1782 §. 9. Si temere, vel non præmissa pro inveniendo domino sufficiente diligentia dixeris rem dari posse pauperibus, si pœnitens dederit, nihilominus adhuc tenebitur domino, ut dixi, *l.* 3. *p.* 2. *n.* 97. & iterum *a n.* 420. In defectu autem pœnitentis tu teneberis, secundum dicta hic *n.* 1780.

1783 §. 10. Si dixisti, Matrimonium esse validum, cum esset invalidum, votum esse invalidum, cum esset validum &c. corrige saltem per alium, si nequeas per teipsum, talia enim de se non sunt materia sigilli, nisi forte manifestata sint ob peccatum explicandum, ideoque revelari possunt, nisi constet pœnitentem nolle, Lohner.

1784 §. 11. Si alicui nimis gravem pœnitentiam imposuisti, quam prævides omittendam cum periculo peccati gravis, non potes ei minorem imponere, nisi petita venia loquendi, alioqui violas sigillum.

1785 §. 12. Recte docent Suar. Vasq. Lug. *d.* 22. *a n.* 57. Confessarium, licet culpabiliter commiserit errorem, vel defectum, non teneri, per se loquendo, ad ejusmodi admonitionem pro corrigendo, quando timetur scandalum, aut detrimentum grave proprium, vel alienum, item si sequeretur gravis offensio pœnitentis, uti habent Kon. Bon. Spor. *num.* 610. imo Aversi. & Burgh. *cent.* 2. *cas.* 60. putant ob solam confusionem, & infamiam apud pœnitentem subeundam excusari Confessarium, dummodo probabiliter putet pœnitentem adhuc semel rite confessurum, uti *n.* 1774. insinuatum est.

DUBIUM VI.

1786 *Quæ scientia, & prudentia requiratur in Confessario?*

„ RESP. I. Ut Sacerdos rite absolvat, debet, quantum moraliter fieri potest, omnia peccata pœnitentis intelligere, quia alioqui is frustra teneretur recensere, *Unde resolves*,

„ I. Peccat, qui absolvit eum, cujus peccata per negligentiam non satis intellexit, quia fert sententiam incognita causa. Validam nihilominus esse absolutionem, sive propter somnum, &c. uti dictum supra *c.* 1. *dub.* 3. *art.* 4. sive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (sine hujus tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 109. & *p.* 4. *t.* 4. R. 198. Item Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 9. ex Henriq. Suar. Silv. Merc. *in* 3. *p.* eo quod essentia, & effectus Sacramenti consistere possit absque integra, & specifica peccatorum explicatione; si sine culpa pœnitentis omittantur. V. Dian. *ll. cc.*

„ II. Si tamen pœnitens post confessionem intelligat unum vel plura mortalia non fuisse intellecta: debet ea repetere in sequenti confessione, sive apud eumdem, sive alium Confessarium, Laym. Dian. *ll. cc.*

„ III. Confessarius absolvens ex ignorantia, quem absolvere non poterat, dupliciter peccat, nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium suum spectant, & indebite absolvendo, Tann. *in* 1. 2. *d.* 4. *q.* 9. *d.* 1. *n.* 12. Lug. *d.* 16. *n.* 185.

„ Resp. II. Ut Confessarius valide absolvat, requiritur, & sufficit cognoscere peccata, saltem sub confusa ratione peccati. Ut vero licite, requiritur ea scientia, ut possit ferre prudens judicium in hoc foro, ideoque scire debet, 1. quæ sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo. 2. Species, & circumstantias necessarias explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem bonorum, & famæ. 4. Casus reservatos, & excommunicationes, saltem communiores. 5. Censuras, & irregularitates communiores, pro Sacerdotibus. 6. Requisita in pœnitente ad bonam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

„ Primo, sufficere, si ea sciat mediocriter, itaut saltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores se, vel libros consulere.

„ Secundo, majorem minoremve requiri, ac sufficere scientiam, pro diversitate locorum, & pœnitentium, Bon. *d.* 5. *q.* 7. *p.* 2. §. 2.

„ Tertio, graviter peccare, tum eum, qui sine sufficienti scientia huic muneri se ingerit, tum eum, qui talem sine necessitate constituit, aut, cum possit corrigere, tolerat, Laym. *c.* 13. Bonac. *l. c.* Lugo. *Unde resolves*,

„ I. Si pœnitens advertat Sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monere se peccasse mortaliter.

„ II. Qui sciens prudens confitetur ei, quem scit suam conscientiam dijudicare non posse, tenetur confessionem repetere apud peritiorem, quia graviter peccavit sic confitendo.

„ Resp. III. Prudentia requiritur, tum in instructione, monitione, curatione pœnitentis, tum in interrogatione. Et quidem si prudenter judicet integre esse confessum, v. g. quia bene instructus potest, & solet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quidquam interrogare, alias tenetur, ut habet communis. (Dian. tamen *p.* 2. *t.* 15. R. 7. ex Nav. & Valero negat esse mortale, non examinare aliquam circumstantiam ex oblivione, v. etiam Lug. *d.* 22.) quia tanquam Judex debet curare integritatem judicii, & tanquam Medicus, ut morbi & vulnera perfecte detegantur, cavendo interim *Primo*. Ne examen sit curiosum, de non necessariis, unde Confessarii existimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. *Secundo*. Ne sit indiscretum, ut v. gr. de iis, quæ moraliter certum est a tali non solere committi, vel ex quibus discat peccare pœnitens, vel de inverecundis inverecunde, vel de numero nimis anxie, si ex dictis probabiliter æstimari possit. *Tertio*. Ne sit intempestivum, & sinatur prius se explicare, quantum potest, ne importunitate terreatur. Quod vero quidam monent, expedire, ut pœnitens inter confitendum non interrumpatur, id Lug. *n.* 15. universim non probat, præsertim, si confessio non sit brevis, quia facile aliqua excidunt memoria. *Unde resolves*,

„ I. Si Sacerdos advertat, pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumstantiam necessariam omittere, probabilius ac verius est, per se loquendo, teneri interrogare, etsi neget Sa *v. Confess.* & *Med.* docens, si diligenter examinata conscientia unius sit oblitus, non teneri Confessarium illud revocare in memoriam, nisi cedat in damnum proximi, quod Vasq. *q.* 93. *dub.* 7. *n.* 3. videtur dicere esse probabile, verum alii rejiciunt. V. Lug. *s.* 2.

„ II. Etsi Confessarius, cui evidenter constat peccatum pœnitentis, quod tamen ipse negat, non debeat illum absolvere, quando vero ex aliorum relatione, vel suspicione id habet, standum sit pœnitentis confessioni, cum in hoc foro, tam pro, quam contra se fides habeatur, Suar. *tr.* 4. *d.* 32. *s.* 3. Fag. *p.* 2. *l.* 6. *c.* 4. *n.* 38. citati a Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 105. in utroque tamen casu prudentis Confessarii est, 1. Caute & longe, tum propius interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter judicare, an non potuerit oblivisci, vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari, itaut debeat absolvi. Dian. *l. c.* ex Silv. Nav. Tol. &c. Si peccatum illud norit ex confessione complicis, non uti illa scientia, nisi in genere quærendo, an non aliud conscientiam gravet, & excitando ad majorem contritionem, ob periculum indirectæ revelationis, aut etsi complex dederit veniam, ob periculum scandali. v. Laym. *c.* 24.

„ III. Interrogationes in materia castitatis, debent esse paucæ, & cautæ, ne vel occasionem det investigandi aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut se vel illum periculo exponat. At si hæc timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera, rudiores tamen cogitationes negant, verba, & opera rogati fatentur quod illas non æque agnoscant, aut advertant, v. Laym. *hic c.* 13. Kon. *d.* 7. *dub.* 7. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 99.

ADDENDA.

QUÆST. 257. *Quid præterea notandum sit circa scientiam, & alias virtutes in Confessarios requisitas?* R. Seqq. §. 1. 1787
Scientia summa non requiritur, imo per accidens sæpe est minus utilis quam mediocris conjuncta cum naturali judicio & praxi, qui enim ita subtiliter volunt omnia revocare ad apices theologicos, sæpe seipsos, & alios implicant scrupulis aliisque difficultatibus, unde præstat hic se accommodare ad usum Ecclesiæ, & aliorum prudentum Confessariorum. Notatque recte Arr. *dist.* 43. *n.* 2. contra Tann. *disp.* 6. *q.* 9. *n.* 96. majorem scientiam requiri ad audiendas confessiones hominum indoctorum, quam doctorum, quia hi possunt suas ipsi actiones distinguere, & obligationes cognoscere.

§. 2. Putant Llamas, & Stoz *l.* 2. *n.* 16. ad hoc munus satis 1788
doctos esse illos, qui integram Summam casuum diligenter legerint, vel attente audierint explicari. Quod si quis de seipso dubitet, sistat se Examinatoribus ab Episcopo, vel Superiore constitutis, qui si eum satis scire judicent, potest acquiescere, & cum fiducia in Deum aggredi functionem, quamvis omnium maximam, & gravissimam, Stoz *supra*, Spor. *n.* 787.

§. 3. Ante omnia tenentur Confessarii omnes accuratissi- 1789
me scire, imprimis quomodo ex propriis motivis eliciendi sint actus fidei, spei, charitatis, attritionis, contritionis, debent enim sæpissime pœnitentibus præire in illos actus. Motiva fidei, spei, & charitatis explicavi *in l.* 2. *n.* 30. 118. 146. ubi etiam ostendi modum practice inducendi ad illos actus. Motiva attritionis, & contritionis explicavi hic *a n.* 722. 286. ubi etiam *a n.* 1723. ostendi modum practice inducendi ad illos actus. Deinde etiam accurate scire debent Confessarii quandonam & quænam peccata distinguantur numero, & specie, uti etiam fuse explicavi hic *a n.* 922. & 946.

§. 4. Debet Confessarius hic, & nunc in praxi habere re- 1790
flexionem ad principia universalia, quæ didicit, videndo an re-

ℭte applicet, & ſæpe interrogare alios doctiores, & expertos. Quantumcumque autem ſe doctum eſſe quis putet, non expedit tamen ex tempore ſtatim reſolvere implicitos caſus, præſertim qui impedimenta Matrimonii, ſimoniam vel reſtitutionem concernunt; ſed dicendum pœnitenti, ut det tempus conſiderandi, ſic enim cavebuntur errores, qui ſæpe fiunt, & pœnitens ipſe poſtea melius acquieſcet, cum alioqui ſæpe adhuc maneant ſcrupuli, ſi ita ſubito, & non datis rationibus fiat reſolutio, quæ admonitio inquit Tann. *n.* 95. eſt præſertim indoctis Confeſſariis maxime neceſſaria, qui eo confidentius quandoque a quibuſcumque abſolvunt, & in quibuſcumque diſpenſant, quo ob imperitiam minus dubitare norunt.

1791 §. 5. Recte notat Gob. *t.* 7. *n.* 321. Confeſſarium debere ſcire ſententias plures, quæ vere probabiles ſunt, circa materias morales, eo quod ſæpe, ubi non agitur de valore Sacramenti, non poſſit nec expediat pœnitentes dirigere ſecundum unicam doctrinam, tam parum quam Medicus poſſit omnes unica medicina ſanare; ſed pro diverſitate ſubjecti, & circumſtantiarum debet has, aut illas applicare, attamen obſervare debet hoc, quod dixi *n.* 1737.

1792 §. 6. Præter ſcientiam, neceſſaria eſt Confeſſario, imprimis manſuetudo, qua benigne excipiat omnes, uti Confeſſarios magnopere hortabatur S. Xaverius apud Turſellinum qui *l.* 6. *vitæ c.* 17. *& c.* 11. refert, quanta fuerit ejus comitas gravitati conjuncta. Et ratio eſt, quia ſi durus ſit, vel terrebit pœnitentes, qui ideo peccata graviora non aperient, vel ſaltem nimium aggravabit onus confeſſionis, quod de ſe eſt ſatis grave. Afflicti ſemper ſunt conſolandi, innocentes ſuaviter excitandi, duri autem peccatores, quamvis aliquando terreri debeant propoſita ſeveritate judicii divini, & rigore pœnarum æternarum, attamen debet abeſſe omnis mordax, vel contumelioſa objurgatio. Cogitet Confeſſarius ſe Christi perſonam gerere, qui peccatores omnes benigne ſemper excepit, cujus exemplum dedit pater ille in Evangelio, qui filium prodigum, poſt conſumptam cum meretricibus ſubſtantiam benevolentiſſime recepit. Neceſſaria quoque Confeſſario eſt patientia, imprimis cum mulieribus, uti dicetur *n.* 1890. Deinde cum ſcrupuloſis, qui longas ſæpe confeſſiones texunt, eaſdemque decies repetunt ſine cauſa. Item cum recidivis, cum quibus ſæpe putabit ſe fruſtra laborare; ſed utiliter laborat, ſi vel ſemel unum peccatum impediat. Præterea cum rudibus, qui ſæpe velut trunci ſtabunt, nec ea, quæ dicentur, capere velle videbuntur, cum tamen vel non poſſint ex ſtupiditate ingenii, vel ita hæreant ex aliqua turbatione nimiaque reverentia, cum talibus benigniſſime agendum, excitando ad fiduciam, docendo neceſſaria, præeundo in pios affectus. Denique quærat Confeſſario neceſſaria eſt charitas, qua ſerio, & indefeſſe quærat emendare pœnitentes, eiſque prodeſſe in ſalutis æternæ negotio, aſſumptis etiam in ſe pœnis pro illis.

1793 §. 7. Confeſſarius debet per prudentiam ſcire ſe diſcrete inſinuare, ut omnibus omnia fiat. Exemplo ſit S. Xaverius de quo *Turſ. in vita l.* 6. *c.* 10. ita ſcribit. *Inſerebat ſe militum laſcivientium circulis, ludentibus de induſtria ſuperveniebat, ſe illorum luſibus, & conſuetudine delectari ſimulans. Si quis ejus interventu verecundiaque deſiſteret a luſu, comiter eum ad vitæ hilaritatem revocabat, ſe quoque talis oblectationis ſtudio teneri, milites utique Monachorum ritu vivere non debere, ſi nulla intercederet injuria divini numinis, ſatius eſſe ludere, ac jocari quam detrahere de aliis, aut quidquam patrare flagitii* ∴ *Ultro etiam aliis pellicum amore implicatis ad prandium aut cœnam condicere, ſuper menſam familiari ſermone illato probare oppoſita fercula, de famula, quæ illa tam ſcite condiviſſet, percontari, rogitare hoſpitem, ut eam accerſeret, collaudatamque de ſolertia in cibis condiendis dimitteret, ſat habens in præſentia viam ſibi ad deſtinata feciſſe* ∴ *Si perluſtrans domum incidiſſet in hoſpitis pellicem, quænam illa mulier, & cujus eſſet, ſciſcitabatur, ſeque omnia, quæ videret, probare inſinuabat, occaſionem rei bene gerendæ captans* ∴ *Si quem nactus erat formoſæ ancillæ amore captum, huic mulierem commendare, inde percontari ex hoſpite, cur ſi amaret, cum utriuſque dedecore concubinam quam honeſte conjugem habere mallet, ita mali cauſa in remedium verſa flagitia mutabat nuptiis. Sin autem mulier deformis erat, rogitabat hoſpitem, Satiſne ſanus eſſet, qui adeo deformem famulam in delitiis haberet? Alias, qui multarum ancillarum amoribus irretiti tenebantur, alia adoriebatur via, quærebat primum, cur domi tantum alerent ancillarum gregem, quæ nullum pene uſum haberent alium, niſi ut dominorum rem familiarem perderent, domeſticum otium contentionibus rixiſque turbarent, quod ſi omnes dimittere, aut non poſſent, aut nollent, magnopere monebat, ut certe unam aliquam miſſam facerent, inde intermiſſis aliquot diebus reverſus amice inſtabat, ut alteram, deinceps ut reliquas omnes dimitteret, præter unam, ita paulatim perditos homines demptis omnibus peccandi illecebris ad honeſtatis ſaluiſque viam revocabat, &c.* aliquid circa prudentiam Confeſſarii addam *n.* 1932.

1794 *Q.* 258. *Quid obſervare debeat Confeſſarius puerorum?* R. ſeqq. §. 1. Merito viri prudentes graviſſimam in his audiendis difficultatem apprehendunt, longe enim facilius eſt expedire adultos quam pueros, quia ſæpiſſime dubium eſt in pueris, an & quomodo reipſa peccarint, an habeant actus ad abſolutionem prærequiſitos. *Et ut me exolvam hoc ultimo dubio*, inquit Gob. *t.* 7. *n.* 455. *interrogo, cur venerint ad confeſſionem, nec deſiſto, donec dicant ſe vere credere, quod qui nolunt confiteri ſua peccata, puniantur a Deo, econtra qui recte confitentur, veniant ad cœlum. Ut autem eliciam ex his verum, & formalem actum fidei, ex quo debet procedere dolor neceſſarius ad pœnitentiam, quærere ſoleo, utrum putet Deum poſſe falli aut fallere, ſi urget, urgeo ergo credis omnia eſſe vera, quæ Deus unquam dixit? Reſpondet, credet, laudata ejus fide, confirmandus eſt recte ſic facere, Deum enim mentiri non poſſe, eo quod ſit veraciſſimus*, tumque ſcitu neceſſaria eis proponenda ſunt, ſi putentur ignorare.

§. 2. Expedit pueros quamvis necdum abſolutionis capaces audire, ut ſic inſtruantur, & aſſueſcant, Laym. *c.* 5. *n* 7. ideoque utiliſſime laborat Confeſſarius, ſi jam paulo capaciores docet, quomodo debeant confiteri, mane ſurgere, veſperi incumbere, conſcientiam examinare circa cogitationes, verba, & opera. 1795

§. 3. Leſſius *in auct. v. Confeſſio caſu* 6. putat, pueros tum eſſe capaces abſolutionis, ſi ſciant, quid mali eventurum ſit malis, quid boni bonis, Gob. *in Exp. t.* 4. *n.* 118. dicit in Germania puellas non ante octavum, pueros vero poſt nonum, & dimidium prius communiter videri capaces peccati mortalis; ſed recte notant Laym. & Spor. *n.* 525. non ex ſola ætate, ſed multo magis ex ingenii, & educationis qualitate eſſe hoc colligendum. Addit *Trecius* apud Gob. *n.* 452. ſi pueri pudefiant de mendacio, aut de aliqua impudicitia commiſſa, ſi laudent obedientiam &c. indirecte colligi, quod ſufficiente ratione utantur, quantumcumque parvæ ſint ætatis. Notat etiam Gob. *n.* 454. multum prodeſſe ad cognoſcendam maturitatem puerorum confitentium, ſi Confeſſarius attendat ad vultum, & geſtus eorum, nam ſi digitis ludat in clathris, ſi confitens reſpiciat alios extra confeſſionale, ſi nugetur cum roſario, vel pileo ſuo, ſignum eſt exiguæ maturitatis. 1796

§. 4. Quando dubitatur, an puer ſufficientem uſum rationis habeat, Leſſ. putat non eſſe abſolvendum, niſi in morte, & in Paſchate, Gob. dicit ſecure abſolvi poſſe ſub conditione, nam non poſſe abſolute abſolvi, recte docent Bardi & Schild. *t.* 6. *c.* 5. §. 1. contra *Caram.* reverentia enim Sacramenti poſtulat, ne exponatur periculo nullitatis. Quod ſi puer non afferat niſi peccata leviſſima, præſertim ſub dubio, & ſigna doloris etiam ſint dubia, dixi *n.* 1771. aliquos velle tantum dari benedictionem, Laym. tamen Dian. Schild. ſupra putant etiam in hoc caſu poſſe abſolvi ſub conditione, nec opus eſſe differre, quamvis commode poſſet fieri. 1797

§. 5. Pueri ſæpe peccant venialiter tantum, quamvis materia ſit gravis, quia hoc, quod faciunt, tantum in confuſo apprehendunt eſſe malum, non advertentes ad gravitatem malitiæ. Boſſ. Teret. Gob. *n.* 458. Econtra aliquando peccant mortaliter in eis, quæ de ſe ſunt levia, quia per parentes, vel alios, cauſata eſt eis conſcientia erronea de aliquo tanquam gravi, quod de ſe leve eſt, & ad hoc dignoſcendum quandoque interrogari poſſunt, an per hoc, vel illud plane putarint ſe infernum mereri. 1798

§. 6. Examen puerorum poteſt eſſe, an diligenter diebus feſtivis audierint Miſſam, vel econtra garriverint in templo. An parentibus aliiſque Superioribus fuerint inobedientes. An mentiti. An cognomina dederint aliis. An irati fuerint, rixati. An pugnaverint, percuſſerint alios. An illuſerint ſenibus vel aliis. An aliquid furati ſint. Si Confeſſarius advertat puerum audaciorem eſſe, interrogare poteſt de petulantiis in lecto vel alibi exercitis. Si has fateatur, de verberationibus mutuis in nudo corpore, de tactibus. Primæ ſeductiones puerorum ſunt a ſimilibus colluſionibus, denudationibus corporum &c. Gerſon. *p.* 2. *n.* 32. *in opuſc. de Arte audiendi Confeſſ. conſid.* 17. ait, *Utinam mala a pueris tam diligenter confiteantur, quam ſciuntur, & aguntur ab eis.* 1799

§. 7. Si Confeſſarius judicet puerum abſolvendum, adducere debet ad dolorem hoc, vel ſimili modo. *Q.* Fili, quo deveniunt poſt mortem, qui peccant? R. Ad infernum vel Purgatorium. *Q.* Quid ibi patiuntur? R. Graviſſimas pœnas ignis. *Q.* Poſſeſne talem ignem ferre? poteſne jam digitum in candela tenere? Quid ſi ergo totus ardere deberes, & tamdiu in igne? Et quis detrudit hominem ad tales pœnas? R. Deus. *Q.* Agnoſciſne etiam te offendiſſe illum Deum, qui ita poteſt punire? R. Agnoſco. *Q.* Sed quid nobis boni fecit Deus? nonne creavit, & redemit ſuo ſanguine, dedit omnia, quæ habemus, & vult etiam cœlum dare, ubi æternum ſimus beati? Numquid ergo Deus erat dignus amari a te, & non offendi? utique erat dignus. Adde; Et quamvis ita non eſſent, tamen Deus in ſe eſt digniſſimus amari, quia in ipſo eſt omnis pulchritudo, omnis perfectio, omnis bonitas, hinc propter ſe digniſſimus eſt non offendi. Itaque jam ex corde dole, quod illum offenderis, & dic mecum. O Deus amabiliſſime, doleo, quod te judicem meum, quod te ſummum benefactorem meum, quod te ſummum bonum meum unquam offenderim, & propono cavere imposterum omnia peccata. Numquid ita? Et ideo te accuſas de omnibus tuis peccatis? R. Accuſo. Dic ergo pro pœnitentia &c. 1800

§. 8. Confeſſarius inculcet pueris horrorem peccati, quia nempe reddit animam turpem, & deformem inſtar dæmonis, gratia vero reddit ſpecioſam inſtar Angeli. Præterea ingerat timorem Dei, qui inſtar Solis ubique præſens eſt, & videt omnes malas cogitationes, & peccata mortalia vult igne æterno 1801

puni-

punire: econtra qui pios, & probos amat sicuti filios, dat ipsis bona in hac vita; & postea in cœlo æternam gloriam.

1802 *Q. 259. Quid observare debeat Confessarius adolescentum & juvenum?* R. seqq. §. 1. Multa quæ de pueris dicta sunt, etiam his possunt applicari: maxime si Confessarius non habuerit eos a pueritia sibi confitentes. Habita occasione, imprimis studiose inculcet, quod peccata, de quibus timor est vel dubium, an sint mortalia, non sint reticenda ex pudore, alioquin nullum peccatum remitti, sed committi novum, & grande sacrilegium: Nec causam esse pudoris, cum Confessarius sciat infirmitatem hominum, & obligetur strictissimo silentio, & tanto pluris æstimaturus sit, quanto majore confidentia erga eum utentur. Econtra si reticeant, nihilominus toti mundo manifestandum in extremo judicio, & cum æterna damnatione. Deinde etiam data occasione monendi sunt, ut primas tentationes aperiant, pro intelligendis mediis illas superandi; natura enim incipit in illa ætate se commovere, & quandoque faciunt aliqua, primo nescientes esse peccata, sed inducto pessimo habitu difficillime emendatur.

1803 §. 2. Nihil isti ætati magis utile est quam frequens confessio, nam sic augetur Dei timor, & cura puritatis, præcaventur seductiones, vincitur pudor, sicque facilius primo in parvis, postea in majoribus conscientiam aperiunt: sed bene instruendi, ut diligens examen, & actus requisitos præmittant. Potest autem examen adolescentum esse, præter illa, quæ de pueris dicta sunt, an tempus otiose transegerint, pecuniam parentum prodegerint, inhonestis cognominibus alios affecerint, malum imprecati sint alteri, fuerint parentibus causa iræ. Examen juvenum est ferme idem, & si suadeant circumstantiæ, vel ipsi occasionem dent, interrogandi sunt, primo in genere, an non aliquid turpe cogitarint, dixerint, vel fecerint. Circumstantias personarum non solent advertere, nisi jam ante hæc talia confessi, instructi sint a Confessariis: debent autem assuefieri omnes pœnitentes, ut ipsimet distinguant speciem, & addant numerum in mortalibus. Hæc autem ætas studiose deterrenda est a turpiloquiis, quia hæc apud plerosque sunt initium seductionis, & ab illis venitur ad turpes tactus, &c.

1804 §. 3. Si Confessarius advertat, quod quandoque accedant ad alium Confessarium, permittat, nec ullo signo ostendat sibi displicere, quia melius est sic, quam sacrilege confiteri: attamen tanto diligentius eis advigilet, quando redibunt. Si autem tales ab alio Confessario clam ad se veniant, audiat ista vice, sed conetur disponere, ut se aperiant suo, neque enim est melior, imo vix est alius modus conservandi innocentiam, aut emendandi ipsos, quam si uno utantur Confessario, & ejus consilia sequantur. Sapienter dicit *S. Carolus Borrom. in, Instr. Pastor. p. 2. c. 6. Si quem deprehenderit, qui sine ratione legitima confessarium suum deserat, conetur eumdem peropportune reducere, quemadmodum enim Medici, qui naturam temperamentumque corporis in infirmis perspectum habent, non facile permutari solent, quod morbis necessaria facilius invenire remedia norint, sic neque videntur pœnitentes, nisi magno delectu, a Medicis suis discedere debere, cum ii melius animarum vulneribus adhibere opportuna, ac utilia instituta possint.*

1805 §. 4. Caute procedendum cum adolescentibus, & juvenibus, quæ enim vident vel audiunt, observant diu, narrant aliis, de his ipsimet postea prudentiores judicant: major cura habenda est, ut satisfiat judicio, quod habebunt, quam quod nunc habent: nec plus eis dicendum quam pati possit resciri ab aliis. Etiam invitis ingerenda sunt pia documenta, & monita, sunt enim semina, quæ si non jam, postea fructum dare poterunt.

1806 *Q. 260. Quid observare debeat Confessarius Rusticorum & aliorum rudium?* R. seqq. §. 1. Eadem ferme observanda sunt de his, quæ de pueris sunt dicta, nam sæpe sunt æque vel magis ignorantes. Hinc 1. poterunt simili modo ad dolorem disponi; forte etiam serviet hic modus, quærendo, si offendisses magnum Principem, qui tibi dedisset omnia, quæ habes, qui te aleret, velletque facere hæredem maximorum bonorum: & econtra si non placaretur, posset te omnibus pœnis afficere, numquid doleres te eum offendisse? Habesne etiam parentes adhuc? Numquid amas illos, & putas merito esse dignos, qui a te non offendantur, quia te sic amarunt semper, & tibi benefecerunt? Et numquid doleres, si graviter offendisses? Sed numquid Deus tibi adhuc plus fecit? Hunc tu offendisti, qui præterea in se dignissimus erat non offendi, quia est Deus summe bonus, summe perfectus, propter infinitam majestatem, & præcellentiam suam dignissimus semper amari, & coli. Numquid ergo doles, & proponis non offendere amplius? Dic ergo corde, quod dicam ore: Deus meus, & Dominus meus! doleo me fecisse, quæ tibi displicent, quia tibi summo Domino meo, maximo benefactori, & amabilissimo Deo displicent, & propono cavere imposterum, ideoque me de illis accuso.

1807 §. 2. Examen illorum potest esse: An blasphemarint per Christi Sanguinem, per Sacramenta &c. An jurarint, & quidem advertenter contra veritatem (debentque plerique pœnitentes instrui, quid sit jurare, nam alias sæpissime per conscientiam erroneam peccant, putantes se jurare, cum tamen id, quo dictum suum confirmant, juramentum non sit) An imprecati sint grave malum alicui, serio, ex animo: Neglexerint sua culpa, vel sero venerint ad Missam die festivo: Grave odium habeant in aliquem: Dixerint contra honorem alicujus, vel alicui in faciem contumeliose locuti sint, Inebriaverint se usque ad privationem rationis, & hoc quidem prævidentes; Die vetito comederint carnes; Aliquem defraudarint, furati sint, damnum intulerint, faverint, inferre voluerint, si potuissent: An usi sint signis superstitiosis, vel observationibus vanis, de quibus Busemb. *l. 3. p. 1. n. 41.* relatus plura habet. Circa turpia cum illis agendum est, uti cum juvenibus, communiter incipiendo ab operibus, & descendendo ad verba, oscula, tactus, pollutiones, desideria, cogitationes. Quandoque etiam juvat apud aliquos sic facere hoc examen, ut recogitent, quid mali fecerint in ultimo die festivo, quod enim in uno faciunt, solent etiam facere in aliis, deinde quid mali fecerint ultimo die profano: denique quid alio die extraordinario, v. g. die convivii, nuptiarum, itineris, aut simili, quo solent esse majores occasiones peccandi.

§. 3. Si a rudi homine non possis ullam materiam elicere, 1808
pete aliquid de priori vita: si neque de hac certum aliquid in specie afferre possit, sed tantum in genere dicat, sæpe peccavi, propone ipsi præcipuas species peccatorum, in quæ tales homines labuntur. Quod si nihil adhuc in specie possit agnoscere, potest, imo juxta Laym. debet sine absolutione dimitti, nam tales sæpe nullum habent grave peccatum, & quamvis haberent, hoc sæpe utile est, inquit Gob. *t. 7. n. 430.* ut metu carendi absolutione alia vice excitentur ad melius examinandam conscientiam, Teret. *in Instr. idiotæ c. 1. §. 2. q. 1.* sic habet: Si advertis rudem illum esse bonæ mentis, & a non longo tempore confessum, elice cum eo contritionem, & dicto super eum, *misereatur*, dimitte cum Cruce sine absolutione; Si vero diu, v. g. a medio anno non est absolutus, tutius est sub conditione absolvere, prius tamen interroga eum, an doleat de omnibus suis peccatis, & etiam de eo, quod ita incurie vixerit, ut advertere non possit, in quo peccarit, cum tamen dubium non sit, eum sæpe peccasse, de qua incuria si doleat, dic ego te absolvo. Addit Burgh. *cent. 2. cas. 17.* pœnitentem rudem, qui non potest satis confiteri, non facile esse remittendum, alioqui non redibit, hinc inquit etiam Steph. *tr. 5. d. 5. n. 166.* Confessarius suppleat, breviter percurrendo præcepta Decalogi & Ecclesiæ, aliasque materias ad ipsos spectantes; Experientia etiam compertum est, rudes adultos, cum de peccatis interrogati omnia negant, sæpe nescire scitu necessaria ad salutem, & inde esse tantam obcœcationem, quæ sola instructione tolli potest.

§. 4. Si pœnitens sit ita stupidus, & hebes, ut nequidem 1809
necessaria necessitate medii possit capere, varie cum tali est procedendum: nam si hebetudo oriatur ex consuetudine committendi aliqua peccata, quæ mentem veluti obcœcant, uti sunt luxuria, & ebrietas, differri debet absolutio, & prius abducendus est a talibus vitiis, quia durante impetu talium vitiorum frustra erit instructio, sicque voluntate paulatim a malo abducta informandus erit plenius intellectus. Quod si nesciatur, an hebetudo oriatur ex peccatis, videri debet an in aliis rebus temporalibus sit solers, & industriosus, nam si est, suspicio est, ortam esse ex peccatis, ideoque interrogandus erit, sed caute, circa peccata luxuriæ, aut intemperantiæ. Econtra si hebetudo oriatur ex naturali complexione, quod colligitur ex eo, si etiam ad alia temporalia sit hebes, si de cetero ostendat se esse bonæ voluntatis, & innocenter vivat, Confessarius præeat ipsi in actus fidei, spei, charitatis, doloris, & propositi, prout capere poterit, sicque dispositum absolvat saltem sub conditione, si capax est, jubeatque communicare. Quod si tam hebeti sit ingenio, ut nullam propriam cognitionem de quibusdam mysteriis formare possit, Tann. & Gob. *n. 311.* dicunt esse æquiparandum fatuo vel infanti: Deus enim a nemine exigit majorem notitiam, quam per vim intellectus habere possit. Denique si hebetudo oriatur ex senectute, & hic senex prius sciverit ea, quæ sunt scitu necessaria, potest illi impendi absolutio, & Communio, quamvis jam non ita clare videatur ea capere. Si autem antehac non sciverit ista, nec satis christiane vixerit, laborandum, ut cito addiscat, quantum fieri potest, & disponatur ad dolorem, ne accedente majore senio minor sit capacitas.

Q. 261. Quid observare debeat Confessarius Ecclesiasticorum, 1810
Judicum &c. Patrum, Filiorum-familias &c.? R. §. 1. Ecclesiasticis maxime inculcandum, ut scandala caveant; casti & sobrii sint; officii sui partes mature expleant; causa enim, cur frequenter omittantur Horæ, plerumque est dilatio in noctem. Materiæ præcipuæ, circa quas peccant, sunt simonia, Horæ canonicæ, Missa, habitus, & tonsura, administratio Sacramentorum in mortali, pluralitas Beneficiorum sine causa, abusus proventuum Ecclesiasticorum, de quibus omnibus videri potest Busemb. *relatus l. 4. n. 1355. & 1370.*

§. 2. In quibus maxime peccent Judices, habes *l. 4. n. 1420.* 1811
1428. 1440. & 1469. In quibus Advocati, *ib. n. 1506.* in quibus Referentes, Secretarii, Notarii, Procuratores, *ib. n. 1508.* In quibus Accusatores, *n. 1509.* In quibus Testes, *nu. 1514.* In quibus Rei, *n. 1521. & 1525.* Instructiones speciales pro judicibus, Senatoribus, illustribus personis, habet Lohner *de convers. Apostol. p. 2. c. 2. §. 3. & 4.* Speciatim autem pro divitibus *§. 5.* ut opibus bene utantur.

§. 3. In plerisque familiis plus auctoritatis habet vir, quam 1812
uxor; & tum debet Confessarius magis laborare de viro bene instruendo: in aliquibus plus uxor quam vir, & tum per illam debet quæri bona institutio familiæ. Examen Patris, & Matris-fami-

familias potest esse: An curet, ut subditi præcepta observent, Missas, Catechismos, Conciones audiant: An eos nimium oneret: An contumeliis, injuriis, verberibus afficiat: An peccantes puniat: An permittat lascivas conversationes suorum, turpiloquia, blasphemias &c. An in aliquo sit scandalo domesticis, ac præsertim prolibus: Quid debeat præstare famulantibus, dictum est *l.* 3. *p.* 1. *nu.* 706. Conjugatorum peccata potissimum sunt imprecationes contra conjugem, vel proles, mala educatio prolium, vel domesticorum, negata redditio debiti, usus inhonestus Matrimonii, periculum pollutionis, fetus ejiciendi, abortus. Quandonam peccent contra justitiam dilapidando res communes, vel occulte subducendo aliquid, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 1017.

1813 §. 4. Confessario conjugum dabat hæc consilia *S. Xaverius* apud Tursell. *in vita l.* 6. *c.* 17. *Noli facile conjugis alterius de altero querelis credere, sæpe enim, & falluntur & fallunt, sed summa animi æquitate utrumque audies, nec incognita causa condemnabis alterum .·. Coram uxore cave, culpam conferas in maritum, quamvis haud dubie penes illum sit culpa; sed re in præsentia suppressa, deinde sine arbitris eum monebis .·. Omni cura in id eris intentus, ne uxoris patronum videaris venire contra virum, nam ut mulieres natura sua impudentes sunt ac procaces facile viris, ipsorum noxas, præsertim Sacerdotum judicio damnatas objiciunt, quo circa satius est re dissimulata observantiam mariti debitam proponere uxoribus, & simul demonstrare ipsis, quod viros suos sæpe despicatui habuerint, gravi utique dignas esse pœna.* Plura documenta pro conjugatis suggerit Lohn. *sup.* §. 10. *n.* 3. Specialiter pro patribus familias, §. 6. Pro Matribus familias, §. 7. Pro viduis §. 8. Quam autem sit caute conversandum cum mulieribus dicam 1891.

1814 §. 5. Quotuplicia sint bona filiorum familias, & quid notandum sit circa eorum furta aut salaria, ad quæ putant se jus habere laborantes in domo paterna, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 1026. 1032. & 1034. De famulis & ancillis dictum est *ib. n.* 706. 971. 1037. & 1043. Examen filiorum familias & famulantium maxime fieri debet circa furta & impudicitias: ac signanter reflectendum est, an sint in proximis occasionibus peccandi, quas, ut absolvi possint, debent actu deserere, aut efficaciter velle ac posse facere remotas, secundum dicenda *n.* 1831.

1815 *Q.* 262. *Quid observare debeat Confessarius Medicorum & mercatorum, opificum, militum?* R. §. 1. Obligationes, & peccata Medicorum, pharmacopæorum, chirurgorum, habes *l.* 4. *n.* 1532. Mercatorum, *ib. nu.* 1439. Et specialiter Mercator graviter peccat, quando paratus est pro merce quodvis pretium, etiam injustum, accipere, si posset. Item si falso juret, & docendus est mortale esse in confirmatione rei etiam levis fallæ interponere auctoritatem Dei, quod rato faciunt nam modi assevetandi, quibus putant se jurare, sæpissime non sunt vocatio Dei in testem, uti constat ex dictis *l.* 3. *p.* 1. *num.* 256. 258. hinc ne peccent per conscientiam erroneam, dici debet illis, quid sit & non sit jurare; item quid sit & non sit invidere proximo, nam sæpe per errorem credunt se peccare, si optent ad officinam suam venire illos, quos vident merces emere in alia vicina.

1816 §. 2. Peccata opificum habes *l.* 4. *n.* 1539. specialiter autem interrogandi sunt, an laborarint die festivo, retinuerint plus quam pretium contractum, subduxerint partes materiæ, in qua pro aliis laborabant.

1817 §. 3. Peccata militum, ac specialiter Officialium belli, habes *l.* 3. *p.* 1. *nu.* 867. Sunt autem milites sæpe addicti superstitionibus, circa quas examinandi sunt, prout habetur *ibid. n.* 41. Si ante prælium vel in communi periculo absoluti sunt non recensitis omnibus mortalibus, monendi sunt, quod remoto periculo teneantur se speciatim accusare de omnibus, ut directe absolvantur.

1818. *Q.* 263. *Quid observare debeat Confessarius hominis scandalosi?* R. Per hominem scandalosum intelligo illum, qui causa est, cur alii peccent, sive id faciat malo exemplo, sive turpiloquiis, sive aliter. Deterrendi sunt tales studiosissime, motivis, quæ habet Gers. *p.* 2. *nu.* 3. *Opusc. de præcept. Decal. cap.* 18. *Quidquid agat homo in persona sua, supreme caveat alium ad male agendum sollicitare: aut verbis, aut factis, exemplis vel consiliis aliquid agere, quod de se sit occasio ruinæ peccati, specialiter coram juvenibus aut personis innocentibus. Hoc etiam proprium est singulareque dæmonum officium, quemadmodum bonorum Angelorum interest specialiter homines inducere ad bonum. Compertum est etiam frequenter accidere, quod homines aliorum ad malum impulsores vix aut nunquam delicti sui condignam pœnitentiam assecurantem perficiant, quia nequeunt eos corrigere ad bonum, quos deceperunt: jam forte damnati sunt, vindictam a Deo postulantes æternamque eis maledictionem jugiter imprecantes, sicuti ex opposito jam salvati aliorum doctrinis & factis aut opera diligenti (quo nullum Deo opus ac sacrificium acceptius esse potest, & ad peccata delendum validius) pro suis adjutoribus preces indeficienter effundunt.* In Reg. Mor. §. *De pœnit.* addit, *Qui seduxit alios ad peccatum, tenetur pro posse eos postmodum ad viam virtutis reducere, non minus, quam de damno temporali illato.*

1819 *Q.* 264. *Quid observare debeat Confessarius consuetudinarii vel recidivi?* R. seqq. §. 1. Consuetudinario quandoque neganda est vel differenda absolutio, etiamsi dicat se habere dolorem & propositum, quia quandoque non potest prudenter credi illi, uti constat ex dictis *nu.* 1672. Et quamvis hunc putaretur habere sufficientem dolorem & propositum, adhuc aliquando potest differri absolutio, ob rationes *a num.* 1674. allatas, Francol. *de discipl. pœn. l.* 3. *cap.* 10. *nu.* 4. ait, *Remedium Sacramenti & frequens ejus usus, cum non appareat satis utilis, & rationabilis subtrahitur.*

§. 2. Confessarius potest absolvere consuetudinarium prima 1820
vice, qua se accusat de peccatis suæ consuetudinis, licet nulla adhuc emendatio præcesserit, dummodo eam serio proponat, præcipue si ultro nemine cogente ad confessionem venerit, uti habet communissima contra *Huygent*, *Gabrielem*, *Opstraedt* & alios Rigoristas. Ratio est, quia sic confitens est rite dispositus, & dat spem emendationis: ergo.

§. 3. Dixi *l.* 3. *p.* 1. *n.* 273. eum posse statim absolvi, qui ex 1821
consuetudine, quam jam expellere non potest, sæpe relabitur. Hic *a n.* 1729. ostendi frequentem relapsum, etiam qui ex malitia sit, non semper esse signum, quod in prioribus confessionibus defuerit dolor, aut propositum, sed tantum esse signum nunc immutatæ voluntatis, adeoque si nunc iterum sint signa novi doloris & propositi, recidivus, per se loquendo, potest absolvi. Deinde multi viri doctissimi resolverunt, si consuetudinatius sit confessus, quamvis dubitaretur de vero dolore & proposito, tamen supposita confessione eum, per se loquendo, habere jus aliquod ad absolutionem saltem sub conditione accipiendam, secundum dicta *n.* 1770. Quænam autem sint signa sufficientia novi doloris & propositi, dixi *a n.* 1734. Et signa pro spe etiam jam secuturæ emendationis sunt, si pœnitens a Confessione facta rarius vel difficilius peccarit: si sæpius sibi vim fecerit contra tentationem; si occasiones aliquas relapsus vitaverit: si adhibuerit media præscripta contra relapsum; si occasiones externas vitarit; si novum dolorem manifestet, itaut Confessarius credere debeat, quod se emendare velit; si ex professo ad Confessarium accesserit, quem putabat suggesturum efficaciora remedia; si se offerat ad priora serio & studiosius adhibenda.

§. 4. Quando recidivæ in peccatis fiunt ex sola fragilita- 1822
te intrinseca, uti fit in blasphemiis, odiis, delectationibus morosis, mollitie, recte docent Laym. Fill. Lug. aliique communiter cum Spor. *n.* 330. ordinarie posse toties absolvi, quoties Confessarius prudenter judicat eum serio dolere & proponere imposterum emendare, quia est rite dispositus: hinc *S. Hieron. relatus in cap. septies dist.* 3. *de pœnit.* ait: *Non solum septies sed septuagies septies delinquenti, si convertatur ad pœnitentiam, peccata condonantur.* Econtra si recidivæ fiant ex occasione aliqua extrinseca, erit vel non erit absolvendus, secundum dicenda *n.* 1381.

Objic. Ipsimet consuetudinarii, si interrogentur, an imposterum nunquam amplius peccare velint, agnoscunt impossibilitatem quamdam moralem, & dicunt, *faciam, quantum in me erit, conabor*; quandoque ingenue fatentur sibi esse impossibile: ergo nunquam possunt prudenter judicari serio proponere. R. Dato ant. n. conf. nam imprimis serio proponimus in venialibus, & tamen scimus nos relapsuros. Deinde ostendi *n.* 1733. ad serium propositum etiam circa mortalia non requiri, ut credatur relapsus non secuturus, sed satis est nunc adesse seriam non relabendi voluntatem, cum qua, quamdiu stabit, stare non possit voluntas relabendi, quamvis forte prævideatur per fragilitatem immutanda, sicuti etiam *S. Petrus* non ideo judicatus est indispositus ad Communionem, quod a Christo sciretur relapsurus, ita nec consuetudinarius censendus est indispositus ad absolutionem, quamvis moraliter sciatur esse relapsurum. *Dixi*, dato ant. nam sæpe contrarium dicunt. Si tamen consuetudinarius ipse desperet de sua emendatione, difficulter habebit verum propositum, hinc priusquam absolvatur disponi debet, ut speret, non per vires suas, sed per Dei gratiam, cui si cooperetur, poterit, uti docuerunt innumera exempla ipsi similium.

Inst. Toties relabendo frangit fidem datam Confessario: ergo ipsi amplius credi non potest. R. n. ant. nam antehac non dixit, *non relabar amplius*, sed dixit, *propono non relabi amplius*, & hoc propositum habet, quamvis postea relabatur: ergo non fallit Confessarium, sicuti Religiosus vovens castitatem, non dicit, *non labar*, sed *promitto non labi*, ideoque valet votum, quamvis postea labatur. Ex dictis,

Inferes 1. Audiendum non esse Juvenin. *In Comment. Histo-* 1823
rico dogmatico d. 6. *q.* 9. *c.* 4. *art.* 7. ubi ait, *Qui mortaliter peccarunt ex consuetudine, non debent absolvi, nisi multo ad viri prudentis judicium tempore conversionem operibus probaverint.* Et subdit, *Toti antiquitati persuasum fuit contritionem non esse diei unius opus, sed multorum mensium, imo & nonnunquam annorum.* Contra enim est, quod secundum dicta *n.* 1678. sæpe plus prosit absolutio, quam dilatio, nam si hæc dispositio juvetur per gratiam Sacramenti, spes est, quod proxime sit rediturus, & sic paulatim victurus consuetudinem, ubi econtra periculum est, ne hæc dispositio pereat, ne homo interea moriatur vel in desperationem veniat. Sapienter dixerunt Episcopi Belgii Bruxellis congregati, in Decr. ad suos 23. Aprilis 1697. *Confessarius a quibusvis peccatoribus gravibus, etiam recidivis, statu lege non exigat, ut per notabile tempus prævie exercuerint opera pœnitentiæ, sed cum Sanctis Patribus expendat, Deum in conversione peccatoris*

non

non tam considerare mensuram temporis, quam doloris.

1824 *Inferes* 2. Etiam audiendum non esse Ginetum *T.4. tr.6 c.5. qu.19.* ubi docet pro hoc Sacramento requiri *constans propositum*: & quod constans sit, debere innotescere Confessario, antequam absolvat. Addit *c.7. q.15. Trid.* velle, ut absolvendus cessarit a peccato, eum autem non censeri cessasse, qui relapsus est, quamvis post ultimam confessionem rarius peccarit. *Contra est*, nam sententia illa manet confutata ex dictis & ex illa sequitur eum, qui prima vice confitetur mortale, vel etiam sola venialia, non esse absolvendum, quia nescitur, an habeat propositum constans, constat autem ex dictis *nu.* 1728. id dici non debere, & esse contra praxim totius Ecclesiæ.

1825 §. 5. Inter media emendandi consuetudinarium, primum est, ut semper utatur eodem Confessario, unde si advertatur currere ab uno ad alium, merito dubitari potest de ejus dolore vel proposito, qui adhibere non vult medium, quod utilissimum & fere unicum est, nempe unum Confessarium habere & ejus consilia sequi. Confessarius autem ab eo electus, 1. Specialiter rogabit Deum pro illo. 2. Conabitur nosse ejus naturam, genium, inclinationes, passiones, ut sic mediis & affectibus naturæ accommodatis eum ducat, quia quando natura concurrit, res facilius peragitur. 3. Semper ostendet illi benevolentiam & constantem charitatem, nec ullo signo prodet desperationem de emendatione ipsius. 4. Studebit pro inveniendis & suggerendis ipsi aptis remediis. Et quia recidivæ plerumque fiunt circa aliquod e peccatis capitalibus, debet Confessarius scire & suggerere specialia remedia contra singula, quorum aliquando ex Auctoribus *n.* 1760. relatis.

Lit.A. *Contra Superbiam.*

1. Considera; quid fuisti? nihil. Quid es? quoad animam multis tenebris obseptus, pessimis inclinationibus subjectus, multitudine peccatorum oppressus, forte hostis Dei. Quoad corpus, saccus sordium, undique repletus multis miseriis. Quid eris? brevi esca vermium, forte titio infernalis, nisi te Deus adjuvet, qui *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* 1. Petri 5. v.5. Igitur *quid superbis terra & cinis?* Eccl. 1. v.9. 2. *Odibilis coram Deo & hominibus superbia . . . Initium omnis peccati est superbia, qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis*, Eccl. 10. v.15. Econtra humilitas est virtus Christi, *qui humiliavit semetipsum*, ad Phil.2. v.8. & Matth. 11. v.29. ait, *discite a me, quia mitis sum & humilis corde*. 3. Quid utilitatis capies ex vana gloria? aranearum laborem suadet, æternæ gloriæ fructum aufert: *receperunt mercedem suam*, Matth. 6. v.2. Humiliatio via est ad humilitatem, si vis expugnare superbiam, age cum humilibus in vestitu, domo & omnibus externis, quantum fert decor status tui, moderationem adhibe; quæ in te bona sunt, potius absconde; ad defectus & peccata propria mentem reflecte; si quid in te æstimatur vel laudatur, tuum non est, hinc laudem refer ad Deum omnis boni auctorem. *Tuum Domine est bonum, tua gloria, qui enim de bono tuo gloriam sibi quærit & non tibi quærit, hic fur est & latro, & similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam*, S. Aug. solil. c. 15.

B *Contra Avaritiam.*

1. *Avaro nihil est scelestius . . . nihil est iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet*, Eccl. 10. v.9. 10. 2. Animus nec paucis nec multis bonis temporalibus satiari potest, unde si hæc immoderate quæris, in perpetua eris inquietudine; resolve non plus velle, quam post adhibitam moderatam sollicitudinem tuam Deus disponet te habere: *Dominus regit me & nihil mihi deerit*, Ps. 22. v.1. *In pace in idipsum dormiam & requiescam*, Ps. 4. v.9. Dominus dicit Matth. 6. v.33. *Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*. 3. Omnia brevi relinquenda sunt, nisi quæ præmissa per manus pauperum fuerint. Veritas æterna dicit Matth. 6. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur*: quem hic audies, cupiditatem tuam an Christum? 4. Exemplo fit nobis ipse Christus, & innumeri Christum sequentes: si melior fuisset ad beatam æternitatem via, quam divitiarum contemptus, tenuisset Christus & docuisset. 5. Quid speras ex divitiis, quas relinques hæredibus, forte ingratis, prodigis, abusuris?

C *Contra Luxuriam.*

1. Fuge conspectum & maxime familiaritatem eam, quæ te ad libidinem movet; qualiscumque & cujuscumque illa sit, nam hic fugiendo vincitur; recedendum ab eis, qui loquela, gestu, exemplo vel qualicumque facto ad aliquid turpe excitant. Si hæc efficaciter non caves, vis ignem contrectare & non uri, lutum tangere & non maculari; absque hoc omnia proposita & protestationes tuæ nullæ sunt. 2. Fuge otium, & honestis semper exercitiis vaca. 3. Ne nutrias corpus delicate, abstine a vinis fortioribus & calidioribus cibis; si quandoque opus erit sumere, cum illis incalueris, tum maxime sis cautus. 4. Sensus custodi. 5. Primas scintillas tentationis statim excute, facilius præcluditur malum quam admissum excludatur. 6. Juvat etiam uti flagello vel cilicio, exemplo Apostoli 1. ad Corinth. 9. v.7. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo*. 7. Pone tibi ob oculos cadaver hominis, quem perdite amasti, vide vermes, saniem, fœdissimam putredinem, audi quid dicat, *Memor esto judicii mei sic enim erit & tuum: mihi heri & tibi hodie*. Eccl. 38. v.23. Remedia contra mollitiem dabuntur *a nu.* 1829. quæ pariter valent contra alia peccata luxuriæ.

Contra Invidiam. D

1. Perpende ejus imprudentiam, nam inutilis est invidia, quæ tantum confert ad peccandum, nulli nocet nisi invido, non enim ideo minus habet ille, cui invides; & si hic careret bono, quod illi invides, non ideo tu illud vel melius haberes. 2. Inhonesta est invidia, nam prima regula honestatis est, quod tibi velles, velle alteri. 3. Qui alteri male vult, sibi vult pessime, quia se in statu peccati constituit. 4. Quod Deus favet homini, etiam tu fave, nihil tibi ideo decedit, imo per hoc mereris similem a Deo benedictionem. 5. Debes tandem bene velle proximo, nisi æternum perire velis: melius est ergo cito bene velle, ne vita sine merito, imo cum demerito transeat, & ut per hoc Deo placeas, *qui solem suum facit oriri super bonos & malos*, Matth. 5. v.45. 6. Ut supprimas invidiam, stude commodis istius hominis, serio & sincere quære illi prodesse, ubi potes damna illius averte, affabilem te & benevolum illi exhibe.

Contra Gulam. E

1. Remove, si potes, quæ possunt gulam irritare, qualis est ciborum suavitas, varietas & condimenta: si debes talia sumere, vide, ut utaris, non fruaris, idest, non siste in eorum deliciis, te oblectando, sed refer ad finem bonum, nutritionis melioris vel honestæ recreationis, ideoque illis tantum utere, quæ huc conducunt. 2. Considera gulam, bestiarum potius esse voluptatem: imo pecudes non plus sumunt, quam natura & necessitas postulet. 3. Gula intellectum offuscat, bona desideria extinguit, reddit hominem ineptum suis officiis, facit despicabilem & contemptum, certo vitam abbreviat. 4. Gulam in cibis vinces, si in mensa semper aliquid tibi subtrahas, maxime quod magis arridet palato, & minus conducit sanitati. Pro ebrietatis vitio emendando, vide dicenda *a n.* 1851.

Contra Iram. F

1. Scis ipse, per quæ ordinarie ad iram provoceris, ad ista præpara animum per propositum patientiæ, & sic moderatius feres. Cave potationes vel lusus, si occasiones tibi sunt irarum & rixarum. 2. Undecumque sit causa, patiendum est. Cogita quoties Deus justam contra scelera tua conceptam iram continuerit: Deus te patienter fert, & tu vilis homo male vis proximo. 3. Saltem Christo id da, qui hoc a te petit: & quamvis non mereatur proximus, meretur tamen Christus jubens diligere invicem, benefacere his, qui oderunt nos. 4. Moveat te Sanctorum exemplum & imprimis Christi, *qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur*. 1. Petri 2. v.23. 5. Quid prodest ira tua? soli tibi nocet; plus proficeres tibi & proximo, si absque passione in charitate corriperes: *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem*. Prov. 15. v.1. 6. Reflecte super præterita, & adverte plus semper obfuisse tibi quam profuisse. 7. Injuria, quæ fit tibi, plus nocet inferenti. 8. Si quid accidat displicens vel adversum, converte statim animum ad aliud quidvis occurrens: saltem non erumpe statim, sed collige teipsum, paucis considerans, an non expedit magis tacere, dissimulare, sermonem alio convertere, &c. non crede spiritui, qui statim dicit, de tuo honore hic agitur, id pati non debes, oppone te, repugna, vindica. 9. Si non posses commotionem animi impedire, saltem contine linguam a contumeliis, imprecationibus, blasphemiis, juramentis, *vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet a domo ejus plaga*, Eccl. 23. v.12. Multo magis contine manum a verberationibus, & pugnis; *In patientia vestra possidebitis animas vestras*, Lucæ 21. v.19.

Contra Acediam. G

1. Crebra recordatio beneficiorum Dei debet in honesto animo excitare fervorem in divino servitio. 2. Memento vicinæ mortis, quæ bene operandi tempus aufert. Perpende præmia fervidæ charitatis, & econtra damna temporis. *Utinam frigidus esses, aut calidus, sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo*, Apoc. 3. v.16. 4. Non proficere est deficere; non progredi est regredi. Es veluti navis in flumine, quæ si in altum non protrudatur, suo & aquæ pondere ad inferiora delabitur. 5. Declina deditos otio, & age cum illis, qui alacriter Deo serviunt. 6. Mane quotidie excita te per propositum ista die perfecte obeundi tua, vespere de hoc institue examen, & si neglexeris, de te ipso pœnam aliquam exige. 7. Vide exempla tot fer-

ferventium Dei servorum, qui longe jucundius vivunt, quam isti inertes sibi ipsis graves, & molesti.

H *Remedia & adjumenta universalia.*

1. Præcipuum & universale remedium ad omnia vitia extirpanda, & inserendas virtutes est, ut humiliter, & frequenter cum fiducia ores Deum pro gratia, & auxilio, ac crebro per pias aspirationes ad eum recurras. 2. Mane propone cavere tale vitium, & vespere de illo examen institue. 3. Frequenter confitere, & quidem statim, si in peccatum fueris relapsus. 4. Frequenter sume Eucharistiam. 5. Fuge improborum, & sectare proborum societatem. 6. Lege pios libros, & præsertim Scripturam. 7. Considera vitam Christi & Sanctorum. 8. Cogita præsentem tibi semper Deum, & Angelos. 9. Pœnas peccatorum perpende, & econtra gaudium, ac felicitatem justorum. 10. In pœnam relapsus affige quandoque corpus per jejunium, cilicium, flagellum; injunge tibi eleemosynam, exerce aliquod opus charitatis, misericordiæ, humilitatis. 11. Necessaria est tibi magnitudo animi ad ineunda hæc certamina, certumque victoriæ signum est victoriam magnanimiter sperare. 12. Etiam perseverantia necessaria est, quare nunquam despondeas animum: Licet millies cadas, surge statim & innova pugnam; ille solum est victus, qui armis & voluntate pugnandi abjectis se adversario turpiter dedit. 13. Quamvis non statim advertas profectum, non ideo nihil profecisti, nam ut horologii umbram progressam videmus, progredientem non advertimus, ut segetes crevisse apparet, non apparet crescere, ita virtutem crescentem, quoniam minutis constat auctionibus, non facile videas, sed tandem longiore intervallo crevisse videbis: labor ipse pugnandi est continuus profectus in humilitate, & patientia, quæ etiam ad vitii victoriam conferent.

1826 §. 6. Quandoque etiam terrendi sunt recidivi, propositis extremis hominis, morte, judicio, inferno: item periculo damnationis ob incertitudinem vitæ, ob facilitatem casuum lethalium, ob invidiam dæmonis, qui hominem in mortali constitutum statim e medio tolleret, nisi infinita Dei misericordia impediret. Quandoque movendi sunt objecta passione Christi, quem quoties peccant, iterum crucifigunt, quantum in se est. Etiam terror injici potest, proposita Dei justitia per exempla illorum, quos punivit; item proposita abysso judiciorum Dei, qui unicuique homini numerum peccatorum præstituit, quem si impleat, privatur gratia efficaci, nec resurgit, sed culpa sua infallibiliter perit, unde merito timet quisque, ne primus relapsus sit peccatum ultimum. Quosdam etiam movere poterit hæc interrogatio: Quid si homo esset tibi subditus, cui dedisses omnia, quæ habet, ac cumulasses maximis beneficiis, si tamen ille toties, tam deliberate, tam malitiose te contemneret, vilipenderet, & quantum in se esset, e medio tolleret, quid illi faceres? possesne post veniam decies, vigesies, aut centies datam adhuc condonare? an non desævires in illum? Idem posset in te Deus, & forte brevi faciet, nisi peccandi consuetudinem abrumpas. Qui tamen sunt ex natura pusillanimes vel turbati ingenii, non multum terreri debent, ne in desperationem incidant, sed laudandi sunt, si quid emendarint, & ostendi debet possibilitas totalis emendationis, si vim aliquam sibi faciant, & pergant cooperari gratiæ Dei, quæ eo faciliora reddet omnia, quo ipsi melius diutiusque se continuerint.

1827 §. 7. De pœnitentia illis injungenda dixi n. 1272. Utiliores sunt, quas retuli n. 1267. 1268. Quibusdam prodest, si imponatur, ut mane prima, vespere ultima cogitatio sit de aliqua sententia vel veritate æterna, v. g. *Brevis vita, longa æternitas. Fac ea, quæ moriens facta fuisse velles. Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Etiam experiri oportet varia remedia, nam non omnes uno, nec idem homo semper eodem modo juvatur, Gerson *p. 2. n. 32. Opusc. de præcept. Decal. cap. 17.* dici sæpe utiliter imponi, ut quoties relabetur, toties det pauperi eleemosynam. *Dicunt*, inquit, *sæpius insipientes aliqui, se a peccato iræ, luxuriæ, perjurii, & si quid est simile, abstinere non posse, qui tamen hoc ipso salubri remedio velut mendaces facillime confutantur, cum unius Albi, vel Franci emenda cujuslibet transgressionis eis inflicta pœna, ipsos a perpetratione injusti operis retraheret.* Etiam potest ipsis pro pœnitentia imponi, ut quoties relabentur, toties pœnam aliquam ipsi sibi imponant statim peragendam: & Confessarius ex hac pœna, quam sibi imponent, colliget, qualis sit conatus & quam efficax desiderium se emendandi.

1828 §. 8. Si habeat Recidivum in materiis plurium peccatorum, non aggrediatur specialiter emendationem omnium simul, sed primo studeat tollere radicem ceterorum, aut illa prius, quæ magis scandalosa sunt, instituto super illis examine particulari, usquedum unum post aliud expugnetur. Quod si Confessarius fecerit, quod in se est, totum eventum committat Deo, ad quem solum spectat convertere animas: unde nec vane extollatur, si videat consilia sua, prodesse, nec dejiciatur, si minus proficiant: Angeli Jerem. 51. v. 9. dicebant, *Curavimus Babylonem, & non est sanata.* Denique notat Carden. *in 2. crisi d. 39. n. 15.* quando consuetudinarii advertuntur esse vere pœnitentes, & incipiunt se emendare, monendos esse de confessione generali, prudenter enim timeri potest, ne antehac aliquando confessi sint sine sincero dolore aut proposito, alioquin non tamdiu in pessima consuetudine hæsissent.

Q. 265. Quid Confessario sit agendum specialiter cum illo, qui frequenter relabitur in pollutiones & peccata mollitiei? R. §. 1. 1829
De hoc ita scribit Toletus *in summa l. 5. c. 13. Hoc peccatum est difficillimæ curationis, quia occasio semper cum homine est: estque præterea adeo universale peccatum, ut crediderim maximam partem damnandorum infici hoc peccato. Vix puto esse aliud efficax remedium quam frequentissimam confessionem apud unum eumdemque Confessarium, ut fiat ter in hebdomada, si fieri possit; est enim hoc Sacramentum maximum frænum, & qui hoc non utitur, non sibi promittat emendationem, nisi per miraculum a Deo factum, vel rarissimum privilegium.* Idem tenet *Polancus in Director. cap. 3.* ubi ait, *Crebro confiteri sacramentaliter, multorum remediorum instar alia pleraque complectitur.* De efficacia Communionis contra hoc vitium, dixi l. 6. part. 1. nu. 683. soletque dæmon libidinosis injicere horrorem ab hoc Sacramento, ad quod tanto magis invitandi sunt. Varia tamen remedia habere debet in promptu Confessarius, maxime sub initium, cum advertit pœnitentem incipere se turpiter tangere, ut gravissime deterreat; principiis enim facilius obstatur, quam malum emendetur, quando invaluit. Remedia, præterea, quæ hactenus insinuavimus, late suppeditant *Drexellus in Niceta*, & *Verou in manuali Sodalitatis c. 10.* Gob. autem *tr. 7. a num. 548.* & Sporer *num. 343.* dicunt se expertos, quod sequentia multis fuerint salutaria. 1. Confessarius inquirat, ad quem Sanctorum, vel ad quod mysterium vitæ aut Passionis Christi pœnitens magis afficiatur, tumque ei pro pœnitentia injungat, ut per certum tempus, v. gr. usque ad proximam confessionem mane & vesperi dicat flexis genibus: *Domine Deus, qui flammas æternas ignis sulphurei præparasti omnibus libidinosis, statuo coram te, & propono in honorem amantissimi hujus Patroni mei, & Passionis Christi, me hac die, hac nocte abstenturum ab omni turpi tactu mei ipsius:* quando autem actu urgebit tentatio, repetat apud se ea verba. 2. Si consentiat Confessarius, voveat servare castitatem per unam v. gr. septimanam; Confessarius autem id non permittat, nisi ubi fere certam speret victoriam, nec unquam permittat, ut voveat in perpetuum. 3. Beatæ Virgini ante aram, vel iconem offerat, & obstringat manus suas, cum firmissimo proposito eas ob reverentiam ipsius intra tot dies non extendendi ad turpem tactum. 4. Ante Crucifixi imaginem quotidie statuat continere manus suas ad honorem sacrorum vulnerum, quæ Christus pro se in manibus accepit, & ad reverentiam sacratissimi Sanguinis, qui ex illis fluxit. 5. Multis profuerunt hæ precationes ad Christum, Beatam Virginem, & S. Josephum, dictæ mane, vesperi, & quando urget tentatio. *JESU purissime, per sanctam Virginitatem, & Incarnationem tuam emunda cor, & carnem meam, in nomine Patris, & Filii &c. Purissima Virgo Maria per sanctam Virginitatem, & Immaculatam Conceptionem tuam emunda cor, & carnem meam, in nomine Patris &c. Castissime sponse Joseph, per sanctam Virginitatem & sanctificationem tuam emunda cor, & carnem meam, in nomine Patris, & Filii &c.* 6. Quotidie mane & vesperi, & quoties tentatio urget, aliquam brevem sententiam volvat in mente, v. g. *Momentaneum, quod delectat, æternum, quod cruciat. Mors certe, judicium formidabile, æternitas infinita. Quis poterit habitare de vobis in igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Stoz *l. 2. n. 161.* etiam ponit hos versus. *Quamdiu vivam, nescio; nec mortis horam præscio; vado, sed quo, non video; mirum, quod me non corrigo!* 7. Quando tentatur, reflectat se ad Deum sibi præsentem, qui severissime judicabit etiam de hac actione: Item ad Angelum custodem, qui accusabit. 8. Potest etiam incuti metus abbreviandæ vitæ, ut sic motiva naturalia etiam impellant ad exequenda supernaturalia, certum enim est hoc vitio exhauriri summe vires corporis, ac per singulas pollutiones plus tolli roboris, quam si libra sanguinis effiueret, hinc sæpe fit, ut hi fiant phthysici, aut alia tabe corporis præmoriantur. Alia media suggeret prudentia, usus, circumstantiæ, & imprimis Spiritus S. Quod si nulla remedia juvent, Confessarius suadeat pœnitenti, ut ingrediatur Matrimonium, si ætas ferat: aut quandocumque etiam statum religiosum, sed talem, in quo sit rigor & disciplina. Vix unquam suadeat statum Ecclesiasticum, inquit *Spor.* quia in hoc statu vitium illud nimis facile invenit fomenta sua, & occasiones majoris ruinæ.

§. 2. Illi, qui se emendant, sæpe affliguntur nocturnis 1830
pollutionibus, quas antiquæ imaginationes obscœnæ causant: sed terreri non debent, nam quia natura assuevit conficiendo semini, quod non amplius per diem effunditur, hæc se exonerat in somno. Circa miseriam illam dat hoc consilium Gerson *p. 2. nu. 38. Opusc. de pollutione diurna, propos. 12. Pollutio diurna vel nocturna, dum sentitur effluere, non debet violenter prohiberi, si probabiliter existimetur, quod ejusmodi violentia frustra esset: nihilominus pro exercitatione virtutis, & pro evasione periculi videtur expediens, ut homo conetur prohibere, quantum sentit, vel experitur commode fieri posse, quoniam etsi hæc retentio nocere debeat corpori, proderit animæ, natura denique postmodum uno modo vel alio talem humorem a se ejicit.*

Q. 266. Quid observare debeat Confessarius alicujus con- 1831
stitu-

stituti in occasione proxima peccandi? R. Explicavi in lib. 5. a n. 252. quandonam censeatur esse periculum sive occasio proxima peccandi, ibid. a n. 256. dixi illum peccare, qui se exponit formali periculo vel certo, vel etiam probabili tantum, aut qui voluntarie manet in occasione proxima peccandi; & ideo n. 271. dixi talem occasionem esse vitandam cum quocumque incommodo, etiamsi mors esset subeunda: ac consequenter concubinarium vel quemcumque alium actu peccare, & nequidem semel absolvi posse, qui domi retinet mulierem, ob quam ipse est in periculo vel occasione proxima peccandi. Si tamen nunc esset nova, & certa spes ex prudentibus motivis, quod illam esset proxime ejecturus, aut quod talem occasionem per aliqua media sibi suggesta redditurus esset ex proxima remotam, adeoque facturus, ut hoc, quod hactenus ipsi fuisset formale periculum, postea esset materiale tantum, secundum dicta ibid. a n. 259. absolvi posset pro illa vice; attamen dixi ibidem non esse hoc facile credendum. Et postea si per experientiam adverteretur, quod permaneret periculum proximum relabendi, omnino absolvi non posset, nisi actu antecedenter removisset talem occasionem, uti ibidem a n. 280. exposui, & per plura exempla declaravi. Si pœnitens obtendat, se non posse vitare certam domum vel personam, dic ei; si esset periculum in domo vel a persona illa contrahendi pestem, numquid invenires modum & prætextum vitandi? jam multo magis, quia tibi afflabitur pestis animæ, quod per experientiam scis.

1832 *Q. 267. Quid observare debeat Confessarius hominis pudibundi, pusillanimis, desperantis de emendatione?* R. §. 1. Si advertat pudore deterreri, quominus confiteatur, animet his motivis: Debebis tandem aperire omnia vulnera animæ, & quo diutius expectas, eo pejus, ac difficilius est. Tu occultissimos morbos corporis aperis amico vel Medico, ut saneris, cur non magis morbos animæ, cum scias Deum non aliter remissurum esse peccata? Nonne melius est se coram uno ad silendum obligatissimo aperire cum certa spe veniæ, quam postea in extremo judicio coram toto mundo propter ea confundi cum certa damnatione? ibi latere erit impossibile, comparere intolerabile. Quid refugis te aperire coram homine, simili tibi peccatore, cui novum non est talia, & forte graviora audire? Sacerdos ea, quæ in confessione scit, minus scit, quam quæ ipse nescit, quæ enim nescit, scire potest, & ea revelare, quæ autem in confessione scit, etiamsi aliunde sciverit, ea tamen ratione scandali revelare non ausit. Hæc carnificina conscientiæ, quæ te jam torquet, molestior censeri debet quam gloriosa sui victoria, quam pax & quies animæ consequetur; pus non cruciat, postquam est ex ulcere ejectum, sic nec peccatum remordet, postquam est in confessione detectum. Si erubescentiam istam non potes sustinere coram uno, quomodo sustinebis coram toto mundo? Diabolo fidelior es quam Deo, qui illius consilia contra Deum, & in tuam etiam perniciem detegere metuis: aliter non dissolves fœdus cum eo, quam per confessionem peccatorum. Erubescentia peccatorum data est a Deo in satisfactionem pro præteritis, in medicinam, & cautelam contra relapsus: econtra nequissimus dæmon illa abutitur ad augenda scelera: & qui abstulit pudorem peccaturo, reddit confessuro, ut jam pudeat mundari, cum non puduerit coinquinari. Non erubuisti peccare in conspectu Creatoris & jam in conspectu creaturæ confiteri erubescis. Si pœnitens sit capax lectionis, detur ei legendus Viexmontius *in Instit. ad Pœnitentiam par.* 4. Denique si tantus esset pudor in enarrandis peccatis, ut non videretur posse vinci, dixi a num. 1196. posse dare peccata scripta, & postquam Confessarius legit, dicere, quod se de illis accuset.

1833 §. 2. Pusillanimis erigitur his motivis ad sperandam misericordiam: Quia Deus est pater, qui filios prodigos in primam gratiam amantissime recipit, Lucæ 15. Medicus est, qui venit salvum facere, quod perierat, Matth. 18. Pastor est, qui oves errantes quærit, & humeris ad ovile lætus reportat, Lucæ 15. Redemptor est, qui quos Sanguine suo comparavit, non abjiciet; venit vocare non justos sed peccatores, Matth. 9. V. *Reg. de officio pœnitentis. cap.* 5. §. 1. Exempla pro erigenda spe ex Dei bonitate, & misericordia affert Voglerus Trostbonn. *l.* 3. *cap.* 11.

1834 §. 3. Si quasi desperet de emendatione, erigat his motivis: Nulla sunt peccata, quæ per Dei gratiam vinci emendarique non possint; neque Deus vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur & vivat, Ezech. 18. Si desperes de tua ægritudine, præsume de Medico omnipotenti; major est potentia Medici, quam magnitudo tui morbi. Si potuit te dæmon perdere, quanto magis poterit te Deus restituere? Qui pro totius mundi peccatis mortuus est, voluit etiam tibi mortem suam prodesse. Nescis, quam potens sit & misericors Deus, imaginaris eum tibi infensum, cum benignissime invitet ad Pœnitentiam: confide, quia multus est ad ignoscendum: Tantummodo incipe, & senties auxilium ejus: qui dat velle, dat perficere. Difficultatem apprehendis majorem, quam reipsa sit, putas te abstinere non posse, sed potes, si scires te perditurum oculos relabendo hodie, nonne abstineres? vides, quod mentiaris tibi, dicendo te abstinere non posse, saltem hac die abstine pro honore Christi pro te tam dura passi: cras propones similiter pro die isto, & quotidie majus Dei auxilium senties. Legat Viexmont. *p.* 5. *c.* 3. & 4.

1835 §. 4. Si animo concidat, quia post adhibitum conatum pergit turpissime tentari, aut etiam quandoque relabi, excitet his motivis: Hæc Dei bonitas est, quod recordatione præteritorum te affligat, ut tanto magis detesteris, & pro illis satisfacias; si non tentareris, minus esses cautus. Dæmon te non ita tentabat, cum ei serv res, quia possidebat te, jam fortius tentat, ut te sub servitutem iterum reducat; sed jam Dei servus es qui major & potentior Dominus est, dummodo illi serio adhæreas: vide, quomodo parvus David in virtute Dei superarit magnum Goliam. Si relaberis, statim resurge, id enim est ex fragilitate naturæ per consuetudinem fractæ, quandoque etiam est ad majorem profectum, ut infirmitatem tuam humiliter agnoscas, & scias te per solius Dei gratiam posse constantem manere. Si non cesses recidere, non cesses resurgere, nonne mundas calceos, quamvis prævideas iterum inquinandos? Nonne miles curat vulnera, quamvis nova prævideat in similibus præliis? incarceratus, si exire nollet, quia timeret illum incarcerari, nonne stultus esset? sic & tu nolens pœnitere, quia times relabi; an putas minus malum esse continuare peccare, quam aliquando cessare? An ignoras eam esse certaminis conditionem, non ut nunquam quis cadat, sed ut nunquam cedat? non is victus dicitur, qui sæpe recidit, sed qui ad extremum cessit. Legatur *Vixm. p.* 5. *c.* 5. & 6.

Q. 268. Quomodo aget Confessarius cum homine, quem advertit seriam Pœnitentiam differre velle in alia tempora, forte etiam usque ad mortem? R. Conabitur ad indilatam Pœnitentiam adducere his motivis: Valde instabilis est vita hominis, mors certissime eventura, sed incertissimum quo tempore, modo, loco; docent id experientia, & casus quotidiani. Pars major hominum ante annum 50. in æternitatem abripitur; Deus, qui pœnitenti veniam spopondit, peccanti crastinum non promisit; angelum peccantem non expectavit ad pœnitentiam; Adamum mox a peccato extra paradisum expulsit; sicut benignus est in tolerando, ita justus in puniendo; & quem vult convertere, expectat ad tempus præfinitum, statuit cuique terminum, qui præteriri non poterit; jam admonuit *Eccl.* 5. *v.* 8. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te;* monuit te per Evangelium, *veniet, cum minime putabis, sicut fur de nocte; vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.* Voluit Deus latere ultimum diem, ut velut ultimum observaremus omnem diem. Quis cautus non esset in omni cibo, si sciret uni adhærere venenum? sed dicis, jam tam diu vixi, nec me mors obruit; hoc ipsum fuit Dei beneficium, qui quo magis est jam longanimis, & misericors, eo severior, & districtior adveniet: quem enim, ut convertatur, expectat, non conversum durius damnat. Si tibi multi dies sine morte præterierunt, hoc ipso jam es morti vicinior: avicula, quo diutius insidet ramo, magis exposita est telo jaculantis; seu vigiles, seu dormias, magis morti appropinquas, cui vicinior es, quam putas; mors senibus in januis est, juvenibus in insidiis. Re mutuo accepta ad utilitatem corporis, statim uteris, quia scis brevi repetendam; sic utere nunc vita mortali tibi ad dies incertos concessa, ut æternam non amittas. Pœnitentia ad finem vitæ dilata est difficillima, & vix seria; putasne, quod arbor, quæ vix vixit, & nunquam recte floruit, fructus proferat, cum prope aruerit, jamque exscindenda erit? audi Augustinum; sic enim refertur, *De Pœnit. dist.* 7. *Si quis positus in ultima necessitate suæ ægritudinis voluerit accipere Pœnitentiam .·.·. Pœnitentiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus: numquid dico, damnabitur? sed non dico liberabitur: vis ergo a dubio liberari? vis, quod est incertum evadere? age Pœnitentiam, dum sanus es .·.·. si vis agere Pœnitentiam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.* Deus, ut peccata remittat, humani arbitrii vult libertatem, non necessitatem, in fine vitæ vult charitatem non timorem, & quomodo tu ad charitatem assurges, solo terrore instanti gehennæ concutieris; non convertes te ad Deum, quia bonus est, sed quia justus, & jam jugulo instat per damnationis sententiam. In tota Scriptura non invenitur nisi bonus Latro, qui in fine vere pœnituerit, ille, ut nullus desperet; solus, ut nullus præsumat. Multa præterea languentem impediunt a vera pœnitentia, avulsio a temporalibus ita perdite amatis, dolores acutissimi corporis, obtusio sensuum, remorsus, terror, inquietudo conscientiæ, incertitudo instantis judicii, tentatio desperationis propter Deum, tam diu contemptum, propter neglectum tempus Pœnitentiæ, propter rejectas gratias; *fit justo Dei judicio*, inquit *Gerson. part.* 2. *n.* 32. *de Præc. Decal. cap.* 17. *ut qui pœnitere de commissis, cum possunt, non volunt, cum velint, nequeant;* non enim tenetur Deus omni momento dare efficaces gratias, nec tenetur semper, quando velles, sed tu teneris, ubi & quando ille vult. Dæmon eo articulo non feriabitur, hic extremas artes adhibebit; creditur visibili specie apparere multis, ingerit tunc priorum voluptatum recordationem, turbat phantasiam, ad desperationem solicitat. Cur putas ita sudare agonizantes, contorquere oculos, dirum intueri? forte multi non tam ex vicinia mortis quam propter angustias cordis. Si viri Sancti deprehensi in eo articulo externiti fuerunt, quid fiet tibi? Qua temeritate speras tunc temporis converti, quando perfectissimi homines timent perverti? 1836

Etiam

Etiam dato, futurum esse, quod in fine vitæ per Dei misericordiam pœniteat, adhuc gravissimæ sunt rationes statim pœnitendi, nam imprimis si grave est nunc pœnitere, gravius erit in senectute, cum prava consuetudo erit robustior, & ætas ad patiendum infirmior: quo diutius rubigo est in ferro, tanto difficilius eraditur: sordes, quanto diutius in vase relinquuntur, tanto ægrius evelluntur. Deinde quid hic brevis voluptas ad diuturnam pœnam, quam meretur, & auget? numquid facilius nunc est diem insumere pœnitentiæ, quam in acerbissimis saltem purgatorii pœnis pati ad annos? crescunt autem debita pœnarum cum culpis, & incredibile est illis subito remitti pœnas, qui ita temere cumulant culpas. Neque confide in hæredum suffragiis, cum sonitu peribit memoria tui, clamares usque ad diem judicii, *miseremini mei*, & non exaudirent. Alterutrum eligendum, vel hic pati modicum pro peccatis cum ingenti merito novæ gratiæ, vel ibi torqueri multum sine augmento gratiæ, vel gloriæ. Plus valet in mundo cum pœnitentia dies unus, quam in Purgatorio cum gravissima pœna annus integer. Præterea certum est, quod gaudium bonæ conscientiæ, & delectatio justorum longe major sit voluptatibus impiorum: sola sui victoria sub initium difficilis est, nam si probi postea cruces habent, sunt unctæ, si spinas sentiunt, ornantur rosis, si experiuntur laborem, sciunt æternam esse mercedem: non sunt condignæ passiones tam brevis vitæ, si comparentur ad culpam, quæ remittitur, ad consolationis gratiam, quæ immittitur, ad futuram gloriam, quæ promittitur. O! si impius, vel levi gustu spiritualem prælibasset delectationem, facile pro ea vilipenderet omnem aliam voluptatem. Accedit, quod peccator per pœnitentiam optet post mortem æternum frui Deo ter optimo maximo; quam ergo inhonestum est, & quam pudebit, ipsum florem ætatis immolasse vitiis, & fœcem senectutis Deo reservasse! Denique, qui differt pœnitentiam magnis se gaudiis æternum privat, quidquid enim operis fit extra gratiam, manet mortuum, nec per pœnitentiam postea fit vivum. Videat igitur, quantis se periculis exponat, quantis objiciat malis, quantis privet bonis, & cito resipiscat. Vide *Viexm. tota p.* 1.

1837 *Q. 269. Quid aget Confessarius hominis nolentis condonare, indurati, desperantis de salute ob peccatorum multitudinem?* R. §. 1. Nolenti condonare rotunde dicat, nec absolvi nec peccatum dimitti posse: & siquidem hoc sciatur extra Sacramentum, inducendi sunt alii homines sibi amici, qui de adversario molliter loquantur, declarando cum bene loqui de ipso, laudando prout possunt, &c. Deinde proponendum exemplum Christi, & Sanctorum, etiam orantium pro suis hostibus. Revocandum in mentem, quid oret quotidie, nempe, *& dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus*, itaque si non dimittat, rogat sibi non dimitti. Præterea proponenda Dei voluntas dicentis, *mihi vindictam, & ego retribuam*, hinc in jus Dei involat ille, qui vult vindicare seipsum. Item proponenda Christi sententia Matth. 18. *Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris*. Si his non flectatur, roget, obtestetur, etiamque se provolvat ad ipsius genua, & exhibita Crucifixi imagine adjuret per sanguinolentas plagas, ut si non hosti, saltem condonet injuriam Christo, qui peccata omnium in se sumpsit: & ad ista teneri Confessarium, docet Sporer n. 315. si speret pœnitentem flectendum, quia charitas obligat, ut etiam cum aliquo incommodo damnationem proximi impediamus. Plura suggerunt Ard. *t.*3.*p.*5. *c.* 2. §. 8. Loh. *de Conv. Apost. p.* 2. *c.* 4. §. 3.

1838 §. 2. Peccatori indurato dic, non tam malum esse cecidisse, quam post lapsum nolle resurgere. *Stoz.* eumdem ita aggreditur: Si enorme crimen publice commisisses & jam veniret severissimus Judex cum ministris, qui te ad carcerem, & postea ad ignes, rotas, mortem acerbissimam essent tracturi, nisi deprecareris culpam, numquid statim provolutus in genua id faceres? sed numquid credis Deum esse Judicem ita justum, & rigidum, ut nullum delictum possit relinquere impunitum? An non credis hic esse præsentem cum tota sua omnipotentia, qua te hoc momento ad infernum detrudere posset, si vellet? imo adsunt dæmones, qui tibi collum obtorquerent, nisi Deus impediret. Itaque prostratus ad pedes Domini dic, *Domine propitius esto mihi peccatori*. Si non concutiatur Dei timore, conare emollire amore, propositis Dei beneficiis, & bonitate, de quibus Regin. *De off. Pœn. cas.*2. *&* 3. Plura suggerunt Arld. §. 7. Loth. §. 2. *a n.*9.

1839 §. 3. Si æger sic obstinatus confiteri non velit, ora pro illo: submitte hominem ei gratum, qui pœnitentiam suadeat: insinua te suaviter, de aliis rebus ei gratis loquens, & conare subinferre, saltem obesse non posse, si propter vitæ incertitudinem paulatim se ad Dei gratiam disponat; hoc ipsum posse conferre ad recuperandam sanitatem. Si non moveatur, inquire in causam istius obstinationis, & conare eam removere. Si pergat renuere, propone justa judicia Dei, qui non irridetur, nec dat gratias, prout volumus, sed nostrum esse cooperari, quando det; æternitatem sequi, quæ a statu animæ, tempore mortis futuro pendeat. Si adhuc resistat, fac etiam a Medicis edici præsens mortis periculum. Potest etiam ipsi ob oculos poni, quam miseranda sit in morte desperatio animæ in obduratione decedentis, nam 1. videt se deserere omnia, & ab omnibus deseri. 2. Exhorrescit ad conspectum dæmonum, qui totius vitæ peccata iterum memoriæ objiciunt. 3. Sentit se jam a corpore extrudi in infelicem æternitatem. 4. Ipsa jam sibi pronuntiat Dei judicium cognoscendo se perditam in æternum, sine spe tormenta æterna evadendi. Legatur *Viexm. p.* 1. *c.* 7. *de pœnis inferni cap.* 8. item *Vogleri Trostbronn. l.* 5. *c.* 3.

§. 4. Si dicat, major est iniquitas mea, quam ut veniam merear: reponat, major est Dei pietas quam tua impietas; major Dei misericordia quam tua miseria: majora Christi merita quam tua demerita: peccata sunt finita, Dei pietas & misericordia, Christi merita sunt infinita: peccata omnia collata ad Dei misericordiam, & ad Christi merita sunt velut aquæ guttula ad mare; secundum multitudinem miserationum suarum delebit multitudinem iniquitatum tuarum, hoc ipse promisit *Ezech.*23. *quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor*. Desperatio maxime injuriosa est Deo. Judas magis peccavit in eo, quia desperavit, quam quod Christum tradiderit. Exempla misericordiæ sunt Ninivitæ, David, Nabuchodonosor, Magdalena, Latro, &c. legatur Viexm. *p.* 6. *c.* 2. *&* 3. *Reg. c.* 5. *f.* 1. Etiam juvat tali desperanti revocare ad memoriam bona, quæ fecit aliquando, secundum illud S. Greg. *moral. l.*22. *c.* 5. *Sicut dum vivimus, debemus bona nostra a memoria repellere, ne extollant, ita appropinquante exitu plerumque ea ad memoriam juste revocamus; ut videlicet fiduciam præbeant & desperatum timorem premant*. Et quomodo etiam in articulo mortis possit pœnitentia agi, recte deducit Viex. *p.* 6. *c.* 6. Exempla quibus spes nostra ex Dei bonitate & misericordia erigitur, affert Voglerus *sup. l.*3. *c.* 11. 1840

Q. 270. Quid observare debeat Confessarius captivi vel condemnati ad mortem? R. §. 1. Confessarium Rei instruit Busemb. *relatus l.*4. *n.*1531. Quid autem Reo liceat, dictum est ibidem a n.1521. Confessarium Magæ, veneficæ, & similium, qui cum dæmone pactum habuerunt, instruit idem Busemb. *relatus l.* 3. *p.* 1. *n.*41. Item Voglerus in Trostbronn. *l.* 7. *c.* 7. Communiter notant omnes, quamdiu in captivum sententia lata non est, non facile audiendum pro confessione, præsertim si neget illa, de quibus accusatur, quia periculum est, ne quantumvis fecerit, etiam in confessione neget, ut Confessarium habeat patronum. Quod si teneatur ob crimina, quæ non negat, tum audiri potest, uti & plerumque tum, quando sua sponte petit confiteri: nihilominus assecuret eum Confessarius, etiam cum juramento, si opus, nihil obfuturum, quidquid inter se sincere loquetur extra Sacramentum. 1841

§. 2. Non spondeat se fore patronum pro ejus vita, tum 1842 enim non ita serio se disponit, & si spe cadat, facile alienabitur a Confessario, hinc potius disponat ad expectandam resignate veluti de manu Dei quamcumque sententiam; interim profuturum, si de peccatis serio doleat, & in satisfactionem offerat ignominiam, & molestias carceris. Nihil æquivoce loquatur cum illo, ne postea conqueri possit se deceptum, quod potest esse causa gravis perturbationis in fine vitæ.

§. 3. Si Reus est, & teneatur crimen etiam capitale fateri 1843 Judici hic & nunc legitime interroganti, suadere imo & obligare potest, ut fateatur, nec ideo fit irregularis, Vasq. Tur. Lugo, Aversa *q.* 16. *f.* 12. quod Arr. *d.* 43. *n.* 26. dicit sibi esse evidens, quia non est credibile, Ecclesiam voluisse imponere irregularitatem actioni, ad quam hic & nunc tenetur Confessarius pro salute æterna sui pœnitentis.

§. 4. Quamvis secundum Vasq. Az. Less. & alios apud 1844 Dian. *p.* 3. *t.* 5. R. 102. omnes, qui non sunt ministri justitiæ, per se loquendo, cooperari possunt ad fugam talis Rei, & instrumenta offerre ad effringendos carceres, tamen ab eo, uti & a fuga suadenda abstineat Confessarius, ne commoveat in se Magistratus.

§. 5. Confessarius non indicet ipsemet sententiam mortis 1845 Reo, sed permittat id fieri per alium, nec proponat ei tristia sed consolatoria & excitantia ad spem æternæ felicitatis.

§. 6. Damnatis ad mortem plerumque injungenda est le- 1846 vissima pœnitentia, quam statim expleant, etiam cum ipso Confessario: possuntque ei pro pœnitentia injungi cruciatus vel angores ante supplicium, aut etiam supplicium ipsum, ut quantum potest, patienter sustineat. Si possit, adducat Reum, ut dormiat nocte ante mortem, alioqui deficiet viribus capitis: & expedit dormienti adesse aliquem, qui excitatum animet.

§. 7. Caveat, ne sit causa, cur mors approperetur, ne forte 1847 secundum sententiam aliquorum Doctorum, irregularitatem incurrat; unde non præeat Reum, aut si sistat, non moneat, ut pergat, sed sequatur ipse, & sistenti se accommodet.

§. 8. Si existens in scalis adhuc confiteri velit, si prius 1848 jam confessus est, & Judex difficulter concederet descensum, moneat de dolore eliciendo, & ibi absolvat: si autem ex pertinacia antea non fuit confessus, rogandus Judex, ut permittat descendere.

§.9. Si per testimonia plene convictus, neget crimen, *Suar.* 1849 *& Sanch.* nolunt, *Hurtad. & Portel.* volunt absolvi: Aversa *f.*11. recte dicit, si saltem dubie præsumi possit non fecisse, absolvendum, quia hic potius credendum Reo: si autem ipsimet Confessario sit fassus, non esse absolvendum, nisi velit etiam in judicio fateri, quia ad hoc tenetur.

§. 10. Nec ante, nec post supplicium quidquam dicat con- 1850 tra Judices, sed solos privatim admoneat, si opus, debet enim stare pro auctoritate Judicum, ne Reos concitet, & sic mortem impatientius admittant. Plura videri possunt apud Lohn. *de con-*

de conversatione Apostolica p.2.c. 5. Voglerum Trostbron. l.7.c.2. 3. & 4. Polanc. in Methodo adjuvandi moribundos c. 18.

1851 *Q. 272. Quid agendum sit Confessario hominis ebriosi, vel habentis ebriosam uxorem?* R. §.1. Ebriosus obligandus est ad declinandas occasiones bibendi, vel ad bibendum non plus, quam sciat per experientiam se posse potare. Si monitus non faciat, in pœna injungenda abstinentia a potu inebriante diebus illis quibus prævidetur futura occasio. Si bibere debet, eo quod cogatur prandere vel agere cum aliis bibentibus, nec omnino possit nequidem per fraudem declinare haustum, suggerenda sunt præservativa & naturalia remedia pro cavenda ebrietate, qualia colligit Gob. *in Quint. t.5.c.5.§.1. & 2.* Peccat tamen venialiter, qui talibus præservativis utitur sine justa causa, & tantum ideo, ut ultra debitum possit bibere, hæc enim est intemperantia, & per tales potationes valetudo frangitur.

1852 §. 2. Ut possit se excusare & paulatim appetitum inordinatum corrigere, voveat per aliquod tempus abstinere a vino, vel non adire tabernam, aut saltem voveat non bibere ultra id, quod scit se ferre posse sine periculo ebrietatis. Quod si voveat omnino abstinere a vino, votum non debet esse ad longum tempus, nequidem ad mensem integrum, tum quia hoc erit ipsi nimis difficile, ideoque vix observabit, tum etiam quia post hepar accensum, & assuetum stomachum, si nimis subitus, & violentus sit transitus ab extremo ad extremum, patietur valetudo, unde consultius erit obligare, ut paulatim sibi subtrahat aliquid, donec periculum inebriandi evaserit.

1853 §. 3. Matthias *Faber Conc. 5. Dom. 16. post Pent.* dat ebriosis supra 5. digitos consideranda hæc quinque puncta. *Quid fecisti? quantum perdidisti? qualis per ebrietatem evasisti? Quæ supplicia meruisti? Quid jam toties promisisti?* Etiam prodest injungere illi, ut a Confessione domum reversus dicat uxori, si hæc sobria sit & prudens; video, quanta mala mihi, tibi, prolibus, rei familiari afferat mea damnata ebrietas, plane constitui cum bono Deo vitam sobriam instituere, & quia nosti tempus atque occasiones, quibus soleo in eam miseriam prolabi, quoties videbis periculum adesse, mone me, impedi etiam invitum, & postea agnoscam te bene egisse, sic enim volo fieri. Plura suggerit Gob. *f.* 3.

1854 §. 4. Si vir apud Confessarium conqueratur de uxore ebriosa, quærendum, an non ipsemet sit ebriosus: si affirmet, dicendum, ut corrigat se primum; quia ebriosus frustra sobrietatem requirit in alio. Si neget, suadendum, ut uxori ad mensam concedat, quantum similis conditionis mulieribus concedi solet, aut etiam aliquanto plus. Si sic nihil proficiat; utatur rationibus accommodatis ad persuadendum, ut abstineat, etiam aliorum auctoritatem interponat. Si neque hæc juvent, minetur verbera: addit *Gob.* etiam det, ubi opus: in tali enim casu dicit licitum esse verberare uxorem, etiamsi sentiat ad plures dies, sed de hoc dixi l. 3. p. 1. nu. 734. Per experientiam alicujus Pœnitentis scio, quod exemplum viri sobrii, patientia & moderata ejusdem admonitio plus potuerint, quam verbera vel rixa.

1855 §. 5. Sive vir, sive mulier in ebrietate tumultuetur, alter, qui sobrius est, non objurget vel obstrepat eo tempore, sed patienter sileat, alioquin malum magis exasperat. Cogitet prudens fuisse illud *Recipe* Medici, datum mulieri, ut quamdiu ebrius maritus tumultuaretur, ipsa de aqua, quam in phiala dabat (erat autem naturalis) partem aliquam ore clauso retineret. Simile fuit factum chirurgi, qui vocatus ad curanda vulnera a marito inflicta uxori; primum emplastrum applicare voluit ori mulieris, dicens hoc vulnus & foramen esse ante omnia sanandum.

1856 *Q. 272. Quid observandum sit circa hominem convertendum vel conversum ad fidem?* R. §. 1. Aliqui acatholici sunt pertinaces, & cum his vix quidquam utiliter agitur; unde consultissimum est illos Deo in oratione commendare. Alii sunt ex ignorantia zelosi pro fide sua; & hi sunt benigne excipiendi, ac docendi veritatem. Alii sunt frigidi, agnoscentes veritatem nostræ fidei, sed ob frivolas causas, vel humanos respectus tardant, & hi terrendi sunt minando judicia divina, & proponendo extrema. Alii sunt dubii, quibus ostendi debet, in quo conveniamus & discrepemus cum illis, tumque probandæ illis nostræ veritates. Si quis prætendat non esse honestum mutare religionem, in qua quis educatus est, dic illi, an ergo Christus non fuit in Judaismo enutritus, eique conformiter vixit 30. annis? an etiam talis mortuus? plane non: sed everso Judaismo in ultima cœna sumpsit Sacramentum novæ legis, quod opposuit cœnæ legali ibi ultimo sumptæ, & alias non sumendæ amplius. Similiter Apostoli omnes aliique conversi ab Apostolis, item innumeri Martyres, &c. Et si argumentum valeret, Gentilis, Turca, & quivis infidelis deberet mori, qualis est.

1857 §. 2. Convertendus edoceri debet omnia scitu necessaria necessitate medii. Deinde proponendi sunt illi successive articuli fidei contrarii ipsius erroribus. Præterea etiam omnes alii. Nec reticendum videtur, etiam ad tempus quamvis sciatur futurum, ut abhorreat, Veriuys *tr.* 2. *a.* 8. contra alios putantes posse tantisper dissimulari, sed posset postea conqueri sibi illa non esse proposita. Neque etiam videtur dissimulandus ille articulus, quod Pontifex Romanus sit caput Ecclesiæ, cum disponi debeat ad faciendam fidei professionem, in qua hoc continetur. Verj. *a.* 9.

1858 §. 3. Professio fidei proprio idiomate danda est illi, & explicanda. Est autem duplex, una longior, cujus usus est, quando conversus fuit publice hæreticus & publice profitetur. Altera brevior pro aliis, qui secreto convertuntur. Expedit tamen etiam his ista longior. Utramque dabo post n. 1862. Si sit publica, fit ante Communionem post recitatam a Ministro confessionem, Sacerdote ad latus Evangelii genuflexo.

§. 4. Examen pro confessione non debet rigide institui cum 1859 converso, neque dandi longi catalogi peccatorum, hæc enim ipsum terrent: dicat Confessarius, cum ipse dixerit, quod occurret, se reliqua interrogaturum. Nec expedit, ut ab illo exacte petatur numerus singulorum peccatorum, ne nimium fatigatus apprehendat onus confessionis esse gravius, quam ut postea ferre possit, unde petere non debet, quoties non jejunasti? carnes comedisti die vetito &c, sed sic procedat. Quot annos habes? Numquid accusas te, quod a tempore usus rationis neglexeris omnia precepta Ecclesiæ? Quoties per annum solitus es adire cœnam hæreticam? nunquid plerumque quater vel quinquies? sic enim Confessarius sufficienter agnoscet numerum peccatorum illorum, imo probabile est satisfacere, si dicat se hactenus vixisse in hæresi, sic enim virtualiter dicit se eo tempore nulla Ecclesiæ præcepta observasse. Si tamen specialem aliquem contemptum Papæ vel Ecclesiæ habuerit, aut dixerit blasphemias vel calumnias contra Ecclesiasticos, plus quam regulariter fiat ab hæreticis, aut dederit scandalum in rebus fidei, vel alios perverterit vel in hæresi detinuerit, hæc essent speciatim explicanda, Verj. *tr.* 9. *a.* 2.

§. 5. Quamvis convertendus gravia afferat peccata, non 1860 arguat illum Confessarius, sed potius ad spem veniæ excitet, dicens mirum non esse, quod destitutus Sacramentis ita lapsus sit. Nec ab initio gravem imponat pœnitentiam, sed invitet ad proximas Indulgentias.

§. 6. Multi cum Laym. dicunt quemvis approbatum posse 1861 absolvere ab hæresi materiali. Quod formales hæreticos attinet & reservationem Pontificiam, videnda sunt dicta a n. 1613. Quia tamen hæresis sæpe reservatur etiam Episcopis, & timeri potest, ne fuerit formalis, si quis non habeat speciale privilegium, expedit remittere ad alium, qui habet, aut talem facultatem petere.

§. 7. Cautus esse debet Confessarius, ne talibus, qui se di- 1862 cunt converti velle, nimium credat, aut multa appromittat, vel commendet aliis: tales enim quandoque sunt homines fraudulenti, qui non quærunt salutem animæ, sed sustentationem vel alia temporalia aucupantur. Hæc aliaque plura Lohn. *De convers. Apost. p.2. c.2. §.1.* Facillimum autem medium convincendi acatholicum, est probare Ecclesiam Catholico-Romanam esse veram Christi Ecclesiam, eo quod illi soli conveniant Notæ veræ Ecclesiæ, quod nempe sit *una*, *sancta*, *catholica*, *Apostolica*, ac consequenter quidquid illa proponit credendum, id esse verum; pro quo legi possunt libelli, *Deo Hayes, der Klein, undgetrevve VVegvveiser*, Coloniæ; Le petit & fidel Guide, Leodii, *Elffen Catholisch Schlecht und Recht: Auszug aus der Heilgen Schrifft, vvoslets geschriben: Nort stern &c.*

Professio Fidei Catholicæ,

Secundum Bullam Pii IV. & præscriptum Tridentini.

EGo N. N. firma fide credo & profiteor omnia & singula quæ continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium: & in unum Dominum JESUM Christum Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt: qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis: & Incarnatus est de Spiritu Sancto ex MARIA Virgine, & homo factus est: crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est: & resurrexit tertia die secundum Scripturas, & ascendit in cœlum sedet ad dexteram Patris: & iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et unam, sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum: & expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes & Constitutiones firmissime admitto & amplector. Item Sacram Scripturam juxta eum sensum, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione Sacrarum Scripturarum, admitto: nec eam unquam nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam & interpretabor. Profiteor quoque septem esse vere & proprie Sacramenta novæ legis a Christo JESU Domino nostro instituta atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem & Matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni

lemni administratione recipio & admitto, omnia & singula, quæ de peccato originali & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum & propitiatorium sacrificium pro vivis, & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse vere, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem, una cum anima, & divinitate Domini nostri JESU Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem, quam conversionem catholica Ecclesia transubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari; Similiter & Sanctos una cum Christo regnantes venerandos, & invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmissime assero imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum Matrem & magistram agnosco, Romanoque Pontifici, Beati Petri Apostolorum Principis successori, ac JESU Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac juro. Cetera item omnia a sacris canonibus, & œcumenicis Conciliis, ac præcipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita & declarata, indubitanter recipio atque profiteor, simulque contraria omnia, atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, rejectas & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio & anathematizo: hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor & veraciter teneo, eamdem integram & inviolatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissime (Deo adjuvante) retinere & confiteri, atque a meis subditis vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum, ego idem N. N. spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia: *In principio erat Verbum*, &c.

Professio fidei brevior. Ex Verjuys Pastor. Mission. in fine.

Ego N. N. coram N. & N. Sacrosanctis Evangeliis coram me positis, eisque attactis juro, me firmiter credere corde, & profiteri ore illam sanctam fidem catholicam, & apostolicam, quam sancta Romana Ecclesia credit, prædicat, profitetur & observat; & consequenter abjuro, revoco, abnego & detestor omnem hæresim, cujuscumque sit conditionis & sectæ extollentis se adversus sanctam catholicam Ecclesiam, & præcipuam illam hæresim, cui hactenus adhæsi. Item juro me credere, & profiteor ore (*hic exprimantur præcipui articuli contrarii hæresi, quam deserit*) Juro & promitto, quod deinceps non aliter credam nec dogmatizabo, nec a mihi subditis aliter teneri permittam. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*, &c.

1863 *Q. 273. Quid observare debeat Confessarius ægri vel moribundi?* R. §. 1. Confessarius ægri non statim ingerat mentionem confessionis, nisi esset periculum mortis, sed amice salutet, quærat de morbo, doloribus, quiete &c. suadeat resignationem in manus Dei, qui vitæ & mortis dominus est. Captata occasione insinuet expedire confessionem, antequam invalescat vis morbi, qui difficiliorem eam reddit; nec id posse obesse, sed profuturum pro quiete animæ, & etiam pro salute corporis. Si resolvat jam confiteri, præeat in actus necessarios, sublevando illum, & alleviando onus confessionis, quantum potest. Si pro confessione dilationem petat, concedat, sed conetur efficere, ut determinet tempus, quo redeat, ne pergat differre. Videat, ut aqua lustralis & effigies Christi crucifixi sit ad manum apud ægrum.

1864 §. 2. Libri pro ægris ad mortem disponendis, inter ceteros sunt, Germanice *Nac Katenus*, *Seelenbulff*, *Volgeri Trostbronn* Gallice, *Crasset* Preparation a la mort vel *Bonnefons* Le Cretien charitable: Latine, *Servius*, *Amicus fid. Lohner*. De convers. Apostolica cap. 6. *Polanci* Methodus ad eos adjuvandos, qui moriuntur. Expedit, ut quivis recens ordinatus Sacerdos ex libris illis aut aliunde speciales sibi componat industrias, & modos agendi cum ægris ac juvandi Moribundos. Modum suaviter abducendi a nimio desiderio vitæ, & timore mortis, proponit *Polanc. c. 9. & 10.* Modum tractandi ægrum impatientem, habet c. 11. Quomodo juvandus tentatus in fide vel per desperationem, habet c. 12. & seqq.

1865 §. 3. Confessarium ordinarie posse sub conditione absolvere moribundum, quamvis jam non sciatur dare signa pœnitentiæ, si hoc saltem dubie præsumi possit, dixi a n. 1156. & addo hic, 1. si talis moribundus semper fuerit infidelis, absolvi non debet, nequidem sub conditione, quia non est probabile dubium, quod sit dispositus, sed moraliter certum est, quod non sit dispositus nec petat absolvi. Quod si ante hac ostendisset propensionem ad fidem, adhuc requirerentur signa aliqua clariora quam in Christiano. 2. Talis moribundus aut etiam postea mortuus absolvi non potest ab excommunicatione in ordine ad sepulturam, nisi dederit evidentia signa pœnitentiæ, uti decernitur Cap. *A nobis* 28. *de sent. excomm.* Attamen in ordine ad absolutionem a peccatis nulla est reservatio pro articulo mortis. 3. Si æger ante delirium petiit absolvi, quamvis in delirio dicat se nolle, potest & debet absolvi, quia voluntas antecedens habitualiter permanet, & nunc nescit, quid dicat. 4. Milites post conflictum moribundi in exercitu catholico, cui permisti sunt acatholici, recte absolvuntur sub conditione, eo ipso quod de exercitu catholico sint, licet aliud signum non dent. Quod si exercitus ex majori parte sit acatholicus, vel si milites ante noluerint confiteri, *Schild. & Asdek.* putant vix debere dari absolutionem, sed ex dictis num. 1163. probabile est dari posse sub conditione illis, qui capaces sunt.

§. 4. Si catholicus Sacerdos intelligat hominem acatholi- 1866
cum esse ad extrema deductum, prudenter facit, nisi quid aliud obest, si eum accedat, etiam dissimulando se esse catholicum, si id expediat, unde quamvis putetur esse Prædicans vel Minister hæreticus, potest cum eo elicere actus fidei, spei, & charitatis, perfectæ contritionis de peccatis, manendo in illis, quæ nobis communia sunt cum hæreticis. Quod si patiantur circumstantiæ, potest postea rogare, an non, si sciret se non esse in vera fide, vellet amplecti aliam, & facere omnia ad salutem necessaria, an non vellet confiteri & absolvi, si hoc ad salutem foret necessarium. Si ad hæc annuat, secundum Gob. absolvi potest sub conditione, *si dispositus es*, ideoque docet *Caram.* quod Lutheranus dicens, *o Deus, moriar in vera religione, utra sit vera, nescio: tu scis, propitius esto mihi peccatori*, possit absolvi: Vindex Gob. *ad prop.* 4. addit, si spes sit, ut religionem catholicam admittat, hanc proponendam: si autem absolute renuat, posse ita disponi, & absolvi, potest enim esse hæreticus materialis tantum, quia quamvis absolute posset salvari per contritionem perfectam, tamen cum hæc sit difficilis, & ad valorem Sacramenti sufficiat dolor interior, pro necessitate serviendum est moribundo, prout securissime fieri potest.

§. 5. Quibus dari debeat Viaticum, & quoties dari pos- 1867
sit in eadem infirmitate; etiam non jejuno, dixi in l. 6. p. 1. a n. 604. Quibus extrema Unctio, dicam a n. 2084. Quandonam autem censeatur esse periculum vel articulus mortis, dixi hic num. 1559.

§. 6. Si moribundus videatur esse destitutus auditu, sæpe 1868
vox per nervos sensorios delata melius percipitur, si formetur supra caput ad cranium, quam in aures ipsas, uti experientia quorumdam docuit: unde expedit ibi inclamare moribundo. Dixi autem in l. 3. p. 1. n. 758. quomodo Confessarius in morbo contagioso cavere possit periculum contrahendi. Et ib. n. 760. addidi Parochum non satisfacere officio suo, si moribundum extremis munitum destituat. De modo fructuose agendi cum ægris, & assistendi moribundis possunt plura videri apud Voglerum *l. 1. c. 3. 4. 5. 7. c. 1. & 2.* ubi recenset ægrorum & moribundorum præcipuas tentationes: Item apud Lohn. *supra* §. 8. & iterum §. 13. *membro* 5. Item apud Martinum *a Matre Dei in Gymnasio Philos. Christianæ pag.* 252. *& seqq.* subjicio aliqua ex dictis Auctoribus.

Modus eliciendi actus præcipuarum virtutum. Confessarius perlegat tarde, ne causet molestiam vel fatigationem: æger corde tantum eliciat. Ex Lohner.

Credo, Domine, quidquid per Ecclesiam, unam, sanctam, catholicam & apostolicam credendum proponis, & ideo firmissime credo, quia tu Deus dixisti, qui es infinita veritas, non potens falli nec fallere, non errare nec mentiri. Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.

Spero, o Domine, quidquid promittere dignatus es, & ideo firmissime spero, quia tu Deus promisisti, qui in promissis tuis servandis es Deus fidelissimus & potentissimus servare. In te, Domine, speravi non confundar in æternum.

Quid mihi est in cœlo, & a te, mi Deus, quid volui super terram? nihil præter te volo, te super omnia amo, o Deus, quia tu es summum bonum meum. O mi amantissime Deus; utinam infinito amore possem te diligere, quia infinitum meum bonum es: o quam gaudeo, mi Deus, quia tu es, qui es, infinite bonus, infinite perfectus: utinam homines te amarent, sicuti propter infinitam bonitatem & perfectionem tuam in teipso dignissimus es amari.

Quis dabit capiti meo aquas; & oculis meis fontem lacrymarum, ut defleam peccata mea? Doleo, mi Deus, doleo, quia te summum bonum toties offendi.

Quid retribuam tibi, Domine, pro omnibus, quæ retribuisti mihi. Laudo & benedico te, Domine, & superexaltabo in sæcula: laudent te pro me omnes Angeli & Beati in cœlo, lauderis, in te ipso & a te ipso, sicuti infinite dignus es omni laude.

Quis mihi det, ut quæ patior, patiar pro te redemptor mi JESU? Patiar tecum o JESU: patiar pro te, JESU: libenter patiar, ut tibi conformer & placeam: auge, Domine, dolores, auge patientiam.

Quis ego sum, ut contradicam Domino meo? Quod est ante oculos ejus placitum, hoc fiat: Fiat, o Domine, sanctissima voluntas tua, sicut in cœlo & in terra: fiat de me, per me, circa me, sicut vis & disposuisti: paratum cor meum, Deus, paratum cor meum ad omnia, quæ tibi placent, ut agam vel patiar,

Per-

Perbreves aspirationes. Ex eodem Lohner.

Mi JESU, credo tibi, & in te, quia es summa veritas. Mi JESU, spero in te toto corde, quia es summa misericordia.
Mi JESU, amo te ex toto corde, quia es infinita bonitas.
Benedicta sit Sancta Trinitas, & indivisa Unitas, confitebor ei, quia fecit mecum misericordiam suam.
Benedictus sit Pater, quia ex infinita sua misericordia creavit me, conservavit me, & ad vitam æternam prædestinavit me.
Benedictus sit Filius, qui ex infinita sua misericordia redemit me, sanctissimo corpore & sanguine suo pavit me, ad sanctam Ecclesiam suam vocavit me.
Benedictus sit Spiritus Sanctus, qui ex infinita misericordia sua illuminavit me, justificavit me, in Ecclesia conservavit me.
Benedicta sit sanctissima Dei Mater, quia ex ineffabili sua charitate in filium suscepit, & tot beneficiis cumulavit me.
Benedictus sit sanctus Angelus Custos meus, qui ab ortu meo in Clientem suum suscepit, custodivit, & gubernavit me.
Benedicti sint omnes sancti Patroni, qui per totam vitam meam tam fideliter precibus, auxiliis, & beneficiis suis foverunt me.
Benedicti sint omnes Sancti, & Sanctæ Dei, qui tam constanter Deum laudarunt, & orarunt pro me.
Domine, ne memineris iniquitatum mearum antiquarum, sed cito me anticipent misericordiæ tuæ.
O JESU fili Mariæ Virginis, plene misericordia & pietate, o dulcis JESU, secundum magnam misericordiam tuam miserere mei.
O Maria Mater Filii Dei, advocata nostra, tuo me filio reconcilia, tuo filio me commenda, tuo filio animam meam post mortem repræsenta.
O omnes Sancti intercedite pro me, & veniam peccatorum a Clementissimo Deo meo mihi, omnibusque peccatoribus impetrate.
Credo, Domine, quia tu es suprema veritas.
Spero, Domine, quia tu es suprema fidelitas.
Diligo te, Domine, quia es suprema bonitas.
Adoro te, Domine, quia es suprema Majestas.
Benedico te, Domine, quia es suprema liberalitas.
Miserere mei, quia es suprema benignitas.
Resigno me Tibi, quia es suprema æquitas.
O JESU benignissime, propter nomen sanctum tuum esto mihi JESUS, & salva me; o JESU ne mea iniquitas perdat me, quem fecit omnipotens tua bonitas.
Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu me ab hoste protege, & hora mortis suscipe.
O Angele mi Custos, defende me in prælio, ut non peream in tremendo judicio.
O omnes Sancti, & electi Dei impetrate mihi, ut vobiscum sancte feliciterque mori, & in æternum vivere Deumque laudare valeam.

Similes actus, & affectus. Ex Polanco.

COmmendo me tibi, SS. Trinitas, Pater, Fili, Spiritus Sancte, qui in unitate substantiæ unus, & verus es Deus. Commendo me tibi, Pater omnipotens, qui me, cœlum & terram, visibilia, & invisibilia creasti. Commendo me tibi, Domine JESU Christe, qui propter me, & generis humani salutem, missus a Patre æterno in hunc mundum virtute Spiritus Sancti conceptus, natus homo ex Maria Virgine, passus, mortuus, & sepultus, ad inferos descendisti, & liberatis ex eo SS. PP. resurrexisti tertia die, ascendisti in cœlum, & sedes ad dexteram Patris, inde venturus in die judicii ad omnes homines, qui tum resurgent, judicandos, ut illis, qui in gratia tua mortui fuerint, vitam æternam dones: eos, qui in peccatis mortalibus decesserint, in supplicium æternum condemnes. Commendo me tibi, Spiritus Sancte, qui ex Patre, & Filio procedis, qui vivificas unam sanctam, catholicam, & apostolicam Ecclesiam, in qua septem Sacramenta ad peccata remittenda, & ad gratiam tuam hominibus conferendam constituisti, & supplex a te peto, per Jesum Christum summum mediatorem nostrum, per beatissimam ejus Matrem, per Angelos, & Sanctos tuos, ut me ad beatitudinem, quam tuis electis præparasti, simul cum Patre, & Filio perducere digneris. Amen.

Pater Sancte, qui creasti me ad te, inquietum est cor meum, donec perveniat ad te; ducas me precor, licet propter peccata indignissimum, ad te ultimum, & felicissimum finem meum, per infinitam misericordiam tuam. Pater, qui ut servum redimeres unigenitum Filium tuum dedisti, ne permittas ab ultimo me fine excedere, nec pereat in me tantum pretium, quo redemptus sum; sanguinis videlicet, & vitæ Filii tui dilectissimi. In Domino meo JESU Christo, qui factus est mihi justitia, & sanctificatio, salva me, & ad te videndum deducere digneris; in eo speravi, non confundar in æternum, in justitia tua libera me. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam a dextris est mihi, ne commovear; propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe; adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.

Domine JESU Christe, reparator meus es tu, instaura igitur, quæ ego destruxi in memetipso, repara detrimenta vitæ meæ, supple commissiones & omissiones meas, dimitte imperfectiones, & ignorantias. Conjunge indignissimum obsequium meum cum omnibus, quæ tu egisti & passus es ex tam perfecta charitate, & obedientia, & cum divitiis satisfactionum ac meritorum dilectionis tuæ Patri æterno illud offerre digneris, ut de tua plenitudine, mea paupertas ditetur coram justitia, & bonitate tua.

Domine, qui dixisti; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex totis viribus tuis, auge charitatem in me, ut sicut tu vis diligi a me, & ego cupio diligere te, sic te diligam, & quod in hac vita perfecte implere non possum, in altera implere te concedente valeam. Da mihi obsecro, ut non tantum super omnia diligam te, sed etiam in te, & propter te & secundum te diligam, & sis mihi Tu omnia in omnibus, in hac vita & in æterna.

Quis mihi tribuat, ut perfecte diligam te, bonitas infinita? quando occupabis totum cor meum? quando totus ero tuus, sicut totum me multis modis debeo? veniat jam, quæso, illa hora, qua totum me possidere digneris, & totum cor meum tibi ego præbere possim.

Domine JESU Christe, qui perpetua charitate dilexisti me, qua cum non essem, creasti me; qui cum perditus essem, reparasti me; qua cum toties propria culpa periissem, ad gratiæ vitam resuscitasti me; qua te ipsum totum dedisti mihi; si me totum toties debeo pro me, quid debeo tibi, pro te, qui infinite es melior me? Adde hoc beneficiis tuis, Deus meus, ut sine modo, & purissimo amore diligam te nunc, & in sempiternum.

Congaudeo, & congratulor, superadoranda, & superamanda Trinitas, de infinita magnitudine perfectionis, pulchritudinis, sapientiæ, potestatis, & completissimæ felicitatis tuæ, & eam incomparabiliter pluris quam meam & omnium creaturarum felicitatem æstimo, & ut parissimum hunc tui amorem in hoc exilio augeas, & in patria perficias, obsecro.

Heu me infelicem peccatorem, qui tantam bonitatem, tantam Majestatem Dei mei toties offendi, & cui debui totis viribus mei placere, venerari & obedire, eum potius contempsi: condona mihi tantam perversitatem meam, Deus meus, secundum magnam misericordiam tuam.

Alius modus. Ex eodem Polanco.

CHarissime, recordare, quod Dominus JESUS Christus propter te homo factus hanc, quam vides (*ostendat Christi Crucifixi effigiem*) passionem & mortem amarissimam sustinuerit: dic ergo corde, quod ego ore: Adoro te, Domine JESU Christe, qui per sanctam Crucem tuam redemisti mundum: adoro te, Domine JESU, Deus meus, & redemptor meus, qui pretiosa morte tua mundum vivificasti. Protestor coram omni Ecclesia triumphante, & militante, quod firmiter credo, vivo & morior in fide, quam sancta Mater Ecclesia Catholica, & Apostolica tenet. Video in hac imagine Crucifixi, quantam erga me dilectionem habuerit Filius Dei, qui in tantis tormentis voluit mori, ut æternam per ipsum vitam consequerer. Video sanguinem e sacratissimis vulneribus pro me effusum. Considero spineam coronam, doloris, & irrisionis materiam; flagella, quibus servilem in modum cæsus est; alapas, sputa, & demum Crucis supplicium: hæc omnia passus est, ut deleret peccata nostra, & quomodo in ejus passione, morte ac meritis non speremus cum firmissima fiducia? Si dæmon objiciat, quod multum peccavi, fatebor, sed dicam, Dominus meus, & Deus meus etiam multum pro me passus est, cujus passio est dignissima, cujus meritum est infinitum, in eum credo, & in eo confido, languores nostros ipse sustinuit, iniquitates nostras ipse portavit. Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? certe nihil dignum possum retribuere, sed si ipsi placitum fuerit, calicem mortis pro ejus amore libenter amplector, & gratias agere ac eum laudare æternum desidero. In manus tuas, Domine, commendo me, & mea omnia, fiat in me voluntas tua, totus tuus sum, & tu totus sis meus in tempore, & æternitate. Amen.

Alii modi, ægro præeundi in varios actus, & affectus. Ex Gymnas. Philos. Christ.

PRofiteor fidem Catholicam, ejus veritates amplector, & credo, eo prorsus modo, quo amplectitur, & credit illas Sancta Mater Ecclesia Romana. In hac fide divina vivere morique constituo, & pro qualibet veritate illius vitam contemno, Clementissime Deus, ego confiteor te esse Unum, & Trinum, Patrem, Filium, Spiritum Sanctum, tres personas divinas distinctas, & unum Deum æternum, omnipotentem, infinitum: hoc mysterium altissimum profunde adoro. Credo te, mitissime JESU Christe, esse verum Deum & hominem, incarnatum ex Maria semper Virgine. Credo te esse Redemptorem meum, qui per passionem & mortem tuam mundum reconciliasti Patri. Credo te instituisse septem in Ecclesia Sacramenta, inter quæ est illud mirabile Sacramentum Eucharistiæ, in quo totus verus Deus & homo existis. Confirma me, Domine, in hac hora, ut hanc fidem fortissime teneam tanquam verus Ecclesiæ filius: profecto impossibile est aliquid in ea falsum inveniri, quia nititur infinita infallibili veritate tua.

Domine JESU Christe, qui dilexisti me & tradidisti teipsum pro me, firmissime spero in magna bonitate, & misericordia tua. Certissime confido, Domine, me fore salvum per merita tua infinita. Tu, Domine, es infinite bonus, & in Scriptura tua testatus es te nolle mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat. Ecce, Domine, ego toto corde convertor ad te, certoque confido fore, ut in æternum vivam. Confirma cor meum in hac hora, ut bene sentiam de infinita bonitate tua, quæ delectatur benefaciendo & ostendendo seipsam. Ecce, Domine, occasio benefaciendi, ut glorificeris parcendo, & miserendo. Tu, Domine, cum posses sine passione ac morte homines salvos facere, maluisti, ut ubi abundabat delictum, superabundaret misericordia tua, & copiosissime redemisti me, ita ut omnia peccata mea coram redemptione tua sint quasi stipula sicca coram igne infinito. Quomodo ergo non sperabo veniam, & salutem sempiternam? Certissime spero, Domine, me salvum fore per te: verba tua sunt fidelissima, & promissa tua sunt verissima, ut dixisti: omnis, qui petit, accipit: hac promissione fundatus posco æternam beatitudinem, quam me consecuturum fortissime spero.

JESU Christe, Fili Dei vivi, bonitas infinita, vellem nunc possidere omnia corda Spirituum beatorum, & omnium Sanctorum, quos creasti, ut te unicum, & infinitum bonum meum immenso amore diligerem. Domine, eo modo, quo possum, per affectum amplector omnia corda hæc, & amo te super omnia propter te. Placet mihi, Domine, quod regnes in æternum, & sis Rex omnium Regum, omnipotens, altissimus, gloriosissimus, beatissimus, & omni perfectione perfectissimus. Sacrifico me totum tibi, Domine, & cupio strictissime adhærere tibi; fac, Domine amabilissime, ut nihil mihi placeat præter te, & indefessis viribus in hac præsertim hora quæram te.

Clementissime Domine JESU Christe contra rationem omnem sive justitiæ sive gratitudinis offendi te benignissimum Dominum, & Redemptorem meum, quod in hac hora præsertim confiteor. Pœnitet me, Domine, peccatorum meorum propter te, non addam ultra, ut peccem tibi. Detestor Domine, omnem culpam, mallemque obiisse quam peccasse, non committam amplius, ut te Deum meum offendam. Abominor, Domine, omnia peccata, quia tibi displicent; patiar potius mortem, quam leviter peccem. Confirma me, Clementissime Domine, in hac hora, & totis visceribus diligam te Deum Dominum, & Salvatorem meum, ut ex amore tuo nascatur odium, & detestatio peccatorum, quibus irritavi te.

Pactum infirmi cum Deo.

Itaque Charissime, numquid credis firmiter JESUM Christum esse verum Deum, & hominem pro te crucifixum, & mortuum? *Æger, vel ejus nomine alius respondet; Credo.* Numquid speras certo te fore salvum per merita Domini nostri JESU pro te Crucifixi, & mortui? *Spero.* Numquid pœnitet te peccatorum propter Deum summe bonum, offensum, & proponis firmissime non amplius peccare? *Maxime.* Fac igitur etiam hoc pactum cum Deo, & dic ex corde: Misericordissime Deus, scis, quia in hac infirmitate mea non possum multis verbis te precari; opto ergo toto corde, ut quoties arteria mea dederit pulsum, quoties anhelitum traham, quoties faciam minimum motum manus, oculi vel alterius partis corporis mei, toties tu benedicaris, & lauderis ab omnibus creaturis tuis. Ex nunc pro tunc declaro, mi Domine, toties mihi placere, & gaudium esse, eo quod sis, qui es, perfectissimus, excellentissimus, adeoque potens, ut omnes egeamus tui, tu vero nullius. Toties gaudeo te esse infinite sapientem, misericordem, justum, & bonum. Toties gaudeo, Domine, propter opera bona, quæ aliquando acta sunt, & aguntur in dies, agenturque imposterum ex amore tui, aliaque omnia, quæ fieri possent ab iis quos creasti, & creare potuisti sub quanta possibile est perfectione. Toties lætor plurimum ob ea, quæ Dominus meus JESUS Christus, Virgo sanctissima, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Sancti Sanctæque omnes obierunt, necnon ob amorem illum, quo te æternum prosequentur cum omnibus angelicis Spiritibus; Toties offero tibi quæcumque Sacrificia tibi oblata sunt, offeruntur, offerenturque imposterum, notanter autem SS. Missæ Sacrificium. Toties me in manus tuas committo, ut de me disponas tanquam de re maxima tua, ex nunc, & in æternum. Toties displicent mihi peccata omnia, quæ a condito mundo perpetrata sunt, & usque ad finem ejusdem perpetrabuntur: utinam, o bonum meum, vice cujusque peccati millia millium obsequiorum tibi impenderentur. Toties dimitto ex corde propter te omnibus, qui me unquam offenderunt vel offendent, & pro qualibet offensa mihi irrogata, pero Domine, ut des illis insigne quoddam beneficium, & tandem mortem, qualem mihi opto, felicissimam. Demum toties offero divinæ Majestati tuæ, quidquid boni possum offerre, maxime vero vitam, passionem, & mortem Redemptoris mei JESU Christi, ac omne tuum in te ipso beneplacitum, in gratiarum actionem pro beneficiis, quæ a te accepi, & pro charitate, quæ ab æterno dilexisti me; huncque ipsum actum, quem nunc elicio, toties denuo ratum esse volo, quoties aliquod e signis prædictis edidero. Quoties ergo jam dicta occurrent declaro intentionem meam esse, tot vicibus id ratum facere, quot creaturæ productæ sunt, vel etiam produci possunt, imo quoties possibile, & imaginabile est idipsum iterari, ac multiplicari, atque hoc pure ob amorem tui in agnitionem supremæ Majestatis tuæ, ex motivis sanctissimis, & perfectissimis, quem habere debeo vel possum: in signum autem, quod rata habeam, quæ ita proposui, Domine, quod dixi, dictum volo, affectu quantum possum maximo.

Christus, & ejusdem merita offeruntur pro peccatis ac debitis nostris.

Agnosco, amantissime Pater, non esse me parem immensis debitis, quæ per peccata mea contraxi, memento tamen, o Domine, Filium tuum, meum autem Redemptorem JESUM Christum constituisse me hæredem meritorum suorum. Hoc jure nixus offero Majestati tuæ pro lytro impuritatum mearum castissimum corpus JESU mei, opera Spiritus Sancti in Virgineo utero conceptum: Vice errorum, quibus a semitis justitiæ tuæ deviavi, offero pedes ejus amabilissimos Cruci affixos. Quia vero mundi ego idola sæpius adoravi, genua tibi dedico ejusdem sanctissimi Filii tui, semper ad te adorandum inflexa. Pro intemperantia gulæ meæ offero temperantissimum appetitum Salvatoris mei. Pro pessimis præcordiis meis, piissima viscera JESU Christi. Pro corde meo terreno, & terrenorum amante, celeste cor Redemptoris mei. Pro inconstantia, & impatientia mea, pectus, & humeros JESU mei. Pro meis iniquis manibus, superbo capite, oculis lascivis, & amicis obtrectationum auribus, manus Cruci confixas, confossum spinis caput, oculos sanguineis lacrymis suffusos, saturatas opprobriis aures, os denique illud felle, & aceto potatum. Pro pessima lingua, plena criminum anima, memoriæ, intellectus, & voluntatis meæ præpostero usu, linguam, animam, memoriam, intellectum, & voluntatem Christi omnibus gratiæ, & gloriæ thesauris illustres. Postremo pro cunctis vitiis meis omnes Domini ac Redemptoris mei virtutes.

Exercitium ad quinque vulnera Christi, quorum unum ad singulas orationes osculatur æger.

Saluto, piissime JESU, & tota devotione osculor roseum vulnus dexteri pedis tui, precorque, ut per illud plenam omnium delictorum remissionem mihi concedas.

Saluto, benignissime JESU, & tota devotione osculor vernans vulnus sinistri pedis tui, precorque, ut per illud instaures omnes ruinas perditæ vitæ meæ.

Saluto, dulcissime JESU, & tota devotione osculor floridum vulnus dexteræ manus tuæ, precorque, ut per illud mortifices in me, quidquid tibi displicet.

Saluto, optatissime JESU, & tota devotione osculor charum vulnus sinistræ manus tuæ, precorque, ut per illud, eum ornatum internum gratiæ mihi dones, quo tibi placeam.

Saluto, desideratissime JESU, & tota devotione osculor amorosum vulnus sanctissimi lateris tui, precorque, ut per illud me totum tibi copules, & unias. Tu, Domine, in istis beatis vulneribus tuis me include & præsta, ut ex eis verum tui amorem æternamque salutem hauriam. Scribe illa in corde meo, pretiosissimo sanguine tuo, ut in eis legam tuum dolorem pariter & amorem, ut in me erga te, & dolor compassionis excitetur, & ardor dilectionis accendatur. Sit omni tempore ac præcipue in hora mortis meæ, mihi certum in illis refugium, & secura protectio. Amen.

Exercitium omnis generis virtutum, quas æger uno verbo repetito interne eliciet, vel alius nomine ipsius.

Credo in Deum meum, quia ipse revelavit, qui est infinita veritas: *Credo.* Spero in Deum meum, quia gratiam in hac vita, & gloriam in altera promisit ipse, qui in promissis servandis fidelissimus est, & potentissimus servare: *spero.* Amo te, Deus meus, super omnia, quia infinite perfectus es, & amabilis: *amo.* Doleo ex toto corde, quia infinitam bonitatem tuam offendi: *doleo.* Adoro infinitam Dei mei Majestatem, a qua & in qua omne bonum esse recognosco: *adoro.* Veneror sanctissima nomina JESU, Mariæ, Joseph, ut sint mihi ultima tessera salutis: *veneror.* Exosculor sacratissima JESU pro me Crucifixi vulnera: *exosculor.* Colo omni submissione possibili venerabile Eucharistiæ Sacramentum: *colo.* Confiteor summam ingratitudinem, quia beneficiis divinis abusus sum: *confiteor.* Confundor, quod tam ingratus fuerim pro omni amore, benignitate, & fidelitate Dei erga me: *confundor.* Gratias ago Deo meo, qui me ad imaginem, & similitudinem suam creavit, capacemque æternæ beatitudinis effecit: *gratias ago.* Habeo tibi gratias, amantissime JESU, pro sacratissima incarnatione, passione ac morte tua: *habeo gratias.* Utinam, o amabilissime Deus, nunquam te offendissem, quia tu es propter te dignissimus non offendi: *utinam.* Utinam, clementissime Deus, peccatores resipiscant, & requirant te: *utinam.* Utinam omnes homines te cognoscant, sicuti es perfectissimus, ament, sicuti es optimus, glorificent, sicuti es præcellentissimus: *utinam.* Utinam, o optatissimum bonum meum, ardentissime amarem te: utinam æstuantissimis desideriis jugiter anhelarem ad te: *utinam.* Utinam, o

Domi-

Domine, haberem tantum amorem, & affectum ad te, quantum unquam alia creatura habuit; *utinam*. Utinam te Deum meum tanta laude, honore & amore prosequi possem, quanto te Angeli, & SS. omnes prosequuntur; *utinam*. Propono, amabilissime Deus, potius mori millies, quam te unquam amplius offendere; *propono*. Peto, o infinita bonitas, ut potius me mori quam te offendere permittas; *peto*. Peto speciosissime Domine JESU, tam validis amoris vinculis tibi astringi, ut nunquam recedere, nunquam averti a te valeam; *peto*. Piissime Deus, vitam & voluntatem meam in manus tuas consigno; *consigno*. Operare in me, o Domine, & utere me pro tuo beneplacito, in tempore & æternitate; *operare*. Resigno me totum, omnipotens Deus, sanctissimæ voluntati tuæ, ut agas de me, per me & circa me, quidquid tibi placuerit; *resigno*. Da mihi, Deus meus, quidquid vis, quando vis, & quantum vis; *da mihi*. Offero tibi, o clementissime Pater, corpus, & animam cum omnibus viribus, & potentiis meis; *offero*. Offero, & dirigo, o summe Deus, omnes meas cogitationes, verba, & opera ad gloriam nominis tuis; *offero*. Offero tibi, o cœlestis Pater, dilectissimum Filium tuum Dominum meum JESUM Christum, in unione amoris illius, quo illum in hunc mundum misisti; *offero*. Offero tibi illius angustias, sanguinem, sudorem, passionem & mortem ad felicem mihi mortem impetrandam; *offero*. Gaudeo, mi Deus, quod sis, qui es, Deus infinite pulcher, infinite sapiens, bonus, & perfectus; *gaudeo*. Gratulor tibi Deus, quod omnes creaturæ non sint sufficientes ad te digne colendum, & glorificandum; *gratulor*. Deus meus & omnia, sim totus tuus, & tu totus meus; *sim totus*.

Denique hæc tria; roga Deum per Christi merita, ut non decedas ex hoc mundo, nisi rite susceptis ultimis Sacramentis, ut ultima cogitatio tua sit de Christi passione, & morte, ut ultima verba tua sint, quæ saltem corde exprimas, JESU, Maria, Joseph, adeste mihi in hoc extremo articulo; *rogo*.

Oratio pro felici morte ter dicenda. Ex Palmeto Nakateni.

DOmine JESU per amaritudinem tuam, quam sustinuisti in Cruce, maxime quando benedicta anima tua de corpore egrediebatur, miserere animæ meæ in egressu suo. Amen. Pater noster, &c. Cæsarius *l*. 12. *c*. 15. *refert quemdam vi hujus orationis sine Purgatorio ad cœlos admissum*.

Testamentum hominis Christiani.

In nomine sanctissimæ, & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

EGo N. N. animam meam trado in manus Creatoris, & Redemptoris sui; corpus terræ, unde exivit, restituendum relinquo; temporalibus bonis, & honoribus ac deliriis prompto animo renuntio; te solo Deo ac Domino meo frui cupio.

De peccaris meis maxime doleo, ideo, quia te Deum meum, quem super omnia amo, offenderim, seriam emendationem, & satisfactionem tua ope præstandam promitto. Offensas omnes omnibus lubens condono, quod idem, ut mihi fiat, humillime peto. Credo, quidquid Ecclesia Catholica mihi credendum proponit. Spero me per infinitam misericordiam tuam, mi Deus, remissionem omnium peccatorum, & vitam æternam consecuturum. Eumdem te verum Deum trinum in Personis, summum, & unicum bonum meum amo ex toto corde meo, ex tota anima mea, & ex omnibus viribus meis. Mala perinde ac bona de manu tua cum gratiarum actione accepto, & me totum divinæ Providentiæ sanctissimoque arbitrio committo.

Hanc ultimam voluntatem meam roborari, & confirmari peto testimonio, auxilio vestro, o S. Maria, o S. Joseph, o S. Angele Custos, o S. Barbara, o SS. Patroni mei N. N. adeste, obsecro, piis desideriis ac votis clientis vestri N. N.

Orationes pro felici morte.

Ad B. Virginem.

O Maria virgo pia, Mater Dei, cœli via, precor te per dolorem illum, qui transfixit animum tuum, quo tempore Filius tuus patiebatur, & per lætitiam, qua in ejus Resurrectionis gloria exultasti, ut me respicias, misericorditer in extrema lucta constitutum; ea namque hora est, cujus causa toto vitæ tempore cupio esse famulus, & cultor tuus; in ea hora confirma timidam animam meam, repelle conatus infensissimi dœmonis, & impetra, ut placide conquiescam; Per Christum Dominum nostrum.

Ad S. Joseph.

O Sancte Patriarcha Joseph, adsis mihi in illa hora, quando præmortuam linguam meam amplius movere non potero ad te invocandum, nec oculos meos ad te levare; esto tunc memor precum harum, quas ad te supplex nunc effundo. Subveni mihi in hora resolutionis meæ, ne potestas inferorum adversum me prævaleat; Per Christum Dominum nostrum.

Ad Angelum Custodem.

ANgele bone, qui custos es meus fidelissimus, defende me in prælio, ut non peream in tremendo judicio. Repelle inimicas potestates in ea hora, qua ad æternitatem evocabor, ut tecum aliisque SS. Angelis laudem Deum in æternum. Amen.

Ad S. Barbaram.

O Patrona morientium, gloriosa virgo, & martyr Barbara, memor pollicitationis tibi divinitus factæ, ne patiaris me ex hac vita imparatum excedere, sed vera prius ac integra confessione purgatum: Christique sponsi tui vivifico corpore munitum: Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

Q. 274. *Quid notandum sit circa Confessarium illius, qui te-* 1869
netur ad restitutionem famæ vel aliorum bonorum? R. §. 1. Quos prudenter judicare potest scire, & satisfacere velle obligationi restituendi, ordinarie non tenetur eos admonere; est tamen apud plerosque consultius admonere saltem indirecte. Quandonam autem, & quantum pœnitens teneatur restituere dictum est in l. 3. p. 2. Et cavere debet Confessarius, ne aut nimium aut nimis parum imponat. Quid agendum sit, si ex ignorantia vel errore indebite obligarit aut deobligarit a restitutione, dixi a num. 1780.

§. 2. *Caj. Molin. & alii* communiter dicunt non esse ab- 1870
solvendum, qui antehac admonitus non restituit, quod *Lugo* dicit regulariter esse observandum, nam sicuti voluntarie manens in periculo proximo peccandi non potest absolvi, ita neque hic, merito enim timetur relapsus, cujus experimentum dedit. Si tamen jam essent circumstantiæ, ex quibus colligeretur magis serio velle, & probabiliter facturum, absolvi posset, attamen recte injungetur, ut prius ad Communionem non accedat, quam actualiter restituerit, nisi esset specialis ratio etiam hoc permittendi. *Trid. sess.* 25. *de Refor. c.* 12. præcipit, ut qui decimas non solvit, aut impedivit, ne solverentur, non absolvatur, *nisi plena restitutione secuta*; quod tamen plerique cum Sanch. *in Decal. l.* 2. *c.* 20. *n.* 10. intelligunt, nisi excuset impossibilitas restituendi. Motiva permovendi ad restituendum proponit Viexm. *tota parte* 2. nam non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; nec debet is apud homines timere confessionem, qui vult apud Deum invenire gratiam, quæ temporalibus bonis utique præferenda est. Et quid proderit tacuisse hanc obligationem suam vel hæredibus aliena relinquere? certe ista tantum conferent ad damnationem, & ad impediendam quoad cetera Dei benedictionem. Juvat etiam interrogare penitentem, quid vellet sibi fieri, si ablata sibi essent bona fortunæ, vel famæ, an non vellet sibi restitui? hinc faciat hoc alteri, quod sibi fieri vellet.

Q. 275. *Quid observare debeat Confessarius fatui, surdi,* 1871
muti, hominis linguæ peregrinæ? R. §. 1. Qui scitur esse plane fatuus, absolvi non debet, quamvis genuflectat, se accuset, tundat pectus; id enim facit, quia vidit, & audivit alios facere: & reipsa capax non est peccati vel actuum supernaturalium ad absolutionem prærequisitorum. Semifatuus est capax peccati, cum habeat libertatem saltem imperfectam, unde si prudenter judicetur, quod hic & nunc habeat saltem imperfecte actus ad penitentiam prærequisitos, potest absolvi saltem sub conditione, ubi dubium est, etiam singulis mensibus, inquit Gob. *t*. 7. *n*. 468. Ut vero quis credatur non esse plane fatuus, non sufficit, quod distinguat inter status hominum, exhibeat reverentiam clericis, aliqua mandata recte exequatur, hæc enim fieri possunt sine libertate, & absque discretione inter bonum, & malum morale: itaque in hoc consuli debet judicium prudentum, & si dubium sit, an sit semi-an plane fatuus, in articulo mortis disponi debet, quantum potest, ad pœnitentiam, & absolvi sub conditione.

§. 2. Qui quandoque delirant, quandoque sapiunt, pos- 1872
sunt tempore lucidi intervalli absolvi, non aliter ac illi, qui semper sapiunt. Qui in aliquo tantum objecto delirat, v. g. si se putet esse Regem, & in reliquis non det signa amentiæ, absolvi potest, quia talis deliratio oriri potest aut per species circa hoc objectum tantum, turbatas vel male ordinatas, aut per apprehensionem vel desiderium nimis vehemens circa hoc unicum; atque ita homo talis manebit capax actuum liberorum circa alia objecta, Gob. *n*. 469.

§. 3. Surdaster Confessario ignotus, qui audire non potest, 1873
nisi Confessarius clamet, aut ita loquatur, ut circumstantes audiant, remitti debet ad locum separatum: Si autem Confessario nota sit illius innocentia, eo quod non soleat nisi venialia afferre, audiri potest, & absolvi, opus enim non erit talem de aliquo interrogare, & pœnitentia imponi potest ostensis digitis vel Rosario, prout inter ipsos antehac convenerit. Quod si prudens metus sit, ne afferat materiam mortalem, circa quam interrogari debeat, remitti debet ad alium locum. Et quamvis Gob. *n*. 463. dicat non displicere sibi, si dicatur talem eo ipso, quod tali loco confiteatur, dare potestatem Confessario loquendi ea, quæ ad absolutionem sunt necessaria, quamvis etiam ab aliis audiantur, tamen hoc debet universaliter admitti, quia plerique putant se ita confiteri, ut non sit opus interrogari.

1874 §. 4. Si pœnitens sit mutus, & non surdus, facile juvari potest per interrogationes, quibus per signa respondeat. Si postquam didicit necessaria scitu, & creditu, fiat surdus & mutus, extra articulum mortis absolvi non potest, nisi scripto vel signis ostendat, quod doleat. Et si per signa possit significare species peccatorum, & numerum, ad hoc tenetur uti & ad accedendum illum Confessarium, qui præ reliquis ea signa noverit, vel per usum cum illo, vel ex relatione domesticorum, Gob. *a n.* 475. Quod si a nativitate sit surdus, & mutus, putant aliqui absolvi non posse, quia non videtur capax actus fidei, cum nihil sciat de revelatione Dei: econtra alii putant posse absolvi, si det signa pœnitentiæ, est enim capax peccati, item agnitionis Dei, vitæ æternæ, &c. quæ per signa illa declarari possunt: & ita ex Tann. testatur Gob. *t.* 4. *n.* 132. quod aliquis a nativitate surdus, & mutus etiam mysteria Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis potuerit signis ostendere, Deo forte per intellectum perspicaciorem vel magis illuminatum supplente, quod deest in sensibus: ideoque putat *Gob.* talem absolvi potuisse etiam sæpius, & extra articulum mortis: & consequenter secundum Lohn. & Dian. *p.* 5. *t.* 6. *R.* 3. obligandus erit semel in anno confiteri, quamvis non posset se accusare de aliquo certo peccato, quia sufficit accessisse animo, ut se accuset, cum per hoc sufficienter fateatur se peccasse: potest autem illi pro pœnitentia injungi, ut pectus tundat, flectat junctis manibus vel expansis brachiis; nam probabile est non requiri ad satisfactionem sacramentalem; ut peragatur ex intentione complendi Sacramentum, ideoque potest injungi opus, quod postea faciet vel tum facit, *Lohn.*

1875 §. 5. Si quis sit a nativitate surdus, mutus, & cæcus, censeri debet velut perpetuo amens, cum non videatur ullo modo edoceri posse res sacras, adeoque nullum Sacramentum est illi conferendum præterquam Baptismus, *Terel. Lohn. Gob.* Qui autem post usum rationis casu vel morbo factus esset surdus, mutus, & cæcus, vix poterit cognoscere aliquid de absolutione sibi danda, unde secundum *Lohn.* sola extrema Unctio videtur illi esse danda; sed non video, cur dari non possit etiam Eucharistia pro Viatico.

1876 §. 6. Si Confessarius ob imperitiam linguæ non possit percipere mortalia, si commode fieri potest, remittere debet ad alium peritum linguæ, si autem sine gravi incommodo remitti non possit: & saltem aliquod veniale intellexerit, tum non tantum in articulo mortis aut quando præceptum obligat, sed etiam alio tempore licite absolvitur, quia in tali casu sufficit integritas formalis, Sa, Laym. Castr. Stoz. *l.* 2. *n.* 91. Semper autem videtur esse permolestum sæcularibus, si postquam se præpararunt, inauditi remittantur, quando alius linguæ peritus diu aberit, Gob. *t.* 7. *n.* 485. Tenetur tamen talis pœnitens mortalia non intellecta suo tempore confiteri alteri intelligenti, & ideo jam posset omnino de illis tacere si certo sciret Confessarium hunc non intellecturum quoad speciem. Quod si sola venialia habeat, potest accedere Confessarium imperitum linguæ, relicto perito, *Gob.*

1877 §. 7. Si quis sciat linguam principalem, v. g. Germanicam quamvis non intelligat aliquas dialectos, seu modos loquendi alterius linguæ subordinatæ, v. gr. VVestphalitæ, Gob. n. 486. dicit, quod licite se exponat pro audiendis VVestphalorum confessionibus: sed ubi necessitas nulla est, videtur dicendum, quod teneatur prius intelligere tales modos loquendi, vel saltem in confessione petere explicationem aut circumlocutionem, alioquin sine justa causa negligit integritatem materialem.

1878 *Q.* 276. *Quid observare debeat Confessarius pœnitentis generaliter confitentis, vel antehac male confessi?* R. §. 1. Aliqui ideo confitentur generaliter, quia hactenus sæpe soliti sunt confiteri sacrilege vel sine examine, dolore aut proposito, vel quia putant se aliqua mortalia nunquam esse confessos, quæ qualia sint, nesciunt: & isti omnes per ordinem præceptorum Decalogi, & Ecclesiæ examinandi sunt, sicuti si nunquam essent confessi. Alii faciunt pro majori securitate sua, aut ad magis expianda peccata, aut quia ingressi sunt statum religiosum, in quo id statuitur; & cum his ita est procedendum, ut primo interrogentur, an non ab ultima confessione in aliquo Deum graviter offenderint: si affirment, aut hæc peccata primo dicant in specie, & numero: si negent, aut quando hæc jam dixerunt; permittantur de priore vita dicere, quod occurrit, neque importunus sit Confessarius in exquirenda specie vel numero, nisi pœnitens fieri vellet, quia cum semel sint bene confessi, uti suppono, opus non est pœnitenti novam molestiam facessere.

1879 §. 2. Si pœnitens velit, potest, per se loquendo, mortalia nunquam confessa miscere cum aliis confessis, ut dictum est a n. 1181. Et quamvis pœnitens dixerit se velle de tota vita confiteri, tamen omittere potest mortalia aliqua, dummodo ea antehac sit rite confessus, ut dixi n. 1183. sed notat *Lohn.* Religiosos quibus præcipitur singulis annis confiteri generaliter, per hoc non satisfacturos præcepto. Præcipua autem cura Confessarii esse debet, ut generaliter confitens studiose eliciat actus prærequisitos præcipue autem sincerum dolorem, & propositum: longe enim plus de his laborandum quam de enarratione peccatorum.

1880 §. 3. Quamvis, secundum aliquos, non esset obligatio imponendi pœnitentiam pro sola confessione generali, ne idem bis puniatur, tamen ob nova peccata addi debet aliqua, & communiter etiam ob priora, quia sic censetur velle pœnitens; & ita consulitur integritati Sacramenti. Quod si pœnitens mistim omnia dicat, confessa, & non confessa, imponi debet pœnitentia proportionata, veluti si nullum esset confessus; cum enim nullum distinguat ab altero, vult omnia accipi veluti non confessa.

§. 4. Confessio generalis non est permittenda scrupulosis, 1881 nisi cum cautelis notatis l. 1. n. 541. aliis vero, qui in peccatis luxuriæ vixerunt, una tantum vice permittenda, ne sordes eas sæpius movendo, se iterum inquinent: unde curandum ut jam accurate peragant, sic enim saltem indirecte remittentur omnia etiam per oblivionem omissa: imposterum autem permittantur generaliter confiteri tantum de anno in annum, aut in genere accusare se de illis. Nec expedit talibus suadere confessionem generalem, nisi postquam major impetus illius vitii est repressus.

§. 5. Cum illo, qui hactenus sæpe est confessus sacrilege 1882 vel invalide procedendum est secundum dicta a num. 1206. 1216. 1220. Non expedit autem semper, ut quando quis advertitur esse male confessus, statim prima vice moneatur de confessione generali, quia hoc quosdam nimium perturbat, præsertim si sint homines anxii, vel pudibundi vel plane rudes, qui putant impossibile sibi esse recordari omnium, quæ fecerunt: itaque tum Confessarius nulla facta mentione confessionis generalis instituat interrogationes circa singulas ætates pœnitentis, percurrendo præcepta, contra quæ potissimum peccare potuerit sicque confessionem generalem eliciat ab ipso vix advertente: in fine autem petat, an aliquid sit grave, quod præterea tota vita commiserit, & tum denique eliciat numerum sacrilegarum confessionum, & Communionum.

§. 6. Qui fecit confessionem generalem præmisso diligen- 1883 ti examine, secundum Jo: Sanch. Dian. Stoz. *l.* 1. *p.* 3. *n.* 613. Ill. *n.* 124. non tenetur amplius de vita anteacta cogitare, & si postea occurrat dubium, an hoc vel illud peccatum sit confessus, nisi certus sit esse omissum, potest præsumere se esse confessum, & omnia dubia de vita præterita deponere, alioquin, inquiunt, nunquam erit finis dubitandi, ac se, & Confessarios vexandi. Putarem tamen permittendum, ut ter aut quater adhuc addat, quæ incident, si non meminerit se esse confessum, secundum dicta l. 1. a n. 541. maxime si non semper fuit timoratæ conscientiæ, secundum dicta hic n. 612.

Pro juvando pœnitente, & reducenda peccatorum memoria utile erit hic ponere catalogum peccatorum ex Manuali Sodalitatis & directorio Polanci collectum.

CATALOGUS PECCATORUM

Pro instituenda Confessione generali.

Quomodo in sequentibus peccatis confitendus sit numerus & distinguenda species infima, dixi a n. 921. 945. 979.

Circa 1. præceptum, quod est colere Deum super omnia.

Circa fidem.

AN crediderit omnia, quæ S. Romana Ecclesia credit, Lit. A vel habuerit opinionem in aliqua re fidei Romanæ contrariam.

An verbis vel signis externis infidelitatem aliquam vel hæresim prodiderit aut probaverit, etiam solus nullo audiente, & contra quem fidei articulum.

An fuerit nimium curiosus in investigandis rebus fidei, & an de aliquo fidei articulo dubitaverit, & de quo.

An apud se habuerit vel legerit libros hæreticorum aliosve libros ab Ecclesia prohibitos.

An sciverit orationes aliaque necessaria, quæ quisque Christianus scire tenetur, ut sunt præcepta Decalogi & Ecclesiæ, oratio Dominica, Ave Maria, Credo, & mysteria principalia fidei.

An usus sit aliquo genere superstitionum, incantationum, divinationum per se vel alios.

An schedulas superstitiosas apud se habuerit ad sanitatem, indurationem aliamve rem obtinendam, & an alios induxerit ad earum usum.

An fidem habuerit somniis vel auguriis, accipiendo illa pro regula actionum suarum.

An curaverit sibi ex lineis manuum, signis vultus, &c. prædici futura.

Circa Spem.

AN nimium præsumendo de divina misericordia commi- B serit aliquod peccatum, vel in malo perseveraverit, differendo emendationem.

An in rebus adversis fiduciam potius in creaturis, & in auxilio hujus mundi quam in Deo collocaverit.

An diffidendo misericordiæ divinæ desperaverit de emendatione vitæ vel de remissione peccatorum, vel de æterna salute obtinenda.

Circa

Circa Charitatem,

C AN murmuraverit contra Deum, conquerendo quasi non esset justus, vel reprehendendo ejus Providentiam.

An per timorem aliumve respectum humanum cogitaverit offendere Deum, aut non facere, quod pro suo officio, & Dei servitio facere tenebatur.

An aversionem cum quodam horrore a Deo habuerit, & a rebus divinis ad salutem suam pertinentibus.

An maledixerit, vel blasphemaverit Deum, aut Sanctos, aliasque creaturas.

An abusus sit verbis Scripturæ ad profana, maxime ad turpia, scurrilia.

An exposuerit se periculo aliquorum peccatorum mortalium, & quorum: item an complacuerit sibi in peccato olim commisso, & quo illo.

An persecutus sit vel calumniatus fuerit hominibus piis, detrahendo bonis eorum operibus, vel impediendo, ne illa facerent; & speciatim an impedierit aliquem ne ingrederetur Religionem.

Circa 2. præceptum: Non assumes nomen Dei tui in vanum.

D AN juraverit falsum, sciens esse vel dubitans esse falsum sive joco factum sit, sive de re levi.

An juraverit promittendo rem licitam, quam postea sine causa rationabili non observaverit, aut an intentionem habuerit non servandi, cum juraret.

An causam dederit alicui, ut falsum juraret, vel non observaret juramentum licitum.

An jurarit adjuncta maledictione, v. g. diabolus me auferat, tale malum mihi eveniat, si non fecero, &c.

An juraverit se malum aliquod vel peccatum commissurum, aut non facturum bonum.

An juraverit minando alicui sine intentione exequendi juramentum.

An in judicio juraverit falsum, vel juridice interrogatus non responderit conformiter intentioni Judicis, vel consilium dederit aliis id faciendi. Quo casu non solum peccat mortaliter, sed etiam obligatur ad restitutionem, si inde secutum est aliquod damnum proximo.

An habuerit consuetudinem sæpe jurandi, non curando aut non considerando, an vere vel falso juraret.

An fecerit votum faciendi aliquod bonum, & non sit executus, vel executionem diu sine causa distulerit.

An voverit aliquid cum intentione non adimplendi votum.

An voverit se nihil boni, aut aliquid mali acturum, aut bonum quidem acturum, sed ob malum finem.

Circa 3. præceptum: Memento ut diem sabbati sanctifices.

E AN dies festos violaverit, faciendo vel mandando aliis opera prohibita ab Ecclesia, vel consentiendo illis, qui faciunt.

An omiserit audire Missam aut ejus notabilem partem die, quo præcepta erat, vel aliis causam dederit omittendi.

An ad eam sero venerit ex sua culpa, exponendo se periculo non audiendi totam.

An per notabile tempus in Missa die festivo dormierit, fabulatus sit, voluntarie distractus, vel alia re inani occupatus fuerit.

An curarit subditos suos diebus festivis interesse Missæ.

An confessus sit saltem semel in anno, & curarit, ut sibi subjecti id facerent.

An confessus sit sine prævio examine conscientiæ, dolore, proposito deserendi peccatum vel occasionem aliquam peccandi.

An ex pudore vel alia de causa reticuerit aliquod peccatum in confessione, aut ex defectu sufficientis examinis aliquando non sit integre confessus omnia mortalia.

An pœnitentias in confessione injunctas neglexerit, vel nimium distulerit.

An quovis anno tempore Paschali communicaverit ea dispositione, qua oportet.

An cum conscientia certa vel dubia peccati mortalis receperit Eucharistiam vel aliud aliquod Sacramentum, aut an cum tali conscientia administraverit aliquod Sacramentum.

An jejunarit in quadragesima, vigiliis, quatuor temporibus, cum esset obligatus: quisque autem obligatur expleto anno 21. ætatis, nisi justa causa excuset.

An die aliquo prohibito comederit carnes aut alios cibos in sua provincia prohibitos, vel causa fuerit, cur alii comederent.

An violaverit Ecclesiam aliquo peccato carnis vel effusione sanguinis. *Vide dicta n.* 1016.

An incurrerit aliquam excommunicationem, vel in ea susceperit aliquod Sacramentum, aut interfuerit officio divino.

An contumelia aliqua vel irreverentia affecerit imagines, Reliquias SS. aliamve rem sacram.

An obligatus ad Horas canonicas, omiserit recitare totas vel ex parte, aut in eis recitandis fuerit voluntarie distractus, vel debito tempore non orarit.

Circa 4. præceptum: Honora patrem, & matrem.

AN parvò honore affecerit patrem aut matrem, contemnendo illos vel offendendo factis aut verbis contumeliosis. *Qui veniant nomine parentum, & de injuriis contra alios propinquos, vide dicta a n.* 1005. F

An maledixerit patri aut matri vel in eorum absentia eos sit execratus, affecerit dedecore, detraxerit de eorum honore vel fama.

An inobediens fuerit patri aut matri in rebus justis; an etiam in rebus, quæ cedere poterant in damnum domus vel animæ suæ.

An parentibus in necessitate constitutis subvenire noluerit.

An desideraverit eorum mortem, ut hæreditate potiretur vel liberaretur imperiis.

An executus sit ultimas eorum voluntates.

An ex nimio parentum amore parvipenderit offendere Deum.

An pecunias a parentibus submissas, ad alienos usus converterit, vel eis subduxerit aliquid, mendaciis pecunias extorserit.

An leges justas vel mandata Superiorum transgressus sit.

An detraxerit vel malum aliquod optarit Superioribus ecclesiasticis aut sæcularibus. *De peccatis aliis, & injuriis contra Superiores, vide dicta a n.* 1010.

An pauperibus non subvenerit in extrema vel gravi necessitate, aut nimis durus fuerit contra eos verbis aut factis.

Parentes examinent se, an maledixerint suis prolibus, non educaverint, sicut debebant, instituendo eos in orando, & doctrina Christiana, attinendo ad observationem præceptorum Dei & Ecclesiæ, reprehendendo & castigando, dum male agerent, avocando a malis consortiis, occupando honestis exercitiis. Quod dicitur de prolibus, intelligitur etiam de servis, ancillis & aliis, quorum curam habere tenentur.

Circa 5. præceptum: Non occides.

AN aliquem habuerit odio, & quamdiu in eo perseverarit. G

An optaverit alicui mortem, grave malum vel damnum in anima, corpore, fama, honore, bonis fortunæ.

An iratus fuerit alicui cum intentione nocendi illi, vindictam sumendi, graviter lædendi, occidendi, si potuisset vel ausus fuisset.

An contendendo cum aliis, verberavit aliquem, vulnerarit, occiderit; commiserit aliis, ut facerent; factum nomine suo approbarit, ad id dederit consilium, auxilium, favorem, vel saltem in animo optarit alia mala proximo.

An provocaverit aliquem ad duellum, vel provocatus in illud consenserit: fuerit secundans in duello alieno, non impediverit, cum posset, interfuerit, aspexerit duellantes.

An noluerit veniam petere vel pacem inire cum eis, quos offenderat, vel pro injuria illa non sufficienter satisfecerit.

An noluerit condonare injuriam ab alio illatam.

An ex odio omiserit alloqui, salutare, deferre ordinaria signa vel obsequia amicitiæ, prout alias solebat, aut si abfuerit odium, an aliquid horum omiserit cum scandalo proximi.

An in rebus adversis, & infortuniis optaverit mortem, aut ex furore seipsum verberarit, sibi maledixerit, vel diabolo tradiderit, diabolum invocarit, & hæc ex animo, an ore tantum.

An maledixerit vivis vel defunctis.

An impatiens fuerit ad quævis verba vel injurias; & ideo eruperit in execrationes, blasphemias, dicendo, *Sacramenta, Sanguis Christi, Mors Dei &c.*

An per susurrationem excitarit discordias & inimicitias inter alios, sicque mala & damna causarit alicui proximo.

An ex odio vel invidia doluerit de prosperitate temporali, aut spirituali alterius: an gavisus sit de aliquo malo vel damno alterius.

An ex ira impetierit alios verbis acerbis, injuriosis, contumeliosis.

An verberaverit injuriose personam clericalem vel religiosam, ita ut in excommunicationem inciderit.

Circa 6. & 9. præceptum: Non fornicaberis: Non concupisces uxorem proximi.

PRo speciebus omnibus hic integre explicandis videri possunt dicta a n. 1022. communiora sunt sequentia. H

An habuerit cogitationes inhonestas, & in eis voluntarie hæserit se oblectando, etiam sine voluntate, & desiderio faciendi opere: dicat in quibus cogitationibus, sive de quibus objectis turpibus.

An peccaverit cum conjugata, consanguinea, voto castitatis obligata, &c.

An desideraverit cum tali peccare, saltem si potuisset vel ausus fuisset.

An peccans vel post peccatum conatus sit impedire conceptionem, ejicere semen aut fœtum, aut ad hoc consilium dederit.

An animo libidinoso aspexerit feminas, adolescentes, turpes imagines, vel statuas, comœdias obscœnas, pecudes coeuntes, &c.

An usus sit verbis lascivis cum intentione peccandi, vel provocandi alios ad peccatum, aut saltem prævidens alium per

per hoc posse scandalizari: & dici debet, an hi scandalizati fuerint liberi, conjugati, voto castitatis obligati, &c. Item an libenter audiverit ejusmodi colloquia.

An impudice attigerit feminas vel adolescentes, aut permiserit se tangi ab aliis: ubi de amplexibus, osculis &c. Item de sodomia, & aliis peccatis contra naturam, *de quibus vide dicta a n.* 1038. *& a n.* 1080.

An inhoneste attigerit bestias vel aliud peccatum cum eis commiserit. *Vide a n.* 1083.

An in seipsum peccaverit peccato mollitiei, polluendo se, seu maculando, turpiter tangendo, aspiciendo: & an eo tempore cogitarit de aliqua persona cum intentione peccandi cum illa.

An in Ecclesia commiserit ejusmodi pollutionem.

An animo peccandi miserit nuntia, litteras, munera, aut mediator fuerit respectu aliorum, ubi de consiliis, auxiliis datis ad peccata aliorum.

An adierit vel transierit locum aliquem cum mala intentione aspiciendi feminas, & se oblectandi: & de periculis peccandi quibus se exposuit; & de occasionibus peccandi, quas non declinavit.

An pollutioni in somno ortæ causam dederit, vel postea evigilans eam promoverit; aut in eam vel in ejus delectationem consenserit.

An carnali amore personam aliquam sit prosecutus: quamdiu in eo statu perseveraverit, & quæ interea fecerit vel facere tentaverit: an forte etiam fuerit causa, cur persona illa sit notata aliqua infamia.

An legerit libros impudicos, cecinerit cantilenas obscœnas, &c. delectando se in illis objectis turpibus, aut etiam aliis dando scandalum.

Qui sunt conjugati, examinabunt se in particulari, an mente, cogitando de aliis mulieribus, vel intentione, non habendo pro fine prolem sed pure delectationem carnalem, habuerint usum Matrimonii; Item an modis non ordinariis, sed fœdis vel periculosis; item an conjugi negaverint debitum, saltem nimia morositate. *Videri possunt dicta a n.* 1052.

Circa 7. & 9. præceptum: Non furtum facies, Non concupisces rem proximi.

I AN rem alienam sustulerit per fraudem vel rapinam, explicando quantitatem: & in specie, an sustulerit rem sacram vel de loco sacro.

An damnum intulerit alicui, & quantum, & an restituerit.

An rem alienam retineat sine voluntate domini, & non restituat statim, cum possit.

An cum non sit solvendo suis creditoribus, plura accipiat mutua, vel consumat, quam necesse sit, & ita proximus damnum patiatur.

An rem inventam retinuerit pro se. Idem est de rebus, quæ ad manus ejus venerunt, si eas non restituat suis dominis sciens esse alienas.

An emendo vel vendendo fraudem fecerit, aut in mercatura, aut in pretio, aut in pondere, & mensura.

An emerit ab eis, qui potestatem vendendi non habent, ut a servis & filiis-familias.

An emerit res, quas sciebat vel dubitabat esse furto sublatas, aut sciens aliquid de ejusmodi rebus consumpserit.

An habuerit voluntatem accipiendi, si posset, vel retinendi rem alienam, vel animum acquirendi & congerendi opes, ut dicitur, per fas & nefas.

An commiserit aliquam usuram, vel fecerit contractum usurarium, vel societatem injustam in mercatura.

An accepta solutione vel salario ad gerendum officium vel opus peragendum, non bene & fideliter illud gesserit.

An ministros suos vel operarios fraudaverit mercede sua, aut cum damno ipsorum distulerit solutionem, vel pro mercede obtruserit aliqua illis non necessaria.

An litem moverit contra justitiam, vel in lite justa usus sit fraude aliqua aut deceptione ad vincendum.

An usus sit adulterina moneta: indulserit ludis vetitis, vel per fraudem in ludo aliquid sit lucratus, vel luserit cum eis, qui non possunt res suas alienare, ut sunt filii-familias, &c. *De furto uxorum, filiorum, famulorum, vide l. 3. p. 1. a n.*971. 1014. 1032.

An defraudaverit gabellas justas, vel exegerit vectigalia injuste.

An simoniam aliquam commiserit quocumque modo.

An Ecclesiam privaverit Decimis, & aliis, quæ ei debebat.

An per media illicita vel malas informationes obtinuerit rem aliquam, quæ nullo jure ei obveniebat, vel an alios impediverit injuste, quominus bonum aliquod suum, vel lucrum consequerentur.

An consilium vel auxilium dederit; vel alio quocumque modo participaverit cum fure, raptore, detentore rei alienæ: vel cum posset & deberet, non impediverit damnum proximi.

Circa 8. præceptum: Non loqueris falsum testimonium.

K AN falsum testimonium dederit in judicio vel extra, vel alium ad hoc induxerit.

An mentitus sit, maxime cum præjudicio vel damno proximi. *De mendacio in Confessione, vide dicta a n.* 1175.

An famæ alicujus detraxerit, vel falso imponendo aliquod crimen, vel verum crimen adhuc occultum revelando, aut nimium exaggerando.

An in faciem etiam alicui dixerit contumelias contra honorem vel famam, aut fœda & probrosa ei nomina imposuerit, vel soli vel etiam aliis audientibus.

An in re gravi murmuraverit vel sugillaverit circa vitam aliorum, maxime hominum honoratorum, ut sunt Prælati, Magistratus, Religiosi, honestæ matronæ.

An aures præbuerit detrahentibus, calumniantibus, murmurantibus de proximo.

An secretum sibi commissum revelaverit: vel an revelaverit, quod in secreto vidit vel audivit: speciatim perpendat concernentia sigillum confessionis.

An alienas litteras aperuerit vel clausas artificio legerit.

An temerarium judicium habuerit de factis vel dictis proximi, interpretando in malam partem, & in corde suo condemnando eum de malo: vel saltem valde temere suspicando.

An animo obligandi se, aliquid alteri & promiserit, & promissionem non servarit, maxime si proximo inde secutum est damnum.

Circa peccata capitalia.

AN judicaverit bona, quæ habet, corporis, animæ, fortunæ, non habere a Deo, sed a se, & sua industria: aut si quidem judicet se habere a Deo, attamen præsumat se propriis meritis sine divina gratia accepisse, non dando per omnia gloriam Deo. L

An vane existimaverit se habere virtutem, quam non habet, vel se esse, qui non est, vel plus esse, quam est, contemnendo alios tanquam sibi inferiores.

An gloriatus sit in re aliqua, quæ sit peccatum, vel ad se extollendum commiserit aliquod peccatum.

An ut magnifieret, jactaverit se de aliquo bono, & multo magis de malo a se perpetrato, sive verum sit sive falsum.

An fuerit inordinate ambitiosus desiderando honores, & dignitates, & ideo quædam fecerit, quæ non debebat.

An, ne parvifieret ab aliis, fecerit aliquid, quod non debebat, cum scandalo proximi; aut omiserit facere, quod debebat, ut corrigere vel reprehendere delinquentem, conversari cum bonis, confiteri, aliaque opera Christiana exercere.

An pertinaciter veritatem impugnaverit, ne videretur victus vel male locutus.

An per arrogantiam alios contempserit, faciendo aliquid in eorum confusionem vel despectum.

An ex fastu nimios sumptus fecerit in vestibus, famulis, & aliis statui suo non convenientibus. Adde profusionem, & prodigalitatem cum dispendio familiæ, parentum, fratrum.

An comederit aut biberit intemperantius: an cum notabili damno sanitatis.

An biberit usque ad privationem rationis, vel cum periculo inebriationis.

An alium inebriarit, vel intenderit inebriare, vel periculo illius exposuerit.

An ex pigritia vel tædio rerum spiritualium bonum aliquod opus, quod facere tenebatur, omiserit.

De reliquis capitalibus ante dictum est.

Circa peccata aliena.

MOdi, quibus homo participat de peccatis alienis, his versibus continentur. M

Consulo, præcipio, consentio, provoco, laudo,
Non retego culpam, non punio, non reprehendo,
Participo, protegoque: meum in caput ista redundant.

Hinc consideret, an malum dederit consilium, vel auctor fuerit alteri, ut malum committeret.

An præceperit vel coegerit aliquem committere aliquod peccatum.

An consenserit peccatis aliorum, eaque approbarit, vel exemplo suo malo fuerit causa, cur alius peccaret vel permaneret in peccato.

An provocaverit alios ad peccandum, suggesserit modum, vel occasionem dederit peccandi.

An adulando iis, qui male agebant, vel laudando ipsa opera mala, causa fuerit peccatorum alienorum, vel cur non resipuerint, aut pœnituerint.

An cum posset, & deberet, non manifestarit aliorum peccata iis, quorum officium erat corrigere.

An non impediverit aliquod peccatum proximi, quia neglexit eum punire vel removere occasionem.

An omiserit reprehendere vel admonere peccantem, cum deberet, & posset facere.

An fuerit socius vel quocumque modo particeps peccati alieni.

An hospitio receperit, foverit, occultarit, defenderit homines male agentes.

Qui in officio, functione, statu speciali sunt vel fuerunt, debent specialiter circa ista se examinare.

Q.277.

1884 *Quæst. 277. Quid observare debeat Confessarius, si pœnitens confiteatur sola dubia, venialia vel imperfectiones?* Resp. §. 1. Mortalia dubia esse quandoque materiam necessariam confessionis, dixi a num. 598. & addidi num. 614. peccatum dubium non debere se solo subjici absolutioni dandæ absolute, ne si reipsa peccatum non fuerit, Sacramentum frustretur.

1885 §. 2. Non expedire confiteri sola venialia docet cum quibusdam Jansenistis Gummarus *in meth. tr. 1. ad objic. 6.* nisi quis esset magna sanctitate conspicuus, qui malitiam clare videat, & detestetur: permittit tamen fieri confessionem etiam solorum venialium, sed absque intentione Sacramenti vel absolutionis. Similiter auctor libri Gandavi impressi, cui titulus, *Notitia necessaria hoc tempore ad confitendum, & communicandum utiliter*, urget more primorum Christianorum, qui quotidie communicabant sine confessione, non esse confitenda venialia, maxime indeliberata, & quamvis sint deliberata, quæ difficulter vitantur, quia de illis difficulter habetur serium propositum. Addit, quod in hac vita sit quidam status perfectionis, in quo non indigeamus amplius confessione, neque in eo statu solitos fuisse confiteri primos Christianos. Alius libellus, cui titulus, *Aurea fodina suffossa*, pag. 43. & 44. dicit tempore SS. PP. non fuisse in usu confessionem peccatorum venialium. Opstraedt Mecliniæ 7. Augusti 1657. posuit hanc Thesin: *Ignoti pœnitentes, etiamsi tantum levia confiteantur, e. g. se leviter mentitos, vel iratos, vel in Sacros distractos fuisse, passim non sunt absolvendi.* Sed contra est, quia certum est ex dictis a n. 593. quod venialia sint materia sufficiens Sacramenti, & utiliter ea confiteantur etiam pii homines. Deinde omnino rejici debet sententia illa, quæ dicit viris perfectis non esse confitendum: labitur enim etiam justus sæpe, aut saltem potest de priori vita confiteri, ut gratiam in se augeat, & a lapsibus præservetur. S. Franc. Salesius *p. 2. Introd. ad vitam devotam c. 19.* ait, *Humiliter, & devote quot hebdomadis confitere, & si fieri potest, quoties ad sacram Communionem accedis; tametsi nullum peccati alicujus mortalis in conscientia tua remorsum sentias; etenim per confessionem, quam institues, non solum venialium peccatorum, quæ confiteberis absolutionem, sed & incredibile ad eadem imposterum evitanda robur recipies, uti & ingens ad eadem discernenda lumen, necnon abundantem gratiam ad omnem jacturam, & dispendium, quam tibi attulerant, reparandam: ad hæc humilitatis, obedientiæ, candoris & charitatis virtutem exercebis, & plures in solo hoc confessionis actu virtutes, quam in alio quocumque usurpabis.* Hujus Sancti indicium pluris facio, quam Jansenistarum.

1886 §. 3. Dixi a nu. 621. quamvis forte valide fiat, attamen non esse licitum extra casum necessitatis se tantum in genere accusare de solis venialibus, bene tamen in specie, v. g. dicendo, mentitus sum, licet non addatur numerus: quot autem, & qualia mendacia tum remittantur, dixi ibidem. Qualis esse debeat dolor de venialibus, dixi a nu. 681. & addidi a n. 715. quandonam dolor de venialibus censeatur revocari: motiva autem, quibus pœnitens adduci possit ad dolorem de venialibus, dedi n. 1727. Præterea dixi a n. 902. quale propositum requiratur circa venialia: quomodo vero elici possit propositum efficax circa venialia, quamvis cavere non possimus omnia, explicavi a n. 907.

1887 §. 4. Notat ex Gersone Rayn. *in Heter. t. 16. sect. 1. p. 8. n. 38.* posse fieri, ut crebra, & nimis sollicita confessio venialium obsit reddendo animam plus æquo timidam; etiam parum utile est texere longum catalogum omnium venialium, sed melius est in specie accusare se de paucis, de quibus certo dolet, de aliis autem omnibus in genere. Cardinalis Bona *De Missa cap. 4. §. 2.* ait: *In ipsa confessione vitanda prolixitas, & nimia diligentia in levioribus culpis recensendis.* Quod si pœnitens semper rediens cum eisdem venialibus hic & nunc non daret sufficientia signa sinceri doloris, & propositi, excitandus esset, aut ad specialem dolorem circa aliquod veniale determinate, quod gravius est & creditur facilius efficaciter displiciturum, aut suaviter inducendus, ut ex priori vita repetat aliquod mortale: peccata enim etiam antehac confessa, & plene remissa adhuc esse materiam sufficientem novæ absolutionis, satis certum est ex dictis n. 589.

1888 §. 5. Communis sententia est contra Jo. Sanch. *d. 1. nu. 4.* quod Confessarius debeat permittere, ut pœnitens etiam meras imperfectiones confiteatur, quamvis enim secundum dicta l. 5. a n. 211. & 214. imperfectiones, neglectus inspirationum divinarum, transgressiones Regularum non obligantium sub peccato, de se non sint materia sufficiens absolutionis, attamen ordinarie habent adjunctum peccatum, quod sit materia sufficiens, ideoque accusans se de talibus deliberate commissis absolvi posset; in praxi tamen exquirendum est certum peccatum, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis; Et etiam hic recte notat Gob. *n. 513.* non semper operæ pretium esse, ut pœnitens texat longum catalogum ejusmodi imperfectionum: sæpe enim alii pœnitentes impediuntur, aut saltem est jactura temporis, satis autem erit, si in genere etiam de illis se accuset. *Cavendus item*, inquit Bona supra, *multorum error, qui se prolixe de iis accusant, quæ peccata non sunt, ut de pravis habitibus & passionibus & de circumstantiis impertinentibus, quod sint superbi, iracundi & proni ad malum, quod Deum non amaverint ex tota cordis intensione, &c.*

§. 6. Quando pœnitens non affert materiam necessariam, 1889 & quia etiam non scitur, an afferat sufficientem, aut merito dubitatur, an efficaciter doleat de suis venialibus, ideoque illi non datur absolutio sed sola benedictio, putarunt aliqui id non posse fieri penitente inscio seu non admonito, sed non invenio causam, cur necesse sit eum admonere, nam judicium de danda absolutione vel sola benedictione pertinet ad solum Confessarium; quod autem absolutio non detur, ipse causa est, quia non ostendit se dispositum, & ex hoc, quod non admoneatur, nullum ei damnum vel incommodum causatur: ergo causa nulla est, cur admoneri debeat: In hoc autem non esse simulationem administrationis Sacramenti. dixi l. 6. p. 1. n. 158.

Q. 278. Quid observare debeat Confessarius mulierum? R. 1890
§. 1. Confessarius mulierum debet habere magnam patientiam, *ut audiat nugas, quæ solent ab ipsis admisceri in ipsa confessione: ut expiscetur veritatem eorum, quæ dicunt, modo ajentes, modo negantes, ut suadeat non expedire, quod ita crebro repetant confessiones generales, ut sinat protrahi confessionem ad diffusos discursus, quæ verbis valde compendiosis posset peragi, ut ferat idem peccatum in eadem confessione iterum atque iterum exprimi, & quidem sine ulla omnino necessitate: ut insurgentium scrupulorum nubes disjiciat; ut pusillanimes in spem salutis æternæ erigat, ut remissionem injuriarum animo tenacius inhærentium suadeat, ut inducat ad fugam occasionum proximarum, ut denique sustineat muliebrem levitatem inscitiam ac inconstantiam.* Hæc Pelliz. *tr. 10. c. 3. n. 162.*

§. 2. Confessarius debet esse cautissimus in conversatione 1891 cum mulieribus. S. Hieron. *in Epist. ad Nepotianum* ait: *Omnes puellas, & Virgines Christi aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige; nec sub eodem tecto mansites, nec in præterita castitate confidas. Nec sanctior David, nec Salomone esse potes sapientior. Memento, quod paradisi colonum de possessione paradisi mulier ejecerit. Periculose tibi ministrat, cujus vultum frequenter attendis. Si propter officium Clericatus vidua a te visitatur aut virgo, nunquam domum solus introeas; tales habeto socios, quorum contubernio non diffameris: caveto omnes suspiciones, & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur ante devita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicitas, & degustatos cibos blandasque, & dulces litterulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meum desiderium omnes delicias, & lepores, & risu dignas urbanitates, & ceteras ineptias amatorum in comœdiis erubescimus, & in sæculi hominibus detestamur, quanto magis in Monachis, & Clericis, quorum & Sacerdotium proposito & propositum ornatur Sacerdotio? Videas nonnullos accinctis renibus, pulla tunica, barba prolixa a mulieribus non posse discedere, &c.* Similia habet S. August. T. 8. *in Ps. 50. & T. 10. serm. 250. De tempore: alibi ait, Nec tamen quia sanctiores sunt, minus cavendæ: crede mihi, Episcopus sum, in Domino loquor, non mentior, cedros libani, idest, magnos Ecclesiæ Prælatos sub hac specie corruisse reperi, de quorum casu non magis præsumebam, quam Ambrosii, & Hier.* Rayn. *to. 2. opusc. I. in præf. n. 6.* refert dixisse S. Franciscum Seraphicum ob quorumdam e suis familiaritatem nimiam cum Clarissis; *Timeo Fratres, ne Deus abstulerit nobis uxores, & diabolus dederit nobis Sorores.* Propter ista pericula Societas JESU in Reg. 16. Sacerdotum sic habet: *In audiendis confessionibus, feminarum præsertim, severos potius se quam familiares exhibeant: in universum tamen paterna quædam & spiritualis gravitas in eis eluceat:* Atque etiam ideo S. Xaverius teste Tursell. *in ejus vita l. 6. c. 17. Quoniam in familiaritate mulierum ferme plus periculi est quam emolumenti, magnopere auctor erat Confessariis, ut in confessionibus, in colloquiis, in congressibus earum, in reconciliatione cum conjugibus cauti essent intentique ad suspiciones rumoresque hominum, & non tantum ad culpam criminis vitandum.* Addebat S. Xav. uxori affirmanti se enixius servituram Deo, si abstineret a consuetudine viri, non esse credendum, *quia muliebris ille fervor facile refrigescit, nec unquam fere suscipitur sine gravi aliqua virorum offensione.* Silvius *in notis, ad c. 22. Instruct. Pastor. S. Car. Borom.* ait, *Cavendum est unicuique, præsertim Sacerdoti, ne sub specie necessitatis, consilii vel auxilii, nimiam familiaritatem contrahit cum quantumque devota muliere, contingit enim, ut ubi videtur esse charitas, ibi vere sit vitiosa cupiditas .... Quatuor sunt potissima, quæ Sacerdotes quosdam reddunt inglorios ac inutiles (utinam non noxios) Pocula, Mulieres, Præsumptio, & eorum, quæ didicisse se putant, Usus indiscretus.* Videri potest Rayn. *to. 12. De sobria conversatione cum mulieribus.* Et singulariter Hadrianus Lyræus *Apophtegmatum S. Ignatii apopht. 3.*

Q. 279. Quid observare debeat Confessarius eorum, qui specialiter profitentur devotionem aut perfectionem. Resp. §. 1. Aliqui 1892 penitentes volunt esse contemplativi sive hypermystici, omnia extraordinaria sectantes, imo & loquentes vocibus extraordinariis, quales sunt, *submersio in abyssali profundo, annihilatio sui, effluxus a Deo, meditatio negativa, sanitas cœlestis, languor tartareus, &c.* hos egregie perstringit Rayn. *in Heter. t. 16. sess. 3. p. 2.* docetque sæpe comitari ingentem superbiam, proprii judicii tenacitatem, stultas imaginationes, insanias falsas. Itaque tales reducendi sunt ad veram humilitatem internam, de qua Rayn. *sess. 4. p. 1. a n. 9.* deinde ad puram in omnibus intentionem, de qua habet idem p. 4. & aliqua signa intentionis non puræ dedi l. 5. n. 371. in fine. Postmodum dirigendi sunt secundum communes regulas spiritus, quas

quas viri sancti & Ascetæ tradunt. Ferendæ autem non sunt personæ, ac præsertim mulieres, quæ advertuntur semper loqui velle de rebus spiritualibus, vel docendi causa vel ad dandum virtutis aut spiritualis scientiæ suæ specimen: *Novi quasdam*, inquit S. Hier. *in Epist. ad Nepotianum, maturioris ætatis, sed libertini generis, adolescentulas delectari, filios quærere spirituales, paulatimque superato pudore, &c.*

1893 §. 2. Sæpe etiam sunt pœnitentes, qui quibusdam devotiunculis addicti sunt, & simul hærent in vitiis; Corn. a Lapide *in c. 34. Eccli. vers. 28.* ait, *Alii peculiares devotiones sibi inducunt, v.g. die Sabbati jejunant, rosarium recitant, officium legunt in honorem B. Virginis, & interim in gravibus sceleribus persistunt, persuasi neminem posse perire & damnari, qui colat B. Virginem, eo quod ipsa sit mater misericordiæ: quæ omnia diabolus eis astute suggerit, ut per hosce errores & illusiones eos pertrahat in gehennam.* Itaque solicite edocendi sunt ista quidem bona esse, sed nihil profutura sine cura gratiæ Dei semper conservandæ. Quomodo autem corrigendæ sint personæ aliquæ ad externam sui mortificationem nimium pronæ, aut putantes visiones se habere, docet Ludov. de Ponte *in Epist. 20. post ejus vitam.*

1894 §. 3. Confessarius sæpe incidet in animas capaces perfectionis, pro quibus dirigendis indigebit speciali lumine obtinendo per orationem, & per lectionem librorum spiritualium. Ex piis Ascetis collegi sequentia veluti documenta.

1. Non omnes uno regendi sunt spiritu, nec uno docendi modo: modum, quo tu vel alius juvatur, non obtrudes importune omnibus: & ideo priusquam directionem incipias, conare pœnitentis intimos animi motus constitutionemque perspicere, ut instructiones tuas possis ejus capacitati & naturæ accomodare. 2. Apud unumquemque excitandum & fovendum est desiderium maximæ perfectionis, quamvis hic vel ille ad eam non putetur perventurus, nam & Deus desideria ad martyrium immisit Sanctis, quos martyres esse nolebat: Attamen ad perfectionem ducantur per gradus & ordinate: nec statim ab osculo pedum saliendum ad osculum oris, sed transcundum per osculum manuum, operando, & imitando actiones Christi, plusque imitando quam meditando. 3. Necessaria omnibus est mortificatio aliqua. Probatione etiam opus est, ut videas, quis in anima spiritus dominetur, & quis sit dominans affectus malus, qui primo superandus est: attamen cautela necessaria est in probatione, ubi indoles ad amorem propensa est, aut ubi temperamentum atra bile abundat, nam tum facile oritur inordinata affectio vel nimia dejectio. 4. Sæpe expedit animas eximiis a Deo donis ornatas sibi ipsis subducere quasi per contemptum eorum, quæ recensent, ne si ostendatur æstimatio, illis præparetur ruina per superbiam: hinc in obscuritate aliqua continendæ sunt, ut non sciant se scire vel sciri. 5. Animæ adhuc teneræ, quas Deus sibi primo conciliat, mollius tractandæ sunt; nec est omnino abeundum a divinis consiliis animam suaviter ducentibus: attamen cum nobilioribus animabus & paulatim provectis ea suavitate disciplinæ utendum est, quæ severitatem contineat: cum illis tamen non est utendum severiore disciplina, qui communi sorte feruntur, sed tantum cum illis potest fieri insolitum probandi genus, apud quos beneficia Dei singularia sunt & insolita, quia gratiæ tum pariformiter affunduntur, ut anima ad difficultates par efficiatur. 6. Animarum nobilium probationes non sint quæsitæ vel apertæ, hoc enim si advertant, facile ad omnem humilitatis, & abjectionis modum sese fingent, sed ita fiat probatio ex re nata, ut non videatur recedere a communi modo vulgares animas dirigendi; hinc communia & levia quandoque imponenda, quasi se ad earum imbecillitatem accommodando, & sic reprimetur superbia fervorque ad gravissimas probationes immoderatior: extraordinarii labores pœnalitatum non debent imponi, sed animæ sic sunt instituendæ, ut illos sua sponte deposcant. 7. Sequendus est instinctus divini ductus, qui unicuique propriæ perfectionis mensuram ponit, summa enim & propria cujusque perfectio est Deum sequi: unde cum certum sanctitatis gradum singulis definiverit Deus, non est altius enitendum, quam quo Deus vocat; hinc anima divinitus ad metum impulsa, abstrahenda non est, sed moderatoris est suo ductu consentire divino, ne opus Dei consiliis suis evertat. Et licet desiderium majoris perfectionis excitandum sit, hoc fiat circa modum proprium, ut nempe ea excolantur, ad quæ movet Deus, qui aliquando solam exteriorem vitam hominibus regendam relinquit, modum vero in interiori tenendum solus docet. 8. Circa eos, qui benignæ sunt indolis, sciendum, imprimis nihil esse difficilis, quam discernere virtutem naturali eorum indoli convenientem, eisque etiam difficillimum erit eamdem acquirere, nam in opere & exercitio natura agit non virtus, præsertim cum natura, utpote innata, sit fortior, usus autem facere debeat virtutes non natura. Suadendæ tamen & prosequendæ sunt virtutes naturæ accommodatæ, nam Dei gratia naturis se attemperat, ut suavius finem consequatur, & homo constantius in eum tendat. Nihilominus adhuc indoles ad certam virtutem prona, cum exercenda est virtus, reprimenda sæpe est, ne se nimium effundat, & ad exemplum a Christo datum revocanda, sic enim probatio fit, sitne virtutis actus vel indolis. Deinde in talibus hominibus opinio virtutis comparatæ eidem comparandæ officit, nam virtutem sæpe putant, quod naturæ est, ideoque solicite edocendi sunt, quod-nam sit proprium & supernaturale virtutis motivum, ut ex eo agere consuescant. 9. Suaviter corrigendi, qui in rebus agendis proprii sunt cerebri, & tenacioris judicii. Ad prudentiam spectat non obfirmare mentem ad aliquid faciendum vel omittendum, sed proponere firmiter, ita tamen, ut mutatis causis & circumstantiis immutari te sinas sine violentia: nec mens ita defigenda est in unam rem, ut ad alia forte magis necessaria, vel utilia reddatur minus apta. 10. Nunquam crede illorum spiritui, quos adverteris studiose extraordinaria sectari, nisi ex certis signis habeas id esse impulsu divino. Perfectio uniuscujusque est, *ordinaria* opera *bene* peragere, ut nempe mane bene surgamus, bene meditemur, bene oremus, legamus, vel audiamus Missam, bene doceamus, legamus, laboremus, bene comedamus, & bibamus, bene ludamus, & recreemus nos, bene conversemur cum proximo, bene faciamus examen conscientiæ vesperi, bene nos demus quieti: qui hæc bene facit, perfectus est: tum autem bene facit, si faciat tempore ac modo debito, & imprimis intentione pura, quia Deus sic fieri vult, & ut sic adimpleatur sanctissimum ejus beneplacitum.

§. 4. Huc spectant monita quædam, & sententiæ, quibus 1895 ad perfectionem se, & alios direxit Ludov. de Ponte, & habentur in ejus vita pag. 416. 1. Fac pro Deo, quod potes, & Deus faciet pro te, quod tu non potes. 2. Bene fac parva, & Deus te juvabit, ut possis majora. 3. Ne differas bona tua proposita, quia si jam non facis, quod potes, quotidie poteris minus. 4. Accipe dulcia hujus vitæ pro amaris, amara pro dulcibus, & habebis pacem. 5. Habeas tu curam Dei, & Deus habebit curam tui. 6. Esto liberalis erga alios, & Deus erit erga te. 7. Da, quod a te petunt, & Deus dabit tibi, quod tu petis. 8. Si desideras implere voluntatem Dei, quare fallis obedientiam properando ad alia, cum jam habeas, quod desideras? 9. Si turbaris interius in eo, quod facis, signum est, quod in eo quæras aliquid proprium. 10. In me nihil, in Deo omnia. 11. Ego sum, qui non sum: Deus est, qui est. 12. Verus amor Dei mavult hic pati, quam gaudere: bibere calicem amaritudinis quam dulcedinis. 13. Verus amor Dei magis quærit gloriam Dei quam propriam. 14. Verus amor mavult dare quam accipere, & si desiderat accipere, dandi causa desiderat. 15. Verus amor mavult amare quam cognoscere, pluris æstimat obedientiam quam scientiam. 16. Cura facere omnia & sola, quæ Deus vult, & sic ejus voluntatem impleveris. 17. Cura facere voluntatem Dei prompte ac pure, quia ipsius voluntas est, & ut ei placeat, & sic feceris eam in terra, sicut in cœlo fit. 18. Tantum amas Deum, quantum abhorres teipsum. 19. Ille se vere abhorret, qui fugit honores & voluptates, quærit vero contemptum ac dolores. 20. Elige pro sociis vitæ paupertatem, contemptum, ac dolorem, quia hos etiam sibi comites Christus Dominus noster elegit. 21. Quantascumque habeas occupationes, cura eas obire cum tanta pace ac quiete interna, ac si nihil aliud esset agendum. 22. Reprime anxiam cupiditatem absolvendi opus, ut transeas ad aliud, nisi velis male peractum. 23. Magis cura in tuis officiis, quid te oporteat facere, quam quid gratiæ, & mercedis possis pro illis recipere. 24. Anxia cura favorum accipiendorum a Deo facit ineptum ad illos accipiendos, quia indicium est exiguæ humilitatis, & intentionis non puræ, & insuper inducit torporem in agendo, dum est magis intentus, quid recipiat, quam quid & quomodo agat. 25. Vere humilis judicat se indignum omnibus bonis, dignum vero malis omnibus: indignum præmio, dignum pœna. 26. Si vere sentires te promeritum pœnas inferni, non quereris de malis, quæ habes, nec de bonis, quæ non habes. 27. Quid Deus tibi det, vel quid pro illo fecisti, ut queraris eum tibi non dare, quod cupis? 28. Si vis continuo meminisse Dei, cura tuimet oblivisci. 29. Recordabitur tui Deus, si tui tu oblivis caris. 30. Mei oblivisci, est oblivisci mei honoris, voluptatum, sanitatis, vitæ consolationum etiam spiritualium, & quidquid meam in rem est, nisi quantum Deus me vult meminisse propter obsequia sua, & majorem gloriam. 31. Plus cura mortificationem quam contemplationem, quia immortificatus quærit orationem, sed non invenit, mortificatum autem ipsa oratio quærit & invenit. 32. Experientia novi timorem infantum esse pœnam superborum. 33. Justitiæ divinæ est, ut qui vane & sine causa gloriatur, etiam vane & sine causa timeat. 34. Propinquus est malus, qui propter ignaviam contentus est minore bono. 35. Procul a malo est, qui semper quærit majus bonum. 36. Deus illi se manifestat, qui humiliter seipsum abscondit. 37. Deus illi se abscondit, qui vane seipsum ostentat. 38. Lingua terræ est, loqui bene de se, male de aliis, nunquam de Deo. 39. Lingua cœlestis est, loqui male de se, bene de aliis, semper de Deo vel pro Deo. 40. Relinque litteram imperfectam, cum Deus te vocat, quia plus valet res bene cœpta quam male finita. 41. Tunc Deus te ordinat, cum obedientia tuas cogitationes disturbat. 42. Summa miseria abundare conceptibus, egere affectibus, divitem esse veritatum, egenum virtutum. 43. Homule, dispone domui tuæ, cras forte morieris. 44. Simulacrum Divinitatis est facere bonum sine turbatione, cum amore sine quæstu, cum magnanimitate sine præsumptione. 45. Villice iniquitatis, vide quid agas, cras forte reddes rationem villicationis tuæ.

Qu. 280. Quid observare debeat Confessarius, si advertat 1896 *pœnitenti suo immitti a Deo varias consolationes vel desolationes*

tiones internas? R. Sequentia collegi ex piis Asceticis, quæ servire possunt pro aliquali directione.

§. 1. Consolationes seu visitationes divinæ non omnibus contingunt æqualiter: Tyrones sunt velut in hieme, in qua sol communiter latet, & potius sunt frigora ac frequentes pluviæ. Proficientes sunt in Vere, in quo est major varietas; sæpius tamen apparet sol. Perfecti sunt in æstate, in qua multi æstus, continuusque fere sol: sunt tamen etiam hic quandoque nubila, tempestates, & horrendi fragores, qui non diu durant, sed inter illos medios sæpe sol erumpit clarior, aut affulgent mira fulgura divinarum illustrationum, quæ sereno cœlo non apparuissent. Expectandæ autem sunt a Deo, non extorquendæ consolationes: & media obtinenda sunt. 1. Petere moderate quantum Deo placet & tibi expedit. 2. Accurate obire exercitia spiritualia ordinaria, maxime in summis ariditatibus. 3. Humilem esse & gratum, quando Dei visitationes adveniunt. 4. Moderate sollicitum esse in eis conservandis. 5. Sequi, quo impellunt, & conari capere fructum, ad quem tendunt.

1897 §. 2. Indicia advenientis consolationis sunt, impulsus subiti, & admonitiones animæ, ut attenta sit & quieta: item desiderium fervens & confidens petitio interni Dei colloquii.

1898 §. 3. Indicia præsentis Dei visitationis sunt, 1. quædam subita, & sine naturali causa facta quasi commutatio animæ a priori statu obscuro vel tepido vel timido. 2. Cognitio Dei, vel veritatis alicujus cum nova luce vel modo insolito, cum satisfactione, quiete & suavitate, generans odium vanitatis alicujus, vel motum peculiarem ad Deum vel virtutem. 3. Subita dilatio mentis, & desiderium perfectionis, quod semper est certissimum Dei præsentis indicium; item amor puritatis, mortificationis, exercitii virtutum, imitationis Christi, perpetuæ conversationis, & unionis cum Deo. 4. Acquiescentia circa Deum virtutesque vel res divinas. 5. Elevatio quædam animi ad laudes, & complexus Dei, idque cum suavitate, nam hic semper comeditur favus cum melle & bibitur vinum cum lacte. 6. Sensus humilis de se, solito profundior. 7. Acceptatio contemptus pro Deo, sine molestia. 8. Facilis despectus rerum omnium mundanarum, quæ cor jam dilatatum implere non possunt, adeoque quod jam a solo Deo sentitur impleri posse. Reprimendus est autem impetus, quo anima motus divini suavitate ebria vix sese continet, nihil non agit, quasi vult Dei consilia penetrare, suisque viribus, & conatibus divinum opus prævenire, vel augere, ac divinæ gratiæ opem quodammodo superare.

1899 §. 4. Indicia abeuntis visitationis sunt, 1. si hæc remittant, & anima redeat ad dispositionem quasi naturalem & ordinariam. 2. Solita inquietudo, timor, obscuritas, licet absque peccato sint & a Deo immittantur. 3. Solita ariditas, &c.

1900 §. 5. Visitationes diversimode fiunt, 1. in figuris & speciebus, quæ cadunt sub sensus; sic Moyses vidit Deum in rubo. 2. In imaginatione seu phantasia per figuras & similitudines velut sopitæ animæ irruentes cum impetu, claras, jucundas, plerumque hactenus incognitas, multiformes, vivas, longe efficaciores illis, quas discursu formamus, affixas animæ & diuturnas, sic Petrus vidit in linteo omnis generis animalia. Ut autem hæ perfectæ sint, debet a Deo explicari earum sensus. 3. Quandoque sunt mere intellectuales, & hæ sunt perfectissimæ omnium, dæmonis fraudibus non obnoxiæ. 4. Sequitur actualis unio omnium potentiarum inter se, & cum Deo, quod fit, si memoria semper recordetur Dei præsentis, intellectus perpendet magnalia, voluntas amore plena sit, imaginatio varias Dei imagines formet, in quas appetitus a creaturis abstractus feratur, si denique sensus & caro exultent, & delectentur in eo, quod animus sentit, idque amplectantur silentes ab omni creatura, & delectatione terrena. 5. Ad hæc gignitur quædam experimentalis cognitio Dei, nam quasi palpatur præsens Patris omnipotentia in subitis mirandis mutationibus & dispositionibus: Filii sapientia videtur in repentinis illustrationibus: Spiritus sancti bonitas gustatur in excessibus & suavitatibus amoris; aliquo interno gustu & sensu discernitur Deus, sed hoc est *manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit*, Apoc. 2. v. 17.

1901 §. 6. Signa boni spiritus, & visitationum divinarum sunt, 1. Si omnia sint conformia veritatibus catholicis, & tendant ad finem bonum. 2. Si fint in sola parte superiori animæ, vel in hac primo ortæ, licet etiam ad inferiorem transeant, nam solus Deus potest immediate agere in partem superiorem animæ. 3. Ab expertis dignoscuntur quodam sapore & sensu interno divinis locutionibus & motibus proprio nec verbis explicabili. 4. Bonæ sunt, si sensum & saporem quemdam humilitatis in fundo cordis imprimant. Effectus autem hujus humilitatis sunt, non desiderare res extraordinarias, revelationes vel raptus: nec propendere ad exercitia virtutis singularia, quæ admirationi sint, sed quantum in se est, totum hoc fugere, ponendo sanctitatem in ordinariis. Præterea indignum se omnino judicare donis illis Dei, non extollere se, nec de se velut sancto præsumere propter talia, sed habere se velut ingratum Deo pro tantis; non ideo se in animo præferre aliis, optare, & gaudere de contemptu propter talia, si v. g. Confessarius judicet talia esse deceptiones diaboli; habere simul magnam cognitionem sui nihili, hanc enim adducunt talia lumina Dei: non posse ex eis in vanam gloriam assurgere, pro viribus talia occultare, cum advertuntur initia extraordinariæ visitationis, refugere ad humilitatem, & quasi nolle admittere, quantum in se est, nisi aliter placeat Deo. Ex his sequitur Deum non ostendere talia & superbis & subjectis vanæ gloriæ, ne sint eis in ruinam: unde si quæ sunt in superbis, sunt a proprio spiritu vel dæmone meridiano. Deinde sequitur misere decipi illos, qui putant se a spiritu bono talia habere, si optent ejusmodi res extraordinarias, aut eum habere videntur, si ideo se magni faciant, si contemnant non habentes illas, si sensa sua leviter manifestent quasi in aliorum utilitatem id faciant, si tristentur animumque dejiciant, cum ab aliis contemnuntur; si simul superbiæ tentationes admittant & glorientur de gratia devotionis, sibique complaceant, aut sibi persuadeant, quod sua diligentia obtinuerint, quod major sit, quam revera est, quod in illa alios excedant, quod illa melius utantur quam alii. Misceri tamen possunt rebus bonis etiam tales tentationes vanitatis, imo & aliquid potest quandoque adhærescere, sed leviter & non diu, aut certæ illæ extraordinariæ gratiæ reddentur suspectæ. 5. Signum aut effectus boni spiritus est resignatio proprii judicii, & voluntatis in manus Dei, & illorum, qui loco Dei sunt. 6. Desiderium patiendi pro Deo. 7. Mortificatio passionum eo præcipue tendens, ut internas animæ labes, immoderationem omnem, & imperfectiones etiam soli Deo cognitas emendet. 8. Pax & quies, quæ in anima relinquitur cum conquiescentia, licet initio sit reverentialis timor. Atque hæc pax & suavitas oritur in solis justis, inducitque disgustum omnis carnalis & mundanæ voluptatis; in peccatoribus autem, quibus resistit spiritus bonus, excitatur turbatio, quia malo horum spiritui contrariatur. 9. Lacrymæ, & teneritudines aliquæ cordis possunt esse a natura, aut etiam a malo spiritu; an autem sint a bono, explorandum est ex aliis simul signis. 10. Si simul excitentur pravi motus, aut res indecoræ exhibeantur, merito suspectæ sunt tales visitationes.

§. 7. Causæ, cur non dentur vel subtrahantur consolationes, sunt, 1. quia sæpe nobis expedit non habere eo, quod nesciamus uti, aut quod in vitium essent abituræ, aut in valetudinis detrimentum. 2. Quia similibus abutimur aut antehac abusi sumus ad vanitatem vel gloriam propriam, nam difficile est hæc Dei dona modeste amplecti, & saltem anima sæpe illis utitur ad gulam quamdam spiritualem, aut ad inanem de se opinionem, ex quo fit, ut in gratiarum actione sit parca, & parcior in practico talium bonorum usu, cum tamen familiaritas divina humilem Dei adorationem procreare deberet, ac menti humanæ ingenerare tum reverentiam erga opus hoc solius Dei, tum fervorem majorem in obsequio divino. 3. Quia socordes sumus in recollectione interna: impleri enim non potest visitationibus divinis anima, quæ impletur distractionibus & curis sæcularibus, quia ubi vas vacuum non adest, stat oleum. 4. *Reg.* 4. 4. Quia in exercitiis ordinariis necdum sumus perfecti. 5. Ut sciamus solius Dei bona esse, & ferventius desideremus. 6. Ne abstrahamur ab aliis negotiis vocationi debitis. 7. Ut exerceamus solidas virtutes positas in Deo, & non in consolationibus, atque sic impensis nostris, & de nostro quasi laboremus Deo. 8. Ob defectum mortificationis, avulsionis a creaturis, abnegationis perfectæ sui. 9. Ad probationem, mortificationem, patientiam exercendam, & ad majus meritum nostrum. 1902

§. 8. Desolationes plurimum juvant ad virtutem; in frigore planta dilatat radicem, profundiusque mittit, in calore fructum protrudit; desolatio est frigus, consolatio calor; utrumque necessarium est ad mittendam radicem deorsum, faciendum fructum sursum, *Isaiæ* 37. 1903

§. 9. Nobiles animæ in meroribus quandoque relinquendæ sunt, nam singulare hoc est Dei consilium, tum ut expiet incipientium peccata, tum ut in humilitate contineat mentes, quæ adhuc contaminatæ ad amplexus divinos anhelant, tum ut fortes animas ad magna præparet. Et quis pœnas a Deo sancitas consolatione sua minuere attentet? aut fortasse non æque divinæ justitiæ litandum est ac clementiæ? Quin & perfectorum virtus in merore probanda est & augenda, ut etiam discant Dei dona majori cum puritate conservare. Cum Domino placet quiescere vel dormire, quis servorum eum interpellare audeat? Etiam assuescat anima tum interiori silentio, & ita Deo propter Deum, non propter divina dona amor purior probatiorque deserviet. Cavendum itaque, ne tum negligantur ordinaria: potius addendum aliquid quam demendum, quia in tædio gustus est Deo, & majus meritum virtutis. 1904

§. 10. Tempore desolationis vel tentationis duo maxime observanda sunt, imprimis nihil tum deliberandum vel innovandum circa bona proposita, sed perseverandum in constitutis tempore divinæ consolationis. Deinde profunde agnoscenda sunt hæc. 1. Quod Deus te tractet, uti meretis, imo plus demeritus es, nihil autem boni debetur tibi. 2. Talia petiisti, quoties Dei voluntatem in te fieri petiisti: quid nunc quereris & deprecaris? 3. Amanti animæ satis sit Deum sic velle, quare patere sine recursu ad Deum, sine oratione, ut libereris, decet sic nos ipsos velut tacitas hostias immolare: *In illo die me non rogabitis quidquam*, inquit Christus Jo: 16. v. 23. *Hæc mihi sit consolatio libenter velle carere omni mundano solatio*, Th. de Kempis *l.* 3. *c.* 16. Si tamen sentias te satisfcere, confidenter recurre ad Deum. 4. Multa & magna ex amore Dei pati, dicebat *Sanctus Ignatius* esse compendiosissimam ad perfectionem viam, 1905

viam, quia anima hic ab omni creatura & solatio suo abstracta soli Deo affigere se debet.

1906 Q. 281. *Quid observare debeat Confessarius hominis tentationibus variis agitati vel tribulati?* R. §. 1. Quomodo resistendum sit tentationibus circa fidem, judicia temeraria, cogitationes blasphemas, dixi *l.* 1. *a n.* 551. Quomodo tentationibus circa castitatem, dixi *l.* 3. *p.* 1. *n.* 914. Remedia valde bona contra præsentem quamcumque tentationem suggerit Sich. *l.* 2. *a n.* 169. præcipua sunt, cogitare Deum judicem sibi hic esse præsentem, qui certissime puniet: tentationem esse a dæmone, qui idem accusator erit; jam agi, ut vel Deo vel dæmoni placeas, & utri voles placuisse, quando morieris? Si te sentias velut imparem tentationi, recurre ad Deum per preces, dicendo, *Domine, vim patior; responde pro me: Domine adjuva me, salvum fac servum tuum Domine; Domine salva me, pereo: Egone peccabo in conspectu tuo Domine? non faciam.* Si nec hoc juvet, sensum doloris fac tibi per morsum linguæ: vel pressionem carnis, cogitando, *momentaneum est, quod delectat; æternum, quod cruciat:* muta situm corporis; fac aliquid aliud quod primo occurrit; converte phantasiam ad quidvis primo obvium.

1907 §. 2. Si pugnaveris cum tali tentatione, non statim judica te succubuisse, quamdiu enim molestiam attulit & optasti non habere, ei non consensisti: Monetque Gerson. apud Rayn. *in Heter. t.16. s.1. p.8. n.38*, valde errare illos, qui censent se liberandos importunitate cogitationum fœdarum, blasphemarum, hæreticalium, aliarumque similium, si semper eas confiteantur; cum econtra sic augeatur timor & magis infigatur tentatio, quæ oblivione ac contemptu melius fuisset dissipata.

1908 §. 3. S. Bonav. Opusc. cui titulus, *Remedium defectuum Religiosi, cap. ult.* sic habet: *Si de prædestinatione aut præscientia Dei diabolus tibi aliquam tentationem immiserit, sic ei respondeas: quidquid fit de me, certum est te esse damnatum; si autem & ego damnabor, & post hanc vitam Deum meum habere non debeo, habebo per totum tempus vitæ præsentis, & tanto ardentius, quanto brevius novero me habiturum. Et tu diabole, si tecum esse oportet, scias, quod tamdiu in Dei servitio perseverabo corde, ore, opere, omni membro, omni momento, quamdiu possum.* Simili modo procedit Gerson, quem refert Tann. *in fine tr. de Prædest. nu.* 10. *In hac recogitatione, si forte damnandus est, humiliatus dicit, Justus es Domine & rectum judicium tuum. Non quod damnationem eligat, absit, quia nec Deus hoc vult ipsum velle, sicut nec peccare nec desperare, dum viator est, dicit potius cum Job: Etiamsi me occideris, tamen in te sperabo. Et conversus ad Dominum cum pio & humili affectu, scio, inquit, æquissime judex quoniam damnati in inferno te odiunt, te injustum, te invidum, te crudelissimum judicant, te blasphemant, tibi sanctisque omnibus ore rabido maledicunt, scio, quod illic constitutus (heu me miserum!) sic agerem: at vero dum interim affectibus tam efferis & blasphemis careo, amo te, qui solus es amabilis, te justissimum, te amantissimum, te clementissimum dijudico, te collaudo, tibi sanctisque omnibus tuis ore pio benedico, quidquid postremo de me futurum ordinaverit voluntas tua, credo & ore profiteor, quoniam nulla est iniquitas apud te, qui sanctus es in omnibus operibus tuis.* Subdit n. 17. *Quoniam ignotum est, quos vult inter homines Deus, & qualiter salvos fieri; operandum est bonum, relinquendo Deo judicare in futurum.* Hic obiter notandum, non expedire, præsertim apud indoctos, loqui, minus concionari de hoc mysterio, asserendo aliquos esse prædestinatos, alios a Deo reprobatos, uti monet S. August. *de dono persev. cap.* 22. sed si opus fit de prædestinatione loqui, sic esse loquendum, quod omnes ex Dei gratia prædestinati esse censeamur.

1909 §. 4. Quosdam fatigat hæc tentatio: an potius vellent, hæc vel ista mala, aut etiam damnationem æternam subire, quam hoc vel illud peccatum committere; & quia non videntur se plane posse resolvere ad potius subeunda ista mala aut etiam damnationem, timent ne hoc ipso in peccatum consentiant. Gerson. *tr.* 8. *super Magnificat partit.* 3. huic tentationi sic obviat: *Dicat*, inquit, *neutrum eligo; displicet peccatum, horreo incendium; nunc incendium non incumbit eligendum. Quod si vehementius urgeatur aliquis eligere, quid ageret adveniente tali casu, prout erat martyrium tempore Tyrannorum? respondeat se humilians sub Deo & S. Angelo ejus, dicatque, Dominus non patiatur me tentari supra id, quod possum, & si casus eveniret, qualem proponis, spero in Domini bonitate, quod faceret cum tentatione proventum, ut possem sustinere, vel aliter quam per peccatum evadere. Caveat igitur arroganter prædicare cum Petro, etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo; dicat potius, imperfectum meum viderunt oculi tui, sis adjutor in opportunitatibus, in tribulatione, aut in talem tentationem me non inducas.* Itaque vult *Gerson*, opus non esse alterutram partem positive eligere, sed excludendam talem comparationem saltem velut otiosam cogitationem, uti dixi *n.* 732.

1910 §. 5. Fatigat etiam quosdam tentatio, ut aspicere non audeant res aliquas, licet de se honestas, imo etiam Christum Crucifixum, & si aspiciant, dicunt in se concitari turpes motus aut imaginationes fœdas, creduntque se in ista consentire. Non puto credendum esse his timoribus, sed directe contrafaciendum, permittendo quidquid inde nascitur, id enim est contra voluntatem; & plerumque nascitur propter illum ipsum nimium timorem. Quare tentatus directe aspiciat talia, aut faciat illa, quæ omitti vult ejusmodi stulta tentatio, alioquin nunquam vincet, & dæmon tandem eo adducet, ut ad omnia sic timeat, atque ita nec confiteri nec communicare debebit, timens ex his similes effectus, quos phantasia vel dæmon similiter causare poterit.

§. 6. Motiva ac modos consolandi hominem tribulatum pro- 1911
ponit fuse Lohn. *de convers. Apost. p.*2. *c.* 3. ubi initio docet consolationem debere esse piam, ordinatam, suavem, opportunam. Postmodum suggerit motiva speciatim consolandi eos, qui affliguntur ob tristitiam animi, paupertatem, jacturam honorum temporalium, detrimentum famæ vel honoris, mortem alicujus, persecutiones, graves tentationes. Ibid. *cap.*2. §. 9. proponit consolationem personæ interius afflictæ, & speciatim contra Monialium tentationes, quæ præcipue sunt, tædium ob solitudinem religiosam, desolationes internæ, aversio superiorum, prolapsiones in peccata & defectus.

§. 7. Id solatio esse debet quibuscumque, & ex quacumque 1912
causa afflictis, quod afflictio ex amore nostri immissa sit, vel permissa a Deo, eam dirigente in bonum nostrum; ac reipsa est maximum Dei beneficium, dummodo sciamus applicare nobis, & bene uti. Certe tota doctrina Christi consistit in triplici amore, mortis sensuum, abjectionis, afflictationum. Et sicut anima corpori de se mortuo conjungitur, sic mens divina unitur animæ carenti vita naturæ, & sensuum: item sicuti nemo adit vitam gloriosam, nisi mortuus vita naturali, ita nemo init vitam spiritualem, nisi defunctus vita sensuali, quod fit, si tribulationes patienter admittantur, & animose sustineantur. *Si tua defuerit consolatio, sit mihi tua voluntas & justa probatio pro summo solatio*, Th. de Kempis *l.* 3. *cap.* 16.

Q. 282. *Quid observare debeat Confessarius hominis scrupu-* 1913
losi vel meticulosi? R. §. 1. *Conscientiæ scrupulosæ malum curandique difficultas iis, qui scrupulos experti sunt, tam est evidens, ut ejus meminisse necesse non sit: illis vero qui nunquam ita afflicti fuere, tam insolens, ut vix credibilis appareat. Sane carnificina est intolerabilis, amaror vitæ spiritualis, insigne profectus impedimentum, tinea actionum, corporis & potentiarum flagellum, tristitiæ & perturbationis barathrum, cordis ac animi tabes, sæpe tam fera, ut dira morte infelicior censeatur: & ad desperationem usque adducere possit.* Schorrer. *Theol. ascet. p.* 3. *s.* 2. *c.* 6. *n.* 4. ideoque debet Confessarius erga sic afflictos esse summe patiens, & blandus.

§. 2. Quæ sint causæ scrupulorum, an hi sint utiles, quo- 1914
modo dignoscendi, quid in genere observandum sit circa directionem scrupulosorum, dixi *l.* 1. *a n.* 512. Et *a n.* 541. quomodo procedendum sit cum scrupuloso circa peccata præterita, & eorum confessiones, possuntque etiam videri dicta hic *a n.* 611. 1221. Quomodo procedendum sit cum illo, qui timet, ne variis tentationibus internis consentiat, dixi *l.* 1. *a n.* 545. Et *a n.* 556. quomodo cum illo, qui semper timet, ne cum dubio operetur. Quomodo vero procedendum sit cum scrupuloso circa Horas Canonicas, dixi *l.* 4. *a n.* 1350. Quomodo cum scrupuloso circa Missam legendam, dixi hic *a n.* 160. Nec jam occurrit aliquid ad ista addendum.

Q. 283. *Quid observandum sit Confessario illius, qui deli-* 1915
beraret de re aliqua, & præcipue de statu vitæ eligendo? R. Proponat, & explicet ei sequentia, quæ potissimum desumpsi ex libello Exercitiorum *S. P. N. Ignatii:*

§. 1. *Electionem vitæ fundamentum pono*, inquit S. Greg. Naz. orat. 23. *ex quo bene aut male nobiscum agatur:* nam æternitas pendet a morte, mors a vita, vita ab electione: unde hoc opus gravissimi momenti est, in quo agitur de negotio omnium maximo, quod est æterna salus propriæ animæ. Et quid proderit etiam per centum annos aliter vixisse vel egisse, quam voles te fecisse in morte & æternitate?

§. 2. Profunde intelligendum est, 1. finem omnis hominis 1916
& omnium actionum humanarum esse, *in hac vita servire Deo secundum sanctissimum ejus beneplacitum, & in altera vita æternum salvari.* 2. Ad eum finem assequendum datas esse nobis omnes creaturas ipsasque etiam potentias animæ, & corporis veluti media necessaria, & opportuna, dummodo eis utamur, uti Deus vult nos eis uti. 3. Certas a Deo actiones a nobis requiri, certum vivendi modum & statum, in quo nobis speciales gratias dabit ad finem certo assequendum, non daturus, si culpa nostra tales actiones vel statum illum neglexerimus, quamvis negaturus non sit sufficientem gratiam, cum qua damnantur, quicumque damnantur.

§. 3. Difficile est eligere vel agnoscere, quid a nobis fieri 1917
velit Deus, & quæ media nobis ordinaverit, nescimus enim, an nobis magis profuturæ sint divitiæ quam paupertas, an honores magis quam contemptus, an hic potius status quam ille, hæc potius actio quam ista: & tamen omnis error in hoc negotio damnosus est, & valde periculosus: hinc *sequitur* 1. quantum est ex parte nostra, nos debere esse in omnimoda indifferentia, & æquilibrio ad omnes vias, officia & actiones aggrediendas, & ad usum omnium creaturarum, nec plus propendere debere ad hanc quam ad illam partem, sed debere exquirere, & expectare Dei voluntatem, ac nutum, sicuti servus Domini, aut instrumentum aliquod expectat motum manus se moventis, ita ut non potius velimus hoc quam illud, nisi secundum Dei voluntatem, quam quærimus cognoscere. Et hæc indifferentia sive æquilibrium tanti momenti est, ut quamdiu

illam

illam non habet aliquis, non sit dispositus ad deliberandum vel eligendum. *Sequitur* 2. Si quis perfectus esse velit, non tantum indifferentem esse debere, sed etiam magis propendere ad id, per quod finis ille suus, & salus æterna potest perfectius, & securius obtineri, licet in se difficilius esset, quia hoc Deo magis placitum est, & rectæ etiam rationi conformius, meliusque ad finem ducit.

1918 §. 4. Aliæ dispositiones ad electionem rite faciendam sunt, 1. Animum huic rei totum & serio intendere, ceteris omnibus negotiis tantisper sepositis. 2. Animum habere pacatum, & tranquillum: tum autem erit pacatus, si nullis agitatus variis spiritibus vires naturales suas libere exerceat. 3. Nullas admittere rationes, quæ non sint e cœlo, seu quæ sapiant carnem & sanguinem, aut recidant ad humanum aut terrenum aliquid, sed omnia debent manare ex uno illo principio, quod est, *desiderium gloriæ Dei, & salutis suæ æternæ*, quem sincerum animum si habuerit electurus, fiduciam certam potest habere, quod Deus non sinet eum decipi, qui cum sæpissime se offerat non quærentibus vel petentibus, se non subtrahet homini eum in toto corde, & veritate imploranti. 4. Maxime cavendum, ne potius concludat de mediis quam de fine; unde male fieret, si prius decerneret, v. g. sibi comparare beneficium Ecclesiasticum, & tum postea vellet quærere perfecte servire Deo. Itaque qui vult bene deliberare, & eligere, debet totum se offerre Deo, & solum conjicere oculos in finem suum ultimum, ac tum deliberare, an his vel illis mediis uti debeat, necne ad illum finem assequendum.

1919 §. 5. Finis ultimus semper spectandus & regula in omnibus eligendis est hæc, *Dei honor & obsequium, nostraque æterna salus*, itaut quidquid nobis magis deserviet ad hunc finem, id nobis eligendum sit: quod minus eo conducet, id non sit eligendum.

1920 §. 6. Tres sunt modi eligendi & agnoscendi Dei voluntatem circa se. *Primus* est, si divina virtus voluntatem nostram sic impellat, ut sine mora & indubitanter sequatur impulsionem divinam; sicut legimus Paulo & Matthæo accidisse vocante Christo. *Secundus* est, si in oratione vel extra illam voluntas Dei satis clare cognoscatur, eo quod interne quasi sentiatur, & innotescat tempore consolationis, discernique possit esse a Deo hanc motionem ad tale quid faciendum. *Tertius* est, si quis animo tranquillo consideravit finem, ad quem a Deo conditus est, & discussis hinc inde rationibus mediisque ad talem finem assequendum opportunioribus, elegerit hoc, per quod se putat commodius securiusque perventurum ad eum finem suum. *Primus modus* plane extraordinarius est, nec a Deo petendus aut expectandus. *Secundus modus* adhiberi potest, si nempe homo sine ulla ratiocinatione aut discursu circa rem deliberandam adhibito, post orationem statuat se in conspectu Dei cum resignatione, & desiderio cognoscendi divinam voluntatem proponatque menti suæ rem, de qua deliberat, ac paulum inhæreat defixo in Deum animo, & observet, an sentiat in sua anima inclinationem ad hoc vel illud, an experiatur circa hoc vel illud consolationem, & veluti quamdam acquiescentiam, an econtra desolationem, & veluti fugam seu repugnantiam internam. Et hi motus postea Directori proponendi erunt, ab eoque examinandi juxta regulas discretionis spirituum. Sæpius autem usurpari debet hic modus, & videndum, an perseverent istæ motiones, tendantque semper in Deum, & non incipiant se inflectere ad aliquid terrenum: quod si fiat, aut contrariæ vel dubiæ motiones quandoque succedant, explicet eas Directori, qui discernet, quænam sint bonæ vel malæ. *Tertius modus*, in quo intellectus voluntatem adducit ad eligendum, longe securior, & firmior est, debetque semel adhiberi ab omnibus, nam rari primo modo vocantur, secundo autem non poterunt tuto juvari omnes, quia non omnes sentiunt istas consolationes, & sæpe sentiunt illas jam in hanc jam in illam partem: præterea difficile est discernere, an hæ consolationes, & motus a Deo sint, & an non insinuet se amor proprius vel alius inordinatus affectus, unde debebit secundum tertium modum per viam rationis & intellectus ab omnibus institui electio.

1921 §. 7. Duplici modo potest institui hæc electio per viam intellectus. *Prior modus* est, 1. ut præmissa oratione, qua Dei lumen implorabo, proferam in medium rem deliberandam, v. g. officium, sitne acceptandum an rejiciendum. 2. Adducto ante oculos creationis meæ fine, qui est *Dei obsequium & mea salus*, in neutram declinabo partem, sed velut in medio æquilibrio subsistam, parato interim animo, ut in eam partem totus ferar, quam novero divinæ gloriæ & saluti meæ fore aptiorem. 3. Obsecrabo Dei clementiam, ut dignetur mentem instruere, & impellere voluntatem, quocumque potius mihi tendendum sit. 4. Perpendam quænam commoda ad finem meum assequendum accedent ex tali officio, & quænam ex eodem incommoda ac pericula impendeant: præterea quænam non admisso illo officio tam commoda quam incommoda possim expectare. 5. His præmissis ratiocinabor in utramque partem, comparando commoda, & incommoda, ac juxta ipsius rationis dictamen seposito omni carnis appetitu eligam hoc vel illud. 6. Electionem factam in oratione offeram Deo, perfecte demum, si ei placet, recipiendam & stabiliendam. In hac oratione observabo, quomodo sim affectus, & quos motus sentiam, referamque Directori, ut eos mecum discernat, & declaret, an electionem bene instituerim necne.

1922 §. 8. Posterior modus bene eligendi per viam intellectus est, 1. Præmissa de more oratione, qua Dei lumen imploratur, excutiam fundum cordis mei, & videbo, an affectus omnis, quem habeo ad hanc rem vel illam, proficiscatur ex amore & intuitu solius Dei, an vero fortasse ex aliqua causa naturali vel occulto amore mei, & desiderio commoditatis, honoris aut boni temporalis. Si in me ipso persentiscam, quod solo intuitu Dei, & salutis meæ ducar ad hoc potius, quam ad alia, signum est, velle Deum, ut hoc eligam, & non alia: nam omnis affectus, qui pure ad Deum tendit, ex Dei bonitate cœlitus infunditur. 2. Considerabo; si quis mihi vir amicissimus, cui omnem perfectionem optarem, occurreret dubius super electione hujusmodi, quidnam ego illi decernendum maxime essem consulturus: quo animadverso, agendum & mihi ducam, uti suaderem alteri. 3. Mecum insuper reputabo, si mors ingrueret, quem me mallem observasse modum in præsenti deliberatione: juxta hunc igitur eligendum nunc esse facile intelligam. 4. Prospiciam, quando pro tribunali sistat judicandus, quo me consilio hac in re usum esse vellem, quo agnito nunc utar, ut eo tempore magis sim securus. His perpensis concludam electionem, & uti ante, offeram Deo comprobandam.

§. 9. Qui deliberat de statu vitæ ineundo, scire debet tres in 1923
genere esse status, *sæcularem, ecclesiasticum, religiosum*, ad quorum unum Deus unumquemque vocat, & non omnes ad eumdem, quia Deus est sicuti magnus Paterfamilias, qui vult unum sibi servire in hoc, alium in alio officio, unum domi, alium foris &c. Hi generales status subdividuntur in particulares: nam *Sæcularis* est vel Matrimonii vel Celibatus, & in utroque aliqui sunt mercatores, juristæ, medici, opifices, milites &c. *Ecclesiasticus* est vel cum cura animarum, uti Parochi, vel sine illa cura, uti Canonici, Vicarii, Sacerdotes super patrimonio suo ordinati &c. *Religiosus* est vel illorum, qui contemplationi, & sibi solis serviunt, uti Carthusiani, vel aliorum, qui in actione externa occupantur, ut Religiosi bello addicti pro Ecclesia, vel aliorum, qui mistam ex utroque vitam habent, & non tantum sibi, sed etiam proximo quoad spiritualia serviunt, uti Carmelitæ, Augustiniani, Franciscani, Dominicani, Jesuitæ &c. Quisque debet se primo resolvere ad statum in genere, postea ad statum in particulari, & denique ad statum in individuo.

§. 10. Singuli isti status afferunt sua commoda in ordine ad sa- 1924
lutem consequendam: *Sæcularis*, per eleemosynas, per piam educationem prolium, per bona exempla apud domesticos, per administrationem justitiæ, defensionem patriæ &c. *Ecclesiasticus*, per frequentationem chori, per decantationem divinarum laudum, per administrationem Sacramentorum, per occupationem ferme continuam in cultu divino, per occasionem benefaciendi pauperibus, amicis, & aliis &c. *Religiosus*, per observationem votorum substantialium, per separationem a rebus mundanis, per meditationes, & alia pia exercitia, quæ regula præscribit, per vigilem curam Superiorum, per bona exempla Confratrum, &c. E contra etiam singuli illi status habent sua incommoda, eo quod afferant occasionem & pericula peccandi, *Sæcularis*, per injustitiam, avaritiam, discordias in conjugio, exempla mala corrupti sæculi, bella, lites, persecutiones invidorum, &c. *Ecclesiasticus*, per nimiam libertatem, conversationes periculosas, abundantiam eorum, quæ sunt illicita peccandi, &c. *Religiosus*, per tentationes, quæ aliquando causantur ob solitudinem, indiscretionem Superiorum, immortificationem Fratrum, cum quibus agendum est, &c.

§. 11. Ut deliberans eligat, non debet ad hoc præcise atten- 1925
dere, quis status sit in se perfectior, alioqui omnes deberent fieri religiosi, sed attendere debet, quis status respective ad se sit melior, idest, quis status futurus sit magis accommodatus, *ut ipse melius serviat Deo in hac vita, & in altera securius salvetur*, consideratis omnibus, tam quæ in ipso deliberante sunt bona vel mala, uti sunt bonæ vel malæ inclinationes naturales, boni, vel mali mores aut habitus; quam quæ in ipsis statibus sunt, & possunt concurrere ad promovendam in ipso virtutem vel vitia. Et quia multi hoc non considerant, male eligunt, licet fiant Religiosi, qui si in sæculo mansissent, fuissent salvati; nunc damnantur, quia eligunt statum respective ad se non convenientem, & in quo propter naturam ineptam vel habitus pravos non observabunt illa, quæ in tali statu sunt observanda.

§. 12. Nemo deliberare debet de eo statu, in quo non putat 1926
se cum ordinaria Dei gratia posse vitare peccata mortalia; hinc qui non putat se posse hæc vitare in statu sæculari, deliberare debet de solo statu Ecclesiastico & religioso: qui non putat se in statu Ecclesiastico posse esse castum & sobrium, de hoc statu deliberare non debet, cum hic status det maximas occasiones ad peccata in istis materiis: similiter qui non putat se posse caste vivere, deliberare non debet de statu religioso. Et deceptio magna est, si cogitet, *emendabo hoc vel illud vitium, si fuero Ecclesiasticus, vel Religiosus*: nam per emendationem aliquam præsentem prius probare deberet, an spes sit, quod aliquando plene emendaturus sit.

§. 13. Inchoaturus deliberationem det se Orationi, dicens 1927
cum Paulo; *Domine, quid me vis facere?* & cum Salomone, *da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam, quid acceptum sit apud te, &c.* Post orationem, sic discurrat secum. *Ad illum statum Deus me vocat, in quo omnibus consideratis, quæ in me, & in istis statibus sunt, ego potero melius servire Deo & securius salvari; atqui consideratis omnibus, quæ in me & in istis statibus sunt, ego potero melius servire Deo & securius salvari in hoc statu, v. g. sæculari, quam in aliis:*

aliis: ergo Deus me vocat ad statum sæcularem. Major propositio constat ex dictis. In sola minori est difficultas, unde iterum sic discurrat. *In illo statu potero, omnibus consideratis, Deo melius servire & securius salvari, in quo statu potero facilius vitare omnia peccata mortalia*, hoc enim faciendo servantur præcepta Dei, & obtinetur salus, *atqui potero in statu sæculari facilius quam in aliis vitare omnia peccata mortalia: ergo*. In minori iterum est difficultas, pro qua imprimis consideret ex parte sua, ad quæ peccata sit pronior, & a quibus maxime peccatis deberet sibi timere, si esset in statu sæculari. Deinde etiam consideret reliquos status, & videat, quis illorum sit magis remoturus ab occasionibus illorum peccatorum, & allaturus plura auxilia ad vitanda illa peccata. His consideratis, & inter se comparatis facile dignoscet, in quo illorum statuum facilius sit vitaturus peccata mortalia, & consequenter quis status respective ad ipsum sit melior ac eligendus. Quod si id necdum satis discernat, consulat Confessarium, cui nota est conscientia sua, & audita ejus instructione certo id cognoscere poterit.

1928 §. 14. Sic agnita per intellectum Dei voluntate, ex hac faciet electionem, quam offeret Deo, maxime post Communionem, pergens dicere, *loquere Domine, quia audit servus tuus* 1. Reg. 3. v. 10. & quasi expectans Dei motionem, simul advertat, an etiam sua voluntas eo propendeat, & ex quibus motivis; si enim accedat propensio nostræ voluntatis ex motivis supernaturalibus, tanto certior erit Dei vocatio: si autem voluntas nostra refugiat, attendendum, ob quæ motiva; & si quidem naturalia sint, an proveniant a carne aut sanguine, reflectant ad commoditates corporis, honorem proprium &c. non attenta hac voluntatis reluctantia permanendum est in electione concepta, quia ordinaria, & sufficientissima certitudo vocationis Divinæ est, quam concludit recta ratio, cujus dictamen homini a Deo datum est, ut sit regula actionum, & deliberationum omnium, ubi econtra propensio voluntatis fallax est, cum natura corrupta nimium propendeat ad suas commoditates. Si autem motiva, cur voluntas reluctetur, videantur rationabilia, & supernaturalia, repetenda est series deliberationis, & videndum, an forte alicubi sit erratum, & tum maxime consulendus Director, sive Confessarius, ut deliberationis modum examinet ac discernat, uter spiritus aut inclinatio sit rectæ rationi, & Dei voluntati conformis: Ecclesiasticus cap. 32. v. 24. monet: *Fili sine consilio nihil facias, & post factum non pænitebit*: attamen hic neminem consule, nisi quem advertas indifferentem esse, & tantum salutem animæ tuæ quærere.

1929 §. 15. Pro illis specialiter, qui se resolvunt ad statum religiosum in genere, ut possint se resolvere in particulari ad certum Ordinem, & in individuo ad certum Monasterium, observanda sunt seqq. 1. De illo tantum statu religioso, & Monasterio deliberare debent, in quo vigeant disciplina, pax, concordia, mutua charitas. 2. Inutile est examinare, quis inter Ordines religiosos sit de se perfectior, quod Monasterium sit magis celebre &c. hoc examinare debet quisque, quis Ordo, & quod Monasterium respective ad se sit futurum melius, secundum dicta *n.* 1925. ille enim Ordo (idem est de Monasterio) erit ipsi melior, & consequenter ille est, ad quem a Deo vocatur, in quo ipse poterit magis promovere Dei gloriam, plus obsequii præstare Deo, & ita perfectius operari salutem suam: hoc autem rescief, considerando, partim quæ in se sunt talenta naturæ, & gratiæ, partim quæ in singulis Ordinibus sunt media, & modi secundum ista talenta pro Dei gloria, & obsequio, ac consequenter pro obtinenda salute sua bene operandi, sicque poterit se reddere certum de Dei vocatione, ac secundum supradicta eligere.

§. 16. Qui ita conclusit in electo statu servire Deo, & saluti suæ, instanter roget Deum pro constantia, jam enim maxime conabitur dæmon per se vel alios bonum propositum evertere: Eccles. cap. 2. v. 1. dicitur: *Fili, accedens ad servitutem Dei sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem*.

1930 §. 17. Quod electum est, mandandum executioni, quamprimum fieri potest, nunc enim recens est Dei motio, & auxilium fortius; & si aliquando, cur non jam? Si non jam, forte nunquam. Christus Luc. 9. vocavit duos adolescentes, unus dixit, *Domine permitte mihi primum ire, & sepelire patrem meum:* alter dixit, *sequar te Domine, sed permitte mihi primum renuntiare his, qui domi sunt:* uterque, quia non est statim secutus Christum, derelictus est & amisit vocationis gratiam. *Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia*. S. Ambr. Si tamen causa sit expectandi, aut quod conclusum est, non possis statim executioni mandare, cave interim peccata, ne gratiam vocationis tuæ perdas; experientia enim certa docuit sæpe per unicum mortale sic immutatum esse animum, ut ipsimet nescirent, cur & quomodo ita immutati essent, quia nempe defecerat eos ista specialis Dei gratia. Illis, qui statuerunt inire statum Matrimonii specialiter inculcandum, imprimis, ut interea casti maneant, alioqui, forsan etiam ex Dei pœna, cariturοs gaudio prolium. Deinde ut postea bona intentione, & constituti in gratia statum illum ineant, alioqui cariturοs benedictione. Demum suadendum, ut post sponsalia plene constituta non diu differant Matrimonium, quia intermedium illud tempus plurimorum peccatorum periculis obnoxium est.

§. 18. Pius Asceta suggerit hæc axiomata, quæ deliberans præ oculis habere debet. 1. Præ omnibus obsequendum inspiranti Deo: Job. 9. dicitur, *quis restitit ei, & pacem habuit?* 2. Inspirat Deus, quæ magis sunt secundum voluntatem ejus. 3. *Voluntas Dei est sanctificatio nostra, & salus*. 1. ad Thess. 4. non qualiscumque, sed certior, sed abundantior. 4. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16. Quid proderit in hac brevi vita delectari, honorari, si cruciari & probris affici æternum oporteat? 5. Fac ea, quæ moriens facta fuisse voles. 6. Considerandum Dei judicium, & nihil faciendum, quidquid obmurmurent homines. Nonne bene tecum agitur, si aliis displiceus placeas Deo? quam multi avari, dummodo vilis pecuniæ aliquid lucrifaciant, contemnunt omnia humana dicteria? 7. Ad æterna creatus es: numquid non magnum, *status æternus?* 8 *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Matth. 11. 9. Perfectius id putandum, quod magis ex virtute est: hoc magis est ex virtute, quod magis rationi, & corruptæ naturæ minus conforme est. 10. Quærendum, ubi *securius & majori cum gloria salvabor?* Quis viator eligit viam periculosam aut lutosam, si videat securiorem & mundam? 11. Unam tantum animam habes: hac salvata salva sunt omnia: hac damnata perdita sunt omnia. 1931

Q. 284. *Quid denique adhuc notandum sit circa prudentiam Confessarii?* R. Instructiones, quas S. Xaverius dabat Missionariis Apostolicis, etiam Confessariis serviunt pro sua, & pœnitentium directione; in hunc autem sensum dicebat. 1. Auctoritas est quidem necessaria accedenti ad munus Apostolicum, sed hæc Dei donum est, quam si quis quærat, præterquam adjuvante virtute, funditus perdet, nec permittet Deus, ut constanter habeat, ne sic vilia fiant hominibus cœlestia dona. 2. Studiose quæsita familiaritas displicet, nimia confidentia nocet, assumpta gravitas suspicionem præbet arrogantiæ exigentis reverentiam: nil affectatum sit in verbis, gestibus, actionibus tuis: malis dici sincerus, quam politicus: si dissimulatione quandoque opus est, simulationem cave: pro aliis in benigniorem semper partem inclina. 3. Conversatio semper ædificet: discipulorum Christi est, Magistri sui doctrinam non tam tueri verbo, quam exprimere vita. Induimus Christum, plus agere debet, & valere in nobis Christus, quam dæmon in energumeno. 4. Non quære vane placere homini, sed nec gratis velis quemquam offendere: parvus sine offensione fructus præferendus est majori cum minima offensione conjuncto. 5. Pravos alicujus mores emendaturus, non prius manum admovebis, quam intimos ejus motus constitutionemque perspexeris: & quod alicui vis persuadere, illum ipsum consule de eo, quod suades, quid ipse suasurus esset alteri. 6. Communi more age, si non scias hunc esse malum; melius est errare cum multis, quam velle solum sapere. 7. Nil sponde, quod certo præstare non possis: Si non est causa dicendi aliquid, hoc ipso est causa non dicendi. Non plus assere, quam sit necesse. Non facile utere superlativis, & potius minus quam plus proferendum; nisi ubi honorandus est alter: præstat enim in honore excedere quam deficere. 8. Non da præcepta vel instructiones, nisi rogeris, vel opportuna charitas aut necessitas suadeat. 9. Veritas jocosa sæpe plus ferit, & minus offendit. 10. Sapienter etiam dixit Ludov. Gran. l. 2. Ducis pecc. p. 2. *Quatuor novercæ veræ prudentiæ evitentur, quæ sunt præcipitatio, affectus, pertinacia, vana ineptia; præcipitatio namque non deliberat: affectus excæcat: pertinacia bonis consiliis portam occludit: vana ineptia quamcumque deliberationem ingreditur, eam sine fructu dissolvit. Extrema fugiamus, virtus enim & veritas medium tenent: numquam igitur omnia simul sunt reprehendenda, numquam omnia simul probanda, numquam omnia negare, numquam omnia credere, numquam omnia non credere debemus: numquam ob delictum paucorum damnandi multi, numquam ob sanctitatem aliquorum omnes justificandi sunt.* 1932

Denique ad veram prudentiam Confessarii spectat cognoscere, & tam respectu sui quam aliorum in praxi rejicere pseudo-prudentiæ principia; qualia sunt. 1. Aliquando tempori cedendum, & dissimulandum, licet Dei honor vel propria aut aliena perfectio retardetur, postea id compensari posse. 2. Homines jam non esse capaces tantæ perfectionis, uti olim: imo nec antiquos semper ita fuisse scrupulosos in parvis. 3. Eos esse singulares, qui pœnitentias aliaque agunt plura, quam Deus & Ecclesia præscribat. 4. Habendam esse rationem sui honoris, licet hoc non exigat majus Dei obsequium. 5. Existimare aliquid sibi perire, si te huic vel illi submittas, ei cedas, ab illo quid patiaris, pejus illo habearis, is præ te honoretur. 6. Conandum, ut omnibus placeas, nemini displiceas; unde fit, ut licentius cum aliis agas, in jocos, & exteriora te effundas, parum de internis sollicitus. 7. Officium erga proximum ita exacte peragendum, ut semper inde lauderis ac honoreris, licet quæ propriæ sunt perfectionis, negligas. 8. Valetudinis habendam esse rationem, corpus indulgentius tractandum, quærendas occasiones illud bene habendi, ut diu nos servitio Dei & proximi conservemus. 9. Ipse tam prudens & exercitatus es, ut teipsum regere possis, nec aliorum consilio vel directione indigeas, &c.

CAPUT III.

De adjunctis Pœnitentiæ.

1933 DUBIUM I.

Quid sit sigillum Confessionis, & qui ad illud teneantur?

RESP. I. Sigillum hoc est obligatio juris divini strictissima in omni casu, etiam quo integri regni salus periclitaretur, ad tacendum, etiam post mortem pœnitentis, dicta in confessione (idest, in ordine ad absolutionem sacramentalem) omnia, quorum revelatio Sacramentum redderet onerosum vel odiosum. *Unde resolves*,

I. Violatio hujus Sigilli duplicem habet malitiam, Sacrilegii, contra reverentiam Sacramento debitam, & injustitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem, & Confessarium de secreto isto servando omni casu, Dian. *p.* 5. *t.* 11. R. 2. ex Fag. Kellison. &c. Neque hic datur parvitas materiæ, Dian. *t.* 5. R. 8. ex Mald. Bald. &c.

II. Non inducitur hæc obligatio. 1. Per confessionem factam ficte, v. g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem pervertendum, etsi hoc casu adhuc prudenter tacendum, v. Dian. *t.* 11. *R.* 26. 2. Si quis extra confessionem accipiat aliquid sub sigillo confessionis, quia tantum est obligatio secreti naturalis, gravior aut levior pro rei exigentia.

III. Non frangitur sigillum. *Primo*. Si in genere dicas, Titium tibi confessum esse venialia, aut esse probum, innocentem, modo non dicas in iis circumstantiis, ex quibus colligi posset, alios esse nocentes, vel confessos mortalia. *Secundo*. Si dicas N. tibi esse confessum: etsi in certis circumstantiis hoc quoque periculosum sit. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 14. *n.* 21. imo si pœnitens verbo vel facto (v. g. clam accedendo) significaverit se nolle sciri, quod sit confessus, Confessarium revelare sigillum volunt Reg. Navar. & Mercur. apud Dian. R. 47. quia pœnitens confitendo Confessario extraordinario veniret in suspicionem gravioris criminis: quod Tamb. *in append. c.* 3. dubie confirmat, asserens, se vereri, ne talis accedat ad fractionem sigilli. *Tertio*. Si peccata ita referas, ut moraliter loquendo, persona innotescere non possit, neque communitas aliqua etiam parva infametur, ut, quod ibi talia vitia regnent, v. Dian. *l.* 2. *t.* 15. *R.* 13. id enim esset contra sigillum. Unde Turr. apud Dian. *p.* 4. *t.* 11. *R.* 45. & Tamb. *in app. c.* 3. reprehendunt Superiorem localem, qui Provinciali forte dicat, in sua domo sæpe postulari licentiam absolvendi a reservatis, quia potest redundare in ignominiam, & damnum domus: etsi idem Tamb. *cap.* 4. *n.* 2. dicat probabile esse, quod non sit contra sigillum, & dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confessionem. *Quarto*. Si utaris notitia extra confessionem acquisita, imo ipsum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperias, modo nullam circumstantiam ex sola confessione notam, nec certius referas, quam extra confessionem nosti: quo in casu opus est magna cautela, & tutissimum est silere, Laym. *n.* 16.

IV. Quando plures, v. g. studiosi vel aulici, &c. tenentur ferre testimonium confessionis, Confessarium teneri id dare, etiam iis, quos non absolvit, docet Kon. *d.* 9. *dub.* 1. Fag. & Dian. R. 12. tum ne id negando prodat aliquo modo sigillum, & pœnitentem; tum quia dando non mentitur, cum tantum testetur esse confessum: Verum Bonac. *d.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 4. & Lugo *d.* 21. *sect.* 3. docent tali schedam negare, non esse contra sigillum (idemque concedit Aversa *q.* 18. *s.* 2. si non constet pœnitentem accessisse ad hunc Confessarium) tum quia nihil dicit, sed tantum non approbat testimonio positivo confessionem, ad quod non tenetur; nec quidquam facit, ex quo possint cognosci delicta pœnitentis; tum quia alias via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paschate deciperent; tum quia potest esse consuetudo, ut scribatur absolutum esse, quod falsum erit, si scribat: & si omittat, sigillum franget: tum quia scandalosum erit & iniquum, publicæ meretrici perseveranti (uti & occulto peccatori, sic pallianti suam iniquitatem) testimonium dare confessionis: neque Confessario imputandum erit, quod eum positive non defendat.

V. Sub sigillum cadunt. 1. Omnia Peccata pœnitentis tam futura quam præterita (siquidem hæc animo se accusandi sint manifestata: secus si per modum simplicis narrationis, vel ut Confessarium ad simile peccatum induceret. Dian. R. 25. ex Suar. & aliis 8.) ideoque peccat mortaliter qui, sive directe sive indirecte aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii, quia materia sigilli parvitatem non habet, ut est omnium fere sententia, apud Dian. *p.* 5. *tr.* 5. *R.* 8. & Tamb. *in app. cap.* 8. vel qui in genere dicit, cum sibi confessum esse aliquod mortale, vel casum reservatum, vel excommunicationem, vel non esse absolutum ob indispositionem. Imo Confessarium, qui dicat absolute, Ego Petrum non absolvi, frangere sigillum, dicit Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 42. ex Suar. & aliis 9.

2. Etiam peccata complicis, sive prudenter sive imprudenter detecti. Suar. Vasq. &c. comm. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 111. An vero liceat interrogare de complice, ad ejus correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmant Suar. & Fag. contra Bon. Lorcam, Nugnum, & alios Thomistas v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 133. Lugo *d.* 16. *n.* 426. ubi docet, posse aliquando penitentem a Confessario obligari & cogi ad manifestandum complicem extra confessionem.

3. Pœnitentia imposita; si gravis sit, hoc est, quæ consuevit injungi pro mortali (qualis nunc esset, ait Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 31. Corona B. V. non vero Miserere) Avers. *q.* 18. *s.* 6.

4. Peccatorum circumstantiæ, quas taceri pœnitentis interest, etsi dictæ sint post absolutionem, v. g. si spurius sacros Ordines susceperit, si nobilitatem jactaverit &c. Bona vero pœnitentis, & cetera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propositum religionis vel matrimonii, sæpe quidem (si nimirum pœnitens ea tecta velit) sub obligationem secreti naturalis, non tamen sacramentalis, cadunt. Excipit *Tann.* & *Kon.* nisi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim sigillo sacramentali claudi tenent cum Dian. R. 5.

Idem de virtutibus & vitiis affirmant Gran. contra Regin. & Mald. apud Dian. R. 30. de defectibus naturalibus (v. gr. illegitime natum esse) & de vitiis occultis corporis, *Hon. Hurt.* & *Kellison.* contra *Gran. Mald.* &c. qui ea sub sigillum cadere absolute ajunt apud Dian. R. 29. Item de iis, quæ alios concernunt, & tamen peccata non sunt, Mald. & Dian. R. 38.

Denique de scrupulis (contra *Kon.* & *Gran.* qui eos sigillo claudi absolute affirmant, & contra *Marchant.* qui absolute negat) idem tenet *Lug.* nimirum si pœnitens scrupolositatem confiteatur, aut ad declaranda peccata vel conscientiam afferat, ait cadere sub sigillum, quia est in obliquo saltem materia confessionis: Secus si non cognoscatur ex pœnitentis relatione, sed videatur & percipiatur, v. g. ex modo confitendi, Idem dicit de aliis defectibus naturalibus, si v. g. sit blæsus, rudis, hebetis ingenii &c. Et sic excusat Confessarium, qui de pœnitente dixit, quod impertinentiis; & næniis caput sibi frangat *vid. d.* 2. *n.* 60. Gran. tamen id improbat, & Kon. apud Dian. R. 50. ait esse periculosum, & posse facile frangi sigillum indirecte. Denique Tamb. *in app. c.* 3. doctrinæ isti nequidem ut probabili acquiescit, atque eam a Dian. *l. c.* immerito vocari communem, cum *Gran. Hurt. Palaus, Bauny* &c. refragentur: aliterque limitans ipse ait, si isti defectus, v. g. esse blæsum, rudem, scrupulosum &c. sint passim noti, non cadere sub sigillum; secus si sint ignoti; quia confessio immunis esse debet ab omni odio.

Resp. II. Ad sigillum tenentur omnes, ad quos quomodocumque notitia sacramentalis confessionis pervenit; qualis est. I. Confessarius, qui si de auditis in confessione rogetur, potest negare, etiam, si opus est, cum juramento; subintelligendo, quod possit dicere, vel potius (ut dicit *Lug.*) quod sciat scientia utili ad respondendum interrogatori extra confessionem (excipit *Henr.* & *Gran.* cum Dian. *R.* 43. nisi ex illa negatione sequeretur confessionem non fuisse integram, v. g. si de publica meretrice rogaretur, an non esset confessa fornicationem, tunc enim declinando directam responsionem, dicendum esse, illam confessam esse peccata sua, & se functum officio suo) Imo si peccatum suum salvo sigillo non possit confiteri, debet omittere, quia sigillum strictius obligat, quam integritas confessionis. II. Superior cui se sistit absolutus a reservato, vel a quo petitur licentia absolvendi a reservato, *Suar. Lug.* &c. contra *Henr. Vasq. Kon.* & *Pal.* qui secreto tantum naturali teneri volunt. III. Interpres. IV. Qui furtive vel casu aliquid audit, licet inculpate. V. Omnes, quibus aliquid sacrilege revelatum est: unde de hoc nec inter se colloqui possunt. VI. Laicus, qui pro Sacerdote est habitus. VII. Doctor vel alius, qui cum venia pœnitentis consulitur, ut habet communior sententia, contra Vasq. v. Dian. *p.* 2. *tr.* 15. *R.* 15. VIII. Qui alterius rudis confessionem scripsit. IX. Qui scriptam invenit ac legit, ut docent Rod. Fag. Mald. &c. apud Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 112. & *p.* 5. *tr.* 11. *R.* 27. contra *Suar. Bon.* & *Laym.* quorum sententia probabilis est. Juxta quam, etsi talis teneatur secreto naturali, peccetque mortaliter, si gravia ac diffamantia vulget, secus tamen si sciens levia tantum esse, ea legat ex curiositate. Unde consequenter in casu gravissimæ necessitatis, talem confessionem scriptam liceret revelare (excipit *Lug.* nisi tamen per scripturam voluerit confiteri ut mutus vel petere facultatem absolvendi a casu reservato, *v. d.* 23. *n.* 48.) X. Etiam secundum aliquos, ipse penitens. Verum probabilius est, eum tantum teneri secreto naturali, ratione materiæ, si ea id requirat, tacere audita a Confessario, v. Laym. Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 8. *Unde resolves*:

1. Extra confessionem, cum licentia penitentis, potest agi de auditis in Confessione, sive cum ipsomet, sive cum quocumque alio, etsi periculosum sit, *D. Th. Suar. Præp. Tann.* &c. Circa quam licentiam requiritur, 1. ut sit formalis, & expressa, nam præsumpta, tacita, interpretativa, virtualis (etiam in bonum ipsiusmet penitentis) non sufficit. Fag. *p.* 2. *l.* 6. Tann. Mald. & *ceteri Doctores comm.* 2. Ut sit libera ac spontanea, non vi, injuria, dolo vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reverentialem ipsius Confessarii obtenta, Henr. Fag. *l. c.* Dian. R. 10. & 24. 3. Non revocata, nam pœnitentem pro libito, etiam sine causa, eam revocare semper posse, docent Fag. & Dian. *ll. cc.* 4. Non opus esse, ut habeatur in scripto, Suar. Fag. *ll. cc.* Imo si dubium sit, an Confessarius cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potius quam penitenti credendum ex Grass. & Henr.

affir-

,, affirmat Dian. R. 4. vel etiam quam hæredibus, v. g. si ex
,, licentia defuncti revelet restitutionem ab iis faciendam *Tan.*
,, *& Mald.* Qui tamen monet eo casu non esse dicendum,
,, eam deberi ex delicto, sed solum, quod talibus tantum
,, dari voluerit; satiusque suaderi moribundis, ut talia se-
,, creto codicillo hæredibus injungant, v. Dian. R.32. 5. Pe-
,, rinde esse, sive ea licentia detur verbo sive facto, quod
,, quidem æquivaleat expressæ concessioni, v. g. si pœnitens
,, extra confessionem incipiat loqui cum Confessario de di-
,, ctis in confessione, tum enim posse hunc prosequi, docet
,, Aversa *q.* 18. *s.* 7. Tamb. *in append. cap.* 2. ex Bon.
,, II. Frangitur sigillum, si cum pœnitente extra confessio-
,, nem, sine ejus venia agas de auditis in confessione, aut ea
,, te scire ostendas. Quod verum putant *Sanch.* contra *Suar.*
,, *& Laym.* etiamsi cum eo tractare velles de essentiali errore
,, in ea commisso, quem illi significare sine ejus venia, non li-
,, cere docent Reg.Fag.Bon. & alii contra Fill. Turr. &c. apud
,, Dian.*p.*3.*t.*4.R.87. Dixi *extra*, quia intra confessionem potest
,, fieri mentio præcedentium, ut patet ex praxi confessariorum
,, qui ob recidivam arguunt, & absolutionem aliquando ne-
,, gant. Ita Henr. Præp. Gran. Mald. &c. apud Dian. *p.*5.*t.*11.
,, R.20. ubi ipse cum *Fag.* negat id licere sine expressa licentia
,, pœnitentis, nisi de iis, quæ is iterum confitetur, vel saltem
,, tangit, v.Gran.*l.c.& p.*2.*misc.*R.12.*& p.*9.*t.*11.R.18.
,, III. Frangit sigillum, qui dicit se in tali Monasterio audi-
,, visse grave peccatum; tametsi non nominet personam.Dian.
,, *p.* 5. *t.* 1. R. 35. & alii 3. cum *Mald.* Additque, graviter pec-
,, care eum, qui dicit in hoc vel isto Ordine Religioso, hoc vel
,, istud peccatum fuisse admissum, quod ex sola confessione
,, novit. Imo nec de civitate vel certo loco, quo quis confes-
,, sionem audivit, licet dicere, quod gravia fiant, vel talia
,, & talia peccata committi soleant (nisi id aliunde constet)
,, docent Hurt. Kell. & Mald. apud Dian. R. 35. quia potest re-
,, dundare in gravamen, & infamiam ipsius communitatis,
,, & forte etiam civium in particulari, quando civitas non est
,, ampla, & pœnitentes suspecti, atque ideo confessio fieret
,, illis odiosa, v. Dian. *l. c. &* R. 36. ubi cum *Malder.* docet
,, Confessarium, qui paucos habet pœnitentes sibi subditos
,, (v. g. Moniales unius Monasterii) scandalum dare, si
,, coram illis concionetur de vitiis auditis in confessione,
,, quia confessæ facile suffunduntur pudore.
,, IV. Notitia in sola confessione accepta, nullo casu uti li-
,, cet, si periculum sit revelationis, saltem indirectæ. Verum
,, si nullum sit periculum, ut vel pœnitens, vel usus scientiæ
,, innotescat, etsi probabile sit, licere uti ad alterius guberna-
,, tionem, v. g. negando suffragium ei, quem ex sola confes-
,, sione scit indignum esse, vel claudendo ostium, per quod
,, quis noctu ingreditur ad peccandum; item cognita prodi-
,, tione futura; monendo de diligenti custodia; impediendo
,, clam matrimonium, quando scitur impedimentum, ut do-
,, cent *Vasq. Henr. Nav. &c.* Contrarium tamen verius videtur,
,, quod docent Fumus, Sanch. Kon. Laym. Dian. *p.*3.*t.*4.R.76.
,, *& p.*5. *t.*11. R.7. *& alii*; quia hæc doctrina posset pœniten-
,, tem absterrere a confessione: Et quidem Superioribus Reli-
,, gionum talis gubernandi modus prohibitus est, Anno 1594.
,, cum in Societate JESU jam ante idem statutum esset, prohi-
,, bitumque contrarium docere, v. Dian. *p.*4.*t.*4. R 202. Con-
,, tra vero ad ipsius gubernationem licere in tali casu ea scien-
,, tia uti, videri probabilius, v. g. abstinendo a calice, in quo
,, scitur esse venenum, deflectendo a silva, in qua paratam si-
,, bi mortem sciat ex unius latronis confessione, docent Silv.
,, Henr. Kon. Laym. hic *cap.* 15. contra Suar. Dian. *p.* 5. *t.* 11.
,, R. 46. Excipit *Lug.* nisi actio, vel omissio Confessarii inducat
,, notitiam peccati; vel damnum afferat confitenti, contra
,, Kon. *d.*9.*dub.*4. *&c.* qui putat licere, etsi inde mors pœni-
,, tenti immineret a sociis inferenda, *v. l. c. n.* 108.
,, V. Denique facere aliquid, ex quo soli pœnitenti innote-
,, scere possit id fieri ex notitia confessionis, esse contra sigillum
,, negant D. Th. Bon. Sot. Vasq. &c. affirmant Silv. Val. Kon.
,, Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 46. Idque confirmant Fag. Gran. Lug. &
,, Aversa *q.*18.*s.*8. si tale sit, quod pœnitenti ruborem vel mo-
,, lestiam afferat, v.g. si vultum ei austeriorem ostenderet, vel
,, eum declinaret: secus si ei sit gratum, vel saltem confessio-
,, nem odiosam aut difficiliorem non reddat, v. g. si audisset
,, eum ad indignationem aut odium provocatum, vel in ten-
,, tationem incidisse ex certo facto vel dicto ipsius Confessarii,
,, indeque ipse a talibus factis vel dictis abstineat &c.

A D D E N D A.

1934 QUæst. 285. *Quid præterea notandum sit circa obligationem sigilli?* R. seqq. §. 1. Confessarius tenetur servare sigillum, 1. jure Ecclesiastico, quia ita gravissime præcipit Ecclesia Cap. *Sacerdos de Pœn. dist.* 6. & Cap. *Omnis utriusque sexus, de Pœn. & Remiss.* 2. Jure divino, supposita institutione Sacramenti, quia hoc ipso, quod Christus confessionem instituerit, voluit nasci tale secretum & tantam securitatem, ut posset rationabiliter obligare fideles ad confitenda omnia peccata etiam interna sine periculo faciendi confessionem ex isto capite pœnitentibus odiosam. 3. Jure naturali, nam si recta ratio dictet servandum esse secretum etiam extra confessionem sacramentalem commissum, & promissum, ita ut contra justitiam peccet, qui revelat, multo magis commissum & promissum in confessione.

§. 2. Certum quidem est ex traditione, & judicio totius Ecclesiæ, ac etiam ex sensu communi omnium fidelium, quod in nullo prorsus casu licitum sit absque consensu pœnitentis revelare secretum sacramentale, neque in hoc dispensare posse etiam totam simul Ecclesiam; attamen incertum manet, unde illa strictissima obligatio nascatur, nam 1. non est præcise ex jure naturali obligante ad secretum, quia secretum naturale non ita obligat, quin ex gravissimis causis saltem bonum commune concernentibus liceat illud revelare. 2. Aliqui dicunt inde esse, quod Sacerdos revelans confessionem mentiretur, quia ipse non scit ut homo, sed ut gerens vicem Dei, postea autem manifestaret, ut homo. *Contra est*, nam imprimis postea diceret posset se scire tanquam gerentem vices Dei, nunc autem manifestare tanquam hominem, in quo nullum esset mendacium, sicuti neque tum est, si revelet cum licentia pœnitentis. Deinde, si tantum ratione mendacii teneretur, ergo peccaret tantum venialiter revelando veniale, hoc autem est falsum. 3. Alii dicunt ideo esse, quia revelatio opponitur significationi ipsius Sacramenti, in quo Deus tegit peccata pœnitentis, secundum illud Ps. 31. v. 1 *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Contra est*, nam imprimis ratio illa est tantum congruentia moralis, ex qua desumi non potest tam stricta obligatio. Deinde, ergo licita non erit confessio publica, neque cum venia pœnitentis licebit revelare secretum confessionis, quia pœnitenti licitum non est impedire significationem Sacramenti. Denique licitum erit revelare peccatum cujus absolutio juste negata est, maxime si impœnitens illis immoratur, nam tale peccatum non tegitur, idest, non remittitur a Deo. 4. Alii dicunt scientiam ex confessione habitam esse sacram, & superioris ordinis, cum ad salutem pœnitentis ordinetur, ideoque non posse licite ordinari ad fines extrinsecos, & inferioris ordinis. *Contra est:* Ergo saltem licitum erit revelare pro salute pœnitentis, ut impediatur ejus relapsus: Item ut fides conservetur in aliquo regno &c. Deinde res superioris ordinis potest aliquando ordinari ad rem inferioris ordinis, v. g. Missa ad recuperandam sanitatem ægroti: ergo. 1935

§. 3. Strictissima illa obligatio sigilli sacramentalis oritur ex jure naturæ, nam sicuti jure naturæ necessarium fuit, ut omni casu illicita esset voluntaria pollutio, quia si pro aliquo casu fuisset licita, homines ob nimiam propensionem in illas voluptates facile judicassent esse nunc illum casum, quo liceat, quod gravissime nocuisset educationi prolium, & propagationi generis humani, ita si homines scirent pro aliquo casu licitam esse revelationem sigilli, Confessarii sæpe crederent sibi hic & nunc licere: pœnitentes autem merito timerent, ne jam esset casus, quo peccatum suum revelari posset, quod faceret confessionem odiosissimam: & ideo, inquit Lugo *d.* 23. *n.*4. memini me legisse, quod apud Abissinos, vel Æthiopes hoc Sacramentum fere abierit in desuetudinem propter malitiam Sacerdotum, qui sigillum religiose non observabant: ergo recta ratio dictat necessarium fuisse, ut nullo prorsus casu sigillum sacramentale esset absque consensu pœnitentis revelabile: hinc *Nav.* super cap. *Sacerdos de Pœn. dist.* 6. *n.* 118. ait, *nihil mali adeo grave occurrere potest, quod non sit gravius, & pejus Ecclesiæ Christianæ confessionem Christianis exosam fieri, at simul ac concesserimus confessionem contra confitentis voluntatem revelari posse, exosa fiet illa, & toti Ecclesiæ molesta: ergo ob nullam causam id fieri potest*. Et in hoc solo jure naturæ putant obligationem illam sufficienter fundari, Hurt. Lug. Dicast. *d.* 12. *dub.* 1. Econtra Henr. Vasq. Valent. Turr. Kon. Laym. Arr. Regin. Aversa *q.*18. *s.* 1. Haun. *l.* 4. *n.* 127. Gorm. *p.*2. *a n.* 380. dicunt eam obligationem non haberi ex solo isto jure naturæ, sed simul ex divino positivo nobis per traditionem manifestato, nempe ex speciali præcepto Christi, qui sigillum hoc pro nullo casu voluerit esse revelabile, ne unquam periculum esset confessionem ex metu revelationis esse, aut fieri odiosam. Prima sententia est probabilissima, secunda est facilior: nos dicimus saltem ex utroque capite concludi strictissimam obligationem sigilli sacramentalis pro nullo casu ab ulla humana potestate dispensabilem. 1936

§. 4. Licet fractio sigilli, quoad malitiam justitiæ oppositam; posset esse peccatum veniale, si leviter tantum lædatur fama, vel jus proximi, tamen quoad malitiam religioni oppositam semper est mortale, quia Sacramentum per hoc redditur valde odiosum, quæ est gravissima irreverentia, Mendo *diss.* 10. *n.*46. *Stoz. l.* 2. *n.*526. Si autem absit revelatio peccati, & tantum reddatur odiosum Sacramentum, putat Gob. *t.* 7. *n.* 884. posse dari materiam levem, quia putat esse posse tam leve incommodum pœnitentis, ut Sacramentum non ideo reddatur graviter odiosum, sed contradicunt Stoz. & Viva *in append. ad propos. damnatas* §. 9. *dub.* 2. Quidquid sit de hoc, debet nihilominus in confessione exprimi, an sigillum sit fractum in re levi an gravi, ut constet, quale sit peccatum contra justitiam, Lugo, Tamb. Stoz. *n.* 188. 1937

§. 5. Ex dictis colligitur, 1. sigillum esse illam ipsam obligationem jure naturali, & positivo tam divino quam Ecclesiastico introductam, vi cujus aliquis debet omnia, quæ nonnisi ex confessione cognovit, ita indispensabiliter tecta servare, ut in nullo excogitabili casu directe, vel indirecte manifestare possit, quamvis salus totius mundi per hoc comparari, aut omnium hominum damnatio impediri posset. 2. Si Confessarius non posset confiteri integre sine fractione sigilli, non posset nequidem in articulo mortis integre confiteri, quia major est obliga- 1938

tio

tio sigilli quam integritas materialis, & si licet tacere peccatum ob damnum, vel infamiam proximi, magis ob hanc causam, Silv. Nav. Suar. Fill. Castr. *t.* 23. *p.* 18.

1939 *Q.* 286. *Ex qua confessione oriatur hæc obligatio sigilli?* R. Ex confessione sacramentali, circa quam hæc sunt notanda.

§. 1. Confessio tum est sacramentalis, si fiat cum animo accipiendi absolutionem a præsente Sacerdote, non autem si cum animo accipiendi ab absente, secundum dicta *n.* 1202. talis tamen confessio fieret sacramentalis, si postea factus præsens Sacerdoti illorum peccatorum adhuc memori diceret, *me accuso de peccatis ad te scriptis*, secundum dicta *n.* 1196. & præsumendum est pœnitentem mittentem absenti scripta peccata id intendisse, ideoque peccata sic absenti scripta erunt materia sigilli.

1940 §. 2. Confessio etiam tum est sacramentalis, si fiat Sacerdoti ad habendum consilium pro pacanda conscientia, volendo confiteri, si opus fuerit, quamvis nunc reipsa absit dolor vel propositum emendationis: talis enim manifestatio est inchoative vel dispositive, vel saltem reductive confessio: unde etiam ex tali confessione, vel accusatione sequitur obligatio sigilli, quamvis ex indispositione pœnitentis, aut defectu integritatis, aut etiam ex malitia Sacerdotis, vel ex defectu jurisdictionis, approbationis, vel intentionis non sit secuta valida absolutio, uti habet communis, & certa cum Mendo *diss.* 10. *n.* 126. Quod si quis Sacerdoti nolenti audire narret peccata intendens ab eo absolvi, Suar. & Aversa *q.* 18. *f.* 3. negant oriri sigillum: sed probabilius affirmant Mald. Dian. Lug. *d.* 23. *n.* 44. sicuti sigillo tenetur etiam laicus, qui casu, & invitus audivit peccatum alterius confitentis Sacerdoti, ut recte *Suar.* & alii cum Aversa *sect.* 5. contra *Sot. & Tann.*

1941 §. 3. Si quis pure historice, vel jactantiæ causa narrasset Sacerdoti peccata sua, talis manifestatio non fuisset sacramentalis, fieret tamen sacramentalis, si eidem Sacerdoti peccatorum illorum adhuc memori diceret, *me accuso de peccatis illis tibi antebac narratis.*

1942 §. 4. Si quis etiam in confessionali genuflectens absque animo confitendi dicat aliquod peccatum Sacerdoti; & addat se committere illud sub sigillo, & Sacerdos etiam veluti sub sigillo notitiam illam admittat, non ideo est sub sigillo, cum non fiat in ordine ad absolutionem, nec sit accusatio ullo modo sacramentalis, unde Sacerdos tenebitur tantum ad secretum naturale, Suar. Vasq. Fill. Gob. Avers. Burgh. *cent.* 3. *cas.* 8. Stoz. *n.* 219. Similiter nec sub sigillum cadit, si quis peccatum manifestet Confessario solummodo ad sigillum habendum pro infamia, pœna, vel alio malo avertendo, Castr. Stoz *n.* 220. Neque tum, si fiat ad illudendum Confessario, aut ad illum seducendum, Stoz *n.* 229. 232. Neque si ad simulandum se confiteri, cum tamen de nullo peccato se accuset, sed tantum petat schedam confessionis, docentque Laym. Lugo, Stoz. *n.* 220. & 235. tali non posse dari testimonium confessionis, quia confessus non est.

1943 §. 5. Si homo rudis sua peccata alte edicat ante statuam alicujus Sancti, & aliquis astans audiat, non tenetur sigillo, quia credibile non est, quod fecerit ex intentione sacramentalis absolutionis, sed tantum fecerit ex desiderio remissionis obtinendæ, vel ad testandum magnum dolorem suum, Gob. *n.* 824.

1944 §. 6. Si quis cum animo saltem se accusandi manifestarit peccata Sacerdoti, & petat schedam confessionis, Henriq. Bon. Lug. Dicast. Gorm. *p.* 2. *n.* 386. & alii putant confessarium posse negare, sed probabilius est cum Kon. Laym. Aversa *f.* 2. Ills. *n.* 258. Stoz *n.* 235. teneri dare, si soleat dare aliis eam petentibus, quia negare in talibus circumstantiis esse indirecte dicere, quod non sit rite confessus, vel absolutus. An confessio facta non Sacerdoti inducat obligationem sigilli, dicetur *n.* 1950. 1952. 1954.

1945 *Q.* 287. *Quas sententias expediat sequi circa hanc materiam de sigillo?* R. Si plures sententiæ sint probabiles, in praxi expedit sequi illas, quæ favent sigillo, Dian. *in proæmio ad p.* 5. *t.* 11. Gob. *tr.* 7. *n.* 853. Stoz. *l.* 2. *n.* 205. Ratio est 1. quia Auctores qui dicunt hoc vel illud non cadere sub sigillum, fatentur obligationem secreti naturalis vel fidelitatis: ergo ut quis tanto magis a peccato quovis removeatur, melius erit tenere in praxi, quod etiam sub sigillum cadat. 2. Qui sequitur sententias non faventes sigillo, communiter committit scandalum saltem apud rudiores putantes sigillum frangi. 3. Quando jura videntur esse fere paria, potius favendum est causæ piæ quam non piæ; sententia autem pro sigillo est causa pia, cum stet pro reverentia tanto majori Sacramenti. 4. Quando duæ sententiæ sunt probabiles, non debeo sequi illam, quæ erit ad damnum tertii, nisi hic præmoneatur, & consentiat, v. g. quando probabile est equum esse & non esse meum, non debeo illum vendere Titio, nisi præmonito, & consentienti: atqui aliquid esse vel non esse contra sigillum hoc plurimum interest pœnitentis: ergo quando utrumque est probabile, non debeo sine illius licentia sequi negativam, quæ ipsi merito poterit esse gravis, vel damnosa. 5. In re etiam positive dubia potius judicandum est in favorem pœnitentis, & confessionis, neque potest prævalere possessio libertatis, quam diceretur habere Confessarius ad loquendum, nam hic obstat periculum scandali, vel saltem, quod confessio reddatur odiosa: ergo hinc vincitur possessio, cum non sint omnia æqualia. Hinc

1946 *Infertur* 1. Si quis dubitet, an audiverit aliquid in an extra confessionem, revelare non potest, tum quia periculum certum reddendi confessionem odiosam prævalet ex Christi institutione contra libertatem loquendi, tum etiam quia cum præceptum sigilli nunquam desinat obligare, nec unquam dispensetur, in dubio de tali præcepto sequendum est tutius. Reg. Bon. Schild. *t.* 6. *c.* 5. §. 3. contra *Bardi*, cujus opinio, inquit Gob. *n.* 848. habet plus speculativæ quam practicæ probabilitatis. 2. Nemo potest uti scientia confessionis, si tantum sit probabile, & non moraliter certum, quod ex tali usu nulla revelatio, nec ullum gravamen pœnitentis orietur, quia sequendo oppositum confessio hominibus fieret odiosa.

Q. 288. *Quid addendum sit circa illa, quæ dicuntur materia sigilli, seu cadere sub sigillum?* R. seqq. §. 1. Sub sigillum cadunt, quæ aliquo modo sunt materia, vel objectum peccati in confessione manifestati, uti votum castitatis, contra quod conjux confitetur se petivisse debitum, Lug. *d.* 23. *n.* 52. Stoz. *n.* 232. 233. Item si pœnitens confiteatur se maledixisse Cajo propter ejus morositatem, se gavisum esse de infamia, quam Cajus passus est propter imprudentiam, hæc morositas & hæc imprudentia Caji cadunt sub sigillum, si pœnitens nolit ea revelari: si tamen Confessarius advertat pœnitentem non curare, an ea manifestentur necne, non erit contra sigillum, Stoz. *n.* 233. Præterea virtutes aliaque dona possunt esse materia sigilli, v. gr. si pœnitens confiteatur se fuisse Deo pro iis ingratum, Lugo *n.* 48. Stoz. *n.* 191. 233. Item peccata existimata, & peccatorum circumstantiæ, quas pœnitens non libenter manifestaret extra confessionem. Item defectus naturales, qui occasione peccati confessi innotescunt, S. Th. Illsf. *nu.* 264. Item quidquid potest ducere in cognitionem vel peccati, vel confitentis peccatum, si tale quid in confessione ideo dicat, aut ex modo loquendi, vel confitendi manifestet, quia putat id esse utile ad sua peccata melius declaranda, & non vellet sciri extra confessionem, etiamsi reipsa ad declaranda peccata utile non fuerit, Kon. Lug. Stoz. *n.* 191. 232. Et nihil horum nequidem indirecte revelari potest etiam apud ipsum pœnitentem, seu cum ipso loquendo extra confessionem. Ratio omnium horum est, quia sic redderetur Sacramentum odiosum. Ille autem censetur indirecte revelare, qui dicto vel facto dat occasionem prudenter suspicandi de pœnitente tale quid, quod ex sola confessione scitur, Lug. *n.* 106. Stoz *n.* 192. Attamen non omnes conjecturæ leves, quas malitiosi, & nasuti facile faciunt, sunt signa fracti sigilli; nemo enim cavere potest omnes ejusmodi occasiones indirectas: S. Th. Scot. Lugo, Tamb. Gob. *n.* 800. Gorm. *p.* 2. *n.* 398. Quod si pœnitens virtutes suas, & gratias divinas in confessione explicet, non ratione alicujus peccati circa illas commissi, sed tantum ut status animæ sit Confessario notus, non cadunt sub sigillum, Stoz *n.* 233. Uti nec illa, quæ pœnitens non ægre fert sciri, uti quod sit Sacerdos, uxoratus, Gallus vel Germanus, &c. Lugo, Tamb. Aversa *q.* 18. *f.* 4. 1947

§. 2. Peccata aliena, si narrentur ut connexa peccatis propriis, eo quod ob explicationem propriorum sit facta mentio alieni, ut si mater dicat se imprecatam filio, quia erat furatus, sunt materia sigilli: si vero tantum historice narrentur sine connexione cum peccato proprio, probabilius est contra Harts *in Disq. Theol. de sigillo n.* 222. non esse materiam sigilli, quia habent se plane impertinenter ad confessionem, non secus ac alia facta, quæ pœnitens de se narrat: cavendum tamen scandalum, & offensio pœnitentis. 1948

§. 3 Si complex peccata complicis absque necessitate manifestet Confessario, *De la Crux* dicit non esse materiam sigilli, quia est res ad confessionem impertinens, sed probabilius contradicunt Suar. Avers. Mendo *diss.* 10. *n.* 120. 148. quia dictum est ex intrinseca occasione confessionis, & veluti aliquid ad eam aliqualiter spectans, imo sæpe fiet, ut occasione revelati peccati complicis veniri possit in notitiam peccati pœnitentis. 1949

§. 4. Peccata, quæ acatholicus dicit Prædicanti, intendens ut Deus illa tegat, non sunt materia sigilli, quia sic confitens non credit pœnitentiam esse Sacramentum, nec peccata esse materiam absolutionis, Stoz *n.* 221. Gob. tamen *n.* 785. recte dicit, si speraret absolutionem sacramentalem a Prædicante, hunc teneri sigillo. 1950

Q. 289. *Quid addendum sit circa illos, qui obligantur sigillo?* R. In genere illi omnes obligantur, ad quos notitia rei sigillo clausæ pervenit, sive immediate, sive mediate, sive licite, sive illicite; hinc 1951

§. 1. Obligatur Superior, cui pœnitens, vel alius manifestavit reservatum, etiamsi pro absolutione remittat ad alium Confessarium, Suar. Fagund. Lug. Dicast. *d.* 11. *n.* 323. dicens esse certum, Stoz. *l.* 2. *nu.* 26. Aversa *qu.* 18. *f.* 5. contra *Vasq. Kon. & alios.*

§. 2. Etiam obligatur interpres, per quem volui confiteri, quamvis postea non confitear, *S. Th. Scot. Suar.* & alii cum Avers. & Stoz *n.* 212. contra *Cajet. Sot.* & alios. Item, qui per examen me disponit ad confessionem. Item, cui me aperio hodie ut me dirigat pro confessione crastina. Item si ignarus linguæ petam ab aliquo, quid significet tale peccatum, ut confiteri possim, *Stoz* contra *Kon.* Item cui dico me velle confiteri, & propterea illum consulo, an aut quomodo hoc, vel illud tenear confiteri, quamvis non illi, sed alteri confiteri velim, Fag. Dian. Stoz. *n.* 213. 261. Gorm. *p.* 2. *n.* 404. contra Suar. Henr. Avers. Illsf. *n.* 263. qui negant, si velim confiteri alteri. Item tenetur, cui ego, jam non potens scribere, dictavi mea peccata, postea ex ipsius scripto confessurus, Præp. Stoz *n.* 214. Item quem scivi quidem necdum esse Sacerdotem, attamen per errorem invincibilem putavi habere potestatem absolvendi, Navar. Fag. Præp. Hurt. Dian. Gob. *t.* 7. §. 785. 853. Stoz *n.* 217. contra Tolet. Suar. 1952

Vasq.

Vasq. Laym. Lug. Dicast. Aversf. f. 3. Gorm. n. 384. Item qui audivit a Confessario ebrio, somniante, fatuo peccatum pœnitentis, Aversf. f. 5. Stoz nu. 262. Et quoad omnia ista consentit Gorm. n. 391. Quod si quis non possit manifestare peccata, nisi alius audiat, hic alius tenetur, Fag. Kon. Laym. Tamb. Stoz n. 218. contra Sot. & alios. Si quis autem sponte ad majorem confusionem publice sit confessus Confessario simulque aliis, *Kon. & Castrop.* dicunt solum Confessarium teneri ad sigillum, *Stoz*, putat teneri etiam alios: si ita velit pœnitens, cum sit unica confessio, sed si non restringat magis ad Confessarium quam ad alios, ipso facto censetur dare licentiam loquendi & Confessario, & aliis, cum eadem locutio sit, & confessio, & alia manifestatio peccati, & si velit esse publicam respectu aliorum, non est ratio dicendi, quod velit esse occultam respectu Confessarii, Lugo d. 23. n. 39. Aversf. f. 5.

1953 §. 3. Qui legit schedam, cui peccata in ordine ad confessionem inscripta erant, secundum Castr. Aversf. f. 5. Illsf. nu. 263. aliosque multos, ad quos inclinat *Busemb.* non tenetur sigillo, quia obligatio sigilli nascitur ex actuali confessione: scriptio autem illa non est actualis confessio, nec signum, quo pœnitens peccata manifestat Confessario, sed tantum fit, ut pœnitens sibi ea manifestet, & memoriam retineat. Limitant *Laym. & Lugo*, nisi pœnitens schedam tradidisset Confessario, qui perdidisset, esset enim idem, ac si audisset confitentem. Econtra talem, qui schedam legit, absolute teneri sigillo, docent præter citatos a Busemb. Nav. Graff. Vega, Dian. Gorm. n. 403. ad quos inclinat *Tamb.* quia talis scriptio fit propter confessionem, & reipsa videtur esse inchoata confessio. Et saltem fatentur omnes, si pœnitens mutus per schedam fuisset confessus, peccata in illa scripta fore materiam sigilli: Hinc talis, qui legisset, item Superior, interpres, & alii, de quibus dictum est *a n.* 1951. nec cum Confessario, nec cum pœnitente ipso postea possent iterum loqui de peccatis sic cognitis, ut recte *Aversf. f. 6.* qui recte notat idem esse de duobus Confessariis, quibus pœnitens eadem peccata esset confessus.

1954 §. 4. Sacerdos postea resciens se non habuisse potestatem absolvendi, aut se antea non fuisse Sacerdotem, imo nec baptizatum, tenetur sigillo: confessio enim hoc ipso fuit sacramentalis, quod facta sit animo se accusandi illi, quem putabat esse Sacerdotem, vel habere potestatem, Lugo, Dian. Gob. *in Exp. t. 2. n.* 440.

1955 §. 5. Pœnitens ipse non ita tenetur sigillo, qui in Confessario dare possit licentiam illud revelandi, etiamsi de hoc non loquatur extra confessionem, S. Bonav. Ricc. Palud. Silv. Nav. Suar. Vasq. Lug. *d.* 23. *n.* 133. Stoz *n.* 183. contra *Alex. Scot. Dur. Maj. Gabr. Ang.* Ratio est, quia sicuti, quamvis sigillum epistolarum sit in bonum communitatis, ejusque obligatio sit de Jure gentium, tamen quia est principaliter in favorem scribentis, hic scribens potest tollere obligationem sigilli, & facere potestatem aperiendi suas litteras etiam ad tertium scriptas; ita cum obligatio sigilli sacramentalis sit in favorem pœnitentis, poterit tollere sigillum: Et licet Clericus non possit facere potestatem licite se verberandi, non est hic paritas; nam Clericus non potest facere, ut non maneat Clericus, hunc autem Ecclesia ob reverentiam status absolute vetat verberari. Econtra pœnitens potest facere ut non maneat sigillum, quo ablato Confessarius novit peccata tanquam homo: ergo libere potest de illis loqui.

1956 §. 6. Putarunt aliqui cum *Adr. Palud. Nav.* sicuti Confessarius tenetur ad sigillum circa peccata pœnitentis, ita teneri pœnitentem ad sigillum circa illa, quæ Confessarius ei dicit occasione peccatorum, ut sic securius dicantur, quæ merito taceri vult Confessarius. Sed recte contradicit communis cum Aversf. f. 5. & Rayn. *in Heter. t. 16. f. 1. pun.* 8. *n.* 50. dicit extra dubium esse, quod sigillum non in gratiam Confessarii, sed solius pœnitentis a Christo sit institutum: attamen potest fieri, ut pœnitens peccet manifestando ea, ex quibus colligatur Confessarii indiscretio, imprudentia, nimia severitas vel laxitas, sic enim injuste infamatur ob defectum vel delictum occultum.

1957 §. 7. Si Confessarius cum licentia dixerit Titio peccatum pœnitentis, Vasq. Kon. Hurt. Laym. Castr. Aversf. f. 5. & 7. negant Titium teneri sigillo, nisi peccatum esset revelatum ob causam spectantem ad absolutionem, quia talis scientia non oritur ex confessione, sed ex licentia a pœnitente data. Econtra S. Th. & alii cum Illsf. *n.* 263. dicunt teneri, quia præsumi non debet, quod pœnitens dederit licentiam, nisi ob causam, quæ respiceret absolutionem. *Stoz* probabilius dicit id pendere a voluntate pœnitentis: qui si permittat ea uti, ac si independenter a confessione esset acquisita, non vult apud Titium esse sacramentalem, vel sub sigillo; si autem velit communicari, uti ex confessione eam habet Confessarius, manet sacramentalis, & sub sigillo apud quemcumque, cui sic communicatur: præsumi autem debet semper, quod sic communicetur, nisi clare constet de opposito, Lugo *d.* 23. *n.* 29. Stoz *n.* 199. Et Dian. retractata opposita sententia notat *p. 5. tr. 11. R. 7. & 11.* in hac casu debere a Confessario admoneri Titium, ut non aliter utatur illa notitia.

1958 *Q. 290. Quid præterea notandum sit circa licentiam loquendi, quam pœnitens dare potest Confessario?* R. seqq. §. 1. Si pœnitens non ultro, sed tantum ad petitionem Confessarii det licentiam loquendi, communiter censeri debet data ex metu reverentiali, adeoque invalide, Dic. *d.* 12. *n.* 66. Tamb. *de confess. l.* 3. *c.* 3. *n.* 5. Vel certe cum periculo invaliditatis, Dian. *p.* 5. *t.* 11. R. 10. Stoz *l.* 2. *n.* 197. addens quamvis pœnitentes dicant se libenter eam dare, sæpe tamen in animo refugere, & sic Sacramentum adhuc reddi odiosum, si quis ea licentia utatur: Hinc Aversf. *f.* 7. & Mendo *diss.* 3. §. 10. *q.* 5. merito dissuadent Confessariis per se corripere complicem ex licentia pœnitentis. Quod si opus esset, nec per alium fieri posset, suadent extra confessionem dari licentiam. Posse autem esse casum, quo pœnitens teneatur complicem manifestare Confessario, dixi *n.* 1752. Quod si bonum commune, vel charitas proximi non postulet specialiter, & necessario operam Confessarii, v. g. ut suppleat pro pœnitente in denuntiando solicitatore, suadet *Tamb.* ut onus illud in se non suscipiat: præceptum enim denuntiandi secundum dicta *nu.* 1757. obligat pœnitentem ipsum: Docetque Viva *ad prop.* 7. Alex. VII. pœnitentem ipsum tum teneri ad hoc faciendum per litteras, vel per alium internuntium, Addit Viva in *Append.* §. 9. non esse facile petendam licentiam utendi notitia confessionis, quia hæc ipsa petitio communiter reddat confessionem odiosam.

§. 2. Ut Confessarius sine læsione sigilli possit monere, vel revelare complicem, putant Palud. Sot. Bann. Angel. Vasq. Rosell. Tann. Tamb. Stoz *n.* 230. non sufficere pœnitentis, sed etiam requiri complicis licentiam, quia quamvis confessio per hoc non fiat odiosa pœnitenti, fit odiosa aliis: Deinde quia peccata complicis etiam cadunt sub sigillum: atqui sigillum non tollitur, nisi cum licentia illius, cujus res agitur, seu cujus sunt peccata: ergo. Econtra S. Th. S. Anton. Adr. Gers. Nav. Suar. Henriq. Lugo, Dicast. Castr. Aversf. *q.* 18. *f.* 4. Illsf. *n.* 265. probabilius dicunt sufficere licentiam pœnitentis, hic enim habere debet potestatem tollendi sigillum, a quo, & propter quem solum inducta est obligatio sigilli. In praxi tamen expedit, ut pœnitens extra confessionem manifestet complicem, si hic sit corrigendus, aut aliud malum impediendum. 1959

§. 3. Pœnitens potest licentiam datam revocare, vel limitare, non tantum quando dedit intra confessionem, sed etiam quando extra, *Stoz n.* 198. contra *Laym. & Gob.* nisi forte dedisset extra confessionem, & independenter ab ea, *Regin. l. 3. n.* 61. 1960

§. 4. Quando pœnitens extra confessionem loquitur cum Confessario de dictis in confessione, si id non faciat in ordine ad novam confessionem, *Gob.* putat tolli sigillum, sed probabilius est cum Stoz *n.* 103. pœnitentem, si velit, posse sic loqui, ut maneat sigillum: tractare enim potest ea extra confessionem, quæ non ita potuit in confessione: & magnum foret onus non posse de iis agere cum Confessario, nisi vel rursus confitendo, vel solvendo sigillum. 1961

Qu. 291. Quid præterea sit notandum circa fractionem sigilli? R. In genere tum frangitur sigillum, si reveletur aliquid per solam confessionem notum, & spectans ad sigillum, simul manifestando personam, quam concernit, si hoc fiat sine expresso consensu illius: hinc 1962

§. 1. Confessarius frangit sigillum, si de peccato pœnitentis per solam confessionem sibi noto loquatur cum aliis, qui illud aliunde norunt; etiamsi audientes non advertant, quod ex confessione loqui incipiat, Bon. Fagund. Lug. Stoz *n.* 193. 1963

§. 2. Etiam frangit sigillum, si peccatori e confessione noto neget Eucharistiam, vel aliud Sacramentum: si publice conquerenti sibi negatam absolutionem, vel Eucharistiam, dicat, ne conquereris, non potui: Si dicat, jam es restitutus gratiæ per confessionem mihi factam: Si nolit audire eum, quem alias solitus est audire, quia jam putat esse indispositum, aut nolle occasionem proximam vitare, quidquid contradicat Viva *in app. ad prop. damnatas* §. 9. Item: Si ex scientia in confessione hausta specialem inquisitionem instituat circa subditos: poterit tamen Superior sciens talia in sua communitate grassari, attendere, uti alias fecisset. Si injungat gravem pœnitentiam, quam tantum coram aliis, qui judicare potuerunt esse pœnitentiam, possit peragere, nisi pœnitens expresso, & libero consensu acceptet, Fagund. Stoz *n.* 237. Ratio dictorum est, quia sic saltem indirecte revelat peccatum, & quidem grave pœnitentis, vel sic repellendo censetur pœnitenti exprobrare peccata præterita. Si autem repellat, quia scrupulosus est, hoc erit ei notum aliunde quam ex confessione, & tum repellendo non utetur scientia confessionis, Viva *supra*.

§. 3. Qui dicit, primus, quem audivi, fuit adulter, exponit se periculo frangendi sigillum, quia facile fiet, ut immemor hujus dicti alia vice dicat, ubi vel quem primo audierit; aut forte visus est audire primum, Stoz *n.* 226. addens idem periculum quandoque esse posse, si quis nude dicat se audivisse adulterum, quia vel complex, vel ipse adulter forte aperuit suum peccatum, aut aliunde saltem innotuit illi, cui Confessarius hoc dicit, unde cum sciatur esse confessus huic Confessario, nec prudenter possit tale peccatum de alio pœnitente præsumi, possunt esse circumstantiæ, ut indirecte manifestet hujus peccatum. 1964

§. 4. Qui dicit, *Titium pro confessione auditum non absolvi*, frangit sigillum, communis cum Mendo *diss.* 10. *n.* 127. contra *Caj.* Item qui dicit *necdum absolvi*, quia communiter longa confessio notat vel multa peccata, vel defectum confitentis. *Gran. Tamb.* contra *Suar.* Excipe, nisi sciretur confessionem esse generalem vel longi temporis, itaut pœnitens non ægre ferret. Si autem pœnitens coram Confessario, & aliis dicat se non esse ab eo absolutum, hoc ipso dat Confessario licentiam hoc ipsum fatendi, attamen non ideo potest dicere causam, cur negata sit absolutio, Stoz *n.* 235. Quod si Confessa- 1965

fessarius diceret se non absolvisse defectu materiæ, non frangeret sigillum, Gorm. *p.* 2. *n.* 400.

1966 §. 5. Confessarius frangit sigillum, si in præsentia pœnitentis, & aliorum quantumcumque multorum indeterminate dicat, unus vestrum tale peccatum commisit, quia quamvis Cap. *Si Sacerdos De off. Jud. ord.* dicatur, *Si Sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit, & emendare noluerit, nisi judiciario ordine quis probare possit, non debet eum arguere nominatim, sed indeterminate, sicut dixit Christus, unus vestrum me traditurus est:* nihilominus sic arguendo confessio redderetur odiosa, Silv. *in Resp. sub finem orat.* 5. dicens citatum capitulum loqui de peccato aliunde noto. Putant etiam *Suar. Vasq. Kon. Lugo*, & alii multi, frangi sigillum, si quis dicat, *Religiosus talis Ordinis, vel Monasterii mihi confessus est tale peccatum: in hoc Monasterio sæpe petitur licentia pro casu reservato, &c.* quamvis resciri non possit, quis in individuo fuerit reus: item si dicat, *in tali urbe grassantur adulteria*, quia hoc redundat in gravamen totius communitatis, adeoque etiam rei in ea communitate comprehensi. Alii tamen cum Navar. Silv. Aversa *qu.* 18. *s.* 4. dicunt non frangi sigillum, si nulla gigni possit suspicio de ulla particulari persona, attamen posse esse contra justitiam, vel causare scandalum.

1967 §. 6. Peccat Parochus, qui intendens absolvere pueros, publice interrogat, quid fecerit, quia peccata, quæ narrantur, exponit periculo revelationis, Nav. Lug. *d.* 23. *n.* 42. Excusat Gob. *t.* 7. *n.* 864. si faciat, ut exploret, an capaces sint absolutionis, dummodo postea vocatos ad confessionale singulos jubeat iterum se de eis sacramentaliter accusare: sed excusatio illa nulla est, si pueri antea putabant se sacramentaliter confiteri.

1968 §. 7. Si sponsi die, quo contracturi sunt, & de more communicare debent, in confessione inveniantur hactenus impudice vixisse, Opstraedt. *in Past. bono p.* 4. *c.* 10. §. 5. dicit absolvi non posse, quamvis ex omissione Communionis, aut dilatione Matrimonii colligeretur aliquod crimen in confessione esse deprehensum, nec ideo Pastorem frangere sigillum, quia tantum officio suo fungitur. Contra est, nam negando absolutionem facit, ut alteruter resciatur esse indispositus ad Communionem, & per hoc confessio certo fit multum odiosa. Itaque hic sequendum consilium S. Caroli Borromei *in Instr. Past. p.* 2. *cap.* 16. ubi clare significat, si absolutio citra periculum, & infamiam pœnitentis procrastinari non possit, promoveat Pastor contritionem, ut potest, & si emendationem cum signis doloris in se recipiat pœnitens, absolvat.

1969 §. 8. Si sponsus fassus sit multas fornicationes a se cum sponsa commissas a paschate, & sponsa dicens se in paschate ultimo confessam neget omnes, sciens tamen fornicationes tales esse peccata, absolvi non debet, sed dissimulanter super eam dici, *misereatur, &c.* quia nec per hoc revelatur peccatum sponsi, nec hoc affert ullum incommodum sponsæ, quæ nihilominus deberet peccata illa, & hanc confessionem suo tempore repetere: Pastor vero omnia dissimulando assistat eorum Matrimonio, Suar. Dicast. Illf. *n.* 128.

1970 §. 9. Non frangit sigillum, qui interrogat pœnitentem de peccato ex sola complicis confessione noto, dummodo illi de hujus confessione nullam suspicionem moveat, Castrop. Stoz *n.* 249. Neque ille frangit, qui omittit modum suum agendi, quem ex confessione novit pœnitenti esse ingratum, etiamsi hic advertat propter confessa sua peccata id fieri, hic enim pœnitens censetur ipso facto ad hoc dare licentiam, Lug. Stoz. Busemb. Avers. *f.* 8. Illf. 253. Neque ille frangit, inquiunt Gob. Tamb. Lugo *d.* 23. *n.* 102. qui familiarius agit cum pœnitente propter spiritualem ejus indigentiam, v. g. si vocet ad se, si volentem exerceat in studiis, ut sic honeste occupetur, & abducatur a malis consortiis, quamvis ille advertat hoc ideo fieri: sed limitat *Stoz*, dummodo pœnitens aliquo modo ostendat se consentire, quod præsumitur, inquit Steph. *nu.* 221. si non ostendat sibi hoc esse molestum. Econtra frangit sigillum, qui ideo ostia claudit, claves tollit, ne pœnitens ultra exeat, vel abutatur, aut qui ideo eum sæpius visitat, ut sic terreat, per hoc enim non sine molestia, & gravamine indicatur pœnitenti suum peccatum ex sola confessione notum: ergo est revelatio sigilli aut saltem per hoc confessio redditur odiosa, Avers. Stoz *n.* 250. contra Kon. Castrop. Tamb.

1971 §. 10. Non frangit sigillum, qui restituit ablatum, licet dominus inde capturus sit conjecturam aliquam de auctore furti, nam ea conjectura imprudens est, & id plane per accidens sequitur ex illo facto, si enim tertius aliquis restitueret, qui non audivisset confitentem, non violaretur sigillum: ergo nec si Confessarius restituat, Less. *in Auct.* v. *Restitutio cas.* 2.

1972 §. 11. Si quis dicat Cajum esse confessum peccata, aut esse confessum peccata venialia, Regin. Lug. Dicast. Busemb. & alii cum Avers. *f.* 4. dicunt non frangi sigillum. Limitat Gob. *nu.* 790. Gorm. *n.* 393. cum Hurt. nisi diceret esse confessum plura venialia: limitationem rejiciunt alii, quia omnibus notum est non esse hominem, qui non peccet sæpius, & quivis supponitur confiteri plura quam unum peccatum. Econtra alii dicunt frangi sigillum, quorum sententiam Fag. dicit non esse improbabilem: nam potest quis ad confessionem ire, quamvis ulla habeat vera peccata, Stoz *n.* 223. & satis est habere unicum veniale, ut absolvi possit: ergo cum posset tantum unum veniale esse confessus, dicere confessum esse plura, est frangere sigillum, nisi forte notorium esset omnibus, quod pœnitens soleat peccare venialiter, tum enim hoc ipso quod palam confiteatur, dat cuivis etiam Confessario licentiam ita loquendi, Stoz *n.* 224. Addunt Castr. Stoz *n.* 225. & alii contra communem, etiam per hoc frangi sigillum, si quis dicat, Cajus in confitendis minutissimis suis peccatis mihi molestus est, revelat enim peccata plura, & hoc audire est merito odiosum pœnitenti: multo magis inquit *Stoz.* contra *Lugo*, erit fractio sigilli, si dicat esse confessum nova venialia; item si dicat pœnitentiam, quam imposuit, maxime si sit paulo major, v. g. Rosarium vel etiam *Miserere*, Stoz *n.* 237.

§. 12. Quamvis publice notum sit Cajum esse furem, frangis sigillum, si dicas eum sua furta cum magna contritione esse tibi confessum, Aversa Stoz *n.* 222. Quod si tantum diceres eum omnia sua peccata esse rite confessum, Castr. Kon. Laym. Tann. Lug. Illf. *n.* 246. dicunt non esse contra sigillum, cum nullum peccatum in specie, nec mortale in genere reveletur, sed sola confessio, unde reipsa tantum dicit, vel non fecisse furta, vel si fecerit esse confessum. Econtra Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 42. dicit esse contra sigillum, quia in istis circumstantiis æquivalenter dicit esse confessum furta, potest enim ex vi verborum sine temeritate sic concludi, confessus est omnia sua peccata: sed peccata ejus sunt etiam furta; ergo confessus est furta: hinc Reginal. & Stoz *n.* 223. dicunt, si constet a tempore commissorum furtorum esse confessum, non frangi sigillum, si autem non constet, frangi indirecte ob rationem datam: unde quia communiter non constat, quod confessus non sit, poterit sine scrupulo dici, quod peccata sua sit rite confessus, *Fag. Avers. Stoz*. Expedit tamen, inquit *Regin.* petere licentiam a publico peccatore loquendi ea de notoriis ejus peccatis, quæ ad honorem ejus, & ædificationem aliorum faciunt. 1973

§. 13. Si publicus peccator confessus, sed non absolutus, petat a Confessario Eucharistiam, dicatque se absolutum, non potest Confessarius eum arguere falsitatis, potest tamen, & debet, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 138. ei Eucharistiam publice petenti negare, dicendo, tu confessus es, & ego feci officium meum, nihilominus cum sis publicus peccator, debes ante communionem publicam prius publice ostendere, quod mutaris tuum malum statum, Regin. Lug. Avers. Stoz *n.* 234. Quod si Confessarius illum non publice notum torvo oculo a Communione deterreret, frangeret sigillum, hinc S. Carolus *sup. p.* 3. *c.* 1. ait, *si usque adeo occultum esset impedimentum Communionis, ut ex prævia dumtaxat confessione constaret, nihil extra confessionem præstare tenetur, quam ferventi eos orationi Deo commendare, & si ad Communionem se præsentes sisterent, nullo eam pacto negare.* Quam sententiam omnino sequendam dicit ibidem in notis *Silv.* quamvis contradicant plurimi cum Illf. *n.* 254. Ratio autem est, quia torvus ille aspectus est revelatio, & exprobratio peccati, non aliter, ac si verbis diceret eum propter peccatum esse indignum, hinc *l.* 6. *par.* 1. *n.* 146. dixi reo peccati ex sola confessione noti, si occulte petat, dandam esse Communionem. Denique dicendum est frangi sigillum, si Confessarius alta voce, vel alio modo per circumstantes intelligibili arguat pœnitentem, hoc ipso enim manifestat hunc afferre materiam gravem, circa quam mereatur specialem correptionem, vel examen exactius, quam fieri soleat in venialibus. Merito S. Carolus Borrom. *Instr. Pastor. cap.* 12. ait, *Caveat omni modo, peccati a se auditi gravitatem gestu corporis, vel nutu capitis circumstantibus prodere.* Addit cap. 19. *Verbum nullum ex ore ejus excidat, ex quo aliquo modo in peccati quantumvis levissimi, quod in confessione dictum sit, notitiam ejus venire possit.* Et cap. *Omnis de pœnit. & remiss.* dicitur, *caveat autem omnino, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem.* 1974

Qu. 292. *An, & quomodo liceat aliquando Confessario uti scientia confessionis ad avertenda mala, vel evitanda peccata?* R. §. 1. Docuerunt aliqui fuisse aliquando salvo sigillo licitum Confessariis deferre ad Episcopum enormia crimina pœnitentium, ut mala, quæ ex illis nasci poterant, caverentur, sed recte eos confutat Francol. in *Cler. Rom. par.* 1. *d.* 12. patet enim ex dictis per hoc confessionem reddendam esse odiosissimam. 1975

§. 2. Malderus docet usum scientiæ confessionis non esse illicitum, si fundari possit etiam in aliis cognitionibus non dependentibus a confessione, & nemo inde venire possit in suspicionem factæ confessionis, aut secreti ejus, v. g. Confessarius ex confessione novit sibi porrigendum in potu venenum, potest, inquit, declinare potum prætensa alia causa, imo teneri dicit Kon. ne vitam prodigat. Item ex confessione scit, quod Titius domum redituro paret mortem, potest non redire inquit Sanch. quamvis Titius recogitet id fieri ex scientia confessionis. Et pro hac sententia referi Illf. *n.* 244. Scot. Henr. Castr. Tamb. Spor. & alios addens a *nu.* 257. si in similibus casibus pœnitenti nullum aliud incommodum causetur præter impeditionem peccati, vel occasionis peccati, non frangi sigillum, quia hoc non est reipsa incommodum, sed beneficium. Alii ulteriorem dant rationem quia Confessarius utitur jure suo, cui non fuit præjudicatum per confessionem auditam, nec quisquam ideo retrahetur a confessione. Similiter docent S. Th. Regin. Mald. si Confessarius ex confessione noverit peccatum unius e communitate, a quo sit periculum seductionis aliorum, posse & ex charitate teneri dicere illi, qui curam habet, ut diligenter vigilet super gregem suum. Item qui ex confessione scit Regem occidendum, posse in genere monere, ut sibi caveat. Putat etiam Kon. quod Laym. dicit esse probabile, si Superior ex confessione sciat subditum 1976

noctu per aliquod ostium exire ad peccandum, quod possit curare illud claudi; Econtra Suar. Vasp. Præp. Bonasp. Dicast. Steph. Aversa q.18. s.8. Stoz nu. 253. dicunt Confessarium, vel Superiorem talem sic debere se gerere, tanquam si nihil sciret, audita enim ex confessione *minus scit quam quæ nescit*, inquit S. Aug. *& ex confessione scitum est quasi nescitum*, inquit S.Th. *in suppl. q.11. art. 1. ad 1.* Et cum sciat ut Dei locum tenens, non potest uti pro humano commercio, alias divina confundit cum humanis: hinc Delrio dicit omnino probabilius esse, quod de omnibus istis silere debeat, seque & omnia Deo committere, tum quia hoc plurimum faciat ad reverentiam Sacramenti simulque ad augendam apud omnes securitatem sigilli, tum etiam quia quamvis Confessarius non teneatur in omnibus perinde se habere, atqui si nihil sciret, sed in his solum, in quibus esset odium confessionis, vel gravamen pœnitentis, tamen ut sententia opposita redigatur in praxim, opus est tam multiplici circumspectione, ut difficile sit non violati sigillum, ita etiam Harts *a p.* 170. Et ob rationes datas docent Silv. Bon. Dicast. Stoz *nu.* 251. contra Tamb. & Lugo *d.*23. *nu.* 125. si ideo nolim legere Missam in Ecclesia, quam ex sola confessione scio esse publice pollutam, frangi sigillum: sed Avers. *s.*8. dicit talia esse licita, si nec revelatio peccati nec ullum gravamen pœnitentis inde resultet. Addit Pignat. *tom.* 7. *consult.* 54. per Ecclesiam prohiberi revelare quodcumque peccatum, etiamsi non esset periculum revelandi pœnitentem, excepto casu, quo Confessarius indigeret alterius consilio; sed rigorem illum nec alii nec praxis probant.

1977 §.3. Auctores plures quam 40. quos referunt Sanch. *de Matr. l.*3. *d.*16. *n.*2. Mendo *diss.* 10. *q.* 8. Stoz *n.* 244. docent Confessarium, qui ex sola confessione novit pœnitentem indignum esse officio, posse ideo illi in electione gratuita, & secreta denegare suum suffragium, quia utitur jure, quod habet ad non promovendum indignum; imo aliqui dicunt ad hoc teneri, si alioquin pateretur bonum commune: sed hæc sententia non videtur practice probabilis, nam anno 1682. die 18. Nov. in Cong. Generali Universalis Inquisitionis emanavit hoc decretum. *Prævia matura consultatione DD. Consultorum facta fuit discussio sequentis propositionis:* Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa, aut indirecta revelatione, & gravamine pœnitentis, nisi aliud multo gravius ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur. *Addita deinde explicatione sive limitatione, quod sit intelligenda de usu scientiæ ex confessione acquisitæ cum gravamine pœnitentis, seclusa quacumque revelatione, atque in casu, quo multo gravius gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur. Et statuerunt dictam propositionem, quatenus admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine pœnitentis, omnino prohibendam esse, etiam cum dicta explicatione sive limitatione, & præsenti decreto prohibent, ne quis ultra audeat talem doctrinam publice aut privatim docere, aut defendere sub pœnis arbitrio Sac. Congr. infligendis, mandantes etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ Ministris, ut ab ea in praxim deducenda prorsus abstineant.* Itaque nunc est certum, illicitum esse uti scientia confessionis cum aliquo gravamine pœnitentis, quamvis absit omnis sigilli revelatio, & quamvis multo majus gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur. Quoad superiores Religionum Clemens VIII. in Decreto 26. Maii 1594. mandat, ut caveant, ne notitia confessionis utantur ad exteriorem gubernationem quod pro Societate JESU severissime prohibuit anno 1590. Claudius Generalis apud Illsf. *n.* 259. ideoque non licet ipsis ratione talis notitiæ statuere novas leges, crebrius visitare, magis attendere, &c. etiam secluso omni revelationis periculo, Stoz *n.*254. contra Fag. Tamb. & alios, quorum sententia non est amplius probabilis, Viva *in append. ad prop. damn.* §. 9. *dub.* 1. Ad hoc, quod dicitur, eligentem uti jure, quod habet ad repellendum indignum, nego habere jus, si ex sola confessione noverit esse indignum: unde illicitum est aliquem ideo removere ab officio etiam ad nutum auferibili. Bon. Stoz *n.* 251. Mendo *q.* 9. aut admonere Superiorem, etiam simulando se aliunde habere notitiam criminis, Dicast. Stoz *n.* 255. aut ideo se ostendere illi asperiorem facto, vel verbo, Lugo, Stoz aut negare alicui arma, quem ex confessione scio habere aliquid contra me; aut famulum suum dimittere, quem sic cognovi esse furacem, Stoz *n.*251. quod si Confessarius talem famulum in Confessionali juberet clavem reddere, aut sua sponte discedere, frangeret sigillum, quia hæc jussio est actus non spectans ad confessionem: ergo censetur confessionem interrumpere, & extra illam hoc loqui, Lugo, Avers. *s.* 8. Staz. Ratio omnium est, quia quidquid afferret incommodum pœnitenti, quamvis abesset periculum revelandi peccatum, & ita clam fieret, ut nemo adverteret, merito redderet confessionem odiosam, si pœnitentes scirent sibi talia incommoda fieri posse propter notitiam in confessione datam. Hinc si Cajus confessus esset se vitio carnis deditum esse, & pronum ad seducendos alios, Confessarius sciens condormire pueris innocentibus, nequidem indirecte posset facere, ut inde amoveretur, si hoc cederet in aliquod ejus incommodum, quamvis nec Cajus nec ullus alius adverteret hoc fieri ex scientia confessionis, Steph. *n.*129. addens *n.*221. cum Lug. *d.*23. *n.*102. & Avers. *s.*8. si nullum esset inde incommodum pœnitentis, non frangi sigillum, quia nec peccatum revelat, nec confessionem reddit odiosam. Similiter si Superior ex confessione sciat aliquem non esse Sacerdotem, adeoque omnes confessiones apud illum esse irritas, non ideo posset illum non designare in Confessarium, si alias hoc erat facturus, sic enim tantum materialiter, & ex causa cooperatur istis sacrilegiis, Dicast. Item frangit sigillum Magister Novitiorum, si aliquem propter vitia, vel alios defectus ex sola confessione novit esse ineptum, aut fore perniciosum Religioso Ordini, ideo suo voto in Capitulo rejiciat, aut aliter directe, vel indirecte faciat rejici a professione.

§. 4. Quando ex non usu scientiæ Confessionis deberet Confessarius facere aliquid intrinsece malum, usus illius scientiæ est licitus, & necessarius, ut si maritus invita uxore suscepisset Sacerdotium, & in proximo periculo mortis uxoris, audiens ejus confessionem intelligeret peccatum, ex quo cognosceret Matrimonium suum ab initio fuisse invalidum, si putatitia uxor convalesceret, non posset maritus ei petenti reddere debitum, quamvis ipsa adverteret eum negare propter scientiam confessionis, nam talis redditio debiti esset certo fornicatio intrinsece mala: Deus autem per obligationem sigilli non potest velle id, quod est intrinsece malum. Illsf. *n.* 253. Addit, si sciam ex confessione aliquem non esse Sacerdotem, me posse desinere ipsi confiteri, quia sic simulare susceptionem Sacramenti est intrinsece malum. Consentit Sanch. si hoc non sit isti homini displiciturum, ideoque per hoc confessio non fiat illi odiosa, Econtra Lugo *n.* 105. Dic. *d.*12. *n.*158. Viva §.9. Stoz *n.*251. probabilius dicunt posse, & debere pergere ita confiteri, nam dicere sua peccata non Sacerdoti sine intentione absolutionis, non est intrinsece malum, & ex causa ista videtur talis simulatio, ac cooperatio ad peccatum illius hominis esse materialis tantum. 1978

§. 4. Si Confessarius ex confessione sciat mulierem solere confiteri carnalia, & exinde se multum tentari, non potest emanere, si removere possit periculum proximum lapsus, alias frangit sigillum, Dian. *p.*11. *tr.*5 R.15. Steph. *n.*223. Avers. *sup.* Si tamen per hoc exponeret se periculo proximo lapsus, deberet emanere, quia se tali periculo exponere est intrinsece malum. Item posset emanere, si sciret eam vocare, non animo confitendi, sed v. g. solicitandi illum ad peccatum, Avers. id enim novit aliunde, quam ex confessione sacramentali. 1979

Q. 293. *An Confessarius post datam absolutionem, vel in alia confessione possit non petita venia loqui cum pœnitente de auditis in confessione?* R. §. 1. Potest statim post absolutionem, v. g. admonendo de vitandis occasionibus, quia cum in continenti, id est, pœnitente, & Confessario adhuc existente in confessionali, fiat, censetur judicium adhuc durare saltem integraliter, Præp. Henr. Tann. Dicast. Tamb. Avers. Lugo *d.* 23. *n.* 129. Stoz *n.* 194. Illsf. *n.* 250. contra Fagund. An autem hoc liceat, quando pœnitens e confessionali discessit, dixi *num.* 1776. Item an hoc liceat ad corrigendum, vel supplendum defectum a Confessario commissum dixi *n.* 1776. 1980

§. 2. Si Confessarius in hac confessione loquatur cum pœnitente de auditis a se in alia confessione, non frangit sigillum, quia loquitur in eodem foro, Gran. Mald. Lug. aliique multi cum Avers. *q.*18. *s.*6. quod certum esse dicit Illsf. *n.* 251. contra Fagund. & Dian. sic enim fit cum consuetudinariis, & hoc pertinet ad officium Judicis ac Medici. Si autem loquatur de spectantibus ad sigillum sibi aliunde notis, v. g. qui dictaverat peccata pro confessione alteri facienda, non potest nequidem in confessione de istis loqui pœnitenti, quia notitia illa non pertinet ad hujus Confessarii forum, Lugo *n.* 128. 1981

Q. 294 *Quomodo ille, qui obligatur sigillo, debeat respondere, si interrogetur circa materiam sigilli?* R. Aliqui Lovanienses apud *Sandæum ad prop.* 26. ab Innoc. XI. damnatam dicunt non posse affirmare, quod aliquis sciat, ne frangat sigillum; nec posse negare, ne mentiatur, sed debere interrogantem arguere ineptiæ, & dicere, talia interrogari non debere, neque ad talia responderi posse. Doctrina illa valeret, si omnes in praxi eodem modo agerent, aut saltem si interrogatus nunquam, nequidem ubi posset, & quamvis intentaretur mors, responderet aliquid de aliquo suo pœnitente, & hoc sciretur ab omnibus, sed cum plerique quandoque negent, si nempe pœnitens non sit tale quid confessus, aut saltem audientes non sciant interrogatum habere talem morem, ut nulli unquam respondeat, praxis illa non valet, quia interrogans judicabit hoc esse factum, quod interrogat; unde ut secretum tegatur, procedi potest secundum seqq. 1982

§. 1. Si Confessarius interrogetur, an pœnitens ei sit confessus peccatum, quod est notorium, communiter negare non debet, ne reddat pœnitentem suspectum de confessione non integra; nec debet affirmare, ne frangat sigillum; itaque dicat pœnitentem fecisse, quod judicavit esse faciendum, & se functum esse suo officio. 1983

§. 2. Si per talem responsionem causetur suspicio de peccato pœnitentis, aut si rogetur simpliciter, an non sciat peccatum etiam occultum pœnitentis, dicat se nihil scire, & si opus sit, hoc ipsum juret, quamvis antea jurasset se sine restrictione, vel æquivocatione responsurum, quia intentio interrogantis non potest esse, nisi an sciat humano modo, idest, communicabili, & spectante ad commercium humanum: ergo secundum dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 284. non mentitur sic respondendo ad intentionem interrogantis, Lug. *d.* 23. *nu.* 73. Stoz *num.* 266. Hinc S. Thom. *in supplem. qu.* 11. *art.* 1. *ad* 3. ait: *Homo non adducitur in testimonium nisi ut homo, & ideo sine læsione conscientiæ potest jurare se nescire, quod scit tantum ut Deus.* 1984

§. 3. Si

1985 §. 3. Si Confessarius urgeatur, an non sciat modo sacramentali, incommunicabili, ut Deus, aut quocumque alio tandem, adhuc negare debet, & si opus, addere juramentum, non restringendo pure mentaliter, hoc enim esse illicitum dixi ib. *nu.* 285. sed quia circumstantiæ consignificant cum his vocibus Confessarii negantis, & faciunt hunc sensum, *ut liceat mihi dicere*, nam non sola verba significare, sed etiam circumstantias humano modo cognoscibiles, ostendi *l.* 3. *p.* 1. *n.* 284. Jam vero omnibus constat, quod interrogatus in materia sigilli, teneatur celare veritatem: ergo circumstantiæ respondentis, *nescio*, adduni hunc sensum; *ut liceat mihi dicere*. Nec refert, si interrogans urgeat, an non ita sciat, ut non liceat dicere, nam adhuc potest dicere, ac jurare, quod nesciat, iterum enim consignificabitur, *ut liceat mihi dicere*, & frustra vult interrogans, ut excludatur hoc additamentum, circumstantiæ enim hoc ipsum necessario semper addunt. Laym. Tann. Steph. Stoz *a n.* 274.

1986 §. 4 Alium modum suggerunt Tann. & Stoz *n.* 273. ut Confessarius, si aliter non possit salvare sigillum, utatur vocibus pure materialiter tanquam sonis non significativis, volendo per illas nihil significare. Ratio autem, cur voces in illis circumstantiis non sint significativæ, hæc est, quia vis significativa vocum est voluntas illorum, qui eas instituerunt ad hoc, vel illud significandum: atqui instituentes non voluerunt nec velle potuerunt, ut tales voces essent significativæ in casu, quo per illas revelaretur sigillum, id enim velle foret impium, nec Dei, vel Reip. approbatio potest accedere, quæ tamen debet accedere, ut sit obligatio utendi vocibus, sicuti institutæ sunt: ergo voces in his circumstantiis non sunt significativæ: quod autem interrogans excipiat illas ut significativas, & fallatur, sibi imputet, injuste enim interrogat.

1987 §. 5. Quando Confessarius ita injuste interrogatur de re sigillo clausa, & non potest aliter tegere, quam simpliciter dicendo se nihil scire, non est opus, ut signate cogitet de uno, vel altero ex relatis modis respondendi absque mendacio, sed sufficit, si animum habeat non mentiendi, & respondere velit in eo sensu, in quo juxta Ecclesiæ, & Doctorum mentem cum veritate sic loqui potest: certum enim est debere hic esse aliquem modum licitum salvandi sigillum, nec occurrit magis congruus quam unus ex his. Et quod dictum est de Confessario valet de omni alio obligato ad sigillum; extra hos autem similesque casus gravissimos foret mendacium sic uti vocibus. Porro quando veritas celari potest modo minus suspecto de mendacio, hic adhiberi debet, & tum prius utendum extremo medio, quando necessitas urget.

1988 *Q.* 295. *Quomodo pro foro externo sit agendum circa materiam sigilli?* R. §. 1. Confessarius non præsumitur revelasse sigillum tum quia facta, præsertim illicita, non præsumuntur, tum etiam quia in dubio circa res concernentes forum, præsumitur pro Judice, unde in dubio is, qui asserit, probare debet, Fag. Baidi, Schild. *tr.* 2. *c.* 5. §. 3. Stoz *n.* 198. 279.

1989 §. 2. Revelans peccatum pœnitentis, ut ipse se defendat, tenetur probare se illud extra confessionem intellexisse, vel cum consensu pœnitentis loqui. Si pœnitens neget se consensisse, Confessarius probæ vitæ satis probat jurando, nisi revelatio esset in grave damnum pœnitentis, vel tertii, tum enim pœnitens præsumitur non consensisse. Suar. Baidi, Schild. Stoz *n.* 279. qui notat, quando ex omnibus nihil certi erui potest, potius credendum Confessario dicenti sibi datam esse licentiam, ob rationem §. 1. datam. Et consentit Pignat. *t.* 7. *cons.* 54.

1990 §. 3. Consensus pœnitentis mortui præsumitur datus, quando Confessarius probæ vitæ loquitur ex confessione ad commodum unius, licet sit ad incommodum alterius, uti si indicet hæredem defuncti teneri ad aliquid restituendum, præsertim si juret. Cessaret tamen hæc præsumptio, si Confessarius non sit probæ vitæ: si non coram Judice, vel illo, quem res concernit, sed ex levitate locutus sit; si revelatio cedat in bonum Confessarii, si dicat aliquid in grave præjudicium tertii, & leve commodum alterius, Menoch. supra.

1991 *Q.* 96. *Qua præterea circumspectione hic merito utendum sit?* R. §. 1. Non facile loquendum de auditis in confessione, præsertim coram sæcularibus, qui judicabunt Confessarios semper memoria tenere sua peccata, ac propterea se respici aut despici, ex quo confessio fiet odiosa.

1992 §. 2. Si Confessarius aliunde sciat peccatum pœnitentis potest ex hac altera notitia de illo loqui, dummodo absit scandalum, & audientes intelligant eum istam scientiam aliunde habere. Avers. *q.* 18. *f.* 4. Gob. *nu.* 788. 815. Non potest autem ideo confidentius rem affirmare, quia ex confessione scit esse veram, nec manifestare ullam circumstantiam ex sola confessione notam, Gorm. *num.* 406. Quod si aliunde conscius peccati velit propter illud pœnitentem punire, dicat, priusquam confiteatur se puniturum pro æquo, vel ad alium Confessarium dirigat, ne postea pœnitens habeat suspicionem fracti sigilli, Laym. Stoz *n.* 222.

1993 §. 3. Daturus ægro Communionem, vel extremam Unctionem non interroget Confessarium, an æger sit absolutus, sed tantum, an sit confessus, ne Confessarium incautum exponat periculo frangendi sigilli, vel mendacii, si forte non absolvisset, Stoz *n.* 237. pessime autem facit Pastor, si ab ægro recedens dicat debere magis exercere actus amoris prædominantis, aut si ita loquatur, ut homines intelligant absolutum non esse, quia hoc ipso, quod prodatur indispositio, proditur peccatum mortale: ergo frangitur sigillum.

§. 4. Qui dicit *hodie mulier, miles, Sacerdos, mihi confessus est tale peccatum*, exponit se periculo frangendi sigillum, quia exprimendo statum, & circumstantiam temporis facit, ut persona pœnitentis vel agnosci, vel in suspicionem prudentem venire possit, Fagund. Stoz. *n.* 139. 1994

§. 5. Quando est sermo, vel occasio similis modo loquendi de pluribus pœnitentibus, si Confessarius unum laudet, & de aliis taceat, ordinarie frangit sigillum, quia indirecte, & interpretative alios accusat, de quibus tacet; Fag. Reg. Laym. Castr. Avers. *f.* 1. §. 5. Stoz *n.* 240. Aliud est, si absolute laudaretur hic sine respectu ad alios, de quibus non esset talis causa, vel occasio loquendi, aut si excessus laudis tantus esset, ut ideo nihil decederet aliis. Et sic excusari potest Confessarius qui cum unius valde pii vita scribenda est, dicit Historico eum nunquam peccasse mortaliter. Si tamen, cum in vitam alterius pœnitentis inquiritur, taceat, aut tergiversetur dare testimonium, frangit sigillum, Stoz supra. 1995

§. 6. Qui dicit Cajum sibi clam confessum esse præterito Confessario ordinario, frangit sigillum; nisi causam aliam det, cur sic confessus sit, quia sic ingerit suspicionem peccati, quod noluerit suo confiteri, Stoz *nu.* 241. Gorm. *nu.* 406. Similiter qui videt aliquem extraordinario Confessario clam confitentem, frangit sigillum, si dicat aliis; quia videns ex ipsa clanculariа confessione accipit notitiam cujusdam gravioris peccati, sicuti si quis videret gestus, per quos mutus confitetur, inde conciperet notitiam aliquam de ejus peccatis, Stoz. *n.* 259. contra Lugonem. 1996

§. 7. Qui dicit de suo pœnitente, confessionem ejus fuisse valde longam, fuisse scriptam per tot paginas, frangit sigillum, si pœnitens clam confessus est, nolitque id ab aliis resciri, quia hoc ipso significatur, quod multa peccata habuerit. Econtra si in loco publico est confessus, hoc ipso dedit licentiam Confessario, & aliis eum videntibus loquendi de diuturnitate confessionis: nemo enim censetur velle ea servari in secreto, quæ ipse facit in publico, Stoz *n.* 242. Gob. *t.* 7. *a n.* 927. 1997

§. 8. *Pourre* dicit esse mortale, ad recreationem, seu joci causa narrare audita in confessione, quamvis absit omne periculum revelationis, quia valde irreligiosum est ad jocos adhibere, quod ex illo sanctuario est acceptum. Sed hæc sententia videtur esse nimis rigida. Alii cum Steph. *n.* 230. dicunt esse saltem illicitum. Sapienter ordinatum est in Societate JESU, ut in litteris annuis, quibus recensentur labores, & fructus spirituales nostrorum in Collegiis, Residentiis, Missionibus, si forte confessiones sacrilegæ sint emendatæ, nulla de his fiat mentio, sed plane præscindendo ab opere quamvis utilissimo, referantur alia de more pro Dei gloria, & animarum salute peracta. Idque est conforme instituto Societatis, in quo Formula scribendi, De litteris annuis §. 27. ait: *Cavendum autem ante omnia diligenter, ut quæ ad Confessionis Sacramentum spectant, nulla ratione in his capitibus attingantur; omittanturque similiter, quæ alia quavis ratione secretum postulant, & ex quorum narratione jure offendi quisquam posset.* 1998

Q. 297. *Quæ sint pœnæ eorum, qui violant sigillum: & quomodo possit in judicio contra eos procedi?* R. §. 1. *cap. Sacerdos, De pœn. dist.* 6. statuitur pœna depositionis, & perpetua, ac ignominiosa peregrinatio, sed Clemens III. *cap. Omnis utriusque sexus*, de Pœnit. & remiss. præter pœnam depositionis ab officio sacerdotali postea statuit, ut loco istius peregrinationis detrudatur in arctum Monasterium, vel in aliam arctam custodiam, inquit Stoz *l.* 2. *n.* 276. quæ pœna cadit in solum Sacerdotem Confessarium, qui præsumptuose revelat peccatum confessum, & alias ignotum, estque pœna sententiæ a Judice Ecclesiastico ferendæ. Contra alios, vel etiam contra Confessarium aliter frangentem sigillum proceditur aliis pœnis arbitrio Judicis; & testantur plures apud Gob. *t.* 7. *nu.* 842. tales Confessarios quandoque plecti capite. 1999

§. 2. Gravis dubitatio est, quomodo procedi possit contra violatores sigilli, nam nemo sine expressa licentia pœnitentis manifestare potest, vel agere de peccato, quod immediate vel mediate, licite vel illicite cognitum est ex sola confessione; ergo si pœnitens prius expresse non consentiat, fieri non poterit accusatio de sigillo circa aliquod peccatum ipsius fracto, neque Confessarius poterit hoc fateri, neque de hoc poterunt audiri testes, neque Judex poterit ad illud fatendum cogere, aut cooperari ad convincendum, quia sic taceret, ut peccatum aliquod ex sola confessione notum saltem indirecte manifestaretur. Hoc argumento convictus Gob. *in Quint. tr.* 5. *c.* 42. *f.* 7. docet non posse judicialiter procedi contra talem Confessarium. Rationem a priori dat, quia Christus potuit, & consequenter dicendus est sic voluisse instituere hoc Sacramentum, ut in omni prorsus casu sigillum maneret inviolabile, nisi pœnitens revelari permitteret. Econtra Stoz *n.* 284. contendit posse judicialiter procedi contra talem Confessarium, etiam invito pœnitente, 1. quia jurisdictio Ecclesiæ debet esse talis, ut sicuti de internis in foro interno, sic de externis in foro externo possit judicare, & ubi gravissime læditur reverentia Sacramentorum, etiam punire, non obstante voluntate cujusquam hominis privati irrationabiliter negantis licentiam; huic enim non debet esse subjecta jurisdictio Ecclesiæ, cujus leges non pendent a consensu nequidem totius populi. 2. Quia alias mortuo pœnitente, vel absente, vel reddito amente nunquam poterit puniri talis Confessarius, quia non poterit peti licentia, adeoque frustra sunt Canones statuti contra ejusmodi delicta 2000

Reip. Christianæ damnosissima. 3. Si lex sigilli vetet, ne in sigillifragum inquiratur, lex illa est contra seipsam, & tollit media ad sui conservationem necessaria, frustra enim est lex, ubi non est Judex, qui observantiam urgeat; imo impunitas, quam talis lex sigillifrago daret, esset maxima occasio frangendi sigillum. Itaque putat *Stoz* dicendum, quod possit talis Confessarius ad Judicem deferri, Judex inquirere, testes in judicio deponere, reus ipse fateri, & puniri, etiam sine licentia pœnitentis, & salvo sigillo. Rationes ulteriores dat, quia saltem poterit talis inquisitio, & probatio fieri, ut Confessarius convincatur, & fateatur se fregisse sigillum, abstrahendo quomodo, & in qua materia, per quod probabile est non frangi sigillum a Confessario, uti fatetur *Gob.* Deinde omnis pœnitens debet, & censetur in hoc consentire, ut servetur sigillum, & ubi violatum est, ut redintegretur: debet enim pro hoc esse consensus omnium communis, requiritque illum ipsa lex naturæ Dei, & Christi; & quamvis forte injuriam remitteret pœnitens, potest tamen reus a Judice puniri, uti a Judice punitur fur, licet injuriam remittat, & nolit puniri ille, cui est furatus: debet enim prævalere bonum commune, cui per auctoritatem publicam servire debet punitio scelerum. Estque hæc potestas inquirendi, & puniendi favorabilis pœnitenti, punitione enim facta redit apud omnes obligatio prior sigilli: ergo non facit confessionem odiosam, & consequenter ex hac parte non est contra sigillum. Ita *Stoz*, qui ad rationem dubitandi respondet non esse contra sigillum, si peccatum pœnitentis per accidens, & indirecte reveletur per aliquid, quod unice est necessarium ad servandum, & redintegrandum sigillum, & ad exercendam potestatem a natura, Deo & Christo datam pro conservatione sigilli. Utraque sententia est probabilis, *Gob.* tamen sententia videtur probabilior, maxime in casu quo pœnitens expresse negaret licentiam, quod enim tum impediatur potestas Ecclesiæ, est per accidens, & raro fiet, quia pœnitens communiter consentit, uti & plerumque consentire tenetur, ne ejusmodi scelera communi bono ita perniciosa per impunitatem invalescant.

2001 *Q.* 298. *An expediat consulere Confessarios, quando agitur de aliquo promovendo?* R. Affirmat *Opstraedt* in Præfatione Pastoris boni, quia Confessarius optime novit spiritum interiorem. Sed dicendum est non expedire, tum quia eorum scientia est tantum pro gubernatione fori interni, tum quia datur occasio pœnitentibus, ut sincere non confiteantur, sed quærant habere bonum nomen apud Confessarios; tum maxime quia datur incautis Confessariis occasio frangendi sigilli vel erroris caulandi, quamvis enim Confessarius sciat pœnitentem esse ineptissimum, attamen cogitur commendare velut dignum, ne silentium, vel frigida commendatio det suspicionem mali. Quod si unum commendet, & non alterum, contra hunc iterum movet suspicionem; Itaque rogatus dicat, quæ aliunde publica sunt, & faciunt ad commendationem, item (si ita est) esse frequentem, & constantem in suscipiendis Sacramentis &c. Quod si per hoc moveret suspicionem mali, addat absolute esse devotum, pium, & probum.

DUBIUM II.

2002 *Quale sit præceptum, & quæ obligatio Confessionis?*

,, RESp. Præceptum confitendi, tum divinum, tum Ecclesiasticum, sub mortali obligat omnes, & solos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc vero, postquam ad annos discretionis pervenerint, & simul ut confiteantur proprio Sacerdoti, vel alteri, cum ejus venia, semel in anno, computando ab una confessione ad aliam, ut quidam docent, vel ab initio Januarii ad finem Decembris, ut habet communior, vel denique a Paschate ad Pascha, ut consuetudo fere obtinuit, propter Communionem, Suar. *d.* 35. *f.* 2. Vasq. *q.* 90. *art.* 2. Lug. *d.* 15. *f.* 2. 3. 4. 6. & Kon. *d.* 5. *d.* 6. *Unde resolves.*

,, I. Tenentur hoc præcepto, 1. Hæretici, & apostatæ, pueri doli capaces, saltem post septennium: *vid.* Dian. *p.* 4. *tr.* 3. R. 52. Lug. *nu.* 144. & 149. 2. Ingrediens periculosam navigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera primum paritura, vel quæ solet habere partus difficiles. 4. Reus, morti adjudicatus. 5. Qui signa habet mortis naturalis.

,, II. Improbabile est, quod docet Sa, *V. Confessio*, Ecclesiam non obligare ante pubertatem, cum anni discretionis citius attingantur, & constet, mortaliter peccari posse sub annum nonum, vel decimum, imo ante; Unde si talis puer crasso saltem modo videatur cognoscere Deum per hoc vel illud offendi, ostendat dolorem, & propositum, ac præcipua fidei mysteria cognoscat, debet absolvi; secus tamen, si non notetur sufficiens usus rationis. Si vero dubium sit, potest (imo in articulo mortis debet) absolvi sub conditione. V. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 5. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. R. 53. & Lug. *l. c.* & *d.* 17. *n.* 22. ubi docet, etiam extra articulum mortis, & obligationem præcepti, talem esse sub conditione absolvendum, ne gratia sacramentali privetur.

,, III. Non obligatur, qui tantum habet venialia, etsi consuetudo habeat, & cogi etiam quisque possit, ut in Paschate saltem se sistat Pastori, ut cum reliquis eum ad Communionem admittat; ad quod Pastor tenetur, si alter dicat se mortalis culpæ non esse conscium, Suar. *d.* 36. *f.* 2. & *commun.*

,, IV. Probabile est, eum, qui uno anno, sive cum, sive sine culpa, non satisfecit præcepto, teneri adhuc, quamprimum potest, anno sequente, quia terminus non apponitur ad finiendam, sed ad non differendam obligationem: ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occasionem negligit, docent Bon. *d.* 5. *qu.* 5. *f.* 2. Suar. Vasq. Lug. *num.* 177. contra *Silv. Valent. Laym. Dian.* &c. qui dicunt perseverare in uno eodemque peccato.

,, V. Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paschate, quia hi habent facultatem a Sacerdote propriissimo omnium fidelium, & Pastore Pastorum. Ita *communiter omnes* contra *Glossatorem*, & *Auctorem Parochiani obedientis*, contra quos *vide in responsis Francisci Fontani editis Viennæ Austriæ, Anno* 1634. allegatam auctoritatem duorum Conciliorum, Viennensis, & Tridentini, 20. Pontificum, 50. Doctorum, & præter totius orbis consensum, multorum quoque Parochorum, testantium eos esse optimos parochianos, qui Regulares adeunt, & ab iis instituuntur, *v. supra l.* 3. *t.* 3. *cap.* 1. *dub.* 3. Item Nav. Azor. Fagund. Trull. *l.* 3. *cap.* 4. *dub.* 2. *n* 6. Dian. *p.* 8. *t.* 1. R. 88.

,, VI. Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timet ne illud obliviscatur, Kon. Henr. Lug. *n.* 41. & alii contra Med. &c. Si tamen prævideret se non habiturum occasionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet prævenire, etiam in medio anni, Lugo *n.* 182.

,, VII. Probabilius est non satisfieri præcepto Ecclesiæ per confessionem invalidam, ut docent Suar. *d.* 36. *f.* 7. Fill. Laym. *d.* 15. *f.* 6. §. 5. etsi probabile contrarium putet esse Fag. *v.* Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 120. Item nec per confessionem venialium, ut docent Dian. *par.* 4. *tr.* 4. R. 206. ex Hurt. & Mercero.

,, VIII. Excusantur ab hoc præcepto, 1. qui physice non possunt, v. gr. quibus deest Confessarius. 2. qui moraliter non possunt, v. gr. qui prudenter timent revelationem sigilli; vel qui non possunt sine notabili incommodo vitæ, fortunarum &c. Kon. Tamb. *cap.* 4. §. 3.

ADDENDA.

QUæst. 299. *Quid in genere notandum sit circa præceptum & necessitatem pœnitendi?* R. seqq. §. 1. Datur speciale præceptum pœnitendi, per se obligans omnes, qui mortale personale commiserunt, nam pœnitentia aliqua est secundum præsentem Dei ordinationem necessaria necessitate medii ad salutem illis, qui in mortale personali sunt lapsi, S. Th. 3. *p. q.* 86. *art.* 2. putantque Aversf. *q.* 1. *f.* 4. & Platel. *n.* 505. esse de fide, quia Lucæ 13. v. 3. dicitur: *Nisi pœnitentiam habueritis*, & v. 5. *Si Pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis*, Eccl. 2. v. 22. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.* Trid. *sess.* 14. *de pœn. cap.* 1. ait: *Fuit quidem Pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, & justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui Baptismi Sacramento ablui petivissent.* S. Aug. uti refertur cap. *Neminem* 43. *dist.* 1. *de pœn.* ait: *Neminem putes a quocumque, seu magno, seu parvo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire.* Similia habent alii PP. frequentissime. Ratio, cur Deus sic statuerit, est, quia homo est agens liberum, & per peccatum se libere avertit a Deo: ergo congruum fuit, ut si vellet redire ad gratiam, iterum se converteret ad Deum per motum voluntatis suæ, nec conveniens erat, ut Deus quasi nolenti peccatum dimitteret: aptissimus autem motus se convertendi ad Deum erat actus pœnitentiæ. 2003

§. 2. Hoc præceptum pœnitendi non tantum est positivum divinum, sed etiam naturale, S. Th. *q.* 84. *art.* 7. *ad* 1. Tann. *q.* 6. *n.* 42. Aversf. *q.* 1. *f.* 4. Esse positivum divinum constat ex Scripturis *n.* 663. & 2003. citatis, quæ non tantum declarant necessitatem medii, sed etiam intimant præceptum, uti etiam illa Jo. 6. v. 54. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, &c.* Deus enim, qui instituit, etiam fieri præcepit. Esse etiam naturale, colligitur inde, quia supposita institutione Dei, qui voluit pœnitentiam esse medium ad finem ultimum, recta ratio dictat, adeoque obligat lex naturæ, ut omnis homo rationalis ad finem ultimum ordinatus, & supposita elevatione etiam lege naturæ obligatus ad eum tendere, adhibeat hoc medium pro fine illo obtinendo necessarium. Fundatur autem hæc obligatio naturalis etiam in aliis, imprimis in præcepto naturali charitatis erga Deum; deinde in præcepto naturali charitatis erga seipsum: præterea in præceptis naturalibus aliarum virtutum, uti fuse prosequuntur Arr. *f.* 3. & Aversf. *f.* 5. 2004

Objic. Deus non potest dispensare in lege naturæ, sed potest dispensare in lege pœnitendi, quia posset impœnitenti remittere peccatum: ergo. R. Deus non potest dispensare in lege naturæ directe, idest, hic relinquendo materiam legis, & tollendo obligationem, c. quia Deus non potest relinquere peccatum deobligando a pœnitendo. Non potest dispensare indirecte, tollendo materiam legis, n. posset enim impœnitenti remittere peccatum, quo sublato tolleretur materia, & consequenter obligatio pœnitendi.

§. 3. Probabilius videtur, quod præceptum pœnitendi non obliget, per se loquendo, statim post commissum mortale, S. Th. Dur. Ang. Med. Adr. D. Sot. Can. Viguer. Suar. Vasq. Valent. Henr. Kon. Lug. quos citat, & sequitur Aversf. *q.* 1. *f.* 6. & 8. Item Ochag. cum Dicast. *d.* 3. *dub.* 3. Item Gerson, Bon. 2005

Laym.

Laym. cum Castr. *tr.*23. *p.* 4. *n.*8. Gonet. *d.*7. *n.* 93. Tann. Arr. Haun. Platel. Steph. Stoz *l.*1. *p.*2. *n.* 60. & plurimi alii, contra Innoc. IV. S. Ant. Archid. Argent. Maj. Caj. P. Sot. Marf. Palud. Silv. Abul. Carden. *in* 2. *crisi d.* 6. *cap.* 3. *Probatur* 1. ex sensu communi fidelium, & praxi Confessariorum, nemo enim se accusat de hoc, quod non statim pœnituerit, nec Confessarii de hoc interrogant. *Si dicas* fideles circa hoc non esse bene instructos *contra* est: sic omnes Curatores animarum accusas vel ignorantiæ, vel socordiæ, vel malitiæ: imo nec excusabitur Ecclesia, quæ cum facile posset, nullibi obligationem illam declarat. *Prob.* 2. Illud præceptum non est positivum, nam nullibi est satis clare expressum, & cum plerique ignorent illud, non est sufficienter promulgatum: ergo non obligat. Neque est naturale, nam ut aliquid censeatur esse debitum ex lege naturæ, non est satis, quod ipsum afferat plus boni, quam omissio ipsius, alioquin quidquid est de consilio, esset de lege naturæ: sed necesse est, ut obligatio ad tale aliquid plus boni afferat toti generi humano, quam negatio talis obligationis, uti recte Perez, Espars. Palav. *a n.* 250. Haun. *n.* 932. jam vero obligatio ad statim pœnitendum non afferret toti generi humano plus boni, quam negatio illius obligationis; nam difficillimum est statim efficaciter, præsertim ex motivo perfectissimo, detestari hoc, quod immediate ante placuit, & cum motivum illud non habuerit vim faciendi, ut abstinerem, quomodo subito habebit vim efficiendi, ut abjiciam peccatum, quod jam complexus sum? ergo talis obligatio exponeret plerosque continuis periculis novi peccati, adeoque non afferret toti generi humano plus boni, quam illius obligationis negatio. *Conf.* quia incautum, & malum est affirmare aliquid esse peccatum mortale, ubi illud nec sufficiente auctoritate, nec evidente ratione ostendi potest, nam *hoc est ponere laqueum pedibus ambulantium*, inquit Gabriel, & ex illo Gob. *in Exper. tr.* 1. *n.* 55. & Spor. *in Theol. Sacram. p.* 1. *cap.* 3. *nu.* 174. Sed nec auctoritas sufficiens, cum oppositum teneant plures, nec evidens ratio probat istam obligationem, uti patebit ex solutione objectionum: Ergo. Ex his,

Inferes contra Alensem, Palud. S. Anton. Silv. Marsil. Abul. & alios apud Tann. *q.* 6. *n.* 44. Multo minus esse obligationem toties retractandi mortale remissum, quoties ejus memoria recurrit, cum enim facillime recurrat, continuo ferme renovari deberent retractationes, quæ obligatio omnes exponeret adhuc pluribus periculis novi peccati.

Objic. 1. *Eccl.* 5. *v.* 8. dicitur, *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subito enim veniet ira illius*. Et cap. 21. *De pristinis deprecare, uti tibi dimittantur: quasi a facie colubri fuge peccata*: sed oportet statim fugere faciem colubri: ergo. R. Monet, 1. Ut peccata actualia non continuentur. 2. Ut pœnitentia fiat ante finem vitæ. 3. Suadet, ut homines mortales de præteritis statim doleant, ne forte periclitentur de salute. Nullibi dicit, quod manere in mortali habituali ad aliquod tempus sit novum mortale. Quando dicit peccata esse fugienda uti faciem colubri, intelligit non esse repetenda peccata actualia.

Inst. 1. S. Th. 2. 2. *q.*68. *art.*8. dicit non licere permanere in peccato, etiam ad modicum tempus. R. Loquitur de permanentia in actuali voluntate non restituendi, quæ est actuale peccatum, cum sit actualis continuatio injuriæ.

Inst. 2. SS. PP. dicunt nos debere agere perpetuam pœnitentiam. R. Volunt, vel quia quotidie peccamus, ideo semper indigere pœnitentia; vel pœnitentiam semel habitam esse perpetuam habitualiter, idest, non debere retractari, nec directe, volendo te non pœnituisse, nec indirecte per repetitionem ejusdem peccati, Suar. Avers. *sect.* 8.

Objic. 2. Qui statim non arripit pœnitentiam, exponit se periculo proximo iterum peccandi, quia est hostis Dei, qui subtrahet gratias actuales, hinc S. Thom. 1. 2. *q.*109. *art.*8. O. cum communi docet neminem posse diu sine gratia habituali vitare omnia mortalia; & ideo etiam S. Greg. *in Ezech. hom.* 11. ait: *Peccatum, quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati simul, & pœna peccati: omne enim, quod prius committitur, peccatum est, sed si citius pœnitendo non tergitur, justo judicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere, ut qui flendo, & corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare*. R. n. ass Neque enim Deus solet peccatoribus statim subtrahere auxilia ordinaria; nec dæmon habet potestatem dominativam in voluntatem peccatoris, cui sua libertas manet: nec peccatum habituale secundum se trahit ad novum peccatum, cum habeat se mortuo modo. S. Th. & S. Greg. intelligendi sunt, quod quandoque fiat, ut Deus subtrahat auxilia illi, qui nimis diu differt pœnitentiam, vel quia adhuc actualiter adhæret peccato antiquo, vel quia non orat Deum pro auxilio, vel quia non pœnitet, quando urget præceptum pœnitentiæ; Hinc Gerson *in Reg. mor.* §. *de pœn.* ait: *Homo non semper tenetur immediate confiteri peccatum, imo nec conteri sub pœna novi peccati mortalis: dat etiam spatium pœnitentiæ Deus, quale scit fragilitati nostræ sufficere*. Denique omnia illa tantum probant, quod ille, qui nimium differendo adverteret se fieri nimis debilem ad resistendum tentationibus, aut ad observanda alia præcepta, per accidens obligaretur ad statim pœnitendum.

Inst. 1. Qui differt pœnitentiam, exponit se periculo proximo moriendi in peccato, cum mors improvisa multos opprimat. Resp. Mors improvisa inter centum non opprimit unum: ergo non semper est periculum proximum mortis improvisæ, alioquin semper possemus absolvi a reservatis, communicari pro Viatico etiam non jejuni &c. Si tamen quis ponatur in periculo proximo mortis, v. gr. per prælium, insidias hostium, morbum vel navigationem periculosam, per accidens erit præceptum statim pœnitendi.

Inst. 2. Christus Matth. 24. & 25. adducta parabola decem Virginum vigilare *præcipit*, uti docent SS. PP. apud Card. *a n.*54. & colligitur ex pœnis æternis, quæ intentantur negligentibus: sed qui non statim pœnitet, non vigilat, quia est in somno peccati, nec vult ab eo surgere: ergo. R. Ex istis plus inferri non potest, quam esse præceptum pro omni tempore vigilandi 1. Ne peccetur. 2. Separandi per bona opera a Deo vel Ecclesia nobis præcepta. 3. Pœnitendi ante articulum mortis. Virgines fatuæ peccarunt, quia tum non vigilarunt nec paratæ fuerunt, quando satis cognoscebant adventare Sponsum; hinc etiam peccant, quos non pœnitet, quando cognoscunt adventare mortem. De cetero etiam prudentes virgines ad tempus non vigilarunt, sed dormitaverunt omnes & dormierunt.

Inst. 3. Qui potest antea pœnitere, & moritur in mortali, est dignus reprehensione: ergo non pœnitendo peccavit. R. Est dignus reprehensione, quia pœnitentiam distulit usque ad mortem, c. quia per aliquod tempus distulit, subdist. est dignus reprehensione propter peccatum ideo commissum, n. propter defectum majoris providentiæ, qui ad summum est positiva imperfectio, c. antec. & n. conf.

Objic. 3. Qui contraxit grave malum corporis, tenetur ex charitate erga seipsum illud quamprimum potest tollere. Item qui videt proximum peccasse, tenetur ex charitate quamprimum potest inducere, ut resurgat: ergo multo magis tenetur aliquis statim tollere malum statum suæ animæ. R. Sicuti tunc tantum teneor tollere grave malum corporis mei, quando est proximum periculum, ne mihi afferat aliud grave malum, vel ne fiat incurabile, vel ne impediat me ab aliis actionibus præceptis: ita tum tantum tenebor tollere peccatum, quando est periculum proximum, ne per hoc inducar in aliud peccatum aut ne postea pœnitere non possim, aut quando per illud impedirer ab observatione aliorum præceptorum: & hoc docet S. Th. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *art.* 1. *q.* 4. *ad* 2. *Non est de necessitate salutis corporalis, quod infirmus statim Medicum quærat, nisi quando necessitas curationis incumbit, & similiter est de morbo spirituali*. Idem est de altero exemplo, sicuti enim tum tantum teneor corripere proximum, quando prudenter timetur, ne vel pergat peccare, vel postea non pœniteat, vel aliter sibi novum damnum accersat, ita tum tantum tenebor statim pœnitere, si alioquin esset mihi oriturum simile malum.

Inst. 1. Homo non pœnitens continuat occisionem suæ animæ: ergo peccat. R. Continuat occisionem, actu causando vel positive volendo illam, n. permittendo jam positam, usquedum urgeat præceptum illam removendi, c. ant. & n. conf.

Inst. 2. Qui esset causa, ut alter ad longum tempus permaneret in mortali, peccaret mortaliter: ergo etiam, qui ipse ita libere permanet. R. Permisso ant. n. conf. Causans in altero censetur causa moralis directa illius permanentiæ, sed non pœnitens censetur tantum permittere illam permanentiam. Deinde sicuti impedire alterum a consecutione magni boni quamvis non necessarii, potest esse peccatum, quia alter potest esse invitus, & habere jus, et non impediatur a me; econtra non ideo pecco, si meipsum ita impediam, ita hic. Et quod sæpe aliter me habere debeam ad alterum quam ad me, patet: si enim lædam famam alterius, pecco, non pecco, si lædam meam.

Objic. 4. Velle esse in peccato est inhonestum: sed qui differt pœnitere, vult esse in peccato: ergo. R. Velle esse in peccato actuali est inhonestum, c. in peccato tantum habituali, subdist. si ipsi adhuc placeat malitia peccati præteriti, c. si malitia illa non amplius placeat, sed tantum ad tempus permittat negationem condonationis, n. maj. & similiter distincta min. n. conf.

Inst. 1. Nolens pœnitere dicit, volo perseverare in malo: sed actus, quo volo perseverare in malo, est malus: ergo. R. Dicit, volo perseverare in malo actuali, n. habituali, subdist. itaut velit ipsam peccati malitiam, n. itaut tantum velit dilationem satisfactionis vel condonationis, c. maj. & similiter dist. min. n. conf.

Inst. 2. Actus, quo volo perseverare in bono etiam habituali, semper est bonus: ergo actus, quo volo perseverare in malo etiam habituali, semper est malus. R. n. conf. Actus, quo volo bonum habituale, approbat totum actum bonum: econtra actus, quo volo perseverare in peccato habituali, non semper approbat totum peccatum habituale, nam in recto dicit malitiam actus præteriti, quam non approbat, in obliquo autem dicit negationem satisfactionis, vel condonationis, quæ negatio de se mala non est, cum Deus possit illam velle, & ideo etiam ipse peccator potest illam saltem permittere ad tempus.

Inst. 3. Peccator scit cum negatione pœnitentiæ conjunctam esse inimicitiam cum Deo: ergo qui vult ad tempus non pœnitere, vult ad tempus inimicitiam cum Deo. R. n. conf. nam possum positive velle non pœnitere, quia video omissionem pœnitentiæ mihi hic & nunc esse licitam, neque ideo positive volo inimicitiam Dei, sed tantum permitto, sicuti Deus potest positive velle mihi non remittere peccatum, quamvis videat cum illa negatione esse conjunctam malitiam peccati, quam ta-

men non ideo intendit, sed permittit: Item sicut conjux positive volens generationem, non ideo positive vult peccatum originale prolis, sed permittit, hæc enim aliunde jam supponuntur esse causata, & per accidens connexa.

Inst. 4. Peccatum habituale est malum gravissimum: ergo sicuti peccatum est primo velle peccatum, ita & velle ejus permanentiam. R. n. conf. nam est malum jam ante contractum, cujus permanentia non est malum novum, vel distinctum, sed idem malum diutius permissum, in quo non est nova gravis indecentia.

Objic. 5. Si rebellis diceret Regi, nolo jam pœnitere, censeretur contemptus Regis: ergo similiter si quis non statim se reconciliet Deo. R. n. conf. Homines non introspiciunt cor, hinc ex tali dicto vel etiam ex sola dilatione pœnitentiæ præsumunt contemptum vel continuationem malæ voluntatis; Deus videt cor, & cognoscit hominem serio cogitare reconciliari Deo, nunc autem quasi dicere, *nolo nunc pœnitere, quia tu Deus nunc non præcipis, pœnitebit autem me suo tempore, quando præcipies*, in quo nullus est contemptus.

Objic. 6. Peccatum habet rationem injuriæ in Deum: sed pro injuria debetur restitutio, quamprimum aliquis commode potest: Ergo. R. Peccatum habet rationem injuriæ in Deum late dictæ tantum, obligatio autem restituendi sequitur tantum ex læsione justitiæ stricte dictæ. Qui admittunt jus strictum Dei respectu creaturæ, dicunt injuriam tum tantum fundare obligationem statim restituendi, quando dilatio in effectu pergeret nocere, tum enim esset continuatio injuriæ, Deo autem nulla injuria potest in effectu nocere, cum Deus non sit in se capax damni vel incommodi. Si tamen ex dilatione pœnitentiæ oriretur Deo novum damnum extrinsecum, fatentur omnes fore per accidens obligationem statim pœnitendi.

Objic. 7. Qui peccavit contra fidem, tenetur statim elicere fidem secundum dicta *l.* 2. *n.* 52. ergo qui peccavit contra quamcumq; virtutem, tenetur statim elicere oppositum actum virtutis quo peccatum illud deponat. R. n. conf. Ideo tenetur prior ad eliciendam fidem, vel quia alias non deponeret continuationem suæ infidelitatis, vel quia fides est virtus prima & maxime necessaria ad omnem actum supernaturalem: econtra facile deponi potest continuatio alterius peccati sine actu virtutis oppositæ, neq; talis alia virtus est fundamentum vitæ spiritualis.

Ex objectionibus patet sententiam oppositam esse satis probabilem, & cum sit tutior, merito suadenda est in praxi.

2006 §. 4. Qui est in peccato mortali, per se loquendo, tenetur ex præcepto naturali per pœnitentiam se reconciliare Deo ante articulum mortis, Veg. Henr. Sot. Suar. Kon. Lug. Rhod. Tann. *q.* 6. *n.* 61. Arr. *d.* 17. *a n.* 25. Castr. *tr.* 23. *p.* 4. *n.* 9. Aversf. *q.* 1. *f.* 7. Steph. *d.* 5. *n.* 134. Stoz *lib.* 1. *p.* 2. *nu.* 93. contra Dur. Adr. Vasq. Palav. Haun. *lib.* 4. *n.* 937. Esparf. *q.* 87. *art.* 10. Dic. *d.* 3. *n.* 25. *& toto dub.* 5. Spor. *nu.* 177. Probatur 1. *ex Scriptura & SS. PP.* apud Tann. *n.* 62. qui monent accelerandam pœnitentiam, alioquin iram Dei superventuram, per quod innuunt esse præceptum. 2. Omnis homo, etiam justus, tenetur per decursum vitæ, & quidem sæpius quam singulis quinquenniis amare Deum super omnia, uti constat ex dictis *l.* 2. *n.* 133. estque hoc præceptum naturale, ut omnes fatentur: ergo multo magis tenetur peccator sic amare Deum; adeoque pœnitere saltem virtualiter, quia lex naturæ, & charitatis tum erga Deum, tum erga se, multo magis illum obligat ad reconciliandum Deum sibi inimicum, & ad providendum suæ saluti æternæ, quæ alias pateretur periculum: hinc 3. Per se & intrinsece malum est se exponere periculo proximo saltem probabili æternæ suæ damnationis: sed qui non vult pœnitere ante articulum mortis, exponit se periculo proximo saltem probabili æternæ suæ damnationis, nam SS. PP. inter quos S. Ambr. *to.* 4. *post l.* 2. *de pœn. in exhort. ad pœn.* postquam dixit de eo, quem in fine vitæ pœnitet, sic habet, *An securus hinc exeat, ego non sum securus; pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. vis te Frater a dubio liberari? vis, quod incertum est evadere? age pœnitentiam, dum sanus es.* Eadem attribuuntur S. Aug. *cap. Si quis autem* 5. *De pœn. dist.* 7. *& cap. Si quis positus* 2. ibidem de tali dicit, *non præsumimus, quod bene hinc exit.* Et *cap. Nullus* 8. ibidem, *Quoniam vix vel raro est tam justa conversio, timendum est de pœnitente sero ... periculosissimum est & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium.* Ratio est, quia homo in articulo mortis communiter est perturbatus ex causis concernentibus præterita, præsentia & futura: accedit sæpe vis morbi impediens rationis usum, infestatio dæmonum importune se ingerentium & terrentium: quandoque ex defectione virium tum est torpor mortalis, angustiatio conscientiæ remordentis, & subtractio specialium auxiliorum in pœnam imprudentis, & temerariæ dilationis pœnitentiæ. *Si dicas*, hæc esse per accidens, adeoque tantum per accidens fore obligationem pœnitendi ante mortem. *Contra est*, nam obligatio illa non est dicenda esse per accidens, si semper accidat periculum, in quo est talis obligatio: sed semper accidit tale periculum moribundo: ergo.

2007 §. 5. Incertum est, quandonam determinate extra periculum mortis præceptum naturale pœnitendi per se obliget peccatorem, quia de hoc nihil declararunt Scriptura, Concilia, PP. aut Pontifices, nec ratio aliquid certo concludit, hinc ita variant sententiæ, nam Sot. Bassol. apud Amicum *d.* 9. *n.* 41. dicunt semel tantum obligare ante mortem: Navar. & alii cum Amic. *n.* 51. dicunt obligare, quoties propitiandus est Deus ob imminentem publicam calamitatem. Alii cum *Castrop.* dicunt obligare saltem intra tres aut quatuor annos; *Arr.* intra unum & id patere dicit Tann. *n.* 55. addens mensem aut etiam septimanam videri esse satis diuturnum tempus. S. Anton. Marsil. Sot. & alii apud Tann. *n.* 56. volunt obligare omni die dominico & festivo, sed hos carere fundamento dicit Stoz *l.* 1. *p.* 2. *n.* 66. Alii cum Aversf. *qu.* 1. *f.* 7. relinquunt arbitrio prudentum pro diverso statu personarum & circumstantiarum, Suar. Kon. Rhod. Lug. *d.* 7. *n.* 243. dicunt teneri non diutius differre actum pœnitentiæ justificativæ quam actum charitatis, de cujus obligatione etiam varias sententias recensui *lib.* 2. *num.* 133. sed Aversa recte notat ob majorem necessitatem, & periculum, quod peccatum affert, merito brevius tempus constitui pro obligatione pœnitentiæ quam dilectionis Dei.

Objic. Dictum est *n.* 763. etiam ideo ad contritionem non requiri certam intensionem, quia determinari non potest, quanta deberet esse: ergo similiter hic dicendum est non esse obligationem pœnitendi extra periculum mortis, quia determinari non potest quandonam esset illa obligatio. R. n. conf. Oligatio certæ intensionis in contritione causaret molestiam intolerabilem, non item obligatio ad pœnitendum ante periculum mortis, nam pœnitendo, v. g. intra octiduum post commissum mortale satisfacimus huic præcepto pœnitendi, & illi possumus semper satisfacere, quo citius eo melius. Deinde assignamus adhuc aliam regulam, ut nempe teneamur saltem non diutius differre pœnitentiam quam dilectionem Dei: simile nihil a nobis cognoscibile statuunt requirentes certam intensionem in contritione.

§. 6. Pœnitentia formalis in re non est necessaria ad salutem 2008
necessitate medii post mortale personale, quia secundum dicta *n.* 774. ad justificationem sufficit amor Dei super omnia, saltem, in illo, qui non recordatur peccatorum, amor enim ille est virtualis pœnitentia & æquivalenter contritio, non solum quia connaturaliter hanc infert, vix enim possibile est, ut amans Deum super omnia, si recordetur peccati, quod est summum malum Deo, illud non detestetur, sed etiam quia tota vis contritionis ad Deum reconciliandum est ratione dilectionis Dei super omnia; ergo hæc dilectio secundum se habet eamdem vim reconciliandi, Lugo *d.* 5. *n.* 95. Arr. *d.* 7. *f.* 2. Palav. *n.* 248. Dicast. *d.* 2. *n.* 91. Haun. *l.* 4. *n.* 918. Dixi 1. *In re*, nam votum pœnitentiæ formalis in re suo tempore eliciendæ necessarium est tum ratione implendi præcepti pœnitentiæ formalis, tum ratione suscipiendi Sacramenti Pœnitentiæ, quod requirit formalem dolorem, tum etiam ratione Baptismi ab adulto, qui mortale personale commisit, suscipiendi, ad quem multi cum Suar. *de Baptismo d.* 28. *f.* 1. saltem ex præcepto prærequirunt pœnitentiam formalem, ex illo Act. 2. v. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*, & ex Trid. *sess.* 6. *cap.* 6. *Moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.* *Dixi* 2. saltem in illo, qui non recordatur peccatorum, nam si recordetur, putant S. Th. Bellarm. Suar. Kon. Requef. Platel. Gorm. *nu.* 261. si excluderetur detestatio peccati, non sufficere amorem Dei, attamen adhuc sufficere probabiliter putant Tann. Arr. Lug. Aversf. *q.* 3. *f.* 8.

§. 7. Probabilius videtur, quod omnis homo, regulariter 2009
loquendo, teneatur ex præcepto naturali pœnitere per contritionem in articulo mortis, Suar. Valent. Nugn. Zambr. Præp. Gran. Sanch. Gonet. Card. *in* 1. *crisi d.* 49. *cap.* 40. *nu.* 30. Steph. *c.* 5. *d.* 5. *n.* 131. Stoz *l.* 1. *p.* 2. *n.* 55. Gorm. *p.* 1. *n.* 462. aliique communius cum Tann. *q.* 6. *n.* 66. contra Can. Henr. Vasq. Amic. *d.* 9. *n.* 67. Becan. Fagund. Laym. Turr. Salas, Lugo, Aversf. *q.* 1. *f.* 9. Spor. *n.* 174. Dian. Moy. & alios, qui putant eum non obligari ad contritionem, qui cum attritione suscepisset Sacramentum Pœnitentiæ, sed *probatur*: nam si unquam, debent hic habere locum verba SS. Ambr. & Aug. *cap. Si quis autem* 4. *De pœn. dist.* 7. *Tene certum, dimitte incertum*, salutis enim æternæ negotium est omnium maximum, in quo semel errasse est æternum periisse: ergo recta ratio postulat, ut hic adhibeatur medium tutius, quale omni homini est contritio, nam nemo scit se esse liberum ab omni mortali, nec omnino certus est se liberandum esse per attritionem cum Sacramento, quia posset tibi defuisse Baptismus, sine quo nemo est capax alterius Sacramenti, posset Confessarius non esse rite ordinatus, caruisse intentione debita, errasse in proferenda forma &c. Nec satis erit, si elicias amorem Dei super omnia, nam ex dictis *nu.* 2008. non est certum quod hic amor sufficiat, quando occurrunt peccata & potest haberi formalis pœnitentia: ergo erit obligatio determinate ad contritionem. *Conf.* quia si addas contritionem, facis, quod in te est, hinc poteris confidere Deum etiam ex parte sua non defuturum; econtra si negligas, non facis, quod in te est. *Ratio* convenientiæ est, quia cum homo sciat se per peccatum aliquando fuisse perfecte aversum a Deo, velitque nunc perpetuo in altera vita esse perfecte aversus a peccato, & conversus ad Deum, æquum erat, ut in fine vitæ se iterum perfecte averteret ad Deum.

Objic. Non teneor, nequidem in articulo mortis procurare 2010
omnimodam certitudinem, alioquin tenerer elicere continuo intensiores & extensiores actus contritionis, item tenerer rebaptizari saltem sub conditione &c. R. Teneor procurare certitudinem moralem, quantam possum cum moderata diligentia, & per media consueta Ecclesiæ, hinc non teneor ita intendere aut extendere actus contritionis, tum quia non est probabile

babile certam intensionem, vel extensionem requiri, tum etiam quia cum nemo dicere possit, quanta determinate intensio, vel extensio requiratur, esset intolerabilis molestia sic se divexare, semper cum incertitudine nunquam attingendi gradum debitum. Multo minus teneor ad iterationem Baptismi, quem iterari noluit Christus & prohibet Ecclesia, ubi de illius valore prudenter dubitari non potest: pro supplendis autem omnibus defectibus etiam Baptismi, item pro tollendis omnibus dubiis etiam parum prudentibus valet contritio, quæ ab unoquoque & absque gravi molestia adhiberi potest: ergo adhiberi debet etiam a Martyre, inquit Platel. *n.* 165. si peccata occurrant.

2011 §. 8. Actus pœnitentiæ, prout est specialis virtus, de qua dixi *n.* 578. non est necessarius ad salutem, uti satis certum est contra Tann. *d.* 6. *q.* 3. *n.* 27. quia quidquid potest hic actus, multo magis potest actus charitatis, religionis, vel alterius similis virtutis, quamvis nequidem imperetur a speciali pœnitentia.

1012 §. 9. Originale, si solum sit, remitti potest sine ulla proprie dicta pœnitentia, quia cum non fuerit physice voluntarium, non est opus physice retractari, sed sufficienter retractatur moraliter, si quis sua vel aliena voluntate, quando sua non potest, submittat se remedio, quod Deus ad illud delendum instituit. Atque etiam ideo videtur Alex. VIII. damnasse hanc 19. prop. *Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali;* actualis enim pœnitentia est detestatio & dolor de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero, quod intelligi non potest nisi de peccato personali. Ratio autem est, quia originale quoad culpam, & pœnam plene remittitur per Baptismum, uti certum est ex Trid. *sess.* 5. *can.* 5. *& sess.* 14. *cap.* 2. ergo male requirunt Janseniani aliquam nostram pro eo satisfactionem.

2013 §. 10. Ad salutem necessaria non est in hac vita pœnitentia de venialibus, quia non pugnant cum gratia & sufficit retractari post mortem; in præsenti enim ordinatione Dei requiritur ad remissionem etiam venialium aliqua retractatio, S. Th. *q.* 87. *art.* 1. & ratio data est *n.* 2003. Retractatio autem sufficiens respectu venialis est quivis actus virtutis positivus in ordine ad delendum tale veniale, Magist. Caj. Suar. Valent. Castr. *t.* 23. *p.* 2. Dicast. *d.* 2. *nu.* 404. contra Vasq. Laym. Aversf. *q.* 4. *s.* 5. Attamen non sufficit, si sit actus tantum naturalis, quia non habet proportionem ad salutem, ad quam conducit remissio venialium: Nec quodvis veniale remittitur per quemvis actum supernaturalem, v. g. per actum temperantiæ non remittitur veniale furtum, sed talis actus debet esse retractatio talis venialis & cum illo habere oppositionem saltem virtualem, quæ consistit in actu, qui ex vi sua determinaret ad retractationem formalem & efficacem, si occurreret memoriæ talis venialis, S. Th. *qu.* 87. *art.* 1. Lugo *d.* 9. *n.* 24.

2014 §. 11. Veniale de facto non remittitur, quamvis formaliter per actum supernaturalem retractetur, nisi remissum sit vel simul remittatur mortale, tum quia veniale de facto non remittitur nisi per gratiam, quæ pugnat cum omni mortali, tum etiam quia remissio venialium tendit ad familiaritatem cum Deo quæ supponit amicitiam, S. Th. *q.* 87. *art.* 4. Aversf. *s.* 3. contra *Dur.* nec tamen si justus retractet, etiam formaliter, omnia venialia, remittuntur omnia, alias nunquam remitterentur vi Sacramenti, quod requirit saltem attritionem afficientem illa, quæ remittuntur; sed remittentur plura, vel pauciora, prout actus virtutis erit perfectior vel imperfectior, aut prout magis afficiet hæc quam ista, vel si æqualiter afficiat omnia, Deus determinabit, quæ & quot remittantur, *Platel.* & alii contra Suar. Dicast. Stoz *l.* 1. *p.* 2. *n.* 71. An autem ideo dicendum sit, quando quis confitens in specie se accusat de venialibus non determinando numerum, dixi *n.* 624.

2015 *Q.* 300. *Quid in genere notandum sit circa præceptum & necessitatem Confessionis?* R. §. 1. Dari præceptum confitendi omnia mortalia post Baptismum commissa constat ex dictis *a nu.* 595. Attamen confessio in re non est determinate necessaria necessitate medii ad remissionem mortalium, nam si confessio inculpabiliter omittatur, potest homo per contritionem vel amorem Dei super omnia justificari, ut constat ex dictis. Est tamen confessio saltem in voto ita necessaria, uti habet Trid. *s.* 14. *De pœn. c.* 4. quia nullus dolor est sufficiens dispositio ad justificationem, nisi sit votum saltem implicitum observandi omnia præcepta graviter obligantia, inter quæ est præceptum confessionis.

Objic. Si confessio ideo dicatur necessaria necessitate medii in voto, ergo jejunium, restitutio, & quidquid est præceptum dici debebit esse ita necessarium. R. Hoc solutum esse *l.* 6. *p.* 1. *num.* 587.

2016 §. 2. Hoc præceptum confitendi omnia mortalia non est, absolute loquendo, naturale, quia Christus poterat ad justificationem requirere tantum contritionem aut saltem confessionem de peccatis in genere: ergo est a sola voluntate Christi, quod sit obligatio confitendi omnia & singula mortalia. Supposito tamen, quod Deus eam confessionem, saltem prout in voto, voluerit esse medium salutis, lex naturæ obligans ad quærendam salutem, etiam obligat ad hoc medium.

2017 §. 3. Si non daretur præceptum divinum de confitendis omnibus mortalibus, nequidem tota Ecclesia potuisset hoc præcipere, quia res adeo difficilis excedit potestatem humanam, maxime quia talis confessio non habuisset annexam remissionem peccatorum, Lug. *d.* 15. *n.* 90. Rhod. & alii communiter. Supposito autem, quod Christus instituisset Sacramentum Pœnitentiæ, sed non instituisset determinate confessionem, putant Suar. Vasq. Becan. & alii cum Aversa *qu.* 15. *s.* 2. Ecclesiam potuisse hanc præcipere, sed Kon. *d.* 5. *n.* 42. Lug. *n.* 91. Arr. *d.* 51. *s.* 1 adhuc dicunt ob nimiam difficultatem non potuisse præcipere confessionem exactam de omnibus, uti nemini potest præcipere statum religiosum. Etiam communis est sententia Ecclesiam non posse præcipere bis confiteri omnia sua peccata, admittit tamen Lugo cum aliis multis posse præcipere iteratam confessionem unius vel alterius, sed adhuc oppositum suse tuetur Arr. *s.* 2. cum aliis pluribus. Probabilius tamen est cum Suar. Kon. Fag. Nugn. Illf. *n.* 17. Arr. *n.* 42. contra Alens. Palud. Silv. Kon. Vasq. & Amic. *d.* 18. *nu.* 112. Ecclesiam posse sub excommunicatione præcipere confessionem annuam, itaut negligens ipso facto censuram illam incurrat, quia potest præcipere confessionem validam, secundum dicenda *n.* 2032. ergo multo magis potest punire illum, qui confessionem plane negligit.

§. 4. Probabilius est, quod Ecclesia possit præcipere confessionem venialium. S. Th. Lug. *a n.* 129. Dicast. *d.* 7. *n.* 115. Arr. *n.* 33. Bosco *d.* 7. *s.* 2. *n.* 97. contra Palud. Silv. Sot. Suar. Castr. Aversf. *qu.* 10. *s.* 2. confessio enim venialium est actus externus virtutis valde utilis & non adeo difficilis. Imo probabilius est fundatores Ordinum quandoque præcepisse confessionem etiam venialium, saltem sub veniali, ut limitat Aversf. putantque Esparf. *q.* 90. *ad* 10. *art.* 2. Dicast. *n.* 158. Bosco *a num.* 104. præcipere posse etiam sub mortali. Item probabilius est cum Vasq. & Bosc. *n.* 110. contra Arr. *n.* 36. Ecclesiam posse præcipere confessionem venialium mere internorum, quod enim directe præciperet, esset sola confessio mere externa. Neque ex dictis sequitur, quod venialia fierent materia necessaria confessionis, nam sola confessio fieret materia necessaria præcepti, liberum autem maneret confiteri quæcumque peccata, vel quodcumque veniale. 2018

§. 5. Præceptum divinum confitendi omnia mortalia obligat per se in periculo mortis, sive hoc sit ex morbo sive ex imminente navigatione, prælio, partu periculoso, extremo supplicio &c. S. Th. Suar. Kon. Castr. Lug. *n.* 37. quod Dicast. *n.* 20. dicit esse certissimum, cum enim sit obligatio confitendi omnia mortalia, est saltem in morte, post quam illi satisfieri non posset: hinc dixi *l.* 4. *n.* 1533. ratione hujus præcepti teneri Medicum monere infirmos de periculo. Addunt cum aliis Dicast. *nu.* 21. & Gorm. *p.* 2. *n.* 22. eum, qui in eodem periculo post Confessionem semel factam iterum peccat mortaliter, teneri iterum confiteri, quamvis non teneatur iterum communicare. Recte tamen docent Bon. & alii cum Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 130. contra Henriq. eum, qui in periculo mortis neglexit confiteri, non ideo teneri statim confiteri post hoc periculum, nam propterea tum tenebatur, quia tum aderat periculum mortis: ergo hoc cessante cessat hæc obligatio. 2019

§. 6. Probabilius est, quod præceptum illud per se etiam obliget sæpius in vita, Amic. Rhod. Illf. *n.* 13. Platel. *n.* 735. Gorm. & alii contra Castr. Dicast. Bosco, & alios; cum enim Christus instituerit confessionem eo fine, ut homines deterrerentur a recidiva, & opportunas acciperent medicinas, debuit sæpius per vitam esse obligatio confitendi. Deinde si Christus tantum pro morte obligasset ad confessionem, Ecclesia non posset diei determinasse præceptum divinum quoad tempus, nam sine determinatione Ecclesiæ erat per se obligatio pro periculo mortis: quod autem Ecclesia præceptum divinum determinarit quoad tempus, dicetur *nu.* 2023. Denique qui præcipit aliquid & non determinat tempus, vult illud non differri nimis diu, nec expectari tempus extremum: ergo. 2020

§. 7. Esse præceptum omnia mortalia confitendi ante Communionem dictum est *l.* 6. *p.* 1. *n.* 511. *& a n.* 633. Specialiter autem Sacerdotem, qui necessitate urgente absq; confessione celebravit, obligari *quamprimum* confiteri, dictum est *ib. a n.* 543. 2021

§. 8. Aliqui Rigoristæ docent peccatorem, quantumvis sibi contritus videatur, teneri non tantum ante susceptionem, sed etiam ante ministrationem cujusvis alterius Sacramenti, confiteri. *Sed contra est.* 1. nam secundum dicta *n.* 751. Clemens VIII. satis declaravit oppositum, & sufficere contritionem dixi cum communissima *l.* 6. *p.* 1. *n.* 751. 2. Cum de hoc nullum inveniatur præceptum, tanta obligatio asserenda non est sine maxima auctoritate vel evidente ratione, ut dixi *n.* 2005. neutrum autem hic ostendi potest: hinc Card. Lugo *d.* 5. *n.* 114. ait nullum esse dubium apud Theologos & fideles, quod tunc sufficiat contritio. Per accidens tamen sæpius est obligatio confitendi, ut 1. Si talis suscepturus vel ministraturus aliud Sacramentum non posset conteri. 2. Si esset periculum reincidendi in nova peccata, nisi sæpius confiteretur, de quo casu Lug. *sect.* 4. & Dicast. *dub.* 15. fuse discurrunt. 3. Si confessio requiratur velut conditio, v. g. ad obtinendam dispensationem voti castitatis vel impedimenti in contracto Matrimonio. 4. Addunt Medin. & alii apud Aversf. & Dicast. *n.* 24. si periculum sit, ne alioqui peccata obliviscatur: sed hanc obligationem negant Henr. Kon. Turr. Villal. Fill. Dian. Aversf. Dicast. Castr. Gorm. *n.* 38. Lug. *nu.* 41. qui uti & *Dian.* merito non obligat etiam ad scribenda peccata, ne e memoria excidant, id enim foret onus gravissimum & secundum se expositum periculo manifestationis, saltem si fiat diu ante confessionem. Quod si ex dilatione vel omissione talis scriptionis obliviscatur aliqua, erit per accidens, & tenebitur confiteri, quando redibunt in memoriam. 2022

§. 9. Datur præceptum omni anno saltem semel confitendi omnia sua mortalia, uti constat ex Conc. Later. *relato n.* 595. ac definit Trid. *sess.* 14. *de pœn. can.* 8. *Si quis dixerit confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem* 2023

& traditionem humanam a piis abolendam, aut ad eam non teneri & omnes & singulos utriusque sexus Christifideles juxta magni Conc. Later. constitutionem semel in anno, & ob id suadendum esse Christifidelibus, ut non confiteantur tempore quadragesimæ, anathema sit. Quod autem hoc præceptum non sit pure Ecclesiasticum sed divinum, declarat Trid. *ibid. cap.* 5. his verbis: *Neque per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, uti Christifideles confiterentur quod jure divino necessarium & institutum esse intellexerat, sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur.* Itaque dicendum est cum communissima, Christum præcepisse confessionem omnium mortalium, determinationem autem, quando & quoties fieri deberet, reliquisse Ecclesiæ, quæ determinavit tempus anni, qua determinatione tanquam conditione supposita jam præceptum illud divinum obligat omni anno semel confiteri; attamen simul obligat etiam præceptum Ecclesiasticum, ut recte Amic. *d.* 17. *n.* 60. Illſ. *n.* 13. Gorm. *a n.* 63.

Frequentem confessionem in illis, qui gentiliter vivunt, non esse signum prædestinationis, constat ex dictis *l.*6. *p.*1. *n.*672.

2024 *Q.* 301. *Quis teneatur præcepto confessionis annuæ?* R. §. 1. Non baptizati non tenentur, uti habet communissima cum Castr. *tr.*23. *p.* 20. §. 1. *n.* 6. & Aversf. *qu.*15. *sect.*3. contra Scot. Ricard. Anhel. Silv. Hiquæum apud Bosco *d.*7. *sect.*5. *n.*3. quorum sententiam Vasq. & Dicast. *d.* 7. *n.* 13. vocant improbabilem, præceptum enim dirigitur ad solos Christifideles. *Nec obstat*, quod *l.* 6. *p.* 1. *n.* 595. dixerim etiam non baptizatos obligari præcepto Communionis, *nam* disparitatem recte assignat Lug. *d.* 15. *n.* 26. quod non baptizatus possit facere hoc, quod requiritur ad Communionem, nimirum recipere Baptismum & communicare: hinc propter obligationem Communionis tenetur recipere Baptismum: *Econtra* quamvis reciperet Baptismum, non ideo teneretur confiteri, quia materia confessionis sunt sola peccata post Baptismum commissa, qualia non habet; ergo propter obligationem confessionis non potest nunc teneri ad Baptismum.

2025 §. 2. Baptizati omnino omnes, per se loquendo, tenentur, etiam hæretici, non tantum vi præcepti divini, sed etiam Ecclesiastici, sunt enim subditi Ecclesiæ & præceptum neminem excipit, Lug. *a n.* 144. Gorm. *p.* 2. *n.* 39. *Nec obstat*, quod præceptum dirigatur ad fideles, *nam* fidelis hic dicitur, qui per Baptismum suscepit fidem, & nomine fidelis sæpe comprehendi etiam hæreticos ostendit Dicast. *nu.* 79. Hinc *l.* 1. *n.* 974. dixi etiam excommunicatos teneri vi hujus præcepti petere absolutionem: item carcerati, si aliter confiteri non possint, tenentur facere, ut a carcere liberentur, uti colligitur ex dictis *lib.* 6. *p.* 1. *nu.* 626. Apostoli ipsi post promulgationem sufficientem eodem præcepto tenebantur: de his tamen fuse discurrunt Lugo *a n.*27. & Dicast. *a n.*49. putatque Rhod. in Pentecoste fuisse confirmatos in gratia, adeoque postea non peccasse mortaliter, nec indiguisse hoc Sacramento: ante Pentecosten autem non obligasse hoc præceptum, & consentit Aversf. supra. Denique obligatur etiam Papa, uti recte Suar. Lugo *a n.* 142. Aversf. Gorm. *nu.* 27. præceptum enim quoad substantiam est divinum, & quamvis esset Ecclesiasticum tantum, adhuc teneretur quoad vim directivam saltem sub veniali, secundum dicta *l.* 1. *n.* 665.

2026 §. 3. Jo:Sanch. *d.*51. *n.*31. Castr. Dian. Burgh. *cent.*2. *cas.* 24. putat pueros ante septennium non obligari hoc præcepto, quia leges positivæ sunt tantum de communiter contingentibus, *L. Nam ad ea, ff. de legib.* communiter autem non contingit, ut pueri ante septennium habeant plenum usum rationis, quem leges positivæ supponunt in illo, quem obligant. Oppositum videtur probabilius: cum enim Concilia præceptum non referant ad ætatem sed ad annos discretionis, idest, ad plenum usum rationis, si malitia superet ætatem & pueri ante septennium peccent mortaliter, æque obligabuntur atque alii.

2027 §. 4. In dubio, an puer habeat plenum usum rationis, Tamb. *De commun. c.*4. *n.*19. dicit non teneri hoc præcepto confessionis, tum quia possessio est pro ipsius libertate contra legem, tum etiam quia lex est de confessione absoluta, idest, de confessione mortalis certi, quale non potest afferre talis puer, sed Castr. & Bosco *n.*38. recte dicunt post septennium obligari, quia tum præsumitur plenus usus rationis: ergo lex est in possessione, lex autem præcipit confessionem, abstrahendo an absoluta an conditionata sequatur absolutio. Neque verum est quod lex sit tantum de confessione mortalis certi, nam secundum dicta *a n.*605. etiam est obligatio confitendi dubia.

2028 *Q.* 302. *Cui facienda sit confessio annua?* R. §. 1. Ut satisfiat, debet confessio fieri proprio Sacerdoti, idest habenti potestatem absolvendi hunc pœnitentem & ad hoc approbato. Nec sufficit quod sit Regularis, qui pro approbatione se præsentarit Episcopo fueritq; dignus approbatione & injuste sit repulsus, uti constat ex hac 13. prop. ab Alex. VII. damnata: *satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato:* Quamvis enim Episcopus sic rejiciens peccet, non ideo Regularis evadit approbatus.

029 §. 2. Quamvis fuerit aliquando obligatio annue confitendi proprio Parocho, tamen nunc certo satisfaciunt qui confitentur Regularibus privilegiatis, ut satis ostendit Busemb. *relatus n.* 2002. & patet ex Bulla 22. Leonis X. *Dum intra mentis arcana* §. 6. Pauli III. 48. *Licet debitum*. Item ex constitutione Joannis XXII. *in Extrav. Vas electionis, De hæreticis:* Benedicti XI. *in Extrav. Inter cunctas, de Privilegiis*. Clem. VIII. *Significatum fuit nobis*, apud Platel. *n.*378. Possuntque videri Azor. *l.* 13. *c.* 2. *p.* 2. & Suar. *d.* 26. *s.* 2. qui pluribus id probant. Quamvis autem ordinarie non teneatur Parochus per seipsum audire subditum, sed satis sit remittere ad delegatum, uti cum communi Aversa *q.*16. *s.* 11. tamen si quis pro annua confessione, vel in articulo mortis confiteri vellet ipsimet Parocho, Possev. Dian. Aversf. dicunt tum forte obligari per seipsum audire. Vide dicta *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 133.

§. 3. Si quis confessus alia mortalia omiserit reservatum, 2030
quia hic Confessarius non habet potestatem ad reservata, putat Bosco *nu.* 125. iterum teneri isto anno confiteri, quia non est confessus proprio Sacerdoti; proprius enim erat ille tantum, qui posset ab omnibus directe absolvere. Contradicit probabiliter Herincx, quia ille erat proprius respectu omnium, quæ hic & nunc debebant exprimi: & ex opposita sententia sequeretur eum, qui toto anno non posset recurrere ad Superiorem, toto anno non teneri confiteri, non enim tenetur ad confessionem, per quam non satisfit.

§. 4. Si S. Petrus assumpto corpore me confitentem audiret 2031
& absolveret, absolutio censeri deberet valida, non enim fiet, nisi Deus velit eum esse extraordinarium Ministrum hujus Sacramenti, qualem posse esse Angelos & Beatos certum est cum S. Th. 3. *p. q.*63. *art.*7. putat tamen Lug. *in Resp. mor. l.* 1. *dub.* 16. non fore satisfactum præcepto confessionis annuæ, tum quia non fuissem confessus Sacerdoti proprio, tum etiam quia non subjecissem peccata mea clavibus Ecclesiæ, quas jam non habet S. Petrus sed Papa ejus successor.

Q. 303. *Qualis debeat esse confessio, uti satisfiat huic præce-* 2032
pto? R. §. 1. Per confessionem voluntarie nullam non satisfit nequidem Ecclesiæ præcepto, hinc Alex. VII. merito damnavit hanc prop. 14. *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*. Ratio est quia confessio nulla sive invalida reipsa non est confessio, super quam possit cadere absolutio: ergo idem est, ac si nihil fiat, nihil autem faciendo non satisfit præcepto; positivo: unde opinio multorum apud Moyam *d.*1. *q.*8. *n.*21. qui docuerunt oppositum, nunquam fuit probabilis.

§. 2. Nec satisfit per confessionem quamvis involuntarie 2033
nullam, quia simpliciter & vere non est confessio, ergo nequidem ponitur substantia præcepti, Platel. *n.*744.

§. 3. Probabilius est sufficere validam & informem, Suar. Va- 2034
lent. Bon. Lugo, Castr. Arr. Dicast. Illſ. *n.*16. Bosco *n.*74. dicens non esse dubitandum. *Nec obstat*, quod per Communionem etiam materialiter tantum sacrilegam non satisfiat præcepto Communionis annuæ, uti dictum est *l.*6. *p.*1. *n.*629. *nam* disparitas est, quod Communio materialiter tantum sacrilega, si ante consumptas species non removeatur obex gratiæ, fit & maneat omnino infructuosa, ideoque non attingatur finis præcepti. E contra confessio valida suo tempore reviviscit & prodest, quando per contritionem vel per subsequens Sacramentum removetur obex. *Dixi* probabilius, nam etiam probabiliter contradicunt alii cum Aversf. *q.*15. *s.*6. & Platel. *n.*745. quia finis præcepti est, hic & nunc recuperare gratiam, maxime in articulo mortis & ante Communionem, ut sic consulatur partim saluti pœnitentis, partim reverentiæ Sacramenti Eucharistiæ.

§. 4. Si Sacerdos etiam injuste, noluisset aliquem confessum 2035
absolvere, non ideo is satisfecisset præcepto, nam per confessionem hic intelligitur Sacramentum Pœnitentiæ, sive talis confessio, quam sequatur valida absolutio, *Dur. Sot. Med. Nav. Suar. Vasq. Sal. Laym. Castr.* aliique cum *Aversf.* supra contra *Palud. Gabr. Vict. Silv. Kon.* quod probabile reputant Fag. & Dian. *p.*3. *t.*4. R.79. quamvis oppositum teneatur probabilius. Addit tamen Bosco *n.* 78. forte excusandum, si anno sequente possit ab eodem Sacerdote accipere absolutionem, ne cogatur duobus eadem peccata aperire, quod videtur nimis molestum.

Q. 304. *Quorum peccatorum confessio sit materia necessaria* 2036
hujus præcepti? R. Mortalia per absolutionem remissa & etiam sola venialia esse materiam sufficientem confessionis dixi *a n.* 589. & *a n.* 593. Mortalia autem omnia post Baptismum commissa & nunquam directe subjecta absolutioni esse materiam necessariam dixi *n.* 595. Quod *a n.*605. extendi etiam ad peccata negative dubia. Item *a n.*615. dixi, ad quid teneatur, qui confessus est mortale certum tanquam dubium, vel contra: quibus suppositis addo seqq.

§. 1. Habens peccata tantum interna tenetur huic præce- 2037
pto, non tantum prout divinum est, sed etiam prout Ecclesiasticum, itaut oppositum *Suar.* vocet plus quam temerarium, quamvis Dicast. *d.* 7. *a nu.* 82. conetur defendere. Ratio est, quia Ecclesia directe præcipit actum externum confessionis, ad quem præcipiendum auctoritatem habet a Christo: ergo indirecte saltem obligat etiam ad confitendum peccatum internum, si aliud non adsit.

§. 2. Si quis habeat tantum venialia, S. Bonav. Alex. Ric. 2038
Nugn. Rhod. aliique apud Aversf. *q.*15. *s.*3. dicunt nihilominus esse obligationem isto anno confitendi, quia Ecclesia præcipit absolute confessionem: ergo si non habeat mortalia, tenebitur ad confitenda venialia: & hanc sententiam vocat probabilem Gob. *in Exp. t.* 4. *a num.*230. sed probabilius tenent oppositum *Suar. Vasq. Lug. Castr. Arr. Dicast. Gorm. Tamb.* aliique plurimi cum *Aversf.* supra & colligitur ex Florentino ac Tridentino, nam dicunt esse præceptum confitendi omnia peccata: ergo non loquuntur de venialibus, nam Trid. *sess.* 14. *de Pœnit. c.*5. dicit non esse præceptum confitendi venialia: & idem est de mor-

mortalibus antehac rite confessis, sunt enim materia adhuc magis libera. Putant tamen Lugo *d.*15. *n.* 133. Castr. Gorm. *n.*30. eum, qui nollet confiteri, quia haberet sola venialia, nihilominus teneri se sistere Parocho & illi hunc conscientiæ suæ statum declarare, ut sciat, cur parochianus suus præceptum illud non impleat. Estque absolute melius confiteri venialia, ut ab his detur directa absolutio, a mortalibus autem, si adsint, indirecta: vix enim fiet, ut qui toto anno confessionem omittit, non peccet mortaliter, quamvis postea non recordetur, uti cum Lugo & aliis notat Steph. *t.* 5. *d.*3. *n.*237.

2039 §. 3. Habens unicum mortale, a quo hoc anno confitendo excusatur, v. g. ob periculum gravis damni, secundum Suar. & Dian. *p.*3. *tr.*4. *R.* 125. non tenetur confiteri de venialibus, quia cum confessio peccati mortalis hic & nunc sit moraliter impossibilis, hoc præceptum, quod est de solis mortalibus confitendis, hic & nunc non obligat.

2040 §. 4. Qui omni die anni confessus est venialia, si die anni ultima peccet mortaliter vel recordetur mortalis non confessi, tenetur ultima illa die confiteri, quia necdum satisfecerat præcepto, cum confessio venialium non sit materia præcepti, Vasq. Regin. Laym. Bonac. Lugo Arr. Avers. *q.* 15. *s.*5. & certum esse dicit *Castrop.* quamvis contradicant aliqui cum Rhod. Ille tamen satisfecit, qui mortale anno præcedente commissum & per oblivionem omissum hoc anno confessus est, quia licet remissum esset indirecte, adhuc tamen erat materia necessaria hujus confessionis.

2041 §. 5. Qui per annum saltem semel confessus est mortale dubium cum venialibus, satisfecit, nec tenetur iterum confiteri, quamvis postea incidat in mortale certum, Lugo *n.* 169. Dicast. *nu.* 134. quia erat obligatio confitendi illud dubium: ergo posuit materiam præcepti. Si solum peccatum dubium confessus esset, Lug. *n.* 171. Dicast. Arr. *d.* 52. *n.*61. adhuc dicunt satisfecisse, sed probabile est oppositum, quia si illud peccatum dubium non fuit vere peccatum, absolutio fuit nulla, nec Sacramentum reipsa susceptum est: ergo nec est certus se esse valide confessum; lex autem est de confessione, quam sequatur valida absolutio, & quæ sit verum Sacramentum, quæ lex est in certa possessione, & cui non videtur satisfactum per absolutionem ita incertam. Et ob hanc rationem universaliter verum est, quod ille, qui scit se hoc anno habuisse mortale, & prudenter dubitat, an hoc anno unquam sit valide confessus, adhuc teneatur confiteri.

2042 *Q.* 305. *Quando & an etiam sæpius in anno fieri debeat confessio mortalium, ut satisfiat huic præcepto?* R. §. 1. Probabilius est cum Sot. Vict. Henriq. Sa, Vasq. Valent. Kon. Laym. Bon. Fill. Castrop. Lugo, Dicast. Arr. Tamb. Bosco, Gorm. contra P. Sot. Suar. Fagund. & alios obligationem confitendi annue non esse alligatam tempori paschali, nam Trid. *sess.* 14. *de Pæn. c.* 5. morem tempore quadragesimali confitendi solummodo laudat velut pium & merito retinendum. *Canone autem* 8. damnat eos, qui dicunt, vel non esse obligationem confitendi semel in anno, vel esse suadendum, ut confessio non fiat tempore quadragesimæ; ergo manifeste innuit tempus pro obligatione esse annum, pro consilio autem esse quadragesimam. Similiter *Concil. Later.* præcipiens Communionem in paschate, & confessionem saltem semel in anno, satis significat tempus præcepti pro confessione esse totum annum. Congruentia fuit, quia hæc confessio præcipitur ex suppositione culpæ mortalis, quæ cum possit committi omni tempore anni, expediebat confessionem non alligari certo tempori, ne occasio daretur eam nimium differendi usque ad illud determinatum tempus: *Nec obstat*, quod *in Extrav. Vices* De tregua, & pace, dicatur parochianos de jure teneri saltem semel in paschate proprio Sacerdoti confiteri, *nam* legenti contextum patet mentem Pontificis fuisse tantum dicere, quod saltem semel in anno debeat parochianus recognoscere parochum; quod si alias non fecerit, debeat in paschate, de quo ideo specialiter meminit, quia tum solent omnes confiteri, & qui est in mortali, per accidens tenetur ratione Communionis.

2043 §. 2. Annum pro implendo hoc præcepto numerant a paschate ad pascha Sot. Nav. Suar. Kon. Laym. Bonac. Fagund. Arr. Avers. *sect.* 5. quia sic interpretatur usus fidelium. Econtra Vasq. Nugn. Silv. Castrop. Lug. Rhod. Dicast. Gorm. Bosco *d.*7. *s.*6. *n.*132. numerant a 1. Jan. ad ultimam Decembris quia nomine anni per præceptum expressi in communi acceptione intelligitur, quod a 1. Jan. decurritur usque ad ult. Dec. Alii numerant a primo peccato mortali post confessionem. Alii ab ultima confessione. Alii a principio usus rationis, sed has sententias recte confutant Lugo *d.* 15. *a n.* 154. & Bosco *a n.* 139. Quamvis autem numeres a paschate ad pascha, nihil refert, quod confessio aliquando differatur ad 13. menses, & aliquando bis fieri debeat intra 11. menses, eo quod pascha possit hoc anno venire maturius & sequente serius, vel contra; nam idem fit in Communione & totum illud tempus adhuc est unus annus Ecclesiasticus, atque sic semel confitetur omni anno. Similiter qui numerant a 1. Jan. ad ult. Decemb. communiter dicunt cum Castrop. Lugo, Dicast. *d.* 7. *n.* 129. Gorm. *nu.*68. satisfacturum huic præcepto, qui confiteretur hoc anno 1. Jan. & sequente anno ult. Dec. quamvis inter illas confessiones intercederent duo anni, quia adhuc verum esset, quod semel omni anno esset confessus. Alii cum Spor. *n.* 533. contradicunt in hoc, quia non attingitur finis præcepti, qui est reconciliatio cum Deo non nimium dilata: sed respondet Dicast. *n.* 186. quamvis hic sit finis Ecclesiæ, tamen pro illo obtinendo non præcipit adhiberi aliud medium præter confessionem omni anno semel, quæ ponitur.

§. 3. Quo quis diutius differt confessionem ultra annum, 2044
probabilius est eo gravius peccare, quia longius recedit ab intentione præcepti, dilationem tamen illam esse unicum peccatum continuatum dicunt Valent. Kon. Nugn. Laym. Dian. & alii cum Avers. Econtra Bonac. dicit esse tot peccata quot occasiones negliguntur, & certum est, si aliquando retractasset priorem voluntatem, jam volendo confiteri, & postea iterum noluisset, tum multiplicandum numerum.

§. 4. Qui prævidet se postea impediendum, quominus isto 2045
anno confiteatur mortalia, vel reservata habenti potestatem absolvendi, tenetur prævenire, sicuti qui sero non poterit audire Missam, tenetur audire mature, qui a prandio non poterit orare Horas, tenetur mane, quia tum adest præceptum & impleri potest: ergo debet, Suar. Vasq. Herin. Kon. Regin. Bonac. Laym. Castrop. Rhod. Gorm. Avers. Bosc. Arr. dicens esse clarissimum, est autem contra De Lacrux apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.*69. Putat tamen probabilius Dicast. a n. 184. contra alios non teneri hoc anno anticipare pro anno sequenti, nam obligatio anni sequentis nondum adest: ergo nunc non posset satisfieri præcepto respicienti annum sequentem.

§. 5. Si quis priori anno non sit confessus, S. Ant. Silv. Ta- 2046
bien. Valent. & alii dicunt non obligari sub initio hujus anni, quam sententiam Dian. Fill. Tamb. vocant probabilem, Dicast. *n.* 146. probabilissimam, quia obligatio confitendi videtur alligata illi anno, uti obligatio Horarum est alligata tali diei, cum quo obligatio desinit. Econtra Sot. Nav. Med. Victor. Suarez, Vasq. Kon. Castrop. Rhod. Arr. Bosco, Gorm. Lugo aliique cum Avers. *q.*15. *s.* 5. probabilius dicunt nunc statim obligari, quia annus erat ad urgendam executionem, ne nimium differretur, non ad terminandam obligationem, uti etiam dixi l. 6. p. 1. nu. 644. de Communione paschali, ideoque Dicast. hanc sententiam etiam vocat probabilissimam. Ratio autem est, quia non cessat finis præcepti, qui est reconciliatio cum Deo, uti econtra cessat finis præcepti, si quis heri non oraverit Horas, nam finis erat bona occupatio Clerici pro ista die.

§. 6. Qui multis annis non est confessus, confitendo ho- 2047
die satisfacit pro omnibus annis præteritis, quantum nunc satisfieri potest, quia per unam illam confessionem obtinet finem præcepti, qui est reconciliatio cum Deo per confessionem omnium mortalium eousque commissorum, & quamvis confiteretur sæpius, non obtineret alterum finem, qui erat non differre confessionem ultra annum, quod nunc est impossibile, Avers. Bosco *a n.* 154. Gorm. *n.* 68. Si tamen adhuc ante finem hujus anni relaberetur in mortale, Suar. Nugn. Kon. Hurr. Fill. Bon. Laym. Avers. Sporer *a n.* 533. probabilius dicunt fore obligatum ad iterum confitendum hoc anno, maxime si prior confessio facta est sub initio anni, quia hæc confessio censeretur fuisse pro præterito anno, cujus obligatio necdum erat sublata, jam autem adveniret nova obligatio per novum peccatum, sicuti si quis ex pœnitentia a Confessario injuncta obligatus jejunare semel omni mense hujus anni, si hoc mense omittat, tenetur sequenti mense bis, probatque fuse Cresp. a Borgia *in select. q.* 12. non posse per unam confessionem satisfieri pro pluribus annis, quando adhuc satisfieri potest per plures. Econtra Castrop. Lug. *n.* 180. Dicast. *n.* 142. Bosco *a num.* 145. Gorm. *nu.* 36. dicunt etiam fore satisfactum pro hoc anno, quod probabile esse agnoscunt Kon. & Bonac. quia confessus est hoc anno semel, plus autem non requirit præceptum.

§. 7. Qui confessus est aliquod mortale, & aliud omisit ex 2048
oblivione, non ideo tenetur eo anno iterum confiteri, quia tantum præcipitur confessio mortalium memoriæ occurrentium, & alias fieri posset, ut decies tenereris confiteri, si decies recordareris novi mortalis, Suar. Kon. Fag. Bonac. Fill. Lug. Avers. Dicast. Tamb. Dian. R. 124. Bosco *a n.* 120. & certum esse dicit Castrop. *t.* 23. *p.* 20. §. 3. *nu.* 2. contra Med. Sot. Henr. Si autem scienter aliquod mortale omisisset; sed ex justa causa, putant Arr. Gorm. *n.* 29. tum saltem fore obligationem intra istum annum hoc mortale confitendi, quia non est confessus mortalia, quæ occurrebant memoriæ. Addit Corduba esse obligationem *quamprimum* confitendi, sed Lugo *n.* 166. dicit Cordubam carere fundamento, satis enim esset saltem intra istum annum confiteri, docetque præterea idem Lugo cum Suar. Avers. Kon. Dic. *n.* 138. Bosco *a n.* 123. nequidem opus esse ideo confiteri intra istum annum, quia jam semel confessus est, quantum hic & nunc tenebatur: ergo satisfecit præcepto. Si tamen confessus esset alicui non habenti potestatem absolvendi a mortalibus, fatentur Lug. *n.*168. Avers. supra Dicast. *nu.* 137. teneri intra istum annum sua mortalia confiteri habenti potestatem, quia Ecclesia præcipit confiteri sua mortalia proprio Sacerdoti, idest habenti potestatem in mortalia, quam non habuisset ille prior Sacerdos.

§. 8. Si quis post confessionem mortalium, quæ eousque 2049
fecerat, eo anno incidat in novum mortale, Sot. Med. Suar. Henriq. & alii cum Avers. dicunt esse obligationem iterum confitendi, quia necdum est confessus omnia mortalia eo anno commissa; sed probabilius negant Vict. Kon. Reg. Laym. Bec. Hurt. Dian. Arr. Castrop. *n.*3. Dicast. *p.*133. Bosco *n.*115. Gorm. *n.* 28. quia tantum præcipitur una confessio omnium mortalium tum memoriæ occurrentium, quæ facta est, & hanc sententiam certam esse dicit Lugo *n.* 164. alias fieri posset, ut

quis

quis decies teneretur confiteri, si statim confiteretur commissum, & toties relaberetur.

2050 *Q. 306. Quid excuset ab hoc præcepto confessionis annuæ?* R. §. 1. Excusat impotentia physica & moralis, & modo, quo a n. 1140. dictum est similes impotentias excusare a præcepto confessionis materialiter integræ; item sicuti l. 6. p. 1. num. 511. & a num. 533. dictum est similes impotentias excusare a præcepto confessionis ante Communionem.

2051 §. 2. Dixi n. 1190. eum, qui confiteri non potest nisi per interpretem, non teneri præcepto confessionis annuæ: attamen videri esse obligationem sic confitendi in articulo mortis. Addidi n. 1194. si quis confiteri non possit nisi ex scripto, ad hoc teneri, si non sit morale periculum manifestationis.

2052 §. 3. Qui non potest confiteri, non ideo vi hujus præcepti tenetur illo anno conteri, quia neque lex naturalis, neque divina, neque humana præcipit contritionem omni determinate anno, sed confessionem, Kon. *d.* 3. *nu.* 22. *Nec obstat*, quod contritio sit pars confessionis, qui autem non potest totum, tenetur ad partem, quam potest: *nam* præterquam quod contritio non sit pars necessaria confessionis, cum attritio sufficiat, adhuc tamen axioma illud tantum valet, quando totum constat partibus ejusdem rationis, itaut ponendo partem attingat hoc, quod est totum secundum substantiam, v. g. qui vovit 8. diebus jejunare, si non possit 8. sed possit 4. tenetur ad 4. quia semper ponet substantiam jejunii, quod est res ex voto debita. Econtra si totum non constet partibus ejusdem rationis, non ideo tenetur ad partem; hinc qui vovit statum religiosum, si non possit servare castitatem, non ideo tenetur ad paupertatem & obedientiam, quia per hoc non habebit substantiam status religiosi, qui erat res ex voto debita.

2053 *Q. 307. Quas pœnas incurrat non confitens semel in anno?* R. Incurrit pœnam, ut vivus arceatur ab ingressu Ecclesiæ, mortuus autem careat Ecclesiastica sepultura, uti habetur in *cap. Omnis utriusque sexus, de Pœn. & remiss.* Neque requiritur, ut neglexerit utrumque præceptum confessionis & Communionis, sed satis est, si non impleverit utrumque, sive si alterutrum neglexerit, uti cum communi Suar. *d. 36. s. 5.* Hæ tamen pœnæ non incurruntur ipso facto, sed sunt ferendæ per Superiorem Ecclesiasticum sententiæ.

2054 *Q. 308. Quis sit tenor Bullæ Cœnæ?* R. Ratione reservationis multorum casuum dixi aliqua de Bulla Cœnæ, a n. 1609. quam existimo hoc loco opportune addi: Hic autem est ejus tenor.

BULLA COENÆ.

PAstoralis Romani Pontificis vigilantia & solicitudo, cum in omni Christianæ Reipublicæ pace & tranquillitate procuranda pro sui muneris officio assidue versatur, tum potissimum in Catholicæ fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate atque integritate retinenda maxime elucet: nimirum, ut fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, ad circumventionem erroris, sed omnes occurrant in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei in virum perfectum, neque se in hujus vitæ societate & communione lædant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat, sed potius in vinculo charitatis conjuncti, tanquam unius corporis membra sub CHRISTO capite, ejusque in terris Vicario Romano Pontifice Beatissimi Petri Successore, a quo totius Ecclesiæ unitas dimanat, augeantur in ædificationem, atque ita divina gratia adjutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sane causas Romani Pontifices prædecessores nostri, hodierna die, quæ anniversaria Dominicæ Cœnæ commemoratione solemnis est, spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria justitiæ arma per ministerium summi Apostolatus ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueverunt: Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam fidei inviolatam integritatem, publicam pacem & justitiam, Deo auctore, tueri, vetustum & solemnem hunc morem sequentes.

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac Nostra quoscumque Hussitas, Wicklephistas, Lutheranos, Zwinglianos, Calvinistas, Ugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & a Christiana fide apostatas, ac omnes, & singulos alios hæreticos quocumque nomine censeantur, & cujuscumque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra & Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore, necnon schismaticos, & eos, qui se a nostra, & Rom. Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint: Universitates vero, Collegia, & Capitula quocumque nomine nuncupentur, interdicimus, ab ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, necnon eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit.

§. 3. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios ac Latrunculos maritimos, discurrentes Mare nostrum, præcipue a Monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

§. 4. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcumque navibus, tempestate, seu in transversum (ut dici solet) jactatis vel quoquomodo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem ejecta in Mari, vel in littore inventa, cujuscumque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quam in ceteris cujusque Maris regionibus, & littoribus, surripuerint: ita ut nec ob quodcumque privilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque prætextum excusari possint.

§. 5. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis nova pedagia, seu gabellas, præterquam in casibus sibi a jure, seu ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum aut de mandato ejusdem Rom. Pontificis signatarum, necnon falso fabricantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falso signantes Supplicationes hujusmodi sub nomine Rom. Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

§. 7. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes & inimicos vel hæreticos per nostras, sive hujus sanctæ Sedis sententias expresse, & nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, calybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, cannabem, funes, tam ex ipso cannabe, quam alia quacumque materia, & ipsam materiam, aliaque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant; necnon illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reip. concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, necnon hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis, per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

§. 8. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Rom. Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Rom. Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt, per se, vel alios cujuscumque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiamsi Pontificali, seu Regali, aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

§. 9. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem, sua, vel aliorum opera interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent: nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, a Nobis, vel nostris Judicibus non habentes, illam sibi temere vendicantes, similia, contra morantes in eadem Curia, audent perpetrare.

§. 10. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

§. 11. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuntios, aut eos a suis Diœcesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes: Necnon ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem.

§. 12. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios, personas Ecclesiasticas quascumque, vel sæculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque gestores, advocatos, procuratores, & agentes, seu etiam Auditores, vel Judices super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi occidunt; seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliant, seu qui per se, vel alios directe, vel indirecte, delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur cujuscumque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

§. 13. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quam sæculares, cujuscumque dignitatis, qui prætexentes frivolam quamdam appellationem a gravami-

ne,

ne, vel futura executione litterarum Apostolicarum etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam justitiam concernentium: Necnon citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum executorialium, & aliorum decretorum, a nobis, & a Sede prædicta, seu Legatis, Nuntiis, Præsidentibus, palatii nostri & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias sæculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii, super hujusmodi litterarum & processuum executione, instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cujus interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes seu eorum agentes, consanguineos, affines, familiares, Notarios, Executores, & Subexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, & carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis ejiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se vel alium, seu alios, publice, vel occulte, quive alias quibuscumque personis, in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel litteras a dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe vel indirecte prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præsumunt.

§. 14. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui per se, vel alios auctoritate propria, ac de facto, quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas pias prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Judices interponunt; Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eis, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & pœnis in illis contentis absolvi per statutum, vel alias, compellunt, vel executionem litterarum Apostolicarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, uti dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Conciliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii ordinarii vel extraordinarii quorumcumque Principum sæcularium etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

§. 15. Quive ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque coram se ad suum tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte, quovis quæsito colore: Necnon qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, & quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis consuetudinis, aut privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint, vel factis & ordinatis usi fuerint, unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse præjudicatur.

§. 16. Necnon qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Judices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa directe, vel indirecte, carcerando, vel molestando eorum agentes, procuratores, familiares, necnon consanguineos & affines, aut alias impediunt, quominus sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones, & Sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aut alias fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt: & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia, Ordinariis, & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi, procurant, eos quoque, qui hæc decernunt & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & favorem in eisdem.

§. 17. Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apostolicam, & quascumque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

§. 18. Quive collectas, decimas, talleas, præstantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis illorumque fructibus, redditibus & proventibus hujusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus, recipiunt: Necnon qui per se, vel alios directe, vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones & alii Potentatus quicumque etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquo modo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per sacros Canones, tam in Lateranensi novissime celebrato, quam in Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

§. 19. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores, quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directe, vel indirecte sub quocumque titulo, vel colore invadere, destruere, occupare, ac detinere præsumpserint, in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnum Siciliæ, insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium B. Petri in Thuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaysinum, Sabinensem, Marchiæ Anconitanæ, Massæ Thebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas Provincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras specialis commissionis Arnulphorum, Civitatesque nostras Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comacium, & alias Civitates, Terras, & loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæque Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjecta, necnon supremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt, necnon adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes.

§. 21. Volentes præsentes nostros processus, ac omnia, & quæcumque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi processus, a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

§. 22. Ceterum a prædictis sententiis nullus per alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit, etiam prætextu quorumvis facultatum, & indultorum quibuscumque Ecclesiasticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, ac Militarium Regularibus etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus & locis piis, necnon laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii Decreta, verbo, litteris aut alia quacumque scriptura in genere, & in specie concessorum, & innovatorum, ac concedendorum, & innovandorum.

§. 23. Quod si forte aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos, spiritualiter & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

§. 24. Declarantes, ac protestantes quamcumque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi prius a præmissis, cum vero proposito ulterius similia non committendi, destiterint. Ac quoad eos qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut præmittitur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta hujusmodi publice revocaverint, & ex Archiviis seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri & cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem, aut quoscumque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & to-

& tolerantiam nostram, vel successorum nostrorum quantocumque tempore continuatam, in præmissis omnibus & singulis, ac quibuscumque juribus Sedis Apostolicæ ac S. R. E. undecumque, & quandocumque quæsitis, vel quærendis, nullatenus præjudicari posse aut debere.

§. 25. Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus, supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis cujuscumque ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamsi, ut præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis a prædicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum, mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quantumcumque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis, scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros processus, ac sententias, quominus includantur in eis, se juvare valeant, vel tueri.

Quæ omnia quoad hoc, eorum omnium tenores, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, præsentibus pro expressis habentes, penitus tollimus, & omnino revocamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. 26. Ut vero præsentes nostri processus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, seu membranas processus ipsos continentes, valvis Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis, & Basilicæ Principis Apost. de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos processus hujusmodi concernunt, quod ad ipsos non pervenerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

§. 27. Insuper, ut processus ipsi, & præsentes litteræ, ac omnia, & singula in eis contenta eo fiant notoria, quo in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ut per se, vel per alium, seu alios præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesiis suis, cum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuntient, & declarent.

§. 28. Ceterum Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, nec non Rectores, ceterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confessiones, quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium Litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.

§. 29. Volentes earumdem præsentium transumptis, etiam expressis, Notarii publici manu scriptis, & sigillo Judicis ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eamdem prorsus fidem in judicio, & extra illud ubique locorum adhibendam fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 30. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Q. 309. Quænam Decreta circa materias hactenus tractatas emanarint a Sac. Congreg. Rituum? R. Sequentia 361. sunt mihi communicata.

DECRETA

2055 ## Sacræ Congregationis Rituum.

1 Consecrator Ecclesiæ potest in actu consecrationis statuere aliam diem pro anniversario ejusdem consecrationis. 19. Febr. 1585. ante institutam Congregationem sacrorum Rituum.

2. Dedicationis festum extra actum consecrationis non potest amplius mutari ab Episcopo inconsulta Sede Apostolica. 16. Octobris 1604.

3. Si Ecclesiæ dedicatio occurrat in festo Nativitatis B. Virginis Mariæ, fiat de ea, Missæ duæ cantentur, & infra Octavam fiat de digniori. 16. Octob. 1604.

4. Dedicatio Ecclesiæ Cathedralis celebranda quidem est in Diœcesi sub ritu duplici primæ classis, sed sine Octava. 2. Maii 1619.

5. Regulares tenentur quidem celebrare festum de dedicatione Ecclesiæ Cathedralis, sed sub ritu duplici secundæ classis sine Octava. 8. Aprilis 1662.

6. Regulares tenentur celebrare sub ritu duplici primæ classis cum Octava festum de dedicatione, & de titulari Ecclesiæ illius Conventus, in quo morantur. 3. Junii 1681.

7. Eucharistia in festo Corporis Christi non est deferenda per vias Hebræorum. 22. Febr. 1593.

8. In festo SS. Corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. 21. Mart. 1609.

9. In festo Corporis Christi non est deferenda in processione Eucharistia Sacerdotum humeris, sed celebrantis manibus. 2. Junii 1618.

10. In festo Corporis Christi deferatur Eucharistia a celebrante, & in vesperis diei Octavæ, si fiat processio, deferatur ab eo, qui cantavit vesperas, modo saltem sit Canonicus in Collegiatis. 12. Junii 1627.

11. Si Episcopus in festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam, Canonici tamen induant sacras vestes. 17. Mart. 1628.

12. Ne fiat concio coram SS. Sacramento in Altari exposito, capite tecto. 16. Febr. 1630.

13. Non convenit, quod prima Dignitas celebret Missam ante processionem SS. Sacramenti, & deinde altera Dignitas minor gestet illud in processione. 31. Junii 1632.

14. Si festum SS. Corporis Christi inciderit in vigiliam S. Jo: Baptistæ, jejunium celebretur in Feria quarta proxime præcedenti, de vigilia vero nihil eo anno fiat. 24. Sept. 1638.

15. Infra Octavam SS. Corporis Christi, non est agendum de Officiis translatis ritu duplici primæ classis non decoratis, ideoque si festum S. Antonii Patavini, quod apud Franciscanos celebratur sub ritu duplici secundæ classis, inciderit in prædictum festum de SS. Corpore Christi, transferatur post Octavam. 12. Julii 1664.

16. Recitantes ex legitima concessione Officium de SS. Corpore Christi in feria quinta per annum non impedita, illud recitare debent, ut præscribitur in die ejusdem solemnitatis, Missam vero celebrare de communi seu votivam. 12. Jul. 1664.

17. In expositione aut repositione SS. Sacramenti ad v. *Panem de cœlo* non additur, *Alleluja*, nisi tempore paschali, & infra Octavam Corporis Christi. 20. Jan. 1705.

18. In Officio de die infra Octavam SS. Corporis Christi non legitur nona lectio de festo simplici. Quod si festum illud simplex occurrerit eo die, quo fit de festo duplici infra eamdem Octavam, tunc non omittitur, sed legitur nona lectio de eodem simplici, dummodo festum illud non sit duplex primæ classis. 8. Jun. 1669.

19. Infra Octavam SS. Corporis Christi non sunt dicendæ Missæ votivæ privatæ aut de Requiem. 21. Jun. 1670.

20. Occurrentibus eadem die duobus festis duplicibus infra Octavam SS. Corporis Christi, non est de translato agendum die immediate sequenti non impedita, sed post Octavam, nisi fuerit ex solemnioribus primæ classis. 7. Decemb. 1680.

21. In processionibus, quæ fiunt cum SS. Sacramento, qui incedunt ante illud, in occursu, & transitu a latere ejusdem, debent facere genuflexionem, dummodo videant prædictum SS. Sacramentum. 1. Mart. 1681.

22. In festo SS. Corporis Christi non est facienda processio cum Sacramento sine pluviali. 22. Jan. 1701.

23. In Tabernaculo, ubi asservatur SS. Sacramentum, non sunt retinendæ Reliquiæ, nec vasa sacrorum oleorum, nec aliud. 22. Febr. 1593.

24. Tabernaculum SS. Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari majori propter functiones Pontificales, quæ fiunt versis renibus ad Altare. 28. Novemb. 1594.

25. Ante ostiolum Tabernaculi SS. Eucharistiæ, in quo depicta vel insculpta est imago Salvatoris, non est retinendum vas florum vel quid simile, sed collocandum in humiliori, & decentiori loco. 22. Jan. 1701.

26. Reliquiæ, quibus in Altaris consecratione utitur Episcopus, debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum. 13. Septemb. 1593.

27. Altare portatile tunc consecrationem amittit, quando frangitur vel loco movetur repositorium Reliquiarum. 5. Mart. 1603.

28. Vicario Episcopi Missam cantanti solemnem non ministrant Canonici, neque fit circulus ante ipsum. 8. Mart. 1595.

29. Episcopo absente non potest Vicarius Missas celebrare Conventuales, nec Pontificales. 16 Maii 1600.

30. Absente Episcopo spectat etiam ad Vicarium Generalem edicere, & dirigere processiones cum consilio Capituli. 24. Augusti 1619.

31. Ad Horas omnes, quæ recitantur in choro, ardeant in Altari duæ saltem candelæ. 7. Augusti 1595.

32. Matutinum in Cathedrali recitandum est mane, non autem vesperi pro die sequenti. 18. Octob. 1595.

33. Matutinum defunctorum pro generali eorum commemoratione recitandum est mane die secunda Novembris, non vero pridie vesperi. 1. Sept. 1607.

34. Si consuetudo deferendi processionaliter SS. Sacramentum feria sexta Parasceves, in feretro nigris velleribus conte-

cto

cto non potest absque graviori incommodo extirpari est toleranda. 29. Mart. 1596.

35. Tolerari non debet, quod in locis publicis, & sordidis stent depictæ diversæ Cruces ac Sanctorum imagines in derisum Christianæ Religionis. 22. Maii 1596.

36. Non sunt consecranda ea Altaria, sub quibus recondita sunt Defunctorum cadavera. 8. Nov. 1599.

37. Si sub Altari, vel sub ejus gradibus, humata sint defunctorum cadavera, non est ibi celebranda Missa, donec alio transferantur. 10. Novemb. 1599.

38. Corpora sanctorum nondum canonizatorum non possunt poni sub Altari 16. Octob. 1604.

39. Moniales completo Officio possunt recitare aliquem psalmum, orationem vel collectam, quia hoc non est Officio addere. 12. Jan. 1600.

40. Moniales, quæ Breviario Romano uti consueverunt, non sunt compellendæ ad recipiendum monasticum. 6. Maii 1622.

41. Moniales ipsæ tenentur legere vel cantare cantu firmo divinum Officium, non vero earum Capellani. 11. Maii 1635.

42. Nomine processionum generalium comprehenduntur Rogationes. 12. Mart. 1601.

43. Musica non decet in Officio quadragesimali, præsertim cum instrumentis, & si est occasio alicujus scandali. 27. Mar. 1601.

44. Sacerdoti Missam novam celebranti licet oblationes accipere, modo non discedat ab Altari. 1. Octob. 1611.

45. Dignitatibus hinc inde distributis in choro, incensentur eæ cum Canonicis ab una parte, deinde aliæ cum aliis Canonicis ab altera parte, non vero Dignitates omnes simul ante omnes Canonicos, 7. Dec. 1601.

46. Archidiaconus sustinens baculum Episcopi thurificandus est post Diaconos assistentes, ubi non adsit contraria consuetudo. 28. Apr. 1607.

47. Assistens presbyter debet Episcopum thurificare ad sedem quicumque ille sit, non vero Diaconus Evangelii. 19. Maii 1607.

48. Absente Episcopo thurificandus est celebrans triplici ductu. 30. Jan. 1616.

49. Finito Evangelio Missæ solemnis, cui assistit Episcopus cum cappa, thurificandus est celebrans, non vero Episcopus. 4. Aug. 1663.

50. Canonici in Dominicis singillatim aspergendi sunt aqua benedicta, non vero unico ictu in circulum. 20. Dec. 1601.

51. Non est impedienda devotio ad imagines sanctas. 17. Apr. 1602.

52. Canonici tenentur in choro psallere, alias non satisfaciunt obligationi suæ. 20. Apr. 1602.

53. Canonici debent cantare alta voce, sed non potest eos Episcopus cogere. 23. Nov. 1602.

54. Assistentia, quæ fit ad Missam, & vesperas, fiat cum pluviali. 3. Augusti 1602.

55. Qui assistit in choro Missæ Conventuali, non potest portare pileolum per totum Canonem, in aliis vero divinis Officiis uti potest. 5. Novemb. 1602.

56. Missa Conventualis canenda est quotidie in Collegiatis, quarum Clerus est numerosus, & redditus non tenues. 14. Jan. 1603.

57. Tenentur omnino Canonici ad cantandam Missam de die, ut lucrentur distributiones. 28. Jan. 1612.

58. Sub nomine festi novem lectionum, venit etiam Dominica, ideoque non est feria prima, & si in ea occurrerit festum duplex, in Cathedralibus, & Collegiatis canendæ non sunt duæ Missæ. 12. Mart. 1618.

59. Non potest omitti altera ex duabus Missis cantandis ob celebrationem Capituli Canonicorum. 16. Maii 1626.

60. Ob Missam votivam seu pro defunctis non est omittenda Missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium ritum, salva semper Rubrica de Votivis assignatis singulis diebus in fine Missalis. 16. Jan. 1627.

61. Potest Episcopus cogere Canonicos, ut a Capellanis in Quadragesima cantari faciant cum Diacono, & Subdiacono. 17. Jul. 1627.

62. Abrogatur omnis consuetudo non cantandi Missam de die ultra Votivam seu pro defunctis. 28. Aug. 1628.

63. Si infra hebdomadam Passionis occurrerint dies infra Octavam apud privilegiatos, tam in Missa Conventuali de feria quam in privatis de Octava, vel etiam de eadem feria, omittenda est tertia oratio *Ecclesiæ vel pro Papa*. 22. Nov. 1659.

64. Licet in illis Ecclesiis, in quibus adest inveterata consuetudo cantandi Missam Votivam de Beata Maria singulis diebus Sabbati, possit hic pius usus seu populorum devotio continuari etiam in Sabbatis festo duplici impeditis, non est tamen omittenda Missa Conventualis. 2. Dec. 1684.

65. Sacerdos, qui celebrat Missam Conventualem, in qua chorus tenetur cantare symbolum, non potest illam prosequi eo tempore, quo a choro cantatur symbolum prædictum. 17. Decemb. 1695.

66. Non est facienda Altaris thurificatio in Missa Conventuali dierum solemnium, si absque cantu, & ministris celebretur. 22. Jan. 1701.

67. Qui sunt de gremio alicujus Ecclesiæ, debent recitare Officium, quod in choro dicitur, & licet extra Ecclesiam vel Diœcesim morentur, decet eos recitare Officium proprium Ecclesiæ ipsorum. 8. Septemb. 1602.

68. Clerici, licet adscripti alicui Ecclesiæ, & ejusdem servitio, non tamen obligati choro, & quicumque alii Clerici Sæculares Regularesve in civitate vel Diœcesi commorantes, non tenentur recitare Officia propria Sanctorum illius Diœcesis, vel quæ de consuetudine in eadem Ecclesia recitantur in choro. 8. Septemb. 1602.

69. Episcopus Regularis debet Officium recitare, juxta ritum suæ Diœcesis, non vero Regulæ, & occurrente festo Regulæ in festo Diœcesis, hoc erit præferendum. 11. Jun. 1605.

70. Capellanus Episcopi, qui cum eo recitat Officium, debet se illi conformare. 11. Jun. 1605.

71. Intra clausuram omnino prohiberi debet celebratio Missæ etiam ad communicandas infirmas, non obstante antiquissima consuetudine. 1. Decemb. 1602.

72. Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne majora scandala sequantur. 13. Maii 1603.

73. Septimum candelabrum adhibeatur in Missis tantum Episcopi solemnibus, sed non Defunctorum. 19. Maii 1607.

74. Anniversaria, & Missæ de Requiem, certo die dici debent, eo impedito transferri possunt in sequentem. 19. Maii 1614.

75. In festo duplici non sunt dicendæ Missæ votivæ privatæ aut de Requiem. 5. Augusti 1662. quod intelligendum est etiam de festo duplici translato.

76. Non sunt transferendæ Missæ privatæ de Requiem, quæ ex benefactorum præscripto celebrandæ incidunt in festum duplex; sed dicendæ sunt de festo occurrente cum applicatione Sacrificii juxta mentem Benefactorum. 5. Aug. 1662.

77. Anniversaria, & Missæ de Requiem, quæ ex dispositione testatorum cum cantu sunt quotannis celebrandæ, possunt cantari, etiamsi ipsorum obitus dies inciderit in festum duplex majus. 12. Novemb. 1664.

78. Missæ de festo duplici celebratæ in Altari pro animabus perpetuo privilegiato, & in quo proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandæ essent Missæ de Requiem ex obligatione suffragantur, ac si celebratæ fuissent pro defunctis juxta formam privilegiorum. 22. Jan. 1667.

79. Sacerdotes sive Capellani sint, sive non, qui recitant Officium semiduplex, simplex vel feriale, si celebrent in aliqua Ecclesia Regularium, in qua fit de festo duplici, non debent dicere Missam de Requiem. 9. Jun. 1668.

80. Decretum, de quo supra n. 78. extenditur etiam ad Altaria non in perpetuum, sed ad septennium seu aliud brevius vel longius tempus, ac non omnibus sed aliquo vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus privilegiata, ac proinde Missæ de festo duplici, quæ sive ex obligatione sive ex sola fidelium devotione celebrabuntur, suffragantur, ac si celebratæ fuisset pro defunctis. 23. Sept. 1669.

81. Durante expositione SS. Sacramenti, non potest regulariter celebrari Missa de Requiem, neque cantari pro adimplenda mente testatoris sive Anniversario satisfaciendo, licet currat Officium hujusmodi Missas admittens. 2. Dec. 1684.

82. Cum primum habita fuerit notitia de obitu alicujus personæ, cantari poterit Missa de Requiem, etiam in festo duplici, quod non sit de præcepto, nam in hoc casu prædicta Missa erit differenda. 4. Maii 1686.

83. Decreta superius posita n. 78. & 80. licet comprehendant tantum festa duplicia, intelligenda tamen sunt etiam de Dominicis, de diebus infra Octavas Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, & Corporis Christi, & de omnibus aliis diebus, quibus juxta Rubricas non possunt celebrari Missæ Defunctorum. 2. Apr. 1688.

84. In Vigilia Epiphaniæ omnino prohibentur Missæ votivæ, privatæ, & de Requiem. 27. Apr. 1697.

85. Cineres distribuendi in feria quarta post Dominicam Quinquagesimæ debent esse aridi, non vero in modum luti. 23. Maii 1603.

86. Si processio Litaniarum majorum terminetur ad Ecclesiam S. Marci, cantetur ibi Missa de S. Marco, non vero de Rogationibus. 23. Maii 1603.

87. Vesperæ Defunctorum pro prima die mensis possunt dici post Vesperas Dominicæ vel festi. 23. Maii 1603.

88. Assistentes Episcopo, licet minus digni, præferuntur omnibus aliis, & ante Dignitates thurificantur. 23. Maii 1603.

89. Non tenentur omnes Canonici associare Episcopum ab eo altari, in quo Missam planam celebravit, usque ad Sedem Episcopalem, si assistere voluerit Missæ Conventuali. 5. Jul. 1603.

90. Consuetudo, ut Dignitates, & Canonici, Mitram, Gremiale, Baculum, Thuribulum, & similia ministrent Episcopo, est servanda. 5. Jul. 1603.

91. Episcopus non debet in Ecclesia salutare Canonicos aperiendo caput, sed benedicendo manu. 10. Jan. 1604.

92. Dignitates, quæ habent præbendas cum onere cantandi Evangelium seu Epistolam, non tenentur ministrare inferioribus. 10. Jan. 1604.

93. Si Episcopus interesse voluerit Horis Canonicis, statuere debet certam adventus sui horam, qua elapsa poterit inchoari Officium. 16. Jan. 1605.

94. Diaconus, & Subdiaconus accipiunt pacem ab Episcopo celebrante, statim post Diaconos assistentes. 15. Mart. 1608.

95. Duorum Canonicorum assistentia semper convenit Episcopo, sive celebret ipse, sive assistat divinis. 10. Maii 1608.

96. Dignitates tenentur associare Episcopum cum Canonicis ex debito, licet cæremoniale Episcoporum nominet tantum Cano-

Canonicos, ubi non adsit contraria consuetudo. 10. Januarii 1603.

97. Archidiaconus non potest Assistere Episcopo in habitu Prælatitio non chorali, licet sit Protonotarius. 6. Mart. 1610.

98. Canonici parati assistentes Episcopo præcedunt Vicarium Generalem, & sunt ante ipsum thurificandi. 6. Mart. 1610.

99. Canonicus paratus debet habere locum etiam a Decano. 26. Jun. 1610.

100. Canonici Missam celebrantes coram Episcopo non debent sedere in sede cum postergali; sed in scamno oblongo tapete vel panno cooperto in latere Epistolæ. 19. Maii 1614.

101. Archidiaconus, si est prima Dignitas, debet facere officium presbyteri assistentis, si est Sacerdos & recusans cogendus est pœnis & censuris. 28. Maii 1616.

102. Prima Dignitas debet assistere Episcopo celebranti, licet sit unica. 12. Decemb. 1620.

103. Soli Canonici debent facere consuetos circulos ante Episcopum, non autem Vicarius Generalis. 28. Sept. 1634.

104. Licet Episcopus non celebret sed tantum assistat Missæ solemni, celebrans debet ad confessionem respondere Episcopo usque ad *Indulgentiam* inclusive, non vero simul cum illo dicere *In nomine Patris*. 4. Aug. 1663.

105. Ubi adest inveterata consuetudo recitandi in choro psalmos pœnitentiales in Feriis quintis quadragesimalibus post Completorium, & psalmos graduales in Feriis tertiis ejusdem temporis, eodem loco retineri potest. 2. Aug. 1603.

106. Non est relinquendum Officium debitum pro Officio devotionis. 29. Novemb. 1603.

107. In Ecclesia Collegiata exempta præsente uno Canonico cum Episcopo, & Abbate Collegiatæ ejusdem cum suis Canonicis, prius incensetur Canonicus, deinde Abbas. 7. Februar. 1604.

108. In eodem palatio non conceditur nisi unum oratorium privatum. 4. Maii 1604.

109. Non potest Abbas extra suam Ecclesiam uti Mitra, & Baculo, neque eam ante se deferre. 17. Jul. 1604.

110. Abbati celebranti unica tantum Mitra conceditur. 29. Jan. 1628.

111. Missa solemnis Abbatialis ter in anno ad summum est canenda, non tamen cum septem sed cum sex candelabris & cum abaco parvo. 29. Jan. 1628.

112. Baldachinum Abbatis sine auro sit, & ter in anno ad summum adhiberi potest. 29. Jan. 1628.

113. De licentia Ordinarii poterit Abbas uti Mitra, & Baculo extra proprias Ecclesias. 6. Decemb. 1631.

114. Titulus antiquus Ecclesiæ mutari non potest a Confraternitate. 26. Octob. 1604.

115. Missæ ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ. 28. Januarii 1606.

116. Non potest Episcopus extendere ad suam Diœcesim Officium illud, quod fieri solet in civitate. 16. Jan. 1607.

117. *Gloria in excelsis* cum *Credo* omittitur in votivis pro re gravi, si violacea adhibeantur paramenta. 19. Maii 1607.

118. Res gravis pro licita Votivæ solemnis decantatione cum *Gloria* & *Credo*, ea est, pro qua convenit totus Clerus cum Episcopo, vel apud Regulares in eorum Comitiis Generalibus seu Provincialibus, cum cantatur Missa pro re eorumdem judicio gravi. 19. Maii 1607.

119. Canonici Ecclesiæ Collegiatæ non debent in Processionibus incedere parati sicut Canonici Cathedralis. 19. Maii 1607.

120. Cereus Paschalis regulariter accendendus est ad Missas, & Vesperas solemnes in triduo Paschatis, in Sabbato in Albis, & in Dominicis usque ad Ascensionem, in aliis servanda est locorum consuetudo. 19. Maii 1607.

121. Servanda est ea consuetudo, qua recitatur in choro Officium parvum B. Virginis Mariæ in semiduplicibus, & Dominicis, non obstante Bulla S. Pii V. nam ibi dicitur, *sine præjudicio sanctæ consuetudinis*. 1. Sept. 1607.

122. Ad Invitatorium, Antiphonas, Responsoria, & Versiculos in Officio parvo B. Mariæ Virginis non additur *Alleluja* tempore paschali. 18. Marr. 1626.

123. Etiam mutato proprio Breviario, & Romano acceptato, retinenda est ea consuetudo recitandi quotidie Officium parvum B. Virginis Mariæ. 2. Jan. 1627.

124. In Ecclesiis titularibus B. Mariæ Virginis facienda est in suffragiis Commemoratio de eadem B. Maria, non obstante, quod in choro recitetur ejusdem Officium parvum. 13. Junii 1684.

125. Coadjutor Episcopi non sedet celebrans, nisi in faldistorio, neque habet Diaconos assistentes, neque Canonici parantur, neque ponitur septimum candelabrum. 1. Sept. 1607.

126. Prædictus Episcopi Coadjutor non utitur Baculo nisi in ordinationibus. 1. Sept. 1607.

127. Coadjutor Episcopi celebrans præter Diaconum, & Subdiaconum debet habere assistentem Canonicum pro libro. 7. Aug. 1627.

128. In Altari privati Oratorii, cui conceditur celebratio Missæ, non potest tamen celebrari in Natali Domini, Epiphania, prima die Paschatis, & prima Pentecostes, Annunciatione, Assumptione B. Virginis Mariæ, in festo Ss. Apostolorum Petri & Pauli, nec in solemnitate omnium Sanctorum. 17. Nov. 1607. quibus adde Sabbatum Sanctum.

129. Ecclesia Parochialis in Diœcesi venit sub nomine Matricis, ante quam idcirco neque Regulares neque Confratriæ possunt campanas pulsare in Sabbato sancto. 9. Febr. 1608.

130. Etiamsi Collegiata habeat omnimodam præcedentiam supra Matricem, non tamen potest prius pulsare campanas in Sabbato sancto. 23. Febr. 1619.

131. Simplex reconciliatio Ecclesiæ seu cœmeterii non consecrati potest committi Presbytero in dignitate constituto. 9. Febr. 1608. Imo simplici Sacerdoti juxta Rituale Romanum.

132. Prima Dignitas det candelam Episcopo in festo Purificationis B. Virginis Mariæ, & Episcopus det statim primæ Dignitati ante Vicarium Generalem. 14. Jun. 1608.

133. Omnes de Clero etiam Canonici, Eucharistiam sumant de manu celebrantis in feria quinta in Cœna Domini. 17. Sept. 1608.

134. Sacerdotes in die Cœnæ Dominicæ sanctissimum Christi Corpus sumpturi, possunt deferre stolam, vel ante pectus ad formam crucis, vel a collo pendentem. 30. Sept. 1679.

135. Occurrente festo S. Josephi in feria quinta in Cœna Domini, antiquus mos communis Cleri in Missa solemni ejusdem diei summa religione hactenus retentus nullatenus omittatur ob aliquarum celebrationem Missarum. 13. Sept. 1692.

136. Si festum S. Josephi venerit in feria quinta in Cœna Domini, non solum servandum erit præceptum vacandi ab operibus servilibus, sed etiam præceptum audiendi Missam, ideoque per Ordinarios locorum accurate providendum, ut eo die aliquæ Missæ privatæ ante celebrationem solitæ Missæ Conventualis non desint. 13. Septemb. 1692. Idem dicendum, si festum Annuntiationis occurrerit in prædicta feria quinta.

137. In Choro teneri non debent aliæ Imagines quam Sanctorum. 7. Aug. 1609.

138. Neque Abbates, neque Regularium Superiores possunt benedicere paramenta Ecclesiarum non sibi subditarum. 24. Aug. 1609.

139. Neque simplices Sacerdotes, neque Proto-Notarii possunt benedicere proprias vestes. 17. Jul. 1627.

140. Commendatario seu ejus Procuratori non defertur liber osculandus in Missa. 17. Sept. 1611.

141. Collegiata insignis ab ejus erectione præcedit alias Collegiatas antiquiores. 24. Mart. 1612.

142. Inferiores Episcopo non debent sumere de Altari paramenta pro Missa. 7. Jul. 1612.

143. Altare portatile ligneum cum Ara lapidea permitti debet non obstante Constitutione synodali, dummodo habeat solitum Reliquiarum repositorium. 1. Nov. 1612.

144. Solus Episcopus potest habere fenestras in Ecclesia, per quas in eam prospectus haberi possit. 19. Jan. 1614.

145. Potest Episcopus prohibere, ne campanæ nondum benedictæ pulsentur. 5. Jul. 1614.

146. Non debent Regulares in Canone nominare Superiores suos ut Antistites. 12. Nov. 1615.

147. Regularium Superiores non veniunt sub nomine Ordinariorum, & consequenter non possunt assignare aliquam ex Dominicis Novembris pro recitatione Officii de Patrocinio B. Virginis Mariæ, quod multis in locis permittitur celebrandum in aliquo die Dominico illius mensis a locorum Ordinariis eligendo. 22. Jan. 1701.

148. Clavis hostiæ repositæ in feria quinta Cœnæ Dominicæ non est danda laico, quantumvis nobili. 30. Jan. 1616.

149. Canonicus hebdomadarius officium faciens debet habere locum super omnes Dignitates, & Canonicos. 17. Jun. 1616.

150. Prima Sedes in choro conceditur Hebdomadario parato tantum. 22. Aug. 1626.

151. Crux in processionibus deferenda est a Regularibus cum velo pendente seu pallio. 14. Jan. 1617.

152. In personarum incensatione tota thurificatio facienda est cum unico thuribulo, si talis sit consuetudo. 21. Jul. 1618.

153. Collegiata simplex præcedit parochiales, etiamsi antequam erigeretur, illis cederet. 23. Mart. 1619.

154. Canonici Ecclesiæ Cathedralis præcedunt Canonicos Collegiatæ. 10. Aug. 1619.

155. Prior Collegiatæ, si intersit in Cathedrali, thurificandus est duplici ductu, sicut Dignitates & Canonici, licet non habeat præcedentiam super illos. 19. Aug. 1619.

156. Potest Episcopus cogere Canonicos ad discendum cantum Gregorianum, etiam per subtractionem fructuum. 6. Maii 1620.

157. Regulares in celebratione Missæ possunt annuntiare dies festos, & jejunia in suis Ecclesiis. 2. Jul. 1602.

158. In oratione, *A cunctis*, nomina Patronorum, S. Michaelis Archangeli, & S. Joannis Baptistæ, præponenda sunt Apostolis. 22. Aug. 1620.

159. Si in communibus Sanctorum suffragiis facienda sit commemoratio de Cruce, tanquam de titulo Ecclesiæ, sufficiet ea ordinaria, quæ habetur in psalterio, quando scilicet Officium currat feriale. 30. Mart. 1621.

160. In feria sexta in Parasceve non est administranda Eucharistia nisi infirmis. 19. Febr. 1622.

161. Celebrans in Parasceve mittat particulam in Calicem, neque se signet cum Calice. 28. Aug. 1627.

162. In Officio de festo Conceptionis B. Mariæ Virginis non aliud nomen adhibeatur quam Conceptionis. 24. Maii 1622.

163. Rubricæ de *Ave Regina cælorum*, additum est ly *inclusive*, ideoque in fine Completorii diei secundæ Februar. omissa Antiphona finali, *Alma Redemptoris*, dicenda est *Ave Regina cælorum*. 27. Jul. 1624.

164. Licet transferatur festum Purificationis B. Virginis Mariæ, attamen *Ave Regina cælorum* dicenda est die secunda Februar. post Completorium etiam in Ecclesia propria. 11. Januar. 1681.

165. Regulares Ordinis Minimorum, dum nominant in Orationibus, versiculis, ceterisque actibus inter divina Officia occurrentibus, S. Franciscum prædicti Ordinis Fundatorem, non debent adjungere ly *de Paula*. 23. Dec. 1624. Unde apparet quid in similibus sit faciendum.

166. Symbolum S. Athanasii, quod dicitur ad Primam, laudabilius in choro recitatur stando. 23. Dec. 1624.

167. Imagines illorum, qui cum sanctitatis seu Martyrii fama decesserunt, non sunt apponendæ in oratoriis vel Ecclesiis tam sæcularibus quam regularibus, antequam declarentur Beati, neque ad eorum sepulchra accendendæ sunt lampades, aut tabellæ affigendæ sine licentia Sedis Apostolicæ. 13. Mart. 1625.

168. Non ideo præjudicandum erit in aliquo illis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum vel immemorabilem temporis cursum aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia, ac tolerantia Sedis Apostolicæ vel Ordinarii coluntur. 13. Mart. 1625.

169. Facultas concedendi usum pileoli in Missa spectat ad Papam. 14. Apr. 1626.

170. Celebrans, qui distribuit Cineres, Candelas, & Ramos, detecto capite distribuat. 18. Jul. 1626.

171. Absente Episcopo benedictiones Candelarum, Cinerum, Palmarum, & Fontis fiant ab eo, qui cantaturus est Missam. 12. Jun. 1627.

172. Ille idem, qui benedicit Cineres prima die Quadragesimæ, vel Candelas in festo Purificationis, aut Ramos in Dominica Palmarum, debet etiam cantare Missam sequentem. 12. Apr. 1640.

173. Candelæ, Cineres, Palmæ distribuuntur stando cum Mitra in capite ab eo, qui privilegium habet eam gestandi. 18. Febr. 1650.

174. In Missa feriæ quartæ Quatuor Temporum occurrentis in die Octava Nativitatis B. V. Mariæ dicenda est Præfatio communis, non vero de B. Maria. 12. Dec. 1626.

175. Signum, quod fit cum patena a fronte ad pectus, fit integre cum signo Crucis. 13. Mart. 1627.

176. Ad Missam Vicarii Generalis non debent accendi quatuor candelæ, nec assistere duo Capellani. 7. Aug. 1627.

177. Infra Octavam Epiphaniæ, Paschatis & Pentecostes, nec non in feria quarta Cinerum, in hebdomada majore, in Dominicis, & in Vigiliis Nativitatis Domini, & Pentecostes, non possunt dici votivæ Missæ privatæ, neque de Requiem. 28. Aug. 1627.

178. Si festa Ss. Apostolorum Philippi & Jacobi, ac Inventionis S. Crucis occurrerint infra Octavam Ascensionis, Præfatio in Missa erit de Apostolis vel de Cruce, at *Communicantes* de Ascensione. 28. Aug. 1627. Idem dicendum de aliis festis ac de Missis votivis propriam habentibus Præfationem, & infra eamdem Octavam celebrandis, sicut & hoc prorsus servandum infra Octavam Epiphaniæ.

179. Oratio imperata a Superiore, veluti *Deus refugium*, omittenda est in duplicibus primæ classis. 28. Aug. 1627. Romæ omittitur etiam in festis secundæ classis.

180. In fine Missæ ad quodcumque Altare celebratæ fit reverentia Cruci infra gradus, capite semper aperto. 28. Aug. 1627.

181. Vicarius ut Vicarius non potest absente Episcopo Missas cantare solemnes, Ss. Sacramentum aut Sacras Reliquias paratus deferre, nec aliis se immiscere functionibus Ecclesiasticis; sed tantum præesse, ut omnia suo ordine fiant. 19. Septemb. 1627.

182. Si Litaniæ majores occurrerint in die sancto Paschatis, transferantur in feriam tertiam sequentem. 25. Sept. 1627.

183. In Ecclesiis Regularium habentium claustra fiant processiones intra claustra tantum, si vero non habeant claustra, fiant prope muros Ecclesiæ, sive exeundo ab una porta & intrando per aliam Ecclesiæ portam, sive per eamdem. 26. Febr. 1628.

184. Extra ambitum Ecclesiæ non licet Regularibus facere processiones, nisi de licentia & consensu Parochi, salvis privilegiis, & consuetudinibus, si quæ sunt. 26. Febr. 1628.

185. Officium fit duplex minus de illo Sancto, cujus habetur Reliquia insignis, scil. caput, brachium, crus, vel ea pars corporis, in qua passus est Martyr, dummodo sit integra & non parva, & modo sit approbata, cujus ratione recitandum est symbolum in Missa. 8. Apr. 1628.

186. Festum, quod in aliqua Ecclesia celebratur ratione Corporis vel insignis Reliquiæ, non habet Octavam, nisi specialiter concedatur a Sede Apostolica. 12. Aug. 1653.

187. Qui recitat Officium de Sancto, de quo habet insignem Reliquiam in propria Ecclesia, si celebret eo die in alia Ecclesia, debet omittere *Credo*. 2. Dec. 1684.

188. De Sancto, cujus habetur Corpus, vel insignis Reliquia, non potest fieri officium, nisi constet de identitate, & nisi reperiatur in Martyrologio Romano. Reliquiæ vero a locorum Ordinariis approbatæ possunt exponi ad fidelium venerationem. 19. Octob. 1691.

189. Missæ de Ss. Rosario, & de Monte Carmelo, Ordinibus Prædicatorum, & Carmelitarum respective & specialiter concessæ, non sunt ab aliis celebrandæ sine speciali licentia. 8. Apr. 1628.

190. Missa de Ss. Rosario potest quidem dici a sæcularibus, sed ut in festo ad Nives, cum oratione propria, quæ apponi solet in calce Missalis. 29. Octob. 1678.

191. In illa Ecclesia, ubi adest Capella vel Altare Ss. Rosarii, potest celebrari Officium de eodem Ss. Rosario sub ritu duplici majori in Dominica, quæ vel occurrit in Kalendis, vel prima est post Kalendas Octob. 23. Sept. 1688.

192. Non possunt locorum Ordinarii tam sæculares quam regulares addere Kalendariis etiam propriis Sanctorum officia, nisi ea dumtaxat, quæ Breviarii Romani Rubricis vel sacrorum Rituum Congregationis seu Sedis Apostolicæ licentia conceduntur. 8. Apr. 1628.

193. Non est celebranda per totam civitatem, vel Diœcesim Missa, nec recitandum Officium de Sancto, eo quod in loco adsit Ecclesia parochialis, vel regularis, vel etiam Abbatialis, aut aliqua insignis Reliquia; sed tantum in propria Ecclesia, nisi habeatur specialis licentia. 8. Apr. 1628.

194. Officium Defunctorum dici potest in choro separatim ab officio diei, in diebus exceptis a Breviario, pro adimplenda testatorum voluntate. 12. Jun. 1628.

195. In Sacramentorum administratione ne adhibeant Canonici rochetum & cappam, si iis utantur in choro, sed cottam & stolam. 12. Jun. 1628.

196. Canonici Regulares possunt in publicis processionibus uti rocheto, & superpelliceo. 28. Aug. 1628.

197. De Titulis Altarium, nisi sint in Kalendario Romano, nullum recitetur Officium. 28. Aug. 1728.

198. Annuli usus in Missa prohibetur Protonotariis non participantibus, Doctoribus quibuscumque, & Canonicis Cathedralium. 20. Novemb. 1628.

199. Possunt Canonici Missam celebrare cum annulo aureo, & de rigore uti, sed sine gemma, & sine aliqua effigie. 4. Aug. 1663.

200. Solemniter consuevisse fieri Officium, significat festum populi, aut Cleri cum apparatu. 9. Dec. 1628.

201. De Sancto canonizato non potest fieri Officium extra propriam Ecclesiam sine novo Decreto. 9. Dec. 1628.

202. Officium cum Missa B. Rochi in ejus die festo conceditur tantum in Ecclesiis in ejusdem honorem Deo dicatis, nisi aliud permittatur. 26. Novemb. 1629.

203. Non possunt eligi in Patronos, nisi illi solum, qui ab Ecclesia universali sub titulo Sanctorum coluntur, non autem beatificati dumtaxat. 23. Mart. 1630.

204. Electio de Patrono civitatis fieri debet per secreta suffragia a populo mediante Concilio generali illius civitatis vel loci, non autem ab Officialibus solum, & accedere debet consensus Episcopi, & Cleri illius loci. 23. Mart. 1630.

205. Idem servandum in Patrono Regni, qui pariter eligendus erit per secreta suffragia, a populo singularium civitatum Provinciæ. 23. Mart. 1630.

206. Repræsentantibus Regnum, Civitatem, Provinciam, nulla competit facultas eligendi Patronos, nisi ad hoc habeant speciale mandatum, & ulterius interveniat consensus Episcopi, & Cleri dictarum civitatum. 22. Mart. 1630.

207. Causæ electionis novorum Patronorum deducendæ sunt in sacra Congregatione, & ab eadem examinandæ ac tandem, causa cognita, ab eadem Congregatione approbanda, & confirmanda. 23. Mart. 1630.

208. Si in locis Diœcesis nullus reperiatur electus Patronus, tenetur Diœcesis non solum ad festum de Patrono civitatis, sed etiam ad octavam. 28. Sept. 1658.

209. In Patronorum sive Protectorum præcedentia servandus est ordo Hierarchiæ Ecclesiæ, & inter Ordinem Hierarchicum anterioritas in electione. 12. Mart. 1690.

210. Non sunt inserendi in litaniis alii Sancti, præter ibi descriptos, neque tempore pestis addendi sunt Titulares, & civitatis Patroni, sine speciali concessione. 22. Mart. 1631.

211. Qui præ timore vel balbutie non pronuntiat Evangelium S. Joannis, quod legitur in fine Missæ, sed ejus loco aliud suo arbitratu recitat, suspendendus est a Missarum celebratione, quousque illud rite pronuntiare assuescat. 5. Jul. 1631.

212. Pyxis, in qua asservata fuit Eucharistia, non potest vendi vel pignorari. 27. Aug. 1632.

213. Canonici in Processione intra Ecclesiam, incedant capite detecto, & extra eam cum Birreto in capite. 30. Mart. 1633.

214. Ubi non est aurora physice, pro licita Missarum celebratione, attendatur ea moraliter, & politice, quando scilicet ibi terminari solet quies, & inchoari labor, juxta probatam Regionum consuetudinem. 18. Sept. 1634.

215. In Kalendariis locorum fiat nota, *ad libitum*, quando Officia non sunt de præcepto. 6. Febr. 1638.

216. Festa ad libitum, occurrentia in diebus Dominicis, Octavis & Natalitiis Sanctorum alicujus Diœcesis vel Religionis, sunt omittenda. 24. Jan. 1682.

217. Of-

217. Officia ad libitum occurrentia eo die, in quo alias aliquod festum translatum poni deberet, vel in quo agendum esset Officium concessum semel in hebdomada vel in mense, possunt celebrari, protracto ulterius ad aliam diem festo translato, vel omisso Officio per hebdomadam, aut per mensem concesso. 24. Jan. 1682.

218. Si festum ad libitum non potuerit celebrari, & habuerit etiam ritum simplicem de præcepto eo anno non omittatur, sed celebretur ritu simplici. 13. Jun. 1682.

219. In occursu non potest transferri Officium proprium alicujus Diœcesis vel Religionis, ut eo die agatur de festo ad libitum, ne omittatur. 2. Dec. 1684.

220. Officia ad libitum occurrentia infra Octavas non privilegiatas, etiam particularia alicujus Diœcesis vel Religionis non sunt celebranda, sed omittenda. 19. Jan. 1693.

221. Non licet in media nocte Nativitatis Dominicæ celebrare successive alias duas Missas, & in eis sacram Communionem exhibere fidelibus illam deposcentibus, sed utrumque omnino prohibitum. 7. Decemb. 1641.

222. Festum de Patrono principaliori loci est præceptivum cum obligatione audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus. 13. Septemb. 1642.

223. Personæ tantum voventes tenentur servare festa veluti de præcepto, quæ inducta sunt ex voto. 8. Apr. 1643.

224. Regulares, qui sunt in possessione præcedentiæ, præcedant in publicis functionibus, & ubi non constat de possessione, præcedant ii qui sunt antiquiores in loco controversiæ. 6. Octobr. 1645.

225. Organum haberi debet etiam in Ecclesiis Collegiatis, 27. Jul. 1646.

226. In Missis votivis de Passione vel de Cruce, quæ dicuntur infra hebdomadam Passionis, non est omittendus Psalmus *Judica me Deus*, neque *Gloria Patri* ad introitum & lavabo, licet hæc omnia omittantur in Missa de Tempore. 10. Feb. 1647.

227. Nemo potest excedere limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ super Beatificationibus, præsertim in celebratione Missarum, & Officii cum Octavis, sine expressa licentia prædictæ Sedis Apostolicæ. 5. Octob. 1652.

228. Beatorum nomina non apponantur in Kalendariis, nisi illius tantum loci earumque personarum, in quo, & a quibus cultus cum Officio, & Missa celebratur. 27. Sept. 1659.

229. Non sunt invocandi Beati in publicis precibus, præter indultas & approbatas, nec eorum Reliquiæ in Processionibus circumferendæ. 27. Sept. 1659.

230. Licet non sint celebrandi dies festi in Beator. honorem, hoc tamen non extenditur ad festa devotionis. 27. Apr. 1660.

231. Indulta recitandi Officium cum Octava, & celebrandi Missam de Beatis, non sunt revocata per Decretum editum sub die 27. Sept. 1659. Decretum hoc est 17. Apr. 1660.

232. In illis Ecclesiis, in quibus Officium & Missa de Beatis recitari, & respective celebrari possunt; licet eorum Reliquias exponere, imagines, vel simulacra super Altare collocare, ac votivas tabellas ibidem appendere. 17. Apr. 1660.

233. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare prædictis Beatis erigere. 17. Apr. 1660.

234. In Missis de Beatis non est dicendum symbolum, ubi scilicet est permissa hujusmodi celebratio, 22. Jul. 1664. nisi adsit Reliquia.

235. Tam Minores Conventuales quam Observantes Reformati S. Francisci possunt in propriis suorum Ordinum Ecclesiis solemnizare festum S. Antonii Patavini ea ipsa die, in quam inciderit, dummodo Reformati a Processionibus abstineant eodem loco. 27. Sept. 1659.

236. Nullo modo sunt permittendæ duæ Processiones de eodem festo in eodem loco eodem die. 9. Apr. 1663.

237. Non licet in Ecclesiis, in quibus non asservatur Ss. Sacramentum, celebratio Missæ in feria quinta in Cœna Domini, nec ejusdem Augustissimi Sacramenti asservatio in sepulchro. 24. Jan. 1659.

238. Manus Sacerdotis ad, *hanc igitur oblationem*, debent ita extendi, ut palmæ sint apertæ, pollice dextero super sinistrum in modum Crucis super manus, non vero infra manus. 4. Aug. 1663.

239. Passio in hebdomada majori legenda est in Missis privatis in cornu Evangelii; licet in Missa solemni legatur a celebrante in cornu Epistolæ. 4. Aug. 1663.

240. Non solum Cruces, & imagines Salvatoris, sed etiam icones Altarium, & omnes aliæ imagines Sanctorum tegendæ sunt in primis Vesperis de Dominica Passionis. 4. Aug. 1663.

241. Hebdomadarius in cantandis Horis Canonicis non debet uti stola. 4. Aug. 1663.

242. Cruces, quæ fiunt a Sacerdote super oblata, non sunt faciendæ manu transversa, sed manu recta in transversa parte Crucis. 4. Aug. 1663.

243. Pars inferior Hostiæ, non autem superior præcidenda est, quando dicitur, *Pax Domini sit semper vobiscum*. 4. Aug. 1663.

244. Sacrificia in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum possunt applicari ad libitum, scilicet in genere pro omnibus, tum in specie pro aliquibus Defunctis. 4. Aug. 1663.

245. Lectiones primi Nocturni in Officio de festo duplici Majori sumendæ sunt (nisi sint propriæ) ex ejus Communi; non vero ex script. occurrente. 12. Jul. 1664. licet occurrat initium.

246. Dedicatio Apostolorum & Salvatoris, extra Urbem non habet integras Vesperas, si die præcedenti vel sequenti, celebretur Officium duplex minus. 12. Jul. 1664. Idem dicendum de die Octava Dedicationis.

247. Dies Octava non privilegiata dimidiat Vesperas in occurrentia cum festo duplici minori. 12. Jul. 1664.

248. Si transferatur festum S. Luciæ in feriam secundam ratione Dominicæ Privilegiatæ, Vesperæ erunt de Octava Conceptionis cum Commemoratione Sanctæ Luciæ. 1. Mart. 1681.

249. Quæcumque dies Octava B. V. Mariæ debet habere integras utrasque Vesperas in concurrentia cum festo duplici minori 11. Aug. 1691.

250. Primæ, & secundæ Vesperæ Angelorum Custodum dividendæ sunt a Capitulo, si concurrant cum festo duplici minori. 27. Sept. 1698.

251. Non permittitur ad Altare majus celebratio Missæ, dum dicuntur in choro Matutinum, & Horæ. 15. Sept. 1664.

252. Ad octavam benedictionem in festo Conversionis S. Pauli Apostoli non dicitur, *cujus conversionem colimus*; sed, *cujus festum*, 23. Febr. 1666. Patet hinc, quid sit faciendum in Officiis Translationis, Apparitionis, Ordinationis, vel Inventionis, aut similium.

253. Ubi celebratur festum S. Raphaelis Archangeli, ad octavam benedictionem dicatur, *cujus festum*, non vero, *quorum festum*. 13. Sept. 1692.

254. Si simul sint transferenda festa S. Marci Evangelistæ & Ss. Apostolorum Philippi, & Jacobi, prius reponatur festum S. Marci, deinde festum Apostolorum. 18. Sept. 1666.

255. Festum duplex occurrens ante Octavam non privilegiatam, non est transferendum post Octavam, sed infra eamdem celebrandum, prima die non impedita. 30. Sept. 1679.

256. Officium particulare alicujus Diœcesis vel Religionis, quod occurrit die vigesimaquinta Febr. est transferendum in anno Bissextili ad primam diem non impeditam, dummodo non sit duplex primæ classis. 7. Sept. 1680.

257. Officium semiduplex, quod occurrit in Dominica infra Octavam non privilegiatam, non est celebrandum in feria secunda sequenti licet non impedita, si habeatur reponendum aliud festum altioris ritus. 1. Mart. 1681.

258. In repositione duorum vel plurium festorum ritum habentium eumdem, & die occurrentium diversa, attendatur prioritas translationis, nisi attendenda sit major dignitas. 13. Jun. 1682.

259. Si plura sint transferenda festa, quæ eadem die occurrunt, & quibus non convenit ratio majoris dignitatis, attendatur in eorum repositione major apparatus vel populi concursus, ex quo vocatur etiam major solemnitas supposito tamen quod sint ejusdem ritus. 20. Jul. 1686.

260. Non est transferendum in diem immediate sequentem festum illud, ante cujus translationem habentur reponenda alia officia prius translata ejusdem ritus, non obstante Decreto edito sub die 30. Sept. 1679. Quoad vero festum semiduplex in Dominica intra Octavam occurrens, omnino servanda est Rubrica generalis Breviarii de Translatione festorum, *n.* 5. Decretum hoc est 22. Decemb. 1696.

261. Si occurrerint vel fuerint transferenda duo festa ejusdem ritus, quæ unica die occurrebant, quorum unum sit universale, & alterum particulare alicujus Diœcesis, vel Religionis, prius fiat de universali, deinde de particulari, nisi obest ratio majoris dignitatis. 27. Sept. 1698.

262. Ad Responsorium breve Completorii in Dominica Passionis, ne omittatur, *Gloria Patri*, si die sequenti fiat de festo semiduplici. 18. Sept. 1666.

263. Si festum duplex, de quo agunt Regulares (sub quo nomine etiam veniunt Moniales) habuerit Missam propriam omnibus, & solis Regularibus concessam, Sacerdotes Sæculares celebrantes in eadem Ecclesia Regularium, Missam quidem dicant de festo duplici, sed cum Missali Romano, ex Decr. Sac. Rit. Cong. 19. Nov. 1622. Decretum hoc 9. Jun. 1668.

264. Si Moniales non habeant Missale a Romano diversum, Sacerdotes in earum Ecclesiis celebraturi possunt dicere proprias Missas ipsis Monialibus concessas. 27. Aug. 1672.

265. Conceditur omnibus Monialibus Ordinis Cisterciensis quæ utuntur Breviario Romano, ut adaptare possint juxta ritum prædicti Breviarii Romani plura officia una cum Missis propriis anno proxime præterito sub die 9. Decemb. toti Ordini Cisterciensi concessa, eaque sic accommodata faciant typis imprimi, nec non secundum easdem Festivitates valeant celebrari facere Missam per Capellanos Ecclesiis earumdem servitio addictos cum Missali Romano, & juxta illius Rubricas. 23. Jun. 1703.

266. In Missis votivis privatis non est dicendus Hymnus Angelicus, nisi fuerit Missa Angelorum, in qua quotidie est recitandus, vel Missa de Beata Maria, in qua quolibet Sabbato dici debet. 14. Maii 1672.

267. Clausula posita in Brevibus Indulgentiarum, scilicet, *Volumus autem ut si alias Christi fidelibus dictam Ecclesiam visitantibus, aliqua alia Indulgentia perpetua vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa fuerit, præsentes litteræ*

re nullæ sint; non comprehendit Altaria Privilegiata pro Defunctis. 23. Jun. 1676.

268. Sub generali Indulgentiarum suspensione, quæ fit anno Jubilæi, non comprehenduntur Altaria Privilegiata, nec aliæ Indulgentiæ pro solis Defunctis concessæ. 24. Jan. 1700.

269. In aspersione Aquæ benedictæ, quæ diebus Dominicis fit a Sacerdote Alba, & Stola induto, vel etiam cum Pluviali, immediate celebraturo Missam Conventualem, Stola aptanda est ante pectus ad modum Crucis, non vero pendens a collo ad utrumque latus. 30. Sept. 1679.

270. Missa assignata Festivitati Conceptionis B. V. M. non est dicenda in Sabbatis ut votiva. 30. Sept. 1679.

271. Si occurrat Officium novem lectionum de pluribus Virginibus simul, & Martyribus eo die, quo cadit festum simplex ejusdem qualitatis, servanda est pro Commemoratione simplicis Antiphona *Istarum est enim*. 7. Dec. 1680.

272. Officia Sanctorum, quæ alicubi supersunt de mense Decembri, transferri possunt in annum sequentem. 7. Dec. 1680.

273. Officia concessa semel in hebdomada non sunt celebranda in Adventu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, nec in Vigiliis, nisi aliter in concessione exprimatur. 1. Mart. 1681.

274. Ubi festum S. Thomæ Episcopi & Martyris celebratur sub ritu duplici, si occurrerit in eo Dominica, die sequenti fiat Officium de die infra Octavam Nativitatis Domini. 1. Mart. 1681.

275. Quotiescumque in Sabbato ante Dominicam privilegiatam Officium fuerit de septima die infra aliquam Octavam, Psalmi Vesperarum erunt de Psalterio, Capitulum de Dominica sequenti, cum sola Commemoratione de die Octava. 1. Mart. 1681.

276. In Processionibus Candelarum, Palmarum, & similium, quæ fiunt intra Ecclesias sine Sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem Ss. Corporis Christi in Missa privata. Quod si pulsetur & advertatur elevatio, tunc genuflectendum utroque genu a transeuntibus ante Altare, ubi Missa celebratur, & deposito Ss. Sacramento progrediendum. Similiter si aliqui transeant in elevatione Calicis. 1. Mart. 1681.

277. Qui habent privilegia celebrandi Octavas in Quadragesima, non ideo debent facere Commemorationem in feria quarta Cinerum. 24. Jan. 1682.

278. Si in Quadragesima Officium occurrerit infra Octavam, debent prædicti privilegiati dicere Missam Conventualem de feria cum Commemoratione Octavæ: Missæ vero privatæ dici possunt de Octava cum Commemoratione feriæ, ut præscribit Rubrica Missalis Tit. 3. de feria, & vigilia *n.* 2. Decretum est 24. Jan. 1682.

279. Regulares non tenentur recitare officia de Patronis minus principalibus, nisi sint descripta in Kalendario Romano, vel in proprio dictorum Religiosorum. 24. Jan. 1682.

280. Regulares tenentur quidem celebrare sub ritu duplici primæ classis festum de Patrono principali loci, Regni seu Provinciæ, & de Titulari Ecclesiæ Cathedralis: sed ad eorum Octavas non tenentur. 20. Mart. 1683.

281. Si Festum S. Confessoris transferatur in proxime sequentem diem, in Hymno, *Iste Confessor*, nulla fiat mutatio Versiculi; sed dicatur, *Meruit beatas*, dummodo primæ Vesperæ non sint impeditæ. 13. Jan. 1683.

282. Translato Festo S. Confessoris ultra sequentem diem, in Hymno, *Iste Confessor*, facienda est mutatio Versiculi, dicendo, *Meruit supremos*. 14. Jun. 1692.

283. Officia affixa diebus Dominicis, ut de Ss. Rosario & Patrocinio B. V. M. si sint impedita festo altioris ritus vel dignitatis, sunt omittenda. 10. Mart. 1683.

284. Officium Nominis B. V. M. occurrens in festo Exaltationis sanctæ Crucis, vel in alio altioris ritus aut dignitatis, transferatur, non vero omittatur. 20. Jul. 1686. Si concedatur pro aliquo festo ritus duplex, sine expressione majoris vel minoris, concessio intelligatur de duplici minori, etiamsi ad honorem Deiparæ facta fuerit. 20. Nov. 1683.

285. In festo Nominis B. V. M. non est facienda Commemoratio de ejusdem Nativitate, & in secundis Vesperis de Nativitate cadentibus in Sabbato, non est facienda Commemoratio de prædicto Nomine. 20. Sept. 1684.

286. Si Officium Nominis B. V. M. venerit in die Octavæ Nativitatis ejusdem, officium erit de Nomine, omissa in utrisque Vesperis, & Laudibus Commemoratione de prædicto die Octavæ Nativitatis. 15. Sept. 1685.

287. Sola ratione Ss. Sacramenti expositi, non est dicendum symbolum in Missis privatis. 2. Dec. 1684.

288. Potest fieri Commemoratio de Ss. Sacramento, si expositum sit etiam in Missa de festo duplici, quod non sit primæ vel secundæ classis. 2. Dec. 1684.

289. Qui celebrat Missam de B. M. eo die, quo fit de aliquo festo semiduplici infra Octavam ejusdem B. M. debet dicere Missam de Octava, sed more votivo sine *Gloria* & sine *Credo*, nisi fuerit Sabbatum, quia tunc dicendum erit *Gloria* sine *Credo*. 2. Dec. 1684.

290. Qui in Sabbato recitat Officium de B. M. si celebret Votivam de aliquo Sancto, non debet dicere, *Gloria*, neque Præfationem B. M. 2. Dec. 1684.

291. Non est omittenda una ex assignatis Orationibus in Missali velut *A cunctis*, ut ejusdem loco dicatur aliqua Oratio imperata ab Episcopo, veluti *Deus refugium;* neque ut recitetur penultimo loco oratio pro Defunctis. 2. Dec. 1684.

292. Quando dicitur Oratio *A cunctis*, vel *Ecclesiæ*, non est dicenda Oratio contra Paganos, vel alia hujusmodi, quia sufficienter una continet, quod & altera. 16. Apr. 1688.

293. Quando dicitur Collecta vel Missa contra Paganos, non potest mutari nomen Paganorum, dicendo, Turcarum, Hæreticorum, &c. 29. Jul. 1689.

294. Si in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum occurrerit Dominica, vel alicubi festum de præcepto diei Dominico æquale, Officium cum Missa Defunctorum transferatur in sequentem diem, etiam festo duplici impeditam. 5. Octob. 1688.

295. In Sabbato sancto omnino prohibentur Missæ privatæ, etiam post pulsationem campanarum, in quacumque Ecclesia aut Oratorio privato, non obstante contraria consuetudine. 11. Febr. & 11. Mart. 1690.

296. Si festum Annuntiationis B. V. M. occurrerit in feria sexta in Parasceve vel in Sabbato sancto, transfertur ejus Officium una cum præcepto audiendi Missam & cavendi ab operibus servilibus ad feriam secundam post Dominicam in Albis: protracto ad aliam diem festo in eo occurrente, nisi fuerit duplex primæ classis. 11. Mart. 1690. *Notandum* 1. Quod si alicubi in prædicta feria secunda occurreret duplex primæ classis, ibidemque Annuntiatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex illud esset transferendum, & celebranda Annuntiatio. *Notandum* 2. Quod licet Annuntiatio sit secundæ classis, si tamen haberetur reponendum Officium primæ classis, nihilominus in prædicto casu esset agendum de Annuntiatione. *Notandum* 3. Quod protracta ulterius Annuntiatione ob festum altioris ritus in ea occurrens, non ideo protrahenda obligatio audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus.

297. Si simul transferenda sint festa S. Josephi, & Annuntiationis, prius reponatur Annuntiatio, deinde S. Josephi, non obstante Decreto edito in contrarium sub die 12. Jun. 1682. Decretum est 14. Jun. 1692.

298. Translato Festo, in cujus die conceditur Indulgentia, non transfertur etiam Indulgentia, nisi ex concessione speciali. 10. Jun. 1690.

299. Si primæ Vesperæ de S. Martina impeditæ fuerint festo duplici vel Dominica, Hymnus proprius Vesperarum uniatur Hymno Matutini, & ex duobus fiat unus, sub unica conclusione, *A nobis abigas*. 16. Apr. 1692.

300. Ubi die decima-octava Decemb. celebratur officium de Expectatione B. V. M. omittendæ sunt ad Laudes Antiphonæ illæ, quæ occurrunt in illa Feria in proprio de tempore. 12. Maii 1692.

301. Si prædictum festum Expectationis venerit in feria quarta Quatuor Temporum, nec erit dicenda nona lectio in Officio, nec legendum ejus Evangelium in fine Missæ, sed illud S. Joannis; ideoque de feria sola fiat Commemoratio in Officio, & in Missa. 12. Maii 1692.

302. A die decima-septima Decembris inclusive usque ad Vigiliam Nativitatis exclusive, fieri potest quodcumque Officium novem lectionum, sive occurrens, sive etiam translatum. 17. Maii 1692.

303. Si festum de septem Doloribus B. V. M. quod multis in locis celebratur feria sexta post Dominicam Passionis, impediatur ab Officio majoris ritus vel dignitatis, transferatur in Sabbatum sequens non impeditum, & non ulterius. 26. Febr. 1693.

304. Si Vigilia S. Matthiæ occurrerit ultima die Bacchanalium, observetur eadem die jejunium, non vero anticipetur. 23. Jan. 1694.

305. Evangelium pro solemni Palmarum benedictione, canendum est in cornu Epistolæ ab illo, qui celebrat, absque Diacono & Subdiacono. 27. Apr. 1697.

306. Ubi Oratio quadraginta Horarum fuit ob tumultus bellicos intermissa debet restitui. 15. Apr. 1603.

307. Festa duplicia, & semiduplicia translata, præferenda sunt Officio S. Benedicti semel in hebdomada concesso. 8. Febr. 1699.

308. Regulares obtenta a locorum Ordinariis licentia oretenus vel in scriptis faciendi solemnes Processiones extra limites Conventuum suæ Religionis cum statua aut Reliquia alicujus Sancti, possunt uti Pluviali, licet ejus usus non fuerit expressus in licentia obtenta. 21. Mart. 1699.

309. Usus Pluvialis in Processionibus solemnibus non est testimonium nec signum Jurisdictionis in utente Sacerdote. 21. Mart. 1699.

310. In paramentis nigris non est administranda Eucharistia. 22. Jan. 1701.

311. Quando exponuntur Reliquiæ, ultra lampadem, debent continuo ardere in Altari duo lumina, alias non exponantur. 22. Jan. 1701.

312. Sacerdos in Sacrificio Missæ congruentius utitur cingulo lineo quam serico. 22. Jan. 1701.

313. In Sacrificio Missæ non est adhibenda Palla drappo serico a parte superiori cooperta. 22. Jan. 1701.

314. Temporis præscriptio ad recitandum in Choro Divinum Officium, ab Ordinario cum duobus vel tribus Deputatis a Capitulo diversimode fieri debet secundum diversa An-

ni tempora, & annotari in Tabella appendenda in Sacristia. 7. Aug. 1595.

315. Ubi Canonici sunt pauci, Dignitates etiam accedere tenentur ad Legile, & cantare sicuti alii. 20. Aug. 1601.

316. Cum Antiphonæ præintonantur, omnes ab utroque latere Chori, etiam Canonici, surgere debent, juxta Cæremoniale, non obstante consuetudine. 23. Mart. 1602.

317. Missa Conventualis in Festis dicenda est tempore æstivo hora decimaquarta, tempore vero hiemali hora decimaseptima: In Feriis autem potest dici paulo citius, modo non valde diluculo, 27. Jul. 1602.

318. Qui destinatus fuerit ad regendum Chorum, non est dimovendus a Choro, ut assistat Episcopo. 6. Sept. 1603.

319. Accensis suo tempore candelis, non differatur Officium, licet absit Hebdomadarius, sed jussu Majoris suppleat alius. 18. Apr. 1617.

320. Ad Majorem in Choro spectat intonare initium Officii per *Pater noster*, & idem, eo finito, dabit signum, ut incipiatur Hora. 18. Apr. 1617.

321. Dictus Major in Choro dicet: *Dies, & actus, &c. Noctem quietam, &c. Benedicat & custodiat, &c.* ac etiam *Dominus det nobis suam pacem*, nisi alia sit consuetudo. 18. Apr. 1617.

322. Nemo exeat de Choro, etiam expleto Officio, nisi dato a Majore signo finis. 18. Apr. 1617.

323. In Ecclesia Ss. Nazarii & Celsi transferatur Festum Ss. Victoris & Innocentii sub ritu semiduplici post Octavam, de Communi plurimorum Martyrum, cum Evangelio ut in die, & Oratione propria, in qua omittuntur Socii. 12. Febr. 1633.

324. Tolerandum, quod Canonici tribus mensibus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia. 13. Sept. 1641.

325. Magister Cæremoniarum tenetur personaliter significare Episcopo, quando debeat ad Ecclesiam accedere pro functionibus Episcopalibus. 3. Octob. 1642.

326. Canonici Lateranenses extra Urbem existentes, licet possint & valeant celebrare Officia Sanctorum, quorum Reliquiæ in Basilica Lateranensi reperiuntur, non ideo in Missa dicere debent *Credo*. 2. Dec. 1684.

327. Licet Rituale dicat, quod post Absolutionem, quæ fit super cadaver in die obitus, vel super tumulum in anniversario, dicto *vers. Requiescant in pace*, subjungi debeat: *Anima ejus, & animæ omnium Fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace*, nihil tamen addendum super lecticam, seu Castrum doloris in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum. 2. Dec. 1684.

328. Officium semiduplex in Dominica infra Octavam occurrens tantum habet juris in Feria secunda immediate sequenti non impedita (juxta ea, quæ dixi supra, *nu.* 260.) ut non cedat duplici primæ classis translato. 16. Sept. 1702.

329. Conceditur Missa nova ad postulandam gratiam bene moriendi, ponenda in Missali post Missam *Pro remissione peccatorum*, & in Rubricis generalibus in Titulo *de Coloribus Paramentorum* sub colore violaceo. 20. Mart. 1706.

330. Festum Conceptionis B. V. M. Immaculatæ ubique terrarum ab omnibus & singulis utriusque sexus Christifidelibus, sicut alia Festa de præcepto, servetur & celebretur, ac sub præcepto observationis Festorum comprehendatur, 28. Jan. 1707.

331. Extenditur ad Ecclesiam Universalem Festum B. M. V. de Mercede, celebrandum die vigesimaquarta Septembris sub ritu duplici de præcepto. 18. Febr. 1696. ¶ At quia in Decreto non exprimitur sufficienter Ritus, ideo intelligendum est de duplici minori, ut patet ex superius dictis, n. 284.

332. Benedictiones & distributiones Candelarum, Cinerum, & Palmarum, non sunt de Juribus mere Parochialibus. 10. Dec. 1673.

333. Non sunt de Juribus mere Parochialibus Functiones omnes Hebdomadæ Sanctæ. 10. Dec. 1703.

334. Celebratio Missæ solemnis Feria quinta in Cœna Domini non est de dictis Juribus Parochialibus, sed spectat ad Parochos. 10. Dec. 1703.

335. Non est de Juribus mere Parochialibus prima pulsatio Campanarum in Sabbato Sancto, sed spectat ad Ecclesiam digniorem, ad formam Constitutionis Leonis X. 10. Dec. 1703.

336. Expositio Quadraginta Horarum, & Benedictio, quæ fit super Populo, non est de Juribus mere Parochialibus. 10. Dec. 1703.

337. Expositio, quæ fit cum Reliquiis, vel Sacris Imaginibus, & Benedictio, quæ cum eis fit super Populum non est de Juribus mere Parochialibus, & quoad Benedictiones cum Reliquiis, & Imaginibus, serventur Decreta. 10. Dec. 1703.

338. In Oratoriis privatis Confraternitatum per Confratres statis horis recitari possunt Horæ Canonicæ, cum cantu, vel sine, absque alia licentia Parochi, nisi aliter Ordinarius statuat ex rationabili causa. 10. Dec. 1703.

339. In dictis Oratoriis privatis est licita celebratio Missæ privatæ, assentiente Ordinario loci, & contradicente Parocho. 10. Dec. 1703.

340. Capellani Confraternitatum possunt Populo denuntiare Festivitates, & Vigilias occurrentes in Hebdomada, absque licentia Parochi. 10. Dec. 1703.

341. Intra ambitum Ecclesiarum Confraternitatum fieri possunt Processiones juxta cujusvis Confraternitatis institutum, absque interventu vel licentia Parochi. 10. Dec. 1703.

342. Eædem Processiones fieri non possunt extra ambitum dictarum Ecclesiarum, absque licentia illorum Parochorum, per quorum territorium transeundum est, nisi adesset licentia Episcopi. 10. Dec. 1703.

343. In dictis Processionibus non possunt Capellani Confraternitatum deferre Stolam extra propriam Ecclesiam. 10. Dec. 1703.

344. Episcopo accedenti ad Ecclesias publicas Confraternitatum, quæ non sint Regularium, neque proprium Rectorem Beneficiatum habeant, non est porrigendum Aspersorium a Parocho, in cujus territorio sunt sitæ dictæ Ecclesiæ. 10. Dec. 1703.

345. In dictis Ecclesiis Confraternitatum, neque Parochialibus, neque Regularibus, retineri non potest Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, sine speciali Indulto Sedis Apostolicæ. 10. Dec. 1703.

346. Præsupposita facultate retinendi Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in eisdem Ecclesiis publicis Confraternitatum, non potest per annum publice exponi sine licentia Ordinarii. 10. Dec. 1703.

347. Sacerdotes exteri confluentes ad Regularium Ecclesias, & celebrantes de Sanctis Ordinis, servatis servandis, possunt in Missis se uniformare cum Regularibus quoad *Credo*, & quoad numerum Orationum more duplicium. 11. Jun. 1701.

348. Diebus Dominicis, quibus tam Regulares, quam exteri celebrant de Dominica, possunt exteri uti coloribus Paramentorum, quibus utuntur Regulares ratione alicujus Octavæ, & Regulares celebrantes in alienis Ecclesiis possunt uti coloribus juxta Ritum earumdem: Et tam exteri in Ecclesiis Regularium, quam Regulares in alienis possunt apponere commemorationem Octavæ ut supra occurrentis, servata Rubrica de duplici Oratione habenda in Dominica infra Octavam. 11. Jun. 1701.

346. In Officio ad Hymnum *Iste Confessor* pro Sanctis Confessoribus, quoties eisdem fixa dies est assignata, quæ non est dies obitus, recitari non debet *v. Meruit beatas scandere sedes*, licet revera Officium fiat de die obitus: Et eadem regula servanda est in Officiis de Confessoribus translatis, quamvis Officium sit de die obitus. 11. Jun. 1701.

350. Cum multis Congregationibus, & Religionibus, sive Ecclesiis, vel Nationibus concessum sit a Sancta Sede Apostolica, ut semel vel pluries in singulis Hebdomadibus, vel Mensibus celebrentur varia Officia per Annum, ex. gr. de Sanctissimo Sacramento, vel de Sanctis in diebus non impeditis aliquo Festo duplici vel semiduplici, hujusmodi Indulta non habent locum in Feriis Adventus, Quadragesimæ, Quatuor Temporum, Vigiliarum, sive cum Jejunio, sive absque Jejunio, nec in Feria secunda Rogationum, nec in alia Feria, in qua secundum Rubricas sit reponendum Officium Dominicæ. 20. Mart. 1706.

351. Dies impediti Festo duplici vel semiduplici pro dictis Officiis recitandis, intelliguntur etiam dies, in quibus ponendum est Officium de Festo duplici vel semiduplici translato, quemadmodum alias responsum fuit, quod scil. Festum duplex vel semiduplex etiam translatum, nec non dies Octavæ sit dies impeditus respectu talium Officiorum. 20. Mart. 1706.

352. Regulares absque speciali Privilegio, sed sola communicatione Privilegiorum aliarum Religionum non possunt addere Nomen Sancti Fundatoris in Litaniis & *Confiteor*, neque recitare Officia, & Missas concessas aliis Religionibus. 20. Mart. 1706.

353. Gratia, quam Clemens Nonus die 20. Mart. 1668. & die 16. Febr. 1669. concessit Monialibus Conceptionis B.M.V. Immaculatæ in Campo Martio de Urbe, Ordinis S. Benedicti, celebrandi singulis Annis Festum Ss. Benedicti, & Scholasticæ cum Octava, extenditur ad totam Congregationem Cassinensem, nempe tam ad Monachos, quam ad Moniales eidem Congreg. subjectas. Clemens X. 17. Febr. 1672.

354. Monialibus Ordinis S. Benedicti subjectis Ordinariis in Statu Veneto conceditur, ut quolibet Anno celebrare possint Festum Ss. Benedicti, & Scholasticæ cum Octava, ad instar Concessionis (de qua supra, *n.* 252.) alias factæ Congregat. Cassinensi ejusdem Ordinis. Clemens X. 31. Dec. 1672.

355. Interdicitur omnibus ac singulis facultas assignandi diem fixum Sanctis translatis, sine speciali Decreto, ideoque Officia Sanctorum propria die celebrentur, & si sunt impedita transferantur juxta Rubricam *de Translatione festorum*, scil. prima die non impedita Festo novem Lectionum, aut die Dominica. 28. Nov. 1682.

356. Officium semel in hebdomada concessum recitari potest die Sabbati, si tota hebdomada sit impedita, & in tali casu omittendum Officium B. M. in Sabbato. 27. Apr. 1697.

357. Prima die Mensis non impedita Festo duplici, vel semiduplici, & in qua occurrit recitari Officium Defunctorum, potest recitari supradictum Officium semel in hebdomada concessum, transferendo, vel etiam aliquando omittendo Defunctorum Officium. 27. Apr. 1697.

358. Officium concessum pro aliqua Feria cujuscumque Hebdomadæ sub ritu semiduplici ad libitum, non potest recitari infra Octavas. 30. Sept. 1679.

359. Proposito Dubio: An in Concursu S. Æmiliani Abba-

tis

ris duplicis minoris cum Festo omnium Sanctorum Monachorum duplici secundæ classis facienda sit in primis Vesperis ipsorum Commemoratio prædicti S. Æmiliani juxta Rubricas generales Breviarii, an vero omittenda, tanquam unius ex ipsis Sanctis Monachis; Sacra Rituum Congregatio respondit, Commemorationem S. Æmiliani non esse omittendam. 22. Maii 1700. ¶ Ex hac particulari responsione inferri potest ad generalem regulam, quod concurrente Festo alicujus Sancti sub ritu duplici secundæ classis celebrando cum Festo omnium Sanctorum ritu duplici primæ classis decorato, in Vesperis de sequenti erit facienda Commemoratio præcedentis, licet inter omnes Sanctos includatur etiam ille.

360. Si festum Sanctissimæ Annuntiationis inciderit in Feriam quintam Majoris Hebdomadæ, præceptum audiendi Missam & abstinendi a servilibus non erit transferendum, sed omnino servandum in prædicta Feria quinta, adeoque per Ordinarios Locorum providendum, ut eo die pro Civitatum & Pagorum qualitate, ac Christi-fidelium in iis degentium numero plures Missæ privatæ ante celebrationem Missæ Conventualis pro Præcepti adimplemento celebrandæ non desint. 12. Sept. 1716. approbante Clemente XI. die 27. ejusdem Mensis & Anni.

361. In prædicto casu Sanctissimæ Annuntiationis occurrentis in Feria quinta in Cœna Domini antiquus mos Communionis Cleri in Missa Solemni ejus diei, quo Ecclesia Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti Institutionem & Memoriam recolit, summa Religione hactenus observatus, nullo modo amittatur. 12. Sept. 1716.

2056 *Quæst.* 310. *Quid notandum sit circa ista CCCLXI. Decreta?*

Resp. Seqq. §. 1. Decreta illa do fide, qua accepi, omnia Pragæ sunt impressa, ceteroquin a Joanne Baptista Pittono Sacerdote Veneto collecta, in quibus apicem nullum immutavi, sed tantum præposui numerum, ut quando ad illa remittam, possint ex præfixo numero statim inveniri.

2057 §. 2. An omnia ista Decreta sint authentica, & vere emanata a S. Cong. Rituum, equidem nescio, nam ex dictis *l.* 1. *n.* 573. constat, non quidquid circumfertur tanquam decretum vel declaratum, statim hoc ipso prudenter credi posse aut admitti, prout obtruditur, sine sufficiente approbatione Ordinariorum, subscriptione debita, &c. Nihilominus quamdiu non reciam oppositum, habebo relata Decreta pro authenticis, & quidquid hactenus dixi vel dicam, exacte redigam ad illorum dispositionem seu tenorem.

2058 §. 3. Non omnia emanarunt a S. Congregatione eisdem verbis, prout hic jacent, uti patebit ex dicendis. Hoc opto, ut Collector & compendiator semper attigerit, & expresserit genuinum sensum: constabit ex dicendis *nu.* 2061. vel eum qui Pragæ, vel eum, qui Leodii collegit, in aliquo defecisse.

2059 §. 4. Multa ex his Decretis passim non observantur, quia in his partibus ignorantur. Et si quis casu in libro legat vel audiat de tali aliquo novo Decreto, nescit an authenticum sit, necne, hinc communiter non redigitur ad praxim, & consequenter negligitur.

2060 §. 5. Longe plura Decreta, quam hic consignata sint, etiam circa materias hactenus tractatas emanarunt a Ss. Congregationibus: nam per decursum omnium librorum plura retuli, de quorum veritate dubitare non poteram: attamen putavi etiam hæc adjicienda esse, ut paulatim innotescant omnia, & ita sensim inducatur in Ritibus externis uniformitas, quæ singulariter exornabit Ecclesiam, & liberabit a multis cavillationibus hæreticorum apud imperitum vulgus accusantium discrepantiam cæremoniarum apud nos, saltem si Religiosi advertant hæc emanasse, plerique se accomodabunt, & spes est, ut etiam alii sequantur horum exemplum.

2061 §. 6. Circa Decretum 4. Directorium Leodiense anni 1710. refert illud hoc modo: Dedicatio Ecclesiæ Cathedralis celebrari debet *a sæcularibus in tota Diœcesi sub ritu primæ classis sed sine Octava, præterquam in ipsa civitate:* & idem dixi *lib.* 4. *n.* 1257. quamvis hoc non notetur in Decreto hic relato juxta impressionem Pragensem, de qua supra, §. 1.

2062 §. 7. Merito Regulares omnes se accommodant Decreto 5. de non celebranda Octava Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis, sed tantum de ipsa die sub ritu secundæ classis sine Octava, quamvis in contrarium attulerim aliqua in *l.* 4. *n.* 1257.

2063 §. 8. Dixi *l.* 4. *nu.* 1287. infra Octavam Corporis Christi non legi nonam lectionem de simplici: addenda est hæc exceptio Decreti 18. *Quod si festum illud simplex occurrerit eo die quo fit de festo duplici infra eamdem Octavam, tunc non omittitur, sed legitur 9. lectio de eodem simplici, dummodo festum illud non sit duplex primæ classis.*

2064 §. 9. Pro regula generali posui *l.* 4. *n.* 1274. duplicia, licet haberi non possint primo die intra Octavam, posse sequentibus: addenda est hæc exceptio Octavæ Corporis Christi, uti habet Decretum 20. *Occurrentibus eadem die duobus festis duplicibus infra Octavam Ss. Corporis Christi, non est de translato agendum die immediate sequenti non impedita, sed post Octavam, nisi fuerit ex solemnioribus primæ classis.* Quoad alias Octavas, manet Regula.

2065 §. 10. Decretum 27. dicit, quod Altare portatile perdat consecrationem, quando frangitur vel loco movetur repositorium Reliquiarum: quod multo magis valet de altari fixo; & ita jam videtur decisum, de quo tam multi Auctores hic de Sacrificio *n.* 306. relati in utramque partem disceptabant.

2066 §. 11. Decretum 33. habet, quod Matutinum Defunctorum in die Animarum recitari debeat mane die 2. Novemb. & non pridie: hinc emendandum est, quod cum communi dixi *l.* 4. *n.* 1292.

2067 §. 12. Decretum 37. dicit, si sub Altari vel ejus gradibus humata sint Defunctorum cadavera, non esse ibi celebrandam Missam, donec alio transferantur. V. Pignat. *t.* 4. *cons.* 32. Si tamen humata sint profunde in cella aliqua sub alio fornice constructa, videntur satis separata ab altari, nec ullo modo super illa cadent verba Sacerdotis ad introitum osculantis altare & dicentis *quorum Reliquiæ hic sunt.*

2068 §. 13. Decretum 52. dicit Canonicos debere in choro cantare, alioquin non satisfacere obligationi suæ: & sententia communis relata *l.* 4. *n.* 878. dicit alioquin lucrari non posse distributiones.

2069 §. 14. Ex Decreto 67. constat Clericos non tantum posse, dum sunt extra Diœcesim suam, recitare Officia suæ Ecclesiæ, quod dixi *l.* 4. *n.* 1244. sed etiam decere, ut illa recitent.

2070 §. 15. Secundum Decretum 117. in votivis pro re gravi, si sint violacea paramenta, omittitur *Credo:* Quod non notavi hic de Sacrif. *n.* 466. Attamen notavi postea *n.* 502.

2071 §. 16. Decretum 138. habet, quod Abbates & Regularium Superiores non possint benedicere paramenta Ecclesiarum sibi non subditarum. Et hoc est conforme illi, quod ex Aversf. retuli hic *n.* 353. cui merito deberent se conformare omnes.

2072 §. 17. Secundum Decretum 142. inferiores Episcopo, dum se induunt paramentis pro Missa, non debent ea sumere de Altari. Ubi tamen commoditas non est illa alibi deponendi, possent deponi & sumi, non in medio Altaris, quod solis Episcopis convenit, sed in loco Evangelii vel Epistolæ, ut notavi hic *n.* 575.

2073 §. 18. Ex Decreto 37. & 143. Altare portatile deberet habere repositorium Reliquiarum, quod aliqui non observant, præsertim quia in Missionibus circumferre non possunt crassa & ponderosa Altaria; sed facile parari poterit etiam in tenui lapide parvum receptaculum ad istum finem.

2074 §. 19. Decretum 188. sic habet in originali.

DECRETUM GENERALE.

Cum Sacror. Rituum Congregationi innotuerit quamplures abusus irrepsisse circa recitationem Officii sub prætextu Decreti ab eadem Congregatione evulgati de ann. 1630. & in Breviario Romano impressi, in quo permittitur posse in Ecclesia recitari Officia, & Missas celebrari de illis Sanctis, quorum Corpora aut Reliquiæ insignes in ea asservantur, Eminentissimi Patres eidem Sac. Congregationi Præpositi iisdem abusibus evellendis præcipue intenti, inhærendo Decretis alias in similibus editis, declararunt prædicta Officia Sanctorum ratione Corporis, seu insignis Reliquiæ recitanda, intelligi debere de Sanctis dumtaxat in Martyrologio Romano descriptis, & dummodo constet de identitate Corporis, seu Reliquiæ insignis illiusmet Sancti, qui reperitur in Martyrologio Romano descriptus. De ceteris autem Sanctis in prædicto Martyrologio non descriptis, aut quibus a Sancta Sede non fuerit specialiter concessum, Officia recitari & Missas celebrari vetuerunt, non obstante, quod ipsorum Corpora vel insignes Reliquiæ in Ecclesiis asserventur. Quibus tamen ab Ordinariis locorum approbatis debitam Fidelium venerationem (prout hactenus servatum est) exhibendam esse censuerunt, sed absque Officio & Missa, sub pœnis de non satisfaciendo præcepto recitandi Officium, aliisque in Constitutione B. Pii V. contentis. Die 11. Augusti 1691.

Et facta de prædictis Sanctissimo per me Secretarium relatione, Sanctitas sua hujusmodi Decretum approbavit, ac ut debitæ executioni demandetur, locorum Ordinariis injungendam esse præcepit. Die 19. Octobris ejusdem anni 1691.

Retuli *l.* 4. *nu.* 1260. Roma rescriptum nobis esse, quod Decretum illud esset subtractum e typographia Apostolica, adeoque censeri tacite revocatum: Nunc vero melius edoctus sum, nempe Decretum illud nullatenus revocatum esse, sed omnino vigere; quare standum est illi; ac propterea hoc anno 1712. Coloniæ non habuimus Officium aut Missam de Ss. Constantio & Fausto, nec posthac habebimus, nisi S. Sedes id specialiter nobis concesserit.

§. 20. Dixi hic *nu.* 403. usum annuli in Missa prohiberi 2075 Protonotariis, Doctoribus, Canonicis cathedralibus, nam ita habet Decret. 198. Additur tamen in Decret. 193. *Possunt Canonici Missam celebrare cum annulo aureo, & de rigore uti; sed sine gemma & sine aliqua effigie.*

§. 21. Decretum 216. circa festa ad libitum, prout in 2076 originali est, retuli *l.* 4. *num.* 1269. & addidi *num.* 1274. posse Officium fieri de semiduplicibus ad libitum in diebus infra Octavam non privilegiatam. Idem repetivi hic *num.* 334. quia per relatum Decretum non excludebantur a diebus infra Octavam, sed tantum a diebus Octavis; dies autem Octava, & alii dies infra Octavam valde differunt, & quod de die Octava dicitur, non videbatur extendendum ad diem infra Octavam, *usquedum clarior daretur declaratio*, quam hactenus non videramus. Hanc clariorem declarationem jam habemus in Decreto 220. quod

quod emanavit undecim annis post Decretum 216. & conformiter ad illud jam tenendum est, quod Officia ad libitum occurrentia infra Octavas etiam non privilegiatas, & etiam particularis alicujus Diœcesis, vel Religionis, non sint celebranda, sed omittenda.

2077 §. 22. Si Officium ad libitum occurrat eo die, in quo poni deberet festum translatum, dixi *l.*4. *n.*1270. si festum ad libitum esset altioris ordinis, de hoc posse fieri. Decretum 217. plus dicit, nam non distinguit, an sit altioris ordinis an æqualis; sed simpliciter dicit: *Officia ad libitum occurrentia eo die, in quo alias aliquod festum translatum poni deberet, posse celebrari, protracto ulterius ad alium diem festo translato.*

2078 §. 23. Decreto 219. cavetur, ne pro habendo festo ad libitum transferatur Officium proprium alicujus Diœcesis vel Religionis eodem die incidens, quod non obstat jam dictis *n.* 2077. Nam hoc Decr. 219. agit de festo tum incidente, Decr. 217. de festo translato & reponendo.

2079 §. 24. Dixi hic *n.*527. cum communi omnes tres Missas, in Nativitate Christi posse legi ante auroram: & hoc stat cum Decreto 221. *Non licet in media nocte Nativitatis Dominicæ celebrare successive alias duas Missas.* Dividi enim adhuc possunt illæ Missæ per plures horas, cum Sol isto die, prius oriatur post octavam, adeoque aurora prius adsit circa medium septimæ.

2080 §. 25. In Decreto 136. statuitur, ut si festa S. Josephi vel Annunt. B. V. incidant in diem Jovis sanctum, illo die celebrentur etiam pro foro externo: Deinde Dec. 296. statuitur: si festum Annunt. occurrerit die Veneris vel Sabbato S. ut transferatur ejus Officium una cum præcepto audiendi Missam, & vacandi a servilibus, ad feriam secundam post Domin. in Albis, &c. in Archidiœcesi Colon. statutum est auctoritate Ordinarii 20. Jan. 1690. ut si imposterum alterutrum festum incidat in septimanam sanctam, festum S. Josephi anticipetur feria proxima ante Dominicam Palmarum non impedita festo 9. Lection. Annuntiat. autem posticipetur feria proxima post Domin. in Albis similiter non impedita festo 9. Lection. & utrumque tam a Clero in choro quam a populo in foro. Si autem alterutrum incidat in aliquam Domin. Quadragesimæ, in choro & foro transfertur in diem proximam non impeditam festo 9. Lectionum.

2081 §. 26. A Regula communi, quam S. Congr. posuerat in Decr. 258. & tradideram *l.* 4. *n.* 1268. nempe inter festa de præcepto translata, si sint ejusdem classis, id prius celebrandum esse, quod prius erat translatum: Decretum 297. excipit festa Annunt. B. Virginis & S. Josephi, quæ licet sint ejusdem secundæ classis, tamen ubi festum S. Josephi etiam transferendum esset cum festo Annuntiationis, mandat prius reponi festum Annunriationis; & insuper Decr. 296. mandat, quamvis aliud Officium primæ classis etiam reponendum esset, ut Officium Annuntiationis, licet secundæ tantum sit classis, ante illud reponatur.

2082 §. 27. Dixi *l.* 3. *p.* 2. *n.* 1273. si Vigilia S. Matthiæ incidat in unum diem e Bacchanalibus, justam causam esse, cur Episcopus dispenset, ad vitanda scandala, & peccata populi. Addidi statutum esse in pluribus Diœcesibus, ut si festum S. Matthiæ incidat in diem Cinerum, jejunium apud Regulares anticipetur in Sabbato. De cetero si aliter non disponatur per Ordinarium ex justis causis & legitima potestate, observandum est Decretum 304. *Si Vigilia S. Matthiæ occurrerit ultima die Bacchanalium, observetur eadem die jejunium, non vero anticipetur.*

2083 §. 28. Si plura occurrant, in quibus discesserim a Decreto aliquo vel a doctrina vera, demisse peto admoneri, ne etiam inscius, & invitus Lectorem in errores inducam. Si suo tempore fiat alius typus, referam suis locis ac in contextu inseram hæc aliaque Decreta, ac emendabo ea, in quibus defecero.

Objic. Plurima ex allatis Decretis sunt antiqua, & contra illa jam videtur præscriptum, quia hactenus observata non sunt. R. contra leges præscribi potest: non ita contra ejusmodi directiones positas ad inducendam uniformitatem Rituum in Officiis divinis, quandocumque etiam, etiamsi serius, innotescant, recta ratio docet sub veniali saltem esse obligationem se conformandi illi Ecclesiæ, cujus ritum elegi observandum.

TRACTATUS V.

De Extrema Unctione, & Ordine.

2084

CAPUT I.

Quid sit Extrema Unctio, & quæ circa eam observanda?

RESP. I. Est Sacramentum a Christo institutum, ad ægroto periclitanti de vita conferendam salutem animæ, vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis, S.Th. *in* 4. *dist.*23. *q.* 1. *art.*1. *Unde resolves.*

I. Materia ejus remota, est oleum benedictum, quod in pyxide chrismali signatur littera I. (in cujus defectu non licet uti chrismate; si tamen usus sit, nihil repetendum esse, docet Laym. *l.*5. *tr.*8. *c.*2. *n.*3.) Idque renovandum est quotannis in Cena Domini, veteri exusto: si tamen novum haberi non possit, licet uti antiquo, Laym. *l. c.* & si hoc non sufficiat, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum (in minore tamen quantitate quam vetus est) addere; Etsi Dian. *p.*6.*t.*6.*res.*44. ex Less. & aliis 4. dicat, contrarium habere praxim Ecclesiæ, ut scilicet paulatim, & per vices (si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum) longe etiam major quantitas addatur, quam ab Episcopo fuerit consecrata initio. Bon. *d.* 7. *q.* 1. *n.* 8. ex Possevino.

II. Materia proxima est unctio certarum partium corporis, ac saltem quinque sensuum, vel si mutilati sint, vicinarum partium facta a Sacerdote: non simpliciter necessario contactu immediato manus; nam peste grassante potest uti virga oblonga oleo tincta, quam postea comburat, Silv. Chapeavill. Dian. vid. Dian. *p.*2. *t.*4. *res.*167. Quidam etiam Doctores putant, unam tantum unctionem esse de essentia Sacramenti, ideoque in periculo pestis & simili necessitate sufficere unum tantum organum magis obvium, vel potius caput, quod in eo sensus maxime vigeant, ungere, dicendo: *Per istam, &c. quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum, &c.* Et quidem pro hac sententia citantur varia Pastoralia, Agendæ & Doct. Lovan. Silv. *in* 3. *p. q.* 33. *art.* 2. Laym. *cap.* 3. qui eam non omnino improbabilem; Tann. & March. *in Horto Pastorum*, qui omnino probabilem & in praxi usitatam, Dian. *res.*168. qui in praxi tutam dicit, citansque pro ea *p.*8.*tr.*1.*res.*21. Gran. Amic. Aversam, affirmat, Pontificem id posse permittere, & denique Escob. (citans Becanum *cap.*25. *q.*7, *n.* 6.) & Barb. in Trid. *sess.* 14. *c.* 1. id permittit. Verum cum alii DD. communiter repugnent, tutius saltem erit (quod suadent Laym. & Dian. *ll. cc.*) eo casu unum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter sine crucis forma ungere, dicendo unicam formam, complectentem reliquas. Illud vero certius est, pedes, aut renes inungere non esse essentiale; imo quoad renes, non est decens, præsertim in feminis & viris religiosis, ideoque omitti solet, Henr. Sa, Tol. Suar. Bellarm. *cap.* 10. *in fine.*

III. De essentia hujus Sacramenti est. I. Ut organa 5. sensuum, quæ inunguntur, nominentur, Pal. *t.* 25. *p.* 4. *c.*26. Avers. *s.*4. *&c.* communiter, licet Dian. *p.*8. *tr.*7. *res.* 56. ex Reg. contrarium censeat probabile; imo ad valorem sufficere, si inter ungendum omnes sensus dicat, *Per istas Sanctas unctiones indulgeat tibi.* II. Verba illa; *Per hanc Sanctam unctionem*, etsi Palaus *l. c.* dicat valere, si tantum omittas To *sanctam.* III. Verba deprecativa: *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperativam, v. g. *Per hanc, &c. remittatur tibi quidquid, &c.* non valere dicit Pal. *l.c.* Dian. *l. c.*

IV. Hoc Sacramentum tantum dandum est morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel senectute, quia hi soli sunt infirmi. Quod si morbo liberati rursus periclitentur, iterandum est; & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum novum, neque expectandum (sub gravi culpa, Quint. *t.* 4. *s.* 9.) donec sensibus careant, vel omnino sint desperati. In dubio vero de vita detur sub conditione, Laym. *l. c.* ex S. Thom. Suar. *d.* 40.

V. Si conferatur infirmo communi morbo, sive non graviter vel periculose laboranti, non est validum, *Suar. Pal. Gran. Amic. &c. comm.* Ac licet, *Less. Vvigers & Quint.* contrarium putent probabile, concedunt tamen, sic inunctum iterum inungendum esse (etiam in eodem morbo) quando periculose laborare cœperit, ob mutatum statum infirmitatis, additque *Quint.* mortaliter peccaturum fuisse: v. Quint. *sect.* 7. Dian. *p.* 9. r. 6. *res.* 64.

VI. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum, in eo, qui rationis est compos, & conscius peccati mortalis (si non confiteatur) requiritur contritio saltem existimata; neque sufficit attritio, Bonac. *d.*7. *qu.un. p.*5. *n.*2. ex Reg. *l.* 28. *c. ult. art.* 73. Ordinarie autem, nisi obstet causa rationabilis, v. g. si ob vomitum communicare non possit, præmittenda est Confessio, & Communio, ob Ecclesiæ consuetudinem, quæ Unctionem, tanquam minus necessariam ad salutem, postponit, v. Bonac. *l. c. n.* 13. Licet autem, per se loquendo confessio non necessario præmittatur, cum per contritionem se disponere possit, per accidens tamen requiri potest, v. g si post Viaticum peccasset mortaliter, & timeretur post Unctionem defuturum tempus confessioni, tunc enim prius audiendus & absolvendus esset, quia Sacramenta magis necessaria tali casu prius sumenda sunt, Fill. Barb. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *res.* 92.

VII. Pueris habentibus sufficientem rationis usum ad peccandum, tametsi S. Eucharistiam non recipiant, non recte negatur extrema Unctio, cum inde nonnunquam salus ipsorum dependere possit, Suar. 3. *p. t.* 3. *d.* 70. *s.* 1. Graff. Ang. Zamb. apud Laym. *c.*4. *n.*2. qui Parochos quorumdam locorum excusat per consuetudinem toleratam ab Episcopis, si non dent pueris ante annum 14. vel 15. excepto casu necessitatis, quo puer, quem rationis usum consecutum esse constet, aliud Sacramentum ante mortem suscipere non possit, v. Chapeav. *c.* 5. *q.* 17. Ac licet Parochus in confessione cognoverit, puerum nunquam actualiter peccasse, debere tamen illum inungere contra Nugn. & Sancium, docent Suar. Reg. Fill. Kon. &c. cum Dian. *p.*3. *tr.*4. *res.*181. Si vero dubium sit, an puer usum rationis habeat, ungendus est

sub

sub conditione, Dian. *p.* 9. *t.* 3. R. 85. & Sanch. Zamb. & Lugo.

VIII. Minister est solus Sacerdos proprius, sive Pastor, sine cujus venia, si extra necessitatem alius det, validum quidem est, sed graviter peccat, Silv. Sot. Kon. *d.*9. *n.*28. & Religiosus incurrit excommunicationem Papalem, Suar. Reg. *l.*18. *n.*49. Posse tamen Regulares hoc Sacramentum (uti & Viaticum) in articulo mortis suis familiaribus ministrare, docet Dian. *p.*5. *t.*3. R.52. ex Marcino, &c. In necessitate vero ut si Pastor absit, vel dare nolit, nec Superior possit adiri pro petenda licentia, licite ministrat quivis non excommunicatus aut suspensus (etiam Regularis, ut cont. Gav. docent Præp. Henr. Fern. Gran. Dian. R.82. censetur enim tunc Papa dare licentiam, Laym. Reg. Suar. *l. c.* Dian. R. 176.)

IX. Sufficit Sacerdos sine ministro in necessitate, nec in ea femina adhibenda est; quod si tamen fiat, veniale esse docet Quint. *t.* 5. *f.* 6. In ea posset etiam unus unam, alius aliam partem inungere, pronuntiando tamen formam illi unctioni respondentem, Bon. *l.c. & comm.* non tamen potest unus inungere aliquem sensum, & alius formam pronuntiare: neque unus unum oculum, alter alterum. V. Dian. *p.*9. *t.*7. R. 56. Quodsi Sacerdos non possit progredi, supplenda erunt per alium, quæ restant. Tann. Præp. Merat. qui apud Dian. *p.*5. *t.*3. R.87. notat, licere etiam alteri unctiones ab initio repetere, perinde ac si prior nullam earum inchoasset.

X. Etsi in administratione hujus Sacramenti servanda sint omnia præscripta in Rituali, Agenda vel Manuali, mortale tamen non esse, administrare in necessitate sine superpelliceo, vel stola, docent *Quint. & Leand.* conceditque *Amicus*. Et Dian. *p.* 8. *t.* 1. R. 79. id excusat ab omni peccato, si infirmus non sit capax alterius Sacramenti, & ista haberi non possint contra *Suar. Regin.*

Imo etiam extra necessitatem non esse mortale 1. Omittere Psalmos Pœnitentiales, Litanias & ceteras preces, docent *Pal. & Gran.* Dico *extra*, quia in necessitate, v. g. tempore pestis, & morte imminente, statim ungendus est sine præmissis orationibus quæ tamen postea supplendæ sunt, si supervivat infirmus, Bon. *d.*7. *p.*6. *n.*8. 2. Deferre ad ægrum vel administrare sine lumine, Leand. citans Possev. Quint. *t.*5. *f.*13. Barb. *de Offic. Paroch. c.* 22. 3. Si solus sine ministro administret: imo hoc in necessitate permittunt Tol. Sa, &c. v. Dian. *p.* 9. *art.* 6. R. 36. 4. Si ungat aliter, quam in formam crucis, Suar. Bec. Laym. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 17[illegible].

XI. Pastor, ratione Officii tenetur sub mortali dare iis, qui petunt, nisi justa causa excuset: etiam tempore pestis, modo possit absque periculo vitæ; cum eo enim non teneri docent Tann. Dian. *p.*5. *tr.*3. *ref.*93. Si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitti, absolute docet idem Diana *p.*3. *t.*4. *ref.*174. & *p.*5. *t.*3. *ref.*83. & 93. & *p.*8. *t.*11. R.21. ex Vill. Tann. Amico, Franc. Lugo, &c. Suar. Fill. Kon. Bon. Laym. *ll. cc.*

XII. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo, ne sine Unctione moriatur æger (nisi justa causa excuset) quia in re gravi non præstat id, ad quod tenetur ex justitia: Alius vero Sacerdos, si absente Parocho licite, & facile possit, tenetur ex charitate, sed sub veniali tantum, nisi tamen ægrotus valde indigeret, v. g. si alioqui sine omnibus Sacramentis esset moriturus, quod aliud nullum suscipere possit; tunc enim quidam graviorem obligationem agnoscere videntur. V. Dian. *ref.* 170. Laym. *l.* 5. *t.* 3. *c.* 7. *n.* 3.

XIII. Parocho vesperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi sacrum oleum, ut vocatus possit venire expeditius; Licet venialem culpam in eo tantum agnoscat Barb. *cap.* 22. ex Possev. item Quint. *tr.* 5. *f.* 10. ubi tamen a mortali non audet excusare eum, qui semper domi retineret.

XIV. Decens est, ut stuppa comburatur, quæ ad singulas unctiones nova adhibenda est, nisi aliud habeatur in Agenda, Laym. *l. c.* Sa.

Resp. II. Effectus ejus principalis est, roborare animam contra tentationes Dæmonis in morte. Secundarius est. 1. Delere reliquias peccatorum. 2. Tollere pœnas restantes. 3. Aliquando etiam sanitatem corporis conferre, si expediat, S. Th. Silv. Suar. *d.* 41. *sect.* 1. *Unde resolves.*

Hujus Sacramenti non sunt capaces. 1. Pueri ante usum rationis, etsi sufficiat ea ætas, qua possunt peccare. Nav. Suar. *l.c.* 2. Perpetuo amentes; aliis vero delirantibus, si ante petierint, aut petituri fuissent, si cogitassent, aut ostenderint signum doloris, dari potest, & debet, *Silv. Henr. Laym.* Etsi tales unctioni resistant, ligandos esse, vel fortiter tenendos, ait Zambr. apud Dian. *p.* 3. *t.* 3. *ref.* 84. qui cum Barb. *cap.* 22. dicit esse necessarium; quando phreneticus non potest aliud Sacramentum suscipere.

3. Muti, Surdi & Cæci a nativitate sunt capaces, atque adeo debent inungi prope organa sensuum, quibus carent, etsi exterius per illa non peccarint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illæ respondent. Poss. Nal. Præp. Dian. *p.* 5. *t.* 6. *ref.* 11.

4. Non suscipere hoc Sacramentum, per se loquendo, secluso scandalo, & contemptu, non est peccatum mortale, *Suar. Laym. Tann. Escob. &c.* multo minus peccant mortaliter domestici, si id non procurent. Veniale tamen esse docet Kon. *d.*19. *dub.*10. contra Nug. v. Dian. *p.*3. *t.*3. *ref.*107. *p.*8. *t.*1. *ref.*58. & *p.*5. *ref.*97. ubi notat ex *Tann.* non censeri contemnere, qui sciens prudens omittit tempore apto, & oblata commoditate: contrarium tamen vult *Tol.* præsertim si probabiliter deinceps non sit futura commoditas.

A D D E N D A.

QUæst. 311. *Quinam hic sint hæreticorum errores vel opinio-* 2085
nes aliquorum & quænam doctrina Scripturæ ac Conciliorum? R. §. 1. Bell. *hic c.* 1. ostendit, *Waldenses Albigens. Wicleff. Luth. Calv.* & alios sectarios negare ac tantum irridere hoc Sacram. Unctionis. Notat etiam Aversf. *hic f.* 1. plures Catholicos opinatos esse hoc Sacramentum non esse immediate a Christo, sed ab Apostolis ex commissione Christi institutum.

§. 2. Certum est ex Trid. *sess.* 7. *Can.* 1. omnia Sacramenta 2086
esse immediate instituta a Christo: quod etiam definit de hoc Sacramento, uti referam *n.*2089. quamvis non ita sciatur quando; probabiliter tamen post Resurrectionem, quando instituit Pœnitentiam, cujus consummativam esse Unctionem dicit Trid. *sess.* 14. *de Extr. Unct. in proœm.* Quod autem aliqui referunt ex Marci 6. v. 13. *Ungebant oleo multos ægros, & sanabant*, Arcud. *de concord. Eccl. Occid. & Orient. l.* 5. *cap.* 8. & *Aversa*, probabiliter intelligunt de alia Unctione non Sacramentali, de qua *Trid.* dicit, quod per illam insinuatum sit hoc Sacramentum, Catechis. Rom. *c.* 2. dicit, Christum dedisse illius specimen, *Arcud. & Avers.* dicunt adumbratum fuisse, sicut Baptismus Joannis fuit umbra Baptismi Christi. Et certum est ab initio Ecclesiæ multas alias fuisse unctiones, quæ non essent Sacramentum, ut dixi *l.* 6. *p.* 1. *n.* 381. ad quarum distinctionem hæc vocatur *extrema*.

§. 3. Hoc Sacramentum promulgatum est a S. Jacobo Apost. 2087
in epist. c. 5. v. 14. *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.* De illo sic habet *Florent. post sess. ult. in Decr. Eug. IV. ad Armenos, Sacramentum V. est Extrema Unctio, cujus materia est oleum olivæ: forma, Per istam Unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per visum, &c. deliquisti:* nam unctio fit, inquit, *in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibi vigentem.* Tridentinum supra dicit Apostolica traditione Ecclesiam docere, hujus Sacramenti *materiam esse oleum ab Episcopo benedictum* ... *formam, illa verba, Per istam sanctam Unctionem, &c.*

§. 4. Præcipuus finis hujus Sacramenti est peccatorum re- 2088
liquias tollere, & juvare homines contra Dæmonem in ultimo agone, nam *etsi adversarius noster*, inquit Trid. *occasiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas nostras quoquomodo possit, nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & a fiducia etiam, si possit, divinæ misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ perspicit;* Hinc c. 2. explicans effectum hujus Sacramenti addit, *ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus & morbi labores ac incommoda levius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit.*

§. 5. Per sequentes 4. Canones doctrinam hic suam con- 2089
cludit Trid. 1. *Si quis dixerit extremam Unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo D.N. institutum, & a B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.* Can. 2. *Si quis dixerit S. infirmorum Unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, seu jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema sit.* Can. 3. *Si quis dixerit extremæ Unctionis ritum, usum, quem observat S. R. E. repugnare sententiæ B. Jacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque a Christianis absque peccato contemni, anathema sit.* Can. 4. *Si quis dixerit presbyteros Ecclesiæ, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium extremæ Unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem, anathema sit.*

Qu. 312. *Quid notandum sit circa varias sententias, quæ* 2090
concernunt materiam, formam, Ministrum, & subjectum Sacramenti Unctionis? R. §. 1. Opinio illorum, qui cum *Suar.* dicunt chrisma esse materiam validam hujus Sacramenti, quamvis sit speculative probabilis, tamen non est talis practice, sed subjacet damnationi *Inn. XI.* in 1. propos. quia *Florent.* & communissima apud Aversf. *sect.* 2. dicit materiam esse *oleum olivarum*: & hanc non sequendo, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, Card. *in* 2. *Crisi diss.* 2. *nu.* 497. Si tamen deesset oleum, liceret uti chrismate, nam in casu necessitatis, quando haberi non potest medium certum, utendum est probabili. Quod si postea haberi posset oleum, aut si Pastor per errorem inunxisset ægrum chrismate, dicendum est cum S. Carolo Borr. *in Instr. Past.* & aliis cum Illf. *hic num.* 1. contra Laym. *l.*5. *t.*8. *c.*2. *n.*4. Sacramentum debere repeti sub conditione, quia dubium est, an cum chrismate fuerit validum. Et idem dicit *Synod. Colon.* anni 1662. si Sacerdos per errorem usus esset oleo cathecumenorum.

2091 §. 2. Putant aliqui apud Averſ. ſ. 2. de valore non eſſe benedictionem olei: & hoc defendi poſſe dicit etiam Arcud. c. 2. ſed poſt damnationem 1. prop. ab *Innoc. XI.* hoc non eſt practice probabile, nam agitur de valore, & cum oppoſitum ſit longe probabilius cum S. Th. *in ſuppl. q.* 29. *art.* 5. Averſ. Illſ. ſupra & communiſſima, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis; cui tamen non exponetur, ſecundum *Averſ.* ſi fiat aliqua benedictio ordinata ad effectum hujus Sacramenti, quamvis non ſervetur illa, quæ in Pontificali præſcribitur.

2092 §. 3. Docent multi benedictionem hujus olei poſſe committi ſimplici Sacerdoti, ſaltem a Papa, nam *Clemens VIII.* die 31. Aug. 1595. *in Inſtr.* quæ eſt inter illius Conſtitutiones 34. ſic habet: *Non ſunt cogendi Presbyteri Græci olea SS. præter chriſma, ab Epiſcopis latinis Diœceſanis accipere, cum hujuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur ſeu benedicantur: chriſma autem, quod nonniſi ab Epiſcopo, etiam juxta eorum ritum, benedici poteſt, cogantur accipere.* Unde quamvis S. Th. *ar.* 6. Bellar. *c.* 7. Dicaſt. *hic n.* 32. Averſ. *ſect.* 2. & communiſſima dicat ex præcepto Chriſti requiri hic benedictionem Epiſcopi, cum tamen certum ſit benedici a presbyteris Græcis approbante latina Eccleſia, ſententia illa pro Eccleſia græca videtur eſſe practice certa, ſed pro latina eſt ad ſummum ſpeculative probabilis; pro quo videri debent dicenda *n.* 2135.

2093 §. 4. Si oleo benedicto per decurſum anni ſucceſſive affundatur non benedictum, & quantitas affuſa non benedicti, ſi omnes partes ſimul ſpectarentur, eſſet ſuperatura quantitatem benedicti, ſententia dicens perdi per hoc benedictionem defenditur a multis, uti habet Card. *a n.* 460. qui hoc dubium miſit ad S. Congr. petens reſolvi, an ſic fieri poſſit; quæ 23. Sept. 1682. reſpondit, poſſe, adeoque nunc partim ex conſuetudine plurimarum Eccleſiarum, partim ex hac declaratione, partim ex *Rit. Rom.* practice certum eſt, licitum eſſe ſic procedere, dummodo ſucceſſive, & per particulas ſic affundatur, ut pars nunc affuſa ſit minor parte altera, cui affunditur, totum enim hoc ipſo ſit benedictum, uti de aqua benedicta communiter docetur, & hinc ſi iterum aliquid affundatur, ſemper totum eſt benedictum.

2094 §. 5. *Suar. & Fill.* putarunt ad valorem non ſufficere allini unam guttam olei; uti ad Baptiſmum non ſufficit apponi guttam aquæ, ſed recte contradicunt Averſ. & Dicaſt. *n.* 44. *ſect.* 2. nam ſi digito allinas guttam olei, diceris ungere. Econtra ſi digito apponas guttam aquæ, non diceris abluere: ad ablutionem enim requiritur fluxus, uti habet communior ex dictis *l.* 6. *p.* 1. *n.* 258.

2095 §. 6. Per formam hujus Sacramenti neceſſario ſignificari debent 1. Actio ungendi, uti Averſ. *ſ.* 3. cum communi tenet. 2. Modus deprecationis, uti probabilius tenent S. Th. *in ſuppl. q.* 29. *art.* 8. S. Bonav. Sot. Suar. Valent. Kon. Bon. Averſ. & alii cum Dicaſt. *hic d.* 1. *dub.* 4. quia S. Jacob. *n.* 2087. relatus dicit: *inducat presbyteros & orent ſuper eum ungentes, &c. & oratio fidei &c.* oppoſitum tamen tenent *Alb. Mag. Rich. Pal. Eſtius Becan.* putantes ſufficere, ſi in indicativo diceretur: *ungo te in indulgentiam delictorum, quæ admiſiſti per viſum, &c.* 3. Deprecatio pro remiſſione peccati, & quidem commiſſi per ſenſum, quamvis enim Boſco *de pœn. d.* 7. *ſ.* 3. *n.* 31. putet non eſſe opus exprimere peccatum, ſive To *quidquid deliquiſti*, patet illius ſententiæ praxim eſſe illicitam. Formas ſaltem ſecundum verba alias apud Græcos & alias apud Latinos uſitatas, refert Arc. *cap.* 5.

2096 §. 7. Si dicatur, *ungo te, ut Deus tibi indulgeat, quidquid deliquiſti per viſum, &c.* Nugn. & Bon. dicunt obſtare valori, ſed negant Suar. Laym. Dian. Averſ. *ſ.* 3. Dicaſt. *nu.* 65. videtur enim manere ſenſus deprecativus: praxis tamen eſt illicita, ſecundum ſæpe dicta.

2097 §. 8. Quandonam mutatio materiæ ſit ſubſtantialis vel tantum accidentalis, colligitur ex dictis *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 18. ubi *n.* 26. dixi uſurpationem antiqui olei pro novo non eſſe ſubſtantialem. Quandonam mutatio formæ hic ſit ſubſtantialis vel tantum accidentalis, dixi ibid. *a n.* 29. ubi *n.* 33. addidi, ſi plures ungant ſingulos ſenſus, Sacramentum valere. Ibid. *n.* 42. dixi fore mutationem accidentalem ſed notabilem, ideoque peccaturum mortaliter, qui hic uſurparet oleum antiquum pro novo; qui omitteret nomen ſenſus illius, qui inungitur, aut verba illa, *& ſuam piiſſimam miſericordiam,* maxime cum Nugn. Bell. *cap.* 7. & alii dicant hæc verba eſſe de eſſentia. Recte autem docet Averſ. *ſect.* 3. quamvis Rit. Rom. velit dici, *per hanc ſanctam Unctionem*, tamen To, *ſanctam*, non eſſe de eſſentia, licet videatur dubitare Suar. Florent. enim & Trid. non addunt. Si ungens dixerit, Indulgeat tibi Deus, quidquid *dereliquiſti*, pro *deliquiſti:* recte dicit Gob. *n.* 811. debere iterari.

2098 §. 9. Non tantum materia & forma, ſed etiam partiales materiæ hujus Sacramenti moraliter conjungi debent: hinc ſi una Unctio quadrante horæ, diſtaret ab altera, putant Nugn. & Averſ. *ſ.* 5. Sacramentum fore nullum. Quod ſi Sacerdos poſt aliquas Unctiones deficeret, putant multi alium Sacerdotem debere tantum addere reliquas Unctiones, ſed *Mrat.* putat non eſſe certum valorem Sacramenti ſic per partes ſucceſſive a pluribus miniſtrati, ideoque Unctiones omnes ſub conditione ab initio repetendas, quod etiam admittit Averſ. *ſ.* 10.

2099 §. 10. Quamvis Vvaldenſis putaverit hoc Sacramentum in neceſſitate poſſe miniſtrari ab inferiore Clerico, aut etiam a laico, tamen omnes alii, inquit Averſ. *ſ.* 10. pro certo docent neminem niſi Sacerdotem, nequidem ex diſpenſatione Papæ, poſſe miniſtrare, quod probat ſaltem praxis Eccleſiæ, quæ nunquam diſpenſat, ut ab alio fiat.

§. 11. Cum S. Jacobus dicat, *inducat presbyteros Eccleſiæ & orent ſuper eum ungentes*, Græci ad hoc Sacramentum miniſtrandum adhibent ſeptem presbyteros, aut ſaltem tres: ſed recte docent S. Th. aliique PP. cum Arcud. *c.* 3. Averſ. *ſ.* 10. practice certum eſſe, quod ſufficiat unicus. Et quamvis adeſſent plures, recte oſtendit Arcud. *cap.* 6. eſſe abuſum apud Græcos quod ſinguli ungant eamdem partem, repetita toties forma. 2100

§. 12. Plures Græci putant etiam non ægros eſſe capaces hujus Sacramenti, propter immaturam mortem, quæ ſæpe contingit: ſed contradicunt Latini omnes cum S. Th. *in ſup. q.* 32. *art.* 1. hinc Arcud. *c.* 4. dicit uſum Græcorum eſſe merum abuſum. Exemplum autem S. Hedvvigis ante morbum petentis Unctionem, uti refert Rayn. *in Heter. T.* 16. *ſ.* 1. *pun.* 12. *n.* 2. fuit extraordinarium ex inſtinctu divino. Fatetur tamen *Arcud.* ſæpius etiam a viris ſanctis frontem energumenorum vel etiam locum affectum hominis non ægri eſſe iſto oleo unctum, ſed non per modum Sacramenti: hinc addi non debet forma Sacramenti, nec cæremoniæ conſuetæ. 2101

§. 13. Si ſciretur, quod æger nunquam actualiter peccaſſet, *Nugn. Silv. Jo: Sanch. Arr.* putant non fore capacem hujus Sacramenti, & conſentit Averſ. *ſ.* 8. ſi nequidem ante Baptiſmum actualiter peccaverat: ſed contradicunt Suar. Henr. Kon. Fill. Villal. Regin. Bon. Dian. Dicaſt. Compt. Rayn. *n.* 9. quia fines hujus Sacramenti ſunt alii præter ſublationem peccati vel reliquiarum ejus, uti conſtat ex dictis *nu.* 2088. & dicendis *n.* 2111. & 2119. Et ideo plures ſecundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 181. putarunt B. Virginem etiam ſuſcepiſſe hoc Sacramentum, ſed hi ſupponere debent eam ex infirmitate aliqua deceſſiſſe, hinc merito cum aliis contradicit Illſ. *n.* 13. 2102

§. 14. Certum eſt ex Trid. *c.* 3. contra Goffridum apud Rayn. *n.* 13. hoc Sacramentum eſſe iterabile. Ut autem redeunte periculo in eod. morbo iterum inungi poſſit infirmus, *Agenda Colonienſis* dicit infirmitatis ſtatum per moram diuturnam ita interrumpi debere, ut judicio communi videantur eſſe morbi diſtincti: ſed Synodus Colonienſis *c.* 3. §. 7. recte dicit, *ſi melius habere cœperit, & Medicorum judicio extra probabile ſeu propinquum mortis periculum fuerit conſtitutus*, poſſe utiliter iterari: Hinc. S. Th. Kelliſ. Dian. Buſemb. & alii cum Rayn. *n.* 15. dicunt, ſi in eadem infirmitate diu durante, v. g. in hydropiſi, phtiſi, notabiliter varietur morbi ſtatus, ita ut æger evadat e periculo proximo mortis, licet non e morbo, & relabatur in tale periculum, poſſe Sacramentum reiterari: Iteratum autem in eodem morbo & periculo eſt irritum, Averſ. *ſ.* 5. 2103

§. 15. Latini ungunt quinque ſenſus, ut dict. eſt *nu.* 2087. Græci autem frontem, mentum, ambas genas, pectus, manus, ex utraque parte, & pedes, Arcud. *c.* 7. Et quamvis multi apud Averſ. *ſect.* 4. putent de valore non eſſe, ut ungatur ullus ſenſus, ſed ſatis eſſe ungi aliam corporis partem: item quamvis aliqui apud Dicaſt. *hic num.* 68. putent opus non eſſe explicite & directe ſignificari ullum ſenſum in particulari, tamen utrumque oppoſitum eſt longe probabilius; hinc ſententiæ illæ non ſunt practice probabiles. 2104

§. 16. S. Th. *in ſuppl. q.* 30. *art.* 1. *ad* 3. Averſ. *ſ.* 4. & 5. Dicaſt. *n.* 49. & alii dicunt ſingulas ſenſuum unctiones eſſe de eſſentia hujus Sacramenti, ideoque Sacramentum non exiſtere nec cauſare ante poſitam ultimam. Oppoſitum valde probabiliter tenent Suar. Henr. Kon. Laym. Arcud. Serar. aliique multi cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 168. & Illſ. *n.* 4. quamvis enim ſingulorum ſenſuum unctiones non ſint integrum, & completum Sacramentum, attamen ſunt quaſi incompletum, ſimili modo, quo ſingulæ ſpecies panis & vini in Euchariſtia ſunt incompleta Sacramenta, item ſicuti ſinguli Ordines ſunt Sacramentum inadæquatum Ordinis, ideoque illa ſingula ſeorſim cauſant ſpeciales gratias ſibi correſpondentes. Sed non obſtante quacumque probabilitate hujus ſententiæ praxis illius non eſt tuta, quia cum non ſit certa, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, Card. *n.* 497. 2105

Q. 313. *Quid præterea ſit notandum circa Sacramentum Unctionis?* R. ſeqq. §. 1. Dixi *l.* 6. *p.* 1. *n.* 202. Unctionem cum obice gratiæ ſuſceptam reviviſcere, ſi intra tempus ejuſdem morbi removeatur obex: poſſuntque plura de hoc videri apud Averſ. *ſ.* 7. Item *hic n.* 1875. dixi ſurdo, muto & cæco, qui nunquam habuit uſum rationis, dari non poſſe, ſed tantum illi, qui habuit uſum rationis, & inſtructionem aliquam. Etiam hic *n.* 1953. dixi daturum Unctionem non debere interrogare Confeſſarium, an æger ſit abſolutus, ſed tantum an ſit confeſſus. 2106

§. 2. Hoc ipſo, quod quis Chriſtianus ſit, cenſetur velle ſibi dari hoc Sacramentum, quamvis nec petierit, nec ullo ſenſu nunc utatur; qui enim eſt in Eccleſia, & in ea vult mori, vult ejus Sacramentis juvari debito tempore, Barb. Dicaſt. Burgh. *cent.* 3. *caſ.* 76. Steph. *t.* 5. *d.* 6. *nu.* 14. & 18. Et ſecundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 172. hic ſufficit voluntas interpretativa, de qua S. Aug. *l. de adult. conj. c. ult.* ait: *Multo ſatius eſt nolenti dare, quam volenti negare, ubi velit an nolit, non apparet: attamen credibilius eſt eum, ſi poſſet, velle ſe potius dicturum fuiſſe.* 2107

§. 3. Reus, qui ſumpto veneno expectat mortem, eſt inungendus, quia venenum reddit periculoſe infirmum, Averſ. *ſect.* 8. Steph. *n.* 14. Reum autem rotæ affixum non tenetur Parochus inungere, cum non ſit conſuetudo: poteſt tamen, ſi reus fer- 2108

ferventer petat, cum graviter infirmetur ex divulsione membrorum, Lohn. Gob. *t.* 8. *n.* 850. Ungendus etiam est ille, qui est in mortis periculo, eo quod sisti non possit sanguis per nares affluens. Steph. *supra*. Item puerpera, si fœtus sit extrahendus vel mors ob specialem rationem timeatur in hoc partu, Silv. Nav. Alcoz. Lohn. Item quia senectus ipsa est morbus, inungendus est senex deficiens, *Rit. Rom.*

2109 §. 4. Reo decapitando vel suspendendo, item inituro prælium vel periculosam navigationem non datur, cum non dicantur infirmi. Si autem alicui abscindatur pes vel manus, Quintan. & Gob. putant inungendum, quia merito timeri potest, ne deficiat. Negat probabilius Lohn. quia experientia docet ordinarie non deficere, & alioqui, qui secatur pro calculo vel ruptura, etiam esset inungendus.

2110 §. 5. Pueros septennium vix egressos inungi posse negant Sot. Vivald. & alii, videtur consentire S. Th. *in suppl. q.* 32. *ar.* 4. quia non habent actualem devotionem: hinc Sot. Lop. *Agend. Colon.* dicunt ætatem huic Sacramento præfinitam esse eamdem, quæ Communioni. Addunt cum S. Th. *art.* 3. non esse ungendos furiosos & amentes, nisi in lucido intervallo. Econtra non esse expectandam ætatem Communioni præfinitam recte cum communi dicunt Aversf. *f.*8. & Rayn. *n.*10. Imo dari posse pueris omnibus, si peccati capaces fuerint, docent Zamb. Sa, Laym. Aversf. Rayn. Burgh. *cent.*3. *cas.*93. & alii communiter. Et idem videtur esse de furiosis & amentibus, qui habuerunt usum rationis, si absit periculum irreverentiæ, uti habet Rit. Rom. & Syn. Colon. anni 1662. *c.*3. §.6. ac communiter Theologi cum Rayn. *n.* 8. Et ad cavendam irreverentiam, tales homines ligari posse notant gravissimi Auctores cum Aversf. Similiter dandum est ebriis deficientibus, nisi constet esse in mortali, Lohn. Gob. *n.* 832. 892. Item vulneratis in duello, si post illud superfuit tempus pro contritione, quod in dubio est præsumendum, Kon. Laym. Tamb. Lohn.

2111 §. 6. In dubio, an puer vel quicumque alius æger unquam sit usus ratione, ungendus est, quia hoc Sacramentum non est tantum ad peccata, & peccati pœnas tollendas, sed etiam, ne æger in agone tentationibus succumbat, & ut, si ita expedit, sanitati restituatur, Zamb. J. Sanch. Dian. Aversf. Rayn. *n.*10. Schild. *tr.*6. *c.*6. Hinc etiam dari debet illi ægro, qui in articulo mortis baptizatur, Rich. Palud. Silv. Suar. Henr. Zamb. Dian. Rayn. *n.*6. Castr. *tr.*26. *pun.*6. *n.*9. Saltem sub conditione, si post Baptismum peccarit, inquiunt Leand. & Dicast. *n.* 156. sed secundum dicta *n.* 2102. opus non est conditionem illam addere. Item dari debet in omni alio dubio, v. g. an sit in mortali, an adsit periculum mortis, quia in extrema necessitate præsumendum est in favorem hominis, pro quo instituta sunt Sacramenta, Chapeav. Lohn. Schild. *supra*.

2112 §. 7. Si peste infectus non possit recipere aliud Sacramentum tenetur Parochus per se vel per alium ei ministrare Unctionem etiam cum periculo contagii, ut colligitur ex dictis *l.*3. *p.*1. *a n.*755. tum enim est gravissima necessitas Parochiani, forte constituti in mortali, quo per hoc Sacramentum liberari potest; vel si in mortali non sit, poterit accipere vires ad resistendum Dœmoni & feliciter emigrandum, Suar. aliique communissime cum Card. *in* 1. *crisi d.* 76. *c.* 3. Idem est, si infectus receperit Sacramentum Pœnitentiæ sed non Eucharistiæ, quamvis enim tum non sit in extrema necessitate, tamen est in gravi, in qua etiam tenetur subdito subvenire Parochus, secundum dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 755. potuit enim pœnitentia fuisse defectuosa, quæ per hoc Sacramentum per accidens supplebitur in ordine ad causandam primam gratiam.

2113 §. 8. Aliqui, ut se Christo a Patre derelicto, & sine Sacramentis morienti conforment, renuunt etiam hoc Sacramentum suscipere, sed recte ostendit Rayn. *n.* 16. hanc esse apertam deceptionem Diaboli, qui hominem supernaturali hoc auxilio destitutum devorare quærit. Quamvis autem, si æger receperit Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, S. Th. Aversf. *f.*9. Rayn. *n.*6. & alii communiter dicant non esse obligationem sub peccato suscipiendi hoc Sacramentum, tamen esse obligationem suscipiendi docent Mag. P. Sot. Turr. Gonett. *hic c.* 3. *q.*1. hinc *Syn. Colon.* anni 1662. *c.* 3. §.5. vult, ut nolens suscipere careat Ecclesiastica sepultura. Licet autem Parochus sentire vellet cum prima sententia, tamen, si æger petat, tenetur ex justitia & sub mortali ministrare, quia hoc Sacramentum est magnæ utilitatis, & illud ministrare spectat ad officium, quod Parochus in se sumpsit, habetque Parochianus jus ad illud petendum, & suscipiendum, Suar. Card. *sup.* Aversf. *f.*10. *& alii*. Inde tamen male inferunt aliqui obligationem etiam sub mortali suscipiendi: nam Parochus peccaret mortaliter, si toto anno extra Pascha nollet Parochiano suo ministrare Eucharistiam, hic tamen, si non sumat, non ideo peccat. Concludit Illſ. *nu.* 15. quamvis nullum extet illius recipiendæ præceptum, tamen vix posse omitti sine veniali, propter aliqualem saltem negligentiam.

2114 §. 9. Arr. & Gob. docent contra alios apud Busemb. licitum esse Parocho ferre Sacrum Oleum ad domum suam, quando probabiliter credit se noctu vocandum: intellige, si alias foret periculum, ne forte sero veniret.

2115 §. 10. Dicast. *t.*3. *n.*150. dicit se vidisse a viris non indoctis ministrari Unctionem mediante argentea virgula, etiam extra tempus pestis: sed quamvis hoc non obstet valori, tamen Aversf. *f.*4. dicit fore mortale, si extra tempus pestis fiat, quia est in re notabili contra universalem consuetudinem Ecclesiæ.

2116 §. 11. Quamvis sit gravis obligatio in administratione hujus Sacramenti, utendi habitu, idest, superpelliceo, & stola, attamen in necessitate posset ministrari sine habitu.

§. 12. Unctio oculorum incipit ab oculo dextero, similiter 2117 a dextra aure, manu, pede, &c. nec tota forma est enuntianda, prius, quam utrumque membrum sit inunctum: satis autem est unctionem fieri in palpebra oculi, in labiis, &c. Secundum Rit. Rom. manus exterius unguntur presbyteris, reliquis autem interius: secundum *Agend. Colon.* unguntur manuum palmæ tam Sacerdotum quam laicorum. Pedes unguntur in planta, quia hac præcipue ambulamus. Rit. Rom. dicit inunctionem renum omitti etiam in viris, *quando infirmus commode moveri non potest*. *Agenda Colon.* ait, *renum inunctio propter honestatem tam in viris, quam in mulieribus fere omittitur, eorumque loco pectus circa regionem cordis S. Oleo liniri solet*, quod intellige de viris, maxime cum Rit. Rom. dicat *sive in mulieribus sive in viris alia corporis pars pro renibus ungi non debet*. Nec est de valore, ut ungatur uterque oculus, utraque auris, &c. sed satis est ungi unum ex illis organis: item de valore non est ut isto ordine ungantur sensus, aut ut in formam crucis: qui tamen aliquid horum negligeret, peccaret, etiam graviter pro qualitate transgressionis. Si ungatur pars corporis infecta lepra vel gangræna, expedit oleum, ne totum inficiatur, accipere calamo vel festuca, & applicare pollici.

§. 13. Populus dedoceri debet sequentes errores. 1. Quod 2118 inunctus citius sit moriturus: imo recte notat Bell. *de arte bene moriendi l.* 2. *c.* 8. causam, cur multi ægri non convalescant, esse, quod tam tarde petant Extremam Unctionem: hinc Syn. Colon. *c.* 1. dicit suscipiendam, *quando est verisimile mortis periculum propter infirmitatem*. 2. Quod inunctus non possit condere testamentum, nam per hoc Sacramentum nullius rei vel dispositionis fit incapax. 3. Quod inunctus, si convalescat, peccet, si incedat nudis pedibus. Et has aniles fabulas vide fuse rejectas apud Rayn. *a n.* 3.

§. 14. Per *peccati reliquias*, quas Trid. *c.*2. dicit hic ab- 2119 stergi, multi apud Aversf. *f.*6. putant intelligi sola venialia, sed improbabiliter, inquit Bell. *hic c.* 8. nam S. Jacobus dicit, *si in peccatis*, simpliciter & forma habet, *quidquid deliquisti*: ergo male restringitur ad venialia: hinc dicendum cum S. Th. *in suppl. q.* 30. *ar.* 1. Bellar. Aversf. Arcud. *c.* 8. intelligi, partim peccata, etiam mortalia, inculpabiliter non remissa per priora Sacramenta, vel commissa post illa, si nunc ignorentur, partim pœnas peccatorum, & speciatim languorem vel anxietatem relictam, post peccatum, ideoque S. Jacobus ait, *alleviabit eum Dominus*.

§. 15. Quamvis Rit. Rom. dicat ex generali Ecclesiæ consue- 2120 tudine observandum esse, & forte sit obligatio, sed sub veniali tantum, inquit Aversf. *f.* 9. ut si tempus & infirmi conditio permittat, Pœnitentia & Eucharistia ante Unctionem suscipiatur, tamen de hoc nullum est præceptum, & exempla multa de suscepto post Unctionem Viatico refert Rayn. *n.*12. Et saltem si infirmus aliquanto tempore supervivat, & iterum petat Viaticum, debet ei administrari; ac quoties voluerit, est pro Confessione audiendus, & absolvendus, Synod. Colon. *c.* 3. §. 6.

§. 16. Rit. Rom. habet, vas, quo asservatur hoc oleum 2121 esse argenteum aut stanneum: item si oleum deportetur ad ægrum, ob effusionis periculum posse deferri in lana bombycina. Denique si periculum sit, ne infirmus decedat, antequam fiant omnes unctiones, cito ungantur sensus, & forma sic proferatur, *per istas SS. Unctiones, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per visum, gustum, &c. deliquisti*. Deinde si adhuc supervivat, repetantur Unctiones singulorum sensuum, & addantur orationes prætermissæ: si vero, dum inungitur, decedat, presbyter ultra non procedat, & prædictas orationes omittat. Quod si dubitet, an vivat, adhuc Unctionem prosequatur sub conditione pronuntiando formam, *si vivis, per istam S. Unctionem, &c.* ita Rit. Rom.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis. 2122

DUBIUM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia?

Resp. I. Ordo est Sacramentum, quo traditur potestas circa Eucharistiam rite administrandam. Ordines universim sunt septem, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rursus est duplex, Minus, & Majus, sive Episcopatus: Unde quidam octo numerant. Prima vero tonsura non est Ordo, nisi late, sed tantum dispositio ad Ordines, per quam quis fit Clericus & capax beneficii Ecclesiastici, ac privilegiorum Clericalium. Ex his tres posteriores dicuntur Majores sive Sacri, ob annexum votum solemne castitatis (etsi ordinatus, per gravem metum, vel nimiis blanditiis, & importunitate parentum probabiliter eo non teneatur, nisi sponte ratificaverit, Suar. *d.* 29. Azor. Fill. *t.* 10. *c.* 4. *q.* 3. Kon. *n.* 150. Bon. *de matr. q.* 3. *p.*9.) Reliqui Minores, quos cum Vasq. alii Sacramentum esse negant, alii cum Bellar. Kon. Fill. &c. communius & probabilius affirmant. Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis. v. Fill. *t.*9. *c.*1. Bon. *d.* 8. *q.* 1.

2091 §. 2. Putant aliqui apud Averſ. ſ. 2. de valore non eſſe benedictionem olei: & hoc defendi poſſe dicit etiam Arcud. *c.* 2. ſed poſt damnationem 1. prop. ab *Innoc.* XI. hoc non eſt practice probabile, nam agitur de valore, & cum oppoſitum ſit longe probabilius cum S. Th. *in ſuppl. q.* 29. *art.* 5. Averſ. Illſ. ſupra & communiſſima, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis; cui tamen non exponetur, ſecundum *Averſ.* ſi fiat aliqua benedictio ordinata ad effectum hujus Sacramenti, quamvis non ſervetur illa, quæ in Pontificali præſcribitur.

2092 §. 3. Docent multi benedictionem hujus olei poſſe committi ſimplici Sacerdoti, ſaltem a Papa, nam *Clemens VIII.* die 31. Aug. 1595. *in Inſtr.* quæ eſt inter illius Conſtitutiones 34. ſic habet: *Non ſunt cogendi Presbyteri Græci olea SS. præter chriſma, ab Epiſcopis latinis Diœceſanis accipere, cum hujuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur ſeu benedicantur: chriſma autem, quod nonniſi ab Epiſcopo, etiam juxta eorum ritum, benedici poteſt, cogantur accipere.* Unde quamvis S. Th. *ar.* 6. Bellar. *c.* 7. Dicaſt. *hic n.* 32. Averſ. *ſect.* 2. & communiſſima dicat ex præcepto Chriſti requiri hic benedictionem Epiſcopi, cum tamen certum ſit benedici a presbyteris Græcis approbante latina Eccleſia, ſententia illa pro Eccleſia græca videtur eſſe practice certa, ſed pro latina eſt ad ſummum ſpeculative probabilis; pro quo videri debent dicenda *n.* 2135.

2093 §. 4. Si oleo benedicto per decurſum anni ſucceſſive affundatur non benedictum, & quantitas affuſa non benedicti, ſi omnes partes ſimul ſpectarentur, eſſet ſuperatura quantitatem benedicti, ſententia dicens perdi per hoc benedictionem defenditur a multis, uti habet Card. *a n.* 460. qui hoc dubium miſit ad S. Congr. petens reſolvi, an ſic fieri poſſit; quæ 23. Sept. 1682. reſpondit, poſſe, adeoque nunc partim ex conſuetudine plurimarum Eccleſiarum, partim ex hac declaratione, partim ex *Rit. Rom.* practice certum eſt, licitum eſſe ſic procedere, dummodo ſucceſſive, & per particulas ſic affundatur, ut pars nunc affuſa ſit minor parte altera, cui affunditur, totum enim hoc ipſo ſit benedictum, uti de aqua benedicta communiter docetur, & hinc ſi iterum aliquid affundatur, ſemper totum eſt benedictum.

2094 §. 5. *Suar. & Fill.* putarunt ad valorem non ſufficere allini unam guttam olei; uti ad Baptiſmum non ſufficit apponi guttam aquæ, ſed recte contradicunt Averſ. & Dicaſt. *n.* 44. *ſect.* 2. nam ſi digito allinas guttam olei, diceris ungere. Econtra ſi digito apponas guttam aquæ, non diceris abluere: ad ablutionem enim requiritur fluxus, uti habet communior ex dictis *l.* 6. *p.* 1. *n.* 258.

2095 §. 6. Per formam hujus Sacramenti neceſſario ſignificari debent 1. Actio ungendi, uti Averſ. *ſ.* 3. cum communi tenet. 2. Modus deprecationis, uti probabilius tenent S. Th. *in ſuppl. q.* 29. *art.* 8. S. Bonav. Sot. Suar. Valent. Kon. Bon. Averſ. & alii cum Dicaſt. *hic d.* 1. *dub.* 4. quia S. Jacob. *n.* 2087. relatus dicit: *inducat presbyteros & orent ſuper eum ungentes, &c. & oratio fidei &c.* oppoſitum tamen tenent *Alb. Mag. Rich. Pal. Eſtius Becan.* putantes ſufficere, ſi in indicativo diceretur: *ungo te in indulgentiam delictorum, quæ admiſiſti per viſum, &c.* 3. Deprecatio pro remiſſione peccati, & quidem commiſſi per ſenſum, quamvis enim Boſco *de pæn. d.* 7. *ſ.* 3. *n.* 31. putet non eſſe opus exprimere peccatum, ſive To *quidquid deliquiſti*, patet illius ſententiæ praxim eſſe illicitam. Formas ſaltem ſecundum verba alias apud Græcos & alias apud Latinos uſitatas, refert Arc. *cap.* 5.

2096 §. 7. Si dicatur, *ungo te, ut Deus tibi indulgeat, quidquid deliquiſti per viſum, &c.* Nugn. & Bon. dicunt obſtare valori, ſed negant Suar. Laym. Dian. Averſ. *ſ.* 3. Dicaſt. *nu.* 65. videtur enim manere ſenſus deprecativus: praxis tamen eſt illicita, ſecundum ſæpe dicta.

2097 §. 8. Quandonam mutatio materiæ ſit ſubſtantialis vel tantum accidentalis, colligitur ex dictis *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 18. ubi *n.* 26. dixi uſurpationem antiqui olei pro novo non eſſe ſubſtantialem. Quandonam mutatio formæ hic ſit ſubſtantialis vel tantum accidentalis, dixi ibid. *a n.* 29. ubi *n.* 33. addidi, ſi plures ungant ſingulos ſenſus, Sacramentum valere. Ibid. *n.* 42. dixi fore mutationem accidentalem ſed notabilem, ideoque peccaturum mortaliter, qui hic uſurparet oleum antiquum pro novo; qui omitteret nomen ſenſus illius, qui inungitur, aut verba illa, *& ſuam piiſſimam miſericordiam*, maxime cum Nugn. Bell. *cap.* 7. & alii dicant hæc verba eſſe de eſſentia. Recte autem docet Averſ. *ſect.* 3. quamvis Rit. Rom. velit dici, *per hanc ſanctam Unctionem*, tamen To, *ſanctam*, non eſſe de eſſentia, licet videatur dubitare Suar. Florent. enim & Trid. non addunt. Si ungens dixerit, Indulgeat tibi Deus, quidquid dereliquiſti, pro *deliquiſti*: recte dicit Gob. *n.* 811. debere iterari.

2098 §. 9. Non tantum materia & forma, ſed etiam partiales materiæ hujus Sacramenti moraliter conjungi debent: hinc ſi una Unctio quadrante horæ, diſtaret ab altera, putant Nugn. & Averſ. *ſ.* 5. Sacramentum fore nullum. Quod ſi Sacerdos poſt aliquas Unctiones deficeret, putant multi alium Sacerdotem debere tantum addere reliquas Unctiones, ſed *Merat.* putat non eſſe certum valorem Sacramenti ſic per partes ſucceſſive a pluribus miniſtrati, ideoque Unctiones omnes ſub conditione ab initio repetendas, quod etiam admittit Averſ. *ſ.* 10.

2099 §. 10. Quamvis Vvaldenſis putaverit hoc Sacramentum in neceſſitate poſſe miniſtrari ab inferiore Clerico, aut etiam a laico, tamen omnes alii, inquit Averſ. *ſ.* 10. pro certo docent neminem niſi Sacerdotem, nequidem ex diſpenſatione Papæ, poſſe miniſtrare, quod probat ſaltem praxis Eccleſiæ, quæ nunquam diſpenſat, ut ab alio fiat.

§. 11. Cum S. Jacobus dicat, *inducat presbyteros Eccleſiæ*, 2100
& orent ſuper eum ungentes, Græci ad hoc Sacramentum miniſtrandum adhibent ſeptem presbyteros, aut ſaltem tres: ſed recte docent S. Th. aliique PP. cum Arcud. *c.* 3. Averſ. *ſ.* 10. practice certum eſſe, quod ſufficiat unicus. Et quamvis adeſſent plures, recte oſtendit Arcud. *cap.* 6. eſſe abuſum apud Græcos quod ſinguli ungant eamdem partem, repetita toties forma.

§. 12. Plures Græci putant etiam non ægros eſſe capaces 2101
hujus Sacramenti, propter immaturam mortem, quæ ſæpe contingit: ſed contradicunt Latini omnes cum S. Th. *in ſup. q.* 32. *art.* 1. hinc Arcud. *c.* 4. dicit uſum Græcorum eſſe merum abuſum. Exemplum autem S. Hedvvigis ante morbum petentis Unctionem, uti refert Rayn. *in Heter. T.* 16. *ſ.* 1. *pun.* 12. *n.* 2. fuit extraordinarium ex inſtinctu divino. Fatetur tamen *Arcud.* ſæpius etiam a viris ſanctis frontem energumenorum vel etiam locum affectum hominis non ægri eſſe iſto oleo unctum, ſed non per modum Sacramenti: hinc addi non debet forma Sacramenti, nec cæremoniæ conſuetæ.

§. 13. Si ſciretur, quod æger nunquam actualiter peccaſſet, 2102
Nugn. Silv. Jo: Sanch. Arr. putant non fore capacem hujus Sacramenti, & conſentit Averſ. *ſ.* 8. ſi nequidem ante Baptiſmum actualiter peccaverat: ſed contradicunt Suar. Henr. Kon. Fill. Villal. Regin. Bon. Dian. Dicaſt. Compt. Rayn. *n.* 9. quia fines hujus Sacramenti ſunt alii præter ſublationem peccati vel reliquiarum ejus, uti conſtat ex dictis *nu.* 2088. & dicendis *n.* 2111. & 2119. Et ideo plures ſecundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 181. putarunt B. Virginem etiam ſuſcepiſſe hoc Sacramentum, ſed hi ſupponere debent eam ex infirmitate aliqua deceſſiſſe, hinc merito cum aliis contradicit Illſ. *n.* 13.

§. 14. Certum eſt ex Trid. *c.* 3. contra Goffridum apud Rayn. 2103
n. 13. hoc Sacramentum eſſe iterabile. Ut autem redeunte periculo in eod. morbo iterum inungi poſſit infirmus, *Agenda Colonienſis* dicit infirmitatis ſtatum per moram diuturnam ita interrumpi debere, ut judicio communi videantur eſſe morbi diſtincti: ſed Synodus Colonienſis *c.* 3. §. 7. recte dicit, *ſi melius habere cœperit, & Medicorum judicio extra probabile ſeu propinquum mortis periculum fuerit conſtitutus*, poſſe utiliter iterari: Hinc. S. Th. Kellif. Dian. Buſemb. & alii cum Rayn. *n.* 15. dicunt, ſi in eadem infirmitate diu durante, v. g. in hydropiſi, phtiſi, notabiliter varietur morbi ſtatus, ita ut æger evadat e periculo proximo mortis, licet non e morbo, & relabatur in tale periculum, poſſe Sacramentum reiterari: Iteratum autem in eodem morbo & periculo eſt irritum, Averſ. *ſ.* 5.

§. 15. Latini ungunt quinque ſenſus, ut dict. eſt *nu.* 2087. 2104
Græci autem frontem, mentum, ambas genas, pectus, manus, ex utraque parte, & pedes, Arcud. *c.* 7. Et quamvis multi apud Averſ. *ſect.* 4. putent de valore non eſſe, ut ungatur ullus ſenſus, ſed ſatis eſſe ungi aliam corporis partem: item quamvis aliqui apud Dicaſt. *hic num.* 68. putent opus non eſſe explicite & directe ſignificari ullum ſenſum in particulari, tamen utrumque oppoſitum eſt longe probabilius; hinc ſententiæ illæ non ſunt practice probabiles.

§. 16. S. Th. *in ſuppl. q.* 30. *art.* 1. *ad* 3. Averſ. *ſ.* 4. & 5. Dicaſt. 2105
n. 49. & alii dicunt ſingulas ſenſuum unctiones eſſe de eſſentia hujus Sacramenti, ideoque Sacramentum non exiſtere nec cauſare ante poſitam ultimam. Oppoſitum valde probabiliter tenent Suar. Henr. Kon. Laym. Arcud. Serar. aliique multi cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 168. & Illſ. *n.* 4. quamvis enim ſingulorum ſenſuum unctiones non ſint integrum, & completum Sacramentum, attamen ſunt quaſi incompletum, ſimili modo, quo ſingulæ ſpecies panis & vini in Euchariſtia ſunt incompleta Sacramenta, item ſicuti ſinguli Ordines ſunt Sacramentum inadæquatum Ordinis, ideoque illa ſingula ſeorſim cauſant ſpeciales gratias ſibi correſpondentes. Sed non obſtante quacumque probabilitate hujus ſententiæ praxis illius non eſt tuta, quia cum non ſit certa, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, Card. n. 497.

Q. 313. *Quid præterea ſit notandum circa Sacramentum Un-* 2106
ctionis? R. ſeqq. §. 1. Dixi *l.* 6. *p.* 1. *n.* 202. Unctionem cum obice gratiæ ſuſceptam reviviſcere, ſi intra tempus ejuſdem morbi removeatur obex; poſſuntque plura de hoc videri apud Averſ. *ſ.* 7. Item *hic n.* 1875. dixi ſurdo, muto & cæco, qui nunquam habuit uſum rationis, dari non poſſe, ſed tantum illi, qui habuit uſum rationis, & inſtructionem aliquam. Etiam hic *n.* 1953. dixi daturum Unctionem non debere interrogare Confeſſarium, an æger ſit abſolutus, ſed tantum an ſit confeſſus.

§. 2. Hoc ipſo, quod quis Chriſtianus ſit, cenſetur velle ſibi 2107
dari hoc Sacramentum, quamvis nec petierit, nec ullo ſenſu nunc utatur; qui enim eſt in Eccleſia, & in ea vult mori, vult ejus Sacramentis juvari debito tempore, Barb. Dicaſt. Burgh. *cent.* 3. *caſ.* 76. Steph. *t.* 5. *d.* 6. *nu.* 14. & 18. Et ſecundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 172. hic ſufficit voluntas interpretativa, de qua S. Aug. *l. de adult. conj. c. ult.* ait: *Multo ſatius eſt nolenti dare, quam volenti negare, ubi velit an nolit, non apparet: attamen credibilius eſt eum, ſi poſſet, velle ſe potius dicturum fuiſſe.*

§. 3. Reus, qui ſumpto veneno expectat mortem, eſt inun- 2108
gendus, quia venenum reddit periculoſe infirmum, Averſa *ſect.* 8. Steph. *n.* 14. Reum autem rotæ affixum non tenetur Parochus inungere, cum non ſit conſuetudo: poteſt tamen, ſi reus fer-

ferventer petat, cum graviter infirmetur ex divulsione membrorum, Lohn. Gob. *t.* 8. *n.* 850. Ungendus etiam est ille, qui est in mortis periculo, eo quod sisti non possit sanguis per nares affluens. Steph. supra. Item puerpera, si fetus sit extrahendus vel mors ob specialem rationem timeatur in hoc partu, Silv. Nav. Alcoz. Lohn. Item quia senectus ipsa est morbus, inungendus est senex deficiens, *Rit. Rom.*

2109 §. 4. Reo decapitando vel suspendendo, item inituro prælium vel periculosam navigationem non datur, cum non dicantur infirmi. Si autem alicui abscindatur pes vel manus, Quintan. & Gob. putant inungendum, quia merito timeri potest, ne deficiat. Negat probabilius Lohn. quia experientia docet ordinarie non deficere, & alioqui, qui secatur pro calculo vel ruptura, etiam esset inungendus.

2110 §. 5. Pueros septennium vix egressos inungi posse negant Sot. Vivald. & alii, videtur consentire S. Th. *in suppl. q.* 32. *ar.* 4. quia non habent actualem devotionem: hinc Sot. Lop. *Agend. Colon.* dicunt ætatem huic Sacramento præfinitam esse eamdem, quæ Communioni. Addunt cum S. Th. *art.* 3. non esse ungendos furiosos & amentes, nisi in lucido intervallo. Econtra non esse expectandam ætatem Communioni præfinitam recte cum communi dicunt Aversf. *f.*8.& Rayn. *n.*10. Imo dari posse pueris omnibus, si peccati capaces fuerint, docent Zamb. Sa, Laym. Aversf. Rayn. Burgh. *cent.*3.*cas.*93. & alii communiter. Et idem videtur esse de furiosis & amentibus, qui habuerunt usum rationis, si absit periculum irreverentiæ, uti habet Rit. Rom. & Syn. Colon. anni 1662. *c.*3. §.6. ac communiter Theologi cum Rayn. *n.* 8. Et ad cavendam irreverentiam, tales homines ligari posse notant gravissimi Auctores cum Aversf. Similiter dandum est ebriis deficientibus, nisi constet esse in mortali, Lohn. Gob. *n.* 832. 892. Item vulneratis in duello, si post illud superfuit tempus pro contritione, quod in dubio est præsumendum, Kon. Laym. Tamb. Lohn.

2111 §. 6. In dubio, an puer vel quicumque alius æger unquam sit usus ratione, ungendus est, quia hoc Sacramentum non est tantum ad peccata, & peccati pœnas tollendas, sed etiam, ne æger in agone tentationibus succumbat, & ut, si ita expedit, sanitati restituatur, Zamb. J. Sanch. Dian. Aversf. Rayn. *n.*10. Schild. *tr.*6. *c.*6. Hinc etiam dari debet illi ægro, qui in articulo mortis baptizatur, Rich. Palud. Silv. Suar. Henr. Zamb. Dian. Rayn. *n.*6. Castr. *tr.*26. *pun.*6. *n.*9. Saltem sub conditione, si post Baptismum peccarit, inquiunt Leand. & Dicast. *n.* 156. sed secundum dicta *n.* 2102. opus non est conditionem illam addere. Item dari debet in omni alio dubio, v. g. an sit in mortali, an adsit periculum mortis, quia in extrema necessitate præsumendum est in favorem hominis, pro quo instituta sunt Sacramenta, Chapeav. Lohn. Schild. *supra*.

2112 §. 7. Si peste infectus non possit recipere aliud Sacramentum tenetur Parochus per se vel per alium ei ministrare Unctionem etiam cum periculo contagii, ut colligitur ex dictis *l.* 3. *p.* 1. *a n.*755. tum enim est gravissima necessitas Parochiani, forte constituti in mortali, quo per hoc Sacramentum liberari potest; vel si in mortali non sit, poterit accipere vires ad resistendum Dæmoni & feliciter emigrandum, Suar. aliique communissime cum Card. *in* 1. *crisi d.* 76. *c.* 3. Idem est, si infectus receperit Sacramentum Pœnitentiæ sed non Eucharistiæ, quamvis enim tum non sit in extrema necessitate, tamen est in gravi, in qua etiam tenetur subdito subvenire Parochus, secundum dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 755. potuit enim penitentia fuisse defectuosa, quæ per hoc Sacramentum per accidens supplebitur in ordine ad causandam primam gratiam.

2113 §. 8. Aliqui, ut se Christo a Patre derelicto, & sine Sacramentis morienti conforment, renuunt etiam hoc Sacramentum suscipere, sed recte ostendit Rayn. *n.* 15. hanc esse apertam deceptionem Diaboli, qui hominem supernaturali hoc auxilio destitutum devorare quærit. Quamvis autem, si æger receperit Sacramenta Penitentiæ,& Eucharistiæ, S.Th. Aversf. *f.*9. Rayn. *n.*6. & alii communiter dicant non esse obligationem sub peccato suscipiendi hoc Sacramentum, tamen esse obligationem suscipiendi docent Mag. P. Sot. Turr. Gonett. *hic c.* 3. *q.* 1. hinc *Syn. Colon.* anni 1662. *c.* 3. §.5. vult, ut nolens suscipere careat Ecclesiastica sepultura. Licet autem Parochus sentire vellet cum prima sententia, tamen, si æger petat, tenetur ex justitia & sub mortali ministrare, quia hoc Sacramentum est magnæ utilitatis, & illud ministrare spectat ad officium, quod Parochus in se sumpsit, habetque Parochianus jus ad illud petendum, & suscipiendum, Suar. Card. *sup.* Aversf. *f.*10. *& alii*. Inde tamen male inferunt aliqui obligationem etiam sub mortali suscipiendi: nam Parochus peccaret mortaliter, si toto anno extra Pascha nollet Parochiano suo ministrare Eucharistiam, hic tamen, si non sumat, non ideo peccat. Concludit Illſ. *nu.* 15. quamvis nullum extet illius recipiendæ præceptum, tamen vix posse omitti sine veniali, propter aliqualem saltem negligentiam.

2114 §. 9. Arr. & Gob. docent contra alios apud Busemb. licitum esse Parocho ferre Sacrum Oleum ad domum suam, quando probabiliter credit se noctu vocandum: intellige, si alias foret periculum, ne forte sero veniret.

2115 §. 10. Dicast. *t.*3. *n.*150. dicit se vidisse a viris non indoctis ministrari Unctionem mediante argentea virgula, etiam extra tempus pestis: sed quamvis hoc non obstet valori, tamen Aversf. *f.* 4. dicit fore mortale, si extra tempus pestis fiat, quia est in re notabili contra universalem consuetudinem Ecclesiæ.

2116 §. 11. Quamvis sit gravis obligatio in administratione hujus Sacramenti, utendi habitu, idest, superpelliceo, & stola, attamen in necessitate posset ministrari sine habitu.

§. 12. Unctio oculorum incipit ab oculo dextero, similiter 2117
a dextra aure, manu, pede, &c. nec tota forma est enuntianda, prius, quam utrumque membrum sit inunctum: satis autem est unctionem fieri in palpebra oculi, in labiis, &c. Secundum Rit. Rom. manus exterius unguntur presbyteris, reliquis autem interius: secundum *Agend. Colon.* unguntur mannum palmæ tam Sacerdotum quam laicorum. Pedes unguntur in planta, quia hac præcipue ambulamus. Rit. Rom. dicit inunctionem renum omitti etiam in viris, *quando infirmus commode moveri non potest*. *Agenda Colon.* ait, *renum inunctio propter honestatem tam in viris, quam in mulieribus fere omittitur, eorumque loco pectus circa regionem cordis S. Oleo liniri solet*, quod intellige de viris, maxime cum Rit. Rom. dicat *sive in mulieribus sive in viris alia corporis pars pro renibus ungi non debet*. Nec est de valore, ut ungatur uterque oculus, utraque auris, &c. sed satis est ungi unum ex illis organis: item de valore non est ut isto ordine ungantur sensus, aut ut in formam crucis: qui tamen aliquid horum negligeret, peccaret, etiam graviter pro qualitate transgressionis. Si ungatur pars corporis infecta lepra vel gangræna, expedit oleum, ne totum inficiatur, accipere calamo vel festuca, & applicare pollici.

§. 13. Populus dedoceri debet sequentes errores. 1. Quod 2118
inunctus citius sit moriturus: imo recte notat Bell. *de arte bene moriendi l.* 2. *c.* 8. causam, cur multi ægri non convalescant, esse, quod tam tarde petant Extremam Unctionem: hinc Syn. Colon. *c.* 1. dicit suscipiendam, *quando est verisimile mortis periculum propter infirmitatem*. 2. Quod inunctus non possit condere testamentum, nam per hoc Sacramentum nullius rei vel dispositionis fit incapax. 3. Quod inunctus, si convalescat, peccet, si incedat nudis pedibus. Et has aniles fabulas vide fuse rejectas apud Rayn. *a n.* 3.

§. 14. Per *peccati reliquias*, quas Trid. *c.* 2. dicit hic ab- 2119
stergi, multi apud Aversf. *f.* 6. putant intelligi sola venialia, sed improbabiliter, inquit Bell. *hic c.* 8. nam S. Jacobus dicit, *si in peccatis*, simpliciter & forma habet, *quidquid deliquisti*: ergo male restringitur ad venialia: hinc dicendum cum S. Th. *in suppl. q.* 30. *ar.* 1. Bellar. Aversf. Arcud. *c.* 8. intelligi, partim peccata, etiam mortalia, inculpabiliter non remissa per priora Sacramenta, vel commissa post illa, si nunc ignorentur, partim pœnas peccatorum, & speciatim languorem vel anxietatem relictam, post peccatum, ideoque S. Jacobus ait, *alleviabit eum Dominus*.

§. 15. Quamvis Rit. Rom. dicat ex generali Ecclesiæ consue- 2120
tudine observandum esse, & forte sit obligatio, sed sub veniali tantum, inquit Aversf. *f.* 9. ut si tempus & infirmi conditio permittat, Penitentia & Eucharistia ante Unctionem suscipiatur, tamen de hoc nullum est præceptum, & exempla multa de suscepto post Unctionem Viatico refert Rayn. *n.*12. Et saltem si infirmus aliquanto tempore supervivat, & iterum petat Viaticum, debet ei administrari; ac quoties voluerit, est pro Confessione audiendus, & absolvendus, Synod. Colon. *c.* 3. §. 6.

§. 16. Rit. Rom. habet, vas, quo asservatur hoc oleum 2121
esse argenteum aut stanneum: item si oleum deportetur ad ægrum, ob effusionis periculum posse deferri in lana bombycina. Denique si periculum sit, ne infirmus decedat, antequam fiant omnes unctiones, cito ungantur sensus, & forma sic proferatur, *per istas SS. Unctiones, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per visum, gustum, &c. deliquisti*. Deinde si adhuc supervivat, repetantur Unctiones singulorum sensuum, & addantur orationes prætermissæ: si vero, dum inungitur, decedat, presbyter ultra non procedat, & prædictas orationes omittat. Quod si dubitet, an vivat, adhuc Unctionem prosequatur sub conditione pronuntiando formam, *si vivis, per istam S. Unctionem, &c.* ita Rit. Rom.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis. 2122

DUBIUM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia?

„ Resp. I. Ordo est Sacramentum, quo traditur potestas circa Eucharistiam rite administrandam. Ordines universim sunt septem, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rursus est duplex, Minus, & Majus, sive Episcopatus: Unde quidam octo numerant. Prima vero tonsura non est Ordo, nisi late, sed tantum dispositio ad Ordines, per quam quis fit Clericus & capax beneficii Ecclesiastici, ac privilegiorum Clericalium. Ex his tres posteriores dicuntur Majores sive Sacri, ob annexum votum solemne castitatis (etsi ordinatus, per gravem metum, vel nimiis blanditiis, & importunitate parentum probabiliter eo non teneatur, nisi sponte ratificaverit, Suar. *d.* 29. Azor. Fill. *t.* 10. *c.* 4. *q.* 3. Kon. *n.* 150. Bon. *de matr. q.* 3. *p.*9.) Reliqui Minores, quos cum Vasq. alii Sacramentum esse negant, alii cum Bellar. Kon. Fill. &c. communius & probabilius affirmant. Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis. v. Fill. *t.*9. *c.*1. Bon. *d.* 8. *q.* 1. „

„ Resp. II.

Resp. II. Materia remota Ordinum, est aliquod instrumentum, traditum ordinandis in signum potestatis spiritualis. Proxima, est ejusdem traditio & acceptio, cujus contactum physicum & immediatum, etsi non esse essentialem aliqui probabiliter doceant cum Sa, Henr. Reg. Laym. Dian. *p.3.t.4. R.185.* & aliis, quos citat; contrarium tamen communius est ac tutius, ut altera saltem manu tangatur: imo ex praecepto, ad scrupulum vitandum, utraque manu, & quidem omnia v. g. calix cum patena, haec cum hostia, ut docet Fill. idque simul cum prolatione verborum Episcopi, V. Laym. *l.5.t.9.c.5.* Bon. *d.8.q.1.p.3.* Dian. *p.8.t.1.* R. 40. & 42.

Resp. III. Ostiarius ordinatur traditione clavium Ecclesiae, Lector, libri Lectionum; Exorcista, libri Exorcismorum; Acolythus, ampullarum vacuarum, vel saltem unius, & Candelabri cum Cereo extincto, quia ejus est praeparare lumen, vinum, & aquam ad Missam; Subdiaconus, traditione Calicis vacui, cum vacua patena superposita, quia illius est haec ad Missam praeparare; Diaconus, impositione manus, & traditione libri Evangeliorum, quia ejus est catechizare, cantare Evangelium, & cum facultate Parochi praedicare, baptizare, Eucharistiam dare, *v. sup.* Sacerdos traditione calicis cum vino, & patenae cum pane, addita forma, qua datur potestas sacrificandi, deinde impositione manus, addita alia forma, qua datur potestas, remittendi aliis peccata. V. Fill. *t.9. c.2.* Reg. Bon. Dian. *p. 3. t. 4.* R. 186. 187. 188. & *p. 8. l. c. Ex d. resolves*.

I. Potest Episcopus extra Dioecesim suis subditis conferre primam tonsuram, quia non est Ordo, Bon. & alii 4. cum Dian. *p. 4. t. 4.* R. 143. contra Barb. Sanch. &c.

II. Quando dubium occurrit, an Ordo sit vere collatus, v g. quia materia fuit dubia, iterari potest, & debet sub conditione: Quando vero sunt rationes utrinque probabiles pro nullitate, & validitate, ait Dian. *p.5. t.3.* R.47. ex Gran. posse iterari sub conditione, imo debere, si sit Episcopalis vel Sacerdotalis, v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa Sacra, aut illud instrumentum, in cujus porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediate tetigit patenam, sed non hostiam. Eum vero, qui non tetigit Calicem, & patenam, dum forma proferebatur, sed paulo post, posse quidem ad majorem animi sui quietem sub conditione iterum ordinari, non tamen esse necessarium, docet Lug. *resp. mor. l. 1. d. 33.* Recte autem notat Dian. *l. c.* etiamsi quis timeat, ne invalide ordinatus sit, aut non recordetur se tetigisse Sacra vasa, aut non tetigisse imaginetur, non illico iterandum esse Ordinem, cum sola oblivio vel etiam timor non sufficiat ad prudens ac rationabile dubium vel probabilitatem.

Resp. IV. Episcopus non potest ordinare nisi subditos, vel ratione originis (si scil. in ejus Dioecesi sint nati) vel ratione domicilii, voluntate isthic perpetuo habitandi, vel ratione beneficii in sua Dioecesi existentis, Dian. *p. 8. tr. 2.* R. 8. Laym. Praep. & ceteri comm. Quocumque autem horum modorum sint subditi, licite eos ordinat, ut habetur *in cap. Cum nullus, de tempor. ordin. in 6.* & ex communi Henr. Less. *l. 2. c. 34. d. 19. Unde resolves:*

I. Qui in una Dioecesi est natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, a quovis trium istorum Episcoporum potest Ordines vel dimissorias accipere, Praep. *q. 1. d. 14.* Laym. *c. 9.* Dian. R. 8. & 9. ubi cum Aversa & *alii 3.* contra Barb. dicit, etsi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, posse alterum ab alio accipere.

II. Potest quis ordinari ut originarius, ubi ipse vel pater ejus est natus, Barb. Zerola, Aversa & alii 9. cum Dian. R. 12. Non tamen potest ordinari ab Episcopo, in cujus Dioecesi natus est fortuito, v. g. quia mater ibi itineris vel negotiorum causa degebat, quia non contrahit ibi civilitatem originis sed ubi parentes domicilium habent; ibi enim natus esse censetur, Sanch. & alii 7. cum Dian. *ref.* 11. contra Hurt.

III. Qui in diversis Episcopatibus habet duo domicilia, in quibus aequaliter (etsi non mathematice) habitat, potest ab utriuslibet loci Episcopo ordinari, quia utrique est subditus ratione domicilii, Praep. *l.c.* Sanch. Aversa &c. cum Dian. R. 10. ejus tamen filius ab illo tantum, in cujus Dioecesi natus est: quod si fortuito extra utriusque Dioecesim sit natus, ab utrovis potest ordinari, quia uterque censetur ejus Episcopus originis, cum non sit potior ratio de uno, quam de alio, Praep. Dian. *l.c.* Natus autem ex fornicatione, matris potius, quam patris domicilium sequitur, Praep. Dian. R. 18.

IV. Qui plura habet in diversis Dioecesibus beneficia, potest a quolibet illorum Episcoporum ordinari, Garzia, Praep. *l. c.* Dian. R. 25.

V. Studiosi qui in universitate habitant (etiam ultra decennium) animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeo ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt. Imo si isthic ducant uxorem, nec filii eorum: sicut enim is non dicitur Episcopus domicilii respectu patris, ita nec Episcopus originis respectu prolis, quae nata fingitur in domicilio patris, Dian. R. 15. & 17.

A D D E N D A.

2123 **Q**Uaest. 314. *Quinam hic sint haereticorum errores, & quae doctrinae Scripturae ac Conciliorum?* R. §. 1. Praecipuus error est Lutheri, Illyrici, Kemnitii, & aliorum, qui negant Ordinem esse Sacramentum, uti refert Bellarm. *T. 3. controv. de sacr. Ordinis c. 1.* sed Ordinem esse vere & proprie Sacramentum a Christo institutum, de fide est ex Trid. uti referam *n.* 2129. ac clare colligitur ex Scripturis: ad Ephes. 4. *v. 11.* & 1. *ad Timoth. 1. v. 6.* aliisque locis apud Bellarm. *cap. 2.* qui sequentibus capitibus idipsum fuse probat ex traditione SS. PP. & ratione ipsa: breviter Avers. *de Ordine q. 1. s. 1.*

§. 2. Ordinationem Ministrorum Ecclesiae spectare ad laicos 2124
vel ad Magistratus politicos docuerunt Vvicl. Huss Luth. Calv. aliique sectarii, ut refert Bellarm. *tom. 2. lib. 1. de Clericis c. 2.* qui *c. 3. & seqq.* ac post eum Avers. *q. 3. s. 1.* evidenter ostendunt id a Christo commissum esse Apostolis, Episcopis, aliisque auctoritatem spiritualem habentibus in Ecclesia. Quod autem alii dixerunt, etiam mulierem esse capacem Ordinum, videri potest confutatum apud Dicast. *de Ordine dub. 19.*

§. 3. In hoc Sacramento carpunt praecipue haeretici, quod pro 2125
SS. Ordinibus requiramus caelibatum, sed Bellarm. *sup. de Cleric. c. 18. & 19.* ostendit caelibatum illum antiquitus & jure Apostolico merito annexum esse SS. Ordinibus: similiter obligationem continentiae esse antiquissimam, ostendit Avers. *q. 4. s. 5.* ab ipsis usque adeo Apostolis: convenientiam autem exponit *s. 6.*

§. 4. Duo praeterea in hoc Sacramento arguunt haereti- 2126
ci, nempe Unctionem & tonsuram; sed Unctionem esse antiquissimam caeremoniam Ecclesiae Christi; ostendit Bellarm. *t. 3. de Sacr. Ordinis c. 12.* Tonsuram autem esse pariter antiquissimam, & in Ecclesia semper usurpatam, ostendit *tom. 2. l. 2. de Monachis c. 40.*

§. 5. Fuit etiam error aliorum, qui dixerunt simplices Sacer- 2127
dotes posse idem, quod possunt Episcopi, nec hos esse illis superiores: sed oppositum est de fide ex Trid. *uti referam n.* 2129. potestque veritas catholica videri late probata a Bellar. *t. 2. l. 1. de Clericis c. 14. & 15.* Econtra tamen audiendi etiam non sunt alii, qui plus aequo tribuunt dignitati Episcopali, & putant dedecere Episcopum, ut aliquando hostiam a simplici Sacerdote consecratam sumat, hos enim recte arguit S. Hieron. & post eum Rayn. *in Heter. T. 16. s. 1. pun. 13. n. 10.*

§. 6. Florentinum *post sess. ult.* in Decret. Eug. IV. ad Arme- 2128
nos de hoc Sacramento ita docet: *Sextum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per Calicis cum vino, & patenae cum pane porrectionem. Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua supposita traditionem; & similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma Sacerdotis talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c.*

§. 7. Trid. *sess.* 23. doctrinam catholicam de Sacramento Or- 2129
dinis proponit per hos 8. Canones: 1. *Si quis dixerit non esse in novo testamento sacerdotium visibile & externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi, & offerendi verum Corpus, & Sanguinem Domini, & peccata remittendi, & retinendi, sed officium tantum, & nudum ministerium praedicandi Evangelium, vel eos, qui non praedicant, prorsus non esse Sacerdotes, anathema sit.* 2. *Si quis dixerit praeter sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios Ordines, & majores, & minores per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit.* 3. *Si quis dixerit Ordinem, sive sacram Ordinationem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quemdam eligendi Ministros verbi Dei, & Sacramentorum, anathema sit.* 4. *Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe Spiritum Sanctum, aut per eam non imprimi characterem, vel eum, qui Sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse, anathema sit.* 5. *Si quis dixerit sacram Unctionem, qua Ecclesia in sancta Ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam & perniciosam esse, similiter & alias Ordinis caeremonias, anathema sit.* 6. *Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris anathema sit.* 7. *Si quis dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi, & ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem, vel Ordines ab illis collatos sine populi vel potestatis saecularis consensu aut vocatione irritos esse, aut eos, qui nec ab ecclesiastica, & canonica potestate rite ordinati, nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse Verbi, & Sacramentorum Ministros, anathema sit.* 8. *Si quis dixerit Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos, & veros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit.* Atque ex jam dictis supponendum est cum Theologis, & Aversa *hic q. 2. s. 1.* contra multos canonistas ad valorem Ordinis requiri materiam, & formam, nec posse solo verbo conferri a Papa dicente v. g. *Esto Sacerdos.*

§. 8. Adhuc notanda sunt seqq. 1. Materia remota hujus Sa- 2130
cramenti sunt instrumenta, quae traduntur; proxima est eorum traditio, vel in quibusdam Ordinibus, materia remota sunt manus Episcopi, proxima est illarum manuum impositio. 2. Multiplices ab initio Ecclesiae fuerunt manuum impositiones, uti retuli *l. 6. p. 1. n.* 381. quod advertendum est pro explicandis variis Canonibus Conciliorum, & dictis SS. PP. 3. In Ordinatione presbyteri apud latinos est duplex manuum impositio. De

prima,

prima, quæ fit ad Tractum ante Evangelium, sic habet Pontificale Romanum: *Pontifex imponit simul utramque manum super caput cujuslibet ordinandi successivè, nihil dicens, idemque faciunt post eum omnes Sacerdotes, qui adsunt*. De *secunda*, quæ fit post communionem, sic habet: *Pontifex cum mitra sedens super faldistorium ante medium Altaris imponit ambas manus super capita singulorum coram eo genuflectentium, dicens: Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, &c.* 4. Forma hujus Sacramenti sunt verba, quibus significatur traditio potestatis respondens Ordini, qui confertur, uti patet ex jam dictis.

Objic. Florentinum non assignat manuum impositionem pro materia ullius Ordinis apud Latinos: ergo perperam hoc asseritur. R. n. conf. Mens Florentini non fuit tradere materias, & formas adæquatas omnium Sacramentorum, nam certum videtur, quod secunda manuum impositio, & forma illi respondens sit de essentia Presbyterii apud Latinos, uti communissime Auctores cum Dic. *hic nu.* 145. Item ad materiam partialem Diaconatus communiter requirunt Auctores etiam impositionem manus Episcopi, & tamen de his non meminit *Florent.* uti nec de benedictione chrismatis confirmandorum, quæ tamen secundum dicta l.6. p. 1. n. 374. requiritur ad valorem. Item non meminit de intentione Ministri, nec de consensu suscipientis Sacramentum, quæ etiam secundum ibidem dicta n.54. & 166. requiruntur ad valorem Sacramentorum. Itaque secundum Lug. *de Sacram.d.9.n.*121. Dicast. *hic n.*191. Florent. tantum voluit dare exempla in unoquoque Sacramento; vel potius secundum Bellarm. *de Ordine c.9.* voluit ea tantum tradere, quæ Armeni poterant ignorare, aut in quibus forte errabant: de manuum autem impositione non dubitabant, sed forte de eo, an apud Latinos opus esset omnibus istis aliis materiis. Addit Amic. *de Sacr. d.* 2. *nu.* 66. ideo potius assignasse aliquas alias materias quam impositionem manuum, quia illæ aliæ materiæ erant expressius, & clarius significantes potestatem, quæ traditur: econtra impositio manuum est materia magis indifferens, & communis pluribus Sacramentis.

2131 *Q.* 315. *Cum unica sit Ecclesia, quæ habere debet ubique eadem Sacramenta, quomodo fiat, quod Ecclesia Græca, & Latina non utantur eisdem materiis Ordinum?* R. Presbyteratus, & Diaconatus apud Græcos conferuntur per solam impositionem manuum, apud Latinos autem Presbyteratus præter impositionem manuum requirit traditionem patenæ cum pane, & calicis cum vino, ut constat ex dictis: similiter Diaconatus requirit etiam traditionem libri Evangeliorum, ut postea dicetur. Inde oritur difficultas, quomodo apud Græcos, & Latinos sit idem Sacramentum Ordinis: de quo licet aliquid dixerim l. 6. p. 1. n. 16. tamen hic res ista magis explicanda est. Variæ autem sunt opiniones Auctorum.

2132 §. 1. Non nemo putavit etiam apud Græcos requiri, ut pro Presbyteratu tradantur patena, & calix, &c. favetque Tann. *de Sacram. d.7. q.2. dub.3. &* 4. putans semper in omni Ecclesia fuisse, & adhuc esse opus adhibere utramque illam materiam, additque cum Henriq. olim v. g. quando S. Stephanus ordinatus est Diaconus, pro libro Evangeliorum, quæ necdum scripta erant, traditam fuisse cartam continentem mysteria quædam evangelica. *Contra* est, nam Bellarm. *c.9.* Arcud. *de concord.Eccl.occid.& orient. l.6.c.3.&* 4. Amic. *de sacr. d.2. sect.* 4. recte ostendunt ex Conciliis, & PP. olim per manuum impositionem ordinatos esse Presbyteros, & Diaconos: Lugo autem *de Sacr.d.2.sect.*5. testatur se vidisse Romæ, quod sciente, & consentiente Papa ordinati sint presbyteri Græci a Græcis Episcopis per solam manuum impositionem cum hac forma. *Divina gratia, quæ semper infirma sanat, & quæ desunt supplet, creat, seu promovet Titium venerabilem Diaconum, in Presbyterum*: neque de valore talis ordinationis dubitatum est in Florentino, neque Latini quidquam ideo objecerunt Græcis, imo sic ordinati in Ecclesia Græca hodiedum assumuntur ad Latinam, fiuntque Archiepiscopi, & Cardinales. Præterea In Constitutione Clem. VIII. de qua dixi nu. 2092. habetur: *Insuper S. D. N. constituit Romæ habendum esse Episcopum Græcum Catholicum, qui Græcos Episcopis Latinis Italiæ, & Insularum adjacentium subjectos ab Episcopo Græco ordinari volentes, cum illorum dimissoriis ad id tantum concedendis ritu Græco ordinet*. Addit Amicus *n.* 37. & 75. omnes materias, & formas Græcorum a Sacra Congregatione sub Urbano VIII. confirmatas esse: ex quibus infert cum Lugo *n.*85. Dicastil. *de Sacram. d.*1. *n.*363. non posse nunc nisi temere dubitare de valore talis Ordinationis: & Palav. *n.* 74. ex aliis absurdis, quæ ex opposita sententia sequerentur, judicat esse certum, quod Græcorum ordinationes valeant.

2133 §. 2. Gravina, & Gonet. *de Sacr. d.* 1. *n.* 79. dicunt Græcos ordinari per contactum mediatum patenæ cum pane, & calicis cum vino, ac consequenter etiam libri Evangeliorum, quia debent attingere Altare, quo in hæc sunt, atque ita mediate hæc tangunt: sufficere autem contactum mediatum docent Auctores plurimi, nam vinum in calice etiam mediate tantum attingitur. *Contra est*, nam licet probabile sit sufficere talem contactum mediatum panis, & vini, si nempe immediate attingantur patena, & calix tanquam vasa instituta ad continendum illa, tamen in æstimatione prudentum aliquis non dicitur simpliciter tangere panem, vinum, librum Evangeliorum, per hoc quod attingat Altare, in quo ista sunt: nec enim sufficit qualiscumque mediatio tactus, alioquin qui templum tangeret, diceretur etiam attingere illa, quæ sunt in templo.

§. 3. P. Marchantius *in Trib. to.3. tr.6. tit.6. q.3.* putat materiam essentialem Presbyterii semper fuisse, & etiamnum esse utramque impositionem manuum, traditionem autem patenæ, & calicis esse partem tantum integralem illius materiæ, cui tum adjungatur forma moraliter adhuc cadens super primam impositionem manuum. *Contra est*, ergo latinus valide ordinaretur, qui nec patenam nec calicem attingeret, quod præter *Marchant.* nemo jam audet dicere. 2134

§.4. Dicendum est cum Inn.IV. *Serar. Arcbud. Bellar. Lugo, Amic.* quos citat & sequitur Dic. supra n. 370. item cum Aversa *q.2. s.*1. Arr. *de Sacram. d.6. s.*2. Haun. *l.4. n.* 530. Palav. *n.* 75. Bosco *hic sect.* 2. *concl.* 1. aliisque plurimis, Christum tantum in genere determinasse materiam, & formam Ordinum, volendo fieri per signa & verba repræsentativa potestatis conferendæ, reliquisse autem ulteriorem determinationem Ecclesiæ tanquam habenti publicam auctoritatem circa res sacras, quæ pro Græcis Presbyteris determinavit manuum impositionem cum sua forma, pro Latinis, saltem posterioribus temporibus, etiam traditionem patenæ cum pane, & calicis cum vino. Est tamen in utraque Ecclesia idem Ordo a Christo institutus, nec ab Ecclesia variata est Christi institutio, quia Ecclesia retinet utrobique signa, & verba repræsentativa potestatis, quæ confertur. Et idem videtur dicendum de Extrema Unctione, uti insinuatum est n. 2092. tenetque Dicast. supra n. 371. & pluribus de Extr. Unct. dub.3. & 4. eo quod etiam in hoc Sacramento materia, & forma non fuerit ultimo determinata a Christo. 2135

§. 5. An Presbyteratus futurus esset validus, si Græci ordinarentur per traditionem patenæ & calicis, Latini vero per solam impositionem manuum, aut si Ecclesia nunc institueret unum signum utrique Ecclesiæ commune, dixi l. 7. p. 1. n. 16. in *Instantia* 1. ubi in *Instantia* 2. explicavi, cur Latinus valide ordinetur per formam Græce prolatam, attamen invalide per materiam in Græca tantum Ecclesia usitatam. 2136

Q. 316. *An presbyterium apud Latinos sine prima manuum impositione collatum sit certo validum?* R. §.1. Negat S. Bonav. *in* 4. *dist.* 24. *p.* 2. *art.* 1. *qu.* 4. ubi docet per eam impositionem imprimi characterem; imo in ea sola videtur constituere materiam presbyterii. *Nec obstat*, quod Tann. hanc sententiam vocet falsam, improbabilem, & erroneam, *nam* imprimis P. *Marcb.* hanc *Tann.* censuram vocat parum modestam, si non insolentem. Deinde credibile est *Tann.* censurare eam sententiam, in quantum a materia excludit traditionem patenæ cum pane, & calicis cum vino, quam *Florent.* ponit pro materia: hinc *Tan.* pro ratione ait, *quia est contra Florentinum*. Presbyterium sine prima manuum impositione collatum esse certo validum negat etiam Marchant. *in Trib. to.3. tr.6. tit.6. q.3.* dicens esse sententiam sequacium *S. Bon.* & addit utramque impositionem manuum, primam, & secundam esse essentialem, licet admittatur traditionem patenæ, & calicis etiam esse materiam partialem. Idem negat Hallier. apud Gob. *t.8. n.93.* dicens usque ad annum Christi 157. per solam impositionem manuum collatos esse Ordines, postea adjunctam esse traditionem patenæ, ac calicis tanquam materiam integralem de præcepto adhibendam, essentialem autem materiam esse primam manuum impositionem, Lugo *de Sacr. d.* 2. *nu.* 90. dicit quidem esse materiam tantum integralem, postea tamen loquitur dubie: hinc Arr. *de Sacram. d.6. n.3.* Platel. *p.5. n.*1004. Tamb. *l.7. c.5. §.1. n.3.* Bosco *d.* 10. *sect.* 2. *n.* 103. & alii dicunt *Lugonem* tenere, quod sit materia essentialis, & propter hanc *Lugonis* auctoritatem dicit *Arr.* non audere se sententiam illam improbabilitatis arguere, *Bosco* dicit defendi posse cum aliqua probabilitate, Avers. *qu.* 2. *s.* 8. pro eadem sententia citat etiam *P. Sot. Arcud. Becan.* Proponam argumenta utriusque, cum responsionibus, quæ communiter afferuntur. 2137

§. 2. Argumenta pro sententia negante presbyterium, sine prima manuum impositione collatum, esse certo validum, sunt seqq.

1. Ex S. Ambrosio in Epist. 1. ad Timotheum cap 4. ubi ait, *Manus impositiones verba sunt mystica, quibus ... accipiens auctoritatem ... ut audeat vice Domini sacrificium Deo offerre*, ubi patet eum loqui de prima impositione, nam per secundam non accipitur potestas sacrificandi, sed tantum absolvendi a peccatis. *Resp.* forte antehac tempore S. Ambr. contulit Ecclesia Latina per primam manuum impositionem, quæ etiam tum habuerat propriam formam, quæ forma cum nunc non usurpetur, signum est Ecclesiam substituisse traditionem patenæ & calicis cum forma sibi propria. 2138

2. *Concilium Carthaginense IV. Can.* 3. ait; *Presbyter, cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas juxta manus Episcopi super caput illius teneant, Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus manum super caput ponat*. Manus autem impositio est de essentia Diaconatus: ergo similiter presbyterii, maxime cum dicat *Episcopo eum benedicente*, idest, formam proferente. *Resp.* Conc. illud tantum refert ritus, quibus præparatur ordinandus ad presbyterium, uti notant S. Thom. Castrop. Illf. & alii: hinc idem S. Thom. & plurimi alii apud Illf. negant manuum impositionem esse de essentia etiam Diaconatus.

3. Ita clarum est in tota antiquitate presbyterium etiam apud Latinos collatum esse per primam impositionem manuum, ut ne-

ut nemo id negare possit, uti fatentur Bellar. & Vasq. quamvis postea addita sit traditio patenæ, & calicis, tanquam materia clarius expressiva potestatis conferendæ, sed non ideo Ecclesia priorem materiam reprobavit, aut exclusit ab essentia, cum ab Apostolis fuerit introducta, uti habet Greg. IX. cap. *presbyter*. De Sacramentis non iterandis, quod caput Lugo & alii multi cum Dicast. *n.* 158. intelligunt de prima manuum impositione: ergo cum hæc semel fuerit de essentia, nec sciatur desiisse esse, manet in possessione. *Resp.* uti *ad* 1, Et satis certum est ex Florent. traditionem vasorum esse materiam essentialem.

4. In aliquibus Pontificalibus non invenitur secunda impositio manuum sub iis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum*. *Resp.* Invenitur in Pontificali Romano, quod debet esse norma ceterorum, cum sua forma significante potestatem absolvendi, quæ tum accipiatur, nam dicitur, *Accipe*: ergo antecedenter necdum habuit, hæc autem potestas est pars presbyterii: ergo.

2139 §. 3. Argumenta pro sententia affirmante presbyterium sine prima manuum impositione esse certo validum, sunt seqq. 1. Ex Florentino, quod dicit, Sacramentum *sextum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem*. *Resp.* ex dictis n. 2130. Florentin. non voluisse assignare adæquatas materias Sacramentorum, nam etiam non facit mentionem secundæ impositionis manuum.

2140 2. Greg. IX. Cap. *Presbyter*, De Sacramentis non iterandis, sic habet, *Presbyter & Diaconus, cum ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos, caute supplendum, quod per errorem extitit prætermissum: suspensio autem manuum debet fieri, cum oratio effunditur super caput ordinandi*. Hinc videtur sequi, quod prima impositio manuum non sit essentialis, alioqui iterandum esset Sacramentum, quia potestas absolvendi, quæ datur per secundam impositionem, invalida est, si non præsupponatur potestas consecrandi Corpus Christi. *Respondent* Gonz. ad cap. cit. Pirrh. aliique plurimi, ibi agi de secunda impositione, quæ semper & sola potest suppleri, quamvis sit essentialis. *Nec obstat*, quod vocet ritum ab Apostolis introductum, *nam* cum Christus non determinasset in individuo materias Ordinum, potuerunt Apostoli, qui tum regebant Ecclesiam, manuum impositionem assumere tanquam materiam pro conferenda potestate absolvendi.

2141 3. Sensus communis DD. inter quos est expresse S. Th. *in* 4. *dist.* 24. *qu.* 2. *art.* 3. qui dicunt impositionem primam manuum esse cæremoniam tantum accidentalem, facit sententiam illam moraliter certam. *Resp.* sensum communem Doctorum non semper facere moralem certitudinem, sed attendendum, quales sint & quibus fundamentis innitantur, tam Doctores illi communiter ita sentientes, quam pauci contradicentes: dubium autem videtur hic manere, an auctoritas, & fundamenta communis sententiæ elidant probabilitatem auctoritatis, & rationum antea allatarum.

2142 4. Prima impositio manuum fit etiam per Sacerdotes, qui non sunt Ministri Ordinis, consequenter eorum impositio non est materia essentialis, cum hæc poni debeat vel a Ministro, vel a suscipiente: ergo nec prima impositio manuum Episcopi erit materia essentialis. *Resp.* n. conf. Impositio, quam faciunt alii Sacerdotes, habet aliam significationem, nempe receptionem ordinandi in statum, & numerum Presbyterorum: hanc significationem non habet impositio manuum Episcopi, nam ordinandus non recipitur in statum, & numerum Episcoporum: ergo debet habere aliam significationem practicam, quæ est causare in ordinando potestatem sacrificandi.

2143 5. Prima impositio non habet verba, quæ sint ejus forma: ergo non est materia. *Respondet* Lugo, verba, quæ proferuntur in traditione patenæ, & calicis, esse formam, quæ determinet etiam istam primam impositionem manuum, manet enim sufficiens moralis connexio per actiones, & cæremonias sibi succedentes ac connexas: sicuti multæ actiones intervenientes in coronatione Regis moraliter uniuntur per successionem ad invicem, & ultimo determinantur per impositionem coronæ, vel porrectionem sceptri, quæ in fine fit.

2144 6. Per traditionem vasorum sufficienter, & clarissime significatur potestas consecrandi: ergo dicendum est hanc in Ecclesia Latina esse substitutam. *Respondetur* n. conf. satis enim est dicere esse adjunctam, uti habent *Lugo*, & alii. Quod si argumentum valeret, nec secunda impositio essentialiter requireretur.

2145 §. 4. Omnibus consideratis censui cum aliis tribus Doctoribus licite repeti sub conditione ejusmodi ordinationem, quod & factum est anno 1702. Addo pro confirmatione, quod Lugo *in Resp. mor. l.* 1. *dub.* 1. loquens de Baptismo in capillis facto dicat: *Licet sententia negans valorem non æstimetur probabilis, nihilominus fore sufficiens motivum reiterandi, quia prudenter formidare possumus, ne forte sit probabile, quod sit invalidus, aut saltem, ne accedente judicio plurium Doctorum id successu temporis fiat probabile, & tum omnino esset obligatio iterandi*. Ibidem dub. 33. ait Lugo: *Si Sacerdos non attigerit vasa cum prolata forma, sed immediate post, quamvis possit quiescere in prima ordinatione sine reiteratione etiam conditionata, non tamen peccabit, si ad majorem animi quietem iterum sub conditione ordinetur: quod etiam Episcopus licite in gratiam ejus poterit facere: quamvis enim sententia* Caj. Sot. Rich. Nav. Zamb. *fuerit quod talis ordinatio sit invalida, est tamen nunc antiquata, nec amplius probabilis, propter illam tamen licita est reiteratio conditionata*; imo Granado *dicit propter eorum auctoritatem esse obligationem reiterandi*. Denique Gob. *in Exp. t.* 2. *n.* 381. cum aliis docet Baptismum esse licite iterabilem *propter dubium utcumque rationabile, seu non aperte vanum, futile & explodendum*; ista omnia hic valent: ergo licite reiterari potest hæc Ordinatio.

Q. 317. *Quid præterea sit notandum circa varias sententias in hac materia?* R. Post damnatam ab Inn. XI. prop. 1. quæ dicebat licitum esse in conferendis Sacramentis sequi sententiam probabiliorem relicta tutiore, etiam quando agitur de valore; in genere dicendum est, omnes istas sententias esse practice improbabiles, & damnatas, quæ a valore alicujus Ordinis excludunt aliquid, quod alia sententia probabilis requirit: istæ enim aliæ sententiæ non sunt moraliter certæ: ergo Sacramentum exponeretur periculo nullitatis. Et ut in particulari aliqua declarentur, 2146

§. 1. Certa videtur esse sententia, quod valeat consecratio Episcopi facta ab uno Episcopo ex dispensatione Apostolica, assistentibus duobus Sacerdotibus, uti constat ex praxi S. Greg. Mag. Greg. III. S. Pii V. quam confirmarunt Innoc. X. & Alex. VII. uti referunt ac docent Arcud. *De concord. Eccl. occid. & orient. l.* 5. *c.* 3 §. *ult.* Schild. *t.* 2. *n.* 117. Steph. *t.* 5. *p.* 7. *n.* 2. Card. *in* 2. *crisi diff.* 2. *n.* 502. Gorm. *de Sacram. d.* 5. *n.* 319. optime Pignat. *t.* 1. *conf.* 182. quamvis contradicant Castr. *tr.* 27. *pun.* 14. *n.* 13. & Aversf. *q.* 3. *s.* 2. §. *In hac re*: nam de tali consecratione ita resolvit S. Congr. 15. Decemb. 1657. *Quantum spectat ad Sacramentum, & impressionem characteris, fuisse validam: quantum vero spectat ad licitam executionem Ordinis, fuisse irritam, & inanem, & Episcopum ita consecratum, & respective consecrantem indigere absolutione, & dispensatione*. Quod autem S. Anacletus Papa decrevit, ut Episcopus non a paucioribus quam tribus Episcopis ordinetur, uti legitur in Breviario 13. Jul. item quod Pontificale Rom. dicit, *adsint duo ad minus Episcopi assistentes*, hoc præcepti est, si non dispenset Sedes Apostolica: & quamvis Dicast. *a n.* 268. putet Papam posse dispensare, ut etiam nullo presbytero assistente Episcopus ordinetur ab unico Episcopo, tamen sententia illa non est certa. Quod si Episcopus ab uno tantum Episcopo etiam assistentibus duobus Sacerdotibus consecraretur sine dispensatione Apostolica, Henao *post tr. de scient. media parergon* 11. dicit talem consecrationem probabiliter fore invalidam, ideoque Dian. Aversf. & alii apud Henao *n.* 1501. recte dicunt sub conditione esse repetendam. 2147

§. 2. Practice improbabiles sunt seqq. sententiæ. 1. Quod ad validam consecrationem Episcopi sufficiat sola manuum impositio, & non requiratur traditio, nec baculi pastoralis, nec annuli, nec libri Evangeliorum: possuntque Dic. *a n.* 110. & Illf. *n.* 25. de hoc videri. 2. Quod ad valorem Diaconatus sufficiat, vel sola impositio manuum, vel sola traditio libri Evangeliorum, & non requiratur utrumque simul, de quo videri possunt Aversf. *q.* 2. *s.* 6. & Dic. *a n.* 164. 3. Quod sufficiat prius post formam attingere vasa, ordinationem enim tunc esse invalidam docent *Caj. Rich. Nav. Gran.* & alii. 4. Quod ad valorem Ordinum majorum non requiratur, ut Ordinans ipse tradat materias. 5. Quod ad valorem Ordinum non requiratur contactus physicus saltem mediatus vasorum, seu instrumentorum &c. *Ratio* horum omnium est, quia sententiæ negantes talia requiri ad valorem non sunt moraliter certæ, sed tantum probabiles; oppositæ autem sunt tutiores: ergo non licet his relictis, sequi illas, *Card.* & alii, poteſtque videri etiam Aversf. *s.* 2. afferens Auctores, & rationes in utramque partem. 2148

§. 3. Quamvis Card. *n.* 511. dicat sententiam illam, quod ad valorem Subdiaconatus sufficiat traditio calicis vacui cum patena vacua, non esse damnatam nec prohibitam, & Castr. *p.* 4. *n.* 12. dicat esse certam, tamen quia Aureol. Medin. Tann. Viguer. Fill. *tr.* 9. *nu.* 45. Aversf. *s.* 5. Dicast. *num.* 186. dicunt etiam requiri traditionem libri Epistolarum, prior non est certa, adeoque est in praxi illicita. 2149

§. 4. Si calix, & patena, quæ traduntur pro Subdiaconatu & presbyterio, non sint consecrata, vel consecrationem amiserint, docent Silv. Forn. Dicast. *n.* 182. Castr. *nu.* 16. ordinationem fore invalidam, quia seclusa consecratione non sunt vasa sacra: ergo non videntur referri ad sacrificium; ergo nec erunt apta significare potestatem in ordine ad sacrificium. E contra Led. Sot. Sa, Henr. Bon. Fill. Leand. Dian. Senney, Sanch. *in Conf. l.* 7. *cap.* 1. *dub.* 2. *n.* 5. aliique communiter, & probabilius contradicunt, quia hoc nullibi præscribitur, & talis calix, ac patena satis per verba determinantur, ad hoc, ut referantur ad sacrificium: quod Tamb. *hic cap.* 3. §. 2. dicit esse moraliter certum respectu presbyterii, eo quod patena, & calix ideo requirantur, ut decenter tradantur panis, & vinum, quæ si immediate traderentur in manum, putat ordinationem fore validam: his tamen omnibus non obstantibus praxis hujus sententiæ est prohibita, quia ratio primæ sententiæ videtur esse satis probabilis. 2150

§. 5. Si in ordinatione Sacerdotis per errorem loco vini fuerit aqua tantum in calice, Henriq. P. March. Less. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 186. putant ordinationem esse validam, quia si dicamus, quod traditio materiæ hic sit necessaria, illa non defuit, cum adfuerit panis, sicut sufficit in Sacramento Pœnitentiæ pro materia unum peccatum, si alia sine culpa omittantur: si autem 2151

dica-

dicamus traditionem panis, & vini non esse necessariam, uti tenet *Less.* putans, quod traditio patenæ, & calicis sufficienter verificet formam, jam patet validam esse: sed Schild. *t.* 2. *n.* 144. Gob. *t.* 8. *nu.* 98. dicunt sub conditione repetendam, merito enim dubium est de valore: imo Dian. *in Comp. v. Ordinis Sacramentum n.* 6. merito dicit sententiam oppositam esse probabiliorem, ideoque sic ordinatum necessario esse sub conditione reordinandum.

2152 §. 6. Si quis tangat calicem & patenam, sed non hostiam, valet ordinatio, uti docent *Sot. Valent. Kon. Castr. Dian. Rhod. Dicast. Gob. Steph. Spor.* aliique communissime. 1. Quia Pontif. Rom. quod necessaria assignavit, non dicit de tangenda hostia, sed tantum de *cuppa calicis, & patena*, sic enim habet: *Pontifex tradit cuilibet calicem cum vino, & patenam superpositam cum hostia, & ipsi illam accipiunt inter indices, & medios digitos, & cuppam calicis & patenam simul tangunt, Pontifice singulis dicente, Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, &c.* 2. Quia sicuti tacto calice censetur tangi vinum in calice, ita tacta patena censetur tangi hostia in patena. Et hoc moraliter certum esse dicunt Præp *hic dub.* 10. *n.* 92. Castrop. *pun.* 4. *n.* 20. Dian. *p.* 10. *t.* 16. R. 88. Dicast. *n.* 205. Gob. *post n.* 108. addens absque nota superstitionis non posse asseri, quod tactus immediatus hostiæ requiratur: hinc sic ordinatum reordinari non debere sub conditione, dicunt Sanch. *in Conf. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 2. *n.* 9. Schild. *tr.* 2. *n.* 116. quidquid contradicant Bernal. & Faber apud Dian. supra, item Fernand. apud Gob. *nu.* 107. putantes requiri etiam ipsiusmet hostiæ contactum; hos enim improbabiliter loqui dicunt alii: *Busemb.* dicit saltem ex præcepto, & ad cavendum scrupulum, ut tangatur calix cum patena, & patena cum hostia.

2153 §. 7. Si presbyterandus attigerit calicem, & hostiam, non autem patenam, dubitarunt aliqui de valore talis ordinationis. 1. Quia *Florent.* dicit materiam hujus Sacramenti esse, per cujus traditionem confertur Ordo: confertur autem per traditionem etiam patenæ, uti patet ex dictis n. 2128. ergo etiam patena est materia hujus Sacramenti. 2. Quia Pontificale Rom. jam relatum diserte dicit *cuppam calicis & patenam simul tangi*. Oppositum tenent Auctores communiter. Quia tactus patenæ est propter hostiam, sicuti tactus calicis est propter vinum: ergo sicuti tacto calice censetur tangi vinum, sic a potiori tacta hostia sufficienter censebitur tangi tota materia necessaria: hinc Tamb. *hic c.* 3. §. 2. dicit sibi moraliter certum esse, quod instrumenta adhibeantur tantum ad decentem traditionem panis, & vini, ideoque si panis, & vinum traderentur immediate in manus ordinandi, fore validam ordinationem. 2. Cum secundum ante dicta sufficiat tactus calicis, & patenæ, non tacta hostia, multo magis sufficiet tactus ipsiusmet hostiæ. 3. Causa, ob quam præcipitur tactus instrumentorum est, ut illo tactu significetur potestas, & ministerium, significatur autem multo aptius per tactum hostiæ quam patenæ. Et hanc sententiam dicunt esse fere certam Vasq. Kon. Bon. Castrop. addit Gob. *a n.* 109. oppositam carere probabilitate: hinc *Schild.* supra dicit saltem non esse reordinandum, & ita etiam senserunt tres Doctores a me consulti; econtra alii duo Doctores judicarunt valorem esse dubium, & idem videtur velle Bassæus *tom.* 1. *v. Ordo n.* 2. nam dicit tutius esse immediate tangere & patenam, & hostiam, *ne ordinandus periculo se exponat non recipiendi Ordinem*. Itaque consideratis omnibus, & maxime propter dicta n. 2145. existimo valde consultum esse, ut Ordo talis sub conditione repetatur.

2154 §. 8. Si quis attigerit solum calicem, cui patena cum hostia est superposita, Præpos. *nu.* 95. dicit sibi videri practice certum, quod sufficiat, quia per modum unius traditur illud totum aggregatum e calice cum vino, & patena cum hostia: similiter Bosco *de Ordine n.* 177. dicit moraliter certum esse, nec oppositum esse probabile; sed Dian. *p.* 6. *t.* 8. R. 19. & Castr. *hic pun.* 4. *n.* 20. dicunt sententiam illam non esse certam, Dicast. *n.* 205. dicit talem in praxi reordinandum, quod tenendum est.

2155 §. 9. Si ordinandus una tantum manu, vel uno tantum digito tangat materiam, hoc sufficere ad valorem ordinationis, docent recte Sanch. *n.* 3. Præp. Avend. Aversf. *q.* 2. *f.* 2. Gob. *post n.* 108. *lit.* O, quia qui tangit una manu, simpliciter dicitur tangere, imo etiamsi solo ungue manus, uti habent Lugo, & Gob. *n.* 62. nam si solo ungue laceres vultum alterius, utique tu diceris eum tetigisse. Ratio ulterior est, quia non debemus dicere aliquid requiri ad essentiam Sacramenti, quando sine illo salvatur forma Sacramenti, & auctoritas Scripturæ, vel Ecclesiæ nos non cogit ad tale quid requirendum, Bosco *p.* 4. *de Sacram. d.* 10. *f.* 2. *n.* 164. Recte tamen notant Fill. *t.* 9. *n.* 39. & Busemb. supra contactum faciendum esse utraque manu, ex præcepto, ad scrupulum vitandum.

2156 §. 10. Sententia, quam *Platel.* hic innuit, nempe ad valorem presbyteratus sufficere, si Episcopus, in secunda impositione manuum pro conferenda potestate absolvendi a peccatis, unicam manum imponat, videtur esse reprobata, nam Pontificale Rom. expresse habet imponendam esse utramque manum, & auctores idipsum dicunt, veluti supponentes esse absolute necessarium. *Nec obstat*, quod Græci unicam manum dexteram imponant, *nam* ab illis ad Latinos non valet argumentatio, uti patet ex dictis a n. 2135.

2157 §. 11. Si Episcopus pro hac ordinatione Sacerdotis, ad absolvendum imponat manus tectas chirothecis videtur certo valere, 1. quia nullus alius tactus ab Ecclesia requiritur, imo Episcopus post primam impositionem manuum, quando jam debet manus presbyterandorum inungere, tum prius in Pontificali jubetur chirothecas deponere: ergo non obstat tactui in prima impositione, quod fiat cum chirothecis: ergo nec in secunda. 2. Græci imponunt manus presbyterandis interjecto pallio, teste Gob. *post n.* 108. *lit.* V. & sic dicuntur tangere caput ordinandi; ergo multo magis fieri poterit interjectis chirothecis. 3. Moraliter, & in communi hominum æstimatione ille dicitur tangere alterum, qui tangit manu habente indutam chirothecam, sicut dicor tangere hominem, quem licet indutum vestibus percutio: Et hoc moraliter certum esse dicit Gob. *lit. T.* idemque judicarunt duo Doctores a me consulti: hinc etiam Castrop. *pun.* 4. *n.* 20. fere certum esse existimat valere, si tangas calicem medio aliquo panno interposito, aut intermedio aliquo velo, inquit Aversf. *q.* 2. *f.* 2.

§. 12. Quoties aliquis tenetur rebaptizari propter certitudinem, probabilitatem, aut dubium de nullitate Baptismi, toties etiam tenetur reordinari Ordine Presbyterii, & Episcopatus, si velit in illis ministrare, ob periculum irreverentiæ Sacramenti, & salutis proximi. Si autem tantum probabile sit Baptismum fuisse invalidum, repetito Baptismo, & Presbyteratu non esset absolute opus repeti ceteros Ordines, quia probabile esset fuisse validos, nec ista pericula aderunt, quamvis essent invalidi, cum secundum dicenda nu. 2202. Presbyteratus illos suppleat, Gob. *a n.* 169. & alii. 2158

§. 13. Recte dicunt Bardi, & Gob. *n.* 206. raro esse prudens dubium de valore suscepti Ordinis: Et speciatim quoad illos, qui postea scrupulose timent, ne forte non bene, ne nimis cito vel nimis fero attigerint vasa, eo quod jam non sciant, nec possint recordari, aut imaginari an, quando & quomodo ista fuerint, recte notant Dian. Bardi, Busemb. Gob. *nu.* 207. ista omnia non esse prudentia motiva dubitandi, nam non tenemur, nec possumus recordari omnium, quæ agimus, aut egimus, & dum soliciti sumus pro hoc, vel illo in individuo bene faciendo, minus reflexe cogitamus de reliquis, & inde est, quod postea de his debite factis non possimus positivam rationem reddere; neque hoc requiritur, sed hoc ipso, quod sciveris, quid faciendum esset, & quidem sub mortali, suppone te fecisse, quamdiu non scis te non fecisse. 2159

Q. 318. *Quid addendum sit circa castitatem sacris Ordinibus annexam?* R. §. 1. Certum est, quod Clericus in majore aliquo Ordine constitutus obligetur ad castitatem, per se loquendo, ac communissime docent omnes cum Sanch. *de Matr. l.* 7. *d.* 29. Estque probabilius, quod non teneatur ex præcepto divino, S. Th. Scot. S. Bonav. Sanch. *d.* 27. Aversf. *q.* 4. *f.* 3. Dic. *n.* 361. contra alios, quod colligitur 1. ex Trid. *sess.* 24. *Can.* 9. *Si quis dixerit Clericos in sacris constitutos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, anathema sit.* 2. Ex usu Ecclesiæ, quæ etiamnum Græcis Sacerdotibus permittit Matrimonium, & quandoque etiam Latinis Subdiaconis. 2160

§. 2. An ea obligatio sit ex voto an ex præcepto Ecclesiastico, an ex voto, & præcepto simul, disputant AA. uti videri potest apud Aversf. *sect.* 3. Dic. *dub.* 26. Gob. *t.* 8. *a n.* 753. nam S. Th. Suar. Dicast. *n.* 386. Sanch. *d.* 27. *n.* 10. & apud hunc 59. Auctores, quibus accedunt *Card. Busemb.* & alii multi, dicunt obligationem illam esse immediate ex voto saltem tacito, & implicito, mediate autem ex præcepto Ecclesiæ, quæ præcipit hoc voveri. Econtra *Scot.* & alii 20. quos refert Sanch. *n.* 9. & sequitur *Aversa*, dicunt non esse ex voto, sed ex præcepto Ecclesiæ, quæ ex se obligationem illam annectat istis ordinibus. *Ratio* horum est, quia si quis nihil omnino scivisset de tali obligatione annexa, aut saltem si suscipiens talem Ordinem absolute noluisset se obligare, nihilominus obligaretur, & tamen non vovisset, quia votum non est sine voluntate, & consensu interno, uti omnes docent, cum sit lex privata, quam sibi ipsi quisque fert: ergo ea obligatio non est ex voto: hinc Castr. *t.* 27. *pun.* 17. *n.* 5. Kon. Bernal. Esparf. aliique dicunt esse, & ex voto, & præcepto quod præceptum innotescit saltem ex eo, quia Ecclesia tali ordinato prohibet Matrimonium. Alii dicunt esse vel ex voto, vel ex præcepto, idest, si quis in Ordinatione non obliget se ad hoc ex voto, dicunt Ecclesiam tum præcipere; si autem saltem tacite se voto obliget, putant non apponi præceptum Ecclesiæ; id enim tum videtur frustra. Quidquid sit, sive sit votum, sive præceptum, utrumque est ex eodem motivo religionis, hinc peccatum, quod Clericus in majoribus constitutus contra castitatem committit, est unicum sacrilegium contra virtutem religionis. Quamcumque autem sententiam teneas; dicendum est eum, qui suscepisset talem Ordinem ante rationis usum, non obligandum ad continentiam; sed posse inire Matrimonium, quia nec votum emisit, nec Ecclesia vult eum obligare, nisi factum ratum habet, Sanch. *d.* 30. Dicast. *dub.* 27. 2161

§. 3. Vix, aut ne vix quidem potest esse ignorantia castitatis Ordini sacro annexæ, quia ordinandus saltem confuse id cognoscit, hoc ipso, quod videat omnes sic ordinatos abstinere a Matrimonio: si quis tamen invincibiliter ignorasset hanc obligationem esse annexam, non teneretur ad castitatem, nec ex lege, nec ex voto, quia Ecclesia non intendit talem astringere, Kon. Castr. *n.* 12. contra Aversf. §. *Quinto*, qui putat obligandum ex lege Ecclesiæ. Culpabiliter ignorans tenetur ex lege, quia tenebatur examinare, quid connexum esset cum illo, quod voluntarie assumebat. Invalide ordinatum non teneri satis certum est, inquit Aversf. *sect.* 8. contra paucos alios. 2162

§. 4. In

2163 §. 4. Inductus ad Ordinem majorem per metum injustum, qui cadit in constantem virum, secundum Sanch. *d.*29. Dicast. *dub.* 2. *n.* 29. Spor. *t.* 1. *c.* 2. *n.* 57. & alios plures quam viginti, quos sequitur Aversf. *sect.* 8. & quibus videtur consentire Busemb. relatus l. 3. p. 1. n. 263. non obligatur ad castitatem, nec ad Horas, potestque sine dispensatione inire Matrimonium, si nolit in niu sacri Ordinis permanere, quia Deus non acceptat tale votum, neque Ecclesia censetur velle obligare sic inductum. Econtra secundum S. Anton. Sot. Castr. *n.* 13. aliosque apud Sanch. *n.* 4. & Aversf. tenetur, donec dispensetur, quia quamvis votum dicatur requirere plenam libertatem, tamen hæc tum censetur plena, quando est talis, qualis sufficeret ad peccandum mortaliter; hanc autem metus gravis non tollit: ergo talis metus non irritat de jure naturæ illud votum: ergo sicuti qui metu adactus jurat latroni solvere lytrum, tenetur ex vi juramenti, donec juramentum relaxetur, secundum dicta l. 3. p. 2. a nu. 727. ita & hic: maxime cum nullibi inveniatur, quod jus positivum irritet tale votum. Si tamen coactio probaretur, Ecclesia facile obligationem remitteret, inquit Castrop.

2164 §. 5. Si quis susciperet sacrum Ordinem ante pubertatem, v. g. circa annum duodecimum, Sanch. *d.* 30. Dicast. *dub.* 28. Aversf. *sect.* 8. putant non teneri ad castitatem, quia vel Ecclesia non præcipit ob immaturitatem judicii, vel irritat illud votum, ut irritantur vota professionis religiosæ facta ante pubertatem. *Sot. Suar. Vega, Kon. Pontius, Bon.* & alii cum *Castr.* supra probabilius dicunt teneri, nam talis ordinatus est capax illius voti, neque constat illud irritari ab Ecclesia; uti constat de professione religiosa, in qua dispar est ratio, nam vota religiosa sunt longe difficiliora: ergo fuit major ratio illa irritandi: deinde facta irritatione votorum Religionis, non maneret Religiosus, econtra etiamsi irritaretur votum ordinati, ille nihilominus maneret ordinatus: ergo in reverentiam sacrorum Ordinum est major ratio hoc votum non irritandi, & consequenter relinquendi obligationem castitatis. Quod si talis ordinatus jam pubes factus Ordinem susceptum exercuerit, aut aliter approbaverit, tenet utraque sententia eum ad castitatem obligari nec resilire posse.

2165 *Q. 319. Quid addendum sit circa obligationem non ordinandi alienum subditum?* R. De hoc emanavit sequens

CONSTITUTIO INNOCENTII XII.

Qua plura declarantur, ac præscribuntur pro tollendis abusibus, & fraudibus circa Ordinationes alienorum subditorum.

Speculatores domus Israel .·. Hac generali nostra, & perpetuo valitura Constitutione decernimus, & declaramus,
2166 *nulli Episcopo*, seu cujusvis loci Ordinario, tametsi Cardinalatus honore fulgeat, licere externum quempiam, ac sibi ratione originis, seu domicilii, juxta modum inferius declarandum, legitime contracti non Subditum, ad Clericalem tonsuram promovere, cujusvis Beneficii Ecclesiastici, ei statim, ac tonsura hujusmodi insignitus fuerit, conferendi, seu ad quod is a Patronis jam præsentatus, seu nominatus fuerit, prætextu, etiamsi Beneficium prædictum de novo ea expresse adjecta lege fundatum fuisse constiterit, ut quis immediate post Clericalem
2167 characterem susceptum ad illud instituatur; *Præterea* Clericum, qui legitime jam a proprio Episcopo ad eamdem Clericalem tonsuram, seu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non posse ab alio Episcopo, ratione, ac titulo cujuscumque Beneficii in illius Diœcesi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri nisi ante eorumdem susceptionem Testimoniales litteras proprii Episcopi, tam Originis quam Domicilii super suis Natalibus, ætate, moribus, & vita sibi concedi obtinuerit, easque Episcopo Ordinanti in actis illius Curiæ conservandas exhibuerit.
2168 *Licet vero* Clericus ratione cujusvis Beneficii in aliena Diœcesi obtenti subjici dicatur Jurisdictioni illius Episcopi, in cujus Diœcesi Beneficium hujusmodi situm est, eam tamen de cetero hac in re inconcusse servari volumus Regulam, ut nemo ejusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur, nisi Beneficium prædictum ejus sit redditus, ut ad congruam vitæ sustentationem, sive juxta taxam synodalem, sive, ea deficiente, juxta morem regionis pro promovendis ad sacros Ordines, detractis oneribus, per se sufficiat, illudque ab ordinando pacifice possideatur, sublata quacumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus ejusdem Beneficii, cum adjectione patrimonii etiam pinguis, quod ipse ordinandus in eadem, seu alia quavis Diœcesi obtineret; ac Episcopus sic ordinans tam de prædictis testimonialibus litteris, quam de redditu Beneficii hujusmodi expressam in consueta collatorum Ordi-
2169 num attestatione mentionem facere debebit. *Ceterum subditus* ratione originis is tantum sit, ac esse intelligatur, qui naturaliter ortus est in ea Diœcesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occasione nimirum itineris, officii, legationis, mercaturæ, vel cujusvis alterius temporalis moræ, seu permanentiæ ejus Patris in illo loco, quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed
2170 vera tantum, & naturalis Patris origo erit attendenda. *Quod si* quis tanto temporis spatio in eo loco, in quo ex accidenti, sicut præmittitur, natus est, moram traxerit, ut potuerit ibidem canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci litteras testimoniales, ut supra, obtinere, illasque Episcopo ordinanti, per eum in collatorum Ordinum testimonio similiter recensendas præsentare teneatur. *At si Pater* in 2171
alieno loco, ubi ejus filius natus est, tamdiu, ac eo animo permanserit, ut inibi vere domicilium de jure contraxerit, tunc non origo Patris, sed domicilium per Patrem legitime, ut præfertur, contractum pro Ordinatione ejusdem filii attendi debeat. *Subditus autem* ratione domicilii ad effectum susci- 2172
piendi Ordines is dumtaxat censeatur, qui, licet alibi natus fuerit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum suorum partem cum instructis ædibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit, & nihilominus ulterius utroque casu se vere, & realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet. *Si quis* tamen a propriæ originis 2173
loco in ea ætate discesserit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici etiam Ordinarii suæ originis testimoniales litteras, ut supra afferre debebit, ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum Ordinum litteris facienda erit. *Ad hæc* nullus Episcopus alienæ Diœcesis subditum familiarem 2174
suum ad aliquos Sacros, seu Minores Ordines, vel etiam primam tonsuram promovere seu ordinare præsumat absque ejus proprii, originis scilicet seu domicilii, Prælati testimonialibus litteris, ut supra, & nisi ad præscriptum *Conc. Trid. præfati sess.* 23. *cap.* 9. *de Reform.* familiarem prædictum per integrum, & completum triennium in suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit; Beneficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam, juxta modum superius præfinitum, sufficiat quacumque fraude cessante, statim, hoc est saltem intra terminum unius mensis a die factæ Ordinationis, re ipsa illi conferat, ac in Ordinationis hujusmodi testimonio expressam, itidem familiaritatis, ac litterarum prædictarum mentionem facere teneatur. *Porro*, ut quicumque fraudibus adi- 2175
tus omnino præcludatur, volumus, & Apostolica Auctoritate statuimus, atque decernimus, ut Episcopus quilibet suos ratione originis, sive domicilii subditos Clericos quoscumque ab alienis Episcopis quavis auctoritate, etiam cum suis commendatitiis litteris promotos, nedum ad formam *Conc. Tridentini supradicti sess.* 14. *cap.* 3. *de Reform.* quoad scientiam examinare valeat, verum etiam Ordinum eis collatorum testimoniales litteras, gratis tamen, recognoscere, ac diligenter perquirere, an quoad illos præsentis Constitutionis forma, & dispositio adimpleta fuerit, assignato, sic promotis termino competenti ei magis bene viso, ad docendum de ejusmodi adimplemento, itaut quos eo termino elapso id minime præstitisse compererit, a susceptorum Ordinum exercitio, si ita, & quamdiu ei expedire videbitur, suspendere, illisque, ne in Altari, aut in aliquo Ordine ministrent, interdicere possit .·. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno 1694. die 4. Novembris.

Circa Constitutionem illam notanda sunt sequentia.

§. 1. Constitutio relata habet decem puncta principalia, 2176
quæ distinxi *alio charactere*, additis ad marginem suis numeris: Puncta autem sunt sequentia: 1. Pro accipienda prima tonsura per hoc non fit aliquis hic subditus; quod statim post illam acceptam sit accepturus Beneficium, ad quod jam præsentatus est, licet fundatio conditionem illam contineat, ut talis præsentari possit. 2. Tonsura, vel Minoribus initiatus a suo Episcopo, non potest ab alieno Episcopo ulterius ordinari titulo cujuscumque Beneficii in hujus Diœcesi obtenti, nisi prius a proprio Episcopo tam originis quam domicilii exhibuerit testimoniales, in actis hujus Curiæ conservandas, super suis natalibus, ætate, moribus, & vita. 3. Quamvis aliquis fiat alieno Episcopo subditus, hoc ipso quod in hujus Diœcesi acquirat Beneficium, tamen non potest ab hoc Episcopo ad sacrum Ordinem promoveri, nisi hoc Beneficium de se, & absque ulla per patrimonium suppletione sit sufficiens ad congruam sustentationem, & actu pacifice possideatur. 4. Ille solum censetur subditus ratione originis, qui naturaliter, & non ex accidenti natus est in ea Diœcesi, in qua petit Ordines, unde si ita ex accidenti sit alibi natus, naturalis origo patris debet censeri ejus origo. 5. Qui in illo loco, in quo ex accidenti natus est, tamdiu est moratus, ut ibi potuerit contrahere impedimentum, indiget testimonialibus Episcopi hujus loci, ut possit a proprio Episcopo ordinari. 6. Si pater in loco, ubi filius ex accidenti natus est, contraxerit domicilium, origo filii non erit, ubi est origo patris, sed ubi pater illud domicilium contraxit. 7. Ille tantum censeri debet fieri hic subditus ratione acquisiti domicilii, qui huc venit cum animo perpetuo hic permanendi, & hunc animum probavit, vel per decennium hic habitando, vel hunc ad instructas ædes deferendo majorem partem rerum suarum, ac insuper per aliquod considerabile tempus hic commorando; deberque jurare se hunc animum nunc habere. 8. Qui a propriæ originis loco discessit in ea ætate, in qua potuit incurrere impedimentum, indiget testimonialibus Ordinarii suæ originis. 9. Episcopus titulo familiaritatis nequidem prima Tonsura potest initiare, vel ordinare subditum alienæ Diœcesis, nisi sic ordinandus afferat testimoniales proprii Episcopi originis, & domicilii, & Ordinaturus cum suis sumptibus per triennium aluerit secum in suo actuali servitio, eidemque intra mensem conferat Bene-

neficium ad congruam sustentationem sufficiens. 10. Episcopus originis, sive domicilii potest a suis per alienum Episcopum, etiam cum commendatione sua ordinatis, petere testimoniales Ordinum susceptorum, ac recognoscere, an observata sit forma, & dispositio hujus Constitutionis; quod si ordinatus non præstet intra tempus præscriptum, potest eum omnino suspendere ab exercitio suscepti Ordinis. Mandat denique Pontifex circa illa, quæ nu. 2166. 2168. 2170. 2173. 2174. facienda præscribuntur, ut testimonio Ordinis suscepti inseratur, quod ista sint observata.

2177 §. 2. Quæ hic specialiter ordinantur vel declarantur, imprimis n. 2168. circa qualitatem Beneficii, quo quis fit subditus, deinde n. 2169. circa locum originis, & n. 2172. circa acquisitionem domicilii, intelliguntur præcise *ad effectum suscipiendi Ordines*, uti expresse bis repetitur in hac Constitutione. De cetero communis sententia est cum Bon. Barb. *De off. Episc. alleg.4. a n.*44. Gob. *t.* 8. *n.* 310. Delbene *de immun. Eccl. cap.* 12. *dub.*7. *f.*7. *n.*18. contra Lessium & alios, aliquem fieri subditum per quodcumq; etiam tenue Beneficium, etiamsi non requirat residentiam, nec beneficiatus resideat. Item probabiliter sunt alii modi habendi alicubi originem, vel acquirendi domicilium in ordine ad alios effectus, etiam ad suscipienda alia Sacramenta, uti dicetur de Matrimonio, quando de assistentia proprii Parochi, v. gr. communis sententia cum Sanch. *de Matrim. l.* 3. *dist.* 23. *n,* 2. dicit acquiri domicilium *statim*, ac quis incipit habitare alicubi, cum animo ibi perpetuo habitandi: sed hoc aliaque similia non juvant ad *effectum* alicubi *suscipiendi Ordines*, respectu quorum observari debet quidquid specialiter ordinatur in hac Constitutione.

2178 §. 3. Aliquis non fit Episcopo subjectus ex hoc, quod in ejus Diœcesi habeat bona, & patrimonium, etiamsi hoc pro titulo sufficiente sit approbatum, uti recte aliis citatis Barb. *nu.* 58. addens *n.* 59. idem esse dicendum de habente alicubi præbendam temporalem. Et idem est de habente alicubi Missas fundatas, quamvis proventus ex illis sufficiat ad congruam sustentationem: hinc etiam qui ex alia Diœcesi admittuntur ad Ordines sacros titulo mensæ Episcopalis, vel servitii spiritualis alicubi exhibendi, debent nihilominus afferre dimissorias a suis Episcopis, quia titulus patrimonii, Missarum, servitii, mensæ, non est reipsa Beneficium: ergo huic Episcopo per hoc non fiunt subjecti ratione Beneficii: ergo cum etiam non sint subjecti ratione originis vel domicilii, non sunt simpliciter subditi hujus Episcopi respectu Ordinationum. *Nec obstat*, quod ille, qui ita ordinatur titulo mensæ Episcopalis, ascribatur alicui Ecclesiæ in hac Diœcesi, ac debeat appromittere, se in hac serviturum, neque alio discessurum sine voluntate hujus Episcopi, ideoque videatur habere animum perpetuo ibi habitandi, & sic acquirere domicilium, *nam* saltem non acquirit eo modo, quo Constitutio *n.* 2172. requirit.

2179 §. 4. Si Beneficium quoad jura Episcopalia sit subjectum huic Episcopo, quamvis quoad præsentationem, & institutionem subjiciatur alteri Episcopo, beneficiatus potest hic ordinari, Sanch. *in Conf.t.7.c.*1.*dub.*23. *n.*12. Barb. *n.*52. Si autem aliquis sit subditus Episcopo inferiori, non potest sine hujus licentia ordinari ab Archiepiscopo, nequidem tempore visitationis, & in loco exempto, Piasec. *in praxi Episc.p.*1.*c.*1. *n.*10. Gob. *n.*312. 320. Notant Sanch. Garz. Ugol. Piaf. *n.*9. Delb. *n.*21. Barb. *n.*51. si quis Beneficia plura habeat in diversis Diœcesibus, fieri subditum in omnibus, ut in singulis recipere possit Ordines.

2180 §. 5. Putarunt multi apud Gob. *n.* 281. originem Avi tui etiam hic posse censeri tuam, quia domicilium originis paternæ est etiam domicilium originis tuæ, sed alii cum Barb. *nu.* 13. & Gob. *n.* 283. melius contradicunt, maxime cum Constitutio *nu.* 2171. remittat præcise ad propriam patris originem. Dicendum est etiam, quod Episcopus originis respectu patris adoptantis non sit proprius respectu filii adoptati, quando enim Canones loquuntur de *patre*, hoc nomine venit pater naturalis: oppositum quidem tenent aliqui Juristæ, sed hoc servire non potest, nisi forte ad effectus aliquos civiles. Quod si quis habeat æqualiter duo domicilia in diversis civitatibus pertinentibus ad diversas Diœceses, Ricc. Delb. *n.*21. Piasec. *n.*9. Barb. *n.* 38. Sanch. Lotter. Ugol. Averf. *qu.* 3. *f.* 6. notant ab utroque Episcopo posse ordinari: debet enim posse ab uno, nec est major ratio pro uno quam altero. Addunt Averf. Gob. *n.* 300. Barb. *nu.* 32. Nobiles habentes plura feuda in diversis Diœcesibus, quamvis ibi non habitent, censeri esse ibi subditos, idque decisum esse a Sac. Cong. Idem dicunt Rebuff. Barb. *n.* 34. Gob. *num.* 301. de Officialibus, qui in diversis Diœcesibus habent perpetua officia, quamvis non fiant illarum cives, & hæc extendunt etiam ad eorum filios: sed non credo, ista ultima esse conformia intentioni relatæ Constitutionis.

2181 §. 6. Per Baptismum in aliena diœcesi non habetur titulus originis, quia Baptismus est origo spiritualis tantum, non autem *naturalis*, quam Constitutio *n.*2169. requirit. Excipiunt tamen aliqui cum Gob. *n.*280. nisi fuisset Turca, Judæus, aut alius infidelis, eo quod tales nulli fuerint Episcopo subjecti, nequidem ratione parentum, ideoque videantur ibi sortiri primum locum originis respective ad Ecclesiam, ubi regenerantur.

2182 §. 7. Gonz. Castrop. *t.*27.*p.*15. Barb. *n.*15. Piasec. *n.*19. & alii docent illegitimum sequi ventrem, idest, matrem, & censeri habere originem, aut domicilium, ubi illa habet, quia mater solet esse notior: hinc si paternum domicilium ignoretur, domicilium matris habetur pro tuo, Gonz. Piasec. Barb. *n.* 16. si autem patris, & matris domicilium ignoretur, potest quis, secundum Castr. Barb. *n.* 17. Gob. *n.* 185. ordinari in loco, ubi fuit inventus seu expositus. Unde probetur origo, fuse prosequitur Mascardus *de probationibus, vol.* 3. *concl.* 1141.

§. 8. Studiosi, qui etiam per decem, & plures annos 2183
student in eadem Academia, non acquirunt domicilium ad effectum suscipiendi Ordines, quia non habent animum perpetuo hic habitandi, seu figendi domicilium, prout requirit Constitutio num. 2172.

§. 9. Non impedit animum perpetuo alicubi habitandi, quod 2184
quis ita sit animo comparatus, ut alio migraret, si promotio, officium, casus improvisus, necessitas familiæ eo vocaret, uti cum communi Sanch. *in Decal. l.* 4. *c.* 39. *n.* 20. Less. in Auct. v. *Ordines sacri cas.* 1. Laym. *l.*5.*t.*9. *c.*9. *n.*10. Gob. 292. Si tamen prudenter præviderct se ex tali causa alio abiturum, tum animus non conquiesceret hic, sed esset velut suspensus, & ad interim expectans motum, adeoque jurare non posset se *vere, & realiter habere animum perpetuo ibi permanendi,* quod tamen fieri postulat Constitutio n.2172. In dubio autem, an quis habuerit animum perpetuo alicubi habitandi, communissima sententia cum Barb. *n.* 28. & Gob. *n.* 298. dicit, si habitarit ultra decennium, præsumi talem animum habuisse, quod Constitutio non reprobat, attamen secundum dicta, debet nunc jurare se *vere, & realiter animum hujusmodi habere.*

§. 10. Henr. Præp. Zyp. Pignat. *to.* 1. *conf.* 38. Averf. supra 2185
Engel. *l.* 1. *t.* 11. *n.* 31. & alii cum *Busemb.* supra recte dicunt contra Barb. *n.* 1. & alios, quod ordinatus uno Ordine ab Episcopo originis, possit alium Ordinem suscipere ab Episcopo domicilii, & iterum alium ab Episcopo Beneficii, quia respective ad Ordines suscipiendos esset verus subditus singulorum, nemo autem indiget dimissoriis ad suum Episcopum: neque id improbat relata Constitutio, sed quantum attinet ad Episcopum Beneficii ad summum vult ad hunc afferri testimoniales, secundum dicta *n.* 2167. Hoc tamen statuitur in Trid. *sess.* 14. *de Reform.* quoad Ordines, cap. 1. ut si quis, v. g. ab Episcopo originis sit prohibitus promoveri ad ulteriores Ordines, vel suspensus, non possit ab alio Episcopo petere alium Ordinem, nisi prior Episcopus consenserit, vel Papa rehabilitarit post cognitam causam.

§. 11. Ex dictis solvitur sequens casus: Titius origine Leo- 2186
diensis venit Coloniam cum Cajo filio, animo hic perpetuo habitandi, & acquirit domicilium, quo durante, Cajus tonsuratur Coloniæ: Titius & Cajus Colonia relicta redeunt Leodium: Cajus nunc petit Coloniæ ulteriores Ordines.

§. 12. *Quæritur*, an hic possint ei dari. *Videtur posse*, quia per Tonsuram factus est Clericus Ecclesiæ Coloniensis, & manet Clericus, sed nullius alterius Ecclesiæ præterquam Coloniensis: ergo cum Ordinarius Coloniensis ordinare possit omnes Clericos suæ Ecclesiæ, poterit ordinare Cajum. *Respondeo non posse*, quia (sive jam nominari possit Clericus Coloniensis, sive non) reipsa non est subjectus Ordinario Coloniensi, non ratione originis, vel Beneficii, uti supponitur, nec ratione domicilii, nam illud jam amisit, ut certum est: ergo etiam amisit subjectionem requisitam ad hoc, ut hic ordinari possit; sicuti si Cajus nunquam hic habuisset domicilium, sed antehac habuisset Beneficium, vi cujus fuisset subjectus, & tum etiam hic ordinatus Subdiaconus, ac consequenter ascriptus alicui Ecclesiæ Coloniensi, si Beneficium illud hoc anno resignasset, quamvis factus esset Subdiaconus Coloniensis, jam non posset Coloniæ sine dimissoriis ordinari Diaconus, licet afferret titulum patrimonii, vel alterius Beneficii obtenti Leodii, quia nempe amisisset hic subjectionem requisitam: ergo similiter in nostro casu.

§. 13. Quod dicitur n. 2174. Episcopum posse ordinare suum 2187
familiarem alienæ Diœcesis subditum, non intelligitur de Episcopo Nullatensi, sive ordinato titulo Ecclesiæ in partibus infidelium, nam Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *de Ref.* circa Ordines id prohibet his verbis: *Nemo Episcoporum, qui Titulares vocantur, etiamsi in loco nullius Diœcesis, etiam exempto, aut aliquo Monasterio cujusvis Ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cujusvis privilegii sibi de promovendo quoscumque ad se venientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam prætextu familiaritatis, continuæ commensalitatis suæ, absque sui proprii Prælati expresso consensu, aut litteris dimissoriis ad aliquos sacros, aut minores Ordines, vel primam Tonsuram promovere, seu ordinare valeat. Contraveniens &c.* De cetero notat Delb. *sup. l.* 7. *nu.* 25. ad titulum familiaritatis sufficere, si tertius annus sit inceptus: & addit *n.* 27. cum Sanch. & aliis idem posse facere Episcopum cum famulo sui familiaris, quia etiam ille est familiaris Episcopi, si reliqua adsint, quæ Constitutio supra requirit.

§. 14. Episcopus invitatus ad ordinandum subditos alienos, 2188
& in aliena Diœcesi, potest alios aliunde generaliter dimissos hic ordinare sine speciali licentia Episcopi hujus alienæ Diœcesis, uti habet declaratio Cardinalium apud Sanch. *in Conf. l.*7. *c.*1. *d.*20. *n.*35, adest enim, & in hoc casu sufficit tacita licentia Episcopi Diœcesani, Sanch. Turr. Dian. Delb. *sect.* 5. Dicast. *n.* 232. Et idem est de subditis Episcopi invitati, qui non indigent dimissorialibus ad seipsum. Quid autem posset, si dimissoriæ alienorum haberent, *a quocumque in propria Diœcesi residente, vel ordinante*, dicetur *n.* 2246.

§. 15. Huc spectat resolutio sequentium dubiorum. In 2189

Diœcesi, v. g. Monasteriensi statutum est, ut omnes majoribus Ordinibus initiandi prius obirent exercitia spiritualia per octo continuos dies: id autem statutum non est in Diœcesi, v. g. Hildesiensi. *Quæritur* 1. An Episcopus Hildesiensis existens in Diœcesi Monasteriensi, & cum hujus Episcopi facultate sic ordinans possit aliquos ordinare non præmissis illis spiritualibus exercitiis. 2. An Episcopus Hildesiensis celebrans Missas, vel ordinans Monasterii debeat, aut possit sequi Rituale, seu Pontificale, vel Monasteriense, vel Hildesiense, vel Romanum. 3. An idem Episcopus Hildesiensis consecrans Ecclesiam in Diœcesi Monasteriensi possit Ecclesiæ consecratæ concedere Indulgentias. *Resp. ad* 1. Si ordinet subditos Monasterienses, hi præmittere debent exercitia, quia statutum Episcopi Monasteriensis tangit hos in personа tanquam subditos, tum saltem, quando etiam isto loco ordinantur. Hildesienses ordinari possunt sine exercitiis, quia statutum illud non tangit hos utpote non subditos; Et sic praxis habet, ut aliunde dimissi ordinentur, dummodo habeant illa, quæ requiruntur in Diœcesi sua, e qua dimittuntur, licet desit aliquid, quod requiritur in Diœcesi, in qua ordinantur. *Ad* 2. Potest sequi Rituale Monasteriense: quia licitum, imo convenientius est se accommodare ritui loci. Potest sequi etiam Romanum, quia Romana Ecclesia est quasi mater, cui se conformare possunt reliquæ. Potest etiam sequi Hildesiense, quia dans licentiam facit potestatem, ut in illis, quæ ipsum Ordinantem concernunt, operetur eo modo, atque si esset apud suam Ecclesiam, non enim potest præsumi, quod velit obligare ad dicendos ex tempore ritus hujus Ecclesiæ alienæ: Et sic Græci græce celebrant etiam in Latino; item peregrinus Sacerdos ubique legere potest Missas secundum ritum, formam, & directorium suæ Ecclesiæ, a qua abest. *Ad* 3. Potest, quia Episcopus Monasteriensis, committens, etiam committit potestatem concedendi Indulgentias, vult enim ab ipso observari Rubricas Pontificales, quæ expresse mandant in fine promulgari Indulgentias; imo supposita facultate Episcopi, ut alius consecret Ecclesiam in sua Diœcesi, jus ipsum in Pontificali expressum tribuit consecranti potestatem concedendi Indulgentias.

§. 16. Quod Abbates attinet, Trid. *sess.* 22. *cap.* 10. *de Refor.* sic statuit: *Abbatibus ac aliis quibuscumque, quamtumvis exemptis, non liceat imposterum intra fines alicujus Diœcesis existentibus, etiamsi nullius Diœcesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui Regularis subditus sibi non sit, Tonsuram vel Minores Ordines conferre*. Deinde *Synod. Colon. anni* 1662. de Sacr. Ordinis c. 1. §. 9. refert hoc Decretum, de cujus fide non est dubitandum, inquit Gob. *n.* 328.

2190 *Sacra Congregatio Eminentissimorum Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, utraque parte informante, ore, & scriptis, & rationibus hinc inde deductis, mature examinatis, inhærendo decisioni Rotæ Romanæ sub die 27. Aprilis* 1592. *coram bon. mem. Cardinale Seraphino de Ordine fel. rec. Clementis VIII. factæ, nec non declarationibus ejusdem Sac. Congregationis dictæ decisioni conformibus subsecuti; censui, improbata opinione contraria, Abbates Regulares Benedictinos Congregationis Cassinensis, seu alterius Congregationis, vel Ordinis, aut Instituti, habentes etiam jura Episcopalia, seu quasi Episcopalia, usumque Mitræ, Baculi, & benedicendi, ac facultatem primam Tonsuram, & minores Ordines conferendi, non posse dictam primam Tonsuram, vel alios Ordines minores, nisi suis subditis Regularibus conferre, non autem Regularibus alterius Congregationis, Ordinis, vel Instituti, etiamsi habeant litteras dimissoriales suorum Superiorum Regularium, & consensum Ordinariorum, intra quorum Diœcesum fines ipsi Regulares ordinandi existunt. Et multo minus personis sæcularibus etiam habentibus litteras dimissoriales a suis Ordinariis. Ac propterea inhibuit Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis inferioribus tam sæcularibus, quam Regularibus, ut in futurum concedere non audeant supradictas litteras dimissorias hujusmodi Abbatibus directas, nec abistis recipere: quod si secus fiat, tam concedentes, quam ordinantes a collatione Ordinum suspensi remaneant, præter alias pœnas arbitrio ejusdem Congregationis reservatas. Quam declarationem Sanctiss. D. N. die* 17. *Januarii* 1642. *ad se delatam approbavit, & inviolabiliter observari jussit.*

2191 §. 17. Si Abbas conferat Tonsuram, vel Minores sæculari, vel alteri Regulari ad se dimisso, Laym. Asc. Tamb. & alii cum Gob. *a n.* 330. putant ejusmodi Ordinationem fore validam, quia Trid. tantum dicit, *non liceat*: & pro hoc refertur declaratio Congr. apud Castrop. *pun.* 14. *nu.* 15. qui consentit. Sed Suar. & alii cum Pignat. *to.* 1. *consf.* 366. & *to.* 4. *cons.* 158. dicunt fore invalidam, quia Abbas de se non habet eam potestatem, cum non habeat characterem episcopalem, vi cujus sit ordinarius Minister Ordinum, sed tantum habet per concessionem Papæ, cujus præscripti termini exceduntur: ergo etiam exceditur potestas: & in Declaratione ante relata dicitur, tales Abbates hoc *non posse*: Id saltem absolute dicendum est, si Abbas ordinet non subditum, aut non sibi subjectum, Ordinationem esse irritam, quia caret potestate ordinaria, nec aliunde ipsi est commissa ad talem. Econtra tamen si Episcopus ordinet non subditum, valebit Ordo, quia habet potestatem ordinariam ex vi Ordinis sui, quæ stat sine jurisdictione, sine qua tamen prohibetur exercere actum sui characteris circa non subditum, Averf. *q.* 3. *f.* 6. Delb. sup. *sect.* 7. *n.* 1. Plura de titulo Ordinationis, item de testimonialibus, commendatitiis, dimissoriis, addentur ad dubium sequens, ubi etiam a n. 2235. decidetur, an Abbates, vel Superiores regulares dare possint dimissorias suis subditis sæcularibus, vel saltem Regularibus.

Q. 320. *A quo Episcopo ordinari possint, vel debeant Religiosi?* R. §. 1. Secundum dicta n. 2190. Abbates possunt suis subditis Regularibus conferre Tonsuram & Minores, sed Ordines Majores, per se loquendo, peti debent ab Episcopo loci, in quo est Monasterium, uti habet communis cum Barb. *de offic. Episc. alleg.* 4. *a n.* 60. qui addit, si habitent in loco nullius Diœcesis, debere ordinari ab Episcopo viciniore. Circa hoc Gallem. ad Trid. *sess.* 23. *cap.* 8. *de Ref.* refert sequentem declarationem. Greg. XIII. *statuit, ut Regulares suscipiant Ordines sacros ab Episcopis, in quorum Diœcesi sunt Monasteria, in quibus tunc degunt, vel dimissorias ab eis accipiant*. Nec refert, quod forte sint Regulares exempti a jurisdictione Episcopi, cui non licet ordinare, nisi subditos, nam quoad hoc possunt Superiores Regulares subditos suos subjicere Episcopis, cum sit in ipsorum favorem, uti cum communi Sanch. *in Conf. l.* 7. *cap.* 1. *dub.* 20. *n.* 44. An autem Regulares debeant ab Episcopis petere dimissorias, dicetur a n. 2236. 2192

§. 2. Si Superior subditum Religiosum a proprio Episcopo rejectum transtulerit ad Monasterium alterius Diœcesis, ut ab hoc Episcopo statim ordinetur, Riccius dicit peccari, & incurri pœnas, videturque consentire Gob. *nu.* 420. quia nemini debet fraus sua prodesse, in hoc autem est fraus, uti in simili colligitur ex dicendis n. 2236. Putat etiam *Ascan. Tamb.* talem Superiorem peccare, si suorum Ordinationem differat dedita opera usque ad mortem, vel absentiam sui Diœcesani, nisi hic forte esset nimis morosus, & rigidus, sed *Gob.* non agnoscit in hoc causam gravis noxæ, quia tales Prælati utuntur jure suo. 2193

§. 3. Quod Societatem JESU attinet, appono hic, quæ prodierunt Romæ *typis Rev. Cameræ Apostolicæ anno* 1695. *Superiorum permissu*: Et hæc uno loco pono omnia verbotenus, ut huc remittere possim aliunde. 2194

Decreta Sanctissimi, suarumve Congregationum, in causis infrascriptis Societatis JESU.

BEATISSIME PATER.

Societas JESU ex Sedis Apostolicæ benignitate a sæculo, & ultra utitur privilegio, quod Sanct. Mem. Greg. XIII. eidem Societati concessit in sua Constit. 77. Bullarii Rom. to. 2. die 22. Septemb. 1582. ut nimirum ejusdem Societatis Religiosi prævia suorum Superiorum facultate, ad quoscumque tam minores quam Sacros Ordines promoveri valeant a quolibet Episcopo, & Antistite, gratiam & communionem dictæ S. Sedis habente absque ulla functione, inquisitione de idoneitate, aliisque requisitis, & signanter absque ulla interstitiorum observatione, in tribus Dominicis, vel aliis festis diebus etiam continuis. Quod indultum Gregor. XIV. & Paulus V. Sanct. Mem. cum ceteris eidem Societ. a Summis Pontificibus antea concessis plane confirmarunt. Quoniam vero die 14. Decemb. 1693. Congregatio particularis a S. V. deputata decretum edidit super moderatione indultorum suscipiendi Ordines extra tempora a jure statuta, quamvis dicta Societas nec explicite, nec implicite videatur in eodem decreto comprehensa, nihilominus ad omnem hæsitationem, quæ contingere posset, removendam, Thyrsus Gonzalez Præpositus Generalis ejusdem Societatis humillime supplicat S. V. ut dignetur declarare dispositionem præfati decreti nullatenus involvere dictam Societatem: Quod sperat, &c. Quam Deus, &c.

Commissio Sanctissimi ad Relationem Illustriss. & Reverendiss. Dom. Secretarii memorialium.
Ad Dominum vice gerentem cum Sanctissimo.
Carolus Augustinus Fabronius.

DECRETUM.

Sanctissimi D. N. Innocentii Papæ XII. referente Illust. & Reverendiss. Dom. Episcopo Interamnensi vices gerente die 17. Aug. 1695.

Facto verbo cum Sanctissimo D. N. Sanctitas Sua prævia declaratione, quod in Decreto de sacris Ordinationibus edito die 14. Decemb. 1693. non comprehendantur Clerici Societatis JESU, specialiter, & expresse mandavit in eis ad Ordines promovendis servari Constitutionem Greg. XIII. quæ incipit, *Pium, & utile*, datam 22. Sept. 1582.

Sperellus Episcopus Interamnensis vices-gerens.

Gregorius Papa XIII. ad futuram rei memoriam.

Pium & utile Societatis JESU institutum non patitur certa quædam ab iis, qui sub ejus vexillo, & disciplina salutari militant, obiri, quæ in Sacris ineundis generaliter præscribuntur.

§. I. Quo circa cum dictæ Societatis, ac disciplinæ alumni nulli Ecclesiæ nullive loco certo mancipati sint, ut ibi permaneant, sed veluti viatores omni tempore parati expectantesque diem, & horam, qua vel ad extremas orbis regiones, cum venit usus, emittantur, ubi quisque pro captu suo, & juxta datam sibi a Domino sapientiam sese in vinea Domini excolenda exerceat, cujusque

ejusque rei causa fel. record. Paulus Papa III. Præposito ejusdem Societatis concesserit, ut idoneos, & comprobatos ab ipsa Societate, quibuscumque mallet catholicis Antistibus, & gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habentibus præsentare posset, qui illos sic præsentatos absque ulla promissione, vel obligatione ad Ordines hujusmodi promoverent.

§. II. Nunnulli tamen Antistites post Conc. Trid. decreta eos sic præsentatos prius in cujusque tam Minorum, quam sacrorum Ordinum hujusmodi præscripto munere exercitatos, temporumque determinatorum post susceptos præscriptum finem, antequam ad Superiores Ordines ascendant, omnino expectandum, eosque eorumdem Ordinum functionibus, choríque officiis plene instructos, & denique super eorumdem vita, moribus, ætate, & natalibus ad Parochi inquisitionem, aut alias testimonium, & certa alia requisita habenda esse contendunt, quamvis nonnisi ad eosdem Ordines suscipiendos numeris alioqui omnibus idonei dimittantur.

§. III. Nos his incommodis, quantum in nobis est occurrere volentes, omnibus Episcopis, & aliis Antistitibus præsentibus, & futuris in perpetuum præcipimus, atque interdicimus, ne ab hujusmodi promovendis, qui licentiam a Præposito Generali dictæ Societatis pro tempore existente, vel ab eo delegatis habuerint, quidquam prædictorum requirant, vel exigant, sed ipsos etiam absque ulla functione in Ordinibus ipsis, interstitiorumque ad illos suscipiendos observatione, aut inquisitione de cantu, Officiis, & ceremoniis ecclesiasticis idoneitate, proprii Ordinarii licentia, & aliis in aliis requisitis ad Minores, ac etiam extra tempora a jure statuta tribusque Dominicis, aut aliis festis diebus etiam continuis ad Sacros, etiam Presbyteratus Ordines promoveant; ac si omnibus illis præditi essent: Nos enim illis Ordines omnes prædictos sic suscipiendi, ac prædictis Antistitibus eos ipsis conferendi facultatem tribuimus.

§. IV. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque: præsentis autem gratiæ communicationem omnibus aliis, etiam qui sua privilegia cum ipsa Societate copiose participant, & participare poterunt quomodolibet in futurum, fieri omnino prohibemus. Ceterum quia difficile esset præsentes, quocumque illis opus erit, deferre.

§. V. Volumus, ut earumdem præsentium transumptis manu Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, seu etiam dicti Præpositi munitis eadem prorsus fides in judicio, & extra illud adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Tusculi sub annulo piscatoris die 22. Septembris 1582. Pontificatus nostri anno XI.

Ordinationis Mechliniensis.

Archi-Episcopus Mechliniensis per libellum a Sanctissimo remissum, oraculum Sac. Congreg. Conc. Trid. exquisivit super jura examinandi, & ad Ordines promovendi Religiosos Societatis JESU, duplici dubio proposito.

Primum dubium. An Clerici Societatis JESU Sacros Ordines ab Episcopo Mechliniensi suscepturi, debeant se subjicere examini, prout ceteri Regulares.

Die 5. Julii 1681. S. Congr. Concilii respondit negative, nisi adsit consuetudo in contrarium.

Secundum dubium. An Clerici Societatis JESU habitantes in Diœcesi Mechliniensi Archi-Episcopo Ordinationem habente possint extra Diœcesim Mechliniensem ordinari ab alio Episcopo in propria Diœcesi.

Dicta die 5. Julii 1681. & 8. Maii 1683. Sacra Congreg. respondit affirmative.

2195 *Mechliniensis ministrationis SS. Eucharistiæ Sacramenti.*

Conquerentibus nonnullis Parochis, & dubium infrascriptum proponentibus in Congreg. Conc. Trid.

An PP. Societatis JESU aliique Regulares possint ministrare SS. Eucharistiæ Sacramentum personis sæcularibus a Dominica Palmarum usque, & per totam Dominicam in Albis.

Die 13. Januarii 1682. S. Congr. respondit affirmative, excepto die Paschatis, ita tamen, ut sæculares sumentes Eucharistiam in Ecclesiis Regularium in aliis diebus a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis inclusive non satisfaciant præcepto Ecclesiastico.

2196 *Sicula seu Mazzarien. dimissionis.*

Ambrosius Massa Siculus e Societate a Provinciali dimissus anno 1634. de injusta dimissione ad Præpositum Generalem reclamavit, Societatem repetere contendens: sed dimissionis actu a Generali confirmato, causam reingressus introduxit coram S. Congregatione Episcoporum, & Regularium, quæ auditis Patribus dictoque Massa, acerrime informante, rescripsit primo, *Acquiescat in Domino.*

Eo tamen non acquiescente, novamque Audientiam obtinente, secundum rescriptum a Sac. Congregat. prodiit. *Acquiescat omnino.*

Omnem movit lapidem Massa, ut tertio audiretur, quo ex mira S. Cong. benignitate impetrato, tertium quoque rescriptum emanavit: sic igitur firmata dimissionis validitate ejusdem S. Congreg. judicium Innoc. X. sanctæ memoriæ die 27. Aprilis 1684. constanter approbavit, & perpetuum Ambrosio Massæ silentium indixit.

Neapolitana Remotionis.

Remotionem N. N. Religioso Soc. JESU a quodam Collegio detrectante, nec ad consuetum obedientiæ nutum se ad alterum Collegium transferente; imo ad S. Cong. Episcoporum, & Regularium supplici oblato libello recurrente, ut in Collegio sibi placito tuendæ valetudinis gratia immorari liceret.

Die 27. Junii 1692. S. Cong. rescripsit: *Pareat omnino.*

Limana Ejectionis.

Archi-Episcopus Limanus in Indiis petiit declarari a Sac. Cong. Conc. Trid.

An Fratres Soc. JESU in sacris constituti juxta indulta, & privilegia ejusdem Ordinis, & postea dimissi, seu ejecti absque patrimonii, aut Beneficii Ecclesiastici assignatione ad propriam sustentationem competente juxta Conc. Trid. *Constitutionem sess. 25. de Ref. c. 2.* habeantur ut suspensi ab executione præfatorum Ordinum: & quatenus non sint suspensi, an Religio illis teneatur providere de honesto victu, saltem in redditu 40. aureorum, donec sufficiens Beneficium fuerint assecuti.

Die 18. Febr. 1662. S. Cong. respondit, Religiosos Societatis post tria vota simplicia dumtaxat, vigore privilegiorum ejusdem Societatis dimissos, non comprehendi in Const. Urb. VIII. de apostatis, & ejectis. *Quoad reliqua nihil innovandum.*

Gerundien. Patrimonii.

Martinianus Battle Gerundiensis, Sacerdos pauper, e Societate dimissus, ne cum Ordinis dedecore mendicare cogeretur supplicem libellum obtulit Sacræ Cong. Conc. Trid. instans, ut sibi provideretur de annuo redditu 40. aureorum ex bonis Religionis, unde propositum fuit dubium.

An secundum ea, quæ proponuntur, Oratori provideri debeat de dicto annuo redditu super bonis Religionis?

Die 4. Januar. 1672. S. Congr. perpensis deductis, tum pro parte Oratoris, tum pro parte Religionis, respondit, *Nihil esse innovandum.*

Panormitana prætensæ congruæ.

Dominus Georgius Vaccarinus Sacerdos Siculus quæstionem hanc de alimentis Sacerdoti pauperi e Societate dimisso præstandis reassumpsit, & congruam 40. aureorum sibi assignari de bonis Societatis, tum voce, tum scripto acriter instituit, sed Societate Sanctissimum rogante pro discussione quæstionis, quoad personam Vaccarini dumtaxat, non autem in abstracto, Sanctitas sua audita relatione sibi facta de speciali ejus commissione ab Illustr. & Rever. D. Raynutio Pallavicino ejusdem S. Cong. Secretario die 2. Decemb. 1694. mandavit, ut suspensa propositione in abstracto, idem dubium proponeretur in concreto tantum, ac in casu particulari dimissionis Sacerdotis Georgii Vaccarini; nec ultra esse innovandum, ne fiat in Societate JESU turbatio, ac status ejusdem immutatio. Itaque duplici dubio proposito.

1. An Georgio Vaccarino ordinato Sacerdoti ad titulum paupertatis in Societate JESU, & deinde ab ea dimisso debeatur congrua portio saltem aureorum 40. annorum. 2. An eidem sint subministranda alimenta, & sumptus litis; S. Congr. ita rescripsit. Die 28. Maii 1695. S. Cong. Eminent. S. R. E. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum, juribus ab utraque parte deductis mature perpensis, ad utramque respondit. Negative.

G. Card. Marescottus Præfectus.

Rayn. Pallavicinus Secretarius.

Et facta de præmissis, ab eodem Illust. & Rever. Dom. Pallavicino Secretario relatione Sanctissimo, die 4. Junii 1695. Sanctitas sua favorabilem Societati sententiam S. Congreg. approbavit, & mandavit Vaccarinum, *Non esse amplius audiendum, ac imposterum nihil innovandum.*

Repetitis vero per D. Vaccarinum precibus coram Sanctissimo in audientia publica, eoque instante causam committi de voto Rotæ, Sanctitas sua die 16. Julii 1695. denuo referente eodem Illust. & Reverend. D. Pallavicino Secretario, & speciali commissione sibi facta stetit in Decretis 4. Junii prædicti.

Et cum rursus die 27. ejusdem mensis Julii alium supplicem libellum in publica audientia Vaccarinus Sanctissimo obtulisset, petens sibi, & ceteris Sacerdotibus e Societate dimissis alimenta præstari, sub prætextu novæ scripturæ repertæ obligationem præstationis hujusmodi inducentis, quæ tamen scriptura satis antiqua est, sæpe examinata, in antecedentibus judiciis reproducta, recens recocta, floccique semper ex pluribus solidisque rationibus a S. Congr. habita, Sanctitas sua rescripsit, *Acquiescat.* Videri potest Pignat. *tom. 10. consul. 72.* adhuc pluribus ista referens, & firmans.

Q. 321. An & a quo ordinari possint Novitii Ordinum Religiosorum? R. §. 1. Novitii ordinari possunt si habeant alias re- 2197
quisita; quod enim S. Greg. *l. 8. Epist. 23.* de admissis ad Religionem dicit, priusquam biennium in conversione compleant,

nullo

nullo modo audeant tonsurare, recte cum aliis explicat Sanch. *in Decal. l.6. c.*10. *n.*19. sensum esse, quod, ubi consuetudo est biennii pro Novitiatu, non debeant ante hoc completum admitti ad tonsuram monachalem, sive ad statum professionis. *Dixi*, si habeant alias requisita, inter quæ pro majore Ordine est titulus congruæ sustentationis, secundum dicenda a num. 2168. titulum autem *paupertatis* non habent Novitii, cum Ordo illos ad professionem, vel vota Religionis necdum admiserit, nec illos stabiliter acceptarit; nec se obligarit ad eos alendos. Hinc Aversf. *q.* 3. *f.* 10. Delbene *De immun. Eccl. cap.* 12. *dub.* 3. *f.* 8. *nu.* 9. Barb. *De offic. Episc. alleg.* 7. *n.*31. notant Novitios a S. Pio V. prohiberi suscipere majores Ordines ante professionem, nisi aliunde haberent titulum.

2198 §.2. Quamvis secundum dicta n.2190. Abbates possint Regularibus sibi subditis conferre Tonsuram, & Minores, tamen dubitatur, an etiam Novitiis: negant Nav. Rodr. Henr. Barb, Jord. A. Tamb. & alii cum Castr. *pun.*14.*n.*6. quia non sunt subjecti Prælatis, nisi quoad illa, quæ spectant ad probationem, ad quam non spectat subjectio quoad Ordines, ut cum communi Sanch. *in Dec.l.6.c.*10.*n.*22. Econtra posse affirmant Suar. Pirh. Gob. *n.* 324. eo quod Novitii in favorabilibus veniant nomine Regularium, & gaudeant privilegiis Ordinis, in quo sunt, secundum dicenda *n.* 2237. debentque censeri Abbati suo magis quam Episcopo esse subjecti. Utraque opinio est probabilis.

2199 §. 3. Major difficultas est, a quo Episcopo Novitius Majore Ordine esset initiandus: & *Suar. Henr.* & alii putant ab Episcopo suæ originis, vel prioris sui domicilii, quia cum ingressus sit non animo perpetuo ibi habitandi, sed tantum experiendæ Regulæ per unum, vel duos annos, non videtur acquirere domicilium in loco Novitiatus, & in hanc sententiam inclinat etiam Barb. *de offic. Episc. alleg.* 4. *nu.* 63. Econtra Sanch. supra *n.*21. & *l.*4. *c.*39. *n.*20. Castr. *tr.*16. *disp.*1. *p.*11. *n.* 8. Delb. *n.*7. putant in loco Novitiatus statim acquiri domicilium, adeoque posse ordinari ab Episcopo hujus loci, quia quantum est de se habet animum ibi perpetuo permanendi, saltem apud Religiosos, qui professionem loci faciunt: cui animo secundum dicta hic n. 2184. non obstat, si forte per accidens eum casus, vel causa alio vocet. Etiam utraque hæc opinio est probabilis. An autem Prælati licentia requiratur, ut Novitius ordinari possit; item an Prælatus ei possit dare dimissorias: denique an etiam Novitius Societatis JESU gaudeat illis privilegiis, de quibus n. 2194. dictum est, colligitur ex dicendis n. 2237.

2200 *Q.* 322. *Quid notandum sit circa suppletionem Ordinum, vel rituum in ordinatione emissorum?* R. §.1. Universim circa suppletionem notant AA. cum Aversf. *q.*2. *f.* 13. & Gob. *tr.* 8. *a nu.* 231. *seqq.* 1. quando postea suppletur aliquis actus, debent iterari forma, & orationes annexæ illi actui, & si pars formæ sit omissa, debet tota repeti. 2. Si certum sit ordinem, vel cæremoniam notabilem esse omissam, debet, si fieri potest, suppleri ab eodem Episcopo, qui ceteros ritus adhibuit, & per se loquendo eo tempore, quo confertur talis Ordo, nisi excuset ratio infamiæ, scandali, aut alterius extrinseci gravis incommodi: hinc notat *Aversf.* quando defectus fuit occultus, occulte esse supplendum ad vitandum scandalum, & turbationem aliorum, putat tamen semper suppleri debere in aliquo ex diebus pro collatione Ordinum designatis, eo quod ita præscribat Cap. *Presbyter*, De Sacram. non iterandis. 3. Si ob solum dubium sub conditione iteretur Ordo, vel cæremonia, potest iterari a quovis Episcopo, quovis die, in privato sacello, & quidem uno eodemque die omnes simul tam majores quam minores Ordines eidem conferri possunt, nec necessario adhibendæ sunt solemnitates ordinariæ, præter probabiliter necessarias ad valorem.

2201 §. 2. Si in Collatione Ordinis omissus sit ritus notabilis, v.g. in collatione Presbyterii unctio manuum, quamvis Ordinatio sit valida, uti certum videtur contra Hosium, quem refert Aversf. *f.* 8. tamen unctio illa est supplenda sub mortali ante ministerium in tali Ordine, Sanch. *in Consf.l.*7. *c.*1. *d.*13. Gob. *a n.*226.

2202 §. 3. Notat Card. *in* 2. *crisi diss.* 2. *n.* 513. damnatam non esse sententiam Granadi, quod quando est opinio probabilis, licet minus tuta, circa valorem suscepti Diaconatus, Subdiaconatus, & minorum Ordinum, non sit opus talem Ordinem iterum suscipere sub conditione, quamvis hoc debeat fieri in Ordine Presbyteratus, & Episcopatus secundum dicta n. 2146. Et disparitas hic est, quia Presbyteratus supplet omnia, quæ forte deessent ex illis aliis Ordinibus, neque ideo patietur notabile damnum vel Ecclesia, vel salus fidelium, neque ullum Sacramentum per hoc exponetur periculo nullitatis, Gob. *n.* 191. citans alios.

2203 §. 4. Ex dictis colligitur, quid dicendum fuerit de hoc casu. Titius ad Subdiaconatum accedens intendit non obligari voto Castitatis perpetuæ: non multo tempore post, facti pœnitens, exercuit actum Subdiaconatus; postmodum rite ordinatus est Diaconus, & Presbyter: incepit postea dubitare, an accedens ad Subdiaconatum non habuisset intentionem illum re ipsa non suscipiendi. *Quærebatur* 1. an deberet reordinari Subdiaconus. 2. An ob exercitum actum Subdiaconatus ita suscepti non incurrisset suspensionem, vel irregularitatem: *Resp. ad* 1. Non esse reordinandum Subdiaconum. 1. Quia præsumptio est pro valore actus. 2. Cum Titius hactenus non dubitarit de valore; imo non multo post susceptum Subdiaconatum exercuerit actum illius, ab initio supposuit esse valide susceptum: ergo est quædam possessio certa pro valore, a qua non dejicit dubium nunc superveniens, quod censeri debet esse imprudens. 3. Quamvis forte Subdiaconatus validus non fuisset, Presbyteratus nunc supplet: si tamen sciretur Subdiaconatum non esse valide susceptum, per se loquendo esset obligatio supplendi, uti ante dictum est. *Resp. ad* 2. Non incurrisse, quia in dubio non censentur contractæ tales pœnæ (excepto dubio de homicidio) uti habet communissima, & late Sanch. *in Decal. l.* 1. *cap.* 10. hic autem ad summum est dubium, an suspensio, & irregularitas sit contracta, uti patet ex Resp. *ad* 1. Et ita mecum senserunt quoad omnia alii 4. Doctores hujus Universitatis.

§. 5. Si per traditionem calicis, & patenæ collata sit potestas consecrandi, sed aliquid essentiale neglectum sit in secunda impositione manuum Episcopi, talis ordinatus invalide absolveret pœnitentes, uti patet, & uti probabilius docet Aversf. *q.* 2. *f.* 8. §. *ult.* etiam invalide ministraret extremam Unctionem. Quamvis autem valide consecrare posset, nam jam antea valide consecravit cum Episcopo, attamen postea illicite Missam legeret ante suppletionem illius secundæ impositionis manuum, quia necdum est complete Sacerdos, cui soli Ecclesia concedit Missas legere. Hæc autem suppletio impositionis manuum potest fieri sola, neque opus est ideo repetere traditionem calicis, & patenæ, quia potestas in Corpus Christi verum est independens a potestate in Corpus Christi mysticum. Econtra si in traditione calicis, & patenæ neglectum esset aliquid essentiale, quamvis in secunda impositione manuum nihil esset neglectum, deberet repeti etiam secunda manuum impositio, quia potestas in Corpus Christi mysticum supponit prius adesse potestatem in Corpus Christi verum, quæ hic non adfuisset, Aversf. *f.* 13. 2204

§.6. Si aliquis esset ordinatus Sacerdos per traditionem unius tantum speciei, ut si in calice non fuisset vinum, secundum dicta n. 2151. deberet Ordinatio omnino ex integro repeti saltem sub conditione, quia merito dubium est, an quis valide ordinari possit ad consecrandum solum Christi Corpus, & non sanguinem. Aversf. *f.* 8. §. *Sed de facto*, & pluribus *f.* 13. 2205

Q. 323. *Quid præterea notandum sit circa Ordinationem, & Ordines?* R. §. 1. Secundum dicta l. 6. p. 1. n. 93. Episcopus peccat mortaliter, si consecret alium Episcopum, vel alicui conferat Ordinem in mortali: sed secundum dicta ibid. n. 96. non peccat mortaliter, si in mortali conferat Tonsuram vel benedicat chrisma, &c. 2206

§. 2. Omitto hic multa alia, quæ potius ad Scholasticam pertinent, & tantum paucis insinuo, si forte opus esset aliquem de illis scire, ac remitto ad auctores, qui quæstiones illas fuse discutiunt in utramque partem. 1. Sacramentum Ordinis institutum est partim ante, partim post Resurrectionem, nam Sacerdotium, quoad primam partem consecrandi, est institutum in ultima cœna, Lucæ 22. v. 19. *Hoc facite &c.* Quoad alteram potestatem absolvendi pœnitentes, videtur institutum post resurrectionem Joan. 20. v. 23. *Quorum remiseritis peccata, &c.* Episcopatum putant aliqui institutum Jo:21.v.18. quando dicit Petro, *Pasce oves meas*, sed Aversf. *q.*2. *f.*10. probabiliter dicit institutum cum Sacerdotio. Et dicendum videtur Ordines alios, utpote tendentes ad Sacerdotium, esse institutos quando data est prima potestas Sacerdotii. Sacerdotes autem, & Episcopos nunc non immediate a Christo, sed per Papam habere jurisdictionem, dixi hic a n. 1550. & consentiunt S. Th. aliique communissime cum Aversf. *f.* 2. 2207

2. Prima Tonsura non est Ordo, sed sicuti habitus, & Tonsura tantum disponit ad religiosum statum, ita prima Tonsura ad Ordines, Aversf. *q.* 1. *f.* 5. Dic. *a n.* 18. Quando autem vocatur Ordo clericatus, sensus est, quod sit nota, per quam quis ex ordine laicorum evehitur ad ordinem, seu statum Clericorum. Nec officium cantoris seu psalmistæ est Ordo, uti nec officium fossarii, idest, egerentis fossam pro sepeliendo mortuo, cum Pontificalia de eorum Ordinatione non agant, sed tantum extrinsece deputentur, uti choraulæ, organædi, custodes, campanistæ, Dic. *a n.* 21. Probabilius est autem quatuor Minores esse vera Sacramenta, de quibus etiam Pontificalia præscribunt speciales Ordinationes, Aversf. *f.* 8. Dicast. *a n.*96. Illsf. *n.* 22. Similiter Subdiaconatus, & Diaconatus, Aversf. *f.* 3. Dicast. *a n.*64. Diaconatum, & Presbyteratum esse diversos Ordines probat Petavius *post t.* 4. *de Incarn. in append. to.* 3. *de Hierarch. eccles. l.* 1. *c.* 10. 2208

3. Episcopatus est Ordo, & Sacramentum, Aversf. *q.* 1. *f.* 6. Dicast. *a n.* 28. & 67. Et probabilius est, Presbyteratum, & Episcopatum esse duos distinctos ordines, quamvis Episcopatus supponat & quasi includat Presbyteratum, cujus est perfectio, Petav. *sup. c.* 1. & *seqq.* item *l.* 2. *toto*, Aversf. *f.* 7. Illsf. *n.*18. Chori-Episcopatus, ut vocant, Archidiaconatus, Archiepiscopatus, Patriarchatus, Primatus, Papatus, non significant Sacramentum, vel Ordinem, sed potius dignitatem majorem, & superioritatem Officii ad regendos plures Christi fideles, Aversf. *q.* 1. *f.* 8. Dicast. *a n.* 43. 2209

4. Quamvis Sacerdotium valet sine præsuppositis aliis Ordinibus, tamen Episcopatus non valeret, si non supponeretur susceptum esse Sacerdotium, Aversf. *q.* 1. *f.* 9. 2210

5. In quolibet Ordine imprimitur distinctus Character, qui simul omnes per aggregationem faciunt unum characterem Ordinis, Dicast. *a n.* 210. & Aversf. *f.* 7. speciatim id probat de Episcopatu. 2211

6. Nulli non Sacerdoti potest committi collatio ullius Ordinis; probabilius tamen est Sacerdotem non Episcopum posse ex 2212

se ex dispensatione Papæ valide Ordines conferre usque ad Diaconatum inclusive, Aversa *q.*3. *ʃ.*3. Dicast. *a num.*326. Illsl. *n.*35. contra Gonet *d.* 3. *n.* 3. & Thomistas.

2213 7. Mulier nequidem ex dispensatione Papæ est capax etiam solius primæ Tonsuræ, cum enim incapax sit omnis Ordinis, etiam incapax est specialis dispositionis ad Ordines, Aversa *ʃ.*4. Dicast. *a nu.*286. Gob. *nu.* 346. Nomina Presbyteræ Diaconissæ &c. mulieres olim participabant a viris suis, qui erant Presbyteri, vel Diaconi. Infantem esse capacem Ordinum, probat Aversa *ʃ.* 5.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in Ordinando?

2214 Resp.I. Ad validam Ordinationem requiritur, & sufficit, ut sit mas baptizatus, S. Th. 3.*p.q.*39.*ar.*2.Kon. *d.*20. *dub.*10. Vasq. Fill. *t.*9. *c.* 4. *q.*12. *Unde resolves.*

I. Incapax Ordinum est, & quidem jure divino, 1. Femina, *Vasq.Regin.Fill.*2. Hermaphroditus, in quo sexus femineus prævalet. Fill. *l.c.* Quod si autem in eo incipiat prævalere post Ordinationem validam, non potest valide consecrare, vel absolvere, licet characterem Sacramentalem retineat, Lug. *Resp. mor. l.*1. *d.*31. 3. Non baptizatus.

II. Valide ordinantur, 1. Perpetuo amentes, cæci, muti, privati manibus, etsi jure naturali sint inhabiles. 2. Irregulares, etsi jure Ecclesiastico sint inhabiles, maneantque ab eorum usu suspensi. 3. Pueri in cunis, qui tamen ad castitatem non tenebuntur vi voti, nisi id ratificaverint. Tol. Henriq. Azor. *l.*13. *c.*14. Bon. *l. c.*

Resp.II. Ut Ordo licite, & secundum jura Ecclesiæ rite sumatur, aut non incurratur censura, requiritur in recipiente præter statum gratiæ

1. Ut non sit Neophytus vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, suspensus, excommunicatus.

2. Animus clericandi, Trid. *seʃʃ.*23.*c.*4. sine quo si primam tonsuram vel Ordines minores accipiat, videtur peccare saltem venialiter (nisi justa causa excuset) quia fraus est levis, v.supra *l.*4.*c.*2. *d.*1.*art.*3. Similiter venialis inconstantia videtur sine justa causa statum Clericalem deserere.

3. Ut sit confirmatus, Trid. *seʃʃ.*23.*c.*4. & quidem secundum Bon. *d.*8. *p.*5. *n.*10. sub mortali, secundum *Sot.* & *Ken.* sub veniali.

4. Litteræ dimissoriæ (etiam pro prima tonsura) Episcopi proprii, sive originis, sive Beneficii, sive domicilii. V. Dian. *p.*3. *t.*4. R. 194.

5. Examen coram Episcopo, de scientia necessaria ad usum cujusque Ordinis; nam Trid.*seʃʃ.*23.*c.*4.pro prima tonsura requirit, ut sciant Fidei rudimenta, item legere & scribere; & de quibus probabilis sit conjectura, quod Clericatum elegerint, non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent. Pro minoribus, ut linguam latinam intelligant. Pro Subdiaconatu, & Diaconatu, cognitionem eorum, quæ ad istos Ordines spectant. Pro Sacerdotio tantam scientiam, ut populum docere possint necessaria ad salutem, & administrare Sacramenta.

6. Titulus sustentationis; ut beneficii vel patrimonii, vel paupertatis, ut in Regularibus, Trid. *seʃʃ.*21.*c.*2. V. Bon.

Ordo inter receptionem unius & alterius, cujus inversio, v. g. suscipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale; Episcopatus ante Sacerdotium, erit etiam invalidus.

8. Tempus: Sic minores conferuntur quavis Dominica vel festo, & quidem tali, quod ex præcepto Ecclesiæ celebretur etiam in foro, ut *Sylv.Azor.Barb. &c.* comm.docent. Ac licet *Præp. Fag. Tann. Gavant. &c.* putent sufficere quodvis festum duplex in Ecclesia, eamque sententiam Dian. *p.*5.*tr.* 13. R.47. vocet tutam in praxi, eam tamen ex decreto Urbani VIII. rejectam esse monet Lug.*l.*1. *Resp.mor.d.*43. Eosdem autem posse ex recepta Episcoporum consuetudine, etiam feria VI. vespere ante Sabbatum, quo omnes Ordines jure conferri possunt, notat Dian. *p.*2. *tr.*16. R.28.ex Henr. Regin. &c. majores vero Sabbatis Quatuor temporum, & Dominicæ Passionis, aut Hebdomadæ sanctæ.

9. Interstitia temporum. Sic majores nonnisi post annum ab alterius susceptione conferri possunt, ex Trid. *seʃʃ.*23. *c.*11. 13. 14. In quo tamen Episcopus ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ potest dispensare. Eodem tamen die, non nisi de licentia Papæ, duo Ordines majores possunt dari: Minores vero omnes, dispensante Episcopo, possunt dari eodem die, & si consuetudo sit, simul cum Subdiaconatu, Nav. *cap.*25. Henriqu. *l.* 10. *c.*11. Vasq. Suar. Sa, v. Ordo, Laym. *l.* 5. *t.* 9. *c.*8.

10. Locus, scilicet pro solemni collatione, Ecclesia; pro privata, Sacellum.

11. Ætas, in qua ordinarie Episcopus non potest dispensare: & sic pro prima tonsura & minoribus, requiritur saltem septennium completum, licet Quint. *t.*6. *ʃ.*21. contra Sanch.&c. putet sufficere inchoatum, pro Acolythatu annus 12. completus, Fill. *t.*9. *n.*28. pro Subdiaconatu vigesimus secundus; pro Diaconatu vigesimus tertius; pro Sacerdotio vigesimus quintus, omnes incepti; pro Episcopatu trigesimus completus. V.Bon.*d.*8.*q.*1.Fill.*c.*4.Lay.*c.*6. & 7.Dian. *p.*3.*tr.*4.R.162. Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v.g. pro Sacerdotio, an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest. Sanch.Laym.Bard. *d.*6.*c.*11.*p.*6.§.2. v. supra *l.*1.*t.*1.*c.*2.*dub.*3. Peccat autem tam ordinans quam ordinatus, si ordinetur, qui non habet qualitates requisitas.

Quæres, Quæ sint Officia ordinatorum?

Resp. I. *Ostiarii* est claves templi servare, aperire, & claudere ejus januas; arcere eos, quibus non licet interesse sacris; campanas pulsare; quæ intra Ecclesiam sunt, custodire: ei, qui prædicat, aperire librum. 2. *Lectoris* munus est, legere in Ecclesia lectiones veteris, & novi testamenti: item docere catechumenos rudimenta fidei Christianæ. 3. *Exorcistæ* munus est, manus imponere supra vexatos a spiritibus immundis, ad illos adjurandos & ejiciendos; item ad exorcizandos catechumenos. 4. *Acolythi* munus est, præparare ampullas vini & aquæ ad Sacrificium Missæ & porrigere Subdiacono ferrecereos ad idem Sacrificium, & illi ministrare unde & Ceroferarius dicitur. 5. *Subdiaconi* munus est, immediate subordinari Diacono ad Sacrificium Missæ, calicem & patenam illi tradere, urceolum cum aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Epistolam ex Officio & solemniter in Missa legere. 6. *Diaconi* munus est, cantare solemniter Evangelium in Missa, ministrare immediate Sacerdoti in omnibus, quæ pertinent ad Missæ Sacrificium, vestire altaria, crucem ferre, & deinde ex commissione Sacerdotis prædicare, & baptizare. 7. *Presbyteri* munus est, offerre Sacrificium Missæ, absolvere a peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & similes facere, populum doctrina & exemplo pascere, v. Esco. *Exam.* 8. *tr.* 7. *ʃ.* 1.

ADDENDA.

Quæst. 324. *Quid præterea sit notandum circa requisita in ordinando?* Resp. seqq. §. 1. Hermaphroditus, in quo uterque sexus est æqualis, secundum Sanch. *de Matr.l.*7.*d.*206. *n.*10. est incapax Ordinum, quia æque est femina quam vir: ergo congruum fuit, ut talem removeret Christus, qui voluit feminam non esse capacem Ordinis. 2215

2216 §. 2. Multi, quos citat & sequitur Gob. *tr.* 8. *n.* 429. dicunt probabile esse, quod Episcopus possit dispensare cum illegitimo occulto, quamvis id communius negent *Suar.* & *alii*. Cum illegitimis notoriis ordinarie dispensat solus Papa ad Ordines majores, Dignitatem & beneficium curatum: Episcopus vero aut Capitulum Sede vacante quoad Minores, & Beneficium simplex, Gob.n.442.ubi n.443.notat dispensatum ad Ordines Minores non ideo censeri dispensatum ad Beneficium simplex, quia cum actualis dispensatio sit odiosa, non debet extendi, secundum dicta l.1. n. 622. ubi plura addidi huc spectantia circa restrictionem vel extensionem verborum in dispensationibus ad Ordines. Et specialiter hic quando petitur dispensatio pro illegitimo, exprimi debet, an sit natus ex utroque parente soluto, an ex alterutro conjugato, vel constituto in Sacris, alioqui dispensatio est nulla, Sanch. Castrop. Gob. n. 444.

§. 3. Quando dubitatur an aliquis sit illegitimus an legitimus, reputari debet pro legitimo, uti cum communi dixi l. 4. n.754.ubi hoc extendi ad plures casus. Quid faciendum sit, si illegitimitas sit occulta, & illegitimus publice habeatur pro legitimo, dixi ibidem n.755. Expositi etiam habentur legitimi secundum ibi dicta n. 766. Item nati stante Matrimonio in se invalido sed publice, & bona fide contracto, licet postea declaretur fuisse nullum & fiat divortium, ut ib. n.753. est dictum, ideoque tales non indigent dispensatione. Plura de illegitimis & eorum legitimatione videri possunt ibidem a n. 750. 2217

§. 4. Nati in Germania hæreticis parentibus non sunt infames, unde conversi possunt sine dispensatione promoveri ad Sacros Ordines, Sa, Henr. Sanch. Laym. Sayr. Gibal. Gob. a n. 655. Potest etiam Episcopus eum admittere ad Ordines vel ad eorum exercitium, qui deformavit vel occidit aliquem, si illa deformatio vel homicidium non sit factum vel cum peccato mortali, vel tanquam a publico Ministro justitiæ, Covar. Gomez, Vasq. Laym. Castr. Tur. Hurt. Tann. Gob. a n.668. contra plerosque Canonistas & antiquiores Theologos. Ratio est, quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus in Jure clare expressis, uti notant omnes communiter cum Suar. *de censuris d.* 40. *seʃʃ.* 5. & 6. nullo autem Jure clare exprimitur irregularitas ob aliud homicidium. Monent tamen recte citati Auctores attendendam esse loci consuetudinem, & cavendum scandalum. 2218

§. 5. Energumenus est irregularis, adeoque ordinari non debet: attamen recte notat Less. *in Auct. v. Ordines sacri cas.*7. non facile judicandum aliquem esse talem, nisi manifestis signis certo constet: & si quis jam perfecte liber sit ab insidente dæmone, dicit cum Laym. *l.*1. *t.*5. *p.*5. *c.*7. *n.*3. posse in ea irregularitate dispensare Prælatum regularem, cui hæc potestas in Ordine Fratrum Minorum competit, ac participatur ab aliis. Addit sufficere implicitam dispensationem, v. gr. si mittat ad Ordines, licet de ea re nihil cogitarit, ut dispensaret, nam alias peccasset mittens eum cum impedimento canonico, quod ipse poterat tollere. Addit semel sic dispensatum manere capacem Prælaturæ in Ordine vel extra; nec opus esse alia dispensatione. 2219

§. 6. Circa conjugatum, notanda sunt seqq. 1. Cap. ult. De tempor. ordin. in 6. sic statuitur: *Nullus Episcopus vel quivis* 2220

vis alius clericalem præsumat conferre Tonsuram conjugato, nisi volenti Religionem intrare, aut ad sacros Ordines promoveri, prout est sacris Canonibus definitum: Ecclesia enim non permittit, nec potest Episcopus dispensare in hoc, ut conjugatus fiat Clericus ad permanendum in Tonsura vel Minoribus. 2. Cap. *Conjugatus* De convers. conjug. statuitur, non licere conjugato absque uxoris licentia vel justo divortio ad sacros Ordines promoveri: quod Joann. XXII. in Extrav. *Antiquæ*, De voto, extendit etiam ad illum, qui est in solo Matrimonio rato, quamvis hic possit ingredi Religionem, per quam dirimeretur illud Matrimonium: & eum obligari ad ingrediendam Religionem, si inscia uxore sacrum Ordinem susceperit, docent *S. Anton. & alii*, attamen alii melius negant eam obligationem. 3. In eadem Extrav. statuitur, ut qui absque uxoris, quam sciebat vivere, licentia vel justo divortio sacrum Ordinem assumit, sit irregularis, nec possit in Ordine suscepto ministrare, nec ulteriorem Ordinem vel Beneficium vel Officium ecclesiasticum suscipere, etiamsi uxor moreretur vel postea consentiret. 4. Maritus ita ordinatus teneretur redire ad uxorem & reddere debitum, attamen petere non posset. 5. Per Cap. *Conjugatus* & Extrav. supra potest maritus de licentia uxoris ordinari Sacris, dummodo licentia sit spontanea, idest, sine vi, metu, dolo, fraude data, & quidem debet esse expressa, uti colligitur ex Cap. *Consuluit*. De convers. conjug. id enim exigit rei gravitas, cum uxor spolietur usu juris certo quæsiti. 6. Cap. *Conjugatus*, dicitur, quod in hoc casu debeat etiam uxor *continentiam profiteri*: putantque *Hurt, Dian. Pontius*, sufficere votum simplex manendo in sæculo, sed communior & probabilior sententia admittit hoc quidem de uxore sene, idest, saltem quinquagenaria, si tamen juvenis sit, dicit debere profiteri in Religione, sic enim statuitur in Jure, quando maritus fit Religiosus vel Episcopus. 7. Votum simplex, quod uxor manens in sæculo emitteret, esset impedimentum dirimens Matrimonium, quod etiam, viro mortuo, contraheret talis uxor, uti dicetur de Matrimonio. 8. Post factum justum divortium potest maritus, etiam inscia & invita uxore, non tantum Religionem ingredi, uti expressum est in Cap. *Agathosa 27. qu. 2.* Cap. *Constitutus* & Cap. *Veniens*. De convers. conjug. sed etiam sacros Ordines suscipere, ut docent *S. Anton. Sot. Nav. Abb. Vasq. Sanch. Pont. & alii* contra *Inne. Hostiensem, Graff. & alios*, quia uxor in casu justi divortii perdit jus retinendi aut revocandi maritum: ergo hic fit liber sicuti ad Religionem, ita etiam ad susceptionem sacri Ordinis, quæ quoad hoc æquiparantur. 9. Jam dicta tenent, si divortium fiat ob delictum uxoris: si autem fiat petente uxore ob delictum mariti, adhuc putant aliqui ista valere, sed alii melius limitant, si uxor rogata nolit redire, tum enim maritus plene liberatur. Hæc omnia videri possunt fusius proposita & deducta apud Aversam *q. 4. s. 9. & 10.* Plura adhuc habet Pignat. *tom. 8. consult. 63.*

2221 §. 7. Qui tale habet vitium corporis, ut fieri non possit Sacerdos, etiam non videtur fieri posse, v. g. Diaconus, quia in Jure Canonico absolute prohibetur, ne vitiati corpore adhibeatur ministeriis divinis: quod Suar. *De cens. d. 40. s. 2. n. 2. & s. 3. n. 25.* Bon. *de Irreg. q. 1. pu. 4. n. 1. & alii* extendunt etiam ad susceptionem primæ Tonsuræ, quia finis Tonsuræ est aliquis Ordo, finis autem omnium Ordinum est Sacerdotium: ergo cessante hoc fine, cessant media. Notant tamen recte omnes cum Laym. *sup. c. 1. n. 7.* tale vitium superveniens Ordinibus susceptis non impedire Ordinum exercitium, ad quod manet habilitas.

2222 §. 8. Balbutiens ordinari potest, dummodo ita loqui possit, ut intelligatur, quamvis cum difficultate, Pasq. *De sacr. q. 215* De graviter audiente sive surdastro; item de illo, qui privatus est lumine sinistri oculi, aliisque similibus defectibus, dicetur in l. 7. quando de irregularitate ex defectu.

2223 §. 9. Præter relatos a Busemb. docent plures quam 12. Auctores apud Barb. ad Trid. *sess. 24. c. 4. de Refor.* non esse mortale suscipere Tonsuram & Ordines sine prævia Confirmatione, & eam sententiam probabilem vocat Jordanus. E contra præter Bon. dicunt mortale esse Tol. Nugn. Castr. *p. 5. n. 7.* Aver. *q. 3. s. 8.* Et quia ubi agitur de mortali contrahendo, non est asserenda obligatio, nisi certius constet, prima sententia videtur probabilior: Et ad promovendum ordinandum, ut Confirmationem prius suscipiat, satis est dicere, quod peccet venialiter, si negligat.

2224 §. 10. Ex dictis n. 2208. sequitur, statum gratiæ non prærequiri ante primam Tonsuram, cum non sit Sacramentum: attamen prærequiritur ante singulos quatuor Minores, quia sunt Sacramentum vivorum per se non conferens primam gratiam.

2225 §. 11. Præcipitur, ut Ordinans & ordinandus ante sacros Ordines sint jejuni, cum communicare debeant; non tamen præcipitur sub mortali ordinandis, ut communicent, nequidem Presbyteris, uti probabiliter putat Gob. *a n. 358.* quamvis de Presbyteris oppositum videatur probabilius, cum enim consecrare debeant, etiam videntur debere consummare Sacrificium per sumptionem. Ad Minores non requiritur jejunium, cum sæpe conferantur post prandium, Gob. *n. 352.* cum communi, qui addit *n. 357.* non esse ullam obligationem, ut Ordinaturus vel ordinandus pridie jejunet.

2226 §. 12. Syn. Colon. anni 1662. *De Sacr. Ordin. c. 4.* §. 4. sic habet: *Serio mandamus omnibus ad sacros Ordines aspirantibus ut cantum Gregorianum seu choralem addiscant.* Qui tamen hoc non fecisset, posset sine peccato Ordines suscipere, cum praxis satis doceat sive interpretetur non esse stricte præceptum.

§. 13. Apparatus ordinandorum, secundum Pontificale Romanum est hic. Quilibet tonsurandus habere debet suum superpellicenm super brachium sinistrum & candelam in manu dextera. Ordinandi Minoribus sunt in superpelliceis cum candelis in manu. Subdiaconandus debet indutus esse amictu, non tamen super caput, alba, & cingulo, habere manipulum in manu sinistra, tunicellam super brachio sinistro & candelam in manu dextera. Diaconandus amictu, alba, cingulo & manipulo paratus, stolam in sinistra manu, candelam in dextera, dalmaticam super brachium sinistrum tenet, Presbyterandus amictu, alba, cingulo, stola & manipulo paratus, tenet planetam super brachium sinistrum complicatam, & in dextera candelam, insuper mappulam album pro ligandis manibus. 2227

Q. 325. *Quid addendum sit circa intentionem requisitam in ordinando & Ordinante?* R. §. 1. Ad valorem Ordinis in adulto requiritur voluntas saltem implicita recipiendi talem Ordinem, nec sufficit interpretativa, uti dictum est *l. 6. p. 1. n. 173.* 2228

§. 2. Bann. Arrag. Led. Marchin. Pasq. & alii cum Barb. *de Off. Episc. alleg. 11. n. 12.* putant peccari mortaliter, si prima Tonsura suscipiatur ideo tantum, ut subterfugiatur sæculare judicium, quia Trid. *sess. 23. c. 4. De Reform.* prohibet talem initiari. Sed non peccari mortaliter docent Nav. Con. Sanch. Vivald. Laym. *c. 7. n. 2.* Castr. *p. 8. n. 9.* Gob. *t. 8. n. 27.* Delb. *de Imm. eccl. c. 1. d. 6.* quod Aversa *q. 4. s. 2.* dicit esse certum, quia *Trid.* non utitur verbis præceptivis, & quamdiu quis vult servire Deo, potest gaudere juribus servorum Dei: hinc addit *Avers.* peccare tantum venialiter, si faciat cum positivo animo non perseverandi & nullo modo peccare, si cum animo experiendi sive faciendi postea, quod ipsi magis expedire videbitur, & consentit Castr. *n. 8.* Aliud est de ingrediente Novitiatum Religionis sine animo manendi, nam hic in re gravi decipit Superiores, qui merito inviti sunt ad illos sumptus & molestias, item ad patefacienda alicui secreta sui Ordinis. 2229

§. 3. Si quis dicat se metu gravi adactum suscepisse sacrum Ordinem, habuit intentionem suscipiendi, adeoque certum est Ordinem esse validum. An autem obligetur ad continentiam & Horas, retuli Auctorum sententias *n. 2163.* Quod si dicat, se dubitare de intentione, hæc præsumitur adfuisse, quia sub mortali adesse debuit, nec delicta præsumuntur: ac præterea standum est pro valore actus, donec de invaliditate constet. De alio scrupulo circa intentionem, dixi *n. 2203.* 2230

§. 4. Pontificale Rom. habet Edictum, quo Ordinaturis *sub pœna excommunicationis præcipit*, ne ullus habens impedimentum audeat suscipere Ordines. Quod si Episcopus ante Ordinationem dicat, se non habere intentionem ordinandi excommunicatos, irregulares, alienigenas, illegitimos, ferentes falsas litteras, accedentes furtive, idest, non vere examinatos & admissos ab Episcopo, sed per fraudem, v. g. sub alieno nomine se insinuantes, & teste Gob. *n. 346.* qui eodem die vellet suscipere duos Ordines, v. g. omnes Minores, & subdiaconatum &c. probabile est eum Episcopum adhuc habere intentionem sufficientem ordinandi tales, quia Episcopus ordinans semper censetur retinere practicam & absolutam intentionem ordinandi hominem præsentem, neque appositio contrariæ conditionis solet fieri ab Ecclesia, ad quam non spectat puuire in foro externo peccata occulta, ideoque si Episcopus talem conditionem apponeret, docent Lug. Dicast. Lez. Escob. *l. 23. probl. 37.* Steph. *t. 5. d. 7. n. 17.* Gob. *n. 316.* & pluribus iterum *a n. 704.* fore peccatum, saltem ob datam occasionem gravium damnorum apud proximum, si tales invalide essent ordinati: hinc dicunt Auctores illos censendos esse per illa verba tantum velle deterrere, & significare, se nolle, idest, non optare, ut tales accedant ad Ordinationem, sed optare ut emaneant; quod inde colligit *Escob.* quia statim post absolvunt ab ejusmodi impedimentis, si forte adsint. In dubio autem, an Episcopus revera forte noluerit ordinare tales, Gob. *n. 317.* dicit præsumi debere, quod ordinare voluerit, quia delicta non præsumuntur, & dubia interpretanda sunt in meliorem partem. Lugo apud Dian. *p. 5. tr. 13. R. 66.* dicit interrogari debere Episcopum, si commode fieri possit. Vide dicta *l. 6. p. 1. n. 68.* 2231

Q. 326. *Quid addendum sit circa litteras dimissoriales?* R. Vox, *dimissoriales* sive *dimissoriæ* varie sumitur, & sæpe confunditur cum voce, *testimoniales*, uti notat Leurenius *De Vicario Episc. q. 646.* Sed hic per dimissoriales intelligimus litteras, quibus datur facultas accipiendi Tonsuram vel Ordinem ab alieno Episcopo: & quandoque etiam vocantur *Formatæ* vel *Reverendæ*: de illis notanda sunt seqq. 2232

§. 1. Ille potest tibi dare dimissoriales, qui potestate ordinaria te posset ordinare, unde quia, secundum Cap. *Cum nullus*, De temp. ordin. in 6. & dicta n. 2166. ordinare te posset Episcopus originis, domicilii, vel Beneficii, etiam a singulis istis Episcopis accipere potes dimissoriales, Nav. Ricc. Barbos. Gob. *t. 8. n. 568.* qui addit Episcopum originis tui patris hic censeri tuum Episcopum, maxime cum apud patrem habeas domicilium, quod etiam dixi l. 4. n. 323. & tenet communis cum Delb. *De Immun. Eccl. c. 12. dub. 7. s. 7. n. 8. & 14.* Et possunt dimissoriales dari ab Episcopo in possessione constituto, quamvis necdum consecrato, quia eas dare est actus non Ordinis, sed jurisdictionis, Avers. *q. 3. s. 7.* Quod Gob. *in append. ad n. 571.* & alii dicunt de Episcopo in concordia electo, & nondum confirmato, in locis ab Italia dissitis, idest, tam multum remotis a finibus Italiæ, quantum ab iisdem finibus distat Roma. Recte tamen addit *Aversa* non posse ab Archi-Episcopo dimissorias dari subditis 2233

ditis Suffraganeorum, nam secundum dicta *n.*2179. etiam illos ordinare non potest. Docent præterea *Aversf.* & alii posse ab Episcopo etiam dari suo familiari, de quo dictum est *n.*2174.2178. & consentit Delb. *n.* 26. si dimittat ad titulum pensionis alicujus vel patrimonii, quia ratione familiaritatis habet sufficientem subjectionem. An Nuntius Apostolicus possit dimittere omnes subditos suæ provinciæ, colligitur ex dicendis *n.*2264.

2234 §. 2. Vicarius Generalis in spiritualibus non potest dare dimissoriales, nisi Episcopo specialiter id concedente aut in remotis agente, cap. *Cum nullus*, supra, & habet communissima cum Aversf. & Leur. *q.* 170. ac speciatim pro hac Archidiœcesi Coloniensi ita statuitur in synodo anni 1662. de Sacramento Ordinis *c.*1. §. 4. & 5. unde multo minus dimittere possunt Archidiaconi aliique Prælati ecclesiastici Episcopo inferiores. *Az. Laym. Fag. Leur. supra.*

2235 §. 3. De Abbatibus, qui habent subditos sæculares, ita statuit Trid. *sess.*23.*c.*10. *de Refor. Nec ipsi Abbates, nec alii exempti aut collegia vel Capitula quæcumque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, litteras dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed horum omnium ordinatio ∴ ad Episcopos, intra quorum Diœcesis fines existant, pertineat, non obstantibus quibusvis privilegiis, præscriptionibus aut consuetudinibus etiam immemorialibus.* Et *n.*2190. retuli Decretum, quo Abbates vetantur tales sæculares sibi subditos etiam sola Tonsura vel Minoribus ordinare. Hoc non obstante docent aliqui cum Gratiano *in discept. forens. t.* 2. *c.* 212. hoc decreto non comprehendi Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, putant enim hos adhuc posse dimittere illos sæculares subditos suos. Sed oppositum tenendum est cum Fagn. in cap. *significasti*. De offic. Archidiac. Pignatel. *t.*10. *consf.*158. & aliis communissime, quia textus *Trid.* nimis clare id prohibet. Ad summum, inquit *Aversf.* dici potest, quod hæc prohibitio non intelligatur de illis Abbatibus, qui non existunt intra fines alicujus Diœcesis, sed ipsimet habent propriam Diœcesim & omnem jurisdictionem Episcopalem, uti notavit *Molfesf.* afferens S. Congreg. declarationem, & *Marchin.* afferens etiam quamdam Rotæ decisionem. Putat etiam *Aversf.* Abbates posse alios ad se dimissos cum licentia Episcopi Diœcesani ordinare Tonsura & Minoribus, pro quo affert declarationem aliquam, sed videtur obstare Decretum *n.* 2910. relatum.

2236 §. 4. Abbates & alii Superiores Regularium possunt per Trid. teste Fagn. & Leur. *q.* 656. *n.* 3. dare dimissorias suis subditis Regularibus. Nec dubium est quoad Tonsuram & minores, si possint eos Ordines conferre suis; qui enim potest ordinare, potest dimittere, secundum regulam communem, Pignat. supra. Tamen *Syn. Colon.* anni 1662. c. 1. §. 7. Piasec. *in praxi Episc. p.*1. *c.*1. *n.*14. Barb. *de offic. Episc. alleg.*7. *n.* 18. referunt hoc decretum valde limitans eam potestatem.

De mandato SS. D. N. Clementis divina providentia Papæ VIII. tenore præsentium mandatur omnibus & singulis quorumcumque Regularium Superioribus, ut de cetero observent & observari faciant ea, quæ in Decreto Sacræ Congregationis Concilii Tridentini continentur, cujus tenor est talis.

Sacra Congregatio Concilii censuit, Superiores Regulares posse suo subdito itidem regulari, qui prædictis qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit, litteras dimissorias concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum, nempe illius Monasterii, in cujus familia, ab iis, ad quos pertinet, is Regularis positus fuerit: & si Diœcesanus abfuerit, vel non esset habiturus Ordinationes, ad quemcumque alium Episcopum, dum tamen ab eo Episcopo, qui Ordines contulerit, examinentur quoad doctrinam, & dum ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem dimissoriarum in id tempus, quo Episcopus Diœcesanus vel absuturus, vel nullas habiturus esset Ordinationes, vel sedes Episcopalis vacaret. Verum cum a Superioribus Regularibus Episcopo Diœcesano absente vel ordinationes non habente, litteræ dimissoriæ dabuntur, in eis utique hujusmodi causam absentiæ Diœcesani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum exprimendam esse. Quod si Regulares ordinandi morentur in Monasterio nullius Diœcesis, hujusmodi dimissorias concedendas esse per Episcopum viciniorem, in eoque procedere omnia, quæ de Episcopo Diœcesano superius præscripta sunt. Quod qui non fecerint, officii & dignitatis, seu administrationis, ac vocis activæ & passivæ privationis, ac alias arbitrio ejusdem SS. D. N. Papæ reservatas pœnas incurrent. In quorum, &c. Datum Romæ die 15. *Martii* 1596.

Delb. supra *f.*8. postquam retuli illud decretum, subdit: Ad quod decretum accessit postea mense Decembri 1619. talis declaratio Congreg. Trident. *Si Regulares ordinandi morentur in Monasterio nullius Diœcesis, hujusmodi dimissoriæ concedendæ sunt per Episcopum viciniorem, in eoque procedunt omnia, quæ de Episcopo Diœcesano in dicto decreto dicta sunt.*

His non obstantibus docent Sanch. *in consf. l.*7. *c.*1. *dub.*20. *n.*44. Laym. *l.*5. *t.*9. *c.*9. *n.*9. Castrop. *t.*27. *p.*14. *n.* 8. Gob. *a n.*406. Superiores Ordinum religiosorum exemptorum posse dare dimissorias, etiam pro sacris Ordinibus, suis subditis ad quemcumque Episcopum. Et quæ ibi decernuntur a Sacra Congregat. putant tenere ad summum de Regularibus Ordinario subjectis, si absit privilegium vel alia consuetudo: hi enim ordinari debent vel dimitti ab Episcopo, uti habent relata Decreta & fatetur Sanch. *n.* 45. Nec obstare putant, quod in præfatione hujus Decreti dicatur, *quorumcumque Regularium*, & Syn. Colon. dicat *etiam exemptis* illud esse observandum, nam intelligunt, secluso privilegio & consuetudine; testantur autem Auctores apud *Laym.* & *Gob.* esse privilegium pro exemptis, & *Sanch.* dicit talem esse praxim omnium Religiosorum: *Aversf.* supra recte concludit standum esse Decretis illis, nisi constet de privilegio vel contraria consuetudine, quæ præscripserit. Privilegium pro Societate JESU retuli *n.* 2194.

§. 5. A quo ordinari possit vel debeat Novitius Ordinis 2237 religiosi, dixi a *n.*2194. Cum autem Novitius, secundum dicta *n.* 2199. non sit subjectus Prælato, nisi in illis, quæ spectant ad probationem, nequidem licentia Prælati de rigore acquiritur, ut Novitius ordinetur, Barbosf. supra *nu.*32. Nec Prælatus, per se loquendo, potest eum dimittere ad alienum Episcopum, Delb. *n.* 6. nisi Religio habeat privilegium suos dimittendi ad quemcumque, tum enim putant Sanch. *in Decal. l.*6. *c.*10. *n.* 22. Barb. Aversf. supra, privilegio isto gaudere etiam Novitium; nam secundum multos cum Sanch. *ibid. lib.*4. *c.*39. *n.*17. Novitii gaudent privilegiis Religionis, quod probabile esse dixi *lib.*4. *n.*56. & pro Societate JESU certum est ex novo comp. privil. v. *Communicatio* §. 5. ac speciatim Novitium Societatis, si secundum dicta *num.* 2197. habeat alia requisita, posse sicuti professum ex licentia Superiorum ordinari, docent Suar. Sanch. Castr. *t.*16. *d.* 1. *pun.*11. *nu.*8. In casu autem, quo Prælatus vel Superior non posset dare dimissorias Novitio, Sanch. & alii cum Delb. *nu.* 7. dicunt eas peti posse ab Episcopo loci, in quo est Monasterium, Suar. & alii cum Barb. *n.* 33. putant petendas ab Episcopo originis: ac pendet ab eo, an Novitius acquirat domicilium in loco Novitiatus, de quo dixi *num.* 2199.

§. 6. Dimissoriales debent reipsa haberi, ut quis ordinari 2238 possit ab Episcopo non suo, uti patet ex dictis a *n.* 2166. Putant quidem Alloza v. *Ordo n.*35. & alii, quos referunt Aversf. supra, & Sanch. *in Consf. l.*7. *c.*1. *dub.*20. *n.*12. sufficere ratihabitionem prudenter præsumptam, quod Episcopus proprius sit futurus contentus: sed merito contradicunt Turr. Bon. Ric. Aversf. Sanch. supra *n.*13. & *dub.*28. *n.*2. quia sic daretur ansa Episcopis, ut hoc quæsito colore alienos promoverent ad Ordines, unde innumerabilia damna, & confusiones orirentur. Putarunt tamen quatuor Doctores a me consulti, si Ordinarius bona fide quæsitus reperi non valeat, aut nequidem ad eum scribi possit, sufficere præsumptam ratihabitionem pro Tonsura.

§. 7. Dixi *l.*6. *p.*1. *n.*392. Episcopum posse confirmare illum, 2239 qui ex aliena Diœcesi affert dimissoriales ad Tonsuram: imo dimissus pro Subdiaconatu, videtur etiam dimissus esse ad quatuor Minores, si hos non habeat, & per oblivionem, vel incuriam non petierit hoc inseri; ut censuerunt tres Doctores mecum, & ita etiam sentire videtur Rebuff. *in praxi benef. de formula dimissoriarum p.*13. *n.*5. ubi ait: *Formula dicit etiam sacros Ordines, quia concedendo recipi Minores, vel Ordines tantum, non intelligeretur concedere de majoribus c.*1. *De temp. ordin. ideo oportet & sacros exprimere ∴ nam cui conceditur minus, non conceditur majus, per regulam Juris, sed e contrario.* Quod si dimissoriales habeant, *ad omnes etiam majores Ordines*, hoc ipso dimissus est etiam ad Presbyterium, quamvis non addatur, Gob. *in app. ad n.* 590. Expedit tamen semper exprimi, ad quos Ordines aliquis dimittatur; quia dimissus ad Ordines absolute non censetur dimissus ad Ordines sacros, *Rebuff.* supra & alii cum Sanch. *dub.* 20. *n.* 9.

§. 8. *Silv. Aug. Henriq. Arm.* aliique cum *Gob.* putant, si Epi- 2240 scopus det dimissoriales ad alienum Episcopum, hoc ipso dare huic Episcopo licentiam disponendi in quocumq; impedimento Ordinum, quia *concesso uno videtur concedi id, sine quo illud concessum non potest consistere*; uti habent in Jure, quod verum esse dicit Gob. *n.*575. quamvis in dimissoriis adderetur hæc clausula, *si tamen alias nullum tibi obsistat impedimentum canonicum*, per hoc enim putat, non arctari potestatem Ordinantis, sed indicari mentem dimittentis esse, non facere gratiam indigno aut canonice inhabili. Sed recte contradicunt Nav. Sanch. *dub.*27. *n.*2. & *de Matr. l.*8. *d.*1. *n.*25. Castr. *De censf. d.*6. *pun.*7. *n.*21. Dian. *p.*8. *t.*2. *R.*35. tum quia privilegium non extenditur ultra casum expressum, tum etiam quia a separatis non fit illatio, potestas autem ordinandi, & dispensandi in impedimentis, sunt disparata, unde regula illa Juris, *Concesso uno, &c.* tum tantum habet locum, quando concessum habet alterum necessario connexum, quod hic non est, quia potestas ordinandi potest stare sine potestate dispensandi.

§. 9. Dimissus a tuo Episcopo Coloniensi ad Moguntinum, 2241 peccas, si facias te ordinari a Trevirensi, quando tuus ex speciali causa te dimiserat ad Moguntinum, ita ut noluisset te dimittere ad alium; si autem non habuit specialem causam, seu ideo dimisit ad Moguntinum, quia hic erat vicinior, aut quia tu petivisti, licite accedis ad Trevirensem, vel quemcumq; alium, quia in gratiam tui erat designatus Moguntinus, *quod autem ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, Reg. 61. Juris in 6. Quintanadv. Gob. *n.*599. Et hoc confirmatur ex doctrina, quam tradit Gob. *in Exp. t.*5. *in Append.* 5. *post n.*950. *litt.* I. & K. his ferme verbis: Statuens aliquid censetur tacite statuisse id, quod statuisset, si interrogatus fuisset Gloss. in L. *Tale pactum* §. fin. ff. *De pactis.* Quod Baldus ad citat. legem appellat *multum bonum notabile*; & Gabrielius cum aliis applicat Rescriptis gratiosis Principum; nam per gratiosam concessionem sufficienter declaratur permissio in tali gratia faciendi substitutionem accidentalem, si absit præjudicium tertii, valet enim, quod ait Prateus *de Reg. Juris*

Juris l.4. c.4. in contractibus lata sit interpretatio, in testamentis latior, in Rescriptis (gratiæ) latissima.

2242 §. 10. Si Papa dedit facultatem, ut Cajus ordinetur extra tempora, *a suo Ordinario tantum*, potest, cum dimissoriis suis, ordinari ab alio: nam idem est ordinari a suo Episcopo, & ab alio de ejus licentia: unde quod additum sit, *tantum a suo*, ideo erat, ne proprio Episcopo, vel *Tridentino* præjudicaretur, quod non fit, si habeat a suo licentiam, Nav. Sanch. *dub.* 25. *n.* 2. Gob. *n.* 570.

2243 §. 11. Trid. *sess.7. c.* 11. *de Ref.* loquens de dimissorialibus ait: *Facultates de promovendo a quocumque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam ob quam a propriis Episcopis ordinari non possint, in litteris exprimendam*. Praxis autem habet, quod hæc causa censeatur sufficiens, quia ordinandus est jam alibi, aut ei specialiter incommodum foret ad Diœcesim suam accedere.

2244 §. 12. Quamvis dimittens possit committere examen tituli illi, ad quem dimittit pro Subdiaconatu, tamen si ordinatus non fuerit sufficienter provisus quoad istum titulum, Cap. *Si Episcopus*, de præbendis in 6. ita statuitur: *Si Episcopus, cui nullis personis expressis in genere, commisisti, ut vice tua Ordines in tua Diœcesi celebraret, ad sacros Ordines promoverit quempiam titulum non habentem, ei (cum in culpa fuerit taliter ordinando eumdem) tenebitur vitæ necessaria ministrare, donec sibi per eum vel alium de competenti Beneficio sit provisum: si vero certas commisisti eidem ordinare personas, tu (qui prævidere hoc casu, an haberet titulum, debuisti) taliter ordinato ad prædicta, donec per te beneficiatus fuerit, obligatus existis. Eis autem, quibus a Diœcesanis datur licentia, ut possint, a quo voluerint Episcopo ad omnes sacros Ordines promoveri, non qui ordinant, sed qui tribuunt licentiam (cum eam dare non debeant titulum non habenti) ad præmissa, si titulum non habeant, obligantur*. Excipit tamen Gob. *tr.*8. *n.* 609. nisi parentes possint alere ordinatum, vel hic aliunde habeat, quo se alat. Item nisi factum sit sine ulla culpa dimittentis, nam ubi nulla est culpa, non videtur subeunda pœna, Sanch. Diana, Gob. *n.* 603. Aversa *q.* 3. *s.* 10. §. *Uno*.

2245 §. 13. Quamvis dimissoriæ exprimant dimissum esse examinatum, & approbatum, potest tamen Ordinarius eumdem adhuc vocare ad examen, uti ex Trident. & declarationibus S. Congreg. probant Bonac. Barb. Jord. Gob. *n.* 580.

2246 §. 14. Si dimissoriales habeant, *a quovis Episcopo in propria Diœcesi residente seu ordinante*, Gutt. Rodriq. Sanch. *d.*20. *n.*8. dicunt non posse ordinari ab Episcopo cum licentia in aliena Diœcesi ordinante, quia facultas videtur esse restricta ad ordinantem in propria Diœcesi. *Led. Dian.* & alii contradicunt, quibus videtur adhærere *Avers.* supra, quia tantum intenditur, ne absque licentia fiat in aliena Diœcesi: & quod fit ex mandato vel licentia residentis censetur fieri a residente: hinc Trid. *s.*7. *c.*11. *de Ref.* ait: *Non ordinentur nisi ab Episcopo in sua Diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente*.

2247 §. 15. Dimissoriæ datæ ab Episcopo vel a Vicario Capituli, Sede vacante, non expirant, licet per mortem vel casum cesset officium dimittentis, quia sunt gratia, quæ non expirat morte concedentis, Nav. Gutt. Gonz. *ad Reg.* 8. *Canc. gl.* 12. *n.*39. Rebuff. Henriq. Fill. *t.* 9. *n.* 102. Piasec. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 14. Barb. *alleg.*7. *a n.*23. Engel. *l.*1. *tit.*11. *n.*38. Cabass. *in theor. & praxi Juris Canon. l.*1. *c.*14. *n.*7. Excipe, nisi ille, qui concessit vel ejus successor verbis claris, & expressis revocet: in dubio autem, an revocatæ sint necne, præsumuntur non revocatæ, quia mutatio, vel correctio talis est odiosa: Unde si Episcopus dedit Titio dimissorias, & postea curet, ipsi dici, ne se faciat ordinari ab alio, non ideo revocat, sed tantum indicat non esse necesse, ut privilegio concesso utatur, sed se velle ordinare, si velit, nihilominus si adeat alium, recte ordinatur, uti notant Nav. aliique cum Gob. *n.* 587. 591.

2248 §.16. Qui ab alieno sine dimissoriis suscipit Ordinem sacrum, peccat graviter & manet suspensus: potest tamen proprius Episcopus postea ratam habere talem Ordinationem, uti contra alios probabiliter tenent Gl. Decius, & alii cum Less. *de just. l.*2. *c.*34. *n.*93. Quod si quis sic tonsuretur, vel Minoribus ordinetur, non gaudet privilegio clericali, Rebuff. & alii cum Sanch. *dub.*20. *n.*15. Nec est capax Beneficii, aut aliorum Ordinum, uti tenent plures apud Sanch. *dub.* 28. *n.*3. cum Lessio *n.*94. & Delb. supra *dub.*7. *s.*9. quamvis ipse Sanch. *n.*6. probabiliter dicat esse capacem eorum, cum proprie non sit suspensus, nec illa incapacitas inveniatur in Jure statuta: in hoc conveniunt *Sanch. Delb.* & alii contra *Rebuff.* posse Tonsuram, & ordines sic collatos ratificari a proprio Episcopo remittente injuriam sic factam, & volente ita valere, ac si a seipso factum fuisset, atque sic ordinatum restituendum in omnibus. Plura de pœnis tam Ordinantis alienum sine dimissoriis, quam sic ordinati, videri possunt apud Barb. *de Offic. Episc. alleg.* 8. *tota*.

2249 §. 17. Quamvis Trid. *sess.* 21. *cap.* 5. *de Reform.* gravissime prohibeat aliquid dari, vel accipi pro dimissoriis, sigillo &c. tamen videmus id non observari in Germania, ubi etiam exigitur certa pecunia, Gob. *n.* 590. & alii.

2250 *Q.* 327. *An, ut quis ordinari possit, etiam necessariæ sint litteræ testimoniales seu commendatitiæ?* R. §.1. Trid. *sess.*23. *c.*5. *de Refor.* sic statuit: *Ad minores Ordines promovendi bonum a Parocho & a Magistro scholæ, in qua educantur, testimonium habeant. Hi vero, qui ad singulos Majores erunt assumendi, per mensem ante Ordinationem Episcopum adeant, qui Parocho aut alteri cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus ac desiderio eorum, qui volent promoveri, publice in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, & litteras testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes ad ipsum Episcopum quam primum transmittat*. Et c. 8. *Si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur: si secus fiat, Ordinans a collatione Ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus*.

§.2. Maxime convenit, ut Episcopus originis testetur de natalibus & ætate, Episcopus autem domicilii, si sit diversus, de moribus & vita, illi enim optime ista rescire possunt. Et quamvis in rigore secundum verba, Constitutio Inn. XII. a *n.* 2166. relata videatur requirere, ut singuli de omnibus illis testentur, tamen si Episcopus solius originis nil dicat de moribus & vita, e contra si Episcopus solius domicilii nil dicat de natalibus & ætate, videntur ideo de illis tacere, quod nesciant, ideoque remittat unus ad testimonium alterius, qui id sciat: hinc Gallem. ad Trid. *c.*8. supra, refert hanc declarationem: *Censuit Congreg. in casu, quo aliquis fuerit absens per plures annos ab Ordinario, ita ut illum commendare de vita & moribus non possit, sufficere litteras dimissorias Ordinarii, quæ continebunt, quod ordinandus non sit excommunicatus vel contumax, sed de legitimis progenitus parentibus, informatio vero de vita & moribus habenda est ex loco, in quo fuit versatus*. Et hoc est conforme Constitutioni relatæ *n.* 2170. 2173. 2251

§. 3. Si neuter Episcopus testatus sit v.g. de ætate, ordinandus autem afferat testimoniales de ætate ex libro baptismali a Parocho scriptas, dubitatum est, an hoc sufficeret: Negarunt aliqui, quia Constitutio Inn. XII. requirit testimonium de ætate dandum determinate ab Episcopo, nec sufficit aliunde haberi certitudinem, alioquin si Ordinans sit certus, v.g. de moribus Titii, quia ipsi cohabitavit satis diu, ordinare posset sine testimonialibus ullius alterius Episcopi. Et ratio potest esse, quia quamvis in hoc casu particulari videatur cessare finis legis, qui est certitudo de ætate & reliquis, non ideo cessat lex illa, secundum dicta *l.*1. *a n.*863. quia, nempe, reipsa manet finis legis, qui est evitare fraudes, quæ communiter evenirent, si sufficeret quævis certitudo ex testimonio cujuscumque alterius, qui non esset Episcopus originis aut domicilii. E contra alii duo, aut tres Doctores, quos interrogavi, putarunt sufficere, quia si ita semper haberetur certitudo, nunquam esset periculum fraudis: & quamvis hoc testati non sint Episcopi, præsumitur omissum, quod nescirent, sicque remitterent ad certitudinem aliunde accipiendam. 2252

§. 4. Si quis afferat dimissorias ab Episcopo originis suæ, non indiget testimonialibus, quas Constitutio Inn.XII. *n.*2167. requirit, nam tantum loquitur de illo, qui in aliena Diœcesi ordinatur ratione ac titulo Beneficii in hac aliena Diœcesi obtenti, & hunc dicit egere testimonialibus Episcopi originis, non autē loquitur de illo, qui ordinatur ratione, & ex vi dimissoriarum ab Episcopo originis allatarum. Constitutio autem restrictiva Juris communis non debet extendi ad casum nō expressum. Et ratio est, quia si Episcopus originis dimittat, censet aptum, qui ordinetur: ergo sufficienter attestatur de natalibus, ætate, moribus & vita, non item, si ab eo non dimittatur, sed pure ratione Beneficii fiat subditus Ordinanti, qui ordinarie non ita potest rescire de illis qualitatibus. Atque ita censuerunt etiam Doctores, ac Professores nostri Coloniæ & Monast. Vvestph. &c. 2253

§. 5. Constitutio *n.* 1167. tantum habet, quod Clericus a proprio Episcopo initiatus Tonsura, vel Minoribus non possit ab alio Episcopo titulo Beneficii in hujus Diœcesi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri, nisi exhibuerit testimoniales Episcopi originis & domicilii. Unde si quis non fuisset a proprio Episcopo initiatus Tonsura, vel Minoribus, sed vellet his initiari titulo Beneficii alibi obtenti, judicarunt plures Doctores, quantum est ex vi istorum verborum dictæ Constitutionis, non teneri exhibere testimoniales istorum aliorum Episcoporum, quia verba extendi non debent ultra casum expressum: attamen non est negandum aliunde esse obligationem testimoniales sufficientes exhibendi. 2254

§. 6. Pro Regularibus dat testimoniales, non Episcopus, sed Superior regularis, Barb. *de offic. Episc. alleg.*7. *n.* 31. cujus ratio etiam valet respectu Novitii, si hic ordinari deberet, nam etiam de aptitudine, vita, & moribus Novitii melius rescit Superior regularis, quam Episcopus. 2255

§. 7. Si Titius certus, se antehac esse tonsuratum, testimonium amiserit, nec reperiatur catalogus Suffraganei, a quo tonsus est, sufficiet, si id juret, ut admitti possit ad Ordines, quia ubi non potest haberi probatio plena, admitti potest illa privilegiata. Si tamen Capitulum, a quo deberet v. g. investiri, sed prius ostenso testimonio tonsuræ, nollet ista probatione acquiescere, cogi non posset, quia potest secundum statuta postulare probationem plenam & juridicam, unde deberet Titius attribuere casui & infortunio, quod pergere non posset: ita judicavi cum tribus aliis Doctoribus. Et scio aliquem isto modo exclusum esse a Præbenda Cathedrali, ad quam præsentatus erat. 2256

*Q.*328. *Quid Sede vacante fieri possit circa Ordinationem, dimissoriales & testimoniales?* R. §.1. Olim poterat Capitulum Sede vacante dare licentiam ordinandi etiam suos quamvis non 2257

arcta-

arctatos, per C. *Cum nullus. De Temp. Ordin. in 6.* Sed nunc Trid. *sess.7.c.10.de Ref.* sic statuit: *Non liceat Capitulis Ecclesiarum Sede vacante intra annum a die vacationis, ordinandi licentiam aut litteras dimissorias seu Reverendas, ut aliqui vocant, tam ex Juris communis dispositione, quam etiam cujusvis privilegii, aut consuetudinis vigore; alicui, qui Beneficii ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere; si secus fiat, Capitulum contraveniens ecclesiastico subjaceat interdicto, & sic ordinati, si in minoribus Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali, præsertim in criminalibus gaudeant: in Majoribus vero, ab executione Ordinum ad beneplacitum futuri Prælati sint ipso jure suspensi.* Idem repetit sess. 23. c. 10. de Ref. ubi addit: *concedentes autem dimissorias contra formam Decreti ab Officio & Beneficio per annum sint ipso Jure suspensi.* Et Gallem. *in decl. n. 6.* dicit esse extensum ad Capitulum exemptum habens immemorialem possessionem contrariam. Pœnam tamen initiati Minoribus, ut non gaudeat privilegio clericali, putat Sanch. *in Consf.l.7. c.1. d.28. n. 8.* esse tantum ferendæ sententiæ.

Non obstante illo Decreto Trid. dicit Barb. *de jure eccl. l. 1. c.32.n.89.* Capitulum Sede vacante posse concedere licentiam Episcopo extero, & multo magis Episcopo Nullatensi apud se Suffraganeo, exercendi Pontificalia in Ecclesia vacante: citatque pro hoc Henriq. Quarant. Garz. *de Benef. p.5. c.7. n.93.* qui refert hanc declarationem S. Congr. *Capitulum, Sede vacante, potest concedere etiam licentiam extero Episcopo exercendi Pontificalia in eorum Ecclesia, & Ordines conferendi tam Clericis illius Diœcesis, quam exteris habentibus dimissoriam suorum Episcoporum, juxta tamen formam hujus Decreti.* Et ob hanc declarationem Dian. *p.8. tr.4. R.41.* sic habet: Etsi Capitulum Sede Vacante, vel ejus Vicarius non possit intra annum subditis suis dimissorias concedere, poterit tamen intra eumdem annum per alium Episcopum Pontificalia exercentem ordinare Diœcesanos suos. Videtur etiam favere Nav. *Consil. 44. de temp. Ord.* Idem videtur tenere Sanch. *dub. 26.* Id autem posse Capitulum Sede vacante, tenent absolute Quintanad. *tract. 6. sing.6.* & Leur. *in Vicario qu. 466. & 509. Ratio* potest esse, quia licet Episcopus Suffraganeus non habeat propriam Diœcesim in actu, tamen illa Diœcesis, in qua est Suffraganeus, est aliquo modo sua, eo quod in ea institutus sit ad Pontificalia exercenda, uti notant Themudo apud Dianam *p.8.t.4.R.72. & alii.* Sed oppositum videtur esse absolute tenendum ob clara verba Trid. supra.

Respondent Sanch. *n.* 2. Themudo apud Dian. Quintanad. & Leur. supra, To *ordinandi licentiam*, sumi passive, ita ut sensus sit, non liceat Capitulo concedere alicui *licentiam*, ut *ordinetur* extra illam Diœcesim, ita ut ordinandi licentia & dimissoriæ, uti & Reverendæ, pro eodem sumantur. *Contra est* 1. quia explicatio illa est contra clara verba: nec credibile est in *Trid.* in quo fuerunt tot doctissimi viri, etiam optimi Grammatici, neminem futurum fuisse, qui admoneret de sensu passivo, si hunc intendissent, exprimendo per solas has voces, *ut ordinentur, licentiam*: ergo cum posuerit gerundium activum *ordinandi*, quod nulli verbo passivo convenit, standum est sensu proprio & grammaticali, nec ab eo in Decretis vel legibus recedendum est, nisi cogat gravissima auctoritas vel ratio. 2. Trid. dicit, *ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias concedere*: ergo ista duo non sumit pro eodem, quia *aut* est particula disjunctiva, & si pro eodem sumpsisset, dixisset, sive litteras dimissorias, uti dixi, *dimissorias seu reverendas*, quia hæc sumebat pro eodem. Hinc Barb. *de dictionibus*, ait, *aut* est dictio disjunctiva proprie, ac disjunctive regulariter sumitur, quamvis autem notet aliquando sumi pro *sive*, tamen addit, *principalius est adversativa, & ponitur inter diversa.*

Et plane illum esse sensum *Trid.* adeoque Capitulo Sede vacante non licere primo anno, etiam per talem Suffraganeum ordinare subditos suos non arctatos, docent absolute Pax Jord. *l.3.tit.6.n.152.* Piasec. *p.1. c.1. nu.* 12. Aversa *qu. 3. sect.* 7. Dic. *hic n.* 237. Gavantus *in Manuali Episc. v. Capitulum Sede vacante in addit. n.20.* Engel. *l.1.tit.11. n.36.* Gob. *tr. 8. n.* 266. qui *n.* 275. refert Nuntium Apostolicum Lucernensem suspendisse Capitulum Constantiense, quia Sede vacante dederat Suffraganeo licentiam sic ordinandi, & infinitum esset referre omnes Auctores, qui idem tenent.

Citati autem in contrarium non tenent oppositam sententiam: Barb. *l. c.* tantum dicit in genere, posse exercere Pontificalia: non autem posse ordinare diœcesanos non arctatos, clare docet *de off. Episc. alleg.7.n.17.* & Trid. *sess.7.c.10 de Reform.* unde certo stat pro sententia nostra. *Nec obstat*, quod l. c. *De Jure eccl. n.124.* Item *De Canon. & Dign. c.24.n.124.* dicat, poterit insuper idem Capitulum præfato anno durante concedere Episcopo extero exercitium Pontificalium, & Ordinationem propriorum subditorum vacantis Sedis: *nam* manifestum est esse errorem typographi, & utroque loco omitti hæc verba, *non tamen* vacantis Sedis, utroque enim loco in summario capitis ad *n.124.* expresse habet, *& Ordinationem propriorum subditorum, non tamen subditorum vacantis Sedis*: Et de Jure Ecclesiast. post relatos Auctores statim subdit, *quia quoad subditos vacantis Sedis nonnisi post elapsum annum.* Et similiter in Indice utriusque operis ad numeros relatos eodem modo dicit, *& Ordinationem propriorum subditorum, non tamen vacantis Sedis.* Henr. *l.c.* tantum dicit Vicarium Sede Apostolica (non autem Episcopali) vacante posse concedere dimissorias, quod etiam dicam *n.* 2263. Quaranta apud Sanch. *num.* 3. expresse dicit Sede vacante non posse ordinari subditos ipsius capituli. *Garzias* & declaratio apud illum expresse habet in fine, *Juxta tamen formam hujus decreti*, nempe *Trid.* supra, ubi tantum conceditur de subditis Sedis vacantis, si sint arctati. Et cum ista declaratione nitatur *Diana*, etiam ipse plus non vult, quam arctatos posse ordinari. *Nav.* tantum loquitur de tempore post annum vacationis. *Sanch.* tantum loquitur de subdito Sedis vacantis, si a suo Episcopo defuncto, vel a Papa, vel a Nuntio Apostolico habeat dimissorias ad quemcumque Episcopum: hinc recte dicit Gob. *nu.* 266. quod illi, quos pro se citat *Quintanad.* non faveant ipsi. Nec ratio adducta persuadet; jurisdictio enim Suffraganei est delegata ab Episcopo vel a Capitulo committente.

§.2. Arctati ratione Beneficii recipiendi vel recepti possunt 2258
etiam primo anno Sedis vacantis ordinari, uti constat ex dictis. Docent autem Ricc. Ugol. Barb. *ib Collect.* ad Trid. supra *n.17.* Garzias *p.5. c.7. n.99.* illos esse arctatos ratione Beneficii recipiendi, qui habent jus, seu sunt vocati ad aliquod Beneficium vacans aut Capellaniam requirentem actu certum Ordinem, quo illi carent. Item qui cum non sit ordinatus prima Tonsura, est præsentatus ad Beneficium: sed pro hoc videnda sunt dicta *n.2166.* Econtra non potest dici arctatus ratione Beneficii recipiendi, qui est præsentatus ad aliquod Beneficium seu Capellaniam habentem annexum certum Ordinem, ad quem ille, qui obtinet, tenetur facere se promoveri: similiter non dicitur arctatus occasione Beneficii recipiendi is, cui aliquis vult resignare aliquod beneficium requirens actu Ordinem quo ille caret, hoc enim est mere voluntarium. Arctatus ratione Beneficii recepti est, qui obtinet Beneficium requirens servitium personale, ratione cujus de jure, consuetudine, privilegio, statuto Ecclesiæ vel fundatione tenetur intra annum facere se promoveri, *Ricc. Ugol. Garz.* exemplificantes in eo, qui obtinet Parochiam, nam est arctatus ad Sacerdotium intra annum; item de eo, qui obtinet Canonicatum, cui certus Ordo est annexus. Item in aliquibus Beneficiis seu Capellaniis requirentibus servitium personale seu aliquem Ordinem: item si Ordo suscipiendus ita annexus est Beneficio, ut tempore provisionis in eo constitutus esse debeat, sed impetrans dispensatus fuit, ut, hoc non obstante, hujusmodi Beneficium obtineret, Barb. *n. 16.*

§.3. Etiam ille potest ordinari in loco, & in primo anno Se- 2259
dis vacantis, qui a suo Ordinario affert dimissorias, Sanch. *dub. 26.n.2.* Neuff. *d.109.n.62.* Tamb. *hic c.8.§.2.n.9.* Bosco *f.3.n.211.* Pirrh. *l.1.tit.6.n.255.* Leur. *qu.509.* qui citant præterea Henriq. Laym. Quarant. Ventrig. Piasec. Ratio est, quia finis Trident. fuit, teste Nav. *in Consf.l.1. ad tit. tempor. Ordinat. Consf.27.n.2.* ne quis ordinaretur absque consensu sui Ordinarii, quod non fit, si afferat sui Ordinarii dimissorias. Et hoc a S. Congr. declaratum esse dicit Garz. apud Leur. *n.3. Nec obstat*, si forte Episcopus defunctus, aut etiam idem Suffraganeus, qui nunc ordinat, antehac dimiserit, *nam* id per accidens est; & dimissus vi suarum dimissoriarum potest in quacumque Diœcesi ordinari a quocumque Episcopo licentiam ordinandi habente, quam hic Suffraganeus habet a Capitulo.

§. 4. Multo magis possunt ordinari Regulares etiam primo 2260
anno in loco Sedis vacantis afferentes dimissorias, & testimoniales ab eis, ad quos spectat dare ipsis, ut ex declaratione S. Congr. tenent Themudo & Portell. apud Dian. *p.8.t.4.R.72.* Corr. *in prax. dispens. l.4.c.6.n.16.* Quintanad. *singul.6.* Tambur. supra *n.12.* Leur. *q.509.n.7.* maxime, cum Regulares in odiosis non veniant nomine Clericorum, quos hic vetat ordinari Trid. neque nomine subditorum Capituli Sedis vacantis.

§. 5. Capitulum non potest nunc Sede vacante intra pri- 2261
mum annum dare dimissoriales nisi arctatis, uti constat ex Trid. supra, docentque omnes cum Leur. *q.1512.* qui cum Fermosino *De Capitulo Sede vacante qu.20.n.16.* extendit etiam ad primam tonsuram, sed Gallem. *n.2.* putat, cum Trid. dicat *ordinandi licentiam*, non comprehendi primam tonsuram, quæ non est Ordo. Saltem Garz. *n. 93.* refert hanc declarationem S. Congr. *Vicarius Capituli Sede vacante infra annum potest concedere litteras dimissorias ad primam tonsuram ei, qui est præsentatus a patronis laicis ad Beneficium ecclesiasticum jurispatronatus ipsorum, ut illud obtinere valeat.*

§. 6. Si quis ex alia causa quam Beneficii arctetur ad Ordi- 2262
dinem suscipiendum, v.g. ad obtinendum gradum in Theologia, Capitulum Sede vacante non posset intra primum annum ei dare dimissorias, quia exceptio illa firmat Regulam in contrarium, Ventrig. & alii cum Leur. *q. 512. n. 9.*

§.7. Vicarius Papæ potest Sede Apostolica vacante facere or- 2263
dinari suos, aut eis etiam non arctatis dare dimissorias, Henr. Avers. *q.3.s.7.* Barb. *de Offic. Episc. alleg.7.n.13.* Trid. enim non restringit jurisdictionem Sedis Apostolicæ vacantis: Et idem dicunt Mandos. Graff. Vulpej. apud Barb. de Vicariis Episcoporum deputatis per Papam, quos Apostolicos vocamus.

§. 8. Nuntium Apostolicum posse intra primum annum di- 2264
mittere subditum Sedis vacantis non arctatum, negant Garz. supra *n. 104.* & Pirrh. *l.1.tit.11. n.54.* cujus hoc est fundamentum; quia, inquit, Nuntius non potest dare dimissorias nisi illi, qui a suo Ordinario habuerit testimoniales: sed Sede vacante non potest quis ab Ordinario habere testimoniales, quia tum non datur Ordinarius, eo quod nomine Ordinarii dantis testi-

testimoniales non intelligatur Capitulum, aut Vicarius Sedis vacantis, sed ipse Episcopus, qui tum non est; Ex quo infert Nuntium non posse nisi in casibus, in quibus potest Capitulum Sede vacante. Sed ratio illa nulla est, uti constabit ex dicendis *n.*2265. nam Capitulum & Vicarius Sedis vacantis potest dici Ordinarius, ac dare testimoniales.

Hinc Nuntium Apostolicum posse talem dimittere, absolute affirmant Less. apud Garz. supra, Barb. *de Jure eccl. l.*3. *c.* 32. *n.*122. Molina *de just. t.*6. *d.*11. *n.*4 Fermos. supra *nu.*14. Escob. *l.* 23. *c.*17. *n.*400. Graff. & Cenedo apud Bosco hic *f.*3. *nu.*20. Gob. *tr.*8. *n.*673. Leur. *q.*509. *n.*3. Ratio est 1. quia Nuntius Apostolicus merito dicitur se habere sicuti Vicarius a Papa constitutus, de quo *n.*1263. dictum est. 2. Quia Nuntius posset talem ordinare, cum sit Ordinarius, secundum dicta *n.*1494. ergo etiam potest dimittere. 3. Quia facultas dandi dimissorias est data Nuntio absolute, sine restrictione ad Sedem plenam aut vacuam: ergo male restringitur ad plenam. Quia tamen res illa est valde controversa, Aversa *q.*3. *f.*7. relatis in utramque partem Auctoritatibus concludit, *Quare in hoc standum erit consuetudini.* Et quod attinet ad consuetudinem, Molina supra testatur se sæpius vidisse id a Nuntiis factum esse in civitate Conchensi: Idem fecisse Nuntium in Helvetia, testatur Gob. supra.

2265 §. 9. Capitulum potest etiam pro anno Sedis vacantis dare subditis non arctatis litteras testimoniales seu commendatitias de vita & moribus, Card. de Luca *in annot. ad Trid. disc.*31. *n.*31. Aversa supra, Leur. *q.*511. citans alios contra Garziam *nu.* 105. & Pirrh. supra. Neque hoc est contra dispositionem Trid. requirentis testimoniales sui Ordinarii, quia quamvis Navar. Garz. Pirr. putent per Ordinarium in Trid. intelligi proprium Episcopum & non alium, proculdubio, inquit Molina, vehementer falluntur, quia Sede vacante, Capitulum & ejus Vicarius vere & simpliciter sunt Ordinarii, ut docent Lot. *l.*2. *q.*13. *nu.*42. Corr. *de Benef. l.*1. *c.*22. *nu.*92. De Luca ad Trid. *dis.* 5. *n.*23. Paris. *de resign. lib.*7. *qu.*24. *num.*124. Et cum post annum vacationis dent testimoniales, imo & arctatis durante primo anno, uti fatetur Pirrh. *nu.* 59. evidens est, quod veniant nomine Ordinarii.

2266 §. 10. Quod dicitur fieri posse per Capitulum Sede vacante, intelligitur ex speciali commissione Capituli per Vicarium Generalem intra primos octo dies a Capitulo institutum, non enim potest Capitulum per seipsum, uti notant Auctores cum Leur. *q.* 513. adducentes pro hoc declarationem S. Congreg. nisi forte Capitulum propter hæresim, pestem vel similem causam esset dispersum, tum enim sufficeret etiam ab uno solo Capitulari residente hoc fieri, & id pariter decisum est apud Garziam supra *n.* 93.

2267 *Q.*329. *Quid specialiter notandum sit circa jam dicta, tempore Sedis vacantis in Episcopatu, in quo alternant Episcopus catholicus, & Princeps acatholicus?* R. Si Episcopus catholicus rexerit & moriatur, tum incipit primus annus Sedis vacantis, ac tenent, quæ hactenus dicta sunt: E contra si rexerit & moriatur Princeps acatholicus, putavit doctus Canonista tum etiam incipere primum annum Sedis vacantis, adeoque locum habere decretum Tridentini *n.*2257. relatum. Rationem dabat, quia caput illius Episcopatus in temporalibus fuit iste Princeps acatholicus, caput autem & veluti Ordinarius in spiritualibus, secundum concordata & dispositionem Pacis Monasteriensis, erat Metropolitanus, pro illo nempe tempore, quo in temporalibus regeret Princeps acatholicus: hoc autem Principe acatholico mortuo, censetur commori Metropolitanus respectu hujus Episcopatus, quia desinit ejus jurisdictio spiritualis, adeoque videtur incipere Sedes vacare etiam in spiritualibus, saltem fictione Juris pro casu, de quo Jus nihil disposuit. Sed oppositum tenendum est, & consequenter dicendum, quod in eo Episcopatu possint, uti ante, fieri Ordinationes & dari dimissoriæ etiam non arctatis. Ratio est 1. quia vacatio Episcopatuum est ad modum vacationis Beneficiorum, hæc autem dicuntur vacare per obitum aut cessionem ipsiusmet beneficiati, usquedum novus in eodem vere instituatur, Corrad. *l.*3. *c.* 6. *n.*16. & 51. cum communi. 2. Viduitas Ecclesiæ est a morte ultimi sponsi usque ad novum Episcopum, idest, usque ad aliquem, qui habeat in spiritualibus supremam potestatem, & cui fiat provisio talis Ecclesiæ. Lotter. *l.*3. *q.*29. *n.*118. 119. Barb. *de Jure eccles. l.*1. *c.*8. *n.*6. Debetque nova provisio fieri Auctoritate Apostolica, Corrad. *n.*52. Ideoque viduitas durat usque ad novi Episcopi confirmationem a Papa faciendam, Paris. supra *n.*48. citans etiam Gloss. & alios: Tota enim vis extinctiva prioris vacationis attribuitur actui legitimæ collationis, quæ succedit, Asc. Tamb. *de jure Abb. in dec.*25. *rotali n.*2. & 4. Lott. *l.*3. *q.*1. *n.*19. citans alios. 3. Quamvis Papa alicui Episcopatum vacantem dedisset in commendam, vel ad administrandum, tamen per obitum hujus commendatarii vel administratoris non inciperet vacare Sedes, Tamb. *p.*2. *d.*4. *q.*6. Garz. *p.*4. *c.*4. *n.*64. ergo similiter hic. 4. Quando Trid. prohibet dare dimissorias tempore Sedis vacantis in primo anno, nomine vacationis venit vera & non ficta vacatio, idest, vacatio per mortem vel cessionem veri Episcopi, Paris. *de Resign. l.*12. *q.*10. *n.*25. ergo decretum illud prohibens & restrictivum Juris communis extendi non debet ad vacationem tantum politicam, quæ tantum respicit gubernationem temporalem

Objic. Capitulum in hoc casu solet statuere vel confirmare Vicarium in pontificalibus & spiritualibus: ergo signum est, quod Sedes censeatur tum incipere vacare etiam canonice, *Respondeo* n. cons. nam mortuo Principe acatholico cessat administratio Metropolitani, qui non implebat Sedem, & jurisdictio spiritualis, quæ a Capitulo post primum annum vacationis venerat ad Metropolitanum, mortuo Principe acatholico revolvitur ad Capitulum, & iterum connectitur cum jurisdictione temporali, quam tum etiam recipit Capitulum. De cetero potest Suffraganeus ex facultate a Metropolitano concessa pergere exercere pontificalia, dummodo Capitulum non reluctetur, sicuti si accepisset ab Episcopo mortuo talem facultatem, dato quod esset primus annus vacationis, facultas illa non expirasset per mortem Episcopi concedentis, Sanc. *de Matr. l.*8. *d.*28. *n.*64. & 82. Themudo cum Diana *p.*8. *tr.* 4. *R.*72. Fermosin. supra *n.* 1. maxime si Capitulum confirmarit hunc Suffraganeum etiam tanquam Vicarium, non enim potest semel a se constitutum dejicere sine causis & causarum cognitione, Castr. *tr.*13. *d.*2. *p.*29. *n.*7. Barb. *de Jure ecclef. l.*1. *cap.*32. *nu.*47. & alii, quos citant: nec etiam potest Capitulum concessam semel potestatem limitare, Garz. *p.*5. *c.*7. *a n.*25. & alii, maxime cum potestatem eam acceperit a Metropolitano, Garz. *n.* 34. Leur. *qu.* 510. Nihilominus post jurisdictionem iterum devolutam ad Capitulum, inconveniens non est, si talis Vicarius recognoscat suos Principales, & petat confirmationem a tali Capitulo, quod sciet, quid de Jure facere possit aut debeat.

*Q.*330. *Quid addendum sit circa titulum Ordinationis?* R. De 2268
hoc ita statuit *Trid. sess.*21. *c.*2. *de Reform. Cum non deceat eos, qui divino Ministerio adscripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere; compertumque sit complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis confingunt se Beneficium ecclesiasticum aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis alias sit idoneus moribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet eum Beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere: id vero Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constet, quod aliunde vivere commode possit, & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium vero vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum, eo quoque prius perspecto, patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari aut extingui vel remitti nullatenus possint, donec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint; antiquorum Canonum pœnas super his innovando.* Circa hunc sustentationis titulum notanda sunt seqq.

§. 1. Titulus pro Ordine sacro debet esse quid perpetuum, 2269
immobile, non revocabile, distinctum a lucris quotidianis: unde non sufficit lucrum, quod quis haberet ex Missis non fundatis, ex Musica, ex instructione puerorum, &c. quia hęc per revocationem, infirmitatem, vel alium casum impediri possunt, Sanch. *in Consl. l.*7. *c.*1. *d.*23. *n.*10. Nec sufficit Beneficium manuale vel Capellania, a qua quis removeri potest, quia sic non est ei satis cautum de honesta sustentatione. Putant tamen Paris. Gonz. & alii sufficere talem Capellaniam temporalem, a qua nemo soleat removeri nisi concessa alia provisione; sed contra est, quia immerito imponitur hoc onus Patrono, Castr. *t.*27. *p.*10. *n.*4. Putant etiam Nav. & alii cum Sanch. *d.*35. *n.*4. sufficere Coadjutoriam in Beneficio, quia Coadjutor investitur: sed melius negat illam sufficere Castr. *n.*5. cum sit tantum spes Beneficii, & quidem incerta, eo quod Principalis possit diutius vivere. Valeret tamen, si pars una sustentationi sufficiens ei in perpetuum titulum assignetur, Garz. Gob. *t.*8. *n.*637. Census etiam redimibiles censentur immobilia, dummodo adhibeatur ea cautio, ut si fiat redemptio, pecunia ex Judicis decreto deponatur apud idoneas personas, ut iterum constituatur census, Castr. *pun.* 11. *nu.* 9. & alii contra Bonac. & alios. Ex hoc autem, quod Beneficiatus deponi possit ab Episcopo vel Collatore, si committat enorme crimen, ob quod jus permittit deponi & Beneficio privari, non ideo Beneficium desinit esse perpetuum, hoc enim præcipue oritur ex libertate beneficiati, qua vult delinquere: ergo non ideo est ad nutum alterius amovibilis.

§. 2. Titulus ordinarie debet assignari cum obligatione reali 2270
& hypotheca: estque advertendum, ne hujusmodi bona sint prius ære alieno gravata: de cetero titulus super bonis ita fundatus, est onus reale, & transit ad quemcumque possessorem jure ordinario hypotecæ, Engel. *l.*1. *tit.*14. *nu.*17. addens *n.*18. si a Monasteriis vel Ecclesiis Collegiatis concedatur titulus, non requiri quidem hypothecam, quia bona Ecclesiarum non possunt regulariter alienari, attamen requiri consensum Capituli, quia successor non tenetur stare obligationi sui antecessoris sine utilitate vel necessitate Ecclesiæ contractæ per ea, quæ traduntur in cap. pen. *De fidejuss.* & c. 1. *De solut.*

§. 3. Garzias *de Benef. p.*2. *c.*5. *n.*93. dicit a S. Congr. de- 2271
claratum esse, quod assignatio mensæ Episcopalis non sufficiat ad titulum, & ratio potest esse, quia onus alendi ordinatum non potest imponi mensæ successoris: sed si consentiat Capitulum, quod censetur facere, quando scit fieri & non contradicit, praxis habet, quod sic ordinentur, id enim utile est & quandoque necessarium, præsertim in Diœcesibus, in quibus

bus non sunt seminaria pro instituendis Clericis: tum autem servantur sequentia. 1. Indicto tempore aliquo ante concursum, per rigidum examen Synodalium eliguntur tot, quot requiri videntur ad instantem necessitatem. 2. Hi ordinati mittuntur, ut tanquam Sacellani serviant apud Parochos exemplares, doctos & zelosos. 3. Post captam apud hos experientiam per quatuor saltem annos, si vacet parochia, hi ad concursum pro tali parochia admittuntur. Et si iste modus servetur, excitatur æmulatio juniorum Clericorum, ut exerceant se diligenter in ministeriis curæ animarum, laborant, ut bene vivant, se perficiant, & ab illis, apud quos primis annis serviunt, referant bona testimonia: nec facile periculum est, ut destituantur necessaria sustentatione.

2272 §. 4. Barb. putat, quando urget penuria Sacerdotum, ad titulum sufficere, si quis etiam privatus promittat ordinando, se omnia necessaria illi subministraturum, quia ex hac timeri potest minus damnum, quam ex carentia tam necessarii Ministri. Addit Gob. *n.* 617. si Comes aliquis aut communitas obliget omnia sua ad alendum aliquem in defectu sufficientis sustentationis, sufficere ad titulum, sed Jord. & Gallem. apud Gob. *n.* 614. probabilius negant id sufficere, & requirunt constitui aliquid certum, determinatum, irrevocabile; & talis videtur esse mens Tridentini.

2273 §. 5. Beneficium, ad cujus titulum quis ordinatur, debet esse ecclesiasticum, actu pacifice possessum, uti habet Trid. supra, & expresse statuit *Synodus Colon.* anni 1662. *p.* 2. *tit.* 10. *c.* 3. §. 7. unde non sufficit spes certa, quam quis habet, quia est electus vel præsentatus, Sanch. *dub.* 35. *n.* 2. Castr. *p.* 10. *a n.* 7. contra Sair. & alios, qui putant sufficere collationem & institutionem, si sincere putetur, quod non sit impedienda possessio, & sic procedunt communiter Episcopi; hinc Jord. *De ord. l.* 3. *tit.* 6. *n.* 301. dicit, quando ex circumstantiis appareret de bona fide, & omnis fraudis suspicio tolleretur, non esse omnino improbabilem eam opinionem.

2274 §. 6. Beneficium actu possessum sufficit ad titulum, quamvis primo anno nil percepturus sis, Gob. *num.* 633.

2275 §. 7. Henriq. Avila, & alii putarunt Doctorem Juris vel Theologiæ posse ordinari sine alio titulo, quia docendo poterit se honeste sustentare: quod Cordub. & Dian. admittunt, per se loquendo, de Doctore promoto in insigni Universitate: sed recte negant Sa, Sanch. Barb. Aversf. *q.* 3. *s.* 10. Gob. *n.* 627. nam S. Congr. id reprobavit, nec scientia panem ei dabit, quamvis fundatam etiam lectionem habeat, nil enim stabile est, cum per infirmitatem impediri, vel ob aliam causam possit amoveri.

2276 §. 8. Titulus patrimonii ordinarie debet esse major quam Beneficii: in dubio autem regulariter præsumitur esse sufficiens, de Luca *de Benef. disc.* 37. *n.* 7. Et universaliter in quovis titulo, si modicum deficiat ad honestam sustentationem, curandum non est, inquiunt Sanch. supra *dub.* 25. *n.* 8. & Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 20. Hoc tamen, quod pro titulo assignatur, non potest hypothecari, alienari, permutari, resignari, nequidem quoad fructus vel in subsidium aliorum bonorum, inquit Castr. *p.* 10. *n.* 13. *& punct.* 11. *n.* 10. nisi quantum de fructibus honestæ sustentationi superfluit, etiamsi ordinatus posset aliunde sine titulo ullo, vel sine ejus fructibus sustentari.

2277 §. 9. Pro titulo patrimonii non sufficit, quod filius certo expectet pinguem legitimam a patre: Si tamen pater sit dives, potest filius eum astringere, ut sibi patrimonium irrevocabiliter designet pro titulo, Castr. *punct.* 11. *a n.* 2. Hoc autem sibi assignatum negant multi debere computari in legitimam, cum sit veluti donatum filio ad sustentationem quotidianam; verius tamen affirmant Mol. Garz. Castrop. *n.* 6. & alii, quia bona talia non alienantur, sed postea redeunt ad hæredes: ergo merito censentur esse legitima.

2278 §. 10. Ad titulum patrimonii aut alterum non perpetuum, sed habentem se per modum patrimonii, non prærequiritur ulla institutio seu investitura, sed sufficit præcessisse instrumentum assignationis & judicium Episcopi de futura illius sufficientia: spectatque hoc judicium ad Episcopum illum, in cujus Diœcesi sunt ea bona pro titulo assignata.

2279 §. 11. Ut caveantur fraudes, quæ frequenter contingunt in titulo patrimonii, præscribuntur in quibusdam Diœcesibus hæ leges. 1. Hic titulus constitui debet in determinatis bonis vel obligationibus ejusmodi, quæ pro immobilibus habeantur, quales non sunt, quæ solis syngraphis vel instrumentis per Notarium tantum & testes subscriptis constituuntur. Domus, horrea, aliaque ædificia non necessario admittuntur, quia incendiis sunt exposita: plerique tamen admittunt, maxime extra tempora belli. 2. Bona illa debent publice & judicialiter recognosci, cum attentione, quod sint allodialia, propria illius, qui ordinando constituit titulum. Item quod non sint hypothecata aliis &c. Item quod constituens titulum possit ea cedere absque præjudicio legitimæ liberorum suorum vel quorumcumque aliorum. Item absque præjudicio sustentationis ad vitam propriam necessariæ. 3. In eodem judiciali documento exprimi debet, quantum secundum commune judicium prudentum singula prata, singuli agri, singuli horti &c. annue afferre possint in pecunia, plane libere, detractis omnibus oneribus, contributionibus &c. 4. Summa pecuniæ ita annuatim libere provenientis ex talibus bonis, debet attingere taxam tituli in tali Diœcesi constitutam. 5. Constituens titulum debet per idem judiciale instrumentum actu cedere jus in re plenum horum bonorum in favorem ordinandi, ita ut hic statim possit ingredi in actualem possessionem. 6. Hæc bona debent cedi irrevocabiliter, nec postea onerari, hypothecari, &c. usque dum ordinatus moriatur, vel apud Episcopum doceat sibi aliunde esse provisum. Causa hujus rigoris est justa, quia Nobiles passim obligabant bona tantum in genere; conferentes solum jus ad rem, & quando ordinati offendebant, depellebantur, nec nisi litibus & cum gravissimis molestiis Nobiles compelli poterant ad dandam sustentationem. Similiter fiebat, quando Nobilis titulum constituens moriebatur, bona enim dividebantur inter hæredes, & nesciebat ordinatus, a quo vel unde alimenta peteret: his obviatur, si ipse rem certam sibi obligatam possit apprehendere aut habeat apprehensam. 7. Solent hujusmodi bona tribus Dominicis vel interpolatis festis in Ecclesia parochiali, sub cujus districtu bona sita sunt, publice proclamari, ut constet talem desuper ordinandum, & intelligatur, an opponatur aliquid contra qualitatem aut valorem bonorum in proclamationibus exprimendum. 8. Ordinandus jurat hæc se ita habere. In archidiœcesi Coloniensi per Decreta & statuta jussu *Maximiliani Henrici* anno 1651. edita *n.* 33. ponitur hæc formula. *Ego N. juro, quod in acquisitione & designatione bonorum meorum patrimonialium, quorum titulo promovendus sum ad sacrum Subdiaconatus Ordinem, nulla fraus, aut dolus intercesserit, quodque illa vere, & pacifice possideam, neque ulli alii sint oppignorata, neque imposterum directe, vel indirecte alienabo, seu quoquo modo distrabam, nisi mihi prius fuerit de perpetuo Beneficio ecclesiastico, eoque ad congruam meam sustentationem sufficienti provisum, neque tunc quidem aliter quam cum præscitu, & consensu Romani Pontificis seu Reverendissimi mei Archiepiscopi, ac Principis Electoris Coloniensis, seu ejus Vicarii in Pontificalibus Generalis in litteris ipsius alienationis seu distractionis specialiter exprimendo. Beneficium autem quod in dicti mei tituli locum successerit, sine simili consensu non resignabo. Ita me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia.*

§. 12. Quod *n.* 2168. dicitur, de non supplendo defectu Beneficii per adjectionem patrimonii, intelligitur circa titulum ordinandi non subditi nisi ratione talis Beneficii acquisiti, de hoc enim solo est illa clausula Constitutionis *Innoc. XII.* De cetero quilibet Ordinarius potest cum suo subdito facere combinationem tituli ex Beneficio & patrimonio, Castr. *pun.* 10. *n.* 2. Gob. *n.* 612. & habet praxis apud omnes. 2280

§. 13. Si Titius origine Coloniensis habeat tenue Beneficium in Diœcesi Trevirensi, & ad conflandum titulum adjiciat partem patrimonii, quod habet in Diœcesi Moguntina, hic titulus potest, per se loquendo, approbari ab Ordinario vel Coloniensi vel Trevirensi, quia his est subditus: non tamen a Moguntino, quia ibi non habet originem, Beneficium, aut domicilium, & patrimonium non facit eum subditum, secundum dicta *n.* 2178. Praxis autem habet, ut in loco, ubi sunt bona, fiat instrumentum judiciale & publicum; quantum bona talia annue subtractis oneribus præstare possint, & tum proprius aliquis Episcopus ordinandi erigit bona ista, sive approbat in titulum. 2281

§. 14. Peccat mortaliter, qui pro titulo curat sibi fieri patrimonium sub uno ex his pactis. 1. Ut illo non utatur. 2. Ut post susceptos Ordines reddat. 3. Ut illud ad certos tantum annos habeat. Ut ejus fructus cedat alteri: & idem est de pactis similibus: hæc enim sunt contra expressam mentem *Tridentini*, volentis titulum esse perpetuum & irrevocabilem, qui sustentationi honestæ ordinandi semper serviat, Castrop. *punct.* 11. *n.* 15. Putantque multi, quod ordinatus super ejusmodi titulo incurrat suspensionem, quamvis id probabilius negent Garz. Barb. Castr. *punct.* 12. *n.* 10. Aversa *q.* 3. *s.* 10. si enim saltem ad tempus acquirat dominium illius, reipsa est dominus tituli: ergo non promovetur absque titulo. An autem teneatur stare hoc pacto, disputant Auctores utrinque probabiliter, Castr. *n.* 15. negat, quia cum illud pactum sit turpe, & de re contra legem, censetur pro non adjecto. An sit simonia, si quis emat titulum Ordinationis, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 150. 2282

§. 15. Licitum est suscipere patrimonium sibi factum pro titulo, sub pacto reddendi illud post mortem, aut etiam post acceptum Beneficium ecclesiasticum, aut sustentationem aliunde habitam, cum licentia Ordinarii, Garz. Barb. Castr. *punct.* 11. *n.* 16. Bona enim, quæ in titulum Ordinationis assignantur, non fiunt ecclesiastica, debent tamen, secundum Canones, gaudere privilegio fori ecclesiastici, quamdiu sunt bona tituli personæ ecclesiasticæ. 2283

§. 16. Qui cum titulo ficto vel non habente conditiones requisitas ordinatur, peccat graviter, quamvis aliunde habeat, quo vivat, quia agit contra strictum præceptum Tridentini. Et quamvis Tolet. Henriq. Con. Sayr. Dian. March. Gob. *nu.* 604. putent per hoc non incurri suspensionem, tamen incurri probabilius affirmant Nav. Suar. Vasq. Sanch. Bonac. Comit. Less. *in auct.* v. *Ordines sacri cas.* 6. Castr. *pun.* 12. *n.* 11. Aversf. *q.* 3. *s.* 10. quia pœna illa fuit per antiquos Canones imposita, pœnas autem antiquas Trid. super his innovat. De contraria autem declaratione, quam Gob. putat non esse visam ab Auctoribus nostræ sententiæ, recte dicit Aversa non satis constare. Eamdem suspensionem videtur incurrere, qui decipit in parte notabili, qualis est quarta, uti si dicat se annue pro titulo habere centum, quos requirit Ordinarius, cum tantum habeat septuaginta quinque, Gob. *n.* 624. apud quem *n.* 604. Garz. Barb. Jord.

Jord. dicunt ejusmodi fraudulentos non incurrere ipso facto tales pœnas, sed per ferendam sententiam.

2284 §. 17. Si quis absque titulo justo, etiam per errorem & bona fide sit factus Subdiaconus, vel si titulum suum amittat aut relinquat, non potest ascendere ad superiorem Ordinem sine novo titulo, quia manet ratio præcepti, quæ est, ut talis ordinatus sit provisus mediis honeste vivendi, Castr. *p.* 9. *n.* 4. Gob. *n.* 605.

2285 §. 18. Ex dictis colligitur, quid fuerit dicendum ad hunc casum. Titius accepit titulum Ordinationis a Communitate, quæ obligavit omnia sua bona in communi ad pendendos illi quotannis 50. aureos. Titius metuens ne titulus factus cum generali tantum hypotheca rejiceretur ab Ordinario, ad facilitandum negotium curat in instrumento exprimi hypothecam etiam specialem aliquorum bonorum, non admonita de hoc Communitate, nec requisito consensu. *Quærebatur*, an posset super hoc titulo petere majores Ordines? *Respondi*, si in ista Diœcesi soleat Ordinarius rejicere titulos habentes generalem tantum hypothecam, non potest; quia causa approbationis tituli est supposititia: ergo approbatio tituli est subreptitia, & vitiata substantialiter. Hinc Titius facere debet, ut vel Communitas consentiat in hypothecam illam specialem, vel ut Ordinarius approbet titulum cum hypotheca tantum generali. Econtra si ille Ordinarius non soleat requirere hypothecam specialem, est vitium tantum accidentale, & subsistit causa adæquata sufficiens, ideoque potest petere super eo ordinari.

2286 §. 19. Plerique cum Castrop. *pun.* 11. *n.* 11. & Gob. *n.* 618. putant alienationem, permutationem, hypothecationem tituli esse invalidam: hinc inferunt Sa, Sanch. & alii, si postea sine alio titulo promoveatur ad ulteriorem Ordinem, non ideo incurrere suspensionem, quia non ordinatur sine titulo, cum suum priorem retineat: & hoc est conformius statim dicendis, quamvis Ledes. & Suar. dicant talem alienationem, &c. esse tantum illicitam, in qua sententia ordinaretur sine titulo. Si resignaret sub pensione sufficiente ad honestam sustentationem, *Navar. Paris. Rodriq.* putant non esse opus, ut fiat mentio de eo, quod sit ad talem titulum ordinatus, sed oppositum merito dicunt Gabr. Barb. Castr. *pun.* 19. *n.* 10. quia mentio de hoc expostulatur, veluti aliquid requisitum ad valorem resignationis, nam Trid. supra dicit: *Id vero Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus.* Idem faciẽdum esse dicunt iidem Auctores cum Castrop. *n.* 11. si fiat permutatio cum alio v. g. Beneficio æque sufficiente ad sustentationem: adduntque illum, qui resignat non habens aliunde, unde honeste vivat, hoc ipso excidere Beneficio, non tamen illum, qui resignat, habens unde vivat, quia hic non ita graviter peccat. An autem, quando aliunde habet unde vivat opus sit licentia Episcopi ad resignandum vel alienandum titulum, v. g. patrimonii, disputant Auctores, Barb. & alii affirmant, quia Trid. dicit, *sine licentia Episcopi alienari, aut extingui aut remitti nullatenus possint*: econtra negant Garz. Paris. Castr. *pun.* 11. *n.* 13. *& alii*, quia Trid. dicit, *sine licentia Episcopi nullatenus possint, donec aliunde habeant, unde vivere possint*: ergo si aliunde habeant, non videtur requiri licentia Episcopi: sed videtur standum pro priore sententia, an enim habeat aliunde, quo vivat, hoc ipsum judicabit Episcopus & ideo in hac Archidiœcesi Coloniensi omnes ordinandi in Subdiaconos jurare debent se non resignaturos, nisi aliunde sint sufficienter provisi, *etiam requisito judicio Episcopi*.

2287 §. 20. Quantum requiratur ad titulum, definiri non potest pro omni loco æqualiter, Trid. vult, ut sit sufficiens ad sustentationem *honestam*, idest, decoram, & decentem personis Deo consecratis, & relinquitur judicio Episcoporum, qui attendunt ad circumstantias loci, temporis, personarum: hoc tempore Treviris, & Coloniæ requirunt circiter 60. Imperiales; Monasterii Vvestphaliæ, centum: plus tamen ordinarie pro titulo patrimonii quam Beneficii, vel fundationis. Estque probabilius cum Bon. Garz. Castr. *p.* 9. *n.* 5. & aliis contra Henriq. Gonz. Avilam & alios Episcopum dispensare non posse circa sufficientiam sustentationis, licet spes certa affulgeat Beneficii paulo post obtinendi, quia Trid. simpliciter mandat non ordinari Sacris nisi actu provisum de honesta sustentatione.

2288 §. 21. Quis teneatur sustentare eum, qui ordinatur sine sufficiente titulo, dixi *n.* 2244. Societatem autem JESU non teneri alere Sacerdotem dimissum titulo paupertatis apud se ordinatum, constat ex dictis *n.* 2196. uti nec Episcopus tenetur alere Sacerdotem a se ordinatum, si juste privetur Beneficio, quod fuit titulus Ordinationis ipsius. Denique Novitios non habere titulum paupertatis, dixi *n.* 2198.

2289 *Q.* 331. *Quid dicendum sit circa tempora, interstitia & locum Ordinationum?* Resp. §. 1. Tempora ordinaria Ordinationum sunt: prima septimana post festum Exaltationis S. Crucis; post diem Cinerum; post Pentecosten; post festum S. Luciæ, ut habet antiquus versus, *Post Crux, post Cineres, post Spiritus, atque Luciæ*. Item in Quadragesima dies Sabbatini ante Dominicam Passionis, & Paschæ.

2290 §. 2. Tonsura conferri potest *quocumque die, hora, loco*, inquit *Pontificale Roman.* addens, *Quatuor minores Ordines dari possunt extra Missarum solemnia diebus dominicis & festivis duplicibus, sed mane tantum*. Eosdem Minores conferri posse die Mercurii quatuor Temporum ex communi consuetudine, & praxi, dicunt Henriq. Sa, Castrop. *t.* 27. *pun.* 13. *n.* 2. Barb. *de Offic. Episc. alleg.* 11. *n.* 21. Nec improbat Sanch. *in Cons.* *l.* 7. *c.* 1. *dub.* 52. *n.* 3. & Gob. *t.* 8. *n.* 453. addens id suo tempore alicubi factum. Approbat etiam Laym. *hic c.* 8. *n.* 1. ubi consuetudo est. Scio alicubi isto die simul duodecim ordinatos esse Minoribus, sed forte nimis multos, quia videri poterat tanquam ordinaria publica Ordinatio. Gob. *nu.* 452. testatur morem esse in Germania, ut etiam die Veneris quatuor Temporum conferantur, additque Constantiæ conferri mane istius diei. Majores Ordines conferuntur in Sabbatis Temporum: Episcopatus in Dominica, uti habent Canones apud Avers. *qu.* 3. *f.* 9.

2291 §. 3. Si Episcopus non possit in Sabbato absolvere Ordinationem, putant Silv. Rosel. Henriq. Sanch. Villal. contra Avers. posse pergere in Dominica, sed continuandum esse jejunium ab Ordinante, & ordinandis, ut censeatur manere eadem dies. Quod si non continuet jejunium, Suar. aliique cum Gob. *n.* 469. negant fieri posse: ideoque recte addit Castr. *n.* 3. si ita continuatum sit jejunium, Episcopum non posse eidem conferre unum Ordinem majorem in Sabbato, & alterum in Dominica, quia censeretur eodem die contulisse eidem duos Ordines sacros.

2292 §. 4. Putant Silv. Angel. & alii, Ordines majores non conferri valide extra Missam, sed Sanch. *dub.* 4. *n.* 3. merito dicit oppositum esse certissimum, cum omnia essentialia possint poni.

2293 §. 5. Practice probabile est, quod Episcopus possit conferre Ordines in festo duplici: etiamsi non celebretur in foro, sed in choro tantum, & ad libitum, imo & si solemniter celebretur in solo illo loco, in quo ordinat, Asc. Tamb. Coron. Gob. *n.* 472. 486. & ita videmus fieri ab optimis Episcopis. Si tamen facultas vel dispensatio expresse haberetur, ut fieret in festo de præcepto, probabilius est per festum de *præcepto* intelligi, non illud, quod opponitur festo ad libitum, sed quod præcipitur celebrari in foro, Castr. *pun.* 13. *n.* 2. Gob. supra. Notat etiam T. Tamb. *de Ordine c.* 10. *n.* 15. si dies S. Matthiæ incidat in diem Cinerum, ideoque Officium & festum in choro transferatur in feriam quintam, adhuc die Cinerum conferri posse Ordinem sacrum, quia intentum Pontificum est, ut ejusmodi Ordo conferatur in die apud populum solemni, manet autem solemnis hoc ipso quod sit de præcepto abstinendum a servilibus, & audienda sit Missa.

2294 §. 6. Mortale est ordinare vel ordinari extra Tempora a Jure statuta, Gob. *n.* 460. Quando autem cum licentia fit extra Tempora, notant omnes non debere tot ordinari, ut videatur generalis Ordinatio: putatque Escob. *l.* 23. *n.* 427. Ordinationem sex vel septem hominum non videri generalem.

2295 §. 7. Circa causas dispensandi ad conferendos Ordines extra Tempora, emanarunt sequentia

Decreta Congregationis a Sanctissimo D. N. specialiter deputatæ super moderatione Indultorum suscipiendi Ordines extra Tempora a Jure statuta.

QUÆ quidem Congregatio in ędibus Eminentissimi Carpinei die 10. Novembris, atque 1. Decembris anni currentis habita, re mature discussa, censuit Indulta hujusmodi, si Sanctissimo placuerit, concedi posse ex causis infrascriptis: videlicet, ut quis Beneficio, vi cujus arctatur, ad Presbyteralem Ordinem suscipiendum, vel alteri etiam perpetuo Beneficio, quod obtinet, vel Capellaniæ ad vitam sibi concessæ per seipsum inservire possit. Ob penuriam Sacerdotum in iis partibus vel in monasterio pro Regularibus. Ob solatium patris vel matris, dummodo 50. ætatis annos excedant, & saltem per triennium in Clericali habitu honeste, & laudabiliter vixerit. Item concedi posse censuit eadem Indulta Referendariis utriusq; signaturæ, familiaribus summi Pontificis, Canonicis Cathedralis vel Collegiatæ Ecclesiæ, eorumque Coadjutoribus, Magistris, seu etiam Baccalaureis in sacra Theologia, Doctoribus utriusque vel saltem Canonici Juris, seu Licentiati, dummodo singulos præfatos gradus in publica, & approbata Universitate obtinuerint. Iis etiam, qui saltem per triennium sedulam Theologiæ studiis operam navaverint; ac tandem 26. ætatis annum excedentibus, si per triennium in Clericali habitu honeste, & laudabiliter vixerint. Econtra censuit non expedire, ut eadem Indulta concedantur ex eo, quod quis Diaconus vel Subdiaconus litterarum Apostolicarum scriptor sit, seu Magister in artibus, Nobilis, aut præsens in Curia, vel quod Philosophię cursum absolverit, aut alicui Ecclesiæ adscriptus fuerit, ad cujus servitii titulum ex Apostolico Indulto Clerici ordinari possunt: aut onus Missarum, non tamen ex Beneficio ecclesiastico proveniens, habere se doceat. Insuper censuit indulta hujusmodi deneganda esse iis, qui aliqua dispensatione indigent, ex eorum delicto provenientibus impedimentis; & Sede Episcopali vacante, infra annum a die vacationis, minime danda iis, qui Beneficii Ecclesiastici recepti vel recipiendi occasione arctati non fuerint. Item numquam concedenda pro festivis diebus continuis, sed semper pro interpolatis aliquo temporis spatio, Arbitrio Episcopis definiendo. Denique censuit Episcopos omnes ac etiam Apostolicæ Sedis Nuntios, & Legatos litteris in forma brevis circularibus admonendos, decrevisse Sanctitatem suam Indulta prædicta non ita passim, sed ex certis tantum legitimisque causis concedere, nec ipsos Episcopos ad eorum executionem adstringere, sed illam semper ipsorum arbitrio, onerata conscientia, relinquere. Item per eadem indulta licentiam non tribui promovendi quemquam ad patrimonii

monii titulum, nisi ad normam Conc. Trid. *seff.* 21. *c.*2. Eos vero omnes, qui ab Apoftolica Sede facultates obtinent conferendi Ordines extra Tempora, vel aliis refpective tribuendi licentiam, ut conferant, maxime cavere debere, ne præfcriptos fibi in iifdem facultatibus limites cujufvis confuetudinis aut exempli prætextu trafgrediantur.

Romæ ex Typographia Rever. Cameræ Apoftolicæ anno 1693. 14. *Decembris.*

2296 §. 8. *Tridentinum feff.*23. *c.*11. *de Refor.* ftatuit, ut interftitia ferventur etiam quoad Ordines minores, pro quo adducit plures caufas: addit tamen, *nifi aliud Epifcopo expedire videbitur*: hinc praxis habet, ut etiam eodem die conferantur tonfura, & omnes Minores, Caftr. *pun.*13. *n.*5. Dicunt quidem Sanch. & Averf. *q.*3. *f.*9. requiri aliquam caufam ad difpenfandum in eo, fed addunt fufficere qualemcumque, intellige, aliquo modo rationabilem, & prudentem. Secundum Trid. ibidem deberet inter Minores & Subdiaconatum interponi annus, *nifi neceffitas aut Ecclefiæ utilitas judicio Epifcopi aliud expofcat*: hinc quia communiter expedit Ecclefiæ habere pro neceffitate Miniftros proxime difpofitos ad Presbyterium, fine fcrupulo poft minores confertur Subdiaconatus fine longi temporis interftitio: imo fi notoria confuetudo contraria non obftet vel fcandalum alioqui dandum, poteft Epifcopus eodem die quatuor Minores & Subdiaconatum eidem conferre, uti præter citatos a Bufemb. tenent Rebuff. Caftr. fupra dicens fe fæpe vidiffe, Gob. *n.*326. & 460. G. Hurt. Burgh. *cent.*2. *caf.*89. nec improbat Averfa fupra, fi judicio Epifcopi adfit faltem utilitas Ecclefiæ, quia quando *Trid.* prohibet duos Ordines conferri eodem die, loquitur de duobus facris, ut patet ex *feff.* 23. *c.*13. Et quamvis alicubi effet confuetudo contraria, hanc non habere vim legis putat Vafq. licet contradicat Laym. *l.*5. *tr.* 9. *c.*8. *n.*7. Secundum Trid. *ibid. c.*13. *promoti ad facrum Subdiaconatus Ordinem, fi per annum faltem in eo non fint verfati, ad altiorem gradum, nifi aliud Epifcopo videatur, afcendere non permittantur.* Et c. 14. ftatuit, ut qui ad Presbyteratus Ordinem affumuntur, *in Diaconatu ad minus annum integrum, nifi ob Ecclefiæ utilitatem ac neceffitatem aliud Epifcopo videretur, miniftraverint.* Denique cum Epifcopatus videatur tantum inadæquate diftingui a Sacerdotio veluti ejus perfectio, putant Caftr. *pun.*13. *n.*4. Gob. *n.*465. poffe eodem die fufcipi, fed melius contradicunt Innoc. S. Anton. Suar. Barb. Averfa, cum enim tam novus Sacerdos, quam novus Epifcopus debeat concelebrare cum ordinante, faltem ex hoc capite id fieri non poteft.

2297 §. 9. Ex relatis verbis Tridentini conftat, quæ caufæ fufficiant pro difpenfatione in interftitiis Ordinum; nam pro difpenfatione interftitii inter Minores, & Subdiaconatum, fufficit *neceffitas vel utilitas Ecclefiæ*: pro difpenfatione interftitii inter Subdiaconatum, & Diaconatum, non requiritur neceffitas vel utilitas Ecclefiæ, fed fufficit quævis rationabilis caufa arbitrio Epifcopi, Villal. Rodr. Caftr. *n.*6. recte tamen notant Sanch. *dub.*55. & Gob. *n.*491. id non relinqui puræ voluntati liberæ Epifcopi, fed ejus prudenti arbitrio, ad quod formandum requiritur jufta aliqua caufa. Pro difpenfatione interftitii inter Diaconatum, & Presbyteratum non fufficit neceffitas vel utilitas Ecclefiæ, fed requiritur copulative, & fimul utilitas, ac neceffitas. Et quamvis Gob. *n.*492. putet per generalem confuetudinem Germaniæ derogatum effe his Decretis, cum videamus omnes Ordines intra medium annum, aut etiam intra fex hebdomadas Quadragefimæ conferri, tamen credendum eft id ab Epifcopis fieri ob neceffitatem aliquam vel faltem notabilem utilitatem Ecclefiæ. Cenfetur autem etiam tum effe neceffitas Ecclefiæ, fi ordinandus habeat Beneficium, cui debeat infervire, quia minus decens eft Officium fieri per interpofitam perfonam. Utilitas tum eft, fi præfumatur obfequium aptius Ecclefiæ præftandum, Caftrop. *pun.* 13. *n.*5. Denique caufæ, quæ fufficiunt pro difpenfatione extra Tempora, & *n.*2296. relatæ funt, videntur multo magis fufficere pro difpenfatione in folis interftitiis.

2298 §. 10. Epifcopus, nifi fpeciale privilegium habeat, difpenfare non poteft in Temporibus, poteft tamen in interftitiis etiam fi fit Epifcopus ratione Beneficii tantum, quia ordinandus ratione Beneficii fufficienter fit fubjectus quoad illa, quæ funt annexa Ordinibus, Dian. *in Comp.* v. *Ordines n.*13. Nuntii Apoftolici difpenfare folent in Temporibus, & in interftitiis cum arctatis Beneficio, quod in fupplica exprimi debet, Gob. *n.*455. Si autem aliquis non effet beneficiatus, fed v. gr. Religiofus, quamvis effet arctatus, v. gr. quia in Monafterio deeffent Sacerdotes, ordinarie non difpenfaret, quia in facultate Nuntii utrumque additur, ut fit fufficienter beneficiatus & arctatus, Gob. *n.* 459.

2299 §. 11. Qui a fuo Epifcopo accepit dimifforias ad alium, non poteft ordinari, nifi obfervatis interftitiis: & in hoc poteft difpenfare folus Epifcopus ordinandi, non autem ille, ad quem dimittitur: hinc curandum, ut dimifforiis addatur, *etiam non fervatis interftitiis*, Navar. Sanch. Jord. Averf. *q.*3. *f.*9. §. *Habet*, Gob. *n.* 493. ex declaratione S. Congr. Similiter fi hic alter Epifcopus haberet facultatem ordinandi *fuos* extra tempora, & non fervatis interftitiis, non ideo poffet hunc dimiffum, quia quamvis hic dimiffus ipfi fubjiciatur, quantum eft ad actum Ordinationis, non tamen ad alium effectum difpenfationis vel jurifdictionis.

§. 12. Quamvis Suar. Sanch. Hurt. & alii putent Superiores regulares poffe difpenfare cum fuis fubditis regularibus in interftitiis, tamen id tantum intelligitur ex privilegio, quod creduntur communiter habere; nam auctores apud Averf. fupra referunt hanc declarationem S. Congr. in contrarium. *Superiores regulares non poffe difpenfare fuper interftitiis Regularium ordinandorum, fed id pertinere ad Epifcopum ordinantem, qui tamen quoad caufam difpenfandi judicium fuum formare debet ex atteftatione Superiorum regularium.* 2300

§. 13. Si difpenfatio dicat, *ad tres Ordines majores tribus diebus feftivis accipiendos non obfervatis interftitiis*, intelligi debent dies non continui fed interpolati, quia fpecialis eft gratia id permitti diebus continuis, uti conftat ex Decretis relatis *n.* 2296. & ex variis privilegiis apud Gob. *n.* 464. Habet autem *Synod. Colon.* ann. 1662. p. 2. tit. 10. c. 3. §. 8. *Vetamus ordinatum aliquem ad ulteriorem Ordinem admitti, nifi prius Ordinis fufcepti publicum fecerit exercitium in Ecclefia, cujus fervitio fe adfcripfit, defuperque teftimonium fufficiens exhibuerit.* Si tamen abfit ab illa Ecclefia, fatis erit docere fe feciffe alibi. 2301

§. 14. Qui ordinatur non fervatis interftitiis, peccat graviter, fed non incurrit fufpenfionem aut irregularitatem, Barb. Ricc. Averf. Qui autem eodem die fufciperet duos facros Ordines, fufpenderetur ipfo facto ab exercitio faltem ultimi Ordinis, Averf. imo & utriufque, fecundum Caftr. fi faceret Ordinante fcio, quia tum furtive ageret. Quod fi ordinem non fervet, v. g. fi fiat Diaconus antequam fit Subdiaconus, fufpenditur, uti & fi fine privilegio vel difpenfatione ordinetur extra Tempora, Caftr. *pun.* 13. *n.* 14. 2302

§. 15. Si quis in loco, ubi eft novum Kalendarium, fufceperit Subdiaconatum in quatuor Temporibus menfis Septembris hujus anni, & cum dimifforiis proficifcatur ad locum, ubi eft vetus Kalendarium, non poterit quatuor Temporibus ejufdem Septembris in hoc loco fufcipere Diaconatum, fic enim cenferetur eodem die fufcipere duos Ordines facros, utrumque enim Sabbatum moraliter, & refpective ad Judicium Ecclefiæ cenfetur idem pro quatuor Temporibus Septembris ifto anno, & per accidens eft, quod uno loco veniat citius, altero ferius. 2303

§. 16. Extra Tempora ftatuta, & non fervatis interftitiis, etiam tribus diebus continuis, ordinari poffunt Societatis JESU Religiofi, ex privilegio, quod retuli *n.* 2194. Et idem, faltem quoad illud extra tempora, licere illis Ordinibus, quibus ante Tridentinum licuit, docent Rodr. & alii multi cum Diana *p.*3. *tr.* 2. R. 31. & Caftr. *pun.* 13. *nu.* 11. putant enim non cenferi a Tridentino effe revocatum hoc eorum privilegium: quam fententiam tutam effe in praxi dicit Averf. *q.* 3. *f.* 9. & pro fuo Ordine Clericorum regularium Minorum teftatur fæpius in pluribus Diœcefibus, & in ipfa Romana urbe fervatum effe. Videri poffunt Barb. *de Offic. Epifc. alleg.* 18. *n.* 11. & Pelliz. *de Regular. tr.* 8. *c.* 2. *a n.* 172. 2304

§. 17. Tonfura & Minores poffunt conferri quovis decenti loco. Pro aliis fic ftatuit Trid. *feff.*23. c. 4. de Ref. *Ordinationes facrorum Ordinum in cathedrali ecclefia vocatis præfentibufque ad id ecclefiæ Canonicis publice celebrentur: fi autem in alio Diœcefis loco, præfente clero loci, dignior quantum fieri poterit, Ecclefia femper adeatur.* Et quamvis Az. Henriq. & alii cum Bufemb. *n.* 2122. putent Epifcopum poffe etiam in aliena Diœcefi abfque fpeciali licentia conferre fuo fubdito tonfuram, quia cum non fit ordo, non ideo cenfetur in aliena Diœcefi conferre Ordines: tamen melius contradicunt Sanch. Barb. Averf. quia tonfura eft actio Pontificalis, Trid. autem *feff.* 6. *c.* 5. *de Ref.* fub pœna fufpenfionis ab exercitio Pontificalium, prohibet *Pontificalia in alterius Diœcefi exercere.* 2305

*Q.*232. *Quid addendum fit circa ætatem ordinandi?* R. §. 1. Ætas hic numeratur, non a die conceptionis, nec neceffario a die Baptifmi, fed nativitatis, uti dictum eft *l.*4. *n.* 806. Antiquitus requirebatur major ætas pro omnibus Ordinibus, uti conftat ex *dift.*77. *c.* 3. 5. 6. 7. & *dift.* 78. *c.* 1. 4. 5. Sed nunc ftandum eft difpofitioni Tridentini, fecundum quam loquitur Bufemb. *nu.* 2214. relatus. Putant quidem Quintanad. & Gob. *tr.*8. *n.*510. poffe aliquem præcocis judicii tonfurari ante completum feptennium, fed ftandum eft Jure feptennium completum requirente apud Gob. ipfum *n.* 508. Trid. *feff.*23. *cap.*4. *de Ref.* infuper requirit, ut fciant legere ac fcribere, Synod. Colon. anni 1662. *p.* 2. *tit.* 10. *c.* 2. §. 4. ad Minores requirit annum duodecimum. Bufemb. faltem ad Acolythatum requirit duodecimum completum, quod etiam videtur communiter obfervari in praxi, quamvis Sanch. *in Conf. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 33. *n.* 17. Steph. *t.* 5. *d.* 7. *n.* 13. Gob. *n.* 508. putent fufficere feptennium completum. 2306

§. 2. Pro valore Ordinum non requiritur certa ætas, Averf. *qu.* 3. *f.* 5. & 8. Gob. *n.* 505. nequidem pro Epifcopatu, late Sanch. *dub.* 32. nifi pro acquirenda jurifdictione, quia hujus acceptatio requiritur. 2307

§. 3. Notat Gob. *n.* 932. ex Bartolo, Rodriq. & Miranda, quod quando Jura agunt de ætate requifita, & loquuntur in genitivo, v.g. *fit* 20. *annorum*, aut in ablativo fine propofitione, 20. *annis vixerit*, aut in accufativo cum verbo fignificante rem perfectam, 20. *annos vixerit*, vel cum futuro conjunctivi, *fi* 20. *annos vixero*, tum requiratur ætas feu annus completus: fi autem non addatur tale verbum fignificans rem perfectam, & agatur de re odiofa, v.g. *fi uno anno perduret in contumacia*, 2308

adhuc

adhuc requiratur complementum; e contra si agatur de favore *si 20.annis serviverit, fit liber*, satis sit inchoasse, uti & tum, quando Jura loquuntur de ætate in ablativo cum præpositione *in*, aut in accusativo cum præpositione *ad*; *in anno vigesimo,ad annum vigesimum ætatis.* Illæ tamen Regulæ non tenent ubique.

2309 §. 4. Non datur hic parvitas materiæ; hinc qui hodie prius complet annum vigesimum quartum hora duodecima, non potest hoc mane ordinari Sacerdos, quia necdum attigit annum vigesimum quintum, poterit tamen etiam medio quadrante tantum post duodecimam, quia jam incœperit annum vigesimum quintum, non posset autem medio quadrante ante duodecimam, quia quando ab illo, quod parum est, pendet impletio totius præcepti, ut hic est, illud parum non debet reputari pro nihilo, uti patet in simili, si quis medio *Ave* ante vel post duodecimam noctis inter diem Jovis, & Veneris comedat carnes, Sanch.*dub.*33.*a n.*6.Gob. *n.*516. 531. posseuntque videri dicta *l.*1.*a n.*582, ubi ostendi tempus in ejusmodi præceptis debere intelligi de momento ad momentum. Putant quidem aliqui cum Diana *p.*5.*t.*4.R.17.Aversf.*q.*3.*f.*8. posse ordinari hodie mane, etiamsi post meridiem prius incipiat annus vigesimus quintus, quia vespera diei trahitur ad mane, & cum eo facit unum diem, quo inchoatur annus vigesimus quintus, quam sententiam plures cum Gob. *n.*524. dicunt esse probabilem, sed recte contradicunt Navar. Villal. & supra citati, ob rationem jam datam.

2310 §. 5. Si quis sciat se hac die complere annum vigesimum quartum, sed nesciat an ante vel post meridiem, ordinari non debet Sacerdos, quia non probat se habere ætatem requisitam: hinc præceptum prohibens ordinari ante annum vigesimum quintum manet in possessione, Sanch.Gob.*n.*531.

2311 §. 6. Cum anni ad ordines requisiti censeantur esse anni ordinarii constantes diebus 365. econtra anni bissextiles recurrentes singulis quadrienniis habeant dies 366.hinc putant Pell. aliique apud Gob. *a n.* 534. quod quando numeratur ætas pro ordinatione, non sit opus connumerare illos dies bissextiles, ideoque cum ille, qui ante annos 25. esset natus 1. Januarii sexies vixerit annum bissextilem, inferunt illum prima Januarii complere annos 24. & sex dies, adeoque posse ordinari etiam 5.diebus ante istam 1. Januarii: quam sententiam licet Gobat. dicat esse practice probabile, tamen non videtur sustineri posse, 1. quia est contra praxim, & communem sensum omnium: quando enim multi anni computantur, hi numerandi sunt indiscriminatim, & civiliter, prout occurrunt & numerantur a populo, quamvis aliqui sint breviores, aliqui longiores isto uno die; duo enim illi dies habentur pro uno, 2. & præcipue, quia dies intercalaris, qui adjicitur Februario quarti cujusque anni, est necessarius ad complendum unumquodque quadriennium, deerant enim 6. horæ unicuique e tribus præcedentibus annis: ergo dies ille intercalaris non est aliquid supra totum quadriennium; sed aliquid absolute necessarium ad illud habendum: ergo illa prima Januarii reipsa plures non habebuntur quam 24. anni.

2312 §. 7. Si quis e libro baptismali nequeat habere testimonium ætatis, sufficit quod parentes testentur, se notasse diem nati filii. Quod si parentes dicant se tantum recordari, & cum hoc eorum testimonio concordet filii vultus, vox, ceteraque signa, potest Episcopus credere, & ad Ordines admittere, Dian. Gob. *nu.* 504. notans *nu.* 529. quod, ubi non possunt haberi alia testimonia, sufficiant conjecturæ, & indicia, item aliorum hominum testimonia, uti habet *n.* 533.

2313 §. 8. Conferens vel recipiens etiam solam primam Tonsuram ante ætatem, peccat mortaliter, Sanch. *d.*33.*n.*16.Ordinatus etiam bona fide ante ætatem non potest exercere illum Ordinem nisi obtenta ætate, quando enim prohibetur Ordinatio ante talem ætatem, etiam consequenter prohibetur exercitium Ordinis ante illam, & quidem sub mortali, Aversf.*q.*3. *f.* 8. obtenta tamen ætate potest, nec indiget dispensatione. Quod si mala fide & scienter processerit,simul incurrit suspensionem, a qua prius debet absolvi; alioqui in ea exercens Ordinem fit irregularis, Aversf. Castr. *p.*7.*n.*7. Gob.*n.*502. Ordinatus Sacerdotio uno die ante expletum annum vigesimum quartum, putans nihil distare, quod parum distat, si fuerit ignorantia culpabilis, peccabit mortaliter, & quamvis Nav. Sa, Avil. Barbos. & alii putent non incurrisse suspensionem, quia ab incursione talis pœnæ contra præsumentes impositæ putant excusare etiam mortaliter culpabilem ignorantiam, de quo dixi *lib.*1. *a n.*767. tamen sub mortali tenetur non legere Missam, nec exercere Sacerdotalia ante legitimam ætatem, hac autem expleta, secundum Hurt. Barb. Castr. Burg. *cent.* 3. *cas.*2. & alios, poterit Missam legere sine ulla dispensatione: si tamen suspensionem incurrisset, probabilius dicunt alii cum Aversf. indigere absolutione.

2314 §.9.Causæ ad dispensandum in ætate ad Presbyterium sunt, si tribus annis fuerit in Sacris Ordinibus, vel si parentes ejus sint adulti intra 50. annos, vel si tribus annis studuerit Theologiæ; attamen nec Episcopi nec Nuntii Apostolici communiter habent facultatem dispensandi in ætate ordinandi, nequidem ad unum diem, S. Anton. Silv. & alii cum Sanch. *dub.* 36. *n.*18. Nunc tamen ex speciali privilegio dispensant Episcopi ad certum tempus, saltem pro Beneficio curato, ubi est necessitas vel utilitas Ecclesiæ.

2315 *Q.*333.*Quid notandum sit circa proclamationem,tonsuram& habitum ordinandi, item circa adscriptionem Ecclesiæ?* R. §.1. Quid statuerint aliquæ Diœceses circa proclamationes, dixi *n.* 2279. *Trid. sess.* 23. *c.* 5. *de Ref.* vult publice in Ecclesia fieri proclamationem personæ sacro Ordine initiandæ, ut de illa haberi possint testimonia circa natales, vitam, mores &c. idem statuit *Syn. Colon.* anni 1662. De Ordine *c.* 2. §. 7. vultque eas repeti ante singulos majores Ordines.

§. 2. *Synod, Colon.* supra §. 1. promulgat Constitutionem 2316
Sixti V. circa habitum & tonsuram: debet autem tonsura sive corona Sacerdotis esse par magnæ hostiæ, Clerici aut initiati Minoribus, parvæ hostiæ, Diaconi, paulo minor sacerdotali, Subdiaconi, paulo major clericali, Pastoris seu habentis curam animarum, paulo major sacerdotali, Prælati, paulo major pastorali. Quanta autem sit & ad quos pertineat obligatio gestandi habitum, & tonsuram, dictum est *l.* 4. *n.* 1370. & plura addidi ibidem a *n.* 1371.

§. 3. Trid. vult quemvis sacro Ordine initiandum alicui 2317
Ecclesiæ adscribi, sic enim habet sess. 23. c. 16. de Ref. *Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis aut necessarius suis Ecclesiis, S. Synodus vestigiis sexti Canonis Conc. Chalcedonensis inhærendo, statuit, ut nullus imposterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ aut pio loco pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, ne incertis vagetur sedibus. Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei Sacrorum exercitium interdicatur.* Et ex his verbis colligitur pœnam illam non incurri ipso facto, sed esse ferendam ab Episcopis, qui tamen passim in variis neque gravibus causis absentiæ dissimulant.

Q. 334. *Quid sit dicendum circa præces, vel Missas, quæ* 2318
in Ordinatione adjunguntur ab Episcopo? R. §. 1. Episcopus secundum Pontificale Roman. post Ordinationem dicit: *Singuli ad primam tonsuram, vel ad quatuor minores Ordines promoti dicite semel septem psalmos pœnitentiales cum litaniis, versiculis & orationibus. Ad Subdiaconatum vel Diaconatum, Nocturnum talis diei. Ad Presbyteratum vero ordinati, post primam vestram Missam tres alias Missas, videlicet unam de Spiritu sancto, aliam de B. M. semper Virgine, tertiam de fidelibus defunctis dicite, & omnipotentem Deum etiam pro me orate. Quod illi devote suscipiunt, & respondent se facturos.* Circa quæ

§. 2. Suar. Az. Less. Laym. & alii cum Aversf. *qu.* 2. *f.* 13. 2319
dicunt istas esse persolvenda sub mortali, quorum sententiam Steph. *t.*5. *d.*4. *n.*72. dicit esse probabiliorem, quia Episcopus potest, & quando aliud non declarat, censeri debet graviter imperare, cum hæc materia sit gravis. Econtra Sot. Valent. Dian. Castr. Pelliz. Lohn. Gob. *in Exp. tr.* 3. *nu.* 713. *& tr.* 8. *n.*771. dicunt esse tantum obligationem decentiæ, non autem sub peccato, saltem sub mortali, quia licet sub mortali posset imperare, tamen cum hactenus id non declararint Episcopi, tenenda est benignior interpretatio; præsertim cum sciant ordinatos satis oneratos esse Horis recitandis, & communiter aliis divinis Officiis satagendis. Quidquid sit, videtur saltem fore veniale, si id negligatur, nam imperative injungitur ab Episcopo, qui sub veniali obligare potest ad materiam gravem, secundum dicta *l.* 1. *n.* 668. essetque inordinatum Superiori in hoc non obtemperare.

§.3. Nocturnum, quod præscribitur Subdiaconis, & Dia- 2320
conis, non necessario est Nocturnum istius diei, quo fit Ordinatio, sed cujuscumque, quem Episcopus designat, Gobat *t.* 8. *n.* 772. Missæ autem Presbyteris injunctæ non leguntur primis diebus impeditis, post primam Missam, sed diebus primis non impeditis, idest, quibus licebunt votivæ, & de Requiem, Sennyei *de Missa n.* 162.

Q. 335. *Quid notare debeat Neo-presbyter consecrans cum* 2321
Episcopo? R.§.1.Hunc ritum, & consuetudinem Ecclesiæ Romanæ esse licitum ac landabilem, certum est, uti contra Dur. Sot. & alios recte ostendunt Mendo *diss.* 12. *nu.* 50. & Aversf. *de Euch. q.* 10. *f.* 2. ita enim decrevit *Innoc.III.* observat Ecclesia, docent S. Th. & Catholici communissime.

§. 2. Neo-presbyter curare debet, ut verba consecrationis 2322
absolvat cum Episcopo, non ante, nec post; unde formare debet hanc intentionem, *si verba absolvero cum Episcopo, volo consecrare, alias non*: Si enim absolute volens consecrare verba absolveret ante Episcopum, Episcopus nihil consecraret, quod videtur inconveniens: econtra si absolveret post Episcopum, ipse ordinatus nihil posset consecrare, quia nihil superesset consecrabile: ergo frustra proferret formam volens consecrare. Ita *Suar. Aversf.* supra, Gob. *t.* 3. *n.* 116. *& t.*8. *n.* 131. Ad tollendum omnem scrupulum satis est, si Neopresbyter conetur verba absolvere cum Episcopo, & velit facere, quod ibi vult fieri Ecclesia, aut sicut meliori modo fieri potest. Imo docet Gob. *t.*8. *n.* 132. cum aliis contra Dic. & Quintanad. non esse obligationem saltem gravem, ut Neopresbyter consecret cum Episcopo, cum nulla lex graviter obligans ostendi possit, attamen videtur esse standum consuetudini Ecclesiæ, & præscripto Pontificalis.

§.3. Potest Neo-Presbyter hanc primam Missam, quam, 23
cum Episcopo legit, offerre pro altero non aliter ac si solus legeret, reipsa enim consecrat, & substantialiter ponit Sacrificium, Gob. *t.*3. *n.* 117. Attamen non videtur pro tali Missa accipere posse stipendium, tum quia petens censetur velle aliam cum omnibus ordinariis cæremoniis, & actionibus ad altare peragendam, tum præcipue, quia dubium est, an consecret, eo quod forte verba non absolvat cum Episcopo.

Q. 336.

2324 *Q. 336. Quandonam legi debeat alia prima Missa?* Resp. de jure communi non est determinatum certum tempus. *S. Ignatius Lojola* scribitur ad sesquiannum expectasse, ut se melius præpararet, Gob. *t.* 3. *n.* 486. In *Synodo Colon.* supra *c.* 4. §. 9. sic statuitur: *Sacerdotes intra 40. dies ab Ordinatione sua juxta antiquam consuetudinem primitias suas celebrent: & si qui præscripto tempore id non præstiterint, denuntientur ac debite puniantur.*

2325 *Q. 337. Quid denique circa Ordinantes, & Ordinatos sit notandum?* R. De horum Officiis, & obligationibus satis dictum est. Coronidis loco pono trium Sanctorum sententias. *S. Aug.* relatus a *Gratiano* in Decreto d. 40. C. *Ante omnia* dicit, *nihil apud Deum esse miserabilius, & tristius, & damnabilius Officio Episcopi aut Presbyteri, si perfunctorie agatur. S. Antoninus* in Chronicorum opere tit. 11. c. 1. §. 4. de *S. Leone* 1. Papa refert, *Eidem ad sepulchrum Beati Petri oranti, & jejunanti, & ut peccatorum suorum veniam impetraret, petenti, apparuit Petrus ipse dicens: Deprecatus sum pro te Dominum, & omnia peccata tua tibi dimisit; solummodo de manus impositione debet inquiri, idest, si bene vel aliter alicui manus imposueris, scilicet conferendo Ordines, vel Beneficia. S. Chrysostomus* Homil. 3. in Acta Apost. post medium ait; *Non temere dico, sed ut affectus sum ac sentio, non arbitror inter Sacerdotes multos esse, qui salvi fiant, sed multo plures, qui pereant:* cujus assertionis suæ causas ibidem plures affert, & subdit: *Ne mihi dixeris igitur, peccavit Presbyter, aut Diaconus, omnium horum crimina redundant in caput eorum, qui hos elegerunt.*

LIBER SEXTUS.
PARS TERTIA.
TRACTATUS VI.
De Matrimonio.

Priusquam aggrediar materiam hujus tractatus, resolvendæ sunt aliquæ quæstiones velut præliminares.

1 *Q. 1. Quæ sit genuina significatio aliquorum terminorum, quorum erit frequens usus in his materiis?* R. §. 1. Matrimonium significat contractum, quo mas & fœmina de præsenti tradunt sibi mutuum in sua corpora dominium ad usum humanæ generationis: hinc a Perez definitur; *conjunctio maritalis.* Dicitur autem *Matrimonium*, vel quia communiter *matres facit*, vel quia est *matris munus*, inquit S. Aug. *l.* 19. contra Faustum, vel quia est præcipue *matrum onus*, uti habet *S. Th. in suppl. qu.* 44. *ar.* 2. ipsi enim incumbit præcipue fovere, gestare, & educare proles. Alio nomine latinis, dicitur connubium, græcis γάμος a δάμος, quod *domare* significat, mutato δ in γ δάμος γάμος, ideo quia feminas seu potius conjuges domat, Arcudius *de concord. occid. & orient. Eccl. l.* 7. *c.* 1. Et inde sunt nomina, monogamus, bigamus, polygamus; unius, duarum, plurium uxorum vir &c.

2 §. 2. Matrimonium dicitur *legitimum* sive *legale, ratum, consummatum. Legitimum* quod conformiter ad Leges naturæ perficitur solo consensu contrahentium, quale est apud infideles, fuitque in lege naturæ & Judaica. Et quamvis secundum se exigat perpetuitatem aliquam, tamen ex causis dissolvi potest, uti dicetur a *n.* 402. *Ratum*, quando est Sacramentum, attamen carnali copula necdum consummatum, estque minus solubile, quam legale. *Consummatum*, quando jam est copula carnali perfectum, & tum est omnino insolubile quoad vinculum, quamvis solubile sit quoad torum.

3 §. 3. Per sponsalia ordinarie significatur *futurarum nuptiarum promissio*, Canon 3. 30. qu. 5. *Dicta sunt a spondendo, nam moris fuit veteribus stipulari, & spondere sibi uxores*, L. 2. ff. de spons. Et specialiter hic requiritur, ut sponte fiant, atque ideo aliqui putant, sponsalia dici *a sponte* promittendo. Quandoque per sponsalia intelligitur Matrimonium ipsum, & sponsalia de præsenti dicuntur Matrimonium ratum; conjuges autem in Matrimonio, dicuntur sponsi de præsenti, Sanch. *l.* 1. *d.* 1. *n.* 1.

4 §. 4. Nuptiæ sæpe id significant, quod Matrimonium, hinc L. 1. ff. de ritu nuptiarum, dicitur: *Nuptiæ sunt conjunctio maris, & fœminæ, & consortium omnis vitæ, divini & humani Juris communicatio.* Dicuntur nuptiæ, eo quod puellæ nupturæ pudoris gratia se velo, quasi nube, obtegebant, *Cathec. Rom. hic c.* 1.

5 §. 5. Per conjuges significantur mas, & fœmina conjuncti in Matrimonio, quod dicitur conjugium a conjungendo, quia uxor, cum viro quasi uno jugo adstringitur, *Catech. Rom.* supra. Proprie autem loquendo *uxor & maritus* dicuntur illi, qui sunt conjuges in Matrimonio, nihilominus, quando lex in favorabilibus loquitur de sponsis, uxore, marito, per sponsos intelliguntur etiam illi, qui sunt in Matrimonio rato, sed nondum consummato, per uxorem autem, & maritum etiam intelliguntur Sponsi de futuro. Econtra in odiosis per uxorem, & maritum intelliguntur illi soli conjuges, qui consummarunt Matrimonium, nisi obstet peculiaris ratio petita ex verbis, vel aliunde, propter quam prudenter judicetur intelligi etiam alios, Sanch. *a n.* 2. Gob. *tr.* 10. *a n.* 2.

6 §. 6. In antiqua lege, in qua licebat viro habere plures legitimas conjuges, illæ dicebantur uxores, quæ assumebantur ad generationem prolis, & gubernationem domus. Econtra illæ dicebantur concubinæ, quæ tantum ad generationem prolis assumebantur. In nova lege, & sæpe in Jure canonico apud Krimer quæstionum canonicarum *l.* 4. *a n.* 571. uxores dicuntur, quæ copulantur cum omnibus solemnitatibus ab Ecclesia præscriptis, Econtra concubinæ dicuntur, vel quæ vere copulatæ sunt sine accidentalibus solemnitatibus Ecclesiæ, vel quæ sine ullo Matrimonio domi retinentur ad libidinem, & concubinas in hoc secundo sensu nullibi approbant Canones.

§. 7. *Divortium vel a diversitate mentium dictum est, vel quia in diversas partes eunt, qui distrahunt Matrimonium*, L. 2. ff. de divort. & repud. vel potius dicitur a *divertendo*, quia ab invicem discedunt. Reliqua per decursum explicabuntur. 7

Q. 2. Quinam sint præcipui hæreticorum errores, & quænam doctrina Scripturæ, ac Conciliorum circa Sacramentum Matrimonii? R. §. 1. Multi hæretici, item aliqui politici, seu potius athei dicunt Matrimonium non esse necessarium, eo quod licitus sit concubinatus, & pro hoc abutuntur variis textibus Juris etiam canonici, ubi videtur approbari: sed *n.* 6. dixi, quo sensu accipiatur concubinatus, quando dicitur licitus. De soluto autem concubinatu dicit Trid. *sess.* 24. *de ref. Matr. c.* 8. *Grave peccatum est homines solutos concubinas habere; gravissimum vero & in hujus magni Sacramenti contemptum admissum uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere, &c.* Vultque eos omnes excommunicari, & tales mulieres plecti ac proscribi.

§. 2. Simon Magus, Marcion, aliique apud Aversf. *hic qu.* 1. *s.* 1. 8
negarunt Matrimonium, ejusque usum esse licitum, & Apostolus 1. ad Timoth. 4. v. 3. prædixit, fore heresim *prohibentium nubere*, sed error ille confutatur, imprimis ex asserta per Scripturas institutione Matrimonii Genesis 1. & 2. & ex pluribus aliis Scripturis, ex quibus sequitur etiam Matrimonii usum, qui est ejus finis, etiam esse licitum, & ideo Apostol. 1. ad Cor. 7. v. 5. ad vitandam fornicationem mandat Matrimonii usum, patetque idem tum ex necessitate ad propagandum genus humanum, tum ex sensu totius Ecclesiæ.

§. 3. Antiqui hæretici cum Simone Mago negarunt Matri- 9
monium esse a Deo institutum: docebant enim a Deo permitti promiscuum usum cujuscumque fœminæ. Luth. Calv. & plerique recentiores hæretici fatentur quidem Matrimonium esse a Deo institutum, sed negant esse elevatum ad causandam gratiam, adeoque volunt non esse Sacramentum, uti fuse refert Bellarm. *t.* 3. *contr. l. de Matr. c.* 1. sed hæretici antiqui clare convincuntur ex Scriptura, quæ Matth. 19. v. 6. dicit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quamvis autem pertinacia recentiorum non possit clare expugnari per solum verbum Dei scriptum, uti constat ex illis, quæ adducit Bellarm. *c.* 2. tamen sufficit nobis verbum Dei traditum ex testimonio tum Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, tum antiquissimorum Patrum, quos refert Bellarm. *c.* 3. & 4. Et accedit definitio Ecclesiæ per Florent. *post sess. ult.* in Decreto *Eugen. IV.* ad Armenos, ubi ait: *Septimum Sacramentum est Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia secundum Apostolum dicentem, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Trid. autem *sess.* 24. *can.* 1. ait: *Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere, & proprie unum ex septem legis evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit*, v. Aversf. *qu.* 1. *s.* 3. Communior autem sententia Theologorum est cum Sanch. *l.* 2. *d.* 4. quod Matrimonium pro lege naturæ institutum sit Gen. 1. v. 28. *Masculum & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait, crescite & multiplicamini, & replete terram.* Pro lege scripta confirmatum est Deut. 25. v. 5. *Quando habitaverint fratres simul, & unus eorum absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui.* Pro lege gratiæ evectum est ad rationem Sacramenti; Matth. 19. *Dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, itaque jam non sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* V. Kugler. *de Matr. a n.* 16.

Objic. Nullum Sacramentum pugnat cum virtute, aut cum 10
alio Sacramento: sed Matrimonium pugnat cum continentia, & cum Sacramento Ordinis Sacri: ergo. R. n. m. nam im-

imprimis continentia conjugalis convenit Matrimonio, virginalem autem non contemnit, sed prætermittit, quia non est obligatio semper sequendi perfectiora. Deinde de se non excludit Sacramentum Ordinis, nam etiam conjugati ordinantur, sed Ordines sacri propter decentiam majorem postulant abesse Matrimonium, non ratione sui, sed status & usus, qui minus convenit sacris functionibus.

11 §. 4. Valentinianus Imperator alioqui Catholicus, ut posset plures simul habere uxores, decrevit polygamiam esse licitam. Errorem illum secutus est Lutherus apud Bellar. *supr. c.* 10. dicens, id a Deo prohibitum non esse. Idem tenuerunt plures apud Pig. *in novissimis consult.* 118. Sed Trid. *can.* 2. ita definivit: *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.* Ex quo Canone aliisque tum Conciliis, tum Canonibus apud Mendo *in Statera diss.*14.*n.*36. Aversf.*q.*14.*sect.*1. Pignat. *to.* 1. *consf.*115.*n.*6. videtur certum contra Caj. dispensare non posse Papam, ut quis habeat plures uxores. Manet tamen controversum, qua lege divina, id prohibitum sit. Bellar. *c.*11. putat, lege divina naturali, in qua Deus post diluvium dispensarit pro antiquo testamento cum Hebræis ad multiplicandum fidelem populum, quam concessionem aliqui putant etiam extensam esse ad Gentes, ad propagandum genus humanum diluvio universali imminutum; quæ causæ nunc cessant, ideoque nequidem Gentilibus licita nunc est polygamia. Videri potest Aversf. qui dicit, Deum eo tempore tantum mutasse materiam Juris naturæ, in quantum uni viro dederat potestatem tradendi, & acquirendi dominium corporum respectu plurium uxorum, sicuti cum Hebræis non dispensavit in furto, sed dederat potestatem in bona Ægyptiorum. Videri etiam potest Mastrius *n.* 53. ubi dicit polygamiam plurium virorum cum una muliere nunquam esse permissam a Deo, attamen permitti posse, si Deus impediret inconvenientia ex ejusmodi copulis alias oritura, v. g. si faceret non impediri generationes per confusionem seminum, sed tot nasci proles, quot viri talem mulierem cognoscerent.

12 §. 5. Luth. Calv. Kemn. & alii apud Bellar. *c.*5. docuerunt, Matrimonium etiam consummatum, esse quoad vinculum solubile. Alii dixerunt Matrimonium tantummodo ratum non esse solubile, nequidem per professionem religiosam. Alii quos refert Bellar. *c.*14. dixerunt manente Matrimonio quoad vinculum non posse fieri divortium quoad torum. Sed omnia opposita sunt de fide, nam *Florent.* supra enumerans Matrimonii *tertium* bonum, inquit, *est indivisibilitas Matrimonii, propter hoc, quod significat indivisibilem conjunctionem Christi & Ecclesiæ: quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est, cum Matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit.* *Trid. Can.* 5. ait: *Si quis dixerit propter hæresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge dissolvi posse Matrimonii vinculum, anathema sit.* Can.6. *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* Can.7. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, & docet juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum, Matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero conjuge vivente aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero alii nupserit, anathema sit.* Can.8. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad habitationem ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.* Et hæ veritates Catholicæ videri possunt ex Verbo Dei, SS. PP. & ratione probata apud Bellar. *cap.* 14. *& seqq.* Et quidem Matrimonium ratum solvi per vota solemnia Religionis, pluribus probat Bellar. *t.* 2. *l.* 2. *de Monachis cap.* 38. Licere autem conjugibus se toro separare, & ex mutuo consensu vovere continentiam, probat *ib. c.*37. Plura de indissolubilitate addentur postea *a n.* 402.

13 §. 6. Luth. Calv. aliique hæretici apud Bellar. *supra de Monachis c.*6. docuerunt, statum Matrimonii esse æque perfectum ac statum virginitatis aut cœlibatus, nec aliquid majoris perfectionis habere consilia, quæ vocamus evangelica; sed damnantur a Scriptura 1. ad Corinth.7.v.28. *Qui matrimonio jungit virginem suam bene facit, & qui non jungit, melius facit*, quod ipsum pluribus ibi asseritur. Hinc Trid. *sess.*24. *Can.* 10. ait: *Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel cælibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cælibatu, quam jungi Matrimonio, anathema sit.* Potestque hęc veritas catholica videri etiam ex aliis Conciliis, PP. & ratione approbata apud Bella. *supr. c.*7. *& seqq.* & speciatim circa professionem status continentiæ *cap.* 22. *& seqq.* An autem, si omnes Laici periissent, Religiosi & Clerici tenerentur inire Matrimonium, videri potest Aversf. *q.*1. *s.*2. §. *ult.*

14 §. 7. Luth. aliique hæretici, quos refert Bellar. *supr. de Matr. c.*21. *& seqq.* docuerunt, perperam ab Ecclesia constituta esse impedimenta dirimentia Matrimonium, ac speciatim aliqua consanguinitatis, & affinitatis; item illud de voto solemni; sed damnantur a Trid. Can.4. *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit.* Can.3. *Si quis dixerit eos tantum consanguinitatis, & affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis eorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant & dirimant, anathema sit.* Can.9. *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos vel Regulares castitatem solemniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica vel voto, & oppositum nihil aliud esse, quam damnare Matrimonium, posseque omnes contrahere Matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum, anathema sit, cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.* Possuntque errores illi videri pluribus confutati apud Bellarm. *supra*.

§. 8. Calv. & Kemnit. apud Bellarm. *t.*3. *de Matr. cap.* 31. reprehendunt Ecclesiam, eo quod observet tempora Matrimonii contrahendi, certas cæremonias & benedictionem in eo contrahendo; sed damnantur a Trid. Can. 11. *Si quis dixerit prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam ab ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones & alias cæremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit, anathema sit.* Et hunc quidem benedictionis usum esse antiquissimum, demonstrat ex Conciliis, & SS. PP. Aversf. *q.* 26. *s.* 1. 15

§. 9. Novatiani, Montanistæ, Tertullianus, damnarunt secundas nuptias, sed certum est esse licitas, non tantum secundas, sed & tertias, aliasque plures, quia nullo jure prohibentur, imo & positive permittuntur a Conciliis & SS. PP. apud Arc. *l.*7.*c.*27. *&* 29. Quod autem in quibusdam Conciliis pœna imponatur sæpius nubenti, ideo est, quia plures nuptiæ plerumque sunt signum incontinentiæ: de cetero Apostolus ad Rom.7. v.3. ait: *Si mortuus fuerit vir ejus; liberata est a lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* 1. ad Corinth.7. v. 9. loquens de non nuptis, & de viduis, *quod si non se continent, nubant*, & v.39. *Si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat*, 1. ad Timoth. 5. loquens de viduis, *volo ergo juniores nubere;* si nempe sit periculum incontinentiæ. Et quod viduæ, idem viduo licitum est, quia quoad ista sunt pares, uti recte Arcud. supra & pluribus *c.*20. Videri potest etiam Aversf. *q.* 14. *s.*2. Quomodo vero secundæ nuptiæ, quamvis prohibitæ non sint, tamen etiam in Jure sint odiosæ, ac passim improbentur, adjectis etiam quibusdam quasi pœnis, late habet Tiraq. *t.*4. *tr.*4. ad L. Boves *a n.*141. & brevius Krim. *a n.*1807. Denique secundas ejusmodi nuptias esse vere Sacramentum, videtur esse de fide, cum sit verissimum Matrimonium inter fideles initum ex intentione Sacramenti. *Nec obstat*, quod tale Matrimonium sive bigamia non repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, *nam* secundum se consideratum repræsentat, cum sit conjunctio unius cum una, quamvis consideratum respective ad prius conjugium id non repræsentet, sed hoc non obstat rationi Sacramenti, cum absolute & secundum se consideratum hanc rationem habeat. 16

Q. 3. *Quis sit Judex competens in causis matrimonialibus?* R. §. 1. Causæ de dote, sponsalitia largitate, alimentatione, successionibus, hæreditatibus, pertinent ad forum civile, sunt enim mere temporales, Bellar. supra *de Matr. c.* 32. Sanch. *l.*10.*d.*8.*n.*15. Aversf. *q.* 9. *s.* 1. Recte tamen notant multi cum Del. *in immun. Eccl. c.*13.*d.*6.*s.*3. & Sperell. *dec.* 1. *n.* 15. *& decis.* 138. *a n.*107. Judicem Ecclesiasticum, postquam cognovit principaliter de Matrimonio, posse incidenter, & accessorie cognoscere de causa dotis per Cap. *de prudentia*, de donation. inter vir. & uxor. Item si causa sit pia, ut si puella sit pauper, & requirat Judicem Ecclesiasticum, Cap. *Per tuas*; Qui filii sint legitimi. Similiter docent cum multis contra alios multos Sperell. *n.* 17. & Delb. *s.*5. posse etiam Judicem Ecclesiasticum, si requiratur, causa pietatis cognoscere de alimentatione præstanda spurio. Item *s.* 7. docet Delb. si hæredes intra annum non exequantur legata, etiam profana, posse etiam apud Judicem Ecclesiasticum conveniri ratione pietatis, quia defunctus est persona miserabilis, quæ se juvare non potest. Et ex illis, quæ habet Sperell. *in dec.* 156. *&* 158. item Pignat. *tom.*3. *consf.*24. probatur pupillos, viduas, virgines, item mulieres habentes viros tantum inutiles, posse confugere ad Judices Ecclesiasticos; sunt enim tum causæ piæ. 17

§. 2. Si agatur de valore vel invaliditate sponsalium, pertinet ad solum forum Ecclesiasticum, quia ratione finis qui est Sacramentum Matrimonii, causa est spiritualis, Abb. Rosell. Palud. Sanch. Sperell. *dec.* 1. *n.* 12. De dissolutione sponsalium dicetur *n.* 215. 18

§. 3. Ex Cap. *Tuam*, de ordine cognationum constat, quod causæ circa proclamationes, contractum, valorem, partes Sacramenti Matrimonii, benedictionem sacerdotalem, & similia pertineant ad Judicem Ecclesiasticum: & de his intelligitur *Trid. sess.*24. *can.*12. *Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos, anathema sit.* Per Judicem autem Ecclesiasticum intelligitur hic Episcopus, vel cui ille committit, nam *Trid. sess.*24. *de ref. c.*20. ait: *Causæ Matrimoniales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini, & jurisdictioni relinquantur.* Hinc si quæratur, an hoc vel illud Matrimonium sit licitum aut validum, id spectat ad Episcopum, ita ut invalida sit decisio aliorum, etiamsi partes in alios compromittant, Cov. Tann. Sperell. *dec.*9. *n.*9. *& dec.*8. *n.*30. 19

§. 4. Harum causarum cognitionem potest Episcopus etiam inferioribus Prælatis delegare. Vicarius autem Generalis non po- 20

potest has causas cognoscere sine speciali commissione, Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 54. *n.* 94. Krimer *n.* 1508.

21 §. 5. Causæ de gradibus cognationis, divortiis, impedimentis, principaliter pertinent ad Judicem Ecclesiasticum, quamvis in quantum concernunt naturales contractus, possint etiam pertinere ad sæcularem, Bellarm. supra: sed notat Pignat. *tom.* 8. *conf.* 111. in talibus legem civilem debere cedere Ecclesiasticæ; & ita quamvis Justinianus permiserit conjugia consobrinorum, tamen Canon, *Quædam lex*, 24. *qu.* 3. id rejicit, & observari debet Canon ille.

22 §. 6. Putant Anchar. Abb. aliique Juristæ communiter cum Martha, quando agitur de possessorio Matrimonii, laicum posse esse Judicem, quia, an Matrimonium de facto fuerit (quod regulariter habetur ex attestatione Parochi) adeoque manuteneri debeat, est res pure facti, quæ Matrimonii valorem non attingit, ideoque omnem possessionem cujuscumque rei spiritualis, v. g. Beneficii, esse aliquid facti, ac pertinere etiam ad Judicem civilem, docent aliqui ex cap. *Cum nostris*, *de concess. præb.* ubi refert Delb. *c.* 7. *d.* 7. *f.* 1. Addunt aliqui apud Sperel. *dec.* 9. *n.* 3. licet Matrimonium prout est Sacramentum, sit res spiritualis, attamen prout est contractus, esse quid civile, ideoque etiam ad Judicem sæcularem pertinere conjuges ad mutuam fidem servandam compellere. Oppositum tenent Cov. Delb. *cap.* 10. *d.* 5. & Canonistæ communiter. Rationem dat Sperel. *dec.* 8. *&* 9. tum quia, ad quem spectat causa principalis, etiam spectat accessoria, *l. Nulli* Cod. de judiciis, *cap.* 1. de causa possess. & propriet. tum maxime, quia in causa de possessorio semper probari debet titulus saltem coloratus, hujus autem probatio in hac materia, secundum omnes, spectat ad solum Judicem Ecclesiasticum.

23 §. 7. Si agatur de aliquo puniendo, v. g. qui clandestine, vel sine proclamationibus, vel cum impedimento Matrimonium init, quamvis ad forum Ecclesiasticum spectet declarare an clandestinitas intervenerit, tamen supposita aliunde notoria illorum certitudine putant Sanch. Tann. Gob. Loth. Krim. *n.* 1509. & alii, causam punitionis esse fori misti, & posse præveniri a foro civili, ut fit in aliis contractibus civilibus, quia Matrimonium olim fuit contractus civilis, nec videtur adhuc constare, quod quoad ista desierit esse subjectus Jurisdictioni civili, adeoque forum civile videtur manere in possessione, quamvis contradicant Decius & alii, eo quod ille contractus jam ad rationem Sacramenti sit a Christo elevatus. Putant tamen multi, Judicem sæcularem cogere posse ad servanda sponsalia, uti cogere potest ad servandam fidem aliorum contractuum, quamvis juramento sint confirmati: & universaliter docent Avers. *q.* 6. *f.* 8. & Pignat. *t.* 8. *conf.* 87. Principes sæculares posse per leges pœnales coadjuvare leges Ecclesiasticas, sic enim videmus per eos constitui pœnas contra blasphemos, perjuros, hæreticos, maxime cum spectet etiam ad gubernationem civilem, ut omnia etiam circa sponsalia, & Matrimonia rite observentur. Imo posse Judicem sæcularem per censuras compelli ad assistendum Judici Ecclesiastico requirenti, docent Farin. Menoch. Barb. & alii cum Pignat. *t.* 9. *conf.* 130. *n.* 89. Quod si attingatur causa sanguinis, solus laicus est Judex competens, quia Clericis prohibetur, ne attingant causas sanguinis. Quisnam sit Judex in causa concubinatus, non convenit inter Doctores. Pignat. *t.* 9. *conf.* 139. *a nu.* 84. putat etiam ad forum civilem pertinere, hinc multi dicunt dari locum præventioni, adeoque esse misti fori. Videri possunt multa de hoc apud Pignat. tota illa consultatione.

24 §. 8. Si laicus in delicto misti fori sit a Judice Ecclesiastico condemnatus vel absolutus, non potest a Judice laico propter idem delictum molestari, uti late probant Sperel. *dec.* 134. & Pignat. *t.* 5. *conf.* 44. Hoc tamen non obstante docet cum aliis Sperel. *dec.* 92. *&* 137. *n.* 48. si Judex laicus prævenerit, & pœna temporali punierit, posse Ecclesiasticum adjicere ecclesiasticam, & v. g. excommunicare. Hinc etiam Krimer *n.* 582. & alii dicunt, si Judex laicus mulctavit concubinarium, posse Ecclesiasticum eumdem corrigere, quia licet punitus in uno judicio, non debeat puniri in alio, tamen quando unus Judex tantum agit ad punitionem, uti facit laicus, Judex Ecclesiasticus, qui non tam agit ad punitionem, quam ad correctionem, non ideo debet censeri per præventionem exclusus.

25 §. 9. Si agatur de divortio, quoad vinculum solus Ecclesiasticus est Judex. Can. *Sæculares*, 33. *qu.* 6. Can. *Multorum*, 35. *qu.* 6. Cap. *Per venerabilem*. Qui filii sint legitimi, Cap. *Tuæ fraternitatis*, De procuratoribus, Cap. *Porro*, & Cap. *De illa*, De divortiis, ubi dicitur, si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non poterit. Etiam quando agitur de divortio, quoad torum tantum, aut habitationem, ratione hæresis vel adulterii, adeundus est solus Judex Ecclesiasticus, Sanch. *l.* 10. *d.* 8. *n.* 15. Castr. *d.* 3. *p.* 6. §. 5. Gob. *in Quint. tr.* 5. *c.* 36. nisi alicubi esset consuetudo contraria, sicuti solet Judex laicus se informare de sævitia mariti &c. Et quia secundum ante dicta, si causa principalis spectet ad Judicem Ecclesiasticum, etiam ad eum spectat accessoria, sequitur, si Ecclesiasticus deciderit de valore Matrimonii, ad eum spectare etiam agere de causis divortii, de constituenda, vel restituenda dote, Sperel. Gob. Loth. Delb. Crimen polygamiæ spectare ad forum Ecclesiasticum, demonstrat Pignat. *t.* 1. *conf.* 115. *& in novissimis consult.* 118.

26 §. 10. Quamvis secundum dicta *n.* 17. causa dotis spectare possit ad Judicem laicum, etiam quando per se, & principaliter agitur causa dotis restituendæ post divortium, putat tamen Krimer *n.* 1793. quamdiu lis pendet apud Judicem Ecclesiasticum super causa divortii, non posse laicum se ingerere pro muliere in dotis repetitionem, nisi ab Ecclesiastico prius fuerit decisum, quod mulier juste divertat ob culpam viri, Sanch. *l.* 9. *d.* 4. De Luca *de Matr. disc.* 11. Quis Episcopus judicare debeat de divortio, dicam *n.* 430.

§. 11. Circa Clericum conjugatum, an gaudeat privilegio fori Ecclesiastici, videntur tenenda seq. ex illis, quæ fuse disputat Pign. *t.* 1. *conf.* 45. 488. *t.* 2. *conf.* 42. *t.* 4. *conf.* 6. *t.* 5. *conf.* 61. *t.* 9. *conf.* 21. 36. 39. nempe 1. non gaudet, nisi authentice probet se initiatum Tonsura: se post Matrimonium retinuisse habitum, & Tonsuram, aut Clericatum reassumpsisse: se duxisse unicam eamque virginem. De variis probationibus Clericatus agit fuse Pign. *t.* 9. *conf.* 45. 2. Si quis, postquam fuit judicio laicali ob crimen subjectus, suscipiat Tonsuram, clericatus non prodest ipsi quoad bona, forte nec quoad personam, cum res præventa sit, & Clericatus subsecutus non invenerit personam liberam, sed jam affectam tribunali laico. 3. Si habitum, & Tonsuram dimiserit, & hæc non reassumpserit, præsertim pluries ab Episcopo monitus, privari potest privilegio Clericali. 4. Si in habitu sæculari comprehensus sit a Curia sæculari, remanere debet sub potestate sæculari, donec definiatur an gaudeat privilegio fori. Hoc autem definire, spectat ad Judicem Ecclesiasticum, citato Judice laicali. 5. Filius Clerici conjugati, quamdiu pater vivit, etiam gaudet privilegio fori cum illo, Pign. *tom.* 1. *conf.* 99. *&* 463. qui cum aliis idem extendit etiam ad uxorem, cum cujus consensu maritus sacrum Ordinem suscipit; sunt enim una caro, & universim ratione Matrimonii mulier sequitur forum viri. L. fin. Cod. de inco. L. *Cum quidam* ff. de jurisd. omn. Jud. L. *Ea, quæ desponsata*, ff. Ad municip. 27

§. 12. Si conjuges sint infideles, causæ matrimoniales eorum spectant ad Judicem sæcularem, quia Ecclesia non judicat de extraneis. Si autem eorum unus convertatur ad fidem Sanch. *l.* 7 *d.* 3. *n.* 9. putat, si fidelis litem moveat, debere fieri apud Judicem laicum: si infidelis, apud Ecclesiasticum, quia actor debet sequi forum Rei: e contra Pontius *l.* 6. *cap.* 1. *n.* 6. dicit, quamvis infidelis sit actor contra fidelem, interpellandum Judicem laicum, quia tale Matrimonium remanet in ratione puri contractus humani; & hoc verum est, si litigetur de primo valore vel rebus spectantibus ad illum primum contractum: si tamen agatur de dissolutione talis Matrimonii, causa spectabit ad solum Judicem Ecclesiasticum, non ideo uti vult Avers. *q.* 9. *f.* 1. quasi Matrimonium respectu fidelis transeat in Sacramentum, sed ideo, quia secundum dicenda a n. 405. Christus soli Ecclesiæ in favorem fidelium dedit potestatem tale Matrimonium dissolvendi. 28

§. 13. Ad agendum in causis matrimonialibus sufficit, si procurator habeat mandatum generale, uti cum aliis contra alios tenet Sperel. *dec.* 25. 29

§. 14. Est hic obiter notandum, quod Assessor Judicii misti in quo tractantur causæ civiles, & ecclesiasticæ, possit esse etiam uxoratus, sic tamen, ut causæ spirituales non committantur laico, sed soli ecclesiastico: & quamvis laici possint consuli aut etiam referre in causa ecclesiastica, ac etiam accedente Episcopi consensu, secundum aliquos auctores, possit in eos simul cum clericis tanquam arbitros compromitti, cap. *Per tuas* 9. de arbitris, quia consilium dare, aut arbitrium proferre non sunt actus Jurisdictionis spiritualis, Clarus, Mol. Wiestner. *Inst. Canon. l.* 1. *tit.* 29. *n.* 29. Item quamvis laicis ab Episcopo delegari possint causæ pecuniariæ, & aliæ similes mere civiles Clericorum & Ecclesiarum, Gloss. in cap. *Decernimus* 2. De judiciis, *Abb. Laym. Barb. Wiestn. n.* 31. tamen in cap. *Decernimus*, expresse dicitur, non debere Prælatos negotia ecclesiastica committere laicis tractanda: hinc Fagnan. in cap. *Contingit*, de arbitriis, p. 609. ait; Laico non potest delegari causa spiritualis, nisi per Papam: & Glossa ad finem, v. *sed in laicum* idem habet: Unde Conc. Chalcedon. relatum cap. *Si quis*, de foro compet. dicit, quod Episcopi deligere possint alios Judices, intelligit Glossa, ecclesiasticos, Pirrh. *l.* 2. *tit.* 2. *f.* 3. *n.* 71. Fag. in cap. *Si quis n.* 7. Ideoque Clericus non potest sibi constituere Judicem laicum, etiamsi Episcopi, & Adversarii consensus accedat, sed ad hoc requiritur auctoritas Papæ, nam inquit *Wagner.* in cap. *Contingit*, Concilium dicit, *prohibemus*, *ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur, sicut non convenit laicum judicare de spiritualibus &c.* Quod si contraria est alicubi consuetudo, dicendum videtur, esse ex defectu Ecclesiasticorum qualificatorum, aut accessisse concessionem Papæ. 30

§. 15. Si Judici ecclesiastico in hac materia controvertatur sua jurisdictio, potest ipsemet de hoc jure suo cognoscere, uti ex jure, auctoritate, & ratione probat Sperel. *dec.* 133. 31

§. 16. Si agatur de valore Matrimonii aliisque similibus, tractari debet summarie, de plano, ac sine strepitu Judicii; si autem agatur de adulterio, sive criminaliter, sive civiliter, opus est processu ordinario, uti pluribus Krimer *a n.* 2449. Quandonam dicatur agi criminaliter, vel civiliter, dicam *n.* 432. 32

Q. 4. *Quis sit accusator vel testis competens in causis matrimonialibus?* R. §. 1. Qui ob turpem quæstum accusat vel impedire quærit Matrimonium, non auditur, cap. *Significante*. 5. Qui Matrimon. accusare. Et ratio redditur, quia malitiis hominum non est indulgendum: quod valet de omni pravo 33

fine;

fine: item de illo, qui sciens impedimentum, non denuntiavit, nisi probet se tum juste tacuisse. C. *Cum in tua*, ibid. Ex quo habetur sufficere, si juret, se primo postea intellexisse, & nunc manifestare non ex malitia.

34 §.2. Si accusatio fiat circa impedimenta, quæ ipsi contrahentes removere, aut soli scire possunt, uti sunt servitus, error, defectus, consensus, impotentia, soli contrahentes, sive conjuges accusare possunt; in aliis possunt etiam alii, per se loquendo: ceterum qui scientes, & tacentes Matrimonium invalide contraxerunt, non sunt contra illud ulterius audiendi, c. 1. ib.

35 §. 3. Accusare ad separationem tori competit soli conjugi innocenti. Si maritus noluit uxorem adulteram accusare, admittitur pater adulteræ & ceteri cognati; imo & quandoque externi; non ita facile admittitur uxor accusans virum de adulterio, quam vir uxorem.

36 §. 4. Qui Matrimonium contractum accusare possunt, admittuntur etiam ut testes contra illud: attamen, per se loquendo, voce præsentes debent exponere de impedimento. Hactenus dicta pluraque alia videri possunt ex jure deducta apud Krimer *a n*.1485. *&* 1500.

37 *Q. 5. Quid notandum sit in materia de Matrimonio circa propositionem 1. damnatam ab Innoc. XI.* R. Propositio illa sic habet: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*. Circa quam, pro materia Matrimonii, notanda sunt sequentia cum communi ex Gob. *tr.*10, *a n*.732. & Card. *in* 2. *crisi diss*.2. *a n*. 514.

38 §. 1. Ex damnatione illius propositionis sequitur, illicitum esse contrahere Matrimonium sequendo opinionem tantum probabilem de illius valore relicta tutiore, quæ ad valorem præterea requirit aliquid, quod non observatur, nisi accedat aliquid, ex quo valor talis Matrimonii reddatur sufficienter certus: quamvis enim *Filguera* explicans hanc propositionem damnatam putet non prohiberi praxim illius in rebus, quæ non sunt de Jure divino, sed tantum de Jure ecclesiastico, uti sunt multa in materia Matrimonii, sententia tamen illa rejicitur ab omnibus; & ratio est, quia finis damnationis erat, ne Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, cui exponitur, quando aliquid omittitur, quod ad valorem requiritur, etiam de jure tantum ecclesiastico.

39 §.2. Dubium, quod in his materiis potest occurrere, est, vel Juris vel facti; tum est Juris, quando dubitatur de lege, v.g. si dubitetur, an detur lex, quæ prohibeat Matrimonium clandestinum: Dubium facti est, quando dubitatur de aliquo alio, quam de lege, uti, si dubitetur, an prior maritus sit mortuus, an hoc vel illud impedimentum sit contractum. Simili modo explicari debet duplex probabilitas vel certitudo, nempe juris aut facti, quando probabile vel certum est dari vel non dari legem, aliquid distinctum a lege esse vel non esse factum.

40 §. 3. Qui habet probabilitatem facti vel præsumptionem de eo, quod existat impedimentum, nullam autem probabilitatem vel præsumptionem de carentia impedimenti, illicite contrahit: similiter qui habet meram probabilitatem facti, nullam autem certitudinem de carentia impedimenti, etiam ordinarie saltem, illicite contrahit, quia agendo, quod est minus tutum, exponit Sacramentum periculo nullitatis. *Dixi* ordinarie saltem, propter dicenda *n*.42.414.538.795.

41 §. 4. Quando in quæstione facti ex conjecturis utrinque probabilibus resultat purum dubium, si hoc dubium sit vincibile, est illicitum contrahere, donec ita vincatur dubium, ut stet certitudo pro carentia impedimenti, alioquin Sacramentum adhuc exponitur periculo nullitatis, cum aliunde non accedat certitudo de valore. Si autem resultet dubium omnino invincibile, contrahi potest Matrimonium, quia possessio tum est pro libertate, ideoque communiter docent Auctores, quod tale impedimentum tum desinat, uti habet Sanch. *l*. 8. *d*. 6. *n*. 18. Attamen excipe si sit possessio pro impedimento, v. g. quando dubium est invincibile circa vitam prioris conjugis, uti dicetur a n. 672.

42 §. 5. Quando est vera probabilitas Juris, sive, quando circa valorem Matrimonii vel dispensationis sunt opiniones vere probabiles, idest, tales, quæ communiter admittantur a DD. tanquam probabiles, neque in praxi rejiciantur a Curia Romana, versenturq; circa valorem Matrimonii vel dispensationis, cum tali probabilitate licitum est contrahere Matrimonium, v.g. lex est, quod cognatio spiritualis cum matre infantis contrahatur a Patrino, item, quod Matrimonium contrahi debeat coram Parocho & testibus, item, quod debeat esse consensus liber; tamen etiam probabile est, cognationem spiritualem non contrahi, si Baptismus sit privatim collatus ob necessitatem & periculum vitæ infantis; item probabile est, quod quando Matrimonium initum est coram Parocho invito, aut initum est cum metu reverentiali, sit validum: cum tali tamen probabilitate licitum est & patrino postea inire Matrimonium cum matre talis baptizati, & contrahere coram Parocho invito, & consummare, quamvis una pars contrahat ex metu reverentiali. Atque idem est de similibus opinionibus; ratio autem est, quia valor certus talibus Matrimoniis accedit ex approbatione aut dispensatione Ecclesiæ, quod convincitur partim ex consuetudine Ecclesiæ, quæ in Tribunalibus suis sæpe declaravit Matrimonium sic contractum esse legitimum; quas declarationes de singulis his exemplis affert Cardenas: consuetudo autem hic secundum dicenda a n.517. habet vim abrogandi leges: partim ex responso *Alex. VII.* quo in materia Matrimoniorum dixit, ubi utrinque essent opiniones probabiles, ut Missionarii sequerentur illas, quæ pro conditione locorum ac hominum barbarorum essent favorabiliores: sicque innuit sequendo utramque partem talium opinionum non remanere impedimentum. Denique etiam ex eo, quia certum est causam Matrimonii esse favorabilem, certum autem etiam est, quod in dubio semper standum sit pro valore actus favorabilis: ergo certum est, quod in dubio quocumq; etiam positivo standum sit pro valore Matrimonii sive contracti, sive contrahendi. Et ideo *l*. 6. *p*. 1. *a n*. 111. dixi certum esse quod Ecclesia suppleat in errore communi & *n*.117. addidi, etiamsi absit error communis, quod adhuc suppleat, si adsit opinio vere probabilis in materia Juris, ac consuetudo sic operandi, quam non reprobet stylus Curiæ, ubi etiam exempla dedi in hac materia Matrimonii, valentque hæc quamvis dubitetur de valore propter aliquod requisitum, non tantum ex Jure humano, sed etiam divino vel naturali, quia cum Ecclesia sæpe adhuc decernat Matrimonia sic contracta esse valida, sequitur, quod contrahenda etiam sint futura certo valida, si sic contrahantur: quod enim semel est invalidum, non convalescit manentibus eisdem circumstantiis. Itaque dicimus, quod quando probabile est contractum matrimonialem esse vel fore validum, licet forte reipsa & coram Deo non foret validus, nisi Ecclesia suppleret, tamen Ecclesia tunc supplet, quæ a Deo habet potestatem faciendi valorem tali contractui, quamvis probabiliter putetur etiam esse invalidus, & sic ex dispositione Ecclesiæ fit certo validus.

§.6. Ex dictis sequitur, eum, qui cum tali dubio speculativo 43 suscipit Matrimonium ex sententia probabili relicta tutiore, non peccare, nec incurrere pœnas per damnationem primæ propositionis intentatas, quia ob dispensationem Ecclesiæ accedit circumstantia, quæ sententiam illam ex directe probabili facit esse reflexe certam, & practice tutam. Hæc generaliter dicta suo loco applicabuntur determinatis materiis.

CAPUT I.

De Sponsalibus. 44

DUBIUM I.

Quid sint Sponsalia?

Resp. Sunt promissio voluntaria, deliberata & mutua, signo sensibili expressa futuri Matrimonii, inter personas Jure habiles.

Dicitur I. *Promissio*, quia propositum non sufficit, cum non inducat obligationem. Unde qui diceret, *Volo te accipere, habere aut ducere in uxorem*, non contraheret sponsalia, ut Bon. *t*.1. *disp. q*. 1. *p*.1. docet ex aliis; quia hæc verba non promissionem, sed propositum promissionis tantum significant, nisi tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

Dicitur II. *Voluntaria & deliberata*, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale, cum sponsalia sub mortali obligent, Dian. *p*.3. *t*. 4. R. 273. Sanch. Pontio &c. etsi Bon. *p*.4. *n*.4. plus requirat: unde regulariter non sunt valida ante septennium completum, ut docent Kon. *d*. 22. *art*. 5. Sanch. *l*. 1. *de Matr. d*. 16. nisi malitia & prudentia suppleat ætatem. Dian. R. 274. Pontius &c. (quod tamen quidam negant sufficere, cum jus determinarit ætatem) imo nec post septennium, si de usu rationis sufficienti non constet, uti neque, si vi, dolo, errore, vel ignorantia circa substantiam, aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundum dicta *de Voto & contractibus*.

Dicitur III. *Mutua*; Unde si Titius promittat nuptias Cajæ, & hæc acceptet sine repromissione, neuter obligatur, quia cum contractus sponsalium sit onerosus & reciprocus, non potest claudicare; involvit enim conditionem, *si tu repromiseris*. Quod si tamen Titii promissio fuisset absoluta ac gratuita, & acceptata a Caja, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. Ita Sanch. *l*. 3. *d*. 3. contra *Pontium*, apud Dian. R. 244.

Dicitur IV. *Signo expressa*; quia contractus inter homines non fit nisi signo externo: unde non sufficit ad sponsalia taciturnitas Cajæ, etiam cum consensu interno in promissionem Matrimonii, quod Titius ei promittit. Si tamen pater vel mater pro filio aut filia, aut Curator pro eo, cujus curam habet, præsente & non contradicente (dummodo metus absit) contrahat, valida erunt, quia in hoc casu, jus accipit taciturnitatem pro expressione consensus. Sanch. *l*. 1. *d*.22. Dian. R.270. imo etiam si pro absente, saltem si is resciens id expresse vel tacite signo aliquo sufficienti ratificet, Sanch. Pont. Dian. R.271. contra quos *Sotus & Henriq.* ne hoc quidem requirunt, sed tantum ut resciens non contradicat: Quod *Kon.* admittit, si per ipsos Tutores vel parentes iis proponatur, tunc enim si taceant, censeri consentire.

Dicitur V. *Inter habiles*, idest, qui & ætatem a Jure præscriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. *Unde resolves*

. I. Quando verba vel signa sunt dubia, in foro conscientiæ standum est intentioni contrahentium, si de illa constet: in externo autem, communi intelligentiæ & sensui verborum; ita tamen, ut potius inclinetur in favorem Matrimonii. V. Dian. R. 205. Bon. *t*. 1. *de Matr. q*. 1. *p*. 1.

„ II. Ver-

„ II. Verba de præsenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium, (cum hoc ex Jure positivo sit nullum) habent vim sponsalium. Ratio est ex interpretativa intentione contrahentium, quia actus, quando non valent eo pacto, quo fiunt, valent meliori modo, quo possunt: sponsalia autem virtute continentur in Matrimonio, Laym. *l.3.tr.10.p.1.c.1.nu.7.*

„ III. Ad sponsalia non sufficit. 1. Si dicas, *Non ducam aliam, quam te*, quia sunt verba mere negativa, & potes ducere nullam, Bon. *q.1.p.7.n.13.* 2. Dicere, *Contraham tecum si Papa dispensaverit*, Barb. & alii 10. cum Dian. R.290. contra *Sanch. Con. & Pont.* ac proinde licitum est utrique contrahenti, ante & post impetratam a Pontifice dispensationem, altero invito resilire. Si tamen impensæ magnæ factæ sint causa dispensationis, eas tenebitur refundere resiliens. 3. Subarrhatio annuli & missio munerum jocalium; nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio est, quia potest fieri ex aliis causis. Quod si tamen verba unius præcesserint, tunc immissio annuli, & verbum, *Recipio*, operatur Sponsalia, vel etiam Matrimonium, pro ratione promissionis, ut docet *Filliuc.* quia recipiendo sic annulum, tacite consentit: itemque si habito inter amicos tractatu de Matrimonio, sponsus misit arrhas & munera jocalia, eaque sponsa acceptavit, Laym. *cap.* 2. 4. Sponsalia metu gravi contracta, licet juramento firmata, sunt invalida, quia juramentum metu extortum, non firmat contractum, imo probabiliter nec obligat, adeoque relaxatione non indiget, Sanch. Barb. Dian. R.278. *v. supra l.3. t.2. c.2.*

A D D E N D A.

45 QUæst.6. *Quid circa naturam & modum sponsalium sit præterea notandum?* R. seqq. §.1. Non est opus, ut sponsalia fiant ante Matrimonium, quamvis communiter præcedere soleant, Tann. Gob. *t.10.n.8.* Et possunt esse clandestina, uti dicetur *n.52.* Debent tamen, secundum dicta *l.3.p.2. a n.654.* signo externo manifestari, quia *intentio mente retenta nihil operatur in humanis contractibus, L. non omnis 16. ff.* De rebus credit. Hinc licet *Led. Sot. Arriag. Palat.* & alii cum Dian. *par.3. t.5. R.116.* putent fore valida, si mere interne existentia per Dei manifestationem rescirentur, tamen melius contradicunt Sanch. Pont. Vasq. Less. Tann. Dic. Avers. *qu.8.s.3.* quia non adesset modus humanus contrahendi. *Constat etiam absentem desponderi posse, & hoc quotidie fieri, l.4. ff. de spons. & l.5. hæc ita si scientibus his, qui absunt, sponsalia fiant, aut si postea ratum habuerint:* Idem reperitur *l.18. ibid.*

46 §.2. Ad valorem sponsalium non requiritur voluntas ea adimplendi, dummodo adsit voluntas serio se obligandi, uti in simili dictum est de voto *l.3.p.1.n.363.* tenentque communiter omnes cum Perez *d.2.s.7.* Avers. Krimer *a n.87.* Quamvis autem *Vasq.* & alii cum Pontio *l.12.c.2.* putent, volitionem externe proferendi promissionem non esse separabilem a sufficiente volitione interna se obligandi, sicuti volitio externe proferendi retractationem separari non potest a volitione interna detrahendi, tamen oppositum dixi *l.3.p.2.nu.608.* docentque omnes communissime cum Avers. & Krimer *a n.91.* posse esse intentionem externe tantum & ficte proferendi verba promissoria, nec ideo constitui sponsalia, quæ requirunt intentionem promittendi, cognoscendo vim promissionis ad obligandum: De detractione non est simile, nam talis externa locutio est ipsamet detractio sive immunitio famæ alienæ: ergo volitio tale quid externe loquendi est intentio detrahendi; e contra potest quis externe promittere sine animo promittendi, sed decipiendi, aut saltem putans se per promissionem suam non obligari, sine hac autem obligatione non stant sponsalia. Reliqua contra hoc soluta sunt *l.3. p.2. n.609.*

47 §.3. Ad valorem sponsalium requiri deliberatum consensum, qualis requiritur ad peccandum mortaliter, dixi *l.3.p.2. a nu. 650.* & pluribus probat Krimer *a nu.380.* Si quis tamen statim ante copulam promiserit puellæ Matrimonium, communiter præsumi debet habuisse sufficientem libertatem & deliberationem, adeoque obligatur, quia quamvis amor sit quædam species furoris, uti ait *Plato*, tamen communiter non impedit deliberationem requisitam ad mortale: ergo nec requisitam ad obligationem ex promissione Matrimonii. Excipiunt quidem Gob. *n.25.* Spor. Krim. *a n.119.* si duæ illæ personæ essent tam disparis conditionis, aut promittens hactenus ita abhorruisset a puella, ut certo nunquam voluisset ei promittere extra furorem libidinis, putant enim tum præsumi posse, quod non habuerit consensum perfecte deliberatum, sed communiter præsumi debet oppositum, quia quamvis cæcus ille amor multum traxerit, non ideo sustulit deliberationem ad valide contrahendum requisitam, uti nec sustulerat sufficientem ad mortaliter peccandum. Quod si in ipsa copula id promiserit, putat Gob. *n.26.* sæpe fieri posse, ut caruerit deliberatione sufficiente, cum Medici scribant, quod copulam actualem comitetur quædam veluti transiens insania, ideoque si homo talis in confessione examinatus constanter dicat, se non fuisse sibi satis præsentem, putat *Gob.* quod Confessarius possit declarare eum in conscientia non obligari ad Matrimonium: hic tamen casus erit rarissimus, quia si adfuerit libertas ad peccandum mortaliter: ergo etiam ad valide promittendum, hinc semper cogi posset in foro externo ducere, quamvis juraret se non satis fuisse sibi præsentem, quia juramentum tale suppletorium in propria causa non admittitur, maxime quando est in præjudicium tertii, ut hic, ita cum aliis Gob. *sup. n.28.* Et universim in causis matrimonialibus juramentum suppletorium probationis non admittitur, quamvis in sponsalibus facilius admitti posset, Gob. *n.90.* Ut tamen etiam in sponsalibus admittatur, adesse debet semiplena probatio, quæ habetur vel per unum testem omni exceptione majorem, vel per famam vel per præsumptionem vehementem, ita cum aliis Gob. *n.93.*

§.4. Quamdiu promissio non est acceptata ab altera parte, 48 quamvis sit jurata, non obligat, sed potest pro libitu revocari, quia ad contractum onerosum requiritur acceptatio mutui consensus, secundum dicta *l.3.p.2. a n.636.* & in omni promissione subauditur conditio *si velis, si acceptes;* juramentum autem in hoc sequitur naturam promissionis, uti accessorium principale, Sporer *n.135.* Krim. *a n.7.* Quod si Cajus promittat patri, tutori, aut curatori Titiæ, Sanch. *l.1.d.7.* putat posse ab his acceptari nomine Titiæ, quæ illam repræsentant, & in aliis contractibus possunt pro ea stipulari; e contra Castr. *d.1. pun.3.n.6.* negat, eo quod acceptatio tanti momenti videatur debere esse actio personalis, cum sit res adhærens semper & onerans ipsam personam. Similiter si promissio absenti facta, intimetur huic per aliquem non deputatum ad intimandam promissionem, & ita postea acceptetur pro illa absente, non obligat, Sanch. Castrop. Krimer *n.33.* Posset tamen pater acceptare promissionem de ducenda sua filia, in quantum promissio hæc censeretur illi patri utilis, Krimer *n.32.* qui *a n.63.* probat taciturnitatem filiæ in circumstantiis parentum pro filia præsente, cui optime volunt, contrahentium, esse sufficientem acceptationem promissionis.

§.5. Vasq. Pontius *l.12.c.4.* & alii putant te non posse obligari 49 ad contrahendum cum puella, quæ vicissim tibi se non obligat, quia hoc ipso, quod acceptet tuam obligationem, quæ est ad mutuandum corpus, necessario videtur acceptare etiam mutuationem sui corporis, quod fieri non posse videtur sine reciproca obligatione; sed Sanch. *l.1.d.5.* Castrop. de Luca, Krimer *a n.19.* aliique multi cum Avers. *q.8.s.1.* contradicunt, licet enim contractus Matrimonii sit mutuus, sicut impossibile sit te tuum corpus dare Bertæ, nisi hæc vicissim suum det tibi, tamen obligatio contrahendi non necessario est mutua, nam unus sæpe promittit, & alteri relinquit certum tempus deliberandi, potestque puella acceptare tuam obligationem retinendo libertatem se vicissim obligandi, si sibi placuerit. Ex quo sequitur, non eo ipso puellam Matrimonium repromittere, quod tuam promissionem acceptet, nam non ideo acceptat Matrimonium absolute futurum, sed sub conditione, *Si sibi placuerit.* An autem ex acceptatione talis promissionis oriatur talis obligatio, ut promittens cogi possit servare promissum, distinguit *Sanch.* dicens, oriri, si promiserit non gratuito; e contra non oriri, si plane gratuito promiserit, sed Pontius & de Luca *de Matr. d.8.* videntur stare pro non obligatione tanta. Quid autem censendum sit in dubio, an promittens voluerit absolute se obligare, dicetur *n.121. & 132.*

§.6. *A primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modo id fieri* 50 *ab utraque persona intelligatur, idest, si non sint minores, quam septem annis.* L.14. *ff. de sponsal.* Et ita etiam per canones expresse declaratur sufficere septennium, *c. Litteris, c. Accessit, cap. Ad dissolvendum de spons. impub. & c. un. eod. tit. in 6.* Debetque septennium esse completum, Castr. *d.2.pun.16.* Avers. *s.7.* Gob. *a n.113.* Mastrius *n.68.* partim contra *S. Anton. Gut. Dian. Rebell.* & alios, qui dicunt non obstare si desint pauci dies: partim contra Sanch. Con. Pon. Dicast. Spor. Kugl. *p.1. n.79.* & alios, qui dicunt non requiri septennium, si malitia suppleat ætatem, quia quamvis etiam ætas sit præscripta ad valorem Matrimonii, tamen *c. de illis 2. de despons. impub.* dicitur sufficere, *si malitia suppleat ætatem.* Item *cap. Juvenis.* De sponsalibus, dicitur, quamvis ducta esset puella necdum septennis, contractam esse publicam honestatem, quæ non contrahitur ex sponsalibus invalidis. *Sed contra est*, quia Jus apponit in Matrimonio, non autem in sponsalibus talem exceptionem malitiæ supplentis ætatem. In *cap.* autem *Juvenis*, dubium erat, an completo septennio renovatus esset consensus, hinc prohibetur ducere consobrinam. Itaque ratio nostra est, quia quamvis finis legis videatur cessare in tali casu particulari, tamen non ideo cessat lex, secundum dicta *l.1.n.868.* imo nec ratio legis cessat, quæ est, quia communiter omnes ante completum septennium sunt immaturi judicii. Putant quidem *Aversa, Mast. & alii*, cum hæc materia sit favorabilis, sufficere si ultimus dies completi septennii sit inchoatus, cum id etiam observetur alias, ubi completus annus requiritur, sed oppositum videtur probabilius, secundum dicenda *n.689.* His tamen non obstantibus, si infantes ante septennium habentes plenum usum rationis sibi promittant Matrimonium, probabilius videtur cum Sanch. Conf. Avers. Mastr. *n.70.* Krim. contra *Sylv. Bonac.* & alios, non peccare. Et quamvis hic contractus non valeat in ratione sponsalium, nec inducat publicam honestatem, tamen valere posset in ratione simplicis promissionis, S. Anton. Sylv. Sanch. *l.1.d.6.n.27.* Avers. Mastr. supra.

§.7. Qui sunt simul surdi, muti, & cæci, sunt incapaces 51 sponsalium, quia non possunt scire naturam, & finem contractus, nec modum contrahendi, Sanch. *d.8.n.30.* Gob. *n. 116.* Spor. *n.167.* Similiter qui nunquam possunt valide contrahere Matrimonium, invalide contrahunt sponsalia, uti dicetur *n.93.* quia non datur medium ad finem impossibilem,

52 §. 8. Ubi *Trid.* decretum, de assistentia Parochi & testium receptum est, si ineatur Matrimonium inter puberes sine Parocho & testibus, Nav. Sanch. *d.* 20. Gob. *n.* 78. aliique plurimi cum Kugler. *p.* 1. *n.* 72. dicunt talem contractum non valere, nequidem in vim sponsalium, quod Sanch. *d.* 21. *n.* 2. Less. Castr. *d.* 1. *p.* 4. *n.* 8. tenent, non tantum quando expresse non excluserunt sponsalia, *si Matrimonium non valeret*, sed etiam extendunt ad casum, quo contrahentes habuissent expressum animum se obligandi eo modo, quo possent, tum quia *Trid.* tales contrahentes reddit omnino inhabiles ad contrahendum; tum maxime, quia Ecclesia hunc actum omnino irritat, sponsalia autem debent continere actum externum validum, cum sint contractus inter homines: ergo cum hic actus externus sit omnino nullus, sola intentio interna non potest indicare obligationem ad sponsalia contrahenda requisitam. Oppositum tenent Cov. Henr. Rebell. Laym. Spor. *n.* 182. Aversf. *q.* 8. *s.* 3. Krimer *a n.* 85. *&* 651. idque probabiliter, fatente *Lessio*, quia soli Matrimonio officit clandestinitas, non autem sponsalibus, uti cum communi docent Aversf. *s.* 8. Krim. *a n.* 123. & fatentur Castr. *d.* 1. *p.* 2. *n.* 15. Spor. *num.* 158. Kugler. *p.* 2. *nu.* 64. probatque praxis quotidiana. *Trid.* vero non reddidit clam contrahentes Matrimonium inhabiles ad sponsalia, sed tantum ad Matrimonium, uti agnoscit *Gallem. ad Trid. sess.* 24. *de ref. Matr. c.* 1. *n.* 13. dicens id sæpe resolutum esse; neque *Trid.* irritat actum clandestinum, quominus sit contractus sponsalium, sed tantum quominus sit contractus Matrimonii: ergo licet actus ille externus sit omnino irritus in ratione Matrimonii, non ideo est irritus in ratione sponsalium. *Conf.* nam si sic de præsenti contrahant impuberes, valet in ratione sponsalium, quamvis suspensa maneant, ut habetur *cap. finali de despons. impuber. & cap. unic. eod. tit. in* 6. ubi redditur ratio, *quia mens contrahentium censetur esse, ut si actus non valeat quoad omnia, tamen valeat, quantum potest*, cum sponsalia includantur in Matrimonio, tanquam imperfectum & inchoatum in perfectiori: ergo idem est in casu, si puberes sic contrahant, quia jus positivum nihil disponit contra hanc obligationem Juri naturali conformem.

Putat quidem Gob. *a n.* 11. Episcopum posse pro sua diœcesi irritare sponsalia, quæ posthac clam inirentur, sed hoc incertum est, & saltem non posse inducere impedimenta Matrimonii, dicetur *n.* 514. Certum autem videtur cum *Gallem.* supra, sic contrahentes non ideo fieri inhabiles ad valide contrahendum de novo coram Parocho & testibus.

53 §. 9. Si contrahentes sponsalia coram Parocho & testibus utantur verbis de præsenti, v. gr. dicant: *accipio te in meam, & ego te in meum*, non ideo erit Matrimonium, quia contrahentes non intendunt nisi sponsalia, cum enim sciant sub peccato gravi prærequiri proclamationes ante Matrimonium, non debent præsumi velle Matrimonium ante illas, Navar. Laym. Loth. Spor. *n.* 38.

54 §. 10. Matrimonium raptoris cum rapta necdum restituta libertati est irritum, secundum dicenda *a num.* 630. Putantque *Sanch.* & alii, etiam sponsalia inter eos esse invalida, quia est eadem ratio de sponsalibus, quæ est de Matrimonio, nempe ut salva sit libertas raptæ, lex autem etiam correctoria & pœnalis extendi debet, ubi est eadem ratio. 2. Quia sponsalia sunt propter Matrimonium, in subordinatis autem, ratio, quæ afficit unum, etiam afficit alterum. Sed melius contradicunt Perez, Wiestner, Krim. *a n.* 129. quia cum sponsalia maneant rescindibilia, & fiant de Matrimonio post restitutam libertatem ineundo, non requiritur tanta libertas ad illa, quanta ad Matrimonium: ergo non est eadem ratio de sponsalibus & Matrimonio; & sic patet ad rationes oppositas.

55 §. 11. Si conjugatus promittat alicui Matrimonium post mortem suæ conjugis ineundum, Sanch. *l.* 7. *d.* 79. *nu.* 40. dicit peccare mortaliter tam promittentem, quam acceptantem talem promissionem, quia datur ansa captandæ mortis conjugis, *cap. final. de eo qui duxit*. Imo promissionem irritam esse tradunt *Abb. Alexan. Anchar. Lancell.* quia similiter non valet promissio vacaturi Beneficii, *cap.* 2. *de Concess. præb.* quia nempe jus resistit ejusmodi pactis, ne detur ansa captandæ mortis. *L. fin. ff. de pactis*. Eadem habent Fill. *tr.* 10. *p.* 2. *n.* 255. & Perez *d.* 33. *s.* 9. *n.* 9. Hinc Aversf. *qu.* 8. *s.* 5. §. *Rursus*, dicit, si conjugatus promittat mulieri eam ducere, si sua uxor moriatur, non videri habere vim sponsalium mortua uxore, quamvis insinuet posse obligare per modum simplicis promissionis. Hic obiter notandum, quod quando aliquid promittitur sub conditione mortis, intelligatur mors naturalis, & non civilis tantum, *L. Qui hæredi*, §. *Mævius ff. de condit. & demonstr.* mors enim civilis est ficta tantum, & non vera mors.

56 §. 12. Promissio non ducendi uxorem facta homini, non obligat ex justitia, imo invalida est si saluti expediat uxorem ducere, sicuti etiam quia jus testandi debet cuique relinqui liberum, invalida est promissio non mutandi testamentum, *Less. in auct. v. Matrimonium cas.* 21. Si autem talis promissio facta sit Deo, poterit habere rationem voti, si sit de meliori bono, uti fuse Krim. *a n.* 45. Quid autem sit dicendum, si dixerit, *non ducam aliam, nisi te*, dicam *nu.* 127. ubi addam plura de variis dubiis circa sponsalia.

DUBIUM II.

Quæ & quanta obligatio Sponsalium? 57

RESP. I. Obligant ad ineundum Matrimonium sub peccato mortali, si tamen terminus non sit præfixus, sufficiet, si promittens impleat, quando a promissario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractus onerosi, in re gravi. Ratio posterioris est, quia id est commune omni debito, Sanch. *l.* 1. *d.* 28. Kon. *d.* 22. *dub.* 1. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 245. *Pontius* tamen *ibidem* vult obligari statim post contractum. *Unde resolves*

I. Resiliens cogi potest ad Matrimonium, etiam a Judice per censuras; quod tamen raro expedit, ob periculum infelicis exitus.

II. Si Judex secundum allegata, & approbata cogat ad Matrimonium, licet a parte rei revera coactio sit injusta, valet tamen Matrimonium, *Sanch. & Perez* contra *Texed.* apud Dian. *p.* 9. *t.* 8. R. 26.

III. Fornicatio sponsæ est circumstantia in confessione exprimenda, quia mutat speciem, & constituit injustitiam quæ in sponsa gravis est, ideoque mortalis habetur, ut si quis rem alteri promissam notabiliter corrumpat: quod tamen sponsus non censetur facere fornicando, cum in viro fornicatio non tanti æstimetur, nisi aliud accedat, Sanch. *l.* 1. *d.* 1. Kon. Fag. Fill. &c. probabiliter contra Laym. Azor. &c. v. Lugo *de pœn. d.* 16. *n.* 176.

IV. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non obligatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat resarcire. Dixi, *per se*, quia si facta promissione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere, Bon. *q.* 1. *p.* 2. Ubi excipit, si puella esset longe inferioris conditionis (v. g. quoad nobilitatem vel divitias) tunc enim non teneri ducere (v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præsertim si illa fuerit conscia disparis status seu conditionis, eo quod tum decipi potius voluerit, quam decepta sit; unde nec teneri eo casu illam dotare: Secus tamen, si ipsa inæqualitatem status ignorarit, aut si ipse non ficte, sed ex animo Matrimonium promiserit. Ita Bon. *q.* 1. *p.* 3. *n.* 7. *& seq.* ex Vasq. Mol. *d.* 106. Sanch. *l.* 1. *de Matr. d.* 10. v. Less. *l.* 2. *c.* 10. *d.* 3. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 10. & Mart. Perez *d.* 2. *s.* 3.

V. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida, *Sanch. & Villalob.* tametsi contrarium teneant *Kon. & Pont.* cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 210. Matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licet injustum, Bon. *p.* 5. *&* 7. Laym. *n.* 5.

VI. Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum iis, qui disparis sunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licet peccarint, tamen obligantur; nec a parentibus possunt impediri, quo minus servent fidem datam, Laym. *n.* 12. ex S. Th. &c. nisi scandalum magnum ex Matrimonio timeretur, Dian. *p.* 9. *tr.* 7. R. 71. ex *Mol. Sanch. &c.*

VII. Resiliens culpabiliter a sponsalibus perdit suas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad restitutionem, quanti ejus intererat talem contractum impleri.

Resp. II. Ubi *Trid.* non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimonium, per quævis signa externa maritali affectu exhibita, v. g. per copulam. Dico, Ubi *Trid. &c.* quia ubi hoc receptum est, hæc signa non tenent, si sint clandestina; ideoque graviter in iis peccari potest. *Unde sequens casus resolvitur:*

Sponsis non licent tactus impudici, cum proxime disponant ad copulam & pollutionem: etsi liceant amplexus & oscula, in signum amoris, Sanch. *l.* 9. *d.* 47. V. Dian. *p.* 2. *tr.* 17. R. 6. *& tr.* 1. *miscell.* R. 31. *& p.* 4. *tr.* 4. R. 131.

ADDENDA.

QUæst. 7. *Quid prætterea sit notandum circa obligationem sponsalium & tempus ineundi Matrimonii?* R. §. 1. Si Titius absolute, sed liberaliter promiserit, & Caja acceptarit promissionem, sed non repromiserit, si Titius resiliat, probabile est tantum venialiter peccare, quia secundum dicta *lib.* 3. *p.* 2. *n.* 772. probabile est virtutem fidelitatis ac veracitatis, obligare tantum sub veniali, & ita docent etiam Gob. *tr.* 10. *n.* 121. Spor. *n.* 260. Si tamen voluisset alteri strictum jus facere, & tum resiliret, probabilius est peccaturum graviter contra justitiam, secundum dicta *ib. n.* 774. 58

§. 2. Si mutuo promittant, Vasq. & Pont. *l.* 2. *c.* 12. dicunt, 59 quod non possint se obligare sub veniali tantum, quamvis vellent, eo quod contractus sponsalium ex natura sua obliget graviter. Sanch. *l.* 1. *d.* 9. *n.* 6. dicit, quod possint se obligare tantum venialiter, quia tota obligatio pendet a sola voluntate contrahentium, uti obligatio voti a vovente, vovens autem potest se leviter tantum obligare ad materiam de se gravem, secundum dicta *l.* 3. *p.* 1. *n.* 429. ergo & sponsi ad sponsalia. Et ideo docet etiam Sanch. *d.* 6. *n.* 3. sponsalia posse ex sola fidelitate contrahi. Aversf. *q.* 8. *s.* 8. *Tamb. Spor.* probabilius dicunt posse quidem se obligare sub veniali, tantum, imo & sub nulla culpa, sed tantum sub pena amittendi arrham; sed tum non fore proprie dicta sponsalia, quia hæc ex communi sensu Ecclesiæ debent afferre gravem & certam obligationem futuri Matrimonii, alioquin

quin etiam non inducerent impedimentum publicæ honestatis. Semper autem præsumi debent sponsi voluisse se obligare sub mortali, Gob. *n.* 122.

60 §. 3. Tenendum est cum *S. Thom. Laym. Busemb.* supra, quod sponsalia obligent, quamvis inita sint etiam in minori ætate, cum impari quoad opes, inconsultis & invitis parentibus, uti dicetur *n.* 100. ideoque validum esse etiam Matrimonium, quod insciis & invitis parentibus initur, quamvis per hoc peccari possit, uti dicam *a num.* 569. & universim sponsalia posse esse valida, quamvis peccetur illa ineundo, docet Sanch. *l.* 7. *d.* 2. *n.* 9. Pont. *l.* 6. *c.* 7. *n.* 9. sicuti votum valet, quamvis fiat contra prohibitionem Superioris.

61 §. 4. Si tempus non sit præfixum pro ineundo Matrimonio, obligant sponsalia, per se loquendo, quam primum commode fieri potest, uti colligitur ex *L. in omnibus obligationibus, ff. de Reg. Juris, & L. Cum qui, ff. de verb. oblig.* quo enim diutius differtur sine causa, plus subtrahitur de debito promissionis. Additur tamen *L. Sæpe, de sponsf. sæpe juste ac necessaria causæ non solum annum vel biennium, sed enim triennium & quadriennium trahunt sponsalia, velut valetudo sponsi sponsæque vel mors parentum.* Et quamvis v. g. sponsa non moneat sponsum sine causa differentem, si tamen id non faciat ex reverentia, pudore, metu, ne offendat, tenetur ipse sponsus urgere, quia ea dilatio non est voluntaria sponsæ, Sanch. *l.* 2. *d.* 28. *n.* 2. Aversf. *f.* 8. Quid dicendum sit, si spopondérit pro certo die inire Matrimonium, dicetur *n.* 206.

62 §. 5. Sæpe non expedit, ut quis post sponsalia invitus cogatur inire Matrimonium, hinc *Lucius III. Papa* relatus *c.* 17. *de sponf.* ait, *Requisivit a nobis tua fraternitas, qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglecta nubere remisit, cui se nupturam interposito juramento firmavit: ad quod breviter respondemus, quod cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles frequenter soleant exitus habere.* Putarunt quidem *S. Th.* & alii, non posse aliquem per Judicem in foro externo compelli ad sponsalia implenda, quia etiam sic videtur statui, *cap. Præterea* 1. *de sponf.* econtra S. Bonav. S. Anton. Henr. Kon. Sanch. *l.* 1. *d.* 19. Pontius *l.* 12. *c.* 6. aliique dicunt Judicem cogere posse, etiam quando non sunt juramento firmata, sic enim habetur *cap. Ex litteris de sponf.* ut Episcopus recusantem cogat censuris, & ratio est, quia tenetur ex justitia: ergo ad hoc attineri potest per Judicem, sed Aversf. Mastr. Krim. *n.* 177. conciliant sententias, & dicunt, si Judex prævideat jurgia vel alia mala ex Matrimonio, merito debere moderate procedere, aut tantum consulere, si autem non occurrat prudens periculum mali secuturi, merito cogere etiam per pœnas.

63 §. 6 Monendi sunt sponsi, ut post sponsalia non diu differant Matrimonium, hæc enim dilatio est occasio plurimarum turpitudinum, Gob *n.* 124. Similiter cavendum, ne sponsi tales rel nquantur soli, quid autem illis liceat, dicetur *a n.* 151.

64 *Qu.* 8. *Quid addendum sit circa illum, qui ficte promisit, vel non cogitans de obligatione?* R. §. 1. Quamvis *Led. Nav. Vasq.* & alii cum Aversf. *q.* 8. *f.* 2. dicant eum, qui ficte promisit teneri ducere, tamen recte contradicit cum communi *Busemb.* supra, pro quo dedi rationem *l.* 3. *p.* 2. *a nu.* 608. & solvi, quæ opponuntur. Itaque sufficiet compensare damna, si quæ ideo causata sint. Quod si aliter damna compensare non posset, quam ducendo, recte docet Delbene *c.* 8. *d.* 19. *f.* 7. per accidens teneri ducere.

65 §. 2. Qui ficte promittit ex joco, vel non exigendo, ut pars altera serio repromittat, secluso alio damno peccat tantum venialiter peccato mendacii, Sanch. Perez, Gob. *t.* 10. *n.* 36. Spor. *n.* 137.

66 §. 3. Si ille, qui ficte promisit, a Judice interrogetur, an promiserit, negare potest, quia promissio ficta non est promissio vera & obligatoria, de qua sola interrogat Judex: si autem fateretur, quamvis diceret se ficte promisisse, posse cogi ad ducendum, quia confitens promissionem probare non posset fictionem, ideoque præsumeretur serio promisisse, & ita sine interno consensu cogeretur ad Matrimonium contra generalem mentem Ecclesiæ volentis Matrimonia esse libera.

67 §. 4. Qui promisit omnino non cogitans de obligatione, adeoque bona fide nec volens nec nolens se obligare, si sciebat quid esset promittere Matrimonium, aut saltem, si volebat promittere juxta morem communem, quo alii contrahere solent sponsalia, tenetur, quia implicite voluit se obligare. Si autem omnino nesciebat de tali obligatione, neque voluit facere, quod alii faciunt; sed mere propositum tale concepit & manifestavit (quod tamen in praxi vix fiet, neque est præsumendum) talis non obligaretur. Denique si studiose voluit præscindere, & suspendit voluntatem se obligandi vel non obligandi, procedit mala fide; tenebatur enim velle se obligare, unde tenetur ad id, quod ficte promisit.

68 *Qu.* 9. *Ad quid teneatur, qui ficta spe, vel sub ficta promissione Matrimonii puellam induxit ad copulam?* R. De hoc dixi multa *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 317. 324. etiam pro casu, quo fuit vel postea supervenit impedimentum. Addidi *n.* 330. quid faciendum sit, si deflorator neget se habuisse copulam, & puella juret esse habitam. Ad quid autem teneatur deflorator, qui absque promissione Matrimonii per blanditias vel preces obtinuit copulam, dixi *ibid. n.* 316. & repeto hic cum Delb. *cap.* 8. *d.* 19. §. 8. contra multos alios, probabiliter ad nihil teneri, quia volenti non fit injuria. Circa eum autem, qui hic ficte promisit vel decepit, addi debent seqq.

§. 1. Sub mortali tenetur ducere qui ficte promisit, & sub illa spe virginem defloravit, nec sufficit dotare, tum quia in omnibus contractibus, ubi intervenit, *do ut des*, aut *facio ut facias*, vult justitia, ut cum una pars contractum implevit, impleat & altera, si possit; tum quia esto dotem dando daret æquale pro damno virginitatis aliter in sua specie non reparabilis: at pro injusta deceptione, non est satis, nisi dolum auferat, & verum consensum, ad quem ex justitia tenebatur, loco ficti reponat. Nec est verum, quod justitia plus non requirat, quam æquale, quando idem, quod in specie debetur, in specie reddi potest. S. Ant. Andr. Mol. Less. Kon. Delb. *f.* 7. Mastr. *n.* 76. Sanch. *l.* 1. *d.* 10. aliique multi cum Kugl. *p.* 2. *n.* 40. contra aliquos, quos citat, qui cum Krimer *a n.* 107. putant satis esse dotare. 69

§. 2. Probabilius videtur cum Palud. Silv. Delb. *f.* 8. fictum promissorem teneri ducere puellam, quam cognovit, quamvis sciverit eam prius ab alio fuisse corruptam, quia hoc non obstante libere contraxit, nec, ut supponitur, est disparitas notabilis inter contrahentes, nec fraus intervenit ex parte feminæ. *Sanch.* tamen & alii non improbabiliter putant non teneri; sed satis esse alio modo injuriam compensare, eo quod ducere, videatur esse longe majus, quam copulam habere cum corrupta. 70

§. 3. Quamvis puella sciverit defloratorem esse nobilioris conditionis, non ideo hic liber est, quamvis ficte promiserit, quia sæpe fit, ut aliquis nobilior serio promittat, aut etiam ducat viliorem: ergo hæc bona fide inducta, ut idem hic & nunc crederet, non imprudenter id credidit: ergo contractus tenet. 71

§. 4. Huc pertinet sequens casus. Cajus sub ficta promissione Matrimonii impregnavit Bertam, nata jam prole, renuit illam ducere, eo quod dicat se eam aversari, attamen offert se ad sustentandam prolem. Berta pergit urgere Matrimonium. *Quæritur*, an licite inducatur Berta, ut cum damno prolis non legitimandæ acquiescat certa summa pecuniæ, & an Cajus, si non acquiescentem ducere renuat, possit absolvi. R. Si ex Matrimonio prudenter timeantur graviora mala, v. g. perpetuæ discordiæ (quæ facile præsumi non debent, postea enim redit affectus, quando se mutuo ligatos advertunt, uti experientia docet) ad hæc cavenda permitti potest illegitimitas prolis, sic enim Judices sæpe statuunt non fieri Matrimonia; sed dotem augeri, & damna aliter compensari; econtra, si ejusmodi mala non impendeant, non video, cur non sit obligandus Titius, aut cur Berta esset inducenda, ut cedat, quia cum Titius per fictionem fecerit injuriam ac damnum etiam proli, nec possit hæc tollere, nisi fictione sublata Bertam ducat, videtur ad hoc obligandus, & si nolit, non est dispositus ad absolutionem. 72

Q. 10. *Quid dicendum sit de sponsalibus posterius initis contra fidem priorum?* R. §. 1. Quamvis posteriora essent jurata, non ideo prævalerent, uti secundum omnes (excepto forte *Innocentio*) certum esse dicit Aversf. *q.* 8. *f.* 13. §. *Quinto*, quia nempe sunt de re illicita. Vide dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.* 733. & Krimer *l.* 4. *a n.* 278. Idem est, quamvis posteriora essent solemniter coram Parocho & testibus inita, priora autem clandestine, quia solemnitas nullum addit robur actui de se invalido, nec clandestinitas obest valori priorum, secundum dicta *n.* 52. Si tamen sponsus advertat se ad posteriora compellendum a Judice, eo quod priora probari non possint, licite contrahet cum posteriore, uti docet *Sanch.* contra Burgh. *cent.* 1. *cas.* 57. negatque posse cogi a Judice; sed oppositum est verum, quia Judex procedere potest & debet secundum allegata & probata, unde sponsa prior debebit tum esse contenta saltem durante illo Matrimonio, ita etiam Laym. & Spor. *n.* 210. 73

§. 2. Si primæ gratuito promiserit, secundæ autem cum defloratione, aut si secundam, quamvis fuerit vidua, sub spe vel promissione Matrimonii induxerit ad copulam, *Maj. Palat. Kon. Rebell. Dian. Castr. Reg. Pontius* dicunt teneri ducere secundam, quia titulus onerosus videtur prævalere gratuito, uti si quis promiserit gratuito equum uni, & eumdem alteri vendat, accepto, consumptoque pretio, tenetur equum huic tradere & non illi; sed probabilius contradicunt Sot. Nav. Led. Hurtad. Henr. Sanch. *l.* 1. *d.* 42. Aversf. §. 6. Krim. *n.* 275. & alii multi cum Kugler *p.* 3. *n* 67. quia non ideo tollitur jus prioris, & homines insistunt juri suo, non curando de injuria vel damno, quod fit alteri: per prima autem sponsalia debebatur jus strictum, erant enim utrinque onerosa, hinc disparitas est in gratuita promissione & venditione equi, quia promittens gratuito, non obligat se ex justitia, vendens obligat se ex justitia, hinc titulus justitiæ prævalet, prima autem sponsalia ex justitia obligant. Si tamen ex violatione priorum sponsalium exiguum incommodum sit obventurum priori sponsæ, secundæ autem grave, aut si magna orirentur scandala, æquitas saltem aliqua ac charitas postularet, ut prior cederet juri suo, poteltque tum Judex compellere ad ducendam posteriorem, sicuti enim, si quis post votum contrahat sponsalia, & defloret virginem, cum qua contraxit, secundum probabilem sententiam censetur Deus obligationem voti postponere obligationi justitiæ, ita & hic censetur major obligatio cedere minori, *Sanch. Aversf. Spor.* supra, Gob. *nu.* 325. Hinc etiam docet *Lugo*, si tantum præcessisset gratuita & simplex promissio Matrimonii, quamvis a puella acceptata esset, sed sine repromissione, si cum alia sequantur sponsalia cum copula, hæc prævalere. 74

75 §. 3. Huc refertur sequens casus, Caja iniit sponsalia cum Titio, postmodum impraegnatur a Sempronio, qui nunc se offert ad eam ducendam. *Quaeritur*, an Caja dissimulatis primis sponsalibus possit Sempronio nubere? R. Posse, nam si Titius resciret constitutionem Cajae nunc, certo resiliret, & sic prudenter praesumitur consentire, ut alteri nubat, habetque Caja nunc justam causam sic tegendi istam suam infamiam.

76 §. 4. Qui contra sponsionem primae factam pluribus promittit, si prima moriatur vel remittat obligationem, non ideo tenetur ulli ex posterioribus, quia posteriores contractus ab initio fuerunt invalidi, & tempore non convalescunt, Sanchez *l.* 1. *d.* 50. Pont. Burgh. *cent.* 1. *cas.* 57. quod aliqui apud Aversf. *q.* 8. *s.* 13. tenent, etiamsi posterioribus jurasset, in hoc tamen contradicunt *Cov. & Rebel.* qnia talis promissio jurata servari potest sine peccato: ergo servari debet. Quod si contractus cum prima non fuisset validus, teneretur secundae, & sic deinceps, omnibus autem tenetur de damno causato, Less. Lugo *de Just. d.* 12. *n.* 39.

77 §. 5. Si sponsalia posteriora fuerint inita sub conditione, si altera sponsa nollet, vel moreretur, vel remitteret, sunt valida, Krim. *n.*273. In dubio autem, an fuerint absoluta, an conditionata, praesumi debent fuisse conditionata, quia alioquin deberet praesumi peccasse contra priora sponsalia, delicta autem non praesumuntur, *Tamb. Spor.* supra. Quod si priora fuerint conditionata, & posteriora absoluta, adhuc praevalent prima, quia causabant obligationem expectandi conditionis eventum, uti statim dicetur, & tum ineundi Matrimonium, Sanch. *l.* 5. *d.* 5. *n.* 13. Castrop. *d.* 1. *p.* 16. *n.* 10. Krim. *a n.* 280.

78 *Q.* 11. *Quid addendum sit circa sponsalia conditionata?* R. §. 1. Sponsalia conditionata obligant ad duo, imprimis ad ineundum Matrimonium post eventum conditionis, deinde ad expectandum illum eventum. Si enim dies sit appositus v.g. *ducam te, si fuerit Pentecostes*, suspenditur contractus usque ad illum diem, quo accedente, contractus fit absolutus, Castr. *d.* 1. *p.* 16. *n.* 11. Gob. *tr.* 10. *n.*274. Spor. *de Matr. n.*183.

79 §. 2. Universaliter supponi debet, quod pro foro conscientiae standum sit intentioni, quam contrahentes sciunt se habuisse in contractu sponsalium, qualiscumque conditio fuerit adjecta, ut probabitur *n.* 240. Si autem dubium sit, qua intentione haec vel illa conditio sit adjecta, multi dicunt standum esse juri naturali, quia quamvis Jus positivum *n.* 238. referendum, disponat, ut conditio turpis vel impossibilis censeatur non esse adjecta Matrimonio, ideoque semper debeat Judex pronuntiare pro valore Matrimonii, tamen cum haec videatur esse dispositio odiosa, non videtur esse extendenda ad sponsalia, sed de his judicandum erit secundum praesumptiones ex circumstantiis. Oppositum probabiliter tenent Sanch. *l.* 5. *d.* 17. *n.* 2. & Krim. *a n.* 828. 834. Rationem dant, 1. Quia dispositio illa circa Matrimonium non est stricte odiosa, & censetur comprehendere sponsalia, quae inducunt obligationem Matrimonii. 2. Quia talis conditio censetur adjici, cum reflexione, si non sit turpis vel impossibilis: ergo si sit turpis vel impossibilis, censeri debet non adjecta. Utraque sententia est probabilis, & ideo auctores variant in resolutione casuum circa tales conditiones, uti constabit ex jam dicendis.

80 §. 3. Si conditio adjecta sit repugnans Matrimonio, sponsalia sunt invalida, uti si promittam sub conditione, ut unus vel uterque non habeat jus petendi, vel potestatem reddendi debitum, ut Matrimonium duret ad decem tantum annos, &c. Et de his iterum dicetur *nu.* 258. Licite tamen adjicitur pactum de non petendo vel reddendo debito, quod pluribus declarabitur *n.* 288.

Objic. Substantia Ordinis sacri affert obligationem ad continentiam, item substantia religiosae professionis affert denudationem a dominio rerum temporalium, & tamen valent Ordo & professio, licet apponatur conditio, ut non sit obligatio ad continentiam, vel ad denudationem illam, uti habetur Can. *Diaconi*, *dist.* 28. *& cap. Insinuante*, 7. *Qui clerici vel voventes*, ergo. R. *Ad* 1. Statum continentiae non esse de substantia Ordinis sacri, ut colligetur ex dicendis *a nu.* 573. *Ad* 2. Ut valeat professio, debet esse voluntas se abdicandi jure dominii. In *c. Insinuante*, fuit tantum voluntas retinendi usum dominii dependenter a nutu Praelati. V. Krim. *a n.* 779.

Inst. Intentio non servandi fidem conjugalem, vitandi prolem, &c. sunt contra substantiam Matrimonii, cum sint bona illius intrinseca, nec tamen ideo invalidantur sponsalia. R. Bonum fidei & prolis est de essentia Matrimonii quoad obligationem tantum, quae suscipitur, non autem quoad executionem, quam salvo valore Matrimonii possum velle negligere. V. dicenda *n.* 238.

81 §. 4. Si conditio sit impossibilis, v. g. *ducam te, si cras fueris uno cubito major, quam jam sis*, communis sententia est cum *Sanch. Dicast. Escob.* & aliis, quod sponsalia valeant, quia conditio censeri debet pro jocose adjecta, adeoque habetur pro non adjecta, sed probabilius contradicunt alii cum Gob. *n.* 149. & Spor. *n.* 189. qui enim talem conditionem apponit, sufficienter significat se nugari, & nolle contrahere.

82 §. 5. Si conditio sit turpis, v. g. *te ducam si fias Lutherana, si consenseris in copulam*, *Sanch.* & alii plurimi dicunt esse habendam pro non adjecta, adeoque valere sponsalia, sed Aversf. *q.* 5. *s.* 6. Gob. *a n.* 151. Spor. probabilius dicunt standum esse intentioni contrahentium. Sponsalia tamen ante conditionem impletam non obligant, quia conditio poni non debet cum sit turpis & nemo posset obligari ad peccandum, tali tamen conditione copulae impleta erit obligatio ad Matrimonium, si absque peccato contrahi possit. Quid tenendum sit si contrahatur sub conditione, *si vivens adhuc conjux suus fuerit mortuus*, dixi *n.* 55.

§. 6. In dubio, an conditio turpis sit serio, an solum ex joco adjecta, prima sententia *n.* 79. relata dicit, censeri debere, quod serio, quia communiter fit, ut serio adjiciatur, est autem ex communiter contingentibus prudens praesumptio. Idem putant *Gob. & Spor.* de conditione impossibili, sed oppositum videtur probabilius, quia communius deest verus consensus, uti *num.* 81. dictum est. De Matrimonio aliud statuit Jus, uti dicetur *a n.*238. 83

§. 7. Si spoponderint impediti, sed sub conditione, *Si Papa dispenset*, ac scciverint, Papam non solere in tali impedimento dispensare, erit veluti impossibilis conditio, nec valebunt sponsalia. Si dispensare soleat in tali impedimento, sed hic non sit causa justa dispensationis, etiam peti non debet, sed dissolvenda sunt sponsalia, ne petatur aliquid, quod illicitum est peti & concedi. Si & Papa dispensare soleat, & simul adsit justa causa, Navar. Sot. Henr. Barb. Ricc. Aversf. *q.* 8. *s.* 5. de Luca *de Matr. d.* 7. *n.* 4. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 200. dicunt sponsalia adhuc esse invalida, ideoque utrumque posse resilire, ante, imo & post obtentam dispensationem, pro qna sententia Gob. *n.* 164. affert plures decisiones Rotae. Rationem dant. 1. Quia conditio pendens a voluntate Principis censetur impossibilis. 2. Quia tales contrahentes habentes impedimentum, sunt ante dispensationem inhabiles ad contrahendum: ergo ante dispensationem invalide contrahunt: ergo nisi ponatur novus consensus, sponsalia manebunt invalida. 3. Si quis post votum sacrorum Ordinum iniret sponsalia sub conditione, *si Papa dispenset*, nemo coget eum ad dispensationem procurandam, & idem est in similibus impedimentis: ergo, signum est sponsalia ab initio non esse valida. Econtra Sanch. Pont. Rebell. Comit. Castrop. Gob. *n.* 162. Spor. *a n.* 184. Krim. *a n.* 853. 857. Kngler. *p.* 2. *nu.* 54. probabilius dicunt esse valida, & posita dispensatione transire in absoluta, sunt enim sub conditione possibili, honesta & relata ad tempus, quo erunt habiles, docetque praxis quotidiana, saepe fieri ejusmodi contractus sub conditione ratihabitionis obtinendae a Principe, cujus voluntas, si adsit causa, cur merito ratihabeat, non censetur impossibilis, & quamvis tales sint inhabiles ad contrahendum Matrimonium, nullus tamen textus vel ratio probat esse inhabiles ad contrahenda sponsalia: ergo si contrahant, tenentur. De contractu ipso Matrimonii iniro sub conditione, *si Papa dispenset*, &c. dicam *n.* 224. 84

§. 8. Si spoponderint impediti, sed sub conditione, *si impedimentum cesset*, *Victor.* & alii *n.* 48. relati dicunt impleta conditione requiri novum consensum, quia prior erat inter inhabiles, ergo nullus: econtra Cov. Angel. Sanch. *l.* 5. *d.* 8. *n.* 10. aliique cum Krim. *n.* 869. probabilius dicunt sufficere, qnod prior consensus permaneat habitualiter, quia erat inter habiles sub conditione habilitante, nempe sub conditione cessantis impedimenti: ergo ferebatur in personas pro tali tempore futuro habiles: ergo hac conditione posita & cessante impedimento est jam absolutus consensus, & inter personas habiles. Et universaliter, quod contractus conditionati adveniente conditione sine novo consensu fiant absoluti, dicam n. 246. 85

§. 9. Quando sponsalia inita sunt sub conditione, *si pater consentiat*, tunc si pater non contradicat, sed taceat, censetur consentire, uti & tum, si prius moriatur, quam rogetur, Sanch. *l.* 5. *d.* 7. *n.* 19. Si autem primis petitionibus contradicat, sed postmodum tandem consentiat, conditio videtur esse impleta, & sponsalia. Si ita firmiter dissentiat, ut spes non sit, quod consentiet intra breve tempus, non obligant, quia mens contrahentium non censetur fuisse ita diu differri Matrimonium. Si pater primo consentiat, & statim post contradicat, non censetur impleta conditio, quia contradictio statim secuta facit praesumi, quod prior consensus non fuerit moraliter absolutus. Denique si prius consentiat, & diu post contradicat, videtur manere conditio impleta, & sponsalia transiisse in absoluta, quia vim acceperunt a priori consensu jam ante absolute posito, Spor. *n.* 186. Aversf. *tamen q.* 5. *s.* 6. §. 3. & Gob. *n.* 167. recensent plurimas sententias auctorum pro & contra circa hunc casum, & notant attente considerandam esse intentionem contrahentium. 86

§. 10. Si alter repromiserit sub conditione, sed absque determinatione certi temporis, v. g. repromitto *si prius facias te promoveri Doctorem*, conditio implenda est, quamprimum moraliter fieri poterit, *L. haec conditio*, *ff. de condit. & demonstr. Haec conditio, si in Capitolium ascenderit, sic recipienda est, si cum primum potuerit, ascenderit.* 87

§. 11. Si quis cum duabus inierit sponsalia, vel cum utraque conditionate, vel cum prima conditionate, & cum secunda absolute, posteriora sunt invalida, quamvis secunda conditio prius impleatur, quam prima, quia haec secunda sunt contra fidem priorum, & contra jus primae acquisitum, vi enim priorum sponsalium tenebatur expectare eventum primae conditionis, ita cum aliis Castr. *sup. nu.* 5. Spor. *n.* 182. 184. contra Laym. *sup. n.* 7. *& alios.* 88

§. 12. Si copula sit secuta post sponsalia conditionata, praesumitur accessisse absolutam promissionem, etiamsi conditio necdum sit impleta, quia credibile non est, vel juvenem petiturum, vel saltem puellam consensuram fuisse, nisi sub spe absolu- 89

soluta & determinata futuri Matrimonii. Perez, Gob. *n.* 270. Spor. *n.*183. Krim. *n.*864. contra Sanch. & alios. Si tamen habens copulam noluisset absolute se obligare pro foro conscientiæ, non esset attendenda præsumptio, utpote nitens falso.

90 §. 13. Si Caja fateatur se repromisisse Titio, sed dicat se repromisisse sub conditione aliqua, Titius autem dicat, illam absolute repromisisse, aliqui dicunt Cajæ incumbere onus probandi, quod conditionem adjecerit, quia affirmanti incumbit probatio, & reus suam exceptionem vel intentionem, in qua se fundat, probare tenetur, cum ordinarie præsumi non possit. Econtra *Andreas Gaill.* & alii multi cum Gob. *n.* 189. probabiliter dicunt Titio incumbere probare, quod conditio adjecta non fuerit, quia qui acceptat confessionem, debet illam acceptare cum modo, qualificatione, & exceptione, quam addit ille, qui confitetur, alioquin si hæc simul non acceptentur, reus censetur potius manere negans, quam esse confitens, valet autem hoc tantum in causis, quæ sunt criminales, & ubi non est præsumptio in oppositum, uti notant iidem Auctores.

91 §. 14. Si Berta affirmet, Matrimonium sibi a Cajo esse promissum sub conditione copulæ, quam ideo admiserit, Cajus autem fateatur copulam, sed neget conditionatam illam promissionem, Bertæ imperari debet silentium, quantum ad sponsalia attinet, & Cajus est absolvendus, quia actore non probante absolvitur reus. Neque Berta aut Cajus potest admitti ad juramentum, nisi afferant alias præsumptiones vel indicia facientia pro se semiplenam probationem. Si autem pro utroque essent talia indicia, quæ facerent semiplenam probationem, *Barb.* putat juramentum purgativum esse reo deferendum, actori autem non esse permittendum juramentum in supplementum probationis, quia Judex debet esse propensior ad liberandum, quam ad condemnandum, in hoc tamen multum permittitur arbitrio prudentis Judicis, Gob. *n.* 94.

92 §. 15. Si alteruter impediat, quominus conditio licita & honesta impleatur, talis impediens manet obligatus etiam non impleta conditione, alter autem manet liber, donec impleatur, sic enim habet regula Juris, apud Gob. *n.*272. & Spor. *n.*181. quod, quoties per eum, cujus interest conditionem non impleri, stat quo minus impleatur, perinde sit respectu illius ac si impleta esset: qui autem talem conditionem conatur impedire, æquivalenter frangit fidem datam, & renuntiat sponsalibus, hinc pars altera, si velit, potest resilire, Gob. *n.*273. V. Krim. *a n.*922. Plura circa consensum, & Matrimonium conditionatum addentur *a num.* 238.

93 *Q.* 12. *Quid præterea notandum sit circa promissionem Matrimonii inter consanguineos vel aliter impeditos?* R. §. 1. Si promissio fiat absolute, non obligat, quia vel sunt inhabiles ad Matrimonium, vel promittunt rem illicitam, ad quam non potest esse obligatio, & perinde est, sive impedimentum inter illos sit dirimens sive impediens tantum, uti recte Aversa *q.*8. *s.*7. omnia enim dirimunt, idest, impediunt valorem sponsalium absolutorum, quamvis, si sit impedimentum impediens tantum, Matrimonium initum futurum esset validum. Et consequenter invalida sunt absoluta sponsalia eorum, qui aut valide aut licite non possunt inire Matrimonium, Gob. *n.* 98. Idem dicunt Sanch. *l.*5. *d.*5. *n.*26. & Gob. *n.*166. quamvis in mente habuissent petere dispensationem, si hoc exterius non expresserint, quia cum sit contractus inter homines, quæ ex natura non insunt, debent exprimi, alioquin non attenduntur, uti ex Jure probat Krim. *n.*860. Si tamen post promissionem locuti sint, & egerint de impetranda dispensatione, jam expressa est conditio, uti recte Sanch. *n.* 27. non perseverabant in illa promissione, cui jam sufficienter etiam externe adjecerunt conditionem.

94 §. 2. Si promiserint sub conditione dispensationis obtinendæ, dixi *n.*84. probabilius videri, quod promissio valeat, quamvis autem ante conditionem impletam non sit obligatio in ratione sponsalium (quamdiu enim consensus non est absolutus & perfectus, non sunt stricte sponsalia, ideoque non pariunt impedimentum publicæ honestatis) est tamen obligatio ex promissione simplici, quæ impleta conditione transivit in sponsalia. Et quamvis inhabiles fuerint ad contrahendum pro tunc, tamen non ad contrahendum pro tempore impletæ conditionis, Sanch. *n.*24. Et ex his inferunt aliqui, si Scholasticus Societatis JESU promiserit Matrimonium sub conditione liberationis a votis suis, solutum ab his teneri, quia quamvis vota illa dirimant Matrimonium de præsenti, non tamen impediunt valorem promissionis pro statu libero implendæ.

95 §. 3. Sanch. *n.*36. Laym. Gob. *n.* 164. putant plerumque præsumi debere, quod is, qui Matrimonium urget, vel cujus magis refert iniri, tacite se obligarit ad procurandam dispensationem, quamvis contradicat Castrop. nisi per hoc, quod dixerit, dispensationem fore facilem, obtinuisset copulam: tunc enim subivisset onus illius procurandæ, alioqnin sicuti si aliquis promittat aliquid sub conditione, si fiat consul, non ideo obligatur specialiter procurare, ut fiat consul, ita & hic. Communibus tamen sumptibus procurari debet dispensatio, cum sit causa communis, uti omnes notant cum Sanch. *n.* 37.

96 §. 4. Si fidelis promittat infideli, sub conditione, *si fiat fidelis*, obligare quidem possunt in ratione simplicis promissionis, attamen juxta mentem Ecclesiæ non sunt sponsalia, nec inducunt publicam honestatem, quia Canones tantum loquuntur de sponsalibus inter fideles, Angles, Henriq. Aversa *q.*8. *s.*5.

97 *Q.* 13. *Quid notandum sit circa promissionem Matrimonii disjunctivam vel incertam?* R. §. 1. Promissio disjunctiva, uti si quis spondeat ducere *vel Cajam vel Titiam*, non constituit sponsalia proprie dicta, quia hæc debent esse circa determinatam personam, nihilominus si talis promissio acceptata sit ab utraque, inducit obligationem ducendi alterutram. Quod si unam eligat, & illa renuat, non tenetur ducere alteram, quia per ipsum non stat, quominus promissionem impleat, sed stat per illam, quæ recusat, quia retinuerat liberam optionem alterius, Sanch. *l.* 1. *d.* 26.

98 §. 2. Si quis promiserit Cajæ vel Titiæ ejus sorori, & cum Caja habuerit copulam, præsumi debet, se determinasse ad Cajam, & absolute voluisse hanc ducere, quia non debet præsumi, quod peccare voluerit contra justitiam, contra quam peccasset, si absolute noluisset ducere Cajam, quia per copulam cum Caja contraxit affinitatem cum Titia: ergo tenetur ad Cajam. Quod si promisisset Cajæ vel Titiæ non consanguineis, dicunt multi cum Aversa *q.*8. *s.*3. non debere ex copula cum Caja præsumi, quod determinarit se ad Cajam, nisi aliud viderit signum determinati consensus, quia adhuc posset ducere Titiam; sed oppositum videtur probabilius, quia secundum dicta *n.* 89. credibile non est, vel ipsum petiturum, vel ipsam consensuram fuisse in copulam, nisi sub promissione saltem tacita contrahendi Matrimonii.

99 §. 3. Promissio incerta, ut si quis spondeat accipere *unam e tribus filiabus Titii*, etiam non sunt proprie sponsalia, obligat tamen talis promissio, & tenetur unam accipere, quæ ei placuerit, *Bon. Aversa* supra Gob. *n.* 136. Similiter si pater jurarit Titio se daturum unam e tribus filiabus suis, potest assignare quam volet, & si Titius unam respuat, non tenetur dare aliam, si reliquæ moriantur, antequam designarit unam, tenetur dare superstitem. Quod si Titius habeat copulam cum una, Pater nullam tenebitur dare, non illam, cum qua habuit copulam, quia ad nullam determinate tenebatur, nec aliam, propter impedimentum affinitatis, quod contraxit, Sanch. *supra*, Bon. *de spons. q.* 1. *p.* 3.

100 *Q.* 14. *Quid dicendum sit de sponsalibus, quæ ineuntur insciis vel invitis parentibus?* R. §. 1. Multa sunt in utroque Jure, quæ videntur statuere, ut non tantum Matrimonium, sed etiam sponsalia fiant consciis, & consentientibus parentibus; sed dicendum est cum Krim. *a n.*132. & communi, non esse debitum necessitatis ad eam personam, quam proponunt parentes, sed ad summum debitum honestatis & decentiæ, attamen teneri consulere parentes, uti pluribus dicam *a n.* 569.

101 §. 2. Si parentes contradicant sponsalibus initis, putat *Menochius* promittentem hoc ipso non obligari, sed alii cum Gob. *tr.*10. *n.*33. melius dicunt obligari, nisi secutura essent gravia incommoda, quia sponsalia fuerunt absoluta, neque hæc præcise est justa causa dissolvendi, secundum dicenda postea.

102 §. 3. Quamvis parentes minarentur exhæredationem, tamen si impraegnaverit sponsam facta sponsione vel spe Matrimonii, tenetur ducere, & quamvis leges quorumdam locorum permittant tales contrahentes exhæredari, hæ tamen sunt correctæ a Jure, non tantum Canonico, sed etiam civili, uti dicetur *n.* 571. Quod si timeretur perpetua offensa parentum, *Sanch.* aliique apud Gob. *n.* 335. putant talem sponsum non teneri ducere, sed de hoc dicam *num.* 169. An autem pater possit filiæ contra voluntatem suam nubenti negare dotem, dicetur *n.* 572.

103 *Q.* 15. *Ad quid teneatur qui juravit se ducturum Titiam, & nullam aliam?* R. Tenetur ducere Titiam: Si autem Titiam renuat, potest ducere aliam, quia juramentum erat factum in gratiam Titiæ, quæ jus remittit, & quod dixerit *nullam aliam*, intelligebat præ Titia, seu prætermissa Titia si ipsa vellet, Gob. *tr.* 10. *n.* 134.

104 *Q.* 16. *An sponsalia ex metu injuste incusso contracta sint valida, vel saltem obligent ex religione, si accedat juramentum?* R. Operæ pretium est scire, an valida sint, nam si valida sunt, inducunt impedimentum publicæ honestatis. Quis autem metus dicatur levis aut gravis, & quotuplex sit, dixi *l.* 3. *p.* 2. *a n.*630. quibus suppositis.

105 §. 1. Levis metus injuste incussus non invalidat sponsalia, uti colligetur ex dicendis *n.* 649. Attamen talia sponsalia manent infirma in foro conscientiæ, & propria auctoritate metum passis sunt irritabilia, ut dixi *l.*2. *p.*2. *n.*642. ac præter ibi citatos, docent *Bonac. Becan.* nec improbat Aversa *q.* 8. *s.*4. Ratio autem est, quia cum pars metum incutiens teneatur relaxare fidem metu injuste extortam, poterit ille, qui injuste passus est metum revocare fidem a se datam. An autem ille saltem, qui metum incusserat, obligetur, dubium est, negant Sanch. *l.*4. *d.*15. *n.*5. & Spor. *n.* 150. quia putant in contractu oneroso utrinque obligante ad æqualitatem, qualis est promissio Matrimonii, vel utramq; vel neutram partem esse obligatam, sed oppositum videtur probabilius cum *Aversa* & constat saltem ex promissione simplici acceptata posse ex una tantum parte esse obligationem.

106 §. 2. Probabilius videtur, quod metus gravis etiam ab extrinseco & injuste incussus ab altero etiam contrahente ad extorquendum consensum, spectato Jure naturæ, non invalidet sponsalia, uti nec alios contractus ex natura sua rescindibiles, secundum dicta *l.*3. *p.*2. *a n.*636. ubi auctores affirmantes & negantes retuli, & præter ibi citatos pro parte affirmativa stant etiam *Cov. & Aversa* supra: econtra pro negativa, quæ nostra est, stat acriter Krimer *a nu.*408. Ratio est, quia quamvis talis metus imminuat, attamen non videtur tollere libertatem ad sponsalia sufficientem, cum relinquat ea simpliciter volunta-

ria. Et cum hæc injuria maneat reparabilis per rescissionem sponsalium, non est sufficiens ratio dicendi, quod jure naturæ sint irrita. Et hæc firmabuntur ex dicendis *n.* 671.

Objic. Talia sponsalia spectato jure naturæ non poterant obligare ad ineundum Matrimonium: ergo spectato Jure naturæ sunt irrita saltem ratione objecti sui, ad quod obligarent. *Probatur ant.* Tale Matrimonium est ab initio irritum saltem Jure positivo, uti constabit ex dicendis *a n.* 653. implicat autem dari obligationem ad actum ab initio irritum: ergo. *Conf.* Nam recta ratio dictat, non posse dari obligationem ad aliquid illicitum, vel per leges impossibile, Matrimonium autem tale est illicitum & per leges impossibile: ergo. R. Non poterant obligare obligatione inevitabili, c. obligatione evitabili, n. nam metum passus statim posset contractum rescindere, & se ab obligatione illa liberare, si autem nollet rescindere, posset libere & voluntarie contrahere Matrimonium, unde patet responsio ad confirmationem, nam si nolit illa sponsalia rescindere, Matrimonium erit utrinque licitum. Et simile est, si jures latroni dare pecuniam, secundum dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.* 728. nam Religio ratione juramenti te obligat ad dationem, quamvis latro eam illicite exigat, & si non velis rescindere illam obligationem petita relaxatione juramenti, teneberis eam nunc libere solvere, quamvis postea post momentaneam solutionem maneat tibi jus repetendi solutum.

Inst. Votum ingrediendi Religionem metu extortum est Jure naturæ irritum, quia professio metu extorta est irrita: ergo similiter sponsalia, sicut enim ingressus in religionem est via ad professionem, ita sponsalia ad Matrimonium. *Resp.* 1. multi apud *Busemb.* quem retuli *l.* 3. *p.* 1. *n.* 363. negando consequentiam, eo quod Deus vota extorta non acceptet, homo autem acceptet promissionem extortam. R. 2. n. ant. nam si voveat ingredi Novitiatum ad experiendum, retenta libertate postea profitendi vel non profitendi, votum valebit, uti dixi *l.* 4. *n.* 52. & si postea profiteatur, valebit professio, quia jam libere fiet. Si autem coactus sit metu etiam ad vovendum, vel ad professionem, si probat hunc metum intervenisse, professio declarabitur fuisse, saltem Jure positivo, irrita. Reliqua soluta sunt *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 643. Quid autem tenendum sit de ipso contractu Matrimonii ex metu gravi contracto, spectato Jure tam naturali quam positivo, dicetur *a n.* 647.

107 §. 3. Probabile est, quod sponsalia ita inita ob gravem metum, ab altero contrahente injuste incussum, sint Jure positivo invalida, sic enim videtur statui *cap. Ex litteris, de desponſ. impub.* & docent gravissimi auctores cum Covar. Aversq. 4. f. 6. Sanch. *l.* 4. *d.* 19. *n.* 3. Kugler *p.* 1. *n.* 34. contra Less. Haun. Viestn. Krim. *a n.* 462. *& alios*, qui etiam probabiliter contradicunt; sed recte addunt Sanch. *a n.* 5. & Less. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 38. quamvis valida essent, posse coactum propria auctoritate ab eis resilire. *Dixi*, ab altero contrahente incussum, nam Krim. *n.* 432. putat, si metus a tertio sit incussus, per *L.* 14. §. *In actione, ff. Quod metus causa*, fieri potestatem metum passo, ut sponsalia per Judicem rescindantur, uti etiam in aliis contractibus notavi *l.* 3. *p.* 2. *n.* 640.

108 §. 4. Ejusmodi sponsalia ex gravi metu inita non firmantur juramento, uti patet ex *cit. cap. Ex litteris*, docentque auctores cum Sanch. *d.* 21. *n.* 3. Nec tale juramentum obligat, quia jus illius ab initio irritat, unde nec opus est relaxatione illius, Azor. *l.* 1. *c.* 11. *q.* 14. Econtra si sponsalia ex metu levi valide inita, essent etiam jurata, quamvis non firmarentur juramento, tamen juramentum obligaret ex religione, usque dum relaxaretur ab Episcopo, Sanch. *nu.* 4. Quid autem tenendum sit de ipso Matrimonio per metum extorto, si juramentum illi adjiciatur, dicam *n.* 666.

109 *Q.* 17. *Quid addendum sit circa sponsalia impuberum?* R. Supponendum est ex dictis *l.* 3. *p.* 2. *n.* 667. masculos esse impuberes, qui annum decimum quartum, femellas autem, quæ duodecimum necdum compleverunt, uti habetur *c. Attestationes, de desponſ. impub.* Et de illorum sponsalibus addenda sunt seqq.

110 §. 1. *Cap.* 3. 4. 5. 15. *de desponſ. impub.* requiritur septennium ad valorem sponsalium, debetque illud esse plene ac physice completum, secundum dict. *n.* 50. & dicenda *n.* 689. Addidi tamen hic *n.* 50. non peccare eos, qui ante septennium ineunt, quia illud nullo Jure prohibetur, quod enim adducitur ex *cap.* 2. *de desponſ. impub.* dicam *nu.* 691. esse intelligendum de Matrimonio. An autem tum valeant, si malitia suppleat ætatem, dixi *n.* 50.

111 §. 2. Si impubes contrahat Matrimonium de præsenti, hic contractus est quidem invalidus in ratione Matrimonii, uti dicetur *n.* 689. attamen valet in ratione sponsalium secundum dicta *n.* 52.

112 §. 3. Sponsalia ab utroque vel alterutro impubere inita sunt valida, cum per nulla Jura irritentur, imo inducunt impedimentum publicæ honestatis per *c. Litteras, c. Adcusat. c. Continebat, de desponſ. impub.* sunt tamen suspensa, quia quam primum impubes fuerit assecutus annum pubertatis, datur ei optio, vel resiliendi vel approbandi sponsalia, *c. De illis, c. A nobis, ibid.*

113 §. 4. *Cap. de illis, ibid.* ita statuitur, *De illis, qui infra annos aptos Matrimonio sponsalia contrahunt, sive uterque sive alter reclamet, antequam ad annos Matrimonio aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi*, id est, talia sponsalia non possunt sine dispensatione, nequidem mutuo consensu dissolvi, priusquam facti sint puberes, cujus legis causas dant Sanch. *l.* 1. *d.* 51. Gob. *tr.* 9. *n.* 382. sufficit hæc, ne ætas illa ob inconstantiam exponatur nimiis mutationibus. Quod si ante septennium contraxissent, secundum dicta *n.* 50. non essent sponsalia, sed simplex promissio, quæ mutuo consensu revocari posset, Jus enim tantum loquitur de sponsalia contrahentibus, Aversq. 8. f. 11. §. *sexto*.

§. 5. Si impubes sponsalia firmasset juramento, *Sanch.* & alii multi cum Avers. §. 7. dicunt teneri ex motivo religionis, nec posse adepta pubertate resilire, quia *c. Ex litteris*, 2. *De sponsalibus* absolute dicitur, talem impuberem intuitu juramenti debuisse compelli priorem sponsam accipere. Econtra Tamb. Pont. *l.* 12. *c.* 9. *n.* 7. Castr. *d.* 1. *n.* 17. absolute negant, eo quod juramentum videatur sequi naturam actus, cui adjicitur. *L. fin. C. de num. pecun.* sponsalia autem imbibunt conditionem, nisi facti puberes resiliamus: ergo cum possint se expedire ab obligatione contractus, etiam videntur se posse expedire ab obligatione juramenti. Attamen responderi potest pro *Sanch.* quamvis juramentum non firmet actum, cum tamen sine peccato servari possit, reverentia divini Numinis invocati videtur postulare, ut observetur, donec dispensetur, uti dictum est *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 726. Fatentur tamen omnes minorem causam sufficere pro talibus sponsalibus & juramentis impuberum dissolvendis. 114

§. 6. Si sponsi ante pubertatem se carnaliter cognoverint, sponsalia censentur completa, nec datur locus resiliendi, quia, qui habet generandi potentiam, in Jure non reputatur impubes, *cap. A nobis*, *c. Puberes, de sponſ. impub. cap. ult.* de eo, qui cognovit consanguineam. 115

§. 7. Si pubes cum impubere contraxerit, non potest resilire, nisi alter quoque factus pubes ei obligationem remittat, potestas enim resiliendi est concessa soli impuberi in favorem & privilegium status, Krim. *n.* 617. Spor. *n.* 197. cum communi. 116

§. 8. Qui prius fit pubes, potest statim resilire non expectata pubertate alterius, quia *frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus*, *c. Cum contingat*, 36. *De officio delegati*, & ita docent Abb. Hostiens. Sanch. *l.* 1. *d.* 51. Kon. Dian. Avers. §. *Si ergo*, Krim. *n.* 613. contra Gob. Nald. Mastr. *n.* 79. *& alios*. 117

§. 9. Si parentes pro liberis necdum septennibus contrahant sponsalia, invalida sunt, nisi liberi septennio majores approbaverint, communis cum Kugl. *p.* 1. *n.* 98. Similiter si contraxerint pro impuberibus septennio majoribus, etiam invalida sunt, *si aliquo modo non consentit filius*. Et utrumque habetur *c. un. de desp. impub. in* 6. Quando autem *c. Tua nos, de desponſ. impub.* dicitur, *postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc implere*, To *debet* significat debitum decentiæ, honestatis, ac pietatis erga Parentes, si non adsit causa in contrarium, de cetero Parentes, qui talia sponsalia contraxerunt pro liberis suis, non tenentur nisi procurare, quantum poterunt, consensum liberorum, quando adoleverint, Krim. *a nu.* 606. Attamen talia sponsalia per parentes contracta, quando valuerunt, rescindere non possent, nisi liberi fiunt puberes, Sanch. Krim. *n.* 618. 118

§. 10. Factus pubes debet, per se loquendo, statim resilire, si resilire velit, idest, intra triduum saltem ante vel postquam pubertatem est assecutus, quod enim intra triduum fit, dicitur incontinenti & statim fieri, *L. fin. Cod. de errore advocati*, *& L. fin. Cod. de Judiciis*. Quod si non illico reclamavit, sponsalia sine positiva ratificatione manent completa. Ac sufficeret pro foro conscientiæ reclamationem a pubertatem assecuto esse factam etiam interne tantum, uti habent Sanch. *lib.* 1. *d.* 51. *n.* 17. Krim. *n.* 619. *& alii* contra Pontium *l.* 12. *c.* 9. *num.* 5. & Castr. *d.* 1. *p.* 17. *n.* 5. Et pro foro externo, ut Judex pro dissolutione sententiam ferat, sufficit factam esse coram Confessario & testibus, imo sufficit factam esse reclamationem ante annum pubertatis dummodo pubes eum dissensum non mutet, quia licet impubes non possit invalidare sponsalia, potest tamen si in dissensu illo perstitat pubes factus, per illum ipsum dissensum sic continuatum impedire, ne lapsu temporis requisiti videatur illa tacite ratificasse, quia tum pubes censetur in illo dissensu perseverasse, Sanch. *n.* 16. Avers. §. *Notant*. 119

Q. 18. *Quid dicendum sit in variis dubiis circa valorem & obligationem sponsalium?* Resp. Aliqua de dubiis circa contractus dixi *l.* 3. *p.* 3. *a n.* 661. quæ etiam huc pertinent, & ibi videri possunt. Hic adde sequentia. §. 1. Qui ante septennium inivit sponsalia, & nunc dubitat, an tum habuerit usum rationis, illis non tenetur, ex *c. Accessit, de sponſ. impub.* Schild. *tr.* 6. *c.* 7. §. 1. Unde nec talia sponsalia inducunt publicam honestatem, hoc enim casu tollitur illud impedimentum, vel per hoc quod Ecclesia omnem contractum puerorum septennio minorum invalidet, licet ratione utantur, sicut etiam ex consensu illorum in sponsalia & Matrimonium noluit oriri impedimentum publicæ honestatis, uti docent *Abb. Socinus, Rosella, Brunellus, Carrerius*, vel quia in eo, qui minor est septennio, consensus fuit nullus, eo quod præsumatur non adfuisse usus rationis, uti docet cum communi Sanch. *lib.* 1. *d.* 16. *n.* 9. vel quia Ecclesia omnes actus sponsalitios & Matrimoniales ante septennium initos, quando dubium est, an adfuerit usus rationis, invalidat, sub conditione tamen, si postea non innotescat, quod adfuerit usus rationis, vel si nolit de futuro, & Deus videat, quod postea non innotescat, contrahentem usum esse ratione, uti vult *Schild.* rejectis duabus aliis sententiis. Econtra certus de sponsalibus initis post septennium, & dubius an cum usu rationis, tenetur se gerere, ac si sponsalia inivisset. Jus enim tum præsumit adfuisse usum rationis, *L. si infanti, C. de Jure delib.* Item dicit *Schild.* de eo, qui dubitat, an sponsalia inierit ante, an post septennium, nam Sanch. *in Dec. lib.* 4. *c.* 1. *n.* 14. 120

n. 14. idem etiam dicit de voto, sponsalia autem & vota communiter non fiunt ante septennium: ergo ex communiter contingentibus præsumitur facta esse post septennium; sed de hoc videri possunt dicta *l. 3. p. 1. n.* 387.

121 §. 2. Dubitans, an vere promiserit, non tenetur, quia libertas est in possessione, communis cum Sanch. *l. 1. d. 9. n.* 11. si autem sciat se promisisse; sed nesciat, an serio, an ficte, Spor. *n.* 139. adhuc putat non teneri, quia necdum certum est promissionem obligatoriam possedisse, sed Sanch. *n.* 13. & alii probabilius dicunt teneri, quia verba promissoria sunt in possessione, cum quibus præsumi debet fuisse animum se obligandi, prout verba significabant: unusquisque enim præsumitur loqui secundum mentem. Unde etiam, quando scit se fuisse obligatum promittere; sed non scit, an satisfecerit huic obligationi, judicabit se promisisse, quia delicta vel fraudes non præsumuntur, & in dubio probabiliter id factum putatur, quod de Jure erat faciendum, Gob. *tr.* 10. *n.* 136.

122 §. 3. Quamvis verba, *accipiam te in uxorem, ducam te, &c.* de se indifferentia sint ad significandum nudum propositum, vel promissionem, tamen ex communi sensu, & interpretatione censentur in hac materia tanquam promissiva, & obligatoria, *S. Thom.* & alii communiter cum Avers. *q. 8. s. 3. §. Debet.* Idem est, si juvenis petat, *vis me ducere?* & puella dicat, *ita*, nisi ex circumstantiis colligeretur, quod juvenis tantum voluisset explorare mentem puellæ, *Vasq. Avers.*

123 §. 4. Quando dubium est, an per verba significentur sponsalia, an Matrimonium, si omnia adhuc integra sint, standum est pro libertate, & dicendum esse tantum sponsalia, Gob. *n.* 86. Notatque ex aliis multis Barb. *de Diction.* 436. *n.* 14. quod verbum *volo*, junctum alteri verbo infinitivo non importet dispositionem de præsenti, sed voluntatem agendi de futuro, uti si dicam, *volo te ducere in uxorem*, & colligitur ex Gob. *in L. Servi electiones, verb. possumus, ff. De legatis*, hinc Sanch. *l. 1. d.* 18. *a n.* 25. docet, per ea fieri sponsalia; sed dubium esse, an Matrimonium fiat, nihilominus per illa verba, *volo te ducere*, fieri non tantum sponsalia, sed etiam Matrimonium volunt alii cum Pontio *l. 2. c. 9. n.* 8. Vide Lugo *in Resp. Mor. l. 3. d. 16. n.* 47.

124 §. 5. Si juvenis coram Parocho, & testibus dicat, *ex crastino, seu, in crastinum accipio te in uxorem*, & puella respondeat, *& ego te in maritum*, multi dicunt esse Matrimonium, quia dicunt, se de præsenti consentire, quamvis executionem suspendant in crastinum, uti si hodie dem equum pro cras utendum. Econtra Sanch. & Gob. *n.* 64. dicunt esse tantum sponsalia, quia quamvis loquantur in præsenti, tamen videntur referre ad futurum tempus pro habendo ultimato consensu. Utraque sententia est probabilis; sed prima videtur probabilior. Quod si vir dicat, *accipio te in uxorem*, & puella respondeat, *& ego te accipiam in maritum*, erunt tantum sponsalia, quia licet verba viri significent in præsenti, tamen responsio puellę transfert utrumque consensum ad futurum, Avers. *q. 8. s. 3. §. Potest*, Spor. *n.* 145. Si dicant, *volo te esse meam, & meum conjugem*, Pontius dicit esse Matrimonium, *Sanch.* Sponsalia. Si tamen dicerent, *ex nunc volo*, Avers. fatetur fore Matrimonium.

125 §. 6. Quando verba, vel signa personæ prius loquentis de sponsalibus, clare significant promissionem, si verba, quæ altera pars reponit, sint dubia, debent intelligi secundum verba illius, qui prius est locutus: censetur enim respondisse ad rem & ad materiam subjectam, Sanch. *l. 1. d. 18. n.* 4. Gob. *n.* 72. Spor. *n.* 152. Econtra, si verba, aut signa utriusque sint ita dubia, ut ex iis non possit mens conjici, debet Judex potius interpretari contra sponsalia, Rebell. Perez, Dicast. Gob. *a n.* 73. Spor. *n.* 153. contra *Tann. Tamb. & alios*. Ratio est, quia standum est pro libertate possidentis illam, nisi Jus aliquid contrarium disponat. Jus autem respectu sponsalium nihil disponit in contrarium, quamvis disponat, ut in dubio stetur pro valore jam initi Matrimonii, ubi est diversa ratio, cum e Matrimonio dissoluto nasci possint alia incommoda circa proles vel dotem, hinc, inquit Gob. *nu.* 76. cum *Henr. & Tann.* si quis sit dubius de suis sponsalibus, potest pronuntiare pro sua libertate. Favendum tamen est potius feminis quam masculis, quia hi solent sæpius decipere, aut facilius frangere fidem, Henr. Sanch. Gob. *n.* 77.

126 §. 7. Verba certo significantia sponsalia sunt, *accipiam vel ducam te, non aliam sed te ducam, habeas me infidum, nisi te ducam*. Gob. Spor. *n.* 155. Ratio est, quia hæc, & similia ex communi sensu omnium significant saltem implicite promissionem, & voluntatem se obligandi, Sanch. *l. 1. d. 18. n.* 12. Tamb. Tann. Gob. *a n.* 48. econtra hæc verba dubie significant sponsalia, *te desponsabo, tecum sponsalia contraham*, quia potest esse promissio sponsalium tantum, & non Matrimonii, item illa, *volo contrahere tecum, placet te ducere*, nam multi dicunt per illa significari animum tantum faciendi sponsalia, vel affectum ad Matrimonium, quamvis necdum admittatur obligatio, similiter per illa, *volo te habere, volo te tenere in uxorem*, item, *tu eris mea*, putant multi perfici Matrimonium, alii sola sponsalia. Gob. *n.* 58. dicit apud Germanos nudis illis verbis nihil perfici, nisi aliquid aliud accedat, quia non satis exprimitur obligatio; sed potius declaratur tantum desiderium habendi pro uxore, per illa autem, *contraham tecum Matrimonium*, significatur tantum propositum, nisi aliud colligeretur ex circumstantiis, Tann. Gob. *n.* 61. Spor. *n.* 159.

127 §. 8. Hæc verba, *nullam aliam ducam præter*, vel, *nisi te*, facere possunt sensum, vel hunc, *ducam te, & nullam aliam*, vel istum, *si aliquam ducam, te ducam*. Et probabilius videtur cum Sanch. *l. 1. d.* 19. Laym. Avers. *q. 8. s.* 3. Krim. *n.* 76. contra alios multos, quod faciant posteriorem sensum, adeoque non faciant sponsalia, nam nisi alia intentio aliunde constet, sicuti cum dico, *nullam Religionem ingrediar, nisi Carthusianam*, significo, si ingrediar aliquam, ingrediar Carthusianam, attamen possum nullam ingredi, ita & hic. Si tamen coram Parocho, & testibus diceret, *non duco aliam nisi te*, fieret Matrimonium, quia ex circumstantiis constaret, sic debere exponi, *duco te, & nullam aliam*.

§. 9. Si Cajus propinans Titiæ dicat, *propino tibi in Matrimonium*, & Titia annuens respondeat, *Deus tibi benedicat*, communiter censeri non debent sponsalia, si de contrahendo antehac nil egerint, quia nec juvenes solent serio talia dicere, bene scientes, quod puellæ non facile soleant ita cito serio repromittere, neque Titia satis significavit repromissionem, si tamen antehac tractassent de sponsalibus, & ex circumstantiis judicarentur serio agere, præsumi deberet valere sponsalia, quia jam satis adverteretur esse serius animus in Cajo promittente, & mutuus consensus in Titia respondente, sicuti, si cui propinetur sanitas Cæsaris, & ipse dicat, *Deus tibi benedicat*, censetur consentire in apprecationem pro sanitate Cæsaris, uti econtra, si propinetur ad sanitatem Turcarum, nunquam, dicet, *Deus benedicat*, & sic ostendit dissensum, Gob. *a n.* 31. Spor. *n.* 162. 128

§. 10. Hæc verba, *promitto tibi amorem, & fidelitatem*, nisi adsint aliæ circumstantiæ, non continent promissionem Matrimonii, quia amor, & fidelitas possunt in aliis rebus præstari, Gob. *n.* 65. Si tamen mox sequeretur traditio annuli, vel copula, censerentur contracta sponsalia, quia dubium per talem circumstantiam censeretur sufficienter solutum, Spor. *n.* 16[illegible]. 129

§. 11. Si juvenis dicat, *Do tibi hunc annulum vel hoc strophiolum in ordine ad Matrimonium*, & puella acceptet, quamvis nihil dicat, videntur esse sponsalia, quia acceptatio cum taciturnitate est æquivalenter repromissio, Sanch. Gob. *n.* 67. Econtra tamen, si juvenis apprehendat manum puellæ, & dicat, *sub fide mea te ducam*, illa autem nec retrahat manum, nec contradicat, per hoc non censetur repromittere; sed si juvenis diceret, *habes meam manum in signum, quod sim te ducturus, si tamen etiam me velis*, & puella vicissim daret manum, forent sponsalia, quamvis illa nihil diceret, quia datio manus est sufficiens signum reciproci consensus, Sanch. Gob. *n.* 66. 130

§. 12. Si puella dicat, *tibi nubam, si Deo placuerit*: & juvenis respondeat, *& ego ducam te, si Deus ita disposuerit*, non sunt sponsalia saltem absoluta, quia non est absoluta promissio, nisi ex circumstantiis intelligeretur, quod significarent se judicare, quod sic sibi expediret ad salutem, & ideo promittere, quia censerent Deo placere, & illum ita disponere, Gob. *n.* 169. 131

§. 13. Si Titius promiserit Matrimonium Cajæ acceptanti, promissionem sed non repromittenti, & dubitetur, an Titius voluerit se absolute obligare, an tantum sub conditione, si Caja repromitteret, censendum est, quod non voluerit se absolute obligare, quia in dubio præsumitur id, quod plerumque fieri solet, sponsi autem non solent velle se obligare, nisi dependenter a reciproca repromissione, Bonac. Avers. *q. 8. s. 1. §. ult.* Gob. *n.* 20. Spor. *n.* 135. 132

§. 14. Si spoponderint pro certo die, v.g. pro festo S. Petri inire Matrimonium, nec addiderint, an dies ille esset pro terminanda, an vero pro urgenda obligatione, si necdum sit festum S. Petri, debet hoc dubium mutuo consensu determinari. Si festum adsit vel præterierit, debet unus alteri proponere executionem promissi, qui, si renuat, videtur etiam alter esse liber, nisi aliunde præsumeretur voluisse etiam post illum diem permanere obligationem. Videri possunt Tamb. *l. 8. tr. 3. c. 2. §.* 3. Krim. *a n.* 77. *&* 81. Kugl. *de Matr. a nu.* 56. ubi agunt de verbis, aut signis dubiis circa sponsalia, & Matrimonium. Quomodo autem probari possit, vel unde præterea præsumi debeat contracta esse sponsalia, fuse tradit Gob. *a n.* 89. *& a n.* 91. ubi agit de qualitate testium in hac materia. 133

Q. 19. Quid notandum sit circa arrhas, sponsalitiam largitatem, donum matutinum? R. §. 1. Arrha sæpe sumitur pro contractu, quo traditur pignus pro stabilienda obligatione ad non recedendum a facto contractu sub pœna amittendi tale pignus, Onn. *de cont. tom. 2. d. 34. a sect.* 1. Nos hic per arrham intelligimus hoc, quod post sponsalia datur veluti pignus pro assecuratione Matrimonii futuri, *L. Arrhis, C. de spons.* Statuitur autem *L. Si is, & L. Mulier, ibid.* si dans arrham sine justa causa resiliat, ut eam amittat, & alter lucretur: si vero accipiens arrham sine justa causa resiliat, teneatur eamdem restituere, & tantumdem in æquivalenti adjicere, imo etiam triplum, aut quadruplum, nisi esset mulier minor 25. annis, tum enim tenetur restituere solam arrham. Injuste autem resiliens tenetur ante sententiam restituere arrham; sed quod est supra arrham, videtur teneri, saltem si pars altera exigat, uti tenet Avers. *q. 8. s.* 10. Alii volunt teneri absolute, alii tantum post sententiam Judicis. Econtra, si dans arrham stet promisso, retinet suæ arrhæ dominium, potestque absque omni sententia Judicis statim repetere inito Matrimonio, uti & tum, quando cum justa causa resilit, possuntque etiam parentes sponsorum sub eisdem conditionibus dare, & accipere arrhas. Denique probabilius videtur arrhas posse in quacumque quantitate constitui, etiam in rebus immobilibus, etiam reciproce, quia nihil horum 134

per leges vetatur. Hæc & plura videri possunt apud Sanch. *l. 6. d. 27. & seqq.* Arr. *d. 34. & 36.* Aversf. *supra.*

135 §. 2. Sponsalitia largitas est donum, quod post sponsalia traditur sponsæ, non velut in arrham, attamen sub conditione saltem tacita, si Matrimonium sequatur, & non fiat fraus in dote, soletque aliis nominibus vocari jocalium, dotalitium, mundus muliebris, donatio ante nuptias, donum sponsalitium. Unde si aliquid detur post sponsalia, & expresse non addatur, quod sit veluti in pignus, & assecurationem, non erit arrha, sed sponsalitia largitas.

136 §. 3. De sponsalitia largitate statuitur *L. Cum veterum, & L. Si a sponso, C. de donat. ant. nupt.* ut si Matrimonium ex justa causa non sequatur, dominium illius maneat penes dantem; item ut sponsa, quæ post valida sponsalia passa est osculum (& multo magis si copulam) acquirat pro se, & hæredibus suis dominium mediæ partis, quia ruborem istum vel incommodum subiit, & facta est in tantum vilior. Quod etiam post *Trid.* valere docet Sanch. *l. 6. d. 19. nu. 5.* contra Onn. *d. 36. n. 58.* quamvis enim osculum, & copula illa sint peccata, tamen per ea deterioratur sponsa: ergo lex merito potuit hoc in compensationem damni, vel in pœnam peccati sponsi adjudicare sponsæ. Si autem Matrimonium consummatum fuerit, totum est uxoris quoad dominium, & usum, quia est vera donatio transferens plenum jus, nec revocabilis, nisi ex causa ingratitudinis, *L. Si mater, L. Si filiæ, Cod. de donat.* & communis cum Sperell. *decis.* 172. Præterea ille, qui absque justa causa resilit, perdit jus ad jocalia, & alter innocens acquirit dominium.

137 §. 4. In dubio, an aliquid sit arrha, an sponsalitium donum, *Gomez* putat præsumi debere esse arrham, quia semper est ob futurum Matrimonium. *Molin.* vult esse donum, quia est ut sponsa ornatior evadat, aut ut sponsus tanto magis amorem conciliet, Castr. *d. 1. p. 13. §. 1. n. 3.* cum aliis multis distinguit, & dicit censenda esse dona, si sint res non magni momenti, quales conjux etiam in Matrimonio donare solet conjugi; econtra si sint pretiosa, & magni momenti, putat esse velut arrhas. Addit n. 4. si alicubi consuetudo sit, ut ea, quæ sponsus mittit, non repetantur, quamvis sint pretiosa, censenda esse dona. Etiam *Sperell.* supra fuse discutit, quandonam præsumi debeat esse sponsalitia largitas, & quandonam quasi dos. Possuntque de sponsalitia largitate plura videri apud Sanch. *l. 6. d. 16. & seqq.* Onn. *d. 35.* Castr. *supra.*

138 §. 5. Si Titius ante sponsalia det Cajæ aliquid, hoc non est arrha nec sponsalitia largitas, quia hæc debent sequi sponsalia, sed est donum ad conciliandum amorem, cujus dominium potest Caja acquirere sine ullo onere. Et quamvis Caja vicissim redonet aliquid Titio, per hoc non spondet Matrimonium, sed potest tantum velle recognoscere liberalitatem Titii. Si tamen sciretur, quod Titius aliter noluisset a se abdicare dominium illius rei, nisi sub conditione secuturi Matrimonii, aut quia putabat esse vera sponsalia, quæ assecurare voluisset Cajæ, hæc in conscientia teneretur ei reddere, vel quia defuisset absoluta voluntas donandi, vel quia error circa substantiam dedisset causam donationi.

139 §. 6. Si sponsalia dissolvantur absque culpa utriusque sponsi, v. g. quia alteruter ingreditur Religionem, moritur, &c. sponsus itemque sponsa, quæ non est passa osculum, vel copulam, debent omnia post sponsalia accepta restituere, quia acceperunt sub spe Matrimonii, & ob illius causam, qua cessante, cessat omnis æquitas ad retinendum: econtra si sponsa passa sit osculum vel copulam, retinere potest medietatem ob rationem ante datam; si autem mutuo consensu dissolvantur sponsalia, multi cum *Sanch.* docent, nihil posse retinere, quamvis osculum vel copulam admiserit, quia libere cedit omni priori juri, sed Castr. *n. 17* probabilius dicit retinere posse quia consentiendo in dissolutionem, tantum cedit priori contractui sponsalium, non autem juri ad illud, quod acquisivit amisso pudore.

140 §. 7. Qui innocens est, & ob alterius culpam, v. g. fornicationem recedit a sponsalibus, acquirit accepta, & juste repetit a se donata, uti ante insinuatum est, & in Jure habetur apud Castrop. *n. 18.*

141 §. 8. Donum matutinum, seu *morgengeba*, uti vocat Haun. *de just. to. 1. tr. 4. c. 5. n. 330.* est donum, quod maritus secundo die nuptiarum dat uxori pro pudicitiæ, vel virginitatis thesauro sibi credito. In Hispania, & Lusitania datur etiam viduis, in Bavaria solis virginibus, aut quæ saltem in communi æstimatione, cum nuberent, habebantur virgines. Hujus doni dominium spectat ad uxorem, quæ etiam alienare potest inter vivos, sed quamdiu retinet, ususfructus spectat ad maritum, de quo plura videri possunt apud Haun. *a n. 462.* Circa dotalia, contradotalia, aliaque bona conjugum videri possunt dicta l. 3. p. 1. a n. 1017.

142 *Q. 20. An sponsalibus addi possint pacta?* R. §. 1. Affirmative, & patet ex quotidiana praxi. Inter cetera addi potest pactum, 1. Ut vir perpetuo habitet in domicilio uxoris, Castrop. *tr. 28. d. 1. p. 15.* 2. Ut vir post mortem uxoris teneatur restituere ejus hæredibus tot nummos in eadem specie, quot accepit, quamvis certo futurum sit, ut valor eorum sit tum notabiliter major; quamvis enim hoc non liceat in mutuo, in quo debet manere æqualitas, talis tamen æqualitas non requiritur in pactis dotalibus, sed potest uxor ad onera Matrimonii ferenda dare 1000. & vir libere se obligare ad reddenda 2000. hoc enim faciendo censetur tantum augere dotem uxoris suæ, quod ipsi licitum est, ut probat Lug. *in Resp. mor. l. 6. dub. 23.*

§. 2. Quamvis *L. Si ita stipulatus ff. de verb. obligat.* non valeat pactum, si sponsus dicat sponsæ, *ducam te, si donaveris mihi mille*, quia præsumitur intendere contractum ex libidine, & turpi quæstu, tamen si absit præsumptio illa turpitudinis, & id petat causa dotis augendæ, vel propter inæqualitatem ipsorum, aut ex alia simili causa honesta, valebit. Abb. Onn. *d. 34. n. 19.* Delb. *c. 8. n. 19. f. 6.* 143

§. 3. Nobilis habens hæredes ex conjuge mortua licite ducit secundam sub pacto, ut hæc, & proles nasciturae abstineant a bonis paternis, titulis, insignibus, & contenti sint certa dote sibi constituenda, nam *l. 2. Feud. tit. 29.* talia Matrimonia approbantur, & vocantur ad *morganaticam*, de quibus videri potest Krim. *a n. 556.* 144

§. 4. Huc spectat solutio sequentis casus: Titius non vult cum Caja Matrimonium inire, nisi addito hoc pacto; quod Caja renuntiet lucris in Matrimonio faciendis, quæ alioquin Jure communi dividenda essent inter ipsos, hæc enim lucra omnia vult Titius sibi, & hæredibus suis cedere, Caja contractum init serio, vel ficte. *Quæritur*, 1. Si serio inierit, an non possit rescindere: 2. Si iniit ficte, quid dicendum sit. R. *ad* 1. Si serio iniit, non potest rescindere, non enim apparet, quo jure vel privilegio id posset, nam potuit cedere illi juri per contractum, qui non repugnat Matrimonio, & quem libere fecit acceptavitque Titius, Sanch. *l. 6. d. 5. n. 1.* Verum quidem est quod donatio liberalis a conjuge conjugi facta sit semper revocabilis, sed hoc est ex dispositione Juris positivi, & in Matrimonio tantum, ob causas, quas Jus affert, nempe ne ob amorem nimium expoliet unus alterum, &c. Jus autem nihil simile disposuit circa pacta dotalia, neque pro hoc casu eædem sunt causæ, imo Sanch. *n. 5.* docet uxorem posse in favorem viri, etiam in Matrimonio, renuntiare lucris acquirendis, quia non ideo censetur alienare aliquid ex proprio patrimonio. Nec inde sequitur conditionem Cajæ fore velut ancillæ, nam gaudet ceteris privilegiis uxorum: & licet habeat sortem solito inferiorem, eam habet, quia sic voluit, & quia judicabat sibi melius esse etiam talem habere, quam non habere: mortuo autem Titio non erit miserior, quam fuerit antequam haberet Titium, imo multam supellectilem, aliaque cum bona gratia Titii secum auferet: ergo non habet, quod de injuria ulla quæratur. R. *ad* 2. si ficte contraxit, imprimis nihil ipsam juvat fictio, quia ex justitia tenebatur serio contrahere: ergo injuriam fecit ficte contrahendo: ergo tenetur ad resarcienda omnia damna, quæ sequerentur ex fictione, seu ex non posito serio consensu. Si autem prætextu ficti consensus vellet sibi clam partem sublegere, damna illa sequerentur ex fictione; ergo tenetur illa resarcire: hinc jam obligatur sic agere, atque si consensum, uti ex justitia tenebatur, serium posuisset. Deinde si Titius talem intentionem habuit, quod non consentiret in Matrimonium, nisi Caja conditionem illam acceptaret, consensus sic, conditione non purificata, positus esset nullus, adeoque Matrimonium foret invalidum, nec Caja posset aliquid prætendere ex vi juris per tale Matrimonium acquisiti: teneretur nihilominus Caja etiam nunc serio consentire, ac resignare lucris, & facere ut revalidaretur Matrimonium. Hæc quoad rem habentur apud Lugo *de just. d. 22. s. 4.* & Dicast. *de juram. d. 3. n. 339.* 145

§. 5. Huc etiam reducitur solutio sequentis casus: Titius legat Cajæ nepti suæ 100. si nubat nobili de patria. *Quæritur*, si nubat alteri, an legatum perdat. Negant aliqui, quia cum hæc conditio faciat quasi pœnam, & obstet libertati Matrimonii, censetur non adjecta. Econtra ex illis, quæ dixi *l. 3. p. 2. nu. 600.* & quæ habet De Luca *de Matr. disc.* 14. iterumque ad Trid. *disc. 26. n. 27.* Caja perdit legatum, quia cum non agatur de pœna, qualis esset, si poneretur conditio, ut alioqui careret legitima, vel dote, sed agatur de mero lucro obtinendo, si Caja hoc velit, debet conditionem implere. Neque hoc censetur impedire libertatem Matrimonii, cum sit liberum id lucrari vel dimittere, & maneat libertas eligendi unum ex tot nobilibus de patria. 146

De pactis dotalibus, & aliis, quæ adjungi possint sponsalibus, fusissime agit Onn. *d. 37.* qui videri potest.

Qu. 21. An, & quomodo pacta pœnalia sponsalibus adjecta obligent? R. §. 1. Negant obligare S. Th. *in suppl. qu. 43. art. 1. ad 4.* Beja *p. 1. cas. 1.* Sanch. *l. 1. d. 30. nu. 2.* Tann. *t. 4. d. 8. q. 1. n. 44.* Tamb. *l. 8. tr. 3. §. 3.* Dic. *d. 1. n. 36.* Onn. *d. 34. n. 15.* Tancr. *l. 1. d. 30. n. 1.* Kugler *p. 1. n. 42.* Aversf. *q. 8. f. 9.* qui cum Sanch. *d. 32.* & aliis multis id tenet, quamvis adjectum esset juramentum. Rationem dant, 1. quia in Cap. *Gemmæ* 29. De sponf. Gregorius IX. dicit: *Cum itaque libera Matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda, mandamus, quatenus si ita est, eumdem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiastica censura compellas.* 2. L. Titia 134. ff. de verb. oblig. dicitur: *inhonestum visum est vinculo pœnæ Matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta.* 3. L. fin. Cod. de sponf. sic habetur: *extra definitionem autem hujus legis* (quæ erat de arrhis) *si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita, ex utraque parte nullas vires habebit, cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat.* 147

§. 2. Ejusmodi pacta pœnalia adjici posse, & obligare, si quis sine justa causa resiliat, probabilius tenent Suar. Vasq. Kon. 148

Laym.

Laym. Barb. Perez, Engel. Vviestn. Castr. *d.* 1. *p.* 9. *n.* 3. Pont. *l.* 12. *c.* 19. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 211. Delb. *c.* 8. *d.* 19. *f.* 4. Gob. *tr.* 10. *n.* 172. Haunold. *de just. to.* 1. *tr.* 4. *a n.* 362. Krim. *a n.* 152. & tandem in re videtur consentire Onn. *a nu.* 27. ac absolute consentiunt *Mol. & Lessius* saltem si juramentum sit adjectum. Ratio est, quia talia pacta pœnalia jure naturæ honeste adjiciuntur contractibus, uti constat ex dictis *l.* 3. *p.* 2. *n.* 605. nec in sponsalibus jure positivo reprobantur, nam leges allatæ fundantur in hoc, ne Matrimonii libertas impediatur; sed hæc libertas non ideo impeditur, quia libertas moralis non datur ad resiliendum sine causa, quod enim est inhonestum, hoc secundum leges est impossibile: ergo leges non favent isti libertati, sed tantum volunt non impediri libertatem ad resiliendum sine causa: ergo leges illæ permittunt fieri pacta etiam pœnalia ad non resiliendum sine causa. 2. Per pœnas, & censuras Ecclesiasticas absterreri potest aliquis, ut sine causa non resiliat ab ejusmodi sponsalibus, nam Cap. *Ex literis*. 2. De sponsal. de tali resiliente dicitur, *si non acquieverit monitis, ecclesiasticis censuris compellat, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat*: ergo similiter leges allatæ loquuntur tantum in casu, quo quis per pœnas adjectas impediretur resilire cum causa, hanc enim libertatem volunt non impediri, & quidem in Cap. *Gemma*, sermo est de sponsalibus inter pueros ante septennium contractis per parentes, uti fatentur omnes cum Sanch. *n.* 3. a quibus, utpote invalidis, non licet argumentari ad sponsalia ab adultis valide contracta. 3. Arrhæ per leges permittuntur, & per leges imponitur eorum amissio, si quis sine causa resiliat a sponsalibus, uti patet ex dictis *n.* 134. ergo etiam pacta pœnalia permittuntur contra injuste resilientes. *Si dicas*, communiter fieri pactionem de pœna majore solvenda pro futuro, arrhæ autem, quæ de præsenti dantur, communiter sunt minores, ideoque minus impediunt libertatem. *Contra est*: ergo saltem valebunt pacta pœnalia de pœnis modicis, & non valebunt arrhæ magni pretii, quorum primum est contra plerosque Adversarios, postremum contra omnes. Hinc recte dicunt Engel. & Delb. *n.* 10. impossibile esse assignare sufficientem rationem disparitatis quoad arrhas, & pœnas, cum evidens sit istam arrhæ admittendæ stipulationem habere rationem pœnæ. Et addit Delb. *sect.* 5. cum Krim. *nu.* 158. adjici posse sponsalibus pactum de solvenda a marito pœna, si extra casus a jure concessos vellet uxorem repudiare, aut admittere concubinam, &c. cum id nullatenus impediat libertatem Matrimonii.

Objic. Jus aliter loquitur de arrhis, & prohibet pœnas, nos autem similiter loquimur de arrhis, & pœnis, nam dicimus neutras valere contra juste resilientem, & utrasque valere contra injuste resilientem: ergo non loquimur conformiter Juri. R. n. c. nam Jus etiam non permittit arrhas contra juste resilientem, & uti ostendimus, permittit pœnas contra injuste resilientem: ergo in nullo est nobis difforme, quamvis de pœnis contra injuste resilientem non ita clare expresserit, sicuti expressit de arrhis, quod non erat opus, cum satis colligeretur ex dictis de arrhis.

149 §. 3. Communior sententia est cum *Gut.* quod non sit obligatio solvendi pœnas conventionales, quæ per leges adjiciuntur pacto sponsalitio, nisi post sententiam Judicis, qui illas attemperare potest secundum delictum, & circumstantias, quamvis alias pœnæ objectæ per contractus debeantur ante omnem sententiam, saltem si alter exigat, uti dictum est *l.* 3. *p.* 2. *n.* 606.

Imo *Sanch. & Onn.* supra, licet cum prima sententia dicant pœnam sponsalibus adjectam esse irritam, tamen putant, si soluta sit, non esse obligationem restituendi, quia lex tantum irritat promissionem pœnæ, non autem retentionem, eo quod ille, qui dedit, præsumatur remittere, si non repetat.

150 §. 4. Si pœna solvenda ab injuste resiliente, promissa sit addito juramento, multo magis obligat etiam secundum plerosque auctores, qui dicunt tale pactum pœnale esse irritum, uti recte probat Onn. *n.* 18. quia adjectio talis pœnæ non est jure naturæ irrita, nec contra bonos mores naturales: ergo talis contractus firmatur isto juramento, uti dictum est *l.* 3. *p.* 2. *nu.* 732. Econtra si jurarint solvere pœnam, etiamsi juste resilirent, probabile est non obligari, non ex justitia, quia promissio irritatur per Cap. *Gemma*, neque ex religione; nam cum tale juramentum sit contra libertatem, quam in Matrimonio voluit esse Christus, videtur esse contra bonos mores, ideoque non acceptari a Deo.

Qui plura volet de pactis dotalibus, etiam pœnalibus, consulat Castr. *d.* 1. *p.* 9. & 15. item Gob. *a n.* 170.

151 *Qu.* 22. *Quid liceat sponsis?* R. §. 1. *Busemb.* relatus hic *n.* 57. citans pro se *Sanch. & Dian.* dicit, illis non licere tactus impudicos, quia proxime disponunt ad effusionem feminis, attamen licere amplexus, & oscula in signum amoris. Relatus *l.* 3. *p.* 1. *n.* 887. sequens *Sanch. & Bon.* dicit, licere illis tactus pudicos in partibus honestis, si tantum intendant delectationem sensitivam, non autem, si veneream. Navar. Sanch. *l.* 9. *d.* 46. *n.* 47. Gob. *tr.* 10. *n.* 670. Spor. *in Theol. mor. par.* 1. *tr.* 1. *c.* 6. *n.* 41. dicunt, oscula, amplexus, & tactus non nimium ex objecto impudicos, & notabiliter non moventes ad libidinem licere illis, ac cohonestari per sponsalia, maxime si fiant ad bonum finem, nempe ad conciliandum, vel contestandum amorem, etiamsi præter intentionem, & secluso periculo consensus aut pollutionis, sequeretur commotio sensibilis, quia habent jus remotum ad copulam: ergo etiam ad illos actus, qui sunt remota dispositio ad copulam. Addunt aliqui apud Mendo *diss.* 5. *n.* 115. quod etiam tenet Gob. *n.* 671. in eo casu, quo sponsi essent habendi pro nimium austeris, & inurbanis, nisi darent oscula, & amplexus, non fore mortale, quamvis ex tali actu prævidèrent orituram pollutionem, dummodo illa non intendatur, & absit periculum consensus, quia tum sufficiens causa est illa ponendi, quod autem ex illis sequatur pollutio, putant esse per accidens. Econtra Suar. *de peccat. d.* 5. *f.* 5. *n.* 12. Less. Henr. Comit. Hurr. & alii cum Mendo probabilius dicunt, ista non aliter licere sponsis, quam aliis omnino solutis, ideo enim non licent solutis, quia illis non licet copula: atqui etiam sponsis non licet copula: ergo nec tactus, oscula, amplexus. Nec refert, quod inituri sint Matrimonium, tum, quia etiam alii soluti inire possunt, & forte volunt, tum maxime, quia Matrimonium necdum est, quod solum cohonestat talia in conjugibus, eo quod his licita sit copula, sicuti enim ex eo, quod aliquis cras futurus sit Judex, non ideo ipsi licitum est hodie obire munus Judicis, ita & hic, & consequenter, sicuti solutis quandoque licent oscula non impudica, v. g. propter morem patriæ, ita & sponsis licebunt in signum mutuæ benevolentiæ. Quod autem *Busemb.* dicit, licere illa sponsis, si tantum intendant delectationem sensitivam, non videtur practice probabile, uti dixi *l.* 3. *p.* 1. *n.* 895. & *l.* 5. *n.* 106. quia ordinarie semper aderit certum periculum consentiendi in delectationem veneream, quæ simul erit conjuncta.

§. 2. Licitum esse sponso delectari de copula in Matrimonio habenda, docuerunt multi apud Moyam *tr.* 3. *disp.* 3. *num.* 68. Item dixerunt aliqui de delectatione sub conditione, si adesset Matrimonium, ut refert Moya *n.* 69. Præterea Sanchez *d.* 47. Dian. *p.* 3. *tr.* 5. R. 2. Gob. *n.* 674. Spor. docent, licitum esse sponsis consensum in ipsam copulam ut futuram: talis enim consensus saltem implicitus videtur includi in ipso contractu Matrimonii, unde etiam licitum esse dicunt desiderium illius, item gaudium & delectationem rationalem de futura copula, ejusque delectatione capienda, cum enim ex ipsis sponsalibus contractis talis copula, & delectatio aliquando futura sit licita, voluntas videtur sequi intellectum repræsentantem eam ut futuram licitam, & hoc nihil est aliud, inquiunt, quam gaudere, & delectari de spe boni futuri, quæ spes præsens est, & licita. Econtra Suar. supra, Castr. Ovied. *de peccat. contr.* 4. *n.* 50. Dicast. Moya *a nu.* 88. Averf. *qu.* 21. *f.* 8. §. *ult.* & *alii*, melius contradicunt, quia licet intendant delectationem tantum spiritualem, aderit periculum, vel consensus in delectationem veneream præsentem, vel desiderii pro præsenti, vel pollutionis, quæ omnia in sponsis sunt peccata mortalia. Deinde, non est in potestate nostra sistere in delectatione rationali, sed naturaliter simul oritur delectatio sensitiva, aliæque commotiones pravæ, uti constat ex dictis *l.* 3. *p.* 1. *n.* 910. in his autem facillime consentiet voluntas. Præterea, qui delectatur de copula ut futura, ferme necessario delectabitur de objecto turpi nunc illicito, & nunc intentionaliter præsente, ut recte notant Carden. & Less. *in auct. v. Luxuria*: ergo, cum secundum dicta *in l.* 3. *p.* 1. *n.* 892. delectatio etiam mere spiritualis in objecto venereo, licet præscindatur a commotione spirituum genitalium, semper sit mortale in homine soluto, talis delectatio, vel desiderium copulæ, ut futuræ, in praxi non licebit sponso. *Nec refert*, quod objectum talis delectationis vel desiderii videatur esse licitum, cum sit copula in Matrimonio, *nam* est licitum conjugato, sed illicitum non conjugato, ut dixi *l.* 3. *p.* 2. *n.* 1025. Deinde quamvis objiceretur copula licita, adhuc manet, quod delectatio in illa sit inchoatio copulæ, quæ hic simul est cum commotione spirituum genitalium, & est illicita sponso. Et hinc etiam colligitur, cur forte delectatio simplex comestionis carnium in die jejunii non pugnet cum temperantia, ut tenent auctores aliqui relati *l.* 5. *n.* 81. econtra delectatio sponsi in copula futura pugnat cum castitate, nam disparitatem dant illi auctores, quod talis delectatio comestionis carnium non causet affectum oppositum temperantiæ, quæ adhuc potest continere appetitum intra fines suæ honestatis; oppositum autem est in nostro casu, & ideo ibidem *n.* 90. dixi, quamvis ex parte objecti alicujus nulla esset malitia, attamen delectationem ex parte sui posse habere malitiam, sic enim solutus peccat mortaliter, si morose delectetur de copula, quam licite habent duo conjuges, quamvis copula illa conjugum sit objectum in se omnino licitum.

Objic. Sponsus licite desiderat Matrimonium, & licite delectatur illo tanquam objecto honesto: ergo etiam licite desiderat, & delectatur in copula, quæ est finis, & usus licitus Matrimonii. Resp. Idem argumentum valet de omni etiam soluto non sponso, itaque n. conf. nam desiderando Matrimonium, & se delectando in ejus honestate, etiam desiderat, & se delectat in statu, in quo licita erit copula, jam tamen illicitum est ipsi desiderium vel delectatio immediate de illa copula, cum hæc sit objectum jam ipsi illicitum.

Inst. Saltem sponsus volens Matrimonium, potest etiam efficaciter velle copulam suo tempore futuram, dummodo jam non delectetur in ea: certum enim videtur posse aliquem efficaciter velle aliquod objectum, quamvis in eo non delectetur, reus enim agnoscens se juste condemnatum, potest efficaciter velle patibulum, quamvis in eo non delectetur. R. Hoc speculative tantum dici in materia luxuriæ, nam moraliter impossibile est, quin simul delectetur in copula intentionaliter præsente; sed casu dato, adhuc dico illicite nunc velle eam immediate in se, quia est objectum jam ipsi turpe & illicitum,

non aliter, ac cuicumque alteri homini soluto, non item patibulum, supposita condemnatione justa.

353 §. 3. Quamvis sustineretur, quod delectatio rationalis, vel desiderium rationale copulæ, ut futuræ, licita esset sponsis tamen id sustineri non posset de delectatione vel desiderio appetitus sensitivi, & disparitatem dat Sanch. *in Dec. l.* 1. *c.* 2. *a n.* 33. quia quamvis utraque sit de eodem objecto, tamen delectatio voluntatis sequitur cognitionem intellectus, delectatio appetitus sensitivi sequitur imaginationem phantasiæ, jam vero intellectus videtur posse illam copulam proponere nunc sub conditione licitam, v. g. si esset conjux, si esset status Matrimonii: ergo voluntas videtur per desiderium, vel per delectationem simpliciter tendere in eam, ut propositam sub tali conditione, per quam separatur ab omni malitia: econtra phantasia non potest apponere ullam conditionem, tum, quia in omni conditionali est quædam illatio, v. g. *si est homo, est animal*, nam æquivalet huic, *est homo, ergo est animal*, hoc autem non convenit phantasiæ, tum etiam, quia in ejusmodi conditionalibus est præcisio unius rationis ab alia, si enim quis appetat copulam cum aliqua si esset sua uxor, hoc ipso, quod non sit uxor, & sit appetitus copulæ, debet ratio copulæ præscindi a ratione malitiæ, hoc autem non convenit phantasiæ: ergo delectatio appetitus sensitivi non potest ferri in copulam sub conditione aliqua licita: ergo hoc ipso, quod nunc adsit delectatio appetitus sensitivi, sic fertur in copulam absolute, quæ nunc est illicita.

Objic. Ergo etiam peccabit, qui delectationem appetitus sensitivi habet in his objectis, v. g. si laicus imaginetur se Sacerdotem esse, & audire confessiones, si privatus imaginetur se esse Judicem, & aliquem juste condemnare ad mortem, &c. deficiente enim conditione sacerdotii, & potestatis publicæ hæc objecta sunt mala. R. neg. seq. quia aliqua sunt, quæ specialem habent turpitudinem, si appetitus per delectationem sensitivam in ea feratur, talia sunt copula, vindicta, fraus, & similia, sive est illicitum delectari de his per appetitum sensitivum, quando conditio non subest: econtra alia sunt, quæ secundum se non important turpitudinem, sed potius sonant bonum, & de his etiam sensitive delectari, quamvis non subsit conditio, non censetur malum, tale quid est audire confessiones, esse Judicem, &c. ratio a priori est quia pro his objicitur aliqua ratio communis abstrahens a licito, & illicito, & in aliis non item.

354 §. 4. Etiam in sententia eorum, qui dicunt sponsis licita esse aliqua, quæ non licent solutis, tenendum est ea non esse licita sponsis inter se consanguineis, aut aliter impeditis, uti nec illis, qui sub aliqua conditione iniverunt sponsalia, quia dispensatione non obtenta, aut conditione non impleta, necdum sunt absolute, & simpliciter sponsalia: ergo necdum est hoc, per quod auctores illi dicunt talia cohonestari, Sanch. *l.* 5. *d.* 5. *num.* 38. & 40. Aversf. supra, Gob. *n.* 672. Spor. *n.* 180. & 262.

355 §. 5. Si sponsus vel sponsa peccet contra fidem in sponsalibus datam, dixi *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1058. probabile esse, quod non ideo contrahatur species malitiæ contra justitiam, & hoc etjam absolute tenent Aversa *q.* 8. *s.* 14. Mastr. *nu.* 73. Krim. *num.* 184. Oppositum tamen dixi etiam esse probabile, quod cum multis tenet Kugler *p.* 2. *n.* 24. quamvis in rigore non sit adulterium, cum non sit violatio tori sui vel alieni. Addidi *num.* 1075. probabilius videri, quod accedat species incestus, si sponsus cognoscat sororem suæ sponsæ. An autem peccet sponsus, si cum sponsa in peccato mortali constituta contrahat Matrimonium, dixi *l.* 6. *p.* 1. *n.* 147.

D U B I U M III.

356 *Quomodo dissolvantur sponsalia?*

RESP. I. Dissolvuntur sequentibus casibus, I. Per Matrimonium validum cum alia initum, Bon. *q.* 1. *p.* 7.

II. Per mutuum consensum, sicut quivis contractus, Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 8.

III. Si superveniat impedimentum dirimens Matrimonium, Bon. *p.* 8. *n.* 5.

IV. Per atrox crimen alterius sponsi, solvuntur ex parte innocentis, quale censetur.

1. Fornicatio, sive spiritualis, ut hæresis, sive corporalis, tam sponsi, quam sponsæ post sponsalia, & sponsæ etiam ante illa, sed a sponso ignorata, licet per vim facta, Bonac. *p.* 8. Imo si sponsa permittat se tangi impudice ab alio per oscula, & amplexus, potest sponsus resilire a sponsalibus, sed non vice versa, quia etsi sponsus id faciat, non est dedecus sponsæ, nec mutatio alicujus momenti, Reg. Sanch. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 283. Limitant autem Kon. & Laym. nisi talia oscula, & tactus sint ita frequentes, ut indicent valde propenium sponsi animum in alteram, ut merito timeri possit, ne sponsæ non sit fidem servaturus. Si autem uterque sponsus fornicetur post sponsalia, neutrum posse resilire, docent *Palaus, & Bonac.* contra *Kon. Reginald. Sanch. Laym. & Pont.* qui soli viro id eo casu permittunt, eo quod delicta sint imparia, & longe gravius damnum immineat ipsi propter incertitudinem prolis, Dian. R. 284.

2. Furtum grave, homicidium, &c. vel simile, quod grave damnum, vel infamiam pariat, Bon. *p.* 8. *n.* 12.

V. Si notabilis mutatio accidat, vel detegatur, quæ si a principio cognita fuisset, a sponsalibus deterruisset, qualis esset, v. g.

1. Inimicitia, vel odium grave inter sponsos. Quo refertur morum asperitas, vel sævitia post sponsalia primum cognita, item justus timor, ne ex Matrimonio scandala, & gravia odia nascantur inter parentes, vel consanguineos. Laym. *cap.* 1. *n.* 78. Bon. *n.* 8. *&c.*

2. Si alteruter incidat in lepram, paralysim, morbum galicum, &c. si graviter mutiletur, ut amissione oculi, nasi, vel aliter graviter deformetur, præsertim si sponsa, vel sponsus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium ad sustentationem familiæ necessarium, Dian. R. 85. ex Sanch. *l.* 1. *de Matr. d.* 57. Kon. *d.* 23. *n.* 38. Laym. Bon. *ll. cc.* Non tamen tenetur sponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minus quidem appetibiles, non tamen perniciosas, præsertim si aliquam infamiam habeant adjunctam (v. g. si sponsa vi, vel sponte fuisset corrupta) dummodo tamen contrarium positive verbo, factove non simulet, potestque interrogatus licite dissimulare, & contrahere Matrimonium. Si vero defectus sint perniciosi, v. g. morbus contagiosus, gravis infamia, sive personalis, sive generis, aut familiæ, non licet (etiamsi post sponsalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, nisi similes defectus ipse patiatur, Kon. Pon. Dian. R. 287. Ubi ex Kon. & Sanch. contra Pont. Nav. &c. infert, sponsam post sponsalia corruptam posse sponsum, defectus istius occulti ignarum, cogere ad standum sponsalibus, & contrahendum Matrimonium.

3. Si magna alterius debita detegantur, vel grave sit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus incipiat vagari cum incommodo sponsæ, Bon. *l. c.* Quod si autem, defectu sponsæ detecto, dubitet sponsus, an si eum ab initio cognovisset, contracturus fuisset tum si defectus ille censeatur gravis ac notabilis, præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire, Sanch. Bon. Tancred. *t.* 1. *l.* 1. *d.* 65. secus, si defectus sit levis, Bard. *l.* 6. *c.* 11. *p.* 7.

VI. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longinquam, quia censetur renuntiare suo juri, Laym. *l. c.* Bon. *p.* 6.

VII. Si sint inita cum conditione certo tempore contrahendi Matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quo minus sit contractum, Laym. *n.* 16.

VIII. Solvuntur, licet sint jurata, per susceptionem Ordinis sacri, vel ingressum alterius in Religionem, aut votum eam ingrediendi, Laym. *l. c.* Bon. *p.* 5. Nec obstat, si hic postea ad sæculum redeat, ut docet Sanch. *l.* 1. *d.* 24. licet Præpositus, Fill. & alii putent talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, uti etiam ad damna resarcienda sponsæ si quæ passa esset. Unde non posset ingredi Religionem, si sponsam deflorasset, nec aliter quam per Matrimonium posset resarcire damnum. V. Dian. R. 207. Bon. *l. c.*

IX. Probabile est solvi etiam per votum simplex castitatis, ut docent *Suar. Azor.* & alii, cum hoc sit de meliori bono. Etsi contrarium doceant *Fill. Sanch. Kon. & alii*, eo quod Deus non acceptet promissionem rei alteri promissæ, & in alterius præjudicium. Unde etiam in foro externo talis solet compelli, ut vel fidem servet, vel intret Religionem. Interim post tale votum alteri parti datur jus sponsalia solvendi, eo quod vovens resilierit, & censeatur juri suo renuntiasse. V. Bon. *p.* 6. *n.* 13.

X. Per Matrimonium validum dissolvitur saltem quoad eum, qui non contraxit Matrimonium: quoad eum vero, qui contraxit, non extingui obligationem, si alter expectet, sed suspendi, & Matrimonio isto soluto teneri ad implenda sponsalia priora, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omnino dissolvi. V. Dian. R. 209.

XI. Si sponso nova superveniat hæreditas, itaut illi sponsa jam sit inæqualis, non habet ideo jus resiliendi, quia non est deceptus in conditione sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi hæreditas nova superveniat, Sanch. Kon. Regin. Dian. R. 286.

Resp. II. In supradictis causis, quando manifestæ sunt, non requiritur auctoritas Judicis ad dissolvenda sponsalia, alioquin requiritur. Quod si sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognoverit sponsam, censetur tacite suo juri renuntiasse, & sponsalia ratificasse. Laym. *n.* 23.

A D D E N D A.

QUæst. 23. *Quid præterea sit notandum circa dissolutionem ex mutuo consensu?* R. §. 1. Certum videtur contra paucos apud Aversf. *q.* 8. *s.* 11. sponsalia puberum posse dissolvi mutuo consensu, quia, per se loquendo, *omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, Leg. 1. De reg. Jur. & idem dicitur Cap. 2. De sponf. singuli enim possunt cedere juri suo. Quod tenet, etiamsi adjectum esset juramentum, aut votum etiam principaliter in honorem Dei, ut, si aliquis ex pietate jurasset ducere hanc pauperem puellam, ne innupta veniret in pericula animæ, sicut enim in sponsalibus semper imbibitur illa conditio, *nisi ab illo, cui spondeo, remissa fuerit obligatio*, ita & in juramento vel voto illis adjecto. Deinde mutuo consensu tol- 357

su tollitur obligatio contracta in gratiam alterius, quæ obligatio est materia juramenti, sublata autem materia juramenti tollitur juramentum; præterea Deus non acceptat, nisi in gratiam sponsæ: ergo si sponsa remittat, absolvitur sponsus, Castr. *d.* 1. *p.* 17. *n.* 4. Dian. *p.* 9. *tr.* 7. R. *ult.* Aversf. §. 5. Gob. *tr.* 10. *n.* 251. Spor. *n.* 196. Krim. *n.* 229. contra alios. *Nec obstat* 1. quod *n.* 107. dixerim cum, qui sponsalia ex metu levi inita, juravit, ex religione teneri observare, donec juramentum dispensetur vel relaxetur: *nam* juramenta sponsalium imbibunt conditionem, si sponsus vel sponsa non remittat, quod in hoc casu non fit, qui enim metu coegit, non remittit, sed pergit urgere, uti supponitur. *Nec obstat* 2. quod *n.* 114. dixerim, sponsalia impuberum jurata obligare, quamvis pars altera remitteret, *nam* Jus disposuit, ut remittere non possit, secundum dicta *n.* 113.

158 §. 2. Sponsi, qui sine rationabili causa etiam mutuo consensu dissolvunt sponsalia, præsertim jurata, videntur peccare venialiter, est enim levitas sine causa resilire a fide data, Gob. *n.* 256.

159 §. 3. Si unus absque justa causa petat relaxationem sponsalium, potest alter exigere aliquod munus, seu pecuniam in compensationem: si autem ille petat cum justa causa, alter nihil potest exigere, quia ille jus habet ad dissolvendum, nec æquum est, ut emat rem suam, Gob. *n.* 265.

160 §. 4. Si alteruter non libere consentiat, sed fraude, metu, vel aliter injuste inductus dissolvat sponsalia, dissolutio est invalida, quia hæc remissio est quædam species donationis, quæ debet esse liberalis, & libera, Aversf. Spor. supra, Gob. *n.* 258. Et ex dictis resolvitur sequens casus.

Titius contraxit sponsalia cum Caja, sed videns sibi affulgere spem connubii cum Sempronia ditiore, abstinuit quidem a sponsalibus cum Sempronia contrahendis, attamen non excurrit, ut solebat, ad Cajam, sed mensibus fere decem ab ejus consortio abstinuit, scriptis quandoque ad eam litteris hinc inde querulis, captans saltem indirecte hac ratione occasionem dissolvendi sponsalia cum Caja, quæ etiam inaudiens, quod cum Sempronia familiarius ageret, arrham, ei remittit, liberumque relinquit facere, quod velit, exprobrata durius ei sua infidelitate, desuperque conscientiam gravans. *Quæritur*, an Titius peccarit, & sponsalibus sic dissolutis tuto possit inire nova cum Sempronia. Resp. 1. Titius, per se loquendo, peccavit mortaliter, quia egit contra jus magni momenti Cajæ acquisitum per contractum, cujus obligationem, si liceret etiam indirecte ita tollere, vix ulla sponsalia possent manere firma. Nec causa resiliendi sufficiens videtur esse præcise sponsa melior, cum per hoc status primæ non immutetur, neque notabiliter varientur circumstantiæ priorum sponsalium: suppono autem, quod & cum Caja juxta statum suum commode vivere possit, quamvis forte minus commode. 2. Caja dicens, se onerare conscientiam Titii videtur significare, quod non cedat juri, sed tantum nolit convenire in foro externo, unde Titius manet obligatus, nisi Caja ob hanc forte offensam libere remittat jus suum, & debet de hoc se certiorare Titius, cum jus Cajæ sit in possessione. 3. Caja acquisivit jus ad arrham, quia Titius sine culpa Cajæ resiliit, & sine causa, unde si Caja ideo reddidit, quia putabat se teneri reddere, erravit, & noluit reddere, si non tenebatur: ergo cum non teneretur, noluit a se abdicare, unde Titius tenetur ipsi reddere; sicuti si solvissem pecunias putans me debere, cum non deberem, non exui me dominio, sed alter teneretur mihi restituere. Potuit tamen Caja absolute velle reddere, v. g. ut se generosam ostenderet, nolens aliquid ab illo habere, de qua mente Cajæ tenetur se iterum certiorare Titius, cum jus Cajæ sit in possessione.

161 *Q.* 24. *Quid attendum sit circa dissolutionem ob crimen?* R. §. 1. *Armill.* & alii dicunt, sponsalia non rumpi per illatam sponsæ a tertio vim, seu stuprum, quia si essent conjuges, non ideo separarentur toro, nec per hoc violata est fides, nec ideo præsumi potest periculum ejus violandæ. Opposita sententia, quam communiter tenent Theologi, & Juristæ cum Sanch. *l.* 1. *d.* 55. *n.* 7. Aversf. *q.* 8. *s.* 14. Mastr. *n.* 84. Krim. *n.* 309. Kugler. *p.* 3. *n.* 83. est probabilior, & colligitur ex cap. *Raptor.* 27. *q.* 2. Ratio autem est, quia sponsa per hoc est reddita notabiliter vilior, tum maxime, quia sponsus exponeretur periculo alendæ prolis, quod subire non tenetur. Quæ rationes non tenent, si sponsus metu gravi cogeretur fornicari: hinc communis cum Sanch. *num.* 8. tenet, non ideo posse resilire sponsam. Si tamen hæc propterea horrorem haberet ab hoc sponso, Krim. *n.* 310. dicit non esse cogendam ducere.

162 §. 2. Si uterque post sponsalia fornicetur, quid Auctores dicant, refert Busemb. supra, & plures pro singulis sententiis adducit Aversf. §. *Porro*. Ratio autem eorum, qui dicunt cum *Bonac.* neutrum posse resilire, est, quia delictum unius compensatur per delictum alterius. *Nec refert*, quod delictum sponsæ censeatur gravius, *nam* adulterium uxoris etiam censetur gravius, & tamen, si tam vir quam uxor adulterarint, delicta se compensant, & non fit divortium. Ratio eorum, qui dicunt, solum sponsum posse resilire, est, quia in sponsa est hoc fœdius, quæ fit notabiliter vilior, & quia fit incertum, cujus sit futura proles, Castr. *d.* 1. *p.* 21. Aversf. Krim. *n.* 312. Kugler. *p.* 3. *n.* 89. probabilius dicunt utrumque posse resilire, quia uterque violat fidem: ergo uterque dat alteri jus resiliendi. Et sponsum posse rejicere sponsam fornicariam, non obstante vinculo juramenti deciditur Cap. *Quemadmodum* 25. de jurejurando.

§. 3. Si adsit sola præsumptio commissæ fornicationis, uti si sponsa frequentaret domum illius, cum quo scitur peccasse ante sponsalia, Menoch. apud Gob. *n.* 329. putat hoc sufficere ad dissolvenda sponsalia, sed oppositum est probabilius; nam præsumptio illa fieri non debet, quia delicta non præsumuntur: ergo sponsalia manent in possessione. Poterit tamen suspendi Matrimonium, donec facta sit inquisitio, &, quantum fieri potest, sit comperta veritas. 163

§. 4. Si sponsus rescιat sponsam admittere ab alio tactus, vel oscula impudica, secundum *Pontium* potest resilire, id tamen negat licere sponsæ, si sponsus ista faciat: limitat *Laym.* nisi ejusmodi actus essent frequentes, sed *Castrop.* & *Krim.* dicunt similiter licere sponsæ, quia hi actus denotant levem animum sponsi cum periculo minoris etiam post contractum Matrimonium amoris erga sponsam. 164

§. 5. Si unus sponsorum incidat in hæresim, est sufficiens causa resiliendi (imo ordinarie obligatio) si enim sufficiat superveniens deformitas corporis, multo magis animæ, præsertim cum ordinarie habiturus sit periculum perversionis in se vel in prolibus, Krim. *n.* 314. 165

§. 6. Solus ille, qui injuriam passus est, potest resilire, non autem alter, Aversf. *s.* 4. & 14. Krim. 308. & colligitur ex dictis *l.* 2. *p.* 2. *n.* 641. *Nec obstat*, quod sponsalia non possint claudicare, sed vel debeat esse ex utraque, vel ex neutra parte obligatio: *nam* hoc dato, saltem ille, qui injuriam fecit, tenetur ex sua simplici promissione ab altero acceptata. 166

Q. 25. *Quid notandum sit circa varias mutationes, quæ forte superveniunt?* R. §. 1. Quamvis in aliis contractibus onerosis non admittatur ea regula, quod licitum sit resilire, si superveniat notabilis difficultas, vel causa, quæ si initio prævisa fuisset, contractus non fuisset factus, uti constat ex dictis *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 620. tamen hæc regula ordinarie valet in sponsalibus, quia promissio Matrimonii, quod inducit vinculum indissolubile, requirit majorem libertatem, neque intentio spondentis censetur se extendisse ad casum ita difficilem, Navar. Henr. Sanch. Castr. *d.* 1. *p.* 28. *n.* 6. Aversf. *q.* 8. *sect.* 14. Gob. *tr.* 10. *n.* 310. Spor. *n.* 215. Notandum tamen est, quod sponsalia communiter non fiant, proprie loquendo, sub hac, vel simili conditione, *si non oriatur mutatio*, nec proprie loquendo imbibunt talem conditionem, sed sunt absoluta, & ab initio valida, ideoque afferunt publicam honestatem, & etiam tribuunt uni jus alterum obligandi cum potestate remittendi eam obligationem, quod non facerent, si ab initio non essent absoluta, & valida; nihilominus semper reservatur facultas illa rescindendi, si aliquid interveniat, vel innotescat, quod communiter habetur pro justa causa dissolutionis: hinc, quando post contracta sponsalia inconveniens aliquod notabile, quod a principio existens impediret ea contrahi, supervenit, præbet justam dissolvendi causam, quia rebus notabiliter mutatis promissio non obligat, etiamsi esset jurata, Cap. *Quemadmodum* 25. De jurejurando, Sanch. *l.* 1. *dist.* 62. *a nu.* 3. Aversf. §. *Tertio*, juramentum enim includit exceptiones, quas includit contractus, cui adjicitur, secundum dicta *n.* 157. 167

§. 2. Si dubium sit, an mutatio sit talis, ut, si prævisa fuisset, impedivisset sponsalia, interrogari debet ille, qui resilire vult, an, si eo tempore hoc ipsi dictum fuisset, noluisset contrahere: affirmanti autem vel neganti, maxime si addat juramentum, credi debet, Sanch. *d.* 26. *nu.* 9. Fill. Laym. Gob. *a n.* 299. Spor. *n.* 215. Unde, si nihilominus contraxisset, nunc non potest dissolvere post cognitam illam causam, quia quod non dedit causam contractui, nullam facit mutationem respectu consensus, qui ad illam causam non attendebat, Mol. Sanch. *d.* 65. *n.* 2. Castrop. *p.* 29. *n.* 2. Tamb. *tr.* 4. *c.* 5. §. 9. Si autem nunc ipsemet dubitas, an contracturus fuisses, necne, Leand. apud Tamb. *nu.* 3. dicit, si defectus sit gravis, præsumi non fuisse contracturus, secus, si levis tantum. 168

§. 3. Inimicitiæ ortæ inter parentes sponsorum, sunt causa sufficiens dissolvendi, Gob. *n.* 337. Spor. *n.* 216. Si inter sponsos ipsos sint ortæ, qui fuit causa, tenetur prius adhibere media ordinaria ad pacem reducendam, alioquin esset injusta causa dissolutionis. *Sporer*. Similiter si sit certum periculum, & prudens timor, ne parentes sponsorum propter Matrimonium fiant inimici, est causa sufficiens dissolvendi, Sanch. *d.* 14. *n.* 3. Tamb. Busemb. Spor. supra. Monent tamen sæpe apprehendi tales timores, ubi non sunt, inito enim Matrimonio sæpe statim cessant omnia. Et recte notant Perez, & Gob. *n.* 130. quando non est certum, sed tantum probabile periculum gravium malorum, aut damna, quæ timentur, non sunt manifeste gravia, manere vim sponsalium, quæ in possessione sunt. 169

§. 4. Vehemens suspicio morbi gravis, & incurabilis, item prudens metus exhæredationis, secundum Pontium, Tamb. Spor. *a n.* 217. sunt causa sufficiens dissolvendi, quia nemo tenetur se immittere in grave onus morbi, vel paupertatis: sed probabilius videtur oppositum, quia, si non sit causa manifeste justa, sponsalia manent in possessione: ergo saltem expectandum, donec metus ille depellatur. 170

§. 5. Putant Sanch. Pont. Spor. *n.* 271. quod fœtens halitus sit sufficiens causa dissolvendi sponsalia, quia valde onerosum est illum 171

illum debere perpetuo tolerare. Docent iidem cum Castr. Ill. Kugl. *p.* 3. *n.* 101. contra Covar. Lop. Gutt. etiam sufficientem causam esse, si sponsa e pulcherrima fiat notabiliter deformis, quia in materia Matrimonii multum æstimatur pulchritudo: hinc *Kon.* putat etiam sponsam posse resilire, si sponsus fiat horribiliter deformis. Addit Gob. *nu.* 305. causam sufficientem esse, si sponsus, qui laborare deberet, comperiatur habere herniam, sed in his aliisque similibus attendi debent circumstantiæ, an non quamvis hæc fuissent ab initio, illis non obstantibus, fuisset contracturus, uti ante dictum est.

172 §. 6. Si uterque sponsus in æqualem paupertatem incidat, docent Bon. Tamb. Spor. *n.* 218. utrumque posse resilire, quia est notabilis mutatio, nec dari potest compensatio paupertatis unius cum paupertate alterius, cum neutra aliquid afferat. Econtra *Reb. Pont.* & alii dicunt tenere sponsalia, quia manent, ut fuerunt, omnia æqualia: utraque sententia est probabilis, prima tamen videtur probabilior, quia merito posset alteruter sponsorum jam nolle Matrimonium, cujus onera ob paupertatem præsentem sustineri non possent; si tamen alteruter adhuc vellet Matrimonium cum simili persona, teneretur priorem ducere, Aversf. §. *Quarto*.

173 §. 7. Plerique cum Busemb. Krim. *n.* 313. Kugler. *p.* 3. *n.* 107. dicunt, si unus repente fiat multo ditior, vel honoratior, non ideo posse resilire, quia alter per hoc non est factus deterior, sed mansit qualis erat, & ideo etiam non potest resilire sponsus, etiamsi offeratur ipsi alia ditior. Econtra Amic. Hurt. Ill. & alii apud Gob. *n.* 340. dicunt priorem posse resilire, quia mutatio illa in ipso facta causat inæqualitatem, qualis si fuisset initio, utique non contraxisset. Perez *d.* 9. *sect.* 11. distinguit, putatque resilire posse, si iniens sponsalia habuit reflexionem ad æqualitatem opum, vel honorum, econtra si sine reflexione ad ista propter aliam causam contraxerit, quæ etiam nunc maneat, dicit non posse resilire, Tamb. §. 8. *n.* 15. & Gob. supra nolunt judicium suum ferre de his sententiis. Leand. apud *Tamb.* simpliciter dicit utramque esse probabilem, Spor. *n.* 218. sapienter ait, consulendum esse alteri, ut non multum repugnet dissolutioni ob pericula dissensionum in Matrimonio, sic quasi coacto, ideoque potius petat aliquid in compensationem.

174 §. 8. Si unus sponsorum incipiat, & etiam invitus pergat ita abhorrere ab altero, ut serio, & ex judicio conscientiæ dicat, se malle quidlibet pati, quam inire illud Matrimonium, Gob. *n.* 337. dicit esse causam sufficientem dissolvendi sponsalia, quia ex tali Matrimonio sequerentur discordiæ; sed magna hic cautela est opus, ne detur cuivis occasio tale quid apprehendendi vel confingendi, & inquirendum initia, & causas talis aversionis; potest enim esse ab inanibus phantasiis, quæ inito Matrimonio statim dissipabuntur, uti experientia sæpe docuit. Quod si essent ex quodam vilipendio sponsæ, quæ admisisset copulam cum sponso, certum est ejusmodi aversionem sponsi non sufficere ad dissolvenda sponsalia.

175 §. 9. Si sponsa, quæ a sponso non putabatur esse pauper, dotem non afferat, quamvis de hoc non sit facta mentio, erit causa sufficiens dissolvendi sponsalia, quia in omni actione nuptiali includitur promissio dotis, nisi sponsa sciatur esse pauper: receptum enim est, mulierem nubentem omnia bona sua in dotem promittere, quamvis non exprimat, Castr. *p.* 28. *nu.* 3. Gob. *n.* 239. Krim. *n.* 318. contra Maschard. Barb. & alios.

176 §. 10. Si omnibus consideratis causa dissolvendi sponsalia maneat dubia, accedere debet judicium, & declaratio Superioris Ecclesiastici, Sanch. *d.* 69. De cetero, pro foro conscientiæ sufficit moralis certitudo, ut dissolvantur etiam propria auctoritate, Sanch. *d.* 63. Castr. Hurt. Tamb. *c.* 5. §. 9. *n.* 7. & 8.

177 *Q.* 26. *Quid notandum sit circa causas, vel defectus ignoratos?* R. §. 1. Causa vel defectus, qui, si fuisset cognitus, impedivisset sponsalia, quamvis antecesserit, si fuit ignoratus, & postea innotescat, adhuc dat jus ea dissolvendi, quia paria censentur non esse & non apparere, *L. D. Lege ff. de contrab. empt.* & ideo etiam paria sunt, aliquid supervenire, & præcedere ignoranter, res enim dicitur fieri, quando primum innotescit, Sanch. *l.* 1. *d.* 63. *n.* 2. Less. *l.* 2. *c.* 42. *dub.* 9. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. Mastr. *n.* 86. probatque Sanch. *n.* 7. hoc valete, quamvis adjectum sit juramentum, nam secundum ante dicta, consensus datur cum implicito, quasi pacto, si mutatio non superveniet, Gob. *n.* 205. Spor. *n.* 216. notatque Sanch. *d.* 67. non esse opus petere dispensationem, vel relaxationem ejusmodi juramenti, quia non impleta hac quasi exceptione non obligat. Et in omnibus consentiunt plures cum Aversf. *q.* 8. *s.* 15.

178 §. 2. Si sponsus post sponsalia prius intelligat sponsam fore ineptam generationi, voluit autem talem, quæ esset apta, resilire potest, quia defectus notabilis est defectus Gob. *n.* 3. 34. Porro Aristoteles putat ineptam esse si sit 50. annorum, Albertus M. si sit 45. sed attendenda est complexio, & naturalis vigor.

179 §. 3. Si prius postea innotescat, quod non habeat insignia nobilitatis, quæ habere eam putavit, etiam est notabilis defectus, præsertim in Germania ratione prolium ad certos canonicatus vel comitia admittendarum, ideoque poterit resilire, Gob. *n.* 345.

180 §. 4. Si postea innotescat, quod sponsus ante sponsalia fit fornicatus, *Navar.* putat sponsam posse resilire, ut sponsus potest resilire, si innotescat sponsam tum esse fornicatam, uti habet communis cum Mastr. *n.* 84. sed oppositum probabilius tenent Sanch. Castrop. Aversf. *q.* 8. *s.* 15. Mastr. quia vitium illud est minoris æstimationis in sponso, econtra reddit sponsam longe viliorem. Si tamen sponsus ex fornicatione haberet prolem, sponsa posset resilire, tum quia Matrimonium per hoc redditur notabiliter difficilius propter obligationem alendæ illius prolis, tum quia hoc communiter dat causam discordiarum, Kon. Castrop. Krim. *n.* 312.

Objic. Cap. *Quemadmodum*, De jurejurando sic habetur: *Si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei opponere fornicationem præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem.* R. Textus loquitur de fornicatione præcedente, & cognita ante sponsalia, uti Gloss. & DD. ibi notant.

§. 5. Est obligatio manifestandi talem defectum, propter quem Matrimonium alteri parti futurum esset notabiliter difficilius, alioquin fit illi injuria, dum imponitur onus, in quod non consentit, Gob. *n.* 367. Spor. *n.* 219. merito addens cum Gob. *n.* 474. talem defectum in sponsa esse, si sit imprægnata ab alio, ut dicetur *n.* 183. 181

§. 6. Si unus sponsorum laboret vitio occulto non afferente speciale incommodum, quod tamen, si resciretur, daret justam causam dissolvendi sponsalia, uti si sponsa ante, vel alteruter post sponsalia fornicatus sit, ordinarie potest tacere, sponsalia contrahere, vel post contracta alterum cogere ad Matrimonium: quia, quamvis alter posset ob ejusmodi defectum, aut in pœnam fractæ fidei ei non servare fidem, tamen talem pœnam non tenetur in se exequi, ut praxis probat, nec Confessarii ad hoc obligant, essetque nimis durum obligare ad ita se diffamandum, vel abstinendum a Matrimonio, Sanch. *l.* 1. *q.* 68. *n.* 8. Dicast. Perez, Aversf. *s.* 19. Burgh. *cent.* 2. *cas.* 20. contra Sotum. Et similiter dicam *n.* 372. adulterum posse tacere, & pergere petere debitum, quamdiu enim ignoratur talis defectus, injuste negaretur Matrimonium, vel debitum: ergo cum alter non teneatur se manifestare, non peccat petendo hoc, de quo conventum est. *Nec obstat*, quod ementi fiat injuria, si reticeatur vitium mercis, quo cognito non fieret emptio: *nam* ex dictis *l.* 3. *p.* 1. *n.* 927. & *a n.* 948. constat, non esse opus tale vitium manifestare, si non obest fini ementis, & specialiter in sponsalibus relinquitur alteri sponso, ut in ejusmodi vitia ipsemet inquirat, nec usus habet, ut altera pars ejusmodi defectus suos detegat, Navar. Kon. Dian. Aversf. *sup.* Sanch. *l.* 6. *d.* 27. Pont. *l.* 12. *c.* 18. Dixi, *ordinarie*, nam aliud est, si periculum esset, ne defectus erumperet, & causaret postea graves rixas, &c. An peccet contrahens, & tacens impotentiam temporalem coeundi, dicetur *n.* 797. 182

§. 7. Huc pertinet resolutio sequentis casus; Titia impræ- 183 gnata a Sempronio adultero, quærit, an possit inire Matrimonium cum Cajo proco suo, ut sic vitet infamiam publicam? R. 1. Si Titia absolute possit aliter vitare illam infamiam, v. g. pariendo alibi, non potest, ut per se patet: si autem aliter non possit vitare illam infamiam, antequam ineat Matrimonium, tenetur, quoquo modo occulto potest, cogere Sempronium, ut assignet media sustentationis proli spuriæ nasciture, ne Cajo, & prolibus legitimis causetur damnum. Quod si Titia non possit aliter vitare infamiam, neque adducere Sempronium, ut damna præcaveat, videri posset, Titiam inire posse Matrimonium cum Cajo, sub suscepta, in conscientia, strictissima obligatione justitiæ, ut quomodocumque poterit, compenset Cajo, & prolibus legitime nascituris damna sustentationis, vel forte participandæ patris hæreditariæ, procurando suo tempore, ut proles spuria ingrediatur Religionem, aut quocumque prætextu, etiam invita, domo ejiciatur: interim ipsa conetur ex paraphernalibus, vel extraordinaria industria sua, vel aliunde Cajo, & legitimis prolibus compensare dicta damna. Suadetur hoc 1. quia si Titia non posset aliter vitare infamiam istam, quam illam spuriam prolem exponendo ante ostium Caji, non peccaret, si exponeret, dummodo nulla suspicio, vel infamia redundaret in Cajum, & Titia esset parata, quantum in se est, compensare damnum causandum Cajo ratione prolis alendæ: ergo nec peccaret Titia in talibus circumstantiis imponendo prolem istam in ipsam domum Caji: atqui in substantia, quantum est ratione damni, plus non facit Titia in nostro casu: ergo. 2. Si Titia esset in Matrimonio cum Cajo, & conciperet ex alieno, non teneretur cum infamia sua nequidem soli Cajo hoc significare; sed tacere posset, & permittere damna Caji, ac prolium legitimarum: ergo similiter Titia in casu nostro ad cavendam infamiam suam publicam. 3. Saltem si post contracta sponsalia supervenit illa impragnatio, poterit Titia ex jure per sponsalia quæsito pergere ad Matrimonium, tacendo. 4. Ratio horum omnium a priori, videtur esse, quia nemo tenetur se infamare publice, ad cavendum, ne ex actione sua jam posita, quam infectam reddere nequit, alius patiatur damnum in bonis fortunæ, quæ minoris sunt æstimationis, quam famæ, tum enim censetur potius permittere damnum alterius, quam positive inferre: quod magis valet, si incertum sit, an hoc damnum fortunæ sit secuturum, uti est in nostro casu, quia incertum est, an proles spuria sit nascitura, & supervictura, plurimi enim fœtus emanent, & multi nati emoriuntur. 5. Ratio ulterior etiam a priori est, quia Cajus suppositis talibus circumstantiis non videtur rationabiliter invitus ad talia damna fortunæ, vellet enim sibi hoc fieri, si esset loco Titiæ nunc pœnitentis. Hanc sententiam videtur

tenere

tenere Dicast. t.10. d.1. n.640. quamvis non ex his rationibus, nam universaliter docet, sponsum vel sponsam posse reticere defectum graviter perniciosum alteri parti, v. g. lepram, morbum gallicum &c. sed R. 2. Absolute tenendum est Titiam non posse tacito hoc vitio inire Matrimonium, ita Kon. d.23. n.100. Pont. l.12. cap.18. n.6. Perez d.14. s.2. n.9. Castr. d.1. p.30. n.5. Dian. p.3. t.4. R.267. Gob. tr.10. n.367. Ratio est 1. quia peccat contra justitiam, qui vendit mercem valde vitiosam, vel noxam, maxime si hoc vitium occultum ab altero deprehendi non possit, uti de lignis putidis traditur L. Julianus, 13. ff. De actione empti: & L. 1. ff. De ædilit. edicto; hic autem in contractum adducitur mere valde vitiosa, & noxia: ergo. 2. Licet Titia firmissime proponat præcavere, aut compensare illa damna Caji, & prolium legitimarum, vix erit, ut possit, quia carebit propriis, & spurius non tenebitur credere, se esse spurium, sed dividet hæreditatem cum aliis: imo quia primo gignetur, speciale jus sibi fortasse attribuet: ergo Titia saltem exponit se periculo proximo injuste damnificandi Cajum, & proles legitimas: ergo hoc ipso peccat. Ad rationes oppositas facile est respondere. *Ad* 1. Disparitas est, quia si exponeret ante domum, vel etiam in domo Caji, posset Cajus, si vellet, non acceptare, sed vel deponere alibi, vel afferre ad Superiores, quorum esset providere, aut si horum neutrum vellet facere, libere admitteret; in nostro autem casu plane involuntarius est, & cogitur innocens, & nil sciens, damnum injustum subire. *Ad* 2. Titia tum censeretur se permissive habere ad damnum, quia non posset aliter impedire salvo jure, quod habet ad famam; sed in nostro casu potest omittere Matrimonium; si non omittat, per illud positive inducit damna ista Cajo: neque habet jus ad famam cum tali injuria Caji, sed culpæ suæ imputare debet illam infamiam, *Ad* 3. n. aff. quia principalis contractus est Matrimonium adhuc ineundum, ad quod afferet mercem vitiosam, & noxiam: ergo faceret injuriam Cajo, si id non manifestaret. *Ad* 4. nego, quod habeat se permissive, sed positive causat Cajo illud damnum nunc libere ineundo Matrimonium, ex quo solo redundaret damnum in Cajum. *Ad* 5. Cajus est rationabiliter invitus, & si esset loco Titiæ, irrationabiliter vellet sibi hoc fieri, uti patet ex dictis.

184 §. 8. Si sponsa interrogata, dicat se esse virginem, cum tamen non sit, mendacium illud est veniale tantum, cum non sit gravirer perniciosum, Perez, Gob. n. 371. per accidens tamen fieri posset, ut esset mortale, si prudenter timeretur, ne hoc erumperet, & graves inde orirentur discordiæ, tum enim vel esset fatenda veritas, vel non ineunda sponsalia, Castrop. d.1. p.30. n. 4. vel defectus arte aliqua tegendus esset in primo congressu maritali, inquit *Aversf.* Si autem positive finxerit se virginem, & ita induxerit ad sponsalia, non potest cogere ad Matrimonium, quia sic positive fingendo fecit injuriam, quam continuaret, Castrop. n. 3. Gob. 373.

185 §. 9. Si putasti virginem, sed postea intelligas esse vidnam, videtur esse causa sufficiens dissolvendi sponsalia, tum quia vidna censetur longe vilior, tum quia tu fieres bigamus, & dissoluto conjugio, non posses absque dispensatione promoveri ad Ordines, quod videtur esse notabile incommodum, Sanch. Castrop. p. 29. n. 6. Aversa q. 8. sect. 15. contra Kon.

186 §. 10. Si post talem causam supervenientem, aut jam prius cognitam sponsalia antea valida ratificaveris, vel expressis verbis, vel ipso facto, & præsertim secuta copula, non est amplius potestas resiliendi, quia censeris remisisse jus tuum, & alteri restituisse jus suum pristinum, Sanch. d. 66. nu. 2. Avers. s. 17. Tamb. §. 19. n.4. Aliud est, si nescīveris causam resiliendi, aut si tale quid faciens expresse noluisses ratificare sponsalia, tum enim docent Hurtad. Tamb. Gob. n. 384. Spor. n. 219. contra Sanch. te in conscientia non teneri, quia non cessisti juri tuo, cum copula nequidem implicite includat voluntatem cedendi illi juri, & præsumptio, quæ est in contrarium, hic & nunc fciatur niti falso: posses tamen pro foro externo cogi a Judice talem contrarium animum non præsumenre. Quod si ratione talis copulæ vel sponsalium causatum esset damnum alteri, hoc compensandum esset, uti certum esse dicit Tamb. n. 5.

187 *Q.* 27. *Quid addendum sit circa dissolutionem sponsalium ob ingressum Religionis, votum, Ordines sacros, vel aliud impedimentum superveniens?* R. §. 1. Si unus sponsorum ingrediatur Novitiatum Ordinis religiosi, docent plurimi apud Sanch. l. 1. d.42. n.2. hoc ipso utrinque dissolvi sponsalia, si enim professio unius ob suam perfectionem utrinque dissolvat Matrimonium ratum, Novitiatus, qui similem perfectionem participat, & est via ad professionem, utrinque dissolvet sponsalia: econtra *Caj. Durand. Armill.* & alii dicunt, ex neutra parte dissolvi, donec fiat professio, quia nullo Jure, vel lege probari potest ea dissolutio, & si alter e Novitiatu exeat, possunt adimpleri: ergo tempore Novitiatus manente, quamvis sint suspensa, Navar. Silv. Sanch. Tol. Bon. Castr. d.1. p.16. Mastr. n.80. Avers. q.8. s.12. Gob. n.317. Spor. n.203. Kugl. p.3. n.31. probabilius dicunt dissolvi ex parte illius, qui in sæculo remanet, nam ingrediens censetur renuntiare sponsalibus, & fit notabilis mutatio in illo, tum quia gravatur ille, qui remanet (tenebitur enim expectare saltem uno anno) tum, quia qui ingressus est, censetur vilior in ordine ad Matrimonium, quia omnes refugiunt ducere eam, quæ fuit monialis, vel nubere ei, qui fuit monachus. Non dissolvuntur autem ex parte ingressi, uti probabilius tenent Kon. Hurt. Rebell. Laym. Pont. Castrop. p.21. n.4. Avers. Mastr. Krim. n.234. contra Henr. Sanch. Bon. Becan. & alios, nam quod per professionem dissolvatur Matrimonium ratum, hoc scimus ex Jure positivo, & est dispar ratio, quia professio est status, a quo nemo potest recedere; non item Novitiatus, qui non excludit potestatem ad Matrimonium.

§. 2. Si professio religiosa fieret in fraudem, vel cum damno alterius, v. g. sponsæ, spe Matrimonii data corruptæ, quod damnum aliter reparari non posset, quam per Matrimonium, non solverentur sponsalia, imo professio esset nulla, tam in ratione voti respectu Dei, cum sit de re hic, & nunc illicita; quam in ratione contractus respectu Religionis, quæ talem professionem admittere non vult, nec potest, quippe contra jus sponsæ damnificatæ, Avers. §. *Tertio*, Spor. n. 202. 188

§. 3. Si votum perpetuæ castitatis fiat post sponsalia, non in fraudem, vel damnum alterius, sed sincere, ob cultum Dei & salutem animæ, præter citatos a *Busemb.* docent, etiam ex parte voventis dirimi sponsalia, Silv. Angel. Sot. Gonet. Less. *in Auctar. v. sponsalia, cas.6.* Gob. t.10. n.312. Pont. l.12. c.12. n.4. Avers. q.8. s.12. §. *Votum*, Amic. d. 32. n. 40. Mastr. n. 81. aliique multi, quos referunt Sanch. d.46. n.7. & Castr. d.1. pun. 20. n.5. Et idem videtur velle S. Th. *in* 4. *d*.38. q.1. ar.3. q.4. putant enim imbibitam fuisse illam conditionem, nisi elegero statum perfectiorem, qualis est status castitatis etiam in cælibatu. Et hanc sententiam Sanch. Dicast. d. 1. n. 461. Verric. l.1. *art.* 46. *n.* 3. vocant probabilissimam, Busemb. probabilem. Econtra Silv. Nav. Palud. S. Anton. Valent. Kon. Fill. Hurtad. Regin. Rebell. Becan. aliique multi cum Sanch. Castr. Spor. Platel. Krim. *a n.* 256. Kugl. p. 3. *a n.*44. aliisque apud Aversf. probabilius negant sponsalia per illud votum dirimi: nam Cap. *Veniens*, Qui Clerici vel voventes, Papa jubet imponi pœnitentiam ob mentitam fidem mulieri, quæ post sponsalia votum castitatis emiserat: ergo id ei erat illicitum, quia frangebat fidem. Ratio autem est, quod illa conditio non insit ex natura talis contractus, neque ex dispositione Juris positivi, neque ex intentione contrahentium, qui minime cogitant de reservando sibi illo jure, unde, sicuti obligatio solvendi rem debitam alteri non solvitur per votum donandi pauperibus, neque Deus acceptat donationem absolutam rei jam alteri debitæ; ita & hic: Deinde delicta non præsumuntur, talis autem vovens peccaret, si absolute voveret castitatem contra jus sponsæ; ergo præsumi debet vovisse sub conditione, si remitteretur, vel cessaret obligatio sponsalium, consequenter obligatur voto, quantum servare potest, idest, tenetur ad continentiam, si sponsa obligationem remittat, vel post contractum Matrimonium moriatur: in Matrimonio autem non potest petere debitum, sed tantum reddere, uti dicetur n. 357. 189

§. 4. Votum ingrediendi Religionem emissum post sponsalia, per se loquendo est licitum, uti & votum profitendi, Castr. d. 1. p. 30. n. 4 Spor. n. 240. votum tamen ingrediendi non dissolvit sponsalia ex parte voventis, quia ingressus ipse non dissolvit, ut jam dictum est. Econtra multi cum Laym. & Gob. tr. 10. n. 314. docent, per votum profitendi dissolvi sponsalia etiam ex parte voventis, putatque ad hoc acceptari a Deo ob illius excellentiam, & quia obligat ad perpetuo manendum in Religione, adeoque ad aliquid incompatibile cum Matrimonio: nihilominus *Castrop. & Spor.* supra probabilius dicunt tantum suspendere sponsalia, cum enim tale votum ante professionem non constituat statum, sed relinquat potestatem implendi sponsalia, non est ratio cur dicatur obligationem illam extinguere. 190

§. 5. Si votum Castitatis, vel Religionis præcesserit, & sequantur sponsalia absque copula, & damno alterius, prævalet obligatio voti præcedentis, & impedit obligationem justitiæ ex sponsalibus, quæ reipsa nulla sunt, secundum dicta n.93. unde tum tantum obligabit promissio sequens, si alter injuste pateretur notabile damnum in fama, vel fortunis, Sanch. l.1. d.45. n.5. Pont. l.6. c.12. Jo. Sanch. d.8. a n.13 Lug. *de just. d.*12. n.4. Pirh. *de sponf.* n.54. Et hoc vult S. Th. *in supplem. q.* 53. *ar.* 1. *ad* 1. dicens, *propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda*, quod docet etiam S. Ant. quamvis talia sponsalia jurarentur, quia hoc juramentum est de re illicita, seu voto contraria. Quid autem dicendum sit, si post tale votum deflorarit puellam, vel conscriam, vel non consciam talis voti, dixi l. 3. p. 2. n. 320. Et ibi dictis consentiunt Mastr. n. 74. Krim. *a n.* 246. Kugler. p. 3. *a n.* 56. 191

§. 6. Votum perpetuo habitandi in aliquo Monasterio sine voluntate profitendi, non dissolvit sponsalia ex parte voventis, uti colligitur ex dictis, attamen dissolvit ex parte alterius, quia hoc vovens censetur jus suum remittere, Gob. 317. 192

§. 7. Si quis juramento firmaverit sponsalia, *Nav. Led. Rebell.* & alii putant, non posse ingredi Religionem, nisi prius contraxerit Matrimonium ratum, ut sic impleat juramentum, quod debet, quantum potest, servari, ubi non est dispendium salutis æternæ, & ideo *Sot.* dicit hoc esse consulendum: econtra Sanch. d.43. Castr. n.5. Avers. q.8. s.12. Spor. n.203. Krim. n.238. aliique multi cum Kugler. p.2. n. 48. probabilius dicunt, per se nullam esse obligationem Matrimonii contrahendi, sed posse statim ad Religionem ire, tum quia per sponsalia intendebat constanter inire Matrimonium, ad quod non tenetur volens ingredi Religionem, tum maxime, quia juramentum imbibebat hanc exceptionem, nisi statum religiosum voluero. Testaturque Pignat. *tom.* 9. *cons.* 133. *n.* 48. Gregorium XIII. declarasse, quod mulier etiam post jurata sponsalia libere possit fieri 193

fieri Monialis. *Dixi*, per se, nam si ad cavendum alterius damnum, aut ad legitimandam prolem opus esset prius contrahi Matrimonium, ad hoc esset obligatio ex justitia vel charitate, tumque sine consummatione Matrimonii ingredi deberet Religionem, *Henriq. Sanch.*

194 §. 8. Si alteruter contrahat, habens animum post Matrimonium ratum ingrediendi Religionem, & de hoc non præmonuerit alterum, putant *Prœpos.* & alii non peccare, quia utitur jure suo, cum etiam alteri maneat tempus deliberandi ad bimestre; sed Sanch. *n.* 12. aliique cum Castr. *n.* 7. Spor. *n.* 252. Aversf. supra, probabilius dicunt peccare graviter contra charitatem, quia graviter decipitur sponsa: si enim hoc scivisset, non consensisset, & ille hoc reticendo sine justa causa, facit, ut ipsa veniat in suspicionem alicujus defectus, item, ut ad finem Novitiatus expectare debeat, & ideo forte deterius nubat, quæ sunt notabilia contra charitatem, si tamen esset gravis causa, v. g. si aliter non posset vitare scandalum, mortem, infamiam magnam, non peccaret sic ineundo. Quod si cum voto castitatis contraheret Matrimonium eo animo, ut ante consummationem transiret ad Religionem, ordinarie loquendo adhuc graviter peccaret, tum ob causas jam datas, tum, quia ordinarie loquendo se exponit periculo frangendi votum, Sanch. *n.* 6. Castr. *n.* 8. Krim. *a n.* 248. qui tamen excipiunt casum necessitatis, uti si aliter non posset consulere famæ suæ vel alienæ, evadere carcerem &c. uti *n.* 183. insinuatum est.

195 §. 9. Nec prima Tonsura, nec Ordines minores dissolvunt sponsalia: si tamen sponsus inscia vel invita sponsa horum aliquid suscipiat, Gob. *n.* 361. & Spor. *n.* 205. dicunt solvi ex parte sponsæ, quia sponsus ostendit se inconstantem, & per hoc, quod de statu clericali cogitet, videtur remittere jus suum: & hoc dicit esse probabile Krim. *n.* 285. sed Sanch. *l.* 1. *d.* 47. *n.* 1. etiam probabile dicit, non solvi, quia cum hoc nullo modo impediat Matrimonium aut ejus usum, & talis maneat liber ad statum religiosum, ad quem forte, aut aliquid aliud prodesse possent minores Ordines, videtur jus habere ad illos suscipiendos salvis ex utraque parte sponsalibus, uti his salvis proponere potest ingredi Religionem. An autem licitum sit suscipere sacrum Ordinem invita sponsa, dicam *n.* 200.

196 §. 10. Silv. & alii *n.* 189. relati, qui dicebant per votum Castitatis superveniens solvi sponsalia, putant similiter solvi per votum sacrorum Ordinum, quia etiam hi sunt status perfectior, sed *Navar.* & alii ibidem relati probabilius contradicunt, nam est tantum votum vovendi castitatem: ergo cum secundum ibi dicta nequidem votum castitatis dissolvat sponsalia, multo minus votum sacri Ordinis: imo illicitum est tali sponso suscipere sacrum Ordinem secundum dicenda *n.* 200. Unde & votum absolutum suscipiendi est ipsi illicitum, valet tamen conditionatum, si sponsa remittat, vel si post Matrimonium moriatur; & tale semper præsumi debet esse, ideoque tenebitur talis vovens Ordines sacros tum suscipere.

197 §. 11. Si susceptio Ordinis sacri fiat in fraudem vel damnum sponsæ deflloratæ vel impraegnatæ, quod aliter reparari non possit, quam per Matrimonium, valet quidem Ordo, sed non est obligatio ad castitatem, quia illam vovere, vel suscipere in his circumstantiis, esset vovere vel suscipere illicitum, & contra jus quæsitum alterius; ergo tale votum obligare non potest, unde talis tenebitur inire Matrimonium, nisi timeantur inde alia mala, vel Ecclesiasticus Judex aliter disponat, Gob. *n.* 320.

198 §. 12. Si Cajus, & Titia mutuo promittentes habuerint copulam, & postea prius advertant se habuisse impedimentum, v. g. quia erant consanguinei in tertio gradu, uterque etiam invito altero potest resilire, quia nec obligatur ratione promissionis, cum promissio rei illicitæ non obliget, & sicut Matrimonium cum tali impedimento est invalidum, ita & sponsalia; neque obligatur ratione doli vel injuriæ, cum nihil tale intervenerit, Bonac. *de sponf. q.* 1. *tr.* 7. *n.* 7.

199 §. 13. Ad quid teneatur, qui fornicatur cum consanguinea, cui fecit spem vel promissionem Matrimonii, dixi *l.* 3. *p.* 2. *n.* 321. Si autem Titius post sponsalia inita cum Berta fornicetur cum Caja Bertæ sorore, & cum hac ineat nova sponsalia, facit injuriam Bertæ, quia ob contractam affinitatem reddit se inhabilem ad satisfaciendum juri ad rem, quod Berta habebat in ordine ad futurum Matrimonium. Et quamvis etiam ducere non possit Cajam ob contractam publicam honestatem ex sponsalibus cum Berta, tamen ducere debet alterutram, & erit prudentum determinare ex circumstantiis cavendi scandali vel damni reparandi, ad quam petita dispensatione potius sit inducendus; teneri enim ad petendam dispensationem saltem ordinariis & moderatis sumptibus suis, docent Castr. *d.* 1. *p.* 26. Tamb. Spor. *n.* 214. 276. Krim. *n.* 321. & per se loquendo tenetur ad ducendam Bertam, quia tenetur ad reparationem juris, quod Berta habuit; deinde, quia sponsalia posteriora contra fidem priorum inita, licet juramentum, & copula accedat, secundum dicta *a n.* 73. sunt invalida: ergo priora sponsalia manent, ad quæ tenebitur dispensationem petere; præterea Titius tenebatur se non reddere inhabilem: ergo tenetur etiam tollere inhabilitatem, ut sic injuriam juri Bertæ illatam resarciat, & ita videtur absolute sentire etiam Gob. *p.* 10. *n.* 327. quamvis alii dissentiant. *Si dicas*, tum tantum faciendam esse restitutionem, quando damnificatus habuit jus in re, quia jus ad rem est obnoxium multis casibus: ergo non potest ex eo violato oriri obligatio restitutionis saltem non ad totum; *contra est*, quia licet Berta non habuerit jus ad usum corporis Titii, tamen habuit jus in re, idest, potestatem in jure ad usum corporis: ergo quamvis Titius non obligetur ad reddendum usum corporis, obligatur tamen ad reddendum jus, quod Berta habebat ad usum corporis Titii; sicuti, si quis jus habeat ad electionem pro Beneficio, quod jus per injustam alterius intrusionem violatur, non debetur ei quidem restitutio Beneficii, sed tamen debetur redintegratio juris, quod habebat ad electionem pro Beneficio. Quod si Titius renuat ducere Bertam, eo quod forte aliqui auctores sint, qui dicunt illam non obligari ad petendam dispensationem, suadendum Bertæ, ut ipsa petat etiam inscio aut invito Titio, qua obtenta non amplius excusabitur. Satisfieri tamen debebit etiam Cajæ saltem ad vitandas rixas & incommoda alia. Denique licet Titius vellet Bertam, & pro ea ducenda obtinuisset dispensationem, tamen Berta posset eum repellere, quia ob inconstantiam Titii, & ob injuriam sibi illatam habet jus resiliendi ab istis sponsalibus; & ideo Sac. Cong. 29. Mart. 1653. apud Pignat. *tom.* 1. *consul.* 367. declaravit sponsalia per talem supervenientem affinitatem dissolvi.

Objic. L. Continuus, §. *Cum quis*, *ff. de verb. obligat.* dicitur, *quæ pendent a voluntate Principis, censeri quasi impossibilia*: ergo Titius non potest obligari ad procurandam talem dispensationem. R. antecedens intelligitur de illis, quæ omnino non, aut rarissime concedi solent, dispensationes autem ejusmodi facile obtinentur: ergo ad eas est obligatio pro resarciendo damno injuste illato.

Qu. 28. *An & quomodo peccet, qui necdum dissolutis sponsalibus, & invita sponsa, ex sincero animo Deo melius serviendi suscipit sacros Ordines?* R. Negant peccare Henr. Sotus, Merat. Pont. Escob. Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 208. Aversf. *q* 8. *f.* 12. Pro eadem citantur Nav. Silv. Cord. Vega apud Sanch. *l.* 1. *d.* 47. *n.* 2. qui sententiam illam vocat probabilissimam: Verric. *l.* 1. *d.* 47. *n.* 1. vocat satis probabilem, Dicast. *d.* 1. *n.* 478. probabilem agnoscit, dum dicit, probabile esse, quod licite voveatur susceptio Ordinis sacri. Eamdem tenet Guttier. apud Castr. *d.* 1. *p.* 19. *n.* 1. Idipsum a potiori tenebunt illi, qui docent, licite posse post sponsalia emitti simplex votum castitatis, quo sponsalia dirimantur, de qua sententia dixi *n.* 189. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 7. agens de facultate dissolvendi sponsalia per susceptionem sacri Ordinis, ait: *cum sententia hæc ob gravium Doctorum auctoritatem probabilis sit, in conscientia tutus erit, qui a sponsalibus præsertim clam celebratis, sincero animo amplectendi statum perfectiorem continentiæ resilierit.* Addit, *si ad forum externum talis causa deferatur, Ecclesiasticus Judex compellere solet ad sponsaliorum fidem servandam, quamvis etiam contentus Judex esse possit sacri Ordinis susceptione.* Æquum tamen esse dicit *n.* 8. ut resarciat damna, quæ ob id sponsa incurrit, quia v. g. expensas in sponsalibus fecit, aut in præparatione ad nuptias. Ratio illius sententiæ est, tum quia sacri Ordines faciunt statum valde perfectum, & includunt solemne castitatis votum, propter quod licitum est post sponsalia inire statum religiosum: tum & præcipue, quia sponsalibus videtur inesse hæc tacita conditio, *nisi voluero ad statum perfectiorem transire.* Econtra Palud. Sanch. Kon. Castr. Rebell. Perez *d.* 9. *f.* 6. Krim. *n.* 288. dicunt id sub mortali non licere, quia frangitur fides alteri data in materia gravi justitiæ: nec ullo Jure probatur talem conditionem esse imbibitam: quod autem imbibatur conditio, *nisi voluero ingredi Religionem*, inde scimus, quia Ecclesia concedens privilegium ingrediendi Religionem ob excellentiam hujus status, facit conditionem illam imbibi: nullibi autem legitur, quod Ecclesia id faciat ob excellentiam sacri Ordinis, neque hic in positivis valet argumentatio a simili, nam etiam Matrimonium ratum solvitur per professionem religiosam, non tamen per susceptionem Ordinis sacri, imo conjugatus non admittitur ad Ordines sacros: ergo argumentatio non valet a statu religioso ad sacros Ordines. *Si dicas*, licitum est mutare votum in melius: ergo etiam licebit mutare obligationem sponsalium in obligationes perfectiores annexas Ordinibus sacris. R. n. conf. nam ideo licitum est mutare votum in melius, quia omnia vota fiunt Deo, satisfit autem, & fit recte, si illi solvatur majus quit debetur minus; econtra sponsalia obligant homini, votum & Ordo sacer obligat Deo, Deus autem vult, ut cuique jus suum tribuatur, neque enim quisquam dicet me ex eo, quod Deo vel piæ causæ solvam 100. Taleros, esse liberatum ab obligatione eos solvendi illi, cui ob emptum pannum illos debeo: ergo nec satisfacio juri sponsæ, licet me Deo obligem ad majora per Ordines sacros. Hinc quamvis Tamb. *t.* 3. *c.* 5. §. 3. dicat, utramque sententiam sua probabilitate non carere, & Spor. *n.* 205. dicat utramque esse æqualiter probabilem, tamen secunda videtur esse mihi longe probabilior, & tum saltem absolute tenenda, si quis vellet sacros Ordines suscipere pure, ut se a tali sponsa sibi tunc displicente liberaret. 200

Q. 29. *Quid notandum sit circa dissolutionem sponsalium per Matrimonium contractum cum alia?* R. §. 1. Palud. Gabr. Henr. Bonac. Bec. Fill. Villal. Lesf. Laym. Sanch. *l.* 1. *d.* 48. dicunt ita dissolvi per Matrimonium cum alia initum, ut quamvis hæc uxor moriatur, aut profiteatur in Religione, ipse non teneatur ducere primam, quia superveniens obligatio major Matrimonii videtur extinxisse minorem priorum sponsalium, sicut professio in strictiore Ordine extinguit professionem in priore Ordine laxiore. Econtra Adr. Led. Hurtad. Vega, Kon. Pont. Aversf. *q* 8. *f.* 13. Mastr. *n.* 82. Castr. *p.* 21. *n.* 4. Spor. *n.* 208. Krim. *a n.* 262. 201

a n. 262. Kugler. *p.* 3. *n.* 77. probabilius dicunt, quod maneat obligatus primæ, quia superveniens Matrimonium tantum impedit executionem priorum sponsalium, sicut etiam impedit ingressum in Religionem, si antea vovisset Religionem ingredi, non autem tollit illam obligationem. Et disparitas est in profitente Religionem strictiorem, nam professio est vinculum ex se perpetuum, quod sola morte tollitur, hinc facta professione in Ordine strictiore merito censetur extincta professio in minus stricto; Matrimonium autem solvitur, vel morte conjugis, vel professione, quo soluto manet in altero aptitudo ad implenda priora sponsalia: ergo etiam obligatio. Quid dicendum sit de sponsalibus initis contra fidem priorum, dixi *a n.* 73.

202 §. 2. Si Matrimonium hoc non fuisset validum, nequidem suspensa fuissent sponsalia, quia, *quod de Jure non habet effectum, non præstat impedimentum*, Cap. *Non præstat*. De reg. Jur. in 6.

203 *Q. 30. Quid addendum sit circa dissolutionem ob absentiam sponsi vel nimiam dilationem?* R. §. 1. Si sponsus ex justa causa se alio conferat, v. g. ad studium, ad negotiationem, & redire velit, *L. sæpe ff. de sponsal.* significatur expectandum esse, donec causa cesset, *L. 2. C. de repud.* dicitur expectandum ad triennium, *L. 2. Cod. de sponsal.* dicitur expectandum ad biennium, si sponsus moretur intra provinciam; si autem extra, ad triennium, putantque multi has leges civiles adhuc obligare: sed alii cum Sanch. *l.* 1. *d.* 54. Castr. *d.* 1. *p.* 23. *n.* 2. Aversf. *q.* 8. *f.* 11. Gob. *t.* 10. *n.* 351. Spor. *n.* 201. dicunt Jus civile correctum esse per Jus Canonicum, quod Cap. *De illis*, De sponsf. expresse, & absolute dicit: *De illis, qui promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea dimittunt terram, se in partes alias transferentes, hoc tibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ad alia se vota transferre*. Pirh. & alii cum Krim. *a n.* 294. dicunt, Jus civile tantum loqui de expectando tanto tempore, si velit retinere arrhas, & donata a sponso, de cetero potest illis remissis stare dispositioni Juris Canonici; attamen expectandum erit aliquo tempore juxta arbitrium prudentis, uti notant Castr. *n.* 3. Gob. *n.* 353. Spor. Et si sciret brevi rediturum, omnino non posset ad alia sponsalia procedere.

204 §. 2. Si sponsus volens reverti alio profectus esset, & diutius abesse cogeretur ob causam non tantum justam, sed etiam necessariam, v. g. ob mortem parentis, ob morbum vel grave negotium, teneretur sponsa expectare, donec impedimentum illud cessaret, uti habet lex relata *n.* 61. id enim postulat æquitas, cum necessitas non habeat legem. Plures cum Spor. *sup.* contra Gob. *n.* 351. & alios.

205 §. 3. Si sponsus, inscia vel invita sponsa, alio sit profectus animo remanendi, aut jam alibi fixerit domicilium, Sanch. Gutt. Kon. Pont. Laym. Castr. *num.* 1. recte dicunt non teneri vel uno momento eum expectare, quia censetur renuntiasse suo juri, & mutare domicilium est grave onus, cui se non submisit per sponsalia: si tamen velit stare sponsalibus, notat Less. in Auct. v. *sponsalia*, *cas.* 1. debere sequi, & si nolit, etiam sponsum fore liberum.

205 §. 4. Si certo tempore contrahendum fuit Matrimonium, qui in culpa est, quod eo tempore non sit contractum, peccavit mortaliter, & manet obligatus, si alter voluerit, qui solus resilire poterit, Aversf. *q.* 8. *f.* 1. Castr. *p.* 24. *n.* 5. Gob. *n.* 357. Spor. *n.* 198. Quod si terminus non sit præfixus ad finiendam obligationem, sed tantum ad finiendam licentiam differendi Matrimonium, uterque manet obligatus, Mastr. *sup.* Si autem dubium sit, an terminus sit præfixus ad finiendam obligationem, an ad licentiam differendi, oportet attendere ad causas præfixi termini, & ex iis erit judicandum, Castr. *n.* 3. Si autem dubium permaneat, videntur manere sponsalia, quia sunt in possessione, expedit tamen, ut dubium hoc insinuetur utrique parti, & si velint dissolvantur mutuo consensu, quia etiam probabile est, quod libertas sit in possessione contra obligationem ulterioris temporis.

207 §. 5. Si sine cujusquam culpa Matrimonium iniri non potuit tempore præfixo, Palud. Sanch. *l.* 1. *d.* 53. Bon. Pont. *l.* 12. *c.* 16. dicunt non ideo posse dissolvi sponsalia, quia legitime impedito non currit tempus: econtra Nav. Kon. Laym. Castr. *n.* 8. Krim. 302. Kugler. *p.* 3. *n.* 93. probabilius dicunt posse dissolvi, nisi aliud constet de mente contrahentium, quia causa dissolvendi non est culpa, sed defectus conditionis requisitæ, quæ apposita erat: leges enim, quæ permittunt dissolvi post elapsum tempus præfixum, non meminerunt de culpa vel non culpa, sed absolute dicunt eum posse resilire, per quem non stetit, quominus Matrimonium sit initum tempore præfixo; quod ergo dicitur, tempus non currere legitime impedito, valet tantum in iis contractibus, in quibus Jura sic statuunt, & benigne interpretantur talem voluntatem contrahentium: circa sponsalia autem, & terminum in eis præfixum nil simile statuunt, sed potius oppositum.

208 §. 6. Si certum tempus non sit statutum pro contrahendo Matrimonio, *L. Si is, Cod. de sponsf.* biennio expectare censetur nimium; econtra Cap. *Sicut de sponsf.* innuitur, etiam quinquennium non esse nimium, Kon. & Krim. *n.* 298. dicunt, non teneri expectare, nisi tempore, quo ex communi usu inter tales impleri solent sponsalia; hinc recte dicunt Sanch. *d.* 52. & Aversf. *q.* 8. *f.* 1. *n.* 1. spectandas esse circumstantias rerum & personarum: cui autem non erit integrum expectare, tenebitur monere alterum, ut vel impleat, vel non ægre ferat rescindi sponsalia.

§. 7. Hactenus dicta tenent, quamvis sponsalia essent jurata, quia semper intelligebatur, si altera pars vellet contrahere, & servare fidem, Aversf. Mastr. *sup.* Quod si unus promiserit, & alter post factam acceptationem nimis diu differat repromittere, censetur nolle Matrimonium, & alteri obligationem remittere, Spor. *n.* 135. 209

Qu. 31. *Quid addendum sit circa alias causas dissolvendi sponsalia; item circa dispensationem, & sententiam Judicis?* R. §. 1. Si concurrant plures causæ dissolutionis, quarum nulla seorsim sufficiat, poterunt omnes simul sumptæ sufficere, quia poterunt contractum Matrimonialem reddere notabiliter difficilem, Gob. *tr.* 10. *a n.* 341. 210

§. 2. Solus Papa tanquam supremus Princeps potest ex gravi causa dispensare in sponsalibus, non autem Episcopus, quia nemo potest jus acquisitum alteri invito auferre, præter supremum Principem, unde sicuti ex communi sententia Episcopus non potest relaxare juramentum præstitum tertio, quia hoc cederet in præjudicium tertii, ita nec sponsalia, Spor. *n.* 193. & alii. Putat autem Less. *in Auct. v. Sponsalia*, *cas.* 4. causam sufficientem esse, ut dispenset Papa, si parentes nollent consentire, & timerentur gravia incommoda vel scandala, additque in hoc casu potius opus non esse dispensatione, cum videatur esse illicitum contrahere Matrimonium. 211

§. 3. Si sponsalia sint jurata, nequidem Papa potest dispensare sine causa gravissima concernente bonum commune, uti habet communior: Palud. tamen & alii cum Less. supra putant Papam, quando causa legitima subest, posse absolvere a juramento, etiam in præjudicium tertii: Et semper petendam esse relaxationem juramenti, etiamsi causa dissolvendi sit sufficiens si non sit necessaria, docent Sot. Viguer. & alii, quia sic videtur statui Cap. *Si vero*, & Cap. *Verum*, De jurejur. Oppositum tenent Abbas, Inn. Kon. Sanch. *l.* 1. *d.* 67. Aversf. *q.* 8. *f.* 15. & alii, nam Cap. *Quemadmodum*, dicitur non esse perjurium, qui post sponsalia jurata recedit ob fornicationem sponsæ, idem autem videtur esse de aliis causis, & ratio est, quia sicuti in promissione, ita etiam in juramento imbibitur tacita quasi exceptio, si non occurrat causa in contrarium; capitula autem ante citata loquuntur de juramento adjecto dispositioni non imbibenti talem quasi exceptionem. 212

§. 4. Ordinarie prærequiri sententiam Judicis ad dissolvenda sponsalia, tenuerunt multi, sed recte dicunt Sanch. *d.* 69. Mastr. *n.* 86. Aversf. & Busemb. supra, si certum sit adesse justam causam, posse propria auctoritate dissolvi, sic enim habet etiam praxis, potest autem de justitia causæ esse certum, vel Jure, si causa sit in Jure expressa: vel facto, si certum sit, causam justam quæ allegatur, reipsa dari. Vide Krim. *a n.* 234. Et etiam recte notat Perez *d.* 11. *f.* 2. *n.* 3. non esse opus processu judiciali, si sponsalia dissolvantur per dispensationem, si autem per declarationem fiant, esse opus, attamen ex Cap. *Cum in tua*, 27. *De sponsf.* potest Judex de plano inquirere super impedimento, de quo est fama. 213

§. 5. Si causa dissolvendi sponsalia sit occulta, quæ Judici aperiri non possit sine infamia alterius, v. g. si sponsa clam sciatur esse fornicata, hæc privatim monenda est, ut remittat sponsalia, si nolit, monendi sunt parentes, vel his deficientibus alius vir prudens, ut ab ea mente avocet: si non acquiescat, licebit a judice petere dissolutionem, sponsus enim licite urget jus suum, quod cum sponsa nolit ei reddere nisi coacta, imputet sibi, quod diffametur, Aversf. §. *ult.* 214

§. 6. Ut Judex sponsalia etiam jurata dissolvat propter impedimentum aliquod Matrimonii, sufficit testis unicus fide dignus, jurans se illud scire, vel fama impedimenti, non tamen rumor: per hoc autem distinguitur fama a rumore in hac materia, quod fama sit vulgaris opinio, & sermo in majori parte communitatis vel viciniæ, rumor autem sit opinio, & sermo minoris partis, v. g. tertiæ vel quartæ. Ut autem Judex dissolvat propter crimen, v. g. ob fornicationem, non sufficit unus testis juratus, quidquid contradicat Aversf. *f.* 16. sed requiruntur duo omni exceptione majores, quia tum præcipue agitur de præjudicio tertii. Ut vero quis propria auctoritate dissolvat sponsalia etiam jurata, sufficit non tantum fama & quælibet probatio moraliter certa, sed etiam unicus testis fide dignus, qui deponat de certa scientia, & qui de mendacio non sit suspectus, Sanch. *d.* 73. *n.* 2. Aversf. *f.* 16. Gob. *n.* 377. Castr. *d.* 1. *p.* 32. *a n.* 3. probantes hæc omnia adductis textibus Juris, notantque Sanch. *d.* 69. *n.* 10. & Aversf. §. *Judex*, per Judicem hic intelligi solum Ecclesiasticum, ordinarium vel delegatum, attamen Parochum non venire hic nomine Judicis. 215

§. 7. Si uterque contrahens putet adesse causam dissolvendi sponsalia, Judex recte decernit esse dissolvenda, quia licet forte causa non sit, tamen hoc ipso sibi remittunt mutuo obligationem, Castrop. *n.* 2. Krim. *n.* 330. 216

§. 8. Si omnibus consideratis causa dissolvendi sponsalia sit dubia, non est licitum propria auctoritate dissolvere, quia est possessio pro sponsalibus, & sic dissolvens exponit se periculo faciendi injuriam alteri. Recte tamen notat Sanch. *d.* 69. *n.* 9. non semper requiri certitudinem, quæ penitus excludat omnem oppositam opinionem, quia in moralibus ad operandum in similibus dicitur haberi certitudo, cum est magna probabilitas, sicque in conscientia potest acquiescere, qui duorum vel trium virorum intelligentium habet judicium de sufficientia causæ ad dissolvenda propria auctoritate sponsalia. 217

Q. 32. *Ad quid teneatur, qui cum, vel sine justa causa, resilit* 218

filit a sponsalibus? R. §. 1. Si quis excusetur quidem ab ineundo Matrimonio, attamen causa omittendi non sit necessaria, sed ipse libere resiliat, v. g. quia sponsa sine sua culpa facta est deformis, putant Henr. & Gutt. sponsum teneri compensare sponsæ expensas opportunas factas pro dispositione ad Matrimonium, & resarcire damna causata, quia *L. Si pecuniam, ff. De conditione ex causa data*, dicitur, *si quis alterum conduxit ad iter faciendum, si hoc revocet, teneri servare indemnem de expensis pro itineris præparatione factis*. Oppositum probabilius tenent Sanch. *l.* 5. *d.* 5. *l.* 8. *d.* 36. Less. *in Auth. V. Sponf. caf.* 1. Averf. *q.* 8. *f.* 18. Gob. *tr.* 10. *n.* 380. quia hæc est natura sponsalium, ut par sit illorum conditio, & utrique cum causa liceat æqualiter & libere resilire, unde patet disparitas: non enim erat par conditio vel libertas conducentis ad resiliendum.

219 §. 2. Si quis excusetur a Matrimonio ineundo, ab ipso tamen oriatur, & per eum stet, quod Matrimonium non ineatur, uti, si voveat, vel ingrediatur Religionem, Castr. *d.* 1. *p.* 33. & alii adhuc dicunt, non obligari ad expensas vel damna, quia cum juste resiliat, pars altera non habet quod conqueratur. Econtra alii cum Spor. *n.* 207. dicunt obligari, quia nemini licitum est prosequi suum bonum etiam spirituale cum vero & reali damno alterius; & Jura concedentia ingressum Religionis, semper intelligunt, salvis reliquis juribus alterius partis, cum enim dispositio illa, ut pars una cedat juri ad sponsalia, sit præjudiciosa huic parti, stricte interpretanda est, & non extendenda ad præjudicandum aliis juribus, videtur autem Jure naturæ deberi restitutio illorum damnorum & expensarum saltem ex parte, cum ingrediens religionem sit eorum causa. Utraque sententia est probabilis, sed prima ob rationem §. 1. datam videtur probabilior.

220 §. 3. Si quis sine causa, & injuste recedat a sponsalibus, *Abb. Silv. Bart. Jason. Alciat. Rosell.* & alii dicunt non teneri compensare expensas, & damna, quia Jura annullant omnem appositionem pœnæ in sponsalibus, hæc autem obligatio induceret hanc pœnam. Oppositum tenet communissima cum Sanch. *l.* 1. *d.* 30. *n.* 15. & Aversa *q.* 8. *f.* 18. quia sic resiliens est injusta causa illarum expensarum, & damnorum. Nec verum est, quod annulletur appositio pœnæ contra injuste resilientem, uti dictum est *nu.* 148. Et quamvis annullaretur appositio pœnæ, hæc compensatio non censetur pœna apposita, sed obligatio restituendi de Jure naturæ sequens ad injuriam damnosam.

221 §. 4. Si quis ab initio init sponsalia animo postea etiam ex justa causa recedendi ab eis, v. g. ingrediendi Religionem, tenetur ob rationem jam datam alteri compensare expensas, & damna, quia per dolosam reticentiam fuit injusta causa illorum, Averf. *supr.*

222 §. 5. Qui sua culpa dat alteri justam causam resiliendi a sponsalibus, v. g. si sponsa sit fornicata, ideoque resiliat sponsus, Sanch. Averf. Gob. *n.* 381. recte dicunt; hanc teneri sponso refundere suas expensas, quia est injusta causa, cur non ineatur Matrimonium, & idem facit, ac si injuste resiliret, quo casu teneretur, uti dictum est. Et hactenus dicta tenent etiam ante sententiam Judicis, si par altera extat, nec censeatur remittere, Averf. *supra*.

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se.

223 DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma, & Minister?

RESP. Est Sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier mutuo legitime corpora sua tradunt ad perpetuam vitæ societatem, usum prolis suscipiendæ, & remedium concupiscentiæ. Materia ex qua, & proxima, est mutuus consensus externis signis expressus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis, Suar. *t.* 3. *d.* 2. *f.* 1. *ar.* 1. Sanch. Vasq. Minister non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes, quia hi ponunt materiam, & formam. Porro Matrimonium dicitur Ratum; quando contractus est factus; etsi non sit secuta copula carnalis: Consummatum vero dicitur, quando ea secuta est. *Unde resolves*,

I. Valide & licite contrahi potest cum pacto continentiæ, sine intentione prolis & remedii concupiscentiæ. Ratio est, quia non pugnat cum essentia Matrimonii. Et patet exemplo B. Virginis & S. Joseph.

II. Non videtur licitum contrahere tantum propter voluptatem carnis vel vanitatem, quia finis debet saltem esse honestus, Nav. *c.* 22. *n.* 79. Sanch. *l.* 2. *hic d.* 29. *q.* 3.

III. Licite contrahitur in remedium concupiscentiæ, (nihil aliud intendendo) modo proles positive non impediatur; hoc enim sub mortali non licet, Kon. *d.* 25. *d.* 2. *n.* 16. Pont. *l.* 1. *cap.* 21. Hutt. Perez *d.* 18. *f.* 7. *n.* 6. ex 1. Cor. 7. Hinc etiam conjuges possunt abstinere ab usu conjugii, & optare, ne plures accipiant liberos, quam possint alere, dummodo, ut dixi, positive non impediant, nec abortum procurent. Perez *l. c.* Bon. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 12. Nav. *c.* 16. *&c.*

IV. Licite etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, fini intrinseco Sacramenti (qui est mutua animorum conjunctio, & conjugum sanctificatio) non contrarios, v. g. ad pacem inter Regna vel illustres familias componendam, vel splendorem familiæ conservandum, ita contra Sanch. & Silvium, docent Præp. Pont. Gaspar Hurt. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 219. Perez *nu.* 7. Ubi cum Dian. *l. c.* etiam permittit, ob divitias, & nobilitatem.

V. Valide sed illicite contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi &c. nisi tamen talis intentio in pactum deducatur, idest, nisi adjiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium essentiæ Matrimonii. Unde invalide contrahit qui vinculum Matrimonii vult tantum durare per annum, vel reservat sibi potestatem adulterandi, vel non reddendi debitum debite exigenti. V. Perez *f.* 6. *&c. ll. cc.*

VI. Contrahentes, ut non peccent, debent esse in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt, quia verum Sacramentum suscipiunt, licet dormiant. Secus est de procuratore, per quem contrahunt, uti & de Sacerdote copulante, quia nec suscipit, nec administrat Sacramentum, sed tantum ut testis assistit. Card. Lugo *de Sacr. d.* 8. *n.* 155.

VII. Conjux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam libidinem generationi adversantem.

VIII. Requiritur consensus de præsenti, verbo, scripto, aut nutibus expressus; sufficit tamen exprimere per alium, ut si parentes pro filiis contrahant, his tacentibus. V. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 272. Sufficit etiam, si alterius consensui præcedenti, & non revocato, alterius accedat: Unde si quis coram Parocho non vere consenserit, satisfacit consentiendo postea. V. Dian. *R.* 262.

Quæres. An sufficiat consensus conditionatus?

Resp. I. Sufficit conditionatus, sub conditione de præterito vel præsenti stante conditione, quia tunc contractus non suspenditur.

Resp. II. Sufficit sub conditione necessaria de futuro, dummodo contrahentes non intendant suspendere tantisper consensum, v. g. Duco te, si cras sol oriatur. Item sub conditione de futuro impossibili, v. g. si cœlum tetigeris; vel de futuro turpi, modo non repugnet substantiæ Matrimonii, & consensus sit absolutus, v. g. si patrem occiderit. Ratio, quia tales conditiones habentur pro non adjectis, Sanch. *l.* 5. *d.* 15. Molf. Fill. Less. *l.* 2. *c.* 18. *d.* 15. Laym. Bonac.

Resp. III. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonialis; v. g. si prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio, patet ex cap. fin. De condit. V. Sanchez *d.* 10. Kon. *a.* 26. *dub.* 3. Fill. &c.

Resp. IV. Consensus sub conditione honesta de futuro, est contractus sponsalium tantum, & non Matrimonii, quia hic debet esse de præsenti. Ob quam rationem non incipiet validari Matrimonium sine novo consensu, postquam conditio impleta fuerit, ut docet D. Th. cum aliis apud Sanch. Etsi Fill. Laym. & alii quidam putent contrarium esse probabile, eo quod contractus celebratus sub conditione honesta futura, hac impleta, purificetur: Quod concedit Bonac. *q.* 2. *p.* 10. *n.* 20. si contrahentes in eodem consensu manserint, saltem virtualiter.

ADDENDA.

QUæst. 33. *Quid præterea sit notandum circa essentiam, consensum & finem, quo initur Matrimonium?* R. §. 1. Matrimonium aliud dicitur legitimum, aliud ratum, aliud consummatum, ut dixi *n.* 2. Hic potissimum agimus de Matrimonio inter fideles rato vel consummato, aliqua tamen per decursum dicemus etiam de Matrimonio infidelium. 224

§. 2. Notat Sanch. *l.* 2. *d.* 1. *n.* 2. septem in Matrimonio intervenire. 1. Est mutuus consensus. 2. Externus contractus. 3. Mutua corporum traditio. 4. Vinculum ortum ex illo contractu. 5. Mutua obligatio ad reddendum debitum, cohabitandum &c. 6. Jus, quod est in unoquoque ad alterum. 7. Usus & consummatio Matrimonii. Recte autem dicit post Scotum Mastr. *a n.* 4. Matrimonium sumi posse, vel pro vinculo, vel pro contractu, ex quo resultat vinculum, vel pro Sacramento, sive signo sensibili causativo gratiæ, & ideo Matrimonium a variis varie definitur secundum variam acceptionem, attamen secundum communiorem modum loquendi docent Sanch. & alii cum Arcud. *l.* 7. *c.* 1. contra multos alios cum Averf. *q.* 2. *f.* 1. essentiam Matrimonii simpliciter non debere statui præcise in mutuo consensu, contractu, traditione & acceptatione corporum, sed in vinculo conjugali significante conjunctionem Christi cum Ecclesia, cujus quodammodo causa sit ipse consensus seu contractus, nam *Florent.* in decreto Eugen. IV. ad Armen. ait: *Causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*; & ideo S. Th. *in supplem. qu.* 45. *art.* 1. *ad* 2. ait; *Dicendum, quod Matrimonium non est ipse consensus, sed quædam unio ordinatorum ad unum, quam consensus facit*. Et Catech. Rom. *hic cap.* 1. ait: *Patet, Matrimonii naturam & rationem in vinculo illo consistere*. Et in eum sensum Alex. III. Cap. *Illud*, De præsumpt. & Justinianus Instit. De patr. potest. in principio. dicunt: *Matrimonium est maris & feminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens*. Quæ ut melius explicentur, aliqui addunt, *Matrimonium est conjunctio maritalis viri, & fœminæ* 225

inter

inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinent. Dicitur autem *conjunctio maritalis*, idest, fundata in mutua traditione corporum: nam in sponsalibus etiam est conjunctio, attamen non maritalis, quia hæc fundatur in sola promissione traditionis corporum. Et additur, *inter legitimas personas*, idest, non habentes impedimentum dirimens. Per *individuam vitæ consuetudinem* intelligitur indissolubilitas, quam Matrimonium affert. Porro allata definitio convenit etiam Matrimonio, quod Sacramentum non est, unde prout est Sacramentum, definiri potest hoc modo: *Sacramentum conjunctionis maritalis &c.* vel *conjunctio maritalis viri & feminæ inter legitimas personas, causativa gratiæ, & individuam vitæ societatem retinens*.

Objic. Theologi docent, solam Eucharistiam esse Sacramentum permanens, reliqua consistere in actione transeunte. Deinde Sacramentum suo usu causat gratiam: sed vinculum suo usu non causat gratiam, alias quoties conjuges uterentur Matrimonio, acciperent ex opere operato gratiam. R. Vinculum physice loquendo, includit illam actionem consentiendi, & contrahendi physice transeuntem, sicuti relatio paternitatis includit generationem, & ideo etiam Matrimonium dicitur consistere saltem inadæquate in actione physice transeunte, & hoc sui usu, sive hac prima physica sui existentia causare gratiam; hoc non obstante Auctores citati defendunt, quod vinculum præter actionem illam includat personas aptas maritaliter, & indissolubiliter connexas, sicuti relatio paternitatis in probabili sententia præter generationem includit entitates fundamenti & termini.

Inst. Christus solam actionem contrahendi elevavit ad causandam gratiam: ergo in illa sola consistit Sacramentum. R. n. cons. cum enim actio illa inclusa in Sacramento, elevetur & causet gratiam, hinc totum Sacramentum denominative dicitur elevari, & causare gratiam, sicuti quia anima inclusa in homine cognoscit, totus homo denominatur cognoscere, sed sicut non ideo sola anima est homo, sic nec sola actio est Sacramentum.

Objic. 2. Matrimonium debet significare indissolubilem unionem Verbi cum natura humana: sed hanc non significat, nisi per copulam conjugalem, nam solum Matrimonium consummatum est indissolubile, non autem Matrimonium ratum: ergo copula debet esse pars illius intrinseca vel essentialis, ut docet Grat. Cap. *Institutum* 27. q. 2. Idem videtur velle Innoc. III. Cap. *Debitum*, De bigamis, vel saltem integralis, uti docet Bellarm. R. Totam essentiam tam contractus quam Sacramenti, idest, signi causativi gratiæ, haberi pro priori ad copulam per Matrimonium ratum, quod etiam hoc ipso est signum repræsentativum unionis indissolubilis Christi cum anima. Fatendum tamen est, quod Sacramentum illud in ratione signi repræsentativi unionis indissolubilis Verbi cum natura humana, sic partialiter includat etiam copulam: hac enim sola non posita, non est absoluta indissolubilitas. Et in hoc tantum sensu loquuntur Gratian. & Innoc. III.

226 §. 3. Quando Florentinum dicit, causam efficientem Matrimonii esse mutuum consensum, videtur per metonymiam ponere effectum pro causa, ita ut sensus sit, quod mutuo consentientes sint causa efficiens Matrimonii, physice eliciendo, & efficiendo mutuum consensum tanquam materiam, & verba tanquam formam: ad eum modum, quo dicere solemus, verba esse effectiva Sacramentorum, idest, physice proferentem verba efficere Sacramentum. Unde minus apta est explicatio aliquorum cum Bosc. *d.* 1. *s.* 3. *n.*24. qui dicunt sensum esse, quod mutuus consensus sit causa efficiens vinculi sequentis ex Matrimonio, nam mutuus consensus non tam est causa efficiens, quam intrinsecum constitutivum istius vinculi, in quo consistit Matrimonium. Etiam minus apta videtur explicatio eorum, qui cum *Haun.* dicunt sensum esse, quod mutuus consensus sit causa Matrimonii in sensu humano, in quantum mutuus consensus imperat manifestationem per verba, per quæ homines sciunt Matrimonium esse initum: nam Conc. non dicit esse causam efficientem manifestationis, sed Matrimonii ipsius, unde illa explicatio videtur torta: deinde, non ipsemet consensus, sed communiter alia concomitans vel subsequens volitio imperat manifestationem illius consensus, & consequenter Matrimonii. Denique utraque explicatio non videtur esse ad mentem Concilii, cujus finis ibi erat ostendere materiam & formam Matrimonii, uti ostenderat aliorum Sacramentorum.

227 §.4. Putant Valent. Arcud. Kon. Herincx, Avers. *q.* 3. *s.* 1. Spor. *n.*227. aliique cum Rayn. *in Heter. to.*16. *s.* 1. *p.*14. *n.*5. contra Sanch. *l.*2. *d.*26. Pontium, & alios, si Deus ex supremo dominio in corpora daret jus viro in feminam, & contra, sicque consociaret mutuo vinculo, illos fore veros conjuges sine celebratione contractus vel traditione mutua, & forte, inquit *Arcud.* sic fecit Deus cum Adamo & Eva. Et hoc forte significare voluit *Florent.* dicens, causam efficientem Matrimonii *regulariter* esse mutuum consensum. Quidquid sit de hoc, de facto ponitur matrimonium solo mutuo consensu, & solus ille contractus est elevatus a Christo ad rationem Sacramenti, adeoque sine eo consensu non esset Sacramentum, nec in hoc supplere potest Ecclesia, uti habet communis & certa cum Avers. *q.* 3. *s.* 1. & Kugl. *n.*49. consensus autem ille debet vere interne existere, uti constat ex *d. l.*3. *p.*2. *a n.* 608. Item, debet esse cum intentione se obligandi graviter, secundum dicta ib. *n.* 611. Item debet esse liber a vi & metu, uti dicetur *a n.* 647. Item, debet esse plene deliberatus, qualis requiritur ad peccandum mortaliter, uti colligitur ex dictis *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 650. Debetque esse externe manifestatus, & acceptatus per acceptationem etiam externe manifestatam, ut dictum est ibid. *a n.* 654. 636. docetque pluribus Avers. *q.*2. *s.*2. Notat tamen Mastr. *n.*27. quamvis ad matrimonium, prout est contractus inter homines, nunc necessaria sit aliqua manifestatio externa interni consensus, tamen si Deus faceret, ut duo sibi invicem loqui possent per conceptus vel volitiones internas, ut fit in Angelis, tales fore aptos contrahere matrimonium, quod tamen non esset Sacramentum, cum hoc requirat signum sensibile. Præterea debet hic consensus esse liber ab inadvertentia, ignorantia, & errore circa substantiam, uti constat ex dictis *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 612. & de errore iterum dicetur *a nu.* 549. Et de plerisque etiam quoad sponsalia notavit Busemb. *n.*44. relatus. Quid autem dicendum sit in variis dubiis circa contractus, dixi *l.*3. *p.* 3. *a n.* 661. quæ ex parte etiam contractui matrimonii applicari possunt. Et speciatim hic, quid dicendum sit, si parentes contrahant filio vel filia præsente, & tacente, dicam *n.* 272.

§. 5. Consensus ad matrimonium necessarius debet esse intentio invicem tradendi, & acquirendi dominium corporum in ordine ad copulam, attamen non necessario debet esse intentio copulæ exercendæ, imo nec obligationis proximæ ad illam, uti patet in B. V. & S. Josepho, aliisque multis, sed potest stare, ut simul ineant pactum, & obligationem nunquam habendi copulam, non enim tenentur uti illo jure copulæ: ergo licet non possint se abdicare jure remoto, tamen possunt se obligare ad non usum, seu exercitium illius: hæc enim non opponuntur, sed stant simul, velle habere, & retinere jus ad copulam, & velle obligari ad non utendum jure copulæ, uti patet in conjugibus post matrimonium consummatum professis, Avers. *q.*3. *s.*3. aliique communissime. Hinc licet *S. Th. S. Bonav. Sanch.* & plures alii videantur dicere matrimonium esse invalidum, si contrahatur sub conditione non petendi vel non reddendi debitum, tamen melius contradicunt Vasq. Pont. Bon. Hurt. Perez, Dicast. Laym. *l.*5. *tr.* 10. *p.*2. *c.* 7. *n.*8. Krim. *a n.* 797. nam traditur dominium in corpus, quod de se utile est, possetque secundum se habere usum. 228

Dices 1. Jus ad usum equi sine potestate nunquam utendi, est inutile: ergo etiam inutile erit jus ad copulam sine potestate copulæ nunquam habendæ. R. n. cons. Jus ad usum equi supponitur non esse utile, nisi propter usum equi, econtra jus ad usum copulæ habet alias utilitates adjunctas præter usum copulæ, nempe individuam vitæ societatem, mutuum auxilium in necessitate, & gubernatione familiæ, immunitatem a fornicatione, quæ cum sua non committitur, &c.

Dices 2. S. Aug. contra Faustum *l.* 19. *c.* 26. ait, non ob aliud debet femina nubere, quam ut mater fiat. R. Vel intelligit ordinarie, vel vult nubentem, quæ intendit copulam, non debere excludere intentionem generationis.

Dices 3. Qui contrahit sub conditione repugnante fini essentiali Matrimonii, contrahit invalide: sed qui contrahit sub conditione non habendi copulam, contrahit sub conditione repugnante fini essentiali Matrimonii, cum repugnet generationi & bono prolis; ergo. R. n. min. nam secundum dicenda *n.* 236. generatio actualis est tantum finis accidentalis Matrimonii; essentialis autem est mutua traditio corporum, & radicalis obligatio reddendi debitum. Pactum vero illud non reddendi debitum, si fiat cum consensu compartis, non obstat positive vel absolute bono prolis, quæ jus non habet, ut generetur, sed quasi conditionate, nam ad summum proles habet jus, ut si fiat copula, non impediatur ejus generatio.

Dices 4. Si conjuges, qui mutuo promiserunt non uti copula, retineant jus ad copulam, ergo utendo copula facient, & non facient sibi mutuo injuriam; facient, quia agent contra pactum, non facient injuriam, quia nemo facit injuriam utendo jure suo. R. Facient injuriam. Probationem in contrarium dist. nemo facit injuriam utendo jure suo non vinculato c. vinculato n. & patet: si enim unus mercator pacto se obliget ad non vendendam rem suam, nisi ego prius vendiderim meam, vendendo rem suam facit mihi injuriam. Ex his constat multo magis valiturum Matrimonium, si ineatur sub conditione non reddendi debitum, in casu quo alteri non licebit exigere, uti dicetur *n.*241.

§.6. Abb. Jo: Andr. Anchar. requirunt ad valorem, ut uterque consensus simul existat, quia uterque constituit contractum, estque causa traditionis, & acceptationis. *Led.* & *Vega* id tantum requirunt, ubi *Trid.* est receptum, quia aliter constare non potest Parocho, & testibus de utriusque consensu concurrente ad Matrimonium; sed simultas physica non requiritur ratione Sacramenti, uti patet in Sacramento Pœnitentiæ, nec ratione contractus, cum multa fiant inter absentes per litteras, consensu unius sequente ad consensum alterius, hinc *Nav.* vult sufficere consensum non esse revocatum, etsi alterius consensus multo tempore postea sequatur, & videtur consentire Sporer *n.* 232. sed intelligi non potest, quod sufficiat quantacumque distantia temporis, quia contrahentes non censentur velle semper manere suspensi, & diutissime expectare consensum alterius: hinc Sanch. *l.*2. *d.*23. *q.*2. Pont. *l.*2. *c.* 16. Mastr. *n.*31. requirunt simultatem tantum moralem: & idem volunt Castr. *d.*2. *p.* 6. Avers. *q.*3. *s.* 6. Krim. *a n.* 371. nempe sufficere simultatem habitualem, & moralem, idest, quamdiu censetur permanere 229

manere consensus, præsertim, juxta intentionem illius, qui prior consensit.

230 §. 7. Secundum ante dicta requiritur, ut consensus interni externe manifestentur, & acceptentur, debetque acceptatio consensus esse ex parte utriusque contrahentis, qua posita, hoc ipso valet Matrimonium; hinc si Cajus dixerit, *accipio te in meam*, & Berta responderit, *& ego te in meum*, licet Cajus statim post verba Bertæ dicat, ego autem revoco meam voluntatem; nihilominus putant Lugo *in resp. mor. l.* 1. *dub.* 42. Gob. *tr.* 10. *n.* 399. Spor. *n.* 232. Matrimonium illud fore validum, dummodo Cajus voluntatem non revocaverit ante expressionem verborum Bertæ completam, quia Cajus dicens, *accipio te in meam*, hoc ipso dicit, volo te habere mihi obligatam, obligatio autem Bertæ non est sine acceptatione consensus Bertæ: ergo hoc ipso acceptabat consensum Bertæ, si ipsa illum poneret: ergo hoc ipso, quod sit ille positus, jam purificata est conditio, & consensus est acceptatus: ergo frustra revocat Cajus suum consensum. Et acceptationem posse fieri ante promissionem, docet recte Pallav. *de Sacr. n.* 61. ex *l.* 1. *Si quis*, juncta Glossa, *ff. De verb. oblig.*

231 §. 8. Canus putavit Matrimonia solis nutibus contracta non esse Sacramenta, sed surdos, & mutos posse contrahere, solis nutibus constat ex Cap. *Tuæ de sponsal.* certum autem videtur, quod tale Matrimonium inter fideles sit Sacramentum, & cum alii contractus fieri possint sine verbis, non est ratio, cur non etiam Matrimonium, & forte ideo *Florent.* dixit, consensum *regulariter* exprimi per verba. Putavit quidem *Kon.* saltem in illis, qui loqui possunt, necessario requiri verba, sed oppositum tenet communis cum Mastr. *nu.* 29. Mendo *diss.* 12. *n.* 7. nam *c.* 1. *de spons. impub. in* 6. dicitur valere Matrimonium, si parentes exprimant consensum nomine præsentium, & non contradicentium. Attamen docent *Led. Rodriq. Silv. Aversf.* & alii sub mortali requiri verba in illis, qui loqui possunt. *Sanch. Fill.* & alii requirunt sub veniali tantum, sed Pont. Castr. *p.* 7. *n.* 5. Herincx, Tamb. Spor. *nu.* 229. Krim. *n.* 377. dicunt per se nullam esse culpam exprimere alio signo, & videtur consentire Mastr. *n.* 29. dummodo absit periculum scandali, & dubii de existentia consensus: debet enim sufficienter exprimi de præsenti mutua traditio juris ad usum corporum.

232 §. 9. Si in loco, ubi *Trid.* de Parocho, & testibus adhibendis non est receptum, post sponsalia sequatur copula, Ecclesia olim præsumpsit consensum de præsenti, quo actu fieret Matrimonium, quia non debet præsumi delictum fornicationis, Cap. *Veniens* 2. Cap. *Is, qui fidem*, & Cap. ult. De spons. Si tamen reipsa abesset consensus, Matrimonium non valeret. Et cum nunc, ubi *Trid.* receptum est, necessario debeat contractus fieri coram Parocho, & testibus, si absque his habeatur copula, non fit Matrimonium, uti patet. Et quamvis Ecclesia fecerit, ut consensus sive contractus clandestinus nunc non sufficiat ad valorem Matrimonii, tamen non ideo mutavit formaliter, & proxime hoc Sacramentum, prout a Christo institutum est, uti explicavi in *l.* 6. *p.* 1. *n.* 17.

233 §. 10. Si uterque falso existimet subesse impedimentum dirimens, & nihilominus contrahunt, an tum valere possit Matrimonium, dicam *n.* 531. Quid autem sit dicendum, si voluerint contractum, & non rationem Sacramenti, dicam *n.* 276.

234 §. 11. Quando Matrimonium contrahitur inter præsentes præsumitur prior consensisse sub conditione, si alter etiam consentiat durante eodem congressu, quod si tum non consentiat, censetur consensus prioris desiisse: si autem Matrimonium contrahatur inter absentes per procuratorem vel epistolam, censetur durare consensus prioris tanto tempore, quantum humano modo intercedere debet, & solet, usquedum ad alterum perveniat epistola vel procurator, & is data congruente mora consentire possit, ita cum aliis Spor. *n.* 232.

235 §. 12. Bonum Matrimonii est tripartitum, fides, proles, Sacramentum. In fide attenditur, ne propter vinculum conjugale cum altera vel altero concumbatur. In prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, & religiose educetur. In Sacramento autem, ut conjugium non separetur, & dimissus aut dimissa, nec causa prolis alteri conjungatur, uti ex S. Aug. refertur can. *Omne q.* 2. & *c. ult. De condit. appos.* Unde *bonum prolis* exigit, ut in usu Matrimonii non impediatur generatio: *bonum fidei*, ut abstineatur ab adulterio; *bonum Sacramenti* inducit indissolubilitatem. Et quidem ad valorem Matrimonii requiritur consensus saltem implicitus contrahendi obligationes procurandi ista bona, quamvis ad valorem non requiratur consensus obligationes illas exequendi, uti recte explicant Aversf. *q.* 3. *s.* 4. & Krim. *a n.* 791.

236 §. 13. Matrimonium in statu innocentiæ fuit in officio naturæ ad propagandum genus humanum. In lege naturæ & scripta simul fuit in remedium concupiscentiæ. In lege gratiæ est ad eosdem fines, & præterea ad rationem Sacramenti elevatum est, secundum dicta *n.* 10. Estque finis ejus essentialis mutua corporum traditio, & radicalis obligatio reddendi debitum; finis accidentalis, sed proprius, & primarius est generare, & ad Dei cultum educare prolem: secundarius est remedium concupiscentiæ. Fines extrinseci sunt sanitas corporis, mutuum juvamen, pax inter familias, divitiæ, honores, voluptas. Quod si Matrimonium contrahatur ob solos fines extrinsecos non inclusos in institutione Matrimonii, communior est contra Angel. & Covar. non esse mortale, cum non sit magna deordinatio. Esse tamen veniale putant Sanch. *l.* 2. *d.* 29. Laym. Tamb. quia est deordinatio aliqua, si finis extraneus primo, & principaliter intendatur, videturque esse alienum a natura rationali, quod aliquis operetur absque fine virtutis. Nihilominus nullum esse peccatum dicunt Kon. Pont. Sporer *n.* 226. Castr. *d.* 1. *p.* 1. Aversf. *q.* 1. *s.* 1. quia cum fines tales sint honesti aut saltem indifferentes, non videtur peccatum esse, si quis honesto medio, quale est Matrimonium, velit illos obtinere: sicuti non peccat, qui lectione Missæ intendit pingue stipendium. Quidquid sit de hac sententia, certe admittenda non est, si intendatur sola voluptas copulæ, uti dicetur *a nu.* 294.

§. 14. Si quis præter finem aliquem intrinsecum intendat etiam aliquem extrinsecum, nullo modo peccat, Catech. Rom. *c.* 3. his verbis: *quod si ad eas causas etiam aliæ accedant, quibus homines inducti Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo, hujusmodi sane rationes damnandæ non sunt, cum Matrimonii statui non repugnent, neque enim Gen.* 29. *Jacob reprehenditur, quod Rachelem ejus pulchritudine illectus Liæ prætulerit.* 237

Ex quo fine licita sit copula conjugalis, dicetur *a n.* 288. 238

Q. 34. *Quid addendum sit circa consensum, & Matrimonium conditionatum?* R. Matrimonium contrahi posse sub conditione, certum est, quamvis, quamdiu conditio, contingens saltem, impleta non est, suspendatur, & secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 80. ac dicenda hic *n.* 242. habeat rationem solorum sponsalium, de quibus, quando conditionate contrahuntur, multa dixi *a n.* 78. quæ etiam Matrimonio applicari possunt, adhuc tamen hic adde sequentia.

§. 1. Bonum in Matrimonio est triplex, uti dictum est *n.* 235. 239
Et si conditio adjiciatur opposita uni ex his bonis, Matrimonium est irritum, quia censetur esse contra ejus substantiam, ut definit Greg. IX. *Cap. fin. de condit. oppos.* his verbis: *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta, si alter dicat alteri, contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu, licet aliæ conditiones appositæ in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Si itaque ineatur Matrimonium sub conditione, ut sibi liceat copula cum alio, est contra substantiam, nam finis Matrimonii est fides seu obligatio se non commiscendi cum alio, secundum dicta *n.* 235. si autem ineatur sub conditione, si mecum furari volueris, non est contra substantiam, & censetur non adjecta. An autem idem dici debeat de sponsalibus conditionatis, vide dicta *n.* 82.

§. 2. Universaliter hic supponi debet, quod in contractu Matrimonii pro foro conscientiæ standum sit intentioni, quam contrahentes sciunt se habuisse, qualiscumque conditio fuerit adjecta, uti statim probabitur. Econtra, quando dubium est, qua intentione hæc vel illa conditio sit adjecta: standum est dispositioni Juris *n.* 238. relatæ. Hinc in dubio, an conditio turpis vel impossibilis sit serio vel joco, aut ex errore adjecta, præsumitur adjecta ex joco vel errore, adeoque habetur pro non adjecta, estque validum Matrimonium, tum quia in tali dubio præsumi debent voluisse contrahere secundum mentem Ecclesiæ, quæ vult tales conditiones haberi pro non adjectis, tum etiam, quia in dubio præsumitur pro valore actus. Et est perinde, sive conditio turpis aut impossibilis sit de præsenti vel præterito, sive de futuro, uti probabilius tenet Krim. *a n.* 842. contra Silv. Item perinde est, sive impossibilitas, & turpitudo fuerit contrahenti cognita, sive incognita, uti tenent Haun. & Krim. *a num.* 837. 847. contra Sanch. Item perinde est, sive conditio sit ex natura sua, sive tantum per accidens, & de facto impossibilis, Krim. *a n.* 849. contra Castrop. Et ratio universalis est, quia Jus canonicum absolute id dicit, non distinguens inter eas conditiones: ergo nec nos distinguere debemus. 240

§. 3. Cum Ecclesia non possit supplere consensum, si sciretur intentionem fuisse expresse restrictam ad talem conditionem suspensivam, nec aliter consensisse, nisi conditio subsisteret, hac non subsistente consensus esset nullus, ut dixi *l.* 3. *p.* 2. *n.* 599. *Nec obstat*, quod consentiens sciverit conditionem esse impossibilem, adeoque videbatur nihil voluisse, *nam* ex hoc ipso verum est, consensum illius fuisse nullum. Quomodo autem præterea ab aliis auctoribus explicetur textus Juris relatus *nu.* 239. absolute statuens talem conditionem impossibilem vel turpem debere haberi pro non adjecta: item, quando talis conditio adjecta, sit vel non sit suspensiva, fuse habet Aversf. *q.* 5. *s.* 4. *&* 5. possuntque etiam videri quæ dixi *l.* 3. *p.* 1. *n.* 588. & *a n.* 596. 241

§. 4. Sanch. *l.* 5. *d.* 11. *n.* 2. putat non valere Matrimonium initum sub conditione non reddendi debitum in casu quo alteri non licebit exigere, quia hæc conditio videtur esse contra substantiam Matrimonii; cum auferat jus in corpus alterius, sed oppositum est probabilius, non enim est contra substantiam, cum acquirat, & retineat jus remotum ad talem copulam, & privare se possit usu sive exercitio illius juris, secundum dicta *n.* 228. ubi dixi Matrimonium posse iniri sub pacto nunquam petendi vel reddendi debitum. An autem illicite petens copulam, habeat ad hanc jus proximum, & ideo alter ei teneatur reddere debitum, dicetur *a n.* 352. 242

§. 5. Si conditio sit de præsenti vel præterito, quæ subsistat, Matrimonium hoc ipso statim valet, licet contrahentes nesciant 243

sciant conditionem subsistere, S. Th. *in* 4. *dist.*29. *q.*1. *ar.*3. *q.*3. Sanch. *l.*5. *d.*6. Laym. *l.*5. *tr.*10. *p.*2. *c.*7. *nu.*1. Fagn. *in* 4. *decr. ad Comp. fin. de cond. appos.* Pirh. *l.*4. *tit.*5. §.2. *n.*3. Aversf. *q.*5. *f.*1. contra Kon. Et sumitur ex lege, *Cum ad præsens* 37. *ff. rebus creditis:* Leg. *Institutio*, 10. *& ff. De condit. demonstr. Instit. de verb. oblig.* §. *Conditio*. Ratio est, quia contractus ex voluntate contrahentium accipit legem, & conditionem, unde in cit. leg. *Instit.* dicitur, quod nulla sit conditio, quæ in præteritum confertur, vel in præsens, idque propterea, quia non suspendit actum, qui statim valet vel non valet. Suspenditur tamen ejusmodi Matrimonium, quoad usum, donec sciatur, an conditio sit impleta, necne. Si autem conditio sit de futuro, Matrimonium suspenditur, etiam quoad suum esse, neque tum adhuc est Matrimonium, sed habetur sola ratio sponsalium, quamvis enim consensus possit esse conditionatus; Matrimonium tamen semper est absolutum, neque est ante positam conditionem, Sanch. Gob. *tr.*9. *n.*137. Bosco, Spor. *n.*227.

Objic. Talis modus contrahendi sub conditione ignorata, non exprimit determinate consensum, tam parum, quam si dicas, *duco, vel non duco te*. Ergo etiam valebit, si dicas, *duco te, si Deus prævideat fratrem tuum ante te esse moriturum*. R. ad 1. *neg. ass.* nam non habet se indifferenter ad consensum, & dissensum, uti in posteriori casu, sed determinate exprimit consensum, quamvis sub conditione. Ad 2. *neg. seq.* imprimis, quia licet conditio illa sit de præsenti quoad divinam præscientiam, tamen nunc ob intrinsecam connexionem cum eventu futuro naturaliter incognoscibili, est nunc remota a commercio humano, ergo non est apta commercio humano exigenti valorem de præsenti: deinde conditio illa facit valorem contractus illius pendere ab ipsomet eventu futuro, ergo oportet de tali contractu loqui, sicut si fieret sub conditione de futuro. Quid dicant auctores aliqui, si absolutioni sacramentali addatur hæc conditio, *absolvo te, si Deus cognoscat, quod cras restitues*, dixi *l.*6. *p.*1. *n.*81.

243 §.6. Potest iniri Matrimonium sub conditione, *si sis virgo*, idest, si explorata a mulieribus peritis judiceris esse virgo. Econtra, si sensus conditionis appositæ esset hic, si in prima copula reperero te esse virginem, conditio est turpis, quia provocat ad faciendam potestatem corporis, priusquam sit verum Matrimonium, ita Krim. *n.*827. cum aliis, Spor. *sup.* Gob. *tr.* 18. *n.* 461. Si autem sensus sit, *si reipsa sis virgo*, quod relinquo tuæ conscientiæ, si sciatur intenta fuisse hæc conditio, & ipsa non sit virgo, Matrimonium secundum dicta *n.* 240. non valebit, si autem dubitetur, an conditio sit serio intenta, necne, Krim. *n.* 852. putat censeri non adjectam, ideoque valere Matrimonium propter dicta *n.* 238. quia est de facto impossibilis, sed vide dicenda *n.*248. *ad objic.* 2.

244 §.7. Matrimonium ab impeditis initum sub conditione, *si Papa dispenset*, si sit tale impedimentum in quo Papa juste possit, & soleat dispensare, valet secundum Cov. Angel. Kon. Pont. Bon. Dicast. Sanch. *l.*5. *d.*8. Krim. *a n.*853. & alios, & rationes insinuatæ sunt *n.* 84. ubi dixi de sponsalibus initis sub conditione, si Papa dispenset. Oppositum tenent Inn. Rosel. Vict. Sot. Lugo aliique cum Averf. *q.* 5. *f.* 2. Rationem dant. 1. Quia personæ tales sunt inhabiles ad omne Matrimonium, ergo hic eorum consensus in Matrimonium ab initio est nullus, ergo ut Matrimonium valeat, debet poni novus consensus. 2. Si vir fidelis mulieri infideli dicat, *contraho tecum Matrimonium, si baptizeris*, item, si duo fideles dicant, *inimus Matrimonium, si comparuerimus coram Parocho & testibus*; item, si conjux dicat innuptæ, *duco te, si uxor mea fuerit mortua, &c.* utique nihil faciunt, sed postea impleta conditione requiritur novus consensus, quia nempe in istis circumstantiis sunt omnino inhabiles ad contrahendum tale Matrimonium, ergo similiter in nostro casu. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior, hinc ad rationem *n.*84. allegatam dico non esse satis consensum contrahentium referri ad tempus, quo habiles erunt, sed debere tum, quando contrahunt, esse habiles ad contrahendum: tales autem impediti sunt omnino inhabiles ad contrahendum ullo modo Matrimonium, non item ad sponsalia: quamvis enim Ecclesia constituendo impedimentum dirimens inhabilitet ad contrahendum Matrimonium; tamen non ideo inhabilitat ad illud promittendum, uti patet in impuberibus, qui valide promittunt pro tempore pubertatis; attamen invalide contrahunt etiam pro tempore pubertatis, qua habita requiritur novus eorum consensus.

245 §. 8. Qui sub conditione de futuro duxit unam, si ante eventum conditionis ducat aliam, illicite agit, sed valide. Si autem duxerit duas sub conditione tali, cum illa valebit, cum qua conditio prius complebitur, ita Sanch. Dicast. Gob. *tr.* 10. *n.* 472. Spor. *supra & n.* 182. Quod si conditio simul impleatur, Pont. dicit prius matrimonium tenere, *Ledes.* dicit valere secundum, *Sanch. & Spor.* cum aliis probabilius dicunt neutrum valere, quia in Jure Cap. *Ex litteris, De sponsal* dicitur, quod incertitudo vitiet Matrimonium.

246 §. 9. Si primus consensus conditionatus fuerit validus, & contrahentes permanserint habiles, seu non impediti, valde probabile est matrimonium impleta conditione hoc ipso etiam sine novo consensu esse validum, etiamsi tum dormirent sponsi, uti tenent Abb. Inn. Hostiens. Palud. Sanch. Lug. Dicast. Castr. *d.*2. *p.*11. §.1. *n.*5. Silv. Averf. *q.*5. *f.*1. Gob. *tr.*10. *n.*454. Spor. *n.* 227. *&* 237. Krim. *n.* 483. *&* 866. aliique, quamvis contradicant *Busemb.* & alii, quos refert *Averf.* Ratio est 1. Quia illi

contractus conditionati posita conditione fiunt absoluti sine novo consensu, uti constat ex Jure apud *Averfam*, & dixi cum communi *l.* 3. *p.* 2. *n.*605. nec aliud disponit Ecclesia circa contractum Matrimonii, ergo. 2. Ideo id verum est in aliis contractibus, quia conditio suspendit eorum valorem, & conditione posita contractus illi jam sunt absoluti: atqui idem est de contractu matrimonii, ergo. Hic tamen bene notanda est diversitas inter istos modos contrahendi, quo sponsi dicunt, *accipiam te intra mensem in meum & meam, si parentes nostri consentiant*; &, *accipio te in meum & meam, si parentes nostri intra mensem consentiant*. Prior modus est per verbum de futuro sub conditione de futuro, qua impleta habentur sola sponsalia, & ut sit matrimonium, requiritur alius consensus de præsenti. Posterior modus est per verbum de præsenti sub conditione de futuro, ita ut consensus contrahentium sit modo præsens, quamvis consensus parentum sit conditio, cui substat, qua conditione posita, jam est Matrimonium vi prioris consensus contrahentium. An autem, quando Matrimonium ita contractum est coram Parocho, & testibus sub conditione, postea Parochus, & testes debeant saltem rescire de conditione impleta, dicam *n.*762.

§. 10. Ex dictis colligitur, quid dicendum sit ad hunc casum; Cajus contrahit cum Berta, dum contraheret, nulla conditione apposita, sed paulo ante dixerat audientibus multis se ducturum Bertam, si haberet 10. millia aureorum, aliter non ducturum: Post initum Matrimonium rescit Bertam nihil habere, & ideo abstinet a copula. 247

Quæritur, an Matrimonium censeri debeat validum? Pro parte affirmativa est: 1. Quia conditio non est apposita in contractu. 2. Quia cum non apposuerit conditionem, videtur ab ea recessisse. 3. Credi non potest Cajo dicenti se in mente habuisse eam restrictionem, nam Cap. *Per tuas*, De probat. dicitur, *nimis indignus est, ut quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eumdem casum proprio valeat testimonio infirmare*. 4. Quia in dubiis standum est pro valore Matrimonii. Cap. fin. de sent. & re judic. Oppositum probabilius tenent in simili Sanchez *l* 2. *d.*45. *q.*2. Pont. *l.*4. *c.*21. *n.*13. Fill. *tr.*10. *c.*2. Regin. *l.*31. *c.*14. *n.*93. & in nostris terminis Pignat. *t.*9. *consul.*136. Quia voluntas Caji tam expresse declarata est in possessione, & censetur permansisse; quod a posteriori colligitur, quia ideo noluit habere copulam: unde R. *Ad* 1. Satis esse fuisse antea appositam, & non mutatam, censetur enim permansisse virtualiter. *Ad* 2. Contrarium colligitur ex negata copula. *Ad* 3. Hoc intelligitur de nudo testimonio nulla conjectura vel ratione confirmato. *Ad* 4. Regula illa non tenet in casu magnæ disparitatis pro una parte, uti recte Sanch. *l.* 3. *d.* 5. *n.* 7.

§. 11. Huc etiam pertinet sequens casus: Titius coram Parocho, & testibus contrahit cum Caja ignota, sub conditione, si sit honesta, idest, honeste semper vixerit. Caja promittit se intra 4. septimanas daturam testimonia honestæ vitæ, Dum hæc expectantur, Titius cognoscit Cajam, de qua postea rescitur, quod antehac honeste non vixerit. 248

Quæritur, an hoc Matrimonium sit validum? R. non valere, quia consensus contrahentium pendens a veritate conditionis de præsenti vel præterito, ab initio nullus est, si non subsistat veritas conditionis, S. Bonav. *in* 4. *dist.* 30. Palud. *ib. ar.*2. *n.*9. *concl.*3. & alii cum Fagn. *in* 4. *Decretal.* Cap. fin. *De condit. appos.* Hic autem non subsistebat veritas conditionis: ergo.

Objic. 1. Titius per subsecutam copulam videtur recessisse a conditione, & præsumitur adjecisse consensum absolutum. R. *n. ass.* quamvis enim id forte possit præsumi, si conditio esset de futuro, tamen ubi conditio est de præsenti aut præterito, non ideo, quod habetur copula, receditur a conditione, uti recte *Fagn.* supra addens hanc esse communem sententiam, quam sequuntur Anch. *n.* 3. Abb. *n.* 4. Angel. *V. Matrimonium*, Cov. *in* 4. *Decret. p.* 2. *c.* 3. §. 1. *dub.* 13. ubi ait: *si post defectum conditionis sequitur copula, nil conducit ad conjugii præsumptionem, cum jam promissum Matrimonium omnino defecerit*. Imo etiamsi conditio fuisset de futuro, ex hoc præcise nihil efficaciter probaretur, uti recte Gob. *tr.* 10. *n.*457. ubi ait, omnes quos legi, docent L. *Ita stipulatus, ff. De verb. oblig.* absolute, & sine ulla distinctione inter ratum, & consummatum non impleri contractum Matrimonium, sed permanere suspensum, donec impleatur conditio apposita in Matrimonium: & ita dicendum est reipsa. Ideoque si Titius mansit in constante voluntate non habendi Cajam pro uxore, si deprehenderetur non esse honestam, sane licet ante illam deprehensionem decies fuisset commistus carnaliter cum ea, nullum seu ratum, seu consummatum extitisset Matrimonium.

Inst. Ante *Trid.* censebatur quis per copulam recessisse a conditione, quia Ecclesia, ut excluderet delictum fornicationis, præsumebat accessum esse factum affectu maritali cum consensu puro, uti tenent *Gl. magna* circa med. in Cap. *Per tuas*, Silv. *V. Matr.* Tiraq. *De retractu conv. ad v. ad fin. tit.* 1. *n.* 77. Abb. Inn. Collect. Zabarell. Hostiens. Alex. de Nevo, & alii apud Barb. ergo idem dicendum est fieri etiam post *Tridens.* R. Ante *Trid.* per copulam censebatur quis recessisse a conditione, quando conditio erat de futuro, c. & hoc conforme est Cap. *Per tuas*; Quando conditio erat de præterito aut præsenti, uti in nostro casu est, n. cum auctoribus ante citatis.

Objic. 2. Conditiones impossibiles vel turpes adjectæ Matrimonio, & substantiæ illius non adversantes, habentur pro non adjectis, uti habet communis, & certa, sed conditio, *si es honesta*,

nesta, videtur esse impossibilis respectu corruptæ, cum in præteritum non sit potentia, secundum Hostiens. ergo. R. Opinionem Hostiens. communiter rejici, quando enim a Matrimonio rejiciuntur conditiones impossibiles, intelliguntur eæ solum, quæ per se sunt tales: uti, *si cœlum digito tetigeris*, non autem, quæ ex se sunt possibiles, & ex accidenti solum impossibiles, qualis est conditio, *si es virgo*, *si es honesta*, Aret. *Consil.* 82. Palud. *in 4. dist.* 29. *q.* 2. *art.* 5. Silv. *V. Matrim.* 3. *q.* 8. & alii apud Covar. *supra* §. 2. *n.* 3. Fagn. *supra n.* 20.

249 §. 12. Notat Aversf. §. *ult.* moraliter loquendo non esse licitum contrahere matrimonium sub conditione, nam si est conditio de præsenti vel præterito, in eam potius inquirendum: si est de futuro, est expectanda, ut absolute contrahi possit, quia iste modus contrahendi sub conditione est subjectus variis perplexitatibus, causatque sæpe multa dissidia, & lites.

De modis contrahendi Matrimonii sub variis aliis conditionibus videri potest etiam Aversf. *q.* 5. *s.* 6.

250 *Q.* 35. *Quid dicendum sit de Matrimonio, quod acatholicus contrahit sub conditione, si conjux maneat fidelis?* Casus potest sic proponi: Titius ritu Calvinistico contracturus matrimonium cum Titia, intendit expresse (quamvis intentione mente reservata, uti solent reformati doctiores) sic contrahere, & non aliter, quam sub ea conditione, uti si Titia sibi fidem servaverit, & quamdiu sibi fidem servaverit, velit hanc esse suam: si fidem non servaverit, neque Titius velit teneri contractui matrimoniali. Titia postmodum non servat fidem, cujus ubi convicta fuit, Titius, per sententiam Consistorii declaratur liber a contractu matrimoniali, daturque facultas ad secunda vota transeundi. *Quæritur*, an Titius nunc catholicus possit transire ad secundas nuptias cum catholica?

251 §. 1. Negarunt multi Doctores Catholici ex his rationibus: 1. Matrimonium ex natura sua est indissolubile: ergo quando Titius voluit Matrimonium, voluit contractum indissolubilem. 2. Titius vel voluit contractum matrimonialem secundum substantiam, vel non; si voluit, etiam implicite voluit Sacramentum, vel saltem contractum indissolubilem; si non voluit, ergo nequidem voluit matrimonium, quod est contra terminos casus. 3. Matrimonium saltem consummatum Jure divino est indissolubile, uti tenent omnes DD. Catholici, sed Titii matrimonium est consummatum, quia proles habet; ergo Jure divino est indissolubile. 4. Titius voluit, & intendit matrimonium validum: ergo potius voluit valorem, quam conditionem repugnantem valori matrimonii. 5. Titius præsumitur ita animo comparatus, ut si sciret contractum matrimonialem esse elevatum a Christo ad rationem Sacramenti, esset hoc crediturus, & contracturus conformiter institutioni Christi, quæ generalis animi comparatio, & intentio prævalet privato errori. 6. Ex animi comparatione prudenter præsumitur, quod Titius appretiative id malit, quod vult vera Christi Ecclesia: sed hæc vult indissolubilem contractum: ergo & Titius. 7. Habent hæretici generalem intentionem faciendi eo modo contractum, quo Christus instituit, hæc intentio sufficit ad Sacramentum Matrimonii: ergo. 8. Titius habuit duas intentiones contrarias, unam, volo contrahere Matrimonium, sicuti in vera Ecclesia Christus instituit; alteram, volo contrahere dissolubiliter in casu fornicationis: ergo matrimonium Titii potius fuit indissolubile, quam dissolubile. *Prob. conf.* Inter duas intentiones illa sortitur effectum, quæ prævalet; sed prævalet prior, quæ ex suo modo tendendi est magis universalis: ergo. 9. Conditio apposita contra substantiam matrimonii tunc solum vitiat contractum, quando uterque consentit in appositionem, non autem, si alter contradicat, aut taceat, quia hoc casu perinde se habet, ac si adjecta non fuisset; ita Fagn. ex Cap. *Aliquando* 32. *qu.* 2. post *Præp. Silv. Covar. Barb.* consentiunt *Vincent. Hostiens.* & alii suadentes mulieribus, ut si quando viri ad mulieres alliciendas ostendant se velle cum iis Matrimonium contrahere, & apponant hujusmodi conditiones contra substantiam matrimonii, ipsæ taceant, secuta enim copula erit matrimonium. 10. Conditio turpis habetur in contractu matrimonii pro non adjecta, Cap. fin. *De cond. appos.* atqui conditio, quæ est contra substantiam matrimonii, est turpis, cum sine peccato impleri non possit: ergo. 11. Conditio mente retenta nihil operatur in contractibus L. *Cum in plures* 60. §. *Locator*, *ff. Locati*, ubi Glossa; quis enim est tam stupidus, qui putet tacitam contrahentis cum aliquo voluntatem in contractibus spectandam esse? Adde, quod conditio hæc ex errore speculativo adjecta, ad valorem vel non valorem actus perinde se habeat, ac si adjecta non fuisset. 12. Confertur Baptismus ab eo, qui non credit Baptismum esse Sacramentum: ergo etiam ministratur matrimonium ab eo, qui non credit illud esse Sacramentum, Gob. *tr.* 10. *cas.* 19. 13. Præsumptio fori externi stat contra Titium, eo quod id solum judicabit, quod forinsecus demonstravit, foris autem declaravit matrimonium: ergo censebitur voluisse matrimonium contrahere secundum suam naturam, quæ vere insolubilis est, donec sufficienter illum defectum suæ intentionis probaverit. 14. Ex contraria sententia sequetur, Matrimonia hæreticorum passim esse dissolubilia, cum maxima confusione Christianitatis, item proles esse spurias, & illegitimas. 15. Sequentur itidem multa inconvenientia, iniquissima divortia fient, polygamia inducetur, hæreticæ mulieres horrebunt connubia. 16. Denique sequetur posse dari contractum matrimonialem pure civilem, & dissolubilem, qui pugnet cum natura matrimonii, cum hoc necessario versetur circa corpora in perpetuum tradenda: omnis enim matrimonialis contractus versatur circa corpora indissolubiliter tradenda.

§. 2. Pro parte affirmativa, *supponendum est* 1. Punctum difficultatis recidere ad hanc quæstionem, an consensus Titii ex prævalente intentione fuerit restrictus ad conditionem illam repugnantem insolubilitati matrimonii, possetque quæstio habere locum etiam in Catholico, qui ex invincibili ignorantia putaret probabilem esse sententiam, quam dicunt fuisse Cajetani & Catharini docentium, matrimonium etiam consummatum fidelium Catholicorum esse dissolubile quoad vinculum in casu fornicationis, ideoque expresse nollent matrimonium, nisi ita solubile: de illo similiter quæri posset, an hoc matrimonium esset validum? *Supponendum* 2. Titium & Titiam hæreticos materiales fuisse bene ignaros suæ sectæ, illiusque doctrinæ, quod nempe liceret ipsis matrimonium contrahere sub illa conditione, & si frangeretur fides, transire ad aliud, nempe per legitimam consistorii, aut legitimi Superioris decisionem, uti millenis exemplis scimus matrimonia quoad vinculum esse dissoluta in Anglia, Batavia, Palatinatu, Helvetia. *Supponendum* 3. Prudenter præsumi, nisi aliud constet, quod quisque in agendo velit se conformare moribus gentis suæ, item suæ sectæ ac doctrinæ in illa propositæ, quam invincibiliter putat esse unice veram: hinc præsumimus materialem hæreticum absque scrupulo die Veneris comedere carnes: Calvinistam nolle sumere Corpus Christi: Lutheranum velle sumere Corpus Christi, sed cum pane. Pari igitur Jure præsumendum est, si duæ sectæ habeant diversa principia circa contractum Matrimonii, quod utriusque sectatores velint illum inire juxta sua principia. His suppositis, putarunt alii Titium posse ducere aliam; Ratio est 1. Quia prius matrimonium ab initio fuit nullum, aut si fuit aliquod, per quas causas, & quomodo fuit aliquando contractum, per easdem desiit esse: Quod Matrimonium Titii arbitrio fuerit nullum, ita suadetur. Quicumque contrahit matrimonium sub conditione pugnante cum substantia matrimonii acceptata ab altero contrahente, & ex tali intentione efficaci ac prævalente, is contraxit invalide: atqui Titius contraxit matrimonium sub conditione pugnante cum substantia matrimonii acceptata ab altero contrahente, & ex tali intentione efficaci ac prævalente: ergo. *Major* est omnium, & deciditur Cap. fin. De conditionibus appositis, nam alioquin intendent, & non intendent matrimonium. *Min. prob.* Imprimis Titius contraxit sub conditione pugnante, nam contrahens sub conditione dissolubilitatis in causa fornicationis, contrahit sub conditione pugnante cum substantia matrimonii; Titius contraxit sub ista conditione dissolubilitatis: ergo. *Major* est omnium Catholicorum, & constat ex eodem Cap. fin. *Minor* patet ex terminis casus. Deinde conditio hæc fuit acceptata ab altero contrahente (quamvis id non sit opus, uti contra Fagnan. Cov. & alios Canonistas recte ostendunt Pont. *l.* 3. *c.* 12. *n.* 8. Perez *d.* 16. *s.* 5. Hurt. *d.* 7. *diff.* 8. *n.* 30. Dicast. *d.* 5. *dub.* 18. *nu.* 148. Bosco *de Sacram. d.* 1. *s.* 3. ubi dicit, omnes Theologos ita sentire) nam uterque contrahens voluit se alteri obligare more in sua religione usitato, & similem alterius obligationem acceptavit, quam credidit ex suæ religionis instituto, & ex Jure divino non esse absolute perpetuam, sed tantum conditionate: ergo uterque acceptavit conditionem. *Anteced.* est certum ex suppos. 2. & 3. *Consequentia* est per se nota. Denique contractus ille essentialiter conditionatus fuit ex intentione efficaci ac prævalente, nam Titius vel habuit duas intentiones, unam universalem, *volo sic contrahere, sicuti debeo in vera Christi Ecclesia*, & alteram, *volo contrahere dissolubiliter in casibus mihi juxta principia meæ sectæ licitis*, vel habuit unam tantum, contrahendi posteriori modo; quidquid dicatur, voluit intentione absoluta, & efficaci contrahere sub conditione pugnante cum substantia matrimonii, quæ necessario affert indissolubilitatem: ergo. *Minor* quoad posteriorem partem patet ex terminis; quoad priorem probatur. Inter duas intentiones contrarias illa est de præsenti prævalens, quæ essentialiter est exclusiva alterius, atqui inter istas intentiones posterior est exclusiva prioris: ergo. *Major* est certa: *Minor* patet, cum expresse non aliter velit contrahere, nisi excludendo indissolubilitatem, & consequenter Titius non voluit efficaciter Sacramentum Matrimonii, neque contractum matrimonialem distinctum a Sacramento, & insolubilem, cum utraque enim pugnat expressa intentio contrahendi dissolubiliter, imo facile quilibet ex terminis casus deducet, quod nequidem inefficaciter voluerit contractum indissolubilem. *Ratio* 2. Est ab auctoritate Cap. fin. de condit. appositis, & ex omnibus fere doctoribus in illud Caput; nam expresse dicunt, si apponatur conditio repugnans perpetuitati, vel insolubilitati matrimonii, hoc ipso conditionem haberi pro non adjecta, hoc est, ita vitiari contractum, ut de facto nullus sit. Hinc Pont. *in append. ad tr. de Matr. l.* 9. §. 2. *n.* 11. quærens, si hæreticus in eo sit errore, ut existimet matrimonium esse ex causa dissolubile, & licere libellum repudii, ut olim in lege ante Christum, quid fiet? Cui quæstioni ita in terminis paulo post respondet, *si vero expresse ita velit contrahere, & non aliter, sive eum animum explicet, sive in mente retineat, nullum est Matrimonium*. Idem ex communissima habet Fagn. *ad Cap. fin. sup.* Item Lug. *d.* 8. *s.* 8. Perez, Dicast. *de Matr. d.* 2. *dub.* 4. Avendanno *in addit. ad append. p.* 1. §. 2. *n.* 481. *Ratio* 3. est, quia Catholicus sine dubio magis censetur velle sic contrahere 252

Matri-

Matrimonium, ficut vult vera Ecclesia, quam hæreticus, quo non obstante, si Catholicus velit contrahere sub conditione pugnante cum insolubilitate, idque appretiative magis, hoc vitiat contractum, & Matrimonium illius nullum est: ergo.

253 §. 3. Hæc secunda sententia videtur esse probabilior; quia tamen videtur esse aliqua probabilitas pro valore primi illius Matrimonii, quod est in quadam possessione, putarem saltem propter scandalum non esse procedendum ad aliud Matrimonium; nisi prius obtenta tribunalis alicujus Catholici declaratione de invaliditate prioris.

254 §. 4. *Ad rationes oppositas* est facilis responsio. *Ad* 1. *&* 2. Titius voluit Matrimonium, & ejus substantiam, non quomodocumque consideratam, sed præcise ut respicientem ritum hæreticorum, idest, ut dissolubilem ex causa fornicationis. *Ad* 3. Matrimonium consummatum est jure divino insolubile, si sit initum juxta institutionem Christi, qui voluit intendi indissolubilitatem: aliter initum non est indissolubile, uti patet in Matrimoniis infidelium consummatis. *Ad* 4. Intendit matrimonium validum, sed valore respiciente conditionem dissolubilitatis efficaciter appositam, sic autem volendo valorem, simul voluit conditionem pugnantem cum valore Matrimonii, quæ posterior volitio prævalebat, atque ita exercite excludebat valorem, quem signate tantum volebat. *Ad* 5. Dato Titium sic fuisse comparatum, non ideo hæc comparatio animi prævaluit præsenti volitioni fundatæ in errore privato, quem invincibiliter putabat esse unice verum. *Dixi*, dato, nam multi Catholici fugiunt matrimonium, quia timent se perpetuo alligandos uxori rixosæ, & forte adulteræ: ergo etiam posset id timere acatholicus, & ideo nolle contrahere, si sciret esse pro omni casu indissolubile. *Ad* 6. Præsumitur, quod appretiative id malit, quod facit Ecclesia sua juxta judicium suum invincibiliter erroneum, non autem quod facit vera in se Ecclesia Catholica: actu enim præfert suam Ecclesiam Catholicæ, & ex hoc invincibiliter errante judicio præfert ejus modum contrahendi matrimonium modo contrahendi catholico: ex illa autem comparatione animi, quam ponit objectio, solum sequitur, quod mallet facere, quod facit Ecclesia Catholica, si crederet, hanc esse veram, non autem sequitur, quod de facto malit, ut recte notant Pontius, Lug. Dicast. Avendanno supra. *Ad* 7. Qui sic intentionem restringunt, ut casus supponit, habent generalem intentionem eo modo contrahendi, quo Christus juxta suam apprehensionem instituit, nempe dissolubiliter. *Ad* 8. Patet ex dictis nam prævalet intentio contrahendi dissolubiliter, cum expresse se ad hoc restringat. *Ad* 9. nego quidquid ibi dicitur, nam imprimis cum uterque contrahens sit minister hujus Sacramenti, & simul suscipiens, si simul unius intentio sit nulla, totum Sacramentum est nullum. Deinde hic utriusque intentio est nulla, cum uterque expresse intendat dissolubilitatem: ergo cum tale matrimonium ab initio sit nullum, nec mutetur intentio, manet nullum, nec validari potest per copulam cum eodem errore positam. *Ad* 10. Cap. illud expresse dicit, si conditiones turpes sint contra substantiam conjugii, puta, *contraho tecum, donec inveniam aliam, &c.* haberi pro non adjecta, & facere matrimonium esse nullum, talis autem est conditio hæc apposita. *Ad* 11. Lex illa loquitur de foro externo, nam de interno certum est apud omnes conditionem mente retentam, si sit contra substantiam matrimonii, vitiare contractum, Bosco *l. c.* Perez *s.* 8. *n.* 1. *&* 3. Quod additur de errore speculativo, nihil est, quia error Titii valde practicus fuit, dirigens actionem contrahendi. *Ad* 12. Si baptizans vel suscipiens Baptismum absolute per prævalentem intentionem non aliter vellet Baptismum, quam si non esset Sacramentum, Baptismus non esset validus, uti tenent omnes, & in hoc est paritas cum nostro casu. *Ad* 13. Præsumptio fori externi est pro eo, quod Titius more in sua secta usitato contraxerit, idest, solubiliter. Et tam parum tenetur Titius probare in foro externo, quod habuerit expressam intentionem contrahendi dissolubiliter, quam Catholicus teneatur probare intentionem contrahendi indissolubiliter, id enim debet æqualiter præsumi de utroque in sua religione bene instructo. *Ad* 14. Loquimur de matrimoniis initis cum intentione ita restricta, prout iniit Titius; an alii ita ineant, nescimus. Quod additur de spuriis, & illegitimis prolibus, nihil est, nam omnes ferme gentes contrahebant dissolubiliter, nec tamen ullus dixerit proles omnes eorum esse illegitimas, quia nempe illegitimus non censetur, qui inter gentes ex tolerato civiliter matrimonio nascitur: tales enim in Imperio, & Regnis plerisque admittuntur ad hæreditates etiam Catholicorum. Adde, quod passim teneant DD. cum Sanch. *l.* 8. *d.* 34. *n.* 26. Gob. *in Quint. tr.* 5. *c.* 37. *n.* 247. prolem etiam ex matrimonio bona fide contracto esse legitimam. *Ad* 15. Non est, quod ista timeantur. Divortium in casu adulterii esset justum. Desinente per legitimam Judicis sententiam opinione prioris existimati matrimonii, alterum superveniret sine polygamia. Hæreticæ absque paranymphis Theologis invenient sponsos, putant enim tam masculi, quam feminæ apud eos se esse prædestinatos ad opera carnis, & impossibile esse servare castitatem. *Ad* 16. Sive illud quale quale Matrimonium nominetur contractus pure civilis, contractus Matrimonialis dissolubilis, vel aliter, ad rem non facit, cum verum maneat, Titium posse transire ad alia vota. De cetero postea dicam *a n.* 411. contractum de præsenti inter sponsos vel non valere in ratione Matrimonii simpliciter, vel esse indissolubilem.

§. 5. Hæc dicta non habent locum, si non sciatur, quod alteruter contrahentium habuerit expressam intentionem ita restrictam ad dissolubilitatem, tum enim præsumitur, quod intentio contrahendi secundum institutionem Christi prævaluerit, & quod intenderint, ut valeret actus, prout valere potuit, & debuit. Consequenter dicendum est, quod Matrimonia acatholicorum ordinarie censeri non possint invalida, & hoc satis evincunt saltem aliquæ ex rationibus *n.* 251. allatis, ac ita tenet etiam cum aliis Gob. *in exp. tr.* 10. *n.* 707. dicens oppositum sibi non amplius videri esse probabile. Et quamvis probabile esset, tamen secundum dicenda *a n.* 527. standum esset Matrimonio, quod in possessione est. 255

Qu. 36. *Quid notandum sit circa illum, qui ficte tantum consentit?* R. §. 1. Qui fingit se consentire, peccat, imprimis peccato sacrilegii contra reverentiam Sacramenti, in quantum Minister est, & falso absque justa causa sine intentione adhibet signa Sacramenti. Deinde contra justitiam, quia in contractu oneroso, si unus bona fide ponat partem suam, habet jus, ut etiam alter adjiciat suam, ut sic ponatur æqualitas, Aversf. *q.* 3. *f.* 1. Gob. *tr.* 10. *n.* 411. Quid dicendum sit, si quis metu gravi cogatur inire Matrimonium, quod sit invalidum, dicetur *n.* 660. 256

§. 2. Qui ficte contraxit Matrimonium, sive secuta sit copula sive non, regulariter tenetur feminam illam ducere, si hæc non sit usa fraude, quia alioqui per injuriam fit ei damnum notabile, tum in fama, tum in fortunis, & conditione vitæ, nam nulli alteri permittetur nubere, cum prius Matrimonium præsumatur fuisse validum, Sanch. Lug. *de Justitia d.* 12. *nu.* 36. innuens contra *Sanch.* raro excusare disparitatem conditionis, nam quando ipse comparebat coram Parocho, & testibus, non poterat prudenter præsumi fictio, non enim poterat præsumi velle illudere Ecclesiæ: ergo puella prudenter putavit se per Matrimonium illud elevatam esse ad dignitatem conjugis, a qua deturbari non debet. *Dixi*, regulariter, nam si puellæ nullum sequeretur damnum, eo quod Matrimonium non esset ita publice notum, putat Sanch. *l.* 1. *d.* 11. *n.* 5. deceptorem non teneri ducere, quod Castr. & Krim. *n.* 529. reputant probabile, quia uterque manet æqualiter liber ad alias nuptias: imo putant aliqui, quamvis damnum causatum esset puellæ, deceptorem non teneri hoc resarcire, determinate eam ducendo, sed satis esse, si aliter, v. g. augendo dotem. Oppositum probabilius tenent alii cum Pontio *l.* 2. *c.* 5. *nu.* 5. secundum illa, quæ dixi *a n.* 69. Et probat pluribus Kugl. *a n.* 72. etiamsi uterque dicat se ficte consensisse, eis non credi pro foro externo, quia præsumitur in favorem Matrimonii, & prolium. 257

Qu. 37. *Quid notandum sit circa Matrimonium, quod inter absentes contrahitur?* R. §. 1. Inter absentes potest contrahi Matrimonium: imprimis per procuratorem, uti constat ex Can. *Honorantur*, 32. q. 2. & cap. fin. de procur. in 6. Deinde per litteras, uti habetur L. *Mulierem* ff. de ritu nuptiar. & L. *Sufficit* ff. De sponsal. nec ullibi improbat Jus canonicum, quidquid contradicat de Luca ad Trid. *d.* 26. *nu.* 29. Denique per nuntios. Ratio universalis est, quia etiam alii contractus possunt istis modis fieri inter absentes, & in ordine ad contractus *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*: item, *qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum*, Reg. 68. & 72. Jur. *in* 6. 258

§. 2. Can. fin. De procur. in 6. sic statuitur: *Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale, & quamvis alias is, qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu non poterit deputare alium, nisi hoc idem specialiter sit commissum.* Unde requiritur imprimis actus ipsius principalis, qui mandet suo procuratori, ut suo nomine contrahat cum certa persona, ut habet communis cum Krim. *num.* 654. quamvis Kon. & Aversf. *q.* 3. *f.* 5. putent sufficere, si mandaret etiam generaliter cum illa, quam procurator elegerit: nec opus est, ut hoc mandatum fiat coram Parocho, & testibus. Deinde requiritur actus procuratoris exprimentis coram Parocho, & testibus consensum sui principalis per hæc vel æquivalentia verba, *Titius accipit Cajam in uxorem mediante me: Caja accipit Titium in virum mediante me, &c.* Putantque *Ledes.* *&* *Sanch.* sola verba principalis spectare ad essentiam hujus Sacramenti, sed Hurt. Mastr. Pont. *l.* 1. *c.* 10. *n.* 6. Aversf. supra, dicunt etiam verba procuratoris spectare ad essentiam, quia his solis sublatis mandans non censetur sufficienter in ordine ad hunc contractum, manifestare suum consensum: nec inde sequitur procuratores esse partiales Ministros, aut debere esse in statu gratiæ, quia non agunt nomine suo, sed principalium, adeoque actus procuratorum reputatur esse actus principalium. 259

§. 3. Si principalis esset factus perpetuo amens eo tempore, quo per procuratorem completur contractus, Pontius, Lug. *de Sacr. d.* 8. *n.* 108. Dian. Aversf. *f.* 6. dicunt matrimonium fore invalidum, quia sicuti mandatum expirat morte mandantis, ita videtur expirare mandante facto furioso vel amente, uti habetur L. *Qui servum*, *n.* 47. & L. *Si quis alicui* 48. ff. De acq. hæred. & observat Molin. *De just. tom.* 2. *d.* 552. Econtra Sanch. Henr. Kon. Bon. Arr. *de Sacr. d.* 19. *a nu.* 34. dicunt valere, sicuti valet Baptismus, & absolutio data lapso in amentiam: nec 260

nec simile est de morte, & amentia, i ... cum amens maneat aptus copulæ, & generationi, qu... iis Matrimonii.

261 §. 4. Si principalis etiam interne tantum ...vocet consensum, antequam procurator officium suum expleverit, Cap. fin. De procur. in 6. sic dicitur: *Sane si procurator, antequam contraxerit, a Domino fuerit revocatus, contractum postmodum Matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxerit, revocationem hujusmodi penitus ignoraret) nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit*. Et ratio est, quia nec Jus, nec Ecclesia in hoc contractu possunt supplere consensum in traditionem corporum, quorum dominium non habent, quamvis possint, & sæpe suppleant in aliis contractibus circa res temporales, quarum dominium altum est apud Principem, vel Rempublicam. Quod si prius volueris, postea revoces, & iterum consentias, antequam procurator mandatum expleverit, valebit Matrimonium, quia prior consensus moraliter rediit, & adest, quando contrahitur, Sanch. Krim. *n.* 565.

262 §. 5. Si ficte consensisti, quando mittebas procuratorem, sed postea serio consentias, quando ille mandatum exequitur, *Henr. & Sanch.* dicunt valere, quia tum adest consensus requisitus. Kon. Spor. Krim. *n.* 564. probabilius dicunt non valere, quia cum constitutio procuratoris initio fuerit nulla, & ipse ex vi illius agat, agit ex nulla potestate, neque est verus procurator, neque agit nomine alterius, cum non acceperit commissionem. Attamen fatentur, quod per quemcumque consensum consequentem, & actum, quo postea tractat conjugem ut suam, confirmetur Matrimonium.

263 §. 6. Procurator potest esse diversi sexus ab illo, nomine cujus contrahit, unde potest femina contrahere pro viro, agit enim non suo, sed alterius nomine, Aversf. *f.* 5. recte addens, nec requiri certam ætatem, quia quamvis Cap. *Qui generaliter*, De proc. in 6. dicatur, procuratores ad negotia debere esse 17. annorum, tamen id non est de valore, nec requiritur in Matrimonio, in quo non exigitur industria procuratoris, sed tantum manifestatio consensus, hinc nequidem requiritur, ut sit pubes, Sanch. *l.* 3. *d.* 41. *n.* 8. Krim. *n.* 2185.

264 §. 7. Si contrahatur per litteras, sponsus scribere debet, quod se tradat in Matrimonium, & sponsam acceptet in uxorem; sponsa autem coram Parocho, & testibus dicere debet vicissim, quod eum acceptet in maritum; & se tradat in uxorem; sicque erit actuale Matrimonium, etiamsi ille, qui scripsit, tum actu dormiat; Castr. *d.* 2. *p.* 9. Spor. *nu.* 234. Quod si uterque per litteras agat, debet uterque alterius litteras legere coram Parocho & testibus.

265 §. 8. Per nuntios contrahitur, si hi utriusque mittentis traditionem, & acceptationem significent coram Parocho, & testibus: debentque eadem observari, quæ de contractu per procuratorem dicta sunt. Per hoc autem distinguuntur modi contrahendi per procuratores, & nuntios, quod procuratores repræsentent principale & eorum nomine contrahant, nuntii autem nude significent voluntatem principalium, quod etiam litteræ solum agunt.

266 *Q.* 38. *An tale Matrimonium inter absentes contractum, nunc post Trid. habeat rationem Sacramenti?* R. §. 1. Negant Silv. Can. Ledes. Rebell. Cajet. Vict. Estius, aliique. 1. Quia sicuti collatio Sacramenti est actio personalis, ita etiam reacceptio videtur debere esse actio personalis, adeoque nullum Sacramentum videtur confici posse vel recipi, nisi Minister & subjectum sint præsentes. 2. Quia, quamvis sententia judicialis possit ferri circa absentes, tamen absolutio sacramentalis non valet ad absentem. 3. Videtur absurdum dicere, quod aliquis dormiens, quando procuratores complent contractum, recipiat gratiam Sacramenti. 4. *Trid.* vult virum, & mulierem interrogari de mutuo consensu: ergo vult esse præsentes.

267 §. 2. Oppositum probabilius tenent Innoc. Cov. Palud. Scot. Sot. Valent. Navar. Sanch. *l.* 2. *d.* 11. Pont. *l.* 1. *c.* 10. Mendo *diss.* 12. *n.* 9. Aversf. *q.* 1. *f.* 5. Mastr. *n.* 14 Krim. *n.* 346. & 2460. quam sententiam *Castr.* vocat verissimam, Tann. & Gob. *tr.* 19. *n.* 338. dicunt temeritatis esse damnandum, qui hoc tempore id negaret; ratio est 1. Quia ratio contractus matrimonialis inter fideles non est separabilis a ratione Sacramenti, uti dicetur *a n.* 275. ergo si Matrimonium inter absentes valet in ratione contractus, etiam valet in ratione Sacramenti. 2. Si Matrimonium inter absentes non esset Sacramentum, Ecclesia positive non permitteret, sed potius prohiberet illud sic contrahi, vult enim semper suscipi Sacramentum, quando initur Matrimonium. 3. Si tantum alteruter contrahat per procuratorem, litteras, vel nuntium, ponitur Sacramentum, saltem ex parte præsentis, uti plerique etiam ex Adversariis fatentur: ergo etiam ex parte alterius, quia hoc Sacramentum est essentialiter duorum. 4. Quando ita contrahitur, principales censentur contrahere per se, & reipsa per ipsos censetur poni materia, forma, & intentio Sacramenti: ergo non est ratio, cur non ponatur Sacramentum.

268 §. 3. Ad 1. rationem oppositam n. aff. id enim specialiter convenit Sacramento Matrimonii, quod sequitur rationem contractus. Ad 2. Id rescimus per declarationem Ecclesiæ, secundum dicta *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1195. nihil autem simile, sed potius oppositum declaravit de Matrimonio; & ratio disparitatis est, quia secundum ib. dicta *n.* 1200. absolutio sacramentalis requirit verba formalia ipsiusmet Ministri, directa ad præsentem, non solemus autem verbis formalibus alloqui absentem; econtra, Matrimonium contrahi potest scripto, vel aliis signis significativis consensus, quæ pro absentibus sufficienter poni possunt per alios ad id deputatos: & propterea etiam absolutio a censuris non requirens verba formalia fieri potest scripto ad absentem. Ad 3. n. aff. nam qui dolens & confessus incidit in amentiam, aut in somnum lethargicum, si in hoc moribundus absolvatur, suscipit Sacramentum, & gratiam Sacramenti, uti omnes fatentur. Ad 4. *Trid.* ibi tantum præscribit hoc pro ordinario modo, quo Matrimonium contrahitur, neque hoc est de essentia, neque *Trid.* in hoc puncto aliquid innovavit diversum ab antiquo Jure Canonico, imo hoc ipsum fieri potest, quando contractus fit per procuratores, nam in ipsis interrogantur, & respondent principales: quod etiam faciunt per internuntios, & litteras. Attamen Aversa in fine non male addit, *ad majorem securitatem, & ad tollendum illud dubium, quod ex nostra sententia posset oriri, juvabit, si postea contrahentes, quando erunt sibi præsentes iterum privatim inter se repetant mutuum consensum, ut in omni casu perficiatur vera ratio Sacramenti, & ejus fructus indubitanter percipiatur.*

Q. 39. *An Matrimonium semel recte initum, & non dissolutum possit inter eosdem sæpius iniri?* R. Affirmat Rayn. *in Heter. t.* 16. *sect.* 1. *pun.* 24. *n.* 34. ita ut quoties ex rationabili causa renovatur coram Parocho & testibus, toties iterum fiat Sacramentum conferens novam gratiam ex opere operato, ad eum modum, quo repeti sæpius potest confessio ejusdem peccati cum novo Sacramento, & effectu novæ gratiæ: causam rationabilem dicit esse, si longo tempore copulati prolem non susceperint, si hactenus vixerint in jurgiis, & jam renovare velint amorem mutuum, &c. probatque exemplis effectus bonos inde secutos. Aversf. Mastr. *n.* 18. Lug. *de pœnit. d.* 13. *n.* 83. probabilius contradicunt, quamvis enim posset consensus sæpius renovari, ut renovantur vota professionis religiosæ, attamen sicut tunc non est nova professio, ita nec hic novum Sacramentum: & ratio in utroque est, quia contractus Matrimonii, & professio consistunt in introductione possessionis in dominium corporum vel personæ professæ, introductio autem sonat inceptionem traditionis: ergo cum postea non amplius possint poni inceptio traditionis corporum, cum enim sint tradita & acceptata, non amplius sunt sua: ergo nec amplius tradi possunt: ergo nec poterit inter tales repeti contractus aut Sacramentum Matrimonii. Ex quo patet disparitas de iterata confessione ejusdem peccati, hæc enim non significat ejusmodi inceptionem remissionis peccati, cum idem peccatum possit sæpius remitti, secundum dicta *l.* 6. *p.* 2. *n.* 599. 269

Q. 40. *Quandonam præsumatur, aut quomodo probetur quod Matrimonium sit initum?* R. Quid sit præsumptio, & quæ communiter regulæ admittantur circa illam, dixi *lib.* 4. *a n.* 1434. Hic de præsumptione Matrimonii. 270

§. 1. Matrimonium præsumitur. 1. Ex verbis, quibus contractus Matrimonii iniri solet, de quibus fuse habent Gob. *tr.* 10. Spor. *n.* 156. Kugl. *a n.* 56. 2. Ex hoc, quod contractum Matrimonium consummarint, etiamsi unus nunc dicat, se ficte consensisse, quia non debetur ei fides, secundum dicenda *n.* 307. 3. Ex solemni deductione sponsæ ad domum viri. 4. Ex cohabitatione 10. annorum, quando adest fama viciniæ, quod vir mulierem in lecto, & mensa ut uxorem habuerit. Et ita intelligendum videtur Cap. *Ad id* 21. De sponf. & Matr. ubi Clemens III. de aliqua, quæ per annum & dimidium permanserat cum viro, dicit, videri consensisse, nempe accedentibus aliis signis. De cetero nuda cohabitatio etiam per longum tempus non facit certam præsumptionem matrimonii ad favorem conjugum, quamvis eam faciat ad favorem prolium, ut censeantur legitimæ, uti Sperel. *dec.* 177. *a n.* 27. ex Jure & AA. 5. Etiam præsumitur ex publico instrumento coram 3. testibus facto, Schild. *tr.* 6. *c.* 7. §. 3. 6. Ex libro Parochi, qui inscripsit: Barb. & alii cum Kugl. *n.* 70. Notandum tamen hic est, quod nulla quantumcumque magna præsumptio faciat Matrimonium valere, si reipsa defuerit consensus, vel aliquid essentialiter requisitum, *quia præsumptio cedit veritati*, arg. L. *Continuus* 137. ff. de verb. oblig. & L. ult. ff. Quod metus causa: Late *Tusc.* v. *Præsumpt.* concl. 612. & constabit ex dicendis *n.* 272. 274.

§. 2. Si prius Matrimonium sit tantum præsumptive verum, & posterius sit certo initum cum omni solemnitate, docet Schild. §. 7. adhuc esse standum pro priore, quia sicut pro primo stat præsumptio valoris; ita pro secundo stat præsumptio nullitatis: sed oppositum tenendum est secundum dicenda *nu.* 679. 271

§. 3. Quamvis Cap. un. §. *Porro* De despons. impub. in 6. Filius vel filia, si præsens sit, dum parens nomine ipsius contrahit (vel etiam absens, & postea sciat ac taceat) & omni seclusio metu non contradicat, præsumatur consentire; tamen in foro conscientiæ hæc præsumptio locum non habet, si filius vel filia dicat, se non consensisse, sed ob reverentiam parentis tacuisse, quia in foro interno, sicuti creditur dicenti contra se, ita etiam pro se. Regula autem juris 43. in 6. *qui tacet, consentire videtur*, recte explicatur per reg. 44. ibid. *qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur*, cum taciturnitas sit aliquid indifferens ad consensum & dissensum: pro quo Sanch. *l.* 1. *d.* 5. *n.* 5. & *d.* 6. *n.* 11. Delb. *de immun. eccl. cap.* 8. *dub.* 19. *n.* 27. & alii dicunt quod tacens consentire censeatur. 1. Si agatur de ejus commodo, & favore, non, si de incommodo vel præjudicio. 2. Si det signum interni consensus, uti si talis sponsa tacens admitteret annulum a spondente, vel ejus manum acciperet. 3. Si alias 272

nega-

negare vel contradicere deberet. An autem talis metus reverentialis impediat valorem consensus, dicam *n.* 657.

273 §. 4. Quando agitur de valore Matrimonii, sufficiunt quicumque testes, econtra, quando agitur pro invaliditate illius, quamvis rati tantum, communis sententia est, quod requirantur testes omni exceptione majores, uti habent Jura, & Auctores apud Sperel. *dec.* 75. ubi notat sequentia. 1. Si varietas attestationum in substantialibus laceret, & conquassset depositionem, sunt tanquam singulares testes. 2. Etiamsi agatur pro dissolvendo Matrimonio, domestici & familiares, si reliqua habeant, non ideo possunt repelli. 3. Etiam hic fieri potest, ut numerus testium, si nempe sint ultra tres, suppleat defectum aliquem. 4. Quando agitur de causa dissolvendi Matrimonium intra domesticos parietes illata, domestici & familiares habentur tanquam omni exceptione majores, tum quia præsumuntur melius scire, quam extranei, tum etiam, quia sæpe tales causæ, v. g. metus injectus, verberationes, minæ, non fiunt coram extraneis. 5. Quamvis aliquis fuerit famulus, dum causa dissolvendi posita est, si tamen non amplius sit famulus, dum testatur, non obstat, cum cessarit præsumptio nimiæ reverentiæ vel amoris. 6. Non ideo contraria sunt testimonia, quod unus plus testetur, quam alter. 7. Si causa invaliditatis Matrimonii sit plus quam semiplene probata, potest etiam mulieri, contra quam alias nulla est exceptio, injungi juramentum suppletorium. 8. Quamvis quis testetur ex auditu, si Actores dicti repellantur, etiam repelluntur testes, quia plus non creditur copiæ, quam originali, plus non creditur referenti, quam relato. Hæc omnia fuse deducit, & probat *Spor.* partim *l. c.* partim *dec.* 79. *n.* 46. De testibus plura addam *a n.* 757.

274 *Q.* 41. *An Matrimonium pro foro interno invalidum, possit pro foro externo censeri validum, & quid tum sit agendum?* Resp. Constabit ex resolutione sequentis casus. Titius appromisso Matrimonio impræguat Cajam ancillam suam, & quia postea ducere non vult, persuadet Cajæ vicinæ pattui, & Dulo servo suo, ut ineant matrimonium, impetratque illis ab Ordinario facultatem contrahendi sine proclamationibus, coram quocumque Parocho, quod etiam fit præsentibus testibus. Pro majore elucidatione *Notandum* 1. Nec Dulum nec Cajam unquam locutos esse de matrimonio ineundo, aut de subeunda ulla obligatione vi hujus actionis, nec ullum unquam carnis tactum ante vel post ab invicem prætendisse, imo inter ipsos convenisse, quod vellent facere in speciem ad placendum Titio, & reportandam ab eo pecuniam. Titius autem hanc comœdiam adornavit mere, ut se a Caja expediret, disposito Dulo, ut se patrem prolis mentiretur. 2. Postquam sic dispositi comparuerant coram Parocho & testibus, renovarunt contractum, quod vi hujus fabulæ nunquam aliquid prætenderent ab invicem, & sic discesserunt, neque postea ulla cohabitatio familiaritas, aut correspondentia inter ipsos fuit. 3. Caja postea instructa, quod nubere non posset, nisi habita certitudine de morte Duli, de eo nil rescire potest intra decem annos, & quia est in periculo incontinentiæ, *Quæritur* 1. An alteri nubere possit? 2. An si Dulus casu rediens negaret contractum, de nihil prætendendo ab invicem, Caja posset in foro externo prohiberi, ne alteri nubat? 3. An etiam posset cogi ad cohabitationem? 4. An etiam ad redditionem debiti? 5. An ut nunc alteri nubat, indigeat dispensatione, vel declaratione de Matrimonii nullitate? 6. An & a quo, quibusque modis, illam petet, ac impetrabit. R. Tale matrimonium pro foro quidem interno esse invalidum ob defectum consensus, uti definit Inn. III. Cap. *Tua nos*, De spons. & Matrim. in foro tamen externo haberi validum, cum enim contractum sit in facie Ecclesiæ, est præsumptio, & certa possessio pro illo, secundum dicenda *n.* 679. Unde ad singulas quæstiones dico, *Ad* 1. Caja quoad forum internum posset cuicumque nubere, adeoque, si forte in Indiis, vel tali loco, ubi non posset constare eam antecedenter Matrimonium in facie Ecclesiæ contraxisse, posset secure cum quocumque matrimonium inire, non potest autem in his partibus, uti constat ex dictis. *Ad* 2. Posset in foro externo prohiberi, ne alteri nubat, uti & Dulus, ne alteram ducat. *Ad* 3. Posset cogi ad cohabitationem. *Ad* 4. Non ad redditionem debiti ante positum serium consensum mutuum in matrimonium, quia alioqui cogeretur ad fornicationem. *Ad* 5. & 6. Indigeret utique pro locis, ubi notum est, vel esse potest, quod ita contraxerit, sed nequidem a Papa obtinendam esse talem declarationem. Dispensatio autem in tali Matrimonio velut rato vix, aut ne vix quidem sperari potest. Ita circa annum 1690. judicavit Illustrissimus Dominus Nuntius Apostolicus, & plures hic Coloniæ Doctores, quibus assentior.

275 *Q.* 42. *An ratio Sacramenti sit separabilis a ratione indissolubilitatis contractus matrimonialis inter fideles, sive baptizatos?* R. §. 1. Multis modis separabilem esse docent multi, quorum præcipuos retuli *l.* 6. *p.* 1. *n.* 73. Plures addit Aversf. *q.* 1. *s.* 5. & ex recentioribus putant Merat. Gonet. Platel. Spor. Krim. *nu.* 340. qui contendunt id fieri posse saltem ratione intentionis conficiendi contractum, & non Sacramentum. Rationes sunt 1. Quia de hac inseparabilitate nil dicunt Concilia, nec SS.PP. nec unanimis Doctorum opinio: ergo non est dicendum ex institutione Christi dari inseparabilitatem contractus a ratione Sacramenti. 2. In antiqua lege fuit perfecta ratio contractus matrimonialis separata a ratione Sacramenti: ergo cum non sit ratio præsumendi a Christo factam esse tantam mutationem in hoc contractu, sed fundamentum tantum sit dicendi contractum illum esse elevatum ad rationem Sacramenti, melius dicetur, posse esse naturaliter, & civiliter validum absque ratione Sacramenti. 3. Potest quis velle inire Matrimonium sine intentione Sacramenti ministrandi, vel suscipiendi: atqui sine tali intentione non fit Sacramentum, uti dictum est *l.* 6. *p.* 1. *nu.* 54. validus autem erit contractus: ergo. 4. Si puer, & puella hodie baptizati cras ad Turcas deferantur, ibi educentur in infidelitate, & nubant, facient contractum matrimonii validum, non tamen Sacramentum, cum de Sacramento tali nil sciant, & infideles negent nostra Sacramenta. 5. Infideles legitime conjuncti, dum baptizantur, facere non possunt, ut contractus præteritus elevetur ad rationem Sacramenti, uti dicetur *n.* 407. ergo in illis manet ratio contractus jam habitualiter existentis inter fideles, & tamen deest ratio Sacramenti: ergo idem potest esse ab initio.

§. 2. Nullo modo, nequidem per intentionem contrahentium, posse nunc rationem contractus inter fideles separari a ratione Sacramenti, præter citatos ibi *l.* 6. docent Bellar. Præp. Aversf. supra, Pignat. *t.* 7. *cons.* 22. *n.* 7. aliique plurimi cum Sperell. *dec.* 9. *n.* 23. qui dicit hanc esse veram sententiam, & Romæ approbatam; accedunt ex Scotistis Hique. Pont. Brancat. Rationes sunt 1. Auctoritas Inn. III. cujus verba retuli *l. c.* *l.* 6. videtur enim asserere, quod Baptismus, hoc ipso, quod inamissibiliter sit admissus, faciat contractum matrimonii esse Sacramentum, & ideo etiam Concilia, & Sancti Patres communiter dicunt, vel supponunt matrimonia fidelium esse Sacramenta. 2. Certum est, quod Christus rationem validi contractus matrimonialis inter fideles elevarit ad rationem Sacramenti, atque ita instituerit, ut ad rationem contractus accederet ratio Sacramenti, saltem ordinarie, & per se loquendo. Nullum autem est fundamentum dicendi, quod privatis fidelibus reliquerit potestatem separandi unam rationem ab altera; quamvis enim circa instituta a se Sacramenta potestatem aliquam concesserit Ecclesiæ, non tamen ita privatis fidelibus: ergo. *Conf.* nam sicuti Christus non dedit Sacerdoti potestatem ferendi sententiam remissivam peccati, nisi intendat rationem Sacramenti, ita & hic. 3. Si ratio contractus separari potest a ratione Sacramenti: ergo prudenter suadebitur hæreticis, aut etiam aliis, qui in mortali sunt, nec volunt pœnitere ante matrimonium, ut intendant solam rationem contractus, & non Sacramenti, ne committant sacrilegium: item fieri poterit, ut unus intendens non contractum, sed Sacramentum, suscipiat Sacramentum, alter autem intendens solum contractum, non suscipiat Sacramentum, quæ inquit *Aversf.* plane sunt absurda, & præter mentem Ecclesiæ ac existimationem fidelium. Utraque sententia est probabilis, & ideo pro neutra vult se determinare Mastr. *n.* 24. in utramque partem etiam discurrens de mente *Scoti:* omnibus tamen consideratis videtur negativa esse probabilior, hinc R. *Ad* 1. & 2. fundamenta sufficientia esse jam data. *Ad* 3. dico ex dictis *l.* 6. *p.* 1. *n.* 73. si non prævaleat intentio generalis faciendi hoc, quod Christus instituit, sed absolute nolit contractum, nisi separatum a ratione Sacramenti, matrimonium fore nullum. *Ad* 4. dico idem: si enim non habeant intentionem sufficientem ad valorem Sacramenti, certum est ex dictis ib. *n.* 45. non confici Sacramentum: ergo nec subsisteret valor contractus indissolubilis matrimonialis, tam parum, quam subsisteret, si isti duo baptizati contraherent, & ignorarent se esse consanguineos, hic enim non juvat ignorantia, uti dicetur *n.* 526.

Q. 43. *An Matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum sit Sacramentum?* R. Ut quæstio locum habeat, supponi debet, quod Ecclesia dispensarit in isto impedimento disparis cultus, ita ut potuerint inire contractum saltem civiliter validum, qualis est inter fideles: hoc supposito Sot. Cathar. Echins Reb. Aversf. *qu.* 1. *s.* 6. Ex Scotistis Hique. Pont. Brancatus defendunt fore Sacramentum ex parte fidelis, putant enim, quod inter conjuges sint duo partialia Sacramenta, quorum unum possit subsistere sine altero, sicuti sæpe in uno causatur gratia, & non in altero. Sed oppositum est tenendum cum Vasq. Henr. Sanch. Kon. Bec. Pont. Mastr. *n.* 20. Krim. *n.* 350. quia sicuti est unicus duorum contractus, & unicum vinculum, ita debet esse unicum Sacramentum: ergo cum non baptizatus non sit capax hujus Sacramenti, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 165. ob hunc defectum deficiet totum Sacramentum. 277

Objic. Apostolus 1. ad Cor. 7. v. 14. dicit: *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem:* ergo docet saltem respectu fidelis esse Sacramentum. R. n. conf. nam non loquitur de sanctificatione sacramentali, sed morali tantum, in quantum mulier fidelis exemplo, & pia conversatione sua virum infidelem adducit ad fidem, & gratiam. Matrimonium utriusque infidelis non esse Sacramentum, dixi *l.* 6. *p.* 1. *n.* 165. An autem, quando infideles convertuntur, & renovant consensum, tum saltem fiat Sacramentum, dicetur *n.* 407.

Q. 44. *Quid notandum sit circa consummationem matrimonii?* 278
R. seqq. §. 1. Certum videtur ex Cap. *Veniens*, De spons. contra paucos apud Sanch. *l.* 2. *d.* 11. *n.* 21. Matrimonium non consummari per copulam post sponsalia ante matrimonium habitam, quamvis etiam suscitatæ sint proles, quia talis copula non est matrimonialis, sed fornicaria.

§. 2. In locis, in quibus subsistunt matrimonia clandestina, 279

na, si post sponsalia sequatur copula, præsumitur fieri Matrimonium de præsenti, & consummatur per illam copulam concomitanter, secundum dicta *n.* 332. ubi autem non valent Matrimonia clandestina, quamvis copula post sponsalia sequatur, secundum jam dicta, non ideo censebitur consummatum, licet postea contrahatur, Gob. *tr.* 10. *nu.* 402. & 403. Mos autem in Germania, ut procurator cataphractus decumbat cum sponsa, non est consummatio matrimonii, sed tantum servit ad acquirenda aliqua jura, Gob. *n.* 405.

280 §. 3. Si semen a viro alioquin potente vas penetrare, effundatur circa muliebria, & matrix illud ad se attrahat, sufficere ad matrimonii consummationem docent *S. Anton. Cord. Sot. Corona, de Nevo, Lop.* quos refert, & sequitur Boudevvins *p.* 2. *q.* 19. certum enim videtur ex variis auctoribus, & historiis tali effusione seminis sæpe concepisse, & peperisse mulieres, quamvis cum aliis contradicat *Zacchias* in quæstionibus medico-legalibus l. 3. tit. 1. q. 8. Imo hoc verum esse, quamvis dæmonis ministerio semen viri in vase debito recipiatur, docent Rosell. Silv. Tabien. Sanch. *n.* 2. Bonac. Aversf. *q.* 2. *f.* 4. ideoque absque virginis defloratione, aut corporis ejus penetratione hoc fieri posse, nullus, quod sciam, Medicorum dubitat, inquit *Boudevv.* An vero tum etiam contrahatur affinitas dicam *n.* 695.

281 §. 4. Si vir vas feminæ penetrarit, sed ad illud non venerit, nec attractum sit semen, multi dicunt fore consummationem matrimonii, sed probabilius negat Sanch. *nu.* 5. quia non censentur caro una, nisi sit copula, quæ ad generandum sufficiat, nam etiam per hoc dicuntur una caro, quod commiscendo sua corpora sint principium generans unam carnem, sive prolem, quod hic non est.

282 §. 5. Si conjugata primo bimestri vi opprimatur a viro suo, matrimonium consummatur, quia vere fiunt una caro, cum sit copula sufficiens ad generationem unius carnis, attamen talis oppressa adhuc potest ingredi Religionem, uti dicetur *n.* 421.

Objic. Talis copula non repræsentat unionem Verbi cum humanitate, quia non fuit voluntaria: ergo non est vera consummatio matrimonii. R. Repræsentat illam quoad substantiam, cum per hoc fiant una caro, quamvis non repræsentet quoad circumstantiam voluntariæ, quod non est opus, uti opus non est, ut repræsentet quoad circumstantiam *sanctæ*, cum copula conjugatorum, etiamsi voluntaria sit, possit esse peccaminosa.

283 §. 6. Si vir affirmet consummationem esse factam, mulier autem neget, vel contra, si mulier affirmet, & vir neget, secundum Schild. *a n.* 99. cui consentire videtur Aversf. *q.* 13. *f.* 5. §. *Quod si*, potius credendum est affirmanti, quam neganti, tum quia standum est pro matrimonio, tum ob alias auctoritates, & rationes, quas adducunt Sanch. *l.* 7. *d.* 109. & Gob. *tr.* 10. *n.* 403. ideoque licitum non erit ab eo recedere, uti nec in alio dubio, an Matrimonium fuerit consummatum, necne, quia Matrimonium est in possessione, cujus vinculum scitur esse de se absolute insolubile, & necdum esse solutum. An ad consummationem Matrimonii requiratur, ut etiam mulier seminet, dicetur *n.* 696.

284 *Q.* 45. *Quid addendum sit circa Ministrum in Sacramento Matrimonii, & Parochum, qui assistit?* R. §. 1. Minister hujus Sacramenti non est Parochus, aut Sacerdos, qui benedicit; quia secundum S. Th. in 4. dist. 26. art. 1. ad 1. *benedictio Sacerdotis est tantum quoddam Sacramentale*, & dist. 28. q. 1. art. 3. *est tantum de solemnitate Sacramenti, unde si omittatur, verum matrimonium est*. Idem docent Scot. Mastr. *n.* 12. Et contrahentes esse Ministros luculenter ostendunt Bellarm. *tom.* 2. *de matr. c.* 6. 7. 8. Rayn. *in Heter. to.* 16. *f.* 1. *pun.* 14. *n.* 3. contra Guilielm. Parif. Canum, Estium, Silv. apud Aversf. *q.* 1. *f.* 5. ad quos accedit *Juenin*, quorum sententiam Vasq Kon. Pont. apud Aversf. *q.* 2. *f.* 1. vocant improbabilem, *Rebell.* temerariam, sed omissa censura, quod diximus, *Prob.* 1. ex *Flor.* supra, quod dicit mutuum consensum contrahentium esse causam efficientem Matrimonii: ergo contrahentes sunt Ministri: qui enim efficit, sive conficit Sacramentum, ille est ejus Minister. 2. Quia Trid. *sess.* 24. *de Ref. Matrim. c.* 1. docet, clandestina Matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata, & vera esse Matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit. *Si dicat*, esse contractus, sed non Sacramenta, *contra est*, nam ex dictis *n.* 276. ratio validi contractus non est separabilis a ratione Sacramenti: deinde *Trid.* initio illius sessionis, & canonum immediate antecedentium pro titulo ponit, *De Sacramento matrimonii*, & statim a cap. 1. subjungit decreta de illius reformatione: ergo intelligit Sacramentum. Denique contrahentes sunt Ministri contractus: ergo etiam Sacramenti; quia contractus elevatus est ad rationem Sacramenti.

Objic. 1. Multa Conc. Provinc. & Ritual. vocant Parochum Ministrum, sive, dicunt esse illum, qui hoc Sacramentum administrat. 2. Dicunt in benedictione Sacerdotis conferri gratiam: ergo per illam intrinsece constituitur Sacramentum. 3. Parochus dicit, *ego vos in matrimonium conjungo:* ergo ipse conficit eorum matrimonium. 4. In aliis Sacramentis Minister distinguitur a suscipiente: ergo & hic. 5. Actio sacramentalis est sacra: ergo pro Ministro requirit personam sacram. R. *Ad* 1. intelligunt esse Ministrum solemnitatis, & ceremoniæ, quæ late dicitur Sacramentum. *Ad* 2. Gratia communiter confertur in benedictione, quia tum perficitur, & completur contractus per consensum conjugum. *Ad* 3. Sensus est, *ego matrimonium vestrum nomine Ecclesiæ ratum habeo*. *Ad* 4. n. conf. alioquin etiam dicam, in aliis Sacramentis, Minister & suscipiens debent esse sibi præsentes: ergo etiam hic: oppositum tamen constat, quia secundum dicta *a n.* 258. potest matrimonium inter absentes contrahi. *Ad* 5. n. conf. nam etiam Baptismus est actio sacra, idest a Christo elevata ad causandam gratiam, & tamen valide confertur a laico.

§. 2. Dixi *l.* 6. *p.* 1. *n.* 147. non peccare sponsum, si ex causis justis cum sponsa etiam publice indigna contrahat matrimonium, sicque illi ministret hoc Sacramentum, ubi addidi etiam Parochum teneri assistere, dummodo non deprehendat aliud impedimentum. Et plura de assistentia Parochi addentur *a n.* 706. Quamvis autem Trid. habeat, ut Parochus *viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum*, tamen id de valore non est, & quamvis Parochus nil prorsus dicat, sed tantum sit testis, Matrimonium valet, uti cum communi docet, & inter declarationes S. Congr. refert Gallem. supra *n.* 5. & 6. Quale autem sit peccatum illa omittere, referam sententias *n.* 505. 285

Q. 46. *Quinam sint speciales effectus matrimonii?* R. Præter indissolubilitatem, & obligationem reddendi debitum, de quibus aliqua dicta sunt, & plura per decursum dicentur, præcipui sunt sequentes. 1. Communicatio quædam bonorum, & honorum, de qua Aversf. *q.* 21. *f.* 1. Quænam autem sint bona conjugum, tum propria, tum communia, & quid circa omnia illa possint maritus, & uxor, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 1017. 2. Libertas a servitute, si dominus tradat nuptui, vel ipsemet ducat personam servituti subjectam. Item jus, ut neuter possit saltem licite absque alterius consensu se in servitutem vendere, *Aversf.* supra. 3. Nullitas quarumdam donationum inter conjuges, de quo aliquid dixi *l.* 3. *p.* 2. *n.* 806. & plurima habet Sanch. *l.* 6. 4. Potestas mutuo irritandi, vel suspendendi vota, in quantum præjudicant juri conjugum, de qua Busemb. relatus *l.* 3. *p.* 1. *n.* 482. & 503. quibus aliqua addidi ibid. *a n.* 483. & *n.* 504. 5. Obligatio cohabitandi, cum id postulet obligatio reddendi debitum, Gob. *tr.* 10. *n.* 750. 766. Aversf. 3. ubi explicat, quandonam possint habitatione separari, & *Busemb.* hic referendus *n.* 401. in fine breviter notat, quandonam uxor teneatur sequi virum, quoad habitationem. 6. Obligatio præstandi alimenta, aut sibi mutuo succurrendi, de qua Aversf. *f.* 4. & etiam dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 709. 714. 719. 731. 7. Legitimatio prolis illegitime conceptæ, aut etiam natæ, de qua Aversf. *f.* 2. & etiam dixi *l.* 4. *a n.* 751. 757. 286

DUBIUM II. 287

De usu Matrimonii.

ARTICULUS I.

An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus?

Resp. Per se est licitus, & honestus. Quod est de fide & patet ex 1. Cor. 2. *Uxori vir debitum reddat*. Per accidens est illicitus in sequentibus casibus.

I. Si Matrimonium a parte rei sit nullum; quod tamen si uterque ignorat, non peccat, nisi materialiter. Si uterque vel alter id certo sciat, non potest, quocumque etiam periculo proposito, uti Matrimonio. Unde si non potest sine periculo vitæ aut famæ detegere impedimentum, nec sperare dispensationem, debet vel ingredi Religionem (si necdum consummavit) vel fugere, vel petere divortium, ob conjugis sævitiam, v. g. vel adulterium; si tale adsit, vel certe omnia incommoda patienter sustinere, Bon. *q.* 8. *p.* 8. *n.* 10.

II. Si Matrimonium sit dubium. Et quidem si alter tantum dubitet, is non potest petere debitum, reddere tamen tenetur, cum alter habeat jus petendi. Si uterque dubia fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem, Vasq. Sanch. Dian. Bardi *d.* 6. *c.* 11. *p.* 7. §. 3. Secus post eam. Bon. *q.* 4. *p.* 4. *v. sup. l.* 1. *t.* 1. *c.* 2. *d.* 3.

III. Si fiat cum gravi periculo vitæ aut sanitatis. Nisi tamen sit causa gravis, cui damnum corporale videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se vel comparte, Bon. *p.* 6. *n.* 8. M. Perez *d.* 50. *f.* 4. *n.* 5.

IV. Si fiat pravo fine, v. g. tantum voluptatis causa. Quod tamen DD. communiter, ut Sanch. *l.* 9. *n.* 11. Bon. *q.* 4. *p.* 6. censent esse tantum veniale, contra *Pontium*, qui vult esse nullum: nullum autem erit, si delectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam se excitent, quando copula debita redditur. Sanch. *d.* 11. &c. Vide etiam Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 216. Bon. *p.* 6. Perez *d.* 49. *f.* 2. *n.* 6.

V. Si exerceatur mente adultera, ut si dum accedit ad suam, imaginetur aliam, ut animum pascat, quod est mortale, Sanch. Bon. *n.* 6.

VI. Si fiat modo indebito, v. g. si non servetur vas naturale: quod multi docent esse veram sodomiam; alii esse grave peccatum contra naturam, *Vid.* 6. *præcept.* 2. Si sine justa causa situs sit innaturalis, præposterus, &c. quod aliqui dicunt esse mortale, alii, secluso periculo effusionis seminis, veniale tantum, etsi grave, & graviter increpandum, Dian. R. 204.

„ R. 204. 3. Si alter conjugum ex morositate, vel alia ratio-
„ ne seminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt
„ esse mortale, quia finis actus conjugalis, scilicet generatio,
„ impeditur; quidam tamen, ut *Præp.* & *Sanch.* dicunt in
„ femina nullum esse. V. Bon. *p.* 6. *n.* 14. & *p.* 1.
„ VII. Si in loco indebito, v. g. sacro, qui inde viole-
„ tur, vel in loco publico.
„ VIII. Si absque urgente causa fiat tempore indebito. 1. In
„ magna solemnitate, ut Paschæ, vel pridie Communionis.
„ V. Perez *d.* 45. *f.* 3. 2. Quando uxor est gravida, saltem si sit
„ periculum abortus, Nav. Silv. Sanch. Kon. Fill. *t.* 10. *p.* 2. *n.* 337.
„ Hoc enim si non sit, non erit saltem mortale: quod enim
„ tunc fine suo frustretur semen, non sequitur per se ex actu.
„ Unde Dian. R. 204. & Kon. *d.* 34. *dub.* 9. nullum peccatum
„ agnoscunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menstruo. Quod
„ tamen non esse mortale, contra *Azor.* docet Sanch. *d.* 21.
„ *n.* 2. Imo aliqui apud Dian. *l. c.* ut Pontius *l.* 10. *c.* 11. &
„ *c.* 14. *n.* 5. & 6. docent, nec veniale esse, si periculum ur-
„ geat, quod Sanch. *l. c.* docet esse probabile, additque *Pe-*
„ *rez*, si ob finem honestum fiat, nullum esse, & teneri
„ reddere uxorem, si maritus exigat. *Vid. d.* 49. *f.* 3.
„ Ex dictis casibus consequenter resolvitur, licitum esse uti
„ Matrimonio. 1. Prolis causa, etsi hæc non necessario debeat
„ intendi, dum exercetur, dummodo positive non impedia-
„ tur: imo etiam aliquando simplici affectu licite excludatur,
„ v. g. a paupere, ne nimium prolibus gravetur. 2. Ad vitan-
„ dum periculum incontinentiæ, in se, vel comparte, Perez
„ *d.* 40. *f.* 2 ex Kon. Pont. Hurt. &c. contra *Sanch.* qui vult esse
„ veniale, nisi tamen stimuli carnis aliter sedari non possint.
„ 3. Valetudinis causa, vel propter alios fines extrinsecos: quia
„ honestum ex natura sua, & relatum ad unum finem, licite
„ refertur ad alium isti non repugnantem, ut docent Sa, Kon.
„ Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 4. Perez *d.* 49. *f.* 2. *n.* 4. V. Dian. R. 218.
„ Solius tamen sanitatis causa uti, probabile est esse veniale,
„ ut docent S. Th. Henr. Laym. *l. c.* contra Perez &c. *ll. cc.*
„ *Quæres.* An, & quando liceant tactus, aspectus, &
„ verba turpia inter conjuges?
„ *Resp.* Tales actus per se iis licent; quia cui licitus est finis,
„ etiam licent media; & cui licet consummatio, etiam licet
„ inchoatio. Unde licite talibus naturam excitant ad copu-
„ lam. Quod si vero separatim, & sine ordine ad copulam,
„ v. g. voluptatis causa tantum fiant, sunt venialia peccata,
„ eo quod ratione status, qui illos actus cohonestat, habeant
„ jus ad illos, nisi tamen, ut sæpe contingit, sint conjuncti
„ cum periculo pollutionis; aut conjuges habeant votum ca-
„ stitatis, tunc enim sunt mortalia, ut dictum *supra l.* 3. *t.* 4.
„ *cap.* 2. *dub.* 4. Dian. R. 204. & 216. *Unde resolves:*
„ I. Conjux venialiter tantum peccat. 1. Tangendo seipsum
„ ex voluptate, & tactum non ita expresse referendo ad copu-
„ lam, ut contra *Vasq.* & alios probabiliter docet Sanch. *d.* 44.
„ 2. Oblectando se veneree, sine periculo pollutionis, de actu
„ conjugali, dum abest compars, vel actus exerceri non potest,
„ Fill. Laym. Tann. Mald. cum Dian. R. 224. contra Nav. Az. &c.
„ II. Peccat graviter. 1. Vidua, quæ se veneree oblectat de
„ copula olim habita, quia est illi illicita per statum. 2. Biga-
„ mus, qui in actu conjugali cum secunda exercito, repræsen-
„ tat sibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia est per-
„ mistio cum aliena, Laym. *v. sup. l.* 3. *t.* 4. *c.* 2. & *l.* 5. *c.* 1. *d.* 2. *ar.* 1.

A D D E N D A.

288 QUæst. 47. *Ex quo fine usus Matrimonii sit licitus?* R. §. 1. Usus Matrimonii communiter fit, vel ob bonum prolis, qui est finis illius primarius: vel ob redditionem debiti conjugalis; vel ob remedium concupiscentiæ alienæ, aut propriæ, qui sunt fines secundarii; vel ob sanitatem corporis, aut voluptatem, qui sunt fines extranei, secundum dicta *n.* 236.

289 §. 2. Si fiat ob bonum prolis generandæ, & ad cultum Dei educandæ, est licitus, & meritorius, uti omnes fatentur, sic enim est actus religionis, ut expresse S. Th. *in c.* 7. Epistolæ 1. ad Cor. & in suppl. q. 41. art. 4. Si autem primario quidem ordinetur ad generandam prolem, sed præcise pro suo commodo, v. g. ut habeat successorem, propaget familiam &c. & nullo modo, nequidem virtualiter, referatur ad glorificandum Deum, putant S. Th. aliique cum Sanch. *l.* 9. *d.* 8. *n.* 2. fore veniale, quia sistendo in fine creato agitur contra finem Sacramenti ad Dei honorem instituti. Ad hoc tamen, ut dicatur virtualiter referre, satis est, si conjuges ab initio matrimonium inierint propter hunc finem, nec intentionem in ipso actu contrariam habeant. Unde etiam deducit Sanch. *n.* 4. conjugem non peccare, qui actum conjugalem habet omnino immemor illius finis, hoc ipso enim, quod finem contrarium non habeat, censetur manere in eo finem quem initio habuit, & ad quem actus ille ex natura sua tendit.

290 §. 3. Si fiat propter fidem matrimonii, & ad implendam obligationem ex justitia reddendi debitum, etiam est licitus & meritorius: sic enim est actus justitiæ, uti iterum expresse S. Thom. aliique supra, & per hoc virtualiter tenditur etiam in primarium finem.

291 §. 4. Si fiat præcise ad vitandam incontinentiam in altero conjuge, etiam est licitus, & meritorius, quia est redditio debiti, adeoque actus justitiæ, & propterea charitatis, de se sufficienter tendens in finem suum primarium.

§. 5. Si fiat præcise ad vitandam incontinentiam propriam, 292
Ss. Aug. Ans. Bonav. Th. *in suppl. q.* 49. *ar.* 5. & speciatim S. Greg. relatus can. *Nervi*, 2. *dist.* 13. videntur dicere esse veniale, & consentit Card. *in* 2. *crisi d.* 7. *n.* 50. quia talis actus aberrat a fine suo primario, ad quem a Deo est ordinatus. Palud. Sot. Henriq. Sanch. & alii dicunt tum tantum non fore peccatum, si reliqua media incontinentiæ vitandæ non juvent. S. Ant. & alii putant in circumstantiis, in quibus est spes prolis, fore veniale, si finis hic omittatur. Denique alii plurimi Theologi, & Juristæ cum Dur. Caj. Medin. Navar. Almain. Caspens. Laym. Kon. Rebell. Hurt. Herincx, Pont. *l.* 1. *c.* 21. Mastr. *n.* 125. Avers. *q.* 21. *s.* 4. probabilissime dicunt nullum fore peccatum præcise intendere vitationem concupiscentiæ, & remedium sui peccati, dummodo positive non excludatur finis primarius. *Probant*, in primis ex Apostolo, nam dicitur 1. ad Cor. 7. v. 2. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat.* v. 5. *Revertimini in ipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram, hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium:* quod autem lex tali modo indulget, non videtur posse esse peccatum, nam est permissio moralis, similis illi, qua Apost. ib. v. 28. permittit virginibus nubere, dicens, *ego autem parco vobis*, idest indulgeo. Deinde probant ex ipso S. Th. nam *in suppl. q.* 42. *art.* 2. *in O.* docet Matrimonium post peccatum institutum esse, secundum quod remedium præbet contra vulnus peccati, & ad 2. addit, esse etiam in remedium contra peccatum, & *q.* 54. *art.* 3. *in O.* ait, finis Matrimonii secundarius per se, est concupiscentiæ repressio: atque usurpare medium ex fine, ex quo a Deo institutum est, non potest esse inordinatum, vel illicitum. Et ideo idem S. Th. *q.* 51. *art.* 5. *ad* 3. ait: *quamvis senes non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam, & ideo conceditur eis Matrimonium, secundum quod est in remedium, quamvis non competat eis secundum quod est in officium naturæ.* Rationes sunt. 1. Quia hic finis est honestus, nec ullo modo opponitur fini primario, qui non necessario semper intenditur, uti patet in senibus, & sterilibus, maxime cum non sit obligatio semper operandi ex fine honestissimo, sed satis sit ex honesto de se non excludente honestiorem, ex quo patet ad rationem in oppositum: inordinatum enim non est operari ex fine honesto minus perfecto, quando positive non excluditur perfectior. 2. Secundum dicta *n.* 291. licita est copula ad sedandam concupiscentiam in altero: ergo etiam in seipso, quia charitas, quæ est regula omnium virtutum, magis respicit seipsum, quam alterum, maxime pro subsidio animæ. 3. Alioqui regulariter illicita esset copula, & consequenter etiam cohabitatio illis, qui non habent spem gignendi proles, quales sunt senes, & steriles, hoc autem nemo dixit: ergo SS. PP. in oppositum citatos intelligunt aliqui de usu ad voluptatem, vel concupiscentiam tantum explendam.

§. 6. Si fiat præcise ob sanitatem corporis, S. Th. *q.* 49. *art.* 5. 293
ad 4. aliique cum Card. *n.* 52. dicunt fore veniale, quia omittitur finis primarius. Limitat *Sanch.* nisi deessent alia media obtinendæ sanitatis. Alii multi cum *Avers.* supra dicunt nullum esse peccatum, quamvis alia adessent media, dummodo non excludatur finis primarius, quia non tenemur semper positive agere ex fine intento a Deo vel legislatore, sed satis est, si actus noster referatur ad finem honestum, & non excludatur relatio ad finem a lege intentum, maxime in hoc casu, in quo sanitas juvabit ad gignendam prolem: ergo quod refertur ad sanitatem, virtualiter refertur ad gignendam prolem.

§. 7. Non est licitum exercere actum conjugalem ob solam 294
voluptatem, nam Inn. XI. damnavit hanc 9. prop. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.* Hinc oppositum, quod antehac tenuerunt plures, nunc sustineri non potest. Tum autem exercetur ob solam voluptatem, quando voluptas intenditur, & in ea sistitur. Tum in ea sistitur, quando intendens non refert eam neque ad primarium, vel secundarium Matrimonii finem, neque ad alium de se bonum, & honestum. An autem sensus damnationis sit, quod sit saltem veniale, si sistatur in sola voluptate, idest, si intendatur voluptas ex natura sua tendens ad generationem prolis, jam tamen actu, & positive non referatur ad finem illum, quamvis hic finis etiam positive non excludatur, neque de illo incidat cogitatio, an vero tum tantum sit saltem veniale, si sistatur in sola voluptate, ita ut To *sola* significet excludi alterum finem, de quo incidit cogitatio, & tamen ad eum non refertur, an, inquam, sensus damnatæ propositionis sit hic, vel ille, non est meum definire, sed tantum dico propositionem damnatam in uno sensu per verba proprie significato esse falsam, & contradictoriam ipsius in opposito sensu esse veram. Ratio autem damnandi eam, saltem in secundo sensu, est, quia, est inordinatum positive velle sistere in eo, quod Deus, & natura voluerunt tantum haberi tanquam medium ad aliud, voluptatem autem illam voluerunt haberi tantum velut medium ad magis alliciendum ad generationem prolis, eamque facilitandam, aut ad remedium concupiscentiæ: ergo quærere voluptatem, & non referre ad eum finem, quando de eo incidit cogitatio, est inordinatum. Et ita docent SS. PP. apud Rayn. *in Heter. to.* 16. *f.* 1. *p.* 14. *a n.* 38. S. Aug. *l. de bono conjug. c.* 6. ait: *Conjugalis concubitus generandi causa non habet culpam, concupiscentiæ vero satiandæ, tamen cum conjuge, veniale.* S. Th. 4. *contra gentes cap.* 87. *n.* 5. & *in supplem. q.* 40. *art.* 6. dicit, inordinatum esse venereis uti propter solam delectatio-

nem: quæ omnia confirmantur ex dictis *l.* 5. *a n.* 312. ubi ostendi, si quis comedat, bibat, audiat musicam, olfaciat flores, positive sistendo in voluptate, quam inde habet, peccare venialiter, ex quo intuli *nu.* 313. probabilius videri, quod non dentur actus humani in individuo indifferentes.

295 §. 8. Aliqui apud *Aversam* putarunt esse mortale, si conjuges habeant copulam ob voluptatem, sed ex *S. August. S. Thom.* & aliis communissime satis certum est, per se loquendo, esse veniale tantum.

296 §. 9. Si actus conjugalis fiat propter voluptatem tanquam propter finem primario fini Matrimonii subordinatum, idest, si velint actum conjugalem propter voluptatem in ordine ad generandam prolem, ita ut non sistant in voluptate, sed hanc habeant pro fine intermedio relato ad generationem prolis tanquam ad finem ulteriorem, & primarium, nullo modo peccant, quia Deus, & natura voluptatem illam conjugum destinarunt ad generationem prolis: ergo quærunt illam ad finem a Deo, & natura illi propositum: ergo ordinate, & licite: neque damnatur propositio dicens, opus conjugii ob voluptatem exercitum carere culpa, sed ob solam voluptatem exercitum, & ideo etiam dixi *l.* 5. *n.* 312. si quis voluptatem, quæ capitur ex cibo vel potu, referat ad honestum finem, nullo modo peccare.

297 *Q.* 38. *Quid agendum sit, si post contractum Matrimonium suboriatur dubium de illius valore?* R. Caram. *in Theol. fund. n.* 1424. negat dari posse prudens dubium de valore Matrimonii bona fide contracti, quia possessio, quam non elidit dubium, est & manet motivum grave pro valore. Opinionem illam fuse confutat Card. *in* 1. *crisi d.* 6. *a n.* 169. & posse prudens dubium suboriri, constabit ex dicendis. Itaque in dubio de valore Matrimonii videntur tenenda sequentia.

298 §. 1. In dubio circa valorem Matrimonii, standum est in utroque foro potius pro valore, quam invaliditate ipsius, Sanch. *l.* 1. *d.* 18. *a n.* 5. ideoque etiam singularis opinio unius Doctoris stantis pro valore Matrimonii, si probabili ratione nitatur, præferri debet sententiæ plurium, valorem oppugnantium, Bosf. Sperell. Sanch. *n.* 7. Gob. *in Quint. tr.* 1. *n.* 195. Delb. *c.* 8. *d.* 20. *f.* 1. *a n.* 16. Ratio est, quia Matrimonium est causa favorabilis, pro qua standum, *cap. Ex litteris, de prob.* Et universim, *Actus in dubio debet interpretari invalidus*, *L. Quoties, de rebus dubiis*, Barb. *axiom.* 12. *n.* 7. quia præsumitur pro validitate actus, donec de invaliditate constiterit, Menoch. *de præsumpt. l.* 6. *præf.* 4. Tusch. *v. præsumptio*, *concl.* 620.

299 §. 2. Qui probabiliter putat Matrimonium esse validum, licite petit debitum, tum quia est possessio pro illo, tum etiam, quia aliquis potest hic, uti & alibi sequi sententiam probabilem, & ita tenent communissime omnes cum Schild. *de conscientia*, *tr.* 2. *n.* 126. additque recte Avers. *q.* 21. *f.* 2. §. *ult.* etiamsi opinio pro invaliditate esset probabilior. Et hoc est conforme dictis *l.* 1. *a n.* 268. de licito usu opinionis probabilis.

300 §. 3. Si quis probabiliter putet Matrimonium esse nullum, nec habeat probabilem rationem pro valore, dicunt *S. Anton. Silv. Rodriq. Schild.* nequidem posse debitum petenti reddere, licet petens opinetur Matrimonium subsistere, quia tenetur sibi formare conscientiam ex sua, & non ex aliena opinione. Contradicunt probabilius Sanch. *l.* 2. *d.* 44. Bresf. Merolla, Card. *in* 2. *crisi d.* 19. *n.* 106. & dicunt, debere reddere, nisi de nullitate sit certus, quia possessio est pro valore Matrimonii, & consequenter pro jure petentis. Atque id videtur decidi *cap. Inquisit. de sent. excomm.* uti dicam *n.* 302.

301 §. 4. Talis habens rationes probabiles pro nullitate Matrimonii, & nullas pro valore, si habeat spem obtinendi majorem certitudinem, non potest petere debitum, quia tum tale dubium censetur vincibile, quo stante non licet operari, Card. *a n.* 113.

302 §. 5. Si Matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de valore, & post inquisitionem nil resciri, nec dubium deponi possit, *prima sententia*, quam tenent S. Th. S. Bonav. S Ant. P. Sot. Ledes. Val. Vasq. Azor. Rebell. Pont. Hurt. Turr. Arr. Avers. *q.* 21. *f.* 2. & alii 17. cum Schild. *tr.* 7. *c.* 7. §. 4. dicit, posse quidem reddere debitum, sed non petere, quia ita videtur esse decisum *cap. Inquisit. de sent. excom.* ubi dicitur, *cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.* Rationem dat *Schild.* quia licet is, qui bona fide accepit possessionem bonorum fortunæ, dubio superveniente retinere, & eis frui possit, quia scilicet potestas Superioris, translato per jus altum dominio, aufert a tali dubio possessore malitiam, quæ forte esset in detentione rei, si fuit, vel sit aliena, tamen cum nemo tollere possit malitiam a fornicatione, dubio superveniente, non videtur posse peti debitum, sicuti qui est in possessione bonæ fidei quoad Sacerdotium, superveniente prudente dubio de valore Ordinationis, nemo potest ei dare licentiam, ut celebret, quia nemo facere potest per concessionem suam, ut Ordinatio, si forte non valuit, valida fiat. Addit, quod possessio in Matrimonio non acquiratur per contractum, sed per usum corporis, & cohabitationem, uti possessio Beneficii non est ex donatione, sed ex usu: at ille, qui bona fide accessit ad non suam, non potest petere debitum, uti concedunt omnes: ergo multo minus, qui solum bona fide contraxit. Hinc infert *Schild.* nec conjugem posse petere debitum, si dubitare incipiat, an Matrimonium sit invalidum ob metum: nec in casu, quod adulter promisit Matrimonium adulteræ post mortem conjugis suæ, & postea dubitat, an uxor sua vixerit tempore promissionis, aut si dubitet an adulterium cum tali promissione commissum sit: nec in casu, quo quis prius contraxit cum una coram simplici Sacerdote, qui forte licentiam assistendi non acceperat a Parocho, & postea etiam bona fide cum altera contraxerit coram Parocho, atque ita dubitet, utra sit uxor; si tamen Parochus rationabiliter judicetur consensisse, ut simplex Sacerdos assisteret, putat posse adhærere primæ. *Secunda sententia*, quam tenent D. Sot. Veracrux, Vict. Lop. Suar. Kon. Laym. Bon. Reg. Less. Lorc. Bresf. Lug. Bosf. Bardi, Sanch. *l.* 2. *d.* 41. Dian. *p.* 4. *tr.* 3. *R.* 15. Dicast. *de restit. d.* 5. *a n.* 221. Terill. *de consc. q.* 23. *n.* 66. Card. *n.* 107. dicunt posse etiam petere debitum. 1. Quia præmissa sufficienti diligentia conjuges habent invincibilem ignorantiam de invaliditate: ergo manet possessio pro validitate: ergo pergere possunt supponentes valere. 2. Durissimum est compellere homines culpæ immunes, ut vitam cœlibem ducant, ad hoc autem compellerentur, si uti non possent Matrimonio. 3. Id videtur sufficienter decisum a Lucio III. Cap. *Dominus*, uti referam *n.* 672. ibi enim supponit, si secundo Matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de morte prioris conjugis, posse eum, qui bona fide contraxit, petere debitum, & alterum, etiamsi mala fide contraxerit, posse reddere. Similiter Cap. *Laudabilem de frig. & malef.* dicitur, superveniente dubio de impotentia utrumque posse ad triennium reddere, & petere debitum. Ad Cap. *Inquisitioni*, respondent aliqui, ibi tantum dici, quod non liceat petere ante majorem inquisitionem. Lug. *de just. d.* 17. *n.* 88. dicit, ex contextu constare, quod Pontifex ibi loquatur de casu, in quo conjux habet judicium probabile de sola nullitate Matrimonii, & nullum habet probabile motivum pro valore, ac tum non posse petere, sed tantum reddere, nisi aliunde sibi formet conscientiam secundum dicta *n.* 300. Si autem sit dubium vel utrinque positivum, vel utrinque negativum, dicit cum *Terillo*, & aliis etiam licite posse petere, tum enim est possessio pro valore, adeoque etiam pro licito usu Matrimonii. Ad rationem in oppositum patet responsio ex dictis. Nec est simile de dubie ordinato, nam cum per nullam concessionem, vel opinionem fieri possit, ut Ordinatio, si forte non valuit, valida fiat, Sacramenta certo exponerentur periculo nullitatis, hinc relicta etiam probabiliori ibi sequendum est tutius, secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 104. econtra certum est aliquando licitum esse se exponere periculo materialis fornicationis, uti constabit ex dicendis *n.* 672. & 803. Atque hæc secunda sententia videtur, saltem spectata ratione, esse probabilior.

§. 6. Docet consequenter prima sententia cum *Schild.* §. 5. ejusmodi dubitantem non posse reddere debitum, quando non tenetur reddere, ut primo bimestri. Item si deprecando possit alterum avertere a petitione debiti. Item quando potest alteri non dubitanti detegere suum dubium sine summo suo incommodo, si enim in his casibus petat alter, secundum illam primam sententiam petet illicite: ergo poterit negare. Addit, etiam tum non posse reddere, quando intra breve tempus veritatem assequi potest, vel petere dispensationem, aut quando Matrimonium non est adhuc consummatum, & movetur lis de nullitate, aut quando alter commisit adulterium, incestum, &c. illis enim casibus non tenetur reddere. Sed secunda sententia, quamvis ista omnia suadeat, ut vitetur periculum etiam materialis tantum fornicationis, de rigore tamen ad illa non obligat. Et fatetur etiam *Schild.* talem non teneri cum summo suo incommodo, v. g. cum periculo gravissimi mali, aperire dubium conjugi, licet sciat inde oriturum esse dubium, & sic non petendum debitum, sed posse tum reddere: nec teneri ante consummationem ingredi Religionem, ut se perplexitate liberet; nec pro majori securitate teneri de novo contrahere, si v. g. dubitet de servitute uxoris, de metu in contrahendo, &c. quia causa, ex qua immediate sequuntur effectus tum malus, tum bonus bonitate sua elidens malitiam alterius, licite poterit poni ex intentione obtinendi effectum bonum, dummodo non intendatur effectus malus prævisus. Similiter licite permittitur, seu non aufertur causa, ex qua sequitur similis effectus bonus intentus, si non intendatur malus: hoc autem fit, quando permittitur dubium de impedimento dirimente, intenditur enim evitatio gravissimi damni incurrendi per veritatis inquisitionem, aut dubii detectionem, & tantum permittitur perplexitas, quod licitum est facere, ne vita humana exponatur innumeris anxietatibus. Hinc, inquit *Schild.* licitum est acquiescere sententiæ probabili, quando evidens nonnisi cum gravibus incommodis haberi potest. 303

§. 7. Sic dubitans, si dubium suum detegere non teneatur, nec possit conjugem divertere a petitione, tenetur ei bona fide petenti reddere debitum, uti tenet utraque sententia cum *Sanch.* supra, contra quosdam dicentes tum reddere non posse, & contra *Homem* dicentem posse, at non teneri; sed ratio est, quia in perplexitate pars habens minus, aut minoris peccati periculum est amplectenda, erit autem gravius negare contra Jus, quam reddere, licet absit Jus. Quod si ex redditione esset periculum majoris peccati, v. g. sacrilegii, eo quod dubitaretur, an in Ordinibus fuisset, putant *Schild.* & *Arr.* tum non licere, sed secunda sententia dicit absolute licere, ideoque etiam in hoc casu. 304

§. 8. Si conjux dubitet, an alter sit mancipium, adulter, incestuosus, &c. tenetur reddere debitum bona fide petenti, quia præ- 305

prævalet hujus jus & possessio, *Sanch. Vasq. Aversf. Hurt.* & alii cum *Schild.* supra contra alios. Similiter si conjux dubitet de valore Matrimonii consummati, tenetur reddere, etiam postquam de nullitate Matrimonii agere cœpit, modo non habeat probationes in continenti paratas, S.Anton. Palud. Sanch. *l.* 1. *d.*41.*n.*40. *Boss. Schild.* probantque ex Jure & ratione, negando enim exponit se periculo majoris peccati, quam sit fornicatio.

306 §. 9. Si duo petant debitum a muliere, eo quod dubium sit de valore Matrimonii cum utroque successive initi, reddere non potest, nisi primo, quia possessio est pro valore primi Matrimonii, & primi conjugis, uti colligitur ex dictis n. 298.

307 §. 10. Conjux ordinarie, nisi essent circumstantiæ moralem certitudinem facientes, non tenetur credere conjugi asserenti se non consensisse in Matrimonium initum, aut dicenti, se post Matrimonium initum invenisse impedimentum dirimens, Navar. Valent. Rebell. Sanch. Bon. Dicast. Aversf. *q.*21.*f.*2. Burgh. *cent.* 3. *cas.* 75. & alii cum Schild. contra Tabien. quia semper est præsumptio pro consensu, qui adesse debuit, & pro valore actus, qui positus est. Attamen, licet proprie non dubitetur, debet inquirere in circumstantias, v. g. an conjux sit fide dignus, & sine passione loqui videatur ac juret, tum enim videtur prudenter dubitari posse. Quid agendum sit, si Matrimonio contracto superveniat dubium de valore ob impedimentum impotentiæ, dicetur a n. 787. Quid autem dicendum, si Matrimonium sit adhuc contrahendum, & dubium oriatur de impotentia, de impedimento dirimente, de futura forte invaliditate Matrimonii contrahendi, dicetur a n. 40. 533. 796.

308 *Q.* 49. *Quid liceat conjugi, si post initum secundum Matrimonium incipiat dubitare de vita prioris conjugis?* Casus potest sic proponi; Cajus Titiam conjugem ante annos sexdecim clam deseruit. Titia ante annos 10. audit Cajum adhuc vivere, & ante 9. annos, cum nihil amplius audiret de Cajo, duxit Sempronium, neque scit, an vivat Cajus, an non, nec potest jam quamvis diligentissime inquisiverit, id rescire. *Quæritur*, quid liceat his conjugibus, Titiæ & Sempronio? R. §. 1. Pontius *l.*6. *c.*53. *n.* 5. Marchant. & alii putant, quamvis mortuus esset Cajus, Matrimonium cum Sempronio esse nullum, adeoque illis nihil licere, quia Clemens III. referendus n.672. dicit, non posse contrahere aliud Matrimonium, donec certus nuntius afferatur de morte prioris mariti, adeoque videtur illam reddere inhabilem ad aliud Matrimonium. Oppositum longe probabilius docent Aversf. Spor. *n.*51. Mastr. *n.*110. & alii communiter; & clare colligitur ex Cap. *Dominus*, quod referam n. 312. Verba autem illa, *non possunt*, non significant Matrimonium ideo fore irritum, si mortuus sit prior conjux, sed tantum illicitum, nam & vere dico eum, qui vovit continentiam, non posse Matrimonium contrahere, quia quod est illicitum, censetur impossibile; attamen si contrahatur, valet. Sed præscindendo ab hoc, an vivat, vel non vivat,

309 §. 2. Si uterque mala fide processerit, certissimum est, inquit Sanch. *l.*2. *d.*42. *n.*8. neutrum posse petere aut reddere debitum, quia non est possessio pro Matrimonio, sed pro sexto præcepto copulam inter eos prohibente, nec alterutro favet possessio Juris pro petendo debito, cum possessio Juris inchoari non possit cum mala fide. Quod si eorum tantum unus mala fide contraxerit, hic non potest petere debitum ob rationem jam datam.

310 §. 3. Pignat. *to.*4. *consult.* 189. *a n.* 3. putat bonam fidem hic esse amplius non posse, si contrahatur absque certitudine mortis alterius conjugis, quia jura prohibentia sunt clara, & ignorantia Juris clari non excusat. Oppositum tenent *Simanc. Gut.* & alii, nam in primis potest bonam fidem habere, qui nescit alterum fuisse conjugatum: deinde potest fieri, ut etiam alter ex probabilibus argumentis bona fide judicet priorem suam conjugem obiisse, nec sciat requiri de hoc pleniorem certitudinem: unde etiam ille dicitur hic bona fide Matrimonium contraxisse, qui inculpabiliter judicavit sibi licere etiam stante tali dubio, & in circumstantiis casus propositi Matrimonium contrahere, tametsi universaliter sciverit, superstite altero conjuge, non licere ad secundas nuptias transire: econtra, si processerit cum dubio, formidine, aut remorsu, ne peccaret sic contrahendo, non processit bona, sed mala fide.

311 §. 4. Quamvis bona fide processerit, putarunt aliqui debere nihilominus separari, nec posse vivere ut conjuges, 1. Quia nullum habetur probabile argumentum de valore secundi Matrimonii, cum enim Cajus abierit clam, signum est habuisse aversionem a Titia, & noluisse sciri ubi esset, ne Titia sequeretur, vel ipse cogeretur ad eam redire: ergo quamvis jam emaneret ad 30. annos, imo & ad 100. inquit Pignat. *n.*1. non ideo prudenter præsumi poterit obiisse, tam enim parum prudenter potest Titia ratione illius absentiæ præsumere Cajum esse mortuum, quam parum Cajus, si alicubi esset, ubi de Titia nil rescire posset, præsumere posset Titiam esse mortuam. 2. Cum Titia & Sempronius contraxerint uno circiter vel altero anno, postquam nuntiatum erat Cajum adhuc vivere, præsumi debet Cajum tum vixisse: ergo Matrimonium præsumi debet ab initio fuisse invalidum, tempore autem convalescere non potest, neque nunc licitum est de novo contrahere, cum non habeatur certitudo de morte Caji. 3. Primum Matrimonium est in certa possessione valoris, nec probabile est illud primum Matrimonium desiisse, cum desit omne prudens argumentum pro morte Caji, imo pro ejus vita fuerit testimonium uno anno ante initum secundum Matrimonium: ergo non est probabile, quod secundum Matrimonium sit validum, bona autem fides contrahentium non juvat ad inchoandum vel continuandum saltem usum Matrimonii, nisi tum, quando dubium oritur, an sit saltem probabilitas de valore, si enim improbabile sit esse validum: ergo non erit probabile jus ad usum, cum jus ad usum fundetur in valore.

§. 5. Si saltem unus eorum bona fide contraxerit, & adhibita diligenti inquisitione nil resciri possit de vita vel morte Caji, possunt permanere simul, & uti conjugio, nam Lucius III. *Cap. Dominus, de secundis nuptiis*, ait: *Super Matrimoniis, quæ quidam ex vobis nondum habita obeuntis conjugis certitudine contraxerunt, id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux: si vero aliquis, vel aliqua id hactenus non servaverit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum; ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod a se tamen noverit nullatenus exigendum; quod si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur*, unde tales adhuc tenentur ulterius inquirere, si sit modus resciendi de vita prioris conjugis. *Nec obstat*, quod Pignat. *to.*4. *consul.* 189. *n.* 4. dicat, responsum illud Lucii III. cum dicat de illis, qui *hactenus* id non servaverunt, non valere pro his temporibus, eo quod jam non possit esse bona fides, sed tantum ita disposuisse de Matrimoniis eo tempore præteritis, *nam contra est*, quod ejusmodi dispositiones Juris, licet dicantur fieri pro tali tempore, tamen secundum auctores passim sunt regula communis etiam pro futuris temporibus, nisi aliud expresse dicatur: posse autem etiam jam esse bonam fidem, dixi n. 310. Ex dictis 312

313 §. 6. Sequitur 1. Quod in dubio de morte alterius conjugis, etiam ubi unus mala fide processit, non necessario debeat dissolvi Matrimonium, sed quod ille, qui bona fide processit, sit in possessione juris, ut etiam petat debitum, & consequenter alter sit in obligatione, ut reddat, & consequenter, quod possessio juris ad usum secundi Matrimonii possit esse, quamvis sit certa possessio valoris pro primo Matrimonio, & non sit certum sed dubium, quod illud primum Matrimonium desierit. 2. Multo magis, si uterque bona fide processerit, erit possessio juris pro utroque ad petendum, & reddendum debitum. 3. Possessio juris pro licito usu Matrimonii non necessario fundatur in positiva probabilitate de valore, nam *cap. Dominus*, dicitur mansisse dubium de morte prioris mariti, unde gratis dicitur, quod bona fides in hac materia non juvet, nisi ubi est talis positiva probabilitas pro valore, nam jus ad usum hic fundatur in secundo Matrimonio bona fide inito, & existimato valere.

314 §. 7. Ad rationes in oppositum allatas patet responsio, nam est latum discrimen inter Matrimonium contrahendum, quod ante habitam certitudinem de morte prioris conjugis illicite contrahitur, uti patet ex *cap. Dominus*. Et quamvis primum Matrimonium sit in certa possessione valoris, & nullum sit positivum probabile argumentum pro valore secundi, est tamen pro illo secundo bona fide inito, & tamdiu continuato, possessio, quantum est necesse in ordine ad licitum ejus usum.

315 *Q.* 50. *An usus Matrimonii ex metu gravissimæ infamiæ vel mortis sit licitus conjugi, qui scienter, vel saltem ignoranter contraxerit Matrimonium, cum impedimento dirimente, quod tam cito removere non potest?* Affirmant Magister, Hugo a S. Victore, Hostiens. Idem dixerunt Henr. & alii, saltem tum, si Judex compellat ad reddendum debitum, quia tum videtur tolli impedimentum; sed oppositum est certum, uti tenent reliqui cum Aversf. *q.* 11. *f.* 3. Et ratio est, quia cum Matrimonium sit nullum, copula certo erit fornicaria; nec ignorantia impedimenti, aut metus mortis, qui tunc est, eum possunt reddere habilem ad contrahendum, uti constabit ex dicendis n. 526. Nec Judex dispensat, sed tantum ex errore sibi invincibili supponit abesse impedimentum.

316 *Q.* 51. *An steriles, item illi, qui post Matrimonium facti sunt eunuchi, aut impotentes licite tentent usum Matrimonii, tangant se, &c.* R. §. 1. Quoad steriles, affirmat cum communi *Busemb.* quia capaces sunt copulæ seminalis, & per accidens est, quod non sequatur generatio. Et ideo de senibus decrepitis dicam n. 791. Potestque de sterilitate feminarum videri Zachias *l.* 3. *tit.* 1. *q.* 7.

317 §. 2. Si quis post Matrimonium sit factus eunuchus, docent Tolet. Perez, Sanch. *l.*7. *d.*102. *n.*16. Gob. *n.* 606. Krim. *n.*1280. & alii licitum esse illi reddere, & petere debitum, quia jus habet ad actum conjugalem, uti & tum, quando scit se esse sterilem, aut uxorem ita gravidam, ut non sit conceptura: copula autem illa adhuc servit illi ad remedium concupiscentiæ, qui est finis secundarius Matrimonii, & per accidens est, quod non emittat semen prolificum. Oppositum tenent *Ledesm. & Dic.* quia cum non emittat verum semen, copula illa non est apta generationi: ergo illicita, secundum dicenda n. 789.

318 §. 3. Quando post Matrimonium supervenit impotentia seminandi intra vas, illicitum est tentare copulam, si autem sit spes, licitum est, etiam ad quoscumque annos, quamdiu spes manet, & quamvis semen per accidens communiter effundatur, Sanch. *l.*9. *d.*17. *a n.*18. Gob. *tr.*10. *n.*591. Spor. *n.*122. esse autem licitum tentare copulam, etiam usque ad triennium, quando dubium est de impotentia vel antecedente, vel subsecuta post Matrimonium dicetur a n. 787.

319 §. 4. Si alterutri conjugi superveniat impotentia sine spe copulæ, putant Sanch. *l.*9. *d.*17. *n.*21. & Aversf. *q.* 21. *f.* 8. licere illis

illis tactus, sed quid tenendum sit colligitur ex dicendis a n. 339. est enim duplex sententia satis probabilis circa hoc.

320 *Q. 52. An sint aliqua tempora quibus actus conjugalis specialiter sit illicitus?* R. Colligetur ex seqq. §. 1. Specialiter prohiberi die, quo conjuges benedictionem Matrimonii susceperunt, videntur asserere aliqua Concilia particularia apud Rayn. *in Heter. to. 16. s. 1. p. 14. n. 35.* quia reverentia videtur exigere, ut quo die corpora benedicta sunt, non dehonestantur eo actu. Oppositum probabilius tenet cum communi *Rayn.* actus enim ille est honestus, & potest esse meritorius: benedictio autem physice transit, & sicut moraliter tantum existens cras non impediet illum usum, ita nec hodie.

321 §. 2. Per se loquendo licitum esse die Communionis habere usum Matrimonii, dictum est l.6. p. 1. n.550. R.1. Et ea, quæ can.1. & seqq. caus.33. q.4. referuntur ex S.Hier. de abstinendo die Communionis; ex S.Aug.S.Th. *in suppl.q.64.art.5.* aliisque apud Tiraq. *ad l.15. connub. a n.112.* de abstinendo diebus festorum, & processionum; ex S. Ambr. diebus jejuniorum, &c. Scot. Nav. Henr. Sanch. Kon. aliique plurimi cum Aversf.q.21. s. 6. dicunt esse consilii, & talia, quæ *sub forma prohibitionis dissuadeantur*, uti in simili notat Glossa *ad cap. Ad ejus, 4. dist. 5.* vel dicendum est per accidens ideo peccari, si pietas debita per hoc impediatur, v. Rayn. *n. 140. in fine.*

322 §. 3. Tempore fluxus, qui omni mense regulariter accidit feminis, illicitam esse copulam, docent S. Th. Gab. Turrecr. & alii, nam *cap. fin. dist. 5.* dicitur: *cum in consuetis menstruis detinentur uxores, viris suis misceri prohibentur.* Et id prohiberi sub mortali tenent *Scot, S.Bonav. Rosel.* sub veniali, *S.Antonin.Caj.Sot.Bon.* quia teste Boudevv. *p.2. q. 15.* est periculum aliquod infectionis viri, & prolis monstruosæ gignendæ, attamen occurrente justa causa, v.g. ob periculum incontinentiæ, nullum, per se loquendo, esse peccatum, docent Nav. Sanch. Pont. Kon. & alii cum Aversf. *q.21. s. 6* nam supra *cap.fin.* tantum refertur prohibitio antiquæ legis, quæ nunc non obligat, periculum autem infectionis vel monstruositatis rarum est. Et huic proli simpliciter melius est esse, quam non esse. Imo Ludov. Guyon. *in variis lection. l.3. cap.22.* fuse contendit sanguinem menstruatum nihil maligni habere: Deum autem prohibuisse coitum cum menstruata, eo quod sanguis menstruus nimium crudus, & frigidus esset in matrice impediturus generationem. Suadendum tamen omnino est expectari post menstrua, quod tempus Medici notant esse aptissimum generationi, ob expurgatum, & reclusum uterum, ideoque difficulter concipientibus suadent tum coitum.

323 §.4. Quando alteruter conjux laborat gonorrhæa, idest, profluvio seminis, quod effluit involuntarie & sine ulla imaginatione, soletque in mulieribus esse fluor albus, tunc tenentur abstinere, quia sunt in proximo periculo tabis, & mortis, nisi sistant profluvium: ergo peccant magis irritando, *Boudevv.* supra. Si tamen morbus diu duraret, & esset proximum periculum incontinentiæ, præstaret mederi animæ quam corpori: quod magis admittit Sanch.*n.9.* si vir fluxum seminis patiatur.

324 §. 5. Quamvis absit periculum abortus, quod communiter abest, tamen copulam esse illicitam, quando mulier est gravida, videntur docere SS.Amb.Aug.Isid.apud Sanch.*l.9.d.22. n.2.* & apud Rayn. *in Heter.to.16.s.1.pun.14.n.40.* speciatim S.Hier. relatus *cap.Origo 5.causa 32.q.4.* Attamen non esse mortale docent S. Th. Alb.M. & Doctores omnes, teste Sanch.*n.3.* Esse autem veniale, tenent plerique, sed Sanch. *n.6.* & Aversf.*q.2. s.6.* concludunt cum aliis, per se loquendo, nequidem veniale esse quia Matrimonium etiam est in remedium concupiscentiç, cum autem uxores magna temporis parte gravidæ sint, nimis periculosum esset sub peccato obligari tanto tempore abstinere.

325 §.6. Statim post partum coire, antequam mulier physice purgata sit, putant aliqui cum *Boudev.* supra esse mortale, quia vel non concipiet, sed solvetur vis retentrix omnis cum gravissimo periculo uxoris, vel concipiet, & constrictus uterus pessimos humores continebit, erupturos in gravissima incommoda. Alii dicunt esse veniale tantum, quia non credunt subesse tanta incommoda: Sanch.*n.11.* & alii cum Aversf. *q.21.s.6.* concludunt, si nullum mulieri immineat grave incommodum, nullum fore peccatum, quod enim communiter additur ex *cap.fin. dist.5. Nisi purgationis tempus prius transierit, mulieres viris suis non debent admisceri*, id consilii esse notant *Aversf.* & alii. Attamen plane dissuadendum est, & credendum Medicis in sua arte peritis, quod inde eveniant incommoda uxori.

326 §. 7. Dum mulier lactat, copulam sub mortali illicitam putarunt aliqui, sed etiam tum licitam esse, habet communis cum Sanch. *n. 15.* Pont. Aversf. supra, nisi per hoc redderetur impotens lactare, nec posset aliter nutrire prolem, nam quod habetur *cap. Ad ejus 4. dist. 5.* ut abstineant a concubitu mulieris, quamdiu lactat, censendum est esse consilii; hinc *Gloss.* ibidem etiam notat aliquos exponere, quod talia sub forma prohibitionis dissuadeantur. Attamen quia plures Medici dicunt lac per hoc fieri perniciosum proli, merito dissuadetur; & ideo etiam Nobiles, qui petunt nutrices pro prolibus suis, solent quærere viduas, aut si admittant uxoratas, monere solent, ut abstineant a commerciis maritorum.

327 §.8. Notat Sanch. *l.9. d.24 n.4.* statim post prandium habere copulam, nocere valetudini, retulitq; Medicus virum in phthisin incidisse, quia solitus erat post prandium convenire uxorem: quod si ita est, uti illicitum est sibi accersere morbum lethalem, ita & habere usum conjugalem, qui talis morbi sit causa.

Q. 53. Quid præterea sit notandum circa peccata conjugum? R. De his multa habet Busemb. relatus l. 3. p. 1. n. 708. & præter hucusque dicta adde sequentia. 328

§. 1. An peccet ille, qui cum constituta in peccato contrahit Matrimonium, dixi l.6. p.1. n.147. Qui autem Matrimonium contrahit in statu peccati mortalis, peccat duplici novo mortali, uno, quia indignus ministrat hoc Sacramentum, altero, quia indignus suscipit, uti explicavi l.6.p.1.n.93.& p.2.n.1119. quidquid contradicant Rayn.*in Heter.t.16.s.1.p.14.n.4.* aliique cum Aversf *q.2.s.2.* Quod valet, quamvis per procuratorem, litteras, vel nuntium contraheret. An vero ille, qui scienter contrahit Matrimonium invalide, v.g. propter impedimentum dirimens, peccet peccato sacrilegii, vel alterius speciei, dicam nu. 532. Quamvis autem fideles adulteri committant irreverentiam in Sacramentum, tamen l.6. p. 2. n.1120. dixi hoc peccatum proprie non esse sacrilegium, & satisfacere confitentem, si accuset se de adulterio. Venialiter tantum peccare conjuges, si ob solam voluptatem habeant actum conjugalem, dixi n. 295.

329 §. 2. Peccat mortaliter conjux, qui in actu conjugali cum sua, vel desiderat aliam, vel etiam tantum imaginatur, morose se delectando in alia quasi præsente, & carnaliter dilecta: si autem imaginatio & delectatio versetur circa aliam personam, non ut carnaliter dilectam, idest, sine ullo affectu turpi, sed solum ut naturaliter delectantem ob naturalem pulchritudinem, aut formam amabilem, idque ob honestum finem sese provocandi, aut ut proles formosior concipiatur, per se loquendo nullum saltem mortale peccatum agnoscit Sanch. *l.9. d.17.n.6.* etsi merito fateatur rem esse plenam periculi, nec facile permittendum, & cautissime consulendum; potius enim permittendæ sunt imagines, attamen non sacræ, nam has adhibere, foret gravis irreverentia. Videri debent dicta l.6. p.2. n.1052.

330 §. 3. Ex dictis l. 6. p. 2. a nu. 1053. certum est committi adulterium, si conjux etiam consentiente suo conjuge peccet cum tertio. Ibid. dixi a n. 1055. si conjugatus peccet cum conjugata, esse duplex adulterium. Item si vir etiam cum propria uxore exerceat sodomiam &c. contrahi novam speciem explicandam in confessione. Quandonam autem peccetur per copulam conjugalem in loco sacro factam, dixi ibid. nu. 1071. potestque videri Sanch. *l. 9. d. 15.*

331 §. 4. Arr. *de pecc. d. 47. n. 16.* quamvis dicat oppositum esse probabilius, tamen putat valde probabile esse, quod conjugato licita sit delectatio morosa de cogitata copula etiam cum aliena: sed tenendum est oppositum ex jam dictis, maxime cum copula cum aliena sit objectum etiam respectu talis conjugati intrinsece malum. V. dicta *l. 5. n. 82.*

332 §. 5. Quamvis Sanch. *d. 16.* aliique multi cum Aversf. *q. 21. s. 5.* dicant non esse mortale, si conjuges non servent situm, vel naturalem modum coeundi, v. g. si vir cognoscat mulierem a tergo, si vir sit succubus, & mulier incuba, tamen alii gravissimi Auctores dicunt istos duos modos esse mortalia, tum quia videntur graviter repugnare naturali honestati, tum etiam, quia communiter erit periculum dispergendi seminis: saltem fatetur *Sanch.* esse grave veniale, ideoque conjuges ita coeuntes esse graviter increpandos. An autem sit obligatio reddendi debitum conjugi sic petenti, dicam n. 356. Hoc notat Boudevv. *p.2. q.15.* & alii, si coitus fiat stando vel ex latere, rarius esse periculum effundendi seminis, eo quod non tam per influxum recipiatur in uterum, quam per attractionem matricis, quæ se protrudat antrorsum, & sæpe avidius attrahat, quando est situs alius coeuntibus magis placens, unde si adsit aliqua justa causa, dicunt fieri posse sine ullo peccato, ideoque sterilibus quandoque suaderi a Medicis.

333 §. 9. Si conjuges habeant ordinariam commistionem corporum, sed studiose contineant semen, *Silv. & alii* putant peccare, sed Sanch. Dian. & alii cum Gob. *tr.10. n.592.* Aversf.*q.21. s. 5.* dicunt, si ab utroque absit periculum effundendi seminis, hoc se habere tanquam merum tactum, de quo postea dicetur.

334 §. 7. Si viro in copula seminante uxor studiose contineat semen suum, *S. Anton. Cajet. Palud. Henr. Bonac.* & alii cum *Aversf.* supra, dicunt peccare mortaliter, quia semen mulieris vel requiritur ad generationem, vel saltem est utilissimum. Sed dubitant alii saltem de mortali, & *Gob.* supra negat esse mortale, dummodo per hoc non intendat impedire generationem, nam sententia satis communis est, semen uxoris non esse necessarium, neque statim mortale est omittere aliquid, quod ad generationem magis conduceret.

335 §. 8. Docent Zanard. Bonac. *d.4. p.6. n. 15.* Dicast. *d. 9. nu.9.* Homob. Sanch. Less. aliique, quos referunt Mendo *d.5.q.18.* & Dian.*p.2.tr.17.R.38.* feminam post copulam conjugalem, quam ipsa non consummaverat, posse per tactus seipsam provocare, ut seminet: addit *Baunius* etiam in eo casu licere viro eam provocare per tactus in uxore, ut semen emittat, quia hoc est copulam consummare, semen enim muliebre multum conducit saltem ad meliorem formationem fœtus. Oppositum melius tenent Texeda, Dian. Castrop. Mendo *supra*, Burgh. *centur. 2. c. 46.* qui addit, in operibus *Sanch.* contrariam opinionem deletam esse *l.9. d.17. n.9. & 10.* Lessium quoque ita habere solum in editione Parisiensi, non Antuerpiensi, Baunii sententiam cœpisse male olere apud *S. Congr.* Indicis: Ratio est, tum quia seminatio mulieris non est necessaria ad generationem, tum etiam, quia fieret ob voluptatem post completum actum generationis: ergo esset moraliter illicita. *Antecedens probatur;* quia si necdum censetur generatio completa: ergo soluta, quæ

post

post copulam cum adolescente se ita provocaret & seminaret, non peccaret peccato distincto a copula, quod dicere non audent contrariæ sententiæ auctores.

336 §.9. Peccat mortaliter uxor si post copulam habeat talem motum vel situm corporis, ex quo scit oriri, ut semen e matrice effluat, Sanch. *l.9.d.*30.*n.*3. An autem unquam liceat procurare expulsionem fœtus saltem inanimati, dictum est l.3.p.1. a n.823. Et recte docent Laym. & Gob. *tr.*10.*n.*618. nunquam esse licitum sumere pharmacum ad impediendam conceptionem prolis, etiamsi tantum ideo sumeretur, ut uxor posset marito reddere debitum.

337 §.10. Nav. Silv. Lop. Cord. Sa, Rodr. Vega, & alii, ad quos inclinat *Pont.* putant mortaliter peccare conjugem, si quando non est occasio vel voluntas habendæ copulæ cum sua conjuge, morose delectetur de hac copula habita vel habenda. 1. Quia venerea delectatio non est illi licita, nisi in ordine ad copulam, quam tum habere non vult, vel non potest. 2. Quia tendit ad effusionem seminis extra vas. 3. Quia ob similes causas etiam illicitum est conjugi seipsum delectare in tactibus proprii corporis, uti n. 339. dicetur. Econtra non esse mortale probabilius tenent S. Thom. S. Anton. Gers. Med. Suar. *de pecc. d.*5.*s.*7. *n.*9. Vasq. Laym. Sanch. & alii plurimi cum Dian. *p.*3.*s.*4.*Resp.*224. quia actus, & delectatio sunt ejusdem rationis: ergo cum actus sit eis licitus, & de objecto secundum se tali conjugi licito, quamvis tum non sit illi possibile, non ideo delectatio erit graviter illicita, maxime cum non adsit periculum effundendi seminis, ut supponitur. Nec simile est de tactibus proprii corporis, uti intelligetur ex dicendis n. 339. Et quamvis Dian. *p.* 2. *tr.* 17. *Res.* 36. dicat ejusmodi delectationem morosam esse conjugi licitam, tamen multi cum Avers. *q.* 21. *s.* 8. dicunt esse veniale, vel ob inordinationem aliam, vel saltem ob defectum justi finis.

338 §. 11. Conjux, qui ante vel in Matrimonio castitatem vovit, peccat, si incipiat tactus secum vel cum conjuge; item, si delectetur de copula licite habita vel habenda, quia hæc sunt vel initium copulæ, vel saltem contra votum. Castr. Avers. §. *6.* Docent tamen Castr. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. R. 224. & alii apud Mendo *n.* 150. delectationem de copula cum sua per accidens tantum illicitam, v. g. ob periculum abortus, vel ob affinitatem, quæ supervenit, licere conjugi, quia talis delectatio videtur de se pertinere ad hoc conjugium: sed videtur loquendum secundum jam dicenda.

339 §. 12. Sanch. Busemb. & alii apud Mend. *n.* 150. negant esse mortale, si conjux nolens coire, seipsum tangat propter voluptatem, absque periculo pollutionis. Econtra S. Ant. Silv. Nav. Vasq. Salas, Sanctius, Armill. Dian. *p.*3.*tr.*4.R.215. Avers. *q.*21.*s.*8. §. *Tertio*, dicunt esse mortale, quia conjux non habet Jus sic utendi corpore in ordine ad voluptatem secum excluso altero conjuge explendam, sed tantum habet Jus in ordine ad copulam, vel saltem communicando cum conjuge: ergo hic actus non excusatur per conjugium: ergo manet de se mortaliter malus, sicuti esset extra conjugium, & sicuti corporis, ita istorum membrorum & spirituum usus non videtur esse licitus conjugi in præjudicium Matrimonii & alterius conjugis, ad quem ejusmodi tactus non referuntur, sed potius ex natura sua proxime, & vehementer tendunt ad effusionem seminis extra vas.

340 §. 13. Ex dictis inferunt multi, hoc solum videri esse licitum conjugibus, quod referri potest ad actum conjugalem, si enim eo referri non possit, putat ab omni peccato per conjugium non excusari, quamvis a mortali sæpe videatur excusari posse. Hoc autem solum dicunt referri posse ad actum conjugii, quod ad illum de proximo habendum aliquo modo conducit, uti conducunt ostensio amoris mutui, ac dispositio naturæ ad actum conjugalem. Et ideo Tann. *de pecc. d.* 4. *q.*8. *n.*140. Herincx *de pecc. d.* 7. *n.* 36. aliique dicunt tales tactus vel delectationes extra occasionem copulæ esse saltem venialia defectu justi finis, qui si absit, fatetur etiam Sanch. *l.*9.*d.*44.*n.*21. esse venialia.

341 §. 14. Huc pertinet, quod Taberna *p.*2. *tr.*1.*c.*5. §.1.*q.*5.*res.*1. docuit: nempe si actus conjugalis sit illicitus conjugibus ob aliquam circumstantiam extrinsecam, v. g. ob morbum, periculum abortus, quamvis alii actus venerei tum exerciti sint veniales, dum illis deest debitus finis, tamen non ideo præcise esse illis mortaliter illicitos. Et idem dicendum putavit in casu impotentiæ supervenientis Matrimonio. Hanc propositionem damnavit quidam Episcopus Atrebatensis 5. Maii 1703. attamen eam etiam docent Cajet. Sotus, Lopez, Tolet. Med. Ochag. Rodr. Zanard. Ang. Ledes. Angles, Fagund. Victor. Marchant. Graff. Rosell. Bon. Silvius, Vviggers, Manigar, Mastr. Alvar. Vivald. Sanch. Hurt. Kon. Avers. Bass. Fill. Dic. Spor. Loth. Kell. Herincx, Salmant. Dian. quos omnes & alios plures adductis locis refert *Vindex Tabernæ in Collect. pag.* 47. dicuntque multi ex his auctoribus, si actus tales sint in conjugibus semper peccata mortalia, Matrimonium fore proximam ac perpetuam occasionem damnationis æternæ, ideoque conjugibus illicitam fore omnem societatem conjugalem, utpote afferentem periculum proximum ejusmodi actuum, consequenter illos nunquam absolvi posse, cum occasiones illas proximas non sint parati deserere; atque ex dictis colligitur omnino probabile esse, actus tales in conjugibus de se non esse mortaliter malos.

Objic. Status Matrimonii illos tantum actus cohonestat, qui hic & nunc censeri possunt usus conjugii, sed talis tactus, vel delectatio non potest censeri usus conjugii cum ad eum, utpote hic & nunc impossibilem ordinari non possit: ergo.

R. n. maj. alioqui nec licerent illis ulla oscula vel aspectus, nisi actu cogitarent coire: ergo omnino probabile est statum Matrimonii etiam cohonestare tales actus, quamvis non sint primarius usus Matrimonii, cum sint saltem secundarius. Et etiam probabiliter dicit Avers. *qu.* 21. *s.* 8. ejusmodi tactus de se reipsa ordinari ad copulam, non quasi non liceant, nisi inter eos, qui volunt & possunt habere copulam, sed quia non licent, nisi inter eos, quibus est licita copula, etiamsi habere nolint, aut hic & nunc habere non possint.

§. 15. Si ob delictum vel impedimentum conjugi in pœnam 342
prohibitum sit petere debitum, putant *Sanch. & Dian.* licite petere tactus, quia pœna talis non debet extendi. Sed contradicit Avers. *s.* 5. putans in ejusmodi dispositionibus cum copula simul intelligi tactus de se ad copulam ordinatos.

§.16. Si ad tactus inter conjuges prævideatur secutura pollu- 343
tio, DD. omnes, teste Sanch. *l.*9.*d.*45.*n.*33. dicunt esse mortale: atque idem est de osculis hujusmodi pollutiones causantibus. Putant quidem Sanch. Fill. Zanar. apud Dian. *p.*3.*tr.*4.R.217 conjuges per tales tactus & oscula non peccare mortaliter in his casibus, imprimis si pollutio accidat patienti tactum vel osculum, deinde etiam petenti, si intendat copulam, & interim prius erumpat pollutio, denique etiam, quando fit ad excitandum aut conservandum amorem; rationem dant, quia sic dant operam rei licitæ, & pollutio sequitur præter intentionem. Sed sententiam illam merito rejicit Avers. §. *Verum.* Cum enim illæ actiones sint in materia venerea; & per se vehementer tendant ad effusionem seminis, si quis eas velit prævidens secuturam pollutionem, censetur etiam velle ipsam pollutionem.

§. 17. Si conjuges per aspectus exponant se periculo distilla- 344
tionis, Medin. Curiel. Zumel, Verricelli, Villal. Sanch. *l.*9.*d.*45. *n.*41. Dian. *p.*3. *tr.*4. *R.*226. dicunt non esse mortale, quia humor ille non est semen, & delectatio illa honestatur per conjugium, potestque ordinari ad copulam: sed oppositum est probabilius; nam censetur intendi distillatio, quam intendere est mortale, cum effundatur semen inchoatum, & reipsa talis distillatio sit inchoata pollutio, uti fatetur Sanch. *n.* 31.

§. 18. Si conjugati perfricent verenda circa vas præposterum 345
absque periculo pollutionis, docent AA. 5. apud Mendo *n.*127. non esse mortale, qui consequenter dicunt, uti refert Mendo *n.* 141. si vir inciperet aut tentaret copulam in vase præpostero absque periculo pollutionis, & absque animo consummandi eam sodomitice, non esse mortale, quia sunt meri tactus, qui inter conjuges non sunt mortalia: item, si absit periculum pollutionis, putant multi apud eumdem Mendo *n.* 135. non esse mortale, si conjux membrum virile immittat in os uxoris quia etiam hic est merus tactus, quem a culpa mortali videtur excusare status: sed primum esse mortale etiam in conjugibus docent Sanch. *l.* 9. *d.* 17. *n.*5. Fag. Castr. Mendo *n.* 128. & alii, quia graviter repugnat honestati naturali, & per se non tendit, nisi ad copulam illicitam. Secundum autem dicit Mendo *n.* 137. etiam esse mortale, quia illa immissio in os est actio inchoativa copulæ, hanc autem inchoare in vase indebito est mortale. Et in praxi semper resolvendum est pro his sententiis rigidioribus, ne usus Matrimonii declinet tandem in abusus plus quam bestiales.

§. 19. Docent Fill. Dian. *p.*3. *tr.* 4 R. 225. Mendo *n.* 134. 346
& alii, oscula verendorum in conjugibus excusari a mortali: sed *Palud. Silv. Rodr.* merito contradicunt, eo quod hoc videatur notabiliter repugnare honestati naturali, uti & alia, de quibus dixi *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1038.

§.20. Si conjux consentiente conjuge abrumpat cœptam co- 347
pulam, dummodo absit in utroq; periculum pollutionis, Sanch. *l.*9.*d.*19.*n.*3. & Laym. & Dian. R.227. dicunt non esse mortale, esse tamen veniale, si fiat sine causa, & addit *Sanch.* frequenter esse mortale ob periculum dispergendi ab alterutro seminis.

§. 21. Gravius est, si conjugata cognoscat duos solutos, 348
quam si conjugatus duas solutas. 1. Quia ordinarie impeditur generatio ex confusione duplicis seminis. 2. Quia vergit in præjudicium prolis, cum sit incertum, cui sit assignanda. 3. Quia majora sequuntur incommoda, v. g. ratione alimentationis vel hæreditatis, quæ si præberentur simul spurio, fit injuria legitimis, Azor. Fill. Bon. *q.* 4. *pun.* 15. *n.* 4.

§. 22. Ad evitanda multa peccata juvabit, si vir consideret 349
illa, quæ notat Petr. Greg. Tholosanus *in Syntaxi artis mirabilis l.*23. *cap.*3. *nempe* 1. Meminerit uxorem suam sibi sociam a Deo datam, ut non vilius, ut ancillam habeat, non magnificentius ut dominam, si quidem ex latere, non capite facta. 2. Servet uterque tori fidem. 3. Sit uxori & liberis vivendi exemplum. 4. Nunquam metum incutiat uxori sine verecundia & aliqua reverentia, peccata modica ignoscendo, nam pati sine verecundia ad meretrices pertinet, & metus cum odio tyrannum potius in domo, quam maritum facit. 5. Ea præsens vir faciat & dicat, quæ eodem absente uxorem moneant multo sibi commodiorem virum præsentem absente. 6. Tria semper abscondat ab uxore maritus thesaurum vel ejus finem, Veneris postremæ impotentiam, consilia rerum non domesticarum. Bene dixit Innoc. III. Papa *de contemptu mundi l.*1.*c.*6. tria sunt, quæ non sinunt hominem in domo permanere, fumus & stillicidium & mala uxor. *Ennius* eas fere feminas ait incolumi pudicitia esse, quæ stata, idest, media quadam forma essent. Aulus Gellius *in noct. Atticis*, *l.* 5. *cap.* 11.

Quandonam peccet uxor, si in necessitate non subveniat conjugi, colligitur ex dictis *l.*3.*p.*1. *a n.*719. & 731. An vir peccet per-

percutiendo uxorem, dixi *ibid. n.* 734. Quandonam peccet conjux usurpando vel male utendo bonis alterius conjugis, aut etiam communibus, quæ vel ad Matrimonium contulerunt, vel in eo acquisiverunt, dixi *ibid. a n.* 1017. Plura circa usum licitum aut illicitum Matrimonii addentur *a n.* 352. 391. ubi plura addentur de redditione & petitione debiti.

350 Q. 54. *Quid addendum sit circa peccata viduarum?* R. §. 1. Viduis illicita est delectatio venerea, aut etiam sensibilis de copula præterita, ad eum modum, quo n. 151. dixi, sponsis illicitam esse delectationem in copula futura. Et ratio est eadem, quia actualis copula est illis nunc illicita: ergo etiam delectatio venerea vel sensibilis in illa intentionaliter præsente, cum hæc delectatio sit non tantum de objecto illis nunc illicito, sed etiam per commotiones venereas naturaliter concomitantes sit quædam inchoatio copulæ actualis, quæ viduis illicita est, Nav. Suar. *de pecc. d.* 5. *s.* 7. *nu.* 12. Vasq. Sanch. *l.* 9. *d.* 47. *n.* 7. Spor. *n.* 42.

§. 2. Si in viduis sit tantum rationalis approbatio copulæ habitæ, vel rationalis complacentia, sive gaudium de aliquo honesto effectu ex illa secuto, v.g. de tali prole genita, nullum est peccatum, non enim tenentur reprobare vel detestari tales causas licite positas, aut effectus bonos ex iis secutos: neque hi actus manentes in superiore parte animæ, per se loquendo, solent commovere spiritus venereos, aut ad copulam tendere. *Dixi*, si &c. nam licet talis delectatio rationalis, quæ consistit in tali volitione approbativa absolute possit esse sine delectatione sensitiva, tamen homini ad delectationes venereas prono etiam tales cogitationes vel delectationes rationales plerumque periculosæ erunt, uti notant Auctores cum Gob. *to.* 10. *n.* 675.

ARTICULUS II.

351 *An actus conjugalis sit præceptus & debitus?*

Resp. I. Etsi conjuges nulla lege obligentur ad usum Matrimonii, tenentur tamen per se ex justitia sibi reddere debitum, si alter ab altero expresse vel tacite, verecundia scilicet obstante, petat. Ratio prioris est, quia non tenentur uti suo jure. Ratio posterioris sequitur ex natura contractus mutui, S. Thom. *in* 4. *d.* 32. *q.* 1. *art.* 2. *&c. communiter ex* 1. *Cor.* 7. *Unde resolves:*

I. Neuter tenetur, per se loquendo, ad petendum debitum, etsi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate v. g. ad avertendum periculum incontinentiæ imminens conjugi, Perez *d.* 50. *s.* 2. *n.* 4. & 5. vel ex justitia legali, eo quod salus publica periclitetur, nisi proles nascatur.

II. Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec potest alter ab altero invito diutius abesse sine necessitate: quia hæc obligatio sequitur ex obligatione reddendi debitum; Sanch. *l.* 9. *d.* 4. Kon. *d.* 34. *d.* 2. *n.* 19. Perez *d.* 50. *s.* 3.

III. Peccat mortaliter, qui conjugi serio & instanter petenti debitum negat, quia est res gravis, & debetur ex justitia: intellige, nisi petens precibus, aut alia ratione honesta averti possit, & petitio non sit immoderata (nam si sæpe petenti semel vel bis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur esse tantum veniale, ob levitatem materiæ; & aliquando, si nimis immoderate & justo sæpius petat, nullum, secundum Perez *s.* 4.) nec sit alia justa causa negandi, Bon. *qu.* 4. *p.* 1. ex Sanch. Fill. &c. justa autem (secluso periculo incontinentiæ utriusque) esse censet Perez *n.* 6. si plures nascantur filii, quam possint alere.

IV. Peccat graviter vir vel mulier, si se impotentem reddat, etiam mediis alias licitis, v. gr. jejuniis, &c. invita comparte; imo si aliter non possit reddere debitum, licite non observat jejunia Ecclesiæ, sicut & uxor, si notabiliter fiat iis deformior, Bon. *l. c.* Sanch. *d.* 3. *n.* 11. Regin. Kon. Fill. *n.* 306. &c. Perez *sect.* 2.

V. Conjux tenetur reddere debitum, quamvis illicite petenti, si redditio hic & nunc non sit illicita, v. g. petenti voluptatis causa, vel ligato castitatis voto, vel die festo, &c. V. Sanch. *d.* 6. Pont. *l.* 9. *cap* 2. Kon. *dub.* 6. Perez *sect.* 5. quia malitia alterius non dat illi jus negandi, quod suum est. Non tamen tenetur reddere petenti, sine gravi causa, modo innaturali, vel loco publico, vel sacro, &c.

VI. Non tenetur reddere. 1. Si alter alteri debitum remiserit, v. g. si consensu mutuo voverint castitatem, vel auctoritate publica celebrarint divortium. 2. Si petens sit amens; quia talis non est capax usus dominii, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen ut petere, ita & reddere licet tam ebrio, quam amenti, nisi esset periculum fœtus enecandi, Nav. *c.* 16. Silv. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 9. Si alter mœchatus sit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: nisi tamen ipse quoque sit adulter, vel causa adulterii.

VII. Etsi is, qui Matrimonio contracto sciens prudens voluntarie cognovit consanguineam uxoris in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem est de eo, qui inscia comparte vovit castitatem, post Matrimonium consummatum. Si tamen ante vovisset, videtur obligari ad ingressum Religionis, saltem primo bimestri (nisi tamen Matrimonium consummaverit) imo etiam post, si uxor consentiat, de quo plura v. Laym. *n.* 10.

Resp. II. Conjux non tenetur reddere debitum, si inde grave damnum vel periculum sibi vel proli merito timeat, Perez *sect.* 4. *Unde non tenetur sequentibus casibus.*

I. Si illud petat maritus morbo contagioso laborans, v. g. gallico, peste, lepra, &c. (nisi tamen hæc ante Matrimonium fuerit cognita, & non sit nimis gravis) Bon. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 8. Perez, Sanch. *d.* 14. Laym. *c.* 1.

II. Si petat ab uxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret, Bon. *n.* 4. ex Sanch. &c. Item Perez *l. c.* aut ut quidam volunt, tempore menstrui, Bon. *p.* 3. *n.* 11. & *p.* 6. *n.* 10. contra Sanch. Hurt. Perez *d.* 49. *s.* 3. aut cum uxor est gravida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortus) probabile timetur proli jam conceptæ. Imo tunc nec petere, nec reddere licitum est, ut per se patet, ait Laym. *n.* 7. & esse mortale, dicit Perez *s.* 3. (addens ex *Sanch. Kon. & Hurtad.* cessante periculo prolis, usum Matrimonii licitum esse) aut si non possit uxor edere fœtum, nisi mortuum, Bon. *p.* 1. & 2. *n.* 14. (Laym. tamen *c.* 7. *n.* 7. dicit eo casu licere reddere, imo & petere: quod Bon. *l. c.* concedit, si fiat ob periculum incontinentiæ) aut non possit edere, nisi cum præsenti periculo vitæ, Bon. *n.* 7. Laym. *n.* 6. Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia gravi ex causa, eam posse permittere & debitum reddere, insinuat Laym. *l. c.* ex Sanch. *l.* 7. *d.* 102. *n.* 11. Denique propter grave periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partus) potest conjux negare debitum, etiamsi in altero esset periculum incontinentiæ, Sanch. Præp. Palaus, Dian. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 64. & *p.* 9. *t.* 7. *R.* 4.

III. Si alter debitum exigat innaturali modo; nisi tamen ex negatione timeantur graviora mala, v. gr. rixæ, odium, incontinentia.

Quæres, An aliquando liceat impedire prolis generationem?

Resp. Possunt quidem conjuges ex gravi causa aliquid facere, ex quo per accidens sequatur effusio seminis, peccant tamen, si in usu Matrimonii, vel post usum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio, aut semen conceptum rejiciatur. Ratio prioris est, quia non impeditur generatio, nequidem indirecte, sed tantum permittitur, ut non fiat, quod licet ex causa rationabili. Ratio posterioris est, quia agunt contra fidem & finem principalem Matrimonii: Unde tales non excusat paupertas imminens, aut periculum ex partu. *Unde resolves:*

I. Licite interrumpitur actus conjugalis, etsi ex naturæ concitatione secutura sit pollutio, dummodo sit justa causa interrumpendi, v. g. si ex continuatione immineat periculum morbi vel mortis ab hoste, vel aliquis alius interveniat. V. Perez *d.* 49. *s.* 9.

II. Peccat probabiliter femina, quæ in usu Matrimonii, animum alio distrahit, ne natura excitetur; venialiter tamen, ut Perez *n.* 7. docet ex Sanch.

ADDENDA.

352 Quæst. 55. *Quandonam debitum licite reddatur conjugi illicite petenti?* R. Hic varie loquuntur Auctores, uti refert Aversf. *q.* 21. *s.* 7. §. 7. & constabit ex jam dicendis.

§. 1. Quando petens tantum venialiter peccat, Sanch. *l.* 9. *d.* 6. *n.* 6. absolute dicit, alterum sine peccato reddere, si alias esset offensurus, quia hæc causa censetur excusare cooperantem: quod verum videtur, si posset aliter licite petere, ut si petat ob voluptatem, ad cavendam offensam reddere potest, quia posset ex alio fine honesto petere.

353 §. 2. Quando petere est mortale tenens se ex parte petentis, uti si petens habeat votum castitatis, vel aliud novum impedimentum, alterum posse & teneri reddere docent Adr. S. Anton. Henr. Sanch. *l.* 5. *d.* 11. *n.* 2. Castr. Perez, Busemb. *relatus l.* 2. *n.* 250. Viva *ad prop.* 9. *Innoc.* XI. *n.* 14. quia sicuti si quis contra votum suum repetat depositum, teneor reddere, quia malitia petentis non tollit jus, quod habet ad rem aliunde suam, ita etiam hic, cum actus ille secundum se sit licitus, & tantum illicitus ex circumstantia petentis: ergo videtur retinere jus suum, secundum Regulam de cooperatione *l.* 2. *a n.* 250. explicatam, quod ille non peccet, qui ex justa causa cooperatur actui, quem alter ex sua tantum culpa facit male. Econtra nec teneri, nec posse in tali circumstantia reddere docent Rich. Silv. Comit. Pontius *l.* 10. *c.* 3. Krim. *a n.* 819. & alii, quia petens hic & nunc non potest talem actum licite facere, & per votum vel novum impedimentum amisit usum sui juris, cum non possit habere jus ad peccandum: ergo non est licitum illi cooperari. Regula enim de cooperatione *l.* 2. *a n.* 255. & *l.* 6. *p.* 1. *a n.* 209. explicata tantum dicit licite fieri cooperationem, quando alter hic & nunc posset modo licito ponere talem actum, cui cooperor. Et hæc secunda sententia videtur probabilior; suadet autem recte Aversf. *q.* 10. *s.* 4. ut ille, qui prævidet petendum, petat ipsemet, & tum poterit uterque licite talem actum habere.

354 §. 3. Si petens per suam culpam amiserit jus petendi, quia v. g. per incestum contraxit affinitatem cum conjuge, conjux non tenetur reddere, Sanch. *n.* 80. Imo *S. Th.* aliique gravissimi AA. quos refert Sanch. *nu.* 11. docent peccare innocentem, si reddat, quia cum juste negare possit, secundum dicenda n. 375. si non negat, videtur non tantum consentire in peccatum ipsius sed etiam cum impedimento per novam affinitatem contracto, sine ulla necessitate coire, quod videtur illicitum. Oppositum tenent Sanch. *num.* 12. Dian. *p.* 9. *tr.* 8. *res.* 32. quia quamvis nega-

negare posset, tamen si reddat, per hoc non videtur formaliter cooperari peccato, vel illicitæ petitioni alterius, sed tantum actui de se licito, ad quem jus habet, & cujus usu privari non debet ob crimen alterius, & ideo *c. Transmissæ*, *&c. Tuæ de eo, qui cognov. consang.* dicitur, quod affinitas post Matrimonium contracta ei conjugi officere non debeat, qui iniquitatis particeps non fuit, officeret autem, si peccaret reddendo, & sic semper teneretur primus petere. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior, Aversf. tamen *q. 17. s. 3.* tenet cum secunda, si postquam innocens monuit nocentem, ut abstineat, & non possit sine gravi suo incommodo id illi persuadere: tumque iterum recte suadet, ut ipsemet innocens petat debitum, quia nocens tum poterit sine peccato reddere.

355 §. 4. Quando petere est mortale ob circumstantiam tenentem se ex parte ipsius actus copulæ, uti si petatur loco sacro, vel cum periculo pollutionis, abortus &c. tum etiam reddere est mortale, quia tum fit formalis cooperatio ad actum de se malum, Sanch. *n.* 16. Sporer *supra*.

356 §. 5. Si conjux ob majorem voluptatem, quæ secundum dicta *n.*295. sit venialiter mala, petat debitum situ vel modo non consueto, Armill. Palat. Henr. & alii apud Sanch. *n.* 1. dicunt, alterum conjugem non teneri reddere, tum quia non petitur modo debito & naturali, tum etiam, quia non habet jus ad peccandum, secundum dicta *n.*353. Contradicunt tamen Pontius, Escob. Sanch. *l. 9. d.* 16. *nu.* 8. quia cum secundum dicta *n.*352. licite possit reddere, videtur teneri, si bonis verbis non possit adducere ad abstinendum, vel ad aliter coeundum, nec censebitur formaliter cooperari ejus peccato, quia posset hic & nunc aliter licite petere. Et secundum Regulam jam datam putarunt aliqui, si vir nolit seminare nisi extra vas, uxorem non teneri quidem, attamen posse admittere talem imperfectam ejus copulam 1. quia habet jus ad copulam: quod autem vir non faciat, uti debet, & posset, est ejus solius culpa, ad quam non censetur uxor, nisi materialiter cooperari, eo modo, quo petens Sacramentum ab illo, qui ex sua culpa ministrabit indigne, non censetur ejus peccato formaliter cooperari, secundum dicta *l.6. p.*1. *a n.*211. Opponuntur quidem priores Auctores, *non esse annuendum, sed resistendum desiderio peccantis, cap. Negligere,* 2. *q. 7. cap. Animæ* 22. nam petenti etiam rem suam in grave damnum corporale proprium vel alienum, non est annuendum: ergo multo minus in spirituale damnum: ergo etiamsi posset aliter petere, si aliter non petat, negandum est illi. Sed Auctores illi respondent ex textibus illius Juris tantum probari, quod si posset commode adhiberi correptio fraterna, & impediri peccatum petentis, ad hoc esset obligatio, secundum dicta *l.2. a n.*208. & notat Sanch. *nu.* 5. De cetero, ubi impediri non potest sine incommodo, offensa, rixa, periculo incontinentiæ in petente, permitti potest peccatum, & cooperatio erit materialis tantum, aut fieri debet, quod suadet *Aversf.* Ad rationem in contrarium, disparitatem dat Sanch. *n.* 17. quod nemo habet dominium corporis proprii vel alieni: econtra Deus homini reliquerit dominium morale circa bona animæ, quam reliquit in manu consilii ejus.

357 *Q.56. Quid specialiter sit notandum circa illum, qui ante vel in Matrimonio vovit castitatem, virginitatem, cœlibatum, Religionem, sacros Ordines?* R. §. 1. Gloss. Aug. & alii, quos referunt Sanch. *l.9. d.*33. & Med. *diss.*5. *n.*167. dicunt eum, qui vovit castitatem, peccare mortaliter in sola prima petitione debiti, quod probabile esse dicunt alii *6.* Auctores cum Sa. Imo aliqui cum Tann. & Gob. *t.*10. *n.*628. putant eum, qui ante Matrimonium vovit castitatem, nequidem in prima petitione peccare mortaliter, saltem si petat post primum bimestre, quia votum videtur suspendi per Matrimonium initum: talis enim tenetur consummare Matrimonium & reddere debitum; redditio autem debiti æque adversatur castitati, ac petitio. *Confirmant,* quia, qui vovit Religionem, si Matrimonium inierit, potest illud consummare, & post consummationem reddere ac petere debitum, nec tenetur stante Matrimonio tantum rato transire ad Religionem: ergo & qui vovit castitatem. Sed absolute dicendum est, quamvis ille, qui castitatem vovit stante Matrimonio rato, non teneatur ingredi Religionem secundum dicenda *n.* 360. attamen nunquam licite petere debitum, ita S. Th. & 70. gravissimi Auctores cum Sanch. *n.* 5. & Mendo *nu.* 173. Ratio est quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum vovens se obstringat ad abstinendum ab omni actu venereo: ergo votum castitatis etiam in Matrimonio factum obligat semper & pro semper quoad ea, quæ cum Matrimonio sunt compatibilia, compatibile autem est non petere debitum, licet non reddere non sit compatibile. *Nec refert,* quod hoc viro videatur difficile, itemque onerosum uxori, quæ verecundabitur petere, *nam* imprimis, si viro sit difficile, sibi imputet, & petat dispensationem. Deinde poterit vir reddere, non tantum quando uxor petet expresse, sed quando ex signis, quæ inter conjuges sunt nota, advertet eam optare, uti paulo post dicetur.

358 §. 2. Qui vovit virginitatem, per hanc intelligens continentiam a primo actu, quo virginitas amittatur, hac necdum amissa peccat mortaliter ineundo Matrimonium, nec potest prima vice petere debitum: attamen secundum dicta, potest reddere, & sic semel reddito debito, aut aliter etiam prius amissa virginitate, potest contrahere Matrimonium, reddere & petere debitum, quia cessat omnis obligatio illius voti non amplius implebilis: quandonam autem amittatur virginitas, dixi *l. 3. p.* 1. *n.* 917. Econtra si per virginitatem intellexisset continentiam ab omni actu venereo, reipsa vovisset castitatem, ut recte Sanch. *n.* 7. & intelligitur ex dictis *l. 3. p.* 1. *n.* 561. deberetque de illo dici, quod de vovente castitatem. Et notat Sanch. & Aversf. *q.* 10. *s.* 4. in dubio præsumendum esse, quod per virginitatem intellexerit castitatem.

§. 3. Qui ante Matrimonium vovit cœlibatum vel sacros 359
Ordines, peccat mortaliter, imprimis ineundo Matrimonium ex intentione consummandi: deinde etiam consummando, quia per primum vult se constituere, per secundum se constituit in eo statu, ut votum explere nequeat, attamen consummato semel Matrimonio potest reddere & petere debitum, quia imprimis cœlibatus, non est ipsi amplius possibilis, & votum illud non ineundi Matrimonium non erat votum absolutum abstinendi ab actu conjugali, sed tantum, quasi conditionatum, supposita abstinentia ab ipso Matrimonio, S. Anton. & alii cum Sanch. *n.*22. Krim. *n.*1969. contra Nav. Cajet. & alios. Deinde vovendo Ordines sacros non vovit castitatem, sed tantum statum, in quo vovenda est castitas, sicuti non ideo tenetur ad Horas canonicas, sed tantum ad statum, in quo teneretur ad horas, si illum suscepisset, Sanch. Laym. Krim. *n.*2128. Et idem est, si in Matrimonio rato voveret sacros Ordines, & postea consummaret Matrimonium: uterque tamen, soluto per mortem conjugis Matrimonio, vel etiam inducto justo divortio, tenetur adimplere suum votum, quantum adhuc fieri potest, Sanch. *supra n.* 14. *&* *d.* 34. *a n.* 6.

§. 4. Qui ante vel post Matrimonium ratum vovit Religio- 360
nem, peccat mortaliter ineundo illud animo consummandi, vel consummando, posset enim & teneretur ante illud consummatum Religionem ingredi, & votum suum observare: si tamen semel consummarit, postea potest & petere & reddere debitum secundum dicta *n.* 357. Qui autem ante vel post Matrimonium ratum vovit sacros Ordines, non potest resilire a Matrimonio rato, imo secundum dicta *n.* 200. nequidem a sponsalibus, ut sacros Ordines suscipiat. Si quis vero ante vel etiam post Matrimonium ratum voverit castitatem, virginitatem, sacros Ordines, & alter conjux non consentiat, nec abstinere velit ab actu conjugali, docent Alensis, Scot. Cajet. Nav. aliique multi apud Sanch. *l.9. d.34. n.*2. illum teneri ingredi Religionē, quia hoc ipsi licitum est, & ita potest illis votis suis satisfacere: ergo ad hoc videtur teneri. Econtra non ideo teneri ingredi Religionem, sed posse reddendo debitum consummare Matrimonium saltem post primum bimestre, docent Sot. Henr. Ang. aliique cum Sanch. *a n.* 3. quia ita videtur statui in *Extrav. Joan. XXII. Antiquæ, de voto,* ubi insinuatur, talem renuere posse ingredi Religionem. Ratio autem est, quia sicuti ille, qui vovit aliquid donare, aut etiam solvere alteri, si id non possit obtinere, nisi vendendo se in servitutem alicui, ad hoc non tenetur, ita in nostro casu. Et ratio utriusque a priori est, quia cum tale medium servitutis vel Religionis sit aliquid in se difficillimum, & excedens id, quod voverat, vovendo, non censetur voluisse se obligare ad tale medium excessive difficilius & altioris ordinis.

§. 5. Eum, qui ante vel post Matrimonium ratum vovit 361
castitatem, teneri saltem primo bimestri negare debitum, docent Sanch. *l.9. d.6. n.*14. Aversf. *q.*10. *s.*4. §. *Demum,* Gob. *tr.*10. *n.*629. & alii, cum enim sine peccato possit negare, & sic eousque stare voto per medium non difficile sed ordinarium, non apparet, cur non debeat. Probabile tamen esse, quod debitum reddere possit, tenent aliqui apud Dian. *p.*11. *tr.*5. *R.*40. eo quod status Matrimonii videatur quoad redditionem suspendere votum. An autem etiam de illo bimestri negare possit debitum, qui omnino nihil cogitat de Religione ineunda, dicetur *n.*420. ubi a n. 419. plura addentur de isto bimestri.

§. 6. Peccat qui Matrimonium contrahit cum illo, quem 362
scit habere unum ex prædictis votis, quia cooperatur huic sacrilego ejus contractui, potest tamen postea ab hoc exigere debitum, Silv. Sanch. *l. 9. d. 33. n.* 2. An autem peccet conjux si conjugi suo voto castitatis obstricto & illicite petenti reddat debitum, dixi *n.* 353.

§. 7. Si quis post Matrimonium consummatum absque li- 363
centia conjugis voveat Religionem, aut sacros Ordines, intendens tunc implere, patet votum esse irritum, cum sit de re illicita: si intenderit implere post mortem uxoris, vel obtento legitime divortio, valet, & præsumendum est sic esse factum, si absolute & simpliciter vovit, non præfiniendo tempus: standum enim est pro valore actus, & delicta non præsumuntur; ita quoad omnia Sanch. *l. 9. d. 35. a num.*11.

§. 8. Votum non petendi debitum, quod sine licentia con- 364
jugis, sive a viro, sive ab uxore emittitur post consummatum Matrimonium, est validum, quia neuter tenetur petere, & laudabile est abstinere, S. August. S. Thom. Sanch. *l.9. d.35. a n.* 18. contra alios: Similiter votum castitatis, quod tantum obligat ad non petendum debitum, hæc enim est materia divisibilis, in quam cadit novum, Sanch. *a n.*25. & colligitur ex *cap. Quidam; & cap. Placet de convers. conjug.* valetque hic, *si non valet, quod ago, ut ago, valet, ut valere potest, cap. unic. de despons. impub. in 6.* Hinc infert Sanch. *nu.*29. votum hoc etiam obligare ad non ineundum aliud Matrimonium, item ad abstinendum ab omni actu venereo extra Matrimonium, quia potuit, & censetur se voluisse ad ista obligare.

§. 9. Si vir & uxor statim post Matrimonium ratum mutuo 365
consensu voverint Religionem sub pacto, ut uterque ingrediatur, sed neuter sine altero, possunt post hoc consummare Matri-

trimonium, quia non voverunt castitatem, nec per hoc impeditur ingressus in Religionem, quamvis mortaliter peccare possit ille, qui est in mora ingrediendi, & ita non implendi votum. Sanch. *l.9. d.37. n.5.* Econtra, si ex communi consensu vir voveat sacrum Ordinem statim suscipiendum, & uxor juvenis castitatem, neutrum votum valet, etiamsi fiat ante consummatum Matrimonium, quia vir non potest ad sacros Ordines promoveri ex licentia uxoris manentis in sæculo, nisi hæc sit sexagenaria, & non suspecta de incontinentia, & consequenter votum uxoris etiam erit irritum, quia erat respectivum ad votum viri, vovebat enim castitatem pro eo tempore, quo vir haberet sacros Ordines, uti suppono cum Sanch. *n.7.* qui putat in utroque casu posse utrumque amicabiliter petere, & reddere debitum, attamen neutrum posse exigere aut teneri reddere, quia mutuo illo consensu & pacto videntur sibi remisisse obligationem. Addit *n.8.* si mutuo consensu & pacto vir voveat Religionem, & uxor sexagenaria, nec suspecta de incontinentia castitatem, neutrum peccaturum, si petat aut reddat debitum, quia vir non vovit castitatem, & uxor eamdem non vovebat, nisi vir profiteretur in Religione, uti iterum suppono: & quamvis Matrimonium consumment, poterunt & debebunt sua illa vota implere.

366 §. 10. *Can. Manifestum*, 33. *qu.* 5. dicitur: *si quilibet eorum alterum a suo jure absolverit*, scilicet consentiendo ut castitatem voveret, *ad præteritam servitutem ipsum revocare non poterit.* Attamen qui consensit, ut conjux suus castitatem voveret, non ideo se privavit jure exigendi debitum, & ideo, si petat, tenebitur alter reddere, Innoc. Abb. Sot. Nav. & alii cum Sanch. *l.1. d.36. a n.4.* contra alios: si tamen vir consensisset, ut uxor voveret castitatem omnimodam, hoc ipso concessisset, ut uxor se voto obligaret etiam ad non reddendum debitum; hinc, nisi hoc votum irritaret, peccaret ab ea petendo debitum: an autem hoc votum irritare possit, dicetur *n.* 368. Quod si voto non irritato peteret debitum, uxor teneretur reddere, nisi vir per pactum a se abdicasset jus justitiæ ad usum conjugii, tum enim uxor illicite redderet, Palud. Henr. Sanch. *n.7. & 11.* Idem dixit Sanch. *d.37. n.4.* si vir prius cum consensu uxoris, & postea uxor cum consensu viri castitatem vovisset, uterque seorsim, & absque mutuo pacto vel abdicatione juris, tum enim maneret in utroque jus justitiæ ad petendum, & consequenter maneret obligatio ad reddendum debitum etiam illicite petenti.

367 §. 11. Pactum mutuum inter conjuges non petendi nec reddendi debitum est validum, nulli enim fit injuria, & sicuti possunt mutuo vovere, ita pacisci, uterque tamen licite poterit pactum illud remittere alteri, & ita petere ac reddere debitum, *quia*, ubi aliunde non advenit vinculum, *omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, cap.1. De Regulis Juris*, Nav. Henr. Sanch. *l. 9. d. 37. n.* 19. Quod si jurassent stare pacto, & juramentum esset adjectum in favorem utriusque ut manerent liberi ab obligatione reddendi, possent mutuo consensu illud remittere, secus, si ex pietate ad colendum Deum per continentiam, tum enim haberet se, sicuti si supervenisset votum castitatis, quod observandum esset. In dubio autem, qua intentione jurarint, præsumendum pro causa pia, Sot. Graff. Sanch. *n.* 20.

368 §. 12. Dixi *l.3. par.1. n.* 493. cum communiore, quod maritus non possit directe irritare vota uxoris, sed tantum indirecte, & quasi suspendere, in quantum præjudicant suo juri; qualiter uxor etiam viri vota potest suspendere. Putat quidem *Illſ.* probabile esse, quod uxor possit irritare votum viri de non petendo debito, sed ex dictis *l. 3. p. 1. n.* 504. oppositum est tenendum, aliter enim potest satisfieri juri uxoris, uti jam dicetur. Et de omnibus illis potest videri Sanch. *l. 9. a d. 37. usque ad* 44. fusissime agens de irritatione quorumcumque votorum, quæ tam maritus, quam uxor emittit ante vel in Matrimonio, aut etiam in divortio &c.

369 §. 13. Maritus, qui sine consensu uxoris vovit vel castitatem, vel non petere debitum, potest huic offerre actum conjugalem, si advertat eam optare, & præ verecundia non peteret, quia tum censetur ea tantum redditio, S. Thom. *in suppl. q.64. art.2.* Imo id posset facere, licet uxor consensisset in votum mariti, si adverteret eam alioquin fore in periculo incontinentiæ; nec tenetur suum votum manifestare, si prævideat, quod ipsa ideo non sit petitura debitum, uti cum aliis docet Sanch. *l. 9. d.* 7. & in simili hæc omnia dicentur a n. 738. de incestuoso. De cetero dixi *l.3. p.1. n.*560. votum ingrediendi Religionem emissum cum licentia conjugis irrevocabiliter cedentis juri suo, esse reservatum, uti & emissum sine licentia conjugis necdum consummato Matrimonio.

370 §. 14. Si uterque etiam communi consensu vovisset non petere debitum, & alteruter adverteret alterum indigere ob periculum incontinentiæ, possent, imo secundum Nav. Sanch. *l.9. d.7. n.11. & d.37. n.22.* tenerentur sibi mutuo reddere debitum, quia per votum non petendi non voluerunt excludere usum reddendi ex justitia, vel saltem ex præcepto charitatis debitum. Aliud est, si communi consensu irrevocabiliter vovissent castitatem, valeret enim hoc votum, nec possent petere, S. Aug. S. Greg. Alb. M. S. Anton. Nav. aliique plurimi cum Sanch. *l.9. d.37. n.10. & 17.* Imo dixi *l.3. p. 1. n.*560. probabile esse tale utriusque votum esse reservatum. Quod si fierent obnoxii periculo incontinentiæ, aut etiam alteruter laberetur in fornicationem, non ideo possent per Judicem Ecclesiasticum compelli, ut redirent ad usum corporis, sed tenerentur, vel fortius resistendo vincere tentationes, vel petere dispensationem, Sanch. *n.* 12. addens *n.* 17. posse esse veniale, si prævisо tali periculo sic voveatur.

§. 15. Dispensatio in petitione debiti ob votum prius editum, tantum servit vivente conjuge, non autem post ejus obitum, tum enim non poterit de novo contrahere sine nova dispensatione, secundum dicta *l. 3. p. 1. n.* 564. Similiter cum quo dispensatum est, ut cum voto castitatis aut Religionis contraheret, possetque etiam petere debitum, si post conjugium actum carnalem exerceat, aut etiam durante conjugio cum alia, quam cum uxore sua, peccabit contra votum, quia tantum dispensabatur respectu suæ, Sanch. *l. 9. d.33. n.11.* Laym. Lohn. An votum castitatis, cœlibatus, Religionis &c. obliget eum, qui ita proclivis est in luxuriam, ut ipsi salubrius videatur inire Matrimonium, dixi *l.3. p.1. n.* 480. An autem proles nata e conjugibus obligatis voto castitatis, professis in Religione, post sacros Ordines susceptos, sit legitima, aut irregularis, dicam *l. 7. cap. 5.* quando de irregularitate. 371

Q. 57. An conjux adulter vel incestuosus habeat jus ad copulam? R. §. 1. Est veluti pœna conventionalis Jure naturali & divino inducta, inquit Sanch. *l. 1. d. 68. n. 4.* ut frangenti fidem fides non servetur, ideoque si unus conjugum admittat adulterium, potest alter innocens ipsi negare debitum; quamdiu tamen id non rescit vel dissimulat, nihil excipiendo contra, probabilius videtur cum Caj. Sot. Sanch. *n.4.* Fill. *tr.30. n.* 87. Gob. *t.* 10. *n.*600. & aliis contra alios, adulterum ipso facto non amisisse jus petendi debitum, ideoque non posse quidem exigere tanquam debitum, attamen posse petere tanquam benevole concedendum, quia non tenetur delictum suum prodere, nec pœnam talem primus in seipso exequi, & quamvis dicatur privari ipso facto, intelligitur, si a conjuge innocente privetur. 372

§. 2. Si pars innocens habeat sufficientem certitudinem de adulterio, quamvis juridice probare non possit, potest negare debitum, nec ab adultero licite cogitur ad reddendum, quia, uti dictum est, privatur ipso facto, idest, ad privandum hoc jure non requiritur sententia, sed sufficit sola innocentis voluntas, Sanch. *l.* 10. *d.* 13. *n.* 8. 373

§. 3. Si pars innocens semel remiserit adultero hanc pœnam, postea non potest amplius negare ob idem adulterium, Sanch. *l.9. d.6. n.9.* Fill. supra. Si autem admiserit copulam vel signa amoris sine animo remittendi jus suum, sed intendens aliis vicibus negare, potest postmodum negare, & etiam accusare, Sanch. *l.* 10. *d.* 14. Si autem admiserit, abstrahendo ab eo, an remitteret, necne, docent Navar. Sanch. Fill. Spor. *n.* 284. non posse amplius negare debitum, vel accusare, eo quod ista signa amoris voluntarie suscepta censeantur vera remissio, sed *Tamb.* merito dubitat. V. dicenda *n.* 280. 374

§. 4. Qui commisit incestum cum consanguinea uxoris in primo vel secundo gradu, in pœnam caret jure petendi debitum per *cap. 1. de eo, qui cognov. consang. Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest in uxorem.* Et secundum Gloss. *in Can. Nosse* 30. *q.*1. ipso facto ante sententiam privatur eo jure. Poterit tamen uxor innocens petere debitum, ut habetur *cap. Transmissæ, cap. Discretionem, cap. Tuæ, ibid.* An autem possit uxor incestuoso illicite petenti reddere debitum, dixi *n.* 354. Et hanc pœnam non extendi, nisi ad incestum in secundo gradu recte contra alios probant Sanch. *l. 9. d.* 28. *n.*14. & Aversf. supra, quia est propter affinitatem ex copula illicita, quæ nunc extenditur ad solum secundum gradum. Ad incurrendam tamen eam pœnam non prærequiritur ulla declaratio criminis, imo sufficit occultus incestus, Sanch. *d.* 30. 375

§. 5. Qui non scivit illam, cum qua coibat, esse consanguineam, aut putavit esse in remotiori gradu conjunctam, non incurrit eam pœnam, nam textus dicit, *si scienter:* putatque Sanch. *l.9. d.* 32. *n.* 47. excusare ignorantiam etiam vincibilem & crassam, si non sit enormiter temeraria, vel affectata. Quod si scivit se committere incestum intra secundum gradum, sed non sciverit hanc pœnam esse illi annexam, putant Laym. Dian. Bon. Portel. Castr. *tr.2. d.1. pun.*17. Lohn. Burgh. *cent.3. cas.64.* non impediri a petitione debiti, quia pœnæ novo Jure ab Ecclesia statutæ non incurruntur ab ignorante eas, uti cum communi Sanch. *in Dec. l.4. c.22.* maxime si pœnæ sint extraordinariæ, & illas reus in seipso teneretur exequi, ut hic facere deberet. Oppositum probabilius tenent Henr. Pont. Perez, Sanch. *de Matr. n.*50. supra Aversf. *q.* 7. *s.* 3. sicuti enim secundum dicenda *n.*642. mulier occidens virum, ut cum adultero contrahat, incurrit pœnam criminis, quamvis non sciverit esse annexam, quia impedimentum criminis non est mera pœna, sed simul inhabilitatio, ita & hinc incurritur inhabilitas ad petendum debitum ob contractum impedimentum novæ affinitatis. 376

§. 6. Uxor, quæ cognovit consanguineum mariti sui, coacta metu gravi cadente in constantem feminam, secundum Sanch. *hic l.9. d.*31. Pont. Perez, non potest a marito petere debitum, quia ille metus non excusat a culpa: ergo nec a pœna: & sicuti metus a culpa non excusans participantem cum excommunicato etiam non excusat ab excommunicatione, ita hic a pari. Oppositum tenent Laym. Bonac. Lohn. Aversf. *q.17. s.3.* Burgh. *cent.2. cas.* 52. quia universim vis aut metus gravis excusat a transgressione & contumacia contra legem Ecclesiasticam, cum non sit credibile benignam matrem velle obligare cum tanto rigore, pœnæ autem tales statuuntur tantum contra transgressores & contumaces, uti docent, præter citatos, 377

Nav.

Nav. Avila, *Salas*, *Fill. Kon.* Et hinc patet ad 1. rationem. Quod autem metus non excuset participantem cum excommunicato, inde est, quia quando metus incutitur in contemptum Ecclesiæ, uti fieri supponitur, quando quis cogitur participare cum excommunicato, metus non excusat a culpa aut pœna, uti dicam *l.7. n.*98. hoc autem non est in nostro casu.

378 §. 7. Si periculum sit, ne propter omissionem petitionis debiti, Matrimonium uxori nimis odiosum fiat, potest maritus incestuosus offerre uxori actum conjugalem, quoties ipsi videbitur honestum, vel quoties advertet id optare uxorem verecundam, aut alioquin futuram in periculo incontinentiæ. Ratio est, quia hoc petendi genus censeri potius debet redditio, ad quam tenetur, quam petitio debiti, S.Th. & alii cum Sanch. *l.9. d.* 7. Addit Sanch. *n.* 8. conjugem, cui prohibitum est petere, posse alteri manifestare suum impedimentum, ne suam petitionem expectet, & ne reddatur ei Matrimonium onerosum.

379 §. 8. Quando conjux prudenter timet, ne, si non petat debitum, alter veniat in cognitionem sui criminis, & gravis inde discordia oriatur, petere potest debitum, & non urget hæc pœna, Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *n.* 15. Lohn.

380 §. 9. Quamvis conjux innocens etiam sæpius debitum petierit ab incestuoso, non ideo censetur remisisse, aut amisisse jus imposterum ei negandi debitum: imo cum hæc privatio juris petendi debitum non sit in favorem innocentis, sed in pœnam incestus, & ob affinitatem novam contractam, innocentem posse hanc pœnam remittere, docent cum communi Sanch. *l. 9. d. 6. n. 9.* & Averſ. supra.

381 §. 10. Si uterque conjux commiserit adulterium, utrique licitum est petere & reddere debitum, quia delicta se compensant, *cap. penult. & ult. de adult.* Econtra si uterque sit incestuosus, neutri licitum est petere, quia utrique imponitur pena non petendi propter contractam affinitatem, Abb. S. Anton. Nav. Silv. Averſ. *q.* 7. *ſ.* 3. Sanch. *l.* 9. *d.*28. addens, neutrum etiam posse reddere alteri illicite petenti, id enim in Jure conceditur soli innocenti, neuter autem hic est innocens: si tamen malitiose fecissent animo alterum debito conjugali defraudandi, quamvis uterque peccaret petendo, tamen *Sanch.* contra *Averſam* putat, quod teneretur petenti reddere, quia in *cap. Si vir, de cognat. ſpirit.* videtur ita esse decisum e cognatione spirituali, ubi redditur ratio, *quia malitia & fraus non debent eis patrocinari;* & idem videtur hic esse. Ratio autem universalis (quæ sæpe servire poterit) est hæc, quia quando lex, etiam de se odiosa, exprimit rationem, ob quam lata est, extenditur etiam ad casum in quo clare occurrit eadem ratio legis, uti colligitur ex *l.2. ſ.29. Quod ſi curatores, ff. ad S.C. Tertyll. Ex c. Si poſtquam*, cum Gloss. *v. Mente*, *de Elect. in 6.* Ex *l. Illud, ff. ad leg. Aquil.* Ex *l. A Titio*, 108. *ff. de verb. oblig.* junctis Glossis, docentque Panorm. Gutt. Mantic. Tiraq. Decian. Mascbard. Barbat. Cravet. Parif. & alii quos citant & sequuntur Pignat. *in noviſſimis conſ.*195. *pag.*748. & De Justis *l.*2. *c.*19. *n.*3. quia ubi ratio exprimitur, debet esse eadem Juris dispositio, etiam in pœnalibus: neque illa censetur esse interpretatio extensiva, sed declaratio comprehensiva: sequenda enim est mens legis, ubi exprimitur, & non solum verbum.

382 §. 11. Qui post ratum, sed ante consummatum Matrimonium contrahit affinitatem cum uxore sua, non tenetur Religionem ingredi, sed potest reddere debitum & consummare Matrimonium, ut in simili dictum est de illo, qui voverat castitatem: & docet specialiter de incestuoso Sanch. *l. 9. d.* 29.

383 §. 12. Si fiat coitus sodomiticus, quamvis sit vel adulterium vel incestus quoad malitiam & repugnantiam cum natura rationali, tamen non ideo incurruntur hæ pœnæ civiles aut canonicæ, neque etiam impedimentum affinitatis, quia leges vel Canones loquuntur de adulterio & incestu in vase naturali, nec in pœnis valet extensio a minori ad majus, Fill. *tr.* 30. *n.* 106. Tamb. & alii.

384 §. 13. Qui cum muliere affine uxori suæ, item qui cum sua consanguinea habuit copulam, non ideo privatur jure petendi debitum, quia Canones tantum loquuntur de eo, qui habuit copulam cum consanguineis uxoris suæ. Putant etiam aliqui cum *Herincx*, si conjux consentiat in copulam incestuosam sui conjugis, privari jure petendi debitum, sed non invenio id ulla lege esse statutum.

385 *Q. 48. Quid dicendum ſit, ſi Matrimonio ſuperveniat cognatio ſpiritualis?* R. §. 1. Si pater in necessitate baptizet suum vel suæ conjugis filium, contrahit quidem cognationem spiritualem cum matre, attamen non privatur jure petendi debitum, quia *æquum non eſt, ut qui obligationi ſuæ ſatiſfacit, ideo pœnam ſubeat*, *Can. Ad limina* 30. *q.* 1. Sanch. *l.* 9. *d.* 26. *nu.* 2. Averſ. *q.* 16. *ſ.* 2. Gob. *tr.* 10. *n.* 605. qui dicit id probabile esse, quamvis citra necessitatem fecisset, uti notavi *l.* 6. *p.* 1. *n.*358. idemque defendunt Durand. Caj. Suar. Kon. Hurt. Perez *d.* 29. *ſ.* 6. Dicast. *d.* 9. *dub.* 8. *n.* 90. Spor. *n.* 0. & 276.

386 §. 2. Pater absente omni alio assistens velut patrinus suo vel suæ conjugis filio probabiliter etiam non privatur jure petendi debitum; quia quamvis in eo casu patrinus non requiratur ad valorem, attamen requiritur ex præcepto, & ut habeatur tota significatio Sacramenti: ergo hæc etiam necessitas excusat. S. Th. aliique plurimi apud Sanch. *n.* 3. & Mendo *diſſ.*5. *q.* 2. *n.* 159. contra Ledesm. Henriq. & alios.

387 §. 3. Si quis extra necessitatem stante Matrimonio contraxerit cognationem spiritualem cum sua conjuge, Glossa, Durand. Præpos. Kon. Dian. *p.*11. *tr.*5. *R.*39. Averſ. supra & alii dicunt non privari jure petendi, multo minus reddendi debitum, quod Sanch. Bonac. *p.*4. *pun.* 2. *n.* 4. dicunt esse valde probabile, quia pena non petendi debitum non videtur esse in Jure statuta, nisi ratione cognationis spiritualis ante Matrimonium contractæ; cum Jura loquentia de cognatione illa contracta post Matrimonium nihil dicant de pena illa, sed expresse velint non separari toro, odiosa autem non sunt extendenda. Econtra dicendum videtur cum communi, Sanch. *n.*7. Mendo *n.*165. teneri quidem reddere debitum, quia innocens non debet jure suo privari, attamen petere non posse, uti, secundum dicta ante, non potest petere, si stante Matrimonio voveat castitatem, aut contrahat affinitatem per copulam illicitam cum consanguinea conjugis. Et quamvis quoad cognationem spiritualem id clare non evincatur ex Jure, sufficit tamen communis consensus Theologorum & Juristarum, quia in hoc Glossam dederunt. Neque hic extenduntur odiosa, sed explicantur leges in casibus omnino æqualibus, & pro æquivalentia iisdem.

§. 4. Si conjux ignoranter contraxerit hanc cognationem, non impeditur usus conjugii, nequidem quoad petitionem debiti, *can. De bis*, 30. *q.* 1. *cap. Si vir*, *de cogn. ſpirit.* Sanch. *d.* 32. Valetque non tantum in ignorantia facti, si non sciverit esse filiam suæ conjugis, sed etiam in ignorantia Juris, si nesciverit legem id prohibentem. Si tamen scivit legem prohibentem, quamvis non sciverit oriri illud impedimentum, non excusatur, sed impeditur a petendo, *Averſ.* 388

§. 5. Aliqui putarunt, si tam maritus, quam uxor ejusmodi cognationem contraxerint, delicta quasi compensari & neutrum privari jure petendi debitum. Sed oppositum tenendum est, quia ita postulat reverentia Sacramenti, quod, vel in quo ministravit. V. *Averſ.* supra. 389

§. 6. Quamvis secundum dicta impediatur petitio debiti per supervenientem cognationem spiritualem, attamen non impeditur per supervenientem cognationem legalem, uti dicetur n. 601. Quis autem dispensare possit ad petendum debitum, si Matrimonio superveniat affinitas, cognatio spiritualis, votum castitatis, &c. dicetur suis locis. 390

Q. 59. Quid præterea notandum ſit circa petitionem, & redditionem debiti? R. §. 1. Excusatur conjux a peccato gravi, quando negat alteri petenti debitum benevole, & amice, non autem tanquam debitum, quia tum non censetur petere cum animo obligandi, Perez *d.* 50. *n.* 3. Econtra peccat mortaliter, si vel semel neget serio, instanter, & rationabiliter petenti. Gob. *tr.* 10. *n.*611. Attamen non peccat mortaliter, saltem ordinarie, qui tantum parvo tempore differt, v.g. si petenti de die neget, quia reddet de nocte, Dian. *p.*5. *t.*5. R.14. Perez, Gob. *n.*614. Spor. *n.*276. 391

§. 2. Quamvis licitum sit negare debitum ad vitandum magnum detrimentum in bonis fortunæ vel famæ, quia contrahens non obligavit se ad notabilia incommoda ideo subeunda, Sanch. *l.*9. *d.*25. *n.* 5. tamen multiplicatio prolis ordinarie non excusat, nisi abesset omne periculum incontinentiæ, & immineret magna incommoditas in alendis tot prolibus, Sot. Lop. Sa. De cetero finis Matrimonii est propagatio generis humani, & ordinarie non ideo incurretur gravis necessitas, Silv. Sanch. Lay. Gob. *n.*625. Spor. Et saltem in perpetuum non poterit ideo negari debitum ob periculum incontinentiæ: ergo frustra negabitur ad breve tempus, post quod nihilominus fiet conceptio. 392

§. 3. Peccat conjux, qui per voluntarias pollutiones reddit se impotentem ad reddendum debitum: item, qui sine justa causa diu vel longe peregrinatur absque consensu conjugis, quia injuste privat solutione debiti. 393

§. 4. Si vir sit amens vel ebrius, uxor potest, attamen non tenetur ei reddere debitum, quia petitio illa non est actus humanus: ergo non obligat, Sot. Henr. Sanch. *l.* 9. *d.* 23. Averſ. *q.*21. *ſ.*7. Loth. *tr.* 18. *a n.* 17. contra Nav. Silv. & alios. Si vir sit tantum semiamens vel semiebrius, uxor tenetur reddere, quia possessio juris ad petendum stat pro viro: item si vir alias pateretur pollutionem, uxor tenetur reddere, quia æquitas postulat, ut valde egenti reddatur, quod debetur, Sanch. Gob. *n.* 615. Spor. *n.* 284. Peccat vir compos mentis, si petat debitum ab uxore amente, quia probabilissimum est periculum, ne fœtum in utero necet, Sanch. *n.* 8. Gob. *n.* 595. Si uterque sit impos mentis, mortale esset eos conjungere ad copulam, quia evidens est periculum prolis suffocandæ, vel si nascatur, male educandæ, ideo enim etiam vagus concubitus est illicitus, Ledesm. Lop. Sanch. *n.* 5. Aversa supra. 394

§. 5. Si morbus, v. g. gallicus, vel lepra valde diu duret, congruum erit, ut alter conjux aliquando reddat, Sanch. *d.*24. *n.*23. Imo videtur teneri aliquando reddere, quia nimis difficile est aliquibus perseverare in perpetua lucta contra motus concupiscentiæ; potest autem alter sic tegere se, aut tali modo congredi, ut vitet periculum contagionis, Spor. supra. Hectica laborantem Laym. excusat a redditione debiti, quia multum nocet homini phthisico, vel hectica laboranti effusio seminis. Si lepra supervenerit uni conjugum, alter sanus non tenebitur ei quidem cohabitare cum probabili periculo infectionis, quia obligationi debiti prævalet salva individui sui incolumitas, Sanch. *n.* 29. quia cap. 2. De conjug. leprof. intelligit, si fieri possit absque notabili periculo infectionis. De excusatione a reddendo debito ob periculum morborum, vel infectionis, plura videri possunt apud Zacch. *l.* 3. *t.* 3. *q.* 6. 395

§. 6. Si nimis frequenter petatur debitum, negari potest, v.g. si ter una nocte reddiderit, potest quarta vice negare, Rodriq. Laym. Sperell. *n.* 513. addit Gob. *n.* 622. videri etiam nimis fre- 396

frequenter peti, si maritus non contentus nocturna redditione etiam per diem petendi consuetudinem habeat: aliud est, si quandoque tantum per diem peteret.

397 §. 7. Uxor sciens ex judicio Medicorum, se, si concipiat, & pariat, fore per hoc in proximo periculo vitæ, illicite ejicit semen, uti habet communis, & certa, contra Fagund. itaque vel deprecetur, vel neget debitum, nam secundum dicta *n.* 305. non tenetur reddere cum tali periculo.

398 §. 8. Uxor non peccat communicando in usum Matrimonii, aliisq; rebus omnibus cum viro suo excommunicato, dummodo in crimine ipso non communicet, Cap. *Quoniam multos*, 11. q. 3. similiter vir cum uxore excommunicata. Quod valet etiamsi tantum ratum sit Matrimonium, & quamvis uterq; esset excōmunicatus. Possuntque ista pluribus videri deducta apud Sanch. *l.* 9. *d.* 14. ubi plura habet circa conjuges excommunicatos.

399 §. 9. Confessarius debet monere pœnitentem, si advertat eum negare debitum: tum autem est causa id suspicandi, si sint continuæ rixæ inter ipsos; hinc suaviter rogari potest, an etiam omnia præstet, ad quæ obligatur, conjugi suo vel suæ. De obligatione reddendi in primo bimestri, dicetur n. 419. Ad quid teneatur uxor, si vir propter arctitudinem vasis non posset habere copulam, dicetur n. 798.

400 *Q. 60. Quid ad hunc casum sit dicendum?* Cajus viduus procatur Claudiam, quæ in Matrimonium consentire noluit, nisi Cajus promitteret ei mille imperiales ad liberam ejus dispositionem in perpetuum dandos. Facit hoc Cajus, sed in Matrimonio invenit Claudiam minus habilem ad copulam, ita ut actum Matrimonialem sæpius consummare non possit: & cum asseveranter dicat se eo solum animo eamdem duxisse sub tanto pretio, uti reliquis vitæ diebus uteretur licitis delectationibus Matrimonii, *Quærit*, an teneatur totam illam summam dare Claudiæ? *Resp.* Si Claudia possit servire moderatis usibus conjugii, ita ut Cajus non ideo subeat periculum incontinentiæ, vel patiatur graves tentationes, Cajus tenetur præstare, quod promisit, quia Claudia non censetur se obligasse, nisi ad quod tenentur conjuges, conjux autem non tenetur reddere debitum conjugi immoderate petenti, ut *n.* 396. dictum est. Econtra, si Claudia non possit ei præstare illas delectationes licitas, & moderatas, videtur probabile, quod Cajus possit retinere, & Claudia teneretur remittere partem promissæ summæ. Ratio 1. esse potest, quia corpus Claudiæ hic habet se velut merx habens vitium occultum: ergo sicuti vendens talem mercem postea tenetur restituere, quanti æstimabile erat hoc vitium, ita Claudia tenebitur remittere, quanti judicio prudentum æstimabilis est ista inadæquata carentia licitæ delectationis. 2. Cajus dicit, se eo solum animo duxisse Claudiam sub tanto pretio, ut licitis delectationibus Matrimonii uteretur, quando autem qualitas ignorata (licet accidentalis sit) fuit tota ratio, & finis, & unicum motivum celebrandi contractum, illa deficiente, consensus est omnino involuntarius, adeoque nullus, uti expresse *Oñate de cont. d.* 3. *n.* 131. sicuti si ego Sacerdos volens me vestire, absens emerim pannum, quem putabam nigrum, erat autem albus, quamvis nigredo sit qualitas valde accidentalis panno, tamen emptio est nulla, quia deficit totus finis, & unicum motivum meæ emptionis: ergo. Pro opposita parte est, quod major vel minor habilitas corporis in Claudia non venerit in contractum, neque ad illam majorem habilitatem consensum suum restrinxerit Cajus (alioquin ipsum Matrimonium esset invalidum) ergo sicuti absolute consensit in Matrimonium, ita etiam in donationem illius summæ: *Nec obstat*, quod non consensisset, si scivisset defectum corporis in Claudia, *nam* hoc non obstante consensit nunc absolute, actus autem alius, qui futurus fuisset, si defectum illum scivisset, non obstat valori contractus nunc absolute initi. Unde ad 1. rationem in oppositum, *Resp.* Majorem habilitatem corporis non fuisse mercem; cum in contractum non venerit, nec de illa mentio sit facta, sed merx erat corpus secundum se habile ad validum Matrimonium. *Ad* 2. n. totum finem vel motivum deficere, quia simpliciter potest consummare Matrimonium, & hæc erit substantia finis, quod autem non possit tam sæpe, per accidens est, quia frequentior usus non venit in contractum. Hæc in utramque partem occurrerunt. Attamen puto, hic debere distingui duos contractus: primus est Matrimonii, de cujus valore dubitari non debet. Secundus contractus est de pretio mille imperialium, qui per accidens est adjectus; & de hoc solo est quæstio, neque de ejusmodi contractu debet judicari idem, quod de Matrimonio, uti omnes notant cum Sanch. *l.* 6. *d.* 18. *n.* 18. Less. *De just. l.* 2. *c.* 17. *n.* 29. Itaque in primis puto Claudiam, si præsciverit inhabilitatem suam ad frequentem copulam, commisisse dolum, ob quem contractus manet rescindibilis secundum arbitrium Caji, aut saltem reducibilis ad æqualitatem, ut habent Auctores omnes communissime. Deinde etiamsi Claudia cum pura ignorantia, & bona fide processerit, tamen adhuc videntur urgere rationes allatæ pro Cajo, quibus addo hanc; nam hic contractus fuit mere lucrativus respectu Claudiæ, quæ ad nihil se reciproce obligavit; adeoque revera fuit gratuita promissio vel donatio illius summæ: hoc supposito, communis, & vera sententia est cum Mol. Turr. Lug. *De just. d.* 22. *n.* 89. ejusmodi promissionem, vel donationem gratuitam vitiari etiam ex solo errore, etiamsi non sit circa substantiam, si error talis sit, ut sine eo non fieret promissio, vel donatio, quia concedens non aliter videtur concedere, nisi stante veritate causæ, qua apud se movetur ad concedendum, uti ait Lugo supra, idem firmans in aliis exemplis. Hinc demum puto stando pro Cajo: quia tamen Cajus non poterit in foro externo probare illud fuisse unicum suum motivum dandi illud pretium, suadendum est, ut potius componat cum Claudia. Ita judicavi cum alio Doctore ann. 1709.

DUBIUM III.

An, & quibus ex causis possit fieri divortium? 401

RESP. I. Etsi Matrimonium consummatum inter Christianos nullo casu solvi possit, quoad vinculum, vivente utroque conjuge (Vide Sanch. & Perez *d.* 25. *s.* 9. *& d.* 55. *s.* 4.) divortium tamen, seu potius separatio quoad torum, fit sequentibus casibus:

I. Si alter conjux moriatur; de quo si est certum, rursum nubere potest: quod si interim alter mortuus non sit, fama tamen, & indicia sufficientia habeantur, excusatur nubens, neque ex dubio superveniente, an prior vivat, debent separari, cum forte non vivat, adeoque Matrimonium sit validum.

II. Si ex conjugibus infidelibus altero ad fidem converso alter maneat infidelis (saltem nisi pacifice cohabitare velit, sine contumelia Creatoris) idque ex dispensatione divina, in favorem fidei, ut patet ex 1. Cor. 7. v. 15. Perez *d.* 26. *s.* 4. *&c. communiter.*

III. Si ante Matrimonii consummationem (ad quam intra primum bimestre, quod ad deliberationem datur, non tenentur nec cogi possunt sine injuria) alter intret Religionem, in eaque profiteatur, Perez *l. c. &c. communiter.*

IV. Si Papa ex alia justa causa dispenset ante consummationem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat, Navar. Bell. Perez *d.* 20. *s.* 7.

Resp. II. Manente vinculo Matrimonii licite fit divortium & separatio quoad torum, & cohabitationem ad tempus, vel in perpetuum, ob gravem, & justam causam, qualis est:

I. Alterius conjugis culpabile adulterium (per quod hic etiam intelligitur omnis species luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur, qualis est bestialitas, sodomia, etiam intra eumdem sexum, Bonac. *q.* 4. *p.* 5. *n.* 2. contra Fill. Sanch. Perez *d.* 56. *s.* 1. *&* 2. ex Matt 5. & ex *Cap. Gaudemus, cap. Ex litteris*, non tamen mollities, vel pollutio, oscula, tactus vel amplexus impudici, Bon. Sanch. Perez *ll. cc.* licet propter similia ad tempus possit aliquando fieri separatio, ut nocens emendetur) tunc enim innocens Religionem ingredi, aut sacros etiam Ordines suscipere potest, nocens vero nonnisi cum innocentis consensu. Excipitur tamen ab hoc casu, 1. si uterque conjux particeps sit ejusmodi criminis vel æqualis, Sanch. *l.* 19. *d.* 6. Bon. *l. c.* 2. Nisi innocens condonarit, quod aliqui eum fecisse censent, si eam post adulterium intellectum rursus cognoverit, Bon. ex Kon. Henr. Fill. Perez *s.* 3. ubi vide plures casus exceptos.

II. Sævitia mariti, vel uxoris, ex qua si grave periculum comparti immineat, potest separatio peti a Judice; imo si mortem minetur, vel venenum paret, potest divertere ante Judicis consensum. V. Bon. *l. c.* Laym. Perez *s.* 3.

III. Si conjux compartem trahat in peccatum, v. gr. sollicitet ad hæresim, veneficium, &c. tunc enim innocens potest se separare, imo tenetur, si periculum sit grave, Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 16.

IV. Morbus contagiosus, v. g. lepra. Quod si tamen sine gravi detrimento possit cohabitare, ad id tenetur, aut saltem adhabitare, & ministrare, nisi alter remittat.

V. Hæresis vel apostasia superveniens Matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit judicio Ecclesiæ, non tenetur conjugem conversum recipere, saltem ex justitia: nam ex charitate aliquando tenetur, ut si sit periculum incontinentiæ, Bonac. Laym. *l. c.* Perez *d.* 57. *s.* 1.

VI. Mutuus consensus. Ex quo licite se separant, vel toro, sive ad tempus, sive in perpetuum, ob finem spiritualem; vel etiam habitatione. Quod tamen non solet permitti, nisi uterque ingrediatur Religionem, vel uxore ad Religionem transeunte (aut si vetula sit, idest, sexagenaria, Azor. &c. vel saltem quinquagenaria Sanch. Bonac. Barb. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 73. manente in sæculo, in voto continentiæ) maritus suscipiat sacros Ordines. Porro apud quem, & cujus expensis, facto divortio liberi sint educandi. V. Laym. *l. c.* Sanch. Perez *d.* 58. *&* 59. Bon. *q.* 3. *p.* 5. *n.* 11.

Quæres. An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationē? *Resp.* Teneri, quia vir est caput familiæ, & uxoris: *Excipiuntur tamen sequentes Casus:*

I. Si ex sequela timeatur onus, vel periculum, v. g. vitæ, pudicitiæ vel salutis, vel uxor a viro peregre non alatur.

II. Si vir post Matrimonium factus sit vagus, nec facile sit sequi. Secus tamen, si ante fuit vagus, idque ipsa scivit.

III. Si in contractu Matrimonii additum fuit pactum de non mutando domicilio, & nulla gravis necessitas urgeat.

ADDENDA.

QUæst. 61. *Quid præterea sit notandum circa vinculum, & indissolubilitatem Matrimonii?* Resp. §. 1. Matrimonii inter fideles consummati vinculum esse indissolubile, de fide est contra hæreticos, uti constat ex *Florent. & Trid.* relatis 402

tis *n.*12. valentque ista etiam contra Græcos aliquos, qui teste Arcudio *l.*7.*c.*6. adhuc sustinent matrimonium esse solubile in casu adulterii. Et saltem viro licitum esse etiam quoad vinculum dimittere uxorem adulteram, putat Arcud. *c.*9. docuisse etiam *S. Ambros. Caj. Cathar.* Eamdem dissolutionem matrimonii quoad vinculum concessit aliquando Jus civile, etiam in pluribus casibus, quam adulterii, uti refert Arcud. *c.*18. sed ista nunc defendi non possunt post definitiones Conciliorum, quæ retuli *n.*12. & probatur ex Scriptura, quia Christus *Matth.* 5. & 19. *Marci* 28. *Luc.*16. præcepit indissolubilitatem, quod præceptum sic interpretatur Apostolus ad Rom.7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi,* & 1. ad Corin.7. *Iis autem, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, & vir uxorem non dimittat:* ergo cum Dominus præcipiat mulierem discedentem ex quacumque causa, si non reconcilietur, manere innuptam, manifestum est, voluntate viri non posse solvi vinculum, uti pluribus ostendit Arcud. *c.*10. si enim solvi posset, nemo dicet præceptum divinum esse, ut tum maneat innupta, sed sicut vir, ita uxor posset soluto matrimonio alium ducere, in hoc enim sunt pares vir, & uxor, uti ostendit Arcud. *c.* 20. Et ita Scripturas illas intelligunt SS. PP. etiam Græci, quos diligentissime expendit Arcud. *a cap.*11. usque ad 27. sic enim S. August. *c.* 2. *de adult. conjug. c.*4. *Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit, esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur.* Rationem dant Conc. Florent. & PP. cum Arcud. *c.*15. quia secundum Apostolum ad Ephes.5.v.32. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo, & Ecclesia,* idest, Sacramentum matrimonii consummatum ideo magnum est, quia est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia: ergo sicuti conjunctio Christi cum Ecclesia est perpetua, & indissolubilis, quia tota Ecclesia simul nunquam peccat, ita etiam conjunctio matrimonii consummati est perpetua, & indissolubilis.

Objic. Christus *Matth.*5. & 19. præcipit uxorem non dimitti, nisi ob fornicationem, qua exceptione videtur dicere, quod ob fornicationem uxoris viro licitum sit hanc etiam a vinculo dimittere. Resp. n.ass. primis enim verbis significat dimissionem a toro, uti constat ex verbis Florentini *n.*12. relatis. Et quando dicit, qui dimiserit, intellige in perpetuum quoad torum, nonnisi ob fornicationem, mœchatur, idest, facit mœchari, quia est causa mœchationis in uxore, secundum illud Matt.5. v.32. *Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari,* si enim ipsa fit de se fornicaria, dimittens non est causa fornicationum, ideoque non solet concedi divortium perpetuum, nisi ob fornicationem, ob alias causas vero conceditur ad tempus. Itaque sensus Christi est: qui in perpetuum dimiserit uxorem quoad torum extra casum fornicationis, & qui ea sic dimissa aliam duxerit, mœchatur, & quidem dupliciter, imprimis quia in perpetuum dimittendo quoad torum est causa mœchationis in uxore dimissa, deinde quia ipse necdum soluto matrimonii vinculo ducens aliam, ipsemet in se mœchatur. V. Arcud. *c.*18. & 19.

Inst. 1. Pharisæi interrogabant Christum de dimissione quoad vinculum: ergo Christus censeri debet etiam de illa respondisse. R. De illa tantum, n. de illa, & etiam altera quoad torum, c. plus enim respondit, quam interrogarint, & dixit, licere quoad torum dimittere propter fornicationem, & tamen sine adulterio non licere dimittere quoad vinculum. V. Arcud. *c.*19.

*Inst.*2. Jus canonicum dicit, uxorem adulteram non posse ducere alium: e contra virum posse ducere quamcumque volet. Resp. Sensus est, virum posse mortua uxore, ubi e contra uxor adultera nequidem viro defuncto potest alium ducere saltem in locis, in quibus lex illa usu recepta est. Plures objectiones videri possunt solutæ ab Arcud. *c.* 16. & 19.

403 §.2. *Mag. S. Bonav. Rich.* & alii putant, nequidem olim Judæis fuisse licitum repudium uxoris quoad vinculum, sed tantum permissum, ut impune fieret ad evitandum gravius malum, uti Christus Matt.19.v.8. inquit, *propter duritiam cordis eorum.* Sed S.Th. Scot. Mald. Abul. Abb. Bald. Sanch. *l.*5. *d.*14. Tiraq. *de primog. q.*66. *n.*25. Mastr. *n.*55. aliique cum Pign. *t.*8. *con.*93. probabilius dicunt virum licite ex causis potuisse dimittere uxorem quoad vinculum, quamvis uxor non posset dimittere virum, sed tantum dimitti, & tunc poterat uterque alteri copulari, nam Scriptura, præsertim *Deut.*24. positive approbat id a viris fieri, quod autem dicatur id permissum a Deo propter duritiam cordis eorum, nimirum ne uxores suas occiderent, non sequitur, non esse permissum licite fieri. Neque hoc carebat mysterio, nam significabat Christum repudiaturum synagogam, & loco ejus insolubiliter desponsandum suæ Ecclesiæ.

404 §.3. S. Thom. *in suppl. q.*67. *art.*1. *in O.* Sot. Vasq. Gobat. Bellarm. Hurt. Pont. Castr. Dic. Aversf. *q.*2. *f.*4. aliique apud Perez *d.*20. *f.*2. dicunt indissolubilitatem omnis matrimonii oriri ex Jure naturæ; adeoque matrimonia infidelium etiam Jure naturæ esse indissolubilia, quia de Jure naturæ non est licitus concubitus vagus, cum id repugnet honestæ successioni, & educationi prolis: ergo de Jure naturæ non est licita solutio matrimonii, ex hoc enim sequeretur licere concubitum vagum. E contra *Perez*, aliique dicunt oriri ex institutione divina, ideoque docent Sanch. *l.*2. *disp.* 13. Con. Laym. & alii, matrimonium infidelium spectato Jure naturæ non esse indissolubile, maxime cum Deus in antiqua lege dispensarit in eo permittens libellum repudii, quod tamen non amplius licitum est, nequidem Judæis, quia lex vetus hoc tempore cessavit, multo minus gentilibus cum quibus Deus nunquam dispensavit. Ratio autem dicendi non esse indissolubile Jure naturæ, est hæc, quia *nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est,* Reg.35. ff. De Reg. Jur. ergo manebit intrinsece solubile per mutuum consensum. Quod autem solutio quandoque repugnet fini matrimonii, & bono prolis, tantum probat non esse solubile per accidens, & ratione adjuncti incommodi, quod sæpissime abesse potest, si nempe conjuges sint steriles, vel proli sit provisum. Hinc *Lop.* aliique plures apud Sanch. *n.*7. dicunt indissolubilitatem omnem oriri a ratione Sacramenti inter solos baptizatos initi, ideoque matrimonia infidelium esse omnino solubilia. Glossa aliique Canonistæ apud eumdem *Sanch.* dicunt oriri ex Jure ecclesiastico tantum; cui cum non subdantur nisi soli fideles sola horum matrimonia erunt insolubilia. Denique Stelen. *p.*2.*c.*8. Mastr. *n.*59. Herincx, Spor. *n.*250. dicunt indissolubilitatem matrimonii fundari quidem in Jure naturæ, quod vagos concubitus excludit, attamen omnimodam indissolubilitatem matrimonii consummati haberi Jure divino ex ratione Sacramenti in nova lege, quia Deus per illud significari voluit indissolubilitatem unionis Verbi cum humanitate, unde quia per matrimonium ratum tantum significari voluit unionem Christi cum anima per gratiam; hinc matrimonium ratum manet quibusdam casibus solubile, uti unio gratiæ manet per peccatum solubilis. Hæ omnes sententiæ videntur probabiles, sed ultima probabilior.

§.4. Certum videtur, quod legitimum matrimonium inter fideles dici debeat absolute indissolubile, quia dissolvi non potest mutuo consensu contrahentium, juri enim illi resignarunt consentiendo in matrimonium, quod ex natura sua exigebat perpetuam vitæ societatem. Deinde nec dissolvi potest auctoritate Principis gentilis, cui Deus nullibi eam potestatem dedit. Nec auctoritate Ecclesiæ, cui infideles subditi non sunt: imo si Judæi nunc inirent matrimonium cum intentione dissolvendi ex causis, ob quas Deus olim concesserat dissolvi, tale matrimonium foret irritum, quia nunc cessavit eorum lex & eorum matrimonia debent esse indissolubilia, sicuti naturæ, vel divino talia sunt apud omnes alios infideles, Sanch. *l.*10, *d.*1. Pont. *l.*7. *c.*50. Aversf. *q.*3. *f.*4. Pign. *n.*23. Ideoque addunt Sot. Nav. Suar. Sanch. *l.*7. *d.*7. *n.*6. aliique cum Aversf. *q.*9. *f.*1. contra Henriq. nequidem respectu Judæorum vigere amplius legem veterem quoad impedimenta Juris positivi divini. 405

§.5. Si unus infidelium conjugum ad veram fidem convertatur, matrimonium non dissolvitur præcise per Baptismum conversi, nec per Papam dissolvi potest, ut probabilius tenent Auctores cum Krim. *n.*750. contra Nav. & Sanch. Attamen ex Cap. *Quanto*, & Cap. *Gaudemus*, De divortiis, scimus tribus casibus posse, quamvis sit consummatum, dissolvi etiam quoad vinculum; ita volente, aut dispensante Deo, 1. Si remanens infidelis ideo nolit cohabitare converso, quia conversus est, nam Apostolus 1. ad Corinth.7. v.15. dicit: *Si infidelis discedit, discedat:* unde si ex alia causa discederet, v. gr. quia conversus ante vel post conversionem commisisset adulterium, non ideo solvi posset vinculum. 2. Si infidelis velit quidem cohabitare, sed non sine injuria Creatoris, quia nempe blasphemat Christum, spernit fidem, verum Dei cultum impedit, pergit usurpare superstitiones infidelitatis, &c. 3. Si ex ejus contubernio immineat periculum perversionis, quia vel tentat conversum iterum pervertere, vel saltem ad peccatum mortale inducere, in his casibus potest conversus aliud matrimonium inire, etiam non expectata sententia Judicis, Perez *d.*36. *f.*6. *n.*5. Et hoc inito dissolvitur prius matrimonium, ideoque potest tum etiam infidelis inire aliud matrimonium, ut habet communis cum Aversf. *q.*2. *f.*5. §. *Dum,* contra S. Th. & alios. E contra quamdiu conversus non inivit aliud matrimonium, infidelis invalide init aliud, quia tantum conceditur, ut per aliud matrimonium conversi solvatur prius matrimonium. Notat etiam Pign. *t.*6. *conf.*100. quamvis viro converso mulier velit in infidelitate permanere, ei restituendam esse dotem cujus saltem fructus debent esse ad ejus sustentationem. 406

§.6. Additur Cap. *Quanto*, supra: si post virum infidelem conversum convertatur etiam uxor, quod vir, si necdum aliam duxerit, teneatur hanc recipere, & dicit Glos. *lit.*F. videri tunc esse novum matrimonium. Itaque si ambo conjuges infideles convertantur, & baptizentur, neutri licitum est ab altero discedere, sed matrimonium eorum per Baptismum fit ratum, & post consummationem post Baptismum factam etiam fit indissolubile, non aliter ac matrimonium fidelium, voluntque S.Th. Palud. Covar. Bellarm. Laym. Valent. Tann. Sanch. *l.*2. *d.*9. Gob. *tr.*10. *n.* 390. Aversf. *q.*1. *f.* 6. & alii plurimi, quod etiam transeat in Sacramentum, quia tum incipit significare indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia: ergo hoc habet ratione Sacramenti, propter quod est absoluta insolubilitas. Sed contradicunt Vasq. Præpos. Dicast. Henriq. *d.*2. *q.* 2. *n.*10. Mastr. *n.*17. Pont. *l.*1. *c.*9. *n.*3. quia omnia Sacramenta, præter Eucharistiam, consistunt in actione transeunte, hinc ratio Sacramenti in matrimonio consistit in primo fieri intrinseco contractus, quod tum amplius non est, nisi mere habitualiter. Et quamvis Ledesm. Dur. Capreol. Henriq. Bellarm. Rebell. Platel. *n.*1085. dicant tum saltem fieri Sacramentum, si post Baptismum coram Parocho, & testibus renovent consensum, quia tum ponitur contractus matrimonialis inter fide- 407

les, tamen adhuc contradicunt Mastr. Castr. Pont. *num.* 9. Krim. *nu.* 354. cum enim corpora sint antea tradita, nec possit iterum tradere quod suum non est, non ponitur nova materia vel forma contractus, sed tantum verbotenus renovatur antiqua voluntas: ergo videtur non poni jam posse Sacramentum, quamvis Ecclesia primum contractum ita ratificatum habeat veluti absolute indissolubilem, rationem autem indissolubilitatis non esse præcise ex ratione Sacramenti patet, quia matrimonium solummodo ratum est Sacramentum, & tamen est absolute solubile.

408 §.7. Ut constet de infidelis obstinatione, moneri debet, & interrogari, an velit converti: Pont. *tamen l.*9.*c.*4. Aversf. *q.*2. *f.*5. Pign. *n.*24. dicunt S. Pium V. & Greg. XIII. declarasse, si conversus in his partibus habeat conjugem infidelē in loco remotissimo, unde non possit resciri ejus voluntas, conversum valide contrahere cum alia, quia infidelis præsumitur non velle converti, aut non cohabitare sine contumelia Creatoris vel scandalo, ut tamen licite fiat, Gregorius insinuat requiri dispensatio. nem Pontificiam. Videri potest Pign. *etiam t.*4. *conf.*189. *a n.*7.

409 §.8. Si infidelis nolens converti vellet pacifice sine contumelia Creatoris, & periculo peccati remanere cum conversa, *S. Th. S. Bonav. Dur. Nav. Tol. Rebel. Pont.* aliique multi dicunt, conversum non posse recedere, aut dissolvere vinculum, quia Apostolus I. ad Corinth. 7. v. 12. dicit: *si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier &c.* & idem videtur colligi ex Cap. *Gaudemus*, cum nulla adsit ex causis, ob quas dicitur solvi posse vinculum. Contradicunt probabiliter Sanch. Con. Dian. & alii cum Aversf. *q.*2. *f.*5. nam Apostolus præmittit, *cæteris ego dico, non Dominus &c.* itaque pro eo tempore Apostolicum consilium erat, ut permanerent, propter spem conversionis, nunc autem videtur consuetudine, quæ vim legis habet, esse inductum, ut ob periculum perversionis, quod communiter remanet, non liceat simul manere, sed possit conversus recedens aliud matrimonium inire.

410 §.9. Si infidelis conversus, inscia uxore, profiteatur in Religione, putant Led. Henr. Sanch. *l.*7. *d.*76. *n.*9. professionem fore validam, quia sicut matrimonium fidelium ratum solvitur per professionem, ita videtur solvi matrimonium quamvis consummatum infidelium, cum sit magis solubile, quam ratum fidelium. Contradicunt Abulens. Con. Hurt. Perez, Pont. *lib.*7. *c.*48. *n.*19. Pignat. *tom.*8. *conf.*77. nam de privilegio Christi respectu matrimonii consummati infidelium nihil scitur ex Scriptura, vel traditione.

411 §.10. Matrimonia hæreticorum vel sunt nulla, vel sunt omnino indissolubilia, non aliter ac Catholicorum, quia omne matrimonium baptizatorum, per se loquendo, est Sacramentum, & indissolubile: Hæretici enim illi contrahentes, aut saltem unus illorum, vel expresse intendit non contrahere, nisi civiliter tantum, & dissolubiliter, quod vix censeri debet, tumque tales contractus non sunt matrimonium, quia deest consensus requisitus ad substantiam matrimonii; vel generaliter, & per intentionem prævalentem intendunt contrahere, sicut fideles contrahunt in vera Ecclesia, & sicut Christus instituit, quod ordinarie præsumi debet, quamvis per errorem privatum, nolint contrahere, sicut contrahitur in Romana Ecclesia, ideoque nolint rationem Sacramenti, vel indissolubilitatis, tumque talia matrimonia sunt valida, & vera Sacramenta, ac omnino indissolubilia, uti dictum est *l.*6. *p.*1. *a nu.*69. attamen post intentio prævalens contrahentium ita restringi, ut nolint contrahere, nisi dissolubiliter, & tum matrimonium est nullum, uti dixi hic *n.*252.

412 §.11. Matrimonium inter fideles ratum dissolvi non potest mutuo consensu, uti certum est: Nec per impotentiam supervenientem, uti dicetur *n.* 801. Nec per susceptionem Ordinis sacri, uti expresse declarat *Joan. XXII.* Extr. *Antiquæ.* De voto. Attamen ex privilegio Christi dissolvi potest per professionem religiosam, secundum declarationem Trid. *sess.*24. *de Matrim. Can.*6. uti etiam ex declarationibus plurium Pontificum ostendit Sanc. *l.*2. *d.*18. *n.*3. ita ut per professionem, etiam post 20. annos prius post matrimonium ratum, ab uno factam cesset omnino vinculum matrimonii in utroq; possitque alter in sæculo remanens contrahere cum alio. Putantq; *Sot.* & alii posita professione, matrimonia illa dissolvi a Deo ipso: V. Bellarm. *t.*2. *de Monachis l.*2. *c.*38. & Aversf. *q.*2. *f.*6. valentque dicta etiam respectu professionis in ordine Melitensi, Sperell. *dec.* 21. *nu.*45.

413 §.12. Quamvis Gregorius XIII. in Bulla, *Ascendente Domino*, innuat, vota simplicia in Societate JESU habere eandem vim, quam habet Religiosa professio in aliis Regularibus, tamen non intelligit quoad omnia, cum non dent talem indissolubilitatem, sed tantum in ordine ad constituendum Religiosum, & vim dirimendi matrimonium, uti *n.*579. dicetur, hinc quia vota illa non dissolvunt matrimonium ratum, quidquid contradicat De Justis *l.*2. *c.*14. *n.*166. si quis in matrimonio rato constitutus admitteretur, ne uxori fieret injuria, deberet ipsi permitti, ut post primum annum Novitiatus ederet professionem, & sic dissolveretur matrimonium.

414 §.13. Quamvis indissolubilitas matrimonii etiam tantum rati sit de Jure divino, tamen docent 60. gravissimi Auctores cum Sanch. *d.*14. *n.*2. Aversf. *q.*2. *f.*6. De Luca *de Matrim. d.*9. & ad Trid. *d.*27. *n.*16. Arcud. *l.*7. *c.*16. Gob. *tr.* 10. *n.*691. Carden. *in* 1. *crisi diss.*19. *n.*157. Sporer *n.*352. Mastr. *n.*62. contra Scot. S. Bonav. Covar. Turrecrem. Gutt. Castrop. Pont. quod matrimonium ratum, si adsit justa causa, possit ex concessione divina quoad vinculum dissolvi per dispensationem Pontificiam: leguntur enim sapientissimi Pontifices decem sic dispensasse, teste Pign. *t.*1. *conf.*148. ubi etiam refert sic declarasse Sacras Congreg. cum enim possint dispensare in professione religiosa, per quam dirimitur matrimonium ratum, cur non possit in matrimonio ipso? imo Baunius putat, nisi Pontifex id prohibuisset, posse etiam Episcopum dispensare in tali matrimonio, quia secundum ipsum, & alios multos, quod Pontifex potest in Ecclesia tota, potest, per se loquendo, Episcopus in sua diœcesi, exceptis definitionibus circa fidem, & mores, quam sententiam Mendo *diss.*12. *q.*2. dicit esse probabilem, sed id communiter non admittunt alii. Quod autem Pontificem attinet, videri potest quæstio illa in utramque partem fuse disputata apud Krim. *a n.*1611. qui n.1649. concludit, spectata praxi Pontificem id posse: & De Luca *d.*7. putat causam sufficientem esse, si alio matrimonio inito, & consummato inter personas illustres sequeretur infamia, & scandalum, si staretur altero matrimonio rato. Alias causas affert disc.9. Imo docet De Justis apud Krim. *nu.*2184. sufficere pro dissolvendo matrimonio rato, quod in tenera ætate contraxerint, cum facile potuerint decipi, & nunc incipiant sibi displicere; sed merito contradicunt alii. Qui autem dicunt licite contrahi aliud matrimonium ex vi talis dispensationis in primo, debent, propter dicta a n.38. consequenter dicere, per istas dispensationes, & declarationes factam esse sufficientem certitudinem practicam talis sententiæ.

Objic. Christus *Matth.*19. prohibet matrimonium dissolvi, nam dicit, *quod Deus conjunxit, homo non separet*, & quod loquatur de matrimonio etiam rato tantum, probatur, nam loquitur de matrimonio, quale fuit inter Adam, & Evam, *Gen.*2. sed hoc fuit tantum ratum, nam prius post peccatum *c.*4. cognovit Evam: ergo. Resp. Prohibet dissolvi auctoritate humana, c. divina, n. hanc enim Deus concessit Ecclesiæ, uti constat a posteriori, cum Ecclesia sæpe fecerit. An autem matrimonium ratum dissolvi possit per Judicem, propter adulterium cum aliena, dicetur *n.*429.

Inst. Matrimonium consummatum dissolvi non potest, secundum dicta *n.*402. ergo nec ratum, nam non differunt essentialiter. R. differre essentialiter in ratione significationis, nam secundum dicta *n.*402. consummatum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, item conjunctionem Verbi cum humanitate, quæ conjunctiones perpetuæ sunt, & indissolubiles: e contra ratum significat conjunctionem Christi cum anima justi, quæ solubilis est per peccatum mortale. Vide Arcud. supra.

§. 14. Posita dispensatione Pontificis circa matrimonium 415
ratum, dicendum est, quod vi illius dispensationis possunt conjuges recedere ab illo matrimonio rato, & valide, atque licite transire ad alias nuptias, quia contrahentes tantum se obligant, quantum possunt, ad non resiliendum a contractu, qui est ex natura sua, & ex parte contrahentium indissolubilis, non cedunt autem juri suo ad dissolutionem, quæ est ab extrinseco, v.g. per professionem religiosam, aut per dispensationem Pontificiam, voluntas enim habendi talem indissolubilitatem in matrimonio rato esset vel contra voluntatem Christi volentis, ut dissolvi possit per professionem religiosam, vel contra praxim Ecclesiæ etiam dispensantis in ejus vinculo dissolvendo: ergo posita dispensatione Pontificia licite ineunt aliud matrimonium, Carden. *n.*171. Itaque in casu, quo quis matrimonio rato per dispensationem Pontificiam dissoluto, iniret & consummaret secundum matrimonium, primum matrimonium maneret tantum speculative probabiliter validum, quia non est probabile, quod ambo matrimonia simul maneant valida quoad praxim, ob incompossibilitatem duplicis matrimonii validi: ergo secundum matrimonium, quoad praxim evadit certo validum, & indissolubile, Card. n. 177.

§.15. Quamvis matrimonium consummatum in veteri lege fuerit aliquando dissolutum per dispensationem divinam, 416
uti docent S. Th. Alb. M. S. Anton. aliique plurimi cum Aversf. *q.*2. *f.*5. contra Magistrum, S. Bonav. & alios, tamen nunc in nova lege semel consummatum inter fideles, nec per professionem religiosam, nec per dispensationem Pontificiam dissolvi potest, quia mens contrahentium, secundum Christi institutionem, erat, ut si fuerit consummatum, absolute nullo modo dissolvatur, qualem intentionem non habent, quamdiu manet ratum tantum, & non consummatum, Carden. a n.165. In rarissimo tamen casu, quo inter vivos, sexus unius conjugis mutaretur, desineret matrimonium etiam consummatum, quia constat non esse nisi inter marem, & feminam.

§.16. Cum matrimonio necessario conveniat indissolubili- 417
tas vinculi, putat Card. *in* 1. *crisi d.*19. nullum matrimonium posse esse mere probabile quoad praxim, sed omnia esse vel certo valida, vel certo invalida, quia indissolubilitas matrimonii etiam solummodo rati de se postulat, ut conjuges contracturi suam libertatē obligent ad illud perpetuo retinendum, quantum possunt, & reipsa sic obligant etiam, quando contrahunt juxta opinionem tantum probabilem de valore matrimonii, aut dispensationis, etiam in casu quo ignorarunt probabilitatem nullitatis, de qua postea incidit dubium, adeoque se obligant ad cedendum omni juri, quod qualiscumque probabilitas daret in ordine ad deserendum tale matrimonium: ergo sic contractum secundum opinionem probabilem, aut de quo post-

postmodum speculative probabiliter putatur, quod sit invalidum, revera debet in praxi censeri certo validum. Hinc quamvis multi cum Sperel. *dec.*95.*n.*25. putent standum esse opinioni communi, etiam quando agitur de valore matrimonii sustinendi, tamen plures cum Sanch. *l.*1.*d.*18. probabiliter dicunt præferri opinionem etiam minus communem stantem pro valore.

418 §.17. Morte dissolvitur matrimonium etiam consummatum, unde si unus conjugum antea mortuus resurgeret, non amplius essent conjuges, & si esse vellent, de novo foret contrahendum, S. Thom. ex 1. ad Corint.7. v.39. *Si dormierit vir ejus, liberata est a lege viri*. Idem docent Theologi communissime cum Gob. *tr.*10. *n.*680. & ratio a priori est, quia mens contrahentium fuit obligare se, usquedum alteruter moreretur, nec extendebatur ad casum miraculosum, qui probabiliter videri non poterat.

Quid dicendum sit, si contrahentes intendant matrimonium indissolubile, & expresse nolint Sacramentum, dixi *l.*6. *p.*1. *a n.* 72. An autem ratio Sacramenti sit reipsa separabilis a ratione contractus matrimonialis inter fideles, dixi hic a n.275.

419 *Q.62. Quid notandum sit circa tempus bimestris, quod conceditur conjugatis?* R.§.I.Cap.*Ex publico*: De convers.conjug. conceduntur duo menses conjugibus ante consummatum matrimonium pro deliberatione, an velint Religionem ingredi. Hoc tamen non obstante uterque primo illo bimestri licite petit debitum, quod alter etiam licite negat, si velit uti jure sibi concesso. Intelligitur autem bimestre ante ingressum in Novitiatum. Quod si ultra bimestre maneant sine consummatione matrimonii, manent liberi ad ingressum, etiam si illicite negassent sibi debitum. Sanch.Laym. Gob. *t.*10. *n.*689. Si autem alteruter ingrediatur, alter expectare debet professionem alterius, antequam contrahant cum alio, & secuta professione matrimonium illud ratum plane dissolvitur, uti dictum est *n.*412.

420 §.2. Navar. Angel. Con. Hurt. Laym. Castrop. Perez, Spor. *n.*252. probabiliter dicunt privilegium illud concedi tantum conjugi, qui cogitat vel deliberat de statu religioso, ideoque si nollet ingredi, putant teneri reddere debitum, quia Canones tantum permittunt cogitanti ingredi, & in favorem Religionis; sed valde probabiliter contradicunt S. Th. S. Bonav. Sanch. *l.*2.*d.*24.*q.*5. Pont.Dian. Tamb. Aversf. *q.*21.*f.*6. Burgh. *cent.*1. *caf.* 17. quia quamvis de facto nil cogitet de Religione, posset interea mens illa incidere, & nunc utitur tempore sibi concesso: electio autem status Religiosi conceditur Cap.*Ex publico*, non tantum pro illo bimestri, sed etiam post illud, quamdiu matrimonium non est consummatum, Con. Krim. *n.*643.

421 §.3. Si vir ante evolutum bimestre vi obtineat copulam, graviter peccat, non contra castitatem, sed justitiam. Putant autem S. Anton. Sot.& alii, uxorem tum non posse ingredi Religionem; nam jus ideo permittit post matrimonium ratum, quia hoc dissolvetur per professionem, sicque poterit vir ducere aliam, hoc autem jam fieri non poterit, quia secundum dicta *n.*282. & *n.*402. Matrimonium consummatum est, & factum omnino indissolubile, Abb. Silv. Palud. Arm. Laym.Sporer.*n.*252.& alii probabilius dicunt posse profiteri in Religione inter viduas, vel conjugatas, non vi privilegii, quod concessum est matrimonio rato, sed quia vir talis tenetur reparare damnum causatum: ergo tenetur consentire, ut mulier profiteatur, quia damnum aliter reparari non potest. Quod admittit etiam Ledesm. Sanch. Aversf.*q.*23.*f.*10. contra Silv. & Arm. quamvis sola metu gravi esset coacta, quia ipsa ob alterius scelus non debet privari jure suo, neque ille ex suo scelere reportare jus retinendi hanc uxorem: quod autem usque ad mortem professæ manere debeat tanquam cælebs, imputet suo sceleri, quo injuste consummavit hoc suum matrimonium. Si tamen mulier facta esset gravida, putat Krim. *n.*465. per accidens impediri ab ingressu Religionis, quia recta educatio prolis vix fieri poterit sine matre.

422 §.4. Si conjux tantum ideo eligat Religionem, quia alter ei displicet, secundum Tamb. & Spor. non peccat, quia utitur jure suo, nec refert, quod alter forte patiatur gravia incommoda, eo quod v.g. difficulter inveniat novum maritum, id enim non tollit jus alterius, & uterque contraxerat cum implicita illa conditione, habebatque uterque parem potestatem resiliendi, unde nulla fit injuria alteri, sed nec charitas obligat ad cavenda damna alterius cum gravi suo incommodo.

423 §.5. Scot.Caj.Angel.Pont. *l.*6.*c.*12. *n.*5.aliique dicunt, eum non peccare, qui voto castitatis, vel Religionis obstrictus init matrimonium, intendens intra bimestre Religionem ingredi, quia utitur jure suo. E contra peccare mortaliter dicunt S.Ant. Silv. Sot.Henr. Con.Sanch. *l.*1.*d.*43.*n.*7. Castr. *d.*4.*p.*2. aliique cum Aversf. *q.*10.*f.*4.Mastr.*n.*91.tum quia decipit alterum in re gravi, valde molesta, & communiter multum damnosa, tum ob alias rationes, ob quas dixi *n.*194.illum peccare mortaliter, quia contrahens sponsalia vult, aut post sponsalia vovet ingredi Religionem, & init matrimonium cum animo ingrediendi. An autem ille, qui ante vel post matrimonium ratum vovit castitatem, possit primo bimestri reddere debitum, dixi *n.*361.

424 §.6. Illicitum est viro ante consummationem matrimonii rati invita conjuge suscipere sacros Ordines. *Nec obstat*, quod secundum jam dicta conjux ante consummationem possit invito altero transire ad Religionem, *nam* dispar est ratio, tum quia professio dirimit matrimonium ratum, non item Ordo sacer, uti declaravit *Joannes XXII.* in Extrav.*Antiquæ*, tum etiam, quia utrique conjugi est æqualis potestas ad Religionem, non autem ad Ordinem, Castr. *d.*3.*p.*6. §.11. *n.*7. notans cum Sanch. & Gutt. non sufficere dissimulationem, sed requiri expressam licentiam, ut vir ante, vel post consummatum matrimonium possit suscipere Ordines.

425 §.7. Copula, quæ præcessit matrimonium, non consummat illud, uti dictum est *n.*278. hinc uterque adhuc primo bimestri potest Religionem ingredi, Gob. *n.*690. Quandonam autem matrimonium consummetur, dixi *a n.*278.Quid autem censendum sit in dubio, an matrimonium sit consummatum, item si vir affirmet, & mulier neget, vel contra, dixi *n.* 283.

426 *Q.63. Quid præterea sit addendum circa divortium?* R. §.1. Divortium unde dicatur, dixi *n.*7. Posse autem fieri divortium, definit *Trid.* cujus verba retuli *n.*12. Christus ipse *Matth.*5. & 19.statuit uxorem sic dimitti posse propter fornicationem, per quam intelligitur adulterium: & idem statuitur Jure canonico Cap. *Significasti.* Cap. *Gaudemus.* Cap. *Ex litteris.* De divortiis ac alibi sæpe. Imo id ob causam adulterii de Jure naturæ, esse & semper fuisse docent gravissimi AA. cum Aversf. *q.*23.*f.*1.

427 §.2. Divortium matrimonii etiam tantum rati fieri non potest quoad vinculum sine judicio Ecclesiæ, etiamsi impedimentum dirimens esset publicum, & notorium. *Nec obstat*, quod Cap. *Evidentia*. De accusat. & Cap. *De manifesta* 12. q.1.dicatur notorium, probatione non indiget, *nam* hoc non obstante in hac materia expresse statuitur, Cap. *Porro*, de divort. quod si etiam parentela esset publica, & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non poterit. Ratio est, quia cum auctoritate publica Ecclesiæ contractum sit, decet, ut auctoritate ejus publica dissolvatur, secundum Cap.*Omnes*, 27.*q.*2. maxime cum aliquando plura dicantur notoria, quæ vere non sunt, Cap. *Consuluisti*, 14. de appellat.

428 §.3. Ad faciendum divortium matrimonii etiam tantum rati quoad vinculum, requiritur ut Judex habeat duos testes omni exceptione majores, qui de impedimento deponant: nec sufficit testimonium utriusque conjugis docentis ante matrimonium contractam fuisse, v.g. affinitatem per fornicationem cum consanguinea: nam possent hi conjuges colludere contra matrimonium; hinc aliæ debent accedere rationes rationabiles, & fide dignæ. Si tamen uterque vel etiam unus, qui desideraret matrimonium esse validum, fateatur impedimentum, declarari potest nullitas matrimonii, cum quivis præsumatur in præjudicium suum loqui veritatem: non sufficit tamen fama de impedimento. Et licet testimonium matris dicentis sponsum esse consanguineum sponsæ sufficiat ad impedimentum, ne matrimonium contrahatur, tamen non sufficit, ut contractus declaretur esse irritus, Schild. *t.*6. *c.*7. §.7. probans hæc omnia ex Jure, & ratione, addens pro divortio quoad torum sufficere confessionem, quam de adulterio a se commisso facit ille conjux, qui divortium nollet.

429 §.4. Caj. aliique apud Aversf. *q.*2.*f.*4. putarunt matrimonium non tantum ratum, sed & consummatum posse quoad vinculum dissolvi propter adulterium, sed ex dictis *n.* 12. & 402. oppositum est certum ex Conciliis, & Patribus, etiam apud Mendo *dist.*12. *n.* 11. & Aversf. supra, ac clare definit Trid. relatum *nu.* 12. adulterium enim est tantum causa juste negandi debitum, & petendi divortium.

430 §.5. Si conjux unus agat contra alterum ad dissolutionem matrimonii, aliqui voluerunt Judicem competentem esse solum Episcopum loci, in quo contractum est matrimonium, 1. Quia per contractum in aliquo loco celebratum sortitur quis forum. 2.Quia ligati sunt auctoritate hujus Episcopi: ergo eadem solvi debent. E contra Krim.*n.*1660.probabilius dicit Judicem hic competentem esse etiam Episcopum domicilii: hujus enim jurisdictioni etiam subjacet, & nihil novi est, quod quis habeat in pluribus locis forum. Hinc Resp. *ad* 1. non ideo excludi Episcopum etiam domicilii, si apud hunc conveniatur, *ad* 2. Non Episcopus, sed conjuges ipsi proprie se ligarunt, nec tamen se solvere possunt, uti constat ex dictis. Quod si post divortium coram Judice laico agatur de restitutione dotis, L.*Exigere dotem* 65.ff. de judiciis statuitur, ut non spectetur locus contractus, nec domicilium uxoris, sed mariti.

431 §.6. Caj. quamvis *t.*1. *opusc. tr.*19. se correxerit, tamen *in c.*19. super *Matth.* docuerat, non licere uxori divortium a viro, ob hujus adulterium. 1. Quia repudium in lege veteri, cui in nova successit divortium, conveniebat solis viris. 2.Quia Christus *Matth.*5. & 19. loquitur de solis viris. 3. Quia uti aliqui volunt, consuetudo habet, ut hoc non concedatur uxoribus. Hanc sententiam Sanch. *l.*10. *d.*3. & Sperel. *dec.*140. *n.*3. vocant falsam, & temerariam, tenentque oppositum cum Conc.PP. S.Th. & Theologi passim cum Beja *p.*2.*caf.*26.Pignat. *t.*9.*conf.* 139. *a n.*122. Aversf. *f.*1.hinc Can. *Christiana* 32. *q.*5. dicitur, *Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat ... vir utique submovebitur, si ejus flagitium detegatur .... neque enim adultera uxor dimittenda est & vir mæchus retinendus*. Ratio autem est, quia licet non ita censeatur fœdum in viro, tamen leges pœnales non ita accurate ponderant quantitatem culparum, satis enim est in utraque esse sufficientem causam pœnæ. Unde Resp. *ad* 1. Divortium non in omnibus successit repudio. *Ad* 2. Christus expressit de viris solis: forte quia fœminæ frequentius in hoc delinquunt. *Ad* 3. Non esse consuetudinem contrariam, constat ex praxi.

432 §.7. Ut per Judicem decernatur separatio, debet adulterium probari saltem per propinquas, & violentas præsumptiones, uti cum communi Sanch. *l.*10. *dist.*12. de Luca *de Matrim.* *d.*12.

d. 13. & fuse Sperell. *dec*. 140. *a n*. 8. Videri possunt etiam, quæ dixi *l*. 4. *a n*. 1434. De præsumpt. & probat. Et verbo hic insinuandum est, quod adulterium prohibeatur in judicium deduci, nisi ad instantiam mariti, Patris vel fratrum, quorum querela non debet esse extorta, sed libera, alias inquisitio est irrita, uti ex Jure & auctoribus probat Pignat. *to*. 9. *conf*. 153. Præterea notandum est, accusationem adulterii posse esse vel criminalem, si fiat ad pœnam seu vindictam publicam, vel civilem, si fiat ad divortium, aut privationem dotis, vel pure denuntiativam, quæ potest esse, aut charitativa, si fiat tantum ad impediendum peccatum, aut canonica, si ad impediendum, v. g. Matrimonium cum affine, aut promotionem ad Beneficium. Et pro majori præjudicio, quod provenire potest ex diversis istis accusationibus, requiritur etiam major certiorque probatio, sic enim ad denuntiativam sufficit semiplena probatio per testem unum, vel per famam nixam probabilibus indiciis: ad civilem requiritur plena: ad criminalem plenissima, Krimer *a nu*. 2441. Quamvis autem accusatio adulterii ad pœnam aliam præscribatur lapsu quinquennii, tamen numquam præscribitur in ordine ad petendum divortium, Sanch. Farinac. Pignat. *to*. 9. *conf*. 139. *n*. 125.

433 §. 8. Si uxor male, & injuste tractata, sit quasi ejecta a viro, etiam negante alimenta, & conjugale debitum, ideoque abiens in eo exilio fiat adultera, virum adhuc posse facere divortium, dicunt Sanch. Dic. *d*. 8. *n*. 37. Burgh. *cent*. 3. *cas*. 37. nam ita videtur decidi Cap. *Significasti* & Cap. *Ex litteris*, De divort. quia vir per hoc, quod causam adeo remotam adulterii dederit, non censetur in illud consensisse, vel intendisse. Oppositum tenent S. Th. Angel. Ledesm. Covar. Vega, Tiraq. & alii: sic enim de denegante debitum dicitur *Can. si tu*, 37. *q*. 2. *si tu abstines sine uxoris voluntate, tribues ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ*, idem autem est in casu sævitiæ, ejectionis vel negatorum alimentorum. Aversf. *f*. 3. & Krim. *a n*. 1534. recte conciliant has sententias, & tenent cum prima, si vir non intenderit, nec prudenter prævidere potuerit adulterium uxoris: e contra, si intenderit, vel prudenter prævidere potuerit, tenent cum secunda: sic enim valent textus, & rationes pro utraque sententia adductæ. Et ideo Tabien. & Krim. *a n*. 2428. recte concludunt, si alteruter conjux per longum tempus, v. g. per 5. aut 6. menses contra justitiam negarit debitum alteri conjugi, quem satis sciebat ideo fore in periculo proximo incontinentiæ, censeri causam secuti adulterii, ideoque non posse propterea petere divortium.

434 §. 9. Etiam tum non licet expellere adulterantem, quando ab altero conjuge data est adulterandi facultas expresse, vel tacite, Aversf. *q*. 23. *f*. 3. Hinc si vir, cum possit absque gravi incommodo, non prohibeat adulterium uxoris, censetur consentire, L. 2. Cod. Ad L. Juliam, De adult. Oppositum tamen de uxore dicunt Sanc. Tanc. Caspens. Krim. *n*. 1541. quia uxores non habent auctoritatem illam, nec communiter audent corripere viros: ergo, quamvis taceant, non ideo censentur consentire. Contradicunt valde probabiliter Aversf. & Mastr. n. 131. quia vir, & uxor quoad debitum conjugale sunt pares, & si uxor audeat virum ejicere, magis deberet corripere.

435 §. 10. S. Bonav. Durand. Palud. Sanch. Castr. Gonet. *c*. 9. *q*. 13. Krim. *n*. 1528. & Juristæ multi dicunt, ad pœnam divortii sufficere, si adulterium sit commissum, etiam ex metu gravi, quia quamvis metus gravis aliquando excuset a pœnis Jure humano statutis, non tamen ab hac, quæ uti *n*. 426. insinuatum est quasi de Jure naturæ consequitur hoc delictum. Oppositum tenent Abb. Silv. Rosell. Tabien. Graff. Aversf. *q*. 23. *f*. 3. qui extendunt etiam ad casum, quo mulier præ verecundia, & metu infamiæ non clamaverit, quia Can. *Propositio*, 32. *q*. 1. dicitur de Lucretia gravi metu compulsa ad adulterium, *mirabile dictu, duo fuerunt, & adulterium unus commisit*: unde videtur colligi, quod copula ex tali metu facta non censeatur pro foro externo adulterium. Hæc sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Quod si uxor violenter esset cognita, esset adulterium tantum materiale, nec ideo ejici posset.

436 §. 11. Docet Gonet. *cap*. 9. *q*. 8. divortium peti, & concedi posse etiam propter pollutionem, quia hæc videtur generaliter venire nomine fornicationis, refertque pro eo S. Aug. S. Th. S. Bonav. Tostatum, Abbatem; sed Sanch. *l*. 10. *d*. 4. aliique plurimi cum Busemb. & Mastr. *n*. 129. melius negant; quia per hanc non dividitur caro cum aliena per concubitum, quæ est ratio faciendi divortium ob fornicationem. Fatentur tamen valde probabiliter S. Th. S. Bonav. Durand. Con. Tann. Hurt. Bon. Sperell. *dec*. 140. *a n*. 40. sufficere sodomiam cum tertia persona: quod extendunt multi cum Busemb. & Krim. *n*. 1525. etiam ad bestialitatem, quamvis præter citatos a Busemb. contradicant Inn. III. Pont. & Aversf. *f*. 1. eo quod ista non sit copula apta ad generationem, per quam spuria proles in domum, vel familiam alterius conjugis induci possit; quod videtur directius repugnare Matrimonio: & sicuti ista scelera non sufficiunt ad inducendam affinitatem, vel irregularitatem bigamiæ, ita nec videntur ipsis sufficere ad divortium: sed ratio nostra est, quia per ista vere dividitur caro, & adulterans fit una caro cum altera persona vel bestia, & quidem maxime contra naturam. Mastr. supra agnoscit utramque sententiam esse probabilem.

437 §. 12. Si adulterium sit certo commissum, divortium quoad torum, sive denegationem debiti, quæ actio privata est, fieri potest auctoritate propria, uti habet communis cum S. Th. De divortio etiam quoad habitationem, cum hoc sit quid publicum, est major difficultas, nam saltem quamdiu adulterium est occultum, docent S. Th. S. Bonav. S. Anton. Durand. Bellarm. Becan. Sperell. *dec*. 138. Aversf. *f*. 2. & alii multi, fieri non posse auctoritate propria, quia ita videtur statui Can. *Seculares* 32. *q*. 2. Can. *Multorum* 33. *q*. 6. Can. *Porro*. De divort. Et rationes sunt. 1. Quia Matrimonium tale publica auctoritate Ecclesiæ celebratum est: ergo sine ea non est ab eo recedendum. 2. Quia quoad publica, nemo in propria causa debet esse Judex. 3. Quia divortium tale est pœna publica: ergo debet provenire a Judice. Excipiunt aliqui, si nocens ad vitandam infamiam sua sponte vellet cedere: alii addunt, si innocens probare non posset in foro externo, dicunt enim tum communiter omnes posse clam se subducere, prætexendo negotia alibi, per hoc enim nocenti nullam injuriam facit. E contra innocentem invito etiam nocente absolute posse separare se etiam quoad habitationem docent Nav. Sot. Henriq. Rebell. Con. Regin. Bon. Castr. Dic. Sanch. *l*. 10. *d*. 12. *num*. 31. Burgh. *cent*. 2. *cas*. 38. Krim. *num*. 1544. quia Christus, supremus Judex, *Matth*. 19. videtur absolute dare facultatem dimittendi propter fornicationem, neque ullum aliud Jus clarum dicit expectandam esse sententiam alterius Judicis humani, maxime cum secundum dicta *n*. 426. id de Jure naturæ licitum sit. Accedit, quod conditio ad retinendam obligationem matrimonii etiam ex auctoritate Ecclesiæ sit non divisio carnis: ergo hac divisione facta, non manet obligatio. Denique jus divortii nascitur ex delicto, & non ex publicitate: ergo posito delicto, etiam occulto, est jus ad divortium; Et ideo Sanch. Pign. *t*. 9. *conf*. 139. *n*. 124. docent uxorem innocentem posse recedere a domo mariti, nec reverti, nisi expulsa concubina. Sententia hæc est probabilis pro foro conscientiæ, attamen altera S. Th. videtur probabilior: & in utraque sententia Judex a nocente imploratus debebit innocenti mandare, ut redeat, donec probet alterius delictum, *C. Litteras*, & in simili Cap. *Ex conquestione*, De rest. spoliat. faceturque hoc etiam Sanch. *a n*. 16. & pluribus ostendit Sperel. supra.

§. 13. Si adulterium uxoris sit certum, & publice notorium 438 potest vir invita uxore, & propria auctoritate non tantum ingredi Religionem, uti habetur Cap. *Significasti*, De divortio, sed etiam suscipere sacros Ordines, uti cum communi Sanch. *l*. 10. *c*. 11. *n*. 16. Pont. Perez, Pign. *t*. 8. *conf*. 133. Tum autem etiam censetur hic esse notorium, si sint probationes in promptu. Plura de probatione adulterii habet Pignat. *t*. 10. *conf*. 3.

§. 14. Si ex divortio oriatur scandalum, uti fieret com- 439 muniter ex eo, quod Matrimonium privata auctoritate dissolveretur, vel quoad vinculum, vel quoad habitationem, in omnium sententia debet dissolutio fieri auctoritate Ecclesiæ, ut sic obvietur scandalo, quod maxime valet in casu dubii de causa divortii; tum enim est possessio pro Matrimonio quoad omnia servanda.

§. 15. Hæresim Matrimonio supervenientem sufficere ad di- 440 vortium habetur Cap. *Quæsivit*, Cap. *De illa*, Cap. *Quanto*, De divortiis, Cap. ult. De convers. conjug. & alibi. Attamen recte negat *S. Th.* in 4. dist. 35. q. 1. art. 1. ad 3. *procedi posse ad divortium propter unum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem, quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perficitur*, debet enim esse hæresis, quia significat pertinaciam, & sufficit ad separationem, non tantum quoad habitationem propter periculum perversionis, sed etiam quoad torum, *quia* inquit S. Th. supra, *est contra Matrimonii bonum, quod est proles educanda ad cultum Dei*: Potestque pars catholica recedere auctoritate propria, quia Cap. *De illa*, De divortiis, dicitur, mulierem, quæ absque judicio Ecclesiæ a viro in hæresim lapso recesserit, esse reddendam, quando vir ad fidem redierit. Et additur, illo casu esse compellendam, ut ad illum redeat: unde licet vel ipsa Religionem, vel vir sacrum Ordinem suscepisset, redire deberet ad conversum: attamen si judicio Ecclesiæ facta esset separatio, catholicus non teneretur recipere conversum, sed posset mutare statum, aut etiam in sæculo sic permanere separatus, uti habetur Cap. *De illa*, docentque Gonz. Pont. Krim. *a n*. 1554. contra Barb. Hæreticus tamen conversus non posset sine consensu catholici mutare statum; quod si mutasset, posset ab illo revocari. Hæc omnia pluribus deducit Aversf. *f*. 9. citatque Auctores in oppositas sententias hic valde divisos.

Objic. Christus *Matth*. 5. & 19. dicit, viro non licere dimittere uxorem, *excepta causa fornicationis* sive adulterii: ergo hæresis non est sufficiens causa divortii. *Resp*. Omissis variis explicationibus, quas refert Aversf. *f*. 9. §. *ult*. dici potest, Christum voluisse solum adulterium esse ex Jure divino causam perpetui divortii, quamvis aliæ causæ postea ex Jure ecclesiastico sint additæ ad divortium saltem ad tempus, & tales sunt etiam scandalum, sævitia, morbus contagiosus, mutuus consensus, &c.

§. 16. Divortium fieri non potest ob quodvis crimen, nam 441 *Alex. III.* Cap. *Quæsivit* De divortiis, declarat, *quod mulier pro furto vel alio crimine viri sui, ab eo separari non debet*, posse tamen quandoque fieri etiam propria auctoritate ex aliis etiam causis, si ita postularet præceptum correctionis fraternæ, metus injusti damni, aut etiam periculum ruinæ spiritualis, secundum illud Matth. 18. *si manus tua, pes tuus, oculus tuus scandalizat te* &c. *projice abs te*: Estque hoc de Jure naturæ, quo quisque obligatur studere saluti suæ: sed hæc intelliguntur ad tempus, nam *cessante necessitate illud quoque cessat, quod pro necessitate factum est*, Can. *Ordinationes* 9. q. 1. Videri potest Aversf. *q*. 33. *f*. 10.

§. 17.

§.17. Circa causam divortii ob sævitiam, Cap. *De Benedicto*, 32. *qu.* 1. conceditur divortium, etiam nocenti post adulterium, ne perpetuis vexationibus crucietur. Nec in casu sævitiæ locum habet compensatio, quia si mutuo alter ab altero sibi timeat, uterque potest divertere. Non sufficit autem esse male tractatum de præterito, si pro futuro non timeat malum grave, quia non conceditur ad ulciscendam, sed evitandam injuriam saltem probabiliter imminentem. Etsi sit periculum in mora, fieri potest auctoritate propria; alias per Judicem, qui solus separare potest in perpetuum, si non sit spes remedii. V. Aversf. *q.*23. *f.*10. & præcipue Sperell. *dec.* 139. ubi adductis legibus, Auctoribus, & rationibus, probat sequentia, 1. si vir moderate, & ex causa uxorem verberaverit, ad quod jus habet, non ideo potest uxor divertere, nec ideo tenetur vir conjugi consulere per remedium cautionis. 2. Si vir sæpius percutiens excesserit modum domesticæ correctionis, adeoque fuerint atrocia verbera, sitque ideo prudens timor novæ molestiæ gravis, non ideo statim concedenda est separatio tori, sed sufficere poterit cautio pignoratitia, fidejussoria, & quandoque juratoria tantum de non offendendo imposterum. 3. Quando concurrunt sæpius exercita atrox sævitia & talis prudens timor futuræ, ut non videatur sufficienter consultum per cautionem, Cap. *Litteras*, De rest. spoliat. conceditur divortium in verbis: *Si tanta sit sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri.* Quandonam dicatur sævitia vel atrox verberatio, dat exempla Sperell. *a n.*62. qui *dec.*138. *n.*70. notat uxori de sævitia viri conquærenti non credi, nisi illam probet.

447 §.18. *Cum quilibet ad renuntiandum juri suo liberam habeat facultatem*, Cap. *Ex conscientia*, De crimine falsi, & divortium sit pœna delinquentis, ac favor innocentis, eo non tenetur innocens, uti si nolit, Sanch. *l.*10. *d.*13. Krim. *num.*1542. Docent quidem *S. Thom. Bonav. Caj. Silv.* aliique multi peccare virum, si permaneat in consortio adulteræ, nam Cap. *Si vir*, De adulteriis dicitur *Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps*. Et similiter *Nav. Sot. Bon. Gob.* & alii docent ex Cap. *Si quis uxorem*, 1. 32. qu. 1. teneri etiam uxorem dimittere adulterum se non emendantem: quæ vera sunt, si ita postulet præceptum correctionis fraternæ, vel scandali vitandi: de cetero recte ostendit Aversf. *f.* 5. correctionem illam per dimissionem raro profuturam, quia conjux dimissus magis & liberius indulgebit adulteriis: scandalum autem facilius tolletur, & cum majori spe pœnitentiæ, si privatim & publice pergat arguere & abstrahere. Nec ideo vir retinens talem uxorem censebitur esse causa damni legitimis hæredibus causandi, si forte adultera concipiat ex alieno, id enim ipse, quantum in se est, impedit, uti suppono, nec semper tenetur aliquis cum gravibus suis incommodis aliena damna cavere.

448 §. 19. Post sententiam divortii perpetui ob fornicationem, potest innocens sine consensu nocentis mutare statum, suscipiendo sacros Ordines vel Religionem, Cap. *Constitutus*, Cap. *Mulier*. De convers. conjug. & hoc est, quod dixi l. 6. p. 2. n. 2220. tenetque communis cum Pign. *to.* 10. *conf.* 3. Post sententiam divortii non perpetui, sed ad tempus, donec nocens v. g. emendarit mores, innocens non potest mutare statum, uti nec si separaverit se auctoritate propria, nam nocens saltem emendatus posset implorare Judicem, & repetere conjugem, cujus restitutio verget in scandalum, aut etiam in damnum status religiosi vel clericalis.

449 §.20. Quando innocens mutat statum, v.g. suscipiendo sacros Ordines vel Religionem, potest nocẽs etiam sine voto vel præcepto continentiæ remanere in sæculo: nullibi enim præcipitur huic tale votum vel continentia, unde mortuo innocente conjuge, poterit inire aliud Matrimonium, Aversf. *qu.*23. *f.*8. Attamen Pign. *t.*3. *conf.*42. refert aliquas declarationes Congregationum, quæ dicunt saltem ubi est periculum incontinentiæ, si adulter suscipiat sacros Ordines vel Religionem, innocentem manentem in sæculo debere continentiam vovere.

450 §. 21. Si conjugatus post sententiam perpetui divortii assumens Religionẽ vel Ordines, neget se esse conjugatum, probabilius est cum Aversf. *q.*23. *f.*8. contra *Sanch.* peccare mortaliter, quia est res valde notabilis, & Superior vel Episcopus habebat jus interrogandi: ergo alter obligationem manifestandi, cum possint causæ vel circumstantiæ promotionem talem impedire.

451 §.22. Si divortium sit propria auctoritate factum, & innocens non immutaverit statum, tenetur recipere nocentem, si emendaverit se, & non sit prudens periculum relapsus. Can. *Quod autem* 32. *qu.* 2. Can. *Si vir*, de adult. Can. *Ego dixi*, 34. *q.* quamvis Aversf. *f.*6. putet ibi non imponi obligationem, sed asseri convenientiam & quamdã æquitatem. Econtra si divortium propter fornicationem in perpetuum per sententiam Judicis factum sit, innocens cogi non potest ad recipiendum, nisi committat simile crimen, Can. *De Benedicto*, 31. *qu.* 2. Can. *Admonere*, 33. *q.* 1. Cap. *Gaudemus*, de convers. conjug. Potest tamen etiam tum, si velit propria auctoritate recipere, ut habet communissima cum Aversf. *f.*6. quia sententia lata est in favorem innocentis, *& quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, Reg.61. Juris in 6. Teneturq; nocens separatus privata auctoritate innocentis, redire, si revocetur ab innocente; & de licentia ejus non immutarit statum, imo quamvis per sententiam sit separatus, non potest immutare statum sine consensu saltem tacito innocentis, quia hic retinet jus eum revocandi, si velit: ergo nocens tenetur redire, S.Th. S.Bonav. S.Anton. Silv. Angel. Sanch. Pont. Aversf. *f.*6. & 8. Mastr. *n.*135. Krim. *n.*1580. Si tamen innocens per sententiam separatus ter cum congruo intervallo temporis, aut saltem per biennium rogatus, renuat recipere nocentem emendatum, hic poterit absque illius consensu in Religione profiteri, Cap. *Gaudemus* supra, Authent. *Sed hodie*. Cod. de adult.

§.23. Sanch. *l.*10. *d.*14. *n.*2. docet, si innocens interne tantum condonet delictum, non posse postea in conscientia intentare divortium: sed melius contradicit Aversf. *f.* 7. quia in commercio humano interna volitio non obligat, si nullo signo manifestetur, imo quamvis innocens externe manifestet, si nocens non acceptet, sed recuset, probabilius est contra eumdem *Sanch.* innocentem posse condonationem suam revocare; talis enim gratia inter homines censetur indigere tacita saltem acceptatione. 452

§. 24. Si nocens conscius delicti, ante vel post sententiam divortii petat, aut alteri petenti reddat debitum, hoc ipso pro foro externo præsumitur condonare, cum id libere faciat, nec obligatus: aliud tamen est, si faceret coactus per metum, aut sententiam, vel ex errore, *S.Th. S.Bonav. Dur.* Addit *Aversf.* etiam tactus, amplexus, oscula esse sufficientia signa condonationis internæ, cum ordinentur ad copulam. Et idem est, si redeant ad mutuam familiaritatem, mensam, vel cohabitationem eamdem. Si tamen reipsa interne nollet condonare, quamvis etiam ficte diceret se condonare, non ideo pro foro conscientiæ perdet jus, quia cessio requirit consensum internum, uti donationes aliique contractus, secundum dicta l. 3. p.2. n.608. *Sa, Sanch. Aversf.* contra *S.Bonav. Sot.* & alios. *Nec obstat*, quod ita fingendo videatur facere injuriam, *nam* cum non causet damnum, injuria non est talis, ut ideo teneatur postea sincere condonare. Imo si innocens talia signa condonationis ponat, habendo se indifferenter, non cogitando an condonet vel non, aut ignorando, quod talia signa sufficiant ad condonationem, *Aversf.* probabilius, dicit contra *Sanch.* in conscientia non teneri postea condonare, quia videtur requiri expressa voluntas cedendi hoc suo multum æstimabili jure. 453

§. 25. Quamvis crimina conjugum utrinque non sint omnino æqualia, quia v. g. unum est occultum, alterum publicum; unum adulterium, alterum incestus, vel sodomia: item quamvis unus semel tantum, alter decies commiserit adulterium, nihilominus hæc crimina compensant se, nec datur locus divortio, uti colligitur ex Cap. *Tua fraternitas* De adult. conjug. docentque *S.Th. S.Bonav. Palud. Gabr. Sanch.* & alii cum Aversf. *f.*4. contra *Hostiens. Joannem Andr.* & alios. Et universaliter, ut crimina se compensent, requiritur, & sufficit, quod utrumque de se det justam causam divortii, tunc enim censentur paria, id est, pariter per se sufficientia ad divortium, Mastr. *n.* 132. 454

Objic. Ex dictis, adulterium & hæresis sufficiunt ad divortium, & tamen si uxor labatur in adulterium, vir in hæresim, hæc crimina non compensant se, sed uxor potest divertere a viro. *Resp.* Aliqui cum Krim. *nu.* 1563. probabiliter dicunt, cum crimina illa sint plane disparata, & hæresis directe non sit contra fidem Matrimonii, quod nullo modo se compensent, sed singuli possint petere separationem, Sanch. Pont. Aversf. *f.*9. etiam probabiliter dicunt hæresim ex dispositione speciali Juris necessario causare divortium, & ideo, ubi illa intervenit, non dari compensationem, sed separationem necessario faciendam esse, quod verum est, & quidem ex præcepto naturali, si adsit periculum perversionis: econtra, si hoc periculum absit, probabiliter dicunt *S.Anton. Silv. Arm.* & alii, dari etiam inter illa crimina compensationem, & neutrum posse ab altero divertere: & ideo postea fatetur cum aliis *Aversf.* posse cum hæretico dimisso fieri reconciliationem, quamvis hæresim non dimittat, dummodo absit perversionis, aut alterius mali periculum, quod abesse possit: quando autem ex dispensatione Ecclesiæ contrahitur Matrimonium catholici cum hæretico, omnes fatentur fieri non posse divortium. Similiter docet cum communi Pignat. *to.*7. *conf.*51. separari non debere conjuges, primo hæreticos, si eorum unus convertatur ad fidem, quamvis inter eos ideo ortæ essent aliquę dissensiones; hinc supra *nn.*440. tantum locuti sumus de hęresi superveniente Matrimonio inter catholicos contracto.

§. 26. Si uterque commiserit crimen ad divortium sufficiens, sed unus egerit pœnitentiam, alter autem pergat in crimine, *S. Anton. Silv.* & alii putant primum posse facere divortium, qui per pœnitentiam quasi rediit ad statum innocentiæ. Econtra Ledes. Hurt. Pont. *l.*9. *cap.* 17. & alii dicunt, quod crimina pergant se compensare, cum antecedenter sint posita. S.Bonav. Henriq. Regin. Conc. Bonac. Sanch. Aversf. *f.*4. Mastr. *n.* 132. probabilius tenent cum prima sententia, si pœnitens alterum admonuit, qui tamen contumaciter pergat; si autem non admonuit, tenet cum secunda, quia ille pergens necdum censeri potest contumax. 455

§.27. Si vir etiam post sententiam divortii committat simile crimen, antequam statum mutaverit per religiosam professionem, vel sacros Ordines, Cap. *Ex litteris*, De divort. jubetur redire ad dimissam, & ita etiã docent Con. Hurt. Aversf. Mastr. *n.*133. quia vir manebat obligatus fide Matrimonii: ergo si hanc frangat uxori dimissæ, delicta se compensant. Addit Pignat. *t.*8. *conf.*148. etiã posse revocare dimissam, si sit in periculo incon- 456

tinentiæ, quamvis ipsa cum consensu viri emisisset votum castitatis. Recte tamen notat Averf. ſ. 4. virum non teneri se prodere, vel offerre non petenti, aut ignaræ sui criminis; imo si sententia Judicis separatus sit, probabilius videtur non teneri redire, nisi per Judicem compellatur: attamen etiam probabiliter dicunt Castr. & Krim. *n.* 1577. contra *Sanch.* & *Laym.* quamvis sententia divortii transierit in rem judicatam, idest, quamvis tempus a sententia Judicis appellandi jam esset elapsum, nihilominus innocentem in conscientia teneri reconciliari, si simile crimen committat, quia non habuit, nec sententia dabat ipsi jus divertendi, nisi, quamdiu innocens esset, quia si fiat similiter nocens, nullum amplius jus habet. Excipit recte Pont. *l.* 9. *c.* 20. *n.*7. si fieret similiter nocens, postquam professionem vel sacros Ordines suscepisset, quia tum non deberet præjudicari juri, quod Religio, vel Ordo legitime acquisivisset.

457 §. 28. Si etiam post plurimos annos ostendatur sententiam divortii fuisse latam ex falsis causis, vir debet redire ad dimissam, quamvis in Religione professus sit, vel sacros Ordines susceperit, quia talis sententia, in quantum est contra innocentem, nunquam transit in judicatum, quin ipsi liceat per viam querelæ contra eam agere, quamvis non per viam appellationis, mansitque jus dimissæ, quod Judex noluit tollere, S.Th.S.Bonav.Sanch.*l.*10.*d.*9. Castr. Krim. *n.* 1578. *a n.* 1671. si tamen etiam dimissa professa esset in Religione, *Sanch.* putat cessisse juri suo, sed adhuc contradicit *Castr.* quia neuter valide consensit, cum error in substantia dederit causam. Et Krim. *n.* 1579. dicit hoc esse probabilius, quamvis *n.* 1677. etiam oppositum teneat.

458 §. 29. Quid dicendum sit circa alimentationem alterius conjugis quando divortium fit cum vel sine culpa conjugis, dixi l.3.p.1. a num.710. Si autem culpa patris factum sit divortium, liberi apud matrem educantur expensis patris, si factum sit culpa matris, educantur apud patrem expensis matris, uti statuit Jus apud Sperel. *dec.* 138. *n.*104. potestque videri etiam Krim. *n.* 1584. An vero uxori adulteræ debeantur alimenta, pars acquisitorum, restitutio dotis saltem per hæredes, si maritus obierit, dixit l.3.p.1. a n.714. & de illis videri potest etiam Sperell. *a n.* 20. ubi inter cætera putat lite pendente deberi conjugi, contra quem agitur, si ex suis aliunde non habeat, uti etiam debentur Monacho contra Abbatem litiganti si nempe adsit præsumptio boni juris. An autem talis litigans debeat fidejubere de refundendis expensis in casu succumbentiæ, examinat Sperell. *a num.* 97. possuntque, etiam multa circa ista videri apud Krim. *n.* 1585. usque ad 1608.

De divortio videri potest etiam Gob. *in Exp.tr.*10.*n.*714. ubi in compendio redigit ea, quæ in *Quinario tr.*5.*a c.*32. *usque ad* 45. fuse de illo disputat. Quid dicendum sit de donationibus inter conjuges, ac restitutione dotis, quando supervenit divortium, videri etiam potest fuse Krim. *a n.* 1685.

CAPUT III.

De impedimentis Matrimonii.

DUplicis generis sunt impedimenta, quædam illicitum tantum, alia insuper irritum Matrimonium reddunt: Priora dicuntur *impedientia*, Posteriora, *dirimentia*.

DUBIUM I.

459 *Quæ sint impedimenta impedientia tantum?*

REsp. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, sex potissimum reddunt Matrimonium mortaliter illicitum, scilicet

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur I. *Vetitum*, id est, prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo, vel Parocho ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos, Bon.*q.*1.*p.*14.*nu.*1.

Dicitur II. *Tempus feriarum*, quod secundum Trident. *sess.*24.*c.*10. *de ref.* incipit nunc ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam inclusive, & a die Cinerum usq; ad Octavam Paschæ inclusive. Quo tempore non prohibetur ipse contractus, aut ejus consummatio, sed tantum nuptiarum solemnitates, ut est benedictio nuptiarum, solemnis sponsæ in domum sponsi traductio, solemniora convivia, & tripudia, &c. Neque Trid.*sess.*24.*c.*1. prohibet Matrimonium consummari ante benedictionem, sed tantum hortatur, ne fiat. V. Bon. *q.*3.*p.*14. Sanch.*l.*6.*d.*7. Kon.*d.*30. Fill.*t.*10.*p.*2. *c.*9. Perez *d.*43.*ſ.*10.*n.*7.

Dicitur III. *Catechismus*. Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando supplentur cæremoniæ post Baptismum collatum in necessitate, sed videtur sublatum per *Trid.* secundum *Sanch. Fagund. Kon. Fill.* &c. qui ideo monet Parochos, ut in libro distinguant patrinos cathechismi a patrinis Baptismi. V. Bon. *l.c.*

Dicitur IV. *Crimen*, ut 1. incestus cum consanguinea conjugis in primo, vel secundo gradu, scienter admissus (qui impedit Matrimonium cum quacumque alia persona. V. Perez *d.*23.*ſ.*5.) vel cum propria matre vel filia. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxoricidium. 4. Presbytericidium. 5. Susceptio propriæ prolis ex Baptismo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verum hæc per non usum sunt sublata, ut Laym. hic *c.*15. ex Nav. Sanch. *d.*15. Kon. *dub.*3.

Dicitur V. *Sponsalia*, cum una contracta, & non dissoluta, Kon.*dub.*3. Sanch. Fill. Bon. *n.*5.

Dicitur VI. *Votum*, scilicet simplex, sive castitatis, sive Religionis, sive non nubendi. V. Sanch. *d.* 13. Reg. *l.* 31. *n.* 184. Bon. *n.* 7.

Dixi in Responsione, *potissimum*, quia præter supra dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum, est clandestinitas: etsi enim valeat Matrimonium clandestine contractum, ubi *Trid.* non est receptum, non licet tamen sub mortali. Ubi autem Tridentinum est receptum, saltem quoad punctum Matrimonii, est irritum, de quo in sequenti dubio.

Secundum, omissio benedictionis; quia sine hac, etsi valide, illicite tamen contrahitur Matrimonium, saltem primum ut ex C. *Nostras*, & C. *Sponsus q.*5. docent Bon. *q.*4.*p.*6. *n.*2. Sanch.*l.*7. *d.*82. Sa, Kenr. Filliuc. &c. qui tamen concedunt non esse mortale, intellige, per se loquendo; nam per accidens, ratione præcepti particularis, scandali vel contemptus, (ut si omittant nihili faciendo, ac si esset res vana vel vile ac puerile haberent ei se subjicere) docet Perez *d.*43. *ſ.*10.*n.*4. posse esse mortale. Dixi, *Primum*, nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ non fuissent benedictæ. Quod si autem alter conjugum sit viduus, alter vero primas nuptias celebret, aut saltem nunquam fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo habet, ut benedicantur, ut v. Bon. *l.c.* & patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo a proprio Parocho, sine cujus licentia si quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec absolvatur ab Ordinario Parochi, a quo benedictio erat accipienda.

Tertium, si contrahatur Matrimonium sine præviis proclamationibus, sine quibus etsi valeat, non licet tamen sub mortali, ut habet communis (quamquam Sanch.*l.*3. *d.*5.*nu.*7. Gasp. Hurt. *d.*5.*nu.*59. putent non esse mortale unam omittere, quando certum est moraliter nullum subesse impedimentum. Sed contrarium docet Perez *d.*42.*ſ.*1.*n.*7. ex Kon. & *Pontio*) nisi Episcopus vel ejus Vicarius dispenset, ut patet ex Trid. *sess.* 24. *c.* 3. quod circa eas præcipit sequentia: 1. Ut fiant in Ecclesia, inter Missarum solemnia. Possunt tamen etiam fieri in oratorio, vel juxta Ecclesiam, aliove loco confluente magno populo. 2. Ut fiant a proprio Parocho vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3. Ut fiant in Parochia propria, & quidem utriusque contrahentis, uti declaravit Congregatio. 4. Ut fiant tribus diebus festivis, non immediatis, continuis tamen, id est, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo, interpolentur. V. Bon. *q.*2.*p.*6. *Unde resolves.*

I. Licet statim post ultimam proclamationem contrahere etiam eadem die: non licet autem differre ultra quatuor menses, intra quos si non contrahant, repetendas esse denuntiationes, declaravit Congregatio *in sess.*24.*c.*1.*de ref.* Imo *Rituale Romanum* duos tantum menses permittit, intra quos si non contrahatur, jubet repetere denuntiationes, nisi videatur aliud Episcopo.

II. Post proclamationes tenetur sub mortali, qui novit impedimentum, illico denuntiare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. g. incestum, sacrilegium, &c. si tamen inde alteri periculum infamiæ nasceretur, is ex Charitate prius esset monendus, ut a Matrimonio desisteret, Sanch.*l.*3.*d.*13. Fagund. *p.*2.*l.*6.*cap.*5. Henr. Laym.*l.*3.*tr.*3.*p.*2.*n.*8. &c. *comm.* contra Pontium *d.*5.*qu.*6. qui negat teneri denuntiare, si sit occultum. Idemque tenet Perez *d.*43.*ſ.*6.*n.*1. & *seqq.* sed cum hac limitatione, si tantum audiverit, & nesciat a quo: vel si pro foro interno sit dispensatum, vel si metuat magnum scandalum aut periculum: vel si sciat contrahentes esse in bona fide.

III. Contrahens ipse, legitime interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri vel Matrimonio abstinere, nisi dispensationem pro foro conscientiæ acceperit, tunc enim fateri non tenetur, nisi Judex aliunde habeat sufficientem probationem, Sanch. Silv. v. Lay. *l. c. nu.* 10. v. Bon. *l.c.* Perez *d.* 43.*ſ.* 7. *n.* 2.

IV. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere Matrimonium, & remittere ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque potest assistere, Sanch.*l.*3. *d.*15. Perez *ſ.*7. *nu.*9. &c. contra *Pontium*. Nisi tamen ex sola confessione nosset; tunc enim nullo modo posset negare Matrimonium, sive publice sive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confessionem, licet, in confessione posset ac deberet. Et tunc, si quidem sine magno scandalo a Matrimonio non possent desistere, nec vellent, suadere, ut contrahant communi consensu, sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi, ut fratres (non autem quoad torum) donec accedat dispensatio, & iterum contrahant, Ita ex Beya & Pontio *l.*5.*t.*35. Perez *l.c.* qui addit, si id omnino nolint, persistantque petere, debere Parochum adsistere.

V. Potest Episcopus vel ejus Vicarius, non autem Decanus ruralis, dispensare, vel ut una tantum fiat proclamatio,

vel

„ vel ut fiant post contractum subito factum coram Parocho & testibus, ante consummationem, vel etiam ut „ plane omittantur, si justa causa subsit, v. g. timor, ne „ alioqui malitiose impediatur Matrimonium, pudor contrahentium, senium, inconstantia, status disparitas, metus scandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. Bon. *l. c.*

„ VI. Etsi, quando per dispensationem contractum est Matrimonium ante proclamationes postea faciendas, conjux „ non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam „ factæ fuerint, quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenent „ Sot. Ledes. Texed. contra Sanch. apud Dian. *p.9. t.8. R.19.*

„ VII. Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen „ in casu necessitatis per epiikiam declarare, præceptum hoc „ hic & nunc non obligare, v.g. si moriturus concubinam velit „ ducere, ob prolis legitimationem, Bon. *l.c.* ex Silv. Sanch. &c.

A D D E N D A.

460 QUæst. 64. *Quid præterea sit notandum circa impedimenta tantum impedientia?* R. §. 1. Dari aliqua, quæ tantum impediant, & non dirimant, certum est, nam *multa facta tenent, quæ fieri prohibentur*. Cap. *Ad Apostolicam*. De Regul. *Nec obstat*, quod Cap. *Tua fraternitas*. De sponsa duorum, & can. *Videtur nobis*, 35. qu. 6. dicatur: Matrimonia contra interdictum Ecclesiæ inita, *posse irritari, rata non haberi*, nam primus textus tantum dicit, conjuges posse separari, donec constet de validitate: secundus autem loquitur de Matrimonio cum altera inito adhuc vivente prima uxore. Docet quidem Aversf. *q.* 10. *f.* 2. si Papa poneret interdictum cum clausula irritante, fore impedimentum dirimens, sed de hoc videri potest Krim. *a n.* 1342. ubi ostendit, quamvis in ejusmodi censura etiam excommunicationis prohibeatur iniri Matrimonium, non ideo irritari.

461 §. 2. Raymund. apud Mendo *diss.* 12. *n.* 12. docuit, omne votum castitatis coram Episcopo, Parocho, vel alia persona publica emissum habere sufficientem solemnitatem ad dirimendum Matrimonium, sed certum est oppositum, nempe quod aliquod ejusmodi votum simplex castitatis sit impedimentum tantum impediens. *Dico*, aliquod, nam per aliquod etiam votum simplex castitatis posse dirimi Matrimonium constabit ex dicendis a nu. 579. Ad quid autem teneatur qui ante vel in Matrimonio vovit castitatem, virginitatem, cælibatum, Religionem, sacros vel Ordines, dictum est a n. 357.

462 §. 3. Quamvis forte possint Episcopi dispensare in voto simplici castitatis in ordine ad contrahendum Matrimonium; tamen id non posse nequidem Superiores Regulares dixi lib. 3. p.1.n.563. Hinc Confessarius Mendicans habens jurisdictionem etiam Episcopalem nequit dispensare cum Caja in voto absoluto castitatis, quamvis nuptiæ jam paratæ sint, & cum ingenti infamia ac grandi incommodo suspendi deberent, Suar. Sanch. Fagn. Laym. Castr. Barb. aliique communiter cum Burg. *cent.* 3. *cas.* 32. contra Crousers *in R. S. Francisci cap.* 7. *lect.* 29. quia Episcopi ipsi id ad summum forte habere possunt ex potestate extraordinaria, quam aliis subdelegare non possunt.

463 §. 4. Qui vovit castitatem sub conditione, v. g. si non inebriarit se hoc anno, tenetur voto, si hoc anno se non inebriat: si tamen anno necdum expleto Matrimonium ineat, non peccat, quia quando votum est pœnale vel conditionale, non est obligatio expectandi eventum vel defectū conditionis pendentis a nostra libertate. Quod si postmodum anno necdum expleto se inebriet, tenebitur in Matrimonio ita servare castitatem, atque si post emissum absolute votum castitatis iniisset Matrimonium. Econtra, qui vovit castitatem sub conditione, si hoc anno convalescat a morbo, peccat, si ante expletum annum ineat Matrimonium, quia eventus hujus conditionis non pendet ab illius voluntate: ergo tenetur eum expectare, Sanch. *in Decal. l.4.c.22.n.*11. Castr. *tr.*15. *d.*1. *p.*16. *n.*6. Gob. *tr.*9. *n.*87.

464 §. 5. An ille peccet, qui obstrictus voto castitatis vel Religionis init Matrimonium animo non consummandi, sed ingrediendi Religionem, dixi *n.* 423.

465 §. 6. Qui vovit Religionem, si bona fide Novitiatum ingressus fuerit, & cum justa causa exeat vel emittatur, satisfecit suo voto, nec tenetur tentare alium Ordinem, sed potest Matrimonium inire, quia non censetur vovisse professionem, sed ingressum in Religionem, qui est Novitiatus, Sanch. supra *c.* 16. *n.* 93. Gob. *n.* 101. addens aliquos docere etiam tum esse liberum, quando sine justa causa exit, dummodo serio & sine fraude Novitiatum sit ingressus.

466 §. 7. Durante Novitiatu Jus prohibet contrahi Matrimonium, quia Matrimonium est status alienus ab habitu assumpto, Castr. *tr.*16. *p.*10. *n.*3. Similiter in diœcesi Leodiensi prohibetur, ne quis non confirmatus ineat Matrimonium, Marchantius apud Gob. *in Exp. tr.* 2. *n.* 772.

467 §. 8. Licite contrahunt leprosi, uti fuse ostendit Boudevv. *p.*2. *q.*14. quamvis enim proles forte infecta gignatur, tamen adhuc beneficium acquirit per existētiam, & melius est ei esse, quam non esse, inquit S. Th. Econtra, putat Boudevv. eos, qui actu laborant lue venerea, peccare graviter contrahendo, ob periculum abortuum & miserias graviores prolis gignendæ.

468 §. 9. Impedimenta etiam tantum impedientia obligant sub mortali, *Sacramentum, tempus & vetitum* ex obedientia, *sponsalia* ex justitia, *votum* ex religione, S. Anton. Sot. Sanch. *l.7. d.* 17. aliique cum Aversf. *q.9. f.5.* contra Ledesm. Sa, & Tol. qui, quamvis id admittant de voto, tamen negant de reliquis, sed contra est, quia etiam in reliquis est res gravis. Putant quidem Sanch. Villal. Dian. & alii, tempore vetito non esse obligationem abstinendi a conviviis, aliisque lætitiæ signis, sed quamvis possit in hoc ex levitate materiæ tantum venialiter peccari, aut etiam nullo modo, si ista sint privata, attamen si adhibeantur publicæ pompæ, saltationes &c. recte dicunt Pont. Aversf. *q.*20. *f.*2. peccari posse mortaliter, quia secundum communem mortale est tum sacram benedictionem solemniter adhibere: ergo multo magis sæculares pompas publicas, cum hæ magis dedeceant tempus sacrum, & avocent a divinis.

§. 10. Tempus feriarum ante Quadragesimam incipit hora 12. noctis ante Cineres. Ante primam Dominicam Adventus de Jure deberet cum Dominica incipere a primis Vesperis in Sabbato, nisi consuetudo in certis locis aliud haberet, Sanch. Krim. *num.* 1955. 469

§. 11. Fagn. in Cap. Capellanus, *De feriis a n.* 8. operose contendit sacris temporibus prohiberi etiam privatam deductionem sponsæ ad domum sponsi, itemque consummationem Matrimonii, sed recte cum communi contradicunt Sanc. Fagn. *t.6.conf.*47. Krim. *n.*1956. quia Canones loquuntur de sola benedictione nuptiali, solemni traductione sponsæ, publicis lætitiis, &c. & si novis conjugatis prohiberetur copula, etiam non liceret aliis conjugatis. Hinc addit Pignat. declarationes, quæ adducuntur in contrarium, vel non esse authenticas, vel datas esse propter particulares consuetudines in certis locis. Infert Gob. *t.9. n.*70. Parochum non agere contra ullum Jus, si tempore Adventus vel Quadragesimæ assistat Matrimonio non solemni, dilatis benedictionibus in aliud tempus, nisi obstet alicubi consuetudo, nam notat Taberna *tr.* 7. *c.* 7. Jure particularium aliquarum Ecclesiarum non permitti tum Matrimonium etiam non solemnizatum, nisi adsit causa specialis & licentia Ordinarii. 470

§. 12. Episcopum dispensare posse in præcepto certis temporibus prohibente Solemnitatem nuptiarum, negant Henriq. & alii, quia est lex Superioris. Posse dispensare docent Sot. Sa, Pont. & alii, quia non reservatur Papæ, & id admittunt, Sanch. *l.7.d.7. a n.6.* & Aversf. *p.*20. *f.*2. ex causa urgente, quæ rata erit, si non posset recurri ad Papam. 471

§. 13. Parochus solemniter celebrans Matrimonium temporibus ab Ecclesia prohibitis, potest ab Episcopo puniri pœna arbitraria, S.Congreg.3. Dec.1644. apud Pignat. *to.*1. *conf.* 287. An peccet, qui metu gravi coactus contrahit Matrimonium cum impedimento impediente, dicam. *n.* 660. 472

Q. 65. *Quid circa proclamationes sit addendum?* R. §. 1. Per proclamationes intelliguntur denuntiationes sive banna, quibus publicatur Matrimonium inter certas personas esse ineundum, per quod tanto magis cavetur, ne sit clandestinum. Dupliciter enim dicitur clandestinum, vel simpliciter, vel secundum quid. Clandestinum simpliciter est, quod contrahitur sine Parocho, & testibus; de qua clandestinitate agemus *a n.* 706. Clandestinum secundum quid est, quod contrahitur neglectis proclamationibus, tum enim caret perfecta publicitate, & de hac clandestinitate hic agimus. 473

§. 2. Circa proclamationes ita statuit Trid. *sess.*24. *c.*5. *de Reform. Matr. cap.* I. *Imposterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia intra missarum solemnia publice denuntietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio Matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel saltem Parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus Matrimonium celebretur, deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur; quod ipsius prudentiæ, & judicio S. Synodus relinquit.* Atque ex his verbis *Trid.* infert cum communi Aversf. *q.*7. *f.* 1. contra Sot. & Ledesf. certo fore mortale, si contracturi inirent, aut Parochus assisteret Matrimonio omissis proclamationibus, quamvis aliunde haberetur certitudo de absentia impedimenti: hac tamen habita, præter citatos a Busemb. putant Gutt. Villal. Barb. Dian. non fore mortale, si omittetur una ex tribus, sed adhuc contradicunt alii, ad quos inclinat Aversf. tum quia ideo non cessat lex, licet finis ejus in particulari casu videatur cessare, secundum dicta *l.* 1. *a n.* 863. tum maxime, quia cum sit usus, ut fiant tres proclamationes, posset esse, quod quis expectaret tertiam ad detegendum impedimentum. Attamen omittere diem festivum intermedium, aut proclamare extra Missarum solemnia, aut in publico concursu extra Ecclesiam, non videtur fore mortale, uti insinuat Aversf. addens fieri debere a Parocho, vel ex ejus commissione ab alio, qui non necessario debeat esse Sacerdos. Notavi etiam *l.* 1. *nu.* 797. quamvis certum sit adesse causam ineundi Matrimonium sine proclamationibus, non ideo iniri posse sine dispensatione. 474

§. 3. Ab hac lege proclamationum non excusantur milites, quamvis a suis Officialibus afferrent testimonium, quod careant impedimento; facilius tamen tum posset esse causa dispensandi, aut etiam in necessitate procedendi sine proclama- 475

*officio Episc.alleg.*32.*n.*35.Aversf.*q.*7.*f.*2.Gob.Krim.*n.*686. contra Bonac. qui dicit, tum tantum sufficere, quando Matrimonium contrahitur in diœcesi illius, qui dispensavit.

490 §. 18. Episcopus non tenetur semper dispensare, quando licite potest, cum tamen id committatur, non ipsius libertati, sed arbitrio, idest, judicio secundum prudentem rationem regulato, tenetur sub mortali, quando id exigit necessitas publica vel privata ad vitandum grave aliquod incommodum animæ, corporis, famæ vel fortunarum proximi, Tann. Gob. Aversf. supra, Sanch. *d.*10.*n.*6. & addunt Sanch. *n.*26.*&* 29. Pont.*l.*5.*c.*32.*n.*1. Con. Krim. *n.*689. si tum neget Episcopus, posse contrahi absque denuntiationibus, eo quod leges humanæ non ligent cum tanto damno; sed *Aversf.* limitat, quando non pateret recursus ad majorem Prælatum.

491 §. 19. Sanch. apud Gob. *tr.*10.*n.*483. generaliter dicit posse remitti proclamationes, quoties non subest prudens timor ullius impedimenti, item, quando contrahentes sunt vagi, & ignoti, nam ferme frustra tales denuntiantur, Gob.491. Sicuti autem *Trid.* supra dicit posse sine proclamationibus præmissis inire Matrimonium, quando est probabilis suspicio, quod malitiose impediri possit, ita similiter fieri potest, si concubinarius sit proximus morti, & pro legitimatione prolium petat Matrimonium inire cum concubina, nec tempus supersit petendi dispensationem, utroque tamen casu, si uterque supervivat, debent postea fieri proclamationes, si Ordinarius non dispenset, quod merito in casibus illis facere debet.

492 §. 20. Vicarius generalis habet potestatem ordinariam dispensandi in proclamationibus, Sanch.*d.*7.*n.*10.Barb.*alleg.*32.*n.*30. Gob.*n.*503. contra *Pontium*, testaturque Parif.*de resign.* *l.*3.*q.*11.*n.*20. quod quando *Trid.* concedit aliquid Ordinario, hoc nomine veniat etiam Vicarius generalis, hinc potest Vicarius hanc potestatem delegare alteri, saltem ad casus particulares, uti habent citati Auctores. *Nec obstat*, quod *Trid.* hanc dispensationem remittat prudentiæ & arbitrio Ordinarii, adeoque videatur eligere industriam hujus personæ, *nam* recte notat *Aversf.sup.* quando non in individuo, sed in communi tantum aliquid committitur ratione officii, vel dignitatis alicui, non restringi ad industriam personæ. Vide dicenda *n.*878.

493 §. 21. Abbates præditi potestate Episcopali habent hic eamdem potestatem, quam Episcopi, non tamen Archiepiscopi respectu diœcesium subjectarum subordinatis sibi Episcopis. Barb. *sup.* Gob. *n.* 504.

494 §. 22. Declarare potest Parochus non obligare præceptum proclamationum, si Episcopus dispensare teneretur, & adiri non posset. Item si sponsus alias esset deserturus sponsam, vel ipsa non contracto Matrimonio secutura esset, & permansura in fornicationibus. Item, si Ordinarius injuste neget dispensationem, quando est urgens causa illius, nec recurri potest ad alium, Sanch. Gob. *n.*493. Quando autem est prudens suspicio, quod malitiose impediendum sit Matrimonium, Vivald. putavit per *Trid.* supra fieri Parocho potestatem assistendi sine dispensatione Episcopi; sed alii communiter cum *Aversf.* contradicunt, nam *Conc.Lat.* ad quod se remittit *Trid.* committit omnia judicio Episcopi, nisi necessitas aliud postulet, & periculum sit in mora.

495 §.23. Huc pertinet solutio sequentis casus: Titius cum Caja filia Bonnensi redit Coloniam, & quia Patre Cajæ obnitente noluit eos copulare Parochus Bonnæ, petunt Coloniæ copulari, ac pro eo, quod nullum adsit impedimentum, offert Titius realem cautionem omnium suorum bonorum, minitans se abiturum, deserta & infamata Caja, si statim non copuletur.

Quæritur, An Titii Parochus Coloniæ bene faciat illis assistendo? R. Non bene, sed cum possit, prius recurrere debet ad Ordinarium suum, & facere, quod ille ordinaverit, qui re perpensa poterit in proclamationibus dispensare. Deinde rationabilis consuetudo postulat, ut vel proclamentur utrobique, vel saltem exhibeantur aliquæ dimissoriæ alterius Pastoris, tum ad detegenda impedimenta, tum ad avertenda alia incommoda: hoc autem non fiet, si ita passim & libere procedatur cum nuda ejusmodi cautione verbali aut etiam reali.

496 §. 24. Si tam cito haberi non posset dispensatio in denuntiationibus, putat Hauckius apud Lohn. sufficere unam tantum fieri in his præterea casibus, & postea reliquas supplendas post contractum Matrimonium. 1. Si multum pudeat sponsos ob inæqualitatem, senium, vel infamiam, si fuerint concubinarii. 2. Si proximum sit tempus, quo prohibentur nuptiæ, & hanc vicinitatem temporis clausi sufficere, dicit Hurt. *d.*5.*diff.*20.*n.*69. *a S.Congr.* esse decisum. 3. Si magnates contrahere velint, inter quos constet, non esse impedimentum. 4. Si damnum notabile, temporale vel spirituale, alias nasceretur. Sed hæc & similia ad summum pro foro interno valere poterunt, plerumque enim improbabunt Ordinarii, si Parochus sic procedat. Quod si post contractum ita Matrimonium nollent abstinere ab usu, usque ad suppletas reliquas denuntiationes, notant rogandum Episcopum, ut dispenset. Si autem ante dispensationem, & non suppletis denuntiationibus Matrimonium consumment, *Ledes.* dicit, si certi sint abesse impedimentum, peccaturos tantum venialiter. *Con. Sanch. Bon. Pont.* dicunt toties peccaturos mortaliter, quoties consummabunt, Henr. & Aversf. *f.*3. putant, in prima tantum consummatione peccaturos mortaliter. Videtur tamen adhuc manere obligatio ad denuntiationes, ut in facie Ecclesiæ habeatur certitudo de valore Matrimonii.

§. 25. Huc reducitur sequens casus, Titius & Berta dispensati a proclamationibus, cum clausula, ut copularentur a Parocho sponsæ, ob causas, quas putabant justas, accesserunt ad Parochum sponsi, & coram eo ac testibus contraxerunt. *Quæritur*, an valide? R. Affirmative, quia *Trid.* plus non requirit, quam ut contrahant coram proprio Parocho, Sacra autem Congregatio declaravit per proprium Parochum intelligi Parochum alterutrius e sponsis, quod immutare non potuit Episcopus dispensans a proclamationibus: hoc unum velle potuit, ut non valeret dispensatio a proclamationibus, nisi contraherent coram Parocho sponsæ; sed hoc non tollit valorem Matrimonii contracti, nam si absque petita dispensatione a proclamationibus ita contraxissent, valuisset Matrimonium, uti certum est, docetque cum communi Aversf. *q.* 7. *f.* 1. contra paucos Juristas: ergo & nunc valet. Id unum restat, quod casu quo Episcopus noluerit dispensare in proclamationibus, nisi sub conditione, quod contraherent determinate coram Parocho sponsæ, tum reipsa contraxerunt sine dispensatione, adeoque sunt ita punibiles, ac si absque proclamationibus contraxissent. 497

Q.66. Quid notandum sit circa pœnas statutas contra eos, qui contrahunt, vel assistunt Matrimoniis neglectis proclamationibus? 498

R. §. 1. Si Matrimonium in gradu prohibito contrahatur neglectis proclamationibus, in primis proles non habentur legitimæ, licet parentes contraxerint cum ignorantia impedimenti, si non fecerint Matrimonium suum in facie Ecclesiæ publicari ante detectum illud impedimentum, Can.fin. De clandest. despon. Deinde tales contrahentes carent spe dispensationis, quamvis similiter contraxerint cum ignorantia impedimenti, Trid. *sess.* 24. *c.* 5. *de Ref. Matrim.* cujus hæc sunt verba. *Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat, idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit.*

§. 2. Ut hæ pœnæ incurrantur, requiritur in primis, ut nec in gradu tali prohibito, nec in proclamationibus fuerit dispensatum, & proclamationes scienter ac præsumptuose cum culpa sint neglectæ, quia *sine culpa nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*, Reg. 23. Juris in 6. *Rem quæ culpa vacat, in damnum vocari non convenit*, Cap. 2. De constit. *Omnis pœna, si justa est, peccati pœna*, S. Aug. l. 1. *Retract. c.* 9. Imo cum dicatur, *si scienter contrahere præsumpserit*, ab hac pœna excusat ignorantia etiam vincibilis aliquando, secundum dicta *l.*1. *a n.*679. unde si saltem unus contrahentium fuisset acatholicus, qui bona fide processisset, eo quod non agnovisset impedimentum in tali gradu, nec putasset proclamationes esse necessarias, non incurrisset pœnam *Trid.* quæ supponit scientiam & præsumptionem. 499

§. 3. Incurruntur hæ pœnæ, licet Matrimonium initum sit coram Parocho & testibus, imo & coram tota communitate, quia si neglectæ sint proclamationes, non habet publicitatem legalem & specialiter præceptam sub tali pœna, Sanch. *l.* 3. *d.* 1. *n.* 10. contra *Innoc. Abb.* & alios. 500

§. 4. Eodem Cap. fin. dicitur, *his, qui aliter præsumpserint, etiam in gradu concesso* sine proclamationibus, *copulari, condigna pœna imponatur*, præterea etiam dicitur, si Parochus vel alius Sacerdos ab eo designatus præsumat assistere Matrimonio in gradu prohibito neglectis denuntiationibus, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ gravitas postulaverit, & hanc pœnam extendunt aliqui etiam ad Matrimonium validum neglectis proclamationibus contractum, quamvis contradicat Krim. *n.* 725. Est autem hæc pœna ferendæ sententiæ, nec potest a Judice imminui, sed tantum augeri, talisque suspensio, vel elapso triennio definit ex se, vel ante triennii finem tolli potest a sola Sede Apostolica, quia Concilium, quod Episcopo superius est, expresse determinat triennium, quo duret, Aversf. *q.* 7. *f.* 3. Krim. *a num.* 725. 501

§. 5. Si Matrimonium sine proclamationibus contrahatur, non in gradu prohibito consanguinitatis vel affinitatis, sed in alio impedimento, quod per proclamationes manifestari potuerit, v.g. in impedimento criminis, Sanch. *l.*3.*d.*24.*n.*4. Barb. & alii putant adhuc incurri pœnas, quia hic manet ratio legis; sed probabilius contradicunt Castrop. & Krim. *a n.*710. *&* 2187. quia Jus utroque loco expresse dicit, *si intra gradus prohibitos*: ergo cum sit odiosum, extendi non debet; sed manere restrictum ad omissionem proclamationum, per quas resciri potuisset gradus prohibitus. Et pro hoc refert declarationem Gallem. ad Trid. supra *n.* 2. 502

§. 6. Si tale Matrimonium saltem tempore natæ prolis sit validatum, proles est legitima, Cap. *Quod nobis*. 2. De clandest. desponf. & Cap. *Quod nobis*. 5. Qui filii sint legitimi, Castrop. *d.* 2. *p.* 13. §. *ultim. num.* 4. putat tamen Krim. *num.* 718. hoc tenere tantum in casu, quo ignoraverant impedimentum. 503

Q. 67. Quid circa benedictionem Matrimonii sit addendum? 504

R. §. 1.

R. §.1. Circa illam sic statuit *Trid. sess.24.* de ref. Matrimonii *c.1. Eadem S. Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, statuitque benedictionem a proprio Parocho fieri, neque a quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi posse, quacumque consuetudine etiam immemoriali, quæ potius corruptela dicenda, vel privilegio non obstante. Quod si quis Parochus vel alius Sacerdos sive Regularis, sive Sæcularis sit, etiam si sibi ex privilegio vel immemoriali consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso Jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.* Notatque Aversf. *q.6.f.8.§.ult.* hanc suspensionem esse ab officio, & beneficio, quia dum non restringitur ad alterutram partem, intelligitur de utraque, cum ratio non sit, cur potius intelligatur de una, quam de altera. Estque hæc pœna imposita soli assistenti vel benedicenti, non autem deputanti alium, qui faciat pro se, Aversf. *q.50.f.3.*

505 §.2. Docent Nav. & Gob. *tr.10. n.* 561. per se loquendo nequidem veniale esse omittere benedictionem; sed esse saltem veniale tenendum est cum communi apud Busemb. Imo Aversf. qui *q.6. f.7.* dixerat fore veniale, si omittatur sine causa, *q.20.f.4.* docet peccari mortaliter, si absolute omittatur. Si autem benedictio fiat prius post consummationem Matrimonii, *Palud.Tab.* & alii adhuc dicunt peccari mortaliter, & quidem toties secundum *S.Anton.* quoties illud consummabitur; sed probabilius dicunt Nav. Sanch. Pont. Laym. Krim. *n.*1867. in hoc nullum esse peccatum, dummodo postea fiat, quia nullibi invenitur præceptum, & Trid. supra tantum *hortatur*, ut conjuges ante benedictionem in eadem domo non cohabitent, communiter tamen, inquit *Aversf.* erit veniale, differre post consummationem, nisi adsit justa causa, qualis est, si quis, v.g. initio Quadragesimæ contraheret, quia durum esset, differre consummationem usque ad benedictionem post octavam Paschæ faciendam.

506 §.3. Quamvis plures cum Barb. *De off. Episc. alleg.32. n.18.* dicant hanc esse declarationem S. Congregationis, *Ordinarius non potest prohibere, quin Matrimonia domi celebrentur, servata Concilii forma; sed cum maxime deceat, ut in Ecclesia celebrentur, id hortari debet, non præcipere*, idemque refert Pignat. *tom.9.consf.*133. *n.*14.tamen Aversf.*q.6.f.5. §. Ad ritum*, notat, vel non constare de illa declaratione, vel esse usu abrogatam, nam Romę, Panormi, & alibi præcipitur, ut fiat in Ecclesia. Et ideo Pignat. *tom.1.consf.*351. refert aliam declarationem S. Congr. datam 7. April. 1649. quæ dicit faciendam esse in Ecclesia. Hinc Syn. Colon. anni 1662. De Matrimonio *c.4. §. 1.* præcipit sub gravi pœna, ut solemnizatio Matrimonii fiat in Ecclesia sub Missa.

507 §.4. Parochus utriuslibet sponsi potest benedicere, uterque enim est proprius, communis cum Sanch. *l.7.d.*82. Gob. *n.*566. contra paucos, qui dicunt, id fieri debere a Parocho sponsæ; sed non apparet ratio, unde quamvis coram Parocho sponsi esset contractum Matrimonium, posset postea benedici a Parocho sponsæ, nisi alicubi esset consuetudo contraria. Quod si subito a Parochia, in qua conjuncti sunt, abirent ad aliam, deberent ab hoc ultimo Parocho benedici, quia hic solus jam est proprius, Aversf. *q.20. f.3.*

508 §.5. Ecclesia non benedicit secundas nuptias, Cap. vir, De 2. nuptiis, *vir autem aut mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici, quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.* Si tamen unus nunquam sit benedictus, *Laym. Lobn. Busemb.* docent posse benedici, quod *S. Thom. S. Bonav. Sylv.Covarr. Nov.* aliique dicunt tum saltem faciendum, si mulier nunquam fuerit benedicta, quia ad illam præcipue pro fœcunditate dirigitur benedictio, quamvis contradicant multi cum Aversf. *q.* 20. *f.1.* Krim. *n.*1870. putantes omitti debere benedictionem, si vel vir vel mulier aliquando est benedicta, quod Bon. & alii cum Krim. *n.*1872. extendunt, etiam si prius Matrimonium fuisse irritum, quia benedictio cadebat in personam, Sanch. *l.7.d.*82, & alii probabiliter concedunt de consuetudine saltem posse benedici secundas nuptias, si alteruter antea non sit benedictus.

509 §.6. Putat Aversf. *q.1. f. 6. §. Etenim*, si duo infideles convertantur, posse illorum, quasi novas nuptias benedici, quamvis ad hoc non sit obligatio, & addit contractum priorem, supposito Baptismo, transire in Sacramentum; sed hoc valde incertum est, secundum dicta *n.*407. Hoc tamen non obstante videntur, posse benedici, cum benedictionem nunquam acceperint. Et non debere benedici, si uterque contrahens sit acatholicus, posse autem benedici, si alteruter tantum sit acatholicus, dixi, *l.2. n. 99.* An Puerpera acatholica possit purificari, dicam hic *n.* 995.

Obj. Sanch. *l.7. d.6.n.*13. & Tann. *d.8.q.4. d.5. n.94.* dicunt illicitum esse benedicere nuptias, si alteruter sit hæreticus. R. n.ass. nam Sanch. loquitur de excommunicato excommunicatione majori, hanc autem, saltem multi rudes in Germania non incurrunt, aut quia sunt hæretici tantum materiales, aut quia nesciunt esse annexam suæ hæresi, & in dubio nemo præsumitur esse excommunicatus, secundum dicenda *l.7.n.*121. Deinde dato contrahentem hæreticum esse excommunicatum, attamen est toleratus: ergo si catholicus contrahens, eum & Parochum requirat, potest ille toleratus cum eo communicare, etiam in sacris, uti recte Sanch. *n.*11. & constat nunc post *Conc. Const. Tanner.* loquitur de Matrimoniis inter personas hæreticas, & rationem dat, tum quia benedicens approbat actionem contrahendi, ac Deo gratam esse jubet, tum quia cum hæretici damnent cæremonias Ecclesiasticas, digni non sunt, quibus illæ adhibeantur. Hæ autem rationes tantum probant, si uterque sit hæreticus, nam si alteruter sit catholicus, actio, qua hic contrahit, approbari potest tanquam Deo grata, & ipse non damnat cæremonias Ecclesiasticas, sed est eis dignus.

§.7. *Syn. Colon.* supra §.4. §.6. prohibet Curatis, & vice-curatis, *ne in nuptialibus conviviis circumeant mensas, adhortando invitatos, ut liberaliter contribuant ad instruendam familiam novorum conjugum, vel gratias agendo pro donativo oblato, multo minus in iis choreas agant.* 510

Q. 68. An licitum sit interroganti dicere, quod Matrimonium cum impedimento tantum impediente, vel sine proclamationibus contractum sit validum? R. Hostiens. Lop. Vega & alii dicunt, hoc dicere esse peccatum mortale, quamvis de hoc interrogetur, quia per hoc datur ei scandalum & occasio, ut Matrimonium illicite ineatur, ideoque dicunt, negari debere responsum. Silv. Rosella & alii dicunt, eum peccare venialiter, qui sic interrogatus respondet esse validum, Sanch. *l.7. d.11. n.12.* & alii dicunt, si petens videatur fragilis & abusurus responsione, fore contra charitatem, si non adhibeatur cauta responsio, unde poterit dicere, hoc esse decisu gravissimum, vel simile quid, si tamen non adhibeat hanc cautelam, & etiam non aperte dicat esse validum, dicit non fore mortale, quia præceptum charitatis non ita stricte obligat ad tantam circumspectionem. Si autem petens pergat rogare, an saltem valide fiat, probabilius est cum Aversf. *q.10. f. 5. §. Ex eo*, nullum fore peccatum, si rotunde dicat fore validum, sed illicitum, ideoque admoneat, ne id faciat, nam si aliquod ibi scandalum intervenit, est acceptum, non datum, cum nihil ponatur, quod ex sua natura ducat ad peccatum, tam parum, quam fit, si dicam alicui ignoranti, peccatum mortale esse vocare Deum in testem rei falsæ quantumcumque levis, alter enim, si nihilominus agat contra meum consilium, ex pura malitia sua abutitur meo responso. 511

DUBIUM II.

Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonii? 512

RESP. Præter defectum consensus, de quo supra *c.1.d.1.* sunt, quæ sequentibus versibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affines, si clandestinus & impos,
Raptave sit mulier nec parti reddita tutæ.
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Dicitur I. *Error*, scil. personæ, qui dirimit Jure naturæ, v.g. si Cajo volenti ducere Annam offerrat se Maria, cum qua, putans esse Annam, contrahat, quia error aufert libertatem & consensum requisitum Jure naturę ad contractum.

Dixi, *Personæ*, quia error qualitatis seu conditionis personæ (excipio servitutem) non irritat Matrimonium, ut v.g. si putetur esse nobilis, virgo, dives, &c. quam quis vult ducere, nec sit talis, quia hic error non tollit consensum in personam & materiam contractus. Aliud tamen esset, si absolute nollet consentire in personam, nisi tali conditione affectam, aut si ipsa conditio, juxta intentionem contrahentis, transiret in conditionem personæ, ut si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, & tamen alia substitueretur, non subsisteret contractus, Bon. *q.3.p.2.* ex Sanch. *l.7. d.*18. Kon. *dist.* 31. Fill. *&c.*

Dicitur II. *Conditio*, scil. servilis, ut si homo liber ignoranter contrahat cum serva, vel servus cum serva, nullum est Matrimonium, idque secundum sententiam communiorem, Jure tantum Ecclesiastico, fundato tamen in Jure naturali, cui est valde conforme. Ratio est, quia talis contractus adversatur. 1. Bono Sacramenti, cum servus invito domino nequeat cohabitare conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cum non possit solvere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cum servus omnia acquirat domino. Ubi tamen *notandum*, non esse proprie servos, qui sunt coloni originarii, vel ascititii, vulgo dicti *Leibegene*. V. Laym. *l.5. tr. 10. p. 4. c.2.*

Dicitur III. *Votum*, scil. solemne castitatis, per susceptionem Ordinis sacri, vel per solemnem professionem in Religione approbata, sponte emissam.

Dico I. *Sponte*, quia metus gravis irritat professiones, ut v. supra *l. 5. c.1. d.2.*

Dico II. *Solemne*, quia votum simplex tantum impedit, non dirimit (excipe tamen vota simplicia Societatis) Vide Laym. *c.3.*

Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est.

Prima dicitur legalis, quæ est propinquitas personarum proveniens ex adoptione perfecta (qua scilicet persona extranea assumitur in filium vel nepotem, itant transeat in potestatem adoptantis eique succedat, vel tanquam hæres necessarius ex testamento in quarta parte, vel tanquam filius ab intestato in totum) ea enim dirimit Ma-

tri-

trimonium uſque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum ejuſq; deſcendentes. *Cap. Per adoptionem 3.q.3. Cap. Diligere 39.q.3.* V. Bon. *q.3.p.5.ſ.3.n.4.&* 5. Vide tamen Laym. *c.7.* & Dian. *p.9.tr.6.R.54.* ubi contra communem ſententiam notat ex *Henriq. Leſs.* &c. probabile eſſe, quod poſt *Trid.* tantum dirimat uſque ad gradum ſecundum incluſive, ſicut cognatio ſpiritualis.

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ Jure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione Baptiſmi & Confirmationis, dirimitque Matrimonium, (ut habetur *Cap. De cognatione ſpirituali in 6. Cap. veniens* & conſtat ex Trid. *ſ.* 24. *cap.* 2. V. Bon. *qu.3.p.5.* Sanch. *l.7.d.34.* Suar. *3.p.q.67.*) inter baptizantem & baptizatum & hujus patrem & matrem, item inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis, quæ eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcendentium, dirimitque Matrimonium uſque ad quartum gradum lineæ tranſverſæ incluſive. Et quidem quoad primum, fortaſſis Jure naturæ, quoad reliquos tres ſolo Jure Eccleſiaſtico. Unde etiam Pontifex in his, ex juſta cauſa, diſpenſare poteſt. Gradus vero lineæ rectæ, probabile eſt, omnes Jure naturæ eſſe prohibitos. Porro pro gradibus conſanguinitatis dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ.

Prima. In linea recta tam aſcendentium, quam deſcendentium, quot ſunt perſonæ, tot ſunt gradus, una dempta, ſcilicet ſtipite, v. g. pater & filius ſunt conſanguinei in primo gradu, nepos, & avus in ſecundo, &c.

Secunda. In linea tranſverſa æquali, (quæ eſt inter perſonas a communi ſtipite æqualiter diſtantes) quot gradibus perſonæ ſingulæ a communi ſtipite diſtant, totidem diſtant inter ſe. Unde frater & ſoror ſunt in primo gradu lineæ tranſverſæ, patrueles & conſobrini in ſecundo, filii eorumdem in tertio.

Tertia. In linea tranſverſa inæquali, inter perſonas inæqualiter diſtantes a communi ſtipite, quot gradibus remotior perſona diſtat a ſtipite, tot gradibus diſtant inter ſe. Unde patruus & nepos, filius & ſoror patris, ſunt conſanguinei in ſecundo gradu, quæ omnia patent in adjuncto ſequenti ſchemate:

Schema conſanguinitatis.

IV. *Magnus Propatruus.* *Magna Proamita.*	IV. *Abavus.* *Abavia.*	IV. *Magnus Proavunculus.* *Magna Promatertera.*
III. *Magnus Patruus.* *Magna Amita.*	III. *Proavus.* *Proavia.*	III. *Magnus Avunculus.* *Magna Matertera.*
II. *Patruus.* *Amita.*	II. *Avus.* *Avia.*	II. *Avunculus.* *Matertera.*
I. *Frater.*	I. *PATER.* *MATER.* *Hypote.*	I. *Soror.*
II. *Filii & Filiæ Fratris.*	I. *Filius.* *Filia.*	II. *Filii & Filiæ Sororis.*
III. *Nepotes & Neptes ex Fratre.*	II. *Nepos.* *Neptis.*	III. *Nepotes & Neptes ex Sorore.*
IV. *Pronepotes & Proneptes ex Fratre.*	III. *Pronepos.* *Proneptis.*	IV. *Pronepotes & Proneptes ex Sorore.*
	IV. *Abnepos.* *Abneptis.*	

(N.B)

Dicitur V. *Crimen*, idque triplex: Primum eſt homicidium conjugis ab altero conjuge & alio tertio, ſive phyſice, v.g. gladio vel veneno, ſive moraliter, ut imperio, perfectum, eo conſilio, ut poſtea inter ſe Matrimonium contrahant. Quod ſi cædes tentata ſit, ſed non perfecta, vel perfecta, ſed abſque intentione Matrimonii ineundi, vel cum intentione quidem ea, ſed non ſignificata exterius, vel non communi conſilio, ſed ab altero tantum, non dirimit Matrimonium, niſi etiam adulterium præceſſerit, tunc enim, etſi unus tantum cædem perſecerit, altero ignaro, dummodo id fecerit intentione Matrimonii, vere dirimit. Ita Kon. Ledeſma Sa, Sanch. *l.7.d.78.n.13.& d.79.*

Secundum eſt adulterium, quando nimirum duo carnaliter ſe cognoſcunt, vivente alterius conjuge, & vel Matrimonium ineunt de præſenti, vel ſaltem dant fidem de ineundo poſt mortem conjugis. Sed in hoc caſu requiritur, ut promiſſio ſit acceptata, & uterque ſciat alterum eſſe conjugatum, ſi enim vel alteruter ignoret, non irritatur Matrimonium, ſi quod poſtea ineatur conjuge mortua, Perez, Kon. *d.31.n.57.& 61.* Sanch. *l.7.d.79.n.12.* Fill. *nu.256.* Vide etiam Bon. *q.3.p.6.nu.8.* Dian. *p.3.t.4.R.108.* excuſatque ignorantia quævis, etiam facti, Sanch. M. Leo. *in praxi p.2.ſ.284.* Sufficit autem, ſi adulter dubitet, utrum tempore adulterii & non promiſſionis de Matrimonio cum adultera, vixerit alter conjux, quia præſumitur vixiſſe, niſi mors probetur, Nav. Sanch. *d.77.* Barb. *d.6. c.11.* §.8.

Tertium eſt raptus, per quem perſona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ vel Matrimonii ineundi cauſa, S. Thom. Mol. *t.* 3. *d.* 105. Durat autem hoc impedimentum, ſecundum *Trid.* quamdiu rapta eſt in poteſtate raptoris, etiamſi libere conſentiat. Unde libertati reſtitutam ducere poteſt. Probabile tamen eſt, *Tridentini* decreto tantum comprehendi raptum, qui ſit cauſa Matrimonii, Sanch. *d.* 13. V. Laym.

Dicitur VI. *Diſparitas* cultus ſive religionis, qui dirimit Matrimonium inter baptizatum & non baptizatum, etiam catechumenum. Idque Jure tantum Eccleſiaſtico, non ſcripto, Bon. *q.3.p.7.* ex Kon. *&c.* Inter baptizatos vero non dirimit, etſi impediat. Matrimonia vero cum hæreticis etſi illicita, ſunt tamen valida. V. ſupra *l.2.t.1.c.4.dub.3.*

Dicitur VII. *Vis*, ſive violentia, & gravis metus injuſte incuſſus, ad Matrimonium extorquendum, irritatque in utroque foro. Et quidem Jure naturæ, ſi a contrahente; poſitivo autem, ſi a tertio ſit incuſſus.

Addo *gravis*, qualis ſcilicet cadit in virum conſtantem, v.g. mortis, perpetui carceris, amiſſionis bonorum, injuſtæ excommunicationis, enormis indignationis patris valde auſteri. Quando vero metus eſt levis, contractus cenſetur ſpontaneus, idque ad cavendas lites, etiam in matrimonialibus, ut Sacramento conſulatur, *Rebell. Sanch. Pont.* &c. communiter cum Dian. *p.3. t.4. R.* 230. *& t.5. R.* 117. quamvis *Nav. Gabr. & Covar.* id negent, ſi metus ita extorſerit conſenſum, ut abſque eo non fuiſſet. Addidi 2. *injuſte*, quia ſi juſte ſit incuſſus, valet Matrimonium, talis enim non tam infertur ab alio, quam ab ipſomet, qui cauſam dedit, ut ſi v.g. deprehenſo in crimine cum filia, mineris accuſationem, niſi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*, quia Matrimonium ex metu etiam graviſſimo, undecumq; & quandocumque incuſſo, dummodo non ad Matrimonium extorquendum, valet, tunc enim non tam contrahitur metu, quam eligitur medium evadendi periculum, & Matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium. Unde reſolvitur valere Matrimonium in ſequentibus caſibus. V. Bon. *q. 3. p.* 8.

1. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis, in morbo vel naufragio contrahat cum concubina. Bon. *l. c.*

2. Si quis a Medico perſuaſus, non diu ſe victurum, niſi ducta uxore, eam ducat, Bon. *n.* 10.

3. Si in carcerem conjectus, ſpe evadendi contrahat cum filia lictoris, Sanch. *l.4.d.12.n.10.* Kon. *d.28. dub.1.c.3.*

4. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem aut aliam, Kon. *n.10.* Fill. *c.4.q.1.*

5. Si Princeps obſeſſus offerat filiam in Matrimonium obſidenti, ut liberetur obſidione, *Ibid.*

6. Si raptor vel deflorator virginis, metu mortis offerat ſe Judici ad eam ducendam, Bonac. *n.22. ex Regin. Henriq.* &c.

7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia Medici alias illi mederi nolentis. Reb. Sanch. *d.*12. Con. Fill. *n.* 103. etſi alii quidam negent.

8. Etſi metus gravis incuſſus fuerit tantum ad contrahendum Matrimonium in genere, contractum tamen nullum eſſe docent *Sanch. Salas, Palaus, Pont.* & ceteri, cum Dian. *p.4. tr.4. R.33.* contra Azor. *& alios* 4.

9. Quando Matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conſcientiæ) per ſe loquendo, illud perficere, poſſeque altero invito reſilire, etiam eum, qui liber a metu fuit, etiamſi ab ipſo ſeu ejus culpa illatus fuerit, docent Sanch. Villal. Hurt. & Ochag. cum Dian. *p.3.tr.4.R.229. & p.9. t.8. R. 27.* contra *Kon. & Pont.*

Dicitur VIII. *Ordo* ſcilicet ſacer ſive major, quem qui non coactus ſuſcepit, invalide Matrimonium contrahit, ut vid. ſupra *de Sacramento Ordinis*, & hic *impedimento tertio*.

Dicitur IX. *Ligamen*, propter quod quamdiu quis ligatus eſt conjugi adhuc viventi, invalide contrahit cum alio, quamquam licite, & ſine peccato, ſi moraliter ſit certus de morte conjugis, qui ſi poſtea compareat, tenetur ad eumdem redire, dimiſſo poſteriori. V. Bon. *p.* 10.

Dicitur X. *Honeſtas*, hoc eſt, juſtitia publicæ honeſtatis, ob quam nemo poteſt contrahere cum conſanguineis illius, cum qua contraxit ſponſalia vel Matrimonium ratum. Et quidem ante *Tridentin.* & Jure antiquo hoc impedimentum dirimit Matrimonium inter ſponſum & conſanguineos ſponſæ uſque ad 4. gradum, oriturque ex ſponſalibus quibuſcumque, etiam invalidis, (præterquam ex defectu conſenſus.) Jure vero novo *Tridentini* non oritur, ſi ſponſalia ſint invalida, & irritat tantum uſque ad primum gradum, ſi ex ſponſalibus, ad quartum vero ſi ex Matrimonio rato ſequatur. V. Bon. *p.11.* Sanch. *l.7.d.67.* Fill. *t.10. p. 5. c.6.* Notat etiam *Dian.* non oriri ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis *p.3.t.4.R.22.* ex *Pont.* & aliis 3. contra *Sanch.*

uti

uti neque ex conditionatis, donec conditio sit impleta, *p.9. t.6.R.25.*ex *Optat.*Oriri tamen ex Matrimonio invalido,nisi sit tale ob defectum consensus, *p.9.t.6. R.50.* ex declaratione *S.Pii V.* atque adeo etiam clandestino *ibid. R.53.* ex *Pontio Palao*, *Hurt. Perez* &c. contra *Sanch. & Præpos.*

Dicitur XI. *Ætas*, quia ad valorem Matrimonii Jure Ecclesiastico requiritur annus 14. viri, & 12. fœminæ completus, nisi tamen malitia ætatem suppleat, hoc est, adsit & doli capacitas & potentia ad copulam, de quibus judicare prudentum est, Laym.*c.12.n.1.c. De illis, & c.ult. eod.tit.*

Dicitur XII. *Affines*, est autem affinitas, propinquitas personarum, nata ex copula carnali, sive licita, sive illicita. Utraque Jure saltem Ecclesiastico dirimit Matrimonium, illa usque ad 4.gradum inclusive, hæc vero Jure novo usque ad secundum tantum. Et quidem si antecedat Matrimonium, nam si superveniat, v.g. si *Titius* cognoscat uxoris suæ cognatam in secundo gradu, non dirimit, licet is, qui peccavit, non possit petere debitum, sed tantum reddere. Porro gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate, ita ut qui est uxoris consanguineus in primo gradu, sive rectæ sive transversæ lineæ, is sit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel transversæ. Denique omnis affinitas, quæ oritur ex affinitate, sublata est per *Concilium Lateranense*. V. Laym. & Bon. *p. 12. Unde resolves*:

1. Is qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ, cum neutra potest valide contrahere citra dispensationem, imo nec cum earum consobrina, vel matertera.

2. Potest quis ducere affinem fratris sui, etiam in primo gradu, v.g.duo fratres possunt ducere duas sorores, imo pater & filius possunt ducere matrem & filiam,Laym.Bon.*l.c.*

3. Titius potest successive ducere Titiam & Bertam, quæ fuerunt uxores Caji & Sempronii fratrum.

4. Titius, qui duxerat sororem Caji, potest post mortem Caji ejusque sororis, ducere Bertam uxorem Caji.

Dicitur XIII. *Si clandestinus*, quia *Trid.* irritat Matrimonia eorum, qui contrahunt aliter quam coram Parocho vel alio Sacerdote de ipsius vel Ordinarii licentia, & duobus ad minimum testibus, vultque graviter puniri eos, qui contra hoc contraxerint vel etiam interfuerint. *Unde resolves*:

1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui domicilium & habitationem habent in ejus Parochia, item Episcopus vel ejus Vicarius in sua diœcesi, uti & Papa, item Capitulum sede vacante, Cardinales in Ecclesiis sui tituli, Legati in sua provincia. Sufficit etiam excommunicatus aut non Sacerdos. Nec requiritur, ut a parte rei vere sit Parochus; sed sufficit, si habeat titulum saltem coloratum, ita ut communi errore habeatur Parochus, nec sit intrusus absque omni titulo. V. Bon. *p. 2. p. 8.*

2. Parochus vel quivis habens jurisdictionem ordinariam, potest alium sibi substituere, non tamen nisi Sacerdotem.

3. Cum ad testes requisitos non addatur, debere esse omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames, feminæ, pueri habentes usum sufficientem rationis, parentes, domestici ac servi.

4. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, potest utervis assumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat, vel domum, quę partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad alteram, potest alterutrum accersere, quia uterque est proprius Parochus, Laym. Bon. *l. c.*

5. Etsi ex præcepto adhibendus sit Parochus contrahentis illius in cujus Parochia Matrimonium celebratur, sufficit tamen ad valorem, si alterutrius Pastor assistat, ut declaravit *Cong.Cardinalium*, apud Rebel. & Bon. *q.2. p.* 8. etiam extra suam Parochiam vel diœcesim, quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ. Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere sine alterius licentia. Sanch. *l.* 3. *d.* 19.

6. Is qui substituitur, debet habere expressam vel saltem tacitam licentiam ex ratihabitione de præsenti, quia non sufficit ratihabitio de futuro, qua quis putet alterum postea ratum habiturum, Sanch. *d.* 35. Reg. Kon. apud Bon. *n.* 11. licet ipse neget tacitam sufficere.

7. Vagabundi possunt contrahere coram quolibet Parocho (idque, ut Laym.*l.5.t.10.p.2.c.4.n.3.*docet ex *Sanch.*etsi alteruter tantum sit vagus,) is autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ut monet *Trid.* an scilicet alibi sint conjuncti &c. Et deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi, sine qua licet valide assistat, graviter tamen peccat. Ita Laym.*n.3.* ex Sanch. *d.19. & d.25.n.14.*

8. Peregrini, qui ex causa exiguo tempore domo absunt, non possunt contrahere peregre corā Parocho loci, quia non est illorum verus. Aliud est de iis, qui alicubi habitationem figunt pro majore parte anni, aut eo venerunt animo manēdi, saltem majore anni parte, licet postea contingat casu subito recedere, v.g. famuli, ancillæ, studiosi, Bon.*q.11.p.8. n.2.*Sanch.*d.23.n.21.* Ratio est, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale, & Pastor illius loci est proprius illorum.

9. Parochus & testes sic debent esse præsentes, ut advertere possint, quid agatur, & de eo testari. Et quidem non est necesse, ut ipsi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractus, si voces contrahentium noverint, Sanch. Fill. Pont. & alii 5. cum Dian. *p.8.t.7. R.68.* contra *Barb.* Nec refert, etiamsi per metum, vim, dolum aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant ac resistant, ac licet prohibiti sint ab Ordinario, ne intersint, Bonac. *l. c.* ex declar. Card. Kon. Fill. Sanch. *ll. cc. &c.*

10. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, Gutt. Sanch. Dian. *p.3.tr.4. R.204.*sed de mutuo consensu, Trid. *sess.24.c.1.*Ejus tamen omissio, quando de utriusque libero consensu constat, venialis tantum est, Sanch.Kon. Dian. *l. c.* Similiter mortale non esse, etsi intellecto consensu non dicat, *Ego vos conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, docent *Sanchez Con. Vill. Gutt. Dian. R.* 256. contra *Rebell. &c.*

Dicitur XIV. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas vel impotentia, quę si perpetua sit, & Matrimonium antecedat, irritat illud Jure naturæ, vel omne, & respectu cujuscumque, si sit absoluta, vel certum tantum, si sit restricta seu respectiva. Idque sive orta sit ab intrinseco & vitio naturæ, sive ab extrinseco, opera hominis vel diaboli, sive cognita alteri fuerit, sive non, sive sit ex parte utriusque contrahentis, seu alterius tantum. Ratio est, quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum physice aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem, hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cum eam non habeat.

Porro impotentia in viro esse cēsetur, quādo est eunuchus, vel saltem non potest seminare intra naturale vas feminę, in fœmina vero, quando vel seminare non potest (si verum est, semen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non potest virum pati, aut ejus semen recipere.

Dixi 1. *Si sit perpetua*, qualis est, quæ nulla arte potest tolli. In dubio autem perpetuitatis conceditur a Jure triennium ad experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedat*, nā si subsequatur matrimonium non irritat illud, etsi usum ita impediat, ut soli contactus & oscula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia est certa, nam si dubia sit, tamdiu licet conari ad copulam, quamdiu probabilis est spes seminandi intra vas, Lay. *l.5.t.10.p.4.c.12.*ex Sanch.Nav. Henriq. *Unde resolves*:

1. Invalide contrahunt evirati seu eunuchi, quando carent utroque teste, quia non emittunt verum semen aptum generationi. *Nec refert*, quod instar senum sterilium satisfaciant concupiscentiæ femineæ, *quia* id non faciunt per copulam natura sua aptam generationi, ob defectum seminis, quod senes tamen emittunt, etsi semen senum per accidens non sit prolificum, Lay. *l. c.* Bon. *q.* 3. *p.* 13. *&c.*

2. Valide contrahunt, 1. steriles, quia etsi sint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam, atque adeo sunt capaces omnis juris & obligationis matrimonii, & susceptio prolis, licet sit præcipuus, non tamen est unicus, nec immediatus finis matrimonii, Bon.*p.13.* ex Henr. Kon. Fill. *&c.*Eadem est ratio de iis, quæ non edunt fœtum nisi mortuum, vel nonnisi cum periculo vitæ, Bon. &c.*ll.cc.*2. Hermaphroditi, quia vere sunt potentes ad usum matrimonii. Et quidem si alter sexus emineat, secundum illum tantum valebit, si uterque sit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita tamen, ut quem semel elegerint, semper retineant, Sanc. *l.19.d.107.* Bon.*l.c.* ex Henr. Sanch. Kon. Fill. *&c.* 3. Is qui paulo post est moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etsi per accidens vi morbi impediatur, patet ex praxi Ecclesiæ, quæ illis interdum suadet, ut concubinas ducant, Laym. *l.c.* ex Sanch. *d.*105. *n.*3. Cov. *&c.*

3. Impuberes, si utātur ratione, non Jure naturę sed Ecclesiastico tantum, invalide contrahunt, quia impotentia illorum est tantum temporalis. Vide *supra hoc dub. imped.3.*

Quæres. Quid censendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis?

Resp. Circa ea *Congreg.Cardinalium* resolvit sequentia, 1. Ubi hoc decretum Concilii nondum publicatum est in Parochia, v.g. in Saxonia & Anglia, valere matrimonium contractum absque forma præscripta. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v.g.in Hollandia, Farisia &c. teneri formam præscriptam servare. Unde consequenter ipsorum matrimonia, absq; forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico vel Magistratu contracta, videntur esse nulla: Laym.*tamen l.5. t.10. p.2.c.4.* putat eam non esse mentem summorum Pontificum, propter gravissima incommoda inde subsecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit observatum, proprio Parocho & Episcopo careat, nullusque isthic sit, qui vices Episcopi vel Parochi suppleat, matrimonium valere absque præsentia Parochi, servata tamen, in quibus potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Idem est, si Parochus & Episcopus metu hæreticorum lateat, ita ut vere ignoretur, ubi sit, vel eorum metu absit a diœcesi, & ad neutrum sit tutus accessus.

Dicitur XV. *Raptave sit*, de quo vid. supra *in impedimento criminis*.

ADDENDA.

Quæst. 69. Quis possit inducere impedimenta dirimentia? 513
R. §. 1. Quoad matrimonia fidelium sola Ecclesia, & non

non Magistratus civilis potest statuere leges & impedimenta circa Matrimonium, *can. Euphemium* 2. *q.*3. *cap.*1. *de Sponsal. cap. Tuam, de ordin. cognit.* Ratio est, quia hoc ipso, quod contractus Matrimonii inter fideles sit elevatus ad rationem Sacramenti, est sacer: ergo subductus est potestati laicali, ad eum modum, quo ordinatus sacris eximitur a potestate laicali. *Nec obstat*, quod in Gallia Principes regii sanguinis non possint sine consensu Regis valide contrahere Matrimonium, *nam* si ita est, fit ex approbatione Ecclesiæ. Videri possunt Pont. *l.*6. *c.*1. & 2. & Delb. *c.*8. *d.*20. *ſ.*1. & 2. ubi *ſ.*4. percutit multas leges civiles circa essentialia Matrimonii, probatque esse irritas. Aversf. autem *q.*9. *ſ.*1. recte rejicit *Sanch.* & alios, qui putant Principes infideles posse circa Matrimonia fidelium constituere impedimentum.

514 *Objic.* Contractus Matrimonii pertinet ad Jus naturæ: ergo potest illud contrahere, qui a natura nullum habet impedimentum: ergo nequidem potestas Ecclesiastica potest inducere illud impedimentum. R. Pertinet ad Jus naturæ, non præceptivum, sed permissivum, quamvis autem potestas humana non possit præcipere, quod Jus naturæ prohibet, aut prohibere quod præcipit, tamen potest libertatem naturalem modificare, v.g. prohibendo hoc, quod seclusis causis & circumstantiis simpliciter liceret.

515 §.2. Solus Papa vel Concilium generale, non autem Episcopi possunt ejusmodi impedimenta inducere, Pignat. *t.*1. *consf.*151. *n.*19. Arcud. *l.*7. *c.*29. Aversf. *q.*9. *ſ.*2. dicens nunc esse certum, quamvis enim Episcopi olim constituerint impedimenta, tamen potestas illa nunc est reservata Papæ, ex consuetudine saltem, Sanch. *l.*7. *d.*1. *n.*9. Pont. *l.*6. *cap.*1. *n.* 12. Ex hoc autem, quod Ecclesia possit nova impedimenta inducere, non ideo potest formaliter immutare institutionem Christi, ut explicavi *l.*6. *q.*1. *n.*17.

516 §.3. Quoad Matrimonia infidelium, posset Magistratus civilis sive fidelis, sive infidelis, constituere impedimenta, ut possunt circa alios contractus civiles, S.Th. Sot. Bellarm. Sanch. *d.*3. *n.*5. Pont. *n.*2. Hinc infert *Aversf.* si infideles contraxissent contra leges Principis sui, & converterentur, debere separari, nisi iterum contrahant secundum leges Ecclesiæ.

§.4. Magistratus civilis nequidem potest imponere pœnam illis, qui v.g. sine consensu parentum, vel cum aliquo extraneo contrahunt, & si volens adjuvare prohibitionem Ecclesiæ imposuerit pœnam illis, qui cum hoc vel illo impedimento contraxerint, non potest pœnam talem exigere, si Ecclesia in tali impedimento dispensarit, quia tum nulla culpa est sic contrahere: ergo nec debetur pœna, sed impediretur libertas Matrimonii, quod prohibet Ecclesia, Delb. *d.*19. *ſ.*9. Recte tamen notat Pont. *c.*2. *n.*5. & *Aversf.* Magistratus civiles posse ponere leges circa accessoria matrimonii, ut circa arrhas, sponsalitiam largitatem, dotem, donationes inter conjuges, successiones &c. hæc enim non pertinent ad substantiam matrimonii, quæ sola sacra est, Delb. *d.*20. *ſ.* 1. *n.*12.

517 *Q.*70. *An per consuetudinem possit induci novum, vel abrogari antiquum impedimentum Matrimonii?* R. Quid sit consuetudo, quandonam habeat vim inducendi vel abrogandi legem, insinuavi *l.*1. *a n.*570. Hic addenda sunt sequentia.

§.1. Per consuetudinem potest induci vel abrogari lex aliqua ab Ecclesia lata, *cap. fin. de consuet.* Suar. *de leg. tr.*2. *c.*49. *n.*27. adeoque possunt impedimenta aliqua dirimentia matrimonii vel induci, vel abrogari per consuetudinem, Lessf. *in auctario v. Præscriptio cas.*5. Sylv. *in supplem. q.*50. *art. un. concl.*7. Duo tamen requirunt, imprimis ut hæc consuetudo sit rationabilis, deinde, ut sit legitime, sive justo & præscripto tempore servata, ut notant omnes.

518 §.2. Secundum Pontium *l.*6. *c.*5. *a n.*2. & Lessf. *de justit. l.*2. *c.*6. *dub.*18. *n.*45. consuetudo contra legem dicitur rationabilis, quæ alias, servata illa lege, quam avertit, non continet turpitudinem aut deformitatem contra legem divinam vel naturalem, vel rationis æquitatem, consuetudo enim non præscribit Juri divino vel naturali.

519 §.3. Laym. *l.*1. *tr.*4. *c.*24. *n.*6. ex communi docet ad præscribendum contra legem civilem requiri annos 10. contra ecclesiasticam 40. Castr. *tr.*3. *d.*3. *p.*1. §.2. *n.*5. citans multos dicit in omni lege sufficere decennium, quia tantum requiritur longum tempus; sed decennium in Jure est longum tempus: ergo. Concedit tamen ad præscriptionem contra Ecclesiam requiri 40. annos, consuetudo autem abrogans legem Ecclesiasticam, secundum ipsum, potius est in favorem Ecclesiæ, & perficitur 10. annis. Idem sentit Lessf. *l.*2. *c.*6. *dub.*14. & *Gran.* dicens cum Pont. *c.*5. *n.*3. aliud esse loqui de consuetudine, aliud de præscriptione.

520 §.4. Caj. Sanch. Salas, Sot. Abb. Roch. Sylv. Laym. Vasq. *in* 1.2. *d.*177. *n.*64. notant, hoc esse discrimen inter consuetudinem, & præscriptionem, quod consuetudo non requirat initio justum titulum, imo non possit incipere bona fide, primi enim semper peccant contra legem scriptam, unde, quod consuetudo legem vincat, non habet ex virtute propria, sed ex consensu Principis tacito vel expresso, ex quo superveniente, usus efficitur licitus, & mala fides purificatur, tacite autem consentire videtur, & approbare (si enim resistat, nunquam prævalet consuetudo) si sciens populi morem, cum possit prohibere vel dissensum declarare, longo tempore toleret, *S.Th. Med. Sylv. Sal.* Non requiri autem scientiam specialem Principis vel Papæ (sed sufficere consensum generalem seu legalem traditum in Jure *c. fi. de consuet.* ubi dicitur, consuetudinem rationabilem decennio durantem prævalere, quæ dispositio Juris est consensus legalis sive generalis omnis Principis) docet Azor. adducens Roch. & Covar. item Sanch. *l.*7. *d.*4. *n.*11. Suar. Con. Lessf. *l.*2. *c.*6. *d.*14. *n.*45. Castr. *tr.*3. *d.*3. *p.*2. §.4. *n.*3. Malder. Aversf. *q.*9. *ſ.*3. & Gob. vocant probabilem, licet contrarium putent alii cum Pont. *c.*6. E contra præscriptio induci non potest, nisi actibus a principio justis, & bona fide, uti dixi *l.*3. *p.*2. *n.*480. cum enim hæc a vero domino dominium auferat sola concessione legis, ut contentiones vitentur, si quis mala fide inciperet possidere, iniquum esset legem tali concedere dominium rei.

§.5. Impedimenta matrimonii, quæ sunt Juris divini vel naturalis, non vincit consuetudo. Nec etiam ea, quæ sunt 521
Juris divini impedientia tantum, & Juris Ecclesiastici dirimentia, quia hoc ipso, quod Deus & Ecclesia directe semper vetent talia matrimonia, præsumendum est illos numquam in ea consentire. Et tale quid est votum continentiæ, & maxime solemnis, Gob. *tr.*9. *a n.*41.

§.6. Nav. Suar. Laym. *l.*1. *t.*8. *c.*24. *n.*12. recte docent nullam 522
legem humanam esse, quæ contraria consuetudine tolli non possit, quidquid contradicant *Azor.* excipiens eas, quæ ex legibus divinis vel traditione Apostolorum deducuntur, & in eis fundantur, & *Zypæus* excipiens præterea eas leges, quæ singulis annis repetuntur in Bulla Cœnæ, valetque doctrina *Laym.* etiam circa leges infirmantes contractum, v.g. ob solemnitatem requisitam, personæ ex lege humana inhabilitatem &c. Gloss. Suar. Salas, Sanch. Con. *in* 3. *p.* *t.*2. *d.*30. *dub.*1. *concl.*6. Pont. *l.*5. *c.*9. *n.*3. Et quamvis consuetudo a Lege prohibeatur ac reprobetur, vim tamen habet præscripto tempore eam abrogandi, 1. Si mutentur res, aut superveniat nova causa a legislatore non prævisa. 2. Si legislator conscius consuetudinis eam rursum non prohibeat, vel dissensum non ostendat per præscriptum tempus, Laym. Pont. *c.*6. *n.*9. Sanc. Con. *concl.*4. *n.*14. Cov. *l.*3. *Var. c.*13. *n.*4. dicens hanc opinionem esse communem.

§.7. Consuetudinem habere vim circa impedimenta matri- 523
monii inducenda, colligitur ex *c.*1. & *c. Super eo, de cognat. spirit.* ubi quæstio erat, an valeret matrimonium inter duorum compatrum filios, & dicitur, *De his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ, & aliarum circumpositarum exquirere &c.* similiter habetur *cap. Quod dilectum, de consanguin.* Posse autem etiam per consuetudinem abrogari impedimentum aliquod matrimonii, docent Sanch. Con. Pont. Castrop. Aver. Krim. *n.*1844. quamvis lex etiam generaliter talem consuetudinem improbet. Excipiunt, si lex talem consuetudinem vocet, v.g. abusum aut corruptelam; sed iterum limitant nisi nihilominus legislator postea sciens, & videns eam introduci, tacite approbet: tum enim de novo vult, aut permittit, ut valeat, sicque desinat esse corruptela, notantque Sanch. & Krim. *a n.*1257. tum tantum ejusmodi consuetudinem non esse corruptelam, si per circumstantias ita justificetur, ut hic & nunc merito præcipi posset, ideoque multo magis per nullam consuetudinem, quæ plus nocet bono communi quam prosit, nullam legem etiam humanam tantum abrogari posse, quia irrationabilis est, & manet corruptela. Ex dictis.

§.8. Colliguntur multa, de quibus alibi suis locis dixi, v.g. 524
per consuetudinem, quamvis communissima sit & longissima, non justificari, 1. usuram, 2. simoniam, 3. violationem immunitatis Ecclesiasticæ, 4. retentionem plurium Beneficiorum Ecclesiasticorum sine dispensatione ex causa, si singula sufficiant ad plenam sustentationem &c. Ratio patet ex dictis.

*Q.*71. *Quid dicendum de illo, qui Matrimonium contrabit* 525
invincibiliter ignorans impedimentum dirimens, quod habet? R. Ignorantia illum excusat, ut non peccet, nihilominus matrimonium est invalidum, non aliter, ac si impedimentum fuisset cognitum, quia quamvis ignorantia excuset, ubi lex est prohibens tantum, non tamen excusat, ubi est irritans. *Nec refert* quod impedimenta aliqua videantur habere rationem pœnæ, ut impedimentum criminis, pœna autem secundum sententiam communem non incurritur, ubi adest ignorantia illius invincibilis, *nam* impedimenta illa censeri non debent primario, & principaliter pœnæ, uti dicetur *n.* 642.

*Q.*72. *An leges humanæ constituentes impedimenta dirimentia,* 526
absolute obligent in omni casu? R. Affirm. Hinc 1. si quis cognovit sororem sponsæ suæ, & Superiores dispensare nolint, ex nulla causa vel metu potest sponsam suam ducere, & cum ea sic consummare matrimonium. 2. Si quis etiam per Judicem cogatur ducere consanguineam suam, non poterit matrimonium illud consummare ex quocumq; metu etiam mortis certo inferendæ, Sanch. *l.*7. *d.*5. *n.*4. Suar. *de leg. l.*5. *c.*22. *a n.*9. Con. *d.*30. *dub.*2. *n.*20. Lessf. *in auct. v. Matrimonium, cas.*17. Aversf. *q.*9. *ſ.*5. & *q.*6. *ſ.*2. Card. *in* 1. *crisi d.*62. *c.*4. Probatur, nam licet vis, & metus possint excusare a transgressione vel observatione præcepti Ecclesiastici, tamen eum, qui inhabilis est, non potest reddere habilem ad contrahendum, si enim omnimoda ignorantia me habilitare non possit, secundum dicta *n.*315. multo minus metus, ideoque talis Jure naturæ tenetur abstinere a copula, utpote fornicaria, cum inter eos nullum sit matrimonium. Ratio a priori est, quia inhabilitas antecedenter nascebatur a lege, vel voluntate Superioris, quem mea causa vel metus non attingit; sed me solum, ideoque etiam me solum excusare potest a peccato, si quantum in me est contraham externe ad vitandam mortem intendens non consummare, nisi post dispensationem, & novum contractum, quia talis causa vel metus facere non potest, ut matrimonio non subsistente, copula mihi sit licita.

Objic.

*Objic.*1. In primo casu cognitæ virginis prævalet lex, saltem charitatis, respectu sponsæ: ergo cedere debet lex impedimenti. In secundo autem casu prudenter præsumimus de benignitate Ecclesiæ, quod non velit, ut lex sua obliget cum certo periculo mortis. R. *Ad* 1.N.ant.quia non est capax exercere charitatem ineundo matrimonium, cum ad hoc sit inhabilis; leges autem non ligant eos, qui non sunt capaces ejusmodi vinculi legum. *Ad* 2. N.ass. 1. Quia habet se sicuti lex inhabilitans Sacerdotem ad Matrimonium, quæ nullum casum excipit. 2. Persuasio communis, & constans usus Ecclesiæ interpretatur legem illam sine ulla exceptione, quis enim audivit unquam aliter factum esse? Et quanta oriretur turbatio in populo, si aliter fieret? Item quam facile quærerent omnes prætextum ejusmodi formidinis? Ergo moraliter certum est, & omnino necessarium fuit legem illam esse sine ulla exceptione. 3.Trid. *s.*25. *can.*9. *de Sacr.Matr.* absolute, & sine exceptione definit. *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Seculares castitatem solemniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica vel voto, anathema sit.*

*Objic.*2. Saltem lex de assistentia Parochi non obligabit, si alio modo publice ineatur matrimonium, cessat enim tum finis legis, qui erat evitatio clandestinitatis. R.n.ass. nam falso supponitur, quod hic sit adæquatus finis illius legis, nam fuit etiam uniformitas operandi, dum celebraretur hic contractus, ideoque dictum est *l.*1. *a n.*868. cessante fine legis in aliquo particulari, non ideo cessare finem adæquatum vel obligationem legis respectu illius, hic autem etiam specialis ratio fuit præcipiendi illum determinate modum publicitatis, ne, si id relinqueretur arbitrio cujusque, confusiones, & fraudes committerentur. Quod autem etiam circa reliqua impedimenta nunquam cesset finis adæquatus legis ea imponentis, fuse demonstat Card. *sup. a cap.* 3.

527 *Q.*73. *An valeat Matrimonium initum cum impedimento, quod probabilis opinio dicit non esse impedimentum?* R.§.1.Causa matrimonii est favorabilis, *Cap. fin. de Sentent. & re judic.* hinc censeri debet validum,si probabile sit esse validum, vultque Ecclesia favere matrimonio, contractum consendo illud validum, quoties juxta probabiles rationes contractum est, *Viva in propos. ab Innoc. XI.* damnatas, & cum eo DD. communiter.

528 §.2. Si probabilis opinio dicebat non esse impedimentum, Papa autem vel Episcopus postea declaret, aut testes convincant tum adfuisse impedimentum, si fuerit quæstio Juris & talis materia, in qua posset Ecclesia dispensare, matrimonium valet, quia pro tempore, quo contrahebatur, Ecclesia dispensabat,uti colligitur ex dictis hic *n.*40.& *l.6.p.*1.*a n.*112. & 117. docentque Card.& Gorm.*de Sacram.n.*321.cujus ratio ulterior est,quia lex non erat tum in eo rigore recepta: ergo reipsa debebat censeri non esse tum impedimentum. Si autem fuerit error facti, v.g. quia putabatur non esse consanguinitas, cum tamen esset, plerique cum Gorm. *n.*320. dicunt matrimonium non valere, quia secundum dicta *l.6.p.*1.*n.*118. ubi non est error communis, sed privatus paucorum, Ecclesia, quamvis posset, non supplet, nec dispensat. Possunt tamen videri dicenda *n.*535. Quod si tota aliqua communitas falso putaret *Trid.* non fuisse in sua Parochia promulgatum, atque ideo inirentur matrimonia clandestine, probabile est fore valida, quia secundum dicta *l.6.p.*1.*n.*112. error communis videtur esse sufficiens titulus ad tribuendum jus in ordine ad ita valide contrahendum, Gob. *tr.*9. *n.*377. & *tr.*10. *a n.* 744.

529 §.3. Quamvis agatur de impedimento, in quo Ecclesia dispensare non potest, si Matrimonium sit initum secundum opinionem probabilem, certum videtur, quod Ecclesia habeat potestatem judicandi de valore vel invaliditate talis matrimonii, quia sicuti similis contractus civilis certo continetur intra sphæram jurisdictionis Civilis, ita matrimonialis intra sphæram Ecclesiasticæ, & ideo in consultatione circa matrimonia infidelium respondit *Urb.VIII.* procedi posse secundum opiniones vere probabiles, & favorabiliores Barbaris, uti testantur Card. & Gorm. *n.* 323.

530 *Q.*74. *Quid dicendum sit de illo, qui contrahit sciens vel dubitans de impedimento dirimente?* R. §. 1. Si sit infidelis, seu nondum baptizatus, & impedimentum sit Juris Ecclesiastici tantum, v.g. consanguinitatis, vel affinitatis extra primum gradum, matrimonium illorum post conversionem & Baptismum censeri debet validum, quia tempore infidelitatis non erant subjecti Ecclesiæ: ergo nec tenebantur ejus legibus. Aliud est,si impedimentum fuisset Juris naturalis, uti si fuissent consanguinei in primo gradu, tum enim matrimonium nullum esset, quia lege naturali tum obligabantur. Idem est si fuisset Juris divini, v.g. ligamen, tum enim sola prima uxor esset retinenda, quam solam valide duxisset, Spor. *n.* 251.

531 §.2. Si infidelis contrahat, certo putans adesse impedimentum dirimens quamvis tale non subsit, Silv. Ang. Navar.Sot. Con.Pont. *l.*4.*c.*23.Spor. *n.*233. & alii dicunt contrahere invalide, quia ita putans se tale impedimentum habere, non potest absolute, & efficaciter consentire in matrimonium, cum apprehendat illud sibi hic, & nunc esse impossibile. Contradicunt Ledes.Covar. Rosell. aliique cum Sanch. *l.*2. *d.*33. Lug. *in Resp.Mor. l.*3.*d.*16.*n.*14.& 36. & colligunt ex *Cap.* 1. *de sponsal. in* 6. & ex *Clem. un. de consang.* quia prævalere potuit intentio generalis faciendi quod potest, secundum dicta *lib.6. p.*1. *a n.* 69. Averl. *q.*11. *s.* 2. recte tenet cum prima sententia, si absolute putet subesse impedimentum, si autem putet posse non subesse, aut eo non obstante forte posse valide contrahi, intendatque facere quod potest, valide contrahit; est enim habilis, & hæc intentio prævalet, attamen sic contrahens peccat mortaliter, saltem quia contravenit præcepto gravi de non contrahendo cum impedimento.

§.3.Ledes.Sanch.Hurt.Fill.Dian.Perez,Dicast.Gob.*tr.*9.*n.*60 532
negant eum peccare peccato sacrilegii, qui matrimonium etiam scienter ita invalide contrahit cum impedimento dirimente,quia cum ibi nec Sacramentum, nec aliquid sacrum ponatur,non apparet, in quid redundaret irreverentia in rem sacram ad sacrilegium requisita, sed probabilius contradicunt Con.Laym.Aver. *q.*9.*s.*5. quia hoc ipso, quod quasi tentet tanquam Minister ponere contractum matrimonii, facit rationem Sacramenti a Christo annexam esse irritam; ergo satis gravis irreverentia refunditur in auctorem Sacramenti, uti si quis vellet baptizare, & uteretur vino, quamvis nullum poneretur Sacramentum, attamen esset sacrilegus. Peccat præterea talis specialiter contra illam virtutem ob quam positum est hoc vel illud impedimentum, v.g. peccat contra virtutem religionis, qui contrahit cum voto solemni, & ita de aliis, Perez *d.* 21. *s.* 2. An autem peccet qui metu gravi coactus ita contrahit, dicam *n.*660. Quam vero pœnam incurrat qui ita scienter,& malitiose contrahit cum impedimento dirimente, dicam *a n.*807.

§.4. Qui contrahit cum dubio de impedimento, contrahit 533
valide, si impedimentum non subsit,quia æquivalenter habet consensum sub conditione, si potest, si est habilis: ergo si impedimentum non aderat,consensus erat absolutus. Quod si dubium sit vincibile, peccat mortaliter contrahens ante solutum dubium, quia exponit Sacramentum periculo nullitatis, hinc tenetur saltem sub conditione petere dispensationem, si impedimentum subsit: si post inquisitionem maneat dubium, & vinci non possit, *Less.in auct. v.Matrimonium cas.*10.Castr.*tr.*1 *d.*3. *punct.*8. *n.*18. cum plurimis aliis putant adhuc peccare, si sine dispensatione conditionata contrahat, quia adhuc manet periculum nullitatis, & hæc sententia tutior est, ac in praxi suadenda. E contra Th. Sanch. *l.*8. *d.*6. *n.*16.Jo: Sanc. Caram. Tamb. Spor. *supra* Gob. *tr.*9. *n.* 62. Card. Krim. *a nu.* 2436. *Rosmer.* probabiliter dicunt non peccare, quia pro libertate est possessio, certum enim est eum licite contrahere, qui non impeditur: ergo cum tantum dubitetur de impedimento, possessio non est pro impedimento: ergo resolvere se potest sibi hic, & nunc esse licitum contrahere; fatentur tamen teneri alterum monere de hoc dubio, ne hic exponatur periculo gravium incommodorum, Et si postea innotescat impedimentum, petendam esse dispensationem.

§. 5. Cum sit opinio communiter recepta tanquam pro- 534
babilis, v.g. quod patrinus non contrahat impedimentum, si physice non tangat baptizandum, vel confirmandum, si quis plene probet, se non attigisse, non indiget dispensatione, quia dubium impedimentum, saltem si sit dubium Juris, non est impedimentum; sed omnino tollitur ab Ecclesia, & in dubio, an ejusmodi casus indigeat dispensatione, censendum est non indigere, uti dictum est *l.* 1. *n.* 818. Si autem semiplene tantum probet, indiget dispensatione, quia favet illi sola probabilitas facti, cum qua non solet supplere, neque pro valore decernere Ecclesia, requirens certitudinem facti, Card. *in* 2. *crisi diss.*2. *a n.*629.

§.6. Huc pertinet solutio sequentis casus, Catharina uxor 535
Sempronii, eo tempore, quo concepit Cajum,sæpe coivit etiam cum Titio adultero. Si Caj. ex Titio sit conceptus est Bertæ, quam Caj.nunc vult ducere,in primo gradu affinis. *Quæritur*,an Cajus debeat censeri impeditus,& indigeat dispensatione? R. negative,quia cum sit conceptus stante legitimo matrimonio,est præsumptio Juris pro honestate & legitimitate,contra quam prævalere non possunt aliæ præsumptiones facti, ut optime deducit Sper. *dec.* 174. adeoque pro certo haberi debet, quod Cajus natus sit ex Sempronio. Quod si supponamus remanere dubium, ex quo conceptus sit, putant aliqui opus fore dispensatione, quia licet Ecclesia, quando est dubium Juris, quod solvi non potest,non agnoscat impedimentum, sed tollat, si forte subsit, uti dictum est *n.* 534. tamen id non tenet in dubio facti, qualis hic est: si enim postea erumperet impedimentum, deberet matrimonium revalidari: ergo signum est, quod Ecclesia ab initio non dispensaverit; sed fuerit, & manserit invalidum. Nihilominus Card. *a n.*525. dicit, quando in quæstione facti ex conjecturis utrinque probabilibus resultat purum dubium omnino invincibile,hoc non obstare contrahendo matrimonio, quia etiam hic, dum impedimentum est in statu puri dubii invincibilis, videtur. quod possessio sit pro libertate, uti cum communi Sanch. *l.*8.*d.*6.*n.*18. Et Cardenæ consentiunt J. Sanch. *d.*43.*n.*44. Burgh.*cent.*3.*cas.*100. & textus aliquos faventes referam *n.* 536. Videri etiam potest Zacchias *l.*1. *t.*5. *q. ult.* ubi examinat, si mulier, quæ statim ab obitu viri nupsit alteri 9. Mensium spatio pariat, cujus mariti proles censeri debeat. Quid autem dicendum sit, si vultus prolis majorem similitudinem habeat cum uno eorum, qui cum eadem muliere coierunt, quam cum altero; examinat idem Zacch. *q.*4. & certum videtur, quod hoc signum sit absolute fallibile, potest enim provenire a phantasia solius matris.

§.7. Huc etiam pertinet solutio sequentis casus. Dubitatur, 536
an non proavus Titii, & proavia Cajæ fuerint frater & soror, Causa dubitandi est quia sciuntur fuisse ex eadem villa, & ha-

buisse

buisse idem cognomen. Si fuerint frater, & soror, nepotes illi, qui nunc volunt contrahere, sunt consanguinei in quarto gradu, si autem Titius, & Caja fuerint patrueles tantum, aut aliter agnati, nullum inter jam contracturos subest impedimentum. Hoc dubium jam solvi non potest, neque ex memoria vel scientia hominum, neque ex libro baptismali vel aliunde. *Quaeritur*, an censeri debeant impediti, aut quid agendum sit? R.: Putarunt aliqui censeri posse nullum subesse impedimentum, quia Jus *C. Licet, de test. & attest.* requirit, ut clara computatione distinguantur singuli gradus ex utroque latere & *Cap. Tuae, de consang. & affinit.* statuitur, ut incipiatur a stipite, distinguendo gradus nominibus propriis vel aequipollentibus, designando personas, quod hic fieri non potest: ergo in hoc casu Ecclesia non agnoscit impedimentum. Deinde secundum dicta *n.* 527. conjugium multum favoris habet, praeterea *in obscuris favendum libertati, libertas omnibus rebus favorabilior est, ff. de Reg. Juris, Reg.* 122. & *Reg.* 20. *Quoties dubia interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit*. Oppositum putavi tenendum, quia dato, quod in vero utrinque dubio impedimenti, si dubium solvi non possit, Ecclesia non agnoscat impedimentum, tamen casus hic non videtur habere ejusmodi dubium, quia est positiva probabilitas, & admodum magna praesumptio pro impedimento; pro negatione autem impedimenti nulla est positiva ratio, hinc judicavi petendam esse dispensationem, si contrahere vellent. Unde universaliter

537 §. 8. Quamvis praesumptio stat pro impedimento, quamvis videatur aliquo modo dubium, illicitum est sine dispensatione contrahere, uti fatentur communiter omnes cum Sanch. & Krim. *n.* 2438. v. g. qui scit se cum forore Bertae habuisse copulam intra vas, & dubitat, an intra vas seminarit, contrahere non potest cum Berta, nisi dispensata affinitate, quia cum in tali actu communiter fiat seminatio intra vas, praesumitur etiam jam factam esse, nec pro opposito habetur prudens argumentum.

538 §. 9. Ex dictis *n.* 534. sequitur, quamvis probabilius sit impedimentum Juris Ecclesiastici subesse, si probabile sit non subesse, posse matrimonium iniri sine dispensatione, quia Ecclesia tum tollit impedimentum, si subsit, Sanch. *l.* 8. *d.* 6. *n.* 18. Sperell. *dec.* 119. *n.* 57. & *dec.* 175. *n.* 89. E contra si sit impedimentum, in quo Ecclesia forte dispensare non potest, secundum dicta *n.* 533. in praxi petendam esse dispensationem, ne Sacramentum exponatur periculo invaliditatis, tum enim declarabit Ecclesia quid fieri debeat. His non obstantibus docet Dicast. *de Baptism. d.* 1. *n.* 208. pro matrimonio licite contrahendo satis esse sequi opinionem tantum probabilem, etiamsi agatur de impedimento per Ecclesiam non dispensabili. Idem tenet Gorm. *de Sacram. n.* 323. ubi ex *Cardena* refert in consultatione, an infideles conversi tenerentur stare primis matrimoniis, an vero possent e mulieribus secum baptizatis accipere quam vellent, *Urbanum VIII.* respondisse, matrimonia illa contrahenda esse regulariter secundum opiniones vere probabiles, & favorabiliores eis Barbaris. Ills. *tr.* 1. *d.* 1. *n.* 77. docet, quandoque licere contrahere, licet non sit certus valor, nempe si obligatio procurandi certitudinem esset obnoxia plurimis scrupulis, vel gravissimas difficultates afferret, possuntque videri dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 119. Quid agendum sit, si post contractum matrimonium superveniat dubium de illius valore, dixi *a n.* 291. An autem rationabiliter dubitans de impedimento impotentiae, possit inire matrimonium, dicetur *n.* 795. si dubitetur, an impotentia praecesserit vel secuta sit, an tum transiri possit ad alias nuptias, item si dubitetur, an impotentia sit naturalis an accidentalis, &c. dicam *n.* 802. An contrahere liceat, si dubitetur de vita prioris conjugis, dicam *a n.* 672.

539 *Q.* 75. *Quomodo practice sit procedendum, quando advertitur impedimentum, vel oritur prudens de eo suspicio?* R. §. 1. Sponsi post sponsalia intelligentes se habere impedimentum dirimens tenentur desistere a nuptiis, donec dispensationem obtinuerint, si tamen aliter non possent effugere ingentem infamiam, possent pergere, non simulando se consentire, sic enim mentirentur; sed consentiendo, quantum possunt, nam in tali necessitate Ecclesia non prohibet, ut contrahant, quantum possunt, nec per hoc formaliter simulant administrationem vel susceptionem Sacramenti, uti explicatum est *lib.* 6. *p.* 1. *nu.* 162. matrimonium tamen illud non valebit, quia secundum dicta *n.* 526. manet inhabilitas. Itaque tales debebunt habere animum non consummandi, priusquam obtinuerint dispensationem, & matrimonium revalidaverint, Sanch. Perez, Gob. *tr.* 9. *n.* 256. & 550.

540 §. 2. Quid facere debeat Parochus, si sciat contrahentes habere impedimentum, & tamen per Episcopum cogatur assistere, dixi *n.* 485. Si autem Confessarius advertat poenitentem bona fide contraxisse cum impedimento, & adhuc ignorare illud, tenetur, per se loquendo, eum admonere, ut materiales etiam fornicationes impediat, si nempe sit spes, quod sint abstenturi a copula. E contra si advertat istos conjuges esse in errore invincibili, ac moraliter certo judicet eos, si rescirent impedimentum, tamen perrecturos in usu matrimonii, tenetur tacere, donec obtinuerit dispensationem, ut curet revalidari, quia melius est permittere peccatum materiale, quam esse causam vel dare occasionem peccati formalis, uti dixi *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1758. & confirmat Aversa *q.* 21. *s.* 3. ex *Cap. Quia circa, de consanguinitate*, ubi dicitur, *dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cum ex separatione videas grave scandalum imminere*. *Nec obstat*, quod qui ita animo comparatus est, ut non desisteret ab usu matrimonii, si resciret matrimonium suum esse nullum, non videatur dispositus ad observanda omnia Dei praecepta, ideoque nec dispositus sit ad absolutionem, *nam* hoc verum est, si ita comparatus sit ex actu voluntatis praesente vel praeterito habitualiter perseverante, non autem, si ita comparatus sit ratione actus tantum conditionate futuri, quia non ideo nunc est; sed tantum esset male dispositus, si resciret: ergo non ideo jam est, sed tantum esset indispositus, & id patet in aliis exemplis, nam multi non sunt ita animo comparati, ut abstinerent a peccatis, si essent lento igne torquendi, & tamen nunc dispositi sunt ad absolutionem, quando de facto nec habitualem, nec actualem habent comparationem animi ad peccandum, licet pro tali circumstantia habituri essent, imprudentia autem esset illis talia proponere, & sic tentare ac inducere in peccatum.

§. 3. Quamvis praevideatur, quod monitio sit profutura, si tamen conjuncta sit cum gravissimo incommodo alterius, v. g. prolium, Confessarius non tenetur monere; sed potest permittere eos in bona fide, Gob. *a n.* 57. *iterumque n.* 111. & Spor. *sup.* Quod si aliud malum non timeatur, quam praecise divortium, quod alter conjux aegre est laturus, Gob. *n.* 115. dicit esse manifestandum, quia minus malum est tristitia unius, quam continuatio fornicationum materialium, si tamen simul redundaret infamia in conjugem alterum, silere posset, si autem matrimonium tale vergeret in grave damnum publicum, teneretur monere, quia publicum bonum praevalere dicit privato *Gob.* 541

§. 4. Quando Confessarius dubitat, an sua admonitio sit profutura an obfutura, si matrimonium necdum contractum est, communiter consultius est impedimentum detegere, dummodo sit aliqualis spes, ut poenitens desistat vel dispensationem petat, si matrimonium sit contractum, conferri debent inter se spes, & timor damni, idque eligendum, quod praeponderat, si autem discerni non possit quid praeponderet, tutius est silere, donec Confessarius ipse dispensationem conjugibus obtinuerit, aut poenitens speretur disponendus ad audiendam monitionem, quod si dispensatio brevi obtinenda esset, moneri posset, quia spes magna est tantisper abstenturum ab usu matrimonii, & quamvis adhuc adsit periculum, tamen videtur praeponderare certa scientia, quod saepe fornicationes materiales sit facturus, quam incertus timor, quod aliquas formales facturus sit, Gob. *n.* 75. & 113. 542

§. 5. Si poenitens dubius de valore sui matrimonii interroget, Confessarius, per se loquendo, tenetur dicere veritatem, an autem possit aliquando dissimulare, dixi *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1759. Quidquid sit de obligatione respondendi, plus non respondeat, quam interrogetur, nam recte dicunt Tann. & Gob. *n.* 66. posse dissimulare veritatem aut verbis eludere, si gravissima mala imminerent ex clara veritatis manifestatione. 543

§. 6. Si conjux confiteatur se carnaliter peccasse cum non conjuge, appromisso illi matrimonio, communiter spes est, quod profutura sit admonitio, hinc Confessarius debet monere, ut eum animum dimittat, eo quod matrimonium illud futurum sit invalidum ob impedimentum criminis, Gob. *n.* 107. 544

§. 7. Quamvis Confessarius sciat matrimonium esse nullum ob impedimentum dirimens, si tamen causas justas habeat hoc tacendi, & poenitens pergat invincibiliter ignorare impedimentum, tenetur illum obligare ad reddendum debitum, si forte illud neget ex odio vel aversione, aut quia vovit castitatem, dicendo conjugem teneri reddere debitum juste petenti, quia tenetur obligare ad peccatum materiale, quando aliter evitari non potest formale, actio enim illa tum proprie non est peccatum, sed omnino est licita, Sanch. Fill. Con. aliique multi cum Gob. *n.* 100. contra Sot. Bon. & *alios*. 545

§. 8. Quamvis manifestando impedimentum nullo modo manifestetur peccatum, si tamen cedat in damnum illius, ex cujus confessione hausta est illius notitia taceri debet, quia alioquin confessio redditur odiosa, Gob. *a n.* 120. 546

§. 9. Si Cajus adductus in suspicionem fornicationis commissae cum consanguinea Bertae, quam volebat ducere, negarit primum, sed postmodum fassus sit cum juramento, & coram testibus, nunc autem iterum neget & dicat, se esse inductum ad hoc jurandum, Lug. *in Resp. mor. l.* 1. *dub.* 41. dicit Episcopum vel Parochum ei credere non posse, nisi sufficientibus indiciis probet falsitatem suae confessionis, quia confessio extrajudicialis probat contra confitentem, donec de ejus errore constet, uti docet Menoch. apud Lugonem *supra*, hic Pont. *l.* 5. *c.* 3. *nu.* 3. ait, si contrahentes opposito per unum testem impedimento, & non probato, primum confessi sint impedimentum, & postea negaverint, standum esse primae confessioni, nisi probent secundam esse veram. Similiter Sanch. *l.* 3. *d.* 15. *n.* 6. dicit, concubinarium non potuisse ducere concubinam, qui fassus erat Parocho interroganti, quod vivente prima uxore cognovisset concubinam data fide matrimonii, si uxor moreretur, quamvis postea id negarit, audiens esse impedimentum dirimens. 547

§. 10. Si populus mussitet de impedimento inter contracturos, videndum, ex quo fundamento id fiat, nam si tantum est rumor vulgi sine certo auctore, communiter nihil subest, ideoque manet contemnendus, si autem sit fama communis, huic tribuendum est aliquid, attamen recte notat cum communi Sperell. *dec.* 173. ad famam, quae probet vel attendi debeat, requiri, ut sit non vaga, non levis, non sibi ipsi contraria, sed solida, con- 548

constans, uniformis, perpetua, quæ originem habeat a personis honestis, & fide dignis. Et eadem firmat *dec.*174. *a n.*115.

549 *Q.76. Quid addendum sit circa impedimentum erroris?* R. §.1. *Can.un.* 29. *q.*1. enumerantur præcipui errores. Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel e converso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui servus est. Error qualitatis, quando putatur bonus, qui malus est.

550 §. 2. Certum est errorem in persona esse impedimentum dirimens, uti habetur eodem *can. & cap. Tua nos, de sponſ.* sed solvi debet. 1. Quod Jacob Gen. 29. valide contraxerit cum Lia, licet putarit esse Rachelem. 2. Quod valida fuerit benedictio data eidem Jacob Gen. 27. quamvis Isaac putarit esse suum filium Esau. 3. Quod valeat absolutio sacramentalis data Petro, quamvis putarem esse Paulum. R. *Ad* 1. Non valuisse, nisi postquam Jacob renovavit consensum, & voluit nihilominus etiam Liam habere uxorem. *Ad* 2. Benedictio ex divina voluntate cadebat in præsentem, qualiscumque esset. Et ita etiam fieri potuisset, ut Jacob ab initio valide duxisset Liam, si consensisset in præsentem, qualiscumque esset. Quod si Jacob antea positive noluisset Liam, & tum ita consensisset positive in præsentem, quid tum censendum esset, dixi *l. 6. p.* 1. *n.* 71. *Ad* 3. Intentio Confessarii est, & debet esse, absolvere præsentem pœnitentem, quicumque ille sit. Et idem est in aliis Sacramentis, excepto Matrimonio, dixi *l. 6. p.* 1. *n.* 68.

551 §. 3. Error in nomine non obstat, quia nihil essentiale impedit. E contra tamen si Cajus contrahat cum Berta, quam in re putabat esse Titiam, quamvis maluisset contrahere cum Berta, si scivisset hanc esse, Matrimonium est nullum, quia consensit in solam Titiam, & ex ista comparatione animi tantum sequitur, quod habuisset consensum in Bertam, si scivisset eam esse, non autem, quod de præsenti consenserit in Bertam, quod tamen requiritur ad valorem Matrimonii cum Berta, unde quamvis talis error concomitans non reddat actum contrarium voluntati Caji, tamen reddit actum Caji non voluntarium respectu Bertæ, respectu cujus debet esse voluntarius, ut valere posset Matrimonium, Bon. Averſ. *q.*12. *ſ.*1. Et idem est, licet sic intenderet, *ducerem Bertam, si scirem hanc præsentem esse Bertam*, per hoc enim tantum significat se habiturum fuisse consensum præsentem circa Bertam, si scivisset adesse, non autem, quod actualiter habuerit, Sanch. *l.*7. *d.*18. *n.*6.

552 §. 4. Quamvis error circa qualitatem fuerit causa contractus, tamen probabilius est cum Sanch. Castr. *d.* 4. *pun.* 4. Averſ. *ſup.* contra Medin. & Pont. *l.* 4. *c.* 21. *n.* 7. Matrimonium esse validum, quia non vitiatur consensus quoad substantiam, & licet error ille causaverit, tamen non fuit materia vel objectum simpliciter motivum aut finis contractus.

553 §. 5. Quando qualitas est finis Matrimonii, ita ut matrimonium expresse assumatur tantum veluti medium ad illum finem, si erretur in qualitate, Matrimonium est irritum defectu consensus, v. g. non cogitabas ducere uxorem, sed quia audis Bertam esse nobilem, ideo ducis illam, ut fias affinis nobilium, si Berta non sit nobilis, non consentis, quia deest objectum simpliciter motivum tui consensus, ita cum aliis Gob. *tr.* 9. *n.* 113.

554 §. 6. Si Titius dicat, *duco præsentem, quam puto esse filiam consulis*, quamvis non sit filia consulis, Matrimonium valet, si dicat *duco filiam consulis, quam puto esse hanc præsentem*, si non sit filia consulis, Matrimonium non valet, pro quo hanc Regulam dant S.Th. Nav. Sanch. *l.* 7. *d.* 18. Averſ. §. *Itaque*, Gob. *n.* 107. Spor. *n.* 3. quando qualitas, in qua erratur, respicit certam personam distinctam ab illa, quæ præsens est, ita ut contrahens formet sibi conceptum personæ sub ista qualitate, & postea offertur persona non habens talem qualitatem, tunc error qualitatis redundat in errorem personæ. E contra, si qualitas non respiciat certam personam distinctam a præsente, sed independenter ab ea qualitate format sibi conceptum personæ præsentis, quam directe vult, quamvis decipiatur, putans tali personæ inesse talem qualitatem, quæ tamen non inest, error non redundat in personam: hinc valide contrahit in primo casu, quia directe intendit illam, quæ adstat, quamvis erret putans esse filiam Consulis. In secundo invalide contrahit, quia filiam Consulis sibi in mente proponebat, & directe illam intendebat, quam sub ea qualitate sibi proponebat in mente, non autem illam, quæ adstabat, si ea qualitate careret.

555 §. 7. Etiam suppositis jam dictis, adhuc manet dubium, quid ad hunc casum sit dicendum. Titius petierat filiam natu minorem Caji in uxorem, quam viderat esse formosam, Cajus negat illam, sed appromittit natu majorem, quæ formosa non erat, Titius jubet per Sempronium videri hanc, sibique referri, cujus formæ sit illa natu major, Cajus Sempronio ostendit natu minorem dicens esse natu majorem, hinc deceptus Sempronius nuntiat Titio natu majorem esse formosam, & ideo Titius per procuratorem init Matrimonium cum natu majore. *Quæritur*, an valide? R. Affirmant Sanch. *n.*35. Perez, Gob. *n.*124. quia error tantum fuit in qualitate pulchritudinis, & Titius consensit in natu majorem, quam pater obtulerat, e contra negant alii cum Spor. *n.*8. quia consensit in illam, quæ fuit ostensa Sempronio, ad hanc enim solam se determinavit ratione pulchritudinis: ergo cum errore qualitatis erat conjunctus error personæ. In hoc casu nihil potest absolute definiri, sed examinanda est intentio, quam ex actuali comparatione animi præsumetur habuisse Titius, partim secundum regulam jam datam, partim secundum ea, quæ dixi *l. 3. p.* 1. *n.* 71.

§. 8. Si virgo putavit commistionem corporum non esse necessariam ad generandam prolem, valide contraxit, quia habuit generalem intentionem faciendi, quod alii contrahentes faciunt, Gob. *n.*128. Si autem Caja deflorata gerat se ut virginem, & sic ducat Cajum ignorantem hunc defectum, quid tum tenendum sit colligitur ex dictis *n.* 184. & 243. 556

§. 9. Si contrahentes intendant Matrimonium, sed velint esse solubile, quid tum dicendum sit, dixi *l. 6. p.* 1. *n.* 72. *& hic a num.* 250. Quid autem sit dicendum, si intendant Matrimonium indissolubile, sed expresse nolint Sacramentum, dixi *ibid. lib.* 6. *n.* 73. *& hic n.* 276. 557

§. 10. Ex dictis solvitur hic casus, Titius post habitam copulam cum sorore Cajæ, init bona fide Matrimonium cum Caja, ignorans se impeditum. Caja postea injuste male tractatur a Titio, & aliunde vehementer suspicans de illo impedimento agit pro dissolutione sui Matrimonii apud Papam: Titius negat factum, quod Caja probare non potest, ideoque jubentur manere in Matrimonio, cui sententiæ acquiescit Caja jam volens dimittere suam suspicionem velut temerariam. *Quæritur*, an Titius possit manere in illo Matrimonio, & petere ac reddere debitum? *Videtur* posse, quia Ecclesia jubens illos manere in Matrimonio videtur hoc ipso tollere impedimentum affinitatis: ergo jam sunt habiles, & cum acquiescat Caja, reipsa renovat consensum. R. Non posse, tum, quia mens Ecclesiæ non est agere contra jus Cajæ, tum maxime, quia error facti falso negati a Titio dat causam huic revocato consensui: ergo est irritus, secundum dicta *l. 3. p.* 2. *a n.* 612. neque Ecclesia potest hunc consensum supplere. Quod si resciretur Papam dispensare in affinitate, si forte subesset, & Cajam adhuc suspicantem de illo impedimento nunc independenter a primo suo consensu absolute consentire, eo quod mallet manere in hoc Matrimonio, quam perpetuo esse in rixis, aut se exponere periculo fornicationum, per hunc renovatum consensum fieret validum hoc eorum Matrimonium. 558

§. 11. Multos textus, & Auctores adducit Sperell. *dec.* 150. *n.*6. quibus videtur dici, quod non vitietur Matrimonium ex subreptione, dolo vel mendacio initum, sed recte concludit cum Sanch. *l.*7. *d.*18. *a n.*18. id intelligi, si ista versentur tantum circa qualitates accidentales, uti satis intelligitur ex dictis. 559

Q. 77. Quid addendum sit circa impedimentum conditionis servi? R. §. 1. Hæc conditio strictæ servitutis 4. modis inducitur, jure belli, nativitate, justa condemnatione, emptione. Certum autem est Matrimonium etiam stricte servorum non ideo esse irritum, quia non consenserunt domini, nam *Cap.* 1. *de conjug. servor.* sic statuitur: *Nec inter servos debent Matrimonia ullatenus prohiberi, & si contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda*. Imo nec ideo matrimonium illicitum est, per se loquendo, uti ex *S. Thom.* & aliis recte ostendunt Sanch. *l.* 7. *d.* 21. Averſ. *q.* 3. *ſ.* 1. incommoda enim illa quæ refert *Busemb.* non obstant substantiæ matrimonii, quamvis ejus usum aliqua ex parte impediant, uti & infirmitas corporis. Possunt tamen esse pacta, saltem ex consuetudine, ut si servus inscio vel invito domino contrahat, non amplius gaudeat certis beneficiis sui domini. 560

§. 2. Quod servitus dirimat, est ex Jure Ecclesiastico. *Cap. Si quis ingenuus. Cap.*2.3. *& ult. de conjug. servor.* Si autem contrahens, qui liber est, sciverit conditionem servilem alterius, S. Th. *in suppl. q.*52. *art.*1. *&* 2. Sanch. *d.*19. *n.* 13. Arcud. *l.* 7. *c.* 3. & alii communissime docent, Matrimonium fore validum, quia ejusmodi homo liber cedit juri suo, datque liberum consensum, quem jus positivum non irritat, irritat autem, si servitus fuerat a libero ignorata, quia ex hac parte consensus non fuit voluntarius, sed fuit error quodammodo circa personam, uti pluribus deducit Sanch. *a n.* 15. 561

§. 3. Si servus ducat liberam ipsius servitutis ignaram, *Silv. Nav. Henr.* & alii dicunt servum invita libera resilire non posse, quia leges in ejusmodi casibus favent soli injuriam passo. Alii cum Sanch. *l.*4. *d.*15. *n.*5. probabilius dicunt, si aliud damnum secutum non sit, etiam servum resilire posse, si enim teneretur stare contractui, id esset in pœnam sui delicti, ad talem autem pœnam prærequiritur Judicis sententia. 562

§. 4. Si persona serva intra breve tempus, nempe infra sex menses, erat futura libera, quamvis ignorata sit servitus, Sanch. *l.* 7. *d.*10. *n.*4. putat valere matrimonium, quia illa brevis servitus non videtur adferre præjudicium, sed Silv. Ang. Averſ. *q.*12. *ſ.*2. melius contradicunt, quia si liber hoc resciret, posset matrimonium suum habere pro nullo: ergo vere nullum erat. Sententia tamen communissima cum Sanch. *d.*20. Averſ. Pont. *l.*7. *c.*44. dicit valere, si dominus servam collocet in matrimonio cum libero ignorante servitutem, quia hoc ipso servæ concedit libertatem, uti habetur ex *auth. de nuptiis*, §. *Si vero decretum*. 563

§. 5. Servitus ignorata dirimit, quamvis ignorantia sit crassa, & imprudens, eo quod facile resciri potuisset, quia Ecclesia, ut matrimonium valeat, requirit consensum directum in conditionem servitutis cognitæ, Sanch. Kon. Averſ. §. *Quinto*, contra *Sot. & Ledesm.* Aliud est, si haberet dubitationem, vel opinionem de servitute, & tamen contraheret, tum enim cederet suo juri, & idem videtur esse, si haberet ignorantiam affectatam, eo quod positive vellet nec inquirere, nec inquiri, quia talis ignorantia æquivaleret sufficienti notitiæ, *Pont. Averſ.* 564

§. 6. Si

565 §. 6. Si servus contrahat cum serva credens hanc esse liberam, valet Matrimonium, quia non erratur quoad substantiam, & Ecclesia irritat solum Matrimonium liberi ignorantis servitutem alterius, S. Th. Henr. Victor. Sanch. *d.* 19. *n.* 23. Aversf. §. *Septim.* Et idem est, si servus ducat liberam, quam putabat esse servam, de hoc enim casu nil statuit Ecclesia, & cessat causa, quæ erat, ne liber deprimeretur ignoranter ducens servam. Av. §. *Octavo*.

566 §. 7. Qui ad tempus tantum liberatus servitute, postea in eam relapsurus est, contrahit invalide, quia reipsa incumbit ei servitus, quæ ignoratur, Sot. Gab. Aversf. §. *Quarto*.

567 §. 8. Qui ignorans ducit servam, actualiter ita affectus, ut ducere velit, quamvis sit serva, ducit valide. E contra, si tantum habitualiter ita comparatus sit, ut voliturus esset ducere, quamvis sciret esse servam, ducit invalide, quia non habet consensum de præsenti, sed tantum habiturus fuisset, si scivisset esse talem. V. *n.* 551.

568 §. 9. Si liber duxerit servam, putans liberam, & hæc fiat libera illo inscio, ac propterea non ponente novum consensum, quamvis pergat illam habere ut conjugem, non ideo validatur Matrimonium, quia tantum agit ex vi primi consensus invalidi, uti intelligetur ex dicendis a n. 813. docentque communiter omnes cum Sanch. l. 2. d. 36. & Aversf. §. *Nono*, contra Angel. & alios. Si tamen post cognitam etiam actualem adhuc servitutem habeat velut conjugem, jam ponit novum consensum, & ratificat Matrimonium. *Cap. 2. & ult. de cojug. servor.*

569 *Q. 78. An conditio filii dirimat, & quid dicendum sit, si Matrimonium ineatur insciis vel invitis parentibus?* R. §. 1. S. Basil. apud Acud. l. 7. c. 2. putavit conditionem filii dirimere, si parentes sint inviti, & hoc videtur habere fundamentum in utroque Jure, nam ita habetur *Can. Aliter 30. q. 5. Can. Honorantur, & Can. Non omnis 32. q. 2. Paternus consensus desideratur in nuptiis, nec sine eo legitimæ nuptiæ habeantur, juxta illud Evaristi Papæ: aliter non fit legitimum conjugium, nisi a parentibus tradatur. L. 2. ff. de ritu nuptiarum. Nuptiæ consistere non possunt, nisi consentiant omnes, idest, qui coëunt, quorumque in potestate sunt.* Idem habetur L. 9. 10. *ibid.* Etiam Luth. Bucer. Erasm. apud Bellar. *de Matr. c.* 19. dixerunt, Matrimonia prolium inita sine consensu parentum, vel irrita esse, vel saltem per parentes irritari posse. Sed oppositum nunc certum est ex Trid. *sess. 24. de ref. Matr. c.* 1. ubi ait: *Eos S. Synodus anathemate damnat .·. qui falso affirmant Matrimonia a filiis-familias sine consensu Parentum contracta, irrita esse, & Parentes ea rata vel irrita facere posse;* docetque S. Th. 2. 2. *q.* 104. *a.* 5. & nunc Canonistæ ac Theologi omnes cum Delb. *c.* 8. *dub.* 10. *s.* 9. Pignat. *t.* 4. *consf.* 147. Aversf. *q.* 3. *s.* 7. Kugl. a *n.* 131. & 574. *ubi a n.* 576. solvit argumenta contraria. Notant etiam recte Bellar. & Arcud. *c.* 4. id jam fuisse in antiqua lege, nam Esau *Gen.* 26. & 28. duxit uxores sine voluntate parentum; Jacob. *Gen.* 29. & 30. duxit sine scitu parentum; similiter Tobias *c.* 7. nec ideo reprehensi sunt; hinc dicendum est Canones antiquos, & leges istas pro nunc esse a *Trid.* emendatas.

570 §. 2. Recte docet cum communi Aversf. *q.* 4. *s.* 5. contra *Sot. Nav.* & alios, filium non teneri obedire parenti imperanti certum Matrimonium; hinc quamvis doceant *Gutt. Barb. Fagn.* & alii filium, & præcipue filiam, peccare mortaliter contrahendo contra voluntatem, & consensum parentum, quia horum cura, & potestas postulat, ut proles in re tam gravi nihil determinet contra eorum voluntatem, oppositum tamen tenent S. Th. 2. 2. *q.* 10. & 104. *a.* 5. Tol. Henr. Sanch. *l.* 4. *d.* 23. *n.* 10. Burg. *cent.* 3. *cas.* 55. Krim. *a n.* 132. quia circa electionem perpetui status, sustentationem proprii corporis, prolium generationem, quisque censetur esse sui juris; & ideo S. Bon. *in* 4. *d.* 29. *q.* 3. *n.* 16. ait: *per præceptum non potest pater ad contrahendum cum hac vel illa filium obligare*. Attamen *Delb.* & *Aversf.* adhuc distinguunt, & dicunt, si parentes impedire velint ab omni Matrimonio, non teneri obedire cum periculo incontinentiæ, juxta illud 1. *ad Corinth.* 7. *v.* 9. *melius est nubere, quam uri* Si impedire velint a certo Matrimonio, ad quod filius vel filia propendet, expendendas esse ex utraque parte rationes, & si parentum rationes justæ sint, teneri obedire; si nullius sint momenti, non teneri. Denique si parentes inducere velint ad certum Matrimonium, a quo abhorrent, non teneri obedire. Addunt tamen communiter omnes cum *Sanch.* teneri exquirere consilium parentum, si commode fieri possit, & non prævideant impedituros, quamvis Spor. *n.* 177. putet non peccaturos graviter, si etiam hoc negligant. Deinde tenent etiam communiter omnes cum *Toleto, Sanch. Burgh.* supra, etiam teneri sequi consilium parentum, si multum referat cum tali contrahere, v. g. ad tollendas graves inimicitias; pietas enim tum obligat, per se loquendo, ut tollant talem necessitatem gravem parentum: & eadem ferme habet cum aliis Busemb. relatus *l.* 3. *p.* 1. *n.* 692. Quod si ex tali Matrimonio scandala, aliaque mala prudenter timerentur, recte dicit Delb. *n.* 43. sine peccato contrahi non posse, sed tanquam repugnans charitati & pietati, implorata etiam Judicis auctoritate, esse impediendum, quia *in malis promissis fidem non expedit servari*, *Reg. 69. Juris in 6.* Denique notandum, quod in Gallia, & quibusdam aliis locis Matrimonia contracta contra voluntatem parentum censeantur irrita quoad effectus aliquos civiles.

571 §. 3. Non ideo potest exhæredari proles, quod ineat Matrimonium etiam cum inæquali cōtra positivam voluntatem parentum, uti cum aliis plurimis docent Sanch. *l.* 4. *d.* 25. Laym. Diana, Gob. *tr.* 10. *n.* 108. Dic. *de just. t.* 19. *n.* 393. Less. *in auth. v. Matrimonium, cas.* 20. neque oppositum ulla lege vel consuetudine induci potest, nisi accedat aliquis consensus Ecclesiæ, secundum dicta *a n.* 517. Delb. *c.* 8. *d.* 19. *s.* 2. & *seqq.* Ratio est, quia Jure naturali non potest ideo exhæredari, nisi hic parentum voluntatem teneatur sequi, quod secundum dicta non tenetur. Jure autem positivo tum tantum potest exhæredari, si adsit una ex his causis ingratitudinis, quas recenset *Authent. Ut cum, De appellatione, Coll.* 8. §. *Aliud quoque capitulum*. 1. Si parentibus manus intulerit. 2. Si per se & directe gravem, & inhonestam injuriam eis ingesserit. 3. Si accusaverit in criminalibus, quæ non sunt contra Principem vel Remp. 4. Si ut maleficus cum maleficis versetur. 5. Si tentaverit insidiari vitæ parentum. 6. Si commiscuerit se novercæ suæ vel concubinæ Patris. 7. Si per delationem gravia dispendia causarit parenti. 8. Si pro parente captivo noluerit fidejubere. 9. Si impediverit, ne parentes conderent testamentum. 10. Si arenarium vel mimum pergat agere, cum parentes ejus professionis non sint. 11. Si filia vel neptis vigintiquinque annis minor, rejecta oblatione mariti vel dotis elegerit vitam luxuriosam. 12. Si parentem factum furiosum neglexerit. 13. Si non festinaverit redimere captivum. Quamvis autem ducat imparem contra voluntatem parentum, non ideo committit casum ingratitudinis ob unam ex his causis: ergo. Videri potest Krim. *a n.* 488. Putavit quidem *Fachin.* posse exhæredari prolem ex similibus vel majoribus causis, quam hæ sint, sed recte contradicit Krim. a *n.* 496. quia Jus expresse restringit potestatem exhæredandi ad has tantum causas; sicuti privationem asyli restringit Greg. XVI. ad illa tantum 8. crimina, quæ recensui *l.* 4. *n.* 1394. ideoque ad alia etiam majora extendi non debet. Putat tamen Molina *d.* 176. posse Rempub. concedere legem, secundum quam talis proles exhæredari posset in certis casibus, nempe illis, quibus in hoc negotio tenetur sequi consilium parentum. V. Kugl. a n. 695.

§. 4. Si proles petito consilio parentum, contra horum voluntatem ineat Matrimonium, non ideo potest ei negari dos, communis cum Sanch. *l.* 4. *d.* 26. *a n.* 16. Gob. *n.* 110. Krim. *a nu.* 500. Ratio est, quia volenti nubere debetur dos, tum ad alimenta, & sustinenda onera Matrimonii, tum etiam, ne mulier indotata spernatur a viro, uti habetur in Jure apud Krim. *n.* 500. nullum autem Jus dicit, prolem ob adductam causam posse privari dote: Imo licet nuberet indigno, non ideo posset privari alimentis necessariis, *L.* 5. §. *Si vel parens, ff. de liberis agnosc.* Dos autem & alimenta æquiparantur in Jure. Porro ille solus censetur accipere indignum, ex quo redundat dedecus in familiam, vel infamia in accipientem. Vide Krimer *n.* 503. & Kugler *a n.* 139. 572

Q. 79. Quid addendum sit circa impedimentum voti? Resp. 573
§. 1. Deus permisit Sacerdotibus, & Levitis antiqui testamenti Matrimonium, ejusque usum, saltem extra annum suæ vicis sive deservitionis, cum enim non fierent Sacerdotes aut Levitæ, nisi e tribu Levi, & domo Aaronis, ne Levitarum genus deficeret, reparandum erat per Matrimonium. In nova lege Græci Sacris ordinati etiam licite utuntur Matrimonio ante subdiaconatum contracto, uti declararunt varii Pontifices apud Archud. *l.* 7. *c.* 33. Votum tamen habent cælibatus post primæ uxoris obitum, Arcud. *c.* 43. ubi etiam notat Episcoporum uxores debuisse fieri Monachas.

§. 2. An Matrimonia Græcorum, si contrahant post susceptum sacrum Ordinem, sive sint prima, sive secunda, non tantum sint illicita, sed etiam invalida, fusissime disputat Arcud. *eodem c.* 43. & contra alios tenet valida esse, sed sic contrahentes debere abstinere a sacro ministerio. E contra invalida esse multis contendit Pign. T. 8. *consf.* 81. Juste autem, & sancte voluit Ecclesia, ut Latini ordinati Sacris essent incapaces Matrimonii, & si illud antea contraxissent, abstinerent ab usu, uti contra Græcos refert Arcud. a c. 24. usque ad 43. testimoniis Conciliorum, & PP. tam Græcorum quam Latinorum, & nunc tantam loquemur de impedimento voti in Ecclesia Latina. 574

§. 3. Vasq. Az. Platus, Pont. *l.* 7. *c.* 14. & *seqq.* late contendunt ex antiquis Conciliis, & PP. Religiosos in primis sæculis, non obstante professione sua potuisse valide, quamvis illicite, contrahere Matrimonium. Et idem dicit de initiatis sacro Ordine Pont. *c.* 27. Quod Professionem religiosam attinet, videri possunt dicta *l.* 4. *n.* 3. & hic dicenda paulo post. De cætero certum est, nunc in Conc. Later. ann. 1139. statutum esse, ut Religiosa professio, & votum ordinati Sacris dirimat contrahendum Matrimonium, ut refertur *can. Ut Lex* 40. *cas.* 27. *qu.* 1. & idem statuitur aliis locis, apud Pont. *c.* 22. *n.* 4. & apud Dicast. *de Ordine dub.* 24. estque definitum a Trid. *s.* 24. *can.* 9. *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos vel Regulares castitatem solemniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica vel voto .·. anathema sit*: unde videtur colligi, si Ordinem sacrum suscipiens nollet castitatem vovere, attamen ad hanc teneri ex præcepto Ecclesiæ secundum dicta l. 6. p. 2. n. 2161. & similiter talis ex lege Ecclesiæ in reverentiam Ordinis sacri redditur inhabilis ad Matrimonium, uti recte Krim. a nu. 956. Estque hoc verum, licet suscipiens sacrum Ordinem esset tantum impubes, quia quamvis per legem Ecclesiæ non sit capax voti Religionis, tamen Ecclesia non reddit eum incapacem hujus voti vel præcepti, Frim. *n.* 963. 575

§. 4. Infans valide initiatur sacro Ordine, uti constat ex 576

Cap. un. *De clerico per saltum promoto*, sic autem ordinatus non teneretur castitati, sed si vellet, posset inire Matrimonium, quia nec vovit, nec ei præcepta est castitas, cum fuerit voti & præcepti incapax. Excipe, nisi usum rationis adeptus suam Ordinationem expresse vel tacite ratificaverit, tum enim tenetur ad castitatem, & inhabilitatur ad Matrimonium, Barbos. Krim. *n.* 962.

577 §. 5. Ordinatus sacris ex metu gravi injuste, & directe ad sacri Ordinis susceptionem incusso, secundum Krim. *n.* 964. & alios multos non tenetur ad castitatem, nec inhabilis est ad Matrimonium, sed videri debent dicta l.6. p.2. n. 2163. nam probabilius est oppositum ob rationem ibi datam, quia votum illud Jure naturæ valet, nec invenitur Jure positivo irritari, uti etiam recte probat Pont. *l.7. c.*29.

578 §.6. Qui invalide ordinatus est, non tenetur, quia votum, & obligatio castitatis ex mente Ecclesię tantum accessorie sequitur ad susceptionem Ordinis. Oppositum tamen dicunt Castr.& Krim.*n.*965.si conjuges invalide professi sint Religionem: putant enim teneri ad castitatem statui congruam, eo quod profitendo Religionem, expresse voverint castitatem, ac voluerint actum suum valere, quantum posset.

579 §.7. Per votum simplex castitatis, quod Religiosi Societatis Jesu emittunt post Novitiatum, dirimi Matrimonium, certum est ex Bulla Greg.XIII. *Ascendente Domino*, ubi ait: *quinimo omnes illos ad contrahendum inhabiles, ac contractus hujusmodi nullos, & irritos facimus*. Ratio est, quia quamvis non sit votum solemne, tamen quia Ecclesia potestatem habet ponendi certas conditiones requisitas ad valorem contractus matrimonialis, ipsa autem ponit carentiam votorum simplicium, per quæ Societatis Jesu personæ fiunt Religiosi, hoc ipso talia vota habent vim dirimendi Matrimonium.

580 §. 8. Docent Abb. Lop. Palud.Laym.*l.*5.*tr.*10. *p.*4.*c.*3.*nu.*5. Gutt.Castr.*d.*3.*p.*6. §.11.*n.*20.Aversf.*q.*15.*sect.*3.Tamb.*hic tr.*7. *c.*4.§.2.*n.*9.& alii communiter contra Sot. & Pont. *l.*7. *c.*21. & 25. per votum simplex castitatis, quod uxor emittit dans marito potestatem suscipiendi sacrum Ordinem, dirimi Matrimonium uxoris, etiam post mortem dicti mariti, quod videtur statui Cap. *Quia sunt*, 10. & Cap. *Si se*, *dist.*28. ubi dicitur, ut separentur, non tantum quoad torum, uti putat *Pont.*sed etiam quoad vinculum, ut habet ibidem Glossa. Et ratio congruentiæ est, quia talis uxor deberet fieri monialis secundum Cap. *Sane*, *De conv. conjug.*& Cap. *Agathosa*, 21.*causa* 27.*quæst.*2. ergo congruum est, ut saltem sit inhabilis ad alias nuptias. Alii cum Az.*to.*1 *l.*13.*c.*14.*q.*11. & Sanch.*l.*7. *d.* 40. dicunt Matrimonium uxoris in sæculo remanentis fore quidem irritum, attamen non ratione voti, sed ex constitutione Ecclesię, nam etsi uxor votum castitatis non emiserit, si tantum consenserit in Ordinationem mariti, licet forte nihil scivent de inhabilitate inde consequente, dicunt inhabilitari ad secundas nuptias, nam ita statuitur Cap. *Seriatim*, 14. *dist.*32. & Cap. *Quia sunt*, 10. *dist.*28. ubi Glossa ait: *Si ea invita ordinaretur, vel ignorante, non fieret ei præjudicium, sed si scivit, & tacuit, fit ei præjudicium, ut post mortem illius non possit nubere, ut dist.*32.*Cap. seriatim* 14.*unde non requiritur, quod mulier voveat, sed sufficit, si scit virum suum ordinari*. Et eadem Glos. ad cap. *Si se*, 11. *dist.* 28. *videtur, quod sola constitutio Ecclesię hoc Matrimonium dirimat, non scientia, vel votum*. Atque in his consentit *Sanch.*Quidquid sit de hoc, unde oriatur, Glos. ad Cap.*seriatim*, supra ait: *De ista uxore promoti dic, quod eo ipso, quod dat licentiam, intelligitur vovere*. Et idem dicit Glos. ad Cap.*Agathosa* 21.*causa* 27.*q.*2.ergo reipsa videtur esse ratione voti, saltem virtualiter emissi, cui, quamvis simplex sit, Ecclesia annexuit talem inhabilitatem, uti eamdem annexuit votis simplicibus in Societate Jesu, vel certe dici potest, quod in simili dixi l.6.p.2.n.2161. nempe sicuti suscipiens sacrum Ordinem ordinarie ex voto obligatur ad continentiam, si tamen vovere nolit, tum obligari ex præcepto Ecclesiæ, ita hic ordinarie ex voto oriri illam inhabilitatem; si autem non voverit, oriri ex dispositione Ecclesiæ. Quid autem tenendum sit de nocente manente in sæculo, si innocens post justum divortium susceperit sacros Ordines, vel Religionem, dixi a n. 448.

581 §.9.Sanch.l.7.d.32.a n.9.late probat, si unus conjugum profiteatur in Religione, & alter velit manere in sęculo, debere non tantum facere votum continentię, sed etiam carere periculo incontinentię, alioquin teneri non tantum ingredi Monasterium, sed etiam suo tempore profiteri in Religione, ut probat Castr. d.3.p.6.§.11.n.12.quamvis n.17.dicat, spectato rigore Juris oppositum esse probabilius. Tamdiu autem censetur maneri periculum incontinentię, quamdiu senes non sunt, quantumcumque probatę sint vitę. Si tamen sint senes, pręsumi abesse periculum, censetur autem mulier senex, si sit quinquagenaria, vir autem, si sit sexagenarius, inquit Sanch.& post eum Castr.n.10. quia tunc in illis cum potentia generandi communiter cessat calor libidinis. Deinde probat idem Sanch.d.33.& Castr. n.14. professionem viri fore validam, si uxor consenserit, quamvis hæc in sæculo manens, & adhuc juvenis votum castitatis non emittat: attamen ad hoc pręrequiri licentiam Episcopi pro ingressu in Religionem, docet Castr. n. 11. contra Sanch. Gutt. Pontium, & Aversf.*q.*15.*s.*3.qui dicunt id tantum esse de convenientia. Et si remanens in sęculo emittat votum castitatis, docent recte Sanch.*n.*8.Gutt.Pont.Castr. *n.*13. quod votum uxoris non ideo fiat solemne, nam Cap.un.*De voto*, in 6. clare deciditur, quod votum nullum censeatur solemne in ordine ad dirimendum Matrimonium, nisi sit i[n] sacri Ordinis susceptione. Hinc inf[ert] tali voto non dirimi sequens Matri[monium] diri. Quod autem uxor viri Sacris dicta n.580.post viri mortem vali[de] dicunt esse ex speciali Ecclesię or[di]nati, quæ cum sit odiosa, non d[e]... fessi. E contra *S.Bonav. Gabr.* ... hoc voto dirimi Matrimonium ... hendum, quia Cap. *Qui uxore[m] uxorem suam velare permiserit* ... *ter convertatur*, ubi Glos.add ... *[ape]rtum; si juvenis est, vel si senex est, c* ... *[s]æculo*, Cap. *Cum sis*, de conv.conjug.& *hic dicit* ..., *quod eo ipso, quod dat uxori licentiam, intelligitur vovere*. Hoc autem votum videtur esse simile voto, quod emittit uxor ordinati, quod secundum dicta n.580.Matrimonium dirimit, & talis vir ingrediens Monasterium etiam sæpe ordinatur: ergo votum uxoris in sæculo manentis habet saltem tum similem vim dirimendi, & propter hæc posterior sententia etiam est probabilis, quæ dicit hic non esse extensionem legis, sed in æstimatione prudente velut identitatem casus respectu ejusdem legis.

§. 10. Si Titius hæreticus Ordinis Teutonici ritu hæreticorum fecerit solam professionem, non ideo fit inhabilis ad Matrimonium, tum quia non est vera professio religiosa, sed tantum inanis cæremonia, tum etiam quia non intendunt se obligare ad continentiam, neque Ecclesia ipsis eam præcipit. 582

§. 11. Thomistæ communiter, *Henr.Valent.* & alii, quibus videtur favere *S.Th.*in supplem.q.53. a.2. O. putant voto solemni Jure naturæ dirimi Matrimonium, eo quod res Deo per votum tradita non possit tradi homini, sed probabilius est oppositum cum Scoto, & Scotistis omnibus, teste Mastrio n.116. ad quos accedunt Gers.Abb.Caj.Az.Bellarm.Sanch. l. 7. d. 26. S.Bonav.Less.Con.Regin.Hurt.Dic. *supra*, Krim.a n.446. Av. q.15.s.1.& alii, quia obligatio Religionis non pugnat cum superveniente obligatione justitię, uti patet in obligato voto simplici castitatis, si Matrimonium contrahat: Deo enim ex Religione obligaverat corpus, quod nihilominus etiam valide ex justitia obligat conjugi. *Si dicas*, votum solemne habere actualem traditionem corporis respectu Dei, quam non habet votum simplex: *Contra est*.1.nam multa vota simplicia etiam dirimunt Matrimonium, uti patet ex dictis: ergo talia saltem habent respectu Dei actualem traditionem corporis.2.Ideo votum solemne est actualis traditio, quia per illud homo abdicat se jure utendi corpore, sed per quodvis votum simplex etiam abdicat se homo jure utendi corpore, quia nullum in tali homine manet, nec unquam est in aliquo jus ad actus illicitos: ergo. Confirmatur, nam Pontifices dispensare possunt cum professis ad ineundum Matrimonium, uti dicetur n.829.ergo signum est, quod professio dirimat Jure tantum ecclesiastico: solemnitas enim, ob quam præcipue est vis dirimendi, juncta est votis vel Ordini solo Jure Ecclesiastico, uti recte Krim. a n.446. 583

§. 12. Sicut votum profitentis in Religione impedit valorem Matrimonii, ita Matrimonium consummatum impedit valorem professionis religiosæ, si fiat absque licentia conjugis, & extra casum justi divortii, *c.Notificasti*, 33. *q.*5.*c.Veniens*, *c.quidam de convers.conjug.* potestque sic invalide professus sua sponte redire ad sæculum, & in eo semper manere, etiamsi alter postea consenserit vel dederit causam justi divortii, nisi post hæc professionem suam legitime ratificarit. Et talis professio de se non habet vim voti simplicis, aut Religionis postea ineundę aut servandæ castitatis aut non petendi debitum, quæ quidem præsumuntur, secundum cap. *Quidam* & Cap. *Placet*, de conv. conjug. sed an ita sit, pendet ab intentione profitentis, quæ exquirenda est. *Dixi*, si fiat absque licentia conjugis, & extra casum justi divortii, quæ licentia vel divortium, si adsit, licite & valide profitetur, uti colligi potest ex dictis tum hic n. 348. tum etiam l.6.p.2.n.2220. ubi dixi, talem etiam posse suscipere sacrum Ordinem; possuntque hæc omnia videri pluribus deducta apud Aversf. *q.*15.*s.*2. & 3. 584

§. 13. Huc spectat solutio seqq. casuum. I. Titius invalide professus, post elapsum quinquennium relata causa invaliditatis, emissus, inivit Matrimonium. *Quæritur*, an valide? Negat Pignat.*to.*1.*consul.*88. referens multas declarationes, quæ dicunt, ibi esse tacitam professionem. Sed Resp. Quamvis Ecclesia prudenter pręsumat talem esse tacite professum, sive interea ratificasse professionem suam, vix enim esse potest, quin ratificaverit, cum tamdiu in Religione vixerit, tamen cum Ecclesia non possit supplere consensum ad valorem professionis necessarium, si reipsa nunquam ratificasset, secundum dicta l.4. n.12.nunquam valuisset professio, & Matrimonium jam contractum esset validum. E contra, si etiam tacite tantum ratificaverit primam invalidam professionem, nec aliunde aliquid defuerit, secundum dicta l.4.a n.31.est vere professus, & consequenter Matrimonium ejus est invalidum, & de hoc casu intelliguntur declarationes apud Pignatellum. 585

Casus 2. Berta potens probare se coactam vi esse ingressam, & professam in Religione, post medium annum a professione clam profugit, & jam in Matrimonio est per decem annos, susceptis prolibus, petitque tandem, ut Judex ecclesiasticus habita plena probatione coactionis declaret Matrimonium, & proles legitimas. *Quæritur*, an id fieri possit? Ratio dubitandi est, quia Trid. *sess.*25. *de Regul. c.*19. dicit: Regularem talem 586

non

caratterizzo per presciti o bestemmiatori Cri J. Vidal Comissario

non esse audiendum, *nisi intra quinquennium tantum a die professionis causam deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur*. Nihilominus quatuor Doctores facultatis Theologicæ Coloniæ putarunt, Judicem ecclesiasticum adhuc posse declarare professionem irritam, Matrimonium & proles esse legitimas, quia ignorantia Juris excusat in sexu fœmineo. Et mulier, ut inquit Gloss. *nov. in authen. de incest. nupt.* §. 1. Mascard. *de prob. vol.* 1. *concl.* 74. *num.* 5. *vol.* 2. *concl.* 1080. *n.* 9. ignorat sua jura, quidve ipsi competat. Et cum res integra non sit, præsumendum de benignitate Matris Ecclesiæ, quod conjuges illos nolit manere in perpetuis animæ, & corporis angustiis.

Casus 3. Cajus metu, quem probare potest, coactus, verbis tantum externis sine interno animo fecit professionem; cessante intra triennium causa metus, statim protestatur contra, sed non auditur a Superioribus, nec permittitur implorare Ordinarium, imo in carcerem conjicitur, e quo elabens, fugam arripit, dimisso habitu ea intentione, ut intra tempus quinquennii sibi currentis imploret Ordinarium. Iterum deprehensus conjicitur in duriorem carcerem, tandem interrogatur, num professionem suam vellet ratificare, aut alias damnari perpetuo tali carcere; cumque non esset aliud evadendi medium, Cajus obtulit ratificationem, sed non aliter ratificat, quam prius illam fecerat, scilicet sine animo se obligandi. Liber factus habita occasione iterum fugit, sed cum nullibi tutus consisteret, ex desperatione, militiæ nomen dedit, nec amplius sui juris, per annos 12. in ea mansit. Redux inde reassumpsit coram Ordinario suam declarationem: sed fortuito incidens in notitiam cum Caja, cum hac, totum negotium ignorante, contrahit Matrimonium in facie Ecclesiæ, & ex ea tres proles suscitat. *Quæritur* 1. an Cajus possit ab Ordinario loci restitui in integrum contra lapsum quinquennii? 2. An, ut audiatur ab Ordinario & Superiore loci, e quo profugit, compelli debeat ad reassumendum prius habitum?

Respondeo ad 1. affirmative: 1. Quia restitutio in integrum nunquam intelligitur inclusa, nisi specialiter sit prohibita. *Socin.* & alii communiter, sed non est prohibita in casu hoc, quo injuste negata est omnis via reclamandi, nec ullibi Papæ reservatur restrictio in integrum. Zypæus *in Analysi Juris Pont. de Reg. n.* 47. 2. Cajus reclamavit ante lapsum quinquennii, quod satis est, non enim requiritur, ut causa absolvatur ante quinquennium. 3. Ordinarius potest in sua diœcesi, quod Papa in orbe, nisi specialiter reservetur vel prohibeatur, Barb. *de jure eccl. l.* 1. *c.* 8. *nu.* 20. Sperell. *dec.* 110. *num.* 21. & Trid. in omnibus causis concedit primam instantiam Ordinariis, exceptis solis causis tractandis secundum Canones apud Sedem Apostolicam quod de hac causa nullibi dicitur. *Si dicas*, Ordinarius videtur hic esse delegatus, delegatus autem non potest restituere in integrum, Cap. *Causas, de rest. in integr.* Resp. n. esse delegatum, nam Trid. *sess.* 25. *cap.* 19. *de Regul.* dicit, causam pertinere ad Ordinarium, & Superiorem regularem, nulla facta mentione delegationis: & licet Ordinario adjuncta sit jurisdictio etiam circa exemptos, per tale additamentum non fit jurisdictio delegata, Salgado *de retent. Bulla p.* 2. *cap.* 25. Vide de Luca *de Regul. d.* 8. *n.* 7. & *d.* 10. *n.* 13.

Respondeo ad 2. Fagn. ad Cap. *Prælatum*; De his, quæ vi metusve caus. n. 52. *Covarr.* & alii videntur dicere, non audiendum, nisi in habitu, quia *Trid.* videtur Ordinario jurisdictionem concedere tantum pro casu, quo intra quinquennium causas deduxerit, manens in Monasterio; nam addit: *Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur*. Unde de hoc casu egressus dimisso habitu, Pignat. *t.* 9. *consf.* 173. *n.* 4. ait, Trid. *velle, quod prius reassumat habitum, postea admittatur ad adducendum causas nullitatis, alioquin vult agendum cum ipso, prout cum apostata*. Similiter Barb. *de potest. Episc. alleg.* 104. *n.* 14. ait, dimissionem habitus non impedire, ut Regularis non audiatur, si postea eumdem reassumat. Contradicit Sanch. *l.* 7. *d.* 37. *n.* 3. ubi ait: limitandum est, nisi professus is justam dimittendi habitus causam haberet, vel si non posset obtinere licentiam eundi ad reclamandum, nec ire, nisi habitu deposito, aut non permittitur causa nullitatis proponere coram Ordinario: & ob id habitu dimisso fugit, ut reclamet, quippe *Trid.* temerariam habitus dimissionem punire intendit; at non temere dimittit, qui ut allegando causas nullitatis, remedio Juris concesso uti possit, id efficit, sic Nav. Azor. Addit Sanch. *num.* 11. ficte professum posse, cessante scandalo, & omissa reclamatione, & non deductis causis coram Ordinario, ac Superiore, fugere, nec teneri redire ad Monasterium, nec esse apostata. Hinc videtur dicendum, cum Cajus injuste impeditus sit, quominus ageret, potuit dimisso habitu fugere, ut ageret, & cum nullibi tutus esse posset, quod se dederit militiæ, videtur fecisse coactus: deserere autem militiam vel non potuit, vel non est ausus, & cum dimissus a militia statim inceperit iterum agere coram Ordinario, non videtur excludendus beneficio restitutionis in integrum apud Ordinarium, nec ipsi tutum est redire ad Ordinem, in quo forte libertatem non haberet agendi causam suam apud Judicem competentem.

587 *Q.* 80. *Quid addendum sit circa cognationem legalem?* R. §. 1. Adoptio tum dicitur perfecta sive arrogatio, si homo liber adoptatus auctoritate Principis transeat in potestatem adoptantis tanquam hæres necessarius ex testamento, & ab intestato: tum est imperfecta, si homo etiam alieni juris assumatur in filium non transeundo in adoptantis potestatem, & non tanquam hæres necessarius ex testamento, sed tantum ab intestato per potestatem Judicis inferioris ex consensu solius adoptantis.

§. 2. Probabilius ex cum *Innoc. IV.* Silv. Henr. Sanch. Con. Laym. Dian. Tancr. Merat. Bon. Regin. Fill. Silv. Tann. Aversf. *q.* 16. Pir. Zoes. Engel. Haun. Wex *p.* 5. *tr.* 2. *contr.* 4. Krim. *nu.* 1121. contra Scot. Abb. Palud. Pont. Castr. Barb. Schneidew. & Scotistas omnes teste Mastrio *n.* 104. solam adoptionem perfectam dirimere, cum de imperfecta nil statuatur in Jure, sed tantum de adoptione simpliciter, sive sine addito; quo nomine venit sola perfecta, maxime cum Jura irritantia potius in favorem Matrimonii restringenda sint, quam amplianda. 588

§. 3. Cognatio legalis dividitur in paternitatem, fraternitatem, & affinitatem. Paternitas reperitur inter adoptantem, & adoptatum, ac hujus descendentes, & hæc cognatio est perpetua, etiamsi per emancipationem, aut aliter solvatur adoptio. Fraternitas reperitur solummodo inter liberos legitimos adoptantis, & inter adoptatum, non autem inter adoptatum, & filios illegitimos adoptantis, neque inter filios legitimos adoptantis, & filios adoptati, durat autem solum tamdiu, quamdiu adoptio. Affinitas legalis reperitur inter adoptantem, & uxorem adoptati, item inter uxorem adoptantis, & adoptatum, duratque etiam in perpetuum, Aversf. supra, Krim. *n.* 1128. Lohn. *p.* 4. *in instruct. Pastorum pag.* 207. 589

§. 4. Linea legalis Paternitatis est hæc: 590

Titius adoptans est cognatus, cum { adoptato in 1. gradu; liberis adoptati, in 2.; nepotibus adoptati, in 3.; pronepotibus adoptati, in 4.

§. 5. Hæc cognatio inter adoptantem, & adoptatum non extenditur, nisi ad eam personam, quæ tempore adoptionis erat sub potestate adoptati; hinc adoptans valide contrahit cum filia adoptati nata post adoptionem, vel etiam nata ante, sed prius emancipata: item cum filia suæ filiæ adoptivæ, quia mulier neminem habet in sua potestate: item cum liberis illegitimis adoptati, quia hi non sunt sub hujus potestate, Sanch. Laym. Krim. *n.* 1124. Similiter nulla est cognatio legalis inter adoptantem, & parentes adoptati, quia hi parentes non sunt sub potestate adoptati, Krim. 1126. 591

§. 6. Linea legalis fraternitatis est hæc: 592

Cajus adoptatus est cognatus, cum { Liberis adoptantis in 1. gradu.; nepotibus adoptantis, in 2.; pronepotibus adoptantis, in 3.; abnepotibus adoptantis, in 4.

§. 7. Linea Legalis affinitatis est hæc: 593

Titius adoptans, & uxor Caji adoptati, Cajus adoptatus, & uxor Titii adoptantis } sunt legaliter affines.

§. 8. Impedimentum cognationis legalis, secundum dicta, non contrahitur a liberis adoptivis inter se; hinc filii adoptati a Cajo contrahere possunt cum filiabus adoptatis ab eodem Cajo, Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *R.* 121. Gob. *tr.* 9. *nu.* 177. Aversf. supra, Bon. Krim. *n.* 1125. Similiter filius adoptatus posset ducere filiam legitimam adoptantis, si alteruter emanciparetur, vel si moriatur adoptans, quia tunc cessat adoptio, Krim. *a n.* 1125. E contra filius adoptatus etiam soluta adoptione ducere non potest eam, quæ fuit uxor adoptantis, uti nec adoptans uxorem adoptati, quia secundum dicta, est quædam inter hos quasi publica honestas perpetua. An superveniens cognatio legalis impediat petitionem debiti, dicetur *n.* 601. 594

Q. 81. *Quid dicendum sit circa cognationem spiritualem?* R. §. 1. Trid. *sess.* 24. *c.* 2. *de ref. Matrim. statuit, ut unus tantum, sive vir sive mulier juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus, & una baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem, necnon inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur*. Et idem dicendum est ex Confirmatione, in qua patrinus assistens, & confirmans contrahunt cognationem cum confirmato, cumque hujus patre, ac matre. 595

§. 2. Cum *Trid.* dicat, inter illos *tantum* contrahi hanc cognationem, consequenter non contrahitur inter patrinum, & matrinam, neque inter plures patrinos vel plures matrinas, si plures adhibeantur; neque inter illos, qui baptizantur vel confirmantur ab eodem Ministro, neque inter Ministrum Sacramenti, & patrinos, neque cum parentibus vel uxore Ministri, neque cum conjuge patrini, vel matrinæ, neque cum liberis vel vitrico vel noverca baptizati, aut confirmati. 596

§. 3. Si Berta uxor Titii adulteretur cum Cajo, qui ob levatum Titii, & Bertæ infantem habet cum eis cognationem spiritualem, quamvis sit incestus ob cognationem spiritualem, tamē Berta hoc non obstante potest a Titio petere debitum, quia non impeditur per cognationem spiritualem, quæ non extenditur, nisi ad personas in Jure expressas adeoque Berta non ideo contraxit cognationem spiritualem cum Titio marito suo. Neque hic contracta est affinitas cum Titio; hæc enim tantum oritur ex copula cum sanguine juncto, seu cum cognato ratione sanguinis, qualis non erat Cajus, qui cum Berta, & Titio habebat tantum cognationem spiritualem. 597

598 §. 4. Pontius *l.7.c.40.n.13.* putavit non incurri hoc impedimentum, si quis cum ignorantia facti teneat aliquem, v. gr. si filium suæ concubinæ, nesciens hunc esse: sed oppositum videtur certum cum Aversi. *qu. 16. s. 2.* ubi sibi contrarius est: ignorantia enim vel error hic non excusant, maxime cum illud statuatur non velut pœna, sed tantum veluti impedimentum canonicum, quale est etiam affinitas ex copula fornicaria, uti dicetur postea.

599 §. 5 Docent Tol. Henriq. Suar. Coninch. Sanch. Bonac. alii que AA. gravissimi, quos citat, & sequitur Pignat. *t.1. cons.* 10. *non confirmatur non contrahere cognationem spiritualem*, dicitque a S. Congreg. in his terminis declaratum esse 13. Jun. 1654. sed quamdiu non constat de ea declaratione, manet valde probabile oppositum, nam ita docent AA. relati a Sanch. *l.7.d.60.n.21.* aliique cum Aversi. quem retuli *l.6.p.1.n.400.* videri potest etiam Gob. *tr.9. a n. 169.*

600 §. 6. Contrahit hoc impedimentum laicus baptizans etiam privatim, & in necessitate, quia etiam hic intervenit vera regeneratio per Baptismum, propter quam Ecclesia hoc impedimentum statuit inter baptizantem, & baptizatum, Sanc. Laym. Krim. n. 1198. An autem contrahat patrinus assistens Baptismo non solemni, aut solis cæremoniis, aut Baptismo sub conditione repetito, dixi l.6.p.1.n.361. ubi a n.359. pluribus dixi, quid requiratur ad contrahendam hanc cognationem.

601 §. 7. Cognatio spiritualis superveniens Matrimonio impedit ejus usum, secundum dicta a n.387. Illum tamen non impedit superveniens cognatio legalis; hinc quamvis Titius adulterans cum sorore uxoris suæ impediatur a petitione debiti, non tamen impeditur, si sororem uxoris suæ adoptet, quia hoc nullo Jure statuitur, Sanch. *l.7.d.63. n.19.* Krim. *n.1238.* An autem pater in necessitate baptizans, vel assistens suæ, aut uxoris proli contrahat cognationem, & impediatur a petitione vel redditione debiti, dixi a n. 384. & videri etiam possunt dicta l. 6. p. 1. n.358.

602 *Q. 28. Quid circa cognationem carnalem, seu consanguinitatem sit addendum?* R. §. 1. Ante omnia intelligi debet significatio nominum hic, ad quod servire poterunt sequentia ex Lohn. *p. 4. in Instruct. Pastor. pag.* 198.

Nomina consanguinitatis.

Latine. Germanice. Gallice.
Cognatus. *Vetter Blutts VVervvandt.* Parent Cousin.
Cognata. *Baas.* Cousine.
Paterna linea. *Vatter Geschiecht.* Ligne du pere.
Materna linea. *Muttr-Geschiecht.* Ligne de la mere.
Pater. *Vatter.* Pere.
Mater. *Mutter.* Mere.
Liberi. *Kinder.* Enfans.
Filius. *Sohn.* Fils.
Filia. *Tochter.* Fille.
Frater. *Bruder.* Frere.
Frater ex patre. *Brud:rvomVatter.* Demy frere du coté du perè.
Frater uterinus. *Brud:vonde Mutter.* Frere uterin.
Germanus frater. *Leiblicher Bruder.* Frere Germain.
Soror. *Schvvester.* Sœur.
Gemini. *Zvvilling.* Freres Germaux.
Avus. *Anherr. Grosvatter.* Ayeul: Grand Pere.
Avus paternus. *Des Vatters Vatters.* Ayeul Paternel.
Avus maternus. *Der Mutter Vatter.* Ayeul Maternel.
Avia. *Anfravv: Grosmutter.* Ayeule; Grand Mere.
Proavus. *Vranherr.* Bisaveul.
Pravia. *Vranfrav.* Bisayeule.
Abavus. *Vransvatter.* Trisayeul.
Abavia. *Vransmutter.* Trisayeule.
Atavus. *Vrans-ann.* Le Pere du trisayeul.
Tritavus. *Vrans-Vran.* Le graud pere du trisayeul.
Nepos. *Enkel: Kinds-Kinder.* petit fils.
Nepos ex filio. *Sohns Sohn.* Petit fils: fils de mon fils.
Nepos ex filia. *Tochter. Sochn.* Petit fils: fils de ma fille.
Neptis ex filio. *Sohns Tochter.* Fille de mon fils.
Neptis ex filia. *Tochter Tochter.* Fille de ma fille.
Pronepos. *Enckel Son.* Fils du petit fils.
Proneptis. *Enckels-Tochter.* Fille de la petite fille.
Abnepos. *Enkeldes Enbels.* Petit fils du petit fils.
Abneptis. *Encklein des Enkls.* Petite fille de la petite fille.
Atnepos. *Enckels Vrenckels.* Arriere fils.
Atneptis. *Enckels Vrencklein.* Arriere fille.
Patruus. Frater patris. *Vatters Bruders.* Oncle Paternel, frere du Pere.
Patruus magnus: Frater Avi. *Unnherrens Bruder.* Grand oncle Paternel, frere du grand pere.
Propatruus: frater proavi. *Uranherrens Bruder.* Arriere oncle: frere du bisayeul.
Avunculus: frater matris. *Mutter Bruder.* Oncle maternel: frere de la mere.
Avunculus magnus: frater avi materni. *Anfravvens Bruder.* Grand oncle maternel: frere du grande pere maternel.
Proavunculus: frater proavi materni. *Vranfravven Bruder.* Arriere oncle maternel: frere du bisayeul maternel.
Amita. *Vatters Schvvester.* Tante sœur du Pere.
Amita magna. *Anhern Schvvestr.* Grande Tante: sœur du grande pere ou de la grande mere paternelle.
Proamita. *Uraherrens Schvvester.* Arriete Tante; sœur du bisayeule ou de la bisayeule paternelle.
Matertera. *Mutter Schvvester:* Tante: sœur de la mere.
Matertera magna. *Anfravvens Schvvester.* Grande Tante: sœur du grand pere, ou de la grand mere maternelle.
Pro-matertera. *Uranherrn Schvvester.* Arriere Tante: sœur du bisayeul ou de la bisayeule maternelle.
Nepos ex fratre. *Bruders Sohn.* Neveu: fils du frere.
Nepos ex sorore. *Schvvester Sohn.* Neveu: fils de la sœur.
Neptis ex fratre. *Bruders Tochter.* Niece, fille du frere.
Neptis ex sorore. *Schvvester Tochter.* Niece, fille de la sœur.
Patrueles. *Zvveyr Bruder Kinder.* Cousins ou cousines germaines; enfans de deux freres.
Consobrini, consobrinæ. *Zvveyer Schvvester Kinder. Geschvverstet Kinder.* Cousins ou cousines germaines: enfans des deux sœurs.
Amitini, *Bruders und Schvvester Kinder.* Enfans dut frere & de la seur.
Sobrini. *Gerschvvistert Enc Klein.* Neveus de deux sœurs.

Denique notandum est, quod in Jure illi dicantur agnati, qui ab aliquo descendunt per lineam masculinam, illi autem cognati, qui per fœmininam, quamvis quandoque nomen cognati tanquam genus sumatur ad utrosque.

§. 2. Quia hic loquemur de consanguinitate, ejusque lineis, 603
gradibus, stipite, &c. notandum est, quid his terminis significetur. *Consanguinitas* est conjunctio personarum ex eo proveniens, quia una descendit ab altera, vel ambæ ab eadem: dicitur autem consanguinitas, quasi conjuncti sanguinis unitas. *Linea* consanguinitatis est collectio personarum ab eodem stipite descendentium continens, & distinguens gradus inter eas: series autem illa, sive ordo personarum ex eodem stipite descendentium dici solet arbor consanguinitatis. *Gradus* lineæ est distantia unius personæ ab altera intra eamdem lineam, & dicitur gradus, quia ita progredimur de proximo ad proximum. *Stipes* dicitur illa persona, a qua ceteræ, de quarum cognatione quæritur, descendunt, ideoque dicitur communis stipes, quia illi, de quibus quæritur, habent eum, velut communem truncum, a quo ipsi veluti rami proveniunt, & in quo primo conveniunt, si in eorum originem inquiramus, sic pater est stipes respectu fratris mei, sororis meæ, & mei, avus est stipes respectu mei, & patrui mei, quia nullus est proximior, quam avus, a quo uterque nostrum descendit, quamvis enim ego proximius descendam a patre meo, tamen patruus meus non descendit a patre meo, neque ab ullo alio proximius, quam ab avo meo. Similiter proavus est stipes respectu mei, & avi mei, quia est primus, a quo etiam uterque nostrum descendit.

§. 3. Linea est vel recta, vel transversa. *Linea recta* est, in 604
qua soli illi collocantur, quorum unus est principium alterius, sive, quorum unus est ab altero generatus, sive sint ascendentes, sive descendentes. Dicitur autem linea ascendentium, si ab inferioribus incipiatur versus superiores, v.g. a filio ad patrem, avum, proavum, abavum. E contra si a majoribus respiciatur ad inferiores, dicetur linea descendentium, v.g. a patre ad filium, nepotem, pronepotem, abnepotem. *Linea transversa,* quæ etiam collateralis appellatur, est illa, in qua tales collocantur, qui licet descendant ab eodem communi stipite, v.g. ab eodem patre, unus tamen non descendit ab altero, sicut duo fratres, vel frater, & soror ab eodem patre, patruus, & ego ab eodem avo, ita tamen, ut inter nos unus non descendat ab altero, quia neuter generavit alterum: hæc linea transversa dividitur in æqualem, & inæqualem: *æqualis* tum est, si personæ a se mutuo non descendentes æqualiter, idest, cum eodem numero graduum distenta communi stipite, v. g. ego, frater & soror mea æqualiter distamus a patre. Tum est *inæqualis,* quando personæ a se non descendentes distant inæqualiter, idest, cum inæquali numero graduum ab eodem stipite, v. g. ego & patruus meus respectu avi mei, nam patruus ab eo distat uno gradu, cum sit ejus filius, ego duobus, cum sim nepos.

§. 4. Propinquitas, & distantia graduum reducitur ad 605
has tres regulas.

Regula 1. Tot sunt gradus in linea recta tam ascendente quam descendente, quot sunt personæ, una dempta. Alii sic ponunt regulam; positi in linea recta tot gradibus a se invicem distant, quot intercedunt generationes activæ, v.g. nepos tuus distat ab avo tuo quatuor gradibus, quia in primis si ascendendo incipias numerare personas a tuo nepote usq; ad avum tuum, invenies quinq; nempe nepotem tuum, filium tuum, te, patrem tuum, avum tuum, itaq; unam tollas, & remanent quatuor, sicque erunt quatuor gradus: præterea quatuor sunt generationes activæ ab avo tuo usque ad nepotem tuum, scilicet illa, qua avus tuus generavit patrē tuum; deinde altera, qua pater tuus te generavit; tertia est, qua tu generasti filium tuum; quarta denique, qua filius tuus generavit filium suum, qui est nepos tuus, consequenter tuus nepos est in quarto gradu consanguineus cum tuo avo, nam respectu avi tui est abnepos.

Regula secunda. In linea transversa æquali, tot gradibus distant personæ inter se comparatæ, quot gradibus singuli distant a communi stipite, v. g. ego, frater & soror mea, singuli a communi stipite, qui est pater, distamus, uno gradu, ideoque inter nos sumus consanguinei in primo gradu. Item ego & patruelis meus, idest, filius patrui mei a communi stipite, qui est avus noster, distamus duobus gradibus, ideoque inter

inter nos etiam distamus duobus gradibus, & sumus consanguinei in secundo gradu æquali.

Regula tertia. In linea transversa inæquali, tot gradibus distant personæ inter se comparatæ, quot gradibus distat a communi stipite persona illa, quæ est remotior, v. g. patruus meus distat ab avo meo uno gradu, ego autem disto ab eodem avo meo duobus gradibus; hic ego etiam duobus gradibus disto a patruo meo, sive disto primo gradu in secundo, uti habet stylus in curia Romana, ideoque cum illo sum consanguineus in secundo gradu inæquali, sive in gradu primo secundo. Pro claritate pono singulas lineas, quas, qui leget *in Lobner*, caute usurpet, & corrigat, quia ibi multi sunt errores in numeris a typographo male notatis.

606 *Linea recta consanguinitatis.*

Titius est

Cum abavo suo in 4.
cum proavo in 3.
cum avo in 2.
cum Patre in 1.
} Ascendentes.

Cum filio in 1.
cum nepote in 2.
cum pronepote in 3.
cum abnepote in 4.
} Descendentes.

Linea transversa æqualis.

cum amitino suo in 2.
cum consobrino in 2.
cum patruele in 2.
} cum horum liberis in 3. Nepotibus in 4.

Titius est
cum fratre suo in 1. cum hujus liberis in 2. Nepotibus in 3. Pronep. in 4.
cum sorore in 1. cum hujus liberis in 2. Nepot. in 3. Pronep. in 4.

cum patruele in 2.
cum consobrina in 2.
cum amitina in 2.
} cum harum liberis in 3. Nepot. in 4.

Linea transversa inæqualis ratione patris.

Titius est
Cum propatruo ejusque liberis nepotibus, & pronepotibus in 4.
cum patruo magno, ejus liberis, & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum patruo in 2. cum liberis patrui in 2. cum nep. in 3. cum pronepot. in 4.
cum amita in 2. cum liberis amitæ in 2. cum nep. in 3. cum pronepot. in 4.
cum amita magna, hujus liberis, & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum proamita ejusque liberis, nepotibus, & pronepotibus in 4.

Linea transversa inæqualis ratione matris.

Titius est
Cum proavunculo ejusque liberis, &c. in 4.
cum avunculo magno, ejusque liberis, & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum avunculo in 2. cum hujus liberis in 2. cum nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum matertera in 2. cum hujus liberis in 2. cum nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum matertera magna, ejus liberis & nepotibus in 3. cum ejus pronepotibus in 4.
cum promatertera, ejus liberis, nepotibus, & pronepotibus in 4.

Nota. In his lineis transversis quoad descendentes non semper est linea inæqualis: quinam autem sint in linea æquali, facile colligitur ex antedictis, & prioribus tabulis.

Linea transversa inæqualis ratione fratris & sororis.

Titius est
Cum Cajo fratris sui pronepote in 4.
cum fratris nepote in 3. cum hujus liberis in 4.
cum fratris liberis in 2. cum horum liberis in 3. cum nepotibus in 4.
cum sororis liberis in 2. cum horum liberis in 3. cum nepotibus in 4.
cum sororis nepote in 3. cum hujus liberis in 4.
cum sororis pronepote in 4.

Q.83. Quomodo practice sit agendum, quando dicitur, quod
607 *cognatio intercedat inter sponsos?* R. Quãvis Parochus vel Confessarius non debeat se veluti Judicem statuere in causis matrimonialibus, tamen potest veluti amicus, & consultor interrogari, cur putetur adesse impedimentum, vel unde sit dubium. Ut autem veritatem comperiat practice sic procedat: scribat in parte inferiore chartæ nomen sponsi ad sinistrum latus, ad dextrum nomen sponsæ, supra sponsum describat ordines semper ascendendo a proximioribus nomina illorum sponsi cognatorum, qui ex hac parte dicuntur dedisse causam cognationis: similiter scribat in altero latere nomina eorum, qui ex parte sponsæ dicuntur dedisse causam cognationis, nec cesset a scriptione, donec perveniat ad communem stipitem, e quo sponsus, & sponsa sint mediate generati: si non reperiatur talis stipes, tum certum est nullam adesse cognationem, sed forte erit affinitas, de qua postea: si vero perveniatur ad communem stipitem, consideret, in qua linea sint sponsi, an in recta vel transversa, æquali vel inæquali, & applicet regulas, uti supra. Quod si inveniat esse intra quatuor gradus, erit impedimentum, si ultra quatuor gradus, dicat nullum esse impedimentum, ita Gob. *tr. 9. n.* 165.

Q.84. Quid præterea sit notandum circa impedimentum con- 608
sanguinitatis? R. §. 1. Non omnes consanguinitatis gradus dirimere Jure naturæ, certum videtur ex dicendis *n.*828. Ecclesia enim in aliquibus dispensat. Attamen docent *Scot. S. Anton. Palud. Dur. Abb. Bellarm. Vasq. Con. Hurt. Merat. & alii*, omnes gradus in linea recta usque in infinitum dirimere Jure naturę, ideoque si Adam viveret, non posse jam cum ulla fœmina a se descendente inire Matrimonium, & ita expresse asseritur L. *Nuptiæ, ff. de ritu nupt.* Rationem dant, quia semper dicuntur parentes, & filii, genitores, & geniti, principia & principiati, ita ut superiores respiciant inferiores tanquam aliquid sui: ergo natura semper exigit specialem reverentiam ad invicem: ergo prohibet inter eos copulam conjugalem quæ videtur supponere copulãdos esse natura pares, & extraneos invicem. Contradicunt S. Th. Caj. Vict. Led. Sanch. Pont. Cov. Sot. Val. Fag. Perez, Bon. aliique, cum Aversf. *q.16. s.*1. & Krim. *a n.*1190. *& a n.*1199. dicuntque solum primum gradum esse de Jure naturæ, nam in primis quo major est distantia, eo minor debetur reverentia, natura enim dictat majorem deberi reverentiam patri quam tritavo, & consequenter copulam patris cum filia debere magis esse contra naturam, quam patris cum abnepte; & rationem a priori dat Pignat. *t.7. c.22. n.*45. quia peculiaris affectio erga consanguineos nascitur ex virtute superiorum traducta ad inferiores cum similitudine complexionis, morum, lineamentorum, hæc autem similitudo paulatim diminuitur, & tandem evanescit: ergo saltem in remotissimis gradibus censebitur quasi moraliter cessare omnis illa similitudo, & consequenter abhorrescentia naturæ. Deinde Canones nunc absolute dicunt consanguinitaté ultra quartum gradum non dirimere; sic enim Cap. *Non debet*, De consang. dicitur: *prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non excedat*, nec distinguunt, an in linea recta, vel transversa: ergo nec nos debemus distinguere; cur autem nunc restrinxerint ad quartum gradum, cum antehac extenderetur ad septimum, ratio hæc est, quia nunc ætas hominum est brevior, nec multi vivunt quintam generationem suorum descendentium. Ad rationem oppositam resp. solum patrem dici per se principium filii, progenitores autem dicuntur tantum principia per accidens, quia ad rationem filii sufficit habere patrem, quamvis hic pater non haberet progenitores, uti patet in Abel respectu Adami: ergo merito debetur patri alia reverentia, quam aliis progenitoribus.

§. 2. Quamvis concederemus Matrimonium in quinto gra- 609
du lineæ rectæ esse Jure naturæ illicitum, non ideo esse Jure naturæ irritum, nam Jure naturæ illicitum est Matrimonium contra fidem datam alteri sponsæ, vel contra fidem Deo datam de castitate servanda, & tamen ejusmodi Matrimonia non sunt Jure naturæ irrita, Sanch. *l.* 2. *d.* 51. *& alii*.

§. 3. Si solus pater, & filia superessent, secundum Sanch. 610
*l.7. d.*51. *n.*10. & alios, indigentia matrimonii inter eos videtur honestanda per extremam necessitatem propagandi genus humanum, adeoque videretur Deus tum quasi dispensare. Quamvis alii cum Aversf. *q.16. s.*1. putent, pro tali casu judicandum fore, quod Deus vellet finem humanæ generationis, nisi aliter provideat. Saltem docet Pign. *t.7. consult.* 22. *n.* 1. Deum absolute posse etiam pro primo gradu dispensare.

§. 4. Sot. Vasq. Bellarm. Valent. Ledesm. Bon. Henr. Perez, 611
Sanch. *d.*52. *n.*11. putant Matrimonium in 1. gradu lineę transversæ, nempe fratris cum sorore, esse Jure naturæ irritum, nam Ecclesia, quamvis rogata, nunquam dispensare voluit. Contradicunt Alensf. Scot. Caj. Gutt. Dian. *p.4. t.4. R. 93.* Pont. *l.7. d.32. n.3.* Castr. *d.4. p.7.* Aversf. supra: alias Matrimonium non fuisset licitum inter proles Adami, & Deus debuisset aliter providere propagationi humanæ; hinc putant esse Juris positivi, divini, & ecclesiastici.

§. 5. Si infideles contraxerint in gradu per Ecclesiam prohi- 612
bito, & postea baptizentur, non ideo separari possunt, Cap. *De infidelibus* 4. *De consang. & affin.* nam non erant subjecti Ecclesiæ, dum contraxerunt: ergo etiam non tenebantur ejus impedimento. *Nec obstat*, quod infidelis conversus, si sit bigamus, sit irregularis, quod etiam a statuto Ecclesiæ provenit, *nam*, quod sit bigamus, est ex natura rei, sive sit fidelis, sive infidelis, quod autem bigamus prohibeatur suscipere Ordines, &c. hoc solum est a statuto Ecclesiæ.

Q.85. Si Titius & Berta sint consanguinei in gradu misto ex 613
quinto & quarto, an sint impediti? Ratio dubitandi est, quia reipsa contingunt se in 4. gradu; hinc qui in 4. & 3. se contingunt, debent explicare etiam tertium, ut in hoc etiam specialiter dispensetur: ergo similiter hic. Resp. non esse impeditos, uti expresse habetur C. fin. *Vir qui*. De consang. nisi alicubi fuis-

set hactenus contraria consuetudo, propter quam aliud decernitur, ib.C.3. *Si dilectio*, quod pro isto tantum loco dicitur, ut ne fieret novitas in populo isto: Hinc. Sanch.*l.7. d.53.n.5.* Aversf. *q.16.f.1.* docent cum communissima, tales posse contrahere, quamvis ex una parte attingeretur etiam primus gradus. Ratio est, quia licet Titius sit in primo gradu v. g. cum Cajo, & Berta sit in 5. gradu cum eodem Cajo, tamen Berta non est cum Cajo conjuncta in ullo gradu impediente, cum ultra 4. gradum non extendat se impedimentum: ergo Titius, & Berta etiam inter se non sunt in ullo gradu impediente, nam gradus contingentię inter se debet desumi per respectum contingentię ad stipitem, qui est Cajus; hinc ad rationem oppositam patet responsio, nam etiam ratione 4.gradus oritur impedimentum; ergo non est mirum, quod illius debeat fieri mentio: hic autem ostensum est ratione 5. gradus nullum oriri impedimentum.

614 *Q. 86. Quid addendum sit circa impedimentum criminis?* R. §. 1. Universum posset impedimentum criminis distingui quadruplex: 1. Machinatio concurrente utraque parte cum intentione matrimonii cum conjuge superstite. 2. Machinatio unius tantum partis ex intentione matrimonii, & adulterium absque alio contractu vel promissione matrimonii. 3. Adulterium cum contractu vel promissione matrimonii, 4. Raptus, de quo a n. 630.

615 §. 2. Per machinationem hic intelligitur crimen homicidii, idest, non solus conatus occidendi, sed occisio conjugis; *C. Si quis vivente*, 31.*q.*1. Debetque mors sequi ex actione occidentis & non ex culpa Medici, vel negligentia morientis, Pont. *l.7.c.45.n.4.*Mastr.*n.*104.Perinde autem est, sive sit occisio uxoris procurata a viro, sive viri procurata ab uxore, uti certum est ex communissima cum Sanch.*l.7.d.78.* Aversf.*q.18.f.4.* contra Victor. & Ledesm. Et censetur machinatio, si vir uxorem deprehensam in adulterio occidat ex consilio, seu intentione contrahendi cum alia, quia quamvis leges civiles factum illud non puniant, tamen canonicæ detestantur, nec excipiunt, dum constituunt hoc impedimentum, *Aversf.* & alii contra *Henriq. Rebell. Bonac.*

616 §. 3. *Aversf.& Mastr.* supra putant utrique oriri impedimentum, si unus etiam inscio altero machinatus sit, nam per C. *Si quis vivente*, hic machinator ligatur eo impedimento: ergo etiam alter, cum quo intendebat contrahere, quia hoc ipso quod unus impediatur, etiam impeditur alter. Oppositum tenet communis cum *Busemb.* in quam fatetur *Mastr.* etiam magis propendere *Scot.* Ratio est, quia ita videtur statui Cap. *Super hoc*, De eo, qui duxit, nam dicitur non posse ducere, *si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata, sive fidem dederit, sive non, quod ea defuncta hanc esse ducturus*: putantque Pont.Hurt. & Krim. *n.*1003. probabiliter, nequi a machinante incurri, si exterius non manifestarit intentionem matrimonii. Attamen contradicit Castr.*d.4.p.12.n.5.* quia quamvis Ecclesia non puniat actus mere internos, tamen punit externos ex hac vel illa intentione factos, nam excommunicat Inquisitorem, qui reis facit injustitiam ex odio vel amore, *Clement. I. §. Verum quia, de hæretic.*

617 §.4. Si Cajus maritus præmisso adulterio cum Berta machinatus sit mortem suæ uxoris, primario, quia oderat, secundario, ut cum Berta iniret Matrimonium, oritur impedimentum, quia machinati sunt animo contrahendi. Jura autem non exprimunt debere esse primariam intentionem, Less.*in auct.v.Matr. cas.*10. Quod valet, etiamsi cum contraherent, dubitarint, an etiam secundario habuerint intentionem contrahendi, quia factum scitur, & prudenter præsumitur illa intentio, communiter enim comitatur. Si tamen contraxerint bona fide, nil suspicantes, & postea dubitatio illa superveniat, quando post adhibitam diligentiam nihil certi comperitur, probabile est non indigere dispensatione, adhuc tamen probabilius censet *Less.* quod indigeant, quia difficile creditu est, eum animum non adfuisse. Debere autem saltem in uno adfuisse animum ineundi Matrimonium, nec sufficere commune consilium occidendi, videtur certum cum *S. Th. Bonav. Aversf.* supra & aliis communissime, quamvis contradicant *Cajet. Arm. Sot.*

618 §.5. Si uxor occidat virum ex consilio Matrimonii cum alio, æque incurritur impedimentum, quia Can. *Si quis*, 31.*q.*1. dicitur: *sive vir aut mulier, virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur* &c.& idem patet ex *C. Laudabilem, de convers. infid.* Ut autem quis dicatur machinatus mortem alterius cum effectu, sufficit, quod occiderit consilio vel mandato, quia machinatio proprie significat occultam insidiationem respectu mortis, Pyrr. Corr. Krim.*n.*1001. Attamen non sufficit ratihabitio patrati homicidii, quia non est causa patrati homicidii, & quando Regula 10. Juris in 6. dicit *ratihabitionem mandato æquiparari*, intelligitur, vel quando effectus pendet tantum a ratihabitione, vel quando Jus ita disponit, Laym. Castr.*nu.*4. Similiter quamvis *C. Cum quis de sent. excomm. in 6.* dicatur, quod ratihabitio retrotrahatur, & mandato æquiparetur, etiam ad pœnam excommunicationis, hoc tamen extendi non debet ad alias, & specialiter, non ad hanc pęnam contra favorem matrimonii, Sanch. Krim. *n.*2443.

619 §.6. Sive promissio antecedat, sive sequatur post adulterium causat impedimentum, Sanch. *l.7.d.79.n.3.* Lug. *in resp. mor. l.1.dub.44.n.*2.Gob.*tr.9.n.*199.Krim. *n.*1006.Quod valere dicit Aversf.*q.18. f.3.* etiamsi promissio bona fide facta præcessisset. Unde nec opus est, ut eodem tempore fiat adulterium, & promissio, quia in omnibus his casibus prębetur ansa captandi mortem conjugis, ad quod cavendum inductum est illud impedimentum. Si tamen promissio tacite, vel expresse revocetur ante adulterium, non oritur impedimentum: e contra si revocetur prius post adulterium, sive facta sit ante illud, sive post, oritur, quia jam causatum erat, Aversf. Gob. *n.* 195.

§. 7. Si promissio fiat de matrimonio contrahendo ante mortem alterius conjugis, Sanch. *n.* 2. putat non oriri impedimentum, quia Can. *Relatum* 31.*q.*1. expresse dicitur, promissionem referri ad tempus futurum post mortem alterius conjugis, & ratio Canonis est, quia sic dabatur causa machinandæ mortis. Contradicit Avers. *q.8.f.3.* sicuti enim dirimit matrimonium de præsenti contractum vivente alio conjuge, uti statim dicetur, ita etiam videtur dirimere promissio ejus de præsenti, cum etiam detur causa machinandi mortem, ut tale matrimonium validari possit. 620

§.8. Quamvis matrimonium, quod de præsenti contrahunt hi adulteri, sit invalidum ratione ligaminis: tamen oritur impedimentum criminis, *C. super hoc*, De eo, qui duxit, Aversf.Krim. *n.976.* Putat quidem *Hurt.* requiri tale Matrimonium, quod alias foret validum, nisi adesset hoc ligamen alterius conjugis, adeoque non contrahi impedimentum criminis, si clandestine contraherent, vel essent affines aut consanguinei, sed Sanch. *n.* 8. probabilius contradicit, quia cum sufficiat promissio Matrimonii pro futuro inter tales, multo magis sufficiet attentatio illius pro præsenti, cum hæc attentatio sit veluti illius promissio pro futuro, eo quod velint Matrimonium esse perpetuum. 621

§ 9. Si uterque sit conjugatus, Pont.*l.7. c.45. n.5.* & Hurt. *d.23.diff.*2. dicunt non esse opus, ut uterque hoc sciat de altero, sed satis esse, quod uterque sciat se esse conjugatum, quia hoc ipso uterque scit se patrare adulterium. E contra Nav.Sanch. *n.*31.Aversf. probabilius dicunt requiri, ut uterque sciat de Matrimonio saltem unius, nam qui ignorat, non infert injuriam illi Matrimonio ignorato, sed tantum suo proprio; hoc autem impedimentum est inductum propter injuriam, quę ab utroque fit eidem Matrimonio. Putantque *Sanch.& Aversf.* excusare hic ignorantiam etiam vincibilem, quia quando lex requirit scientiam, vel dolum, videtur talis ignorantia excusare: docent tamen sufficere dubium de vita prioris conjugis, si reipsa vivat, quia hoc dubium in Jure æquiparatur scientię. 622

§. 10. Si fides matrimonii data est sub priori Matrimonio, & adulterium sub posteriori sit commissum, non oritur impedimentum, quia debet eidem Matrimonio, & conjugi illata esse utraque injuria, Sanch.Barb.Krim.*n.*992. Item secundum dicta *n.*619. non oritur, si promissio concorditer sit revocata ante adulterium, non tamen si post, Krim.*n.*992.*&* 1007. Item non oritur, si non fuerit vere adulterium, uti si postea innotescat, non fuisse verum matrimonium, *C.* 2. *de eo, qui duxit*: Et idem est, si putaverint vivere alterum conjugem, qui tamen mortuus erat. Est tamen adulterium, quamdiu manet vinculum matrimonii, etiam rati tantum, etiamsi fuerint toro, & habitatione separati, Sanch. Aversf.*q.18.f.3.&* 4.Krim.*n.*1008. 623

§. 11. Si fides Matrimonii data sit ante, sed adulterium sit commissum post notitiam conjugii, Krim.*n.*983. putat non incurri impedimentum, quia dispositio illa pœnalis videtur requirere, uti tam promissio, quam adulterium sit formalis injuria respectu alterius conjugis; sed contradicit Sanch. *n.* 32. quia solum adulterium censetur hic esse injuriosum: ergo satis erit illud fieri cum notitia conjugii. 624

§. 12. Henr. Sa, Bon Dian Laym. Aversf. Krim. *n.*990. dicunt promissionem debere esse factam serio animo, alias non est proprie promissio, & nomine promittentis, in quem fertur hęc pęna, non videtur venire, nisi verus promittens, sicut etiam ficte rebaptizantes non incurrunt irregularitatem, ficte profitentes heresim non incurrunt excommunicationem. Oppositum tenent Sanch.*n.*10.Con. aliique apud Gob. *n.* 196. & dicunt satis esse, si fiat animo ficto, dummodo pars altera non advertat fictionem, quia etiam, quando est fictio, æque timeri potest vitæ innocentis conjugis. Prima sententia videtur probabilior, quia in positivis non valet argumentatio ex paritate rationis. 625

§. 13. Quamvis una pars non repromittat, dummodo acceptet promissionem alterius, oritur impedimentum, Silv. Con. Sanch.Rebell.Perez, Aversf.Castr.*d.4. pu.12. n.*12. contra Henr. Bellar.Dian Laym.Burg.*cent.2.cas.4.*Krim.*n.*297. Et pro acceptatione sufficere, quod taceat, docent *Con.Pont.* sed negant *Sanch.Bon.Aversf.* quia si acceptaret, cum abundet amore erga adulterum, non taceret: hæc tamen ratio non tenet in multis adulteris, qui non tam quęrunt Matrimonium de futuro, quam de præsenti copulam. Videtur autem certum, quod sufficiat promissio simplex, & non requiratur jurata, Aversf.Gob.*n.*197. 626

§. 14. *Nav. Sanch.* & alii putant sufficere promissionem matrimonii sub conditione de futuro, v.g. si accipias hereditatem, quia æque dat causam captandæ mortis. Con. Laym. Dian. Aversf.*q.18.f.3.*Gob.*n.*198. Krim.*n.*991. requirunt promissionem absolutam, vel quę fiat absoluta durante vita alterius conjugis, quia quamdiu non ponitur conditio, promissio censetur nulla, nec conditionata dat æqualiter causam captandæ mortis, nam si non impleatur conditio, non obligat promissio. Similiter non sufficit promissio non ducendi aliam, quia tantum significat, *si aliquam ducam, te ducam*, per quod nequidem constituerentur sponsalia, Laym. Krim.*n.*1009. Quid dicendum sit, si fiat sub conditione contraria substantiæ matrimonii, impossibili, turpi, colligitur ex dictis a n.239. 627

Si

Si enim habeatur pro non adjecta, aut censeatur remissa, non suspendit contractum.

628 §. 15. Si crimen machinationis committatur a fideli & infideli, certum est ex *C. De convers. infidel.* fidelem inhabilitari ad Matrimonium cum illo infideli etiam converso. Quod Aversf. *q.8.s.5.* contra Sanch. *l.7. d.78. n.4.* extendit etiam ad crimen adulterii cum promissione Matrimonii, licet homicidium conjugis postea secutum sit sine consilio fidelis, Idemque dicit Aversf. contra Sanch. *d.79.n.43.* & Krim. *nu.* 994. si duo infideles adulterium ante, & promissionem Matrimonii post, vel promissionem matrimonii ante, & adulterium fecerint post Baptismum. Quod etiam tenet Aversf. contra Pont. *l.7. c.* 45. *n.6.* & Krim. si uterque in infidelitate constitutus commiserit crimen machinationis vel adulterii cum promissione Matrimonii, & postea convertantur, quia quamvis Ecclesia non possit tales punire ob præterita delicta in infidelitate commissa, tamen requirere potuit, si fideles fierent ac vellent invicem contrahere, ut non essent rei talis criminis antecedentis.

629 §. 16. Infert Krim. *n.*2458. ut contrahatur hoc impedimentũ criminis, requiri seqq. conditiones. 1. Ut adsit machinatio mortis alterius conjugis, sive ab alterutro conjuge, sive ab adultero facta, effectu, idest, morte secuta. 2. Ut ea machinatio fiat animo ineundi matrimonium determinate inter conjugem superstitem, & adulterum, vel eum, qui simul machinatus est. 3. Quando unus tantum machinatus est, ut adsit adulterium, & si desit adulterium, ut uterque sit machinatus. 4. Ut ubi requiritur adulterium, sit formale & perfectum. 5. Ut adulterium fuerit verum, idest, commissum cum vero, vel a vero alterius conjuge. 6. Crimina ista non dirimunt, nisi respectu complicis in tali crimine, Aversf. *q.* 18. *s.*4. contra Palatios.

630 *Q.* 87. *Quid specialiter circa crimen raptus sit addendum?* Resp. §. 1. *C. Placuit* 36. *q.*2. statutum erat, ut quamvis rapta libertati restituta consentiret, Matrimonium esset irritum. Postea C. fin. *De raptor.* statutum erat, ut matrimonium valeret, si rapta consentiret, quamvis non esset prius libertati restituta, sed Jure novo Trid. *sess.*24. *c.6. de Refor. Matr.* sic statuitur: *Decernit S. Synodus inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. Quod si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam sive eam uxorem duxerit, sive*

631 *non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare.*

§. 2. Si puella sit rapta tantum propter libidinem exercendam & non ex intentione matrimonii, Sa, Bon. & alii cum Platel. *n.*1179. dicunt oriri impedimentum, quia est proprie raptus. Sanch. *l.7. d.*13. Dian. Aversf. Corrad. Gob. *n.*542. Wex. *p.5.t.2.§.4.n.*43. Kugl. *n.*1639. probabilius negant, quia *Trid.* innuit, tum tantum esse impedimentum, quando fit causa Matrimonii, & ideo etiam notat Gallem. in declaratione ad eum locum, per *S. Cong.* decisum esse 23. Jan. 1586. raptores ob aliam causam, quam, ut in uxores ducant, non comprehendi a *Trid.* illis infligente pœnam excommunicationis. Putant aliqui cum Krim. *n.*511. quamvis rapta tantum sit causa libidinis, si tamen detineatur causa matrimonii, contrahi impedimentum, quia continuatio abductionis videtur tum esse raptus ex causa matrimonii. Imo putant aliqui apud Krim. *n.*512. si vir uxorem per Matrimonium tantum ratum sibi copulatam rapiat invitam ex fine consummandi Matrimonium, ante expletum primum bimestre, fore raptum sub dispositione *Trid.* contentum, quia impeditur libertas vel firmandi per copulam, vel per Religionem solvendi matrimonium. Sed Krim. *n.* 2002. merito dicit oppositum esse probabilius, quia raptus non habet vim dirimendi matrimonium, prius rite contractum.

632 §. 3. Violentia hic intelligitur non tantum physica, sed etiam moralis per minas, & metum gravem, non tamen per solas preces, blanditias, promissa, Aversf. *q.*12. *s.*3. Gob. *num.*554. Quandonam autem preces importunæ æquivaleant metui gravi, dixi *l.3. p.2. n.*632. & videri possunt etiam hic dicenda *n.* 657. ut autem dicatur raptus, non est satis puellam trahi ab uno conclavi ad aliud, sed necesse est, vi abduci de loco in alium moraliter locum, Haun. Krim. *n.* 513.

633 §. 4. Putat De Justis *l.2. c.18. n.69.* esse raptum, si quis puellam, quæ ad se nolebat venire, vocari faciat per vicinam, in domum vicinæ, ut eam ibi cogat, & hoc videtur conforme L. un. §. *Et si quidem, Cod. de rap. virg.* ubi dicitur, *nisi odiosis artibus circumvenerint:* sed si puella non vi aut metu, sed tantum tali dolo vel fraude sit vocata, probabilius est non oriri impedimentum, quia reipsa non est rapta, sed tantum decepta vel seducta, Sanch. Less. Hurt. Dian. Aversf. Plat. *n.* 1179. Putat tamen Krim. si ita abducta detineatur vi, ut extorqueatur matrimonium, oriri impedimentum. Sed oppositum tenent alii, quia abfuit omnis raptus.

634 §. 5. Si quis puellam, non per se, sed per alium rapiat, solus mandans rapi incurrit impedimentum, Aversf. Cor. Plat. Krim. *n.* 518.

635 §. 6. Si puella juvenem raperet, Sanch. Pon. Bon. Escob. Dicast. Gob. *n.*543. Wex. *n.* 40. Kugl. *n.*1646. dicunt non oriri impedimentum, quia Trid. tantum loquitur de raptore, non de raptrice, & leges non solent fieri de casibus rarissimis, qualis hic est. Contradicunt Henriq. Gutt. Aversf. Haun. Krim. *nu.* 521. tum quia secundum dicta *n.*381. quando ratio legis exprimitur, uti hic fit, nempe libertas matrimonii, lex etiam odiosa pertinet ad casum, cui ratio convenit, tum etiam, quia alii similes Canones loquentes in masculino, etiam intelligunt feminas, sic enim dicitur de impedimento criminis, si vir occidat uxorem, & tamen secundum dicta *n.*615. etiam intelligitur, si uxor occidat virum. Item percussor Clerici dicitur excommunicari, & tamen etiam mulier excommunicatur, si percutiat; hinc in simili loquens S. Cypr. *de discip. & habit. virg. c.*2. ait: *in masculo simul significatur & femina,* ubi nempe eadem pro utrisque est ratio. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Et si usurpetur in praxi, non ideo Sacramentum exponetur periculo nullitatis, quia cum sit materia Juris, si forte ea opinio sit falsa, secundum dicta *n.* 40. 528. 534. Ecclesia tollit istud impedimentum.

§. 7. Si illa, quæ rapitur, sit antecedenter raptori desponsata, *Henr. Rebell. Less.* aliique cum *Barb.* negant oriri impedimentum, quia cogitur ad hoc, quod facere tenebatur, & ita dicitur c.6. *De raptor. iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit.* E contra oriri dicunt *Sanch. Aversf. Escob.* & alii, quia verum est, quod raptæ fiat violentia. Gob. *n.*545. & alii cum Krim. *n.* 514. probabilius dicunt incurri in eo tantum casu, quo rapta justam causam habet hic, & nunc standi fide data, & ideo invita raperetur. 636

§. 8. Si illa, quæ rapitur sit meretrix, Beckman putat non incurri impedimentum, quia per raptum videtur intelligi abductio personæ honestæ, sed recte contradicunt *Sanch.* & alii cum *Krim.* quia *Trid.* non attendit ad qualitatem honestæ, sed voluit esse consultum libertati cujuscumque mulieris respectu Matrimonii. 637

§. 9. Si puella volens sequatur, sed parentibus, sub quorum potestate est, omnino repugnantibus, Nav. Tusc. Molin. Henr. Gutt. Bon. Zerola dicunt oriri impedimentum, & consentit De Luca *de Matr. disc.*5. & ad Trid. *d.* 28. pro casu, quo non præcesserunt sponsalia vel tractatio matrimoni incundi, quia secundum S. Th. 2.2. *q.*154. *a.*7. *O. quandoque violentia infertur Patri, sed non virgini, puta, cum ipsa consensit, ut ipsa per violentiam de domo patris abstrahatur: qualitercumq; enim violentia adsit, salvatur ratio raptus.* Contradicunt probabilius Sanch. *l.7. d.*13. *n.*13. Con. Tann. Hurt. Less. Reg. Krim. *num.*514. Aversf. *supr.* Gob. *n.*546. Pignat. *t.*5. *cons.* 80, Mastr. *n.*108. Kugl. *n.*1633. Wex. *n.*42. quia manet puellæ plena libertas, propter quam inductum est illud impedimentum, nam *Trid.* voluit illud tum cessare, si esset *a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta,* sive restituatur parentibus, sive non: & ideo citat C. penult. *de rapt.* dicitur: *Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit quam cognoverit, licet parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuisse.* Ex quo patet ad *S. Th.* qui tantum vult tum quomodocumque puellam rapi parentibus, sed non ideo est raptus præjudicans puellæ libertati, quam *Trid.* ibi volebat salvari, nihil reflectens ad consensum parentum, quibus etiam invitis ipsa ex causis poterat Matrimonium inire, secundum dicta *n.* 569. 638

§. 10. Si abiit consentiens, sed postea invita cogatur ad copulam, non est raptus; e contra manet raptus, si invita abducta est, licet postea consentiat in copulam, quia hic attenditur initium, Fill. Krim. *n.* 515. 639

§. 11. Pœnæ, quæ decernuntur a Trid. *supr.* cadunt tantum super illos, qui concurrunt ad actum rapiendi, non autem in Parochum vel testes, qui assistunt Matrimonio raptæ. Et procedunt omnia dicta & pœnæ, licet rapta esset vidua, aliunde impedita ad contrahendum cum raptore &c. Aversf. *q.*12. *s.* 3. 640

§. 12. Probabile est impedimentum criminis, quod nunc est, esse a *Trid.* inductum, adeoque per crimina in præcedente, & hac quæstione recensita non causabitur impedimentum, ubi *Trid.* non est receptum, Gob. *n.*58. An sponsalia inter raptorem, & raptam sint valida, dixi *n* 54. 641

Q. 88. *An ista impedimenta criminis incurrantur ab ignorante illa esse tali crimini annexa?* R. Negant Palud. Bauc. & alii, quorum sententiam Krim. hic a n.1011. & iterum l.5. a n.729. defēdit tanquam absolute probabilem; rationem dant, quia tale impedimentum est propria pœna, sed pœna non incurritur ab ignorante eam annexam esse, uti postea dicetur de censuris: ergo. Oppositum tenendum est cum plane communi Sanch. *l.7. d.17. n.9.* Hurt. Perez, Con. Less. Dic. Aversf. *q.*11. *s.*2. Gob. *tr.9. n.* 67. & 190. Spor. *n.*233. Burg. *cent.2. cas.*54. Laym. *l.1. tr.5. p.1. c.5. n.8.* Wiestner, *de imp. conju. p.2. a.14. a n.20.* Wex. *p.5. tr.2. contr.5.* Ratio est 1. Tale impedimentum, licet imponatur etiam in pœnam delicti, tamen primario, & principaliter est inhabilitas canonica, qualis etiam est affinitas ex copula fornicaria, quæ certo incurritur etiam ab ignorante illam ex tali copula sequi, absentia autem, aut remotio talis inhabilitatis est conditio absolute prærequisita ad valorem talis contractus, uti patet in impedimento consanguinitatis & c. 2. Praxis Ecclesiæ est optima legum interpres, sed notorium est, teste Corrad. *in praxi dispens. l.8. c.9. n.*17. §. *Quandoque*, quod Rei talis criminis numquam permittantur contrahere sine dispensatione: ergo. 642

Q. 89. *Quid addendum sit circa impedimentum disparis cultus?* R. §. 1. *Caj. Vasq.* & alii putarunt Matrimonium fidelis cum infideli esse Jure naturali, vel saltem positivo Christi irritum, quia hoc ipso quod Christus Matrimonium evexerit ad ratio- 643

rationem Sacramenti, & infidelis non sit capax Sacramenti, etiam non erit capax matrimonii. Sed prӕter citatos a Busemb. docent plurimi cum Aversf. q. 18. f. 1. Krim. l. 4. n. 2155. id tantum esse de Jure Ecclesiastico, & quidem potius per consuetudinem quam legem scriptam introducto. Matrimonium autem inter tales, licet non habeat rationem Sacramenti, attamen habet rationem contractus de se indissolubilis, uti constat ex dictis n. 405. Et pro Matrimonio fidelis cum infideli contrahendo non dispensat Ecclesia, nisi in casu urgentissimæ necessitatus, v. g. si ageretur de conversione alicujus regni. De Matrimoniis infidelium, qui convertuntur, dixi a n. 406.

644 §. 2. Quamvis invalidum sit Matrimonium baptizati profitentis, v. g. Judaismum cum infideli, tamen Matrimonium fidelis cum baptizato profitente Judaismum est validum, sed ob periculum perversionis illicitum, Nav. Con. Krim. n. 2155.

645 §. 3. Quamvis Matrimonium fidelis Catholici cum altero fideli acatholico sæpe sit periculosius, quam fidelis cum infideli, ideoque varia Concilia, & Auctores apud Aversf. q. 18. f. 2. dicere videantur illa esse irrita, tamen Rayn. *in Heter. t. 16. f. 1. punct.* 14. *n.* 23. recte demonstrat oppositum, & patet ex C. *Decrevit*, *de hæreticis in* 6. probatque praxis Ecclesiæ. Sub quibus autem pactis iniri possit, dixi l. 2. a n. 85. Et an ejusmodi contrahentes possint comparere coram prædicante vel Magistratu acatholico, dicam a n. 775.

646 §. 4. Circa Matrimonia personæ catholicæ cum acatholica pro praxi observanda sunt seqq. 1. Si necdum sit promissum, dissuaderi debet, quia Ecclesia illud prohibet multis locis apud *Aversam*, nempe ob periculum subversionis in persona catholica, & in prolibus, turbationis rei domesticæ, & observationis festorum, jejuniorum, &c. Si catholica persona sic admonita, consilio non acquiescat, sed nihilominus in ista pericula se velit immittere, si hic & nunc censeantur esse proxima pericula istorum malorum, neganda est absolutio, quia non habet propositum vitandi omne mortale. 2. Si sponsalia sint inita, rescindantur, hæc enim est causa sufficiens, nec satis est, quod acatholicus spondeat libertatem religionis, vel conversionem suam, quia fallax est, quod amor extorquet, si non præcedat conversio actualis: postea enim dicet, se contra conscientiam agere non posse, & experientia certa frequentissime docet ita fieri. 3. Si contractum sit Matrimonium, prudens Confessarius non ideo neget absolutionem dolenti de peccato, quod commisit sic contrahendo, & conetur imprimis cavere alia pericula perversionis in tali persona, & prolibus, deinde etiam conjugem alterum adducere ad veram fidem. 4. Docent plures cum Aversf. q. 18. f. 2. Parochum & testes peccare, si assistant tali Matrimonio, quando illicite, idest, sine justis causis contrahitur, quia ex officio, Parochi & testes tenentur non cooperari tali illicitæ actioni: alii dicunt esse materialem tantum cooperationem, sicuti si assistatur duobus hæreticis, secundum dicta *l.* 2. *n.* 99. aut etiam catholicis in mortali contrahentibus: possent enim se convertendo facere tale Matrimonium licitũ.

647 *Q. 90. Quandonam dirimat vis & metus?* R. ad hoc impedimentum reducitur, quidquid impedit libertatem Matrimonii: est autem duplex libertas ad contrahendum, physica & moralis. Physicam libertatem impedit necessitas agendi vel non agendi. Moralem impedit vis & metus: quandoque etiam dolus sive deceptio, & de his aliqua sunt addenda.

§. 1. Certum est ad valorem contractus Matrimonialis requiri libertatem physicam agendi, & non agendi; hinc perpetuo amentes non habentes lucida intervalla, ebrii, dormientes, nequeunt Matrimonium contrahere: si quis tamen deliret partialiter, sive in quibusdam tantum objectis, sed non in materia Matrimonii, valide contrahit, Vasq. Sanch. Aversf. q. 4. f. 1. E contra, si quis se inebriarit, etiam ex intentione contrahendi, & in ebrietate contrahat, matrimonium est irritum, quia deest actualis libertas contrahentis. *Nec obstat*, quod valide contrahatur per procuratorem, quamvis principalis tunc dormiat, vel ebrius sit; *nam* actualis libertas principalis transfusa est in actualem libertatem procuratoris nomine ejus contrahentis, cujus liber consensus tum existit, cum fit matrimonium, & moraliter est consensus sui principalis, Aversf. *supra*.

648 §. 2. Quid intelligatur per vim & metum, quæ impediunt libertatem moralem. Item, quotuplex sit metus, dixi *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 630. An autem sponsalia ex vi vel metu inita valeant, dixi *a n.* 104. Circa Matrimonium ipsum, certum est Ecclesiam velle, ut sit a vi & metu liberum, nam Trid. *sess.* 24. *c.* 9. De reform. matr. sic statuit; *Cum maxime nefarium sit Matrimonii libertatem violare, & eis injurias nasci, a quibus jura expectantur; præcipue S. Synodus omnibus, cujuscumque gradus, dignitatis & conditionis existunt, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directe vel indirecte subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quominus libere Matrimonia contrahant.* Ubi notat Gallem. ex declaratione Greg. XIII. hac pœna latæ sententiæ ligari solos dominos temporales, & Magistratus, attamen privatos homines ita cogentes peccare mortaliter, & ab Ordinariis posse excommunicari. Addit Delb. De imm. Eccles. c. 8. dub. 19. f. 9. Reges & Imperatores etiam ideo peccare mortaliter, uti & parentes, si proles cogant, vel impediant, attamen non incurrere excommunicationem, cum non nominentur. E contra tamen non obstante voluntate Ecclesiæ, ut Matrimonia sint libera, si ex aliquo Matrimonio oritura essent gravissima scandala, potest Episcopus illud prohibere sub pœnis quibuscumque, etiam incarcerando alterutrum, uti habet cum aliis Pignat. *t.* 2. *consf.* 11. An autem aliquid possit Magistratus civilis circa Matrimonia ineunda, insinuatum est a n. 17. & 513.

§. 3. Probabilius est, quod metus levis non irritet Matrimonium, ut habet communissima cum S. Th. Less. Aversf. *f.* 4. Krim. *n.* 398. Kugler. *n.* 664. contra Cov. Nav. Tann. Gob. quorum sententiam probabilem censet Sanch. *l.* 4. *d.* 17. *nu.* 4. Ratio nostra est, quia notabiliter non minuit libertatem, & facile contemni potuit ac debuit. 649

§. 4. Certum est, quod aliquis metus gravis aliquando irritet Matrimonium, saltem Jure positivo, nam ita habet Jus Canonicum C. 14. & 15. De sponf. & tit. De his, quæ vi metuve. Item Jus civile multis locis, sicque ostendit praxis omnium ubique tribunalium, quæ declarant Matrimonia esse ob metum quandoque invalida. An autem etiam Jure naturæ sint invalida, dicetur a n. 669. 650

§. 5. Metus ab intrinseco proveniens non invalidat, uti nec incussus a causis naturalibus, sed ut invalidet, debet a causa libera & extrinseca procedere, alioquin dicitur conceptus a metuente, & non incussus, Sperel. *dec.* 79. *n.* 40. Nec invalidat ab extrinseco juste incussus secundum dicenda n. 653. E contra injuste incussus etiam ab aliquo tertio invalidat, quia æqualiter reddit contractum involuntarium, secundum dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.* 640. docetque cum communi Aversf. *q.* 4. *f.* 2. & probat ex utroque Jure, Sperell. *dec.* 75. *n.* 74. quod verum est, quamvis sit de malo non tantum contrahenti, sed etiam aliis propinque conjunctis inferendo: quod aliqui apud Aversf. *sect.* 3. extendunt ad consanguineos, vel affines, etiam usque ad quartum gradum: imo idem dicunt multi cum Gob. *tr.* 9. *n.* 246. quamvis esset de malo eventuro alteri, qui arctissima amicitia est conjunctus; quæ enim eveniunt ita conjuncto, censentur ipsi evenire, sed probabilius videtur non impedire, nisi sit de malo proxime conjunctis intentato, non enim ita videtur tangere malum alteri amico, vel remote consanguineo illatum. 651

§. 6. Si metus sit injuste incussus, sed non ad extorquendum consensum in Matrimonium, non irritat, secundum dicta *l.* 3 *p.* 2. *n.* 639. tenetque etiam communis cum Sperell. *dec.* 79. *n.* 41 quia tum respective ad Matrimonium, videtur potius esse ab intrinseco; hinc si Titius ex odio intentet tibi mortem, & tu ob hunc metum mortis spondeas ducere ejus filiam, valebit Matrimonium, quia tu sponte eligis Matrimonium, ut redimas hanc vexam, Aversf. *f.* 4. Sperell. *dec.* 6. *n.* 9. contra alios. Extendit hoc cum aliis Sanch. *l.* 4. *d.* 12. *n.* 25. ad casum, quo Medicus, qui solus posset mederi, nollet tibi mederi, nisi duceres ejus filiam, quia metus mortis oritur ex morbo ipso. Sed in hoc melius contradicit Aversf. nam metus ille etiam oritur ex denegatione medicinæ, quæ denegatio tendit ad extorquendum Matrimonium: & similis casus esset, si puellæ extreme indigenti negares eleemosynam, nisi te duceret. Similiter ille indirecte cogit, qui renuit debitum solvere, nisi tale Matrimonium ineat, Barb. Krim. *n.* 404. Item secundum *De Luca*, ad Trid. *disc.* 26. *n.* 36. præjudicatur libertati necessariæ Matrimonii per ea omnia, quæ inducunt speciem pœnæ, ac privationis ejus, quod alias de jure competit. 652

§. 7. Dixi *l.* 3. *p.* 2. *n.* 634. metum injuste incussum non invalidare contractum, docentque idem de Matrimonio cum communi Sperell. *dec.* 5. & 6. Kugler. *a n.* 685. Busemb. dans pro exemplo, *ut si deprehenso in crimine cum filia, mineris accusationem, nisi illam ducat*. Contra quod videtur facere Cap. *Veniens*. De sponsal. & Matr. nam cum pater puellæ simul in uno lecto inveniens ipsum, eam per verba de præsenti desponsare coegisset, Alex. III. mandat, *nisi metu coactus, qui posset in virum constantem cadere, eam desponsaverit, adhærere facias, ut uxori*; ergo si ex metu gravi inivisset, Matrimonium esset irritum, licet metus ille esset justus. R. Metum illum fuisse injustum, quia pater ille injuste minatus est eum privata auctoritate plectere. E contra si tantum minatus fuisset accusare apud Judicem, & ab hoc procurare ejus pœnam, fuisset juste incussus, & non irritasset Matrimonium, communis cum Aversf. *q.* 4. *f.* 4. Vide Sperell. *dec.* 6. 653

§. 8. Si Judex secundum allegata, & probata juste, attamen reipsa injuste, quia testes falsum deposuerunt, metu gravi adigat aliquem, ut aliquam ducat, Sanch. *l.* 4. *d.* 14. *n.* 8. putat matrimonium valere; sed oppositum est probabilius, quia extortus est consensus metu reipsa injusto, Pont. Dian. Aversf. *supra*. 654

§. 9. Sufficit metus mali gravis, sive sit absolute, sive tantum respective grave, æque enim tollitur libertas consensus; malum autem absolute grave dicitur, quod plerique habent pro gravi, seu valde molesto, uti sunt etiam infamia, verberatio gravis, amissio majoris partis bonorum, Less. *De just. l.* 2. *c.* 17. *n.* 35. Respective grave est, quod est grave solum respectu apprehensionis, aut conditionis personæ; nam mulieribus, & viris meticulosis valde gravia accidunt multa, quæ alii cordati contemnerent. Et sufficere metum esse gravem respective ad talem personam, quamvis non censeretur gravis respective ad aliam personam, tenet cum communi Sperell. *d.* 75. *a n.* 69. & *dec.* 79. *n.* 6. & 42. Putantque Gob. & Illf. metum etiam imprudentem, si ob exoticam imaginationem subjecti censeatur impedire plenam libertatem, irritare Matrimonium, sed in hoc probabiliter contradicunt Con. & Kugler *n.* 97. de tali enim metu reipsa vano non habetur in Jure ratio. Metus autem exheredationis, vel amittendæ dotis, in casu, quo dos necessaria est ad alimenta, vel ad onera Matrimonii sustinenda, est metus mali, 655

abso-

absolute gravis, unde si alteruter metus a parentibus injuste incutiatur ad extorquendum consensum, Matrimonium, sic initum, erit irritum, Krim. *n*.499. Quandonam autem metus exheredationis, vel amittendæ dotis injuste incutiatur, dixi *a n*.371.

656 §. 10. Ut metus dicatur cadere in constantem virum, debet esse, 1. De malo saltem respective gravi. 2. Debet prudenter timeri. 3. Metum incutiens debet posse exequi minas, 4. etiam debet solere illas exequi. 5. Metum patiens debet non facile posse occurrere malo illi, Sanch. *l*.4. *d*.1. *num*.10. aliique communiter cum Sperell. *dec*.79. *n*.43. Et talem metum irritare Matrimonium etiam pro foro conscientiæ, videtur certum ex iis, quæ habet Kugler *a n*.637.

657 §. 11. Quamvis multi cum Sanch. *l*.4. *d*.6. Aversf. *qu*.4. *f*.5. Mastr. *n*.36. Sperell. *dec*.57. *n*.62. Kugler *n*.671. probabiliter contradicant, tamen etiam probabile est, quod metus reverentialis dirimat, secundum Reg.4. ff. De regulis Juris, *velle non creditur, qui obsequitur imperio Patris vel domini:* talis enim metus reverentialis communiter censetur æquivalere metui gravi. Pont. l.4.c.5. Tann. Less. Barb. apud Gob. *n*.249. In praxi tamen non est facile dissolvendum Matrimonium, nisi metus gravis mali accesserit, quia standum est pro valore Matrimonii, ubi non constat esse irritum. Quod si ad metum reverentialem accesserint minæ, communis sententia est cum Pignat. *t*.7. *conf*.77. irritare. Quis autem metus dicatur reverentialis, & quandonam preces importunæ censeantur facere metum reverentialem, dixi l.3.p.2. nu,632. Quandonam censeantur facere blanditias, dixi ibidem n.649. & tenendum est cum Sanch. *d*.7. Aversf. supra & aliis communiter contra Pont. n.17. & alios, solas preces, & blanditias quamvis importunas non irritare Matrimonium. Videri possunt Sperell. *a n*. 62. Mastr. *n*.38. Kugler *a n*.670. *&* *n*.679. ubi agit de importunis precibus, & blanditiis.

658 §. 12. Jure civili, L. *Qui pupillum*, ff. De adul. L. *Filius a patre* §. *Si quis eo tempore*, ff. De lib. & posth. L. 1. & seqq. De interdict. Matr. inter pupill. & tut. &c. prohibetur, ne tutor, curator, aut horum filius ducat pupillam, quia præsumi posset coacta metu reverentiali: sed hoc non tenet Jure canonico, quod hic attendi debet, dummodo reipsa abfuerit vis, & metus, Gutt. Menoch. *conf*.1082. *n*.15. Pignat. *t*.6. *conf*.100. *n*.6.

659 §. 13. Si metu gravi cogaris ad unam e tribus filiabus Caji, relicta plena libertate eligendi, quam voles ex illis, Abb. Felin, Imol. Jason, & alii cum Azor. *l*.1. *c*.12. *q*.11. putant valere Matrimonium, quia manet plena libertas quoad personam: sed probabilius contradicunt alii cum Dian. Aversf. *q*.4. *f*.2. & Busemb. *supra* quia non manet libertas ad substantiam, quod est Matrimonium ipsum de necessitate contrahendum.

660 §. 14. Si quis ex metu gravi ineat Matrimonium cum impedimento, vel impediente, uti cum voto castitatis, vel etiam cum dirimente, uti cum consanguinitate, si consentiat ficte, peccat venialiter ob mendacium; si autem vere consentiat, quantum est de se, probabile est nullo modo peccare, nam non videtur fieri irreverentia Sacramento, cujus pars nulla ponitur: ipse enim nec ponit ejus materiam, nec formam, neque hic & nunc vult esse ejus Minister: quod autem inutiliter ineat contractum, quem scit esse, & manere invalidum, eum excusat metus gravis, Valent. Sanch. *l*.4. *d*.16. *&* *l*.7. *d*.5. Pont. *l*.4. *c*.16. Perez *d*.17. *sect*.22. *nu*.12. Dic. Gob. *n*.256. Kugler *a nu*.702. Et idem dicunt Henr. Palac. Sanch. quamvis adderet juramentum. *Nec obstat*, quod damnata sit hæc propositio, *urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*, uti retuli *lib*.6. *p*.1. *n*.149. nam *ibid*. *n*.162. satis explicavi, quomodo in hoc non sit simulatio formalis circa Sacramentum, sed ad summum materialis circa contractum.

661 §. 15. Metus non præsumitur, cum sit aliquid facti, sed ab eo probandus est plene & concludenter, qui se in eo fundat, uti ex Jure & AA. demonstrat Sperell. *dec*.79. *n*.37.38.46. Et conjecturæ quidem, ex quibus concluditur, debent esse propinquæ, & immediatæ illi actui, qui geritur, Maschard. Sperell. *n*.44.

662 §. 16. Signa, unde sumuntur conjecturæ, quod intervenerit vis vel metus, sunt. 1. Pallor vultus & vox submissa, qua sponsa aliquoties interrogata a Parocho, tandem consensum expressit. 2. Multa festinatio in contrahendo. 3. Antecedens animi aversio, & repugnantia nubendi. 4. Protestationes antecedentes de non volendo talem maritum, si postea etiam concurrant aliunde præsumptiones. 5. Si nulli consanguinei illius, qui metum passus est, intervenerint. 6. Si quasi clam & noctu initus sit contractus. 7. Si metum inferens voluerit celari matrimonium. Potestque videri late de his disserens Sperell. *dec*.5. 72.79.94. ubi specialiter *dec*.5. examinat, quandonam metus, vel ejus inferendi suspicio irritet matrimonium. Preterea hic ubique Sperell. admittit regulam istam, quod ea, quæ non probant singula, simul sumpta probare possint. De conjecturis illati metus etiam aliqua habet de Luca *de Matr. disc*.6.

663 §. 17. Qui ex metu gravi consensit in matrimonium, non potest habere usum matrimonii, & si impedire potest, aut si sit periculum turpis consensus, nequidem permittere debet tactus aut similia, reipsa enim tale matrimonium est invalidum: ergo plus eis non licet, quam omnino solutis.

664 §. 18. Quod gestum est per metum, si causa metus cesset, convalescit per subsequentem ratificationem etiam tacitam tantum, ut pluribus declarat Sperell. *dec*.80. Matrimonium tamen ex metu initum secundum communem cum Sperell. *dec*. 25. *n*.19. non validatur per copulam similiter ex metu factam, aut ex errore, quod valeat matrimonium, aut ex mera libidine, multo minus, si fiat cum expresso animo non manendi in Matrimonio. E contra, si copula, aut alius actus externus, v.g. osculũ, postquam cessavit causa metus, fiat cum sincero affectu conjugali, idest, animo se perpetuo habendi tanquam conjuges, cujus signum est, si habens copulam putaverit se licite agere, probabile est poni consensum sufficientem, nam supponet & volet se esse maritum, quod probabiliter sufficiet ad validandum illud matrimonium, quamvis alii cum Mastr. n.40. putent, copulam de se non esse signum sufficiens interni consensus, ideoque requiri aliud signum ante vel in copula expressivum consensus maritalis, quod omnino tutius est. Si tamen tales quiete simul vixerint per annum & dimidium, semper præsumitur ratum esse matrimonium, ita cum aliis Gob. *num*.261. Schild. *tr*.6. *c*.7. §.3. Unde saltem, ubi Trid. non est receptum, per hoc convalidatur Matrimonium, quod post nullitatem prioris Matrimonii tanto tempore cohabitarint, aut sponte copulam habuerint, quamvis levi metu extortam, non tamen, si gravi, Sanch. *l*.4. *d*.18. & Schild. *supr*. Refert quidem Barbos. *in Collect. Bullarum*. *V. Matrimonium*, *p*.45. hanc declarationem Congr. Trid. *Matrimonium contractum a filia per metum a matre illatum, est invalidum, etiamsi mulier metum passa per multos annos post mortem permanserit cum marito, & filios procreaverit:* sed Lugo *in Resp. Mor*. *l*.3. *dub*.16. *n*.45. putat ideo esse, quia Congregatio loquebatur de loco, ubi Tridentinum esset receptum, pro quo videbatur censere, quod iterum requireretur assistentia Parochi, & testium. *Dixi*, postquam cessavit causa metus, nam si causa metus adhuc duret, actus quantumlibet diu secutus præsumitur ex præcedenti metu gestus, nec purgat metum antecedentem, uti ex Jure & AA. probat Sperell. *dec*. 25. *n*. 19. *&* *dec*. 80. *a n*. 7.

§. 19. Si coactus ad contrahendum, etiam ad copulam cogatur metu mortis, Nav. Silv. Henriq. Sanch. Con. Pont. & 665
alii dicunt potius debere subire mortem, quam habere copulam, quia sicuti Matrimonium ex tali metu contractum est ex dispositione Ecclesiæ invalidum, ita invalidum manebit, quamvis tali copula consummetur, peccat autem mortaliter, qui extra Matrimonium validum habet copulam, ut docent omnes. E contra Palud Sot. Gabr. Covar. aliique cum Aver. *q*.4. *f*.6. probabiliter dicunt, talem posse tum habere consensum validũ, & ita ejusmodi copulam coactam reddere licitam, ac consequenter validare tale Matrimonium, durum enim esset dicere per positivam dispositionem Ecclesiæ hominem constitui in casu, ut vel mori debeat, vel peccare mortaliter. Itaque dicunt hi AA. quod pro tali casu Ecclesia permittat, ut metum patiens cedat juri suo, & valide consentiat, si velit: dispositio enim illa facta est in favorem patientis vim, *&* *quod in favorem alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, Reg.6. Juris in 6. Hinc infert Aver. si quis etiam ab initio, quando cogitur ad contractum, haberet intentionem cedendi juri suo, & valide contrahendi, ab initio valiturum Matrimonium, nam vis non potest cogere ad illam intentionem, sed libere eam haberet, adeoque reipsa libere contraheret: quidquid sit de hoc:

§. 20. Si ad consensum metu extortum accesserit juramentum, certum est, quod non ideo firmetur contractus Matri- 666
monii, uti pluribus probat Sanch. *l*. 4. *d*.20. *n*. 12. Et quamvis juramentum possit aliquando contractui invalido, quem non firmat, addere obligationem Religionis, uti constat ex dictis *l*.3. *p*.2. *a n*.738. tenetque cum communi Sanch. *n*.4. tamen juramentum tali coacto contractui Matrimonii adjectum non obligat, nec indiget relaxatione, quia per Cap.2. *de eo, qui duxit*, ab initio non tantum tale Matrimonium, sed etiam adjectum juramentum annullatur, Azor. *l*.1. *c*.11. *q*.13. Sanch. *a n*.14. Aver. *q*.4. *f*.6. Sperell. *dec*. 25. *n*.20. Mastr. *n*.39. Kugler. *a n*.644. contra Abb. S. Anton. Silv. Rosell. Henriq. Con. *Nec obstat*, Cap. *Inter ceteras*, 22. *q*.4. *nam* ibi tantum dicitur, quod possit ducere eam, quam ita juravit ducere, non autem, quod teneatur. Et quod dictum est de juramento, quod accedit Matrimonio, idem dicit Sanch. *d*. 21. *n*.6. de juramento, quod accedit coactæ constitutioni procuratoris ad Matrimonium. Quid autem censendum sit de juramento, si adjiciatur sponsalibus metu extortis, dixi n. 108.

§. 21. Docent. Gob. *n*.267. & alii apud Sperell. *dec*. 79. *n*. 1. 667
per unum testem de visu sufficienter probari adfuisse metum, imo, si fama accedat, per unum de auditu, nam famæ hic multum tribui tenent AA. apud Sperel. *dec*. 5. *nu*. 64. qui a n. 20. cum communi docet, per duos testes de libero consensu deponentes probari validitatem Matrimonii, qui testes ob Matrimonii favorem possunt etiam esse parentes, & consanguinei, Sanch. *l*.3. *d*.4. *a n*.5. Notantque Inn. Abb. Bald. aliique apud Sperell. magis credi duobus testibus de metu incusso, quam mille de libero consensu deponentibus: & sententia communis est cum Sperel. *a n*. 74. hic sufficere minorem metum, quam in aliis contractibus, ideoque etiam sufficere leviores probationes metus, Sanch. *l*. 4. *d*. 6. *n*. 1.

§. 22. Illum, qui metum injuste incussit & sic inivit Ma- 668
trimonium, non posse resilire, docent præter citatos a Busemb. Silv. Nav. Henriq. & alii cum Aver. *q*. 4. *f*. 2. quia leges tantum favent injuriam passo, & quidem quod alios contractus attinet, idem dixi l. 3. p. 2. nu. 541. Sed etiam quoad Matrimonium posse alterum quoque sua auctoritate resilire, docent alii cum Sanch. *l*.4. *d*.15. Laym. Hurt. Peres, Pirr. Spor. Kugl. n.653. quia Matrimonium est reipsa nullum, & si

& si teneretur illo irrito stare aut illud validare, esset in pœnam delicti, ad quam prærequiritur sententia Judicis.

An ordinatus sacris ex metu gravi valide contrahat matrimonium, dixi n.567.

669 *Q.91. An Matrimonium ex metu gravi injuste incusso initum sit de Jure naturæ, an tantum de Jure positivo nullum?* R. §.1. Esse jure naturæ nullum, saltem si metus ab altero contrahente sit incussus, docent Scot. S. Bonav. S. Anton. Ledes. Mol. Barb. Onn. *d.3.f.13,n.*235. Sperel. *dec.6.n.*3. Pont. *l.4.c.*14. Moratius *d.7.f.8*. Tamb. *in Decal.l.2.c.2.§.5*. Krim, *n.*435. Busemb. aliique multi apud Sanch. *l.4.d.14. n.*4. & videtur consentire S. Th. *in suppl. q.47. ar.3. in O.* nam ait, *quod perpetuitati repugnat, Matrimonium tollit: metus autem, qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest repeti restitutio in integrum, & ideo hæc coactio tollit Matrimonium ∴ quidam autem dicunt, quod si adsit consensus, quamvis coactus, interius est Matrimonium: quantum ad Deum, sed non quantum ad statum Ecclesiæ, quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorem propter metum; sed hoc nihil est, quia Ecclesia non debet præsumere de aliquo peccatum, quousque probetur: peccavit autem, si dixit se consentire & non consensit; unde Ecclesia præsumit eum consensisse, sed judicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum Matrimonium:* ubi cum dicatur, *Ecclesia judicat*, & non dicat, *Ecclesia statuit*, videtur censere hoc esse de Jure divino vel naturali, cum dicat, *metum tollere, quia repugnat perpetuitati*, videtur velle, quod tollat de Jure naturæ; quod si repugnet perpetuitati, hoc habet non ex Jure positivo, sed ex natura rei. Ratio autem est 1. quia in Jure nullus invenitur textus inducens invaliditatem; nam textus omnes loquuntur de matrimonio antecedenter inito cum tali metu, de quo dicunt, non valere, uti refert Sanch. supra: si autem ab initio valeat, Ecclesia non potest postea invalidare, sed si invalidat, facit antecedenter statuendo ejusmodi consensum non fore legitimum. 2. Ex consensu coacto, si jure naturæ sufficeret ad matrimonium, sequerentur gravissima incommoda fini matrimonii opposita, uti facilis desertio conjugis, minus voluntaria procreatio sobolis, minor amor in conjugem & sobolem. 3. In omni lege naturæ, & divina provideri debet, ut resarciatur injuria, alioquin lex naturalis deficeret in necessariis, sed injuria conjugi coacto illata non poterat aliter resarciri per Jus naturæ vel divinum, quam si antecedenter irritus sit talis consensus: ergo. *Confirmatur*, quia Jus naturæ non videtur pati, ut pars metum incutiens ex iniquitate sua cum alterius damno irreparabili lucrum habeat. 4. Alioquin inter fideles non subjectos Ecclesiæ valebit tale matrimonium coactum. 5. Sponsalia solo Jure humano irrita inducunt impedimentum publicæ honestatis, sed matrimonium sic coactum non inducit impedimentum publicæ honestatis, uti habet Sot. ergo signum est non esse irritum solo Jure humano. 6. Si solo Jure humano esset irritum, firmaretur juramento, uti colligitur ex c. *Debitores*, Cap. *Ex rescripto*, Cap. *Cum contingat*, De jurejurando, Cap. 2. & Cap. *Licet*, De jurejurando in 6. sed hoc matrimonium non firmatur juramento, c. 2. *De eo, qui duxit*, & secundum dicta n.*666*. ergo,

670 §.2. Esse solo jure humano nullum, etiamsi ab altero contrahente incutiatur, docent Dur. Sot. Henr. Arriag. Sylv. Navar. Suar. Lay. Vviestn. Sanch. *l.4.d.14.n.*2. Gonet, *d.4.n.*77. Aver. *q.4.f.*2. Lugo *De just.d.22.n.*120. Kugler *a n.*624. 1. Quia non est nullum Jure naturæ ratione injuriæ, hæc enim intervenit etiam in metu levi, & est æque magnum damnum, & obligat ad æqualem restitutionem, neque tamen irritat: deinde similis plane injuria intervenit in metu injuste incusso ad alium finem, quam ad extorquendum consensum, v.g. a latrone, a quo quia timet occidi, spondet matrimonium, & contrahit cum Titia, ut se liberet, & tamen talis metus non irritat, ut manifestum est. Deinde metus etiam ideo non irritat, quia obstat libertati, nam etiam metus levis quandoque fortius privat plena libertate, sic enim avarum potest magis impellere, & determinare metus amittendæ parvæ pecuniæ, quam alium metus amittendæ magnæ, vel etiam quam mancipium metus flagellorum. 2. Metus perpetui carceris homicidæ incussus a Judice statuente, vel ei ducendam viduam occisi, vel ei manendum in perpetuo carcere, non irritat matrimonium, cum sit juste incussus; e contra idem metus incussus injuste ad extorquendum consensum irritat matrimonium, uti certum est: sed uterque æque repugnat libertati, & fini matrimonii, & contra utrumque equaliter valent argumenta adversariorium: ergo signum est oriri ex Jure Ecclesiastico statuente personas in uno casu, & non in altero inhabiles ad contrahendum, uti statuit inhabiles, si contrahant clandestine, non autem, si coram Parocho & testibus. 3. Quamvis Baptismus subjiciat hominem legibus Ecclesiæ, & inducat graves obligationes, tamen valet susceptus ex metu gravi, uti habetur Cap. *Majores*, De Baptismo, & Cap. *De Judæis* 45. ergo similiter matrimonium, nisi Ecclesia oppositum statuisset. 4. Juramentum requirit libertatem, & tamen extortum metu gravi obligat, uti habetur Cap. *Verum*, & Cap. *Si vero*, De jurejurando: ergo similiter matrimonium, nisi se interposuisset Ecclesia. 5. Dolus dans causam contractibus bonæ fidei illos irritat, *L. Et eleganter* §.1. *ff. De dolo*, *L.57.t.5.p.5*. metus autem illos non irritat, uti late Sanch. *d.8.n.4*. dolus vero non magis contrariatur libertati consensus, quam metus: ergo quod dolus irritet, oritur ex Jure positivo: ergo etiam quod metus irritet in matrimonio, oritur ex Jure positivo. Fatendum tamen est id a Jure positivo statutum esse ex quadam convenientia naturali, quia recta ratio suadebat, ut pro contractu tanti momenti esset plenior, & perfecta libertas. *Resp.* 1. ad tres primas rationes; metum levem, & metum injuste incussum non esse metum cadentem in constantem virum sed tantum cadere in virum, vel inconstantem sive timidum, vel pertinacem, quod videtur colligi ex S. Th. *in suppl. sup. ar.2.O.* ubi dicit; in hoc constantem ab inconstanti distingui, quia constans sequitur rationem rectam, per quam scit, quid pro quo dimittendum sit vel faciendum, semper autem minus malum vel majus bonum eligendum est, & ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali, non autem cogitur ad majus malum, ut vitet minus malum, sed inconstans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, scilicet ad peccatum propter metum corporalis pœnæ, &c. addit: secundo differunt quantum ad æstimationem periculi imminentis, quia constans nonnisi ex forti æstimatione & probabili cogitur, sed inconstans ex levi, hinc ad 1. dicit; constans est intrepidus, non quod omnino non timeat, sed quia non timet quæ non oportet, vel nisi quando oportet. *Contra est*, quomodocumque talis metus vocetur, æque obstat libertati, ac si injuste esset incussus: ergo.

Resp. 2. Si metus juste incutiatur a Judice propter culpam præcedentem, cum hæc culpa fuerit voluntaria, talis metus etiam censetur ipsi antecedenter & in culpa fuisse voluntarius. *Contra est* 1. Si innocens probetur esse nocens, & tum Judex cogat illum, ut vel ducat viduam vel sustineat perpetuos carceres, jam metus ille non est voluntarius in culpa, quia culpa non præcessit, & tamen secundum multos ex Adversariis non invalidat matrimonium. 2. Si retractarit culpam, & nihilominus postea ex metu contrahat, metus non amplius est voluntarius, & tamen invalidat.

§.3. Utraque sententia est probabilis, & secunda videtur esse conformior dictis *l.3. p.2.n.636*. Ad argumenta primæ sententiæ responderi potest, S. Th. explicari posse, quod per To *Ecclesia judicat*, non excludat, quod ita judicat, ex eo, quia ab initio sit irritum ex ipsius statuto; nam, inquit Gonet *n.88*. tantum affert causam, quæ movit Ecclesiam ad irritanda ejusmodi matrimonia, quia cum pariant ita perpetuam obligationem, & requirant mutuum amorem, conveniebat esse plane libera. Ad rationem. 1. R. quamvis talis irritatio scripta non sit, tamen habetur traditione, uti illa, quod matrimonium fidelis cum infideli sit irritum. *Ad* 2. violentum simpliciter, quod sit passo nullo modo concurrente, non potest esse perpetuum, secus violentum secundum quid tantum, quale hic est, postea autem facile commutatur tota voluntas; & quamvis violentum secundum quid etiam repugnet connaturali modo hujus contractus, non repugnat tamen essentiali. *Ad* 3. & ejus *Confirmationem*, non est opus injuriam semper posse resarciri in eodem genere, sic enim, si quis metu injusto cogatur Baptismum suscipere, patitur injuriam, quam non est opus resarciri annullando Baptismum. Idem est, si quis fide matrimonii data defloret hanc, & postea ducat aliam: item si quis ex metu, non ad extorquendum consensum matrimonii, sed ob alium finem injuste incusso ineat matrimonium, hæ enim injuriæ non resarciuntur annullatione matrimoniorum, sed per accidens est tum causari damnum in suo genere irreparabile. *Ad* 4. Sot. Henr. Lopez apud Sanch. *l.4.d.14. n.3*. dicunt non valere propter Jus gentium irritans: sed probabilius dicunt Ledesm. & Sanch. valere illa matrimonia inter Infideles, nisi lege civili sint irrita, sunt enim contractus tantum civiles. *Ad* 5. Si sponsalia sint irrita, & quidem maxime, si ex defectu consensus, non inducunt impedimentum publicę honestatis ergo cum matrimonium metu coactum sit irritum defectu liberi consensus, secundum hos Auctores etiam non inducit illud impedimentum. *Ad* 6. nego majorem, nam clandestinum est Jure humano irritum, nec firmatur juramento; Et cur coactum non firmetur juramento, nec obligationem pariat, dictum est n.*666*. potestque videri Sanch. *l.4.d.20*. Multa quę hic opponi possent, soluta sunt *l.3.p.2.a n.643*.

Q. 92. Quid addendum sit circa impedimentum ligaminis? R. §.1. Illicitum esse Jure divino plures simul uxores habere, dictum est n.1. Estque probabilius id esse Jure divino naturali, uti pluribus ostendit Kugl. *a n.*1833. ubi solvit objectiones satis difficiles. Matrimonium autem dissolvi per mortem alterius conjugis, dixi num.418. Esse autem tum licitas secundas, ac etiam plures nuptias, quamvis odiosæ sint, dixi n.16.

§.2. Quando quis conjugem habuit, & nunc dubitat, an obierit, Lucius III. Cap. *Dominus*, 2. De secundis nuptiis ait: *Id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus*. Et Clem. III. Cap. *In præsentia*, De spons. & Matr. ita statuit: *In præsentia quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolatæ fuerint, nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem, & pro juvenili ætate, seu fragilitate carnis nequeunt continere, petentes aliis Matrimonio copulari: respondemus, quod quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonice convolare, nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum*. Dixi autem n.308. per To *non possunt*, non ideo talem mulierem reddi inhabilem ad contrahendum, sed Matrimonium valet, si prior maritus erat mortuus. 672

§.3. Quan-

673 §. 3. Quando hæc certitudo in specie determinari non potest, juxta communem cum Abb. ad Cap. *In præsentia* n.6. relinquitur arbitrio prudentum, consideratis circumstantiis. Hinc Esparsa *in append. ad q.* de licito usu probabilitatis a n.181. putat tantum requiri talem certitudinem, qualis exigi, ac reperiri solet in ordinario rerum humanarum commercio, quia Glossa ait: ubi tamen verisimiliter præsumitur de morte, si mulier nubat, excusatur: unde secundum Esparf. sufficit testimonium fidei humanæ ex credulitate probabili, & discreta: similiter non esse necessariam certitudinem moralem, sed sufficere verisimiliorem præsumptionem, putant S.Anton. Silv. Nav. Lay. Vvagnerech, Gob. *tr.9.n.292.* Similiter Krim. *n.*1832. & Kugler. *a n.* 1844. dicunt sufficere magnam probabilitatem, si nempe sit major pro morte quam pro vita. Piasec. *in praxi Episc.p.2.c.4.n.29* putat sufficere violentas præsumptiones: e contra melius contradicunt Sot. Angles, Tann. Castr. Sanch. *l.2.d.26.n.6.* Less. *De just.l.2.c.10.n.39.* dicentes debere prudenter ita credi, ut contrarium nullo modo videatur probabile, nam cum sit certa possessio pro priori Matrimonio, hæc non videtur elidi in ordine ad aliud contrahendum, nisi per certitudinem saltem moralem de morte prioris conjugis. Ut vero Judex ecclesiasticus decernat licere transitum ad secundas nuptias, requiritur adhuc major, nempe indubitata certitudo de morte prioris, uti habet communissima, & fatentur Laym. *l.5.tr.10.p.3. cap.3. n.2.* Gob. *n.* 308. Ratio autem est, quia majus imminet periculum scandali, & irreverentia Sacramenti, si forte prior maritus rediret.

674 §.4. Ut conjugi superstiti permittatur iniri aliud Matrimonium, non sufficit, quod juret suum conjugem esse mortuum, & a se sepultum, nisi accedant alia adminicula, uti recte Gob. *n.*311. Item non sufficit, quod unus conjugum dubitans de morte alterius expectarit etiam per decem annos, & nihil de altero audierit, quia matrimonium certo antea validum manet in possessione, uti ante dictum est, neque debet excludi jus certum alterius conjugis per merum dubium superveniens; atque in hoc a Jure Canonico correctum est Jus civile apud Arcudium *l.* 7. *c.*18. & Averf. supra, quod permittebat in dubio post quadriennium, vel quinquennium posse iniri aliud matrimonium.

675 §. 5. Si conjuges vixerint semper in bona pace, & unus intra multos annos sæpius perquisitus non compareat, prudenter quidem creditur esse mortuus, nam cum fuerint in bona pace, si viveret, compareret, aut saltem nuntium mitteret. Et quamvis Gob. *n.* 352. dixerit tum posse iniri novum matrimonium, tamen postea id merito revocavit, quia necdum videtur adesse certitudo, quam requirunt Pontifices. Quod si in bona pace non fuerint, aut non amarint se, cujus signum est, si unus clam deseruerit alterum, quamvis 30. annis absuerint, non potest præsumi mors alterutrius, quia vita & aversio potest eo usque extendi, & sicuti hic conjux vivit, sic potest alter vivere.

676 §.6. Ex dictis solvitur sequens casus: Caja 37. annos nata profugit a Titio marito suo; post alios 36. annos de ea nihil rescit, quamvis facta sit diligens inquisitio: *Quæritur*, an Titius possit aliam uxorem ducere? Pro affirmativa parte allegat Titius, quia non amplius existere præsumitur, qui tacta diligenti inquisitione nullibi reperitur, Campeg. *De testibus, Reg.*350. *n.*10. sed contra est, quod nullum sit positivum argumentum pro morte, cum enim abierit in discordia, nollet redire sua sponte, nec resciri, ubi sit; itaque tota præsumptio pro morte est ex ætate 73. annorum, nihil autem novi est, quod mulier ætatem illam vivat, nam forte etiam Titius, qui vivit, ætatem similem attigit. Adde, quod Pignat. *n.*1. dicat non sufficere, nequidem centum annorum absentiam, quia Pontifex prærequirit certum nuntium de morte alterius conjugis.

677 §.7. Argumenta, e quibus certitudo sufficiens de morte prioris conjugis habetur, sunt varia, nam sufficit 1. liber Parochi, qui inter mortuos aliquem adscripsit, ita enim habet praxis totius Ecclesiæ, teste Aver. *q.*14.*f.*3. contra Pontium. 2. Productio testamenti demortui facta ex mandato Judicis. 3. Communis & constans fama, si ad eam accedant alia adminicula, nempe quod fuerit senex, valde æger, pugnarit in acie, &c. Aver. & alii communiter. 4. Si ad famam accedat unus testis de visu: semper autem probanda est fama duobus testibus omni exceptione majoribus, qui deponere debent se a fide dignis audivisse, & esse in illo loco publicum, & se credere rem ita se habere. Quod si conjecturæ probabiles de morte illa non adsint, explicare debent, a quibus personis audiverint, nisi 6. vel octo testibus fama comprobaretur, uti Castr. *d.5.pu.*13.*§.*1.*n.*8. habet. 5. Quando locus, in quo esset mortuus, est distans, ex quo difficile est habere probationes, docent Spor. *in Theol. Sacram. p.4. c.1. n.51.* & Illſ. *tr.6. d.9. n.*102. sufficere testem unum oculatum, qui considerata qualitate personæ sit fide dignus, & juramento deponat, se vidisse mortuum, aut saltem, inquit Gob. n.312. exequias, vel sepulchrum illius, qui dicebatur fuisse talis, tum enim censetur esse testis de visu. Et in hoc casu, si major certitudo, vel plenior probatio haberi non possit, secundum Pirh. *l.4. tit.1. f.5.* & alios, quos citat, sufficiet talis magna præsumptio, quia excludet moralem dubitationem, & faciet probationem moraliter certam: extra tales autem circumstantias non sufficit unus testis, quia Jura dicunt vocem unius esse vocem nullius, Schild. *tr.2.n.*123. Unde quamvis Ab. Hostiens. Angel. & alii absolute dicant, testimonium unius sufficere, Sanch. autem Bonac. & alii absolute negent, tamen Aver. & Castrop. putant sufficere, si adsint aliæ simul conjecturæ, uti dictum est, & major probatio haberi non possit, ac testis ex modo deponendi, aliisque circumstantiis præsumatur certum deponere: e contra, si horum unum absit, non sufficiet.

§.8. Ex dictis constat requiri majorem certitudinem de morte prioris conjugis, quando agitur de matrimonio novo contrahendo, quam quando agitur de permanendo in secundo, matrimonio contracto cum dubio de morte prioris conjugis: in hoc enim casu posse aliquando esse etiam licitum usum hujus secundi matrimonii, dictum est a num.308. Quod si ante secundum matrimonium deprehendatur adhuc vixisse prior conjux, nunc autem certum sit esse mortuum, matrimonium manet invalidum, quia quod ab initio non valet, tempore non convalescit, convenit tamen ad scandalum cavendum, & ob educationem prolium, ut ponant novum contractum, sicque valident matrimonium, Gob. *nu.* 286. 425. Spor. *n.* 52. Casus alios practice resolutos videre poteris apud Gob. *a n.*295. & iterum fuse a n.328. 678

Qu. 93. *Quid dicendum sit ad hunc casum, quasi duplicis Matrimonii?* Titius diu vixit cum Berta, utens ea velut uxore, quam & uxorem suam esse sæpius juravit coram testibus; non potest tamen ullo testimonio præsenti probare se matrimonium contraxisse. Berta adhuc vivente Titius in facie Ecclesiæ contrahit aliud matrimonium cum Caja. *Quæritur*, quid hic agendum? R. Convenienda est conscientia Titii pro foro interno, qui si jam neget valorem primi matrimonii, standum est pro secundo: Si autem asserat valere primum, nihilominus in foro externo solum secundum matrimonium cum Caja debet censeri validum, quia contra solemnem contractum secundum formam Juris initum nullæ valent præsumptiones, quantumvis sint multæ, & magnæ, Barb. Bardi, Gob. *tr.10.n.*430. Krim. *n.*477. Less. *in auct. v. præscriptio cas.7.* citans alios multos, qui dicunt id tenere, quamvis pro matrimonio cum Berta essent non tantum Juris fama, & indicia quę faciant vehementem præsumptionem, sed etiam, quamvis esset fama cum uno teste, quæ duo alias faciunt plenam probationem, & e contra, quamvis pro matrimonio cum Caja in facie Ecclesiæ contracto essent tantum præter Parochum duo testes. Esse autem obligationem juridice denuntiandi virum, qui scitur viva prima ducere secundam uxorem, docet Burgh. *cent.2.cas.*23. quia hoc vergit in contemptum matrimonii, in damnum Reip. Christianæ, uxoris utriusque & prolium ex utraque gignendarum. 679

Q. 94. *Quid addendum sit circa impedimentum publicæ honestatis?* R. §.1. Hoc impedimentum est propinquitas personarum orta ex sponsalibus, vel matrimonio rato, vi cujus neuter sponsorum valide contrahit cum consanguineis alterius: unde provenit ex quadam quasi affinitate cum consanguineis sponsi vel sponsę, etiam illegitimis, cum vere descendant ex eodem sanguine, Krim. *n.*194. Appellatur justitia publicæ honestatis, quia videtur justum, & decens, honestatique publicæ congruum, ut inter se non copulentur matrimonio, quos hoc impedimentum afficit. Oritur etiam tum, quando sponsalia vel matrimonium initur per procuratores, vel per parentes ex consensu sponsorum; attamen non oritur, si sponsalia vel matrimonium sit nullum ex defectu consensus, uti si alteruter ficte tantum contraxerit, Rebell. Aver. *q.*17.*f.*5. Gob. *tr.9.n.*368. contra Sanch. De Justis *l.2.c.7. a n.*26. & alios. 680

§.2. Circa publicam honestatem, quæ oritur ex sponsalibus, ita statuit Trid. *sess.*24. *De ref. Matr. c.3. justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, S.Synodus prorsus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.* Et probabilius est cum Rebell. Castr. Pignat. *t.4. conf.*15. *n.*3. Krimier. *n.*204. Kugler *n.*82. contra Sanch. *l.7.d.68.n.*14. Barb. Pirh. & alios, Tridentinum intelligi de sponsalibus etiam occultis, & ex occulta causa invalidis, cum dicat, *quacumque ratione valida non erunt.* Deinde S.Pius V. in Decreto. *Ad Romanum spectat*, declarat *Decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in Matrimonio, sic ut præfertur contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de Jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat.* Unde imprimis certum est, quod publica honestas ex Matrimonio rato dirimat inclusive ad quartum gradum, licet oppositum tenuerint aliqui apud Averf. *f.*4. Dein, cum ex Cap. *Ad audientiam*, De sponf. & ex Cap. un. de sponf. in 6. colligatur, quod jure veteri hoc impedimentum oriatur etiam ex Matrimonio rato invalido (præterquam, si invalidum sit ex defectu consensus) v.g. ex matrimonio, quod Titius Monachus contraheret cum Caja, inferunt Averf. *f.*5. Luca *de Matr. d.* 7. *n.* 8. Krim. *n.*205. Cajam postea invalide contracturam cum consanguineo Titii usque ad 4. gradum. Quod plerique contra Sanch. apud Castrop. *d.4.p.10.n.*3. extendunt etiam ad matrimonium clandestine initum, ubi Trid. est receptum, & certum est saltem in sententia eorum, qui dicunt tale matrimonium habere vim sponsalium, de quo dixi *n.* 52. Et idem etiam in altera sententia dicunt AA. communiter cum Pignat. *tom.4. conf.*15. *& tom.7. c.*78. *§.*3. 681

§.3. Si Cajus prius inierit sponsalia cum Titia, & postea ineat matrimonium ratum cum Berta matre, vel sorore Titiæ, patet hoc matrimonium esse invalidum ob publicam honestatem: attamen ex Cap. un. *De sponsalibus in 6.* Cajus tenetur ducere Titiam, hæc enim duo impedimenta non habent vim reciprocam dirimendi, Laym. Gob. *n.*386. Ex quo inferunt plu- 682

res

res cum Averſ. ſ.5. ex matrimonio rato invalido cum aliqua, non oriri hoc impedimentum, pro ſpeciali caſu, quo præceſſerunt valida ſponſalia cum ejus filia, vel ſorore. E contra putat Krimer *n.*200. reipſa quidem oriri hoc impedimentum, ſed ex diſpoſitione illa Eccleſiæ non habere effectum Juris, eo quod Eccleſia nolit ideo impediri matrimonium cum prima.

683 §. 4. Quamvis Rebell. Bar. Gonz. Pont. Hurt. Dian. Engel. citans declarationem, Buſemb. hic, aliique apud Gob. *a nu.* 372. Averſ. ſ.5. Krim. *a n.*209. dixerint ceſſare hoc impedimentum, ſi ſponſalia mutuo conſenſu ſint diſſoluta, contrarium tamen nunc tenendum eſt ob authenticam declarationem S. Cong. datam 6. Julii 1658. & 10. ejuſdem menſis approbatam ab Alexand. VII. quam referunt Fagn. *in* 4. *decretalium* Cap. *Quod audientiam*, *De ſponſ. & Matr. n.*29. Sperell. *dec.*95. Pignat. *in* 5. *conſul.*50. *p.*5. *n.*1173. Gob. *n.*358. in qua ſtatuitur, nunc & deinceps certum eſſe debere, quod maneat hoc impedimentum, etiamſi ſponſalia priora mutuo conſenſu ſint diſſoluta. Et ita nunc certum eſſe, docet etiam Wex *in Ariadne p.*5. *tr.*2. §.6. *a n.*26. Ratio eſt, quia ex ſponſalibus validis oritur illud impedimentum, & illo ſemel orto, non pendet a voluntate ſponſorum, ut maneat, vel deſinat. Hinc etiam manet, etiamſi unus ſponſorum ſit mortuus, vel ingreſſus Religionem, uti fatentur omnes. Item manet ex ſponſalibus ab impubere contractis, etiamſi poſt pubertatem reſcindat, uti conſtat ex Cap. *Acceſſit*, §. *Sane*, De ſponſ. impub.

684 §. 5. Sponſalia impuberum, quamvis ſint ſuſpenſa, ſecundum dicta a n.112. & detur locus reſiliendi uſque ad pubertatem, tamen ſecundum jam dicta inducunt hoc impedimentum, ita cum communi Spor. *n.*180. Et idem eſt ſi impuberes contrahant de præſenti; talis enim contractus habet vim ſponſalium ſecundum dicta n.52. docetque Averſ. *ſ.* 5.

685 §.6. Ex dictis conſtat, quod Titius ſponſus invalide contrahat matrimonium cum matre, ſorore, filia Cajæ ſponſæ ſuæ, item quod Caja ſponſa invalide contrahat cum patre, fratre, filio Titii ſponſi ſui, quia hæ perſonæ attinguntur in primo gradu: e contra Titius valide contrahit cum matertera, nepte, conſobrina, aliiſque remotioribus cognatis ſponſæ ſuæ, Caja vero cum Patruo, nepote, & conſobrino aliiſque remotioribus conſanguineis ſponſi ſui, quia hi non attinguntur in primo, ſed ſecundo tantum, vel remotiori gradu; non dirimit autem, niſi primus, ſi ſit ex ſponſalibus.

686 §.7. An ſponſalia ex metu gravi extorta inducant hoc impedimentum, colligi debet ex dictis n.106. Si enim talia ſponſalia ſint irrita Jure naturæ, non inducunt: ſi ſint ab initio Jure naturæ valida, ſed tantum reſcindibilia, inducunt: & ideo etiam inita ex metu levi, quia ſecundum dicta n.105. ſunt valida, licet ſint reſcindibilia, inducunt hoc impedimentum.

687 §.8. Publicam honeſtatem non oriri ex ſponſalibus conditionatis conditione necdum adimpleta, decidit Cap. un. *De ſponſ. in* 6. Neque oritur ex promiſſione mutua volentium ſe obligare ſub veniali tantum, vel tantum ſub pœna perdendi v.g. arrham, ſecundum dict. n.59. Neque ex profeſſione mutua matrimonii facta a pueris ante ſeptennium, ſecundum dict. n.50. Neque ex promiſſione matrimonii cum aliqua indeterminate v.g. cum una ex filiabus Titii, uti colligitur ex cap. un. *De ſponſal. in* 6. nam reipſa non ſunt ſponſalia ſecundum dicta n.97. Si diſpenſetur in impedimento affinitatis ex copula licita, hoc ipſo diſpenſatur etiam in publica honeſtate, quamvis de illa non ſit facta mentio, uti dicetur n.913.

688 *Q.95. An publica honeſtas, vel affinitas contracta inter infideles dirimat Matrimonium ſuſcepto Baptiſmo prius contrahendum?* R. Negant abſolute, & probabiliter Henr. quia, cum talia impedimenta ſint ex ſolo jure eccleſiaſtico, cui neuter infidelis ſubdebatur, non ligabunt illos poſt Baptiſmum, niſi hoc ipſo tempore ab iis contrahatur. Sanch. Con. & alii varie diſtinguunt, ſed Averſ. *q.*17. *ſ.*6. & Kugl. *a n.*1902. abſolute, & etiam valde probabiliter affirmant, quia quamvis Eccleſia non poſſit ſtatuere aliquid, quo ligentur, quamdiu ſunt infideles, tamen poteſt ſtatuere aliquid, quo ligentur, quando erunt fideles. Et ita cum poſt Baptiſmum non poſſint contrahere, v. g. cum conſanguinea in quarto gradu, quamvis id potuiſſent ante Baptiſmum, idem erit de reliquis iſtis impedimentis: & ratio univerſalis eſt, quia Canones abſolute dicunt, quod fideles habentes tale impedimentum, ſive talem relationem ad invicem, non poſſunt valide contrahere, & Canones illi non diſtinguunt, an in illud inciderint ante, an poſt Baptiſmum: ergo cum poſt Baptiſmum ſint fideles, & tale impedimentum, ſive talem relationem ad invicem habeant, non poterunt, niſi ea diſpenſata, contrahere.

689 Quid dicendum ſit circa impedimentum criminis inter tales infideles, dixi n. 628.

Q.96. Quid notandum ſit circa impedimentum ætatis? Reſp. §.1. Cum impotentia impuberum ad generandum ſit tantum temporanea, non dirimit Jure naturæ matrimonium, ſed tantum eccleſiaſtico, in maſculis ante 14. in femellis ante 12. ann. uti habetur toto tit. *De ſponſ. impub.* Putantque Sanch. *l.*7. *d.*104 *n.*2. & 3. & Aver. *q.*13. *ſ.*12. ad valide contrahendum ſatis eſſe, ſi ultima dies complens eos annos ſit incepta. Hoſtienſis apud Dian. *p.*5. *tr.*5. *R.*16. dat tres dies ante: M. Ledeſ. decem; Rebell. unum vel alterum menſem, uti refert Carden. *in* 1. *criſi d.* 27. *n.*110. ſed dicendum eſt cum Abb. Pontio, Pign. *t.*10. *c.*11. *a n.*38. tempus hoc completum eſſe debere ad momentum, ita ut nec hora deſit; ſecundum d. l.1. a n.82. Si tamen malitia ſuppleat ætatem, ita ut præter diſcretionem rationis etiam adſit potentia generandi, Cap. *De illis* 2. Cap. *Puberes*, Cap. ult. De ſponſal. impub. ſtatuitur, ante eos annos valere matrimonium, licet non diſpenſetur: hinc Fagn. ad cit. Cap. *De illis*, ait: *Greg. XIII. cuidam petenti diſpenſationem ad Matrimonium impuberis dicitur reſpondiſſe; ſedem Apoſtolicam ob hoc non eſſe interpellandam, cum, ſi deſit diſcretio, vel potentia conſummandi Matrimonium, ſedes Apoſtolica nihil poſſit: quod ſi neutrum deeſſe cognoverit Ordinarius, poterit, ſi cauſæ, quæ narrantur, ſunt veræ, ſuo jure dictam licentiam concedere*. Vide Krim. *nu.* 623. Exempla eorum, qui ante pubertatem genuerunt, multa breviter referunt Averſ. ſupra, & Krim. n.597. Epiſcopum autem diſpenſare poſſe in dubio, an malitia ſuppleat ætatem dicetur n.840.

§.2. Matrimonium ante ætatem legitimam, attamen poſt ſeptennium initum habere vim ſponſalium dixi n. 52. Notat autem Zacch. *l.*1. *t.*1. *q.*6. *a nu.*38. & *l.*4. *t.*2. *q.*4. ætatem matrimonio ineundo aptiſſimam eſſe, in maſculis annum circiter 30. in femellis 18. De impotentia autem ex defectu ætatis fuſe agit l.3. tit.1. q.2. 690

§.3. Sanch. ſupra putat non peccare eos, qui ante ætatem tentant contrahere matrimonium, ſed probabilius eſt oppoſitum cum Kugler *a n.*2117. 1. Quia Cap.2. de ſponſal. impub. dicit, diſtrictius prohibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem legibus determinatam non pervenerit, conjungantur, niſi urgentiſſima neceſſitate interveniente: ex quo colligitur non prohiberi conjunctionem per copulam, hæc enim eſſet certo fornicaria, & ex nulla cauſa licita eſt, ſed per conſenſum voluntatum, id eſt, matrimonium de præſenti. 2. Quia videtur eſſe gravis irreverentia in Auctorem Sacramenti, ſi quis ſciens, ſe impeditum, & non poſſe valide conficere Sacramentum, ponat materiam, & formam illius, intendens tanquam Miniſter illud conficere: ergo. 691

Qu.97. Quid addendum ſit circa impedimentum affinitatis? R. §.1. L. *Non facile*, ff. De gradibus, & affinibus, lib.38. tit.11. ſic habetur: *Affines ſunt viri, & uxoris cognati, dicti ab eo, quod duæ cognationes, quæ diverſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit*. Unde affinitas recte deſcribitur, quod ſit propinquitas quædam, quæ ex copula carnali, ſive in, ſive extra matrimonium habita, etiam cum invita vel dormiente, oritur inter conſanguineos viri, & ſolam mulierem, item inter conſanguineos mulieris, & ſolum virum: vir autem, & mulier copulam habentes non dicuntur proprie affines, ſed fiunt una caro, & vocantur radices affinitatis, quia ſunt cauſa, cur ceteri vocentur affines. Quamvis autem L. *Non facile*, ſupra dicatur, *gradus affinitatis nulli ſunt*; tamen Gloſſa recte addit, *proprie, nam gradus dicitur ratione cognationis naturalis, quæ hic non eſt, improprie tamen poſſunt dici gradus*. Notatque De Juſtis *l.*1. *c.*6. *nu.* 290. quando duo ſunt conſanguinei, dicuntur eſſe *conjuncti*: quando ſunt affines, dicuntur *ſe attinere*. 692

§. 2. Affinitas conſanguineorum viri extenditur ad ſolam mulierem & non ad conſanguineos mulieris: e contra affinitas conſanguineorum mulieris extenditur ad ſolum virum, itaut nec conſanguinei viri ſint affines conſanguineis mulieris, nec conſanguinei mulieris conſanguineis viri, quia hæc mediata, & remota affinitas eſt ſublata; hinc Cajus filius tuus ex prima uxore, poteſt ducere ſecundæ uxoris tuæ filiam ex alio viro genitam: ita ut eadem uxor tua ſit noverca, & nurus filii tui Caji, tu vero ſis ejuſdem uxoris Caji vitricus, & ſocer; item poteſt e duabus viduis una nubere filio alterius viduæ ex priore marito, quo facto, ſi una filium pariat, poterit altera de tali filio dicere: hic eſt filius filii mei, & ſimul frater mariti mei. 693

§.3. Ut oriatur affinitas, non ſatis eſt, quod penetretur vas muliebre ſed ſecundum dicta *n.*281. debet vir intra illud ſeminare, ita ut ſit copula vel immiſſio ſeminis apta generationi: unde copula eunuchi affinitatem non cauſat, quia eunuchus non fundit verum ſemen generationi aptum: Et etiam dixi *n.* 383. per coitum ſodomiticum non contrahi affinitatem. 694

§.4. Putant plures cum Aver. *q.*17. *ſ.*1. contrahi affinitatem, ſi ſemen effundatur circa muliebria, & attrahatur a matrice, imo etiamſi viro cooperante ſemen quomodocumque, etiam ope dœmonis vel per artem, recipiatur in matricem, nam cenſetur etiam tali modo conſummatum eſſe matrimonium, uti videtur colligi ex dictis n.280. Oppoſitum tenet valde probabiliter Pont. *l.*7. *d.*33. *n.*2. Corrad. *in praxi diſp. l.*7. *c.*1. *nu.*18. & alii, quia in his caſibus non dicuntur habuiſſe copulam, affinitas autem non contrahitur, niſi per copulam. 695

§.5. Ad contrahendam affinitatem requiri etiam ſeminationem mulieris, putant multi cum Aver. ſupra, & Krim. *n.* 460. nam Hippocrates, Galenus, Zacchias *q.*7. *a n.*11. Dian. *par.*15. *tr.*13. *R.*54. docent, quod ad generationem requiratur, & ſemper interveniat etiam ſeminatio mulieris, quamvis hæc illam non experiatur ob majorem voluptatem ipſiuſmet coitus. Oppoſitum tamen tenent Ariſt. S. Thom. Sanch. & communis Doctorum, teſte Caſtr. *d.*3. *p.*2. §.1. *n.*1. qui probabilius dicunt ad generationem ſufficere ſolius viri ſemen. Quidquid ſit de hoc, notat Gob. *tr.*9. *a n.*390. ſemper præſumi ſeminationem mulieris, ſi in copula magnam ſenſerit voluptatem. Et quod virum attinet, recte notat Sanch. *l.*8. *d.*6. *n.*18. ſi coierit, & dubitet, an ſeminarit, vel ſemen intra vas inciderit, hæc præſumenda eſſe, quia ita communiter contingit, & *ex communiter contingentibus eſt prudens præſumptio*. 696

§. 6.

697 §. 6. Circa affinitatem ex copula illicita sic statuit Trid. *sess.* 24.*de ref.Matr.c.4.Impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam incurritur, & Matrimonium postea factum dirimit; adeos tantum, qui in primo, & secundo gradu coniunguntur, restringitur, in ulterioribus vero gradibus statuit, hujusmodi affinitatem Matrimonium postea contractum non dirimere*. Pignat. tamen *to.4.consult.*15. refert aliam declarationem S.Cong.datam 3. Dec. 1663. quæ dicit, si adfuerit figura Matrimonii, ideſt, si Matrimonium publice contractum fuerit, quamvis invalide, ex copula quamvis illicita in tali Matrimonio habita oriri affinitatem usq; ad quartum gradum inclusive, sed hactenus non satis constitit de illa declaratione.

698 §. 7. Oritur hoc impedimentum, quamvis mulier sit vi oppressa, ideoque talis oppressa nubere non poterit consanguineo oppressoris. *Nec obstat*, quod mulier vi oppressa primo bimestri sui conjugii possit nihilominus ingredi Religionem; *nam*, quod ingredi possit Religionem, ideo est, quia secundum dicta n.421.oppressor, ut reparet damnum causatum, tenetur consentire, ut oppressa ingrediatur, & per hunc suum consensum reddit ingressum licitum: e contra consensus oppressoris non potest tollere affinitatem contractam, nec conjugium cum suo consanguineo reddere licitum.

699 §. 8. Expedit etiam hic nosse nomina affinitatis, eorumque significationem: sunt autem hæc:

Nomina affinitatis.

Latine. Germanice. Gallice.

SOcer, Pater uxoris, vel mariti. *Schevvaher*. Beau-Pere. Pere du mary ou de la femme.
Socrus, Mater mariti vel uxoris. *Schvvieger*. Belle-mere: la mere du mary ou de la femme.
Consocer: Parentes mariti, & uxoris, *Gegen Schvvaben*. Les parents du mary ou de la femme.
Prosocer, seu socer magnus. *Manns oder Vveibs Anherrz* L'ayeul du mary ou de la femme.
Prosocrus seu socrus magna. *Manns oder Vveibs Anfrau*. L'ayeule, &c.
Gener.Maritus filię.*Tochtermann.*Beaufils:le mary de ma fille.
Congener. *Myt Eydam*. Le deuxieme beaufils: le mary d'une autre fille.
Progener, *Sohns oder Tochter Eydam*, Le gendre du fils ou de la fille.
Nurus, Uxor filii. *Sohnur*. Belle fille: femme du fils.
Connurus. *Mitschnur*. La deuxieme belle-fille.
Pronurus. *Sohns oder Tochter Schnur*. La belle-fille du fil ou de la fille.
Levir; frater mariti. *Manns-Bruder*. Beaufrere. frere du mary ou de la femme.
Glos: soror mariti. *Mans Schvvester*. Belle-sœur: sœur du mary ou de la femme.
Fratria. Uxor fratris. *Bruders-Veib*. Femme du frere.
Sororius. Maritus sororis. *Schvvester Mann*. Mary de la sœur.
Janitrices. *Veiber Zuvveyer Bruder*. Femmes du deux freres.
Sororum mariti. *Manner Zuveyer Schvvester*. Mary du deux sœurs.
Vitricus. *Stieff Vatter*. Paratre: mary de ma mere.
Noverca. *Stieff Mutter*: Maratre: femme de mon pere.
Privignus. *Stieff-Sohn*. Beau-fils: fils de mon mary, ou de ma femme d'un autre lit.
Privigna. *Stieff-Tochter*. Belle fille: fille de mon mary, ou de ma femme d'un autre lit.

700 §. 9. Unica regula pro dignoscendo gradu affinitatis est, ut in hac procedatur, sicut in consanguinitate est dictum, nam aliquis in eodem gradu est affinis viro, in quo gradu est consanguineus mulieri: E contra in eodem gradu est affinis mulieri, in quo est consanguineus viro: in quo autem gradu sit talis consanguinitas, dictum est *a n.*605.

701 §. 10. Non omnes gradus affinitatis dirimere Jure naturæ, certum est ex dicendis *n.* 828. An autem primus gradus affinitatis dirimat Jure naturali, an positivo tantum, utrinque disputatur; Et Castr. *d.4. pu.8.nu.*10. dicit, certum esse, quod affinitas talis ex copula fornicaria sit Juris positivi tantum; quia in illa dispensat *S. Pœnitentiaria*, quod alias non posset; quia hic agitur de valore Sacramenti, tum autem non esset licitum agere secundum hanc sententiam, si opposita censeretur vere probabilis. Itaque potissima quæstio est de affinitate ex copula licita, & quidem in primo tantum gradu. Et si quidem non sit in linea recta, sed transversa, uti si Titius ducat sororem uxoris suæ mortuę, communis, & certa sententia est cum Sanc. *l.7. d.66. n.*11. quod non dirimat Jure naturæ, nam Pontifices etiam sæpe dispensarunt. Si autem sit in primo gradu lineæ rectæ, uti si Titius ducat matrem, vel filiam uxoris suæ mortuæ, hanc affinitatem dirimere Jure naturæ docent S. Anton. Silv. Sot.Cov. Fellar.Vasq. Valent.Estius, Con.Laym. Tamb. Pirh. Lug. *in resp. mor.l.* 1. *d.* 40. aliique gravissimi AA. apud Sanch. n.6. & Dian. *par.4.tr.4.R.*93. Idem videntur tenere S. Basil.apud Arcud.*l.7.c.*32. & S.Aug.apud Sanch. supra.E contra dirimere Jure naturæ negant S.Th. Alens.Scot. & Scotistæ omnes teste Mastrio *n.*113.Caj.Nav.Henr.Sanch.Hurt.Merat. Tancred.Pont.Bonac.Castr.Dian. Dicast.Pigna. *to.7.consult.*22. *n.6.* Aver.*q.*17.*s.*2. Krim.*n.*2178. Kugler *nu.*1887. & 1893. & dicit Silvius utramque sententiam esse practice probabilem. *Nec obstat* postremæ, quod non legatur Papam in eo gradu unquam dispensasse, *nam* vel non fuit necessitas, vel causæ non occurrerunt sufficientes. Qui tamen in praxi vellet operari secundum posteriorem sententiam, deberet judicare esse moraliter certam, nec Sacramentum exponi periculo nullitatis.

§. 11. Si affinitas ex copula illicita sit ex una parte in tertio gradu, vel ex copula licita in 5. sequitur ex dictis *n.*613. nullum esse impedimentum. 702

§. 12. Notandum hic iterum, quod verbo insinuavi *nu.* 692. habentes copulam non dici affines in se, sed primum gradum affinitatis haberi in illis consanguineis utrinque, qui in primo gradu sunt conjuncti cum alterutro illorum, qui copulam habent. 703

Q.98. Quomodo practice sit procedendum, quando quæritur de impedimento affinitatis, v.g. inter Titium, & Bertam? R.1. Inquirendum est, an alteruter habuerit perfectam copulam cum consanguineo, vel consanguinea alterius. 2. Considerandum, an copula fuerit licita vel illicita. 3. Videndum, in quo gradu consanguinitatis persona illa, cum qua Titius, vel Berta habuit copulam, sit consanguinea Bertæ, vel Titio, & tum ex dictis facillimum erit cognoscere, an inter illos sit impedimentum affinitatis, necne. 704

Q. 99. Quomodo Jus civile discrepet a Jure Canonico in computatione graduum cognationis, & affinitatis. Resp.1. Quoad lineam rectam utrumque Jus convenit. Quoad transversas, Jus civile observat unicam hanc regulam, quod tot sint gradus, quot sunt personæ, stipite dempto; hinc secundum Jus civile duo fratres sunt in secundo gradu, cum tamen secundum Jus Canonicum sint in primo. Atque hæc computatio civilis attenditur in tutelis committendis, & in successionibus ab intestato, v.gr. Pater, & non frater succedit ab intestato, quia Pater est in primo gradu cum filio suo, frater autem in secundo tantum, civiliter computato. E contra computatio Canonica observatur in Matrimoniis contrahendis. 2. Jus Canonicum vult Matrimonium in quarto gradu affinitatis ex copula licita esse irritum: Jus civile restringit illud impedimentum ad secundum tantum gradum. 3. Secundum Jus civile, illi tantum dicuntur agnati, qui per viros habent consanguinitatem: e contra illi cognati, qui per feminas, unde soli agnati, & non cognati dicuntur succedere in feudis masculis, agnati autem, & cognati succedunt in feudis promiscuis. 705

Q. 100. Quid addendum sit circa impedimentum clandestinitatis? R. §. 1. Clandestina Matrimonia ab initio Ecclesiæ fuerunt prohibita, Trid.*sess.*24.*c.*1. *De refor.Matr.* attamen non fuerunt, nec jam inter infideles sunt illicita ipso Jure naturæ, uti probabilius tenet S. Th. aliique cum Aver. *q.6.sect.*1. contra Sanch. *l.3.d.3.n.*8. & alios: tam parum, quam alii contractus, qui merito postulant prohiberi, ne clam fiant, ob fraudes, aliaque inconvenientia; multo minus etiam in Ecclesia ipso Jure naturæ sunt irrita, ut satis clare dicit Trid. supra, quidquid contradicant aliqui cum Pontio *l.5.c.*1. Potuisse autem Ecclesiam irrita reddere Matrimonia clandestina, recte probat Kugler *a n.* 861. Et non ideo Ecclesiam formaliter, & proxime mutasse institutionem Christi, vel materiam hujus Sacramenti probavi *l.6. p.* 1. *num.* 17. 706

§. 2. Per hoc Matrimonium non est simpliciter clandestinum, quod ineatur clam vel noctu, vel etiam neglectis proclamationibus, uti certum est ex illis, quę refert De Luca *de Matr.d.2.n.*7. sed tantum, si contrahatur sine præsentia Parochi vel testium: secundum Trid. supra, quod ita statuit. *Qui aliter, quam præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit, & annullat. Insuper Parochum vel alium Sacerdotem, qui cum minore testium numero, & testes, qui sine Parocho vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit* ∴ *Decernit insuper, ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos*. Et irritat Trident. Matrimonia clandestina etiam eorum, qui hanc legem ignorant vel de ea non cogitant, uti recte Kugler *n.* 868. nam per To *attentabunt*, non significat requiri cognitionem legis, sed accipit pro *conabuntur* aliter contrahere: hinc nequidem valet in articulo mortis pro legitimanda prole, secundum dicta n. 525. & 526. docetque Kugl. a n. 874. quia hic est lex absolute irritans, & inhabilitans. 707

§. 3. Quamvis Trid. hic utatur nomine Parochi, tamen etiam per seipsos valide assistunt tum Episcopi, tum etiam eorum Vicarii generales, vel etiam aliis committere possunt potestatem assistendi, cum sint Ordinarii, & Parochi etiam ipsorummet Parochorum, communis cum Kugler *n.*316.Lauren. *de Vicario q.*162.163. Et quamvis Nav. Sayr. de Luca *ad Trid. disc.26.n.*20.aliique dicant Episcopum, & Vicarium generalem invalide assistere, si Sacerdotes non sint, oppositum videtur probabilius cum Kugler *n.*317. Pontio *l.5.c.*11. *nu.*11. Lauren. cum id valide faciat Parochus non Sacerdos, secundum dicenda n.728. Et ista omnia possunt Episcopus, ac Vicarius, quamvis Jurisdictio Episcopi esset suspensa, quia assistentia, & commissio assistendi non sunt proprie actus jurisdictionis secundum dicenda *n.*729. docentque Sanch. Barb. Leur. *qu.*164. Et quæ dicta sunt de Episcopo, ejusque Vicario, ob eamdem rationem etiam valent de Capitulo, ejusque Vicario, dum Sedes vacat 708

vacat, Gutt.Pont.Dian.Leur. *qu*.583. Krim. *n*.678. qui addit, idem esse de Nuntio Apostolico pro sua provincia, item de Archi-Episcopo actu visitante in diœcesibus Suffraganeorum.

709 §.4. Quamvis Trid. ipsum alicubi promulgatum non sit, si tamen hoc decretum Trid.sit ibi promulgatum Matrimonium clandestine initum erit in ratione Matrimonii invalidum: an autem evaliturum sit in ratione sponsalium, dixi n.52. Ut autē hoc Decr. Trid. censeatur promulgatum, non est satis, quod v. g. Parochus vel etiam Episcopus faciat promulgari, quod Matrimonia clandestina imposterum futura sint invalida, sic enim intelligi posset esse tantum Episcopi legem, sed promulgari debet tamquam lex Tridentini, seu supremæ potestatis, ut fuse deducit Pignat. *to*.1.*conf*.151.*n*.20. Si tamen Decretum alicubi observetur, præsumi debet esse promulgatum, uti habent declarationes S.Congr.apud Pignat. *tom*.5.*conf*.79.*nu*.40.

710 §. 5. Sotus, Graff. & alii apud Mastr.*n*.44.putant, si sit gravissima causa contrahendi sine Parocho vel testibus, in tali casu non obligare hoc Decretum, v.g. si casu absit Parochus, & concubinarius habens multas illegitimas proles esset sine Matrimonio moriturus, putant Matrimonium coram testibus initum fore validum. Idem tenet Amicus *d*.7.*n*.136. si Princeps habens filium ex concubina sit proximus morti, & eo sine hærede mortuo, principatus ad hæreticos devolvendus esset: Rationem dant, quia epikia videtur posse in tali lege humana habere locum, cum sit æqualis vel major necessitas, quam esset, si non esset tutus ad Parochum accessus, in quo casu valere potest matrimonium sine præsentia Parochi; secundum dicenda n.781. ideoque etiam hic videtur prudenter præsumi voluntas Papæ, ut in tali casu valeat Matrimonium. Oppositum absolute tenent communiter omnes cum Navar. Henriq. Ledesm. Sanch. Less. *in auct*.V, *Matrimonium*: *casu* 17. Pont.*l*.5. *c*.6.*n*.2.Gob.*tr*.9.*n*.476. Mastr. supra, Verj. *art*.3. Kugl.*n*.292. quia lex irritans, vel inhabilitans, vel præscribens contractibus formam substantialem, uti facit illa Tridentini, non admittit epikiam; in eo autem casu, quando est difficilis accessus ad Parochum, aut nullus est amplius in tali loco, tunc Ecclesia specialiter dispensat, ut dicetur a n.778. non autem in aliis casibus, quamvis forte essent majoris necessitatis, unde sicuti dixi num. 526. in quacumque necessitate manere impedimentum, v. g. consanguinitatis, sic etiam manet Impedimentum ob absentiam Parochi. Hinc etiamsi Matrimonium contrahatur per Procuratores extra Parochias utriusque sponsi, debet interesse alterius Parochus, vel alius Sacerdos ab hoc designatus, secundum paulo post dicenda.

711 §. 6. Si alicubi nunquam fuerit Parochus catholicus, certum est non requiri ejus præsentiam ad valorem, cum enim ibi nunquam fuerit Parochia, obligatio adhibendi Parochum nunquam incœpit, quia prius incipit post dies 30. a publicatione facta in Parochia ipsa; unde, ubi hoc Trid.Decretum promulgatum, vel receptum non est, vel usu est legitime abrogatum, quamvis illicite fiat, valide tamen contrahitur sine Parocho, & testibus, ut constat ex Trid. ipso supra. Quod si Decretum illud observetur in aliqua Parochia, ubi tamen promulgatum non sit, fieri poterit, ut per ejusmodi consuetudinem inductum sit hoc impedimentum, secundum dicta n. 523.

712 §.7. Si quis e loco, ubi Trid. Decretum viget, eat ad locum, ubi non est receptum, animo istic contrahendi clandestine, dicendum est contra Sanch.*l*.3.*disp*.18.*q*.4. Ponc.*l*.5.*cap*.9. Less.*in Auct*. V. *Matrimonium*, *cas*.13.Aver.*q*.9.*sect*.2. & alios multos, tale Matrimonium esse invalidum, quod nunc videtur certum ex responso S.Congr. & Brevi Urb.VIII.ad Ferdinandum Archi-Episcopum Coloniensem, cujus hic est tenor.

URBANUS VIII.

Ad futuram rei memoriam.

Exponi nobis nuper fecit Venerabilis Frater Archi-Episcopus Coloniensis, quod habito nuper per eum ad Ven. Fratres nostros S.R.E. Card. Sac.Conc. Trid. Interpretes recursu supra infrascriptis dubiis, videlicet: Primo, an incolæ tam masculi, quam feminæ loci, in quo Conc.Trid. in puncto Matrimonii est promulgatum transeuntes per locum, in quo dictum Concilium non est promulgatum, retinentes idem domicilium, valide possint in isto loco Matrimonium sine Parocho, & testibus contrahere. Secundo, quid si eo prædicti incolæ tam masculi, quam feminæ solo animo sine Parocho, & testibus contrahendi se transferant, habitationem non mutantes. Tertio, quid si iidem incolæ tam masculi, quam feminæ eo transferant habitationem illo solo animo, ut absque Parocho, & testibus contrahant. Iidem Cardinales ad primum, & secundum, non esse legitimum Matrimonium inter sic se transferentes, ac transeuntes cum fraude. Ad tertium vero dubium hujusmodi, si domicilium vere transferatur, Matrimonium esse validum responderunt, & resolverunt, prout in decreto desuper emanato plenius continetur. Cum autem, sicuti eadem expositio subjungebat, dictus Archi-Episcopus responsum seu dubiorum prædictorum resolutionem hujusmodi pro illius subsistentia, & validitate firmiori, Apostolicæ Nostræ confirmationis robore communiri summopere desideret, Nos eumdem Archi-Episcopum specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes supplicationibus illius nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, responsum seu dubiorum prædictorum resolutionem hujusmodi, auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus & confirmamus, illisque inviolabile Apostolicæ firmitatis robur adjicimus: decernentes illud seu illam, necnon præsentes litteras valida, firma & efficacia existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, sicque & juxta illa per quoscumque Judices ordinarios, & delegatos etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S.Mariam majorem sub annulo piscatoris die 14. Aug. 1627.

Quod autem obliget illud Decretum, testantur Lug.*in resp. mor.l*.1.*dub*.36. Dian.*p*.6.*tr*.7. R.29. Tamb. hic *l*.8.*tr*.6.*c*.2.§.2. Kugl.*a n*.905.Gob.*tr*.9.*n*.481. & 504. ubi *nu*.468. citat responsum facultatis Viennensis idem resolventis, quod referam n. 754. Et an decretum relatum nunc ubique obliget, satis est notitiam illius nunc haberi, & factam esse certam per Theologos, inquit Gob.*n*.482. Quod si quis ad talem locum ivisset sine fraude, idest, non ideo præcise, ut sic contraheret, sed v.g.ob negotia, vel mercaturam, circa hoc nihil resolvit decretum, putavitque facultas Viennensis, & alii cum Lugo, quod tum contrahatur valide, eo quod contractus sequatur naturam loci, in quo fit, secundum jam dicenda. Et pro hac sententia Pyrrh. Corrad. *in praxi dispens*. *l*.8. *c*. 4. *n*. 26. refert declarationem S. Congr. Quid autem sit dicendum, si veniat ad locum, ubi etiam receptum est Trid. dicetur seq. n.

§.8. Si uterque spectet ad Parochiam, in qua decretum non est promulgatum, & peregrinantes clam contrahant in Parochia, ubi est promulgatum, videri posset valere, quia peregrini non tenetur legibus loci alieni, secundum dicta lib.1. n. 685. sed oppositum tenendum est, nam contractus, qui sunt aliquid pertinens ad forum externum, regulantur juxta leges loci, in quo fiunt, Cap.*Dilecti*, & Cap. *finali de foro compet*. Sanch. *in l*.3.*disp*.18.*n*.26.Krim.*nu*.645. Kugler *n*.294. Schiara *l*.6.*diff*.13.*n*.14. Imo habet communis cum Busemb. supra *n*.8. & Pignat.*tom*.5. *conf*.78. *num*.33. quamvis tales contraherent coram Parocho hujus alieni loci, & testibus, adhuc nullum fore Matrimonium, quia peregrinus nolens alicubi manere per majorem anni partem, non acquirit, nequidem quasi domicilium: ergo hic Parochus non est ipsorum proprius: ergo contrahunt sine ullo proprio Parocho: aliud est de vagis secundum dicenda a num. 746. nam hi nullibi habent proprium Parochum, e contra peregrini habent in loco sui domicilii, sine cujus & testium præsentia invalide contrahunt in loco, ubi Trid. est receptum. 713

§. 9. Si sponsus spectet ad Parochiam, in qua Decretum est promulgatum, & sponsa ad Parochiam, in qua non est promulgatum, si matrimonium in Parochia sponsi ineatur sine Parocho, & testibus, erit invalidum: si ineatur in Parochia sponsæ, erit illicitum sed validum, quia secundum dicta, contractus quoad valorem pendent a legibus loci, in quo fiunt, ideoque valere tale Matrimonium respondit S.Congr. uti testantur Wames.*in conf*.*t*.2.*conf*.539.& Pignat.*t*.5. *conf*.79.*num*.22. 714

§.10. Parochus valide assistit extra Parochiam, imo & diœcesim suam, quia, quamvis hæc assistentia fiat tanquam a persona publica, tamen fit privato modo, uti auditio confessionis, nec est actus jurisdictionis, & saltem non contentiosæ, Sanch.Avers.*q*.6.*s*.3.Krim.*n*.661.Kugler *nu*.955.Busemb. contra Henriq. Pont. & alios. Si tamen solemniter extra Parochiam suam assisteret, Laym. Barb. Aver. Lohn. Pirrh. Cast. *d*.2.*p*.13.§.9. *n*.7. dicunt peccare, sed etiam hoc negant Sanc. & Krim. *n*. 662. quia nullibi prohibetur. Et iidem dicunt posse alium a tali Parocho designatum. 715

§. 11. Si contracturi spectent ad diversas Parochias, vel diœceses, Nav.putavit contrahendum coram Parocho sponsæ, & ita dicitur servari Romæ, sed certum videtur sufficere, si etiam coram Parocho sponsi; Jus enim non determinat, cur potius fieri debeat coram uno, quam coram altero, Avers. *q*. 6. *s*.3. Barb. Krim. *n*.660. Pignat. *n*. 13. referens plures declarationes, quæ etiam dicunt valere, licet in Parochia sponsæ contrahant coram Parocho sponsi. Posset tamen Ordinarius circa ista aliquid præcipere, quod observandum esset, quamvis non de valore. 716

§.12. Si quis in fraudem prioris Parochi vere transferat domicilium ad aliam Parochiam, valide & licite contrahit coram hoc Parocho, uti colligitur ex decreto relato num. 712. Nec fraus illi patrocinatur, sed conditio Parochiani, quam licite acquirit, Fagn.Barb.Boss.de Luca *de Matr. disc*.1.*n*.9. Sanch. *n*.11.Krim.*nu*.672.Silv. contra Ledesm. & Vegam. Notat tamen recte de Luca *nu*. 14. si quis tantum de die moraretur in hac altera Parochia, & noctu cubaret in priori domo adhuc instructa suis mobilibus, censeri non acquisivisse domicilium in ista altera Parochia, sed permansisse in priore. 717

§. 13. Quamvis Paulus III.concesserit Societati JESU potestatem familiaribus suis ministrandi omnia Ecclesiastica Sacramenta, uti habetur in novo comp. privil. V. *Familiares* §. 1. & 2. non ideo habet potestatem assistendi eorum Matrimoniis, quia quamvis id intelligeretur de Matrimonio, in quo Sacerdos non est proprie Minister, tamen hoc privilegium per Trid.esset revocatum, quod ad valorem statuit, ut adsint tres testes, quorum unus sit proprius Parochus, Lug. *in Resp.mor. l*. 1. *d*. 38. Similiter quamvis Capellanus in Hospitali possit administrare omnia Sacramenta, & sepelire ibi morientes, tamen 718

men non assistit valide eorum matrimoniis, cum non sit vere Parochus, Deluca *de Parochus d.23. nu.19.*

719 §. 14. Parochus solius originis non censetur proprius in ordine ad assistendum matrimonio, Sanch. *l.3. d.23. n.7.* Pont. *l.5. c.13.* §.1.Gob. *tr.9. n.486.* Pignat. *t.5. consult.79.* Si tamen aliquis, qui semel habuit domicilium in loco originis, semper retinuerit animum revertendi ad locum illum originis, & ibi habitandi, retinuit ibi domicilium habitationis, etiamsi pluribus annis absuerit, poteritque etiam coram illo Parocho contrahere matrimonium, Less. *in actuario* v. *Matrimonium casu* 14.Pont. *n.*8. non enim amittitur domicilium, dum quis discedit animo revertendi, uti recte Pign. *to.7. consult.63.* pro hoc citans decisionem Rotæ, & 18. gravissimos auctores, ac consentit Laym. *l.5. t.6. c.10. n.5.* adeoque habet domicilium primum in patris, sive loco originis, & alibi acquirit quasi domicilium, ideoque potest apud utriusque loci Parochum valide contrahere Matrimonium; imo quamvis animo alibi perpetuo habitandi deseruisset patriam, putant Gob. *tr.9. n.533.* & alii, si non sit sui juris, sed integre adhuc sub potestate Patria, non ideo amittere illud suum primum domicilium, sed retinere illud per voluntatem eorum, quibus subest, & qui possunt semper eo revocare. Si tamen recenter ad aliquem locum venisset, nec satis notus esset, petendum foret testimonium, quod absit impedimentum, e loco, in quo diutius commoratus est, vel si inde accipi non possit, exigendum juramentum, quod nullum sciat impedimentum.

720 §. 15. Communis sententia habet cum Sa, Sanch.Pignat. *to. 5. consult.79. n.44.* Delb. *c.12.d.7.f.7.n.11.* Krim. *n.660.* Kugler *n.296.* quod voluntas habitandi perpetuo in aliquo loco sufficiat ad domicilium habitationis, ibi statim etiam primo die, quo reipsa habitare incipit, contrahendum, quamvis enim per Const. Inn.XII. *in lib.6. p.2. n.2172.* relatam, id non sufficiat *ad effectum suscipiendi Ordines*, tamen secundum ibi dict. n.2177. non obest acquirendo domicilio in ordine ad alios effectus, & specialiter in ordine ad acquirendam Parochiam. *Nec obstat*, si hæc voluntas postea mutetur, *nam* domicilium semel acquisitum prius non amittitur, quam quis reipsa corpore se in alium locum transferat. Similiter illa voluntas perpetuo manendi alicubi non excludit voluntatem alio migrandi, si forte casus aliquis, vel promotio alio vocet, uti ibidem dictum est num.2184.

721 §.16. Quamvis ad acquirendum simpliciter domicilium habitationis requiratur animus perpetuo ibi habitandi, id tamen non requiritur ad acquirendum quasi domicilium pro matrimonio, aliisque Sacramentis ab Ordine distinctis; sed pro his acquiritur Parochia per habitationem non brevis temporis, ut si quis propter negotium, studium, famulatum, vel tempore pestis, aut belli alio consugiat, quamvis cogitet postea redire, ita cum multis aliis Sanc.*n.13.* Pont. *l.5.c.13.n.4.* Gob. *tr.9. nu. 483.* & 534.Engel.*in manuali Paroch. p.2.c.5.§.3.*Kugler *n.301.* Ratio est, quia is est proprius Parochus in ordine ad conjungendum matrimonio, qui in Cap. *Omnis, De pænit.& remiss.* appellatur proprius Sacerdos ad audiendas confessiones, sed hic appellatur talis, qui habet curam Parochiæ, in qua quis est per majorem anni partem: ergo. Putat quidem Pignat. *to 7.consf. 63.n.6.* si quis Roma e domo paterna missus Paduam studiorum causa etiam 30. annis hic studeat, non fieri subditum alicui Parocho Paduæ quoad Sacramenta voluntaria, sed tantum in necessitate quoad Sacramenta confessionis, & communionis, vocatque sententiam certam, ex Hostiens. Abb. Menoch. *vol.4. cons.398.* Hinc etiam est hoc statutum Cleri Romani; *Familiares, & Famulos Eminent. Cardinalium, seu aliorum Principum, ac Prælatorum, nec non aliorum quorumcumque qui retinent domicilium in alia Parochia, ad illam Parochiam pertinere statuimus, in qua retinent domicilium, licet apud suos dominos infirmentur, & morte occumbant.* Sed quidquid sit de aliis forte diœcesibus, dicendum est saltem pro nostra Germania cum Laym. *l.5. t.6.c.10.n.5.* & aliis communissime, eos, qui e loco originis vel domicilii veniunt ad alium, animo hic aliquo tempore permanendi, acquirere quasi domicilium, sufficiens ad subjectionem in ordine ad omnia Sacramenta (excepto Ordine) ad dispensationes in votis, sepulturam &c. pro quo citat Gob.Palud.Gab.Silv. Suar.Mol.Et certum est teneri a Sanch. supra: imo Laym.*l.1.t.4.c.12.n.1.* putat ad hoc, ut quis non hospes, sed loci habitator habeatur, sufficere animum etiam aliquanto minus, quam per majorem anni partem permanendi, argum.L. *Hæres absens*, §. *Proinde, ff. De Judiciis*, sed videtur standum sententiæ communi, quod requiratur animus permanendi saltem pro majore anni parte. Quid autem dicendum sit de incarceratis, exulibus, relegatis, qui illubenter detinentur, nec permanerent vel uno die, nisi cogerentur, vide dicenda l.7.n.247.& Kugler *a n.299.* qui dicit: ut valide contrahant, debere velle permanere per majorem anni partem.

722 §.17. Etiam hoc quasi domicilium acquiritur primo die, statim ut quis habitare incipit cum voluntate manendi per majorem anni partem, Kugl.supra, & alii. Si quis autem inceperit hic habitare, & mutet Parochiam, recipere poterit, & debebit omnia Sacramenta ab eo Parocho, cui actu tunc subdetur, quia deseruit alteram Parochiam, Sanch. *n.14.& 15.* non sufficit autem solus animus mutandi, uti antea est dictum, Sanch.*n.15.*

723 §.18. Si quis duas Parochias æqualiter, aut fere æqualiter inhabitet, v.g. unam hieme, alteram æstate, fit Parochianus utriusque, potestque indifferenter coram alterutro Parocho contrahere matrimonium, ita ut, si hieme contrahat, possit contrahere coram Parocho æstivali, quia uterque utroque tempore est proprius ejus Parochus, uti constat ex Jure apud Sanc. *d.24.* Quod si non æqualiter habitet utrobique, sed v.gr. per septem menses ruri, per quinque in urbe, invalide contrahit in urbe, quia ut possit in utroque loco, Jura requirunt æqualitatem habitationis in uno, & altero loco, non quidem arithmeticam, sed saltem moralem, quæ hic non est, nemo enim dicet, quod 154. dies sint moraliter æquales cum 210. sicuti nemo dicet, quod homo quinquagenarius sit moraliter æqualis ætate cum septuagenario, Lugo *dub.37.*Gob. *tr.9.n.508.* Quid autem dicendum sit, si domus alicujus sit in confinio, seu partialiter in fundo duarum vicinarum Parochiarum dicam l.7. n.241.

§. 19. Principes vel Nobiles in ordine ad matrimonium non habent domicilium in omnibus sibi subditis locis, sed tantum in loco, ubi veram & realem habitationem habent; Lugo *n.11.* Gob. *n.497.* 724

§.20. Episcopus non potest Parocho auferre potestatem valide assistendi, tum quia assistere non est proprie actus jurisdictionis, licet aliquando talis vocetur ad significandum, quod non sit actus Ordinis: ergo quamdiu manet Parochus, valide assistit, Sanch. *l.3. dist.21. nu.12.* Aver. *qu.6.f.3.* Lug. *dub.45.* Kugler *a n.822.* testantes ita declaratum esse a S. Congr. tum etiam, quia Episcopi non possunt inducere impedimentum dirimens, secundum dict. n.514. Nec juvaret, si Episcopus præter prohibitionem etiam adderet clausulam irritantem, nam hæc ob rationem datam nihil operaretur. Aliud est de Papa, qui potest ponere impedimenta, de quo etiam videndus Pignat. *to.4. consult.167.* Posset autem etiam Episcopus impedire valorem talis matrimonii, si Parochiam ipso facto tolleret a Parocho attentante talem assistentiam, secundum dict. l.6. p.1. n.17. an autem ita possit ipso facto tollere, merito dubitatur, & videri debent dicenda nu. 730. Addit Aver. *f.4.* Episcopum posse irritare, aut revocare licentiam, quam Parochus dedisset alteri Sacerdoti ad assistendum, quia hic delegatus non ideo esset factus Parochus, & voluntas Episcopi censetur esse superior ac potentior, quam voluntas Parochi committentis. 725

§. 21. Si statutum diœcesanum habeat, ut Parocho non liceat assistere matrimonio Catholici cum acatholica, licet pro certo haberet acatholicam non ita diu post futuram Catholicam, eo quod ex ejusmodi matrimoniis multa sequi soleant incommoda spiritualia, tum ipsi conjugi Catholico, tum liberis, tum ipsi Reipublicæ christianæ, si Parochus ad cavendam publicam infamiam sponsæ impregnatæ assistat, valebit quidem matrimonium, sed Parochus peccabit mortaliter, quia manet tota ratio legis prohibentis. *Nec obstat*, quod infamiam incurrent, *nam* hanc suæ culpæ, & fornicationi imputare debent. 726

§. 22. Valet matrimonium, cui assistit Parochus habens titulum invalidum, sed coloratum cum errore communi, etiamsi sit tantum laicus, qui reputetur Sacerdos, ut dixi l.6. p.1. n.112. docentque Con. Barb. Sperell. *dec.30. num.21.* Krim. n.667. Kugler *a n.940.* Pign. *t.6.consult.3. a n.14.* dicens id valere, quamvis deesset coloratus titulus, si ex communi errore sit Parochus putativus. Addunt alii expresse, quamvis esset intrusus: sed melius contradicunt alii cum Kugler *a n.948.* quia intrusus non habet titulum collatum ab Ordinario: ergo nullum nequidem coloratum habet titulum, quem tamen requirit communissima.

§. 23. Silv. & alii dicunt Parochum assistentem Matrimonio debere esse Sacerdotem, tum quia debet posse benedicere nuptiis, tum quia Trid. *sess.24.de refor. Matr. c.1.* sic habet, *Qui aliter, quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote .·. contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit*: ergo cum dicat, *vel alio Sacerdote*, videtur innuere, quod Parochus etiam debeat esse Sacerdos. Oppositum probabilius tenent cum communi Henriq. Con. Laym.Bon.Barb.Sanc.*l.2.d.20.n.3.*Kugl.*n.929.*Gob.*tr.9.n.496* Aver.*q.6.f.3.* pro quo Pontius *t.5.c.17.n.1.* refert declarationem S.Congr.Ratio est, quia Trid. nullibi requirit, ut Parochus ipse sit Sacerdos, ideoque paulo post dicit, *qui sine Parocho, vel Sacerdote*, &c. omisso To *alio*. Nec rationes allatæ urgent, non 1. quia potest benedicere dicendo, *ego vos conjungo in nomine Patris*, &c. *Nec* 2. quia *Lucæ* 23. de Christo dicitur, *ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, neque tamen inde sequitur Christum fuisse nequam. Unde a pari dixi n.708. Episcopum & Vicarium generalem, quamvis necdum Sacerdotes posse assistere. Attamen ex relatis verbis Trid. recte colligitur, eum, cui committitur, ut loco Parochi assistat, debere esse Sacerdotem, quamvis Papa committere posset etiam non Sacerdoti, Krim. *n.679.* Nec sufficit esse Parochum alterius Parochiæ, quia pro admittenda hac commissione habet se sicuti non Parochus: ergo debet esse Sacerdos, Krim. *n.665.* Aver. *f.4.* addens posse committere cuivis Sacerdoti, quamvis non approbato, & contra prohibitionem Ordinarii, item quamvis excommunicato, &c. uti jam dicetur de ipsomet Parocho. 727

§.24. Valide assistit Parochus suspensus, interdictus, excommunicatus, publice denuntiatus, & vitandus, schismaticus, degradatus, dummodo non sit actualiter depositus, quamvis enim v.gr. excommunicatus vitandus careat jurisdictione ad absolvendum, non tamen caret potestate præstandi suam qualificatam præsentiam, Nav.Suar.Henriq.Sanch.*l.3.d.21.*Con.Pont.Laym. Aver. supra, Castr. *De censur. d.2. pu.15. n.2.* 728

n.2.Dicast. *De censur.d.2.n.659.* Pignat. *tom.7.consult.62.* Krim. *n.666.* Kugl. *n.318.* contra Avilam, & alios. Putant quidem Led.Con. Laym. talem Parochum excommunicatum invalide dare alteri licentiam assistendi, quia hanc dare videtur esse proprie actus jurisdictionis; sed melius contradicunt Vega, Henr. Dian.Barb.Sanch. *q.2.* Kugler *n.967.* Aver. *q.6.f.4.* §. *Si vero*, cum quibus tenui l.6.p.2.n.1565. nam sicut assistere non est proprie actus jurisdictionis, ita nec substituere aliquem ad assistendum. Unde valeret, quamvis etiam ille Sacerdos substitutus esset excommunicatus, & degradatus, uti docent Sanch. Barb. Boss. Kugler. *n.336.*

730 §.25. Quamvis Cap. *Licet canon*, De elect. in 6. statuatur, ut Parochus, qui intra annum non fit Sacerdos, ipso Jure sit privatus Parochia, etiam nulla prævia monitione, tamen cum possessio in conscientia non vacet, nisi auctoritate Judicis privetur, valide assistit matrimonio, uti resolvit S. Congr. 12. Mart.1593. & 24. Mart. 1653. apud Pign. *tom.8. consf.24.*

731 §.26. Genettus *c.4.q.10.* refert hanc declarationem S.Congr. datam 16.Febr.1595. *An validum censeri debeat Matrimonium celebratum in Parochia mulieris coram Sacerdote habente licentiam a Parocho viri, & præsertim, cum Parochiæ viri, & mulieris sint in diversis diœcesibus constitutæ; omnes fuerunt ejus sententiæ, ut Matrimonium celebratum coram Sacerdote de licentia Parochi viri in Parochia mulieris, etiamsi in diversis diœcesibus ipsæ Parochiæ constitutæ sint, valeat.* Ratio est, quia illa assistentia Parochi non est actus jurisdictionis contentiosæ, uti n.714. dictum est, nec respicit locum, sed tantum contrahentes, & ideo notat Aver. *q.6.f.4.* Sacerdotem, cui licentia assistendi data est, posse assistere etiam extra Parochiam concedentis, licet hic dixisset, ut in Ecclesia vel Parochia sua assisteret, nam illa designatio loci, nisi aliud constaret, credi posset esse facta ob majorem congruitatem.

732 §.27. Si Parochus dederit licentiam sub aliqua conditione, quæ non observetur, erit invalida, quia non operatur ultra mentem concedentis: recte tamen docent Sanch. *l.3. d.33.* & alii cum Aver. *q.6.f.4.* §.*ult.* si dederit cum conditione, quæ de Jure inerat, v.g. ut nisi dispensetur, præmittat denuntiationes, ut prius inquirat in impedimentum, &c. quamvis id negligeretur, licentiam, & assistentiam fore validam, quia tum, nisi aliunde constet de restricta mente concedentis, censetur tantum apponi tamquam modus, & admonitio quædam, ut serventur ea, quæ de Jure servanda sunt: Et in dubio talia verba, *dummodo, ea conditione*, censentur esse modus, non stricte conditio, Sanch. Boss. Kugler *n.340.*

733 §.28. Si Parochus generaliter alicui dicat, *committo tibi omnes vices meas*, vel *constituo te in omnibus Vicarium meum*, *vel committo tibi curam mearum animarum*, docent multi cum Aver. *q.6.f.4.* §. *Item*, committi etiam facultatem assistendi matrimonio: e contra si dicat, *committo tibi administrationem Sacramentorum in mea Parochia*, Con.Hurt.Gutt.Perez, Boss. Kugler *n.333.* negant per hoc dari licentiam assistendi matrimonio, quia Sacerdos non est Minister matrimonii, sed contrahentes sunt Ministri. E contra Rebell.Bon.Fagn. Pont. *l.5. c.29. n.2.* Perez, Castr.Gallem.Barb. *de off. Parochi c.21. nu.71.* Deluca *De Matr.d.4. n.13.* dicunt per hoc dari licentiam, testaturq; Lugo *in resp.mor.l.1.dub.38.n.76.* S.Cong.ita declarasse, quia in communi modo loquendi, & in sensu vulgi dicitur Parochus, aut ejus loco assistens etiam administrare Sacramentum matrimonii, Dian.Gob.*tr.9. n.487.* Spor. *De matr. n.364.* probabilius distinguunt, dicuntque tum censeri datam illam licentiam, si Parochus velit abesse, vel ipse assistere non possit, si autem manet præsens, & assistere possit, negant censeri per hoc datam licentiam assistendi matrimonio, sed tantum ad danda Sacramenta, quorum stricte Minister est Sacerdos.

734 §.29. Quamvis delegatus regulariter non possit subdelegare, Cap. *cum causam*, 62. *De appellat. l.1.§.1.l.3.ff. De offic. ejus, cui mandata est jurisdictio*, ideoque Titius delegatus ad assistendum Cajo, & Bertæ non possit hoc alteri committere, attamen constitutus etiam ad Matrimonium Vicarius Parochi, sive vice cura ipsi commissa sit ab Ordinario, sive etiam ad paucos dies tantum a Parocho ipso, potest committere alteri Sacerdoti licentiam assistendi, quia delegatus ad universitatem causarum, sive ad omnes causas, saltem in certo genere, uti hic fit, potest subdelegare, dummodo subdeleget in particularem tantum causam, Aversf. *q.6.f.4.* §. *Jam.* Deluca *ad Trid. disc.26. n.6.* Krim. *n.681.* Kugler *n.330.*

735 §.30. Si detur licentia ad quemcumque Sacerdotem, sponsi adire possunt, quem volunt. Krim.*n.683.* Qui obtinuit, ut iniri possit coram Parocho S.Petri, si ineat coram Parocho S.Martini, assistentia tum est valida, si designatio Parochi S. Petri est facta in gratiam petentis, nam est tacita, & implicita licentia, ut etiam alium adeat: si autem hæc licentia esset facta ex speciali causa movente ad designandum Parochum S.Petri, itaut non dimisisset ad alium, assistentia erit invalida, Gob. *n.525.* Et conforme est dictis l.6.p.2.n.2241. de dimisso ad Episcopum A. si petierit ordinari ab Episcopo B. Quoad Matrimonium tamen videndum, ne exponatur periculo nullitatis.

736 §. 31. Huc pertinet solutio sequentis casus. Episcopus dat Cajo Sacerdoti potestatem assistendi matrimonio, omissis proclamationibus, cum facultate, ut possit alium juxta suam conscientiam loco suo substituere, qui assistat. Cajus generali scripto substituit omnes, & singulos sæculares, aut Regulares quos vel quem Titius elegerit: Titius eligit Regularem. *Quæritur*, an valuerit illa ita generalis substitutio a Cajo facta, & consequenter an validum sit Matrimonium? R. 1. Interrogandus Episcopus, quid intellexerit per illud, *juxta suam conscientiam*, & an voluntatem suam extenderit ad casum ejusmodi generalis substitutionis, sciet enim, quomodo fuerit saltem habitualiter dispositus: si autem inde nihil resciri potest, R. 2. Stando in verbis, non videtur Episcopus intendisse substitutionem ita generalem, 1. quia alias non Cajo, sed Titio ipsi immediate fecisset potestatem eligendi Sacerdotem, quem vellet: 2. Cum voluerit substitui alium *juxta conscientiam Caji*, videtur voluisse in Cajo adesse scientiam determinate substituendi: *conscientia* enim dicit *scientiam*, seu cognitionem, imo videtur elegisse prudentiam vel industriam hujus determinatæ personę Caji ad dijudicandum de conditione, & aptitudine substituendi. Practice loquendo, suaderem, ut isti Regulari substituto nunc daretur absoluta facultas matrimonium illud validandi, si forte invalidum est, poteritque ille facile invenire modum renovandi consensum inter conjuges primo adhuc amore calentes, qui omnino tenentur revalidare, quia saltem probabile est Sacramentum illud valere, & ipsi cesserunt juri suo, etiam pro casu probabilitatis de invaliditate, uti dictum est n.417. Ita cum aliis censui anno 1701.

§. 32. Item huc pertinet solutio sequentis casus: Titius, & 737
Caja, obtenta dispensatione ab Ordinario contrahendi coram Parocho sponsæ, aut de illius præscitu & salvis juribus, coram alio Sacerdote, omisso proprii Parochi præscitu coram alio Sacerdote contrahunt, statimque altera die in convivio nuptiali solvunt proprio Parocho jura, qui eis congratulatur. *Quæritur*, 1. An præscitus proprii Parochi in dispensatione mentionatus sit per modum simplicis modi, an vero de forma, & essentia, importetque clausulam irritantem? 2. Si importet, an assistentia proprii Parochi, & congratulatio in convivio nuptiali facta censeri non possit revalidatio prioris contractus? R. *ad* 1. Clausulam hanc commissioni insertam, *de illius præscitu, & salvis juribus*, non videri irritantem, sed præceptivam dumtaxat, ad vitandas querelas proprii Parochi, & ne defraudaretur juribus. Ratio est, quia ex una parte amplissimus est in Jure favor Matrimonii, & ex altera parte decretum Trid. irritans matrimonia, est correctorium, ideoque oportet semper stare pro valore matrimonii, quando ea observata sunt, quæ præcise a Trid. ad tollendam clandestinitatem præscripta sunt, ad quod sufficit contrahere, *vel coram proprio Parocho sponsi, aut sponsæ*, præsentibus duobus saltem aliis testibus, vel coram alio Sacerdote ex commissione Parochi proprii, *vel ex commissione Ordinarii coram alio Sacerdote, & dictis testibus*, ubi non additur, *cum præscitu proprii Parochi*, neque ordinarie solet hoc addi in ejusmodi commissionibus, eo quod ille præscitus nihil faciat ad finem Trid. qui erat, posse probare contractum factum, ad quod conferre poterat solum testimonium eorum, qui præsentes adfuissent: ergo non obstante omissione præscitus, validum est matrimonium. *Confirmatur*, cum enim facultas hæc concessa alteri Sacerdoti non fuerit restricta ad conditionem præmonendi proprii Parochi, non videtur dubitari posse de valore illius primi contractus matrimonialis. R. *ad* 2. Videtur congratulatio Parochi proprii, & ejusdem acceptatio facta a neo-sponsis cum repræsentatione jurium coram reliquis convivis esse sufficiens revalidatio consensus ante præstiti. Ita censuerunt mecum Coloniæ ann.1700. Doctores octo ex hac Universitate Coloniensi. Opponi potest ex Herincx *d.5. q.2. n.25.* Parochum debere adhiberi formaliter, id est, contrahentes debere velle coram ipso tamquam publico, & necessario teste contractum, si autem ita adsit pure materialiter, ex mente contrahentium, non adhiberi tamquam testem, uti nec tum, si casu transiret, & videret ipsos coram aliis contrahentes. R. Hi contrahentes præsumuntur adhuc velle matrimonium, & reipsa iterum dant consensum mutuum coram Parocho, & testibus, qui de hoc possint testari: ergo sufficit, secundum dicenda *n.760. & 761.*

§. 33. Etiam huc spectat resolutio sequentis casus: Superior 738
Religiosi Parochi nihil scientis de hoc, sed daturi facultatem, si petita esset, assistit loco Parochi matrimonio Parochianorum. *Quæritur* an valide? R. Negative, quia hic non sufficit licentia præsumpta, uti notat *Syn. Colon.* anni *1662. cap.2.* §.8. tum enim matrimonium reipsa non contrahitur præsente Parocho, vel Sacerdote de ejus licentia, Con.Fill.Sanch. *l.3. d.35. n.15.* Gonz. *ad Regul.8. Cancell. gl.47. n.52.* Pont.Barb. *De off. Parochi cap.21.n.69.* Kugl. *n.983.* *Nec obstat*, quod ad administrandam Eucharistiam, & Extremam Unctionem sufficiat præsumpta ratihabitio de futuro, quamvis ista absque licentia Parochi fieri non debeant juxta Trid. *sess.24. c.13.* De Reformatione: *quia* latum est discrimen: nam licentia Parochi pro Eucharistia vel Unctione non exigitur, ut valide ministrentur, sed ut licite, ideoque non est necesse, quod præcedat ministrationem, sed sufficit probabilis præsumptio illius futuræ; secus in Matrimonio, in quo præsentia Parochi vel alterius de ejus licentia requiritur ad valorem.

§.34. Si Parochus videat alium Sacerdotem assistere Matri- 739
monio, quem, cum facile posset, non impediat, eo ipso dat licentiam assistendi, quia etiam in iis contractibus, in quibus requiritur positivus consensus, sufficit tacitus, quando aliquis videns, & potens facile impedire non impedit, uti docent plurimi cum Suar. *t.4. in 3.p. d.26.f.1.* Sanch. *l.3.d.35.n.26.* Lugo *in Resp.mor. l.3. d.16.n.26. & de pœnit. d.19.n.23.* Aver. *q.6. f.4.*

§. De

§. *Demum*, Kugl. *n.*984. contra Fagn. & Bonac. Quod si reipsa interne non consentiret Parochus, Ledesf. docet non valiturum Matrimonium, quamvis contradicant Sanch. *l.*3. *d.*22. *q.*7. & Aversf. qui cum Sper. *dec.*30. *n.*22. idem dicunt, si Parochus externe tantum, & ficte diceret se consentire, reipsa autem interne non consentiret. Ratio horum est, tum quia valent gesta per Ministrum, qui communi errore computatur legitimus concurrente titulo præsumpto, & colorato, secundum dicta *l.*6. *p.*1. *n.*112. ista autem videntur hic intervenire, tum maxime quia in ejusmodi rebus, quę dependent ab auctoritate Juris vel Superioris, censetur Jus ipsum vel Superior supplere defectum in remedium communis erroris pro communi bono: ergo.

740 §. 35. Si Parochus, qui Cajo dedit licentiam, revocet hanc, antequam Cajus assistat, & ignoretur revocatio, assistet valide. Idem dicunt Sanch. Perez, Aversf. *q.*6. *f.*4. §. *Debet*, Kugl. *n.*338. si Cajus revocationem audiret, non a Parocho ipso, vel nuntio ab eo submisso, sed aliunde per accidens. Idem est si Parochus sit prius mortuus, & illa mors communiter ignoretur, quia communis error, & ignorantia sustinet valorem eorum, quæ geruntur per delegatum, Lugo in *Resp. mor. l.*1. *d.* 35. Krim. *n.* 677. Si autem constaret mors Parochi delegantis, Cajus invalide assisteret, quia potestas delegata ad unum actum specialem, & determinatum, re integra, cessat morte delegantis, Sanch. *l.*3. *d.*22. *a n.*55. *&* *d.*28. *a n.*64. Pont. *l.*8. *c.*19. *&* 24. Lugo *supra*. Barb. *de offic. Parochi c.*21. *n.*74. testans sic esse resolutum a Rota. Et ideo *l.*6. *p.*2. *n.*1543. dixi Sacellanum vel Vicarium missum, ut juvet Parochum, Parocho mortuo non videri posse assistere Matrimoniis, dicitque Pignat. *t.*1. *conf.*333. ita resolutum esse a *S. Congr.* 18. Nov. 1645. est autem contra Suar. *t.* 4. *d.*26. *n.* 6. *&* 9. & ratio est, tum quia talis facultas, quæ pendet a concedentis voluntate, ut informata jurisdictione, & potestatę publica, extinguitur cum morte concedentis, tum etiam quia Parochia mortuo Parocho transit ad regimen alterius.

741 §. 36. Qui habet licentiam assistendi, & se habere nescit, non assistit valide; quia licentia non est valida, nisi acceptetur: concessio enim privilegii est quædam donatio, quæ alicujus saltem acceptatione indiget, cap. 1. *de præbend. in* 6. Aversf. *q.* 6. *f.*4. Kugler *num.* 995.

742 §. 37. Si per nuntium submissum petita sit a Parocho licentia, ut alius Sacerdos assisteret, & quia sciebatur eam esse obtinendam ante horam decimam, hora 10. inçatur Matrimonium, priusquam nuntius renuntiet licentiam esse datam, Sanch. *l.*2. *disp.*36. Hurt. Fill. Trull. Barb. *de offic. Paroch. c.*21. *n.* 75. Kugl. *n.*994. Aversf. *supra*, recte dicunt valuisse licentiam, quia satis est illam esse rogatam, & acceptatam a nuntio submisso. Si tamen Parochus licentiam motu proprio aliunde rogatus dedisset, & Sacerdos assistisset ante illam cognitam, non valeret, quia haberet se per modum privilegii, quod a nemine acceptatum esset, adeoque secundum dicta *n.*741. nihil operaretur. Idem dicit Aversf. *supra*, si Sacerdos ille casu aliunde audivisset licentiam esse concessam: & recte addit, regulariter credi non debere contracturis dicentibus, se licentiam talem habere, nisi scripto ostendant.

743 §. 38. Licentia est valida, quamvis metu sit extorta, quia secundum dicta *l.*3. *p.*2. *n.*636. *&* 638. contractus non tantum onerosi, sed etiam lucrativi, qualis est donatio, sunt validi, quamvis metu sint extorti cum habeant libertatem Jure naturæ requisitam, & Jus positivum eos non irritet: ergo talis licentia, quæ est quasi donatio, valebit, quamvis metu extorqueatur, Sanch. *l.*3. *d.*39. Con. Reg. Barb. *de offic. Parochi c.*21. *n.*65. Aversf. supra, Kugl. *n.*973. Idem est, si detur contra ratihabitionem Episcopi Pont. Barb. Leuren. *in foro benef. p.* 1. *q.* 435. *n.*7. Item si per dolum, & falláciam impetrata sit, nisi Parochus dederit sub conditione, si vera sint, quæ afferuntur, uti ante dictum est.

744 §. 39. Tum non valet licentia, si dolus vel error sit circa substantiam, uti si licentia petatur pro Titio, & substituatur Cajus, mens autem Parochi concedentis tendat determinate in Titium. Aversf. *supra* de Luca *de Matr. d.*3. Pign. *t.*5. *conf.*78. idem dicens, etiamsi Parochus cognita veritate fuisset licentiam pro Cajo daturus. *Si dicas* errorem nominis non vitiare contractum. R. Id verum esse in eis, in quibus non erratur in substantia, uti si filio Titii legaveris centum, quem per errorem vocasti Titium, cum vocaretur Cajus, quia intendebas istam personam: in nostro autem casu erratur in persona, quia mens concedentis non tendebat in Cajum, sed Titium, error autem in persona respectu Matrimonii est substantialis. *Nec obstat*, quod Matrimonium foret validum, si Parochus ipse assisteret Cajo putans esse Titium, ut declaravit S. Cong. apud Pign. *n.*8. nam ad valorem Matrimonii non requiritur consensus Parochi: ergo satis est eum etiam invitum assistere Matrimonio sui Parochiani, de quo testari possit, quisquis tandem ille sit, adeoque hic non est error substantialis: e contra consensus Parochi requiritur ad licentiam pro hac determinate persona: ergo si in hac erretur, est error in substantia. Notat vero de Luca *disc.* 4. si Parochus dederit licentiam ad assistendum personis, etiam non designato illarum nomine, ita tamen ut Parochi voluntas satis cognoscatur fuisse determinata ad istas personas, quibus delegatus assistet, Matrimonium fore validum: & idem iterum docet ad Trid. *disc.*26. *n.*21. V. Kugl. *a n.*977.

745 §. 40. Matrimonium Caji & Bertæ hæreticorum contractum coram Parocho illius loci catholico, validum est; solus enim catholicus est vere illorum proprius Parochus, Rayn. *in Heter. t.*16. *f.*1. *pun.*14. *n.* 18. Majus dubium est, an talis Parochus catholicus licite assistat ejusmodi Matrimoniis hæreticorum in sua Parochia habitantium. Negat Pignat. *t.*7. *c.*55. *n.*13. Affirmant Castr. *d.*4. *p.*11. *n.*13. Krim. *n.*668. Kugler *n.*310. quia quamvis non sit purus testis, tamen etiam non est Minister, sed ex ordinatione Ecclesiæ interesse debet, ut valere possit tale Matrimonium: imo putarunt Theologi Rhenani, uti refertur in *l.*4. *Archiv. Rheni in fer. pag.*2. *&* *seqq.* posse benedicere, uti & aspergere aqua benedicta, maxime cum illæ benedictiones sint deprecatoriæ, & non enuntiativæ. Romani Theologi interrogati distinxerunt, ac putarunt, si assistat, ubi decretum Trid. non est publicatum, non plus peccare, quam si assistat Matrimonio publici peccatoris. Si autem assistat, ubi publicatum est, dubitarunt, quia videtur consentire administrationi Sacramenti indignæ, quam posset impedire non assistendo; & idem sensit Pœnitentiaria, addens testes quoque ideo mortaliter peccare, itemque Parochum benedicendo; videtur enim dignius sacramentale, quam aspergere aqua benedicta, sed *l.*2. *n.*79. dixi precise assistere tali Matrimonio non esse illicitum in Germania, eo quod sit cooperatio materialis tantum, attamen de more benedicere esse illicitum. Quod si unus contrahentium sit catholicus, alter acatholicus, quamvis Pignat. *to.*4. *conf.* 144. *&* 188. dicat illicitum esse assistere sine causa a Sede Apostolica approbata, & consentiat Serrarius *l.*3. *n.*124. tamen praxis est communis in Germania, ut fiat: imo probabile est, quod licite etiam benedicat tali Matrimonio, secundum dicta *l.* 2. *n.* 99. Attamen dicam hic *n.* 995. illicitum esse adhibere puerperæ acatholicæ benedictiones purificationis, uti & defuncto acatholico cœremonias Ecclesiasticas, secundum dicta *l.* 2. *nu.* 112. An autem & quando licitum sit Matrimonium catholici cum acatholica, dixi *l.* 2. *a n.* 95.

§. 41. Vagi sunt, qui certam ac constantem sedem habitationis nullibi habent: item, qui post relictum corpore & animo pristinum domicilium iter faciunt, quærentes, ubi se collocent, unde qui relicto priori domicilio confert se ad locum, ubi decrevit figere domicilium, dum est in via, caret domicilio & est vagus, nam caret domicilio, quod habuit, quia deseruit illum animo & facto: deinde caret illo, ad quod tendit, quia non comparatur solo animo, nisi accedat factum; præterea non habet quasi domicilium Parochiæ, per quam transit, quia hospes brevis temporis nequidem quasi domicilium contrahit: ergo nullum habet domicilium, & consequenter est vagus, Sanch. *l.*3. *d.*25. *a n.*3. Less. *in auct. v. Matrimonium*, *cas.* 13. Ille tamen non censetur vagus, qui de una Parochia intra unam urbem, v. g. e Parochia S. Severini vult ire habitatum ad Parochiam S. Cuniberti, & interea moratur in Parochia S. Martini, cum enim talis sit notus in urbe, debet proclamari & conjungi, vel ubi diutius habitavit, id est, in Parochia S. Severini, vel ubi habitare inceperit cum animo ibi permanendi saltem per majorem anni partem, quæ erit Parochia S. Cuniberti, Sanch. *a n.* 8. 746

§. 42. Possunt vagi inire Matrimonium apud quemcumque Parochum. Et quamvis contradicant Sanch. Laym. Pont. & alii communiter, tamen probabile est cum Conc. Perez, Valensi, Pirr. Dicast. Staleno *de denuntiat. c.*10. Kugl. *n.*304. invalide assistere extra fines suæ Parochiæ, quia vagi loco Parochi domicilii habent Parochum hospitii, hospitium autem jam habent tantum intra fines hujus Parochiæ: ergo etiam Parochum. Deinde titulus, quare hic potius quam omnis alius Parochus possit huic vago assistere est, quia hic vagus est in hac Parochia & non alibi: ergo. Et sufficere alterutrum esse vagum, dicam *n.* 750. Attamen Trid. *sess.*24. *de ref. matr. c.*7. *Parochis præcipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, & ab eo licentiam id faciendi obtinuerint*. Putantque Sanch. & Aversf. *q.*7. *f.*1. hoc præceptum graviter obligare, sicuti enim secundum dicta *n.* 474. præceptum proclamationum graviter obligat, ita & hoc præceptum inquirendi, cum per ordinarias proclamationes non satis provideri possit. Posset tamen esse excusatio, si viatores expectare non possint, & causa sit non differendi Matrimonium. De cetero etiam Synod. Colon. ann. 1662. *de matr. c.* 3. §. 7. prohibet *sub pœna suspensionis a divinis*, ne Parochi vagos conjungant, *nisi diligenti prius inquisitione facta & re Superioribus significata, licentiam scripto obtinuerint*. Quod si Parochus ista negligat, valebit Matrimonium, ut valet, si illicite omittantur proclamationes, quia Trid. non prohibet absolute Matrimonium absque præmissa diligentia & licentia, sed tantum præcipit Parochis, ut diligentiam illam præmittant, & licentiam petant, estque speciale in Matrimonio, quod ex simplici prohibitione absque decreto irritante non censeatur annullari, Sanch. *a nu.* 16. 747

§. 43. Si alicubi esset confessarius pro vagis deputatus auctoritate Papæ, hic deberet assistere, quia ex voluntate habentis potestatem in omnes vagos hic solus esset proprius eorum Sacerdos in eo loco, Sanch. *n.* 12. Kugl. *n.* 306. Id tamen non tenet, si sit designatus tantum ab Episcopo, quia hic in omnes vagos non habet jurisdictionem. 748

§. 44. Sicut quilibet Parochus, cui vagus se subjicit, potest ejus Matrimonio assistere, ita posset talis Parochus dare licentiam cuicumque alteri Sacerdoti pro se in sua Parochia assistendi, Sanch. *n.* 15. 749

§. 45. Si miles, qui Capellanum vel Missionarium catho- 750

licum non habet, per sex septimanas sit Coloniæ, & ducat puellam Coloniensem, Less. *in auct. v. Matrimonium*, *cas.* 13. dicit valide copulari & licite quocumque alio loco, quia exteri milites quamvis in patria sua habeant domum & domicilium, nihilominus dum sunt in expeditione foris, æquiparantur vagis nullibi habentibus domicilium, & cum libere possint omni tempore contrahere Matrimonium, & omni hora debeant esse parati ad abeundum huc illuc, quo necessitas & mandatum vocabit, non habent animum hic habitandi per majorem anni partem, ergo non acquirunt hic, nequidem quasi domicilium, sed manent quasi vagi, adeoque jus habent, ut copulentur, ubi volunt, Schiara *l. 6. diff.* 13. & consequenter etiam sponsa cum illis, nam sufficere alterutrum esse vagum, habet communis cum Sanch. *l. 3. d.* 25. *n.* 14. Pontio *l. 5. c.* 14. §. 1. Laym. *l.* 5. *tr.* 9. *p.* 2. *c.* 4. Gutt. Leand. Tamb. Boss. Dicast. Gob. *t.* 9. *n.* 495. Barb. Kugl. *n.* 308. Krim. *n.* 670. contra Petr. Ledesmam, qui dicit, si alter tantum sit vagus, requiri Parochum illius, qui non est vagus.

751 §. 46. Putarunt aliqui, milites omnes in diœcesi Monasteriensi censeri vagos, usque adeo etiam Philistæos, ut vocant sed quoad hos Philistæos, quando in patria sunt, credo oppositum esse verum; sunt enim rustici habitantes stabiliter in suis Parochiis, & tantum pro temporanea necessitate aliquando evocantur. Quoad illos milites, qui sunt in præsidio, vel etiam multo tempore inserviunt suis Officialibus tanquam famuli in arcibus nobilibus, Lessius, quem citat Gob. *tr.* 9. *n.* 495. videtur eos annumerare vagis, sed dicendum est, si apud ipsos stet, ut per majorem anni partem permaneant in servitio sui Officialis in arce nobili, & reipsa animum habeant ibi permanendi per majorem anni partem, quod acquirant ibi quasi domicilium, adeoque non sint vagi, sed subditi Parochi istius loci. Et ideo docet etiam Schiara *diff.* 12. *n.* 11. milites tum acquirere quasi domicilium in loco, ubi v.g. custodiunt fortalitium; si velint ibi permanere & habeant quasi certitudinem ibi permanendi per majorem anni partem. E contra si securi non sint de permansione, & consequenter animum non habeant permanendi ibi per majorem anni partem, nec alibi domicilium habeant, sunt vagi. Quoad alios milites, qui castra sequuntur, præter dicta *n.* 750. colligetur ex resolutione casus sequentis. Auctoritate Episcopi, ad quem pertinet Legio, constitutus est Sacerdos castrensis, cum mandato, ut milites dictæ legionis coram illo, & nullo alio contrahant Matrimonia, eumque habeant pro vero Parocho in omnibus. *Quæritur*, si miles dictæ legionis, qui alioqui vagus est, coram alio quocumque Parocho contrahat, an hoc Matrimonium futurum sit validum? R. Dicast. *d.* 3. *n.* 133. in simili casu putat probabilius esse invalidum, & videntur consentire de Luca & Krim. *n.* 671. quia quamvis talis miles sit vagus, tamen ex ordinatione Superioris Ecclesiastici habet Parochum: ergo debet coram hoc contrahere. Oppositum videtur probabilius, nam quamdiu manet vagus, non habet ullibi domicilium: ergo nec Parochum, quia ex domicilio quis sortitur Parochum, *c. ult. de Parochis*. Nec Episcopus potest immutare Canones, quod tamen posset Papa, secundum dicta *n.* 725. Unde talis Sacerdos statuitur quidem ab Episcopo, tanquam Parochus legionis, cui possit se miles hujus legionis subjicere, & coram illo valide contrahere, si velit, sed non ideo est ipsi necessario subjectus, uti nec subjectus est ipsiusmet Episcopi absentis jurisdictioni spirituali, cum vagus nullius sit diœcesis, sed habet jus se submittendi, cui volet. Praxis tamen est, ut hi milites contrahant coram Missionario talis legionis. Debere etiam talium militum fieri proclamationes sive solitas denuntiationes, dixi *nu.* 475.

752 §. 47. Dubitatum est, an Missionarius castrensis valide assistat matrimonio militis catholici e legione acatholica catholico Parocho destituta. Vagi quidem sunt milites, & ideo inire possunt matrimonium coram Parocho quocumque, sed debet esse Parochus loci, in quo contrahitur, non autem sufficit esse Parochum legionis non suæ, cum hic non sit Parochus loci, in quo sunt castra, & ideo judicarunt tres Doctores mecum talem Castrensem invalide assistere, nisi censeatur etiam esse istius acatholicæ legionis Castrensis.

753 §. 48. Huc pertinet resolutio sequentis casus: Titius miles catholicus in legione Hollandica, ducit Coloniæ Bertam acatholicam coram Prædicante legionis acatholico, & duobus testibus. *Quæritur*, an Matrimonium valeat? R. Si Berta pertineat ad legionem, in qua est ille Prædicans, probabiliter valet, quia matrimonia talia in Hollandia habentur pro validis, & legiones Hollandicæ extra Hollandiam censentur gaudere eodem jure vel dissimulatione Ecclesiæ, quia etiam censeri possunt veluti Parochia cum suo pseudo parocho ambulantes secundum dicta *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1518. E contra, si Berta non pertineat ad legionem, matrimonium est invalidum ob defectum Parochi, nam prædicans respectu Titii non est Parochus, nec extendenda est tacita Ecclesiæ licentia aut dissimulatio ultra casus in locis acatholicis receptos. Ita censuimus Coloniæ anno 1708. inde censuimus anno 1713. valuisse in casu, quo miles acatholicus legionis Hollandicæ coram Prædicante suæ legionis Bonnæ duxerat mulierem Catholicam e Belgio, viduam militis olim ejusdem legionis. Attamen abesse debet scandalum, & si fieri possit, suaviter adducendi sunt ad Parochum catholicum, vel ad alium Sacerdotem habentem ejus licentiam, ut coram hoc & testibus renovent consensum.

754 §. 49. Si quis tanquam viator seu peregrinus transeat per aliquem pagum, putant Aversf. *qu.* 6. *f.* 2. §. *At*, Pont. &c. posse copulari a Parocho loci. Huic sententiæ videntur favere *facultas Viennensis*, & Tann. apud Gob. *n.* 484. affertque pro ea declarationem Congr. Barb. *in collect. ad Trid. sess.* 24. *c.* 1. *de ref. Matr. n.* 12. sed secundum dicta *nu.* 713. absolute tenendum est oppositum. Neque primam sententiam tenet *facultas Viennensis*, nam tantum loquitur de veniente ad locum, ubi *Trid.* non est receptum, de quo casu dixi *n.* 712. Verba *facultatis Viennensis* sunt hæc: *illi idem* (acatholici, inquit Gob. habentes domicilium, ubi viget decretum *Tridentini*) *valide contrahunt Matrimonium clandestinum, ubi non est receptum Trid. decretum, si deveniant casu, aut per modum transeuntis, sed non ex industria, ut contrahant sine proprio Parocho*. Barbosæ autem verba sunt hæc, *validum fuisse Matrimonium cujusdam juvenis cum meretrice, qui dubitaverat illud in propria civitate contrahere adhibendo Conc. Trid. solemnitates, eo quod juvenis parentes eis impedimentum de facili facturi erant & propterea Romam venerunt, & coram testibus & Parocho, in Parochia, in qua aliquantulum permorati erant, Matrimonium contraxerunt per verba de præsenti, firmat Aldan. in Comp. Canon. Resol. lib.* 1. *tit.* 8. *n.* 12. attestans decisum in *Senen.* 17. Maji 1600. Hæc intelligi debent, uti innuit Dian. quod juvenis ille animo habitandi Romæ saltem per majorem anni partem, statim initio acquisivisset domicilium, secundum dicta *n.* 722.

§. 50. Famuli, ancillæ, studiosi possunt proclamari & jungi matrimonio a Parocho loci, in quo sunt servitii vel studiorum causa, nam per voluntatem hic manendi per majorem anni partem acquirunt quasi domicilium, uti constat ex dict. *n.* 721. Nec tamen ideo amittunt proprium domicilium habitationis suæ vel paternæ, uti dictum est *n.* 719. 755

§. 51. Huc pertinet solutio sequentis casus: Titius miles obtinuit licentiam in patriam eundi, petiitque dimissionem a militia, quæ ipsi promissa est, quamvis necdum facta fuerit conventio, quantum dare deberet: In patria constitutus ante matrimonium contractum bis solvit certam summam ad computum: interim contrahit sponsalia cum Berta, & copulantur coram Parocho alterius diœcesis. *Quæritur*, quid de illis dicendum? R. Matrimonium illud videtur nullum, nam Titius erat virtualiter manumissus, quia in ejus potestate erat reliquum pecuniæ exolvere, sicque se liberare a militia, ergo cum vellet constanter habitare in Patria, desiit esse vagus, & primo die recepit hic suum domicilium, ergo habuit proprium Parochum, coram quo tamen non contraxit. *Conf.* Nam cum ante matrimonium bis solverit partem pretii, videtur præcessisse aliqua conventio, adeoque completus fuisse contractus dimissionis sub obligatione pretii persolvendi, licet forte ejus quantitas non esset expresse determinata, sicuti contractus emptionis completus esse potest ante expressam determinationem aut persolutionem pretii, si nempe emens dicat vendenti, se persoluturum pretium condignum vel ordinarium. *Nec obstat*, quod Titius absolute potuerit revocari a Capitaneo, *nam* hoc dato, etiam filius aliunde huc missus ad studia potest omni via revocari a Patre, & nihilominus, si voluerit per majorem anni partem hic habitare, primo die acquisivit quasi domicilium, habetque hic Parochum proprium in ordine ad contrahendum matrimonium secundum dicta *a n.* 721. ergo multo magis Titius volens perpetuo remanere in patria, in cujus præterea potestate erat reliquum pretii persolvere, & se reddere irrevocabilem. 756

§. 52. Quamvis *Busemb.* cum communi dicat etiam parentes posse hic esse testes, & de Luca *de Matr. d.* 6. Krim. *num.* 673. Kugl. *n.* 1026. cum communi fateantur non requiri, ut testes hic sint omni exceptione majores, tamen idem de Luc. *d.* 2. *n.* 16. citans *Paser. Alex. Menoch. Mascard.* docet, si v.g. Pater agat pro valore matrimonii, ut salvet honorem filiæ, tunc talem patrem potius esse partem interessatam & principalem in causa, ideoque non posse implere munus testis. Et Kugl. *num.* 343. merito dicit parentes in multis casibus merito esse suspectos, nec sufficere. Similiter de Luc. *d.* 26. *n.* 3. probabilius dicit, si matrimonium contrahatur per Procuratorem, præter hunc requiri adhuc duos alios testes, eo quod hic nequeat esse testis de facto proprio, tum maxime, quia *Trid.* præter contrahentes requirit testes, Procurator autem hic est contrahens, quamvis id faciat nomine alterius. 757

§. 53. Non est opus, ut testes noverint, cujus nominis vel familiæ sint contrahentes, dummodo videant, & dicere possint hos esse, Less. *in auct. v. Sponsalia*, *cas.* 7. Si autem testes sint surdi, & ex visu possint judicare, quid fiat, sufficit, Gob. *tr.* 10. *n.* 749. Idem dicunt Sanch. Pont. Fill. Menoch. *de probat. concl.* 278. *n.* 10. Aversf. *qu.* 6. *f.* 6. si sint cœci, & audiant ac norint voces loquentium. Absolute autem opus est, ut testes morali & humano modo assistant, ac intelligant, quid fiat, nam *l. coram Titio, ff. de verbor. signific.* dicitur, *coram Titio aliquid facere jussis, non videntur præsente eo fecisse, nisi is intelligat*. Nec sufficit, quamvis iverint ex intentione assistendi matrimonio, si dum initur, actu non advertant quid agatur, ut habet communis cum Kugl. *a n.* 320. contra Henr. & Bossium, quia de contractu ipso testari non poterunt. 758

§. 54. Si Parochus & testes non intelligant linguam contrahentium, *Sanch.* dicit sufficere, si unicus interpres referat eorum intentionem: *Pont.* sufficere negat dictum istius unius, quia Ecclesia requirens tres testes, majorem fidem postulat, stantes autem dicto unius interpretis erunt quasi unus tantum, 759

testis,

testis, sed recte notat Aversf. *qu. 6. f. 6.* Parochum & testes partim ex dicto interpretis, partim ex aliis signis sufficienter posse eorum intentionem colligere.

760 §.55. Bon. Leand. Pont. Amic. Marc. docent ad assistentiam validam Parochi requiri, ut sit vocatus, pro quo Gonz. *ad Reg.8.Cancell.gloss.48.n.35.* refert hanc declarationem S.Congr. *Parochus præsens Matrimonio debet esse, ut appareat a contrahentibus adhibitum fuisse; secus, si præsens casu fuisset.* Rationem dant, quia quando interventus requiritur ad formam actus non sufficit illum, cujus præsentia requiritur, casualiter actui supervenire, quia qui casualiter adest, adesse non videtur, Gonz. *n.32.* citans *l. Quæsitum, §. fin. ff. de legat. l. Generali, §. uxor, ff. de usufr.* & sic testis repentini dictum nullum est, quia non præsumitur sufficienter informatus, *c. Qui ambul. 5. q.5.* Barbat. Gomes. Gonz. *n.33.* In alia tamen declaratione *Sac. Congr.* apud eumdem *Gonz.* habetur, Parochum dici posse adhibitum, quamvis ex alia causa esset vocatus: fateturque Gonz. *n.22.* non requiri citationem, ubi adest præsentia, quæ habetur pro citatione, *l. de unoquoque, ff. de re judic.* Balb. Bartol. Abb. Vantius apud Leur. *in foro benef. p.2. q.781. num.4.* Hinc Sanch. Laym. Perez, Boss. Rayn. *in Heter. t.16. f.1. pun.14. n.6.* Less. *in auctar. v. Matrimonium cas.15.* Aversf. *q.6. f.6.* Pign. *t.4. c.147. & t.5. conf.79. n.19.* De Luca *de Matr. d.2. nu.9. & d.6. n.5.* iterumque ad Trid. *d.26. n.26.* Krim. *n.673.* Busemb. supra melius dicunt non requiri ad valorem, ut Parochus vel testes volentes adsint, & videtur esse certum, inquit Kugler. *n.1012.* nam *l. coram Titio, ff. de verb. signif.* dicitur, *scire, non autem velle is debet, nam etiam eo invito recte fit:* ratio autem est, quia etiamsi inviti & vi detineantur, advertere poterunt & testari debebunt, si requirantur: quamvis enim statuatur pro testamentis, ut testes non sint fortuiti, nihil simile statuitur pro Matrimonio, uti pluribus deducit Kugler *a n. 1019.* Multo minus opus est, ut Parochus verbis certis, aut etiam ullis utatur ad eos copulandos, secundum dicta *n. 285.* & pluribus ostendit Kugler *a n. 322.* Refertque Gonet *c.4. qu.10.* hanc declarationem *Sac. Congreg.* datam 29. Aug. 1591. *Sacra Congregatio Concilii censuit Matrimonium coram Parocho & testibus contractum, nisi aliud obstet, validum esse, quamvis Parochus invitus interfuerit, & alia de causa, quam ut Matrimonio interesset, a contrahentibus accersitus fuerit.* Putant tamen plures cum Aversf. *f.6.* & Pignat. graviter peccaturum, qui ita irreverenter abuteretur Parocho: addit *f.7.* etiam graviter peccaturum Parochum, qui non interrogaret sponsos de consensu, vel omitteret verba, *Ego vos conjugo,* uti ex *Trid.* præscribunt Ritualia: sed alii cum Sanch. *lib. 3. d. 38. & 40.* agnoscunt in omissione illorum veniale tantum: imo *Kon.* dicit posse esse licitum adhibere Parochum etiam invitum & nihil loquentem, si nempe nolit aliquibus assistere, non habens justam causam negandi, aut differendi, quod tamen præsumi non debet: & recte notat Aversf. *f.7. §. Rursus,* fore causam differendi, si contracturi non sciant necessaria ad salutem. Non esse de valore, ut Sacerdos interroget, vel dicat: *Ego vos conjugo,* dixi *n.285.*

761 §. 56. Quamvis contrahentes ex verbis & modo agendi visi sint jocari vel aliud intendere, si interne consenserunt, Matrimonium valet, quia sufficienter manifestarunt; nec opus est Parochum vel testes scire intentionem, aut testari de voluntate interna, sed de actu externo, quamvis de intentione dubitent, ita Nav. *de sponsalibus, conf. 54.* Imo licet persuasum sit testibus omnia fieri simulate, aut licet putent contrahere de futuro, quando per verba de præsenti contrahunt, valet, Less. *in auth. v. Matrim. cas. 15.*

762 §. 57. Si sponsi coram Parocho & testibus contraxerint tantum sub conditione exterius expressa, Sanch. *l.5. d.8. n.24.* Fill. Gob. Boss. Spor. Krim. *n.484. & 827.* Kugl. *n.735.* negant post conditionem positam opus esse iterum convenire Parochum & testes, quia posita conditione contractus est hoc ipso absolutus, secundum dicta *n.245.* & de isto contractu testari possunt, nec opus est posse testari de omnibus, alias deberent posse testari de mandato dato procuratori pro contrahendo inter absentes Matrimonio. E contra communior & securior sententia cum Laym. Præp. Kon. Hurt. Barb. Bon. Castr. *d.2. p.11. §.2. n.11.* Perez, Illf. Burgh. *cent. 2. cas. 3. & aliis,* dicit iterum contrahendum coram Parocho & testibus eisdem. Aversf. *q.5. f.1.* dicit, debere saltem Parochum & hos testes rescire de conditione impleta, alioquin non poterunt testari hoc Matrimonium esse perfectum; *Trid.* autem videtur requirere, ut de matrimonio perfecto constet per Parochum & testes. Quod *Conf. 1.* nam si recederent a conditione, & non attenta contradictione parentum, quorum consensum posuerant pro conditione, nunc absolute de præsenti contraherent, hoc matrimonium non valeret, nisi de hoc rescirent Parochus & testes: ergo etiam, dum impleta conditione matrimonium absolute contrahitur. *Conf. 2.* nam si conditio occulte adimpleretur, posset alteruter sponsorum negare matrimonium suum unquam fuisse perfectum: ergo ex mente *Trid.* debent Parochus & testes rescire matrimonium esse posita conditione perfectum. Si tamen contrahentes coram Parocho & testibus non expressissent conditionem, sed ex mutua conventione eam clam in animo retinuissent, recte dicunt Gonz. & Krim. *n. 482.* non requiri postea iterum adesse Parochum & testes, aut de conditione impleta rescire, quia testari posset matrimonium pro foro externo esse absolute & sine conditione contractum.

§.58. Si Titius & Berta prius contraxerint coram Parocho & 763
uno tantum teste, postea autem renovent consensum coram utroque teste, sed absente Parocho, vel coram Parocho & altero tantum teste; item, si Titius cum Parocho compareat coram duobus, & Berta cum eodem Parocho coram duobus aliis testibus, & si, quando diversæ Parochiæ sunt, Titius solus cum testibus compareat coram Parocho suo, & sola Berta cum eisdem testibus coram suo, in omnibus his casibus contrahunt invalide, quia omnes tres testes, nempe Parochus, qui est testis qualificatus, & reliqui duo, debent posse testari de eodem actu, & eodem toto matrimonio, uti habet communis & certa cum Aversf. *q. 6. f. 5. & 6.* Kugler *n. 342.*

§.59. In dubio, an Matrimonium sit initum coram Parocho 764
& testibus, non debet præsumi esse initum, quia solemnitas actui extrinseca non præsumitur esse adhibita, nisi probetur. Unde si Pastor vel Superior alius de eo dubitet, & inquirat, conjuges probare debent præsentiam intervenisse. Si tamen privatus, vel conjugum unus agat contra alterum, qui sit in professione matrimonii, & prior dicat, vel absuisse Parochum vel eum, qui adfuit, non habuisse potestatem Parochi, hic prior probare debet Parochum & testes absuisse, & conjux conscientiæ suæ est relinquendus. Similiter actor agens contra legitimitatem prolis probare debet non adfuisse Parochum vel testes, Maschard. Sanch. Schil. *tr.6. c. 7. §. 3.*

§.60. Certum est contrahentes sine Parocho, vel sine testibus 765
non ideo fieri inhabiles ad aliud matrimonium legitime contrahendum, nam *Trid.* expresse dicit reddi inhabiles *ad sic contrahendum:* hos tamen contrahentes, uti & Parochum, si assistat sine testibus, & testes, si assistant sine Parocho, Trid. *sess.24. c.1. de ref. matr.* præcipit puniri pœna arbitraria, & speciatim quoad illos, qui contrahunt clandestine, si saltem eorum unus contraxisset bona fide, per *c. Ex tenore;* Qui filii sint legitimi, eorum proles censebantur legitimæ, nunc autem per *cap. Cum inhibitio, de clandest. despons.* proles ejusmodi non habentur legitimæ. Et hæ pœnæ tenent etiam contra illos, qui præsumunt contrahere sine præviis denuntiationibus, uti dictum est *n.498.*

§.61. Parochus, vel alius Sacerdos assistens Parochianis alie- 766
nis ipso facto incurrit suspensionem, uti constat ex Trid. *sess.24. c.1. de ref. matr.* quod retuli *n.504.* docentque Henr. *l.13. c.39. n.3.* Pill. *tr.17. c.6. n.102.* Castr. *de cens. d.4. q.10. §.2.* Bon. *t.3. de cens. d.3. pun.5. n.6.* & habet declaratio ad Trid. supra apud Gallem. *n. 16.* excommunicationem latam in *Clem. 1. de privilegiis,* contra Sacerdotem regularem ita assistentem, esse conversam in hanc suspensionem. Quod si Parochus ipse non astiterit, sed alteri commiserit, ut assisteret, in hunc solum assistentem, & non in Parochum directe cadet pœna *Trid.* quia quando pœna fertur in facientem, ordinarie non intelligitur mandans vel consulens, uti habet communis cum Castrop. *supra d.1. p.7. n.12.*

Q.101. *Quid censendum sit de Matrimoniis, quæ in locis aca- 767
tholicorum contrahuntur sine Parocho catholico, vel cum impedimento consanguinitatis, aut affinitatis in tertio & quarto gradu?*
R. §. 1. Præter illa, quæ habet Busemb. *n. 512.* relatus in fine, notandum est, certum esse, quod decretum *Trid.* circa matrimonia clandestina non sit promulgatum etiam in Hybernia & Scotia, quia Henricus VIII. defecit a fide anno 1532. sessio autem *Trid.* in qua emanavit decretum, habita est anno 1563. Et ideo etiam promulgatum non esse in Svecia, Dania, Pomerania, Prussia docent Nenff. & Vvex apud Kugl. *n.289.* qui dicit promulgatum esse in Hungaria, & Silesia. De Polonia passim tenetur, quod ibi nunquam fuerit publicatum, alii tamen admittunt de quibusdam tantum locis. Idem multi tenent de Francia, sed probabilius est ibi promulgatum esse anno 1602. uti ostendunt Less. *in auth. v. Sponsalia cas.6.* Ver. *in pastor. miss. tr.13. art.1.* Pign. *to.1. conf.151.* Similiter certum est hoc decretum esse promulgatum in Hollandia, Zelandia Frisia, & aliis locis confœderatis anno 1565. & 1566. tempore *Margaritæ Parmensis,* jussu *Philippi II.* Hispaniarum Regis, cui adhuc suberant Provinciæ illæ. Nunc dubitatur an Matrimonia sive inter catholicum & acatholicam, sive inter acatholicos, aut etiam inter catholicos in talibus locis, ubi promulgatum fuit decretum *Trid.* & adsunt Parochi catholici, si contrahantur sine præsentia hujus, vel in tali gradu prohibito, sint valida.

§. 2. *Stalenus* docte tractans hanc quæstionem in *diss. Theolo- 768
gico-Politica p.2. c.4.* docet probabilissimum & in praxi securum esse, quod in talibus locis nunc Principi vel Magistratui acatholico subjectis, in quibus pax & exercitium utriusque Religionis viget, talia matrimonia censeri debeant valida, quæ ineuntur sine Parocho catholico. Et idem alii inferunt de illis, quæ ineuntur cum impedimento solius Juris Ecclesiastici, quamvis Illf. *tr.6. d.9. n.114.* putet rationes non ita urgere de impedimentis, quam de assistentia Parochi, eo quod præsentia Parochi requiratur in omni Matrimonio, non autem semper intervenit aliud ejusmodi impedimentum, hinc ne omnia Matrimonia acatholicorum in istis locis sint irrita cum gravissimis incommodis etiam in Ecclesiam redundaturis, putat ipse Ecclesiam potuisse in absentia Parochi dissimulare, non item in aliis. *Rationes* universales illius sententiæ sunt. 1. Quia secundum dicta *a n.517.* consuetudo potest abrogare legem Ecclesiasticam, consuetudo autem, secundum quam in ejusmodi locis contrahunt coram Magistratu vel Ministro acatholico etiam cum tali impedimento, jam ultra 100. annos durans videtur abrogasse illa decreta *Trid.* nam Papa, qui non potest non esse

se conscius non contradicit ab anno 1603. uti habet Verj. vel ab anno 1605. uti habet Gob. *tr.9. n.464.* quando ultimo missa est illa declaratio *S. Congr.* de qua habet *Busemb.* & in qua se præcipue fundat contraria sententia. Itaque cum Ecclesia ab eo tempore non contradicat, censetur ob causas gravissimas tacite dispensare. Accedit, quod *Joannes Episcopus Castoriensis* Vicarius per Hollandiam, anno 1671. proposuerit *S. Congregationi* rationes suas, ob quas putabat Matrimonia talia habenda esse pro validis, responsum autem est ei, *non convenire, ut quæstio illa a S. Officio definiatur, verum statueret ipse, quod animarum sibi creditarum saluti crederet maxime expedire*, uti refert Auctor Thesis Theolog. *De sponsa duorum*. Ab eo autem tempore magis ursit *Castoriensis*, ut talia Matrimonia haberentur pro validis. Et ideo doctus Canonista ait, Papam non approbare quidem, attamen etiam non irritare ejusmodi Matrimonia, consensus autem non irritativus, secundum illum, est sufficiens ad valorem. Refert præterea Auctor Thesis resolutionem datam a Pœnitentiariis Romanis, quod ejusmodi Matrimonia essent valida. Idem judicavit *Congregatio* utriusque Vicariatus Ultrajectini, & Harlemensis, cui interfuerunt omnes Superiores Missionum. Accusatus autem postea Romæ *Castoriensis*, quod praxim illam induceret, jussus est se purgare a *Cardin. Columna* Præside *Congregationis* Cardinalium, scripsitque suas rationes, nec Roma opposuit quidquam, quod mihi argumento est, inquit *Castoriensis*, Apostolicam Sedem assentiri sententiæ & praxi hæc in loca per me introductis. *Ratio 2. est*, quia si observatio decreti illius dicatur esse in talibus locis necessaria, sequentur gravissima incommoda, & maxime perturbationes in Republica Christiana, nam oportebit dicere, quod nati e talibus conjugibus sint illegitimi, quod tamen est contra sensum communem & praxim Ecclesiæ, conversi enim ad fidem sine dispensatione promoventur ad Ordines. Deinde si tales conjuges convertantur, licite divellentur ab invicem relictis prolibus velut illegitimis, quod iterum est contra praxim, nam si tales convertantur, nemo dicit non esse conjuges: ergo observatio illius decreti in illis partibus afferret perturbationem summam, & incommoda etiam salutis maxima: atqui secundum S.Thom. 1.2. *q.96. art.6.* quamvis aliquid observari communi saluti sit utile, si tamen emergat casus, in quo observatio talis legis sit damnosa communi saluti, non est observanda: ergo lex illa non necessario observanda est in illis partibus. *Ratio 3. est*, quia contrahendo coram Ministro acatholico & testibus obtinetur finis, quem intendit *Trid.* quia Matrimonium fit publicum, impleto autem fine legis, videtur legi esse satisfactum. *Ratio 4. est*, quia multi in talibus locis contrahentes, invincibiliter ignorant hoc decretum, & bona fide contrahunt, putantes nullos alios esse suos veros Parochos, præterquam prædicantes: ergo illi saltem excusabuntur & contrahent valide, si non in ratione Sacramenti, saltem in ratione contractus civilis. Rationes illæ saltem 1. & 2. reddunt sententiam illam speculative probabilem, quam etiam intrinsece probabilem faciunt Auctores eam tenentes, inter quos Stalenus *p. 1. q. 2. & p. 2. c. 4.* refert Laym. Dicast. Tann. Mocquet. Bronn. & alii accedunt apud Gob. *nu. 53. 54. & 460.* Idem docet Rayn. *in Heter. tom. 16. f. 1. q. 14. a n. 7.* dicens, non esse dubitandum, Spor. *in tyrocinio Sacr. de matr. n. 35.* faventque Bonagratia, & P. March. *in tribunali, tr. 1. tit. 6. qu. 4. & tit. 7. q. 10.* Dian. *p. 11. tr. 8. R. 58.* & Bauni *hic q. 10.* vocant probabilem, idem absolute tenent *Castoriensis* & Auctor Thesis supra: item Kugler *a n. 894.*

769 §.3. Probabilius est, non esse licitum contrahere, suadere, aut cooperari matrimonio contrahendo secundum relatam *Staleni* & aliorum sententiam, quia secundum damnationem 1. propos. ab Inn. XI. factam, illicitum est in administratione Sacramenti sequi sententiam probabilem relicta tutiore, quando agitur de valore, nisi aliunde accedat certitudo, uti dictum est *l.6. p. 1. a nu. 104. & 11.* atqui sententia *Staleni* est tantum probabilis, & opposita est tutior, agiturque de Sacramenti valore; pro quo non accedit aliunde certitudo, cum sententia illa non sit communiter recepta, nec conformis stylo Curiæ Romanæ, quæ si interrogetur, resolvit talia matrimonia esse invalide contracta: ergo quando matrimonium adhuc est contrahendum, illicitum est sequi sententiam illam relicta tutiore.

770 §. 4. Si matrimonium jam sit ita contractum, poterunt conjuges etiam conversi permanere in usu illius, quamvis consensum non renovent coram Parocho catholico, quia probabile est fuisse validum, & sequendo hanc opinionem probabilem, nullum Sacramentum exponitur periculo nullitatis, vel irreverentiæ; tutius tamen erit eos adducere, ut obtenta dispensatione in impedimentis, si quæ adsint, contrahant de novo coram Parocho catholico & testibus, ne se exponant periculo materialis fornicationis.

771 §.5. In locis Principi catholico subjectis, uti sunt Bohemia, Francia, Julia, Montensis Patria, quamvis forte aliqui aliter agant, tamen nec *Stalenus* nec *Castoriensis*, nec alii, quos viderim, audent defendere valida esse ejusmodi matrimonia sine catholico Parocho inita, quia ipsimet Principes & Magistratus catholici videntur reclamare: ergo hic non præscribet consuetudo. Unde audiendi non sunt 4. Pastores Parisienses apud Auctorem Thesis, qui resolverunt talia matrimonia valere in Francia, quamvis sub Rege catholico, quæ ineunt hæretici, vel catholicus cum acatholica, nam quamvis Ecclesia forte dissimulet, & tacite consentiat pro illis locis, in quibus Principes sunt acatholici, eo quod illos non ita cogere possit, tamen id non tenet pro locis Principi catholico subjectis; hi enim contradicere tenentur, & Ecclesia vult, ut contradicant, hinc si v.g. Venetiis contrahat matrimonium catholicum cum schismatica Græca coram Sacerdote schismatico, decisum est Venetiis, non valere tale matrimonium, Aversf. *q.18. f.2.*

§.6. Loquendo recte videtur esse probabilius, quod matrimonia in locis etiam Principi acatholico subjectis, ubi *Trid.* decretum promulgatum est, contracta, sine Parocho catholico, sint invalida, ita Gallem. ad Trid. *sess. 24. de ref. matr. c. 1. nu. 10.* Suar. Præpos. apud Rayn. *n.7.* Less. *in auth. v. Hæreticorum conversatio, cas. 5.* dicens esse certum. Verjuys *supra*, Pign. *to. 5. cons. 79. n. 26. t. 8. cons. 104.* Tamb. Bos. Zoes. apud Kugl. *nu. 894.* Gob. *tr. 9. n. 41.* iterumque *a n. 461.* Krim. *n. 1897.* *Probatur 1.* nam acatholici tales, per se loquendo, obligantur legibus illis Tridentini, & leges illæ ibi obligarunt aliquando, ac obligarent adhuc, saltem si loca illa redirent ad Principes catholicos: ergo dicendum est etiam nunc pergere obligare. *Prob. 2.* Quamvis in iis locis sit consuetudo leges illas non observandi, tamen secundum dicta *n. 520.* consuetudo non habet ex se, quod vincat legem, sed ex consensu Superioris saltem tacite revocantis, aut suspendentis legem: Ecclesia autem illi consuetudini aliquando contradixit, uti constat ex dictis, neque prudenter præsumi potest, quod Papa nunc velit ita indulgere & permittere despici leges illas ab illis rebellibus, qui Papam vocant Antichristum, & ei negant potestatem ad talia impedimenta inducenda, vel tollenda. Quod autem sæpius non contradixerint Pontifices, inde est quia sciebant nil profuturum apud contumaces, & satis erat semel sæpiusque potestatem esse, nam recte notat cum communi Suar. *de leg. l. 7. cap. 13. n. 12.* ex hoc solo, quod Superior etiam sciens aliqua permittat, inde non posse universaliter colligi ejus consensum, quia multa per patientiam tolerantur, quæ non approbantur, uti dicitur *c. Jam dudum, de Præbendis*: huc faciunt verba, quæ Trid. *sess. 24. de ref. matr. c. 5.* profert ex Jure, *non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria monita temere contempsit.* Quod si illi ipsi hæretici scirent Papam sic benigne secum agere, irriderent eum, uti solent: ergo censeri debet, quod Papa pergat manere invitus. *Prob. 3.* quia in facultatibus extraordinariis, quas singulis quinquenniis sacra sedes concedit Nuntiis Apostolicis, & Episcopis Germaniæ, hæc est una, *Dispensandi in tertio & quarto simplici & misto, tantum cum Pauperibus in contrahendis; in contractis vero cum hæreticis conversis etiam in secundo simplici & misto, dummodo nullo modo attingant primum gradum, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.* Ex qua facultate colligitur Papam etiam nunc non agnoscere illa Matrimonia hæreticorum cum impedimento consanguinitatis, aut affinitatis contracta esse valida. Et ex his patet ad rationes oppositas, nam 1. manet soluta ex dictis. *Ad 2.* incommoda illa oriuntur ex malitia acatholicorum, qui Ecclesiæ leges negligunt, hoc autem per accidens est legi, nam etiam similia mala oriuntur ex eo, quod Ecclesia in quibusdam locis declaret hæreticos esse excommunicatos, nec tamen ideo tales leges tolluntur. Quod autem additur, filios eorum censeri legitimos, verum est saltem pro foro externo & civiliter, secundum dicta *l. 4. n. 754.* hinc etiam quandoque dissimulatus ab Episcopo, quandoque autem non, ideo pro securitate a plerisque petitur dispensatio. Negari autem debet, quod tales conjuges conversi possint ab invicem divelli, tum quia probabile est ejusmodi matrimonia valere, & esse vera Sacramenta: ergo in dubio standum est pro valore: tum etiam, quia probabile est esse valida & indissolubilia saltem in ratione contractus civilis, quamvis forte non sint Sacramenta, uti pluribus urgent Stalenus *supra c. 7. & 8.* & Gob. *n. 228.* ergo iterum standum erit pro indissolubilitate eorum, maxime secundum eam sententiam, quam ex Card. *in 2. crisi, diss. 2. a n. 529.* tenui *n. 417.* nempe quod quando probabile est matrimonium esse & non esse validum, censeri debeat certo validum, eo quod contrahentes velint omnimodam indissolubilitatem, adeoque cedant omni juri, quod ex probabilitate nullitatis habere possent ad dissolvendum. *Ad 3.* dico, mentem Ecclesiæ esse non tantum, ut publice sibi constet de matrimonio legitime contracto, alioquin etiam in partibus catholicis sufficeret contrahere coram Magistratu, sed ut sibi de hoc constet per suum qualificatum Ministrum; Parochus enim non adhibetur mere tanquam testis, sed cum matrimonium sit Sacramentum, Ecclesia voluit, ut ipsi assisteret talis Minister istius solemnitatis, quem vult esse proprium Parochum. *Ad 4.* admitto, quod invincibilis ignorantia possit excusare a peccato, sed illa non potest eos facere habiles ad contrahendum, quos Ecclesia reddidit inhabiles; ut patet in consanguineis, qui si contrahant etiam ignorantes impedimentum, invalide contrahunt: neque verum est, quod hæc inhabilitas sit pœna, adeoque incurri non possit ab ignorante, ut dixi *n. 525.* Porro Parochi talium acatholicorum sunt illi Pastores catholici, intra quorum Parochiam habitant, vel a quibus catholici in istis locis accipiunt Sacramenta. Quod autem additur in iis locis contrahi valide in ratione contractus civilis, imprimis hoc negabunt omnes relati *n. 276.* qui dicunt rationem validi contractus matrimonii inter fideles non esse separabilem a ratione Sacramenti. Deinde idem melius negatur ab omnibus, quia 772

quia ubi deest proprius Parochus, contrahere volentes inhabilitantur ad quemcumque contractum matrimonialem, uti inhabilitati sunt illi, qui sunt consanguinei.

773 §. 7. Huc pertinet solutio sequentis casus: Titius Lutheranus in loco acatholico, ubi *Trid.* receptum est, contrahit Matrimonium cum Caja Lutherana coram Prædicante: abit a Caja, & ratus Matrimonium esse solubile, ducere vult Semproniam catholicam. *Quæritur* 1. an id permitti possit ab Ordinario catholico, præsertim si spes sit convertendi Titium, & nulla spes reconciliandi eum cum Caja? 2. Quid si consistorium Lutheranum dissolvisset prius matrimonium, facta utrique parti licentia novi Matrimonii? 3. Quid si Caja jam duxisset alium? 4. Quid si etiam Titius jam duxisset Semproniam rei ignaram, servata forma *Trid.* eamque cognovisset, & conviveret, an Ordinarius catholicus coget ab invicem dissolvi? Rationes, cur non videatur permittere posse, ut Titius contrahat cum Sempronia, sunt sequentes. 1. Ingentia sequentur scandala. 2. Profitebitur palam Matrimonia hæreticorum esse irrita, vel saltem solubilia, per quod offendet. 3. Quilibet Lutheranus cum sua male contentus volet aliam ducere. 4. Scandalizabuntur catholici rescienres adhuc vivere Cajam uxorem primam in Matrimonio passim habito tanquam vero. Rationes in oppositum sunt 1. Quia sententia communior, quæ videtur etiam verior, stat pro nullitate primi Matrimonii, adeoque secundum Matrimonium censeri debebit validum. 2. Roma decideret pro hoc secundo Matrimonio: ergo & debet Ordinarius. R. *Ad* 1. Id permitti non posse, quia probabile est, primum Matrimonium esse validum: ergo nunc standum est pro ejus valore, secundum dicta *n.*417. *Ad* 2. Dissolutio facta a Consistorio nulla est. *Ad* 3. Nec obstat, quod Caja alteri nupserit, quia primum Matrimonium est in certa possessione. *Ad* 4. Nec etiam obstat, quod Sempronius duxerit aliam, quia hoc non tollit valorem primi possidentis. *Ad* 1. Rationem in oppositum patet ex dictis. *Ad* 2. Si Sedes Apostolica consuleretur, præsumendum est quod taceret, uti tacuit, secundum dicta *n.* 768. Ita senserunt mecum tres Doctores anno 1702.

774 §. 8. Etiam huc pertinet solutio sequentis casus: Cajus Princeps Imperii, olim acatholicus, nunc catholicus, cum acatholicus esset, probabat Matrimonia ab hæreticis subditis suis inita cum impedimentis a Jure Ecclesiastico inductis, & pro facultate ad illa Matrimonia ineunda, quando occurrebat impedimentum aliquod, per Secrerarios suos petebat certam summam pecuniæ. *Quæritur*, an ipse nunc catholicus & ejus successores catholici possint similiter facere? Ratio affirmandi est, quia probabile est ex hactenus dictis consuetudinem in eis locis præscripsisse contra talia impedimenta: Et cum Capitanei bellici acceptent pecuniam, quando milites petunt veniam ineundi matrimonium, videtur etiam hoc licere Principi. R. Principem catholicum non posse approbare talia Matrimonia, neque hæc censeri posse valida, uti satis colligitur ex dictis *n.* 771. Nec exemplum prioris temporis adduci potest pro regula moderni, quia Principes antehac erant acatholici, cum quibus forte dissimulabat Ecclesia, non item cum catholicis, apud quos ejusmodi consuetudo nunquam permittitur. Quod autem attinet ad exactionem certæ summæ pecuniariæ, etiam dicendum est esse Principi catholico illicitum. *Nec obstat*, quod olim, dum acatholicus erat, id fecerit, nam erat materialis tantum hæreticus, & procedebat bona fide, putans matrimonia esse contractus tantum civiles, circa quos haberet potestatem disponendi; hoc autem jam catholicus putare non potest, cum sciat esse Sacramentum, & non cadere sub dispositionem potestatis sæcularis: ergo si acceptet pecuniam, maxime tanquam dispensans in impedimento, certum est eum involare in jurisdictionem Ecclesiæ, & acceptare pecuniam pro eo, quod præstare non potest. Nec valet exemplum de Capitaneis, nam hi non admittunt ob impedimenta, sed promiscue ab omnibus contracturis hoc forte titulo, quod milites venientes sub signa, tacite, secundum consuetudinem, velint obligari ad non contrahendum sine venia, eo quod hoc sit incommodum militiæ, si milites se alligent uxori, eamque secum in campum trahant: hinc in compensationem istius oneris, & pro facultate illa potest acceptari pecunia; nullus similis titulus occurrit in nostro casu, maxime si a solis impeditis petatur pecunia. Quod si tamen Princeps catholicus declararet prohibita esse ejusmodi matrimonia, & ad tollendam pravam consuetudinem contrariam, quam Ecclesia tollere non posset, ipse taliter contracturis mulctam imponeret, posset hanc exigere, consentit enim Ecclesia, ut, ubi ipsa per se non potest, etiam a potestate sæculari urgeatur observatio legum canonicarum, & transgressores puniantur ac deterreantur etiam additis mulctis pecuniariis; sed ut habeatur ratio mulctæ, non debent ejusmodi matrimonia approbari, sed e contra prohiberi.

775 §. 9. Docet Less. *in auth. v. Hæreticorum conversatio*, *cas.* 24. eos catholicos peccare, qui coram ministro acatholico matrimonium attentant contrahere, quia videtur esse protestatio, ac si hic haberet auctoritatem Ecclesiasticam, quam certum est non habere. Et quamvis aliquis jam ante contraxisset coram Parocho catholico, adhuc dicit *Less.* peccare, si compareat coram ministro acatholico adhibente cæremoniam aliquam religiosam, v. g. benedictionem nuptiarum. E contra Verjuys *tr.* 13. *art.* 7. dicit esse praxim communem in quibusdam partibus Hollandiæ, ut coram tali ministro compareant, nec in eo esse professionem ritus hæretici, eo quod verba ministri apprecantis habeantur pro civili aut politica tantum gratulatione, ideoque eo magis, inquit Arsdeck *to.* 2. *p.* 2. *tr.* 4. *de Matr. c.* 8. §. 1. quia hæretici dicunt matrimonium non esse Sacramentum. Quod si minister talis adhiberetur tantum ob politicam causam, nempe ut tale matrimonium apud omnes reputetur legitimum, ut legitimæ personæ conjungantur, ut impediantur nuptiæ illegitimæ, ut proles censeantur honestæ, ut hortetur ad matrimonii fidem, fatetur *Less.* tum non videri per se malum, licet coram illo verba matrimonii pronuntianda essent, & concio ab illo habenda, vel aliquæ preces recitandæ, dummodo nulla interna vel externa reverentia & veneratio habeatur illius concioni vel orationi, qualem acatholici præstare solent: sic enim, inquit, Prædicans tum adhibetur ut persona politica tantum, & idem est, ac si inter ethnicos quis conjungi deberet coram sacrificulo: non est tamen facile permittendum etiam apud Ministrum acatholicum, nisi absit omnino scandalum & impendeat grave damnum: Et si formula ab eis adhiberi solita eum Ministrum Ecclesiæ dicat, asseratque ab eo dari firmitatem matrimonio &c. non erit licitum. Less. *cas.* 15.

§. 10. Licitum est catholicis, ante vel post matrimonium coram Parocho catholico & testibus contractum, comparere coram Magistratu acatholico, id enim fit ob finem mere politicum, ut habeantur civiliter honesti conjuges, proles censeantur legitimæ, gaudeant juribus legitimorum, &c. 776

§. 11. Huc reducitur sequens casus: Titius Lutheranus contraxit cum Sempronia matrimonium, super cujus validitate postea controversia mota est a Lutheranis, & secundum eorum principia matrimonium a Consistorio annullatum est, & Titio concessa facultas aliam ducendi, qui Mæviam Lutheranam duxit, vivente adhuc Sempronia. Et ex hoc secundo matrimonio natus est Cajus nunc catholicus: *Quæritur*, an huic Cajo apud ordinem Equestrem obstet impedimentum, quod ex matrimonio pro invalido a catholicis habito natus sit, ut ideo ad Comitia admitti nequeat. R. Cajus non ideo est excludendus a Comitiis. *Ratio est*, quia Cajus in foro civili, heterodoxorum confessione, censetur legitime natus ex matrimonio legitimo; ergo cum ad Comitia promiscue admittantur tam catholici quam acatholici, dummodo sint equestris ordinis, & legitime nati, etiam acatholici, qui secundum illos legitime nati reputantur, admitti debebunt. 2. Natis ex hujusmodi matrimonio non negatur jus ad successionem paternorum jurium, & bonorum, accipiunt enim legitimam, & succedunt ab intestato in hæreditatem paternam, ut ex praxi notorium est: ergo etiam jus comparendi in Comitiis more ceterorum negari non debet, utpote quod ex hæreditario titulo provenit, quem individuum esse clari, certique Juris est, Ottoman. *in epil. si pars hæreditatis petatur. Argum. leg.* 1. *ff. De titul.* præsertim cum hæreditas nihil aliud sit, quam successio in universum jus, quod defunctus habuit *leg. Nihil ff. de verbor. signific. leg. Hæreditas, ff. de Regul. Juris.* 3. Si Cajus mansisset acatholicus, indubitate admissus esset ad Comitia, sic enim passim admittuntur, qui sunt ex matrimonio conjugum, in tertio, aut quarto gradu conjunctorum, quod ipsi non agnoscunt pro impedimento: ergo etiam jam admitti debet, quia conversio ad veram fidem non debet ipsi esse in præjudicium. 4. In Instrumento pacis Monasteriensis expressis, & disertis verbis cautum est, ne cui fraudi sit, ac damno una ex tribus Religionibus catholica, lutherana, calvinistica, esset autem fraudi, & damno si qui secundum unam Religionem legitimi reputantur, ab alia propter illegitimitatem a Comitiis excluderentur. Confirmatur, nam si res ad dicasterium Cæsaris deferatur, haud dubie Cajus causam obtinebit. 5. In *cap. Ex tenore, qui filii sint legitimi*, expresse habetur, si conjugatus vivente prima uxore contrahat cum secunda hoc ignorante, quod proles ex tali conjugio legitima reputetur, ex quo textu desumunt Auctores, quod bona fides unus ex conjugibus faciat prolem legitimam: & a fortiori bona fides amborum uti notat Fernandes *in l.* 6. *Tauri n.* 8. & pro hac opinione stat Oldrad. *consf.* 256. *n.* 5. *& 66. Cod. cum inhibitio de cland. desp. n.* 9. & istam esse communem opinionem Theologorum, & Canonistarum tenet Joannes Capus *in suo tract. de Matr. p.* 2. *nu.* 14. *&* 18. qui dicit, quod ista fuerit opinio Innoc. Idem docet Roland. *cons.* 95. *n.* 15. *l.* 3. & alii plures apud Cevallos *hic q.* 697. qui id verum esse asserit, saltem si denuntiationes consuetæ præmissæ sint, aut in iis dispensatum, uti pluribus probat. Supponitur autem in nostro casu bona fides saltem alterutrius contrahentium, uti patet, tum ex resolutione petita a Consistorio Lutherano, tum quia tales personæ non censentur velle spurios, & illegitimos procreare. Neque dubitari potest de proclamationibus vel præmissis, vel dispensatione in illis, alias enim nemo astitisset matrimonio: ergo. 6. In protocollo Comitiorum publicorum Monasterii antehac habitorum inveniuntur sæpe ad nobilitatem recepti, qui ex matrimoniis acatholicorum quoad se invalidis orti erant. Et repetitur ibidem expressum decretum, ut non ideo acatholicis impostetum obmoveatur difficultas, eo quod in Tractatu pacis Osnabrugensis decisum sit, ejusmodi matrimonia secundum leges, & consuetudinem Ecclesiæ Evangelicæ, ut vocant, aut reformatæ inita censeri debere valida. 777

Petitum est judicium Universitatum Coloniensis & Trevirensis super hoc casu & resolutione, fueruntque hæ subscriptiones.

Sacra Facultas Theologica in Universitate Coloniensi censet quæstionem esse bene resolutam, quantum attinet ad effectus saltem civiles inter quos est admissio ad Comitia. Coloniæ 2. Febr. 1714.

Nos Decanus, Senior ceterique Doctores, Professores ordinarii Facultatum utriusque Juris generalis studii in hac libera Imperiali Urbe Coloniensi, lectis diligenter ac mature ponderatis rationibus præsentis Resolutionis seu Resolutionum, ad eamdem seu easdem nostro quoque consilio accedimus, & resolvimus talem filium a Comitiis non esse excludendum. Coloniæ, 12. Febr. 1714.

Similem in modum subscripserunt Facultates Theologica, & Juridica in Universitate Trevirensi.

778 *Q.* 102. *An ergo nunquam valeant Matrimonia in locis, ubi Trid. fuit promulgatum, contracta sine Parocho?* R. §.1. Less. *in auth. v. Matrimonium*, *cas.* 17. dicit nunquam valere; Rationem dat, quia sine Parocho personæ sunt inhabiles: & quamvis lex positiva præcipiens vel prohibens non obliget, ubi servari non potest, tamen obligat, si sit irritans vel inhabilitans; sicuti manes inhabilis ad contrahendum cum consanguinea, quamvis sis inter infideles, ubi deest dispensans, & omnis alia mulier, quam ducas. Sed dicendum est valere Matrimonia, ubi non sunt Parochi, quamvis decretum fuerit aliquando ibi promulgatum, dummodo adhibeantur saltem duo testes, & ita docet Bellar. *in Epist. ad Nuntium* 31. *Decemb.* 1600. *data*. Dian. Tamb. Chapeaville, Laym. *l.*5. *tr.*10. *p.*2. *c.* 4. *n.*7. Stalenus, Arsdekin *de Matr. cap.*8. §. 4. Krim. *nu.* 646. & pro hoc sunt plures declarationes Cardinalium, uti referunt Zypæus *de Sponf. & Matr. l.*4. *n.*6. & Gallem. ad Trid. *sess.*24. *de refor. Matr. c.*1. *n.*10. Addunt iidem AA. cum Gob. *n.*475. & Verjuys *art.* 2. quamvis alicubi sit Parochus, si tamen metu hæreticorum lateat, aut difficilis sit ad eum, & Episcopum accessus, etiam valere Matrimonia coram Magistratu civili vel 2. testibus inita, & ita etiam resolverunt Theologi Romani cum Patre Busæo *l.*4. *archivii Provinciæ Societatis JESU ad Rhenum inferiorem pag.* 16. Atque ita etiam sæpius responsum est a *Congreg. Cardin.* apud Arsdekin & Gob. supra, unde

779 §. 2. Christiani apud Turcas vel alios infideles captivi aut mercatores valide contrahunt sine Parocho & testibus quamvis *Trid.* in patria sua sit promulgatum, & ipsi non habeant animum ibi perpetuo manendi, sed ad patriam redeundi, Lother. *in Resp. Theol. tr.* 3. *art.* 9. Gob. *num.* 483. Silvius, Kugler *n.* 291. Krim. *n.* 646. quia reipsa ibi non sunt, vel respectu illorum omnino latent Parochi catholici.

780 *Objic.* Dictum est *nu.* 526. si non adhibeatur forma substantialis præscripta, quamvis ex causa & inculpabiliter omittatur, non valere contractum. Resp. Hoc intelligitur, quando forma illa potuit observari, alias non, uti recimus ex pluribus declarationibus Ecclesiæ, Krim. *n.* 647.

781 §. 3. Quamvis alicubi adsit Parochus, si tamen vel ipse, vel contrahentes non audeant comparere metu mortis, exilii aut enormis mulctæ, valent matrimonia inita sine Parocho coram testibus, tum enim censetur moraliter abesse Parochus. Hinc universaliter, quando non est tutus ad Parochum accessus valere talia Matrimonia, docent Verj. *art.* 2. & alii, refertque Zypæus *in Jure Pontif. l.* 4. *num.* 16. ita responsum esse a *Sac. Congr.* ad Archi-Episcopum Philippensem anno 1603.

782 §. 4. Qui in Parochia plane acatholica habitant, si soleant a vicino Parocho catholico accipere reliqua Sacramenta, v. g. Baptismum pro suis prolibus, Communionem in Paschate, Viaticum, extremam Unctionem, etiam tenebuntur pro matrimonio comparere coram illo, quia censetur esse proprius eorum Parochus, cui facto ipso sic se subjecerunt.

783 §. 5. Si convertatur uxor acatholici, & maritus ejus recuset renovare consensum coram Parocho catholico, minans,se alias velle hunc vel ipsam tradere Prætori, item si alteruter conjux recuset consensum renovare coram Parocho catholico & interim per Judicem cogantur sub pœna carceris convivere: item si aliquis post sponsalia aut post deflorationē cogatur ducere aliquam, nec tamen ipsa velit comparere coram Parocho catholico, adsitque, v.g. periculum, ne capiatur Parochus catholicus, si compareat, in his casibus non est opus, ut assistat Parochus catholicus, quia non est tutus ad eum accessus, Verj. supra.

784 *Q.* 103. *Quid addendum sit circa impedimentum impotentiæ?* R. De hoc plurima habet Sanch. *l.*7. *a d.*92. *ad* 114. & Zach. *l.*3. *tit.*1. *toto*, ubi *Q.*1. agit generatim de causis impotentiæ tam coeundi, quam generandi. *Q.*2. De impotentia ex defectu ætatis. *Q.*3. De impotentia ex defectu naturali. *Q.*4. De frigidis, & maleficiatis. Multa etiam habet Sperel. *dec.* 141. ex quibus do aliqua.

785 §. 1. Pontius *l.*7. *a c.*56. & alii putarunt non obstante impotentia absoluta, posse de Jure naturæ valide contrahi Matrimonium, non in ordine ad copulam carnalem, sed tantum ad conjunctionem animorum: si autem impotentia illa ignorata sit, volunt Jure Ecclesiastico tantum dirimere, uti servitutem: & videntur favere *S.Th.* ac Canones aliqui apud Aversf. *q.* 13. *f.*1. ideoque sententiam illam satis probabilem esse dicit Dian. *p.* 4. *tit.*4. *R.*75. Sed oppositum videtur certum cum Kugl. *a n.*2022. 2047. & communissima, quia de essentia Matrimonii est traditio corporum aptorum ad copulam; item traditio juris ad copulam generationi de se aptam, secundum dicta *n.*228. conjuges enim secundum Apostolum 1. *ad Cor.* 7. *v.* 3. & 4. acquirunt dominium ad usum corporis alieni, in ordine ad generationem, quod dominium non stat cum impotentia physica ad copulam, vel potentiam generandi. 2. Matrimonium, vel consideratur secundum officium naturæ, & sic finis illius est generatio prolis, vel secundum remedium concupiscentiæ, & sic finis illius secundarius est copula carnalis de se apta generationi prolis; neutrum autem finem habere potest tale matrimonium: ergo. 3. Si valide contraheretur Matrimonium præcise ad conjunctionem animorum, ergo Pater, & filia sic valide contraherent. Item potentes generare, valide sic contrahent, & consequenter postea fornicabuntur, si carnaliter coeant, quia non tradiderunt jus ad usum corporum, est autem inauditum conjuges fornicari coeundo. Quæ afferuntur ex S. Th. & Canonibus recte explicat Krim. *a n.* 1315.

Objic. Corpus aptum copulæ, vel generationi non est materia necessaria Matrimonii, nam manet matrimonium, quamvis superveniat absoluta impotentia copulæ, vel generationis: ergo. R. Non est materia necessaria matrimonii in facto esse, c. in fieri, n. nam si matrimonium sit contractum ad copulam carnalem, manet, quamvis desinat potentia ad copulam carnalem, & tamen si dum contrahitur ad copulam carnalem, ad hanc non esset potentia, secundum *Pont.* esset invalidum, & similiter absentia affinitatis inter personas contrahentes requiritur ad fieri Matrimonii, non tamen ad conservari; si enim alteruter coeat cum fratre, vel sorore conjugis, non ideo solvitur Matrimonium. 786

§. 2. Si impotentia antecedens sit perpetua, & simpliciter evidens, matrimonium solvitur absque experimento, quia ab initio est certo nullum. Si sit verisimiliter evidens, requiritur juramentum conjugum deponentium *de veritate*, quod non possint coire, & pro singulis septem manus propinquorum, vel viciniorum deponentium de credulitate, quod conjuges verum deponant, nec tum requiritur triennale experimentum. Si impotentia sit dubia, præter juramentum conjugum, & septimæ manus, requiritur triennale experimentum, *c. Laudabilem de frigid. & malef.* Sanch. aliique cum Sperel. *a n.* 3. Si tamen unus conjugum neget impotentiam, hic non indiget istis septem juramentis ex parte sua, sed tantum ex parte affirmantis necessaria sunt, Inn. Sanch. Krim. *n.* 1303. Tempus autem experientiæ Sanch. Gutt. Krim. *n.*1302. & alii dicunt computari a die tentatæ copulæ. Hostiens. & alii plures cum Sper. *n.*59. a die Decreti per Judicem facti, nam requiri ad hoc decretum Judicis docet Pignat. *to.* 1. *cons.* 56. habetque communior sententia, quod quamvis Judex aliquando possit tempus coarctare, non tamen quando agitur de impotentia ex maleficio, quia *cap. fin. de frigid. & malef.* statuitur veluti pro forma probatoria, hæc enim impotentia, cum de se possit esse temporalis, prius non censetur perpetua. Sed de his plura *a n.* 803. 787

§. 3. Quia inspectio fallax est, & indecens, uti docet S. Amb. *Epist.*64. *ad Syagrium*, ac etiam fatetur Sperel. *dec.* 136. negans ideo inspiciendam esse Monialem accusatam, hinc dicunt aliqui eam non requiri, nisi conjuges urgeant dissolutionem Matrimonii ante experimentum triennale, vel alteruter, aut etiam uterque ante, aut etiam post experimentum triennale neget suam impotentiam: Attamen multi cum Sperel. *dec.* 141. *a n.*11. contendunt absolute utilem, & quandoque etiam esse ultra hos casus, necessariam, ut judex possit aliquid prudenter decernere, & huic vel illi concedere, aut negare secundas nuptias, ideoque Rota sæpe mandavit tales inspectiones fieri, easq; permiserunt Pontifices, & multi Canones apud Sperel. *a n.*46. qui *n.*69. notat sufficere duas personas expertas, & non suspectas. 788

§. 4. Quamvis 28. AA. quos referunt Sanch. *l.*7. *d.*92. *a n.*15. & Card. *in* 1. *crisi d.*11. *n.* 154. dicant eunuchos totales, idest, carentes utroque testiculo, valide contrahere Matrimonium, tamen post declarationem Sixti V. *in Constit.* 59. *Cum frequenter*, certum est tale Matrimonium non esse validum, quia quamvis coire possint, & aliquem humorem fundere, attamen non est verum semen generationi aptum, & male supponunt aliqui apud Aversf. *s.*2. *Arist.* tenere oppositum. Quando autem in Scriptura eunuchi leguntur contraxisse Matrimonium, per eunuchum intelligitur Minister Regis alicujus, uti exponunt Interpretes cum Sanch. *n.*17. Spadones qui uno testiculo carent, sunt potentes, potest enim unus testis suppeditare sufficiens semen. Thlibii autem seu Thlasii, quibus testiculi sunt contriti, possunt esse potentes, si testiculi non sint omnino ita attriti, quin possint perficere semen, Boudevv. *in Ventilabro p.*2. *q.*13. Curatus ab hernia per sectionem, ita ut uterque etiam testiculus in inguine sit cum visceribus reconditus, & insutus, capax est Matrimonii, uti judicavit *Universitas Vallisoletana* cum Medicis & Canonistis. & cum aliis multis consentit Kugl. *a n.* 2105. Hermaphroditos contrahere posse secundum sexum prævalentem, habetur, *L. Quæritur, ff. de statu hominum*, si neuter sexus prævaleat, datur optio, si jurent se permanere velle in eo sexu: valet tamen, si conjuge mortuo, mutent. Plura de eunuchis, spadonibus, hermaphroditis, videri possunt apud Zach. *q.*9. 789

§. 5. Illa impotentia censetur perpetua, ideoque dirimit, si Matrimonium antecedat, & tolli non possit sine vitæ periculo, sine miraculo, sine peccato, quod enim est illicitum, est impossibile. Hinc si constet impotentiam ante Matrimonium, vel ex causa naturali, vel per maleficium causatam, adhibitis diligentiis tolli non posse, Matrimonium declarari debet ab initio fuisse irritum, secundum *c. fin.* 33. *q.*1. & *c. fin. de frig. & malef.* 790

Idem

Idem est, si impotentia auferatur per miraculum, Sper. *n*.38. Item si auferatur ope dœmonis, vel per aliud maleficium, ideoque deberent tales conjuges primo contrahere: e contra si auferatur per secretam artem peritissimi Medici, fit modo naturali, item si per exorcismos Ecclesiæ, fit modo ordinario; ideoque non censetur tolli per miraculum, vel maleficium, hinc declarandum est ab initio fuisse validum, uti habetur *c. Fraternitatis, de frigidis*: si auferatur licite rogando maleficum, ut removeat signa maleficii, quibus causavit, Sanc. *l.7.d.*94. dicit Matrimonium ab initio valuisse, sed alii cum Avers. *f.*2. contradicunt, quia quod pendet ex sola alterius voluntate, censetur impossibile respectu aliorum. Notant autem omnes communiter impotentiã tum censeri esse ex maleficio, si vir, qui incalescit ad alias mulieres, aut ad pollutionem in somno, frigescat ad suam sibi alioquin dilectam: similiter si mulier subito arctetur ad accessum viri sibi alioquin dilecti.

791 §.6. Senes decrepiti secundum aliquos non possunt contrahere Matrimonium, eo quod videantur in perpetuum pro futuro incapaces talis copulæ, quæ generationi sit apta, sed dicendum est cum S. Th. *in suppl. q.*58. *ar.*1. *ad* 3. Castr. *hic pun.* 14. §. 2. Spor. *n*.122. §.2. Avers. *f.*2. Krim. *n*.1283. Kugler. *a n*.2022. & aliis esse capaces, si natura vel arte calere possint ad coitum, quia hoc ipso fieri possunt una caro, & ex eorumdem copula generatio per se sequi potest. Quod si natura ad talem coitum excitari non posset, putant Abb. Laym. Sanch. Castr. Krim. *n*.1284. contra multos alios, esse incapaces Matrimonii, unde merito arguit *Nav.* quasdam mulieres, quæ cum ejusmodi senibus contrahentes divitias sibi potius desponsant, quam personas. Quid de sterilibus sit dicendum, colligi potest ex dictis *n*. 316. & contrahere posse, recte probat Kugler *a n*. 2036.

792 §.7. Si quis ex morbo ita langueat, ut in eo statu nequeat habere copulam, etiamsi de sanitate recuperanda desperet, sitque morti proximus, est capax matrimonii, quia talis impotentia nõ est ex genere, & modo suo perpetua, Avers. *f.*2. Kugler *a n*.2029. Si tamen vis morbi ita destruxit potentiam generandi in ægro, ut nullo medio ordinario reparari posset, quamvis æger convalesceret; esse Matrimonii incapacem dicunt Con. Laym. & Spor. *n*.122. §.3. Et possunt plura de impotentia ex morbis videri apud Zach. *l.*3.*t.*1.*q.*4. Etiam capax est Matrimonii mulier, quę non potest parere sine periculo vitę vel suę vel prolis, quia est capax copulæ de se ad generationem aptæ, Kugl. *a n*.2041.

793 §. 8. Si vir vas femineum penetrare non possit, quamvis in illius introitu semen effundat, cujus pars aliquando per accidens attrahatur a matrice & intromittatur, censeri debet impotentia, quia talis seminatio non sufficit per se, ut tales conjuges modo naturali censeantur fieri una caro, Castrop. *d.* 14. §. 2. *n*. 1. Krim. *n*. 1271.

794 §. 9. Si mulier sit impotens retinere semen intra matricem, putarunt aliqui non valere matrimonium, sed oppositum tenet communis cum Avers. *f*. 2. quia est apta consummare copulam de se aptam generationi, licet per accidens semen effluat: atque ideo docet Sanch. *l*. 9. *d*. 17, *n*. 22. tali etiam licitum esse usum Matrimonii.

795 §. 10. Quamvis rationabiliter dubitans de impedimento dirimente, secundum dicta *n*.40. & 533. non possit inire Matrimonium, nisi soluto dubio, & idem dicant Sanch. *l*.7.*d*.103. *n*.10. & Krim. in dubio impotentiæ, propter periculum alteri irrogandi injuriam, tamen si hic alter præmoneatur & consentiat, docent Palatios & Schil. *t*.6.*n*.94. excipi hoc dubium de impotentia, nam conjuges dubii de impotentia, si per triennium frustra tentarint copulam, separantur, secundum dicenda *a n*.803. & permittuntur inire aliud Matrimonium, in quo sperant se posse consummare: ergo idem licebit pro ineundo primo Matrimonio. Hinc Dicast. *de Bapt. d*.1.*n*.208. docet, si spectata peritia Medicorum & experientiis tantum sit probabile aliquem e contrahentibus habere corpus aptum ad generationem, licite contrahere, nam imprimis quisque præsumitur naturaliter potens; neque per hoc putat agi contra religionem, cum Sacramentum vel actio sacra non ponatur, nisi ex suppositione validi contractus; ideoque non Sacramentum, sed solus contractus videatur exponi periculo nullitatis, contrahentes autem tantum se exponant periculo materialis fornicationis, cui etiam se licite exponunt illi, qui contraxerunt Matrimonium, si postea superveniat dubium de impotentia. Deinde etiam non apparet, cur tales contrahentes peccarent contra charitatem vel justitiam vel ullam aliam virtutem. Ita ille, & sententiæ illi favent dicta *n*. 538. Estque præterea specialis ratio circa hoc impedimentum impotentiæ. 1. Quia, ne conjugia sint plenissima incertitudine, sufficere debuit ad contrahendum spes consummandi matrimonium, saltem post impotentiam temporalem, alioqui qui diu castissime vixerunt, non auderent contrahere, quia merito dubitare possent, an futuri essent potentes necne. 2. Et præcipue, quia cum pollutio & fornicatio sit illicita, hoc dubium aliter vinci non potest, quam experiendo copulam in matrimonio; hinc lex naturalis videtur permittere tum iniri matrimonium, & post initum matrimonium lex positiva ad experiendũ, concedit triennium. Et qui hanc sententiam sequi vellet, deberet judicare reddi practice sufficienter certam per adductas rationes.

796 §. 11. Peccant Medici, qui volentes experiri in homine soluto potentiam vel impotentiam, ad partes genitales affundunt aquas calidas, aliave medicamenta adhibent ad excitandos spiritus genitales, talis enim directa excitatio illicita est solutis: videtur tamen id posse permitti, si capiatur experientia in homine uxorato, quia cum huic liceat copula, etiam licet excitatio eorum spirituum, dummodo absit periculum pollutionis, Gob. *n*. 448.

§. 12. Si quis laboret impotentia temporali, & alteri parti nihil dicat de hoc vitio, putant *Sot. & Henriq.* hanc deceptionem esse mortale, Sanch. *d*. 92. *n*. 5. dicit per se loquendo non esse mortale, imo nec veniale, si sit ad breve tempus, quia obligatio actus conjugalis habet se uti præcepta positiva, quæ non obligant semper pro semper; ergo satis est, quod redditurus sit, quando poterit, non diu post. 797

§. 13. Quando impotẽtia potest emendari sine periculo mortis vel gravis morbi, tenetur uxor, quæ v.g. nimis arcta est, admittere incisionem, aliaque remedia naturalia, quia hoc est necessarium ad copulam, ad quam fecit jus marito, Sot. Lop. Sanch. *l*.7. *d*.82.*n*.32. & *d*.39. *n*.2. Bodevv. *p*.2. *q*.19. Sperell. *n*.41. Consentit Krim. *n*.1290. si hujus vitii conscia contraxit cum ignorante illud, quia censetur decepisse: si autem non fuit conscia hujus suæ arctitudinis, dicit non teneri, quia bona fide tradidit corpus, quale a natura habebat, nec videtur teneri ad subeundos quasi intolerabiles cruciatus; ideoque si ipsa talem incisionem permittere non vellet, valeret nihilominus matrimonium, uti recte cum communi Zach. & Bon. contra Pont. & Dian. 3. *p. tr*. 4. R. 201. Et hactenus dicta valent, quando ex parte mulieris nimis arctæ est defectus. E contra si ita disposita est, prout naturaliter esse debet mulier, sed ex parte viri sit defectus, quia hic habet membrum virile nimis crassum, recte dicunt Hurt. Dian. Krim. aliique cum Kugler *a n*. 2057. non teneri pati incisionem multum molestam. 798

§. 14. S. Th. *in* 4. *dist*.34.*q*.1.*art*.2. *ad* 4. ait: *Si vir non possit implere carnalem actum cum virgine, & tamen possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi, & ei conjungi*. Imo docet *Boudevv.* posse maritum etiam propriis digitis dilatare claustrum talis virginis a se ductæ in matrimonium (quamvis contradicat Sanch. *d*. 93. *n*. 39.) hinc tale Matrimonium censeri non debet invalidum, quidquid contradicant aliqui apud Avers. *f*. 3. 799

§. 15. Proposita est nobis hæc quæstio; an nimia latitudo vasis muliebris faciat talem impotentiam, ut ab initio invalidet Matrimonium: sed remisimus ad Medicos & Chirurgos: id solum dicere potuimus, si latitudo antecesserit, nec depelli possit, & sit constans causa, cur semen viri non possit recipi vel retineri a femina, facit impotentiam, adeoque ab initio invalidat matrimonium, quia ab initio non fuit apta generationi: si autem de aliquo horum dubium sit, conformiter ad *c. Laudabilem, c. Fraternitatis, c. Litteræ, de frigid. & malef.* debere a peritis inspici & examinari talem mulierem, uti etiam notat Gob. *tr*.9.*n*.429. potestque de nimia tali latitudine & arctitudine videri etiam Zacchias *l*. 3. *tit*.1. *q*. 6. 800

§. 16. Putarunt aliqui Matrimonium tantum ratum dirimi per impotentiam semper duraturam, quæ contracto supervenit, v.g. si vir fiat eunuchus: sed oppositum est certum ex *can. Hi qui*, 32.*q*.7. & *can. Si uxorem*, 32. *q*.5. tum enim solubile est ex concessione Christi, vel per professionem religiosam, vel per dispensationẽ Ecclesiæ, uti dictum est *a n*.412. & quę opponi possunt, recte solvunt Krim. *a n*.1277. Kugl. *a n*.2076. Avers. *q*.13.*f*.4. ubi recte notat, si in hermaphrodito superveniat impotentia ex mutatione sexus, v.g. si prius prævalebat in sexu femineo, & ideo contraxit ut mulier, postea autem prævaleat sexus virilis, nec possit coire ut mulier, sed tantum ut vir, definit Matrimonium quamvis consummatum, sicuti desineret per mortem, quia Matrimonium non stat inter duos viros, hinc poterit uterque tanquam vir copulari cum alia. 801

§. 17. Quando dubitatur, an impotentia præcesserit, an supervenerit Matrimonio, putant Sanch. *d*.103.*n*.4. Henr. Menoch. Laym. Regin. Mastr. *n*.114. & *alii*, præsumi posse, quod præcesserit. Idem sentit Gob. *n*.432. & Kugl. *n*.2083. si sit impotentia ex causis naturalibus, quia impotentia naturalis non solet ei obtingere, qui in nativitate fuit capax, si vero sit ex maleficio, dubitat cum *Dicast.* putat tamen cum Avers. *q*.13.*f*.4. & Kugl. *a n*.2084. etiam præsumi posse, quod præcesserit, quia sæpe ideo inducitur, ut cõtrahentes postea cogantur dissolvere Matrimonium: ergo inducitur ante Matrimonium, alioquin non daret causam dissolutionis. Sed his merito contradicũt Abul. Hostien. Abb. Sot. Silv. Angel. Bon. Castr. *p*.3. §.7. qui putant tã de naturali quam de accidentali ex maleficio præsumẽdum esse, quod subsecuta sit: & consentit Krim. *n*.1295. si dubium oriatur post aliquot annos a contracto Matrimonio, quia quisque præsumitur a natura potens, nisi probetur contrarium: ergo & præsumendum de valore Matrimonii: neque periculum est accedendi ad non suam, præsumit enim merito esse suam, imo si cum alia contraheret, majus esset periculum, ne priore Matrimonio valente postea cognosceret non suam. Idem censet Spor. *n*.122. §.4. si sit ex maleficio, quia malefici sæpe quærunt tales conjuges tota vita affligere, hinc refert Schil. *a n*.99. non posse transiri ad secundas nuptias, neque in dubio, an impotentia talis accidentalis cœperit ante, an post Matrimonium, neque in dubio, an impotentia sit naturalis vel accidentalis. Hæ omnes sententiæ sunt probabiles: notat tamen *Avers.* quod argumentum illud *in dubio præsumi debet pro valore Matrimonii* non videatur habere locum in hoc casu, nam pro valore actus præsumendum est, quando actus potest habere effectum suum, tale autem Matrimonium cum impotentia antecedente contra- 802

ctum non potest habere effectum suum, idest, exercitium copulæ, & consequenter non videtur pro eo præsumendum.

803 §.18. Quamvis uterque fateatur impotentiam etiam post inchoatum experimentum triennii, Sanch. *d.*108. & de Luca *de Matr. d.9.* dicunt continuandum esse: Avers. *q.*13. *s.*5. dicit posse procedi ad sententiam separationis, si per inspectionem personarum peritarum simul cum confessione conjugum appareant signa probabilia impotentiæ, quæ superari non possit: consentiunt Less. *in auct. v. Matrim. cas.* 11. & Jo: Sanch. *d.*56. Recte tamen notant Panorm. & de Luca, *quod insinuavi nu.* 787. *in fine*, quando impotentia est ex maleficio, maxime necessaria est triennii probatio absq; potentia hoc tempus abbreviandi, tum enim non constat de perpetuitate impotentiæ, cum malitia dœmonis, & hominum sit voluntaria, quæ potest desinere; quid autem etiam post evolutum tempus triennii adhuc prærequiratur, antequam ejusmodi conjuges separentur, videri potest ex Jure deductum apud Sanch. *d.*108. ubi inter cetera dicit requiri juramentum viri, quod serio tentarit copulam, & mulieris, quod etiam conata sit, nec impedierit; item jurare debent ex parte cujuslibet conjugis septem propinqui, vel his deficientibus septem vicini bonæ famæ, quod credant conjuges verum affirmare: hęc juramenta ex præscriptione consuetudinis fiunt super Crucem, cum ex Jure communi fieri deberet super Evangelia: & alterutro deficiente, sententia pro dissolutione Matrimonii nulla est. Et quando constat matrimonium non potuisse per triennium consummari, ordinarie postea amplius non possunt petere aut reddere debitum, quia tum censetur esse moralis certitudo, quod non supersit spes perficiendi copulam: ergo male tentatur. Si tamen adhuc esset spes, possent pergere, Cajet. Sanch. *l.9. d.*17. *a n.*20.

Obj: Die uno ante triennium absolutum potest peti debitum: ergo etiam die uno post illud, quia tum spes perficiendi copulam non est notabiliter minor. Resp. Dici potest, quod Jura tempus determinatum statuerint, & judicium de morali certitudine impotentiæ definiverint ad tale tempus, ne homines exponerentur perplexitatibus. Alii dicunt, quod Ecclesia tum dissolvat matrimonium ratum, si forte fuit validum, attamen sub conditione, nisi postea innotescat fuisse potentiam. Sed, secundum dicta, supponi debet non esse amplius prudentem spem perficiendi copulam.

804 §.19. Si quis post experientiam triennii judicio Ecclesiæ declaratus sit impotens respectu unius, ideoq; absolutus sit ab illo matrimonio, & postea deprehendatur fuisse potens, v. g. per fornicationem cum alia simili, quāvis altera pars aliud matrimonium inivisset, & consummasset, S.Th. *in suppl. q.*58. *a.*10. Sanch. *l.7. d.99.* Gob. *t.9. n.*430. Boudev. *p.2. q.*13. Kugl. *a n.* 2109. absolute dicunt debere redire ad prius matrimonium, quia jam innotescit fuisse validum. Contradicit absolute Pont. *l.7. c.65. n.6.* quia putat Ecclesiam pro tali casu dissolvisse matrimonium illud tantum ratum: Aver. *q.*13. *s.*5. distinguit, & tenet cum prima sententia, si fuerit casus impotentię naturalis, ita enim videtur decidi, *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* e contra, si fuerit casus maleficii, oppositum videtur decidi, *c. fin.* 33. *q.*1. nam dicitur, *etiamsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.* Ratio insinuata est *n.*790. quia maleficium, quod per media ordinaria auferri non potest, sed tantum per voluntatem maleficorum, habetur tamquā impedimentum perpetuum: ergo sicuti, licet impedimentum de se perpetuum tolleretur per miraculum, non ideo ab initio valuisset matrimonium, ita etiam hic. Et ideo, si propter impotentiam ex maleficio separatio sit facta post triennium experientiæ, & alias probationes Juris, quamvis maleficiatus aliud matrimonium ineat, ad quod sit potens, non est restituendus, quia frequenter contingit maleficia perpetua fieri ad causandam impotentiam respectu certæ tantum personæ, & non omnium, Sanch. *l.7. d.92.* Krim. *n.*1311. certum autem est, quod impotentia perpetua antecedens, etiam respectiva tantum, dirimat, uti habet communis cum Kugl. *a n.* 2097.

805 §.20. Si mulier de cujus impotentia dubitabatur, fuisset postmodum cognita a viro dissimili, v.g. juniore, aut habente corpus respective magis proportionatum, quamvis per copulam cum hoc ultimo reddita esset habilis etiam ad copulam cum primo, non ideo deberet reddi primo; ex eo enim non probatur, quod impotentia respectu prioris & alterius similis non fuerit perpetua, Sanch. *l.7. d.93. n.*12. Schil. *n.*98. Krim. *n.*1293.

805 §.21. Si impotentia naturalis, quę judicabatur esse perpetua, postea advertatur esse depulsa sine vitæ periculo, sine miraculo, sine peccato, debet secundum dicta *n.*804. rediri ad prius matrimonium, etiamsi bona fide initum, & consummatum esset secundum, quia impotentia erat temporalis tantum, ideoque primum matrimonium fuit, & manet validum, secundum autem invalidum. Refertur quidem declaratio apud Pign. *t.*1. *cons.*148. quæ videtur contraria, sed vel supponitur, quod mulier illa respectu primi tantum mariti fuit ob arctitudinem perpetuo impotens, vel dicendum, quod Ecclesia ex causis tum dispensarit in matrimonio rato, secundum dicta *a n.*414.

807 *Q.*104. *Quam pœnam incurrat, qui contrahit sciens habere impedimentum dirimens?* R. §.1. De hoc ita statuitur *Clement. unica de Consang. Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum Monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, nec non Religiosos, & Moniales & Clericos in sacris Ordinibus constitutos matrimonia contrahentes.... excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere.* Et præcipitur locorum Ordinariis, ut tales denuntient, & donec satisfecerint, vitari curent. Ea tamen pœna, cum sit odiosa, non extenditur ad alia impedimenta præter expressa, ut cum aliis notant Pont. Spor. Avers. *q.7. s.5.* Krim. *n.*1239. & 2138. incurritur autem pœna, quamvis matrimonium non consummetur.

§.2. Qui sic contraxit bona fide, sed re cognita manet 808
in incestuoso vel sacrilego usu matrimonii, non incurrit eam pœnam, quia imponitur contrahenti, & extendenda non est, Krim. nu. 1241.

DUBIUM II.

Quomodo Matrimonium invalidum sit revalidandum? 809

RESP. I. Si fuit invalidum propter consensum fictum, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraque parte, potest revalidari per quodcumque signum veri, & novi consensus; quia si altera tantum pars ficte contraxit, consensus unius partis habitualiter permansit: ergo accedente alterius consensu revalidatur, Sanch. *l.2. d.23. n.9.* Con. *d.* 24. *dub.*10. *n.*89. Nav. Filliuc. Bonac. &c. *Unde resolves:*

I. Si metus vel defectus consensus fuerit alterius tantum partis, curandum est, ut ea saltem novum, & liberum consensum eliciat, & externis signis prodat: alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem Matrimonii, Sanch. *n.* 10. Kon. Bon. *p.9.* V. Meratium *d.7. s.* 15. *n.4.*

II. Si uterque ficte vel coacte consenserit, necesse est, ut uterque consensum renovet, & verbis exprimat, quia cum utriusq; consensus plane nullus fuerit, eque necesse est renovare, & declarare, ac si factum nunquam fuisset, Merat. *n.3.*

Resp. II. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis v.g. vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem vel aliter sublato, atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus: & quidem, ut probabilius docet Sanch. *d.* 36. absolutus & independens ab antiquo. Ratio est, quia neutrus consensus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legitimam materiam. *Unde resolves:*

Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur, an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolute præstandum, dicendo, v.g. *Si mihi non nupsisses nonnemodo nuberes?* vel *Angor scrupulis de Matrimonii nostri valore, ideoque renovemus consensum.* Quod si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet Quintan. *in appen. l. 7. dub. ult.* Quod si autem periculum sit, ne pars illud impedimentum ignorans detegat, & scandala gravesque molestiæ timeantur, licebit uti sententia contraria, quæ docet sufficere, ut sola pars impedimenti conscia consensum renovet, & alteri declaret, Sanch. *l.2. d.26.* & *l.8. d.34. n.61.* Less. *l.2. c.17.* Kon. *dist.24. dub.*10. & Filliuc. *n.9.* &c. Diana *p.4. tract.4.* R. 49.

Resp. III. Ut matrimonium invalidum, quod coram testibus, & Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denuo coram Parocho, & testibus iniri, si impedimentum sit occultum; secus si sit notum, quia prius matrimonium præsumptione Ecclesiæ censetur validum, non autem posterius, Navarr. Sanch. *lib.3. d.* 37. Kon. *dub.*4. Regin. *lib.*31. *n.*183. Filliuc. *n.* 93.

ADDENDA.

QU.*est.*105. *Quid circa hanc revalidationem sit præterea no-* 810
tandum? R. §.1. Si tantum unus conjugum non fuisset baptizatus, idque certum esset, possunt ab invicem recedere, aut si velint esse conjuges, debent post Baptismum renovare consensum, uti si matrimonium non valuisset ex alio certo defectu vel impedimento, nam Baptismus prærequiritur ad valorem Sacramenti, secundum dicta *l.6. p.1. n.* 165. Si dubitetur de Baptismo, tenentur permanere in matrimonio, & sic se habere, uti in alio dubio superveniente, Comit. Gob. *in exper. tr.2. a n.*464. 674. & colligitur ex dictis *a num.*297.

§.2. S.Th. *in 4. dist.29. art.3. q.2. ad 2.* S.Bonav. *ibi d. n.*13. Nav. 811
Gutt. Henr. Rodriq. Dian. Con. Bon. Sanch. & alii cum Busemb. Avers. *q.3. s.6.* & *q.*11. *s.*4. Kugl. *a n.*590. valde probabiliter dicunt, si unus ficte consenserit, sufficere, si hic solus postea eliciat verum consensum etiam internum tantum, quod De Luca ad Trid. *disc.26. n.32.* affirmat, etiamsi per procuratores contraxissent, quia quamvis in contractibus mutuis & onerosis, quando inter consensum unius, & alterius intercedit multum temporis, non censeatur manere virtualiter consensus primi contrahentis, sed renovari debeat, uti cum aliis docet Sanch. *l.1. d.32. n.7.* recte tamen excipit *n.*12. & 14. cum Lug. *in Resp. mor. l.3. d.16. n.*31. Matrimonium, & professionem Religiosam: cum enim conjux semper tractet alterum ut conjugem, aut Religio ut Religiosum, censetur semper permanere prior consensus. Oppositum etiam probabiliter tenent Scot. Felin. Ledes. Comit. Engel. *de divort.* §.1. *n.3.* Pont. *l.* 4. *c.*24. Mast. *n.*39. Krim. *a n.*530. Castr. *d.3. p.7.* §.1. Gob. *tr.9. n.* 414. dicentes utrumque debere renovare consensum, quia deceptus non consentiebat, nisi alter etiam serio consentiret: hinc dato, quod consensus decepti perseveret moraliter, tamen non

vide-

videtur posse constituere Matrimonium, quia erat irritus, tum ob rationem datam, tum quia erat acceptatio corporis non traditi, sed tantum ficte oblati: præterea consensus ille decepti fuit cum errore personæ, putavit enim alterum esse habilem, & tamen Jure naturæ ob defectum voluntatis erat inhabilis: ergo talis consensus non constituet unquam matrimonium; quod enim a principio nullum est, tempore non convalescit; & consequenter opus erit conjugem certiorem facere de nullitate matrimonii, ut sic de novo consentiat, alias semper censebitur in priori tantum consensu, qui invalidus erat, permanere, & ex præsumpto illius valore operari, uti *n*.814. dicetur. Atque ita respondisse *Clem.VIII.* testantur Comit. *l.* 1. *q.*120.& Pont. *l.*4. *c.*24. *&* 25. *n.*12. *Conf.* nam si uterque ficte consensisset, requireretur novus utriusque consensus, uti fatetur Sanch. *n.*11. ergo similiter in nostro casu. *Nec obstat*, quod dixi *l.*4. *n.*31. nempe ut professio religiosa quæ ex defectu consensus in profitente, invalida fuerat, revalidetur, sufficere, quod hic clam jam ponat suum consensum, nam ibidem dedi rationem disparitatis, quia Ecclesia vel Pontif. supplet consensum, & acceptationem Ordinis, uti sufficienter colligimus ex *c.Significantem.*11. *de Regularibus*, & ex *c.*1.§. *Quod si de Regularib. in* 6. consensum autem & acceptationem alterius contrahentis Matrimonium nemo potest supplere.

812 §. 3. Krim. *a n.* 540. putat, si consensus mutuus sit præstitus coram Parocho, & testibus, quamvis contrahentes fuerint impediti, v. g. per ignoratam consanguinitatem, hac dispensata sine ullo novo consensu convalescere matrimonium, uti si defectu ætatis fuisset invalidum, obtenta ætate hoc ipso convalesceret, quia priores illi consensus erant tantum extrinsece invalidi, intrinsece autem erant veri consensus, quantum est de se, constituentes contractum: satis autem est tales veros consensus existere habitualiter, uti patet in duobus per procuratores, etiam quando dormiunt, contrahentibus. Oppositum tenendum est, quia consensus illi non erant in se legitimi, sed reipsa irriti, quamvis id ab extrinseco proveniret: ergo quamvis isti consensus permaneant habitualiter, nunquam constituent matrimonium: aliud est de consensibus contrahentiũ per procuratores, hi enim ab initio erant legitimi, & validi.

813 §. 4. Si etiam bona fide contraxerint cum impedimento, de quo unus tantum eorum resciat, non sufficit, quod hic renovet consensum, sed debet etiam alter renovare, quia prior consensus ex parte utriusq; fuit nullus, cum esset inter inhabiles, communis cum Aver.*q.*11.*s.*4. Ex quo patet disparitas quoad primã sententiam *n.*811. relatam, nam secundum AA. illos, consensus alterius, qui non finxit, erat legitimus, respectu personarum habilium, cum nullo impedimento tenerentur, uti supponitur.

814 §. 5. Etiam supposito, quod opus sit ex utraque parte renovari consensum, putant Krim.*a n.*546.*&* 2346.Sot. Rodriq. Henriq. non esse opus, ut præcedat notitia vel suspicio absoluta de nullitate prioris matrimonii, quia cum persuasione illa, quod fuerit validum, stare potest intentio revalidandi, si forte ex latente causa fuisset invalidum. Econtra Sanch. Pont. Castr. *d.*2.*p.*7.§.2.*n.*3. Gob. *in Quint.tr.*5.*c.*37.*nu.*141.& alii dicunt necesse esse, ut uterque fiat certior de nullitate prioris sui consensus, tum quia in litteris dispensationis additur, *ut, dicto conjuge certiorato de nullitate prioris consensus &c. dispenses*; tum maxime quia, inquit Paulus Leonis *in Praxi ad litteras Pœnitentiariæ p.*2.*pag.*251. si v. g. mulier perseverans in ignorantia prioris invaliditatis de novo consentiat, consentit ex errore, vultque tantum firmare, quod putat ante factum esse, atque ita putans se consentire in maritum sic jam antea suum, errat in substantia. Putarunt quidem *Nav.* & alii satis esse, si alter conjux conscius impedimenti dicat, *suspicor ex aliqua causa te non esse uxorem meam, ideo ob pacem conscientiæ meæ rogo te, ut si, & quantum opus est, denuo nos habeamus pro conjugibus*: sed contra est; quia suspicio affert dubietatem tantum, & non tollit ignorantiam nec errorem, neque facit certiorem. Putarunt etiam Cajet. Sot. aliique multi cum Sanch. *l.* 2. *d.*36. *nu.*5. satis esse, si conjux conscius roget, an ita amet se, ut jam consentiat in maritum accipere, sicuti si esset libera, tumque ambo consentiant, sed obstant eædem rationes, ideoque necesse est, ut consensus, qui nunc præbetur, sit independens a priori, unde in rigore non est satis, si adducantur ad hoc, ut dicant: si non esses mea vel meus, jam *vellem* te habere, sic enim reipsa tantum dicerent, se esse habituros novum consensum, si scirent priorem non valuisse; sed requiritur, ut independenter a priore consensu dicant, & ideo te jam *volo*, quia ad valorem requiritur consensus de præsenti, Pont. Aversf.*q.*11.*s.*4. Ratio reflexa hujus rigoris est, quia hic agitur de valore Sacramenti, & relatæ opiniones *Nav. Cajet. Sanch. Krim.* in primis sunt dubiæ tantum probabilitatis. ergo nulla eis accedit certitudo ex dispẽsatione Ecclesiæ. Deinde licet essent certo probabiles, tamen nõ sunt certæ, & hic agitur de valore cõsensus, quem Ecclesia supplere non potest; ergo si istæ sententiæ usurpentur, Sacramentum exponitur periculo nullitatis: ergo praxis earum opinionũ damnata est ab *Innoc.XI. in propos.* Ita Card. *in* 2.*crisi diss.*2. *a n.*679. Excipiunt Less. *verb.Matr.cas.*3. Gob. *in Exp.t.*10.*n.*414. *& in Quint.t.*5. *c.*37. *n.*134. aliique communiter casum extremæ necessitatis, si v.g. mulier periclitaretur de vita, aut si esset periculum gravissimi mali, inquit Card.*n.*681. talis enim necessitas videtur salvare reverentiam Sacramenti, ideoq; illam non videtur comprehendere damnatio. Et hoc conforme est dict. *l.*6.*p.*1. *nu.*110. imo si plus fieri non possit, putant aliqui AA. cum Tiburt. Nav. *in manud. ad praxin p.*2. *c.* 3. in tali gravissima necessitate per actum conjugalem quẽ petit conjux impedimentũ ignorans, censeri posse revalidari Matrimonium. Sed sive hos casus comprehendat damnatio, sive non, quoad rem ipsam, in his omnibus adhuc contradicit Aversf. .5. quia talis alius modus, aut etiam simplex copula non necessario habet adjunctum novum, & absolutum consensum de præsenti. Denique notant recte *Sanch. Card.* & alii communiter non esse opus, ut in specie dicatur, quale fuerit impedimentum, sed satis esse docere aliquid defuisse, aut si conjux impedimenti conscius dicat se consensum non habuisse: consensus enim invalidus reipsa non fuit consensus, cum fuerit nullus sive irritus.

§. 6. Quamvis contradicant Gutt. Comit. *l.*1. *q.*120. Lugo *in Resp. mor. l.*6.*d.*2.*n.*3. Pont. *l.*5.*c.*6.*n.*6. tamen multi docent esse moraliter certum, Castr. *d.*3.*p.*7.§.3.*n.*2. dicit esse in conscientia securum, Kugl.*n.*891. tutum, quod Matrimonium coram Parocho, & testibus invalide contractum, vel ob defectum consensus, vel ob aliud impedimentum, postea obtenta dispensatione impedimenti possit revalidari privatim sine Parocho & testibus, quia Pontifices, & Cardinales declarant sic esse faciendum, uti testatur Card. *in* 2. *crisi d.*2.*n.*667. sicque etiam practicat *S. Pœnitentiaria* quando dispensat. Deinde certum est *Trid.* ideo requirere Parochum, & testes, ut vitentur gravia peccata scandali aliaque mala nascentia ex clandestinis Matrimoniis, quæ certum est non nasci, quando Matrimonium semel fuit contractum in facie Ecclesiæ: ergo certum videtur rationem, & finem *Tridentini* non extendi ad hunc casum, uti pluribus evincit Vvex *p.*5. *tr.*2. *contr.* 6. Et ideo etiam absolute hanc sententiam tenent ut veram Nav. Pialec. Zoes. Laym. & alii apud Vvex *n.*17. Itẽ Barb. *de off. Episc. alleg.*32.*n.*157. Less. *in auct.v.Matrimonium, cas.*6. Mastr.*n.*45. Pirh. Corr. *l.*7.*cap.*7. §. *Matrimonium*, Gob. *tr.*10.*n.*415. Spor.*n.*271. Krim. *a n.*536. Kugl. *a n.*885. & consentit Gorm. *de Sacram. n.* 325. pro casu necessitatis. Et cum hæc sententia sit certo probabilis, ut cum AA. gravissimis tenet Aversf. *q.*11.*s.*5. secundum Regulam datam *l.*6.*p.*1.*a n.*117.*& hic n.*40. si forte vera non esset, Ecclesia pro tali casu dispensat, sive supplet assistentiam Parochi, & testium. Declarationes autem, quas in contrarium afferunt Adversarii, recte explicant Aversf. *supr.* & Pign. *T.*8. *consult.*27. Extendunt hæc Con. *d.*24.*dub.*10. Tamb. *l.*8.*tr.*4.*c.*7.§.7. Gob. & alii ad casum, quo Parochus vel testis scivisset subesse impedimentum, quia adhuc testari possunt contractum esse externe initum secundum præscriptum *Trid.* nec ad eos spectat testari de valore, qui pendet a multis, quæ ipsis sunt incognita, sic enim rescire non possunt de consensu interno. Sed in hoc probabilius contradicunt Aversf. Kugl. *n.*884. & alii, quia tum coram facie Ecclesiæ non constaret de validitate, sed potius de nullitate talis Matrimonii. Et consequenter etiam, si sit prudens periculum, ne impedimentum aliquãdo innotescat, quamvis esset notum ex sola confessione sacramentali, deberet cum venia pœnitentis Matrimonium revalidari coram Parocho, & testibus, uti tenent Henr. Sanch. Rebell. Hurt. Laym. Castr.*n.*3. Herin.*d.*5.*n.*27. Kugler. & certum esse dicit Spor.*p.*4.*c.*2.*s.*2.*nu.* 462. deberetque dispensationis renovatique Matrimonii testimonium asservari, ne postea, si erumpat, conjuges censeantur invalide contraxisse, & proles in foro externo habeantur illegitimæ. Hinc recte notant Aversf.*qu.*4.*s.*6. & Dicast. *d.* 11.*n.*99. si impedimentum esset notorium, multo magis debere revalidationem fieri coram Parocho & testibus. Et quamvis *Pignat.* dicat etiam præmittendas esse proclamationes, tamen pro his merito petenda, & concedenda est dispensatio. 815

§. 7. Quando in rescripto dispensationis expresse ponitur, ut inter se publice, & servata forma *Trid.* contrahant; multi tenent, tum saltem esse semper necesse, ut iterum fiat coram Parocho & testibus, quia Pontifex sub ea conditione & modo dispensat. Negant ideo esse necesse Sanch. Pont. Pyrrh. Corr. Krim. *nu.* 539. quia plus non videtur velle Pontifex, quam ut semel sit factum publice, & juxta formam *Trid.* sive prima, sive secunda vice. 816

Q. 106 *An Confessarius advertens Matrimonium esse nullum teneatur statim admonere, ut abstineant ab ejus usu*: Resp. Hoc resolutum est hic *a n.* 540. & etiam *lib.*6. *p.*2. *a n.* 1748. 817

DUBIUM III.

A quo, & ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii?

Resp. I. Papa non potest dispensare in impedimentis Ju-,, re naturæ vel divino dirimentibus, nisi ex speciali ,, 818
concessione, in iis vero, quæ Jure Ecclesiastico dirimunt, ,,
potest. Ratio prioris est, quia inferior non dispensat in lege ,,
Superioris, nec homo in lege naturæ. Addidi, *nisi ex speciali*, ,,
quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest Matrimonium ratum dissolvere, ex justa causa, Sanch. Ledesm. ,,
Præp.*qu.*5.*d.*8. Dian.*p.*8.*tr.*1. *R.*52.*&* 93. Ratio posterioris ,,
est, quia Pontifex talia impedimenta inducit: ergo etiam ,,
potest tollere, & quidem solus. *Unde resolves*: ,,

I. Episcopus in impedimentis dirimentibus Matrimonium ,,
jam contractum non potest ordinario Jure dispensare, nisi ,,
ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt. 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut ,,
sit occultus, idest, non sit notorius seu divulgatus. 3. Ut ,,

,, ex

„ ex altera parte saltem Matrimonium bona fide sit contra-
„ ctum, 4. Ut non sit facilis accessus ad Papam. Ita commun.
„ Sanch. Kon. Perez *d.4.ſ.7.* Quando autem contractum est ex
„ dispensatione subreptitia, non potest Episcopus in sua dispen-
„ satione priorem confirmare, Dian. *p.9.tr.7.R.*40. ex Præp. Pe-
„ rez, &c. In impedimentis vero dirimentibus Matrimonii
„ nondum contracti videtur nunquam posse, imo nec Lega-
„ tus a latere, nisi ex speciali facultate, Laym. *l.5.tr.10.p.4.c.6.*
„ *& l.1.tr.4.c.22.* Bon. *qu.3.p.15.&c.* contra quos Dian. *p.8.tr.*
„ 3. R. 280. cum Præp. Villal. & Escob. *de leg. Ex.14.cap.3.* pu-
„ tat Episcopum id posse aliquando in casu raro, & ex causa
„ maxime urgente, si omnibus tentatis judicetur necessarium
„ esse ad vitandam gravem infamiam vel grave scandalum,
„ cui aliter occurri non posset, idque ex tacita Papæ licentia.
„ Resp. II. In impedimentis non dirimentibus possunt Epi-
„ scopi dispensare universaliter. Quod addo, quia excipiun-
„ tur illa, quæ Jure naturali, & divino impediunt, ut vo-
„ tum castitatis absolutum & perfectum, Bon. *qu. 3. p.15.* ex
„ Nav. Sanch. &c. & sponsalia propria, ut habet Tan. *d.8.q.4.*
„ *d.2.n.30.* ex Sanc. *l.7.d.17.n.8.* Idem habet Fill. *t.10.p.2.c.10.*
„ *n.306.* Laym. *c.15. n.2. sub finem.* Similiter Episcopus po-
„ test dispensare in impedimentis, quæ Matrimonio superve-
„ niunt, & impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spi-
„ ritualis vel affinitatis, Bon. *l.c.* ex Sanch. *l.8.d.12.n.16.* Fill. *l.c.*
„ Ubi excipit incestum commissum (Matrimonio consumma-
„ to) cum consanguineis uxoris, in iis, qui non sunt juvenes.
„ Resp. III. Possunt etiam Confessarii Regulares approbati,
„ de licentia tamen suorum Provincialium, dispensare ad
„ petendum debitum conjugale, propter cognitionem con-
„ sanguinei conjugis in secundo gradu, ut Rodr. *q. Regu-*
„ *larium tom.1. q.63. art.1.* nullo modo tamen in impedimen-
„ to ipso. V. Perez *d.44.ſ.7. num.13.* Dixi, *Provincialium*:
„ quia quod Molf. Leon. &c. volunt, Confessarios Societatis
„ JESU habere omnes hanc facultatem immediate a P. Gene-
„ rali, id refutat Dian. *p.3.tr.2. R. 14.*
„ Resp. IV. Ut licite dispensetur in impedimentis dirimen-
„ tibus, requiritur justa causa, qualis secundum Fill. *c.8.* est
„ v.g. 1. extinctio magnæ litis vel odii inter agnatos. 2. Ablatio
„ scandali. 3. Inæqualitas Matrimonii, nisi consanguineis vel
„ affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conser-
„ vatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis
„ dispensationem. Plures v. apud Sanch. *d.19.* Kon. *d.33.* Hur-
„ tad. *26.* Perez *ſ.5.* ubi notat. 1. Quanto gradus consanguini-
„ tatis vel affinitatis est propinquior, tãto requiri causam gra-
„ viorem. 2. Sæpe plures aggregatas causas sufficere, quarum
„ singulæ non sufficerent. V. etiam Dian. *p.8.tr.3.R.93.*
„ Resp. V. Si quis dubitet, an habeat impedimentum di-
„ rimens, v. g. contrahendi Matrimonium cum certa per-
„ sona, & adhibita diligentia sufficienti non possit intelli-
„ gere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere
„ sine dispensatione (nisi tamen præsumptio aliqua stet
„ pro impedimento) quia possessio stat pro libertate con-
„ trahendi, Sanch. Sancius, Franc. Lug. Bardi *d. 6. c.11.*
„ *p.7. §.11.* contra Laym. & Palaum.

A D D E N D A.

819 QUæst. 107. *Quid in genere notandum sit circa dispensationes, & præcipue matrimoniales?* R. Multa de dispensatione dixi l.1.n.796. & seqq. quæ hic supponi debent: quandoque tamen hic ad illa remittam, sed prius adde sequentia. §. 1. Ad omnem dispensationem, ut licita sit, requiritur causa aliqua etiamsi Papa det circa legem propriam, uti recte cum communi Sperell. *decis.*109. Hinc est celebre dictum S. Bern. *de Consid. l.3. circa finem: Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est, ubi utilitas provocata, dispensatio laudabilis est; utilitas dico communis, non propria: nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis est dissipatio.* Et S. Th. 2.2. *q.* 88. *art.* 12. O ait: *omnis dispensatio petita a Prælato debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat, & ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus.* Et ideo aliqui To *dispensare* derivant a *bis pensare*, quia fieri debet mature, & consulto. Hinc, quando in Matrimonialibus dicitur peti dispensatio *sine causa*, non est sensus, quod nulla omnino sit causa; sed quod petentes nolint causam exprimi: hinc dicitur eos petere *ex certis rationabilibus causis animos oratorum moventibus*, & pro justificanda reticentia causæ suæ potius offerunt mulctam pecuniariam ad sublevandas necessitates Ecclesiæ. Et in hoc casu executor dispensationis non debet inquirere in has causas, sed tantũ examinare, an reliqua narrata verificentur, uti recte Sanch. *l.8.d.* *35.n.24.* Krim. *a n.*2105. Rosa *de execut. lit. Apost. p.1.c.12.nu.23.*

820 §. 2. Sper. *n.27.* ex Jure, & Auctoribus deducit quindecim causas, quæ dispensationem justificant, & sunt 1. Personarum numerus. 2. Prærogativa meritorum. 3. Ætas tenera vel provecta. 4. Locus. 5. Tempus. 6. Pietas. 7. Utilitas populi. 8. Religio. 9. Utilitas Ecclesiæ. 10. Necessitas. 11. Scandalum. 12. Eventus rei. 13. Majus bonum, vel majoris mali vitatio. 14. Futurum inde bonum. 15. Misericordia. De causis specialibus dispensandi in hoc vel illo impedimento, aliqua addam *a n.*898.

821 §. 3. Si quis Papa inferior in impedimentis dispenset absque vera, & sufficienti causa, vel absque causæ cognitione, saltem extrajudicialiter, dispensatio est invalida; quia impedimenta sunt leges Superioris, circa quas inferior non potest, nisi ex causis, quas probari, & examinari vult Superior, non aliter concedens dispensandi potestatem; communis cum Sperell. *a n.* 10. *&* 34.

§. 4. Si jus concedens dispensationem, expresserit rationem dispensationis, potestas dispensandi extenditur ad alium casum, in quo tenet illa ratio expressa; nec tum proprie fit extensio, sed casus iste alius ex tacita mente dispensantis includitur in altero, ratio enim allata decidit omnes casus, in quibus illa reperiatur, Gob. Abb. Sanch. & alii cum Sperell. *dec.*112. 822

§. 5. Dispensatio trahitur ad necessaria, & de se connexa, sine quibus habere non posset effectum, uti habet communis cum Sanch. *l.8.d.1.* Sperell. *decis.*112. *a n.*17. alioquin censeretur frustranee data. Hoc non obstante sublato per dispensationem uno impedimento remanet aliud, quia non sunt necessario & de se connexa; hinc tot requiruntur dispensationes, quot sunt impedimenta, Gonz. *ad Reg.8. Cancell.* Gob. *n.97.* Sperel. *nu.24.* 823

§. 6. Ordinarie dispensari potest cum absente, cum dispensatio non spectet ad forum Pœnitentiæ, sed sit actus jurisdictionis, quæ manet circa absentem: & ita declarasse Sacram Congr. dicit Pignat. *T.1. consult.20.n.9.* An hoc etiam teneat, quando in dispensatione additur, *pro foro conscientiæ*, vel *in foro Pœnitentiæ*, dicetur *n.* 956. 824

Q. 108. *Quid præterea sit notandum circa potestatem Papæ in dispensando quoad impedimenta Matrimonii?* R. §. 1. Putarunt *Ang. Henriq.* & alii Papam ex concessione Dei posse dispensare in omnibus plane impedimentis, etiam de jure naturæ dirimentibus; sed contradicunt communissime omnes cum Sanch. *l.8.d.6.* & Averſ. *q.19.ſ.1.* quia nullum fundamentum habemus talem concessionem asserendi; imo probabilius dicitur, nequidem Deum directe, & proprie dispensare posse in lege naturæ, uti cum communi Suar. *de leg. l. 2. c. 14.* *n. 5.* talia enim non ideo mala sunt, quia prohibentur; sed ideo prohibentur, quia in se & necessario mala sunt, potest tamen Deus mutare materiam aut circumstantias, & ita facere, ut aliquid non sit amplius de jure naturæ. 825

§. 2. Papam posse ex concessione divina proprie dispensare in aliquibus impedimentis, quæ sunt Juris divini positivi, docet cum aliis Sanch. *l.8. d.6.* e contra posse tantum authentice declarare, Deum hic & nunc permittere agi præter legem suam, docent alii, nec videtur esse quæstio, nisi de nomine, de qua videri possunt plura apud Castr. *tr.3.d.6.p.3.* & Krim. *a nu.* 2020. Posse autem Papam omnem, per se loquendo, in Papalibus & quorumcumq; Conciliorum ac Canonum legibus dispensare, habet communissima, cum sit supra omnia Concilia, & supremus ipse Legislator: quod verum est etiam de lege humana ab aliquo Apostolo lata, quia Papa est legitimus Petri successor, & paris cum eo auctoritatis, Suar. *de leg. l.10.c.14.* aliique cum Krim. *n.*2030. Quandonam inferior dispensare possit in lege Superioris, dictũ est l.1.n.796. potestq; videri etiam Krim. *a n.*2034. 826

§. 3. Hæc 4. impedimenta sunt de jure naturæ, saltem respectu humanæ potestatis indispensabilia, ideoque etiam in infidelium Matrimoniis habent locum. 1. Error in persona. 2. Impotentia perpetua. 3. Consanguinitas primi gradus in linea recta. 4. Ligamen in actuali Matrimonio. Cetera sunt dispensabilia, neque habent locum in matrimoniis infidelium, qui non obligantur jure Ecclesiastico, Sanch. *l.8.d.6.n.12.* *Dixi* 1. respectu humanæ potestatis, quia manet controversia, an Deus non possit ita mutare vel ponere circumstantias, ut in aliquibus dispensare posset, uti certum est posse plures uxores uni viro permittere. *Dixi* 2. in linea recta, nam *n.*611. retuli multos, qui dicunt consanguinitatem in 1. gradu lineæ transversæ inter fratrem, & sororem esse tantum Juris positivi divini, & Ecclesiastici. Inter eos autem qui admittunt esse Juris naturæ, aliqui putarunt dispensari posse in eo a Papa, si ita postularet necessitas regni alias interituri, sed melius contradicunt alii cum Sanch. *l.8. d.6. n.* 10. fatendum tamen est id fore licitum, si alias genus humanum interiret, nam ideo licuit matrimonium inter proles Adam, quo casu retuli aliquos *n.* 610. qui dicunt etiam tum fore licitum inter patrem, & filiam, licet consanguinei sint in primo gradu lineæ rectæ. 827

§. 4. Quamvis 24. Auctores magni nominis, quos referunt Sanch. *l.7.d.52.n.* 5. & Card. *in 1. crisi d.11.nu.*153. dicant, quod omnes gradus consanguinitatis, & affinitatis dirimãt Matrimonium Jure naturæ, ideoq; in eis nequidem Papam dispensare posse, tamen recte dicit Sanch. *n.6.* sententiam illam non esse tolerandam, nam licet sine aliquo modo de jure naturali quasi secundario, in quantum natura dictat erga omnes consanguineos, & affines servandam esse honestatem, ne jungantur copula, tamen jus naturæ non dictat id esse indispensabile in ordine ad matrimonium, patetque Ecclesiam in plerisque dispensare. Et secundum hactenus dicta primus gradus affinitatis, & secundus consanguinitatis sunt impedimenta juris positivi tantum, ideoque potest Papa in illis dispensare, quamvis in una persona concurrant, dispensaruntque aliquando, ut testantur Lugo *in Resp. mor. l.1. dub.43. & dub.* 40. *n.29.* Gob. *tr.9.n.509. & 610.* Unde AA. 30. & plures, quos referunt Sanc. *l.7.d.66.num.5.* & Dian. *p.4.tr.4.R.93.* dicunt Papam dispensare posse cum socero, ut ducat uxorem filii sui mortui, quamvis plures numero, & auctoritate majores apud Sanch. & Dian. id negent. Lugo *in Resp. mor. lib.1. dub.40.* dicit, extraordinariam causam requiri ad dispensationem talem, nec expedire, ut fiat, ob dubium, an non sit contra Jus naturæ, in multis enim locis Scripturę copula soceri cum nuru statuitur punienda veluti 828

alia

alia crimina jure naturæ illicita, & aliqua Concilia Provincialia rejiciunt ea Matrimonia etiam inter infideles veluti irrita, ideoque nullus unquam Pontifex sic dispensavit.

829 §. 5. S. Anton. Caj. Dur. Scot. Suar. innumerique alii cum Sanc. *l.8.d.8.n.6.* Mend. *diss.12.n.37.* Mastr. *n.116.* Kugl. *n.1662.* docent Pontificem posse, & reipsa dispensasse aliquando cum Religioso professo ad contrahendum matrimonium, & hoc est conforme dictis *n.*583. quod etiam docuit aliquando S. Th. licet 2.2.*q.*88. *ar.*11. *in O.* sententiam illam revocet, & cum *Silv.* dicat fieri non posse, eo quod continentia videatur esse de essentia Ordinis religiosi, sed respondetur, in primis probabile esse, secundum dicta *l.4.n.3.* quod votum castitatis conjugalis cum debito aliquando abstinendi ab uxoribus, sufficiat ad statum religiosum. Deinde dato, quod non sufficiat, sed nunc saltem post *Conc. Later. & Trid.* de quibus dixi, requiratur absoluta castitas, hoc nō obstante potest Pontifex facere, ut talis dispensatus desinat esse Religiosus, quia esse Religiosum non habetur per characterē indelebilem sed per voluntatem Ecclesiæ, quæ revocari potest, & sicuti talibus votis addidit solemnitatem, ita potest tollere, uti recte Krim. *a n.*452. *&* 2158. ad eum modum, quo locus aliquis ex voluntate Ecclesię sacer, potest per ejusdem Ecclesiæ voluntatem fieri profanus; si autem talis homo desinat esse Religiosus, non est ratio, cur non possit valide inire Matrimonium cum illud, per se loquendo, valide ineat ligatus voto simplici castitatis. Et ex his cadunt omnia, quæ habet Gonet. *hic d.9. art.2.* possuntque videri fuse soluta apud Kugl. *a n.*1661.

830 §. 6. Circa dispensationem in gradibus prohibitis iterum refero hic verba Trid. *sess.24.c.5. de ref. matr.* quæ occasione alia etiam retuli n.498. *Si quis inter gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendę careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdē subjiciatur pœnis. Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod subesse postea cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis dispensari poterit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

831 §. 7. Putant Henr. aliique cum Gob. *n.*678. circa ista verba, *nisi inter magnos Principes*, praxim esse, ut hoc extendatur ad omnes personas principaliores, adeoque ad omnes valde potentes, & divites, imo ad omnes nobiles, sufficitque ad nobilem, quod solus pater sit nobilis, non tamen, si sola mater, Sanc. *l.8. d.19. n.6.* Ut autem quis dicatur esse ex honesta familia, satis est, si familia nulla turpitudinis nota laboret. Addunt Nav. Sanc. *n.3.* ea prohibitione dispensandi in secundo gradu, intelligitur tantum de consanguinitate, & affinitate ex copula licita, non autem ex fornicatione, uti nec de publica honestate.

832 *Q.109. Quid notandum sit circa facultates, quas habere solent Nuntii Apostolici, etiam circa impedimenta Matrimonii?* R. Ut sciatur in quibus communiter recurri possit ad Nuntiaturam, circa annum 1680. Nuntio Coloniensi concedebantur sequentes Facultates. 1. Absolvendi ab heresi & apostasia a fide, & a schismate, quoscumque etiam Ecclesiasticos, tam sæculares, quam regulares, non tamen eos, qui ex locis fuerint, ubi Sanctum Officium exercetur, nisi in locis Missionum, in quibus impune grassantur hæreses, deliquerint: nec illos, qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint, ubi impune grassantur hæreses, & post judicialem abjurationem illuc reversi in hæresim fuerint relapsi, & hos in foro conscientiæ tantum.

2. Tenendi, & legendi libros prohibitos hæreticorum, ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molinæi, & Nicolai Machiavelli, ac libros de astrologia judiciaria principaliter, aut incidenter, vel alia quovis modo de ea tractantes, ita tamen, ut libri ex illis Provinciis non efferantur.

3. Dispensandi in 3. & 4. simplici, & misto tantum cum pauperibus in contrahendis, in contractis vero cum hæreticis conversis (quamvis pauperes non sint) etiam in secundo simplici & misto: & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam, dummodo in secundo non attingat primum gradum.

4. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis justitiæ ex sponsalibus proveniente.

5. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamē conjuge machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.

6. Dispensandi in impedimento cognationis spiritualis, præterquam inter levantem & levatum.

7. Hæ vero matrimoniales dispensationes videlicet 3.4.5.& 6. non concedantur, nisi cum clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, & si rapta fuerit, in potestate raptoris non reperiatur, & in dispensationibus hujusmodi declaretur illa expresse concedi tanquam a Sedis Apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ, alias nullæ sint.

8. Dispensandi & commutandi vota simplicia in alia opera, exceptis votis Castitatis & Religionis.

9. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto tantum provenientibus, excepta ea, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

10. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla Cœnæ Domini, in locis tamen, ubi impune grassantur hæreses.

11. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit sacra Unctio, & reconciliandi Ecclesias pollutas aqua ab Episcopo benedicta, & in casu necessitatis etiam aqua ab Episcopo non benedicta.

12. Communicandi has facultates in totum vel in partem, prout opus esse secundum ejus conscientiam judicaverit, Sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus in locis tamen hæreticorum, ubi prohibetur exercitium catholicæ religionis.

13. Utendi eisdem facultatibus in locis Nuntiaturę suę tantū.

14. Et præfatæ facultates gratis, & sine ulla mercede exerceantur, duraturæ, quousque munere Nuntii Apostolici in Colonia fungetur.

Eidem Nuntio per alias Litteras etiam concessę erant sequentes, quas continuata serie numerorum hic paucis referam.

15. Quoscumque Clericos illarum partium pro necessitate dictarum Ecclesiarum, & arctatos requisita habentes promovendi ad omnes Ordines titulo Patrimonii vel Beneficiorum seu Missionis, etiam extra tempora, ac interstitiis non servatis, etiamsi in suscepto Ordine, antequam ad alium promoveantur, se non exercuerint.

16. Ubi penuria piscium est, etiam tempore Quadragesimæ dispensandi in esu ovorum, lacticiniorum & carnium.

17. Absolvendi simoniacos in foro conscientiæ, dimissis per eos Beneficiis, & rebus per simoniam obtentis.

18. Quoscūque sæculares, & Regulares in dignitate Ecclesiastica cōstitutos deputandi, qui benedicant Ecclesias, cęmeteria, altaria, campanas, & alia utensilia Missę, etiam in quibus sacra unctio adhibetur, aqua & oleo ab aliquo Episcopo benedictis.

19. Cum pauperibus catholicis dispensandi in secundo cum tertio gradu, item in secundo simplici affinitatis ex actu fornicario, pro contractis & contrahendis Matrimoniis.

20. Per seipsum vel alium visitandi quascumque Ecclesias, Monasteria, & loca sæcularia, & Regularia etiam mendicantium, & quomodocumque exempta, ac Sedi Apostolicæ immediate subjecta, vel quocumque alio privilegio suffulta: Personas omnes Sæculares, & Regulares etiam exemptas, quoties videbitur: Et in illorum statum, mores, disciplinam in capite, & membris inquirendi, reformandi, mutandi, corrigendi.

21. Contra inobedientes, falsarios, usurarios, raptores, incendiarios, & alios criminosos etiam exemptos, eorumque fautores, receptores cujuscumque dignitatis, ordinis, vel conditionis; per viam accusationis vel denuntiationis, aut ex officio simpliciter, sine strepitu judicii inquirendi, & procedendi, reosque pronuntiandi.

22. Horum criminum, item matrimoniales, & quascumque alias causas Ecclesiasticas vel appellationes admittendi, attamen sine præjudicio Ordinariorum, quoad causas beneficiales in prima instantia: pronuntiandi in illis etiam summarie, simpliciter, sine strepitu, sola facti veritate inspecta.

23. Causas ejusmodi aliis delegandi, ferendi quaslibet censuras & pœnas contra inobedientes &c. apponendi interdictum Ecclesiasticum.

24. Juramenta quæcumque ad effectum agendi dumtaxat quibuslibet relaxandi.

25. Quoscumque a quibuscumque censuris, & pęnis simpliciter vel ad cautelam, prout Juris fuerit, absolvendi. Etiam absolvendi ab excommunicatione, aliisque sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, & temporalibus, quas ideo incurrerint.

26. Quæcumque Beneficia Ecclesiastica simplicia extra Metropolitanas, Cathedrales, & Collegiatas Ecclesias, per obitum illorum ultimorum possessorum extra Romanam Curiam vacantia, conferendi, dummodo illa alias, quam ratione mensium Apostolicum reservata non fuerint.

27. Concedendi, ut bona immobilia Beneficiorum in emphyteusim, sed non ultra tres generationes, sub annuo canone non excedente summam quinque ducatorum, in evidentem ipsorum Beneficiorum utilitatem alienentur, & permutentur.

28. Concedendi monitorias, & pœnales litteras contra ignotos malefactores, aut conscios revelare differentes.

29. Omnibus Christi-fidelibus pium opus exercentibus centum aut plurium dierum citra annum Indulgentias concedendi. Vere pœnitentibus confessis, & communicantibus qui sæculares vel regulares Ecclesias aut capellas in una vel duabus anni festivitatibus visitaverint, & pro unione Christianorum Principum, fidei Catholicæ propagatione preces fuderint, pro tali die septem annorum, & totidem quadragenarum.

30. Concedendi, ut tempore interdicti Apostolici in aliquo loco privatim, & janulis clausis celebretur in familiæ præsentia.

31. Committendi has facultates in toto vel in parte. *Sequentes præterea facultates sunt a sacra Pœnitentiaria extraordinarie, & pro foro conscientiæ concessæ duobus Nuntiis Apostolicis pro tempore durantis suæ Nuntiaturæ.*

32. Absolvendi a censuris contra duellantes inflictis, tam in casibus publicis quam privatis, etiam cum facultate subdelegandi uni vel pluribus prudentibus Confessariis, & approbatis ab Ordinario.

33. Item a censuris inflictis contra injicientes manus violentas in Clericos vel Presbyteros, dummodo non sit secuta mors vel mutilatio vel fractio ossium, tam in casibus publicis, quam

priva-

privatis, secuta tamen partis satisfactione, cum obligatione parendi sententiæ sive ordinationi Ordinarii loci, ubi secutum fuerit delictum, sub pœna reincidentiæ in easdem censuras, si satisfacere, & respective parere contempserint.

34. In casibus tantum occultis dispensandi cum eis, qui jus petendi debitũ conjugale amiserant ob affinitatem supervenientem, cum gravi pœnitentia salutari, remota occasione peccandi cũ uxoris seu mariti consãguineo vel consanguinea respective.

35. Dispensandi ad petendum debitum conjugale cum iis, qui voto simplici castitatis astricti, transgrediendo ipsum votum, Matrimonium contraxerunt, cum pœnitentia salutari, & obligatione servandi votum, excepto usu Matrimonii, & idem votum servandi mortuo seu mortua conjuge.

36. Dispensandi super impedimento occulto affinitatis proveniente ex copula illicita in primo, vel in primo, & secundo, & secundo tantum gradu, quando agitur de Matrimonio jam contracto, ac etiam contrahendo, dummodo immineat periculũ scandali: nec possit dispensatio a *S. Pœnitentiaria* expectari, cum gravi pœnitentia salutari, & remota occasione peccandi cum consanguinea vel consanguineo putatæ seu putati conjugis, cũ qua seu quo ante matrimonium peccaverat, renovato consensu ita caute, ut rei, seu reæ delictum nusquam detegatur.

37. Absolvendi Religiosos cujuscumque Ordinis, etiam a censuris, & casibus Superioribus suis reservatis, in casibus tamen occultis: & cum illis dispensandi super irregularitate ex violatione censurarum contracta, & quoad fugitivos, & apostatas, etiam absolvendi ad reincidentiam, donec redierint ad suam Religionem, præscripto eisdem congruenti termino, ad redeundum vel reincidendum, prohibito eisdem exercitio suorum Ordinum usque ad reditum.

38. Nuntiatura Coloniensis complectitur Colonienses, Moguntinenses, Trevirenses, Argentinenses, Spirenses, Vormatienses, Monasterienses, Osnabrugenses, Paderbonenses, Leodienses, Luxemburgenses, & Rhenanas partes, ceterasq; Germaniæ inferioris, & Duci Clivensi, & Juliacensi subjectas Provincias, Ducatus, civitates, & loca omnia huc pertinentia.

833 Q. 110. *Quid addendum sit circa facultates ordinarias, quas habent Episcopi vel alii ad dispensandum in impedimentis Matrimonii?* R. §. 1. Sperell. *dec.* 110. *a n.* 3. fuse refert sententiam eorum, qui dicunt Episcopos dispensare posse circa canones omnes, nisi ubi ipsis a Jure vel Papa expresse prohibetur, tum quia, per se loquendo, id possunt pro sua, quod Papa potest pro tota Ecclesia, tum etiam quia Apostoli hoc potuerunt. Apostolus enim 1. *ad Corinth.* 5. *v.* 12. dicit, *omnia mihi licent;* Episcopi autem sic sunt etiam in potestate successores Apostolorum, sicuti Papa est successor Petri. E contra *n.* 26. etiam fuse refert sententiam aliorum, qui dicunt Episcopos non posse, nisi quod ipsis positive permittitur per Jus vel per Papam, tum quia potestatem suam habent mediante Ecclesia vel Papa, uti cum communiori dixi l. 6. p. 2. n. 1551. tum quia Jura, & Pontifices eis expresse præcipiunt, ut canones observent, tum denique, quia inferior non potest circa legem Superioris, nisi quod hic permittit. Et quamvis *Sperell.* videatur inclinare in primam sententiam, tamen secunda est inter Theologos cum Krim. *a n.* 2034. longe communior, & probabilior, ideoque *in dec.* 112. *n.* 33. notat etiam *Sperell.* quamvis Episcopus dispensare possit in lege Synodali suæ diœcesis, attamen non posse in lege Concilii principalis, quia hoc Concilium est supra Episcopum: probatq; idem adductis Juribus etiam de Archiepiscopis, Krim. *n.* 2031. Idem *in d.* 111. saltem hoc defendit absolute *Sperell.* quod Episcopus circa adulterium, & omnia delicta adulterio minora semper dispensare possit, nisi specialiter id reperiatur prohibitum, uti habet *c. At si clerici*, §. *de adult. de judic.* Postea tamen n. 46. addit multas limitationes, & sublimitationes. E contra quod circa delicta adulterio majora dispensare non possit Episcopus, nisi in casibus a Jure expresse permissis, habetur eodem *cap. At si*, & fuse deducit Sperell. *dec.* 112. *n.* 1. Quæ autem delicta sint majora adulterio, explicat *dec.* 116. *n.* 32. ubi probat usuram, & perjurium esse minora.

834 §. 2. Quando *impersonaliter* Lex Pontificia concedit potestatem dispensandi, v. g. dicendo, *dispensetur, dispensari possit*, tum potestas censetur concessa Episcopo, uti ex Jure & AA. probant Sanch. *l.* 8. *d.* 5. Pont. *l.* 8. *c.* 6. *n.* 6. Sperell. *dec.* 112. *n.* 41. Pontifex enim non indiget tali permissione, sed alius; & ideo putant Cov. Sanch. Krim. *n.* 2039. idem valere etiam, si lex Concilii alicujus ita loquatur, quamvis in hoc contradicant alii cum Barb. *de potest. Episc. alleg.* 83. *a n.* 23. Quod si aliquid in Canonibus vel Conciliis statuatur sub veniali tantum, vel sub consilio, censetur Episcopo concessa facultas in eo dispensandi pro exigentia rei, & subditorum bono, hinc universaliter docent Sanch. Salas, Krim. *n.* 2040. si apud Religiosos Regulæ Fundatoris vel Congregationis non obligent sub culpa, posse Superiores subordinatos in eis dispensare.

835 §. 3. Episcopus dispensare potest post contractum Matrimonium pro foro conscientiæ tantum, si concurrant ista. 1. Si Matrimonium sit publicum. 2. Si impedimentum sit occultum. 3. Si initũ sit bona fide, sive cum ignorantia impedimenti. 4. Si in separatione esset scandalum. 5. Si non sit facilis aditus ad Papam, ob paupertatem vel aliam causam, vel certe ob periculum peccatorum in tanta dilatione, quia interea non abstinebũt ab usu putati matrimonii: ita Nav. Ang. Sil. Henr. Sot. Tab. Arm. Cucus, Spin. P. Led. Capuan. Rodr. Anton. Gomez, Lop. Vival. Sanch. *l.* 2. *d.* 40. *n.* 3. Con. Regin. Fill. Vasq. Rebel. Castr. Salas, Gasp. Hurt. Card. *in* 1. *crisi d.* 79. *n.* 2. & alii prope innumeri cum Kugl. *n.* 2125. Et rationes dabuntur *nu.* 838. Potest autem hoc Episcopus etiam in 1. gradu affinitatis, v. g. si sponsus ante Matrimonium cognoverit sororem sponsæ. Tenentque pleriq; cum Sanch. Krim. *n.* 2050. Kugl. *n.* 2136. contra Garc. & Aversl. *q.* 19. *s.* 2. sufficere, si alteruter processerat bona fide cum ignorantia impedimenti, quia huic non debet præjudicare malitia alterius. Et illi, qui mala fide contraxerit, communiter jubetur imponi gravis satisfactio in confessione, v. g. ut ad medium annum omni mense confiteatur, & communicet, ac iisdem diebus oret Rosarium. Putatque Sanch. l. 2. d. 40. n. 4. sufficere ignorantiam etiam crassam, quia *Trid.* dicit, qui *præsumpserit:* & licet v. g. cognita esset consanguinitas, si tamen non fuit notum, quod impediret, non impeditur bona fides, Kugl. *n.* 2137. Quod si uterque contraxisset mala fide, quamvis *Henr.* & alii pauci putent id adhuc posse Episcopum in casu necessitatis, faveatque Kugl. *n.* 2137. citans etiam alios, tamen absolute negandum est cum communi, propter Trid. *sess.* 24. *de ref. Matr. c.* 5. ubi tales excludit a spe dispensationis, uti & illos, qui etiam cum ignorantia impedimenti contraxerunt neglectis solemnitatibus; dicit autem *neglectis*, & non si, v. g. proclamationes juste vel de licentia Superioris fint omissæ, uti habet Aversl. *q.* 19. *s.* 2. §. *Quinto*, & notavi *n.* 499. Addunt aliqui cum Perez, Gob. *n.* 580. 590. & alii apud Kugl. *n.* 2125. *sub fin.* quamvis impedimentum esset publice notum, si tamen separatio fieri non posset sine gravi damno, posse Episcopum dispensare, uti & tum, si ob paupertatem nequeat adiri Papa, vel dari expensæ pro dispensatione, & tamen separari nõ possint sine infamia vel ingenti difficultate.

§. 4. Universaliter loquendo tunc censetur esse necessitas, in 836
qua dispensare possit Episcopus, si conjuges etiam divites nequeant absque gravi incommodo vel scandalo separari, si autẽ maneãt conjuncti, donec Papa vel delegatus ejus dispẽsẽt, versabuntur in periculo incontinentiæ: ita Auctores aliqui apud Kugl. *supra.* Tum autem non censentur posse adire Papam vel ejus delegatum, quando obstat eorum paupertas, Gob. *n.* 578.

§. 5. Dubitatum est, an si uterque conjux sit in bona fide, cau- 837
sa sufficiens non recurrendi ad Papam per litteras sit impedire fornicationes materiales, adeoque tum possit dispensare Episcopus. 2. An concurrentibus illis, quæ relata sunt, Episcopus possit dispensare etiam in quocumque impedimento, & gradu, qui juris naturalis non est. 3. An etiam in impedimento criminis, secuto per machinationem homicidio. R. *Ad* 1. Non videri causam sufficientem, alias frustra addita esset illa conditio, si non sit facilis recursus ad Papam, cum semper sit periculum fornicationis saltem materialis. *Ad* 2. Posse, nisi aliunde specialiter ipsi restringatur potestas. *Ad* 3. Pro hoc casu videtur restricta potestas tam Nuntii Apostolici, quam Episcoporum; nam in facultatibus ordinariis Nuntii, & extraordinariis Episcopi expresse sic habetur: *Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.* Ex quibus verbis ultimis patet, quod etiam de Matrimoniis contractis sit sermo: ergo cum circa Matrimonia contracta non habeant potestatem nisi tacitam ex concessione Papæ, & Papa hic non taceat, sed absolute dicat, si alteruter machinatus sit, non posse dispensare, facultas videtur quoad illud impedimentum restricta.

§. 6. Etiam ante contractum Matrimonium potest Episcopus 838
in impedimentis jure humano statutis dispensare, quando est urgentissima necessitas salutis humanæ, & non est aditus ad Papam, vel est periculum in mora, ob periculum incontinentiæ vel alterius gravis mali spiritualis, Vasq. Salas, Præp. Sanch. Castrop. Gob. Hurt. Regin. Pont. Bonac. Villal. Bassæus, Silvius, Barbosa, Victorell. Molfes. Dian. Leand. Homob. Cornejo, Machado, Candidus, Gorm. *de Sacram. n.* 325. Card. supra *n.* 4. qui dicit esse sententiam securissimam, & moraliter certam, quod iterum docet *in* 2. *crisi disp.* 1. *n.* 636. Kugl. *n.* 2134. vocans probabilissimam & securam sententiam, & pro hac referens adhuc plures Auctores. Et ita declarasse *Sixtum V.* testatur Pyrrhus Corr. quem retuli *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 117. nam posse Episcopum dispensare in legibus Pontificiis in casibus urgentis necessitatis, maxime pro bono salutis animarum, quando non datur aditus ad Pontificem, vel est periculum in mora, habet communis, & recepta Theologorum ac Canonistarum sententia, quorum octodecim refert Sanch. sup. ad quos accedunt Suar. Vasq. Salas, Baldel. Castrop. Reg. Tapia, Pont. Bon. Barb. Sperell. *dec.* 112. *n.* 51. & alii plures cum Aversl. *q.* 19. *s.* 2. §. *Concedendum*, & Card. *sup. Prob.* 1. quia non est credibile intentionẽ Pontificis esse, quod sibi in tali casu cum dispendio boni communis animarum velit reservare potestatem a Christo in bonum commune animarum concessam, & cum tot gravissimi DD. communiter ita interpretentur mentem Pontificis, est moraliter certum, hic locum habere saltem epiikiam. *Prob.* 2. potest Episcopus dispensare in Matrimonio contracto, uti Auctores supra relati testantur: ergo etiam in contrahendo, cum sit utrobique eadem causa, possitque esse similis necessitas, maxime cum Matrimonium sit invalide contractum, non sit reipsa contractum, quia fuit irritum, ideoque sit prius recte contrahendum. *Prob.* 3. Certum est, quod consuetudo det jurisdictionem, uti jura expresse dicunt, quę retuli l. 6. p. 1. n. 117. adducitque etiam Kugl. n. 2134. Item certum est, quod lex aliter non obliget, quam prout eam communis sensus, & usus interpretatur: atqui etiam certum est, quod Episcopi in tali casu soleant dispensare, censentque omnes communiter id eos posse, neque hoc

hoc ignoratur a Summis Pontificibus, uti testantur plurimi apud *Card.* & *Kugl.* ergo. *Prob.* 4. Potestas dispensandi in impedimentis Matrimonii etiam de jure præscribitur spatio 40. annorum etiam absque titulo, si nempe concurrat paupertas, ob quam non liceat recurrere Romam, & gravis causa, ob quã moraliter non possit negari jam vel differri dispensatio: nam bona fide præsumi potest Pontificem in talibus circumstantiis consentire, cum, secundum dicta, mens ipsius non sit, ut reservatio potestatis cedat in detrimentum animarum, Less. *in auth. v. Matr. cas.* 9. G. n. 596. praxim autem sic dispensandi habent Episcopi ultra 40. annos: ergo. Et hæc extendunt *Sanch.* & *Aversf.* etiam ad casum, quo contracturi laborarent duplici impedimento, quia necessitas manet eadem, sive sit unum, sive plura impedimenta. Et universim docent *Suar. Sanch. Salas*, *Castr.* & Canonistæ communiter cum Sperell. *n.* 47. & 72. Episcopum posse dispensare in casibus extraordinariis, quando necessitas urget, & est periculum in mora, cum impotentia adeundi Superiorem; uti si nascerentur gravia scandala, inimicitiæ, infamia: ac consentiunt Barb. & Krim. *n.* 2045. si sit casus, in quo Papa ex justis causis dispensare soleat. Ideoque etiam Pign. *t.* 3 *conf.* 33. docet Episcopum potuisse dispensare saltem sub onere postea id significandi Papæ, ut sic salvetur honor nobilium conjugum vel familiarum, cum eorum unus periclitaretur de vita. Ex simili ratione, multi quos retuli l. 3. p. 1. n. 563. dicunt Episcopum quandoque dispensare posse in votis perpetuæ castitatis aut Religionis, quæ alioqui reservantur Papæ. Et ratio horum omnium a priori est, quia pro ejusmodi gravissimis casibus prudenter præsumitur Papam consentire propter bonum commune. Imo putat cum aliis Gob. *tr.* 9. *n.* 574. si votum castitatis vel Religionis emissum sit ex metu injusto gravi aut levi, item si obstrictus tali voto puellam imprægnarit, quam ducere vellet, antequam pariat, & careat pecuniis ad impetrandam dispensationem, aut non pateat facilis Romam aditus, tum etiam posse dispensare Episcopum.

839 §. 7. Si casus patiatur moram, & Nuntius Apostolicus habeat a Sacra Pœnitentiaria specialem facultatem, quam ab ea non habet Episcopus, recurrendum est ad Nuntium; nam ideo pro tali casu datur talis specialis facultas Nuntio, ut sit in partibus, qui dispenset, cum sit facilis recursus ad Nuntium, uti supponitur; pro sola autem necessitate potest dispensare Episcopus non habens aliunde specialem facultatem; si tamen etiam Nuntius careat speciali facultate ad aliquid, Episcopus potest idem, quod Nuntius, nec opus est ad hunc recurrere, ita quoad utramque partem Sanch. *l.* 2. *d.* 40. *n.* 8. & *l.* 8. *d.* 9. *n.* 25. Aversf. *q.* 19. *s.* 2. §. *ult.* Tamb. Perez, Gob. Spor. Kugl. *n.* 2125.

840 §. 8. Si Episcopus ex præsumpta licentia Papæ dispensaturus in aliquo impedimento sit certus esse aliquam causam dispensandi, sed dubitet, an sit sufficiens, probabile est posse dispensare secundum dicta l. 1. n. 804. ubi addidi, quid faciendum sit si postea rescíatur causam dispensandi non fuisse sufficientem, aut etiam si nunc dubitetur, an adsit ulla causa dispensandi, imo Dian. *p.* 4. *tr.* 3. R. 44. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 33. *n.* 26. Sperell. *n.* 54. absolute dicunt, etiamsi dubitetur, an sit magna necessitas, vel an talis dispensandi causa hic & nunc sit justa. Et saltem in dubio, an casus indigeat dispensatione, tum posse dispensare Episcopum, docet Krim. *n.* 2043. quia reservatio potestatis dispensandi est odiosa, & merito præsumimus Ecclesiam non reservare dispensationem casus dubii, sed tantum certi, hinc posse Episcopum dispensare cum illis, qui sunt prope ætatem requisitam, & de quibus dubitatur, an malitia suppleat ætatem, docent Barb. *de jure Eccl. l.* 1. *c.* 11. *n.* 157. Krim. *nu.* 2184.

841 §. 9. Potest Episcopus, saltem ex consuetudine dispensare ad petendum debitum cum conjugato, qui post Matrimonium contraxit impedimentum spiritualis cognationis vel affinitatis Sanch. *l.* 8. *d.* 6. Quod extendit *Castr.* etiam ad eum, qui emisso absoluto voto castitatis contraxit Matrimonium, Krim. *num.* 2060. & *addit n.* 2127. similiter posse Episcopum dispensare cum conjugibus, qui ex mutuo consensu voverunt castitatem conjugalem, si etiam mutuo sibi hoc remittant.

842 §. 10. Episcopus, ubi potest, plerumque tenetur saltem ex charitate sub mortali ita dispensare pro bono salutis animarum, Card. *in* 1. *crisi d.* 79. *n.* 27. Ratio est, quia secundum dicta l. 2. n. 174. quivis pastor, quo nomine etiam venit Episcopus, tenetur cum gravissimo etiam suo dispendio succurrere subdito in gravi necessitate spirituali constituto, qualis necessitas hic est, uti constat ex dictis n. 175. Et quæ hic dico confirmabuntur ex dicendis n. 905. & 907.

843 §. 11. Si dispensavit Episcopus pro quo erat communis error cum titulo colorato, quod dispensare posset, quamvis non potuerit, valet dispensatio per *leg. Barbarius, ff. de off. præt.* quia secundum dicta l. 6. p. 1. n. 112. & dicenda hic n. 896. Ecclesia supplet; e contra, si fuit tantum error in Episcopo dispensante, non valet dispensatio, Bardi *de consc. discept.* 6. *cap.* 5. §. 5. Et idem dicit Sanch. *in Decal. l* 4. *c.* 44. *n.* 10. si dubium fuerit, an causa allata vel subtacita fuerit finalis an impulsiva, & postea resciatur fuisse finalem, quia cum talia non spectent ad potestatem Superioris, quæ in bonum Ecclesiæ ample interpretanda esset, sed tantum spectent ad voluntatem Superioris, qui intentionem habet dispensandi secundum veritatem, quæ sibi proponitur, hinc, si desit veritas, invalida est dispensatio. Consequenter si Episcopus habens potestatem dispensandi cum solis pauperibus, per errorem putarit se dispensare posse etiam cum divitibus, aut si per errorem privatum putarit hos esse pauperes, qui tales non erant, quamvis Gob. *tr.* 9. *n.* 483. putet talem dispensationem valere, eo quod facultates dispensandi committantur Episcopo usuro pro sua prudentia, qua utitur prudenter ita opinans, quamvis reipsa fallatur, tamen oppositum videtur tenendum, quia Papa non concesserat facultatem nisi ad dispensandum cum vere pauperibus, nec aliunde suppletur talis potestas dispensandi cum reipsa divitibus. Neque talis facultas conceditur sub conditione, *si prudenter judicet esse pauperes*, sed sub conditione, *si vere pauperes sint*. Quod si Episcopus putarit se certum, quod essent pauperes, & tamen reipsa non essent tales, adhuc videtur probabilius ob rationem jam datam, quod non valeat dispensatio.

§. 12. Huc pertinet solutio sequentis casus: Titius consanguineus Cajæ in 3. gradu petit dispensationem ab Ordinario, 844
qui putans se posse, dispensavit: non poterat autem cum divitibus, quales erant Titius & Caja. Matrimonium ex hac dispensatione, bona fide initur in facie Ecclesiæ, pluribus annis convivunt, & suscitant proles, post plures annos rescit Titius Ordinarium non potuisse dispensare cum divitibus. *Quæritur*, an jam non possit Ordinarius dispensare in illo impedimento, olim quidem publico, nunc autem occulto, quia omnes jam judicant bene dispensatos fuisse, & per dispensationem sublatum fuisse impedimentum. R. Ordinarius potest dispensare in impedimento occulto, quando Matrimonium est publicum, & bona fide contractum, Sanch. *l.* 2. *de Matrim. d.* 40. *n.* 3. & 4. addens *n.* 5. dispensare posse, etiamsi divites sint; idem habent alii apud Sanch. & apud Tamb. *l.* 8. *t.* 2. *c.* 4. Pont. Aversf. Perez, Castr. Hoc autem impedimentum, quamvis in se fuerit publicum, jam tamen est occultum in ratione impedimenti, nam nunc de illo non constat, nec moraliter constare potest, tum enim impedimentum censetur occultum, quando publice creditur legitima dispensatio esse obtenta, uti expresse Platel. *p.* 5. *n.* 1181. hoc autem hic publice creditur: ergo. Et ita senserunt Doctores de Facultate, & alii Coloniæ anno 1711.

§. 13. Quando Episcopus dispensat in casibus occultis ex tacita concessione Papæ, hoc tantum juvat pro foro conscientiæ, 845
quia si impedimentum fieret publicum, & Episcopi sequentes nollent credere dispensationem intervenisse, possent ratione scandali imperare separationem. De cetero si saltem postea subsequatur Matrimonium, etiam per dispensationem occultam, proles reipsa legitimantur per hoc subsequens Matrimonium.

Q. 111. *Quasnam extraordinarias facultates, præsertim in impedimentis Matrimonii, habere soleant a Sede Apostolica Episcopi in Germania?* Resp. §. 1. Habent multas ex illis, quas 846
n. 832. dixi concessas esse Nuntiis Apostolicis, non tamen omnes. Communiter dantur, prout sequitur.

1. Absolvendi ab hæresi, & apostasia a fide, & a schismate quoscumque etiam Ecclesiasticos tam sæculares, quam regulares, non tamen eos, qui ex locis fuerint, ubi Sanctum Officium exercetur, nisi in locis Missionum, in quibus impune grassantur hæreses, deliquerint; nec illos, qui judicialiter objuraverint, nisi isti nati sint, ubi impune grassantur hæreses & post judicialem abjurationem illuc reversi in hæresim fuerint relapsi, & hos in foro conscientiæ tantum.

2. Tenendi & legendi libros prohibitos hæreticorum, ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molinæi, & Nicolai Machiavelli, & libros de astrologia judiciaria principaliter, aut incidenter, vel alio quovis modo de ea tractantes, ita tamen, ut libri &c. illis Provinciis non efferantur.

3. Dispensandi in 3. & 4. simplici, & misto tantum cum pauperibus in contrahendis, in contractis vero cum hæreticis conversis etiam in 2. simplici & misto, dummodo nullo modo attingat 1. gradum, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

4. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis justitiæ ex sponsalibus proveniente.

5. Dispensãdi super impedimento criminis, neutro tamẽ conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitũ amissum.

6. Dispensandi in impedimentis cognationis spiritualis, præter levantem, & levatum.

7. Hæ vero matrimoniales dispensationes videlicet 3. 4. 5. & 6. non concedantur, nisi cum clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, & si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat; & in dispensationibus hujusmodi declaretur illa expresse concedi tanquam a Sedis Apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ, alias nullæ sint.

8. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto, occulto tantum provenientibus, excepta ea, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

9. Dispensandi & commutandi vota simplicia in alia pia opera, exceptis votis Castitatis & Religionis.

10. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla Cœnæ Domini, in locis tamen, ubi impune grassantur hæreses.

11. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit S. Unctio, & reconciliandi Ecclesias pollutas aqua ab Episcopo benedicta, & in casu necessitatis etiam aqua ab Episcopo non benedicta.

12. Conferendi Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, usque ad Sacerdotium inclusive.

13. Dispensandi super defectu ætatis unius anni ob operariorum

rum penuriam, ut promoveri possint ad Sacerdotium si alias idonei fuerint.

14. Consecrandi olea cum quinque saltem Sacerdotibus, non tamen extra diem Cœnæ Domini, nisi necessitas illud urgeat.

15. Celebrandi bis in die, si necessitas urgeat, ita tamen, ut in prima Missa non sumpserit ablutionem, per unam horam ante auroram, & aliam post meridiem, sine Ministro, sub dio & sub terra, in loco tamen decenti, etiamsi altare sit fractum, vel sine reliquiis Sanctorum, & præsentibus hæreticis, schismaticis, infidelibus, & excommunicatis, & aliter celebrari non possit. Caveat vero, ne prædicta facultate seu dispensatione celebrandi bis in die aliter, quam ex gravissimis causis, & rarissime utatur, in quo graviter ipsius conscientia oneratur. Quod si hanc eamdem facultatem alteri Sacerdoti juxta potestatem inferius apponendam communicare, aut causas ea utendi alicui, qui a S. Sede hanc facultatem obtinuerit, approbare visum fuerit, serio ipsius conscientiæ injungitur, ut paucis dumtaxat iis maturioris prudentiæ ac zeli, qui absolute necessarii sunt, nec pro quolibet loco, sed ubi gravis necessitas tulerit, ad breve tempus eamdem communicet, aut respective causas approbet.

16. Deferendi Sanctissimum Sacramentum occulte ad infirmos sine lumine, illudque sine eodem retinendi pro eisdem infirmis in loco tamen decenti, si ab hæreticis, aut infidelibus sit periculum sacrilegii.

17. Induendi vestibns sæcularibus, si aliter vel transire ad loca eorum curæ commissa, vel in eis permanere non poterunt.

18. Recitandi Rosarium vel alias preces, si Breviarium secum deferre non poterunt, vel divinum officium, ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant.

19. Dispensandi, quando expedire videbitur super usum carnium, ovorum, & lacticiniorum tempore jejuniorum, & præsertim Quadragesimæ.

20. Communicandi has facultates in totum vel in partem, prout opus esse secundum ejus conscientiam judicaverit, Sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus, & præsertim tempore sui obitus, ut Sede vacante, sit qui possit supplere, donec Sedes Apost. certior facta, quod quamprimum fieri debebit, per delegatos aut per unũ ex eis alio modo provideat.

21. Et prædictæ facultates gratis, & sine ulla mercede exerceantur, & tantum concessæ intelligantur ad quinquennium.

22. Utendi eisdem facultatibus in Civitate, & Diœcesi N. tantum.

847 §. 2. Cum facultates illæ dentur Episcopis, tantum ad quinquennium, & easdem per facultatem 20. communicare possint aliis Sacerdotibus, orta est dubitatio, an communicare possint usurpandas ad tempus longius quam quinquennium, de quo dubio videri possunt dicta l. 6. p. 2. n. 1598. Saltem Nuntius Apostolicus, cum facultates suas habeat pro tempore suæ Nuntiaturæ, potest illas, quæ communicabiles sunt, alicui communicare pro toto illo tempore.

848 §. 3. Initio cujusvis Pontificatus promulgatur Regula Cancellariæ, quæ ordinarie est 13. vel 14. *Item revocat quascumque facultates concessas quibusvis Patriarchis, Archi-Episcopis, Episcopis, & aliis Prælatis, & Personis, necnon Apostolicæ Sedis Nuntiis, ac fructuum, & proventuum Cameræ Apostolicæ debitorum collectoribus, de dispensando cum quibusvis personis super Matrimonio contracto vel contrahendo in gradu prohibito, ac super natalium, & ætatis defectibus, & de incompatibilibus Beneficiis Ecclesiasticis insimul retinendis, necnon de Notariis publicis creandis ac alias a præmissis officia ipsorum Nuntiorum, & Collectorum directe non concernentes quoad omnia, in quibus facultates ipsæ non sunt sortitæ effectum, etiamsi Nuntiis ejusdem dictæ Sedis legatis de latere competens fuerit concessa facultas.* Hinc dubitatum est anno 1700. cum novus esset Pontifex, an relatæ facultates Episcoporum, & Nuntii Apostolici revocatæ essent, & interrogata Roma respondit, facultates illas, quæ a S. Officio concessæ sunt, quales ordinarie sunt, quæ Nuntiis Apostolicis & Episcopis mittuntur, non revocari per illam Regulam, sed eas tantum, quæ ab antecessore Papa ipso immediate concessæ erant.

849 §. 4. Quamvis in facultate 22. Episcopi habeatur, *Utendi eisdem facultatibus in civitate & Diœcesi N. tantum*, ita ut iis nullo modo uti possit extra fines præfatæ suæ diœcesis, tamen eisdem uti potest, v. g. Episcopus Monasteriensis pro Neo-Stadio Goddens, quamvis hic locus stricte non sit diœcesis Monasteriensis. Ratio, quia ipse est Episcopus vicinior, & pro spiritualibus ad eum recurrunt: ergo censetur eorum Episcopus, & ita judicarunt mecum anno 1702. tres Doctores, qui tamen censuerunt Missionarios Castrenses alicujus Legionis non posse ex vi facultatum ab Episcopo Monasteriensi concessarum, v. g. binare Missam in aliena diœcesi legendam, sed videri possunt dicta l. 6. p. 2. n. 1518.

850 §. 5. Circa facultatem 19. judicavit quidam vir doctissimus posse Episcopum a potiori dispensare etiam pro esu carnium diebus Veneris, & Sabbati per annum.

851 §. 6. Per facultatem absolute dispensandi in Matrimoniis contractis, non possunt illi juvari, qui contraxerunt neglectis proclamationibus, secundum dicta n. 830. 835.

852 §. 7. Circa facultates relatas, tum Nuntii Apostolici, tum etiam Episcoporum, Pign. *t. 7. cons.* 53. docet seqq. 1. Facultates illæ, quæ non sunt restrictæ ad certas personas, valent pro absolutionibus, & dispensationibus respectu quarumcumque personarum etiam peregrinarum, & advenarum, etiam Regularium exemptarum, quamvis Superiores ignorarent vel inviti essent, ad eum modum, quo l. 6. p. 2. n. 1464. dictum est in anno Jubilæi. 2. Facultates illæ valent tantum in ordine ad forum conscientiæ. 3. Vi facultatis *absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis*, non posset quis absolvi ab hæresi, nequidem in Jubileo, & hoc etiam dicunt AA. quos retuli l. 6. p. 2. n. 1616. Quamvis aliqui cum *Tann.* contradicant, quantum ad Germaniam. 4. Quinquennium datum pro usu talis facultatis incipit currere a die acceptationis, pro quo refert n. 9. declarationem 13. Aug. 1670. emanatam, oppositum tamen tenendum est de Bulla indulgentiarum, uti l. 6. p. 2. n. 525. dictum est.

Q. 112. Quis Episcopus possit dispensare cum sponsis habentibus impedimentum? R. §. 1. Si sponsa sit diœcesis Coloniensis, & 853
sponsus diœcesis Trevirensis, sintque consanguinei in 3. gradu, dubitatum est, an satis sit, ut dispensetur a Coloniensi Episcopo cum sponsa, vel an opus sit etiam a Trevirensi dispensari cum sponso. Fundamentum dubitandi est ex Gob. *t. 9. num.* 589. nam licet satis sit dispensari unum, quando uterque est subjectus eidem Episcopo, tamen si sint subjecti diversis, non videtur id sufficere, cum facultates dispensandi sint restrictæ ad proprios tantum subditos. Nihilominus dicendum est cum Navar. Henr. Sanch. *l. 3. d. 26. n. 6.* satis esse alterum e sponsis ab uno ex illis Episcopis dispensari, quia dispensatio sponsæ reddit sponsam habilem ad contrahendum cum suo consanguineo, tollitque ab ea consanguinitatem (moraliter loquendo prout impeditivam Matrimonii) & facit tantumdem, ac si in ipsa physice non esset consanguinitas, debet enim dispensatio sponsæ in ea aliquid operari, nihil autem aliud operatur, nisi hoc: ergo hoc ipso potest sponsus cum ea contrahere, jam enim non contrahit cum consanguinea, sed veluti cum extranea. Ratio a priori est, quia impedimentum consanguinitatis non potest desinere in uno, quin hoc ipso etiam desinat in altero, ideoque per unam dispensationem indivisibiliter tollitur, uti indivisibiliter constat de conjunctione sanguinis utriusque personæ, ad eum modum quo sublata albedine ab uno pariete indivisibiliter tollitur similitudo cum altero pariete albo, impossibile enim est sponsum esse consanguineum sponsæ, si sponsa desinat esse consanguinea sponso, cum ista sint correlativa. Fundamentum *Gobati* nihil evincit, quia singuli Episcopi dispensant tantum cum suo, & unius dispensatione posita, hoc ipso cessat impedimentum etiam in altero, quia tollitur pars illius impedimenti.

Objic. Si Generalis Ordinis prohibuisset, ne duo ex diversis Monasteriis sint sibi socii in itinere sine dispensatione; licet Abbas A. cum suo subdito dispensaret, non ideo posset hunc comitari subditus Abbatis B. nisi hic etiam dispenset cum suo: ergo similiter in nostro casu. *Resp.* disparitatem esse, quia sicuti prohibitio, ita etiam dispensatio ad simul proficiscendum sive ad comitandum, est divisibilis: hoc ipso enim, quod prohibeatur unus comitari, non ideo prohibetur alter, qnia posset prohiberi unus, & non alter, similiter hoc ipso, quod vinculum prohibitionis tollatur ab uno, non ideo tollitur ab altero, quia uno absoluto posset alter manere prohibitus; e contra impossibile est, tolli vel remanere consanguinitatem in uno, qui hoc ipso tollatur aut remaneat etiam in altero, quia nemo potest esse non consanguineus consanguineæ, aut consanguineus non consanguineæ. Deinde hoc ipso, quod Titia sit habilis ad ducendum Cajum, Cajus eam ducens, ducit habilem: ergo non impeditam: ergo nec ipse est inhabilis aut impeditus, cum inhabilitas aut impedimentum, quod hic deberet esse, necessario semper includit duos inhabiles & impeditos, videlicet duos consanguineos aut duos affines, quales non sunt posita dispensatione unius. Aliud est, si sponsus & sponsa haberent alia impedimenta separabiliter impedientia, v. g. si uterque haberet simplex vel solemne votum castitatis, tum enim dispensato, & habilitato uno, non ideo habilitaretur alter, quia votum sponsi, quod impedit, non includit votum sponsæ, nec sublato voto sponsi, tollitur votum sponsæ, sed plane sunt divisa, potestque sponsus manere voto obligatus, licet sponsa sit soluta, & idem est in aliis similibus impedimentis, secus in consanguinitate aut affinitate, uti dictum est. Ita mecum judicarunt duo Doctores anno 1702.

§. 2. Cum vagis potest dispensare quivis Episcopus cui se subjiciunt. Quod valet, quamvis tantum unus eorum esset vagus: 854
hoc enim, secundũ jam dicta, dispensato per quemcumque Episcopum, cui se subjicit, concomitanter habilitatur etiam alter.

§. 3. Huc pertinet solutio sequentis casus. Titius Colonien- 855
sis impregnata Coloniæ Caja sibi in 3. gradu consanguinea abit Treviros famulaturus, ubi ab Episcopo Trevirensi obtinet dispensationem contrahendi cum Caja. *Quæritur* 1. An Episcopus Trevirensis potuerit cum Titio dispensare? 2. Si Titius iverit Treviros animo obtinendi dispensationem, an hæc non sit subreptitia? 3. Si dispensatio valeat, an vi illius obtentæ possit Titius redire Coloniam, & hic copulari? R: *Ad* 1. Titius volens famulando permanere Treviris per majorem anni partem, primo die acquirit quasi domicilium, fitque subditus illi Episcopo quoad Matrimonium, secundnm dicta num. 723. hinc si in hoc impedimento possit ille Episcopus cum suis subditis dispensare, etiam potest cum Titio. *Ad* 2. Non obstat, si Titius eo animo iverit illuc secundum dicta n. 722. quia usus est jure suo, quod habebat ad acqnirendum ibi quasi domicilium, quo acquisito potest uti favore. *Ad* 3. In ejusmodi indultis communiter habetur *pro Matrimoniis in tua tantum diœcesi contrahendis*, hinc vi talis

talis dispensationis non poterunt contrahere extra diœcesim Episcopi dispensantis. Quod si Episcopo absolute detur potestas dispensandi pro Matrimoniis, Titius obtenta Treviris dispensatione, poterit redire Coloniam, & hic contrahere, dummodo ante contractum Matrimonii non dimiserit animum redeundi Treviros, & hic, prout statuerat, per majorem anni partem permanendi. Si autem Coloniam redierit deserens animo & corpore illud quasi domicilium Trevirense, videtur non posse, quia dispensatio non manet moraliter afficiens illum, quando contrahit, non enim afficit nisi subditum diœcesis Trevirensis, tum autem non erit illius subditus. *Si dicat*, sublatum semel impedimentum non redire. R. Impedimentum est consanguinitas, quæ semper mansit, & per dispensationem, quæ afficit subjectum, datur potestas contrahendi cum illa consanguinea, sicque tantum moraliter tollitur illud impedimentum consanguinitatis, quamdiu dispensatio illum afficit, si autem desinat esse subditus ante executam dispensationem, hæc non amplius moraliter afficit ipsum, neque in se, neque in aliquo suo effectu; ergo.

856 *Q.113. Quis dicatur pauper in ordine ad dispensationem matrimonialem?* R.§.1. Notant aliqui eum dici *inopem*, qui nihil habet; *egenum*, qui non habet vitæ necessaria; quis autem dicatur *pauper* est major difficultas. Barb. *De off. Episc. alleg.* 41. *n.* 24. ait: *pauperes dicuntur non solum mendicantes, sed etiam habentes congruam sustentationem, qui tamen attento statu personæ & dignitate videntur indigere*. Piasec. *in praxi Episc. p.* 2. *c.* 2. ait: *dicitur pauper, qui ex annuo redditu non recipit ultra decentem sustentationem*. Tuscus *v. Pauper* Concl.160. ait: *aut paupertas consideratur respectu certi actus, puta, quod solvatur Romæ certa quantitas & qui non potest* (intellige sine notabili incommodo) *dicitur pauper. Aut loquimur de paupertate indefinite, & statur arbitrio Judicis*. Addit, *qui non habet tantum, quo vivat, dicitur pauper, vel quando non potest explere officium suum de suo*: saltem omnes communiter fatentur illum esse canonice pauperem, qui absque imminutione sui status non potest solvere Jura pro dispensatione obtinenda Roma. Gob. *t.9.n.654.* putat mulierem esse pauperem, quæ caret dote ad nubendum extra cognationem vel affinitatem viro paris conditionis secum, e contra illum virum censeri pauperem, qui ob inopiam nequit reperire sibi uxorem parem natalibus & dignitate. Addit, simpliciter loquendo illum censeri pauperem, qui non habet scuta 50. ut ait Tuscus. Et universim tradit Gob. eos in hac materia haberi pauperes, qui agricultura, opificio, arte etiam liberali, ut pharmacopœia se familiamque suam alunt.

857 §. 2. Quia deprehensum est quosdam titulo paupertatis usos esse, qui solvere potuissent Romæ compositiones, & Jura Officialium, Urbanus VIII. loco clausulæ, *dummodo ipsi pauperes existant*, voluit poni, *dummodo ipsi pauperes & miserabiles existant, ac solo labore & industria tantum vivant*, hinc Corrad. *l.8.cap.5.nu.4.* notat per pauperes intelligi personas miserabiles, nec verificari paupertatem, nisi probetur etiam miserabilitas. Et n. 12. dicit: ille dicitur pauper, qui non habet in bonis 50. aureos; ille miserabilis, ad cujus commiserationem nos natura inclinat, circa quæ debet executor se extrajudicialiter informare. Addit nu.15. apponitur quod vivant ex labore & industria manuum *tantum*, quæ dictio adjicitur ad denotandum, quod oratores præter laborem & industriam manuum suarum nullo alio modo vivere possint, & sic per eam excluditur omnis alius modus vivendi, & ista omnia pluribus ibi declarat, ideoque aliquis Illustriss. Nuntius Apostolicus anno 1694. Coloniæ interrogatus declaravit ex nota sibi praxi Romana, solos eos Romæ pauperes haberi, qui tantum 80. scuta in redditibus annuis habent, ac de reliquo labore manuum vivere debent. Pro his vero partibus juxta potestatem seu facultates Nuntiis & Episcopis concessas illos solos censeri pauperes, qui adeo pauperes, & miserabiles sunt, ut Romanam Curiam adire non possint sine magno incommodo, hoc est, solvere non possint isthic Jura pro pauperum dispensationibus taxata, v.g. 8. vel 10. scuta, aut etiam plura pro diversitate graduum & causarum in ejusmodi dispensationibus. Krim. a n. 2292. post relatas aliorum opiniones concludit eum dici *pauperem*, qui labore suo debet sibi victum quærere: eum *miserabilem*, qui tantum labore suo, & non alio modo sustentare se potest, putatque hoc adhuc esse verum, quamvis ex agello vel aliunde habeat aliquem modicum proventum, eo quod censeat piam Matrem Ecclesiam cum tali misero homine nolle rigidius procedere. Addit etiam eos dici vivere labore & industria, qui non tantum labore corporis, sed etiam animi debent sibi victum quærere. Addunt De Justis & Kerchne *nu.* 262. non tam attendi, an immobilia habeant bona, sed quos proventus ex illis habeant deducto ære alieno, impensis, oneribus, si enim tam parum habeant, ut ideo ad vivendum cogantur laborare, censentur vere pauperes miserabiles, nec tenentur bonum vendere, ut taxam solvant. Certum est autem non esse hic canonice pauperem, qui reipsa dives est & vivit labore manuum, quia cum non ex necessitate sic vivat, non est miserabilis, imo nec pauper.

858 §. 3. Putarunt aliqui illos posse hic dici pauperes, qui adhuc sunt sub potestate parentum, nec in re habent bona aliqua, quamvis suo tempore expectent pinguem hæreditatem; sed contra est, nam si hoc valet, plerique filii Principum sunt pauperes vivente parente; Unde recte dicit Tuscus supra *concl.* 161. *tales non esse omnino inanes sive pauperes, propter spem, quod pervenient ad pinguiorem fortunam*.

§. 4. Si quis antea pauper, post signatam Romæ supplicam in forma commissoria ante executionem fieret dives, recte 859
dicit Corradus nu. 30. talem non posse contrahere Matrimonium vi dispensationis obtentę allegato titulo paupertatis, quia dispensatio respiciebat tempus, non tantum, quo petebatur, sed etiam quo executioni daretur dispensatio, secundum dicenda n. 903. debebat enim inquirere exequens.

§. 5. Gob. n. 659. putavit sufficere si unus sponsorum sit 860
pauper, quamvis etiam in Rescripto ponatur, quod sint pauperes, quia paupertas unius gravat etiam alterū, sed recte contradicit Corr. n.2. Hinc utriusq; paupertatem requiri allegat postea ipsemet Gob. n.666. ex responso cujusdam periti in stylo Curiæ.

§. 6. Circa modum probandi paupertatem, edita est typis sequens Instructio, requisita ad conficiendas probationes circa paupertatem petentium dispensationes matrimoniales a S. Sede Apostolica.

1. Testimonium Parochi utriusque dispensandi prævio ju- 861
ramento non solum ab ipsomet subscriptum, sed etiam a Not. publico, & Eccles. Curiæ serviente recognitum exprimens paupertatem dispensandorum his fere verbis.

Forma Testimonii Pastoris.

Ego NN. infrascriptus Parochus Ecclesiæ Parochialis S. N. Diœcesis NN. medio juramento fidem facio NN. esse meum Parochianum, ac ejus genealogiam, in affinitate, sive consanguinitate esse infrascriptam.

Hinc Parochus inserat genealogiam, & immediate sub eadem ponat.

Item medio juramento fidem facio pariter ego infrascriptus supradictum meum Parochianum esse pauperem & miserabilem, ita ut vivat propria industria, & labore tantum. In quorum fidem manu propria me subscripsi, & præsentes sigilli mei sub impressione firmavi. Actum N. die N. anno N.

(L. S.) NN. Parochus Eccl. NN. Diœc. NN. manu propria subscripsi.

Forma documenti Notarii recognoscentis manum Parochi.

Fidem facio Ego infrascriptus NN. Notarius publicus, quod anno, & die infra nominatis coram me comparuerint NN. & medio juramento fidem fecerint subscriptionem, & sigillum prætactas esse manum propriam & sigillum R. D. N. Parochi Parochialis Ecclesiæ NN. Diœcesis NN. causam scientiæ suæ allegantes, quomodo dictum parochum scribentem, & sigillum & manum ejusdem sæpissime viderint. In quorum fidem præsentes manu propria scripsi, subscripsi, & consueto Notariatus mei sigillo communivi. Actum N. Anno N. die N.

(L. S.) NN. Apostolica sive Cæsarea auctoritate publicus & approbatus Notarius, manu propria subscripsit.

Primo. Examen duorum testium coram Ordinario, Archidiaconis, vel Vicariis Foraneis jurisdictionem Ecclesiasticam exercentibus asserentium prævio pariter juramento paupertatem dispensandorum per infrascriptas positiones, omissis aliis, quæ de jure, sive stylo sunt faciendæ.

Tenor positionum.

Secundo. Cujus nominis, cognominis, patriæ, status, ætatis, quibus parentibus nati, & quam professionem exerceant ipsi Testes.

2. Cujus ætatis, patriæ, & quibus parentibus nati sint supplicantes, si habent ipsorum notitiam.
3. Quamdiu habuerint notitiam ipsorum, qua occasione & veram habeant familiaritatem & practicam cõtinuam cū ipsis.
4. Utrum sciant exercitium, sive artem, quam unusquisque ipsorum exerceat, & quid possint lucrari.
5. Utrum sciant bona, quæ possident, tam immobilia, quam mobilia, census, mercimonia, credita, animalia, aut alios effectus cujusque generis, & valorem ipsorum.
6. Utrum sciant & velint affirmare, quod non possideant alia bona, & quomodo habeant illius certam notitiam.

Pro tertio. Testimonium Ordinarii asserentis paupertatem dispensandorum, in quo affirmet coram se Testes hac de re præstito antea juramento, examinatos fuisse, quod idem testimonium non solum ab ipsomet Ordinario subscribi debet, verum etiam a Notario in sequentem, seu similem formam.

Forma Testimonii Ordinarii.

Ego NN. infrascriptus fidem facio omnibus & singulis quorum interest, & ad quos spectat, NN. esse pauperes & miserabiles, & ex proprio labore, & industria tantum vivere, prout nobis constat ex attestatione proprii Parochi amborum supplicantium, & ex dispositionibus duorum vel plurium testium fide dignorum coram nobis examinatorum cum juramento, servata forma instructionis nuper ab Urbe transmissæ. In quorum fidem &c.

(L. S.)

Subscriptio.

Simi-

Similem fere instructionem pro examine testium ex Decreto S. Congr. die 21. Aug.1670. emanatam refert Genettus, in volumine 2. post Tract. de Matrimonio. Fit tamen sæpe, ut acquiescant Romæ, si solus Ordinarius de hac paupertate testetur, scio etiam solius Parochi testimonio, absque istis aliis sumptuosis formalitatibus datam esse fidem, quod adesset vera paupertas, quamvis jam intelligam sine testimonio Ordinarii nihil Romæ obtineri.

862 *Q.114. An Nuntii Apostolici, vel Episcopi in his partibus dispensare possint cum quibusvis pauperibus pro contrahendis Matrimoniis, si attingatur gradus secundus?* R. §.1. Facultas illorum constat his formalitatibus; *Dispensandi in 3. & 4. simplici & misto, cum pauperibus in contrahendis.* Unde ortum est dubium, an intelligatur gradus 3. mistus etiam cum 2. an autem tantum mistus cum 4. Episcopum & pariformiter Nuntium habere potestatem dispensandi in gradu 3. misto cum 2. docent Sanch. *l.8.d.24.n.34.* Angelus *v. Matr.* Tancr. *l.8. d.24. Dubitabis* 2. Bassæus *t.2. v. Matr. n.5.* Ills. *t.1. d.3. n.33.* Rationem dant 1. quia tertius gradus hic solum præstat impedimentum, ut declaravit S. Pius V. in motu anno 1566. quem motum per privatas litteras ad Officialem Toletanum esse revocatum ab Urb. VIII. vult Barbosa, sed non credunt Gob. *tr. 9. n.619.* & Tamb. *l.8. tr.2. c.9. §.7.* tum quia Urbanus tantum recitative refert illa verba. *Nuptias ita contractas fuisse irritas & incestuosas*, prout suis litteris inseruerat dictus Officialis: quam interpretationem patiuntur illius verba grammaticaliter accepta. Quomodo enim Urbanus dicere posset incestuosas nuptias, quas nobilissimi conjuges secuti decreta S. Pii V. Clem. VIII. Greg. IX. Clem. VI. & ipsum Jus commune, ut in Bulla testatur S. Pius V. contraxerant, absque hoc, quod dispensationem petiissent super gradu propinquiori? Et licet ad mentem Barbosæ sic rescripsisset Urbanus, hoc tamen Rescriptum non est receptum, Gob. *l. c.* & videtur potius error irrepsisse Ministrorum, Tamb. *l. c.* maxime cum apud ipsum Barbosam contrarium adhuc ediderint post hoc Rescriptum Pont. Perez, Dicast. 2. Quia tantum illius gradus habetur ratio, quia est remotior, Cap. fin. *De consang.* quando enim duo consanguinei in gradu dispari distant, intelliguntur tantum distare inter se, quantum remotior distat a communi stipite: ergo sicut gradus remotior trahit ad se, & imbibit proximiorem, quantum ad rationem magis distandi a primo stipite, ita eumdem ad se trahet, & imbibet, ut solius ejus ratio sit habenda in dispensatione. 3. Ex Cap. *Quod dilectio.* De consanguin. deducitur quidem, facultatem Legato concessam ad dispensandum in certo gradu intelligi, quando uterque gradus distat æqualiter a stipite, sed rationem dant Doctores sic intellectæ facultatis, quod in eo loco sic haberet consuetudo, & ex dispensatione oriretur scandalum, *Sanch.* supra. Contrarium autem tenent, ubi est contraria consuetudo, & ex dispensatione attento Jure non oriretur scandalum. Quamvis autem in hac patria non sciatur esse contraria consuetudo, tamen non scitur etiam de consuetudine non dispensandi in dicto gradu misto.

Nec obstat 1. Quod S. Pius V. requirat simul litteras declaratorias de gradu propinquiori: *nam* hæ declaratoriæ non sunt conditio, alias valor Matrimonii suspenderetur in utroque foro, donec conditio esset impleta, nec dispensatio antea sortiretur effectum, cujus oppositum patet ex verbis S. Pii V. dicentis, etiamsi gradus propinquior non esset expressus, adeoque nullæ declaratoriæ super hoc datæ essent, tamen omnia acta, & dispensationes confectas super gradu remotiori, qui propinquiorem imbibit, minime posse subreptione, aut intentionis defectu notari, & ita etiam notant Sanch. supr. Gob. *n.622.* Tamb. §.7. Leand. *p.1. t.9. d.24.* Bass. sup. tantum ergo declaratoriæ istæ requiruntur, ut serviant pro foro externo, & occurratur scandalo eorum, qui propter dispensationem in gradu propinquiori non obtentam, putarunt Matrimonium esse nullum. Unde infert *Bass.* si nullum scandali periculum immineret, nec res ad forum externum delata esset, non esse necessarium, ut declaratorias afferant; uti nec tum si impedimentum sit occultũ, idest, etiam quando notum quidem est, sed palam creditur legitima dispensatio obtenta, quia tunc non est notum in ratione impedimenti, quod creditur per dispensationẽ sublatũ, Plat. *p.5. n.1184* aut si aliter obviari posset scandalo, exponendo ex motu S. Pii V. gradum proximiorem non officere, oratores absq; mortali possunt negligere declaratorias, Pont. Avers. Tamb. *a n.6.* Ordinarius tamen ex præcepto Pontificis præcipientis dict. declaratorias in ordine ad forum externum, non potest absq; illis dispensare sine peccato mortali, *Tamb.* & idem innuit *Sanch.* sup.

Nec obstat 2. quod Nuntius Apostolicus non practicet dispensationem in gradu misto ex tertio & secundo: *nam* id potest esse, quia in Nuntiatura est consuetudo contraria, contra quam, si dispensandi facultate uteretur, posset oriri scandalum: hoc autem non obest aliis habentibus facultatem dispensandi in gradu tertio, *Sanch.* & alii.

Nec obstat 3. quod per Rescriptum significatum sit Nuntio, quod ipse non possit, *nam* cum Jure communi, ut dicit S. Pius V. & ex decretis ipsius S. Pii V. Clem. VI. & VIII. uti & Greg. IX. potens dispensare in remotiore, possit idem, si hic mistus sit, cum propinquiori, eo quod hic dispensatione non indigeat, particulare Rescriptum missum ad Nuntium Apostolicum non derogat Constitutioni generali, & ipsi Juri communi, cujus correctio vitanda est, quoad fieri potest. L. *Præcipientes, C. de appellat.* Castrop. *t.3. d.5. p.3. §.3.* Adde quod Rescriptum particulare contra commune Jus non habeat effectum contra hoc, nisi illius mentionem faciat, L. *Rescripta*, Cod. De Precibus Imperatoribus offerendis: & tradit Glossa in Cap. *Nonnulli* De Rescriptis. Item Abbas, & plures alii, quia Rescriptum est particularis actus, qui non præsumitur factus cum tanta consideratione ad Jus commune oppositum. His non obstantibus.

§. 2. Oppositum est tenendum, nempe quod nec Nuntius 863 Apostolicus, nec Episcopi in Germania possint dispensare in gradu tertio, si attingatur secundus. Ratio est 1. Quia cum hæc facultas non sit data per Jus commune, vel per antiquas Constitutiones, sed sit specialis, quę ad Episcopos singulis quinquenniis indiget renovari, non potest censeri major vel alia, quam prout est mens S. Sedis hic, & nunc concedentis, cujus etiam est interpretari suam mentem, si dubium occurrat. Jam vero certum est, quod Nuntius Apostolicus in Germania habet, quoad hoc, eamdem prorsus facultatem, quam habent Episcopi, & etiam certum est, quod Nuntius dispensare non possit, si sit gradus mistus cum secundo, nam Roma sub anno 1690. declaravit hoc, uti agnoscit Nuntiatura, ideoque ab eo tempore non dispensat, si secundus gradus attingatur. Similiter certum est, quod sub annum 1654. idem declararit Roma interrogata nomine Illustrissimi de Anethan Suffraganei, & Vicarii Generalis Coloniensis; & ideo ab eo tempore etiam hi non dispensant in isto gradu. Quod autem de Nuntio & Ordinario Coloniensi dictum est, valet de aliis Ordinariis in Germania similem facultatem habentibus, ut agnoscunt, & ideo non dispensant Vicarii Generales Trevirensis, Monasteriensis, Spirensis, aliique. Ratio autem est, quia declaratio non immutat, nec tollit, nec affert novum Jus, uti late Tuscus *lit. D. concl. 86. & seqq.* sed tantum manifestat, quid ab initio fuerit in lege, aut facultate, & quid etiamnum sit, quamvis forte invincibiliter putatum sit aliud subesse: ergo cum declaratio dicat, *vi talis facultatis, in eo casu dispensari non posse*, nullus Ordinarius vi illius facultatis dispensare potest. Si id possent alii Ordinarii, esset forte ratione consuetudinis apud ipsos, hoc non, quia consuetudo non juvat nisi prudenter præsumatur approbatio, vel consensus Superioris, a quo debet esse facultas, qui consensus hic prudenter præsumi non potest, quia Superior, cum interrogatur, semper contradicit. Ad opposita, patet ex dictis, obstat enim declaratio illius, qui facultatem istam concedit, qui potest hoc specialiter concedere uni, & non alteri, ut dicitur concessisse Internuntio Bruxellensi, & forte aliis, sed id non juvat reliquos.

Q.115. Quid dicendum sit, si unus sponsorum, pro quibus petitur dispensatio a Nuntio vel Episcopo, sit acatholicus? R. §.1. Fa- 864 cultas quinta, quę dari solet Nuntiis, & Episcopis relata n.832 & 846. non distinguit, cujus fidei sint illi pauperes, cum quibus dispensatur in 3. & 4. gradu; hinc ortum est dubium, an dispensare possint pro contrahendis matrimoniis, si horum unus sit catholicus & alter acatholicus. Ratio affirmandi erat. 1. Quia delegatio potestatis dispensandi in aliqua lege generaliter facta quoad personas sine illarum expressione, favorabilis est & late interpretanda, uti tradit Suar. *l.6. de leg. c.17.* dicens, esse commune apud Canonistas, & Legistas, concessa autem est hæc facultas generaliter absque expressione personarum, saltem itaut non excipiantur hæretici vel hæreticæ. 2. Matrimonium tale in his partibus potest esse licitum, & ei assistere Parochus: ergo poterit Episcopus in hoc, uti in aliis dispensare. 3. Si uterque fuit acatholicus, & converterentur, possent dispensari: ergo sufficit alterutrum converti, vel esse catholicum, quia quando Parochus dicitur posse assistere vagis, secundum dicta n.750. satis est alterutrum esse vagum: ergo similiter hic.

§.2. Alio tempore iterum propositum est illud ipsum du- 865 bium, & allatæ hæ causæ, ob quas lex ista humana prohibens dispensari cum acatholico, non videatur obligare in ist s circumstantiis, nam 1. Sponsus acatholicus relinquet sponsæ, & liberis omnibus religionẽ liberam. 2. Permittet duas filias suas e priore Matrimonio educari catholice. 3. Si sponsa intra breve tempus non ineat hoc Matrimonium, posthac non poterit nubere pari sibi. 4. Prudenter timetur, ne sponsa comparens coram consistorio acatholico, quod suo modo dispensabit, transeat ad incestuosas nuptias, aut a fide deficiat. R. Rationes allatę tantum suadent licitum fore tale Matrimonium, si dispensetur; & causas esse, ut potestatem habens dispenset, sed non persuadent desinere impedimentum, aut fieri Nuntio, vel Episcopo potestatem dispensandi. Itaque dicendum videtur ab his dispensari non posse, nisi iste acatholicus ante Matrimonium fiat catholicus, aut adsit causa rationabilis differendi, & simul sit certitudo moralis, quod causa ista rationabili differendi sublata, acatholicus statim amplectatur fidem catholicam, ideoque censeatur jam moraliter esse conversus. Ratio est, quia in facultatibus illis sæpe expresse additur, *cum pauperibus catholicis, fidei catholicæ Romanæ cultoribus &c.* Papa plus non delegat, quam ipse facere velit & soleat, nisi expresse addat, non solet autem aliter dispensare in tali casu, uti testantur Declarationes S.Congr. apud Pign. *t.3. consf.63.* Unde cũ agatur de valore Sacramenti ineundi, nec constet, quod cõtraria opinio sit communiter recepta tanquam vere probabilis, & conformis stylo Curiæ Romanæ (quæ duo, secundum dicta *l.1. n.118.* requiruntur, ut Ecclesia suppleat, si forte opinio fallat) hinc censuimus praxim benignæ illius sententiæ, quod dispensare possent, non esse licitam. An aliud per specialem

aliam

aliam facultatem possint aliqui Episcopi, ignoto, attamen alicubi factum esse audivi. *Ad rationes* in oppositum, facilis est responsio, nam si posthac non nubat pari, casus est qualem sæpe dat affinitas, quæ per accidens intervenit. Si apostat, est ipsius malitia, quæ hic & nunc impediri non potest, itaque inducantur, ut Romæ dispensationem sollicitent, vel plura media adhibeantur pro conversione sponsi.

866 §. 3. Quod Matrimonium contractum attinet, Titius catholicus contraxerat cum Caja acatholica in gradu utrique ignoto affinitatis, petita est a *S. Pœnitentiaria* dispensatio, sed hęc negavit, nisi Caja prius fidem catholicam profiteretur. Caja constanter renuit, & Titius manebat in periculo proximo formalium peccatorum, forte etiam defectionis a fide. *Quæritur*, an Ordinarius in hoc casu necessitatis posset dispensare? Affirmavit Doctor aliquis: Obmovi, quod Episcopus non possit etiam in casu necessitatis, nisi ex præsumpta concessione & conniventia Sedis Apostolicæ: ergo cum Sedes Apostolica expresse contradicat, & negaverit per *Pœnitentiariam*, Episcopus procedere non potest. Reposuit, Sedem Apostol. non omnia velle per *Pœnitentiariam*, sed sæpe per Pontificem ipsum, aut per alias Congregat. præsumitur autem prudenter Pontificis consensus, si ex his causis rogaretur. Oppositum tenui, nam nec Pontifex solet dispensare cum catholico, nisi conjux acatholica convertatur. Itaque separet se Titius, donec Pontificis benignitatem efficacius imploraverit.

867 §. 4. Si conjuges acatholici, & impediti post contractum Matrimonium convertantur, facultas 3. Nuntii Apostolici & Episcopi habet, quod dispensare possint etiam in 2. gradu, dummodo non attingatur primus, attamen facultatem illam non habeant quoad Matrimonia contrahenda, etiamsi uterque fit acatholicus, cum de contrahendis non meminerit facultas, & ejusmodi facultates plus non afferant, quam sonent. Quod si acatholici converti nolentes peterent Romæ dispensationem, eo fine, ut proles suæ apud catholicos censerentur legitimæ, *quamvis digni non sint, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiantur, cujus salubria monita temere contemnunt*, uti habet Trid. *sess.* 24. *c.* 5. *de ref. Matr.* tamen credo S. Sedem facilius cum illis se eousque submittentibus dispensaturam, & audivi aliquando factum esse, quia hoc sæpe ad conversionem prolium multum conferre potest ista dispensatione gaudentium.

868 §. 5. Si conjuges acatholici conversi fuerint ante Matrimonium cum impedimento contractum, non ideo possunt dispensari, quia si catholici facti contraxerint, non dicetur dispensari cum hæreticis in Matrimonio contracto.

869 *Q.* 116. *Quandonam impedimentum, aut aliquid aliud, circa quod dispensandum esset, censeatur publicum, notorium, occultum, deductum ad forum contentiosum.* R. Debet hoc sciri, nã Nuntii & Episcopi possunt sępe dispensare in impedimẽto, vel delictis occultis, non autẽ in publicis. Et aliqua dc publicitate dixi l. 3. p. 2. n. 1219. a n. 1656. & l. 4. n. 786. adhuc tamen addi debent seqq.

870 §. 1. Si impedimentum vel crimen, ob quod invalidaretur Matrimonium, probari nequeat duobus saltem testibus, aut licet probari posset, si necdum sit probatum, non censetur adhuc publicum facto vel Jure, unde, si etiam non sit fama publicum, censetur occultum, Suar. Barb. Pias. *in praxi Episc. p.* 1. *c.* 1. *n.* 56. Tamb. *de Sacram. l.* 8. *to.* 2. *c.* 5. *n.* 17. Castrop. *to.* 3. *d.* 6. *p.* 25. §. 1. *n.* 9. Molin. *De just. to.* 3. *n.* 79. *Nec obstat*, quod sit violenta suspicio vel mussitatio de eo, *quia* adhuc posset aliqua tergiversatione celari, & ut hic censeatur publicum, debet a multis sciri. Sanch. *l.* 8. *d.* 34. *n.* 55. Tamb. supra, quamdiu enim aliquis non ideo laborat publica infamia, tamdiu obviatur publico scandalo, adeoque censeri debet occultum, Henriq. Rodriq. Nav. *in summa lat. c.* 27. *a n.* 254. Suar. *De cens. d.* 41. *sect.* 3. *n.* 6. Mol. supra *n.* 8. Azor. *l.* 8. *t.* 1. *c.* 10. *q.* 9. Dummodo personæ, quibus est notum, sint infra decem, inquit Pignat. *to.* 6. *c.* 99. *n.* 8. & 9.

871 §. 2. Ut impedimentum censeatur publicum, non est satis, quod actus, per quem incurritur, sit publicus, sed etiam requiritur, ut publicum sit, talem actum esse impedimentum, ut a pari dixi de delicto l. 6. p. 2. n. 1657. tenetque etiam Pign. a n. 30. Et ratio est, quia non quęritur, an actus, ex quo oritur impedimentum sit publicus vel occultus, sed quæritur, an impedimentum sit publicum, quando autem qualitas afficit vocem, afficit hanc in sua ratione, & formaliter: ergo si publicitas non afficiat formaliter rationem impedimenti, non debet impedimentum dici publicum in ratione impedimenti: ergo manet simpliciter impedimentum occultum. Nav. Sayr. Sa, Sanch. *n.* 56. Tamb. supra, Busemb. relatus *lib.* 1. *n.* 707. Krim. *n.* 2342.

872 §. 3. Si impedimentum etiam in ratione impedimenti fiat publicum post executam dispensationem, quamvis data fuerit ab illo, qui non poterat dispensare in impedimento publico, hoc non obstat valori dispensationis datæ, quia hæc priore tempore, quo impedimentum erat occultum, fuit valida & sortita est effectum: ergo nunc invalidari non potest, hinc etiam ordinarie poterit Judex prudenter tum supprimere talem publicitatem, cum enim Matrimonium contractum invalidari non possit, ordinarie melius vitabitur scandalum omittendo actionem, quam admittendo frustraneam litem pro tentando divortio, ideoque notant etiam Henriq. & Sanc. *l.* 3. *d.* 15. *n.* 13. eum qui pro foro interno per Breve *Pœnitentiariæ* in occulto impedimento dispensatus est, non esse molestandum in foro externo. Si tamen impedimentum dictum esset publicum, posset ratio scandali postulare separationem, aut obtentionem talis dispensationis, quæ manifestari posset.

§. 4. Si impedimentum sit publicum in alio loco, sed occultum hic, ubi dispensatio petitur, nec detur periculum proximum, ut in hoc loco publicetur, aliqui affirmant, alii negant posse hic reputari occultum, utrique probabiliter, uti in pari dixi l. 6. p. 2. nu. 1658. tenetque etiam Piasec. supra cum illis, qui affirmant censeri hic occultum, quamvis cum aliis teneat Pignat. *n.* 29. Vide tamen dicenda n. 951. 873

§. 5. Crimen, quod notum est solis complicibus, quamvis multi sint, censetur occultum, nam occultum est quod probari non potest, sed per complices non potest probari, quia regulariter socii criminis in criminalibus non admittuntur ut testes, licet admittantur in criminibus exceptis, tamen probationem non faciunt, uti habent Jura & AA. cum Pignat. *t.* 6. *cons.* 99. *a num.* 27. 874

§. 6. Si Ordinarius vel Parochus aliunde resciat impedimentum, & simul resciat dispensationem esse datam tantum pro foro interno, quamdiu hoc illis juridice non denuntiatur, possunt dissimulare, & assistere, ac permittere, ut maneant in usu Matrimonii, quia manet occultum, econtra, si impedimentum juridice ipsis denuntiatum sit, debent suspendere executionem, aut etiam prohibere usum Matrimonii, usquedum in foro externo probent se dispensatos, quia Judex imploratus non debet negare justitiam, Sanch. Krim. n. 2363. 875

§. 7. Quandonam aliquid dicatur esse deductum ad forum contentiosum explicavi l. 6. p. 2. a n. 1659. Adde ex Pignat. *t.* 6. *cons.* 99. & *seqq.* 1. Quamvis reus falsis probationibus & testibus se defenderit, & sic sit absolutus, delictũ ejus non amplius censetur publicum. 2. Id tenet, quamvis non sit absolutus definitive tanquam innocens, sed tãtum quasi suspensive, si nempe absolvatur a processu, eo quod non sit probatus culpabilis. Id tamen non tenet, si tantum sit relaxatus sub fidejussione de suo tempore repræsentando, tum enim necdum finitum est judicium: 4. Delictum clerici manet occultum, licet a Judice sæculari in contumaciam fuerit condemnatus, & etiamsi occasione illius sententiæ nata sit ipsi infamia publica, non ideo est irregularis. 876

§. 8. Quando *S. Pœnitentiaria* in Rescripto addit, *dummodo omnino occultum sit, quod uterque oratorum in mortem dicti mariti machinatus sit, & plano ignoretur, quod illius mors inde secuta sit*, plus requiritur ad occultum, uti colligitur ex particulis, *omnino* occultum, & *plane* ignoretur, unde Hostiens. J. Andr. Pign. *n.* 11. dicunt tum requiri, ut non sit fama notum, nec ulla ratione probari possit. Quandonam autem hæresis in ordine ad facultatem absolvendi dicatur occulta, habet Pign. n. 12. & satis dixi l. 6. p. 2. n. 1649. 1656. 877

Q. 117. *Quid notandum sit circa illos, quibus committitur potestas dispensandi, vel dispensatio ipsa?* R. §. 1. Potestas, quam Episcopi habent ex generali, vel tacita concessione dispensandi in legibus Papæ vel Conciliorum, censetur ordinaria, ideoque delegari potest, quia conceditur ratione Officii, & est perpetua, Gloss. *in c. fin. de off. ord.* Covar. Suar. Sanch. Castr. Krim. *n.* 2042. 2055. Docet etiam Gob. *tr.* 9. *n.* 701. Episcopos in Germania solere subdelegare facultates etiam extraordinarias sibi concessas, & ideo ex Cap. 3. *de off. deleg.* potest Episcopus causam sibi a Sede Apostolica delegatam subdelegare suo Vicario Generali, forte ideo, quod Papa delegans non attendat ad industriam personæ, uti habet Dynus apud Gob. nu. 702. vel quia delegatus supremi Principis potest causam subdelegare secundum Auctores *n.* 885. citandos. Si tamen industria hujus personæ, cui committitur, esset electa, certum est non valere subdelegationem, ut docent omnes cum Gob. n. 709. Quandonam autem aliquis possit aliquid facere per alium, aut econtra quando teneatur facere per seipsum, aut industria personę censeatur requiri, fuse examinat Sperell. *dec.* 106. ex quo paucis noto seqq. 1. Regulariter, quod potest quis per seipsum, potest etiam per procuratorẽ, nisi lex vel Canon aliter statuat, *L.* 1. *ff. de procur.* Hinc potest juramentum, etiam fidelitatis, si Dominus feudi consentiat, fieri per alium habentem speciale mandatum, item solemnis professio religiosa. Imo etiamsi in terminis requireretur *proprium juramentum*, posse per alium fieri, attamen testis non potest per alium jurare, C. *Licet ex quadam, de testibus.* 2. Requiritur, ut quis aliquid per seipsum faciat in triplici negotio, vel ratione rei, ut in criminalibus, vel ratione personæ, si actio ponenda non conveniat alteri, vel quando electa est personalis industria, quorum cum nihil sit in professione fidei facienda a docentibus vel beneficiandis, probabilius videtur eam fieri posse per alium. 3. Ubi expresse vel tacite est electa industria personæ, subdelegatio fieri non potest, *L. A Judice, C. de judiciis, Cap. ult. de off. deleg.* Hoc autem est, si dicatur, *personaliter exequaris*. Idem censent multi cum Barbosa, si dicatur, *super quo conscientiam tuam oneramus*, quod tamen multi negant, nisi dirigeretur ad personam cognitam, & determinatam. Et similiter loquuntur multi de his verbis, *de tua prudentia & circumspectione plurimum confidentes*. Hæc tamen, *proprio judicio cognoscas, & definias*, requirunt industriam personæ, uti, & illa, *tu, tu cognoscas*, duplicatio enim denotat personam. Quando in communi tantum aliquid committitur ratione officii, non censetur restringi ad hanc personam, secundum dicta n. 492. 878

§. 2. Quando litteræ pro facienda dispensatione diriguntur ad Episcopum non facta mentione Vicarii, vel ad Vicarium non facta mentione Episcopi, ille solus, per se loquendo potest dispensare, ad quem diriguntur, quamvis alius possit audire testes vel examen instituere, ratio est, quia Episcopus & Vi- 879

Vicarius non faciunt unum tribunal in eis, quæ competunt extraordinarie & ex delegatione, unde si, v.g. Vicarius, ad quem directa erat dispensatio facienda, moriatur, antequam causam cœperit vel cœptam absolverit, debebit perficere, non Episcopus, sed successor Vicarii, Sanch.Castr. Tamb.aliique cum Gob.*n.686.* & *687.* & videri debent dicta l. 4. num. 251. ubi n.247. notavi, quod quando aliqua delegatio vel expeditio Roma demandatur Officiali Episcopi, per hunc in his partibus intelligatur Vicarius in spiritualibus.

880 §. 3 Si Sedes alicubi vacet, ideoque dispensatio pro aliquo illi Episcopatui subjecto sit commissa Episcopo vicino, si hic non expediverit illam ante electionem novi Episcopi, putant Tamb. & Gob. *n.688.* vicinum illum Episcopum non posse illam expedire electo jam novo Episcopo, quia Trid. *sess.22.c.5. de ref.Matr.* vult id fieri ab Ordinariis eorum, qui impetrarunt, sed nec poterit expedire novus Episcopus, cum nullam habeat commissionem. Alii tamen probabiliter putant vicinum illum Episcopū adhuc expedire posse, quia accepit commissionem absolute, & non restrictam ad tempus, quo pergeret vacare Sedes.

881 §. 4. Dispensationes prius non sortiuntur effectum, quam Ordinarii, ad quos remittuntur ut ipsi dispensent, extrajudicialiter saltem cognoverint nullam intervenisse subreptionem, uti habet Trid. supra. Unde & Gob. *n.* 743. docet, quod in his impedimentis communiter non dispensetur a Papa Romæ, adeoque non possit contrahi Matrimonium, quamvis sciretur Rescriptum esse expeditum a Papa, quia committitur ordinariis, ut veritate examinata ipsi hic dispensent. Vide dicta l. 1. n. 815. & dicenda hic n. 903.

882 §. 5. Si alicui concedatur facultas dispensandi in omnibus gradibus, excepto primo, vi hujus facultatis non potest dispensare in primo gradu affinitatis, in primis non in linea recta, si v. g. copulam habuerit cum matre vel filia illius, quam vult ducere, quia hæc dispensatio est difficilior, quam secundus consanguinitatis, in quo pro foro etiam externo quandoque datę sunt dispensationes, in foro autem externo nunquam datæ sunt dispensationes in primo gradu affinitatis in linea recta ex copula licita, uti dictum est n.701. sed quandoque tantum ex illicita, adhuc tamen difficilius, quam in secundo consanguinitatis. Deinde nec in linea transversa, v.g. si peccarit cum sorore sponsæ, quia absolutę excipitur primus gradus, sub quo continetur, & consanguinitatis & affinitatis. *Nec refert*, quod majori concesso videatur minus concedi, & cui licet plus, liceat minus, majus autem sit dispensare in secundo consanguinitatis quam in primo affinitatis in linea transversa, & ex copula illicita, *nam* illa regula Juris tum tantum valet, quando illud minus continetur in majori tanquam pars in toto, vel species in genere, alias non, cæteroquin habens potestatem dispensandi in irregularitate ex homicidio voluntario, posset etiam in irregularitate, v.g. ex defectu lenitatis, cum hoc sit minus, nemo autem hoc dicet, ita cum alis Sanch. & Lugo *in Resp.mor.l.1.dub.39.*

883 §. 6. Delegatus semel plene & per definitivam functus sit officio suo, sive bene, sive male, cessat ejus jurisdictio, L Paulus, L. *Judex de re judic.* Sanch.*l.8.d* 27. *num.39.* Excipit Abb.cum Krim.*n.2423.* si ejus sententia ideo nulla esset, quia non observavit formam mandati, quia tum reipsa non est usus jurisdictione sua. Et si Ordinarius esset, adhuc posset jure suo cognoscere de Matrimonio, Sanch, Corrad. Krim. *n.2217.*

884 *Q.* 118. *An Vicarius Episcopi possit idem, quod Episcopus, ac subdelegare facultates, quas habet ab Episcopo?* R. §. 1. Si facultates a S.Sede Apostolica concessę Episcopo, immediate communicatę sint etiam Vicario, communiter dantur cum potestate delegandi, adeoq; poterit Vicarius etiam delegare alteri, uti etiam eas delegare potest, quas habet Jure Ordinario. Econtra si facultates immediate concessę soli Episcopo, ad hoc sint delegatæ Vicario, hic non potest delegare, neque Vicarius censetur facere unam personam vel tribunal cum Episcopo, nisi in eis, quæ competunt Episcopo ratione jurisdictionis ordinariæ, quale quid non sunt facultates extraordinariæ concessæ Episcopo. Fag. & alii cum Leur. *de Vicario q.111. n.2.* Et ita non potest suffraganeus alteri Suffraganeo subdelegare, v.g. potestatem ordinādi extra tempora, specialiter Episcopo concessam a Sede Apostolica, Leur. *q.116.* Est quidem de aliis similibus. Attamen notavi l.4.n.1416. ex Sanc. & Lug. *in Resp.mor.l.4.d.42.* posse Episcopū delegare suo suffraganeo facultatem hoc modo, *delego tibi facultatem ad hoc, & quia tu non poteris subdelegare etiam non do tibi potestatem subdelegandi aliquem, sed ego ipse immediate do facultatem vel jurisdictionem illi, quem tu judicaveris aptum & designaveris.* Similiter si petatur dispensatio non explicatis sufficienter circumstantiis, nec data sufficienti cognitione causæ, ille, qui habet potestatem dispensandi, sed non committendi alteri, potest sic scribere; *dispenso, si preces veritate nitantur, cujus examen tibi committo*, vel sic, *si hoc vel illud ita sit dispenso.* Et tum valebit dispensatio, si conditio fuerit impleta.

885 §. 2. Si Episcopus Vicario dederit facultatem his verbis, *plenam tibi, & omnimodam damus facultatem omnia & singula per teipsum vel alium, cui, dum te a civitate nostra abesse, aut alias impediri contigerit, id remittendum duxeris, rite seduloque obeundi, perficiendi & exequendi, &c.* dubitatum est, an Vicarius ex vi hujus facultatis & commissionis possit remotioribus Parochis vel Missionariis in tali diœcesi, pro districtu suæ Parochiæ vel missionis generaliter subdelegare pro casibus in tribunali Pœnitentiæ occurrentibus facultatem dispensandi pro casibus Papalibus, qui ob circumstantias necessitatis & scandali fiunt Episcopales. Pro parte negativa est, 1. quod aliqua horum, uti facultas dispensandi super irregularitate & suspensione secundum *Trid.* & communem cum Barb. *de offic.Episc. alleg.39.n.10.* requirant speciale mandatum: ergo saltem ad illa subdeleganda non datur facultas. 2. Barb. *alleg.32.n.37.* & Gob. *tr.10.n.503.* docent Vicarium saltem non posse ejusmodi facultates subdelegare alteri generaliter, sed specialiter tantū, nempe delegando unum vel alterum casum in particulari. 3. Saltem non videntur ejusmodi facultates generaliter committi posse Missionariis, sed hi, quibus committunt, deberent esse cogniti & nominatim designati a Vicario, quia in ejusmodi commissionibus censetur eligi industria personæ, quæ electio non fit per simplicem expressionem officii Missionariorum, sed persona debet esse in individuo nota & expressa. 4. Docent cum communi Krim. *n.2056.* Vicarium Generalem Episcopi non posse vi Vicariatus commissi, sed tantum ex speciali delegatione dispensare in eis, in quibus potest Episcopus extraordinarie, v.g. pro casu urgentis necessitatis, quia quamvis talis facultas sit ordinaria Episcopo, non tamen Jure ordinario, sed tantum extraordinario. Pro parte affirmativa est, 1. quia facultas Episcopi in prædictis casibus Papalibus non est delegata, sed simpliciter ex ordinaria potestate dispensat, cessante in eis casibus omni reservatione, uti habent Sanch. *lib.2. d.46. n.3.7.14.* Paxjord. *p.2.l.9.tit.1.C.de dispensationibus n.261.* ergo similiter Vicarii, quæ enim his committuntur intuitu officii, ad illa habent jurisdictionem ordinariam tanquam annexam & accessoriam suo officio, uti citatis Sanch. Sbroz. & Garc. docent Lay. *de jurisd. ord. n.105.* Leur. *de Vicario q.71. n.2. q.98. & seqq. q.199.* Pirrhing. *l.1.tit.28.n.40.* his verbis, *Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem ordinariam non tantum in iis causis, quæ ex generali officio Vicariatus ipsi competunt, & in generali mandato Vicariatus comprehenduntur, sed etiam in iis, quæ speciali commissione opus habent, modo vel in prima commissione Vicariatus officio specialiter annectatur, vel tanquam Generali Vicario seu intuitu officii Vicariatus postea per speciale mandatum committantur.* Et hæc pluribus firmat *n.* 58. Consentit etiam Dript. quem citavi l.4.n.249. similiter Lugo *in Resp. mor. l.1. dub.46. n.5.* docet, quoad dispensationes & similia, quæ Jure ordinario potest Episcopus, idem posse Vicarium Generalem, quia etiam hic habet jurisdictionem Ordinariam. *Conf.*1. nam illa jurisdictio est ordinaria, quam confert lex, consuetudo, vel Princeps ad negotiorum universitatem, uti ex Bart. & Panorm. probant Sanch. *l.3. dist.31. n.1.* 10. 31. Molina *to.6. de just. tr.5.d.14.n.2.* & approbat Lug. *n.4.* docentque omnes passim cum Wiestner *l.1. tit.29. n.20.* talis autem hic est jurisdictio Vicarii: ergo. *Conf.*2. quia nomine Ordinarii venit etiam Vicarius Generalis, qui proprie etiam est Ordinarius, uti docent Gloss. aliique communiter cum Barbos. *de Offic.Episc.alleg.32. num.29.* Garc. *de Ben. p.5. c.8. nu.41.* Leur. *q.69. Et quoties aliquid Episcopo conceditur, persona Vicarii eadem dispositione comprehensa videtur*, Cock. & Sanch. *l.3. d.7. n.10. & d.29.n.15. & 16.* ergo sicut Episcopus potest facultatem dispensandi delegare alteri, ita etiam Vicarius. 2. Vicarii generales secundum Lott. *de re benef.l.1.q.28. n.130.* sunt socii Episcopi in administratione Episcopali, & jurisdictione ordinaria, & sub nomine Episcopi ac diœcesani comprehenduntur, si non specialiter excludantur, ideoque plura exercent, quæ in *Trid.* nulla facta Ordinariorum aut Vicariorum Generalium mentione ipsis Episcopis demandantur, & ideo etiam Sperell. *dec.* 111. *n.32.* docet pro casibus, in quibus Episcopus ex Papæ commissione habet potestatem dispensandi, eamdem habere Vicarium Generalem, si habeat mandatum speciale, & dispensationi faciendæ annexa fuerit causæ cognitio: ergo idem dicendum est circa omnes ejusmodi facultates non restrictas ad executionem solius Episcopi, præsertim cum ordinaria facultas sit favorabilis, & late interpretanda, Paxjord. *n.* 254. Corr. *de disp. Apostol. l.1. c.5. nu.11.27.3.* Episcopus in nostro casu dat Vicario suo facultatem omnia obeundi, perficiendi, exequendi per se vel alium, cui Vicarius committeret: ergo si committat Missionariis, hi poterunt nomine Vicarii omnia peragere, docent enim Auctores communiter cum Leur. *de Vicar. quæst. 199. nu.4.* posse Vicarium etiam sine speciali mandato substituere sibi aliquos ad certos actus, seu ad certam speciem actuum. 4. Necessitas videtur id postulare, quia alias vix, aut ne vix quidem juvabuntur renitentes, apud quos Missionarii hærere aut redire nequeunt, & pœnitentes, si ad alios remittantur, nescient, quos alloquantur, & interea manebunt in peccatis, & periculo salutis.

Respondeo. Rationes pro parte affirmativa videntur quidem esse satis probabiles, quia tamen sæpe in istis agitur de valore Sacramenti, deberent merito Episcopi, dum singulis quinqueniis petunt renovationem suarum facultatum, simul petere etiam Vicariis suis potestatem communicandi, cum hoc sit necessarium in tam vastis diœcesibus.

Q. 119. *An Vicarius Generalis possit sine speciali mandato dispensare in illis, in quibus potest Episcopus, vel exequi illa, quæ committuntur Episcopo, aut e contra?* R. Vicariū dispensare non posse sine speciali mandato præter antea citatos docent Garc. Felin. & alii cum Leur. *de Vicario q.119.* quia dispensatio sonat gratiam & liberalitatē, quæ non videntur cadere sub generale mandatum. Oppositum ex dictis videtur probabile, uti tenent AA. plures apud Sbroz *de off. Vicarii l.2.q.35.n.1.* Huc etiam Sperell. *dec.97.* cum communi docet, 1. Quando in Jurisdictionibus 886

nibus aliquid committitur Episcopo simpliciter, quasi per generalem commissionem nomine Episcopi venit etiam Vicarius ejus generalis, etiamsi speciali mandato Episcopi careat, nisi reperiatur expresse exclusus, aut materia officio Vicarii non conveniat. 2. Quando aliquid committitur Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ delegato, hoc non convenit Vicario ex vi generalis mandati, quia talem causam cognoscit Episcopus, non ut Episcopus, sed ut Delegatus, & Episcopus generaliter constituendo Vicarium ea tantum committit, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, non autem delegatæ. 3. Potest tamen Episcopus etiam ad hoc specialiter deputare Vicarium, uti constat ex Trid. *sess.24.c.6.* nisi forte electa esset industria persona Episcopi secundum dicta l.4. n.252. 4. Si aliquid committatur Vicario etiam sub nomine dignitatis suæ, non ideo potest se ingerere Episcopus, nisi ipsi committat Vicarius, quia in ejusmodi deputationibus non censetur facere idem tribunal. Et hoc docet etiam Leur. *q.195.* & 299. cum communi. 5. Neque tum potest se ingerere Episcopus, si quid committatur Episcopo vel Vicario, & Vicarius jam inceperit expeditionem. 6. Addit Pign. *t.* 1. *consult.*342. ex declaratione 14. Novembris 1643. data, si Episcopus ob tenuitatem redditnum etiam de consensu S. Congregationis non habeat Vicarium, sed per se faciat omnia, non posse exequi litteras Apostolicas ad Vicarium suæ diœcesis directas. Addit seq. Krim. *n.*2213. citatis auctoribus, 1. si executio demandetur Ordinario, potest exequi & Episcopus & Vicarius Generalis: item si sint in diœcesi nullius, potest Prælatus habens jurisdictionem quasi Episcopalem, non tamen ejus Vicarius. 2. Si demandetur Episcopo non potest Vicarius; si Vicario, non potest Episcopus, quamvis Vicarius absit, deponatur, moriatur, quia in his eligitur industria personæ. 3. Si demandetur Vicario sub nomine Vicarii, etiamsi postpositum sit nomen ejus proprium, verbi gratia, Vicario Coloniensi, Marco Antonio, poterit exequi successor in Vicariatu, quia demandatio est realis. Si sub præposito nomine proprio Vicarii, v.g. Marco Antonio Vicario Coloniensi, solus ipse poterit exequi, etiam amotus ab officio, quia est demandatio personalis. 4. Potest delegatus alteri fide digno committere informationem verificandorum, & receptionem testium. Denique notandum posse Episcopum substituere sibi plures Vicarios, Corrad. *l.7. c.4. n.46.*

887 *Q.* 120. *Quid possint quoad matrimonialia Archidiaconi?* R. In Archi-Diœcesi Coloniensi sunt quatuor Archidiaconatus majores, quos habent Præpositi, Coloniensis in Metropolitana, Bonnensi, Xantensis, Susatensis. Hi Archidiaconi putarunt se præter multa alia jus habere. 1. Dispensandi in proclamationibus matrimonialibus. 2. Assistendi aut licentiam concedendi ad assistendum matrimoniis, cuicumque presbytero sine licentia Parochi. 3. Dandi licentiam ad matrimonium contrahendum in Oratoriis vel domibus privatis. Contradixerunt Archi-Episcopi, Ferdinandus in Synodo anni 1612. & per edictum 17. Dec. 1619. ac iterum 1645. Maximilianus in Synodo 1662. & per Edictum 22. Junii 1663. ac iterum 18. Nov. 1675. Joseph Clemens 3. Aprilis 1691. qui etiam publicavit emanatam a S. Congr. declarationem circa ista, quam confirmavit Papa, prout sequitur.

ALEXANDER PAPA VIII.

Ad futuram rei memoriam, alias emanavit a Congr. tunc existentium S.R.E. Cardinalium Concilii Trid. Interpretum Decretum tenoris qui sequitur, videlicet Coloniensis Jurisdictionis Præpositis 14. Novembris 1676. dubiis infra scribendis, resolutio dilata fuit, prætendentibus Archidiaconis Jurisdictionem Sac. Congr. declinantibus, habito autem recursu ad Signaturam Sanctissimi, rescriptum fuit, causam cognoscendam in Sac. Cong. cum voto Rotæ, ab hac emanavit sub diebus 17. Aprilis 1679. & 29. Martii 1680. votum, constare de bono jure, etiam ad effectum manutentionis Archiepiscopi Electoris Coloniensis, prout ex Decisionibus, quæ dantur. Proinde nunc Promotor Fiscalis Electoris, citata parte supplicat declarari. Primo, An Archidiaconi eorumve Officiales possint dispensare in una, aut omnibus denuntiationibus matrimonialibus. 2. An possint assistere aut licentiam concedere assistendi matrimoniis cuicumque Presbytero sine licentia Parochi, aut eo reluctante. 3. An item possint licentiam dare contrahendi in Oratoriis, domibus privatis, Capellis ruralibus, aut in Ecclesiis clausis. Die 27. Julii 1680. Sacra Congregatio Eminentiss. S.R.E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum respondit negative in omnibus. J. Cardin. Columna Præfectus, Loco † Sigilli. A. Altonitus S.C. Secretarius. Cum autem sicut dilectus Filius JOSEPHUS CLEMENS ex Ducibus Bavariæ electus Coloniensis S. R. Imperii Princeps Elector Nobis nuper exponi fecit, ipse Decretum hujusmodi quo firmius subsistat, Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri plurimum desideret, Nos ipsum JOSEPHUM CLEMENTEM specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes supplicationibus ejus nomine nobis super hoc humiliter porrectis, Decretum præinsertum Auctoritate Apostolica præsentium tenore approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, salva tamen semper in præmissis auctoritate Congregationis eorumdem Cardinalium, decernentes ipsas præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere, & ab illis, ad quos spectat, & spectabit in futurum inviolabiliter observari, sicque in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die VIII. Aprilis MDCXC. Pontificatus nostri anno primo.

(L. S.) I. F. Card. Alb.

Q. 121. *Quid Capitulum Sede vacante possit quoad matrimonialia?* R. §. 1. Potest per Vicarium suum capitularem dispensare, uti Jure ordinario poterat Episcopus, nam Capitulum repræsentat defuncti personam, & succedit in omnibus (exceptis casibus Jure expressis) quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, etiam voluntariæ: ad ordinariam autem jurisdictionem spectat hæc potestas dispensandi, Abb. Nav. Senis, Garz. Zerol. Barb. Pont. & alii, quos referunt & sequuntur Sperell. *dec.*211. *n.*38. Leur. *de Vicario qu.*479. 563. Quod plerique extendunt etiam ad facultates a Tridentino commissas Episcopis, uti *sess.*24. *c.6.* dispensandi in irregularitate occulta ex delicto, sed de hoc postea l.7. quando de irregularitate. *Dixi*, per Vicarium suum capitularem, nam Capitulum per seipsum jam non potest nisi primis octo diebus, uti insinuavi l.4. n.2266. & cum communi notat Leur. *de Vicario q.*467. 540. 546. 644. quamvis *qu.*567. notet Capitulum posse sibi aliqua gratiosa reservare. 888

§. 2. Sanch. *l.8.d.27.n.32.* putat, Vicarium capitulare Sede vacante posse exequi dispensationem matrimonialem Episcopo defuncto aut ejus Vicario commissam, quia succedit in dignitate Vicarii Episcopi, & dici potest Episcopi Vicarius. Oppositum probabilius tenent cum aliis Cov. Garz. Rosa, Sperell. *dec.*31.*n.*2. Leur. *de Vicario q.*197. & 587. quia Capitulum succedit Episcopo tantum in jurisdictione ordinaria, non autem in delegata, qualis hæc est, & ideo stylus Curiæ habet, ut Sede vacante executio dispensationum vel similium gratiarum non dirigatur ad Vicarium Capitularem, sed ad vicinum Episcopum, de quo dixi n.880. Et Vicarium Capitularem non esse nec dici Vicarium Episcopi, habet communis cum Leur. *q.*562. non enim gerit vices Episcopi, sed Capituli, a quo solo jurisdictionem habet. Et ex eodem fundamento docet cum aliis *Sperell.* contra alios, Vicarium Capitularem non posse cognoscere causas, v.g. confugientium ad Ecclesiam, vel ex illa extractorum, quia hæc facultas competit Episcopis, eorumque Vicariis Jure extraordinario. Docent tamen Rosa, Sperell. supra *n.*13. & iterum *dec.*85. *n.*1. cum aliis apud Leur. *q.*197. & iterum *q.*298. *n.*4. contra alios, si executio sit demandata Vicario Episcopi sub nomine dignitatis, eum, qui post ipsum sit Vicarius Episcopi posse exequi, quia licet Vicarius proprie non dicatur habere successorem, tamen habet consuetudo, ut hoc fiat. 889

§. 3. Etiam potest Capitulum Sede Vacante per Vicarium suum assistere matrimoniis, aut alteri dare licentiam assistendi, quia tum venit nomine Ordinarii, Sanch. Con. Barb. Dian. Leur. *q.*467. 583. 890

Q. 122. *Quid notandum sit circa potestatem Regularium in ordine ad dispensandum circa conjuges vel matrimonia?* R. §. 1. Privilegium, quod habent Mendicantes ad dispensandum cum licentia Provincialium in petitione debiti pro conjugibus incestuosis vel adulteris vel ligatis voto castitatis, docent Quintan. & Gob. *tr.9.n.*732. contra Bassæum esse bullatum, & quoad illos, qui contraxerunt cum voto absoluto castitatis, docent Castrop. *d.4 d.2. §.1. n.19.* Krim. *n.*262. posse Confessarios Societatis ex licentia Provincialis dispensare ad petendum debitum; sed quoad ista omnia videri debent dicta l.6.p.2.n.1588. 1589. Notant præterea aliqui privilegium datum a Julio II. dispensandi saltem cum incestuosis per Mendicantes a Provincialibus deputatos existentes in domibus & Ecclesiis suis, esse quidem vivæ vocis, attamen subscriptum a maximo Pœnitentiario, Officiali Papæ: Urbanum VIII. autem per Bullam *Alias felicis recordationis*, datam 2. Aprilis 1635. declarasse, quod revocando vivæ vocis oracula etiam manu Cardinalis signata, non intellexisset signata ab illis Officialibus, quibus ratione muneris fides haberi deberet de fide talis oraculi, & tale esse præsens privilegium, quod tamen extendi non debeat ad impeditos cognatione spirituali, vel voto castitatis, cum de his non fiat mentio. Et conjugatos superveniente impedimento cognationis spiritualis non posse dispensari a Mendicantibus in petitione debiti, fatentur Sanch. *l.8. d.16. n.9.* & Krim. supra. 891

§. 2. Vix tenuiter probabile est, adeoque non licet sequi in praxi opinionem illam, quod Regulares vi cujusdam privilegii a Leone X. Augustinianis concessi possint dispensare in primo gradu post matrimonium contractum, aut in aliis impedimentis dirimentibus, eodem modo, quo Episcopi, uti contra recentiorem aliquem pluribus probat Card. *in* 2. *crisi d.2.n.*379. & ideo etiam Gob. *tr.9. n.*720. docet privilegium, quod iisdem Augustinianis dicitur esse concessum dispensandi in impedimento affinitatis etiam in primo gradu, esse dubium, addit tamen posse in necessitate aliquem Mendicantem sub dubio dispensare, donec aliunde obtinuerit certam dispensationem, quia in ne- 892

necessitate licitum est uti sententia probabili, quando tutior usurpari non potest, uti dixi l. 6. p. 1. n. 110. De cætero ista servire non possunt Confessariis Societatis JESU, cum in Comp. privilegiorum non legantur esse recepta.

893 §. 3. Carmelitæ Discalceati dispensant in regno Persarum cum neophytis quoad omnia impedimenta consanguinitatis & affinitatis, item Capuccini Missionarii in Helvetia circa eos, qui, ubi *Trid.* est receptum, contraxerunt clandestine, vel cum impedimento criminis ignorantes illud, vel in quarto gradu consanguinitatis aut affinitatis. Item Pign. *t.6. conf.16. nu.3.* ait, Die 7. Oct. 1682. Inn. XI. *concessit facultatem Præfecto Missionis Brasilii Ordinis Capuccinorum dispensandi super impedimento in 1. gradu affinitatis ex copula illicita in foro conscientiæ, illamque communicandi*, hæc tamen omnia non communicantur nobis, uti notat etiam Gob. *n.725.* Attamen in Bulla, *Licet debitum*, anno 1549. inter litt. apost. in nova impressione Instituti pag. 14. concedit Paulus III. Generali Societatis, *ut, cum aliquos ex fratribus, seu sociis Societatis in Saracenorum & Paganorum, aliorumque infidelium terras & provincias alias remotissimas, a quibus non potest adiri Sedes Apostolica, miserit, possit eis auctoritate nostra facultatem concedere, ut cum iis, qui ab infidelitate convertentur tantum, & in locis remotissimis, qui prius in gradibus non licitis, tamen lege divina non prohibitis matrimonio contraxerant, ut in eisdem manere possint, dispensare.*

894 §. 4. Putat Crousers *ad Cap.7.* Regulæ S. Franc. pag. 787. quod Greg. XIII. die 24. Aug. 1576. concesserit PP. Societatis JESU in partibus ultramontanis, ut in eis locis, ubi *Trid.* receptum est, & non servatum ab aliquibus, qui induci non possint ut iterum contrahant servata forma *Trid.* possint dicti PP. eos absolvere, & dispensare in foro conscientiæ, ut rursus secreto inter se contrahant non servata *Trid.* forma, & hoc privilegium dicit haberi in appendice ad litt. Apostol. pro Societ. JESU. Sed cum *Versuys* dico me hoc in nullo alio invenisse, nec reperitur in Comp. privil. neque in nova editione Instituti invenio ullam appendicem ad litt. Apost. Hinc standum sententiæ communi, quod omnino tum necesse sit iterum contrahere coram Parocho, & testibus, quia forma Concilii nunquam est servata.

895 §. 5. Docent Quintanadv. *tr.9. sing.11.* Gob. *tr.10. nu.632.* posse Mendicantes, ubi privilegium habent dispensandi, id facere extra Sacramentum, etiam cum absentibus, ideoque ait Gob. *n.604.* si Parochus scribat Confessario Religioso habenti potestatem, *peto, ut dispenses cum Titio in petitione debiti*, & Confessarius rescribat, *dispenso, si causa subsit*, fore satis: sed Aversf. *q.19. s.3.* in hoc ultimo contradicit, quamvis cum Portel. & Dian. *p.3. t.2. R.14.* admittat posse ab ipso Religioso per Provincialem deputato fieri extra sacramentalem confessionem. Posse autem Episcopos cum taliter impeditis etiam post matrimonium tantum ratum, & intra primum gradum dispensare ad petendum debitum, habet communissima cum *Aversf.* supra contra *Covar.* & alios, quamvis enim id Jure scripto non concedatur, tamen ita habet consuetudo, & praxis, quam Pontifices ignorare non possunt.

896 *Qu.123. An aliquis dispensans sine potestate dispensandi aliquando dispenset valide; & quando sciens facit, an incurrat aliquam pœnam Ecclesiasticam?* R. §.1. Secundum dicta l.6. p.1. n. 112. & hic n.843. si quis habens titulum coloratum per errorem communem facti putetur habere jurisdictionem, & potestatem, quam tamen non habet, & quamvis sciat se eam non habere, attamen Ecclesia supplet, ubi potest, propter utilitatem communem: quod præter AA. ibi citatos egregie deducit Sperell. *dec.30. & 31. n.10.*

897 §.2. Quamvis graviter peccet, qui sciens se carere potestate, temere dispensat, attamen non inveni pœnam aut censuram a Jure annexam esse isti temeritati. Bulla Cœnæ excommunicat quidem usurpantes jurisdictionem Papalem, sed videtur loqui vel de jurisdictione rerum temporalium; vel si eam aliquis sibi vellet attribuere excluso Papa, aut plane independenter ab illo.

898 *Q.124. Quid universim notandum sit circa causas dispensandi?* R. §.1. Ante omnia supponendum est cum Trid. *sess.25. de ref. cap. 18. sicut publice expedit legis vinculum quandoque relaxare, ita ex causa & cum delectu esse faciendum.* Et generatim de omnibus causis dispensandi, dixi a n.819. Inter causas autem speciales est *angustia loci*, idest, si in loco originis, vel ut alii volunt, etiam domicilii tui sit defectus personæ non impeditæ, ut æqualis, aut tibi aptæ ad matrimonium, durum enim est, præsertim fœminæ, deserere locum originis, aut stabiliti domicilii, aut cogi ad contrahendum cum impari, vel sibi non apto, uti pluribus explicant Gob. *tr.9. n.644.* & Krim. *n.2071.* notans angustiam loci allegari etiam pro viro. Nec illi causæ obest, posse haberi parem in locis vicinis, Sanch. *l.8. d.19. n.13.*

899 §.2. Inter causas dispensandi in gradibus consanguinitatis & affinitatis est etiam, si puella sit superadulta, idest, excedens 24. annum, & hactenus non poterit nec adhuc possit invenire alium sponsum paris conditionis: hinc in partibus dispensavit aliquis Episcopus, quia puella similis erat 32. annorum. Similiter dispensavit Nuntiatura, quia puella sine proco excesserat 24. annum, & si excedat annū 25. recipitur hæc causa etiam in gradibus propinquioribus. In his tamen partibus aliqui plus requirunt, quia puellæ non solent ita mature nubere, nec tantus hic est ardor concupiscentiæ, debetque puella non esse vidua.

900 §. 3. Plures causas speciales Romæ admitti solitas pro dispensatione in impedimentis cujuscumque cognationis, affinitatis, publicæ honestatis, criminis, &c. enumerat Pign. *t.7. cons.22. n.19.* & sunt 1. *Ob angustiam loci*, de qua jam dictum. 2. *Propter dotis incompetentiam*, si puella sub conditione, si huic nubat, ab aliquo acceptura sit dotem, quam alias non haberet. 3. *Pro indotata*, si hic sponsus, & non alius velit illam indotatam ducere, & alere. 4. *Propter ætatem*, de qua etiam est dictum. 5. *Propter inimicitias*, si per hoc matrimonium pacandæ sunt inimicitiæ inter parentes, consanguineos, familias. 6. *Ad componendas lites*, si nempe aliunde ortæ interventu hujus matrimonii sint componendæ. 7. *Propter hæresim*, si istis locis multi heretici sunt, ipsi autem sint catholici, & quia animi non possunt inspici, periculum sit, ne forte nubat alicui non probatæ fidei. 8. *Ad evitanda scandala*, si ex fragilitate se cognoverint, vel ob nimiam familiaritatem de hoc sit sermo vel suspicio vulgi, ita ut si huic non nubat, mansura sit infamata vel innupta: & ordinarie non dispensatur in forma pauperum, nisi adfuerit hæc causa. Causas propter componendas lites, & ob nimiam familiaritatem justas esse ad dispensandum etiam in primo gradu affinitatis iterum probat Pign. *tom.8. cons.191.* & similes causas per hoc sufficientes refert etiam consult. 106. Castrop. & Krim. *n.2100.* addunt causam, *periculum patiendi gravem jacturam bonorum*, quæ possidet, vel ad quæ jus possidendi habet; nam causa pietatis est succurrere sic periclitanti. Addit Krim. *n.2102. excellentiam meritorum*, quæ majores vel parentes, vel qui pro eis intercedunt, præstiterunt Ecclesiæ. Accedunt apud eundem *n.2103. conservatio alicujus magnæ familiæ, vel etiam divitiarum in eadem familia*, quia Reip. interest locupletes familias catholicas conservari.

§. 4. Dispensatio obtenta ex falsis causis nihil operatur, se- 901
cundum dicta l.1. n.802. & idem est, si sit subreptitia vel obreptitia, etiam per errorem alienum, nam non valebit, secundum illam partem, in qua deficit, uti pluribus explicatum est *l.1. n.806.* Quandonam autem, & an omnes causæ finales verificari debeant; item, quid dicendum sit, si in nomine vel diœcesi erretur, si per errorem substituta sit alia causa falsa, &c. dixi ibidem *n.808.* Quid in casu subreptionis operetur clausula, *motu proprio* dixi ibid. n.814. & 812. ibidem dixi posse esse talem parvitatem materiæ in asserto falso, vel non expresso vero, ut non ideo vitietur dispensatio. Quod si orator fideliter proposuerit causam suam, quam dispensans bona fide putaverit esse sufficientem, si reipsa non sufficiebat, Sanc. *l.8. d.17. n.8.* Vviest. & Kerch. *n.233.* absolute dicunt valere: quod videtur verum, si Papa ipse dispenset in impedimento, in quo etiam sine causa valide dispensare potest secundum dicenda num.394. E contra si dispensetur ex potestate delegata, videtur cum Pontio, & Castrop. tenendum oppositum ob rationem n. 843. datam.

§. 5. Quando una causa non sufficit, possunt plures con- 902
geri, *quia singula, quæ non possunt, collecta juvant, L. Instrumento*, Cod. de prob. si autem causa finalis in Rescripto allegata non subsistat, quamvis revera adsit alia causa, quæ certo suffecisset, si allegata fuisset, executor non potest pergere, uti dicetur n.986.

§. 6. Quando dispensatio est in forma gratiosa, & continet 903
gratiam factam a Papa, sufficit tum quando gratia fit, causam verificari, licet postea deficiat, Pont. Castrop. Tamb. Gob. Vviestn. Kerch. *n.232.* Quando autem est in forma commissoria, & tantum committitur gratia facienda in partibus, si repererit omnia esse, quæ requiruntur, necesse est, & sufficit narrata verificari tempore executionis, quamvis tempore datæ non fuissent vera; Garc. Corr. Krim. *num.2079.* Et universaliter si causa finalis cesset, antequam dispensatio sit actu applicata, non valet; si autem cesset post factam applicationem, quamvis necdum sit executa, valet, v.g. Caja actu dispensata est ad matrimonium contrahendum, quando volet, cum consanguineo ob defectum dotis, si antequam contrahant, Caja accipiat improvisam hæreditatem, valet dispensatio, quia antequam acceptasset hæreditatem, dispensatio habuit primarium effectum suum, nempe sublationem impedimenti, quod semel sublatum, causam non habet cur redeat, Suar. Salas, Sa, Rebuff. Mascard. Tiraq. Garz. Regin. *l.31. c.27.* Sanch. *l.8. d.19. nu.28.* Corrad. *in praxi dispens. l.7. c.12. n.27.* Krim. *n.2136.*

§. 7. Si legislator sine causa, ideoque illicite dispensarit 904
in sua lege, hac dispensatione utens non peccat, quia valide dispensatus est, nec tenetur facere, ut lex prohibens redeat, Suar. Castr. Krim. *n. 2067.*

Q.125. An aliquando sit obligatio petendi, aut concedendi di- 905
spensationem, v.g. in Subdiaconatu pro contrahendo Matrimonio? Casus est hic: Titius illustris prosapiæ & jam Subdiaconus unicum fratrem morte inopina amittit, & nisi ipse per matrimonium conservet familiam, fiet 1. Ut diversa bona prænobilia una cum subditis devolvantur ad Principem acatholicum, cum infallibili ruina multarum millium animarum seu in præsenti seu in futuro. 2. Ut ad eundem acatholicum pariter devolvatur dispositio de pluribus Beneficiis Ecclesiasticis, quæ vel extinguentur, vel non bene administrabuntur. 3. Ut bona prænobilia quæ familia Titii expectat ab agnatis acatholicis, maneant apud acatholicos, adeoque spes certa plurimas animas ad veram fidem suo tempore adducendi, penitus evanescat. His positis & suppositis, *Quæritur* 1. An ob causas allatas Titius non teneatur petere dispensationem in ordine ad contrahendum matrimonium? 2. An Superior, a quo petenda, illam non possit licite & utiliter concedere? 3. An Superior, si possit, non teneatur

tur

tur illam dispensationem concedere? R. *Ad* 1. teneri. Probatur ex communi doctrina apud Valentiam in 2.2.*d*.3.*q*.4.*pu*.3. post medium, ubi sic habet, *Quarto dico, si proximus sit in extrema necessitate spirituali, quilibet etiam privatus tenetur cum dispendio vitæ propriæ illi subvenire, si efficaciter possit*. Paulo post, *sed illustrabitur tota hæc doctrina magis si illam accommodemus ad aliquos casus particulares, explicando, præsertim quando possit judicari extrema necessitas spiritualis proximi. Primus casus est, si aliqui seduceantur ab hæretico concionatore, ita ut illi vincibiliter ignorent veritatem, atque adeo sint in peccato mortali, nec facile pateat aliis aditus ad eos recte informandos, tum si ii indocti alioqui sint, qui non videantur per se posse dijudicare veritatem, omnino censeri debent esse constituti in extrema necessitate spirituali, quare si quis utiliter & efficaciter possit subvenire illis etiam cum discrimine propriæ vitæ, id tenebitur facere ex charitate*. Hucusque *Valentia*, & eadem habent Bon. *in* 1 *præc. Dec. d*.3. *qu*.3.*pun*.4. *n*.5. Baldel. *t*.2.*l*.2.*d*.18.*n*.15. Bassæus *t*.1. *v. Charitas n*.21. Castrop. *t*.6.*d*.1.*pu*.9. *n*.10. In nostro autem casu plurimi seducuntur a concionatoribus acatholicis, & dato quod vincibiliter, attamen per se non possunt dijudicare veritatem, utpote homines indocti, & nisi sub dominium catholicum veniant, non facile dabitur aliter aditus ad illos informandos. Similiter illi, qui deficiente hærede catholico venient sub potestatem acatholicorum, adducentur in similem necessitatem, & noster Titius potest, si non omnibus, saltem aliquibus efficaciter subvenire, subeundo minus incommodum quam discrimen vitę propriæ, si petita dispensatione ducat uxorem & suscitet hæredem: ergo tenetur eam petere. *Conf*.1. Nam honestum est omittere, & deserere statum perfectiorem pro bono spirituali proximi, Baldell. *n*.14. citans *Suar*. & *Vasq*. quia & hoc ipsum quandoque est debitum, sic pater relinquere debet ingressum Religionis ut bene educet prolem, filius debet deserere Religionem, ut succurrat parentibus etiam in necessitate corporali, Baldell. ibid. ex S. Th. 2.2.q.282. ar.6. ergo multo magis hic pro communi, & tanta necessitate spirituali animarum. *Conf*.2. nam Titius teneretur petere dispensationem, si ipse per votum castitatis esset in periculo salutis propter vim incontinentiæ, v.g. per malum habitum causatæ: ergo & nunc propter commune periculum salutis alienæ tam manifestum. R. *Ad* 2. Superiorem utiliter & laudabiliter facturum, si dispenset, nam si esset periculum solius Titii propter incontinentiam, laudabiliter, & utiliter dispensaret: ergo multo magis nunc, ubi est necessitas communis. Addunt Castrop. *tr*.3. *d*.6.*p*.8.§.2.*nu*.7. Laym. *l*.4. *tr*.4. *c*.8.*n*.5. cum communi, convenire legislatori, ut omnium necessitatibus subveniat: ergo multo magis, cum hic sit utilitas publica, magna, urgensque necessitas spiritualis, argum. c.1. de voto, Sot. *De just. qu*.7. *num*.3. Suar. *De voto cap*.17. Sanch. *in conf. l*.4. *c*.45. Laym. supra, Castr. *n*.6. R. *ad* 3. Superiorem teneri hic dispensare, uti colligitur partim ex hic dictis *ad* 1. partim ex dictis l.3. p.1. n.538. ubi dixi Superiorem aliquando teneri dispensare, & id etiam tenet Sperell. *dec*.111. *n*.5. Neque in tali circumstantia est periculum ullius scandali occasione talis dispensationis orituri, sed orietur potius ex denegatione, si nempe Ecclesia pluris faceret observationem unius voti particularis personæ, quam salutem æternam tot animarum sibi a Christo commissarum.

906 *Q*. 126. *Quid notandum sit circa causam dispensandi in Subdiaconatu, propter periculum incontinentiæ?* R. §.1. Huic malo frequenter occurri posset saltem antecedenter, nam vel factus est incontinens post susceptum Subdiaconatum, vel ante illum fuit incontinens. Si post, erit culpa ejus propter abundantiam cibi, & potus, conversationes periculosas, inordinatam vitam, &c. & per quas causas nata est incontinentia, per oppositas, si nimium inveterata non sit, communiter poterit corrigi, ac recuperari continentia, ad quod sincero animo tentandum tenetur, licet subeunda sit non levis molestia, & pugna contra carnem. Si ante Subdiaconatum fuerit incontinens, parentes plerumque habent culpam, qui ob fines humanos, & bonum temporale familiarum hos, vel illos e filiis destinant, & metu reverentiali adducunt ad statum Ecclesiasticum parum soliciti, sitne hæc eorum vocatio, necne, interim adolescentes non audent reluctari, aut prætendere, quod sæpe advertunt, periculum incontinentiæ, sed pergunt, ut sibi fingunt, bona fide, etiam tracti commoditate pinguis præbendæ, ac cogitantes Deum, vel tempus de reliquo provisurum, unde provide sapienterque faceret Ecclesia, si adolescentes, maxime Nobiles, non admitteret ad Subdiaconatum, nisi prævia octiduana recollectione, in qua considerarent statum animæ suæ, inclinationes, & habitus tum bonos tum malos, ac serio perpenderent, ac coram Deo, & in conscientia sua judicarent se in statu Ecclesiastico facilius salvandos, quam in alio, ac ad eum finem certa media vitæ bene instituendæ sibi præfinirent, hęc recollectio serviret etiam ad expianda peccata vitæ præteritæ, maxime cum jam cogitent statum novum inire, in quo peccata, quæ contra castitatem committuntur, habent distinctam speciem sacrilegii.

907 §. 2. Potest hæc causa esse justa, tum ut evitentur publica scandala alioqui probabiliter secutura, tum ut consulatur saluti hujus animæ alioqui forsan contemptura, si in profundum venerit, vel tandem agendæ in desperationem; hinc ad prudens arbitrium Superioris pertinet considerare circumstantias.

908 *Q*.127. *Quomodo petenda Romæ dispensatio, & quid in supplica sit exprimendum?* R. Præter illa, quæ ex Busemb. retuli l.1. n.796. tumque etiam ibi addidi n.797. addenda sunt hic seqq.

§. 1. Quando impedimentum est occultum, scribitur ad *S. Pœnitentiariam*, potestque scribi a quocumque & in quacumque lingua, neque hic opus est illis sumptibus. In supplica autem exponitur casus, circumstantiæ debitæ, & causæ, item nomen illius, ad quem remitti debet Rescriptum, & civitas, ad quam debet dirigi, uti habet sequens instructio. 909

Instructio Parochorum, & Confessariorum pro casibus, quorum absolutio, seu dispensatio a Sacra Pœnitentiaria Apostolica impetratur.

Cum sæpe sit experientia compertum, plurimos utriusque sexus Christi-fideles, præcipue in longinquis degentes, censurarum vinculis, votorum obligationibus, matrimoniorum impedimentis, necnon irregularitatum, & casuum quoquo modo reservatorum ligaminibus astrictos ad S. Sedem, ejusque Sacram Pęnitentiariam spectantibus irretitos, in illis lacrymose persistere, & continuis conscientiæ agitationibus laboriose perdurare, cujus mali causa ex similibus provenire innotuit.

Primo, eo quod Parochi, vel alii, ad quos hujusmodi Pœnitentes recurrere contingit, in Pagis, aut locis ruralibus degunt, & viam modumque recurrendi ad præfatam Sacram Pęnitentiariam ignorant, nec aliquem hic Romæ agnoscunt, ad quem supplicationes dirigant, unde Pœnitentes perplexos dimittunt, quibus, cum ad Ordinarium accedendi (fœminis præsertim) verecundia, aut timor aditum intercludat, consilium ulterius requirere nescientes, remedium desperant, & in prædictis vinculis, obligationibus, impedimentis, inhabilitatibus, & casibus reservatis, cum periculo damnationis insordescunt. Secundo evenit, quod pœnitentes egeni recognitionem pro sollicitatione, & labore Agentium Romæ commorantium, exolvere non valentes, inconsolati, ac conscientiæ motibus concussi, in periculoso statu manere coguntur, & forte (quod pejus est) sibi persuadent, Sacræ Pœnitentiæ Tribunal aliquid lucri pro litteris prædictis recipere, cum vere Sacræ Pœnitentiariæ Ministri, nec aliquid quamvis minimum, nec etiam sponte oblatum unquam recipiant, & gratis omnia exhibentes, singulos ad se recurrentes, serena fronte complectantur.

Tertio accidit etiam nonnunquam per inadvertentiam exponentium, ut gratiæ juxta exposita obtentæ, irritæ evadant, eo quia casus, & circumstantias necessarias reticeant, unde fit, quod litterarum executores, casu postea Pœnitentium examinato, rem aliter se habere, quam expressum fuerat, comperiant, & gratias subreptitias, aut obreptitias esse inveniant, quare pœnitentes confusi remanent, & spe novæ dispensationis se carere putantes, in prædictis vinculis, obligationibus, &c. miserabiliter remanent.

Quare gratum Deo, & utile fidelibus futurum esse speratur, si iste modus recurrendi ad ipsam Sacram Pœnitentiariam proponatur.

Confessarii itaque, cum Pœnitentes vinculis præfatis irretitos ad se accedere contigerit, casuum qualitates & præfatorum casuum circumstantias considerent, causasque dispensationum, aut commutationum exprimant, & caveant, ne quod occultum est, publicum faciant, præsertim impedimenta occulta matrimoniorum, nam publica, vel ad publicum redacta, non pertinent ad Sacram Pœnitentiariam.

Et sic præfati Confessarii, seu pœnitentes poterunt casus præfatos cum dictis circumstantiis, & causis exponere, sive latino, sive quocumque alio idiomate propriæ regionis, nam Sacra Pęnitentiaria suos ex quacumque regione Pœnitentiarios subordinatos habet, & exprimant insuper in fine expositionis casus, nomen, cognomen, cui sit a sacra Pœnitentiaria rescribendum, etiamsi ipsum nomen, & cognomen sit fictitium. Itemque modum, per quem responsio secura dirigi possit, significando scilicet, vulgari nomine, oppidum, seu Civitatem, & Regionem, cum Data mensis, & anni in hunc modum.

Intus incipiant Epistolam, seu supplicationem sic.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

N. Mulier emisit votum simplex castitatis, manet in periculo incontinentiæ, nisi nubat, supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi matrimonium.

Terminent Epistolam, seu supplicationem sic.

Dignetur Eminentia Vestra rescribere ad NN. & exprimant nomen, & cognomen, cui est rescribendum. Ad civitatem N. exprimendo nomen civitatis. Per oppidum N. exprimendo vulgari nomine, nomen Oppidi. Et dirigere Breve, seu gratiam simplici Confessario, seu Confessario Magistro in Theologia, sive decretorum Doctori, sive Parocho, cui Pœnitens aperuit suam conscientiam, ne ipse Pœnitens, & præsertim feminæ, cogantur circumire pro executione gratię sacrę Pęnitentiarię.

Dirigant Epistolam, seu supplicationem scribendo extra, seu a foris in hunc modum.

Eminentissimo, & Reverendissimo Domino, Domino Cardinali Majori Pœnitentiario.

Romam.

Et si tardaverit responsio, Confessarii rescribant, ne forte sit deperdita, & nunquam desperent Pœnitentes.

Consultum autem est, ut Romæ sit aliquis, qui dispensationem solicitet, nam multitudo rerum moram causat, aut etiam quandoque oblivionem parit. Plura de rescriptis *a Pœnitentiaria* addam n.951.

§. 2. Quando impedimentum est notorium, & publicum, scribi debet ad Datariam, seu Cancellariam, in qua dispensat 910

Papa pro notoriis, & pro foro etiam externo, servantur autem fere eadem, quæ jam dicta sunt de litteris ad *Pœnitentiariam*, sed scribi debet ad aliquem alium, qui Romæ tradat supplicam, urgeatque Rescriptum, & huc remittat. Scribitur autem etiam ad Datariam pro secundo gradu consanguinitatis, quamvis occulto, & in consanguinitate pro matrimonio contrahendo, uti dicetur nu.951. Ubicumque autem petitur dispensatio pro matrimonio contracto, semper exprimendum est, an sit contractum servata forma Trid. in facie Ecclesiæ, sive præmissis, vel dispensatis proclamationibus.

911 §. 3. In genere hic supponendum tum vitiari dispensationem, *si per obreptionem* narretur falsum, vel *per subreptionem* taceatur verum, quorum alterutrum spectet ad causam finalem seu motivum dispensantis, secundum dicta l.1.n.806. Quod verum est, licet hoc per ignorantiam, vel errorem factum sit: in illis enim spectat ad formam actus, ut jus, stylus, & consuetudo servata sint, uti pluribus explicat Krim. *n.*2109. Notavi etiam l.1.n.805. cum communi, quam etiam tenet Krim. n.2114. in dubio, an aliquid additum, vel omissum spectet ad causam finalem, an ad impulsivam, præsumendum esse potius, quod spectet ad impulsivam tantum. Quod si causa finalis desinat secundum aliquam tantum sui partem, Sanch. & Krim. n.2116. putant non ideo cadere dispensationem, quia minus requiritur, ut permaneat, quam ut primo detur, sicuti secundum Tiraq. tract. *Cessante causa, cessat effectus, limit.*17. *n.*1. & 103. lex manet, quamvis aliqua, dummodo non tota ejus causa finalis cesset.

912 §. 4. Si illud, quod certum est, & pertinet ad substantiam, ponatur sub dubio, vitiatur dispensatio, Suar. Sanch. *l.*8. *d.*21. *n.*40. Gob. *n.*683. Idem est, si non exprimatur, quod dispensatio cedat in præjudicium tertii, quia dispensans non præsumitur huic tertio velle præjudicare, Sanch. *n.*50. Krim. *n.*2117.

913 §. 5. Impedimentum exprimi debet, quale in se est, & non unum pro altero, hinc si habens affinitatem scribat consanguinitatem, dispensatio est nulla, licet consanguinitas sit plus quam affinitas, quia non dispensatur in consanguinitate, quam non habet, nec in affinitate, pro qua non petitur, Sanch. Pont. Aversf. *q.*19. *sect.*5. Si tamen unum includat alterum, dispensans in includente, dispensat in incluso, hinc si sit publica honestas ex matrimonio rato, & scribatur affinitas ex matrimonio consummato, aut si sit affinitas ex copula licita, pro qua dispensatur, tacendo de publica honestate, valet; quia hæc affinitas includit illam publicam honestatem; attamen non valeret, si ex copula fornicaria esset affinitas, quia hæc non includit, nec supponit publicam honestatem, Sanch. Dian. Avers. Pignat. *tom.*4. *consf.*15.

914 §. 6. Si petitur dispensatio in consanguinitate, exprimi debent hæc, an impedimentum sit occultum, an pro contracto, vel contrahendo matrimonio, in quo gradu sit, in qua linea, an in recta, vel transversa, uti habent Sanch. Bon. Escob. Gob. *tr.*9. *n.*622. Krim. *n.*2141. contra Pont. & Leand. item exprimi debet, an sequantur scandala, nisi contrahant, vel si separentur, & nequeant abstinere a copula, an subsit periculum vitæ, vel infamiæ, an impedimentum sit utrique, an uni tantum parti notum, an alter, vel uterque sit in bona fide, atque idem fere servatur in impedimento affinitatis, item publicæ honestatis ex matrimonio rato, Avers. *q.*19. *s.*5. §. *Quinto*, qui §. *Sexto*, notant contra Sanch. exprimendum, an affinitas sit ex linea recta, vel transversa, quia major indecentia est, ut quis contrahat cum concubina patris, quam fratris, item quia affinitas ex copula conjugali est major, quam ex fornicaria, similiter quia publica honestas ex matrimonio rato est major, quam ex sponsalibus, hinc putat omnes illos modos esse exprimendos.

915 §. 7. Quando petitur dispensatio in consanguinitate vel affinitate, exprimi debet, an gradus lineæ transversæ sit æqualis, an inæqualis, quamvis enim a remotione sumatur denominatio gradus secundum Cap. fin. *De consang.* tamen quando petitur hæc dispensatio, consideratur etiam proximior. Putat quidem Gob. *tr.*9. *n.*620. si gradus proximior esset bona fide omissus, valere, sed contradicit Barb. in decisionibus l.1. voto 3. S. Pius V. autem in decreto *Attendens* dato 26. Augusti 1566. videtur solvisse dubium; nam statuit, si attingatur gradus primus, exprimi debeat, si hic non attingatur, *gradus remotior attendatur, trahatque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat ad remotiorem tantum gradum exprimere, obtentis tamen postea super propinquiori litteris declaratoriis*. Putantque Henr. Con. Sanch. Pont. Corrad. in praxi dispens. *l.*7. *c.*7. *a n.*59. Rota *p.*1. *c.*12. *n.*33. Krim. *n.*2147. has declaratorias tantum requiri pro foro externo & ad vitandum scandalum, adeoque non fore necessarias in impedimento occulto, & cessante scandalo; sed recte monet pro praxi Aversf. opus sit his declaratoriis omnino expedire, & si petatur a Nuntiatura, vel Episcopis, necessarium est, ut ab initio in supplica exprimatur etiam gradus proximior saltem si sit secundus; quia in hoc Nuntius, & Episcopi dispensare non possunt. *Dixi*, in consanguinitate, vel affinitate, nam de illis solis loquitur S. Pius V. ideoque docent Corr. *l.*8. *c.*7. *n.*24. & Krim *nu.* 2168. in publica honestate satis esse exprimere gradũ remotiorem. His omnibus non obstantibus, docet De Justis *l.*2. *c.*3. *n.*40. ex stylo jam introducto, & declaratione Pontificis, dispensationem etiam Romæ obtentam fore hodiedum invalidam, si gradus proximior non fuerit expressus, unde in praxi hoc observandum est. Docent etiam Sot. Mol. Sanch. *l.*8. *d.*24. *n.*12. De Justis *l.*1. *c.*4. *n.*121. si fœmina maxime sit proximior stipiti, debere exprimi, ob maximam indecentiam, si v.g. amita, vel matertera, quæ jure naturæ superior est, in matrimonio subsit quasi nepoti suo, id tamen non requirunt in affinitate Sanch. Fill. De Justis *n.*153. quia tum abest illa indecentia.

916 §. 8. Si scribatur 4. gradus pro 3. non valet dispensatio, quia pro majore gradu difficilior est dispensatio, & requiritur major causa, & imponitur major compensatio. Si vero scribatur 3. gradus pro 4. Corr. *l.*7. *c.*5. *n.*95. adhuc dicit non valere, quia Papa sæpe pro diversis gradibus committit diversis expediendam dispensationem, e contra valere docent Ledes. Gutt. Manuel, Vega, Fill. Bon. Sanch. *l.*8. *d.*24. *n.*17. Sperell. *dec.*112. *n.*16. Aversf. *q.*19. *s.*5. Perez *disp.*46. *s.*5. *n.*10. Gob. *n.*622. Krim. 2143. & probabile dicit Tamb. *tr.*2. *c.*10. §.2. quia qui dispensat pro 3. censetur dispensare pro 4. ejusdem generis, qui includitur, & quamvis Papa committat expeditionem aliquando diversis, tamen dum vult tolli gradum tertium, etiam vult tolli quartum inclusum.

917 §. 9. Pro dispensatione cognationis spiritualis expedit exprimere, a quo tempore sit contracta. Et exprimi debere, an sit ex Baptismo, an ex Confirmatione, docent Fill. Vviestn. Kerch. *n.*239. Krim. *n.*2132. (quamvis alii cum Sanch. *l.*8. *c.*24. *nu.*51. Tamb. Gob. *t.*9. *n.*622. communius negent hoc esse exprimendum) videtur enim cognatio esse diversa, & signo, & re significata, quia Baptismus est velut generatio, quod non est Confirmatio. Etiam exprimendum est, an sit respectu prolis spiritualis dispensandũ, vel an respectu parentis ejus, an plerisq; ignotũ sit hoc inter illos impedimentum, an & qualia damna immineant non contrahendo. Item exprimendũ, an sit simplex, an duplex compaternitas, uti si Titius prolem Cajæ, & Caja Titii levasset.

918 §. 10. Pro dispensatione impedimenti criminis exponendum, an sit ex machinatione vel adulterio, vel ex utroque, Aversf. *q.*19. *s.*5. A quo tempore sit contractum, quomodo sit occultum, an & quanta secutura sint scandala ex separatione, vel si non contrahatur matrimonium, an uterque, an alter tantum sit machinatus. Si idem crimen sit sæpius repetitum, docent Con. Sanch. *l.*8. *d.*22. Aversf. *q.*19. *sect.*6. exprimendum esse, quia tum difficilior est Pontifex, sed Krim. *n.*2154. dicit hoc ex natura rei non requiri, nam antehac similiter deliquisse, & dispensatum esse est circumstantia de se impertinens. Quod si aliud habeat stylus Curiæ, videndum est, an sit probatus, constans, & notorius, sæpe enim varius est, & tum signum est non ideo causari invaliditatem, quandoque enim præscribit talem usum; sed non ideo irritat contrarium. Videri potest Krim. *a n.*1169. 2099. 2119. Quamvis autem hoc non requiratur ex natura rei, tamen notat Corrad. *l.*8. *c.*9. *n.*8. requiri ex obligante stylo Curiæ.

919 §. 11. Si adsit multiplex impedimentum ejusdem generis, v.g. si quis carnaliter cognoverit duas sorores illius, quam vult ducere, si sit cognatus ex parte patris, & matris, si levavit ex fonte Baptismi duos filios Titiæ, quam jam vellet ducere &c. docent Henriq. Ledesm. Rodrig. Vega, non esse opus utrumque exprimere, sicuti qui per plures actus ejusdem rationis incurrisset irregularitatem, non tenetur exprimere, nisi unum actum, & hanc sententiam Lugo *in resp. mor.* 1. *dub.*43. dicit esse probabiliorem, favetque Krim. *n.*2144. Rationem a priori dant, quia videtur esse unum numero impedimentum, sicuti si quis cum eadem consanguinea plures habuisset copulas, esset unicum impedimentum, si quis cum excommunicatione sæpius celebrasset, incurrisset unicam irregularitatem, si quis peccasset contra votum sæpius renovatum, commisisset unicum sacrilegium, nec teneretur pluralitatem exprimere. Contradicunt alii communius, Sanch. Pont. Perez *d.*46. *sect.*5. Dic. Tamb. Aversf. *q.*19. *s.*5. Vviestn. Kerch. *n.*238. quia Rota semper decidit oppositum, uti refert Card. *in* 2. *crisi diss.*2. *n.*624. dicens sententiam primam non esse practice probabilem, ideoque etiam dicunt Bon. & alii cum, qui per duplex homicidium incurrisset irregularitatem, debere hoc exprimere: ergo multo magis, qui duplex ejusdem rationis haberet impedimentum, & hoc magis confirmabitur ex dicendis l.7. n.87. ideoque non videtur audiendus Gob. *tr.*9. *n.*619. item in Quinario *tr.*5. *c.*37. *n.*240. dicens, non esse scrupulum movendum, si expressio duplicis illius impedimenti bona fide esset omissa, imo si antehac dispensatus in crimine iterum committat idem, ut si machinatus sit primæ, & secundæ uxori, Auctores n.918. citati communius dicunt debere id exprimi, attamen id non est opus, si quis aliam uxorem ducturus debeat dispensari in eodem alio impedimento, in quo antea fuerat dispensatus, uti habet communior.

920 §. 12. Si inter aliquos sint plura impedimenta, & diversa, putant Nav. Henriq. Salas, Sa, & probabile esse dicunt Sanch. *l.*8. *d.*23. *n.*1. Dian. *p.*1. *tr.*10. *q.*3c. Lug. *Resp. mor. d.*43. *n.*2. validam fore dispensationem, quamvis in diversis supplicis petatur singulorum dispensatio, & non exprimatur, quod sint conjuncta in eadem persona, quia non ideo postulatio redditur fraudulenta, vel subreptitia, & singula illa impedimenta sunt per se, & sigillatim capacia dispensationis. Contradicunt probabilius Ledesm. Lop. Suar. Laym. Sanch. Pont. Dian. Gob. *tr.*9. *nu.*624. Vviestn. Kerc. *n.*238. & alii, quia plura ejusmodi impedimenta afferunt in eadem persona majorem indecentiam, & merito reddunt difficiliorem dispensationem: Papa enim sæpe non dispensaret, si sciret tot in eadem persona concurrere, adeoque videtur ex errore dispensare in singulis. Et huc facit communis doctrina AA. apud Sperell. *dec.*112. *n.*36. dispensationem non comprehendere casum mistum, ideoque Episcopum, qui dispensari potest, & in adulterio, & in incestu, non idem posse, si utrumque crimen in uno conjungatur; sed de hoc videri potest Sanch. *l.*8. *d.*2. *n.*27. Notant autem multi cum Aversf. *q.*19.

sect.5.

*sect.*5.si aliquod ex his impedimentis esset occultum, nec posset absque infamia publicari, valere dispensationem unius publice obtentam,dummodo in supplica pro altero occulto fiat mentio istius alterius dispensati, vel dispensandi, quia non videtur consentaneum pietati Papæ obligare ad se, & proximum in isto altero iterum publice diffamandum, cum de illo conjunctim alibi fiat mentio. Speciatim autem notant plerique impedimentum impediens voti alicujus posse separatim proponi, cum per accidens se habeat ad impedimenta dirimentia, & aliquando possit ab Episcopo, vel parentibus tolli.

921 §.13.Si impetrasti dispensationem pro ducenda Titia cognata, ea autem mortua petas dispensationem pro ducenda Caja etiam cognata tua, non est opus fieri mentionem dispensationis prioris: si tamen Titia vivente peteres dispensationem ad contrahendum cum Caja,Tamb.Perez.*d.*46.*s.*3.*n.*6.Gob.*t.*9.*nu.* 617.dicunt contra Sanch. fieri debere mentionem prioris, quia Papa ægerrime bis dispensat cum eodem in ejusmodi casu.

922 §. 14. Si cognovisti consanguineam, vel affinem tuam in gradu dirimente, posteaque volens contrahere cum ea petas dispensationem, sed non exprimas intervenisse copulam, Nav. Gutt.Ledesm.Rebel.Laym.Ricc.Corrad.Regin.Sanch.*l.*8.*d.*25. *n.*8.valde probabiliter dicunt dispensationem esse irritam,quia hic est stylus curiæ, unde in aphorismis Sa, v. *Dispensatio*, cum contrarium docuisset, id correctum est, & additur Cardinales contrarium declarasse, quod etiam testatur Gallem. ad Trid. *sess.*24.*c.*5.*n.*1.*&* 8. Oppositum tamen tenent alii cum Henriq. Salas,Vega,Rodriq.Dian.Pont.Hurt.Krim.*n.*1177.Perez *d.* 26. *sect.*6.*n.*4.Aversf.*q.*19.*sect.*6. qui vocat in praxi tutum,tum quia si hoc expressum fuisset, dispensatio fuisset facilior, tum quia contrarius stylus Curiæ non videtur obligare extra Curiam, nisi confirmetur aliquo decreto Papæ, quod hic non est: & hanc secundam sententiam vocant probabilem Sanch. & Less. *in auth.v. Matr.cas.*8. adducens cum Hurt.& Perez,si in dispensatione ponatur: *dispensetur, nisi intervenerit copula*, si hæc sit occulta, adhuc probabiliter valere dispensationem: sed merito in hoc contradicit Sanc.ob expressam illam conditionem;Aver. tamen & alii putant, si dispensatio obtenta sit pro foro externo,copulam occultā non obstare, quia cum Rescriptum loquatur pro foro externo, clausula intelligitur, nisi intervenerit copula pro foro externo, idest publice nota. De Justis *l.* 1.*c.*4. *n.*279.dicit, si adsit & allegata sit alia justa causa pro dispensatione, non esse opus exprimere copulam intervenisse, quia si decem causæ adsint, satis est allegasse unam sufficientem.

923 §.15. Si affinitas provenerit ex illicita copula, stylus Curiæ habet,quod hoc exprimi debeat,uti testantur Corr.*l.*7.*c.*1.*n.*12. & Krim. *n.*1213. & alii.Imo quando in Curia fit mentio affinitatis,seper intelligitur ex copula licita,De Justis, Krim.n.2172.

924 §. 16. Si Matrimonium cum scientia impedimenti, vel præmissa copula sit initum, ex intentione facilitandi dispensationem, & hoc non exprimatur, dispensatio est irrita, Sanch. *l.*8. *d.*25.*n.*38. Less. *in auth.v.Matr.cas.*8. Dian.*p.*8.*t.*3.R. 82. Si tamen unus sponsorum ignorasset impedimentum, aut non habuisset eam intentionem,aut saltem uterque externe non manifestasset,Aver.*q.*19.*s.*6.& alii multi contra multos alios apud Gob.*n.*625. dicunt, non necessario esse exprimendum, quia innocens puniri non debet ratione nocentis,& mere interna non subduntur humanæ dispositioni: quidquid sit de hoc, saltem scribere non possunt se bona fide contraxisse, quod alioqui facilitat dispensationem, quia saltem unus mala fide processit.

925 §. 17. Si copula fiat post impetratam dispensationem, ejusque executionem commissam Ordinario, non vitiari Rescriptum docent Nav.Gob.*n.*630.quod Less.vocat probabile;Sanc. dicit oppositum esse probabilius ob stylum Curiæ semper resolventis contrarium: attamen Corrad. *l.*8.*c.*1.*n.*43. & Krim. *nu.* 1139. tenent cum Navar.quia jam per dispensationem sublata erat prohibitio, ideoque æquivalenter cessaverat consanguinitas, aut affinitas. Vide tamen dicenda n. 990.

926 §. 18. Si scienter contraxerit in gradu prohibito, aut ignoranter quidem, sed neglectis proclamationibus, & hoc non exprimatur;item si non exprimatur,quod Matrimonium sic contractum sit consummatum, dispensatio est irrita, uti colligitur ex Trid.*sess.*24.*c.*5.*de ref.Matr.*cujus verba retuli n.498. Quid dicendum sit,si unus sponsorum ignorarit impedimentum,colligitur ex Trid.ibid.& ex dictis hic *n.*924.Notandum autem est hic, quod Trid. ibi dicat, *intra gradus prohibitos*, nempe consanguinitatis, vel affinitatis, non autem in alio impedimento, nequidem publicæ honestatis. Vide dicta n. 502.

927 §.19. Si clandestine cum impedimento sit contractum, etiam neglectis proclamationibus,ut putant Henriq.& Sanc.*l.*8.*d.*25. *n.* 34. id non necessario esse exprimendum, quia ibi deficiebat forma substantialis matrimonii: sed probabilius contradicit Aversf.*q.*19.*sect.*6. quia Trid. non dicit proclamationibus, sed *solemnitatibus neglectis*, quarum præcipua est assistentia Parochi, & testium. *Nec obstat*, deficere formam substantialem matrimonii, *nam* hoc semper est, si scienter contrahatur cum impedimento dirimente, & tamen id debet exprimi.

928 §.20. Quando petitur dispensatio ob paupertatem, quo modo hæc probanda sit, dixi n. 861. Formula autem petendi dispensationem potest, v. g. sic formari:

Beatissime Pater.

Exponitur humiliter Sanctitati Vestræ pro parte devotorum oratorum (*ponuntur nomina dispensandorum, diœceses originis*) quod dicti oratores (*ponitur causa dispensationis obtinendæ, v.g. patiuntur loci angustiam, & in oppido N. non inveniunt non impeditum paris conditionis, &c.*) & ideo cupiunt matrimonialiter copulari, sed quia (*ponitur impedimentum v.g. quia secundo gradu affinitatis conjuncti sunt*) desiderium suum hac in parte absque Sedis Apostolicæ dispensatione adimplere non possunt, supplicant Sanctitati Vestræ, quatenus cum eisdem super dicto impedimento (*affinitatis in secundo gradu*) benigne dispensare dignetur.

§.21. Expedit per Nuntiaturā solicitare dispensationes, quia 929
hujus litteræ certius diriguntur, supplicæ per Agentes proprios Romæ citius,& efficacius proponuntur,expeditiones obtinentur minore sumptu. *Notandum* est autem, quod mortuo Papa obtineri nō possint Roma dispensationes matrimoniales, nam annulus Piscatoris, sive sigillum Pontificis frangitur.

Q. 128. *Quæ ordinarie solvenda sint Romæ, vel in Nuntiatura?* R. §. 1. Taxæ Jurium solvendorum ordinariæ dicun- 930
tur Tariffæ, quas quoad *Pœnitentiariam* regulavit S. Pius V. uti refert Pignat. T.7.*c.*22.*n.*18. Quantitas autem Jurium istorum variat secundum tempora, & circumstantias tum personarum, tum etiam causarum, quæ allegantur. Et juste exigi talia Jura certum est, saltem in mulctam, seu pœnam, ut tales impediti abstineant, si nolint talem pœnam pendere; estque ad deterrendum, ne nimio abusu vilescant antiqui Canones improbantes matrimonia cum tali impedimento ineunda. Impenduntur autem illa, quæ exiguntur ad finem bonum, & necessarium ut alantur Officiales Curiæ Romanæ, tum ut aliis publicis necessitatibus provideatur.

§. 2. Circa ista omnia pono hic informationes, prout 931
mihi communicatæ sunt, quamvis sciam ob variationem circumstantiarum non semper eodem modo observari; saltem servient hæc ad aliqualem directionem, etiam pro aliis rebus præter matrimoniales.

Informatio de iis, quæ frequentius Roma peti solent.

De Indulgentiis Plenariis.

NOta 1. Regulariter cuivis Ecclesiæ,vel Capellæ, quę non sit Regularium, unica tantum conceditur Indulgentia per annum ad septennium durans: pro Ecclesiis tamen Cathedralibus, Collegiatis, ac etiam Parochialibus possunt per memoriales a Pontifice impetrari binæ ad septennium.

2. Cuivis Ecclesiæ, sive Regularium, sive non Regularium dantur ad septennium Indulgentiæ pro comprecatione 40.horarum,& pro visitantibus 7.Altaria,& quidem sine memoriali.

3. Pro Ecclesiis Regularium, quæ habent Indulgentias Ordinis, potest ad septennium per memoriale impetrari unica tantum Indulgentia alia.

4. Pro unica vice, vel etiam pro communione generali ad semel datur per memoriale Indulgentia cuivis Ecclesiæ tam Regularium, quam non Regularium.

5. Sine memoriali cuilibet Ecclesiæ datur Indulgentia 100. dierum, pro iis, qui intersunt Litaniis Lauretanis in festis B. M. V. & semel in hebdomada.

6.Si sit aliquis locus,qui ob miraculosam quamdam statuam vel imaginem a fidelibus soleat processionaliter frequentari: potest quidem, præter solitas Indulgentias, per memoriale impetrari una alia ad septennium pro visitantibus dictum locum semel in anno, sed debet mitti attestatio ab Ordinario vel ejus Vicario, vi cujus fides fiat quod revera locus talis sit.

7. Pro Monialibus dantur sequentes Indulgentiæ ordinariæ ad septennium. Indulgentia una pro omnibus Christi fidelibus. Indulgentiæ quatuor pro Monialibus tantum. Indulgentia 7. Altarium, si tot adsint. Indulgentia 7.Ecclesiarum. Indulgentia scalæ sanctæ. Indulgentia in articulo mortis: & hæ omnes sunt plenariæ. Indulgentia 100. dierum, si intersint Litaniis Lauretanis, ut supra. Altare privilegiatum pro animabus Monialium, Fundatorum, Benefactorum.

8. Indulgentiæ perpetuæ vix dantur, sicut neque durantes ultra septennium, nisi pro partibus valde remotis, pro quibus dantur ad decennium, vel etiam ultra.

9.Quando agens in Curia Romana procurat aliquod ex præfatis Brevibus sine memoriali, tunc pro labore dantur illi 20. Bajoci; si autem debeat facere,& porrigere memoriale, superadduntur illi alii 30. Bajoci, ut ita universim sint 50. Bajoci.

10. Quando petuntur Indulgentiæ, debet specificari titulus Ecclesiæ, maxime si non sit Cathedralis, Collegiata, aut Parochialis: item an Ecclesia sit Regularium, & qualium,vel non Regularium: item locus Diœcesis, & dies pro qua petuntur Indulgentiæ, v. gr. sic: Petitur Indulgentia Plenaria ad septennium pro Ecclesia Parochiali (vel filiali) S.Petri civitatis N. pagi N. Diœcesis N. in festo S. Petri. Item Indulgentia 100. dierum pro iis, qui singulis diebus Sabbati, & festis B.M.V. intersunt Litaniis Lauretanis recitari, aut decantari solitis. Hæ binæ Indulgentiæ, quando simul petuntur, inferuntur uni eidemque Brevi, neque ideo plus solvitur.

De Altaribus Privilegiatis pro omnibus fidelibus defunctis.

Hoc altare privilegiatum(intellige ad septennium,quia perpetuum vix est impetrabile) conceditur iis Ecclesiis tantum in quibus quotidie per annum dicuntur 7.Missæ,& quidem(præter

ter diem commemorationis omnium fidelium defunctorum, ac infra ejus octavam) pro unica feria in hebdomada: si dicantur Missæ 14. pro duabus, si 21. pro tribus, & sic deinceps, neque tali casu opus est, ut præsententur Pontifici memoriale, secus vero, si dietim dicantur Missæ tantum 5. aut 4. Ubi *Nota*, si dicantur 10. aut 9. Missæ, posse per memoriale impetrari Privilegium pro binis diebus: Si 15. aut 14. pro tribus, & sic deinceps. Modus autem petendi hoc altare Privilegiatum est fere idem, qui supra adductus est de Indulgentiis, v. g. sic, Petitur altare privilegiatum ad septennium pro Ecclesia Parochiali S. Petri (sive sit Regularium, sive non Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea sito altari majore, vel Christi Crucifixi pro singulis feriis secundis, vel pro feria una septimanæ ab Ordinario loci specificanda: dicuntur in ea quotidie 7. vel 5. vel 4. Missæ.

De Altaribus Privilegiatis pro Confratribus, & Consororibus alicujus Confraternitatis.

HOc altare privilegiatum datur etiam, si hebdomadatim unica tantum Missa dicatur, modo dicatur illa die, cui affixa sunt suffragia determinatione vel Secretariæ Brevium, vel Ordinarii loci. In petitione hujus Brevis exprimi debet titulus Confraternitatis, v. g. sic; Petitur altare privilegiatum ad septennium pro Ecclesia S. Petri Parochiali vel filiali (sive sit Regularium, sive non Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea sito altari Confraternitatis B. M. V. sine labe originali conceptæ pro una feria cujusvis septimanæ ad arbitrium Confratrum eligenda de consensu Ordinarii. Diem autem commemorationis omnium Fidelium defunctorum, & illius octavam non est opus exprimere, quia jam subintelligitur. Expensæ tam pro isto quam superiori altari privilegiato sunt prorsus eædem, quæ pro Indulgentiis, quamvis agens pro hujusmodi Brevibus in Secretaria debeat solvere 10. Bajocos, Brevia autem Indulgentiarum dentur gratis.

De Brevibus perpetuis.

Nota 1. Hoc Breve petitur, quando aut jam est erecta, aut primo erigitur aliqua Confraternitas, & virtute illius conceduntur sequentes Indulgentiæ perpetuæ pro Confratribus, & Consororibus. Indulgentia plenaria in die ingressus. In articulo mortis. In festo principali per annum. Indulgentia 7. annorum, & 7. quadragenarum pro 4. aliis festis minus principalibus per annum. Indulgentia 60. dierum pro omni opere pio ex iis, quæ in Brevi specificantur.

2. Quando petitur hoc Breve, festum principale, & 4. minus principalia possunt specificari, vel non specificari: quando non specificantur, tunc relinquuntur arbitrio, ac determinationi Consolidalium cum consensu Ordinarii. Modus autem petendi hoc Breve est iste; Petitur Breve pro Ecclesia Parochiali, vel filiali S. Petri non Regularium (vel Clericorum Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea erecta, sive erigenda Confraternitate B. M. V. sine labe orignali conceptæ. Festa omnia ad arbitrium Confraternitatis, vel certe Festum principale. Conceptio B. M. V. & quatuor minus principalia, Annuntiatio, Nativitas, Purificatio, & Assumptio ejusdem.

3. Taxa hujus Brevis cum Agentia sunt 5. Scuta, 2. Bajoci, sed quia semper simul datur altare privilegiatum per 20. Bajocos, ideo pro utroque solvuntur 5. Scuta, 22. Bajoci.

4. Datur aliud Breve perpetuum pro Confraternitatibus Agoniæ, seu, ut vocant, de bona morte, virtute cujus conceduntur Confratribus duodecies Indulgentię plenarię perpetuę per annum, hoc est, aut una Dominica, aut una feria cujuslibet mensis, id quod in petitione specificari debet, sicut etiam an prima, an secunda Dominica cujusvis mensis, vel an feria, v. g. sexta primæ, an secundæ hebdomadæ in mense. Sed hoc Breve perpetuum, ordinarie datur solum iis Confraternitatibus, quæ eriguntur in Ecclesiis Societatis JESU, seu in quibus ipsi Divina peragunt. Ceterum modus petendi est iste: Petitur Breve perpetuum pro Ecclesia Clericorum Regularium Soc. JESU civitatis N. diœcesis N. in ea erecta, sive erigenda Confraternitate, seu Congregatione devotionis D. N. J. C. in Cruce moribundi, ac B. M. V. ejus Genitricis dolorosæ ad bene moriendum, pro semel quovis mense, idest, pro prima feria sexta, vel Dominica cujusvis mensis. Hoc Breve datur quidem gratis; pro Agentia tamen, & altari privilegiato solvitur unum Scutum: vel per aliquos tantum Imperiales monetæ communis.

De dispensatione pro Ordinibus per Datariam.

DIspensatio pro extra tempora. & Interstitiis datur ob unum ex sequentibus motivis. In solatium parentum senio confectorum, vel utriusque, vel saltem alterius. Ob ætatem 27. annorum inchoatorum. Ob Doctoratum, vel etiam Baccalaureatum Theologiæ. Ob arctationem Beneficii actualis. Ob Subdiaconatum, vel Diaconatum. Ob nobilitatem, sed hoc casu superaddi debent 2. Scuta; adeoque taxa ascendit ad 6. Scuta, nam alioquin taxa universim cum Agentia sunt 4. Scuta. Hæc dispensatio ex Dataria nonnisi spatio 14. dierum haberi potest, si tamen superaddantur Officialibus 50. Bajoci, haberi potest intra 8. Modum petendi vide infra.

De dispensatione eadem per Secretariam.

Secretaria Brevium dispensat ex iisdem motivis, ac etiam ex sequentibus duobus. scilicet, ob Magisterium in artibus, eo quod quis operam navet Theologiæ, potestque dispensatio haberi intra unum diem, sed taxa semper sunt 9. Scuta cum Agentia. *Adverte*, si dispensandus sit oriundus a parte Venetorum, seu Italiæ, cum eo non dispensat Dataria, sed Secretaria, adeoque semper sunt exponenda 9. Scuta. Modus petendi tam a Dataria quam a Secretaria est iste; Petitur extra tempora, seu dispensatio in interstitiis pro NN. Clerico, seu Scholari diœcesis N. a parte Imperii, vel a parte Reipublicæ N. in solatium patris senio confecti, vel quia jam est Subdiaconus, &c. & si sit periculum in mora, addatur, ut petatur a Secretaria Brevium.

De dispensatione in ætate 13. mensium.

Hæc dispensatio datur ob unum ex sequentibus motivis. Ob penuriam Sacerdotum. Ob utilitatem egregiam Ecclesiæ, quæ speratur a dispensando. Ob solatium parentum, saltem alterutrius viventis. Ob arctationem Beneficii actualis. Ob Diaconatum, vel Subdiaconatum. Ob Doctoratum Theologiæ, vel philosophiæ, ac etiam ob studium Theologicum. A quibusdam Pontificibus datur etiam ex eo solum motivo, quod orator fervore devotionis accensus aspiret ad Sacerdotium. Non dispensatur autem, nisi pro 13. mensibus ad summum, & taxa cum Agentia sunt 11. Scuta: anno 1698. debuit unus dare 14. Scuta; anno 1700. alius 18. imper. & 60. albos, incluso portorio. Modus petendi est iste: petitur dispensatio in ætate 13. mensium pro NN. Diœcesis N. in solatium patris senio confecti, vel quia Magister est Philosophiæ, &c.

De dispensatione super Irregularitate sive ex delicto, sive ex defectu.

Si delictum, v. g. homicidium sit occultum, & ad forum contentiosum non deductum, dispensat Pœnitentiaria, sicut etiam in impedimentis dirimentibus occultis, aut Matrimonio contracto supervenientibus, ac in votis simplicibus castitatis, & Religionis. Modus petendi est iste: petitur dispensatio super irregularitate contracta alicujus (non exprimitur nomen, aut cognomen dispensandi, si delictum sit occultum) Diœcesis N. contracta ex voluntario vel involuntario homicidio, quod sic accidit. Et narratur species facti; additurque, quod casus sit occultus. Taxa pro hujusmodi dispensationibus Pœnitentiarię nulla quidem est, Agentia tamen solvi debet, & quidem juxta mensuram laboris, & difficultatis. Ceterum pro Agentia hujusmodi Brevium Pœnitentiariæ solvuntur ordinarie 50. Bajoci Agenti. Si vero delictum sit publicum, aut irregularitas proveniat ex defectu, v. g. quia dispensandus destituitur aliquo membro corporis, tunc dispensat Dataria, & taxa simul cum Agentia sunt 12. Scuta. Si laicus, qui habuit uxorem viduam, petat Ordines: taxa quandoque ascendit ad 185. Scuta.

De dispensatione super Natalibus.

Hæc est pro natis ex toro illegitimo, & datur, vel ad suscipiendos Ordines tantum, & taxa sunt 7. Scuta, 50. Bajoci: vel Ordines & Beneficia, & taxa sunt 14. Scuta, vel ad Ordines, Beneficia, & dignitates Ecclesiasticas, excepta Prælatura, & taxa sunt 50. Scuta. Si vero dispensatus est filius Presbyteri, debet mitti attestatio Ordinarii vel ejus Vicarii de vita, & moribus dispensandi, qua dicatur, quod filius non sit imitaturus incontinentiam patris; & taxa 20. Scuta ad Ordines tantum. Modus petendi est iste: petitur dispensatio super natalibus ad Ordines tantum, vel ad Ordines, & Beneficia simul pro NN. (exprimatur nomen, & cognomen) Diœcesis N. nato ex simplici fornicatione, vel adulterio ex parte patris, aut matris.

De dispensationibus matrimonialibus in forma pauperum.

Ut possit obtineri dispensatio ejusmodi, quatuor sunt necessaria, & quidem ita, ut si unum ex sequentibus absit, nihil sperari possit: nam debet inter dispensandos, aut intercessisse copula, aut esse tam familiaris conversatio, quæ eos de copula suspectos reddat, aut alia gravis causa adduci. Debet addi, an copula intercesserit ignoranter, an scienter, sive in fraudem, & ad facilius extorquendam dispensationem, quia in hoc secundo casu, aut non dispensatur, aut duplum pro pœna solvendum. Debet mitti attestatio ab Ordinario, vel ejus Vicario, quod Oratores sint *pauperes, ac miserabiles, & labore tantum manuum suarum viventes*, qualiter vivunt rustici, plebei, mœchanici, opifices. Debet autem mitti arbor consanguinitatis, vel affinitatis, aut saltem explicari qualiter dispensandi se attingant. Et si quidem se attingunt in primo gradu tantum, apud quosdam Pontifices non erat speranda dispensatio, sicuti neque in 1. & 2. gradu lineæ rectæ. Taxæ variæ pro varietate graduum, in quibus Oratores se attingunt, quod nimis longum foret recensere. Deniq; si Oratores non sint quidem miserabiles, sed tamen aut mediocris fortunæ, aut pauperes, sive non satis habentes pro statu suo, v. g. nobilitate, tum mittitur attestatio Ordinarii, vel Vicarii in qua exprimantur annui redditus, quos habet Orator, & Oratrix divisim, non conjunctim, & dicit, nobiles aut hone-

stos

ſtos eſſe, & dictos redditus vix ſufficere ad congruam eorum ſuſtentationem annuam; nam tali caſu unius anni redditus acceptare ſolet Dataria, excepto caſu, quo ſponſi ſe attingerent in 2. & 3. gradu: acceptat autem in 2. & 3. ſolo, ac etiam in aliis gradibus ſive conjunctis, ſive diviſis, modo non concurrat 2. & 3.

De Oratoriis.

Oratoria ſunt quadruplicia. 1. Pro rure tantum, ſive pro locis ſeu habitationibus extra urbem, aut oppidum ſitis. Et hoc datur etiam perſonis iis, quæ non ſunt nobiles, & nullam exercent juriſdictionem temporalem in aliquo dominio. Modus petendi eſt iſte. Petitur Oratorium pro NN. Diœceſis N. vigore cujus ipſe, moderna conjux ipſius N. cum prolibus, & familia poſſit curare celebrari Miſſam cum ſolitis clauſulis & executionibus in domo ſuæ habitationis rure extra urbem N. &c. Taxa 12. Scuta. 2. Pro Civitate, & omnibus omnino locis ſive ea ſint oppida, ſive villæ, ſive dominia. Et hoc datur perſonis tantum nobilibus exercentibus juriſdictionem temporalem altam, vel baſſam in aliquo loco, qui ſpecificari debet. Datur autem hoc Oratorium cum ſequentibus reſtrictionibus, 1. ut valeat tantum pro civitate, & locis unius Diœceſis: unde ſi quis velit erigere Capellam in loco alterius Diœceſis, debet petere aliud Oratorium pro illa Diœceſi, 2. ut quotidie tantum una Miſſa dicatur, per quod tamen non prohibentur celebrare ii Religioſi, qui privilegium habent perſonale celebrandi, ubicumque commoditatem nacti fuerint. 3. ut locus ſit muratus, decenter a domeſticis aliis uſibus ſeparetur, & prius viſitetur ab Ordinario, vel ejus Vicario, 4. ut in feſtis ſolemnioribus anni iſthic Miſſa non habeatur, 5. ut famuli, & famulæ illo tempore ad ſervitia non neceſſarii diebus feſtis, & dominicis eant ad Eccleſiam publicam: Filii autem & famuli neceſſarii, ac ruri etiam hoſpites nobiles poſſunt dictis diebus intereſſe Miſſæ privatæ cum Domino, & Domina, ſatisfaciuntque præcepto Eccleſiæ. Modus petendi hoc Oratorium eſt iſte. Petitur Oratorium pro NN. S. Rom. Imperii Comite, &c. ejus moderna conjuge N. prolibus, familia, & hoſpitibus, pro civitate N. & loco N. Diœceſis N. in quo juriſdictionem temporalem exercent. Si quis addere velit etiam alia dominia, quæ forte quis habet, poteſt, quia etiam illa inſerentur Oratorio, neceſſe tamen non eſt, quia in fine ſemper additur, *aliiſque locis ejuſdem Diœceſis*. Qui autem omnia dicit, nihil excepit; expedit tamen, ut quis addat dominia, quæ habet in alia Diœceſi, quia ſubinde impetratur inſertio, ſi non omnium, ſaltem unius, vel alterius ad idem Oratorium, ſeu Breve, & quidem cum eadem taxa 12. Scutorum. 6. Pro infirmis nobilibus (ſive juriſdictionem temporalem exerceant, ſive non) quod convenit in omnibus cum Oratorio ſecundi generis, præterquam quod valeat tantum pro eo tempore, quo Orator ob infirmitatem domo ad Miſſam audiendam egredi nequit, quamvis alias nulla anni dies etiam ſolemniſſima excipiatur. Deinde diebus Dominicis, & Feſtis reſtringitur ad unam tantum perſonam uſibus neceſſariam; aliæ vero debent audire Miſſam in publica Eccleſia, ut ſatisfaciant præcepto. Si conjux etiam ſit infirma, nominetur & ipſa, quia impetrabitur unum Breve pro utroque; impetrari etiam poteſt pro patre, & filio, vel filia, item pro matre, & filia, vel filio, ac etiam pro fratre, & ſorore infirmis, ſi ſimul habitent. Taxa, quæ ſupra. Modus petendi eſt iſte: Petitur Oratorium pro NN. & ejuſdem conjuge N. Nobilibus Diœceſis N. laborantibus quibuſdam infirmitatibus, propter quas domo Miſſam audiendi (ſi eſt Sacerdos dicitur *celebrandi*) cauſa egredi non poſſunt, pro civitate N. & tota Diœceſi N. 7. Pro itinerantibus, & vocatur altare portatile, quod datur cum ſequentibus clauſulis, 1. ut perſona ſit nobilis, ſive juriſdictionem temporalem exerceat, ſive non, 2. ut valeat tantum, v.g. per Italiam, vel Germaniam, vel Hiſpaniam &c. 3. ut valeat tantum in actuali itinere, & quidem ubi Miſſarum commoditas deeſt. Ceterum ejuſmodi Miſſæ intereſſe poſſunt valide omnes comites itineris. Taxa, quæ ſupra. Modus petendi eſt iſte. Petitur altare portatile, ſive viatorium pro NN. ejuſque moderna conjuge N. nobilibus Diœceſis N. frequenter, aut ſubinde iter facientibus per Germaniam.

De Notariatu Apoſtolico.

Ejuſmodi Notariatus datus quibuſcumque, etiam non nobilibus, non graduatis, neque conſtitutis in aliqua dignitate. Taxa cum Agentia ſunt 14. Scuta, 50. Bajoci. Modus petendi colligetur ex jam dicendis.

De Proto-Notariatu Apoſtolico.

Adhuc, ut poſſit a Pontifice impetrari hic Protonotariatus, debet perſona, pro qua petitur, aut eſſe nobilis. aut graduata in aliqua ſcientia Theologica, Juridica, aut Philoſophica, vel eſſe in dignitate aliqua Eccleſiaſtica. Taxa ſunt 24. Scuta. Ejuſmodi Protonotariatum ex Privilegio Pontificum dat etiam Dux Sforzia, aut alius, apud hunc. Taxa ſunt 6. aut 7. Scuta, & 50. Bajoci. Modus petendi iſte; Petitur Protonotariatus Pontificius (vel Ducis Sforziæ) pro NN. Diœceſis N. Canonico ibidem vel nobili, vel Magiſtro Philoſophiæ.

Facultas ingrediendi Monaſteria Monialium.

Hæc facultas datur feminis titulatis, v.g. Principiſſis, Comitiſſis &c. ut poſſint cum duabus matronis quater in anno ingredi Clauſtrum Monialium. Taxa 25. Scuta, 50. Bajoci una cum Agentia. Datur etiam Dominabus in temporalibus, etiamſi non ſint titulatæ, & tunc ſolvuntur 15. Scuta univerſim, qua taxa nunc etiam pro titulatis haberi poteſt facultas. Modus petendi iſte. Petitur facultas pro Baroniſſa (vel Domina in temporalibus) ut quater in anno durante vita cum duabus matronis poſſit ingredi Monaſterium Monialium Ordinis N. in oppido N. Diœceſis N.

§. 3. Dixi ſupra Jura eſſe varia pro variis circumſtantiis, & ut conſulerem indigentiæ hominum his afflictis temporibus, dixeram *num.* 929. expeditiones, etiam quæ Romæ petendæ ſunt, minori ſumptu haberi per Nuntiaturam, in qua antehac ſolebat ſolvi Imperialis in moneta forti, ſive Leodienſi, aliis Imperialibus noſtræ monetæ Colonienſis addendo circiter 20. albos.

Diſpenſatio matrimonialis in conſanguinitate, vel affinitate pro pauperibus, Romæ.

	Imperiales.
In 2. gradu æquali ex copula licita.	14$\frac{3}{4}$
In 2. ex copula illicita.	3
in 3. & 2.	5
in 3. æquali.	4$\frac{2}{3}$
in 3. & 4.	3 &
in 4.	3
pro cognatione ſpirituali.	4$\frac{1}{2}$
ſuper impedimento publicæ honeſtatis.	2 &$\frac{1}{4}$
ſuper proclamationibus.	1 &

ſuper interſtitiis, & extra tempora pro arctatis, vel pro neceſſitate Eccleſiæ, gratis, etiam quoad ſcripturam.

Ceteræ quoque expeditiones, & reſcripta concernentia ſacros Ordines, gratis.

Pro divitibus, vel Nobilibus diſpenſandis.

	Scuta.
In 2. gradu, quando copula præceſſit.	540
in 3. & 2. gradu ſine cauſa.	530
cum cauſa.	45
in 3. gradu cum cauſa.	30
ſine cauſa.	280

Hæc, uti ante notavi, variant, pro varietate pecuniæ, & temporum. Ubique debet notari, cujus diœceſis ſint oratores, & ſi Eccleſia, cujus ſunt Parochiani, ſit exempta, addi debet, *nullius diœceſis*.

Q. 129. *Quid notandum ſit circa errores ſupplicæ, vel Reſcripti?* R. §. 1. Si Epiſcopus diſpenſarit, pro quo erat communis error, quod diſpenſare poſſet, aut tantum error in Epiſcopo diſpenſante, aut dubium de cauſa, &c. quid tum ſit tenendum, dixi *n.* 843. *&* 896. 933

§. 2. Si Titius Subdiaconus, vel Monachus ſine cauſa a Papa diſpenſetur ad ineundum Matrimonium, valide contrahit, quia ſecundum dicta *n.* 583. votum ſolemne ſolo jure humano dirimit, & diſpenſatio in tali impedimento etiam abſque cauſa a Papa data eſt valida, uti conſtat ex dictis *l.*1. *n.*796. attamen Titius pergit obligari ad caſtitatem, unde debitum petere non poteſt, ſed tantum reddere, quia diſpenſatio in hoc voto fuit irrita, Sanch. *l.* 8. *d.* 8. 934

§. 3. Huc pertinet ſolutio ſequentis caſus: Titius, & Caja affines in 2. gradu, ſollicitant diſpenſationem Romæ per Sempronium, qui ut ſciat de cauſis, petit, an invicem habuerint carnale commercium. Affirmat Titius, ſed intelligit de oſculis, tactibus &c. poſtmodum reflectens ſe, monet Sempronium de non habita copula: Sempronius reſpondet, ſit bono animo, proxime adfuturam diſpenſationem: Titius & Caja confidentes de diſpenſatione ſecutura habent copulam. *Quæritur;* an vi diſpenſatione obtentæ per ſupplicam, in qua pro cauſa ſolum dicebatur, quod ſe carnaliter cognoverint, poſſint contrahere? R. negative, ſi copula facta eſt poſt præſentationem ſupplicæ factæ Pontifici, & hujus annutum, Sanch. *de Matr. l.*8.*d.*30. Leſs. *de juſt.l.*1.*c.*6. *a n.*301. quia preces oblatæ non nitebantur veritati, & cum Papa moveretur ex cauſa, debebat cauſa adeſſe, quando annuebat. Hinc etiam Tamb. quamvis cenſeat ſufficere, quod cauſa adſit, quando per Commiſſarium ſit diſpenſatio, tamen excipit, ſi pro motivo allegetur copula quæ debuit fuiſſe, dum Papa annuit, ne alias detur anſa peccandi. Plura dixi *l.* 1. *n.* 808. circa tempus, quo verificari debet cauſa, ob quam diſpenſatur. 935

§. 4. Dixi *n.*913. non valere, ſi pro affinitate ſcribatur conſanguinitas, ſi tamen reipſa fuiſſet affinitas, & etiam in ſupplica ſcripſiſſes affinitatem, in Reſcripto autem per errorem poneretur conſanguinitas, valeret ſecundum dicta *l.* 1. *n.*810. quod etiam tenet Krim. *n.*2211. contra alios, quia lecta ſupplica, quæ exprimebat affinitatem, Papa annuit petitioni: ergo reipſa voluit in affinitate diſpenſare, Gob. *n.*639. Krim. *a n.*2194. Nec exequens excedit fines mandati, quia agit ſecundum intentionem mandantis ſibi ſufficienter cognitam. Retuli etiam plures *l.*1.*n.*810. dicentes non obſtare, ſi etiam in ſupplica erratum ſit in nomine perſonæ, pro qua petebatur diſpenſatio, vel etiam in nomine Diœceſis, ſeu Ordinarii, ad quem dirigebatur: ſed Krim. *n.* 2209. cum Kerchne *n.* 244. iſta intelligit, ſi non in ſupplica, ſed tantum in Reſcripto quoad iſta ſit erratum. Et *n.* 1250. dixerat non obſta- 936

obstare, si in supplica petebatur *ob incompetentiam dotis sponsi*, & in Rescripto ponatur *sponsæ*. Et universaliter notat De Justis *l.1.c.6.n.*158. ex decisionibus Rotæ, tenorem Rescripti esse regulandum ex tenore supplicæ, quia omnis concessio Principis regulatur a petitione subditi. Et docet etiam De Justis *l.1.c.4. n.56.* vitiari dispensationem in forma pauperum, si erretur in prænomine Oratorum, quia alias posset fieri fraus, & damnum Officialibus Curiæ. Notat etiam Corr. *l.7.c.5. a n.25.* contra Sanch. *l.8.d.35.n.5.* si Oratores sint diversæ diœcesis, ex stylo Curiæ debere apponi utriusque diœcesim, quia Rescriptum dirigi solet ad Ordinarium sponsæ, qui alias non resciretur.

937 §. 5. Si in supplica pro causa allatum sit hoc tantum, quod sequentur alioquin gravia scandala; in Rescripto autem ponatur quia sequentur alioqui gravia scandala, & periculum vitæ alterutri, non est opus, ut utraque causa, sed satis est, si prima allegata verificetur, uti tenent Sanch. & alii cum de Justis *n.270.* ac resolverunt duo Doctores alii mecu; dispensans enim fuit motus causa allegata, & ex stylo Curiæ, vel formulis, vel errore scribentium additur istud alterum: hinc in diœcesi aliqua vicina, si causa sufficiens sit allegata, quamvis in Rescripto sit omissa, & alia causa allegata, quæ hic non verificetur, nihilominus pergunt, quia putant dispensantem fuisse motum causa allegata, & dispensare voluisse: quod autem scriptor aliam expresserit, putant ad rem non facere.

938 *Q.* 130. *Quomodo sint intelligenda verba Rescriptorum?* R. §.1. Quando conceduntur Indulgentiæ, quomodo ea tunc intelligenda sint, exponit Gob. *in Exp.tr.3.a n.637.* Quomodo, quando dispensatur circa ætatem pro Ordinibus, habet idem Gob. *tr.8. a n.722.* Quomodo intelligendæ sint clausulæ in dispensationibus matrimonialibus, explicat idem Gob. in Quinario *tr.5.c.37.§.5.* Paulus Leonis in praxi ad litteras *Pœnitentiariæ* Tamb. *de Matr.tr.2.c.12. & seqq.* Pyrrhus Corrad. *in praxi dispensationum Apostolicarum*. Rosa *de executionibus litt. Apost.* pauca tamen, & sæpius occurrentia breviter adnoto.

939 §. 2. Non omnia Rescripta constant iisdem verbis, unde ad executionem procedendum non est ex opinione hujus aut illius Doctoris, priusquam cognitum fuerit illum Doctorem loqui de illis ipsis particulis, quæ in hoc Rescripto sunt, & quidem secundum modernum stylum Curiæ, & universaliter oportet observare stylum illius Curiæ, & Congregationis, ex qua talis dispensatio mittitur.

940 §. 3. De clausula illa: *dummodo copula non intercesserit*, dixi *n.922.* De clausula, *si crimen vel impedimentum sit occultum*, dixi *a n.870.* Quando autem inter causas ponitur, quod dispensatio detur *ad evitanda scandala*, requiritur, ut sit metus publici scandali, Nav. Bon. Gob. *n.* 171. Vide *n.* 957. in fine.

941 §. 4. Quando dicitur: *vitæ periculum imminere*, communiter est sensus, periculum esse mortis ab aliquo inferendæ sive homicidii alicujus, nisi ex supplica vel circumstantiis resciretur intelligi vitæ periculum ex morbo, apprehensione, mœstitia futurum.

942 §. 5. Quando dicitur: *ut asserunt se de nobili genere ortos*, & alia causa movens Papam non additur, debet illa causa coram Executore probari. De cetero, si simpliciter dicatur Oratores esse nobiles, sufficit Patrem esse nobilem, vel ipsos nobiliter vivere, & ea non exercere, quæ populares. Triplicis autem generis sunt nobiles, *Genere*, quia a majoribus nobilitatem habent: *Principis privilegio*, si ipsi ad nobilitatem sint evecti: *Honoribus & virtutibus*, ob quas evehi merentur: ubi e contra plebei alii sunt *viles*, quales sunt mechanici, qui profitentur artes spectantes ad solam fere corporis applicationem, uti fabri, lignarii, ferrarii: alii *honestiores*, qui profitentur artes requirentes plus ingenii, uti pictores, &c.

943 §. 6. Quando in dispensatione cum illegitimo dicitur, *dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit*; est tantum instructio, & cohortatio, ut ne talis sit, unde quamvis talis esset, non ideo irrita esset dispensatio Corrad. Krim. *n.2392.*

944 §.7. Quandoque additur in dispensatione: *dummodo per annum non insorduerint*, putavit autem aliquis Illustrissimus Nuntius hic Coloniæ interrogatus, intelligi insordescentiam in censura, & non præcise in peccato, quia sæpe talibus delictis est annexa censura, v.g. excommunicatio, in qua per annum hærere, proprie dicitur insordescentia, de qua dicam *l.7.a n.287.* Et hæc interpretatio valere potuit quoad dispensationes eo tempore in Nuntiatura. De cetero censeo cum *Plettemberg*, & aliis *insordescere per annum*, esse, *permanere per annum in tali delicto*, itaut per totum annum non pœnituerit de eo, & consequenter, si talis aliquando per annum, & saltem in Paschate confessus sit, præsumitur bene confessus, & efficaciter retractasse peccatum illud, adeoque non insorduisse, etiamsi postea relapsus fit, dummodo iterum in relapsu, & consuetudine ista sine pœnitentia non remanserit per annum.

945 §.8. Quomodo clausulæ, *si ita est; quatenus si ita est; periculum immineat revelationis, & scandalorum: ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, postquam dicto Sacerdoti: si necdum satisfecerit;* sint intelligendæ, habet Busemb. relatus *l.1.n.798.* in app. R.2. & de clausula illa *de nullitate prioris consensus certiorata*, dixi hic *n.814.* Quid autem operentur verba; *motu proprio*, dixi *l.1.n.814.* Plura quoad clausulas Rescriptorum ex *S.Pœnitentiaria*, dicam *a n.951.* Si Rescriptum habeat, non tantum, ut contrahant *servata forma* Trid. sed etiam expresse, *factis denuntiationibus in Parochia sponsæ*, id non apponitur per modum conditionis ad valorem, sed nihilominus potest in denuntiationibus dispensari ab Ordinario, Sanch. *l.8. d.35. n.19.* Corrad. *l.7. c.7. n.17. & 21.* Vviestn. kerch. *n.* 259. contra Zerolam, quando enim aliquid in Rescripto apponitur, quod aliunde de Jure requiritur, ordinarie non apponitur cum alia obligatione, quam quæ antecedenter erat, unde videtur tantum esse velut monitio, ut fiat, quod Juris est.

Q. 131. *Quid addendum sit, si in facultate dispensandi addatur gratis ubique sub pœna invaliditatis, sine ulla mercede, sine præmio, sine munere, gratis sub excommunicatione &c.* R. §. 1. Expedita dispensatione licitum esse aliquid acceptare, docent plures cum Sanch. *l.8.d.35.n.13.* uti etiã notavi *l.8.n.817.* nam imprimis illa datio & acceptatio prohibetur, per quam dispensatio fit irrita, si autem sit expedita, non ideo fit irrita: ergo. Deinde etiam videtur tum cessare prohibitionis causa, quæ est, ne dispensaturus muneribus excæcatus, dispensationis munus minus bene obeat: & cum prohibitio sit odiosa, ac strictæ interpretationis, non videtur extendenda ad dationẽ post negotium expeditum: hinc notant aliqui prohiberi examinatoribus Episcoporum aliquid accipere ante, attamen licite accipere, si quid libere offeratur post examen. His non obstantibus suadendum est contrarium in praxi, quia in materia dispensationum sine distinctione prohibetur acceptatio muneris. 946

§.2. Ante dispensationem nequidem esculenta, vel poculenta licite admittuntur, quamvis paucis diebus possint consumi, Corrad. *in praxi dispens. l.7.c.6.n.5.* Sanch. *n.12.* Rosa *de execut. litt. Apost. p.1.c.5.n.25.* Krim. *n.2279.* quia nempe prohibetur receptio omnis muneris, & reipsa sunt magna pro tantillo labore dispensandi. Hinc Barbosa *in Collect. Trid. sess.21. de ref. c.1.n.5. & 13.* docet, pro dispensatione Matrimonii non licere quidquam recipere, nec ratione taxæ, etiam ex immemoriali consuetudine, nec ratione sigilli, vel alterius rei pro mercede laboris. Idem dicit Fagn. *in 1. p. l.5. decretalium de simonia, cap. In ordinando n.38.* notans ita decrevisse Congreg. Interpretum Trid. 25. Octob. 1588. Rosa etiam dicit non juvare consuetudinem, quia additum est decretum irritans, Garz. *de Benef. p.8.c.6.n.110. & 111.* Notario tamen licitum est pro examine testium, vel informationibus accipere 4. partem Ducati, uti declaravit S.Congreg. citata a Corrado, & Rosa, qui addit alibi a se solutos Notario 4. ducatos cum dimidio. Hæc referre volui, uti notetur diversitas opinionum, & praxeos pro diversis temporibus, & locis. 947

§. 3. Quando dicitur *a munere te omnino abstinere debere monemus*, non continet solum consilium, sed præceptum, quia cadit super materiam aliunde graviter illicitam, est enim simonia accipere temporale pro actu jurisdictionis spiritualis, uti ex Trid. & S.Th. certum esse docet Castr. *tr.* 17. *d.4.p.12.* n.10. Quod si accipiatur pro labore temporali, qui adhiberi debuit, non est proprie munus, sed stipendium, nec simoniacum, uti fatetur Castrop. attamen videtur esse illicitum ob prohibitionem, maxime si dicatur, *deposita spe cujuscumque muneris, & præmii*, tale enim stipendium est reipsa præmium laboris, Castrop. Krimer *nu.* 2278. 948

§.4. Potest dispensans, secundum dicta, exigere aliquid per viam commutationis, vel impositionis pœnæ, ut minus frequenter petatur dispensatio. Sed praxis habet Romæ, & in Nuntiaturis, ut hoc, quod petitur, cedat in pios usus, & non in utilitatem dispensantis. V.Castr. *a n.11.* Notat etiam Corr. *l.8.c.5.n.34.* S.Congregationem declarasse, quod quando Trid. dicit, ut dispensetur gratis cum illis, qui ignoranter contraxerunt cum impedimento, intelligatur, quoad compositiones, non autem quoad Jura, & mercedem Officialium pro expeditione litterarum: & addit cum Garzia nequidem hoc quoad compositiones servari, ob necessitatem, & onera Sedis Apostolicæ, præsertim ad tuendam propagandamque fidem catholicam. 949

§.5. Si opus sit dispensantem exire domo ad examen testium potest pro eo labore dispensationi extrinseco aliquid accipere, V. Garz. *n.116.* Pro labore tamen in facienda informatione testium ad verificanda narrata in precibus; uti & pro expedienda dispensatione ipsa, non est licitum aliquid accipere, saltem ubi non est consuetudo accipiendi, quia hoc pertinet ad expeditionem dispensationis, pro qua prohibetur acceptio muneris. *Dixi*, saltem ubi non est consuetudo, quia per eam licere docet Sanch. *n.11.* quia tum censetur non munus, aut præmium, sed stipendium ex consuetudine debitum solvitque Sanch. ib. argumentum ex cap. *Statutum* §. *Insuper*. De rescriptis in 6. Hinc Castr. *n.10.* dicit, stipendium laboris jure, vel consuetudine debitum posse admitti. Possunt autem de hac consuetudine videri etiam Garz. *n.110.* & Castr. *n.12.* Et propter eam consuetudinem scripsit non ita diu ex Belgio aliquis Reverendissimus Romam, in Curia sua percipi Jura ex dispensationibus: Rescriptum est, *quod sequi posset exemplum suorum Antecessorum:* Alius ex Germania directe petiit declarari, an non licite admitterentur Jura ordinaria pro dispensationibus ejusmodi, & est responsum affirmative, propter consuetudinem. 950

Q. 132. *Quid præterea specialiter notandum sit circa dispensationes, quæ petuntur a S.Penitentiaria?* R. §.1. Penitentiaria pro foro tantum interno dispensat, in omni impedimento occulto Juris tantum Ecclesiastici, etiam pro contrahendis Matrimoniis excepta sola consanguinitate, nam quoad hanc tantum dispensat in contractis, & quidem extra 1. & 2. gradum: unde dispensat etiam in primo gradu affinitatis, etiam ex copula licita, etiam pro contrahendis, Krimer *n.2304.* Quandonam autem impedimentum hic dicatur occultum, dixi *a n.870.* 951

Notat

Notat autem Tiburtius *in Introd.c.3.pag.* 22.si impedimentum sit publicum Coloniæ, sed occultum Parisiis, ubi nunc habitat Titius Coloniensis, & Parisiis existens petat dispensationem tanquam pro impedimento occulto, non facta mentione de eo, quod sit publicum Coloniæ, Breve datum a *Pœnitentiaria* fore subreptitium, quia non solet *Pœnitentiaria* admittere casum sic tantum occultum.

952 §. 2. Notari debet hic cum Krim. *n.* 2371. significatio varia vocis, forum, nam *forum*, in neutro genere aliquando significat territorium, aut locum publicum, in quo res venales exponuntur: *forus* in masculino significat locum judicii, & derivatio in utraque significatione est a *fero*, quia illuc feruntur venalia, vel lites. Sæpe autem per forum intelligitur *judicium, jurisdictio, potestas*, & in hoc sensu dicitur aliqua causa pertinere ad forum Ecclesiasticum, vel sæculare, aut esse misti fori, si pertineat ad utramque jurisdictionem. Forū in hoc sensu aliud dicitur externum, sive *forum fori*, in quo tractantur causę in ordine ad externam gubernationem Reip. sive Ecclesiasticæ, sive sęcularis: aliud internum, quod dicitur *forum poli, seu conscientię*, quod intus in mente hominis, ubi conscientia est, exercetur. Forum internum aliud dicitur Pęnitentię, in quo aliquid geritur interveniente Sacramento Pœnitentiæ, sine absolutione sacramentali; aliud non Pęnitentiæ, in quo aliquid geritur sine Sacramento Pęnitentię, uti si aliquis extra Sacramentum absolvatur a censura, vel reservatione peccati. Atque ex his patet, forum *Pęnitentiæ, & conscientiæ* non esse idem, nam forum conscientiæ est quid commune foro sacramentali, & non sacramentali. Quando tamen dixi *Pęnitentiariam* dispensare in foro tantum interno, sensus est, in foro tantum conscientiæ.

953 §. 3. In supplica ad Pœnitentiariam non est opus exprimere vera nomina oratorum, sed potest dici Titius, Caja, &c. Nec opus exprimere diœcesim vel locum originis ipsorum, quia hæc Rescripta non remittuntur ad diœcesanum, sed ad oratorem ipsum, unde satis erit, si petat Rescriptum dirigi, v. g. Coloniam ad P. Claudium La croix Soc. JESU, vel quemcumque alium, qui tradet Oratori, & Orator eliget Confessarium, qui exequatur, secundum jam dicenda.

954 §. 4. *Pęnitentiaria* inscribit suas litteras, *Discreto viro confessario, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per latorem præsentium specialiter eligendo.* Circa quod Krim. *a n.* 2307. & alii notant seqq. 1. Non sufficit esse Licentiatum. 2. Nec Doctorem Ordinis religiosi. 3. Confessarii Societatis JESU ex commissione sui Superioris possunt secundum dicenda *n.* 978. has litteras aperire. 4. Peccat mortaliter, qui aperit sine qualitate Doctoris vel privilegio. 5. Si ille, qui aperuit, non possit, vel nolit exequi, potest adiri alius. 6. Si ille, qui prius noluit exequi, postea mutato consilio velit, potest. 7. Sufficit esse approbatum ab Ordinario, licet nullas adhuc confessiones audierit, & valde sit rudis. 8. Quamvis aliqui cum Sanch. *l.* 8. *d.* 37. *n.* 10. dicant non sufficere, quod quis errore communi censeatur Doctor, tamen communis sententia habet sufficere, si communi errore cum titulo colorato censeatur approbatus. 9. Si sit approbatus ad viros tantum, & dispensatio non requirat actualem confessionem utriusque, Sanch. Lezan. Perez, & alii dicunt sufficere, quia verum est esse ex approbatis ab Ordinario. Contradicunt *De Justis*, Gob. & alii, quia non est simpliciter approbatus, & ideo Card. dicit primam sententiam esse tenuiter tantum probabilem, estque secunda conformior dictis in *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1467. quamvis Krim. dicat primam etiam esse absolute probabilem. 10. Delegatus procedit, *si ita esse*, prout refertur, *per diligentem latoris examinationem invenerit*: & nisi constet oppositum, ipsi creditur, *sine testibus*: quamvis autem ordinarie non pręscribatur, potest tamen ex causa exposci juramentum. 11. Mandatur, ut saltem ex convenientia pręmittat *monita, & consilia opportuna*, de fideliter respondendo, de implenda pęnitentia injungenda, de cavendo relapsu in delictum.

955 §. 5. Quamvis aliquis non Doctor, & non habens potestatem aperiat Rescriptum, non ideo careret effectu, dummodo Doctor, aut alius designatus illud expediat, nam qualitas Doctoris non requiritur in aperiente, sed in exequente, Bon. Gob. *n.* 157. Krim. *n.* 2317. Si autem dispensandus unum elegerit, qui cum ipso dispenset, & ille postea sit ei nimis rigidus, potest hoc relicto eligere alium benigniorem, non aliter, atque aliquis potest confessione apud unum inchoata, hunc deserere, & eam repetere apud unum alium, Gob. *n.* 167. Krim 2318.

956 §. 6. Ex hoc, quod dicatur, *cum illis dispenses in foro conscientiæ*, non sequitur fieri debere in confessione, aut confessionem requiri, Krim. *n.* 2336. Si autem expresse addatur, ut dispensatio fiat *in actu sacramentalis confessionis*, vel *foro Pęnitentię audita confessione*, &c. si dispensandus jam ante absolutus sit a suis excessibus, censuris ac pœnis, ac nullius mortalis sibi conscius sit, Gob. *n.* 183. & Krim. *n.* 2385. dicunt probabile esse non requiri confessionem; probabilius tamen est cum Dic. apud Gob. *num.* 256. & tandem consentit Krim. *n.* 2416. adhuc requiri velut conditionem pręstandam ab eo, qui vult gaudere illa gratia, secundum dicta *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1414. de confessione pro Jubilæo; quamvis Gob. *n.* 258. putet satis fore, si in confessionali, ubi cum illo dispensandum est, dicat, se non habere mortale, quod confiteatur: supposito autem quod confessio requiratur velut conditio, probabilius videtur contra Krim. *nu.* 2325. Gob. *nu.* 188. Kerch. *n.* 266. multosque alios, quod invalide dispensaretur, si confessio esset sacrilega, quia confessio sacrilega non est vera confessio, quam supponitur requirere Pontifex, unde sicut per sacrilegam confessionem non satisfit præcepto Ecclesiæ, ita nec hic menti Pontificis: censetur autem actus sacramentalis confessionis durare, quamdiu non est data pœnitentia, vel absolutio: imo probabile est adhuc durare statim post absolutionem, quia multi AA. cum Gob. *n.* 255. docent tum adhuc licitum esse Confessario loqui cum pœnitente de auditis in confessione.

§. 7. Quando additur, *ut prius tollatur occasio peccandi* Gob. *n.* 189. intelligit occasionem, quæ esset in eadem domo: sed probabilius est intelligi omnem occasionem proximam, quantum hæc tolli potest, quia Pontifex loquitur moraliter, unde in eadem etiam domo cohabitatio posset manere, dummodo desineret occasio, & periculum proximum relapsus, uti plures tenent cum Gob. Viestn. Kerch. *n.* 269. tum enim censetur moraliter abesse occasio, debetque hæc occasio proxima necessario removeri ante absolutionem, quia est quid substantiale, & magni momenti, Gob. Krim. *a n.* 2391. quando autem dicitur, *ad evitanda scandala, quæ orirentur ex divortio*, nomine scandali non venit admiratio, aut prudens opinio de improbitate alterutrius, sed publica occasio peccandi per temeraria judicia, detractiones, odia, dissensiones, imitatio mali exempli, Gob. Kerch. *n.* 267. 957

§. 8. Confessarius, qui hoc potest dispensare, potest etiam absolvere ab omnibus reservationibus, & censuris, quæ provenerunt ex peccato, ob quod dispensatur, non tamen, si aliunde proveniant, quia expresse additur, *quas propter pręmissa quomodolibet incurrit*, Gob. *a n.* 191. Oppositum tamen tenet Krim. *n.* 2350. si talis alia censura, vel reservatio impediret effectum gratiæ, quia dispensans facit gratiam absolvendi sacramentaliter, & revalidandi matrimonium: ergo etiam tacite facit gratiā removendi, quidquid hunc effectum gratię impediret, Arg. Cap. *Præterea* De off. & potest. Judic. deleg. sed videtur dicendum, quamvis dispensatio trahatur ad necessario & de se connexa, secundum dicta *n.* 823. non tamen ad disparate se habentia. 958

§. 9. Si supplicans nollet unquam secum dispensari, aut si cum ille nunquam posset dispensari defectu cujusdam conditionis, Confessarius non posset eum absolvere a reservationibus, aut censuris, quia additur *ad effectum concessę gratię*, unde dispensatio impedimenti, & revalidatio Matrimonii est causa finalis ceterorum, qua cessante cessant reliqua, Gob. *a nu.* 195. Krim. *n.* 2351. Quod si dispensatio danda esset saltem post duos tresve annos, posset tunc ab electo confessario absolvi a reservatis, & censuris in ordine ad dispensationem tunc ab eodem accipiendam, uti tenent Lug. & Gob. *n.* 199. Putat autem Dicast. si supplicans negligat confiteri, & petere dispensationem, saltem tum, quando est præceptum annuæ confessionis, quod gratia illa finem habeat; sed probabilius dicit Gob. *a n.* 202. si interea absolvatur ab alio habente potestatem in reservata, & censuras, ut sic satisfaciat præceptis Ecclesiæ posse cum rationabili causa v. g. deliberando, an velit inire tale Matrimonium, expectare ad quodcumque tempus, & tum postea, si volet, eligere eum, qui secum dispenset; dispensatio enim non est alligata tempori confessionis annuæ, neque ulli alteri. 959

§. 10. Circa clausulam, *hac vice absolvas*, docet Krim. *a n.* 2353. & probabile dicit Gob. *a n.* 204. si dispensandus post datum gratiæ labatur in plures censuras vel reservata, posse etiam ab his absolvi, quia per hæc non est extincta gratia: ergo cum hæc impedirent effectum gratiæ, debent posse tolli: duratque hæc potestas absolvendi, quamdiu ex rationabili causa differtur executio dispensationis. 960

Objic. Si Confessarius a Superiore petierit facultatem absolvendi Titium a lapso carnis reservato, hæc facultas extendit se tantum ad illum casum, & non ad alios interea ante absolutionem commissos: ergo similiter hic R. Dato ant. de quo dixi *l.* 6. *p.* 2. *n.* 1692. n. cons. In primo casu sublatio reservationis habet rationem finis, & limitatur ad peccatum manifestatum, pro quo determinate petebatur; e contra sublatio censuræ non habet rationem finis sed medii, ideo enim debet tolli censura, ut dari possit absolutio a peccatis, & cum statu gratiæ revalidari Matrimonium; facultas autem absolvendi mensuranda est secundum rationem finis, uti habet S. Th. 2. 2. *q.* 27. *art.* 6. ergo cum censuræ illæ, quæ intervenerunt, impediant finem, facultas se extendit etiam ad illas tollendas. 961

§. 11. Quamvis addatur, ut injungatur *gravis pœnitentia*, tamen si supplicans antea confessus est, & pœnitentiam proportionatam accepit, aut si lucratus est Indulgentias, aut si accedat cum tali dispositione, propter quam gravis pęnitentia mutari posset in levem, poterit quoque Confessarius parvam injungere; quia tantum intelligitur præcipi injunctio pœnitentię secundum exigentiam delicti secundum se, quod nunquam esset confessus, & circa quod non esset causa minuendi ordinariam pęnitentiam, Gob. *a n.* 208. Krim. *a n.* 2397. Vviestn. Kerc. *n.* 271. Notatque recte Tiburt. supra *pag.* 24. quod circa ejusmodi pœnitentiam injungendam, substantia sit servanda, sed quoad quantitatem sit locus discretioni, ut nempe Confessarius consideret pęnitentis sexum, complexionem, ætatem, statum, alias ejus obligationes, & his bene pensatis injungat pœnitentiam, quę respective ad talem personam censeatur gravis. Quando autem committitur dispensanti, ut imponat gravē pęnitentiam sibi bene visam, *cui si lator parere contempserit, in dictam excommunicationem relabatur eo ipso*, sensus est, si parere contempserit rationabili præcepto, nam si dispensans imposuisset, v. g. ut iret ad triremes, aut faceret aliquid difficillimum, Tiburt. *p.* 3. *c.* 2. testatur a S. Congr. decisum esse quod non ideo re- 962

incidat,

Incidat, quia nemo dicitur contemnere parere, quando præstare rationabiliter non potest, quod irrationabiliter præcipitur.

963 §. 12. Quando additur, ut simul pro pœnitentia injungat *confessionem saltem unam singulis mensibus*, Krim. *n.* 2400. putat, si non addatur, *in perpetuum*, vel *per totam vitam*, satis esse, si injungatur ad aliquos annos secundum mensuram delicti. Contradicit Gob. *a n.* 225. putatque intelligi de singulis vitæ mensibus, & dicit hoc omnino esse injungendum, etiamsi defectu materiæ necessariæ non confiteretur, secundum sententiam supra insinuatam, vel quamvis essent plenariæ Indulgentiæ, quia dicitur hoc debere injungi ultra pœnitentiam sacramentalem, licet quoad hoc videtur dissentire Krim. *a n.* 2510. Perinde autem est, quo die mensis fiat, unde satisfaciet confitendo ultimo Januarii vel primo Februarii, aut primo Januarii, & ultimo Februarii: quod si uno mense omittat, non tenebitur alio compensare, quia videtur annecti mensi: si autem aliunde adhuc, v. g. ex voto vel præcepto teneretur confiteri aliquo mense, per hanc confessionem satisfaceret utrique obligationi, quia mens dispensantis prudenter præsumitur esse, ut confessio ex quacumque tandem causa fiat semel in mense, Salas, Portel. Gob. *n.* 220. Krim. *n.* 2406. contra Sanch. Bon. Perez, Dian. & alios. Peccabit autem toties mortaliter, quoties aliquo mense omittet, quia est materia, & præceptum grave, quale est confessionis annuæ vel diurni jejunii, Gob. *n.* 222. contra Krim. *a n.* 2408. qui *a n.* 2411. putat posse cessare hanc obligationem confessionis menstruæ, si dispensatus lucretur Jubilæum, vel Indulgentias plenarias; sed probabilius contradicit Gob. *nu.* 226. quia est pœna extraordinaria etiam ad alios forte fines injuncta. In Rescriptis autem non fit mentio Communionis; unde non est obligatio injungendi illam, posset tamen injungi aliquando Communio loco gravis Pœnitentiæ, quæ simul injungi debet, Gob. *n.* 227.

964 §. 13. Quando dicitur Confessarium debere declarare, quod proles sit legitima *in foro conscientiæ tantum*, sensus est, prolem talem pro utroque foro fuisse illegitimam, si uterque parens fuit conscius impedimenti, & tum esse legitimandam, in quo Ecclesia dispensat tantum pro foro interno, quamvis Krim. *n.* 2365. dicat, vere legitimari quoad spiritualia, & temporalia, alii autem dicunt tantum ad Ordines sacros, & Beneficia, unde si Judex Ecclesiasticus vel sæcularis ageret contra hos conjuges vel proles tanquam illegitimas, dispensatio illa in foro externo nil juvaret, Gob. *n.* 264. & Krim. *a n.* 2360. Quando autem unus saltem bona fide contraxit putans Matrimoniũ esse validum, vel si non indicetur ipsi impedimentum, quando revalidatur matrimonium, sive hoc taceatur bona sive mala fide, proles censeri debent legitimæ pro utroque foro, uti ex Jure probat Gob. *n.* 247. & pluribus Sanch. *l.* 8. *d.* 34. *a nu.* 50. possuntque videri dicta *l.* 4. *n.* 750. & Kerch. *n.* 277.

965 §. 14. Quamvis addatur, ut *nulli testes* adhibeantur, si tamen adhiberentur, non ideo esset invalida dispensatio, Gob. *n.* 265. Hinc Fill. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 10. *n.* 358. loquens de clausula illa Rescripti *ex Pœnitentiaria* sic habet, *non puto prohiberi, quominus fieri possit aliqua fides a Confessario de absolutione vel dispensatione impensa, pro consolatione pœnitentis, vel pro testimonio apud Episcopum obtentæ dispensationis in foro conscientiæ: id enim etiam in aliis absolutionibus collatis in eodem foro fieri nil vetat:* Tamb. *De Matr. tr.* 2. *c.* 13. §. 6. sic habet: *non est negandum: si Judex sciat ejusmodi dispensationem fuisse datam, posse interdum illi acquiescere:* imo recte Filliucius notat posse evenire, ut Confessarius (habita licentia, ut suppono, a pœnitente) faciat fidem apud Judicem se absolvisse, & dispensasse.

966 §. 15. Præcipitur etiam, *ut lanientur litteræ*, idest, ut Rescriptum illud laceretur vel comburatur, vel ita corrumpatur, ut non possit produci in foro externo, sic enim dicitur legaliter destrui, unde sufficiet detrahere sigillum, dilacerare per medium, inducere lituras vel cancellos, quamvis retineatur; sic enim peribit illius valor pro foro externo, Fill. Gob. *num.* 268. Krim. *n.* 2372. Quod si talis laniatio negligeretur, peccaretur quidem mortaliter, cum id præcipiatur sub excommunicatione latæ sententiæ, non ideo tamen invalidaretur dispensatio, quia non est conditio ad valorem, sed cautela, ne producatur in foro externo, Sanch. Gob. Krim. *n.* 2376. hinc additur *ita laniandas*, ut nullum earum exemplum extet, intellige, authenticum, seu ejusmodi, quo in foro externo posset probari datam esse dispensationem, unde nil peccas, si exemplar illius pro te describas; illi enim tuæ descriptioni nulla fides debetur, Gob. *n.* 273.

967 §. 16. Additur, *ne litteras illas reddat supplicanti*, intellige integras, quæ pro foro externo servire possint: si tamen redderet integras, dicitur, quod litteræ non suffragabuntur illi, intellige iterum pro foro externo, nam manent pro foro interno validæ; Krim. *n.* 2379. Gob. *n.* 274. & 276.

968 §. 17. Quando committitur dispensatio, ut non obstante v. g. affinitate possint inire Matrimonium, addi solet, *dummodo aliud impedimentum canonicum non obstet:* & sensus est, si non obstet aliud impedimentum, quod dispensatum non sit, Kerch. *n.* 274. vel dispensari debeat: hinc non obstat, quamvis cum tali affinitate etiam clandestine contraxissent, quia hoc impedimentum clandestinitatis potest per ipsosmet tolli, si consensum renovent coram Parocho, & testibus, Krim. *a n.* 2420.

969 §. 18. Quamvis Judicis delegati jurisdictio cesset, si semel plene illa utendo functus sit officio suo, secundum dicta *n.* 883. tamen si Confessarius electus minus bene peregerit officium suum. v. g. si dispensavit in impedimento, sed non legitimavit prolem, potest Rescriptum præsentari alteri Confessario qualificato, qui hoc supplere poterit acceptato Rescripto; tum quia talis commissio necdum habuit plane suum effectum, tum maxime, quia commissio pro foro interno imitatur forum sacramentale Pœnitentiæ, in quo pœnitens, cui unus Confessarius non satisfecit, potest alium accedere, Sanch. *l.* 8. *d.* 27. *n.* 40. Corrad. Krim. *n.* 2327. contra Nav. & Zerol.

§. 19. Quomodo intelligenda sit clausula, *parte altera de nullitate prioris consensus certiorata*, dixi *n.* 814. Quomodo scribatur ad *S. Pœnitentiariam*, habet *Instructio n.* 909. relata: Quod si quis malit scribere ad aliquem e Pœnitentiariis potius quam ad Cardinalem ipsum, scire debet, quod Pœnitentiarii sint ex Ordine S. Dominici, ex Franciscanis de Observantia, & ex Societate JESU. Occasione hic dictorum addo ex Tiburtio *p.* 3. *c.* 1. casus publicos non matrimoniales, in quibus ad *Pœnitentiariam* recurritur, esse duos, 1. Si quis publice manus violentas sive percutiendo, sive occidendo injecerit in Clericum. 2. Si pugnavit vel astitit quomodolibet complex in publico duello. Pro casibus publicis contra immunitatem Ecclesiasticam recurritur ad S. Congreg. Immunitatis. Denique addo ex eodem Tiburt. *p.* 4. *S. Pœnitentiariam* habere facultatem etiam pro utroque foro, etiam in factis publicis absolvendi, & dispensandi in multis quoad Regulares, & volentes ingredi Religionem, si accedat consensus & supplicatio Superiorum Regularium. 970

Q. 133. *An dispensatio impedimenti prosit ignoranti vel invito?* 971
R. §. 1. Quando idem impedimentum afficit utrumque contrahentium, uti est v. g. consanguinitas, satis est, quod unus contrahentium petat, & acceptet dispensationem, tum enim etiam dispensatur cum altero quamvis ignorante, quia hoc ipso, quod tollatur inhabilitas ab uno respectu alterius, debet etiam tolli inhabilitas alterius, uti dictum est *n.* 853.

§. 2. Si impedimentum afficiat unum tantum ex contrahentibus, valebit quidem dispensatio impetrata etiam nesciente, sed ut effectum habeat, docent Sanch. *l.* 3. *d.* 36. *n.* 2. & post eum Gob. *tr.* 9. *n.* 641. Burgst. *cent.* 3. *cas.* 89. debere acceptari, imprimis quia est quædam donatio, quæ acceptatione eget, deinde dispensatio semper videtur habere hanc conditionem imbibitam, si tibi dispensando ita placeat, uti etiam privilegium seu gratia, secundum dicta *l.* 1. *n.* 841. Nihilominus probabile etiam est, quod prosit ignoranti, imo & invito, quia non apparet cur inhabilitas ab utroque tolli non possit: uti tenent multi apud Sanch. supra, & cum Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *R.* 86. & 87. sicut reservatio peccati, irregularitas, &c. possunt tolli ab ignorante, & invito, quia pendet a sola voluntate Superioris. Imo non apparet, cur aliquid, quod habet se per modum gratiæ, conferri non possit invito, nisi Jura aliter statuant, sicuti statuerunt, ut dispensatio pro Beneficio non habeat vim, nisi sit acceptata. De cetero Deus dat multas gratias peccatoribus ignorantibus, & invitis. Item potest aliquis etiam invitis absolvi ab excommunicatione, aut dispensari in voto, uti docet ipse Sanch. *in Decal. l.* 4. *c.* 24. *n.* 26. Quid autem dicendum sit de dispensatione petita *a S. Pœnitentiaria* videri potest Busemb. relatus *l.* 1. *n.* 796. *in resol.* 10. & quod dixi hic *n.* 959. 972

Q. 134. *Quid addendum sit de dubio circa potestatem dispensandi vel dispensationem ipsam?* R. §. 1. Universim dixi *l.* 1. *n.* 798. 973
potestatem dispensandi esse rem favorabilem, adeoque late interpretandam: e contra dispensationem esse rem odiosam, adeoque restringendam, quę sententia est communissima inter Theologos, & Canonistas, uti videri potest apud Sperel. *dec.* 112. *a n.* 73. Et consequenter, si dubitetur, attamen communiter putetur, quod potestas dispensandi se extendat ad hunc vel illum casum aut circumstantiam, judicari potest, quod extendatur, & quamvis postea declararetur reipsa defuisse potestatem, nihilominus valide esset dispensatum, quia ubi adest error communis, bona fides, & titulus saltem coloratus, Ecclesia supplet; ut dictum est *n.* 42. 528. 534. licet non ita suppleat, quando est error tantum privatus secundum dicta ibidem. E contra, si dubitetur, an dispensatio concessa se extendat ad hunc vel illum casum, aut circumstantiam, judicari debet non extendi.

§. 2. Si Jus concedens dispensari expresserit causam, ex dictis *n.* 381. colligitur etiam extendi ad casum, in quo reperitur eadem causa, similiter dixi *n.* 823. dispensationem extendi etiam ad illa, quæ necessario connexa sunt, & sine quibus dispensatio nullum effectum haberet. 974

§. 3. Quid tenendum sit in dubio, an adsit causa sufficiens dispensandi, & an ulla causa adsit, item an hoc, quod falso narratum, vel male subticitum est, fuerit causa finalis, necne, dixi *l.* 1. *a n.* 804. Et universaliter dixi in dubio, an causa, quam expressisti vel tacuisti, fuerit finalis an tantum impulsiva, præsumendum esse, quod fuerit tantum impulsiva, quia præsumendum est pro valore actus. Bardi tamen *de consc. disc.* 6. *c.* 5. §. 4. *n.* 9. tenet oppositum, quando agitur de re odiosa, sed *n.* 10. fatetur, si quis per dispensationem Matrimonium bona fide inierit, & postea superveniat dubium de valore dispensationis, quod resolvi non possit, standum esse pro Matrimonio, quia jam favet possessio bona fide inchoata. 975

§. 4. Quid tenendum sit, si certus sis te indigere dispensatione, & dubites, an acceperis: item si certus sis te obtinuisse, sed dubites, an intervenerit vitium, vel an valeat dispensatio, dixi *l.* 1. *n.* 805. & præter Jura ibi citata, ex quibus videtur colligi, quod præsumi debeat pro valore dispensationis, hoc ipsum docent Abb. Salas, Sanch. Tamb. *in Decal. l.* 1. *c.* 3. §. 7. v. Dis- 976

pensa-

pensatio n. 5. & Dian. *p.* 4. *t.* 3. R. 45. An licitum sit contrahere Matrimonium, quando est dubium vel major probabilitas de impedimento, si probabile sit illud abesse, dixi *a n.* 527. 530.

977 *Q.* 135. *Quomodo practice sit applicanda doctrina hactenus tradita?* R. hoc modo 1. Dum advertis impedimentum inter aliquos, qui contrahere volunt vel jam sunt in Matrimonio; cogita, an illud sit indicandum illis necne. 2. Si sit indicandum illi, qui necdum est in Matrimonio, quantum potes, dissuade, quia communiter infausta sunt Matrimonia, quæ antecedit impedimentum, nisi valde justa causa moveat ad dispensationem petendam, plerumque enim movent alia carnalia, & mere temporalia motiva, quæ apud Deum non valent. 3. Si ille in quo advertis impedimentum, sit conjugatus, & sciat se habere impedimentum, velitque dispensationem, eo quod non possit sine scandalo facere separationem nec vivere continenter cum uxore putatitia, fac ut impetres dispensationem ipsi, per unum saltem Religiosum ex iis Ordinibus, quos *n.* 970. notavi habere Pœnitentiarios Romæ, sed jube interim abstinere ab omni actu conjugali. 4. Accepto rescripto, sive pro conjuncto, sive pro alio, si habeas qualitates requisitas, & ille, pro quo petitum est, te ad id munus eligat, ipso præsente aperi litteras, expone omnes clausulas concernentes, quære, an vera sint, quæ illic afferuntur, & an præstare velit quæ injunguntur: si dicat vera esse, & paratus sit præstare omnia, jube se ad confessionem disponere, audi confitentem, impone præscriptas pœnitentias, adde admonitiones debitas, declara prolem ejus esse legitimam, si prolem habeat, da absolutionem a censuris, tum a peccatis simul vel etiam ante, intendens cum eo dispensare in impedimento; denique hoc ipsum illi declara, nempe quod cum eo sit dispensatum, & dilania litteras dispensationis.

978 *Q.* 136. *Quid præterea sit notandum circa executionem dispensationum matrimonialium?* R. Suppositis illis, quæ *l.* 4. *a n.* 659. dixi de executione litterarum apostolicarum, notanda hic sunt seqq. §. 1. Executores hi ordinarie debent esse graduati in Theologia vel Jure Canonico secundum dicta *n.* 654. Possunt tamen Superiores Societatis JESU communicare facultatem alicui de Societate non Doctori, aperiendi litteras *S. Pœnitentiariæ*, ex privilegio *Gregorii* XIII. anno 1582. die 3. Aprilis in Bulla, *Exponi nobis*: ubi ait: *Nos idcirco tuis in hac parte supplicationibus inclinati, presbyteris Societatis hujusmodi per te vel tibi subordinatos illius Superiores de tua licentia designandis, & ab Ordinariis locorum approbatis vel approbandis, etiamsi Magisterii vel Doctoratus, aut aliis gradibus insigniti non sint, litteras hujusmodi aperiendi, confessionibusque fidelium ∴ absolvendi ∴ exequendi ∴ licentiam, & facultatem tenore præsentium concedimus, & impartimur.* In compendio novo, verbo, *Confessarius*, §. 3. sic habetur: *Ad hanc facultatem aperiendi dictas litteras designantur omnes Superiores alias approbati, juxta confessionem, & omnes alii Confessarii, quos ipsi ad id deputaverint.*

979 §. 2. Delegatus non habet in actu jurisdictionem, nisi post exhibitionem originalis mandati, quo authentice docere possit de facta sibi commissione dispensandi. Cap. *Super eo*, 12. De appell. Cap. *Pastoralis*, 12. De Rescript. Hinc si prius dispenset, quamvis certus sit de data, & expedita Romæ commissione nulliter agit, quia absque mandato, & absque cognitione causæ sibi demandata: tale enim mandatum non continet gratiam factam, sed faciendam; communis cum Krim. *a n.* 2222. E contra aliquis desinit esse delegatus per sententiam definitivam etiam irritam, secundum dicta *n.* 883.

980 §. 3. Juxta Reg. 49. Cancellariæ, quando dispensatur in gradu prohibito, semper apponitur, *dummodo dicta mulier propter hoc rapta non fuerit*, tum enim hoc narrari deberet in supplica, nempe si rapta fuerit *propter hoc*, idest, ad Matrimonium. Et quamvis in Rescripto omitteretur, semper intelligitur: hinc si rapta esset, etiamsi consentiret manens in potestate raptoris, executor non posset pergere, sed requiritur novum Rescriptum in forma *perinde valere*, Krim. *n.* 2189. 2262.

981 §. 4. Quando additur, *tuam conscientiam oneramus*, signum est, eligi industriam personæ quoad actum ipsum dispensandi, & tum executio relinquitur arbitrio ipsius sine cognitione judiciali, & ab ejus sententia appellari non debet. Barb. Krim. *n.* 2261. Si executio demandetur Episcopo, an ingerere se possit Vicarius generalis, aut si demandetur Vicario generali, an ingerere se possit Episcopus, colligi potest ex dictis *n.* 879. Sufficere autem prudens judicium de veritate narratorum, quamvis non adsit certitudo, docent Gob. & Kerch. *n.* 254.

982 §. 5. Quia Rescripto solet inseri, *si per diligentem informationem compereris preces veritate niti*, & Trid. *sess.* 22. *c.* 5. *de ref.* dicit, ut dispensationes etiam gratiosæ *suum non sortiantur effectum, nisi prius a delegatis Apostolicis, summarie tantum & extrajudicialiter, cognoscatur expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere*, hoc spectat ad formam, & prærequiritur ad valorem, quamvis ex confessione sponsorum aut aliunde sciretur veritas, Sanch. *l.* 8. *d.* 34. *n.* 26. Corrad. *l.* 7. *c.* 6. *n.* 20. Et si dispensatio concessa sit tantum pro foro conscientiæ, informatio capi potest ab ipsis sponsis, quia in hoc foro possunt esse Rei, & testes: si autem agatur pro foro externo, informatio capi debet ab aliis, quia testis hic in propria causa non admittitur; potest autem etiam laico committi hæc informatio, quia non concernit jurisdictionem, sed solum ministerium. Nec requiritur juramentum, dummodo sponsi fidem faciant sine prudente suspicione falsi; ita cum communi Krim. *a n.* 2229. satis autem est, secundum sæpe dicta, causas finales seu motivas subsistere, quamvis non subsisteret, aliquid non substantiale, Krim. *n.* 2258. De falsificatione litterarum apostolicarum, dixi *l.* 4. *a n.* 633.

§. 6. Delegatus non debet plus examinare, quam mandetur, hinc quia nunc non apponitur clausula, *dummodo copula non intercesserit*, in eam inquirere non debet; si autem clausula illa apposita esset, & copula esset occulta, docent Sanch. Pont. & Krim. 2220. contra alios, Reum non teneri eam fateri, quia cum agatur pro foro externo, intelligitur, si intervenerit & publice sit nota. Et idem est, si Judex interrogaret de alio impedimento, quod occultum esset, & aliter esset in debito tempore tollendum, non enim tenerentur sponsi illud fateri, Corrad. Krim. *n.* 2259. 983

§. 7. Si preces sint quidem per testes justificatæ, attamen delegatus extra sigillum confessionis sciat illas non subsistere, pergere non potest, quia executio remittitur *ipsius judicio ac discretioni, onerata insuper conscientia ejus*, idest, si in conscientia repererit preces veritate niti, Sanch. Salas, Krim. *n.* 2237. Similiter quamvis preces veritate niterentur, si tamen ex dispensatione prævideret secuturum scandalum & majus malum, exequi non posset; ideo enim committitur ejus judicio, discretioni, prudentiæ; Corrad. Krim. *n.* 2239. Et quandoque etiam additur, *si tibi videbitur expediens, ut dispensetur*, per quod remittitur, non quidem ad liberam voluntatem ipsius, attamen ad prudens arbitrium, Menoch. Krim. *a n.* 2265. 984

§. 8. An & quando commissio dispensandi expiret morte committentis, dixi *l.* 1. *n.* 816. Notat autem recte Krim. *n.* 2227. si dispensationis commissio data sit nomine Sedis Apostolicæ, non expirare morte Papæ, quia Sedes Apostolica nunquam moritur. 985

§. 9. Si delegatus reperiat causam bona fide allegatam Papæ, reipsa non subsistere, sed advertat aliam causam adesse, quæ si allegata fuisset, certo obtinuisset idem Rescriptum, Krim. *a n.* 2240. putat posse pergere, quia ex benignitate piæ matris Ecclesiæ præsumi potest, quod Papa consensum suum non restrinxerit ad hanc specifice causam, sed eum extenderit ad communem, & genericam rationem causæ sufficientis, si pro tali casu adsit. Oppositum probabilius tenet Corrad. *l.* 7. *c.* 5. *a n.* 54. nam ideo demandatur, ut examinetur, an preces allegatæ veritate nitantur, non autem, an subsit alia causa: nec datur mandatum exequendi, nisi sub causa allegata. Deinde ex hoc, quod Papa concessisset, si allegata fuisset ista altera causa, non sequitur, quod jam consenserit, quia voluntas, quæ non est, sed tantum esset, nihil de facto operatur, sed tantum operaretur sub hypothesi, quæ posita non est, uti in simili dixi *n.* 551. 986

§. 10. An dispensatio pro foro conscientiæ valida sit ante expeditionem Rescripti, de hoc aliquid dixi *l.* 1. *n.* 815. possuntque videri plura apud Krim. *a n.* 2267. quod si Matrimonium ineatur, vel ejus consummatio fiat post expeditum quidem rescriptum, sed antequam dispensatio pervenerit ad partes, aut antequam sit executioni data, quid dicendum sit, magis colligetur ex resolutione seqq. casuum. 987

Casus 1. Titius Romæ a Papa petit pro Cajo dispensationem in impedimento Matrimonii, & priusquam obtineat, rescribit sine dubio obtinendam intra triduum. Obtinetur intra triduum a Titio; Et post elapsum illud triduum contrahit Matrimonium Cajus Coloniæ existens ante acceptas litteras dispensationis. *Quæritur*, an valide? Negant Suar. Vasq. Perez, Gob. *tr.* 9. *n.* 625. quia præsumi non potest mentem Papæ dispensantis esse, ut dispensatio valorem habeat, antequam certo innotescat, alias daretur occasio abutendi. Valide contraxisse docent Sanch. *l.* 3. *d.* 36. *n.* 6. Nav. Vega, Rodr. Texed. apud Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 36. Sot. Burg. *cent.* 3. *cap.* 36. & alii; quia omnes gratiæ, & privilegia statim robur habent, cum datus est consensus petenti per Procuratorem, licet postulans principalis ignoret: unde probabile videtur, inquit Burg. talem, in raro casu, videlicet in magna necessitate non differendi, etiam licite id facere.

Casus 2. Cajus subdiaconus ob causam certo sufficientem cogitat inire Matrimonium, hinc mittit Romam cursorem, qui dispensationem petat, nec dubitabatur, quin intra viginti dies esset obtinenda: post hos 20. dies contrahit Matrimonium. *Quæritur* an valide? Ratio affirmandi est, quia intra illud tempus concessa fuit dispensatio, uti nec rescitur ex dato, valor autem dispensationis non pendet a dispensando, sed a solo dispensante, qui ei etiam invito & renuenti obtrudere poterit. R. 1. cum Sanch. *l.* 8. *d.* 26. *n.* 5. Amico, Castr. *tr.* 3. *d.* 7. *p.* 11. *nu.* 3. Burgh. *cent.* 3. *cas.* 89. & aliis communiter; Matrimonium illud nullum esse, quia dispensatio est relaxatio a lege adhuc vivente, & obligante: ergo ut suum effectum habeat, debet esse nota dispensando, vel saltem procuratori, qui ejus loco acceptet. 2. Dispensatio semper habet imbibitam hanc conditionem, si tibi dispensando ita placet, ut docent Suar. Sanch. Sala, Castr. & alii, unde differt hic casus a priore, in quo Cajus acceptaverat per Titium. Ad fundamentum contrarium dico, fuisse quidem concessam, sed non habuisse effectum, donec cognosceretur, quia est quædam donatio, quæ per acceptationem completur, unde habet quidem dispensatio valorem a dispensante, non tamen effectum, antequam nota sit dispensando, vel saltem alteri ejus nomine acceptanti; & in Cap. *Si tibi præsenti*, De præbend. in 6. expresse habetur dispensationem circa Beneficium non habere vim ullam, nisi acceptata fuerit a beneficiando. 988

Ca-

989 *Casus* 3. Sempronius Titiæ consanguineus petiit dispensationem, sed ob urgentissimas causas Matrimonium contraxit cum Titia impedimenti ignara, priusquam dispensatio a delegato Confessario expediretur, attamen postquam Breve datum erat Romæ: Confessarius nunc accipit Breve, & *Quærit*, an illud possit expedire, ita ut vi illius fiant habiles ad valide contrahendum? *Ratio* dubitandi est 1. quia mutatus est casus in dispensatione contentus, agitur enim in ea conformiter ad supplicam de Matrimonio contrahendo, jam autem est contractum. 2. Dispensatio reddita est difficilior ex Trid. *sess.* 24. *de Reform. Matr. c.* 5. decernente scienter contrahentem intra gradum prohibitum debere spe dispensationis carere. Nihilominus pro parte affirmativa est 1. quia Sempronius sat mature summo Penitentiario supplex factus, narravit se jam tum de Matrimonio ineundo cum Titia tractasse, & resilire non posse. 2. Non videtur dispensatio esse ideo reddita difficilior, cum Sempronius non temere præsumpserit, sed ob urgentissimas causas id fecerit, Trid. autem requirit scientiam, audaciam, & temerariam præsumptionem juxta Sanch. *l.* 8. *d.* 25. *n.* 26. 3. Quamvis unus sciens impedimentum contraxerit, si alter ignorarit, non incurritur pœna Trid. nec postea opus est de hoc mentionem facere in petitione dispensationis, uti tenent Henr. Sanch. *n.* 30. Perez, *d.* 46. *n.* 13. quia innocens puniri non debet ob alterius delictum: ergo etiam jam licebit gratiam illam exequi. 4. Texeda & alii apud Dian. *p.* 9. *tr.* 7. *R.* 36. docent, si contrahentes scienter intra gradus prohibitos contrahant, & consumment Matrimonium, postquam Pontifex concessit dispensationem, & nondum ea per Ordinarium, cui committitur, est expedita, in isto casu non esse dispensationem irritam vel subreptitiam, ita autem contigit in præsenti casu.

Resp. Confessarius non videtur posse procedere ad executionem 1. quia est exprimendum apud dispensantem, si Matrimonium fuerit contractum vel consummatum, uti certum videtur, inquit Perez *n.* 6. & constat ex *Trid.* supra ubi in eum, qui scienter & præsumptuose contraxerit, fert pœnam carendi spe dispensationis: e contra illi, qui solemnitatibus adhibitis contraxerit cum probabili ignorantia, dicit facilius, & gratis impertiendam dispensationem: ergo manifeste supponit hoc debere narrari; unde enim alias decernet pœnam carendi vel gratis habendi dispensationem, vel unde sciet an factum sit præsumptuose, an præmissis solemnitatibus, an cum ignorantia probabili, si non sit opus factum narrari? 2. Non videtur licitum esse procedere secundum relatam sententiam *Texedæ*, quia quando agitur de valore Sacramenti, etiam in illis, in quibus Ecclesia potest supplere, non est licitum relinquere tutiorem, nisi sententia, quam sequor, communiter admittatur velut absolute probabilis, & non sit contra praxim Curiæ Romanæ, tum enim tantum vult Ecclesiæ supplere secundum dicta *l.* 6. *p.* 1. *n.* 118. sed sententia *Texedæ* non admittitur communiter, velut absolute probabilis, hinc *Diana* illam referens subdit, *hucusque Texeda, tu cogita, an probabiliter:* & quamvis *Diana* pro eadem citet *Vegam* non allegato textu, Sanch. *n.* 21. citat *Vegam* pro opposita allegato textu, & sententia illa revera nullum habet solidum fundamentum. Sed quidquid sit de hoc, saltem est contra praxim Curiæ Romanæ, quæ semper respondet hoc exprimendum esse, uti testatur Sanch. supra juncto *n.* 8. ad quem se remittit, & de hoc refertur expressa declaratio sacræ Congregationis ad hoc caput Trid. *n.* 2. 3. Opinio Henriq. Sanch. & Perez, supra relata, nempe quod opus non sit narrare contractum, & consummatum esse Matrimonium, si alteruter bona fide processerit, non videtur vera, nam Trid. toto illo capite loquitur in numero singulari, & nullo verbo innuit requiri utriusque scientiam vel ignorantiam: neque verum est esse pœnam, quod debeat hoc narrari, sed est tantum conditio prærequisita pro informatione dispensaturi, ut dispensationem diversimode, & pro exigentia causæ noverit expedire, uti ante dictum est: pœna autem tantum est, ut qui scienter ac præsumptuose contraxit & consummavit Matrimonium, careat spe dispensationis: ergo dato, quod hæc pœna carendi spe dispensationis non incurratur, si alteruter bona fide processerit, tamen nullatenus sequitur factum non debuisse, aut adhuc non debere narrari, & quamvis tum nollet dispensare Pontifex propter scientiam & præsumptionem Sempronii, non sequitur Titiam puniri, quamvis indirecte & per accidens in ipsam redundet incommodum; sicuti si Titia bona fide contraxisset Matrimonium cum Cajo Subdiacono, qui sciens & præsumptuose hoc fecisset non expectata dispensatione, cujus spem habebat; si Pontifex postea id resciens in pœnam præsumptionis Caji nollet dispensare, non ideo puniretur Titia, quamvis & indirecte & per accidens in ipsam redundaret incommodum, itaque petenda est dispensatio nova enarrato facto, ita judicarunt mecum anno 1699. tres Doctores.

990 §. 11. Huc etiam refertur solutio sequentis casus: Titius cognovit Cajam & Bertam sorores; vultque ducere Cajam, & petit dispensationem in affinitate, attamen priusquam dispensatio detur executioni, cognoscit iterum Cajam & Bertam.

Quæritur an indigeat nova dispensatione? R. 1. Non ideo indiget, quia iterum cognovit Cajam, quia est tantum incestus, nec inducit impedimentum respectu Cajæ, & si sit occultus, quamvis commissus sit post obtentam dispensationem, tum saltem non necessario recurri debere Romam, docent Nav. Gob. *tr.* 9. *n.* 630. & alii multi cum Pelliz. *De Regul. tr.* 8. *c.* 3. *a n.* 243. ac probabile agnoscunt Sanch. Less. *n.* 922. citati. 2. Si dispensatio non sit facta Romæ, sed tantum data commissio, ut dispensaretur in partibus, si preces invenirentur veritate niti, etiam non indiget nova dispensatione ex hoc, quod ante dispensationem factam iterum cognoverit Bertam; nam repetita illa copula non inducit novum impedimentum affinitatis, sed manet unicum, quod prius contractum erat, sicuti si decies cognovisset singulas, esset unicum impedimentum, nec in supplica opus fuisset dicere, quoties cognovisset illas, Sanch. *l.* 8. *c.* 24. *n.* 8. Est autem jam data potestas ad dispensandum pro Matrimonio cum Caja non obstante impedimento contracto per copulam cum Berta. 3. Si Romæ facta est dispensatio, antequam Titius iterum cognosceret Bertam, videtur opus esse nova dispensatione, quia impedimentum per priorem copulam cum Berta contractum, erat jam sublatum per dispensationem Romæ factam, quamvis necdum executioni datam seu applicatam Titio: & nunc redit idem impedimentum, quod sublatum erat: ergo debet de novo tolli; non potest autem sine nova dispensatione, quia prior non respiciebat nisi contractum antea impedimentum. Sanch. supra. Pont. De Justis *l.* 3. *n.* 163. & *l.* 4. *n.* 187. *Confirmatur*, nam si Titius post declarationem, quod reperta veritate narratorum facta esset dispensatio, iterum cognovisset Bertam, opus esset nova dispensatione: ergo etiam jam, *Si dicas*, per priorem dispensationem factum esse, ut Titius posset cum Caja contrahere tanquam cum extranea: *Contra* est, nam dispensatio non tollebat consanguinitatem istarum sororum, nec impediebat, quo minus a Titio posset iterum contrahi affinitas, si enim post dispensationem factam postea cognovisset Semproniam ejusdem Cajæ sororem, certo contraxisset impedimentum per aliam dispensationem tollendum: ergo idem est, si iterum cognoverit Bertam. Et hic dicta applicari possunt, v. g. impedimento voti, item dispensationi factę vel faciendæ per Ordinarium. Denique hic notandum est, quod dispensatio valide detur executioni, non expectato *placito* aulæ sæcularis vel Officialium belli, qui aliquando volunt se ingerere; recte enim docet Less. *in Auctor.* v. Bulla Pontificia, *casu* 3. ejusmodi placitum esse impertinens ad valorem Bullę seu dispensationis exequendę.

Qu. 137. *Quid præterea observare debeat Parochus circa Matrimonia coram ipso contrahenda?* R. §. 1. Trid. sess. 24. 991
de ref. Matr. cap. 1. dicit: *Habeat Parochus librum, in quo conjugum & testium nomina, diemque & locum contracti Matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat.* Et cum inde suo tempore doceri debeant plurima, quę maximi momenti sunt, recte notat Aversa. *q.* 6. *s.* 7. §. *ult.* ad hoc obligari Parochum sub mortali.

§. 2. Parochus etiam contracturis proponere debet, quæ 992
ibidem statuit Trid. his verbis. *Postremo S. Synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante Matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad SS. Eucharistiæ Sacramentum pie accedant.*

Q. 138. *Quid denique notandum sit circa purificationem* 993
puerperarum? R. Hæc potius spectant ad materiam Baptismi, sed quia de illa ibi nihil dixi, addo hic pauca.

§. 1. De purificatione puerperarum *Synod. Colon.* anni 1662. *p.* 2. *tit.* 3. statuit 1. Ex Cap. un. *De Purif. post partum*, quamvis puerperæ possint statim post partum venire ad Ecclesiam, attamen etiam in nova lege licite emanere. 2. Non ante 25. a partu diem, nec alibi, quam in Ecclesia benedicendæ sunt puerperæ. 3. In pœnam peccati mulieres, quę ex illicito concubitu pepererunt, sub pœna suspensionis eo ipso incurrendæ non benedicantur. 4. Sine pompa & ad summum cum tribus fœminis deducantur. 5. Non fiat in dominica vel festo fori. 6. Nullus Parochus, Sacerdos vel Clericus debet convivium mulieri purificatæ instructum frequentare. 7. Non substituatur mulier purificanda in locum defunctæ puerperæ, nec ad cadaver defunctæ in partu legantur preces purificationis, nec etiam legantur in privatis ædibus super periclitantem post partum.

§. 2. Circa prohibitionem illam, ne mulieres, quæ ex illicito concubitu pepererunt, purificentur, dubitatum est, an 994
id intelligatur etiam de illis, quæ ex illicito concubitu conceperunt, sed pariunt in Matrimonio ante partum contracto; affirmarunt aliqui, quia manet causa, ut fit in pœnam peccati. Oppositum tenuimus anno 1710. tum quia talis nunc in Matrimonio honeste parit, tum maxime, quia statutum illud est pœnale, & tantum dicit, *mulieres*, quod convenit non conjugatis: ergo non est extendendum ad conjugatas, cum *Synodus* ibi non agat de Matrimonio, sed de Baptismo. *Nec obstat*, quod æqualis ratio esset tales conjugatas excludendi: *nam* in positivis non est argumentandum a pari ad par, imo nec a minori ad majus, sed standum verbis in rigore, quæ potius restringenda sunt in materiis odiosis, qualis est hęc.

§. 3. Sicuti *l.* 2. *n.* 99. & 112. dixi acatholicos esse excluden- 995
dos a benedictione matrimoniali & a cæremoniis sepulturæ ecclesiasticæ, ita puto excludendam puerperam acatholicam ab hac benedictione purificationis. 1. Quia cæremoniæ illæ sunt ab Ecclesia institutæ pro fidelibus in Ecclesia, & probabiliter nomine Ecclesiæ etiam fiunt istæ orationes, uti insinuat Sanch. *l.* 7. *d.* 9. *n.* 13. Ecclesia autem non vult ejusmodi orationes publicas

cas offerre pro acatholicis, qui ab Ecclesia Catholica exclusi esse volunt. 2. Quia acatholici, qui cæremonias Ecclesiæ irrident, indigni sunt, quibus illæ adhibeantur. 3. Quia tales acatholici in his locis acatholicis præsumi sæpe possunt esse formales hæretici, adeoque excommunicati, & quamvis vitandi non sint a catholicis, attamen ipsis prohibitum est in divinis communicare cum catholicis, secundum dicta *l.6. p.2. n.34.* & dicenda *l.7. n.270.* ergo scandalo illi sunt Parochi, qui ad talia admittendo quasi inducunt illos ad petendam talem ipsis illicitam communicationem in divinis cum catholicis. An licitum sit mortuo acatholico catholicæ Parochiæ inquilino pulsare campanas catholici templi, dicam *l.7. n.268.*

§. 3. Cum hæc cæremonia purificationis non sit necessitatis, sed devotionis, Cap. un. *De purif. post part.* putarunt Laym. Peyr. Pasq. puerperas posse e Regularibus admitti ad purificationem, pro quo referunt declarationem *S. Congreg.* sed recte contradicit Pign. *t. 5. consult. 76.* quia consuetudo saltem id restrinxit ad solos Parochos: & idem dicit alia declaratio *S. Congr.* unde sicuti benedictio nuptiarum, quamvis non sit necessitatis, tamen secundum dicta *a n.504.* fit a solis Parochis, ita & hæc cæremonia.

LIBER SEPTIMUS.

De censuris ecclesiasticis, & irregularitatibus.

CAPUT PRIMUM.

De Censuris in genere.

DUBIUM I.

Quid sit censura ecclesiastica?

1 Resp. Est pœna spiritualis & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per potentiam Ecclesiasticam aufertur usus quorumdam bonorum spiritualium. Laym. *l.1. t.5. p.1. c.1. Unde resolves.*

I. Per censuram non privatur homo bonis mere internis, v. g. charactere, potestate Ordinis: nec bonis propriis, ac privatis, v.g. fide, charitate, gratia, &c. sed quibusdam externis & publicis, sive actionibus, quæ habent spiritualem aliquem effectum vel commodum, ut sunt Sacrificium, officium divinum, Beneficium, administratio & susceptio Sacramentorum, Indulgentia, publica Ecclesiæ suffragia; quia hæc & non illa subsunt dispositioni Ecclesiæ. Unde si interdum privetur bono aliquo temporali, v.g. convictu humano per excommunicationem, id tantum fit secundario.

II. Exilium, carcer, servitus, privatio Beneficii, nisi adjunctam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum, non sunt censuræ, quia sunt pœnæ temporales.

III. Nec degradatio vel depositio est censura, quia etsi sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis sed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.

IV. Nec cessatio a Divinis, quia non imponitur per modum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad propulsandam injuriam Ecclesiæ factam.

V. Nec irregularitas, sive sit ex defectu, quia hæc non est pœnalis, sed tantum impedimentum canonicum; sive sit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, sed punitivæ, & ex se perpetuæ: Unde nec tollitur per absolutionem, sicut censura, sed per dispensationem, Bon. *d. 1. q. 1. p.1.*

VI. Quando in Jubilæis vel privilegiis datur potestas absolvendi a censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi expresse addatur.

ADDENDA.

2 Quæst. 1. *Quinam circa censuras sint errores hæreticorum, & quæ doctrina catholica?* Resp. §. 1. Vicleff. Hus, & Lutherus docuerunt censuras nullius esse valoris: sed *Conc. Constant.* damnavit hos *Vicleffi* articulos: 13. *Illi, qui dimittunt prædicare sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in Dei judicio traditores Christi habebuntur* 30. *Excommunicatio Papæ vel cujuscumque Prælati non est timenda, quia est censura Anti-Christi.* Similiter hunc *Hus* articulum damnavit idem *Conc. Constant.* 18. *Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit, & illud mandatum debet exequi, prætensa excommunicatione non obstante.* Hos *Lutheri* art. damnavit Leo X. 23. *Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.* 24. *Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationes quam timere.*

3 §. 2. Hos alios *Vicleffi* articulos damnavit idem *Conc. Const.* 11. *Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare nisi prius sciat eum excommunicatum a Deo: & qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus vel excommunicatus.* 12. *Prælatus excommunicans Clericum, qui appellavit ad Regem vel ad Concilium Regni, eo ipso traditor est Regis & Regni.* Similiter illos *Joannis Hus*, 14. *Doctores ponentes, quod aliquis per censuram ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, sæculari judicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, Scribas & Pharisæos, &c.* 19. *Per censuras ecclesiasticas ... ad sui exaltationem Clerus populum laicalem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit & viam parat Anti-Christo, &c.*

§. 3. De fide est esse in Ecclesia potestatem ferendi censuras ex Matth. 18. *Quodcumque ligaveritis super terram*, nam Calvino teste apud Bellar. *De Pontif. l.1. n.13.* Christus ibi loquitur etiam de potestate excommunicandi, & Christum ibi loqui de actibus externæ jurisdictionis docent SS. PP. & Theologi omnes cum Suar. hic *d.1. s.2.* possuntque videri etiam Castr. *d.1 pun.3.* & Dicast. *d.3. a n.6.* Ratio autem est, quia in omni bene constituta Rep. debet esse potestas quosdam sibi noxios excludendi a suo corpore, alios male administrantes suspendendi a quibusdam officiis, aliis interdicendi certos actus & functiones; ergo id etiam esse debet in Ecclesia; hæc autem est ipsa potestas ferendi censuras, nempe excommunicationem, suspensionem & interdictum: ergo. Censurarum autem materiam & cognitionem pertinere ad solos Judices ecclesiasticos docet Trid. cujus verba referam *n.18.* potestque videri etiam Pign. *tom.6. cons.19. n.16. &* 20. 4

DUBIUM II.

Quotuplex sit censura?

Resp. Dividitur 1. Essentialiter, in Excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ est a Jure, & fertur per Canones, Constitutiones vel statuta Ecclesiastica, stabili, ac permanente lege: & eam, quæ est ab homine, quæ scilicet fertur a Judice vel Prælato per modum mandati vel sententiæ judiciariæ. Estque vel particularis, circa factum aliquod particulare aut certas personas; vel generalis, quæ nulla singularis facti aut personæ determinatione fertur. 3. In eam, quæ est sententiæ latæ, quam scilicet Jus, aut Judex statuit ipso facto (quo quis, verb. gr. contra legem facit) sine alia sententia incurrendam: & eam, quæ est ferendæ, quam Jus aut Judex non vult ipso facto incurri, sed per sententiam infligi. Pro quibus dignoscendis consideranda sunt verba, quibus censura fertur; quæ si includant alterius actionem seu ministerium, significant censuram esse sententiæ ferendæ, latæ vero, si non includant. Si vero ambigua sint, teneri potest *regula 49. Juris in 6.* quod in dubio circa pœnas benignior interpretatio sit facienda. *Unde resolves:* 5

I. Est censura latæ sententiæ. 1. si verba sint præteriti aut præsentis temporis, v.g. excommunicavimus, excommunicatus est vel fuit, excommunico, suspenduntur, interdicuntur, volumus aut jubemus esse excommunicatum, suspensum &c. 2. Si addatur particula *ipso Jure, ipso facto vel sine alia sententia.* 3. Si verba sint imperativi modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

II. Sententiæ ferendæ est saltem ut plurimum. 1. si verba sint futuri temporis, v.g. excommunicabitur, suspendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, suspendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba sint minatoria, v.g. sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis, &c. nisi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

ADDENDA.

Quæst. 2. *Quæ sit significatio variorum terminorum, qui in hac materia de censuris sæpe recurrent?* R. §. 1. *Censura* secundum Bonacinam hic initio, dicitur, vel a *censeo*, fero sententiam: vel a *censio*, punio, castigo: vel a *censor*, cujus officium est moribus præesse, & delicta corrigere. 6

§. 2. Censura Juris vel Canonis, sive per modum statuti, dicitur illa, quæ imponitur per aliquam legem permanenter duraturam etiam post mortem illius, qui imponit: e contra illa dicitur censura hominis seu lata per modum sententiæ aut præcepti, quæ fertur cum intentione de non inducenda lege perpetua, sed tantum transeunter, & pro casu, uti pluribus explicat Dicast. *dist.1. dub.9.* 7

§. 3. Cen-

8 §.3. Censura per sententiam potest ferri, vel per sententiam generalem, ut habet Busemb. si nempe indeterminate proferatur in aliquem, qui hoc fecit vel faciet: vel per sententiam specialem & particularem, si feratur contra determinatam in individuo personam propter hoc individuum delictum.

9 §.4. Quid sit censura latæ & ferendæ sententiæ, recte explicat Busemb. Hæc adde, in primis, si sit ferendæ sententiæ, tum dicit *comminatoriam*: Deinde, si dicatur ipso facto excommunicetur seu excommunicabitur, sententiæ latæ, uti habent Toletus, Dicast. *d.*1. *n.*99. Idem est, si cum verbis præteriti addantur hæ particulæ: *mox, prorsus ex nunc, ex tunc* sit excommunicatus, sed cum verbis aliis, est ferendæ, uti *mox excommunicetur*, Suar. Dicast. *n.*101. Si autem sic dicatur, qui hoc fecerit, est excommunicatus, plerique dicunt esse latæ sententiæ: si tamen dicatur, sit veluti excommunicatus, Sanch. & Dicast. *n.*103. & 110. dicunt esse ferendæ: si autem dicatur, anathema sit, Suar. dicit esse latæ sententiæ, Sanch. & Dicast. supra dicunt esse latæ; quando est contra hæresim, quia hæresis subjacet latæ sententiæ: ferendæ autem est, si contra alia delicta dicatur. Addunt, quod quando verba non significant actionem ipsam, v.g. excommunicandi exercendam per ministerium alterius, tum significent sententiam latam, ut si dicatur, subjaceat, subjacebit, incidet, incurrat, incurret censuram, & ita docent Sylv. Aug. Armilla, Suar. Vasq. & Avila & Dicast. *n.*103. Videri potest etiam Pign. *tom.*10. *conf.*1. *n.*13. & Krim. *l.*5. *a n.*1614. & quæ dixi *l.*1. *n.* 609. & 612.

10 §.5. Ante censuram ferendæ sententiæ præire solet *monitio canonica*, de qua agitur in Cap. *Constitutionem* de sent. excom. in 6. per quam intelligitur citatio cum tribus monitionibus, vel una peremptoria continente tres: Si non pareatur, est contumacia, sic dicta vel a *contumeo*, quia qui non obedit, est & manet tumidus seu superbus, vel a *contemnendo*, quia mandatum Superioris non curat. Estque triplex contumacia, *evidens* seu manifesta, quando reus citatus in faciem citandi dicit, se nolle comparere. *Præsumpta* seu dubia, quando post factam vel publice affixam citationem non comparet. *Vera*, si in faciem citatus taceat, & tamen postea non compareat. Plures species contumaciæ enumerat Krim. *a n.*1712. ubi pluribus exponit, quid ad eam requiratur, ut censeatur canonica.

11 §.6. Ille dicitur nominatim censuratus, qui denuntiatur esse ligatus censura, vel expresso proprio nomine & cognomine, vel in talibus circumstantiis, ut sufficienter designetur illius persona, uti habet Busemb.

12 §.7. Quid dicatur occultum, publicum, deductum ad forum contentiosum dixi *l.*6. *p.*3. *a n.* 870. & præter citatos tum ibi, tum locis ibi relatis docent Escob. & Dicast. *d.*3. *n.*101. aliique apud Castr. *d.*6. *p.*7. *n.*11. ut quid censeatur deductum ad forum contentiosum requiri, ut accusatus aliquo modo comparuerit, negando vel confitendo, prius enim non est contentio: ergo neque censetur res ad forum contentiosum deducta.

13 §.8. Absolutio per hoc differt a dispensatione, quod absolutio sit sententia remittens delictum vel pœnam, dispensatio autem sit exemptio ab obligatione alicujus legis, qua v.g. prohibetur accipere Ordines, qui aliquem occidit.

14 §.9. Secundum dicta *l.*6. *p.*3. *n.* 952. absolvi in foro interno tantum, seu pro foro conscientiæ, non semper significat absolvi in Sacramento Pœnitentiæ, sed est ita absolvi, ut pro foro externo maneat jus cognoscendi de illo delicto, illudque puniendi, itaut absolutio prior nihil juvet in foro externo.

15 §.10. Pœna pure vindicativa dicitur quæ imponitur propter delictum præteritum, non habendo respectum ad aliquid in futurum: itaut imponatur, quamvis nec sit periculum relapsus, nec spes emendationis, & talis est pena respectu damnatorum. Pœna medicinalis est, quæ simul & præcipue infligitur, vel ob emendationem, vel ad cavendas imposterū culpas & relapsus.

16 §.11. *Anathema*, penultima producta, significat idem, quod aliquid oblatum vel appensum velut monumentum ad memoriam: e contra *anathema* penultima correpta significat separationem, & differt accidentaliter tantum ab excommunicatione, per hoc, quod anathema fiat cum quibusdam cæremoniis ad majorem terrorem, sic enim Jure præscribitur, ut Episcopus solemniter excommunicaturus per anathema indutus sit amictu, stola & pluviali violaceo, ut 12. Presbyteri Episcopum circumstent tenentes manibus lucernas ardentes, & post latam anathematis sententiam humi projiciant lucernas & pedibus conculcent, ejiciantque extra Ecclesiam &c. Can. *Debet*, 56. Causa 11. *q.*3. & alibi. Reliqui termini commodius per decursum explicabuntur.

17

DUBIUM III.

Qui possint ferre censuram, & in quos?

Resp. I. Censuram ferre potest omnis ac solus Superior Ecclesiasticus, habens in foro externo seu contentioso jurisdictionem, sive ordinariam sive delegatam.

Porro ordinariam, quæ est ratione officii vel alterius Juris, potestque delegari Clerico clericatus privilegiis gaudenti (ut Bon. *d.*1. *q.*2. *p.*2. Laym. *l.*1. *t.*5. *p.*1. *c.*3. *n.*1. ex c. *Cum Ecclesiarum*, S. Th. &c. docent) habet 1. Papa respectu totius Ecclesiæ. 2. Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, eorumque Vicarii Generales. 3. Generales, Provinciales, & Superiores locales Religionum, respectu suorum subditorum. 4. Congregationes Religionum, Concilia Provincialia Episcoporum, Capitula Provincialia quorumdam religiosorum; & denique 5. Quidam ex concessione, ut multi Archi-Diaconi Archi-Presbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente, cujus morte expirat; nec delegatus potest alteri delegare, nisi habeat specialem hujus commissionem, ut sit delegatus Papæ. *Unde resolves*:

1. Non possunt potestate ordinaria ferre censuram. 1. Parochi. 2. Laici, quia non sunt capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ; uti & Religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fœminæ, licet sint Priorissæ vel Abbatissæ, quia non sunt capaces jurisdictionis seu potestatis clavium. Quando vero in Jure dicuntur posse subjectos sibi Clericos suspendere ab officio vel beneficio, suspensio non accipitur proprie pro censura, cujus violator irregularitatem incurrit, sed late & improprie pro præcepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodo subjecto prohibet celebrationem, donec satisfecerit, subtrahens ei redditus interea. V. Bon. *l.c.* Laym. *n.*3.

Resp. II. In omnes & solos subditos alicui Superiori ecclesiastico, potest ferri censura, quia subjectio & jurisdictio sunt correlativa, Laym. *c.*3. *Unde resolves*.

I. Non baptizati non incurrunt censuras, licet sint catechumeni: nec mortui, quia non subsunt jurisdictioni Ecclesiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excommunicari, non enim de novo ligantur, sed excommunicatio prior tantum declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, orando pro illis, sepeliendo, &c. Similiter dicunt absolvi ab excommunicatione, quando sepultura & orationes publicæ pro illis permittuntur. Laym. *l. c.*

II. Advenæ & peregrini brevi tempore alicubi commorantes, non ligantur censuris locorum, generali sententia aut statuto decretis, quia non sunt subditi, Laym. *nu.* 5.

III. Etsi subditi extra suam diœcesim (vel in loco diœcesis exempto) delinquentes contra legem sui Episcopi non incurrant censuram, Superior tamen saltem regularis potest suos subditos, ubicumque existant, per particularem sententiam censuris innodare. V. Laym. *l.c.*

IV. Heretici, apostatę & schismatici possunt affici censuris quia per Baptismum sunt subjecti Ecclesiæ. V. Lay. *l.c.*

V. Solus Papa non potest incurrere censuram, quia nulli est subjectus Bon. *l.c.*

ADDENDA.

Quæst. 3. *Quid præterea notandum sit circa potestatem ferendi censuras?* R. §. 1. Ante omnia pro hoc & sequenti dubio notanda sunt verba *Trid. sess.*25. c.3. De refor. *Quamvis excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticę disciplinę, & ad continendos in officio populos valde salutaris, sobrie tamen magnaque circumspectione exercendus est; cum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere, quam salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent; a nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, decernantur, & tunc non alias quam ex re non vulgari, causaque diligenter ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ ejus animum moveat, nec ad eas concedendas cujusvis sæcularis, etiam Magistratus auctoritate adducatur; sed totum hoc in ejus arbitrio, & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse judicaverit. In causis vero judicialibus mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis cujuscumque dignitatis existant, ut quandocumque executio realis vel personalis in qualibet parte judicii propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo quam definiendo a censuris ecclesiasticis seu interdicto; sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus contra quoscumque etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quod exactæ fuerint, assignentur, seu per captionem pignorum personarumque distinctionem per suos proprios aut alienos executores faciendam, sive etiam per privationem Beneficiorum aliaque Juris remedia procedere & causas definire. Quod si executio realis vel personalis adversus reos hac ratione fieri non poterit, sitque erga Judicem contumacia, tunc eos etiam anathematis mucrone, arbitrio suo, præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, ubi executio realis vel personalis, ut supra, fieri poterit, erit a censuris abstinendum; sed si dictæ executioni facile locus esse non possit, licebit Judici hoc spirituali gladio in delinquentes uti: si tamen delicti qualitas, præcedente bina saltem monitione etiam per edictum id postulet. Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere ecclesiastico Judici, ne quem excommunicet, aut mandare, ut latam excommunicationem revocet, sub prætextu, quod contenta in præsenti decreto non sint observata, cum non ad sæculares sed ad ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatus vero quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta, & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur, sed si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tanquam de hæresi suspectum, procedi possit.*

§.2. Avila, Con. Engel. in Jus can. l.5. t.39. nu.15. & alii putant fœminam Jure divino esse incapacem ferendæ censuræ, quia

quia claves Ecclesiæ nulli fœminæ sunt concessæ, sed soli Petro, Apostolis & eorum successoribus, e contra Suar. Sanch. Laym. Castr. p. 4. n. 5. aliique cum Krim. nu. 1654. probabilius dicunt incapacem esse Jure Ecclesiastico tantum, ideoque illi communicari posse, quia potestas ferendi censuras, licet spiritualis sit, non est potestas Ordinis, cum ex omnium sententia a Papa communicari possit laico: non est autem ratio dicendi, quod nulla potestas spiritualis conferri possit fœminæ, cum potestatem habeant ex privilegio conferendi Beneficia, & instituendi. Potest itaque fœmina habere clavem jurisdictionis, quamvis non Ordinis: Atque sic solvitur ratio in oppositum. Hanc tamen potestatem ferendi censuram nec fœminæ, nec laico, nec Capitulo ex majore parte constante laicis committere potest Episcopus, quia Can. Cap. *Decernimus*, De judiciis, qui est supra Episcopos, id prohibet. Probabilius etiam videtur, quod non baptizatus nequidem a Papa delegari possit ad ferendam censuram, quia cum non sit membrum Ecclesiæ, nihil ad Ecclesiam proprie pertinens ei committi potest, Krim. n. 1655.

20 §. 3. Nemo potest censuram ferre per modum judicii in causa propria, quia nemo in causa propria est Judex, posset tamen fieri etiam per modum Judicii, si causa esset ita manifesta, ut nec negari posset, nec opus esset examinari, uti & semper fieri potest per modum justæ defensionis, sicuti enim vis vi repelli potest, ita licitum est injustum invasorem per censuram ab injuria arcere, Dian. Krim. n. 1644. & alii.

21 §. 4. Parochus, cum non habeat jurisdictionem externam, neque jus citandi, nequidem potest ex officio declarare, v. gr. aliquem esse excommunicatum, nisi ipsi hoc demandetur: potest tamen ex vi latæ sententiæ excommunicatum prohibere ab ingressu Ecclesiæ, & removere a Sacris, Pirhing. l. 1. tit. 31. n. 141. Krim. 1634.

22 §. 5. Si Papa deprehendatur devius a fide, Concilium potest eum per censuras cogere, ut pareat, Cap. *Si Papa*, Dist. 40. Leand. Krim. n. 1664. Potestque videri Bellarm. *de Pontifice* l. 2. q. 30. fuse quæstionem illam tractans.

23 §. 6. Episcopus confirmatus, quamvis necdum ordinatus, potest censurare, quia censuram ferre non est actus Ordinis, sed solius jurisdictionis. Dubitatum autem est, an Episcopus existens extra suam diœcesim possit subditum suum censurare. Affirmant Silv. Nav. Avila & alii, si causa sit ita clara, ut ejus cognitio non requiratur, quia tum videtur cessare ratio prohibitionis: e contra probabilius negant alii cum Delb. *de immun. Ecc. c. 12. d. 6.* quia quantumcumque causa sit clara, ferre censuram est actus jurisdictionis contentiosæ, quam in alieno territorio exercere non potest, quia ibi tribunal non habet.

24 §. 7. Vicarium Generalem Episcopi posse sine speciali mandato ferre censuram censent Suar. Sanch. Garc. Gutt. Gibal. Sbroz, Leur. *in Vicar. q.* 147. 148. Krim. *nu.* 1649. contra Ugolin. Sayr. & alios, quia hæc pertinet ad potestatem ordinariam Vicarii, qui ex Cap. 2. De consult. in 6. & ex Cap. *Romana* De appell. in 6. facit unum tribunal cum Episcopo.

25 §. 8. Sedes vacans, sive potius, secundum dicta l. 6. par. 2. n. 2266. Vicarius Capituli sede vacante potest sicut Episcopus ferre censuras, & absolvere ab eis, aut delegare potestatem ordinariam absolvendi, uti sufficienter colligitur ex cap. unic. De major. & obed. in 6. & ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 16. *de ref.* ac pluribus videri potest apud Leurenium *in Vicario q.* 475. 476. & Less. in Auct. v. *Absolutio cas.* 10.

26 §. 9. Clericus conjugatus non potest ferre censuras, nisi separatus a conjuge unica, & edito utrinque voto talis castitatis.

27 §. 10. Superior ipse existens in censura & vitandus, censurare non potest, nec alteri potestatem delegare, saltem re integra, quia jurisdictio ejus est suspensa. Krim. a n. 1639.

28 §. 11. Jurisdictio Superiorum religiosorum, saltem eorum, qui specialia territoria non habent, non est conclusa certis finibus locorum, sed possunt sibi subditos citare, censurare, capere, ubicumque sint, & nemine implorato, uti habent Jura & communis cum Delb. *d.* 5. *s.* 2. *n.* 21.

29 *Q. 4. Quid addendum sit circa illos, in quos fertur censura?* R. §. 1. Archi-Episcopus ferre non potest censuras in subditum Episcopi Suffraganei, nisi visitet actu, vel ad ipsum devolvatur causa per appellationem. Cap. *Venerabilibus* 7. De sent. excomm. in 6. Con. Krim. n. 1629.

30 §. 2. Episcopi, quamvis procedant ut delegati Papæ, item Nuntii Apostolici, Legati a latere non possunt contra Religiosos exemptos ferre censuras, nisi id in specie concessum sit illis, Peliz. *de Reg. t. 7. c. 1. n.* 52. Krim. *n.* 1681. ex Bullis apud Rodr. *tom. 2. qq. Regul. qu. 59. art.* 5. Notat tamen Pelliz. *nu.* 56. si censura feratur contra personas Ecclesiasticas a Jure communi per constitutionem Papæ, aut statuta Nuntiorum Apostolicorum, sub nomine personæ Ecclesiasticæ comprehendi Religiosos, etiam laicos & Moniales. Addit Sanch. *in conf. l. 6. c. 9. d.* 1. *a n.* 28. etiam Covar. & Henriq. si Episcopus processerit per censuram, etiam bona fide, contra exemptum, id esse invalidum ipso Jure, in utroque foro, quia hic est clausula irritans. Posset tamen Ordinarius denuntiare aliquem esse ipso Jure & facto excommunicatum ob delictum notorium, quia denuntiatio nihil addit, & in notoriis non requiritur cognitio judicialis, Pign. *to.* 7. *conf.* 10. *to.* 8. *conf.* 125. De Luca *in miscell. eccl. disc.* 14. Videri potest de Luca ibidem & Krim. n. 1684. & maxime Pign. *to.* 7. *conf.* 44. *a nu.* 14. ubi de hac potestate Episcopi contra Religiosos multa habent.

31 §. 3. Episcopus potest subditum suum extra diœcesim existentem ligare censura, quando res est tam manifesta, ut non sit opus cognitione causæ, vel quando jam ante habita est cognitio causæ, Castrop. d. 1. p. 5. n. 3. Item, quandocumque censura ob delictum manifestum non fertur per modum statuti universaliter comprehendentis omnes, sed per modum sententiæ particularis in certam & determinatam personam, & ratio disparitatis est, quia statutum cohæret loco, sententia autem afficit personam, ubicumque sit: ergo cum hæc sententia non requirat externum factum hominis, v. g. comprehensionem, sed coerceat illum in rebus invisibilibus, non turbat alienam jurisdictionem: ergo potest exerceri etiam in aliena ditione, Engel. t. 39. n. 33. Vide dicenda a n. 43.

§. 4. Quamvis Lugo *in Resp. mor.* l. 6. d. 22. & alii putent Episcopum non posse ferre censuram in peregrinum in sua diœcesi commorantem, quia non habet potestatem in personam, ad quam debet ferri sententia, tamen alii cum Engel. *n.* 35. contradicunt, quia sicuti possunt ferri leges, quibus obligentur peregrini, v. g. de non gestandis armis, ita illis legibus poterit addi censura, & talis peregrinus ratione delicti fiet subditus Episcopo, secundum Cap. ult. *de foro compet.* Hinc docet Gib. & ex declaratione S. Congr. Pign. *tom.* 1. *conf.* 170. *num.* 8. Episcopum posse ferre censuram in alium Episcopum, imo etiam in Archi-Episcopum in territorio sui Episcopi suffraganei delinquentem, quia quamvis illi sint pares, aut etiam Superiores dignitate, tamen ratione delicti fiunt subditi domino illius territorii; Quod intellige, si delictum sit contra legem communem Ecclesiæ, quia specialibus præceptis talis Episcopi non tenentur peregrini, ut notant Laym. & Krim. n. 1654. & dictum est l. 1. a n. 685. 32

§. 5. Spectato Jure communi antiquo possunt Imperator & Reges etiam ab Episcopo censurari, ut patet in *Theodosio*, quem *S. Ambrosius* excommunicavit, sed nunc id sibi reservat Papa, ideoque Imperator & Reges, imo & forte etiam quidam alii supremi Principes sunt exempti a potestate Episcoporum; *S. Anton.* tamen putat eos adhuc pro casibus notoriis subjacere Episcopis, uti notat Dic. d. 1. n. 223. 33

§. 6. Censuræ suspensionis & interdicti generaliter latæ in omnes delinquentes, non tangunt Episcopos, sed tantum alios inferiores, Cap. *Quia periculum* 4. De sent. excomm. in 6. nimirum ne impediantur in exercitio sui Officii: Id tamen non videtur intelligi quoad excommunicationem, cum de hac non fiat mentio, nec in positivis valeat argumentum a pari, Nav. Suar. Gibald. Dic. d. 1. n. 276. Krim. a n. 1687. 34

§. 7. Nemo incurrit censuram a se latam, quia nemo tenetur suis legibus quoad vim coactivam & pœnas, sed tantum quoad vim directivam, communissima cum Delb. *c.* 15. *dub.* 6. Potest tamen quis occasione censuræ a se latæ incurrere censuram ab alio latam, ut si quis conversetur cum alio a se excommunicato, incurret excommunicationem minorem a Papa latam in illos, qui cum excommunicato communicant, quidquid contradicant Gibal. & Krim. n. 1643. sicuti si celebret in Ecclesia a se interdicta, probabilius est fieri irregularem. 35

§. 8. Superiores Ordinum possunt Novitios ligare censuris, quia ex voluntate Papæ talem habent Jurisdictionem in illos, qualem Episcopi, Suar. Pelliz. tr. 2. c. 6. n. 5. 36

§. 9. Si Regi, Ordini, aut loco religioso concedatur, quod non possit censurari, intelligitur, quod nec ab Episcopo possit: si concedatur alteri, solum intelligitur, quod non possit a Judicibus Episcopo minoribus, Cap. *Ne aliqui*, de privil. in 6. Krim. *a n.* 1685. 37

§. 10. Potest etiam tota communitas censurari, v. g. subjici interdicto, quia non requiritur contumacia personarum in singulari, sed sufficit in capite, seu totius moraliter corporis, cap. *Quia sæpe*, De elect. in 6. Attamen non debent, & probabiliter etiam non possunt per inferiorem Papa censurari omnes in communi, sed tantum illi, *quos culpabiles esse constiterit*, ut ex *cap. Romana* 5. De sent. excomm. in 6. colligunt Leand. & Krim. a nu. 1691. contra multos alios, qui putant censuram esse illicitam, quamvis sciretur omnes & singulos peccasse, attamen dicunt fore validam. 38

§. 11. Si quis, dum sanæ mentis erat, deliquerit, potest censurari existens in ebrietate vel amentia, quia usus rationis & libera voluntas tantum requiruntur ad ponendam causam censuræ, non autem ad incurrendam censuram, Castrop. d. 1. p. 6. n. 1. Hinc si perduraret amentia, procedi posset ad pœnam pecuniariam, non tamen mortis vel mutilationis. Mol. Delb. *cap.* 3. d. 1. nu. 12. Si tamen amentia perpetuo maneret, putat Laym. non incursurum pœnam censuræ ab homine latæ, quod Leand. & Krim. extendunt etiam ad pœnam censuræ a Jure latæ, quia non posset esse medicinalis. 39

Q. 5. An impuberes incurrant censuras? R. §. 1. Infantes qui necdum septennium compleverunt, non incurrunt ullas censuras, uti videtur certum ex Jure apud Delb. c. 13. dub. 3. & Dic. d. 1. n. 232. quia non supponitur sufficiens in illis esse ratio. 40

§. 2. Impuberes incurrunt excommunicationem latam in eos, qui ingrediuntur monasteria Monialium, Trid. enim *sess.* 25. *c.* 5. *de Reg.* expresse addit, *cujuscumque ætatis sint*, Suar. Vasq. Dic. *n.* 227. Etiam probabilius est impuberes incurrere excommunicationem latam in percussores Clerici, uti ex Jure probat Castr. *de legibus* d. 1. p. 24. §. 2. n. 9. Delb. c. 13. d. 3. Dicast. nu. 228. & 231. quamvis contradicat Tamb. *de Communione cap.* 4. §. 2. Attamen impuberes non incurrunt alias censuras ab homine ferendas, uti tenent multi apud Dicast. n. 229. & cum Delb. 41

supra, quia pro ferenda censura debent moneri, & citari, ætas autem illa non est sufficiens ad intelligendum ordinem judiciarium, ideoque de Jure citari non possunt, neque admittuntur ad agendum vel defendendum se in judicio, neque in tali materia tenentur per Procuratorem comparere, cum sit res concernens interna & conscientiam ipsorum.

42 §. 3. Quamvis probabile sit impuberes non incurrere censuras alias a Jure vel homine latas, uti cum multis habent Tamb. sup. Castrop. n. 8. Delb. supra, Krim. n. 1662. oppositum tamen etiam est valde probabile cum Suar. Dic. num. 232. quia ætas illa est de se capax censuræ, uti fatetur Krim. & nullo Jure probatur esse exempta, uti patet ex testibus, quos adducit Tamb. ex quibus tantum colligi potest, quod non teneantur recurrere ad Papam, uti nec senes vel mulieres, quæ tamen censuras incurrunt. Imo videtur certum in praxi, & fatetur esse verum Delb. quod quando in totum populum fertur censura interdicti, etiam obligentur impuberes, cum & illi abstineant a divinis: ergo communis sensus est, quod incurrant censuram interdicti: ergo & alias incurrunt, quamvis non tam facile, cum eorum actio sæpius excusetur a peccato.

43 *Q. 6. An ille incurrat censuram, qui est extra territorium vel diœcesim Superioris sui statuentis censuram?* v. gr. si Episcopus Leodiensis sub excommunicatione prohibeat furtum, an eam incurrat subditus Leodiensis, si furtum committat Coloniæ? R. §. 1. Notandum est, quod insinuavi n. 31. illud esse discrimen inter statutum & sententiam, quod statutum liget tantum ratione territorii, in quo quis est: sententia autem, vel etiam alia specialia præcepta afficiant personam subditam ubique existentem. Suar. Delb. cap. 12. d. 1. f. 3. Krim. num. 1670. hinc si prohibitio sit statutum territoriale, non ligat absentem, Cap. 2. *De constit.* in 6. *statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, sententia excommunicationis promulgatur, subditi ejus, qui furtum extra diœcesim illius committunt, nomine ligari noscantur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.* Unde contrarium videtur dicendum, si Episcopus per sententiam vel speciale præceptum alicubi sub tali censura prohibuisset furtum, incurreret enim illam censuram absens quamvis contra eum extra diœcesim non posset cum strepitu forensi institui actio. Krim. a num. 1675. & alii apud Delb. *f.* 4. *num.* 2. qui tamen *nu.* 1. & 8. oppositum tenet, quamvis postea *d.* 3. *f.* 1. *a num.* 4. item *dub.* 4. *f.* 1. videatur recidere in nostram sententiam.

44 §. 2. Ibi censetur delictum committi in ordine ad incurrendam censuram, ubi exterius consummatur, quamvis inchoetur alibi: hinc si Cajus in hac diœcesi lethaliter vulneraverit Titium & Titius primo moriatur in alia diœcesi, Cajus non incurrit censuram in hac diœcesi speciali statuto diœcesano latam contra homicidam, Suar. Laym. Dian. Krim. n. 1673. & 1789. Delb. 1. f. 3. Quod verum est, quamvis homicidium in ista altera diœcesi etiam prohibitum esset sub eadem censura, nam hoc alterius diœcesis præcepto non ligatur Titius. Putant tamen Bartol. Balb. Abb. Suar. & alii cum Delb. *d.* 4. *f.* 2. Judicem loci, in quo inchoatum est delictum, posse punire illud consummatum, ita enim videtur colligi ex L. 1. Cod. *ubi de crimine*, ne delicta maneant impunita: sed alii contradicunt, eo quod tali pœna, præsertim censuræ, non puniatur inchoatio, sed consummatio.

45 §. 3. Si Episcopus statuto generali sub censura prohibuerit lusum aleæ, qui ludit in loco exempto intra diœcesim illam, non incurrit excommunicationem, quia non ludit in illa formaliter diœcesi, cum locus exemptus non subjaceat jurisdictioni Episcopi, Cap. 1. *de privil. in* 6. Henr. Avil. Con. Hurt. Delb. *f.* 4. Krim. n. 1680.

46 §. 4. Qui fugit commisso delicto, secundum Abb. Covarr. Laym. Krim. nu. 1677. & alios, potest citari per nuntium vel litteras a suo Episcopo, & si contumax sit, censurari, ex Cap. *Ex tua*. De Cleric. non resid. eo quod Episcopus si videatur dicere Jus intra suum territorium, licet nuntius illud extra territorium exequatur per executionem non judicialem, sed sine strepitu. Contradicunt alii multi cum Delb. *dub.* 5. qui dicunt nullam citationem fieri posse in alieno territorio, eo quod omnis juridica citatio sit actus judicialis fori contentiosi. Quod si in delicto manifesto nulla citatione opus esset, dixi, nu. 23. Episcopum posse ferre censuram in subditum suum in alia diœcesi existentem.

CAPUT IV.

47 ### *Ob quam causam possit ferri censura?*

RESP. Ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum, & conjunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v. gr. Prælati vel communitatis, (non tamen hominis privati) alias requiritur proprium. Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 4. *Unde resolves.*

I. Non possunt censurari infantes vel amentes, quia non peccant. Bon. p. 4. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 4. n. 3. ex S. Th. Suar. &c.

II. Etsi ob peccatum veniale interdum ferri possit levis suspensio vel leve interdictum, excommunicatio tamen major, suspensio gravis, & interdictum personale speciale (quidquid sit de generali) non potest ferri, nisi ob culpam mortalem, quia alioqui pœna non esset proportionata culpæ. Imo cum sint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantum ne censuræ contemnantur, ut monet Trid.

III. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet esse mortalis, non tantum quoad actum internum, sed etiam quoad substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset; uti nec qui interius tantum est lapsus in hæresim, quam exterius non significavit, quia Ecclesia tantum judicat de externis, Bon. *l. c.*

IV. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus, & consummatus, nisi expresse aliud sonent verba legis, quia pœnæ, & odia sunt restringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, consulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, nisi mors sequatur; Item quando excommunicatur mandans, consulens, &c. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige, efficaciter seu effectu secuto, quia sine eo mandatum, consilium, & suffragium non est completum, & perfectum in genere homicidii, furti &c. Alii tamen attendendum esse putant, utrum in mandantes, consulentes, &c. principaliter & per se feratur excommunicatio, an vero accessorie tantum; & dicunt priori casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus, non item in posteriore. Quæ sententia in praxi est tutior, Bon. *l. c.*

V. Quidquid excusat a peccato mortali, excusat etiam a gravi censura, v. g. materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ, & deliberationis, ignorantia invincibilis; sive ea sit facti, ut v. g. si nescias, quem percutis, esse Clericum; sive Juris, ut si scias esse Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussionem illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio est, quia non es contumax.

Dixi, *Invincibilis*; quia ignorantia culpabilis & crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v. gr. qui hoc fecerit scienter, consulto, qui præsumpserit ausu temerario violare (quæ verba, utpote in re odiosa, accipienda sunt stricte) talis autem non potest dici temerarie præsumere nisi ignorantia esset affectata formalem dolum includens, Escob. t. 4. c. 6. n. 37. Sanch. *de Mat.* l. 9. d. 32. n. 1.

VI. Non incurritur censura ob peccatum soli naturali, vel divino Juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum mere præteritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo pendeat in futurum ratione scandali vel restitutionis non factæ vel perseverantiæ in peccato post monitionem, quia adest contumacia. Nec refert, quod quis ob peccatum præteritum, vel etiam sine peccato (modo justa causa subsit) possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, Communione &c. ut subinde fit in Religionibus, & in Jure etiam vocatur excommunicatio vel suspensio, sed late; quia non est censura proprie dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantum pœna, Fill. tr. 11. n. 186.

VII. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi metu, licet quandoque non excusetur a gravi culpa, quia non censetur contumax, Laym. c. 5. n. 9. Bonac. q. 2. p. 3. n. 2. ex Suar. Kon. &c.

VIII. Censura invalida est triplice capite;

Primo, ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per legitimam appellationem, de qua v. Laym.

Secundo, si substantialis ordo judicii prætereatur, ut si reus non citetur nec moneatur sub comminatione censuræ. Ratio quia non est contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto, & pœna annexa: quod tamen intellige de censura ab homine lata per sententiam particularem, quia quæ fertur a Jure vel per sententiam generalem, vel etiam specialem respectu tamen actus futuri, non eget alia monitione, cum lex aut sententia ipsa satis moneat. Idem est de sententia non illativa censuræ, sed declaratoria tantum, quia absque alia monitione declarari potest censura incursa, quando crimen, cui est annexa, commissum esse evidenter constat.

Porro ut censura sit licita, requiritur. 1. Ut dicta monitio sit Canonica, idest, trina, juxta Canones; etsi aliquando ex justa causa sufficiat una tribus æquivalens, v. g. moneo te semel pro tribus vicibus. 2. Ut ex scripto recitetur. 3. Ut causa censuræ exprimatur. 4. Ut reo petenti exemplum scripturæ, intra mensem tradatur, alioquin Judex ipse suspenditur a divinis officiis, Filliuc. *tr.* 11. *c.* 4.

Tertio, ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere potest tripliciter. 1. Si nec a parte rei, nec secundum allegationes fori externi subsistat. 2. Si a parte rei crimen subsistat quidem, non tamen in ordine ad judicium, quia reus de eo non confitetur, nec legitime de eo convincitur. 3. Si a parte rei non subsistat crimen, etsi juridice probetur, ideoque titulum seu causam præsumptam habeat Judex. In quo casu etsi sententia a parte rei sit injusta, ideoque probabilius censura non liget in foro conscientiæ, in foro tamen externo servari debet, propter scandalum. V. Laym. *cap.* 6.

ADDENDA.

QUÆST. 7. *Quid addendum sit circa actum, quo incurritur censura?* R. §. 1. Quamvis actus nullo teste sit factus, per illum tamen incurritur censura, si vere sit externus 48

licet

licet per accidens sit occultum, cum communi Dic. *d.2. n.75.* Si quis tamen, v.g. hæresim internam manifestet, vel in Confessione, vel etiam extra eam ad petendum consilium, per illam sic manifestatam non incurritur censura, uti pluribus dictum est *l.6.p.2. a n.1649.* ubi explicavi, quandonam peccatum internum censeatur prodire in actum externum. Et conformiter ad dicta ibid. *n.* 1653. dicendum est hic cum Krim. *n.* 1785. si quis interne consentiens in hæresim, externe dicat, *ita est*, vel cutiat mensam, per hoc non censeri hæresim esse externe manifestatam, quia to *ita est*, aut percussio mensæ, est aliquid plane indifferens ad manifestationem hæresis.

49 §.2. Si censura sit lata contra non observantem aliquod præceptum, qui externe tantum, & ficte illud observat, non autem interne, si actus internus requiritur ad substantiam rei præceptæ, incurrit censuram, quia non ponit rem præceptam; e contra si actus internus non spectet ad substantiam rei præceptæ, non incurrit, quia ponit rem præceptam; hinc qui externe tantum audit Missam sine ulla intentione audiendi, incurrit censuram latam contra negligentes Missam, quia intentio audiendi spectat ad substantiam Missæ præceptæ secundum dicta *l.1.n.694.* e contra qui externe tantum jejunat sine intentione jejunandi, non incurrit censuram latam contra non jejunantes, quia intentio jejunandi non spectat ad substantiam jejunii præcepti, secundum dicta *l.* 1. *a n.* 695.

50 §.3. Quando levibus præceptis adduntur censuræ, non sunt proprie censuræ, sed comminationes ad terrorem; unde etiam quando Superior sub excommunicatione præcipit rem, & absolute, & etiam ex circumstantiis levem, transgressio non ideo fit mortalis. In dubio autem, an præceptum sit leve an grave, standum est judicio Superioris: sed si utrumque sit probabile, nempe & quod sit grave & quod sit leve, censeri potest leve, quia possessio est pro libertate, uti cum aliis Dic. *n.*202.208.211. Potest tamen restitutio levium per venialia tantum ablatorum, si nunc simul faciant materiam gravem, præcipi sub excommunicatione, quia retentio eorum est mortalis.

51 §.4. Si delictum, v.g. furtum prohibitum sit sub censura, hæc non incurritur, si furtum sit leve, quamvis ex eo sequatur grave damnum, quia furtum prohibetur in se ergo ut subjaceat censuræ, debet in sua ratione furti habere malitiam gravem, Bon. Fill. Nav. Vasq. Reb. aliique cum Fenech. in floribus casuum in additamento *n.61.* recte autem notat Lugo *de just. d.8. n.22.* si furatus sit rem gravem, quamvis mutata voluntate statim restituat, ita ut grave damnum domino non sit natum, incurri censuram, non quia grave sit domino carere re sua per ejusmodi brevissimum tempus, sed quia grave est carere cum tanto periculo retentionis, hinc ablatio illa erat injuria gravis, non tantum effective, qualis est, si fureris nummum putans esse aureum, sed etiam affective in primo fieri, quia grave damnum patitur, qui privatur pro tunc re sua, & potentia recuperandi, subitque periculum magnum non recuperandi.

52 §.5. Si quis, v.g. furetur solidum ex intentione per similia furta colligendi ducatum, singulis furtis de se levibus peccat mortaliter, sed non ideo incurrit censuram vel reservationem impositam gravi furto, quia non est furtum externum grave in se, sed tantum ex intentione interna, Vasq. Lugo *de pœn. d.16. n. 36.*

53 §.6. Si mors quomodocumque etiam per miraculum non sequatur, qui lethaliter vulneravit, incurrit censuram impositam homicidæ, quia quamvis posuerit actionem occisivam, reipsa non occidit: si tamen vulneravit etiam non lethaliter, & læsus propter vulnus illud accedente alia causa accidentali moriatur, incurret irregularitatem, quia hæc imposita est etiam danti causam vel occasionem homicidio, ita cum aliis Dic. *de censur. d.* 2. *n.* 127.

54 §.7. Si lethaliter vulneratus prius post triduum moriatur, & qui vulneravit interea doleat, confiteatur, & absolvatur, Lugo *de pœn. d.* 16. *nu.*453. Aversa *de pœn. qu.* 10. *s.*2. Dic. Bosco *de pœn. d.7. s.11. n.* 130. dicunt adhuc incurri censuram propter peccatum præteritum posita conditione effectus secuti, & quidem certum videtur, secundum dicta l.1. d. 618. & postea dicenda, quod incurratur irregularitas aliæque pœnæ extra censuras, ad illas enim incurrendas non requiritur contumacia, cum sint pene pure vindicativæ criminis præteriti, uti recte Dic. *de juram.*d.2.n.274. Bosco supra, probatque ex Jure Tann. *de peccat.*d.4.q.3.nu.52. Castr.tr.2.d.1.pun.3.nu.2. Wiggers apud Bosco n.131. Hurt. Oviedo, Krim. n.1722. & 2492. Delb. cap.2. d.8. s.10. probabile esse non incurri censuras, nisi pro foro externo tantum, quia in foro interno feruntur tantum in inobedientes, & contumaces, qualis non est, qui crimen retractavit, sed respondent alii inobedientiam & contumaciam sufficientem, esse illam, quæ continetur in ipso opere lethalis vulnerationis, quam Jus prohibet sub excommunicatione latæ sententiæ, si mors sequatur, & hæc sententia videtur probabilior, quam etiam defendit Bosco *sup.*

55 §. 8. Qui se inebriat intendens vel prævidens homicidium a se in ebrietate causandum, si causetur, secundum Gloss. Palud. Silv. & alios incurrit censuram homicidio annexam, quia est plene voluntarium in causa, & secutum in ebrietate est tantum velut conditio, quæ non requirit libertatem, uti nec mors post vulnerationem sine libertate, imo & post retractationem secuta, secundum dicta *n.* 54.

56 §.9. Quandoque censura imponitur *propter contemptum*, sive facienti aliquid *per contemptum*, pro quo notat Sperel. *dec.*113. contemptum multipliciter fieri posse. 1. Virtualiter, & dicitur materialis, qui includitur in omni transgressione legis. 2. Interpretative, si adsit consuetudo, & intentio continuandi transgressiones. 3. Secundum quid, si quis in universum velit subjici legi, & superiori, attamen non hic, & nunc in re levi. 4. Indirecte, si non sit contemptus legis vel Prælati, sed tantum executionis rei, quæ præcipitur. 5. Formaliter & directe, si quis legem transgrediatur, quia voluntas ejus renuit subjici ordinationi ipsiusmet legis vel Superioris, ita ut ideo, quia renuit subjici, procedat ad transgressionem, uti notat S.Thom. 2.2. *q.186.art.9. ad* 3. & pluribus explicavi l.5. a n.237. Notat etiam Pign. *t.5, consf.8.n.2.* contemptum tum dici negativum, si quis de re aliqua nullam curam habeat, ei tamen nullam inferat injuriam: e contra tum esse positivum, si addat aliquem actum injuriæ vel irreverentiæ verbis aut facto ipso: & de hac etiam dixi l.5.n.238. Ad incurrendam autem censuram tali modo impositam, requiritur contemptus positivus, & formaliter legis, uti habet communis cum Sperel. *sup.*

Q.8. Quid dicendum sit de mandante, consulente, cooperante? R. §.1. Censura, quæ fertur contra *facientes* vel *committentes* aliquod delictum, non cadit super mandantes vel consulentes, nisi id exprimatur in lege, vel lex alioqui redderetur inutilis, cum enim hæ leges odiosæ sint, extendendæ non sunt, Sanch. Con. Avil. Hurt. Pelliz. Castr. d.1. p.7. n.21. Pign. t.9. *consf.*11. n.2. Krim. n.1693. contra Sylv. Rosell. Leandr. *Nec obstat*, quod is qui mandat, *moraliter* faciat & committat, *nam* quamvis moraliter faciat in ordine ad peccatum, non tamen in ordine ad pœnam censuræ, quia in pœnalibus benignior interpretatio est sequenda, secundum dict. l.1. n.596. & 826. 57

Obj. Facientem & mandantem par pœna constringit. Cap. *Nuper, de sent. excomm.* R. Hoc esse, quando lex ita statuit: de cetero, sensus legis est, in hoc esse pares, quod uterque mereatur pœnam, quamvis non semper eamdem.

§. 2. Si verba sic habeant, *incurret talem censuram, qui per se vel per alium hoc fecerit*, comprehenduntur mandantes & dantes pecuniam eo fine, ut fiat, consulens tamen non comprehenditur, quamvis tum comprehendatur, si dicatur, *quomodocumque quis fuerit causa, si quis fuerit causa, &c.* in dubio autem, an quis comprehendatur necne, judicandum est non comprehendi, quia materia est odiosa, ita cum aliis Dicast. d. 1. n. 229. 58

§. 3 Censura tum fertur tantum accessorie in mandantem vel consulentem, si in lege exprimatur etiam mandans vel consulens; attamen ita, ut lex non respiciat precise mandatum vel consilium, sed potius ipsam rem seu effectum, v.g. homicidium, quod quia vult impediri, ideo etiam indirecte prohibet mandari vel consuli. E contra tum principaliter fertur etiam in ipsum mandantem vel consulentem, si velit impediri non tantum ipsum effectum, sed etiam directe in se, & ratione sui ipsummet mandatum, & consilium. 59

§. 4. Si censura feratur principaliter in mandantem vel consulentem, incurritur, quamvis mandatum, & consilium revocetur, nec sequatur effectus, quia posita jam est actio in se, & ratione sui vetita sub censura, Gibal. Krim. nu. 1684. 60

§.5. Si censura accessorie tantum feratur in mandantem, & hic revocarit mandatum, eaque revocatio innotuerit mandatario ante effectum patratum, quamvis postea patretur effectus, mandans non incurrit censuram, quia non est causa moralis effectus secuti, Dian. Gibal. & Krim. *n.*1698. Si autem de mandato doluerit, & revocarit, sed revocatio non innotuerit, docent multi cum Dic. d.1. n. 290. & d.2. n.344. quod censuram incurrat, etiamsi tunc forte esset in statu gratiæ, quia sufficit commissam esse culpam, ex vi cujus sequitur talis effectus. Attamen Innoc. III. Hurt. & Krim. *n.*1699. dicunt non incurrere, quia non est in actuali contumacia, dum censuram incurrere deberet, censura autem non incurritur sine actuali contumacia, sed secundum dicta *n.* 54. videtur satis esse, quod fuerit contumacia in ipso opere mandati ab ipso facti. 61

§. 6. Si censura accessorie tantum feratur in consulentem, & hic revocarit consilium, loquendo conformiter ad dicta *l.3.p.2. n.*28. est probabilius, quod tum adhuc incurrat censuram effectu secuto, quando suo consilio talem rationem addidit moventem ad agendum, quæ consilio etiam revocato pergebat movere exequentem, hoc enim casu consilium ejus, quamvis sit revocatum, manet moraliter in motivo illo suggesto, & pergit esse causa moralis effectus secuti: aliud est in mandato, nam ratio agendi hic est purum mandatum, quod, quando revocatur, desiit esse; in consilio manet ratio suggesta, quæ est ratio agendi, si tamen ostendatur, quod ratio suggesta sit falsa, tum idem erit, quod dictum est de mandato, & non incurretur censura. Quod si dehortatus fuisset, quantum potest, probabile est non incursurum censuram, probabilius tamen adhuc est oppositum, quia ratio ab ipso suggesta pergit movere: ergo ipsius consilium manet causa moralis effectus secuti, ita Dic. d. 1. a nu. 293. 62

§. 7. Si Confessarius mandaverit Reo, ut delictum suum, quod non tenebatur, manifestet Judici, & ideo puniatur morte, docent Krim. *n.* 1706. Confessarium incurrere censuram latam contra accessorie mandantes homicidium, quia hæc mors per se sequitur ex illo mandato, quod Confessario erat mortaliter illicitum. Oppositum credo esse probabilius, nam licet fuerit causa injusta mortis, tamen non mandavit eam inferri: ergo in rigore non fuit mandans homicidium, hic autem in odiosis non est facienda extensio. 63

64 §. 8. Si mandasti vel consuluisti hoc, quod licet tu non mandasses, vel consuluisses, alius tamen mandasset vel consuluisset, cadis in censuram latam contra mandantes, vel consulentes, quia tu prior fuisti causa effectus illius: ergo tu prior incurris censuram, quam alius incurrisset, Dic. *n.* 298.

65 §. 9. Si mandasti, vel consuluisti hoc, quod nihilominus sine tuo vel alterius mandato, aut consilio erat ponendum ab executore ad hoc determinato, probabile est te non incurrisse censuram, quia effectus jam independenter a te habebat suam causam, Gibal. Krim. *n.* 1704. Si autem promovisti, ut saltem celerius, vel promptius fieret, conformiter ad dicta *l.* 3. *p.* 2. *n.* 49. etiam probabile est cum *P. Nav. Molin. Vasq.* te incurrisse, quia vere attigisti positionem effectus, & sic concurrendo ad circumstantiam attigisti etiam substantiam: sed etiam probabile est te non incurrisse, quia non videris attigisse substantiam, sed tantum modum, ut celerius & promptius fieret, quod nihilominus ex præsente dispositione executoris erat ponendum, ita cum aliis Dic. *n.* 300. & Delb. *c.* 2. *d.* 8. *f.* 13.

66 §. 10. Si dubium sit, an effectus, qui est secutus, fuisset secuturus sine meo mandato vel consilio, v. g. an Titius fuisset occisurus, si ego non suasissem, multi dicunt, me posse præsumere, quod non incurrerim censuram, quia libertas mea est in possessione, sed oppositum est probabilius, quia delicta non præsumuntur: ergo præsumere non debeo, quod Titius ex sua malitia fuisset positurus effectum; ergo ex facto præsumi debet, quod occisio sit secuta ex meo mandato, vel consilio, Sperel. *dec.* 77. *n.* 40. Sanch. *de Matr. l.* 2. *d.* 41. *n.* 17. Dic. *nu.* 302. Si tamen Titius fuisset capitalis hostis occisi, vel antecedenter mortem minatus, vel machinatus, recte præsumeretur occisionem fuisse secuturam sine me, ideoque posse me judicari immunem a censura.

67 *Q.* 9. *Quid notandum sit circa modum, quo feruntur censuræ?* R. §. 1. Censuræ ferri possunt sub conditione, v. g. *si non solveris intra mensem, si tale peccatum commiseris*, Cap. *Præterea* 40. *de appel.* Et quando Cap. *Romana* 5. *de sent. excom. in* 6. prohibetur ne fiat, intelligitur tum non licere, quando non est justa causa quæ plerumque erit, ideoque addi debet causa, cur sic feratur, deinde prohibitionem illam esse consuetudine contraria abrogatam putant Fill. Pelliz. *de Regul.* t. 7. cap. 1. n. 74. Krim. n. 1752. An autem talis censura incurratur, si Judex ante impletam conditionem moriatur, aut ille, cui præcipiebatur, ante impletam conditionem excedat e territorio Judicis, dicam *n.* 103. & 104.

68 §. 2. Silv. Nav. Sayr. Henr. Ugol. Vasq. Gordonus, Krim. *n.* 1746. dicunt censuram sub disjunctione latam non valere, v. g. si dicatur, *præcipio tibi hoc sub pœna excommunicationis, vel suspensionis*, quia hæc verba nihil determinate significant: ergo etiam nihil determinate efficiunt; econtra Suar. Bonac. Fill. aliique cum Pelliz. *num.* 72. dicunt esse quidem soli Papæ licitam, semper tamen valere, a quocumque sic feratur, quia est determinata confuse, & determinabitur magis per electionem censurati, uti Confessarii sæpe imponunt hoc vel illud pro pœnitentia prout pœnitens voluerit eligere, ita & hic ligabitur illa censura, quam præeliget. Quod si neutram eligat, ligabitur utraque, hæc enim debet esse mens ferentis, ut eludere non possit pœnam, adeoque ut unam eligat, vel teneatur utraque.

69 §. 3. Censura indeterminate lata in unum e duobus, invalida est, quia nihil operatur, cum non habeat determinatum subjectum, in quo cadat, Suar. & alii cum Krim. *n.* 1748.

70 §. 4. Censura, quæ fertur ab homine per modum sententiæ, debet, per se loquendo, nisi ferens sit privilegiatus, in scripto ferri, & a Judice ipso proferri, expressa illius causa: Esset tamen valida sine scripto Fill. Bon. Lean. Dic. d. 2. a n. 231. Krim. a n. 1731. Cap. *Cum medicinalis* 1. *de sent. excom. in* 6. sic habet: *Quisquis excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur, exemplum vero hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere intra mensem, si fuerit requisitus .·. Si quis autem Judicum hujusmodi constitutionis, temerarius extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ, & divinis officiis noverit se suspensum .·. Et hæc eadem in suspensionis, & interdicti sententiis volumus observari*: talis tamen censura generaliter lata non tangit Episcopos secundum dicta *n.* 34. Estque præterea notandum, quod prælati Mendicantium aut uti habet Pelliz. *n.* 75. Regularium, habent privilegium ferendi excommunicationem solo verbo, non scripto. Notat etiã Sperel. *dec.* 39. a n. 50. Canone illo obligari solos Superiores Episcopo inferiores, nec obligari denuntiantes, præmonentes ut caveatur censura, sed solos censurantes. Satis autem est scribi per alium, & subscribi a Judice, ac per alium coram, & nomine Judicis legi, ut habent AA. cum Sperel. a n. 1. qui a nu. 22. & 41. infert Judicem ferentem sine scripto sæpe excusari, 1. Si alicubi sit contrarius stylus. 2. Si adsit ignorantia, & absit dolus. 3. Si sententia non sit pura, sed v. gr. conditionalis, *nisi solverit intra tres dies*. 4. Si sententia effectum non habuerit. 5. Si scripto fieri non possit, & sit periculum in mora, &c. Videri possunt plura apud Pign. *t.* 6. *conf.* 19. *a n.* 29.

71 §. 5. Si causa de cetero subsit, & censura a Superiore invito feratur ex metu cadente in virum constantem, probabilius est cum Castrop. d. 1. p. 5. n. 2. & Krim. n. 1646. valere, quia quæ per metum geruntur, Jure naturæ valent, cum metus relinquat voluntarium, nec rescitur, quod Jus positivum rescindat sententiam censuræ, uti quod absolutionem a censura metu extortam rescindat, scimus ex *c. un. De his quæ vi*, quia nempe hoc postremum erat magis in favorem potestatis Ecclesiasticæ, Krim. *n.* 1647.

Q. 10. *Quid notandum sit circa prærequisita, antequam feratur vel incurratur censura?* R. §. 1. Lente procedendum est in censuris secundum Trid. relatum *n.* 18. & prius tentanda alia media, Bartol. Felin. Pign. *to.* 6. *conf.* 19. *nu.* 22. ac ordinariæ præmittendæ monitiones tres cum intervallo aliquot dierum, uti colligitur ex illis, quæ adducit Sperell. dec. 160. a n. 1. tamen idem recte ostendit a n. 16. & pluribus dec. 48. a n. 52. quando agitur de reprimenda violentia & turbatione actuali jurisdictionis exercendæ, non esse opus istis monitionibus, dummodo detur breve tempus, intra quod contumax citatus parere possit, & a violentia desistere. Et eadem firmat Pign. *to.* 1. *conf.* 170. *n.* 9. 72

§. 2. Ut incurratur censura ipso facto a Jure lata, aut etiam ab homine per sententiam generalem, & publicam circa delicta futura, non prærequiritur ulla monitio, quia Jus, & statutum censuram imponens, cum sit publicum, & permanens, semper manere intelligitur, uti recte Busemb. Delb. *c.* 2. *d.* 4. *sess.* 22. Engel. *l.* 5. *t.* 39. *n.* 8. Quod censura feratur ab homine ob culpam commissam, ut censeatur contumax, prærequiritur monitio ad instantiam partis læsæ, & auctoritas ejus, qui censuram fert, facta personaliter ipsimet censurando coram testibus; aut si dolose lateat, in ejus domo vel Ecclesia, aliove loco publico, eaque trina & in scripto, additis causis, & concessis debitis intervallis, v. g. duorum saltem dierum, ita De Luca *de Benef. disc.* 60. *n.* 7. Pign. *to.* 6. *conf.* 19. *nu.* 4. urgente tamen causa licite feretur, si præcesserit una monitio sine solito intervallo, & quamvis causa non sit urgens, dummodo præcedat una monitio, & morale intervallum pro explenda actione præcepta, aut pro vitanda prohibita, censura adhuc erit valida. Quod si omittatur omnis monitio, probabile est contra Pign. *a n.* 6. Pelliz. *t.* 7. *c.* 2. *n.* 78. non fore validam, quia non erit medicinalis, debet autem illi monitioni annecti censura, non ferendæ sed latæ sententiæ, Dic. d. 2. d. 20. & Castrop. d. 1. p. 5. *ubi* n. 5. notat, quod suspensio, & interdictum quando feruntur, non ut censuræ, sed ut pœnæ & vindictæ, tum monitionem præviam non requirant, & idem habet Pelliz. *sup. n.* 80. ubi *n.* 78. dixit, quod quando non tantum peccatum, sed & contumacia est notoria, etiam non prærequiratur monitio: addit autem *n.* 79. Prelatos regulares communiter non egere tali præmonitione. Videri possunt Delb. *sup.* & Krim. a n. 1712. 73

§. 3. Quamvis lex tulerit censuram ipso facto, nec prærequisita fuerit ulla monitio, prærequiritur tamen citatio censurati, uti paulo post dicetur. Nequit autem ferri excommunicatio ex indiciis etiam indubitatis, sed requiritur certa, plena & concludens probatio, Fill. Sperel. Pign. *T.* 9. *conf.* 11. *n.* 5. 74

Q. 11. *Quid notandum sit circa denuntiationem censuræ?* R. §. 1. Denuntiatio est executio & publicatio censuræ, facta ab eo, qui censuram tulit, *c. Curiæ*, 11. *q.* 3. *Pervenit* 1. & *c. Pastoralis §. Verum, de appel. c. Parochianos*, & *c. Conquesti, de sent. excomm.* Hæc autem denuntiatio intelligitur de censura lata in particularem personam a Judice post canonicam monitionem, Krim. a n. 1765. 75

§. 2. Ante denuntiationem, v. gr. excommunicationis incursæ reus citari & audiri debet, alias denuntiatio nulla est, *Clem. Sæpe de verb. signif.* Nav. *Man. c.* 22. *n.* 10. & *l.* 5. *conf. de sent. excomm. conf.* 20. *n.* 20. Cov. *in c. Alma mater concl.* 2. *de cens.* de Luca *de Benef. disc.* 60. *n.* 7. Menoch. *caf.* 541. *n.* 7. & *caf.* 543. *n.* 27. 28. Dian. *p.* 5. *tr.* 9. *R.* 61. Suar. Castr. *d.* 1. *p.* 9. *n.* 12. Pirrh. *l.* 2. *tit.* 29. *f.* 3. §. 3. Dic. *d.* 2. *n.* 274. Sperel. *dec.* 48. Pign. *T.* 9. *conf.* 49. & *T.* 6. *conf.* 18. *a n.* 48. & 68. Et si reus se correctum, & submissum ostendat, purgat contumaciam, nec procedi potest ad denuntiationem censuræ, Suar. Gibal. Grim. n. 1770. 76

§. 3. Pœnæ medicinales, quæ secum ferunt executionem, & ipso facto incurruntur, non prærequirunt sententiam declaratoriam delicti alias tamen pœnæ Ecclesiasticæ, quales sunt privatio officiorum, privatio vocis activæ, & passivæ, inhabilitas ad officia, confiscatio bonorum, non obligant ante sententiam declaratoriam, quamvis ferantur sub his clausulis: *ipso facto, ipso Jure, nulla Judicis expectata sententia, ante omnem declarationem*; nimis enim durum foret obligari ad tales pœnas in se exequendas. Itaque per clausulas illas tantum intelligitur, quod incurratur pœna sine alio ministerio Judicis, & absque nova sententia condemnatoria, & præterea talis clausula hoc operatur, ut postea secuta declaratione criminis retrotrahantur pœnæ usque ad punctum commissi criminis, ut putant Paiq. Dian. Pelliz. *t.* 7. *c.* 1. *n.* 66. Addunt Less. Barb. Strenius, Krim. n. 1929. per verba illa, *absque alia declaratione*, intelligi de declaratione pœnæ incursæ, attamen requiri adhuc declarationem criminis commissi: ideoque etiam, ut quis censeatur suspectus de hæresi, & citari possit ad se purgandum, requiritur declaratio insordescentiæ per annum. Si tamen imposita sit aliqua inhabilitas, quæ consurgit ex actione, uti est v. g. irregularitas, tum non requiritur declaratio, quia licet etiam sit pœna, principaliter tamen est inhabilitas, & lex potius declarat inhabilem quam puniat, ut proinde non sit proprie lex punitiva, licet ex ipsa sequatur aliqua pœna. 77

§. 4. Quamvis excommunicatio regulariter ferri non possit ab homine ob culpam præteritam, quia, ut incurratur, requiritur actualis contumacia, si tamen a Jure lata fuerit, & ab antecedenter contumace incursa, potest ejus declaratio fieri 78

etiam

etiam post delictum, uti plerique tenent cum Suar. & consentit Sperell. *dec.* 160. a n. 44. saltem tum, si ille, qui deliquit, non recedat ab audacia vel contumacia.

79 §. 5. Si certum sit aliquem incidisse in censuram, Judex potest eum declarare, sed non tenetur. Nominatim tamen excommunicatos, uti & manifestos Clerici percussores tenetur denuntiare.

80 §. 6. Si judex sciat Titium pro foro interno esse absolutum a censura, docent Henr. *l.7.de Indulg.c.*13.*n.*2.*& l.*14.*de irreg.c.ult.n.*1.Dec. *cons.*139.*n.*3.Felin.*ad c.His,de accus.nu.*7. non esse pro foro externo puniendum. Et quoad impedimentum Matrimonii, si sciatur esse dispensatum, & nemo illud denuntiet, similiter locutus sum *l.6.p.*3.*n.*872.cum Sanch.*l.*3.*d.*15.*a nu.*13.

81 §. 17. Denuntiatio fit publice in Ecclesiis, & postea in scriptis affigitur ad portas Ecclesiarum cum expressione causæ. In solemni anathemate adhibentur plures ceremoniæ, de quibus dixi n.26.possuntque plura videri apud Suar. *disp.*3. *sect.*14.

82 §. 8. Circa denunciationem aliam censurati sive accusationem illius,qui commisit crimen,cui annexa est censura, videri potest Delb.*c.*2.*d.*8.*s.*17.*&* 18. qui contra alios docet sæpe esse obligationem denuntiandi, quamvis crimen probare non possis, & quamvis lex prohibens fundetur in præsumptione, quæ hic & nunc absit: quod præcipue valet circa crimen hæresis & similia bono publico fidei, vel religionis opposita.

83 *Q.* 12. *Quid notandum sit de censura injusta?* R.§.1. Censura ligat, quamvis sit injusta extrinsece, id est, quando fertur ab eo quidem, qui habet jurisdictionem, & cum sufficiente causa, & servato essentiali ordine Juris, nihilominus fertur ex mala intentione, v. g. ex odio, vel modo malo, uti si negligatur accidentalis ordo Juris, qualis est, si non præmittatur trina monitio cum suis intervallis,S.Th.*in suppl.q.*21.*ar.*4.0. Dic. *d.*1.*nu.*323. Quomodo autem sententia censuræ sæpe sit non tantum injusta, sed etiam nulla, v. g. ob præcipitantiam Judicis, qui nec citationem sufficientem nec debitum tempus defensionis reliquit, videri potest pluribus apud Pign. *tom.*6.*cons.* 30. Notabiles autem differentias inter sententiam censuræ nullam, & injustam, late prosequitur *ib.cons.*19.*a n.*37. & præcipue sunt; 1. quod allegans excommunicationem esse nullam, audiatur, licet non petat absolutionem: allegans autem esse injustam, non auditur, nisi petita, & præmissa saltem ad cautelam absolutione. 2.Injustitia allegata habet tantum effectum devolutivum, non suspensivum: nullitas habet etiam suspensivum. Si tamen Episcopus declaraverit aliquem esse excommunicatum, poterit a tali declaratione appellare, & appellationem prosequi, absque eo, quod prius petat absolutionem, quia non petitur litigium super justitia vel injustitia excommunicationis, sed solum super facto, eo quod neget delictum a se commissum, ob quod poterit ferri excommunicatio, Pign. *sup.n.*47.*& to.*9. *cons.*160. *a n.*13.

84 §. 2. Si in foro externo tales afferantur probationes,ut causa putetur esse justa, & sufficiens, quæ tamen revera non subsistat, v. g. si probaretur esse conscius alicujus consilii, cujus tamen non est conscius, *S.Th.Gloss.Dur.Cord.* & plerique scholastici dicunt esse validam, & habere omnes effectus censuræ, quia Judex servare debet ordinem judiciarium, & hoc agendo juste agit: ergo sententia illa, quæ fertur secundum allegata & probata,est omnino justa & valida, quamvis forte subsit error. Econtra Cajet. Sot. Bonac. Less. Sanc. & alii probabilius dicunt cum Dicast.*n.*333.Pelliz. *tr.*7. *cap.*1. *nu.* 87. Castrop.*d.*1. *pun.*8.*n.*15.Laym. *l.*1.*tr.*5.*p.*1.*cap.*6.Krim.*n.*1809. non esse validam pro foro conscientiæ, quia voluntas tacita ferentis censuram debet esse, ut tum tantum vim habeat, quando causa revera justa est,cum lex sit actus justitiæ: ergo si non sit reipsa justa, non ligat in conscientia, sed uti causa est tantum apparens, ita & censura erit tantum apparens, ideoque secundum dicenda *n.*112. celebrans in tali censura reipsa non fiet irregularis, Et saltem recte docent Nav. Valer.& Pignat.*to.*10.*cons.*122.*n.*2. sic excommunicatum apud Deum non privari suffragiis Ecclesiæ.In hoc tamen omnes cõveniunt,quod talis censuratus ratione scandali vel saltem obedientiæ teneatur in foro externo se gerere, atque si vere esset censuratus, hoc enim postulat tum disciplina publica, tum defensio publicæ auctoritatis in Superiore,quæ duo prævalere debent privatæ causæ vel particularium subditorum incommodis, uti docent S. Th. *sup.& in* 4.*d.*18. *quæst.*2.*art.*1.*qu.*4. ac alii passim cum Laym.*supr.* Et in tantum est verum illud *Gratiani* dictum, *sententia Pastoris seu justa seu injusta, gregi timenda est*: quod S.Th. *sup. in supplem. Sed contra*, attribuit *S. Gregorio*, & probat his verbis: *secundum Greg. præcepta Pastoris sive justa, sive injusta timenda sunt,non autem essent timenda,nisi aliquid nocerent etiam injusta*. Unde talis injuste censuratus indiget absolutione, ubi e contra nulliter censuratus nulla absolutione indiget, uti constat ex *cap.Solet de sent.excomm.in* 6. & Gloss. *ibid.* Et hæc tenent, quamvis censuratus appellasset, si censurans cum specie probabilitatis appellationem rejecerit, & pergat. Atque etiam ideo Pign. *to.*6.*cons.*19.*n.*39. docet ex *Can.*1. *& can. Si Episcopus*, & ex *cap. A nobis de sent. excomm.* quod excommunicatio etiam injusta liget. Ex dictis.

85 *Inferes* 1. Si collatio Beneficii facta taliter excommunicato declaretur esse nulla, debet censeri, & reipsa fit nulla, ita enim expediebat ad bonum commune, *Suar.* Similiter si alicui sub excommunicatione ita latæ sententiæ præcipiatur, ut solvat, quod re ipsa non debet, sed legitime probatur debere, si non solvat, incidit in veram excommunicationem, tunc enim antecedit causa, scilicet inobedientia, & contumacia.

Inferes 2. Recte damnatas esse a *Clem. XI.* die 8. Septembris 1713. sequentes propositiones, quæ sunt Jansenistarum censuras in se ab Ecclesia latas explodentium. 91.*Excommunicationis injustæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro; nunquam eximus ab Ecclesia,etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo JESU Christo, atque ipsi Ecclesiæ per charitatem affixi sumus*. 92. *Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injustum quam prodere veritatem, est imitari S.Paulum, tantum abest, ut sit erigere se contra auctoritatem aut scindere unitatem*. 93.*JESUS quandoque sanat vulnera,quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit, sine ipsius mandato; JESUS restituit quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt*. 94. *Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores*. 96. *DEUS permittit, ut omnes potestates sint contrariæ prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisi divinæ gratiæ*. 97. *Nimis sæpe contingit membra illa, quæ magis sancte ac magis stricte unita Ecclesiæ sunt, respici atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata, sed justus vivit ex fide, & non ex opinione hominum*. 98. *Status persecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat tanquam hæreticus, flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maxime meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem JESU Christo*. 100. *Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem, ejusque discipulos; Tempus hoc advenit* ∴. *Haberi & tractari a religionis ministris tanquam impium, & indignum omni commercio cum Deo., tamquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, & zelo quodam Religionis, persequendo flamma ferroque viros probos, si propria passione est excæcatus. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, & sacrificamus diabolo Dei servum*.

Q. 13. *An aliquis possit sæpius incurrere in eandem censuram?* R. §. 1. Ligatus una censura, potest sæpius ligari, si plures ponat causas, propter quas ligatur quis tali censura, etiamsi causæ essent peccata solo numero distincta, v.g. qui tribus distinctis vicibus percutit eumdem Clericum, ter incurrit excommunicationem, indiget tribus absolutionibus, vel una generali, quæ explicatis pluribus causis, & censuris cadat super omnes simul, Suar. Nav. aliique communiter cum Castrop. d.1. p.6. n.5. Dicast. d. 1. a *n.*267. Pelliz. tr. 7. c.1. nu.67. ratio est, quia singulis causis respondet suus moraliter distinctus effectus, qui indiget tolli per plures actiones destructivas illius. 87

§. 2. Etiam probabile est, quod possit aliquis pro eodem delicto duplici censura ejusdem rationis affici; una a Jure, altera ab homine; item una ab hoc Superiore vel Judice, altera ab alio, si enim huic & illi contumaciam ostendat, non est ratio, cur ab hoc, & illo jurisdictionem habente non possit distincta censura affici, ita Suar.Castrop.n.6. Dic.n.271. Krim.*nu.*1707. *Nec refert*, quod censura sit veluti privatio, quæ tantum una est, quando una forma excluditur, quamvis plures sint causæ illius exclusionis, *nam* R. quamvis privatio sit una, quando una est forma exclusa, & quamvis etiam non multiplicetur physice, quando multiplicatur causa, potest tamen multiplicari moraliter, v.g.si plura corpora opaca impediant lumen,est quidem una physice privatio, moraliter tamen tot, quot sunt corpora opaca, quorum uno remoto necdum habetur lux, sed singula debent tolli, quia singula impediunt totam lucem, idem est de censuris. Addit recte *Pelliz.* censuram esse potius positivam pœnam, cum se habeat per modum vinculi, potest autem quis pluribus vinculis ejusdem rationis ligari, ut patet. 88

§. 3. Si quis unico actu v. g. occidat tres Clericos, probabile est etiam incurrere triplicem excommunicationem, hic enim actus continet tres malitias, & est æquivalenter triplex, Navar. Covar. aliique cum Dicast. *n.* 274. contra Leand. apud Krim. *n.* 1708. 89

§. 4. Si quis percutiat Religiosum, qui simul sit Diaconus, Suar.Gibal.Krim.*n.*1709.& alii putant incurri duas excommunicationes, tum quia est diversa consecratio Religiosi, & Clerici, & una non continet alteram, tum etiam, quia a Jure pro qualibet circumstantia tam Clerici,quam Monachi lata est excommunicatio. *Dicast.*supra non omnino assentitur, quia non videtur praxis esse, ut ideo petatur duplex dispensatio. 90

§. 5. Si quis percutiat Sacerdotem, non ideo incurrit tres censuras, unam, quia est Subdiaconus, alteram, quia Diaconus, tertiam, quia Presbyter: omnes enim hæ causæ integrant unam adæquatam, & perfectiorem causam, cum presbyterium quasi includat, aut saltem ordinarie præsupponat alios Ordines, Dic. *sup.* Krim. *n.*1709. 91

Q. 14. *Quid notandum sit circa causas excusantes ab incurrenda censura?* R.§.1.Impotentia moralis omittendi actionem prohibitam vel ponendi præceptam excusat, quominus incurratur censura; tum autem adest illa moralis impossibilitas, quãdo non potest omitti vel fieri sine gravi incommodo.Quod si aliquis jam obligatus præcepto sub censura lato prævideat se fore postea impotentem, jam sub censura tenetur prævenire, quia jam incipit,& urget obligatio usque ad illud tempus: ergo si jam 92

si jam non præveniat, est sufficienter contumax; reipsa tamen non incurrit censuram, nisi evoluto prius toto tempore, intra quod tenebatur v. g. restituere, quia tum prius externo opere consummabitur peccatum neglectæ restitutionis, ideoque si culpabiliter neglecto tempore, quo erat potens, ante tempus evolutum per casum aliquem extraordinarium fieret potens & solveret, non incurrisset censuram. Dic.d.2. n.340. Si tamen alicui sub censura mandetur aliquid facere, & intra sex illos dies legitime impediatur; sublato impedimento tenetur sub censura etiam post sex illos dies, quia hic terminus positus est, non ad finiendam, sed ad urgendam obligationem.

93 §.2. Cum ignorantia sæpe excuset, recolendum est ex dictis *l.1.n.*701.quid & quotuplex sit ignorantia,item ex dictis *ibidem a n.*748.quandonam censeatur vincibilis aut invincibilis, culpabilis aut inculpabilis, quibus suppositis constat ex *c. Ut animarum de const. in 6.* ignorantes non ligari sententiis Ordinariorum, dummodo eorum ignorantia non fuerit *crassa* aut *supina*, & quamvis sciatur peccatum esse contra legem naturalem vel divinam, si non sciatur esse contra Ecclesiasticam, non incurritur, quia tum non est contumacia in Ecclesiam, communis cum Krim.*n.*1796. Hinc universaliter tenent AA. cum Sperell. *dec.*39. *a n.* 25. id, quod excusat a peccato mortali, & contumacia, etiam excusare a censura. Quæ ignorantia excuset ab hæresi formali, & consequenter a pœnis illi annexis, late disputat Pign. *in novissimis consult.* 197. & aliqua dixi *l.*2. *n.*43. *& hic n.*48. quandonam censeatur manifestari.

94 §. 3. Quamvis secundum dicta l.1. a n.268. per se loquendo licitum sit sequi opinionem probabilem in concursu etiam probabilioris, tamen si tibi etiam probabilius sit aliquid esse licitum vel illicitum, & Superior etiam ex opinione tantum probabili tibi sub censura injungat oppositum, si contravenias non excusaris a peccato, & censura, uti dixi l. 1. a n. 432. & præter ibi citatos tenet etiam Sperel. *dec.*129. *a n.*23. recte inferens a n.26. si causa inter Doctores vel Advocatos sit dubia, non esse reo licitum adhærere etiam probabiliori opinioni Doctorum vel suorum Advocatorum contra sententiam censuræ a Judice latam, quia semper est possessio pro auctoritate, & potestate Superioris. Attamen censura lata, v. gr. contra invadentem bona Ecclesiæ, non ligat eum, qui facit bona fide, & cum probabili titulo, uti habet communis cum Cov. Caj. Suar. Bon. Pign. *tom.6. conf.* 18. *a n.* 59. *tom.9. conf.*11. *nu.* 1. Item qui usurpat rem Ecclesiæ, dubitans an non sit sua, non incurrit, quia non *præsumit*, nec cum ista ignorantia est dolus, Pign. *to.7. conf.*11.

95 §.4. Si quis sciat actum suum esse prohibitum etiam lege Ecclesiastica, sed nesciat censuram ei esse annexam, *Cov.Ledesm. Clarus, Avil.Corduba*, & alii putant incurri censuram, quia nihilominus est inobediens, & contumax contra præceptum Ecclesiæ: ergo non est, cur censuram non incurrat: deinde malefici in foro civili puniuntur pœna per leges statuta,quamvis nesciverint pœnam illam esse tali delicto statutam: ergo idem fiet in foro Ecclesiastico; præterea occidens incurrit irregularitatem, & casum reservatum, quamvis nesciret irregularitatem, & reservationem homicidio esse annexam: ergo etiam incurret censuram. Hæ rationes reddunt sententiam illam probabilem, nihilominus opposita est probabilior, quam communius tenent AA.Silv.Navar.Bon.Dicast.d.2.d.20.& 23. Dian.p.3.tr.6.R.61.Burgh.*cent.*1.*cas.*78.Engel.l.5.tr.39.nu. 10. Krim.1797.Delb.*c.*2.*d.*8.*s.*19. Busemb.aliique quos citavi l.1. a n. 767. ubi rationem dedi,ex qua etiam sufficienter solvuntur, quæ hic opposita sunt. De irregularitate dabo postea disparitatem.De reservatione autem dedi disparitatem l.6.p.2.a n.1607.

96 §. 5. Si pœna imponatur his, vel similibus verbis, *qui præsumpserit, qui scienter, qui consulto, qui temere, qui audens, qui contumaciter* hoc fecerit; non incurret, etiamsi ignorantia pœnæ annexæ fuerit crassa, Nav.Cov. Sanch.*de Matr.l.*9. d.32. nu.36. Castrop. tr.2. d.1. p.18. & alii communiter, quia tum requiritur vel dolus vel contemptus, vel saltem ingens temeritas, quorum nihil est sine ignorantia affectata. Imo Dian. & Burgh.*cent.*1.*cas.*78. putant non incurri, quamvis ignorantia fuisset affectata, & consentit *Bon.* nisi conjuncta esset cum ingenti temeritate; sed Sanch. n. 40. cum aliis absolute dicit ignorantiam affectatam non excusare,quia potius auget,quam minuit culpam. *Castrop.* tamen requirit ignorantiam talem affectatam, quæ æquivaleat scientiæ, quia talia verba videntur requirere expressam voluntatem se opponendi legi punitivæ, quæ voluntas non est sine expressa cognitione pœnæ appositę. Videri potest Pign. *in novissimis conf.* 197.

97 §. 6. Error quandoque excusat, quandoque non, v. g. si quis volens percutere Titium sive laicum, sive Clericum,præter intentionem percutiat Cajum Clericum, non incurrit censuram, quia non percutit voluntarie aliquem Clericum; si autem putas hunc hominem esse Titium Clericum,percutiat Cajum Clericum, Delb. c.2. d.4. s.17. n.4. & d.8. s.19. n.2.Tambur.*in Dec.* l.6. c.4.§.3.n.29. aliique dicunt non incurrisse censuram, quia illa actio exterior non est formaliter injuriosa Titio, cum Titium non tangat, neque Cajo, quæ non cognoscit: ergo nulli Clerico: ergo non incurrit censuram annexam soli percussioni, quæ alicui Clerico sit formaliter injuriosa. *Dicast.* dicit, tum tamen incurrere, si habuerit voluntatem saltem virtualem percutiendi eum, quem videt, sive sit Titius Clericus, sive Cajus. Econtra communior, & probabilior opinio est aliorum, qui dicunt incurrere censuram, quia voluntarie percutit aliquem Clericum, estque hæc intentio, & actio injuriosa statui Clericali. Neque excusat error in hac persona, hoc enim non obstante, vult percutere & reipsa percutit Clericum, quamvis alium quam putet:ergo incurrit censuram,quia Ecclesia prohibet percuti Clericum, quicumque ille sit, ita Cov.Vega, Sanch.*de Matr.l.9.d.32.n.27.*Laym.Barb. Steph.*tr.* 5.*a.*5.*n.*264.Burgh.*cent.*2.*cas.*61.Schild. *t.*1. *n.*17.

§. 7. Gravis metus, quamvis a peccato non excuset, attamen aliquando excusat ab incursione censuræ, uti si quis metu mortis adigatur ad injuste percutiendum Clericum, ad Matrimonium contrahendum, & consummandum cum consanguinea, quia talis non censetur contumax, nec delinquit ex contemptu Ecclesiasticæ potestatis, sed ex mera infirmitate naturæ: ergo non incurrit censuram præcepto humano annexam tali peccato, talia enim præcepta humana non obligant cum tanto incommodo, Nav. Suar. Con. Castrop. *hic d.*1.*p.*8. *n.*10. Dicast. *d.*2. *n.*346. 433. Delb. *c.*2. *d.*4. *s.*23. contra Salas, Sanch. & alios. Dixi *aliquando*, nam si metus incutiatur in contemptum Ecclesię vel Religionis, non excusat ab incurrenda censura, quia Ecclesia pergit in tali casu prohibere tale factum: ergo qui illud patrat, non tantum peccat contra Jus naturale, & divinum, sed etiam contra Ecclesiasticum: ergo non evadit pœnam transgressioni præcepti Ecclesiastici impositam, Suar. Con. Bonac. Fill. *tr.*11.*c.*8. *q.*18. Unde generaliter loquendo, tum tantum excusat metus gravis a censura, quando sunt tales circumstantiæ, in quibus Ecclesia non censetur velle ponere suum præceptum vel obligationem: si autem tum adhuc censeretur velle urgere suum præceptum, metus non excusabit ab incurrenda censura. 98

*Obj.*cum Sanch. *de Matr.l.*9.*d.*31.*c.Sacris, d. his, quæ vi*, sic decidit de illo,qui ex metu participaverat cum excommunicato, *Licet metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari*: ergo quandocumque manet talis culpa,etiam incurritur censura.R.n.c.nam sermo est de participante cum contemptu Ecclesiæ, sive in circumstantiis quibus Ecclesia vult præceptum suum urgere.

§. 8. Qui in censura constitutus est, & ex metu gravis incommodi facit aliquid, quod ei ratione censuræ prohibetur, secluso contemptu Ecclesiæ, vel Religionis, non incurrit pœnam annexam, v. g. si quis sit excommunicatus, & ex metu gravis infamiæ celebret Missam, non fit irregularis, quia per metum excusatur quominus peccet: ergo etiam quominus incurrat pęnam peccato annexam,Suar.Barb.Lohn. aliique cum Dic. *sup.n.*549.*&* 440. qui recte addit n.355.metum nunquam facere, ut actus, qui alias erat invalidus, fiat validus; hinc si publice excōmunicatus,& declaratus ex metu gravi absolvat, absolvit invalide, quia omnem amisit jurisdictionem excepto articulo mortis, imo secundum aliquos redditur irregularis, quia Ecclesia adhuc videtur prohibere illi absolutionem etiam in illis circumstantiis, quibus valide absolvere non potest. 99

§. 9. Si censura liget, v. g. etiam mandantem, si doleat se mandasse,sed non possit ita cito revocare mandatum,quid tum dicendum sit effectu mandati secuto, intelligitur ex dictis *n.*61. Si autem quis suo mandato vel consilio tantum fuerit causa, ut effectus sub censura prohibitus poneretur citius, fortius, animosius, retuli sententias n. 65. & aliquid addam nu. 303. 100

§.10. Voluntas seu consensus illius, in cujus favorem concessa fuit censura, sufficit ad suspendendam censuram, ne incurratur, v. g. si creditor indulgeat vel proroget terminum, intra quem debitor erat futurus censuratus, ni solveret, debitor non incidit in censuram,neque tamen creditor per hoc exercet actum jurisdictionis;nam directe non suspendit eam censuram, sed tantum indirecte impedit tollendo causam seu materiam censuræ, Judex enim concedens censuram in gratiam creditoris, non censetur velle ligare debitorem ultra voluntatem, & intentionem creditoris, Innoc.Abb.Suar.Bon.Filliuc.Castr.d.1. p.8.n.5. Dic.d.2.d.25. contra *Silv.Nav.Sayr.* & alios. Quando autem per voluntatem alterius censura fuit ad tempus suspensa, si intra illud tempus concessum non fiat, quod sub censura præcipiebatur, putant aliqui ad iterum habendam censuram requiri novum præceptum Judicis. Alii probabilius negant, quia voluntas Judicis fuit, ut ligaretur censura secundum voluntatem alterius, in cujus gratiam tulit censuram: ergo quando voluntas illa ex suspensa fit iterum absoluta, incurret ex vi prioris præcepti, ita Castr. n. 6. Dic. n. 364. Leand. Krim. *a n.* 1758. Videri potest Pign. *to.* 2. *conf.* 60. *a n.* 6. 101

§. 11. Si detectio delicti præcipiatur sub censura, nemo tenetur seipsum, vel socium complicem prodere quoad forum externum, nisi detectio esset ita necessaria pro bono animæ, ut quis teneretur vitam potius profundere, quam tale delictum occultare, ita Pelliz. *t.*7. *c.*1. *n.*95. Quod si sub censura præcipiatur, v. g. ut auctor talis pasquilli detegatur, si probare non possis, non teneris deferre, quia Judex censetur intendere punitionem auctoris, quem tamen punire non poterit, si probari non possit, ita cum aliis Castr. d. 2. p. 3. n. 9. addens nec tum teneri, si inde grave damnum tibi immineret, quia leges Ecclesiasticæ non censentur obligare cum gravi dispendio, de his tamen præceptis circa detectionem, vide Trid. *n.* 18. relatum & Dic. *d.* 2. *dub.* 41. 102

§. 12. Quando censura est lata sub conditione, & ferens censuram moritur, vel jurisdictionem amittit pendente adhuc conditione, aliqui putant impleta conditionę incurri, quia 103

per

per mortem vel amotionem Judicis non expirant acta vel sententiae sed dicendum est cum Sanch. *in conf. l.3. d.32. n.283.* & Dicast. *d.1. n.163.* id verum esse, si censura lata sit per modum legis seu statuti communis, haec enim sunt perpetua, non, si ab homine per modum sententiae in personam particularem.

104 §. 13. Si Judex praecipiat Petro solvere sub excommunicatione ipso facto incurrenda, si non solvat ante mensem, & Petrus ante finem mensis non solvat, sed mutato domicilio excedat e territorio Judicis, aliqui dicunt eum non incurrere, quia si medio tempore appellasset, suspensa fuisset jurisdictio Judicis, nec postea incurrisset: ergo multo minus incurret, si interea plane excedat e jurisdictione Judicis. Oppositum tenent alii cum Sanch. *supr. n.* 280. quia delictum & contumacia jam coeperat in priore domicilio, hinc communior cum *Baldo* tenet, si Judex tibi in persona prohibuerit furtum sub censura, te, si fueris post ita mutatum domicilium, adhuc esse incursum, quia quoad jurisdictionem inspicitur principium judicii: ergo satis est, quod censura in te lata, esset sub conditione, si faceres furtum, sic enim persona tua jam erat praeventa. *Nec obstat*, quod *Cap.2. de const. in 6.* §. 1. dicatur, *Excommunicatio contra delinquentes non ligat delinquentes extra territorium*, *nam* loquitur de lege & statuto non tangente personam in particulari, nisi post impletam conditionem subjecta sit, nunc autem desiit esse subjecta. V. dicta a n.43. Hinc universaliter dicit Dic. *d.1. n.*188. citans *Innoc. Abb. Suar.* probans etiam ex Jure, si quis mutet domicilium, statim desinere obligari non solum statutis sed etiam praeceptis, & sententiis generalibus prioris loci, si statuta illa & praecepta respiciebant aliquid futurum sine respectu ad praeteritum: e contra si sint de delicto vel causa praeterita sub conditione in futurum, v. g. Titius, quia damnificavit Cajum vel Cajo debet, sit excommunicatus, nisi intra annum satisfecerit, tunc si delictum vel causa est posita in priore loco, incurret censuram etiam post mutatum domicilium, si non satisfecerit intra annum, quia Titius per positionem delicti vel causae jam erat factus subditus, & respective ad hoc jam talis manet.

105 *Q. 15. Quid notandum sit circa appellationem a censura?* R. §. 1. Quando quis censura gravatur, potest ad Superiorem accedere vel per viam appellationis vel per modum simplicis querelae, Sanch. *in conf. l.3. d.35.* Appellatio autem est provocatio ab inferiore Judice ad Superiorem ratione gravaminis alicujus; habetque effectum vel devolutivum, quia causam devolvit ad superiorem Judicem, vel suspensivum, si etiam impediat sententiae executionem. Alia autem dicitur extrajudicialis, si appelletur ab actu facto extra judicium, uti collatione Beneficii vel alio, quod fit ex publico quidem officio, attamen extra judicium. Alia dicitur judicialis, quae interponitur in judicio, sive ante sive post litem contestatam. Et quando interponitur ante sententiam definitivam, dicitur appellatio ab interlocutoria; quando post sententiam definitivam, dicitur appellatio a definitiva. Sententia vero dicitur definitiva, quae fertur super causa principali, de qua lis est. Tum dicitur interlocutoria, si feratur ante finem litis super illis, quae incidunt vel emergunt circa causam principalem. Tum dicitur mista, si partem substantialem causae definiat, attamen ex toto non terminet negotium, Sanch. *sup. d.32. a n.1.* Est autem iterum appellatio alia verbalis, quae fit verbis; Alia facti, quae fit per arreptionem itineris ad Superiorem, *Cap. Dilecti 2. de appell.* Sanch. *a n.* 19.

106 §.2. Excommunicatus non potest appellare extrajudicialiter, quia hoc est agere, quod ipsi prohibetur: potest tamen judicialiter, quia hoc tantum est se defendere, communis cum Sanch. *nu.* 12. In judiciali revocantur omnia attentata; in extrajudiciali tantum ea, quae sunt contra appellationem, Marant. Francus, Sanch. *n.15. & aliis*. Item judicialis non suspendit jurisdictionem Judicis a quo, extrajudicialis non suspendit actum de praeterito, nec etiam actum futurum consecutum ad actum de praeterito *cap. Constitutus de appell.* sed tantum suspendit, quod fit postea contra appellationem, Nemo, Sanch. *n.* 14. Refert autem Pign. *T. 2. conf.60. n.* 23. hanc declarationem S. Congr. *Appellationis causa dum pendet, appellans in eodem, quo reperitur, carcere permanebit, quoadusque Judex, ad quem appellatum est, visis actis, & causa cognita, aliter decreverit.*

107 §.3. Jure communi conceduntur decem dies, ut quis appellet a sententia sive definitiva, sive interlocutoria; vel certe appellatio fit a die scientiae, quo latam esse sententiam intellexerit, Sanch. *n.56.* Vallens. *l.2. tr.28. n.2.* citans complures alios. Jure civili dantur duo menses ad prosequendam appellationem; Jure autem canonico annus. Ex causa necessaria & evidenti, biennium, Sanch. *n.84.* Appellans tenetur petere Apostolos infra 30. dies, alias appellatio manet deserta, Sanch. *a nu.* 119. Quod valet etiam de appellatione extrajudiciali, si est, qui Apostolos dare possit, sive concedere eos peti, Sanch. *n.* 124.

108 §.4. Appellatio, per se loquendo, est facienda scripto, Sanch. *n.*293. Et coram Judice a quo; si tamen non sit copia habendi Judicem a quo, satis est fieri apud Judicem ad quem. Si neuter haberi possit, fieri debet coram honestis personis, Sanch. *a n.* 128. Debet tamen Judici a quo intra decem dies notificari, Sanch. *n.* 294. Fieri autem debet ad Judicem superiorem competentem, Sanch. *a n.*158. Et potest aliquando fieri viva voce, Sanch. *a n.*168. In appellatione ab interlocutoria debent in scripto exprimi causae gravaminis, Sanch. *a n.*186. Et quidem de Jure civili non datur appellatio ab interlocutoria; nisi sequeretur gravamen irreparabile per definitivam, de jure autem Canonico datur. Jure *Trid.* non datur in criminalibus ab Episcopo vel ejus Vicario, Sanch. *a n.* 202.

§. 5. Si appellatio praecedat sententias excommunicationis, 109
& interdicti, suspendit eas, ita ut post appellationem latae, sint irritae, *c. Dilecti de appel. &c. c. Per tuas, de sent. excom.* Sanch. *a n.*217. Pirrh. *l.2. tr.28. f.8.* §. 3. Hinc qui post appellationem est excommunicatus, & denuntiatus, non ideo fit irregularis, si celebret, *cap. Licet de sent. excomm.* Sanch. *n.*222. Pignat. *to.1. conf.*259. Et licet appellatio ab Interlocutoria non impediat, quin Judex a quo possit ultra procedere, *cap. Non solum de appel. in 6.* hoc tamen fallit, quando excommunicatio vel aliae censurae feruntur post talem appellationem, Rota, Imol. Lamell. Franchus, Sanch. *n.*37. & 224. Tenentque ista, quamvis appellatio sit extrajudicialis, *c. Dilecti, 2. de appell.* & communis cum Sanch. *n.*225. Excipe, nisi excommunicans sit pars agens pro defensione juris, cujus certam possessionem habet, Sanch. *num.* 227. Et appellatio debet esse legitima, Sanch. *nu.* 228. Et debet exprimi causa rationabilis, adeoque etiam ideo debet esse in scriptis, Sanch. *a n.* 235. Hinc universaliter contra illum, qui prius valide appellavit, invalide fertur censura, quia appellatio in tempore facta suspendit usum jurisdictionis in Judice, *cap. Romana, cap. Si a Judice, de appel. 6.* Idem facit recusatio Judicis facta prius, quam sententiam censurae ferat, *cap. Quoties Episcopi 2. qu. 6.* nisi Judex habeat potestatem agendi *non obstante appel.*

§. 6. Si excommunicatio lata sit a Jure, & jam incursa, ab 110
ea non datur appellatio, imo nec ab illius declaratione, quoad effectum suspensivum, si factum sit notorium, Sperel. *dec.48. a n.41.* Et universaliter, appellatio interposita post censuram absolute latam non suspendit ejus effectum, quia fert secum executionem, Sanch. *n.*240. Lugo *in Resp. mor. l.2. d.6.* Poterit tamen quandoque suspendere declarationem seu denuntiationem, uti statim dicetur. Et licet, quando dubium fuit, Judex postea declaret validam fuisse excommunicationem, reus non ideo fit irregularis, si interea celebret, quia non fuit contemptus observantiae excommunicationis, communis cum Sanch. *n.* 244. Pignat. *sup.*

§.7. Si appellatio fiat post incursam censuram, sed ante illius 111
denuntiationem, *Leander* adhuc putat non suspendi denuntiationem, & colligit ex *c. Pastoralis* 53. §. *Verum de appel.* hinc putat appellationem tum habere tantum effectum devolutivum, & consentit Krim. *n.*1779. si incursio censurae, & aequitas sententiae nulla tergiversatione celari possit, tum enim non est legitima appellatio. E contra si sit sententia lata ab homine, & aequitas sententiae non sit per se manifesta, Sanch. *d.32. n.*243. 286. & iterum *d.33.* Pign. *T.9. conf.* 160. *num.* 14. Krim. *nu.*1778. dicunt appellationem a denuntiatione habere vim suspendendi, nam *C. Pastoralis*, non loquitur de censura lata ab homine, sed de illa quae executionem secum trahit, & generaliter verum est cum communi, quod appellatio legitima in tempore facta habeat vim suspensivam, nisi, uti ante dixi, Judex procedat cum potestate, *non obstante appellatione*. Hinc etiam *Lug.* supra ait; si quis putet se non fecisse id, propter quod est declaratus esse excommunicatus, ideoque bona fide appellet ad alium Judicem, aut ad eum recurrat, vel accedere velit, ut se defendat, declarationem illam non habere vim, quamvis forte causa appellationis non subsistat, ideoque talem denuntiatum post appellationem non fore vitandum. Hinc etiam docet Gloss. *in cap. Cupientes*, quod per appellationem subsequentem effectus declarationis seu denuntiationis suspendatur, ita ut declaratus seu denuntiatus non tantum non sit vitandus, sed etiam Divina celebrare possit.

§. 8. Si quis ante sententiam bona fide appellarit, & Judex 112
putans appellationem esse nullam processerit ad censuram, censuratus autem bona fide v.g. celebret Missam, quamvis Judex superior postea pronuntiet pro sententia prioris Judicis, tamen alter non erit ideo irregularis, quia nec temeritas, nec mala fides adfuit; attamen secundum dicta n.84. debet externe se gerere tanquam censuratum, donec Judex superior declaret appellationem esse legitimam, Cap. *Ad praesentiam nostram, de appell. & cap. Solet de sent. excomm. in 6.* Quod si mala fides in appellatione intervenisset, quamvis prosequeretur appellationem, esset irregularis, quia celebraret censuratus. Idem dicit *Laym.* si quis post latam in se censuram appellet ab ejus declaratione, & celebrare pergat, Dic. tamen *d.1. n.* 319. negat, si bona fide appellarit, putans se non incurrisse censuram.

§. 9. Appellatio etiam post sententiam, si fiat intra decem 113
dies, habet 1. secundum dicta n.211. quod impediat denuntiationem. 2. Quod causet devolutionem ad Superiorem, & eximat a jurisdictione Judicis a quo, uti tenent Nav. Felin. & alii cum Sanch. *d. 32. n.*286. Quod si non fiat intra decem dies, & censuratus petat absolutionem, quam censurans neget, poterit appellare ab hoc novo gravamine, & ita adhuc totam causam transferet ad Superiorem, Sanch. *n.*288. Quamvis autem perdita sit omnis potestas appellandi, adhuc manet locus querelae, Sanch. *nu.* 290. Is autem solus potest adiri per modum querelae, qui habet immediatam jurisdictionem in utrumque disceptantem, Sanch. *sup. dub.* 35.

§. 10. Censura sub conditione de futuro lata suspenditur 114
per appellationem factam quocumque tempore ante impletam conditionem, nam licet in cap. *Quod ad* 15. *de sent. & re judic.* statuatur, ut fiat intra decem dies, hoc intelligitur, quando sententia transit in absolutam, & sumpsit vires, non autem, si adhuc

adhuc pendeat conditio, uti notant Nav. Cov. Suar. Sanch. d. 32. a num. 256. Krim. n. 1756.

115 §. 11. Si censura sit lata sub conditione, v. g. si ante certum tempus non comparuerit, appellatio justa suspendet censuram, etiamsi aliquis postea non prosequatur appellationem, quia si censura necdum sit contracta, appellatio absolute suspendit vim jurisdictionis; nec refert, quod sub censura prohibeatur, ne appellet, quia prohibere justam defensionem est contra jus naturale, & continet errorem intolerabilem, Sanch. d. 32. n. 284. Castr. *d.* 1. *p.* 8. Dic. *d.* 1. *a n.* 305. Pelliz. *de Regul. tr.* 6. *c.* 7. *num.* 34.

116 §. 12. Si causa appellandi sciatur non subsistere, est mala fides, neque appellatio suspendit censuram vel declarationem ejus pro foro interno; pro externo tamen tamdiu suspendit, dum probetur talis defectus. Dic. d. 1. n. 321.

117 §. 13. Quamvis Trid. *sess.* 25. *c.* 4. *de Regul.* statuat, *ne liceat Regularibus a suis conventibus recedere etiam prætextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi, aut vocati fuerint*, tamen docent Nav. Suar. Azor. Sa, Sayr. Less. Bass. & alii cum Dian. *p.* 3. *tr.* 2. R. 56. & Pign. *t.* 10. *cons.* 24. id licere Regulari inique vexato per modum appellationis facti; si prævideatur vexantem negaturum esse veniam, pro quo *Rodr.* refert declarationem *S. Congr.* Et si aliter non possit tuto proficisci, docent Portel. & Dian. R. 115. non peccaturum, si ideo etiam habitum in via dimittat.

118 §. 14. Notat De Luca *in miscell. disc.* 15. *nu.* 9. & pro hoc refert multas declarationes Pign. *to.* 2. *cons.* 60. *a n.* 17. quando fit comminatio vel latio censuræ ad comprimendam audaciam rebellium contemnentium auctoritatem Ecclesiasticam, ut ita abstineant a rebellionibus, & ejusmodi contemptu, tum non dari locum appellationi suspensivæ, id enim esset facere continuari contemptum, & rebellionem. Et universaliter contumax appellare non potest, quia appellatio datur gravato a Judice, non autem rebelli, L. 1. *Cod. quorum appel. non recep. L. Ex consensu* 23. §. *ult. ff. de appel.* Vallens. *supra*, Sperell. *dec.* 48. *a n.* 46. Pign. *nu.* 15. Habent etiam Canones apud Pignat. *tom.* 9. *cons.* 49. *n.* 21. notorii criminosi appellationem non audiri: attamen n. 22. concludit tutius esse audiri, quia sæpe dicuntur notoria, quæ talia non sunt. Quando autem est vel de Jure vel de facto dubium, an appellatio sit legitima, debet admitti, Cap. *Cum speciali*, §. *Porro de appel.* & communis cum Sanch n. 43.

119 §. 15. Nec appellatio nec querela conceditur, si censura lata sit in causis visitationis, & correctionis morum: *Nec in criminalibus ab Episcopo seu illius in spiritualibus Vicario generali, ante definitivam sententiam, ab interlocutoria vel alio quocumque gravamine, nisi gravamen hujusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit*, Trid. *sess.* 13. *c.* 1. & *sess.* 24. *c.* 10. *de Ref.* Pign. *to.* 6. *cons.* 19. *n.* 46. statuit etiam Trid. *sess.* 22. *c.* 10. *de Ref.* ut Episcopus possit quibuscumque Notariis imperitis, exclusa omni appellatione, interdicere exercitium sui officii in causis Ecclesiasticis. Item *sess.* 25. *cap.* 13. *de Ref.* ut Episcopus controversias componat; hinc si talis Notarius vel alius se opponens tali potestati Episcopi censuraretur, appellare non posset a censura: intellige hæc omnia, quoad effectum suspensivum. Denique nulla appellatio vel exemptio juvat, quominus ex Decreto Trid. *sess.* 25. *c.* 14. *de Ref.* excommunicatio feratur in Clericos concubinarios recidivos. Et de hoc Clericorum concubinatu ac pœnis in eum statutis possunt plura videri apud Pignat. *t.* 9. *cons.* 139. *a n.* 128. An Judex *ad quem*, debeat pro absolutione remittere ad eum, qui tulit censuram. V. Sanch. dub. 35. An autem, si Judex *ad quem* absolvat, debeat citare partem, V. Sanch. dub. 36.

120 *Q.* 16. *Quid dicendum sit ad varias dubitationes, quæ hic possunt occurrere.* R. §. 1. Quando dubitas, an sis ligatus censura, quia nescis, an censura in te lata sit, an comprehendat hunc tuum casum, &c. nec dubium solvere potes, judica te non esse ligatum, quia materia est odiosa: ergo extendi non debet, & cum tu per Baptismum acquisiveris certum jus fruendi bonis communibus Ecclesiæ, non debes ab hac certa possessione dejici per dubium supervenìens, ita docent late Sanchez *in Dec. l.* 1. *c.* 10. *a n.* 55. Delb. *c.* 2. *d.* 8. *s.* 13. Castrop. *d.* 1. *pun.* 8 *n.* 8. Pelliz. *tr.* 7. *c.* 1. *n.* 89. qui tamen monent, in hoc casu non esse petendam vel admittendam dignitatem Ecclesiasticam, eo quod reverentia illius videatur postulare, ne ejus collatio fiat cum periculo cassationis: sed Castrop. *num.* 9. recte notat, si aliunde non adsit tale periculum, ratione illius dubii neminem prohiberi vel impediri, quominus petat vel admittat dignitatem.

121 §. 2. Quando dubitas, an alius sit ligatus censura, debes habere eum pro non ligato, quia ipse est in possessione, unde faceres injuriam habendo eum pro ligato, *Pelliz.* & alii supra. De dubio, an aliquis sit sufficienter denuntiatus, dicam *n.* 186.

122 §. 3. Si scias censuram in te latam esse, sed dubites, vel an Superior serio, & ex animo tulerit, vel an non legitime ab ea appellaveris, vel an sis absolutus, judica te ligatum, quia possessio est pro censura, Krim. n. 1807.

123 §. 4. Si dubites, an causa censuræ sit justa, Dicast. d. 1. a n. 351. putat probabile esse, quod possit censeri non justa, quia Superior tantum est in possessione potestatis ad ferendam sententiam justam, de qua hic dubitatur, unde subditus videtur manere in possessione suæ libertatis. Sed oppositum cum communi tenendum est, secundum dicta l. 1. a n. 432. & 595.

124 §. 5. Si dubites, an Superior potestatem habeat ferendi talem censurã, aut an ejus potestas se ad hunc casum extendat, si Superior sit in possessione sui Officii, quod communiter habet talem potestatem annexam, præsumptio, & possessio erit pro superiore, at in simili circa potestatẽ ferendi legem, dixi l. 1. n. 594.

§. 6. Si dubites, an sis ligatus majore an minore censura, item an latæ vel tantum ferendæ sententiæ, tene quod minus est, quia *in pœnis benignior est interpretatio facienda*, secundum dicta l. 1. n. 596. & pluribus adhuc ibid. n. 826.

Quid tenendum sit in dubio, an sine tuo mandato vel consilio positus fuisset effectus sub censura prohibitus, dixi n. 66. 125
De dubio, an appellatio sit legitima, dixi nu. 122. De dubio, an censura sit lata ante, an post appellationem, videri potest Covar. *c. Alma mater*, 1. *p.* §. 2. *n.* 5. De dubio, an tenearis satisfacere, antequam absolvaris, dicam n. 172.

DUBIUM V.

Qui possint absolvere a censuris? 126

RESP. I. A censura lata per sententiam particularem, ordinarie is tantum potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea, quæ lata est a Jure communi, vel ab homine per sententiam generalem, si non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum potest absolvere a mortalibus, si vero sit reservata, ordinarie & per se potest tantum relaxari ab auctore legis, vel ejus successore, vel delegato.

Dixi I. *Ordinarie*: quia in articulo mortis quivis Sacerdos absolvere potest a quavis censura.

Dixi II. *Per se*: quia per accidens, & ex privilegio possunt etiam alii, Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 7.

Resp. II. Episcopi, secundum Trid. *sess.* 24. *c.* 6. possunt 1. absolvere in foro conscientiæ, per se vel Vicarium, ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla cœnæ Papæ reservatis, excepta hæresi, a qua per seipsos tantum absolvere possunt (quantum est ex vi hujus Decreti.) Dicitur autem censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum nec ad forum contentiosum deductum, aut si deductum fuit, a quo reus ob defectum probationis fuit absolutus, Bon. *d.* 1. *q.* 3. *n.* 15. & *p.* 2. *n.* 1. *ex declar. Card. &c.* 2. possunt etiam sæpe absolvere a censura Papæ reservata, propter impedimentum ejus, qui incurrit, vel quando propter senium, morbum, sexum, pauperiem Pontifex non potest adiri, Bonac. *l. c.* ex Nav. Sanch. Avila, Kon. &c.

Resp. III. Multi Religiosi, præsertim Mendicantes, possunt ex suis privilegiis (in foro tamen interno tantum) a variis censuris absolvere. V. Dian. *p.* 9. *tr.* 4. *R.* 63. Quare a Superioribus suis illa privilegia petant, cum ad confessiones audiendas exponentur, & circa ea sequentes regulas sequantur.

Prima. Qui habet potestatem absolvendi a censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere a reservatis Papæ.

Secunda. Qui habet potestatem absolvendi a reservatis Papæ, non censetur posse absolvere a censuris Bullæ Cœnæ, eo quod hæ censeantur majores, nec comprehendi in concessione generali; Dian. *p.* 5. *tr.* 12. *Res.* 34. ex Suar. &c. contra Bossium.

Tertia. Qui habet potestatem absolvendi a censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam a quibusvis Papalibus, & Episcopalibus a Jure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæresim, de qua alii probabilius affirmant, præsertim pro regionibus septentrionalibus, pro quibus alioqui concessio in magnam partem esset inutilis.

Quarta. Possunt Regulares per sua privilegia, sicut ab aliis censuris Papæ reservatis, ita etiam absolvere duello certantes (idem dic de similibus casibus) post Constitutionem *Clem. VIII.* sicuti poterant ante eam, præterquam in Italia extra Urbem: idque ex declaratione ipsiusmet *Clem.* apud Comitolum *l.* 6. *mor.* Regin. *l.* 21. *n.* 83. Filliuc. *tr.* 15. *c.* 5. Laym. *lib.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *cap.* 5.

Resp. IV. Ampla etiam solet dari potestas a censuris absolvendi in Jubilæis, in quibus diligenter considerandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim datur potestas absolvendi a casibus reservatis Papæ, etiam conceditur potestas absolvendi a censuris Papæ reservatis, quia is non solet reservare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ: Porro absolutio data confitenti bona fide in Jubilæo, cum intentione lucrandi illud, etsi postea vel sua negligentia vel propter aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollitque censuram: Secus si ab initio Indulgentias lucrari noluerit, eo enim casu probabilius est absolutionem non valere, & tam peccata reservata, quam censuram de novo debere tolli ab eo, qui potest extra Jubilæum.

ADDENDA.

QUæst. 17. *Quid præterea sit notandum circa potestatem absolvendi, & absolutionem a censuris?* R. Quid Sacerdos vel Parochus excommunicatus possit circa absolutionem, & matrimonium, item quomodo absolutioni a peccatis præmittenda sit absolutio a censuris, item an absolvatur a censura, qui bona fide confitetur ignorans illam, item quandonam ratione necessitatis possint, censura necdum sublata, recipi Sacramenta, dixi l. 6. p. 2. a n. 1564. Quænam autem sit distinctio inter dispen- 127

dispensationem & absolutionem a censura, late explicat Pign. *in novissimis consf.199.a p.513.*& præcipua est, quod absolutio sit actus justitiæ, in quo causa secundum Jus terminatur in favorem Rei, nec revocabilis est: dispensatio autem sit actus gratię præter Jus, quæ cessante causa revocari potest. Hic adde seq.

§.1. Certum est ex *c.Cum desideres*, 15. *& c. Sacris* 38. *de sent. excom.* ad tollendam censuram non esse satis, quod causa illius sit sublata vel desierit contumacia, sed præterea requiri absolutionem; hinc Alex. VII. damnavit hanc 44. prop. *Quoad forum conscientiæ Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.*

Objic. Sublata causa tollitur effectus. R. Licet contumacia sit causa ponendæ censuræ, non tamen conservandæ, sicuti quamvis culpa sit causa pęnæ, tamen sublata culpa sæpe manet reatus pęnæ: unde quia causa censuræ ponendæ fuit voluntas Superioris, ita debet esse causa tollendæ; imo licet moriatur is, qui censuram tulit, non ideo desinit, uti clare colligitur ex c. *Si Episcopus* 11. *qu.* 3. *cap. Pastoralis* 11. §. *Præterea: de offic. Ordin.* habetque communis cum Krim. *n.* 1826.

128 §. 2. Communis est cum Castrop. *d.*1.*p.*11. §.5. & aliis contra Silv. Cov. & alios, posse eum Sacerdotem absolvere a censura per Jus vel sententiam generalem lata & non reservata, qui potest absolvere a mortalibus; neque enim hic deficit jurisdictio in foro judiciali, quia in *c. Nuper* dicitur, *quod si conditor Canonis specialiter sibi absolutionem non reservaverit, hoc ipso videatur aliis facultatem concessisse relaxandi. Dixi* per Jus *&c.* propter dicenda n. 131.

129 §. 3. Manet potestas ordinaria absolvendi eum a censura, qui peccavit, & censuram incurrit ex fiducia absolutionis facile obtinendæ, uti communius tenent AA. cum Dicast. *d.*3. *n.* 433. contra alios, quia lex illos non excipit, & ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus: & ideo etiam dixi l. 6. p. 2. n. 1451. eum, qui spe Jubilæi committit reservatum, posse ab eo absolvi in Jubilæo.

130 §. 4. Silv. Angel. Præp. Henriq. & alii apud Dicast. *d.*3.*n.* 5. putant quemlibet Clericum in articulo mortis posse absolvere saltem ab excommunicatione, & interdicto personali. *Dian. Laym. Alloza*, & alii dicunt probabile esse, quod tunc absolvere possit omnis etiam laicus, quamvis esset hæreticus, dummodo dispensandus non sit, putantque Marchin. & Sanch. *in Decal. l.*2.*c.*13.*n.*13. aliique multi cum Dicast. *n.*12. id fieri debere, quia secundum dicta l.6.p.2.n.1483. probabile est valere, nec potest obesse: deinde nullum inde sequitur inconveniens, & moribundo præstatur magnum obsennium, ut nempe participet suffragia Ecclesiæ & sepulturam Ecclesiasticam accipiat: e contra tamen Castrop. *d.*1.*pun.* 11. §.3.*n.*5. Silv. *in append. ad varias resolutiones orationes* 1. de absolutione moribundi docent, neminem non Sacerdotem, qui neque censuram tulerit, neque specialem absolvendi potestatem habeat a Papa, posse etiam in articulo mortis absolvere a censura, quia absolutio illa est actus jurisdictionis spiritualis, & quædam potestas clavium, quam non habent laici vel Clerici Sacerdote inferiores, nisi specialiter committatur, ideoque etiam quamvis admittat priorum sententiam esse probabilem, Lugo tamen *in tr. de fide d.* 23.*n.*114. negat quemquam non Sacerdotem obligari ad sic absolvendum, quia secundum sententiam Silvii, quæ communior & probabilior est, Ecclesia sine ullo peccato negavit omnibus non Sacerdotibus potestatem absolvendi, neque voluit committere nisi Sacerdoti, quamvis committere potuisset etiam aliis: ergo multo minus peccabit ullus non Sacerdos, si non absolvat, Ecclesia enim magis tenetur ex charitate providere saluti fidelium, quam homines privati. Porro notat Dicast. nu. 44. si quis in periculo mortis sit ab aliquo alias non habente potestatem absolutus, & evadat periculum, debere se sistere Superiori sub pœna reincidentiæ, sic enim Ecclesia voluit ad frangendam contumaciam.

131 §. 5. Qui excommunicatus est ab homine, medio præcepto aut sententia speciali, quamvis excommunicatio reservata non sit; excepto articulo mortis non potest absolvi, nisi vel ab eo, qui tulit, vel ab hujus Superiore, vel cui hic aut ille potestatem delegarit, vel ab horum successore, vel a Capitulo Sede vacante, id enim necesse est, ut tribunal Judicis non turbetur, communis cum Krim. n.2042. Imo absolutio est ipsimet censuranti prohibita in his casibus. 1. Si fiat excommunicatus vitandus. 2. Si censuram intentavit nomine Papæ absque causæ cognitione. 3. Si eam tulerit Superiore consulto & sententiam ejus confirmante. 4. Si lata sit in incendiarium, quia reservatur Papæ. 5. Si ut delegatus Papæ excommunicarit aliquem, qui ultra annum in censura illa perseveret, tum enim cessat auctoritas ex commissione excommunicantis, Bauny, Krim. n. 2045.

132 §. 6. Quando datur generalis facultas absolvendi ab omnibus censuris, non intelligitur concessa facultas ad reservatas, Dic. *d.*3.*n.*227. Si autem in Jubilæo detur facultas absolvendi ab omnibus censuris reservatis, etiam intelliguntur reservatæ Episcopo, quia sic habet usus non ignorantibus Episcopis, & sic censetur velle Papa, ut sic omnes ex suo privilegio lucrentur Indulgentias, Suar. Dic. *n.*36. Quamvis autem in Jubilæo, vel Indulgentia plenaria addatur, quod adsit facultas absolvendi a quibusvis censuris Sedi Apostolicæ reservatis, non comprehenduntur censuræ provenientes ex casibus Bullæ Cęnæ, nisi Papa exprimat, has enim specialiter sibi reservat, & facultas generalis non censetur se ad ea extendere, quæ specialiter sunt exempta, Chapeaville *de Casib. reserv. p.*1.*c.*4. Imo quamvis adderetur, etiam Bullæ Cęnæ, tamen tenent multi, quos retuli l. 6. p. 2. n. 1616. non intelligi hæresim.

§. 7. Si data sit potestas absolvendi ab omni censura tam a Jure quam ab homine lata, Henriq. Avila, & alii putant extendi ad censuram per hominem etiam specialiter latam, sed valde probabiliter contradicunt Vasq. Hurt. Bauny apud Krim. *n.* 2043. quia credibile non est tali generali concessione permitti turbationem auctoritatis Judicum. Itaque intelligetur tantum censura ab homine generaliter lata: quando enim vage fertur nemine designato, æquiparatur censuræ juris, Laym. Bauny, Krim. *n.* 2044. 133

§. 8. Quamvis Episcopus facultatem concedat absolvendi a peccatis sibi reservatis, hoc ipso non dat facultatem absolvendi ab annexis censuris, licet id facere censeatur Papa; nam Episcopi sæpe reservant censuram data potestate in peccatum, Dicast. *n.* 230. Chapeav. *supra.* 134

§. 9. Trid. *s.*14.*c.*6. *de Ref.* concedit Episcopis amplam facultatem his verbis: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, & in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicę reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos, in diœcesi sua per seipsos aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientię gratis absolvere, imposita pęnitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis, sit permissum.* Et hanc potestatem (excepta illa, quæ est ad hæresim) possunt Episcopi, & secundum dicta n. 25. Sedes vacans, delegare, cum sit Ordinaria, Less. *in Auctar. v. Absolutio, casu* 10. 135

§. 10. Inter subditos, quos ita absolvere potest Episcopus, habentur vagi, quia possunt se quoad hoc subjicere, uti & illi fiunt subditi, qui animo per majorem anni partem permanendi acquisiverunt quasi domicilium, uti ex consuetudine Ecclesię, & benigna interpretatione mentis Pontificiæ colligunt Suar. Bon. Sanch. Gorm. Barb. Dic. *n.*90.& iterum 463. Quod si tamen peregrinetur aliquis vel transeunter sit in aliena Diœcesi, adhuc potest absolvi ab Episcopo hujus loci, si censura erat lata a Jure vel ab homine generaliter, neque fuerit reservata; si tamen esset lata ab homine nominatim, non posset, nisi ubi non posset adiri proprius Episcopus, ita cum aliis Dicast. *n.* 464. Ab irregularitate non posset hos absolvere, uti dicetur postea. 136

§. 11. Nuntius Apostolicus non potest absolvere censuratos ab inferioribus Prælatis, nisi causa per appellationem sit ad ipsum delata, uti cum aliis tradit Castr. *d.*1.*p.*11.§.4.*nu.*7. neque Archi-Episcopus potest absolvere a censuris subditos Episcoporum inferiorum, nisi actu visitet, aut censurati appellant ad Archi-Episcopum, aut inferiores Episcopi malitiose negent absolutionem suis subditis, Sanch. Barb. Castr. Sayr. Pignat. *t.*8.*consf.*128. Dicast. *d.*3.*n.*77. & iterum *a nu.* 444. Quod si Abbas vel alius inferior Episcopo ferat censuram in diœcesanum Episcopi etiam Abbati subditum, *Decius*, *Cov.* & alii dicunt similiter Episcopum non posse absolvere, e contra Henr. & alii cum Dic. *n.* 451. dicunt debere quidem requirere censurantem, ut ejus auctoritatem servet, absolute tamen posse absolvere, quia nullo Jure sunt exempti a potestate Episcopi, uti in multis eximuntur subditi Episcoporum inferiorum a potestate Archi-Episcopi. Consuetudo tamen habet in aliquibus locis, teste Castr. *n.* 6. ut Episcopi non possint relaxare censuras ab Archi-Diaconis latas. 137

§. 12. Religiosos non exemptos absolvere possunt a censura soli Episcopi, Dic. *n.* 560. Exemptos absolvere non possunt nisi consentientibus Prælatis, Dic. *n.*91. & iterum 135. Similiter quamvis in Bulla Cęnæ negetur omnibus etiam Episcopis potestas absolvendi a censuris in ea Bulla positis, attamē non ideo derogatur facultati Episcopis datæ a Trid. ut absolvere possint ab occultis, & quando Papa adiri non potest, quia lex posterior non censetur derogare statuto alicujus Concilii, nisi expressam de eo faciat mentionem, ita cum aliis Dicast. *d.*3.*a n.*130. contra plurimos alios. In casu autem necessitatis, quando adiri non potest nec Papa, nec Nuntius Apostolicus, nec Episcopus, absolvere posse Parochum putant Henr. & Dic. *n.* 203. 138

§. 13. Episcopus non obstante Trid. potest absolvere subditum suum extra diœcesim suam existentem, item potest ipse extra diœcesim existens absolvere subditum in diœcesi existentem, hæc enim absolutio est actus jurisdictionis voluntariæ, & non contentiosæ, ita cum aliis Dicast. *d.* 3. *n.* 125. 139

§. 14. Si Titius diœcesanus Coloniensis in diœcesi Trevirensi existens inciderit in censuram a Jure vel ab homine latam generaliter, & non reservatam, potest absolvi ab hoc Episcopo Coloniensi: si autem in diœcesi Trevirensi lata fuisset ab homine nominatim in Titium, Titius huc reversus non posset ab hoc Episcopo absolvi, sed a solo censurante, vel alio de ejus licentia, ita cum aliis Dicast. *d.*3.*nu.*460. Quod si Titius Coloniæ Civis fuisset hic per sententiam generalem censuratus, & deserto hic domicilio aliud acquireret Treviris, posset absolvi a Trevirensi, quamvis censura Coloniæ reservata esset Episcopo. E contra si Coloniæ censuratus fuisset per sententiam particularem huic Episcopo reservatam, deberet a Coloniensi absolvi, quia cum causa sit incepta Coloniæ, ad hunc spectat consummatio, Suar. Con. Laym. Delb. *c.* 12. *d.* 6. 140

§. 15. Potestas absolvendi a censuris, v. g. occultis, aut quando Papa adiri non potest, quæ a Trid. *n.*135. relato datur Episcopis, secundum *Suar. Bonac.* & alios, non censetur data Abbatibus 141

bus & aliis habentibus jurisdictionem Episcopalem, quia hæc specialiter conceditur Episcopis, quorum etiam industria ad hoc videtur eligi. E contra Sanch. & alii cum Dicast. *d.3.n.63.* dicunt etiam extendi ad illos, etiam pro hæresi, quia est aliquod attributum jurisdictioni Episcopali, quam etiam habent ejusmodi Abbates & Prælati: quamvis autem *Rodriq.* dicat hanc potestatem ex vi *Trid.* censeri datam Superioribus Regularibus, eo quod etiam hi respectu suorum subditorum habeant potestatem quasi Episcopalem, uti cum aliis multis docet Sanch. *l.8.de Matr. d.3. n.9.* tamen probabilius est oppositum cum Dicast. *n.71.* quia videtur iis tantum concedi, qui habent diœcesim, cum *Trid.* dicat, *in diœcesi sua*, Superiores autem Regulares, non habent diœceses, & ita declaravit Cong.Card. apud Barb. *de off. Episc. p.3. alleg. 9. n.* 18. Putant tamen ipsi cum Dicast. *n.* 72. habere illam potestatem ex vi alicujus Brevis dati a *S. Pio V.* sed id late confutat Mendo *diss.1. q.4.* Non posse autem absolvere sæculares ab excommunicatione ob hæresim occultam constat ex prop. 4. ab *Alex. VII.* damnata, quæ sic habet: *Prælati Religiosi possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eum incursa.*

142 §. 16. *In Comp.Priv.v. Absolutio*, §.1. refertur *Paulum III.* per Bullam dedisse Societ. JESU facultatem absolvendi a quibuscumque peccatis etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & a quibuscumque sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis ex illis resultantibus, iis exceptis, quæ in Bulla Cœnæ continentur: Et in fine additur: *Hæc facultas communicatur omnibus Confessariis a Superioribus deputatis, & ab Ordinario loci juxta formam* Conc.Trid.*s.23.c.15.de Ref.approbatis, præterquam respectu excommunicatorum generaliter ab homine, quos Superiores tantum, & ii, qui ab eis specialem licentiam obtinuerint, poterunt absolvere: excommunicatos autem nominatim ab homine, & illos Regulares, qui licentiam non habuerint extra suum Ordinem confitendi, ne Superiores quidem absolvent. Admoneantur autem pœnitentes absolutionem a censuris quam a Nostris obtinuerint, nihil sibi prodesse in foro externo.*

143 §. 17. Si quis Romam ire non possit pro petenda absolutione a censura Pontifici reservata, possit tamen commode eo scribere vel absolutionem per procuratorem aut Confessarium obtinere, Henr. & Dicast. *d.3. n.57.* dicunt non esse obligationem ad scribendum vel ad petendum per alium, sed in eo casu posse Episcopum absolvere, ut in simili casu potest absolvere a peccato reservato, secundum dicta l.6.p.2.n.1697.& cum Sanc.& aliis docent Castr.*tr.4.d.4. pun.3. §.5.n.7.* quia mens censurantis vel reservantis videtur esse, ut delinquens, si possit, ipsemet adeat & seipsum personaliter sistat, alioquin censeatur esse impotens adire, neque enim videtur obligare ad periculum manifestandi suum delictum alteri, quod periculum est in scriptione, quæ ex natura sua est aliquid publicum. E contra tamen *Bonac.* dicit teneri per litteras vel per procuratorem vel Confessarium petere, hoc enim medium est ordinarium & facile, imo minus difficile, quam si personaliter adire deberet, atque ita etiam habet praxis, ut fiat, certumque est ita fieri in impedimentis Matrimonii: ergo & in censuris, nisi alia ratio excuset: neque est periculum manifestandi delictum, quia vel jam notorium est, vel taceri potest persona substituto alio nomine. Quod si Papa adiri non posset, nec de se posset absolvere Episcopus, attamen in his partibus adesset Nuntius Apostolicus potens absolvere, secundum dicta l.6. p.2. nu. 1624. hic deberet adiri, Sanch. Avers. Dic. n.59.contra Henriq.& Avilam. Notant autem Bonac. & Pign. *t.1. consf.98.* quando aliquis dicitur debere saltem alium mittere, vel per alium se sistere Romæ pro absolutione obtinenda, satis esse, si alteri Romæ existenti demandet, ut nomine suo se sistat vel absolutionem petat.

144 §. 18. Si delictum sit in uno loco notorium, dummodo non sit deductum ad forum contentiosum, vel quando deductum fuit, si probari non potuerit, tenent multi posse veluti occultum absolvi in alio loco, ubi ratione delicti saltem non est notorium, nec putatur notitia eo brevi ventura, quia quamvis simpliciter dici possit notorium, & notitia ad alia loca absolute deferri possit, uti argumentantur Suar. & Castrop. *d.6. p.7. n.13.* tamen si putetur eo non deferenda brevi, vere & simpliciter dicitur occultum hoc loco: ergo hoc loco absolvi potest ab Episcopo, Sanch. Avila, Dic. *p.3.n.96.106.&* 107. vide dicenda n. 187. Attamen etiam vide dicta l.6. p.3. nu. 591. Quandonam autem aliquod delictum censeri debeat occultum vel publicum, aut deductum ad forum contentiosum, dixi l. *6.* p. 2. a *n. 1656.* & p. 3. a n. 869.

145 §. 19. Si duo idem delictum commiserint, & unus tantum vocetur ad judicium, delictum respectu alterius censetur non esse deductum ad forum contentiosum, unde absolvi potest ab Episcopo, ita cum aliis Dicast. n. 109.

146 §. 20. Si delictum jam in foro contentioso sit probatum, & punitum, *Suar.Gutt.Bon.Barb.& alii* dicunt censuram reservatam, illi delicto annexam non posse tolli ab Episcopo, quia quod in foro est probatum, censetur publicum, & idem in simili de irregularitate docet Castrop.*d.6.p.7.n.13.* sed Sanch. aliique cum Dic.*n.112.* dicunt posse tolli, quia quamvis delictum jam non tantum sit adductum ad forum contentiosum, sed etiam publicum, tamen cessat causa reservationis, quæ fuit, ut in delictis publicis & deductis ad forum contentiosum ex prætextu absolutionis Episcopalis non impediretur satisfactio publica: ergo si hæc præcesserit, reservatio censuræ cessat.

§.21. Probabile est cum Sanch.& Dicast. *n.* 82. quod Episcopus possit etiam Vicario suo committere absolutionem excommunicationis ob hæresim contractæ, *Trid.* enim dicens Episcopis & non eorum Vicariis hoc esse permissum, sic intelligi potest, quod Vicariis non sit committenda potestas generalis ad omnes casus occurrentes, bene tamen specialis & ad casus particulares, quoties occurrunt. 147

§. 22. Quamvis in censura addatur, quod nemo præter Papam possit ab ea absolvere, nisi in articulo mortis, tamen probabilius est contra *Silv.* adhuc posse absolvere Episcopum in casibus, quibus non potest adiri Papa, qui censetur id prohibere pro casu, quo in se potest adiri, ita cum aliis Dic. *n.* 60. Notatque etiam recte Sperell. *dec.* 115. si Papa sciens aliquem esse censuratum conferat ei Ordinem vel Beneficium, censeri absolvere vel cum eo dispensare: non item Episcopum, si nullam causæ cognitionem præmiserit, quia Papa potest, Episcopus non potest absolvere vel dispensare, si non præmittat causæ cognitionem. 148

§. 23. Si eadem censura sit Papæ & Episcopo reservata, sublata per Jubilæum reservatione Papæ, etiam tollitur reservatio Episcopi, uti dixi l.6.p.2.n.1451. talis enim est consuetudo, & sensus communis fidelium. Putant etiam *Vasq.* aliique cum Dicast. d. 3. n.233. quandocumque Papa concedit facultatem absolvendi ab omnibus peccatis & censuris reservatis etiam Sedi Apostolicæ, vi illius posse etiam absolvi reservata Episcopo, quia per To *etiam*, videtur significare Papa se comprehendere velle omnes alias ab inferiori latas: sed oppositum est tenendum, secundum dicta l. 6. p. 2. n. 1628. 149

§. 24. Papa mortuo nemo potest absolvere a censura Papæ reservata, nisi Congregatio Cardinalium, vel cui Papa ante, vel Congregatio nunc commiserit: mortuo autem Episcopo absolvere potest a censura Episcopo reservata Capitulum, seu Capituli Vicarius, vel cui hi vel Episcopus commiserit Dic. n.41. 42. & 51. 150

§. 25. Si quis in Sacramento Pœnitentiæ defectu doloris v. g. invalido absolutus sit a censura, hæc absolutio est valida, potest enim conferri sine absolutione a peccato, neque opus est fieri in confessione, Dicast. d. 3. n. 302. addens tamen n.418. si potestas absolvendi a censuris sit commissa ex intentione, ut peccator prius absolvatur a peccatis, ut fit in Jubilæis, non fore absolutum a censura, nisi prius fuerit deletum peccatum, intendit enim Papa, ut obtineant remissionem peccatorum, & sic obtineant Indulgentias. 151

§. 26. Si absolutio sit obtenta ex falsa causa, *Glossa, & S.Antoninus* absolute dicunt esse nullam, quia mens absolventis erat tollere censuram, si causa subsisteret: validam esse dicunt *Cov.* & alii quamvis causa fuerit in se falsa, dummodo sit juridice probata tanquam vera: *Garc.* & alii dicunt esse invalidam, si ab Episcopo vel alio inferiori obtineretur, non autem si a Papa vel ejus delegato: S. Th. & alii cum Dicast. d. 514. probabilius dicunt tum tantum fore validam, si absolvens intendat absolvere non obstante falsa causa, ita adhuc absolveret, quamvis falsam esse sciret, quod tamen præsumi non debet, Castr. *d.1.pun.11.n.8.* Krim. *n.* 1846. 152

§. 27. Absolutio extorta metu gravi injuste eum in finem incusso, est invalida, *c.un.de iis, quæ vi, in 6.* Krim. *n.*1848. 153

§. 28. Absolutus in foro interno a censura, si non fuerit nominatim excommunicatus, non tenetur se gerere tanquam censuratum, præsertim si constet ita esse absolutum, quia illa absolutio valet ad omnia præterquam in judicio, ubi lis movetur, Less. *in auth. v. Absolutio, cas.* 8. Krim. *supra.* 154

DUBIUM VI. 155

Quomodo danda sit absolutio a censuris?

RESP. Id statuendum esse ex natura, tum censuræ, tum cujusvis absolutionis: Ex qua circa absolvendi modum *resolves*,

I. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt ea signa, quibus aperte significetur absolutionem impendi: in foro tamen externo communiter servanda est forma cujusque Episcopatus. In foro autem conscientiæ hæc fere est in usu; *Ego te absolvo a vinculo, v.g. excommunicationis, suspensionis, &c. quam incurristi propter NN.* (*talem causam*) *&* (si sit excommunicatus) *restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium, aut* (si sit suspensus) *executioni tuorum Ordinum, vel officiorum, vel Beneficiorum, in nomine Patris &c.* In publica autem ac solemni absolutione præmittitur Psalmus Miserere, & ad singulos versus pœnitentis humeri denudati leviter percutiuntur (nisi ex justa causa talis cæremonia videatur omittenda, præsertim in fœminis) tum adjectis precibus absolvitur, & in Ecclesiam introducitur. Idem modus fere servatur in absolutione mortuorum, nisi quod sepulchrum virga percutiatur. *V. Rituale Romanum.*

II. Absolvi a censura potest absens, imo & invitus, etsi hoc communiter non liceat, ne censura contemnatur. Ratio, quia sicut pœna in absentem, & invitum potest statui, sic & auferri, Dian. p. 5. tr. 9. R. 10.

III. Is, qui pluribus censuris est astrictus, potest absolvi ab una, relictis aliis, quia inter eas non est necessaria connexio. Unde si dicatur, absolvo te ab omni vinculo, &c. valet pro omnibus; ideoque si sic absolutus in Jubilæo for-

„ te

„ te omisisset, invincibiliter peccatum habens annexam „ censuram, idest, excommunicationem, posset is postea „ ab eo peccato per quemvis approbatum absolvi, cum „ non sit amplius reservatum, eo quod censura, ratione „ cujus tantum erat reservatum, sit sublata.

„ IV. Absolutio vi, aut metu gravi injuste incusso ex- „ torta non valet; imo novam excommunicationem in- „ currit, qui metum incutit.

„ V. Absolutio data ab Ordinario, non præstita satisfactio- „ ne, etsi sit illicita, valida tamen est, imo etiam data a „ delegato, modo non delegetur cum conditione satisfa- „ ctionis; quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautio- „ nem, ac juramentum de satisfaciendo, cum poterit.

„ VI. Dari potest absolutio sub conditione de futuro con- „ tingenti, cum sit actus jurisdictionis externæ, qui condi- „ tionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic „ absolvi; si enim reus absolutionem meretur, non debet „ apponi conditio, si non meretur, non debet absolvi.

„ VII. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, idest „ pro certo actu, & tempore, quo transacto reincidat: item „ sub certo onere, quo non impleto, censura reviviscat.

„ VIII. Probabilius est, eum, qui habet potestatem ab- „ solvendi in foro conscientiæ a censura, posse id facere „ etiam extra confessionem, ut contra Nav. Suar. & alios „ docet Sanch. *l.* 8. *de Matr. d.* 16. Kon. Dian. &c.

ADDENDA.

156 QUæst. 18. *Quid præterea sit notandum circa praxim, ac modum absolvendi a censuris*, Resp. §. 1. Modus absolvendi a censuris habetur in Pontificali Romano, & præscribitur *c.*28. *de sent. excom.* de quo & de obligatione illum servandi ad longum habet Chapeaville *de cas. reserv. p.*1. *c.*10. Praxis pro foro externo, præter illa, quæ habet *Busem.* communiter est hæc: Absolvens inducitur superpelliceo, & stola violacea: Reus petit absolutionem promittens se mandatis Ecclesiæ obtemperaturum: Si censura sit contracta cum alterius detrimento, præstatur satisfactio. Reus cæditur virga, fune, aut flagello. Veniale erit omittere hos ritus, nisi excuset urgens causa, vel contraria consuetudo. In absolutione, saltem privata, non est opus exprimere causam, ob quam incursa est, quamvis expediat exprimi, Krim. *num.* 1844.

157 §. 2. Quamvis absolutio sacramentalis dari non possit sub conditione de futuro aut ad reincidentiam, potest tamen sic dari absolutio a censura, uti habet communis cum Castr. *d.* 1. *p.* 11. §. 2. *n.* 2. contra *Anton. Silv.* & alios, quia Sacramentum Pœnitentiæ sic instituit Christus, ut noluerit ejus effectum suspendi per intentionem Ministri, sed voluerit tum valere, quando profertur forma: censura autem ejusque absolutio pendet a voluntate humana: ergo qualis erit voluntas absolventis talis erit absolutio: ergo si absolvens velit, ut tum tantum valeat, quando posita erit conditio, aut ut pro certo, tantum tempore valeat, sic & non aliter valebit, ita cum aliis Dic. *disp.* 3. *a num.* 677. Krim. *a num.* 1833.

158 §. 3. Circa absolutionem ad reincidentiam, Pignat. *t.* 2. *consul.* 60. notat seqq. 1. Tum maxime est absolutio ad reincidentiam, si detur pro conditione, ut re aliqua per novam culpam non præstita absolutus reincidat in censuram similem, & æquivalenter eamdem. 2. Absolvere ad reincidentiam possunt omnes, qui habent potestatem ordinariam absolvendi, *c. Cui licet* 53. *de Reg. Juris in* 6. Communior autem habet contra Suar. & alios multos, id non posse eos, qui delegatam tantum habent potestatem absolvendi, quia carent jurisdictione ad censuram reproducendam, attamen in multis casibus a Jure vel delegante expressis debent sic absolvere. 3. Quandoque etiam fit ad reincidentiam sine nova culpa, uti si quis absolvatur tantum ad certum tempus vel ad certum actum, v. g. in ordine ad testandum, ad lucrandum Jubilæum, ad recipiendum Beneficium sibi collatum, tum enim absolvitur ad cautelam, & non absolute; hinc postea post actus illos peractos reincidit sine nova culpa, vel sententia, uti etiam docent Castr. & Krim. *n.* 1843. Præterea, si quis sit absolutus sub pœna reincidentiæ, si intra tres dies hoc vel illud non faciat, & intra tres dies id facere non possit, probabilius videtur cum Lay. Castr. & Krim. *n.* 1841. non reincidere in censuram, saltem pro foro conscientiæ, quia mens absolventis erat, *Si posset*, alioquin conditio fuisset irrationabilis, & sicuti secundum dicta n. 92. impotentia excusat ab incursu censuræ, ita & reincidentia.

159 §. 4. Docet Viva *ad prop.* 44. ab Alex. VII. damnatam n. 8. quamvis censuræ latæ addita sit clausura, *donec resipiscas*, posita resipiscentia adhuc opus esse absolutione, quia etiam reatus culpæ peccati cadit super peccatum, donec peccator resipiscat, & tamen quamvis per perfectam etiam contritionem resipisceret, indiget absolutione. *Nec obstat*, quod censura sit medicina, quæ cessat sublato morbo, *nam* censura est medicina, & pœna, unde quamvis ut medicina cesset sublato morbo, non tamen semper ut pœna, uti colligitur ex dictis n. 127. Fatendum tamen est cum *Nav.* & aliis ex mente censurantis posse fieri, ut quãdo dicitur, v. g. *Sis suspensus, donec restituas*, hoc ipso concedatur absolutio, si postea posita sit restitutio, uti fatetur Viva *n.* 10.

160 §. 5. Quando aliquis a dubia censura simpliciter est absolutus, non est opus ut postea iterum absolvatur, quamvis compertum fuisse certam, quia licet Christus velit, ut peccatum dubium, quando comperitur ut certum, iterum absolvatur, secundum dicta l. 6. p. 2. n. 615. tamen benignitas Ecclesiæ id non requirit circa censuras, Schild. *tr.* 6. *c.* 5. §. 2. *n.* 47. Krim. *n.* 1839.

§. 6. Absolutionem a censuris posse dari omnino absenti, docent Suar. Laym. Bon. Lug. Busemb. Gob. *tr.* 7. *n.* 286. Spor. *de pœn. n.* 617. Belleg. *de Jubil. l.* 11. *q.* 1. Imo absolutionem a censura fieri posse pro foro interno extra confessionẽ, etiamsi Bulla habeat, *auditis confessionibus*, docent Sanch. *de Matr. l.* 8. *d.* 34. Conc. Trull. Bardi, Avila, & alii cum Dian. *p.* 1. *t.* 11. *R.* 250. quia verba, *auditis confessionibus* videntur significare, *auditis peccatis*, ob quæ inducta est, nam absolutio a censuris nullam habet connexionem cum absolutione sacramentali: quod *Belleg.* supra extendit ad illum, cui nec soles nec cogitas confiteri: sed probabilius contradicunt Nav. Suar. Vasq. Vill. Viva *de Jubilæo q.* 10. *art.* 3. quia quando hoc additur, per absolutionem a censuris intenditur eodem tempore absolutio a peccatis. Imo docet cum aliis Pignat. *t.* 1. *cons.* 20. quamvis dispensatio, & absolutio a censuris pro foro externo dari possit absenti, aut etiam invito, tamen in commissionibus *S. Pœnitentiariæ* non posse absenti dari absolutionem, si addatur, *pro foro conscientiæ*, & ideo sæpe addere, *in actu sacramentali confessionis*. 161

§. 7. Qui a censura est absolutus in foro conscientiæ tantum, si ejus crimen deferatur ad Judicem, non indiget nova absolutione, prior enim fuit valida, quamvis non prodesset pro foro externo: unde si excommunicatus fuisset, posset occulte communicare cum iis, qui scirent ipsum sic absolutum esse, tum enim cessaret scandalum, Dicast. *d.* 3. *dub.* 35. Attamen posset Judex adhuc contra talem procedere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineret; hinc Pignat. *to.* 2. *consult.* 59. *num.* 62. refert hanc declarationem Sac. Congreg. *Non prohibetur Episcopus, vel alius Superior affigere cedulones, & punire excommunicatum, licet fuerit in foro conscientiæ absolutus, vel cum Brevi Sac. Pœnitentiariæ, vel cum Bulla Cruciatæ, aut Jubilæi, vel in vim cap. Liceat, sess.* 24. *Conc. Trid. vel alio quocumque modo, quia isti duo fori sunt separati, & actum in uno non adfert præjudicium in altero. Potest tamen Judex Ecclesiasticus absolutionem in foro conscientiæ datam etiam pro foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in præjudicium partis.* 162

§. 8. Pignat. *supra nu.* 46. refert hanc *S. Congregationis* declarationem: *Absolutio excommunicationis pro delicto non valde gravi privatim dari debet.* 163

Q. 19. *Quænam sint præmittenda absolutioni a censuris?* R. §. 1. Absolutioni a censuris ob horrenda, & gravissima crimina incursis præmitti debet juramentum de obediendo mandatis Ecclesiæ, idest, de cavendo hoc crimine, ob quod incurrerat hanc censuram, uti explicant Suar. Sanch. Dicast. *d.* 3. *a num.* 263. iterumque *num.* 715. 716. 164

§. 2. Si quis in casu necessitatis absolvatur a censura qualicumque reservata, obligari debet sub juramento ad comparendum coram Superiore, quamprimum commode poterit, uti ex jure cum communi probat Dicast. *a n.* 266. Quod si absolvens ex ignorantia, vel malitia non petat hoc juramentum, alter manet absolutus, sed simul retinet onus comparendi: hæc enim obligatio, non oritur ex voluntate absolventis, sed ex ipso Jure, quod ita præcipit fieri sub pœna reincidendi, Dicast. *a n.* 271. Putant autem Cajet. Nav. Henriq. Dicast. *n.* 277. satis esse, si compareat per Procuratorem, sed probabilius contradicunt Ugol. Castr. *d.* 1. *punct.* 11. §. 2. *n.* 8. Krim. *n.* 1842. quia Cap. *Quod de his*, 16. *de sent. excom. Clemens III.* expresse requirit, ut taliter absolutus compareat *in persona*, & videtur exigi præsentia personalis ad frangendam tanto magis contumaciam. Et si sufficeret comparere per Procuratorem, hoc ipsum ab initio poterat: ergo male fuisset absolutus ab alio; unde debere se in persona sistere saltem percussorem Clerici, decidit Jus apud Dic. *n.* 278. Hæc tamen obligatio comparendi cessat, quando quis per Bullam, vel Jubilæum absolvitur: tum enim absolvens habet a Papa potestatem absolvendi sine obligatione se sistendi Superiori, Dicast. *n.* 280. 165

§. 3. Si quis ab absolvendo sit læsus, ante absolutionem præstari debet satisfactio, uti jam explicabitur. 166

Q. 20. *Quid notandum sit circa hanc satisfactionem, quæ præmitti debet?* R. De hac dixi aliqua l. 6. p. 2. a n. 1453. & speciatim nu. 1453. & 1456. dixi, quæ censeatur pars læsa: hic tamen pro majore explicatione adde seqq: 167

§. 1. Si facultas absolvendi sit delegata cum clausula *satisfacta prius parte*, si pars sit læsa in pecunia, & adsit facultas nunc satisfaciendi, graviter peccaret Judex, si contentus esset promisso vel juramento postea satisfaciendi; satis tamen erit, si pecuniam restituendam dederit Confessario, vel alteri probo, vel campsori, qui commodius restituat, tum enim censetur moraliter satisfecisse, Dicast. *d.* 3. *n.* 542. Putant autem Busemb. *n.* 5. & alii cum Dicast. *n.* 538. quamvis nulla præstetur satisfactio, validam fore absolutionem, quia clausula illa videtur esse tantum veluti monitio. E contra alii multi communius dicunt fore invalidam, quia facultas data est sub tali conditione & modo. Si autem pars sit læsa in honore, vel simili bono spirituali, Dic. n. 262. dicit satis esse, si juret se satisfacturum, cum poterit: si tamen jam possit, etiam dicendum est debere prius satisfacere. Et quamvis esset Judex ordinarius, sub mortali tenetur facere, ut satisfactio præmittatur absolutioni a censura incursa ob læsionem, sic enim sæpe præscribunt Jura, Dicast. nu. 699.

§. 2. Si jam non possit satisfacere, posse absolvi, præstita cautione, 168

tione dixi l.6.p.2.n.1454. Si autem postea, cum potest, non satisfaciat, præter citatos ibid. n.1455. docent *Cord.Suar.Fill. Hurt.* quod hoc ipso semper reincidat in eamdem censuram; quia sub ea conditione absolvitur: ergo conditione non posita non valet absolutio. E contra Sot.Nav. aliique cum Dic.*n.*381. probabilius dicunt non reincidere, nisi tum, quando absolvens potestatem habet absolvendi ad reincidentiam, qualem secundum dicta n.158. habet solus ille, qui censuram potestate ordinaria ferre potest, debetque tum etiam exprimere, se sic absolvere; unde si simpliciter absolvat addita cautione, & obligatione satisfaciendi non ideo reincidet, si non satisfaciat, quia censura est absolute sublata, neque redit, nisi de novo feratur, & ordinarie ob novam causam, alioquin non esset medicinalis, sed pure vindicativa delicti præteriti, ut notat Castr.*d.*1.*pu.*11. §.2.*n.*10. qui cum *Henriq.Conc.Avila*, dicit pro foro conscientiæ hoc ipso reincidere in novam similem censuram. Attamen pro foro externo putant Gibal. & Krim. *n.* 1841. prærequiri declarationem conditionis culpabiliter non impletæ.

169 §. 3. Qui censuratus est ab uno Judice, quia parti læsæ non satisfecit, quamvis pars læsa condonet, probabilius est non ideo posse absolvi ab alio inferiore, quia consensus partis læsæ non potest inferiori dare jurisdictionem: probabile tamen etiam est posse absolvi, quia mens prioris Judicis videtur fuisse censurare, & ligare secundum voluntatem partis læsæ, ut in simili dictum est n.101. docetque etiam Dicast. *nu.* 466.

170 §. 4. Si censura hoc modo sit lata: *sis excommunicatus, donec satisfeceris*, si satisfecit, *Vasq.* & alii dicunt cessare censuram, quia ab initio videbatur absolvi, si poneret satisfactionem, & hoc ipsum pluribus probat Covarr. apud Dic. *d.*3.*dub.*37. E contra tamen Suar. aliique cum Dic. *n.*548. iterumque nu. *669.* dicunt manere ligatum censura, quia per solam absolutionem tollitur; absolutio autem non datur, quando fertur censura, sed postea prius est petenda, unde verba talia sic significant, *sis excommunicatus, & non possis absolvi, donec satisfeceris*, atque hæc sententia videtur probabilior, estque conformior dictis n.159.

171 §. 5. Si absolvendus falso dicat se satisfecisse parti læsæ, absolutio est invalida, *cap. Ex parte, de offic. Ordin. cap. Officii de sent. excomm.* Si tamen absolvens posset, & vellet absolute absolvere, valeret, secundum dicta *n.* 159.

172 §. 6. Si pœnitens dubitet de obligatione satisfaciendi, *Nav. Suar.Fill.* & alii dicunt pro foro externo posse absolvi, quia in hoc censetur peti satisfactio pro debito certo; pro foro tamen interno, si certus sit se damnum intulisse, & dubitet, an satisfecerit, tenetur prius satisfacere, quia possessio est pro obligatione, si autem dubitet, an damnum intulerit, potest absolvi, quia possessio est pro libertate, Dicast. *d.* 3. *a n.* 544. Notat tamen idem *n.* 694. debere habere propositum satisfaciendi, si aliquando constiterit læsionem esse factam.

173 *Q.*21. *An mortuus possit vel debeat absolvi a censura?* R. §.1. *Cap. A nobis*, 28. *de sent.excom.* dicitur, *quantumcumque se dictus vir juramento præstito, quod Ecclesiæ mandato pareret, humiliare curaverit, quantumcumque pœnitentiæ signa præcesserint, quia tamen morte præventus absolutionis non potuit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus: potest tamen & debet beneficio ei Ecclesiæ subveniri, sic, ut cum de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur*, idem habetur *c. Sacris* 38. *ibid.*

174 *Objic.* Ad absolvendum requiritur jurisdictio, quam Ecclesia non habet in defunctos. Resp. *Abbas, Nav. Covar.Sot.* & alii dicunt in rigore non esse directam absolutionem mortui, sed tantum indirectam, in quantum permittitur a vivis circa mortuum, fieri consuetos actus sepulturæ, precum, &c. Suar.& Dicast. *d.*3. *dub.*30, dicunt mortuum censuratum aliquo modo adhuc subjici Ecclesiæ, imprimis quoad corpus, quod hic manet, & cui negat sepulturam: deinde etiam quoad animam, quam privare potest suffragiis vivorum, prohibendo, ne pro illo offerantur, & hanc subjectionem putant sufficere.

175 §. 2. Eisdem verbis & modo absolvitur mortuus, quo vivus: si tamen jam sit sepultus, satis est verberari sepulchrum: putat etiam Dicast. n. 494. licet necdum sepultus sit, satis esse verberari sarcophagum.

176 §. 3. Hæredes tenentur saltem ex charitate procurare absolutionem tali post signa pœnitentiæ mortuo; ut sic fiat capax etiam suffragiorum Ecclesiæ, Dicast. n. 490.

CAPUT II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

Quid sit & quotuplex?

„ Resp. Excommunicatio est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiæ. Estque duplex; Minor, quæ tantum privat usu passivo, seu receptione Sacramentorum; & Major, quæ etiam dicitur anathema, ac in jure fere semper nomine excommunicationis intelligitur, privatque omni communione Ecclesiastica, secundum dicenda. Per hanc Majorem excommunicatus rursus est duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare, Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem post *Concilium Constantiense* non tolerati sunt hi tantum. 1. Notorius Clerici percussor de quo infra. 2. Quivis nominatim excommunicatus, & specialiter ac publice denuntiatus. *Unde resolves*

I. In Germania Catholici secure communicant cum iis, qui notorie sunt hæretici, & consequenter excommunicati, quia non sunt nominatim excommunicati, ac publice denuntiati.

II. Non teneris vitare eum, quem scis peccasse contra legem, per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunicationis aliquid est vetitum, vel præceptum, quia requiritur, ut per sententiam expressam, & specialem, contra personam in particulari, post peccatum commissum, censura sit publicata, v.g. ut Joannes sit denuntiatus excommunicatus, vel saltem ita exprimatur persona, ut non liceat de ea dubitare, v.g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem.

III. Licet dicatur, excommunicamus Petrum, v.g. incendiarium, & ejus complices, solus Petrus vitandus est, non vero alii etsi sint notorii, quia sententia quoad illos, est tantum generalis, & non specialis contra certam personam.

IV. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi est denuntiatus, quia id non est factum publice; ad hoc enim requiritur, ut sententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v.g. in templo tempore concionis, vel aliter, pro more regionis. „

ADDENDA.

Quæst.22. *Quænam excommunicatio intelligatur, si simpliciter dicatur, sub excommunicatione: & quid, si dicatur anathema?* R. Per excommunicationem simpliciter intelligitur major, & non minor, sic enim habetur Cap. *Si quem*, 59. *de sent. excom.* & hoc ipsum consuetudo declarat, uti testantur plurimi cum Castr. *d.*2. *pu.*2. *n.*3. Dic. *d.*2.*n.*23. Engel. *l.* 5. *tit.* 39. *n.* 29. Krim. *n.* 1855. Per anathema autem, quo nomine utitur *Trid.* in Canonibus, intelligitur excommunicatio etiam major, sed simul significatur major solemnitas in ferendo, secundum dicta num. 16. 177

Objic. In pœnalibus & odiosis benigniora sunt sequenda: ergo quando dicitur *excommunicatio*, intelligi debet minor, & non major. R. Benigniora sunt sequenda, nisi leges, & Canones oppositum declarent, uti, secundum dicta, fit in nostro casu: Unde etiam, quando *c.*1. *de exceptionibus in* 6. dicitur; *Si quis in judicio excommunicationem opponat, illius speciem declarare debet*, intelligitur de majori, an nempe sit ex delicto hoc vel illo, ex violatione Ecclesiæ, ex percussione Clerici &c.

*Q.*23. *Quid notandum sit circa eos, qui dicuntur notorie excommunicati, denuntiati, vitandi?* R. §.1. Notorium Juris improprie dicitur, quod Jus evidenter præsumit ex conjecturis ab ipso Jure inductis: Notorium Juris proprie est, quod notum est, vel per sententiam Judicis, vel per confessionem Rei in judicio, vel per testium depositionem in judicio. Notorium facti est, quod notum est per magnum numerum personarum, vel per majorem partem communitatis, quæ factum evidenter novit: Et de his fuse disputat Pignat. t.10. conf.115. 178

§. 2. Suar. & alii cum Dic.d.2.n.425. putant eum, qui v. g. percussit Clericum, esse notorie excommunicatum, & consequenter vitandum illi, qui vidit eum percutientem, quamvis id necdum sit aliis hominibus notum, ad hoc enim ut vitetur, putant satis esse, si notorie alicui constiterit, quod percusserit: sed probabilius contradicunt Castr. *d.*2.*p.*4.*n.*7. Pign. *n.*49. & alii, quia *Concilium Constantiense*, ait, *salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum, sententiam latam a Canone adeo notorie constiterit incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari*: ergo videtur requirere, ut sit simpliciter notorium, quod in censuram istam inciderit: ergo debet multis esse notum, ita ut in judicio negari non possit. Et cum hæc interpretatio sit favorabilis animabus, præferenda est alteri, quia lex illa pœnalis obligans vitare & vitari, est potius restringenda. 179

§. 3. Ex his colligitur, quod ut ejusmodi percussorem Clerici teneat vitare, non sufficiat esse notorium notorietate Juris, sed requiratur notorietas facti. Nec sufficit tres, aut quatuor vidisse, quia non ideo est simpliciter notorium, & publicum, Laym. *l.*1.*tr.*5.*p.*2.*c.*4.*n.*2. Quid autem dicendum sit, si sit notorium in uno loco, & non alio, colligitur ex dictis n. 144. 180

§.4. Quamvis factum percussionis Clerici sit notorium, si tamen accedat dubium Juris, non est obligatio vitandi percussorem, v.g. aliquis in publico foro coram multis percussit, sed allegat, se ideo non incurrisse excommunicationem, quia dicit se fecisse vim vi repellendo, talis non est vitandus, Suar.Fill. Avila, Dicast. *n.*429. Pignat. *t.*4. *conf.*133. inferens regulariter requiri, ut talis percussor per Judicem denuntietur, quia alias poterit aliqua tergiversatione vel excusatione celari. 181

§. 5. Si fama publica esset, *c. Cum desideres, de sent.excom.* dicitur percussorem Clerici esse vitandum: intellige, si fama orta sit a fide dignis, & faciat moralem certitudinem, tum enim sufficit ad notorietatem facti, uti notat Castr.*n.*8. Putant tamen Avila, & Dicast. *n.*428. non sufficere famam, quod percusserit, sed requiri famam, quod publice percusserit. Imo putant etiam probabiliter Suar.Mol.Dicast.*n.*404. non sufficere publicam infamiam, quando hæc non procedit ex evidentia facti per testes oculatos, quia alias non dicitur notorium, sed famosum. Addit Dic. *n.*427. si quid fiat in domo privata coram septem, non 182

esse notorium, si autem fiat in foro, censeri notorium, & si fiat in conventu Religiosorum, non ideo esse simpliciter notorium: sed de his satis dixi l.3.p.2.n. 1190. a n.1219. l.4. n.786. l.6. p.3. a n.869. possuntque de omni genere notorii adhuc plura videri apud Pignat. *t.10. conf.115. & 120.*

183 §. 6. Quamvis aliquis fuerit per sententiam damnatus, & publice denunciatus de crimine, cui notorie est annexa excommunicatio, uti de hæresi, tamen Nav. & alii cum Dic.*d.2. n.393.* dicunt hoc non sufficere, ut sit vitandus, sed requiri denuntiationem de ipsa excommunicatione, quia debet esse denuntiatus non tantum criminosus, sed excommunicatus: per hoc autem, quod denuntietur crimen, non ideo denuntiatur excommunicatio, potuisset enim illam ignorasse, & sic non incurrisse, aut saltem aliqui possent nescire excommunicationem esse annexam: Imo Con.Reg. Sanch. *in Decal. l. 2. c.9.n.4.*& Dian.*p.5.tr.9.R.62.*putant non sufficere, quod declaretur commisisse tale crimen, & omnes pœnas illi annexas incurrisse, per hoc enim necdum dici potest esse denuntiatus excommunicatus, cum de excommunicatione non fiat mentio; econtra *Suar.Henriq.Avil.* & alii dicunt satis esse; quod denuntiatus sit tale crimen admisisse, quando enim excommunicatio certo & indubitanter est annexa, qui declarat crimen esse commissum, æquivalenter declarat excommunicationem esse contractam. Utraque sententia est probabilis.

184 §. 7. Quamvis non teneamur vitare excommunicatum non denuntiatum, possumus tamen eum etiam publice vitare, qui publice scitur esse excommunicatus, nulla enim ei fit injuria, ita Avila & Dicast.*n.395.*& iterum *n.418.* in Germania tamen & quibusdam aliis locis repelli non possunt hæretici a contractibus publicis, & similibus, uti recte *Laym.& Dicast.*supra, nam consuetudo vel tacita saltem fœdera jus dederunt.

185 §.8. Ut aliquis sit vitandus, non est satis, quod excommunicatio sit publicata, idest, ita nota, ut omnes sciant vel scire possint eam esse latam, sed requiritur, ut auctoritate Judicis sit notificata in loco a populo frequentato, aut in loco publico affixa, unde in omnium notitiam facile venire possit, Suar. Gutt. Henriq. aliique cum Dicast. *n.* 397. Non autem est denuntiandus, nisi prius citetur, & audiatur secundum dicta n.76.

186 §. 9. De quo dubium est, an sit denuntiatus, non necessario debet vitari, quamvis sciatur esse excommunicatus, quia ex utraque parte est possessio pro libertate communicandi inter se, ita cum aliis Dic. *n.*403. & 597. excipe, ubi esset periculum scandali, vel irritandi Sacramenti. Ut tamen quis teneatur vitare, non est opus, ut ipse audierit denuntiationem, sed satis est, quod de ea constet ipsi per fide dignos, etiam per unum gravis omnino auctoritatis, vel per famam publicam, major enim in rebus moralibus non requiritur certitudo. Nav. aliique cum Dic. *n.* 405.

187 §. 10. Denuntiatum uno loco esse vitandum in omni loco docent Henriq. Fill. aliique cum Bon. *d.2.qu.2.pu.6.*quia *Conc. Const.* vult omnes denuntiatos vitari, sine restrictione ad locum. Alii apud Steph. a S.Paulo *tr.5.d.5. n.266.* dicunt in loco ubi non est denuntiatus, esse vitandum in occulto, sed non in publico, quia videtur retinere jus ad famam in publico; & consentit Dic.*d.*411.Econtra Sanch. Avil. Castr. *d.2.pu.4.nu.9.* Burg. *cent.1.cas.*14. absolute dicunt non esse in altero loco vitandum, quia ubi hæc denuntiatio non est notoria, ipse non est ibi excommunicatus publicus; & denuntiatus: ergo non est ibi vitandus, V. dicta n. 144.

188 §. 11. Postquam quis semel scitur esse denuntiatus, semper est vitandus, donec vel per famam publicam, vel per testimonium fide dignum probabiliter credatur jam esse absolutus, uti habetur *c.Sicut,39.de sent.excom.*potestque ipsimet excommunicato adhiberi fides, si alias est fide dignus, & bonæ conscientiæ, ac dicat se absolutum, aut exercite se gerat tanquam non excommunicatum, Nav.Henriq.Avil.Dicast.n.406.

189 DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur & quem effectum habeat excommunicatio minor?

„ RESP. Incurritur ob unicam tantum causam, si quis
„ nimirum cum excommunicato majore communica-
„ tione communicet iis casibus, quibus non licet. Effectus
„ ejus est privatio Sacramentorum perceptionis. V.Laym.
„ *l.1. tr.5.p.2.c.3. Unde resolves:*
„ I. Cum Jura dicunt, communicantem cum excommuni-
„ cato incurrere similem excommunicationem, sensus est,
„ quod similiter, idest, vere excommunicetur, licet minore.
„ II. Propter communicationem cum excommunicato mi-
„ nore excommunicatione, etiam nominatim denuntiato,
„ nulla incurritur censura.
„ III. Etsi excommunicatus minore excommunicatione,
„ recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregula-
„ ritatem, graviter tamen peccat: administrando vero,
„ probabile est nec venialiter peccare.
„ IV. Incurritur hæc censura, etsi quis propter levitatẽ ma-
„ teriæ tantum venialiter peccet, v.g.confabulando nomina-
„ tim excommunicato; quando non licet; secus si sit veniale
„ propter imperfectum usum rationis, quia pœna infligitur
„ propter actum, qui, quantum est ex se, sufficit ad mortale.
„ V. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non
tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne Sacramentum „
in ea recipiatur. Unde etiam Confessarii ordinarie prius „
absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, „
etiam minoris, deinde a peccatis. „
VI. Ab hac excommunicatione lata a Jure absolvere potest „
Parochus, & quisquis potest a mortalibus, cum non sit reser- „
vata. An vero qui potest absolvere a veniali habente anne- „
xam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa, quidã „
affirmant, ut *Nav.& Tol.*alii probabilius negant, ut *Suar.& „
Kon.* quia sicut hæc absolutio est distincta a Sacramentali, „
ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio, quæ nus- „
quam conceditur omnibus Sacerdotibus. V. Laym. *c.* 3.

ADDENDA.

QUæst. 24. *Quid præterea sit hic notandum?* R. seqq. §. 1. Sot. Med. Covar. Tolet. Less. Laym. Castr. & alii multi apud Mendo *diss.13.q.9.*dicunt administrantem Sacramenta in excommunicatione minore peccare venialiter, quia est aliqua irreverentia, non tamen gravis. *Vasq.* dicit peccare mortaliter, probatq; ex *c.Si celebret,de Clerico excommunicato*, ubi dicitur, *peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta;* quando autem in jure dicitur, *peccat*, intelligitur mortale. *Mendo* dicit, vel mortaliter vel nullo modo peccare, si enim est irreverentia, est mortalis, si est prohibitio, est gravis: concludit tamen cum Nav. Suar. Fill. Dian. Busemb. Krim. *n.*2020. aliisque multis nullo modo peccare, Ecclesia enim solam receptionem prohibet, unde *in c.Si celebret*, dicitur talis peccare, non quia præcise confert Sacramenta, sed quia celebrat, ut sibi ipsi conferat, dum enim celebrat, conficit, & suscipit, hinc mortaliter peccat. 190

191 §. 2. An excommunicatus excommunicatione minore, sed ignorans vel oblitus excommunicationis suæ, valide recipiat Sacramentum Pœnitentiæ, si bona fide accedat, colligi potest ex dictis l.6.p.2.n.1568. nam licet negent *Hurt.* & alii; probabilius tamen affirmant alii cum Bonac.*d.2.q.3.*quia Ecclesia removet eum a Sacramentis, non irritando, sed tantum prohibendo eorum receptionem. V. dicenda n. 200.

192 §. 3. Communicans cum excommunicato a Papa, incurrit excommunicationem majorem, *cap. Significavit*, 8. *de sent. excom.* Quamvis autem Pign. *t.1.conf.*491. doceat *Sac.Congr. immunitatis* 18. Jul.1628. censuisse laicum, qui alterum laicum percutit in Ecclesia, incurrere excommunicationem minorem, tamen de hoc nihil invenio in aliis Auctoribus.

193 §.4. Docent communiter Auctores, & insinuavi l.4.n.777. *ex c.Si celebret, de Cleric.excom. Ministr.* quod effectus indirectus excommunicationis minoris sit privatio juris ad Beneficia, cum enim sic excommunicatus privetur susceptione Ordinum, Beneficia autem ex intentione Ecclesiæ tendant ad Ordines, consequenter etiam privatur jure ad electionem, collationem, vel præsentationem pro tali Beneficio, ut probant Decius, Sair. Covar. Henr. Suar. Con. Laym. Av. aliique cum Castr. *d.* 2. *pu.* 4. *n.* 12.

194 §. 5. Peccant mortaliter tam conferens quam recipiens Beneficium in excommunicatione minore, quia violant legem Ecclesiasticam in gravi materia, nullam tamen pœnam incurrunt, uti habet Castr. *n.* 20. putantque Cov. Nav. & alii collationem tali excommunicato factam ipso Jure esse irritam, quia fit personæ indignæ & inhabili: econtra Felin. Sot. Con. Fill. Laym. & alii cum Castr. *n.*15. Krim. *n.* 2022. probabilius dicunt non esse ipso facto irritam, quia Jus expresse dicit esse irritandam, seu irritari debere, quod proprie intelligi debet de ipsa collatione vel electione, neque persona talis est inhabilis quoad valorem acquirendi, sed tantum quoad usum.

195 §. 6. Vasq. Reg. Bon. Avila, & alii dicunt hanc irritationem tum tantum esse faciendam, quando talis excommunicatus scienter est electus, eo quod expresse habeatur in Jure, *Si scienter*: econtra *Suar. Con.* & alii dicunt irritationem fieri posse, sive scienter, sive ignoranter sit factum, putant enim particulam illam *scienter* facere hunc sensum, quod irritatio fieri debeat, quamvis scienter elegissent, absolute volentes, ut valeat non obstante tali excommunicatione, sed *Laym.* & alii cum Castrop.*n.*19. & Krim.*n.*2023. probabilius dicunt irritationem tum tantum esse faciendam, quando electio facta est excommunicato suæ excommunicationis conscio, quamvis l. 4.n.777. insinuaverim etiam tum esse irritandam, si soli conferentes hoc sciverint. Ratio est, quia si ipse scivit, verum est, quod scienter sit electus, si autem ipse nesciverit se excommunicatum, quamvis electores vel conferentes id sciverint, electio vel collatio defendi potest, quia ignorantia eum excusat, ut possit suscipere Sacramenta: ergo etiam ut possit suscipere Beneficium in ordine ad Sacramenta.

DUBIUM III. 196

Quos effectus habeat excommunicatio major?

RESP. Habet duplices, Mediatos & immediatos. Me- „
diati sive remoti sunt hi: „
I. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit exer- „
cendo actum alicujus Ordinis. „
II. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione „
contumaciter persistat, &, ut Jura loquuntur, insordescat, fit „
suspectus de hæresi, & contra eum, ut talem, procedi potest „
„ ex Trid.

ex Trid. *seff.* 25. *c.* 3. ideoque si crimen grave, & Beneficii provatione dignum commisit, privandus est Beneficio, imo etsi crimen non sit adeo grave, si tamen ad hæresis suspicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet, Bon. *d.* 2. *q.* 2. *punct. ult.* ex Rebuff. Dian. Nav. &c.

Immediati effectus sunt sequentes:

I. Privat susceptione & usu passivo Sacramentorum; unde nullus excommunicatus sive toleratus sive non potest ea licite recipere sub mortali, nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, &c. quia censura non obligat cum tanto rigore. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 2.

Dixi *licite*, quia valide suscipit omnia, saltem quoad substantiam, præter Pœnitentiam; imo etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis, dummodo cætera ad essentiam Sacramenti requisita non desint, quia per censuram non fit incapax absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere, priusquam absolvatur a censura, Bon. *p.* 2. ex Fill. Suar. Kon. &c. Nec obstare, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel Confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 78. ex Kon. Suar. & *p.* 5. *t.* 9. *R.* 53.

II. Privat (saltem non toleratos) communibus Ecclesiæ suffragiis, orationibus & fructibus Indulgentiarū, non tamen privatis. Unde non tantum quivis privatus, sed etiam Sacerdos potest, tanquam persona privata pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus & Sacro; Imo actionem sacrificandi, prout pendet a merito privato operantis, offerre, vel ejus in *Memento* in particulari meminisse.

Dixi, *tanquam persona privata*: quia ut minister Ecclesię non potest; hinc irritæ sunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in persona Ecclesiæ intercedentis pro ipso, Deo offert, adeoque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Ecclesiæ Deus concessurus fuisset.

III. Privat usu activo Sacramentorum & administratione, quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requisito, & se non ingerenti, quandoque est licita, v. g. si sit Pastor, cujus subditi teneantur audire Sacrum, nec sit alius, qui celebret: imo si etiam non Parochus forte rogetur, & invitetur ad celebrandum. Ac licet communis doctrina sit apud Laym. *c.* 4. peccare fideles, si sine causa necessitatis vel magnæ utilitatis talem inducant ad Sacramentorum administrationem, quando alius Minister haberi potest, contrarium tamen est probabile ob facultatem concessam a Conc. Constant. cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit a tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præcise ob censuram peccare, Laym. *nu.* 5. ex Sot. & Sanch. *l.* 7. *de Matr. d.* 9. *nu.* 8. Idem docet Bon. §. 2. ex Vasq. Suar. &c. non tolerato autem illicita est Sacramenti administratio, præterquam in casu extremæ necessitatis, extra quam valide illud administrat, præterquam pœnitentiam, quia hæc requirit jurisdictionem, qua ipse caret. V. Laym. *c.* 2. Bon. *l. c.*

IV. Privat usu divinorum officiorum ita ut excommunicatus non tantum careat eorum fructu, sed etiam sub mortalis iis nequeat interesse, parte notabili, ita ut moraliter censeatur cum aliis communicare, nisi excuset ignorantia, vel necessitas vitandi scandali, aliave justa causa, Bon. *p.* 3. §. 1. ex Suar. Fill. &c. Similiter peccant etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem Missæ intersunt, ut ex communi docet Bon. *n.* 9. contra Duran. quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen esset, si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel breviter privatim, aut omnino separatim oraret, aut si aliis unum Sacrum audientibus ipse aliud audiret, quia sic moraliter non censeretur communicare cum aliis, nec conjungi ad unam orationem fundendam, Bon. *num.* 16. ex Suar. Henr. Fill. Kon. &c. Ac licet peccatum hoc ex genere suo sit mortale, ex parvitate tamen materię subinde tantum est veniale, ut si exigua pars Missæ, v. g. usque ad Evangelium tantum cum illo audiatur. Avila, Dian. *par.* 5. *tr.* 8. *R.* 21. vel si Horæ privatim cum eo recitentur, Dian. *tr.* 9. *R.* 98. ex Suar. & aliis 9. Porro per divina officia intelliguntur Sacrificium Missæ, publica oratio, processio, cantus Horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera annexa Ordini Clericali, quæ solemniter fiunt (excepta concione) in quibus licet alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum sub mortali vitare, nisi vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut simile quid excuset. Unde si talis præsens sit, moneri debet, ut recedat; si nolit, debet extrudi vel exportari, licet sit Sacerdos: nisi tamen inde gravius timeatur incommodum, ob quod, si expelli non possit, omittendum est officium, etiam die festo, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Missam; si inchoavit, potest cæteris abeuntibus Sacrum prosequi vel abrumpere, ob sententiæ utriusque probabilitatem: si consecravit, debet solo Ministro manente pergere usque ad Communionem inclusive, & reliqua perficere in Sacristia vel alio decenti loco. Quod si excommunicatus negligat procurare absolutionem eo fine, ut non audiat Sacrum die festo, peccat mortaliter omissione Sacri; secus si alia de causa negligat, quod si etiam obligatus est ad Horas, non excusatur ab illis (etsi non deceat dicere, *Dominus vobiscum*, sed, *Domine, exaudi*, &c.) quas si cum alio privatim legat, venialiter tantum videtur peccare.

V. Collatio Beneficii facta excommunicato nulla est, uti & præsentatio vel electio, institutio & confirmatio. Ratio quia excommunicatus, etiam toleratus, non potest communicare in officio, proindeque incapax est Beneficii, quod datur propter officium. Idque licet ignoretur excommunicatio, quæ ignorantia invincibilis etsi excuset a culpa, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actus. V. Less. *l.* 2. *c.* 14. *d.* 22. Imo probabile est excommunicatum, quamvis Beneficio ante obtento non privetur, fructus tamen & distributiones non facere suas, ideoque eas teneri restituere, etiam ante sententiam Judicis, quia est privatus officio: fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus: Ita *Suar.* & alii contra Sanch. & Kon. qui probabiliter putant, ex consuetudine non teneri ante sententiam, modo per se vel alium inserviat Beneficio.

VI. Privat communicatione forensi. Unde excommunicatus nequit esse Judex, Advocatus, Procurator, licet pro semetipso respondere possit ipse, (Kon. Præp. Dian. *p.* 5. *tr.* 9. *R.* 111.) actor, tabellio, testis &c. Ita ut contra excommunicatum, etiam toleratum semper possit reus excipere. Quod si non faciat, nec Judex eum repellat, valida ejus acta erunt, si sit toleratus; secus est de judice non tolerato, cum sit privatus jurisdictione. V. Laym. *c.* 2. Dian. *R.* 112. 113. Non potest etiam esse Tutor aut Curator, Dian. *R.* 115. ex Silv. Neque testamenti executor, Dian. *p.* 8. *tr.* 5. *R.* 2. ex Casp. &c. contra Sanch. Lugo, &c. Si tamen non fiat oppositio, valide exequitur, *Ib.* Nec potest ipse testari licite, etsi faciat valide, etiam cum excommunicatum instituit hæredem, Suar. Fill. Merc. &c. cum Dian. *p.* 5. *tr.* 9. *R.* 129. Denique contractus omnes ab eo facti (etsi sint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, nisi fiant ab eo ut persona publica, vel Ministro ratione muneris vel Beneficii, quia tunc spectant ad jurisdictionem, quæ suspensa est, Dian. *R.* 128. ex Con. Fill. Merc. &c.

VII. Excommunicatus non toleratus privatur usu jurisdictionis: Unde non potest valide eligere, conferre, præsentare, ferre leges vel sententiam: & qui sic Beneficium a non tolerato accepit, dicendus est intrusus, ac proinde tenetur, sine alia Juris declaratione, Beneficium una cum fructibus relinquere.

Dixi, *non toleratus*: quia acta tolerati probabile est esse valida, ob bonum commune: graviter tamen peccat, si absque necessitate talia exerceat.

VIII. Non toleratus privatur Ecclesiastica sepultura, ut non possit in loco sacro seu benedicto sepeliri, & si contrarium fiat, ac corpora discerni possint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus*: quia Ecclesia non polluitur, etsi hæreticus, non speciatim denuntiatus, in ea sepeliatur, ut docent *Suar. Laym.* & alii. Jure nihilominus id prohibent Episcopi in Germania, eo quod inter ceteras pœnas non communicantium in Paschate etiam statuatur privatio sepulturæ Ecclesiasticæ.

IX. Excommunicatus privatur omni alia civili communicatione fidelium, ita ut ipse non possit cum aliis, & si non sit toleratus, etiam alii cum ipso non possint communicare; idque in casibus hoc versu comprehensis:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Dicitur I. *Os*, per quod intelligitur osculum & omne colloquium, etiam privatum. Item per nutus, litteras, internuntium, & quodvis signum benevolentiæ.

Dicitur II. *Orare*, idest, omnis communicatio in divinis, de qua supra.

Dicitur III. *Vale*, quod comprehendit omnem salutationem (saltem honorificam) verbo vel signo vel amplexu, & secundùm quosdam, etiam resalutationem, eo quod sit actus observantiæ: sed contrarium videtur verius, quia est solutio debiti. Imo Sair. &c. cum Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 16. putat probabile, quod sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem alia signa, v. gr. aperiendo caput, &c. quæ urbanitatis causa fieri solent.

Dicitur IV. *Communio*, quę comprehendit omnem contractum (qui tamen validus est, si fiat) item cohabitationem, cooperationem, societatem, v. g. in contractibus, ita ut moraliter censeatur communicare, quod prudens æstimabit: unde nec iter cum eo tanquam cum socio facere licet.

Dicitur V. *Mensa*, per quam intelligitur omnis convictus & convivia, per modum societatis & commercii, qualis non est, si causa incidas in idem hospitium, iter, mensam, imo lectum. Vid. Bonac. *dis.* 2. *q.* 2. *pu.* 6. §. 1. & 2.

Quæres. I. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato?

Resp. Communicatio in divinis censetur mortale, propter gravitatem materiæ: in civilibus autem (etsi inducat minorem excommunicationem) secluso tamen contemptu, tantum est veniale regulariter, Suar. Bauny. & Dian. *p.* 7. *tr.* 11. *R.* 47. Quod addo, quia aliquando est mortale, ut si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

Quæres. II. An aliquando liceat cum non tolerato communicare?

Resp. Quod sic, extra divina in his quinque casibus. 1. In casu utilitatis sive spiritualis ipsius excommunicati, v. g. ut conyerta-

,, vertatur, sive alterius, ut ab excommunicato consilium pe-
,, tat, quod ab alio habere non potest, sive etiam utilitatis
,, temporalis; v.g. ut ab eo restitutio vel debitum ex contractu
,, petatur. Contractus tamen novos cum ipso inire non licet,
,, etsi, si ineantur sint validi, cum nulla sit lex irritans. 2. In
,, casu legis matrimonialis, quomodo uxori liceat communi-
,, care cum marito, & contra, nisi factum sit divortium,
,, Dian. *p.* 5. *t.* 9. *ref.* 122. Non tamen sponso de futuro cum
,, sponsa, Diana R.136. *ex Sayr. Sanch. & Fill.* 3. In casu sub-
,, jectionis, quomodo possunt filii etiam emancipati; addit
,, Dian. R.118.119. *ex Kon. Fill. Hurt. &c.* etiam adoptivi vel
,, illegitimi, imo etiam nepotes, pronepotes & in eodem ge-
,, nere affines, communicare parenti, servi & ancillæ domi-
,, no, si ante excommunicationem fuerint in servitio. Simili-
,, ter religiosi Prælato; non tamen nisi quoad eam communi-
,, cationem, quæ ab habitantibus in eadem familia evitari
,, non potest, Dian. *R.*127. contra Sot. Vid. Fill. *t.* 12. *nu.*203.
,, Laym. & Bon. *l.c.* 4. In casu ignorantiæ Juris vel facti. 5. in
,, casu necessitatis, sive animæ, sive corporis, sive bonorum
,, temporalium: qui casus hoc versu comprehenduntur:

Utile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

A D D E N D A.

197 Quæst. 25. *Quid præterea sit notandum circa effectus excommunicationis majoris, & speciatim circa usum passivum & activum Sacramentorum, quo privatur excommunicatus?* R. §. 1. Novemdecim horrendos effectus excommunicationis majoris recenset Nav. *in Man. c.*27. *a n.* 17. & ex illo Branden *ad concordata Germaniæ post q.* 12. *Not.* 7. de quibus in sequentibus aliqua addam. Multa autem, quæ hic strictim habet *Busemb.* explicavi fusius in antecedentibus, ad quæ remittam. Nam 1. Dixi *l.6.p.1.a n.*211. ex causa rationabili & quãdo deest alius, licitum esse suscipere ut etiam petere Sacramẽtum a Ministro tolerato, qui, si velit, possit digne ministrare: attamen addidi *ib.n.*215. excommunicatum toleratum non posse se ingerere, quamvis possit conferre Sacramentum, si requiratur. Potestque de hoc etiam videri Sanch. *de Matr. l.7. d.9. n.7. & 8. Ibid. n.620.* dixi, Viaticum peti debere ab hæretico excommunicato, suspenso, si alius desit, & uti aliqui tenent, quamvis esset etiam denuntiatus, & foret occasio suscipiendi alia Sacramenta. 2. Dixi *lib.6. p.1. n.209.* eum peccare, qui extra necessitatem extremam petit administrationem Sacramenti a Ministro non tolerato, probabiliter autem censeri extremam necessitatem, si quis non potens confiteri, deberet decedere sine Viatico, vel extrema Unctione: Et de hoc iterum dicam paulo post. 3. Dixi *l.6. p.1.n.538. & p. 2. n.* 1569. excommunicato contrito etiam vitando licitum esse in necessitate sumere Eucharistiam, & idem est de aliis actionibus. Quænam sit talis necessitas, dixi *l.6.p.1.a n.* 535. *& p.* 2. *n.* 1569. extra necessitatem tamen, quamvis se submitteret, & retractaret delictum, non potest accedere ad Sacramenta, nisi acceperit absolutionem, secundum dicta *l.6. p.2.n.1570. & hic n.127.* 4. Dixi *l.1. n.794. & l.6. p.1.n.626.* excommunicatum teneri quam primum potest, tollere hoc impedimentum Confessionis annuæ, aut etiam Communionis Paschalis; quamvis forte non teneatur tollere ex vi præcepti Missæ audiendæ, attamen ibid. l.1. n. 790. dixi, Sacerdotem, qui ex justitia, v.g. ex stipendio accepto tenetur celebrare Missam, etiam teneri procurare absolutionem ab excommunicatione, aut alteri committere celebrationem. 5. Dixi lib. 6. par. 2. a n. 1564. excommunicatum non toleratum esse privatum omni jurisdictione; ideoque Parochum ita excommunicatum non posse jurisdictionem delegare alteri ad audiendas confessiones suorum. Ibidem dixi toleratum posse absolvere, si requiratur & contritus sit. Item dixi ibidem pœnitentem debere prius absolvi ab excommunicatione, quam a peccatis. 6. Cum Parochus non sit Minister Matrimonii, nec per hanc excommunicationem privetur Officio Parochi, quamvis sit excommunicatus & vitandus, valida assistit, & licentiam dat assistendi Matrimonio suorum, ut dixi l.6. p.3. n.729. Et si sit toleratus, ac requiratur, etiam licite, quia requisitus licite communicat cum requirentibus, secundum ante dicta. 7. Dixi l.4. nu.774. valide excommunicatum excommunicatione majore, etiam ab homine, & injuste, etiamsi sit toleratus, & occultus, aut nesciat se excommunicatum, aut putetur esse absolutus, nihilominus esse inhabilem ad omne Beneficium, & pensionem quomodocumque acquirendam: quid autem dicendum sit, si provisio facta sit ante, sed possessio capiatur in excommunicatione. Item si electio vel præsentatio facta sit tempore excommunicationis, sed acceptatio, confirmatio aut institutio extra, dixi ibid. a n.755. 8. An excommunicatio creditoris, vel debitoris excuset a restitutione, dixi l.3. p.2. n.466.

198 §. 2. Qui in excommunicatione recipit Sacramentum Ordinis, manet suspensus: si autem alia Sacramenta recipiat, peccat quidem mortaliter, sed nullam incurrit pœnam Ecclesiasticam. Dicast. *d.*2. *n.*635. An autem valide ordinetur excommunicatus, si Episcopus ante ordinationem dicat se nolle tales ordinare, dixi l. 6. p. 2. n. 2231.

199 §. 3. Si volens recipere Sacramentum nescit se esse excommunicatum vitandum, ministrans autem hoc sciat, recipiens excusatur per ignorantiam, sed Minister peccat mortaliter, quia agit contra gravem prohibitionem Ecclesiæ, Bon. *d.* 2. *qu.*2. *pun.*1. §. 2. qui *n.*4. idem dicit, quamvis excommunicatus sit toleratus, & non vitandus, quia cooperatur actioni de se illicitæ, sed contradicit Dic. *n.*641. quia nulla circa hunc est prohibitio, cum Ecclesia permittat etiam in divinis communicationem cum eo, neque ex ullo capite apparet obligatio talem excommunicatum admonendi, prætertim si ex officio non teneatur, neque commode facere possit. Recte autem notant Suar. & Castr. *d.*2. *pu.*7. ex eo, quod talis excommunicatus non vitandus sciatur fuisse excommunicatus, non posse judicari indigne accedere, nisi certo constet non esse absolutum, si enim sciatur esse conscientiæ non malæ, præsumi non debet peccare velle.

§. 4. Silv. Sot. Vasq. Hurt. & alii putant excommunicatum, 200
qui ex ignorantia, vel oblivione non manifestat censuram, non posse valide, & fructuose recipere Sacramentum Pœnitentiæ, quia Ecclesia talem separat a participatione Sacramentorum, quantum potest. Oppositum affirmant Suar. *d.*10. *l.*3. Castrop. *d.*2. *pu.* 7. *n.*3. nullo enim Jure Sacramentum est irritum, nec separat Ecclesia eum, quantum potest, cum communionem cum illo, si denuntiatus non sit, permittat fidelibus, & orationem privatam concedat etiam pro denuntiato, & ideo etiam putat *Dicast.* hunc valide absolvendum, si ita ignorans, & bona fide accedat. Vide dicta l. 6. p. 2. n. 1568.

§. 5. Si moribundus recepisset Sacramentum Pœnitentiæ, 201
Avila, & alii putant excommunicatum vitandum non posse illi ministrare Eucharistiam, vel extremam Unctionem, quia hæc non ita sunt necessaria ad salutem, sed Suar. Castrop. *n.*7. Dicast. *n.* 666. & 667. probabilius dicunt licere, sunt enim utilissima, & veluti necessaria animæ in periculosissimo articulo constitutæ, unde si licitum sit in necessitate ab excommunicato vitando petere cibum corporis, & arma, quibus defendas vitam, multo magis cibum animæ, & robur pro extremo agone: si tamen Pœnitentiam, & Eucharistiam suscepisset, putat Castr. *num.* 8. non esse illi ab excommunicato vitando ministrandam extremam Unctionem.

§. 6. An Episcopus excommunicatus valide consecret Eccle- 202
siam, dixi l.6. p.2.n.280. Putat autem *Less.* in Auct. v. *Absolutio* casu 11. valde probabile esse, si quis inculpate ignoret suam excommunicationem, valide ipsi delegari potestatem audiendi confessiones, ita ut post absolutionem ab excommunicatione, possit ea licite uti absque nova delegatione.

§. 7. Parochus, qui occulte excommunicationem, vel 203
suspensionem incurrit, si nequeat prius impetrare absolutionem, potest elicita prius contritione audire confessiones subditorum justa de causa confiteri petentium, excusat enim eum jus conservandæ famæ suæ, *Barb.* & alii multi cum *Lobner*.

Q. 26. *Quid addendum sit circa suffragia Ecclesiæ, & divi-* 204
na officia, quibus privatur excommunicatus? Resp. §. 1. Quando dicitur excommunicatum privari communibus Ecclesiæ suffragiis, sensus est, quod privetur suffragiis ex illis actionibus, quæ fiunt ab Ecclesiæ Ministris nomine Ecclesiæ. Hinc non ideo privatur fructu, qui venit ex intentione Ministri operantis nomine suo: neque ideo privatur fructu v. g. satisfactionis, qui provenit ex intentione Ministri operantis in persona, & nomine Christi, de illis enim fructibus Ecclesia non disponit, sed privatur fructu illo, qui respondet operanti, ut agenti nomine Ecclesiæ. Ecclesia enim non vult, ut hoc, quod nomine suo fit, ei applicetur, ideoque applicaretur invalide, Gibal. Krim. *n.*1875. Prohibentur autem Ministris Ecclesiæ sacrificium, & actiones publicæ, etiam eæ, quas nomine suo, vel Christi ponunt, directe offerre pro excommunicatis vitandis; hinc si offerrent, fieret valide secundum dicta l.6.p.2.n.32. sed illicite, Krim. *n.*1881. Pro excommunicatis toleratis valide, & licite offerri etiam publice, & directe, dixi l. 6. p. 2. num. 34. & pro vitandis etiam sub Memento orari potest privatim.

§. 2. Si excommunicatus vitandus sit contritus, & per eum 205
non stet, quominus absolvatur, plures, quos citavi l. 6. p. 2. n.31. præsumunt de pia matre Ecclesia, quod nolit privari suffragiis: sed melius contradicunt alii, quos ibidem secutus sum, & consentiunt Laym. Hurt. Castrop. Gibal. Krim. *n.* 1880. quia id videtur decidi Cap. *A nobis* 28. de sent. excomm. quod etiam ibid. retuli. Docet tamen probabiliter Krim. *n.* 1884. in casu necessitatis, quo talis licite celebraret Missam, etiam licite, ac valide offerre eum nomine Ecclesiæ pro seipso, quod enim ei non prosit alienum sacrificium, est, quia Ecclesia non vult, ut alius communicet cum ipso: Ecclesia autem non prohibet, ut ipse secum ipso communicet.

§. 3. Dixi l. 6. p.2. a n. 1355. Indulgentias non prodesse ex- 206
communicatis, seu vivis, seu defunctis, quod intelligitur de vitandis, ac etiam de toleratis, ita ut ipsimet lucrari non possint. E contra si indulgentia esset applicabilis tolerato etiam vivo, & ei applicaretur, putat Krim. n. 1886. hinc profuturam, quia licitum est cum eo communicare.

§. 4. Si excommunicatus vitandus intersit v.g. Missæ, putat 207
Castrop. eum incurrere excommunicationem minorem, sed probabilius negat Krim. *num.* 1904. quia non ideo communicat cum aliquo excommunicato vitando. Excipit 1. Nisi esset Sacerdos coram se celebrari faciens. 2. Nisi monitus nollet exire, tum enim incurrit excõmunicationem Papæ reservatam, Cap. *Eos*, de sent. excomm. & Clement. 2. eod. tit. Si autem Sacerdos a potestate Episcopi exemptus, celebraret coram excommunicato vitando, præter minorem excommunicationem incurre-

ret

ret interdictum ab ingressu ecclesiæ, Cap. *Episcoporum*, de privileg. in 6. Et qui cum excommunicato vitando pergunt audire Missam, secundum communem peccant mortaliter, quamvis Henriq. Sayr. Fill. Krim. *n.* 1905. dicant probabile esse, quod venialiter tantum, si non sint ei causa manendi.

208 §. 5. Etiam excommunicatus toleratus prohibetur interesse Missæ, nisi forte requireretur, ut ministraret in defectu alterius, Cap. *Illud*, De Clerico excomm. ministr. Cap. ult. de sent. excom. in 6. Suar. Castrop. *d.* 2. *pu.* 9. *n.* 2. Dicast. *d.* 2. *n.* 696. 697.

209 §. 6. Si excommunicatus profugerit ad templum, & ibi hæreat ne capiatur, non attendens ad Divina, potest Missa ibi celebrari, & ab aliis audiri, quia non censetur communicare illis Divinis, Dicast. *n.* 694.

210 §. 7. Excommunicati vitandi possunt ingredi templa, ut privatim soli orent, item orare possunt, quando datur commune signum ad salutandam B. Virginem, quamvis enim plerique tum orent, tamen unusquisque censetur orare pro se, similiter possunt uti sacris reliquiis, aqua benedicta, &c. hæc enim omnia nullo Jure ipsis prohibentur, uti cum communi docet Castrop. *n.* 14. Dic. tamen *n.* 740. dissentit de aqua benedicta, quia benedicitur, ut prosit fidelibus, & utens illa, quantum potest, facit se participem suffragiorum Ecclesiæ, quod excommunicato est prohibitum.

211 §. 8. Excommunicatum etiam vitandum teneri orare Horas, dicetur n. 224. Si autem famulus cum domino suo excommunicato privatim recitet Horas, non peccat, quia hoc non est ministerium ecclesiasticum, sed privatum obsequium, ad quod tenetur famulus, si dominus velit, nec famulus privatur communicatione domini sui in illis, in quibus deservire tenetur, Cap. *Quoniam multos*, 11. *q.* 3. Suar. Dicast. *n.* 724. An autem excommunicatus possit concionari, vel docere, item interesse concioni, aut lectioni alicui, dicetur n. 281.

212 Q. 27. *Quid addendum sit circa communicationem forensem, & usum jurisdictionis, quibus privatur excommunicatus?* R. §. 1. Per communicationem forensem intelligitur quilibet actus pertinens ad judicium fori externi: potestque semper fieri exceptio contra excommunicatum vitandum, qui talem actum exercuit, dummodo fiat ante executionem sententiæ, Castr. *d.* 2. *pu.* 14. *nu.* 2. Attamen reus excommunicatus potest trahi in judicium, neque ideo potest se excusare, quod sit excommunicatus, alioquin reportaret commodum ex sua excommunicatione, Castrop. *n.* 23.

213 §. 2. Testamentum ab excommunicato vitando factum nullo jure irritum est, *Castr.* Hinc moribundus, qui non potest obtinere absolutionem, etiam licite facit testamentum, quia censetur actus necessarius, quem non negabit Ecclesia, Avila, Dic. *d.* 2. *n.* 822. Imo Con. & alii, teste Krim. *n.* 2005. excommunicatus vitandus valide instituitur hæres. Attamen tam activa, quam passiva testamenti confectio interdicitur sequentibus: 1. Hæreticis eorumque fautoribus. 2. Percutientibus, & insequentibus Cardinalem. 3. Reis læsæ Majestatis. 4. Usurariis manifestis, nisi cautionem præstent, Krim. adducens Jura.

214 §. 3. Parochum etiam vitandum valide assistere, & delegare potestatem assistendi Matrimonio, dixi l. 6. p. 3. num. 729. similiter admissio ad professionem religiosam, aut commissio admittendi facta a Prælato excommunicato est valida, quia non est actus jurisdictionis propriæ, sed usus cujusdam Superioritatis competens etiam fœminis, & laicis, Suar. Laym. Castr. *p.* 15. *n.* 4. Krim. *n.* 1997.

215 §. 4. Si subditus faciat aliquid animo obediendi suo Superiori laico, qui est excommunicatus vitandus, peccat mortaliter, quia est quædam communicatio in Divinis, quæ cadit sub directam prohibitionem, per hoc enim agnoscit in eo jurisdictionem, quam tamen sustulit censura: si tamen faciat tantum ex urbanitate, vel verecundia, non erit mortale, Suar. Dic. n. 828. Leand. Krim. n. 1980. Nequidem Religiosum posse obedire Prælato excommunicato docent Suar. Leand. Krim. num. 1980.

216 §. 5. Quomodo excommunicatus vitandus privetur usu jurisdictionis, pluribus explicat Pignat. *to.* 9. *consf.* 160. Et quamvis ipso facto non privetur officio, tamen secundum communem sensum, & consuetudinem Ecclesiæ censetur inhabilis ad acquirendam novam jurisdictionem, Dicast. *n.* 747. 872. Intelligunt autem hoc Suar. Hurt. Castrop. *pu.* 10. *nu.* 11. Krim. *n.* 1987. de jurisdictione in muneribus, & officiis ecclesiasticis: pro temporalibus enim putant valere nominationem, aut electionem, quamvis sit prohibita, & veniat irritanda. Admittunt etiam omnes, si quis ab intestato acquirat aliquod dominium temporale, cui annexa est jurisdictio, tunc valide acquirere jurisdictionem, quia accessorium sequitur naturam principalis, Jura enim non annullant acquisitionem dominii temporalis: ergo nec jurisdictionis illi annexæ, quamvis usus illius prohibeatur tempore excommunicationis, Dicast. n. 748. Castrop. n. 12.

217 §. 6. Excommunicatus toleratus non amittit jurisdictionem; hinc valida sunt quæ agit etiam irrequisitus, cum hoc sit in favorem, & utilitatem fidelium, *Suar. Con. Laym.* Si autem agat requisitus, etiam licite agit, quia tum ei licita est communicatio secundum ante dicta, & Krim. *n.* 1983.

218* Q. 28. *Quid addendum sit circa collationem Beneficii, privationem fructuum, & Rescripta respectu excommunicatorum ex communicatione majori?* R. §. 1. Nav. Less. Hurt. & alii cum Krim. n. 1932. putant collationem Beneficii factam excommunicato tolerato esse validam, quod Suar. Felin. Dicast. *d.* 2. *nu.* 772. dicunt esse probabile, quia Conc. Constant. permisit communicationem cum illo, adeoque videtur sustulisse dispositionem Juris positivi, qua talis electio reddebatur invalida. Docet præterea Dicast. *n.* 756. eum, qui innocens est, & tamen debet sustinere sententiam excommunicationis secundum allegata, & probata, justam, reipsa autem injustam, esse capacem Beneficii: sententiæ oppositæ sunt probabiliores, & conformiores dictis l. 4. n. 774. Jura enim dicunt excommunicatum esse incapacem novi juris ecclesiastici acquirendi, nec distinguunt inter vitandum, & toleratum, & cum etiam injuste excommunicatus debeat se in foro externo gerere tanquam excommunicatum, acceptare non poterit Beneficium. An autem excommunicatio habeat similem effectum circa collationem in Canonissarum præbendis, quæ proprie beneficia non sunt, colligi potest ex dictis l. 4. n. 230.

§. 2. Etiam permutatio Beneficii, vel resignatio facta existenti in excommunicatione majore est irrita, quia Jus irritat omnem pro illo acquisitionem Beneficii, Nav. Kon. Laym. Castr. *d.* 2. *p.* 10. *n.* 2. Krim. 1946. Attamen dixi l. 4. nu. 1088. talem permutationem esse irritam tantum respectu excommunicati, non autem alterius, qui novæ collationis capax est. Nec juvat, quod excommunicatus forte nescierit se excommunicatum, quia privata ignorantia non potest dare valorem actui, sed relinquit inhabilitatem, uti probabilius tenent Auctores cum Dicast. *n.* 744. & Krim. *num.* 1934. contra alios, quorum sententiam Less. *De just. l.* 2. *cap.* 34. *dub.* 22. putat esse probabilem: Neque etiam juvat, quod permutatio, vel resignatio fiat auctoritate Superioris, qui utique posset conferre Beneficium, quia de facto non confert, sed tantum vult dispensare circa illud ex causa permutationis, vel resignationis: ergo cum excommunicatus ab altero nequeat jus obtinere, actus erit nullus, Dicast. *n.* 758. Quod si excommunicatus vitandus Beneficium resignet in manus Episcopi, ut conferat, cui volet, Suar. & Castrop. *p.* 13. *n.* 25. putant fieri valide, quia actus ille non est usus ullius potestatis, vel juris ecclesiastici, sed propriæ voluntatis, neque sic resignans concurrit ullo modo ad collationem faciendam, sed solum ad se exspoliandum, quod facere potest, cum sit actio privata, & merito debet, cum exercere non possit officium: Si autem resignet in favorem tertii, Suar. Fill. Dicast. *n.* 871. putat fieri invalide, quia aliquo modo concurrit ad collationem, eo quod restringat voluntatem conferentis ad hanc præcise personam. Sed contradicunt probabilius Bonac. Castrop. *num.* 26. Krim. *n.* 1970. quia, quamvis in tantum concurrat, ipse tamen nullum jus confert, nec exercet actum jurisdictionis. 219

§. 3. Putant *Kon.* & alii excommunicatum posse acquirere 220
pensionem, quia Jus tantum irritat acquisitionem Beneficii, quale non est pensio, eo quod non sit jus perpetuum percipiendi fructus, Leur. *De Benef. q.* 524. contradicit, nam ideo præmittitur absolutio pensionarii a Censuris, Castr. *n.* 6. dicit, si pensio sit in perpetuum extracta ex fructibus beneficii, habere rationem Beneficii, seu præstimonii, adeoque invalide conferri excommunicato, uti & tum quando assignatur propter aliquod munus spirituale exercendum, cum enim excommunicatus prohibeatur munus spirituale exercere; consequenter est incapax pensionis propter illud assignatæ: si autem esset pensio mere temporalis, qualis etiam laicis assignatur, excommunicatus esset illius capax. Denique si sit partim temporalis, partim spiritualis, uti est pensio concessa Clerico, Beneficium resignanti, vel permutanti, aut relicta Parocho seni ad sustentationem, *Suar. Vasq. Bon.* aliique multi cum Dicast. *n.* 752. dicunt excommunicatum esse illius incapacem, quia excommunicatus est incapax omnis clericalis privilegii, quale hoc est; sed Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *num.* 8. cum aliis probabiliter dicit capacem esse; quia nullus textus Juris reddit illum incapacem istius privilegii.

§. 4. Si beneficium sit alicui collatum, quando erat in ex- 221
communicatione, ipse vero procuret absolutionem ab ea, & tunc acceptet Beneficium, præter citatos l. 4. n. 776. putant *Less. Laym.* & alii probabile esse, quod acceptatio sit valida, quia voluntas collatoris censetur permanere; ergo si interea se reddat capacem Beneficii, non est ratio, cur acceptare non possit: Sed oppositum ibidem tenui, & præter ibi relatos idem tenent Kon. Castr. *n.* 20. Dic. *n.* 780. quia collator tantum permanet in prima voluntate, quam habuit, quando conferebat; neque habet voluntatem novam iterum conferendi, ut suppono, cum non sciat primam collationem fuisse invalidam: ergo cum illa prima voluntas fuerit invalida, voluntas illa perseverans manet invalida, ideoq; debet moneri collator, ut nunc iterum conferat: similiter docet Dic. *n.* 761. si quis in excommunicatione existens sit præsentatus a Patrono, etiamsi collatio fiat post obtentam absolutionem, hanc tamen collationem esse invalidam, quia est facta ex vi præsentationis irritæ; ergo & ipsa collatio est irrita, non aliter, atq; si facta esset ex præsentatione patroni excommunicati. Addit *Avila* etiam impetrationem litterarum ad Beneficia vacatura esse nulla, si obtineatur ab excommunicato, quamvis postea ipsi absoluto conferatur Beneficium, quia confertur ex vi impetrationis, quæ erat nulla, ita Dicast. *n.* 762. Quod si e contra electio, vel collatio Beneficii facta sit ante excommunicationem sed Beneficium acceptetur, vel possessio capiatur post contractam interea excommunicationem, Avila, Nav. & Cov. dicunt esse validam: Suar. & Laym. *l.* 1. *tr.*

5. *p.* 2.

5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 11. negant, quia si acceptatio esset valida, jam posset excommunicatus acquirere jus in Beneficio Ecclesiastico, quod est contra statuta Ecclesiæ. Vide dicta *l.* 4. *n.* 775.

222 §. 5. Absolutio generalis a censuris, quæ ad cautelam præmitti solet collationibus Beneficiorum, non prodest illis, qui se opponunt rei judicatæ, seu sententiæ a Judice ecclesiastico latæ; neque violatoribus ecclesiasticæ libertatis; falsificantibus, seu falsificari curantibus litteras, & supplicationes Apostolicas; uti neque iis, qui talibus litteris utuntur; Similiter neque iis, qui ausu temerario Apostolicis mandatis non obtemperant, & Nuntios, vel Executores Sedis Apostolicæ, & ejus Officialium ipsis commissa exequentes impediunt; uti neque iis, qui propter promissa, vel aliquid eorum a Jure, vel homine per 4. menses scienter excommunicationis sententiam sustinuerunt; & generaliter nulli suffragatur, qui ligatus censura aliqua, quæcumque ea fuerit, per annum continuum in ea insorduisset, Sair. Bonac. Pelliz. *tr.* 7. *c.* 1. *nu.* 127. addit Castrop. supra *nu.* 27. Dicast. *nu.* 700. etiam illis non prodesse, qui sunt excommunicati ob hæresim.

223 §. 6. Occulrus excommunicatus tenetur manifestare suam excommunicationem: quando aliter non potest se excusare ab acceptione Beneficii, dummodo ea manifestatio fieri possit sine probabili periculo scandali, vel infamiæ, quia quisque tenetur obedire Ecclesiæ, & servare effectus censuræ, quando potest: si tamen immineat periculum scandali, vel infamiæ, potest permittere, & statim dispensationem petere, quia præcepta Ecclesiæ non obligant cum tanto incommodo, Suar. Dicast. *n.* 785. Imo putat Dicast. *n.* 765. acceptantem in excommunicatione non peccare, dummodo non habeat animum exercendi officium, usquedum absolvatur: & addit *n.* 766. si absolvatur, hoc ipso acquirere jus in Beneficio, sed standum est antea dictis, & videnda dicta *l.* 4. *n.* 781.

224 §. 7. Excommunicatus etiam vitandus tenetur recitare Horas, quamvis ad illas obligaretur ex solo titulo Beneficii, cujus fructus jam non perciperet, quia retinet Beneficium, ipsius autem culpa est, quod non percipiat fructus, ideoque hæc privatio est pœna, quam illi Ecclesia imponit, Nav. Covar. Avil. Suar. Laym. Bonac. Castr. Dicast. *n.* 734. Krim. *n.* 1907. Et quamvis communis dicat debere loco *Dominus vobiscum* dicere, *Domine exaudi orationem meam*, eo quod prior oratio sit actus personæ publicæ, *Avila* tamen, & *Hurt.* dicunt per hoc nequidem venialiter peccaturum, quia adhuc potest censeri oratio privata, & alioquin deberet abstinere a pluribus orationibus in Breviario.

225 §. 8. Si ille, qui conferre debet Beneficium, eligere, instituere, confirmare, sit excommunicatus vitandus, invalide agit, quia ad ista requiritur jurisdictio, qua privatus est, uti habent Jura apud Krim. *n.* 1966. & colligitur ex dictis: idemque dicit Krim. de Clerico excommunicato vitando, si ex officio ecclesiastico præsentet, quia conferre debet aliquod jus spirituale ad rem: Electio tamen Papæ ab excommunicatis facta valet, Cap. *Romani*, §. *Ceterum* De elect. Putat enim Castr. *p.* 13. *num.* 17. probabilius esse contra *Cov. Vasq. Hurt.* quod præsentatio ad Beneficium facta a laico vitando, vel a Clerico titulo Patrimonii, aut alio sæculari, valida sit; ideo enim irritatur præsentatio ecclesiastica, quia confert jus præsentato; præsentatio autem laica non confert jus illud, nam collatio ab alia persona ecclesiastica fieri debet, collator tamen aut qui instituere debet, potest, imo tenetur illam præsentationem repellere, ne cum excommunicato communicet. Krim. *n.* 1989.

226 §. 9. Excommunicatus toleratus valide, & licite confert, eligit &c. si requiratur a non excommunicato, quia privatus non est jurisdictione, Suar. Laym. Castr. Krim. *n.* 1983. & requisitus post Conc. Constant. licite communicat cum fidelibus.

227 §. 10. Si quis titulo Patrimoniali sit ordinatus, certum est non privari fructibus sui tituli, quia bona illa manent omnino temporalia, neque circa illa quicquam disponit Ecclesia, possuntque etiam vendi sine simonia; ita cum aliis Dicast. *n.* 788.

228 §. 11. Qui bona fide acquisivit Beneficium, quando existebat in excommunicatione, & interim Beneficio inservivit, probabile est posse retinere fructus perceptos correspondentes tali servitio, etiamsi Beneficium non esset curatum, quia tum non retinet illos ex titulo Beneficii, sed ex titulo obsequii præstiti. Nav. Henr. Avil. Con. aliique cum Castr. *p.* 11. *n.* 1. & Dicast. *n.* 743. iterumque ex professo *a n.* 732. ubi respondet argumentis Suarii in contrarium. Notatque etiam Laym. *l.* 4. *tr.* 2. *cap.* 15. *n.* 4. talem posse saltem usucapione triennali talium fructuum dominium acquirere, nec teneri restituere, nisi ad summum extantes, vel quatenus est factus ditior.

229 §. 12. Qui injuste est excommunicatus, quamvis abstinere debet a Choro, retinet jus ad fructus, & distributiones omnes, quia ubi non præcessit culpa, sequi non debet pœna, communis cum Dicast. *n.* 804. Si autem talis injuste excommunicatus etiam ante excommunicationem non solebat interesse Choro, *Navar.* adhuc dicit deberi ipsi distributiones, quia poterat mutare voluntatem, & assistere. Oppositum tamen videtur probabilius cum Dicast. *n.* 805. quia ex consuetudine emanendi, prudenter judicatur adhuc fuisse emansurus: ergo nullo titulo videtur posse jus habere ad distributiones: aliud est de infirmo, etiamsi hic soleret abesse, probabile enim est Ecclesiam absolute jus ad distributiones dare illis, qui propter infirmitatem absunt.

230 §. 13. Qui sciens injuste excommunicavit, vel dedit causam excommunicationi, tenetur excommunicato restituere has distributiones, quia est injusta causa damni; si autem ex nulla parte intervenerit formalis injustitia, tenebuntur ex re accepta restituere illi, qui participarunt; in hoc enim casu non censetur dominium illarum irrevocabiliter esse in eos translatum: qui tamen distributionem percepisset, v. g. ratione Missæ cantatæ, quam canere debuisset excommunicatus, non videtur teneri hanc restituere, quia qui laborem posuit, juste fruitur fructu, ita AA. probabiliter apud Dicast. *a n.* 809.

231 §. 14. Quando excommunicatus recedit a contumacia, & tamen absolutionem obtinere nequit, si hæc absolutio injuste negetur, fructus & distributiones illi debentur, uti deberentur illi, qui injuste vinculis ligaretur domi, ne Choro assisteret, & præstaret officium: si autem absolutio negetur non injuste, sed v. g. quia expectatur satisfactio, vel abest ille, qui deberet absolvere, gravissimi AA. putant illi deberi fructus, & distributiones, quia legitime censetur impeditus, non aliter, ac ille, qui ob infirmitatem emanet a Choro, & hanc sententiam Dicast. *n.* 815. defendit velut probabilem: econtra Suar. Bon. & Castr. *n.* 14. probabilius dicunt ei non deberi, quia excommunicatio privat illis: ergo quamdiu juste perdurat excommunicatio, tamdiu durat illa privatio: neque simile est in infirmitate, hæc enim non est de se impedimentum culpabile, quominus percipiantur fructus, quale impedimentum est excommunicatio. Quod si aliquis dedisset causam infirmitati in fraudem legis, & ad declinandam obligationem assistendi, docet pariter Dicast. *n.* 817. non posse percipere fructus, & distributiones, poterit tamen, quamvis fuisset causa morbi, dummodo non egerit fraudulenter, ut communiter tenent AA. quia Ecclesia absolute facit gratiam infirmis, non tamen fraudulentis, eo quod nolit alicui suam fraudem prodesse. Vide dicta *l.* 4. *n.* 1210.

232 §. 15. Fructus, quos percepit ille, qui juste excommunicatur, restitui debent fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus; distributiones autem quotidianæ illis, qui interfuerunt Choro, nisi alicubi alia esset consuetudo, ita cum aliis Dicast. *n.* 818.

233 §. 16. Rescriptum Sedis Apostolicæ, & quæcumque Bulla ab excommunicato impetrata in alio, quam excommunicationis, vel appellationis articulo, est ipso Jure irrita, nisi ad cautelam inserta fuerit absolutio a censuris, cap. 1. *De rescriptis in* 6. Laym. supra *n.* 12. Dicast. *n.* 754. Castrop. *p.* 12. *n.* 12. notans contra *Archid. Navar. Suar.* valere etiam de excommunicato tolerato, sed non esse extendendum ad concessiones ab alio, quam a Papa factas, & consentit Krim. *n.* 1974.

234 §. 17. Si Rescriptum, quo a Pontifice confertur beneficium sit in forma gratiosa, valet collatio, quia illi inseritur absolutio ad illum effectum. Idem dicunt Gibal. & Krim. *n.* 1975. contra Castrop. *p.* 10 *n.* 28. quamvis esset in forma commissoria; si tamen post acceptum Rescriptum inciderit in novam excommunicationem, dicunt opus fore nova absolutione.

235 *Q. 29. Quid notandum sit circa negationem sepulturæ ecclesiasticæ?* Resp. Hæc pœna incurritur per defectum Baptismi, per duellum, per excommunicationem, per interdictum, aliasque causas: & quia nullus est proprius locus in Morali, in quo universaliter tractetur de juribus, & privatione sepulturæ, nonnulla hic apponam, quæ servire poterunt ad praxim.

236 §. 1. Electio sepulturæ, ut fiat, v. g in hoc, vel illo loco, nequit impediri a Parocho, dummodo ei detur quarta pars funeralium, idest, portio ob mortem alicujus ei debita secundum consuetudinem cujusvis Parochiæ, unde potest quis alibi sepeliri, licet Parochus id nolit, ideoque recuset comitari, Barbosa *de offic. Parochi p.* 3. *c.* 26 *n.* 19. Lohn. & alii cum Gob. *in Quint. tr.* 5 *c.* 50. *n.* 74. *&* 81. peccantque graviter Parochi, & excommunicantur per *Clementem*, *&* *Urb. VIII.* qui ideo plus petunt, quia sepelitur apud Religiosos, Pign. *t.* 4. *consf.* 208. Pelliz. *de Regul. tr.* 8. *c.* 5. *nu.* 173. Econtra tamen etiam peccant Religiosi, qui inducunt personas sæculares ad jurandum vel vovendum, quod eligere velint sepulturam in ipsorum ecclesiis, aut quod talem electionem nolint immutare, est enim contra gravem prohibitionem *Bonifacii VIII.* Pelliz. *n.* 175. & Steph. a S. Paulo *tr.* 4. *d.* 9. *n.* 43. Quod si inducant ad eligendum, non peccant, Pelliz. *cap.* 2. *n.* 100. & Steph. supra; prohibetur tamen, ne ullus intra Monasterium Monialium sepeliatur, bene autem intra Ecclesiam exteriorem, Pell. *c.* 5. *n.* 174. De quo multa videri possunt apud Pign. *t.* 4. *consf.* 177. qui *t.* 1. *consf.* 116. recte dicit posse esse justas causas concedendi, ut filia cujusdam Principis etiam intra clausuram Monialium sepeliatur. Dubitatur autem, an peccetur, si cadaver alicujus defuncti occulte transferatur de uno in alium locum, ubi sepeliatur, non persoluta quarta parte funeralium illis Parochis, per quorum Parochias transit, Pell. *n.* 177. dicit nullum fore peccatum, quia usus etiam timoratorum habet, ut ideo sibi non faciant scrupulum, unde talis lex non censetur habere locum pro foro conscientiæ, attamen notat Manigart *in praxi Pastorali pag.* 098. ex declaratione *S. Congreg.* 12. Januarii 1604. nullos Regulares invito Parocho posse efferre funus e Parochia.

237 §. 2. Si quis sepeliatur in Ecclesia Regularium exemptorum, Parochum non tantum posse prosequi, sed etiam cum Cruce, superpelliceo, & stola astare funeri in Ecclesia Regulari, attamen officium sepulturæ peragendum esse a Regularibus, late probat Pignar. *tom.* 3. *consf.* 48. Quod si in Ecclesiis Regularium, vel quibuscumque aliis funeralia non peragantur, his non com-

petit pars ulla funeralium, sed soli Parochiæ, Pign. *t.6. conf.* 88. Possunt etiam Regulares concordare cum Parochis, ut hi officium illud peragant in Ecclesia Regulari, ut probat idem Pign. *t.3. conf.*50. sed Parochi non possunt petere quartam partem funeralium, si quis sepeliatur apud Regulares ab eo onere privilegiatos, si apud hos etiam fiant funeralia, uti fuse habet Pign.*t.9. conf.*145. Et econtra Regulares non possunt cum stola funebri apud se sepeliendum prosequi, quia stola denotat jurisdictionem externam, quam ad hoc non habent, nisi deleget Parochus, Pign. *t.5. conf.* 54. *n.*1. Statutum etiam est a S. Congregatione, ut in funeralibus unica tantum Crux deferatur, non Regularium, sed solius Parochiæ, vel certe solius Capituli cathedralis, si hoc comitetur, nisi alia alicubi sit consuetudo, uti notat Pign. *t.6. conf.*59. *a n.* 13. & iterum *conf.* 74. Plura adhuc circa controversiam inter Parochos, Confraternitates, & Regulares ratione præferendæ Crucis, gestandæ stolæ, & habendi funeralia, videri possunt etiam per declarationes S. Congregationis decisa apud Pign. *to.* 8. *conf.* 73.

238 §. 3. Pro contrahenda Parochia, præsertim in ordine ad funeralia, requiri verum domicilium, idest, cum animo perpetuo ibi habitandi, docent Pignat. *t.7. conf.*63. Pontius *de Matr. l.5. c.*15. §.2. & alii: ideoque putant Ecclesiæ domicilii deberi quartam partem funeralium, sed standum est dictis *l.6. p.3. a n.*721. nempe per animum alicubi habitandi per majorem anni partem acquiri quasi domicilium sufficiens ad omnia Sacramenta, excepto Ordine; itemque ad funeralia, & docet quotidiana praxis in his partibus, si hic moriatur externus studiosus vel ancilla, quod hic sepeliatur, nec quicquam ideo solvatur Parocho proprii domicilii. Atque hanc sententiam late cum aliis tenet Sperell. *decis.* 87. ubi etiam docet, si Titius domum propriam in Parochiam S. Petri elocet, & conducat domum in Parochia S. Martini animo hic habitandi per majorem anni partem, si hic moriatur, esse hic sepeliendum. Infantes sepeliuntur in sepulchris majorum, & præcipue Patris. Vidua in sepulchro ultimi mariti, etiamsi alibi habitasset, uti fuse Sperell. *dec.* 88. nisi alibi elegisset sepulchrum.

239 §. 4. Si sæcularis homo ivisset ad Monasterium ibi tantum habitaturus, relicto proprio domicilio, putat Pign. supra *n.* 12. jus sepulturæ spectaturum ad Parochum illius Parochiæ, in qua est Monasterium, & si alibi petierit sepeliri, soli Parochiæ deberi quartam partem funeralium, quia exempti habent jurisdictionem tantum quoad personas subditas Monasterio, non quoad alias, Cap. *Per exemptionem*, De privileg. in 6. Rotæ sæpius, Anchar. & alii: licet enim Monasteria non sint de Parochia, tamen sunt in Parochia. Et idem dicit de puellis, & famulis in Monasterio habitantibus. Sed contra est, nam in primis si ad Monasterium iverint animo ibi perpetuo habitandi, fatentur *Pign. & Pontius* supra contrahi Parochiam: ergo etiam jus sepulturæ; deinde docet absolute De Luca *de Parochis disc.* 23. si quis moriatur in hospitali intra Parochiam constituto, & in ejus Ecclesia, vel cæmeterio sepeliatur, nihil deberi Parocho: si autem sepeliatur in alio loco extra hospitale, tum tantum debetur Parocho saltem quarta pars funeralis. Præterea per Bullam Pauli III. habemus, prout refertur in Comp. priv. V. *Familiares*, §. 1. quod in nostris cæmeteriis sepelire possimus omnes, qui in nostris morantur obsequiis, quod etiam notant Mol. Rodr. Dicast. *n.* 210. quamvis Gob. *in Quint. tr.*5. *c.* 42. *n.* 170. hoc intelligat de illis familiaribus tantum, qui serviunt, & habitant constanter in domiciliis nostris, alii tamen cum Dian. *p.*8. *tr.*7. *R.*95. *& p.* 9. *tr.*1. R. 27. 28. *& p.* 11. *tr.*4. *R.*14. intelligunt etiam illos domesticos, qui perpetuo commensales sunt, hi enim etiam sunt de familia. Refert tamen Pign. *to.* 1. *conf.* 306. declarationem S. Congreg. non licere Regularibus, alicui per aliquot tantum dies commoranti in suo Conventu Sacramenta ministrare, aut mortuum sepelire absque licentia Parochi, cui etiam quarta funeralis debeatur.

240 §. 5. Si quis in testamento disposuerit, ut sepeliatur in Parochia, in qua fuerit moriens, & casu moriatur in aliena Parochia, non debet in hac, sed in Parochia domicilii sui sepeliri, quia per istum egressum vel brevem absentiam non amiserat eam Parochiam, nec alteram acquisiverat, Pign. *t.* 4. *conf.*151. Notatque Schiara *l.*4. *diff.* 44. legatum, quod quis fecit pro Ecclesia, sub conditione, si ibi sepeliatur, valere, & ab hæredibus solvendum esse, si quid accidat, ob quod non possit, vel non debeat ibi sepeliri; quia talis dispositio ad piam causam, secundum Jura, & mentem disponentis, est favorabilis & disponenti, & illi, pro quo disposuit: ergo cum sit utile disponenti dari Ecclesiæ legatum pro sua anima, & per Ecclesiam non stet, quominus impleatur conditio, favor ille relinqui debet & disponenti, & Ecclesiæ, pro qua disposuit.

241 §. 6. Si quis habitet in confinio, idest, si domus sit partialiter in fundo duarum Parochiarum, notant Bart. Bald. Barb. *de off. Episc. alleg.* 3. *n.* 71. De Justis *l.*2. *c.*10. *n.* 64. Pign. *to.*8. *conf.*8. *n.*7. Kugl. *de Matr. n.*298. pertinere ad illam Parochiam, ex qua est ingressus in domum, adeoque inquilinos esse in ea sepeliendos. Si autem sint duæ portæ, ex qua Parochia est porta principalis, sive anterior facies domus, quia hæc censetur nobilior. Quod si tota domus erat in fundo Parochiæ A. & adjungantur ædificia secundaria fundata in vicina Parochia B. hoc ædificium adjectum accedit ad principale, & est ejusdem Parochiæ A.

242 §. 7. Sepultura debet fieri tribus saltem cubitis ab altari in tumba profunda, & non in sepulchro supra terram extructo, potestque quem vult Parochus, in Ecclesia sua Parochiali sepelire, Nav. Barb. supra, Pelliz. *c.*5. *n.*1174. Missa non est celebranda in altari, sub quo, vel sub cujus gradibus humata sunt defunctorum cadavera, uti ex decreto S. Congr. dixi *l.6. p.2. n.*2067.

§. 8. Impubes ob consilii imbecillitatem non potest sibi sepulturam eligere, nisi malitia suppleat ætatem. Sperell. *dec.* 89. *n.*2. Ubi est consuetudo legitime præscripta, posset ei eligere pater, aut mater, uti fuse deducit Sperell. *a n.* 3. quod intelligit Pign. *t.7. conf.* 21. vivente adhuc, non autem mortuo filio, per se loquendo, qui *tom.*4. *conf.*208. *a n.*7. hoc extendit etiam ad proles naturales, spurias, adoptatas. 243

§. 9. Solus Episcopus, & non Parochus (nisi sit alicubi alia consuetudo) potest alicui concedere jus proprium, & perpetuum sepulturæ in certo loco, e quo alios possit excludere, & hac quidem conditione addita, quam statuit S. Pius V. ut cadavera profunde sepeliantur, Barb. supra, Lohn. *in instr.* 4. *Paroch. p.* 5. *memb.*23. Habens jus patronatus non ideo habet jus sepulturæ in Ecclesia, Barb. *n.* 13. An sit simonia vendere, aut emere jus sepulturæ in loco sacro, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 195. 244

§. 10. Canonicus Cathedralis habitans privatim in Parochia urbis, eo quod Curiam in campo Cathedrali non habeat, debet Sacramenta recipere a Parocho domicilii, quia licet Cathedralis Ecclesia sit matrix pro illis, qui ad eam volent accedere pro Sacramentis recipiendis, non tamen ita, ut Parochus Cathedrali possit ea administrare in aliis Parochiis. Hoc non obstante, si ibi moriatur talis Canonicus, debet sepeliri in Cathedralis, si in hac sit locus sepulchri proprius Canonicorum: si autem talis non sit, sepeliri debet in sepulchro majorum, quia sepulchrum Parochiale ultimo loco succedit, tantum in defectu tum proprii sepulchri Canonicalis, tum sepulchri majorum, tum electæ alibi sepulturæ. His tamen iterum non obstantibus, ubicumque sepeliatur, debebitur tali Ecclesiæ Parochiali saltem quarta pars funeralis, quia jus quartæ funeralis consequitur ad jus administrandi Sacramenta, ita cum communi Pign. *t.* 8. *conf.* 5. qui *t.6. conf.* 59. probat Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ non posse levare alia corpora defunctorum ex alienis Parochiis, sine horum Parochorum consensu. 245

§. 11. Advenæ, & viatores, qui Clerici non sunt, si alicubi casu moriantur, secundum Pign. *t.* 1. *conf.* 145. *& t.* 4. *conf.* 138. etiam ex declaratione S. Congregationis, debent sepeliri in Cathedrali; sed recte cum aliis contradicit Sperell. *dec.* 87. *a n.* 13. sepeliuntur enim, saltem ex consuetudine, in Parochia, in qua moriuntur: & in qua acceperunt extrema Sacramenta, si ignoretur paternum sepulchrum, vel eo commode deferri non possint. 246

§. 12. Moriens in carcere, secundum aliquos, sepeliri deberet in Parochia sui antiqui domicilii, quod non deseruit, ideoque putant huic Ecclesiæ deberi quartam funeralium, si alibi elegisset sepulturam; Neque est idem, quod de famulis, & studiosis, nam hi libere habitando alibi acquirunt quasi domicilium, incarceratus autem non libere ibi detinetur. Oppositum tamen probabilius tenent alii cum Pign. *t.* 7. *conf.*86. quia quamvis ibi contra voluntatem detineantur, attamen spectat ad Parochiam carceris quoad Sacramenta recipienda: quod certum videtur saltem de alibi damnatis ad perpetuum carcerem, vel in exilium involuntarium missis, ubi etiam mori, vel exulare debent, ibi censentur etiam inviti habere domicilium, *L. Filii*, 22. §. *Relegatus* 3. ff. Ad municip. Videri potest Kugl. *de Matrim. a n.* 209. 247

§. 13. Clericus, qui administrationem habuit in Ecclesia, vel ex alio titulo tenebatur ibi residere, sepeliri debet in Ecclesia, *Barb.* & alii. Alius Clericus peregrinus alicubi moriens, debet sepeliri in Cathedrali, Sperell. *dec.* 87. *n.*15. Religiosus, si commode deferri non possit ad Monasterium, sepeliri debet a Parocho loci non aliter, ac peregrinus, & in Ecclesia quidem, si commode fieri potest, *Lohn.* supra. Novitius etiam in domo paterna moriens cum habitu Religioso, sepeliatur in Monasterio sine obligatione solvendi canonicam Parocho, quia gaudet juribus, & privilegiis Ordinis, Sanch. Dic. *de just. l.2. tr.*19. *d.*3. *n.*209. & pluribus declarat Pign. *t.7. conf.*70. De cetero Religiosus non potest sibi eligere locum sepulturæ, cum careat voluntate propria, Cap. ult. *De sepult.* & communis cum Sperell. *dec.* 89. *n.*1. Sacerdotes autem posse sepeliri in vestibus sacerdotalibus sacris, late demonstrat Pign. *t.* 3. *conf.*35. Plura de sepulturis Regularium videri possunt apud Pign. *t.* 4. *conf.* 199. Plura adhuc circa electionem sepulturæ videri possunt apud eumdem Pign. *t.*1. *conf.*17. *&* 337. Circa quartam autem partem funeralium Parocho debitam, *tom.*4. *conf.*215. *t.* 7. *conf.*36. & specialiter quoad urbem Romanam, *tom.*8. *conf.*3. 248

§. 14. Si Religiosus contra statuta sui Ordinis inveniatur retinuisse pecuniam, Cap. *Super quodam*: De statu Monach. statuitur, ut sepeliatur in sterquilinio cum pecunia; non est autem opus, ut tota pecunia cum ipso sepeliatur, sed satis est, si pars. Quod si jam esset sepultus, si absit scandalum, extrahi debet, & in sterquilinium deferri, Castr. *tr.*16. *d.*3. *p.*24. 249

§. 15. Si catechumenus, vel infans alicujus infidelis sepeliatur in Ecclesia, vel cæmeterio, an hæc ideo polluantur dixi *l.* 6. *p.*2. *n.*287. & tenet Gob. *De Bapt. n.*620. catechumenum posse loco sacro sepeliri, quia Inn. III. *Apostolicam*, De presbyt. non baptiz. vult pro tali offerri preces, & hostias: sed melius contradicunt alii cum *Suar. & Laym.* quia non baptizati simpliciter excluduntur ab hoc favore sepulturæ sacræ. Si autem quis moriatur cum Baptismo, dubie valido, Schild. *tr.*6. *c.*2. *n.*17. dicit non posse sepeliri loco sacro, quia hic sepeliri est favor, seu privi- 250

privilegium, quo qui gaudere vult, probare debet se habere conditiones ad illo fruendum requisitas, inter quas est susceptio Baptismi: Et ideo pastorale Mechliniense prohibet eum infantem sepeliri in loco sacro, qui in pede, vel manu ex utero protensa est baptizatus, si postea in eo non sint animadversa signa vitæ. Nihilominus etiam probabile est, quod talis infans, de quo certum non est esse invalide baptizatum, possit in loco sacro sepeliri, nam privari sacra sepultura non tantum est negatio favoris, sed in æstimatione hominum est veluti pœna, in dubio autem, an adsit causa pœnæ, non est infligenda pœna, melior est enim conditio negantis, hinc Ecclesia merito permittit sepeliri in loco sacro. Et ratio ulterior est; quia pro ipso est Baptismus, quamvis autem de ejus valore dubitetur, tamen Ecclesia non vult contra eum in illo rigore procedere, ita Diana *p.* 4. *tr.* 3. R. 69. Gob. *n.* 653. Steph. *tr.* 4. *d.* 9. *n.* 45. & ideo etiam Hornobonus, Diana, Schild. ipse concludunt eum, quia juxta probabilem aliquorum sententiam est valide baptizatus, posse monito prius Episcopo sepeliri in loco sacro: Sententia tamen *Silvestri*, qui dicit, si baptizandus moriatur ante prolatam totam formam, adhuc esse sepeliendum loco sacro, merito rejicitur a Mendo *disp.* 9. *n.* 14. quia certum est, si tota forma non sit prolata infante vivo, Baptismum non valere. Aliud est, si dubitaretur, an vixisset usque ad finem, uti semper dubium esse poterit, si sub principium formæ vixerit.

251 §. 16. De quo dubium est, an ullo modo sit baptizatus, sepeliri debet loco profano, quia ad fruendum favore, seu privilegio Christianis proprio, prærequiritur probatio saltem aliqua, quod absit conditio requisita, conditio autem, quam Ecclesia prærequirit ad sepulturam Ecclesiasticam, est Baptismus, qui saltem dubie probari debet, *Schild.* si tamen certum sit prolem in utero matris esse mortuam, sepelitur cum matre, quia fœtus adhuc conjunctus est pars matris, Dicast. supra *n.* 215. Sperell. *dec.* 88. *n.* 19. notans, si fœtus sit extractus, & non baptizatus, sepeliri extra locum sacrum.

252 §. 17. Si dubitetur, an quis reipsa sit homo, ideoque baptizetur sub conditione, videtur sepeliendus loco sacro, quia per Baptismum talem acquirit jus, & ita in libro anno 1701. Herbipoli impresso, cui titulus. *Jubilæum sæculare Ecclesiæ Catholicæ*, &c. parte tertia ad annum Christi 1403. habentur sequentia: *Mulier quædam aquatica, sive siren, hoc anno ad Eridanum fluvium Hollandiæ capta est, quæ veste venuste induta, ducta est Harlamum, vere etiam didicit, pane & lacte victitans, semper muta, & Crucifixum adorans, adeoque post mortem ritu Christiano sepulta, habita tum grandi miraculum sine omni periculo fictionis, & res probata testibus omni exceptione majoribus.*

253 §. 18. Qui non est semel in anno confessus, aut non communicavit in paschate, privatur Ecclesiastica sepultura, Cap. *Omnis utriusque sexus*, De pœnit. & remiss. Hæc tamen pœna prærequirit sententiam Judicis, & est ferendæ tantum sententiæ, Castr. *tr.* 21. *p.* 5. *n.* 14. Gob. *in Exp. t.* 4. *n.* 49. Tamb. *de Commun. c.* 3. *n.* 65. Et addit *n.* 66. *Cum igitur nunc vix in usu sit, ut contra aliquem similis sententia fulminetur, nunquam ex hoc capite erit fidelis a sacra sepultura depellendus.* Nec pœna illa infligi solet, si quis intra annum communicarit in Parochia, quamvis id non fecerit in Paschate. Addit Dicast. supra *n.* 218. ut infligatur, debere abesse omnem probabilem causam excusationis, seu impedimenti.

254 §. 19. Si quis moriatur, de quo dubitetur an sit confessus in anno, vel communicarit in Paschate, non ideo est privandus sepultura in loco sacro, quia ipse per Baptismum est in possessione juris, nec delicta debent præsumi, *Tamb.* supra.

255 §. 20. Omnes de quibus publice constat, quod in peccato mortali obierint, privandi sunt sepultura Ecclesiastica Cap. *Quibus*, & seqq. 13. q. 2. Glossa *ad cap.* 3. *de usuris*, & communis cum Dicast. *n.* 224. Unde si constaret aliquem in formali ebrietate esse mortuum, sepeliri deberet loco profano: quia tamen id vix unquam constat, eo quod sciri non possit, an peccatum internus fuerit grave, deliberatum, plene liberum, an ebrietas fuerit prævisa &c. item an homo interne saltem non retractarit, non facile poterit aliquis ex quacumque præsumptione privari sepultura, uti in exemplis ostendit Lezana apud Gob. supra *n.* 33. sed expectanda semper erit sententia Judicis, aut sequenda erit consuetudo diœcesis, in qua quis est, ita cum aliis Gob. *in Quint. tr.* 5. *cap.* 5. *a n.* 2. Et communis sententia est, si quis testetur Titium in ultimo vitæ articulo pœnituisse, eum non censeri impœnitentem, nec privandum esse sepultura in loco sacro, sed ad tollendum scandalum publicari debere, quod eum pœnituerit, adeoque implicite revocarit delicta, & proposuerit vivere melius. De cetero notat *Dicast.* supra, si quis in facto, quod nullo modo excusari potest a mortali, occisus deprehendatur, non præsumi decessisse contritus, mutatio enim animi est quid facti, quod non præsumitur, sed probari debet.

256 §. 21. Ad evitandas graves querelas propinquorum, & ad servandam defuncto famam, potest sacra sepultura permitti illi, qui repertus est mortuus, vel in laqueo, vel in puteo, nisi obstet consuetudo loci, vel positive constet eum mortem sibi libere intulisse, & non ex alienatione mentis, Trull. Burgh. *cent.* 3. *cas.* 20. Barb. supra *p.* 3. *c.* 26. *n.* 4. cum aliis multis; Signum autem sufficiens suspicandi, quod adfuerit alienatio mentis est, si antea animadversus est desigi in melancholia, Gob. supra *n.* 15. Item si mane sit confessus, communicavit, & postea inveniatur mortuus cum laqueo in collo, Nav. Rodriq. & Gob. *n.* 53. Putat tamen *Lohner*, si commode fieri potest, & sit suspicio voluntariæ cædis, quod melius expectetur judicium Episcopi. An cadaver Rei in carcere mortui inventi, privari debeat sepultura sacra, dixi *l.* 4. *n.* 1477.

§. 22. Etiam privatur manifestus usurarius, Cap. *Quia*, De usuris, Cap. *Quamquam* De usuris in 6. Item manifestus raptor, si in eo peccato moriatur, Dicast. *num.* 220. Item concubinatii tam laici quam Clerici morientes in ejusmodi peccato sine signo ullo pœnitentiæ, quale esset tundere pectus, petere Confessarium, invocare nomen JESU, communis cum Pign. *tom.* 9. *conf.* 139. *a n.* 228. 257

§. 23. Cap. *Sicut*, 8. *&. Si autem*, De hæret. Cap. *Sacris* 12. De sepult. & alibi prohibetur, ne hæretici loco sacro sepeliantur: & si fiat, locus talis sepulturæ redditur in perpetuum profanus. Putant quidem Nav. Lugo *De fide*, *d.* 14. *n.* 159. & alii multi apud Gob. *n.* 27. ista intelligi de hæreticis nominatim denuntiatis, seu vitandis, sed contradicunt alii cum Krim. *n.* 656. & 1915. si notorie decedant in hæresi; nam si hæresis sit formalis, & externa, proprie sunt hæretici. Licitum tamen est hæreticum, & excommunicatum sepelire loco profano, ne cadaver inhumatum aerem inficiat, id enim fit ex necessitate, & in favorem vivorum, Dicast. *n.* 468. Idem dicunt aliqui, si fiat in loco profano, v. g. titulo consanguinitatis, Canones enim vetant fieri favore hæresis, & in loco sacro. 258

§. 24. Ad redimendam gravem vexationem potest Parochus permittere, ut ab acatholicis in loco sacro sepeliatur, v. g. Officialis hæreticus, quia hæretici in his partibus tolerantur, nec sciuntur esse formales, hinc passim in quibusdam diœcesibus sepeliuntur etiam in templis; eo quod ibi habeant certa loca sepulturæ pro familiis suis, nec possint sine gravissimis incommodis isto jure privari. Et universaliter dicunt Escob. & Krim. *n.* 1915. excommunicatos toleratos sepeliri a suis posse loco sacro, quia fideles licite communicant cum eis etiam vivis. 259

§. 25. Non peccat, qui amicitiæ vel humanitatis causa in his partibus comitatur funus hæretici, non enim sunt hic vitandi, estque tantum honor politicus, Less. *in Auct. V. Hæreticus*, *casu* 27. Angel. Suar. Sayr. Ugol. Pign. *to.* 2. *conf.* 59. *n.* 2. contra Gloss. Regin. & alios. 260

§. 26. Excommunicantur omnes ipso facto, *qui scienter præsumpserint Ecclesiasticæ sepulturæ tradere hæreticos*, Cap. *Quicumque* 2. De hæret. in 6. quæ pœna cadit etiam in laicos sepelientes: intelligitur autem de hæreticis saltem vitandis. Et si sequamur rigorem Canonum, non esset absolvendus talis sepeliens, *nisi propriis manibus personaliter, & publice ossa exhumaverit*, Sperell. *dec.* 105. *n.* 43. Eadem pœna cadit in eos, qui tempore interdicti extra casus concessos scienter sepeliunt nominatim interdictos, vel usurarios manifestos, Clement. *Eos* De sepult. Putantque Suar. Castr. *n.* 2. *p.* 6. *n.* 15. aliique cum Krim. *n.* 1918. etiam comprehendi mandantes, quia qui physice sepeliunt, communiter sunt homines indocti, quos excusat ignorantia ergo ne lex sit frustranea, debet extendi etiam ultra proprietatem verborum ad mandantes ipsos. Addunt Less. & alii cum Pign. *t.* 2. *conf.* 59. *n.* 2. etiam auctorizantes, quales sunt Parochi, & alii, qui funeri præsunt. Item *Sayr. Regin. Pign.* eos omnes, sine quibus talis sepultura Ecclesiastica non perficeretur, uti sunt portantes feretrum, fodientes, Clerici cantantes, officium peragentes, cum Cruce præeuntes, non impedientes, cum ex officio tenentur, verbo, omnes & solos, qui talem sepulturam procurant vel admittunt ad illam. Econtra Caj. Nav. Henriq. Avil. Tol. Dicast. *d.* 2. *n.* 729. Steph. *tr.* 5. *d.* 5. *n.* 269. intelligunt solos physice, & per se exequentes, quia pœnalis lex non est extendenda ultra significationem verborum, neque ideo lex erit frustranea etiamsi solos exequentes comprehendat, cum sæpe tales sint, qui id sciant, & tamen faciant. Putant autem Avil. Nav. Fill Dicast. *n.* 731. talem sepelientem etiam incurrere excommunicationem minorem, quia communicat cum excommunicato, sed Suar. Castrop. Krim. *n.* 1922. probabiliter negant, quia excommunicatio minor videtur ob gravitatem delicti esse commutata in majorem. 261

§. 27. Huc pertinet solutio sequentis casus: Cajus Pastor catholicus in cœmeterio catholicis, & hæreticis communi, hæreticum relapsum, pertinacem, qui etiam in extremis non permisit accessum Pastoris catholici, sepelit more catholico cum Cruce, in superpelliceo, & stola. *Quæritur*, an bene? R. Non bene, ut dixi *l.* 2. *n.* 112. Ratio est 1. Quia ita sepelire est facto profiteri fuisse ovem suam, esse mortuum in Ecclesia catholica, esse ex judicio Ecclesiæ dignum favoribus, orationibus, & communibus ac publicis suffragiis, quæ in talem hæreticum non cadunt, aut si ista in illum cadunt, poterit Cajus pro illo etiam decantare Missam, & pro more Catholico habere exequias, quod certo est illicitum, & pareret grave scandalum apud fideles. 2. Non est licitum sepultura Ecclesiastica honorare aliquem, de quo probabile non est esse mortuum in gratia, sed non est probabile de hoc homine sic mortuo: ergo. 3. Sic sepelire, est facto profiteri probabile esse, quod ejusmodi hæreticus sit in gratia mortuus, & consequenter est æquivalenter dicere ipsius fidem esse veram, nostram autem ac Sacramenta apud nos non esse necessaria ad salutem, quod certo est mortale, imo & hæreticum. *Si dicas*, forte fuisse materialem tantum hæreticum. *Contra est*, nam id prius probandum esset, Deinde hoc in foro externo non præsumitur. Deniq; Ecclesia in foro externo procedit cum ejusmodi materialibus, uti cum formalibus, hinc tantum permittit sepeliri ab acatholicis ipsis in ejusmodi communi cœmeterio, non autem ita sepe- 262

fepelit: imo nec Prædicantes Calvinistæ ita volunt sepelire Lutheranos, quia dicunt non esse oves suas.

263 §. 28. Si quis dans signa pœnitentiæ in articulo mortis sit a censuris absolutus a laico, vel Clerico non Sacerdote, Silv. *in variis Resol. orat.* 1. *D: absol. morib.* fuse contendit, non ideo posse sepeliri in loco sacro, quia ex nullo textu Juris probabiliter ostendi potest, quod Ecclesia talem potestatem dederit non Sacerdotibus. Attamen contradicunt *Sanch.* & alii apud Pelliz. *nu.* 59. nam ex dictis *nu.* 230. est saltem aliquo modo probabile talem absolutionem valere, & in tali dubio videtur inclinandum in benigniorem partem pro favore defuncti, uti colligitur ex dictis *a n.* 251.

264 §. 29. Quamvis excommunicatus denuntiatus in fine vitæ dederit maxima signa pœnitentiæ, & submissionis, non ideo potest sepeliri in loco sacro, si a nemine absolutus sit, Cap. *A nobis* 28. De sent. excom. *quia quamvis absolutus apud Deum fuisse creditur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus.* Attamen secundum dicta *a nu.* 173. corpus absolvi potest post mortem, ut defunctus sic sepultura sacra, & precibus Ecclesiæ gaudeat, Silvius supra, Dicast. *n.* 726.

265 §. 30. Per locum sacrum in hac materia intelligitur Ecclesia, cœmeterium, etiamsi sit ab Ecclesia separatum, & omnis locus ab Episcopo, vel per consuetudinem deputatus ad sepulturam fidelium, Pelliz. *tr.* 7. *c.* 2. *n.* 35. etiamsi necdum sit consecratus: item omnis locus, in quo consuevit dici Missa, quæ eum veluti consecrat; item ambitus templi, Krim. *n.* 1919. Locus autem alius, quamvis sit Ecclesiæ proximus, & nullus murus eum separet a loco sacro, non ideo est sacer, Dicast. *n.* 739. Et non est sub pœna prohibitum sepelire in tali loco profano, dummodo Ecclesiæ cæremoniæ non adhibeantur, tum enim non est sepultura Ecclesiastica, *Suar. Bon. Gibal. Krim.* supra. Qui autem etiam remote tantum concurrunt ad sepulturam excommunicati vitandi, etiam in loco profano, incurrunt excommunicationem minorem, quia cum eo communicant, Cap. *Sacris* De sepult.

266 §. 31. Si ossa excommunicati vitandi discerni non possint ab ossibus fidelium, relinqui possunt; attamen locus iste sacer manet execratus, donec reconcilietur, Cap. *Consuluisti*, De consecr. altar. & eccles. Si tamen res occulta sit, non peccant, qui in tali loco divina peragunt, Krim. *n.* 1626.

267 §. 32. An illi, qui in duello moriuntur, privandi sint sepultura sacra, item an illi excommunicentur, qui mortuum in duello sepeliunt, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 862. Statuitur autem Cap. 1. & 2. *De torneam.* ut illi, qui in torneamentis sive hastiludiis, ex quibus probabile mortis periculum impendet, occubuerunt, priventur, etiamsi pœnitentiam, & Viaticum acceperint. Quomodo interdictum privet sepultura Ecclesiastica, dicetur iterum *n.* 421.

268 §. 33. Huc reducitur solutio sequentis casus. In quibusdam Parochiis Catholicis habitant Acatholici, qui dum moriuntur, amici acatholici petunt, ut campanæ templi catholici pulsentur, & hoc putant sibi jure deberi, quia concurrerunt ad sumptus pro ædificanda turri, & comparandis campanis. *Quæritur*, an Parochus licite mandet id fieri, & custos catholicus licite pulset? Resp. dixi *l.* 2. *n.* 9. non esse licitum acatholicis sponsis adhibere benedictionem matrimonialem: hic paulo ante dixi non esse licitum acatholico adhibere cæremonias sepulturæ Ecclesiasticæ: præterea dixi *l.* 6. *p.* 3. *n.* 995. licitum non esse puerperam acatholicam inducere in templum cum solitis in Ecclesia cæremoniis Purificationis, & ratio præcipua erat, quia sic videretur haberi communicatio in divinis cum homine excommunicato, quæ tamen tali excommunicato illicita est: simile quid videri posset esse in pulsatione campanarum benedictarum, quia per talem pulsationem rogatam, & nomine hæreticorum factâ viderentur hi cum catholicis communicare in re aliqua Ecclesiastica. Nihilominus non satis video, cur id sit illicitum, nam hæretici petentes intendunt id fieri, vel tantum causa honoris politici, vel ut omnes resciant de morte sui defuncti, & quidquid tandem intendant, iste sonus campanæ quantumvis benedictæ est aliquid extrinsece, & non dicendum absolute aliquid divinum, aut Ecclesiasticum. Catholicus autem Pastor pulsari mandans, aut custos pulsans ad summum posset signo illo campanæ intendere, ut fideles pro tali defuncto orent, quod licite petere potest, & facere Catholicus, forte enim tales defuncti fuerant materiales tantum hæretici, aut pœnituerunt in fine, & saltem oratio potest aliis defunctis prodesse, aut etiam viventibus amicis hæreticis, pro quibus licitum est orare, nam *l.* 6. *p.* 2. *n.* 33. dixi licitum esse privatim orare pro excommunicatis etiam vitandis: & addidi *n.* 34. probabiliter licitum esse usque adeo etiam publice, & directe offerre sacrificium Missæ pro excommunicatis non vitandis, quamvis illis illicitum sit hæc petere, tales autem vitandi non sunt, uti certum est: ergo. De cultu, decore, pompa merito servanda in sepulturis, & exequiis, videri possunt multa apud Pign. *tom.* 4. *cons.* 229. Quod autem nulli, nequidem Episcopo duarum Ecclesiarum teneatur hæres instituere duplices exequias funebres, probat *tom.* 5. *cons.* 58.

269 *Q.* 30. *Quid addendum sit circa privationem civilis communicationis?* Resp. §. 1. Excommunicati, quamvis non sint denuntiati, tenentur sub peccato abstinere a civili communicatione cum aliis, id enim est illis prohibitum: si tamen faciant, per hoc incurrunt excommunicationem minorem, Dicast. *d.* 2. *num.* 380. 473. 494.

§. 2. Qui non est excommunicatus, non peccat, si etiam 270
sine causa agat cum excommunicato non denuntiato, sive in sacris, sive in profanis, quia *Conc. Constantiense* absolute ad hoc potestatem facit: unde & talis excommunicatus, si sit præventus, sive rogetur, non peccabit communicando, sed tantum peccabit, quando sua sponte se primus ingeret, Castr. Gibal. Dicast. *n.* 380. iterumque *a n.* 476. Si tamen uterque esset excommunicatus, neuter sub pœna excommunicationis minoris auderet agere cum altero, quia hoc est concessum in favorem aliorum fidelium non excommunicatorum, Dicast. *n.* 474. 494. Gibal. Krim. *n.* 1869. 1998.

§. 3. Vitandus, seu non toleratus, debet esse vel notorius 271
Clerici percussor, vel publice, expresse, & nominatim denuntiatus. De percussore Clerici, dicam *a n.* 300. De denuntiatione censuræ, dixi aliqua *a n.* 75. & jam plura addam.

§. 4. Ut quis sit vitandus, non est satis, quod sit denuntiatus, 272
esse, v. g. hæreticus, sed debet esse denuntiatus excommunicatus, unde non sufficit denuntiatio censurati, & criminis ipsius, sed requiritur denuntiatio excommunicationis ideo incursæ, Nav. Sanch. Regin. Castr. Gibal. Krim. *n.* 1864. contra Covar. Salas, Gutt. Avil. Bon. Sanctar. Nec sufficit censuram esse in tribunali promulgatam, nisi sit per cedulones denuntiatas. Covarr. Avil. Suar. Laym. Pignat. *to.* 4. *cons.* 133. *n.* 2.

§. 5. Si quis sit uno loco denuntiatus, *Henr. Vasq. Filliuc.* 273
Bon. & alii dicunt esse ubique vitandum, quia est simpliciter denuntiatus, quem Jura dicunt esse simpliciter vitandum. Contradicunt valde probabiliter *Sanch. Avil. Castrop. Crim.* & alii, quia ex hoc, quod sit publicus denuntiatus in uno loco, non ideo est publicus denuntiatus in alio. Jura autem non dicunt qualemcumque sed publice denuntiatum esse vitandum, hic non tenetur vitare privatim denuntiatum, requiritur enim denuntiatio notoria; ergo ubi non est notoria, ibi vitare non teneor. *Nec obstat*, quod secundum dicta *l.* 6. *p.* 3. *nu.* 951. si quid sit in uno loco notorium, Romæ habeatur tanquam simpliciter notorium, nam id specialiter observatur quoad dispensationes a *S. Pœnitentiaria* petendas, nec ideo extendi debet ad alia.

§. 6. Si denuntiatio sit dubia, excommunicatus non est 274
vitandus, quia, quæ sunt facti, non præsumuntur, & possessio est pro libertate communicandi. Si denuntiatio sit certa, quamvis excommunicatio sit dubia, est vitandus pro foro externo, quia possessio est pro denuntiatione: si tamen constaret non esse excommunicatum, vitandus non esset pro foro conscientiæ, secluso scandalo, & contemptu. Semel denuntiatus semper est vitandus, donec constet de absolutione, sicuti etiam præsumitur durare excommunicationem, si non constet de absolutione, Cap. *Sicut nobis*, 39. De sent. excomm. Krim. *num.* 1873.

§. 7. Quamvis aliquis excommunicatus sit denuntiatus, 275
non tenetur abstinere a consortio infidelium; quia hi non subduntur Ecclesiæ, & prohibitio habet de consortio fidelium, Dicast. *n.* 454.

§. 8. Qui cum excommunicato vitando loquitur, afficiendo 276
eum verbis contumeliosis, non incurrit censuram, quia illa non est communicatio civilis, & humana, sed potius est aversio, & dissocietas, Dicast. *n.* 457.

§. 9. Si quis tali rescribat, pure ideo, ne se ostendat inurbanum, 277
Avila dicit non incurrere excommunicationem, sed Dicast. *n.* 461. probabilius dicit incurrere, quia jam satis constat talia excommunicatis esse neganda ob Ecclesiæ præceptum, quod magis honorandum est. Posset tamen quis assurgere v. g. Episcopo, aut alii Superiori excommunicato, tum ob consuetudinem, tum ad vitandum periculum offensæ, & damni. Præterea possunt excommunicato reddi verba deprecatoria v. g. Deus te convertat, & emendet &c. sic enim est potius locutio cum Deo, Castr. *d.* 2. *pun.* 17. *n.* 2. Dicast. *a n.* 262. Imo resalutationem fieri posse tanquam debitam præter Busemb. tenent Henr. Fill. Krim. *nu.* 2000. An autem pro eis offerri possit Missa, dixi *l.* 6. *p.* 2. *a n.* 31.

§. 10. Excommunicatus etiam vitandus, si trahatur ad 278
judicium ut reus, potest etiam per se ipsum comparere, & se defendere, etiam juramento, Cap. *Dilecti filii*, 8. & Cap. ult. de except. Escob. Gibal. Krim. *n.* 1989.

§. 11. Quamvis per excommunicationem videatur prohiberi 279
dormire in eodem lecto, non videtur tamen prohibitum dormire in diversis lectis positis in eodem cubili, dummodo illuc non conveniant per modum societatis, aut ad idem negotium gerendum, quamvis enim sint in eodem loco, si singuli diversis negotiis intendant, non censentur communicare, unde si etiam casu in eodem stramine, vel lecto convenirent, aut si non sit nisi unus lectus pro utroque, non dicerentur communicare, Suar. Fill. Regin. Dic. *n.* 465. iterumque *n.* 471. contra Avilam & alios.

§. 12. Etiam prohibentur contractus omnes civiles, ut venditio, emptio, locatio &c. qui tamen, si fiant, utrinque erunt validi, communis cum Krim. *n.* 2002. Valet quoque Matrimonium, quod contrahitur ab excommunicato vitando, Castrop. *pun.* 16. & Dicast. *nu.* 822. addens quandoque etiam esse licitum. Valet etiam professio religiosa, Pelliz. Krim. *n.* 1997. sunt enim quasi contractus naturales.

§. 13. Excommunicatus toleratus concionari, vel docere non 280
debet, nisi requisitus, aut nisi ex officio hoc solebat facere, tum enim censetur requiri: vitandus autem omnino non debet, quamvis requiratur, quia ipse absolute prohibetur communicare

cate cum fidelibus, & hi cum illo; econtra auditor excommunicatus, quamvis sit vitandus, potest permitti, ut audiat concionem, hæc enim assistentia dirigitur ad ejus correctionem, Dicast. *n.* 708. & habetur Cap. *Responso* De sent. excomm. non videtur tamen interesse posse lectioni v. g. Theologiæ, quia hæc non ita directe pertinet ad salutem animæ vel emendationem, unde professor, & reliqui auditores deberent recedere, si talis excommunicatus accederet, uti contra alios probabiliter docent Avil. Bon. Castr. *d.* 2. *p.* 9. *n.* 11. Dicast. *n.* 557. Krim. *nu.* 1910. quamvis postea *n.* 1912. faveat oppositæ sententiæ.

282 §. 14. Si excommunicatus vitandus offerat aliquod debitum titulo justitiæ, admitti potest, imo ad solvendum compelli potest etiam censuris, nam Cap. *Si vere*, de sent. excomm. dicitur, *ab excommunicatis exigi, & recipi posse quod debetur, alias videremini vos damnum ex pœnitentia, ipsi vero præmium ex contumacia reportare*. Si offerat aliquid pure liberaliter, rejici debet, & quamvis peccet acceptans, non tamen retinens, quia non ideo amplius communicat, Gibal. Krim. *n.* 1999. si offerat pecuniam petens, ut pro se oretur, Gibal. dicit esse rejiciendam, excipit Krim. *n.* 1914. nisi offerat per modum eleemosynæ: sed credo etiam tum admitti posse, si offerat, ut pro se simpliciter oretur, quia in iis, quæ ad salutem animæ ejus spectant, permittitur cum eo communicatio, secundum dicenda *n.* 285.

283 *Q.* 31. *Quid notandum sit de participatione cum excommunicato?* R. Hæc pauca, §. 1. qui scienter, & notabiliter communicat, seu participat in eodem ipso peccato, ob quod alter jam antecedenter nominatim est excommunicatus, & denuntiatus, incurrit eamdem cum illo excommunicationem majorem a Jure latam, quamvis alter ab homine fuisset excommunicatus, v. g. qui fovet contumaciam excommunicati dicens, ut non restituat, qui suadet, ut in eodem crimine perseveret, qui approbat crimen ab alio factum nomine suo. Atque ita videtur decerni Cap. *Nuper*, & Cap. *Si concubinæ*, De sent. excomm. Et ratio datur, tum quia agentes, & consentientes eadem pœna puniri debent, tum etiam, quia sic agens contemnit excommunicantem, atque adeo dignus est pœna ab eo lata, Dicast. *d.* 2. *a n.* 507. & alii. Si autem quis suadeat, vel cooperetur ad actum, quo alter primo incurret excommunicationem, probabilius est peccare quidem mortaliter, sed non incurrere excommunicationem, quia de tali non loquuntur Jura, quæ supponunt excommunicationem ab adultero jam esse contractam, Sanch. *De Matrim. l.* 7. *d.* 48. Dicast. *n.* 509. contra alios. Quod si suadeat, vel cooperetur ad talem actum repetendum, v. g. si quis excommunicatus sit propter percussionem Clerici, & alter suadeat ipsi, ut iterum percutiat, Dicast. *n.* 515. putat non incurrere excommunicationem, quia non participat in eodem actu, propter quem incurrit, sed oppositum videtur verius cum *Suar.* Satis enim est, quod sit idem specie actus, quamvis non sit idem numero, maxime cum per hoc prior quasi confirmetur in actu antea patrato, illumque moraliter repetat.

284 §. 2. Quando Judex fert excommunicationem majorem contra eos, qui quomodocumque participant cum aliquo excommunicato a se, ut vim habeat excommunicatio, debet excommunicatus non esse toleratus, & participans prius ter nominatim est monendus, uti alias, quando est excommunicatio ferendæ sententiæ, uti statuit Inn. III. Cap. *Statuimus*, De sent. excomm. Dicast. *a n.* 351. ubi notat circa participationem cum excommunicatis ab alio probabilius esse non requiri, ut participantes, vel excommunicati nominentur.

285 *Q.* 32. *Quid addendum sit circa causas, ob quas aliquando licita est excommunicatio cum excommunicato?* R. §. 1. Cap. 54. De sent excom. sic habetur: *cum voluntate, ac proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit, qui excommunicato in his quæ ad absolutionem vel alias ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat.* Ex quo textu infert Dicast. *d.* 2. *n.* 547. licitum esse in eo casu cum illo agere humaniter, alloqui, salutare, benigne salutaria monita illi scribere, &c. concesso enim fine, etiam conceduntur media ad illum. Addit *Avila*, Confessarium posse eum ad confessionem admittere, ut ei salubre consilium præbeat, etiamsi eidem constet non esse absolvendum, intellige tamen semper, si speretur utilitas vel fructus.

286 §. 2. Qualis communicatio licita sit conjugibus si unus eorum sit excommunicatus, accurate explicat Dicast. *a n.* 559. & aliquid etiam dixi, ubi de famulis. Qualis licita sit Religiosis respectu Prælati excommunicati explicat idem Dicast. *a n.* 573. sed cum raro hoc eveniat, omitto.

287 *Q.* 33. *Quid notandum sit circa illum, qui dicitur insordescere in censura?* R. §. 1. Insordescentia præcipue dicitur ratione excommunicationis, attamen etiam convenit aliis censuris; ille autem dicitur insordescens in censura, secundum *Trid.* relatum *n.* 18. qui animo pertinaci, & cum contemptu potestatis ecclesiasticæ perseverat in censura per annum; econtra si ex rationabili causa distulit petere absolutionem; aut si petiit, & non obtinuit; aut si post medium annum fuit absolutus, & reincidit, permansitque in ea per alium medium annum, non censetur insordescens, quia tempora hic non conjunguntur.

288 §. 2. Insordescens in censura lata in causa hæresis, habetur veluti hæreticus ipso Jure, & absque alia sententia, attamen priusquam publice declaretur hæreticus, citari debet, ut se purget.

289 §. 3. Insordescens in censura lata ob causam, quæ non est hæresis, habetur tanquam leviter suspectus de fide ac specialiter de potestate clavium in Ecclesia, potestque citari ab Episcopo, ut respondeat, quid sentiat de his; si purgare se noluerit, & permiserit altero anno, fit vehementer suspectus, & citatus nec purgans se, potest ex violenta suspicione declarari hæreticus.

290 §. 4. Insordescens in excommunicatione lata in causa criminali habetur pro convicto de eo crimine non item in causa civili.

291 §. 5. Insordescens in quacumque censura non videtur ipso facto privatus Beneficiis Ecclesiasticis, nisi censuratus sit ob causam, quæ inducat privationem ipso facto, & tum adhuc accesserit declaratio: attamen talis insordescens poterit per sententiam privari. Tali autem insordescenti non prodesse absolutionem generalem in ordine ad obtinenda Beneficia, dixi supra.

292 §. 6. Insordescens in excommunicatione per annum, etiamsi in articulo mortis fuerit absolutus, potest privari sepultura Ecclesiastica. Omnia hactenus dicta pluribus probat, etiam adductis Juribus, AA. & rationibus, Pign. *tom.* 7. *cons.* 18. & *tom.* 8. *cons.* 134. Quid autem in aliquibus dispensationibus intelligatur per insordescentiam annuam in aliquo delicto, dixi *l.* 1. *p.* 3. *n.* 944.

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio major.

Cum hæ multæ sint, variæ etiam sunt excommunica- „ 293
tiones, quæ in quatuor potissimum classes dividun- „
tur, nam aliæ nulli, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici per Bul- „
lam Cœnæ, aliæ eidem extra Bullam Cœnæ reservantur. „

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ?

Resp. I. Ex jure antiquo usitatiores sunt sequentes: „
Contra omnes. 1. In vexantes Ecclesiasticos, quod „
non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores „
Monialium, si foveant discordias in electione. 3. In extor- „
quentes absolutionem a censura per vim, aut metum. 4. In „
compellentes Ecclesiasticos, ut laicis submittant jura Eccle- „
siæ. 5. In docentes leges, vel medicinam religiosos, qui di- „
miserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis. 6. In „
sepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excom- „
municatos non toleratos, vel manifestos usurarios. 7. In „
impedientes visitatores Monialium. 8. In contrahentes Ma- „
trimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In „
edentes Glossas in Trid. 10. In imprimentes libros sine su- „
periorum licentia. 11. In præcipientes suis subditis, ne of- „
ficia communia Reipub. exhibeant Ecclesiasticis, v. g. ne „
his vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores, & „
Professores non facientes professionem fidei, ubi recepta „
est Bulla Pii IV. 13. In negligentes administrare justitiam „
Ecclesiasticis. 14. In potestates foventes usuras. „
Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitate constitutos, „
aut Sacerdotes audientes publice jus, aut medicinam. 2. In „
Sacerdotes recipientes præfecturas sæculares. 3. In Cleri- „
cos minores Episcopis, locantes domos usurariis. 4. In „
alienantes bona Ecclesiæ, vel locantes ultra triennium. „
5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In „
contrahentes Matrimonium, si sint in sacris. 7. In ficte „
resignantes vel permutantes beneficia. 8. In præsumen- „
tes absolvere a casibus Bullæ Cœnæ. „
Contra Religiosos. 1. In audientes Leges vel medicinam „
extra claustra. 2. In habitum temere dimittentes, vel „
Matrimonium contrahentes. 3. In instituentes novum or- „
dinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum suis „
monasteriis vel Prælatis. 5. Tenentes arma sine licentia „
intra claustra. 6. Non servantes interdictum, quando „
servatur a Cardinali. V. Fill. *t.* 14. & 4. *de cens. in par-* „
tic. cap. 8. Bon. *d.* 3. *p.* 5. §. 1. *n.* 36. „
Resp. II. Supradictis adjectæ sunt a Tridentino sequen- „
tes, quæ valent, ubi illud est receptum. 1. In imprimen- „
tes, imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, „
vulgantes libros de rebus sacris sine nomine auctoris, & „
approbatione ab Ordinario obtenta. 2. In docentes, non „
esse necessariam confessionem ante sumptionem Euchari- „
stiæ. 3. In raptores mulierum, juvantes, faventes. 4. In „
cogentes contrahere Matrimonia cum præscriptis. 5. In „
magistratus, qui requisiti non juvant Episcopos ad resti- „
tuendam, vel conservandam clausuram monialium. 6. In „
ingredientes (cujuscumque conditionis, vel sexus fuerint) „
monasteria Monialium, sine licentia in scripto obtenta. „
7. In cogentes mulierem ingredi monasterium, & profite- „
ri. 8. In impedientes sine justa causa sanctam voluntatem „
mulierum emittendi votum. 9. In dominos temporales „
concedentes in terris suis locum pro duello. „

ADDENDA.

294 **Q**Uæst. 34. *Quid circa hæc præterea sit notandum?* R. §. 1. De religioso, qui temere dimittit habitum dixi *l.* 4. *a n.*207. De alienatione bonorum, vel rerum Ecclesiasticarum, ibid. *a n.* 1363. De artibus, officiis, & actionibus, quæ Clericis prohibentur, *a n.* 1370. De libris sine licentia impressis dicam adhuc. De ingrediente clausuram Monialium, dixi *l.*4. *a n.*66. Hic notandum est, quamvis prohibitio Trid. *sess.* 25. *c.* 5. *De Regul.* ne quis ingrediatur in septa Monialium, sit sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, & excommunicatio hæc non sit reservata per Trid. attamen teste Beja, *p.* 1. *casu* 30. est Papæ reservata per S. Pium V. & Greg. XIII. ubi horum Bullæ sunt notæ, & receptæ.

295 §. 2. Sub excommunicatione prohibetur laicis, ne disputent de fide Catholica cum hæreticis, Cap. *Quicumque* §. *Inhibemus*, De hæreticis in 6. Similiter Clericis regularibus, Can. *Cum quibus* 24. *q.* 3. juncta Gl. V. *Certamen.* Per hæreticos intelligit Sanchez *in Decal. l.* 2. *c.* 7. *n.* 12. qui sunt, vel aliquando fuerunt Magistri erroris: & prohibitio intelligitur de imperitis laicis, vel Clericis, ubi enim Catholici mixti sunt cum hæreticis, secluso periculo perversionis licitum est disputare, & in Germania saltem Canones illi desueverunt, Bec. Krim. *n.* 644.

ARTICULUS II.

296 *Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis?*

REsp. Sunt hæ. 1. Quæ contrahitur ex levi percussione Clerici, vel gravi, si sit mulier. 2. In eos, qui absoluti in articulo mortis (a censura, vel peccato habente censuram annexam) ab eo, qui alias non poterat, non præsentant superiori se, postquam convaluerunt. V. Fill. *t.* 15. *n.*241. *&* 242. 3. In fratres Minores, si admittant in suis Ecclesiis ad officia divina Fratres tertii Ordinis. 4. In procurante abortum fœtus animati, effectu secuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, & sibi reservant, quas Confessarii videant in Agendis.

ADDENDA.

297 **Q**Uæst. 35. *Quid præterea hic sit notandum?* R. Nihil occurrere. De excommunicatione ob abortum fœtus animati, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 822. 823. Quid sit communicare in eodem crimine cum excommunicatis, dixi ibid.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ?

298 **R**Esp. I. *Contra omnes* magis obviæ sunt sequentes. 1. In incendiarios. 2. In habentes litteras Apostolicas falsas, & non destruentes; item in falsarios litterarum Apostolicarum. 3. In effringentes & spoliantes Ecclesias. 4. In communicantes in eodem crimine cum excommunicatis a Papa. 5. In vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt. 6. In absolutos ab excommunicatione sub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes & recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem ad Religionem. 9. In Simoniacos reales, circa ordinem vel beneficium. 10. In committentes simoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem litterarum sacræ Pœnitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid pro gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam. 13. In committentes duellum, atque ad id cooperantes, suadendo &c. 14. In mulieres ingredientes Monasteria Regularium. 15. In impugnantes institutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. 17. In rapientes bona Ecclesiastica; item in exigentes tributa ab Ecclesiasticis. 18. In violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad fugientes ad Ecclesiam. 19. In docentes posse fieri confessionem in absentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos; item in eos, qui in concionibus aliisque publicis actibus, ut lectionibus, conclusionibus, asserunt B. Virginem Conceptam in originali. 21. In percussores Clericorum. Quæ cum celebris sit, & multa scitu necessaria habeat, agetur de ea peculiariter *infra*.

Resp. II. *Contra Clericos & Religiosos*, sunt hæ. 1. In participantes in sacris cum excommunicatis a Papa. 2. In procurantes alienationes Ecclesiarum. 3. In Concionatores, qui scripturæ sensum a Doctorum interpretatione alienum, circa tempus Antichristi, & extremi judicii aliaque similia revelata prædicant. 4. In Parochos non implentes juramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes transeuntes ad alium ordinem præter Carthusianum. 6. In Moniales exeuntes claustris sine licentia. 7. In religiosos, qui sine privilegio vel speciali licentia Parochi Clericis, aut laicis Sacramentum Eucharistiæ vel Unctionis ministrare, vel Matrimonia solemnizare præsumunt.

ADDENDA.

QUæst. 36. *Quid præterea hic sit notandum?* R. Etiam nihil occurrit. Quinam hic dicantur simoniaci reales, quinam confidentiales, dixi *l.* 3. *p.* 1. *a n.* 212. & 220. Quando nam incurratur, & quis absolvere possit ab excommunicatione lata contra duella & cooperatores, dixi ibid. *a n.* 847. De exitu Monialium extra claustra, dixi *l.* 4. *a n.* 66. De ingressu mulieris in Monasterium Religiosorum, dixi ibid. *a n.* 87. Circa impedientes jus asyli, & quinam illo gaudeant, dixi ibid. *a n.* 1392. Circa docentem, quod confessio fieri possit in absentia, dixi *l.* 6. *p.* 2. *a n.* 1195. Excommunicationes septuaginta & unam extra Bullam cœnæ breviter collegit Polancus *in append. ad direct. Confess. p.* 113. 299

ARTICULUS IV. 300

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum?

REsp. Ea sic habet: *Si quis suadente diabolo, in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat illum absolvere.*

Dicitur I. *Si quis*, intellige cujuscumque sexus, aut status, etiam impubes, dummodo rationis compos & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consulentes, consentientes, suo nomine factam ratihabentes, non impedientes, saltem si ex officio aut justitia teneantur, ut Reges, Judices & ceteri Superiores; item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata est. Ita Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *num.* 6. Bon. *d.* 2. *q.* 3. *p.* 6. §. 2. *n.* 8. ex Mol. *& c. comm.*

Dixi, *saltem*, &c. Quia si ex charitate tantum teneantur, etiam excommunicari, docent *Suar. Cajet. Fill. Medin. Sayr.* &c. Verum id probabilius negant Bon. *l. c.* ex Nav. Kon. Reg. Henriq. Molin. &c.

Dicitur II. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis prima saltem tonsura initiatus (etiamsi conjugatus dummodo cum unica virgine) si deferat habitum serviatque alicui Ecclesiæ; item etiam excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus verbaliter tantum.

Dicitur III. *Monachum*; intellige quamvis religiosum, etiam laicum, conversum, novitium, utriusque sexus: item Tertiarias S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum, & vivant in communitate: item Eremitas subjectos alicui Regulæ, vel Superiori.

Dicitur IV. *Manus injecerit*: per quod intelligitur quævis contumeliosa actio exterior mortalis circa Clerici personam vel res ei adhærentes, sive fiat manu, sive baculo, gladio, &c. Bon. *s.* 1. §. 1. *Ex dictis resolvuntur sequentes Casus.*

I. Hanc excommunicationem incurrit. 1. Qui talem conspuit, conspergit aqua, pulvere, conspurcat luto, evellit crinem, lacerat vestem, eripit aliquid per vim & injuriam de ejus corpore, v. g. pilleum, pallium &c. itant actio sit graviter injuriosa, Bon. *l. c.* Lay. *n.* 5. 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere vel loco, unde sine dedecore non potest exire. *Ibid.* 3. Qui persequitur, ut in flumen vel fossam incidat, equo decidat &c. *Ibid.* 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is insidet, occidendo, vulnerando, cædendo, sistendo per frænum, quæ actio licet sit levis respectu corporis, non tamen respectu honoris. *Ibid.* 5. Qui aliquid supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodo sit injuriosum ordini Clericali. Laym. *l. c.* 6. Clericus, si seipsum ex malitia vel passione (secus si ex devotione) percutiat injuriose, Laym. *l. c.* ex Nav. 6. Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat vel per quem non debet, ut si morte dignus puniatur a Judice sæculari, vel modo illicito, ut si a Prælato puniatur per laicum, Bon *l. c.* ex Nav. Sayr. Suar. Fill. Kon. &c. v. Laym. *c.* 5.

II. Non incurrit. 1. Fur, qui clam abscindit crumenam, vel vestem tollit Clerico, quia non est actio violenta, sed fraudulenta. Bon. *l. c.* 2. Si percussio sit jocosa vel casualis, v. g. si janitor vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: item si pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant, Bon. *l. c.* ex Mol. Fill. Kon. &c. item si percussio sit ad defendendum se vel vitam suam, vel uxoris, parentum, filiorū, vel res suas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, *Laym.* infra. 3. Et denique quandocumque percussio ob levitatem vel imperfectionem actus non esset mortalis, illata laico, ut docent *Caj. Avila, & Sa*, quod tamen *Suar.* universaliter non admittit, v. Bon. *l. c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericū non agnoscas, quod habitum non gestet, quia ignorantia excusat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, subditum in minoribus constitutum, correctionis causa (licet ira accedat) percutiat moderate, habita ratione culpæ: imo Prælatus & Præceptor Ecclesiasticus potest etiam in majoribus constitutum castigare. An idem possit pater, controvertitur in utramque partem probabiliter: v. *Laym.* loco mox citando. 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus; vel exerceat publice officium cauponis vel macellarii, vel scurræ, & ter monitus non cesset; vel inventus turpiter agens cum uxore, matre, sorore, vel filia, denique mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem, quia perdit privilegium. v. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 5. Fill. *tr.* 15. *c.* 1.

„ Resp. H. Etsi hæc excommunicatio sit reservata Papæ, potest tamen Episcopus ab ea absolvere his casibus. 1. Quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi, v.g. si fiat palma, pugno aut lapide, non relinquente vestigium: & secundum Ant. & Dian. *p. 9. t. 4. R. 19.* nisi notabilem injuriam & magnum scandalum pariat, qualem negat esse, si quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttæ sanguinis effluant. Enormis vero erit, si membrum præscindatur, copiosus sanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis personæ, ut si percutiatur Episcopus vel Abbas, etiam alapa. 2. Si percussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cœcus, claudus, servus, filiusfamilias, vel non sui juris, uti & Regulares, ac moniales invicem verberantes: item si sint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum, ut non possint ire ad Papam, aut ejus legatum: vel si dubium sit de excommunicatione. Fill. *n. 35. & seq.* Denique si sit occulta v. supr. hic c. r. d. 5. & Dian. R. 63. In quibus omnibus casibus pro foro conscientiæ potest etiam facultas absolvendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana a majore Pœnitentiario, ut v. supra *l. 1. t. 2. c. 4.* in appendice.

A D D E N D A.

301 QUæst. 37. *Quid circa hanc excommunicationem sit præterea notandum?* R. §. 1. Percussio tum censetur fieri *suadente diabolo*, quando fit injuriose sine justa causa: debetque esse sacrilegium interne & externe grave, Caj. Ang. Mol. Pign. *t. 1. conf. 107.* Delb. *cap. 2. dub. 4. f. 5.* aliique apud Sperel. *dec. 45. n. 11.* qui tamen *n. 36.* recte notat cum *Suar.* quamvis tactus physicus corporis esset levissimus, si tamen secundum moralem existimationem sufficiat ad gravem injuriam contra honorem & reverentiam Clerico debitam, esse satis ad hanc censuram incurrendam. Attamen notat De Luca *in miscell. eccles. disc. 20.* percussionem debere esse meditatam & non ex solo inconsulto calore iracundiæ, uti colligetur etiam ex dicendis *n. 307.* Et cum hic Canon sit in favorem Clericorum, est late pro his intelligendus, uti tenent Theologi & Canonistæ omnes cum Sperell. *a n. 44.* Quandonam autem aliquis censeatur publice, seu notorie percussor Clerici ideoque sit vitandus, dixi *a n. 178.*

302 §. 2. Circa quæstionem illam, an ille incurrat censuram hujus Canonis, qui Clericum vel Religiosum veneno occidit, refert Sperell. *dec. 20.* quatuor sententias. *Prima* cum Avila & Delb. *f. 20. n. 1.* absolute negat, quia non infert violentiam ullam personæ, sed tantum naturæ. *Secunda* cum Suar. Fill. & aliis dicit incurrere, sed non ante secutam mortem venenati quia ad incurrendam censuram requiritur factum consummatum & effectu perfectum. *Tertia* est Bon. & aliorum, qui dicunt incurri tum, quando venenum operari incipit, quia prius non infert ullam violentiam. *Quarta* probabilior, quam tenent Beja & alii cum Sperell. *a n. 22.* dicit semper incurri statim ab initio propinati veneni, quia calefactum in stomacho statim incipit agere, & quamvis forte non sequatur mors, tamen violentia per venenum illata est personæ sumenti, quæ ideo incipit violenter disponi ad mortem.

303 §. 3. Si quis tacite tantum mandet Clericum percuti, v.g. si coram famulis dicat se intendere vindictam de tali injuria, & prævideat inde fieri posse, ut famuli moveantur ad percutiendum, Silv. Nav. Suar. Dian. Delb. *f. 10.* Dicast. *disp. 3. n. 973.* dicunt si percussio sequatur, incurrere excommunicationem, quia fuit vera causa moralis illius percussionis: addunt Dript. *in cautione judiciali, f. 2. a. 14. pag. 282.* & alii cum Delb. *f. 14.* adhuc incurri, quamvis mandatum vel consilium sit revocatum, si percussio adhuc secuta sit ex illo mandato, vel consilio: ubi notandum est, quod mandatum, si revocetur, & innotescat mandatario, communiter desinat movere, & consequenter non sit causa effectus secuti, non item consilium, nam motivum, quod forte suggestum est, poterit pergere movere & esse causa effectus secuti, uti etiam notavi in materia de restitutione *l. 3. p. 2. n. 25.* & 28. Quod si determinatum ad percutiendum moveas tantum, ut percutiat fortius, aliqui secundum dicta *n. 65.* putant te non incurrere, quia non es causa substantiæ actus, sed tantum circumstantiæ, sed contradicunt alii cum Delb. *f. 12.* quia caussando illum modum concurris ad substantiam actus. *Nec obstat,* quod ille non teneatur restituere, qui est causa, cur damnum libentius fiat, quod nihilominus erat faciendum: *nam* hoc dato, disparitas est, quod ad rationem damni impertinens sit, quod fiat cum majore vel minore affectu, quod autem percussio fiat fortius, nō habet se impertinenter, quia ideo magis patitur alter.

304 §. 4. Si Titius mandat Cajo, ut vindictam pro se sumat de Clerico, mutilando illum, sed cavendo expresse ne occidat, si Cajus det Clerico venenum, ex quo post duos menses moriturus sit Clericus, Titius hoc ipso, quod Clericus venenum sumeret, incurrit excommunicationem, quia mandando vindictam, per gravem culpam suam occasio fuit dati veneni, quod malum prævidere debebat sciens Cajum, quam posset occultissime, sumpturum vindictam: venenum autem secundum dicta *n. 303.* quamprimum sumptum fuit, cœpit operari: ergo injuria cum effectu saltem inchoato tum cœpit, quod sufficit ad incurrendam hanc excommunicationem, Beja *p. 1. cas. 46.* pluribus id probans.

§. 5. Per consentientem in percussionem alterius intelligitur ille, qui simul cooperatur, dat auxilium, favendo promovet, Delb. *d. 21. n. 9.* Clericus autem consentiens, seu permittens se percuti, non incurrit excommunicationem ipso facto, quia Cap. *Contigit*, De sent. excomm. sic habetur, *si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi sponte se subjecerit, excommunicetur:* ergo est excommunicatio ferendæ, & non latæ sententiæ, Delb. *f. 7.* 305

§. 6. Si percussio facta non sit nomine alicujus, seu non in ipsius gratiam, quamvis ipse postea ratificet, non incurrit excommunicationem, uti nec tum, quamvis nomine ejus sit facta, si tantum interne ratificet, & non signo aliquo externo, Dicast. *a n. 994. Nec obstat* Regula juris, *ratihabitio retrotrahitur & mandato comparatur; nam* id tantum valet respectu contractuum & pœnæ pro foro externo infligendæ, Delb. *f. 11. n. 14.* & iterum *f. 16.* Unde autem præsumatur mandatum occidendi, aut ratihabitio homicidii facti, explicat Pignat. *tom. 1. conf. 135.* 305

§. 7. Ideo non incurrit occidens Clericum adulterantem cum uxore, filia, matre vel sorore sua, quia Ecclesia condonat hanc pœnam ob tantum & tam justum dolorem, qui ordinarie caussat subitum motum iracundiæ, Cap. *Si vero*, 2. De sent. excomm. quod Nav. Angel. Suar. Con. Delb. *f. 17. n. 33.* extendunt ad eum, qui percutitur, quia invenitur oscula vel amplexus exercere cum una ex prædictis personis: attamen requiritur ut fiat statim ex subito motu, alioquin non excusaretur percutiens vel occidens, Silv. Angel. Nav. Delb. *n. 35.* 307

§. 8. Si quis insequatur Clericum, & hic inter fugiendum præter intentionem & prævisionem insequentis cadat, probabile est insequentem non incurrere excommunicationem, quia non est causa moralis illius casus. Dicast. *n. 1033.* Sperell. tamen *dec. 20.* probabilius dicit, si Clericus reipsa ex metu persequentis cadat, incurrere, quia persecutio illa est causa violenta lapsus; hinc *Fagn.* & alii cum *Sperello & Bonac.* dicunt etiam eum incurrere, qui bombardulam explodit in Clericum, qui ex ejus timore moritur, vel exanimis in terram cadit, quamvis globo ne leviter quidem tactus sit. 308

§. 9. Judex vel Superior nolens defendere Clericum a percussione incurrit excommunicationem secundum Cap. *Quantæ*, De sent. excomm. in 6. docentque Nav. Henr. Suar. Beja *p. 1. cas. 60.* Gorm. *De act. hum. n. 184.* & alii. Non autem incurrit per actum mere internum nolendi defendere, sed quia illa omissio defensionis est externa & sensibus cognoscibilis, & defensio erat ex justitia debita, Castrop. *d. 1. p. 7.* Vide adhuc dicenda. 309

§. 10. *Tolet. Barb. Pasq. Turr. Delb.* probabiliter tenent Clericum etiam ex malitia, vel passione percutientem se non incurrere, quia Canon videtur loqui de injectione manuum in personam distinctam. Oppositum tenent apud Sperel. *dec. 45. n. 71.* & alios Auctores 30. gravissimi cum *Busemb.* quia hæc prohibitio magis est in favorem status clericalis quam personæ: quidquid tamen sit de hoc, si Clericus se percutiat, aut evellat sibi capillos ob mortem parentum vel ob jacturam magnam bonorum, non incurrit, quia hæc actio non censetur statui clericali injuriosa, Delb. *f. 1. n. 7.* Dicast. *n. 985.* 310

§. 11. Qui vestes Clerici non inductas aliasque res ei non adhærentes lacerat, non incurrit, quia non infert violentiam Clerico, Mol. Suar. Bon. Dic. *n. 1037.* Qui autem percutit Clericum, factum hæreticum, incurrit, Nald. Schiara *l. 4. diff. 26. n. 23.* 311

§. 12. Qui verbis minacibus Clericum pellit, aut occasio est gravis damni, vel oppugnat domum, in qua Clericus est, non ut ei injuriam faciat, sed ut juste locum capiat: non incurrit, quia per ista non censetur manus injicere in Clericum, Suar. Castr. *d. 3. p. 24.* §. 1. *n. 2.* Dicast. *a n. 1039.* 312

§. 13. Qui percutit aliquem in bacchanalibus currentem cum larva, ignorans esse Clericum, non incurrit, quia imprudenter crederet esse Clericum. Burgh. *cent. 2. cas. 59.* Quid autem tenendum sit, si volens percutere laicum casu percutiat Clericum, aut volens percutere Petrum Clericum, percutiat Paulum Clericum, jam dictum est. 313

§. 14. Si percutiens reipsa Clericum invincibiliter putet non esse Clericum, attamen sit animo comparatus, ut eum percuteret, quamvis sciret esse Clericum, Cov. Ugol. & alii dicunt incurrere: econtra negant Nav. Vasq. Sanch. *de Matr. l. 9. d. 32. n. 26.* Castr. *tr. 2. d. 1. p. 17. n. 3.* nisi dubitasset, an non esset Clericus. Sed tum saltem videtur incurrere, si percusserit, actu intendens percutere, sive Clericus sit, sive laicus. Hinc recte infert Sanch. *n. 41.* cum Covarr. & aliis contra S. Ant. Silv. & alios etiam eum incurrere, qui percutit aliquem, quem ex ignorantia crassa nesciebat esse Clericum. 314

§. 15. Si quis percutiat Canonissam, Pyrrhus Corradus *in praxi Benef. p. 1. c. 5. n. 142.* dicit in Rota decisum esse, quod non incurrat pœnam hujus Canonis, quia Canonissa nec est clerica, nec monacha, sed sæcularis & laica: econtra Glossa ad illum Canonem dicit incurri pœnam, si quis injiciat manus *etiam in Ecclesiasticas personas*, talis autem Canonissa videtur esse persona Ecclesiastica secundum dicta *l. 4. n. 229.* cum ratione sui status vacet divinis in choro, canat Horas & aliter Deo in Ecclesia serviat, & ideo Pign. *to. 8. conf. 1. n. 11.* docet illas gaudere privilegio fori, uti & Eremitas, si auctoritate Episcopi deputati sint servitio alicujus Ecclesiæ vel Oratorii, contra *Delb.* qui tenet non gaudere privilegio hujus Canonis, quia illo gaudet solus *Clericus vel Monachus*, qualis non est talis Eremita, uti nec Canonissa, multo minus gaudent illi Eremitæ, qui 315

sola auctoritate propria ejusmodi habitum & habitationem eligunt. Certum autem videtur ex illis, quæ affert Sperell. *dec.*21. Equites Melitenses, Teutonicos, aliosque similes esse vere Religiosos, adeoque gaudere privilegio fori & Canonis, cum emittant tria vota substantialia, quamquam apud eos non sit tantus rigor paupertatis & obedientiæ; imo Sperell. *n.*9. putat etiam Equites S. Jacobi de Sparra, qui vovent castitatem conjugalem, etiam esse Religiosos & gaudere privilegio hujus Canonis, sed de his videri possunt dicta *l.*4. *nu.* 3.

316 §. 16. Si v.g. conjugatus dimiserit, sed iterum reassumat habitum & tonsuram, gaudet privilegiis Clerici, ideoque eum percutiens excommunicatur, communis cum Dicast. *a n.*999.

317 §. 17. Ut defensio contra Clericum censeatur justa, debet fieri statim post aggressionem, unde qui Clericum, quando desiisset vim inferre, postea percuteret, incurreret excommunicationem, quia non censetur vim vi repellere, quæ antea desierat, nec est defensio, sed vindicta, Sperell. *dec.* 45. *n.* 84. debetque servari moderamen inculpatæ tutelæ, ut non plus fiat, quam sit necesse ad vim repellendam. Putantque Castrop. §. 3. *num.* 5. & Dicast. *n.* 1050. etiam licitum esse percutere Clericum ad defensionem cujusvis etiam extranei, quem Clericus injuste aggreditur.

318 §. 18. Prælati incurrunt excommunicationem, si religiosos subditos cum excessu verberent, item si delinquant in modo v.g. projiciant librum ad caput, pede trudant &c. hæ enim castigationes & pœnæ non sunt concessæ a jure, uti bene ostendit Drip. supra *pag.* 285.

319 §. 19. Percutiens Clericum mortuum vel male tractans ejus cadaver, incurrit excommunicationem, quia statui clericali adhuc injurius est, attamen non fit irregularis si mutilet vel confodiat, quia non tollit vitam membro vel homini, Felin. Tolet. Sperell. Delb. *f.*3. *n.*9. Schiara *l.*4. *diff.*26. *n.* 15. aliique multi cum Pign. *tom.* 16. *cons.* 5.

320 §. 20. Ut teneamur vitare, debet percussor esse notorius, itaut non sufficiat me vidisse, sed requiratur notorietas non solius Juris, sed etiam facti, nec etiam semper sufficiet publica fama, uti pluribus jam explicatum est.

321 §. 21. Si Religiosi ejusdem Monasterii se verberarint mutuo, & percussio non sit enormis, possunt a supremo Prælato Monasterii absolvi, v.g. ab Abbate, Priore, Guardiano, Rectore. Si Abbas indebite percusserit Monachum, absolvi potest a Confessario per Abbatem electo, Krim. *n.* 1849. Si Religiosus percusserit Religiosum alteri subditum, absolvi debet a suo Prælato, præsente vel consentiente Prælato percussi, ut ex utriusque consensu satisfactio imponatur, e contra si Religiosus percusserit Clericum sæcularem, absolvi potest a solo Episcopo Clerici percussi; si tamen Religiosi forent exempti, requiritur consensus Prælati, quem consensum si neget, potest nihilominus Religiosus adire Episcopum, quia præsumitur consensus Ordinis, in eo saltem casu, quo Prælatus ipse non habet potestatem absolvendi, ita Cabassutius *in Jure canonico l.* 5. *c.* 1. *n.* 9. probans etiam ex Jure, item Castr. §. 4. *a n.* 8. ubi *n.* 19. notat Religiosis mendicantibus & eorum privilegia participantibus fere eamdem potestatem a *Trid.* esse concessam, quam in hac parte habent Episcopi; possunt autem etiam Episcopi hanc potestatem delegare, ut recte notant Bonac. & Cabas. supra *num.* 13.

322 §. 22. Qui percutit laicum putans esse Clericum, contrahit malitiam sacrilegii, attamen non excommunicationem, quia ut hæc contrahatur, debet reipsa & non tantum in apprehensione Clerico, vel statui clericali fieri injuria, Delb. *f.* 21. *n.*1.

323 §. 23. Quando aliquis absolvitur ab aliquo extra eam necessitatem non habente absolvendi potestatem, exigi debet juramentum ab eo, qui absolvitur, quod comparere velit, quando poterit coram habente potestatem: quod si postmodum non comparuerit, incidit in similem excommunicationem, *Castrop. supra*.

324 §. 24. Percussor Clerici in foro fori absolvi debet secundum formulam in Pontificali Romano præscriptam, quamvis forte prius absolutus sit in foro conscientiæ, uti contendit Dript. supra *pag.* 304. Laym. tamen & alii dicunt pro Germania id consuetudine, seu non usu esse abrogatum.

325 §. 25. Dixi *l.* 6. *p.* 3. *nu.* 970. etiam ad S. Pœnitentiariam recurri pro absolutione a casu publico percussionis Clerici: Et formulas, quibus in casu publico vel etiam occulto rescribit S. Pœnitentiaria, fuse explicat Tiburt. Navarr. *in manual. ad praxim in execut. p.* 3. *cap.* 2. *& seqq.* præcipue autem notari debent sequentia. 1. Si reus nunc satisfacere non possit parti læsæ, præstare debet juramentum de satisfaciendo cum poterit, & si tum negligat, ipso facto reincidit in excommunicationem. 2. Si oriretur scandalum ex hoc, quod absolveretur necdum satisfacta parte, debet absolvi tantum pro foro conscientiæ, hinc debebit externe se gerere tanquam excommunicatum. 3. Quando dicitur relabi, si non pareat mandato Ordinarii, intelligitur mandato discreto & quod rationabiliter latum sit. 4. Clericida orare debet officium defunctorum vel æquivalentes preces: si legere nesciat, per quinquennium in tribus diebus hebdomadæ debet satisfacere hæredibus occisi & Ecclesiæ, cui occisus adscriptus erat; privatur Ecclesiasticis feudis & juribus patronatus: ipse & ejus filii sunt inhabiles ad Beneficia obtinenda,

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ? 326

Resp. Præcipua est in hæreticos, quæ extenditur non tantum ad fautores, receptores & defensores hæreticorum ut sic, sed etiam in scienter retinentes, legentes, imprimentes & defendentes libros hæreticorum, de Religione tractantes vel hæresim continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones, 1. ut auctor libri sit hæreticus. 2. Ut liber hæresim expresse contineat vel de Religione agat. 3. Ut legatur materia notabilis sufficiens ad mortale. 4. Ut scienter legatur, imprimatur, vel retineatur, Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 15. *n.* 1. *Unde resolves:*

I. Non excommunicaris, 1. Si legas libros catholicorum referentes verba hæreticorum, etiamsi animo hæresim discendi legas. Laym. *l.c.* ex Nav. Sanch. &c. 2. Si in Catholici scriptoris libro, vel alio hac Bulla non contento, legas adjecta scholia, vel notas auctoris hæretici: quod tamen Suar. *t.* 5. *dist.* 21. *f.* 2. limitat, nisi scholia essent tam copiosa, ut ex iis potius, quam ex textu liber constare videretur. Laym. *l.c.* ex Nav. Sanch. &c.

II. Non prohibentur hæreticorum libri Philosophici & alii hæresim non continentes, Laym. *l. c. n.* 3. Imo probabiliter nec ii, qui incidenter tantum continent hæresim, non agentes ex professo de fide, Sayr. Graff. apud Laym. *l.c.* contra Suar. & Sanch. qui id confirmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non est recepta, v. Becan. *a n.*2. *c.* 15. *q.* 8. Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus est, quod non videtur esse factum in Germania, saltem cum isto rigore, ut habet Laym. *l. c. n.*8.

III. Excommunicatur, 1. qui in sufficiente quantitate solum proœmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla est hæresis, legit, ut habent Laym. *l. c.* & Bon. 2. Probabiliter etiam is, qui alterum jussu suo legentem audit, quia legit per alium, Laym. *l. c.* Azor. &c. contra Sanch.

IV. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut Epistolam seorsim editam legit, quia non est liber. Laym. *l. c. n.* 3. & Sanch.

V. Non sufficit una altera ve linea, imo secundum Sanch. Rodriq. & Sa, nec integra pagina, etiam magni voluminis, quod tamen Bon. & Laym. *l. c.* non concedunt, licet hic fateatur, Confessario id posse ad hoc servire, ut non continuo damnet peccati mortalis & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

VI. Non incurritur, si retineantur libri parvo tempore, v.g. uno alterove die, quia sicut materiæ, ita & temporis parvitas excusat. Laym. *n.* 7. ex Graff. Sayr. Sanch. &c.

VII. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nescias esse hæreticum, vel tractare de Religione. Laym. *nu.* 3. v. Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 10. *& l.* 9. *de Matr. d.* 32.

VIII. Non excusatur is, qui librum, vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non esse pravum, non esse exurendum: Item qui impedit, ne comburatur, qui disputationis causa defendit. Ita *Bon.* qui tamen excusat eum, qui laudat stylum vel ingenium auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est, v. g. si dicas, hic liber esset bonus, si non haberet hæresim, quia talis non defendit. Laym. v. Bon. *tom.* 1. *d.* 2. *q.* 5. *p.* 4. *n.* 18. *& tom.* 3. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 4. *n.* 20.

ADDENDA.

Quæst. 38. *Quid præterea sit hic notandum?* R. Bullam Cœnæ ad longum dedi *l.* 6. *p.* 2. *n.* 2054. excommunicationes autem ejus novemdecim redegit in compendium Polancus *in append. ad direct. Confess. p.* 105. De immunitate Ecclesiastica, & quomodo illa violetur, dixi *l.* 4. *a n.* 1381. Quomodo incurrant hanc excommunicationem illi, qui interficiunt, percutiunt, spoliant accedentes pro negotiis suis vel recedentes a Curia Romana, fuse explicat Delb. *cap.* 2. *d.* 6. 7. *&* 9. Partes omnes Bullæ Cœnæ accurate explicat Castrop. *hic d.* 3. *per prima* 22. *puncta*. Quæ bona Clericorum sint immunia, declarat Sperel. *dec.* 25. 135. 142. Contra Bullam Cœnæ nulla consuetudine præscribi posse fuse ostendit Sperell. *dec.* 37. ubi uti & postea *dec.* 50. fuse prosequitur, quomodo pœnas incurrant, qui gravant Clericos sive in judicio sive extra. De his autem, qui gravant eorum colonos, agit *dec.* 41. *usque ad* 45. Et de his etiam videri potest Pignar. *t.* 1. *cons.* 97. 166. 466. *t.* 2. *cons.* 50. 51. *t.* 6. *cons.* 33. Judicem autem laicum nequidem posse supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici, qui Clericum non corrigit, ostendit Sperell. *dec.* 126. Clericum vero, quamvis non ferat habitum, non debere remitti ad forum laicale, docet Pignat. *to.* 1. *cons.* 46. Familiares Cardinalium & Episcoporum, quamvis laici sint, gaudere privilegio fori, ideoque eum incidere in excommunicationem Bullæ Cœnæ, qui ipsos trahit ad forum sæculare, docent Sperell. Delb. aliique cum Pignar. *to.* 1. *cons.* 95. De excommunicatione ob impeditam ordinariam jurisdictionem Ecclesiasticam multa habent Pign. *to.* 6. *cons.* 18. & De Luca *in miscell. eccles. disc.* 19. ubi 327

ubi dicit per impedientem hic intelligi personam publicam vel potentem. Quæ omnia quia pro communi praxi parum serviunt, omitto. Circa hæresim, quandonam sit formalis, colligi potest ex dictis l. 2. a n. 92. Quandonam sit externe manifestata & Papæ reservata, dixi l. 6. p. 2. a n. 1613. 1749. Quis ab ea & a casibus Bullæ Cœnæ possit absolvere, dixi ibidem & aliqua mox addam. Quæ ignorantia vel probabilitas excuset ab hæresi formali & a pœnis illi annexis, aliquid dixi l. 2. a n. 43. & de hoc videri possunt plura apud Pign. *in novissimis consult.* 197. Denique ad hoc, ut obliget Bulla Cœnæ, satis esse, quod Romæ promulgata sit & Pontifex velit promulgationem illam haberi pro sufficiente, docet cum communi Pignat. *tom.* 1. *conf.* 170. *a nu.* 18. Hic aliqua addam circa libros hæreticos, & prohibitos.

328 *Q.* 39. *Quid addendum sit circa libros hæreticorum?* R. §. 1. Bulla Cœnæ excommunicat eos, qui hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ scienter legunt aut retinent, imprimunt seu quomodolibet defendunt ex quavis causa, publice vel occulte, quovis ingenio vel colore, itaque hæc quatuor sub excommunicatione prohibentur, lectio, retentio impressio, & defensio libri ab hæretico editi. Nec excusat, si legas ex intentione confutandi, etiam nullum habens periculum in fide, quia prohibitio facta est etiam in odium hæresis & Auctoris hæretici, Tol. Ugol. Farin. Suar. Ovied. Castrop. aliique communissime cum Pign. *in novissimis conf.* 195. contra Decian. Malc. & Caram. dicitur enim *ex quavis causa*, hinc ipse hæreticus, qui scripsit, si relegat librum suum, incidit in hanc excommunicationem Bullæ, Graff. Ugol. Suar. Sanch. Bon. & alii cum Diana *p.* 11. *tr.* 1. *R.* 1. & Pignat. supra.

329 §. 2. Non est opus, ut auctor libri sit hæreticus denuntiatus, Sanch. Dicast. *d.* 3. *n.* 1158. Verjuys *tr.* 5. *d.* 2. Krim. *n.* 715. Pignat. supra contra Graff. imo sufficit materialem tantum esse hæreticum, si scribat hæreses, quia talis auctor communiter & publice censetur hæreticus.

330 §. 3. Si liber hæretici unam tantum hæresim contineat, totus est prohibitus, nec legi potest in aliis partibus non continentibus hæresim, & qui solum illum locum, qui continet hæresim, consulto legit, excommunicatur, Suar. Sanch. Tamb. *n.* 35. Pignat. supra, qui tamen postea probabiliter dicit contra Suar. Alter. Bon. Duard. si hæresis una vel altera, quæ continebatur in libro, sit plane abrasa, aut ea folia detracta, tum non prohiberi talem librum, quia tum revera non amplius continet hæresim, nec affert periculum.

331 §. 4. Quamvis liber hæretici nullam contineat hæresim, vel errorem, si tamen ex professo scribat de Religione, est prohibitus, quia in materia Religionis & fidei semper est suspectus, Dicast. *d.* 3. *n.* 1174. Verj. supra. Potissima hic difficultas est, quid intelligatur per libros *de religione tractantes*, Suar. *De fide d.* 20. *f.* 2. *n.* 16. ait, *Dicitur de religione tractare, si per se contineant sacram doctrinam, sive sit exponendo Scripturam, sive scholasticam doctrinam, sive conciones, sive casus conscientiæ, sive alia, quæ ad cultum Dei vel Sanctorum, vel ad salutem animarum spectant*. Sanch. *in Decal. l.* 2. *c.* 10. *n.* 21. consentit & addit, *si sint libri pertinentes ad fidei expositionem ∴ qui disserunt de Clericis, & Monachis ∴ qui de moribus Christianis tractant & non tantum politicis*. Similiter loquuntur Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 3. Dic. supra, Ill. *tr.* 3. *n.* 43. unde etiam tractant de Religione, si sint compositi ad devotionem excitandam, Silvius *p.* 1. V. *Libri*, *q.* 4. Item si explicent ritus Ecclesiæ, etiam qui sunt apud Armenos & Græcos, ac tolerantur ab Ecclesia, *Pignat.* Item si interpretentur jus Pontificium seu Canones. Verj. *art.* 5. Imo putat *Hurt.* si etiam jus civile, sed hoc caret fundamento. Addit Tamb. *in Decal. l.* 2. *c.* 1. §. 7. *n.* 7. agere de religione, si agant de Deo, etiam ut objecto Metaphysice (de quo dubito, quia tum est liber pure Philosophicus) non tamen si pure agant de institutione politica, præscindendo a moribus. Ratio communis est, quia hæretici solent talia scribere, vel in odium fidei nostræ, & cum contemptu Ecclesiæ, vel aliquid veneni inserendo, vel ita suis erroribus ponere volunt fundamentum, aut conciliare existimationem suæ sectæ. Putarem tamen si liber hæretici tractans de religione submitteretur censuræ approbatorum Catholicorum, qui judicarent utilem fore vel ad Ecclesiæ catholicæ veritatem agnoscendam, vel ad confutanda aliorum hæreticorum dogmata, non reprobandum ab Ecclesia, & ita videmus plures ejusmodi libros in Gallia & Belgio obstetricantibus doctissimis viris catholicis prodiisse. Notat enim Pignat. non sufficere, si quædam obiter de Religione commisceantur, neque tamen necessarium esse, uti titulus vel argumentum libri sit Religio, sed satis esse, si ex professo de Religione tractet. Quod si liber & hæresim contineat, & simul ex professo agat de religione, docet contrahi duplicem excommunicationem, sed non videtur conforme dictis *a nu.* 87. nam alterutrum per se sufficit ad excommunicationem sibi respondentem. Ex hac ratione putat *Becan.* etiam eum incurrere duplicem excommunicationem, qui per lectionem libri hæretici de Religione tractantis peccat, & contra Bullam Cœnæ & contra Regulam Indicis, nam ibi transgreditur duas leges, sed *Pignat.* probabilius contradicit, leges enim illæ sunt tantum materialiter duæ, & moraliter una secundum dicta *l.* 5. *a n.* 132.

332 §. 5. Quamvis liber hæretici non tractet de religione, sed sit v. g. Historicus, Poeticus, Juridicus, Medicus, Philosophicus, si tamen vel unicam contineat hæresim, prohibetur sub excommunicatione. Sanch. *in Decal. l.* 2. *c.* 10. *n.* 34. Suar. *tr.* 5. *d.* 21. *n.* 10. Laym. *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 14. *n.* 4. Bonac. *De cens. d.* 2. *qu.* 5. *pun.* 4. *n.* 20. Castrop. Krim. *n.* 720. Addunt Sanch. Dicast. *d.* 3. *n.* 1180. Krim. *n.* 721. non sufficere si tantum ab illo libro hæresim expurges seu deleas, quia tua particularis expunctio non tollit communem prohibitionem, sed pro his partibus septentrionalibus paulo mitius est loquendum, unde Laym. *cap.* 15. *n.* 3. Dicast. *n.* 1177. Stoz *t.* 2. *p.* 3. *n.* 534. & alii recte notant pro praxi cum *Busemb.* prohibitionem non esse hic in eo rigore receptam, nam passim in bibliothecis inveniuntur tales libri, & quamvis per accidens habeant aliquas hæreses inspersas, leguntur etiam a timoratis sine scrupulo. Illi tamen historici prohibentur sub excommunicatione, quorum præcipuum studium est agere contra Catholicos vel Monachos, quales sunt Schleidanus, Aventinus, Munsterus & similes. Laym. Stoz, Dicast. supra: Munsteri tamen historiam non reprobat Less. *in auct.* v. *hæreticus*, *cas.* 15. uti nec opera Erasmi Roterodami, exceptis quibusdam colloquiis, neque opera Ludovici Vives aut Vvesenlerii, imo Bodini tractatum de Rep. dicit legi posse, sed in Indice librorum prohibitorum, qui post *Trid.* additur, & jussu illius est editus, statim post Regulas expresse habetur, quod liber Bodini de Rep. maneat damnatus & prohibitus. *Pignat.* supra laudat, si quando libri Auctoris damnati videntur utiles Reip. typis mandentur sub nomine alterius Auctoris probati, ut bonum remaneat tanquam a manibus injusti possessoris recuperatum, sed recte notat paulo post, dummodo non constet librum esse hæretici, ad rem enim non facit, quod supprimatur nomen hæretici & aliud addatur nomen, cum etiam libri sub ficto nomine Apostolorum vel alicujus Sancti ab hæreticis conscripti damnentur velut libri hæreticorum.

§. 6. Per Bullam Cœnæ non prohibentur libri Ethnicorum vel Judæorum, cum hi non sint hæretici, Suar. Verjuys *art.* 4. Dicast. *n.* 1158. Krim. *n.* 716. Nec libri antiquissimorum hæreticorum, quia errores in ipsis contenti jam satis noti, confutati, ideoque minus periculosi sunt, Steph. *tr.* 3. *d.* 1. *n.* 50. Putant tamen probabiliter Suar. & Dicast. *n.* 1159. comprehendi libros Græcorum & Armenorum, qui non sunt sub obedientia Papæ, illi enim sunt schismatici & plerique etiam hæretici. Certum autem est per Bullam Pii IV. & Clem. VIII. prohiberi Thalmud, & similes libros hæreticorum, uti habetur in Indice librorum hæreticorum post Regulam 10. ubi est additum, quod liber Magazor continens partem rituum & cæremoniarum judaicarum non prohibeatur in hebraica lingua, & tantum in omnibus aliis linguis. 333

§. 7. Per Bullam non prohibetur liber catholici Auctoris, quamvis per accidens habeat hæreses, Kon. Krim. *n.* 716. Addit Pignat. cum Duardo, quamvis liber catholici damnatus esset velut liber hæreticus, nisi expresse addatur, quod etiam sub simili pœna prohibeatur, non enim, ideo Auctor est hæreticus. Idem dicit *Pign.* quamvis etiam Auctor damnatus esset velut suspectus de hæresi. Damnato tamen Auctore tanquam hæretico, libri ejus sunt hominis hæretici. Quod si parvo libro Catholici addita sint scholia seu annotationes majores Auctoris hæretici, videtur prohiberi, quia est liber hæretici commentatoris, Suar. Krim. *n.* 717. contra Sanch. & Tamb. *in Dec. l.* 2. *c.* 1. §. 7. *n.* 9. Imo putat Dicast. *n.* 1161. si liber Catholici, & usque adeo si sacra biblia habeant scholia & annotationes hæretici, quæ adeo crescant ut volumen ex ipsis potius constet, quam ex doctrina catholica, prohibentur sub pœna Canonis, *Suar. Alter. Pign.* Quod verum videtur, etiamsi hæc scholia mole sua non adæquarent librum de se catholicum, quia tales libri non habentur propter textum catholicum, sed propter illas notationes, quæ censentur esse principale contentum: ergo propter illas censetur liber esse hæretici, & si passim habeat hæreses, etiam censetur hæreticus. 334

§. 8. Si Liber Auctoris catholici fuse ad verbum referat textus & errores libri hæretici, non ideo incurritur hæc pœna, quia non est liber hæretici, quod valet, quamvis ex sola curiositate legeret, Nav. Ugol. Sayr. Rodr. Sanch. Duard. & alii. Addunt Suar. Ugol. Azor. Laym. Bon. Pign. Krim. *n.* 718. quamvis legeret animo discendi & imbibendi errores, attamen tum peccat mortaliter. 335

§. 9. Burgh. Pegna, Ricciul. Pign. supra putant per Bullam prohiberi etiam libros hæresim continentes, quamvis conscripti sint ante lapsum in hæresim, quia postea sunt libri hominis jam hæretici, & militat idem periculum fidei ac odium Auctoris, atque si scripti essent in statu hæresis. Si tamen non contineant hæresim, quamvis de Religione tractent, docent *Sousa & Bonac.* non prohiberi, & ita videtur habere praxis, cum scripti sint spiritu adhuc catholico. 336

§. 10. Probabilior videtur esse sententia illorum, qui cum Stoz *n.* 536. dicunt per Bullam Cœnæ prohiberi lectionem etiam quæstionis, concionis aut epistolæ hæreticæ separatim editæ, quamvis non attingat decem folia (tum enim haberet rationem libri, uti concedunt Castr. Dicast. & Steph. *n.* 55.) Ratio est 1. quia si talis quæstio vel concio esset in libro hæretico, aut si epistola illa esset præfixa, quamvis unum tantum folium contineret, prohiberetur legi per Bullam Cœnæ, uti communiter docent omnes: ergo etiam nunc prohibetur, quando est separata, cum de se sit apta tali libro inseri. 2. Si talia scripta hæretica separatim edita legi possent, ergo si quis integrum hæreticum con- 337

continentem quæstiones, conciones & epistolas hæreticas dissolveret, jam singulæ possent legi sine violatione Bullæ Cœnæ, quod non videtur dici posse, quia alias etiam conjunctæ legi possent, cum sint eædem sive sint separatæ sive conjunctæ. *Nec refert*, quod separatæ non ita videantur habere nomen & rationem libri, *nam* in utroque casu habent rationem libri saltem aptitudinaliter, deinde quando liber prohibetur, intelligitur omne scriptum aptum constituere librum hæreticum, & ponitur liber veluti principalis species pro genere, præsertim cum natura hujus legis non videatur esse odiosa, utpote favens fidei & Ecclesiæ contra hæreticos, adeoque merito censeri possit extendenda. Atque ob has rationes dicit Dicast. *n.* 1164. hanc sententiam esse probabilissimam, quamvis ipse cum Lugo *de fide d.* 21. *n.* 33. oppositam defendat ut veram: sequuntur Portel. March. Neuss. Spor. autem & Krim. *n.* 722. utramque dicunt esse probabilem, *Pignat.* tenet cum rigidiore, quia etiam pro talibus foliolis viget intentio legis, & cum libris censentur etiam expressa illa, quæ ad libros reducuntur, hinc infert cum *Ugol. Fill.* & aliis, folia necdum compacta in librum, similiter prohiberi.

338 §. 11. Si liber hæretici ligatus in una compactura complectatur plures partes, quarum aliquæ non habeant hæresim aut tractent de religione, Sanch. Bon. Lugo *de fide d.* 21. *nu.* 79. & alii dicunt non incurri censuram per lectionem harum partium, quod verum est, dummodo partes illæ reliquæ habeant aliquo modo rationem libri secundum se distincti, si enim omnes simul censeantur unus idemque liber, totus censeri debet prohibitus ob unam partem, ut recte *Pign.* Et saltem retineri non poterit totus ille liber, cum in ea compactura sit liber hæreticus.

339 §. 12. Docent cum communi Suar. Sanch. Dicast. *n.* 1178. Verj. *n.* 3. Stoz *n.* 536. Steph. *n.* 50. Pignat. Krim. *n.* 720. prohiberi libros etiam manuscriptos, si enim liceret legere manuscripta, eluderetur omnis prohibitio, quia possent hæretici sola manuscripta divulgare, aut alii facere sibi describi libros, per quod non evitarentur incommoda. Contradicunt alii cum Tamb. *n.* 14. & Viva *ad prop.* 45. *Alex. VII. n.* 10. quia manuscripta non sunt in rigore libri, & in odiosis non est facienda extensio. Silvius *in Ref. variis, p.* 1. *V. Libri*, post q. 4. citans Rodr. Barb. Azor. ait, *Libri manuscripti communicari possunt ad legendum, nam tantum prohibentur, ne communicentur ad imprimendum*, ut declaravit S. Congr. Hæc sententia videtur probabilis. Neque ideo eluditur prohibitio, nam libri impressi facilius habentur & libentius leguntur. Prima tamen sententia videtur tenenda, quia communior, neque satis constat de contraria declaratione S. Congr. Et quod manuscripta veniant etiam nomine *libri*, videtur certum, nam ante inventum typum utique erant, & ab antiquis Monachis describebantur libri.

340 §. 13. Quantum legi debeat, ut peccetur mortaliter, & incurratur censura, non conveniunt AA. *Toletus* putat sufficere unam, vel alteram lineam legi, quia contineri potest hæresis, sed hæc opinio nimis rigida est, quia lex præsertim pœnalis non spectat, quod raro, sed quod communiter fit, communiter autem non fit, ut quis statim in prima linea hæresim inveniat. Econtra *Crous.* apud *Dian.* in summa V. *hæreticorum libri* n. 39. putat requiri eam libri partem, quæ per se sumpta vere dici possit liber, & quod infra est, dicit esse veniale. Sed hæc sententia nimis lata est. Manuel, Vivald, Sa, Sanch. putant minus quam paginam in folio non sufficere ad mortale, quod approbat Krim. *n.* 745. nec reprobat Laym. uti nec Castr. *tr.* 4. *d.* 2. *pun.* 10. §. 2. *n.* 6. quamvis dicat a Suar. & Bonac. reprobari, Tamb. autem *in Decal. l.* 2. *c.* 1. §. 7. *n.* 34. dicit esse probabile. Sed Marchant. *in trib. tom.* 1. *tr.* 2. *tit.* 2. *q.* 2. & Spor. *in morali tr.* 1. *c.* 5. *n.* 28. melius dicunt in hac re attendendam esse materiam, non secundum se, sed secundum finem prohibitionis, qui præcipue est periculum perversionis, hinc si aperias librum hæreticum, & incidas in rem quæ directe est hæresis vel contra fidem, dicendum est cum *Tolet.* te peccare mortaliter, & excommunicari, licet legas paucas lineas, quia & periculo te exponis, & agis contra totum finem legis. Si autem advertas materiam esse indifferentem, dicendum est cum *Sanch.* te non peccare mortaliter, licet legas paginam, & forte amplius. Dicast. *n.* 1196. etiam recte notat esse attendendum, an liber contineat frequentes hæreses necne, si enim multas in singulis v. g. paginis contineat, contrahetur excommunicatio legendo pauciora, quam si raras tantum habeat hinc inde sparsas.

341 §. 14. Si quis ignorans idiomatis percurrat talem librum, quasi legendo, *Anch. Nald. Bon.* dicunt eum incurrere excommunicationem, quamvis non intelligat quid legat, quia licet absit periculum perversionis, revera tamen legit, deinde quia Ecclesia prohibet factum, & non finem, præterea adhuc manet finis prohibitionis, qui simul est odium auctoris hæretici, & ideo etiam tantum retinens incurrit. Econtra Suar. Sanch. Fill. Tamb. *n.* 31. Krim. *n.* 747. Pignat. Castrop. Dicast. *n.* 1183. Stoz *n.* 538. probabilius dicunt non incurrere, quia proprie non legit, nisi cum addito, materialiter, ad lectionem enim requiritur mente scripta percipere, qualem lectionem Ecclesia prohibet, quia illa sola est communicatio cum hæretico. Recte autem notat *Dicast.* supra ad lectionem non requiri, ut voces exterius ore efformes, sed sufficere, si exterius visu & simul mente percipiendo percurras verba, tum enim proprie, & sensibiliter diceris legere. Et in hoc etiam consentiunt *Ang. Suar. Sanch. Nald. Bonac. Pignat.* est enim tam lethale venenum hæresis, ut etiam oculis haustum enecet.

§. 15. *Suar.* dicit etiam audientem legi incurrere, tum quia est idem utrobique periculum, & odium hæreseos, quæ fuit ratio prohibitionis, adeoque extensio hic valet, quamvis supponamus esse legem pœnalem, tum etiam, quia legere non tam est ore percurrere voces, quam eas mente percipere, ita ut hæc perceptio sit præcipua actio, & velut complementum in ratione lectionis: ergo qui voces prolatas auditu percipit, etiam physice censeri potest legere. Hanc sententiam admittunt, Nald. Azor. Sayr. Graff. Regin. Silv. Pign. Verj. *art.* 6. si, ut audiret, induxerit alterum ad legendum, quia tum censetur moraliter legere per alium, cum enim mandet, vel fieri velit, lectio fit nomine ipsius. Econtra si non induxerit, non censetur legere, sed tantum audire, & hæc sententia videtur probabilior, attamen etiam probabiliter dicunt Ugol. Sanch. Kon. Fill. Port. Tamb. *sup. n.* 4. Dicast. *n.* 1187. Stoz *n.* 537. Krim. *n.* 746. nequidem mandantem, ut sibi audiendum prælegatur, incurrere, quia ille tantum dicitur legens, qui visu, & mente scripta percurrit, & ideo infert Steph. *n.* 51. probabile esse eum nequidem peccare, qui per alium linguæ ignarum jubet sibi prælegi librum hæreticum. Addit *Sousa*, nec eum peccare, qui jubet sibi prælegi per eum, qui facultatem habet legendi, sed in utroque probabilius contradicunt alii cum *Pign.* quia etsi talis lectio respectu proferentis non sit peccaminosa, tamen est talis, quatenus mediante illa iste, qui jubet, & audit, dicitur per alium legere. Econtra tamen, qui de memoria recitat, quæ aliquando legit in libro hæretico, nullo modo legit nec peccat, Ugol. Suar. Sanch. & alii. 342

§. 16. Docent Laym. *l.* 2. *art.* 1. *cap.* 15. Dicast. *nu.* 1195. virum prudentem, & doctum non peccaturum in Germania, si locum aliquem contradictionis quærat in hæretico auctore sperans certo, quod eo exhibito alter ad fidem sit convertendus, tum enim lex charitatis præponderat Ecclesiasticæ. Aliud est, si fieret curiositatis causa, aut ex animo adhuc hæresim redolente, Krim. *n.* 715. 343

§. 17. Ludimagistro Catholico licitum non est admittere pueros discentes legere v. g. ex catechismo hæretico, tum quia ipse docendo, & corrigendo reipsa legeret librum hæreticum, tum quia cooperaretur ad talem lectionem, & instructionem in hæresi. 344

§. 18. Legentem retinentem, &c. excusat ignorantia etiam crassa, & affectata communis cum *Pign.* supra, dummodo non sit temeraria, qualis esset, si ignorans moraliter scire præsumatur, quia quando dubitat vel inquirit a viro fide digno, vel quando est fama publica de prohibitione libri, aut quid simile, & tamen credere non vult, aut ulterius inquirere, tum præsumitur scire, Bonac. Sanch. Lug. Pelliz. Castrop. Tamb. *n.* 29. Verj. 345

§. 19. Quando datur facultas legendi libros hæreticos, additur, *ad salutem animarum, & ad effectum hæreses, & errores redarguendi, & confutandi*, unde talis, qui non ex tali fine, sed v. g. ex sola curiositate passim, & communiter legeret, peccaret graviter, quia in re gravi ageret contra finem saltem extrinsecum, quem legislator serio, & efficaciter intendit, non tamen incurreret excommunicationem: concessio enim tum manet valida in ordine ad cavendam censuram, saltem tum quando expresse non adduntur hæ particulæ, *alias non, secus totum erit irritum & inane &c.* manet enim finis intrinsecus dispensationis, qui est eximere dispensatum ab obligatione legis, Verjuys *art.* 7. 346

§. 20. Hæc propositio est 45. ab *Alex. VII.* damnata, *libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri usque dum adhibita diligentia corrigantur.* Oppositum itaque est verum, nempe retineri non posse usque dum expurgentur, etiamsi quis legere non velit, sed statim esse extradendos. Et tam deponens librum apud alium, quam depositarius accipiens excommunicantur, uti cum communi Pignat. *p.* 481. contra *Duardum*, qui excusat deponentem; sed contra est, nam ille censetur apud aliud retinere suum librum. Et quod dictum est de depositario, valet etiam de eo, qui commodato accepit, aut in pignus, nam vere dicuntur tenere. *Duard. Pignat.* 347

§. 21. In retentione, ut possit discerni peccatum grave a levi, consideranda est quantitas seu mora temporis, intentio retinentis, & principaliter finis legis prohibentis retentionem, nam retinens per unum vel alterum diem cum proposito postea tradendi excusatur a peccato mortali, Sanch. Duard. Regin. Castrop. Gordon. Dian. Pignat. *pag.* 482. Sporer supra. Si tamen tamdiu expectaret, ut censeretur non velle tradere, peccaret mortaliter & incurreret censuram, Verj. *art.* 8. si haberet voluntatem absolute retinendi, & paulo post mutaret hanc voluntatem, proponeretque extradere, peccasset quidem mortaliter, putatque Suar. *De fide d.* 20. *s.* 1. *n.* 22. incurrisse censuram, sed probabilius negant Sanch. Regin. Castr. Spor. Dian. *p.* 5. *tr.* 5. R. 43. Verj. supra, Dicast. *n.* 1203. Krim. *n.* 749. quia censura non incurritur ob voluntatem, sed ob ipsam retentionem: ergo si hæc de se non sit mortalis, & longa, non censetur materia sufficiens ad censuram sicuti licet habuisses animum graviter vulnerandi Clericum, si tamen Clericus ictum declinans tantum leviter esset a te percussus, secundum antea dicta non esses excommunicatus. 348

§. 22. Incurrit excommunicationem, qui retinet libros hæreticos tantum ad ornatum suæ bibliothecæ, licet idioma non intelligat, quia præter periculum perversionis fines prohibendi fuerunt, ut tales libri plane abolerentur, odium auctoris hæretici, detestatio hæreseos contentæ, &c. Sanch. Fill. Castrop. *n.* 7. & 9. Dic. *n.* 1200. Pignat. *pag.* 482. Verj. *art.* 8. Krim. *n.* 750. 349

non

non excusant eos, qui libros illos vel eorum partem retinent ad involvenda in talibus foliis aromata aut medicinas.

350 §. 23. Qui librum, antequam prohiberetur, redegit in compendium, excommunicatur, si hoc suum compendium manuscriptum legat, vel retineat post prohibitionem, est enim moraliter ipse liber compendiatus, Pignat. *pag.* 481. Et idem est de illo, qui composuit, si illum librum suum postmodum legat, vel retineat ex quavis causa.

351 §. 24. Qui petivit, & expectat licentiam legendi tales libros, potest tantisper retinere, donec licentia data sit vel negata, dummodo responsum quamprimum expectetur, *Verj.* supra similiter, qui paratus est tradere, potest expectare occasionem, ut tradat, dummodo non intercurrat longum tempus. *Verj.* supra, imo Pign. & Stoz *n.* 539. dicunt, si commoditas tradendi deesset, & illa absque fraude, & negligentia diu expectaretur, non incurrendam censuram, quia non dicitur vere retinere contra præceptum Ecclesiæ, qui expectat opportunum tempus tradendi.

352 §. 25. Qui tradit alteri habenti potestatem legendi, non abdicans a se dominium, sed tantum deponens ad tempus, incurrit excommunicationem, quia reipsa retinet apud alium, Ugol. Duard. Graff. Sair. Fag. Sanch. Sousa, Bon. Pign. *p.* 483. Econtra si tali tradat abdicans a se dominium & possessionem, licite facit; Religiosi autem, imo & alii sæculares satisfaciunt, si tradant in locum sequestratum, qui solet esse assignatus in singulis monasteriis, & dicitur carcer hæreticorum, seu infernus, *Verj.* supra.

353 §. 26. Bibliopolis non licet hæreticorum librorum mercaturam facere, eos emendo, aut vendendo, quia per hoc moraliter disseminant hæresim, Less. *in Auctar. v. Hæreticorum libri cas.* 17. Et quamvis deceptus iis emendo, non ideo tibi licet revendere, sed potes dissoluto contractu repetere pretium tuum, quia inerat vitium merci, quod si recipere non possis, attribue casui illud damnum, Less. *cas.* 20. Bibliopegos hæreticorum librorum dicit *cas.* 18. de jure naturæ excusari posse, quia tales libri etiam non compacti legi possunt, attamen videri agere contra Bullam Cœnæ, quæ vetat haberi aut teneri apud se tales libros, & quoad hoc etiam consentiunt Ugol. Sanch. Pign. *p.* 482. notans tamen eum non incurrere censuram, qui compingit, ut statim mittat habenti potestatem legendi, cum enim hic legere possit, potest etiam sibi eum per alium comparare, & ideo excusant *Ovied.* & alii famulum, qui jussu domini habentis facultatem legendi, conservat talem librum.

354 §. 27. Si quis hæreditate acceperit libros hæreticos, putat Flor. *De Cocq. in princ. Theol. tr.* 4. *c.* 4. *s.* 3. eum posse commutare cum aliis libris catholicis, vel hæretico Bibliopolæ divendere, ne grave damnum incurrat, nam si similium librorum copia ibidem sit sufficiens, causa catholicorum non ideo fit multo deterior, hinc Less. *in Auctar. v. Hæreticus*, *cas.* 21. dicit conversum posse damni gravis vitandi causa vendere hæreticis bibliopolis, qui talium librorum copiam habent. Et certum videtur, quod saltem possit illis vendere, qui habent potestatem legendi.

355 §. 28. Qui librum hæreticum ipsemet comburit, non incurrit censuram Bullæ Cœnæ, hæc enim fertur contra retinentes, sed probabilius docent Suar. Barbos. Dicast. *n.* 1208. Krim. *num.* 852. ubi viget Inquisitio, quod comburens incurrat censuram latam a *Julio III.* & *Pio IV.* mandantibus tales libros tradi Inquisitoribus eo fine, ut libri & auctores fiant noti & prohiberi aut etiam comprehendi possint. Adhuc tamen probabiliter dicunt Sanch. Fill. Pign. *pag.* 483. eum non incurrere excommunicationem, qui combureret, quia quando præcipitur, ut Inquisitori vel Episcopo tradatur, est ideo præcipue, ne retineatur, quod non fit si comburatur.

356 §. 29. Ille dicitur imprimere librum, qui est dominus officinæ, in qua fit impressio, item qui ponit typum, humectat cartam, imponit atramentum, premit prælum, Suar. Sanch. Laym. Pign. *pag.* 484. Arsdek. *supra q.* 13. §. 4. Krim. *n.* 753. qui autem corrigunt impressionem, aut faciunt sumptus pro impressione, quamvis proprie non dicantur impressores, tamen ex eo capite etiam excommunicantur, vel quod legant, uti corrector, & quidem toties quoties legit magnam partem, vel quod faveant hæreticis, Ugol. Sair. Fill. Dicast. & alii cum Pign. Econtra vendentes chartam, characteres, atramentum aut alia instrumenta ad usum typi necessaria, sunt causæ valde remotæ, nec videntur incurrere censuram, uti innuunt Castr. Tamb. *n.* 46. Krim. *n.* 754. & expresse Pign. *p.* 485. excipiens, nisi scientes ad istum finem peti, facerent animo favendi hæresi, unde etiam describentes incurrunt, non tanquam impressores, sed tanquam legentes & detinentes librum hæreticum, vel saltem tanquam fautores.

357 §. 30. Qui ex pravo animo, vel ex respectu Auctoris proponit argumenta pro defensione libri hæretici vel hæresis in eo contentæ, censetur defendens & incurrit excommunicationem, Verj. *ar.* 9. Qui autem defendit librum hæreticum non absolute, sed tantum ab oppugnationibus illius inefficacibus, v. g. dicens ex his vel illis rationibus male oppugnari, non incurrit censuram, dummodo simul absolute dicat esse reprobandum ex aliis rationibus, hoc enim non est proprie defendere librum, sed est impugnare argumenta male impugnantis, Dicast. *n.* 1219.

358 §. 31. Hæc defensio fieri potest non tantum verbo, sed etiam facto, unde qui occultat librum, qui impedit, quo minus extradatur, comburatur &c. incurrit, quia facto defendit, Suar. Sanch. Castrop. Tamb. *n.* 54. Pignat. *pag.* 489. Krim. *n.* 755.

§. 32. Qui laudat stylum vel doctrinam eo animo, ut damnationem impediat, defendit, nec enim opus est defensionem fieri ob hæresim vel auctorem hæreticum, sed ex quavis causa publice vel occulte, quovis ingenio vel colore. Pign. supra. Libros hæreticos juste prohiberi ac etiam comburi, copiose demonstrat Pignat. *in novissimis cons.* 191. ubi *cons.* 192. agit contra libros atheos & magicos, *cons.* 193. contra Thalmudicos, Kabalisticos, Rabbinicos, *cons.* 194. contra astrologicos, onirocriticos, chiromanticos, divinatorios. Hæc verba notanda esse duxi, quia quandoque posset de libris talibus requiri aliqua notitia & vix in alio cum ea brevitate reperietur tanta eruditio. 359

Q. 40. *Quid dicendum sit circa libros alios prohibitos?* R. §. 1. Præter libros hæreticorum continentes hæresim, & hæreticorū qui ex professo agunt de religione, varii alii prohibentur præsertim in Indice librorum prohibitorum, qui addi solet post Trid. & de auctoritate illius Indicis dicam *n.* 373. Sic Clemens VIII. prohibet sub excommunicatione latæ sententiæ, sed non reservata, libros hæresiarcharum, etiamsi non contineant hæresim, nec agant de religione. Sixtus V. sub excommunicatione latæ sententiæ Papæ reservata prohibet libros astrologiæ judiciariæ seu divinationis de futuris contingentibus. Etiam prohibentur libri, qui res lascivas ex professo tractant, uti habetur in Indice Regula 2. 7. & 9. Estque hic notandum, illos libros in indice dici esse primæ classis, qui sunt vel hæreticorum & aut continent hæresim aut agunt ex professo de Religione, vel sunt hæresiarcharum, quamvis hæresim non contineant, nec ex professo agant de religione, econtra illi dicuntur secundæ classis, qui sunt libri catholicorum & speciatim prohibentur propter materiam vel modum, quo scripti sunt, aut quia sunt de rebus sacris & prodeunt sine nomine auctoris vel impressoris &c. Notat autem Laym. *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 15. *n.* 8. per lectionem librorum magicorum & obscœnorum non contrahi excommunicationem, sed tantum peccari mortaliter, si adsit materiæ gravitas. 360

§. 2. Octodecim Epistolæ Provinciales Ludovici Montaltii & aliquæ Antonii Arnaldi, itemque alia opuscula prohibita ac damnata sunt ab Alex. VII. anno 1657. 6. Septemb. idem Alex. VII. tum damnavit omnes libros defendentes Jansenismum, quales libros esse Epistolas Montaltii, notas Wendrochii, disquisitiones Pauli Irenæi declaravit Universitas Parisiensis 7. Sept. 1660. ideoque libri illi 14. Octob. insequentis publice combusti sunt Parisiis per manum carnificis jussu Regis Galliæ. 361

§. 3. Idem Alex. VII. eodem tempore prohibuit libros edendos tractantes materiam de Auxiliis. Postea Inn. XII. in brevi ad academiam Lovaniens. 6. Febr. 1694. inhærens decretis Pauli V. & Urb. VIII. prohibet libros eos imprimi, sed de istis prohibitionibus videri possunt Suar. Lusitanus *de anima tr.* 6. *d.* 2. *a n.* 292. Platel. *de Gratia a n.* 606. Henao *de Scientia media historice propugnata in Præfatione*, Paulus Leonard. *in resp. ad expost. p.* 3. *s.* 12. August. le Blanc. *in hist. de auxil. sub initum*, Henr. a S. Ignatio de Deo *diss.* 8. *a n.* 452. quamvis enim inter eos sint aliqui, qui rigorismum laudant, tamen hanc prohibitionem extenuant. 362

§. 4. Rituale Aletense damnatum est a Clem. IX. die 9. Aprilis 1668. tanquam tale, quo continentur doctrinæ quædam & propositiones falsæ, singulares, in praxi perniciosæ, erroneæ, & consuetudini in Ecclesia communiter receptæ atque Ecclesiasticis constitutionibus oppositæ & repugnantes, quarum usu & lectione Christi-fideles in jam damnatos errores sensim induci ac pravis opinionibus infici possent. 363

§. 5. Monita salutaria B. V. M. ad cultores suos indiscretos damnavit Clem. X. ann. 1676. velut scandalosa, prohibuitque legi. Porro huic libellum in hollandicam linguam verterunt hæretici, rursumque impresserunt Middelburgi adjectis hæreticis annotationibus, uti refert Alex. a S. Theresia *intempest. noviss. art.* 2. placuit autem libellus mirum in modum quibusdam Lovaniensibus, uti refert Hilarius a S. Sepulchro ad propositionem 26. ab Alex. VIII. damnatam, ideoque in Belgio sæpius est recursus.

§. 6. Missale gallicum ab Alex. VII. 12. Jan. 1661. damnatum est & sub pœna excommunicationis prohibitum imprimi, legi, retineri. Et hanc excommunicationem incurri ipso facto, licet præfigatur alius titulus, docte resolvit Universitas OEnipontana apud Wex *p.* 4. *dec.* 1. *cas.* 10. 364

§. 7. *Paulus Episcopus de Chartres* 25. Jun. 1708. damnavit pro diœcesi sua opus in 7. tomos distributum sub titulo, *Instructiones Theologicæ ad usum Seminariorum, Auctore Gaspare Juvenin Oratorii gallicani Presbytero* &c. ostendens in eo contineri 5. propositiones Jansenianas. Idem opus S. Congr. Generalium Inquisitorum de mandato Clem. XI. damnavit 9. Octob. 1708. & sub pœnis in Indice contentis vetuit imprimi, apud se retineri, legi, mandans statim & cum effectu extradi Ordinariis & Inquisitoribus. 365

§. 8. *Henricus de Bissy Episcopus Meldensis* dedit luci librum sub hoc titulo: *Mandement & Instruction pastorale de Monseigneur l'Eveque de Meaux sur le Jansenisme, portant condemnation des Institutions Theologiques du Pere Juenin, A' Paris* 1710. Liber hic speciali brevi a Clemente XI. laudatus est ann. 1712. In 1. ejus parte a pag. 1. usque ad 486. exponit Episcopus, quæ sit doctrina *Jansenii* in 5. propositionibus damnatis. In 2. parte a pag. 486. usque ad 622. ostendit Theologiam Patris *Juenin* continere has 5. damnatas hæreses, quare pag. illa 622. per speciale Edictum die 16. Aprilis 1710. damnat, ac pro- 366

prohibet omnibus suis subditis Theologiam illam, seu institutiones Patris *Juenin*. Qui volet compendium illius doctæ Instructionis pastoralis ejusque elogium, legat mense Julio 1711. art. 102. pag. 1164. *Memoires pour l' Histoire des sciences, & des beaux arts &c. A' Trevoux.*

367 §. 9. Clemens XI. 2. Dec. 1711. damnavit, & prohibuit sub pœnis in indice librorum prohibitorum contentis, apud se retinere vel legere librum, *Artes Jesuiticæ in sustinendis pertinaciter novitatibus laxitatibusque sociorum S. D. N. Clementi Papæ XI. atque orbi universo denuntiatæ per Christianum Aletophilum. Editio secunda media fere parte auctior. Argentorati apud Amatorem Kerckoven* 1710. Prima autem editio etiam fuerat damnata jamdudum.

368 §. 10. *Concilium Tolosanum* annó 1590. prohibuit quidem Kalendaria, dum continent, prout passim fit, prædictiones rerum a libertate arbitrii dependentium, sed procul dubio ideo fuerit, quod eo tempore plus crederetur ejusmodi prædictionibus, quam nunc fiat saltem in his regionibus, unde solent passim sine scrupulo, & sæpe ad risum legi ejusmodi fallentia Kalendaria.

369 §. 11. Plures Damnationes librorum plurimorum prodierunt, speciatim aliquotum 25. April. 1693. *sub Innoc. XII.* quas omnes hic referre nimis longum foret.

370 §. 12. Declaravit & statuit *Clem. VIII.* agens de prohibitione librorum §. 6. ut libri certa lingua primo editi, & prohibiti, censeantur prohibiti in quacumque lingua postmodum edantur, uti refert Alex. a S. Theresia supra, *art.* 2.

371 §. 13. Librum catholici Auctoris Romæ pure confixum posse in Germania legi, defendit publice aliquis Professor moralis. Idem censerunt interrogati a me tres Doctores Theologiæ. Idem de libris secundæ classis tenent Becanus Laym. *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 15. *n.* 4. & 8. aliique cum Vvex supra *in append.* 1. *n.* 19. pro locis septentrionalibus, in quibus Bulla Cœnæ non est in eo rigore recepta, cum in eo rigore non observetur a majore parte communitatis. Ratio autem est, quia in locis illis Germaniæ nemo est, qui observationem talium prohibitionum cum potestate urgeat.

372 Q. 41. *Quid notandum sit circa impressionem, & lectionem S. Scripturæ?* R. §. 1. Trid. *sess.* 4. in decreto de editione librorum distincte mandat, ut impressio S. Scripturæ latina, sit tantum vetus, & *vulgata*, prohibetque imprimi ejus interpretationes non approbatas ab Ordinariis.

373 §. 2. In Regula 4. Indicis sic habetur, *Cum experimento manifestum sit, si sacra biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii, Bibliorum a catholicis auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei, atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant.* Porro est maxima auctoritas illius Indicis, nam jussu Pii IV. per delectos a *Trid.* viros ex omni natione præstantissimos, maximo & diuturno labore est factus, a toto *Trid.* comprobatus, postmodum Romæ doctissimis, ac probatissimis Prælatis iterum propositus, & examinatus, atque ab ipsomet Pio IV. lectus, & tandem per expressam Bullam ejusdem auctoritate firmatus est, insuper approbatus est a Sixt. V. & Clem. VIII. S. Carol. Borrom. tuba S. Spiritus, Organum *Trid.* Adversariis charus, in Synodo anno 1565. ita statuit, *Episcopi regulas Indicis ∴ ab omnibus ∴ servari curent.* Et in Synodo 3. anno 1573. sic habet conformiter Indici, *de Bibliis autem vulgariter redditis, & de Testamento novo in vulgarem etiam linguam converso ∴ ea diligens cautio adhibeatur, ut illius usus iis tantum concedatur, quibus Episcopus permittendum judicaverit.*

374 §. 3. Circa Regulam relatam Indicis notandum est, quod non peccetur, nec incurratur excommunicatio ab iis, qui sine expressa facultate Ordinarii in Germania legunt Biblia versa a Catholicis & usu publico approbata, uti notant Tann. & Laym. *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 15. *n.* 8. Imo sic legentes testatur laudari Serarius apud Gob. in Clypeo *n.* 317. Pro Bellgio notant March. & Verj. *art.* 10. in multis illius locis consuetudinem jam invaluisse, ut honestis, & prudentibus personis sæcularibus Bibliorum lectio permittatur, dissimulatione potius quam concessa licentia, neque in hoc ab Ordinariis contradici. Idem de Gallia satis notum est. Sed id fieri non deberet sine consensu saltem Parochorum, vel Confessariorum, sæpe enim sunt corrupta Biblia quæ prius examinati deberent a viris intelligentibus.

375 §. 4. *Clemens IX.* 20. April. 1668. & *S. Congr.* sub *Innoc. XI.* 19. Sept. 1679. damnant & sub pena excommunicationis latæ sententiæ ipso facto incurrendæ prohibent legere, retinere, vendere, imprimere, imprimi facere librum versionis Gallicæ Montensis novi testamenti tanquam temerarium, damnosum, a vulgata editione difformem, & offendicula simplicium continentem. Titulus est, *Le nouveau Testament de nostre Seigneur JESU Christ traduit en François selon l'edition vulgate, avec les differences du Grec*, Montibus Hannoniæ, & Lugduni impressum, vel ubicumque imprimendum. Contemnant quidem Jansenistæ hæc Pontificis mandata, imo Auctor libelli Flandrici, *Korte ende noodighe ondervvisinge*, pag. 25. dicit mandatum hoc non a Deo, sed a diabolo protectum esse. Alius Jansenista dicit *Clem. IX.* non scivisse latinum, gallicum aut græcum, ideoque non potuisse ferre judicium de libro, quem non intelligebat, sed hæ sunt falsæ, temerariæ, ac prorsus impiæ cavillationes, nam imprimis Clem. IX. testatur id factum post diligens examen Cardinalium, & virorum pietate, doctrina, ac sapientia præstantium. Deinde S. Congr. sub Innoc. XI. caret suspicione ejusmodi ignorantiæ.

Objic. 1. Male supponi, quod illa versio sit corrupta. 2. Potest aliquis esse certus, quod lectio illa non sit sibi obfutura: ergo saltem talis poterit legere. R. *Ad* 1. quod corrupta sit, judicarunt examinatores Romani, pro quibus standum, deinde licet corrupta non esset, attamen non est approbata: ergo adhuc prohiberi posset. *Ad* 2. n. cons. quia quamvis finis legis in hoc vel illo particulari videatur cessare, non ideo desinit obligare secundum dicta l. 1. a. n. 863.

§. 5. Librum edidit *Paschasius Quesnel* Oratorius Berullista 376
in plures tomos distributum, sub titulo, *Le nouveau testament en François avec des reflexion morales sur chaque verset, &c. A' Paris* 1699. Ac aliter. *Abregè de la morale de l' Evangile, des actes des Apostres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, & de l' Apocalypse; ou Pensees Chretiennes sur ces livres sacres &c. A' Paris* 1693. & 1694. Hunc librum Joannes Franciscus Episcopus Lucionensis, & *Stephanus* Episcopus Rupellensis per edictum pro diœcesibus suis impressum Rupellis sub hoc titulo, *Ordonance, & Instruction Pastorale, &c.* damnarunt 12. Julii 1710. & sub excommunicatione ipso facto incurrenda sibique reservata prohibuerunt imprimi, transcribi, legi, retineri, mandantes sibi statim extradi. Pro universali autem Ecclesia hic liber a Clem. XI. post diligens examen speciali Brevi, quod incipit, *Universi Dominici gregis cura*, 13. Julii 1708. damnatus est, tanquam novi testamenti textum damnabiliter exhibens, & temerarie vitians, &c. Hinc illum etiam alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut imprimendum reprobat, ipsius impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, & usum omnibus, & singulis etiam specifica, & individua mentione, & expressione dignis, sub pœna excommunicationis ipso facto absque alia declaratione incurrenda, Papæ reservata, prohibet, mandans, ut quicumque librum illum penes se habet, aut in futurum quandocumque habebit, illum statim locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus tradat, hi vero exemplaria sibi sic tradita illico flammis aboleri curent. Eamdem damnationem, & prohibitionem repetivit idem Clemens XI. in Constit. *Unigenitus Dei filius*, 8. Sept. 1713. ac insuper propos. 101. ex dicto libro excerptas damnat tanquam falsas, captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ & ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac hæresim ipsam sapientes, necnon hæreticis, & hæresibus ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac in famosis Jansenii propositionibus, & quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt acceptis continentur, manifeste innovantes, respective, declarat & damnat, prohibens eas defendere, aut de eis etiam disputative tractare, nisi impugnando, sub excommunicatione ipso facto absque alia declaratione, non ideo approbando quoad reliqua librum.

§. 6. Dictus Quesnelli liber contendit male ab Ecclesia prohi- 377
beri ulli homini fideli, etiam laico, & feminæ, lectionem sacræ Scripturæ, ac præsertim novi Testamenti in vulgari lingua, sed Clem. XI. in dicta Bulla *Unigenitus*, merito damnavit Quesnelliani libri seqq. prop. 79. *Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, pietatem & Mysteria sacræ Scripturæ.* 80. *Lectio S. Scripturæ est pro omnibus.* 81. *Obscuritas sancta Verbi Dei non est laicis ratio dispensandi seipsos ab ejus lectione.* 82. *Dies Dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.* 83. *Est illusio sibi persuadere, quod notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari feminis lectione sacrorum librorum. Non ex feminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est scripturarum abusus, & natæ sunt hæreses.* 84. *Abripere a Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo illis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.* 85. *Interdicere Christianis lectionem S. Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur speciem quamdam excommunicationis.* 86. *Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ & intentioni Dei.*

§. 7. Ut magis intelligatur æquitas harum damnationum, & 378
elidatur temeritas Jansenistarum, qui contendunt usque adeo esse etiam obligationem legendi saltem novum Testamentum etiam in vulgari lingua, nota seqq. 1. Lectio Scripturæ sacræ non est necessaria ad salutem necessitate medii, alias omnes ignorantes litteras, aut non legentes certo damnarentur. 2. Scripturam promiscue, & passim in lingua vulgari legi non præscribit lex naturæ, alioquin omnes tenerentur discere litteras, habere & legere Scripturas, unde infiniti damnati essent, & etiamnum damnarentur, maxime in eorum sententia, qui cum Jansenistis in jure naturæ non admittunt ignorantiam invincibilem, hinc recte S. August. *de doctr. Christiana l.* 1. *cap.* 29. *homo fide, spe, & Charitate subnixus, eaque inconcusse retinens*

nens non indiget Scripturis, nisi ad alios instruendos, itaque multi per hæc tria, etiam in solitudine sine codicibus vivunt. 3. Nec de hoc est præceptum positivum divinum, vel humanum, nam nullibi extat, & alias deberet præsupponi etiam præceptum discendi litteras, emendi Scripturam, & similia. Item esset obligatio traducendi Scripturam in omnes linguas vernaculas, præterea teneretur Ecclesia providere de emendata in singulis linguis versione (uti providit de latina, quam tamen non præcipit, sed permittit tantum legi) alioquin periculum esset, ne per quascumque vernaculas plebi corruptum Dei verbum proponeretur, ad illa autem Ecclesia non agnoscit obligationem. Præterea dicendum esset præcipi lectionem tam veteris, quam novi testamenti, quia utrumque ad nostram institutionem est exaratum, utrumque continet veritates divinas: nemo autem ex Novatoribus hoc asserit de veteri testamento: ergo nec dicendum est de novo. 4. Lectio Scripturæ in lingua vulgari passim sine discrimine juste prohibita est per legem ecclesiasticam, uti patet ex Regula quinta Indicis jam relata, cujus Indicis quanta sit auctoritas dixi ibidem. 5. Lectio Scripturæ passim permissa in lingua vulgari ordinarie multum noceret præsertim rudibus, quia Scripturæ sensus est difficilis teste S. Petro de Epistolis Pauli, patetque ex Apocalypsi, & multis locis, quæ videntur sibi contradicere, ut autem Scriptura cum fructu legatur, debet legens formare sibi aliquem sensum illius, quod non poterunt rudes, & mulierculæ, nisi cum periculo erroris, & pertinaciæ ad insistendum sensui, quem primo sibi formaverint. Deinde ut utiliter legatur, debet secundum Adversarios legens antecedenter esse instructus quoad communes fidei veritates, & cordis puritatem habere, plurimi autem sunt e plebeis, & mulierculis, quibus alterutrum, vel utrumque deest. Præterea si passim sine examine permittatur vernacula lectio Scripturæ, facile in manus venient versiones corruptæ, v. g. Lutherana, Calviniana, Genevensis, Vicleffiana, quod esset periculosissimum. Item fiet, ut Parochorum conciones negligantur a plebe, quæ ipsa sibi, & aliis concionari, & in suo sensu abundare volet, ac abutetur Scriptura ad firmandos errores, & privatos sensus proprios. Recte S. Hieron. *in c.* 12. Danielis, *Scripturæ intelligentiam sibi imperitissimi maxime vindicant*, addit Epistola ad Paulinum, *hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent antequam discant.* 6. Cum ex dictis constet, & experientia sit manifestum, lectionem Scripturæ in quavis lingua vulgari, ordinarie plus afferre incommodi, quam utilitatis, patet juste prohiberi in Germania, quia quod in communi aptum est multum nocere, juste prohibetur, donec videant Superiores, quibus tuto & utiliter permittant. 7. In dubio (quod ad minimum est) an lectio Scripturæ in lingua vulgari aut versione qualicumque sit futura noxia, si prohibeatur, parendum est, quia possessio est pro auctoritate Superioris, & potestate prohibendi, maxime apud illos, qui dicunt semper tutiora esse sequenda.

379 *Objic.* plurima, 1. Scriptura ipsa dicit, *scrutamini Scripturas. Ut per consolationem Scripturarum spem habeamus. Solatio habentes libros sacros. Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est.* 2. Paulus scripsit ad rudes populos Epistolas suas, utique ut legerentur ab ipsis. 3. Christus ipse ea, quæ scripserunt Evangelistæ, locutus est rudi plebi. 4. SS. PP. hortantur omnes ad lectionem Scripturæ. S. Chrysost. ait, *obsecro sæculares omnes, comparate vobis Biblia.* 5. Doctrina fidei, quam scire debet etiam vulgus, fidelissime continetur, & legitur in Bibliis. 6. Etiam ideo S. Hier. Biblia vertit in latinam linguam quæ tum erat vulgaris. 7. Absurdissimum est dicere, quod novum testamentum sit liber prohibitus. 8. Conversio hæreticorum facilitatur, si cum ipsis dicamus plebi licere lectionem Scripturarum. R. Hæc & similia argumenta merito explodit Pign. *tom.* 2. *conf.* 56. altero. Breviter dico, *Ad* 1. Hæc non dicuntur passim ad plebem, & mulierculas, sed ad illos, qui erudire debent alios, aut qui habent conditiones ad tuto, & utiliter legendum, quod quinam sint, judicare debent Superiores ecclesiastici. Consolatio Scripturæ tutissime communicatur plebi per Pastores. Panis est utilis omni homini, sed pueris porrigitur cum lacte, ægris frangitur ad mensuram, alii secundum necessitatem accommodatur. *Ad* 2. S. Paulus scribebat ea, quæ per se vel alios viros Apostolicos docuerat, aut docturus erat, hinc in Ecclesiis legebantur ejus Epistolæ, ac exponebantur, & ita etiam nunc fieri debet per prædicatores Evangelii. *Ad* 3. Est eadem responsio. *Ad* 4. De SS. PP. dic uti *ad* 1. Quod S. Chrysostomum attinet, ipse erat Episcopus, & advertebat populum suum melius non posse abduci a spectaculis theatrorum, quibus deditus erat. Nunc sunt circumstantiæ, ob quas Episcopi & Ecclesia prohibent omnibus promiscue lectionem. *Ad* 5. Continetur in Bibliis, sed proponi debet a Pastoribus. *Ad* 6. Tempore S. Hieronymi non erat impressio, quæ, uti nunc, redderet versionem communem, & manuscripta a solis doctis habebantur. Ad 7. Novum testamentum non est liber prohibitus, cum permittatur hebraice, græce & latine, sed rudes sunt prohibiti illud legere in quavis alia lingua, & versione, non ob vitium libri secundum se, qualia vitia sunt in libris hæreticis, obscœnis aliisque prohibitis, sed ob imbecillitatem, vel malam dispositionem eorum, qui legerent, *Ad* 8. Facilitabitur per medium prudens, & opportunum, N. per medium imprudens & importunum, transeat. Et si ideo sit cedendum, ergo etiam abrogandæ sunt cæremoniæ Missæ, Eucharistia sub utraque specie sumenda, permittendæ Sacerdotibus uxores, &c.

§. 8. Huc reducitur solutio sequentis casus, Titius Catholicus 380
e Lutherano factus quondam valde psalmorum cantu delectatus, in suo sacello domestico in dies dicit Missam, sub qua cum sua ampla familia ad organum canit Davidis psalmos germanicos, quos Ambrosius Lobbvasser Calvinianus quondam vertit ex gallicis rythmis famosissimi Marotii Galli. Titius quidem pro se habet veniam legendi libros hæreticos, sed non ipsius familia. *Quæritur*, an Titius & familia licite hos psalmos cantent. R. 1. Per hoc quod Titius facultatem habeat legendi libros hæreticos, non ideo habet veniam psalmos illos sub officio divino canendi, nulla enim inter unam, & alteram facultatem est connexio, nam omnes facultatem habent legendi, v. g. Virgilii carmina, sed non ideo canendi sub divinis. R. 2. Nec Titium, nec familiam posse dictos psalmos licite cantare, quia omnes versiones sacræ Scripturæ (adeoque & versio psalmorum) ab hæreticis factæ jure communi sunt prohibitæ, uti cum aliis Laym. *lib.* 2. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 8. 2. Quia nemo negaverit indecens esse, & Sedi Apostolicæ plane contumeliosum, si talis versio non tantum privatim legatur, sed etiam publice, & quidem sub ipso Missæ sacrificio cantetur. 3. Quia Trid. *sess.* 4. in Decreto de editione, & usu sacrorum librorum sub pœna anathematis vetat imprimi, aut etiam apud se retineri libros de rebus sacris, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, qualiter examinatus probatusque non est ille psalmorum liber in linguam vernaculam conversus.

Q. 42. *Quid addendum sit circa impressionem, & lectionem* 381
aliorum librorum, & speciatim controversiarum fidei? R. §. 1. In Indice, de quo dixi n. 360. Titulo *De impressione librorum* sic habetur, *nullus liber imposterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen & patriam præferat auctoris. Regulares præter Episcopi licentiam meminerint teneri se facultatem a Prælato cui subjacent, obtinere. Episcopi advigilabunt summopere, ut in singulorum impressione librorum, nomen impressoris, locus impressionis, & annus, quo liber impressus est, in principio ejus atque in fine annotetur.* Hæc decreta passim non observantur, vel eliduntur, ponitur enim sæpe fictum nomen aut suppositum, aut tantum per anagramma, quod vix cognosci potest, additur, v. g. Coloniæ, quando impressus est Antuerpiæ, &c. Hæc omnia male ob gravia inconvenientia, quibus occurrere voluit *Trid.* unde quamvis Dic. *n.* 1241. dicat se videre, quod viri docti, & probi id sine scrupulo faciant, reipsa tamen non ideo videntur excusari omnino. Si autem addatur verum nomen Academiæ, Collegii, Ordinis, e quo auctor est, excusat Tamb. *in Dec. l.* 2. *c.* 1. *§.* 1. *n.* 53. quamvis taceatur nomen determinatæ personæ quia si opus fuerit, poterit inquiri, & reperiri determinate Auctor, aut respondere debebit de hoc talis communitas.

§. 2. Trid. *sess.* 4. in Decreto de editione librorum sic sta- 382
tuit. *Nulli liceat imprimere vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine Auctoris, neque illos in futurum vendere aut etiam apud se retinere, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub pœna anathematis, & pecuniæ in Canone Conc. novissimi Lateranensis apposita .:. Qui autem scripto eos communicant vel vulgant, nisi antea examinati probatique fuerint, eisdem pœnis subjaceant, quibus impressores, & qui eos habuerint vel legerint, nisi prodiderint Auctores, pro Auctoribus habeantur.* Hinc *Arsd.* dicit eos peccare mortaliter, qui legunt libros sine nomine Auctoris editos, si de rebus sacris agant. *Busemb.* dicit, ubi *Trid.* receptum est, incurri excommunicationem ab imprimentibus, imprimi mandantibus, vendentibus, apud se retinentibus, vulgantibus libros de rebus sacris sine nomine Auctoris & approbatione Ordinarii, sed etiam hic rigor *Trid.* non est ubique in his partibus receptus.

§. 3. Si Regularis curet imprimi librum de rebus sacris cum 383
sola approbatione Ordinarii, & non cum licentia Superioris, docet Silv. *p.* 1. v. *Libri impressio concl.* 3. quod peccet graviter, si autem non esset de rebus sacris, quamvis non agat directe contra Trid. tamen *concl.* 2. dicit videri adhuc graviter peccare, quia agit contra notabilem constitutionem sui Ordinis; attamen nullam incurrit censuram, quia hæc incurritur tantum, quando omittitur nomen Auctoris, examinatio, & approbatio Ordinarii, Suar. Silv. *concl.* 3. ubi tamen refert Decretum *Urb. VIII.* mandantis omnium Religionum Superioribus, ut sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ præcipiant subditis suis, ne ullos libros de quavis materia tractantes imprimant sine expressa Superiorum revisione, & in scriptis approbatione.

§. 4. Si quis curet imprimi librum legitime approbatum, 384
sed approbationem, & licentiam non apponat, peccat, & in rigore, liber est prohibitus, quia *Later. & Trid.* vetant imprimi sine approbatione, quod explicant *Caj. Nav. Suar.* sine approbatione adjuncta seu simul impressa, Silv. supra *q.* 3. ubi tamen dicit, si talis liber publice vendatur in loco catholico, ubi est librorum approbator, hoc ipso, quod permittatur vendi, haberi pro approbato, ac posse præsumi esse approbatum.

§. 5. Libros famosos imprimere aut legere est jure natu- 385
ræ illicitum, non aliter ac eloqui, & audire detractionem. Illi autem libri dicuntur famosi, qui alicujus famam injuste lædunt, vel continent infamiam necdum publicam, & si sint contra Ordinem Religiosum, incurritur excommunicatio ab *Alex. IV.* lata, Fill. *tr.* 15. *n.* 126.

§. 6. Se-

§. 6. Secluso periculo perversionis putant Tann. & Burgh. *cent.* 1. *cas.* 8. non peccari, si legatur Pasquillus etiam ab hæreticis impressus contra varios status hominum, dummodo fidem catholicam, & Papam non tangant, tum quia, vel talia sunt aliunde publice decantata, vel non creditur ejusmodi nugacibus scriptiunculis, vel ob difficultatem abstinendi, & frequentiam contrarii usus, prohibitio, si quæ fuit, videtur desiisse.

387 §. 6. In indice Regula 6. sic habetur: *Libri vulgari idiomate, de controversiis inter catholicos, & hæreticos nostri temporis disserentes, non passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.* Verum hæc prohibitio in Germania, & Belgio non observatur, quamvis fateri oporteat, quod talis lectio multis sit perniciosa, præsertim illis, qui non satis firmi sunt in fide, aut sunt simpliciores, & potius attendunt ad hoc, quod objicitur ab hæreticis, quam quod respondetur a Catholicis, maxime autem vitandi sunt rudibus illi controversistæ, qui subtilia argumenta hæreticorum nervose, & ad plausum proponunt, solutionem autem breviter, & frigide: imo recte notat Verj. *art.* 11. tales libros merito non esse permittendos imprimi, præsertim in lingua vulgari.

388 *Q.* 43. *Quas pœnas incurrant legentes, aut retinentes libros hæreticos, vel alios prohibitos?* Resp. Satis colligitur ex dictis, & ex hac Regula 10. Indicis in fine. *Si quis libros hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta ob hæresim vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat, qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.* Denique notandum est cum Schiara *l.* 4. *diff.* 21. laicis (quales non sunt primam tonsuram habentes) prohiberi Cap. *Quicumque de hæret. in 6.* sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ, ne disputent de fide publice vel privatim cum hæreticis. Idipsum etiam prohibetur Clericis indoctis. *L. Cleric. C. de sum. Trin. & fide cath.*

389 *Q.* 44. *Quis possit dare facultatem legendi, vel corrigendi libros hæreticos, & prohibitos?* R. §. 1. Superiores regulares posse suis dare facultatem legendi, & retinendi libros hæreticos putarunt multi viri docti a me interrogati, qui ducebantur his rationibus. 1. Quia Patres Provinciales viri pii, & docti quorumdam Ordinum eam facultatem hactenus semper dare consueverunt, qui communis mos videtur esse sat solidum fundamentum. 2. Quia est justa & rationabilis præsumptio pro sapientibus viris illis, non ignaris eorum, quæ obmoventur, nec tamen difficilibus in ea potestate danda, estque semper præsumptio pro Superioribus, argumento Cap. *Quid culpatur*, 23. *qu.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. §. 3. *n.* 11. & omnes in *Cap. Quoniam contra*, ubi nominatim Dec. *n.* 33. *ff. de prob.* Alciat. *Reg.* 3. *præsump.* 9. Abbas *concl.* 41. *n.* 2. Præsumptionem autem merito stari in utroque foro astruit Sanch. *in Dec. l.* 2. *c.* 10. *n.* 11. & 13. 3. Quia Bullæ & prohibitiones in contrarium ignotæ sunt, adeoque non receptæ usu apud Germanos. 4. Et præcipue, quia saltem quod Societatem JESU attinet, & alios participantes ejus privilegia, *S. Pius V.* & post eum *Greg. XIII.* per Bullam *Exponi nobis*, 1575. concedit, *ut Præpositus Generalis considerate cum delectu, & re consultata cum Assistentibus, possit concedere facultatem legendi libros hæreticos, & alios prohibitos ad oppugnandum*, uti refertur in Compend. privil. v. *Libri prohibiti* §. 1. Et ibidem § 2. sic habetur: *Possunt nostri uti libris non hæreticis, licet habeant annotationes, & scholia Auctorum hæreticorum, aut Auctores ipsi mali sint, si libri ipsi non sint editi ad stabilienda dogmata hæretica, dummodo nomen Auctoris, si sit hæreticus aut in Indice prohibitus, & si quid inter legendum impium occurreret, deleatur.* Et facultas hæc in dicto comp. communicatur Provincialibus. Similiter §. 3. & seqq. ejusdem compendii datur facultas eis, qui a superioribus nostris deputati fuerint, corrigendi aliquos libros prohibitos.

390 §. 2. Alii negant Superiores regulares posse dare facultatem ad legendos, aut retinendos, saltem libros hæreticos, quia putant ista esse revocata per sequentes Pontifices, nam *Greg. XV.* 30. *Decemb.* 1622. per Bullam *Apostolatus officium*, revocavit datas quibuscumque personis cujuscumque gradus, & conditionis licentias legendi, vel habendi libros hæreticos, vel quomodolibet prohibitos. Urban. VIII. Bullam illam innovavit 2. Aprilis 1631. expresse addens, libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas etiam ratione astrologiæ judiciariæ, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis, laicis & ecclesiasticis, tam sæcularibus, quam regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis & Instituti quomodocumque concessos, per quæ verba, *cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti*, quæ *Greg. XV.* omiserat, videtur voluisse etiam nos comprehendere. Hinc *Dicast.* qui in Germania vixit, & scripsit hic, *d.* 3. *n.* 237. ait, Urbanus VIII. 5. Novemb. 1631. per constitutionem, quæ incipit, *Cum sicut accepimus*, revocat, quidquid potuerunt omnes etiam de Societate circa ea, quæ concernunt fidem catholicam illiusque professionem, & officium S. Inquisitionis, qualia sunt ea, quæ ad hæresim spectant, & lectionem librorum prohibitorum. Accedit quoad libros hæreticos difficultas ex verbis concessionis per *S. Pium V.* & *Greg. XIII.* nam cum dicat, *cum delectu, & re consultata cum suis Assistentibus*, videtur eligi industria, seu requiri determinate judicium Generalis, adeoque facultas illa non erit communicabilis Provincialibus. Denique quod mihi maximam difficultatem facit circa illam facultatem nostram, est, quia in dicto compendio nostro supra in fine post § 6. additur, *Adverte facultatis legendi, & habendi libros prohibitos universalem revocationem editam fuisse a Gregor. XV. 30. Dec. 1662. in Bull. comm. const. 40. & ab Urb. VIII. 2. Aprilis 1631. ibid. const.* 145. Atque ideo Dian. Portel. Delb. Lezan. Pign. *in novissim. cons.* 196. *p.* 492. stant pro hac sententia negante, uti novissime Viva *ad prop.* 25. *ab Alex. VII. n.* 11. quamvis contradicat Peyrinis, putans Pontifices non derogare Privilegiis Religionum, sed solum particularibus licentiis, atque ita referunt, sed nihil statuunt Bassæus V. *Hæresis n.* 17. Herincx *de fide disp.* 9. *n.* 82. sed Pennafiel, *de fide disp.* 16. *n.* 69. relatam sententiam illam Peyrinis rejicit dicens, facultatem quoad libros hæreticos tam Inquisitoribus, quam Regularibus olim factam per constitutiones illas revocari, Pelliz. *to.* 1. *tr.* 6. *c.* 5. *n.* 37. dicit speculative defendi posse, per Pontifices revocatas esse licentias, quomodocumque etiam per privilegium datas ad legendum tales libros, item potestatem dandi ejusmodi licentias esse restrictam ad solam Congregationem S. Officii, adeoque ablatam illis qui illam habebant via ordinaria, uti erant Ordinarii, & Inquisitores, sed non ideo potestatem concedendi facultatem legendi tales libros esse ablatam illis, qui privilegium habebant, de hoc enim nulla fit mentio, nihil tamen vult determinare. *Pign.* autem supra directe contradicit, tantum id permittens, quoad alios libros prohibitos, sed non hæreticos. Et satis est mihi ista retulisse. De cetero, quod me attinet, quia non tantum Nuntii Apostolici, sed etiam Episcopi in his partibus habent speciales facultates concedendi potestatem legendi, & retinendi libros hæreticos, ut retuli lib. 6. p. 3. n. 382. & 846. ab illis pro securitate hactenus petii hanc potestatem, uti & absolvendi ab hæresi, & a lectione librorum prohibitorum, quando sunt casus cadentes sub Bullam Cœnæ, de quibus omnibus multa etiam dixi l. 6. p. 1. a n. 1613. & 1618.

Opponi potest 1. Quod alii Regulares sine scrupulo tali facultate utantur, uti & dicuntur absolvere ab hæresi: ergo & nos posse. R. n. conf. quia nobis deberet facultas illa communicari per Generalem, fortasse id non est opus apud alios. Deinde recte docet Less. *in auct. V. Bulla Pontificia, cas.* 5. Religiosos diversorum Ordinum in eadem Provincia non facere unum corpus in ordine ad receptionem Constitutionis Pontificiæ generaliter ad Regulares directæ, quia in hoc Ordine possunt esse rationes recipiendi, in altero non recipiendi, cum vario Jure, & modo vivant, nam & sic fit, ut unius regni civitas una recipiat, & obligetur lege Principis, alia non.

Objici potest 2. Revocationes illas non esse promulgatas in partibus: ergo non obligant. R. n. conf. quia sufficit promulgationem esse Romæ factam, uti recte Less. sup. V. *Professio religiosa, cas.* 1. *n.* 1. Et quamvis si revocationes tangant contractus & similia, ex quibus sequi posset magna perturbatio Reip. teneant aliqui cum Less. *V. Bull. Pont. cas.* 3. requiri etiam promulgationem in partibus, tamen si agatur de privilegiis, recte docet sufficere, quod revocatio facta sit Romæ, & de ea certo constet in partibus; privilegia enim non sunt leges, & multo facilius cadunt.

§. 3. Confessarius sine speciali potestate absolvens ab hæresi, lectione libri hæretici, vel alio casu Bullæ Cœnæ, facit actum irritum, & excommunicatur, uti patet ex §. 23. & seqq. Bullæ Cœnæ, quam retuli l. 6. p. 2. *n.* 1054. 391

§. 4 Quod attinet ad facultatem corrigendi aliquos libros, & ita correctos relinquendi externis, est tantum sermo de libris aliquam forte hæresim vel alteram continentibus, non autem de libris hæreticis tractantibus de Religione, hi enim corrigi non possunt, nec ideo prohibentur, quod contineant hæresim, quæ corrigi possit, sed quia tractant de religione, quali tractationi facile inspergitur hæresis, uti habet Sanch. supra. 392

§. 5. Circa correctionem libri, cui inspersa est hæresis, sic habet Laym. supra *n.* 4. *Licet in Reg. VIII. Indicis librorum prohibitorum præcipiatur, ut libri quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim seu impietatem, divinationem seu superstitionem spectant, a Catholicis Theologis Inquisitoris Generalis auctoritate expurgentur, quia tamen in Germania nostra Inquisitores non sunt, ideo hoc præceptum in observationem non deducitur, quamvis consultum sit observare, & ejusmodi libros viris Theologis expurgandos tradere* Less. in auct. V. Hæreticorum *libri cas.* 16. sic habet, *Episcopus in his locis potest Religiosis, & etiam externis dare facultatem corrigendi etiam libros externorum, ut patet ex instructione Clem. VIII. quæ habetur in Indice librorum prohibitorum. Similiter potest Episcopus dare facultatem legendi libros prohibitos viris idoneis, modo tales sint, ut corrigi possint, ut patet ex eadem Instructione, ubi vero est Inquisitor, ab utroque facultas obtinenda. Silv. p.* 1. *V. Libri q.* 2. sic habet. *Quamvis de rigore secundum Tit. Indicis de correctione* §. 1. & 5. *correctio alicujus libri fieri debeat de licentia Episcopi vel Inquisitoris, tamen cum rigor ille non sit in viridi observantia, probabilius est viro docto licere juxta indicem expurgatorium per seipsum corrigere libros, nam ad regulam* 12. *notatur, ut, qui posthac libros suos expurgandos idoneus futurus est, idipsum præstare queat, servando reliqua præscripta.* Addit *qu.* 8. *Si visitator* per Episcopum constitutus aut alius habens potestatem visitandi aut permittendi, permittat librum, censeri potest approbatus. 393

Q. 45. *An Episcopi possint pro sua Diœcesi prohibere certos libros, vel aliquas propositiones censurare?* R. Negant aliqui 394

cum

cum Vindice Gobati, 1. quia Inn. XI. in decreto, quo damnavit 65. propos. in fine prohibet censurari vel notari ullas propositiones adhuc controversas inter catholicos, & judicium de eis S. Sedi reservat. 2. Quia censura Episcoporum non est infallibilis, & fieri poterit, ut unus pro suo critirio vel passione reprobet librum aut propositionem, quam alius approbabit, & sic nascetur divisio, & scandalum aliquod in Ecclesia: ergo decuit hanc potestatem esse reservatam infallibili Romani Pontificis judicio. 3. Quia nemo utiliter damnat propositionem, cujus judicium merito potest ad crisin vocari & pariformiter damnari. His non obstantibus probabilius est posse, 1. Quia Episcopi sunt a Christo constituti Pastores debentes regere suas Ecclesias ad quos spectat posse ovibus noxia pascua declarare ac prohibere. 2. Quia in Reg. 10. Indicis Trid. expresse ita habetur, *liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis aut provinciis vel diœcesibus expedire judicaverint.* Hanc autem potestatem non revocavit Inn. XI. cum nec de illa, nec de Episcopis, nec de libris mentionem faciat. Fatendum tamen est, quod censura illa Episcoporum nullam habeat certitudinem, nec reddat doctrinam libri improbabilem, nec liget, nisi illius subditos, & si ex nimia promptitudine Episcoporum aliquando nascatur inconveniens, per accidens hoc est. Quod particulares Doctores attinet, hi se reddunt deridiculos, si nimis prompti sint in censurandis propositionibus aliorum, dicitque bene *Vindex Gobati, quo fere doctior quisque est, eo parcior esse solet in damnandis aliorum opinionibus, ut in Doctore Angelico, Seraphico, Subtili, aliisque licet observare. Reprehendi non meruit, quod recte defendi potest,* inquit S. August. Epist. 15. ad Hieronymum.

CAPUT III.

De suspensione, & degradatione.

DUBIUM I.

Quid sit suspensio, quotuplex, & unde dignoscendum qualis & quanta sit?

395 Resp. I. Suspensio est censura, qua Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. V. Bonac. *to.1. d.3. p.1.* Laym. *lib. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. Unde resolves,*

I. Solus Clericus potest suspendi.

II. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.

III. Ex genere suo, & nisi parvitas materiæ excuset, est peccatum grave, exercere actum per suspensionem prohibitum, unde & irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus se non ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cum alii licite requirant, imo etsi nominatim sit denuntiatus non toleratus, alii tamen non tenentur sub mortali eum vitare nisi censeantur cooperari actui, a quo suspensus est, unde audire ejus Missam, non erit peccatum (saltem mortale) si non inservias. Ita probabiliter Avila, Henr. Suar. Sayr. Bon. *p. 4. n. 4.* etiam Laym. *n. 7.*

IV. Suspensus non toleratus invalide absolvit, quia non habet jurisdictionem.

Resp. II. Suspensio, 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirat, alia fertur absolute, seu indefinite, manetque donec per absolutionem tollatur. 2. Alia est ab officio sive id sit ordinis, sive jurisdictionis, alia a beneficio, alia ab utroque. 3. Suspensio ab officio, vel est a toto, vel a parte tantum scilicet a functione ordinis vel jurisdictionis. Item suspensio beneficii, vel est a beneficio absolute, vel a quibusdam tantum functionibus ejus ratione competentibus. Laym. Bon. *l. c.*

Resp. III. Quantitas & qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ utpote in re odiosa, non amplius sunt extendenda, quam proprie accepta significent. *Unde resolves,*

I. Suspensio absolute, & in toto prohibetur omne exercitium ratione officii proveniens, tam ordinis quam jurisdictionis, & consequenter non potest celebrare, nec valide excommunicare, beneficia conferre &c. Suspensus vero a parte beneficii determinata, v. g. ab ordine tantum vel jurisdictione, privatur tantum illius officii functionibus. Unde Episcopus, v. g. a jurisdictione suspensus, etsi non possit excommunicare, absolvere, delegare &c. potest tamen exercere actus ordinis, ut consecrare templa, ordinare &c. Bon. *l. c.*

II. Suspensus a certa functione Ordinis, v. g. Sacramentorum administratione, non est suspensus a sacrificio. Similiter suspensus ab Ordine, potest nihilominus conferre primam tonsuram, quia non comprehenditur sub Ordine. Bon. *p. 2. n. 6.*

III. Suspensus ab officio simpliciter, non intelligitur suspensus a beneficio seu fructibus ejus. Debet tamen per alium supplere, qui per se nequit, ut fructus percipiat. Bon. *n. 10.* ex Nav. Suar. Henr. Fill. &c.

IV. Suspensus ab Ordine non videtur suspensus a beneficio, quia beneficium non fundatur in Ordine. Bon. tamen dicit, indirecte suspendi a fructibus ejus, quia dum non potest facere officium, non potest percipere fructus, v. *n. 5.*

V. Suspensus a beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspensus a recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio, sive jurisdictionis sive ordinis, etiam quod illi ratione ipsius beneficii competit. Unde tenetur legere Horas, & cetera onera beneficii præstare, licet fructibus non fruatur, hoc enim debet sibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniversariis stipendiis Missarum, nec eo, quod datur propter onus personale Clerici, quia non sunt fructus beneficii. Secus est de distributionibus quotidianis, licet ex his vel aliis beneficii fructibus possit ali, si aliunde sustentari nequeat, Bon. *n. 12.* Suar. Sayr. Fill. &c.

VI. Suspensus a beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre beneficium, quia etsi hæc jura competant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt beneficii præcise ut sic, sed potius officii, & jurisdictionis. *Ibid.*

VII. Suspensus a beneficio, vel Ordine absolute, & sine addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio vel ordine, nisi aliunde constet. *Ibid. n. 8.*

VIII. Suspensus absolute, intelligitur ab officio, & beneficio. Laym. *c. 1. n. 2.*

IX. Suspensio Capitulo vel Conventu, non censentur suspensi singuli, nisi sint in culpa, ait Sa, *V. Suspensio*, & Lay. *n. 3.*

X. Si Prælatus solo verbo dicat Sacerdoti, suspendo te, v. g. a celebratione, videtur esse simplex tantum prohibitio, non censura, quia hæc licite non fertur, nisi scripto. Prælatus autem non debet præsumi velle peccare, nisi aliud constet de ejus intentione, aut nisi Religio habeat privilegium, absque scripto ferendi censuras. V. Bon. *tom. 1. De cens. in communi, d. 1. q. 1. p. 1.*

A D D E N D A.

Quæst. 46. *Quid circa hæc sit præterea notandum?* R. §. 1. Docent cum aliis Castrop. hic *d. 4. p. 3.* & Dic. *d. 4. n. 66.* contra aliquos alios suspensionem ferri non posse ob culpam alienam, & consequenter suspensa communitate non suspendi particulares personas innocentes quoad se, sed tantum ut membra sunt delinquentis communitatis, quia iniquum est innocentem sustinere pœnas soli nocenti debitas. 396

§. 2. Putant Nav. & alii suspensum ab officio hoc ipso suspendi a beneficio, quia prohibito principali prohibetur accessorium, sed cum communi probabiliter negat Castrop. *p. 5.* aliquando enim fertur suspensio ab officio, aliquando a beneficio, aliquando ab utroque simul. 397

§. 3. Multi cum Suar. *d. 2. s. 4.* putant suspensum ab ordine inferiore hoc ipso suspendi a superiore, quia ubi minora prohibentur, dedecet concedi majora, secundum regulam juris: econtra Castrop. *pun. 5. §. 1.* negat cum aliis, quia in pœnis facienda est stricta interpretatio, & non extensio ultra verba, neque inconveniens est, ut privatus minore honore, vel officio relinquatur in majore, pro quo tollendo necdum censetur delictum sufficiens commisisse. 398

§. 4. Dixi l. 4. n. 778. suspensum simpliciter ab omni officio & beneficio, etiamsi sit occultus, & non denuntiatus, promoveri non posse ad dignitates vel beneficia Ecclesiastica, imo promotionem ad beneficium esse irritandam hoc ipso, quod ab omni officio sit suspensus, non tamen si tantum ab aliquo officio, super quo non fundetur beneficium. 399

§. 5. Si Cajus ordinatus sit Sacerdos ad titulum vitiosum, ideoque sit suspensus, quamvis postea obtineat Parochiam, non ideo ex titulo Parochiæ obtentæ licite absolvet, quia non ideo sublata est suspensio ab actibus Ordinis suscepti; absolvere autem est actus non solius jurisdictionis, sed etiam Ordinis, econtra poterit valide & licite exercere actus, qui sunt solius jurisdictionis aut Ordinem non requirunt, uti delegare alteri jurisdictionem ad audiendos suos Parochianos, assistere Matrimoniis suorum, hæ enim potestates nullo modo fundantur in Ordine, a cujus exercitio suspensus est, sed in sola jurisdictione, aut potestate alia, quamvis abesset Ordo. An autem & quando peccet, qui ita suspenso confitetur, dixi l. 6. p. 1. a n. 211. 400

§. 6. Quamvis in quibusdam electionibus prærequiratur v. g. Ordo Subdiaconatus ut quis sit capax eligendi, tamen si quis sit suspensus a beneficio, & ab exercitio Ordinis, non ideo est suspensus ab eligendo, quia eligere est actus alicujus jurisdictionis, aut saltem plane diversæ potestatis, uti patet in laicis conversis, & mulieribus sæpe eligentibus sine ullo Ordine, docetque clare Glos. ad Cap. Presbyterum dist. 28. his verbis, *Beneficium retinebit & locum in choro & cantabit cum aliis, & intererit electionibus, sed hoc solum deest ei, quod non debet ministrare ut Sacerdos.* Idem docent alii communiter cum Nav. Suar. Bon. Fill. Passer. de Electione c. 10. n. 95. Castr. *d. 4. p. 5. §. 1. n. 9.* Leur. in foro benef. *p. 2. q. 278.* Et suspensum ab actibus ordinum non esse suspensum a jure eligendi, docent expresse Hostiens. Sigism. Henr. Suar. Fill. Barb. Leur. *q. 276. n. 4.* aliique, & hoc declarasse Sac. Congreg. testatur Passerinus supra, qui *nu. 98.* recte sic concludit, *sola igitur suspensio, vel simpliciter, vel ab officio, vel si esset suspensio ab eligendo, privat voce activa in electione, non vero suspensio a Beneficio vel ab Ordine.* 401

§. 7. Dubitatur, an suspensus per annum, teneatur suspensione ultimo die anni bissextilis, nam libertas promissa servienti per annum acquiritur, si servierit 365. diebus, L. *Cum hæres*, §. Stichus, De statu liberi: ergo similiter hic. Attamen puto oppositum esse probabilius, tum, quia duo illi dies in Februario habentur pro uno, tum etiam quia suspensionem ferens ad annum, intelligit, usque dum anno sequente recurrat, & absolva-

solvatur hic dies, & per accidens est, quod ille annus habeat dies 366. Videri potest Dicast. d. 4. n. 83. qui d. 5. n. 207. notat suspensionem aliquando esse puram pœnam, si nempe ad certum tempus feratur propter delictum præteritum, & hoc tempore evoluto cessare absque absolutione, aliquando esse censuram, si feratur ut medicina propter contumaciam præsentem corrigendam, & tum indigere absolutione.

DUBIUM II.

Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absolvere?

403 RESP. I. Suspensiones Juris communiores sunt sequentes, I. Clerici ipso jure suspensi sunt, 1. Recipientes Ordines sacros ab alieno, vel a proprio in aliena diœcesi, vel sine ætate legitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non servatis interstitiis, vel per saltum, vel in censura, vel denique post Matrimonium ratum, qui omnes suspensi sunt ab executione Ordinum, nisi fecerint absque dolo, & si Ordine utantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, suspendens aut interdicens sine scriptura, & causæ expressione, est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisi sit Prælatus regularis. 3. Clerici scientes eligentes Episcopum vel Parochum indignum, suspenduntur a beneficiis biennio. 4. Ordinans, & ordinatus simoniace, est suspensus ab Ordinibus. 5. Parochi jungentes sponsos alterius Parochiæ sine licentia. 6. Gravantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona vel census Ecclesiæ, beneficii vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes raptores vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum de Immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam vel munera, qui, si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ, si inferiores Episcopo, ab officio, & beneficio, usque dum restituant duplum. 11. Judex Ecclesiasticus (non Episcopus) qui facit injuriam contra justitiam, & conscientiam parti litiganti. V. Bon. d. 3. p. 5.

II. Religiosi, 1. Apostatæ recipientes Ordines in apostasia. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis peractum. 3. Non utentes habitu, & vestitu, modo sibi præscripto. Introducentes mulieres in Monasteria.

III. Episcopus, 1. Ordinans non subditum, suspensus est a Pontificalibus per annum, Ordinans vero invitum, suspensus est per annum a celebratione. 2. Admittens resignationes contra formam præscriptam. 3. Intrans Monasteria Monialium sine necessitate. V. Fill. t. 17. c. 5.

Resp. II. Præter has suspensiones aliæ sunt ab homine, quæ si sint graves, requirunt culpam mortalem, v. gr. ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui officii, vel fructibus unius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu, v. g. eligendi.

Resp. III. Habens Episcopalem auctoritatem potest absolvere a suspensione non reservata, & communiter Religiosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in foro conscientiæ, & Episcopus potest absolvere ab omni suspensione juris, si Sedi Apostolicæ specialiter reservata non sit, Laym. c. 4. n. 2. ex Nav. Suar. &c. Imo etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum, Bon. p. ult. ex Trid. sess. 24. c. 6.

ADDENDA.

404 QUæst. 47. *Quid circa hæc præterea sit notandum?* R. §. 1. Suspensiones in particulari late enumerat Dic. d. 4. dub. 7. Dubitat autem Herincx *de Ordine q.* 8. *n.* 85. an promotus ad sacrum Ordinem absque titulo sufficiente incurrat suspensionem, quia licet id habeatur Cap. *Neminem*, & Cap. *Sanctorum*, dist. 70. tamen pœna illa videtur abrogari, Cap. *Cum secundum Apostolum*, & Cap. *Si Episcopus*, de præbendis. Et quamvis Trid. *sess.* 21. *c.* 2. *de Reform.* innovet pœnas antiquorum Canonum, tamen non liquet, an etiam Canones illos priores innovet, hinc non incurri suspensionem docent multi cum Gallem. ad Trident. supra. Addunt Tolet. Garz. Barb. Herincx saltem non contrahi, si patrimonium sit acceptum sub onere redonandi, cum etiam acquirat dominium tituli, non ordinatur sine titulo. Et idem est, si jam ordinatus Subdiaconus cum vero titulo cedat titulo, & ulterius ordinetur Diaconus & Presbyter, nec illa pactio redonandi & cessio patrimonii sunt irrita: ergo reipsa non ordinatur sine titulo. Quod adhuc magis valet, si ordinetur cum titulo, sed adjecto pacto non utendi illo, seu non percipiendi ex eo fructus, quæ pactio etiam est prorsus irrita. Oppositum tenet communis, & probabilior cum Dicast. *n.* 211. & aliis, quos secutus sum l. 6. p. 2. n. 2283. nempe a taliter ordinato incurri suspensionem ab Ordine suscepto, quia Trid. innovat pœnas antiquorum Canonum, inter quos sunt isti priores. Vide plura ibi l. 6. dicta.

405 §. 2. Nav. *in consil.* 5. *consil.* 69. Barb. *de potest. Episc. p.* 2. *all.* 6. *n.* 7. Zerola, De Leone, Gavantus in Enchir. *Episc. V. Functiones n.* 3. putant Episcopum exercentem Pontificalia in aliena diœcesi non excusari a pœna suspensionis per inadvertentiam vel bonam fidem. Sed recte contradicunt Squillant. *de oblig. Episc. p.* 2. *cap.* 3. *n.* 17. Quartus *in rubr. Miss. p.* 1. *t.* 1. & *dub.* 3. Versu, *Dico secundo:* Henao post historiam de scientia media parergon 28. *n.* 1799. nam inadvertentia & bona fides excusant a pœna, & censura, secundum dicta *n.* 93.

§. 3. Sperell. *dec.* 114. dicit eum peccare mortaliter, qui ante Confirmationem suscipit Ordines, sed oppositum dixi l. 6. p. 2. n. 227. & saltem talis non suspenditur. Additur autem ordinatum sine Tonsura esse suspensum, putat enim Tonsuram esse Ordinem, adeoque fieri Ordinationem per saltum. Et quamvis l. 6. p. 2. n. 2208. cum communi dixerim Tonsuram non esse Ordinem, tamen præscindendo ab hoc, dicit Gallem. ad Trid. *sess.* 23. *c.* 14. *de ref. n.* 4. aliquam Congregationem declarasse ordinatum sine Tonsura suspendi. 406

§. 4. An per simoniam in beneficio vel per simoniacam collationem aut receptionem Ordinum, etiam minorum, & primæ Tonsuræ incurratur suspensio, dixi l. 3. p. 1. a n. 216. Eos autem Sacerdotes, qui assistunt Matrimonio alieni Parochiani, incurrere suspensionem per Trid. latam *sess.* 24. *c.* 1. *de Ref. Matr.* dixi l. 6. p. 3. n. 766. Clericus concubinarius, si secundæ monitioni non pareat, suspendi potest ab omni administratione beneficii per Trid. *sess.* 25. *c.* 14. *de Ref.* ita ut nequidem alimenta ei ex beneficiorum redditibus debeantur. Videri potest Pignat. *to.* 9. *cons.* 139. *a n.* 160. qui *tom.* 1. *cons.* 261. notat ex declaratione S. Congreg. 21. Mart. 1643. Ordinarium, si aliquem suspendat vi Trid. *sess.* 14. *c.* 1. *de ref.* teneri si judicialiter petatur, exprimere non parti, sed Superiori delictum, & causam suspensionis. 407

DUBIUM III.

Quid sit depositio, & degradatio, a quo & ob quam causam fieri possit? 408

SUbjici solent suspensioni Depositio, & Degradatio (etsi censuræ non sint, ut dictum est c. 1.) ob similitudinem quam habent cum suspensione, cum utraque sit ab Ecclesiastico Ordine, aut beneficio. Differunt autem a suspensione, quod illæ auferant ipsum jus radicale, & titulum beneficii, idque in perpetuum, suspensio non item. Porro depositio generice accepta, alia est verbalis, quæ absolute depositio dicitur, alia realis, quæ dici solet degradatio.

Resp. I. Degradatio est privatio executionis officiorum & beneficiorum simpliciter, & in toto, & absque spe restitutionis, facta cum certa solemnitate, & privatione privilegii Clericalis, tam Canonis, quam fori, itaut sæculari curiæ subdatur.

Dixi, *Executionis*, quia Ordo ipse non potest tolli. Interim degradatus tenetur ad votum castitatis, si fuit in sacris, & ad horas, nisi has forte pœna, ad quam damnatur, v. g. triremes, vel aliud impediat.

Resp. II. Depositio verbalis est similis privatio, sed sine solemnitate dicta, & relicto utroque privilegio Canonis, & fori.

Resp. III. Clerici possunt degradari a suo Episcopo, sed non ab inferioribus illo, deponi tamen possunt ab eodem per Vicarium.

R. IV. Depositio fieri potest in casibus jure expressis, & delictis, non tamen nisi gravioribus arbitrio judicis. Ubi notat Laym. crimen debere esse enorme, idest, unum ex maximis. Degradatio similiter fieri potest in casibus tantum gravissimis, quales sunt v. g. crimen hæresis manifestum, falsatio litterarum Apostolicarum, sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Episcopo irrogata. V. Laym. hic c. 5. & Fill. t. 18. c. 8.

ADDENDA.

QUæst. 48. *Quid præterea circa ista sit notandum?* R. Raro hæc servire possunt ad praxim, & de illis bene ac breviter habent Castr. d. 4. pun. ult. Dic. s. 6. Quomodo servandi sint gradus pœnarum, antequam Clericus criminosus degradetur, & tradatur potestati sæculari, videri potest Pignat. *to.* 7. *cons.* 33. An autem damnandi ad triremes debeant prius degradari saltem verbaliter, examinat *tom.* 8. *cons.* 91. 409

CAPUT IV.

De Interdicto. 410

DUBIUM I.

Quid sit, & quotuplex?

RESP. I. Est censura Ecclesiastica prohibens divinorum officiorum, Sacramentorum aliquorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Quod addo, quia excommunicatio eodem privat, quatenus est communicatio cum fidelibus; suspensio vero proprie non illum usum, sed exercitium potestatis Ecclesiasticæ impedit. V. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 4. Bon. *d.* 5. *p.* 1.

Resp. II. Interdictum dividitur, 1. in Locale, quod immediate locum afficit, & in Personale, quod immediate afficit personam, & Mixtum, quod immediate afficit locum, & ejus incolas. Differt autem locale a personali, quod in illo participatio sacrorum officiorum, tum indigenis tum alienigenis, non absolute, sed in loco tantum interdicto, in hoc vero certis personis aut communitati prohibeatur absolute, & in omni loco.

„ loco. 2. Interdictum tam locale quam personale, subdividitur
„ in Generale, & Particulare. Generale est, quo locus gene-
„ ralis, v. g. civitas, provincia; vel quo communitas, v. g.
„ collegium, &c. interdicitur; Particulare, quo locus aut persona
„ particularis, aut particulares interdicuntur. *Unde resolves*.
„ I. Interdicta civitate interdicuntur etiam suburbia, & in-
„ terdicta Parochia, etiam sacellum, & cæmeterium conti-
„ guum, quia accessorium sequitur naturam principalis.
„ II. Interdicto populo, non interdicuntur qui non sunt
„ pars populi, ut studiosi, Clerici, peregrini, &c. Nec in-
„ terdicto Clero, interdicuntur Religiosi, quia in favorabi-
„ libus tantum nomine Clerici comprehenduntur.
„ III. Si dicatur, cives. v. g. Colonienses sunt interdicti,
„ ii nusquam possunt interesse divinis (nisi tamen desinant esse
„ istic cives, nec causam dederint interdicto) contra vero, si ci-
„ vitas interdicto subjiciatur, licet civibus aut incolis, qui causã
„ interdicto non dederunt, alio ire, & istic divinis interesse.

A D D E N D A.

411 QUæst. 49. *Quid hic sit præterea notandum?* Resp. §. 1. Quamvis interdicto populo, non interdicatur Clerus quia populus absolute censetur contradistingui a Clero, tamen interdicta familia interdicuntur Clerici illius familiæ, uti habet communis cum Dicast. *d*. 5. *n*. 34. Qui tamen post interdictum illud fit de familia, non interdicitur, quia non comprehendebatur intentione interdicentis; præsumitur enim fuisse velut interdictum particulare in has personas talis familiæ. E contra si interdicta sit civitas, interdicitur, qui fit de illa civitate, quia intentio interdicentis præsumitur fuisse ferre interdictum generale, tendebat enim in communitatem secundum se, quiscumque eam componeret, usque dum tolleretur interdictum Bon. *d*. 5. *p*. 1. *n*. 13. contra Dicast. *d*. 5. *n*. 38. Interdictum autem generale pertinet etiam ad suburbia, Cap. *Si civitas*, de sent. excom. in 6.

412 §. 2. Si communitas interdicta dissolvatur, & interdictum cadebat in communitatem ut talem, hoc ipso etiam cessat interdictum. Si autem ob causam datam afficiebat certas personas, manent hæ interdictæ usque ad absolutionem, Dicast. *n*. 219.

413 §. 3. Interdictus particulariter, & in persona, quamvis mutet domicilium, manet interdictus, donec absolvatur: e contra interdictus generaliter, & in communi tamquam subditus loci, in quo fuit, si mutet domicilium, desinit esse interdictus, Suar. Ugol. Dicast. *n*. 9.

414 §. 4. Lege interdicti lata Cap. *Episcoporum*, de privilegiis, in 6. *ne celebrent, celebrari faciant &c.* in locis vel coram personis nominatim interdictis, tenentur Regulares etiam exempti, Nav. Suar. Castrop. *d*. 5. *p*. 2. §. 1. *n*. 7. Dicast. *n*. 62. Pign. *tom*. 10. *cons*. 1. *n*. 2. contra Gloss. Barb. Sayr. quia Trid. *sess*. 25. *c*. 12. *de reform*. loquitur etiam ad exemptos his verbis: *Censuræ, & interdicta nedum a Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata mandante Episcopo, a Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, atque serventur*. Ita quidem, ut etiam ille, qui interdictum locale tulit, teneatur illud observare, quia ea obligatio nascitur ex Jure communi, cui ipse, nisi interdictum tollat, derogare non potest, Castr. *p*. 7. §. 1. Dic. *n*. 74. 141.

415 §. 5. Si Ecclesia sit interdicta, quamvis diruatur, fundus ejus manet interdictus, nec in eo cadavera sepeliri possunt, quia Ecclesiam præcipue constituebat ille fundus, Suar. Reg. Laym. Fill. Dicast. *n*. 217.

416 §. 6. Habens in duplici loco actuale domicilium, unum subjectum, alterum non subjectum interdicto, secundum Suar. & Castrop. *p*. 2. §. 2. *n*. 7. subjacet interdicto si habitet in loco interdicto, non subjacet, si habitet in loco non interdicto. Contradicunt Silv. & Dicast. *n*. 58. quia non est ratio cur potius dici debeat pars populi interdicti, quam non interdicti: ergo potius inclinandum est in favorem, quod gaudeat bonis, quæ competunt non interdictis. Quod si interdicantur Doctores alicujus universitatis, interdicuntur etiam Clerici Doctores, cum nomen Doctoris sit utrique commune, Castrop. *n*. 11. Dicast. *n*. 41. contra Henriq. Avil. & alios.

417 §. 7. Casus, in quibus Jure ipso latum est interdictum, fuse recensent Castrop. *punt*. 8. & Dicast. *d*. 5. *dub*. 6. Specialiter de cessatione a Divinis agunt Castrop. *p*. 9. & Dicast. *dub*. 8. Specialiter de interdictis ab ingressu Ecclesiæ, Dicast. *n*. 206. & *n*. 249. sed cum raro hæc fiant, omitto.

418 D U B I U M II.

Qui sint effectus Interdicti.

„ RESP. Sunt sequentes, 1. Prohibitio divinorum officio-
„ rum. Unde etiam interdicti ob alienam copulam, non
„ possunt interesse Sacro: Clerici tamen & Religiosi, quando
„ ipsi interdicti non sunt, possunt, ac debent, ut ante, Missas,
„ divinaque officia celebrare, sed januis clausis, non pulsatis
„ campanis (nisi ad concionem, salutationem Angelicam,
„ vel obitum alicujus) submissa voce, & exclusis interdictis.
„ Permittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, Paschæ,
„ Pentecostes, Assumptionis, & per Octavam Corporis Chri-
„ sti, divina officia cantentur solemniter, admissis etiam inter-
„ dictis, dummodo, qui causam interdicto dederunt, altari nec
„ appropinquent, nec veniant ad offertorium vel communio-
„ nem. 2. Prohibitio administrationis Sacramentorum, ex-

cepto Baptismo, Confirmatione, & Pœnitentia, quæ omni- „
bus permittuntur, iis exceptis, qui interdicto causam dede- „
runt, etiam auxilio, consilio, vel favore: Eucharistia tamen „
potest dari morituris, & deferri cum lumine & campana. „
Nec improbabile est, interdictis licere contrahere Matrimo- „
nium, ut Sanch. Kon. & Laym. docent contra Suar. quia „
hoc Sacramentum secundum substantiam non ab Ecclesia, „
sed ab ipsis contrahentibus ministratur. 3. Prohibitio se- „
pulturæ Ecclesiasticæ, etiam respectu infantium & amen- „
tium. Excipe tamen Clericos, qui interdicto locali, si „
nominatim interdicti non sint, nec interdictum violarunt, „
possunt cum silentio sepeliri. Laym. c. 2. *n*. 3. 4. Clerici vio- „
lantes interdictum peccant mortaliter; sicut etiam Reli- „
giosi utriusque sexus, qui insuper excommunicantur de „
facto. Laici vero peccant quidem graviter, si contra in- „
terdictum personale recipiant Sacramenta, si vero tantum „
violant locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius „
est tantum esse veniale, dummodo ipsi personaliter inter- „
dicti non sint, Laym. *c*. 3. ex Silv. Sot. Avila &c. „

A D D E N D A.

QUæst. 50. *Quid hic sit præterea notandum?* R. §. 1. Per festum Nativitatis Christi, Paschæ, Pentecostes, quibus non obligat interdictum ab officiis solemnibus, communis sententia intelligit tantum primum diem, sed Vivald. Con. Sot. Avil. Bonac. Hurt. Castrop. *d*. 5. *p*. 4. §. 2. *n*. 19. Dicast. *d*. 5. *num*. 160. probabiliter extendunt etiam ad festos dies sequentes, quia censetur manere, & continuari eadem solemnitas: incipiunt autem illi dies saltem a primis vesperis, & clauduntur in Completorio festorum; communis cum Castrop. *n*. 20. Et putant Suar. Con. Fill. tum posse ac consequenter debere aliquem communicare pro Paschate; sed communior negat cum Dic. *n*. 123. quia Jus tantum loquitur de officiis divinis. 419

§. 2. In loco interdicto, vel a personis generaliter interdictis administrari, & recipi non posse Sacramentum Matrimonii, docent ex hac ratione Ugol. Sayr. Suar. Fill. Bonac. Dicast. *nu*. 134. quia tum prohibita est administratio & receptio Sacramentorum, nisi in casibus a Jure exceptis, Matrimonium autem est Sacramentum, & non excipitur, E contra ratio Silv. Tol. Avil. Conc. Schiar. *l*. 4. *diff*. 1. *n*. 21. & aliorum cum Busemb. & Castrop. *p*. 4. §. 1. *n*. 15. est hæc, quia contractus humani politici, quorum nomine venit Matrimonium, tempore interdicti non prohibentur, & generalis prohibitio intelligitur de Sacramentis pure spiritualibus. Utraque sententia est probabilis & tuta, teste Dicast. *n*. 135. Attamen omitti debere benedictionem publicam docet cum aliis Kugler. *l*. 5. *n*. 1550. quia est aliquod officium divinum, cum debeat fieri a Sacerdote inter Missarum solemnia, quale officium divinum tum prohibetur. Quod Sacramentum Pœnitentiæ attinet dixi l. 6. p. 2. n. 1566. Parochum posse illud tum administrare illis, qui non sunt specialiter interdicti, nec fuerunt causa interdicti. 420

§. 3. Sepulturam Ecclesiasticam concedi posse in solemnibus festivitatibus, de quibus ante dictum est, docent S. Anton. Nav. & alii cum Dicast. *n*. 192. quia in illis festis possemus communicare in sacris cum illis vivis, ergo etiam cum illis mortuis: sed probabilius contradicunt alii cum Covar. Suar. Con. Castrop. *p*. 4. §. 3. quia privatio sepulturæ est specialis pœna ultra privationem divinorum officiorum. Et in loco interdicto nequidem illi possunt sepeliri, qui interdicti non sunt, imo nec infantes aut amentes, quia locus non debet tali usui sacro posse servire, Suar. Dicast. *n*. 183. 193. E contra qui decesserunt in loco interdicto, si non sint personaliter interdicti, transferri possunt ad locum sacrum non interdictum, Dicast. *n*. 185. qui addit *n*. 196. in interdicto personali communitatis posse infantes, & amentes sepeliri in loco sacro non interdicto, quia illi ob defectum rationis nequidem cum communitate erant capaces interdicti. Imo in loco non interdicto licite sepeliri interdictum non personaliter, sed generaliter tantum, docent Suar. Dicast. *n*. 200. & alii, quia per Conc. Constant. licitum est cum illo communicare. Qui vero in fine vitæ dedit signa pœnitentiæ respectu interdicti, potest defunctus absolvi, & loco sacro sepeliri, communis, cum Dicast. *n*. 207. 421

§. 4. Clerici violantes interdictum personale aut locale incurrunt suspensionem ab officio, Pignat. *to*. 10. *cons*. 1. contra Castrop. *pun*. 6. *n*. 4. Putantque Con. Bonac. Sayr. esse sententiam tantum ferendam, Suar. putat esse suspensionem ab officio latam, sed ferendam a beneficio. Laym. addit etiam a Jurisdictione, uti refert Pignat. *n*. 6. sed de hoc vide Castrop. *p*. 4. §. 5. *n*. 1. Dicast. *n*. 230. Celebrans vero in loco interdicto fit irregularis, Cap. *Is qui*, de sent. excomm. in 6. Castrop. *p*. 6. *n*. 1. Dicast. *n*. 238. Et idem est, si quis violet interdictum personale, etiam occulte, Suar. Pignat. *n*. 7. Quod Dicast. *nu*. 235. & alii restringunt ad exercitium Ordinis sacri. 422

§. 5. Dixi l. 4. *n*. 779. interdictum personaliter, etiam occultum, esse inhabilem ad omne beneficium Ecclesiasticum. An autem & quomodo communicans cum interdicto, videri potest Dicast. *n*. 257. 423

D U B I U M III. 424

Quis censuram interdicti ferre, & quis tollere possit.

RESP. I. Interdicere possunt iidem, qui excommunicare, „
& suspendere. Et quidem ut determinata persona in- „

„ terdicatur, videtur requiri culpa mortalis; ut autem feratur
„ interdictum locale, vel generale in communitatem, requi-
„ ritur peccatum valde grave, cum contumacia commissum
„ a capite, vel præcipuis membris, licet reliqui culpa vacent.
„ Resp. II. Interdicta localia, & personalia generalia, quę
„ Jure communi sunt imposita, nec reservata possunt tolli ab
„ Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem
„ interdictam: non tamen a Religiosis privilegiatis, quia lo-
„ cus, & communitas foro pœnitentiæ non subjiciuntur.
„ Resp. III. Ab interdicto juris personalis particularis, si
„ reservatum non est, quivis approbatus potest absolvere.
„ Denique per privilegium absolvendi ab omnibus censuris
„ non intelligitur potestas tollendi interdictum locale, aut
„ personale communitatis.

A D D E N D A.

425 QUæst. 51. *Quid hic sit præterea notandum?* R. §. 1. Henriq. Avil. Sà, Hurt. putant interdictum speciale, & personale posse ferri ob peccatum veniale, quia non privat majoribus bonis, quam excommunicatio minor, quæ ob veniale ferri potest. Sed rectius cum Busemb. & aliis negat Castr. *d.* 5. *p.* 3. §. 2. *n.* 9. quia privat maximis bonis communibus, longeque pluribus, quam excommunicatio minor.

426 §. 2. Interdictum aliquando est pure pœna, si nempe feratur ad certum tempus propter delictum preteritum, & tale interdictum cessat hoc tempore elapso absque ulla absolutione; aliquando est censura, si feratur ut medicina propter contumaciam præsentem, & illius correctionem, & tum indiget absolutione, Suar. Sà, Con. Reg. Sayr. Fill. Dicast. *d.* 5. *n.* 208.

427 §. 3. Si Episcopus verbis expressis non sustulerit, attamen non servet ipsemet interdictum a se latum, per hoc precise non videtur tollere, quia tamen presumi non debet, quod velit peccare: peccaret autem secundum dicta *n.* 414. si ageret contra interdictum necdum sublatum, putat Dicast. *n.* 245. hoc respectu aliorum esse sufficiens signum, quod illud reipsa sustulerit.

428 §. 4. Ad tollendum interdictum requiritur signum externum, non tamen determinata verba vel cæremoniæ, Dicast. *n.* 242.

Qui plura volet de tota materia interdicti, consulat Castr. & Dicast. utrumque tota *disp.* 5. qui de illo accurate tractant.

429 CAPUT V.

De Irregularitate.

„ ETsi irregularitas non sit censura, propter similitudi-
„ nem tamen, quam cum ea habet, communiter ei-
„ dem annectitur, quapropter & hic subjungo.

DUBIUM I.

Quid, & quotuplex sit irregularitas?

„ REsp. I. Est impedimentum Canonicum, susceptionem
„ Ordinum sacrorum, & susceptorum usum impediens,
„ Unde sequitur, non esse censuram, sed quasi inhabilitatem;
„ etsi enim interdum imponatur per modum pęnæ, proprie ta-
„ men pœna non est, Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. Bon. *d.* 7. *q.* 1. *p.* 1.
„ Resp. II. Dividitur, 1. in eam, quæ est ex delicto, & quę
„ est ex defectu. 2. In totalem, seu proprie dictam, quæ om-
„ ni Ordine suscipiendo, & suscepti exercitio privat, v. g. ho-
„ micidium, bigamia: & in partialem, quæ aliquo tantum
„ Ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem su-
„ periorem. v. g oculis vel palma Sacerdos carens, inhabi-
„ lis est ad Missam, non tamen ad confessiones audiendas;
„ & Diaconus sinistro oculo carens, inhabilis est ad Sacer-
„ dotium, in suo tamen Ordine ministrare potest.

A D D E N D A.

430 QUæst. 52. *An certum sit nullam Irregularitatem, etiam ex delicto, esse censuram?* R. Videtur esse certum uti tenent plurimi cum Card. *in* 1. *crisi d.* 75. contra Sot. & paucos alios, & consequenter non poterit per absolutionem tolli ab eis, quibus delegata est plenissima potestas absolvendi a casibus, cēsuris, & pęnis omnibus quomodocumq; incursis, uti dicetur iterum *n.* 459. Notat autem Lug. *in Resp. mor. l.* 2. *d.* 12. *n.* 2. irregularitatem in eo imitari censuras, quod incuratur ipso facto, & quod semel contracta afficiat personam, quocumque ierit.

431 *Q.* 53. *Si aliquid præcipiatur, vel prohibeatur sub pœna irregularitatis, quale sit peccatum contravenire?* R. Probabilius est contra Valent. Salonium, & Sayrum apud Dian. *p.* 1. *tr.* 10. R. 21. esse mortale, quia quamvis irregularitas possit contrahi ob veniale vel etiam ob nullum peccatum, tamen quando imponitur per modum pœnæ propter malefactum, non imponitur nisi propter mortale, ita Steph. a S. Paulo *tr.* 2. *d.* 3. *n.* 22.

432 DUBIUM II.

Qui sint effectus Irregularitatis?

„ REsp. Sunt sequentes, 1. Inhabilitare ad Ordines susci-
„ piendos etiam primam tonsuram, & impedire exer-
„ citium Ordinum susceptorum. Unde Sacerdos irregularis, etsi
„ valide, illicite tamen absolvit, Bon. *l. c. n.* 4. & *p.* 4. 2. Quod
„ collatio Beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta
irregulari invalida sit, secundum sententiam communio- „
rem, & tutiorem; etsi non improbabiliter quidam dicant „
eam non ipso facto irritam esse, sed merito irritandam „
Laym. *l. c. c.* 1. *n.* 2. & 3. Silv. &c. Bonac. *p.* 4. Secun- „
dum quam sententiam probabilem, *Resolves*, „
I. Is qui Beneficium impetravit in irregularitate, potest, „
obtenta hujus dispensatione, illud in foro conscientiæ licite „
retinere, sine nova collatione, etiamsi in dispensationis „
impetratione non sit facta mentio Beneficii. Item si po- „
stea Beneficio privetur, non tenetur fructus restituere. „
II. Graviter peccat, qui in irregularitate exercet actum „
Ordinis, aut suscipit, licet Ordines ei collati sint validi. „

A D D E N D A.

QUæst. 54. *Quid præterea sit notandum circa hos effectus?* 433
R. §. 1. Ordines collati irregulari sunt validi. Ecclesia enim tantum reddit inhabilem ad Ordines rite suscipiendos, & exercendos, non autem reddit absolute incapacem: imo impedire non potest valorem, quem Sacramenta habent Jure divino, si de facto adsint materiæ, formæ, & ministri a Christo requisiti, ut docent Dicast. *d.* 7. *n.* 99. Steph. *tr.* 5. *d.* 5. *nu.* 286. Recte autem notat Castrop. *d.* 6. *p.* 5. *nu.* 1. cum prima Tonsura pendeat ab institutione Ecclesiæ, potuisse illam reddi irritam, si susciperetur ab irregulari, Ecclesia tamen de facto id non statuit: imo aliqui DD. asserunt primam Tonsuram recipi posse ab irregulari, eo quod non sit Ordo, sed oppositum tenendum est cum Castrop. *n.* 2. quia ut censeatur comprehendi, satis est esse dispositionem ad Ordines, & per eam hominem poni in statu clericali.

§. 2. Cum irregularis prohibeatur tantum a receptione Ordinum, & exercitio illorum, poterit omnia alia obire, v. g. servire Missæ, uti faciunt, qui acolythi non sunt, item baptizare non solemniter, item potest retinere jurisdictionem camque exercere, etiamsi supponeret receptionem alicujus Ordinis, unde etiam potest excommunicare, absolvere ab excommunicatione, &c. hi enim non sunt actus Ordinis, quamvis forte eum prærequirant. Castrop. *n.* 4. Dicast. *n.* 103. 130. 151. 434

§. 3. Parochus irregularis peccat graviter, si per seipsum absolvat pœnitentem; absolvet tamen valide, cum retineat potestatem Ordinis, & jurisdictionis, poteritque valide & licite committere alteri Sacerdoti, ut oves suas absolvat, illa enim delegatio non est actus Ordinis, quia Clericus non Sacerdos potest habere hanc jurisdictionem, & alteri delegare, Dic. *n.* 137. 435

§. 4. Si quis conferat aliquam potestatem irregulari, quam irregularis recipere prohibetur, v. g. si conferat jurisdictionem ad absolvendum, vel conferat Beneficium, si hoc faciat sciens esse irregularem, valide confert. Si autem ignoret esse irregularem Dicast. *n.* 114. & 167. dicit invalide conferre, quia censeri debet non habere voluntatem conferendi, nisi secundum leges, & Canones, leges autem & Canones prohibent conferri irregulari: ergo censeri debet non velle illi conferre, & consequenter non confert. 436

§. 5. Huc pertinet sequens casus: Titius Presbyter debet ex officio, festo S. Huberti Missam celebrare; nec omittere potest sine publica infamia vel gravissimo incommodo: est autem irregularis ex delicto, nec interea dispensari potest hinc *Quæritur*, an absolutus a peccatis, & censuris non possit eo die illud officium Missæ habere? R. 1. Si irregularitas sit notoria, & in ratione delicti & in se, non potest: quia tota infamia est jam quoad substantiam publica, & adderet publicum scandalum. R. 2. Quamvis factum, quo contraxit irregularitatem, sit notorium, si tamen notorium non sit, nec publice judicetur, deo in currisse irregularitatem, si possit sine infamia vel incommodo, adhuc tenetur vel sub specie negotii alio proficisci, vel sub specie infirmitatis se continere domi, & alteri officium illud committere; id enim postulat reverentia prohibitionis Ecclesiasticæ. E contra si neutro modo possit declinare publicam infamiam vel aliud gravissimum incommodum, potest habere illud officium Missæ, quia ejusmodi præceptum humanum non celebrandi in tali inhabilitate occulta ex prudenter præsumpta benignitate piæ Matris Ecclesiæ non obligat cum tanto incommodo. 437

Q. 55. *Quid addendum sit circa irregularitatem in Beneficiatis?* R. §. 1. Dixi l. 4. n. 780. irregularem non posse promoveri ad ullum Beneficium vel pensionem Ecclesiasticam, de qua tamen vide dicta ib. *nu.* 1146. Quod si irregularitas impediat usum alicujus tantum Ordinis, dixi, posse talem esse capacem Beneficii, requirentis usum, quem habere possit alterius Ordinis: hinc Sacerdos privatus manu fit irregularis, & inhabilis ad functiones Beneficii sacerdotalis, cum ad illas sit ineptus, manet tamen habilis ad functiones Beneficii alterius, cujus munus obire potest, Dicast. *d.* 7. *n.* 102. 438

§. 2. Irregularitas quæ post acceptum beneficium, incurritur, non privat ipso facto beneficio aut pensionibus beneficii, nemo enim ipso facto ante sententiam privatur bonis suis vel juribus actu possessis, nisi id clare exprimant leges, & id pluribus firmabo *n.* 508. unde talis poterit resignare vel permutare beneficium, cum adhuc habeat titulum & jus, ita cum aliis Dicast. *n.* 120. 121. Item poterit retinere fructus beneficii, si per se vel per alium satisfecit muneri suo, Dicast. *n.* 124. 439

§. 3. Si quis habeat beneficium, cui annexum est, v. g. jus eligendi, irregularitas non privat illo jure nec usu ejus; non est enim actus Ordinis, quamvis forte prærequirat Ordinem, v. g. Subdiaconatum, Suar. Nav. Castrop. *n.* 14. Dicast. *n.* 138. 440

§. 4. Irre-

441 §. 4. Irregularis ob homicidium voluntarium, & injustum privari debet Beneficio, uti statuit Trid. *sess.* 14. *c.*7. *de Reform.* non tamen pensione, quia de hac nulla in Jure sit mentio, Castrop. *n.* 12. Dic. *nu.* 128. 129.

442 *Q.* 56. *An irregularitas semper sit signum, quod quis vocatus non sit ad statum Ecclesiasticum?* Resp. Antonius Godeau Episcopus Grassensis, & Venciensis in discursu de vocatione ad statum Ecclesiasticum art.21. docet 1. signum, quod quis a Deo non vocetur ad statum Ecclesiasticum esse, si aliquam habeat irregularitatem, putat enim, hoc ipso quod Deus hanc permittat, sufficienter significare, quod nolit a tali statum Ecclesiasticum eligi, cum ratio dictet non facile per dispensationem recedendum esse a communi, & justa lege. 2. Conatur ex variis Conciliis probare ista tenere præcipue de illis, qui milites fuerunt, talibus enim liberæ vitæ assuetis putat potius disciplinam religiosam esse necessariam, Hæc universim non tenent. *Non primum*, nam sæpe per accidens contingit alicui talis irregularitas, nec a Deo intenta est, qui licet permittat, dedit Ecclesiæ suæ potestatem eam tollendi, etiam in ordine ad suscipiendum statum Ecclesiasticum, uti probat praxis Ecclesiæ ab initio ad hæc usque tempora. *Nec secundum*, nam scimus multos post militiam bene præfuisse Ecclesiis cum S.Martino; recens exemplum est Inn.XI. qui sanctissime præfuit toti Ecclesiæ. Ita si quis post militiam vel etiam cum quacumque irregularitate dispensabili, secundum regulas *l.6.p.*2. *a n.* 1915. datas, consideratis omnibus judicet in statu Ecclesiastico melius serviturum Deo, & securius salvandum, non est cur deterreatur ab eo statu, vel a petenda dispensatione. Verum quidem est, quod per discursum suum præcipue intendit Godeau, tenetque etiam Pign. *t.*10.*cons.*99, tanta esse pericula in statu Episcopali, & sacerdotali, ut merito quisque formidare debeat ea acceptare, nedum ambire, attamen si quis se ad ejusmodi statum putet a Deo vocari, potest ad illum se offerre, confidens de Dei gratia, si faciat, quod in se est, hanc non defuturam pro implenda obligatione tanti muneris.

DUBIUM III.

443 *Quomodo incurratur, & tollatur irregularitas?*

,, Resp. I. Cum ab homine non feratur, nulla incurritur
,, nisi in jure expresse habeatur (*Cap. is: qui, de sent.*
,, *excom. in 6.*) Unde in dubio sive facti, sive juris, tenere
,, potes, quod non sis irregularis, quia melior est conditio pos-
,, sidentis, Bon.*q.*1.*p.*5. ex Suar. Fill. &c. Excipe tamen, si du-
,, bites de homicidio saltem injusto a te commisso, ut patet ex
,, *c. Significasti*, & ex *c. Ad audientiã*, 2. *De homicidio*. V. Bon. *l.c.*
,, Resp. II. Ut incurratur irregularitas ex delicto, re-
,, quiritur actus externus consummatus, & mortalis, ut
,, habet communis contra Caj. Ratio est, quia est gravis
,, pœna, & difficulter relaxatur.
,, Resp. III. Irregularitas non tollitur per absolutionem,
,, sed per dispensationem, hac vel simili forma: *Dispenso te-*
,, *cum in irregularitate, quam vel quas, ob hanc vel illam*
,, *causam incurristi*. Et quidem si dispensans intendat tollere
,, omnes, idque possit, omnes tollit; sin minus, eam tantum tol-
,, lit, quam potest & vult. Etsi vero hæc dispensatio ad Pontifi-
,, cem spectet, ex jure tamen novo Tridentini, ubi est receptũ,
,, potest Episcopus dispensare in irregularitatibus provenienti-
,, bus ex delicto, & non deducto ad forum contentiosũ, nisi ta-
,, men sit homicidium directe & in se volitum, Bon. *q.*5.*p.*1.
,, *n.*3. ex Trid. *sess.*24.*c.*6. Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. *c.*9.*n.*4.
,, Preterea irregularitas ex defectu natalium tolli etiam po-
,, test per professionem in religione approbata; sed quoad or-
,, dines tantum, non quoad Prælaturas *Cap.*1. *de filiis Presby-*
,, *terorum*. Bon.*p.*2. Laym.*c.*9.*n.*9. Suar. Less. contra Villalob.
,, qui apud Dian. *p.*4.*t.*2.*R.*65. dicit tolli quoad omnia solita
,, gubernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratus, Præpo-
,, situras, Rectoratus & cetera munia. Circa quæ Prælatos
,, saltem posse cum iis dispensare, in Capitulo tamen Ge-
,, nerali vel Provinciali, notat Dian. *l.c.* ex Barbos. *Unde*
,, *resolves*, I. Solus Papa, & qui ab eo accipit privilegium,
,, potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.
,, II. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dis-
,, pensare, nisi habeat speciale privilegium a Papa.

ADDENDA.

444 *Quæst.* 57. *A quo incurratur Irregularitas?* R. §. 1. Cum irregularitas infligatur ab Ecclesia, illam non incurrunt infideles, quia non sunt Ecclesiæ subjecti: attamen si sint in infidelitate Bigami, & convertantur, jam sunt irregulares secundum dicta l. 6. p. 3. n. 612. quia conversi manent bigami, & Ecclesia vult bigamos esse irregulares, sicuti etiam corpore mutilatos, licet ante conversionem mutilati sint, quod confirmatur ex dictis etiam l. 6. p. 3. nu. 628.

445 §. 2. Cum irregularitas pro effectu proprio habeat impedire susceptionem Ordinum, & usum susceptorum, non incurrit fœmina nec hermaphroditus, in quo prævalet sexus fœmineus, cum hi non sint capaces Ordinum, hinc subjectum irregularitatis est solus homo baptizatus, & mas, Castrop. *hic d.*6. *p.*2. Dicast. *d.* 7. *n.* 70. 75.

446 §. 3. Impubes completo septennio capax peccati mortalis potest incurrere irregularitatem, Dicast. *d.*1.*n.*232. & alii; hinc committens homicidium voluntarium contrahit irregularitatem ex Clem. *Si furiosus*. De homicidio, Sylv. Sanch. Avila, imo Abb. Covar. Nav. Rodriq. putant etiam ante septennium completum incurrere, si malitia suppleat ætatem, sed probabilius contradicunt Henr. Avila, Dicast. & alii cum Delben. *De immun. Eccl. n.*13. *dub.*3. *n.*13. tum, quia Clementina expresse excipit infantes, tum etiam, quia nullibi exprimitur, & odia restringi debent, Cap. 1. *De delictis puerorum*. Imo multi cum Castr. *tr.* 3. *d.* 1. *p.* 24. §. 2. probabiliter excusant omnes ante pubertatem ab omnibus pœnis, excepta pœna percussionis Clerici. Vide dicta *num.* 42.

§. 4. Hoc ipso quod aliquis eligatur in Papam, desinit esse 447 irregularis, quamvis antea fuisset, quia desinit esse subjectus Juri Canonico quoad vim coacticam seu quoad pœnas. Suar. Fill. aliique multi cum Castr. *hic d.*6.*p.*2.*n.*4. & Suar. *d.*40.*s.*7.*n.*7.

§. 5. Sacerdos hujus diœcesis suspensus ab hoc Episcopo, in- 448 currit irregularitatem, si, v.g. celebret etiam in alio Episcopatu, quia suspensio, in qua celebrat, afficit personam, nec respicit locum, imo nec poterit tolli, nisi cum auctoritate hujus Episcopi vel Superioris, uti pluribus Beja *p.*1.*cas.*29. Quomodo appellatio in tempore facta sæpe impediat, ut, v.g. Missam legens in censura non incurrat irregularitatem, dixi *n.*109. 110. An ille, qui appellavit a denuntiatione censuræ, fiat irregularis, si interea celebret Missam, dixi *n.* 111. Si quis ante sententiam bona fide appellarit, & Judex nihilominus pergat, talem non fieri irregularem, si interea celebret Missam, attamen teneri publice se gerere ut censuratum, dixi nu. 112.

Q. 58. *Quid addendum sit circa varia dubia, quæ in hac* 449 *materia possent occurrere?* R. §. 1. Dubium juris in hac materia tum est, quando dubitatur, an sit lata lex in Jure, per quam ob tale factum inducatur irregularitas: dubium facti est, quando scitur quidem, quod per tale factum inducatur irregularitas, sed dubitatur, an aliquis commiserit illud factum, quod necessarium erat, ut incurreretur.

§. 2. In dubio sive Juris sive facti circa irregularitatem, aut 450 an hic casus contineatur sub lege inducente irregularitatem, vel an tu commiseris talem casum sub lege contentum, docent Nav. Suar. Con. Avil. Salas, Bonac. Tamb. Sanch. *in Dec. l.*1. *c.* 10. Laym. *l.*1.*tr.*1.*c.*5.§.4.*n.*39. Castr. *d.*6.*p.*3.*n.*7. Dic. *d.*7.*dub.*2. & 3. Sperel. *dec.*77. *a n.*31. & *pluribus dec.*119.*n.*48. Schil. *tr.*5. *n.*67. Bardi *discept.*6.*c.*7.§.2. neminem censeri debere irregularem, excepto casu dubii homicidii, uti statim dicetur, quia irregularitas non debet censeri lata, nisi clare exprimatur in Jure, Cap. *Is qui*, De sent. excom. in 6. In dubiis facti autem nisi Ecclesia expresse annectat irregularitatem, possessio est pro libertate & immunitate ab ea, nec tenetur quis contra se judicare. Et ideo inferunt Sanch. & alii cum Sperel. *n.*47. in dubio, an sis ligatus censura, si practice deponas dubium & celebres Missam, te non fieri irregularem. Putant quidem aliqui apud Sper. *dec.*175. licet pro foro fori nemo in dubio censeatur irregularis, attamen pro foro conscientiæ debere præsumi, ne quis se exponat periculo peccandi, sed cum communissima concludit Sperell. *n.*11. ista etiam valere pro foro conscientiæ, quia pro utroque foro valet possessio, nec ideo se exponet periculo peccãdi, quia practice deponet omne dubiũ. Neque verum est hic esse obligationem sequendi tutiora, uti late probatum est l.1.*n.*478.

§. 3. In dubio facti circa homicidium injustum adhuc putat 451 Henr. & probabile existimat Suar. tum tantum censeri debere aliquem irregularem, quando verisimilius est, quod homicidium sit perpetratum, sed dicendum est absolute censeri debere irregularem: quandocumque est verum & prudens dubium, etsi pars negativa sit verisimilior, Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *R.* 72.

§. 4. Si puer post septennium occiderit aliquem, & dubite- 452 tur an habuerit plenum usum rationis, Henriq. & Avila dicunt censeri debere non esse irregularem, quia præsumendum videtur in favorem pueri possidentis libertatem, e contra alii cum Dicast. *n.*426. melius dicunt debere censeri irregularem, quia puer post septennium præsumitur habere usum rationis, uti habet Sanch. *in Dec. l.*1. *c.*12. *n.*13. unde ob illam ætatem, quæ communiter est capax, est etiam possessio pro illo usu.

§. 5. Si quis pugnaverit in bello justo, in quo aliqui occisi 453 sunt, & dubitet, an ipse per se aliquem occiderit, putant Bon. Leand. & alii posse reputare se non esse irregularem, quia quando Jus dicit, dubitantem de homicidio censeri debere irregularem, loquitur de homicidio injusto: ergo in dubio circa homicidium justum, melior est conditio possidentis, secundum dicta n. 450. *Nec refert*, quod Cap. *Petitio tua*, De homicidio, dicatur eum, quem remordebat conscientia de homicidio in bello justo, censeri debuisse irregularem, *nam* ille, de quo dubitabatur, erat Presbyter, qui nequidem in justo bello poterat propria manu pugnare, uti notant Sanch. & alii cum Dic. *a n.*52. Et hanc sententiam probabilem reputat Schiara *l.* 4. *dis.*33. quamvis teneat oppositum cum S.Ant. Sylv. Tabien. Polanc. Sayr. & aliis, eo quod praxis Curiæ habeat, ut tales petant dispensationem: sed forte id fit ad majorem cautelam, nam prima sententia videtur esse omnino probabilis.

§. 6. Quando Jus vult, ut in dubio facti de homicidio inju- 454 sto, censeatur quis irregularis, tantum intelligitur de hoc, quantum ad privationem suscipiendi Ordinis, & in illis ministrandi, non autem quantum ad alias pœnas, quæ a Judice imponi solent pro irregularitate contracta; de solis enim prioribus loquuntur leges, cum communi Dicast. *n.* 63.

§. 7. Qui consuluit homicidium, sed dubitat, an suum 455

consilium aliquid effecerit ad patratum homicidium, censeri debet irregularis, quia est dubium facti, in quo Jus induxit irregularitatem, Sanch. aliique cum Dicast. *n.60.* Si autem dubitet, an ille, cui dedit consilium, reipsa commiserit homicidium, multi quidem dicunt censeri debere irregularem, sed alii cum Dicast. *n. 62.* tenent oppositum, quia cum non constet de homicidio, & potius præsumatur non factum, non est possessio pro homicidio, multo minus pro efficacia consilii causantis homicidium: ergo manet possessio pro libertate.

456 §. 8. Si quis causarit vel concurrerit ad abortum, & postea dubitetur an fœtus fuerit animatus, Delb. *c.2.d.4.s.20.nu.22.* dicit non debere censeri irregularem, quia Jura id statuentia supponunt constare de morte alicui homini illata, hic autem nescitur, an homo sit occisus. Oppositum communius tenent Sot. Sayr. Sanch. Avil. Merol. Farin. Barb. Sperell. *dec. 77. n. 39.* Dic. *nu. 59.* quia est dubium facti circa homicidium injustum, quod hic præsumitur, cum communiter eveniat.

457 §. 9. In dubio facti de mutilatione nemo censetur irregularis, quia Jus tantum loquitur de dubio circa homicidium, Con. Sanch. Dian. supra, Bonac. Sperell. *n. 35.* Castr. *n. 10.*

458 §. 10. Si quis cum dubio Juris vel facti de irregularitate ante adhibitam inquisitionem faciat aliquid, quod irregulari prohibetur, v. g. si suscipiat Ordines, peccat quidem graviter exponendo se periculo violandi irregularitatem, & agendi contra gravem prohibitionem Ecclesiæ, Castr. *p.3. n.3.* potest tamen exercere Ordines susceptos, quamvis post diligentiam adhibitam persistat dubium, quia tum fit dubium Juris, in quo nemo censetur irregularis, Castr. *n.7.* Dic. *n. 55.* Neque per susceptionem Ordinis cum tali dubio incurritur irregularitas, imo nec incurritur nova irregularitas, quamvis aliquis in irregularitate suscipiat Ordines aut exerceat actum Ordinis, uti recte Dicast. *n.14.* iterumque *n. 106.* quia tum tantum quoad hanc materiam incurritur irregularitas, quando quis censura ligatus exercet actum Ordinis, irregularitas autem non est censura.

459 §. 11. Qui cum dubio irregularitatis accepit Beneficium, peccavit quidem, & ante adhibitam sufficientem diligentiam non potest tuta conscientia illud possidere, nec obire munera, nec fructus percipere; si tamen post adhibitam diligentiam maneat dubium, fit dubium Juris: in quo censeri potest non irregularis, ideoque tunc bona fide incipiet possidere. Neque verum est, quod possessio mala fide incepta illi prosit, nam non prodest illi possessio mala fide incepta, sed libertas propria, Jus enim non imposuit irregularitatem, quando est dubium Juris de illa: ergo in dubio Juris libertas juste, & bona fide urget possessionem, quam habuit; Sanch. *in Dec.l.1.c.10.n.46.* aliique cum Dic. *n.56.*

460 *Q. 59. Quid addendum sit circa sublationem irregularitatis?* R. §. 1. Per dispensationem tolli possunt omnes irregularitates, aliquæ autem prætorea tolluntur per Baptismum, aliquæ per professionem religiosam, per Baptismum tollitur irregularitas ex infamia, facto aliquo, vel vili officio contracta, item contracta ex homicidio etiam injusto, Laym. *l. 1. tr. 5.p.5.c.6. in fine*, Castr. *d. 6. p. 7. n. 1.* Et dici solet, quod omnis irregularitas tollatur per Baptismum; sed Suar. *d.51. s. 1.* recte notat id improprie dici, quia irregularitas est ex Jure positivo: ergo secundum dicta num. 444. dirigitur ad solos baptizatos, nisi aliud in Jure exprimatur; hoc tamen sensu dicitur tolli per Baptismum, quod homo per Baptismum generetur & efficiatur quasi novus homo. Irregularitatem omnem non tolli per ingressum religionis, docet Suar. *d.41. s. 1. n. 3.* nisi consuetudo sit, ut Religio cum subditis in tali casu dispenset.

461 §. 2. Dans potestatem absolvendi a quibusvis casibus reservatis, censuris, pœnis, non ideo dat pro irregularitate, cum non sit proprie casus, censura vel pœna, sed impedimentum quoddam, quod non absolvitur, sed dispensatur, uti late probat Dicast. *d.1.n.77.* iterumque *d.7.n.1074.* Similiter qui dat potestatem dispensandi in omni irregularitate, non ideo dat ad eam, quæ est ex homicidio voluntario, stylus enim Curiæ est, ut hæc maneat reservata, non obstante clausula generali, nisi clare exprimatur, Chapeaville *de casibus reservatis p. 1. c. 4.*

462 §. 1. Solent omnes Religiones privilegium habere non tantum ut earum Religiosi, etiamsi defectum natalium habeant, in Prælatos eligi possint, sed etiam ut in omnibus eorum irregularitatibus possint dispensare, etiam in homicidio voluntario, dummodo notorium non sit, uti habet Castrop. supra *n.2.* addens *n.7.* ex vi privilegii a S. Pio V. concessi, posse dispensare cum subditis suis in irregularitatibus, in quibus Episcopus vi Trid. de quo dicetur a n.466. quam sententiam Antonius a Spiritu S. apud Steph. *tr.6.d.5.n.259.* confirmat adductis Bullis & Auctoribus id affirmantibus, & extendit hoc ad corpore vitiatos, uti si desit pes, oculus sinister &c. Addit Prælatos regulares per Bullam Pauli III. concessam Vallisoletanis & Sixt. IV. concessam Carthusianis posse prima die Lunæ quadragesimæ dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus etiam publicis & notoriis, v.g. ex homicidio injusto ex bigamia, &c. Sed quod alios Ordines attinet, ad me non spectat, quid habeat Societas JESU, & quantum facultatis illa Superioribus suis communicet, habetur in novo Comp. V. *Dispensatio* a §. 1. usque ad 6. unde non est universaliter audiendus Dicast. *n.1004.* sine exceptione, & restrictione dicens Societatem JESU posse dispensare in omnibus excepto solo homicidio injusto.

463 §. 4. Hoc ipso, quod Provincialis in Societate præsentet aliquem ad Ordines, dispensat cum eo in irregularitate, in qua potest. Consultum tamen est, ut voluntatem illam exprimat, ut Roma responsum anno 1590. dixi etiam n. 148. Papam, si sciens aliquem esse censuratum, ei conferat Ordines vel Beneficium, hoc ipso censeri absolvere vel dispensare, non item Episcopum: & idem est quoad irregularitatem.

464 §. 5. Quando irregularitas ex defectu fertur pro tempore, quo durat ejus causa, tum cessat ablata causa, sic irregularitas ex defectu libertatis cessat obtenta libertate, irregularitas ob rationes non redditas cessat solutis debitis vel redditis rationibus, irregularitas ex defectu ætatis tollitur per adventum legitimæ ætatis, irregularitas ex infamia facti, per emendationem vitæ, irregularitas ex ignorantia, per oppositam scientiam, irregularitas ex lepra vel cæcitate cessat, sanata lepra vel reddito etiam per miraculum visu, irregularitas obsessi a dæmone, si dæmon expellatur, Suar. *d.41.s.1.n.6.* Fill. Salsedo, Diaz, & communis cum Bon. *d.7. q.5. p.2. n.5.* talis etiam est irregularitas ex conjugio cessante Matrimonio, item ex militia secluso homicidio, & mutilatione, si militia cesset; irregularitas, quam habent curiales Justitiæ, imo & Judices in criminalibus, si numquam cooperati sint in causa sanguinis, quę habuerit effectum deformationis hominis, quando officium illud deponunt, cessat, uti recte cũ communi Suar. *d.47.s.4.n.2.* Quod si quis in bello etiam justo fecisset homicidium vel mutilationem, aut si Judex vel alius in effectu cooperatus fuisset causæ effusi sanguinis, contraxisset irregularitatem ex defectu lenitatis, quæ indigeret aliqua dispensatione, uti cum aliis Dic. *n.1071.* & dicetur a n.517.

465 §. 6. Si quis plures etiam ejusdem generis irregularitates incurrerit, v.g. ob homicidium sæpius factum, debet dispensari in singulis saltem in genere, & in communi, sicut enim plurics contrahi potest eadem censura, uti dictum est, ita & irregularitas, quæ proinde indigebit pluribus dispensationibus, Rodr. aliique multi contra Dicast. *nu. 1077.* & alios.

466 §. 7. Irregularitas, quæ incurritur a Clerico excommunicato excommunicatione majore, suspenso, interdicto, præsumptuose ac temere exercente solemniter actum Ordinis sacri, quem habet, est reservata Papæ, licet censura lata esset ab alio quam Papa, Cap. 1. De sent. excom. in 6. Krim. *lib. 5. n. 2015.*

467 §. 8. Quamvis *S. Pænitentiaria* absolvat a censuris etiam in casibus publicis, attamen nõ dispensat super irregularitate cum sæcularibus, nisi in casibus occultis, nam dum agitur de absolutione & dispensatione simul, semper absolvit, sed dispensat cum clausula, dummodo præmissa sint occulta, Tiburt. *p.3.c.6.*

468 *Q. 60. Quid addendum sit circa potestatem Episcopi in dispensanda irregularitate?* R. §. 1. Trid. *sess.24.c.6. De ref.* sic habet: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare. Et in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicę reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in diœcesi sua per seipsos aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere, imposita pænitentia salutari.*

469 §. 2. Is, cum quo dispensatur, debet proprie esse subditus Episcopi dispensantis, ita ut habeat domicilium aut saltem quasi domicilium in diœcesi, habitando per majorem anni partem, aut ut sit vagus. Nec sufficit esse peregrinum, Castr. *n.8.* Ipse autem dispensans debet esse verus Episcopus dispensandi, unde Archi-Episcopus respectu subditorum Episcopi suffraganei, etiam quando actu visitat vel quando fit appellatio ad ipsum, aut quando Episcopus dispensationem injuste negat, secundum Suar. Sanch. Castr. *n.6.* dispensare non potest. Alii tamen probabiliter contradicunt saltem in casu appellationis ob injustam denegationem dispensationis. Docet etiam Pign. *t.6.cons.99. n.39.* contra alios Archi-Episcopum non posse dispensare in irregularitate, vel suspensione cum subdito Episcopi suffraganei absentis, qui Vicarium ad hoc non deputavit, nam etiam non habet talem jurisdictionem in talem subditum, nisi in casibus a Jure expressis, qualis non est hic.

470 §. 3. Etiam non possunt vi *Trid.* hic dispensare Prælati Regulares, quamvis a Sede Apostolica habeant in suos jurisdictionem quasi Episcopalem, quia proprie non sunt Episcopi, de quibus solis loquitur *Trid.* nec habent diœcesim, & ita etiam habet declaratio apud Gallem. supra, docentque etiam Suar. & Sanc. *In Dec.l.2.c.11.n.7.* Pign. supra, Sperel. *dec.111. n.92.* & cum eo plurimi, contra Henriq. Rodr. Sayr. Avil. Port. Castr. & alios. An autem possint vi alterius privilegii, videri debent dicta n.141. Addunt Garc. & alii cum Leur. supra n. 3. etiam non posse Prælatos Episcopo inferiores, quamvis habeant jurisdictionem ordinariam & quasi Episcopalem respectu sæcularium, sed hos debere recurrere ad Sedem Apostolicam. Addit Pignat. nequidem posse vi hujus facultatis Trid. & declaratione Greg. XIII. dispensare Cardinales in Ecclesiis sui tituli, non enim ideo sunt vere Episcopi.

471 §. 4. Docent Suar. Bonac. Sperell. *dec.31.n.7.* Pign. & alii, etiam non posse vi Trid. dispensare Capitulum Sede vacante, quia ad illud non transeunt, quæ Jure speciali conceduntur Episcopo. Oppositum tenent Henriq. Rodriq. Sayr. Ventrig. Pirh. Piasec. Bened. Sanc. *De Matr. l.8. d.2. a n.10.* Barb. *De off. Episc. alleg.39. n.16.* Less. *in auth. v. Absolutio cas.10.* Castrop. *d. 6. p.7. n.7.* Leur. *in Vicar. q. 478.* quia hæc potestas competit Jure quidem speciali, attamen Ordinario.

472 §. 5. Verba illa Trid. *in diœcesi sua ..... in foro conscientiæ*, tantum tangunt & limitant Episcopi potestatem quoad absolutionem a reservatis, hinc in irregularitate dispensare potest etiam existens, & etiam existentem extra diœcesim, & etiam

pro

pro foro externo, quia huic potestati dispensandi non apponuntur hæ limitationes, Pign. *n.49.* Suar. Sanch. Castr. *n.9.* & 14.

473 §. 6. Notant Less. & Dicast. *d.7.n.1065.* Episcopum si irregularis sit, posse alteri delegare facultatem dispensandi secum in eis casibus in quibus ipse potest dispensare cū subditis suis, quia illa potestas est ipsi ordinaria: ergo delegabilis, cum non prohibeatur, & ipse non debet esse deterioris conditionis, quam alii.

474 §. 7. Episcopus aut quivis alius, qui habet facultatem dispensandi in omnibus irregularitatibus præter ortam ex homicidio voluntario, potest dispensare in irregularitate orta ex homicidio justo quantumvis voluntario, quia vox homicidium in moralibus significat injustum, quale prohibetur in Decalogo, per preceptū, *Non occides*, Caj. Suar. aliique multi cum Dic. *n.1093.*

475 §. 8. Si homicidium injustum voluntarie sit perpetratum, quamvis occasio fuerit ex rixa inopinato orta vel etiam ex joco, manet reservatum Papæ, Mol. Suar. aliique cum Dicast. *n.* 1099. qui tamen dicit etiam non esse improbabile quod docent Con. & Avila, nempe tale homicidium non esse reservatum Papæ, quia qui succensus ira occidit auctorem rixæ, non videtur omnino voluntarie fecisse.

476 §. 9. Episcopus dispensare potest in homicidio occulto pro defensione propria facto, quamvis injustum fuerit, eo quod commissus sit excessus in moderamine inculpatæ tutelæ, quia cum factum sit non ex proposito, & absoluta voluntate occidendi, sed in propriam defensionem, non est in se volitum, neque censetur voluntarium, uti requirit Trid. ita Auctores communiter cum Dicast. *nu.* 1102.

477 §. 10. Probabilius est Episcopum posse dispensare in irregularitate ex injusta mutilatione occulta, quia Trid. tantum excipit homicidium injustum: per homicidium autem non intelligitur mutilatio, uti habet declaratio apud Gallem. *n.3.* & Pignat. *n.36.* nam etiam exceptio illa solius homicidii firmat regulam in contrarium pro casibus non exceptis, Mol. Suar. Tol. Dicast. *n.* 1106. contra Sanch. Henr. Med. & alios. *Nec obstat*, quod Gl. *in Clement. de Homicid.* dicat mutilationem æquiparari homicidio, nam id verum est quoad incurrendam irregularitatem, non quoad dispensationem illius.

478 §. 11. Episcopum posse dispensare in irregularitate etiam ad forum contentiosum deducta, quando finito judicio punitum est delictum, docent Sanch. *in Dec. l.2. c.11. n.21.* aliique, quos citat Barb. *in Collect. ad Trid. s. 24. c. 6. de ref.* quam sententiam Dian. apud eumdem dicit esse practice tutam.

479 §. 12. Si occulte excommunicatus publice celebret Missam, potest in ista irregularitate dispensare Episcopus, quia celebratio ista non est in ratione delicti publica: e contra, si publice excommunicatus occulte celebret, absolvi non potest ab Episcopo, uti resolvit S. Congr. apud Pignat. n.31.

480 §. 13. Si quis ante ætatem susceperit Ordinem, & jam habeat ætatem, ac delictum sit occultum, potest Episcopus dispensare in ea irregularitate & suspensione: si autem necdum habeat ætatem, dispensare non potest, Pignat. *n.* 35. ex declaratione S. Congr.

481 §. 14. Episcopos in locis, in quibus receptum non est Trid. non posse uti hac facultate, habet declaratio apud Gallem *n.1.* & idem tenent Suar. Garz. Sanc. *de Matr. l.8. d.34.* Pign. *n.22.* quia non videtur æquum acceptare gratias & non onera.

482 §. 15. Non posse nunc dispensare Episcopum cum injusto etiam occulto homicida (quo nomine venit etiam mandans & consulens, Tol. Garz. Leur. *n.4.*) nequidem ad Ordines minores aut Beneficium simplex, docent Gutt. Sair. Garz. & alii cum Leur. contra Henr. & Zerol. verba enim Trid. clare excipiunt homicidium voluntarium etiam occultum. Et quamvis Nav. Henr. Sair. Mol. Avil. Rodr. putent Episcopum dispensare posse in homicidio casuali etiam non occulto saltem ad Ordines minores jam susceptos vel Beneficium simplex eo quod ponunt Trid. circa hoc nihil immutasse; tamen adhuc contradicunt Tol. Ugol. Garz. Leur. *n.* 5. quia Trid. dicit: *& exceptis aliis deductis ad forum contentiosum.*

483

DUBIUM IV.

Quæ sint irregularitates ex delicto?

„ RESP. I. Est ob iteratum Baptismum serio & scienter:
„ estque irregularis tam rebaptizans, quam rebaptiza-
„ tus, etsi in rebaptizante irregularitas tantum sit causa par-
„ tialis, ne Clericus ad altiorem Ordinem possit ascendere,
„ neque incurritur, si rebaptizatio sit occulta, Cov. Tol. M.
„ Leo *p.5. f.358.* V. Bon. *d.7. q.3. p.3.* Laym. *l.1. tr.5. p.5. c.2.*
„ II. Ex violatione censuræ, v. gr. si ea innodatus,
„ actum aliquem Ordinis solemniter exerceat, nisi invin-
„ cibilis ignorantia excuset. Laym. *c. 3.*
„ III. Ob peccatum, quo Clericus serio & scienter actum
„ Ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet, Bon.
„ *l. c. p. 6.* Laym. *l. c.*
„ IV. Ob delictum, quo quis male suscepit Ordines, v.g. in
„ excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non ha-
„ bente jurisdictionem, vel per saltum (licet hunc suspensum
„ tantum esse, quamdiu non ministrat in Ordine per saltū su-
„ scepto, satis probabiliter doceant Avila, Nav. Bon.) vel ante
„ legitimam ætatem, vel sine dimissoriis, vel furtive, (Episcopo
„ nesciente, nec approbante) & non examinatus, v. Bon. *p.4.*
„ V. Propter enormia crimina, si sint notoria & publica,
v. g. quæ a jure habent annexam infamiam, ut adul- „
terium, raptus, incestus, perjurium in judicio. „
VI. Oritur ex injusta mutilatione vel homicidio, etiam „
indirecte tantum voluntario, extenditurque ad omnes, „
qui ad alterutrum, sive in bello injusto, sive extra illud, „
injuste concurrunt, consulendo, mandando. Mutilatio „
autem hic intelligitur, quando a corpore separatur mem- „
brum aliquod principale, idest, pars corporis, quæ of- „
ficium per se distinctum habet, v.g. pes, manus, ocu- „
lus, auris, &c. M. Leo *in praxi p. 3. f.* 147. ex Cov. „
Nav. *de Cons. num.* 206. V. Bon. *p.* 8. *Unde resolves.* „
I. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit alteri digi- „
tum, pollicem, ungues, dentes, barbam, capillos, labia, „
nasum, auriculam, idest, cartilaginem, quæ tantum de- „
servit ad ornatum & tutelam auris; quia non sunt pro- „
prie membra, v.g. digitus est pars tantum & officium „
membri, Avil. & alii 8. cum Dian. *p.5. tr.4. R.26.* Item „
M. Leo *l. c.* Gl. *cap. ult. de hom. in 6. & leg. quæritur* „
herm. 10. *leg. Non sunt* 14. §. *Partus*, *ff. de statu hom.* „
II. Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem solo „
visu privando, non autem oculum extrahendo: nec qui „
debilitat tantum membrum, & non abscindit, quia non „
est mutilatio. Dian. *Resp.26.* ex Megal. &c. „
III. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa) „
unum percutiunt, & unus lethale vulnus infligit ex „
quo moritur, si constet quis hoc fecerit, hunc solum „
fieri irregularem docent Sair. & alii 5. cum Dian. *p.2.* „
tr.15. R.18. contra Avil. Suar. &c. „
IV. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v.g. cibum vel „
potum, vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut „
aliud circa eum operatur, ex quo mors vel ejus acceleratio „
præter intentionem sequatur, non fit irregularis, nisi in- „
tervenerit lata culpa, Avila, Fill. & alii 4. cum Dian. *p.5.* „
tr.3. R.19. ubi ex Bon. &c. notat, Sacerdotibus & Re- „
ligiosis circa moribundos licere eadem, quæ laicis. „
V. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclite- „
tur in rixa, non fit irregularis, etsi amicus occidat alium, „
Avil. Henr. &c. cum Dian. *p.4. tr.2. R.17.* Limitat autem „
Præp. nisi sua præsentia animadvertit ad occidendum. „
VI. In bello injusto, si vel unus occidatur, totus „
exercitus fit irregularis, saltem si aliqua ratione sit coo- „
peratus, Bonac. *q. 4. par. 4. num. 3.* „
VII. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtus ani- „
mati anima rationali; secus, si animatus non sit, *C.* „
Maiores, 32. *q.* 2. Bon. *p.* 8. *n.* 27. Kon. &c. „
VIII. Qui dans operam rei licitæ (imo secundum mul- „
tos, etiam illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, ne „
ex ea homicidium sequeretur, & tamen secutum est, non „
fit irregularis, ob defectum voluntarii: secus tamen, si „
dictam diligentiam omisit, omissione mortali. Bon. *p.7.* „
Less. *l.2. c.9. d.15. &c.* Alii tamen dicunt, quod dans operam „
rei illicitæ, ex quavis culpa, etiam levissima, incurrat hanc „
irregularitatem. Panorm. Covar. M. Leo *p.3. f.354.* „
IX. Qui alterum mutilat vel occidit ad necessariam „
sui defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, „
non incurrit hanc irregularitatem, quia hic nulla est „
culpa: ergo non pœna, M. Leo *f.349.* „

ADDENDA.

QUÆST. 61. *An irregularitas ex delicto incurratur ab illo, qui committit delictum, sed invincibiliter ignorat irregularitatem esse annexam tali delicto?* R. Negant Abb. Nav. Reg. Portel. Sanch. *de matr. l.9. d.32. n.17. & 21.* Schiara *l.4. diff.32.* quorum sententiam Castr. *d.6. p.6. n.3.* Dian. *p.3. tr.5. R.67.* Dicast. *d.7. n.91.* agnoscunt esse probabilem, quia, qui nescit censuram esse delicto suo annexam, non incurrit illam secundum dicta *n.95.* ergo similiter hic. Oppositum est probabilius cum plurimis, inter quos Fel. Suar. Vvex *p.5. tr.2. contr.5.* & certum esse dicit Card. *in 1. crisi d.75. n.37.* Ratio est 1. quia irregularitas non est proprie pœna, aut saltem non est medicinalis, requirens scientiam vel contumaciam, uti censuræ, sed est quædam macula moralis & inhabilitas annexa a jure, propter quam arcetur aliquis ab altaris ministerio: sic enim Canones dicunt indecens esse, ut qui fudit sanguinem humanum per homicidium, offerat sanguinem Christi per Sacrificium, ad quam indecentiam per accidens se habet, quod sciat vel ignoret irregularitatem esse annexam. Impedimenta Matrimonii Jure statuta, v. g. affinitas ex copula illicita, impedimentum uxoricidii &c. incurruntur etiam ab eo, qui ignorat esse annexa tali crimini, quia sunt inhabilitates, licet habeant aliquam rationem pœnæ, uti dictum est *l.6. p.3. n.642.* ergo similiter hic. 482

Q. 62. Quid præterea addendum sit circa irregularitates ex delicto? R. §. 1. Si quis alium, quem scit esse baptizatum, rebaptizet sub conditione, si non sit baptizatus, non fit irregularis, quamvis peccet graviter, quia cum apponat conditionem illam, reipsa non vult reiterare Baptismum, Nav. Suar. Con. Bon. Castr. *d.6. pun.16. n.6.* Dicast. *d.7. n.411.* contra Sot. Sair. & alios. Multa alia dubia habet ibidem Dicast. circa hanc Baptismi iterationem; notat autem *n.429.* Episcopum posse dispensare in hac irregularitate, dummodo alteruter Baptismus sit occultus, hoc ipso enim, quod unus illorum Baptismorum ignoretur, etiam ignoratur rebaptizatio. 483

I. Non videtur irregularis. 1. qui habet sex digitos, vel aliquos conjunctos, si non sit magna deformitas, & Ordinem exercere possit. 2. Qui habet in oculo maculam, visum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret ungula pollicis, si possit hostiam elevare, & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus est eunuchus.

II. Irregularis est hermaphroditus, quia est monstruosus, gigas, pygmæus, æthiops: non tamen inter suos, sed alienos, ubi disparitas ludibrio est.

III. Ex defectu natalium. Ex quo irregulares sunt omnes illegitimi, eo quod ratione originis reputentur viles. Tales autem communi jure legitimantur. 1. Per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modo hi tempore conceptionis potuerint valide contrahere. 2. Per professionem religiosam, quamvis ad dignitates etiam in Religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoveri non possint sine dispensatione; V. supra. *d*.3. 3. Per dispensationem Pontificiam: Principes vero sæculares non possunt legitimare, nisi tantum in ordine ad officia sæcularia & hæreditates. Porro cum dubium est an quis sit legitimus, non censeri irregularem contra Vasq. & alios 5. vult Dian. *p*.4. *tr*.2.*R*.59. ex Avila eo quod quilibet præsumatur legitimus, donec contrarium probetur, neque teneri hac in re credere ipsimet matri, etiam in fine vitæ, nisi rationibus convincat, vel pater etiam asserat. *Ib. ex communi*.

IV. Est ex defectu ætatis, de quo *v. in Sacramento Ordinis*.

V. Ex defectu Sacramenti, sive significationis Matrimonii, ratione bigamiæ, eo quod bigamus non perfecte repræsentet unionem Christi cum Ecclesia: quippe qui carnem suam divisit in plures uxores. Non sufficiunt autem ad hanc bigamiam sponsalia cum pluribus, etiam secuta copula; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus: sed matrimonium verum, vel præsumptũ cum duabus, & consummatum. Dixi, *vel præsumptum*, quia licet quandoq; secundum Matrimonium sit nullum, juris tamen fictione & interpretatione præsumitur bigamia, licet improprie dicta. Unde sequitur, irregulares fieri sequentibus casibus.

I. Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, secundam cognoscit, etsi Matrimonium sit invalidum.

II. Qui viduam non virginem ducit, & cognoscit.

III. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & cognoscit; non tamen si ipse eam ante corrupit, quia tunc non est divisio carnis in plures.

IV. Qui propriam uxorem cognoscit, postquam ab alio per adulterium cognita fuit, quia ipsa jam divisit carnem in plures. Nec refert, etsi per vim vitiata fuit, vel vi corruptam, aut viduam esse ignoraverit, quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis Sacramenti.

V. Qui post solemne votum castitatis de facto Matrimonium contrahit, & consummat, etiam cum virgine, quia interpretatione juris censetur duo Matrimonia contraxisse unum spirituale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Nec refert, quod invalide contrahat, quia quantum est in ipso, effectus a parte rei ponitur.

VI. Oritur ex infamia, sive Juris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione personæ nascitur) sive facti; modo crimen publicum sit; ex occulto enim non oritur, si homicidium & censuræ violationem excipias, ut docent Nav. Kon. Laym. contra Silv. & Suar. qui ex occulto etiam oriri putant, modo infamiam ipso Jure connexam habeat. Porro infamia ob crimen notorium, vel per sententiam Judicis contracta, non tollitur, nisi per dispensationem Principis, cujus auctoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digno depositione, tollitur per publicam & constantem vitæ emendationem.

VII. Oritur ex defectu libertatis: Unde irregulares sunt. 1. Omnes servi proprie dicti (& secundum Lay. *l*.2.*t*.1.*c*.8. etiam originarii) donec consequantur plenam libertatem. 2. Conjugati, nisi uxores consentiant, & castitatem voveant. 3. Curiales, idest, curiæ sæculari obligati, facto juramento, vel stipendio, ut Judices, Advocati, &c. quamdiu talia officia habent. Excipe tamen, nisi habeant specialem dispensationem Papæ pro illis officiis, ut quidam Clerici in aulis Principum, in causis civilibus, non tamen criminalibus, occupati, vel nisi consuetudo, sciente Papa, id permittat. 4. Milites, saltem quamdiu juramento tenentur. Item thesaurarii & depositarii publici, & qui Rempub. administrant. Item apparitores & similes, qui sæva, turpia exercuerunt, vel in causa sanguinis ministrarunt, M. Leo *p*.3.*f*.369.

VIII. Ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello justo, vel judicio. Quod ideo statuit Ecclesia, quia Sacerdos gerit personam Christi, qui, utpote lenissimus, neminem umquam læsit. Ad hanc autem requiritur, ut occisio aut mutilatio de facto sequatur; Unde non sufficit voluntas, nec vulneratio gravis, Bon.*d*.7.*q*.4. Tann. *d*.6. *q*.10. *dub*.11. *Unde resolves*.

I. Non fit irregularis, qui mutilat vel occidit in defensionem inculpatam honoris, vitæ, castitatis, &c. vel etiam proximi, quia in jure non statuitur irregularitas, nisi ob homicidium in bello justo, vel judicio, Tann. *l. c.*

II. Irregularis fit in bello, qui mutilat vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello justo (secus tamen si ad occidendum hunc vel illum in particulari.) Idem est de Duce exercitus, tubicine, &c. Bon. *p*.4.

III. In judicio justo irregulares fiunt, qui ad mortem vel mutilationem cooperantur active, & efficaciter, & proxime, per actionem ex natura sua ad id ordinatam. Dicitur I. *Cooperantur* ut Judex ferens sententiam. Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, &c. Dicitur II. *Active*, idest, ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui se tantum habet passive, & ex parte ejus qui occiditur, ut Confessarius hortans ad fatendam veritatem, vel acquiescendum sententiæ justæ, quam non potest differre nisi appellatione injusta Corn. & Dian. *p*.4.*t*.22.*R*.99. Dicitur III. *Efficaciter*, quia adjuvans, v. g. ferens ligna, ut comburatur ante jam suffocatus, non fit irregularis; nec assistens supplicio, si sua præsentia in illud non influat. Dicitur IV. *Proxime*: quia qui remote tantum cooperantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt aut vendunt; item legislator leges capitales condens: concionatur in genere dicens, puniendos esse malefactores; Confessarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, si respondeat, judicem sine acceptione personarum fungi debere suo munere: quia hi omnes sunt tantum causa remota. Essent autem proxima, ideoque irregulares, si quid facerent aut dicerent in particulari, ex quo mors alicujus sequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. si quis efficaciter urgeret reum ut scalam ascenderet, vel ad hoc illum juvaret, vel si judici in particulari responderet, hunc esse plectendum.

Possunt tamen subinde etiã proxime cooperantes excusari ab irregularitate, v. g. 1. si fiat ex indeliberatione, aut cum semiplena tantum advertentia, v. g. si dicat Confessarius, properemus, aut instiget jumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio sit valde exigua, ut si jubeat reum adhuc unum gradum ascendere: quia minimum reputatur pro nihilo, Avil. & Henr. apud Bonac. *q*.4.*p*.1.*n*.9. Item Suar. Reg. Lay. &c. contra Vasq. Turr. Hurt. Bauny, &c. qui censent ex homicidio neminẽ fieri irregularem, nisi concurrat ut publicus minister justitiæ, sive ad causæ probationem, sive executionem; vel ut privatus injuste & cum peccato, Quam sententiam probabilem cẽset Dia. *p*.3.*tr*.4.*R*.79. & in add. *R*.15. & *p*.8.*tr*.7.*R*.61.

Hinc negant fieri irregularem, 1. Confessarium vel alium quemcumque, qui furem hortatur, ut scalam ascendat, caput supponat ad ictum excipiendum. 2. Eum, qui carnifici dicit, ut aliquid aptet, quo citius extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad supplicium ducitur, suggerit viam breviorem. 4. Qui vendit, vel commodat scalam, funes, enses, & cetera instrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus a judice, an teneatur reum condemnare, respondit, teneri. 6. Eum qui carnifici putanti suspensum jam esse mortuum, significavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur V. *per actionem ex natura sua*, &c. idest, quæ per se fit causa talis effectus, quia effectus per accidens non imputatur danti operam rei licitæ: Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Judices Ecclesiastici, degradatum tradentes brachio sæculari; nec Clerici accusantes aliquem in causa criminali, modo expresse protestentur, se non intendere, ut puniatur pœna sanguinis, sed tantum ut sibi vel suis satisfiat, vel impediantur mala sibi aut aliis imminentia. V. Bon. *q*.4. Tann. *l. c.* &c.

ADDENDA.

Quæst. 64. *Quid præterea sit notandum circa defectus animæ?* R. §. 1. Qui semel deliravit ex causa de se habituali & permanente, etiamsi nunc probetur perfecte sanatus, est irregularis in ordine ad Ordines suscipiendos, potest tamen in Ordine antecedenter suscepto ministrare, Suar. Bon. Leur. *p*.1. *q*. 232. *Dixi* ex causa de se habituali, nam qui deliravit ex morbo, vel ira, non est irregularis, ut iidem docent cum Menoch. *lib*.6. *præsumpt*. 45. *n*. 62. 494

§. 2. Epilepticus, qui aliquando habuit morbum caducum, per se loquendo est in perpetuum inhabilis ad Ordines suscipiendos, uti cum communi Bonac. *De Irreg. q*.2.*p*.2.*n*.22. attamen, quia multa relinquuntur arbitrio Episcoporum, habet praxis in his partibus, ut eum admittant ad Ordines, qui per biennium liber fuit, quia tum creditur superasse malum per naturam. Quod si per septem annos liber fuerit, putavit vir eximius a me interrogatus posse etiam non admonitum, ac sine declaratione Episcopi Ordines suscipere, quia cum singulis septenniis natura quasi immutetur, & statum resumat, si adhuc superfuisset materia critica, causasset interea aliquem accessum. Si ordinatus sit, quamvis non omnino sit liber, tamen si raro cadat, nec spumet, privatim poterit celebrare adjuncto socio Sacerdote, qui Missam perficiat, si forte morbo corriperetur, Cap. *Illud* 15. & seq. causa 7. q. 1. Nav. Laym. Piringh. *l*.1. *tit*.20.*n*.14. tempus autem, quod datur tali ordinato ad explorandum an convaluerit, est spatium unius anni sive aliud pro arbitrio Episcopi, spectatis circumstantiis. 495

§. 3. Qui aliquando fuit energumenus seu a dæmone obsessus, est irregularis ad Ordines suscipiendos, Cap. *Maritum*, dist. 33. Suar. Leur. *p*.1.*q*.235. Sed non facile aliquis judicandus est obsessus, nisi manifestis signis certo constet, inquit Less. *in auct. v. Ordin. sacri cas*.7. Potestque etiam talis in susceptis Ordinibus ministrare, si liber sit, quod per annum vel tempus aliud ad arbitrium Superioris probare debet, Suar. Leuren. 496

497 §. 4. Suar. *de cens.* d. 15. *s.* 2. *n.* 8. Ugol. *de irregul.* c. 3. Gonz. *ad Reg.* 8. *gl.* 4. *n.* 41. dicunt carentem scientia a Jure requisita esse irregularem, sed negant Garz. *p.* 7. *c.* 7. *n.* 10. Sair. *de cens.* *l.* 6. *c.* 13. Sigism. a Bonon. *de elect. dub.* 60. *nu.* 8.

498 §. 5. Si in hermaphrodito, qui prævalente sexu virili per dispensationem ordinatus est, postea prævaleat sexus muliebris, remanet quidem in eo character, attamen fit iterum irregularis, imo non potest amplius valide consecrare, vel absolvere, quia non est amplius mas, cui soli ex voluntate Christi competit potestas sacerdotalis, Lugo *in Resp. mor.* *l.* 1. *dub.* 31. ubi pariformiter docet, si talis esset in Religione professa vel nupsisset viro, & postea prævaleret sexus virilis, hoc ipso annullandam professionem & Matrimonium.

499 *Q. 65. Quid addendum sit circa defectus corporis?* Resp. §. 1. An ille qui ob vitium corporis inhabilis est ad Presbyterium, etiam sit inhabilis ad inferiores Ordines & Clericatum suscipiendum; & quid dicendum sit, si Clericatum habenti superveniat inhabilitas ad exercitium unius, sed non alterius Ordinis, dixi l. 4. n. 780. 783. & l. 6. p. 2. num. 2221.

500 §. 2. Qui habet utrumque oculum integrum, sed nihil videt sinistro, dummodo dexter oculus ea vi videndi polleat, ut commode possit illo omnia legere sine indecora faciei conversione ad populum, non est irregularis; ut autem hoc commodius possit, potest Missale tanto magis ad medium attrahi, uti præter citatos a Busemb. tenent Nav. Avila, Mol. Suar. Vasq. Sa, Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 73. & *p.* 5. *tr.* 6. *R.* 22. Dic. *d.* 7. *n.* 173. Pirringh. *l.* 1. *tit.* 20. *n.* 6. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 7. *n.* 2. addens *n.* 6. veluti pro certa regula cum Avila, Tol. Sot. & aliis, quamvis aliquis defectum habeat, si tamen neque notabilem deformitatem contineat, ita ut scandalum in celebratione non causet, neque exercitium celebrationis impediat, non facere irregularem. Unde si reipsa erutus esset unus oculus, & alius, *v. g.* vitreus ita artificiose esset impositus, ut vix adverti posset, docet Silvius *d.* 1. *v. Irregularitas*, *cas.* 4. talem non fore irregularem, quia quando in Jure dicitur, quod qui amisit oculum sit irregularis, causa est, ut communiter explicant Auctores, quia in hoc est deformitas: ergo si nulla adsit deformitas, non sequetur inde irregularitas.

501 §. 3. Si quis habet pollicem & indicem, & tantum careat aliquo digito, cujus defectu non impediatur, quominus hostiam frangere, & secure eam tractare possit, judicatum est Coloniæ, non esse irregularem, uti nec eum, qui amisit primum tantum articulum sinistri pollicis.

502 §. 4. Dubium est an & quando surdaster sit irregularis, si non sit simpliciter surdus, nam surdus secundum Calepinum & commune omnium judicium dicitur, qui sensu auditus est spoliatus: surdaster, qui non plane surdus est, sed graviter audiens, vel altera tantum aure surdus est. Esse irregularem docet *Comitolus*, quia est corpore vitiatus; sed probabilius contradicunt Sair. Bon. Regin. Majolus, Graff. quoque adductis locis sequitur Dian. *p.* 2. *tr.* 17. & 3. *Miscell. Q.* 20. Accedunt Suar. *De cens. d.* 51. *s.* 2. *n.* 13. Fill. *tr.* 19. *n.* 169. Tab. *de cens.* *l.* 10. *tr.* 4. *c.* 8. §. 1. Bassæus, quia non omne vitium corporis causat irregularitatem, sed si simul afferat deformitatem externam vel impediat usum Ordinis. Imo Henriq. *l.* 14. *c.* 8. *n.* 3. Præposf. *de Irreg. q.* 5. *d.* 14. *n.* 113. & Nov. cum Gob. *tr.* 8. *n.* 682. dicunt neqdidem surdum esse irregularem, tum, quia id nullo jure videtur esse expressum, tum etiam, quia potest quis celebrare sine ministro, vel ex aliis signis percipere ejus responsiones esse finitas: sed in hoc melius contradicunt alii cum Regin. *l.* 30. *c.* 5. *n.* 50. Castr. *pun.* 11. *n.* 3. Dicast. *n.* 170. 186. nam ita asseritur Cap. 77. Apost. Et ratio est, quia nequit decenter exercere suum Ordinem, facile enim excitaret risum in populo, dum vel aliquid extra tempus faceret, vel facere omitteret in tempore.

503 §. 5. Balbutientem ordinari posse dixi l. 6. p. 2222.

504 §. 6. Claudum non esse irregularem, si absque baculo & pede ligneo ad altare accedere, stare, & Ordinum functiones obire possit, quamvis unum crus sit brevius altero, ita Coloniæ 2. Mart. 1667. resolverunt 4. Doctores Theologiæ ex Cap. *Si quis infirmitate* Dist. 55. Cap. *Nullus Episcopus* De consecr. dist. 1. junctis Gloss. & habent Nav. *cap.* 27. *n.* 199. Henriq. *l.* 4. *c.* 8. *n.* 1. Mol. *tr.* 3. *d.* 70. *n.* 9. Castr. *tr.* 29. *d.* 5. *p.* 11. *n.* 3. & consentit Laym. addita tamen limitatione, nisi sit nimia deformitas.

505 *Q. 66. Quid addendum sit circa defectum natalium?* R. §. 1. Illegitimi omnes sive sint naturales sive spurii, sunt irregulares ad quodvis Beneficium. Vide dicta l. 4. a n. 750.

506 §. 2. Natus ex conjugata præsumitur filius mariti etiamsi constet, quod sub tempus conceptionis mater cum adultero habuerit copulam, si etiam marito patuit aditus ad conjugem. Nec tenetur talis filius credere matri etiam juranti eum esse ex adulterio, tum quia mater ipsa rescire non potest, tum quia revelat propriam turpitudinem, ideoque non meretur fidem: unde etiam talis filius potest se habere tanquam legitimum quoad omnia & non irregularem. Hæc omnia late probant adductis legibus, Auctoribus & rationibus, Sperell. *dec.* 173. 174. & 175. & Pign. *tom.* 7. *conf.* 40. & *t.* 9. *conf.* 153.

507 §. 3. Proles nata e conjugibus obligatis voto castitatis, non est illegitima nec irregularis, quia *leg. Filium* 6. *ff. de iis qui sunt sui, vel alieni juris*, dicitur eos esse legitimos, qui concipiuntur a parentibus vero Matrimonio junctis, Sanch. *de Matr.* *l.* 9. *d.* 38. *n.* 3. Si alteruter conjux bimestri ante consummatum Matrimonium professus esset in Religione, proles esset spuria, quia esset nata soluto Matrimonio ex illis, qui tum non poterant valide contrahere, Sanch. *n.* 4. & dixi *l.* 4. *n.* 752. Si unus altero invito post consummatum Matrimonium esset professus in Religione, proles esset legitima, quia professio esset irrita, Sanch. *n.* 5. Si post sacros Ordines a viro susceptos, aut post professionem religiosam consummato antea Matrimonio, proles esset simpliciter legitima, quia nata in vero Matrimonio, attamen secundum quid illegitima, & irregularis, per *c. Litteras de filiis presbyt.* Sanch. *n.* 7. & dixi l. 4. nu. 752.

§. 4. Judæi, & infideles conversi non ideo sunt irregulares, quia sic nati, nam Apostoli ipsi fuerunt tales. Aliud est, si relaberentur in infidelitatem, De Luca *in Miscell. Eccl. disc.* 34. 508

§. 5. Expositititos esse censendos illegitimos, & irregulares, docent Majol. Alciat. Vasq. Tol. Sair. Ugol. aliique multi, quos citat & sequitur Pign. *to.* 7. *conf.* 34. quia qui exponuntur sunt communiter illegitimi, res autem judicanda est secundum communiter contingentia. Plura de expositititiis dict. vide l. 4. n. 766. 509

Q. 67. Quid addendum sit circa defectum ætatis? R. §. 1. Quæ ætas requiratur ad tonsuram & singulos Ordines dictum est l. 6. p. 2. nu. 2214. Unde autem ea ætas inchoetur, quomodo completa esse debeat, an ordinatus bona aut mala fide ante ætatem post obtentam ætatem dispensari debeat ad exercitium Ordinis, quis in ætate dispensare possit, aliaque plura dixi l. 6. p. 2. a n. 2306. 510

§. 2. Huc pertinet solutio sequentis casus. Titius ordinatus est Sacerdotio tribus mensibus ante annū 24. completum, credens 1. id non fore graviter illicitum. 2. Episcopum dispensaturum, si sciret. 3. Posse computari tempus conceptionis suæ. 4. Se posse ordinari, dummodo pro legendis primitiis expectaret tempus 24. annorum completorum. *Quæritur* 1. an incursa sit irregularitas? 2. Si incursa, quis ab ea dispensare possit? 3. An Sacerdos ille, quoties Missam legit, peccarit mortaliter. 4. An si fuerit irregularis, stante illa nunc possit fungi officio sacerdotali, usquedum dispensationem obtineat? *Respondeo ad* 1. Præsumi incursam esse irregularitatem, imo & suspensionem, quia in tali persona non præsumitur ignorantia tam clari & obvii Juris fuisse invincibilem. *Ad* 2. Ab ea irregularitate, & suspensione occulta absolvere possunt Nuntius, Episcopus, Vicarius generalis. *Ad* 3. Affirmative per se loquendo. *Ad* 4. Non potest, quia saltem suspensus est, & si in suspensione exerceat actum Ordinis sui peccat & incurrit novam irregularitatem. 511

Q. 68. Quid addendum sit circa defectum ratione infamiæ? R. §. 1. Quid sit fama, quid infamia dixi l. 4. n. 786. irregularitas autem ex infamia reducitur ad irregularitates ex defectu, quia infamia est *defectus bonæ famæ*, qui sine delicto esse potest. 512

§. 2. Ad inducendam proprie dictam irregularitatem non sufficit infamia popularis etiam publica, sed requiritur legalis, & Canonica, quæ scilicet ex Jure Canonico vel alio per Canones approbato, vel ex sententia Judicis Ecclesiastici orta, effectus morales stabiliter inducat, ita ut non per vitæ emendationem; sed per solam Ecclesiæ dispensationem tollatur, uti probat Suar. *d.* 48. *s.* 1. & 2. hinc l. 6. p. 3. num. 876. dixi Clericum non esse irregularem, qui ab incompetente Judice laico in contumaciam condemnatus est, etiamsi occasione illius injustæ sententiæ nata sit ei infamia publica. Et licet quis crimine infami accusatus fuerit, non ideo infamis censeri debet, nisi apud viros honestos, & probos famam ejus læsam esse sciatur, Host. apud Dic. *n.* 364. Imo nemo censetur civiliter infamis, donec condemnatus sit, *l.* 1. *ff. de his, qui notantur*, Suar. *d.* 48. *s.* 1. *n.* 22. quamvis contradicat Lug. *in Resp. mor.* *l.* 2. *dub.* 12. Hinc Clericus etiam publice concubinarius non ideo est irregularis, uti habet communior cū Lay. Garz. Pign. *t.* 9. *conf.* 139. cont. Nav. Tol. & alios, nullibi enim hoc statuitur, & ipsius infamia nō est Juris, sed facti tantū, quę tollitur per pœnitentiam. A concubinario tamen notorio per sententiam aut per confessionem in Jure factā, aut per talē rei evidentiā, quę nulla tergiversatione celari possit, neque officia divina peragi, neque Sacramenta percipi possūt, quia Ecclesia prohibet, uti videri potest apud Pign. *a n.* 189. 513

§. 3. Histrio sive ludio publicus videtur esse irregularis, quia omnes Jure civili infames etiā sunt infames Jure Canonico, ut recte Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 4. *n.* 2. sic enim habet Regula Generalis *Hadriani Papæ causa* 6. *q.* 1. *Omnes infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant*; atqui Histrio Jure civili est infamis, nam *ff.* *l.* 3. *tit.* 2. *de his, qui not. infam. Leg.* 1. sic habetur: *Prætoris verba dicunt, infamia notatur ...... qui artis ludicræ pronuntiandive causa in scenam prodierit. Ib. l.* 2. §. *ait Prætor, qui in scenam prodierit, infamis est. Scena est, ut Labeo definit, quæ ludorum faciendorum causa quolibet loco, ubi quis consistat moveaturque, spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico privatove vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculis causa admittantur. Eos enim..... omnes propter premium in scenam prodeuntes famosos esse, Pegasar, & Nerva filius responderunt.* Etiam directe ipso Jure Canonico videntur histriones esse infames, & consequenter irregulares, nam *c. Maritum, d.* 33. statuitur, *Clericum non ordinandum .... qui in scena lusisse dignoscitur. Causa* 4. *q.* 1. *c.* 1. §. 2. *Omnes etiam infamiæ maculis aspersi, idest, histriones .... ab accusatione prohibentur, Cap.* 45. *Pro dilectione, De consec. d.* 2. *Consulendum me existimasti ..... quid mihi videatur de histrione ..... an talis debeat communicare nobiscum: quod ego puto nec Majestati divinæ nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi, & infami contagione fœdetur.* Hinc Cap. *Donare* 7. *d.* 86. dicitur: *Donare sua histrionibus vitium est immane, non virtus.* 514

§. 4. Per histriones hos, quos Jura dicunt infames, intelligeban- 515

gebantur olim illi, qui se pretio conducebant ad spectaculum sui corporis exhibendum, sive qui obscœna publice repræsentabant, Castrop. *d.6.p.20.n.6.* & Laym. *n.1.* dicit illos histriones esse infames, qui in publicis obscœnis spectaculis agunt; unde dicendum, si obscœna non agerent, non incurrerent irregularitatem. Sed ordinarie obscœna adsunt, & talia præsumuntur; hinc videntur leges simpliciter tales reddere infames.

516 §. 5. Irregularitas ex infamia, si sit ipso Jure vel per sententiam Judicis inducta, non tollitur per pœnitentiam nec per ingressum Religionis, sed tolli debet per dispensationem illius qui per legem induxit, aut alterius, qui ab eo privilegium habeat, Suar. *d.* 48. *s.* 2. Laym. *n.* 10. Dicast. *n.* 387.

517 §. 6. Irregularitas inducta non per Jus aut sententiam Judicis, sed tantum per infamiam facti v. g. quia scitur ante hac commisisse furtum, non est proprie irregularitas, nec indiget dispensatione, sed tollitur per factum contrarium, idest, per publicam, & constantem vitæ emendationem saltem per triennium, uti ex Jure Canonico, & communi Auctores docent, Laym. *n.* 10. Castrop. *d.6.p.* 20. *n.*8. & 14. Dicast. *a n.* 389.

518 §.7. Talis irregularitas, quæ sola penitentia triennali saltem non tollitur, directe tolli potest a solo Papa, Suar. *s.2.n.9.* tamen indirecte tolli potest per ablationem infamiæ, seu restitutionem famæ a potestate civili, Suar. *n.*10. An Nuntius judicii criminalis sit infamis ratione officii, dicam n.522. de defectu lenitatis.

519 *Q.69. Quid addendum sit circa defectum libertatis?* Resp. §.1. An clericus conjugatus in Ecclesia latina ex dispositione Episcopi sit capax Beneficii simplicis, dixi l.4. n.767. Quid & quotuplex sit Bigamia, an omnes bigami sint irregulares, an Papa cum iis possit dispensare ad Ordines, Beneficia, & dignitates, an id etiam possit Episcopus, veri servi qui sint, an capaces Ordinum, aliaque plura dixi l. 4. a n. 768.

520 §. 2. Cum *Busemb.* supra dicat conjugatos esse irregulares, nisi uxores consentiant eos ordinari, & castitatem voveant, dubitatum est, quid ad hunc casum sit dicendum. Titius conjugatus post consummatum Matrimonium absens ab uxore, bona fide putat hanc mortuam, sicque initiatur sacris Ordinibus: postmodum rescit uxorem vivere, quę tamen postmodum consentit, ut maritus maneat etiam in exercitio suorum Ordinum separatus ab ipsa. *Quæritur*, an Titius sit irregularis? R. non esse 1. quia hæc irregularitas in nullo Jure est expressa; quod enim affert ex *Extrav. Joannis XXII. Antiquæ*, de voto quoad conjugatum, qui absque uxoris licentia suscipit sacrum Ordinem, ibi tantum est sermo de illo, qui ordinatur sciens uxorem vivere, ut dixi l.6. p.2. n. 2220. & potius est pœna suspensionis, vel est irregularitas ex delicto, cū feratur in *præsumptuosos*, in *attentantes* hoc facere, suspensio autem vel irregularitas ex delicto non incurritur, nisi ab eo, qui peccaverit mortaliter, uti habet communis cū Dicast. *de suspensione dub.3. & de irregularitate dub.5.* Titius autem hic non peccavit mortaliter: ergo. 2. Hæc quasi irregularitas in penam lata a *Joanne XXII.* secundum Sanch. *de Matrim. l.7. d.47. n.3.* non incurritur, si abfuerit dolus, adeoque excusat quæcumque ignorantia Juris vel facti, dummodo non sit affectata, nec ita crassa, ut sit ingens temeritas, quod colligitur ex verbis, *non præsumat*, item, *quod si secus a quoquam attentatum fuerit, &c.* sed Titius hic non commisit dolum, sed bona fide processit: ergo. 3. Si quis dicat esse irregularem ex defectu libertatis, hoc dato, illa jam cessat obtenta libertate per licentiam uxoris, uti colligitur ex dictis. Quod si uxor dans quidem licentiam, nolit nequidem in sæculo emittere votum castitatis, adhuc docet Sanch. *n.6.* non incurrere hanc irregularitatem, si ad Ordines sacros ascendat, quia *Extravag.* apte loquitur de illo, qui sine licentia uxoris promovetur. 4. In dubio Juris vel facti, an sit contracta irregularitas, debet judicari non esse contracta, uti cum communi dixi n. 450. Sed hic ad summum est dubium an sit contracta, nec ne: ergo.

521 §. 3. Huc pertinet etiam sequens casus; Titius Diaconus dimisso suo Canonicatu in favorem Caji sub pensione annua, vagatur per patrias, tandem dat nomen militiæ, in qua tamen nunquam interfuit pugnæ, aut conflictui, in quo occisus aut mutilatus sit aliquis, nec ipse occidit aut mutilavit aliquem, attamen male vixit cum aliqua cōcubina, sed nunquam attentato cum illa Matrimonio. *Quæritur* 1. An Titius per hoc, quod fuerit in militia, factus sit irregularis? 2. Si factus esset irregularis, an ideo ipso facto amisisset jus ad pensionem? 3. An per vitam malam cum concubina sit irregularis aut amiserit jus ad pensionem. R. *Ad* 1. negative cum Suar. *de irregul. disp.47. s.6. n.9.* cujus hæc sunt verba: *Addo, etiamsi Clericus sit in tali bello* (quale semper prēsumi debet a privato) *militando & vulnerando, si tamen propriis manibus neminem mutilet vel occidat, vel sit causa proxima ut alii faciant, non incurrere irregularitatem, etiamsi in tali bello multa homicidia sequantur: ita docent* Covar. Nav. & alii. ∴ *verissima est hæc sententia & satis expressa in capit. Petitio tua de Homicidio &c. Nam c. Petitio tua,* inquit Bon. *de irregul. d.7. q.4. punct.4. n.5. Papa illum dumtaxat judicat irregularem, qui in bello occidit aut dubitat occidisse,* textus enim habet, *si aliquem interfecit, vel si dubiam de hoc habet conscientiam:* ergo cum hæc Jura statuentia irregularitatem sint penalia & odiosa, extendi non debent ultra casus a lege expressos. Aliam rationem addit Bonac. *ne innumera hominum multitudo ligaretur vinculo irregularitatis.* Et hęc est communis sentētia. *Ad* 2. Etiam negative, nā irregularitas non privat ipso Jure nequidem Beneficio, *c. Ex litteris de excess. Præl. c. Fraternitas de Cler. excom.* docentque omnes communissime cum Inn. Abb. Fel. Nav. Suar. *d.40. s.2. n.15.* Fel. *tr.19. n.68.* uti nec privat fructibus Beneficii, Suar. *n.20.* cum communi: ergo multo minus pensione, sed privatio talis in pœnam statui debet per sententiam Judicis: Et Fill. *n.92.* testatur esse expressam decisionem Rotæ, quod talis pęna privationis etiam Beneficii, non sit latæ, sed ferendæ sententiæ. Ratio autem generalis est, quam prosequitur Suar. *a n.16.* quia lex penalis semper intelligenda est quoad pęnā ferendam per sententiam, nisi in ipsa lege aliud exprimatur, quod hic non fit. *Ad* 3. Certum est quod non, quia secundum dicta *n.*500. nullibi in Jure exprimitur concubinarium esse irregularem, uti nec aliquis fit irregularis per formale odium Dei, Sodomiam, Sacrilegium &c. quamvis sint delicta gravissima, & consequenter sine fundamento diceretur, quod ideo amittatur Beneficium vel pensio, præsertim Jure & ipso facto.

Q.70. Quid addendum sit circa defectum lenitatis? Resp §.1. 522
Omnes fere antiqui docuerunt, quod ille incurrat irregularitatem, qui cōcurrit ad mortem alicujus vel causandam vel accelerandam, quāvis non concurrat auctoritate publica seu ut justitiæ Minister, neq; injuste vel cum peccato, quia irregularitas ex defectu lenitatis in Jure expressa est cōtra omnes etiam non ministros Justitiæ, si fiat auctoritate privata, attamen absque peccato. E contra negant doctissimi viri plures quam 30. quos refert & sequitur ac se inspexisse dicit Dia. *p.11. tr.2. R.63.* accedunt alii multi cum Schiara *l.4. diff.31.* Illsung. *tr.7. n.87.* Vvex *in append. ad p.4. dec.4. n.11.* probatque fuse Tamb. *de cens. l.10. c.4.* explicans omnes textus Juris in contrarium adduci solitos, & ratio est, quia in Jure irregularitas illa expressa est contra solos justitię ministros, ex qua sententia Tamb. *sup.* Gob. *in Quinario tr.1. a n.395.* Burgh. *cent.3. cas.91.* prçter illa, quæ habet Busemb. *sub finem*, deducunt etiam sequentia. 1. Non fieri irregularem, qui, ut rem suam vel alienam, quæ non est parvi momēti, a fure sublatam recuperet, clamat adesse furem, qui postea capitur & suspenditur. 2. Nec illum qui indicat Judici reum jam esse optime dispositum ad mortem, ideoq; non videri differendam in crastinum. 3. Nec illum, qui singulariter moneat carnificem v.g. ut caput illius, qui frangendus est in rota, percutiat valido ictu, ut ratio in ipso turbetur & peccare nō possit. 4. Nec illum, qui Judici absolutionem negat, nisi sententiam sanguinis proferat, ad quam ex conscientia tenetur, & idē tenet cum aliis Gorm. *de pœnitent. p.2. a n.377.* 5. Nec illum, qui pęnitentem inducit ad fatendum delictum morte plectendum, ad quod Jure naturali tenetur, & idem dixi l.6. p. 2. n. 1843. est enim opus obligatorium, ob cujus causam non debet puniri, & rationem dant, quia si talia fiant bona intentione, & cum debita circumspectione, carent omni culpa & non adversantur perfectæ lenitati, cum sæpe necessaria sint vel saltem conducant ad salutem proximi alioquin periclitaturam. Si tamen quis a Judice fuerit interrogatus juridice, idest, tanquam comminister justitiæ & veluti persona spectans ad judicium, detque illi consilium, quo Judex moveatur ad ferendam sententiam in causa sanguinis, hic consulens secundum aliquos est irregularis, non tamen erit, si privatim solum sit interrogatus, uti habet idem *Burg.*

§.2. Advocatus, qui a Judice consultus de pœna reo infligenda 523
in genere dicit, quid jura statuant, non fit irregularis, quamvis reus ideo adjudicetur tali morti; si autem in particulari dicat hunc mereri mortem, & multo magis si instiget, sicque sit causa saltem acceleratæ mortis, Henriq. Hostiens. Panormit. Sylv. Less. *in auct. v. Judex*, *caus.* 3. dicunt fieri irregularem.

§. 3. Communis sententia habet cum *Busemb.* testem in
causa sanguinis secuto effectu esse irregularem, quod Nav. 524
Ugol. Bonac. Sperell. *dec.* 77. *nu.* 17. intelligunt, si ex ejus depositione secuta est mors vel mutilatio, non autem si ex aliis probationibus aliunde habitis.

§.4. Nuntium publicum sive tabellionem judicii criminalis 525
esse irregularem ex defectu lenitatis ratione officii, docet *Majolus*, quia ad judicium forense concurrit tanquam minister publicus: imo esse irregularem ex infamia, docent *Ugol. Suar. Henriq. Avil. Filliuc.* quia hoc officium censetur vile & infame, sed Sperell. *dec.* 77. imprimis docet, si nunquam exercuerit officium secuto effectu mortis vel mutilationis, non esse irregularem ex defectu lenitatis, idemque docent *Suar. Sot. Sa, Bonac.* & alii communiter; imo etiamsi talis effectus esset secutus, tamen cum Nuntius remote tantum ad illum concurrat, innuit probabiliter non fore irregularem. Deinde a n.25. ostendit officium Nuntii talis non esse de se infame, cum id nullibi exprimatur, quamvis aliquibus locis ab aliunde infamibus exerceri possit.

§. 5. Si quis occidat injustum invasorem pro defensione suæ 526
pudicitiæ aut etiam bonorum temporalium, non incurrit irregularitatem ex delicto, si non peccet, idest, si defendat bona magni momenti secundum dicta l.3. p.1. a n.808. ac præter ibi citatos docent *S.Th. S.Anton. Sylv. Cajet. Sot.* quos citat, & sequitur Beja *p.2. cas.22.* probatque ex utroque Jure. Et si alicubi videatur oppositum dici, dicit esse pro casu, quo excedebatur moderamen inculpatæ tutelæ. Nihilominus Gers. Abul. Nav. Avil. Henriq. Laym. Regin. Molin. *tr.3. d.* 72. & alii multi cum Beja *supra*, item Mendo, Illsung. Sannig. apud Vvex *in append. ad p.4. dec.4. n.11.* valde probabiliter dicunt talem fieri irregularē ex defectu lenitatis, quia Jus excipit solum occidentem pro defensione vitæ suæ, non autem pro defensione quamvis licita aliarum rerum; sed probabiliter etiam contradicunt multi cum Dian. *p.4. tr.2. R.4.* Lug. *de Just. d.10. n.200.* Castr. *punct.15.* quia licet Jus expresse excipiat solum defendentem vitam, tamen

non

non ideo expresse includit occidentem ex alia causa; & ratio esse potest, quia sic occidens ex quadam necessitate occidit: ergo occisio non censetur perfecte voluntaria: ergo non incurrit pœnam annexam. Et similiter non incurrere, qui pro defensione innocentis occidit injustum invasorem, docent Cov. Suar. Sa, Less. Turr. Tann. aliique cum Lugo *n.* 215. contra alios multos. Si licite quidem occidat invasorem vitæ alienæ, non tamen necessario, S. Anton. Nav. Suar. & plures alii dicunt incurrere, quam sententiam Pignat. *tom.7. consf.20.nu.5.* vocat certam ex c. *Dilecto*, §. fin. de sent. excomm. in *6.*

526 §. 6. Qui invasorem occidit, potens fugiendo, vel aliter ejus vim declinare, probabiliter fit irregularis, quia non videtur esse necessitas occidendi: ergo est defectus lenitatis: probabiliter tamen etiam docent *Suar. Castr.* supra aliique multi cum Diana *Ref.* 3. tum non incurrere, si fuga vel alia declinatio occisori esset ignominiosa, ad quam non teneatur cum tanto honoris sui detrimento, ideoque secundum dicta *lib.3. p.1.nu.* 803. non peccat occidendo, quia adhuc videtur esse moralis necessitas occidendi, quando talem ignominiam subire censetur difficillimum, & humano modo impossibile.

527 §. 7. Suar. Mol. Con. Lorca, & alii cum Lugo *in Resp. mor. l.5. dub.14.* fatentur Clericum etiam in Sacris, etiam Episcopum, aut quemcumque alium beneficiatum posse absque irregularitate in bello defensivo pugnare, si hoc sit necessarium propriæ personæ vel Patriæ, & bono communi; quod *Mol. & Con.* extendunt ad justum bellum aggressivum, si necessarium esset ad victoriam, a qua pax, salus innocentum, & bonum Ecclesiæ dependeret, quia videtur tum non aggredi, sed defendere se,& causam publicam. Et universaliter docent Navar. Silv. Suar. Fillinc. & alii, quos citant & sequuntur Schiara *l.4. diff. 34.* & Sperel. *dec. 77.* neminem in justo bello etiam aggressivo fieri irregularem, si propriis manibus sanguinem non effundat, vel mutilet, quamvis alii in exercitu id faciant. Econtra sive Clericus, sive laicus propriis manibus sanguinem effundens, vel mutilans fit irregularis saltem defectu lenitatis, cap. *Petitio* de homicidio, Can. Clerici 5.caus.23. qu. ult.cap.2. de homicidio, in *6.* habetque communis cum Wex *in append. ad part.4. dec.4. a n.4.*

528 §. 8. Chirurgus secundum artem secans vel adurens non fit irregularis, quamvis fiat mutilatio vel etiam sequatur mors, quia hic non est defectus lenitatis, cum fiat causa impediendæ mortis, Burg. *cent.3.caus.91.* Si per imperitiam vel negligentiam mors sequeretur, esset irregularis, & ita ex cap. *Ad aures* de ætate, & qualitate ordin. probat Suar. *d. 47. s.7.* & Silvius supra. V. Chirurgus. Si Clericus etiam pietatis causa exerceat Chirurgiam per sectionem vel adustionem, ex qua non sequatur mutilatio vel mors, non est irregularis: si autem sequatur mutilatio vel mors, quamvis usus sit regulis artis, est irregularis, quia hoc ipsi specialiter prohibetur cap. *Sententiam* de ætate, & qualit. ordinand. ita Dian. *tr.2.R.23.* aliique cum Silvio supra, nisi excuset necessitas, quia alius deest, ita Bonac. *de irreg. d.7.q.4. p.5.* Si autem mors aliunde sequatur, Avila, Bonac.& alii dicunt non esse irregularem, quia mors illi non potest imputari; in dubio tamen an mors sit inde secuta, habendus est irregularis per cap. *Ad aures*, quod si tantum incidat venam, & sequatur mors, Bonac. Silv.& alii dicunt incurri, quia est sectio, negant Rodriq.& Molin. Quod si Clericus non utatur sectione vel adustione, sed applicet v.g. emplastrum, quamvis sequatur mors, non est irregularis, quia facit pietatis causa, nec est illi specialiter prohibitum mederi, nisi adhibeatur sectio vel adustio, & quidem ab ipso: unde si eam consulat vel mandet, non incurrit, censura enim aut pœna lata contra facientes non cadit super consulentes aut mandantes, nisi exprimatur, Nav. Henriq. Silvius supra.

§. 9. Qui male tractat cadaver Clerici mortui, incurrit irre- 529
gularitatem, Feln. Schiara *l.4.diff.26.n.15.* Etiam, qui percutit Clericum factum hæreticum, Nald. Schiara *n. 23.*

§. 10. Qui campanam pulsat, quando reus ad supplicium edu- 530
citur, si ideo pulset, ut reus securius ducatur, est irregularis, quia cooperatur morti malefactoris, secus si pulset tantum ad signum, & ad publicum exemplum, sic enim nequidem remote cooperatur morti malefactoris, ita post Covar.& alios Silvius in Resol. variis p. 1. V. *Campana*; si quis tamen campanam pulset ad hoc ut Judex in fine pulsus legat aut legi curet sententiam mortis, est irregularis, quia cooperatur executioni mortis differendæ vel accelerandæ, prout diu vel non diu pulsarit, ita Silvius supra. Denique si quis campanam pulset vel ad seditionem vel ad arma vel pro captione alicujus malefactoris, si ex prælio inde inito secuta sit mors vel mutilatio, pulsans campanam est irregularis, uti cum Cov. Majolo, & Quaranta docet Silvius supra contra Zerol. quia talis dat magnam causam mortis vel mutilationis.

LIBER OCTAVUS, ET ULTIMUS,

De Sanctæ Cruciatæ Bulla.

TRACTATUS UNICUS.

Tractatus hic, in hac Medulla desiderabatur, ne quidquam ad mores attinens relinqueretur intactum. In Germaniæ oris ubi Pater Hermannus Busembaum Medullam istam eruit, non ejus deerat complemento, quia Cruciatæ Bullæ plagis illis minime expeditur, sed in Hispania, aliisque Catholicæ Majestatis ditionibus, quæ tam dulci Matris Ecclesiæ ubere lactantur, ejusque privilegio potiuntur magno, quo in variis conscientiæ casibus frequenter fulciuntur; aliqua ex parte captum absque materia ista erubescebat opus.

Idem, qui in antecedentibus in prosequendo tractatu isto, servabitur ordo: proposita prius generali doctrina, ex eaque deducendo casus, qui occurrere possunt; ne lector a trita jam & assueta studii antecedentis extrahatur via.

Inter eos, qui hanc sibi materiam suscepere pertractandam, non ultimum locum obtinent, licet non primi scripserint, P. Franciscus Bardi, & Andreas Mendo, qui de illa copiosissime omnium conscripsere.

Liber in quatuor dividetur capita; in quorum I. de Bulla vivorum communi sermo habebitur; in II. de Compositionis Bulla, verba fient; in III. de Bulla defunctorum differemus; in IV. ad facultates Commissarii, & jura vertetur oratio.

CAPUT PRIMUM.

De communi vivorum Bulla.

DUBIUM I.

Quid sit Bulla, & quisnam eam concedere valeat?

Resp. 1. Bullam (omissis pro nunc aliis hujus nominis etymologiis) pro monili quodam accipi, & insigni, quo a collo pendenti Patriciorum filii a plebejorum turba distinguebantur. Erat orbiculatum insigne hoc, in cujus medio figura cordis cælata videbatur. Inde orbiculata sigilla quædam, vocata Bullæ, in quibus Imperatorum effigies insculpebantur, quæque ex eorum chirographis habebantur appensa: inde etiam rotunda sigilla, quæ Pontificiis appenduntur litteris, appellantur Bullæ: & a sigillis ad ipsas litteras Bullæ nomen hoc translatum accipitur; vel sigillum sit cereum, vel plumbeum, vel alia quacumque materia extructum, Mendo *d.1.n.16.* Mos iste,& consuetudo appendendi litteris Pontificiis sigilla hujusmodi, ita habetur solemnis, ut fides non adhibeatur his, quæ sine sigillo tali pendente videantur, crimenq; falsarii incurrat, qui vel sigillum tollit, mutat, rumpit, vel aliquid addit, vel detrahit litteris. *Id. n.17.*

Resp. 2. Certum esse, Summos Ecclesiæ Pontifices, Bullam posse concedere, quandoquidem repetitam toties expedire videmus; & incredibile sit in rebus momenti tanti erravisse, & potestate propria cum excessu abusos. Probatur ultra, quia quidquid in Bulla continetur, ad concedendas indulgentias, ad facultatem delegandi, ad facultatem absolvendi a culpis, & censuris, commutandi vota, dispensandi in præcepto jejunii Ecclesiastico, & his similia, & adhuc minora reducitur, quorum singula sigillatim Pontifici licet concedere. Cur ergo juncta simul non poterit elargiri? Neque obstat si dixeris, quod gratiæ, quæ in Bulla conceduntur, sint magnæ, ad quarum concessionem debet esse causa sufficiens, & non videtur sufficere eleemosynã duarum drachmarum, quas taxat Commissarius, cujus arbitrio Pontifex taxationem reliquit. Non obstat, inquam, hæc objectio, quia finis optatus harum, est salus Ecclesiæ publica tuenda, depressio fidei hostium procuranda, defensio, & propagatio fidei habenda, terra denique Sancta recuperanda. Et quamvis in ordine ad negotium tantum, singulæ duæ drachmæ parum afferant subsidii, junctæ simul, quæ a singulis tribuuntur, plurimum augent emolumenti.

Possunt etiam concedere Bullas in proprio territorio, quicumque valent concedere indulgentias, & alias facultates, modo concessiones cum potestate propria, & jurisdictione commetiantur, & causam inesse justam indulgentiæ præscierint concedendæ, quia in tali concessione, potestatis suæ non trasgrediuntur limites profusius, & ultra quam possunt concedentes; præsertim cum supponamus inveniri causam: ergo nulla est ratio, quare Bullas tales concedere nequeant; nisi forsan a Pontifice in Bulla sua, vel per novum præceptum aliquod prohiberentur. Lat. *l. trium grat.* Basil. Legio *in explic. Bullæ manuscr.* Mendo *n.25.* cum aliis contra Navarrum, & Rodriquez. Unde resolvuntur,

1. Has similium gratiarum Bullas expediri posse non tantum in belli contra infideles subsidium, sed etiam in cujusque pii operis, quod sufficiens concedendi causa judicetur.

2. Deducitur etiam, non committi simoniam in accipienda eleemosyna pro Bulla præfinita: & hoc, non ideo, quia Pontifex dispenset in jure positivo, temporale pretium pro spiritualis rei acceptione prohibente, ut ait bene cum Navarro, Rodriquez; sed quia eleemosyna non accipitur, ut pretium temporale pro re spirituali, sed imponitur, ut onus dispensationis, ut simul sit commutatio, & ita strictius, & justius dispensandi ad trutinam justificetur causa. Quare advertunt Doctores, convenire imponi aliquod onus dispensationibus in favorem alicujus causæ piæ, tum ne invalida fiat dispensatio sufficientis defectu causæ, tum ne ita facile in disciplinæ relaxationem Ecclesiasticæ petantur. Neque indulgentiæ conceduntur ejus pretii, & eleemosynæ intuitu; sed proponuntur fidelibus, ut illarum spes lucrandarum eos alliciat ad pio illi operi eleemosynis subveniendum, vel causæ publicæ: vel indulgentiæ conceduntur ob affectum pium, & contributam remunerandam eleemosynam. Videatur Mend. *n.* 29. & 30.

Infertur ultimo, quod & Summus Pontifex, & ceteri, qui Bullas possunt elargiri, acceptas pro illis eleemosynas, alendis sibi ipsis, suisque familiis (ni aliqua in contrarium specialis obstiterit prohibitio) possint applicare, Mendo *n.*32. contra Suar. & alios.

Dixi: *Ni specialis aliqua obstiterit prohibitio*: quia Episcopi Côcil. Trid. *sess.*25. *de ref. c.*18. prohibentur accipere quidquam pro dispensationibus, ad seipsos alendos, neque consequenter pro expediendis Bullis Sed quamvis Episcopi acciperent, licet obedientiæ deessent, non tamen simoniæ crimen incurrerent, non accepta eleemosyna pro temporali spiritualis rei pretio, sed imposita eleemosyna illa, ut commutationis onere, vel ut pœna criminis, quod sæpe ad dispensationes procedit. *Idem n.*32.

DUBIUM II.

Quibusnam Cruciatæ concedatur Bulla?

RESP. Bullam Cruciatæ (ita vocatam a rubea Cruce, qua insigniebantur illi, qui ad expugnandam Terram sanctam advolabant, in quorum favorem primo concessa fuit) concedi nunc cunctis utriusq; sexus fidelibus, in Regnis Hispaniæ, & Insulis eisdem Regnis adjacentibus; in Regnis Siciliæ, & Sardiniæ; similiter in Regnis, locis, & terris, populis, & dominiis terræ firmæ, & maris Oceani, vel aliter vocatis, quæ mediate, vel immediate, vel alio quocumque modo, Hispaniarum Regi subjiciuntur. *Ita in Bulla Lateranens.* Unde deducitur,

Bullam valere in cunctis, & singulis Hispaniæ Regnis, intra, & extra Europam; nec in illis dumtaxat, quæ Regi Catholico subjecta sunt, sed etiam in illis, quæ denuo ejus armis subjugata fuere, modo arma, vel jura ad talia Regna, vel loca capessenda, Hispaniæ nomine, vel adjacentium insularum, vel Regnorum Siciliæ, vel Sardiniæ inducta sint. Et quia sub hoc nomine non comprehenduntur loca illa, quæ sunt Domus Austriacæ patrimonium, nec ea, quæ Catholico Regi in fœdere traduntur, ideo in istis Bulla non valet, Mend. *disp.*3. *n.*2.

Infertur secundo, non valere Bullam, in Regno, Insula, aut loco, quod ab obedientia Regis Hispaniarum cum rebellione secedens, alterius se Principis ditioni cum juramento submiserit; nisi Pontifex Bullam in favorem talis Regni, Insulæ, aut loci denuo concesserit. Dixi, non valere Bullam in Regno rebelli, quia eleemosyna, quæ ibi ex acceptis colligeretur Bullis, non in fiscum mitteretur Regium pro subsidio ad bellum contra infideles peragendum; & dicta Bulla, ut diximus, in favorem eorum conceditur, qui Hispano Regi in prædicto bello, vel armis, vel sumptibus, vel consilio adfuerint. *Idem n.* 3.

Colligitur tertio, quod si aliquis de Provincia recens rebellis, de cujus ad proprium Principem reductione agitur, mitteret eleemosynam, ut sibi ex obedienti parte remitteretur Bulla, iste talis Bullæ gauderet privilegiis, quia eleemosyna illa in subsidium belli cederet; Regique contra infideles bellanti deserviret; & ille, qui eleemosynam remittit ibi moratur locorum, & gentium, quibus Bulla concessa est cum tali onere eleemosynæ illius ad prædictum bellum elargiendæ; & talia loca, vel Regnum, adhuc Hispani Regis tenentur jure, quamvis tyrannice, & infide alterius Principis audierint vocem.

Dixi: *Recenter rebellis.* Quia si rebellio fuisset antiqua per sæcula, vel plures annos, & jam, ut præscripto jure ad alterius ditionem transiisset, qui tunc e tali Regno rebelli eleemosynam pro accipienda Bulla remitteret, Bullæ privilegiis minime gauderet; quia tunc non censetur Pontificem concedere Bullam locis illis, quæ tale subdium non tribuunt Hispano Regi, ut dominium, & ditio ejus. Et quamvis rebellio per multos annos non privet Regem jure proprio ad rebellia Regna, deducit illa Regna tamen ad extraneum dominium, ita ut vulgo illa Regna, vel Provinciæ non appellentur Regna, aut Provinciæ Regis illius, cui fregere fidem. *Idem n.*4.

Infertur quarto, quod si aliquis accipit Bullam in loco, ubi valet Bulla, & postea tendat ad locum, ubi accepta non valet Bulla, potest adhuc ibi gaudere privilegiis ejusdem Bullæ; exceptis privilegiis vescendi ovis, & lacticiniis in diebus Quadragesimæ, & carnibus de consilio utriusque medici, spiritus, & corporis in diebus, quibus prohibentur. Exceptio ista patet ex ipsa Bulla, in cujus textu legitur, quod durante ipsius Bullæ anno conceduntur privilegia ista vescendi ovis lacticiniis, & carnibus, ut supra diximus, in Regnis dumtaxat, insulis, & locis, quæ de ditione Hispani Regis extiterint, minime vero extra illa: & cum exceptio, ut ajunt consulti juris, firmet regulam in contrarium, cum sola prædicta excipiantur privilegia, ne illis gaudere possit in alienis Provinciis degentes, sequitur, quod si quis bullam acceperit ibi, ubi valet, quamvis postea ad Provincias illas fuerit, ubi non valet, poterit tamen reliquis gaudere privilegiis, cum non excipiantur, Silv. *v. Privilegium*, Villal. *t.*27. *Int. a n.*2. Rodr. §.1. *d.*1. Henr. *l.*7. *c.*20. *a n.* 2. Suar. *l.*8. *de legibus c.*26. *n.*5. Mend. *d.*3. *n.*6.

Deducitur quinto, quod si alicui extra Regna Hispani Regis existenti, accipitur, & remittitur ab alio Bulla, iste talis extra dicta Regna existens, non poterit Bullæ gaudere privilegiis; quia privilegium respicit & locum, & personam & qui ratione locû respicit, requirit, ut qui eo gaudere voluerit, eo têpore, quo Bulla accipitur, sit in eo ipso loco, cui Bulla conceditur. *Idem l. c.*

Habetur sexto, quod si alicui accipitur Bulla existenti extra loca, quæ Bulla gaudent, & intra annum, quo Bulla durat, rediturus sit ad loca ea, quibus Bulla conceditur, poterit gaudere Bullæ privilegiis, quando redierit. Ratio est, quia si iste cum perveniret, acciperet Bullam, non est dubitandum, quin statim gauderet privilegiis Bullæ: ergo etiam gaudebit, quamvis antecedenter ad reditum ejus accepta fuerit ei Bulla, ejusque nomine eleemosyna largita. Et sufficienter salvatur locale privilegium, quod postulat existentia accipientis Bullam in Provincia, ubi valet eo tempore, quo Bulla accipitur, quia iste talis censetur accipere Bullam quando redit. Quapropter videtur privilegio, qua parte locale est, satisfactum iri, cum assistentia in Hispaniæ Regnis, vel tempore accipiendæ Bullæ, vel intra annum promulgationis.

Habetur septimo, valere Bullam omnibus extraneis, qui Hispaniam adveniunt, vel ad ea loca tendunt, in quibus Bulla valet, vel ad eorum marinos portus, vel ad commorandum ibi, vel ad negotia peragenda, vel ad peregrinandum, vel tantum causa videndi illas terrarum plagas; quia Bulla conceditur non solum his, qui in Hispaniæ Regnis, & Insulis, & ubique ditionis Hispani Regis commorantur, sed etiam iis, qui ad istas oras adveniunt, ut constat ex textu Bullæ: *Consistentibus, & ad illa declinantibus. Idem n.*12.

Habetur octavo, valere etiam ei, qui ex Gallia ad Hispaniam venerit accipiendæ Bullæ dumtaxat causa, & statim redit ad Galliã: quia Bulla conceditur his, qui Hispaniam, adveniunt, & non exprimitur causa, quia veniunt, vel ista, vel illa sit. Nec iste, qui causa prædicta Hispaniam venerit, aliqua in Bullam utitur fraude, quia in adeũda Hispania utitur jure suo, quod non est sibi prohibitum. Sed in Gallia non poterit gaudere privilegiis vescendi ovis, & lacticiniis, & carnibus, ut animadversum relinquitur in casu quarto, *Id. n.*23. contra Ludov. la Cruz, & Trull.

DUBIUM III.

Quantum temporis Bulla duret?

RESP. In Hispania per annum integrum durare Bullam, ut in ipsa sæpe repetitum legitur; qui annus incipit a die promulgationis Bullæ in quovis loco. Hoc etiam repetitur in Bulla *a Crux in exp. Bullæ d.*1. Difficultas est, an annus debeat numerari naturalis a die in diem, vel Ecclesiasticus ab una ad aliam promulgationem. Circa quam difficultatem, tres leguntur opiniones. Prima asserit, annum deberi numerari Ecclesiasticum ab una ad aliam promulgationem. Secunda, annum debere numerari naturalem a die in diem. Tertia denique, annum debere numerari Ecclesiasticum, si promulgatio sequens Bullæ prorogatur ultra annum naturalem; sed si promulgatio Bullę sequẽs fiat antequam annus naturalis desinat, tunc Bullam antecedentem durare, quousque annus naturalis transierit; quia aliter non esset in favorem accipientis Bullam, anni Ecclesiastici duratio, si naturalis anni durationem minueret, Trull. *l.*4. §.3. *d.*11. Henr. *l.*7. *c.*20. *n.*2. Mendo *disp.*21. *n.*7. Jo. Sanct. *in select. d.*55. *n.*3. cui acced. Anton. Gomez.

Hęc tertia opinio minus habet probabilitatis, quia in re cẽset annum durationis Bullæ, & naturalem esse, & Ecclesiasticum, cum uterq; simul esse nequeat. Aliæ duæ opiniones sunt probabilissimę, & securæ in praxi; unde sequentes resolvuntur casus.

Primus, quod si Bulla accipitur post ejus promulgationem magis, vel minus solemnem, quamvis sit ante sermonem, potest accipiens gaudere privilegiis Bullæ. Sed si accipiatur ante promulgationem; non licet ejus gaudere privilegiis; quia Pontifex ait: Annum deberi numerari a die promulgationis, id est, a promulgatione ipsa. Itaque inutile est ad privilegiorum usum, accipere Bullam aliquot diebus, vel horis ante promulgationem, quia tunc adhuc uti non potest. Vill. *t.*1. *tr.*25. *n.*6. Trull. *l.*1. §.1. *d.*10. *n.*2. Mendo *d.*2. *n.* 2.

Secundus, annum Bullæ non esse numerandum a die promulgationis Bullæ in Metropoli, Aula, vel urbe vicina, sed a die, quo in loco quolibet promulgatur; expressa namque est Pontificis intentio, ut in loco quolibet etsi minimo promulgetur, ut a promulgatione numeretur annus. *Ibid.*

Tertius, annum non numerari a die acceptæ Bullæ, sed a die promulgationis. Itaque qui ob negligentiam, vel impossibilitatem non accepit Bullam, nisi post multos dies promulgatam, non debet annum a die acceptionis numerare.

Quartus, non sufficere intentionem, & animum accipiendi Bullam, ut quis ejus gaudeat privilegiis, sed requiri actualem ejus acceptionem.

Quintus, non sufficere, quod quis speret, alium pro se sibi Bullam accepturum, ut ipse privilegiis utatur Bullæ,

Sextus,

Sextus, eum qui certo scit, domi suæ, vel in patria sua, a qua tunc abest, parentes proprios, vel personam aliam accipere pro se ipso absente Bullam tali die, & tempore, posse gaudere Bullæ privilegiis; quia in negotio morali tantum valet illa certitudo, quantum propria per se ipsum Bullæ realis acceptio. Mend. *ibid.* Dian. *p.*8.*tr.*11.*R.*99. contra Rodr. Vega, & Trull.

Septimus, eum qui tempore promulgationis Bullæ invenitur in loco, ubi Bullam tam cito accipere non potest, hunc non posse præterita Bulla uti per totum tempus, quod sine accepta nova consumit Bulla: nisi forte antecedenti Bullæ annus non præterierit, quia tunc poterit privilegiis ejus gaudere usque ad anni naturalis complementum secuturus secundam, & tertiam opinionem; quia privilegium, quod pro determinato tempore conceditur, transacto tempore cessat.

Octavus, quod in opinione, quæ annum Bullæ assignat Ecclesiasticum, non caret probabilitate, eum qui Bullam accipit Matriti, ubi ante promulgatur, & vadit Cæsaraugustam ubi serius, posse uti Cæsaraugustę privilegiis Bullę acceptæ Matriti, quousque Cæsaraugustæ promulgetur sequens Bulla, numerato anno Ecclesiastico, non a promulgatione ad promulgationem Matriti factam, sed a promulgatione, quæ fit Matriti, usque ad promulgationem, quæ Cæsaraugustæ fiet: quia hæc debet præsumi Pontificis intentio, ne is, qui Cæsaraugustam Matrito venit, Matritum redire cogatur ad accipiendam Bullam, vel pro eo tempore careat ejus privilegiis, & gratiis, Sanch. *in select. disp.*55. *a n.* 8. Trull. *l.* 1. §. 4. *dub.* 10. *n.* 5. Mendo *disp.* 1. *n.* 25. ubi plura affert.

Rogatur primo, an privilegium Bullæ Pontificis concedentis morte finiatur? R. Affirmativam sententiam non esse communem, neque veram. Probatur *ex c. Si super gratia, de officio, & potest. Judic. deleg. in 6.* Ubi ait Bonifacius Octavus, gratiam a Sede Apostolica factam, non expirare morte concedentis: sed Bulla Cruciatæ est gratia a Sede Apostolica facta: ergo non expirat morte concedentis.

Secundo quæritur, an Pontifex Bullam revocare possit. R. Quod si annus jam inceperit, non potest Pontifex intra annum Bullam revocare, nisi justa revocandi adsit causa, & recompensatio fiat his, qui Bullam accepere. Sed si non habeat, unde recompenset, & alias communi saluti expedit revocatio, absque recompensa poterit illam revocare. Ratio est, quia quando privilegium est per modum onerosi, & lucrativi contractus, qualis invenitur in Bullæ concessione, debet inveniri causa revocationis ejus ut fiat: & recompensatio fieri, quando habetur, unde possit recompensari. Et hoc postulat naturale justitiæ jus, quo tenetur Princeps adimplere ea, quæ cum subditis pactus erat. Ab hac tamen obligatione eximitur, quando communis salus dissolutionem expostulat pactorum, & alias recompensa fit his, qui insumpserunt. Sed si non habeatur, unde recompensatio fieri valeat, ut potest princeps præ dominio excellentiæ, quo subditis præest, proprius subditos expoliare bonis, ut imminenti obviam fiat periculo communi, quando aliter vitari nequeat, ita similiter eodem jure, & eodem excellentiæ dominio, poterit revocare privilegia, de quibus habetur sermo, Mendo *disp.*2.*n.*32.33.34.& 35. ubi alios citat.

Resp. 2. Quod finito jam quolibet spatio annorum sex per quorum spatium concessa est Bulla, potest Pontifex illam pro arbitrio suo revocare, quia in hoc casu cessavere jam rationes illæ, quæ in præcedenti responso referuntur: & Bulla est gratia quædam a voluntate Pontificis dependens. Sed si pro tali concessione ad sexennium, acceperit a Rege Pontifex eleemosynam aliquam ad opus pium, recompensare tenebitur Pontifex, prout dictum est, quod etiam observandum est, si talis concessio Bullæ ad sexennium est remunerativa alicujus specialis obsequii Apostol. Sedi exhibiti, quod nondum remunerandum sit: præsertim si remuneratio ex justitia debeatur: & si obsequium titulo gratitudinis fuit exhibitum, titulo etiam gratitudinis referri debet recompensatio. Et esse concessionem remunerativam gratitudini sufficit, ut privilegium, & concessio ista dicatur irrevocabilis, quia non tam abjecte de Principis generositate sentiendum est, ut obsequia in se collata, sine remuneratione contemni patiatur, Mendo *n.* 42.

Hic advertendum est, quod si revocatio fieret Bullæ, in Provinciis, & Diœcesibus cunctis, talis revocatio nota fieri deberet: nam quidquid sit de promulgatione aliarum legum ad obligandum sufficiente, irritatoriæ, & revocatoriæ leges debent ita promulgari, ut omnibus pateat talis earum promulgatio: aliter enim ignarorū conscientię maximo periculo jacerent expositę. Sot. Silv. Lud. a Cruz Trull. *l.*1.§.1.*d.*13.*n.*4. Unde resolvitur,

1. Quod si revocata jam Bulla, aliquis revocationis ignarus, a casibus reservatis, virtute Bullæ absolveretur, valida foret talis absolutio; quia ita præsumendum est de mente Pontificis ad effugienda plura animarum pericula, Henr. *l.*7. *de Indulg. c.*20. *n.*1. qui citant Cajet. Sot. Mend. & Silv. Mendo *d.*2.*n.*12. & 13.

2. Quod si quis de casibus reservatis cœpisset confiteri, & causa aliqua occurrente, confessionem suspendisset, & interim Bulla revocaretur quamvis ei de revocatione constaret, potest & confessionem perficere, & absolvi; quia in causa inchoata non expirat jurisdictio, quoadusque perficiatur.

Quæritur tertio, an revocetur Bulla Cruciatæ per anni Sancti, aut aliud simile Jubilæum, aut per Bullam in Cœna Domini? Resp. 1. Per Jubilæa non revocari Bullam; quia ita declaravit Gregorius XIII. anno 1574. ut Alphonsus Perez testatur, & Trullench; Clemens etiam VIII. anno 1600. ut notat Diana; Octavus etiam Urbanus anno 1625. ut idem affirmat Diana. Et videmus Commissarium Bullę jubentem ipsam promulgari in ipso anno Sancto, sicut in reliquis annis. Probatur etiam ratione supra discussa; quia privilegium Bullæ concessum est per modum onerosi contractus, Mendo *n.* 48. ubi plurimos citat.

Resp. 2. Neque etiam per Bullam in Cœna Domini revocari Cruciatæ Bullam; quia Sixtus V. anno 1590. revocans in Bulla in Cœna Domini cuncta privilegia ad absolvendos casus illos, qui in illa reservantur, addit: nisi casus in Bulla in Cęna Domini reservati, in illis præsentibus litteris exprimantur; atqui casus isti exprimuntur in Bulla Cruciatæ, extensa facultate, quæ in illa tribuitur ad absolvendum ex illis casibus, ut constat ex textu: *Quamvis sint ex contentis in Bulla in Cœna Domini, & absolutio ab eis reservata sit Sanctitati Pontificis, excepto hæresis crimine.* Ergo per Bullam in Cœna Domini non revocantur privilegia in Bulla Cruciatæ concessa.

DUBIUM IV.

Quænam personæ privilegiis Bullæ gaudere possint?

ARTICULUS I.

An qui Bullam accipit, in gratia esse debeat, ut privilegiis Bullæ potiri valeat?

Respondeo, non esse necessarium, ut quis absolute Bullæ privilegiis gaudere possit (non loquor nunc de indulgentiis, quas potest quis, & sibi, & defunctis lucrari, quia de his infra sermo erit) quod sit in gratia, sed posse gaudere illis, quamvis lethalis peccati cœno deturpetur; modo ne ista peccata sint ex aliquorum specie, quæ excipit ipsa Bulla, quibus peccatis qui irretitus est, non potest gaudere cunctis, vel aliquibus Bullæ privilegiis. Ratio est, quia Bulla non excludit a gaudio privilegiorum absolute lethalis peccati reos, excipit vero eos, qui in quadam peccatorum mortalium specie jacent: ergo non illos, qui in alia specie, sed istos, qui assignata peccata habuerint, a gaudio privilegiorum expellit; quia exceptio, ut repetitum est, firmat regulam in contrarium, Nav. *de indulg. notab. n.*19. Henr. *l.*7. *de indulg. c.*9.*n.*6. Sot. in 4. *dist.*21. *q.*2.*art.*3. Trull. *l.*1.§.1.*dub.*8. Mendo *disp.*4.*n.*1. & alii, Mend. *disp.*4. & communiter omnes. Unde resolvitur,

1. Non posse gaudere privilegio Bullæ aliquo eos, qui contra expeditionem ejus graviter peccant impedientes per malitiam promulgationem, vel usum Bullæ; quia ita expresse legitur in Bulla Latina.

2. Indulgentiam plenariam, quæ conceditur ad articulum mortis eis, qui subita morte rapiuntur, vel sine copia Confessarii, modo contriti moriantur, non lucrandam fore ab iis qui indulgentiæ isti plenariæ fidentes, in confitendo, statuto ab Ecclesia tempore, negligentes fuerunt, quia Bulla disponit ita.

3. Eos, qui Compositionis Bullæ confisi, aliena bona usurpant, vel Canonicas recitare negligunt Horas, non posse dicta Compositionis Bulla ad restituendum gaudere.

4. Hos, qui Bullæ fidentes peccaverint, posse reliquis Bullæ privilegiis gaudere, præterquam indulgentia ad articulum mortis concessa, de qua supra, & indulgentia Compositionis bonorum, quæ debent restitui; quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cùm gaudium solum istorum privilegiorum excipiatur, reliquorum privilegiorum gaudium indulgetur, Covarr. *in regular. peccatum* 2. §. 2.

5. Meretrices posse gaudere Bulla; quia exclusis personis aliis, istæ non excluduntur. Neque obstat, quod contrariam sequentes opinionem objiciunt: nempe eleemosynam, quæ pro Bulla tribuitur, debere fieri *ex bonis sibi a Deo collatis*, ut in ipsa Bulla legitur, & bona quæ meretrices in eleemosynam tribuere possunt, a dæmone, aut per peccatum acquisita proveniunt. Non obstat, inquam, quia ex aliis bonis, præterquam ex usu venereo acquisitis, eleemosynam tribuere possunt: unde ratio cessabit scrupuli. Ultra, Quia verba illa, *Ex bonis sibi a Deo collatis* significant, eleemosynam fieri debere ex propriis accipientis bonis, non ex alienis injuste possessis, & quamvis meretrix in modo lucrandi peccet, possidet tamen juste quæ lucratur.

Hinc infertur sexto, non posse gaudere Bulla eum, qui ex bonis male per furtum, usuram, vel alio quovis modo ad restitutionem cogente habitis, eleemosynam pro accepta largitur Bulla. Ratio est, quia bona illa non tributa sunt a Deo illi, qui ex bonis per injustitiam habitis eleemosynam pro Bulla tribuit. Sed si ex mista ex injuste, & juste habita pecunia, fiat eleemosyna, poterit accepta gaudere Bulla, quia tunc censetur eleemosyna ex propria pecunia dare, siquidem ejus intentio est, accipere Bullam eo modo, quo sibi prosit; & non est putandum, invalide egisse illum, qui valide agere potuit. Lop. *in l.*54.*tit.*14.*p.*5. Cov. *l.*1. *comment. c.* 11. *a n.*2. Men. *n.*5. Nug. *in* 2.*p.t.*2.*tr.*2.*tr.de Bulla*, Accosta *in Bulla Cœn. q.*12. Vega *t.*2. *sum. c.*34. *cas.*7. Dian. *tr.*11. *Res.*102. Men. *n.*6.

ARTICULUS II.

Utrum Catechumeni, Pueri, Fatui, Excommunicati, & Hæretici gaudere possint Bulla?

Resp. 1. Catechumenos non posse. Ratio est, quia quidquid in Bulla continetur, vel est actus jurisdictionis, ut puta, dele-

delegãdi facultatem ad vota commutanda,& alia similia exercẽda,vel actus proprius clavium, ut aperire Ecclesię thesauros, elargendo indulgentias,& dispensationes,qui actus sunt proprii clavium, & non oratio mera; quorum actuum nullum valet Pontifex erga catechumenos exercere,quia extra Ecclesiã esse censetur, siquidem adhuc per speciosam Baptismi portam non intrarunt.Ergo istis Bulla minime prodesse poterit,Mendo *n.*7.

Resp.2.Pueros, & Fatuos posse gaudere aliquibus Bullæ privilegiis,quorum capaces inveniuntur,ut,puta,quod tales sepeliri possint modica pompa tempora interdicti virtute Bullæ in loco sacro; & quod in eodem tempore possit exhiberi extremæ Sacramentum Unctionis fatuo,vel furioso moribundo,& si quę sunt alia privilegia similia,quorum usui mentis ille moribus nõ obstet. Probatur, quia non est ratio, quia talium isti privilegiorum censeantur incapaces,neque Bulla distinguit inter ętates:quapropter interpretative judicantur,& puer,& fatuus petere,quod sibi utile fuerit,& proficuum; & fatuo, qui pie vixit, dum mentis extitit compos,neq; Eucharistia negatur,nec Unctio Extrema;itaque poterit illi adhuc interdicti tempore ministrari, & tempore quovis indulgentia Bullæ applicari plenaria, poteritque ab excommunicatione absolvi, Mendo *n.*12.

Resp. 3. Excommunicatum posse gaudere Bullæ privilegiis, exceptis indulgentiis; quia quamvis iste nequeat gaudere, nec uti privilegiis aliunde habitis, & obtentis, privilegia tamen Bullæ non obtinentur ab excommunicato, sed a Rege obtinente Bullam.

Dixi:*Exceptis indulgentiis*,Quia necessarius est status gratiæ ad lucrandas indulgentias,& si excommunicatus est pertinax, non est in statu gratiæ.Sed si non fuerit pertinax, & est in gratia, & aliunde non provenit ab ipso, quod ipse non absolvatur ab excommunicatione, si alia media ad indulgentias obtinendas adhibeat,credendum est pie,Ecclesiam Matrem amantissimam,nolle eum a bonorum tantorum participatione excludere, Mendo *n.*13.cum Vill.Nav.Rodr. Trull.& aliis,quos citat.

Resp.4. Posse etiam hæreticos gaudere Bullæ privilegiis, eo modo etiam, quo excommunicatis concedimus, quia eadem erga istos invenitur ratio. Quod non solum de hæretico interno intelligendum est, ut ait Ludovicus de la Cruz, sed etiam de externo, ut ait Trull. Sed dum in hæresi persistit externa, & non obtinet ab inquisitoribus absolutionem, nequibit eligere confessarium virtute Bullæ, quia non potest absolvi a peccatis, dum excommunicationis vinculis per hæresim detinetur irretitus, & non tribuitur illi facultas in Bulla, ut ab excommunicatione absolvatur, Mendo *n.*14.

ARTICULUS III.

An Religiosi Bulla gaudere possint?

Resp.Quod excepto privilegio eligendi confessarium ad reservatos casus (de quo infra) possint Religiosi gaudere reliquis privilegiis, quę illis in Bulla non denegantur.Hoc probatur ratione illa sæpius repetita: Quia exceptio firmat regulam in contrarium. In Bulla prohibetur Religiosis ovorum, & lacticiniorum esus per Quadragesimam, nisi sexagenarii, sint, aut militares: ergo reliquis privilegiis non privantur.

Quæritur: An possit Religiosus Bullam accipere absque licentia sui Prælati? Resp. Probabilissimum esse, quod possit. Ita communiter Expositores Bullæ: & etiam esse valde probabile, quod non possit, ut probat Mendo *n.* 18. & quod possit esse justa causa, qua Superior licentiam abnuat, & tunc accipiens Bullam, deerit paupertatis voto, vel obedientiæ ad minus. Unde resolvitur,

1. Quod si certo constaret, Prælatum injuste negare licentiam Religioso accipiendi Bullam, posset tunc Religiosus Bullam accipere, quia tunc prudenter existimatur,Pontificem eripere Religiosum a subjectione Pręlati erga acceptionem Bullę, cum non adsit justa causa, cur tantum bonum amittat. Dixi: *Si certo constaret*, quia in dubio Prælato adstandum est.

2. Quod si Religiosus accepit Bullam, vel obtenta licentia, vel injuste negata, non potest Prælatus coarctare Religioso privilegiorum usum; nisi Pontifex ipse coarctaverit, vel coarctandi facultatem tribuerit Prælato, quia inferior non valet concessionem Superioris restringere.

3. Novitios, adhuc renuente Prælato, posse Bullam accipere, ejusque privilegiis absque limitatione uti; quia isti, Religiosorum nomine quoad favores, non quoad odia comprehenduntur. Henr. *l.*7. *de Indulg. c.*22. *n.*7. Rodr. *in Bull.*§.6. *n.*9. & §.12. *n.*6. Trull. *l.*1. §.1. *dub.*7. *n.*1. Suar. *tom.*4. *de Regul. tr.*9. *l.*2. *c.*16. *n.*10. Mendo *n.*22. & alii.

ARTICULUS IV.

An vivorum Bulla possit pro defuncto assumi in ordine ad aliquem usum?

Approbatur casus:Moritur quis, qui Bullam non acceperat vivorum. Circa defunctum istum quæritur, an pro eo possit accipi vivorum Bulla, ut vel absolvatur ab excommunicatione, si in qua erat,& sepeliatur in loco sacro. Velut moderata pompa utatur in funere tempore interdicti? Henr. *l.* 7. *de Indulg.c.*20.*n.*7.*in gloss. litt.*Y,Z, pie sentit affirmative; neque improbabile reputat Trull. Mendo vero *n.*34.absolute negat. Rationem reddit; quia Bulla ista vivorum dirigitur ad vivos, & pro vivis est concessa, ut ex illis verbis constat: *Y per quanto vos N. distris dos reales de plata*, & eam debet accipere quisque sibi, vel acceptare acceptam sibi ab alio, ut ea possit gaudere, quorum nullum, accipere scilicet, vel acceptare potest defunctus, cum ejus neque formalis, neque virtualis, neque interpretativa voluntas possit haberi; quia, illo expirante, expirat voluntas omnis defuncti erga vivos.

Resp.Quod si defunctus ante mortem non disposuerat, ut sibi ad hos effectus acciperetur Bulla, veram Patris Mendo sententiam puto; quia ratio ejus est efficax. Sed si ante mortem commisit alicui, ut Bullam sibi, & suo nomine sumeret valet illi Bulla,quia voluntas ejus permanet virtualiter ad hunc effectum, quemadmodum & alias rei familiaris, & domus suę dispositiones, quas post obitum suum reliquit habendas: Et ita in hoc casu secundo deficit efficacia rationis Patris Mendo.

DUBIUM V.

Quid debeat facere quis, ut Bullæ privilegiis gaudere possit?

Resp. Quod vel debet ire ipse propriis expensis in exercitum ab Hispano Rege contra Turcas, aut infideles missum, vel aliud obsequii ad ipsum præstare genus, vel adjuvare personaliter in dicto exercitu, per annum totum in ipso permanendo. Et qui personaliter non adfuerit exercitui, satisfaciet, alium pro se mittens: Et qui nec iverit per se, vel alium miserit, taxatam a Commissario Bullæ eleemosynam, pro Bulla dare tenetur. Unde resolvitur,

1. Non gaudere Bulla,qui contra Turcas,aut Infideles in alterius Principis exercitu, præterquam Hispani Regis pugnat.

2. Neque etiam quemcumque in exercitu Hispani militantem Regis, nisi contra Turcas pugnet, aut infideles, gaudere Bulla. Infidelium nomine comprehenduntur Hæretici, Pagani, & Schismatici.

3. Eum,qui gratuito,& sponte assistit exercitui, aut militiæ, Senatui, vel confitendi, concionandi, aut celebrandi muneri, aut alterius cujusvis obsequii generi etiam gaudere Bulla.

4.Militem,qui stipendii parte aliqua accepta,restantem Regi remittit,quæ etiam sibi ex justitia debebatur, etiam frui Bullæ privilegiis,quia subvenit Regi ad bellum ea stipendii parte, cui parcit,quæ æstimabilior est,quam duæ illæ drachmæ, quas pro eleemosyna tribuunt hi, qui Regis castra non sequuntur.

5. Gaudere etiam Bulla morientes in eundo ad bellum, vel antequam finiatur annus, vel qui relinquit castra antequam bellum desinat, ob causam prudentum judicio legitimam, ut per urgentem morbum, strictam familiæ, & propriæ domus necessitatem.

6. Similiter gaudere Bulla eos, qui bello adstiterunt, quod ante transactum annum fuit peractum; neque reliquam anni partem tenentur alias adire terras, ubi Regis exercitus contra infideles exstringunt arma.

Quæritur primo: Quantum militum numerum expensis propriis mittere teneatur, qui non sequitur castra, ut Bullæ privilegiis potiri possit? Resp. 1. Quod si iste talis est Cardinalis, Primas, Patriarcha, Episcopus, Filius Regis, Dux, Marchio, aut Comes, quos commode poterit, usque ad denarium expletum numerum mittere tenetur. Quod si tot non potuerit, ad minus quatuor mittat.

Resp. 2. Alias quascumque personas cujuscumque conditionis existant, Clericos, aut laicos, singulos, militem unum mittere teneri, nisi eos egestas ab obligatione eximat; quo casu, bini, terni vel quaterni mittant militem unum, contributa ab unoquoque mittentium pro facultate pecunia.

Resp. 3. Capitula Ecclesiarum, Monasteria Religiosorum utriusque sexus teneri pro denis Capituli, vel Monasterii personis, unum mittere militem; cum hoc antea in Capitulo decisum fuerit.

Quæritur secundo: Quantam per Commissarii taxationem eleemosynam erogare debeant, qui militem ad bellum non mittunt? Resp.1. Cardinales, Primates, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, qui habent jurisdictionem Episcopalem, Inquisitores & Dignitates Ecclesiarum Cathedralium, Duces, Marchiones, Comites, Commendatarios maximos, Proreges, Duces, Generales, Ambasciatores, Præsidentes, reliquos Consiliarios, Prætores Curiæ dictos *Alcades de Casa, y Corte de su Magestad*, Auditores Cancellariorum, & regiorum suorum, & Prætores, idest, *Alcades de Climen*, Fiscales Senatuum, & regiarum audientiarum, Numeratores Regiæ Majestatis,eos qui in maximis numerosorum Curiis rei familiaris, & numerantiis rationis in Sanctæ Cruciatæ Senatu versantur. Auditores, & Fiscales ejus, & Secretarios Regiæ Majestatis, & Commendatarios commendatos omnium, Dominos vassallorum, uxores virorum istorum sæcularium, quos nominavimus, viventibus viris suis, singuli, & singulæ argenteos octo Castellanos pro Bulla sibi accepta erogare teneri.

Resp. 2. Reliquas personas, cujuscumque status, & conditionis existant, duobus tantum argenteis satisfacere.

Resp. 3. Ad Indias, eleemosynam aliam esse taxatam, quam v. in Trull. *l.* 1. §. 3. *d.* 1. *n.* 2.

DUBIUM VI.

Resolvuntur difficultates aliquæ circa dicta in dubio proximo.

Quæritur primo: Utrum ultra titulos,qui nominantur eorum, qui milites decem mittere tenentur, ut Bullæ gaudeant

deant gratiis, alii, etiam tituli teneantur, quorum ibi mētio non sit facta? Respondetur, etiam comprehendi Proceres alios ejusdem, aut majoris tituli secundū communem æstimationem. Sed non comprehēdūtur hi qui sunt minoris tituli, ut Vicecomites, & alii similes; quia quāvis isti sint ditiores aliis, attendit Pontifex, vel ad id, quod frequētius accidit, nempe superius nominatos magis affluere, vel ad titulorum preeminentiā, qua ceteros excedunt, & ob ipsam onus illis imponit gravius, Mēdo *d.7.n.5.*

Quæritur secundo, an qui personaliter adeunt bellum, vel militem pro se mittunt, quod alio titulo facere tenebantur, ut puta, lege, præcepto Regis, equites habitu insigniti, & proceres, gaudeant Bulla? Respondetur affirmative, quia uno, & eodem actu potest duplici obligationi fieri satis, v. g. uno, & eodem jejunio, & præceptum adimpleri Ecclesiasticum, & pœnitentia a Confessario imposita.

Tertio quæritur, an hi qui possunt, & tenentur mittere decem milites, mittentes quatuor, vel hi qui non possunt mittere quatuor, qui est minimus militum numerus, missis duobus, vel tribus, gaudeant Bulla? Mendo *n. 9.* negative respondet; quia non adhibent requisitum, & petitam conditionem, nempe mittere decem si possunt, vel ad minus quatuor, si facultas major non habetur, sed consequenter magis ad suam doctrinam posset affirmativam ferre sententiam; Quia *n.4. d.5.* asserit, militem, a quo petitur pro requisito ad gaudium Bullæ adire gratiose, & sine stipendio bellum, posse frui Bulla, quamvis accipiat aliquid ex stipendio, quod pro mercede solvitur, modo remittat aliquam partem debitæ mercedis. Et rationem reddit Mendo: quia in eo, quod remittit, majus tribuit subsidium ad bellum, quam si duos porrigeret argenteos, qui vulgo pro Bulla dantur potiunda. Ergo, etiam ille, qui potens mittere decem milites, minorem mittit numerum, vel qui non potens mittere quatuor, mittit duos, aut tres, gaudebit Bulla; quia in militibus illis missis, majus adfert subdium quam si octo tribueret argenteos, quæ est taxata nobilibus eleemosyna a Commissario, quamvis possint mittere illos decem, & illos quatuor milites. Et hanc sententiam puto probabilem.

Quarto quæritur, an ii, qui unum militem mittere tenentur, & cum possint, non mittunt, sed simul cum aliis personis contribuunt, ut mittatur unus, & alatur per integrum belli durantis annum, gaudeant Bulla? Mendo respondet negative. Sed consequenter ad dicta respondeo, quod si id quod contribuunt, est subsidium majus, quam duo illi argentei, quos pro Bulla tribuunt, probabile est, posse gaudere Bulla.

Quæritur quinto, quidnam intelligatur per Capitula, & Monasteria, quando eis imponitur, ut pro denis quibusque personis militem unum mittant?

Respondeo primo, Quod quamvis per Capitula, intelligantur vulgo Capitula Ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, est tamen probabile ampliari, & extendi etiam ad Capitula parochiarum, ubi est Rector, aut Prior, & Beneficiati, qui capitula celebrant, & in eis discutiunt, ventilant, & decidunt ea, quæ Ecclesiis suis congruere videntur. Itaque indultum hoc potest etiam extendi, & ampliari ad has Ecclesias, quia & iis, & Regi propitium, Mend. *n.8.*

Respondeo secundo: Per Monasteria intelligi quascumque Religiosorum utriusque sexus Communitates, quamvis alio nomine appellentur, v.g. Collegia, Domus, &c. Non vero intelliguntur aliæ Communitates, v.g. Collegia sæcularium, Confraternitates, &c. *Idem n. 7.*

Sexto quęritur, an miles missus ab istis Communitatibus pro denis quibusque, unus debeat necessario de Capitulo mitti consulto? Respondetur, necessarium esse in Communitatibus illis, in quibus non potest disponi de bonis Communitatis sine Capituli deliberatione: sed minime necessarium in iis, in quibus disponi potest de iis bonis ad pia opera sine deliberatione tali.

Quæritur septimo, an in prædictis Communitatibus, quando excedunt ipsi in Communitate commorantes numerum decem personarum, sed ad viginti non perveniunt, duos tunc milites mittere teneantur?

Respondetur negative; tantum enim obligantur, tunc ad mittendum ultra militem ratam illam partem, quæ excedentem denarium numerum attingit.

Octavo quæritur, an milites, qui aliorum sumptibus ad bella mittuntur, Bullæ etiam gaudeant indulgentia?

Respondetur affirmative, si pauperes sint, nam ita expressum in Bulla legitur. Et adhuc si durante belli anno, ditescant, vel ex arreptis ex hoste spoliis, vel ex præmiis, quæ ex rebus gestis meriti fuerunt, minime expensis se propriis alere tenentur, ut indulgentiam lucrentur Bullæ, quia illa fortunæ pulchrior facies per accidens arrisit illis, & sufficit pauperes fuisse, quando ad bellum missi fuere.

Quæritur nono, an si miles ab aliquo missus, vel non intrat, vel relinquit bellum culpabiliter ante expletum annum, tunc is, qui misit illum, gaudeat Bulla? Respondetur affirmative, si iste jam fecisset expensas debitas, & sumptus, quia, quantum in se fuit, postulata implevit.

DUBIUM VII.

De aliis difficultatibus, tam de Clericis, quam Religiosis, qui adeunt bellum, ut milites in spiritualibus adjuvent.

NON tantum conceduntur Bullæ privilegia sæcularibus, qui expensis propriis per unum annum pugnaverint, vel alio quocumque obsequii genere Regis exercitum adjuverint; sed etiam Clericis sæcularibus, qui de licentia Ordinariorum suorum, & Regularibus, qui de licentia Superiorum suorum, verbum Dei in exercitu prædicaverint, vel alia Ecclesiastica ministeria, & pia exercuerint; quibus aliqua specialia conceduntur privilegia, de quibus aliquæ difficultates resolvuntur.

ARTICULUS I.

Quidnam hic nomine Clericorum, & Regularium intelligatur? Et quamnam licentiam habere debeant, ut exercitum adeant? Et quæ ministeria ibi exercere teneantur?

RESP.1. Clericorum nomine intelligi eos, qui habent aliquem Ordinem, a prima Tonsura (si hæc potest vocari Ordo) usque ad ultimum; & in hoc sensu loquuntur frequenter, & Jura, & Concilia, & in eodem sensu potest accipi in Bulla Clericorum nomen, quia favores sunt ampliandi. Itaque potest gaudere Bulla quicumque aliquo Ordine fuerit initiatus, serviens per annum integrum exercitui in piis ministeriis; nisi forte iste prima initiatus Tonsura, privilegia amiserit Clericalia, vel quia mutarit habitum, vel alio casu quocumque, quia iste jam non reputabitur Clericus.

Resp.2. Regularium nomine, quoad casum, de quo agimus, intelligi etiam laicos, vel conversos, eadem ratione, idest, quia favores sunt ampliandi. Et quamvis videatur, ministeria confessionis audiendæ, atque concionis habendæ, &c. istis non incumbere, possunt tamen alia ministeria pia, & misericordiæ opera exercere; quod videtur annuere Bulla, atque istos ipsos comprehendere cum ait: *Ministros Ecclesiasticos, & pios*, distinguens Bulla alia ministeria pia ultra Ecclesiastica ministeria concionandi, & audiendi confessiones, &c.

Resp. 3. Licentia Ordinarii, ut Clericus sæcularis exercitum adeat, non esse necessarium, ut sit expressa; sed sufficere, quod sit per ratihabitionem, scilicet quod videat illum proficisci, & consentiat: quamvis licentia ad audiendas confessiones, & alia similia ministeria expressa debeat esse; quia ita Pontificis intentioni fit satis, Mendo *d.9. n.8.*

Resp. 4. Religiosos indigere expressa Prælati licentia, quia ita exigit, & optima gubernatio, & humilis subjectio, quam Religiosi profitentur.

Resp.5. Neque etiam Clerico sæculari licentiam sufficere interpretativam, nempe putare, sibi ab Ordinario non denegandam, si peteret: quia cum hæc licentia sit velut approbatio personæ, ut illi ministeria pia, & eorum exercitia in exercitu committantur, nemo potest a se ipso eligi Judex sui ipsius, ut se approbet ipsum.

Resp. 6. Clerico tam sæculari, quam Regulari sufficere licentiam implicitam, & virtualem, quando hæc includitur in alia sententia expressa; ut, puta, si habet licentiam a Prælato unusquisque proprio, discurrendi, & prædicandi per universi Regni partes, cum exercitus adsit intra Regnum, censetur etiam ad exercitum habere licentiam.

Resp.7. Quod quantum ad ministeria, debeat unusquisque ea exercere, quæ sui ordinis propria extiterint, quæ si, oblata occasione, non exercet, sed in exercitu otiosus assistit, Bullæ privilegiis non gaudebit. Qui autem nullo Ordine insigniuntur, ut Religiosi laici, exercentes quodlibet Misericordiæ opus, vel corporale sit, vel spirituale, privilegia Bullæ lucrabuntur, quia ministeria pia jam exercent.

Resp. 8. Sacerdotem, qui cum licentia Ordinarii vadit ad territorium alienum, ubi tunc exercitus invenitur, non posse, attento jure communi, sine approbatione Ordinarii illius territorii, vel Ordinarii exercitus, si habetur, audire confessiones aliorum, nisi eorum tantum, qui ex Diœcesi sunt propria, secundum opinionem illam, quæ docet, approbationem Confessarii debere esse factam ab Ordinario pœnitentis. Et cum jurisdictio fori Pœnitentiæ non sit contentiosa, potest hæc exerceri in torritorio alieno, quamvis non inter aliquas personas.

Resp.9. Parocho non sufficere licentiam Ordinarii, ut exercitum adeat, sed agere ipsius Pontificis licentia, quod idem sentiendum est de Episcopis, & omnibus illis, quibus cura incumbit animarum.

ARTICULUS II.

Quænam particularia privilegia concedantur Clericis, & Regularibus ad exercitum euntibus?

RESP. 1. Cum Clericis, & Regularibus habentibus beneficium dispensari in residentia illius, facultatemque concedi, ut per idoneos substitutos beneficio inserviant, dum illi exercitui adsunt. Circa quod, resolvitur,

1. Privilegium hoc non intelligi erga eos, qui curam habent animarum, nisi a Pontifice licentiam obtinuerint exercitum adeundi,

2. Eos, qui habent Regulare beneficium curæ animarum, posse adire exercitum cum licentia sui Prælati, quia ob eamdem occasionem dandum erat beneficium alteri, non ut Vicario euntibus ad exercitum, sed ut haberet illud eodem titulo, quo ille, qui ad exercitum vadit, habeat beneficium. Et quanvis ista Regularia beneficia inspecta secundum se, & suam institutionem sint perpetua jura percipiendorum fructuum, oportuit

tuit tamen, tam ad Religiosæ disciplinæ observantiam, quam ad omnimodam subditorum obedientiam, ut in arbitrio sit Superiorum, beneficiorum talium administratores mutare. Itaque perpetuum illud jus percipiendorum fructuum, est jus Religionis, aut Monasterii: & Religiosi illi, quibus beneficium incumbit, vocari debent Administratores, aut Vicarii Religionis, aut Monasterii: nisi aliquis eorum possidere possit perpetuo beneficium per Pontificis concessionem.

3. Non posse gaudere prædicto privilegio Prælatos Ecclesiarum Cathedralium, aut Collegiatarum, quamvis animarum curam non habeant. Ratio: Quia residere tenentur, & Ecclesiæ istæ non admittunt substitutos alios præter Coadjutores, Pontificis indulto. Neque etiam ex vi hujus privilegii, tenentur consentire in substituendis Vicariis idoneis, quia detraherent auctoritati, & exemptionibus propriis. Itaque non debet intelligi, privilegium istud concessum fuisse in præjudicium istarum Ecclesiarum, sed de Capituli consensu possunt tales Prælati exercitum adire, si rationes inventæ fuerint urgentes, ut eant; quia Capitulum potest licentiam præbere ad absentiam, quando causa adest legitima, quæ præponderat residentiæ.

4. Reliquos, qui ad exercitium euntes, relinquunt Vicarios idoneos, qui beneficio inserviant, percipere beneficii fructus adhuc cum in exercitu maneant, detracta tamen inde parte ad Vicariorum sustentationem congruente. Vocantur idonei Vicarii isti, cum habent virtutis, & scientiæ sufficientiam, ut beneficiorum obligationibus satisfaciant. Hos potest ipse assignare, pro quo substituuntur.

Resp. 2. De omnibus tam Clericis, quam Regularibus ad exercitum euntibus, declarat, licitum esse sibi assistere in exercitu ministeriis suis, quin aliquam ob id irregularitatem incurrant; circa quod resolvitur,

1. Non licere illis per hoc privilegium pugnare, quin irregularitatem incurrant.

2. Posse exercere ministeria pia, inter quæ numerari potest, exhortari milites, ut vincant, & fidei hostes jugulent. Sed quia in hac exhortatione, poterant scrupulosi viri irregularitatem timere, vel in assistendo hostium jugulationi, quamvis operibus piis detenti; Generalis Cruciatæ Commissarius declarat, in nullo istorum illos irregularitatem incurrere.

Quæritur: Quomodo declaret istud Commissarius? R. Duplici via declarare; vel proponendo, ut securam in praxi opinionem docentem, non incurri irregularitatem in exhortando milites in bello justo, ut strenue pugnent, præcipue contra fidei hostes, vel interpretando, quod posito ob exhortationem irregularitatem incurri, dispenset Pontifex in jure talem irregularitatem inducente, ne Clerici, & Religiosi incurrant ob tales exhortationes ad milites factas. Certum quoque est, Commissarium habere facultatem interpretandi quidquid in Bulla non clarum extiterit; modo interpretatio, & declaratio expressis ejusdem Bullæ verbis non opponatur.

DUBIUM VIII.

De aliis duobus privilegiis, quæ militibus conceduntur.

DUo privilegia conceduntur militibus, qui huic bello adfuerint, vel declaratur, duo licere illis. Primum, non jejunare tenentur. Secundum, occupari diebus festivis in laboribus, & negotiis ad belli usum necessariis. Circa quod, resolvitur,

1. Privilegium non jejunandi, liberare milites a jejunio, vel ex voto, adhuc in illis diebus, quibus non excusant aliqua causa legitima, sufficienter excusare quemlibet alium.

2. Quod quamvis in diebus, quibus præcipitur jejunium, ab eo excusentur, non ideo carnibus vesci possunt. Ratio: Quia præceptum Ecclesiæ non tantum prohibet vescendas carnes eis, qui jejunant, sed etiam eis, qui jejunare non tenentur, ut patet in adolescentibus, qui nondum vigesimum primum annum implevere.

3. Quod si dies ille, quo ex voto jejunare tenebantur, non est ex diebus, in quibus ab Ecclesia prohibentur carnes, dependet ab intentione, qua voverunt, an liceat comedere carnes, vel non liceat: quia obligatio voti non patet latius, quam voventis intentio. Quare si habuit intentionem non obligandi se ad abstinentiam carnium die, qua integram jejunii formam observare nequiret, aut per legitimam causam licitum illi foret talem jejunii formam non observare; tunc poterit ipsa die carnes comedere, non obstante jejunii voto, quia nullum est præceptum talem carnium esum prohibens. Si autem vovit absolute se tali die jejunaturum, non poterit illo die comedere carnes, quia communi omnium sensu, quando non de contraria intentione constat, intelligitur, eum qui vovit jejunium, contrahere per votum obligationem, quam præceptum inducit Ecclesiasticum, nempe abstinentiam a carnibus. Et sicuti non potest comedere carnes, qui jejunii præcepto non tenetur, sic similiter, qui a jejunio, quod vovit, excusatur, carnibus etiam debet abstinere. Patet hoc in jejuniis, quæ loca quædam in profesto alicujus voverunt Sancti, in quibus profestis, & jejunii diebus non licet carnium esus his, qui vel labore, vel aliqua causa legitima a jejunii onere non excusantur.

4. Privilegium non jejunandi diebus prædictis, tantum concedi militibus, qui expensis propriis in exercitu militant, vel iis, qui ob paupertatem alienis sumptibus assistunt exercitui, vel iis, qui etsi non sint pauperes, & pro stipendio serviant, partem tamen aliquam debitæ mercedis remittunt, quia etiam istos diximus gaudere Bullæ privilegiis, propter rationem redditam resolutione quarta dubii quinti. Sed non conceditur privilegium istud accipientibus integrum stipendium, si non sint pauperes; neque etiam Religiosis, & Clericis, qui exercitum adeunt, fortasse, ut jejuniis, & Orationibus, optatum belli eventum astruant.

5. Non solvi milites ab obligatione audiendi Missam diebus festivis, si alias possint; quamvis diebus iisdem festivis possint occupari laboribus, & negotiis belli.

6. Non concedi militibus uti hoc privilegio, occupandi se diebus festivis, laboribus & negotiis belli, quando necessitas evidens expostulat, quia tunc privilegio non egent, sed quando necessitas non urget, & negotia ista in alium diem differri possent, sed festivo die possunt fieri accommodatius; vel quando dubitatur, an opus sit, necne, ut sine scrupulo hæc faciant. Et privilegium hoc favet dumtaxat militibus iisdem, quibus privilegium non jejunandi adstipulatur.

DUBIUM IX.

De aliquibus difficultatibus erga taxationem eleemosynę pro bulla.

DIximus in dubio quinto, quas quantitates taxet Commissarius ad varias personas. Nunc resolvemus aliquas super ista materia difficultates.

1. An possit gaudere Bulla, qui statim non erogat eleemosynam? Respondetur affirmative, modo assignet diem, quo erogabit; quia Confessarius jubet eos, qui summaria Bullarum dispertiunt, ut Bullas credito porrigant his, qui assignata die promittunt se soluturos, quamvis statim non solvant.

2. An uxores eorum, qui argenteos octo pro Bulla porrigere tenentur, quamvis illæ non habeant bonorum administrationem, debeant porrigere eosdem argenteos octo pro Bulla, viventibus maritis? Respondetur affirmative. Quia Commissarius in hac taxatione non attendit, an uxores habeant talem administrationem, nec ne, quæ quidem administratio frequenter denegatur fœminis; sed attendit specialem dignitatem, in qua sunt constituti viri earum.

3. An defunctis maritis, debeant uxores eosdem octo argenteos erogare? Respondetur negative, nisi permaneant illæ usufructuariæ, ut advertit Trull. quia tunc vere permanent vassallorum dominę. Et circa hunc casum ait Mendo: dominum proprietatis non teneri octo illos argenteos porrigere, quia non est dominus absolutus, dum usufructu caret. Sed contrarium videtur probabile, si dominus iste proprietatis gaudet jam titulo, & aliquibus præeminentiis, quamvis non accipiat fructus, quia in istis taxationibus, magis attenditur excellentia personarum, quam redditus, & proventus, ut Mendo idem advertit.

4. An si duo sint domini loci ejusdem, unusquisque eorum argenteos octo rogare teneatur? Respondetur affirmative: quia unusquisque gaudet prærogativa domini vassallorum, quod attendit Commissarius in taxanda Bulla.

5. An qui habet jurisdictionem in loco, sed non est dominus domorum, agrorum, & redditum, debeat eosdem octo porrigere argenteos? Respondetur negative, quia non est dominus vassallorum, cum non habeat jurisdictionem ad tale dominium requisitam.

6. An debeat eosdem argenteos octo porrigere, qui habet dominium, & jurisdictionem in aliquo termino agri, in quo non sunt vassalli, vel quia deseruerunt terminum, vel quia numquam in eo habitarunt? Videtur debere; quia potest dominus iste apprehendere, & punire delinquentes in illo termino. Potest etiam ad illum incolas conducere, & in hoc casu argenteos octo reddere teneretur.

7. An quando in uno inveniuntur tituli plures, pro quorum singulis separatis deberet octo reddere argenteos, toties debeat octo argenteos erogare, quoties titulo obligante insignitur, v. gr. Consiliarius Regius, qui etiam est Comes, dominus vassallorum, & Commendatarius, ob quatuor istos titulos, quater argenteos octo debeat erogare? Respondetur negative, quia Commissarius non assignat plus; nec præsumendum est, aliam esse Commissarii mentem, quia jam expressisset, in re præcipue toties occurrente.

DUBIUM X.

De Indulgentiis Bullæ.

QUamvis, inter Bullæ Indulgentias varias, alia privilegia misceantur, quidquid ad indulgentias attinet, in hoc dubio cumulabimus: reliqua vero privilegia, ad sequentia dubia remittentur.

ARTICULUS I.

Quænam Indulgentiæ concedantur in Bulla?

REsp. I. Eis, qui propriis expensis adeunt exercitum, vel mittunt alios, & eis etiam qui mittuntur, si pauperes sint, & iis etiam qui gratuito, & spontanee ad pugnandum, vel ad quodlibet obsequii genus ad exercitum vadunt, ut dictum est, Plenariam concedi Indulgentiam.

2. Accipientibus Bullam, dantibusque eleemosynam assignatam, concedi semel in vita, & iterum in articulo mortis, ut possit illis Plenaria applicari Indulgentia.

3. Jejunantibus in diebus alias non præceptis, & orantibus, & implorantibus divinum auxilium pro victoria contra infideles obtinenda, precantibusq; Dei gratiam pro unione, & confœderatione

tione inter Christianos Principes,& si jejunare ob impedimenta legitima non valuerint,& aliud quodcumque pium de arbitrio Confessarii, aut Parochi exercuerint opus, toties quoties id fecerint durante anno, conceduntur eis, relaxantur misericorditer quindecim anni, & quindecim quadragenæ Indulgentiæ, & remissionis, pœnitentiarum sibi impositarum, & quocumq; modo debitarum,& quod etiam participes sint omnium orationum, eleemosynarum, peregrinationum,etiam earum, quæ ad Jerosolymam fiunt,& aliorum quorumcumque piorum operum, quæ in tota Militante Ecclesia, & singulis ejus membris, quacumque Terrarum diffusa parte, quotidie patrantur.

4. Iis, qui diebus Quadragesimæ,quibus Romæ assignata est statio, visitaverint quinque Ecclesias, aut Altaria, aut ubi non fuerint quinque Ecclesię,aut Altaria,Ecclesiam unam,aut Altare quinquies,& ibi devote oraverint pro unione,& victoria supradictis,concedi omnes Indulgentias,& remissiones,quæ conceduntur visitantibus Ecclesias Romę,& intra,& extra urbem.

Hæ sunt Indulgentiæ Bullæ, & quia in illis sunt difficultates variæ, enodantur sequentibus hujus dubii articulis.

ARTICULUS II.

De Indulgentia Plenaria, quæ euntibus, vel mittentibus ad exercitum conceditur.

SUppono primo,ut certum:Euntes ad exercitum,vel mittentes pro se alios, ut dictum est, gaudere cunctis Bullæ privilegiis,quibus gaudent ii, qui pro Bulla erogant eleemosynam, quia præcipue magis pro illis,quam pro istis concessa est Bulla.

Suppono secundo, euntes ad exercitum, vel mittentes, non indigere ad lucranda Bullæ privilegia, tam vivorum, quam defunctorum, accepto Bullæ summario, ut indigent hi, qui non euntes, vel mittentes tribuunt eleemosynam. Tamen hoc privilegium non extenditur, neque intelligitur quoad compositionis Bullam. His suppositis,

Quæritur primo: An Indulgentia plenaria, quæ conceditur initio Bullæ euntibus ad exercitum, vel mittentibus alios, sit eadem Indulgentia, quæ postea conceditur accipientibus summarium Bullæ, ut applicetur sibi semel in vita, & iterum in mortis articulo? Respondetur affirmative, ut communiter omnium tenetur plausu; unde resolvitur,

1. Tam euntem, quam mittentem ad exercitum, plenariam posse lucrari Indulgentiam semel in vita, & iterum in mortis articulo; quia non putandum est, minus istis concedi, quam accipientibus summarium.

2. Quod quamvis is,qui vadit, aut mittit ad bellum, applicet Indulgentiam plenariam pro Animabus Purgatorii per modum suffragii,utens privilegio sibi a Pontifice concesso, potest etiam eamdem indulgentiam plenariam lucrari sibi:tum quia gratię, & privilegia debent ampliari,tum quia majoris ęstimationis,& subsidii est, quod isti tribuunt euntes, vel mittentes ad bellum, quam id,quod tribuunt accipientes summarium Bullę vivorũ, & defunctorum. Ergo si sumentibus duo illa summaria conceduntur istæ gratiæ, potiori jure tenendum est, concedi etiam euntibus, aut mittentibus ad bellum, quia alias, parciorem se ęrga istos, quam erga illos gereret Pontifex, Mendo *d.*12.

Secundo quæritur: An ad istam lucrandam Indulgentiam confessio requiratur actualis? Respondetur affirmative, quando quis confiteri potest: Sed si non potest, sufficit confitendi desiderium; quia Bulla ait: Indulgentiam istam, & remissionem omnium peccatorum concedi: *Si fuerint contriti corde, & ore confessi, vel non valentes confiteri, corde desideraverint confessionem.* Et hæc opinio debet, ut magis secura, suaderi, ut docet Suarez, quamvis probabilem reputet contrariam, quam docet Diana cum aliis, quem ipse refert putans, quod quando una Indulgentia conceditur contritis, & confessis, sufficiat contritio ad lucrandam Indulgentiam. Suarez *tom.*4. *in* 1.*p. d.*52. *ſ.*3. *a n.*10. Diana *tom.*1. *tr.*11. *Res.*125. Unde resolvitur,

1. Quod quamvis ad lucrandam Indulgentiam istam,doceatur lucraturos debere esse contritos, & confessos, sufficere confessionem cum attritione, quæ quidem attritio, sub nomine contritionis comprehendi solet, quamvis imperfectæ; quia Pontifex dumtaxat intendit assignare partes essentiales, quæ sufficienter Sacramentum constituunt Pœnitentiæ.

2. Non sufficere confessionem factam ante tempus, in quo lucranda est Indulgentia, neque confessionem, quæ fit intra tempus, in quo quis Indulgentiam lucrari potest, si quando adhibetur ultimum requisitum ad ejus lucrum, non est quis in gratiæ statu; qui quidem status requiritur, ut quis sibi lucretur Indulgentiam.

3. Illum, qui bona fide confessus est quamvis invalide, quia putavit, Confessarium habere potestatem ad absolvendum, quam quidem non habebat,ubi primum in gratię statu per contritionem collocatus fuerit,lucraturum indulgentiam:hęc namque est absq; dubio mens,& animus Pontificis, scilicet ut lucretur illam ille,qui confessus est bene,quantum fuit ex parte sua. Quod idem dicendum est de eo, qui confessionem fecit informem, si forsan hæc datur, & de eo, qui ob naturalem oblivionem, mortalem culpam in confessione reliquit. Sed omnes isti supradicti, si antequam ultimum adhibeant requisitum ad Indulgentiam lucrandam, advertant defectum, debent,ut illum suppleant, iterum confiteri, Mendo, *d.*6. *n.*39. & 40.

4. Eum, qui sola peccata venialia in se cognoscit, non teneri ad confessionem pro obtinenda Indulgentia. *Idem n.*41.

Tertio quęritur: Quandonam Indulgentiam lucrentur istam, qui ad exercitum tendunt? Respondetur: Quod in opinione magis certa in fine anni lucrabuntur Indulgentiam, quia tunc adhibetur ultimum requisitum, vel sit annus solaris, vel sit annus integer in prudenti æstimatione, quamvis aliqui desint dies. Sed in opinione benigniori, toties quoties pęnituerit eos, & confessi fuerint intra annum, quo sunt in exercitu, lucrabuntur illam; quia contritio, & confessio jubentur, ut media requisita, & Indulgentia conceditur absolute non coarctata ad unam vicem. Itaque neque nos illam coarctare debemus. Mendo *d.*6. *n.*52. Villalob. Rodr. Dian. *tr.*11. *R.*109.

ARTICULUS III.

De Indulgentia Plenaria, quæ conceditur accipientibus summarium Bullæ.

HÆC indulgentia, quamvis sit eadem, quæ conceditur euntibus ad exercitum, aut mittentibus;certum tamen est, accipientibus Bullam non posse applicari, nisi semel in vita, & semel in mortis articulo, quia hæc coarctatio, & limitatio legitur expressa in Bulla. Unde resolvitur,

1. Ei, cui semel applicata fuit in articulo mortis, si postea convaluerit, non posse applicari iterum virtute ejusdem Bullæ, si iterum in articulum mortis inciderit. Quamvis contraria sententia sit etiam probabilis.

2. Quod si Confessarius applicaret sub conditione Indulgentiam alicui, dicens: *Applico tibi Indulgentiam, si moriaris; si vero non moriaris, Deus reservet eam tibi ad articulum verum mortis;* Tunc non erit necessaria nova Bulla ad applicandam ei Indulgentiam pro articulo mortis, si iterum sit in eodem articulo intra eumdem annum, Mendo *d.*27. *n.*2.

Quæritur primo: An possit applicare Indulgentiam in vita, & in morte alius distinctus a Confessario? Respondetur;Certiorem esse negativam sententiam; quia Pontifex non concedit illam, nisi mediante Confessarii applicatione, & tanquam delegans illi concessionem, ut constat ex Bullæ verbis. Et quantum ad applicationem Indulgentiæ in vita, consentiunt omnes deberi applicari per Confessarium ab Ordinario approbatum. Quantum vero ad applicationem in ejus mortis articulo, Diana cum aliis docet, quod in absentia Sacerdotis potest applicare laicus. Sed in hoc casu, jam Bulla prævenit, & præoccupat, dicens: posse quemquam lucrari Indulgentiam, quamvis non mediet Sacerdos applicans, dum ille moriatur contritus, modo confessus fuerit tempore ab Ecclesia statuto, & in hac gratia Bullæ fretus, non fuerit in confitendo negligens, Trull. *l.*1. *ſ.*7. *c.*2. *d.*29. Dian. 1.*p.* 11. *R.*106.

Quæritur secundo: An Indulgentia debeat applicari in confessione, vel an extra eam sufficiat? Respondetur, sufficere, quod extra eam applicetur, quia neque Pontifex jubet, neque Indulgentia ex se Sacramentum postulat pœnitentiæ, ut applicetur, Mend. *d.*27. *n.*12. Unde resolvitur,

1. Posse applicari absenti;quia cum possit applicari extra confessionem, nulla est ratio, quia non possit applicari absenti, si hic petat formali, aut interpretativa voluntate, *Idem n.*15.

2. Quod quando quis petit indulgentiam formaliter,aut interpretative,potest applicari ei,quamvis ille ignoret applicari sibi. Ratio est: Quia ad lucrandam indulgentiam, non est necessarium,ut ille adhibeat requisitum aliquod, sed sufficit notum esse,eum habere Bullam,& alias sint conjecturę probabiles,quod ipse est capax lucrandi Indulgentiam, & judicetur eum petere virtualiter,& interpretative talem Indulgentiam, ut judicatur de illo, qui amisit sensus; quia de Christiano putandum est, petere tunc quidquid animæ suæ saluti concedi potest. Quare laudanda est illa consuetudo Confessarii applicantis pœnitenti post absolutionem quotquot Indulgentias potest, quia judicat pœnitentem interpretative petere, omnes eas sibi applicari. *Idem n.*16. cum Suar. Nav. Herinquez, Corduba, Trull.

Tertio quæritur: Quibus verbis applicari debeat Indulgentia, & an sine verbis possit? Respondetur, quod quamvis sit laudabile, quod applicetur verbis a Commissario assignatis; non esse id necessarium & adhuc mentaliter posse concedi, Mendo *d. vigesima septima, n.*4. & 5.

Quarto quæritur: An simul cum hac indulgentia, possit applicari alia plenaria pro alio titulo? Respondetur affirmative. Et expedit, quod moribundo applicentur omnes Indulgentiæ plenariæ, quas lucrari potest, quia fortasse si non habebit requisita ad lucrandam unam, bene tamen ad lucrandam aliam. Et prodierit, quod non applicentur cunctæ Indulgentiæ simul, & eodem tempore, sed successive; relinquendo temporis intervallum inter concessam, & concedendam, ut si forte in tempore illo culpam aliquam denuo contraxerit, satisfaciat pro illa per Indulgentiam.

Quinto quæritur: Quidnam intelligatur hic per mortis articulum? Respondetur, intelligi etiam periculum mortis, in quo potest etiam applicari Indulgentia, quæ conceditur ad articulum. Est sententia communis, quia quamvis articulus, & periculum mortis metaphysice distinguatur, moraliter tamen, in ordine ad hos effectus, pro eodem reputantur in jure, Mendo *n.*34. cum multis. Unde resolvitur,

1. Periculum insaniendi perpetuo, aut per longam temporis moram, æquivalere periculo mortis, & ita in hoc periculo potest quis absolvi per Bullam, & applicata gaudere Indulgentia. *Idem n.*34.

2. Dum-

2. Damnatum ad triremes, non judicari in periculo versari mortis, nisi forte navigatione naviget periculosissimam, & ita extra hunc casum non posse ei valenti, Indulgentiam applicari.

3. Neque etiam fœminis gravidis cunctis applicari posse, quando partus instat hora, quia non omnes tunc de morte periclitantur; sed illæ solum, quæ ab aliorum partuum experientia, vel ex circumstantiis tunc occurrentibus, sinistrum partum prudenter timent. *Idem ibid.*

4. Eum, qui sciens, & volens sine urgente causa exponit se periculo mortis, non posse gaudere hoc Bullæ privilegio, quod in mortis conceditur periculo constitutis. Ratio quia iste non est constitutus in periculo mortis, sed ipse se voluntarie constituit; unde si recedit ab illa voluntate, ut potest, extra periculum erit. Sed si semel in periculo constitutus, & jam vitare non valens, si ipse est bene dispositus, potest absolvi, potestque ei Indulgentia applicari. Mendo *n.*35. cum Trull. Corduba, & Sanch.

Quæritur sexto, an possit quis lucrari Indulgentiam, quin ipsam applicet Confessarius? Resp. affirmative: Quando quis morte rapitur subito, aut sine Confessarii copia, modo moriatur contritus, & fretus hoc privilegio non fuerit negligens in confitendo tempore ab Ecclesia statuto. Unde resolvitur,

1. Quod quamvis non possit lucrari indulgentiam istam is, qui fuit negligens in fiducia hujus indulgentiæ, potest tamen is, qui fuit negligens ob fiduciam ejus. Explicatur. Negligens in fiducia indulgentiæ dicitur ille, qui non negligens esset si non haberet Bullam, aut speraret habere. Negligens ob fiduciam, vel cum fiducia est ille, qui attenta propria fragilitate, & passione, eodem modo esset negligens habendo Bullam, ac non habendo, quamvis ex eo, quod habeat, vel speret habere illam, solamen accipiat, proposito sibi remedio, quod potest in illa lucrari. Mendo *n.*37.

2. Quod qui in fiducia dicta neglexit confessionem, vel annuam, vel eam, quæ fit ante communionem, cum advertit sese mortalem culpam, aut cum fuerit in mortis periculo, non potest gaudere hac gratia, quia omisit confessionem tempore ab Ecclesia statuto.

3. Quod quamvis negligens in his casibus, vel aliquo eorum in fiducia hujus gratiæ nequeat illam lucrari, quamvis contritus moriatur, nisi Confessarius applicet eam; potest tamen si Confessarius applicet, quamvis ejus confessionem audire non potuerit; quia Bulla solum excludit istum ab ea gratia, quæ conceditur sine interveniente applicatione. Et si est vera sententia Dianæ asserentis, Laicum posse applicare Indulgentiam morienti, absente Sacerdote, poterit etiam applicare laicus illi, quamvis in fiducia bullę negligens fuerit in confessionibus statuto tempore.

4. Eum, qui non habet mortalem culpam, posse lucrari indulgentiam, quamvis sine contritione moriatur, in casu scilicet repentinæ mortis, vel absente Confessario.

ARTICULUS IV.

De Indulgentia quindecim annorum, & participationis piorum operum.

QUæritur primo, *quænam gratiæ concedantur in hac clausula Bullæ, & quomodo intelligi debeant?* Resp. 1. Concedi quindecim annos, & quindecim quadragenas remissionis pœnitentiarum impositarum, & quolibet modo debitarum. Quadragena est numerus quadraginta dierum, unde quindecim quadragenę sexcentorum dierum erit numerus. Pro cujus intelligentia advertendum est Sacros Canones statuisse olim rigorosas pęnas pro culpis, assignando quibusdam culpis aliquot dies, aliis culpis aliquot annos, per quorum spatium in variis pœnitentiæ operibus exercebantur hi, qui peccaverant; quæ opera pœnalia imponebant Confessarii pœnitentibus, & isti accenso fervore implebant. Postquam vero natura tepida, & mollis, hæc opera pœnalia difficilia sensit, opus fuit concedi Indulgentias, quibus remitteretur pœna illa, quæ ante per illa opera pœnalia remittebatur, si prout a Sacris Canonibus præcipiebatur, opera illa perficerentur; unde, quando quadraginta dies conceduntur Indulgentiæ, remittitur tunc illa pœna Purgatorii, quæ remitteretur facienti illa opera pœnalia, quam pro culpis faciendam sacri disponebant Canones. Itaque per Indulgentiam istam Bullæ remittitur cuique illa Purgatorii pœna, quæ remitteretur, si per quindecim annos, & sexcentos dies faceret opera illa pœnalia, quæ statuerat facienda jus Canonicum pro peccatis illis commissis.

Quæritur secundo, quidnam intelligatur pro remissione pœnitentiarum impositarum, & quolibet modo debitarum? Resp. Intelligi remissionem pœnitentiæ debitæ non solum pro peccatis, quæ pœnitens confessus est, sed etiam pro illis, quæ non confessus est, si jam hæc peccata remissa sunt, quantum ad reatum; quia ad hoc extenduntur verba illa, *Qualicumque modo debitis*; Itaque hac gratia remittitur homini pœna Purgatorii pro quibuscumque peccatis, quæ confessus fuerit, vel de quibus sit contritus, quæ remitterentur, si faceret pœnitentiam assignatam a jure per quindecim annos, & sexcentos dies.

Quæritur tertio, quidnam intelligatur per gratiam participationis omnium operum piorum, quæ fiunt in Ecclesia Militante. Resp. supponendo primo, in omnibus piis justorum operibus inveniri tria, nempe meritum de condigno, quo justus meretur gratiam, & gloriam; & hoc meritum nequit alteri applicari. Secundo invenitur meritum de congruo, aut impetrationis, & hoc meritum, & hæc impetratio potest prodesse aliis, quamvis sint peccatores, obtinendo illis auxilia, ut restituantur gratiæ: & hujus meriti de congruo, quod habent justi, participes sunt fideles omnes, & ejusdem corporis membra, quamvis hoc meritum possit applicari specialiter alicui. Tertio invenitur satisfactio, quam potest quis applicare sibi, vel alteri; quam si non applicat aliis, satisfacit cum illa pro se: & si ille non haberet culpas, pro quibus satisfaceret, tunc satisfactio istius, ut superabundans congeritur in Ecclesiæ Thesauro; de qua satisfactione potest Pontifex dispensare. Hoc supposito, dico, concedi per istam gratiam justo, qui ordinatas hic diligentias adhibuerit, ut particeps fiat non tantum meriti de congruo, aut impetrationis, sed etiam satisfactionum superabundantium, quæ exuperant ex omnibus piis operibus justorum, qui per totum Orbem Militanti Ecclesiæ sunt adscripti: ita ut satisfactiones illæ superabundantes, non recondantur in Ecclesiæ Thesauro, sed dividantur statim inter eos, qui ad lucrandas eas adhibuerint requisita. Hinc resolvitur,

1. Quod quando nullus adhibet requisita ad lucrum illarum satisfactionum superabundantium, satisfactiones illæ non remanent suspensæ, & ut expectantes, sed ad Thesaurum mittuntur Ecclesiæ; unde per privilegium istud jam non participantur. Mendo *d.*19. *n.*25.

2. Quod post adhibita requisita participat quis omnes satisfactiones superabundantes, quas inventæ fuerint durante toto Bullæ anno, si ipse in gratia perseverat.

3. Quod si post requisita postea amittit gratiam, non participabit satisfactiones istas; bene tamen postea gratiæ restitutus. *Idem.*

Tertio quæritur, quidnam requiratur ad istas lucrandas gratias? Resp. Duo requiri. Primo, jejunare in die, quo jejunium non urgeat ex præcepto, & si ob impedimentum legitimum non possit quis jejunare, faciat aliud opus pium ad arbitrium Confessarii, aut Parochi. Secundo, orare pro victoria contra infideles, & pro unione inter Christianos Principes. Ludov. a Cruz *d.*1. *c.*8. *d.*11. *n.*4. Trull. *l.*1. §. 5. *d.*5. Unde resolvitur,

1. Quod possit quis lucrari gratias istas jejunando in die, quo tenetur jejunare aliquo titulo, modo non sit ex præcepto, quia hoc solum ex præcepto jejunium excludit Bulla. Itaque qui per votum feria sexta jejunare tenetur, vel alio quocumque die, potest hoc jejunio lucrari gratias istas.

2. Impedimentum legitimum ad commutandum jejunium in aliud opus pium esse illud, quod sufficit ad excusandum quemquam a jejunio obligante ex præcepto.

3. Opus illud, in quod jejunium commutatur, assignandum est a Confessario, aut Parocho; & non est necessarium, ut commutatio fiat intra confessionem: sed poterit quisque sibi ipsi commutare, si opus illud, quod vice jejunii eligit faciendum, foret evidenter melius, quam jejunium, aut in iisdem casibus, quibus ipse sibi potest votum commutare. Mendo *d.*9. *n.*5.

4. Orationem, quam tenetur facere, posse esse, aut mentalem, aut vocalem, quam debet facere ipso die, quo jejunat; & ad eumdem finem a Pontifice intentum dirigere. *Idem n.*8.

Quæritur quarto, quoties istæ gratiæ possint obtineri? R. Toties quoties jejunaverit quis, & oraverit modo dicto, quia ita expresse habetur in Bulla.

ARTICULUS V.

De Indulgentiis, quæ obtinentur visitando quinque Altaria.

HÆ Indulgentiæ sunt eædem, quæ obtinentur visitando Ecclesias Romæ in diebus stationum, tam intra, quam extra muros. Quæ autem Indulgentiæ sint eæ, quæ obtinentur in stationibus Romæ, non est ita facile dictu in tanta auctorum varietate. Aliqui nimis ad pietatem proni non contenti sunt una Indulgentia assignata, sed pluribus in unaquaq; die. Regula omnium certissima est ea, quam in ipsa Bulla Commissarius figit, ubi assignat dies nonaginta quatuor, in quibus obtinetur Indulgentia plenaria in stationibus urbis Romæ, qui dies sunt; omnes dies Quadragesimæ, Dominicis etiam inclusis. Tota Paschatis hebdomada usque ad Dominicam in Albis inclusive. Omnes Festivitates Beatæ Virginis, quæ communiter numerantur novem. Dies Sancti Marci Evangelistæ. Dies Ascensionis. Vigilia Pentecostes cum sex diebus illam immediate sequentibus. Tres dies Temporum Septembris, & tres dies Temporum Adventus. Quatuor etiam Adventus Dominicæ. Dies Natalis Domini, cum tribus diebus immediate sequentibus; Dies Circumcisionis & Epiphaniæ. Dominicæ Septuagesimæ, Sexagesimæ & Quinquagesimæ. Et ultra hæc addit: Quod reliquis etiam anni diebus habetur statio Romæ, & ibi obtinentur Indulgentiæ, quę etiam obtinentur visitando quinque Altaria virtute privilegii Bullæ. Quod ultimum non debet intelligi de indulgentiis plenariis, quia si plenariæ forent, frustra numerasset illas, quæ obtinentur per totos illos nonaginta quatuor nominatos dies, cum facilius esset dicere: omnibus anni diebus indulgentiam obtineri plenariam.

Ad obtinendas igitur has stationum Romæ Indulgentias, quinque Ecclesiæ, aut Altaria quinque visitanda sunt. Quod si nec tot Ecclesiæ, nec tot Altaria in loco fuerint, una Ecclesia, vel Altare unum, quinquies visitetur, ibique oratio fiat, & pro victoria de infidelibus reportanda, & pro unione inter Christianos Principes stabilienda. Unde resolvitur,

1. Quod quamvis sint quinque Ecclesiæ in uno loco, sufficit quinque Altaria visitare, quia unum ex duobus disjunctive injungitur. Mendo d.20. n.32.

2. Quod si sint quinque Altaria, non sufficit visitare unum quinquies, quia hoc non permittitur, nisi quando non sunt quinque, ut habetur in Bulla. *Idem n.39.*

3. Quod si non sint quinque Altaria, sed duo, aut tria, debeant omnia ista Altaria visitari repetendo visitationem in illis, quousque ad quinarium numerum perveniatur; quamvis Diana, & Quintanadvennas doceant probabiliter, quod quando Altaria ad quinarium numerum non perveniunt, sufficiat unum quinquies visitari. *Idem n.39.*

4. Quod quinque Altaria possint visitari in diversis Ecclesiis, quia Bulla non coarctat, quod in una debeant visitari. *Id. n.35.*

5. Quod si in una Ecclesia loci sunt quinque Altaria, & in alia Ecclesia non sunt plura, quam duo, aut unum, non sit necessarium visitare primam Ecclesiam, quæ habet quinque; sed sufficere visitare quinquies unum, aut duo Altaria, quæ sunt in secunda. *Idem n.41.* cum Nugno, & aliis comm.

6. Nomine Ecclesiarum, quæ visitari possunt, intelligi hic Ædiculas, Oratoria privata, Hospitalia, Templa Regularium, & Sacella: Quia in favorabilibus omnia loca ista, nomine Ecclesiarum comprehenduntur, ut docent DD. agentes de immunitate Ecclesiastica. Et Tuscus, & Alexander extendunt doctrinam istam, quamvis Sacella, & Ædiculæ sint in fundis, campis, hortis, aut carceribus, &c. Mendo *n.32.* ex Suar.

7. Quod ad obtinendas indulgentias istas, sufficiat visitare Ecclesiam fundatam cum auctoritate Episcopi, quamvis non sit benedicta, quia hæc absolute est Ecclesia, & privilegio gaudet Ecclesiæ: Item sufficiat visitare Ecclesiam interdictam, violatam, aut pollutam; quia impedimenta hæc non prohibent, quod in illa fiat oratio.

8. Quod Altaria, quæ visitari debent ad obtinendas istas indulgentias, debent esse approbata ab aliquo Prælato jurisdictionem habente, ut in illis Missæ celebrari possint, quia his proprie convenit nomen, & essentia Altarium.

9. Quod quamvis in Altaribus non fuerit celebrata Missa, sufficiat ad celebrationem esse destinata, quia convenit illis ratio Altarium. Et addunt Trull. & Henriquez, quod etiamsi non habeant actualiter aram, ut contingit sæpius in Altaribus pagorum, aut locorum desertorum, quin per absentiam aræ dubitetur, quod sufficiat ista Altaria visitare, nec examinetur, an habeant aram, necne.

10. Quod si alicubi remansit Altare, in quo quondam Missam celebrare licuit, sed jam non licet, non sufficiat visitare Altare hoc ad obtinendas Indulgentias. Mendo *n.* 37.

11. Dies stationum computari a media in mediam noctem, & in quacumque diei hora visitentur Altaria, possint indulgentiæ concessæ pro illo die obtineri. *Idem n.43.* cum Villal. Rodr. Quint. &c.

12. Quod qui visitat unum Altare quinquies, non egeat distinguere visitationes surgendo, vel genuflectendo, aut inclinando caput, aut alio motu quovis corporis, sed sufficere intentionem orandi quinquies. Quod idem sentio de visitante quinque Altaria ex loco uno, in quo se habendo potest moraliter adesse cunctis: quia in Bulla non requiritur talis diversa mutatio, & sine illa intelligitur sufficienter visitatio Altarium, directa tantum intentionaliter oratione ad illa. Aliqui sentiunt contrarium, & quamvis eorum opinio sit minus probabilis, est magis secura. *Idem n.4.* cum pluribus; & est comm. DD. sententia.

13. Posse visitari Ecclesiam, aut Altaria, adhuc cum sit visitans extra Ecclesiam, modo quis moraliter Altaribus adsit; quia si hæc præsentia sufficit ad audiendam Missam, quare non sufficiet ad Altaria visitanda? *Idem n.51.*

14. Non esse necessarium continuare visitationes quinque Ecclesiarum, aut Altarium; sed posse interrumpi, visitando alia una hora, & alia altera: quia in Bulla non reperitur talis continuatio. Sed nequeunt visitari hodie Altaria una, & cras alia, ut vult Quintanadvennas, quia indulgentiæ assignantur pro diebus propriis; & indulgentia, quæ hodie obtinetur, non obtinebitur crastina die, sed alia distincta. Qui ergo divideret inter hodiernum, & crastinum diem visitationem Altarium, neque hodiernam, neque crastinam obtineret indulgentiam, quia in nullo istorum dierum adhiberet requisita ad Indulgentiam obtinendam, nempe visitare quinque Altaria.

15. Orationem in quocumque Altari habitam, posse esse mentalem, aut vocalem. Si vocalis fuerit, Trull. docet sufficere semel Pater noster, & semel Ave Maria. Mendo suadet, bis ad minus easdem orationes dicendas. Consuetudo quinquies repetendi easdem, est laudabilis. Si oratio sit mentalis, sufficit durare idem tempus, quod vocalis. Vel una ergo, vel alia sit, debet haberi devote, sufficietque devotio illa, quæ necessaria est ad satisfaciendum præcepto audiendæ Missæ, vel Horis Canonicis recitandis juxta opiniones varias.

ARTICULUS VI.

An Indulgentia, quam obtinet visitans quinque Ecclesias, aut Altaria, possit applicari defunctis?

CErtum est, quod diebus iisdem, quibus Romæ statio pro eruendis e Purgatorio animabus habetur, etiam eadem statio, & animarum liberatio a Purgatorii pœnis habeatur apud nos visitando quinque Ecclesias, aut altaria modo dicto. Quinam dies sint isti, sufficienter patet omnibus tam per Bullam, quam per tabellas, quæ pre Ecclesiæ foribus appensæ, de tali indulgentia admonent.

Ultra, certum est, quoties potest obtineri indulgentia visitando quinque Altaria, posse etiam hanc indulgentiam applicari defunctis per modum suffragii; quia quamvis in Bulla scripta lingua vulgari, hoc non exprimatur, exprimitur tamen in Latina Bulla. Unde resolvitur,

1. Diebus illis, in quibus anima e Purgatorio eruitur, una & eadem Altarium visitatione obtinere quemquam duas plenarias indulgentias, aliam pro anima, & aliam pro se ipso.

2. Quod reliquis diebus non potest quis una, & eadem Altarium visitatione obtinere indulgentiam pro anima Purgatorii, & pro se ipso simul, sed disjunctive, vel pro se, vel pro anima.

3. Quod ad obtinendas Indulgentias istas, vel pro se, vel pro animabus, non debeat orare, neque pro se, neque pro animabus, sed pro victoria contra infideles, & pro unione inter Christianos Principes, quia hæc est conditio in Bulla apposita.

4. Quod cum hæc indulgentia possit obtineri toties, quoties Altaria in die visitantur, in diebus illis, qui eruendis e Purgatorio animabus non assignantur, possit quis visitare Altaria pluries, & applicare indulgentiam unam sibi, alteram animæ, &c. Mendo *d.22. n.9.*

5. In diebus, quibus anima eruitur, eadem una Altarium visitatione posse quemlibet duas animas e Purgatorio eruere, si indulgentiam, quam sibi obtinere poterat, applicet animæ.

Quæritur primo, an quando quis alio indulto potest eximere animam e Purgatorio, vel sibi indulgentiam obtinere, iste talis visitans Altaria, possit una, & eadem visitatione duas animas e Purgatorio eripere, aut duas Indulgentias obtinere, aliam per Bullam, aliam per indultum? Et generaliter quæritur, an uno, & eodem opere possint obtineri plures Indulgentiæ concessæ per diversa indulta? Resp. Probabilem esse affirmativam sententiam, quemadmodum uno, & eodem opere potest duplici obligationi fieri satis, præcipue si opus non esset iterabile eodem die, ut jejunium, & Communio. Itaque expedit habere intentionem obtinendi omnes, & quascumque indulgentias, quas possit quis opere quolibet obtinere. Card. *de indult. q.25.* Faustus *de Jubil. l.2. q.39.* Host. Grat. Sanct. Henr. Sa, Leander *de Sacramentis*, Lugo & alii.

Quæritur secundo, an ad obtinendas Indulgentias sit necessarium esse in gratia? R.1. Quod quando quis sibi ipsi lucraturus est indulgentias, requiritur quod sit in gratia, quando vero animabus Purgatorii applicat indulgentias, non requiratur.

Probatur prima pars: Per Indulgentiam remittitur pœna pro culpis debita, quæ quidem pœna ita cum peccatis connectitur, ut si culpæ, & peccata non dimittantur, neque etiam debita pro illis remittatur pœna. Jacenti ergo in lethali culpa, non potest pœna remitti debita, nec similiter iste poterit indulgentiam obtinere, qua pœna illa debita remittitur.

Secunda pars probatur: Quia status gratiæ solum requiritur in obtenturo indulgentiam, ad tollendum obicem. Requiritur itaque gratia, ut dispositio in illo, sine qua non potest relaxari pœna, dum peccatum per gratiam non deletur. Qui applicaturus est indulgentiam pro defuncto, non accepturus est in seipso effectum indulgentiæ, sed in defuncto, qui non habet obicem: cum animæ cunctæ, quæ in Purgatorio patiuntur, sint in statu gratiæ. Mendo *d.36.* cum pluribus.

DUBIUM XI.

Quænam privilegia obtineantur per Bullam tempore interdicti?

REspondetur: Quod vel interdictum sit Apostolicum, vel Ordinarium, conceditur tempore illius habentibus Bullam primo quod possint audire Missam in Ecclesiis, aut Monasteriis, aut in Oratorio privato, assignato, & approbato ab Ordinario. Conceditur etiam, quod possint celebrare Missam, & alia Divina Officia, vel per se, si Presbyteri fuerint, vel alios curare, ut celebrent coram se, & in præsentia suorum familiarium, & consanguineorum. Secundo: Quod possint accipere Sacramentum Eucharistiæ, & reliqua Sacramenta, excepto die Paschatis, modo ipsi non dederint causam interdicto, nec per ipsos steterit, quod non fuerit sublatum, & quotiescumque in dicto Oratorio pro obtinenda indulgentia usi fuerint oratione, prout Deus devotionem dederit, pro victoria, & unione repetita faciant. Tertio, quod dicto tempore interdicti possint defuncti sepeliri in loco sacro, moderata funeris pompa.

Hic advertendum est, quod in Bulla scripta lingua vulgari non fit mentio alterius privilegii, quod inter alia refert Bulla Latina, nempe quod possint & celebrare Missam, & audire, una hora ante Solis ortum, & alia hora post meridiem; quia hoc privilegium non concedit ipsa Bulla, nisi habenti licentiam a Commissario Generali, ut in Latina Bulla legitur.

ARTICULUS I.

Resolutiones circa celebrandam Missam, & audiendam, & circa Officia Divina.

REspondetur 1. Sufficere familiæ dominum habere Bullam, ut tempore interdicti possint coram eo, & tota familia,

milia, & consanguineis celebrari, & audiri Missæ, & Divina Officia: & hoc in Ecclesiis, Oratoriis, & in quolibet alio loco, qui nomine Ecclesiæ intelligatur, ut explicatum est Resolutione sexta articuli quinti.

2. Quod hoc nomine *Familiares*, intelliguntur Commensales, servi, & qui regulariter comitantur dominum familiæ, & qui vivunt expensis ejus, tam habitantes domum propriam domini, quam extra, Administratores statuum Procerum, Gubernatores, & Judices ab eis præfecti. Sed non intelliguntur hi, qui simulant se esse domini servos, solum, & cum fraude ad gaudendum privilegio isto, quia isti non sunt vere servi, sed fingunt se servos ad effectum istum. Mendo *d.* 25. *n.* 10.

3. Per hoc nomen *Parentes*, intelligi tantum consanguineos, quia in Bulla Latina legitur hoc verbum, & in lingua vulgari non est verbum aliud magis proprium quam *Parientes*, ut construatur: & communi plausu hoc verbum *Parientes*, sine additamento aliquo, significat consanguineos, quia quando volumus significare affines dicimus *Parientes per affinidad. Idem n.* 11.

4. Per consanguineos intelligi usque ad quartum gradum, & non ultra; quia jam in jure, & rescriptis non extenditur ultra consanguinitas. *Idem n.* 12. cum aliis.

5. Per nomen consanguineorum intelligi virum, & uxorem ejus, quia sunt duo in carne una. Itaque si illorum quilibet habeat Bullam, alter etiam isto gaudet ptivilegio. *Idem n.* 11.

6. Contra Trullench. Quod in Ecclesia specialiter interdicta possint habentes Bullam audire Missam, si aliquando in illa celebratur ad renovandam Eucharistiam; quia quando Bulla concedit privilegium istud, non distinguit inter interdictum generale, & locale.

7. Quod Presbytero non concedatur per Bullam privilegium, ut tempore isto celebret Missam, & Officia Divina, quia habet a jure; sed concedatur illi, ut possit celebrare, & celebrari facere coram suis familiaribus, & consanguineis.

8. Illi, qui dedit causam interdicto, vel per quem stat, ut non tollatur, non concedi privilegia ista.

9. Quod qui utitur Oratorio ad dictos effectus, debet orare mentaliter, aut vocaliter ad arbitrium suum pro victoria, & unione repetitis: sed si non oraverit, non ideo audiendæ Missæ præcepto non satisfaciet, neque peccabit ultra veniale, quia est præceptum Pontificis in materia levi. Henr. Avila, Trull. Dian. Juristæ, & Thus. Salm. & quidem com. Cruciatæ allegat. a Mendo *num.* 17.

Quæritur, an habens Bullam teneatur audire Missam diebus festis tempore interdicti? Resp. probabile esse, atque securum in praxi, non teneri. Ratio, quia nemo tenetur uti privilegio concesso, quia jam non esset privilegium, & honor, sed onus; sed probabilior, & securior opinio affirmativa. Ratio; quando præceptum instat, & quis potest adimplere, tenetur ad impletionem, sed in die festivo instat præceptum audiendi Missam, & qui habet Bullam potest adimplere: ergo tenetur audire. Rationi opinionis contrariæ respondetur: privilegium non obligare ad usum ejus, sed concessum jam & acceptatum, si removet impedimentum aliquod, ut præceptum possit observari, obligare tunc observantiam præcepti, quia nihil est, quod impediat illam. Mendo *n.*19. & alii. Hinc resolvitur,

1. Quod in hac secunda opinione consequenter debeat asseri, familiares, & consanguineos habentes Bullam teneri, quamvis isti non habeant illam, audire Missam diebus festivis tempore interdicti: quia æqualiter remotum habent impedimentum ac ille, qui Bullam habet. Sed si non possunt isti audire Missam, quam ille audit, simul cum illo, non tenebitur ille audire secundam, aut tertiam Missam, ut illi audiant; sed tenebitur non impedire illos sine justa causa, ne audiant eam Missam, quam ipse audit, Et peccabit graviter, si impedierit, ut peccaret in tempore, quo non foret interdictum, impediendo sine causa justa, ne obligatus die festivo, potens, & volens audiret Missam.

2. Tempore cessationis a Divinis, non teneri habentem Bullam audire Missam, quamvis in aliqua Ecclesia celebretur; quia privilegium dumtaxat concessum est ad tempus interdicti; quia quamvis liceant aliqua in tempore cessationis a Divinis, quæ etiam liceant tempore interdicti, sed nec ea, quæ dependent a privilegio, Cov. Nav. Mend. Lop. Henr. Trull. Rodr. & alii citati a Mendo *num.* 25.

3. Habentes aliud, quam Bullæ privilegium ad audiendam Missam tempore interdicti, non teneri audire Missam die festivo, neque adhuc posse audire illam die aliquo, durante interdicto si non habent Bullam, quia quodlibet privilegium suspendit Commissarius, & revalidat postea ei qui accipit Bullam. Excipiuntur privilegia onerosa, & lucrativa, & privilegia Religionum, de quibus postea agemus.

ARTICULUS II.

De privilegio accipiendi Sacramenta, & posse sepeliri in loco sacro cum moderata funeris pompa tempore interdicti.

SAcramenta, quæ tempore interdicti accipi non possunt, sunt Eucharistia, Ordo, Extrema Unctio, & benedictiones nuptiales Matrimonii: & ut ista possint accipi, concedit Bulla privilegium, modo accepturus illa, nec dederit causam interdicto, nec per ipsum stet, quod non tollatur. Lud. a Cruz, Trull. Suarez, Villal. Henr. cum aliis, quos citat Mendo *d.* 15. *n.* 36. Circa quod resolvitur,

1. Privilegium accipiendi Sacramenta non solum concedi ad eorum acceptionem in Oratorio, quamvis ponatur post privilegium audiendi Missam in eodem, sed etiam accipiendi Sacramenta in Ecclesia qualibet; quia concesso eo, quod majus est, conceditur id, quod minus; & minus privilegium est, quod accipiantur in Ecclesia, quam in Oratorio.

2. Has facultates, quæ conceduntur tempore interdicti, non concedi, nisi eo modo, quo sunt licitæ in ipso interdicti tempore. Itaque Benedictiones nuptiales non possunt accipi virtute privilegii in tempore Adventus, & Quadragesimæ, sed in tempore, quo forent licitæ, si interdictum non obstaret. Nec Ordines possunt accipi nisi a proprio Episcopo, nec Extrema Unctio, & Benedictiones nuptiales, nisi a proprio Parocho.

3. Sacramentum Eucharistiæ, virtute hujus privilegii non posse accipi, nisi a cujus manibus liceat accipi extra tempus interdicti. In Hispania cuncti Sacerdotes approbati sunt ad hujus Sacramenti administrationem, vel consuetudine, vel facultate a Prælatis videntibus, & consentientibus accepta, quando non ministrantur pro Viatico. Sed si in aliqua Provincia, aut loco non esset ista generalis Sacerdotum approbatio, nequiret Eucharistia, nisi e Sacerdotis approbati manibus accipi.

4. Coarctationem non accipiendi Eucharistiam in Oratorio in die Paschatis, non cadere supra interdictum; quia quamvis non sit interdictum, non potest accipi Eucharistia in Oratorio ad satisfaciendum præcepto annuæ Communionis in Paschate. Itaque absolute excipitur dies iste, & potiori jure tempore interdicti. Dubio sequenti videbimus, an tempore Paschatis possit pro devotione in Oratorio communicari, satisfaciendo alias præcepto, communicandi in Parochia.

Ultra quæ, conceditur in Bulla, habentem illam, si moriatur tempore interdicti, sepeliri posse cum moderata pompa funerali. Circa quod resolvitur,

1. Ad gaudendum hoc privilegio, opus esse, quod defunctus accepisset defunctorum Bullam: nisi forte post mortem commendasset sibi ab aliquo accipiendam ad hunc effectum, ut dictum est *art.* 4. *d.* 4.

2. Morientem excommunicatum, non posse gaudere hoc privilegio, quin post mortem ab excommunicatione absolvatur.

3. Moderatam pompam funeralem, esse dimidium ejus pompæ, quæ habetur de more, quando non est interdictum. Ita Card. Sil. Rodr. Villal. & Trull. citati a Mendo *n.* 47. ajunt debere taxari ad Episcopo, vel ejus Vicario, vel a Parocho in absentia eorum.

4. Clericos, qui de jure communi possunt sepeliri clausis foribus, & cum Officio Divino in Ecclesiis, quæ non sunt interdictæ, & in his, quæ interdictæ specialiter sunt, sine Divino Officio, egere Bulla, ut sepeliantur pompa funebri moderata.

5. Etiam pueros, & amentes egere Bulla, ut gaudeant sepultura Ecclesiastica tempore interdicti, & habentes posse sepeliri dicta mediocri pompa.

6. Laicos habentes Bullam posse sepeliri dicta pompa adhuc in Ecclesia interdicta, quia non excipit eam privilegium.

DUBIUM XII.

De Privilegiis Oratoriorum.

NOn fit mentio Oratoriorum in Bulla præter eam, quæ fit in privilegio antecedente, quod possint tempore interdicti audiri, & celebrari Missæ in iis, si approbata sint, & visitata ab Ordinario. Occasione hujus privilegii, varie opinantur Auctores. Dicemus id, quod probabilius videbitur.

Quæritur primo, an virtute Bullæ possit quis erigere domi suæ Oratorium, in quo post approbationem Ordinarii, possit celebrari Missa?

Trull. suppresso nomine, refert aliquos, qui affirmative respondent, & addit Rodr. id insinuasse, sed falso. Lud. de la Cruz affirmativam tenet sententiam, & quod possint habentes Bullam compellere Ordinarium, ut approbet Oratorium. *In Bulla d.* 1. *c.* 5. *d.* 1.

Resp. 1. Hanc opinionem parum habet probabilitatis, quia non habet in Bulla fundamentum: nam concedere, quod tempore interdicti possit audiri Missa in Oratorio, est supponere Oratorium electum jam per privilegium aliud, non vero concedere, ut denuo erigatur: sicuti concedere, ut audiatur Missa in Ecclesia tempore interdicti, supponit jam Ecclesiam, non vero concedit, ut denuo fiat. Quapropter incredibile est, hoc privilegium tam indiscrete concedi omnibus accipientibus Bullam, cum pene nullus inveniatur infimæ plebis homuncius, qui non accipiat; quando Pontifices, ut concedatur Oratorium, tantas nobilitatis, & necessitatis requirant circumstantias.

Quæritur secundo, quid liceat in usu Oratoriorum privatorum virtute Bullæ? Resp. 1. Omnia, quæ diximus dubio antecedente circa audiendam, & celebrandam Missam, & accipienda Sacramenta, licere in Oratoriis, tempore interdicti, licita esse etiam quocumque alio tempore, excepto die Paschatis; quia illa clausula: *Aun en tempo de entro icho*, habet vim in omni tempore, quamvis sit tempus interdicti.

Resp. 2. Si privilegium non est coarctatum, ne ultra unam Missam in Oratorio celebretur, possunt virtute Bullæ celebrari, quot voluerit Oratorii dominus.

3. Si privilegium coarctatum est, ut nullus satisfaciat præcepto audiendi Missam, per illam auditam in Oratorio, nisi dominus ipsius Oratorii, quicumque habuerint Bullam, possunt per illam Missam satisfacere præcepto; & etiam non habentes, si fami-

familiares, aut consanguinei sint habentis Bullam, & audiant Missam una cum illo.

4. Si privilegium coarctatur, ne quibusdam diebus festis celebretur Missa, nec accipiantur Sacramenta in Oratorio, possunt celebrari Missæ, & Sacramenta accipi virtute Bullæ in ipsis diebus festis, excepto die Paschatis, de quo postea. Ratio; quia hæc omnia, quæ dicimus, colliguntur ex ipsis Bullæ verbis, in quibus nulla coarctatio præfigitur. Itaque quamvis inferiores Prælati coarctaverint privilegia Oratoriorum, has coarctationes infringit concessio Bullæ, utpote a Pontifice, & quamvis ipse Pontifex coarctasset, per concessionem annuam Bullæ coarctationes revocat: & quamvis post acceptam Bullam daret cum limitationibus his privilegium Oratorii, debet intelligi coarctatio pro non habentibus Bullam.

Addo, quod quamvis fieret in limitationibus expresse Bullæ mentio, non potest Pontifex revocare privilegia Bullæ, quin satisfaciat quantum potuerit, quia sunt privilegia onerosa, ut diximus in dubio tertio. Sed attendendum est, ut horum privilegiorum modestus sit usus ad vitanda inconvenientia, & præcipue in festis potissimum, in quibus consentaneum est, ut cuncti Ecclesias frequentent.

Quæritur tertio, an die Paschatis possit audiri Missa, & accipi Eucharistia in Oratorio virtute Bullæ? Resp. 1. Posse audiri Missam; quia in Bulla tantum excipitur Eucharistiæ acceptio.

Resp. 2. Etiam pro devotione posse Eucharistiam accipi, modo alio die ex assignatis ad implendum annuæ communionis præceptum, in propria Parochia accipiatur. Ratio; quia die Paschatis licet, ut in consuetudine apparet fidelium, accipere Eucharistiam pro devotione in Ecclesia qualibet: ergo etiam in Oratorio privato: neque Bulla per exceptionem intendit aliud, nisi quod communio annua ex præcepto in propria Parochia fiat, ut Pastor ovium suarum agnoscat faciem.

DUBIUM XIII.

De privilegio vescendi carnibus ex consilio utriusque Medici, & ovis, & lacticiniis in diebus, quibus prohibentur.

ARTICULUS I.

De Privilegio vescendi carnibus.

VErba Bullæ sunt hæc: *Que concede a todas las personas, que la tomarem: Que puedan durante el dicho anno, de consejo de ambos Medicos espiritual, y corporal, comer carne en Quaresma, y otros tiempos de ayuno, y dias probibidos de comer carne por todo el anno.*

Is, cujus necessitas est evidens, non indiget privilegio, ut vescatur carnibus in diebus, quibus prohibentur, & cum privilegium hoc in opinione communi omnium supponat necessitatem; quia alias frustra foret consilium utriusque Medici, quod requiritur; ideo quæritur in quonam casu privilegium istud locum habeat.

Resp. Quod in casu dubio, quando quis dubitat, an indigeat esu carnium, necne, & Medicus etiam dubitat, an causa ad esum carnium sit sufficiens, potest Episcopus, aut in ejus absentia Vicarius, aut Parochus, absente utroque licentiam præbere ad esum carnium. Igitur ut tunc potest quis dispensatione Prælati carnibus vesci, ita etiam sine tali dispensatione, virtute Bullæ, de utriusque Medici consilio, Henr. Rodr. Villalob. Anton. Gomez, Lop. Sanchez, Trull. & alii, quos citat & sequitur Mendo *d. 27. num. 6.*

Putabit aliquis, hoc jam non esse privilegium, cum ad ejus usum requiratur consilium Medici spiritualis, qui est Parochus, & hic, etiam cum non habente Bullam, possit in casu dubio pro carnium esu dispensare, non tantum in absentia Episcopi, & Vicarii, ut supra diximus, sed adhuc illis præsentibus, vel per tacitam Episcoporum concessionem, vel per consuetudinem legitime jam præscriptam; ad esum carnium non opus est privilegio Bullæ, itaque erit inutile.

Resp. Quod ad minus, ubi non est introducta consuetudo, ut dispenset Parochus, privilegium habebit locum. Ultra hæc in dispensationibus, ut causa dispensationis adæquetur rei dispensatæ, imponitur aliquod gravamen, quod virtute hujus privilegii excusatur, quia jam hic non datur dispensatio a Parocho, sed tantum consilium. Ultimo nomine Medici spiritualis non intelligitur dumtaxat Parochus, sed etiã Confessarius quilibet, neq; consilium est dandum in confessione sed extra illam; unde jam privilegium hoc non habebitur inutile. Circa quod resolvitur,

1. Quod a quolibet Confessario quamvis non proprio possit accipi consilium; quia non requiritur in Confessario, nisi scientia, & prudentia, ut agnoscat, an vere sit dubia causa, quæ sibi proponitur, & non apparens, ne contemnatur facile Ecclesiasticum præceptum, & carnes absque necessitate comedantur. Quæ scientia supponitur in Confessario quolibet, quia putatur Confessarius omnibus numeris absolutus, & consilium ejus non requiritur, ut jurisdictionis actus, sed ut hominis timorati, & docti, causam discernere valentis.

2. Quod Medicus corporalis, cujus consilium expetitur, proponere debeat sincere dubium, prout ille intelligit, quin exageret causam, ut petenti licentiam morem gerat.

3. Quod ubi non est Medicus, nec ad illum est facilis recursus, aut accidit in locis parvis, possit accipi consilium ab aliquo homine experto, vel ipso Confessario, si intelligit quidquam in infirmitatibus, aut languoribus, & fere nullibi est, qui aliquid non intelligat. Addo, hominem timoratæ conscientiæ prudentem, & expertum ita, ut possit circa necessitatem esus carnium arbitrari, posse iis vesci absque alicujus Medici consilio. Ratio, quia nullus ex dictis Medicis in hoc casu dispensat, sed declarat secundum scientiam & conscientiam, inveniri verum dubium: ergo, qui pollet scientia, & conscientia ad noscendum dubium, potest carnibus vesci absque alicujus Medici declaratione. Sed quia quis in propria causa non ita integer Judex esse solet, ideo utriusque Medici consilio standum est, cum haberi potest. Mendo *num. 9.*

4. Quod ille qui carnibus vescitur, hujus privilegii virtute, quamvis in reliquis formam jejunii observet, non jejunat, quia deest jejunio una pars essentialis, quę est abstinentia a carnibus.

ARTICULUS II.

De privilegio vescendi ovis, & lacticiniis in Quadragesima.

ECce Bullæ verba: *Y que assim ismo puedan libremente a su alvedrio comer huevos, y cosas de leche; demanera, que los que no comieren carne, quardando en lo demas la forma de ayuno Ecclesiastico, eyan cumplido, y satisfecho al dicho ayuno.*

Indultum hoc non conceditur per Bullam istam: *A los Patriarcas, Primados, Arcobispos, Obispos, ni otros Prelados inferiores, ni a quale squira personas Regulares, ni a los Clericos Seglares Presbiteros en dias de Quaresma.* Quinam istorum indulto isto per aliam Bullam gaudere possint, dicetur postea.

Sed si omnes isti fuerint sexagenarii, per hanc Bullam conceditur illis hoc privilegium, quemadmodum etiam cunctis Militarium Ordinum Equitibus. Unde resolvitur,

1. Eum, qui habet speciale privilegium ad vescendum ovis & lacticiniis tempore Quadragesimæ, quamvis sit Regularis, aut presbyter, posse vesci ovis etiam accepta Bulla, quia non vescitur ovis virtute acceptæ Bullæ, sed virtute alterius specialis privilegii, cujus usus liber ille per Bullam remanet, quæ derogat privilegia cuncta, & revalidat accipienti. Lud. a Cruce *d. 1. c. 51. dub. 18. num. 10.*

2. Quod si privilegium concedit, quod omnes, qui discumbunt ad mensam, vel ad expensas habentis privilegium aluntur, possint comedere ova, & lacticinia in Quadragesima, licet comedere ista etiam Sacerdotibus, & Regularibus ad ejus mensam, vel ad ejus expensas comedentibus, etiamsi Bullam non habeant; quia supponimus quod privilegium valeat, & ista liceant; & sufficere illum, cui privilegium conceditur, habere Bullam. Et ut notat Trullench, & habetur in re, aliquæ familiæ nobiles gaudent hoc privilegio in Aragonia.

3. Locis illis, ubi consuetudo jam introducta est, quod ob defectum olei, ova larido, aut pinguedine condiantur, non opus esse alio privilegio præter istud Bullæ, ut hoc condimeno parata comedi possint, v. g. in Sicilia, Gallecia, & Peruano Regno. Et quoad usum pinguedinis, aut laridi, attendi debet loci consuetudo.

4. Nomine Prælatorum, qui in hoc privilegio excipiuntur, eos intelligi, qui habent Ecclesiasticam jurisdictionem.

5. Clericos sæculares non Presbyteros gaudere hoc privilegio in virtute Bullæ, quamvis sint Diaconi.

6. Cardinales non Presbyteros, aut Regulares gaudere etiam hoc privilegio, quia in odiosis nomine Prælatorum non comprehenduntur.

7. Novitios, cujuscumque Religionis sint, non comprehendi nomine Regularium in exceptione, unde etiam gaudent hoc privilegio.

8. Episcopum electum, qui non est Presbyter, aut Regularis, posse etiam hoc privilegio gaudere; sed non ita post confirmationem a Papa. Ratio, quia in primo casu non est Prælatus; post confirmationem vero jam est Prælatus.

9. Episcopum consecratum non Presbyterum, etiamsi renuntiet Episcopatui, non posse gaudere hoc privilegio, quia remanet adhuc vere Episcopus, quamvis jurisdictione careat. Sed si electus, & confirmatus a Papa renuntiaret Episcopatui, antequam consecraretur, posset tunc privilegio gaudere, quia tunc non remaneret Episcopus, neque cum jurisdictione, quæ semel obtenta, potest cessare, qnamvis Episcopalis dignitas per consecrationem obtenta nequeat amitti.

10. Quod ut hoc privilegio gandeant hi, qui ob sexagesimum ætatis annum excipiuntur, non est opus, ut sexagesimum compleverint, sed sufficit attigisse; quia favores sunt ampliandi.

11. Quod extra Quadragesimam, in quibuscumque diebus jejunii licet ovorum, & lacticiniorum esus sine Bulla, ubi in contrarium consuetudo non extat.

12. Quod quamvis Th. Sanch. probabile putet, illum, qui ex voto, aut ex pœnitentia imposita tenetur jejunare in Quadragesima; satisfacturum jejunio comedendo ova, & lacticinia sine Bulla, aut sine necessitate; probabilius tamen est contrarium. Itaque non peccabit solum contra præceptum Ecclesiasticum abstinendi ab ovis, & lacticiniis, sed contra votum; & contra præceptum Confessarii; quia votum aut præceptum Confessarii de jejunio, non est de jejunio quomodolibet, sed de jejunio Quadragesimali. *In sum. l. 4. c. 11.*

13. Pro-

23. Probabilius esse, non esse dies quadragesimales Dominicas Quadragesimæ, & ita in illis cunctos posse ovis vesci, & lacticiniis. Advertit Mendo, se audivisse a viro docto, & gravi, quod declaravisset Pontifex in Bulla speciali, suam mentem esse comprehendere etiam Dominicas Quadragesimæ, nomine Dierum quadragesimalium. Sed ipse Mendo respondet bene, de tali declaratione, authentice non constare, ac per consequens non obligare. Quod si aliquando constaret, illi standum esset. Nec obstat quod Commissarius Bullæ, pro jejuniis in Bulla Castellana, scripserit dies quadragesimales, ut etiam Dominicæ comprehensæ dicantur: quia Commissarius non potest mutare substantiam Bullæ Latinæ, sed tantum explicare dubia, si forte sint, & in hoc puncto non est dubium in Bulla Latina, ut constat ex verbis. Attamen contraria sententia prohibens ova, & lacticinia in Dominicis Quadragesimæ est tuta magis, *disp.* 18. *nu.* 30. & 31.

14. Quod quando Bulla concedit hoc privilegium Religiosis Ordinum Militantium, intelligatur concedere, non solum Equitibus, sed etiam Regularibus earumdem Religionum utriusque sexus; quia neminem excipit Bulla Latina, præter Presbyteros, aut Prælatos. Mendo *d.* 18. *nu.* 16. & 17. affert Basil. Leg. & alios DD. Salmant.

ARTICULUS III.

De privilegio, quod Ecclesiasticis datur per aliam Bullam, ut ovis, & lacticiniis vescantur.

IN hac Bulla conceditur Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Prælatis, Clericis, Presbyteris sæcularibus, quod excepta hebdomada sancta, possint vesci in Quadragesima ovis, & lacticiniis, data eleemosyna a Commissario taxata. Circa quod resolvitur.

1. Quod quamvis hæc Bulla non concedatur, nisi ad tempus Quadragesimæ, durat tamen unum annum, aut naturalem, aut Ecclesiasticum, prout diximus de Bulla vivorum dubio tertio. Itaque si promulgaretur hæc Bulla media Quadragesima, licebit usus Bullæ non solum pro dimidio illo anno, sed pro prima etiam medietate anni sequentis.

2. Quod in hebdomada sancta, ad quam hoc privilegium non extenditur, Dominica etiam Palmarum comprehendatur: unde qui non sequeretur opinionem asserentem, quod ova, & lacticinia non licent Dominicis Quadragesimæ, non posset per hanc Bullam comedere ea in Dominica Palmarum.

3. Quod nomine Prælatorum non intelligendi sint Abbates, aut Priores Monachales, quamvis per accidens habeant in aliquo loco jurisdictionem sæcularem. Intelliguntur tamen Abbates benedicti, qui habent Ecclesiasticam jurisdictionem. Mendo *d.* 31. *n.* 11.

4. Quod neque etiam gaudent hoc privilegio Canonici Regulares, quia sunt vere Religiosi, & vivunt in Religione approbata, & hæc Bulla non conceditur Religiosis: *Idem n.* 10.

Quæritur: Quonam pretio Commissarius Bullam taxaverit? Resp. 1. Quod a Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & Abbatibus benedictis, vigintiquatuor exigerit argenteos. Et si in aliqua Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata foret Abbas, sed sine ampliori jurisdictione, quam habent Decani, aut Priores in aliis Ecclesiis, non tenetur vigintiquator illos argenteos porrigere, sed eam tantum eleemosynam, quam alii, qui sunt dignitates elargiri tenentur; quia quamvis iste, nomine appelletur Abbatis, in re tamen non est plus quā dignitas.

Resp. 2. Dignitatibus, & Canonicis Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, argenteos octo taxavisse. Quæ taxatio non intelligitur imposita Coadjutoribus dignitatis, aut Canonicatus, quia hi non sunt proprie dignitates, aut Canonici, ut docent Garzia, Barbosa, & Trullench. citati Mendo *nu.* 13.

Resp. 3. Quod hi, qui in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata habent portionem integram, aut dimidiam, etiam Parochis, & gaudentibus beneficio simplici, aut assistentiam petente, si redditus beneficii tercēta ducatorum attingat, undecim drachmarum, argenteos sex pro Bulla taxaverint. Hinc resolvitur,

1. Quod istorum nullus debeat sex argenteos erogare, si beneficium tercenta ducata integra non attingat, etiamsi parum desit: quia hæc taxatio est odiosa, & debet restringi.

2. Probabile esse: conditionem illam, *si tercenta ducata attingit*, cadere non solum supra beneficiatos ultimos, sed etiam supra Portionarios, & Parochos. Itaque si redditus eorum ad tercenta non pervenerint ducata, non debere huic stare taxationi, sed alii viliori, quia hic est favor, & ideo ampliandus.

3. Quod redditus tercentorum ducatorum debeat remanere illis, exceptis oneribus, & expensis beneficii. Itaque debent excipi & pensiones, si quas solvit, & subsidium, & excusatum, & quarta decima, etiam eleemosyna pro Missarum earum numero, quas beneficiatus pro beneficii onere celebrare nequit. Trull. citatus a Mendo *d.* 31. *nu.* 18.

4. Quod ad computationem tercentorum ducatorum numerari debeant distributiones, quia sunt redditus, quamvis non sint fructus. Sed non est annumeranda eleemosyna pro Missis, quæ non debentur beneficio, quia istas libere potest beneficiatus celebrare per se, vel per alium, vel absolute non celebrare. Nec etiam annumerandum est quidquam aliud præter redditus illos, qui beneficiato obveniunt ratione beneficii; non vero ii, quos per accidens, & alia via obtinuerit.

5. Quod si dat partem redditu um beneficii alii, qui pro se beneficio inserviat, illa pars, quæ datur, annumeranda est tercentis ducatis, ac si ipse beneficiatus inserviret.

6. Quod hæc taxatio non intelligitur imposita his, qui habent Capellanias, quamvis istarum redditus tercenta ducata attingant; quia quamvis intelligantur vulgo, nomine beneficiorum, Cōmmissarius tamen distinguit utrosque, & istis Capellanis sequentes assignationes.

Resp. 4. Habentibus Capellanias, cujuscumque conditionis existant, aut beneficia, pensiones, aut alios redditus Ecclesiasticos, itaut annuatim ex eis ducenta ducata percipiant, assignari pro eleemosyna quatuor argenteos. Unde resolvitur.

Quod omnes resolutiones, quæ dictæ sunt post tertium responsum, excepta ultima resolutione debeant applicari, & accomodari proportionaliter ad hoc quartum responsum.

2. Quod Capellaniarum nomine non intelligantur hic laicales, & quæ non obligant ad Horas Canonicas, nec Officium parvum, quia hæ Cappellaniæ non sunt stricte Ecclesiasticæ; & ita quamvis istarum redditus ducenta ducata pertingant, taxatione dicta non tenentur.

3. Per redditus Ecclesiasticos intelligi eos, qui percipiuntur aliquo titulo Ecclesiastico, ut Præstimonio, aut alio simili. Et hic includuntur beneficia curam animarum habentia, & portiones, quæ ducenta ducata non transgrediuntur, quia vere sunt redditus Ecclesiastici.

Resp. 4. Ceteros quoscumque Clericos, prædictis taxationibus non comprehensos, quia neque dignitatem, neque redditus habent supradictos, teneri pro Bulla, argenteos duos erogare. Et Clericorum nomine, semper hic intelliguntur Sacerdotes, quia alii non indigent speciali hac lacticiniorum Bulla, ut dictum est.

DUBIUM XIV.

De electione Confessarii approbati ab Ordine, qui conceditur per Bullam.

HÆc sunt verba Bullæ: *Que puedan eligir per Confessor a qualquier Presbytero Secular, o Regular de los approbados per el Ordinario, el qual los pueda absolver una vez en la vide, y otra en el articulo de la muerte, de quale sequiera peccados, y censuras, aunque sean de los servados, y reservadas a la Sede Apostolica, y de los declarados en la Bulla in Cœna Domini, excepto del crimen, y delito de la heregia, y que consignan, y ayan indulgentia plenaria dellos.* Et a censura, & peccatis non reservatis Sedi Apostolicæ, possint absolvi toties quoties confessi fuerint salutaribus pœnitentiis pro qualitate peccatorum impositis. Et casu, quo opus sit satisfactione ad consequendam absolutionem dictam, satisfaciant per seipsos, si & aliquid obstiterit, possint hæredes, aut alii pro eis satisfacere.

ARTICULUS I.

De approbatione necessaria in Confessario, ut per Bullam eligi possit.

SUpposito quod approbatio, & jurisdictio distinguantur, ut constat ex *dubio secundo, & tertio, c.* 2. *tr.* 6. *lib.* 6. supposito etiam, Bullam concedere jurisdictionem Confessario electo ab habente Bullam, dico quod, ut Confessarius possit eligi, debet esse approbatus ab Ordinario approbatione illa, quam exigit Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 15. *de ref.* Quia privilegium hoc Bullæ non approbat Confessarium, sed requirit approbatum forma supradicta. Et quamvis citato loco actum fuerit jam de approbatione necessaria in Confessario, agetur hic de iis, quæ ratione Bullæ præcipue occurrunt.

Quæritur: An approbatus in una Diœcesi, vel cum limitatione, pro aliquo tantum loco, tempore, aut personis, possit eligi per Bullam in cunctis Diœcesibus, locis, temporibus, & pro personis quibuscumque? Resp. 1. Primam opinionem asserere, Confessarium approbatum cum limitatione, non posse eligi per Bullam, nisi in illa Diœcesi, loco, & tempore, in qua, & pro quibus est approbatus, & non extra ea, & pro personis tantum, ad quarum confessionem est approbatus, & non pro aliis. Ratio; quia quando Bulla requirit Confessarium approbatum, requirit approbatum illo eodem sensu, quo a Concil. Trident. disponitur: qui sensus debet ita intelligi, consentanee ad declarationem quamdam Congregationis ejusdem Concilii, & Breve expeditum ab Urban. VIII. Mend. cum aliis *d.* 22. *cap.* 4.

Resp. 2. Secundam opinionem asserere, approbatum semel, quamvis cum limitatione quacumque posse eligi semper per Bullam. Ratio; quia Bulla non exigit nisi Confessarium approbatum ab Ordinario: ergo sufficit approbatio quæcumque: & cum Bulla non coarctet, debet favor extendi latius. Hęc opinio est plurium, quos apud Mendo videre licet. Prima opinio tutior est, & probabilior: Secunda habet multum probabilitatis ad minus extrinsecæ, quam potest quis tute amplecti, cum restrictionibus qu bus stá, quæ resolutionibus sequentibus adscribentur.

Resolvitur 1. Parochum, ubilibet, & pro quibuscumque personis, posse per Bullam eligi, in utraque opinione; quia ex quo constitutus fuit Parochus; approbatus fuit ab Ecclesia, ut minister publicus ejus sine restrictione aliqua.

2. Quod quamvis animarum curæ renuntiaverit, possit eodem etiam modo eligi: quia per renuntiationem non amittit approbationem, sed jurisdictionem, quam jurisdictionem tribuit ei Bulla in ordine ad eligentem, quamvis Busembaum sentiat loco cit. summæ, amisisse approbationem. Sed si non renuntiavit animarum curæ, sed talis cura ablata est ei ob culpas, aut dementiam, aut ignorantiam, quæ supervenit, non poterit eligi; quia tunc etiam ablata est ei approbatio, quæ concessa fuit in collatione beneficii, & remanet ipse sine illo publico aptitudinis testimonio.

3. Quod si coarctatio, qua quis approbatur pro quibusdam personis audiendis, v.g. pro viris, & non pro feminis, nititur in levitate, & fragilitate morum ipsius Confessarii, præcipue si convictus sit, quod parum cautum in confessionibus audiendis se gesserit, non possit eligi per Bullam ad audiendas feminarum confessiones. In quo conveniunt utriusque opinionis Auctores, quia approbatio, non solum est testimonium scientiæ, sed etiam prudentiæ, & gravitatis morum, quam approbationem absolute non habet, qui ob defectum modestiæ, & cautelæ coarctatam habuit approbationem. Sed quando approbatio restringitur ob id tantum, quod ad quadragesimum ætatis annum non pervenerit, ut communiter solet a Prælatis coarctari, secunda opinio docet e quibuscumque eligi posse personis. Quam opinionem ultra plures ejus Auctores, probabilem etiam docent Thomas Sanch. & Diana citati a Trullench, Bosio, & Lugo citati a Leandro; quamvis Lugo contrariam sequatur, ut videre licet apud Mendo *disp.* 22. *n.* 68.

4. Quod si quis approbatus est pro uno loco, v. g. rusticorum, quamvis multi sentiant posse ubique per bullam eligi, alii advertunt, alii supponunt, quod si hæc coarctatio pro uno loco est ob scientiæ defectum, non possit eligi nisi ab incolis ejus loci. Leand. tamen sentit quod, quamvis coarctatio sit ob defectum scientiæ, possit eligi in tota Diœcesi, & consequenter poterat asserere, ubique eligi posse, quia ratio Leandri æqualiter probat utrumque. Sed consequentius reliqui negant Auctores, quia approbatio est æque testimonium scientiæ, ac gravitatis morum, & qui ob hujus gravitatis defectum non approbatur nisi ad audiendos homines, sentiunt omnes ipsum non posse a feminis eligi per Bullam. Ergo, qui ob defectum scientiæ non approbatur, nisi pro uno loco, qui est rusticorum, non poterit eligi ab iis, pro quibus judicatur ignarus. Leander *to.* 5. *tr.* 5. *disp.* 11. *quæst.* 69.

5. Eum, qui approbatus fuit pro determinato tempore, posse per Bullam eligi, tempore adhuc transacto. Et quamvis opinionem istam non sentiant communiter Auctores secundæ opinionis, tamen hanc docent Acosta *in Bul. q.* 39. & Leander ubi supra *q.* 71. Sed hic, non absolute, sed casu, quo illa temporis coarctatio a sola tantum Prelati voluntate fluxerit, non autem si ab alia causa processerit: quamvis conformius ad principia, consequentius affirmare posset magis absolute Leander. Minus habet probabilitatis in hoc puncto secunda opinio.

6. Quod quamvis nequeat eligi, qui post approbationem reprobatus fuit justa causa: quando tamen evidenter absque causa reprobatus fuit, eligi posse sentiunt multi. In dubio, an causa sit justa, vel non, debet judicari justa, quia præsumptio debet esse pro Prælatio.

7. Confessarium Regularem Ordinis Mendicantis (quod idem sentio de quocumque alio Ordine privilegia participante Mendicantium) satis esse, quod semel approbatus sit pro una Diœcesi, ut possit eligi in ea, durante vita, & jurisdictione Episcopi, a quo fuit approbatus, nisi forte aliqua urgentissima extiterit causa, juridice probata, ut ipse reprobetur: quia dicti Mendicantes gaudet hoc privilegio, ut approbati semel ab uno Episcopo pro una Diœcesi, non possint in eadem reprobari ab eodem Episcopo sine causa. Itaque in revocationibus generalibus, quas promulgat Episcopus circa approbationes Confessariorum non revocantur Mendicantium approbationes, quos semel approbavit. Quare, adhuc post revocationes eas, possunt isti eligi, virtute Bullæ. Et hæc est omnium communis opinio.

8. Quod cum in Bulla Latina legantur verba ista: *Et quod Regulares, qui semel approbati fuerint*; videtur sufficere, quod Regulares semel approbentur, ut semper, & in qualibet Diœcesi, & sine limitatione aliqua possint eligi; quia privilegia Bullæ explicanda sunt ea latitudine, qua favores: & illa verba in hoc sensu sine violentia interpretationem istam admittunt.

9. Quod Regularis, quem Superiores sui ab audiendis prohibent confessionibus, si approbatus est ab Ordinario, possit eligi virtute Bullæ, quia in illo concurrunt omnes requisitæ conditiones. An peccet, necne, audiens confessiones contra Superioris præceptum, colligi potest ex circumstantiis, & modo, quo tale præceptum impositum fuit.

10. Posse etiam eligi Confessarium Regularem, si approbatus est ab Ordinario, quamvis a Superiore proprio non fuerit præsentatus. Suar. *t.* 4. *in* 3. *p. d.* 28. *s.* 5. *n.* 15.

11. Vicarium Parochi postquam Parochus desinit Parochus esse, nisi habeat approbationem alio titulo, non posse eligi virtute Bullæ; quia etsi Parochus, qui voluntarie renuntiavit animarum curæ, possit eligi, ut dictum est, hoc ideo accidit, quia habet approbationem ab Ecclesia, ut minister ejus publicus. Vicarius autem non habet talem approbationem, nisi quatenus gerit Parochi vices. Hæc dicta sunt consequenter ad opinionem primam, quia in secunda opinione asserendum est consequenter, eligi posse.

12. Evidenter ineptum, quamvis approbatus sit, non posse per Bullam eligi, vel ineptitudo supervenerit, vel antecesserit ipsam, quia si præcesserit, debet approbatio censeri subreptitia. Et si constitit de ineptitudine ipsi Episcopo, data etiam approbatio non valet; quia non habet jurisdictionem approbandi in destructionem, sed in ædificationem. Itaque non censetur habere jurisdictionem ad approbandum ineptum. Si dubitaretur de ineptitudine, deberet censeri aptus, quia præsumptio debet stare pro approbante. Mend. *d.* 22. *n.* 105.

13. Non posse eligi Confessarium approbatum ab Ordinario excommunicato non tolerato, neque suspenso ab Officio, & jurisdictione; quia vere ille Confessarius non est approbatus, nam approbatio est actus jurisdictionis, quam Episcopus ita excommunicatus, & suspensus exercere non valet.

14. Posse eligi eum, qui approbatus est universaliter ab Episcopo ad Sacramenta administranda. Item eum, qui approbatus est ab Episcopo approbatione tacita, aut ratihabitione, v. gr. si Episcopus vidit eum audientem confessiones, & non prohibuit, vel permisit eum audientem. Mend. *d.* 22. *n.* 114. cum aliis.

15. Confessarium electum virtute Bullæ, & sufficienter approbatum consentanee ad opinionem probabilem, quamvis sit minus tuta, & revera falsa, absoluturum valide; quia in hoc casu tribuit Ecclesia approbationem, ut in similibus jurisdictionem, quando opus sit cum opinione probabili. Neque peccabit Confessarius contra charitatem, neque justitiam; quia non exponit pœnitentem periculo gravis detrimenti, quod non est quando confessio, & absolutio sunt validæ. Sal. Vasq. Bon. Sanch. & plures alii relati a Leand. *de Sacr. t.* 1. *tr.* 5. *d.* 11. *q.* 79.

16. Approbationem necessariam in Confessario, ut possit eligi virtute Bullæ in ordine ad confessionem, esse etiam necessariam ad gaudium aliorum privilegiorum, quæ concedit Bulla cum interventione Confessarii.

17. Non esse necessariam formulam aliquam verborum, ut eligatur; sed sufficere pœnitentem habere Bullam, & quod sciat Confessarius, ut operari possit benefaciendo pœnitenti, quicquid concedit Bulla.

ARTICULUS II.

De potestate Confessarii electi virtute Bullæ quoad absolutionem culparum reservatarum, & non reservatarum.

Potest Confessarius virtute Bullæ electus absolvere pœnitentem semel in vita, & semel in articulo mortis, a quibuscumque peccatis, quocumque modo Apostolicæ Sedi reservatis, excepto crimine hæresis. A non reservatis vero, toties quoties pœnitens confessus fuerit. Si autem peccatum, aut censura, a qua cupit absolvi, satisfactionem expostulat, præmonet Bulla non absolvendum fore, quin prius per se, aut si ipse non potest, per hæredes suos, satisfactionem reddat. Hinc resolvitur,

1. Quod privilegium, quo gaudet habens Bullam, ut absolvatur a peccatis, non tantum intelligitur de absolutione a peccatis commissis post acceptationem Bullæ, sed de illis etiam, quæ ante acceptationem commissa sunt. Ratio, quia Bulla non distinguit alia peccata ab aliis, sed ejus verba peccata omnia generaliter comprehendunt. Thom. Sanch. *in summ. t.* 1. *l.* 4. *c.* 53. *n.* 26. cum multis aliis.

2. Absolvi posse per Bullam, qui in fide Bullæ peccavit, itaut non peccaret, nisi speraret virtute Bullæ absolvi posse: quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cum excipiatur dumtaxat privilegium componendi bona habita mala fide, quæ incerti sunt domini, & privilegium indulgentiæ in articulo mortis, ne possint eo gaudere, qui operati sunt, vel socordes fuerunt in fide Bullæ, restat aliam partem esse firmatam, Cov. Sanctar. Fill. allegati a Mendo *d.* 23. *n.* 6.

3. Quod si casus Sedi Apostolicæ reservati sint occulti, possit pœnitens virtute Bullæ absolvi ab illis toties quoties confessus fuerit; quia quando sunt occulti, non reservantur nisi Episcopo, ut constat ex Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. c.* 6. Excipitur crimen hæresis, de quo postea.

4. Quod in locis ubi Bulla valeret, Tridentinum tamen non esset acceptum, non posset absolvi pœnitẽs virtute Bullæ a peccatis Apostolicæ Sedi reservatis, quamvis occultis toties quoties confiteretur, sed semel in vita, & semel in morte, quia ibi non esset ablata reservatio respectu Episcoporum; & ita non possent isti absolvere ab his occultis casibus, quia ubi non admittitur Concilium ad onus, neque etiam admittitur ad favorem.

5. Posse absolvi quoque a prædictis casibus virtute Bullæ, toties quoties confessi fuerint, non solum quando sunt occulti, ut nemo possit eos probare, sed etiam quando constat aliquibus, modo vulgo non sciantur; neque in forum contentiosum sint deducti; quia occultum hic accipitur quatenus opponitur publico, & notorio, & ita accipitur a Tridentino, ut etiam in jure usitatur. Quod autem a casibus occultis prædicto sensu possint Episcopi absolvere, quamvis sint Pontifici Summo reservati, docent DD. cit. a Mendo *d.* 23. *n.* 68.

6. Quod quamvis dicti casus sint publici in uno loco, si in alio sunt occulti, in quo non timentur faciendi publici, & divulgandi, possit ibi ab illis absolvi pœnitens, virtute Bullæ. Quod etiam dicimus quamvis deducti fuerint ad contentiosum forum, modo alia via non sint publici, & reus sententiam declaratoriam

riam pro se obtinuerit: quia tum casus illi adhuc remanent occulti. Idem cum aliis *n.* 69. Et Diana putat veram hanc sententiam, quamvis reus per turpia media sententiam sibi faventem obtinuerit, & quamvis non obtinuerit sententiam definitivam, sed interlocutoriam, in qua solum absolutus fuerit ab instantia, ita ut possit iterum pro eodem delicto vocari in judicium, quia tunc casus iste adhuc remanet occultus, & per illam sententiam deletur infamia, quæ orta erat ex crimine ad forum deducto contentiosum, & causa restituta permanet statui antiquo. Ratio, quia potest Episcopus absolvere a culpis Pontifici reservatis: quando aliquo ex dictis modis sunt occultæ. Henriq. Casp. Trull. Suar. Castrop. & alii, quos affert Mendo *n.* 70. Dian. *p.* 7. *tr.* 1. *Resp.* 18.

7. Quod est probabile, posse quemquam absolvi virtute Bullæ toties quoties confessus fuerit, a peccatis Pontifici reservatis, pro quibus fuit jam in foro contentioso castigatus: quia probabile est, posse ab illis absolvi ab ipso Episcopo. Mendo *d.* 23. *num.* 71. cum aliis.

8. Quod quamvis crimen hæresis excipiatur, non intelligitur hæc exceptio, de hæresi pure interna, quia hæc non est reservata: & ita a peccatis istis potest quilibet approbatus Confessarius absolvere, sola jurisdictione ordinaria.

9. Quod neque etiam intelligatur de hæresi naturali, aut pure externa, quando aliquis, v.g. signis, aut verbis declarat hæresim, ob aliquem externum metum, aut convenientiam, conservando in corde fidem. Itaque potest quis ab hac hæresi absolvi a quocumque Confessario approbato: quia qui in talem hæresim incidit, nec hæreticus est, neque excommunicatus. Si vero quis exterius negat fidem, idololatrat, incurrit excommunicationem impositam a Papa Joanne vigesimo secundo in Extravaganti *super illius specula*, a qua potest quilibet Confessarius approbatus absolvere, quia non est reservata. Sylv. Nav. Sayr. Bard. Ludov. a Cruce, Thom. Sanchez, Azor. Trull. & alii quos citat Mendo *n.* 90.

10. Hæresim, a qua non potest quis absolvi virtute Bullæ, esse hæresim formalem externam, vel sit publica, vel occulta. Quæ ut sit externa, opus est, quod verbis, vel signis declarata sit, ita ut si aliquis audiret, vel videret, posset cognoscere hæreticum animum pronuntiantis, aut facientis. Nec opus est, quod aliquis videat signa, vel audiat verba, ut hæresis sit externa. Sufficit posse videri, aut audiri ab aliquo si adesset, quamvis per accidens non adsit. Quando hæc hæresis formalis externa est occulta, videtur, quod si potest ab ea Episcopus absolvere, ut docent plures, quod etiam posset absolvi quis ab ea, virtute Bullę, ut diximus de casibus reliquis Pontifici reservatis, quando sunt occulti: & hæc absolutio posset obtineri toties quoties quis confiteretur. Sed concesso etiam, quod Episcopi possent absolvere ab illa, quando est occulta, & quod per Bullam *in Cœna Domini*, non derogetur illis facultas, quam habent a Concilio Tridentino, ut possint absolvere ab ea, quod negant plures, quos apud Mendo *n.* 8. videre licet; adhuc dico: Quod virtute Bullæ non potest absolvi ab hæresi occulta dicta, quia expresse excipitur in Bulla, & hæc est mens Pontificum, & praxis communis. Et quamvis videatur, exceptionem non cadere nisi supra hæresim publicam, & semel in vita, & semel in morte non possit absolvi ab illa, ut potest absolvi a cæteris peccatis Pontifici reservatis, assero: Cadere etiam supra hæresim occultam, ne possit quis absolvi ab ea toties quoties quis confiteatur; quia tota absolvendi facultas, vel a peccatis publicis, vel occultis, legitur in eadem clausula, in qua legitur exceptio; & fit obviam dexteritate prudenti; nam constat ex dictis, potentem absolvere a peccato Pontifici reservato, quando est occultum toties quoties, posse virtute Bullæ absolvere ab eodem, quando est publicum semel in vita, & semel in morte; Ergo, qui non potest ab hæresi publica, & semel in vita, &c. ut non potest Confessarius virtute Bullæ, neque etiam potest absolvere ab eadem quando est occulta toties quoties. *Idem d.* 23. *c.* 24.

11. Idem, quod dicitur quoad absolutionem a crimine hæresis, debere dici quoad apostasiam a fide, potiori jure.

12. Quod a reliquis peccatis excepta hæresi, & apostasia, quamvis reservata sint peccata inquisitoribus, potest quis absolvi virtute Bullæ, & etiam ab iis, quæ non sunt Apostolicæ Sedi reservata toties quoties confessus fuerit.

Quæritur primo, quodnam sit privilegium Bullæ quando concedit, quod semel in articulo mortis possit quis absolvi a casibus Apostolicæ Sedi reservatis? Ratio dubitandi est: Quia in illo articulo, neque casus est, neque censura ulla reservata: ergo nihil per istud privilegium conceditur.

Resp. 1. Quod per istos casus reservatos Pontifici, qui omnes habent annexam censuram, concedi, absolutum ab illis virtute Bullæ in articulo mortis, manere sine obligatione præsentandi se Pontifici ratione censuræ, casu, quo ille mortem evaserit. Quæ obligatio remanet, quando in illo articulo absolvatur a Confessario, de jurisdictione tantum ordinaria, quia absolutus, si non præsentatur, reincidit in eamdem censuram. Quod idem dicimus de casibus cum censura reservatis aliis Superioribus inferioribus Pontifice, nempe quod absolutus ab illis virtute Bullæ in articulo mortis, non teneatur se præsentare postea Superiori: absolutus vero a Confessario, de jurisdictione tantum ordinaria remaneat cum obligatione ista. Sanch. Vasq. Lugo, Gasp. Hurt. Leand. quos citat Mendo *n.* 102.

Resp. 2. Quoad casus sine censura reservatos, verum esse privilegium istud nihil operari; quia obligatio, qua tenetur præsentandi se absolutus in articulo mortis, tantum est ratione censuræ, non ut absolvatur ab eadem censura, quia jam fuit ab illa absolutus; sed ut Superior videat, an oporteat imponere illi satisfactionem aliam, vel applicare illi aliam spiritualem medicinam. Unde resolvitur.

Hoc privilegium absolvendi in articulo mortis, posse haberi in usu in periculo etiam mortis, & quod hoc periculum debeat intelligi in casibus supradictis, *d.* 10. *art.* 3. *in resol. ad quæsitum* 5. *& resolutione ejus*.

Quæritur secundo, quibusdam verbis, aut forma absolvendum sit virtute Bullæ a peccatis, & censuris? Respondeo: Quod quamvis in Bulla vulgari ponatur forma, non tamen necessarium esse illam observare, sed sufficere, Confessarium absolvere in forma, quæ communiter usitatur, advertendo tamen absolvere virtute Bullæ. Hic debebant adscribi casus Pontifici reservati, sed cum nullus sit reservatus, qui non habeat annexam censuram, ponuntur isti casus in tractatu de censuris *l.* 7. *c.* 2. *d.* 4. *art.* 3. 4. 5. ubi videre licet.

Qui autem antiquo jure reservati erant Episcopis, jam non sunt reservati, quia consuetudo abrogavit reservationem. Itaque inquirendi sunt ii, qui in qualibet Diœcesi sunt reservati.

ARTICULUS III.

An possint Regulares eligere virtute Bullæ Confessarium, qui eos absolvat a peccatis reservatis, & non reservatis?

Resp. 1. Non posse, quoad casus reservatos, neque Confessarium ordinarium Monasterii, vel domus posse absolvere ab illis virtute Bullæ. Hæc sententia est communis, & quamvis ante decretum Urbani Octavi, Doctores aliqui graves contrarium senserint, post illud tamen decretum, nemo audet eam defendere, quia parum jam, aut nihil habet probabilitatis. Fundamentum robustum, & Achilles nostræ sententię nititur in Bulla, quam decimo nono die Junii, anni 1630. expedivit Urbanus Octavus, & refert Mendo *n.* 122. *dis.* 24. Ubi declarat, non esse mentem Apostolicæ Sedis, quando Bulla Cruciatæ conceditur, concedere Regularibus privilegium, ut absolvi possint a reservatis. Videatur Mendo *c.* 12. *d.* 24.

Resp. 2. Quoad casus non reservatos, posse Regulares gaudere privilegio Bullæ, ut possint eligere Confessarium approbatum, quem voluerit, ut absolvantur; Quamvis erit conveniens non præsumere privilegium, renitente prælato. Ratio desumitur ex ipsa Urbani Bulla, in qua dumtaxat excipitur, quod Regulares nō possint gaudere privilegio Bullę, quoad casus reservatos: ergo possunt gaudere quoad nō reservatos, quia exceptio firmat regulam in contrarium. Mendo cū pluribus, quos citat *d.* 24. *n.* 185.

Quæritur primo, an Novitii possint gaudere virtute Bullæ quoad casus reservatos? R. affirmative: Quia Novitii non comprehenduntur nomine Religiosorum, quoad odiosa.

Quæritur secundo, an Regularibus Ordinum Militantium prohibeatur, per decretum Urbani, gaudere Bulla quoad absolutionem a reservatis? Resp. affirmative, si forsan in Religionibus his, casus sint reservati; quia Bulla comprehendit Regulares Mendicantes, & non Mendicantes, quin excipiat quosquam, quamvis speciali nota aliqui sint digni. Dixi: *Si forsan in Religionibus his casus sint reservati*; Quia Mendo *n.* 173. asserit se audivisse a personis fide dignis, & habentibus interiorem notitiam statutorum dictarum Religionum, nullos in his haberi casus reservatos.

DUBIUM XV.

De potestate Confessarii in virtute Bullæ, quoad absolutionem a censuris.

ARTICULUS I.

De censuris in generali.

Concedit Bulla, quod possit quis eligere Confessarium approbatum, qui possit eligentem absolvere a censuris Apostolicæ Sedi reservatis, semel in vita, & semel in morte. A non reservatis vero Sedi Apostolicæ, toties quoties confessus fuerit. Unde resolvitur,

1. Quod ea, quæ dicta sunt quoad absolutionem a casibus reservatis, tam Pontifici, quam aliis inferioribus Prælatis, dicenda sint proportionaliter, quoad absolutionem a censuris.

2. Quod cum ab his, quę Papę non sunt reservatę, liceat absolutio toties quoties: etiā a reservatis Papę liceat absolutio toties quoties, si fuerint occultæ, excepta illa censura, quæ incurritur per hæresim formalem externam; quia hęc, quamvis sit occulta, non potest absolvi, ut diximus de crimine hæresis reservato.

3. Quod quamvis non sit necessarium ad absolvendum a censuris, esse ordinatum in sacris; ad absolvendum tamen ab illis virtute Bullæ necessarium esse Confessarium approbatum, quia soli isti committitur Bullæ facultas.

4. Quod a censuris possit absolvi absens, neque *in foro conscientiæ* est absolutus; quia virtute Bullæ non conceditur absolutio ad forum externum: ergo conceditur ad internum tantummodo. Quamvis videbimus postea, an in aliquibus casibus possit etiam ad externum forum.

5. Quod si est pars læsa, debeat absolutus a censuris virtute Bullæ, satisfacere per se, aut per hæredes suos;& pro hac satisfactione reddenda, debeat præstare cautionem sufficientem judicio prudentis Confessarii. Quod possit per hæredes suos satisfacere, intelligitur quando satisfacturus absolvitur in mortis articulo, quia extra articulum hunc, non debet ad hæredes satisfactio transire, quando statim potest adimpleri satisfactio.

6. Quod virtute Bullæ possit Confessarius absolvere in foro conscientiæ a censuris generalibus *ab homine*, quamvis qui excommunicationem imposuit, absolutionem sibi reservaverit. Etiam a censuris particularibus *ab homine* potest quis absolvi in eodem foro, quando satisfactum est parti læsæ, vel data est sufficiens cautio, aut quando satisfactio est impossibilis, vel cum parte conventum est; quia in Bulla non excipiuntur censuræ particulares *ab homine*, & ita non debet coarctari facultas absolvendi ab illis, observatis debitis requisitis. Henriq. Thom. Sanch. Acosta, Sair. Dian. Cov. Nav. Ludov. a Cruz, Trull. quos citat, & sequitur Mendo *d.25.n.121.*

7. Quod quamvis delictum, per quod censura Papæ reservata, contracta est, ad forum contentiosum deductum sit, v. g. percussio Clerici, si parti satisfactum fuerit, vel cautio data sufficiens, possit quis virtute Bullæ absolvi ab eo semel in vita, sed non ultra, quia est delictum publicum.

8. Quod si pœnitens reddit sufficientem cautionem judicio prudentis Confessarii, quam tamen cautionem læsa pars non vult admittere, quia non videtur sibi sufficiens, non debet istius læsæ partis malitia beneficio absolutionis obstare. Potest itaque virtute Bullæ absolvi in foro interno reservata censura. Sed in his omnibus casibus, & similibus in quibus jurisdictio Judicis perturbari posset, debet Confessarius admonere pœnitentem, ut in exterioribus, ut censura ligatum se gerat. Quod si videatur Confessario, pœnitentem præ ignorantia, vel alia quacumque ratione, admonitionem non observaturum, non debet absolvere. Sed si tamen absolveret, quamvis illicite faceret, absolutio teneret. Mendo *n.230.*

9. Quod absolutus in foro interno a censura, si habet beneficium, antequam absolvatur in foro externo valide possit beneficium retinere, ejusque fructus percipere quamvis Judex possit eum reconvenire, & beneficio privare; quia quamvis in foro conscientiæ fuerit collatio valida, in externo foro non judicatur de occultis.

10. Absolutionem datam virtute Bullæ sine satisfactione partis, aut cautione, validam esse quamvis illicitam. Ratio; quia clausula, quæ legitur in Bulla, quod parti fiat satis, non est ad coarctandam facultatem absolvendi, sed ad formam juris advertendam, ut observetur. Auctores plures, quos apud Mendo., *n.219.* videre est, contrarium sentiunt, quia Pontifex non tribuit facultatem absolvendi per Bullam, nisi apposita conditione illa, ut parti fiat satis: ergo si deficit conditio illa, deficit etiam facultas. Hæc sententia est tutior, quamvis prima sententia probabilior, quia ejus ratio robustior. Thom. Sanch. Barb. Valer. Avila, Dian. citati a Mendo *n.138.*

11. Quod cautio, quæ ante absolutionem debet dari, vel sit pignoratitia, vel sit fidejussoria, danda sit parti, vel partis jure gaudenti, ut videat an sibi pignus, vel fidejussio pro cautione sufficiant. Et sufficiet quod Confessario detur pignus, quia eo ipso securitas habetur. Quando per jusjurandum præstatur cautio, sufficit Confessarium accipere talem cautionem, & hoc confirmat communis praxis.

Quæritur primo, an absolutio, quæ tribuitur in foro conscientiæ virtute Bullæ possit valere in externo foro ad effectum aliquem? Respondetur affirmative; quando parti realiter satisfactum est vel conventio ad ejus arbitrium facta fuit, aut quando non est pars læsa, vel causa ad forum contentiosum non est deducta, excepto casu publicæ percussionis Clerici. Ratio. Quia vere tollitur censura per absolutionem in foro interno; ergo si non est scandalum, neque ordini judiciali præjudicatur, si de absolutione constet, potest ad externum valere forum, ne scandalum fiat: qui incurrit censuram, debet non se gerere, ut absolutum, quousque de absolutione constiterit, vel per fidem adhibitam a Confessario, obtenta licentia ab ipso absoluto, si absolutio fuit in confessione facta; vel absolvendo eum coram testibus, & Notario; vel tradendo pœnitenti testimonium manu propria subscriptum, adhibita fide Notarii, quod litteræ illæ, & subscriptio sit ipsius Confessarii; vel alio quovis modo, quo absolutio publicari, & fidem facere possit. Neque præjudicatur ordini judiciali, si parti satisfactum fuerit, quia judicialis ordo institutus fuit pro tali partis satisfactione. Quod si pars non esset, adhuc potest Judex habere se benigne, & admittere in suo foro absolutionem illam, expellendo accusatorem. Et adhuc Valerus addit, Judicem teneri admittere illam, quia satisfactum est parti, & non fit illi injuria: unde infertur, hanc esse Pontificum mentem; si quidem volunt, absolutionem virtute Jubilæorum concessam, ad forum valere externum, satisfacta parte. Et ita declaravit Gregorius XIV. anno 1501. Et S. Pius V. anno 1648. Sed cum sit probabilis opinio, quod absolutio in foro conscientiæ data non valeat in exteriori foro, potest Judex illam non admittere arbitrio suo. Itaque quando dicimus, talem absolutionem ad forum valere externus, volumus intelligi, si Judex non repugnet in casu jam ad ejus forum deducto, qua intelligentia ordo judicialis perturbari nequit. Med. Rodr. Ferr. Siman. Decio. Paulo, Par. Henr. Cand. Avila, Trul. Mend. *n. 158.*

Quæritur secundo, an per Bullam possit absolvi ad coincidentiam, ita ut absolutus in eamdem censuram reincidat, nisi adimpleat quod sibi fuit impositum? Respondetur negative, quia solum potest absolvere ad reincidentiam, qui potest censuras ferre: Confessarius autem virtute Bullæ non potest censuras ferre, sed absolvere.

ARTICULUS II.

De Censuris in particulari.

Triplex est censura: excommunicatio, suspensio, & interdictum. Hic assignandæ sunt, quæ uniuscujusque speciei ex assignatis, reservantur Pontifici, ne Confessarius a potestate sibi per Bullam concessa excedat, absolvens ab illis ulterius, quam semel in vita, & semel in articulo mortis, quando censuræ incursæ sunt publicæ.

Excommunicationes reservatę Pontifici apud Bullam *in Cœna Domini*, apud jus, & extra illud, invenientur, ut diximus *l.7.c.2.d.2.art.3.n.4. & 5.* super quibus nulla hic offertur difficultas ratione Bullæ, de qua agendum sit.

Suspensiones communiores, quę inveniuntur in jure, habentur in hac summa *l.7.c.3.d.2.* Quibus addo duas, primam capitis primi: *de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*; ubi suspenditur ab Ordinum executione, qui accepit ordines ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui. Quod si acceperit ordines, sciens, & prudens renuntiationis, suspensio hęc reservatur Papæ; si autem ignarus renunciationis, reservatur Episcopo. Secundam; Si evenerit, ut Pontifex dispensaret cum Diacono ad contrahendum matrimonium, & juste etiam suspenderet illum ab usu ordinis Subdiaconatus, finito matrimonio, solus Pontifex posset talem suspensionem auferre. Sed si est matrimonium ratum, & dissolvitur per ingressum Religionis, Diœcesanus Episcopus potest absolvere.

Cunctæ suspensiones impositæ a jure in pœnam alicujus criminis, prout communis fert sententia, Pontifici reservantur. Quod idem de suspensionibus extra jus a Summis Pontificibus impositis sentiendum est. Panorm. *c. 2. de sol. n. 5.* Silv. *verbo Suspensio num. 8.* Felin. *ibid.* Mendo *d. 25. n. 96.* & alii plures.

Quæ autem imponuntur in jure non in pœnam, sed pro contumacia, & non reservantur, potest absolvere Episcopus: quia cum non sit pœna, sed medicina, neque Pontifex eas sibi reservet, patitur lex hanc benignam interpretationem.

Interdictum, aut est locale, aut personale. Certum est autem, locale non posse Bullæ virtute tolli, sed personale, quæ Bulla est privilegium personæ, non loci.

Interdicta a jure, sunt multa, quæ refert Mendo, *in c.9.d.25.* remittens ad speculationem ipsius juris, discutere, an sint reservata, vel non. Quæ interdicta cum non innitantur casibus frequenter occurrentibus, ideo non hic adscribuntur, & ne etiam excedamus affectatam in hac materia brevitatem: quoad absolutionem ab eis, & suspensionibus & excommunicationibus, observandum est id, quod sæpius advertimus: nempe contracta per delictum publicum, si Pontifici reservantur, posse virtute Bullæ absolvi non ulterius, quam semel in vita, & semel in articulo mortis. Contracta autem per delictum occultum, & reliqua etiam non reservata, vel reservata Superiori, qui sit Pontifice inferior, posse absolvi toties quoties.

Quæritur, an virtute Bullæ irregularitas aliqua tolli possit? Respondetur negative. Quia irregularitas non est censura, ut communis fert sententia, & censuræ dumtaxat solvuntur virtute Bullæ. Trullench vero asserit, contrariam sententiam non esse improbabilem; & quod in praxi possit quis illam sequi, quando, necessitate urgente, non datur facilis ad Superiorem recursus. Plures etiam, quos refert Dian. sentiunt, virtute Bullæ posse absolvi ab irregularitate, quæ pure est pœna, non vero ab alia. *In Bulla l.1.§.7.c.2.d.17.n.4.* Dian. *1.p.tr.11.ress.27.*

DUBIUM XVI.

De potestate commutandi vota virtute Bullæ.

Verba Bullæ sunt hæc: *Podra tambien el dicho Confessor commutarles qualesquiera votos, aunque se an con juramento, dando la limosna, que pareciere en favor, y beneficio de la Bulla de la Santa Cruzada, exceptos los de la Callidad y Religion, y Ultramarino.*

ARTICULUS I.

Resolvuntur dubia aliqua.

Primum dubium: *An in facultate, qua conceditur commutandi vota virtute Bullæ, concedatur etiam dispensandi?* Resp. negative. Est sententia communis. Ratio: quia in facultate minori, ut est facultas commutandi, non includitur facultas major, qualis est dispensandi. Sotus tamen tenet affirmativam partem; Leander etiam pro hac opinione refert Tabienam, & Tolet. sed hi Auctores non loquuntur de commutante cum potestate delegata, qualis est Bullæ potestas; sed de commutante cum potestate ordinaria: quod longe diversum est. Sot. *l.7. de just. q.4. versu Post hæc.*

Quæ-

Quæritur secundo, quisnam Confessarius possit commutare vota virtute Bullæ: & an commutatio facienda sit in Confessione? R. Quemlibet Confessarium ab Ordinario approbatum, juxta opiniones a nobis relatas circa approbationem necessariam, ut quis eligi possit virtute Bullæ. Quod autem commutatio possit extra confessionem fieri, est communior sententia.

Tertio, an ad commutandum virtute Bullæ requiratur causa? Resp. Non requiri aliam causam præter eam, quæ imbibitur in ipsa facultate, & exercitio commutationis nempe eleemosynam, quæ tribuitur ad subveniendum intentioni ipsius Cruciatæ. Hæc est plurium, quos refert Mendo *disp.20. n.183.*

Quarto, an per Bullam possint vota commutari in opus non æquale, sed minus? Resp. Undique esse Auctores, & negantes, & asserentes. Leander utramque opinionem æque asserit probabilem, *tom. 1. tr.5. disp.4. q.156.*

Quinto, an virtute Bullæ tota commutatio fieri debeat in subsidium Cruciatæ? Resp. Non esse necessarium ita fieri commutationem, quamvis bene possit fieri, si censeretur expedire.

Sexto, quænam summa danda sit in subsidium Cruciatæ? R. Hanc summam arbitrio prudentis Confessarii relinqui posse. Debet autem detrahere ab aliis piis operibus, quod in subsidium Cruciatæ in commutatione addiderit.

Septimo, an in commutatione pro eleemosyna temporali, his qui non possunt talem eleemosynam elargiri, possit confessarius imponere eleemosynam spiritualem v. g. Orationes, & alia pia opera in subsidium expeditionis Cruciatæ? R. Plures Auctores affirmativam tenere sententiam, quos videre est apud Mendo; & ipse quamvis illam non sequatur, asserit securam in praxi *d. 46. n.117. & 178.*

Octavo, an virtute hujus privilegii, juramenta possint commutari? R. affirmative, & non solum quando juramenta cadunt supra votum ad firmandum illud, in quo non potest esse dubium, quia exprimitur in Bulla, sed etiam quando juramentum fit seorsim, & separatim a voto; quia juxta regulas juris, quidquid disponitur in altero duorum æquivalentium, censetur etiam in alio disponi. Votum & juramentum procedunt ab eadem virtute Religionis, & fiunt in Dei honorem, & cultum; ergo quemadmodum votum potest per Bullam commutari, sic & juramentum, Trull. Candid. Thom. Sanct. Suar. Fill. Dian. Basil. de Leon. Hinc resolvitur,

1. Quidquid in commutatione voti observatur, debere etiam in commutatione juramenti observari, Laym. Leand. & Mend. *d.26. n.62.*

2. Quod si aliquis fecisset votum juramento confirmatum, commutato per Bullam voto, quod est præcipuum, manere deobligatum a juramento, quod est accessorium.

3. Quod si vota, aut juramenta sunt in favorem tertii, non possunt per Bullam commutari, si a tertio jam acceptata sint; quia Pontifex non concedit privilegium uni in alterius præjudicium; benectamen possunt commutari antequam acceptentur, quamvis in subsidium pauperum, vel operum piorum fuerint facta. Et addit Trull. *l.1. §.7. c.7. d.7. n.2.* vota etiam acceptata, posse non improbabiliter per Bullam commutari, si adsit justa causa, quod non admittit in juramentis. Et Fag. *l.2. in Decal. c.49.* cum pluribus sentit idem, refertque Cajet. & Petr. de Navar. Basil. de Leon. Barb. Laym. Mend. *d. 26. n. 147.*

Quæritur primo, an si quis fecit votum, imposuitque sibi pœnam aliquam pecuniariam in pœnam violati voti, post violationem illius, possit ista pœna per Bullam commutari? Respondetur affirmative, quia major est obligatio, quæ resultat ex violatione voti, quam ea, quæ resultat ex voto absoluto, & directo, quod quis fecisset dandi illam pecuniam: sed hæc obligatio ex voto absoluto, & directo potest commutari per Bullam: ergo etiam illa, quæ est minor, Mend. *d.26. n. 149.* cum multis.

Quæritur secundo, an votum faciendi quidquam, & non petendi commutationem illius voti, possit per Bullam commutari? Respondetur affirmative, quia is, qui votum facit, non potest derogare auctoritati Superioris potentis commutare votum, & delegare facultatem commutandi, ut per Bullam Pontifex declarat.

Quæritur tertio, an facienti votum cum intentione, ut tale votum Pontifici reservetur, & quod nullus illud possit dispensare, neque commutare per privilegium quodvis, possit votum illud commutari per Bullam? Respondetur affirmative, quia illa intentio, neque efficit, neque efficere potest quod intendit; quia reservatio voti dependet unice a potestate reservantis.

ARTICULUS II.

De votis, quæ virtute Bullæ commutari nequeunt.

TRia sunt hæc vota, nempe Castitatis, Religionis, & Ultramarini, de quibus suo ordine differetur.

Quæritur primo, quodnam Castitatis votum nequeat per Bullam commutari? Respondetur, votum absolutum castitatis perpetuæ, & perfectæ, quod sequentibus declarabitur resolutionibus.

1. Votum conditionale castitatis, commutari posse per Bullam, ante, & post purificatam conditionem: quia hoc votum potest commutari ab Episcopo: ergo etiam virtute Bullæ: siquidem per istam possunt commutari cuncta, præter tria assignata, Th. Sanch. Trull. Anton. Gomez, Dian. Tolet. Leand. Mend. *n.85.* & alii.

2. Votum castitatis conditionale pœnale, posse etiam commutari per Bullam; probatur eadem ratione, & quia non est votum castitatis perfectum, & quia non fit propter affectum ad id, quod promittitur.

3. Votum castitatis conditionale, quod non pendet a conditione contingenti, sed certa, non esse conditionale, sed absolutum, & ita non posse per Bullam commutari, v.g. si quis voveret castitatem sub conditione, quod Sol orietur crastina die.

4. Neque etiam per Bullam commutari posse votum pœnale de materia reservata, quando tale votum fit in pœnam peccati jam commissi, vel quod committitur, quando fit votum. Ratio, quia conditio non suspendit consensum, nec est contingens ita ut ab ejus contingentia sit etiam contingens substantia, & obligatio voti, quapropter votum censetur absolutum.

5. Non posse commutari votum castitatis ad centum annos; quia censetur perpetuum, quia ab annis his, in quibus tale votum potest fieri, non potest quis prudenter sibi promittere vitam ultram centum annos.

6. Posse commutari votum castitatis, quod factum est ad aliquod tempus, v.g. quatuor, aut decem annos: quia non est reservatū Pontifici, quod non est perpetuum. Sed si vovens esset jam ætatis multum provectæ, v.g. nonagenarius, aut centenarius, considerandæ sunt istius & valetudo, & vires, an prudenti judicio possit vivere ultra decem, aut quatuor annos, ad quos facit votum, quia si istius vita prolixior non speratur, debet censeri perpetuum, & consequenter nequit per Bullam commutari.

7. Illum, qui virginitatem vovit, animo dumtaxat abstinendi se a primo actu venereo, quo violatur virginitas, posse per Bullam obtinere commutationem voti, quia hoc votum est castitatis partialis.

8. Votum non petendi debitum posse commutari alterutri conjugum, & utrisque, quia est votum castitatis partialis. Etiam potest commutari alteri conjugum, votum castitatis, quod fecit sine licentia alterius post Matrimonium consummatum; quia non est votum castitatis perfectæ, siquidem remanet cum obligatione solvendi debitum. Sed utrisque conjugibus non potest commutari votum, quando de communi consensu voverunt; quia est votum perfectum castitatis, ita ut eorum neuter possit nec petere debitum, nec reddere.

9. Votum non contrahendi Matrimonium, per Bullam posse commutari, quia non est votum castitatis perfectæ; Neque contra votum faceret, qui non contrahendo, peccaret contra sextum Decalogi præceptum. Potest etiam commutari votum accipiendi Ordinem Sacrum; quia non est votum castitatis, sed status cujusdam, cui castitas annexa est. Itaque non peccaret contra votum, qui graviter circa castitatem delinqueret ante ordinem susceptum.

10. Votum conjugale castitatis posse commutari; quia est votum castitatis partialis; nisi forte, auctoritate Pontificia, hoc votum statui alicui annexum fuerit, v. g. Ordinis Militaris, in quo equites, qui professionem emittunt castitatem conjugalem vovent; quamvis videatur probabile juxta opinionem negantem hos esse veros Religiosos, quod votum illud castitatis conjugalis possit commutari in his, quemadmodum in aliis conjugibus.

11. Resp. Quod votum disjunctivum est commutabile per Bullam, quamvis una ejus voti pars sit Pontifici reservata, dummodo alia non reservetur; quia est in voluntate ejus, qui vovit, eligere partem illam materiæ non reservatę, quæ commutabilis est. Sed si elegisset partem materiæ reservatæ, communior opinio negat commutari posse; quamvis Maldero defendat contrariam sententiam, & Diana dicat, cum probabilitate magna defendi posse. Mendo etiam id affirmat, modo postquam materiam reservatam elegerit, non denuo voveat; quia votum illud non fuit a principio reservatum: ergo si non denuo fiat votum, non potest electio materiæ reservatum facere, Maldero *t.2. tr.10. c.5. dub.10.* Mendo *disp.26. n.115.*

12. Quod probabile, & tutum sit, commutari posse per Bullā votum castitatis factum propter metum levem ab extrinseco causatum, quia simpliciter non est perfectum; siquidem deest illi perfectio libertatis, & spōtaneitatis, juxta coactionē, & involuntarium, Bon. Less. Ang. Nav. Fun. Dian. Trull. Mend. *n.117.*

13. Quod si quis faciat plura vota castitatis partialis, v.g. votum non contrahendi Matrimonium, & post hoc votum etiam abstinendi se ab una specie luxurię, & postea ab alia specie &c. ita ut in omnibus votis simul junctis includatur obligatio servandę castitatis perfectę; vota non possunt commutari per Bullam, si vovens voluit jungere votum ultimū cum reliquis votis, itaut foret ultimum votum complementum omnium, ut vovens omnimoda, & perfecta castitate teneretur. Sed si non habuit talem intentionem, sed fecit quodcumque votum quasi seorsim, & unumquodque cum affectu solo ad materiam partialem ejus, commutari possunt hæc vota, unumquodque seorsim, quia singula sunt vota castitatis partialis.

14. Quod si votum castitatis, aut cujusvis materiæ reservatæ commutavit Pontifex in aliam materiam non reservatam, hæc secunda obligatio voti possit virtute Bullæ commutari; quia commutatio delevit reservationem, Less. Aragon. Suar. Th. Sanch. & alii, quos citat, & sequitur Mend. *n.125.*

15. Quod

15. Quod votum castitatis factum ante contractum Matrimonium, non possit cuiquam commutari per Bullam, ut petere debitum possit. Ratio, quia illud votum fuit absolutum castitatis perfectæ, & ita non potest commutare partem illius, qui non potest commutare totum; unde Pontifex solus potest.

Quæritur secundo, quodnam Religionis votum nequeat per Bullam commutari? Resp. Votum absolutum, & perfectum Religionis, Thom. Sanch. Trull. & alii, quos citat Mend. *n.* 129. Unde resolvitur.

1. Quod in circumstantiis, in quibus dictum est in resolutionibus supradictis quod votum castitatis commutari possit, Religionis etiam votum commutari valeat, accommodatis casibus proportionaliter unius materiæ, & quæstionis ad aliam.

2. Quod votum hoc debeat esse votum Religionis approbatæ, ne commutari possit. Itaque potest commutari votum ingrediendi domum aliquam, vel Hospitium, vel Collegium, ubi viri, aut feminæ commorantur divino cultui dediti. Et etiam commutabile est votum ingrediendi Religionem approbatam, non ut ibi quis Religiosam vitam degat, sed ut habitu incedat eremitæ &c. quia isti non sunt vere Religiosi. Hic est communis omnium Bullæ expositorum sensus.

3. Posse commutari vota paupertatis, & obedientiæ, quæ quis facit in sæculo, aut Religione non approbata, quia ista non sunt vota Religionis.

4. Posse commutari votum accipiendi habitum in Religione Divi Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & aliis Religionibus militaribus (excepta Religione Divi Joannis, quia hæc est vera Religio, utpote, in qua castitas, paupertas, & obedientia voventur.) Ratio, quia, cum alii defendant, Religiones illas non esse vere, & proprie Religiosas; alii vero contrarium sentiant, restat in opinione, an sint proprie, & vere Religiones: & consequenter an reservatum sit votum ingrediendi eas: quod sufficit, ne hoc votum censeatur reservatum; odia enim restringenda sunt, Mendo *d.* 26. *nu.* 132.

5. Posse commutari vota ingrediendi Religionem austeriorem, in ingressum Religionis laxioris, votum ingrediendi in hoc Monasterium, ingressum alterius Monasterii; votum etiam differendi ingressum quoad certum tempus; votum perseverandi in Religione, prout votum istud distinguitur a voto ingrediendi Religionem: quia in cunctis istis casibus, non commutatur substantia voti, sed qualitas, Mendo in variis *n. c.* 12. in quo citat alios.

Quæritur tertio, quodnam votum Ultramarinum non valeat per Bullam commutari? Respondetur, votum dumtaxat absolutum, & perfectum peregrinationis ad visenda loca Sancta Jerosolymorum, vel locum eorum aliquem, in quo omnes Bullæ conveniunt Expositores. Hinc resolvitur,

1. Quod hoc votum possit commutari per Bullam in casibus, de quibus egimus de voto castitatis, & Religionis proportionaliter, v. g. quando hoc votum est conditionale, pœnale, vel factum est ob metum causatum ab extrinseco, &c.

2. Quod quidquid non est de substantia voti, sed tantum de qualitate, commutari possit, v.g. ire peditem, vel mendicando.

3. Hoc votum non posse commutari, quamvis ob devotionem solam sit factum; est communis sententia, ut potest videri apud Mendo *n.* 143. contra Graffium, & Sa, qui putarunt, votum hoc tunc dumtaxat reservari, & incommutabile esse per Bullam, cum in subsidium fiebat Terræ Sanctæ.

DUBIUM XVII.

De aliquibus difficultatibus Bullæ, quæ explicandæ restant.

ARTICULUS I.

An debeat asservari summarium Bullæ, & inscribi nomen accipientis.

HÆC sunt verba Bullæ: *Y declaramos, que los que la tomarem, ayan de guardar, y recibir esse summario, y Bulla, que va impresso de mol de, y sellado, y firmado de nuestro nombre, y sello, porque de otra manera no ganan, ni gozan de le dicha Bula, ni gracias de ella. Y por quanto vos N. disteis dos reales de plata, que es la limosna e que avemos tassado, y declarado, y recib steis esta dicha Busa, y esercitto en ella vuestro nombre, declaramos que aveis conseguido, y se os conceden la dichas gracias, &c.* Circa quod resolvitur,

1. Opinionem esse communem, quod ad obtinendas Bullæ gratias, necessarium sit accipere summarium, taxatamque eleemosynam erogare.

2. Communiter etiam sentire omnes Bullæ expositores, non esse necessarium afferre secum Bullam, sed sufficere habere domi asservatam, vel sub alterius confidentia.

3. Quod quamvis communiter sentiant plures, quod si quis absque culpa perdiderit summarium, ejus tamen gaudeat gratiis; non vero si culpabiliter: probabile tamen est, accepta Bulla & erogata eleemosyna obtineri gratias, si perdatur inculpabiliter vel culpabiliter, etiamsi voluntarie scindatur. Quia ut sentiunt Trull. & Mendo *disp.* 23, *n.* 3. non est præceptum Pontificis sed consilium, quando dictat summarium asservandum, Basil. Pont. in manuscriptis, Mendo eodem *n.* 3.

4. Non esse etiam de præcepto inscribere in Bulla vivorum nomen accipientis, nec in defunctorum Bulla nomen ejus, pro cujus anima accipitur: quamvis debeat fieri præcipue in Bulla vivorum, quia si forte quis in articulo mortis obmutesceret, constet per ejus inscriptum nomen, ipsum habere Bullam, & possit ei applicari indulgentia, & tempore interdicti possit in loco sacro cum moderata pompa sepeliri.

ARTICULUS II.

An acceptis Bullis duabus, possint aliqua privilegia obtineri duplicata?

R, Espondetur affirmative, quia ita declarat expresse ipsa Bulla. Circa quod resolvitur,

1. Non posse accipi pro uno tam vivo, quam defuncto, plures Bullas; quia ita disposuit Gregorius XIII.

2. In ordine ad privilegia, quæ conceduntur indefinite, non esse necessarium duplicatam accipere Bullam, v.g. ad privilegium lacticiniorum, esus carnium de consilio utriusque Medici, eligendi Confessarium, qui absolvat a casibus Pontifici non reservatis, & ad alia similia; quia ista privilegia, unica tantum Bulla obtinentur toties quoties quis vult, aut indiget.

3. Privilegia, quę conceduntur ad unicam dumtaxat vicem posse obtineri his, acceptis Bullis duabus. Itaque qui duas accepit potest absolvi bis a casibus Pontifici reservatis; potest indulgentiam plenariam, quæ conceditur semel in vita, & semel in articulo mortis, sibi applicare bis in utroque casu; potest etiam in opinione asserentium indulgentias stationis ad Altaria non obtineri, nisi semel per dies singulos, ipse obtinere bis, duplicando stationes &c.

4. Posse accipi duas Bullas pro eodem defuncto: est autem utilius non accipere eas simul, quia potest accidere, quod in prima vice non applicetur indulgentia defuncto ob defectum alicujus requisiti, quod requisitum suppleatur in secunda vice.

ARTICULUS III.

De suspensione, & revalidatione Indulgentiarum, & gratiarum, quas Bullæ Commissarius concedit.

COmmissarius Cruciatæ Generalis, virtute facultatis sibi a Pontifice concessæ suspendit, durante anno publicationis Bullæ, cunctas gratias, & indulgentias ubique terrarum, in quibus Bulla promulgatur, exceptis illis, quæ Superioribus Ordinum Mendicantium in ordine ad Religiosos cōcessæ sunt; & postea Commissarius declarat in favorē Cruciatę, quod qui acceperit Bullam possit gaudere cunctis ante suspensis indulgentiis, & gratiis; quæ declaratio est revalidatio. Finis intentus per hanc suspensionem est, ne deficiat Cruciatæ subsidium eleemosynarum, quæ a fidelibus erogantur; quia si possent sine Bulla alias obtinere gratias, & indulgentias, plures Bullam non acciperent; & ita data eleemosyna pro Bulla, revalidantur indulgentiæ suspensæ, ut possit accipiens obtinere. Circa hoc videbis sequentes resolutiones.

1. Respectu accipientis Bullam statim ac promulgatur, non suspendi gratias, nec indulgentias ullas, quia iste nec locum, nec tempus suspensioni tribuit: & quamvis dicatur revalidari indulgentias, est quia suspendendæ erant, casu quo iste non esset tam sedulus in accipiendo Bullam.

2. Commissarium non suspendere has gratias, & indulgentias in locis illis, ubi Cruciata non valet: quia nec illuc attingit ejus potestas, nec ad finem intentum suspensio talis conducit:

3. In opinione asserente annum durationis Bullę esse naturalem posse inveniri aliquos dies, in quibus sine Bulla, indulgentiæ aliquæ obtineantur, & gratiæ. V.g promulgata fuit Bulla anno superiore in aliquo loco Kalendis Februarii. Hoc anno promulgatur decima die mensis in eodem loco: in diebus illis, qui restant a Kalendis Februarii, usque ad decimam diem mensis, possunt obtineri prædictæ indulgentiæ sine Bulla; nam suspensio pro anno superiore expiravit prima die Februarii, & suspensio pro anno præsenti, non incipit nisi a decima.

4. Jubilæum, quod quandoque Pontifices concedunt pro duabus septimanis obtinendum, posse obtineri sine Bulla, si Pontifex contrarium non expresserit; quia hæc est mens Pontificum, & animus, ut omnes tale Jubilæum obtineant, & neque pauperes, quibus ad Bullam accipiendam pecunia non suppetit, a Jubilæo excludantur obtinendo. Itaque Commissarius nunquam hoc Jubilæum suspendit, Fern. Villal. Rodriq. Trull. Dian. citati a Mendo *d.* 29. *n.* 10.

5. Facultates, & gratias in jure communi contentas non suspendi a Commissario Bullæ; quia communis doctrina est id, quod est de jure communi, non revocari, si clare non exprimitur.

6. Neque etiam suspendi indulgentias, & facultates, quæ conceduntur ab Episcopis; quia tantum suspenduntur gratiæ, & facultates, quæ immediate a Sede Apostolica dimanant, ut constat ex Bullæ proœmio.

7. Suspendi gratias, & indulgentias, quæ conceduntur post promulgationem Bullæ, praxis, & stilus est, quod Commissarius illas examinet, & facit copiam, ut promulgentur, & quod non possint obtineri sine Bulla *l.* 1. §. 5. *dub.* 4. *n.* 3.

8. Trull. ench sentire, gratiam concessam pro anima e Purgatorio eruenda per Missam in privilegiato Altari celebratā, non suspendi per Bullam, quod etiam Diana probabile censet. Sed com-

communior, & probabilior est contraria sententia, & illa favet magis expeditioni Cruciatæ. Itaque ad obtinendam hanc gratiam est opus Bulla. Ludovicus de la Cruz ait, quod ille, qui Missam commendat, debeat habere Bullam. Melius Rodriquez asserit, teneri celebrantem; quia Bullam debet habere, qui indulgentiam obtinet; obtinet vero qui celebrat, non qui celebrare commendat. Religiosus autem, qui celebrat in Altari Monasterii sui, non indiget Bulla; quia Religiosi absque Bulla gaudent gratiis sibi concessis, ut statim videbimus.

9. Non suspendi per Bullam gratias, & facultates, quæ non habent similitudinem aliquam, aut æquivocationem cum gratiis, & facultatibus Bullæ, v. g. si Episcopus aliquis haberet testandi licentiam, & gratiæ illæ, quæ pertinent ad honorem, & jurisdictionem, ut sunt gratiæ illæ, quibus fruuntur docentes, & studentes in universitatibus, Ministri Sancti Officii, & alii constituti in aliqua dignitate, aut officio. Ratio: quia quando in litteris Apostolicis revocantur aliquæ gratiæ, quæcumque sint, intelliguntur revocari dumtaxat gratiæ illæ, quæ obviare, vel opponi possent his gratiis, quæ in dictis litteris revocantibus conceduntur, ut advertit Mendo, citatis Felino, & Bartolo: gratiæ, quas pro exemplo apposuimus, non opponuntur gratiis in Bulla concessis, neque Bullæ expeditioni: ergo istæ non revocantur per Bullam. Et hæc est sententia plurium, quos citat Mend. *disp.29. n.33.*

10. Neque etiam suspendi per Bullam gratias concessas Religionibus Mendicantibus quoad Religiosos earum; quia expresse excipiuntur a Commissario in suspensione aliarum. Sed neque etiam potest illas suspendere, quia Pontifex non tribuit ei facultatem hanc in Bulla Latina. Quod etiam dico de gratiis concessis Religionibus non Mendicantibus, si istæ participes fuerunt privilegiorum illarum. Quod de Religiosis dicitur, debet etiam intelligi quoad novitios; quia in favorabilibus, nomine Religiosorum comprehenduntur; non vero includuntur Donati, quia non sunt Religiosi; neque etiam Tertiarii Franciscani; qui utrique indigent Bulla, ut gratias Religioni concessas obtineant. Mendo cum aliis, *n.44. & 45.*

11. Quod de Religiosis viris dicitur, intelligendum esse de Religiosis feminis, idest Monialibus cum proportione, quæ si sunt Ordinis Mendicantis, non egent Bulla ad obtinendas Ordinis sui gratias, quia istę non suspenduntur. Si vero non sunt Mendicantes, neque participant privilegia eorum, egebunt Bulla.

12. Sæculares etiam egere Bulla ad obtinendas gratias aliquas concessas in favorem Religionum Mendicantium, quæ immediate attinet etiam ad favorem ipsorum sæcularium: v. g. Indulgentias, quæ conceduntur visitantibus Altaria, aut Ecclesias dictarum Religionum.

13. Alias gratias, quæ præcipue, & immediate conceduntur in favorem dumtaxat Religionis, & redundăt etiam in beneficium sæcularium, posse etiam a secularibus obtineri sine Bulla, quia non suspenduntur: v.g. Facultas, quam habent Mendicantes absolvendi a casibus reservatis, commutandi vota, dispensandi in quibusnam rebus, & aliæ similes facultates, quę in unaquaque Religione videndę sunt, quę, & quales sint. Quod etiam dico de Religionibus non Mendicantibus, si participant privilegia earum. Hæc resolutio est contra Navarrum, Lopez, Acosta, & Trullench. Sed assentiunt ei supra decem, & octo, aut viginti Auctores, quos citat, & sequitur Mendo, *n.63.* qui etiam addit, S. Pium V. consultum respondisse: Mentem suam non esse revocare per Bullă hæc privilegia; & expressit anno 1571. in Privilegiis Ordinis Prædicatorum; & putandum est, hunc fuisse, & esse animum reliquorum Pontificum.

ARTICULUS IV.

De suspensione interdicti, dum Bulla promulgatur.

Commissarius Generalis virtute facultatis sibi a Summo Pontifice concessæ suspendit interdictum, ubicumq; fuerit per octo dies ante, & post Bullæ promulgationem, ut solemnius fiat promulgatio. Circa hoc quædam difficultates resolvuntur.

1. An suspensio interdicti duratura sit sexdecim, an decem, & septem dies, ideo quia Commissarius suspendit interdictum octo dies ante, & totidem post promulgationem Bullæ: Videtur eumdem diem promulgationis non esse numerandum inclusive cum aliis antecedentibus, & consequentibus. Respondetur hoc esse probabile, v.g. illum diem non esse inclusive numerandum, & quia favorabile est, posse extendi suspensionem usque ad dies decem & septem. Mendo *d. 30. n. 2.*

2. Suspendi interdictum positum a quocumque Judice, quia Pontifex est Superior cunctis, & delegat quoad hoc Commissario propriam potestatem.

3. Quod si in aliqua Civitate populosa promulgetur in diversis Ecclesiis, & diversis diebus Bulla præ multitudine populi, interdictum suspendatur octo diebus ante, & totidem post promulgationem in unaquaque Ecclesia, & Parochiani illius Ecclesiæ in qua adhuc interdictum non suspensum est, frequentare possint Ecclesiam illam, in qua est suspensum. *Idem n.6.*

4. Excommunicatos, aut publice denuntiatos, propter quos interdictum positum fuit, non manere absolutos per illos dies, quibus suspenditur interdictum, quia vinculum excommunicationis distinguitur a vinculo interdicti, quod suspenditur.

5. Neque interdictum personale particulare suspendi; quia hoc non obstat promulgationi solemni Bullæ, quę est finis intentus in suspensione interdicti, neque hoc vocatur absolute interdictum. *Idem n. 12.*

6. Interdictum generale personale comprehendens cunctos vicinos loci suspendi quamvis non sit locale, quia hoc obstat solemni Bullæ promulgationi.

7. Quod si interdictum positum est in Ecclesia loci, in qua non est promulganda Bulla, adhuc suspendatur, quia Commissarius loquitur absolute non dicens suspendi interdictum in Ecclesia, in qua promulganda est Bulla, si in ea fuerit interdictum; sed suspendi in loco toto, in quo Bulla promulgatur.

8. Idem dicendum esse, si aliqua Regularium Ecclesia interdicta foret in loco illo, in quo Bulla promulgatur, etiamsi omnes in tali communitate commorantes essent interdicti generaliter; quia illud interdictum est publicum, & non particulare, ac si una Parœcia, & cum Parœciani interdicti essent.

9. Quod, finitis diebus suspensionis, iterum resurgit interdictum, quin denuo ponatur.

CAPUT II.

De Bulla Compositionis.

Commissarius Generalis Bullæ, virtute facultatis sibi a Pontifice concessæ, potest facere conventionem super bonis male habitis, aut usurpatis, quando de domino eorum non constet: quam facultatem potest ipse Commissarius subdelegare, ut de facto subdelegant Commissarii Bullæ in Indiis: & quia difficile erat, & molestum pro minoribus quibusdam quantitatibus ad Commissarium recurrere, ad debita ista componenda expedit.

DUBIUM I.

De bonis in communi, de quibus Commissarius potest compositionem facere.

ARTICULUS I.

Quænam quantitas componi possit.

Respondetur 1. Singulis quibusque annis componi posse quantitatem duorum millium nongentorum quadraginta, & unius argenteorum & sex maravedisiorum cum quinquaginta Bullis compositionis acceptis, quæ singulis annis accipi possunt; quia per unamquamque Compositionis Bullam componuntur quinquaginta argentei, & viginti, & octo maravedisii, & ita cum quinquaginta Bullis compositionis acceptis, dicta quantitas componitur.

Respondetur 2. Quod si inveniatur major quantitas componenda, quam ea, quæ cum quinquaginta Bullis componi potest, recurri debeat ad Commissarium, qui solet exigere pro compositione decimam partem ejus quantitatis, quæ componenda est, & hanc in subsidium Cruciatæ; quod etiam ordinat exigendū Commissariis in Indiis subdelegatis. Hinc resolvitur.

1. In uno anno non posse accipi plures quam quinquaginta Bullas compositionis; vel sumantur singulæ seorsim, vel plures, vel omnes simul.

2. Quod si quidem debet ultra id, quod per quinquaginta Bullas componere possit, non valeat differre compositionem, aut restitutionem ad sequentem annum, ut componat quantitatem acceptis novis Bullis, sed statim debeat restituere, aut componere cum Commissario restantem illam bonorum quantitatem. Peccabit autem graviter differendo, nisi dilatio alias prudentis judicio justificata fuerit.

3. Quamvis peccaverit differendo culpabiliter restitutionem, aut compositionem, posse tamen in sequenti anno, acceptis Bullis, debitum componere. Neque obstabit distulisse, intuitu per Bullas componendi, quia quamvis Bulla non prosit his, qui in fide Bullæ aliena usurpavere bona, illis tamen, qui Bullæ fidentes, restitutionem distulerunt, videtur valitura, quia valde diversa sunt hæc duo; nempe usurpare in fide Bullæ, & differre restitutionem in fide ejusdem; & cum alias hoc, quod est non valere Bullam, sit odiosum, non debet ampliari. Et si fiducia privaret hoc beneficio, adhuc perspiciendum est, an compositio dilata fuerit in fiducia, aut cum fiducia Bullæ, quia si dilata fuit cum fiducia, adhuc compositio potest fieri per Bullam. Mendo *d. 32. num. 51.*

4. Quod si quis per unam Bullam composuerit minorem quantitatem quam componere potuisset, v. g. triginta argenteos, si postea contraheret aliud debitum, cujus incertus esset dominus, v. g. debitum viginti, & octo argenteorum, non possit componere hos viginti, & octo argenteos, per illam eamdem Bullam, per quam composuerat triginta; quamvis nec illi triginta, neque isti viginti, & octo argentei excedant quantitatem, quæ per unam Bullam componi potest: quia Bulla non valet ad debitum de futuro contrahendum, sed ad debitum jam de præterito contractum, & compositio finitur, quando accipitur Bulla, nec potest ultra extendi.

5. Quod si unus debeat alicui domino incerto triginta argenteos, & alius debeat alicui domino incerto viginti, non liceat utrisque accipere unam compositionis Bullam pro debito utriusque, quia unaquæque Bulla conceditur uni soli; & hæc est praxis: sed eorum quisque posset suscipere debitum alterius, pro

pro quo satisfaceret, quod impleret accipiens Bullam compositionis.

Quæritur: Quænam eleemosyna pro Compositionis Bulla eroganda sit? Respondetur: Duos erogari argenteos; sed si compositio fiat de bonis, quæ debentur pro omissione Officii Divini, erogandi sunt & alii duo ad fabricam ejus Ecclesiæ, in qua beneficium habet, qui Officium omisit.

ARTICULUS II.

Cujusnam qualitatis futura sint bona, super quæ fieri possit compositio?

RESpondetur: Hæc bona debere esse incerta, vel hanc compositionem fieri de bonis incerti domini, vel de bonis, quæ debentur Ecclesiæ, pauperibus, aut operibus piis: quia Pontifex est Administrator horum bonorum, & potest de illis compositionem facere; aliisque compositionem delegare. Dilucidatur autem hoc magis, resolutionibus sequentibus.

1. Cum sit probabilis opinio, & tuta in conscientia, bona incerti domini, quæ quis non acquisivit injuste, sed invenit, v. g. posse sibi applicare, si postquam sufficientem diligentiam adhibuerit pro inveniendo dominum, non invenerit: neque teneri ad compositionem, aut restitutionem, nisi forte dominus inventus fuerit ante necessarium præscriptionis tempus, quo impleto, jam non tenetur reddere domino. Quæritur ergo quodnam temporis spatium ad hanc præscriptionem requiratur. Hæc est materia Jurisconsultorum *in tit. de præscript. & in tit. de usucapion.* Theologorum etiam in tractatu *de just. & jure*. Sed in opinione asserentium prædicta bona deberi operibus piis, potest fieri de piis bonis compositio.

2. Ut aliqua bona censeantur incerti domini, necessarium esse, habentem illa bona, sufficientem prudentum virorum judicio diligentiam adhibere pro domino certo inveniendo. Quod si facta sufficienti diligentia, dominus non comparuerit, habenda sint illa bona pro bonis domini incerti, & potest fieri de illis compositio. In hoc Auctores consentiunt.

3. Quod quando constat bona ista esse alicujus ex tribus, aut quatuor dominis, non tamen constat cujusnam sit eorum, hæc bona non sunt incerta, neque de illis potest fieri compositio, sed debent tradi tribus illis, aut quatuor, de quibus est dubium, ut illi inter se dividant, & inter se componantur. Neque postea si verus dominus appareret, tenerentur alii consortes restituere vero domino id, quod in partitione acceperunt, quia quando divisio facta fuit, unusquisque cessit juri suo. Mend. cum aliis, quos citat *d.* 33. *nu.* 12. Dic. *t.* 1, *de just. & jure*, *l.* 2. *tr.* 2. *d.* 9. *dub.* 15.

4. Non esse incerta bona illa, quæ jura, aut leges cujusque Regni disponunt, sic vel sic applicanda, quamvis de domino non constet; quia hæ leges obligant in conscientia, utpote justæ; & ita non potest fieri de illis compositio.

Quæritur primo, an in casu, quo compareret dominus bonorum, de quibus per Bullas facta est compositio, vel cum Commissario conventum fuit; is, qui composuit illa bona, debeat restituere, aut justa conscientia possit sibi retinere? Respondetur. Quod in conscientia non teneatur restituere, facta jam legitime compositione, & remanere in conscientia securum, quamvis dominus ipse in externo foro possit coram Judice ista bona expostulare, & ipse Judex ad restitutionem compellere. Probatur prima pars; Quia Pontifex præ dominio excellentiæ, pollet auctoritate ad transferendum per compositionem dominium talium bonorum, quando talis compositio ad animarum salutem conducit, & talia bona sunt in tali statu, quod ad pauperes pertineant: ergo in conscientia non debet restituere ille, ad quem per cōpositionem, dominium talium bonorum translatum fuit. Secunda pars probatur; quia horum bonorum compositio, dumtaxat est ad forum conscientiæ: ergo in externo foro repeti possunt. Hinc fit satis asserentibus non posse fieri hanc compositionem tuta conscientia, quia est in præjudicium tertii, nempe bonorum domini; Satisfit, inquam, quia remanet domino jus, & actio, ut in externo foro sua bona expostulet, irrationabiliter autem invitus erat dominus bonorum, quod is, qui eorum compositionem per Bullam fecisset, ab onere restitutionis in conscientiæ foro maneret immunis, cum ipse bonorum dominus sit Pontifici subditus, ejusq; bona subjiciantur supremæ Pontificis potestati, quando eorum administratio spirituali saluti conducit, ut conducebat, quando illorum dominium in foro conscientiæ per compositionem fuit translatum, Neque hæc compositio, aut translatio dominii in præjudicium domini censeri debet facta, quemadmodum neque præscriptio censetur in præjudicium, quamvis post prescripta bona compareat illorū dominus: nam quemadmodum Respublica eo quod habeat potestatem super temporalia bona, quatenus utilitati civili conducunt, & publicæ, concedit præscriptionem bonorum, quin domino injuriam inferat; ita Pontifex, eo quod habeat potestatem super bona incerta, quatenus spirituali saluti conducunt, concedit juste eorum compositionem in conscientiæ foro, quin bonorum domino præjudicium fiat.

Quæritur secundo, quibusnam personis possit valere compositio per Bullas, aut cum Commissario? Respondetur: Cunctis, quibus diximus vivorum Bullam posse valere in cunctis articulis dubii quarti, posse etiam valere compositionis Bullam, quin excludatur defunctus, qui ante mortem injunxit hæredi pro exoneranda conscientia, ut necessarias compositionis acciperet Bullas.

Quæritur tertio, quibusnam personis Bulla hæc valere non possit? Respondetur: Illis non valere, qui in fiducia Bullæ, aliena bona usurparunt; sed posse valere his, qui cum fiducia Bullæ usurparunt. Quod ut intelligas: ille in fiducia Bullæ usurpavit, qui si non speraret, se compositurum ea bona per bullam, non usurpavisset ea; Ille vero cum fiducia Bullæ usurpavit, qui motus est ad usurpanda bona per cupidinem, aut motivum aliud, quia quamvis non speraret se compositurum illa bona, tamen eodem modo usurpavisset, quamvis aliquod habuerit solamen, quod per Bullam compositioni daretur locus.

Hic advertendum est, quod quamvis bona male habita in fiducia Bullæ componi nequeant, posse tamen recurri ad Commissarium Generalem pro compositione eorumdem, qui potest committere talem compositionem Episcopo, cujus facultatem non coarctat Commissarius. Mendo. *d.* 33, *n.* 43. & 44.

DUBIUM II.

De particularibus Casibus, in quos Bulla compositionis intrat.

DEcem & octo casus particulares assignantur, in quibus Bulla compositionis habet locum. In quibus omnibus, duo supponuntur, quę jam animadversa relinquimus. Primum, quod non constet de domino bonorum, quæ componuntur. Secundum, quod facta fuerit sedulo diligentia prudentum judicio sufficiens, ut eorum dominus inveniatur. In Bulla Latina additur a Pontifice alia conditio, nempe quod a volente se componere exigatur juramentum, quod sufficientem diligentiam adhibuerit in quærendo bonorum domino, & non invenerit. Sed juramentum hoc dumtaxat exigitur, quando fit compositio cum Commissario, non vero quando fit per Bullas, quia tunc sufficit, quod quis in conscientia sibi persuadeat, quod sufficientem curam in domino quærendo habuerit. Et ita in praxi receptum est.

ARTICULUS I.

De primis sex casibus, qui ponuntur in Bulla.

PRimus casus. Potest fieri compositio de bonis male obtentis & habitis, de acceptis, & acquisitis per lucra, & usuras, vel alio quolibet modo, si, facta sufficienti diligentia, non comparuerint domini, quibus legitima restitutio fieri debeat.

In hoc casu advertendum est, quod videatur *dub.* 7. *tr.* 5. *in lib.* 3. summæ, ubi agitur de usura, & in quibus casibus debetur ejus restitutio, poterit compositio per Bullam habere locum, modo de domino, cui restitutio facienda esset, post diligentiam sufficientem non constiterit, neque usuræ obtentæ fuerint in fiducia Bullę. Quod idem advertendum est in reliquis quibuscumque casibus, ne iterum repetere cogamur.

Diximus componi posse id, quod obtinetur per *lucra*, quæ exurgunt ex accommodatione fructuum obtentorum per *usuras*, quod resultat ex accommodatione pecuniæ in significatione stricta, & in lata significatione in accommodatione cujusvis mercis. Diximus: *Quolibet modo*. Idest modo simili usuræ, ut mohatra.

Secundus casus. Potest fieri compositio de fructibus beneficiorum, & aliorū redditeum Ecclesiasticorum male habitis ob defectum in Horis Canonicis recitandis. Circa quod resolvitur.

1. Quod quando ob defectum in recitando fit horum bonorum compositio, tribuenda est tanta pars ad fabricam Ecclesiæ, ubi est beneficium, quanta Cruciatæ, v. g. si accipitur pro compositione Bulla una, tribuendi sunt Ecclesiæ argentei duo, si duodecim Bullæ accipiantur, viginti quatuor argentei tribuendi sunt Ecclesiæ, & sic proportionaliter.

2. Quia cum fructus beneficii percipiantur etiam aliis titulis, & obligationibus onerosis a recitatione diversis, hinc fit, solum hic deberi restitutionem ob defectum in recitando, quod recitandi oneri correspondet, debita spectata proportione. Th. Sanc. Henr. & Mendo *d.* 34. *n.* 25. asserunt, Episcopum recitare omittentem ad quintam fructuum partem restituendam teneri. Canonicum vero, & Parochum ad quartam, Reliquos Beneficiatos, & qui gaudent beneficio simplici, Præstimonio, Capellania, aut pensione sufficienti ad onus recitandi, teneri ad tertiam partem. Qua via quisque posset hanc partem per Bullas componere. v. g. Habet quis Beneficium simplex, ex quo trecenta ducata recipit annua, omittit recitare Officium per totum annum; debet restituere fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus ducata centum, quæ est tertia pars reddituum; quam partem componere potest, acceptis decem & novem compositionis Bullis, erogando Cruciatæ triginta & octo argenteos, & totidem fabricæ Ecclesiæ. Si omittit Officium per mensem, aut per dies quindecim, illam partem restituere tenebitur, quæ mensi, aut diebus quindecim ex redditu correspondet, quam partem per Bullam, aut Bullas componere potest.

3. Omittentem Officium parvum, ad quod tenetur pro pensione, eodem modo ad restitutionem obligari. Quod si per Bullas velit componere debitum, tantam partem debet restituere fabricæ Ecclesiæ, ubi est beneficium, ex quo illi penditur, quantam Cruciatæ, Quod si pensio fuerit super Episcopatum, proba-

probabile est, partem dandam fabricæ, posse tribui, vel in fabricam Ecclesiæ Matricis, vel alterius cujuscumque Ecclesiæ, in qua Episcopus habeat Ecclesiasticos proventus.

4. Habentem beneficia in diversis Ecclesiis, si componat per Bullas, quod omissione officii debitum contraxit, id quod fabricæ Ecclesiæ tribuendum est, teneri dispertiri inter illas Ecclesias omnes, in quibus habet beneficia; majorem partem illi, unde majores percipit redditus tribuendo.

Tertius casus. Potest etiam fieri compositio super dimidium legatorum, quæ facta fuere pro exoneranda conscientia bonis male habitis, si personæ, quibus talia legata facta sunt, neglegētes fuerint per annum integrum in percipiendis legatis, quamvis de legatariis constet, & personis. Circa quod resolvitur,

Negligentiam legatarii in perceptione rei legatæ, non debere numerari a tempore, quo factum est testamentum, vel testator obiit, sed a tempore, quo ipse certus factus est legati ab hærede, vel testamentario; quia ubi de re non constat, non potest quis accusari de negligentia in re. Itaque si a tempore, quo habuit notitiam, numeratur annus, & ille negligenter se habuerit in recuperando legato, poterit hæres dimidium legati per Bullas componere.

Si legatarius vero fuerit aliquis locus pius, debet admoneri is, qui talis loci curam habet. Si legatarii fuerint pauperes in communi, Procurator pauperum debet admoneri. Quod si isti post admonitionem negligentes fuerint per annum, potest fieri compositio de legati dimidio.

Quartus casus. Potest etiam fieri compositio super legatis factis antea, vel tempore durationis Bullæ, quorum legatarii facta sufficienti diligentia non inventi fuerint. Circa quod resolvitur,

1. Quod si non invento legatario, invenitur hæres ipsius, legatum absolutum debet dari isti hæredi; legatum quoque conditionatum, purificata conditione: & super hoc legatum nequit hæres per Bullam componi.

2. Idem, quod conceditur circa legata, non invētis legatariis, posse applicari fideicommissis, & donationibus, quando non inveniuntur partes. Itaque possunt etiam per Bullas componi.

Quintus casus. Si aliquis Judex Ordinarius, aut Delegatus, vel Assessor perceperit nummos, vel aliquid aliud pro ferenda mala, aut injusta sententia, vel pro causa protrahenda in præjudicium partis, aut pro alia injuria inferenda, vel aliquid aliud faceret, quod non deberet; tunc possent omnes isti, male parta per Bullas componere, salvo semper jure partis, ut illi satisfiat. Circa quod resolvitur,

1. In opinione plurium asserentium, non debere restitui id, quod pro actione turpi, aut injusta acceptum est, quando tale obsequium est pretio æstimabile, nullum istorum judicum, qui in re mala perpetranda peccaverunt, teneri ad compositionem pretii pro re mala perpetrata: in opinione vero tutiori asserentium contrarium, teneri, si non restituunt, componi per Bullas. Quod observandum est in sequentibus casibus huic similibus.

2. Idem, quod dicitur de Judicibus, qui revera sunt Judices, debere intelligi de quibuscumque potentibus sententiam ferre pro officio, aut subdelegatione, aut partium consensu.

3. Damnum, quod parti intulerunt, ipsos non posse componere per Bullas, sed teneri restituere, etiam dato casu, quod non deberent id, quod pro injusta acceperunt sententia.

Sextus casus. Si aliquis Advocatus accepit quidquam pro advocando in causa injusta, sciente parte causæ injustitiam, potest iste Advocatus per Bullas componi; sed parti, cui præjudicavit, pro damno satisfacere tenetur. Circa hunc casum resolvitur idem, quod in resolutione prima, & tertia præteriti casus. Ultra notandum est: quod si pars, quam defendit Advocatus nescit causam suam esse injustam, juraque pro se trahi violenta, tunc Advocatus restituere tenetur parti id, quod pro patrocinanda causa accepit, & damna, quę ex tali suscepta causa fuerūt orta.

CAPUT III.

De sex aliis casibus, qui ponuntur in Bulla.

SEptimus casus. Si quis testis pro falso testificando, aut Fiscalis, vel accusator pro accusatione falsa, vel quod omiserit accusare, cum teneretur, acciperet quidquam, posset componi de acceptis, ultra satisfactionem, quam tenetur reddere parti præjudicatæ.

Octavus casus. Officiales, Scribæ, Notarii, aut Secretarii; qui pro aliqua re in officio suo injuste perpetrata perciperent quidquam, possunt componi super accepto. Sed præjudicatis partibus satisfacere tenentur.

Hi duo casus sequentes coincidunt cum casibus supradictis Judicis, & Advocati, & ita eadem regula utendum est.

Nonus casus. Possunt omnes Judices, & sæculares, & Ecclesiastici in causis temporalibus componere per Bullam ea bona, quæ ob administrandam justitiam pro jure debitam, a litigantibus acceperunt, vel ista bona sint pecuniæ, vel specie alia.

Dicitur *in causis temporalibus*: quia est simonia accipere quidquam pro causis spiritualibus, & etiam est simonia, id per Bullas componere. Et quamvis advertat Trullench Pontificem dumtaxat prohibere compositionem, & dispensationem in simonia incursa ratione Beneficii, Apostasiæ, Hæresis, Homicidii, aut Ordinum non rite acceptorum: inde tamen, tantummodo infertur, Commissarium habere potestatem ad componendum pretium acceptum in aliis simoniis: non vero, quod hoc pretium possit componi per Bullas, siquidem hæ non conceduntur, nisi ut componatur id, quod pro causis temporalibus acceptum est.

Dicitur, *Ratione justitiæ administrandæ &c.* quia non potest Judex pro justitia administranda stipendium accipere, neq; pretium: si quidem pro ejus administratione salarium accipit, quod bis solveretur, si, ultra id, pretium acciperet. Unde resolvitur,

1. Quod in casibus, in quibus Doctores probabiliter a restitutione Judicem excusant, non tenetur Judex ad compositionem pretii accepti pro administratione officii sui, si ipse Judex Doctorum sequatur opiniones. Contraria vero pars securior est.

2. Quod quando litigans dedit judici aliquid pro redimenda vexatione, quia alias Judex non ferret sentētiam justam, pro eo tenetur Judex acceptum restituere litiganti, in quo negotio nō datur cōpositionis locus. Hęc est omnium sententia communis.

3. Quod quando litigans dat bona fide aliquid Judici, vel quia putat teneri dare, vel quia ad dandū cogitur, debet Judex restituere ipsi litiganti, ut habeat in hac causa locum compositio.

4. Quod, quādo litigans dat aliquid animo corrumpendi Judicem, & attrahendi illum, ut pro se ferat sententiam, quia putat litigans jura pro se in tali negotio nō stare, quamvis in rei veritate favorabilis sententia sibi debeatur; tunc Judex agnoscēs se ferre sententiam justam, & debitam in favorem litigantis, non potest retinere sibi id, quod accepit, sed tenetur restituere ipsi litiganti, antequam exequatur actionē, pro qua pretium accepit. Sed post actionem jam executā tenetur restituere pauperibus, in quo casu compositio per Bullam habet locum. Quia quando litigans intendit corrumpere Judicem muneribus, aut stipēdio, consentit tunc in transferendo dominio munerum pro ferenda in suum favorem sententia, & non aliter: ergo data in favorem sententia, quæ est conditio posita, litigans caret jam titulo, & jure, ut restituantur sibi munera, quę dedit, quia jam a se dominium illorum abdicavit. Ex alia parte nō potest Judex id, quod accepit retinere, quia cognoscit datum fuisse sibi pro eo ipso, quod ipse tenebatur facere, nēpe pro ferenda sententia justa; & debita: ergo tenetur retribuere pauperibus, & consequenter potest id per Bullas componere. Tol. Fag. Mald. Nav. Salon. Less. Vill. Trull. quos citat, & sequitur Mendo *d.* 14. *n.* 138.

Decimus casus sic jacet in Bulla Castellana: *Se pueden componer los Escrivanos, Notarios, y Secretarios, y los Officiales de justicia, que huvieren en recibido, y ellevado derechos demasiados por razon de officios contra las leyes y ordinancas, que les estan dadas, non sabiendo las personas a quien deven restituir.* Circa quod resolvitur,

Quod in tutiore opinione, lex, quę taxat stipendium pro quolibet instrumento solvendum, non solum est pœnalis, sed etiam absoluta, & obligans in conscientia. Itaque debent Notarii restituere id, quod ultra legis taxationem accipiunt: præcipuæ si ad taxationis legē se staturos cum juramento promiserunt. Sed si ignoratur, cuinam injuria illata sit, poterunt per Bullas, id quod ultra taxationem acceperunt, componere. Non tamen caret probabilitate contraria opinio, nempe legem illam esse tantummodo pœnalem, & ita non obligare in conscientia, & consequenter non teneri restituere, neque componere id, quod acceperunt ultra taxam, nisi forte excederet justum laboris pretiū: quia tunc tenerentur restituere, quamvis lex non adesset.

Undecimus casus, sic in Bulla Castellana: *Si alguno, injuste, ò indevidamente, por rogar, y fa vorecer que no se baga justicia, e que svelien à el que justamente estava preso per delitos llevò dineros, ò otras; cosas algunas, se podrà componer en lo que assillevò, satisfaciendo el dano de la parte, à quien se hizo el agravio.*

Hic casus ponitur, supponendo id, quod accipitur pro causa injusta, aut turpi, restituendum esse pauperibus, qui vero opinioni adhæserit contrariæ excusanti a restitutione, non eget compositione, uti dictum est. Hinc adverto, quod si sequatur parti contrariæ damnum, non solum debet accipiens satisfacere tali damno, sed etiam is, qui largitus est aliquid pro illa intercessione injusta, quia tam agens, quam intercedens ad damnum concurrerunt.

Duodecimus casus: *Se pueden componer de lo que por iuegos furen obligados à restituir à pobres; pero aviendo intervenido engano en ellos, ò ganando à personas, que non pudissen enagenar lo que perdieron, no se pueden componer; y sabiendo à quien se lo ganaron, son obligandos à se lo restituir; y no lo sabiendo, se puedens componer en esto caso, como en el de ariba.*

Vide *dub.* 13. *tr.* 5. *lib.* 3. ubi agitur de Iudo, & de casibus, in quibus male parta per ludum restitui debeant; in quibus casibus, locum habet compositio, quando ignoratur cuinam fieri debeat restitutio.

ARTICULUS I.

De sex ultimis casibus, qui ponuntur in Bulla.

DEcimus tertius casus; *Si alguno, dissimulando en si lo que no ay en el, ò otra cosa semejante de lo que en este color huviere recidibo, se puede componer, y el que pide limosina fingiendo ser pobre ny lo siendo, de lo que por esta capsa huviere recidibo se puede componer ny sabiendo ne ambos estos casos, à quien como dicho es se deve restituir.* Hinc resolvitur,

1. Acquisitum per eleemosynam, ficta paupertate, posse per Bullas componi, quamvis sciatur, quisnam tales eleemosynas

eroga-

erogaverit: quia est multorum opinio, hanc restitutionem non deberi nisi pauperibus, quia erogantes tales eleemosynas intendunt erogare illas Christo in pauperibus ad levandas illorum miserias, & ita eleemosynarum dominium transferunt in pauperes. Et quando Commissarius coarctationem illam assignat: *No sabiendo à quien se deve restituir*, loquitur Commissarius in opinione asserentium deberi eleemosynas restitui ipsis, qui eas erogaverunt, quando paupertate ficta acceptæ sunt. Trull. Henr. Navar. Villal. & alii, quos citat Mendo, *n. 169*.

2. Quod acquisitum fuit fictione alia, v.g. Consanguinitatis, Sanctitatis, &c. si sciatur, cuinam debeat restitui, non posse per Bullas componi, bene tamen si nesciatur.

3. Si id, quod fingitur non fuit plus quam impulsiva causa, ut aliquis erogaret, non esset opus compositione, quia non est obligatio restituendi. Quod si accipiens cum fictione, fuit causa motiva, ut alter erogaret, tenetur restituere, & si ignoraverit personam, potest componere. Impulsiva causa est illa, quæ inclinat ad aliquid dandum, vel faciendum: sed ita inclinat, ut daretur vel fieret, etiamsi talis causa impulsiva non adesset; Motiva est illa causa, sine qua nec daretur, nec fieret.

Quartus decimus casus: *Item en todas las cosas, que alguno huvieren hallado, hecha primiero suficiente diligencia, non pareciendo sus duenos, ni à quien competen de ser restituidas se puede componer.*

In hoc casu loquitur Bulla in opinione asserentium, nō posse quemquam inventa bona retinere sibi post inquisitum diligenter & non inventum dominum. Sed jam supra diximus, contrariam opinionem esse probabilem, & tutam, neque in illa opus esse compositione. Circa bona vero naufragantium, standum est juris, & Bullæ in Cœna Domini dispositionibus.

Decimus quintus casus: *Item el que tuviere alguna o algunas cosas en su poder, de personas, o personas, que no pueden ser avidas para restituirselo aviendose para ello hecho la debida diligencia necessaria, se podra componer de lo que aquello montare.*

Potest quis habere aliqua bona alterius pro diversis titulis, v. g. Commendationis, Mutui, Oppignorationis, Depositi, aut alicujus alterius contractus, in quo dominium non transfertur. De istis igitur bonis potest fieri compositio, non comparente domino, cui restituenda sunt, nec habita spe illius inveniendi.

Hic advertendū est, id quod quis habet in deposito judiciali, quod vocatur sequestratio, teneri reddere illi, quem Judex assignaverit, nec habētem posse pro auctoritate sua decernere, cuinam illa bona tradenda sint; neq; etiam ex ejus arbitrio dependet inquirere, neq; curare de inveniēdo domino. Et si Judex assignaverit dominum, & talis dominus non inveniatur, tenetur Depositarius tradere depositum Judici, ut ipse decernat de deposito si sit faciendū. Sed si Judex postquam assignavit dominū, & officium suum explevit, non repetit depositum, sed cōmittit Depositario curā restituēdi illud, jam tunc depositum remanet in potestate Depositarii, tanquam si dominus ipse cōmendavisset. Tunc si dominus non compareat, habet locum compositio.

Decimus sextus casus: *Se pueden componer de los danos que se ay hecho adeundo a casa, con sus ganados, o de ortramanera, assi en los panes y vinas como en otros qualesquier heredamientos, no sabiendo a quien se huviere hecho el dano.* Casus hic, per se patet.

Decimus septimus casus: *Todas las mugeres, que non son publicamente des honestas, se pueden componer, de qualquier dinero o oyo, que por causa sea huvieren recibido: y los hombres, si de mugeres, que no tienen maridos se pueden coponer per la misma razon.*

Hic casus loquitur in opinione paucorum asserentium non posse fœminas, quæ in occulto turpiter vivunt, referre, nec retinere pro turpitudine pretium: sed cum probabilius sit, posse, non egent compositione. Quod idem dico de viris, sed si tam illi, quam illæ ferrent pretium ab eo, qui non potest talia bona alienare, tenentur restituere, neque componere possunt, nisi dominus, cui facienda esset restitutio, ignoraretur.

Decimus octavus casus: *Si alguno ha vendido vino aguado por puro, o medido con falsa medida, o huvieren vendido alguna otra cosa con menores pesos, o medidas, o vendido una cosa por otra, o mezclado, o pesado, o mal medido, no sabiendo a quien se huvieren vendido, se pueden componer.*

Casus hic est latissimus, & in tractatu de Restitutione videndum est, quando ob dictas, & similes fraudes teneatur quis restituere, & quando excusari possit. Quando vero restituere teneatur, poterit componi, si certus dominus ignoretur.

ARTICULUS II.

Conclusio hujus Bullæ.

Concludit Bullam Commissarius Generalis: *En los casos, y cosas que a qui particularmente no van expressados, attento que la facultad, y comission à Nos dada, y concedida por su Santitad es general, y comprehende otras mas cosas, en que se puede hazer la dicha compostion, la remitimos al arbitrio de los Confessores, para que ellos como Medicos espirituales, digan, y declaren à sus penitentes de todo lo que en virtud de esta Bulla, facultad Apostolica se podran componer para el descargo, y satisfacion de sus animas, y conciencias, demas de los casos en esta Bulla declarados.*

Longum esset discurrere per cuncta officia, artes, & facultates, ut diceremus casus, in quibus teneantur restituere, & componere per Bullas, hi, quibus tales artes, & officia prohibentur. De hac materia tractant Mendo, *disp. 35.* Joannes Machado *to. 2. De Perfect. Conf.* Petrus de Onnate, *tom. de contract.* qui omnes eruditissime.

Ut regulam propono: Cunctos professores artium, tam liberalium, quam mechanicarum; hos etiam, qui Reipublicę habent officia, Mercatores, & eos qui quodcumque contractus genus exercent, posse componi per Bullas, & eximi ab obligatione restituendi, pro defectibus in obligatione suarum professionum, aut negotiorum, si ignorent cuinam debeatur restitutio, nec ipsi injuste processerint in fiducia accipiendæ Bullæ. Et ita in qualibet professione debent hæc duo puncta disquiri.

Solum hic libet advertere, de quibusnam redditibus Ecclesiasticis possit fieri compositio; & de quibus non possit: quando hi redditus tenentur restitui alio titulo, quam ad officium non recitatum, quia de hoc jam sermo habitus est. Circa quod resolvitur,

1. Episcopum, & Parochum quando defuerunt residentiæ sine causis, quas assignat Trid. *sess. 23. de ref. c. 1.* & quando ultra tempus indultum ibi defuerunt, non posse percipere fructus, neque componi pro iis, quia ibidem prohibet Concilium ipsam compositionem, neque Bulla derogat prohibitionem.

2. Ecclesiasticum non assistentem Ecclesiæ, non posse percipere distributiones, neque componi pro his; quia has habent dominum, cui debeant restitui, nempe assistentes. Ita sentiunt Expositores Bullæ.

3. Omnes Ecclesiasticos non habentes curam animarum posse componi pro fructibus restitutioni obnoxiis ob defectum residentiæ, nisi hi fructus debeantur residentibus, quia tunc nequit fieri compositio.

4. Posse componi per Bullas, vel cum ipso Commissario fructus male perceptos, aut ex eo, quod quis non obtinuerit Canonice beneficium, aut quod incurrerit in censuras post beneficii possessionem, quando isti fructus sic male percepti debeantur Ecclesię, aut pauperibus: quia Pontifex potest istos fructus tunc componere, aut per Bullas, aut cum ipso Commissario, ut est Administrator ipsorum bonorum, & ita concedit.

Dixi: *Quando debentur Ecclesiæ, aut pauperibus*. Quia si juxta consuetudinem, & statutum deberentur successori, non possent componi. Sed si fieret revalidari titulus beneficii, tunc possidens invalide nihil teneretur restituere, quia in hoc casu, ipse est successor beneficii respectu ultimi possessoris. Ita Mendo *c. 34. n. 42.* usque ad 47.

Quæritur, an dilatio componendi se per Bullas, & quando sit peccatum mortale? Respondetur: Illam dilationem, quæ in restituendo foret peccatum mortale, futurum etiam mortale peccatum in componendo, quando quis habet bona incerti domini, & intendit componere per Bullam. Et quandoque dilatio minor erit peccatum mortale, quia sæpe impossibilitas, aut difficultas magna restituendi excusat a restitutione prompta, quæ impossibilitas, aut difficultas non poterit a compositione excusare, cum possit parva quantitate fieri.

Quæritur secundo, an qui non habet unde pro integro restituat, habet tamen, unde per Bullas componatur, accipere Bullas teneatur in casibus, quibus per Bullas possit satisfacere? Resp. Videri obligatum esse: quia debet restituere eo modo, quo potest. Probabilior est tamen contraria opinio; quia compositio est privilegium, & nullus tenetur uti privilegio, ut restituere cogatur.

Quæritur tertio, an possit componi per Bullas, qui accepit eleemosynam pro celebrandis Missis, & non meminit a quo acceperit, vel cui debeat applicare? Resp. negative. Iste autem satisfacit offerendo sacrificium pro his, qui eleemosynas erogaverunt. Mendo cum aliis, *d. 35. n. 31*

CAPUT IV.

De Bulla Defunctorum.

In hac Bulla, quam format Commissarius Generalis, ex una clausula Latina, concedit Pontifex indulgentiam plenariam per modum suffragii in favorem animæ, cui applicatur ista Bulla, & pro qua taxata erogatur eleemosyna.

DUBIUM I.

De Indulgentia plenaria, quæ per Bullam conceditur animæ in Purgatorio patienti.

Pontificem posse concedere indulgētias, tam in favorem vivorum, quam defunctorum est perspicuum, tum per Conciliorum definitiones, tum per continuatā concedendi praxim. Sed vivis concedit, ut subditis adhuc suis, per modum absolutionis; defunctis vero, utpote jam extra jurisdictionem ejus existētibus, per modū suffragii, tribuens ex Ecclesiæ Thesauro, cujus opes ipse dispensat, quando indulgentiam concedit plenariam: id quod sufficit, ut pro integro solvatur debitū pęnę, quod anima illa tenebatur pro culpis in Purgatorio pati. Itaque suffragium est subsidium, aut auxilium, quod illi tribuitur, ut solvat in parte, vel in toto, & eripiatur a pœnis, quas patitur.

Quæritur primo, an infallibiliter Indulgentiam lucretur plenariam Bullæ, anima, pro qua offertur? Resp. affirmative: Concurrentibus cunctis ad applicationem requisitis.

Quæritur secundo, quandonam hujus Indulgentiæ beneficio fruatur anima? Resp. Tunc quando erogans eleemosynam taxa-

taxatam pro bulla applicat illi suffragium. Communiter fideles applicant hoc suffragium ubi primum bullam accipiunt. Sed possunt non statim applicare; præsertim si se extra statum gratiæ senserint, quia quamvis speculative loquendo non sit opus statu gratiæ in applicante, ut animæ prosit indulgentia, qui tamen tutiorem semitam cupit sequi, differet prudentius applicationem, donec se in statum gratiæ restituat.

Quæritur tertio, an sit utile accipere ultra unam vicem Bullam pro una anima? Respondetur affirmative: Quia contingens est quandoque deesse requisitum aliquod, quo deficiente, non habeat indulgentia effectum. Itaque conducit accipere sępius bullam pro eadem anima, ut, si semel, aut sæpius defuit requisitum aliquod, suppleatur per aliam Bullam. Singulis annis non possunt ultra duas bullas pro eadem anima accipi; hæ tamen duæ singulis annis possunt sumi.

Quæritur quarto, an quando quis accipit Bullam defunctorum, possit determinationem relinquere Deo, ut ipse eligat animam, quam voluerit, cui applicentur indulgentiæ? Resp. negative. Mendo *d.* 36. *n.* 2.

Quæritur quinto, an possit accipi Bulla pro pluribus animabus, aut pro omnibus, ut inter eas dividatur indulgentia, per quam anima una poterat a pęnis eripi? Respondetur affirmative. Ratio est: Quia qui accipit hoc summarium, potest quidquid illi, qui vadunt, vel mittunt ad bellum contra infideles; sed illis conceditur, quod possint applicare indulgentiam animabus purgatorii per modum suffragii, quin coarctentur, ut tantum applicent animæ (quamvis communiter fidelium praxis uni applicet) ergo & ille poterit pluribus applicare.

D U B I U M II.

De aliis difficultatibus circa Bullam.

Quæritur primo, an sit necessarium, quod sit in statu gratiæ ille qui applicat suffragium hujus Bullæ, aut aliam quamlibet Indulgentiam defunctis, ut eis prosit? Resp. 1. Quoad hanc Bullam supponere communiter Auctores, ut videre licet in Trull. *l.* 4. *d.* 10. prodesse Bullam defuncto quamvis accipiens, & applicans ei non sit in gratia; quia Pontifex *ex opere operato* applicat ex Thesauro Ecclesiæ hanc indulgentiam per modum suffragii, apponendo pro conditione, solum ut taxata eleemosyna erogetur; quod potest facere peccator: neque ideo privabit animam defuncti applicatione Thesauri, quemadmodum qui erogat eleemosynam per manum servi, aut eleemosynarii peccatoris, non privatur merito & præmio eleemosynæ.

Resp. 2. Quoad aliam quamcumque indulgentiam, quæ defunctis applicatur per modum suffragii, quamvis Cajetanus cum aliis senserit applicãtem debere esse in statu gratię, ut prosit illi, cui applicatur, opinionem tamen contrariam esse probabiliorem, & communiorem. Ratio est; quia status gratiæ tantum requiritur in indulgentia ad tollendum obicem, & ut possit recipi indulgentię effectus, qui est relaxare pęnam debitam pro culpa, quę pęna non potest relaxari illi, cui non est dimissa culpa per gratiam; ergo sufficit esse in gratia illum, qui recepturus est effectum indulgentię, nempe animam in Purgatorio existentem, non vero applicantem. Mendo *d.* 36. *n.* 12. ubi citat plures.

Quæritur tertio, quænam eleemosyna taxata sit pro defunctorum Bulla? Resp. Quod extra Indias, eleemosyna est duorum argenteorum; apud Indos vero pro Hispanis defunctis, argenteorum quatuor; pro Indis vero nigris, Hispanis pauperibus, servis, Religiosis utriusque sexus, argenteorum duorum.

C A P U T V.

De facultatibus Commissarii Generalis Cruciatæ.

Speciales facultates, quas habet Commissarius Generalis a Pontifice, non circumferuntur Hispanico sermone, sed Latino, & Brevibus quibusdam in favorem Commissarii. Hæ pertinent partim ad animarum salutem, partim ad bonam Cruciatæ expeditionem spectant. Quæ magis verę fuerint, eas in hoc capite ventilabimus,

D U B I U M I.

De facultatibus in ordine ad bonam Bullæ expeditionem.

Quęritur primo, quamnam facultatem habeat Commissarius, ut procedat contra delinquentes in Cruciatam? Resp. posse procedere contra illos, iisdem pœnis, quibus quælibet Ecclesiastica jurisdictio, usque ad relaxandum delinquentes sæculari brachio, si pœna capitis judicarit dignos.

Quęritur secundo, quinam putentur in Cruciatam delinquere? Resp. Impedientes, aut retinentes promulgationem Bullæ, rapientes, aut occultantes bona ad Cruciatam pertinentes; opponentes se privilegiis ministrorum Cruciatæ; remorantes, aut malitiose percutientes eos, qui ad bellum contra Infideles vadunt, ne vadant & alios similes. Inter eos autem, qui ad bellum pergunt, non sunt numerandi ii, qui pro stipendio pugnant, nisi sint pauperes, & eant substituti, & missi ab aliis in Cruciatæ subsidium; quia hi, qui vadunt pro stipendio, si non sunt pauperes, non gaudent Bullæ privilegiis.

Quæritur tertio, an pœnæ pecuniariæ, quas imponit Commissarius, debeant pro integro Cruciatæ applicari? Respondetur affirmative.

Quæritur quarto, an pęnæ impositæ ab Ordinariis pro quocumque delicto, debeant applicari Cruciatæ? Resp. Olim, omnes pęnas applicandas fuisse, nunc vero dimidium earum: Præcipiturque Ordinariis in virtute Sanctæ obedientiæ, ut applicent eas; Ordinariorumque dictis standum est quoad earum quantitatem; quoad fidelitatem vero Pontifex injungit Religionum Ordinariis, committitque Commissario, ut inquirat, an fideliter se gerant; & ut possit ad fidelitatem compellere.

Quæritur quinto, quosnam officiales possit Commissarius Generalis eligere. Resp. In omnibus Provinciis posse eligere Commissarium, subdelegando eis in toto, vel in partem suam jurisdictionem, & Notarios ad quidquid in hoc negotio se obtulerint. Sed tam Commissarios, quam Notarios approbaturus est Ordinarius prudenti judicio. Potest etiam compellere quoscumque Notarios, ut exhibeant chyrographa ad hoc negotium pertinentia. Commissarius autem Generalis non potest cogi, ut compareat coram alio Judice, quam Pontifice, neque Commissarii, & Notarii subdelegati coram alio, quam Commissario Generali in rebus ad Cruciatam spectantibus, dum eis attendit; quamvis hos possint punire Ordinarii locorum, in quibus delinquunt, in materia, quæ ad Cruciatam non pertineat.

Quęritur sexto, quamnam potestatem habeat Commissarius in recolligendis Cruciatæ bonis. Resp. Posse admonere omnes habentes bona Cruciatæ, chyrographa, aut instrumenta pertinentia primario, aut secundario ad Cruciatam, ut manifestent Commissario, aut alteri personæ ab eo deputatæ statim ac possint sub pœnis pecuniariis in subsidium Cruciatæ adjudicandis: Episcopos vero, & alios Prælatos, sub pœna suspensionis, & interdicti ab Ecclesiæ ingressu: reliquos vero sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, a qua solus Pontifex possit absolvere. Qui autem aliquid bonorum, quæ diximus, scienter retinuerit, non poterit beneficio, neque gratiis gaudere Bullæ.

Aliæ facultates, quas habet Commissarius quoad expeditionem Bullæ, vel inferuntur sufficienter ex ipsa Bulla, vel jam in hoc libro tractatæ sunt.

D U B I U M II.

De facultatibus, quas habet quoad animarum salutem.

Quæritur primo, an possit in irregularitatibus dispensare? Resp. affirmative, exceptis illis, quæ procedunt ex homicidio voluntario, simonia, apostasia a fide, hęresi, aut mala Ordinum acceptione, aut ex celebratione Missæ, & aliorum Divinorum Officiorum, cum quis censura esset ligatus in contemptum clavium. Potest vero dispensare in reliquis, quæ procedunt ex delicto, ut possint retinere beneficia, & percipere fructus eorum, delendo infamiam, & inhabilitatem, quæ ab irregularitate proveniebat, & restituendo exercitium Ordinum non male acceptorum.

Quæritur secundo, in quanam forma possit in his irregularitatibus dispensare? Resp. Quod dispensando, & componendo simul. Hoc est imponendo aliquam pœnam pecuniariam in subsidium Cruciatæ, quæ succedit pro pœna irregularitatis.

Quæritur tertio, an hæc dispensatio valeat in foro externo? Respondetur affirmative. Quia Pontifex non coarctat facultatem Commissario ad forum tantum internum.

Quæritur quarto, an valeat quando delictum est publicum? Respondetur affirmative. Eadem ratione.

Quæritur quinto, an possit dispensare Commissarius in aliquo impedimento occulto matrimonii, postquam invalide contractum est? Resp. Posse dispensare in impedimento affinitatis quoad primum, & secundum gradum, quod præcessit ad matrimonium per fornicationem, ut possit matrimonium revalidari, sed cum his limitationibus, nempe ut contrahentes servaverint formam Concilii Tridentini; quod ista dispensatio valeat solum in foro conscientiæ, & ita Commissarius debet talem dispensationem concedere, verbo, aut scriptis, quæ tradantur Confessario, ut lecta statim rumpat. Quod impedimentum sit occultum. Quod matrimonium sit jam contractum. Quod ex ejus dissolutione timeantur gravia scandala, ut communiter timeri possunt. Quod unus ex contrahentibus processerit bona fide, ignarus impedimenti. Quod hic debeat fieri certior de nullitate primi consensus, ut occulte iterum contrahat novo consensu. Et non debet dici nullitatis causa illi, cui redditur ratio nullitatis primi consensus.

Quæritur sexto, an si hoc impedimentum supervenit matrimonio, possit in eo Commissarius dispensare? Resp. Posse dispensare, ut valeat petere debitum, qui contraxit impedimentum.

Quęritur septimo, an possit Commissarius legitimare prolem, quę nata est ex matrimonio, durante illo impedimento occulto, quo matrimonium contractum fuit? Resp. Posse, quia etiam tribuitur illi hæc facultas. Et valet in opinione omnium Doctorum hæc legitimatio ad actus spirituales, ut ad Ordines, & beneficia suscipienda. In opinione etiam Henr. Trull. & Mendo valet hæc legitimatio ad succedendum in bonis temporalibus parentum, quia non coarctatur a Pontifice.

Quæritur octavo, an possit Commissarius Generalis licentiam dare, ut erigatur Oratorium in privatis ædibus, & ut in eo celebretur Missa? Resp. Posse, si prius visitatum fuerit ab Ordi-

Ordinario ipsum Oratorium. Quia ita affirmat Commissarius ipse in facultatibus suis, quas promulgari jubet; & ut advertit Idelphonsus de Lara, affirmatio Commissarii facit fidem, debetque illi adhiberi assensus.

Quæritur nono, an possit dare licentiam, ut celebretur Missa, & audiatur una hora ante diem, & alia post meridiem, & quibus personis? Respondetur. Posse dare hanc licentiam personis nobilibus, & quas ille censuerit esse sufficientis qualitatis.

SS. D. N. CLEMENTIS

Divina Providentia Papæ X.

Constitutio in qua Regularium privilegia quoad prædicationem Verbi Dei, & Sacramenti Pœnitentiæ administrationem declarantur.

Superna, &c.

Regulares, qui in Ecclesiis sui Ordinis prædicare voluerint teneri ab Episcopo Diœcesano benedictionem petere, prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinerint. Quod si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus prædicare, eosque contravenientes ab illo tanquam a Sedis Apostolicæ Delegato censuris, aliisque pœnis Ecclesiasticis in vi Constitutionis fel. recor. Greg. XV. prædecessoris nostri incipientis, *Inscrutabili Dei providentia*, coerceri, & puniri posse. Episcopum tamen absque justa, atque rationabili causa contradicere non debere: & hujusmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere, si in quibuscumque Oratoriis sui ordinis sermonem coram populo, vel in Ecclesiis, vel ad crates Monasteriorum Sanctimonialium eorum jurisdictioni subjectarum, licet clausis januis, & nullus sæcularis ibi intersit, habere voluerint. Posse autem Episcopum licentiam concessam Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt prædicare volentibus illos, quamvis ab Universitatibus, aut a Magistratibus laicis nominatos etiamsi Episcopi Antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit, & licentiam prædicandi semel iisdem concessam ob rationabiles causas, licet occultas prædicationem tamen concernentes suspendere; non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent.

Ad hæc Regulares ab Episcopo ad Confessiones sæcularium in sua Diœcesi audiendas approbatos non posse in alia Diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, a quo ipsi Religiosi jam fuerunt approbati: & generaliter ab Episcopo ad personarum sæcularium confessiones audiendas nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere, quoad hoc, speciali Episcopi approbatione; atque approbatos pro audiendis Confessionibus Monialium unius Monasterii, minime posse audire Confessiones Monialium alterius Monasterii. Itidem Confessarios extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium Confessiones pro una vice audiendas, haud posse, expleta Deputatione, in vi approbationis hujusmodi, illarum Confessiones audire; sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus Deputationis contigerit. Ceterum in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxta Regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares, quam Confessarios Regularium eorumdem Monasteriorum, seu Collegiorum audire Confessiones illorum sæcularium, qui inibi sunt vere de familia, & continui Commensales: non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt. Illos autem Religiosos, qui ad Confessiones audiendas idonei generaliter fuerint, ab Episcopis quoque, & indistincte absque aliqua limitatione temporum, certorumque locorum, aut generis personarum in Diœcesi propria admittendos. Quoad ceteros vero, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti arbitrio Ordinariorum, relinqui ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere. Semel autem simpliciter approbatos posse in Diœcesi Episcopi approbantis, quovis anni tempore etiam Paschali, & quorumcumque etiam infirmorum Confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia. De qua tamen Confessione teneri dictos Religiosos eorumdem infirmorum Parochum illico certiorem reddere; & hoc posse illis ab Episcopo sub pœna suspensionis a facultate audiendi Confessiones præcipi; sufficere tamen ut certior ratio hujusmodi fiat saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam.

Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni, quæ incipit: *Omnis utriusque sexus*, quoad Confessionem dumtaxat satisfecisse censendos. Regulares vero ad ejusmodi Confessiones audiendas prævio examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo, secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos non posse ab eodem, qui sic approbavit iterum examinari, aut ab iisdem Confessionibus audiendis suspendi, licentias ipsi concessas revocari, nisi nova superveniente causa quæ ipsas Confessiones concernat; de qua tamen haud necessarium esse ut in actis constet, nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ dumtaxat, ubi eam aperiri postulaverit. Porro si Regulares cum scandalo, aut alias inhoneste vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Episcopi judicio videantur a Confessionibus suspendi, in quo ipsius Episcopi conscientiam oneratam esse volumus, cum præcipua Ministri Sacramenti Pœnitentiæ qualitas sit vitæ integritas, ac morum honestas, utique eam causam ad Confessionis ministerium pertinere, ac proinde nihil obstare, quominus ob eam possit Episcopus Regulares a semetipso approbatos suspendere, aut repellere a Confessionibus audiendis. Attamen Confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius conventus Regularibus Confessariis adimi ab Episcopo inconsulta Sede Apostolica nullatenus posse. Ex facultatibus per Mare-Magnum, aliave Privilegia Regularibus cujuscumque Ordinis, instituti, aut Societatis etiam Jesu concessis factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis. Et per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares a Sede Apostolica post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis etiam Decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant, absolvendi a casibus Episcopo reservatis.

Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo a casibus Episcopo reservatis posse absolvere, posse autem Regularem Confessarium in ea Diœcesi in qua est approbatus confluentes ex alia Diœcesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessarius est approbatus absolvere, nisi eosdem Pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad aliam Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse. Vigore supradictorum Privilegiorum neaquaquam licere Regularibus, etiam satisfacta parte, absolvere Pœnitentes a censuris, quoad externum, & judiciale forum, & absolutos ab eis in foro Pœnitentiali utique non censeri absolutos in exteriori judicio, & contentioso. Quinimo censuris Ecclesiasticis irretitos, & denuntiatos ab Episcopis cogi posse gerere se pro talibus, etiamsi a Regularibus fuerint absoluti, quoties exhibitis aliquibus Regularium Apostolicis Privilegiis coram Episcopo, ab eo judicetur ipsa non suffragari casui, de quo agitur; si dictorum Privilegiorum verba obscura sint, & ambigua non esse ad Metropolitanum provocandum, sed cum ejus sit interpretari, casus est condere, dictorum Privilegiorum interpretationem Sedis Apostolicæ judicio prout alias constitutione Prædecessoris nostri & fel. recor. Clement. IV. statutum fuit, esse exequendum.

Non obstantibus quibuscumque &c. etiam insolitis clausulis. Dat. Rom. an. 1670. Kal. Jul. Pont. nostri anno primo.

Nota: In propositionibus damnatis ab Alexand. VII. propositio duodecima videbatur limitata ad solos Mendicantes. Ita enim habet propositio: Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id ab Episcopo facultate. At Clemens X. magis ample loquitur, dum absolute sic pronuntiat: Ex facultatibus per Mare-Magnum, aliave privilegia cujuscumque Ordinis, Instituti, aut Societatis etiam Jesu concessis, facta eis non est potestas absolvendi in casibus ab Episcopis sibi reservatis.

Ad majorem Dei gloriam, ac Deiparæ sine labe conceptæ.

INDEX LOCUPLETISSIMUS

Resolutionum omnium, quæ continentur in hoc Opere.

Adverte Amice Lector, quod signa, sive litteræ in hoc Indice identidem occurrentes hunc sensum habeant;

L. Indicat Librum.
P. Indicat Partem Libri.
N. Indicat Numerum marginalem.
a N. Indicat ab ipso numero incipiendo tractari de subjecta materia.
D. Addita numero 2055. significat Decretum aliquod S. Congregationis sub eo numero contentum, quod sequenti numero item marginali denotatur.
a D. Indicat ab Isto Decreto incipiendo tractari de subjecta materia.

Si citetur numerus sine Libro, & parte Libri, signum est, ea inveniri in Libro, & parte ejus ultimo citata.

Hoc Indice ad Majorem Dei Gloriam utere, vive, & vale.

Ita humillime precatur,

LEONARDUS COLENDALL SOC. JESU.

AD LECTOREM.

PAucis Lectorem benevolum monere volui, non omnes Indicis hujus propositiones semper generaliter esse accipiendas, sed, quomodo hic & nunc quandoque limitandæ vel restrigendæ sint, librum & numeros citatos consulendos esse, in quibus id fusius ordinarie tractari solet.

Ci-

Cingulum pro sacrificio.

Cingulum pro sacrificio debet esse benedictum, lib. 6. part. 2. num. 308. Amisit benedictionem, si nulla ejus pars sufficiat ad cingendum, num. 308. 329. Congruentius est lineum, quam sericum, num. 2055. D. 312.

Circumstantiæ peccatorum. V. *Confessio.*

Restitutionis. V. *Restitutio.*

Circumcisio.

Circumcisio simpliciter & rigorose non contulit gratiam ex opere operato, l. 6. p. 1. num. 2.

Citatio.

Citatio, ut quis compareat die festo in Judicio, est irrita, l. 3. p. 1. n. 597. Citationes legum fiunt designando libros, quibus illæ continentur &c. l. 1. a n. 878.

Clavis Tabernaculi.

Clavis Tabernaculi a Sacerdore asservari debet, l. 6. p. 2. numer. 349. 2055. D. 148.

Claudus.

Claudus non est irregularis, si absque baculo vel pede ligneo ad altare possit accedere, l 7. n 504.

Clausula.

Clausulæ generales Rescriptis Romanis adjectæ (uti nunc usu receptum est) nihil operantur, l. 4. n. 655. Derogatoriæ non semper tollunt vim Rescripti, num. 656. Decreti irritantis ligant etiam ignorantes &c. num. 657. Clausula *motu proprio*, videtur sanare vitium subreptionis, non autem obreptionis, num. 654. Clausulæ in Rescriptis ad petitionem dispensationis circa Matrimonium plures obligant, aliquando etiam apponuntur tantum ut monitio, ut fiat, quod juris est, lib. 6. p. 3. a num. 940. V. *Rescriptum Romanum.*

Clausulæ fundationum. V. *Fundationes.*

Clausura Monialium.

Clausuram in Monasteria præter Papam introducere possunt Episcopi, Abbates &c. l. 4. a num. 66. Decreta Pontificum de conservanda clausura, &, ubi ea non est, introducenda in plerisque Diœcesibus sunt recepta, num 67. Quis ad eum egrediendum licentiam dare possit, consuetudo observari debet, nu. 69. Causa ingressus, vel egressus debet esse gravissima, legitima ac manifesta a n. 70. 80. Sine licentia ingrediens vel egrediens incurrit excommunicationem majorem latæ sententiæ Papæ reservatam, num. 72. a n. 74. l. 7. a n. 293. Licentiam eam ingrediendi ordinarie possunt dare, qui etiam egrediendi, l. 4. a n. 76. Licentia illa debet dari in scripto, n. 77. Qui aliis licentiam ingrediendi dare potest, etiam ipse ex causa potest ingredi cum sociis, n. 83. Finita causa ingressus, est statim exeundum, & finita causa egressus, est statim redeundum, nu. 84 Eam ingredi, aut egredi ad duos tantum pedes est peccatum veniale, num. 85. lib. 1. n. 673. V. *Moniales.*

Clausura virorum.

In clausuram virorum ingressus etiam permittitur Comitissis in Germania, & ea aperta quibuscumque, l. 4. a nu. 87. Ad eam spectat hortus vicinus, non autem sacristia, nu. 89. Ingressus in eam sunt causæ variæ, n. 91. Eam temere ingredientes incurrunt excommunicationem ipso facto Papæ reservatam, n. 92.

Clericatus.

Clericatus est assumptio in hæreditatem Domini: acquiritur per primam Tonsuram, l. 4. n. 741. Prærequiritur, per se loquendo & ordinarie ad Beneficium Ecclesiasticum, num 742.

Clericus.

Clericus dicitur, qui sacris Ordinibus, vel prima saltem Tonsura est initiatus, l. 4. num. 213. Jure divino est exemptus a Jurisdictione laica, n. 1381 Gaudet immunitate Ecclesiastica, num. 1382. Clerici non sunt subditi legibus civilibus quoad vim coactivam & directe, sed tantum quoad vim directivam, & indirecte, l. 1. num. 674. 672. A Principe sæculari puniri non possunt, ibid. Peccant non observando legem civilem, ib. Diversas leges Laici non possunt imponere Clericis, n. 679. In variis casibus plura tamen in illos possunt, l. 4 a n. 1382. Non possunt judicari a Judice sæculari, n. 1410. Gaudent privilegio Canonis & Fori, n. 1380. Beneficiati vel in sacris constituti sub mortali ordinarie obligantur ad habitum & Tonsuram, si negligant ad breve tempus, peccant venialiter, a n. 1370. l. 1. n. 672. Tenentur ad residentiam, l. 4. a n. 862. Varia a residentia excusant, ut doctio Theologiæ, Juris Canonici, S. Scripturæ publica; studium, concio &c. n 802. & a n. 872. Artes variæ illis prohibentur, ut Macellariorum, Tabernariorum &c. n. 1370. Item varia officia, ut Judicis in causa sanguinis, Advocati, Notarii in placitis sæcularibus &c. ib. Item variæ actiones, ut portare arma, nisi in itinere, intrare tabernas, aleis aut taxillis ludere, vel potius ludendi consuetudo &c. nu. 1370. 1378. l. 3. p. 2. n. 1091. Item negotiatio lucri causa, l. 4. n. 1374. l. 5. p. 2. a n. 996. In necessitate negotiatio est illis licita, num. 1006. Item frequens exercitium venationis clamosæ, l. 4. n. 1370. a n. 1375. Accedentes ad comœdias obscenas peccant mortaliter peccato scandali, l. 2. n. 240. In majori Ordine constituti peccant occidendo Bannitum, l. 3. p. 1. n. 793 Non autem ordinarie occidendo furem, num. 798. a nu. 809. Peccant occidendo calumniam patentem, a num. 800. Servientes, quoad spiritualia, militibus, possunt accipere & retinere hostium spolia, num. 884. In bello pugnantes, si hoc sit necessarium, non fiunt irregulares, l. 7. n 528. Chirurgiam exercentes per sectionem vel adustionem morte secuta fiunt irregulares, n. 529. Percutiens Clericos factos Hæreticos, fit irregularis, num. 530. Clericos percutiens committit specialem malitiam in Confessione explicandam, l. 6. par. 2. nu. 1121. Clerici concubinarii suspendi possunt ab omni administratione Beneficii, si secundæ monitioni non pareant, l. 7. n. 407. Clerici conjugati non possunt ferre censuras, nisi separati a conjugibus, & Voto Castitatis utrimque emisso, n. 26. Clerici quamvis illegitimi, sunt capaces pensionis Beneficii, l. 4 n. 1147. Clericorum filii illegitimi non possunt in Ecclesiis, ubi patres eorum habent, vel habuerunt Beneficium, obtinere Beneficium qualecumque, quod tamen legitimi possunt, a num. 763. Clerici eximuntur a gabellis contractuum, nisi negotientur, verum de patrimonio suo &c. l. 3. p. 2. n. 280. Ex fidejussione non tenentur, nisi quatenus commode solvere possunt, n. 1105. Incipiunt obligari ad Horas legendas a puncto Subdiaconatus suscepti, & quidem ad Horas respondentes horæ, qua ordinantur, l. 4. a n. 2186. Horas omittentes sine legitimo impedimento, tenentur ad restitutionem fructuum, n. 1201. a n. 1210. Extra Diœcesim existentes recte recitant officia suæ Ecclesiæ, n. 1244. l. 6. p. 2. n. 2069. 2055 D. 68. De fructibus Beneficiorum congruæ sustentationi necessariis libere possunt disponere, l. 4. a n. 1355. Bona Ecclesiastica superflua, secundum communem, tenentur expendere in usus pios, nisi consuetudo sit contraria, a num. 1355. In usus profanos expendere possunt bona patrimonialia, item quæ hæreditate, industria, donatione &c. acquirunt, ibid. Quæ quantitas fructuum superfluorum ad peccatum mortale requiratur, si non expendatur ad causas pias, ex circumstantiis maxime determinari debet, n. 1358. Possunt, imo tenentur ex fructibus Beneficii, si aliunde non habeant, dotare sororem egenam, aut filios spurios, n. 1355. 1357. Multo magis possunt & tenentur ex iis alere matrem pauperem &c. n 1357. Non possunt, per se loquendo, de acquisitis ex Beneficio testari; in multis tamen locis consuetudo est contraria, n. 1355. 1359. De patrimonialibus & aliunde acquisitis testari possunt, n. 1559. Possunt contrahere circa ea, quorum habent dominium & administrationem, l. 3. p. 2. n. 683. Executioni pœnæ mortis cum justa causa interesse possunt, l. 4. n. 1379.

Coadjutoria.

Coadjutoria est facultas alicui concessa adjuvandi Beneficiatum in sui Beneficii regimine, l. 4. n. 718. Potest dari ad tempus vel ad vitam Coadjuti, sine vel cum spe successionis, ib. Perpetuam cum futura successione Papa alicui dare potest, num. 719. Non vero Cardinales, nec Episcopi, num. 720. Eam a Papa obtenturus debet in supplica facere mentionem Beneficii etiam compatibilis prius obtenti, dein pro diversitate Coadjutoriæ varias habere qualitates, num. 722. Coadjutoria eo ipso vacat; si quis accipiat possessionem Beneficii incompatibilis cum ministerio Coadjutoriæ, num. 731.

Coadjutor.

Coadjutorem constituendi causa est, vel impotentia administrandi, vel mala administratio, coadjuvandi, l. 4. n. 721. Debet actu habere Ordinem & ceteras qualitates requisitas ad ministerium; si Coadjutoria concedatur ad tempus; si in perpetuum, probabiliter sufficit habere ætatem requisitam, & intra annum suscipere Ordinem &c. n. 722. Non potest succedere, si coadjuvandus fuerit mortuus tempore signatæ gratiæ, alias potest, nu. 723. Potest solum exercere illa, quæ jure vel consuetudine pertinent ad Coadjutoris officium, nisi coadjutus esset amens aut absens, n. 724. Non tenetur solvere Jura statuta pro ingressu, nu. 725. Illi debetur congrua sustentatio a coadjuto, num. 726. Pro coadjuto in necessitate supplere debet, n. 727. Posset sibi lucrari fructus, si coadjutus ob excommunicationem eorum esset incapax, n. 728. Coadjutorem habens cum futura successione procerto Beneficio, non potest optare aliud illius loco, nisi Coadjutori data sit facultas etiam in optione succedendi, n. 729 Potest per seipsum renuntiare Jus succedendi, non autem obligationem serviendi sine consensu Papæ dimittere, n. 730. Potest per substitutum præstare ea, quæ potest per seipsum, n. 732. Habet prærogativas illius, cujus est Coadjutor, n. 733. Coadjutor Episcopi non sedet celebrans, nisi in faldistorio, non utitur Baculo, nisi in ordinationibus &c. l. 6. p. 2. n. 2055. D. 125. 126. 127.

Codicillus.

Codicillus est quasi testamentum imperfectum, qui ordinarie fit ad aliquid in testamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata instituenda, l. 3. p. 2. n. 1118.

Cœlibatus.

Cœlibatus est status perfectior Matrimoniali, l. 6. p. 3. n. 13.

Cœmeterium.

Cœmeterium violatur, uti etiam Ecclesia, per factum in eo homicidium moraliter malum; per moraliter malam proprii vel alterius sanguinis vel seminis effusionem; per sepulturam excommunicati non tolerati, vel infidelis, & per ejus destructionem, lib. 6. p. 2. n. 255. Polluta Ecclesia etiam est pollutum cœmeterium, sed non contra, n. 294 Cœmeterium, si auctoritate Episcopi sit profanandum, ossa transferenda sunt ad novum cœmeterium, n. 298.

Cogitatio de objecto turpi.

Cogitatio voluntaria specifica de re turpi non est, per se loquendo, illicita; practica autem est illicita, l. 3. par. 1. nu. 897. l. 5. a num. 107.

Cognatio.

Cognatio est triplex, legalis, spiritualis & consanguinitatis, l. 6. p. 3. n. 512. Legalis est propinquitas personarum proveniens ex adoptione perfecta, ib. Hæc dividitur in Paternitatem Fraternitatem & Affinitatem, num. 589. Paternitas reperitur inter adoptantem, & adoptatum ac hujus descendentes, quæ cognatio est perpetua, a n. 589. Fraternitas tantum invenitur inter liberos legitimos adoptantis, & inter adoptatum. Hæc solum tamdiu durat, quamdiu adoptatio, ibid. Affinitas legalis inter adoptantem, & uxorem adoptati, item inter uxorem adoptantis, & adoptatum hæc durat in perpetuum, ibid. Cognationis legalis impedimentum non contrahitur a liberis adoptivis inter se, n. 594. Cognatio hæc Matrimonio superveniens non privat jure petendi debitum, n. 390. 601. Dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum exclusive, vel post Tridentinum, probabiliter tantum usque ad secundum inclusive, nu. 512. Cognatio spiritualis est, quæ Jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas ratione Baptismi vel Confirmationis, num. 512. Ratione Baptismi eam contrahunt infantem in Baptismo suscipiens, baptizans, cum baptizato, ejusque patre, & matre, quam cognationem tamen probabiliter non contrahunt parentes, propriam prolem in necessitate suscipientes, a num. 595. lib. 6. p. 1. n. 346. a num. 357. Ad hanc cognationem contrahendam requiritur attactus baptizandi manu &c. a n. 363. Ratione Confirmationis eam contrahunt patrinus assistens, & confirmans cum confirmato, & illius parentibus, si eum tangat. Probabiliter etiam eam contrahit patrinus non confirmatus, num. 391. 400. l. 6. par. 3. a num. 595. Ea dirimit Matrimonium usque ad secundum gradum inclusive, num. 512. Contra eam peccans non privatur jure petendi debitum, num. 507. Hæc superveniens Matrimonio impedit usum ejus, num. 601. Hanc contrahens pater in necessitate baptizans suum vel conjugis suæ filium, non privatur jure petendi debitum. Probabiliter etiam non privatur, quamvis extra necessitatem id fecisset, numer. 385. Probabiliter

etiam

Communicatio facultatum Episcopis concessarum.

Facultates Episcopis a Sede Apostolica ad certum tantum tempus concessæ, cum potestate eas aliis communicandi, illas probabiliter possunt aliis communicare in perpetuum, verum cum hoc pendeat a voluntate Sanctissimi, declaratio a S. Sede peti debet, l. 6. p. 2. num. 1598.

Communicantes.

Infra Octavam Epiphaniæ & Ascensionis, si occurrant alia festa propriam habentia præfationem, tamen *Communicantes* dici debet de Epiphania vel Ascensione, lib. 6. par. 2. num. 2055. D. 178.

Communio.

Ad primam Communionem accedere volentes bono modo instruendi sunt, l.6. p. 1. a n.651. Optima ad eam præparatio est elicere actus Fidei, Spei, Charitatis &c. n. 652. Gratiarum actio post eam fieri potest renovando actum amoris erga Christum gratias agendo &c. ibid. Plura circa eam observari debent, v. gr. saltem per unum Miserere expectandum, post sumptam Communionem, antequam expuat &c. ibid. Communio quotidiana, absolute loquendo, non expedit omnibus indifferenter, quod judicio prudentis Confessarii relinquendum est, valde frequens autem absolute omnibus adultis convenit, a num. 664. Frequens Communio non est semper signum prædestinationis, num. 672. Una die sæpius communicare ordinarie non est licitum, a n.673. Licitum non est Communionem dare ad explorandum, aut eam suscipere ad probandam innocentiam, a nu. 675. Effectus Communionis plures sunt tam primarii, quam secundarii, a n. 678. Indigne communicans optime Judæ comparatur, gravius illo adhuc peccatum dari potest, num. 515. Communio Cleri die Jovis sancto de manu celebrantis fieri debet, lib.6. par. 2. num. 2055. D. 133. 135. Sacerdotes communicantes habere debent stolam, vel pendentem vel in formam crucis, D. 134. Die Veneris sancto tantum datur infirmis, D. 167. In media nocte Nativitatis Christi non est danda fidelibus, D. 221. Non est danda in paramentis nigris, nec intra solemnia cujuscumque Missæ de *Requiem*, n. 511. 2055. D. 310. Si distribuatur, debet ardere lumen, n. 398. a ministro indigno extra necessitatem illicite petitur, lib. 6. p. 2. num. 209. Communio de se non prodest defunctis, nisi quantum actus adjuncti sunt ex opere operantis impetratorii & satisfactorii, l. 6. par. 2. num. 1344. Sacrilega non sufficit ad lucrandas Indulgentias, nec per eam satisfit pro Paschate, num. 1416. lib. 6. par. 1. num. 628. Una Communio ordinarie non sufficit ad lucrandas plures Indulgentias diversis temporibus concessas, probabiliter sufficit ad plures eodem die in diversis templis lucrandas &c. a num. 1371. n. 1301.

Communitas.

Communitas tota censurari potest, probabiliter tamen non per inferiorem Papa, l. 7. n. 38.

Commutatio alicujus in Missa.

Commutare preces, verba, actiones &c. in Missa, si fiat in materia levi, ordinarie est veniale, l.6. p.2. a n. 432.

Commutatio operum in Jubilæo.

Possunt aliqua opera præscripta in Jubilæo in alia commutari a Confessario, non autem, nequidem in melius a lucraturo Jubilæum, l.6. par. 2. nu. 1301. a nu. 1438. Possunt ea commutari etiam extra Confessionem, num. 1301. 1439. 1450. Opus, in quod fit commutatio, non necessario fieri debet eo die, quo aliud præscriptum fieri debebat, n. 1454.

Commutatio Pœnitentiæ Sacramentalis.

Pœnitentiam Sacramentalem quivis Confessarius commutare potest, si ei de novo confiteatur, secus non; l. 6. p. 2. n. 1229. a n.1293. Ut alius Confessarius eam commutare possit, non requiritur exacta peccatorum repetitio, num. 1296. Ipse pœnitens propria auctoritate eam non potest permutare etiam in melius, n. 1229. 1292. Causæ minuendi pœnitentiam in commutatione variæ sunt, v. g. si interea pœnitens lucratus sit Indulgentias, multa bona opera peregerit &c. n. 1300.

Commutatio Voti.

Ad commutationem Voti, ut licite fiat, varia requiruntur, scilicet auctoritas Ecclesiastica, notabilis molestia &c. l. 3. par. 1. nu. 506. Omnia Vota personalia propria auctoritate commutare possunt in Votum Religionis, ibid. Qui habet facultatem in Votis dispensandi, habet etiam facultatem ea commutandi, ibid. Si ille, cujus Votum mutatum est, malit primum implere, hoc potest, ibid. Si Voti legitime commutati materia fiat impossibilis, vel indifferens, non tenetur is, cujus Votum mutatum est, redire ad prius, num. 506. 516. Probabiliter commutatio ejus fieri potest extra Confessionem, num. 507. Potest fieri a quocumque, qui aptus est Confessiones audire, ibid. Hæc commutatio diversimode fieri potest, v.g. commuta in illud, in quo vir doctus, quamvis laicus, censuerit commutandum &c. a nu. 508. Commutari etiam potest Votum pœnale, num. 510. Votum reservatum commutari non potest in aliud præterquam in ingressum Religionis, num. 511. lib. 6. par. 2. num. 1459. Vota etiam jurata commutari possunt, l. 3. p. 1. n. 513. Etiam promissiones sanctis factæ commutari possunt, num. 514. Vota in sæculo vel Novitiatu emissa commutata in Vota professionis Religiosæ, reviviscunt, si vovens e Religione cum culpa dimittatur, vel si commutata non fuerint in Novitiatu, non vero reviviscunt, si sine culpa dimittatur, num. 515. Facta commutatione per legitimam jurisdictionem extinguitur prius Votum ordinarie, a num. 516. Vota semel commutata iterum commutari possunt in aliquid aliud, nu. 519. Commutatio varie fieri potest, ordinarie tamen fieri debet in hoc, quod hic & nunc voventi est melius, a numer. 520. Si commutatio fiat ex rationabili causa fieri potest in æque bonum, si fiat sine causa, ordinarie fieri debet in melius, a nu. 522. a Superiore facta sine causa in rem æqualem videtur invalida, num. 524. Propria auctoritate in rem probabiliter meliorem probabiliter fieri potest, nu. 523. in Jubilæo sufficit causa commutandi votum, ob quam Papa dat facultatem commutandi, &c. nu. 525. Tempore Jubilæi fieri potest in rem æqualem, num. 527. Facta in aliquid minus, probabilius est invalida, num. 526. Commutatio facta in aliquid, quod videtur minus, non facile improbari debet a posteriori Confessario, num. 528. Melius est Vota commutare absolute, vel differre commutationem, quam sub aliqua conditione de futuro, num. 530. Vota non reservata commutandi facultatem habent Confessarii Societatis JESU, & qui cum illis gaudent communicatione privilegiorum, n. 531. Votum in favorem tertii factum ordinarie commutari non potest, si hoc cederet in præjudicium tertii, vel esset contra jus ab eo acquisitum, a num. 532. Circumstantiæ Voti reservati commutari possunt, num. 550. Vota in Jubilæo ordinarie omnia, etiam jurata commutari possunt, exceptis Castitatis & Religionis, non tamen dispensari, l. 6. p. 2. a num. 1459. Commutatio sæpius fieri potest etiam novorum Votorum, quæ fiunt durante Jubilæo, num. 1461. Probabilius Vota commutari possunt ex vi Jubilæi præteriti, si quis illud lucratus sit, vel inceperit, v. g. confiteri, & absolutio dilata sit &c. num. 1462. a num. 1473. Voti reservati commutatio etiam in aliquid melius propria auctoritate probabilius fieri non potest, etiam tempore Jubilæi, num. 1459.

Comœdia turpis.

Spectare comœdias turpes tantum ex curiositate vel levitate, probabiliter non est mortale, secus tamen, si fiat animo inhonesto sive venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis, l. 2. a nu. 237. l. 3. p. 1. nu. 867. Eas componentes, exhibentes, aut exhiberi permittentes ordinarie peccant mortaliter, ibid.

Compensatio debiti.

Compensatio est debiti & crediti inter se contributio; per eam ordinarie extinguitur obligatio restituendi, si debitum utrinque sit æquale, lib. 3. par. 2. num. 455. Debita Regi vel Reip. titulo pensionis in publicam utilitatem se mutuo extinguunt, nec debita titulo pensionis, commodati, ex furto, nec debita diversæ rationis, ibid. Compensatio lucri cessantis, & damni emergentis fieri debet juxta certitudinem vel incertitudinem utriusque partis, num. 576. Compensatio occulta per se loquendo est licita, si adsint conditiones requisitæ, scilicet, ut debitum sit strictum, certum, præsens, ut res, quæ accipitur, sit debitoris, &c. l. 3. p. 1. a num. 959. Est illicita famulantibus, & illis, qui aliis laborant, ob laborem, cui putant non respondere æqualem mercedem, a num. 971. Probabilius etiam est illis illicita, si propter paupertatem coacti sint pacisci pro inæquali pretio, nu. 975. Si occupentur in illis contra voluntatem suam, ad quæ non sunt conducti, pro illis licita est occulta compensatio, si aliter compensationem habere non possint, num. 976. Si bona fide compensatione illicita usi sint tenentur ad restitutionem, si contractum fecerint de ponendo famulatu pro certo stipendio, & non majore, alias non, num. 677.

Complementa.

Complementa honoris aut affectus exhibendi causa dicta, non sunt mendacia, l. 3. p. 1. num. 302.

Complenda in Missa.

Defectus, qui non sunt circa substantiam Missæ, ordinarie non sunt supplendi, si quis longe progressus sit, vel per hoc inverteret ordinem Missæ, aut admirationem excitaret in adstantibus, lib. 6. p. 2. a num. 531. Defectus circa substantialia suppleri, & compleri debent, ordinarie etiam, si sit dubium prudens de aliquo commisso, a num. 534. Pro complenda Missa posset Sacerdos latinus post consecrationem resciens panem fuisse ineptum, uti triticeo fermentato, si azymus haberi non posset, & scandalum abesset, n. 537. Si celebrans deficiat, ita ut pergere non possit, si forma primæ consecrationis necdum sit absoluta, nihil suppleri aut compleri debet, secus, si eam absolverit, nu. 547. Etiam nihil completur, si deficiat post sumptionem utriusque speciei, num. 548. Si alii desint, complere ordinarie tenentur excommunicati, irregulares, in peccato mortali existentes, &c. etiam adhuc post unam circiter horam, a nu. 549. Si Episcopus ordinans post consecrationem solius panis deficeret, in defectu alterius Episcopi, alius Veteranus Sacerdos complere posset. Si post consecrationem utriusque speciei deficeret, Neo Presbyteri Missam complere possent, num. 551. Si compleri possit a deficiente sumpto v. g. jusculo, ab hoc, & non ab alio jejuno compleri debet, num. 552. Si dubium, an deficiens consecrarit, eadem materia sub conditione consecrari potest, n. 553.

Complex.

Complex ordinarie Confessario manifestari non debet, potest tamen Confessarius interrogare necessaria ad confessionem, quamvis per accidens veniret in notitiam complicis, l. 6. p. 2. n. 1144. 1752. 1958. Non expedit ordinarie complicem monere per Confessarium; quod si aliter fieri non possit, expedit illum a pœnitente manifestari extra Confessionem, ibid. Ad Complicis peccatum manifestandum illi, ad quem spectat illud emendare, vel cavere, Confessarius pœnitentem cogere potest, n 1144. Si complex manifestarit Confessario peccata complicis, illa probabilius sunt materia sigilli, num. 1949. Complicem, per se loquendo, valide absolvit Confessarius, quod in Coloniensi, Leodiensi, & Mediolanensi Diœcesi est prohibitum, num. 1204. Complex an fateri teneatur Complicem. V. *Judex.*

Compositio ratione debitorum.

Si creditor compositionem inierit cum debitore, qui foro cedit, vel si partem debitori remittit ob multas molestias subeundas in petendo &c. vel si per fraudem ad remittendum sit inductus &c. debitor, si meliori fortunæ restituatur, adhuc tenetur solvere reliquum, l. 3. p. 2. n. 457. Si debitor nunc offerat partem, ut sic creditorem ad reliquum remittendum inducat, si creditor ideo consentiat remissioni, ut saltem illam partem accipiat, alias non consensurus, debitor non deobligatur a solvendo reliquo, alias liberatur, num. 458. Compositio cum Papa, est conventio, in qua Papa debitori indulget, ut major quantitas debiti incerti mutetur in minorem, qualis compositio valide, & licite fieri potest, probabiliter etiam in debitis certis, a n. 409.

Compositio talis cum Papa fieri potest probabiliter etiam sine causa justa, si restitutio fieri debeat ex Lege Ecclesiæ, alias non, num. 411. Si post compositionem illam factam compareat dominus debitor tenetur ad totum, si diligentia requisita pro domino inveniendo præmissa non sit, num. 412. Episcopus probabiliter ita componere non potest pro sua Diœcesi, sicut Papa, num. 413. Nec Princeps temporalis probabiliter id potest, si non sit spes reperiendi dominum, nisi consuetudo sit contraria, num. 414.

Compositio hæc in variis casibus, & bonis fieri potest, scilicet fructibus Ecclesiasticis male perceptis, pro medietate legatorum,

si in-

a n. 1755. Si dubitet de dispositione penitentis, & nequeat se resolvere, si causa adsit, cur absolvat, debet sub conditione absolvere, n. 1769. Potest ex causa rationabili differre absolutionem, quamvis penitens videatur esse dispositus, n. 1699. 1764. Aliquando tenetur eam differre, si vel ipse potestatem absolvendi a reservatis quæ penitens affert, non habeat, vel penitens non sit satis dispositus, non instructus in illis, quæ scire debet &c. n. 1765. Si advertat penitentem bona fide accedentem & peccata confitentem esse indispositum, tenetur, quantum potest, illum ad absolutionem accipiendam disponere, n. 1766. Tenetur ordinarie audire penitentem volentem confiteri etiam quotidie, cui quandoque ex causa potest prohibere Communionem, l. 6. p. 1. a n. 670. Tenetur eum absolvere, qui adhæret sententiæ probabili, l. 6. p. 2. n. 1699. Potest consulenti respondere secundum probabilem aliorum sententiam, propria etiam probabiliore relicta, l. 1. n. 92. Tenetur etiam quandoque se accommodare opinioni probabili penitentis, relicta sibi probabiliore, n. 92. a n. 443. Debet habere certitudinem moralem de bona dispositione pœnitentis, alias eum absolvendo peccat, l. 6. p. 2. n. 1699. Cum Jurisdictione mere dubia vel probabili illicite absolvit, nisi accedant causæ, quæ illam reddant practice certam, v. g. necessitas proximi &c. n. 1548. a n. 1571. Si dubitet de Jurisdictione habita, an adhuc eam habeat, licite & valide absolvit, n. 1573. p. 1. n. 120. Absolvens in mortali toties peccat mortaliter, quoties absolvit, l. 6. p. 1. n. 93. Audiens in mortali peccat venialiter, nu. 102. Dum pœnitens peccata recenset, ordinarie Confessarius nihil interponere debet, nisi pœnitens interrogationibus sit juvandus, vel impertinentia afferat, aut incipiat aliorum peccata detegere &c. l. 6. p. 2. a n. 1713. Si quid enorme afferat, Confessarius cavere debet, ne det ullum signum admirationis, indignationis &c. n. 1715. Etiam cavere debet, ne inter audiendas confessiones dormitet, distrahatur &c. Et si quid non intellexerit, ordinarie interrogare debet, n. 1716. Quando vult penitentiam imponere debet aliquam saltem confusam auditorum peccatorum memoriam habere, n. 1717. Non debet nimium depropetare confessiones, n. 1719. Si penitens non sit rite dispositus, tenetur illum monere, quod non sit absolvendus, n. 1720. Tenetur interrogare eos, qui integre confitendo deficiunt sine personarum respectu, n. 1746. Non tenetur interrogare ordinarie intelligentes ad validam confessionem requisita, neque eos, quos scit in examinando moralem diligentiam adhibuisse &c. a nu. 1747. In examine peccatorum carnalium caute procedere debet, n. 1749. Complicem directe interrogare non potest, requisita tamen ad confessionem licite interrogat, quamvis per accidens manifestetur complex, n. 1144. 1752. Si sciat pœnitentem peccatum commisisse, quod tamen reticet, vel neget, ordinarie non potest eum absolvere, n. 1753. 1786. 1969. Si prudenter dubitet de scientia pœnitentis necessaria, tenetur eum docere necessaria necessitate medii, & ante omnia, quæ ad fidem & spem pertinent &c. a n. 1756. l. 2. n. 2. Tenetur ordinarie informare ex errore putantes aliqua esse graviora vel leviora peccata, quam sint, vel ignorantes aliqua esse peccata, nisi ex admonitione gravius malum timeatur &c. l. 6. p. 2. n. 1758. Si sciat pœnitentem habere notitiam peccati alieni, quod facile impedire potest, & non velit, non debet eum absolvere, n. 1761. Ordinarie debet absolvere absolute, n. 1769. Potest absolvere conditionate, si dubitet, an pœnitens habeat usum rationis sufficientem ad peccandum; an data sit materia sufficiens ad absolutionem &c. a n. 1770. Non debet cogere penitentem ad sibi soli confitendum, n. 1772. Si male vel invalide absolvit, tenetur penitentem, si possit, ad peccata repetenda inducere, n. 1699. a n. 1774. Probabiliter potest pœnitentem, quem recordatur se non recte absolvisse, extra Confessionem sibi occurrentem, etiam ipso non monito, absolvere, n. 1785. Probabiliter potest, pœnitente etiam renuente, extra confessionem loqui, & monere eum de defectu in Confessione commisso, si invalide vel omnino non absolverit, quem si valide absolverit, probabilius non potest, nisi obtenta venia, n. 1776. Si pœnitens non recte absolutus redeat ad confessionem potest Confessarius eum interrogare, an non doleat, & rursum se accuset de peccatis sibi unquam confessis, quod si affirmet, potest absolvere, & defectum suum tacite supplere, n. 1777. Si neglexerit interrogare pœnitentem, tenetur post datam absolutionem vel si pœnitens redeat, defectum supplere, n. 1699. a n. 1788. Deobligans ex culpa lata vel ignorantia crassa pœnitentem a restitutione, ipse tenetur restituere, n. 1699. 1780. l. 3. p. 2. n. 20. Si temere dixerit, posse dari pauperibus, si dominus non compareat, in defectu pœnitentis, ipse tenebitur satisfacere, l. 6. p. 2. n. 1781. Si tacendo neglexerit monere pœnitentem, qui ideo non restituit, si ob eam causam tacuerit, ut pœnitens non sciret suam obligationem & restitueret, probabiliter ipse tenetur, alias non, n. 1781. Probabilius tenetur dare schedam confessionis eam petenti, si cum animo se accusandi peccata manifestarit, n. 1944. 1933. Probabiliter non potest dare illis, qui tantum simulant se confiteri, n. 1942. Probabilius non licet, uti notitia in confessione accepta ad alterius gubernationem, ad sui tamen gubernationem id probabilius licet, si non inducat notitiam peccati, n. 1933. a n. 1975. Confessarius ipse non facile debet ex licentia pœnitentis corripere complicem, ad quod pœnitentis licentia probabilius sufficit, sed si Confessarii opera specialiter sit necessaria, tunc complex extra Confessionem manifestandus, a n. 1959. Ordinarie non potest uti scientia Confessionis ad mala avertenda vel impedienda peccata, a n. 1975. Statim post Confessionem in confessionali potest loqui cum pœnitente de auditis in confessione, non petita venia pœnitentis, etiam de auditis in alia confessione, n. 1933. a n. 1980. Per se loquendo loqui potest de auditis in confessione, si ea aliunde nota habeat, n. 1992. Tenetur per se loquendo, semper sub peccato pœnitenti penitentiam imponere in Confessione sub obligatione aliqua, peccatis proportionatam, n. 1229. 1232. 1238. 1249. 1251. 1261. penitentiam a se injunctam commutare potest in Confessione non repetitis peccatis; idem probabiliter etiam potest alius Confessarius, non vero extra Confessionem, n. 1229. a n. 1293. Probabiliter etiam potest in Confessione, si peccata repetantur, penitentiam a Superiore propter reservata injunctam, commutare, n. 1294. In Confessione sollicitans ad turpia, sub excommunicatione est denunciandus, l. 2. n. 216. Plures simul potest absolvere, l. 6. p. 2. n. 645.

Confessarius absolute bonus est, qui penitentem benigne excipit, patienter audit, prudenter instruit, suaviter arguit &c. l. 6. p. 2. n. 1705. Jansenista est, qui defendit aliquam ex 5. propositionibus in *Jansenio* damnatis, & secundum eas dirigit pœnitentes &c. nu. 1606. 1710. Rigorista, qui sequitur in directione pœnitentis doctrinas alias ob nimium rigorem ab Ecclesia damnatas &c. n. 1707. Laxi, qui sequuntur doctrinas ideo ab Ecclesia reprobatas, quia nimium favent libertati humanæ &c. n. 1708. Benigni, qui ex gravibus motivis ab auctoritate vel ratione petitis sequuntur doctrinas faventes libertati &c. n. 1709.

In Confessario magna requiritur scientia, scilicet, quæ sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo, species & circumstantias necessario explicandas, spectantia ad restitutionem &c. lib. 6. p. 2. a n. 1786. Non debet ordinarie statim ex tempore resolvere implicatos casus, n. 1790. Ut rite absolvat, debet omnia peccata pœnitentis, quantum moraliter fieri potest, intelligere, n. 1786. Ex ignorantia absolvens, quem absolvere non poterat, dupliciter peccat, ib. sine speciali potestate absolvens ab Hæresi, vel lectione libri hæretici, facit actum irritum, & excommunicatur, l. 7. n. 391. Peccat mortaliter, si absolvat excommunicatum a peccatis, priusquam sit absolutus a censuris, saltem excommunicationis, l. 6. p. 2. n. 1567. Potest, per se loquendo, absolvere complicem, quod tamen in Leodiensi & Coloniensi Diœcesi est prohibitum, n. 1204. Tenetur monere pœnitentem, si advertat eum negare debitum Conjugale, l. 6. p. 3. n. 399. Advertens pœnitentem bona fide contraxisse cum impedimento, per se loquendo, tenetur eum admonere; si vero moraliter certo judicet eum perrecturum in usu matrimonii, tacere debet, donec dispensationem obtinuerit, n. 540. Etiam non tenetur monere, quamvis prævideatur monitio profutura, si conjuncta sit gravissimo incommodo alterius v. g. prolium &c. n. 541. In dubio, an monitio sit profutura vel obfutura, si matrimonium contractum sit, tutius ordinarie est silere &c. n. 542. Interrogatus a penitente dubio de valore sui matrimonii, per se loquendo, tenetur dicere veritatem, nisi gravissima mala inde immineant, tunc enim dissimulare aut verbis eludere potest, n. 543. Tenetur ordinarie monere conjugem confitentem, se carnaliter peccasse cum non conjuge appromisso illi Matrimonio, illud futurum invalidum n. 544. Sciens impedimentum dirimens, potest ob justas causas illud tacere, imo tenetur invincibiliter illud ignorantem obligare ad reddendum debitum, n. 545. Tenetur tacere, si manifestatio impedimenti cedat in damnum confitentis, n. 546. Si dicatur cognatio inter sponsos intercedere Confessarius practice sic procedat; scribat in parte inferiore chartæ nomen sponsi ad sinistrum latus, ad dextrum nomen sponsæ, supra sponsum describat ordine semper ascendendo a proximioribus nomina illorum sponsi agnatorum, qui dicuntur dedisse causam cognationis. Similiter procedat ex parte sponsæ, donec perveniat ad communem stipitem, e quo sint mediate generati, qui si non reperiatur, nulla adest cognatio, n. 607. Debet scire plures sententias vere probabiles &c. l. 6. p. 2. n. 9791. Tenetur sequi sententias primo, quæ sunt pro valore Sacramenti, dein, per se loquendo probabiliores & tutiores, n. 1737. Quando rigidiores, & quando benigniores, ex circumstantiis determinare debet, n. 1738. Potius debet esse benignus, quam rigidus, n. 1256. a n. 1740. Etiam in injungendis pœnitentiis, n. 1256. debet esse mansuetus, patiens, charitativus, n. 1792. Per prudentiam debet se discrete insinuare, ut fiat omnibus omnia, & instructiones a S. Xaverio datas Missionariis Apostolicis diligenter observare, num. 1786. 1793. 1932. Communiter debet credere pœnitenti, n. 1786. a n. 1762. Prima vice confitentem communiter debet judicare dispositum, n. 1728. Etiam quandoque frequenter relabentem, a n. 1726. Confessario sufficientia signa doloris in pœnitente sunt, si dicat, se statim post peccatum, vel in Confessione esse tactum dolore, & statuisse confiteri, si diu proposuerit confiteri, & post longam luctam se tandem resolverit &c. 1734.

Confessarius Principum, Prælatorum, aut aliorum Magnatum tenetur pœnitentem monere de sua obligatione, si desit officio suo, v. g. circa collationem Beneficiorum, electionem Ministrorum &c. nisi videat ignorantiam esse invincibilem, neque ex ea scandalum aut damnum commune sequi, & monitionem fore in majus malum pœnitentis &c. l. 6. p. 2. n. 16,9.

Confessarius puerorum debet interrogare eos, cur venerint ad Confessionem, an credant ad eam spectantia, deinde scitu necessaria eis proponere, si putentur ignorare &c. l. 6. p. 2. a nu. 1794. Eos esse capaces absolutionis colligere poterit, si sciant, quid mali eventurum sit malis, quid boni bonis, si pudebant de mendacio vel impudicitia commissa, si modesti, & compositi sint in Confessionali &c. n. 1706. Ordinarie conditionate eos potest absolvere, si dubitet de sufficiente usu rationis, n. 1797. Eos examinare poterit, an diebus festis diligenter audiverint Missam, an parentibus fuerint inobedientes &c. nu. 1769. Si sint absolvendi, debet eos adducere ad dolorem, interrogando v. gr. quo deveniunt post mortem, qui peccant, quid patiuntur in inferno vel Purgatorio &c. n. 1800. Debet illis inculcare horrorem peccati, quia nempe reddit animam turpem ac deformem instar Dœmonis &c. item timorem Dei, qui est ubique præsens &c. n. 1801.

Confessarius adolescentum & juvenum potest plura applicare, quæ de pueris jam dicta sunt, item debet studiose illis inculcare, quod peccata de quibus timor est vel dubium, an sint mortalia, non sint reticenda ex pudore, alioquin nullum peccatum remitti. Item frequentem debet illis inculcare confessionem &c. l. 6. p. 2. a nu. 1802. Poterit illos examinare præter illa, quæ de pueris dicta sunt, an tempus otiose transegerint, pecuniam parentum prodegerint, &c. n. 1803. Non debet ostendere displicentiam, si quandoque alium Confessarium accedant, nu. 1804. Caute cum illis debet procedere, ac invitis etiam pia documenta & monita ingerere, num. 1805.

Confessarius rudium & rusticorum fere eadem observare debet quæ puerorum; examinare eos poterit, an blasphemarint per Christi Sanguinem, per Sacramenta &c. Anjurarint & quidem advertenter contra veritatem &c. a n. 1806. Ad dolorem poterit eos adducere v. g. interrogando, si offendisses magnum Principem, qui tibi dedisset omnia, qui offensus posset te afficere omnibus pœnis &c. nunquid doleres te eum offendisse, &c. n. 1806. Rudes, si ignorent ea, quæ necessitate medii scienda sunt, debet ante absolutionem instruere, lib. 2. num. 2. l. 6. par. 2. n. 1808. Ignorantem ea, quæ sub mortali scire tenetur, potest absolvere, lib. 2. nu. 2. Si nullam materiam possit elicere, de vita priore examinare debet, item breviter percurrere præcepta Decalogi, Ecclesiæ, aliasque materias ad illos spectantes; si tamen nihil certum

tum habere possit, vel sub conditione absolvere, vel sine ea dimittere debet &c. l. 6. p. 2. n. 1808. Si penitens sit adeo stupidus, ut nequidem necessaria necessitate medii possit capere, si hebetudo proveniat ex peccatis luxuriæ, ebrietatis &c. differre debet absolutionem, & primo a talibus vitiis abducere, ac postea informare. Si vero ex naturali complexione, poterit ipsi præire in actus Fidei, Spei, Charitatis, Doloris & Propositi, sicque dispositum saltem sub conditione absolvere &c. n. 1809.

Confessarius Ecclesiasticorum, Judicum &c. Patrum & Filiorum-familias &c. specialia observare debet. *Primo*, Ecclesiasticis maxime inculcare debet, ut caveant scandala, casti sint, & sobrii &c. l. 6. p. 2. n. 1810. Judices &c. interrogare poterit, an sine justa causa notabiliter distulerint causarum expeditionem &c. num. 1811. Patres & matres familias interrogare potest, an curent, ut subditi præcepta observent, Missas, Catechismos, conciones audiant &c. n. 1812. Conjugatorum querelis alterius de altero non facile credere debet, & cavere, ut non videatur patronus unius partis, maxime uxoris contra virum &c. a num. 1822. Conjugatos examinare potest, an impiecati sint conjugi vel prolibus, an debitum negaverint, matrimonio inhoneste usi sint &c. n. 1812. Filios familias & famulantes maxime examinare debet circa furta, impudicitias &c. n. 1814.

Confessarius Medicorum &c. Mercatorum, Opificum, Militum plura observare debet, primo examinare poterit Medicos, Pharmacopœos, Chirurgos, an infirmos de periculo monuerint, probabiliora & tutiora secuti sint, curationem amore lucri protraxerint, &c. l. 4. a n. 1532. Mercatorem interrogare poterit, an paratus fuerit quodcumque pretium etiam injustum ab emptore accipere, si potuisset. An mercium defectum gravem occultum non aperuerit, fraudulenter egerit, jurarit &c. l. 4. a n. 1539. l. 6. p. 2. n. 1815. Opifices interroget, an laborarint die festo, plus retinuerint, quam pretium contractum, partes materiæ subduxerint &c. l. 4. n. 1539. l. 6. n 1816. Bibliopolas examinet, an libros prohibitos vel lascivos vendiderint, defectu laborantes pro integris &c. l. 4. n. 1539. Argentarius vel Aurifabros, an auro vel argento plus æris miscuerint, an ex rebus furtivis mala fide aliquid emerint &c. l. 4. n. 1539. Milites & Officiales belli examinet circa superstitiones &c. monet, quod, si ante prælium vel in communi periculo absoluti sunt non recensitis omnibus mortalibus, remoto periculo teneantur se speciatim de omnibus accusare &c. l. 6. p. 2. n. 1817.

Confessarius hominis scandalosi eum deterrere debet proponendo, hoc proprium esse & singulare Dæmonum officium, quemadmodum bonorum Angelorum est homines ad bonum inducere, item, quod vix aut nunquam delicti veniam consequantur, quod teneatur eos, quos seduxit, pro posse, ad viam virtutis reducere non minus, quam damnum temporale resarcire &c. l. 6. p. 2. n. 1818.

Confessarius consuetudinarii vel recidivi debet quandoque illis negare absolutionem, l. 6. p. 2. n. 1819. Potest consuetudinarium prima vice, qua se accusat de peccatis suæ consuetudinis, absolvere, n. 1820. Recidivum, per se loquendo, potest absolvere, si habeat signa novi doloris, & propositi, si rarius lapsus sit ab ultima Confessione, si occasiones aliquas relapsus vitaverit, vim aliquam contra tentationem sibi intulerit, si ex sola fragilitate intrinseca recidivam passus sit &c. a n. 1821. Recidivo & consuetudinario suadere debet Confessionem apud eumdem Confessarium, item media præscribere contra vitia particularia, v. g. contra Superbiam, ut consideret, quis sit quoad corpus, vas sordium &c. quoad animam, multis tenebris obseptus &c. quis fuerit, quis futurus sit &c. n. 1825. Contra Avaritiam, quod avaro nihil sit scelestius, nihil iniquius, quam amare pecuniam, & animam suam habere venalem, ibid. Contra Luxuriam, ut familiaritatem ad libidinem moventem fugiat, honestis exercitiis se semper occupet &c. ibid. Contra Invidiam, ut cogitet, quod ea nulli noceat, nisi invido, quod sibi pessime velit constituendo se in statu peccati &c. ib. Contra Gulam, ut removeat, quæ gulam irritare possunt, ut si talia sumenda sint, ad bonum finem referat melioris nutritionis, honestæ recreationis &c. ibid. Contra Iram, ut præparet animum per propositum patientiæ ad ea, per quæ ordinarie scit se ad iram provocari, occasiones illius fugiat &c. ibid. Contra Acediam, ut crebro recordetur Beneficiorum divinorum, mortis vicinæ, præmia fervidæ charitatis &c. ib. Media generalia illis præscribere potest, verbi gratia ut humiliter & frequenter cum fiducia implorent gratiam divinam; mane tale vitium cavere proponant, vesperis de illo examen instituant &c. ib. Quandoque recidivos terrere poterit proponendo extrema hominis, mortem &c. periculum damnationis ob incertitudinem mortis &c. n. 1826. Pro pœnitentia debet illis injungere, ut certa die vel festis certis confiteantur, de mysterio, ad quod maxime afficiuntur &c. per certum tempus quotidie meditentur &c. num. 1827. Si pœnitens sit recidivus in pluribus materiis peccatorum, debet studere tollere radicem ceterorum, aut illa, quæ magis scandalosa sunt &c. num. 1828. Recidivo frequenter in pollutiones, & peccata mollitiei debet suadere frequentem Confessionem apud eumdem Confessarium, num. 1829. Illi pro Pœnitentia imponere poterit, ut per certum tempus quotidie aliquoties coram Deo, & Sancto, quem maxime colit, proponat, se hac die vel nocte ab omni turpi tactu sui ipsius abstenturum, vel ut dicat ad Beatam Virginem, *per sanctam Virginitatem &c.* num. 1829.

Confessarius alicujus in occasione proxima peccandi constituti eum non debet absolvere, nisi velit mulierem v. g. domo dimittere, ob quam ipse est in periculo proximo peccandi, vel esset certa & prudens spes, quod illam proxime esset ejecturus, vel quod talem occasionem per media aliqua ex proxima esset redditurus remotam &c. l. 6. p. 2. n. 1381.

Confessarius hominis pudibundi, pusillanimis, de emendatione desperantis, variis mediis uti debet, lib 6. pat. 2. num. 1832. Pudibundum animare debent, quod tandem omnia vulnera animæ aperire debeat, & quo diutius expectat, eo difficilius futurum, quod alias in extremo judicio sit aperienda &c. n. 1832. Pusillanimem erigere debet motivis ad sperandam misericordiam, quod Deus sit Pater, qui paratus est filium prodigum in gratiam recipere, quod sit Medicus, Pastor, Redemptor &c. num. 1833. De emendatione quasi desperantem erigere poterit proponendo, nulla esse peccata, quæ per Dei gratiam vinci, emendarique non possint, Deum non velle mortem peccatoris &c. nu. 1834. Si animo concidat, quia post adhibitum conatum pergit turpissime tentari, eum excitet, dicendo, hanc esse Dei bonitatem, quod recordatione præteritorum eum affligat, ut tanto magis ea detestetur, & pro illis satisfaciat, si non tentaretur, eum minus fore cautum &c. n. 1835.

Confessarius hominis Penitentiam differre volentis eum conetur ad indilatam Penitentiam motivis variis adducere, v. g. valde instabilem esse vitam hominis, mortem certo eventuram, sed incertissimum, quo tempore loco, modo, Deum, qui Penitenti veniam promisit, peccanti crastinum non spopondisse &c. n. 1836.

Confessarius hominis nolentis condonare, indurati, de salute desperantis, varia media adhibere debet, nolenti condonare rotunde dicat, nec absolvi, nec peccatum dimitti posse, & si hoc sciatur extra Sacramentum, inducendi sunt alii homines, amici, qui de adversario molliter loquantur &c Dein proponendum exemplum Christi & Sanctorum, revocandum ipsi in mentem, quid oret quotidie, *& dimitte nobis debita nostra &c.* l. 6. p. 2. n. 1837. Peccatori indurato dicat, non tam malum esse cecidisse, quam post lapsum nolle resurgere, beneficia, amorem Dei illi proponat &c. n. 1838. De salute desperanti & confiteri nolenti, submittat hominem ei gratum, qui Pœnitentiam suadeat, suaviter se apud eum insinuet, de rebus aliis ei gratis loquatur, & conetur subinferre, saltem obesse non posse, si propter vitæ incertitudinem se ad Dei gratiam disponat, hoc ipsum posse conferre ad salutem &c. n. 1839. Si dicat, major est iniquitas mea, quam ut veniam merear, reponat, major est Dei pietas & misericordia, majora ejus merita, in quorum comparatione omnia peccata sunt, velut aquæ guttula ad mare, &c. proponat exempla Ninivitarum, Davidis, Nabuchodonosoris &c. n. 1840.

Confessarius rei captivi vel condemnati ad mortem observare debet sequentia: Reum instruat, quod ea, quæ secum in foro conscientiæ agat, eum Judicibus non communicentur; item non temere evulget, quæ etiam extra Confessionem accepit. Eum ad Confessionem Sacramentalem non admittat, antequam in foro externo res sint liquidæ, non importune cogat, ut se talem fateatur &c. l. 4. n. 1521. 1524. a n. 1531. l. 6. p. 2. n. 1841. Non spondeat se fore patronum pro ejus vita, n. 1842. Potest suadere, imo etiam obligare reum, ut Judici legitime interroganti crimen fateatur, quod fateri tenetur, n. 1843. Si obliget reum, ut Judici fateatur crimen, quod fateri non tenebatur, probabilius non fit irregularis, l. 7. n. 63. Damnatis ad mortem plerumque levissimam pœnitentiam debet injungere, l. 6. p. 2. n. 1846. Cavere debet, ut mors appropéretur, n. 1847. Reum crimen negantem, cujus per testimonia plene convictus est, si dubie præsumi possit non fecisse, potest absolvere, alias non, neque etiam eum absolvere debet, si sibi illud fassus sit, & in Judicio convictus, neget, n. 1849.

Confessarius Divinatoris, Magæ, Veneficæ &c. eos de variis superstitionibus examinare debet, quo fine tali superstitioni se addixerint. De Apostasia, Idololatria & Hæresi, de blasphemiis in Deum & Sanctos, an rebus sacris abusi sint, aliis nocuerint, alios seduxerint, & de Luxuria, commistione cum dæmone &c. l. 6. p. 2. n. 1841. l. 4. n. 1531. l. 3. p. 1. n. 41. Eos monere debet, ut pactum, si quod habeant cum Demone, dissolvant, libros, schedas, ligaturas, chirographum, si habeant, aliaque comburant, si Demon chirographum habeat, non esse eum necessario cogendum, ut reddat, sed per Pœnitentiam pactum dissolvat &c. ib.

Confessarius hominis ebriosi, vel uxorem ebriosam habentis debet maritum vel uxorem ebriosam obligare ad occasiones declinandas, vel ad non plus bibendum, quam scit per experientiam se ferre posse, quod si non observet, poterit illi pro Pœnitentia injungere abstinentiam ad dies aliquot, a potu inebriante, item moneat, ut cogitet quid fecerit, quantum perdiderit, quis per ebrietatem evaserit, quæ supplicia meruerit, quid toties promiserit &c. l. 6. p. 2. a n. 1851.

Confessarius hominis convertendi, vel conversi ad fidem, pro diversitate hominum, diversimode eum excipere debet, omnia scitu necessaria necessitate medii eum edocere debet, deinde proponere successive articulos fidei ipsius erroribus contrarios, præterea etiam alios, professionem fidei proprio idiomate etiam illi det & explicet &c. l. 6. p. 2. a n. 1856. Non debet examen rigidum pro Confessione cum converso instituere, n. 1859. Non debet convertendum arguere, si gravia peccata afferat, n. 1860. Non debet nimium credere, aut promittere se convertere volenti, n. 1862. Facile eum convincere poterit probando Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, eo quod illi soli conveniant Notæ veræ Ecclesiæ, quod nempe sit *Una, Sancta, Catholica, Apostolica &c.* ibid. Proponere illi poterit Professionem fidei secundum Bullam Pii IV. & præscriptum Tridentini, vel etiam breviorem, ibid.

Confessarius ægri vel moribundi non debet statim ingerere mentionem Confessionis, nisi esset periculum mortis, sed primo amice salutet, quærat de morbo, doloribus, quiete &c. captata occasione insinuet expedire Confessionem, antequam vis morbi invalescat &c. l. 6. p. 2. a n. 1156. n. 1863. Pro illis ad mortem disponendis uti potest libro germanico *NaKateni Seelennulff Vogleri Trost-brunh* &c. n. 1864. Ordinarie potest moribundum sub conditione absolvere, quamvis jam non sciatur dare signa doloris, a n. 1156. 1865. In articulo mortis potest eum ab omnibus peccatis absolvere etiam reservatis, ib. Si Catholicis missi sint Acatholici v. g. in exercitu ante conflictum, absolutionem sub conditione dare potest, n. 1865. Cum Acatholico ad extrema deducto eliciat actus Fidei, Spei, Charitatis perfectæ, Contritionem de peccatis, manendo in illis, quæ nobis communia sunt cum Hæreticis. Quod si circumstantiæ patiantur, potest rogare eum, an non, si sciret, se non esse in vera fide, vellet amplecti aliam, & facere omnia ad salutem necessaria, an non vellet confiteri & absolvi, si hoc ad salutem foret necessarium, si ad hæc annuat, poterit eum sub conditione absolvere &c. n. 1866. Si æger videatur destitutus auditu, debet formare vocem supra caput ad cranium ægri, num. 1868. Si laboret morbo contagioso v. g. peste, potest eum absolvere uno vel altero peccato audito, & ne morbum contrahat, inter se & ægrum ignem vel saltem candelam interponere, deinde nunquam debet se directe ponere contra ægrum, sed ad latus aversa facie &c. l. 3. p. 1. n. 758. Debet tarde ægris prælegere actus virtutum, ut illi corde eliciant, v. g. *Credo Domine, quidquid per Ecclesiam*

Unam, Sanctam, Catholicam & Apostolicam credendam proponis &c. l.6. p.2. n.1868. Debet orationes affectuosas illis prælegere, v.g. *Domine JESU, per amaritudinem tuam, quam in Cruce sustinuisti, maxime, quando benedicta anima tua de corpore, egrediebatur, miserere animæ meæ in egressu suo. Amen. Pater noster &c.* ib.

Confessarius illius, qui tenetur ad restitutionem famæ vel aliorum bonorum, eum plerumque saltem indirecte admonere debet obligationis restituendi, & si antehac monitus, non restituerit, regulariter absolvere non debet, nisi eum jam magis serio velle, & probabiliter facturum circumstantiæ indicent &c. l.6. p. 2. a num. 1869.

Confessarius fatui, surdi, mutui, hominit linguæ peregrinæ hæc observare debet. *Primo*; Si sciatur esse plane fatuus, eum absolvere non debet: si sit semifatuus, & prudenter judicetur, quod saltem imperfecte actus ad pœnitentiam requisitos habeat, potest eum sub conditione saltem absolvere: si dubium sit an sit semi an plene fatuus, in articulo mortis disponere debet, quantum potest, & sub conditione absolvere, n. 1871. Qui quandoque delirant, & quandoque sapiunt, eos tempore lucidi intervalli potest absolvere, num. 1872. Etiam eos absolvere potest, qui in aliquo tantum objecto delirant, in aliis vero non dant signum amentiæ, ibid. Surdastrum sibi notum, quem scit non afferre, circa quæ eum interrogare necesse sit, absolvere potest; alias ad locum separatum remittere debet, num.1873. Mutum & non surdum per interrogationes facile juvare potest, quibus per signa respondeat, n.1874. Si pœnitens factus sit surdus & mutus, postquam didicit scitu, & creditu necessaria, extra articulum mortis eum non potest absolvere, nisi scripto vel signis ostendat, quod doleat &c. ibid. Si a nativitate sit surdus & mutus, probabiliter absolvere potest, si det signa pœnitentiæ, eique pro pœnitentia injungere, ut tundat pectus, flectat junctis manibus, vel expansis brachiis, &c. ib. Surdum, cæcum & mutum absolvere non potest, n 1875. Si Confessarius ob linguæ imperitiam non possit omnia intelligere, & sine gravi incommodo pœnitentiam ad linguæ peritum remittere non possit; licite eum absolvit, dummodo saltem veniale aliquod intellexerit &c. nu. 1876. Si calleat linguam principalem, probabiliter etiam tenetur certos loquendi modos linguæ subordinatæ prius intelligere antequam se sine causa Confessionibus similium exponat, n. 1877.

Confessarius Pœnitentis generaliter confitentis, vel antehac male confessi, si ideo confiteatur generaliter, quia antehac sæpe sine necessaria præparatione confessus est, vel quia putat se mortalia quædam non esse confessum &c. illum per ordinem Præceptorum Decalogi, & Ecclesiæ examinare debet, quasi nunquam confessus esset. Si vero faciat pro majore securitate conscientiæ &c. petat, ut primo dicat ab ultima Confessione commissa, dein permittat, quæ occurrunt de priore vita, dicere; nec importune in speciem & numerum eorum inquirat &c. l.6. p. 2. n. 1878. Præcipue curare debet, ut generaliter confitens studiose eliciat actus prærequisitos sincerum dolorem, & propositum &c. n.1879. Pœnitentiam saltem aliquam ipsi imponere debet ob nova peccata addita, & si pœnitens confessa & non confessa misceat, debet imponere pœnitentiam, veluti si nullum ante confessus esset, n. 1880. Eum, qui hactenus sæpius sacrilege vel invalide est confessus, si id advertat Confessarius, non semper statim monere debet Confessione generali, sed si sit homo anxius, pudibundus vel plane rudis, interrogare eum poterit circa ætates singulas percurrendo præcepta, & sic eo vix advertente Confessionem generalem elicere, in fine petat, an quid grave præterea sciat, quod tota vita sua commiserit &c. n.1882 Illi, qui fecit Confessionem generalem, ter aut quater adhuc potest permittere, ut addat, quæ incidunt, si non meminerit se ea esse confessum, n. 1883.

Confessarius hominis luxuriosi illi suadere debet, ut occasiones fugiat, quas si non caveat, vult ignem contrectare & non uri, lutum tangere, & non maculari, absque eo omnia proposita & protestationes fore nullas: ut otium fugiat, corpus castiget, ut sibi ob oculos ponat cadaver hominis, quem perdite amavit &c. l.6. p.2. n.1825. Confessionem generalem illi non permittat, nisi una vice tantum; post eam potest ipsi permittere, ut de anno in annum confiteatur, vel ut in genere se accuset &c. n.1881.

Confessarius hominis, qui sola peccata dubia, venialia, vel imperfectiones confitetur; si sola dubia confiteatur, non debet eum absolvere absolute, l.6. p.2. n.1884. Si sola venialia, & præsertim aliqua in specie confiteatur (quod valde laudabiliter & fructuose ordinarie fit) licet non addat numerum, debet eum absolvere, & si pœnitens semper rediens cum eisdem venialibus hic & nunc non daret sufficientia signa doloris & propositi, excitare eum debet, vel ad specialem dolorem circa aliquod veniale determinare, quod creditur efficacius displiciturum, vel suaviter inducere debet, ut ex priore vita aliquod peccatum repetat, de quo doleat &c. a n. 1885. Si solas imperfectiones confiteatur, quamvis communiter adjunctum habeant aliquod peccatum, in praxi tamen certum aliquod peccatum exquirat, nec permittat, ut pœnitens catalogum adeo longum ejusmodi imperfectionum texat &c. nu. 1888. Si pœnitens non afferat materiam necessariam &c. eum cum benedictione dimittere debet, nec opus est hoc pœnitenti indicare, n. 1889.

Confessarius mulierum debet esse valide patiens, & cautus in conversatione cum illis, & potius severum se illis, quam familiarem exhibere, l.6. p.2. a n. 1890.

Confessarius devotionem vel perfectionem profitentium, si omnia extraordinaria sectentur, eos ad veram humilitatem internam reducere debet, & intentionem puram &c. l.6. p.2. n. 1892. Si quibusdam devotiunculis sint adducti, & simul hæreant in vitiis, eos docere debet, ista quidem bona esse, sed nihil profutura, sine cura gratiæ Dei semper conservandæ &c. n.1893. Si perfectionis capaces sint & avidi; non omnes eodem modo dirigere debet, sed conari, ut intimus animi motus, constitutionemque perspiciat, & instructiones suas capacitati & naturæ accomodet &c. a n. 1894.

Confessarius habentis consolationes vel desolationes internas, pro diversitate earum pœnitentem dirigere debet; indicia advenientis consolationis, item præsentis & abeuntis Dei visitationis, quæ varia sunt, novisse debet: item quomodo visitationes divinæ fiant, quæ diversimode contingere solent: item signa boni Spiritus, & visitationum divinarum, earumque effectus. Item causas, cur dentur, vel subtrahantur consolationes, quarum plures sunt: item effectus bonos desolationum & tentationum &c. l. 6. p.2. a n. 1896. Desolato suadere debet, ut in desolatione vel tentatione nihil deliberet, vel innovet circa bona proposita, sed persistat in constitutis tempore divinæ consolationis. Item cogitet, quod talia per peccata sua sit meritus; quod pro pœnis in altera vita subeundis faciat satis; quod multa & magna pati sit compendiosissima ad perfectionem via &c. n. 1905.

Confessarius hominis variis tribulationibus agitati vel tribulati, illi cogitandum proponat, Deum Judicem sibi hic esse præsentem, qui certissime puniet, tentationem esse a Dæmone, qui idem erit accusator, jam agi, ut vel Deo vel Dæmoni placeat, & utri volet placuisse moriturus. Item ut recurrat ad Deum per preces, dicendo: *Domine vim patior, responde pro me. Domine adjuva me, salvum fac servum tuum Domine. Egone peccabo in conspectu tuo Domine? non faciam &c.* Quandoque urgente tentatione sensum doloris sibi faciat per morsum linguæ vel pressionem carnis; Cogitet momentaneum, quod delectat, æternum, quod cruciat, mutet situm corporis, aliquid aliud faciat & phantasiam alio dirigat &c. l.6. p.2. num. 1906. Eum instruat, quod tamdiu necdum succubuerit, quamdiu tentationes molestiam afferunt, & optat, se eas non habere, quod contemnendo potius, quam semper eas confitendo sit superaturus &c. num.1907. Si terretur pœnitens timore salutis æternæ, prædestinationis &c. dicat, quidquid post hanc vitam de me Deus sit dispositurus, ego in hac vita eum amabo &c. num. 1908. Si fatigetur tentatione, an potius hæc vel ista mala, aut etiam damnationem æternam subire vellet, quam hoc vel illud peccatum committere, dicat: neutrum eligo, displicet peccatum; horreo incendium, nec unum præ alio necesse est, ut eligat, quod si urgeatur aliquid eligere, humiliter se separatutum in Dei bonitate & assistentia divina, reponat &c. num. 1909. Si fatigetur tentatione & timore, ut aliqua de se honesta aspicere non audeat, imo etiam Christum Crucifixum, suadeat, ut directe contrafaciat, permittendo, quidquid inde eveniat, quod erit contra voluntatem &c. n. 1910. Motiva varia illi proponat v. gr. quod afflictio illa sit immissa vel permissa a Deo, eam dirigente in bonum nostrum &c. dicat cum Thom. de Kempis, l.3.c. 16. *Si tua defuerit consolatio, sit mihi tua voluntas & justa probatio pro summo solatio &c.* a n. 1911.

Confessarius scrupulosi vel meticulosi, debet esse summe patiens & blandus, quandoque etiam austerus, l. r. n. 529. l. 6. p. 2. num. 1913. Non debet ejus dirigendi curam suscipere, nisi spondeat confidentiam, constantiam, obedientiam in sequendo, etiam seposito judicio proprio &c. l. 1. num 527. Ante omnia videat & exploret scrupulorum causas, resolute sine ulla hæsitatione, & distinctione ipsi interroganti respondeat, sequendo semper partem benigniorem, nunquam det rationes sui responsi, quandoque si moraliter certus sit scrupulum afferendum, etiam non auditum ad Communionem dimittat: quandoque suaviter irrideat, sollicite moneat, ut nulli scrupulo cedat, sed directe contrarium agat &c. a num. 528. Remedia contra scrupulos doceat, ut scilicet eos contemnat; Bonorum consuetudinem & vitam pro regula habeat; se assuefaciat ad sequendas sententias mitiores; non judicet quidquam esse mortale, nisi certo sciat; in dubio, si non habeat prudentem rationem dubitandi, tuto contemnat velut scrupulum; toties ad Confessarium non recurrat &c. num. 511. a num.534. Debet tum docere privilegia scrupulosorum quod scilicet in agendo non teneatur adhibere examen & diligentiam, nisi valde mediocrem, nec tantam, quantam alii, quod si angatur, nec suppetat consilium, possit libere agere, quod vult, nisi certum & evidens sit esse peccatum, quod nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus, nisi certus sit illud esse peccatum, & se illud rite confessum non esse &c. num. 511. a num. 541. Si antehac vixit in consuetudinibus peccandi, scrupulos aliquo tempore permittere debet, ante omnia ad Confessionem generalem disponat, quam si semel fecerit, nunquam amplius permittat eum confiteri generaliter, concedere tamen illi debet, ut ter vel quater addat, quæ adhuc incident, & de quibus nescit se rite confessum, postea de præteritis nunquam eum audiat, nec de illis se examinare permittat &c. num.541. Si timeat vel putet se per longum tempus sacrilege vel invalide esse confessum, ordinarie non permittat quidquam repetere, nisi certus sit se illud vel non esse, vel male esse confessum, l.6. p 2. n. 1220. Quamvis scrupulosus non sit, tamen eum ad Confessionem repetendam obligare non debet, nisi moraliter certum sit antehac invalide esse confessum, & si semper fuerit timoratæ conscientiæ, & solitus se debite ad Confessionem præparare, nec voluntarie aliquid omittere, prudenter præsumat, recte esse confessum &c. Si vero non fuerit conscientiæ timoratæ &c. eum ad confessiones repetendas obliget &c. a n.1221. Si peccatum reticuit, petat, quale illud fuerit, & an, quando fecit, putaverit esse mortale, item an putaverit esse mortale illud sic reticere &c. n. 1223. Si reticuit ex verecundia, vel cum gravi remorsu conscientiæ ante Confessionem vel Communionem, interroget, an quoties confessus est intermedio tempore, semper fuerit memor obligationis confitendi, & tamen perrexerit tacere. Quod si affirmet, Confessiones intermedias repetere debet, alias non &c. n. 1224. Si fuerit obligationis semper memor, & eidem Confessario, cui jam semper confitetur, semper confessus fuerit, si hic peccatorum mortalium aliquam adhuc memoriam habeat, sufficit, si in genere dicat: *Accuso me de illis peccatis, quæ tibi ab illo tempore confessus sum, a quo tempore etiam bis, v.gr. in mense sacrilege confessus sum, & communicavi, quia illud pectatum reticueram &c.* Si autem eidem Confessario confessus non fuerit, vel hic peccatorum nequidem confuse recordaretur, communiter absolutionem differre, & ut se examinet, remittere illum debet; quod si occasio sedeundi non foret, jubeat edicere, quæ occurrunt, & examinatum absolvat, a n. 1225.

Confessarius alicujus de re aliqua, vel de vitæ statu deliberantis proponat, ab hac electione pendere æternitatem felicem vel infelicem, finem omnis hominis & omnium actionum esse in hac vita servire Deo secundum sanctissimum ejus beneplacitum, & in altera vita æternum salvari; directioni divinæ hominem se totum debere committere &c. lib 6. part. 2. a numer. 1915. Item Electioni animum totum serio debere intendere, aliis negotiis tantisper sepositis, animum habere pacatum: rationes nullas admittere, quæ non sint e cœlo; in omnibus Dei honorem & æter-

æternam salutem spectare &c. Cujusvis status bona & commoda naturæ suæ magis convenientia &c. a n. 1918.

Confessarius Parochi debet esse approbatus, l.6. p.2. nu. 1539.

Confessarius Monialium. V. *Moniales. Approbatio*.

Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale privilegium a Papa l. 7. num. 443. Potens dispensare, potest etiam absolvere ab omnibus reservationibus & censuris, quæ proveniunt ex peccato, ob quod dispensatur, non tamen, si aliunde proveniant, l. 6. p. 3. n. 958. Etiam non potest absolvere, si supplicans nolit, aut non possit dispensationem acceptare, si tamen dispensatio aliquando acceptanda foret, absolvere posset, num. 959. Si in Rescripto addatur, ut injungatur pœnitentia gravis, potest injungere levem, si supplicans antea confessus est, & pœnitentiam proportionatam accepit, vel si lucratus est Indulgentias, vel si cum tali dispositione accedat, propter quam gravis pœnitentia possit mutari in levem, n. 962. Confessarius pro expedienda dispensatione electus, si minus bene peregerit officium suum, alius eligi potest, cui Rescriptum præsentetur, & qui expediat, n. 969. Confessarius delegatus probabilius Breve Roma datum expedire non potest, si Matrimonium cum consanguinea, ob urgentissimas etiam causas, jam contractum sit, nu. 989. Confessarius mendicans habens Jurisdictionem Episcopalem nequit dispensare in voto absoluto Castitatis in ordine ad contrahendum Matrimonium n. 462. Confessarii Societatis JESU habent facultatem commutandi vota non reservata, l. 3. p.1. n.531. Etiam possunt absolvere a casibus Papæ reservatis extra Bullam Cœnæ, l.6. p. 2. n.1611.

Confessarius tempore Jubilæi quilibet approbatus a quolibet, etiam a Religioso & Moniali sine licentia Superioris sui eligi potest, non tamen a Religioso Societatis JESU, l.6. p.2. n.1464. A Regulari probabiliter etiam eligi potest approbatus a solo Prælato alterius Ordinis, qui tamen a Sæculari eligi non potest tempore Jubilæi, n. 1465. Eligendus debet esse approbatus respectu eligentis v. g. a Moniali, debet esse specialiter pro Monialibus audiendis approbatus &c. n. 1467. Probabilius etiam requiritur, ut eligendus sit approbatus ab Ordinario illius loci, in quo fit Confessio, n. 1466. Nec extra extremam necessitatem eligi potest excommunicatus, suspensus, irregularis, depositus, degradatus, nec complex criminis, si illi per Episcopum potestas absolvendi complicem sit sublata, n. 1468. Neque eligi potest in Ordine Prædicatorum Regularis ab Episcopo approbatus inscio vel invito Superiore, quod in aliis Ordinibus fieri potest, sed tali approbationi non facile fidendum est, n. 1469. Probabiliter eligi non potest Regularis exemptus approbatus ab Ordinario, si per sententiam Judicialem & notoriam prohibitus sit audire Confessiones Sæcularium ob inscitiam vel similes causas, nu. 1470. Probabiliter eligi potest Regularis approbatus ab Episcopo, si dimittatur ab Ordine, n. 1471. Probabilius Confessarius approbatus tempore Jubilæi ab aliquo requisitus sub mortali tenetur eum audire, n. 1472.

Confessarius post tempus Jubilæi, nihil potest circa illum, qui Jubilæum lucratus non est, qui vero illud lucratus est, circa illum potest etiam post Jubilæum exequi illas gratias, quas tempore Jubilæi potuisset, lib. 6. p. 2. num. 1473. Etiam potest transacto Jubilæo absolvere illum ab omnibus peccatis & censuris, qui tempore Jubilæi cœpit confiteri, & ex justa causa absolutio dilata est, ib. Etiam absolvere potest a reservatis ex justa causa vel inculpabiliter omissis tempore Jubilæi, idem potest in commutatione Votorum &c. ib. Probabilius non potest a reservatis post Jubilæum commissis absolvere eum, qui Confessionem post tempus Jubilæi perficit, nu. 1474. Eum absolvere potest probabiliter a reservato post Jubilæum, qui tempore Jubilæi confessus non est, quia non recordabatur mortalis, vel qui ex invincibili defectu doloris, vel propositi invalide fuit confessus, si cetera præscripta impleverit. Non vero probabilius eum, qui sacrilege est confessus ex malitia, animo postea recte confitendi & Jubilæum lucrandi, n. 1475.

Confessarium consulere non expedit, quando agitur de promotione pœnitentis, l.6. p.2. n. 2001.

Pro Confessariis apti sunt Religiosi, l.6. p 2. n. 1704.

Confessariorum instructio, quomodo in impedimentis occultis dispensationem a S. Pœnitentiaria impetrare debeant, l.6. p. 3. n. 909. Confessarii approbatio. V. *Approbatio*.

Confessionis præceptum.

Confessionis præceptum tum divinum, tum humanum datur, obligans sub mortali omnes & solos baptizatos, qui lapsi sunt in peccatum mortale personale, l.6. p.2. a n. 2002. Datur præceptum confitendi omnia mortalia post Baptismum commissa, a nu. 2015. 2023. Hoc Præceptum absolute loquendo non fuisset necessarium, n. 2016. Non potuit absolute esse a sola Ecclesia, n. 2017. Præceptum Confessionis venialium probabilius potest esse ab Ecclesia, n. 2018. Præceptum divinum Confessionis omnium mortalium obligat in periculo mortis, & sæpius in vita, a nu. 2019. l.4. num. 2534. Probabilius præceptum Confessionis aut pœnitendi non obligat, per se loquendo, statim post commissum mortale, obligat tamen, uti etiam Præceptum naturale, per se loquendo, ante articulum mortis, l.6. p.2. a nu. 2005. Etiam ante Communionem obligat, nu. 2021. Non ante alia Sacramenta, nisi sæpe per accidens, n. 2022. Obligat omni anno, nu. 2023. Obligantur hoc præcepto omnes & soli baptizati, qui habent mortale; pueri doli capaces, probabilius etiam ante septennium; ingredientes periculosam navigationem vel conflictum &c. num. 2002. a nu. 2024. Ut satisfiat huic Præcepto, Confessio fieri debet approbato, sive is sit Sæcularis, sive Regularis; si tamen fiat Regulari, qui est præsentatus Episcopo, & ab eo, quamvis injuste repulsus, non satisfit, num. 1548. a numer. 2028. Non est obligatio absente Sacerdote confitendi Laico; quod tamen ob varias causas aliquando utiliter fit, num. 1482. Confessione invalida non satisfit huic Præcepto, a num. 2032. Valida & informi probabilius satisfit, num. 2034. Probabilius non satisfit Confessione, quam non sequitur absolutio, numer. 2035. Hoc Præcepto obligatur habens peccata mortalia post Baptismum commissa & necdum remissa. Item habens peccata tantum interna, a numer. 2036. Probabilius hoc Præcepto non obligatur habens sola venialia, vel mortalia antehac rite confessa; est tamen absolute melius venialia semel in anno confiteri, num. 2002. 2038. Nec obligatur confiteri venialia, qui simul habet mortale, a quo hoc anno confitendo excusatur, v.g. ob periculum gravis damni, nu. 2039. Qui sæpius, imo etiam omni die anni confessus est venialia, si in fine anni, v. g. ultima die recordetur mortalis non confessi, vel mortaliter peccet, obligatur ea die adhuc Præcepto Confessionis annuæ; non vero ille, qui hoc anno confessus est mortale anno præcedente commissum, & per oblivionem omissum, n. 2040. Qui per annum saltem semel confessus est mortale dubium cum venialibus, si incidat in mortale, probabiliter adhuc tenetur hoc præcepto, nu. 2041. Si vero semel confessus est mortalia memoriæ occurrentia, quamvis aliquod ex oblivione omiserit, probabilius non tenetur, a n. 2048. Obligatio hæc omni anno confitendi probabilius non alligatur tempori Paschali, n. 2042. Annus pro implendo hoc Præcepto numeratur a Paschate ad Pascha, vel a 1. Januarii ad ultimam Decembris, n. 2043. Obligat semel in anno; hinc probabiliter satisfacit, qui confitetur hoc anno 1. Jan. & sequente anno ultima Decemb. Item, qui multis annis non est confessus, & hoc anno confitendo pro illis satisfecit: si ante finem hujus anni relaberetur in mortale, probabiliter Confessione facta satisfecit Præcepto, n. 2043. 2047. Differens ultra annum, eo gravius probabilius peccat, quo diutius Confessionem differt, n. 2044. Prævidens impedimentum, quo minus isto anno confiteatur, probabiliter non tenetur prævenire, n. 2045. Qui priori anno non est confessus, probabiliter nunc statim obligatur hoc Præcepto, nu. 2002. 2046. Excusantur ab hoc Præcepto, qui vel physice, vel moraliter illud implere non possunt, v. g. qui prudenter timent revelationem sigilli; qui non possunt sine notabili incommodo; qui non possunt, nisi per interpretem &c. nec tales tenentur vi hujus Præcepti illo anno confiteri, n. 2002. a num. 2005. Non implentes hoc Præceptum pœnam incurrunt, scilicet, ut vivi arceantur ab ingressu Ecclesiæ, mortui autem arceantur a sepultura Ecclesiastica; quæ pœna tamen non incurritur ipso facto, sed est ferendæ sententiæ per Superiorem Ecclesiasticum, n. 2053.

Confessio.

Confessio est accusatio externa de peccato proprio, ordinata ad absolutionem a Sacerdote obtinendam, l. 6. p.2. n. 916. Ordinarie requirit integritatem materialem, per accidens, & extraordinarie sufficit integritas formalis, n. 915. a n. 917.

Confessio materialiter integra est, explicare omnia mortalia memoriæ occurrentia secundum numerum, speciem, & omnes circumstantias speciem malitiæ mortalis mutantes, l. 6. p.2. n.915. a n. 919.

In Confessione numerus peccatorum explicari debet vel absolute, vel sub dubio, prout conscientia dictat, l. 6. p. 2. nu. 922. Qui scit numerum, peccat mortaliter, si dicat: *aliquoties feci, sæpe feci, forte toties feci &c.* nisi excusetur per simplicitatem vel bonam fidem, ibid. Qui uno actu detraxit tribus, contraxit tres malitias in Confessione exprimendas, item qui unam habuit voluntatem fornicandi cum tribus &c. a num. 923. Qui per tres actus furatus est eidem tres ducatos, non satisfacit, dicendo: furatus sum tres ducatos; sicuti nec, qui uno actu tres ducatos furatus est spectantes singulos ad diversos homines, num. 925. Qui uno actu dubitavit circa tres fidei articulos &c. satisfacit dicendo, semel dubitavi de fide &c. Econtra, qui uno actu odit tres homines &c. hunc numerum hominum debet addere, sicut etiam ille, qui uno actu statuit per septimanam Horas omittere, numerum dierum addere debet &c. num. 926. Si quis die jejunii sæpius comederit carnes, debet numerum addere &c. n. 927. Qui per horam continuat actum, facit unum peccatum, si vero aliquoties retractet, toties novum peccatum committit, in confessione explicandum, num. 928. Qui continuo tempore in mortali absolvit v. g. decem pœnitentes, vel totidem Eucharistiam ministrat, istum numerum hominum addere debet, num. 929. Qui comedit carnes die jejunii incidente v. g. in quatuor Tempora, satisfacit, dicendo: semel in die jejunii comedi carnes &c. n. 930. Qui furatus est 100. & primo bona fide confessus est se furatum esse 50. si postea reddatur certior, quod fuerint 100. probabilius satisfacit, si in sequenti Confessione dicat se furatum esse 50. Idem est de blasphemia &c. a n. 931. Qui post examinatam diligenter conscientiam aperuit in genere statum, tempus, consuetudinem, dicendo toties circiter &c. quamvis postea distinctius recordetur hujus vel illius in hoc, vel illo loco, cum hac vel illa persona commissi peccati, vel etiam numerum determinatum, communiter non obligatur de novo confiteri, a n. 934 936. Actus externus peccati simul est confitendus, a n. 941. Non autem effectus peccati, a n. 943.

In Confessione explicari debet species infima peccati, quæ præcipue desumitur, vel ex objecto aut modo tenendi actus peccaminosi notabiliter diversi, vel ex legibus formaliter diversis, contra quas agitur &c. l.6. p.2. n. 915. 945. 952. Secundum speciem peccata confiteri debent, sicuti erat conscientia tum quando committebantur, si tum, quando rem malam egisti, invincibiliter ignorabas ejus malitiam, vel non advertebas ad aliquam circumstantiam malam, licet postea ante Confessionem malitiam illam intelligas, non teneris quidquam confiteri, & si confiteri velis, quia times, ne forte peccaris, addere debes, te eo tempore non scivisse, vel non advertisse ad istam malitiam &c. Econtra si dum aliquid egisti, erronee apprehendisti aliquam malitiam in objecto, vel in actione tua, quamvis re ipsa non inesset, tu eam contraxisti, & teneris hoc in Confessione explicare &c. n. 946. Qui cum dubio operatus est, an inesset actioni malitia mortalis, an hujus vel illius speciei, quamvis postea certo resciat nullam in ea fuisse malitiam mortalem, tamen confiteri debet se operatum esse cum illo dubio, quod habebat, dum operabatur &c. ib. Qui nunc agnoscit se v.g. ter detraxisse, non satisfacit dicendo: accuso me, si detraxerim, n. 947. Qui ex ignorantia vincibili festi v.g. omisit Missam, satisfacit dicendo: Missam die festo non audivi, &c. nu. 948. Qui ex ignorantia culpabili voluit v.g. peccare cum muliere ignorans ejus statum, hoc in Confessione explicare tenetur &c. n. 949. Qui ex errore putavit esse diem festum, quo non audivit Sacrum, satisfacit dicendo non audivi Sacrum die festo: aliquando tamen error aperiri debet, v. g. Si quis confiteatur, non jejunavi pridie Circumcisionis, addere debet, & putabam me obligari &c. n. 950. Probabiliter etiam exprimi debet, an peccatum factum sit cum conscientia dictante esse peccatum, an cum dubitante, an esset peccatum, n. 951. Qui tres injurias proximo intulit, v. g. uni furatus est, alteri detraxit, alium occidit, debet species infimas explicare dicendo: uni furatus sum, uni detraxi, & unum occidi. Similiter, qui semel se exposuit periculo ebrietatis, & semel

mel periculo turpis delectationis, non satisfacit dicendo: bis me exposui periculo peccandi mortaliter, sed species singulas explicare debet, n. 952. Non sufficit dicere speciem infimam peccati, quod quis fecit quomodocumque, sed dici debet illa species infima, quæ re ipsa est admissa &c. n. 953. Probabilius dici debet species mali, quod quis voluit vel optavit proximo suo, l. 2. n. 182.

In Confessione explicari debet peccatum secundum circumstantias mutantes speciem, quæ notabiliter augent vel minuunt malitiam peccati, quæ præcipue continetur hoc versu: *Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando*: l. 6. p. 2. n. 955. a n. 954. Qui blasphemavit, sed sine advertentia ad malitiam, qui delectavit se objecto turpi, sed sine pleno consensu in delectationem &c. has circumstantias exprimere debet: item qui furatus est sartori acum, qui aliam acum non habebat, quo laboraret & lucraretur: item, qui comedit carnes die jejunii non recordaos esse jejunium &c. si hoc confiteri velit, tenetur addere, se tum de ea prohibitione non cogitasse, n. 958. Circumstantiæ generales peccatorum, v. g. quod sint Contemptus Dei, injuria, inobedientia &c. non sunt necessario addendæ in Confessione, nisi sint intentæ a nu. 964. Circumstantia consuetudinis non est, per se loquendo necessario aperienda in Confessione, a n 968. Si vero ea sit causa vel occasio proxima actuum objective malorum, tenetur se accusare de negligentia, si eam emendare neglexerit, ad quod sub mortali tenebatur, n. 969. Etiam confitenda est, si adhuc sit volita & pergat esse proxima occasio relabendi; hinc qui blasphemat v. g. & voluntarie pergit augere, vel retinere talem consuetudinem, confiteri debet, dicendo: Blasphemavi sæpissime, & ita advertenter induxi vel emendare nolui consuetudinem blasphemandi, n. 970. Etiam aperienda est, si Confessarius de ea interroget, a nu 971. Qui aliquid operatur ex consuetudine mortaliter mala sine ulla prorsus advertentia ad malitiam (quod rarissime fit) non tenetur hoc in Confessione explicare &c. a nu. 973. Circumstantiæ tantum aggravantes probabiliter sunt addendæ in Confessione, a n. 975. Opinio negans eas esse addendas in Confessione, non est damnata, n. 978.

In Confessione explicari debet species peccati contra Fidem, Spem & Charitatem, l. 6. p. 2. n. 979.

Contra Fidem, v. g. An defecerit a fide ad Judaismum, Paganismum &c. non vero, an dubitaverit de Eucharistia vel de Purgatorio &c. a num. 979.

Contra Spem, v. g. peccavi, quia sperabam Deum facile remissurum peccatum; non vero peccavi cum spe veniæ, vel cum proposito confitendi &c. n. 982.

Contra Charitatem, v. g. qui induxit alterum ad furtum, non satisfacit dicendo, fui alteri causa gravis peccati, sed addere debet furti. Qui sermone, vel facto turpi dedit scandalum præsentibus, tenetur addere, quales illæ personæ fuerint; qui dissolvit amicitiam inter propinquos v. g. patrem & filium, tenetur addere inter propinquos &c. a n. 983.

In Confessione explicari debet species peccati contra Præcepta Decalogi, num. 990.

Contra primum præceptum, v. g. Superstitiosus fui cum pacto externo cum dæmone: cultum divinum exhibui falso deo externe tantum: emi Beneficium Ecclesiasticum, unum & alterum propria auctoritate permutavi &c. a n. 990.

Contra secundum Præceptum, v. g. Qui blasphemavit Deum, B. Virginem, & Sanctos, probabiliter id addere debet, item, qui fecit votum unum simpliciter, aliud cum juramento, hoc addere debet &c. a n. 995.

Contra tertium Præceptum, v. g. Qui fregit jejunium comedendo carnes, & etiam pisces, dicere debet: bis fregi jejunium, semel comedendo carnes: non vero, si omiserit audire Missam festo v. g. Paschatis & S. Laurentii, id addere necesse est &c. a num. 1102.

Contra quartum Præceptum, v. g. Qui odio habuit, detraxit, irrisit, contumelia affecit parentes, & homines alios, addere debet: toties odio habui &c. parentes, & toties alios homines; item, qui patri, filio, & conjugi fuit injurius, non satisfacit dicendo: tribus propinquis feci injuriam gravem, sed personas singulas explicare debet &c. a n. 1005.

Contra quintum Præceptum, v. g. Qui occidit hominem, si præterea præscindat membra, discerpat cadaver, evellat cor, id in Confessione addere debet, item, si occiderit vel personam sacram, vel in Ecclesia; item, si occiderit personam sanguine junctam, item si occiderit, vel tantum graviter vulneraverit &c. a n. 1015.

Contra sextum & nonum Præceptum, v. g Qui delectavit se copula cum sorore, tenquamvis soror est (quod raro fit in iis similibus delectationibus) addere debet: se delectatum esse copula cum sorore, & non simpliciter cum aliqua; item, qui delectavit se morose semel pollutione, semel fornicatione, semel sodomia ut talibus, has species addere debet. Item, si voto Castitatis adstrictus delectationem morosam habuerit, hanc circumstantiam addere debet; item, qui semel delectatus est cogitatione de copula, & semel desideravit copulam, hoc addere debet, & non satisfacit dicendo: bis habui turpem cogitationem. Item, qui procuravit pollutionem in altero, addere debet, an fuerit persona sacra, conjugata &c. Item, si ipse pollutionem causans habuerit votum Castitatis id addere debet. Item, si Conjux in actu conjugali cum sua se morose delectarit in alia velut præsente, vel si accedens ad suam putet esse alienam &c. in Confessionem exprimere debet. Item, si Conjux cum soluta exerceat sodomiam, oscula, tactus, vel si committat bestialitatem, debet explicare se esse Conjugem. Item, si obligatus voto Castitatis peccet cum alio eodem voto obligato, utriusque status explicari debet. Item, si pollutio fiat in templo, hoc addere debet. Item, qui Consanguineam attigit turpiter, addere debet fuisse Consanguineam. Item, qui commisit sodomiam probabilius addere debet, an fuerit agens, vel patiens, & femina probabilius explicare debet, in qua parte sui Corporis Sodomita semen effuderit. Item, qui commisit bestialitatem, addere debet, an cum mare, vel fœmella, &c. a n. 1021.

Contra septimum & decimum Præceptum, v. g. Qui furatus est rem sacram, id addere debet in Confessione, fuisse eam sacram. Item, qui rem sacram e loco sacro, id probabilius addere debet &c. num. 185.

Contra octavum Præceptum, v. g. Qui detraxit cum scandalo vel damno in bonis fortunæ, hoc in Confessione addere debet, non vero, an dixerit hunc esse hæreticum, illum furem, illum sodomitam, sed sufficit dicere: ter detraxi in re gravi &c. a num. 1095.

In Confessione explicari debet species peccati contra Præcepta Ecclesiæ v. g. qui violavit jejunium comedendo semel carnes, & semel pisces, sive qui illud violavit ab Ecclesia præceptum, simul a Superiore imperatum, & a Confessario pro Pœnitentia injunctum, & ex voto debitum, omnia hæc addere debet; non vero an laboraverit, vel non audiverit Missam die Dominico, an die festo; majore, sive minore festo &c. l. 6. p. 2. a n. 1102.

In Confessione explicari debet species peccati circa Sacramenta & personas Ecclesiasticas, v. g. Qui censura ligatus & simul in mortali constitutus communicat vel celebrat, item, qui in mortali & etiam non jejunus communicat &c. probabilius hæc in Confessione exprimere debet, non vero, an eum gravissimo vel minus gravi, an cum uno vel pluribus mortalibus vel censuris communicaverit. Item, qui sub confessione est mentitus, id addere debet. Item qui graviter percussit Clericum, id addere debet in Confessione &c. l. 6. p. 2. a n. 1107.

In Confessione explicari debet species in peccatis capitalibus, v. g. Si superbus fuit, quia putavit se bona habere independenter a Dei gratia proprio merito, & ita excellere voluit, ut noluerit se Deo submittere & Superioribus, hoc in Confessione addere debet. Item qui per jactantiam suam simul alium infamavit, id tenetur addere &c. l. 6. p. 2. a n. 1124.

In Confessione explicari debet species in peccatis alienis, v. g. qui induxit vel consilium dedit alteri de furto secum patrando, item sollicitavit vel seduxit alterum ad luxuriam. Item, qui in Missa provocavit alterum ad fabulas &c. id in Confessione addere debet: non vero sive id fecerit consilio, sive jussione, sive per consensum &c. Item, qui laudavit alium præsentem ob peccatum patratum, id regulariter addere debet. Item, qui induxit consanguineam ad fornicationem, quæ consanguinitatem ignorabat, id addere debet &c. l. 6. p. 2. a n. 1131.

In Confessione ordinarie non debet una species peccati divisim explicari ab altera, v. g. Si Sacerdos ignotus Confessario sit fornicatus, male confitetur, *sum fornicatus, peccavi contra votum in materia gravi*, sed addere debet, se Sacerdotem esse; si tamen unam malitiam confessus sit, ad alteram se non reflectens, satisfacit in Confessione sequente addendo alteram, si una sine altera intelligi possit, non vero, si una sine altera non intelligatur, v. g. Si sacerdos commisisset adulterium, & non reflectens se, dixisset se fornicatum esse, deberet in altera Confessione repetere adulterium, nec sufficeret, dicendo; intuli alicui vel etiam conjugi gravem injuriam &c. l. 6. p. 2. n. 1134.

In Confessione probabiliter non debent specialiter explicari peccata specie inadæquata tantum distincta, si talia dentur, l. 6. par. 2. num. 1136. Qui non potest confiteri in specie infima, tenetur in subalterna, vel in genere; sic autem confessus tenetur postea, si recordetur, vel possit, confiteri speciem infimam, a num. 1137. Qui ob justam causam confitetur peccatum in genere tantum, non tenetur de illo elicere perfectam contritionem; num. 1139.

Confessio formaliter integra est, si confitearis quantum moraliter hic & nunc fieri potest, lib. 6. part. 2. numer. 1140. Ea sufficit, quando quis ad materialiter integre confitendum est physice impotens, ut 1. Mutus, qui scribere non potest. 2. Surdus, qui non potest omnia explicare. 3. Idiomatis ignarus, qui linguæ suæ gnarum habere non potest. 4 Moribundus usus linguæ destitutus, num. 1140. a numer. 1156. Ea etiam sufficit, quando Pœnitenti vel Confessario imminet periculum vitæ: item, quando ex Confessione certi peccati vel circumstantiæ prudenter timetur grave damnum vel proprium vel alienum: item, si quis peccatum vel circumstantiam non possit confiteri sine fractione sigilli, ibidem. Ea etiam sufficit 1. illi, qui habet Casum reservatum. 2. Scrupuloso, qui perpetuo angitur de oblitis. 3. Illi, quem fallit memoria. 4. Rudi & simplici, qui dolet de peccatis, nec tamen scit ullum dicere. 5. Probabiliter etiam illi, qui peccatum confiteri non potest sine complicis infamatione, ibidem. Ea sufficit, si ex Confessione peccati alicujus sciam Confessarium ex infirmitate graviter scandalizandum, lib. 2. numer. 243.

Confessio saltem formaliter integra est de essentia Sacramenti, lib. 6. par. 2. num. 1141. Ea non sufficit, ne infamia incurratur apud Confessarium, num. 1142. Ea sufficit, si prudenter timeatur lapsus ob longum examen circa peccata carnis, numer. 1143. Confessio dimidiari, idest, pars peccatorum reticeri non potest, ob magnum pœnitentium concursum, a num. 1148. Dimidiari tamen potest, si verb. grat. Confessarius ob nimiam fatigationem peregrinum jam abiturum diutius examinare non posset, n. 1151. Valide absolutio dimidiatur in Confessione venialium, idest, si pœnitens quidem dispositus ad absolutionem omnium peccatorum, & Confessarius etiam ab omnibus absolvendi potestatem habeat, hic tamen ab omnibus non absolvat, sed restringat intentionem ad aliqua tantum, hoc tamen fit illicite, & in Confessione mortalium fit invalide, a num. 1152. Si quis habeat reservata, Confessio, per se loquendo, non potest, multo minus absolutio dimidiari, nu. 1154. 1599. Qui confitetur generaliter, potest aliqua mortalia, antehac rite confessa, omittere, numer. 579. 1183. 1879. Non necessario debet discernere ab ultima Confessione commissa a reliquis, num. 579. Qui confitetur uni mortalia, alteri venialia, licite agit: quod si prius confiteretur sola venialia, & postea alteri mortalia, prima Confessio foret sacrilega, num. 1186.

Confessio debet esse vocalis ordinarie apud Sacerdotem præsentem, l. 6. p. 2. n. 1165. a n. 1191. Absenti facta, si sit ordinata ad absolutionem a præsente Sacerdote accipiendam, est valida, quod certum est, si præsens dicat: *Accuso me de peccatis illis, quæ scripsi, & peto absolvi*. Si autem absens maneat, vel non directe ad absolutionem a præsente accipiendam, est invalida, a num. 1195. num. 1200. Scripto non tenetur quis confiteri ob memoriam deficientem, mutus probabilius tenetur, uti & ille, qui prævidet se non posse integre confiteri, nisi ex scripto, si prudenter non timeat manifestationem Confessionis apud alios &c. a numer. 1193. Scripto Confessio fieri potest ob varias causas, v. g. Si ægrotus difficulter loquatur; si Confessarius aut Pœnitens sit sur-

dafter;

Confirmatio.

alte-

perversionis, quod si inierit, infidelis etiam aliud inire potest, & non prius, l. 6. p. 3. nu. 406. Si conversus sit vir, debet mulieri in infidelitate permanenti dotem restituere, aut saltem fructus ejus, ibid. Si mulier etiam convertatur, & ille necdum aliam duxerit, tenetur eam recipere, n. 407.

Convitium.

Convitium est, si vitium vel defectus etiam naturalis alteri objiciatur cum ejus dedecore, l. 3. p. 2. n. 1223.

Cooperatio.

Cooperari ad actum dicitur, qui facit aliquid cum intentione, ut actus ponatur, quod si quis aliquid indifferens faciat, ignorans, an alter sit abusurus necne, non dicitur cooperari, si id faciat ex rationabili causa absque intentione, ut alter abutatur, l. 2. a nu. 255. Cooperari ad peccatum alterius materialiter tantum, subministrando solum materiam, & facultatem peccandi, vel exhibendo objectum, licitum est. 1. Si opus vel cooperatio sit secundum se bona vel saltem indifferens. 2. Si fiat ex bona intentione & rationabili causa. 3. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut saltem non tenearis propter rationabilem causam, a n. 250. Cooperari malo alterius per actionem, quæ per se, & proxime ad illud peccatum concurrit, seu adjuvat, est illicitum ideoque gravissimi mali causa talis actio licite poni probabilius non potest, a n. 251. Variis modis potest quis cooperari ad damnum alterius, qui continentur his versibus.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Qui uno ex illis modis efficaciter causat damnum, tenetur ad restitutionem, l. 3. p. 2. a n. 20. Qui cooperando est causa damni, tenetur ad restitutionem, quamvis damnum ab alio tamen fuisset causatum, si hic non fecisset, n. 49. Qui cooperando est tantum causa partis damni, tenetur partem illam tantum restituere, n. 50. Qui dubitat, an cooperatus sit damno alterius, non tenetur ad restitutionem; si autem consilium dederit, & dubitet, an fur illo efficaciter motus sit furatus, probabilius tenetur, num. 574. An singuli cooperantes teneantur ad restitutionem in solidum, & quo ordine. V. *Restitutio.*

Copula.

Copula præcedens Matrimonium illud non consummat, hinc uterque primo bimestri adhuc potest ingredi Religionem, l. 6. p. 3. n. 425. Copula post sponsalia secuta sufficit ad consummationem Matrimonii in locis, in quibus subsistunt Matrimonia clandestina; non vero in locis, in quibus non valent Matrimonia clandestina, a n. 278. Mos in Germania, ut procurator Cataphractus decumbat cum sponsa, non est consummatio Matrimonii, n. 279. Si semen a viro alioquin potente vas penetrare, effundatur circa muliebria, & matrix illud ad se attrahat, probabilius sufficit ad consummationem Matrimonii, quod etiam verum videtur, si dæmonis ministerio semen viri in vase debito recipiatur, n. 280. Si vir vas feminæ penetrarit, sed ad illud non venerit, nec attractum sit semen, probabilius non est consummatio Matrimonii num. 281. Si conjugata primo bimestri vi opprimatur a viro suo, Matrimonium consummatur, oppressa tamen adhuc potest ingredi Religionem, nu. 282. Si vir affirmet consummationem esse factam, mulier autem neget, vel contra, potius credendum est affirmanti, n. 283. Copula conjugalis in loco sacro facta, si sit necessaria v. gr. ob periculum incontinentiæ, quando conjuges coguntur diu manere in templo, non est sacrilega, nec illicita; quod si non sit necessaria, probabilius videtur sacrilega, l. 6. p. 2. n. 1071. Copulæ abruptio consentiente conjuge absque periculo pollutionis cum justa causa, non est peccaminosa, l. 6. p. 3. n. 347. Copulam abrumpere tenetur puella vi oppressa etiam cum dispersione seminis, l. 3. p. 1. nu. 928. Idem probabilius tenetur facere puella pœnitentia ducta; ibid. Nunquam tamen licet semen admissum ejicere, ibid.

Corporale pro Sacrificio.

Corporale pro Sacrificio debet esse lineum, saltem quoad eam partem, qua Hostiam vel Calicem tangit; item benedictum, & mundum, l. 6. p. 2. nu. 308. Post lotionem, quæ primo ordinarie fieri debet a persona sacra, post quam fieri potest a Laico, non est iterum benedicendum, nisi notabiliter rumpatur, num. 308. a nu. 334 Non est mortale, si Laicus illud prima vice lavet, ib. Sine Corporali, aut cum non benedicto, extra gravem necessitatem celebrare, est mortale, num. 333.

Corporis Christi festum, Octava &c. V. *Festum.*

Corporis vitium. V. *Vitium.*

Correptio Fraterna.

Correptio fraterna est admonitio, qua quis proximum conatur revocare a peccato, l. 2. n. 208. Materia ejus est omne mortale, ib. Præceptum hoc obligat omnes etiam subditos, magis tamen Prælatos & Superiores, ib. In ea servandus est ordo, quem Christus præscripsit, Matth. 18. Scilicet. 1. Ut fiat secreto, dein coram testibus, tum ad Prælatum Ecclesiæ sive Superiorem deferatur, nisi præstet Superiori viro probo & prudenti, quam aliis testibus innotescere, vel peccatum sit publicum, vel vergat in grave damnum tertii aut Communitatis, si Superiori non statim innotescat, vel corripiendus sit contentus, ut Superiori statim significetur, ib. Præceptum hoc obligat. 1. Si certo constet de peccato proximi, indagare enim tenetur solus Superior. 2. Si probabile sit non emendasse, nec emendaturum, vel relapsurum. 3. Si alius æque idoneus non adsit, qui correpturus putetur. 4. Si sit spes fructus. 5. Si sit bona occasio, locus & tempus opportunum & possis sine tuo gravi damno facere. Horum si aliquid desit, ordinarie non obligat, ib. Probabiliter adhuc obligat, etiamsi non sit periculum relapsus, n. 209. Etiam obligat, etiamsi spes fructus non sit certa, quæ, si putetur inutilis, non obligat, nu. 210. In dubio, an correptio sit profutura, an nocitura, secundum communem omitti potest, nisi peccator fuerit in extremis, nu. 210. Probabilius obligat etiam cum periculo vitæ propriæ, si peccator alias putetur in peccato moriturus, n. 211. Qui facile potest impedire peccatum mortale proximi & ob mali temporalis timorem negligit, peccat mortaliter, n. 208. Si verba non juvent, potest & debet Superior subditum corripere etiam pœnis & aliis modis coactivis, si autem non sit subditus, licitum est aliquam vim amicam adhibere, v. g. peccandi instrumenta occultare, non tamen absolutam vim inferre, nisi adesset causa proportionata, & sic raro erit obligatio impediendi peccatum proximi, n. 212. Etiam est obligatio corripiendi peccantem ex ignorantia vincibili, probabilius etiam ex invincibili, hic tamen discretione utendum est, n. 214. Est obligatio gravis, sub pœna excommunicationis denuntiandi Hæreticos apud Inquisitores fidei, ubi Bullæ hoc mandantes usu receptæ sunt. Item in Confessionali ad turpia sollicitantes, a n. 215. Etiam obligatur deferre, qui aliquid habet sub secreto naturali, si hoc sit necesse ad cavendum damnum commune &c. V. *Delatio*. Non sufficit correptionem semel esse factam, sed repeti debet, quandiu speratur fructus, n. 208. A correptione fraterna excusat ordinarie magnum detrimentum proprium, quando proximus si velit, potest ipse facile vitare peccatum, & corrigenti magnum damnum extrinsecum in iis bonis, quæ aliunde habet, vel haberet independenter a peccato ipso committendo, ex correctione proveniret, num. 220.

Corruptio vocis.

Corruptio vocis invalidat formam Sacramenti, si sit substantialis, idest, si voces corruptæ conjunctæ aptæ sint ingenerare alium sensum, præter intentum a Christo, l. 6. p. 1. n. 36.

Crapula.

Crapula censetur mortalis, si quis gulæ causa violet Jejunia Ecclesiæ, si ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas sub mortali tenetur, si valde graviter valetudini advertens noceat, si continuæ fiant commessationes, & compotationes, ita ut venter pro Deo habeatur, si quis bibat ad perfectam ebrietatem, si quis ex mera gula vescatur carnibus, aut sanguine humano &c. l. 5. n. 307.

Credere.

Quæ fideles credere explicite tenentur, alia sunt necessaria necessitate medii, sine quibus etiam inculpabiliter ignoratis finis ultimus obtineri non potest, & sunt hæc duo: Deum esse, & Remuneratorem esse bonorum, & post sufficientem Evangelii promulgationem saltem implicite credere Christum & Sanctissimam Trinitatem. Implicite autem credere dicitur, qui credit aliquid explicite, in quo alterum implicite est, v. gr. si credas, quod credit Ecclesia. Alia sunt necessaria necessitate præcepti, sine quibus inculpabiliter omissis, finis obtineri potest, & sunt Symbolum Oratio Dominica, Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ Sacramenta maxime necessaria, ut est Baptismus, Eucharistia, & Pœnitentia, reliqua tunc, quando vult suscipere; hæc sub mortali omnes explicite scire & credere tenentur crassiori saltem modo, & quoad substantiam &c. l. 2. n. 2. l. 6. p. 1. a n. 587.

Credo, quando dicatur in Missa. V. *Gloria.*

Creditor.

Creditoribus ordine solvi debet, si omnibus non possit, lib. 3. p. 2. n. 374. V. *Debitor*. In creditoribus mere personalibus probabiliter tenenda est Regula 54. Juris in 6. *Qui prior est tempore, prior est Jure*, a n. 493. Amicitia præcise non dat Jus prælationis, nec paupertas, a numer. 405. Creditor privilegiatus præferri debet non privilegiatis, etiam hypothecatis, quamvis sit posterior, n. 395. Si nullus creditorum habeat jus prælationis singulis solvi debet secundum proportionem debiti, n. 407. Secundum communem est obligatio in conscientia servandi ordinem in solvendo nu. 408. Creditori creditoris solvens satisfacit si debita sint ejusdem rationis, nec sit alius creditor præferendus, a n. 453. Creditor pro foro externo præsumitur remisisse debitum, si illud in suis libris cancellarit, aut instrumentum debiti lacerarit, supposito, quod remittere possit, & alteri vicissim possit remitti, numer. 460. V. *Excusantia a restitutione.*

Creditum.

Credita seu Chirographa, si certa sint, ea minoris emere, solutione anticipata, est usura, secluso tamen lucro cessante, & damno emergente, si incerta sint, litigiosa & cum difficultate exigenda, licite minoris emuntur ab eo qui non est causa illius difficultatis, lib. 3. p. 2. n. 927. Etiam minoris emi possunt credita & salaria debita militibus & famulis Nobilium, non tamen ab iis, ad quos spectat facere solutionem, si ipsi sint causa difficilis solutionis, ibid.

Crimen.

Crimen solis complicibus notum, quamvis hi multi sint, censetur occultum, l. 6. p. 3. n. 874 Qui scit crimen alterius non sub secreto, nec injuriam fecit in ejus notitia acquirenda, licite illud manifestat ad damnum suum impediendum, lib. 3. p. 2. nu. 1234. Crimen alterius prodere, quando, & quale sit peccatum V. *Detractio.*

Crimen dirimens Matrimonium est triplex: homicidium, adulterium & raptus, l. 6. p. 3. n. 512.

Crimen homicidii dirimit Matrimonium, si illud ab altero conjuge, vel alio tertio sive physice, sive moraliter sit perfectum eo consilio, ut postea inter se Matrimonium contrahant, quod si ea intentione & communi consilio factum non sit, illud non dirimit, nisi etiam adulterium præcesserit, ibid.

Crimen adulterii Matrimonium dirimit, si fiat vivente alterius conjuge, & vel Matrimonium initur de præsenti, vel saltem datur fides de ineundo post mortem conjugis: sed in hoc casu requiritur, ut promissio sit acceptata, & uterque sciat alterum esse conjugatum, sufficit etiam, ut dirimat, si adulter dubitet; utrum tempore adulterii vixerit alter conjux, ibid.

Crimen raptus impedit Matrimonium, secundum Trident. quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi libere consentiat, probabiliter tamen Tridentini decretum tantum comprehendit raptum, qui fit causa Matrimonii, ib. Crimina notoria & publica non relinquunt reo Jus se defendendi in Judicio, l. 4. nu. 1408. Crimina excepta, in quibus non est opus servare omnem Juris ordinem, sunt 1. Læsæ Majestatis. 2. Hæreseos. 3. Sagarum. 4. Proditionis. 5. Conjurationis. 6. Falsæ monetæ. 7. Latrocinii. In his tamen aliisque omnibus non potest aliter procedi, quam recta ratio & jus naturale dictet, n. 1418. V. *Delictum.*

Crux.

Crux ad Missam requiritur: usus habet, ut sit simul Crucifixus, l. 7. p. 2. nu. 308. 318. Sufficit, si pro icone Altaris depictus sit, aut aliter fabrefactus Crucifixus: item Crux, qualis est in depositione Christi, ubi B. Virgo Christum de Cruce depositum tenet; item Crucifixus depictus in Tabernaculo, aut charta aliqua, si alius facile haberi non possit; probabilius non sufficit Crux vel Crucifixus depictus in pariete aut in tabula ad latus, nec imago Christi bajulantis Crucem, n. 319.

De-

Delectatio speculativa est actus, quo percipitur quidem delectabilitas objecti, tamen non itaut voluntas moveatur ad eam desiderandam vel exequendam. Practica est actus, quo ita percipitur delectabilitas objecti, ut voluntas etiam moveatur ad eam desiderandam vel procurandam, n. 896. Pure speculativa objecti venerei non est de se peccatum, si absit periculum consensus in delectationem vel cogitationem practicam. Practica est illicita, hinc illam quærens vel in eam consentiens peccat mortaliter, n. 897.

Delectatio morosa turpis est complacentia interna de objecto turpi. Delectatio venerea est excitatio partium pudendarum aut spirituum genitalium circa illas, l. 6. p. 2. n. 1022. In delectatione venerea, in quam voluntas consentit, sic proceditur: 1. Voluntas consentit, ut intellectus cogitet de objecto turpi v. g. de fornicatione. 2. Voluntas mere spiritualiter complacet in fornicatione sic cogitata &c. l. 5. n. 95. Delectationes morosæ turpes distinguuntur specie, quando versantur circa objecta turpia notabiliter diversa in genere moris, l. 6. p. 2. a n. 1023. Omnis delectatio venerea morosa est mortalis illi, cui copula est illicita, l. 3. p. 1. a nu. 910. l. 5. a n. 96. In ea non datur parvitas materiæ, a n. 98. Si delectatio carnalis & luxuria sumatur generice, prout est quid commune delectationi venereæ & sensibili, potest in illa dari parvitas materiæ, n. 93. l. 3. p. 1. a n. 893. n. 912.

Delectatio differt a desiderio, quod non desideret exequi objectum cogitatum, sed sistat in sola ejus complacentia, l. 5. n. 66.

Delectatio morosa non dicitur a mora temporis, sed quod voluntas eam advertens deliberate admittat, & sic moretur, seu se in ea detineat, l. 3. p. 1. n. 890. l. 5. n. 66.

Delectatio alia est de malo, alia de cogitatione mali, alia de cogitatione mala, alia de modo, quo fit malum, l. 5. n. 78. Delectatio de malo, vel de cogitatione mala semper est mala, a n. 98. De cogitatione mali, vel modo, quo fit malum, potest esse bona, ib. Probabilius est, quod delectatio de objecto, non tantum intrinsece malo, sed etiam malo extrinsece, sit peccatum mortale aut veniale, prout objectum est graviter vel leviter malum, n. 76. 82. Quamvis ex parte objecti nulla sit malitia, tamen delectatio ex parte sui habet aliquando malitiam propter oppositionem cum aliqua virtute, vel cum natura rationali, nu. 90. Delectatio mala est, quæ est contra Deum, proximum, vel seipsum ib. Si malitia intentionaliter separetur ab objecto, & delectatio feratur in aliquod bonum physicum, quod est in objecto, per se loquendo, non est peccatum, n. 80.

Delectatio de effectu bono secuto ex causa mala est licita, n. 76. n. 91.

Delectatio sponsi, viduæ, conjugis appetitu tantum rationali de copula, est licita, n. 76. Conjugati de habita copula cum aliena est peccaminosa, l. 6. p. 3. n. 331. De copula habenda, vel jam non possibili, probabilius non est graviter illi illicita, nu. 337. Delectatio de copula habenda vel habita conjugis, qui ante vel in Matrimonio vovit Castitatem, est peccaminosa, n. 338. Delectatio conjugati de sodomia est mortaliter peccaminosa, l. 3. p. 1. n. 892.

Delectatio de objecto secundum se non malo est licita, l. 5. n. 76. De objecto sub conditione, quæ omnem malitiam objecti aufert, non est peccaminosa, n. 66. Si vero conditio malitiam non auferat, est peccaminosa, n. 66. a n. 83. De objecto intrinsece malo, sub conditione, si liceret, probabilius est peccaminosa graviter vel leviter, prout objectum in se est, a n. 82. Delectatio voluntatis de objecto secundum se non semper malo sub conditione, si liceret, si excipiatur materia turpis, per se loquendo non est peccaminosa, a n. 85. De objecto in se malo, sed sine culpa facto, est peccatum tale, quale objectum, n. 89. Delectatio ex parte sui aliquando habet malitiam, quamvis ex parte objecti nulla sit malitia, n. 90. Actionem exercens, unde orietur delectatio carnis, si ex justa causa faciat, non peccat, n. 76. Permittens seu positive non resistens delectationi morosæ venereæ, si hoc fiat ex complacentia objecti vel delectationis, vel si per hoc se exponat periculo consensus in objectum vel delectationem, peccat mortaliter vel venialiter, prout objectum aut delectatio erit graviter aut leviter mala, nu. 109. Si ex causa rationabili ita permissive se habeat, non peccat, n. 115. Si sine causa ita permissive se habeat, speculative loquendo videtur probabilius, quod non peccet, in praxi tamen ordinarie saltem actum simplicis displicentiæ elicere obligandus est, nu. 76. 111. Si motus sint leves melius est eos contemnere sine positiva resistentia, n. 111. Si habita sola displicentia simplici esset periculum pollutionis, probabiliter peccat mortaliter non magis resistendo, n. 112. Delectationem in cibo, potu, aliisque rebus non licet præcise intendere propter se a n. 310. Delectationis morosæ mortalis Confessio fieri debet cum circumstantiis operis, de quo fuit delectatio, n. 76.

Delegatio, Delegatus.

Delegatio in Jure vocatur assignatio debiti, & delegare, vice sua alium dare reum creditori, vel cui jusserit: ad delegationem sufficit, si quis ex quacumque causa etiam erronea in se recipiat veram alterius obligationem, l. 3. p. 2. n. 463.

Delegatus Supremi Principis potest causam subdelegare, l. 4. n. 1416. Non debet plus examinare, quam mandetur, l. 6. p. 2. n. 983. Non potest pergere, si sciat extra sigillum Confessionis preces, etiam per testes justificatas, non subsistere, n. 984. Nec pergere potest, si prævideat ex dispensatione secuturum scandalum vel majus malum, ib. Nec probabilius pergere potest, si reperiat causam bona fide Papæ allegatam, reipsa non subsistere, quamvis alia adsit, quæ si allegata fuisset Rescriptum certo obtinuisset, nu. 986. Non habet in actu jurisdictionem, nisi post exhibitionem originalis mandati, n. 979. Delegatus talis esse desinit per definitivam sententiam etiam irritam, ibid.

Deliberans.

Deliberans plene advertenter, an velit peccare, peccat mortaliter, l. 6. nu. 229. Deliberans de vitæ statu, varia observare debet, l. 6. p. 2. n. 1915.

Delictum.

Delicta conjugum, quamvis non sint æqualia, se compensant, & non datur locus divortio, l. 6. p. 3. nu. 454. Si unus egerit pœnitentiam, & alter in crimine pergat, primus probabilius potest divortium petere, si alterum admonuerit, nu. 355. Si post sententiam divortii latam, alter simile crimen committat, antequam Religiosam professionem emiserit, aut sacros Ordines susceperit, tenetur redire ad suam, n. 456. Non vero post professionem emissam, ibid.

Delictum, ut sit publicum, requiritur, ut non tantum actus, qui est delictum, sit publicus, sed etiam, ut publicum sit, quod talis actus sit delictum, l. 6. p. 2. n. 1657. Publicum in uno loco simpliciter censetur publicum, n. 1658. l. 2. p. 2. n. 1222. Tripliciter delictum potest esse publicum scilicet *Jure*, si sciatur per Confessionem Rei in publico judicio, vel per sententiam Judicis jam publicatam. *Facto*, seu per ipsam facti evidentiam: & *Fama*, si rumor de hoc ex sufficientibus indiciis ortus, pervenerit ad majorem partem communitatis, l. 3. p. 2. nu. 1219. Delictum, quod est publicum, si ulterius publicetur, non est detractio tum saltem, quando prima publicatio non fuit injusta, nu. 1220. Delictum in uno Monasterio publicum, potest ulterius publicari intra illud Monasterium, sed non extra, neque licite scribitur ad aliud monasterium, nisi Religiosi illi mitti soleant de uno loco in alium n. 1221. Delictum, quod fuit olim publicum, sed nunc oblivione sepultum, si iterum publicetur, probabilius fit injuria, tum saltem, quando facto vel fama tantum fuit publicum, num. 1222. Delictum, a quo reus in foro contentioso est absolutus, vel de quo accusator per annum tacet, non censetur amplius publicum si autem semel in judicio sit probatum, & punitum, probabilius manet publicum, l. 6. p. 2. n. 1661. p. 3. num. 876. Delictum Clerici manet occultum, etiamsi a Judice sæculari in contumaciam sit condemnatus, & etiamsi occasione illius sententiæ nata sit ipsi infamia publica, non ideo est irregularis, l. 6. p. 3. n. 876. Plane occultum est, quod nec fama est notum, nec ulla ratione probari potest, n. 877. Delictum censetur committi in ordine ad incurrendam censuram, ubi exterius consummatur, l. 7. n. 44. Eo commisso fugiens, per litteras a Nuntio vel Episcopo suo citari potest, & si contumax sit, probabiliter etiam censurari, n. 46. Si delicti detectio præcipiatur sub censura; nemo tenetur se ipsum vel socium complicem prodere quoad forum externum nisi detectio esset ita necessaria pro bono animæ, ut quis teneretur vitam potius profundere, quam tale delictum occultare; nec tenetur quis delicti auctorem deferre, si probare non possit nec si grave damnum sibi inde immineat, n. 102. Si in uno loco sit notorium, dummodo non sit deductum ad forum contentiosum, vel quando probari non potuit in alio loco veluti occultum absolvi potest, ubi in ratione delicti saltem non est notorium, nec putatur notitia eo brevi ventura, n. 144. Si duo idem delictum commiserint, & unus tantum vocetur ad Judicium, respectu alterius non censetur esse deductum ad forum contentiosum, hinc ab Episcopo absolvi potest, n. 145. Si in foro contentioso probatum sit, & punitum, censura reservata illi delicto annexa probabiliter tolli potest ab Episcopo, nu. 146. V. *Crimen*; *Deductum ad forum contentiosum.*

Delirans.

Delirans ex causa de se habituali, & permanente est irregularis, l. 7. num. 494.

Denudatio.

Denudatio colli, vel pectoris in mulieribus non est graviter peccaminosa, si fiat ex consuetudine, & tantum majorem pulchritudinis ornatum intendendo, si vero per se turpis sit, aut directe ad libidinem provocans, aut si hujusmodi mos, ubi non est, introducatur, grave peccatum erit, l. 2. n. 243. 248.

Denuntiatio.

Denuntiatio criminosi, qui commisit crimen, cui censura est annexa, quamvis crimen probari non possit, fieri debet sub obligatione gravi, ubi Bullæ obligationem illam innovantes, sunt receptæ, l. 2. a n. 215. l. 7. n. 82. Complicis vel sollicitantis quomodocumque prætextu Confessionis, denuntiatio sub excommunicatione latæ sententiæ fieri debet, ubi decreta mandantia hanc denuntiationem sunt recepta, l. 2. n. 216. l. 6. p. 2. a n. 1958. Denuntiatio criminis, quod quis habet sub secreto naturali, potest, imo fieri debet, si hoc sit necesse ad cavendum damnum commune, l. 2. n. 217. Delatio criminis occulti Religiosi ad Superiorem tanquam patrem, per se loquendo, fieri potest sine præmissa correctione fraterna, quæ tamen merito præmitti debet, n. 218. Per denuntiationem damnificantis non est semper obligatio impediendi damnum innocentis, si æquale damnum damnificans pati deberet, nu. 219. Denuntiationibus morte confirmatis multum a Judicibus tribui solet, l. 4. n. 1476. Denuntiationibus sagarum, dæmonis &c. non multum tribui solet, nisi alia indicia accedant, a num. 1448.

Denuntiatio censuræ est ejus executio & publicatio facta ab eo, qui censuram tulit, l. 7. n. 75. Ante eam reus citari & audiri debet, n. 76. Ea fit publice in Ecclesiis, & postea in scriptis affigitur ad portas Ecclesiarum cum expressione causæ, n. 81.

Depositio.

Depositio quid, a quo, & ob quam causam fieri possit. V. *Degradatio.*

Depositum.

Depositum est, quo aliquid traditur custodiendum omnino gratis, ut integrum reddatur, l. 3. p. 2. n. 819. 826. Contractus depositi est bonæ fidei, & non stricti juris, n. 833. potest a depositario pro usu depositi, si sit res non consumptibilis aliquid accipi, n. 819. Pro conservatione ejus moderatum stipendium accipi potest, n. 832. Habens depositum, si eo utatur, tenetur sumptus ordinarios facere ad illud conservandum vel reparandum, probabiliter etiam ad extraordinarios leves; ad nullus vero, si eo non utatur, nu. 827. Ex culpa juridica in custodiendo contracta sæpe tenetur ad illius restitutionem, n. 819. Si dubitet de culpa, in conscientia non tenetur ad restitutionem, nu. 819. In foro externo, nisi depositarius probet depositum casu periisse, aut non potuisse simul cum rebus suis salvari, tenetur ad restitutionem, ibid. Potest re deposita uti, si bona fide existimet depositori non displiciturum, n. 819. 829. Si depositum remiserit deponenti per hominem fidelem, & pereat, perit domino, n. 819. Si deponens illud repetat in suum, vel aliorum detrimentum, non est obligatio reddendi, n. 828. Si creditor deponentis illud petat, non debet parere depositarius, num. 831.

Derogatio. V. *Clausula*, *Concordata*, *Decretum.*

Derogatoriæ clausulæ. V. *Clausula.*

Desiderium.

Desiderium turpe est voluntas faciendi aliquid turpe, l. 6. p. 2. n. 1022. Desideria turpiter aspiciendi, tangendi, osculandi, fornicandi, distinguuntur specie, n. 1032. Distinguitur a delectatione,

Di-

soluto,

soluto, est liber suo debito, n. 451. Si quis donet v. g. gemmam per famulum suum donatario ferendam, famulus autem per fraudem & ex culpa gravi ferre eam differat usque ad mortem donantis, & tunc eam perdat, probabilius tenetur valorem gemmæ reddere & hæredibus donantis, & donatario, n. 220.

Donum.

Donum datum ante sponsalia, nec est arrha, nec sponsalitia largitas, l. 6. p. 3. n. 138. Illius dominium acquiri potest sine ullo onere, n. 138. Si donum acceptans aliquid redonet, per hoc non spondet Matrimonium, ibid. Si donans dedisset sub conditione secuturi Matrimonii, vel quia putabat esse vera sponsalia, pars altera in conscientia tenetur reddere, ibid. Donum matutinum est, quod maritus secundo die nuptiarum dat uxori pro pudicitiæ thesauro sibi credito, n. 141. Ejus dominium spectat ad uxorem, usus fructus ad maritum, n. 141.

Dormiens.

Dormiens contrahere non potest, l. 3. p. 2. n. 666.

Dubium.

Dubium aliud est objectivum, sive rei, circa quam versatur intellectus dubitans, aliud formale, sive actus intellectus dubitans circa rem, de hoc solo hic agitur lib. 1. n. 67.

Dubium est suspensio intellectus, quasi in æquilibrio hærentis inter duo contraria, quorum neutri assentitur, neutri dissentit, a nu. 68. Dubium negativum est, quando intellectus non habet motivum sufficiens ad judicandum. Positivum, quando habet motivum sufficiens, & tamen nullum ponitur judicium, a n. 71. l. 6. p. 2. n. 599. Dubium Juris est, quando dubitatur de lege aliqua vel obligatione legis aut consuetudinis, vel de valore actus. Facti est, si de alio, quam istis dubitetur, l. 1. num. 74. Dubium speculativum est, quod versatur circa rem secundum se spectatam, præscindendo a circumstantiis, & ab operatione exercenda. Practicum, quod versatur circa rem omnibus circumstantiis affectam & in praxi exercendam, a n. 74.

Dubium generale, quod sæpe cum speculativo confunditur, est, quando generatim dubitatur. Abstractum, quod est proprie practicum, quando in particulari dubitatur, num. 45. 76. Qui operatur cum conscientia practice dubia, peccat, & quidem peccato ejusdem speciei, cujus est illud, de quo dubitat, nu. 45. 77. Ex conscientia speculative dubia formari potest practica certa, ex duabus scilicet opinionibus dubiis, & in utramque partem probabilibus unam eligendo, etiam alienam & minus tutam, ex motivo aliquo rationabili, n. 92.

Dubium debet practice resolvi ante operationem per motivum aliquod rationabile, num. 45. a n. 78. Stante dubio speculativo dictamen practicum formari potest, num. 80 In dubiis præferenda sunt benigniora, a num. 294. 596. In dubio de facto principali, illud non præsumitur, num. 88. In dubio de homicidio, tanquam actu principali facto, illud præsumitur in ordine ad incurrendam irregularitatem, non vero in ordine ad alios effectus, num. 89. Si factum principale sit certum, & dubitetur de accessorio, quod est favorabile facienti, illud præsumitur factum, nu. 90. Si constet de actu externo rite peracto, actus interni requisiti præsumuntur adfuisse, num. 91. In dubio, an aliquid faciendum sit sub peccato nec ne; item, an aliquid faciendum sit sub mortali vel veniali, standum est pro parte benigna a n. 294. In dubio, an expediat, vel an Superiori licitum sit subdito concedere facultatem alteri confitendi, pro subdito standum est, l. 6. p. 2. n. 1666. In dubio, an peccatum sit reservatum, absolutio, ab eo probabilius a quocumque Confessario dari potest, nu. 1599 1604. In dubio, an privilegium sit revocatum, censeri debet non revocatum, l. 1. n. 852. In dubio, an Simonia commissa sit necne, præsumitur non commissa, l. 3. p. 1. a n. 195. Ubi verba sunt dubia, Ecclesia præsumit Simoniam, n. 197. In dubio, an aliquid non essentiale in Missa sit omissum & supplendum, ordinarie hoc est eligendum, quod videtur minus incommodum, & minorem admirationem in adstantibus causaturum, l. 6. p. 2. nu. 533. In dubio, an Consecratio valide peracta sit, vel an materia sit sufficiens, si illud sit prudens, ordinarie illa repeti debet, & materia certa substitui &c. a num. 534. In dubio melior est conditio possidentis non tantum in materia Justitiæ, sed etiam in aliis locum habet, & intelligi debet, quodsiquando neutra pars sufficienter probatur, possessoris causa debeat sustineri, l. 1. a numer. 495. In dubio, an non res, quamvis ab alio accepit, vel primo occupavit, spectet ad alium, debet pro quantitate dubii restitui: quod si dubitans eam accepisset a possessore bonæ fidei, & diligentiam in indaganda veritate adhibuisset, posset etiam manente dubio rem illam retinere, l. 3. p. 2. n. 562. In dubio, an qui ex pluribus sint domini rei, illa pro qualitate dubii est inter eos dividenda, num. 566. In dubio, an quis bona, an mala fide possessionem inceperit, præsumitur, quod bona; si autem actu sit in mala fide, & non sciat, quando aut quomodo inceperit, præsumitur quod mala, n. 567. Qui bona fide rem consumpsit, & post dubitat, an ex illa sit factus ditior, ad nihil tenetur, n. 568. In dubio, an plus an minus restitui debeat, ita dubitans tenetur tantum ad minus, nu. 568. In dubio, an res sit sua, quam alius bona fide possidet, ita dubitans non potest eam eripere, si autem alius mala fide eam possideat, potest, a n. 569. In dubio, an debitum sit solutum, ita dubitans probabiliter ad nihil tenetur, si creditor etiam dubitet: alias tenetur, n. 571. Si quis aliquid solverit ex voto dubie valido, putans se ad hoc teneri, quamvis postea resciat, se potuisse non solvere, non poterit uti compensatione, n. 599. Si creditor tantum mutuo acceperit a debitore dato chirographo, quantum ille debebat, & utroque mortuo hæredes debitum adhuc in libro inveniant, in hoc dubio de solutione facta, debet fieri compositio, n. 572. In dubio, an res alicui commodata, elocata, aut apud eum deposita, ipsius culpa perierit, spectato Jure naturæ, non tenetur ad restitutionem, n. 573. In dubio, an quis sit cooperatus damno alterius, aut, an ille, cui consilium dedit, re ipsa furatus sit, non tenetur ad restitutionem. Si sciat esse furatum, & dubitet, an consilio suo motus id fecerit, tenetur, n. 574. In dubio, an res aliena sit materia gravis, vel levis quam quis tenetur restituere, eam non restituendo peccat graviter, num. 575. In dubio, an quis leve, an grave damnum intulerit, tenetur compensare leve, n. 575. In dubio, quanti res sit valitura, an sit apud furem deteriorata &c. tenetur pro ratione dubii restituere, n. 586. In dubio de existentia legis, si post sufficientem diligentiam adhibitam persistat dubium, ea præsumitur non existere, l. 1. n. 272. 470. 589. In dubio an quid sub lege comprehendatur, ita dubitans non tenetur quoad partem, de qua dubitat, n. 470. In dubio, an verba significent præceptum, an consilium, censendum est tantum continere vel significare consilium, n 596. 660. In dubio, an lex sit justa, debet censeri talis, n. 561. 695. In dubio, an sit promulgata, præsumitur quod non, nisi aliquando fuerit usu recepta, nu 590. In dubio, an sit usu recepta, præsumitur, quod sit recepta si lex non indigeat acceptatione populi, quod si acceptatio populi ad eam prærequiratur, præsumitur non recepta, nu. 470. 591. 630. In dubio, an sit abrogata, vel an in ea sit dispensatum, censetur, quod non, n. 470 597. In dubio, an consuetudo inducta sit ex devotione, an ex animo se obligandi, probabilius præsumitur inducta ex devotione tantum, nisi aliud dictent circumstantiæ, nu. 592. In dubio, an legem ferens sit legitimus Superior, censendus est, quod sit, si habeat possessionem sui officii, alias non, n. 593. In dubio, an Superior possit hoc imperare censendum est, quod possit, n. 594. In dubio, an lex sit odiosa, an favorabilis, censetur favorabilis, n. 621. In dubio, an adsit causa excusans ab observatione legis, censetur communiter quod non, n. 598. In dubio, an legem impleverim, si probabile sit me legem implevisse, probabiliter ea non amplius teneor, n. 470. a n. 599. In dubio, an aliquid sit arrha, an donum sponsalitium; communiter censetur donum, si sit res non magni momenti, l. 6. p. 3. n. 137. In dubio circa irregularitatem, nemo censetur talis, nisi sit dubium circa homicidium injustum, l. 7. a n. 450. Cum dubio irregularitatis beneficium accipiens, si post adhibitam diligentiam dubium maneat, non est irregularis, n. 457. In dubio, an Matrimonium sit consummatum nec ne, standum est pro matrimonio, sicuti etiam si unus affirmet, & alter negee esset consummatum, standum est pro eo, quod sit consummatum, l. 6. p. 3. n. 283. In dubiis circa dispensationes. V. *Dispensatio.*

Dubium temerarium.

Dubium temerarium est ex genere suo veniale, maxime si procedat ex errore intellectus; positivum autem, ortum ex malevolentia absque causa, est mortale, l. 3. p. 2. a n. 1175.

Dubius.

Dubius, si post diligens examen se nequeat resolvere, non tenetur eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem faventem suæ libertati, l. 1. n. 470.

Dubius, an jurisdictionem, vel potestatem in ordine ad Sacramentum ministrandum habeat, si illam aliquando habuit, licite ministrat, alia non l. 6. p. 1. n. 120. Prudenter dubitans de recta prolatione formæ, debet eam repetere, a n. 123.

Dubius de anno 21. completo, si diligenter inquisiverit, non tenetur jejunare, l. 1. n. 470. l. 3. p. 2. n. 1215.

Dubius, an sit jejunus, si probabiliter judicet se esse jejunum, poterit celebrare, vel communicare, l. 6. p. 1. nu. 575. Qui scit, se post medium noctis fuisse jejunum, & dubitat, an postea aliquid degluriverit, probabilius celebrare, vel communicare potest, n. 576. Qui scit, se aliquid cibi vel potus deglutivisse, sed nescit, an ante, vel post duodecimam noctis probabilius celebrare vel communicare non potest, n. 577. Qui noctu expergefactus bibit non potens scire, quæ sit hora, ideoque mane sit dubius, an ante, an post mediam noctem biberit, celebrare vel communicare non potest, l. 2. n. 470. l. 6. p. 1. n. 558.

Dubius de Voto, juramento emisso, non obligatur, l. 2. n. 470. Sciens se vovisse, dubius autem, an cum sufficienti deliberatione, & usu rationis, ob defectum ætatis, si voverit ante septennium votum non obligat, si post septennium, obligat, si dubitet, an post, an ante septennium, probabiliter obligat, lib. 3. p. 1. num. 363.

Dubius de ætate requisita ad Ordines vel Beneficium, non potest Ordines recipere, nec Beneficium acceptare, l. 1. n. 470.

Dubius an recte sit ordinatus, si in aliis rebus se habeat pro ordinato, videtur obligari ad Horas recitandas, l. 4. n. 1188.

Dubius, an Horas legerit, tenetur legere, l. 1. n. 470. Dubius an ob evagationem mentis aliquid omiserit in Horis, si probabilem conjecturam habeat, quod oravit, præsumitur satisfecisse, l. 4. a num. 1135.

Dubius, de audita 12. noctis potest die Jovis comedere carnes, non vero die Sabbati vel Jejunii, l. 1. n. 470. Certus de debito, & dubius de solutione, tenetur solvere, nisi etiam creditor dubitet, tunc enim pro qualitate dubii tenetur tantum partem solvere, num. 470. 602.

Dubius, an sit festum, tenetur mediocre studium adhibere, ut intelligat, si eo adhibito dubium persistat, non obligatur ad Missam, l. 3. p. 1. n. 621.

Dubius, an habeat causam sufficienter excusantem ab auditione Missæ die festo, si non habeat quem interroget, & simul dubitet, an auditio Missæ non sit sibi allatura grave incommodum, non obligatur ad eam, n. 679. Dubius, an die festo teneatur, v. g. manere apud ægrotum omisso Sacro; an vero Sacrum audire, tenetur se resolvere & prudenter judicare, hic & nunc alterum obligare, & alterum sibi esse licitum: quod ut recte faciat, exquirat aliorum consilium, si possit, si non possit, consideret, quantum res & tempus fert, utrum ex duobus illis sit vel videatur minus malum, atque eligat, & non peccabit: Si autem utrumque videatur æque grave, utrum volet, absque peccato eliget, l. 1. n. 45.

Dubius de peccato.

Dubius positive in utramque partem de mortali commisso, secundum communem non tenetur confiteri, l. 6. p. 2. n. 600. Sciens se peccasse, si positive dubitet, an mortaliter, an venialiter, non tenetur confiteri, n. 601. Nec tenetur confiteri sciens se peccasse mortaliter, si positive dubitet, an sit confessus, n. 652. Illis tamen ita dubitantibus debet ordinarie suaderi Confessio, n. 603.

Dubius positive de mortali commisso, vel de confessione illius, & non habens prudens motivum pro eo, quod non fuerit mortale vel quod sit confessus, tenetur confiteri, n. 604. Sciens se peccasse mortaliter, & negative dubius, an sit confessus, tenetur confiteri, n. 605. Dubius negative, an peccarit mortaliter, probabilius tenetur confiteri; nu. 606. Non tamen scrupulosus, nec timoratæ conscientiæ a n. 611. Nec ex levi fundamento dubitans aut potius timens, an forte peccarit mortaliter vel an in confessione non omiserit mortale, n. 613.

raliter

Evi-

Festum sive Officium.

falsam; imo quando nostra fides ipsis proponitur ut probabilior, quamvis sua infidelitas ipsis adhuc videatur probabilis, tenentur vel ad credendum quantum possunt, vel ad adhibendam majorem diligentiam in inquirendo, num. 41. a num. 43. Etiam obligat, quando urget tentatio, quæ aliter vinci non possit, quod plerumque intelligitur de tentatione externa, v. g. Si Tyrannus urgeat ad negandam fidem: in tentatione interna consultius est animum alio divertere, a num. 41. Etiam obligat, quando ex præcepto eliciendus est actus alterius virtutis, v. g. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ &c. n. 41. Etiam obligat in hora mortis, & semel in anno, n. 41. Etiam obligat eum de præsenti, vel primo quoque tempore, qui per hæresim vel aliud peccatum infidelitatis amisit habitum fidei, num. 52. Quæ & quarum rerum fides sit necessaria ad salutem. V. *Credere*. De necessitate medii ad salutem etiam requiritur fides de Deo ut remuneratore bonorum per vitam æternam in cælo &c. num. 7. Omni omnino homini adulto ratione utenti fides actualis est necessaria ad salutem necessitate medii, a nu. 11. Multa credenda sunt, quæ excedunt captum nostri intellectus, n. 3. Ad actum fidei non sufficit, quod voluntas non repugnet; sed requiritur imperium positivum, ut intellectus huic parti assentiatur præ altera, non obstante etiam ratione in oppositum, nu. 4. Potest voluntas facere, ut assensus fidei sit in se firmior, quam mereantur motiva credibilitatis impellentia ad judicium de honestate & necessitate fidei, ibid. Non potest voluntas pro libito suo repudiare assensum supernaturalem fidei, quando habitus est, & illum adhuc mereatur pondus rationum ad eum impellentium: quod si pondus rationum illum assensum non amplius mereatur, voluntas illum suspendere aut etiam repudiare potest, num. 5. a n. 43.

Fides ex testimonio creaturarum, aut simili motivo non sufficit ad justificationem, num. 8. Aliqua ad justificationem certo sequitur, num. 14. Ad eam non sufficit fides in voto, num. 15. Nec fides habitualis, id est, semel habita, & non retractata, nu. 16. Sed requiritur actus fidei Theologicæ formalis sed ex motivo formali, quod est auctoritas Dei dicentis, vel virtualis, id est, si quis aliquando habuerit fidem explicitam circa mysteria credenda, illam adhuc ita retineat, ut permaneat in aliquo saltem suo effectu, num. 8 a nu. 16. Non tantum ad primam, sed etiam ad quamvis aliam justificationem in Sacramento Pœnitentiæ, vel vi contritionis obtinendam, prærequiritur fides, a num. 18. num. 25. Ad attritionem supernaturalem etiam prærequiritur, num. 19. Etiam prærequiritur ad omnem actum bonum meritorium præmii supernaturalis, a n. 21. Non prærequiritur ad Orationem, l. 4. num. 1349. Ad professionem fidei externam est obligatio, quando vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda, privative vel contrarie sine ea subtraheretur, l. 2. nu. 41. Ad eam obligatur Catholicus, si Hæreticus conculcet Imagines, aliisve injuriis fidem afficiat, siquidem inde prudenter speret profectum, ibid. Ad eam Jure Ecclesiastico sub mortali tenentur provisi de Beneficio curato, de Canonicatu vel Dignitate in Ecclesia Cathedrali, item Primates, Archi-Episcopi, Episcopi, item Prælati Religionum etiam militantium, item omnes promovendi in Doctores, Magistros, Regentes, Professores, item, qui docent Grammaticam, aliasque artes liberales &c. a num. 41. 53. l. 4. a n. 739. Potest externa professio fidei ab illis, qui ad eam obligantur, probabiliter etiam fieri per procuratorem, l. 2. n. 41. l. 4. n. 740. Professio fidei practice fieri potest: *Ego firma fide credo & profiteor omnia & singula &c.* l. 6. p. 2. n. 1862. Actus fidei hoc modo elici potest: *Omnia, mi Deus, quæcumque per Ecclesiam, Unam, Sanctam, Catholicam & Apostolicam proponis credenda, firmissime credo, quia tu dixisti, qui es infinite sapiens, verax & perfectus &c.* lib. 2. num. 153. Ad actum fidei prærequiritur pia motio voluntatis inclinantis intellectum ad assensum, deinde imperium positivum voluntatis; item, ut credens sit certus, quod Deus revelaverit hoc, quod ipse credit, n. 4. 6. Fidem veram exterius negare, aut falsam profiteri, numquam licet, censetur autem eam quis ordinarie negare, qui a publica potestate interrogatus de fide sua, tacet; item, qui negat se Papistam aut Romanistam apud eos, qui per illa nomina intelligunt sectatorem fidei Ecclesiæ Romanæ; item, qui testimonia, salvos conductus, aut alias immunitates obtinet, ideo validas vel utiliores, quia in illis exprimitur, quod sit Religionis alterius a Romana &c. a num. 54. 61.

Fides amittitur per infidelitatem, & non per quodlibet peccatum mortale, a n. 72. In fide sollicite & speciali modo instruendi sunt rudes, v. g. illis proponendo, quod credere fide divina, non sit tantum cogitare de objectis a Deo revelatis, sed illis assensum præbere ex motivo illo, quia Deus dixit &c. a n. 20.

Fides bona est conditio requisita ad regulam de triennali, l. 4. n. 695. Fides publice data hosti etiam injustum bellum publice inferenti, est servanda; quod verum est, etiamsi una pars injuste esset coacta pacisci, in quo nec Papa dispensare potest, nisi vergeret in notabile damnum fidei vel Religionis, l. 3. p. 1. a n. 880.

Filia. V. *Proles*.

Filius familias.

Filius familias (idem est de filia familias) est filius naturalis vel adoptivus sub patria potestate constitutus, l. 3. p. 1. n. 1026. Potest contrahere circa materias, quarum habet dominium & administrationem, l. 3. p. 2. n. 683. Quæ sint ejus bona. V. *Bona*. Peccat graviter invitis parentibus notabilem summam accipiens, l. 3. p. 1. nu. 1014. Si rationabiliter præsumat parentem non negaturum, peccat venialiter clam accipiens, num. 1033. Si eripiat ad ludos vetitos, aut res turpes contra voluntatem parentum, esset verum furtum, & si esset quantitas valde magna, v. g. Filii respectu parentis prædivitis 50. aurei vel etiam minus, & respectu mechanici 5. vel etiam minus, teneretur ad restitutionem: si pater credatur non condonaturus, si sciret, quod ex illius liberalitate aut tenacitate colligi poterit; quod si pater vel fratres rescient, nec petant satisfactionem, censentur condonare, num. 1014. a num. 1032. Si alatur in loco distante a parentibus, poterit ex alimentis moderate aliquid insumere in lusus honestos, v. g. 5. ex 100. item illud quod parcius vivendo reservat ex pecunia sibi missa, l. 3. p. 2. n. 1067. 1073. Filius in domo paterna laborans probabilius non potest petere salarium, nec, si illud negetur, occulta compensatione uti, l. 3. p. 1. n. 1014. a nu. 1034.

Filius, si pubes sit, testari potest de bonis castrensibus, & quasi castrensibus, non autem de adventitiis invito patre, quamdiu sub illius potestate adhuc constitutus est, a num 1028. Tenetur parentibus præstare amorem, reverentiam & obedientiam, num. 692. Peccat graviter contra amorem, si eos aspere tractet, si non subveniat in gravi necessitate spirituali vel corporali, si non impleat eorum testamenta & legata, modo sit hæres, si grave malum. v. g. mortem optet, ibid. Peccat filius mortaliter occidendo proprium parentem bannitum, nu. 792. Contra parentem licite se tuetur, ordinarie etiam eum occidendo, num. 798. Contra reverentiam peccat graviter, si leviter etiam eum percutiat, aut manum ad percutiendum attollat, si graviter contristet, ad gravem iram provocet, pauperem despiciat, in foro externo etiam de vero crimine accuset, extra crimen Hæresis, & conjurationis in Principem, cum non est alius corrigendi modus, num. 692. Contra obedientiam peccat graviter, si in re gravi sit inobediens, si contra voluntatem parentis ducat uxorem se indignam, si sine justa causa nolit eam ducere, quam vult parens, si inconsultis parentibus aliquando nubat &c. ibidem. Non peccat contra pietatem, si dilapidando pecuniam impotentem se reddat ad alendos parentes post sexennium futuros indigos: peccaret autem, si post paucos dies eos prævideret indigos, l. 1. numer. 788. Si ii egentes in gravi necessitate aliter juvari non possint, tenetur, per se loquendo, manere in sæculo, & si Religionem ingressus sit, egredi, & eos juvare, lib. 3. par. 1. num. 692. Si professionem emiserit, & parentes sint in extrema necessitate, tenetur ex Religione egredi petita prius, licet non obtenta venia, si sint in gravi tantum, non tenetur, potest tamen, si Prælatus permittat, egredi, num. 692. 694. l. 4. num. 180. Illicite optat aut gaudet de morte parentis, lib. 3. p. 1. a nu. 693. 932. l. 2. a n. 183. Exhæredari potest ex justa causa, v. g. si parentem gravi injuria affecerit, ejus vitæ sit insidiatus, manus ei injecerit, maleficiis se miscuerit, novercam carnaliter cognoverit, parenti furioso vel carcere detento non succurrerit, si filia 25. annis minor luxuriosam vitam elegerit &c. quæ causæ valent, si filius aliunde habeat unde vivat, l. 3. p. 1. n. 695. Filio etiam spurio tenetur parens procurare alimenta, nisi aliunde habeat unde vivat, ib. Post mortem parentis alendus est ab hæredibus, aut etiam a fisco, si bona parentis ei sint addicta ob crimen distinctum ab Hæresi vel a læsa Majestate, nu. 698. Quod filii spirituales in defectu parentum naturalium alendi sint a patribus spiritualibus, v. g. a patrinis suis, est parum probabile, nu. 703. Filii ante ordinationem patris legitime nati possunt patri suo ordinato ministrare in Missa, non vero illegitime nati, nisi sit occultum, l. 6. p. 2. n. 389 Si filius a patre coactus ad statum Ecclesiasticum percipiat fructus, tenetur ad Horas, non vero si pater eos percipiat, l. 4. num 1186. Filii Clericorum legitimi possunt in eadem Ecclesia habere cum patre Beneficium, non tamen succedere in Beneficio, nisi mediate: illegitimi vero, etiamsi sint legitimati, non possunt in Ecclesiis, ubi eorum patres habent aut habuerunt Beneficium, obtinere Beneficium qualecumque, etiam dissimile, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ patres habent vel habuerunt, imo nec ullo modo ministrare in illis Ecclesiis, a nu. 763. Filii, quas possint dare eleemosynas. V. *Eleemosyna*.

Finis legis.

Finis legis dicitur cessare contrarie, si reddatur illicitus aut impossibilis; tantum negative cessare dicitur, si per observationem legis non obtineatur finis a lege intentus, l. 1. n. 864.

Finis legis aliquando distinguitur a materia legis, aliquando non, ib. Alius est adæquatus, sive sunt omnia, quæ a lege intenduntur, & propter quæ obtinenda lex fertur, alius inadæquatus, seu pars aliqua illorum, quæ lex intendit, ib. Si finis legis cesset contrarie, cessat obligatio legis, n. 865. Quando finis non distinguitur a materia legis cessante fine legis, non potest manere obligatio legis, ib. Cessante fine inadæquato legis, non ideo cessat lex, n. 866. Cessante fine adæquato legis in aliquo particulari, etiam in eo cessaret obligatio legis, sed hoc probabilius fieri non potest, si finis adæquatus legis humanæ quoad communitatem maneat, a n. 867.

Finis Matrimonii.

Finis Matrimonii in statu innocentiæ fuit propagatio generis humani, in lege naturæ & scripta fuit simul remedium concupiscentiæ, in lege gratiæ habet eosdem fines, & præterea elevatum est Matrimonium ad rationem Sacramenti, l. 6. p. 3. n. 236.

Finis illius essentialis est mutua corporum traditio & radicalis obligatio reddendi debitum. Finis accidentalis primarius est generare, & ad Dei cultum educare prolem, secundarius est remedium concupiscentiæ. Fines extrinseci sunt sanitas corporis, mutuum juvamen, pax inter familias, divitiæ, honor, voluptas. Aliquem ex his intendens præter finem intrinsecum non peccat, a n. 236. 288.

Fiscus, Procurator fiscalis.

Procurator fiscalis probabiliter non tenetur ad restitutionem, si sit causa, cur fiscus non accipiat mulctam per legem impositam delicto, nec alius juste interrogatus fraude vel mendacio sibi vel aliis ob delictum imponendam declinans, nec is, qui per fraudem impedit, ne alius accusetur, tenetur probabiliter ad mulctam alioqui pendendam; nec, qui falso defendunt reum &c. l. 3. p. 2. a n. 82.

Fœdus.

Fœdus cum Turcis, & hæreticis in praxi ordinarie est illicitum Christianis, l. 3. p. 1. n. 872.

Femina.

Femina, si tantum ex levitate sine prava intentione utatur veste virili peccat tantum venialiter, alias mortaliter. Si ex necessitate, nullo modo, l. 2. num. 243. Peccat graviter, si data opera ei se conspiciendam offert, quem scit in se vel sui aspectu in particulari scandalizandum. Tenetur etiam rem præceptam omittere semel aut iterum v. g. sacrum die festo ad peccatum illud evitandum, a num. 243. Tenetur etiam ab ornatu muliebri, saltem ad breve tempus, præsertim si ille est inconveniens & superfluus, abstinere probabilius sub mortali, si prævideat aliquem in particulari probabiliter lapsurum; non vero tenetur sub mortali abstinere, si in genere tantum aliquos in se scandalizandos putet, modo eorum lasciviam non intendat, ib. Denudans collum vel pectus ex intentione mala probabilius peccat

nichius, & aliqui Religiosi Duacenses, lib. 3. par. 1. a num. 1.

Gratia, si *neutri*, conceditur illi litiganti tantum, qui Apostolice provisus est; dicitur *si neutri*, quia datur tantum subconditione, si neutri eorum sit Jus quæsitum &c. l. 4. n. 550.

Gratia *si nulli* est similis & conceditur, si nulli ex pluribus quam duobus collitigantibus sit Jus quæsitum, num. 551. V. *Privilegium*.

Gratiosa surrogatio. V. *Surrogatio*.

Gravida.

Gravida non potest reddere, nec petere debitum conjugale, si ex eo periculum mortis, vel etiam abortus probabile timeatur proli jam conceptæ, quod si absit, & reddere, & petere potest, l. 6. p. 3. n. 351.

Gula.

Gula est inordinatus appetitus cibi, & potus: committitur 5. modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisite præparata. Ex genere suo veniale, l. 5. n. 307. Est etiam vitium gulæ comedere sine necessitate, n. 309. Delectationem cibi, & potus intendere directe, est illicitum, n. 310. Qui comedit, & bibit propter solam voluptatem peccat saltem venialiter, qui autem comedit, & bibit propter voluptatem eam referendo ad commestionem, & utilem digestionem, nullo modo peccat, a n. 312.

H

Habitatio.

Habitans in Parochia plane acatholica, si soleat reliqua Sacramenta a vicino Catholico Parocho accipere, etiam tenebitur pro Matrimonio coram eo comparare, lib. 6. p. 3. num. 782. V. *Domicilium*.

Habitus.

Habitus Clericalis. V. *Clericus*.

Habitus, & Tonsura sive corona ordinatorum pro diversitate Ordinum, & subjectorum est diversa; sic Sacerdos habet parem majori Hostiæ, Diaconus paulo minorem &c. lib. 6. par. 2. numer. 2316.

Habitum Religiosus ad horam dimittens, per se loquendo, peccat tantum venialiter, l. 1. num. 671.

Hæreditas. V. *Renuntiatio hæreditatis*.

Hæres.

Hæredes institui possunt homines etiam amentes surdis, muti, servi, imo & communitas, nisi specialiter quis prohibeatur, sicuti prohibentur, & secundum Jura incapaces sunt Apostatæ, & Hæretici, eorumque receptores, fautores, defensores, qui tamen probabiliter ante sententiam Judicis non tenentur ad ejus restitutionem: item civitas hostium, & communitas Judæorum; item damnati ad metalla &c. lib. 3. p. 2. num. 1153. Hæredes varie dividuntur, alius est hæres ex testamento, alius ab intestato. Hæres ex testamento vel est universalis, & ex asse, vel partialis, seu ex parte tantum. Uterque horum vel est hæres necessarius, qui necessario institui debet, ut sunt omnes in recta linea descendentes, & post hos ascendentes, nisi sit justa causa exhæredandi, vel non necessarius, quem testator libere instituit, ibid. Hæredibus necessariis Jure novo debetur triens hæreditatis, & si sint plures liberi, quam quatuor, semissis, idque absque ullo gravamine, modo, & conditione, ibid. Ab intestato, aut testamento rupto vel irrito succedunt hæredes ante omnes alios. 1. Patri succedunt liberi legitimi, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus, descendentibus, pater, & mater defuncti, & in eorum locum avi, & aviæ. 3. His quoque deficientibus, fratres, & sorores ex utraque parte conjuncti, idque æquis portionibus, exclusis iis, qui ex solo patre vel matre conjuncti sunt. 4. Si ex fratribus vel sororibus utrimque conjunctis unus mortuus liberos reliquerit, succedunt hi loco parentis sui cum patruis, non in capita, sed in stirpes, si tamen fratres, & sorores utrimque conjuncti, omnes mortui sunt, tunc eorum liberi, exclusis patruis ex una tantum parte conjunctis, non in stirpes, sed capita, adeoque æquis portionibus succedunt. 5. Deficientibus fratribus, & sororibus utrimque conjunctis, eorumque liberis, succedunt fratres, & sorores ex una tantum parte conjuncti, hoc tamen discrimine, ut qui ex parte patris sunt juncti, succedant in bona a patre provenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres, & sorores, eorumque filii deficiant, succedunt propinquiores collaterales usque ad decimum gradum, & fit talis successio in capita, nulla habita ratione, an ex altera parte, an ex utraque sint conjuncti. 7 In horum defectu succedit uxor & denique in illius morte Fiscus secularis, in omnibus bonis Laici ab intestato defuncti, Fiscus autem Ecclesiasticus in bonis Clerici, ib. Si uxor susceptis ex priori marito liberis ad secundas nuptias transierit, quidquid a priore marito donatione, aut testamento acquisivit, id cedit ejusdem Matrimonii liberis, idem fit, si maritus alteram uxorem ducat, ibid.

Hæres adeundo hæreditatem non tantum comoda, & Jura, sed etiam debita, & onera realia defuncti in se transfert, non obligatur tamen supra vires hæreditatis, imo ipsi debetur quarta pars hæreditatis, deductis expensis funeris, & solutis debitis, & si eam non habeat, potest illam legatis, non tamen piis, detrahere, si inventarium confecerit, quod conficiendi obligationem testator ipsi potest remittere respectu legatariorum, & fidei commissorum, non tamen respectu creditorum, ib. Ad hæredem etiam transeunt obligationes reales, & vota realia, non obligatio restituendi pro fama vel honore, damna tamen fortunarum inde secuta reparandi obligatio ad eum transit, l. 3. p. 1. a num. 337. 477. lib. 3. p. 2. num. 1256. Tenetur etiam hæres negotia a defuncto inchoata, & nondum finita perficere, non tamen tenetur piam testatoris voluntatem aliquid faciendi implere, nisi ea obligatio sibi sit imposita, lib. 3. p. 2. num. 1169. Potest adire hæreditatem, etiam, quando testamentum factum est sine solemnitatibus, n. 1118.

Hæres ab intestato, si sciat voluntatem defuncti, tenetur restituere hæreditatem, si dubius sit de voluntate testatoris, debet cum illi componere pro ratione dubii, de quibus dubitat, an testamento minus solemni aliquid legatum sit: quod si hæres ab intestato hæreditatem sibi retineat, illi occulta compensatione licite uti possunt, ibid. Si hæres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, ut hæreditatem nomine fideicommissi alteri traderet vel legatum aliquod solveret, vel ut hæreditas immediate ad alium perveniret, vel si oblato Juramento jurare noluerit, cogendus est etiam in foro externo hæreditatem tradere, & legata solvere, ibid.

Hæres ex testamento a Clerico vel Novitio facto sine solemnitatibus Juris potest hæreditatem pro foro conscientiæ adire, ib. Hæredes institui possunt filii illegitimi, si sint naturales, a patre ex asse, si desint legitimi ascendentes, & descendentes, si autem adsint legitimi descendentes, possunt tamen institui ex uncia, si adsint soli ascendentes, his debetur legitima, id est triens, reliqui duo trientes possunt per testamentum venire ad naturales. Si autem mater filiorum naturalium sit superstes sine aliis filiis, huic potest donari sola semi-uncia, n. 1163. Si pater moriatur intestatus, neque sint legitimi descendentes, neque etiam legitima uxor, naturales succedunt in sexta parte inter ipsos, & matrem eorum dividenda, aliæ quinque partes veniunt ad legitimos hæredes ab intestato. Si autem adsint descendentes legitimi vel uxor legitima, & pater intestatus decedat, naturales nihil accipiunt, uti nec tum, si pater alios filios adoptaverit, neque tum, si pater se pluribus concubinis miscuerit, ib. Competentia alimenta semper debentur naturalibus juxta judicium prudentum; qui etiam non tantum ex testamento, sed etiam ab intestato succedunt matri, ac si essent legitimi, & cum his in hæreditate materna æqualiter concurrunt, imo etiam cum his succedunt quoad relicta ab avo, aliisque ascendantibus &c. ibid.

Hæredes institui non possunt illegitimi, si sint spurii, a n. 1164.

Hæredes patris tenentur alimentis necessariis alere spurium, si pater illi non providerit, num. 1167. Dubius de fraude an possit adire hæreditatem. V. *Fraus*.

Hæres non tenetur credere uni testi, etiam in legatis piis, n. 1130. Ante omnia tenetur exequi legata pia, n. 1133. Tenetur solvere legata pia, si inveniantur inducta, & non constet de testatoris voluntate, n. 1129.

Hæres non potest negligere conditionem fundationi appositam a fundatore, l. 4. a n. 838. Tenetur instituere anniversarium a testatore fundatum, etiamsi pro tota assignata pecunia statim fecerit legi Missas, aut pro statim lectis stipendia solverit, lib. 6. p. 2. num. 151. Si per plures annos Missa anniversaria legi non potuerit v. gr. ob bellica tempora, hæres probabilius non tenetur prætermissas supplere, si postea possit, num. 152. V. *Testamentum*. *Legatum*.

Hæresis.

Hæresis est error intellectus liber, & pertinax contra fidem in eo, qui fidem suscepit, l. 2. num. 92. Est mortalis; peccant quoque mortaliter ejus periculo se exponentes, ib. Ejus qualitas in confessione non necessario est explicanda, ibid. Si sit formalis, est reservata Papæ, l. 6. p. 2. a num. 1613. Ab hæresi formali absolvere possunt saltem in Germania illi, qui habent facultatem absolvendi a Casibus Bullæ Cœnæ, num. 1611. Possunt ab ea absolvere Episcopi, & quibus facultatem suam communicarunt, n. 1617. Probabiliter non possunt ab ea absolvere, per se loquendo, Regulares, a n. 1618.

Hæresis censetur externe manifestata, si quis dubium suum internum de articulo fidei externæ manifestet; non vero, si dicat se v. g. hactenus non credidisse Deum esse Trinum, aut se ex ignorantia hactenus in hoc esse Hæreticum, & fortassis etiam fore pro futuro, nec si in somno vel ebrietate eam manifestet &c. a num. 1649.

Hæresis circa Baptismum, Eucharistiam, Extremam Unctionem, Ordinem, Matrimonium. V. *Errores Hæreticorum*.

Hæresis Jansenii consistit in variis articulis, l. 1. n. 210. Sensus eorum est damnatus, n. 207. a n. 209.

Hæresis Matrimonio superveniens est causa divortii, lib. 6. p. 3. num. 430. Hæresi abdicata, pars altera redire tenetur, si divortium factum sit auctoritate propria, non si Ecclesiæ, ibid. Conversus tamen non pollet, sine consensu Catholici mutare statum, ibid.

Hæreticus.

Hæreticus est, qui affirmative de aliquo articulo fidei dubitat, non vero per se simpliciter est Hæreticus, qui negative tantum dubitat, id est, qui suspendit suum judicium, nec qui exterius tantum fidem negat; nec qui paratus est judicium suum Ecclesiæ submittere, aut nescit contrarium tenere veram Christi Ecclesiam; vel ita dispositus est saltem habitualiter, ut a suo errore esset discessurus, si sciret esse contrarium fidei, l. 2. nu 92. Probabilius dantur in Germania etiam Hæretici tantum materiales, num. 94.

Hæretico famulari non licet, si famulus Catholicus ob conversationem illam sit in proximo periculo deficiendi a fide, vel si communiter impediatur in observatione præceptorum Ecclesiæ, nisi hic excuset notabile incommodum; quod si raro impediretur, vel ex causa justa impediatur, quo minus die festo templum adeat, licet illi famulari, a nu. 101. Si quis ex justa causa serviat Hæretico, & diebus vetitis habeat unum ferculum quadragesimale ultra panem, non licet illi vesci carnibus, nu. 106. Antequam quis addicat operam Hæretico, debet expresse apponere conditionem, ut permittatur observare præcepta Ecclesiæ, n. 107. Apud eos licitum est Catholico administrare Officia, quæ nullam communicationem habent cum ipsa Hæresi: alias non, nu. 108. Licitum est eos sepelire in loco sacro, si ante mortem dederint manifesta signa conversionis: item, ubi consuetudo habet, nisi sit nominatim excommunicatus; nullo tamen modo licitum est Sacerdoti Catholico ad ejusmodi sepulturam concurrere more Catholico &c. a num. 110

Hæreticos formales denuntiandi est obligatio, ubi Bullæ Romanæ id mandantes usu receptæ sunt, quæ in his partibus non videntur usu receptæ quoad punctum denuntiationis, a num. 215. Matrimonia personæ hæreticæ cum catholica regulariter sunt illicita; ex gravi tamen causa in Germania sunt licita, si adsint conditiones requisitæ, v. g. si absit periculum perversionis saltem proximum; si detur libertas educandi proles catholice; si non sit facile invenire parem & convenientem inter Catholicos; si Hæreticus non sit vitandus; si sit consuetudo & absit scandalum &c. nec opus est dispensatio-

ne,

ne; si pars hæretica promittat conversionem, si credatur id serio facere, & si causæ adsint, facilius permittitur Matrimonium Catholici cum Hæretica; quam Hæretici cum Catholica, num. 72. a num. 95. In casu, ubi Matrimonium cum persona hæretica est licitum & valde utile ad bonum commune, licitum est pactum adjunctum, ut aliqua saltem pars prolium educetur Catholice, nihil præjudicando juri Catholici parentis circa reliquas proles; non licet autem pactum de ulla prole educanda in Hæresi, n. 98. Licitum etiam est Parocho Catholico benedicere nuptias personæ Catholicæ cum Acatholica, non vero duorum Hæreticorum, quorum nuptiis in Germania ex justa causa licite assistit; si in Parochia sua habitent, nu. 99. Si post Matrimonium tale contractum & susceptas proles parenti Catholico, sit moraliter possibile facere, ut proles educentur Catholice ad hoc sub mortali tenetur, non autem, si prævideat gravissima incommoda, quæ subire moraliter erit impossibile imbecillitati humanæ, v. g. exilium, privatio bonorum, gravissima jurgia certo in perpetuum duratura &c. n. 100. An eorum libros legere liceat. V. *Liber Hæreticorum*. Cum illis disputare in Germania & locis, ubi Catholici sunt mixti Hæreticis, est licitum, num. 92. Sacris eorum licet interesse, non ita tamen, ut quis cum eis communicare censeatur, n. 54. Hæreticus, quamdiu judicat suam sectam esse credibiliorem vel æque credibilem, non tenetur determinate credere, tenetur tamen ulterius inquirere: nec ille, qui a puero in Hæresi nutritus persuasum habet, non abjicere, & prosequi Verbum Dei, esse idololatras &c. stante hac persuasione nos audire potest, si tamen tali oriatur dubium de sua secta, tenetur ulterius inquirere; quod si fides nostra sufficienter proponatur, tenetur amplecti, nu. 41. 49. Obligatur præceptis Ecclesiæ, l. 1. n. 674. Obligatur præcepto Confessionis, l. 6. p. 2. n. 2002. 2025. Etiam probabilius tenetur communicare in Paschate, l. 6. p. 1. n. 626. Non obligatur diebus festis audire Missam, l. 3. p. 1. n. 613. Non licet ab eo petere laborem servilem diebus festis, l. 2. n. 259. Potest tamen illi dari opus faciendum, quamvis putetur die festo laboraturus, sicuti etiam Catholico, n. 260. Est incapax Beneficii Ecclesiastici, l. 4. n. 738. Potest affici Censuris, l. 7. n. 17. Valide baptizat, & contrahit Matrimonium, quamvis non credat hoc esse Sacramentum, l. 6. p. 1. n. 47. Hæreticus Ordinis Theutonici more hæreticorum solitam faciens professionem, non fit inhabilis ad Matrimonium, l. 6. p. 3. nu. 582. Hæreticis parentibus nati in Germania non sunt infames, & conversi sine dispensatione ad sacros Ordines promoveri possunt, l. 6. p. 2. n. 2218.

Hectica.

Hectica laborans excusatur a redditione debiti conjugalis, l. 6. p. 3. num. 395.

Hermaphroditus.

Hermaphroditus, in quo sexus femineus prævalet, aut etiam uterque sexus est æqualis, est irregularis, incapax Ordinis, & Professionis Religiosæ, l. 4. n. 23. l. 6. p. 2. n. 2214. l. 7. n. 493. Si per dispensationem ordinatus est, & postea prævaleat sexus femineus, iterum est irregularis, & exercitii Ordinis incapax, lib. 7. n. 498. An sit capax Matrimonii. V. *Matrimonium*.

Herus. V. *Dominus*.

Hierotheca. V. *Monstrantia*.

Histrio.

Histrio sive ludio publicus, id est, qui in publicis obscœnis spectaculis agit, est irregularis, l. 7. a n. 514.

Homicida.

Non licet se ipsum absque auctoritate divina directe, & ex intentione occidere, l. 3. p. 1. n. 769. 771. Indirecte sæpe, licet, n. 769. Pœnitentiis indiscretis vitam notabiliter abbreviare est illicitum, ibid. Etiam illicitum est se ipsum mutilare, nisi sit necessarium ad conservationem totius corporis, ibid. Se ipsum occidens privatur sepultura Ecclesiastica, nisi id factum sit ex furore, amentia vel passione gravissimæ tristitiæ turbata phantasia, vel ante mortem vere doluerit vel dubium sit, an a se ipso, an ab alio, v. g. in aquam sit præcipitatus; in dubio vero utrum deliberate, an ex animo turbato factum sit, privandus est sepultura Ecclesiastica, nisi ex circumstantiis contrarium colligatur, ibid. Quandoque est gravis, quandoque etiam nulla obligatio vitam servandi, vel prolongandi, a n. 769. Non licet abstinere v. g. a vino, directe ea intentione, ut etiam hora citius moriatur, n. 773. Licitum est abstinere a parte cibi, & potus communis, quamvis mors inde sequatur citius, dummodo sumatur quod necessarium est, n. 774. Non est obligatio vitam prolongandi, a nu. 772. Nec est obligatio eam conservandi mediis extraordinariis, nisi Reip. vel Ecclesiæ necessitas postulet, num. 775. Pro injuste ad mortem damnato licitum est se offerre, non vero pro juste ad eam damnato, num. 780. Licitum est membrum sibi amputare pro conservando toto, n. 786. Non licet auctoritate propria occidere malefactorem extra causam necessariæ defensionis, nu. 788. Nec marito uxorem in adulterio deprehensam, a n. 788. Nec patri filiam sic deprehensam, ib. Ejusmodi Clericum adulterum occidens non incurrit excommunicationem, n. 789. Occidere bannitos, quando, & quibus liceat. V. *Bannitus*. Non potest per se loquendo, publicus grassator & raptor a quovis occidi, n. 796. Iniquum aggressorem licite occido, non tamen, teneor, n. 798. 813. 820. Si moraliter certus sim me esse in gratia, & iniquum aggressorem in mortali, probabiliter teneor admittere mortem: alias non, n. 814. etiam iniquum aggressorem alterius sive vitæ, sive bonorum licite occido, n. 820. Furem quando liceat occidere. V. *Fur*. Raptorem stricte dictum, qui per violentiam etiam corpori adhibitam vellet unicum aureum eripere, probabiliter licet occidere, si vix aliter averti non possit, n. 811. Invasorem ordinarie stando, & resistendo licet occidere, si per fugam gravis ignominia incurratur, n. 803. Fugientem ordinarie non licet insequi, & occidere, cum re tamen magni momenti, v. g. equo fugientem, si aliter recuperari non possit, licet occidere, n. 804. 810. Innocens ad mortem capiendus a satellitibus scientibus ipsius innocentiam, potest eos occidere licite, non vero, si nescitur ejus innocentia, sicuti nec incarceratus innocens licite occidit custodes carceris, n. 815. Impedientem in assecutione boni ordinarie non licet occidere, a n. 806. Nec ordinarie licet occidere calumniantem famam, aut honorem invadentem, a n. 798. Si honor invadatur non tantum verbo, sed etiam facto, licet eum tueri armis, quamvis sequatur occisio, n. 802. Insidias ad mortem proxime parantem licet occidere, non vero id videtur esse licitum, si struat v. g. insidias, ita ut manus ejus tandem non sim evasurus, nisi e patria fugiam, n. 798. 818. Directe, & scienter non licet occidere innocentem, n. 622. Nec obsides, etsi qui eos miserunt, non servent fidem, ib. Licet occidere bestiam, cum qua se miscuit homo, n. 831. Etiam licet occidere infantem, quem aggressor objicit, ut me occidat, n. 832. Non licet innocentes in urbem obsessam repellere, nec fame eos enecare, n. 833. Non licet eos occidere in bello justo, n. 880. 885.

Homicida injustus pro vita occisi nihil tenetur restituere, pro damnis tamen inde secutis, juxta prudentis hominis arbitrium restituere debet, l. 3. p. 3. a n. 296.

Homicidium.

Homicidium conjugis ab altero conjuge vel alio tertio, sive physice sive moraliter perfectum eo consilio, ut postea inter se Matrimonium contrahant, dirimit Matrimonium, si mors ex actione occidentis sit secuta; non vero dirimit, si mors secuta sit ex culpa medici vel negligentia morientis; vel si perfecta sit absque intentione Matrimonii ineundi, vel cum intentione quidem, sed non exterius manifestata, vel non communi consilio, sed ab altero tantum, nisi etiam adulterium præcesserit, tunc enim, etsi unus tantum ex intentione Matrimonii cædem perfecerit altero ignaro vere dirimit; l. 6. p. 3. n. 512. a n. 614. Non dirimit sola ratihabitio homicidii, n. 618.

Homo.

Homo a Deo creari potuit in pura natura, l. 5. n. 68.

Homo adultus hodie baptizatus, & statim ducendus ad supplicium tenetur communicare etiam pro Paschate, l. 6. p. 1. n. 597.

Homo adultus si sit semifatuus, vel debilem rationis usum habeat, obligatur præcepto Communionis Paschalis si judicetur capax absolutionis, & absit periculum irreverentiæ, nu. 658. Idem valet de plene fatuis tempore lucidi intervalli, ibid. Adultus a nativitate surdus, & mutus est capax Eucharistiæ, non vero, si simul sit cæcus, n. 663. Si post instructionem aliquam, & usum rationis factus esset surdus, mutus, & cæcus, Eucharistia pro Viatico illi dari posset, n. 663.

Honestas, quæ est impedimentum Matrimonii. V. *Impedimenta Matrimonii*.

Honor.

Honor est testificatio quædam excellentiæ alterius, l. 3. par. 2. n. 1192. V. *Detractio*, *Fama*.

Hora Canonica.

Ad Horas canonicas legendas obligantur Clerici Majorum Ordinum; etiam suspensi, excommunicati, degradati, etiam qui cum dispensatione Papæ duxit uxorem, nisi in hoc ipso sit dispensatus; non vero minoribus initiati, l. 4. nu 1186. Qui ordinatur incipit obligari a puncto suscepti Subdiaconatus, & quidem ad Horas respondentes horæ, qua ordinatur, vel ad Horam, quæ in choro tunc dicenda esset, hinc qui ordinatur hora undecima non tenetur eo die orare Matutinum, Laudes, Primam, Tertiam, sed potest incipere a Sexta, imo probabiliter tantum a Vesperis. Quod si Horas recitaverit ante susceptionem Ordinis probabiliter satisfecit, probabilius tamen tenetur repetere, n. 1186. 1187. Dubius an recte sit ordinatus, si in aliis rebus se habeat pro ordinato, etiam tenetur orare Horas, alias non, n. 1188. Omnes Religiosi professi ad chorum destinati, utriusque sexus, obligantur ad Horas, probabilius etiam extra chorum ex universali consuetudine, ab hora emissæ professionis; attendenda tamen hic sunt statuta, & recepta consuetudo in quovis Ordine, n. 1186. 1189. Professus ad chorum probabilius potest transire ad statum laici, & sic non obligari ad Horas, nu. 1189. Monialis per bellum Monasterio expulsa adhuc obligatur ad Horas, n. 1190. Religiosus ejectus, si per ipsum stet, quominus iterum admittatur; tenetur orare Horas, alias non, num. 1191. Religiosus fugitivus adhuc obligatur ad Horas; item, cum dispensatione extra Monasterium habitans, nisi simul esset dispensatus in aliquo Voto Religionis, v. g. ut posset uxorem ducere, ib. Ex una Religione in aliam transiens in qua ex consuetudine non obligantur ad Horas, ibi non tenetur ad eas, n. u 1185. Non tenentur ad Horas Novitii, Conversi, Societatis JESU Religiosi, militares, hospitalarii, & ceteri choro non destinati, ibid. Canonessa an obligetur. V. *Canonessa*. Canonessa, si omittat Horas, non amittit fructus Præbendæ, nec tenetur ad restitutionem, sicuti Canonici & beneficiarii, n. 232. Beneficiatus an, & quomodo obligentur. V. *Beneficiatus*. Canonicus quomodo. V. *Canonicus*. Tenentur ad Horas, per se loquendo, qui habent solum Personatum, seu præstimonia in perpetuum data, quæ habent annexum aliquod obsequium spirituale, n. 1186. 1200. Habens Capellaniam laicam tantum, non tenetur vi illius ad Horas, nec ille qui invalide accepit Beneficium, num. 1197. Si fundatio habeat; *Volo, ut proximus de sanguine præsentetur, quamvis septem annorum, dummodo Clericus, ita tamen, ut ante annum 12. non obligetur ad Horas*, si hæc approbata fuerit ab Episcopo, talis non tenebitur ad Horas ante annum 12. n. 1198. Si lis moveatur post collatum titulum, sed ante captam possessionem Beneficii, non est obligatio recitandi Horas; hinc si neuter litigantium possideat, neuter obligatur. Si autem lis moveatur post possessionem Beneficii, ille, qui possidet, obligatur tunc saltem, si moraliter certo speret fructus servitio respondentes sibi applicandos, num. 1199. Deserviens Beneficio etiam ad Commendam temporalem tantum, si fructus percipiat, tenetur ad Horas, ibidem. Habens plura Beneficia, satisfacit una recitatione Horarum; tenetur tamen tot facere commemorationes, quot sunt Beneficia seu Patroni Beneficiorum, num. 1186. Pensionarii non obligantur, nisi fruantur pensione titulo Clericali, ibidem. Neque tenetur Coadjutor, si non administret, ibid. Obligatio Horas recitandi tanta est, ut quisquis habens hoc onus recitandi peccet mortaliter, si illas vel notabilem earum partem omittat, num. 1201. Qui per Officium tantum unam Horam integram vel paulo plus omittit, probabilius peccat mor-

taliter sicuti & ille, qui ex Matutino 9. lectiones cum Responsoriis, aut partem æquivalentem uni Horæ omittit, item probabilius ille, qui interruptim per totum Officium omitteret, quantum est integra parva Hora, non vero, qui minus omittit, quam totam parvam Horam, a num. 1201. l. 5. nu. 296. Ultimis tribus feriis Septimanæ Sanctæ est obligatio, sub veniali etiam in privato Officio ad lamentationes Jeremiæ addendi litteras hæbraicas, Aleph, Beth &c. saltem, ubi in Choro canuntur, nu. 1206. Probabiliter in Confessione explicari debet, quot Horæ sint omissæ, l. 4. num. 1201. Probabiliter Horas omittens unum tantum mortale committit, quamvis sit simul Sacerdos, Parochus, & Monachus, l. 6. p. 2. a num. 1122. Probabiliter non peccat contra Justitiam Beneficiatus Horas omittens, contrarium tamen videtur probabilius, l. 4. n. 1207. 1216. Si Beneficiatus Horas neglexerit, tenetur in conscientia ante sententiam & declarationem restituere fructus tali negligentiæ respondentes; neque compensatur hæc restitutio per eleemosynas ante neglectam recitationem ex fructibus Beneficii datas, num. 1201. 1208. Etiam ad restitutionem illam tenetur, qui per alium Officium recitavit, item ille, qui per ebrietatem causavit in se infirmitatem, ob quam nequit legere Horas, si ea intentione id fecerit, ut se ab Horis eximeret, alias non tenetur, a num. 1209. Si quis per biennium vel ultra, Horas omiserit, obligatur ad restituendum totum, si absque gravi incommodo possit, saltem successive per partes, nu. 1211. Non tenetur ad restitutionem, qui alio titulo, quam Beneficii, ad Horas obligatur, nec ille, qui ex naturali oblivione, justo impedimento, bona fide, invincibili ignorantia aut aliter absque culpa eas omisit, num. 1201. Illi, qui alia onera habent, quam precum, v. g. Pastores, Episcopi &c. Horas omittentes, probabilius non tenentur ad restitutionem etiam fructuum aliis functionibus & oneribus respondentium, num. 1201. 1214. Qui habet Beneficium valde tenue, v. gr. cujus redditus tertiam partem mediocris sustentationis non adæquent, probabiliter non tenetur ad restitutionem ob Horas aliquoties neglectas, num. 1201 Nec ille tenetur ad restitutionem, qui parvam Officii partem omisit, licet fructus respondentes parti omissæ sint magni: nec ille probabiliter tenetur, qui notabilem partem ex multis levibus conflatam omisit, num. 1212. Nec ille obligatur ad restitutionem, qui eas legit sine attentione interna, quamvis peccaret graviter, num. 1213. Restitutio hæc fieri potest vel pauperibus amicis, vel aliis, vel etiam ipsi Beneficiato, si pauper est: item potest impendi in fabricam domus, vel meliorandos agros Beneficii: item probabiliter pro illa possunt legi Missæ pro defunctis, aliquando etiam compensari potest offerendo Officium aut preces ad tuam intentionem recitatas pro defunctis, num. 1201. 1212. Si restitutio hæc aliis, quam jam dictis fiat, per eam obligationi non satisfit, nisi consuetudo aliud ferat, probabile tamen est, quod si restitutio post omissionem Horarum fiat in alios usus pios, per eam satisfieri obligationi, num. 1201. Satisfit etiam huic obligationi per eleemosynam datam post neglectas Horas, quamvis eam dans non cogitet de debito vel non intendat dare in satisfactionem obligationis, num 1215. Excusant a recitatione Horarum 1. Infirmitas gravis, verb. grat. notabilis dolor capitis, ita ut sine incommodo vel incremento morbi legi non possit: & si ob infirmitatem, omnes legi non possint, dubium autem sit, an aliquæ possint legi, non est ad eas obligatio; qualis obligatio etiam non est, si æger ex lectione Horarum verosimiliter credat aliquam cruditatem stomachi vel capitis gravationem, vel virium lassitudinem, vel febrim tardius remissuram, quamvis bonam diei partem confabulationibus expendat, aut etiam libros recreationis causa legat: item, dum convalescit, & adhuc vires sunt imbecilles, potest recitationem Horarum ad dies aliquot differre, & aliquando etiam prius celebrare, quam orare horas, num. 1217. a num. 1223. In dubio, an infirmitas sit gravis an levis, standum est judicio Medici vel Superioris, vel etiam alterius viri prudentia, imo & proprio; quod si dubius resolvi non possit, probabiliter adhuc non est obligatio Horas recitandi, num. 1225. Qui ob infirmitatem non potest recitare debito tempore, potest autem alio, non excusatur: sicuti etiam ille, qui commode potest & solet legere cum socio, ad hoc tenetur, num. 1217. 1226. Comparatur etiam infirmitati & excusat lassitudo tanta, verb. grat. per longum iter, quæ faciat impotentiam moralem, quod raro fiet, numer. 1227. 2. Excusat a recitatione Horarum cæcitas, nisi cæcus aliquas Horas sciat memoriter, nu. 1217. 1219. 1230. 3. Excusat dispensatio, numer. 1217. 1233. 4. Carentia inculpata Breviarii nisi sciat aliquas memoriter, ad quas tenetur, numer. 1217. 1230. lib. 1. numer. 778. Occupationes aliæ, verb. grat. studium, Confessionum exceptio, Concio &c. secundum se non excusant a recitatione Horarum: hinc Concionatores, Confessarii &c. tenentur prævenire, si possint, quod si non possunt, excusantur, l. 4. num. 1117. a num. 1228. Qui non potest recitare omnes, tenetur ad eas, quas potest, a num. 1218. l. 1. num. 788. Qui non habet Officium diei, tenetur aliud substituere, l. 4. num. 1221. Qui dubitat, an Horam aliquam vel partem dixerit, si conjecturam aliquam habeat, quod dixerit, verb. grat. quia nihil solet omittere, nec solet posteriorem Horam orare ante priorem, scit autem se posteriorem orasse, vel reperit signum, quod ponere solet &c. non tenetur eam repetere, imo male facit repetendo, quod magis valet de scrupuloso, a nu. 1235. nu. 1237. In recitatione Horarum varia observari debent, numer. 1237. Satisfit substantiæ, si recitentur lingua hebraica, greca vel latina; probabiliter tamen apud nos peccat saltem venialiter Horas recitans in alia, quam latina, lingua, si ob defectum intelligentiæ desit perfecta expressio, non vero recitans vulgari lingua, ubi Biblia vulgaria permittuntur, num. 1238.

Horæ legi debent ex Breviario proprio suæ Diœcesis, aut sui Ordinis, vel si utatur Romano, ex illo, quod recognovit Urbanus VIII. probabiliter etiam adhuc recitari potest ex antiquo S. Pii V. vel Clementis VIII. nn. 1237. 1239. Probabilius non potest, v. g. Monachus scienter dicere Matutinum ex Romano, & reliqua ex proprio Breviario, nu. 1240. Qui habet duo Beneficia in diversis Diœcesibus potest, ubicumque sit, uti vel Romano vel proprio alterutrius Diœcesis, quo volet; imo probabiliter potest ex uno partim, & partim ex altero sumere, v. g. lectiones, ibid. Religiosis, qui habent peculiare Breviarium Ordinis, probabilius non licet uti Romano, aliis quibuscumque, & cujuscumque Diœcesis probabiliter licet, nu. 1237. 1241. Qui ex inadvertentia vel necessitate Officium mutat, non peccat, nec per se obligatur aliquid repetere, consultum tamen est ea repetere, quæ ad proprium Officium pertinent. Qui autem studio mutat, peccat saltem venialiter, num. 1237. a n. 1250. Qui per errorem legit hodie de Sancto, v. g. qui cras colitur, vel omittit die proprio orare de festo duplici aut semiduplici probabilius potest eo anno festum illud omittere, quod non oravit die assignato, n. 1137. Qui per errorem aliquas Horas recitavit eo die non occurrentes, errorem agnoscens non debet eum continuare, ibidem. Si quis non haberet, nisi Breviarium alieni ritus, probabiliter teneretur ex eo recitare Horas, num. 1241. Generaliter loquendo recitari debet Officium proprium, quod etiam fieri potest, si quis in aliena Diœcesi existat, a num. 1243. Officia uni Ecclesiæ concessa non possunt per Episcopum extendi ad aliam Ecclesiam, num. 1245. Ordinarie non licet recitare Officium de Sancto, nisi sit in Breviario, vel a Papa, aut Congregatione concessum, num. 1240. Omnes Diœcesani licite celebrant festa omnia, quæ celebrat eorum Ecclesia Cathedralis, & de illis Horas recitant, etiam Regulares exempti utentes Breviario Romano, num. 1246. Quando permittitur fieri Officium per Ditiones subjectas Cæsari, etiam intelliguntur Urbes Imperiales, item omnes Provinciæ, ditiones, & loca, quæ proprie sunt feuda Imperii, num. 1247. De S. Ignatio omni septimana in Societate JESU potest recitari Officium sub ritu semiduplici extra Adventum & Quadragesimam die non impedita festo duplici, vel semiduplici, non tamen in Feriis Quatuor Temporum, nec in Vigiliis, nec in Feria secunda Rogationum, nec in ea Feria, in qua reponendum est Officium Dominicæ, &c. num. 1248. Non satisfacit, & peccat mortaliter qui pro Officio diei Palmarum recitat Officium Paschale, quod etiam probabilius videtur fieri, si quis scienter mutet Officium hujus diei in aliud, saltem tunc, quando fit cum gravi inordinatione &c. num. 1250. Officium ob varias causas mutari potest sine peccato, v. g. Capellanus monialium potest recitare de Sancto, de quo agunt moniales, & de quo debebit Missam legere &c. a num. 1252. Qui sunt de gremio alicujus Ecclesiæ, debent recitare Officium, quod in choro dicitur, quod etiam eos decet facere, si morentur extra Ecclesiam vel Diœcesim, l. 6. par. 2. num. 2055. D. 67. Clerici, licet alicui Ecclesiæ sint adscripti, si non obligentur ad chorum, non tenentur recitare Officia propria Sanctorum illius Diœcesis, vel quæ recitantur in choro. Decr. 68. Episcopus Regularis tenetur recitare Officium juxta ritum suæ Diœcesis, non vero Regulæ, Decr. 69. Capellanus Episcopi, qui cum eo recitat Officium, debet se illi conformare, Decret. 70. A die septima Decembris usque ad Vigiliam Nativitatis fieri potest de festo novem lectionum etiam translato, Decretum 301. Circa Officia Dedicationis, Patroni, Titularis, Sancti, de quo habentur Reliquiæ, quæ observanda; item, si duo Sancti, quorum festa incidunt in diversa tempora, sint æque principales, quid agendum. V. *Festum*. Quæ observanda circa translationem festorum, V. *Translatio Festorum*. In Horis varia observari debent circa Octavas, l. 4. a num. 1274. V. *Octava*. Quæ observanda sint circa commemorationes. V. *Commemorationes in Horis*. Quæ circa lectiones. V. *Lectiones in Horis*. Quæ circa Responsoria. V. *Responsoria in Horis*. Secundum sententiam communem est gravis obligatio ad Officium Defunctorum in die Animarum etiam pro illis, qui utuntur Breviario Romano, cujus Matutinum festo ipso Animarum legi debet, quamvis Vesperæ pridie orari possint, l. 4. nu. 1289. l. 6. par. 2. nu. 2055. Decr. 33. 87. num. 2066. Circa Litanias festo S. Marci & diebus Rogationum quæ observanda. V. *Festum*. Ad Psalmos pœnitentiales, graduales, Officium defunctorum (excepta die Animarum) non obligantur, qui utuntur Breviario Romano, nisi consuetudo aliud habeat, l. 4. num. 1237. 1293. In recitatione Horarum requiritur vocalis expressio, & communiter talis, ut orans seipsum audire possit, si nullum sit impedimentum, num. 1237. 1294. Satisfacit, qui recitat cum socio, etiam laico, non obligato, non attento, imo non audiente; tunc tamen tenetur audire & attendere ad id, quod socius recitat, numer. 1237. 1295. Probabilius non satisfacit, qui recitat cum blæso ex media tantum parte voces proferente, num. 1296. Satisfacit, qui partem suam submisse orat, & attendit ad alteram partem chori, nu. 1297. Etiam satisfacit, si socius recitet omnes Antiphonas, Capitula, Responsoria, Lectiones & Orationes, dummodo ipse tantum audiat, non vero qui solus recitat omnes Psalmos, & ab alio audit 9. Lectiones nec qui orat continuatam mediam Horam, & alteram mediam partem audit a socio; nec, qui alternatim recitavit Psalmos cum uno socio, & Lectiones audit ab aliquo tertio, satisfacit tamen, si aliqua cum socio, & alia solus recitet, num. 1298. Non satisfacit, qui cum externa tantum devotione assistit toti Horæ a musicis decantatæ, num. 1299. Satisfacit, qui, dum thurificat, quærit Psalmos, tussit &c. non percipit ea, quæ leguntur; item satisfacit, qui uno alterove verbo necessario alterum alloquitur, venientem obiter salutat &c. num. 1300. Non satisfacit, si secundus incipiat, priusquam alter versum suum absolverit, idque fiat in magna quantitate, alias nimia celeritas causans, ut socius non possit verba satis percipere & attendere, est ordinarie tantum veniale, nec obligat ad repetitionem, numer. 1301. Si plures simul orent, quam duo, debent alternatim legere facto duplici tantum choro, secus est in Lectionibus, quarum primus primam, secundus secundam, & tertius tertiam legit, imo possunt omnes legi ab uno, num. 1237. Non satisfacit, qui sine causa hinc inde verba & versus mutilando, pervenit ad magnam quantitatem, sed tenetur ad aliquid mutilatis & omissis æquivalens, verb. grat. unum, duos, aut plures Psalmos supplere; si mutilatio tantum fiat in ultimis syllabis ordinarie satisfacit, a num. 1302. Probabilius satisfacit, qui parvam ponit interruptionem inter Horam unam, & quamvis cessaverit animo repetendi, non ideo postea tenetur repetere, dummodo oret reliquam intra tempus debitum; consilii tamen est, si interruptio longa fuerit, repetere ab initio Psalmi vel Nocturni, numer. 1237. 1304. 1306. Satisfacit, qui Nocturnos singulos separatim, saltem inter trium Horarum spatium dicit, quod videtur certum,

si ju-

si justa causa, v. g. Confessionis &c. intercurrat, nu. 1237. 1306. Satisfacit, qui etiam sine causa Matutinum dividit tota nocte a Laudibus, sed tum debet in fine addere *Pater noster*. Probabilius autem non est necesse in initio Laudum divisarum addere *Pater & Ave*, nu. 1237. 1305. Causæ justæ Horam interrumpendi sunt diversæ, v. g. Charitas, imo & affabilitas seu humanitas alteri exhibenda; si negotium aliquod interveniat, quod incommode differtur &c. num. 1307. Satisfacit, qui etiam sine causa ordinem Horarum invertit, quod faciendo peccat venialiter tantum, qui id facit ex justa causa nullo modo peccat: tales sunt, v. gr. si recitet cum alio præsertim cum ægro vel etiam alio amico: si mane Breviarium non habeat, si tunc recitet ex Diurnali Horas minores ante Matutinum; si sero veniat ad chorum, si oblitus sit aliquam Horam recitare, si in media etiam Hora advertat se aliqua omisisse, potest pergere usque ad finem, & postea defectum supplere &c. num. 1237. a num. 1303. Satisfacit, qui etiam sine causa non servat tempora orandi, quæ pro singulis Horis statuuntur; ille tamen peccat venialiter; qui id facit ex justa causa, non peccat, tales sunt v. g. Concio paranda, major devotio, periculum impedimenti obventuri, major commoditas in continuanda lectione vel studio &c. num. 1237. a num. 1312. Matutinum & Laudes privatim ab omnibus tam sæcularibus quam Regularibus licite recitantur vespere antecedente tum, quando sol est propinquior ad occasum, quam meridiem, nu. 1314. Pro faciliori directione dignoscendæ Horæ, quæ pridie inchoari possit Matutinum, prodiit Romæ anno 1706. hæc tabella ad Horas horologii nostri sic accommodanda.

Qua hora pridie inchoari possit Matutinum.

num. 1314.

20. Jan. hora 2. cum quadr. Febr. medio 3.
5. Martii hor. 2. cum 3. quadr. 18. Mart. hora 3.
4. April. hor. 3. cum quadr. 20. April. medio 4.
10. Maii hor. 3. cum 3. quadr. 8. Junii hora 4.
5. Aug. hor. 3. cum 3. quadr. 21. Aug. medio 4.
7. Septembr. hor. 3. cum quad. 24. Sept. hora 3.
11. Octobr. hor. 2. cum 3. quad. 20. Octob. medio 3.
18. Novemb. hor. 2. cum quad. 15. Decemb. hora 2.

Vesperæ in Quadragesima privatim possunt pro libito diei ante vel post prandium, nu. 1316. Obligatio orandi pro una die desinit hora 12. noctis, a n. 1318. In quocumque loco etiam sordidissimo etiam dum venter exoneratur, Horæ recitari possunt, per se loquendo; si tamen commode fieri possit, locus decens eligendus est, præsertim pro oratione vocali, num. 1320. Situs corporis in oratione Horarum nullus est de præcepto, hinc per se loquendo, non peccat sedendo, cum standum, vel genuflectendum est, n. 1321. Quæ prærequiratur intentio ad Horas. V. *Intentio*. Quæ attentio requiratur. V. *Attentio*. Qui orat cum actuali proposito peccandi mortaliter probabilius peccat venialiter peccato speciali, n. 1348. Non est obligatio orandi cum spe & fide, n. 1349. Si scrupulosus recitavit non potest prudenter dubitare de habita intentione sufficiente ad satisfaciendum; quæ etiam stat cum voluntaria distractione, n. 1350. Quando certo affirmare non potest, se cum plena advertentia voluntarie fuisse distractum in Officio vel notabili ejus parte, nihil debet repetere, nec debet inter orandum hærere solicitus de attentione, sed sine ulla repetitione pergere, nec post expletum Officium quidquam repetere, quomodocumque illud expleverit, nisi certo sciat culpam mortalem a se in eo persolvendo esse admissam &c. n. 1351. Ad Horas, quæ recitantur in choro, debent ardere candelæ in Altari, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 31.

Horologium.

Horologio communiter bene regulato secure stari potest; si autem sit unicum, quod ordinarie aberrat, ejus non est habenda ratio, sed ex aliis indiciis medium noctis colligi debet, ubi nullum est ex cursu siderum, vel judicio prudentum metiri debet: ubi plura sunt quam duo, certioribus, & pluribus numero stari potest &c. l. 1. num. 586. l. 4. a num. 485.

Horror futuri sæculi.

Horror futuri sæculi, qui est filius luxuriæ, est quando voluptatibus immersus, mortem inordinate timet, & de ea nolens cogitare vitam illicitis mediis studet propagare &c. si adsit plenus consensus voluntatis, per se est mortale, l. 5. n. 301.

Hospes.

Hospes suis hospitibus licite apponit cœnam in die Jejunii, uti etiam carnes in civitate acatholica, l. 2. num. 256. Peccat mortaliter, si ut plures habeat hospites, permittat meretrices venire ad ædes, & mensis inservire, num. 261.

Hostia.

Hostia consecranda apud Latinos debet esse figuræ rotundæ &c. Item debet esse integra, munda, quod si fractura deprehendatur post oblationem vel tum frangatur, consecrari poterit &c. lib. 6. p. 1. n. 432. p. 2. n. 361. Poterit celebrare Sacerdos cum parva hostia, secluso scandalo, si major desit, l. 6. p. 2. n. 362.

Hostia aliquantulum corrupta, etiam urgente necessitate, v. g. dandi Viatici, consecrari non debet, multo minus pro Viatico extra Sacrificium consecrari licet, etiam in necessitate, l. 6. p. 1. num. 433 610.

Hostiæ consecratæ debent relinqui in Altari usque ad Communionem Sacerdotis, postquam distribui, aut extra aram in Corporali deponi possunt, l. 6. p. 2. nu. 308. 310. Si unum portatile non possit cum hostia, & calice capere omnes particulas consecrandas, illicitum est has collocare, & consecrari in portatili vicino, probabiliter tamen id liceret in necessitate communicandi exercitus ituri ad prælium, n. 317. Integram post ablutionem sumere non licet, fragmenta licet, lib. 6. p. 1. n. 500.

Hostiæ pars inferior præscinditur, ut immittatur in calicem, l. 6. p. 2. num. 2005. D. 243.

Hostis.

Hosti an servanda fides data. V. *Fides bona*.

Hosti a civibus, vi, & injusto bello subjugatis potest jurari fidelitas, si nihil illicitum expresse admisceatur, & ipsi intelligant se solum jurare fidelitatem ad licita, & honesta, lib. 3. par. 1. num. 269.

Hostibus erepta bona cujus sint. V. *Bona hostibus erepta*.

Humanæ carnis esus. V. *Carnium esus*.

Humerale.

Humerale seu amictum non adhibere, est tantum veniale in illis, qui non ad caput tegendum, sed in solis humeris ferunt, in necessitate gravi sine eo celebrari posset, l. 6. p. 2. n. 308. 327.

Huss.

Joannis Huss Articuli 30. sunt damnati anno 1418. in Concilio Constantiensi, ante librum primum, fol. 16. num. 11.

Hymnus Ecclesiæ, Iste Confessor.

In isto Hymno, *Iste Confessor*, si festum S. Confessoris transferatur in diem proxime sequentem nihil mutatur: si ulterius transferatur, in primo versiculo mutatur *Meruit beatas scandere sedes* in *meruit supremos laudis honores*, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 281. 282.

Hypotheca.

Hypotheca est, quando debitor non solum suam personam, sed etiam rem aliquam suam immobilem obligat pro debito, in quam creditor tum habet actionem; hæc varie dividitur, alia enim est expressa, alia tacita, alia est generalis, alia specialis &c. l. 3. p. 2. a num. 388. Differt a pignore, quod pignus proprie sit rei mobilis, illa vero immobilis, n. 1111.

Hypotheca eadem non potest dari pluribus, nisi sit sufficiens ad solvendum omnibus, vel posteriores de prioribus moneantur, ibidem.

Hypothecæ obligatio multis modis solvitur, scilicet; si creditori sit satisfactum, si creditor emerit rem obligatam &c. n. 1116. Hypothecati privilegiati habent se ad invicem, sicuti etiam non privilegiati, hinc prior tempore est potior Jure &c. n. 401. Circa debita hypothecata quæ observanda. V. *Debitum*.

I

Jactantia.

Jactantia, si sit de rebus bonis, v. g. Jejunio, Oratione &c. per se est venialis, per accidens sæpe est mortalis, qualis etiam est, si quid dicatur contra Dei gloriam, si fiat ex fine malo, si de re mortaliter mala, si cum notabili damno proximi &c. l. 5. a n. 298. In jactantia probabiliter non est opus explicare peccatum in specie, de quo quis se jactavit, nisi simul accederet complacentia, aut delectatio operis, vel ex jactantia simul redundaret infamia in alterum, quia tum additur alia species injuriæ contra famam proximi &c. n. 298. l. 6. p. 2. a n. 1215.

Jansenista. V. *Confessarius*.

Jansenius.

Jansenii Hæresis consistit in variis propositionibus, l. 1. n. 210. Sensus earum est damnatus, num. 207. a num. 209. Ejus propositiones & designatio locorum, e quibus desumptæ, item Bulla Pontificum & modus quo propositiones illæ damnatæ sunt, ante lib. 1. n. 15. l. 3. p. 1. a num. 1.

Idioma.

Idiomatis mutatio non invalidat formam Sacramenti, quamvis plura idiomata in eamdem formam conflarentur, l. 6. p. 1. n. 30.

Idololatria.

Idololatria est, quando honor tribuitur creaturæ sicut Deo: hæc duplex est, alia materialis, cum quis sine interno affectu cultum idolo exhibet; alia formalis perfecta, cum quis adorat idolum, quod putat esse Deum: imperfecta, cum quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid a Dæmone aliave creatura obtinendi, ipsi, quasi Deo, cultum defert: materialis, & formalis est peccatum mortale, & formalis imperfecta est gravius, quam perfecta, l. 3. p. 1. num. 14.

Idololatria tantum externa specie distinguitur ab ea, quæ simul est interna, l. 6. p. 2. num. 992. Proprie non est idololatria, ad eam tamen reducitur, si credatur Dæmoni sua sponte aliquid dicenti &c. l. 3. p. 1. num. 24.

Jejunium Ecclesiasticum.

Jeinnium Ecclesiasticum obligans sub mortali tria requirit. 1. Unicam tantum comestionem in ordine ad nutritionem. 2. Abstinentiam ab esu carnium, & in pluribus locis, ovorum, & lacticiniorum, non tamen in hisce partibus septentrionalibus. 3. Certam refectionis horam, quæ est circa meridiem. Hoc obligat tum ex consuetudine, tum etiam ex præcepto diebus Veneris, & Sabbati, in quadragesima, diebus Rogationum, Festo S. Marci, & quidem sub mortali, lib. 3. par. 2. a num. 1259. Quoad carnes dispensatus etiam ovis, & lacticiniis vesci potest, non vice versa, n. 1259. Edens carnes toties peccat, quoties eadem die comedit, num. 1264. Qui fregit jejunium comestione carnium, sive advertenter, sive inadvertenter etiam secunda refectione, saltem peccat venialiter adhuc comedendo cibos esuriales, num. 1265. Nomine carnium veniunt ea, quæ possunt diu vivere extra aquam; item, quæ magis similia sunt animalibus habentibus carnem, quam non habentibus. Testudines, & limaces non censentur caro, num. 1266. In dubio, an animal constet carne necne, censeri potest non constare, ibid. Non licet carnes comedere diebus Veneris, v. g. Amstelodami, num. 1268. Cui permissus esus carnium die jejunii, eo ipso non permittuntur plures refectiones, num. 1259. 1269. Abiturus post dies octo, verb. gr. ex loco, in quo Quadragesima jam sumpsit initium, ad locum ubi post dies 8. prius incipiet, tenetur jam hic jejunare: poterit tamen postea in alio loco octo diebus citius Quadragesimam absolvere, numer. 1272. Hora, qua comedere licet est 12. circiter, vel medium 12. aut etiam 11. num. 1277. Sine causa ordinem collationis invertens, aut notabili tempore anticipans videtur peccare venialiter, num. 1278. prandium die Jejunii licite interrumpitur ad duas etiam horas ob negotium, si ante non sumpserit, quantum sufficit; etiam licite aliquid sumitur per modum medicinæ extra tempus prandii; item electuaria in parva quantitate pro præservativa; item ministri, & lectores mensæ licite aliquid prægustant etiam in magna quantitate, etiam ex reliquiis; si est tempus mensæ, dum ministrant, licite aliquid sumunt, si prandium differri debeat ultra horam communem: item licite aliquid sumitur cum crebriore haustu, & quidem toties, quoties biberit, si non fiat in fraudem jejunii &c. a numer. 1259. 1279 1293. Qui prandium finiit, & a mensa gratiis etiam actis, surrexit, potest, intra quadrantem circiter mutata voluntate iterum assidere, & comedere, num. 1281. Pran-

dium protrahere licet die Jejunii ad duas horas, apud Germanos per consuetudinem etiam ad plures protrahitur, quod tolerari potest, si post duas horas sola bellaria, aut leviores cibi apponantur, maxime si vesperi abstineatur a collatione, num. 1283. Immoderate prandens probabilius satisfacit jejunii præcepto, n. 1288. Qui mane vel post prandium sumpsit æquivalens plenæ refectioni vel collationi vespertinæ, debet tempore debito abstinere, non autem si minus sumpserit, sed tanto minus postea sumere debet, a n. 1284. Sæpius pauca per diem comedens, frangit jejunium, n. 1306. Potus & liquida non frangunt jejunium, quæ ex natura sua tantum adjuvant ad alterandum corpus, vel ad concoquendum alimentum, non autem, quæ corpus nutriunt, ut lac, jusculum & similia, num. 1259. a num. 1289. Chocolata non frangit jejunium, si sumatur tenue, frangit autem, si coquatur instar pultis, nu. 1291. Non frangit decoctum ex herba The, Lymoniade, hypocras & idem videtur de faba Kaffe, num. 1262. Tabacum & fructus aliqui in minori tamen quantitate licite sumuntur, v. g. recens uva, pomum, lymonium, succum citrini &c. a num. 1295. Quæ circa collationem vespertinam sint notanda. V. *Collatiuncula*.

Jejunium quando, & quomodo servandum in Vigilia S. Mathiæ & S. Joannis. V. *Vigilia*. Abstinentia festo S. Marci quando servanda. V. *Abstinentia*. Ad quæ jejunia obligentur Religiosi. V. *Religiosus*. Tenentur parentes cogere illos ad servandum jejunium negando eis cœnam, ad quod etiam aliquando obligantur domini respectu servorum, si probabiliter putent id profuturum, num. 1276. Datur in jejunio parvitas materiæ, parva autem materia censetur illa, quæ non potest hominem ad frequentem sui sumptionem allicere, num. 1259. 1305.

Jejunii violatio per comestionem carnis distinguitur specie a comestione piscium multiplici; item violatio jejunii ab Ecclesia præcepti, & præcepti a Superiore vel Confessario pro pœnitentia injuncti, vel ex voto debiti, distinguitur specie: est tamen unum tantum numero peccatum violatio jejunii in Vigilia S. Mathiæ incidente in Quadragesima, vel quatuor temporibus &c. l. 6. p. 2. a num. 1304.

Jejunium ante Communionem.

Jejunium naturale prærequiritur ante Communionem, id est, ut nihil digestibile ab extrinseco per modum cibi vel potus vel medicinæ a medio noctis sumptum sit, lib. 6. p. 1. nu. 550. 560. Quamvis in eo non detur parvitas materiæ, tamen non obstat, si quis per modum salivæ modicum deglutierit, v. g. guttulam aquæ, vel vini quo os abluit, aut jusculi, dum sapor exploratur; nec sanguis aut humor alius ex capite defluens, nisi quis sanguinem sugeret e vulnere digiti & deglutiret; tunc enim jejunium frangeret: sicuti etiam, si mulier e suis mamillis lac sugeret, aut si quis humorem ex oculis aut naribus defluentem in os admitteret & deglutiret, num. 550. a num. 560. Particulæ dentibus inhærentes non frangunt jejunium, nisi essent ita magnæ, ut sensibiliter perciperentur in lingua, nu. 550. 567. Nec frangunt folia tabaci in ore masticata, si non deglutiantur, nec per nares sumptum tabacum, num. 550. a num. 569. Si alicui violenter cibus ingeratur, aut in flumen delapsus sumat aquam, probabilius frangit jejunium, num. 568. Probabiliter non frangit frustillum ligni, chartæ, unguium, aut lapillus, n. 550. Frangunt autem uniones in pulverem redactæ, aurum potabile, nu. 561. Probabilius etiam frangit terra, quam prægnantes quandoque extraordinarie appetentes comedunt; item creta, quam domicellæ edunt, ut albescant, num. 562. Probabiliter etiam frangit filum ex lino, fœnum, palea, pulveres medicinales ex ossibus & lapidibus contriti, cera, nux parva cum cortice sumpta a num. 562. Probabilius etiam frangit venenum, num. 562. Etiam frangit musca, si studiose deglutiatur, non vero, si involet in fauces, & sic se ipsam in stomachum inferat; n. 664. Etiam frangit saccarum, liquor glicyrrhizæ ore resolutus cum saliva sumptus; item si quis decumbens contra raucedinem ori aliquid imposuerit, nisi certum sit post medium noctis nihil esse transmissum; item si aliquid sumptum sit, licet mox rejectum; item ablutio a Sacerdote in prima Missa in nocte Nativitatis sumpta: item particula in distribuenda Communione inventa & sumpta: item modicum aquæ aut vini lambendo digito sumptum &c. nu. 550. 571. Non obstat, si prius defluat vinum, quam deglutiatur Hostia, num. 573. Non requiritur, ut post sumptum cibum intercedat somnus vel digestio, num. 574. Qui in die Nativitatis Domini in prima Missa incogitanter sumpsit 5. vel 6. guttulas ablutionis, sed se reflectens & non audens expuere tamdiu retinet in ore, donec ore saliva repleto nihil amplius experiatur de vino, sicque deglutiat tanquam salivam, videtur fregisse jejunium, & non posse ulteriores Missas legere &c. l. 6. p. 2. num. 529. Guttæ vini interne Calici adhærentes, ne per eas frangatur jejunium in die Nativitatis, melius includuntur in intentione consecrandi, num. 530. Particulæ parvæ panis, quæ in Corporali colliguntur & cum sacro Sanguine sumuntur, non videntur frangere jejunium, ibid. Si quis sciat se post medium noctis fuisse jejunum, & dubitet, an postea aliquid deglutiverit, probabilius communicare potest, l. 6. p. 1. nu. 576. Si sciat, se aliquid cibi & potus deglutivisse, sed nesciat, an ante, an post duodecimam, probabiliter communicare potest: oppositum tamen videtur probabilius, nu. 550. 557. l. c. nu. 501. Si noctu quis expergefactus bibat non potens scire, quæ sit hora, non potest communicare, l. 6. p. 1. num. 578. Eadem valent de Sacerdote volente celebrare. ibid. Per mediam noctem, a qua debet esse jejunium, in hisce partibus intelligitur hora 12. noctis, non præter propter, sed in momento a primo pulsu horologii, qui si auditur, & quis aliquid cibi vel potus in ore habeat, id probabilius tenetur ejicere, si velit manere jejunus, lib. 6. p. 1. a n. 579. Quale horologium attendi debeat. V. *Horologium*. Non jejunus in variis casibus communicare potest, v. g. in periculo mortis, quando mors prudenter timetur; probabiliter etiam sæpius in eodem morbo post 7. vel 8. dies, imo etiam sæpius aliquando; sic Sacerdos in tali periculo constitutus celebrare potest non jejunus pro dando sibi Viatico; probabilius tamen non pro dando Viatico alteri; item non jejunus communicare potest, si periculum sit, ne Eucharistia pereat, vel male tractetur: si grave scandalum ex omissione Sacrificii sit oriturum; si perfectio Sacrificii urgeat, v. g. si pro speciebus vini sumpsit aquam, si celebrans in Altari deficiat, & jejunus, qui perficiat, haberi non possit; si post ablutionem sumptam sumendæ sint reliquiæ in eodem Sacro, etiam consecratæ; alterius enim Sacrificii particulas sumere ordinarie non licet; item, si pars Hostiæ post ablutionem sumptam Calici aut palato adhæreat, nu. 550. 585. 613. Si Parochus Sacerdotem alium in magna festivitate ad canendam Missam invitasset, ideoque mane celebrasset, alter etiam invitationis immemor celebrasset, probabilius posset non jejunus invitatus celebrare, si populus non sciat eum non esse jejunum, quod si populus sciat, neutrum esse jejunum, potest admonito populo vel abstinere, vel etiam Parochus non jejunus celebrare secundo, n. 582. Qui se in Missa exercendo incogitanter sumpsit Hostiam, non potest per se loquendo, primitias eo die legere non jejunus; ob circumstantias aliquando potest, v. g. si primitiæ sint notæ & promulgatæ, cognati multi magnæ familiæ sint conventuri, lautum convivium apparatum, & eum non esse jejunum sit occultum &c. n. 583. Si quis communicaturus pro Paschate, Dominica in Albis mane casu deglutisset aquam, probabilius tenetur Communionem differre in alterum diem, n. 584. Quamvis post sumptam ablutionem liceat sumere fragmenta, non tamen ordinarie hostiam consecratam integram, n. 500.

A Jejunio excusantia.

Varia a jejunio excusant. 1. Dispensatio, qua tamen opus non est, si necessitas sit evidens, l. 3. p. 2. num 1307. Quare in jejunio dispensari possit, & a quo, & quæ dispensatio liceat. V. *Dispensatio in jejunio*. 2. Excusat impotentia: quando illa censeatur adesse. V. *Impotentia*. 3. Excusat ætas, & quæ. V. *Ætas*. Ad jejunium ut quis obligetur, requiritur annus 21. completus. Ad abstinentiam a carnibus annus septimus, num. 1267. 1308. 1314. Dubius an annum 21. expleverit non tenetur jejunare, si post diligentem inquisitionem dubium maneat, nu. 1315. Si in quadragesima illum compleat, tenetur reliquo tempore jejunare, num. 1316. Viri sexagenarii ordinarie excusantur a jejunio, num. 1317. Mulieres quinquagenariæ ordinarie excusantur a jejunio, si sint debilioris valetudinis, nu. 1318. Qui vovit jejunare tota vita diebus Veneris, probabilius etiam obligatur post annum 60. n. 1319. Cui per dispensationem ad ineundum Matrimonium loco voti Castitatis est subrogatum jejunium omnibus diebus Veneris, probabilius adhuc obligatur post annum 60. num. 1320. Quivis labor non excusat a jejunio, sed ille, cum quo jejunium non potest consistere, sive opera ex se laboriosa, v. g. arare, fodere, triturare, secare lapides, portare onera, texere latos pannos etiam pedum adminiculo, remigare, percursare urbem vendendo merces &c. l. 3. p. 2. num. 1307. a num. 1328. Etiamsi labor non sit gravis, si tamen complexio personæ sit talis, ut non possit illum sine magno incommodo conjungere cum jejunio, excusat a jejunio, num. 1329. Qui laboriosis operibus incumbunt, excusantur etiamsi uno aut altero die non laborent, nisi sequerentur tres, quatuor, vel plures consequenter, tunc enim alternis saltem diebus jejunare deberent, num. 1333. Non excusantur sartores, barbitonsores, secretarii Principum multum scribentes, typorum compositores &c. num. 1307. a num. 1331. Omne opus incompatibile cum jejunio in die jejunii omitti debet, si commode fieri possit, quod tamen etiam cum peccato positum excusat a jejunio, a n. 1334. Tale opus incompatibile cum jejunio sine justa causa ponens probabilius peccat contra legem jejunii, n. 1336. Laborans inter Hæreticos potest comedere carnes, si scandalum tollat, dicendo, sibi hoc per Ecclesiam licere in tali circumstantia, n. 1337. Iter equestre non semper excusat a jejunio, n. 1343. Itinerantes excusantur probabiliter, si pedibus iter conficiant 5. circiter leucarum, si equo 9. vel 10. Generaliter autem loquendo, probabilius tunc excusantur, quando cum labore itineris quomodocumque illud fiat, non potest consistere jejunium sine magna difficultate & incommodo, n. 1344. Excusat etiam a jejunio pietas vel majus bonum, hinc excusantur Concionatores pridie & die Concionis, si altera die mane sint dicturi; item Magistri docentes quotidie per horas 4. non tenentur jejunare plus, quam tribus diebus in septimana. Confessarii, Cantores &c. si eorum labor non possit cum jejunio subsistere: item pias peregrinationes instituentes; item probabilius cruente se flagellantes &c. n. 1307. a n. 1345. Charitatis & Misericordiæ opera tam corporalia, quam spiritualia, si ea cum jejunio peragi non possint, excusant a jejunio, n. 1307. Urbanitas probabiliter excusat, si quis modicum sumat die jejunii ab amico rogatus, vel si parum carnis comedat ad excitandum appetitum infirmo, ordinarie tamen ea non videtur excusare: hinc probabilius non licet alicui in jejunio dispensato ex urbanitate ad cenam secum sumendam invitare alium non dispensatum, quamvis sciat eum nihilominus cœnaturum alibi, num. 1307. 1350. Etiam a jejunio excusat paupertas, si scilicet aliqui non habeant cibum præter prohibitum, vel non sufficientem pro una refectione; quando autem simul habent plenum prandium, ordinarie non excusat paupertas &c. nu. 1307. a numer. 1321. Difficultas in jejunando excusat, si ea oriatur ex naturali conditione stomachi nimis calidi vel voracis, ideoque talis sumere potest, quantum sufficit ad temperandum hoc grave incommodum; si autem illa oriatur ex habitu vitioso v. g. intemperantiæ, non excusat, num. 1324. Qui dormire non potest, nisi vesperi plene refectus, debet in prandio sumere collationem & vesperi prandium: item, qui jejunare non potest, nisi sumpto mane jentaculo, debet vesperi abstinere a collatione ordinarie loquendo: item qui non potest jejunare, nisi comedendo ova aut carnes, adhuc ad jejunium obligatur, num. 1325. Qui jejunans plus vexatur tentationibus carnis, quam non jejunans, non ideo excusatur, per se loquendo a jejunio, nu. 1348. Qui habet duo cauteria, per se loquendo, non excusatur a jejunio, num. 1327. Puella vel vidua nubilis, si per jejunium redderetur notabiliter deformis, excusaretur; sed hoc rarissime fiet, ideoque sententia illa in praxi vix locum habebit, nu. 1326. Tenetur conjux jejunare, quamvis non sit futurus potens ad petendum debitum; & non tenetur jejunium omittere, licet per hoc reddatur minus potens ad reddendum debitum, num. 1338. Mulier excusatur a jejunio, si medici censeant illud nociturum proli concipiendæ; item mulieres prægnantes, lactantes, quamvis sint robu-

ftæ valetudinis, a n. 1339. Uxor per hoc præcise non excusatur, quod vir prohibeat, nisi prævideret graves discordias, nu. 1341. Non est licitum, per se loquendo, viro uxoris hæreticæ propter ipsam frangere jejunia, nisi uxor ob impotentem indolem vel longe majorem nobilitatem haberet imperium, n. 1342. Monachi ratione cantus in choro non excusantur a jejunio, nec musici, nisi hi per jejunium corrumperent voces, & redderentur inhabiles ad canendum, n. 1349. Prætendens causam non sufficienter excusantem a jejunio; si Confessarius satis certus sit de obligatione pœnitentis, ordinarie eum monere debet de obligatione, nu. 1351. Excusantur debiles, infirmi confirmi convalescentes, laborantes tertiana, vel quartana, item, qui ex vacuitate stomachi notabilem capitis dolorem vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte calefieri aut dormire non possunt &c. n. 1307. Etiam excusat grave dispendium valetudinis vel fortunarum, l. 1. n. 781.

Jesuitæ.

Jesuitarum moralis non est corrupta, l. 1. n. 166. Illis non est permissa laxitas opinionum, n. 469.

Ignorantia.

Ignorantia est privatio scientiæ eorum, quæ quis scire potest, l. 1. nu. 700. Varie dividitur, alia est puræ privationis, quæ est mera carentia scientiæ: alia malæ dispositionis, quæ simul includit positivum errorem. Alia vincibilis, quando quis scire potest alia invincibilis, quando quis scire non potest; Alia culpabilis, quando quis potest ac debet scire & negligit: alia inculpabilis, quando quis vel non potest, vel non tenetur scire. Alia est affectata, quæ directe est volita, & quæsita; alia simplex, quam quis directe non quærit, habet tamen, quia negligit inquirere, ut sciat. Alia est ignorantia Juris, quæ est circa leges vel obligationes legum; alia facti, quæ est de aliquo facto vel non facto, numer. 701.

Ignorantia in plerisque est minus malum, quam error, quandoque est majus malum, quam error, n. 417. a n. 704.

Ignorantia circa necessaria ad finem ultimum est maximum malum, nu. 702. Si sit invincibilis, excusat a peccato, non vero si sit vincibilis & culpabilis, n. 699. Si sit vincibilis, non est peccatum distinctum ab eo, cujus est causa, l. 6. p. 2. nu. 948. Si sit affectata omnis legis divinæ, id in Confessione exprimendum est n. 948. Si sit culpabilis, quandoque in Confessione exprimi debet, nu. 949. Invincibilis Dei, si daretur, excusaret a peccato, l. 5. a nu. 25. Invincibilis legum positivarum dari potest, l. 1. n. 719. Etiam invincibilis aliquarum legum naturalium dari potest, a n. 720. Argumenta contraria non urgent, a n. 727. Invincibilis etiam Juris naturæ, & pro statu naturæ lapsæ excusat a peccato formali a n. 734. Invincibilis & inculpabilis est, quando nulla specialis notitia nequidem confusa, nec ulla ratio dubitandi in universum aut in particulari occurrerit de eo, quod ignoratur, vel circa quod erratur; item, si alieni inciderit prudens cogitatio, ne forte objectum sit malum & operatio inhonesta, & ipse sufficientem diligentiam adhibuerit, neque tamen potuerit rescire veritatem, ignorantia vel error est ipsi invincibilis & inculpabilis, item in rebus inter Classicos Auctores controversis & incertis, ignorantia vel error est invincibilis, si nitatur gravi motivo, a num. 748.

Ignorantia & error sunt peccata, quando sunt objectum legis illa prohibentis, & nihilominus libere habentur; si autem nulla prudens cogitatio inciderit de ignorantia, vel errore per peccatum incurrendo, licet postea ex peccato, vel propter peccatum sequantur, non sunt voluntaria, neque peccatum, a num. 751. Quæ ex ignorantia vel errore vincibili sequuntur imputantur ad peccatum, si aliquo modo fuerint præcognita, & simul obligatio illa præcavendi, & inquirendi, non vero opus est, ut præcognoscantur in individuo vel in specie in se ipsis a num. 755. l. 5. a num. 17. Ex ignorantia vel errore, sine actuali advertentia vel libertate secuta, non sunt proprie peccata in se, sed denominantur talia per negligentiam præteritam in inquirenda veritate, l. 1. num. 757. Si negligentia in excludenda ignorantia vel errore sit per veram pœnitentiam retractata vel jam adhibeatur sufficiens diligentia in acquirenda scientia, quæ tamen obtineri non possit, ignorantia, & error non erunt amplius peccatum, numer. 760. Quantitas diligentiæ necessariæ ad hoc, ut ignorantia vel error sit inculpabilis, taxari potest, quæ taxatio prudentum judicio est relinquenda, pensatis omnibus quæ ad præceptum, personam, & operationem pertinent, a numer. 761. Sufficientem diligentiam adhibet homo indoctus, si consulat viros doctos talis artis peritos, & carentes morali suspicione, quod decipiant, homo doctus, si Doctores aliquot inspexerit, aut leges ipsas mediocri diligentia consideraverit, perpenderitque motiva in utramque partem, sufficientem diligentiam impendit, & si tum adhuc ignoret vel erret, non peccat, num. 764 In rebus operabilibus, & incertis sufficit ea diligentia, per quam homo pervenit ad judicium prudens pro hac vel illa parte; generaliter sufficit diligentia mediocris, a nu. 765. Ignorans pœnam transgressioni annexam, eam non incurrit; probabiliter etiam eam non incurrit, quamvis ignorantia sit vincibilis, & mortaliter culpabilis, modo non sit crassa & supina, vel affectata talis, quæ æquivalet scientiæ, a num. 767. l. 6. p. 2. nu. 1614. l. 7. n. 93. a num. 95. Ignorantia legis in foro externo allegari potest pro excusatione, quæ probari debet, l. 1. n. 772. Ignorantiæ invincibili æquivalet oblivio naturalis, numer. 773. Ignorantia, quæ invalidet contractus, V. *Contractus.*

Illegitimus.

Illegitimus dicitur, qui natus est extra Matrimonium, l. 3. p. 3. n. 1162. l. 4. n. 751. Talis non est, qui natus est ex conjugata, etiamsi constet, quod sub tempus conceptionis mater eum adulterio habuerit copulam, si etiam marito sub tempus conceptionis ad eam aditus patuerit, l. 7. n. 506. Neque etiam natus e conjugibus voto Castitatis obligatis, n. 507. Neque si alteruter conjux altero invito post consummatum Matrimonium in Religione sit professus; secus, si bimestri ante consummatum Matrimonium, ibid. Illegitimus dicitur naturalis, si intra tempus, quo conceptus & natus, potuerit esse validum Matrimonium inter parentes; quod si non potuerit esse, dicitur spurius, lib. 4. nu. 751. l. 3. p. 2. num. 1162.

An & quando possit illegitimus institui hæres. V. *Hæres.*

Illegitimus naturalis quomodo & a quo legitimari possit; item quando æqualiter succedat cum legitimis, V. *Legitimatio.*

In dubio reputatur legitimus, l. 4. n. 754. l. 6 p. 2. n. 2217. Non utitur insigni Patris, nisi baculo seu barra interjecta, quæ incipiat a sinistris, & desinat in imum latus dextrum, l. 4. nu. 765. Est incapax Beneficii ecclesiastici, n. 705.

Illegitimus sequitur originem seu domicilium matris in ordine ad effectum suscipiendi sacros Ordines; si pater & mater ignoretur, ordinari potest in loco, in quo inventus est, l. 6. p. 2. numer. 2182. Cum illegitimo occulto ad Ordines sacros Episcopus probabilius dispensare non potest; probabiliter potest. Cum notorio ordinarie dispensat solus Papa ad Ordines majores & Beneficium curatum, Episcopus ad Minores aut Beneficium simplex n. 2216. l. 4. a n. 762. Si pro illegitimo petatur dispensatio, exprimi debet, an sit natus ex utroque parente soluto, an ex alterutro conjugato vel constituto in Sacris, alias dispensatio nulla est, lib. 6. p. 2. n. 2216. Est irregularis, lib. 7. n. 505.

Illegitimus & irregularis ex defectu natalium potest admitti ad Religionem; non tamen ad Prælaturam &c. l. 4. n. 8.

Illusio.

Illusio est, qua quis objicitur ludibrio quasi tecte, & cum quadam deceptione, l. 3. p. 2. n. 1223. l. 5. num. 346.

Imago.

Imago Dei, Beatæ Virginis Mariæ & aliorum a Sede Apostolica canonizatorum in Altari exponi possunt ad venerationem, etiam Beatificatorum cum Indulto Apostolico; nondum autem Beatificatorum nec in Altari, nec in Ecclesia licet exponere ad cultum, imo nequidem Beatificatorum imagines exponi possunt in Ecclesia, in qua non est licitum de iis celebrare Missam; l. 3. part. 2. a num. 15.

Imagines Christi, Deiparæ, Angelorum, Sanctorumque aliorum non licet pingere & exponere cum habitu certorum Ordinum, aut aliter, quam in Ecclesia hactenus fuit usus, n. 21. In Ecclesiis vel earum frontispiciis aut atriis non debent exponi imagines profanæ vel alias indecentiam præseferentes, ibid.

Imago crucis jam per consuetudinem etiam humi in lapide vel ære effingitur, n. 23. In locis publicis & sordidis Cruces & Sanctorum imagines depingi non debent in derisum Christianæ Religionis, l. 6. p. 2. n. 2055 D. 35. Devotio ad imagines sanctas non est impedienda, D. 51. In choro statui non debent aliæ imagines, quam Sanctorum, Decr. 137. Imaginibus eorum, qui cum sanctitatis seu martyrii fama decesserunt, cultus in oratoriis vel Ecclesiis exhiberi non debet sine licentia Sedis Apostolicæ, D. 167. V. *Cultus rerum sacrarum.*

Imago obscœna. V. *Pictura.*

Immunitas Ecclesiastica.

Immunitate Ecclesiastica gaudent Clerici, & qui si cogantur ad gabellas, ad emendam chartam signatam & similia, immunitas Ecclesiastica læditur, quæ totaliter ne a Papa quidem tolli potest, l. 4. a n. 1381. V. *Clericus.* Immunitas asyli. V. *Asylum.*

Impediens.

Impediens alium ab assecutione boni, ad quod habebat jus quæsitum in re vel ad rem, tenetur compensare damnum, quamvis fecerit sine vi, fraude, detractione vel mendacio, & quamvis ex parte modi impediendi nulla adfuerit injustitia: quod si jus nullum ad rem habeat, non tenetur compensare damnum, quamvis, graviter peccare possit, l. 3. p. 2. a n. 68. 263. Si quis aliquem a consecutione rei ex libera alterius voluntate ipsi conferendæ, per vim, fraudem, calumniam vel mendacium impediat, tenetur ad compensationem damni arbitrio viri prudentis, juxta certitudinem vel probabilitatem, qua alter tale bonum alioquin assecuturus fuisse existimaretur, si dignus sit; v. gr. qui per mendacium impedit, ne alicui pauperi & digno detur eleemosyna, tenetur compensare damnum; item qui accipit 100. aureos pauperibus distribuendos ad cujusque meritum, si hic distribuat non secundum meritum, sed affectum, tenetur dignioribus damnum compensare; item qui inique impedit, ne testamentum condatur legatum fiat &c. tenetur ad compensationem. Item qui alterum impedit a consecutione boni, revelando occultum, verum tamen crimen, peccat graviter, & tenetur ad compensationem &c. a n. 68. Non impediens damnum proximi, si ex officio tenebatur, tenetur compensare damnum, aliis non; ordinarie tamen peccat contra charitatem proximi, n. 20. a n. 41. 45. n. 182.

Impedimentum.

Impedimentum ponens per se impediens observationem legis, qua obligatus est, peccat contra legem, l. 1. a n. 783. Probabilius etiam non licet eadem die, qua quis in actu primo manet obligatus lege, ponere impedimentum, imo etiam probabiliter peccat, qui quatuor, vel quinque diebus, antequam urget obligatio ponit impedimentum, directe intendens se a lege eximere, a num. 784.

Impedimentum aliquando licite ponitur pro diversitate legum & legislatorum, aliquando non &c. n. 795. V. *Lex.*

Impedimentum occultum etiam obstat beneficiando, quo minus possit Beneficium admittere: si tamen impeditus occulte Beneficium recusare non possit sine infamia vel gravi damno, potest admittere cum obligatione statim petendi dispensationem, per quam titulus probabiliter validatur, l. 4. n. 761. a n. 835.

Impedimenta Matrimonii.

Impedimenta Matrimonii recte ab Ecclesia sunt constituta, l. 6. p. 3. numer. 14. Alia sunt impedientia tantum, quorum aliqua dari certum est, a num. 459. Illa obligant sub mortali, n. 468. Præter peccatum mortale & excommunicationem sex potissimum sunt, quæ Matrimonium tantum impediunt, sive illicitum reddunt, scilicet:

Eccle-

Ecclesiæ vetitum; nec non tempus feriarum
Atque Cathechismus, crimen, sponsalia; Votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur 1. *Vetitum*, id est, prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo vel Parocho. 2. *Tempus feriarum*, quod secundum Tridentinum incipit nunc ab Adventu Domini, idest, a primis Vesperis in Sabbato; nisi consuetudo aliud habeat, usque ad Epiphaniam inclusive, & a die Cinerum, idest, a 12. noctis ante Cinerem usque ad Octavam Paschæ inclusive, quo tempore non prohibetur ipse contractus vel ejus consummatio, sed tantum nuptiarum solemnitates. 3. *Catechismus*, quod impedimentum videtur sublatum per Tridentinum. 4 *Crimen*, ut incestus cum consanguinea conjugis in primo vel secundo gradu scienter admissus, vel cum propria matre vel filia, qui impedit Matrimonium cum quacumque alia persona; item Raptus alienæ sponsæ item Uxoricidium, Presbytericidium &c. quæ omnia per non usum sublata sunt. 5. *Stonsalia* cum una contracta & non dissoluta. 6 *Votum* saltem aliquod simplex Castitatis vel Religionis, vel non nubendi &c. a nu. 459. Etiam impediunt Matrimonium. 1. *Clandestinitas*. 2 *Omissio benedictionis*. V. *Benedictio*. 3. *Omissio proclamationum*. V. *Proclamationes*.

Impedimenta dirimentia Matrimonium præter defectum consensus, sunt quæ his versibus comprehenduntur.

Error: conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affines, si clandestinus, & impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta,
Hæc socianda vetat connubia, facta retractant.

Dicitur 1. Error, qui varius est, scilicet personæ, fortunæ, conditionis & qualitatis, l. 6. p. 3. nu. 512. 549. Error in persona est impedimentum dirimens, nu. 512. a nu. 550. Error in nomine non obstat Matrimonio, n. 551. Error circa qualitatem ordinarie non invalidat Matrimonium, & quamvis error ille fuerit causa contractus matrimonialis, tamen probabilius non invalidat, numer. 522. 552. Error in qualitate, si qualitas sit finis Matrimonii, invalidat Matrimonium, n. 553. Si quis dicat: *duco præsentem, quam puto esse filiam Consulis*, Matrimonium est validum, quamvis non sit filia Consulis; si autem dicat: *duco filiam Consulis, quam puto esse hanc præsentem*, Matrimonium est invalidum si non sit filia Consulis &c. a numer. 554. Si quis petierit filiam natu minorem, quam viderat formosam, quæ cum negetur, mittit, qui natu majorem videat, cui ostenditur natu minor formosa, hic ex errore illo affirmat natu majorem esse formosam, ideoque Matrimonium per procuratorem contrahitur, an hic error invalidet Matrimonium, maxime ex intentione principalis contrahentis desumi debet, a n. 555.

Dicitur II. Conditio, scilicet strictæ servitutis, quæ quatuor modis inducitur, Jure belli, nativitate, justa condemnatione, emptione, l. 6. p. 3. n. 512. 560. Matrimonium etiam stricte servorum ideo non est irritum, quia Domini non consenserunt imo per se loquendo, nec illicitum, n. 560. Si liber contrahens scieverit conditionem servilem, non dirimit Matrimonium, nu. 561. Si eam ignoraverit, uterque resilire potest, num. 562. Si ignoraverit, & persona serva intra breve tempus, scilicet 6. menses, erat futura libera, probabilius adhuc Matrimonium est invalidum; si tamen Dominus servam collocet in Matrimonio cum libero ignorante servitutem, est invalidum secundum communem, num. 563. Servitus ignorata, quamvis ignorantia crassa, dirimit Matrimonium, non autem ignorantia affectata, numer. 564.

Dicitur III. Votum, scilicet solemne Castitatis per susceptionem Ordinis sacri, vel per solemnem Professionem in Religione approbata sponte emissum, l. 6. p. 3. n. 512. V. *Votum*.

Dicitur IV. Cognatio. V. *Cognatio*.

Dicitur V. Crimen, quod quadruplex distingui potest. 1. Machinatio concurrente utraque parte cum intentione Matrimonii cum conjuge superstite 2. Machinatio unius tantum partis ex intentione Matrimonii, & adulterium absque alio contractu vel promissione Matrimonii. 3. Adulterium cum contractu vel promissione Matrimonii. 4. Raptus, l. 6. p. 3 n. 512. 614 Per machinationem intelligitur crimen homicidii, & non solus conatus occidendi, l. 6. p 3. nu. 512. 615. Hoc impedimentum etiam incurrit vir uxorem in adulterio deprehensam occidens ex consilio seu intentione contrahendi cum alia, numer. 615. Solus machinans illud incurrit, num. 616. Etiam illud incurrit, etiamsi præmisso adulterio secundario tantum sit machinatus, n. 617. Illud etiam incurrit uxor, ex consilio Matrimonii cum alio, virum occidens, num. 618. Hoc impedimentum contrahitur, sive promissio Matrimonii antecedat, sive sequatur adulterium; non vero contrahitur, si promissio facta ante adulterium revocetur, quod si illa prius revocetur post adulterium, adhuc contrahitur, n. 619. 623. Si promissio adulterorum fiat de Matrimonio contrahendo ante mortem alterius conjugis, impedimentum criminis contrahitur, a n. 620. Si uterque adulter sit conjugatus, uterque probabilius debet habere notitiam Matrimonii, saltem unius, ut hoc impedimentum contrahatur, ad quod tamen etiam sufficit dubium de vita prioris conjugis, si re ipsa vivat, num. 622. Si fides Matrimonii data sit in priori Matrimonio, & adulterium commissum in posteriori, non contrahitur, n. 623. Nec contrahitur, si non fuerit verum adulterium: etiam contrahitur, si putaverint vivere alterum conjugem, qui tamen mortuus erat, ibid. Si fides Matrimonii sit data ante, & adulterium sit commissum post notitiam conjugii, impedimentum hoc contrahitur, num. 624. Si promissio fiat animo ficto, non contrahitur, num. 625. Promissio acceptata sufficit, ut contrahatur, num. 626. Promissio sub conditione de futuro probabiliter non sufficit, ut contrahatur hoc impedimentum, nisi fiat absoluta durante vita alterius conjugis, n. 627. Si crimen machinationis committatur a fideli, & infideli, fidelis fit inhabilis ad Matrimonium cum illo infideli &c. num. 628. Ut hoc impedimentum contrahatur, variaque requiruntur. 1. Ut adsit machinatio mortis alterius conjugis, sive ab alterutro conjuge, sive ab adultero facta, effectu, id est, morte secuta. 2. Ut machinatio fiat animo ineundi Matrimonium determinate inter conjugem superstitem, & adulterum, vel eum, qui simul est machinatus. 3. Quando unus tantum machinatus est, ut adsit adulterium, & si desit adulterium, ut uterque sit machinatus. 4. Ut, ubi requiritur adulterium, illud sit formale, & perfectum. 5. Ut adulterium fuerit verum, id est commissum cum vero, vel a vero alterius conjuge. 6. Crimina ista non dirimunt nisi respectu complicis in tali crimine, numer. 629. Impedimenta criminis non incurruntur in locis, in quibus Tridentinum non est receptum, num. 641. Ubi Tridentinum autem receptum est, incurruntur etiam ab ignorantibus illa, n. 642.

Dicitur VI. Disparitas cultus sive Religionis, quæ dirimit Matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum etiam catechumenum; inter baptizatos vero tantum impedit, l. 6. p. 3. nu. 512. V. *Religiosa Professio*. *Matrimonium*.

Dicitur VII. Vis sive violentia & gravis metus (qualis cadit in virum constantem) injuste incussus ad Matrimonium extorquendum, l. 6. p. 3. n. 512. V. *Metus*.

Dicitur VIII. Ordo, scilicet sacer sive major, quem qui non coactus suscepit, invalide Matrimonium contrahit l. 6. p. 3. numer. 512. V. *Ordo*.

Dicitur IX. Ligamen, propter quod, quamdiu quis ligatus est conjugi adhuc viventi, invalide contrahit cum alio, l. 6. par. 3. num. 512. V. *Matrimonium*.

Dicitur X. Honestas, sive impedimentum publicæ honestatis, quod est propinquitas personarum orta ex sponsalibus vel Matrimonio rato, vi cujus neuter sponsorum valide contrahit cum consanguineis alterius, etiam illegitimis, lib. 6. part. 3. numer. 680.

Impedimentum hoc etiam oritur, quando sponsalia vel Matrimonium initur per procuratores, vel per parentes ex consensu sponsorum, non tamen oritur, si sponsalia vel Matrimonium sit nullum ex defectu consensus, ibidem. Etiam non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus invalidis, sed validis usque ad primum gradum tantum, numer. 512. 681. 685. Ex Matrimonio rato dirimit ad quartum gradum inclusive, num. 512. 681. Hoc impedimentum probabilius etiam oritur ex sponsalibus clandestinis, & Matrimonio clandestine inito, ubi Tridentinum est receptum, ibid. Sponsalia iniens cum puella postea Matrimonium ratum cum matre vel sorore puellæ, tenetur ducere puellam, cum Matrimonium cum matre vel sorore ejus ob hoc impedimentum sit invalidum, nu. 682. Ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis adhuc oritur hoc impedimentum, num. 863. Etiam adhuc oritur uno sponsorum mortuo, vel Religionem ingresso, ibidem. Etiam oritur ex sponsalibus ab impubere contractis, & post pubertatem rescissis, a num. 683. Ex sponsalibus metu gravi extortis probabiliter etiam oritur, n. 686. Non oritur ex sponsalibus conditionatis conditione necdum impleta, num. 687. Etiam non oritur ex promissione mutua volentium se tantum obligare sub veniali, vel sub pœna perdendi, v. g. Arrham, ibid. Etiam non oritur ex promissione mutua Matrimonii facta a pueris ante septennium, neque ex promissione Matrimonii cum aliqua indeterminate, ibidem.

Impedimentum hoc inter infideles contractum, probabiliter non dirimit Matrimonium post Baptismum contrahendum, numer. 688.

Dicitur XI. Ætas. Hoc impedimentum est Juris Ecclesiastici tantum, quod requirit annum 14. viri, & 12. femellæ completum, & hoc ad momentum, itaut nec hora desit, nisi malitia ætatem suppleat, l. 6 p. 3. n. 512. 689. Ætas Matrimonio ineundo aptissima in masculis est annus circiter 30. in femellis 18. n. 690. Ante ætatem tentantes contrahere Matrimonium probabilius peccant, num. 691.

Dicitur XII. Affines: Est autem affinitas propinquitas quædam quæ ex copula carnali, sive in- sive extra Matrimonium habita, etiam cum invita & dormiente, oritur inter consanguineos viri, & solam mulierem; item inter consanguineos mulieris, & solum virum, lib. 6. part. 3. num. 692. Affinitas consanguineorum viri extenditur ad solam mulierem, & non ad consanguineos mulieris, & contra, num. 693. Ut hoc impedimentum contrahatur, non sufficit, quod penetretur vas muliebre, sed vir debet intra illud seminare, num. 694. Non contrahitur per coitum sodomiticum, ibid. Etiam probabiliter hoc impedimentum non contrahitur, si semen effundatur circa muliebria, & attrahatur a matrice, vel si ope dæmonis, vel per artem recipiatur in matricem n. 695. Ad impedimentum hoc contrahendum probabilius sufficit semen solius viri, num. 696.

Hoc impedimentum oritur, quamvis mulier sit vi oppressa, numer. 698. Non oritur, si affinitas ex copula illicita sit ex una parte in tertio gradu, vel ex copula licita in quinto, nu. 702. Quando quæritur de hoc impedimento inter duos, inquirendum est 1. An alteruter habuerit perfectam copulam cum consanguineo vel consanguinea alterius. 2. An copula fuerit licita vel illicita. 3. In quo gradu consanguinitatis persona illa, cum qua alter habuit copulam, sit consanguinea &c. nu. 704. Si per dispensationem Romæ factam hoc impedimentum sit sublatum, & post eam de novo contrahatur, nova opus est dispensatione; non vero, si Romæ tantum data sit dispensandi commissio, & de novo contrahatur ante ejus expeditionem, numer. 990. V. *Affinitas*.

Dicitur XIII. Si clandestinus, quia Tridentinum irritat Matrimonia eorum, qui aliter contrahunt, quam coram Parocho vel alio Sacerdote de ipsius vel Ordinarii licentia, & duobus ad minimum testibus, l. 6. p. 3. n. 512. a n. 706. V. *Matrimonium*.

Dicitur XIV. Et impos. Quod impedimentum vocatur frigiditas vel impotentia, l. 6. p. 3. n. 512. V. *Impotentia solvendi debitum conjugale*.

Dicitur XV. Raptave sit mulier &c. V. *Raptus*.

Impedimenta dirimentia quoad fideles statuere potest sola Ecclesia, & non Episcopi, l. 6. p. 3. a num. 513. Quoad infideles ea statuere potest Magistratus Civilis, qui etiam potest leges ponere circa accessoria Matrimonii. Non potest autem pœnam imponere, aut impositam exigere ob Matrimonium cum impedimento contractum, si Ecclesia in illo dispensarit, a num. 515. Si impedimentum habeant contrahere volentes, vel qui cum eo jam contraxerunt, sequentia observari debent; scilicet, quod impedimentum ignorantibus non semper indicari debeat, & si prudenter indi-

postea

postea a non habente potestatem in reservata absolvi a reliquis reservatis ex oblivione, vel ex causa omissis, a nu. 1447. Per Confessionem culpabiliter invalidam probabilius non tollitur reservatio, nu. 1449. In Jubilæo etiam conceditur facultas absolvendi a reservatis ab Episcopo &c. quamvis id in Bulla non exprimatur, n. 1451. Si quis, postquam Jubilæum lucratus est, incidat in reservatum vel Censuram, ab his tempore Jubilæi adhuc durante absolvi potest, n. 1450. In Jubilæo per *Satisfactionem partis*, quæ si fieri possit, ad valorem præmitti debet absolutioni a Censura intelligitur restitutio debita honoris, famæ, bonorum &c. ob quorum læsionem lata erat Censura. Quod si pœnitens jam satisfacere non possit, absolvi potest, si cautionem præstet, quæ non requiritur, si impotentia futura sit perpetua, quod si absolutus non stet promisso, non reincidit in Censuram, a n. 1453. In Jubilæo possunt pro foro interno absolvi excommunicati, etiam vitandi, & publici percussores Clerici, quamvis res deducta sit ad forum contentiosum, & needum finita &c. n. 1457. Per facultatem absolvendi *ab omnibus peccatis, & Censuris*, non intelligitur facultas absolvendi ab Irregularitate, n 1458. In Jubilæo ordinarie omnia Vota (exceptis Castitatis & Religionis) commutari possunt a Confessario, etiam extra Confessionem, etiam sæpius, etiam nova Vota facta durante Jubilæo: non tamen dispensari, l. 6. p. 2. a n. 1459. Commutatio illa fieri debet absolute, n. 1461. Etiam in Jubilæo commutari possunt Vota Castitatis & Religionis emissa ab impubere &c. n. 1462. Si quis Jubilæum reipsa lucratus non sit, quamvis lucrari voluerit, vota ejus Jubilæo transacto commutari non possunt; quod si quis lucratus illud sit, probabilius vota postea adhuc commutari possunt, n. 1463. In Jubilæo vota nemo ipsi sibi commutare potest, ibid. V. *Commutatio voti*. Vi Jubilæi potest quilibet, etiam Regularis, & Monialis (aliquibus tamen Ordinibus exceptis) sine licentia sui Superioris sibi eligere Confessarium, qui tamen approbatus esse debet ab Ordinario loci, & quidem respectu eligentis, qui electus ab aliquo sub mortali audire eum tenetur, a nu. 1464. Extra necessitatem non potest eligi excommunicatus, suspensus, irregularis, multo minus depositus, degradatus, quamvis antehac fuisset approbatus n. 1468. Circa commutationem pœnitentiæ Sacramentalis tempore Jubilæi, quæ fieri possint. V. *Commutatio Pœnitentiæ Sacramentalis*. Circa Commutationem aliorum operum, quæ fieri possint. V. *Commutatio operum in Jubilæo*. Si quis ponat illa; quæ opinio probabilis dicit sufficere ad Indulgentiat vel Jubilæum, si Papa plus forte requirat, probabilius non lucratur Indulgentias vel Jubilæum: favores tamen Jubilæo annexi acquiruntur sequendo sententiam probabilem, l. 6. p. 2. n. 1445. Qui falso sed invincibiliter putat se legitime esse confessum, vel qui confiteri non potuit, vel bona fide putavit non requiri Confessionem, vel per improbitatem aut errorem Confessarii non est legitime absolutus, probabilius non lucratur Indulgentias, n. 1446. Post Jubilæum potest Confessarius circa eum, qui confessus est & Jubilæum lucratus, exequi eas gratias, quas tempore Jubilæi potuisset, & non est executus &c. n. 1473. Si Confessio perficiatur post tempus Jubilæi, quia absolutio ex justa causa a Confessario dilata est; probabilius non potest quis absolvi a reservatis commissis post Jubilæum n. 1474. Si quis tempore Jubilæi non sit confessus, quia non recordabatur mortalis, si post Jubilæum recordetur reservati, ab hoc probabiliter absolvi potest, & obtinere commutationem votorum; quod probabilius fieri non potest, si habuisset mortale, & Confessio fuisset invalida ex invincibili defectu doloris vel propositi, n. 1475. Qui confessus est animo perficiendi opera requisita si ea non perficit, potest post Jubilæum absolvi a reservatis; non potest tamen obtinere commutationem votorum, n. 1476.

Inebriatio. V. *Ebrietas*.

Infallibilitas Papæ, V. *Papa*.

Infamia, Infamis.

Infamia est existimatio mala de aliquo, quoad aliquod ejus malum, l. 3. p. 2. n. 1191. Alia est Juris, quæ secundum leges inducitur per sententiam, licet crimen divulgatum non sit, alia Facti quæ ex facto ipso, independenter ab omni lege humana, exurgit apud bonos & graves homines, l. 4. n. 786. Ad infamiam in majoribus criminibus requiritur major numerus personarum, quæ crimen sciant; & adhuc multo major numerus ad infamiam personæ publicæ, quam privatæ, n. 786.

Infamia ortum habens a sola parte adversaria, non habet ullum robur, sed debet ortum habere ab aliis fide dignis; nec potest Judex ex tali infamia sive fama procedere, nisi ea judicialiter sit probata, saltem per duos testes legitimos, quæ ita probata ordinarie tamen non sufficit ad torturam, nisi aliis indiciis sit suffulta &c. a n. 1453. Licitum est alium infamare ad vitanda gravia tormenta, si crimen sit verum, non vero, si crimen sit falsum, l. 3. p. 2. n. 1190. Infamare se ipsum regulariter non est mortale, ibidem.

Infamis non est cujus fama læsa est tantum apud maledicos, mulieres, pueros, leves personas &c. l. 4. n. 786.

Infamis vel est talis infamia Facti, vel infamia Juris, n. 787.

Infamis infamia Facti, de beneficio provideri non debet; provisio tamen facta non est ipso jure irrita, sed irritanda, quando sufficienter constabit de delicto. Infamis infamia Juris, licet provideri non debeat, provisio tamen facta si confirmetur, antequam provisus decernatur infamis, confirmatio est valida; quod si fit infamis infamia latæ sententiæ, provisio facta est ipso jure nulla &c. n. 787. Cum subdito infami beneficiando Episcopus aut Prælatus dispensare non potest quoad infamiam, sed tantum in ejus effectibus, quos causat infamia, n. 788.

Infamis infamia populari & publica, non est irregularis, sed infamis infamia legali & Canonica, l. 7. n. 513.

Infans, Infantia.

Infantia tam masculi quam feminæ durat usque ad annum septimum inclusive, l. 3. p. 1. n. 1026. Infantibus ordinarie dari possunt carnes diebus Veneris; si tamen sint baptizati, & ratione utentes, probabilius illis dari non debent, l. 5. n. 674.

Infantes non possunt facere contractus, qui inducant obligationem saltem Civilem, l. 3. p. 2. nu. 567. Infantiæ proximus, si contrahat, non obligatur civiliter, imo nequidem naturaliter, nisi malitia superet ætatem, n. 669.

Infantes valide baptizantur, l. 6. p. 1. n. 284. In dubio, an vivat Infans, sub conditione est baptizandus, n. 284.

Infantes ethnicorum extra mortis periculum valide, non tamen licite, baptizantur invitis parentibus, nu. 284. 298. Ethnicorum seu infidelium infantes in variis casibus licite baptizantur invitis parentibus, v. g. si parentes sint stricte servi hominis Christiani, si parentes fuerint aliquando baptizati, vel uterque, vel saltem alteruter; si alter parentum petat; si infans sit in periculo mortis; si jam compos rationis petat &c. n. 284. a n. 300. 309.

Infantes sub conditione rebaptizandi non sunt, nisi sit ratio vel dubium grave & morale; vel saltem rationabile de non suscepto Baptismo &c. n. 284. Expositi ii probabilius rebaptizari debent, num. 284. 318. Qui baptizari possint invitis parentibus &c. V. *Baptismus*.

Infantes valide confirmantur; consultius tamen est, ut eum iis expectetur, donec ad usum rationis pervenerint, l. 6. p. 1. n. 384. 395. Qui septennium needum compleverunt, nullas incurrunt Censuras, l. 7. n. 40. 47. Per solum Martyrium salvantur, l. 6. p. 1. n. 237. Infans est capax Ordinis, l. 6. p. 1. n. 182. Non tamen Matrimonii, nu. 183. Infans valide initiatus sacro Ordine, non tenetur ad Castitatem, nisi Ordinationem suam postea ratificaverit l. 6. p. 2. n. 576.

Infantem licet occidere, quem iniquus aggressor objicit, ut me occidat, l. 3. p. 1. n. 832.

Infantes expostitii. V. *Expositii Infantes, Pueri*.

Inferior Papa quando dispenset valide. V. *Papa*.

Infidelitas, Infidelis.

Infidelitas est triplex. *Prima* dicitur *Negativa*, eorum scilicet qui nihil unquam de Fide audiverunt, quæ est pœna peccati. *Secunda* dicitur *Contraria*, eorum scilicet, qui Fidem sibi sufficienter propositam vel contemnunt, vel pertinaciter contradicunt, ut Hæretici. *Tertia* dicitur *Privativa*, quæ privative opponitur Fidei, & est culpabilis ignorantia vel error circa res Fidei, l. 2. n. 71. Infidelitas contraria iterum triplex est: scilicet Paganismus, qui repugnat Fidei nondum susceptæ: Judaismus, qui Fidei in typo susceptæ repugnat: & Hæresis, quæ Fidei susceptæ in Veritate repugnat, n. 71. Pure negativa est inculpabilis, num. 76.

Infidelitas contraria & privativa est mortalis, & ejus periculo se exponens peccat mortaliter, n. 92.

Infidelis tenetur credere, sive ulterius inquirere, quando Fides nostra ipsi proponitur ut probabilior, a n. 43. Omnes actiones Infidelis non sunt peccata, a n. 74. l. 5. n. 12. 186. In Infideles non baptizatos directam potestatem non habet Ecclesia, nec Principes Catholici, l. 2. n. 77.

Infideles non baptizati non obligantur præceptis Ecclesiæ; l. 1. n. 674. 787. Sunt incapaces Beneficii Ecclesiastici, l. 4. n. 737. Ibi sortiuntur originem, ubi baptizantur, l. 6. p. 2. n. 2181.

Infideles per Baptismum in quacumque Diœcesi acquirunt titulum originis ad effectum suscipiendi sacros Ordines, l. 6. p. 2. num. 2181.

Infidelis contrahens Matrimonium in gradu ab Ecclesia prohibito, si baptizetur ideo separari non potest, l. 6. p. 3. n. 612. Licite init aliud Matrimonium, si compars conversa novum Matrimonium contraxerit, non autem ante, n. 406. Si uterque convertatur & baptizetur, neutri licet aliud Matrimonium contrahere, n. 407. Duo infideles committentes crimen machinationis vel adulterii cum promissione Matrimonii, non possunt inire Matrimonium post Baptismum susceptum, n. 628.

Infirmitas, Infirmus.

Infirmitas, quæ impedit egredi domo ad negotia magni momenti, etiam excusat a Missa; imo, etsi ab aliis negotiis, ad quæ infirmus afficitur, non impediat, tamen adhuc excusat ab auditione Missæ periculum gravis incommodi alias subeundi, quod an sufficiens sit, judicio Medici, vel Superioris, vel Parochi, vel etiam proprio (si æger ita prudens sit) stari potest, l. 3. p. 1. a num. 678.

Infirmo probabilius Communio dari potest ab aliquo sine Stola & alba, si hæc haberi non possint, l. 6. p. 2. n. 335.

Infirmus, si commode jejunium expectare non possit &c. communicare potest non jejunus, l. 6. p. 1. n. 612. Si Eucharistiam sumere non possit, illicitum est eam ad illum deferre consolationis causa, n. 615. Quoties in eadem infirmitate communicare possit &c. V. *Moribundus*. Quando excusetur a Lectione Horarum. V. *Horæ Canonicæ*.

Informatio Jurium Romanorum.

Informatio Jurium Romanorum hæc est, 1. Pro Indulgentiis obtinendis, si Agens sine Memoriali Breve indulgentiarum procuret, dantur ipsi 20. Bajoci, si autem Memoriale facere & porrigere debeat, adhuc 30. Bajoci superaddi debent, ita ut universim sint 50. 2. Idem datur pro Altaribus Privilegiatis pro Fidelibus defunctis impetrandis. 3. Idem etiam datur pro Altaribus Privilegiatis pro Confratribus & Consororibus alicujus Confraternitatis. 4. Pro Brevibus perpetuis cum Agenda dantur 5. Scuta & 2. Bajoci, & pro Altari privilegiato, quod semper simul dari solet 20. Bajoci. Pro Brevibus perpetuis pro Confraternitatibus Agoniæ nihil datur, pro Agentia tamen & Altari Privilegiato solvitur unum Scutum, vel per aliquos tantum imperialis monetæ communis. 5. Pro dispensatione pro Ordinibus per Datariam, taxa universim cum Agentia sunt 4. Scuta, & si detur ob nobilitatem adhuc 2. Scuta superaddi debent: quod si Officialibus superaddantur 50. Bajoci, intra dies 8. dispensatio illa haberi potest. 6. Pro ea dispensatione per Secretariam (quæ intra unum diem haberi potest) taxa sunt 9. Scuta cum Agentia. 7. Pro ea in ætate 13. mensium taxa cum Agentia sunt 11. scuta; quandoque etiam plura dari debuerunt. 8. Pro ea in irregularitate ex delicto vel ex defectu, Pœnitentiariæ nihil datur, Agentiæ tamen solvi debet juxta mensuram laboris, & difficultatis ordinarie solvuntur Agenti 50. Bajoci. Si vero delictum sit publicum, aut irregularitas proveniat ex defectu, tunc dispensat Dataria, & taxa simul cum Agentia sunt 22. Scuta. Si Laicus, qui habet uxorem viduam, petat Ordines taxa quandoque ascendit ad 185. Scuta. 9. Pro ea super Natalibus, ad Ordines suscipiendos tantum, taxa sunt 7. Scuta & 50. Bajoci. Ad Ordines & Beneficia, 41. Scuta. Ad Ordines, Beneficia, & Dignitates Ecclesiasticas, excepta Prælatura,

blicandi &c. n. 367. Si quis ante institutionem se in administrationem ingeret, non semper privatur omni jure suo quæsito, nec semper incidit in pœnas statutas, n. 368.

Instructio Parochorum, & Confessariorum.

Instructio Parochorum & Confessariorum, quomodo in impedimentis occultis dispensationem a S. Pœnitentiaria impetrare debeant, hæc est: scribere potest quicumque in quacumque lingua sine ullis sumptibus. In supplica exponitur casus circumstantiæ debitæ, & causæ, item nomen illius, ad quem rescriptum remitti debet & civitas, ad quam dirigi debet &c. l. 6. p. 3. n. 909.

Instrumentum fingens.

Instrumentum fingens, amisso Originali, si absit præjudicium tertii, non committit crimen falsi, agit tamen illicite, l. 7. p. 3. a num. 1123.

Integritas Confessionis. V. *Confessio.*

Intentio.

Intentio in genere est voluntas efficax finis ut obtinendi per media, sive actus voluntatis efficaciter tendens in aliquod objectum habendum, vel ponendum, l. 4. n. 1324. Intentio dividitur, 1. *in formalem*, quæ est voluntas efficax nunc in se existens quæ satis percipitur ab eo, qui eam habet, & in *virtualem*, quæ aliquando extitit, & non est revocata, sed adhuc existit, saltem in virtute sua. 2. In *habitualem*, quæ neque in se neque in aliquo suo effectu existit, attamen extitit, & necdum est revocata; & in *interpretativam*, quam homo nunquam habuit, est tamen ita comparatus animo, ut eam haberet, si de ea cogitaret. 3. In *explicitam*, qua aliquid in se clare cognitum volumus & in *implicitam*, qua tendimus in aliquid solum confuse cognitum, volendo aliquid, sub quo vel in quo continetur. 4. In *directam*, qua aliquid in seipsum volumus, & in *indirectam*, qua vel volumus causam, aut aliquid cum re connexum; vel non impedimus rei existentiam, quando possumus, & debemus, lib. 4. n. 1324. Intentio aliqua ad Deum requiritur ad Orationem, n. 1323. Ad satisfaciendum pro Horis non requiritur intentio formalis vel explicita orandi, sed sufficit virtualis, non autem sufficit pure habitualis aut mere interpretativa: sufficit tamen implicita seu indirecta orandi &c. a nu. 1325. Non requiritur expressa intentio recitandi attente, & studiose, n. 1327. Signa sufficientis intentionis orandi varia sunt, v. gr. si quis sumpto Breviario iverit ad locum, in quo orare solet; si caput saltem initio detexerit, crucem formarit &c. Item certus est de intentione sufficiente, si timeat, ne hanc non habeat &c. n. 1328. Intentio nova, vel primæ intentionis renovatio non requiritur si plures Horæ consequenter recitentur, neque etiam ea requiritur, si fiat interruptio & postea prosecutio Horæ, n. 1319. Intentio satisfaciendi non requiritur ad recitationem Horarum, sed sufficit intentio ponendi opus debitum, ibid. Qui Horas persolvit, etiam nolens satisfacere præcepto, tamen satisfecisset, ibid. Intentio Ministri conficientis Sacramentum saltem debet esse virtualis, & absoluta, l. 6. p. 1. n. 47. a n. 54. Debet esse intentio faciendi hoc, quod facit Ecclesia, a n. 54. Non sufficit indirecta, n. 55. Nec sufficit habitualis, num. 56. Nec interpretativa sufficit, nu. 57. Conditionata an, & quando valeat, n. 47. a n. 78. Virtualis sufficit; pro praxi tamen expedit confectioni Sacramentorum præmittere formalem, si Minister se reflectat, n. 58. De intentione sufficiente, & requisita ad validam Sacramentorum confectionem imprudenter dubitat Minister, si hanc studiose non omiserit, aut positive non excluserit, vel oppositam non habuerit, n. 59. Etiam coacta sufficit, si Matrimonium excipias, n. 60. Intentio debet esse determinata ad materiam, & personam, n. 61. Intentio inducendi novum ritum, per se loquendo, non invalidat Sacramentum, n. 62. Si intentiones conficientis vel conficientium Sacramentum sint reipsa implicite, & indirecte contrariæ, validum vel nullum est Sacramentum, secundum intentionem, quæ prævalet: quod si neutra prævaleat, Sacramentum non conficitur, a nu. 69. 72. Intentio conditionata sub conditione præsente vel præterita purificata, sufficit ad confectionem Sacramenti, non vero sub conditione futura n. 47. a n. 78. Intentioni conficiendi Sacramenta conditiones extrinsecæ absque gravi causa addi non debent, nu. 82. Ad validam Sacramentorum susceptionem in adultis ratione utentibus non sufficit intentio sive consensus pure indirectus, vel in causa, sed ad eam requiritur, & sufficit saltem intentio interpretativa (si Pœnitentiam excipias) l. 6. p. 2. n. 163. 196. Etiam ad eam non sufficit intentio sub conditione de futuro contingente, nu. 167. Intentio ad valorem Sacramenti requisita in adulto suscipiente, non est uniformis, num. 168. Ad Baptismum sufficit habitualis, imo implicita tantum, nu. 168. Ad Confirmationem habitualis sufficit; forte etiam interpretativa, n. 169. Ad Eucharistiam, saltem habitualis, in moribundo etiam interpretativa sufficit, numer. 170. a num. 172. Ad Pœnitentiam, saltem habitualis, imo, & implicita vel interpretativa sufficeret, si dolor aliquo signo externo expressus fuisset, n. 171. Ad extremam Unctionem sufficit interpretativa, n. 172. Ad Ordinem non sufficit interpretativa, n. 173. Ad Matrimonium etiam non sufficit interpretativa; quandoque tamen sufficit habitualis, nu. 174. Quæ intentio requiratur in applicante Sacrificium. V. *Applicatio Missæ.* Pro consecrandis parvis Hostiis sufficit intentio ante habita, quamvis postea, dum major Hostia consecratur, ad illas expressa reflexio non habeatur, l. 6. p. 1. n. 452.

In Ordinando, si adultus sit, requiritur intentio saltem implicita recipiendi talem Ordinem, nec sufficit interpretativa, l. 6. p. 2. nu. 2228. In Ordinante probabiliter adhuc est sufficiens intentio ordinandi, quamvis sub pœna excommunicationis præcipiat, ne ullus habens impedimentum audeat suscipere Ordines &c. num. 2232.

In admittente Beneficium, quod habet annexum Ordinem Sacrum, debet esse intentio saltem conditionata clericandi, & Sacrum Ordinem suscipiendi intra tempus a jure requisitum &c. l. 4. n. 734. a num. 759.

Intentio satisfaciendi præcepto non requiritur ad illud implendum, lib. 1 num. 692. Nec obstat impletioni præcepti intentio illi non satisfaciendi, nu. 593. Intentio faciendi hoc, quod præceptum est communiter requiritur ad impletionem præcepti, a num. 694.

Intentio bona operibus nostris præfigi debet, quæ diversimode fieri potest, v. gr. Quidquid facio, vel faciam, mi Deus, ideo esse volo, quia tibi placet a me fieri, &c. lib. 5. n. 317. Omnia actu, & formaliter semper ad Deum referre tenemur, l. 5. n. 208.

Intercessor.

Intercessor, Internuntius &c. non possunt surripere aliquid ad compensandum laborem, cui putant mercedem non correspondere, libr. 3. p. 1. num. 973. Ut illis liceat compensatio occulta, debent esse certi de injuria, num. 974.

Interdictum.

Interdictum est constitutio prohibens sine pœna: sive est Censura Ecclesiastica, prohibens divinorum Officiorum, Sacramentorum aliquorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis est, l. 1. n. 878. l. 7. n. 410. Interdictum aliud est locale, quod immediate locum afficit; aliud Personale, quod immediate afficit personas: aliud Mistum, quod immediate afficit locum, & ejus incolas, l. 7. n. 410. Interdictum tam locale, quam personale aliud est generale, quo locus generalis, v. g. Civitas, Provincia, &c. interdicitur. Aliud est Particulare, quo locus vel persona particularis interdicitur, ib. Interdicta, v. g. Civitas, etiam comprehendit suburbia. Item Parochia, Sacellum, & Cœmeterium contiguum: item Familia, Clericos illius Familiæ; non vero populus interdictus comprehendit Clericos, studiosos, peregrinos &c. l. 7. n. 410. 414. 416. Interdictum cessat: si Communitas interdicta dissolvatur, in quam, ut talem, illud cadebat; non vero, si afficiebat personas certas, l. 7. n. 412. Etiam cessat, si generaliter interdictus domicilium mutet, non vero, si particulariter interdictus illud mutet, n. 413. Si feratur ad certum tempus propter delictum præteritum, hoc tempore elapso, cessat absque ulla absolutione, n. 426. Interdictum plures habet effectus, v. gr. prohibitionem divinorum officiorum, administrationis Sacramentorum (excepto Baptismo, Confirmatione, & Pœnitentia) Sepulturæ Ecclesiasticæ &c. a n. 418. Interdictum ferre possunt idem qui excommunicare, & suspendere, n. 424. Locale, & Personale Generale, quod Jure communi est impositum, nec reservatum, tolli potest ab Episcopo, vel alio habente Jurisdictionem in Communitatem interdictam, non tamen a Religiosis Privilegiatis, ib. Ferri potest interdictum personale ob culpam mortalem; Generale in Communitatem ob peccatum valde grave cum contumacia commissum a capite, vel præcipuis membris, a n. 424. Ad illud tollendum requiritur signum externum, n. 427. Interdictus personaliter est inhabilis ad omne Beneficium Ecclesiasticum, l. 4. a numer. 779. V. *Canon*. Interdictum possessorium est adjumentum adipiscendæ, retinendæ aut recuperandæ possessionis, quod est multiplex, v. g. *Quorum bonorum: quorum legatorum: Uti possidetis, & utrobi, Unde vi aut clam & precario* &c. l. 3. p. 2. n. 711.

Interpres.

Interpres, per quem quis confitetur, vel confiteri voluit, licet postea non confiteatur ad servandum Sigillum, lib. 6. p. 2. num. 1933. 1952.

Interpretatio Legis.

Interpretatio Legis est actus prudentiæ, quo declaratur sensus legis non ita claræ. Ea locum habet in Lege naturali, & positiva, tam divina quam humana, l. 1. n. 823. In interpretatione Legis præceptivæ vel pœnalis debet servari proprietas verborum in sensu naturali, secundum usum communem hominum: si autem nomen sit analogum, stat pro famosiori analogato, numer. 824. Interpretationi Legislatoris præcise stare non obligamur, si post legem promulgatam dicat, se aliter intelligere, quam verba proprie sumpta sonent, ib. In interpretatione Legis favorabilis, lex extenditur ad proprietatem verborum, etiam in sensu civili, &c. n. 825. Interpretatio Legis odiosæ vel pœnalis debet esse benignior, n. 826. Si interpretatio prohibeatur, ea tantum prohibetur, quæ est frivola, & contra mentem Legislatoris aut saltem talis, quæ fiat ex professo typis mandanda, nu. 728. Ea locum non habet, quando Legislator interrogari potest, ib. Interpretatio Privilegii concessi in bonum Communitatis &c. ampla esse debet; Privilegii Privatio facti per modum dispensationis a communi lege restringi debet, n. 839.

Interruptio.

Moralis interruptio actus, & non solum physica multiplicat peccatum numero in ordine ad Confessionem, v. gr. si interveniat contraria voluntas, & propositum, si cessetur ab actu, voluntarie & libere &c. l. 5. num. 146. Interruptio verborum nimis longa, ordinarie invalidat formam Sacramenti, l. 6. p. 1. nu. 33. Interruptio vel divisio in Horis, quæ, & quale sit peccatum. V. *Horæ Canonicæ*.

Interruptio Missæ. V. *Missæ celebratio.*

Interstitia.

Interstitia Ordinum servari debent, l. 6. p. 2. n. 2214. a n. 2296. Ex causis in iis dispensari potest, n. 2297. In illis Episcopus Ordinandi dispensare potest, item Nuntius Apostolicus cum arctatis Beneficio, a n. 2298. Item Superiores Regulares cum suis subditis Regularibus ex Privilegio in interstitiis dispensare possunt, nu. 2300. Si in interstitiis dispensetur, & dicatur, Dispensamus ad 3. Ordines majores 3. diebus festivis accipiendo sine interstitiis, intelliguntur dies interpolati, & non continui, num. 2301. Qui sine illis ordinatur, peccat graviter, &, si eodem die suscipiat duos sacros Ordines, suspensionem incurrit, n. 2302. Interstitiis non observatis ordinare possunt Religiosi Ordinum, quibus ante Tridentinum id licuit, n. 2304.

Intrusus.

Intrusus in genere dicitur omnis ille, qui accipit vel retinet Beneficium, sciens sibi nullum jus in illo competere: strictius loquendo, intrusus dicitur, qui sine auctoritate veri Collatoris se in Beneficium immittit, item, qui sine Titulo se in administrationem Beneficii ingerit, item, qui post electionem ante confirmationem Beneficium administrat &c. l. 4. n. 713. Intrusio an, & quæ obest Regulæ de Triennali. V. *Regula de triennali.*

Inventa.

Inventa an, & cui restituenda? V. *Bona inventa.*

Inver-

Inversio partium in Missa.

Inversio partium ejusdem rationis in Missa, est tantum veniale. Inversio partium dissimilium, si fiat ex proposito, erit mortale, l. 6. p. 2. n. 437.

Investitura.

Investitura est aliquid; quo significatur Jus in Beneficio ante acceptum, l. 4. n. 300.

Invidia.

Invidia est tristitia de alterius bono, est ex genere suo mortalis, & gravissima quidem, atque in Spiritum Sanctum, si sit de ipsa gratia vel auxilio Dei, aliquando est venialis tantum, l. 5. a n. 303. Filiæ ejus sunt odium, detractio, gaudium in malis proximi, susurratio &c. n. 303.

Invitus.

Invitus potest absolvi ab Excommunicatione; item dispensari in voto, l. 6. p. 3. num. 672.

Invocatio Dæmonis. V. *Dæmon.*

Ira. Iratus.

Ira est inordinatus appetitus vindictæ. Dupliciter fieri potest 1. Ex parte modi irascendi, v. gr. si quis nimium interius exardescat, vel exterius per signa nimis patefacit, quæ ex genere suo est venialis, 2. Ex parte objecti, v. g. si quis vindictam appetat, plane injustam ob causam; vel si justo majorem &c. hæc ex genere suo est mortalis, l. 5. n. 346. Filiæ ejus variæ sunt, ib. In ira indigendo homini tantum, nude nominare mortem Dei, septem Sacramenta, Dæmonem &c. sæpe est veniale tantum, si absit scandalum &c. l. 3. p. 1. n. 246. Ad iram communiter accedit species maledictionis, quæ diversas specie malitias continere potest l. 6. p. 2. nu. 1130. Irato reddens gladium, quo prævidetur alium occisurus, peccat, nisi metus gravis incommodi excuset, libr. 2. numer. 265.

Irregularis.

Irregularis valide, non tamen licite suscipit Ordines, l. 7. numer. 433. Præter exercitium & receptionem Ordinum alia obire potest, n. 434. 238. Si illi conferatur potestas; quam recipere prohibetur, v. g. Jurisdictio ad absolvendum, vel beneficium, si id fiat a sciente eum esse irregularem, fit valide; non vero, si id fiat ab ignorante eum esse irregularem, nu. 436. Ex delicto talis si obligatus sit ad exercitium Ordinis, quod sine infamia omittere non potest, si Irregularitas sit notoria, & in ratione delicti, & in se, non potest illud licite exercere, n. 437. Ob homicidium voluntarium & injustum tali beneficio privari debet, non tamen pensione, nu. 441. Nullus debet censeri talis in dubio, excepto casu dubii homicidii injusti, a n. 450. Probabiliter non est talis dubitans, an per se in bello justo aliquem occiderit, num. 453. Talis est dubitans, an consilium a se datum aliquid effecerit ad homicidium patratum, n. 455. Probabilius non est talis, dubitans an ille, cui consilium dedit, homicidium re ipsa commiserit, ib. Probabilius est talis dubitans, an fœtus, ad cujus abortum concurrit, fuerit animatus, n. 456. Talis non est, qui cum dubio irregularitatis accepit Beneficium, si post adhibitam diligentiam dubium illud maneat, num. 457.

Irregulares ex delicto varii sunt, a num. 481. Probabilius talis est, qui invincibiliter ignorat delicto, quod committit irregularitatem esse annexam, nu. 482. Talis non est rebaptizans aliquem sub conditione, quem scit esse baptizatum, nu. 483. Nec iterans Confirmationem vel Ordinem, n. 484. Nec Laicus extra necessitatem solemniter aliquem baptizans, aut Sacramentaliter aliquem absolvere tentans, nu 485. Talis est confessus & absolutus a peccato gravis vulnerationis, si post absolutionem mors sequatur, nu. 488. Talis est præbens arma alteri ex intentione, ut alterum occidat vel mutilet; vel etiam id prævidens aut timens tantum, si effectus sequatur, nu. 489. Probabiliter talis est mortem non impediens, ad quod ex justitia tenetur, nu. 494. Talis non est occidens adulterum deprehensum cum uxore, filia, matre, sorore, num. 491. Nec casuale homicidium committens, si non adsit culpa gravis, num. 492.

Irregulares ex defectu tam corporis, quam animæ plures sunt n. 493. Talis est, qui semel deliravit ex causa de se habituali & permanente, n. 494. Item Epilepticus, qui, si per biennium morbo liber fuerit, in his partibus Germaniæ ad Ordines admitti solet, n. 495. Item Energumenus, n. 496. Probabiliter etiam talis est carens scientia a jure requisita, n. 497. Item Hermaphroditus, qui si sit ordinatus, & postea in eo prævaleat sexus muliebris, iterum est irregularis, n. 498. Talis non est, cui amisso oculo, vitreus, v. gr. adeo artificiose impositus est, ut adverti vix possit, n. 500. Talis non est habens pollicem & indicem, & tantum alio carens digito non impedito, n. 501. Nec, qui amisit primum tantum articulum sinistri pollicis, ib. Nec surdaster, n. 502. Surdus tamen probabilius est talis, ib. Talis non est claudus, si absque baculo & pede ligneo functiones Ordinis obire possit, n. 504. Talis est illegitimus, nu. 505. Talis non est natus ex conjugata, etiamsi constet, quod sub tempus conceptionis mater cum adultero habuerit copulam, si etiam marito sub tempus conceptionis ad eam aditus patuerit, nu. 506. Talis non est natus e conjugibus voto Castitatis ligatis, nu. 507. Nec, si unus conjugum altero invito post consummatum Matrimonium in Religione professus esset, ib. Talis autem esset, si alteruter conjux bimestri ante consummatum Matrimonium esset professus in Religione, ib. Talis non est Judæus, quia sic natus, aut infidelis conversus, nisi relabatur, n. 508. Talis communiter censetur expositius, nu. 509. Talis præsumitur Ordinatus tribus mensibus ante annum 24. completum, credens id non fore graviter illicitum, n. 511. Talis non est infamis infamia publica & populari, sed legali & Canonica, n. 512. Talis est Histrio sive ludio publicus, nu. 514. Talis est conjugatus, qui uxore non consentiente Ordines suscipit, aut Castitatem vovet; non autem si putet hanc mortuam, aut si hæc postmodum consentiat, nu. 520. Talis non est Diaconus dans nomen militiæ, in qua numquam pugnæ interfuit; etiam male vivens cum concubina non attentato Matrimonio, nu. 521. Talis est, qui concurrit ad mortem alicujus ut Justitiæ minister aut Conminister, alias non, nu. 522. Talis est Advocatus Judicem instigans ad mortem accelerandam, aut dicens in particulari, hunc reum esse morte dignum, alias non, n. 623. Talis est, testis in causa sanguinis effectu secuto, n. 524. Talis probabiliter non est nuntius publicus judicii criminalis, numer. 525. Nec occidens injustum invasorem pro defensione suæ pudicitiæ aut bonorum temporalium magni momenti, aut defensione vitæ innocentis, nu 526. Nec ille, qui non potest fugere, nisi cum magna ignominia, n. 527. Nec Clericus aut etiam Episcopus in bello pugnans, si hoc sit necessarium, num 528. Nec Chirurgus secundum artem secans vel adurens, morte secuta, n. 529. Nec Clericus Chirurgiam exercens per sectionem & adustionem, nisi sequatur mors, ib. Talis est male tractans cadaver Clerici mortui, aut percutiens Clericum etiam factum Hæreticum, n. 530 Talis est campanam ideo pulsans, ut Reus securius ducatur, aut, ut Judex in fine pulsus legat mortis sententiam; aut ad seditionem, num. 531. Talis fit, qui vulneravit aliquem non lethaliter, si mors sequatur, etiam ex alia causa accedente nu. 53. Talis in necessitate licite communicat, qui si possit, tenetur confiteri non reservata, & indirecte absolvi a reservatis, lib. 6. par. 1. num. 538. Ad Beneficium vel pensionem Ecclesiasticam promoveri non potest, lib. 4. n. 780.

Irregularitas.

Irregularitas est impedimentum Canonicum, susceptionem Sacrorum Ordinum & susceptorum usum impediens, l. 7. n. 429 Ea dividitur 1. in eam, quæ est ex delicto, & quæ est ex defectu. 2. In totalem vel proprie dictam, quæ omni Ordine suscipiendo & suscepti exercitio privat; & in partialem, quæ aliquo tantum Ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem, ib. Irregularitas non est Censura, nu. 430. Ea inhabilitat ad Ordines suscipiendos, etiam ad primam Tonsuram, & impedit exercitium Ordinum susceptorum; item invalidat collationem Beneficii factam in irregularitate constituto, ad cujus functiones ille inhabilis est, n. 432. In ea exercens actum Ordinis, aut suscipiens Ordinem, peccat graviter, ib. Beneficium in ea impetrans, obtenta hujus dispensatione, licite illud retinet, ib. Si ea post acceptum Beneficium incurratur, non privat Beneficio ipso facto, nisi leges id clare exprimant, n. 439. Nec privat jure eligendi, quod est beneficio annexum, n. 440. Illa non est semper signum, quod quis ad Statum Ecclesiasticum non sit vocatus numer. 442. Ea non incurritur, nisi in jure expresse habeatur, numer. 433. Ut incurratur irregularitas ex delicto, requiritur actus externus consummatus & mortalis, ib. Ea tollitur non per absolutionem, sed per dispensationem, ib. Irregularitas ex defectu natalium etiam tolli potest per Professionem in Religione approbata, quoad Ordines & non quoad Prælaturas, ib. In irregularitatibus ex defectu dispensare potest solus Papa, & qui ab eo Privilegium habet, ibid. In irregularitate illegitimi probabiliter dispensare potest Episcopus; item alii habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, item Capitulum Sede vacante ad Ordines Sacros item ad Canonicatum Ecclesiæ Collegiatæ, & ad inferiora Beneficia Ecclesiæ Cathedralis, quæ non requirunt Sacrum Ordinem item ad administrandum in Ordinibus Sacris bona & forte etiam mala fide susceptis, l. 4. n. 762. In irregularitate cum Bigamis dispensare potest ad Ordines, Beneficia, dignitates, Papa, lib. 4. nu. 769. In ea cum veris vel interpretativis Bigamis dispensare non potest Episcopus ad ullos Ordines, nec ad ministrandum in eis, nec ad Tonsuram aut ullum Beneficium, n. 770. In irregularitate veri servi, vel mancipii solus Papa dispensare potest, a n. 773. Irregularitas ex infamia, si sit ipso Jure vel per sententiam Judicis inducta, non tollitur per pœnitentiam, nec per ingressum Religionis, sed per dispensationem illius, qui legem induxit, vel alterius, qui ab eo Privilegium habet, l. 7. n. 516. Si sit inducta per infamiam tantum, non indiget dispensatione, sed tollitur per factum contrarium, id est, constantem vitæ emendationem, n. 517. Ea quæ sola pœnitentia triennali non tollitur, directe tolli potest a solo Papa, indirecte per ablationem infamiæ, n. 518. Subjectum capax Irregularitatis est solus homo baptizatus & mas; item impubes completo septennio capax peccati mortalis, a n. 424. Irregularitatem incurrit v. g. Sacerdos hujus Diœcesis suspensus ab hoc Episcopo, si celebret, etiam in alio Episcopatu, n. 438. Irregularitas eo ipso in aliquo desinit, quo eligitur in Papam, nu. 447. In ea suscipiens Ordines, aut actum Ordinis exercens, novam non incurrit, n. 458. Omnis Irregularitas tolli potest per dispensationem, aliquæ etiam tolluntur per Baptismum, aliquæ per Professionem Religiosam, n. 458. In ea dispensandi dans potestatem, non dat ad eam, quæ est ex homicidio injusto, nisi id clare exprimatur, n. 459. Si irregularitas ex defectu feratur pro tempore, quo durat ejus causa, hac ablata cessat, n. 462. Si quis plures irregularitates incurrerit ejusdem generis debet dispensari in singulis in genere, vel communi, numer. 563. Si irregularitas incurratur a Clerico excommunicato excommunicatione majore, suspenso, interdicto, temere exercente actum Ordinis, est reservata Papæ, n. 464. Quam in ea dispensandi potestatem habeant Episcopi. V. *Episcopus.* Quam Archi-Episcopi, V. *Archi-Episcopus.* Quam Prælati Regulares. V. *Prælatus.* Quam Cardinales. Vid. *Cardinalis.* Quam Capitulum Sede vacante. V. *Capitulum.*

Irreligiositas. V. *Religionis Virtus.*

Irrisio.

Irrisio est, qua quis præsens vel absens objicitur risui, l. 3. p. 2. num. 1223.

Irritatio Voti.

Irritatio voti est volitio, ut illud votum nullum sit, ita ut nullo etiam casu postea reviviscat. Hoc directe facere potest ille, cujus potestati dominativæ alterius voluntas est subjecta, l. 3. p. 1. nu. 482. Indirecte vota irritare potest, cui non præcise voluntas voventis, sed voti materia est subjecta, ita ut in hanc jus habeat. Sic v. g. pater, mater &c. filiorum, conjux, conjugis: Dominus vel Domina famulorum &c. n. 503. Differt a dispensatione, quod hæc sit ablatio obligationis facta nomine alieno, scilicet Dei: irritatio autem sit ablatio obligationis facta nomine proprio per potestatem dominativam in personam voventem, aut in rem, de qua fit votum, num. 483. Omnia vota, qualiacumque sint, etiam sine causa, directe irritari possunt ab illo, cujus potestati alterius voluntas subjecta est, numer. 482. Etiam mere interna irritari possunt, a numer. 486. Vota Christianorum secundum communem, non possunt directe irritare Papa, vel alii

Ju-

tas

Man-

Ma-

postea

Mutuum.

Mutuum est contractus, quo rei alicujus numero, pondere vel mensura constantis dominium in alium transfertur cum obligatione eamdem, vel similem restituendi, l. 3. p. 2. n. 835. a n. 837. n. 841.

Mutuum dicitur, quia, quod mutuo, ex *meo* fit *tuum*, n. 386. Est aliquando obligatio mutuandi gratis, n. 849. Aliquando licet mutuanti accipere supra sortem, a n. 850.

Mutuans tenetur monere de vitio rei; item non repetere ante tempus, nisi ipse sit in pari necessitate, n. 835.

Mutuatarius tenetur præstare casum fortuitum, & rem eadem quantitate, & qualitate suo tempore reddere, ib. Si detur Ecclesiæ, causæ piæ, minorenni &c. reddi debet, si mutuans probet in utilitatem illorum esse expensum, n. 839. Si detur Filiofamilias, reddendum post mortem parentum, ordinarie non est obligatio restituendi; in multis tamen casibus Filiusfamilias tenetur restituere, v. g. si fuerit miles, quando accepit mutuum; si consentiente aut sciente, & non contradicente patre mutuum acceperit &c. n. 842. Exceptio non mutuatæ pecuniæ intra biennium fieri potest, n. 840. Qui mutuum accepit in auro satisfacit solvendo æquivalens in argento, nisi aliter sit conventum, n. 841. Impotens reddere, ordinarie non potest petere mutuum, n. 843. Si nullum tempus sit designatum, repeti non potest ante usum, & expletum finem, ob quem datum est, deinde determinatio temporis facienda est ex circumstantiis &c. n. 844.

Mutuum ab usurario petere absque causa non licet, lib. 2. num. 243. V. *Usura*.

N

Narratio.

Narratio diversorum fieri debet a volente Beneficium obtinere, v. g. idoneitatis Personæ, qualitatis Beneficii, modi, temporis, quo vacat, impedimentorum gratiæ obtinendæ &c. l. 4. a n. 633. 651. Omnis narrativa ordinarie verificari debet, si tamen quid insertum sit non faciens ad substantiam rei, nec attingens causam gratiæ, per hoc licet falso expressum probabilius non vitiatur rescriptum, nu. 647. Narrandus etiam est valor proventuum Beneficiorum. In Hispania, Gallia, & Germania tamen valor ille non exprimitur, qualis in se est, sed sufficit, fieri mentionem, quod non excedat valorem 24. ducatorum secundum communem æstimationem, n. 643. 676.

Naturæ puræ status. V. *Homo*.

Naturalis. V. *Illegitimus*.

Naufragium.

Ex naufragio erepta, etiam, quæ dominus in periculo naufragii ejecit, debent restitui priori domino, l. 3. p. 2. n. 112.

Nauta.

Nautæ, apud quos res deponuntur, tenentur ad earum restitutionem, si etiam ex levi earum culpa perierint, l. 3. p. 2. n. 819.

Nautæ Catholici licite vehunt annonam ad castra Hæreticorum in Hollandia, si adsint alii, qui illis cessantibus id facerent, l. 2. n. 250. Licite vehunt ab uno loco in alium, quem sciunt, eo proficisci ad peccandum, n. 274.

Necessarium.

Necessarium necessitate medii in re illud dicitur, quod in se ipso haberi debet; sic Fides actualis supernaturalis, & explicita, saltem, quod Deus sit, & remunerator sit, est necessaria ad salutem homini adulto. Necessarium necessitate medii in voto dicitur, quod si in re haberi non possit, debet optari saltem implicite: sic Baptismus extra casum Martyrii est necessarius in voto &c. l. 6. p. 1. n. 587. Quæ sint necessaria necessitate medii, quæ necessitate præcepti. V. *Credere. Fides.*

Necessitas.

Necessitas spiritualis extrema est, cum proximus versatur in periculo proximo damnationis æternæ, & quandoque, si sit in periculo proximo peccandi mortaliter. Gravis est, si non sit quidem periculum proximum damnationis æternæ, sint tamen circumstantiæ, quæ salutem æternam reddunt difficilem. Communis est, in qua communiter sunt peccatores in mortali constituti, l. 2. n. 175. Necessitas corporalis extrema dicitur ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis, & diuturni morbi &c. Gravis dicitur, ex qua imminet periculum gravis mali, v. g. captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel status &c. Communis, qua plerique pauperes triviales laborant &c. n. 194. a n. 195. Probabiliter est obligatio succurrendi proximo in gravi necessitate constituto cum modico detrimento proprii status, n. 194. Si tantum egeat usu rei, satis est, illam accommodare, ib. Eleemosyna tantum facienda est ex bonis propriis; etiam ex alienis fieri potest in extrema necessitate, ib. In extrema necessitate est obligatio succurrendi proximo, etiam ex necessariis ad statum, l. 3. p. 2. n. 1146. In extrema necessitate parentes, uxor, filii, & fratres præferendi sunt creditoribus, l. 3. p. 1. n. 728. In extrema necessitate secundum communem viro uxorato filius prius tenetur succurrere, quam parens, n. 731. Si desit filius in extrema necessitate, pater prius tenetur subvenire filio uxorato, quam uxori, n. 732. In communi necessitate tenetur uxor prius subvenire marito, quam pater vel filius, n. 733. In extrema & gravi necessitate potius subveniendum est parentibus, quam uxori, vel cuicumque alteri, n. 721. In pari necessitate potius subveniendum est patri, quam matri, n. 722. In communi potius prolibus, quam parentibus, n. 723. In communi uxor præferenda est parentibus, & prolibus, n. 724. In quacumque necessitate prius parentibus, filiis, & uxori, quam fratribus, vel sororibus subveniendum est, n. 725. Prius sanguine junctis, licet improbis, quam non junctis sanguine, & probis subveniendum est, n. 726. Sanguine junctus ordinarie præferendus benefactori extraneo, n. 727. Hunc ordinem invertens inter ferme æqualiter junctos, ordinarie non peccat graviter, a n. 729. In necessitate extrema non succurrens, non peccat contra Justitiam, l. 2. a n. 204. In necessitate extrema est obligatio dandi gratis, n. 207. In extrema necessitate licet surripere necessaria, si aliter haberi non possint; non in gravi tantum, l. 3. p. 1. a n. 948. Non tamen in pari necessitate constituto licet surripere, n. 951. In gravi necessitate Reipublicæ licitum est auferre superflua a divitibus, quæ necessaria sunt ad sublevandam Rempublicam, n. 956. In gravi necessitate urgente privato licitum est surripere necessaria ad illam sublevandam, n. 957.

Necessitas gravis Reipublicæ v. g. propter famem, communiter æquivalet necessitati extremæ particularium, & est obligatio illi succurrendi, l. 3. p. 2. n. 1146.

Necessitas gravis Reipublicæ tempore famis ex variis signis colligi potest, v. g. si omnes sentiant ingens gravamen ob charitatem annonæ &c. n. 1147. Etiam ex illis, quæ ad pios usus sunt destinata, licitum est subvenire gravi necessitati Reipublicæ &c. a num. 1148.

Necessitas gravis excusari potest, ut quis restitutionem, vel solutionem debiti differat, l. 3. p. 1. n. 958. Furtum consumens in necessitate, ad quid teneatur &c. V. *Furtum*.

Necessitas Baptismi. V. *Baptismus*.

Necessitas Confirmationis. V. *Confirmatio*.

Necessitas Eucharistiæ. V. *Eucharistia sumenda præceptum*.

Necromantia.

Necromantia, est invocatio, vel pactum expressum cum Dæmone, cum occulta Dæmon docet per Pythones, arreptitios &c. l. 3. p. 1. num. 8.

Negotiatio.

Negotiatio est, cum quis rem sibi comparat, animo, ut eam carius vendendo, vel permutando lucretur: quæ Clericis, Sacris initiatis, & Religiosis est prohibita, l. 3. p. 2. a num. 996. l. 4. n. 1374. Non est tamen Clericis, & Religiosis prohibitum, emere pecora, quæ pascuis suis saginata vendant; emere agrum cum fructibus jam maturis, & eos vendere; item emere plura pro securitate provisionis suæ, & quod superest, etiam carius vendere &c. lib. 3. p. 2. n. 996. & 977. In Germania videtur licitum esse in Monasteriis, per famulos vendere vinum, & panem, nu. 1000. Per unicum actum negotiationis etiam in materia gravi probabiliter non peccat graviter Clericus Sacris initiatus, n. 996. a nu. 1003. Si per alium negotietur, ita ut se nullo modo isti negotiationi implicet, quamvis hoc indecorum sit, probabiliter tamen non peccat, n. 1005. In necessitate est licita negotiatio tam Clericis, quam Religiosis, num. 1006.

Neophytus.

Neophytus est irregularis, usque dum judicio Episcopi sufficienter sit instructus, l. 7. n. 493.

Neo-Presbyter.

Neo Presbyter consecrans cum Episcopo, verba Consecrationis cum eo absolvere debet, l. 6. p. 2. a n. 2321. Potest hanc primam Missam offerre pro alio; non tamen pro ea videtur posse accipere stipendium, n. 219. 2323. Primitias juxta Synodum Coloniensem intra dies 40. ab Ordinatione celebrare debet, n. 2324. Missas tres præscriptas primis diebus non impeditis legere debet, a n. 2318.

Nobilis.

Nobiles triplicis generis sunt: *genere*, qui a majoribus nobilitatem habent. *Principis Privilegio*, si ipsi ad nobilitatem sint evecti. *Honoribus, & virtutibus*, ob quas evehi merentur &c. lib. 6. p. 3. num. 942.

Nobilis habens hæredes ex conjuge mortua, licite ducit secundam sub pacto, ut hæc, & proles nasciturae abstineant a bonis paternis, titulis, insignibus, & contenti sint certa dote sibi constituenda, n. 144.

Nobilis habens plura feuda in diversis Diœcesibus, censetur in omnibus esse subditus in ordine ad effectum suscipiendi sacros Ordines, l. 6. p. 2. n. 2180.

Nobili ordinarie permitti non potest, ut proles ejus baptizetur domi, vel in Ecclesia clam, nisi consuetudo contraria legitime præscripserit. In aliquibus Diœcesibus omnibus nobilibus permittitur. In Archi-Diœcesi Coloniensi non videtur permissum; sed locorum, & temporum consuetudo semper est attendenda, l. 6. p. 1. n. 337.

Nocturnum.

Nocturnum, quod in Ordinatione Subdiaconis, & Diaconis præscribitur, potest esse cujuscumque diei, qui designatur ab Episcopo, l. 6. p. 2. a n. 2320.

Nomen.

Nomen Sancti alicujus infantibus baptizandis imponi debet; quod tamen non est præcepti, sed pii moniti, l. 6. p. 1. nu. 329. Si sexus dignosci non possit, & sit periculum mortis, nomen omitti potest, & dici: *Creatura Dei, ego te baptizo* &c. Si infans putetur supervicturus, imponi potest nomen viri, & feminæ &c. n. 330. Si sexus mutetur, nomen e feminino in masculinum, vel contra mutari potest, non debet tamen repeti Baptismus, n. 317. 331. Ex nomine vane præsumuntur qualitates hominis, n. 332.

Nomina Beatorum an referenda in Martyrologio. V. *Beatus*.

Nomina Affinitatis plura sunt, v. g. socer, socrus, consocer &c. l. 6. p. 3. n. 699.

Nomina abbreviata, & explicatio citationis abbreviatæ præcipuorum Auctorum, qui in 8. Tomulis R. P. La Croix referuntur, habentur ante librum primum.

Item ante libri sexti partem tertiam de Matrimonio.

Nomine alterius, vel pro altero aliquid facientes possunt aliquando sua industria acquisita, vel ob alias causas justas sibi retinere &c. l. 3. p. 2. n. 927. 1036.

Nominatio ad Beneficium.

Nominatio ad Beneficium, est designatio unius, vel plurium ad aliquod Beneficium, l. 4. n. 300.

Norma.

Norma idem significat, quod Regula, l. 1. n. 568.

Notarius.

Notarius tenetur juste, & fideliter exercere suum Officium: item scire ea, quæ ad officium suum spectent &c. l. 4. n. 1508. Peccat, juramentum violando, secreta aperiendo, instrumenta petenti negando, amisso instrumento, vel testamento aliud simile confingendo &c. ibid.

Notarius tenetur ad restitutionem, quando conficit instrumentum, ex vi cujus postea petetur usura, aut, si scribat sententiam aperte iniquam, ex vi cujus facienda est executio, l. 3. p. 2. n. 39.

Notariis licitum est, accipere aliquid pro scribendis contractibus circa spiritualia &c. l. 3. p. 1. n. 169.

Notarii probabilius non peccant, transcribentes acta spectantia ad judiciales strepitus, aut contractus celebrando absque scandalo die festo, n. 602.

Notariatus Apostolicus.

Notariatus Apostolicus conceditur quibuscumque, etiam non Nobilibus, non graduatis, neque in aliqua dignitate constitutis.

Opiniones Contradictoriæ. V. *Contradictoriæ opiniones*.
Opus. V. *Opera*.

Oratio.

Ad essentiam Orationis probabilius non requiritur attentio interna &c. l. 4. a nu. 1341. Plura de attentione ad orationem requisita, & de distractione in ea. V. *Attentio*. Attente Orandi media, varia sunt, v. g. Interponere preces jaculatorias, renovare intentionem bene orandi, observare locum opportunum &c. l. 4. n. 2347. Oratio, an, & qualem intentionem requirat. V. *Intentio*. Probabilius peccat venialiter tantum, qui orat cum actuali proposito peccandi mortaliter, n. 1348.

Oratio non necessario fieri debet cum fide, & spe, num. 1349. Orans scrupulose. V. *Horæ Canonicæ*. Oratio, qualis requiratur ad lucrandas Indulgentias, & quo loco fieri debeat. V. *Indulgentia*. Orationes publicæ, idest, quæ fiunt a Personis ab Ecclesia ad id deputatis nomine Ecclesiæ sunt impetratoriæ tantum, etiam respectu remissionis pœnæ defunctorum &c. l. 6. p. 2. n. 1343. Oratio in quocunque loco fieri potest; consilii tamen est, in locis sordidis non orare vocaliter, v. g. dum venter exoneratur &c. Imo si quis talem locum, vel tempus temere deligeret, peccaret venialiter, l. 4. n. 1320. Pro oratione nullus situs corporis est de præcepto, hinc, per se loquendo, non est peccatum, stare, cum genuflectendum &c. nisi ratione scandali in choro publico &c. n. 1321.

Oratio imperata a Superiore v. g. *Deus refugium*, omittenda est in duplicibus primæ Classis, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 179. Oratio, *A Cunctis*, nomina Patronorum, S. Michaelis Archangeli, & S. Jo: Baptistæ, præponenda sunt Apostolis, D. 158. Oratio, *A Cunctis*, vel *Ecclesia*, quando dicitur, non est dicenda Oratio contra Paganos, vel similis, D. 292. Orationes, quæ in Missali dicuntur, *Præparatio ad Missam* non obligant, l. 6. p. 2. n. 414.

Orationes inter induendum dici solitæ, secundum communem, obligant sub veniali, n. 415.

Orationes, quæ in ipsa Missa dici debeant. V. *Missa*.

Oratio Dominica est scitu necessaria necessitate Præcepti, saltem crassiori modo, & quoad substantiam, scilicet omnia bona esse petenda a Deo, l. 2. n. 2. V. *Preces*.

Oratorium privatum.

Oratorium privatum est locus in domo, vel arce privati hominis ad tempus deputatus cultui Dei, l. 3. p. 1. n. 626. In eodem Palatio non conceditur, nisi unum Oratorium privatum, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 108. in Oratoriis privatis non potest celebrari in Natali Domini; Epiphania, prima die Paschatis, & prima Pentecostes, Annuntiatione, & Assumptione B. V. M. in Festo SS. Apostolorum Petri, & Pauli, in solemnitate omnium Sanctorum, nec in Sabbato Sancto, nu. 271. 2055. D. 182. Si oratorium privatum concessum sit propter infirmitatem (quod plures Episcopi concedere possunt) etiam in quibuscumque Festis solemnioribus in illo celebrari potest, n. 271. In eo audiens Missam die festo, satisfacit præcepto Ecclesiæ, si sit de Familia: probabiliter etiam alii, qui secundum communem probabiliorem, & tutiorem non satisfaciunt, l. 3. p. 1. a n. 627. In Germania Episcopi possunt oratoria privata concedere ex justa causa, etiam ad tempus vitæ alicujus, l. 6. p. 2. n. 263. Si Oratorium privatæ domus habeat ingressum publicum, potest Episcopus dare licentiam, ut per modum habitus ibi celebretur, sed tunc tale oratorium non poterit redire ad usus profanos, n. 265. Alia oratoria privata possunt redire ad usus profanos, ib. Non est opus, ut tale oratorium per quatuor muros separetur ab aliis locis, n. 266. In tali oratorio constanter edens, bibens, aliaque profana exercens, videtur peccare mortaliter, ib. Privilegium oratorii durat ad mortem Privilegiati, n. 267. Nec perit mortuo concedente, ib. Si in privilegio dicatur, ut in eo una Missa quotidie legatur, non ideo prohibentur plures, nisi dicatur unica, vel una tantum, tunc tamen non prohibentur Religiosi privilegium habentes, ibidem celebrare plures Missas, n. 268. l. 6. p. 3. n. 391. Privilegium oratorii manet, etiamsi mutetur domicilium; probabilius tamen nova Episcopi approbatione opus est, l. 6. p. 2. n. 269. Oratoria privata erigere possunt Provinciales Societatis JESU nullius licentia requisita; idem possunt Regulares &c. a nu. 275. In illis non videtur solemnis Missa cantanda sine licentia Ordinarii, n. 278.

Oratoria sunt quadruplicia. 1. Pro rure tantum, & hoc datur etiam personis non nobilibus. Romæ illud petitur hoc modo: petitur oratorium pro N. N. Diœcesis N. &c. Jura solvenda sunt 12. scuta. 2. Pro civitate, & omnibus omnino locis; & hoc datur personis tantum nobilibus cum pluribus restrictionibus, v. g. ut valeat tantum pro Civitate, & locis unius Diœcesis; ut locus sit muratus; ut una tantum legatur Missa &c. petitur hoc modo: Petitur oratorium pro N. N. S. Romani Imperii Comite &c. Taxa sunt 12. scuta. 3. Pro infirmis Nobilibus, quod in omnibus fere cum secundo convenit. 4. Pro itinerantibus: & vocatur Altare portatile; quod cum variis clausulis datur, v. g. ut persona sit Nobilis; ut tantum valeat pro itinere &c. l. 6. p. 3. n. 931.

Ordinarius.

Ordinarius habet potestatem peccata reservandi, lib. 6. par. 2. num. 1599.

Ordinarius extra Diœcesim existens potest approbare pro Confessionibus audiendis, a n. 1500.

Ordinarius ad examen admisso pro approbatione, non potest eam negare absque injustitia, si dignus inventus sit, num. 1491. Dispensare potest in impedimento occulto, quando Matrimonium est publicum & bona fide contractum, l. 6. p. 3. num. 844. Non videtur dispensare posse ob graves causas in Matrimonio contracto Catholici cum Acatholica in gradu affinitatis, si Penitentiaria id negarit, num. 866. Ordinarius & Parochus dissimulare possunt, quamdiu impedimentum ipsis juridice non est denuntiatum, num. 875. Quod si factum sit, & dispensatio pro foro interno tantum data, in foro externo necdum probata sit, debent executionem suspendere, ibid. Ordinarius probabiliter potest declarare professionem esse irritam, & Matrimonium legitimum puellæ, quæ vi coacta (quod probare potest) eam emisit, & post medium annum a professione clam profugit, & jam per 10. annos est in Matrimonio &c. lib. 6. par. 3. num. 586. Etiam potest restituere in integrum, v. g. Cajum, qui metu coactus professionem emisit, & causa metus cessante intra triennium contra protestatus non est auditus &c. num. 586. Potest denuntiare aliquem ipso jure & facto esse excommunicatum ob delictum notorium, l. 7. num. 30.

Ordinarius aliquem suspendens tenetur Superiori causam suspensionis exprimere, si judicialiter petatur, n. 407. Ordinarii laborare debent, ut in Ecclesiis sibi subjectis Missæ ea, qua par est, fide & diligentia celebrentur, & decreta circa earum stipendia observentur, l. 6. p. 2. n. 109. V. *Episcopus*.

Ordo.

Ordo est Sacramentum, quo traditur potestas circa Eucharistiam rite administrandam, l. 6. p. 2. a n. 2122. 2129. Varii sunt errores Hæreticorum circa hoc Sacramentum: præcipuus est, quod negent esse Sacramentum, a n. 2123. Doctrina Ecclesiæ de Sacramento Ordinis proponitur per 8. Canones. 1. Si quis dixerit, non esse in novo Testamento Sacerdotium visibile, & externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi & offerendi verum Corpus & Sanguinem Domini &c. anathema sit &c. num. 2129. Ad valorem ejus requiritur materia & forma, nec potest solo verbo conferri a Papa dicente, v. g. *esto Sacerdos*, ibid. Est institutum hoc Sacramentum partim ante, partim post Resurrectionem Christi, l. 6. p. 1. num. 5. l. 6. par. 2. nu. 2207. Septem sunt Ordines, l. 6. p. 2. num. 2122. a num. 2128. 2208. Officia ordinatorum sunt: Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, num. 2214. Prima Tonsura & alia quædam Ecclesiæ Officia non sunt Sacramentum, nec Ordo, num. 2122. 2208. Materia remota Ordinum, sunt instrumenta, quæ traduntur, & in quibusdam Ordinibus manus Episcopi: Proxima est illarum manuum impositio, aut instrumentorum traditio & acceptatio, cujus contactus physicus & immediatus secundum communem & tutiorem sententiam, est de essentia, idque simul cum prolatione verborum Episcopi, n. 2122. 2128. 2130. 2148. Quando mutatio materiæ vel formæ sit substantialis, quando accidentalis, & quæ invalidet collationem Ordinis &c. V. *Sacramentum*. *Baptismus*. *Confirmatio*. Ordinare non spectat ad Laicos, n. 2124.

Ordinandi commissio nulli non Sacerdoti committi potest, probabilius tamen ex dispositione Papæ Sacerdos non Episcopus potest valide conferre Ordines usque ad Diaconatum inclusive, l. 6. p. 1. num. 52. l. 6. p. 2. n. 2122. Ordo Episcopalis est supra Sacerdotium, num. 2127. Circa valorem Ordinum sunt variæ sententiæ, l. 6. p. 2. a n. 2146. Non sunt eædem materiæ apud Græcos & Latinos, a n. 2131. Materiæ Ordinum non sunt ultimo determinatæ a Christo, sed determinatio illa relicta est dispositioni Ecclesiæ, l. 6. p. 1. num. 16. l. 6. p. 2. num. 2135. Ordo Presbyteratus probabilius est invalidus, si Græcus ordinaretur per traditionem Patenæ, & Calicis apud Latinos usitatam; aut Latinus per solam manuum impositionem Græcis usitatam, l. 6. p. 1. n. 16. l. 6. p. 2. n. 2136. V. *Latinus*. *Græcus*. Ordo Presbyteratus apud Latinos sine prima manuum impositione collatus, non est certo validus, ideoque iterari & repeti potest sub conditione, l. 6. p. 2. a num. 2137. 2145. Quoties quis tenetur rebaptizari propter certitudinem, probabilitatem, aut dubium de nullitate Baptismi, toties etiam tenetur reordinari Ordine Presbyterii & Episcopatus, si velit in illis ministrare, l. 6. p. 2. num 2158. Si ordinandus sciverit, quæ in susceptione Ordinis facienda essent, & quidem sub mortali, supponitur ea fecisse, quamdiu non scit se non fecisse, num. 2159. Quando aliquis actus suppletur, forma iterari debet, & orationes annexæ; & si Ordo, vel Cæremonia notabilis sit omissa, debet, si fieri potest, suppleri ab eodem Episcopo, per se loquendo, eo tempore, quo talis Ordo confertur. Si ob solum dubium sub conditione iteretur, a quovis Episcopo id fieri potest; quovis die etiam omnes Ordines conferri possunt: nec Cæremoniæ necessario adhibentur, nu. 2200. Si in Collatione Ordinis sit omissus ritus notabilis, quamvis ordinatio sit valida, hæc tamen suppleri debet sub mortali ante Ministerium in tali Ordine, a num. 2201.

Ordinem Diaconatus, Subdiaconatus, & Ordines minores non est opus iterum suscipere sub conditione, quando est opinio probabilis de eorum valore, licet minus tuta, a num. 2202. Quando dubium occurrit, an Ordo sit vere collatus, ordinarie sub conditione iterari debet, l. 6. p 2. n 2122. *Materia Episcopatus* non est sola manuum impositio, sed etiam traditio baculi Pastoralis, annuli & libri Evangeliorum. V. *Episcopatus*, n. 2148 Materia Presbyteratus est Calix & Patena consecrata, quæ Consecrationem non amiserunt, n. 2150. Item vinum & aqua in Calice, n. 2151. Item contactus immediatus Calicis cum Patena, utraque manu & ad cavendum scrupulum, Patena cum Hostia attingi debet, a n. 2152. Etiam ad valorem Presbyteratus in secunda manuum impositione pro conferenda potestate absolvendi requiritur utriusque manus Episcopalis impositio, quæ si chirothecis tectæ sint, videtur certo valere, a n. 2156. Materia Diaconatus est impositio manuum, & simul traditio libri Evangeliorum, n. 2148. Materia Subdiaconatus est traditio Calicis vacui cum Patena vacua, & Libri Epistolarum, n. 2149. Ad valorem Ordinum requiritur contactus physicus saltem mediatus vasorum dum forma pronuntiatur, n. 2148. Ad valorem Majorum Ordinum requiritur, ut ordinans ipse tradat materias, n. 2148. Valide ordinatur mas baptizatus, perpetuo amens, cæcus, mutus, manibus privatus, irregularis, puer in cunis. n. 2214. l. 7. a n. 432. Ut quis licite ordinetur, non debet esse Neophytus, infamis, Hermaphroditus, irregularis, suspensus, excommunicatus, debet habere animum clericandi, esse confirmatus, esse examinatus, habere titulum sustentationis, servare ordinem inter receptionem unius & alterius, tempus, interstitia temporum, servare locum &c. l. 6. p. 2. nu. 2214. Item literas dimissoriales proprii Episcopi habere debet. Item Testimoniales de natalibus, ætate, vita, moribus, nu. 2250. Item Titulum ordinationis, a n. 2263. Item ætatem certam, quæ computatur a die nativitatis, nu. 2214. 2306. Pro valore Ordinum, imo nequidem pro Episcopatu certa ætas requiritur, quæ tamen requiritur pro Jurisdictione, n. 2307. In ætate requisita, ut licite Ordines suscipiantur, debet annus certo esse completus civiliter, nec hic datur parvitas materiæ, a num. 2308. Si certitudo ætatis requisitæ haberi non possit, sufficiunt testimonia hominum, vel conjecturæ, num. 2312. Ante ætatem requisitam Ordinans, vel Ordines recipiens peccat mortaliter, & mala fide recipiens suspensionem incurrit, num. 2313. In ætate ex variis causis Episco-

P

im-

Pecca-

Per-

Permutare ea potest, qui accepit Beneficium animo illud dimittendi, item illegitimus, qui obtinuit Beneficium in Ecclesia, in qua habet aut habuit ejus pater &c. l. 4. n. 1088. Potest ea fieri per Procuratorem, n. 1089. Ordinarie ad eam requiritur consensus permutantium, item Patronorum, & Electorum, a n. 1090. Eam admittere debet aliquis Superior, n. 1092. Si duo Episcopi permutent, ea fieri debet coram Metropolitano, si Episcopus cum Capitulo, coram Archiepiscopo &c. num. 1093. Eam auctorizare possunt Episcopus loci, in quo est Beneficium, item Legatus a Latere in sua Provincia; item habentes auctoritatem quasi Episcopalem; item alii inferiores, si probent consuetudinem legitime præscriptam &c. a n. 1094. Etiam in mensibus papalibus permutationes ab Ordinariis admitti possunt, n. 1098. Ea fieri apud Ordinarium non potest nisi inter duos, nu. 1099. Ea apud Ordinarium requirit justam causam, v. gr. necessitatem vel saltem utilitatem Ecclesiæ, vel majorem Dei cultum; etiam sufficit utilitas vel commoditas permutantium, si hæc redundet in utilitatem Ecclesiæ, alias non &c. a n. 1100. Si ea fiat, varia exprimi debent, v. gr. qualitas Beneficii, si quis desuper sit Ordinatus &c. a num. 1102. Ea fieri potest cum variis pactis, & conditionibus, v. g. ut fiat compensatio pro incommodo subeundo apud Pontificem &c. n. 884. a n. 1105. Non est statutum certum tempus, intra quod Beneficia permutata conferri debeant, n. 1108. Probabiliter ab utroque permutante ea publicari debet, n. 1109. Si ea non habuerit effectum, saltem absque culpa permutantium, probabiliter possunt propria auctoritate redire ad sua Beneficia, ad quod tamen alii requirunt declarationem Superioris, libr. 4. n. 1110. Si ea necdum completa alter vel moriatur, vel fiat incapax, antequam tuum Beneficium illi conferatur, illius tamen Beneficium tibi modo collatum sit, tuum tertio alicui conferendum erit tanquam vacans, quod si tuum necdum dimiseris, si Beneficia sint compatibilia, poteris illud retinere cum tuo, dummodo in permutatione fraus nulla intercesserit, n. 1111. Si alter, cujus Beneficium tibi collatum, moriatur, antequam tu resignaris, vel si ex culpa tua permutatio effectum non habuerit, probabiliter nec alterius Beneficium tibi debetur, nec ad tuum redire poteris &c. n. 1112. Si ea fuerit nulla propter patronorum contemptum, poterunt illi alios ad ista Beneficia præsentare, n. 1113. Si permutans intra 20. dies a præstito consensu moriatur Beneficium alteri conferri poterit, num. 1114. Si ea peracta sit, licet conditio adjecta non impleatur, non potest repeti Beneficium &c. num. 1115.

Permutatio Beneficii facta ab existente in excommunicatione majore est irrita respectu excommunicati, non autem alterius, quocum fit permutatio, l. 7. n. 219. V. *Beneficium*.

Permutatio simoniaca, V. *Simonia*.

Perplexus.

Perplexus, ut non peccet, tenetur adhibere media ad perplexitatem tollendam prius, quam tempus operis exequendi adveniat, l. 1. n. 81. Si eam tollere conatus sit, & non possit, agens in ea non peccabit, a n. 81. n. 87. Si ipsi videatur una pars magis, altera minus mala eligens eam, quæ videtur magis mala, peccat secundum quantitatem excessus apprehensi, n. 84. Si id, quod videtur minus malum, sit intrinsece malum, alterum autem non, probabiliter adhuc potest minus malum eligere, n. 85. Si sciat unam partem esse peccatum, & dubitet, an altera sit peccatum; si utrumque sit æquale, tenetur eligere illud, de quo dubitat. Si autem ex altera parte dubitaret de graviore malo, posset aliquando eligere peccatum certum, quod est minus, numer. 86. V. *Conscientia*.

Pertinacia.

Pertinacia est, quando quis nimis tenaciter adhæret suæ sententiæ. Ea est mortalis, si oppugnetur veritas magni momenti, vel si sit conjuncta cum periculo tertii, l. 5. n. 298.

Pestiferi.

Pestiferis probabiliter non necessario ministratur Eucharistia; quod si fiat, non debet fieri medio aliquo instrumento, l. 6. p. 1. num. 484.

Petens aliquid.

Petens aliquid absolute, quod nullo modo sine peccato fieri potest, peccat; non vero si ex justa causa aliquid petat ab altero, quod bene vel male fieri potest, quamvis sciat illum id faciendo peccaturum &c. Sic v. g. peccat invitans alium ad cœnam die jejunii, petens laborem die festo ab Hæretico &c. l. 2. a n. 255.

Pharmacopola.

Pharmacopola debet sufficientem habere scientiam; item ordinarie debet sequi opiniones Medicorum tutas, item, si habeat certum pharmacum, illud tenetur adhibere omisso incerto, si non habeat certum, probabiliora, & tutiora adhibere debet &c. peccat si mele in potionibus pro saccaro utatur; si medicamentum unum pro alio contra Medici præscriptum cum gravis damni periculo porrigat, si medicamenta ad fœtum expellendum vendat &c. l. 4 n. 1532. V. *Emptio*.

Philtrum. V. *Maleficium*.

Phreneticus.

Phrenetico aut deliranti, si alligatus accipiat cibos, etiam dari debet Viaticum, quamvis in phrenesi dicat se nolle illud, dummodo probabiliter præsumatur voluisse, & periculum irreverentiæ absit, l. 6. p. 1. a n. 66.

Phisiognomia.

Physiognomia, quæ fit ex vultu, dispositione, & habitudine corporis, & membrorum, est licita, nisi ex ea aliquid nosci, aut prænuntiari intendatur, ad quæ non est proportionata, l. 3. p. 1. num. 8.

Pia causa. V. *Judex. Privilegio*.

Piæ causæ privilegia. V. *Dispositio*.

Pignus.

Pignus est contractus, quod debitor dat creditori rem aliquam ut sit pro debito obligata, aliquando sumitur pro re ipsa, quæ datur, l. 3. p. 2. n. 1111. Eo contra voluntatem domini uti non licet, ibid. Oppignorari non possunt, quæ non possunt vendi; in necessitate tamen, quando vendi possunt, etiam possunt oppignorari, ibid.

Pignus acceptum alteri oppignorari potest, ib. Res eadem pluribus oppignorari non potest, nisi sit sufficiens ad solvendum omnibus, vel posteriores de priore moneantur, ib. Fructus pignoris ordinarie debent computari in sortem a creditore, a n. 1111. Annexa rei oppignoratæ manent domino: quod si res oppignorata varietur, quod de illa manet, etiam remanet oppignoratum, nisi aliquod artefactum ex illo fiat, n. 1113. Si pignori pactum adjectum fuerit, ut vendatur, nisi certo tempore redimatur, eo lapso vendi potest, etiam non monito debitore: quod si illud pactum adjectum non fuerit, post trinam monitionem, nu. 1111. 1114. Obligatio ejus variis modis solvitur, v. gr. si creditori sit satisfactum pro debito: si creditor saltem tacite significaverit, rem sibi non esse obligatam, si Judex debitorum a debito absolverit &c. num. 1116.

Pileolus.

Pileolo in celebratione Missæ sine licentia Papæ uti non licet l. 6. p. 2. n. 400. n. 2055. D. 169. Nec assistens in Choro Missæ Conventuali eum per totum Canonem portare potest, in aliis vero divinis Officiis eo uti licet. D. 55.

Pingere.

Pingere probabiliter non est servile, quod de rudibus lineamentis plerique concedunt, l. 3. p. 1. n. 537.

Pingens in aliena tabula facit eam suam; debet tamen domino tabulæ pretium ejus persolvere, l. 3. p. 2. n. 135. Picturas plane obscœnas pingens, exponens, aut palam retinens peccat mortaliter, l. 2. n. 236. 243. l. 3. p. 1 n. 887.

Piscatio.

Piscari de jure naturæ omnibus est licitum in locis communibus: potest tamen illud sub pœna prohiberi, l. 3. p. 2. n. 256.

Piscatio prohibita ordinarie non inducit obligationem restitutionis, n. 147. a n. 256. A piscatione, ad quam alter jus habet, impediens, facit injuriam, & tenetur compensare, n. 263.

Piscari saltem in fluminibus recreationis causa, probabiliter non est servile; piscatio tamen moderata esse debet, l. 3. par. 1. num. 573. 576.

Pixis Eucharistiæ.

Pixides, quibus Hostiæ ad ægros deferuntur, non debent esse ex ligno, ære, vel cupro, sed ad minimum ex ebore vel stanno, l. 6 p. 2. n. 347. V. *Ciborium*.

Planta.

Planta cedit solo, in quo ponitur, si radices egerit, ante non &c. l. 3. p. 2. n. 132.

Pluviale.

Pluviali uti possunt Regulares, si cum venia Ordinarii processiones extra limites Conventuum suæ Religionis cum Statua aut Reliquia alicujus Sancti faciant, l. 6. p. 2 n. 2055. D. 308. Usus illius in solemnibus Processionibus non est signum jurisdictionis in utente Sacerdote. D. 309.

Pœna.

Pœna pure vindicativa dicitur, quæ imponitur propter delictum præteritum: Medicinalis, quæ simul, & præcipue infligitur, vel ob emendationem, vel ad cavendas imposterum culpas, libr. 7. numer. 15.

Pœnæ medicinales, quæ secum ferunt executionem, non prærequirunt sententiam declaratoriam delicti, aliæ tamen pœnæ Ecclesiasticæ non obligant ante sententiam declaratoriam, l. 7. n. 77. V. *Lex*.

Pœnam vel mulctam pecuniariam legi vel mandato adjectam, quæ ipso facto incurratur, non est obligatio solvendi, nisi exigatur, l. 1. num 613.

Pœnam nimis difficilem, & humanam infirmitatem superantem licite potest quis declinare etiam effracto carcere, & deceptis custodibus, n. 614.

Pœna conventionalis ex mutuo consensu imposita solvi debet ante omnem sententiam Judicis, si alter petat n. 615. Culpa etiam retractata quandoque adhuc pena incurritur, n. 618.

Pœna legi adjecta non tenetur Legislator, nec Clerici pœnæ legibus Civilibus adjecta, l. 1. n. 674. V. *Mulcta*.

Pœna an incurratur ab ignorante eam legi esse annexam. V. *Ignorantia*.

Pœnæ conventionales adjectæ pacto sponsalitio non obligant, nisi post sententiam Judicis, l. 6. p. 3. n. 149

Pœnæ adjectæ per contractum debentur ante sententiam, si alter eas exigat, ib. Ad pœnam divortii sufficit adulterium voluntarium, probabilius etiam ex metu gravi, n. 345.

Pœnas sequentes incurrunt, qui Matrimonium contrahunt sine dispensatione in gradu prohibito, & proclamationibus negligenter & præsumptuose omissis, licet Matrimonium interim coram Parocho & Testibus; scilicet primo; quod proles eorum non habeantur legitimæ, deinde, quod careant spe dispensationis, l. 6. p. 3. a n. 498. Tali Matrimonio assistens per triennium ab Officio suspenditur, nu. 501. Hæ pœnæ non incurruntur per Matrimonium contractum cum alio impedimento, n. 501.

Pœna peccatis debita.

Pœna temporalis ex opere operato remittitur per satisfactionem sacramentalem, si persolvatur post absolutionem, l. 6. p. 2. num. 1236. Ex opere operantis remittitur per alias satisfactiones extra sacramentales, nu. 1302. In purgatorio per satispassionem, numer. 1312.

Pœna nulla unquam a Deo remittitur, nisi cum respectu ad satisfactiones Christi, l. 6. p. 2. n. 1310.

Pœnæ Simoniæ. V. *Simonia*.

Pœnæ usurariorum. V. *Usura*.

Pœnitendi Præceptum.

Pœnitendi præceptum speciale datur, per se obligans omnes, qui mortale personale commiserunt, l. 6. p. 2. a n 2002. Hoc præceptum non est tantum positivum divinum, sed etiam naturale, n. 2004. Probabilius videtur, quod præceptum hoc non obliget, per se loquendo, statim post mortale commissum, n. 2005. Obligat ante articulum mortis, n. 2006. V. *Confessionis præceptum*.

Pœnitens.

Pœnitens Confessioni præmittere debet actus Fidei, Spei, Charitatis: specialiter credere debet, remissionem peccatorum ex meritis Christi nobis fieri, ideoque ex meritis Christi eam sperare; item debet incipere diligere Deum tanquam omnis Justitiæ fontem &c. lib. 6. p. 2. num. 1722. Si sit capax considerationis,

buti-

maxi-

maxime; si populus a servilibus abstineat. Non videtur illi esse prohibitum plures Patronos sub ritu 1. & 2. Classis & cum Octava celebrare, l. 4. n. 1258. l. 6. p. 2. n. 2055. D. 279. 280.

Regulares tenentur celebrare Festum de Dedicatione Ecclesiæ Cathedralis sub ritu duplici secundæ Classis sine Octava, quam quamvis videantur celebrare posse, merito tamen non celebrant. De Dedicatione autem Ecclesiæ illius Conventus, in quo morantur uti & de Titulari illius Ecclesiæ, sub ritu duplici primæ Classis cum Octava celebrare tenentur, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 5. & 6. 280. Item n. 2062. l. 4. n. 1257.

Regularis, qui est Episcopus debet Officium recitare juxta ritum suæ Diœcesis, non vero Regulæ, & occurrente Festo Regulæ in Festo Diœcesis, hoc erit præferendum, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 69. Non debent nominare Superiores suos in Canone. D. 146. Eorum præcedentia præcipue est ab antiquitate Ordinis. D. 224. Possunt uti Pluviali in Processionibus. D. 308. In Processionibus deferunt Crucem cum velo pendente. D. 151. Superiores eorum communiter non veniunt nomine Ordinariorum. D. 147. Possunt in suis templis annuntiare Festa & Jejunia. D. 157.

Regulares Episcopi non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare prædictis Beatis erigere, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 233. Regulares exempti, quæ Festa observare teneantur. V. *Festorum observatio*. Facultates, quæ Regularibus conceduntur sunt triplices aliæ directe & primario conceduntur populo Christiano, aliæ Ordini & personis ejus; aliæ æque directe & primario propter bonum Ordinis & populi Christiani. Secundi generis facultates a Superioribus in illis Ordinibus restringi vel tolli possunt, in quibus eas non habeant Regulares, nisi ipsis communicentur a Superioribus, l. 6. p. 2. n. 1547. Regularibus concessa privilegia vivæ vocis oraculo, secundum sententiam communiorem sunt revocata, l. 1. a num. 854.

Regulares Confessarii approbati non possunt in impedimento ipso Consanguinitatis dispensare, possunt tamen ex licentia suorum Provincialium dispensare ad petendum debitum conjugale propter cognitionem consanguinei conjugis in secundo gradu, lib. 6. p. 3. n. 818. Regularibus mendicantibus, item Societati JESU concessa privilegia ad dispensandum cum licentia Provincialium in petitione debiti pro conjugibus incestuosis, vel adulteris, vel ligatis voto Castitatis, vel qui contraxerunt cum voto absoluto Castitatis &c. videntur esse vivæ vocis oracula, quæ secundum communiorem sententiam sunt revocata, n. 891. Quid in iis adhuc possint Societatis JESU Regulares? V. *Societas JESU*. Quod Regulares vi alicujus Privilegii dispensare possint in primo gradu post Matrimonium contractum, aut in aliis impedimentis dirimentibus eodem modo, quo Episcopi, vix tenuiter est probabile, nec in praxi sequi licet &c. n. 892. Regulares per sua privilegia possunt sicut ab alus Censuris Papæ reservatis, ita etiam duellantes absolvere, præter quam in Italia extra urbem, l. 7. n. 126.

Regulares Confessarii, gaudentes Privilegiis Mendicantium, quod per Bullam dispensare possint in omnibus votis, in quibus de potestate ordinaria possunt Episcopi, non est certum. Non possunt saltem dispensare in illis, in quibus possunt Episcopi in casu urgentis necessitatis, l. 6. p. 2. n. 1586. Si Episcopi urgeant, non possunt Regulares in suis templis sine benedictione; nec in alienis sine licentia Episcoporum prædicare, n. 1596.

Regulares a pluribus eximuntur, v. g. jure communi eximuntur a Lege Diœcesana, ad quam spectat convocare ad Synodum, ad sepulturas, ad solutionem alicujus rei in signum subjectionis, decimationum, hospitiorum &c. Non tamen a lege Jurisdictionis, ad quam pertinet Examen pro Ordinatione vel Cura, datio Curæ, prædicatio Evangelii, punitio delictorum &c. l. 4. nu. 168. V. *Exemptio*.

Regulares non possunt salva Immunitate Ecclesiastica se obligare Communitati sæculari ad non emenda plura bona immobilia &c. l. 4. nu. 1391. Regularis inique vexatus appellare potest, & a Conventu suo recedere, l. 7. n. 117.

Regulares ipso facto incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam; si sine speciali licentia Parochi præsumant Clericis aut laicis dare Extremam Unctionem, Eucharistiam, vel Matrimonia solemnizare; nisi habeant Privilegium &c. l. 6. p. 1. n. 479. Regulares Mendicantes & Societatis JESU possunt in suis templis per se vel per alios Sacerdotes illic celebrantes communicare quoscumque Christi-fideles, præterquam in mortis articulo, & festo Paschatis; nisi esset necessitas, vel licentia Episcopi &c. nu. 479. Regularibus non licet sine licentia Episcopi vel Parochi publice Eucharistiam deferre per plateas ad ægrum, n. 497.

Regulares possunt a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis, excepto die Paschatis, publice SS. Eucharistiæ Sacramentum ministrare, l. 6. p. 1. nu. 637. l. 6. p. 2. n. 2195. Regularis si curet imprimi librum de rebus sacris cum sola approbatione Ordinarii, & non cum licentia superioris, peccat graviter, l. 7. n. 382. V. *Religiosus*.

Reiteratio. V. *Suppletio*.

Reiteratio Sacramenti.

Quando est prudens dubium de valore Sacramenti collati, debet iterari saltem sub conditione; item, si hoc, quod omissum est, probabiliter ad valorem requiratur, quamvis probabilius non requiratur: item: si sit opinio probabilis de hoc, quod quis sit invalide baptizatus, ordinatus &c. l. 6. p. 1. a num. 123. Si sæpius occurrat nova causa prudenter dubitandi de valore Sacramenti jam sæpius collati, debet successive sæpius iterari sub conditione, num. 127. Quando moraliter certum est Sacramentum fuisse invalidum, absolute iterari debet, nu. 128. Quando nulla est prudens causa de ejus valore dubitandi, sed tantum oriuntur leves scrupuli, nequidem sub conditione iterari debet &c. a num. 129.

Relapsus.

Relapsus frequens in peccata non est semper signum, quod defuerit dolor & propositum in pœnitente, l. 6. p. 2. a n. 1729.

Relaxatio juramenti. V. *Juramentum*.

Religionis virtus.

Religionis virtus est virtus moralis, qua interior, & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus est animi submissio, qua infinitam Dei excellentiam veneramur: externus est, quo internum testamur, ut oratio, Sacrificium &c. Vitia illi opposita alia sunt, quæ opponuntur per excessum, ut superstitio cum suis speciebus; alia per defectum, ut Irreligiositas cum suis, vel quæ tendit directe ad irreverentiam Dei, ut tentatio Dei, vel ad irreverentiam rerum sacrarum, ut sacrilegium, Simonia &c. l. 3. p. 1. num. 6. 45. Religionis Votum: V. *votum*.

Religio sive Religiosus status.

Religiosus status est Fidelium ad divinæ Charitatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ Paupertatis, Castitatis & obedientiæ stabilis in communi vivendi modus, ab Ecclesia approbatus, l. 4. n. 1. Ad essentiam ejus non requiruntur vota solemnia, nec votum omnimodæ paupertatis vel obedientiæ, sed simpliciter tria vota substantialia secundum certam Regulam emissa, a n. 2. In illis Papa dispensare potest, ut quis desinat esse Religiosus: non vero, ut manens talis, illis non obligetur, num. 2. Religionem ingredi possunt, & in ea profiteri omnes, & soli, qui sunt sui joris; qui autem sunt aliis obstricti, sine eorum consensu non possunt. Etiam Religionem ingredi, & in ea profiteri possunt spurii nati ex sacrilegio, incestu, adulterio, non tamen filii Presbyterorum, quorum parentes, ante vel post in eadem Religione sunt professi, l. 4. n. 8. 175. Qui vovit Religionem, tenetur experiri tyrocinium, & postea profiteri, si judicet Religionem eam sibi conducere. Si autem se male gerat eo fine, ut e Tyrocinio dimittatur, non est tutus in conscientia &c. lib. 4. num. 176. 183. Si post primam instantiam non admittatur ad Religionem, quam vovit, an teneatur facere plures instantias; aut aliam Religionem ingredi, pendet ab intentione voventis. Quod si credat se admittendum, si manifestet se voluisse, probabiliter ad hoc non tenetur, nu. 184. Etiam non tenetur ingredi Religionem, in qua colapsa est disciplina, n. 175. Qui vovit laxiorem, licite ingreditur strictiorem; non tamen contra, ibid. Qui vovit experiri Religionem strictiorem, potest id commutare in votum profitendi, & perseverandi in laxiore, ibid. Qui vovit perseverare in Religione, communiter tenetur voto, num. 185.

Religio sive Monasterium non obligatur ex fidejussione Religiosi propria auctoritate facta, nisi quatenus in ejus utilitatem versum est, l. 3. p. 2. n. 1105. Religiones cum Religiosis suis in eorum Irregularitatibus dispensare possunt, etiam in homicidio voluntario, dummodo non sit notorium; etiam in irregularitatibus, in quibus possunt Episcopi vi Trid. &c. Sed quid universaliter Religiones possint, cuivis Ordini notum erit, l. 7. nu. 460. A Religionis ingressu aliquem (etiam Novitium) abducens vel detinens sine vi & fraude, probabiliter graviter peccat id irrationabiliter faciendo, & tenetur ei rursus suadere ingressum ex Charitate; ad nihil tamen ex justitia tenetur illi, vel Religioni, l. 3. p. 2. n. 342. 345. Per vim, fraudem vel metum gravem aliquem a Religione impediens, vel abstrahens peccat graviter contra justitiam, & tenetur Religioni vel Monasterio ad compensationem damnorum, quod etiam probabile est, si quis a Novitiatu aliquem retraheret, vel ex eo extraheret: quod si vis & fraus, eorumque efficacia tollatur (quod in praxi raro fiet) non tenetur ad compensanda damna post sublatam vim & fraudem causata, a n. 347. Sine vi aut fraude Professum vel votis adstrictum a Religione abducens probabilius non tenetur Monasterio ad compensationem damnorum temporalium inde secutorum, n. 349. Pro abductione a Religione obligatio restituendi frequenter cessat vel ex toto, vel saltem ex parte, quando defectus Religiosi abducti facile suppletur per alium æque aptum & utilem, n. 350. Ex variis causis ingressu in eam dissuaderi potest, v. g. si status ille sit ingredienti futurus noxius; si in illa Religione vel Monasterio dissolute vivatur; si complexio volentis ingredi sit tali instituto inepta &c. n. 346. Cogens aliquem vel aliquam ad Religionem per metum gravem peccat mortaliter; & cogens aliquem ad Religionem simul incurrit excommunicationem. Etiam peccat mortaliter impediens a Religione, vel extrahens ex ea; non vero, si levi metu id fecerit, etiamsi invitum vel invitam a Religione abstraxerit, qui vel quæ in ea profiteri non intendebat, l. 4. n. 44. a n. 46. Cogens renuntiare bonis volentem ingredi Religionem, peccat mortaliter, n. 50. Ob ingressum Religionis nemo exhæredari potest, nu. 51. Non potest quis sine causa post Novitiatum dimitti, n. 53. Dimissus aut egressus ex Novitiatu, si antecedenter non sit contractum de victu, nec Novitius scriverit consuetudinem solvendi victum, ratione illius ad nihil tenetur; nisi ingressus esset animo non probandi, sed ad sæculum redeundi, tunc enim ex justitia tenetur solvere victum & omnes expensas ratione sui factas, n. 54. Si quis in Novitiatu moriatur, dos Religioni jam soluta hæredibus restitui debet cum omnibus fructibus, nu. 55. Si quis etiam ex justa causa dimittatur a Societate JESU, non est obligatio illi restituendi ea, quæ Societati donavit &c. num. 56. Religionem an & quando possint ingredi debitis gravati. V. *Debitor*.

Religionem intra annos ingrediens, quibus se Magistro, v. g. Chirurgo addixerat, non tenetur compensare lucrum cessans vel damnum emergens ex suo abitu, nisi damnum causasset eitius abeundo l. 3. par. 2. num. 445. Qui aliquid promisit explere quod in sæculo non potuit, tenetur id præstare in Religione, si possit, num. 446.

Religio sive Monasterium non tenetur e bonis Monasterii solvere debita Religiosi; tenetur tamen id facere e bonis Religiosi, n. 447. Religionem petere & profiteri inter Virgines potest non virgo, si virginitatem amiserit tantum per voluntariam pollutionem, l. 4. n. 37. Etiam non peccat petendo admissionem inter virgines, si virginitatem per copulam amiserit; & si res maneat occulta, etiam velum Professionis & Consecrationis admittere potest, & Professio ab illa facta est valida, nisi in admissione ad Professionem conditio fuerit addita, *si sis Virgo*; quod tamen addi non solet, nec debet, aut nisi forte essent speciales Constitutiones alicujus Ordinis, per quas excluderetur non virgo etiam occulta, a n. 38. Tales inter virgines professa probabilius etiam est apta ad Officia Abbatissæ, Priorissæ, &c. n. 42. Si Religiosa aliqua hunc occultum defectum sciret, non tenetur suffragium suum pro admissione negare &c. n. 39.

Religionis ingressu non vacat Beneficium; imo Novitius manet aptus novi Beneficii, si ei conferatur, l. 4. n. 934.

Religiosus habitus. V. *Habitus*.

Religiosa Professio.

Religiosæ Professionis effectus varii sunt; v. g. quod vi illius Religiosus transeat in dominium Religionis; Religio autem vicissim teneatur eum alere & gubernare; item, quod remittatur omnis pœna culpis debita, quod commutentur omnia vota antecedentia, quod tollatur irregularitas ex defectu Natalium &c. l. 4. a n. 5. Ad ejus valorem varia requiruntur, v. g. aptitudo voventis, ut scilicet decimum sextum ætatis annum plene expleverit, annumque integrum & continuum cum religioso habitu in probatione sine interruptione ulla steterit, nullumque impedimentum habeat; item consensus & acceptatio expressa vel tacita Prælati Ordinis; item, ut Professio sponte facta sit, non cogente gravi metu &c. n. 12. Novitiatus interruptio invalidans religiosam Professionem non censetur tum, si Novitius non fuerit dimissus, quamvis dimisso habitu, & animo manendi latuerit in Monasterio, expectans occasionem egrediendi: neque tum, si Superior indutum veste sæculari voluisset prius dimittere: nec tum, si Novitia apud Moniales etiam ad Clausuram obligatas, ob infirmitatem vel aliam causam necessariam debeat ad tempus remitti ad paternas ædes, si ibidem cum facultate Prælati Novitiatum continuet, a nu. 20. Si Novitiatus fuerit interruptus, repeti debet, & iterum inchoari, quod probabiliter non est necesse, si quis absoluto Novitiatu dimittatur, & postmodum iterum admittatur, a n. 18. n. 22. Qui invalide Professionem emisit, & putat se valide fecisse, si hic postea sæpius renovet priora vota, per hoc non censetur ratificare Professionem factam. Si autem sciat vel dubitet, an prior actus non fuerit validus, aut expresse intenderit, vota renovando, actum validum ponere, si forte antea non posuerit, tum Professionem factam ratificat, n. 30. Si quis resciens se invalide Professum velit in Religione manere, probabilius non tenetur manifestare nullitatem suæ Professionis, nec novum consensum Superioris, vel Conventus petere, sed sufficit, si omnino secrete Professionem ratificet; si tamen consensus ex parte Religionis positus fuerit invalidus, hic etiam renovari debet, a n. 31. Si professio fuerit invalida, quia Novitiatus non fuit completus vel interruptus, hic reiterari debet, & consequenter nullitas professionis Superioribus manifestari. Si autem Novitiatu integre absoluto professio aliunde sit invalida, probabiliter non requiritur novus Novitiatus, num. 33. Si professio fuerit invalida ob defectum ætatis, quam professus nescivit requiri, vel quam se habere putavit, ideo ejici e Religione non potest, nisi tale quid in eo adverteretur, ob quod e Novitiatu dimitti potuisset, & quinquennium necdum effluxisset, num. 34. Si professio invalida tacite ratificetur; poterit professus gaudere omnibus Privilegiis, quæ habent antiqui præ junioribus, & probabiliter etiam in Prælatum eligi, n. 35.

Quis eam possit excipere &c. V. *Religiosus*.

Professionem, an & quando valide emittat Hermaphroditus. V. *Hermaphroditus*.

Religiosa professio per Procuratorem valide fieri potest, lib. 4. nu. 36. Per religiosam professionem vacant ipso jure Beneficia in sæculo obtenta: non vero per emissionem votorum simplicium in Societate JESU, l. 4 a n 935. Religiosa professio etiam in primis sæculis impedivit Matrimonium, l. 6. p. 3. n. 575. Jam certo dirimit Matrimonium contrahendum, ibid. V. *Professio*.

Religiosus.

Religiosus est, qui in Religione approbata secundum certam Regulam tria vota substantialia emisit, l. 4. n. 1. Si illi post professionem certo innotescat, quod non fuerit recte baptizatus, potest egredi Religione; non autem, si tantum haberet dubium de valore Baptismi, n. 24. Si professionem emissurus interrogatus fuerit, & crimen tacuerit, quo manifestato fuisset rejectus, peccavit graviter, si inde possit grave incommodum redundare in Religionem: imo si Superiores fuerint in animo ita comparati, ut nollent admittere ad professionem, si tali crimine notatus esset, professio foret invalida, n. 26. Si in Statutis Ordinis dicatur, Ordinem non obligari retinere eum, qui in examine reticuerit certum aliquem defectum, id videtur tantum intelligendum pro tempore Novitiatus vel ante professionem, cum talis valide Professionem facit, n. 27. Si alicui facta sit spes Officii, & ideo in Religione aliqua profiteatur, si postea officium non obtineat, quamvis illud intenderit tanquam finem principalem, professio tamen est valida, nec egredi potest, n. 28. Invalide professus, nisi postmodum professionem ratificarit (quod intra quinquennium fieri debet) potest egredi Religione, & uxorem ducere, n. 12. Si professionem invalidam non ratificarit, nec reclamarit intra quinquennium, gaudet Privilegiis Ordinis, & absolvi potest, n. 29. Si obtendat metum reverentialem, professio per eum in foro externo non invalidatur, nisi accesserint minæ &c. n. 52. Si quis coactus inierit Novitiatum si eo expleto libere professionem faciat, ea est valida, ib. Non invalidatur professio per metum professionem acceptantis, sed tantum profitentis, ib. Qui ignorans invalide professus est, acquirit sibi, & non Monasterio, n. 56.

Religiosus simplex potest de licentia Superioris professionem alterius excipere; etiam id externo committi potest a Generali Ordinis, num. 36. Vi professionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis, & velle servare statum suum, num. 57. Promotus ad Cardinalatum vel Episcopatum, votis essentialibus suæ Religionis manet obstrictus; etsi quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ exemptus censeatur: tenetur quoad habitum sui Ordinis colorem deferre, quamvis quoad figuram Episcopis sæcularibus se conformare possit: si Episcopatum resignet, vel deponatur, absque degradatione tamen, non tenetur redire ad Regularem observantiam; secus est in Cardinali Religioso, qui non est Episcopus, n. 1. 203. Promotus ad Parochiam manet adstrictus votis, tenetur deferre habitum Religionis, & observare Regulam in omnibus, quæ cum suo munere consistere possunt: & quamvis in illis, quæ ad Regulam spectant, subjectus maneat Superiori, jam tamen consuetudine multis locis observatur, ut non tantum in spectantibus ad disciplinam Ecclesiasticam, sed etiam in plerisque aliis ab obedientia Prælati eximatur, & Episcopo subjiciatur, ibid. Non tenetur Religiosus actu esse perfectus, sed ad perfectionem tendere per media suæ Religionis &c. num. 57.

Religiosus paratus transgredi omnes Regulas sui Ordinis, etiam quæ non obligant sub culpa, sed pœna tantum, aut habens propositum nullam servandi, videtur peccare mortaliter, l. 4. a n. 57. l. 5. n. 214. 288. Si ex remissione animi, & sine ullo justo titulo, per directam intentionem, velit, aliquam talem Regulam non servare, peccat venialiter, l. 4. n. 57. Frequenter & ex consuetudine violans Regulas ordinarie peccat mortaliter, n. 57.

Religiosus Societatis JESU quando & quomodo contra Regulas peccet, V. *Societas JESU*.

Quamvis Regulæ alicujus Ordinis obligarent professos sub peccato tamen non obligant Novitios, qui si deliquant, tenentur ad subeundas Pœnas, num. 61. Superior non potest Novitium sub peccato obligare ad ea, quæ tantum sunt consilii & perfectionis &c. l. 4. num. 62. Quamvis Novitius faciat aliquid contra materiam votorum, v. g. contra Castitatem; non ideo committit Sacrilegium, n. 63. Novitiorum peccata probabiliter non sunt reservata, num. 64. Novitii probabiliter etiam participant Privilegia Religiosis in genere concessa, nu. 65. Quæ circa Monialium & virorum clausuram, egressum, & ingressum in illas notanda. V. *Clausura*.

Religiosus ex voto paupertatis obligatur, ut nihil habeat proprium, l. 4. n. 96. Peccat contra paupertatem, si quid seu domi, seu foris etiam ex iis, quæ ad victum & vestitum pertinent sine Superioris consensu expresso, tacito vel præsumpto accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel accommodet, ibid. Etiam peccat contra eam, si sine ulla licentia Superioris, apud externos comedat, aut bibat; regulariter tamen non videtur per hoc peccare mortaliter, num. 105. Etiam peccat contra eam, si quid ex rebus ad usum suum concessis in alium expendat, aut culpabiliter amittat, vel destruat lata culpa, num. 96. Etiam peccat contra eam, si quid abscondat, ut illud liberæ dispositioni Superioris subducat. Nec Procuratores Oeconomi, Administratores, Prælati inferiores quidquam possunt expendere contra Regulam Ordinis, voluntatem Superiorum, vel consuetudinem, num. 96.

Religiosus Professus non potest sibi acquirere dominium rei donatæ vel emptæ, nu. 106. Potest etiam Religiosus violare paupertatem pure utendo re aliqua absque licentia superioris, num. 104. Licentia quæ & qualis esse debeat, ut non lædatur votum paupertatis. V. *Licentia*. Circa paupertatem in Societate JESU plura specialiter notanda sunt, verbi gratia, quod contra eam peccetur, si quid intuitu alicujus ministerii spiritualis admittatur &c. a num. 136.

Religiosus ex voto Castitatis obligatur abstinere ab omni voluntaria delectatione venerea interna & externa, l. 4. n. 96. a n. 153.

Religiosus probabiliter peccat contra votum Castitatis, si etiam sine propria delectatione concurrat proxime & immediate, v. g. per tactum ad pollutionem hominis sæcularis, num. 155. Etiam contra votum hoc peccat, si se exponat periculo illud per se violandi, num. 156. Invalide professus, si non intenderit se obligare ad Castitatem, nisi in Religione, est liber voto Castitatis, num. 157.

Religiosus ex voto Obedientiæ obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit secundum Regulas & Constitutiones ordinis, sive directe & expresse, sive indirecte & implicite, num. 96. Ordinarie tenetur obedire, si dubitet, utrum sit res licita, quam Superior jubet, vel an sit justa causa imperandi: item, si Superior aliquid probabiliter licitum imperet, quamvis subdito probabilius sit illud esse illicitum: item, si dubitet, an legem ferens sit legitimus Superior, dummodo hic habeat possessionem officii: Item, si dubitet, an Superior habeat potestatem hoc imperandi, aut an lex sit justa, &c. num. 96. 158. Non tenetur obedire in dubio, an res sit licita &c. si grave damnum obediendo timeat, num. 96.

Religiosus, si Superior & Episcopus contraria præcipiant, in illis, quæ spectant ad Regulam & Statuta Ordinis tenetur obedire Superiori, in iis autem, quæ spectant ad disciplinam Ecclesiasticam, Episcopo, & si Episcopus cum rationabili causa circa Statuta Ordinis dispenset, & tum præcipiat, Episcopo obedire debet, lib. 4. num. 160. Non tenetur obedire Superiori in iis, quæ sunt vel contra Regulam (nisi Superior in ea dispensare possit & legitima causa dispensandi adsit) vel supra Regulam (nisi in pœnam, vel ad obligationem votorum necessariam) vel ut acceptet Episcopatum; vel infra Regulam (nisi præcipiat ex causa, quæ sit secundum Regulam) &c. Nec tenetur obedire, si tam Superior, quam subditus dubitet, an hoc, quod imperat, sit illicitum, num. 96. 158. Non peccat contra votum obedientiæ, si transgrediatur Regulam, quæ sub peccato non obligat, numer. 96.

Religiosus probabiliter non potest obedire suo Prælato excommunicato, l. 7. num. 215.

Religiosus, qui vovit nequidem indirecte prætendere Prælationem, non peccat contra votum, quamvis interne eam appetat, dummodo exterius non manifestet &c. Contra illud tamen peccat agendo, ut potius eligatur in Definitorem, quam Priorem, si in unum ex illis se eligendum videat, &c. l. 6. a nu. 163. Si voverit nequidem acceptare Prælationem vel Dignitatem extra Religionem suam, nisi cogatur præcepto illius, qui sibi id sub mortali potest præcipere, per hunc potentem præcipere intelligitur solus Papa, num. 165. Transiens ab Ordine, in quo est votum non acceptandi Dignitatem, ad alium, ubi hoc non est, manet obligatus priori voto, num. 106.

Religiosus professus a votis suis substantialibus absolvi non potest ab illo, qui est inferior Papa, qui ea irritare non potest, nisi ex gravissima causa, l. 4. n. 167.

Alia Religiosorum vota (non tamen Novitiorum) irritare possunt directe præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores, Rectores, & probabiliter etiam Abbatissæ, excepto voto transeundi ad Religionem strictiorem, l. 3. p. 1. n. 482.

Religiosus rem absolute acceptando cum voluntate eam donandi alteri sine licentia &c peccat, l. 4. n 118. Habens licentiam dandi aliquid Titio, si det Cajo, ordinarie non peccat, n. 119. Si Religiosus habeat licentiam dandi aliquid, hoc ipso alter subditus ejusdem Superioris habet licentiam acceptandi &c. n. 120. Habens licentiam quotidie acceptandi medium aureum, si eadem die acceptet a pluribus aut successive plures medios aureos, peccat, num. 121. Si mittatur Romam, censetur habere licentiam ibi emendi spiritualia munuscula, & distribuendi &c. num. 122. Iter agens aut extra Clausuram agens potest facere

mu-

habent

habent in Commendam, & omnes illi ad eam obligantur quamvis illis statim post possessionem moveatur lis in petitorio n. 867. Qui in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis obtinent Dignitates, Canonicatus, Præbendas vel Portiones, si intra annum ultra tres menses absint, primo anno media parte fructuum, secundo vero anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati sunt privantur; quæ tamen est pœna non latæ, sed ferendæ sententiæ num. 862.

In residentia Beneficii pure simplicis solus Papa, & non Episcopi dispensare possunt in perpetuum, sed solum ad tempus ex justis causis. Quod si Fundatio aliqua requirat residentiam personalem, & fructus ita imminuti sint, ut non respondeant isti oneri, potest Episcopus in residentia dispensare, n. 870.

In residentia quoad illos, qui Dignitates obtinent, non possunt dispensare Capitula, nec Episcopi, nisi ex causis in Jure expressis, quod omnibus permittit tres menses de anno, n. 871. Per consuetudinem induci potest, ut sine residentia percipiatur, corpus fructuum, non tamen distributiones, n. 872.

Causæ a residentia excusantes variæ sunt, v. g. Doctio Theologiæ, vel Juris Canonici: studium Theologiæ vel Juris Canonici, quod per quinque annos a residentia excusat; obsequium Papæ vel Episcopi ad utilitatem Ecclesiæ; meritum illius, cum quo dispensatur &c. n. 862. 865. 869. a n. 872.

In Episcopis requiritur residentia ad jus alternativæ, n. 477.

In quas residentias Societatis Jesu feminis ingressus sit prohibitus. V. *Societas Jesu*.

Resignatio Beneficii.

Resignatio est spontanea proprii Beneficii dimissio facta coram legitimo Superiore id acceptante. Hæc duplex est, scilicet *tacita*. quæ est dimissio Beneficii, quæ absque verbis vel scriptura inducitur a Jure ipso per quamdam interpretationem voluntatis Beneficiati sufficienter declaratæ ex facto aliquo ad renuntiandum apto: & *expressa*, quæ rursus est duplex, scilicet *pura*, quæ fit sine conditione & pacto apposito coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre potest, & *conditionata*, seu in favorem, eaque vel est *simplex in favorem*, ut quando fit absque reservatione, vel est *Qualificata*, quando scilicet fit reservato sibi jure regressus, vel pensione, vel fructibus aliquibus, l. 4. numer. 884. 952. Nomine resignationis ordinarie venit pura & non conditionata, nisi materia subjecta & circumstantiæ aliud postulent, n. 935. Conditionata ut sit valida, plura requiruntur, v. g. ut Beneficium sit resignantis; ut fiat libere; ut fiat in manibus ejus, qui potest admittere &c. n. 884.

Resignationi variæ conditiones apponi possunt, v. g. ut Beneficium conferatur alicui designato; ut resignatarius vicissim ipsi permittat suum Beneficium, ut sibi reserventur omnes vel aliqui fructus &c. nu. 954. 1064. 1066. Ob utilitatem Ecclesiæ facta est favorabilis; in favorem tertii facta est odiosa, & in genere censetur odiosa, nu. 955. Si resignatio sit pura, & a Superiore admissa, hoc ipso adest vacatio Beneficii, n. 956.

Si resignatio sit in favorem alicujus, & litteræ sint expeditæ, secundum communem, hoc ipso non adest vacatio, n. 957.

Resignatio conditionata qualificata ob Simoniam juris humani nonnisi in Pontificis manibus fieri potest, quod etiam verum est de resignatione simplici, hæc tamen probabiliter etiam in manus Ordinarii fieri potest, maxime si fiat sine modo obligatorio, quamvis addita deprecatione, ut personæ certæ conferatur, idque observari potest, ubi non est recepta Bulla S. Pii V. quamlibet personæ successuræ designationem prohibens, l. 4. num. 884. 1014. Si bona fide resignatio fiat auctoritate propria, aut coram non Superiore, resignans amittit possessionem, sed non Titulum si conditionate resignet nulliter, idque scienter amittit Titulum, l. 4. num. 918.

Si Resignatarius resignationem non publicet, amittit Titulum, & Beneficium vacat per Resignationem: Si Resignans moriatur intra 20. dies, Beneficium vacat hujus morte: si resignavit pure & moriatur, ac pariter moriatur resignatarius per litteras in forma *dignum* nominatus, sed necdum provisus, Beneficium ordinarie videtur vacare per resignationem, & non per mortem hujus resignatarii &c. numer. 958. In casibus, in quibus amittitur Titulus, etiam amittitur possessio, numer. 959. Si resignatio sit irrita, & resignans non perdat Titulum, fructus ad hunc spectant; si autem titulum amiserit vel deposuerit, caret fructibus, lib. 4. numer. 960. In resignatione pura & valida, fructus, per se loquendo, spectant ad successorem; in resignatione autem facta in favorem, fructus usque ad diem consensus a Superiore præstiti debentur resignanti, a die consensus præstiti resignatario, num. 961.

In resignatione pura fructus civiles spectant ad resignatarium, nisi resignans eos sibi reservarit, aut consuetudo sit contraria. Oppositum est in moriente &c. In resignatione in favorem, fructus civiles debentur resignanti usque ad tempus acceptationis; naturales autem & misti adhuc pendentes probabiliter partim ad resignantem, partim ad resignatarium &c. n. 962.

Resignans usque ad tempus resignationis tenetur ex fructibus solvere pensiones, & onera regalia Beneficio imposita, post resignationem etiam nulliter factam tenetur resignatarius, si fructus percipiat &c. num. 963.

Resignans, post resignationem admissam, non tenetur amplius vi Beneficii ad Horas, ad quas statim post Collationem acceptatam probabiliter tenetur resignatarius, si fructus percipiat &c. n. 964. Si Beneficium requirat Residentiam, pure resignans, post resignationem a Superiore admissam non tenetur residere, etiamsi ei reservati sint omnes fructus, & stallum in Choro Resignans in favorem, tenetur residere, quamdiu fructus percipit, uti, & resignatarius statim a possessione capta, l. 4. nu. 965. Si alicui in Dignitate constituto detur commissio a Papa aliquid decidendi, & ille post commissionem acceptatam, Dignitatem resignet probabilius commissionem datam retinet, nisi talis commissionis factus sit incapax &c. n. 966. Omnia commoda & jura, quæ conveniebant resignanti ratione Beneficii, ordinarie transeunt in resignatarium, n. 967.

Resignatarius tenetur stare locationi per resignantem factæ nomine Ecclesiæ; item transactioni vel pactis per resignantem factis dummodo adsit Confirmatio Superioris, item solvere debita a resignante contracta pro necessitate Ecclesiæ, &c. n. 968.

Resignatio, si in favorem plurium facta sit, prima est valida, l. 4. n. 969. Necdum admissa a Superiore revocari potest, n. 970.

Resignatio in favorem, quamvis sit apud Papam admissa, signata per *Fiat*, *ut petitur*, registrata, imo & si resignans juraret se non revocaturum, tamen resignanti datur locus pœnitentiæ; & ad Beneficium redire potest, nisi resignatarius cum consensu Papæ acceptasset, & jus suum cessisset alteri, &c. n. 971. Facta in favorem tertii, pro quo jam expeditæ sint litteræ in forma *gratiosa*, resignanti non datur locus pœnitentiæ &c. n. 972.

Inconsulto resignans pœnitere potest, & ante Collationem alteri factam Beneficium repetere, idem potest, qui ex ira vel indignatione resignavit: quod tamen difficulter admittetur, nisi statim improvidam resignationem revocet, n. 973.

Resignatio, vi, metu vel dolo facta revocari potest, aut ab initio nulla est, n. 973. a n. 1045.

Resignatio si effectum habuerit, non potest rediri ad Beneficium sine nova provisione: quod si effectum non habuerit, ob non impletas conditiones, probabiliter non est opus nova provisione, num. 974.

Omnia Beneficia, cujuscumque sint generis & qualitatis, nisi specialiter jure prohibeantur, resignari possunt, n. 975. Beneficia, quæ optari solent, possunt resignari apud Papam. Electiva etiam resignari possunt; sed si fiat in favorem, requiritur consensus eligentium, qui saltem subsequatur, qui si consensum negent, resignatio videtur valere, sed potest annullari: si fiat in utilitatem Ecclesiæ, sufficit consensus majoris partis: si in utilitatem hominis, requiritur consensus omnium: si autem electiva resignentur pure coram confirmante, probabiliter adhuc requiritur consensus eligentium, nu. 976. Beneficia patronata resignari possunt pure, probabiliter etiam sine consensu Patroni apud Ordinarium; sed ab Ordinario conferri non possunt sine præsentatione Patroni; ut tamen apud Papam resignentur in favorem, probabiliter requiritur consensus Patroni &c. n. 977.

Resignatio facta sine consensu Patroni, si hic intra tempus ad præsentandum dato contradicat, irritari debet. Provisio vero Beneficii scienter resignati contempto Patrono, est ipso jure nulla &c. ibid. Beneficia reservata Papæ resignari possunt apud Papam & Ordinarium, sed apud Ordinarium non in favorem: nec potest de illis providere nisi Papa, & de tali Beneficio provisus per Ordinarium, est intrusus, n. 978. Exempta a potestate Ordinariorum apud Papam resignari possunt, ib. Illa, quorum conferendorum Indultum habet aliquis, etiam apud hunc resignari possunt, nisi aliter colligatur ex verbis, ib. Illa, super quibus concessa est expectativa, resignari non possunt in favorem, nisi coram Papa de hoc admonito, &c. ibid. Beneficia unita, si unio necdum venerit ad effectum, resignari non possunt, multo minus si unio effectum sortita sit: nisi sint Beneficia carentia redditibus lib. 4. num. 979. Data in Commendam temporalem resignari non possunt a deserviente, data autem in Commendam perpetuam resignari possunt &c. num. 980. Beneficium, ad quod alicui concessus est regressus, dum vacabit per cessum vel decessum, resignari non potest, num. 981. Beneficium litigiosum resignari potest ab illo collitigante, qui habet confirmationem juris sui a Papa, si alter illud dimiserit, cum facta mentione de litis pendentia: quod si lite adhuc pendente fiat resignatio coram Ordinario, valida est, Ordinarius tamen Beneficium conferre non potest, nec alium collitigantem surrogare. Si resignatio fiat coram Papa absque narratione litis, est invalida, quod probabiliter verum est etsi Papa motu proprio conferret, non facta mentione litis, numer. 982.

Si resignatio sit facta ante litem inceptam circa Titulum Beneficii, possunt resignatario expediri litteræ, & etiam capi possessio pendente lite, ibid. Beneficium, super quo quis promotus est ad majorem Ordinem voluntarie resignare ordinarie non potest, nec titulus patrimonii, super quo quis ordinatus est, a numer. 983.

Qui prævidet se ob delictum etiam notorium privandum Beneficio, illud resignare potest &c. l. 4. nu. 985. Privatus ipso jure resignare non potest, idem est de privato per sententiam hominis, si hæc transierit in rem judicatam, quamvis necdum sit executioni data &c. n. 986.

Resignatarius resignare non potest in favorem tertii, quando is, cui reservata pensio, egit ad privationem vel regressum ob non solutam pensionem, alias potest, etiam non admonito primo resignante, a quo hic secundus resignatarius ob non solutas pensiones molestari non potest, nu. 987 Habens Parochiam, ob quam tenetur promoveri intra annum, potest eam ultima die anni resignare, quæ resignatio tamen non facile admittetur, n. 988. Impetrans Beneficium per annum pacifice possessum, potest illud si Superior resignationem admittere velit, statim resignare, nec evocato possessore, nec causa expedita, numer. 989. Promovendi per Papam ad Ecclesiarum aut Monasteriorum regimina non possunt intra tempus vacationis Ecclesiæ, aut Monasterii, & tempus promotionis suæ resignare Beneficia alioqui vacatura per promotionem, nisi quis eo tempore resignet ignorans se promovendum, n. 99. Mente captus nequit resignare, nisi in lucido intervallo, idem est de ebrio, furioso &c. nu. 991. Senex resignare potest, quamvis ejus resignatio difficilius admittatur, n. 992. Minores, qui excesserunt 14. & necdum attigerunt 25. ætatis annum, possunt sine Curatoris consensu, etiam per Procuratorem sine officio Judicis constitutum; resignare, ibid. Impubes, si per Dispensationem habeat Beneficium ante annum 14. illud resignare non potest sine auctoritate Tutoris, & decreto Superioris, ibid. Admissus ad Monasterium, sed necdum ingressus Novitiatum, probabiliter non potest resignare Beneficium intuitu Religionis ingrediendæ, num. 993. Novitii possunt cum consensu Episcopi etiam sine consensu Superiorum duobus mensibus ante Professionem resignare Beneficium, etiam super quo sunt ordinati, quæ resignatio non habet effectum, usque dum emittant Professionem, num. 993.

Resignatio facta ab infirmo, si hic intra 20. dies a resignatione facta moriatur, nulla est, & Beneficium censetur vacare per mortem: illi autem 20. dies computantur de momento in momentum, quo resignans præstat consensum resignationis a Superiore approbatæ, vel quo Superior resignationi præstat consensum, 2. num. 994.

Re-

Responsoria in Horis.

Respublica.

Restitutio.

esset

1

se

Sacer-

qui respondet sacrificio, prout est opus positum a sacerdote ut operante in nomine & persona privata &c. Singuli hi fructus sunt saltem late satisfactorii: item impetratorii &c. n. 141. Fructus tam satisfactorius, quam impetratorius est major pro dispositione illius, pro quo offertur sacrificium, n. 60.

A quo, pro quibus, & quomodo applicari sacrificium Missæ & fructus ejus possint. V. *Applicatio Missæ. Sacerdos.*

Effectus ejus sunt complacentia Dei tam ratione rei oblatæ, quam principalis offerentis, & solutio gratiarum pro beneficiis Dei, remissio peccatorum quoad culpam & pœnam, impetratio omnis generis beneficiorum, a n. 43. Respectu duorum priorum effectuum, qui sunt Dei complacentia & solutio gratiarum, causat in actu secundo (prout fit in persona Christi) simpliciter infinite; respectu duorum posteriorum autem causat actu simpliciter finite, nu. 47. Hos effectus causat ex opere operato, & infallibiliter, qui non dependent a probitate sacerdotis, n. 1. a n. 48. 52. Variæ conditiones & dispositiones requiruntur, ut sacrificium Missæ causet suos fructus vel effectus ex opere operantis, v. gr. ut quis obtineat fructum satisfactorium aut impetratorium quasi de condigno, debet esse baptizatus, & in statu gratiæ, non autem ut de congruo obtineat: item ut remissionem venialium obtineat, prærequiritur aliquis affectus cordis, quo velit Deo satisfacere, & a venialibus recedere; ut remissionem mortalium, aliquis motus cordis ad Deum, actus Fidei, & attritio de illis peccatis &c. a n. 55. Ut specialiter potius prosit uni, quam alteri, requiritur applicatio sacerdotis, n. 50. Sacerdos prout offerens præcise, probabilius non participat ex opere operato ullum fructum, sed tantum, in quantum est unus ex illis pro quibus offertur, n. 51. Sacerdos illud complere debet, num. 185.

Sacrificium Missæ in variis convenit, & in variis disconvenit cum Sacramento Eucharistiæ. Convenit cum eo, quod sit eadem realiter actio, per quam ponitur, nempe eadem Consecratio, quod sit idem terminus ultimatus actionis &c. Cum eo disconvenit, quod Sacramentum includat aliqua, v. gr. species panis & vini quæ non includit sacrificium: item quod Sacramentum per se immediate ordinetur ad sanctificandum hominem, sacrificium ad cultum & honorem Dei &c. a num. 61.

Sacrificii Minister, V. *Minister.*

Sacrilegium.

Sacrilegium est violatio rei sacræ, l. 3. p. 1. n. 48. Aliud est personale, quo persona sacra violatur, v. gr. per actum venereum; aliud locale, quo locus, v. gr. templum violatur per pollutionem, aut alium actum venereum exteriorem; aliud reale, quo res sacræ violantur, v. gr. si quis indigne tractet vel administret sacramentum &c. n. 48. 915 935. l. 6. p. 2. n. 1022. Etiam committitur quamvis ille, cujus res est, consentiat, v. g. si quis percutiat Clericum consentientem &c. Item, si vis inferatur Ecclesiæ instar arcis munitæ ad defensionem innocentium; item, si quis furetur Reliquias, etiam devotionis causa &c. l. 3. p. 1. n. 49. Etiam sacrilegium committitur, si quis re consecrata vel benedicta utatur ad turpitudines; si verba sacra, præsertim Sacræ Scripturæ applicet rebus obscœnis, &c. l. 6. p. 2. n. 1066. Materia & species sacrilegii in Confessione explicari debent, l. 3. p. 1. n. 48. Si Confessarius pœnitentem suam sollicitaverit in sacramento, vel paulo post &c. additur species sacrilegii in Confessione explicanda, l. 6. p. 2. n. 1041. Circumstantiæ sacrilegii in Confessione explicari debent, v. g. persona sacra, quæ peccavit, vel cum qua peccatum commissum est; item res sacra, qua quis abusus est, &c. a num. 1059. Sacerdos simul & Religiosus si peccet contra Castitatem, videtur probabilius unum tantum sacrilegium committere in Confessione explicandum, num. 1062. Si quis rem sacram e loco sacro furetur, probabilius duo specie sacrilegia committit in Confessione explicanda, nu. 1093.

Sævitia conjugis quando sit causa divortii, V. *Divortium.*

Saga.

In sagas cautissime inquirere debent Principes, & Judices, l. 4. num. 1431. illis non facile credendum, dum alios accusant, nu. 1448. In earum congressibus potest dæmon repræsentare innocentes, num. 1452.

Sagas explorare per submersionem in aquam, &c. est illicitum, l. 3. p. 1. n. 37.

Sagas cogere verberibus, & tormentis ad tollendum vel omittendum maleficium est licitum, non vero eum in finem occidere a non Superiore, l. 3. p. 1. n. 717. Saga, si se offerat ad notas in alio ostendendas, per quas cognoscatur etiam esse maleficus, non licet eum sistere coram saga, l. 2. n. 271.

Sanctio.

Sanctio est constitutio aliquid sub pœna prohibens, l. 1. n. 878. V. *Canon.*

Sanctorum, & Beatorum Cultus.

Qui cultus exhiberi possit illis, qui cum Sanctitatis vel Martyrii fama decesserunt. V. *Imago.*

Illis cultus exhiberi potest, qui per communem Ecclesiæ consuetudinem, vel immemorabilem temporis cursum, &c. coluntur, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 168. Beati non sunt invocandi in publicis precibus, præterquam in indultis & approbatis; nec eorum Reliquiæ in Processionibus circumferendæ, D. 229. Festa devotionis in eorum honorem celebrari possunt, D. 230. Reliquias eorum licet exponere in Ecclesiis, in quibus de illis celebrare licitum est, D. 232. Non licet de illis celebrare, aut Altaria illis erigere, Episcopis Regularibus in propriis Ecclesiis Cathedralibus, licet gaudere privilegiis suæ Religionis, D. 233. In Missis eorum non est dicendum symbolum, nisi adsit Reliquia, D. 234. Nomina eorum quando in Kalendariis apponi, & in Martyrologio referri possint. V. *Beatus.*

Sancti in cœlo non possunt satisfactiones sibi residuas alicui applicare, l. 6. p. 2. n. 1231.

Sapiens. V. *Prudens.*

Sartor.

Sartores, quibus res traditur perficienda vel immutanda, tenentur etiam ex culpa levi, imo levissima, l. 3. p. 2. nu 819 Sartores injuriam faciunt, si pro aliis emant merces majori pretio, si minoris possint, l. 3. p. 1. n 1044. Quod si vendentes sartoribus aliquid de pretio remittant, eo quod sint Parochiani, vel sæpe ab iis emant, possunt partem, sibi remissam retinere, l. 3. par. 2. num. 927. Sartores peccant, si jurent se certo die opus perfecturos, quod sciunt (vel dubitant) non futurum: item si plus materiæ exigant, quam ad opus sit necessarium, aut partes alicujus momenti; quæ supersunt, retineant sine voluntate domini; item si diem festum sine gravi causa violent per se vel per famulos suos, &c. l. 4. num. 1539. Sartores, qui bona fide appromiserunt vestem, quam re ipsa putarant ante diem festum perficiendam; excusantur, si laborent per mediam noctem usque in festum, si alioquin passuri essent incommodum, nec se excusare possent, l. 3. p. 1. n. 592.

Sartores singulis anni festis laborantes per horam unam, non peccant mortaliter. Si autem eodem die mane per unam, & a meridie per unam, & iterum vesperi per unam laborent, peccant mortaliter, l. 5. n. 295. Sartores non excusantur a jejunio, l. 3. p. 2. n. 1331.

Satelles. V. *Lictor.*

Satio.

Sata in alieno solo, cedunt solo; possunt tamen impensæ repeti, si bona fide sata sint, &c. l. 3. p. 2. n. 133.

Satisfactio partis.

Satisfactio partis est restitutio honoris, famæ, bonorum &c. debita illi, qui læsus est; ea, si possit, absolutioni a Censura ob læsionem lata ordinarie præmitti debet, ut absolutio valeat, l. 6. p. 2. a n. 1453. In articulo mortis absolutioni præmitti debet quædam cautio de satisfaciendo parti læsæ, a n. 1623. Satisfactio absolutionis a Censura, ut hæc sit valida, quæ & quando præmitti debeat. V. *Absolutio.*

Satisfactio, sive Pœnitentia Sacramentalis.

Satisfactio, sive Pœnitentia sacramentalis, alia est *vindicativa*, quæ imponitur ad tollendas pœnas temporales adhuc debitas peccatis; alia *medicinalis*, per quam præservamur a relapsu. Iterum alia est *publica* alia *privata*: publica alia est *solemnis*, alia *non solemnis*, &c. l. 6. p. 2. nu. 1233. Aliqua, per se loquendo, semper in Confessione imponi debet, l. 6. p. 2. n. 1229. 1232. Etiam in Indulgentiis, & Jubilæo aliqua imponi debet, n. 1238. Probabilius non imponitur sub consilio tantum, sed sub obligatione aliqua, num. 1249. Debet esse peccatis & facultati pœnitentis proportionata, num. 1229. 1251. 1261. Minor justo licite imponi potest ex causa v. g. ob contritionem magnam, ob fragilitatem animi vel corporis, ob tempus Jubilæi, vel plenariæ Indulgentiæ, numer. 1229. Aliquando etiam imponi potest, vel etiam expedit opus alias debitum seu præceptum; item injungi potest opus internum, communiter tamen debet esse externum & afflictivum; probabilius etiam imponi possunt preces pro Defunctis, item aliquando etiam imponi potest cessatio ab aliquo bono opere, non tamen ingressus Religionis, nec pœnitentia publica, si sit periculum revelandæ Confessionis, nu. 1229. a num. 1241. Probabiliter etiam imponi potest (si id censeatur utile) ut pœnitens eadem peccata eidem Confessario iterum confiteatur, quod tamen in peccatis carnalibus in specie infima fieri non expedit, item probabilius imponi potest, ut statim iterum confiteatur, si in tale peccatum fuerit relapsus, num. 1240. Opus perpetuum pro pœnitentia imponi non debet; potest tamen præter opus, quod jam fieret, imponi aliud aliunde obligatorium, sine majore tamen obligatione, num. 1243. Ordinarie imponi solet ante absolutionem, ad quod tamen non videtur esse obligatio, num. 1229. Non necessario exolvitur ante absolutionem, vel probatam vitæ emendationem, vel Communionem, num. 1229. a num. 1230. Per se loquendo, est communiter gravis obligatio pœnitentiam Sacramentalem admittendi & implendi per se, num. 1229. a num. 1273. 1283. Potest ea etiam impleri per alium, si id Confessarius concedat, vel si opus ab alio factum censeatur ab ipso pœnitente fieri, a num. 1284. Si Confessio fuerit invalida, non est opus pœnitentiam persolvere, num. 1274. Ea non obligat, si fiat impossibilis, nec tunc opus est alienam subrogare, n. 1275. Etiam non obligat, si pœnitens oblitus sit pœnitentiæ, tunc tamen convenit (uti etiam, si fiat impossibilis) aliam vel commutationem ejus petere, ibidem. Si materia ejus sit divisibilis, & pars major impleri non possit, minor, quæ potest, adhuc impleri debet, num. 1282. Probabilius persolvi debet ex aliqua intentione satisfaciendi pro illa, n. 1286. Nimia ejus dilatio potest esse mortalis, num. 1229. a num. 1287. Eam intra tempus præscriptum non implens, ordinarie ideo non deobligatur, num. 1229. 1290. Potest impleri eodem tempore, quo satisfit alteri præcepto vel obligationi, si utrumque simul fieri possit, num. 1291. Etiam sæpe satisfieri potest pœnitentiæ per opus alias præceptum, num. 1281. Non causat ullam gratiam ex opere operato, a num. 1234. Causat tamen ex opere operato remissionem alicujus pœnæ temporalis, si absolutionem adhuc moraliter afficiat, a num. 1236. In nova Confessione, per se loquendo, nova imponi debet pœnitentia, numer. 1229. 1239. Si persolvatur in mortali, vel peccando venialiter, probabiliter sortitur suum effectum, quem habet ex opere operato, nu. 1229. a nu. 1244. Olim septem annorum pœnitentiæ pro quovis mortali injungebantur, hodie dum autem rigor ille antiquorum Canonum in injungendis pœnitentiis ex variis causis remisit, v. g. ne confessio ab hæreticis velut impossibilis impugnata, per duras pœnitentias magis redderetur odiosa &c. n. 1252. In pœnitentiis injungendis benignior est præferenda, nu. 1256. Ob varias causas pœnitentia minor imponi, aut aliquando etiam omitti potest v. g. ob contritionis & verecundiæ vehementiam, ob pœnitentis debilitatem vel impotentiam, ob tempus Jubilæi, & Indulgentiæ; item, si sic pœnitens alliciatur ad frequentiorem utilemque confessionem: in dubio, an plus obfutura, quam profutura sit major pœnitentia &c. ordinarie tamen tutius est aliquam imponere, n. 1229. a n. 1257. Excessus in alterutra parte caveri debet, n. 1262. Ideo pœnitentiæ suspectæ esse non debent, quod a Religiosis mendicantibus imponantur, num. 1263. Non facile imponenda publica, a num. 1264. Illæ universim sunt utiliores, quæ sunt magis accomodatæ ad hunc vel illum pœnitentem discrete affligendum & efficaciter emendandum, v. g. eleemosyna divitibus avaris, injustis; corporis afflictio carnalibus, ebriosis, gulosis &c. a nu. 1267. Illa verba, *quidquid boni feceris* &c. probabiliter aliquid operantur & prosunt ad satisfactionem, num. 1250. Commutatio ejus fieri potest ab eo, qui eam injunxit, non repetitis peccatis; idem probabiliter etiam fieri potest in Confessione ab alio Confessario præsertim, si apud eum peccata illa priora repetat, non vero

extra

extra eam, n. 1229. a n. 1293. Probabiliter etiam dicto modo commutatio pœnitentiæ a Superiore propter reservata injunctæ ab alio fieri potest, n. 1294. Probabilitee etiam extra Confessionem a proprio Confessario, si is memor peccatorum sit, fieri potest, num. 1298. Ab ipso pœnitente etiam in meliorem fieri non potest, n. 1129. 1291.

Ob quas causas in commutatione pœnitentia minui possit &c. V. *Commutatio pœnitentiæ sacramentalis*.

Satisfactiones extra sacramentales. V. *Opera satisfactoria*.

Scandalum.

Scandalum dicitur peccatum occasionatum; quod duplex est: Activum & passivum. Activum est dictum vel factum minus rectum, & præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, quæ si directe intendatur, dicitur per se tale; si indirecte & interpretative tantum causetur, dicitur per accidens tale, lib. 2. nu. 221. Passivum est ipsa ruina sive peccatum ex occasione alterius dicti, vel facti secutum, quod dividitur in datum seu pusillorum, quod oritur ex activo, & in acceptum, quod ex ipsius sumentis malitia oritur, ibid. Ad peccatum scandali activi non requiritur ut ex eo passivum sequatur, sed sufficit, quod sit data occasio, ex qua natura sua seque possit, ibid.

Scandalum passivum dari potest sine activo, ib.

Scandalum activum directe intendens ruinam proximi, est speciale peccatum contra Charitatem, non vero passivum: ib. Scandalum dans, si alteri quomodocumque det occasionem ruinæ mortalis, ordinarie peccat mortaliter, nisi indeliberatio excuset; si mortaliter peccans det occasionem ruinæ sed venialis tantum, peccat venialiter, ib. Committit præter peccatum scandali etiam peccatum illius speciei, in confessione exprimendum, ad quod alterum inducit; quod si positive ad peccatum non inducat, sed tantum prævideat illud secuturum, adhuc in praxi in confessione peccatum illud exprimere debet, uti etiam personas, quibus scandalum dedit, si per hoc diversa in illis peccata causaverit, ib. & l. 6. p. 2. a n. 986. Suadens minus malum inclusum in majori volenti majus facere, probabilius non videtur peccare peccato scandali; neque probabiliter tum, quando illud minus in majori nullo modo continetur, l. 2. n. 222. Inducens aliquem ad ebrietatem voluntariam, ut impediat majus peccatum, probabilius agit illicite, & peccat peccato scandali, n. 224. lib. 5. n. 348. Præsens alicui exemplo suo ad ebrietatem, qui sine exemplo illo se tamen inebriaret, non peccat peccato scandali, l. 5. n. 333. Suadens determinato ad furandum, ut huic in particulari furetur minus, vel etiam æquale, ut sic impediat, ne alteri furetur majus vel æquale, probabilius agit illicite, & peccat peccato scandali, teneturque ad restitutionem, l. 2. n. 221. a nu. 225. Pingens aut exponens imagines plane obscœnas, easque palam retinens peccat mortaliter peccato scandali, n. 236. l. 3. p. 1. n. 887. Etiam ordinarie peccat mortaliter componens aut agens comœdias notabiliter obscœnas; item illas spectans, audiens, aliquando etiam permittens, l. 2. a n. 237. l. 3. p. 1. a nu. 887. Sæpe peccat mortaliter ratione scandali ponens opus indifferens vel veniale, l. 2 nu. 21. Ordinarie non peccat mortaliter peccato scandali inducens aliquem ad veniale, n. 232. Qui dedit scandalum, ordinarie tenetur illud compensare bono exemplo, non tenetur autem ad restitutionem; nec contrahit speciem malitiæ contra justitiam ex peccato alieno, si pure negative se habuerit, & tantum furtum alterius non impediverit, cum non tenebatur ex justitia, l. 2. n. 221. l. 6. p. 2. nu. 988.

Scandalum absque necessitate, vel utilitate propria vel aliena permittei non potest, l. 2. n. 243. requiritur major necessitas, ut permittatur scandalum pusillorum, quam pharisaicum, ib. Permitti debet, si alioquin salus propria periclitaretur, ib. Bona spiritualia non necessaria ad salutem, non tenetur quis omittere vel differre ob scandalum pharisaicum; ob scandalum pusillorum facilius differri vel omitti debent, si fructus ex dilatione brevi speretur, n. 243. 245. Ad vitandum grave scandalum pusillorum per se probabilius quædam opera præcepta aliquando omitti debent, a n. 243. Raro vel numquam teneris in bonis propriis gravem jacturam facere, ne proximus ex infirmitate inde accipiat occasionem peccandi, num. 246. Nec teneris abstinere ab eo, quod per se malum non est, nec specialiter prohibitum ex eodem fine, n. 247.

Quando & a quibus femina, vel puella quandoque abstinere debeat ratione scandali. V. *Femina, Puella*.

Schisma consanguinitatis.

Schisma consanguinitatis, l. 6. p. 3. n. 512.

Schismaticus.

Schismatici possunt affici Censuris, l. 7. n. 17.

Scientia in Beneficiando.

Scientia tanta requiritur in beneficiando, quæ sufficiat ad prudenter exequendum officium Dignitati vel Beneficio annexum, alioqui tam promovens quam promotus peccat mortaliter. Quod si Beneficiandus nequidem sciat legere latine, ejus præsentatio ad Beneficium est ipso jure irrita, l. 4. n. 789. Ignorans idioma loci, est incapax Beneficii Curati in tali loco, nisi forte Papa id sciens censeatur dispensare, n. 790. V. *Beneficiandus*.

Scriptura sacra.

Scripturæ sacræ impressio latina tantum vetus, & *vulgata* esse debet, ejusque interpretationes non approbatæ ab Ordinatiis imprimi non debent l. 7. n. 372.

Scripturæ sacræ vulgariter redditæ, & Testamenti Novi in vulgarem linguam conversi usus omnibus permitti non debet, & lectio ejus juste pluribus prohibetur, n. 373. 377. in Germania non peccant, nec excommunicationem incurrunt, qui sine expressa facultate Ordinarii legunt Biblia versa a Catholicis, & usu publico approbata. In Belgio ex consuetudine honestis & prudentibus personis sæcularibus Bibliorum lectio permittitur. Idem de Gallia notum est. Quod tamen sine consensu saltem Parochorum vel Confessariorum fieri non deberet, n. 374. Librum versionis Gallicæ Montensis Novi Testamenti, (cui titulus, *le Nouveau Testament de notre Seigneur JESUS Christ, traduit en francois selon l'edition vulgate, avec les differences du Grec.*) Montibus Hannoniæ & Lugduni impressum legere, retinere, vendere, imprimere, imprimi facere sub pœna excommunicationis est prohibitum, n. 375. Scripturæ sacræ lectio non est omnibus necessaria ad salutem, n. 378. Ejus versiones ab hæreticis factæ Jure communi sunt prohibitæ, n. 380.

Scrupulus Scrupulosus.

Scrupulus est inanis apprehensio, & hinc ortus timor & anxietas alicubi esse peccatum, ubi non est, l. 1. n. 511. Distinguitur a dubio; quod dubium sit suspensio judicii, quæ si fiat ex motivo rationabili, est prudens: quod si quis per errorem judicet aliquid esse peccatum, quod peccatum non est, conscientia erronea, & non scrupulus, contra quam si quis operetur, peccat, n. 525. In judicando aliquem esse scrupulosum, maxima circumspectione opus est; & an aliquis meticulosæ conscientiæ scrupulosus sit, judicio viri docti, probi, ac prudentis &c. relinqui debet, qui prima aut secunda vice, quando alterum confidentem audit, illud vix judicare potest &c. a nu. 515. Signa conscientiæ scrupulosæ varia sunt, v.g. pertinacia judicii, quæ Doctorum consiliis non acquiescit, frequens judiciorum mutatio ex levi apparentia; nimia anxietas, & perturbatio; judicium Confessarii, quod sit scrupulosus &c. n. 511. a n. 524. Quisnam scrupulosus sit, etiam dignosci potest ex discrimine, quod est inter laxum, & scrupulosum, quod in variis consistit, n. 526. Scrupulorum causæ variæ sunt, v.g. suggestio dæmonis, consortium cum scrupulosis, incauta lectio casuum, occulta superbia, melancholia, &c nu. 512. Licet operari manente scrupulo, si judicetur esse scrupulosus, & ut talis contemnatur, n. 511. Scrupuli sunt partim utiles ex variis causis, & partim noxii, a n. 513. Quæ sint contra scrupulos remedia, & quomodo cum scrupulosis agendum, quæ regulæ scrupulosis observandæ, quæ sint scrupulorum privilegia &c. V. *Confessarius scrupulosi*.

Scrupulosus præter alias regulas has observare debet, v.g. quod nec Deus, nec Ecclesia obliget ad hoc, quod nimiam difficultatem affert; quod agere possit hoc, quod videt homines probos absque formidine peccati agere; quod excusetur, si omittat hoc, quod lex præcipit, si bona fide, & sine contemptu putet legem non esse, & paratus sit facere, si sciret legem esse &c a num. 534. Si scrupulosus alias timoratæ conscientiæ agatur, nisi tentationi internæ consenserit, nunquam credat se mortaliter peccasse, nisi certo sciat; & si valde scrupulosus sit, nisi jurare audeat, se plene advertisse malitiam gravem, & in eam plene consensisse; item pro certo teneat, nihil esse peccatum, nisi tum, quando committitur, malitia advertatur &c. a n. 546. Qui scrupulosus est in internis dubiis circa Fidem, talis pugnare non debet positive contra tentationem, sed se habere quasi permissive, & contemptim, item, qui circa judicia temeraria scrupulosus est, facilius vincet, si quasi permissive se habendo contemnat, quam si positive contra luctetur, & quamvis putet se judicium temerarium habere, tamen vix unquam tale habet: simile est in variis aliis tentationibus, l. 1. a n. 551. l. 3. p. 2. n. 1189. Quamvis putet, involuntarias distractiones esse peccata, non tamen peccat, l. 1. n. 1. Qui scrupulose timet, ne ubique operetur cum dubio, prudenter se resolvit, quod actio, quam aggreditur, non sit peccatum, si primo statim intuitu, & sine formidine non cognoscat esse peccatum, si sciat alios homines probos id agere solere &c. & quamvis postea inveniat se aliquando errasse judicando licitum, quod reipsa erat illicitum, nihil refert, potestque nihilominus alias eodem modo pergere, & quamvis ipsi non videatur satis contra illum timorem formare judicium practicum, quod non peccet, tamen non peccat, quamvis cum tali actuali timore operetur, a nu. 556. Si certo putet se operaturum esse cum dubio, non ideo certus est se peccasse; sed potest prudenter se resolvere, vel quod non peccarit, vel quod saltem non teneatur illa confiteri, n. 559. Si continuo suggerat, se non esse talem, qualis esse putatur se non satis explicasse statum animæ suæ &c. si bis aut ter patienter auditus Confessarii admonitioni non acquiescat, debet ad tempus permitti agere, quod vult, donec superbiam, & pertinaciam discat deponere, quod si nec ita sapiat, cum patientia sustineri debet, n. 560.

Scrupulosus non tenetur confiteri peccata negative dubia, sed tantum illa, de quibus certus est esse mortalia, l. 6. p. 2. num. 611. Valde scrupulosus non tenetur confiteri, nisi quæ potest jurare fuisse mortalia, & nunquam fuisse confessum, ibid.

Scrupulosus circa Missam, intentionem consecrandi, vel ipsam Consecrationem &c. varie observare debet, v. g. vix esse possibile, ut sacerdoti ratione utenti, & alicujus conscientiæ desit intentio sufficiens, item cavere debet, ne verbum ullum repetat &c. a num. 590.

Scrupulosus in recitationem Horarum an, & quando debeat aliquid repetere. V. *Hora Canonica*.

Qui in aliis satis laxus, sed in certis tantum materiis scrupulosus est, potest Privilegiis scrupulosorum etiam tantum uti in illis materiis, in quibus scrupulosus est, l. 1. n. 525.

Scurrilitas.

Scurrilitas in verbis aut gestibus, per se, & secluso scandalo, est peccatum veniale; quod si fiat causa delectationis venereæ, est mortale, l. 1. n. 307.

Scutum aureum.

Scutum aureum secundum monetam nostram sunt duo imperiales in specie, l. 4. n. 677.

Secretarius.

Secretarius tenetur juste fideliterque exercere suum officium, & scire ea, quæ ad officium suum spectant, debitamque diligentiam adhibere, l. 4. n. 1508. Peccat juramentum violando, arcana prodendo, sententiam nondum publicatam manifestando &c. ib.

Secretarius non potest surripere aliquid ad compensandum laborem, cui putat non correspondere æqualem mercedem, l. 3. p. 1. n. 973. Ut ipsi occulta compensatio liceat, debet esse certus de injuria, n. 974. Secretarius, qui multa scribit &c. non excusatur a jejunio, l. 3. p. 2. n. 1332.

Secretum.

Secretum aliud est *commissum*, id est, si illud tibi revelatum sit sub antecedente pacto tacendi, quod obligat graviter vel leviter pro diversitate materiæ: aliud est *promissum*, id est, si quis tantum promiserit tacere, quod ordinarie leviter tantum, aliquando etiam nullo modo obligat, sed ob justas causas manifestatur, v. g. si quis legitime interrogetur a Superiore, Judice, si injuste læsus aliter famam suam tueri non possit &c. maxime tamen intentio obligationem tacendi admittentis attendi debet, l. 3. par. 2. num. 1190. a num. 1028. Qui injuste acquisivit noti-

Socie-

fiat

sed modo indebito colitur; quæ diversimode committitur, v.g. si quis Deo nunc offerat cultum per cæremonias veteris Testamenti; si quis falsas proponat Reliquias, fingat miraculum &c. quæ ex genere suo est mortalis. Alia est cultus superflui, v.g. cæremonia audiendi Missam ante solis ortum, cum certo numero, situ, ordine cereorum &c. quæ si fiant bona intentione, ordinarie sunt tantum venialia; quod si actio, qua illa fiunt, ex se mala esset, vere forent mortalia, l. 3. p. 1. n. 7. Exempla superstitionis plura sunt, v.g. sumere aliquam potionem vel bolum ad scientiam aliquam subito acquirendam; gestare amuleta, ligaturas &c. contra vulnera &c. benedictiones & preces feminarum carminatricum adhibere ad morbum depellendum; nolle adire convivium, in quo sunt tredecim; facere ligaturam rei alicujus, ne vaccis lac effluat &c. n 27. a n. 29. l. 3. p. 2. n. 1181. Per submersionem explorare sagam &c. est illicitum, l. 3. p 1. a n. 37. Ex quibus superstitio cognosci possit, & in dubio, an aliquid sit superstitiosum, quid fieri licitum sit &c. V *Observantia vana*. A superstitione excusari potest, qui modo illicito futura se velle divinare ostendit joci causa, l. 3. p. 1. n. 8.

Suppletio.

Suppletio defectuum vel errorum commissorum in confessione quomodo facienda. V. *Confessarius*. Suppletio defectuum in extrema unctione quomodo facienda. V. *Extrema Unctio*. Suppletio defectuum in Missa commissorum quomodo fieri debeat, item in dubio, an aliquid in Missa omissum sit, quid fieri debeat. V. *Complenda in Missa. Dubium*. Si Sacerdos initio orationem omiserit, quam dicere debebat, benefacit addendo illius secretam & post communionem; si autem etiam secretam omiserit, videtur etiam posse omittere postcommunionem, l. 6. p. 2. n. 532. Si Sacerdos habuerit aquam pro vino, & aliquid illius in eo sumpserit, hoc deglutire potest, reliquum autem, si illi adhuc innatet particula Hostiæ consecratæ, infundere potest alteri calici, & reponere in Corporali: si autem particulam illam simul hauserit, illud quod superest, infundere potest vasi mundo postea sumendum cum prima ablutione, deinde de more vinum & aquam debet infundere, & si in publico celebret, offerre solum calicem & consecrare; quod si privatim celebret, consultius est incipere a consecratione novæ Hostiæ, quod etiam facere potest, si publice celebret &c. l. 6. p. 2. a n. 544. Si vinum sit aliquantulum acescens, adhiberi illud sine scrupulo potest; si tamen esset ita acidum, ut prudenter dubitaret, an esset acetum, ordinarie alia materia substitui debet, si haberi possit, a n. 535. n. 546. Suppletio defectuum & errorum in Ordinationibus, an & quando facienda. V. *Ordo*.

Supplica.

In supplica apud Papam pro obtinendo Beneficio supplicans narrare debet se esse Clericum, legitime natum, esse idoneum; habere ætatem; si tamen horum expressam mentionem omittat, id valori non obest, nisi esset Beneficium curatum, l. 4. a n. 633. In ea exprimi debet qualitas Beneficii impetrandi, etiamsi detur Rescriptum motu proprio, quæ si vere non exprimatur, provisio ordinarie est irrita; Deinde narrari debet, quod vacet, per hæc verba: *cum vacaverit & vacet ad præsens*, debetque vacatio verificari tempore Datæ, & indubitate probari posse; quod si Beneficium non vacet, sicuti narratum est, gratia est nulla, a n. 634. Etiam narrari debet modus, quo vacat, sub pœna nullitatis, nisi conferatur ex devolutione, quod in Gallia fieri opus non est, nu. 636. Etiam exprimi debet nomen illius, per cujus cessum vel decessum vacat; item nomen Sancti illius Ecclesiæ, in qua est Beneficium; item Diœcesis, in qua est, maxime autem nomen supplicantis sive impetrantis, n. 637. Etiam ordinarie sub pœna nullitatis supplicans narrare debet mensem vacationis, n. 638. Etiam narrare debet, si Beneficium sit reservatum vel affectum a Papa; item causam amotionis, si petat idem Beneficium. Quod si petat Parochialem eo quod in ejus provisione non esset observata forma *Trid.* & *Pii V.* satis est, si hoc narret, n. 639. Si alicui tertio jus certum competat Beneficii per collationem, electionem, præsentationem, id narrare debet; item, si alter sit in possessione Beneficii saltem colorata & solo etiam facto, id ordinarie narrare debet, maxime si illud detinuisset per annum, nisi jam dimisisset, n. 640. Etiam narrare debet litem de Beneficio; item, si impetrare volens possideat sine titulo vel per intrusionem. n. 641. Etiam narrare debet, si habeat aliud Beneficium, etiam tenue, & addere debet, an sit curatum; item an habeat pensionem in titulum, & quando ratione paupertatis petit aliud Beneficium, quale habeat patrimonium; item, an habeat præstimonium &c. n. 642. Etiam exprimere debet valorem Beneficiorum, quæ vult simul habere: in Hispania, Gallia, & Germania tamen sufficit exprimere, non excedere valorem 24. Ducatorum secundum communem æstimationem, n. 643. Si promiserit resignare Beneficium præhabitum, promissionis hujus probabiliter mentionem facere debet, n. 644. Etiam narrare debet, si habeat aliquam Dignitatem; item, si plures fuerit dispensatus in ordine ad idem Beneficium. Quod si gratia motu proprio concedatur, non est opus, ut mentionem faciat de Beneficiis obtentis, n. 645. Etiam narrare debet sub pœna nullitatis, si aliquod Ecclesiæ statutum obstet impetrationi apud Papam, nu. 646. Si aliquid supplicæ inserat non faciens ad substantiam rei, nec attingens causam gratiæ, licet hoc falso exprimat, probabilius non vitiat Rescriptum, n. 647. Si impetrare velit per Rescriptum in forma gratiosa, debet mittere testimonium idoneitatis dandum ab Episcopo originis, quod non requiritur, si Rescriptum detur in forma *dignum*, nu. 648. Hæc dicta sequuntur quando Beneficium a Papa amperratur, non, si ab Ordinario, n. 649. Si quis supplicarit pro habendo Beneficio tanquam vacante per mortem, cum possessor adhuc viveret, impetratio est irrita, n. 651. Si plura impediant gratiam obtinendam, sufficit, per se loquendo, singula per diversas supplicas narrari, & per diversa Rescripta dispensari, nisi gravitas unius augeatur per alterum, vel non satis explicari possit sine altero, ibid. In supplica pro dispensatione non necessario debet fieri mentio dispensationis antehac in eadem materia negatæ; dispensationis autem ad eumdem finem obtentæ probabiliter mentio fieri debet, l. 1. n. 811.

Supplica quando sit sub vel obreptitia, & quid tunc operetur. V. *Rescriptum. Dispensatio. Clausula*. Error in supplica commissus quando & quomodo corrigendus. V. *Error*.

In supplica ad Pœnitentiariam non est opus exprimere vera nomina oratorum, sed potest dici Titius, Caja &c. Nec opus est exprimere Diœcesim vel locum originis ipsorum, sed satis est, si petat Rescriptum dirigi, v. g. Coloniam ad Patrem N. qui tradet oratori, & orator eliget Confessarium, qui exequatur, l. 6. p. 3. n. 953.

Supplicans, si interea urgente præcepto confiteatur & absolvatur ab habente potestatem etiam in reservata & censuras, potest cum rationabili causa expectare ad quodcumque tempus, & tum eligere, qui secum dispenset, n. 959.

Suppressio Beneficii.

Suppressio Beneficii est extinctio Tituli, per quam Beneficium desinit, quæ potest esse temporalis, vel perpetua, l. 4. n. 295. Ea requirit causam necessariam, quæ probanda est, item solemnitates &c. ibid. Supprimere non potest alius Episcopo inferior, nisi per viam unionis, ibid.

Surdaster. Surdus.

Surdaster, id est, qui non est plane surdus, sed graviter audiens vel altera tantum aure surdus est, non est irregularis, & ordinari potest, surdus autem probabilius est irregularis, l. 7. n. 502.

Surdus absolvi debet, si unum aut alterum peccatum indicaverit, si omnia explicare non possit, nisi scripto ea exhibere possit, l. 6. p. 2. n. 1140. Surdis suadendum, ut confiteantur scripto, nu. 1165. Surdo & muto a nativitate Communio dari potest, si sciat hunc cibum a profano distinguere, non vero, si simul etiam a nativitate cæcus fuerit, l. 6. p. 1. n. 487. 663. V. *Homo*.

Surrogatio.

Surrogatio est, si unus colligitantium, vel aliquis tertius in jura vel ad jus, quod forsitan alteri in dicto Beneficio competit, surrogetur &c. l. 4. a n. 534. Ea conceditur, ut lites amputentur, & ne Beneficia diu vacent, n. 536. Per surrogationem nemini fit injuria, & surrogatur continuat possessionem, quam habuit defunctus, nisi tertius aliquis interea possessionem ceperit, nu. 537. Surrogatio dari solet superstiti colligitanti, vel ex reservatione, vel ex lite ipsa, n. 538. Ad eam prærequiritur lis legitime introducta &c. n. 541. Ea fieri potest a Papa, etiam, ubi lis fuit super solo possessorio, quæ tamen non impedit Ordinarium vel Patronum; quo minus provideat &c. n. 542. Si unus colligitantium moriatur, superstes etiam ab Ordinario surrogari potest, n. 548. A surrogatione excluditur intrusus; item, qui Beneficium viventis impetravit, ut eo mortuo facilius subrogaretur, item, si lite pendente moriatur ille, qui per triennium pacifice possederat, colligitans subrogari non potest &c. a nu. 543. Ad eam obtinendam nullum tempus colligitanti est præscriptum, n. 545. Si ea concessa sit alicui tertio, & colligitans eam petat infra mensem ab impetratione vel concessione facta tertio, hæc tertio facta redditur nulla, ib. Ea etiam datur ad possessionem, quod si fiat, dicitur surrogatio gratiosa, quæ magnam vim habet &c. a n. 546. Si executori demandetur ut surroget, dicitur rigorosa, quæ pluribus indiget; n. 547. Regula de surrogandis non est ubique in usu, n. 549.

Susceptio propriæ prolis.

Susceptio vel baptizatio propriæ prolis extra casum necessitatis probabiliter non impedit usum Matrimonii contracti: Oppositum tamen comminne, l. 6. p. 1. n. 358.

Susceptio Sacramentorum.

Susceptio valida Sacramentorum in adultis ratione utentibus requirit intentionem percipiendi Sacramentum, in reliquis sufficit intentio Christi & Ecclesiæ, l. 6. p. 1. nu. 163. Etiam prærequirit Baptismum, n. 165. Ad eam non sufficit consensus pure indirectus, sive in causa, n. 166. Qualem intentionem requirat. V. *Intentio*. Non requirit fidem vel probitatem (excepto Sacramento Pœnitentiæ) n. 184. Ut sit licita, & cum fructu fiat, ad Baptismum & Pœnitentiam præter voluntatem sumendi, requiritur dispositio fidei, spei & attritionis: ad reliqua Sacramenta status gratiæ, a n. 185. Suscipiens magis dispositus majorem fructum consequitur, n. 185. Suscipiens debet esse liber ab omni excommunicatione & interdicto personali, & respectu Ordinum aut primæ tonsuræ ab irregularitate, n. 192. Non necessario in eo requiritur actualis devotio, n. 193. Sacramentum conficiens in mortali, probabilius, per se loquendo, peccat mortaliter, sicut & suscipiens Sacramentum vivorum, l. 6. p. 2. n. 1108. Suscipiens cum obice, per se loquendo, peccat mortaliter, l. 6. p. 1. a n. 194. Suscipiens si sit in gratia ante plene susceptum Sacramentum, non peccat mortaliter, sicuti nec conficiens ante plene confectum, nu. 196. Suscipiens cum veniali tantum habituali, nullo modo peccat, per se loquendo; cum actuali veniali, vel cum complacentia ad veniale non peccat mortaliter, sed probabilius venialiter, n. 208. 522. Suscipiens vel petens extra necessitatem a Ministro indigno non tolerato; item a Ministro tolerato, quem prævidet indigne ministraturum, peccat, num. 209. V. *Minister Sacramentorum*. Suscipiens non tenetur inquirere in probitatem vel mores Ministri, sed debet illum censere bonum, quamdiu non est probatus malus, num. 216. In receptione Sacramenti sine necessitate sequens sententiam tantum probabilem, vel etiam probabiliorem aut probabilissimam, relicta tutiore, quando agitur de valore Sacramenti, peccat graviter a nu. 104. Suscipiens Eucharistiam. V. *Eucharistia Susceptio*.

Suspensio. Suspensus.

Suspensio est censura, qua Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas prohibetur exercere, l. 7. n. 395. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuram, ibid. Suspensio alia fertur ad certum tempus, alia absolute seu indefinite. Alia est ab officio; alia a Beneficio; alia ab utroque simul, ibid. Suspensio ab officio vel est a toto, vel a parte tantum. A beneficio vel est absoluta, vel a quibusdam tantum functionibus ejus ratione competentibus, ibid. Suspensio est odiosa, ideoque non amplius extendenda, quam verba ejus proprie significent, ibid. Ordinarie debet ferri scripto; hinc si Prælatus sacerdoti dicat: suspendo te v. g. a celebratione, videtur esse tantum prohibitio, non censura, ib. Non debet fieri ob culpam alienam, n. 396. Aliquando est pura pœna, si scilicet ad certum tempus feratur ob culpam præteritam, quo evoluto absque absolutione cessat: aliquando est censura, si feratur ut medicina propter contumaciam præsentem corrigendam; & tum indiget absolutione, n. 402.

Suspensiones Juris in particulari plures ab executione Ordinum incurrunt, v. g. Clerici recipientes Ordines sacros ab alieno vel a proprio Episcopo in aliena Diœcesi; vel sine ætate legitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non servatis interstitiis, vel per saltum, vel in censura, vel denique

post

ib. D. 257. Etiam non est transferendum in diem immediate sequentem Festum illud, ante cujus translationem habentur reponenda alia Officia prius translata ejusdem ritus, ib. D. 260. Si duo vel plura Festa de præcepto ejusdem classis sint translata, ordinarie prius fit de illo, quod prius est translatum; excipitur Festum Annuntiationis B. V. si translatum sit cum Festo S. Josephi, tunc enim prius reponi debet Festum Annuntiationis quod etiam prius reponitur, quamvis aliud primæ Classis etiam reponendum esset, l. 4. n. 1268. l. 6. p. 2. n. 2055. D. 258. 297. num 2081. V. *Festum*. Si plura Festa ejusdem ritus eodem die occurrentia sint transferenda, in eorum repositione major apparatus vel populi concursus attendi debet; quod si unum sit universale, aliud particulare, prius fit de universali, nisi obstet ratio majoris dignitatis, ib. D. 259. 261. l. 4. n. 1266. Si translata sint diversæ classis, illud, quod ritu est dignius, prius celebratur, l. 4. n. 1268. Si simul transferri debeant festa S. Marci & SS. Apostolorum Philippi & Jacobi, prius reponi debet festum sancti Marci, deinde SS. Apostolorum, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 254. Semiduplex ad libitum infra Octavam etiam non privilegiatam occurrens plane omittitur, n. 2076.

Festum ad libitum haberi potest die, quo reponi deberet translatum; non autem pro eo habendo transferri potest aliud proprium alicujus Diœcesis vel Religionis eodem die incidens, n. 2077.

Quando ad libitum omitti debeat &c. V. *Festum*.

Festum de Reliquia transferri potest, si Sanctus, de quo sunt reliquiæ, sit Titularis, quia de eo ut titulari agendum in die festi, n. 382. In anno bissextili Officium particulare alicujus Diœcesis, vel Religionis, si occurrat die vigesimaquinta Februarii, transferri debet in primam diem non impeditam, si non sit duplex primæ classis, l. 6. p. 1. nu. 2055. D. 256. Si quæ festa supersint de mense Decembri, ea in annum sequentem transferri possunt, ib. D. 272. Si festum S. Confessoris ultra diem sequentem transferatur, in Hymno *Iste Confessor* &c. mutari debet versiculus, dicendo: *meruit supremos*. D. 282.

Festum de 7. doloribus B. V. an & quomodo transferri possit. V. *Officium*.

Festa duplicia & semiduplicia translata, præferenda sunt Officio S. Benedicti semel in hebdomada concesso. D. 307. Festum habens Octavam, si transferatur, quid fieri debeat. V. *Octava*. Si festa eadem die occurrant, quid fieri debeat. V. *Commemorationes in Horis & Missa*. Translato festo, ordinarie non transfertur Indulgentia, D. 298.

Transpositio verborum in forma Sacramenti.

Transpositio verborum in forma Sacramenti, si sensum non mutet, non invalidat formam ejus, l. 6. p. 1. n. 32.

Trebellianica.

Per Trebellianicam intelligitur in materia testamentorum quarta pars bonorum, quæ hæredi fideicommissario competit, lib. 3. p. 2. num. 1171.

Tribulati quomodo consolandi. V. *Confessarius hominis tribulati*.

Tributum.

Tributa ut juste imponantur, debet esse necessitas, & proportionate ad illam exigi, l. 3. p. 2. n 268. In dubio, an sint justa, si constet de potestate imponendi tributa, & sit dubium negativum, censeri debent justa si dubium sit positivum, probabilius etiam censeri debent justa & solvi, etiamsi tum quoque dubitetur, an Princeps vel Magistratus illa hic & nunc imponere possit, a n. 277. Ut novum tributum Princeps vel Magistratus imponere possit, debet illi esse probabilius, quod sit injustum, numer. 279. Quid per ea intelligatur, a quibus, & quando solvenda, quibus rebus imponenda &c. V. *Gabella*.

Tridentinum.

Tridentinum circa Matrimonia clandestina non est publicatum in Hibernia & Scotia: item nec in Svecia, Dania, Pomerania, Prussia, Saxonia & Anglia, item nec in Polonia, quod tamen aliqui tantum de quibusdam Poloniæ admittunt &c. Econtra in Hollandia, Zelandia, Frisia & aliis locis confœderatis est promulgatum, item in Hungaria, Silesia; probabilius etiam in Francia &c. l. 6. p 3. n. 512. 767. V. *Decretum*.

Triennalis Possessio.

Triennalis possessio pacifica Beneficii vel fructuum tollit potestatem super illis possessorem molestandi, impetrationes quaslibet contra illum irritat, lites et motas extinguit &c. l. 4. a num. 689. Idem facit possessio triennalis Commendæ perpetuæ, officiorum ecclesiasticorum &c. nu 691. Ea etiam juvat contra Minorem & impuberem, contra provisum a Papa de Beneficio etiam reservato, si excipias per obitum in Curia &c. Item juvat sæcularem si triennio possederit Beneficium regulare, & Regularem, si sæculare &c. a nn. 692. Ut quis juvetur privilegio Regulæ de Triennali, plura requiruntur, v. gr. habilitas personæ, bona fides, possessio pacifica, titulus saltem coloratus, ut non habeantur plura Beneficia incompatibilia &c. a n. 695. Etiam probabiliter confert titulum, & tutum reddit in conscientia, nu. 716. Qui prætera ea juventur, & qui non &c. *Regula de Triennali*.

Tristitia.

Tristitia de bono alterius, in quantum ex eo aliquis sibi vel aliis timet damnum, non est per se loquendo peccatum, nisi sit inordinata, l. 5. n. 303. Ex eo orta, quod nobis desit bonum quod alter habet, si sit bonum honestum, quod alteri non invidemus, est laudabilis, si autem sit circa temporalia, vel nobis improportionata, interdum est veniale, ib. Orta ex bono alterius, in quantum alter illo est indignus, non est peccatum, erit tamen mortale, si vel Dei providentiam quis arguat, vel si ita afficiat, ut homines ducat ad malum imitandum, ib. Orta ex eo, quod alter sibi æqualis vel non multum inæqualis in excellentia crescat & se fiat superior, & incrementum excellentiæ apprehendat ut sibi malum, est invidia & peccaminosa, nisi motivum doloris & objectum displicentiæ sit solum suum malum, a n. 303. Tristitia mercatoris orta ex eo, quod homines non potius apud se, quam alium emant, est licita, nisi doleat, quia hoc est bonum alteris quod est illicitum & peccaminosum, n. 305. Ex tristitia in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, optans se non fuisse natum, maledicens diei, in qua natus &c. si tantum intendat maledicere diei &c. videtur esse tantum veniale, aliquando etiam nullum: si autem intendat optare malum homini vel sibi vel alteri &c. est mortale, n. 303. Tristitia de vita alterius, V. *Mors*.

Turpia.

Turpia & ad libidinem provocantia describentes, repræsentantes vel pingentes peccant graviter, l. 2. n. 243.

Turpiloquia, V. *Luxuria*.

Tutela inculpata, V. *Homicida*.

Tutor.

Tutor differt a Curatore, quod ille solum detur impuberibus, etiam invitis, & principaliter Tutor datur personis, ut curet earum educationem & institutionem: secundario vero datur etiam bonis illarum: Curator vero datur Minoribus post annos expletos pubertatis usque ad 25. completum &c. l. 3. p. 2. n. 1117. Tutores sive sint testamentarii, id est, relicti ex testamento aut codicillo patris, sive sint dativi, id est, constituti a Judice vel Magistratu, sive sint legitimi, id est, a lege præscripti, tenentur idem jurare, quod Curatores, ib. Si fideliter bona administraverint, debetur eis prœmium, ib. Si omiserint negotiari, cum tenerentur, possunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. ib. V. *Cautela*. *Curator*.

Tuta vel tutior opinio, V. *Opinio*.

Typographus, V. *Festorum observatio*.

V

Vacatio Beneficiorum.

Vacatio Beneficiorum, V. *Beneficium*. Vacans Papæ, si intra trimestre a die notæ vacationis in loco Beneficii non conferatur aut apostolice provisus publicetur, Ordinarius illud conferre potest &c. l. 4. n. 517.

Vagus.

Vagus dicitur, qui certam, & constantem sedem habitationis nullibi habet, item, qui post relictum corpore & animo pristinum domicilium iter facit, quærens, ubi domicilium figat, non tamen ille qui intra eamdem urbem ex una Parochia vult ire habitatum ad aliam, & interim in tertia alia Parochia moratur l. 6. p. 3. n. 746. Possunt vagi inire Matrimonium apud quemcumque Parochum, etiam, si alteruter tantum sit vagus, tenetur tamen de eorum conditione diligenter inquirere Parochus &c. n. 512. 747. 750. V. *Parochus*. Si alicubi auctoritate Papæ pro vagis esset deputatus Confessarius, coram illo deberent contrahere non autem, si tantum auctoritate Episcopi talis designatus esset n. 748. V. *Peregrinus*.

Valor Beneficii.

Pro valore Beneficii designando non debent computari emolumenta incerta, sed sola certa, neque probabiliter stipendia pro Missis, si has posset per alium legere: nec solvenda pensio Beneficio imposita, excusatur autem mala expressio valoris, si sit excessus modicus, id est, non ultra sextam partem, l. 4. n. 678. Valor ille taxari debet ex observatis annis pluribus, sufficiunt 10. & secundum aliquos quinque præcedentes, n. 679. Valor proventuum Beneficii, an & quomodo exprimendus, V. *Provisio Beneficii*.

Valor ducati de Camera, V. *Ducatus de Camera*.

Valor Rei.

Valor rei vel fructuum variari potest in vel extrinsece; variatur intrinsece, si res in se fiat vilior vel melior; extrinsece variatur, si in se manens eadem, jam pluris jam minoris æstimetur, l. 3. p. 2. n. 211. Si valor sit varius, secundum quem restitutio fieri debeat, V. *Restitutio*.

Vana gloria.

Vana gloria est cupiditas inanis gloriæ, per se est veniale, per accidens sæpe peccatum mortale, l. 5. n. 298. V. *Jactantia*.

Vana observantia, V. *Observantia vana*.

Vasa sacra.

Vasa sacra benedicendi facultatem habent Abbates Pontificalia exercentes, etiam Regulares; non tamen pro Ecclesiis extraneis nec Episcopus potest absque licentia hanc benedictionem aliis delegare: Superiores tamen Ordinum Mendicantium etiam possunt pro extraneis vasa sacra benedicere, ubi usus habet, uti etiam Rectores Soc. JESU &c. l. 6. p. 2. a nu. 354. V. *Abbas* Non benedicuntur substantialiter per usum in Sacrificio mala fide factum, n. 352. Tangi possunt secundum aliquos licite etiam a Laicis, si sine contemptu fiat, sique actu Corpus vel Sanguinem Christi non contineant, n. 357.

Vasallus, V. *Feudum*.

Vectigal.

Vectigalia defraudans probabilius peccat mortaliter & tenetur ad restitutionem, quod tamen alii non omnino improbabiliter negant, qui etiam dicunt, quod illi, qui vectigalia seu gabellas impositas rebus, quæ emuntur ad usus proprios vel familiæ necessaria, defraudavit, non sit neganda absolutio, l. 3. p. 2. n. 147. Quibus & quomodo ea debeantur &c. V. *Tributum*.

Velum Calicis pro Sacrificio.

Velum Calicis non benedicitur: Sine eo celebrare, quando nullum habetur non est peccatum, l. 3. p. 2. n. 330.

Venæ metallorum inventæ cujus sint. V. *Metalla*.

Venatio. Venator.

Venatio de jure naturæ permissivo cuilibet est concessa, nec potest privatus eam prohibere in loco ad se spectante, non clauso speciali septo vel muro, possunt tamen sub pœna eam prohibere Principes vel Respublicæ in communibus & privatis, probabiliter tamen tantum in certis locis, & certorum tantum animalium &c. l. 3. p. 2. a n. 256. Quæ in ea capiuntur, sunt (præcisa prohibitione) capientis, etiamsi in Silva septo circumducta capta sint, si ea ita magna sit ut dominus feras in ea capere non possit, quando vult &c. nu. 257. Quæ venatione juste prohibita capiuntur, an & cui restitui debeant, an partim ex jure naturæ partim ex consuetudine & legibus, ac juribus particularibus æstimandum, nu. 84. Probabiliter non ordinarie est obligatio ea restituendi, damna tamen illata reparari debent, nu. 84. 147. 256. 262. A venatione, ad quam alter jus habet impediens, facit injuriam, & tenetur compensare numer. 63. Venationis clamosæ frequens exercitium prohibitum est Clericis, l. 4. n. 1370. a n. 1375. Venatoris, qui primo lethaliter feram tetigit, eamque persequitur, si ea mortaliter effugere non possit, illius fera est, quamvis alius superveniens ultimo ictu lethali eam prosternat: vel probabilius etiamsi in alterius laqueum incidat: quod si dubium sit, an primus eam lethaliter tetigerit, vel an esset evasura,

spe-

defe-

Vo-

sed

satuo

F I N I S.